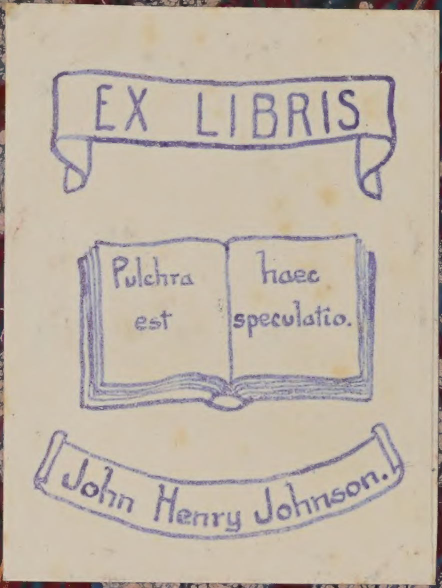
SPELMANNI
GLOSSARIUM

EX LIBRIS
Pulchra est
haec speculatio.
John Henry Johnson.

£8–16–
Ger: Pigott
Medio tutissimus

Liber iſte, cui titulus *Gloſſarium Archaiologicum*

IMPRIMATUR

Aprilis 1. 1663.

GUIL. MORICE.

From Bp Gibson's Life of Sr H: Spelman

Before the Edition of 1626. (of the Glossary) is this remarkable Dedication

Deo, Ecclesiæ, Literarum Reipub:
Sub Protestatione de addendo, retrahendo, Corrigendo, poliendo,
Prout Opus fuerit & Consultius Videbitur;
Deo clementissime annuente,
Henricus Spelmannus
Omni supplex humilitate D.D.

This is set down at large, because in the Editions of 1664 & 1687 it is omitted, and the Good Man deprived of this Testimony of his Modesty and Love for Truth.

B. Chadwick.

GLOSSARIUM ARCHAIOLOGICUM:

CONTINENS

LATINO-BARBARA,

peregrina, obſoleta, & novatæ ſignificationis *VOCABULA*; quæ poſt labefactatas a Gothis, Vandaliſq;, res Europæas, in Eccleſiaſticis, profaniſq; Scriptoribus; variarum item Gentium Legibus antiquis municipalibus, Chartis, & Formulis occurrunt.

SCHOLIIS & COMMENTARIIS

illuſtrata; in quibus priſci Ritus quam-plurimi, Magiſtratus, Dignitates, Munera, Officia, Mores, Leges ipſæ, & Conſuetudines enarrantur.

AUTHORE

Henrico Spelmanno

Equite, Anglo-Britanno.

Ordior audaci tenebroſa per æquora velo,
Cymerium tentare adytum: ſubmerſaq; lethis
Siſtere de barathro luci. Da maxime rerum
Conditor, ut fugiens ſyrtes, ſcopuloſq; latentes,
Fœlici inveniam quæſitos littore portus;
Et te perpetuo ductorem carmine laudem.

LONDINI,

Apud ALICIAM WARREN Anno Domini MDCLXIV.

DEO,
ECCLESIÆ,

Litterarum Reipublicę.

Honoratiſſimo Illuſtriſſimoq; D. D.

EDOARDO HIDE

EQUITI AURATO,

CLARENDONIÆ Comiti, *CORNBURIÆ* Vicecomiti, Baroni *HINDONIÆ*, Summo Angliæ necnon Almæ *OXONIENSIS* Academiæ Cancellario, Sacræ Majeſtati Regiæ à Secretioribus Conſiliis &c. ὑγιαίνειν & æternum Εὐδαιμονεῖν.

CUm ingentem negotiorum molem, quam conſtanti pectore & prudenti ſolus ſuſtineas (Summe Legum & Æquitatis Arbiter) cùm Solicitudines tuas Juſtitiæ & Reipubl. amore fæliciter ſuſceptas, eaſq; non ex intervallo recurrentes, ſed pene perpetuas cogito; anceps animi & dubitabundus hæreo, ne Curarum tuarum oneri (quas allevare ex officio & ex animo vellem) compellando adderem: At cùm igneam mentis tuæ vim, quæ (fælicius neſcio an fortius) Cæli Britannici ſidera auſpicatè volvit, cum ſummam rerum agendarum prudentiam, multiplici & diuturno rerum uſu firmatam, cum humeros tuos oneri impoſito pares, adituſq; faciles & Viro Principe dignos, tacitus mecum reputo; evanuit prior metus, & aliqualis (modeſta tamen) dignitatem tuam compellandi acceſſit confidentia. Bonitatem divinam & Cælum ſapit præſentes benigne admittere, & acceſſuros olim expectare ſupplices,

——Offendunt nunquam thura preceſq; Deum;

Deo & divinis hominibus, honoris & poteſtatis faſtigium non ambitu ſed virtute ſua aſſecutis, nunquam ingrata erit ſupplicantium turba, ſi modeſta, ſi illud ſubmiſſe petat, quòd Patronus honeſtè eroget, cum ſic benevolentiæ anſam præbet non iracundiæ. Hæc Clientem tuum a-

nimant (*Vir ſumme*) *ut tibi ſiſtam* D. Henr. Spelmanni (*Avi mei*) *τοῦ μακαρίτου, hæc enim ἐπιγραφὴ in Editione* Gloſſarii *ſui primâ Avo meo placuit,* Archæologum. *Scilicet Avus meus* (*a Nepote ſuo eâ quâ par eſt pietate æternò recolendus*) *jam olim Cælo receptus, nec Patrono, nec cujuſquam Patrocinio indiget:* Archæologus *autem ſuus* (*proles γνήσιος & genuina ſed ex dimidio poſthuma*) *optimo parente orbus, in tuam Clientelam ambitione honeſta feſtinat, magni nominis ἐπιγραφὴν modeſtè ambit, de Succeſſu ſecurus quod cum* (*benevolentia tua ſingulari etiam & munificentia obſtetricibus*) *huic operi dediſti partum, dabis & Patrocinium. Certè ſub tui nominis auſpicio in publicum prodire geſtit* Archæologus, *Authoritatem ampliorem & adverſus Sciolorum & Invidorum morſus, tutelam exinde habiturus, ita ut lucem auſpicatius multo videat & ſecurius: Scioli enim ſint neceſſe eſt aut invidi* (*ſi qui ſint*) *qui viri optimi & doctiſſimi* (*abſit verbo invidia*) *innocentes conatus, non ad ſuum, ſed Eccleſiæ & Reipubl. Literariæ emolumentum deſtinatos, immeritò laceſſunt.* Archæologi *pars prima Authore adhuc ſuperſtite, typis excuſa olim* (a) *prodiit, cujus Editionem vel impenſè urgebant, vel ex poſt facto* (*literis ad Avum meum datis*) *prolixè commendabant viri pietate & eruditione inſignes & Reipubl. Literariæ Principes:* Jac. Uſſerium Armachanum *intelligo,* Johan. Lincolnienſem *Epiſcopum,* Gul. Camdenum, *D.* Rob. Cottonum, Nicol. Fabritium Piereſchium, Joh. Seldenum, Hieron. Bignonium, Gilb. Gaulminum, Nicol. Rigaltium, Claud. Salmaſium, Joh. Meurſium, Fred. Lindenbrogium, P. Pithæum, Melch. Goldaſtum, Cowellum, Skenæum, Lydium *&c. Hos omnes* (*ut alios minorum Gentium Scriptores taceam*) *induſtriæ & eruditionis ſuæ teſtes idoneos habuit* D. Henr. Spelmannus (*Avus meus*) *quod ipſe* (b) *alicubi* (*more ſuo*) *modeſtè fatetur, & animo in gratitudinem prono candidè agnoſcit. Parte igitur primâ ſic auſpicatò editâ, & à viris Doctis* (*qua patet orbis Literarius*) *ſedulò evolutâ, ex pede Herculem cognoſcunt, multorumq; oculi guſtato hoc melle* (*quod olim* Jonathani *accidit*) *aperti ſunt, Denſas Antiquitatis mediæ tenebras* (*multiplici Gentium & Linguarum confuſione introductas*) *Luce novâ è* Gloſſario Spelmanni *mutuatâ, fugant, & è difficultatum Mæandris Ariadnæo hoc filo ſeſe fælicius expediunt. Ex eo tempore docti plures acrius inſtant, Avumq; meum deſideriis ardentibus* (*& ſæpiuſculè repetitis*) *urgent, ut opus fæliciter inchoatum feſtinus abſolveret. Doctorum precibus rogatus paruit,* Gloſſarii *partem* (*quam jam damus*) *ſecundam condidit, ſed morte* (*ſuis doctiſq; omnibus acerbâ & immaturâ*) *præpeditus non edidit. Dein* (*poſtquam Parens meus, virtutis Paternæ & Patrimonii hæres fatis* (c) *ceſſit*) *unà cum aliis Avi mei Chartis & Cimeliis ad manus meas pervenit Manuſcriptus* Archæologus, *Tempore ſcilicet difficillimo non ſine Singultu & Lachrymis memorando, cum* Britannia

(a) *Gloſſarii* pars prima uſque ad literam Alphabeti *M. Londini* prodiit An. 1626.

(b) In præfatione ad Edit. partis primæ Gloſſarii *Lond.* 1626.

(c) D. *Johannes Spelman.* D *Henr. Spelman.* filius primogenitus partes regias (licet infando Perduellium ſcelere afflictas) fideliter & fortiter inſecutas *Carolo* & Cælo proximus *Oxoniæ* fatis ceſſit Anno 1645.

nia *noſtra in ſui ipſius perniciem conjurata, Arma civilia & funeſta contra Regem optimum & pientiſſimum impiè movebat, tandemq; (factione ex ſucceſſu infauſto invaleſcente) Sacram Majeſtatem Regiam (Auſu nefario, & ab ipſis rerum omnium primordiis inaudito) decollabat; Stupendum & immane nefas, impietate & impudentiâ ſummâ perpetratum! ſane ut primò Sacram cervicem (licet inanimata) tetigit, erubuit ſecuris, quaſi facti pudore, æquè ac ſanguine purpurata. Eo tempore, cum Rempubl. immani tyrannide oppreſſam ac pene intermorituram; Eccleſiam multo Schiſmate diviſam & Errorum portentis fædatam, cum Hæreſes (Libycæ avenæ inſtar) nominibus & numero carentes, infæliciter introductas, & mæſti vidimus, & incaſſum lamentabamur; cum ſummâ rerum potiebantur indocti, qui artes nullas callebant præter ſordidas; eo (inquam) tempore latebras & abdita rerum receptacula quæſivimus, non ubi Codices melioris notæ manuſcripti (quaſi è communi incendio ſervati) typis excudi, ſed tutius abſcondi poterant. De* Gloſſario *edendo turbato penitus Eccleſiæ & Reipublicæ Statu, ne cogitavimus quidem, quid enim Fanaticis & Novatoribus cum* Archæologo? *Cælo* Britannico *tenebris pluſquam Cimmeriis aut Ægyptis nocteſcente, qui lucem videre poterat? aut juris publici fieri, cum (tyrannide infæliciter introductâ, & Aſtræâ Cælum iterum repetente) jus omne publicum indignè violatum evanuit? Sed poſtquam inſperata illa & fauſta nobis illuxit dies, quo* Carolus *(nemini niſi divo Patri) ſecundus* Britanniæ *poſtliminio redditus, ſolioq; paterno (Cælo Auſpice & ſtupente mundo) relocatus* ——

——— Requiem, finemq; Laborum,
Immeritiſq; dedit veniam,

Cimelia Codiceſq; è Latebris, abditiſq; (quibus recondebantur) receptaculis (Perduellium jam ſecuri) eruimus: Archæologi *Editionem, Viri docti (præſertim* (d) *Avunculus meus chariſſimus) urgent. Tandem de Editione convenit, rogamus virum optimum & Antiquitatis* (e) *callentiſſimum*

(d) D. *Clemens Spelmannus* unus è Scaccarii (quod vocant) Baronibus.

(e) D. *Gulielmum Dugdale* in Heraldorum Collegio, Provinciæ Tranſ-Trentanæ Armorum Regem, vulgo *Norroy* dictum.

Qui molta tenet anteiqua ſepolta,

Ut Archetypum evolveret, prelo aptaret, & (ne quod σφάλμα *Operariorum inſcitiâ vel incuriâ obreperet) ut Typographorum operis præeſſet, Editionemq; (quod optimè potuit) accuraret. Ille (pro ſua in Authorem & Rempubl. literariam benevolentiâ) non invitus annuit, provinciam ſuſcepit, quam fide & diligentiâ Authore & ſe dignis geſſit, Amanuenſis & Typographi* παροράματα *(ſi quando occurrebant) correxit.*

Sic habes (vir authoritate & tuo merito ſumme) veram, inconcinnam licèt hujus operis hiſtoriolam. Tu modo partui huic poſthumo fave,

A 2 Spelmanni

Spelmanni Archæologum (*dedicatione jam & mancupio tuum*) *eâ qua ſoles fronte, id eſt ſerenâ & benignâ aſpice; quem Antiquitatis, Juris, & Theologiæ conſultis, nec inutilem aut ingratum, nec apud ſuos exteroſve inglorium fore non vani auguramur, præſertim ſub magni nominis tui Auſpiciis & Patrocinio poſteritati Commendatum. Vale Vir Illuſtriſſime, &* ——————

Serus in Cælum redeas, diuq;
Lætus interſis populo Britanno.

Ita ex animo vovet

Illuſtriſſimæ Dominationis tuæ

Cultor & Cliens humillimus

Carolus Spelmannus Henrici τοῦ μακαρίτου Nepos.

Authoris

Authoris de ſe & opere ſuo, Præfatio.

HAbes (Lector) tenuitatis noſtræ dimenſionem, claudam equidèm, et incultam, ſed (quod me magis angit) pluriès maleſidam. Non quòd mihi unquam eſſet in animo falſi quidpiam tibi obtrudere (occidar potiùs) ſed deſideratis aliàs ſcientiâ aliàs judicio, hîc inter ſyrtes dubius hæreo, illic devius ad ſcopulos allidor. Cavere igitur te velim diligenter, & quæ apud nos aut ambigenda legeris , aut è conjecturis promanantia , aliorum calculo expendere : nè noſtros hauriens errores , tibimet imponas , hauſtoſq; diſtrahas propagandos. Nec interea ſim diſpectui, quòd erraverim pluriès, pluriès cæcutierim : quis enim mortalium in argumento tàm vario & immenſo ; tàm nodoſo, rigido, & caliginoſo ; aliàs non erret, aliàs non cæcutiat ? Doctos video rem unam aut alteram tractantes, claudicare interdum & graviter impingere, etiam quos in cœlum tollimus. Ego inter doctos me non effero: ſciolum dixeris, & Muſarum famulum, vel (quo magis geſtio) ſtudioſum in rempub. literarum, uſq; ſufficit. E togata quippe non ſum claſſe, nec munus unquam geſſi aut togatum exigens, aut eruditum. Non dum xv. annorum puer è ſcholâ rapior Cantabrigiam : tenellus adhuc & Academicæ diſciplinæ omninò inidoneus. Illinc nè emenſo biennio & ſemeſtri, à viduatâ jam matre domum revocor : ut pro ætatis ratione, à manibus ei eſſem & ſolamini. Emiſit me tamen ſub anno altero Londinum ; Juris noſtri capeſcendi gratiâ : cujus cum veſtibulum ſalutaſſem , reperiſſemq; linguam peregrinam, dialectum barbaram, methodum inconcinnam, molem non ingentem ſolùm, ſed perpetuis humeris ſuſtinendam : excidit mihi (fateor) animus, blandioribuſq; ſubridens Muſis, rigidam hanc Minervam ferreis amplexibus coercendam, leni molimine delibavi. Excuſſit me interea (ò infelicem) è clientela ſua : gratiæ, poteſtatis, dignitatis, immenſæq; apud nos largitrix opulentiæ. Illa (inquam) veſtitu ſimplici & inculto, ſed Jurium omnium municipalium (abſit dictis invidia) nobiliſſima domina : omni utpote juſtitia, moderamine, prudentia, ſublimiq; acùmine, (temerè licet eam perſtrinxerit Hotomannus) refertiſſima.

In rus igitur ante triennium me ſubduco, lætiſſimìq; ſuſceptus Hymenæi vinculis, uxorem inde & familiam colo. Vitam ruſticanam nullâ mihi hactenus experientiâ cognitam, totus obeo. Obeo & è more claſſis meæ evocatus, munia patria, non quæſtuoſa aliqua (nam hæc Muſis invia) ſed moleſtiam atq; ſumptus emulgentia. Bis Hiberniæ tractum ultimum, propinquiorem tertiò, ex re luſtro aliena: fideìq; meæ multa credita, per annos plures, ſatis (ſi & mihimet) auſpicatè exequor. Succreſcit interim numeroſa proles, & excreſcit unà novis indies acceſſionibus, ærumnarum ſarcina : qua anhelans demum & penè fractus de vitâ cogito liberiori. Provectus itaq; ad ſenectutis confinia (annum nempè quinquageſimum:) rem familiarem & peculium diſtraho, patrimonium eloco, rus me exuo , & cum uxore, liberis & familiâ reliquâ, Londinum transfero. Dulces otii ſolitudines , mente tenaciter devoratas : relegataſq; longo intervallo Muſas, poſtliminio gratulor amplexurus. Libros & arma literaria (quod nec in juventute omninò prætermiſeram) undequaq; comparo, accinctuſq; jam in hanc militiam, Patres, Concilia, medii ſeculi Authores, & qui ad rem antiquam pertinent tàm extraneam quàm domeſticam, ſedulus volvo & evolvo. Occurrunt paſſim peregrini labii vocabula; Gothici, Vandalici, Saxonici, Germannici, Longobardici, Normannici, &c. igno-

tæ functionis miniſteria, Officia, dignitates, Magiſtratus, & infinita hujuſmodi, larvâ barbaricæ Latinitatis fucata, ſed lectorem graviter diſtorquentia, & interdum nè ab Oedipo enucleanda, at diphtheræ tribuenda. Operepretium exiſtimabam quidpiam luminis in his accendere, & quod à doctis vel rejectum eſt, vel prætermiſſum, qualitercunq; conſarcinatum, exhibere. Ingentem verò ad hoc expeti animadverto apparatum: cognitionis, ſcientiæ, lectionis, eruditionis, linguarum, judicii, otii, multorumq; annorum tempeſtatem: claudum me in omnibus ſenémq; elementarium, in hanc arenam deſcendere, quis non rideret?

Rem horſum agito & retrorſum: utilem video & valdè neceſſariam, ſed in procinctu neminem aggreſſurum. Video etiam dictiones & vocabula complurima è linguis ſupradictis petita; Galliſq;, Hiſpanis, Italis, & Græcis Authoribus uſitata, fontem agnoſcere priſcum noſtrum Saxonicum, Germanis ipſis hodiè ſat incognitum. Quin & Saxonicam dialectum, Germanicarum omnium antiquiſſimam eſſe Conradi Geſneri teſtimonio, & ad Gothicam proximè accedentem. Video & noſmetipſos à Gothis latè Europam opprimentibus, originem duxiſſe; moreſq; & leges aliquot cum vocabulis multis non dum exoletis, imbibiſſe. E tribus enim populis qui huc olim è Germania tranſmigrarunt (Anglis ſcz. Saxonibus, & Jutis) Jutas eoſdem fuiſſe, qui & Getæ & Gothi dicebantur, perſpicuum fecimus in voce *Guti*. Quempiam igitur è noſtratibus, priſcâ illâ verſatum Saxonicâ dialecto (Longobardis utiq; & Normannis antiquis haud inſuetâ) potiorem aliis ad hoc munus exiſtimabam: ſed qui in eo ſe immergeret, novi neminem.

Decrevi igitur Martem experiri noſtrum: at ne oleum omne unà perderem, paginas quaſdam futurarum arrham & exemplar, curavi imprimendas, doctiſſimiſq; aliquot viris exhibendas; ut nihil in hoc genere eorum calculo non approbatum, ex me auderem. Otioſum eſt referre ſingulos, & *Camdenum* mortuum appellare. Ad vivos provoco. Eximios illos literarum ſplendores & patronos D D. reverendiſſimos *Jacobum* Armachanum Archiepiſcopum Primatem Hiberniæ, & *Johannem* Lincolnienſem Antiſtitem magni jam tùm Sigilli Angliæ Cuſtodem: alioſq; ut taceam noſtrates plurimos, D. *Robertum Cottonum*, & *Joh. Seldenum* in re antiqua paſſim celebres. Si ad exteros abeam, non me leviter incitarunt nobiliſſimus (apud Gallos) *Nic. Fabr. Piereſchius* Regiæ majeſtati à conſiliis in Senatu Aquenſi: *Hieronymus Bignonius* ejuſdem majeſtatis in mag. Pariſienſis: *Philippus Mauſſacus, Gilb. Gaulminus, Nic. Rigaltius*, & *Claudius Salmaſius*. Apud Belgas *Joh. Meurſius*, & Hamburgi *Fredericus Lindenbrogius*, multa mihi familiaritate cognitus dum rem civium ſuorum Londini promovebat. Viri hi omnes nomine & eruditione ſpectatiſſimi, ſuis, aut ad meipſum incitationibus, aut ad alios de me ſententiis; plerìq; etiam copioſis literis, incepta hæc noſtra humaniſſimè approbarunt, progreſſum ſuadent, expetuntq; manus ultimæ acceſſionem. Nec tantùm ſuadent, ſed ex operibus ſuis, re antiqua ſplendidis, ſæpe mihi ramum aureum ad tartareas iſtas regiones peragrandas, porrexerunt *Bignonius, Meurſius, Lindenbrogius*; multis etiam veterum paginarum exemplaribus (ignotum me eximia colens amicitia) *Piereſchius*. Hos dum honoris causâ memoro ut acceptum agnoſcam beneficium, non tacendi ſunt *Pithœi* celebres, *Goldaſtus* Teuto, vel *Cowellus* noſtras (à plagiario nequiter devoratus) nec inter cæteros *Skenæus* Scotus; vel Goldaſtum totum ſpirans, *Johannes Lydius*.

Tantis igitur fretus ſuffragiis & auxiliis; pro virili meo (quâ per otium licuit, & turbatam ſæpiùs valetudinem) incumbo operi: expletoſq; ſemper quaterniones typis mando, nè correpto me dum expectatur coronis, pereant concinnati. Æqui igitur boniq; conſulas obteſtor (Lector humaniſſime) quæ ad craſſioris Minervæ aram in uſum publicum hîc offerimus: & quæ uſquam deprehenderis corrigenda, comiter me admoneas, oro, ut tuo emendatior beneficio (quod agnoſcam lubens) altera annuente Deo, aliquando prodeat editio. Suſcipe (inquam) humaniſſimè, labores unà & errores noſtros, vel hoc ſolùm nomine, quòd ex ea die qua exuto rure prioriq; vitæ inſtitutione, ut pro facultate noſtra choro literato atq; tibi inſervirem, plurima mihi torpenti jam moderatori, aſperè & adverſè evenerunt, animumq; aliò atq; aliò diſtrahentia, inutilem ſæpè, & à penſis iſtiuſmodi alienum, reddiderunt.

Li-

Libentiùs verò navavi operam, ut apparatu hoc noſtro, viros aliquot Academicós & eruditos, ad mediorum ſeculorum Antiquitates Authoréſque paululum lucubrandos invitarem: nè in Academiis noſtris ullum unquam honeſtioris literaturæ genus (ſi fieri poterit) deſideraretur. Vale. IIII. Non. Decemb. CIↃ IↃ CXXV.

Nec ego patronum, nec me qui laudet amicum
Poſco, ſed à memet ſtemvè cadamvè volo.

LECTORI.

Non hic Romanæ Veneres, nec caſta loquendi
Vincula. Tu palmam hanc ludimagiſter habe.
Tertia Muſarum non me æſtas vidit in Aulâ:
Nec bene libavi pocula prima Scholæ.
Ingeris at noſtris numeroſa Typographe menda:
Turpior eſt vitiis pagina quæq; tuis.
Dum prælo pueros, triplici vix præficis aſſe
Rectorem uberius conſequuture lucrum.
At mè quo tuear; ſum penè lumine captus:
Nil lego, nil ſcribo, nil bene certus ago.
Barbara tractanti, ructari & barbara fas ſit:
Ne medio in fluctu, pingere dicar aprum.
Quàm facile eſt inter ſpinas, decerpere flores?
Dum capis hos, illas non mihi redde graves.
Nam tibi non teneor; gratis damus omnia: nobis
Tu nihil: injuſtum eſt, ni bona verba feram.

CLAVIS.

Cùm noſtri inſtituti eſſet, non tam Gloſſarium ad rem antiquam poſteriorem, quàm generales (prout potuimus) commentarios dare: indicativas literas paginarum apicibus (è more Gloſſarii) haud aſſcripſimus. In beneficium tamen ſtudioſorum, vocabula de quibus agimus, ſerie alphabetica proſecuti ſumus: & ut quærenti faciliùs innoteſcant, his intercluſa characteribus ¶] deſignavimus. Placuit etiam operis nomen ARCHAIOLOGUS, potiùs quàm GLOSSARIUM. Quoàd errores autem literarios & typographicos, quibus omnia ita ſcatent ut pigeat pudeatq; collegiſſe: exorandus es (Lector erudite) ut tute tibi Criticus fueris, lectionemq; reſtitueris ſaniorem.

HENRICI

HENRICI SPELMANNI

Equit. Aur. Anglo-Brit.

GLOSSARIUM

Archaiologicum.

ABacot.] pileus auguſtalis Regum Anglorum 2 coronis inſignitum *V. Chron. An.* 1463. *Ed.* 4. *pag.* 666. *col.* 2. *l.* 27.

¶ *De Abbate laico ejuſq; origine, vigore, & exceſſu: etiam de varia vocis Abbatis ſignificatione.*

¶ ***Abba, & Abbas.***] Pro *Nobili*, vel *magnate laico.*

Secularium olim hic titulus apud Gallos, æquè ac eccleſiaſticorum: etiam Baronibus, Comitibus, Ducibus, Principibus attributus. Ideò tamen, quòd per fas aut nefas Abbatias occuparent. Secundùm autem Canoniſtas *Abbas potuit* (quis) *eſſe, & non Presbyter*: immò (inquit Johannes de Turre Cremata ſuper Diſtinct. 69.) *etiam laicus poteſt eſſe Abbas. Ar. di.* 93. *à Subdiacono.* Certè ipſi monachi olim Clerici non erant: ut Cauſ. 16. q. 1. c. 40. & Diſt. 93. c. 5. in Gloſſ. ad verbum *Abbas.*

Diſpoſitio igitur Abbatiarum penes reges fuit, & fundatores: ſtatutumq; ferunt à Bonifacio 3. (qui floruit An. Dom. 610.) ut Clerus, & populus Epiſcopos eligerent, Reges autem Abbatias conferrent: quas illi ideò ſuis nobilibus, & miniſtris (quamvis laicis) elargiti ſunt. Hoc ipſum feciſſe videntur Carolus Magnus, & Ludovicus Pius Imp. optimi, ſub initio regnorum ſuorum. Author * vitæ Ludovici Pii (ſive is Aimoinus fuit ſive alius) & Aimoinus ipſe in Geſt. Francorum, lib. 5. cap. 1. ſub An. Dom. 778. (qui eſt Caroli Mag. 10.) *Ordinavit* Carolus *per totam Aquitaniam Comites, Abbateſque, necnon alios plurimos (quos vaſſos vulgò vocant) ex gente Francorum, eiſq; commiſit cuſtodiam regni.* Eodem lib. cap. 36. ſub anno 815. id eſt, Ludovici Imper. 1. *Ludovicus accepto nuncio de morte patris ſui Caroli, quos potuit conciliavit ſibi, dans eis Abbatias, & Comitatus, ac villas ſecundùm uniuſcujuſq; poſtulationem.* Cùm autem laici, nimiâ ſuâ rapacitate, non ſolùm cœnobia, ſed & epiſcopatus (nam in hos quoq; graſſatum eſt) compilarent, relicto vix epiſcopis, & cœnobitis unde viverent, Carolus Magnus An. Dom. 789. regni ſui 21. hæc omnino prohibuit, graviter queſtus, quòd *laici homines* (loquor in edicti ſui verbis Aquiſgrani editi) *ſolebant dividere epiſcopia, & monaſteria ad illorum opus: & non remanſiſſet ulli Epiſcopo, nec Abbati, nec Abbatiſſæ, niſi tantùm ut velut canonici, & monachi viverent.* Paternoq; hoc exemplo, errorem ſuum tandem corrigens Ludovicus Pius, lege cavit, ut *Epiſcopi, per electionem cleri, & populi ſuæ dioeceſis; Abbates ex ſuis monachis à ſeipſis eligerentur.* Capitular: Caroli & Ludovici, lib. 1. Titt. 84, & 86.

* *Hoc opus, Aimoini libro 5 intexitur: nec tamen liber ille integre Aimoini eſt, ſed à recentiori explicitus.*

Sed hoc omni protinùs antiquato, Reges (ſicut anteà) pro arbitrio ſuo abbatias conferunt: nec ſolùm (quod oportuit) viris eccleſiaſticis, & canonicis; ſed laicis etiam regniq; primoribus, Abbatum unà titulos deferentes. Sic Carolos Calvus ipſius Ludovici filius, fratrem uxoris ſuæ Boſonem (Regem mox futurum) Abbatiâ S. Mauritii donat: aliiſq; alias integrè; alias diviſim

tradit, ut apud Aimoinum conſtat, lib. 5. capp. 24, & 34. Hinc ipſi illuſtriſſimi bellicoſiſſimiq; proceres ſæculares, Abbates dicti ſunt. Sic ibidem cap. 33. ſub An. Dom. 876. *Baptizati ſunt quidam Normanni ab Hugone Abbate, & Marchione, & propter hoc ad Imperatorem adducti.* Et cap. 41. ſub An. 882. *Hugo Abbas,* —— *Carolum adiit pro petitione partis Regni.* Ita pluries ibidem. Fragmen. Hiſtor. Francor. Et Aimoin. cap. 42. *Gens Normannica peregiſſet inchoata* (*viz.* excidium, cædem, rapinas, *&c.*) *niſi Hugo per Gallias Abbatis honore præditus, ſtrenuè rempublicam gubernans, eorum temerarios compeſcuiſſet auſus.* Et mox, *Hugone Abbate jam defuncto, non eſſet qui* (Normannorum) *furori obſiſteret.* Item Abbo in Obſid. Lutetiæ, annum circiter 885. lib. 2.

Tempeſtate ſub hac Hugo princeps obit Abbà.

Nota tamen, quòd omnes Abbates qui in acie fortiter dimicârunt, pro ſæcularibus non ſunt habendi, licèt illis ſit vetitum arma ferre. Ne pugnaciſſimus quidem Abbas Ebolus in dicta Obſid. inprimis celebris: de quo lib. eodem.

Poſt, nullus procerum remanet niſi Martius Abba,
Et,
His micuit præſtans Ebolus Mavortius Abba.

De alio Hugone Abbate, Annales Francor. incerti Author. in An. Dom. 881. *Rex in Galliam profectus, Hugonem Hluthari* (regis) *ex Waldrata filium ad ſe venientem, in ſuum ſuſcepit Dominium, & ei Abbatias, & Comitatus in beneficium dedit.* Fragm. Hiſto. Aquitan. *His temporibus Aimericus non monachus, Abbas S. Martialis moritur, & in fine monachus extitit, quia, Rex * Ludovicus timens ejus tyrannidem — jurare fecit eum ut Monachus futurus eſſet.*

* *Opinor, quartus.*

Hoc modo Robertus Comes, ſeu Marchio Pariſiorum, ſub exceſſu Caroli Simplicis (An. ſcil. 921.) Hugo Magnus, dux Francorum, ſub ingreſſu Regis Rodulphi (An. Dom. 923. & Hugo Capetus qui Rex Franciæ evaſit, An. Dom. 987. (avus nempe, pater, & filius) Abbatum titulos aſſumebant, ut perſpicuis verbis refert Aimoini lib. 5. capp. 42, 43, & 45. Nec immeritò quidem, cùm opulentiſſimas Abbatias S. Dionyſii, S. Germani à Pratis, S. Martini Turonenſis, pariterq; alias plures, quaſi hæreditate poſſiderent.

Ipſum verò hunc Hugonem Magnum, qui *Abbatis nomen* [ut Aimoinus loquitur) *poſt obitum patris ſui Roberti ſupradicti ſumpſit,* Nauclerus Gen. 33. primum fuiſſe aſſerit, qui Abbas dictus eſt: quin & ipſum, & Robertum patrem ejus *primos fuiſſe qui relicta Monaſteriis prædia, proventuſq; occuparent:* fortè Hugonem hunc cum ſeniori illo Hugone Abbate (de quo ſuprà diximus) confundens. Sed falli celebrem Hiſtoriographum ſatis conſtat ex præcedentibus: quibus tamen adjungam antiquioris illius ævi exemplum aliud, ut ſic rem magis reddam perſpicuam, & tu unà intelligas, huic conſuetudini vehementer interim reclamatum eſſe ab Eccleſiaſticis. Flodoardus in hiſtoria Remenſ. Eccleſ. lib. 4. cap. 7. (de Epiſtolis agens Hincmari Archiepiſ. ad Balduinum Comitem Flandriæ datis) *Ad eundem* (inquit) *cum coepiſcopis ſcribens ex Synodo Remis habita, Dominicæ incarnationis Anno * 892. arguit eum quòd eccleſiaſtica ſimul, & legalia jura contemneret: res Eccleſiaſticas & honores ſibi non conceſſos invaderet, Dei timorem à ſe projiciens, & fidem quam in baptiſmate Deo promiſerat, operibus abdicans, locum ſacri Monaſtici ordinis pervadens, & Abbatis ſibi nomen uſurpans.* Oſtendit etiam idem Flodoard. Balduinum hunc S. Vedaſti Abbatiam, & Altmarum quendam alium Comitem, S. Medardi tenuiſſe.

* *At Sigebertus ait eum ejectum eſſe Anno 900.*

Fortè autem acerba hæc comminatio inde nata eſt, quòd Balduinus Comes nullo concedente (ut res ipſa loquitur, & Sigebertus aſſerit in Anno 900.) Abbatiam hanc invaſerat: ſed non ideò ejectus eſſe videtur à Carolo rege, at infidelitatis cauſâ, ut Flodoardus ubi ſuprà.

Suidegerus in Chron. Dionyſiacis: *Qui in Chronicis* (inquit) *Abbates dicuntur, non ſunt Monachi, ſed Barones, & proceres ſæculares, quibus Rex Abbatias fruendas ad tempus concedit.* Refert deniq; Paradinus in Annall. ſuis Burgundiæ, lib. 2. An. Dom. 1103. ſe vidiſſe monumenta complura, in quibus proceres Galliæ his nominibus uſi ſunt, *Dux & Abbas, Comes & Abbas.* Profert itemq; Chartæ veteris exemplar, in quo *H. de Bello loco Abbatiam Savigniaci, Anteceſſorum ſuorum & ſuam ſemper fuiſſe, & eſſe debere contendit;* eamque ideò à L. Rege ſibi reſtitutum. Ex quo liquet, Abbatias alias, hæreditariè fuiſſe conceſſas.

Pratei lex. auct. Francof. impreſ. Anno. 1581.

Ibidem.

Intelligendum autem eſt, non deleviſſe Proceres, quas acciperent Abbatias, ſed cum Abbatis nomine, Monachis emunxiſſe Abbatiarum proventus atq; pinguedinem, prædiis inter milites ſuos diſpartitis, Decaniſq; aliquando ſubſtitutis, qui Abbatiarum curam ſatis frugaliter adminiſtrarent. Aimoin. lib. 5. cap. 34. *Robertus Comes Parrhiſiorum, qui Marchio Francorum vocabatur,* (frater viz. *Odonis Regis,* *necnon Hugo Magnus, quin etiam uſq; ad tempora Roberti Regis, ea quæ Abbates accipiebant, ſibi addixerunt: & ſtatuentes decanos monachis, ſibi nomen Abbatis uſurpaverunt. Ea verò quæ tunc ſibi ex rebus eccleſiaſticis vendicarunt, propriis militibus diſtribuerunt, & juri eccleſiaſtico ſubtraxerunt.* Et cap. 42. *Robertus ſupradictus Comes, cupiditate magis ductus, quàm de cura animarum ſolicitus, Abbatiam S. Germani accepit, ſeq; Abbatem vocitari fecit, ſtatuens Decanos, qui curam haberent Monachorum, Quorum primus, nomine Remigius extitit. Quo obeunte, Abbo ſucceſſit: ipſoq; decedente, Goſmarus Archiclavis decaniam habuit.* Simile de decanis Hugonis Magni, cap. 43. Et Hugonis Capeti, cap.

44.

44. qui in regem tandem elatus, monaſteria cœpit eccleſiaſticis cedere. Succedente verò in regnum filio ejus Roberto primo, An. circiter Dom. 999. in deſuetudinem ſenſim abiere ſæculares hi Abbates: ut ex Aimoino liquet, dicto cap. 34.

Quin & nuper apud Scotos viri quidam civiles, ut Kinloſſe, & alii, Abbatiarum rudera, cum prædiis, poſſidentes, Abbates dicti ſunt. Nec dirutis jam apud nos etiam monaſteriis, Abbatis nomen prorſus Eliminatum eſt. * Statuto enim An. 27. *Henrici* 8. (quo Abbatia S. Benedicti de Hulmo in Epiſcopum Norwicenſ. collata eſt) ſancitur: ut Epiſcopus Norwicenſis, ſemper Abbas S. Benedicti de Hulmo habeatur, & Abbas S. Benedicti de Hulmo, ſemper Epiſcopus Norwicenſis.

* *Non impreſſo.*

Abbas etiam aliàs videtur dici pro *nobili* ſimpliciter, utpote pro *Barone* vel *Rectore provinciæ*, quem veteres nuncuparunt *Seniorem.* Cui rectè ſatis conveniat ipſa nominis ſignificatio, Syriacè *patrem* denotans: & vocabulum ἄππα, quo frater junior apud Græcos ſeniorem compellabat. Parcius tamen hoc ſenſu reperiri exiſtimo. Sed Cujacius lib. 1. feud. cap. 1. ait, *Abbates nonnunquam in Hiſtoriis accipiuntur pro nobilibus, quod nomen etiam hodiè retinent in montibus Pyrenæis nobiles quidam. Et hoc ſenſu quantum opinor, Aimoinus 5. cap. 1. Carolus* (inquit) *ordinavit per totam Aquitaniam, Comites, Abbateſq;, necnon, &c.* ut nos ſuprà. Qua interpretatione ſi pro nobilibus ſimpliciter intellexerit, falli maximum Juriſconſultum ex jam dictis liquet. Neq; enim hunc ſenſum recipiant loca quædam apud Authores, quæ magis perſpicuè id innuere videantur. Viz. Gregorii Turonenſ. lib. 6. cap. *Abbas Cadurcinæ urbis.* Lib. Landaffen. Eccleſiæ M. S. in vita S. Cadoci: *Abbas erat & princeps ſuper Gunlianc* regionem. Aimoini locus citatus: *Abbatis honore per Gallias præditus.* Priora enim duo loca (in iiſdem ipſis) de clericis dicta, conſtant: & de tertio ſatis hîc ſuprà.

Abba, autem prima Declinatione paſſim utitur Paulus Æmilius & qui eum ſequuti ſunt: nos verò ne ſemel apud veteres, ita reperimus, at ſemper tertiâ.

¶ *De Abbatibus mitratis, & his qui in Parlamentum ſunt admiſſi.*

¶ ***Abbates*** mitrati] ſeu *Generales*: Aliàs, *Abbots Souveraines*: quaſi Superiores, vel ſuperiorem non agnoſcentes: Ii qui in ſuis Monaſteriis, aut infra terminos conſtitutos (nulli Epiſcopo ſubditi) juriſdictione fruebantur Epiſcopali, mitramq; ergo induebant; & Baronis dignitate donati, Parlamentariis aſſidebant Comitiis: quod aliis quidem Abbatibus non permiſſum eſt. Permultæ enim erant ſubalternæ Abbatiæ è ſuperioris alicujus familiâ (uti coloniæ) deductæ: nec per ſe ideò conſiſtentes, aut communi gaudentes ſigillo: ſed ſuperiori illi in omnibus ſubditæ & audientes; Cellæq; ejus, & membra nuncupatæ. Olim verò ſuperiores hi omnes cæteriq; abſolutè Abbates, publicis regni Conciliis adhibiti videntur: eoq; Rex Johannes in Magna ſua Charta *Summoniri* (inquit) *faciemus* (*ſcil.* ad communia Regni Concilia) *Archiepiſcopos, Abbates, Comites, & majores Barones, ſigillatim per literas noſtras, &c.* Cùm autem non venirent Abbates niſi regia ſummonitione accerſiti: id denuò factum eſt, ut neglectis plurimis, pauci tantùm pro arbitrio Regis, accerſirentur. Quamvis igitur in Parlamento anni 49 Henrici tertii, duo ſupra centum Abbates & Priores (præter Decanos quinq;) *brevi* Regio convocati eſſent: anno tamen primo Edwardi 2. quinquaginta ſex tantùm ſunt ſummoniti; decreſcenteq; adhuc (ut videtur) Cleri potentiâ & æſtimatione, Edwardi tertii ævo, vix trigeſimus ſecundus vel tertius reperitur. Nec conſtans quidem hic ipſe numerus, ſed langueſcens etiam deinceps, & incertus.

Abbatum verò, & Priorum nomina qui Edwardi tertii ætate, & inde uſq; ad catalyſim Monaſteriorum, locum obtinuêre in Parlamentis, hæc plerunq; ſunt: ut è membranis regiis fidè colliguntur. viz. In ſummonitione Parlamenti apud Winton. Anno 4. Edwardi 3. in dorſo clauſ. ejuſdem An. membran. 41.

Nomina Abbatiarum.	Nomina Fundatorum.
1 Abbas S. *Auguſtini Cantuar.*	*Ethelbertus* Rex An. 602.
2 Abbas de *Ramſey.*	*Ailwinus* Semi. Rex 969.
3 Abbas de *Burgo* S. *Petri.*	*Penda* Rex *Merciæ.*
4 Abbas de *Croyland.*	*Ethelbald* Rex *Merc.* 716.
5 Abb. de *Eveſham.*	*Egwin* Epiſc. *Wig. Kenred* Rex 700.
6 Abb. S. *Benedicti* de *Hulmo.*	*Canutus* Rex An. 1026.
7 Abb. de *Thorneton.*	*Wil. Albemarle* ſub *Hen.* 2. *Jo.* Rex.
8 Abb. de *Colceſtre.*	*Eudo* Dapifer *Hen.* 1.
9 Abb. de *Leiceſter.*	*Rob. Doſsue* Com. *Leiceſt.* 1143.
10 Abb. de *Winchecombe.*	*Kenulphus* Rex *Merciæ* 789.
11 Abb. de *Weſtmeſter.*	*Seabert* Rex *Occid. Sax.* 604.
12 Abb. de *Cirenceſtre.*	
13 Abb. de S. *Albano.*	*Offa* Rex *Merciæ* 795.

14 Abb. B. *Mariæ Eborum.*	*Guliel. Ruſus* Rex.
15 Abb. de *Salop.*	*Rog.* Com. *Montgom.* 1081.
16 Abb. de *Seleby.*	*Guliel. Conqueſt.* Rex 1078.
17 Abb. S. *Petri Gloceſtr.*	*Ofric* Rex *Northumb.* 700. *Guliel. Conq.*
18 Abb. de *Malmesbury.*	*Maidulfus Hiber. Scot.* 648. *Athelſt.* Rex.
19 Abb. de *Waltham.*	*Heraldus* Rex 1036.
20 Abb. de *Thorney.*	*Sexwolf* & *Edgarus* Rex.
21 Abb. de S. *Edmundo.*	*Canutus* Rex 1020.
22 Abb. de *Bello loco Regis.*	*Ciſſa* Rex Occid. *Sax.* 720.
23 Abb. de *Abindon.*	....
24 Abb. de *Hyda* juxta *Winton.*	*Aluredus* Rex &c. 922.
25 Abb. de *Reding.*	*Henricus* 1. Rex.
26 Abb. *Glaſton.*	*Joſ. Arrimat. Inas* Rex *Oc. Sax.* 708.
27 Abb. de *Oſney.*	*Rob. fitz Nigel D'oiley* 1129.
28 Prior de *Spalding.*	*Jo. Talbois* Com. *Andegav.*
29 Pri. S. *Joh. Jeruſálem Angliæ.*	*Jordanus Briſet* & uxor ejus 1100.
30 Pri. de *Lewes.* Quibus adduntur, Anno 13 ejuſdem Regis, & alias.	*Will.* de *Warren* primus Com. *Surr.*
31 Abb. S. *Auguſtini Briſtol.*	*Henr.* 2. Rex.
32 Abb. de *Bardeney.*	...... Epiſc. *Lond.*
33 Pri. de *Semplingham.*	S. *Gilbertus.*

Exhibentur in membranis Parlamentariis anni ſexti Edwardi tertii, viginti tres alii Abbates, ſimul cum Prioribus 4. & Magiſtro Ordinis de Semplingham: qui in dicto anno 4 ejuſdem Regis, non ſunt nominati. Sed & ipſis ibidem præfigitur hæc nota: *Iſtis Abbatibus & Prioribus ſubſcriptis, non ſolebat ſcribi in aliis Parlamentis.* Et perpaucos certè eorundem reperimus in ſubſequentibus, præter tres noviſſimos hic ſuprà in catalogo
* i. Batailo. notatos, & Abbatem de * Bello. Plurimi verò eorum habentur in præcedentium Regum Parlamentis; paſſimq; occurrit Prior S. Johannis Hieruſalem; Et in nuperioribus plerunq; Prior de *Coventre*; ſed aliis interim prætermiſſis.

¶ *Abbatia.*] *Paternitas.* Concil. Meldenſ. An. Dom. 845. ca. 10. *Talis Abbatia* (*quæ paternitas Latino nomine dicitur*) *funditus removeatur.*

¶ *Abbates exempti*] *M. Par.* An. 1257. pag. 922. l. 10.

¶ *Abbatis.*] Media correp. commun. duorum gener. Catholic. Is qui in diverſoriis, operam equis impendit. Anglicè *An Hoſtler.* Aliàs, & opinor rectiùs: Abatis (cum *b* ſimplici) genitivo, tis. Duci enim videtur ab ὁ ἡ, ἡ ἄβατος, hoc eſt, bardus, vel ſtupidus, propterea quòd id genus hominum, ſervili negotio ſit aptiſſimum. Abbas autem pro cœnobiarchâ, penultimam genitivi producit: ut ſic invicem liqueat differentia. Hinc Anonymus quidam priſcus,

Abbatis ad cœnam, dat equis Abbatis avænam.

Dicitur etiam Abbatis, pro avenarum præpoſito, vel curatore, quem in ſtabulo regio, **the Avenar**, nuncupant.

¶ *Abbay.*] latratus.

¶ *Abbay.*] ſemble q; ce mot et ſa ſuit ſoient derivez de ce verbe deponent *Baubor baubaris* que ſignifie *abbayer.* Ou pluſtoſt tant ce verbe *Baubor*, que ce mot *abbay* & ſa ſuit, ſunt verba fictitia à ſono Canis latrantis: *Ex Dict. Joh. Thierry.*

¶ *Aberemurdrum.*] *Cædes manifeſta* quod alii *apertum murdrum* vocant. A Saxon. æbeꞃe, i. *probatum* vel *manifeſtum*: & moꞃð (à quo *murdrum* ducunt) *homicidium.* Hoc ex ſcelerum genere fuit, nullo precio (etiam apud Saxones noſtros) expiabilium, cùm alia licuit pecuniis commutare. Canuti LL. M.SS. ca. 93. *Aberemurdrum, inemendabile eſt.* Item leges M.SS. Henr. primi (quas, volente deo, in lucem aliquando dabimus) ca. 13. *Ex his placitis; quædam emendantur centum ſolidis, quædam* Wera, *quædam* Wita. *Quædam enim emendari non poſſunt: quæ ſunt* Husbrech, Bernet, & Openthef, & Eberemord, &c. Sic in Fœdere Aluredi, & Guthurni regum M.S. abeꞃe hoꞃecƿen pro *meretrice comperta.* Et LL. Saxon. Canuti regis par. 2. cap. 23. ebeꞃe ðeoꝼ pro *fure vel furto manifeſto.* Vide infra Murdrum.

¶ *Abbettator.*] Vox forenſis. *Incitator, inſtigator*: qui alium ad facinus aliquod perpetrandum exacuit, tutaturvè facturum. A Saxon. (a) i. *ad* vel *uſq;* & beꞇan, ſive ᵹebeꞇan, hoc eſt, *emendare, excitare, reſtaurare, remedium præſtare,* per tranſlationem, *redimere, mulctam ſolvere,* vel *ſubire*: acſi Abbettator, hoc beneficii ſe delinquenti præſtaturum polliceretur. Hinc in veteri noſtro idiomate, **to beat the fire**, pro ignem excitare.

¶ *Abeyantia, æ.*] Vox forenſis. Cum jus rei alicujus penes neminem reperiatur; ſed tantummodò in cuſtodia, vel conſideratione juris conſervetur, id in abeyantia dicitur (alias *in * nubibus*) quaſi extra omnem * i. *Nuſquam.*
injuriam: latratui magis quàm violentiæ obnoxium. A Græ. βαΐον, i. ramus, unde Palmarum feſtum τὰ βαΐα, v. Europa 187 & 133. vel a Gallico, *abbayer*, *i.* latrare: vel potiùs (ut nos utimur) *certæ ſtationi inhærere*: utpote, quod non diſcurrit, vel tranſit

ſit ab alio in alium. *Tener en abbay* eſt differre, & in vanam ſpem rejicere. Vid. *abbay.*

¶ *Abhæredes,*] vide *Proherædes.*

¶ *Abiaticus.*] *Ex filio nepos*, vel *nepos ſimpliciter.* Quaſi aviaticus, quòd ab avo, vel avio ſit oriundus. Lib. Feud. Baraterii, Tit. 8. *Si vaſſallus fortè filium, vel abiaticum ex filio non reliquerit: pari modo beneficium habeat, &c.* Item mox: *Si fortè abiaticum ex filio non reliquerit, & fratrem legitimum ex parte patris habuerit; beneficium quod patris ſui fuit habebit.* Aviaticus (inquit Pratæus) *nepos.* lib. Feud. 3. tit. 1. §. 3. *Si verò filios non habuerit, & aviaticum ex filio maſculo reliquerit.* Et addit: *Fictum nomen ab avus vel avius, quo nomine in legibus barbaricis ſæpè pro* avus, *utuntur.* Reperitur etiam *Abiaticus* adjectivum, ut *res*, vel *hæreditas aviatica.*

¶ *Abjectire, Adjectire, Abjectum, Adjactivum, Jactivum & Jectivum* eſſe, habere, invenire.] Occurrunt omnia in antiquis legibus: aliàs ſignificantia, *vadimonium deſerere; placitum negligere; deficere in lite*: & (quod noſtri aiunt Legiſperiti) cauſam, *per defaltam*, vel *non proſequendo*, amittere. Sed & poni videtur *abjectire*, pro *adverſarium deficientem in lite deprehendere*; et *adjectire* legitur, pro *citare*; *adjactivus* pro *in judicium citatus*: ſic etiam Gloſſ. vet. apud Lydium: *Adjectio, in jus allectio.* Formulæ Solenn. Lindenbrogianæ, Charta 158. quæ *Jectiva* inſcribitur. ---- *tales datos habuiſſet fidejuſſores ut kalendd. ill. ex hoc, in noſtram præſentiam debuiſſent aſtare cauſantes. Ad quod placitum veniens memoratus ille* (ſcil. Actor) *ibi in placito noſtro cum per triduum ſeu amplius, ut lex jubet, placitum ſuum cuſtodiſſet, & memoratum illum* (ſcil. reum) *abjectiſſet vel ſolſatiſſet, ipſum nec veniſſe ad placitum, nec ulla ſunnia* (i. excuſationes vel impedimenta) *nuntiaſſe adfirmat.* Marculfus autem hanc ipſam Formulam ita exhibet lib. 1. ca. 37. ---- *placitum ſuum cuſtodiſſet, & memoratus ille abjectus ſit vel ſolſatiſſet, &c.* Paulò autem inferiùs, ambo exemplaria ita progrediuntur: *Comes palatii noſtri teſtimoniavit quòd antedictus ille* (ſcil. Actor) *placitum ſuum legibus cuſtodivit: & eum* (viz. reum) *adjectivit, & ſolſativit, & ipſe ille placitum cuſtodire neglexit.* Lex Salic. tit. 52. §. 2. *Quem legitimè habeo adjactivum vel admallatum ſecundùm legem Salicam.* Formulæ vetr. incerti authoris Marculfo annex. cap. 22. de jactivis, *Nec ipſe ad placitum venit, nec miſſum in vicem ſuam direxit, qui ullam ſoniam nuntiaret: & placitum ſuum neglexit, & jactivus inde remanſit.* Et in adnuntiatione Karoli apud Piſtas (ut habet Lindenbrog.) *Mittet quiſq; Comes miſſum ſuum qui ipſa ſacramenta auſcultet, ne ipſi homines jactivi inveniantur.*

Intelligo citatum: non ut Bignonius abjectivum: Videndum aut m is monet in hunc locum Fra. Pithæum, cujus ego quidem librum non vidi.

Jectare item reperitur in conſtitutione Karoli M. (ibidem etiam notatâ) pro *citare. Nullus præſumat hominem ad judicium, ſine cauſa jectare: niſi judicatum fuerit.*

¶ *Abrocamentum.*] Vox forenſis. Emptio mercium integrarum, priuſquàm vel ad nundinas vel ad forum rerum vænalium deferantur: earundemq; deinceps per portiones diſtractio.

¶ *Abiſherſing.*] Vox forenſis: at, ſcriptorum vitio, forenſibus ipſis ænigmatica, cùm ad nominis, tum ad rei explicationem. Veterrimo Statutorum Compendio impreſſo, *Miſherſing* editur. M. SS. duobus *Miſhering*: in alio *Miskering*. Primus omnium quos novimus, Raſtallus in Tit. Expoſit. Vocabb. Juris, *Abiſkerſing* exhibet: ſcriptoris fortè imperitia deceptus, qui literam 𝔐 forenſem ſpecie* quâdam (*A b*) interdum referente, velut *A b* legeret, & tranſcriberet. Cowellus verò Raſtallo fiſus & (qui eum ſequutus eſt) novo Expoſitori vocabb. Jur. *Abiſherſing* etiam recipit: ignotæq; dictioni ut fundamentum ſtrueret, à Germanico torquet Biſchetzen, quod eſt, ut ipſe ait, quaſi *fiſco addicere*, vel *confiſcare*. Hæc de nomine.

* *Ut antiquè formatur.*

Quoad ſignificationem: *Abiſherſing* (inquit Cowellus) *ſecundùm Raſtallum in L' Abridgement, &c. eſt, quietum eſſe de Amerciamentis coram quibuſcunq; de tranſgreſſione.* Certè haud ita Raſtallus: Sed --- *coram quibuſcunq; de tranſumptione.* Et reſpondet editio vernacula, An. 1583. *Abiſherſing* **is to be quit of Amercements before whomſoever for tranſumption proved:** Fidemq; huic faciunt vetuſtior codex impreſſus, & omnia quæ vidimus M.SS. exemplaria.

Reverà autem dictus ille novus Expoſitor, *tranſgreſſione* legit, non, *tranſumptione*: ſive hebetanti oculo deceptus; ſive ut locum, quem putarat, parùm integrum, reſtitueret: ſuoq; ſic errore Cowellum luſit. Sed de hoc fuſiùs in vocab. *Miſherſing.*

¶ *Abſarius*] vide *Abſus.*

¶ *Abſis, ſidis*, ἁψὶς & *Abſida, dæ,*] ab accuſativo ejuſdem Græco; ut in multis ſolet: licet Iſidorus, & Paulinus dubitent utrum ſit legendum. Sic enim caſſis, & caſſida; parapſis, & parapſida; crater, & cratêra; ſtater, & ſtatêra. Eſt autem *abſis* ſive *abſida*, fornix, arcus, hæmiſpherium, & quod in curvamen arcuatum conſtituitur. Hinc arcus Imperatorum triumphales, Græci (ut notat Rhodiginus) *apſidas* vocant.

Origin. lib. 15. ca. 8. Ad Severum.

Antiqq. lect. lib. 28. ca. 10.

Abſis (inquit Anonymus) *eſt illa pars circuli, in qua principium exaltionis in ſuo circulo incipit elevari*: ---- *Vel idem quod angulus; unde, in parraſſide, i. in paribus angulis.*

Iſidorus verò Origin. lib. 5. ca. 8. *Abſida* (inquit) *Græco ſermone, Latine interpretatur lucida, eo quod lumine recepto, per arcum reſplendeat*, &c.

Quod autem rotæ circulus qui radios ſuſcipit, *Abſis* etiam appellatur, fieri videtur, ut quidam volunt, non ab ἁψὶς ἁψῖδος *fornicem* ſignificante, ſed ab ἅψις ἅψεως, i. tactus

tactus, attrectatio: ἀπὸ τοῦ ἅπτεσθαι, i. à tangendo, quia pars illa rotæ terram tangit: ideoq; ut Gaza docet, ſcribendum cum aſpiratione. *Gram. lib. 3.*

Abſis verò ſeu *Abſida*, apud rei eccleſiaſticæ ſcriptores, aliis ſignificationibus legitur, *viz.*

Pro *Epiſcoporum ſubſelliis.* Sic Auguſtinus Maximo epiſcopo Donatiſtæ, faſtum ſtringens epiſcoporum, Epiſt. 23. *Tranſit honor hujus ſæculi, tranſit ambitio: in futuro Chriſti judicio nec abſidæ gradatæ nec Cathedræ velatæ, &c.* Et quod (ex eodem citat Pythæus) Albinæ cuidam: *Ad noſtra ſubſellia relicta turba redieram:* & paulo poſt: *dicebam ego quibus poteram, qui ad nos in abſidem honoratiores & gratiores aſcenderant.*

Pro *Choro* vel *Presbyterio* (quod vocant) hoc eſt, locus in eccleſia cancellis incluſus, clericorumq; cœtui deſtinatus. Sic intelligo Leonem Marſican. lib. 1. cap. 19. *In baſilicæ abſida media, ad quam per 8 gradus aſcenditur, altare conſtituit.* Et Gregor. Turonenſ. lib. 10. ca. 31. *In cujus* (baſilicæ) *abſida, beatum corpus venerabilis Sancti* (Martini) *tranſtulit.* Et 32. Canonem 3. Synod. Carthaginenſ. ævo Auguſtini habitæ: *Cujuſcunq; autem pœnitentis publicum & vulgatiſſimum crimen eſt, quod univerſa eccleſia noverit, ante abſidem, manus ei imponatur* (ab epiſcopo). Hincmarus etiam in eandem ſententiam, De geſtis habitis pro divortio Thietbergæ: *Et ſacri canones jubent, ut pœnitentes tempore quo pœnitentiam petunt, impoſituram manuum, & cilicium ſuper capita à ſacerdote, ſicut ubiq; vulgatum eſt, ante abſidem accipiant:* ſcil. ab epiſcopo, ut ſupra.

Pro *Fornice* vel *loculo arcuato ligneo*, quo ſuper altare poſito, ſimulachra conſervabant. Rutpertus de caſibus S. Galli ca. 9. *Abſidam quoq; poſt altarium S. Galli ita honorificè pictura deaurata, --- ipſo compoſuit tempore.* Ekkehardus Junior ca. 6. *Turris ignem rapuit, abſidæq; SS. Virginum imminens, eam mordacius cremavit.*

Pro *Atrio* vel *Porticu Eccleſiæ.* Anonym. in Ortu vocabul. Latino-Anglic. *Abſiden eſt atrium, quod eſt extra eccleſiam. Anglicè* **a Church-Porch.**

¶ *Abſq; hoc*] Negationis formula, quâ in foro Angliæ, Reus, Actoris aſſertionem, inficiatur. Gallis olim in uſu ut videtur, & ad nos inde traducta. Sic enim Declaratione cujuſdam Conſtitutionis, Alani Ducis Britanniæ Armoricanæ, An. Dom. 1087. *Alanus Dei gratiâ Britonum Dux, tunc tenens & poſſidens ſuum Ducatum Britanniæ, abſq; eo, quòd cognoſceret vel haberet aliquem ſuperiorem ſuper ſe.*

Defendentem vocant, & Querentem. Bertrand. D'Argentri Hiſt. de Bret.

¶ *Abstentum* & *Abſiſtere*] Hanc autem virtutem *Horon* vocant, à quâ *abstentum* & confirmatum, &c. Græcè apud *Epiphanium*, eſt ὑφ' ἧς ἐπεσχῆσθαι ϗ ἐστηρίχθαι *Jacobus Billius* vertit, à quâ repreſſum & ſuffultum. *Irenæus* lib. 1. c. 1. Quem locum ſic exponit *Feu-ardentius*; *Abstentus autem juriſperitis eſt, qui tutoris auctoritate, ab adeundâ hæreditate revocatus eſt.* Eâ voce utitur *Cyprianus* Epiſt. 18. ad *Cornelium*, & Epiſt. 42. ad *Stephanum. Abſtenti verò à noſtris dicuntur, qui à communione Eccleſiæ, & ſacrorum perceptione moti, rejectiq; ſunt.* Hæc *Feuardentius. Irenæus* etiam lib. 4. cap. 44.--*ab hominibus hæreticis abſiſtere oportet; adhærere autem his, qui & Apoſtolorum doctrinam cuſtodiunt.*

¶ *Abſus abſarius*] v. Chron. Camera. & hic infra *Bunnarius.*

¶ *Abuttare.*] *Occurrere, vergere, ſcopum appetere, finem exerere, terminare.* A Gallico *abutter*, ſeu *abouter*, hæc eadem ſignificanti. *La bout* enim finem, terminum, vel ſcopum deſignat: Inde Angl. **a But**, pro meta, & **about**, pro circa rem vel ſcopum verſare. Vox feodalis, & agri-menſoribus noſtris frequentiſſima, qui prædiorum fines (quos ipſi *capita* vocant, Marculfus *frontes*, Galli *bouts*) abuttare dicunt in adverſam terram; cum ſe illuc adigant aut protendant. Latera autem nunquam aiunt abuttare: ſed terram proximam adjacere. La Couſtume Reformeé de Normandie: cap. 556. *Le ſergeant eſt tenu faire Lecture des lettres, & obligations & declaration par bouts & coſtes deſdites terres ſaiſies.*

¶ *Accendentes* & *Accenſores.*] In Romana Eccleſia dicuntur, qui (ab Epiſcopo ad hoc ordinati) luminaria accendunt, nutriunt, deferunt & cæt. Aliàs Ceroferarii dicti & Acoluthi. Vide plura de munere eorum in *Acoluthus.*

¶ *De Acceptore, & antiquitate artis Acceptoriciæ ſive aucupandi cum Accipitre.*

¶ *Acceptor* atq; inde *Acceptoricius* adject.] *Accipiter*, ab accipiendo. Gloſſæ vet. Latino Græc. *Acceptor* ἱέραξ, Δοχεύς. Vox frequens in Antiqq. Legibus, nec Lucilio deſpectui, qui dixit -- *Exta acceptoris & unguis:* ut refert Chariſius Soſipater, lib. 10. Et licèt Authores alii, *Accipitrem* faciant maſculini generis: Lucretius tamen Libro 4. fœminino ponit (ut Marcellus notat:) fortè quòd virtus alitis in hoc ſexu ſit eminentior.

Sed cum mihi locus peropportunè jam ſe offert, ut de antiquitate nobilis illius artis Acceptoriciæ, ſive aucupandi cum accipitre, quædam annotem; id vel maximè faciendum cenſeo, ut Blondo reſpondeam, ipſorumq; opinioni, qui eam non inventam eſſe exiſtimant, ante ætatem Frederici Barbaroſſæ: quòd is (ut idem Blondus ſcribit) annum circiter Domini 1246. (capta jam Parma) *aves rapaces, & cicures, præter uſitatas in Italia multas, in queis falcones, chiluones, aſtures, & gerfalchi albi,* populo dedit in ſpectaculum conſpiciendas. Ex antiqq. igitur legibus manifeſtè conſtat, non ſolum inventam eam eſſe, ante mille plus hinc annos, ſed

Decad. 2. lib. 7.

Al. Primi & Ænoba bæ.

ſed pro more etiam noſtri ſæculi & diſciplinæ, à Gallis Germaniſq; illuſtratam. Hodiernas enim artis voces, (quà latinè reddi poſſunt) multæ deprehenduntur in illis Legibus: utpote, in L. Salica, tit. 7. §. 1. *Qui acceptorem de arbore furaverit, &c.* Id eſt, de nido, vel quem Anglicè dicimus, **A Brancher.** Ibidem §. 2. *Acceptorem de pertica*, id eſt, **an Hawk off the Pearch.** Et §. 3. *Acceptorem intra clavem repoſitum*, fortè, **an Hawk in the Mue.** In Leg. Ripuarior. tit. 36. §. 11. *Acceptorem domitum*, **A reclaimed Hawk**; *Acceptorem mutatum*, **A mued Hawk.** In L. Friſonum: *Qui canem acceptoricium occideret, &c.* Id eſt, a **Spanyell**, &c. Reperiuntur etiam ibidem accipitres, per claſſes ſuas & munia
L. Boior. tit. 20. §. 1. diſtincti: *Cranohari* aliàs *Commorſus gruarius*, i. Accipiter qui gruem morder. *Ganſhapich*, qui anſeres capit. *Anethapich* qui anates perſequitur, Et cæt.

Tantumq; admirationis in hoc voluptatis genere poſuere olim veteres illi, ut lege etiam prohiberent, ne quis ſpatham, vel accipitrem ſuum, in ipſam capitis redemptionem cogeretur dare: ſcilicet cum hic non minus vitæ eſſet ſolatium, quàm illa libertatis vindex, atque præſidium. Quin & ipſos, qui vel canem, vel accipitrem alterius furtim ſubtraherent, omni ludibrio, & dedecore ſugillandos decernerent. Ideo Burgundiones, LL. ſuarum Additam. 1. tit. 10. *Si quis canem* [a] *vel traum, aut* [b] *ſegutium, vel* [c] *petrunculum præſumpſerit involare, jubemus ut convictus coram omni populo poſteriora ipſius oſculetur, aut quinq; ſolidos illi cujus canem involavit cogatur exſolvere, & multæ nomine ſolidos duos.* Et tit. 11. *Si quis acceptorem alienum involare præſumpſerit, aut ſex uncias carnis acceptor ipſe ſuper teſtones comedat, aut certè ſi noluerit, ſex ſolidos illi cujus acceptor eſt, cogatur exſolvere: multæ autem nomine ſolidos duos.* Et ne pœnarum hæc commutatio levis habeatur, intelligendum eſt; tanti fuiſſe ſolidi æſtimatio apud Burgundiones illos, ut vacca pro ſolido, bos pro duobus, caballus optimus, pro 10. væniret, ſicuti liquet ibidem tit. 4. §. 1.

a An hound. b Canem magnum. c A Brachet.

Majorem etiam adhuc loqui videtur hujus Artis antiquitatem, quòd in Notitia Occidentalis Imperii Ordo militum qui *Sagittarii Venatores* dicti ſunt, auſpicium nominis ſui, accipitrem gerunt in clipeo pro inſigni. Taceo Gaufredum 1. Ducem Britanniæ, iter Romam carpentem, ideò à tumultuoſa muliere, caput lapide percuſſum, occiſumq; quòd accipiter ejus mulieris gallinam invaſerat: An. Dom. 1008. *Flor. Wig.* in An. 871. p. 310. Rex *Alredus* inter bella &c. omnem venandi artem agere, aurifices & artifices ſuos omnes Falconarios, accipitrarios, caniculariosq; docere —— non deſinebat.

Hiſt. de Bretaigne liu. 3. ca. 21.

¶ *Acceſſorius.*] Vox Fori Anglici. Is qui ſceleris conſcius, facinoroſo ſubvenit ſive ope, ſive conſilio. Duplex autem eſt: alius ante perpetratum ſcelus, aut feloniam ut loquuntur: utpote qui vel ſuadet, vel imperat. Alius poſt effectum: & hoc fit vel celando facinus, aut reum, vel alimentum ei, evadendive occaſionem ſubminiſtrando. Iſtæ autem conſiderationes, ultra feloniarum reos, non extenduntur: nam in læſæ Majeſtatis criminibus, nulli habentur acceſſorii, vel ſecundi, ſed primarii omnes, & (ut vocant) Principales: pariq; ideò plectuntur ſupplicio.

¶ *Accionarius*, vide *Actionarius.*]

¶ *Accola, Accolana, Accolanus, Acolabium*] Sunt autem *Accolæ, accolanæ, accolani, Coloni* ſimpliciter, vel *Coloni adſcriptitii*, qui cum fundo tranſeunt: Anglis hodie, **the Tenants of the Mannor** nuncupati. Gloſſæ vett. Latino Græc. *Accola*, γεωργὸς, i. *Colonus*. Sic in Chart. Alaman. Goldaſt. Num. 58. Omnia *in veſtram trado dominationem —— cum domibus, ædificiis, caſis, caſalibus, mancipiis, ſervis, ancillis, accolabus.* Etiam in Marculfi, & Solennib. Formulis, vox *accola*, hoc ſenſu frequens occurrit, dativum etiam faciens pluralem in *abus*. Reperiuntur necnon aliæ in Formulis Lindenbrogianis, Num. 62. in Chart. hæreditaria. —— *in hæreditate ſuccedas, tam in terris, manſis, domibus, ædificiis, mancipiis, litis, libertis, accolabus, merito accolanarum vineis, olicis, ſylvis, campis, &c.* Et numero 150. —— *quicquid reliqui accolani veſtri faciunt, nos reddere ſpondemus.* Hinc & [*Acolabium*] (Opinor) pro *domo ruſtica, quam accola ſeu accolanus* habitabat: ideoq; duplici (*c*) ſcribendum *Accolabium*. Nos hodie, **A Tenement or Farm** vocamus. Antiquit. Fuldenſium lib. 2. Tradit. 27. *Donatumq; in perpetuum eſſe volo —— cum terris, domibus, ædificiis, acolabiis, mancipiis, vineis, ſylvis, arealis, caſis, caſalis, campis, &c.*

¶ *Acephalus*] Gr. qui de nemine tenet. LL. *H.* 1. ca. 22. Baronum homines & acephalos. Synod. Mogunt. ſub Carol. M. cap. 22. De clerico vagis, ſeu de Acephalis, i. de his qui ſunt ſine capite, neq; in ſervitio Domini noſtri, neq; ſub Epiſcopo &c. Cent. 9. col. 369.

¶ *Achata,*] plu. *Rot. mag. Pipæ* 1. *Hen.* II. *Rot.* 14. *memb.* 2. Pambrec Rogerus fil. Gaufordi debet 10. marcas argenti, ut habet rectum de *Achatis* patris ſui, à Gall. *achater*.

¶ *Aclea.*] Campus vel locus querceus. Quercetum. A Saxon. ac, id eſt, quercus, & lea vel leʒa, campus, locus: vide hæc infrà. Aſſer. Menevenſ. in vita Ælfredi. *In loco qui dicitur Aclea*, i. *in campulo quercus, diutiſſimè pugnaverunt.* Hinc inde Florentius Wigornenſ. in * Anno Dom. 851. *In aclea*, i. *in campo quercus.* Hinc & multa apud nos hodie villarum nomina: at literam (*a*) inceptivam in (*o*) ſæpe vertentia, finalem autem ſemper rejicientia.

* Secund. Dionyſ.

¶ *Acoluthi.*] Juvenes ex imo ordine Eccleſiæ, qui in peragendis ſacris, ſacerdotibus olim, diaconis, & ſubdiaconis adminiſtrabant: ab Epiſcopo ad hoc deſignati. Sacra autem non attrectabant, nec inter clericos deputati ſunt, ſed à neutris tamen excluſi. Dicti ἀπὸ τοῦ ἀκολουθεῖν, i. *à ſequendo, aſſectando, conſequendo.* Gloſſ. vett. Latino Græc. ἀκόλουθος, *Sequutor, Pediſequus, Conſequens.* Gloſſ. Lydii, ἀκόλουθος ὁ νεώτερος παῖς, θεράπων ὁ περὶ τὸ σῶμα κατάλληλος, i. Acoluthus, puer junior, famulus autem, & à corpore alteri ſubſtitutus. Nomen à re. Nam in Concil. Mediolanenſ. primo, ſub Pio 4. An. 1565. ejus munus ſic explicatur: *Acoluthus, ſubdiaconos & diaconos, ad altaris obſequium aſſectans. eis inſerviat. Lumina accendat & deferat; urceolos vini, & aquæ ad Miſſæ ſacrificium paret.* Ejus ordinationem ſic memorat Durandus lib. 2. Divin. Offic. ca. 7. *Sanè juxta decretum Concilii Tholetani, 21 diſt. acolytus: Acolytus dum ordinatur ab Epiſcopo, quidem doceatur qualiter in officio ſuo agere debet, ſed ab Archidiacono accipiat ceroferarium, i. candelabrum cum cereo: ut ſciat ſe accendenda Eccleſiæ luminaria, i. cereos dum Evangelium legitur, mancipari: accipiat & urceolum vacuum ad ſuggerendum, hoc eſt, adminiſtrandum vinum in Euchariſtiam, i. in calicem, in quo eſt Euchariſtia, ſanguis Chriſti.* Hinc, ſcil. ab accendendis luminaribus, *Accendens* aliàs dicitur: aliàs à deportandis cereis (dum Evangelium legatur, & Euchariſtia celebretur) *Ceroferarius* nuncupatur. Dicuntur etiam, vinum & aqua, quæ in Euchariſtia ſuggerit, *ſuggeſta.*

Anaſtaſ. in vitâ S. Caii Pap. An. 283. -- *Lector, Exorciſta, Sequens, ſubdiaconus, diaconus &c.*

Accendens.

Ceroferarius.

Suggeſta.

Perperàm autem à Durando aliiſq; multis, ſcribi videtur *Acolytus* per *y* & *t* non aſpirato: ni relicto genuino vocis fonte, ad degenerem fortè convolent, & à Græco petant ἀκώλυτος, id eſt, *Liber, ſolutus*, per tranſlationem, *non prohibitus*, acſi ideò dictus ſit *Acolytus*, quaſi non prohibitus à ſacris; licèt à tactu & attrectatione ſacrorum ſit prohibitus. Canone etiam Concilii Mediolanenſis 51. Acoluthus tenetur Epiſcopum comitari. Majores noſtri, hunc Anglicè, **a Colet** vocabant.

¶ *Acquietancia, Acquietare,* & *Quietancia,*] Voces forenſes. *Acquietantia* eſt ſolutio à vinculo debiti, ſtipulationis vel obligationis, quo quis alteri tenetur. Etiam Symbolum ipſum, per quod hujuſmodi ſolutio, vel remiſſio, perficitur. Civilibus Juriſconſultis *Apocha*, Anglicè, **An Acquittance**: à verbo forenſi acquietare, id eſt, *abſolvere* vel *quietum reddere.* Nam per acquietanciæ chartulam, creditor ſe profitetur rem acceptò ferre, ac debitorem inde quietum excedere. Anglicè **Quit**, per contractionem, pro **Quiet.** Vide *Quittare* & *Quittancia.*

¶ *Acra cra*] & plurali, *Acri* & *Agri* ſæpe legimus; fortè à nominativis ſingularibus *Acer* & *Ager*, non *Acrus* aut *Agrus*. Eſt autem *Acra*, menſurata terræ portio, olim incerta, ſed nunc * Statuto Anni 31 Edowardi primi, bis octogies perticam continens: & quibuſdam *jugerum* nuncupata. Pertica verò dimenſionis virga, ſexdecem pedes & dimid. habens in longitudine: de quo vide infrà ſuo loco. Dicitur *Acra* à Saxonico æcer, atq; hoc à Latino *Ager*, g litera in c (quam Saxones noſtri uti *k* ſemper pronuntiabant) tranſeunte. Æcer verò apud Saxones, non tantùm definitam terræ quantitatem, ſed (ut ex Ælfredo liquet) latum quantumvis agrum ſignificabat: quod adhuc in Germaniâ remanet, & appellatione & uſu. Agrum enim Germani *Acker* vocant: eoq; ſenſu, villæ quædam in pago Norfolcienſi, nomina ſibi adſciverunt. Scilicèt, *Caſtleacre*, quaſi caſtellum in agro, vel ager ad caſtellum pertinens; *Southacre*, ager auſtralis; *Weſtacre*, ager occidentalis appellatur. Quantum autem *acra, acer* (ſive *aker*) & vox *ager* particulariter ſumpta, apud Anglo-Saxones noſtros Germanoſve continebat, certi non habeo quod affirmem: reperiuntur tamen non infrequenter omnes, inter priſci ſæculi Authores, majoriſq; proculdubiò extenſionis quàm hodiernæ noſtræ *acræ*, legum ſententiâ definitæ. Ex more enim loci alicujus, *acram* video largiùs ſæpe æſtimari: necnon, ter noſtram in Hybernia nuper continuiſſe, deprehendemus; antiquioris fortè illius haud omnino diſparem. Sed agrorum dimenſiones Saxonibus plerunq; in uſu, apud Ingulphum occurrunt, in Charta Edredi Regis Magnæ Britanniæ, An. Dom. 948. ubi (ut aliàs paſſim) hæc de *acris* mentio. *In Bokenhale duas carucatas terræ & dimidiam, & 26 acras prati, & 50 acras ſylvæ, & 70 acras de Bruſhe.* Et paulò inferiùs, 100 *acras prati.* In Canuti item LL. M. S. cap. 14. *Si quis hanc decimam dare noluerit, ſicut omnium commune eſt inſtitutum; hæc eſt decima acra ſicut aratrum peragraverit, &c.*

* *Titul. de terra menſuranda.*

Iſodor. Orig. *l. 15. ca. 15. Actum provinciæ Betici ruſtici, agrum vocant.* Et mox infra, *Ager habet paſſus CXXV. vel pedes DCXXV. cujus menſura octies computata, miliare facit, quod conſtat 5 millibus pedum.*

Inde Primiſlaus 5 *Boemorum Tyrannus* Olacker *cognominatus eſt, à devaſtatis agris.* Auſt. Auſta. *ad l. 1. pa.* 483. *l.* 10.

Antiquitatt. verò Fuldenſ. lib. 2. Tradit. 209. *In villa Suvinvurt de terra culta atq; arabili, agros 54.* Ibidem Tradit. 214. *In villa quæ dicitur Aſchaha, 80 agros propriæ hæreditatis.* Et in fine lib. 3. cap. ult. *Ad Rohingeſhuſon area 1. agri 60.* Lib. Rameſienſ. M. S. Sect. 297. *In Houctonenſi campo unum agrum juxta viam.* Ibidem paulò ſuprà: *Ipſe Abbas dedit 10 acros de Dominio ipſius villæ, plenius verò 26 acros.* Et mox, *Aliman. uxor ipſius Sewini dedit 2 acros.* Vide *Andecinga.* Decem *Acræ* faciunt *ferlingatam*, quatuor *ferlingatæ* faciunt *virgatam*, quatuor *virgatæ* faciunt *hidam*, quinq; *hidæ* faciunt feodum militis. Eſc. 12 E. 2. n. 18. Ebor.

Agri

Acri.

¶ *Actio, Actionarius*] & aliàs (ſed perperàm) *Accionarius*]. Habetur *Actio* in Marculfi Formulis pro *munere* vel *officio*, ut è loco quem inde citaturi ſumus, mox videbitur.

debitur. *Accionarius* perinde, pro *officiario* (ut vocant) & *munere gaudente*. Vocabulum primò mihi exhibuit Charta Ethelbaldi Regis apud Commonachum S. Auguſtini, Abbatiſſæ Meſtriæ facta, Londiniq; data, Anno Dom. 748. *Hinc præcipio (& precor in nomine Dei omnipotentis) Patriciis, Ducibus, Comitibus, Thelonearìis, Accionariis, ac reliquis publicis dignitatibus, &c.* Reperio etiam Longobard. LL. lib. 1. tit. 9. l. 28. *Damus in mandatis cunctis Epiſcopis, Abbatibus, ſeu Actionariis noſtris, ut hæc omnis ſupraſcripta juſtitia, de præſenti, abſq; ulla tarditate, adimpleta fieri debeat.* Peculiari igitur miniſterio hoc nomen deſtinatum fuiſſe non videtur, ſed commune omnibus magiſtratibus, qui *agentes* aliàs ab agendo, hîc ab actionibus, *Actionarii* nuncupantur: juxta id Marculfi lib. 1. in formula Chartæ de Ducatu, &c. concedendo; *Actionem Comitatus, Ducatus, Patriciatus in pago (illo) quem anteceſſor tuus (ille) uſq; nunc viſus eſt egiſſe, tibi ad agendum regendumq; commiſimus.* Et Gregor. Turonenſ. lib. 4. cap. 36. *Pœnius verò hujus municipii Comitatum regebat, cumq; ad renovandam actionem, munera Regi per filium tranſmiſit, &c.* Gloſſæ quædam vett. *Actionarii, qui res noſtras agunt*: Aliæ verò magis particulariter, *Actionarii, Comites, actiones & jura perquirentes.*

¶ *Acton.*] --Lorica, hamis ferreis conſerta muniebantur. Hanc tunicæ coriaceæ non minus firmæ, quàm eleganti (noſtri *Acton* dicimus) ſuper induerunt. *Joh. Leſl. Scotus Epiſc. Roſſ. de origine, moribus & rebus geſtis Scotorum p.* 56. ——Scoti venandi, aucupandiq; arte ſeſe excercebant, paſcebantq; greges. In his eorum opes arcu miſſilibus, levi armaturâ, loricis; alii ferreis, alii pelliceis, vulgo *Hactones* dicunt, uſi non aliter, quàm aperto Marte ſpem poſuerunt libertatis ſimul & regni tutandi. *Hect. Boet.* f. 5. a.

¶ *Actor. Actor Dominicus. Actor Eccleſiæ, Villæ, Curtis,* &c.] Inter plurimas alias ſignificationes (quas à Lexographis Juris Civil. petas) *Actor* ſimpliciter pro *Advocato* vel *Procuratore* legitur. *Actor* verò *Dominicus*, pro rei Regiæ, ſive Dominicæ Procuratore; cauſarum Regiarum Advocato, vel quem *Attornatum* dicunt; fundi Regii Præpoſito, qui *Ballivus* aliis appellatur. Sic *Actor Eccleſiæ, villæ, Curtis*, idem quod Procurator Eccleſiæ, Villæ Præpoſitus, Curtis (h. aulæ Dominicæ) Villicus, ſeu œconomus; & (ut Vulgus loquitur) *Ballivus Manerii.* Capitular: Caroli lib. 4. cap. 44. *Si verò Comes vel Actor Dominicus, vel alter Miſſus palatii noſtri hoc perpetravit, &c.* Additio 3. Ludovici Imp. ad Capit. cap. 12. *Si qui erga Epiſcopum vel Actores Eccleſiæ, quamlibet querelam habere crediderint.* LL. Longob. lib. 1. tit. 34. l. 1. *Actor Regis, Curtem Regis habens ad gubernandum.* Capitular: Carol. lib. 4. cap. 41. *Si cujuſlibet mancipia in villam noſtram confugerint, Actor ejuſdem villæ quærenti Domino, ea non contradicat.*

¶ *Acubicula. Acubitula. Acupictile.*] Extat in LL. Francorum, Baſileæ non ita pridem editis, lib. 1. cap. 75. vox *Acubicula*, viz. *Fœminæ (in die Dominica) opera textilia non faciant, nec capulent veſtitus, nec conſuant, vel acubiculæ fiant.* Quem locum, Meurſius in Gloſſario ſuo Græcobarb. vocab. Ἀκέβιτον emendaturus, legit, *acubitulæ*, i. reclinatoria: malè (enim inquit) editur, vel *acubiculæ*. Sed nec doctiſſimo viro in hoc cedendum, nam vox utraq; expungenda eſt, ejuſq; vice *acupictile* reſtituendum. Ut Exemplar illarum legum, accuratiùs ab Anſegiſo Abbate & Benedicto Levitâ collectarum, hodieq; non ſemel editarum, apertè indicat. *Acupictile* autem eſt quod acu pingitur. Virgil. Ænead. lib. 9. *Pictus acu chlamydem.* Et alibi, *Pictus acu tunicam.*

¶ *Ada, dæ.*] Conventio inter Manaſſem Comitem & Canonicos Rhemenſ. in Appendice Flodoardi. *Dedit itaq; contrà, idem Manaſſes, &c. In Verniaco* 8 *manſos & dimidium, & in villa Colummis, adas duas, in Comitatu Remenſi.* Fateor me non intelligere, quid hic ſit *adas*.

¶ *Adelantadi.*] Provinciarum præfecti apud Hiſpanos. *Munſt.* pa. 70.

¶ *Adærare, Adæratio, Adæratus.*] *Adærare* eſt pretium addicere, vulgò *adpreciare.* LL. Burgundior: Addit. 2. §. 7. *Solidi qui à tempore Alarici Regis adærati ſunt.* Et Wiſigot. lib. 4. tit. 5. l. 7. -- *poſt parentum obitum adæratione adhibita, &c. Adæratio, ſpecierum ad nummos taxatio.* Vide quæ Lindenbrogius noſter ad Ammianum notavit. li. 31.

¶ *De nomine & dignitate Adelingi.*

¶ *Adelingus, Adalingus, Eadling, Edhiling, Ethling,* & *Edling.*] A Saxon. æðel vel Æðelan, *i. nobilis, egregius.* Saxonibus uſurpantur pro regia ſobole, & Regni ſucceſſore, quem Galli (ut apud Marculfum & hic ilicò videas) *Domicellum* vocabant; Scriptores Latini ejus ætatis, *Clitonem.* In legib. S. Edwardi Confeſ. M. S. à Will. Conq. recept. cap. præcedent. penult. *Rex verò Edwardus, Edgarum filium eorum ſecum retinuit & pro ſuo nutrivit: & quia cogitabat hæredem eum facere, nominavit* Adeling, *quem nos (putà Normanni) dicimus Domicellum. Sed nos indiſcretè de pluribus* * *dicimus, quia Baronum filios vocamus Domicellos; Angli verò nullum niſi natos Regum. Quod ſi expreſſiùs volumus dicere, in quadam regione Saxoniæ,* Ling *imago, dicitur;* Adela *Anglicè, nobilis Latinè; quod ſimul conjunctum, ſonat nobilis imago,* Eadling: *Unde etiam occidentales Saxonici, ſcilicet Exceſtrenſes, habent in Proverbio ſummi deſpectus,* Hinderling, *i. omni honeſtate dejecta, & recedens imagò.* Hæc ibidem.

* *Hoveden ſic habet, de pueri-bus dominis, quia Barones vocamus Domicellos. p.* 608.

Saxonibus autem in more fuit, patrio nomini *Ling* ſubjungere, cùm vel filium, vel juniorem ſignificaturi eſſent: ut pro filio Eadmundi, Eadmonling &c. Rem etiam hodie tenemus in quibuſdam vocabulis Anglicanis, *Duckling*, *Stareling*, *Codling*, &c. Quæ non de parentibus, ſed de fœtu intelligenda ſunt; atquè inde *Suckling*, pro pullo, qui pendet ex ubere. Mos etiam iſte apud exteros viguit, licèt a doctiſſ. B. Rhenano taceatur. Hinc enim ſui Salingi, Harlingi, Carlingi, quos à Sala, Harleo, Carolo profectos dicit, lib. 2. Rer. German. Hinc Normanni ipſi, Nordalingi nuncupati, quaſi filii aquilonis; Et Danos hodie Eaſterlingos vocamus, quaſi Sobolem orientis.

Adelingum verò Britanni *Urchrichiad* dixere. De quo ſic codex fumoſus M. S. leges continens Hoeli Boni, non multùm ab initio. *Urchrichiad, i. Edling, qui poſt Regem habet ſuccedere, præ omnibus qui ſunt in curia præter Regem & Reginam honoratur. Iſte erit vel filius ejus, vel frater ejus. Locus ejus eſt in Aula ultra ignem, in oppoſito Regis. Inter hæredem & columnam primo loco habet Judex ſedere, &c.* Et inferius: *Tres ſolùm ſunt homines; Rex, Optimas, Villanus, & eorum membra: Membra regia ſunt, ad regiam dignitatem pertinentes, eâ tamen carentes. Quorum unus dignior eſt, ſcil. qui in diſcumbendo collocatur in loco, ex quo dignitas regia expectatur. Hic vocatur* Edling: *verùm ex quo terram accepit, illorum* * *Brempt eric, juxta dignitatem terræ quam acceperit* dictus eſt. Hæc illic. *Vivat Carolus Adelingus noſter.*

Adelingi etiam inter Saxones noſtros, dicebantur Regni magnates: præſertim Comites & illuſtriores, ſi mihi non imponant Canuti legum interpres vetus, & Lambardus recentior. Ubi enim Codex Saxon. ſic ſe habet, Par. 2. ca. 55: Gif hƿa arcebiſcopeſ borh oððe æðelingeſ abrece gebete ðat mid ðrim pundum. Lambardus hoc vertit: *Qui Archiepiſcopo, aut Satrapæ fidem datam fefellerit, tribus penſato libris.* Vetus autem ille M. S. *Si quis Archiepiſcopi, vel Comitis plegium frangat, tres libras emendet.* Sic ut alter æðelinge *Satrapam* interpretetur, alter *Comitem*, neuter verò, *filium Regis aut ſucceſſorem Regni*. Et ne hoc incautè obrepſiſſe videatur Lambardo, adnotat ipſe in margine, æðeling etiam Regni hæredem ſonare. Sed ex * Nithardo quoq; conſtat, omnem Saxonicam nobilitatem ſub Adelingorum appellatione jam olim cenſeri. *Saxonica* (inquit) *Gens omnis in 3 ordinibus diviſa conſiſtit. Sunt enim inter illos, qui Edhilingi, ſunt qui Frilingi, ſunt qui Lazzi illorum linguâ dicuntur: Latinâ verò linguâ, hoc ſunt, Nobiles, ingenuiles, ſerviles.* Quin & Anglorum legibus, ſatis eſt perſpicuum, *Adalingos* dici pro nobilibus in genere: quod necdùm apud Germanos antiquatum eſt; qui Nobiles omnes *Edelmen* vocant, à Saxonico æðel pro nobili: etiam *Edling* dicunt pro juvene generoſi ſanguinis, ut me docet Pictorius Tigurinus.

* *Lib. 4.*

Hinc, ***Adelinga*** apud Longobardus pro claſſe Nobilium, & quod nos dicimus *Baronagio*. Gotfrid. Viterbienſis Chronic. part. 17. ſub An. Dom. 776. de Longobardis agens: *Omnes Reges illi fuerunt Adelingi, id eſt, de nobiliori proſapia, quæ apud illos dicitur Adelinga.*

¶ ***Adelſcalc, Adelſcalche***, vel ***Adelſcalcus.***] *Miniſter nobilis, Servus Principis, Puer Regis* (ut Gregor. Turonenſis & ejus ſæculi homines loquuntur) Ab Ædel, *nobilis*; Scalc, *ſervus, miniſter*. Concil. Bavaric. An. Dom. 772. & Decretum Taſſilonis Ducis Bavariorum, par. 1. cap. 7. *Servi Principis, qui dicuntur Adelſcalche, ſuum habeant* * *Weregeldum, juxta morem quem habuerunt ſub parentibus; & cæteri minores Weregeldi, juxta legem ſuam.* Adelſcalcos hos ejuſmodi fuiſſe reor apud Bavarios, cujuſmodi inter Saxones noſtros Thani regii, & qui in Chartis antiqq. *Miniſtri* dicti ſunt, & *Miniſtri Regis*. Germanis olim *Edildegin* (à Saxon. æðel ðeing, i. *Miniſter nobilis*) hodie ut notat Lindenbrogius, *Eddel Knaben*, quaſi *pueri*, vel *famuli nobiles*: à quo Angli (in ludibrium, & vituperium torquentes dictionem) **Idle knave** dicimus, pro ignavo nebulone. Vide quæ doctiſſ. Lindenbrogius notavit ad Paulum Warnefr. de Geſtis Longobar. lib. 2. cap. 9.

Tom. Concil. 3.
Decre. Taſſil. Adelſcalc.
* *i. Capitis æſtimationem.*

¶ ***Adelſtane.***] Bract. fol. 147. a.

¶ ***Adfatomia, Adfatomire***] v. *Affatomia*.

¶ ***Adjacentia***, *æ*, & ***Ajacentia.***] Chartt. Alaman. Centur. i. num. 26. —— *prædictum locum cum omnibus adjacentiis. Nu. 39. Omnes res meas, vel omnia peculia mea* —— *cum omnibus adjacentiis, vel adpendiciis eorum in arcas, vel ſilvas, &c.* Nu. 50. *Manſum unum* cum *campis, pratis, ſilvis, adjacentiis & appendiciis.*

Adjactivus, Adjectire, Adjectio,] vide ſuprà *Abjectire*.

¶ ***Adjurnare, Adjurnatus, Adjurnamentum.***] A Gallico *adjourner*, id eſt, *diem alicui dicere, citare, in jus vocare*. Anglo-Saxonibus noſtris in LL. Edwar. Senioris ca. 1. andagan: quaſi *ad diem* ponere. Salicorum lege, *ſolem alicui collocare*, & per contractionem *culcare*: ubi *ſolem*, pro *diem* intellige. Hinc *adjurnamentum* frequens apud Burgundiones: id eſt, *diei dictio, citatio, evocatio, denunciatio.* Nos verò *adjurnare* dicimus pro *comperendinare, vadari, in ulteriorem diem rejicere*, perinde etiam *adjurnamentum*. Capitular: Carol. lib. 5. cap. 151. *De hominibus Eccleſiaſticis, ſeu fiſcalinis, qui non erant adjurnati quando in Cœnomanico pago fuimus, &c.*

¶ ***Admallare.***] *In judicium vocare: lege agere, mallare.* Propriè ad curiam Pro-

vinciæ

vinciæ, vel Comitatus, *quam mallum* dixere, aliquem citare: vel ut loquitur Legis Salicæ Editio German. *mannire ad mallum*, de quo infrà. L. Sal. tit. 59. —— *qui eum admallat, & ille qui admallatur.* Marculf. lib. 1. cap. 21. *Eò quòd propter ſimplicitatem ſuam minimè poſſit proſequi, vel admallare, clementiæ Regni noſtri petiit, ut illuſtris vir ille, omnes cauſas ſuas in vice ipſius, tam in pago, quàm in placito noſtro admallandum, proſequendumq; recipere deberet.* Ripuar. tit. 32. §. 3. *quod eum ad ſtrudem legitimam admallatum habet.*

¶ ***Admezatores.***] Qui per privatorum conſenſus, ad decidendas quæſtiones, Neapoli, & alibi eligebantur: nullam aliam juriſdictionem habentes, niſi quæ ab eligentibus conferebatur eiſdem. Hos inpoſterùm, eligi prohibuit Fredericus 2. Imperator: Sic in Conſtit. Neapolit: & Sicul. lib. 1. tit. 79. Dicti quaſi *mediatores*, ab Italico *mezzatura*; quod idem à *mezo* vel *mezzo* (τὸ μέσον) i. *medium.*

¶ ***Adminiculator.***] Ab adminiculando. In Romana Eccleſia, ſeptimus erat (ut mihi Author eſt Onuphrius) ex primis officialibus: & pro viduis, pupillis, egenis, afflictis, captiviſq; procurabat; quod munus hodie (inquit) pauperum advocatus facit.

¶ *De Admiralii multiplici appellatione: quando Europam, quando Angliam id nominis & muneris eſt ingreſſum.*

¶ ***Admiralius, Admirallus, Admiralis, Admirans, Admirandus, Admirabilis***: etiam ***Amira, Amiras, Amireus, Amiralius, Ammiratus*** &c.] *Admiralius*, à Græco ἁλμυρὸς, inquiunt pleriq; id eſt, à *ſalſugine*, quòd in ſalſo mari ſuum exercet imperium. Inſulſè proculdubio: quis enim in imponendis nominibus, ad remotiores rerum qualitates, neglecta ipſa re, confugerit? Præfectum hunc rei maritimæ, *Salinarium* potiùs dixerit, *quàm Marinarium.* Alii igitur verbi parentelam, ex Arabici & Græci connubio rimari volunt; nempe ad Arabico *Amir*, id eſt, *princeps, præfectus*, & Græco ἅλιος, i. *marinus*; ut ſit *Admiralius*, vel potiùs *Amiralius*, quaſi princeps, vel præfectus marinus. Hoc certè videtur veriſimile; nam in Aula Orientalis Imperii, voces multæ occurrunt, bilinguis hujuſcemodi compoſitionis: placetq; eò magis, quod ἅλιος Homero legitur, pro rectore maris, ipſoq; Neptuno. Quamvis itaq; reperiantur præterea apud Græcos, vocabula Ἀμηρᾶς ἀμηραῖος ἀμηραλῆς; apud Latinos, *Amira, Amiras, Amireus, Ammiratus, Admirallus, Admiralis, Admirans, Admirandus, Admirabilis, Admiraius, Almiramiſi*, &c. quæ terminationem ἅλιος non recipiunt: vel id Gentium, Authorumq; varietati tribuendum eſt (qui in peregrinis nominibus referendis, toto plerumq; oberrant cœlo:) vel diverſis dictionibus, diverſæ etiam (ut quidam volunt) ſignificationes ſunt adhibendæ.

Amir itaq; (aliàs *Emir*) etiam *Amira, Amiræ*, & *Amiras Amiradis*, Regem, principem, eparchum, præfectum (ut ſupra diximus) ſignificant; interdum ſummum ipſum apud Turcas Saracenoſq; Imperatorem, Protoſymbolum & Senatus præſidem. Cujus officium exercere ἀμηρεύειν dicitur: ipſa præfectura ἀμηρεδία, Ab Arabico أَمَرَ *Amara*, ſeu Hebræo אָמַר *Amar*, (ut me docuit Bedwellus noſter) hoc eſt, *dixit, edixit*: illud *præcepit, imperavit.* Unde مأمورا *mamurom*, præceptum, edictum, & أَمِير *Amirom* Dux, Capitaneus, Imperator, præfectus; Ἄρχων vel Ἄρχος in compoſitione: ex quo الأمير *Alamiro* (cum articulo *al*) Actor. 22.24. ὁ χιλίαρχος, Anglicè (**the**) **chief Captain.** Atq; inde Hiſpanis, *Almirante*, quaſi (ſuo idiomate) *el-Amirante*, — *Amirante.* nec non (verſo *l* in *d*) *Admirans*, à quo aliàs — *Admirans.* perperàm, ob conſonantiam, *Admirabilis* & *Admirandus*. *Amiratus* autem (quo paſſim — *Admirandus. Amiratus.* utitur Malmesberienſis) non hinc fieri reor, at ab *Amiradis* genitivo ſingulari vocis *Amiras*, *d* ut ſolet in *t* mutato: & (quod apud Turpinum & Robertum Monachum antiquiùs legitur) *Admiraldus*, quaſi *Al Amiradus*, — *Admiraldus.* i. ὁ ἀμηρᾶς. Et in Fragm. Hiſt. Aquitan: (*d* poſteriori abjecto) *Admiralus*. Leone Marſico (Caſinenſ. hiſt. lib. 2. cap 44.) *Admirarius*. — *Admiralus. Admirarius.*

Amiræus vero ſeu ἀμηραῖος, poni ſolet — *Amiræus.* diminutivè pro Subregulo, Tribuno militum, Vicario *Amiræ*, vel Prætore. Iſtâq; diſtinctione paſſim utitur Sigebertus in ſuis Chronicis. Sic in An. 630. de Mahomete agens quem ille & rectiùs Muhammad nominat, *Hic* (inquit) *in Regno Saracenorum quatuor Prætores ſtatuit, qui Amiræi vocabantur: ipſe vero Amiras dicebatur, vel Protoſymbolus.* Et An. 657. *Muhavias ex Amiræo, Amiras factus.* Item An. 718. *Zuleymen Amiras cum Amiræis ſuis, & ſtolo navium penè trium millium, Conſtantinopolim triennio obſidet.* Theophanes in Chronico, à Meurſio citatus, ἦν δὲ προτελευτήσας ὁ μουάμεδ, ὃς ἦν ςήσας τέσσαρας ἀμηραίους τοῦ πολεμεῖν τοὺς ἐξ ἀράβων γένους χριστιανούς. Id eſt, *Moriturus autem Muhamed, quatuor Amiræos ſtatuit, qui debellarent omnes ex genere Arabum Chriſtianos.* Et Conſtantinus de Adminiſtr. Imp. ibidem, Παραλαμβάνει οὖν ὁ μαβίας πᾶσαν τὴν ἐξουσίαν συρίας, ἐπειδὴ ὁμομωκέσαν οἱ ἀμμοραῖοι πάντες, id eſt, *Accepit igitur Mavias omnem poteſtatem Syriæ, poſt quam omnes Amiræi juraviſſent.* Author autem Anonymus; quem in Arabico ſuo *Trudgman* profert Bedwellus, dictos hos, quatuor Amiræos, *Admirantes* vocat. *Quidam* (inquit) *Califa, creavit quatuor Tribunos militum, vulgò, Admirantes appellatos, quibus ſingulis, multos duces & centuriones attribuit, eoſq; duces acutos Dei gladios nominat.* Sunt etiam qui ipſos hos, *Amira*

miræ ſeu *Amiradis* appellatione donant. Junius ex Cedreno, in Notis ad Curopalatem: *Deceſſerat*(inquit) *jam tum Moamedus, conſtitutis quatuor Ameradis,qui Arabibus Chriſtianam religionem amplectentibus bellum facerent. Hi adverſus Theodorum cubicularium profecti, cum eò ſunt congreſſi prælio: Sed eo in prælio, tres Amerades, magnaq; cum his multitudo occubuerunt. Exivit etiam reliquus Ameras, Chalebus nomine, qui gladius Dei appellabatur.*

Admiralius. Amiralis. Admirallus. Ἀμηράλιος verò & ἀμηραλὴς, unde nos *Admiralium, Amiralem, & Admirallum* ducimus, reperiuntur in Orientali Imperio, perſpicuè dicta de Magiſtratu navali; non autem ſummo illo, cui hodie id nomen imponimus; at de ſubordinato quopiam ejuſmodi præfecto (quem tunc Magnum Ducem appellabant, ejuſq; vicario, i. Magno Drungario claſſis) inſervienti. *Vixit An. cir. 1059.* Curopalates in Official. Aulæ Conſtant. de Duce agens. ὥσπερ ὁ μέγας δομέστικος ἐυρίσκεται εἰς τὸ φωσσάτον ἅπαν κεφαλὴ, οὕτω καὶ κατὰ θάλασσαν οὗτος--Ἔχει δὲ ὑπ' αὐτὸν, τόν τε μέγαν δρουγγάριον τοῦ στόλου, τὸν ἀμηράλιον, τὸν πρωτοκόμητα, τοὺς δρουγγαρίους, καὶ τοὺς κόμητας. Id eſt, *Quemadmodum magnus Domeſticus, princeps & caput eſt ad univerſum foſſatum* (ſeu militiam caſtrenſem): *ſic etiam hic* (Magnus Dux) *ad univerſum mare.* Et mox: *Habet autem ſub ipſo, Magnum Drungarium claſſis, Ameralium, Drungarios & Comites.* Ex quo liquet, Ameralium iſtum non fuiſſe τὸν Ἀμηράδα τῆς ἁλὸς, i. Thalaſſiarcham vel præfectum maris; (ut ejus etymon quam ſupra poſuimus, indicare aſſerunt) ſed inferioris ordinis Magiſtratus, qui tamen gubernandæ claſſi conſtitutus eſt. Sic enim alibi Curopalates. ὁ ἀμηράλιος ὑπὸ τὸν μέγαν δοῦκαν εὑρίσκεται. ἡγεῖται δὲ τοῦ στόλου παντός, Id eſt, *Ameralius Magno Duci ſubeſt: agit autem univerſam claſſem.* Sed hæc ipſa appellatio, communis etiam fuit terreſtribus Principibus. Babylonis enim Tyrannum (cujus longiùs in Continente ſedes eſt) *Amiralium* vocat Huntindonienſis (qui ſub Stephano Rege An. 1148. floruit): & Sigeberti Auctuarius. Refert quoquè idem Huntindonius, 12 *Amiralios Paganorum*, cæſos fuiſſe in oppugnatione Antiochiæ. Et Mat. Paris in Will. 2. *Corbaranus* (inquit) *diſponit acies, agmina inſtruit, præficiens eis Amiralios & Reges viginti novem, quorum nomina hæc fuerunt: Meleduchac, Amir Solymam, Amirſolendais, Amirhegible, Amirmotoanc, Amir Mahumet,* & reliqui. Ubi vides *Amiras* & *Amiralios* (quos antiquiores, *Amiralos* etiam & *Admiraldos* vocabant) invicem confundi. *Admiraldi terreſtris ditio.* Horum autem ditionem perſpicuè habes deſcriptam, à Ruperto aliàs Roberto Monacho, qui vixit An. 1095. hiſtoriæ ſuæ de bello Saracenico lib. 4. *Occiſus eſt Caſſiani magni Regis Antiochiæ Filius, & 12 Admiraldi Regis Babyloniæ, quos cum ſuis exercitibus, miſerat ad ferenda auxilia Regi Antiochiæ. Et quos Admiraldos vocant, Reges ſunt qui Provinciis regionum præſunt. Provincia quidem eſt, quæ unum habet Metropolitanum, 12 Conſules*(id eſt Comites) *& unum regem. Ex tot itaq; Provinciis convenerunt, quot ibi Admiraldi fuerunt mortui.* Et initio ſequentis libri, ipſum Regem Babyloniæ, *Admiraldum* vocant nuntii ejus: *Dominus noſter Admiraldus Babyloniæ, mandat vobis Francorum Principibus ſalutem.* Eandemq; appellationem huic tribuit Turpinus Archiep. qui floruit An. 803. lib. de Geſt. Caroli Mag. cap. 17. *Li. de Geſt. Carol. Mag. Si illius ſit.* Necnon Author Fragmenti Hiſtor. Aquitan. *Nabuchodonoſor Babyloniæ, id eſt* (inquit) *Admiralus.* Occurrit prætereà apud Monſtreletum, *Arcubaliſtariorum Admiralius,* pro ipſorum præfecto: *Admiralius Arcubaliſtariorum.* Adeo ut videas hanc appellationem, non univocè tribui præfectis æquoreis, ſed itemq; campeſtribus: quemadmodum & aliæ campeſtres, æquoreis. Sic hic ſupra, *Drungarus claſſis*: Et mox infra, *Conſtabularius navigii.* Et Will. Tyrius (qui floruit An. 1120, & hiſtoriam belli Sacri compoſuit), non videtur tunc intellexiſſe *Admiralium* pro Thalaſſiarcha, ideoq; ipſum *Primicerium claſſis* denominaſſe. *Primicerius claſſis.*

Nulla igitur in vocibus conſtantia, ſive ſcripturam reſpicis, ſive ſignificationem. *Admiralius claſſicus unde & quando.* Tranſmiſſo itaq; terreſtri Admiralio, qui ſolus Turcis & Aſiaticis innotuit: marinum illum inſequamur, cujus in Orientali Imperio primam deprehendimus mentionem. Hinc enim ad Italos Siculoſq; tranſmigraſſe videtur nomen Admiralii. Galliſq; inde porrectum (qui in navalibus præliis Italis plerunq; uſi ſunt Præfectis) ad Anglos tandem perveniſſe: ſed confectâ jam Hieroſolymitanâ militiâ. Cum enim ejus gratiâ, Rex Richardus primus, claſſem celeberrimam conſcripſiſſet; nullum ei ſingularem Præfectum conſtituit, Admiraliive appellatione inſignivit: ſed deputato ad hoc munus quinqueviratu, *viz.* Gerardo Anxienſi Archiepiſcopo, Bernardo Baonenſi Epiſcopo, Roberto de Sabul, Richardo de Canvil, & Willielmo de Forz de Ulerum(Opinor Oleron)eos *Ductores Juſticarios & Conſtabularios totius ſui navigii denominavit*: ut ex Hovendeno liquet, parte poſteriori. *Juſticiarii & Conſtabularii navigii.*

Nec recepta videtur hæc appellatio, An. 8. H. 3. cum Rex *Maritimam Angliæ* (ut reſcripti utar verbis) Willielmo de Lucy conceſſit: nulla habita de Admiralio mentione. Quin nec An. 48. Regni ſui, dum Tho. de Moleton, *Capitaneum & cuſtodem maris* (non Admiralium) deſignat. Chartam regiam (quâ munus perſpicuè deſcribitur) edendam cenſeo. *Conceſſio cuſtodiæ maris.* *Rex, Omnibus Baronibus & Ballivis quinque portuum, & omnibus aliis de partibus maritimis Salutem. Sciatis quòd aſſignavimus dilectum & fidelem noſtrum Thomam de Moleton Capitaneum & Cuſtodem maris, & portuum maritimorum; & ad naves noſtros, vino, victualibus, & aliis neceſſariis muniendas contra hoſtilem adventum alienigenarum, in regnum noſtrum; prout magis viderit expedire. Et ideo vobis mandamus, quod eidem Thomæ,*

tanquam

tanquam Capitaneo & cuſtodi, intendentes ſitis & auxiliantes. Teſte Rege apud Cantuariam, 3 Die Junii, Anno Regni ſui 48, 1. An. Dom. 1264. Vides, nec hic Admiralii nomen; nec cognoſcendi cauſas marinas, vel tantillum juriſdictionis.

Gulielmus Rex *Siciliæ* navali expeditione per Admiralios ſuos cepit *Sibyllam* Civitatem. *Rob. de Monte in append. ad Sigeb. in an.* 1158.

Certè vox Admiralius, noſtratibus videtur incognita, uſque Regni initium Edw. primi: eamq; ideo exponit ejuſdem tempeſtatis Author, qui hiſtoriam Matthei Paris eòuſq; produxit: (ſive is Will. Riſhanger monachus S. Albani, ut Balæo viſum eſt, ſive alius.) Sed nec tunc quidem pro Thalaſſiarchâ. Ait autem in An. Dom. 1272. (qui eſt Henrici 3. penultimus.) *Admiralius Jopenſis, natione Saracenus; quæ dignitas apud nos Conſulatus vocatur.* Conſules verò (ut dixi) tunc appellabant, quos nunc Comites & Duces. Statutum etiam An. 3. Edw. 1. quod *de Wrecco maris* inſcribitur, & omnino agit de rebus naufragis ad Admiralium mox ſpectantibus; nec Admiralium quidèm agnoſcit: ſed nec judicem, vel officialem aliquem marinum, præter Vicecomites, Coronatores, Ballivoſq; terreſtres. Sub his autem diebus irrepſiſſe videtur in Angliam, peregrinus hic titulus; (delatus forſitan per Edw. 1. ex Hieroſolymitana militia) ſenſimq; tribui præfectis claſſicis: dum nec adhuc perpetuus quis eſſet, aut ſolus, aut univerſalis rei marinæ adminiſtrator. Conſtat tamen *Willielmum de Leiburne, Admirallum* dici *Maris Regis*, in conventu apud Bruges habito 8. Die Martii, An. 15. Edw. 1. id eſt, Domini 1286. Ac ſi cum nomine, muneris plenitudine ſolus tunc ipſe fungeretur. Sed paucos poſt annos, triumviratui diſpertitum id munus reperio, ipſumq; Willielmum, Porteſmuthienſi tantummodò plagæ fuiſſe præfectum. Walſingham in An. Dom. 1295. id eſt, Edw. primi 22. *Navigium ad cuſtodiendum mare in tres claſſes diſtinxit, tres præponens ei Admirallos, viz. Gernemuthenſibus & cæteris illius partis navibus, Johannem de Botecurts: Porteſmuthenſibus, Willielmum de Leybourne: occidentalibus verò navibus & Hibernicis, militem quendam de Hibernia oriundum.* Ab hac diſtinctione (Britanniæ triquetro reſpondenti) dictos cenſeo *trium plagarum Admirallos.* Idem in anno 1325. id eſt 19 Edw. 2. *Sub eiſdem* (inquit) *diebus, tres Admiralii trium plagarum Angliæ, viz. Dominus Johannes Otervin, Dom. Nicholaus Kiriel, & Dom. Joh. de Felton, cuſtodiam maris habentes, &c. cum Gernemuthenſium & Porteſmuthenſium & occidentalium claſſe, oceanum ſunt ingreſſi.*

Admiralii nomen quando primum in Anglia.

Sed occurrit plerunq; vel ſingularis aliquis (ut hodiè) Admirallus: vel (inſtar Duumvirorum navalium apud Romanos, quod antiquis frequentius eſt) bini tantùm; binis ſtationibus deſignati. Perpetuus enim nullus olim fuit in hoc munere: ſed (ex arbitrio Regis) aut annuus, aut biennalis, aut ad tempus non diuturnum. Aliquando ne ſemeſtris quidem, ſed veluti repentinæ alicui expeditioni datus. Dictuſq; ſæpe non Admirallus maris, ſed *flotæ navium*, id eſt claſſis.

Claſſis autem Admiralius, nemo ſalutandus erat, qui non denis navibus præficiretur: quod à Genuenſibus primò latum, hic (tantùm obiter) notandum duxi. Stationum iſtarum, alia borealis fuit: alia occidentalis. Borealis dicebatur, quæ ab ore Thameſis verſus partes boreales protenditur: Gernemutham continens & littus omne orientale. Occidentalis, quæ ab oſtio Thameſis, Porteſmutham & ſtationem omnem meridionalem (quæ ſuum aliquando, ut ſupra patet, Admirallum habuit) necnon latus Angliæ occidentale complectebatur. Stationes etiam aliquando diviſit portus Southamptoniæ. Sic 23 Maii 5. Ric. 2. *Jo. de Rupibus conſtitutus eſt Admirallus flotæ, ab introitu portus villæ Southhampton, verſus partes occidentales.*

Quis dicendus Admiralius.

Admiraliorum ſtationes.

Primus autem qui univerſali nomine *Admirallus Angliæ* dictus eſt, fuiſſe videtur Richardus filius Alani junior, Comes Arundeliæ & Surregiæ: hoc munere & titulo donatus 10. die Sept. An. 10. Ric. 2. Licèt enim anteceſſorum ſuorum permulti, & ſucceſſorum etiam nonnulli, conſtituti eſſent Admiralli *verſus partes tam boreales, quàm occidentales Angliæ;* Et aliàs, *omnium flotarum navium auſtraliam, borealium, & occidentalium* (ut Rob. Herle 35. Ed. 3.) ex hoc tamen *Admirallos Angliæ* dici, non ſunt aſſecuti. Juriſdictionem verò æquè amplam habuiſſe cenſeo, ab Edw. 3. ætate. In Statuto enim, An. 13. Ri. 2. (quod ad cohibendas Admirallorum uſurpationes editum eſt) prohibetur numero plurali, & indiſtinctè, ut *Admiralli, aut vicarii ſui, ſe non intromittant rebus ſupra terra, ſed in mari tantùm contingentibus: prout tempore* Edw. 3. *conſuetum fuit.* Unde quidam colligunt, cauſarum nauticarum cognitionem; & Forum rei marinæ (quod hodie *Curiam Admiralitatis* vocant) Admirallo primùm illuxiſſe, ſub Edw. 3.

Quis primus dictus eſt Admiralius Angliæ.

Curia Admiralitatis quando exorta.

¶ *Admiraliorum ſeries, tam particularium quàm univerſalium, qui ab exordio hujus muneris in Anglia floruere.*

MArthuſium Archipiratam (id eſt, Principem nautarum) tempore Edgari Regis Anglo-Saxonis: aut Tetrarchas claſſicos ejuſdem Regis (quorum ſinguli, mille navibus ad cuſtodiam ſingularum plagarum Britannici maris, dicuntur præpoſiti) huic catalogo non aſcribimus. Nec quos ſuccedentes Reges, navium Prætores extraordinarios habuere: ſed hos tantùm qui præfecturâ maris, poſtquam erecta eſſet in munus annuum atq; ordinarium, donabantur. Quod quidèm licèt decurſu temporis, in eam excreverit amplitudinem, ut à maximis Regni Principibus avidè ambiretur: in exordio tamen, adeò humile viſum eſt & operoſum, ut viris mediocris fortunæ, immò obſcuris ſæpè, conferretur.

Seriem verò hanc, tibi (Lector) offero: non ut integram, aut noſtrâ operâ, ab Archivis Regiis petitam; ſed quam (paucis interjectis) ex diverſorum collectionibus (mutilis quidèm & malè ſanis) concinnavimus. Cujus te admonitum velim: ut nobis non vertas vitio, ſi in quò erratum fuerit. Facile enim eſt recolere; laborioſum condere. Ad hoc autem ſufficiat; ut intelligas priſci ſeculi conſuetudinem, quæ (Romanam ſequuta prudentiam) ſumma munera Reipub. noluit eſſe aut diuturna, aut ſingulari integrè delegata.

8 *Hen.* 3. *Richardus de Lucy* dicitur habere *maritimam Angliæ.* Patentt. An. 8. Hen. 3. Membr. 4. 29. Auguſt.

48 *Hen.* 3. *Thomas de Moleton* Capitaneus & cuſtos maris & portuum maritimorum conſtitutus, 3 Junii, 48. Hen. 3.

15 *Ed.* 1. *Willielmus de Leiburne* appellatur *Admirallus maris Regis* in Conventu apud Bruges, 8 Martii, 15 Edw. 1. 1286.

	BOREALIS.	MERIDIONALIS.	OCCIDENTALIS.
22 *Ed.* 1. *Walſing. ibidem.*	*Jo. de Botetort* Gernemuthenſium & illius Stationis Admirallus.	*Will. de Leiburne* Porteſmuthenſium & illius ſtationis Admirallus.	Miles quidam Hibernicus Occidentalium & illius ſtationis Admirallus.

	ADMIRALLI BOREALES. i. *Ab ore aquæ Thameſis verſus partes boreales.*	ADMIRALLI OCCIDENTALES. i. *Ab ore aquæ Thameſis verſus partes occidentales.*
34 *Ed.* 1.	*Edward Charles* Borealis Admirallus.	*Gervaſius Allard* Occidentalis Admirallus.
8 *Ed.* 2.	*Johannes Botetort* conſtitut. Admirallus borealis 5 Martii.	*Willielmus Cranis* conſtitut. Admirallus occidentalis 9 Maii.
10 *Ed.* 2.		*Nicholaus Cryoll* conſtitut. 8 Dec.
10 *Ed.* 2.	*John Perbrun* aliàs *Perburn*, Burgenſis magnæ Jernemuthæ conſti. 13 Maii.	*Robertus Leiburn* Eques aur. conſtitut. 13 Maii.
12 *Ed.* 2.		*Joh. Athey* occid. Admir.
15 *Ed.* 2.	*Johannes Perburn.*	*Rob. de Leyburn* Eq. aur. conſtitut. Admiral. occidentalis Portus Angliæ, Walliæ, & Hiberniæ, 19 Maii.
16 *Ed.* 2.	*Johannes Perburn* Burgenſis magnæ Jeremuthæ, borealis Admiral: conſtitut. 16 Maii.	*Rob. Battail*, al. *Batallus*, unus Baronum 5. Portuum conſt. Adm. ab ore aquæ Thameſis verſus partes occid. 18 Apr.
18 *Ed.* 2.	*Johan. Sturmy* conſtitut. 15 Aug. al. 5.	*Robertus Bendon* conſti. Adm. 5 Aug.

1 *Dom. Joh. Otervin.* 2 *Dom. Mich. Keriel.* 3 *Dom. Jo. De Felton.*

19 *Ed.* 2. *In An.* 1325. Iſtos tres, Walſingamius nominat *tres Admirallios trium plagarum Angliæ*, Id eſt, *Gernemuthenſ. Porteſmuthenſ. & Occidental.* Porteſmuthenſis autem (quæ & meridionalis dicitur) ſub occidentalis appellatione poſtea continetur.

	ADMIRALLI BOREALES.	ADMIRALLI OCCIDENTALES.
19 *Ed.* 2.	*Joh. de Stormy* Borealis Admiral.	*Nich. Criell* conſt. Occid. Adm. 8 Dec.
20 *Ed.* 2.	*Johan. Sturmy* boreal.	*Nich. Criell* occidental.
	Joh. Layborn boreal. Adm. con. 19 Sep.	

Joh.

	ADMIRALLI BOREALES.	ADMIRALLI OCCIDENATLES.
1 Ed. 3.	*Joh. Perbrun* Bor. Adm. conſt. 21 Apr.	*Wares de Valoniis* Ad. Occ. con. 21 Ap.
7 Ed. 3.		*Williel. de Clinton* Ad. occ. con. 16 Julii.
8 Ed. 3.	*Joh. de Norwico* Adm. bor. con. 2 Jan.	*Rog. de Hegham* al. *Higham* conſt. 2 Jan.
10 Ed. 3.	*Tho. Ughtred* Adm. bor. con. 18 Feb.	
10 Ed. 3.	*Johan. de Norwico* Adm. boreal. conſtit. 10 Apr.	*Galfridus de Say* Banerettus conſtitut. ut ſupra 10 Apr.
10 Ed. 3.	*Rob. Ufford* & *Jo. de Roos* conſtit. Add. *flotæ* ab ore Tham. verſ. par. bor. 14 Ja.	*Will. de Manto* conſtitut. Admiral. verſ. part. occiden. 14 Jan.
11 Ed. 3.	*Walterus de Manney* Eq. aur. Ad. verſus part. boreal. conſtit. 11 Aug. al. 28 Julii.	*Bartholm. de Burgherſhe* Eq. aur. conſtitut. 11. Aug. al. 28 Julii.
12 Ed. 3.	*Tho. de Draiton* conſtitut. 28 Julii. Hunc aliàs reperio non Admirallum ſtatui, ſed tantùm Viceadmirallum loco Walteri de Manney : & ſic fortè in nonnullis aliis erratum eſt.	*Petrus Dardus* alias *Bard.* conſtitut. 28 Julii.
13 Ed. 3.	*Rob. Morley* baro de Hengham conſtit. 18 Febr. al. 10 Mar.	*Rob. Truſſel*, conſtitut. Admiral. occidental. 18. Feb.
14 Ed. 3.		*Ric. fil. Alani* Com. Arundel. con. 20. Fe.
15 Ed. 3.	*Rob. de Morley* conſtitut. Apr. 15.	*Will. Clinton* Com. Hunting. 12. Jan. al. Jun.
16 Ed. 3.	*Willielmus Truſſell* conſtitut. 20 Dec.	*Rob. Beaupell* conſtitut. 20. Dec.
17 Ed. 3.	*Will. Truſſell.*	*Jo. de Monte Gomerico.*
18 Ed. 3.	*Rob. Uffor.* Comes Suffolc. con. Ad. 8 Maii.	*Reginald de Cobham* conſtitut. 8 Maii.
19 Ed. 3.		*Rich. fil. Al.* Comes Arund. con. 23. Fe.
20 Ed. 3.	*Rob. de Ufford* Comes Suffolciæ, 22 Feb.	*Ric. fil. Alani* Comes Arundeliæ, 23 Fe.
21 Ed. 3.	*Joh. de Howard* Eq. aur. conſti. 8 Mar.	*Jo. de Monte Gomerico* Eq. au. con. 23 Fe.
22 Ed. 3.	*Wal. de Manny* Baro S. Salvato. 14 Mar.	*Regin. de Cobham* Eq. aur. con. 14 Mar. al. (14 Feb.
22 Ed. 3.	*Rob. de Morley* Eq. aur. conſti. 6 Jun.	
24 Ed. 3.	*Rob. de Cauſton.*	*Jo. de Bello campo* de Warwic. Eq. primæ fundationis Ordinis periſcelidis.
25 Ed. 3.	*R. de Morley* boreal. Adm.	
25 Ed. 3.	*Will. de Bohun* Com. Northamp. con. 8 Mar.	*Henr.* Dux Lancaſtriæ conſt. 8 Mar.
26 Ed. 3.	*Will. de Bohun* Comes Northampton, conſtitut. Adm.	*Tho. de Bello campo* ſenior Comes Warwicen. conſtitut.
29 Ed. 3.	*Rob. de Morley* Baro de Hengham conſtitut. 5 Mar.	*Jo. de Bello campo* de Warwick frater prædicti Thomæ con. 5 Mart.
30 Ed. 3.	*Rob. de Morley* boreal. Adm.	*Guido de Brian* Eq. aur. conſt. 1 Mar.
31 Ed. 3.		*Guido de Brian* occident. 31 Edw. 3.
33, 34 Ed. 3.	*Rob. de Morley* boreal. Admiral.	*Guido de Brian* occidental. Adm.

34 Ed. 3. *Jo. de Bello campo* prædictus conſtitut. Admirallus ab ore aquæ Thameſis verſus partes tam boreales quàm occidentales Angliæ, 18 Julii 34 Edw. 3. Hic fuit eodem tempore, Dom. Gardianus 5 Portuum, Conſtabularius Turris London : & Caſtri Dover & obiit in poſſeſſione dictorum munerum 2 Dec. eodem anno.

35 Ed. 3. *Rob. Herle* Eq. aur. Admirallus omnium flotarum utriuſq; partis ut ſupra, conſtitut. 26 Jan. 35 Edw. 3.

38 Ed. 3. *Radulphus Spigornell* conſtitut. Admiral. utriuſq; partis ut ſupra, 7 Julii.

43 Ed. 3.	*Nicholaus Tamworth* Eq. aur. conſtituit. Adm. ab ore Tham. verſus partes boreales Angliæ 12 Jan.	*Rob. Aſton* Eq. aur. conſtitut. Adm. ab ore Tham. verſus part. occident. Angliæ 28 Apr.
44 Ed. 3.	*Jo. Nevill* Eq. aur. Baro de Raby conſt. 30 Maii, al. 30. Mar.	*Guido Brian* Baro de conſtitut. 3. Maii.
45 Ed. 3.	*Radul. de Ferrariis* conſtit. 6 Oct. al. 5.	*Rob. Aſton* Eq. aur. conſtit. 6 Oct. al. 5.
46, 47, & 48 Ed. 3.	*Will. de Nevill* conſt. 7 Mar. 46 Ed. 3.	*Phil. Courtney* conſt. 7 March 46 E. 3.
50 Ed. 3.	*Will. de Ufford* Com. Suffol. con. 16 Jul.	*Will. de Monteacuto* conſtit. 16 Julii.
50 Ed. & 51 Ed. 3.	*Michael de la Poole* Eq. aur. Dom. de Wingfield conſtit. 24 Novemb.	Frater *Rob. de Hales* Prior Hoſpitalis S. Jo. Hieruſalem in Angl. conſt. 24 No.
1 Ric. 2.	*Tho. de Bello campo* Jun. Com. War. 5 De.	*Ric. fil. Alani* Jun. Com. Arun. con. 5 Dec.
2 Ric. 2.	*Tho. Percy* Eq; frat. Com Northumb. 5 No.	*Hugo Calveley* Eq. aur. conſt. 1 Sept.
3 & 4 Ric. 2.	*VVill. de Elmham* Eq. aur. conſt. 8 Mar.	*Phi. Courtney* Eq. au. conſang. Reg. 8 Mar.
5 Ri. 2.	*VVill. de Elmham.*	*Jo. Roches* ſive de Rupibus Eq. au. Adm. flotæ ab introitu portus villæ Southampton verſus partes occident. ſubſtitutus loco Walteri de Hauley (qui ergo inferendus videtur) 23 Maii, Patent. par. 8.

Walte-

	ADMIRALLI BOREALES.	ADMIRALLI OCCIDENTALES.
6 Ric. 2.	*Walterus fil. Walteri* Eq. aur. Dom. de Woodham conſtit. 26 Oct.	*Jo. de Rupibus* Eq. aur. con. Adm. ab ore aqu. Tham. verſus partes occ. 26 Oct.
7 Ric. 2.	*Hen. Percey* Com. Northum. con. 19 No.	*Edw. Courtney* Com. Devon. con. 19 No.
8 Ric. 2.	*Tho. Percy* frat. Hen. Com. Northumb. conſtit. 29 Jan. al. 26.	*Jo. Radington* Prior S. Johannis Hieruſalem in Angl. conſtit. 29 Jan.
9 Ric. 2.	*Phil.* Dom. *Darcy* Eq. au. con. 22 Feb.	*Thomas Trivet* Eq. aur. conſtit. 22 Feb.

10 Ric. 2. *Richardus fil. Alani* Comes Arundel & Surregiæ, conſtitut. Admirallus Angliæ 10 Dec. 10 Ric. 2. & manſit in officio uſq; ad 18 Maii An. 12. ejuſdem.

11 Ric. 2.	*Jo. de Bello monte* Baro de Folkingham conſt. Adm. ab ore Tham. verſus partes boreales Angliæ 20 Maii,	*Io. Holland* Comes Huntingtoniæ frater minor Tho. Com. Cantii conſtitut. Adm. verſus partes occid. 18 Mar.
12 Ri. 2.	*Jo de Rupibus* Eq. aur.	
13 Ri. 2.	*Io. de Bello monte* prædict. con. 22. Jun.	*Io. Holland* Com. prædict. con. 22 Jun.
14 Ri.	*Edward.* Com. Rutland conſt. 22 Mar.	*Io. Holland* Com. prædict. con. 12 Mar.

15 Ri. 2. *Edwardus* Com. Rutland. & Corcagiæ, poſtea Dux Albemarliæ, conſt. Adm. verſus partes tam boreal. quam occid. 29 No. & manſit uſq; 9 Maii An. 21 Ric. 2.

21 Ri. 2. *Io. Beaufort* Marchio Dorſeti, ac Com. Somerſeti, fil. Jo. de Gandavo Ducis Lancaſtriæ, &c. conſtit. Adm. verſus utraſq; partes 9 Maii.

22 Ri. 2. *Tho. Percey* Comes Wigorniæ, frater Hen. Com. Northumb. conſtit. Adm. utriuſq; partis 16 Jan.

2 Hen. 4.	*Ric. Gray* Baro de Codenore con. Adm. ab ore Tham. verſ. part. bo. Ang. 26 Ap.	*Tho. Reniſton* Eq. aur. con. Adm. verſus part. occid. 21. Ap.
5 Hen. 4.	*Tho. Beaufort* frat. prædicti Marchionis Dorſ. &c. con. 5 No.	*Tho.* Dom. Berkley Eq. aur. conſtit. ut ſupra 5 Novem.

6 Hen. 4. *Tho.* Lancaſtrius Regis H. 4. fil. Prorex Hiberniæ, Seneſcallus Angliæ, poſtea Dux Clarenciæ, conſtitut. Adm. utriuſq; partis 20 Feb. An. 6 patris ſui: & manſit in officio uſq; 28 Apr. An. ſeq.

7 H. 4.	*Nich. Blackburn* Armig. conſt. Adm. verſ. part. boreal. Ang. 28 Apr.	*Rich. Cliderhow* Armig. conſtit. Adm. verſ. part. occident. 28 Apr.

8 H. 4. *Ioh. Beaufort* prædict. Com. Somerſeti, &c. conſt. Adm. Angliæ &c. 23 Dec. Regni frat. ſui 8, & ſtetit in offic. uſq; 8 Maii ſeq. Hujus tempore juriſdictio Admiralitatis magnum accepit incrementum, cauſarumque cognitionem tam criminalium quàm civilium.

8 H. 4. *Edm. Holland* Com. Cantii conſtit. Adm. Angliæ, &c. 8 Maii.

9 H. 4. *Tho. Beaufort* prædict. &c. conſtit. Adm. Angliæ, &c. 1 Sept. An. fratr. ſui 9. Factus fuit Com. Dorſet, & Dux Exon. *Deſiderantur hic forte nonnulli.*

4 H. 6. *Ioh.* Lancaſtrius Dux Bedfordiæ, Com. Richmundiæ & Candaliæ, Conſtabularius Angl. fil. Reg. H. 4. conſtit. Adm. Angliæ, &c. 26 Julii.

14 H. 6. *Ioh. Holland* Dux Exoniæ, Comes Huntington, &c. conſtit. (cum filio ſuo) Adm. Angliæ, Hiberniæ, & Aquitaniæ pro termino vitæ 21 Octob. Crevit jam forenſibus negotiis Admiralii juriſdictio.

25 H. 6. *Will. de la Poo'e* Marchio & Comes Suffolciæ, &c. conſtit. Adm. Ang. Hiber. & Aquitaniæ, durante pupillari ætate Henr. Ducis Exoniæ, qui per regium diploma hoc cum patre munus adeptus eſt ad terminum vitæ eorum, &c. Officio ceſſit, capiteq; plectus eſt 2 Maii 28 H. 6.

28 H. 6. *Henr. Holland* Dux Exoniæ prædict. &c. fil. Henr. Ducis Exoniæ, ad maturam ætatem perveniens, 23 Julii 28 H. 6. & in patrias dignitates ſuccedens, fit Adm. Angliæ, Hiberniæ, & Aquitaniæ.

1 Edw. 4. *Rich. Nevill* Comes Warwicenſis & Sariſbur: conſtit. Adm. Angl. Hiberniæ & Aquitan. die.

2 Edw. 4. *Will. Nevill* Comes Cantii, & Baro Falconbergius conſtit. Adm. Angl. Hiberniæ, & Aquitan. 30 Julii.

Edw. 4. *Rich.* Dux Gloceſtriæ, frater Regis, conſtitut. Adm. Angl. Hibern. & Aquitaniæ 12 Octob.

Rich. Nevill Comes Warwic. & Sariſb. Capitaneus villæ & Caſtri Caleſiæ, Conſtabularius Caſtri Dover, & Cuſtos 5 Portuum: Conſtitut. Adm. Angl. Hiberniæ & Aquit. 2 Jau.

Rich.

ADMIRALLI ANGLIÆ.

Rich. Dux Gloceſtriæ prædict. &c. conſtitut. Adm. ut ſupra.

11 *Edw.*4. *Io. Howard* Dux Norfolciæ, &c. conſt. Adm. Ang. Hiber. & Aquita. 25 Julii.

1 *Ric.* 3. *Ioh. de Veer* Comes Oxonienſ. magnus Camerarius Angl. &c. conſtit. Adm. ut ſupra, 21
1 *Hen.* 7. Sept. Manſit in offiç. uſq; ad 10 Martii, 4 Hen. 8. qua die obiit.

4 *Hen.* 8. *Edw. Howard* Eq. aur. fil. Tho. Comit. Surregiæ, poſtea Ducis Norfolciæ, conſtitut. Adm. ut ſupra, 15 Aug. 4 H. 8. 1513. E navi conto excuſſus in portu de Breſt ſubmergitur 25 Ap. 5 Hen. 8. *Stow.* 823.

5 *H.* 8. *Tho.* Dom. *Howard* frater major prædicti Edw. Howard, poſtea Comes Surregiæ, & deinde Dux Norf. conſtit. Adm. Angl. Hib. & Aquitan. 4 Maii, factus ut mortem fratris de Francis Vindicaret. *Sto.*

17 *H.* 8. *Henricus* fil. Nothus Regis H. 8. Dux Richmundiæ & Somerſ. Com. Nottingham, conſtit. Adm. ut ſupra, 16 Julii An. Patris ſui 17. Manſit in officio uſq; ad 22 Julii An. ejuſdem Reg. 28. qua die obiit.

28 *H.* 8. *Will. fitz William* Com. Southampt. &c. conſt. Adm. ut ſupra, 16 Aug.

32 *H.* 8. *Ioh. Ruſſell* Eq. aur. Dom. Ruſſell conſtit. Adm. ut ſupra, 18 Julii.

34 *H.* 8. *Ioh. Dudley* Eq. aur. Vicecom. Inſulæ, & Baro de Malpas, &c. Conſtit. Adm. &c. 27 Jun.

Tho. de S. Mauro (vulgo *Seimor*) Eq. aur. Dom. de S. Mauro de Sudley, frat.
1 *Edw.* 6. Edwar. Ducis Somerſet. con. Adm. Angl. Hibern. & Walliæ, Caleſiæ, Bologniæ, &c. 17 Febru.

Ioh. Dudley Com. Warwic. Vicecom. Liſley, Eq. Periſcelidis, Magnus Magiſter hoſpi-
3 *Edw.* 6. tii Regis, &c. conſtit. Mag. Admirallus Angl. Hibern. Walliæ, Caleſiæ, Bologniæ, & Marchiarum earundem, Normanniæ, Gaſconiæ, & Aquitaniæ, nec non præfectus generalis claſſis & marium Regis, 28 Octob.

Edw. Clinton Eq. aur. Baro Clintonius & Saius, conſtit. Adm. ut ſupra, 4 Maii.

4 *Edw.* 6. *VVill. Howard* Eq. aur. Baro Effinghamiæ, conſt. ut ſupra, 20 Mar. 1 Mariæ.

1 *Mar.* *Edwardus Clinton* Eq. aur. Baro Clinton & Saius, conſt. Adm. ut ſupra, 3 Mar.

3 *Mar.* *Carolus* Dom. *Howard*, Eq. Ordinis Periſcelidis, Baro de Effingham, poſtea & modo
27 *Eliz.* Comes Nottingham, conſtit. Magnus Admirallus Angliæ, Hiberniæ, ac dominiorum & Inſularum earundem, villæ Caleſiæ & Marchiarum ejuſdem, Normandiæ, Gaſconiæ, & Aquitaniæ, nec non præfectus generalis claſſ. & marium dictorum regnorum, &c. 8 Julii.

Jaco. 16. *Georgius* Marchio & Comes Buckingham, Vicecomes *Villers*, Baro de Whaddon, Eq. Periſcelidis, &c. conſtitutus Mag. Adm. Angliæ, &c. ut ſupra, 28 Jan. ex reſignatione Caroli Com. Nottingham herois grandævi, dum hæ ipſæ paginæ ſub prælo eſſent. Cui (ut præcedenti) ſubſtituitur Viceadmirallus Angl. &c. *Robertus Manſell* Eq. ſtrenuus, & amore noſtro admodùm obſervandus.

Non eſt dubium, quin perplures procerum iſtorum, Equites fuerint Periſcelidis ſive Garterii, ſed cùm id nobis non promptè innotuerit, aliis liquimus diſquirendum.

¶ *De Admiralio Gallico.*

Nec antiquiorem exiſtimo Admiralii apud Gallos inſtitutionem; licèt multa prædicat
Lib. de Admir. Fran. Popilinerus de præfectis claſſicis, ſub Merovinis priſciſq; regibus. Nos enim de munere caduco aut extraordinario non agimus: at de ſummo ſtationarioq; magiſtratu, qui univerſæ marinæ reipub. præeſt, ſuoq; foro, & ampliſſima juriſdictione, tam in cauſis civilibus judicandis, quàm in claſſe regia gubernanda, inſignitur. Ille (inquam Popilinerus) alios omnes inter Admiralios numerat, penes quos ſumma unquam fuit navalis prælii: noſtroq; interim Willielmo primo, ſuum ſubinducit Admiralium, Odonem (neſcio quem) de Hibernicis triumphantem. Certè vix credibile eſt, ut in Aula Regum Franciæ, perpetuus olim quis haberetur Admiralius, cum ne ipſi quidem Reges, vel maria obtinerent, vel littora, ſed maritimis ea Principibus, Normanniæ, Britanniæ Armoricanæ, Aquitaniæ, Provinciæ, aliiſq; toparchis ceſſiſſent. Eorum igitur ſententiam amplector utì ſaniorem, qui primum apud Gallos Admiralium faciunt, vel Enguarrantum Dominum de Coucy, ſub Philippo 3 filio S. Ludovici, An. circiter 1280. vel Americum Vicecomitem Narbonenſem, ſub Johanne Rege Francorum (qui ab Edwardo Principe Walliæ captus eſt An. 1356.) Hoc eſt, poſtquam Galliæ Rex, Johanni Anglo, Normanniam alioſq; Galliæ tractus maritimos, ob Arthuri Ducis Britanniæ cædem abſtuliſſet, ſuoq; adſcripſiſſet imperio. Sed commenta etiam doctis ipſis placent, dum magis hæreant in antiquis, quàm in veris. Forcatulum audi de Gallor. Imp. lib. 2. *Admiralius Gallica primùm vox fuit & dignitas, latiſſimè deinde à variis populis uſurpata pro eo illuſtri præfecto cui maris imperium & littorum à Rege concreditum eſt; qui claſſes & navalia curat, utì ſarta tecta ſint, & ut exarmata reparentur, néve remigibus aut*

*commeatu egeant, atq; piratæ arceantur aut fugentur. Nomen ſub Divo Auguſto adinventum didicimus, & ab ipſomet approbatum, tametſi novata verba non minus quàm ſcopulum marinum ſe refugere prædicaret. Cùm enim ipſi aliquando legatus is, qui Galliam adminiſtrabat, * cui tranſmarinarum rerum notitia, multa ad copiam largitur,* ut D. Julius retulit, complures Nereidas in littore exanimes apparuiſſe ſcripſiſſet, obſtupuit maris portenta demiratus, atq; protinus claſſ. Gallicæ præfectum Admirandum dixit. Alii hoc Tiberio ejus ſucceſſori tribuere maluerunt, cùm contra Lugdunenſis provinciæ littus in inſula ſimul trecentas amplius beluas reciprocans deſtituiſſet oceanus, miræ varietatis & magnitudinis, &c.* Intelligas autem, Cæſarem hìc laudandum Authorem, clauſulæ tantùm quæ ſtellulis includitur, non fabulæ: Sed hæc tamen ità invaluit, ut Authores aliquot *Admirandum* dixerint, pro *Admiralio*, veluti & Mat. Paris *Admirabilem* pro *Amira*. Sic Chriſtoferum Columbum ob egregiè expeditam navigationem, *Admirantis* tilulo, à Principibus Hiſpaniæ donatum refert Munſterus, Coſm. lib. 5. cap. 159.

* *Lib. 6. de Bell. Gall.*

Admirans.

Verùm ſi huic magiſtratui nomen à Romano peteremus, magis congruum id videtur quod offert Cicero in Epiſt. ad Attic; ubi ait, *Vult me Pompeius eſſe, quem tota hæc Maritima ora habeat* ἐπίσκοπον, *id eſt, ſpeculatorem & cuſtodem.*

Oræ marit. Epiſcopus.

Mitto alias vocis *Amiræ* prævaricationes; nec non compoſita ejus plurima, quæ apud Leonclavium, Berlerum, & rerum orientalium Scriptores, occurrunt; utpote *Amir mumili vel mumunin*, id eſt, Rex vel princeps Sacrorum, ſeu fidelium; *Amiro'lgendo*, princeps militum; *Amir* vel *Emir halem*, princeps vel dominus vexillorum; de quo infra in verbo *Fanenleben*: & aliàs *Emir ali*, pro vexillifero; (è quibus fortè quiſpiam *Admiralium* duxerit.) *Almiramiſi* & *Almiramimoli* apud Hovendenum, pro *Amirmumili*: Sicuti & apud Mat. Paris in Will. 2. *Admiraviſus.*

Amir mumili. Ami o'lgendo. Amir halem. Emir ali. Almiramiſi. Almiramimoli. Admiraviſus.

¶ ***Admiſſionalis*** & ***Admiſſivus***,] Hæc veterum, illa recentiorum vox. Is qui aditum præbet ad ſuperiorem. Curopalata, θύρα i. Janua. Unde Turcicum *Ianizar*, teſte Chalcondylâ: & Gallicum *Huiſſier*, Ang. **An Uſher.** Nam *huis* etiam eſt janua.

¶ ***Adnumiaſtes.***] Græcobarbarè ἀδνουμιαστὴς, quaſi à nominibus deſcribendis Adnomiaſtes. *Cenſor*, Is qui in execitu Orientalis Imperii, copias luſtrat & cenſet juxta nominum deſcriptionem, viritimq; poſteà ſtipem erogat. Curat etiam ut currus & jumenta (prout opus fuerit) ſuppleantur. De hoc vide Curopalat. de officiis Conſtantinop. & Meurſeum qui in Græcobarbaris deſudavit.

¶ *Adrhamire & ejus variationes. Arraniatus quid. Criminoſorum examen olim multiplex. Arrare, &c.*

¶ ***Adrhamire, Arhamire, Arramire, Arramare.***] Ab obſoleto Gallico *arramir*, id eſt, *Jurare, promittere, ſolenniter profiteri, vadari.* Aſpirationem autem alii (ut Latini ſolent in Græcis dictionibus) poſt *r* literam ponunt: alii Anglo-Saxonum more, ante ipſam. Sic Pithæus Capitul. lib. 4. can. 39. *Adhramire* legit. Et Form. vett. Sect. 1. *Quod cùm ſacramentum intra ipſam caſam Dei, vel ipſius Abbatis habuiſſet adhramitum —— in ipſo mallo in baſilica Sancti illius, ob hoc jurare debuiſſet, &c.* Ubi Bignonius, *Adrhamitum*, promiſſum. *Adrhamire* enim (inquit) non eſt jurare, ſed cavere ſe certa die & certo loco juraturum: *de ſacramento fidem facere.* Capitular. lib. 3. can. 58. *Ut ſi ſacramenta ad palatium fuerint adrhamita, in palatio perficiantur.* Vel ut habet Longobardor: lex, lib. 2. tit. 55. l. 20. —— *Arramita, in palatio finiantur.* Gloſſ. *Arramita: facienda depoſita.* Item Longob. tit. eodem, l. 26. *Ibi ſacramenta juranda ſunt, ubi antiquitùs conſuetudo fuit ſacramenta arramire, vel jurare ubi mallum habeatur.* Et lib. 1. tit. 25. l. 76. *Accuſatus —— ad præſentiam Comitis ſe arhamiet.* Form. Solenn. Lindenbr. 166, & 168. *Sacramentum per feſtucam adrhamire.* L. Sal. tit. 49. *Ille apud quem agnoſcitur* (res aliena) *debet adrhamire.* Et tit. 39. *Debet per tertiam manum adhramire.* In Pithæi Gloſſ. ad Capitular. lib. 4. can. 28:

Molt les oyſſez arramir
Serement faire & foy pleuir
Que par morir ne ly falleront
Tel fra comm'il fera feront.

E quibus compertum jam habemus, quid ſibi vult *arramare* apud Bractonum, & in jure noſtro veteri: fortè etiam quid *arraniare* apud recentiores leguleios, qui vocem *arramare* neſcientes, *ni* legunt pro *m*, *Arraniare* pro *arramare*. De quo pauca, ut vocabulo ſuam reſtituam integritatem, ſi vel ipſe non halluciner. Antiqui moris fuit, prædiorum lites duello decernere, id eſt, cæde & ſanguine, vi & fortunâ. Quod cum exhorreſceret Chriſtiana pietas, Henricus (opinor) ſecundus, rem detulit ad electionem Rei (ſeu Tenentis, ut vocant) an duello vellet jus ſuum defendere, vel ſe ponere in recognitionem, quam Sacramento facerent duodecim viri probi & legales, è vicinio deligendi. Hanc autem recognitionis formulam, *Aſſiſam* dicebant: eodemq; nomine ipſum duodecimviratum, fortè quod edicto regio (*Aſſiz*, id eſt) conſtitutus eſſet. Actori præterea indulſit, ut is etiam in exordio litis (ſpreta duelli impietate) ad aſſiſam Regis provocaret: qui & ideo

Arramare. *Arraniare.*

aſſiſam

Aſſiſam arramare.

aſſiſam arramare, id eſt, promittere vel profiteri, dictus eſt. Bracton lib. 4. trac. 1. cap. 15. —— *Timens aſſiſam quam prædictus C. verſus eum arramavit.* Et mox, —— *qui ultimò fuit diſſeyſitus, & arramavit aſſiſam novæ diſſeyſinæ ſuper utrumq;.* Et lib. 3.tract. 1. cap. 11. *Numm.* 11, 12, 13, (in Brevibus Regiis) *Aſſiſam quam talis arramavit verſus,&c.* Sic etiam in ejuſmodi Brevibus tam in Regiſtro quã in veteri Natura Brevium, & in Fitzherbert.

Arraniatus.

In felonum etiam (ut loquuntur) & proditorum examinibus, reus hodiè *arraniatus* dicitur, cum ſe ſtiterit in judicio patriæ, ſeu duodecim-virali ſacramento: atq; hoc à Gallico *arranger*, opinatur Cowellus, quod eſt (inquit) *aſtituere, ordinare.* Sed mihi planè videtur is dicendus *arramatus*, propterea quòd jam pollicitus eſt & profeſſus, quâ judicii formulâ ſe defenderit. Multiplex enim olim fuit criminoſorum examen: utpote per ignem vel aquam (quod ordalium vocant) per crucem, per duellum, & noviſſimè per proborum & legalium hominum (quos patriam dicimus) ſacramenta. Ex his reus (ſic enim illius ſæculi ferebat humanitas) ſibi quam vellet examinis formulam co-optaret: factaq; ſuæ electionis ſolenni profeſſione, eam dicebatur *arramare*, atq; inde *arramatus eſſe.* Maximè autem cùm ſemetipſum in ſacramentale examen poſuiſſet.

Et licèt hodiè omnes aliæ examinis formulæ aboleantur: priſci tamen juris veſtigium manet. Nam cum reus pro tribunali conſtitutus, crimen negaverit unde poſtulatur, interrogari ſolet verbis Anglicanis, **How wilt thou be tried**? hoc eſt, *Quo te ſiſtes examine?* ac ſi adhuc illi eſſet in electione, quòd neceſſariò *Patriæ* concredendum eſt: nam alioquin acerbiſſima morte (etiam inſons) plectendus fuerit ob contumeliam.

Deraniare monachum. *Bellum daraniare.*

Sic *deraniare monachum*, dictum cenſeo pro *deramare*, quaſi à profeſſione, ſeu voto revocare. *Bellum daraniare*, item pro *daramare*, id eſt, denunciare, profiteri: ſed hoc compoſitum cum (*de*) articulo infinitivi modi apud Anglo-Normanos; illud cum *de* (vel *des*) præpoſitione *à* ſeu *abs* ſignificanti, & privationis vim habenti. Inſtrumentum concordiæ cum Theobaldo filio Leterii Vindoc. apud Lindenbrog. *Pro his rebus acquirendis, arravimus bellum in curia Vindocenſi.*

Arrare. *Subarrare.*

Durand. Rationa. lib. 3. cap. 14. *ſponſam ſubarravit*: Et, *annulo me ſubarravit.* Fortè omnia radicitus ab *arrha.*

¶ *Adſallire.*] *Impetum in aliquem facere, adoriri, invadere.* A Gallico *aſſaillir*, & hoc à Latinò *aſſilire.* Marculfus lib. 1. form. 29 & 39. *Nulla manente cauſa, in via adſalliſſetis, & graviter livoraſſetis.* Capit. lib. 5. can. 12. *Qui peregrino nocuerit vel eum adſallierit,&c.* L.Salic.tit.16.§.2. *Si quis villam alienam adſalierit,& ibidem oſtia fregerit, &c.* Pluries illic & inferioris ſæculi authoribus, ne fori noſtri commentum putes. Certè verſus Ovidii 11 Metamorph. *Quin ſæpe aſſiluit defenſa mœnibus urbis*: in veteri quodam codice habebatur, *Quin ſæpe adſaluit*, ut Goldaſtus apud Lydium teſtatur.

¶ *Adſecurare.*] *Pignore vel fidejuſſione interpoſita ſecurum facere.* Charta pacis inter Reg. Hen. 2. & filios ſuos, apud Hoved. in An. 1174. *Adſecuravit in manu Domini Regis patris ſui, quòd illis qui ſervierunt ei, nec malum nec damnum aliquod hac de cauſa faciet.*

¶ *Adtractus.*] *Comparatum, acquiſitum*: noſtris *perquiſitum*, **Purchaſe.** Crebrò apud Marculfum, & in antiqq. chartis, *de comparato, vel de quolibet adtractu*; Et, *tam de alode, quàm de adtractu.*

¶ *Adviſare, Adviſamentum.*] *Conſulere, deliberare, ruminare de re aliqua.* Gall. *Adviſer*, ſeu *aviſer.* Vox Glanvilli & fori, etiam Theologorum. Nich. de Clemangis De Annatt. non ſolvend. in exordio lib. —— *Adducendo in medium rationes & juſtificationes, quas prius longè adviſaverunt.* Et poſt aliquot, —— *Deputatos fuiſſe certos alios de ſingulis nationibus ad adviſandum de remediis.*

¶ *Adulterium.*] Pro mulctâ adulterii (Saxonibus noſtris *legerwita*) & privilegio vindicandi id ſceleris, quo multi proceres infra ſua Dominia gaudebant. Domeſdei, ſub titulis, Chent, Rex, Dover. *De adulterio per totam* [a] *Chent, habet Rex* [b] *hominem, Archiepiſcopus* [c] *mulierem: excepta terra S. Trinitatis, & S. Auguſtini, & S. Martini, de quibus Rex nihil habet.* Mulctæ ratio ibidem titt. Sudſex. Will. de Warene. *Adulterium vel raptum faciens, viii s. iiii d. emendabat homo,& fœmina tantundem: Rex habet hominem adulterum, Archiepiſcopus fœminam.* Sed tit. Ceſtre Civitas: *Vidua ſi ſe non legitimè commiſcebat, xx s. emendabat, puella vero x s.* Adulterii autem mulctam ſic diſpoſuit Hen. 1. per totam Angliam, legg. ſuarum cap. 12. *Qui uxoratus faciet adulterium, habeat Rex vel Dominus ſuperiorem, Epiſcopus inferiorem.* Edmundus Rex adulterium affici juſſit inſtar homicidii, LL. ſuarum cap. 4. Canutus hominem adulterum, in exilium relegari; fæminæ, naſum & aures præcidi, LL. par.2 cap. 6,& 50. Vide *laierwit.*

a *Cantium.*
b *Mulctam hominis.*
c *Mulctam mulieris.*

¶ *Advocatus Eccleſiæ quando & quorſum inductus. Imperator dictus* Advocatus, *ſeu* Defenſor Eccleſiæ. *Rex Angliæ*, Defenſor fidei: *& quare.*

¶ *Advocatus, Advocata, Advocare, Advocatio, Advocatia*, jus *Advocaticium, Advocator.*]

Advocatus Eccleſiæ duplex eſt; alius cauſarum Eccleſiæ, alius ſoli: Hic hæreditarius, ille dativus. Cauſarum Advocati ſunt, qui à Principe dabantur ad reſpondendum in colloquiis judicialibus. Can. 99. Synod. Carthag. *Poſt Conſulatum Stiliconis, inducta eſt Advocatorum defenſio pro cauſis Eccleſiæ.* Capitul. Caroli, lib. 5. can. 31. *Defenſores Eccleſiarum verſus potentias ſæculari-*

um vel divitum, ab Imperatore ſunt poſcendi. Et lib. 7. can. 308. *Pro eccleſiarum cauſis, ac neceſſitatibus earum & ſervorum Dei, Executores, vel Advocati ſeu Defenſores, quotiens neceſſitas ingruerit, à Principe poſtulentur:* Vide Concil. Salisburg. Exemplar inſtitutionis iſtiuſmodi Advocati, habemus è Præcepto Chlotarii Regis in Chron. Beſuenſi, à

Formula vetus conſtituendi Advocati cauſarum.

Bignonio tranſcriptum. Waldalenus Abas *petiit à nobis, ut illuſtris vir Gengulfus, omnes cauſas ipſius monaſterii, ad proſequendum & redintegrandum deberet recipere. Cui nos hoc beneficium præſtitiſſe cognoſcite. Quapropter per præſens hoc præceptum jubemus, ut memoratas omnes cauſas ipſius monaſterii, illuſtris vir ille ex noſtro permiſſu licentiam habeat proſequi, & unumquodq; ut juſtum eſt reſtituat, ſic tamen quamdiu eorum pariter fuerit voluntas. Data xv KL. Sept. Anno viii, Regni Domini Chlotarii Regis.*

Oeconomi. *Vicedomini.*

Hi poſtea *Oeconomi* dicti ſunt & *Vicedomini*, nec cauſarum tantùm curam gerebant, ſed eorum etiam quæ ad vitæ alimonium, & cenſum Eccleſiæ pertinebant.

Advocati ratione ſoli.

Advocati Eccleſiæ ratione ſoli, ſunt ipſi fundatores & hæredes ſui: & reperiuntur tam in cœnobiis quàm in Eccleſiis parochialibus. Lib. Rameſ. Sect. 49. Dux Ailwinus (illius cœnobii fundator) *proruit in medium, ſe Rameſenſis Eccleſiæ Advocatum, ſe poſſeſſionum ejus tutorem —— allegans.* Et Sect. 77. *Piæ memoriæ Advocatus noſter Ailwinus Aldermannus.*

Patroni.

Eccleſiarum parochialium Advocatos, hodiè dicimus Patronos: in antiquo autem jure noſtro, & Brevibus Regiis vox alia notior. Is verò eſt, ad quem pertinet jus Advocationis ejuſdem Eccleſiæ: ſic ut ſui ipſius nomine, non alieno, ad eam valeat præſentare. Glan. lib. 13. cap. 19. *quis Advocatus præſentavit ultimam perſonam ad Eccleſiam, &c.* Rameſ. Sect. 25. *Alfgarus Advocatus Eccleſiæ de Bunwell.* Regiſtr. Chartt. Ram. circa temp. H. 2. fol. 37. *Ego Jo. Extraneus Advocatus Eccleſiæ de Hulmo.* Et paſſim eo ſæculo.

Advocata.

Advocata. Hoc etiam advocationis genus fœminis competit ex ipſo jure Canonico, quæ & ideo *Advocatæ* dicuntur. Rameſ. Sect. 140. *Alfwara dedit Eccleſiam de Elleſworth, cujus erat Advocata.* Aliud autem genus non item: Nam uti in eodem Jure, Cauſ. 15. q. 3. *Legibus cautum eſt, ut ob verecundiam ſui ſexus, mulier apud Prætorem pro alio non intercedat, &c.*

Advocare.

Et *Advocare*, pro defendere, tutari. Dicuntur enim *Advocati*, non quòd vacanti Eccleſiæ rectorem advocarent, quæſtum ex hoc (ut ſolent) facientes: ſed quòd laboranti Eccleſiæ ſuccurrerent, tuerentur, defenderent. Sic Carolum Mag. Imperatorem, *Romani elegerunt ſibi Advocatum S. Petri contra Reges Longobardorum*, ut refert Engoliſmenſis in Vita ejus. Sic hodie in auguratione, Imperator ſe *Advocatum Eccleſiæ* profitetur. Rex Angliæ ſe *fidei Defenſorem.* Qui titulus à Leone X. decretus, per auream bullam Clementis 7. (quam aliquando vidimus) poſtea tandem delatus eſt Henrico 8. quòd is regio calamo partes Romanæ Eccleſiæ ſtrenuè defendiſſet contra Lutherum. Tranſeuntes ergo per urbem noſtri orbis Carolus 5 Imper. & Henricus octavus 6 Junii, An. Dom. 1523. ſic à civibus è ſpectaculis ſalutantur.

Advocatus S. Petri. *Advoc. Eccleſiæ.* *Fidei defenſor.* *An. Dom. 1523 3 Non. Mart.*

Carolus Henricus vivat defenſor uterq;,
Henricus fidei, Carolus Eccleſiæ.

Advocatio. *Advocatia.* *Advocare.*

Advocatio etiam & *Advocatia*, pro defenſione, & pro ipſo jure præſentandi. *Advocare*, item pro exequi jus illud. Glan. lib. 4. cap. 7. *Si is qui ſe perſonam gerit in Eccleſia ipſa, advocet per unum Advocatum, & alius -- clamat eandem advocationem, &c. Advocare* præterea juris noſtri vocabulum eſt frequentiſſimum, ſignificans *rem factam agnoſcere, rem in ſe ſuſcipere*: & quod Cicero ait in Orat. pro P. Seſt. *factum præſtare & tueri.* Gall. *avouer.* Quin & *vocare ad Warrantiam* ut loquuntur, hoc eſt ad præſtationem rei venditæ: forenſi vocabulo **to Vouch**, *Advocator* **the Voucher**, *Advocatus* **the Vouchee**.

Advocator.

LL. Longobard. lib. 2. tit. 55. l. 40. *Viduæ lites ſuas, per conſimiles advocatores, per pugnam dirimant*, i. per pugiles.

Jus Advocaticium.

Alaman. Antiqq. Tom. 2. par. 2. in Aniverſariis. *Hæredes eorum accipient pro jure advocaticio, tantùm* 1 *ſol.*

¶ *Æcentia.*] Chartæ Alaman. 39. *Et in Reutinchova terras & ſilvas, ſuetqua, vel alias æcentias, quicquid ibi habere videor. Et in villa quæ dicitur Huzinaa homines viii, & terras & ſilvas, vel alias acentias.* Hic Goldaſtus è regione vocis *acentias* notat (ſi bene) *ajacentias*, i. *adjacentias ut in Charta* 50. Vide Aiſiamentum.

¶ *Ægild,*] vide *Agild.*

¶ *Aelmesfeoh.*] Pecunia eleemoſynaria, ſcil. denaria S. Petri primo Auguſti annuatim debita; & per Regem *Inam* vel *Ethelwolphum* primò conceſſa. Vocabatur etiam *Romefeoh, Romeſcot, & Heorthpening* Hiſt. de Decimis per v. cl. *J. Seld.* p. 217.

¶ *Aenum, Aeneum, Aeneus.*] Vas ad aquam calefaciendam, Græcis καλκεῖον. Dictum à materiâ, quæ in ſacris & excantationibus, maximè olim placuit. *Lebes, caldarium*, Pomponio & Ulpiano *miliarium.* Lazarus Bayſius (lib. de vaſculis) legendum putat *aënum*, quod & bene probo, nam Latini veteres, literam *h* non inſeruere, ſed Græcorum more, cum aſpirationis nota deſignarunt, ut Gellius teſtatur, lib. 3. cap. 3. Triſſyllabicè igitur proferendum eſt *aënum*; non per æ dipthongum, ut quidam ſcribunt. Vide *judicium Aquæ*, ad *æneum* provocare.

Aenum autem, ſeu potiùs *Æneum*, occurrit ſæpè in antiqq. legibus, pro *judicio aquæ ferventis*, quâ ad examen innocentiæ,

brachium

brachium nudum immergebant rei : quod Gregor. Turonenſ. perſpicuè docet. *Succendatur igni æneus, & in ferventi aqua annulus cujuſdam projicitur : qui verò eam ex ferventi unda ſuſtulerit, ille juſticiam conſequi probatur.* Hinc *Mallari ad æneum* in L. Salic. tit. 55. §. 1. pro citari ad judicium aquæ ferventis, & §§. de ſequentib. *manum redimere*, pro eximere ſe ſupplicio. *Provocare ad æneum*, pro conjicere ſe in id examinis. Pact. Childeb. & Chlotha. §. 4. *Si homo ingenuus furto inculpatus, ad æneum provocatus manum incenderit, quantum inculpatur furtum componat.* L. Salic. tit. 59. *aut per æneum, aut per compoſitionem ſe educeret.* Ibid. tit. 67. §. 1. *qui æneum potare dicitur.* De hoc plura in Ordelio, & Judicio aquæ ferventis.

¶ ***Æqualentia.***] Diviſio hæreditatis vel bonorum per æquales partes velut æquâ lance. Form. Solenn. 62. *In omni re mea, in hæreditate cum germanis tuis filiis meis ſuccedas, & æqualentia inter vos exinde dividere, & exæquare faciatis.* Idem form. 66. Et Marculf. lib. 2. cap. 13. *æqua lance inter ſe viſi ſunt diviſiſſe.*

¶ ***Aërea.***] *Nidus.* Chart. Foreſt. cap. 13: *Unuſquiſq; liber homo, habeat in boſcis ſuis aëreas accipitrum, eſpernarum, falconum, aquilarum, & hieronum.* Dictum à Gallico *aire* : ſed utrumq; à Sax. ezhe, Germanis & Anglo-Normannis **eye**, i. ovum, *g* ut ſolet in *y* liqueſcenti : unde nidus *eyerie* vocatur, quaſi ovorum *repoſitorium.* Sed accipitur hic etiam *aërea*, pro fœtu avium, uti apud Virgilium, *nidus*, Georgic. 4.

—— ipſæq; volucres
ore ferunt dulcem nidis imitibus eſcam.

¶ ***Aeſnecia, Anecius, Enitius, Aeneus, Eneyus***, adjectt.]

Aeſnecia, Gall. *Aiſneeſſe, i. dignitas primogeniti, primatus, primatus natalitius, prima pars cernendæ hæreditatis, protocia.* Anecius, Enitius, Aeneus, Eneyus, Gall. *Aiſné, Primogenitus*, quaſi *ains né*, id eſt, *Primò natus*; uti *puiſné*, poſt natus. Glanvil, lib. 7. cap. 3. *Salvo capitali meſuagio primogenito filio pro dignitate aeſneciæ ſuæ.* Statut. Roberti 1. Reg. Scot. cap. 3. §. 1. *Ille qui eneyam, id eſt, capitalem partem illius hæreditatis habet.* Hinc in jure noſtro, ſors filiæ primogenitæ, in partitione paternæ hæreditatis, pars *enecia* (aliàs *eneia*) dicitur : forenſi idiomate, *leigne part.* Marlebrig. cap. 10. *qui habet aneciam partem hæreditatis* : *Jus eſnetiæ*, jus primogenituræ.

¶ ***Affatomia, Adfatomia, Adfatomire, Adfatimus.***] *Affatomia* dicitur cum quis alium in poſſeſſionem rei donatæ poſuerit : projiciendo feſtucam in ſinum ejus, cui fecerit donationem. Quibuſdam, ab ἀμφὶ καὶ τομεῖον (quod non affirmavero) & German. **Afterthom.** Form. Solen. 50. De donatione, *Has duas epiſtolas adfatimas uno tenore conſcriptas, inter ſe fieri, & firmari rogaverunt.* L. Sal. tit. 48. De Affatomia, *Poſtea feſtucam -- in laiſum ſuum jactet.* Et infrà, *In cujus laiſum feſtucam jactavit, & hæredem appellavit.* Et ita inferiùs, non ſemel : L. Ripuar. tit. 49. De adfatimire. *Quod ſi adfatimus fuerit inter virum & mulierem, poſt diſceſſum amborum ad legitimos hæredes revertatur.*

Afferatores.] Vox forenſ. Sunt qui in curia nuncupata Leta, (interdum alibi) mulctas recognoſcunt & moderantur, ad hoc electi & jurati. A Gall. *affeurer* ſeu *afforer*, id eſt taxare, vel pretium rei (ut magiſtratus ſolet in cibariis) conſtituere. Dicuntur etiam *affidati*, unde quibuſdam viſum eſt à Gall. *affier*, vocem ducere.

¶ ***Affidare, Affidatio, Affidati, Affidavit, Affidatura, & Affidiare.***] *Malm. Novel.* lib. 2. p. 188. V. *diffidare. Affidare.* Vox Juris Canon. *Fidem dare, fidei vinculo ſe connectere*, ut ſponſi ſolent. Bract. lib. 2. cap. 11. *Halewiſam affidaverat, cum qua publicè poſtea contraxit.* Conſtitt. Siculæ, lib. 2. tit. 37. l. 2. *Pugilibus expreſſius inhibemus, quòd ſe non debeant affidare.* Hinc *affidatio* pro mutua fidelitatis connexione, tam in ſponſaliis, quàm inter dominum & vaſſallum : & è contrario, *diffidare* & *diffidatio*, quæ vide infrà. *Affidatio.* *Affidati* tamen dicuntur qui vaſſalli non ſunt, ſed qui inſtar vaſſallorum, ſe tradiderint tutelæ gratiâ, in clientelam potentioris. *Affidati.* Conſtit. Sicul. lib. 3. tit. 7. *Inhibemus ut in terris demanii noſtri, nulli omnino liceat affidatos vel recommendatos habere, &c.* Etiam infrà, & Tit. ſequenti. Extat eodem lib. Titulus, *De animalibus in paſcuis affidandis, viz.* Tit. 38. ubi L. prima, *ſi Dominus terræ in qua inventa fuerint* (animalia) *voluerit eis paſcua in terra in antea concedere, accipiat ab eis affidationem juxta affidaturam quam recipiunt alii vicini ejus, & aliud nihil.* *Affidatura.* *Si verò noluerit eis paſcua impartire juxta affidaturam, ad ſacramentum illius qui animalia cuſtodierit, de tot diebus quot ibi paſcua acceperint, ad rationem totius anni affidaturam recipiat, & non aliud.* *Affidavit* in foris Anglicis, Subſtantivè utitur pro juramento. *Affidavit.*

¶ ***Affidatus.***] Pro Tenente per fidelitatem. *Chart. S. D.* -- quod ego Rog. de Fifhid. dedi &c. Willielmo Walenſi pro ſuo ſervitio unam acram & perchiam terræ &c. Pro hac donatione & conceſſione devenit prædictus Wil. *affidatus* meus, &c. ut in *Almonarium.*

¶ ***Aforella.***] Chart. Alaman. nu. 33. vendiderunt *de illa pomifera in alio noſtro cortino qui non aforella.* Tota Charta obſcura & rudis.

Afforeſtare.] *Foreſtæ adſcribere, in foreſtam convertere.* Chart. foreſtæ, An. 9. Hen. 3. cap. 3. *Omnes boſci qui fuerunt afforeſtati per Regem Richardum avunculum noſtrum, vel per Reg. Joh. patrem noſtrum, uſq; ad primam coronationem noſtram, ſtatim diſafforeſten-*

reſtentur, niſi ſit dominicus boſcus noſter. V. Foreſta.

¶ *Affri*, vel *Affra.*] *Jumenta* ſeu *caballi colonici*, quales in Hibernia **Garrons** vocant. Weſtm. 2. cap. 18. *Vicecomes liberet ei omnia catalla debitoris, exceptis bobus Et affris carucæ.* Si etiam legit Fitzherbert, & codex Vetus M. S. Et Northumbrenſes hodie, **a falſe aver** ſeu **afer** dicunt, pro equo nequam & ſegni.

¶ (*Aga*, *Agalar*, *Agalari.*] Vidè *Druncus.*

¶ *Agalma.*] Græc. ἄγαλμα, *Simulachrum, gratum exemplar, res efferens gaudium*; unde ſymbolum crucis ſic dixit Dunſtanus Archiep. in ſubſignatione Privilegii Regis Edgari, aſylum Weſtmonaſterienſe inſtituentis, An. Dom. 968. *Ego Dunſtanus -- hanc libertatem crucis agalmate conſignavi.* In Epigramm. de Helena εἰσορῶ γὰρ ἄγαλμα διοτρεφὲς, i. *Aſpicio enim gratum ſpecimen alumni Jovis.*

¶ *Agape, pes*, & *Agapa, pæ.*] Convivium dilectionis, Chriſtianis olim in uſu, charitatiſq; gratiâ pauperibus appoſitum. Hoc Beat. Judam voluiſſe aſſerunt, ubi ait, οὗτοί εἰσὶν ἐν ταῖς ἀγάπαις ὑμῶν σπιλάδες, *Hi ſunt in agapis veſtris maculæ.* Hodiè legunt, *in epulis.* Tertullianus in Apologet. *Cœna noſtra de nomine rationem ſui oſtendit, vocatur enim ἀγάπη, id quod dilectio penes Græcos eſt.* Concil. 5, & 6. Conſtantin. An. 692. Can. 74. *Quòd non oportet in Dominicis locis, vel Eccleſiis, eas quæ dicuntur agapas, id eſt, charitates facere: & intus in æde comedere; & accubitus ſternere* (ἀγάπη, charitas) Et Diſtinc. 42. cap. 1. *Qui fideliter agapas, i. convivia pauperibus exhibent.* Sed Alciatus hic legendam putat *ilapinus.* In eadem verò Diſtinc. occurrit aliàs *agape*, non ſemel. Quandoq; etiam pro Cœna Domini intelligitur.

¶ *Agenda, dæ.*] Vox Eccleſ. Agendæ dicuntur munia Canonica, ſtatutis temporibus agenda, ut officium (quod dicitur) matutinum & veſpertinum. Capitular. Caroli, lib. 6. can. 234. *Si quis presbyter inconſulto Epiſcopo Agendam in quolibet loco voluerit celebrare, ipſe honori ſuo contrarius extitit.* Idem in Additt. Ludov. lib. 4. can. 49. ex Concil. Carthag. ubi dicitur, *Qui in domiciliis agunt agendam, &c.* & Capitul. Carol. lib. 5. can. 38. ubi plurali legitur, *Si quis presbyter in domiciliis agenda celebraverit, &c.* Pithæus ad hæc loca Capitularis, ſic notat, Synod. Carthag. 2. 9. *Agenda mortuorum*, In Lectionar. B. Hieronymi, *Agenda veſpertina, vel matutina*, In regul. B. Benedicti; Beda in vita Auguſtini, *Per omne ſabbathum à presbytero loco illius, Agenda eorum ſollenniter celebrantur.* Gloſſa R. Johannis apud Lydi-
ſgere. um, *ut facere ſignificat ſacrificare, ſic agere, matutinas & veſpertinas dicere.* In fœdere Aluredi & Guthurni Regum M. S. *Hæc ſunt pacis agenda quæ Alfridus Rex & Godrum Rex, &c. conſtituerunt.* Saxon. ẏiꞅ iꞅ ꝺæꞇ ꝼꞃiꝺ, &c.

¶ *Agenfrida*, al. *Agefrie.*] L. Inæ, M. S. cap. 50. *Si* (porcus) *non fuerit ibi ſæpius quàm ſemel, det Agenfrida ſolidum unum.* Saxon. aᵹen ꝼꞃiᵹe vel ꝼꞃiᵹea, i. verus dominus, merus poſſeſſor.

¶ *Agens.*] Vide *Actionarius.*

¶ *Agentes* in rebus] erant Principis nuncii in provincias, priùs *Frumentarii nuncupati. V. *Pancirol.* in *Not. Orient.* cap. 64.

¶ *Ager.*] Pro menſura terræ quam *acram* dicimus. Lib. Rameſ. Sec. 245. *Terra unius hidæ, & terra 28 agrorum.* Mat. Paris in An. 1083. *Rex Willielmus miſit Juſticiarios per omnes Angliæ Comitatus, & inquirere fecit quot agri vel jugera terræ, uni aratro ſufficerent per annum in ſingulis villis.* V. Acra.

¶ *Agild.*] Saxonicum æᵹilꝺ al. onᵹilꝺ, id eſt, *inſolutus, ſine compenſatione.* Talis, cujus ob interfectionem, pretium quod *wirgildum* vocant, non eſt exigendum. LL. Aluredi M. S. cap. 6. *Si utlaga efficiat ut occidatur, pro eo quòd contra Dei rectum & Regis imperium ſtet -- jaceat agild.* Aliàs *ealgilde* cum (*l*) mendosè.

¶ *Agiſtare*, *Agiſtatio*, *Agiſtator*, *Agiſtamentum.*] Ab *ad* & Norman. veteri *giſter* ſeu *giſer* (à Latino *jacere*) *Adjicere, apponere, rem juxta aliam collocare.* Gallis hodiè *adjouſter.* Silvam vel campum compaſcuum adgiſtare, eſt certum pecoris numerum (compaſcendi jus habentibus) aſſignare: unde *agiſtare* etiam frequens legitur pro compaſcere; *agiſtamentum* pro compaſcendi ritu. Char. foreſtæ, cap. 9. *Unuſquiſq; liber homo agiſtet boſcum ſuum in foreſta pro voluntate ſua.* Et mox, *Ducere poſſit porcos ſuos per dominicum boſcum noſtrum liberè, -- ad agiſtandum eos in boſcis ſuis propriis vel alibi.* In paluſtribus etiam regionibus, *adgiſtari* dicuntur in aggeribus & ripis contra impetum undarum, qui præſcriptam in eis ſtationem munire tenentur: ipſaq; hæc ſtationum diſpoſitio, *agiſtatio* appellatur & *agiſtamentum.* Ordinatio Mariſci de Rumney, pa. 20. *Tunc ſequitur numerus omnium acrarum infra dictum mariſcum -- & etiam agiſtatio tam in magna wallia de Apuldre quàm in parva wallia, ad quantitatem terrarum, &c.*

¶ *Agiſtatores.*] In verſione Chart. foreſtæ, cap. 8, interponuntur **Gyſt takers, or Walkers.** V. infra *Feonatio.*

¶ *Agitator.*] Auriga. Concil. Arelat. 1. Can. 4. Et Concil. Arelat. 2. Can. 20.

¶ *Agrarium*, al. *Agraticum.*] Tributum quod ex agris penditur; ut paſcurarium ex paſcuis, vel animalium paſtione. Gallis *Agrier*, *Champart*, & *terrage.* Marculf. lib. 2. *Nullam functionem aut reditus terræ, vel paſcuarium aut agrarium, aut quodcunq;*

dici

dici poteſt exinde ſolvere —— *debetis.*

¶ ***Aguna.***] Concil. I. Saliburg. *In pileis ſuffurraturas non habeant, niſi fortè de nigro centato, vel panno, aut nigra pelle aguna.* Vide infra Guna.

¶ *Juriſconſultorum error in re etymologicâ.*

¶ ***Agreamentum.***] Vox forenſ. Quaſi *aggregatio mentium*, inquit Cowellus, juriſconſultos ſecutus: ſed lepidè magis quàm verè, niſi *calceamentum* etiam dixerit, quaſi *calceatio* mentis; *atramentum*, quaſi atratio mentis, & hujuſmodi. Certè *mentum* non eſt hîc vocabulum, ſed nominum ſubſtantivorum terminus, qui vel rem, vel materiam, vel inſtrumentum quo quidpiam ſubſiſtit, deſignat. Nam in vocabulis patronymicis, finales hæ voces, *tor*, *trix*, *tio*, *en*, *men*, *entum*, *mentum*, ſignificativæ in ſe non ſunt, ſed differentiarum conſtitutivæ. Scilicet, *tor* actorem denotat, *trix* actricem, *tio* actionem, *en* vel *men*, modum rei, *entum* vel *mentum*, rei (ut dixi) materiam, vel inſtrumentum. Exempli gratiâ, in patronymicis nominibus verbi *fundare*, *tor* in *fundator*, actorem reſpicit; *trix* in *fundatrix*, actricem; *tio* in *fundatio*, actionem; *en* vel *men* in *fundamen*, modum fundationis; *entum* vel *mentum* in *fundamentum*, materiem fundaminis. Sic in verbo *teſtari*: *teſtator*, *teſtatrix*, *teſtatio*, *teſtamen*, ſimiliter ſignificant, & *teſtamentum*, non *teſtationem mentis* (ut Servio, Sulpitio, & maximis aliis Juriſconſultis placuit) ſed ipſum inſtrumentum, voluntatis continens teſtimonium. Sic calceamentum, eſt calceandi inſtrumentum; attamentum, atri materies; elementum, res qua ſubſiſtunt elementaria; prædicamentum, id circa quod verſatur omnis quæſtio; & cæt. hujuſmodi. Nec obſtat, quòd patronymicæ voces ſæpius inter ſe confunduntur: cùm nihil uſitatius ſit, quàm (ex more poëtarum) metonymicè loqui, & καταχρηστικῶς. Quamvis etiam univerſa conjugatorum progenies, in pauciſſimis verbis hucuſq; reperiatur (nam vix ulla familia inſtar Fabianæ, integra proficiſcitur in militiam) poſſe tamen (ſi vel res, vel inopia poſtulaverit) evocari, non ambigo. Quid enim impedit, ut Livius, à Verbo *velare*, non ducat *velamen* & *velamentum*, licèt apud Ciceronem deſyderentur? vel quod alius non utatur (ſi opus fuerit) *velator*, *velatrix*, *velatio*, licèt nuſquàm adhuc (quod ſcio) exhibeantur? Certè in vocabulorum familiis (haud minùs quàm in hominum) ortus & interitus crebri ſunt, & neceſſarii: nec Horatium latuit qui in Arte poetica ait,

Juſt. Inſtit. *de teſtam. ordin.* §. 1. Aul. Gel. *lib. 6. c.* 12. *Gloſſ. Decretal.* Greg. *lib.* 3. *tit.* 26. *de teſta. ca.* 2.

—— *Verborum vetus interit ætas,*
Et juvenum ritu, florent modò nata, vigentq;.

Item mox,

Multa renaſcentur, quæ jam cecidere, cadentq;
Quæ nunc ſunt in honore vocabula, ſi volet uſus.

Neq; ideo, aut Priſcianum læſum cenſeo, aut Romanæ elegantiæ vim inferri, ſi (ſalvis regulis grammaticalibus) vel ſopita abhuc patronymica quis ſuſcitaverit; vel, novâ neceſſitate pulſus, nova vocabula introduxerit. Quod enim Cæcilio & Plauto datur, non Virgilio & Vario adimendum eſt, ut idem contendit Horatius. Sed hæc (per luxuriam) in re levi.

Quòad etymologiam: *agreamentum* dicitur à Gall. *aggreer*, atq; idem à Latino *aggredi*, (*d*) ut ſolet in ſermone Gallico, abiecto, & (*r*) adjecto. Sic ut *aggreer* ſit *aggredi*, *congredi* (vel ut inquit Cicero) *ire in eandem ſententiam*: Et uti *conventio* à *conveniendo*, ita *aggreamentum*, ab *aggrediendo*.

Aguzo.] *Cuſpis.* Italicum. *Aguzzare*, in cuſpidem acuere. *Agute*, acutus. Conſtitu. Neapol. lib. 2. tit. 37. l. 1. *Campiones habeant clavas æquales, non ſpinoſas, nec cum aguſonibus.*

¶ ***Ahteid.***] Sacramenti genus apud Baiwarios; Decret. Taſſilonis in LL. popula, cap. 6. *Sacramentum quod Ahteid dicitur, juret in Eccleſia cum tribus, &c.* Ad hoc Lindenbrogius: **Aht** *bannum Imperii.* **Eid** jurajuramentum. Apud Saxones noſtros ſignificat *juramento obſtrictus: nam* **ath** juramentum, **tieð** *vinctus obſtrictus.* Vide infra *Atha.*

¶ ***Aiſiamentum*** al. ***Eſamentum.***] Vox forenſ. Beneficium quod quis habet in alieno fundo, ædibus ſuis aut prædio accommodatum, utì viam, ſemitam, aquæductum, & hujuſmodi quæ ſervitutes dicuntur prædiales: Anglicè **Eaſements**, A Gall. *aiſe*, i. voluptas, commoditas, facultas, levamen, ſanitas, Græc. * ἴασις. Breve regium vetus, apud Glanvil. lib. 12. cap. 14. —— *præcipias R. quod juſte & ſine dilatione permittat habere H. aiſimenta ſua in boſco, & in paſtura de villa illa, &c.* Charta Joh. de Lacy Conſtab. Ceſtriæ, ſine Dat. -- *in omnibus aliis ayſiamentis, &c.*

* *a & i. tranſpoſitis.*

¶ ***Alba.***] Veſtis ſacerdotalis linea & ſtricta, quæ *camiſia* dicitur, & *podaris*, & *talaris*, & *ſubucula.* Ita Papias in Gloſſ. Ampliorem verò ejus deſcriptionem, è Durandi Rational. lib. 3. cap. 3. ſic collegimus. Poſt amictum, camiſiam ſive albam ſacerdos induit. Hæc ex byſſo eſt vel lino, caputium habens cum ligulâ: talaris, & in veteri lege ſtricta, in nova corpori convenienter apta, & ſatis larga. Aurifriſium & grammata, diverſis in locis, ac variis operibus ad decorem præbet; & manicas haud nimis laxas, nè labantes, brachia denudant: in ſummitate aurifriſio ornatas. Cingulo deniq; ſtringitur, &c. Hæc inde. Diaconis etiam permiſſa eſt interdum. Diſtinct. 93. cap. 119. *Diaconus alba*

tempore

tempore oblatiouis tantùm vel lectionis utatur; ubi in notis ad marginem, *Alba*, i. dalmatica. *Albam* verò & *dalmaticam*, diverſa faciunt Ekkehardus jun. cap. 10. & Formula degradationis Archiepiſcopi, ut infra videas in Manipulo. *Alba* Gall. & Angl. *an aube*.

Alba firma.] Cenſus annalis qui Centenario, ſive Domino Hundredi penditur. Ideo *alba* dicta, quòd non ex more priſci ſeculi, in annonâ quæ tunc **Black mail** nuncupata fuit (hoc eſt *cenſus* vel *firma nigra*) ſed argento quaſi *cenſu albo* reddebatur. *Firma* autem (Saxonicè f.o me) licèt hodie pro *cenſu* utimur, *annonam* tamen propriè ſignificat: mutataq; tunc eſt ejus ſignificatio, cùm prædiorum domini annonarios reditus in argentum verterent, nam hi inde dici cœperunt *albæ firmæ*. Sic in Hibernia, ſtannea drachma argento dealbata, **a white groat**, nuncupatur, *i. drachma alba*, ut ab nigricanti altera non dealbata, fiat diſtinctio. Et olim in Britannia Armoricana moneta quædam argentea *Albus* dicta eſt, alio vero *denarius niger*.

Hinc etiam in Dominiis quæ Maneria dicimus, cenſum antiquum pecuniarium, *album reditum* vocant, Angl. **the white Rent**, ut ab aliis diſcriminetur, qui vel frumento, vel animalibus, vel operibus præſtantur. Quin & hoc idem eſſe conjicio, quod Anglo-Normannica appellatione, aliàs **Blanch fearm**, nominatur. Blanch fearm.

¶ ***Albanus, Albinus, Albinatus, Albanagium.***] Albinus, *Advena, Extraneus*, quaſi alibinus, vel alibi natus. Gall. *Aubain*. Anglico obſoleto, **a comeling**. Duplomat. Hlotharii & Hludov. apud Pithæum. *Nec de liberis hominibus albaniſq; ac colonis, in ſupradicta terra commanentibus, aliquem cenſum vel redibitiones accipere*. S. Conſult. Pariſienſ. 6 Jun. 1539. *Albanos ſeu peregrinos ne in pium quidem uſum teſtari poſſe*. Hinc *bona albana* dicuntur bona & hæreditates albanorum, quæ Principi cedunt vel locorum dominis, utì bona quæ vocant *caduca*: ipſumq; inde jus & privilegium, *jus albinatus* ſeu *albanagii* appellatur. Gal. *Droict d'aubaine* ſeu *d'aubenage*. Benedictus in Cap. Raynutius, Num. 1042. *Rex omnia eorum bona occupat jure Albanagii: excluſa omni parentelâ, conjuge, & quocunq; alio legitimo ſucceſſore*. Moulin in 40 Art. *de les Cuſt. de Aniou. Secundum antiquum uſum Francorum, alti Juſticiarii habeant jus occupandi bona quocunq; modo vacantia etiam Albinorum & ſpuriorum. Sed nuper, &c.*

¶ ***Albanicus.***] *Scotus*. LL. Edw. Conf. Tit. de Herotochiis. *Qui leges apoſtabit, ſi fuerit Anglicus, vel Dacus, vel Waliſcus, vel Albanicus, vel inſulicola.*

¶ ***Albula.***] Gemma. Gregor. Epiſtoll. lib. 12. Epiſt. 7. —— *tres annulos tranſmiſi, duos cum hiacinthis, & unum cum albula.*

¶ ***Albus.***] Moneta argentea in Britannia Armoricana, tempore Alani Ducis (i. An. Dom. 1087.) valens 6 denarios Turonenſes. Chronographus quidam in lib. 1. *Hiſt. de Bretaigne. Tunc temporis currebat in Britannia moneta argentea, valente quolibet albo argenteo, ſex denarios Turonenſes; & parvi denarii nigri currebant tunc in Britannia: in qua quidem moneta alba erant inſculptæ duæ herminæ circa crucem, & in pila tres herminæ; in cujus quidem monetæ margine ſeu circumferentia, erat ſculptum ſic*, Moneta Alani Dei gratia Britonum Ducis.

¶ ***Alcaldes.***] Viri principes apud Hiſpan. *Munſt.* pa. 70.

¶ *De Aldermanno, & multiplici ejus magiſtratu apud Anglo-Saxones.*

¶ ***Aldermannus.***] Saxon. Ealdoꞃman, i. πρεσβύτερος, *Senior*, quod ealdoꞃ etiam per ſe ſignificat. **Man** autem (hoc eſt, *homo*) adjici videtur ad demonſtrandum illud genus ſenioris, quo magiſtratus ſemper indicatur. Nam licet ealdoꞃ ſimpliciter hoc quoq; denotat, ad ætatem tamen plerunq; refertur: quod in voce *Aldermanno*, ne memini me vel ſemel deprehendiſſe. Multipliciter autem occurrit *Aldermannus* apud Anglo-Saxones, utpote,

Pro *Seniore* vel *Superiori* in quavis præfecturâ. LL. D. Edoua. cap. 35. *Sicut modò* vocantur Greve, *qui ſuper alios, præfecturas habent: ita apud Anglos antiquitùs vocabantur* Ealdoꞃmen, *quaſi Seniores, non propter ſenectutem, ſed propter ſapientiam.*

Principes igitur, & rectores Provinciarum, Comites, Præſides, Senatores, Tribunos, generali nomine, aliàs atq; aliàs Aldermannos appellabant.

Principem, Sic Math. 20. 25. ubi Latini legunt, *Scitis quia principes Gentium dominantur ſuis*: Saxones vertunt ƿite ᵹe ðat ealdoꞃmen ƿealdað hyꞃa ðeoda; quaſi, *Scitis quod Aldermanni dominantur ſuis gentibus.*

Archiepiſcopum & Epiſcopum. LL. Aluredi M. S. cap. 15. *Si quis coram Archiepiſcopo pugnet, vel arma extrahat*, 120 *s. emendet. Si coram alio Epiſcopo, vel coram alio Aldermanno fiat, emendet* 100 s.

Ducem. Author lib. Rameſ. (Sectt. 4. & 33.) Æthelſtanum, Ducem Orientalium Anglorum (qui præ inſigni potentia **Half-king**, i. *Semirex*, dictus eſt) *Aldermannum* appellat: eodemq; vocabulo, filios ejus Aethelwoldum primogenitum, & Ducem inclytum Aeilwinum ſæpe nominat, in Sectt. 33, 34, 49, 111. Sic in lib. Wigor. fol. 88. *Aldermannus* dicitur *Alfheras* qui fol. 84. *Hertogan*, i. Dux appellatur.

Comitem. LL. Edgari M. S. cap. 5. *In illo Comitatu ſit Epiſcopus & Comes*: quod Editio Saxon. legit, *Epiſcopus & Aldermannus.*

Senatorem. LL. Divi Edouardi, cap. 35. *Similiter olim apud Brytones, temporibus Romanorum, in Regno iſto Brytanniæ vocabantur Senatores, qui poſtea temporibus Saxonum* (*ut prædictum eſt*) *vocabantur Aldermanni: non propter ætatem, ſed propter ſapientiam & dignitatem*

tem; cum quidem adoleſcentes eſſent, juriſperiti tamen, & ſuper hoc experti.

Judicem illuſtriorem ſeu Juſticiarium, quem & *Sagibaronem* vocabant; uti hic infrà (poſt nonnulla) monſtrabimus, in *Aldermanno Comitatus.*

Pari ratione, Judaicos magiſtratus, hoc ipſo nomine inſigniebant noſtri Saxones: nimirum *Seniores populi* & *Principes ſacerdotum,* ut in Evangelio paſſim liquet. Lucæ verò 9. 22. ubi nos legimus, *Et reprobari à Senioribus & Principibus ſacerdotum & Scribis;* ipſi edunt ꝼꞃam ealðꞃum ⁊ ealðoꞃmannum ⁊ ꝼꞃam Boceꞃum: ubi, ealðꞃum ponunt pro *Senioribus;* & ealðoꞃmannum, pro *Principibus ſacerdotum;* ut ſic eluceat verborum differentia. Hæc de generali vocis ſignificatione.

Erant præterea apud Anglo-Saxones, particulares quidam magiſtratus, qui *Aldermanni* appellati ſunt; utpote *Aldermannus totius Angliæ, Aldermannus Regis, Comitatus, Civitatis, burgi, caſtelli, hundredi* ſive *Wapentachii, & Novemdecimorum.* De quorum poteſtate, facile non eſt definire; nec utrùm *Aldermannus Regis* idem ſit cum aliquo reliquorum, an diverſus. Omnes autem pro more ſuæ claſſis, juriſperitos fuiſſe liquet è prædicto loco legum D. Edwardi, & judicia exercuiſſe, ut poſtea patebit. Hinc enim præceptum illud Inæ Regis in præfatione LL. ſuarum, *Nulli Aldermanno, vel alicui de toto regno noſtro, conſcripta liceat abolere judicia.* Eorum autem munus (quatenus ex unius deſcriptione intelligatur) mox habebis in *Aldermanno Civitatis;* nam de ſingulis quidpiam ſuo Ordine.

Aldermannus pro Juſticiario. V. Juſticiarius.

Aldermannus totius Angliæ.

Aldermannus totius Angliæ. Aethelſtanum Ducem Orientalium Anglorum, *Aldermannum* dici ſuprà oſtendimus: nec non filios ſuos Aethelwoldum primogenitum, & Ducem inclytum Aeilwinum natu minorem, qui elatiori etiam titulo, *Aldermannus totius Angliæ* ſalutatus eſt. Sic enim è ſepulchro ejus aliquando legebatur in Eccleſia Rameſienſi, quam An. Dom. 969. magnificè fundavit.

Al. 973.

Hic requieſcit D. Ailwinus inclyti Regis Eadgari cognatus, totius Angliæ Aldermannus, & hujus ſacri cœnobii miraculoſus fundator. Quid autem ſibi voluerit titulus iſte (*Aldermannus totius Angliæ*) non poſſum divinare: ni de eo intelligatur, qui inferiori ſeculo *Capitalis Angliæ Juſticia* nuncupatus fuit. Huic enim apprimè convenit, & fidem auget Codex niger fiſcalis, ita referens in cap. 4. *Ex officio principaliter reſidet, immò & præſidet primus in Regno ſcilicet Juſticia.* Certè Ailwinum hunc, à juſticia & judiciis fuiſſe liquet ex lib. Rameſ. Sect. 49. *Cui foro Ailwinus Aldermannus, & Aedricus Regis Præpoſitus, Judices præſidebant.* Judices autem *Aldermannos* dictos fuiſſe, ſuprà demonſtravimus: titulum iſtum Ailwino accreviſſe non è natalibus, cùm filius junior eſſet, ſed ex Officii ſui ſplendore, non eſt dubitandum.

Aldermannus Regis dici videtur: vel quòd à Rege conſtitutus eſſet; vel quod judicia Regia exerceret in Provincia ſibi credita. Alius verò ſi is in Comitatu fuerit quàm Aldermannus Comitatus (quod adhuc certè non affirmaverim) perpetuum eum fuiſſe magiſtratum haud opiner; ſed per occaſionem delegatum, eorum inſtar qui olim Miſſos dominicos; vel quos nos hodie Juſticiarios ad Aſſiſas appellamus. De eo autem ſic in LL. Aluredi M. S. cap. 34. *Si quis coram Aldermanno Regis in placito pugnet, emendet Weram & Wytam, ſicut rectum ſit; & ſuper hoc (ipſi Aldermanno)* 120 *s. ad Wytam. Si quis* Folcheſmota, *i. populi placitum, armorum exercitatione turbabit, emendet Aldermanno* 120 *s. Wytæ, i. foriſfacturæ. Sin horum aliquid, coram Regis Aldermanni vicario* (ſic enim reſtituo juxta Saxonicum) *inveniri contigerit; aut coram presbytero Regis, ſit Wyta* 30 *s.* Et paulo infra *Regis Burgbrech* 120 *s. Archiepiſcopi* 80 *s. Epiſcopi & Aldermanni (quem latine dicimus Seniorem)* 60 *s.* *Aldermannus Regis.*

Aldermannus Comitatus variè dicitur. Aliàs pro Schiremanno, & ipſo Comite à quo non facilè diſtinguitur. Propiè autem fuiſſe eum reor, Prætorem ſeu Juſticiarium Comitatus, qualem apud Salicos *Sagibarones.* Archiepiſcopo & Satrapæ (quem Eoꞃl vocarunt) inferiorem, Epiſcopo verò æqualem. Delicta enim quæ pari contumaciâ in Epiſcopum & *Aldermannum* perpetrata ſunt, pari ubiq; luuntur pœnâ, ut ſuprà vides in Aluredi legibus, loco citato, & prætereà, capp. 3. 15. & aliis pluribus. In Aethelſtani etiam legibus, ubi omnium capita æſtimantur, ſic habetur. *Archiepiſcopus & Satrapa* (qui Eorle dictus eſt) 15000 *thrymſis. Epiſcopus & Aldermannus* 8000. *Belli Imperator & ſummus Præpoſitus* (quem hodie Vicecomitem appellamus) 4000 *thrymſis.* E quibus animadvertas *Aldermannum,* quaſi medium locum tenuiſſe inter Eoꞃle (quem vulgò Comitem exponunt) & Vicecomitem, ſummæq; intereà fuiſſe dignitatis; utpote Epiſcopo junctum, tùm in æſtimatione, tùm in munere. Comitatum enim ſimul regebant, pariterq; in foro conſidentes, judicia publica exercebant: hic ſecundùm jus humanum, ille verò divinum. LL. Canuti M. S. cap. 44. *Habeatur ter in anno Burgeſmotus* (i. civitatis conventus) & *Schiremotus* (i. pagi vel Comitatus conventus) *bis, niſi ſæpius opus ſit: & interſit Epiſcopus, & Aldermannus, & doceant ibi dei rectum & ſæculi;* uterq; ſcil. pro ſuo munere. Idem Eadgari LL. cap. 5. Sed pro *Aldermannus,* illic *Comes* extat (ut ſupra demonſtravimus) & utrumq; rectè. Nam in Comitatu ſimul conſediſſe reor, Comitem qui Reipub. partes tueretur; Epiſcopum, qui Eccleſiæ; & Aldermannum, qui legem diceret, & exponeret, Sagibaronum more apud Salicos, unde & ipſe inter Sagibarones numeratus eſt, LL. Inæ M. S. cap. 6. *Si in domo Aldermanni, vel alterius Sagibaronis pugnet,* 60. *ſol. emendet, & alios* 60. *pro wyta.* Salici autem in ſuis Mallobergiis, ſeu Comitiis, *Aldermannus Comitatus.*

mitiis, duos vel tres Sagibarones Comiti ſubjunxerunt: noſtrates verò in ſingulo Comitatu, non niſi ſingularem (ſi rectè conjicio) adhibuere. Propter eorum autem eminentiam in fœdere Regum Aluredi & Guthurni M. S. propè calcem, mandatur populo, ut *Sint Vicecomitibus, Heretochiis, & Aldermannis, & Grevis ſuis, benignè & devotè obedientes.*

Penes etiam Aldermannum fuit, armi tractare, & ſuæ ditionis vires ergò ciere, ut contumaces frangeret, & juſticiam publicam promoveret. Unde in Aluredi LL. cap. 38. cautum eſt, ut *Si quis* (injuriâ laceſſitus) *vim non habeat ut adverſarium obſideat; eat ad Aldermannum, & quærat auxilium: ſi ei ſubvenire nolit, adeat Regem priuſquam aſſaliat eum.*

De furibus etiam cogneſcere: ex quo illud in LL. Inæ M. S. cap. 34. *Qui furem ceperit vel captum detinuerit, vel ipſum dimiſerit, vel furtum celaverit, reddat ipſum furem ſecundùm weram ejus. Si Aldermannus ſit, perdat Comitatum ſuum niſi Rex ei parcere velit.*

Nec ſedem cuiquam licuit mutare inconſulto Aldermanno, LL. item Alur. cap. 33. *Si quis ab una manſione ad aliam tranſire velit, ſiat hoc teſtimonio Aldermanni in cujus Comitatu falgavit,* i. ſe ſtitit.

Hæc & alia plurima de Aldermanno Comitatus habentur; quæ & aliàs ad ipſum Comitem ita referuntur, ut unum eundemq; magiſtratum, quiſpiam hos judicet: ſi non ex ipſorum capitum æſtimatione (ut prædictum eſt) diverſi eſſent reperti. Vide plura in Schireman.

Aldermannus civitatis, burgi, ſeu *caſtelli.* Hujus munus fuſiùs enarratum habes in recentiori exemplari LL. Divi Edouardi Confeſſoris, cap. 35. Quod cum in veteri non reperio, dubitare videor an Aſſertor id deſcripſerit è more ſæculi antiquioris, vel (quod potiùs reor) pro ſui ævi ratione, diu jam hærente in Normannicis inſtitutis. Eſt autem hujuſmodi (& his ſubſequitur quæ ſupra recitavimus in §. *Senatorem.*) *Et ut verum fatear, habent etiam Aldermanni in civitatibus Regni hujus, in ballivis ſuis, & in Burgis clauſis, & muro vallatis, & in Caſtellis, eandem dignitatem, & poteſtatem, & modum, qualem habent præpoſiti hundredorum & wapentachiorum, in ballivis ſuis ſub vicecomite Regis per univerſum Regnum. Debent enim, & leges & libertates, & jura & pacem Regis, & juſtas conſuetudines Regni, & antiquas à bonis prædeceſſoribus approbatas, inviolabiliter, & ſine dolo, & ſine dilatione, modis omnibus pro poſſe ſuo ſervare. Cum aliquid verò inopinatum, vel dubium, vel malum contra regnum vel contra coronam Domini Regis, fortè in ballivis ſuis ſubitò emerſerit, debent ſtatim pulſatis campanis, quod Anglicè vocant* motbel, *convocare omnes, & univerſos, quod Anglicè dicunt* folcmote, i. *vocatio & congregatio populorum & gentium omnium, quia ibi omnes convenire debent, & univerſi qui ſub protectione & pace Domini Regis degunt, & conſiſtunt in regno prædicto, & ibi providere debent indemnitatibus coronæ Regni hujus per commune conſilium, & ibi providendum eſt ad inſolentiam malefactorum reprimendam & ad utilitatem Regni, &c.* Hæc ille: quæ ad Prætores potius quos Majores & Ballivos appellamus, quàm ad Aldermannorum ordines (hodie in uſu in quavis civitate & burgo) referenda exiſtimo. Ordines enim iſtos ante principatum Ric. 1. nuſquam reor apparuiſſe. Sed nec eam illis antiquitatem cedo. Animadverto tamen, ſæculum illud novis miniſteriis, antiqua nomina induxiſſe: ut in præſentiarum jam dicturi ſumus.

Aldermannus Hundredi ſeu *Wapentachii* & *Aldermannus Novemdecimorum. Novemdecimorum* verò Aldermannus, inde dictus eſt, quòd ſicuti in Decania, Decanus novem præfuit hominibus, ſic in duplici Decania, ipſe Vicenarius novemdecem præponebatur; Hundredi verò Aldermannus, quòd Hundredo toti, hoc eſt, Centuriæ vel Centenariæ imperitabat. Qui ſi alius ſit quam Centenarius, & Præpoſitus Hundredi (de quibus jam ſupra, & item poſtea in ſuis locis) Saxonibus videtur incognitus. Sed de horum inſtitutione, ſic Henricus 1. LL. ſuarum cap. 9. de Decaniarum cura agens. *Poſſit autem* (inquit) *ſingulis hominum novemdecimis & toti ſimul hundredo unus de melioribus, & vocetur Aldermannus, qui Dei leges & hominum jura vigilanti ſtudeat obſervantia promovere. Quia nil à nullo exigi vel capi debet niſi de jure & ratione per legem terræ, &c.* E quibus idem eſſe videtur qui (in Aldermanno civitatis, deſcribitur) Hundredi Præpoſitus: & fortè qui hodie dicitur Seneſcallus Hundredi. In LL. autem Edw. Confeſ. cap. 35. ubi de armis inſpiciendis agitur, ſic occurrit. *Quod niſi fecerint, Vicecomites, & Aldermanni & Præpoſiti hundredorum & wapentachiorum* —— *Regi graviter emendare debent*; ubi quære an *Aldermanni* hîc intelligendi ſunt de illis in Comitatu, qui Vicecomiti aſſident, an de Hundredariis, ſeu utriſq;. *Præſit.*

¶ *Aldius, Aldia, Aldionæ, Aldiones.*] Gloſſ. vet. apud Lindenbrog. *Aldius, ſtatu liber. Aldius eſt libertus, cum impoſitione operarum factus. Aldia,* Ancilla. *Aldiones* filii Aldiorum. Crebrò hæ voces in legibus Longobardicis, ubi Lib. 1. Tit. 30. l. 5. *Aldia, id eſt quæ de libera matre nata eſt.* Lib. 2. Tit. 12. l. 7. *Si aldius cujuſcunq; aldiam alterius tulerit ad uxorem, & filios ex ea procreaverit, & mundium ex ea non fecerit, ſint filii ejus aldiones, cujus & mater fuit.* Lib. eodem Tit. 44. l. 1. *Aldiones, quæ de perſonis ſuis aldiones ſunt.* Lib. 3. Tit. 30. *Aldiones vel aldiæ, ea lege vivant in Italia, in ſervitute dominorum ſuorum, qua fiſcalini vel liti vivunt in Francia.* Hoc in vetuſtiori editione legitur, *Aldiones vel aldianæ*: & in Conſtitut. Caroli Mag. *Aldiones vel aldianes*; illic etiam *lidi* hîc *liddi*: cui in Notis Amerpachius, *Aldii* (inquit)

&

& liddi ſunt ambæ voces Germanicæ, atq; nihil differunt, niſi quod altera in Italia tum fuit in uſu, altera in Gallia & Germania, inter eos præſertim Germanos qui Franci vocabantur: aſſeritq; vocem utramq; , *famulum* ſignificare. Quamvis autem ſervos licebat in Eccleſia circa altare dimittere; aldios tamen in Eccleſia facere non licebat: ſed vel per chartam, vel alio quopiam modo, ut apparet ex Longobard. lib. 2. tit. 33. l. 5.

¶ *Allegiantia.*]

¶ *Allegiare.*] Eſt juxta normam legis ſe excuſare. Sacramento interpoſito, ſe culpâ eximere: vel, ut forenſes loquuntur, *legem Vadiari*. L. Aluredi M. S. cap. 4. *Si* (quis ſaluti Regis inſidiari ſuſpectus) *ſe velit allegiare, ſecundùm Regis Weregildum hoc faciat.* Et infra, cap. 16. —— *allegiet ſe facinoris*, i. culpâ ſe eximat juxta legem. ȝeꞇꞃiƿiȝe Saxonicè, quod eſt, verum & fidum ſe præbeat: ꞇꞃiƿian enim ſeu ꞇꞃeoƿian propriè, idem eſt quod *verificare*, vel *juſtificare*, apud Juridicos.

¶ *Alepiman.*] Conſuetudinar. de Hecham Prio. Lew. M. S. pag. 21. *Omnis Alepiman de tota Soca de Hecham, debet ſingulis annis unum denarium de chevagio: & operabitur per tres dies in autumpno, exceptis illis qui ab hac ſervitute liberi ſunt.* Videtur *Alepimannos* iſtos mancipia fuiſſe; chevagii enim ſolutio, ſervitutis indicium eſt.

¶ *Alluminor*, vel *nator, trix*, & *tio*] qui libros pingit & coloribus adornat. Stat. 1. R. 3. cap. 9. **a limmer**, indè *alluminare* **to lymm**.

¶ *Almonarium.*] V. in *Affidatus* Chart. *Rog. de Fifhid'*. ubi ſic ſequitur. —— & dedit mihi dimid. marcam argenti, & Marieriæ uxori meæ unum *almonarium*, & unum aureum biſantium infra *almonarium*. *Armoir* al. *armoir* Gal. à Latino, *armarium*, **An ambrey**, *penarium*, Item, *pixis*, & ſic fortè hoc loco.

¶ *De Alode & Alodiario.*

¶ ***Aloarius, Alodiarius, Alode, Alodum, Alodium,*** ſeu ***Allodium.***] Primùm de ultimis. *Alode* ſeu *alodium*, (quod non ſine injuria ad *alaudium* torſit Budæus) eſt prædium liberum nulli ſervituti obnoxium, ideoq; *feudo* oppoſitum, quòd hoc ſemper alicui ſubjacet ſervituti. Feuda enim antiquè dabantur ſervitii & fidelitatis gratiâ, proprietate fundi penes dantem remanente, & uſufructu tantummodò in accipientem tranſeunte: ut ex C. de feud. cogn. collegit Barat. ca. 1. Quamobrem nec vendi olim poterant, invito Domino, nec ad hæredes vaſſalli tranſigi, niſi de ipſis nominatim dictum eſſet: ſed & læſa fidelitate adimerentur.

Eſt etiam *alodium* hæreditas quæ nobis obvenit à parentibus (perquiſitæ contraria) quam ideo Beat. Rhenanus, lib. 2. rerum Germanic. inſeparabilem eſſe aſſerit à familia: quin & ideo *ein anlod* dici Germanicè. Conjecturis autem, ſi liceat conjecturas arguere, hanc inter feudum & alodium differentiam ſtatuerem. Feudum eſſe quod abſq; Domini licentiâ, nec ad extraneos olim tranſiret (ut jam diximus) nec ad filios aut nepotes. Alodium verò quod per omnem hæredum ſeriem diſcurreret; & cuivis è populo (etiam reclamante Domino) dari poſſet aut venundari. Propterea etiam *alodium* dici à Saxon. à leoꝺ, quaſi *populare*: (à) enim *ad* vel *uſq;* ſignificat, leoꝺ *populum*: ſic ut *feudum* ſit prædium dominicale, *alodium* verò *populare*.

Alodium feodo opponitur in antiquâ verſione LL. *Canuti* ca. 75. ubi Sax. boclanꝺ dicitur quod in *Aluredi* LL. cap. 36. terra hæreditaria vertitur; & idem eſſe videtur quod hodie **Fee ſimple**.

Dicitur etiam *Alodium* terra libera, quam quis à nemine tenet, nec recognoſcit, licet ſit in alieno diſtrictu & juriſdictione: ita quod ſolum eſt ſub domino diſtrictus, quoad protectionem & juriſdictionem. *Le grand cuſtum. de Normandie cap. 28. in additione.*

Dicatur etiam *alodium*, ab (à) privativo, & leoꝺ (Gall. *lend*) pro vaſſallo: quaſi, ſine vaſſallagio; vel ſine onere, quod Angli hodiè **Load** appellamus.

Et ponitur aliquando *alodium* ſimpliciter pro fundo vel prædio, ac quavis hæreditate, ut Græciſta apud Goldaſt. in Comment. ad Burchard.

Dicitur alodium fundus; fundum maris imum; ſic plura ibidem hujuſmodi. Apud Sigebertum, *Res mancipi* interpretatur. Reperiunturq; ita crebræ hæ voces, tam in veteribus Scriptoribus Eccleſiæ, & ipſis Conciliis, quàm in jure feudali, & Chartis antiquis, ut exempla proferre, ſupervacaneum ſit. Non tamen prætercam earum ſonum ad Cæſaris aurem jam olim perveniſſe, ipſumq; inde legionem quam in Gallia conſcripſit à vocabulo Gallico *Alaudam* appellaſſe, ut refert Suetonius in ſuo Julio, cap. 24. Sed de hoc vide infrà in verbo *Leudes*.

Aloarii verò, & (quod frequentius in *Aloarii.*
Domeſdei occurrit) *alodiarii*, ii erant qui alodia *Alodiarii.*
tenebant, hoc eſt, qui de prædiis ſuis ſtatuerent inconſultis quibuſlibet Dominis. Domeſdei Titt. Sudſex. Comes de Ow. Läneſwice. *Godwinns tenet de eo, & de eo ſeptem aloarii.* Formul. vett. ca. 29. —— *infra noctes 42. ſicut lex eſt & noſtra conſuetudo, apud tres aloarios & 12. conlaudantes juraverunt.* Et alibi —— *poſt ipſum tres aloariæ, & 12 conlaudantes juraverunt.* Certè *aloarios* hos, præſtantiores quoſdam fuiſſe reor, ex eo genere quod *nos* hodiè *liberos tenentes in Soccagio* vocamus, *olim Socmannos liberos*, & Gallis aliquando *leudes francs*, hoc eſt, nobiles, militiam ex arbitrio tractantes, nullius Domini imperio evocati, nulloq; feodali gravamine coerciti; ſui juris homines, non feodalis; ſed qui Dominum tamen agnoſcebant (ut locus iſte è Domeſd citatus planè evincit) & qui fidelitatem (apud nos) jurabant, cenſumq; Domino quantulumcunq;

Et multa reperiuntur monimenta in quibus dicitur, Talis tenet in alodio.

Pays de Haynault tenu de Dieu & du Soleil. cunq; augebant. Sunt enim qui de nemine eos tenuiſſe aſſerunt: acſi (Hannoniorum more) à Deo & Sole ſuum accepiſſent patrimonium.

Goffridus Abbas Vind. in epiſt. ad Girardum apud Lydium, *Domino Girardo, laudabilis vitæ Epiſcopo, S. Romanæ ſedis legato, frater Goffridus ejuſdem ſedis alodiarius & ſervus.* Et ad Ivonem: —— *pro profeſſione ab alodiario B. Petri, ſubjectionem vobis vindicaſtis.* Et ſic aliàs.

¶ *Alpa* & *Alpes.*] *Mons.* Alpinus, *Montanus.* Conrad. de Falaria de Caſib. S. Galli, cap. 20. *Donavit Eccleſiæ curtem ad Creſarum cum omnibus ſuis appendiciis, cum familia multa, cum planis, alpibus & paſcuis.* Ibi Goldaſt. *Alpes, paſcua montana, quò æſtate pecora aguntur & paſcuntur,* Alpen. Bertaldus Zuifaltenſis Abbas de Origine ſui Monaſterii — *in montanis propè poſitis amplas alpes, vel ſalicæ terræ agros.* Ibidem, *Ex his alpibus, &c. cum* 300. *caſeis alpinis ſuum precium habentibus.* Chart. Alaman. nu. 27. *tres hobas in Uzzinuvilare, & alpem paſcuam* —— *acquiſierat.* Et nu. 86. *à Meggelis alpâ, à Pottaris alpâ.*

¶ *Altaragium.*] Emolumentum quod Sacerdoti provenit ratione altaris. Obventio altaris. In Inſtrumentis quibus ſtipendium ſolet Vicariis Eccleſiarum aſſignari, ſæpe continetur quòd *altaragium habebit.*

Northampton ſſ. *Inter Ordines ſive Decreta de termino S.* Mich. *anno viceſimo primo Reginæ Elizabethæ in Scaccario remanentes, & in cuſtodia Rememoratoris Regis exiſtentes, inter alia continetur ſic.*

Jovis duodecimò die *Novembris.*

Upon the heareinge of the matter betwixte Ralphe Turner Vicar of Weſthaddon and Edward Andrewes, it is ordered that the ſaid Vicar ſhall have, by reaſon of the words (Alteragium cum manſo competenti) conteined in the Compoſition of the Profits aſſigned for the Vicars mainetenance, all ſuch things as he oughte to have by theiſe words, accordeinge to the Definition thereof made by the Reverende Father in God John Biſhoppe of London, upon conferrance with the Civillians, viz. David Hewes Judge of the Almiralitie, Bartholomew Clerke Dean of the Arches, John Gibſon, Henrie Joanes, Lawrence Hewes, and Edward Stanhope all Doctors of the Civil Law: that is to ſaie by (Alteragium) Tithes of Wooll, Lambe, Colte, Calfe, Piggs, Geſlinges, Chickens, Butter, Cheeſe, Hempe, Flaxe, Honey, Fruits, Herbes, and ſuch other ſmall tithes, with Offeringe, that ſhall be due within the Pariſh of Weſthaddon.

And the like caſe was for Norton in Northamptonſhire, hearde in this Courte, within theſe twoe or three yeares, upon the heareinge ordered in the like manner.

¶ *Amabyr.*] Vide Chivagium. Et *Amobr.* in Dict. Cimbr.

¶ *Amadere.*] Chartæ Alaman. Vett. Num. 69. *cenſum exinde ſolvat xv ſiclas de cerviſa, &c. Et in omni Zelga, jornale unum arare, & iii dies aſecare, & iii amadere.* Ibi Goldaſt. *Amadere,* Wozben. *Aſecare* Meyen. Opinor, To reap and mow, (à) autem addi videtur, ut particula infinitivi.

¶ *Ambactus.*] Vide ipſa proxima.

¶ *Ambaſcia, Ambaſſiator,* & *Ambaxia, Ambaxiator.*] *Legatio, legatus.* A Germ. Ambacht, ſeu Ambachten, quod Lindenbrogius *operari* interpretatur. Mihi autem omnia videntur à vetuſſiſſimò Gallico *ambactus* deduci, de quo ſic Feſtus; *Ambactus* *Ambactus.* *apud Ennium lingua Gallica, ſervus dicitur.* Certè hunc non tacuit Cæſar, lib. 6. Belli Gall. de Equitibus Galliæ agens: *Eorum* (inquit) *ut quiſq; eſt genere copiiſq; ampliſſimus, ita plurimos circum ſe ambactos, clienteſq; habet: hanc unam gratiam potentiamq; noverunt.* Philoxeni Gloſſ. à Vulcanio juxta Scaligerum emendatum. *Ambactus* (inquit) δοῦλος μισθωτὸς, ὡς Ἔννιος. Sic ut *Ambactus idem ſit quod* περιφόρητος, *q. Circumactus & nuſquam conſiſtens, cujus operas quotidianas Dominus locat lucelli cauſſa; qui &* *Locellaris, & Lucellaris.* *Locellaris & Lucellaris appellatur:* aliis, miniſterialis.

Baſilienſis editio LL. Salicarum, Tit. 1. §. 3. *Si in dominica Ambaſcia fuerit occupatus, manniri non debet.* Alia editio legit *ambaxia,* alia verò, *Si in juſſione Regis fuerit occupatus:* ac ſi *Ambaſſiator* eſſet qui juſſa Regis defert, ſeu capeſſit. Huic autem Legi, noſtra illa reſpondere videtur, quæ *Eſſonium de ſervitio Regis* appellatur: de quo infrà. Synodus Conſtant. 5. pa. 14. apud Lindebr. *Paulus Dei miſericordia diaconus & ambaſciator monaſterii,* p. 16. *Thomas Dei miſericordia presbyter montis Sinai & Ambaſciator.* Et Annales Steronis, p. 255. *Ultra centum Ambaſciatoribus Civitatum rebellium Lombardiæ.* Occurrit pluries apud medii ſeculi Scriptores.

¶ *Ambo.*] Vox Eccleſiæ: *Pulpitum,* ubi conciones habentur, vel *ſuggeſtus,* ubi Evangelia leguntur. Non ab *ambiendo, quòd intrantem ambit,* ut Walafrido Straboni viſum eſt, quod & Meurſium adduxit, ut vocabulum inter Græcobarbara rejiceret: nec (ut alii volunt) quòd *ab ambabus partibus* gradus habet, ſed ἀπὸ τοῦ ἀμβαίνειν *aſcendere;* unde *montium* aſcenſus ἄμβωνες, pars ſive locus eminentior ἄμβη & ἄμβων, gradus ſeu ſcalæ, ἀμβατα dicuntur. Hiſt. Tripar. lib. 10. cap. 4. —— *reſidens ſuper ambonem, ubi ſolebat prius facere conſuetè ſermonem,*

monem, homiliam increpatoriam fecit. In vita Sergii Pap. 1. 3. Tom. Concil. *fecit ambonem & cyburium in baſilica SS. Coſmæ & Damiani.* In Concil. Laodiceno Can. uſurpari videtur pro Suggeſtu, ἄμβωνες τῶν κωτυλῶν. Verſio autem Latina legit: —— *qui regulariter cantores exiſtunt, quiq; pulpitum aſcendunt & de codice legunt.* Aimoinus, lib. 4. cap. 90. Pontifex *Evangelium ferens, ambonem conſcendit, invocatoq; nomine ſanctæ Trinitatis, de objectis ſe criminibus jurando purgavit.* Leo Marſican. Chron. Caſinenſ. lib. 4. cap. 2. *Exurgentes tres Epiſcopi Cardinales qui Concilio præerant* —— *ambonem conſcendunt.*

¶ *Ambra* & *Ambrum.*] Vas ſeu menſuræ genus, apud Anglo-Saxones, Latine *amphora*, ſed à Græco ἀμφοτερεὺς quod *cadum* ſignificat: propriè verò *vas geſtatorium*, ab ἀμφὶ, i. *circum*, & φέρειν, *ferre*. Aliàs ambe . LL. Inæ M. S. cap. 67. *De decem hidis debentur ad conredium, 10 dolia mellis, 300 panes, 12 mambræ cervıſiæ Wyliſcæ, 30 blutres, 2 boves, vel 10 arietes: gallinæ 20. plena ambra butyri una, ſalmones 5. 20 pondera fodri, & 100 anguillæ.* Videntur hic *mambra* & *ambra* idem eſſe; nam Saxonico exemplari, utrumq; ambra dicitur, ſed de quantitate vaſis non conſtat. *Amphora* (inquit Prateus) *Græcis dicitur id, quod Latini Quadrantal appellant, Feſto lib. 15. Eſt autem vas cujuſvis materiæ, duarum urnarum capax, figura cubi, rei cujuſvis continendæ.* Et mox, *Quantum autem capiat vini, docet his verbis Voluſius Mætianus, juris auctor. Quadrantal, quod nunc pleriq; amphoram vocant, habet urnas duas, modios tres, ſemodios ſex, congios octo, ſextarios 48, heminas 96. quartarios 192. cyathos 570. In eo quod ait urnas duas, convenit cum Columella, lib. 20. ca. 12. In eo quod ſcribit ſextarios 48, conſentit cum Feſto.*

Mambra. *Amphora.*

Videtur autem, *amphoram* etiam fuiſſe minoris capedinis, quam alioquin vix ſuſtinuiſſet *homo amphoram aquæ portans* Lucæ 22. 10. Nam quod illic textus Græcus κεράμιον legit (hoc eſt propriè *vas fictile*) Latinus Interpres *amphoram* reddit; ſed & ipſum idem Marci 14. 13. (magis fortè appoſitè) *lagenam.* Hoc etiam innuere videatur vocabulum *amphora*, in præfatione LL. Æthelſtani Regis, ubi ſingulo pauperi, per ſingulos menſes, amphoram farinæ (præter alia plura) elargitus eſt. *Volo* (inquit) *ut paſcatis in omni villa pauperem unum Anglicum indigentem, ſi ſit ibi, vel alium inveniatis. De duabis meis firmis detur ei ſingulis menſibus una amphora farinæ, & una perna, vel unus aries qui valeat iiii denarios, & caſei iiii. &c.* Pia certè & Regia eleemoſyna. *Ambram* autem ſive *mambram*, benè convenire cenſeo cum eo quod nuperiùs apud Wallos & occiduos, A ſtand of Ale, eſt nuncupatum: nec malè fortè, cum veterum Germannorum *maldra*, quod infrà vide.

¶ *Amerciamentum.*] Vox forenſ. Eſt mulcta levis, levioribus erratis per miſericordiam impoſita: ideoq; Latinè *miſericordia* (Gallis *mercie*) appellatum. Graviorum autem delictorum animadverſiones, *fines* dicuntur: ſummæ, *redemptiones*, de quibus vide ſuis locis.

Amerciamentum regale, ſeu *real amerciament*, Eſt cùm Vicecomes, Coronator, vel præcipuus alius miniſter Regis, amerciatus fuerit per Juſticiarios Regis, pro officio ſuo malè gerendo. Ratcliff. Baro Scaccarii 2 H. 7. fol. 7.

¶ *Amictus.*] Primum ex ſex indumentis, Epiſcopo & Sacerdoti communibus, in Eccleſia Romana. Durand. lib. 3. cap. 2. *Lotis manibus Epiſcopus ſeu Sacerdos celebraturus aſſumit amictum, quo caput tegitur, quem Pontifex loco ephot, ſive ſuperhumeralis & rationalis habet: & nunc etiam ſuperhumerale vocari poteſt,* —— *renes & pectus ambit & tegit, & omnibus ſacris veſtibus ſupponitur; ſed omnibus ſupereminet.* In renibus ſtringitur: duobus funiculis ſive cordulis ante pectus ligatur, & ſuper os planetæ revolvitur. Hæc illic. Sunt autem ſex illa indumenta, *amictus, alba, zona* ſeu *cingulum, ſtola, manipulus, planeta.* Leo Marſic. lib. 3. cap. 30. *Albam quoq; à ſcapulis, & capite, & manibus Phrygio decenter ornatam, amictumq; ſimilis operis.* Patribus noſtris, An amytte dicebatur.

¶ *Amira.*] Vide *Admiralius.*

¶ *Amond*, al. *Amont.*] *Liber à tutela vel cuſtodia: Sui juris.* Ab (à) privativo, & Saxon. munde, i. *tutela, defenſio*: undè hodiè Middleſexii noſtri, prædiorum munimina, Mundes appellant. LL. Longob. lib. 2. Tit. 12. l. 6. * *Si Dominus ancillæ eam liberaverit, & amond fecerit à ſe, aut ſi eam vendiderit, &c.* Et Tit. 32. l. 4. *Nulli liceat aldio cujuſcunq;, qui amunt factus non eſt, ſine voluntate patroni ſui, terram aut mancipium vendere, neq; liberum dimittere.* Vide Mundium.

* *Editio Boherii legit* admond, & M.S. *quidam* amond, i. extraneam fecerit.

¶ *Amortizatio.*] (Gallis *amortiſſement*, & *admortiſſement*) Eſt prædiorum tranſlatio in manum mortuam; quod tamen ſine venia Principis non fiat. Mortui autem dicuntur (qui potiùs immortales videantur) Cœnobiorum Conventus, Collegia, Gildæ, Fraternitates, ſocietateſq; politicæ: nec non alii qui perpetuâ ſucceſſione, porriguntur in ſecula; Epiſcopi, Decani ſimplices, Rectores Eccleſiarum, & hujuſmodi. Sed & mortui ideo appellantur, quòd res ipſis datæ, tanquam apud mortuos hærent: nec vel caſu (hoc eſt per *eſchaetam* ut loquuntur) aut ad Dominum feodi redeunt, aut ad ipſum Regem. Feodalia etiam emolumenta (quæ *Wardam, maritagium, & relevium* vocant) non exhibent: ſed inſtar arboris à radice revulſæ, pullulare deſinunt. *Jus amortizationis* eſt privilegium ſeu licentia, capiendi in manum mortuam: Jus mancipii emortui. Vide infrà, *Manus mortua.*

Jus amortizationis.

¶ *Amtruſtio*, & *Antruſtio.*] Hoc in Formulis

mulis Bignonianis, illud in Lindenbrogianis, quod & mihi Etymon verbi magis videtur expedire. Quaſi ab ampt German. *munus, officium*, & truſty (noſtro vernaculo etiam hodiè) *fidus*. Sic *Amtruſtio, fidus in munere*: vel *officialis, miniſter, leudes, famulus, vaſſallus fidelis*. Fuiſſe autem videntur *Antruſtiones*, claſſis quædam ſelecta, cui Reges olim Germanicæ originis, plurimùm conſiſi, Patrocinii beneficium, ob juratam fidelitatem retribuere. Qui enim *Antruſtionum* numero adſcribendus erat, coram Rege veniens, unà cum aramania, id eſt, clientela ſua, fidelitatem jurabat, Chartamque ſuæ inſtitutionis recipiebat, in hæc verba. Marculfus lib. 1. cap. 18. *De Regis Antruſtione.*

Charta inſtituendi Antruſtionis.

Rectum eſt ut qui nobis fidem pollicentur inlæſam, noſtro tueantur auxilio. Et quia ille fidelis, Deo propitio, noſter, veniens ibi, *in palatio noſtro, unà cum arimania ſua in manu noſtra truſtem & fidelitatem nobis viſus eſt conjuraſſe. Propterea per præſens præceptum decernimus ac jubemus, ut deinceps memoratus ille in numero antruſtionum computetur. Et ſi quis fortaſſe eum interficere præſumpſerit, noverit ſe Wirgildo ſuo, ſol. DC. eſſe culpabilem.* Lex Salic. Tit. 43. §. 4. *Si quis eum occiderit qui in truſte Dominica eſt, xxiiii denar. qui faciunt ſol. DC. culpabilis judicetur.* Quod in Baſilienſi editione legitur, Tit. 44. §. 4. *Si verò eum qui in truſte dominica eſt occiderit, malb. leudi* xxiiii M. *den. qui faciunt ſol. DC. culpabilis judicetur.* In M. S. autem Regio, à Bignònio exhibito: *Si quis antruſtionem dominicum occiſſerit, malb. malcho xxiiii denariis, qui faciunt ſol. DC. culpab. judic.* Sin verò ſcribendum ſit *Antruſtio*, per (*n*) potiùs quàm (*m*) tunc vide in vocabulo *An.* (quòd tibi ſub oculis eſt) quid hoc voluerit.

¶ *An.*] Saxonicum, à Græco ὄν Numerandi principium eſt, *unum* ſignificans aut *ſingulare*. Præponitur autem ſæpe apud Saxones (utì apud nos hodiè nepotes ſuos) nominibus ſubſtantivis inſtar τὸ articuli apud Græcos, *un* & *ung* apud Gallos Italoſq; ut an ƿif, ancnapa, an ſcip, an ꝺiſc ⁊ Quin & dictionibus nonnunquam adiungitur: ſi quidem vel majoris notationis gratiâ, ut anſpel, anpealꝺ ⁊ vel ad ſingulare aliquid ſive unicum demonſtrandum, ut, anƿiᵹ, id eſt, *pugna ſingularis*, anƿoꞃꝺ, i. *verbum unicum*, anꞃæꝺ, i. *unius conſilii*, an cenneda, id eſt, *unicè genitus*, & hujuſmodi. Quibus fortè adjiciantur *Antruſtio, andecinga*, & alia mox infrà ſequentia: quorum explicationi hæc veluti in communi (ne per ſingula repeterentur) prælibavimus, ipſaq; ideo vocabula huc referenda deſignabimus. Leguntur etiam ana, an-, enne, & ænne: *unum*, vel *ſolum* ſignificantia; & in compoſitione item occurrentia.

¶ *Anagriph*, al. *Angrip.*] LL. Longob. lib. 1. Tit. 31. l. 1. qui, de fornicatione inſcribitur. *Si puella aut mulier libera voluntariè fornicata fuerit, cum libero tamen homine: poteſtatem habeant parentes ejus, in eam dare vindictam. Et ſi fortè ambabus partibus ſteterit, ut ille qui fornicatus fuerit, eam tollat uxorem, componat pro culpa, id eſt anagriph, ſol.* 20. Et lib. 2. Tit. 2. l. 1. *Si puella libera aut vidua, ſine voluntate parentum, ad maritum ambulaverit, liberum tamen: tunc maritus qui eam acceperit uxorem, componat pro anagrip, ſol.* 20, *&c.* Simile in legibus ibidem proximè ſeqq. Boherius verò ad locum primum: *Nota* (inquit) *anagriph culpam dici.* Et ad ſecundum: *Nota anagrip pro culpa, ſeu præſumptione poni.* Gloſſ. item, *Anagrip, culpa præſumptionis.* Sed hæc omnia (ut opinor) ſatis remotè à verbi etymo, & ſignificatione: *quam* vicinius exprimit Pictorius Tigurinus in Dictionario Germanico Latin. Angriff, und ſtreyt, *congreſſus* (der) *aggreſſio, inſultus, ingreſſus.* Certè dici videtur à Saxonicis Ana pro *ſola* aut *ſingulari*: Et ᵹꞃipe, id eſt, *compreſſio* (quo ſenſu nos adhuc utimur) ſic ut ſit *anagriph*, compreſſio fœminæ ſingularis, non conjugatæ, hoc eſt, virginis aut viduæ. Cui etiam fidem faciant loci citati: & quòd in Tit. *De adulterio* ibidem ſequenti, vox *anagriph* ne ſemel occurrit. Fortè etiam dicatur, quaſi ſeorſùm, *an grip*; de quo vide jam ſupra in vocabulo *An.*

¶ *Analogium.*] ἀναλογεῖον ab ἄνω & λόγος, quòd *ſuper* hoc *ſermocinantur* Lectores. *Pluteus, lectrum, lectrinum, legium.* Durandus lib. 1. cap. 1. De Eccleſia, & ejus partibus (Walafridum ſequutus) *Analogium dicitur, quia in eo verbum Dei legitur & annuntiatur.* Ait etiam *pulpitum* dici & *ambonem.* Ekkehardus Jun. de Caſib. S. Galli, cap. 1. *Infantulis deinde per ordinem lectitantibus, & analogio deſcendentibus.* Ibi pluries. Suidas: ἀναλογεῖον ἐν ᾧ τίθενται τὰ βιβλία. *Analogium eſt cui imponuntur libri.* Curopalates de die feſto Natali Chriſti ἔμπροσθεν ἐστι τούτου, ἀναλόγιον ἐφ' οὗ ἐπίκειται ἅγιον εὐαγγέλιον. *Coram autem ipſo* (Imperatore) *analogium, ſuper quo ſitum eſt ſanctum Evangelium.* Et in die adorationis crucis: τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τοῦ ἀναλογίου τεθέντος, ἀσπάζεται τοῦτον ὁ βασιλεὺς, i. *Cruce analogio impoſita, oſculatur eam Imperator.*

¶ *Anariutus.*] Trad. Fuld. lib. 1. acp. 157.

¶ *Anatalia, Anaticula, Anaticla.*] Formul. Solenn. Lindenbrog. in Charta Traditoria, nu. 154. —— *per oſtium & anaticula* (ipſius caſæ) *ſicut in ipſa ceſſione eſt inſertum, ad partem illius Eccleſiæ, viſus fuit tradidiſſe & conſignaſſe.* Et Chart. 156.-- *per chartulam venditionis, ad filium ſuum adfirmavit, per hoſtium & anatalia, per herbam & vitem ei viſus tradidiſſe & conſignaſſe.* Gloſſar. *Anaticla.* ἐπιστροφιγξ.

¶ *Ancilla, Eccleſiaſtica, Regia, Originaria*, &c.] V. *Servus.*

¶ *Andecinga.*] L. Baiwariorum, Tit. 1. cap. 14. De colonis vel ſervis Eccleſiæ, qualiter ſerviant. *Andecingas legitimas, hoc eſt, perticam decem pedes habentem, quatuor*

in

in tranſverſo, 40. *in longo*, *arare*, *ſeminare*, *claudere*, *colligere*, *& trahere*, *& recondere debent.* Quære, an *andecinga* hic, decempedam Romanam reſpicit, an *acram* noſtram; quæ item ex tranſverſo, quatuor perticas numerat, & in longo quadraginta. Scribitur autem aliàs *Andecenas*; nunquid, ab *an* & *decem*? vide ſupra *An*.

¶ ***Andelangus.***] Formull. Solenn. Lindenbr. nu. 18. In donatione ad Caſam Dei. *Per hanc chartulam donationis, ſive per feſtucam atq; per andelangum, a die præſente donamus, tradimus, atq; perpetualiter in omnibus tranſfirmamus.* Idem quaſi, Formull. 55, 57, 58, 75, 82, &c. Formula verò, 18. *Trado tibi omnes res meas in terris, manſis, domibus, &c. totum et ad integrum, rem inexquiſitam per meos wadros & andelangos.* Saxonicè andlang ſignificat, *per longitudinem*, nos hodie dicimus Endlong. Fœdus Aluredi & Guthurni, ca. 1. de limitibus agens ditionum. Æreſt ymbe ure land gemæra up on Temeſe, ⁊ ðonne up on Ligan, ⁊ andlang Ligan oð hire æpilm; Id eſt, *Inprimis ſint termini noſtri uſq; Thameſim fluvium, atq; inde ad fluvium Leam &* (andlang Ligan, i.) *per longitudinem Leæ, uſq; ad fontem ejus.*

¶ ***Andena***, al. ***Andona.***] A ſwath of land, v. *Dolæ*.

¶ ***Andigare, Andigavum.***] v. *Artigare.*

¶ ***Anelacius.***] Cultelli genus majoris qui à baltheo lumbos cingente, antrorſum dependebat, & militibus in uſu fuit, *Mat. Par.* 385, & 391. bis. v. & adde.

¶ ***Angaria***, & ***Anguria***, penult. product. item ***Angariari, Angariarius, Angara***, & ***Perangaria.***] Ἀγγαρεία vox Perſica, per Græcos ducta; eſt id quod præter debitum exigitur per ſuperiores à ſubditis: ſive in pecunia, ſive in obſoniis, ſive in operibus perſonarum, equorum, curruumve, & hujuſmodi. Chart. Will. Conqueſt. Abb. Rameſ. *Volo ut nullis unquam graventur oneribus expeditionum, nec pontium reſtructione, nec furis apprehenſione; ſed ab omni angaria Regalium miniſtrorum, & aliarum quarumcunq; cauſarum ſint perpetim expediti & liberi.* Brito. Armor. Philippid. lib. 12.

Vexanis nullum cenſus exactio, nullum,
(Ut fieri ſolet à multis) angaria læſit.

Hinc *Angariare* ἀγγαρεύειν, *cogere & exactionibus onerare.* Epiſt. Cnutonis Regis apud Malmesb. de Geſt. Reg. lib. 2. *Conqueſtus ſum iterum coram Dom. Papa, & mihi valde diſplicere dixi, quòd mei Archiepiſcopi in tantum angariabantur immenſitate pecuniarum quæ ab eis expetebantur.*

Angariarius. Angarius. Angarus. Et *Angariarius*, *Angarius*, *Angarus*, pro exactore (& quem vocant) bidello, ſeu ballivo. *Angariarius* (inquit Gloſſ.) *qui agrum locat, ut angariam accipiat.* Ἄγγαρος *vox eſt Perſica* (ait Accurſius) *ſignificatq; nuntium; unde Græci tranſlata voce ad quoſvis alios, angaros appellabant bajulos & onera ſubeuntes.* Dicuntur etiam *Angari*, quos hodiè *poſtas* vocant: & *angaræ*, diverſoria ubi hujuſ- *Angaræ.*
modi *poſtæ* curſus ſiſtunt. Obſoletus quidam,

Faber in angario annectit barbata gumpho.

Eſt autem γόμφος *clavus.* De *Angaria* vide Briſſon. Prateum, & Lexica Juris. Eſt autem *perangaria* idem quod *angaria*; id tamen infra vide.

¶ ***Angargnaco.***] Baiwarii equum primarium videntur Marach dixiſſe, mediocrem Wilz, infimum, & in exercitu inutilem, Angargnacc. LL. ſuæ Tit. 13. cap. 10. §. 3. *Et ſi (quàm* Wilz *) deterior* equus *fuerit quem angarnaco dicimus, qui in hoſte utilis non eſt.*

¶ ***Angelus.***] Pro *Legato*, *Ambaſciatore*, *miſſo*, *nuncio*, juxta Græcum. Ekkehardus jun. Caſ. S. Galli ca. ult. *Cedamus Angelo Imperii, & ordinem ei congruum dato.*

¶ ***Angildum*** & ***Angildus.***] Simplex valor hominis, aut rei alicucus: Weregildum, ſimplex Compenſatio rei juxta ſimplicem valorem ſeu æſtimationem. Ab *an* Saxon. *una*, gild, *ſolutio*, *compenſatio.* Sic *twigildum*, compenſatio **duplex**, *trigildum*, compenſatio triplex, etc. LL. Inæ, cap. 20. *Si tuus geneath, id eſt, villanus, furetur & aufugerit, admone eum de angelde: & ſi non habeas, redde tu adgelde, & non ſit ei in aliquo remiſſius.* Idem in fœdere Aluredi & Guthurni M. S. & ibidem, cap. 6. *Si quis in Eccleſia furetur aliquid, reſtituat & hoc ſemel, & forisfactum ſicut ad angildum pertinet.* Et cap. 9. *Si fœmina prægnans occidatur, dum puer in ea ſit: ſolvatur ipſa pleno gildo, & partus dimidio gildo. Sit ſemper wyta 60 ſol. donec angilde exurgat ad 30. ſol. Poſtquam angildum ad id ſurgit, poſtea ſit wyta 120 ſol.* LL. Inæ M. S. prope finem. Si quis rectum declinet vel aufugiat, perſolvat uno *gildo &c.* vide *Geldum.*

Anhlot, Anlot, Anlote.] Decreta Willielmi Conq. apud Hoveden. in Hen. 2. *Francigena qui tempore Edwardi propinqui mei, fuerit in Anglia particeps conſuetudinum Anglorum, quod ipſi dicunt* Anlote *&* Anſcote, *perſolvat ſecundùm conſuetudinem Anglorum.* Lambardi Editio legit anehlot, & an Scote, & in margine, *vulgò*, *Scot & lot.* Senſus eſt, ut unuſquiſq; pro more patriæ, an-lot & anſcot perſolvat, id eſt, ſortem & partem ſuam. Lot enim *ſors* eſt, Sceat *pars* ſeu *veſtigal.* Cur autem an adjicitur, vide ſupra in vocabulo, An.

¶ *De annatis earumq; origine, & uſu.*

¶ ***Annatæ***, ſeu ***Annates.***] Sunt Eccleſiaſticarum poſſeſſionnm primitiæ, quas clerus Romanus ſummo Pontifici pendit: Anglicanus, Regi. Platina in Bonifacio ix. *Tum* verò (hoc eſt annum circiter 1400.) *Bonifacius Viceçomitum potentiam veritus, ſive augendæ ditionis eccleſiaſticis cupidus, annatarum uſum beneficiis eccleſtaſticis primus impoſuit:*

Hæ

Hac conditione ; ut qui beneficium conſequeretur, dimidium annui proventus fiſco Apoſtolico perſolveret. Sunt tamen qui hoc inventum Johanni xxii aſcribant. Hanc autem conſuetudinem omnes admiſere, præter Anglos, qui id de ſolis Epiſcopatibus conceſſere, in cæteris beneficiis non adeo. Certè *Walſinghamius* in An. Dom. 1316. rem excogitatam fuiſſe indicat à Johanne xxii, ipſiſq; Anglicanis beneficiis quodammodò impoſitam. *Summus* (inquit) *Pontifex* (Joh. xxii.) *reſervavit cameræ ſuæ primos fructus beneficiorum omnium in Anglia per triennium vacantium.* Et Trivettus Author antiquior ipſiq; Johanni æqualis : *Retint* (ait) *à li les primers frutz des egliſes vacans deins les treis anz.* Quoti verò hi fuerint, aut quo ſucceſſu conſcripti, nobis aliter haud liquet, niſi quòd *Ranulphus Ceſtrenſis* Author item coætaneus, Papam refert hoc commento vim ingentem pecuniæ coegiſſe. *Hiſtor. lib. 7. cap. 42.* Id certiſſimum eſt, annates hodiè fiſco pendi non tantùm ex Epiſcopatibus, verùm etiam ex beneficiis quibuſlibet Eccleſiaſticis annui valoris x. marcarum, vicariiſq; x. lib. nec minores ſanè quàm unius anni fructus integros, juxta tabulas Regias æſtimandos. His autem Regii cenſus incremento contulit Senatuſconſultum, An. 26. Henr. 8. quùm exuto Papa, Rex cœnobiorum moliretur excidium, ſacratiſq; ſpoliis trophæum Regium inſigniret.

Me ut liberem, *Polydorum* audi, de Inventione rerum, lib. 8. cap. 2. *Cæterum, nullum inventum majores Romano Pontifici cumulavit opes, quàm annatarum, quas vocant, uſus, qui omnino multò antiquior eſt, quam recentiores quidam ſcriptores ſuſpicantur ; & annatas, more ſuo, appellant primos fructus unius anni ſacerdotii vacantis, aut dimidiam eorum partem. Sanè hoc veſtigal jampridem, cùm Romanus Pontifex non habuerit tot poſſeſſiones, quot nunc habet, & eum oportuerit pro dignitate, pro officio, multos magnoſq; facere ſumptus, paulatim impoſitum fuit ſacerdotiis vacantibus, quæ ille conferret. De qua quidem re, ut gravi, ſæpe reclamatum fuiſſe teſtatur Henricus Hoſtienſis, qui cum Alexandro quarto Pontifice vixit, ſic, ut Franciſc. Zabarellus tradat poſthac in concilio Viennenſi, quod Clemens quintus indixit, qui factus eſt Pontifex anno ſalutis humanæ* MCCCV. *agitatum fuiſſe, ut eo depoſito annatarum onere, vigeſima pars vectigalium ſacerdotalium penderetur quotannis Romano Pontifici, & id quidem fruſtra. Quare Pontifex annatas in ſua naſſa retinuit, ut ne indidem exire poſſent. Atq; hæc omnia in commentariis in caput, inter cætera, de officio Ordinarii, ſcripta leges.* Et mox. *At onus illud annatarum ab initio omnes generatim populi ſubire minus recuſarunt, extra Anglos, qui ſuis minoribus ſacerdotiis, quando ea Pontifex dabat, id ſervitutis imponendum non cenſuerunt. Nam Roman. Pontifex minorum quoq; ſacerdotiorum aliarum gentium quæ ipſe confert dimidiam capit veſtigalium unius anni partem, ſi plures vigintiquatuor aureis æſtimentur.* Vide Apoſtolos & Reſponſionem, datos per nationem Gallicam DD. Cardinalibus, &c. *De annatis non ſolvendis* : quod integro libello agitatum inter opera Nich. Clemangii (ſi germanè) editur.

¶ *Anniverſarium.*] Eſt dies annua quâ defuncti alicujus memoria celebratur. Patribus noſtris, aliàs a ʒeer-daʒ, aliàs a mind dæʒ. Rem ab Anacleto primùm, deinde à Fœlice Pontificibus Romanis editam ferunt, qui Martyrum dignitati conſulentes, in eorum memoriam annua ſacra inſtituiſſe perhibentur. Poſteriores autem, ſua ſibi plerunq; anniverſaria curabant perficienda : facultates ergo & prædia Eccleſiis elargiebantur, ut pro animabus preces annuò funderentur, & pecunias cibariaq; inter pauperes diſtraherentur. Hæc autem omnia uti ſuperſtitioſis uſibus delegata, fiſco apud nos adſcripta ſunt, An. pri. Edw. 6. cap. 14. Anniverſariorum formulas perplures habes Alamannicarum antiquit. Tom. 2. par. 2. ſub Tit. *Alamannicæ Eccleſiæ anniverſarii*, ubi ſic in exordio: *Nortpertus Abbas piiſſimus, primus inter Abbates anniverſarium ſuum obſervari ordinavit, largitis aliquibus bonis in uſum fratribus in ſancto die Paſchæ miniſtrandis. Is etiam de ſuo inſtituit anniverſarium S. Wiboradæ Martyris & virginis Chriſti. Poſtea autem à diebus demum Abbatis * Manegoldi, aniverſarii cœpti ſunt in Alamannia ab omnibus utriuſq; ſexus celebrari, circa annum Domini MCCLXII.* *Videtis hæc in uſu fuiſſe inter Anglo-Saxon.* lib. Rameſ. Sect. 134. *temp. Reg.* Eadgari. ** Non fuit Abbas, ſed tantum decanus & præpoſitus.*

¶ *Annona.*] Pro frumento in genere. Propriè verò, quicquid in annuum alimonium reconditur. LL. Edw. Confeſ. cap. 8. *De omni annona decima garba Deo debita eſt.* Domeſdei Titt. Wilteſc' Vicecom. *Edwardus vicecom. habet -- annonæ CCLxii acras.* L. Salic. Tit. 24. §. 1. *Si quis ingenuus in alieno molino annonam furaverit, &c.* Specul. Saxon. lib. …. Tit. 69. *Qui prius annonam molendino præſentaverit, prius molere debet.* Hinc noſtrum adagium, Firſt come, firſt grint. LL. Burgund. Tit. 23. §. 2. *Area annonaria* Id eſt, locus ubi frumentum excutitur. Wiſegoth. 9. Tit. 2. l. 6. *Annonarius* dicitur erogator & diſpenſator annonæ. *Area annonaria.* *Annonarius.*

¶ *Annus & dies.*] Gall. *Suſan.* Temporis ſpatium Juri noſtro familiare, cùm ad ignaviam aliquibus coercendam, tùm ad ambigua multa definienda, conſtitutum. Utpotè, ſi diſſeitus (quem vocant, id eſt, prædio ſuo ejectus) infra annum & diem ante dilapſum ad hæredem diſſeiſitoris prædium, nec hoc ingreſſus fuerit, nec debitè vendicaverit : id denuò ingredi non admittitur. Item, Si quis lethaliter vulneratus, infra annum & diem non obierit, ex vulnere mori non præſumitur. Plura hujuſmodi (in vocabulis *Appellum*, *Extrahura*, *Finis*, *Wreccum*, & libris juridicis) quæ à Germanis noſtris parentibus originem videntur adſciviſſe. Lib. Feud. Barat. Ex L. Imperialem *De computatione anni V. Synod.* Celichith, *An. 816. cap. 8.*

perialem. De prohib. feu. alien. Per Frid. *Si quis infeudatus major* 14 *annis, ſua incuria vel negligentia, per annum, & diem ſteterit, quòd feudi inveſtituram à proprio domino non petierit, tranſacto hoc ſpatio, feudum amittat, & ad dominum redeat.* Longob. lib. 2. Tit. 43. l. 3. *Si cujuſcunq; hominis proprietas, ob crimen aliquod ab eo commiſſum, in bannum fuerit miſſa, & ille re cognita venire, & juſtitiam facere diſtulerit, annoq; ac die in eo banno illam eſſe permiſerit, ulterius eam non attingat, ſed fiſco noſtro ſocietur.* Formull. Lindenbrog. 142. De venditione ſervi, --- *In omni corpore ſcimus eum ſanum, uſq; anno & die.* Specul. Saxon. Artic. 38. *Qui per annum & diem in proſcriptione Imperatoriæ majeſtatis deniq; ſteterit, ille Juri erit alienus, & ejus feudum domino liberum vacabit, &c.* Ubi Gloſſ. German. **Jar und tag iſt ſechs wochen, und ein jar**, id eſt, *Annus & dies, ſunt ſex hebdomadæ, & annus unus.* Qua computatio extenſior fieri videtur in favorem delinquentis.

Anni verò, & temporis, & partis ejus ratio, apud Anglo-Saxones, diverſa fuiſſe videtur à noſtrâ; horarumq; diviſio, ſecundùm Judæorum illam facta eſſe. Vide infra *Horæ*, & *Nona*.

¶ ***Anſtehin.***] Chart. Alaman. 80.

¶ ***Ante caſtellum*** ſeu ***Anticaſt.***] V. *Malwiſin.*

¶ ***Antegarda.***] Geſta Ludovici Regis fil. Ludov. Groſſi. *In illo conflictu Chriſti militiæ tam damnoſo, non fuit aliquis de antegarda.* A Gallico *avantgarde.*

¶ ***Antemurale.***] Lorica, ſeu alia defenſio ante murum hoſtibus objecta. Dictionario veteri, **a barbycane**, quod infra vide. Verbo utitur Will. Tyrius de bello ſacro, lib. 5. cap. 4.

¶ ***Antenati.***] Vide *Poſtnati.*

¶ ***Antheropſita***, ***Antheropita***, & ***Antheropoſita.***] Anaſtaſius in vita Stephani Papæ 2. *Præcedens in latania cum ſacratiſſ. imagine Domini Dei & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, quæ antheropſita nuncupatur.* Ibi in nota ad marginem, *Fortè, acheropita.*

¶ *Antiphonarum origo & propagatio.*

¶ ***Antiphona, Antiphonarum.***] *Antiphona* ab ἀντὶ & φωνὴ, quaſi *vox contra vocem.* Iſodor. Orig. lib. 6. ca. 19. *Antiphona ex Græco interpretatur vox reciproca, duobus ſcil. choris alternatim pſallentibus, ordine commutato, ſive de uno ad unum, quod genus pſallendi Græci inveniſſe dicuntur.* Sigeberti Chronicon in An. Dom. 382. quod fortè à recentiore adjicitur. *Ut autem chori in duas partes diviſi, ipſos pſalmos alternatim cantarent, jam tempore Conſtantii Imperatoris in Eccleſia Antiochena inſtituerant primi, Flavianus & Diodorus, viri probatæ vitæ & doctrinæ, quod inde ad terminos totius orbis uſq; pervenit.* Sed originem rei multò antiquius repetit Socrates, lib. 6. cap. 8. in Honorio & Arcadio: Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας τῆς Συρίας, τρίτος ἀπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἐπίσκοπος, ὃς καὶ ἀποστόλοις αὐτοῖς συνδιέτριψεν, ὀπτασίαν εἶδεν ἀγγέλων, διὰ τῶν ἀντιφώνων ὕμνων τὴν ἁγίαν τριάδα ὑμνούντων, &c. Id eſt, *Ignatius Antiochiæ Syriæ tertius à Petro Apoſtolo Epiſcopus, & cum ipſis multum verſatus, Viſionem vidit angelorum antiphonis hymnis ſanctam Trinitatem collaudantium: & canendi formam in illa viſione exhibitam, Antiochenæ Eccleſiæ tradidit. Unde etiam in omnibus Eccleſiis illa traditio recepta eſt.* Rem à Græcis ad Latinos detulit Ambroſius. Sigebertus in An. 387. *Ambroſius Epiſcopus ritum, Antiphonas in Eccleſia canendi, primus ad Latinos tranſtulit à Græcis: apud quos hic ritus jamdudum inoleverat ex inſtituto Ignatii Antiocheni Epiſcopi & Apoſtolorum diſcipuli, qui per viſionem, &c.* prout Socrates. A Romanis verò in Franciam duci videtur hic ritus, tempore Gregorii Magni: perfectionem autem ſuſcepiſſe ſub Carolo Magno, ut mox infra dicetur.

Antiphonarius ſeu *antiphonarium* eſt liber ad rem divinam pertinens, qui continet antiphonas. *Antiphonarius. Antiphonarium.* *Et nota* (inquit Guillerm. Lindewode, provincial. lib. 3. Tit. de Eccleſiis ædificand. ca. ut parochiani) *quod tale antiphonarium non ſolùm continebit in ſe antiphonas prout ipſa dictio nudè ſonat, ſed etiam continebit invitatoria, hymnos, reſponſoria, verſus, collectas, capitula & alia quæ pertinent ad decantationem horarum canonicarum, tam pro matutinis, prima, tertia, ſexta, nona, veſperis, & completorio.* Eſt igitur *Antiphonarium* aliud diurnum, aliud nocturnum; quod & indicat Leo Marſic. Caſſin. Hiſt. lib. 3. cap. 62. Et Romanum antiphonarium compoſuiſſe fertur S. Gregorius, eumq; notâ Romanâ notaſſe, quem poſtea Adrianus Papa, Carolo Magno dedit cum Theodoro & Benedicto Romanæ Eccleſiæ doctiſſimis cantatoribus; ut juxta eundem, cantum Gallicum emendarent. Quod & factum eſt, & nota Romana deinde Francica appellata: ut inter plura in Vita Caroli M. legas à Monocho Egoliſmenſi & aliis deſcripta. Nec taceam in Cœnobiolo obſcuro de Crabhuſe, agro Norfolcienſi, duo antiphonaria ſub An. Dom. 1424. viginti ſex marcis conſtitiſſe, ut è Codice ejuſdem M. S. vidimus, hoc eſt, juxta valorem hodiernæ noſtræ pecuniæ circa 52. lib. En librorum æſtimatio eo ſeculo. V. infra capit. *De libris ad rem divinam in Eccleſia Romana pertinentibus*, in vocabulo, *Legenda.*

¶ ***Antiſtita.***] Nonnunquam occurrit pro *Archimandritiſſa* ſive *Abbatiſſa*: Et olim aliquando pro uxore Epiſcopi. Hieron. Heminges Genealog. Tabell. par. 1. pa. 302. in geneal. Rhetiæ Curienſis Principis, &c. *Paſchalis qui & Zacco ſenior, Comes Brigantinus, Præſes Rhetiæ, & Epiſcopus Curienſis 14, cum filio Victore, monialium cœnobium Caczes vel Zacces in Tumiliaſca ſuper Rhetium ſitum fundavit, mortuus A. C . . . . . . Uxor*

Eſopeia al. Epiſcopia Comitiſſa de Rhetia alia quæ in fundatoriis literis monaſterii Zacces ſe nominat Antiſtitam Churienſem. Seculum quo Paſchalis iſte vixerit, ex eo conjicias, quòd Tello ejus ex filio pronepos, obiiſſe illic dicitur, An. Ch. 784.

¶ *Apares.*] vide *Appares.*

¶ *Apennis* & *Appennis.*] Formulæ vett. Marculfo adjectæ: & cap. 46. Formul. Lindenbrog. 106. *Mos nobilium Romanorum adſuevit, & ratio jure depoſcit, ut ſi cujuſcunq; domus igne cremetur, per ſeriem ſcripturarum,* *q. Literas teſtimoniales.* *chartulam relationis quæ dicitur apennis recipiat.* Paulò infra. *Et quia ille index, vel vicini pagenſes ipſius, ad præſens ita dixerunt, & teſtimoniaverunt, quod ad hoc videndum acceſſerant, ſic vero & actum aderat --- chartulam relationis, quæ dicitur apennis ei dare decreverunt,* &c. In capite etiam hujus Chartæ ſic inſcribitur: *Relatum quod dicitur apennis.* Et in Formula 107. *Propterea ei neceſſe fuit ut unà cum notitia pagenſium (qui hoc benè cognitum habeant) Turoni Civitati appennem exinde deberet adfirmare.*

¶ *Apertum.*] Subſtantivè poſitum. Coopertum V. *Curtillum.*

¶ *Aplata.*] In veterrimo quodam Statutorum M. S. capit. *Expoſitio vocabb. Juris,* ſic habetur: *Aplata, hoc eſt, pro certò:* quod nec in impreſſo codice, nec in aliis M. S. deprehendimus. Numquid à Græco ἁπλῆ, quod juxta Suidam, eſt μονοειδὴς, *res unius faciei, res ſimplex, & immutabilis;* Sive ἀπλάτης, quod ſignificat *rem ſine latitudine,* & quod inſtar lineæ prævaricationem non admittit? πλάτος enim *latitudo: a,* privativum eſt.

¶ *Apicularium, Apile.*] *Alvearium, alveus.* L. Baiwar. Tit. 21. §. 8. *examen ex apili elapſum.*

¶ *Apocriſiarii nomen, & varium munus.*

¶ *Apocriſiarius.*] Vox Eccleſiæ. Qui eſt *à reſponſis, Reſponſalis:* Ἀπόκρισις, *reſponſum;* ἀποκρίνομαι, *reſpondeo:* Primitùs & propriè intelligebatur de *reſponſali negotiorum eccleſiaſticorum* (ut hunc vocat Hincmarus) hoc eſt, qui cauſas Eccleſiæ ad Imperatorem detulit, ejuſq; ad ſupplices reſponſum; vel conſultus de re Eccleſiæ, reſponſum præbuit ſeu conſilium; ex quo etiam quibuſdam *à Conſiliis* appellatus eſt. Male igitur 1. q. 7. *Convenientibus*, per *y* & *h* ſcribitur *Apochryſariis*: quod gloſſographo impoſuit, ut ad id vocabulum notaret, *apos*, nuntius, & *chryſis* aurum, quaſi *deaurati nuntii, &c.* Paulò fœlicius, alius ad ca. *Significaſti. De elect. Apocriſarii* (inquit) *dicuntur nuntii Dom. Papæ. q. ſecretarii, nam criſis quandoq; dicitur ſecretum.* Sed omnino perperam quidam ſcri- *Hypocryſiarius.* bunt *hypocryſiarius.*

Apocriſiarii miniſterium (inquit Hincmarus Archiepiſc.) *ex eo tempore ſumpſit exordium, quando Conſtantinus Mag. Imperator, Chriſtianus effectus ---- locum & ſedem ſuam, urbem ſcil. Romanam Papæ Silveſtro, edicto privilegii tradidit, & ſedem ſuam in civitate ſua quæ antea Byzantium vocabatur --- ædificavit: & ſic reſponſales tam Romanæ ſedis, quam aliarum præcipuarum ſedium, in palatio pro eccleſiaſticis negotiis excubabant.* Munus, primò exequebantur Epiſcopi: ſed cum ipſos prohiberent canones, à ſuis abeſſe parochiis; Presbyteris delatum fuit & Diaconis: eoq; functus eſt Gregorius Mag. dum adhuc eſſet in Diaconatu. Unde Marianus Scotus in An. Dom. 575. *Gregorius* (inquit) *Apocriſiarius in Conſtantinopoli, & poſtea Papa, in Job expoſitionem condidit.*

Hac autem acceptione, cùm non differat Apocriſiarius à quovis Legato qui in Aula Imperii negotia illuſtrioris alicujus Eccleſiæ promovebat, ipſi quidem Legati, Apocriſiarii dicti ſunt; nec tantùm Papæ, ſed aliorum etiam Epiſcoporum: immo nuntios ſuos, ad Panormitanum Archiepiſcopum pallium deferentes, *Apocriſiarios* vocat Paſcalis cap. *Significavit de elect.*

Sed in Aula Regum Francorum, Apocri- *Apocriſiarius palatinus.* ſiarii munus, omnium palatinorum honoratiſſimum fuit; etiam ordinarium, & perpetuum. Poſt regem enim, Reginam, & Regiam prolem, primas tulit: nec ſolùm omnem clerum palatii, ſub ſuo habuit imperio, adjunctumq; ſummum Cancellarium; ſed uti Comes Palatii, omnibus præfuit negotiis & hominibus ſecularibus; ita Apocriſiarius iſte (qui Capellanus itemq; dictus eſt & Cuſtos Palatii) omnibus præfuit negotiis, & miniſtris Eccleſiæ. Neq; inconſulto ipſo, domi foriſve quid definiri poterat, in re Eccleſiæ: ut fuſius legas apud Hincmarum Epiſt. 3. cap. 13. & ſeqq. Meminit etiam τῆς ἀποκρισιαρείας in Aula Orientali, Codinus Curopalates; officium tractans τῆς πρωτοβεστιαρείας.

Reperitur verò Apocriſiarii genus, ante Conſtantini ſeculum ſub Traiano & Nerone: ut è Suida conſtat, in vocabulo Διονύσιος Ἀλεξανδρεὺς, quem fuiſſe tunc temporis aſſerit --- *ab epiſtolis & legationibus* Καὶ ἀποκριμάτων, id eſt, *à reſponſis* ſeu *Apocriſiarius.*

Apocriſiarius ſedis Apoſtolicæ, qui & in *Apocryſiarius ſedis Apoſtolicæ. Reſponſalis Apoſtolicus.* rubrica 43. Epiſt. lib. 11. Gregorii, *Reſponſalis Apoſtolicus* dictus eſt; non ſolùm appellatur Romani Pontificis Legatus, ſed aliarum etiam illuſtrium Eccleſiarum. Sic Meldenſi Synodo ſeptima, Act. pri. & 1. q. 7. cap. 4. *Convenientibus apud Nicænam Bithyniæ --- & Taraſio Archiepiſcopo Conſtantinop. & Johanne, & Thoma Apocryſariis Apoſtolicarum ſedium orientalium, &c.* Gloſſæ, ad *orientalium.*] Alexandriæ, Antiochiæ, & Hieroſolymis. De hoc vide plura mox in *Apoſtolus.* Recentioribus, *Apocriſiarii* dicuntur Epiſcoporum Cancellarii.

¶ *Apophoreta.*] *Ciſta, theca, caſſula*

Glaber,

Glaber Rodulp. lib. 4. cap. 3. *Oſſa evellens è cineribus nuperrimè defunctorum hominum: ſicq; impoſitis in diverſis apophoretis, venditabat apud plurimos, pro ſanctorum Martyrum & Confeſſorum reliquiis.* Hoc mox infra *caſſellam* vocat & *feretrum.*

Apophoreta autem propriè dicebantur munera quæ in Saturnalibus (menſe olim Decembri ſummo cum faſtu & lætitia celebratis) xenia dantes, ab accipientibus referebant: ἀποφέρειν enim eſt *referre.* Vide *Xenia.*

¶ *Apoſtare.*] LL. Edwar. Confeſ. ca. 35. Tit. de Herotochiis. *Qui leges apoſtabit --- weræ ſuæ reus ſit apud Regem, & ſi ſecundò id faciat, reddat bis weram: & ſi quid addat tertiò, reus ſit omnium quæ habebit.* Idem propemodum totidem verbis in LL. Hen. 1. cap. 13. ſed illic legitur *apoſtatabit*, quo verbo Cyprianus & Coepiſcopi utuntur in Epiſt. ad Cornelium Papam, pro *deficere, reſilire, tergiverſari*; à Græco ἀποστατεῖν. Lambardus verò ad *apoſtabit*, notat, *id eſt, violarit*; ac ſi *legem apoſtare*, idem eſſet quod **laghſlit** dicitur apud Anglo-Danos. Pœna autem admodum diverſa fuit in ut vocabulo **laghſlit** videas. Dictionarium vetus ponit pro *exorbitare*, ſubjungitq; *vinum & mulieres faciunt apoſtare ſapientes.* Sententia autem illa eſt Eccleſiaſtici, cap. 19. 2. Ubi hodie legitur *apoſtatare, non apoſtare.*

¶ *Aporiare* & *Aporiari.*] A Græco ἀπορεῖν, *hærere, dubitare, penuria laborare: unde* ἀπορεῖσθαι *ad ſummam anguſtiam redigi.* Teſtament. Philip. Reg. Fran. in Terram ſanctam peregrè profecturi, An. 1190. apud Rigordum. *De eadem medietate donabunt illis qui per tallias noſtras aporiati ſunt, &c.* hoc eſt, qui noſtris exactionibus laborant, aut fiunt pauperes. Angli inde **poze** dicimus. Priſcus quidam,

Aporio *ſi ſit* Activum, *tanta notabit,*
Indicat, & aperit, depauperat, atq; revelat.
Cùm neutrum, *ſignat tunc anxier atq; laboro;*
In ſenſu & tali Deponens *vult reperiri.*

Biblior. Interp. vulgaris, Eſaiæ 59. 16. *aporiatus* legit, ubi alii, *admiratus*: & 2 Cor. 4. 8. *aporiamur* (Græcum ſecutus) *pro hærentes ſumus vel perplexi.*

¶ *Apoſtolica.*] plurali. Concil. Aurelianenſ. 2. An. 526. cap. 13. in rubrica, *Ne ullus præter Epiſcopum apoſtolica dare præſumat.* Et ibidem in textu, *Abbates, martyrarii, recluſi, vel presbyteri, apoſtolica dare non præſumant.* Ibi Binnius: *hic canon valdè obſcurus habetur.* Additque in margine ad *Epiſtola*: ſed hoc æquè obſcurum ſi non corruptiùs. Adjungam Synod. Turon. 2. An. 570. cap. 6. *ut nullus clericorum vel laicorum præter Epiſcopos, epiſtolia facere præſumat.* Meurſius, ἀποστολίκιον *habitus Apoſtolicus; id eſt, Pontificalis ſive Epiſcopalis.*

¶ *Apoſtolici, qui, & quorſum.*

¶ *Apoſtolici.*] Propriè dicuntur Epiſcopi, qui in Apoſtolorum cathedris ſucceſſerunt. Sed cùm omnes Epiſcopi locum tenent Apoſtolorum (ut Hieronymus in epiſt. ad Marcellam, Auguſtinus in pede Pſ. 44. & 12. q. 1. cap. *videntes,* aſſerunt) in morem abiit ut omnes utiquè Apoſtolici dicerentur. Præſertim apud mediorum ſeculorum Scriptores, ut abundè liquet è Marculfi formulis, An. circiter Dom. 660. conſcriptis. Ubi lib. 1. cap. 2. *Ille Rex, viris Apoſtolicis, patribus noſtris.* Cap. 5. *Ille Rex, Apoſtolico illi Epiſcopo.* C. 6. *Domino ſancto, ſedis Apoſtolicæ dignitate colendo in Chriſto patri, illi Epiſcopo, ille Rex.* Ca. 7. *Vir Apoſtolicus ille, illius urbis Epiſcopus*: & ita pluriès. Sic in exordio epiſtolæ Clodovei ad Synod. Aurelianenſ. 1. *Dominis ſanctis & Apoſtolica ſede digniſſimis Epiſcopis, Clodoveus Rex.* Et in fine ejuſdem: *Orate pro me DD. ſancti, & Apoſtolica ſede Papæ digniſſimi.* Et Gunthramnus Rex in edicto Concilii Matiſcon. 2. ditionis ſuæ Pontifices alloquutus: *Vos* (inquit) *Apoſtolici Pontifices.* Infinita hujuſmodi apud Authores: unde Epiſcopalis dignitas, etiam *Apoſtolatus* dicta eſt. Stephanus presbyter in epiſt. ad Aunarium Epiſcop. *Decurſis literis Apoſtolatus tui, &c.* Et Epiſcoporum Legati, *Apoſtolici*, ut ſupra in *Apocriſiario.* *Apoſtolatus.*

Subſequentibus autem ſeculis *Apoſtolici* nomen (quemadmodum & *Papæ*) apud Pontificem Romanum ſolummodò remanſit, qui etiam *Apoſtolus* dictus eſt, præſertim à Gallis. Godfridus Willahardovinus (hiſtoriæ Conſtantinop. Gallicus Author, ut notat Meurſius) ante annos 400. —— *elle vient à l'Apoſtoille de Rome Innocent: & l'Apoſtoille envoia en France, & manda al prodome.* Sic crebrò item Trevettus; cujus hiſtoria circiter An. Dom. 1347. Manu exarata apud me extat, ſingulis foliis inſcripta, *Les geſtes des Apoſtoiles, Emperours, è Rois*: pro, *Geſta Paparum, Imperatorum, & Regum.* Et utì S. Gregorius dictus eſt à Beda, *Anglorum Apoſtolus*, quòd Anglo-Saxones ad fidem duxit: ita & Clotildis Regis Clodovei uxor, *Francorum Apoſtola* nuncupata eſt, quod prima apud eos Chriſtiana, cæteros fecit ad Chriſtum provehi. Sic Mag. Chron. Belg. ſub An. Dom. 500. *Apoſtolus.* *Apoſtola.*

Apoſtolus item pro *legato* & *nuntio Principis.* Luitprandus in Legat. ---- *conſonantia ſcripta juramento firmata ſunt, ut omnium gentium Apoſtolis, id eſt nuntiis, penes nos, Bulgarum Apoſtoli præponantur.*

Apoſtoli item dicuntur litteræ dimiſſoriæ, quæ ab eo à quo appellatum erat, ad eum qui *de* appellatione cogniturus erat, teſtandæ appellationis cauſa dabantur, ut I Conſultorum lexica (ad quæ te relego) copioſè indicant. A Græco ἀποστολὴ, *i. Dimiſſio.* Exemplar hujuſmodi *apoſtolorum* egregium habes inter opera Nich. de Clemanges, pa. 82. & ſeqq.

 Apo-

Apoſto'us pro claſſis Præfecto, ſeu Admiralio. Nam uti apud Romanos, dictus eſt *Epiſco us* qui oræ maritimæ proſpiciebat (ut ſupra oſtendimus in Admirallio) ita Athenis appellatus eſt ἀπόϛολος qui curam navigii gerebat, & ἀποϛόλοι *claſſium apparatus, expeditioneſq; maritimæ*, ἀπὸ τȣ̃ ϛόλȣ.

¶ *Apothecarii.*] Ratiocinatores, procuratores. Angl. **Stewards.** Concil. Carthag. 1. can. 9.

¶ *Appares.*] Dicti à *paritate* (q. *adpares.*) *Compares.* Gregor. lib. 5. Epiſt. 152. *Gregorius, Pelagio de Turinis, & Sereno de Maſſilia, Epiſcopis Galliarum aparibus*: cum *p.* ſimplici. Ibidem Epiſt. 54. *Gregorius Deſiderio Vienenſi, & Siagrio Auguſtino, Epiſcopis Galliæ apparibus.* Et lib. 7. Epiſt. 110. *Gregorius Syagrio, Hetherio, Virgilio & Deſiderio, Epiſcopis aparibus.*

¶ *Applumblarius.*] Gloſſographus ad Gratian. 1. q. 7. ca. *Convenientibus*: in etymologia vocab. *Apochryſariis*, quod nuntios Papæ deſignat, *Apos* (inquit) *nuntius, chryſis, aurum, quaſi deaurati nuntii.* Parùm fœliciter; at ſubnectit, *tales hodie non ſunt Papæ applumblarii.* Ubi (*l*) arcendum cenſeo, ut legatur *applumbarii*, vel *adplumbarii*: hoc eſt qui disjuncta, plumbo conglutinant; iſtoq; ſenſu miniſtri Papæ plumbea ſigilla bullis annectentes, bene nuncupentur applumbarii.

¶ *Appellum, Appellare.*] Vox forenſ. Eſt proſequutionis genùs in foro Angliæ, quo quis verbis legitimè conceptis, ſuo nomine, non regio, alium ergo poſtulat, ut reum comprobet feloniæ: ſeu *de luy attainder de felony*, ut Briton loquitur, & Stamford, lib. 2. cap. 6. Datur autem appellum, in quibuſdam caſibus non propriè felonicis, ut de mutilatione membrorum; quod Bracton *de plagis & mahemio* vocat: De injuſta incarceratione, quod *appellum* nuncupat *de pace & impriſonamento.* In his tamen appellans dicet, quod appellatus *hoc fecit nequiter, & in felonia*, ut Bract. lib. 3. trac. 2. cap. 25. Non competit autem *appellum* in omni felonia, nec in eadem omnibus: nec ullis achronicè, hoc eſt extra conſtitutum tempus, annum ſcil. & diem, poſt ſcelus commiſſum: ut Stat. Gloceſtr. cap. 9.

Appellare. *Appellare* ergo dicitur, qui *appellum* proſequitur; *Appellans*, Actor; *Appellatus*, reus: quæ tamen omnia apud nos aliàs ſignificant, ut in Jure Civili.

¶ *Appenagium*, & *Appanagium.*] Apud Francos dicitur, illa dominorum prædiorumq; portio, quam Reges Franciæ (eorumq; exemplo proceres) minoribus ſuis filiis in patrimonium largiuntur. Sub fiducia tamen, ut deficiente prole maſcula, ad donarem redeat, vel ipſius hæredem: & ab iſtis quidem appennagiis, minores illi filii ſua ſolent adſciſcere cognomina. Hotomannus in Franco-gallia, cap. 9. vocabulum factum opinatur ab antiquo Francico *abbannen*, id eſt excludere: quòd accepta ea portione, *excluſos* (inquit) *ſe à Regni ſucceſſione intelligerent.* Choppinus Paulum Æmylium ſequutus, longè aliter; De Domanio Franciæ, lib. 1. cap. 6. *Balduinus Flander, quamprimùm Orientis Imperator ſalutatus eſt à Francis proceribus, qui Thraciæ expeditionis illi comites adfuerant, ſingulis dedit Thracias ditiones, lege hac beneficiaria, ut quartam partem vectigalium publicorum fiſco inferrent Byzantii Auguſti, ſeq; ei obſtringerent ſacro-ſancto, ac panagio jurejurando, An. 1205. Quod Græcum vocabulum, communiter etiam poſtea uſurpavimus Franci, velut è Franco-Græcia ortum; ut refert Paulus Æmylius in Philippo Theodato Francorum Rege. Unde nec verebimur cum Æmylio, hoc in opere, ſparſim Panagii verbo uti, pro eo quod Appennagium vulgus vocat.* Et lib. 2. cap. 2. *Panagium* dicit quaſi τὸ πᾶν ἅγιον, id eſt, totum ſacrum, propterea quod domanium Regni (ex quo conficiuntur appennagia) ſacro-ſanctum eſt, purumq; putumq; ut ſuis utar verbis.

Mihi autem videtur *panagium* dici à pane; *Panagium.*
ut itemq; apud barbarolatinos *potagium* à potu. Et neutrum, terminationem Græcam ambire (ut nec cætera ejuſmodi) ſed Latinam agnoſcere, *agium*, ab *ago*, quod in compoſitione ſignificat actum, exhibitionem, vel miniſterium rei. *Aquagium* (inquit Feſtus) *quaſi aquæ agium, id eſt, aquæ ductus.* Sic apud nos, *Homagium*, eſt actus vel miniſterium hominis. *Paragium*, miniſterium parium. *Terragium*, tributum quod terra agit, hoc eſt, exhibet. Num quis dixerit, *Paragium*, quaſi paritas ἁγία, i. ſancta? *Homagium*, quaſi hominium ſacrum? aut hujuſmodi? Novi πανάγιαν legi apud Codinum, quaſi pro pane ſancto, ſeu Benedicto, ut Junius & Meurſius volunt, ſed de hoc vide infra in *Panagia.*

Reperiuntur autem, & *panagium*, & *companagium*, apud nos Anglos (quibus nihil cum Græco Imperio) per multa luſtra, ante Balduini Flandri ſeculum; nec aliud quàm alimentum ſimpliciter, vel alimentum cum pane edendum, deſignantia, ac ſi *panagium* & *appanagium*, aliud non eſſent, quàm prædium datum ad *panagium*, i. alimonium filiorum, Plura vide in ipſis vocabulis. Hæc autem ſi vox legenda ſit, *panagium*, vel *appanagium.*

Si verò (quod antiquius & vulgarius eſt) *Appennagium.*
ſcribendum ſit *appennagium*, haud video cur non dicatur ab *appendendo*, quaſi *appendagium* junioris filii: vel *appendagium* coronæ Franciæ, propterea quòd res ipſæ in hunc modum datæ, ejuſdem ſunt appendices, & quales in Divi Edouardi legibus, *appendicia coronæ Regni Britanniæ* nuncupantur. Facilè etiam liqueſcit *appendagium*, in *appennagium*, ut promiſcuè etiam utuntur, *arpendium* & *arpennium.*

¶ *Appodiare.*] *Incumbere, inclinare, inniti in rem aliquam.* Walſing. Ypodigm. Neuſtr. An. 1271. *Ipſum ad feneſtram quandam appodiantem ex improviſo cultello occidit.* Vocabular. vet. *Apodio, as,* **to lean.** Brito Armorican. Philippid. lib. 2.

Foſſis jam plenis, parmas ad mœnia miles
Appodiat, ſub eiſq; ſecare minarius inſtat.

Juriſconſultorum turba coërcita; & Parlamentariis comitiis excluſa.

¶ *Apprenticii.*] q. *apprehenſores.* Qui ediſcendi alicujus artificii gratiâ, ex pacto ſerviunt ad tempus conſtitutum; quod plerumq; eſt, vii annorum. A Gall. *apprenti*, i. tyro, diſcipulus, novitius in aliqua facultate: unde *apprentiſſage* pro tyrocinio; & *apprentiſſage d'advocas plaidans*, pro tyrocinio Juriſconſultorum. Apud nos utiq; dicuntur alii, *apprenticii ad legem*, alii olim *apprenticii ad barras.* Hi quod poſt ſeptenne (vel id circiter) ſtudium, cancellos fori (quos *barras* vocant) ſalutare, atq; illic cauſas agere permitterentur. Illi quod in facultate Juris provectiores, lectiones item publicas edidiſſent. Cauſabar (nec immeritò) hodiernam iſtorum multitudinem, ſed deprehendi apud Forteſcuium fuiſſe ævo Henrici VI. in hoſpitiis Juris majoribus & minoribus circa duo millia ſtudioſorum. Mirum equidem ſub uno velut ſeculo incrementum, bellis etiam tum intus atq; foris ſævientibus. Vide enim quid in reſcriptis Parlamentariis an. 20. Edouardi I. Rot. 5. in dorſo exhibetur. *De atturnatis & Apprenticiis, D. Rex injunxit, J. de Mettingham & ſociis ſuis, quòd ipſi per eorum diſcretionem, provideant & ordinent certum numerum de quolibet Comitatu, de melioribus & legalioribus & libentiùs addiſcentibus, ſecundùm quod intellexerint quòd Curiæ ſuæ, & populo de regno meliùs valere poterit, & majus commodum fuerit: & quòd ipſi quos ad hoc elegerint, Curiam ſequantur & ſe de negotiis in eadem Curia intromittant, & alii non. Et videtur Regi & ejus Conſilio, quòd ſepties viginti ſufficere poterint. Apponant tamen præfati Juſticiarii, plures ſi viderint eſſe faciendum, vel numerum anticipent: & de aliis remanentibus, fiat per diſcretionem eorundem Juſticiariorum,* &c.

In cuſtod. Camerar. Scacca.

Videtur, non fuiſſe ſub hoc tempore ſtatos in foro regii tribunalis Attornatos: niſi fortè Filizarios. Quære.

Prohibuit Rex Henricus IV. legum *Apprenticios* ad Parlamentaria comitia Coventriæ habita 6 die Octob. anno Regni ſui ſexto in Comitatibus eligendos, ut non ſolum meminêre Annales noſtri, ſed ipſum etiam Breve Parlamentarium unicuiq; Vicecomiti directum, datumq; 25 die Aug. anno ejuſdem 5. utì patet ibidem in pede, viz. *Nolumus autem quod tu ſeu aliquis alius Vicecomes regni noſtri prædicti, aut Apprenticius ſive aliquis alius homo ad legem aliqualiter ſit electus* &c. Hinc Parlamentum illud Laicorum dicitur & indoctorum, quo & jugulum Eccleſiæ atrociùs petebatur.

2. Par. Clauſ. m dorſ. n. 4.

¶ *Aquagium, & Aquagaugium,* al. *Watergaugium.*] In paluſtribus noſtris regionibus ſunt aquæductus, & foſſæ per quas eliciuntur aquæ. Vox prior Feſti eſt, qaam ipſe interpretatur *aquæ agium, id eſt, aquæ ductus.* Alteræ, incertæ compoſitionis, ſed quas mallem legi, *aquagangiam,* & *watergangium,* à Saxon. ƿæteꞃ ꝣanꝣ, quod eſt, iter, meatus, tranſitus (vel ut habetur in antiqq. Chartis) decurſus aquæ. Sic fortè emendandus codex impreſſus. Sed tamen *watergages* dicimus, ſigna ideo in ripis, vel alibi poſita, ut aqua ſuperius intumeſcere non patiatur, ne ſubmergat vicinum prædium: ubi *gage* pro cautione (Juxta Gallicum) intelligendum eſt. Ordinatio mariſci de Romeney facta temp. Henr. 3. & Ed. 1. pa. 72. *Non liceat alicui de cætero facere dammas vel fordas aut alia impedimenta, in aliquibus landeis, watergangiis, foſſatis ſive aquagiis communibus in mariſco prædicto.* Et pa. 69. *Eodem modo fiat & obſervetur, in omnibus aquagangiis, infra præcinctum dicti mariſci.* Item mox, *Et quod ipſe* (ballivus) *in propria perſona ſua, omnes collectores & expenditores, tam generales ſcottas, quam ſpeciales aquagangias aſſeſſas, ut prædictum eſt, onerabit, per ſacramentum fideliter levare, expendere, & computare, &c.* Hoc autem loco, *aquagangias aſſeſſas,* dici videtur pro *taxationes impoſitas*: ideoq; interpres vertit, **As well the general as ſeveral Aſſeſments, as is aforeſaid ſhall charge, &c.** Vide *Wallium.*

¶ *Aquæ judicium.*] Vide Judicium aquæ, & Ordalium.

¶ *Aquæmanilis, Aquamanile, & Aquiminale.*] Græcis χέρνιβον, eſt malluvium, quod in templorum veſtibulis antiquitùs exitiſſe, indicat Syneſius Epiſt. 121. ut notat Lydius: & liquet apud P. Diaconum, in Valentiniano. Anaſtaſius de Innocentio, An. 402. *Obtulit --aquæmaniles argenteas penſantes ſing. libras* 16. In reliquis, ita pluries. Leo Marſic. lib. 3. ca. 73. Inter ornamenta Eccleſiæ Caſinenſ. *Urceus cum aquimanile ſuo.* Gloſſ. vett. Lat. Græc. Tit. de æreis: *Aquale* ὑδροχοεῖον.

¶ *Arabant & herciabant ad Curiam domini.*] Sæpe occurrit in Domeſd. illud denotans: quod ejuſmodi vaſſalli tenebantur, arare & herciare terras domini infra Curiam, id eſt, infra manerium ſuum. Eſt autem *herciare,* dentata crate glebas comminuere, à Gall. *herſe,* pro illiuſmodi crate.

¶ *Aralia. plur.*] *Agri culturæ dati, Arva.* Vox quæ naturam ſoli expreſſiùs indicat, quàm *carucatas terræ*; nam hæc etiam dicitur de inculto: quantitatem potiùs reſpiciens, quàm habitudinem. Domeſd. Tit. Eſſexa. Rex Hundr. de Chemeresford. Belcham Wicham. *Silva xx porc. Decem acr. prati, ii. runcal. Quatuor aralia, xxiii. porc. l. oves, xxiiii capones, ii vaſa apic.*

¶ *Arabum.*] *Locus conſecratus*, vel *honoratus* : à Saxon. aꞃ vel aꞃe, id eſt, *honor*, *pietas*. Aꞃa ꝺinum ꝼæꝺeꞃ : *honora patrem tuum.* L. Ripuar. Tit. 32. §. 3. --- *ante Comitem cum ſex rachimburgiis*, *in arabo conjurare debet.* Et Tit. 33. §. 2. *Quod ſi eum ibidem habere non poterit*, *ſibi ſeptimus in arabo conjuret, quod eum ibidem legibus mannitum habuiſſet.* Etiam Tit. 77. -- *ante judicem in arabo conjuret.* Quæ ſingula, de jure jurando in Eccleſia præſtando, intelligo : nam Capitular. lib. 6. ca. 209. ſancitur ; ut *Omne ſacramentum in Eccleſia, & ſuper reliquias juretur.* Baſilienſis editio LL. Riboariorum, An. Dom. 1530. paſſim legit cum aſpiratione, *hararum.* *Hararum.*

¶ *Aratraib.*] i. ſibi tertiam. *Long.* lib. 1. tit. 19. l. 25.

¶ *Araturia.*] *Campus arabilis.* Item *terra araturia*, pro aratoria ; ſæpe in Traditt. Fuldenſ. vide infra *Arduria.*

¶ *Aranga.*] V. Arenga, & huc defer.

¶ *Arbaliſtarius.*] Qui arbaliſtam h. arcubaliſtam tendit, vel fabricat. A Gallico *arbaleſtier*, *Scorpionarius.* In diſtributione prædiorum Angliæ, ſub Victore Normannico, Arbaliſtarii locum tenent, inter Capitaneos (quos vocant) regni & ſummos proceres, ut in Domeſd. videas, Comitatu Norfol. ubi Tit. 51. inſcribitur, *Bernarus arbaliſtar'*. Tit. 52. *Giſlebertus arbaliſtar'*, *&c.* Sed hi ideo fortè, quòd ipſi eſſent arbaliſtariorum Præfecti, vel Tribuni. Græcis βαλίστρα, ἀπὸ τοῦ βάλλειν, id eſt, à jaciendo.

¶ *Arbergaria.*] ---- Et ita volo &c. ut nullus meorum &c. cogat ſibi præbere *arbergariam*, aut hoſpicium, aut quærat ab eis quod talliatam vocant. Preuves de l'Hiſt. des Comtes de poictou, p. 367.

¶ *Arca.*] Pro *arvo.* Chart. Alaman. 39. --- *cum omnibus adjacentiis, vel adpendiciis eorum in arcas, vel ſilvas* : Goldaſtus inde, *arca, id eſt arva.* Mihi autem legendum potiùs videtur, *areas vel ſilvas*, *e* pro *c*. Nam *area* paſſim ibi occurrit tali connexione : *arca* autem ne iterum reperitur. Antiquitatum vero Fuldenſ. lib. 1. Trad. 79. lego, *in ipſa marca 26 jugera, & arca domus*: ſed hoc forſan pro *fabrica.* Quære.

¶ *Arcarius.*] Apud Saxones noſtros (& alios) pro Theſaurario Regis. Charta Witlaſii Regis Merciorum, An. 833. *Arcarius meus omnes expenſas hujuſmodi --- pro fiſco integrè acceptabit.* Onomaſticon autem vetus Latino-Græc. *Archarius*, οἰκονόμος.

¶ *Arceps.*] vide *Arcibum.*

¶ *Archicapellanus.*] Is qui hodie ſummus Cancellarius dicitur. Sic Einhardus Caroli M. Imperatoris Cancellarius, vocatur *Archicapellanus*, in Chronico Swartzahenſi, id eſt, Princeps Scribarum, ut Goldaſt. notat ad ca. 11. Ekkehardi jun. Sed Hincmarus, Capellanum, & Cancellarium, diverſos facit in Aula Franciæ, Epiſt. 3. cap. 16. Vide infra *Capella* & *Capellanus.*

¶ *Archiclavus, Archiclavis.*] Glaber, lib. 3. cap. 4. *Eo tempore* (circa An. Dom. 1003.) *inter cætera, beati Martini Turonis Monaſterium emicuit, à venerabili ſcilicet viro Henrico ejuſdem loci archiclavo everſum, atq; ante ipſius obitum, mirifico opere reædificatum.* Infra, Robertus Rex, eum *B. Martini Eccleſiæ Archiclavum eſſe præcepit.* Et mox, *ſuſcepta quippe ac ſi coactus Eccleſiæ cura, veſteq; alba tectus, interdum more canonico, mentem tamen & vitam pleniter poſſedit monachicam.* Et item poſtea. *Eccleſiæ cuſtos adſcitus* dicitur. Aimoin. lib. 5. cap. 42. *Abbo ſucceſſit* (ſcil. ad clavum ſeu gubernaculum Monaſterii) *ipſoq; decedente, Goſmarus Archiclavis Decaniam habuit.* Præcept. Arnulfi Archiepiſc. in fine lib. de geſt. Epiſcopp. Turonenſ. in ſubſignatione, *Signum Arnulfi Archiepiſcopi. Signum Guanilonis Archiclavis. Signum Ionæ Archidiaconi*, &c. quos Paulo ſupra *fideles ſuos* (q. in aliquo miniſterio ſubditos) Archiepiſcopus vocat.

¶ *Archidux, Archicomes.*] Vide in ſubſequenti capitulo.

¶ *De Eccleſiaſticorum Ordinum principibus, qui ab* archi *titulos inchoant : Et de Archiduce, & Archicomite.*

¶ *Archiepiſcopus, Archiſacerdos, Archipresbyter, Archidiaconus,* ſeu *Archilevita, &c.*] Tituli ſunt, qui primùm videntur inſignioribus in ſuo ordine viris, non per Canonem, ſed ex placito delati ; poſtea verò ab Eccleſia ſuſcepti, & in certos gradus conſtituti. Sic Damaſus, Stephanum protomartyrem, *Archidiaconum* vocat : Et Nazianzenus in oratione ad Heronem, Athanaſium, *Archiſacerdotem ſacerdotum*. Sic fortè Sozomenus, lib. 2. cap 8. *Symionem* (qui floruit tempore Conſtantini) *Seleuciæ & Cteſiphontis Archiepiſcopum appellat*, quòd primariarum in Perſide urbium eſſet Epiſcopus. B. *Jacobus* Hieroſolimorum primus Archiepiſc. Diſt. 66. c. 2. col. 428. V. & præced. Diſt. & Gloſ. E. 4. V. Baron. An. 508. ſect. 29. Nicephorus enim, lib. 8. cap. 36. ipſeq; alias Sozomenus, eundem hunc ſimpliciter dixerunt *Epiſcopum* : quod tamen fateor non officere, quin eſſet *Archiepiſcopus*. Zephyrinus autem Romanus Antiſtes An. Dom. 203. in priori ſua epiſt. decretali (ſi tamen germana ſit) primus omnium (quos novimus) *Archiepiſcopi* titulum cooptavit. *Sed Metropolitanos* fuiſſe tempore Nicæni Concilii (hoc eſt, An. 320.) liquido conſtat ex ejuſdem canonibus. Archiepiſcopum verò *præſidere tam Metropolitanis quàm Epiſcopis cæteris*, Iſodorus docet, Origi. lib. 7. cap. 12. Et Diſtinct. 21. ca. *Cleros* ; ubi plurima vide de gradibus Eccleſiaſti-

cleſiaſticorum. Invaluit autem *Archiepiſcopi* appellatio diu in oriente, priuſquam ad nos occiduos pervenit, adeo ut, quùm Beda Eccl. Hiſt. lib. 1.cap. 27. Et lib. 2.cap. 3. in Epitaphio ejus, retulerit *Auguſtinum ordinatum eſſe Archiepiſcopum genti Anglorum, ab Etherio Archiepiſcopo Arelatenſi*, ſui temporis loquutionem ſequutus videtur: neutri enim eorum, hunc titulum attribuit Gregorius, in Epiſtolis ſuis ad ipſos conſcriptis: ne tunc quidem quùm Auguſtinum pallio donavit, Eboraciq; Metropolitano, & univerſis Britaniæ Epiſcopis præficeret. Neq; ideo reperitur inter omnes Marculfi formulas (qui eo ſeculo vixit) *Archiepiſcopi* appellatio.

Nec hac poteſtatis amplitudine utebatur Auguſtinus; nam de ſexto ejus ſucceſſore Theodoro Græco, ait Beda lib. 4. cap. 2. Is primus erat Archiepiſcopus, cui omnis Anglorum Eccleſia manus dare conſentiret.

Archipresbyter.

Sozomenus, lib. 8. cap. 12. Petrum (qui floruit ſub Arcadio & Honorio) *Archipresbyterum* nuncupat, atq; hoc à gradu ut videtur, quòd ipſum Socrates lib. 6. cap. 9. *Alexandrinæ Eccleſiæ protopresbyterum* appellat. Quâ etiam compoſitione in Orientali Imp. *Protopapa* occurrit, q. *Archipapa*: ſed ut Codinus indicat, ſecundas obtinens ab *Archiſacerdote*.

Protopresbyter. *Protopapa.* *Archipapa.*

Archidiaconus. *Archilevita.*

Archidiaconus (qui & *Archilevita* dicitur) reperitur in primitiva Eccleſia; nam Damaſus (ut ſupra diximus) voce utitur: & Laurentium (qui ſub An. Dom. 260. paſſus eſt, B. Sixto Romano Epiſcopo) *Archidiaconum* fuiſſe refert Anaſtaſius in Sixto; cui fidem facit multo antiquior, Prudentius (vates in primis ſacer) ejus munus ita deſcribens, in Coronis,

Hic primus è ſeptem viris,
Qui ſtant ad aram proximi,
Levita ſublimis gradu
Et cæteris præſtantior:
Clauſtris ſacrorum præerat,
Cœleſtis arcanum domus
Fidis gubernans clavibus,
Votaſq; diſpenſans opes.

De inſtitutione *Archidiaconi*, ſic Hieronymus in Epiſt. ad Evagrium ---- *Diaconi eligant de ſe quem induſtrium noverint, & Archidiaconum vocent.* Inferiori ſeculo evocabatur ad hoc munus, qui præ cæteris antiquior fuit. Conſtantinopoli autem eligebatur, nec antiquior, nec e Diaconis, nec per Diaconos, ſed per ipſum Imp. ex ſex Catacœlorum ordine, i. à rectoribus ſex principalium Eccleſiarum. Sed hic *Archidiaconus*, Palatinus fuit, non Eccleſiaſticus; clerumq; Palatii tantùm regebat, non Eccleſiæ, quæ ſuo tunc caruit *Archidiacono*; ut Codinus perhibet in Officc. Conſtantinop. Pari elatione reperitur *Archipater* pro Archiepiſcopo Rhemenſi; *Archiprior* pro militiæ Templi præfecto, & hujuſmodi. An. 1176. Ric. Cant. Archiep. in Diœceſi ſua, quæ ab antiquis temporibus uno tantum fuerit Archidiacono contenta, tres Archidiaconos conſtituit, ſcil. *Savaricum, Nicolaum, & Herebarum. Mat. Weſtm.* ibid. pa. 52. *Ebrardus* Epiſc. *Norwick* obiit. Iſte *Ebrardus* diviſit Archidiaconatum Suff. in duos. Idem in An. 1149. p. 40.

Archidiaconus. *Archipater.* *Archiprior.*

Archidux.

Archiducis etiam titulus, quo ſola & digniſſimè ſplendet Auſtriaca familia, non eidem ſolenni priùs inauguratione delatus videtur, quàm admirantium votis & acclamationibus, ob inſignem ſuam potentiam (nam in Regnum aliquando elatus erat à Frederico 2.) accreviſſet. Ex quo, dum incerta nititur origine, alii Fredericum Caroli 5. proavum, primum faciunt *Archiducem*. Alii Albertum qui claruit An. 1430. Et licèt Hieronymus Heminges Rodulphum cognomento ingenioſum, à Carolo 4 factum eſſe *Archiducem*, An. 1360. contendat; tamen Wolfangus Lazius, Albertum filium Radulphi Auſtriaci, qui floruit An. circiter 1298. *Archiducem* ſtatuit.

Loiſæus ait, ipſum Fredericum datum ſubſtuliſſe regnum, Regemq; inde ad Archiducis titulum coactum eſſe. Traitè des Seigneur. lib. 2. cap. 81.

Archicomes.

Sic Brito Armoricanus Philippid. 4. Comitem Flandriæ, *Archicomitis* titulo (ſed minùs auſpicatè) inſignivit. Ducis autem & Comitis appellationibus, æquivocè veteres utebantur, ut infra videas in iis vocabulis; nam inconſtans tunc fuit dignitatum ratio.

¶ ***Archonium.***] *Acervus*. Ruth, cap. 3. 7. *Iſſetq; ad dormiendum juxta archonium manipulorum.* Ibi in poſtilla Hugo Card. *Archonium eſt acervus gelimarum, in imo latus, in ſummo acutus.* Sed unde hoc? nam vulgaris interpres (quem ſequi videtur Hugo) non legit *archonium* ſed *acervum*.

¶ ***Archiomum, Arcomum.***] Acervus manipulorum, **A ſtack or mow**. Inde *Arconizare*, & *Archoſmator*, **a ſtacker or mower**, i. mouer. *Can. Eccl.* Sodorenſ. V.

¶ ***Arcibum, Arceps.***] *Archivum, ſcrinium*. Formul. vet. cap. 8. --- in *arcibo Eccleſiæ Epiſcopii ſervantur*. Marculf. lib. 2. cap. 38.– *in arcipibus publicis memoranda ſerventur.*

¶ ***Arduria terra.***] Antiqq; Fuldenſ. lib. 1. Trad. 25. *trado colonias (hoc ſunt hobunnæ) integras cum omnibus adjacentiis & finibus ſuis, in arialis, in terris arduri, in ſilvis, in campis, &c.* Videtur dici pro *araturiis*: nam libro 2. Trad. 11. Occurrit -- in *areis, terris, araturiis, campis, &c.*

¶ ***Area, Areola, Areale, Ariale, Areala, Ariola.***] Omnia perquàm crebra, in Tradd. Fuldenſib, ſed an illud ſolummodò deſignantia, quod *area* apud Latinos, dicant Germani. Nos loca quædam ſubjunximus.

Area.

Area, lib. 1. Tra. 81. *Unam aream habentem in latitudine virgas 24, in longitudine 35. cum omni ædificio.* Trad. 146. *Duas quidem areas, unam cum ædificiis, alteram ædificio privatam.* Lib. 2. Trad. 11. *In areis, terris, araturiis, campis, &c.* Trad. 129. *aream unam 70 virgis longam, & unius virgæ latam, cum adjacentibus ſibi 2 hobis, & locis paſcualibus.*

Areola.

Areola. Item lib. 2. Trad. 85. *Unam areolam in longitudine 24 virgas, in latitudine 7 virgas habentem.* Trad. 123. *in terris, areolis,*

ſilvis,

pratis, paſcuis, &c. Trad. 154. 4 *hobas -- & areolas* 5.

Ariala. Ariale. *Ariala, Ariale, &c.* Ibidem, lib. 1. Trad. 3. -- 20 *mota'es,* i. *jugeres, & unam arialem, hoc foras dimitto in illa ſilva.* Trad. 10. -- *in arialis, domibus, ædificiis terris, ſilvis, campis, &c.* Trad. 22. *Unam arialem cum ſua ſtructura, & ad illam pertinentem hobam.* Tra. 25. *Duas hobas & 3 ariales, & res ad eaſdem pertinentes, hoc eſt, mancipia cum omni eorum ſumptu, terris, campis, ſilvis, &c.* Trad. 48. *areales cum domibus & ædificiis.*

¶ ***Arenda.***] *Curatio, adminiſtratio,* Hungaricè *Warung,* M. Gold. Fortè à Græco ἀῤῥὴν. Lydius, ſi bene. Huc ſonat priſcum Anglicum *Wariſt,* quod eſt ſanatus, ſalvus, & Gallicum *Guarir,* id eſt, *curare, ſanare.*

¶ ***Arenga, Arengua, & Harengua.***

Arenga eſt quædam præfatio, quæ ad benevolentiam captandam permittitur & ornatum: quâ vtuntur *Lumbardi* & Eccleſia Romana in ſuis Epiſtolis & loquelis. In hoc planè concordant *Exordium* & *Arenga,* quod utrumq; debet proponi taliter & aptari, ut narrationi cohæreat & procedere videatur à cauſâ: *Sed in hoc diſcrepant; quia* Arenga *non tantum tertiam perſonam, ſed primam recipit & ſecundam. Exemplum in Decretalibus.* Quantò te novimus in Canonico jure peritum, tantò fraternitatem tuam in domino commendamus, quod in dubiis quæſtionum articulis, ad Apoſtolicam ſedem recurris, quæ, diſponente domino, cunctorum mater eſt fidelium & magiſtra. *E Summâ Magiſtri Guydonis de competenti dictamine.*

Harangue autem Gallis Orationem ſignificat, declamationem, & longam rei alicujus narrationem: unde *Haranguer* Gallicè, & *Aranga* barbaralatinè, in illum ſenſum. *Lindewod in Gloſ. tit. de feriis ca. Ineffab. & infra.* Deciditur (inquit) magna *Aranga,* circa exordium Conſtitutionis.

Areniare.] *Fræno cohibere.* A Gal. *reſne,* ſeu *frein,* pro fræno; quaſi *adfreniare, f* abjecto. LL. Hen. 1. ca. 84. *lanceam ſuam figat, et arma circummittat, et equum areniet.* Fortè quiſpiam hinc quærat forenſe noſtrum vocabulum *arreniare,* ſeu *arraniare;* quòd *arraniatus,* refrænatus vel cohibitus ſit, à ſubterfugiendo judicii formulam, quam elegerit. Vide *Arramare.*

¶ ***Arepennis.***] Vide *Arpennis.*

¶ ***Areſtare, Areſtum.***] Vide, r. geminato.

¶ ***Argenteus, Argentum, Argentum album, Argentarius miles.***] *Argenteus,* vetus apud Francos numus, quorum octo, uni ſolido aureo (quem *Scutum* vocant) reſpondebant: hoc eſt, ſinguli, penè hodierno noſtro ſolido. Reperio enim, *Scutum* vetus ſeu *Coronatum* Gallicum, valuiſſe anterioris noſtri numiſmatis, vii ſol. ii denar. Aimoinus de Tranſlat. S. Vincentii, lib. 1. cap. 3. *quadraginta argenteos, ſolidos videlicet quinq; poſtulavit.* Cui in margine è regione *ſolidos,* adjungitur, *Intellige aureos.*

Scutum ſeu Coronatus Gallicus.

Argentum. *Argentum,* in lib. Domeſdei, tripliciter ſumitur. Aliquando, pro bonis in genere, eo ſenſu quo Exo. 21. 21. ſervus dicitur, heri pecunia. Aliàs pro ipſo hoc metallo penſili, non ſignato, quod ergo *argentum album* nuncupatur. Tertiò pro quavis denariorum ſumma, ſeu pecunia numerata: quæ tamen Regi non dependebatur, niſi ſtateræ & conflationis examine: ut liquet è lib. Scaccarii, qui Gervaſio aſcribitur, ca. *De officio militis argentarii.*

Argentum album.

Argentarius miles. *Argentarius* autem *miles,* ut ibidem conſtat, is fuit, qui *ab inferiore Scaccario ad ſuperius defert loculum examinandi argenti* ubi vides *militem* poni pro gregario famulo.

¶ *Arga, vocabulum ſummæ ignominiæ, & in occaſione ingentis cladis.*

¶ ***Arga.***] Qui uxoris adulterio infamis eſt, prolemq; alienam pro ſua educat, *Curruca, iners, inutilis, ceſſator.* Longob. lib. 1. Tit. 5. leg. 1. *Si quis alium argam per furorem clamaverit, & negare non potuerit, & dixerit quod per furorem dixiſſet; tunc juratus dicat, quòd eum argam non cognoviſſet, & poſtea componat pro ipſo injurioſo verbo xii s.* Ibi Boherius, *argam, i. cucurbitam, quæ eſt nomen verbale ſecundùm gloſ. &c.* Papias item; *arga, cucurbita.* Et *Dicam* (inquit Lydius) *quid velit uterq;, & quid lex:* Sed fuſior, deficit ut mihi videtur, dum nimis hæret in Græcorum proverbiis. Nos gloſſam ſequimur, quæ *cucurbitam* docet eſſe verbale. Proculdubiò igitur à verbo *cucurbitare,* quod eſt uxorem alicui conſtuprare, maritumq; eò *cucurbitam* reddere, hoc eſt *currucam,* Angl. **a Cuckold.** Quod planè factum videtur ab ipſo vocabulo *cucurbita,* nam hoc Galli *coucourd* vocant, & Angli tantùm *r* in *l* mutant, quæ ſæpe invicem confunduntur. Sic φραγγέλλιον & *flagellum, Frodoardus,* & *Flodoardus,* **Coriander,** & **Coliander, Coronel,** & **Colonel,** &c. Lib. feudor. Barat. Tit. 8. Ex Tit. De alien. feudi pater. §. Quibus mod. benef. *Si fidelis cucurbitaverit dominum, id eſt, cum uxore ejus concubuerit, vel concumbere ſe exercuerit, aut cum ea turpiter luſerit, vel ſi cum filia, vel nepte ex filia, aut cum nupta filio, aut cum ſorore domini, in domo ipſius domini manenti concubuerit, jure feudum amittere cenſetur.* E quibus non ſatis liquet, an *cucurbitandi* appellatio ad ſtupratæ tantùm uxoris contumeliam, referenda ſit, an ad ſequentes etiam ſpecies diſtrahenda. Bene autem conveniunt *arga* & *cucurbita;* nam utrunq; vocabulum, ſtupidum & ignavum deſignat: hoc ſcil. quòd homo ejuſmodi, *caput* habere *cucurbitinum* in proverbio dicitur, Angl. **a block head.** Illud quòd

arᵹ etiam ſignificat adulterum, cneoppiſſe ÿfle ⁊ arᵹ *generatio mala & adultera.*

arᵹ Saxonico ſeu priſco Longobardorum idiomate, *ceſſatorem* & *ſocordem* notat, à Græco ἄεγος, id idem ſignificanti (ut Cyrillo attributum Lexicon docet.) Unde etiam arᵹian Saxo. *torpeſcere*: ac ſi *argam* & *cucurbitam* dixerint, qui vel debitum munus non eſt exequutus, vel qui illatam tantam injuriam ſtrenuè non eſt ultus. Habetur apud Paul. Diaconum de geſt. Longob. lib. 6. cap. 8. inſignis narratio de vocabulo *arga* per vituperium impoſito. Excidio enim fuit Duci & omni Nobilitati, exercituiq; Forojuliano, dum Rector provinciæ (cui etiam nomen *Arga* fuit) Ducem ſuo exemplo, ad temerarium cum Sclavis congreſſum in faſtigio montis caſtrametentibus, provocavit, inquiens, *Memento Dux Ferdulfe, quòd me eſſe inertem & inutilem dixeris, & vulgari verbo, arga, vocaveris. Nunc autem, ira Dei veniat ſuper illum, qui poſterior è nobis ad hos Sclavos acceſſerit*, &c.

'Αεγὰς etiam ſerpentis genus: à quo homines agreſtes, & ferini moris, ſic vocabant: perinde & Æſchines Demoſthenem.

¶ *Argenteus.*] Pro Denario. Vide *Solidus.*

Argentei tributum à tributo auri diſtinctum 330. 39. libra cujus pretii tempore *Arcadii* Imp. ibid. 40. *Argentei* 60 conficiunt libram argenti, 6. argentei unam unciam. ibid.

¶ *Argutarius canis.*] Vide infra Capit. *De canibus veterum.*

¶ ***Aribannum*, *Arribannum*, *Arrieriban.***] *Aribannum*, mulcta non proficiſcentis in militiam, edicto publico evocati, Item, ipſum edictum, ſeu evocatio. Formul. vett. 31. *Dum & ipſe ſenex eſſe videtur, taliter ei conceſſimus, ut de omni hoſtè, vel omni banno, ſeu arribanno, ſit conſervatus.* Rectiùs *heribannum*; ni per contractionem fortè dixeris, pro *arrieribanno*, id eſt, *retrobannum* ſeu iterata evocatio. Perinde acſi *bannum* eſſet evocatio prima, vel ſimplex; *arribannum* vel *arrieribannum*, ſubevocatio, vel citatio poſterior: ab *arriere* Gall. iterum, quod & *retro* ſonat; quaſi *arrieriban* & *retrobannum* de his dicerentur, qui retro manſerint poſt bannum ſeu evocationem. Sunt autem quibus *bannum* videtur eſſe evocatio vaſſallorum regiorum, *arrieriban* verò, inferiorum ſeu plebiorum: aliis, è contra. Dicitur etiam *arrieriban*, pro cohorte ipſa, & cœtu militari ita conſcripto. Vide *Bannum* & *Heribannum.*

¶ ***Arimandiæ.***] Lib. Feud. Tit. Quæ ſunt regalia. *Regalia autem ſunt, arimandiæ, viæ publicæ, flumina navigabilia, portus, ripatica, vectigalia quæ vulgo tolonea dicuntur*, &c.

¶ ***Arimannus*, *Arimanna*, *Arimania*; item *Erimanus*, & *Erimana.***] *Arimanni* Germanis **Hermanner**, Milites & beneficia & prædia ab Imperatore conceſſa, poſſidentes, vaſſalli juniores, M. Gold. **Gewapende mannen**, ab Ἄρης. Sic Lydius, qui altiùs etiam rem perſequitur, & inter Græcos. Ab Ἄρης (inquit.) hoc eſt à Marte; quaſi *Arimanni* omnino eſſent Martii, ſive militares. Neſcio an benè, nam me frangit Goldaſti authoritas in ſuæ Gentis vocabulis: humilioris tamen conditionis appellationem hanc exiſtimarem; cùm & fœminis communem repererim, & ipſis ſervis aſſociatam; ut infrà animadvertas. Longob. lib. 1. Tit. 18. l. 2. *Arimannus ille quidem ſi mentitus fuerit & doloſè hoc egerit, ſi antè venerit ad palatium, quam ad judicis ſui vadat judicium, ſi habuerit unde componere poſſit, componat ſol.* 50. Et Tit. 25. l. 50. *Si ille judex -- arimanno ſuo faciendum mandatum neglexerit*; Lib. 3. Tit. 12. l. 5. *Nemo Comes, neq; loco ejus poſitus, neq; ſculdaſius, ab arimannis ſuis, aliquid per vim exigat. -- Sed neq; per ſuam fortiam in manſione armanni ſui applicet, aut placitum teneat, aut aliam violentiam faciat.* Ibid. Tit. 13. l. 3. *Comes loci ad defenſionem patriæ, ſuos arimannos hoſtiliter præparare monuerit -- ſi aliquis remanſerit, -- Wirgildum ſuum componat.*

Arimanna, aliàs *erimana*. LL. Longob. lib. *Arimanna, erimana.*
2. Tit. 25. l. 10. *Si præſumpſerit cujuſcunq; ſervus, arimannam ducere uxorem*, &c. Ubi notat, *arimannam* dici, non pro uxore arimanni, ſed pro fœmina ejuſdem conditionis. In diplomate Conradi Imp. apud Carol. Sigonium de Regno Italiæ, lib. 8. pa. 198. *-- Villas, manſos, ſervos, & ancillas, erimanos & erimanas.*

Arimania. Marculf. lib. 1. formula 18. in *Arimania.*
Char. Regis: *fidelis noſter veniens ibi in palatio noſtro, una cùm arimaniâ ſuâ, in manu noſtra, truſtem & fidelitatem, nobis viſus eſt conjuraſſe.*

E quibus, mihi videntur *arimanni*, ſeu *erimani* dici, tam viri quàm fœminæ; à Saxon. ħepe, quod (non ſolùm exercitum ſed etiam) dominum ſignificat: Et man, id eſt vaſſallus, cliens; vel menio aliàs menig, i. turba, populus, clientela; quaſi clientes dominici, vel ex populo, ſeu clientela dominica.

Arimania, vel Cohors vaſſallorum, quam homagium dicimus, vel clientela domini. V. Bignon. ad Marculf. 474.

¶ ***Aripenna.***] V. Arpennis.

¶ ***Aripennum.***] Vide Arpennis.

¶ ***Ariſtato*, al. *Ariſtaton.***] *Stragula defunctorum monumentis impoſita*, Salicis aliter *ſtaplus* dicta. L. Salica, Tit. 57. §. 3. *Si quis ariſtatonem, id eſt, ſtaplum ſuper mortuum capulaverit, -- aut mortuum inde expoliaverit, &c. DC. den. qui faciunt, ſol. xv. culpab. judicetur.* Martyres non ſine dalmatica, ſeu collobio purpurato, ſepeliendos inſtituit Eutychianus Papa: abrogavit autem Gregorius Magnus. Grego. Turonenſ. de Mirac. S. Martini *palla quæ ſanctum tegebat tumulum.* Et de Glorioſ. Confeſſ. *Palla erat lignea quæ ſanctum Confeſſoris tegebat ſepulchrum.*

¶ *De armis, & armorum aliquot ritibus.*

¶ *Arma.*] Pro inſignibus, inter poſteſteriores non reperi ante 400 hinc annos: nec ſcio an eâ prorſus antiquitate. Novi extare apud poetas loca aliquot illuc ſpectantia, ut Æneid. 1.

--- *Celſis in puppibus arma Caici.*
Poſtea ------ *armaq; fixit Troia.* Alibi,
Pacem orare manu, & præfigere puppibus arma.
Apud Horatium ------- *Veianius armis,*
Herculis ad poſtem fixis. Et plura hujuſmodi.

Pompeius item Sabinus, refert Meſſalam *arma* pro inſignibus intellexiſſe, ad Valentinianum ſcribentem ſuper id Virgilii, *armaq; fixit Troia.* Sed de his nos alibi.

Arma militaria alicui dare vel *tradere*, *armis militaribus aliquem donare*, *cingere*, *honorare*, apud aliorum ſeculorum Scriptores, paſſim occurrunt, pro eo quod hodie dicimus, *Equitem auratum creare.* Sermo vetus, à veteri Germanorum ritu deductus videtur, qui traditione ſcuti & frameæ, adoleſcentes ad militiam aptos, ſolenniter admiſere: ut apud Tacitum legas de Germanorum moribus. V. LL. *Alur.* M. SS. ca. 2. Impreſſ. ca. 1.

Armorum ademptio, & alii ritus.

Armorum ademptio, graviſſima igitur pœna apud omnes Gentes, ab initio militaris diſciplinæ: quâ etiam Saxones noſtri libertatem adimebant. LL. *Aluredi* cap. 1. Qui fidem juratam aut pignus datam deſerit Armorum plectitur amiſſione. LL. *foreſtæ Canuti* R. cap. 25. Si liber homo feram regiam vocatam *Staggon* occiderit, amittat ſcutum libertatis. Et Germani quidem non ſolùm Ethnici, ſed ad fidem converſi, ea religione arma colebant, ut nihil facerent, non armati. Epulabantur armati, Concilia armati inibant, pactiones armorum contactu firmabant. Armati etiam jurabant, vel armatâ dextrâ, vel ſuper armis interdum honoratioris alicujus, interdum ſuis propriis, velut Diis Penatibus. Formula vetus Rom. quæ apud Lindenbrogium correctiùs extat, nu. 119. *Veniens jam dictus ille, adprehenſa manu prædicti judicis, vel armis, ſicut mos eſt apud omnes, xii, manu ſua xiii, dextratus vel conjuratus dixit, quod &c.* Item Aimoinus de fœdere inter Dagobertum Francum & Saxones lib. 41. cap. 26. *Hoc pactum ſacramento quidem ſuper arma (ut eis mos erat) jurantibus.* Arma etiam ex more conſecrabant; & ſi conſecrata non eſſent, ea priùs ſacranda dare iuraturus tenebatur, nam id ſanctiùs jurandi ritus fuit. Boior. LL. Tit. 18. l. 5. *Tunc ſolus juret cum ſua manu, poſtea donet arma ſua ad ſacrandum, & per ea juret ipſum verbum cum uno ſacramentali.* Carolus Mag. autem tandem ſtatuit ut omne ſacramentum *ſuper reliquias juretur.* Capitular. lib. 6. cap. 209.

¶ *Armerii.*] Pro Armarii, i. *armorum fabricatores.* Sic Conſtit. Neapol. lib. 3. Tit. 36. l. 1. & alibi.

¶ *De Armigeris, eorumq; claſſe varia.*

¶ *Armiger.*] Gall. *Eſcuier*, vel militaris eſt, vel civilis: & dicitur uterq; multis modis. Nos à militari exordiemur.

Armiger cinctorius.

Primò, *Armiger*, nuncupatus eſt, qui domini ſui arma bajulat, ipſiſq; eum cingit: ut in ſacra Scriptura, *Armiger* Abimelec, Saul, Jonathæ; apud poetas & hiſtoricos, Hectoris, Achillis, Diomedis, &c. Sic Paul. Diaconus, Longob. lib. 6. cap. 15. *Ipſe adhuc lanceam ſuam, ab armigero non abſtuliſſet.* Et lib. 2. cap. 14. hunc eundem miniſtrum, à Longobardis Scilpor dici (ut Saxonibus noſtris) indicat, id eſt, *ſcutiferum. Regis* (inquit) *Scilpor, hoc eſt armiger, & collectaneus erat.* Saxonibus autem noſtris, aliàs Scilδ-cnave, quibuſdam Schilδ-kniȝhꞇ, i. *ſcuti miniſter* nuncupatus eſt.

Armiger ſatellitius.

Secundò, qui inter arma, Domini ſui latus ſtipat tueturq; Ejuſmodi Proceres, quatuor Equites aurati, duos habuiſſe dicuntur. Notiſſimi ſunt Audlei Baronis, 4 illi *Armigeri* in pugna Pictavienſi, An. Dom. 1356. apud Froiſardum.

Armiger merens

Tertiò, pro viro Nobili ſeu Generoſo, qui arma tractat militaria: ſed Equeſtrem adhuc dignitatem non eſt aſſequutus. Sic in codice fundationis Cœnobii Waldenſ. M. S. Tit. *Fundatores*, Chart. 42. in Rubrica: Humfredus de Bohun Comes Herfordiæ & Eſſexiæ, *nobilis Armiger* appellatur. Et in Rubrica chartæ 44. *Mortuo* (inquit) *iſto Humfredo de Bohun armigero, Comite de Herford & Eſſexia, &c.* Sic tertiò, inferiùs: plurimaq; extare audio ejuſmodi Exemplaria, cùm hîc in archivis Regiis, tum in Hibernia.

Armiger feodalis.

Quartò, qui terras tenuere per ſervitium ſcuti, hoc eſt, ſcutagium: non ſolùm *Scutiferi* dicti ſunt, ſed etiam *Armigeri*, & (quòd loricas induebant) *Loricati.* Hinc quos Giraldus Cambrenſ. *Loricatos* vocat, vetus ejus interpres M. S. paſſim **Squires** vertit: ut in Expugnata Hibernia cap. 3. -- 30 *milites de proximis & alumnis ſuis, ſe præparantes: nec non aliis 60 loricatis, ſagitariis quoq; pedeſtribus, quaſi* 300. Id codex ille (noſter M. S.) Legit **xxx Knights, and lx Squires**: juxta quod, librum ipſum Latinum emendandum cenſeo, nam illic editur, 130. *militibus*, diſpari (ſine dubio) proportione.

Hi ad militiam pertinebant, pariterq; omnes intercidere. Orti verò ſunt eorum loco, *Armigeri* quidam civiles; quorum alii hanc dignitatem, è natalibus aſſequuti ſunt, alii Principis beneficio.

Armiger honorarius.

Natalibus *Armigeri* ſunt, procerum filii omnes, quos Baronum æmulos, **Lords** (h.

Do.

Dominos) nos appellamus: dicunturq; (propter generis eminentiam) *Armigeri honorarii.* Ni enim ſub *Armigerorum* appellatione veniant, haud novi quis illis reſtat dignitatis titulus. A Baronum enim claſſe excluduntur, & licèt Equitibus præferantur, in Equeſtre tamen collegium non ſuſcipiendi ſunt, niſi ſymbolis priùs Equeſtribus honorati. Nec eſt cur dedignentur hunc titulum, quùm vel maximi Comites (ut ſuprà demonſtravimus) æquè tulerint. In * Jure certè agatur verſus ipſos Comitum (immò Ducum) primogenitos ſub *Armigerorum* appellatione. Parlamentariis enim Comitiis, locum non habent, quia non ſunt Barones. Ideo etiam in diſcrimen capitis venientes, non Parium Regni, ſed patriæ judicium ſubeunt ut plebeii. Sic itemq; Baro ipſe antiquus apud Scotos Dominus Sanchar, quùm apud nos non eſſet Parlamentarius, nomine Roberti Creighton *Armigeri*, legis nupet tulit ſententiam. Item *Armiger* vel ſerviens militis poteſt communicare cum eo excommunicato &c. ſecundùm *Will. Pupilla Ocul.* part. 5. c. 23.

* *Illuſtriſ. Com. Sur. fil. primogenitus Ducis N. poſtulatus fuit nomine H. H. prænob. Ordinis Garterii milit. al. dict. H. nuper Com. Sur. 10. Ja. 38 H. 8. Et D. Guildefordus Dudley (qui Regnum ambivit) fil. Ducis Northumb. titulo Armigeri 1 Mariæ. Term. Trin. 10 Jacobi R.*

Armiger natalitius.

Propriè autem, natalitio jure *Armigeri* dicuntur, Equitum auratorum filii primogeniti; & ex ipſis, hæredes imperpetuum maſculi. Necnon qui è minoribus procerum filiis, natu maximi oriuntur: ſuiq; item per omnem ſucceſſionem hæredes maſculi.

Armiger factitius.

A Principe fiunt *Armigeri*, vel ſcripto, vel ſymbolo, vel munere. Scripto, cùm Rex ſic quempiam conſtituerit. Symbolo, quùm collum ergò alicujus argenteo ſigmatico (hoc eſt, torque ex SS. confecto) adornaverit, eumvè argentatis calcaribus (ad diſcrimen Equitum, qui aureis uſi ſunt) donaverit. Tales in occidentali Angliæ plaga (ut aliquando didici in conventu rei antiquæ ſtudioſorum) **White-ſpurrs** dicti ſunt. Munere, cùm ad munus quempiam evocaverit, vel in Aula, vel in Reipub. *Armigero* deſignatum: cujuſmodi multa hodie, patribus noſtris incognita.

Armiger ad Corpus Regis.

Inter *Armigeros* qui fiunt (non naſcuntur) primarii habentur quatuor illi *Armigeri ad corpus Regis*: quos & Equitum filiis primogenitis anteponendos aſſerunt. Eorum verò munus hoc eſſe intelligo. Peracto Regiæ domus nocturno miniſterio, cum Rex dormitum vadit, cubiculi ejus oſtiarius omnibus circumquâq; remotis, *Armigero* (qui hac vice fungitur) cubiculum tradit per oſtii annulum. Is ſtrato in ipſo oſtio cubili jacet: manipulum habens è ſatellitibus Regis ſubjunctum. Si quid tumultus, vel etiam ſuſurri inter noctis ſilentium acciderit, delinquentes quantoſcunq; in cuſtodiam tradat: eoq; tempore per alium miniſtrum, nihil geritur, in domo Regia. Die, Principem foris progredientem ſubſequitur, pallium ejus ferens in caſula.

Armiger anomalus.

Armigeri etiam dicti ſunt (nec pridem) eximii quique in repub. quos non adhuc delibaverat gladius militaris. Titulum verò nuper invaſerunt penè qui volunt. Generoſi plerique ortu vel tantillum præſtantes, vel facultatibus. Quin & opulentiores multi vix dum Generoſi: & quibus maxime olim eſt prohibitus, Burgenſes aliquot, & id generis. Nec tantùm Juris candidati quampримum ad *barras* (ut loquuntur) venerint, digni & emeriti: ſed ipſos inter (claſſis dedecus) inertes ſæpe & contra morem veterem ex ima nonnunquam plebe. Numerat Forteſcuius ævo Henrici VI. circiter 2000. ſtudioſos ad hoſpitia Juris pertinentes: &, *Vix* (inquit) *doctus in legibus illis reperiatur in regno, qui non ſit Nobilis, & de Nobilium genere egreſſus.* Miror viros graves qui Seniores dicuntur, æquè hoc ferre, cùm vel ipſi nil in titulis *Armigero* elatius ſortiantur. Certè altero hinc ſeculo nominatiſſimus in patria Juriſconſultus, ætate provectior, etiam munere gaudens publico, & prædiis ampliſſimis, Generoſi titulo bene ſe habuit: fortè, quòd togatæ genti magis tunc conveniret civilis illa appellatio, quàm caſtrenſis altera. Sic alii nuper viri ſplendidi, ſic quidam hodie celeberrimus. Vide *Serviens ad legem*,

Merton cap. 8. Conſt. Fred. Imp. Feud. lib. 5.

Clem. v. tit. de magiſtr.

Nimis eſt obſurdum, ut quis cum vanitate & imperitia, ad honorem aſcendat literarum.

Birenarcha, & urbis celebris Recordator.

Sed eorum non taceam imprudentiam, qui poſthabito Doctoris titulo (quem nonnulli Militis anteponunt) *Armigeri* geſtiunt appellari.

Armiger urbicus.

Præterea *Armigeri* ex antiquo ritu dicti nonnulli ſunt, qui honeſtiori miniſterio urbium Prætoribus famulantur: de quibus ſuam ferant ſententiam (quorum maximè intereſt) urbium ipſi Chartularii.

Armiger ſervus

Antiquitas autem (per tranſlationem) famulos omnes nuncupavit *Armigeros*, etiam ſervilem operam navantes. LL. Divi Edouardi, ca. 21. *Archiepiſcopi, Epiſcopi, Comites, Barones, & omnes qui habuerint ſacham, &c. milites ſuos & proprios ſervientes, ſcilicet, dapiferos, pincernas, camerarios, piſtores, & coquos ſub ſuo friburgo habeant. Et item iſti ſuos armigeros, vel alios ſibi ſervientes.* Quiſpiam forſan, *armigeros* hîc retulerit tantùm ad *milites*: ſed nec hos intelligo de Equitibus auratis dici, at de Tenentibus per ſervitium militare, vel liberè Tenentibus. Memini autem me alibi deprehendiſſe *armigerum* pro famulo, ut ipſum etiam vocabulum *militem*. Galli item hodiè utuntur *eſcuyer* pro diverſis famulis, ipſoq; agaſone: ſed tunc rectius ſcribendum opinor, *equier*, ab equo.

Armiger ſeu Squier de quater cotes.

Reperio in vet. M. S. Anglico, *Armigeri* genus qui ſe nominat **Squier born de quater cotes**, quaſi *Armigerum natum è quadruplici geſtamine*: ſive hoc intelligendum ſit, de avis & aviis, in utroq; parente inſignitis; ſive quòd clypeo gaudet quadripartitis ſymbolis nobilitato; & (ut quidem loquuntur) *quatuor quarteriis quarteriatus ſit.* Hunc autem aliis anteponunt ſui ordinis *Armigeris*, pluribuſq; nominibus digniorem efferunt. Quòd tamen nonnulli volunt *Armigeros* dictos eſſe à gerendis armis ſymbolicis, ſeu in clypeo depictis: non auſim hoc affirmare, ni ramuſculos omnes cujuſvis inſignitæ familiæ, *Armigeros* etiam appellandos dixerint. Vide infra *Quater cotes*.

Præterea. Dubitare mecum videor, annon *Abbas*, alias olim diceretur pro Seniore ſive Principe regionis. Nam in codice *Landavenſis* Eccleſiæ perantiquè M. S. ſic de S. *Cadoci* inſigni eleemoſynario legimus. *Cotidie paſcens centum clerices, & centum milites, & centum operarios, centumq́ pauperes cum ejuſdem numeri viduis.* Hic numerus erat familiæ, exceptis miniſtris, ſervientibus, & *Armigeris* & advenis; hoſpitibus quoq; quorum numerus erat incertus, & quorum multitudo ad eum crebrò veniebat. Nec mirum quod locuples, multos alebat: Abbas enim erat, & Princeps ſuper *Gunliam*, hoc eſt regionis *Cambriæ* à *Gunleio* Rege patre ejuſdem *Cadoci*, ſic (ut ſupra patet) denominata.

Ex Charta Abbatis de Bello; *quædam ſpecies* Armigerorum *conſtat.*

OMnibus Chriſti fidelibus &c. *Willielmus* permiſſione divinâ Abbas monaſterii S. *Martini de Bello*, & ejuſdem loci Conventus, ſalutem. Noverit univerſitas veſtra nos Abbatem & Conv. antedictos, ex ſpeciali noſtrâ & gratuitâ benevolentiâ, dediſſe & conceſſiſſe prædilecto *Armigero* noſtro *Hugoni Fraunces*, pro ſuis laudabilibus ſerviciis, nobis ac noſtris negotiis impenſis, & impoſterum impendendis, *Lxvi* s. & *viii* d. ſterlingorum, ad feſtum S. *Michaelis* Archangeli & *Paſchæ*, æquis portionibus, durante termino vitæ ſuæ, à nobis & ſucceſſoribus noſtris annuatim percipiendos: ac etiam liberaturam noſtram, de ſectâ *Armigerorum* noſtrorum, quotiens nos liberaturam generalem dare contigerit. Concedimus etiam eidem *Hugoni Fraunces* unam Cameram competentem, infra Monaſterium prædictum, ad uſum ejuſdem pertinentem: necnon tabulam ſuam, infra idem Monaſterium, in aulâ noſtrâ, prout alicui *Armigerorum* noſtrorum ibidem deſervitur, ſeu deſervietur, dum tamen idem *Hugo Frauncei*s nobis & ſucceſſoribus noſtris, ſuum congruum ſervicium, medio tempore, corporis ſui valetudine durante, realiter exhibeat. In quorum omnium teſtimonium Sigilla noſtra præſentibus ſunt appenſa.

Datum apud *Bellum*, in domo noſtrâ Capitulari xvi die menſis Maii, anno Regni Regis Henr. quarti poſt conqueſtum, vi. *Ex cod. M. S. Rentalium & Conſuetudinum Monaſt. de Bello.* f. 290, & 291.

¶ *Armiſcara.*] Epiſt. Synodalis ſub nomine Caroli R. ad Epiſcopos & Comites Galliæ. Tom. Concil. 3. *Si aliqui itinerantes, deprædantes & rapientes per Regnum noſtrum fuerint, & Epiſcopi ſeu Comites hoc emendare non poterint; quam citiùs poſſint, nobis notum facere curent; ut jubeamus ipſos deprædatores per eandem viam cum Miſſo noſtro redire, & illa omnia quæ * alii egerunt, legaliter emendare, & talem armiſcaram, ſicut à nobis juſſum fuerit, aut judicium, ſicut cum fidelibus noſtris conſideravimus ſuſtinere.* Capitul. lib. 5. Can. 43. *De his qui ſine conſenſu Epiſcopi, Presbyteros in Eccleſiis ſuis conſtituunt, vel de Eccleſiis ejiciunt, & ab Epiſcopo, vel quolibet Miſſo Dominico admoniti obedire noluerint, -- ad palatium noſtrum venire jubeantur: & tunc nos decernemus, utrum nobis placeat, ut aut illum bannum perſolvat, aut aliam armiſcaram ſuſtineat.* Idem Addit. Ludo. par. 4. cap. 71. Vide *Scara.*

Forte, *illi.*

¶ *Arpennis.*] Et frequent. in Domeſd. *Arpennus, Arpendus,* & *Arpent.* In leg. Baiwar. Tit. 1. cap. 14. §. 2. *Arpentum.* In Formu. Solen. 79. *Arpennum.* In Gloſſ. vett. *Arpendium.* Apud Iſodorum *Arapennis.* Apud Columellam *Arepennis.* In leg. Wiſegot. lib. 8. tit. 4. cap. 25 *Aripennis.* In monumentis S. Germani ſubverſis, *Aripennum.* Scalligero *Arvipennium* vel *Arvipendium.* Gallicè, *arpen, arpent,* & *harpent.* Menſura eſt agraria quam alii jugerum vel acram, alii ſtadium vocant.

Quoad etymon Iſodorus (ut hic infra) ab arando dixit. Scalliger autem in Diris Valerii Catonis, *arpendium* q. *arvipennium*, vel *arvipendium*: quod funem fuiſſe aſſerit quo agri metiebantur. Sed Latinam eſſe vocem non agnoſcit Columella: imò rejicit, cum dicat lib. 5. rei ruſt. c. 1. *Gallos* (non Romanos) *ſemijugerum arepennem vocaſſe.* Priſci certè vocabuli, cujus maternum idioma (h. e. Gallicum antiquum) ante multas jam ætates exolevit, facilis non eſt enucleatio: eâq; igitur omiſſâ, de ſignificatis dicemus, Gallis adhuc frequentibus, ſed apud Anglos, cum Normanicis noſtris majoribus olim ſopitis. Columella (ut vides) ſemijugerum exponit. Gloſſæ vett. *arpendium* (inquiunt) πλέθρα, πλέθρον autem eſt jugerum integrum, quod Hieronymus Mathematicus ducentis pedibus contineri ſcribit, alii centenis. Iſodorus de menſura agrorum, *Actus* (inquit) *quadratus, undiq́ finitur 120 pedibus, hunc Betici arapennem dicunt: ab arando ſcil.* Domeſd. liber (ut quibuſdam videtur) ſua refert vocabula, *Arpennum, Arpendum,* & *Arpenz*, non ad menſuram rei vel loci, ſed ad habitum: nec in aliis utitur quàm in vinearum, pratorum, ſilvarum (non paſcuorum, terrarumve arabilium) menſurationibus. Nec aliter equidem adhuc inveni apud exoticos veteres. Domeſd. Titt. Middleſex. S. Peter Weſtm. *Quatuor arpenni vineæ noviter plantatæ.* Grant. Ely. *Ibi tres arpendi vineæ.* Titt. Exceſſa. Swenis de Eſſaſſa. Hundred. de Rochford. Raganeia. *Unus parcus & ſex arpenni vineæ & reddit 20 modios vini ſi bene procedit.* Tit. Wilt. Buberg. *ii arpenz prati, iii arpens ſilvæ ſervientium Regis.* E quibus, Arthurus Agard (venerandi hujus monumenti cuſtos, & in eo, archiviſq; Regiis verſatiſſ.) per *vinearum arpennos*, hortos intelligit: ſilvarum autem, *coppices*, i. ſilvas cæduas. Sed addam quæ de *arpennibus* Gallicis hodie in uſu, è Dictionario quodam tranſtuli: ut ſignificationes æquè varias eſſe ani-

animadvertas, ac nomenclationes. Arpennis, inquit Gallica continet 100. perticas in quadrato latere. Pertica verò 18. pedes.

Arpennis ſilvæ (l'arpent de boys) duas plerunq; rodas & dimid. Roda 40. perticas. Pertica 24 pedes. Pes 24 digitos.

L'arpent de Boys de Burgundie, 440 perticas.

L'arpent de Clermont, plerumq;. 100 virgas, aliàs 70. Virga 26 pedes.

L'arpent de Dunois, 100 perticas. Pertica 20 pedes.

L'arpent de Nevers, quatuor quartas vel quadraturas. Quadratura ſingula 10 extenſiones ulnorum, quas **fathoms** vocamus. Extenſio quælibet 6 pedes communes.

L'arpent de Paris, 100 perticas quadratas: pertica 22 pedes. Pertica autem illic alia habetur 25 pedum, tertia 18 pedum.

L'arpent de la Perche, 100 perticas. Pertica 24 pedes. Pes 13 digitos.

L'arpent de Poictou, 80 paſſus per quadrati latera ſingula.

L'arpent Romain 240 pedes in longitud. & 120 in latitud.

Hinc *Arpentator*, agrimenſor: & magnus *Arpentator* Franciæ (*le grand Arpenteur de France*) qui luſtrandis terris Regiis præficitur: **the grand Surveyor**. Subſtituit autem ad aliorum terras dimetiendas, ſex *Arpentatores* in quavis provincia (Gall. *Bailliag*) Rex Hen. 2. An. Dom. 1554. ut mihi Author eſt Carol. Loyſeau, *en Traite des Seigneuries*, cap. 9. Galli Candetum appellant in areis urbanis ſpacium 100. pedum; in agreſtibus autem pedum 150. quod aratores Candetum nominant: ſemijugerum *Arepennam* vocant. *Columel.* lib. 5. cap. 1. Cal. in *Arepennis*.

¶ ***Arramare.***] Vide Adrhamire.

¶ ***Arrectatus.***] al. Rectatus, i. *ſuſpectus, accuſatus*, à priſco Norman: *rette*. Offic. Coronatoris. *Si autem aliquis arrectatus fuerit de morte alicujus periclitantis, capietur & impriſonetur.* Weſtm. 1. ca. *Quaunt clerke eſt priſe pour rette de felonie*. Infra, *Ceux queux ſont endites de tiel rette per ſolempne inqueſt.* Sic cap. 21, &c.

¶ ***Arreragium***, & ***Arrieragium.***] Quod à computante debetur, ratiocinio ſubducto: vel quod elapſo termino, ſolvendum remanet. *Reſiduum, reliquum.* Vox forenſ. apud Anglos; etiam Gallos, à vernacula ſua *arriere*, i. retrò. Extat apud Clemangium lib. *De annatis non ſolvendis.* Tiraquel. *de utroq; retractu*, Tom. 3. pa. 32. Et in Scotorum, *Quoniam attachiamenta*, cap. 46. *arrieragia firmarum*, i. cenſuum reliquationes.

¶ ***Arreſtare, Arreſtum***, (& cum *r* ſimplici) ***Areſtum.***] Voces forenſes apud Anglos, Gallos, & Juriſconſultos: à Latino *ad*, ſive Saxon. *a*, quod eſt, *ad*, vel *uſq;*, & ꞃeꞅꞇ, i. *mora, quies.* Sic ut *areſtare* idem ſit quod remorari, vel aliquem ſiſtere *uſq;* dum legi reſpondeat. *Areſtum*, ſiſtendi actus, *remora.* *Areſtare* (inquit I. V. vocabularius) *eſt aliquem, vel bona ſua, per mandatum Judicis impedire, ne moveantur à loco, donec conquerenti reſpondeat*, ut C. 2. de Crim. fal. & relegatorum ff. de interdic. & rele. Differre autem volunt Juridici Civiles, *areſtum* à captione ſeu præhenſione, quod hæc injectis manibus, illud authoritatis reverentiâ exequendum ſit. Quod verè exprimit vocis quam diximus etymologiam, ſuffragaturq; Longobard. Lex lib. 3. Tit. 1. l. 48. *Domini temporales -- per ſecularem poteſtatem, res & bona clericorum occupant & arreſtant.*

Areſtum præterea apud Gallos dicitur decretum parlamentarium, ſeu forenſe; & appoſitè, ut mihi videtur, quòd poſt varias in utramq; partem diſceptationes, in eò tandem (velut in portu) acquieſcunt. Splendidiorem verò qui malunt vocis originem, ἀρεστὸν dicunt, id eſt, gratum, vel placidum: Utpote, quod Senatui, vel Judicibus placet, ex quo etiam *placitum* interpretantur. Vocabulum apud nos, iſtiuſmodi ſignificationem non agnoſcit: in *areſtum* autem *judicii* vel *Juratæ* allegatum dicimus, quod ad remorandum Judicis, Juratævè ſententiam, Curiis exhibetur.

¶ ***Arribannus***, & ***Arrieriban.***] Vide Aribannum.

¶ ***Arrigare.***] Vide Artigare.

¶ ***Arſacidæ.***] Vide Aſſaſini.

¶ ***Arſones.***] In notâ ex archivis in Turri London. mihi à *Vincentio* latâ -- *redditus unius partis arſonum albarum ad Scaccarium.* V. *Gerv Tilbur.*

¶ ***Arſura.***] Domeſd. Auri vel argenti conflatio purgationis ergò, vel examinis. Modum rei fuſè exhibet Niger liber Scaccarii, Gervaſio aſſcriptus, cap. *De officio militis argentarii*: nam magno tunc uſui illic fuit ad examinandas pecunias Regi ſolutas, propterea quòd in multis locis & diverſè admodum cudebantur.

Arſura etiam dicta eſt ipſa metalli inter conflandum diminutio: & *libram* (aiunt) *tot ardere denarios*, quot per ignem purgatorium amiſerit.

Manerium de *Boſeham* in com. Suſſ. -- reddit 50 l. ad *Arſuram.* Ex lib. cenſuali.

¶ ***Artigare, Arrigare, Arigare***, & ***Artigavum.***] Longob. 2. Tit. 17. l. 17. *Si caſu faciente mortuus fuerit, & ante indicaverit res ſuas proprias, ſe vivente, id eſt, andigaverit & arigaverit, ſecundùm legem Longobardorum, habeat cui donaverit.* Gloſſ. vett. apud Lindenb. *Andigavum, id eſt, in ſanitate; Artigavum, in infirmitate.* Item Longob. 3. Tit. L. *Arrigare ſecundùm legem.* Ibi Gloſſ. *in infirmitate res ſuas ordinare.*

¶ ***Arturia terra.***] Antiqq. Fuldenſ. lib. 2. Tradit. 12. *una arialis, & una hoba, quod eſt xxx jugera terræ arturiæ.* Reor *araturiæ* p. *aratoriæ.* Aliàs legitur *arduria.*

¶ ***Aſcriptitii.***] Sunt ſervorum genus, quos *villanos* dicimus, dominiis noſtris ſeu Maneriis aſcripti culturæ gratiâ. Niger lib.

Scaccarii, ca. de *Danegeldo. Aſcriptitii, de Regni jure, non ſolùm ab his quæ modò poſſident, ad alia loca à dominis ſuis transferri poſſunt: verùm etiam ipſi quoq; licitè venduntur, vel quomodolibet diſtrahuntur, merito tam ipſi quàm terræ quas excolunt ut dominis ſuis ſerviant, Dominia reputantur.*

¶ ***Aſcus.***] Veteri Saxonico æſc, i. *navis.* Sic æſcum & æſcaſ, in Saxon. Chronico apud Tatum ſub An. 897. Fortè quòd corylo (nuci) haud diſſimilis ſit, quam Saxones item eſc vocant. Dici etiam videatur de *ſcapha*, quòd hæc olim fiebat è prægrandi arbore, parte interiore exciſa, nam eſcian eſt, excindere; aſcilian enucleare. Quibus accedit Latinum *aſciare*, pro aſciâ radere, & Græcum ἀσκὸς pro utre, aut alio quovis in ejus ſpeciem, vel excavatæ nucis effigiato. L. Salic. Tit. 23. §. 3. *Si quis navem vel aſcum de intro clavem furaverit* ICCCC *den. qui faciunt ſol. xxxv. culp. judic. except. cap. & dil.* Et §. ſeq. *Si quis aſcum de intro clavem repoſitum, & in ſuſpenſo pro ſtudio poſitum furaverit* IDCCC *den. &c.* Salicorum autem hæ naves & aſci, tantum fluviales fuiſſe videntur, & perinde minoris fabricaturæ.

¶ ***Aſecare.***] Vide Amadere.

¶ ***Aſſallirie***, & ***Aſſaltus***, pro ***Aſſultus.***] A Marculfi vocabulo *adſallire*, quod vide ſupra. *Aſſaltus* occurrit in LL. Divi Edouardi cap. 12.

Aſſartum.] Vide Eſſartum.

¶ *De Aſſaſinorum funeſtiſſimo Collegio.*

¶ ***Aſſaſini.***] Sunt Principum & virorum illuſtrium interfectores, & qui mercede homines jugulant. Dicti ab execranda illa ſecta apud Turcas, huic carnificio deſignata. Aliàs a *Aſſeſſini*, b *Aſſiſſini*, c *Laſſatini*, d *Arſacides*, e *Chaſii*, f *Cultelliferi.* Inſtitutos hos ferunt ante 600 annos, ab Alaodim quodam, & in Provinciis Tyri & Phœniciæ (circa locum ubi olim fuit Epiſcopatus Antaradenſis) montes habitare: numero (ætate Regis Henr. 3.) 40000 vel eo amplius, decemq; munita & ſplendida caſtella cum ſuburbanis, poſſidere. Sectæ Principem, *Senem* ſeu *Veterem de monte* vocant, non elatiori titulo; quem tamen ut Patrem, Prophetam, & Mahumeti Vicarium colunt: ſibiq; præficiunt, non hæreditaria ſucceſſione, ſed meritorum præſtantiâ cooptatum. Sedes ejus Muletæ eſt (qui locus igitur omninò ſacer) multoſq; ſub ſe Rectores habet ſeu Tribunos, per caſtella cætera miniſtrantes. Sceleratæ ſuæ profeſſionis (inter alia plurima) hæc ſunt inſtituta.

a, b *Mat. Paris.* c *T. Walſingham.* d *Nic. Gillius.* e f *Mat. Paris.*

Legem Mahumeticam ita enixè colunt promoventq; ut reſpectu eorum, reliqui omnes prævaricatores videantur.

Eo ſubjectionis & obedientiæ vinculo ſe obſtringunt, ut nihil tam arduum aut horrendum ſit, quod è Magiſtri ſui imperio non aggrediantur alacres: immò, ex nutu ejus de rupibus ſe præcipitant, in enſes ruunt, ignemq; perferunt.

Principes quos odioſos habent, aut genti ſuæ ſuſpectos, data uni de his ſicâ, vel pluribus; nulla habita aut exitus ratione aut ſupplicii, anxii circumeunt donec imperatum ſibi homicidium peregerint. Sic Conradus Imp. ſic Reimundus Comes Tripolitanus bellicoſiſſimus, & plurimi alii ſummi viri ſublati ſunt.

Qui Principem occiderit ſuæ religionis adverſarium, ſecundum à Mahumete locum in Paradiſo obtinere credunt: Magiſtriq; ſui eſſe de Paradiſo diſponere.

Fortiter occumbentes, Paradiſum aiunt protinùs involare: deſides & domi morientes, illuc demum, ſed multis tritos ſuppliciis pervenire, &c. Vide Mat. Paris in An. 1150. Nicetæ Choniatæ libri 2 initium. Will. Tyrii De bello ſacro lib. 20. cap. 31. alioſque rerum Orientalium Scriptores.

Refert Mat. Paris in fine An. 1257. perditiſſimum hoc genus hominum, deletum tunc fuiſſe à Tartaris: ſed poſthumum reperitur apud ſequentes Hiſtoricos. Vide *Laſſatinus.* Hujuſmodi autem homicidium *aſſaſinium* dicitur. *Aſſaſinium.*

¶ ***Aſſath.***] Sic in vetuſto impreſſo codice. In M. S. uno, *aſſaith.* In altero (ſed omninò mendoſè) *aſſautour.* Quibuſdam, *aſſach.* Purgatio erat apud Wallos, ſcil. Cambro-britannos, quâ 300 ſacrantalibus, h. compurgatoribus, reus ſe liberabat. Mos invaluit uſq; Statutum An. 1. H. 5. cap. 6. ubi ſic legitur. Walli *empriſonez* (Anglos) *tanq; al temps que ils ount fait gree a eux en cel partie, ou que ils vorrount ſe excuſer (de la mort dez tiels rebellez enſy tuez) per un Aſſath ſelonq; la cuſtume de Gales, ceſt à dire, per le ſerement du CCC homines, &c.* quod impoſterum fieri prohibitum eſt. Quid vocabulum velit, dicant Cambro-britanni noſtri: Ex parte autem ſapere videtur Saxonicum, nam *ath* eſt *jusjurandum*, & ꞃach, *cauſa.* Walliæ autem Conſuetudines, in leges Angliæ tranſmutatæ ſunt An. 27. Hen. 8. cap. 7.

¶ ***Aſſecurare.***] Securum facere. Conſtitutt. Siculæ, lib. 3. Tit. 14. l. 2. *De dotario aſſecurare.* Et infra, *Baronem aſſecurare tenetur.* Vide *Adſecurare.*

¶ ***Aſſis, Aſſia.***] Longob. 1. Tit. 25. l. 30. *Si quis aſſem de ſepe aſſiata, unam aut plures tulerit, componat ſolid.* 1. *Si quis de ſepe ſtantaria facta vimen tulerit, componat ſol.* 1. *ſi autem perticas tranſverſarias tulerit, ſol. iii.* Quoad *ſepem ſtantariam*, nos (ſi idem ſit) **A ſtantey hedge**, vocamus, quod non è ſurculis vivis, ſed è perticis & viminibus componitur, abſq; foſſa. *Aſſiata* autem *ſepes* quid ſit non poſſum cogitare: ni ex palis ſeu tabulis ſectilibus, quas *Aſſes* etiam dicunt, conficiatur. Quære.

¶ De

¶ *De Aſſiſarum variis ſpeciebus.*

V. *Aſſiſe* Kilian.

¶ *Aſſiſa, Aſſiſia.*] Vox fori noſtri, etiam Gallis, Italis, Teutonibus in uſu. A Gallico *Aſſis*, i. aſſeſſum, locatum, poſitum, ſtatutum, definitum. Vetus M. S. *Villa de Jermuth aſſiſa eſt ſuper arenam maris, in orientali parte Angliæ.*

Pro *Statuto.* Hinc Decreta Regni, quæ hodie Statuta vocamus, Majores noſtri Anglo-Normanni uſq; ad ævum Henrici 3. *Aſſiſas* appellabant. Fortè quòd aſſidentibus Regni primoribus eſſent condita, quaſi *en aſſemble de gent aſſis*, quod Cicero *conſeſſum* dixit, ut *Conſeſſus Senatorum.* Glanvil. lib. 9. cap. 10. *Quanta eſſe debeat* (mulcta) *per nullam aſſiſam generalem determinatum eſt.* Et Bracton lib. 3. Tract. 2. cap. 3. num. 6. *Eſt enim gravis præſumptio contra Regem & coronam, & dignitatem ſuam, ut ſi aſſiſæ ſtatutæ & juratæ in regno ſuo, ad communem Regni ſui utilitatem, non fuerint obſervatæ.* Hinc Statuta Henrici 2. Part. poſter. Hovendeni, inſcribuntur *Aſſiſæ Henrici Regis, factæ apud Clarendum, & renovatæ apud Northamptun.* Et in textu earundem: *Hæc Aſſiſa attenebit, à tempore quo aſſiſa facta fuit apud Clarendum, &c.* Sic memorabilis illa Sanctio de tranſmittendis hæreditatibus ad primogenitos in Britannia Armoricano, condita An. 1185. *Aſſiſia Comitis Gaufridi* nominatur. Eoq; ævo Fredericus Imp. Conſtitutt. Sicular. lib. 1. Tit. 41. *Quæ igitur* (inquit) *ad ipſorum cognitionem pertineant, prædeceſſorum noſtrorum aſſiſiis comprehenſa, apertiùs definimus.* Item Lib. 3. Tit. 36. *Volumus infra ſcriptas aſſiſias noſtras inviolabiliter obſervari, &c.* Sic Ordinatio Joh. Ducis Britan. & Procerum ſuorum An. 1239. contra Judæos, ſæpiùs in eâdem ipſa, *Aſſiſia* appellatur, Hiſt. de Bretaign. lib. 4. cap. 23. Et lib. eodem, cap. 30. *Hanc aſſiſiam* (inquit) *ego Gaufridus Comes Britanniæ, & Conſtantia uxor mea, & omnes Barones Britanniæ, juravimus tenere.* An. 1302. E quibus, ſimulatq; Bractoni verbis, animadvertas Reges & Proceres in condendis legibus, earum olim juraſſe obſervantiam.

Videtur hic dici pro parlamento.

Aſſiſa panis. Aſſiſa vini & cerviſiæ. Aſſiſa ponderum & menſurarum. Statuta ſunt Edouardi I. ævo aſcripta, cùm vox *aſſiſa* pro Statuto ſeu decreto, in deſuetudinem abiiſſet. Intellige igitur omnes has altioris eſſe originis; utpote (ſi non antiquiùs) quæ *Aſſiſarum* nomen acceperant, ab An. 8. Richardi 1. ut expreſſè vidimus in quodam M. S. codice, ſatiſq; liquet ex Hovendeni Part. poſter. in fine An. 1197. *Aſſiſam panis* verò, conditam fuiſſe à Johanne Rege, An. Regni ſui 4. Dom. 1202. eâ formâ qua hodie extat (mutatis pro ſeculi ratione mutandis) apud Mat. Paris aſpicias in eo anno.

Vz. 51 H. 3. 31 Ed. 1. &c.

Aſſiſæ etiam dicuntur Brevia quædam Regia & litigandi formulæ, è Conſtitutionibus veterum illorum Regum nata, *Viz. Breve* ſeu *Aſſiſa novæ diſſeiſinæ. Breve* ſeu *Aſſiſa de morte Anteceſſoris. Breve* ſeu *Aſſiſa ultimæ præſentationis*, & hujuſmodi, quæ cædis & duelli tollendi gratiâ, ab Henr. 2. inſtitutæ videntur, ſi Glanvillum non malè * intellexerim, ipſiuſq; Regis Brevia, ubi ait, *poſuit ſe in Aſſiſam meam*, q. poſuit ſe in Conſtitutionem meam. Quod enim *meam* dicit non *noſtram*, de individuo Rege dictum cenſeo. *Rad. Niger* de Hen. 2. in An. 1154. Abolitis antiquis legibus, ſingulis annis novas leges, quas Aſſiſas vocavit, edidit.

* *Lib. 1. ca. 7. lib. 13. ca. 32. lib. 2. ca. 6. 8. 9. 20.*

Aſſiſa pro Jurata, dicitur tum in Brevi de recto, tum in ipſis hiſce *Aſſiſis*: Et ideo ſcilicet, quod Juratorum numerus qui de ſtatu rei ſententiam ſunt laturi, qui incertus olim fuit, decretoq; Principis, nunc primum *aſſiſus* & definitus.

Magna Aſſiſa ſeu *Grandis.* Eſt ſolennior illa Jurata quæ in Brevi de recto (quod omnium ſolennius eſt & maximum, utpote quo de mera proprietate agitur) è Militibus omnino conſtat, numero 12. gladio cinctis; non vulgari modo per Vicecomitem electis, ſed per 4 item Milites gladiis cinctos, ad hoc juratos, & 12 deinde electis, ut quidam aſſerunt, * aſſociatos. V. *Glan.* lib. 2. cap. 7. quare *mag. aſſiſa* ſit inventa.

Aſſiſa minor ſeu *ordinaria.* Eſt Jurata in *Aſſiſis* prædictis, quæ non è Militibus, ſed 12 liberis & legalibus hominibus patriæ per Vicecomitem conſcribitur. Et hæc quidem Jurata, non de proprietario cognoſcit, ſed de poſſeſſore. Scoti vero magnam *Aſſiſam* vocant quæ ex 24 conſtat juratoribus, minorem quæ ex 12.

* *Sic 6. R. 1. Plac. apud Weſtm. Rot. 1. Et 3. E. 1. Brooke Droit de recto pla. 40.*

Aſſiſa pro Curia. Hinc forum quo *Aſſiſarum* prædictarum recognitiones captæ erant, *Aſſiſam* dicebant (ut patet ex Brevi novæ diſſeiſinæ Regiſtro fol. 196. *b*) cui nec olim aliud quid negotii ingerebant: nec (pro more) certum anni tempus ſtatuebant, ſed pro occaſione. Dicti autem ſunt ejus Judices *Juſticiarii Aſſiſarum*, quorum indies ita crevit poteſtas, ut in ipſis tandem coaluit Juſticiariorum itinerantium munus, & deliberandæ item Gaolæ; auctâq; adhuc ipſorum authoritate Statuto An. 20. Ed. 3. cap. 6. *Aſſiſarum* Curia maximè jam inde emicuit, cum tamen in eâdem hodiè *Aſſiſarum* Brevia rariſſimè proſequuntur. Celebratur autem hæc Curia per omnem Angliæ Comitatum bis in anno, hoc eſt, in vacatione quadrageſimali, & in æſtivali: itinerantibus ergo per provincias Juſticiariis (quos vocant) *Aſſiſarum*, & confluente undiq; inſigni Nobilium & plebis frequentiâ.

Habentur & apud Normannos *Aſſiſæ* ſuæ, pari celebritate, eiſdemq; anni temporibus peractæ, ut patet *en la Cuſtume de Normand.* ca. 19. vicemq; & rationem apud nos, & illos, alioſq; ſubeunt antiquæ Curiæ quæ *Mallum* dicebatur, de quo ſuo loco.

Aſſiſæ Mercuriales, apud Gallos ſunt Seſſiones pomeridianæ, quæ in villis Parlamentariis habentur quater quotannis, ſed antiquè

t'què ſæpius. Refert autem Joſias Berault in ſuis Commentariis ad prædictum cap. 19. Conſuetudd. Normannicarum, ipſas Normanicas *Aſſiſas*, Mercuriales etiam dici in Ordinatione Bleſenſi, Art. 144. apud quem & plura vide.

Præterea dicitur *Aſſiſa* de re quavis ad certitudinem poſita, reſpectu temporis, numeri, quantitatis, qualitatis, ponderis, menſuræ, &c.

Aſſiſa pro tempore definito. Glanvil. lib. 13. cap. 32. *Cum quis* alium, *infra aſſiſam Domini Regis, id eſt, infra tempus à Domino Rege, de conſilio procerum ad hoc conſtitutum -- diſſeiſuerit.*

Aſſiſa pro certo numero, ut hic ſupra in Juratis. Et aſſerit Skenæus, Juratas etiam apud Scotos dici *Aſſiſas*, quod Juratorum numerus (pro natura litis) certus ſtatuitur, aliàs 12. aliàs 15. aliàs 25. aliàs 32, &c.

Aſſiſa pro mercium nonnullarum quantitate, qualitate, pondere, menſura, precio, &c. cùm apud nos, tùm apud Scotos, exteroſq; frequens occurrit. Et in Conſtitutionib. Siculis lib. 1. Tit. 57. l. 2. *Aſſiſas* (inquit Frederic. Imp.) *rerum venalium, per ſingulas Civitates & loca volumus Ordinare.*

Aſſitus Reditus, in Maneriis dicitur certus ille & immobilis cenſus qui domino ſolvitur ex prædiis liberis, unde & *liber* appellatur: eſtq; mobili & nativo contrarius. Aſſiſæ de Clarendum apud Hovend. in Henr. 2. *Balivi Domini Regis reſpondeant ad Scaccarium tam de aſſiſo reditu, quàm de omnibus perquiſitionibus ſuis.* Hodie verò nativus reditus etiam ſub *aſſiſo* æſtimatur: nec malè, cùm per tempus præſcriptionis ita invaluit ut mutari nequeat.

Aſſiſa pro taxatione, ſeu tributo. Niger liber Scaccarii, cap. *de Danegeldo. Ex conſtitutis duobus ſolidis, vel uno per ſingulas hidas, ſumma una quæ Communis aſſiſa nuncupatur, excreſcit.* Sic,

Aſſiſa halecum. Eſt tributum apud Scotos, quod ex ea piſcatione penditur, ut Skenæus mihi Author eſt.

Aſſiſa pro mulcta. Sic in Britannia Armoricana, mulcta ab animalibus damna inferentibus exacta, *Aſſiſa* nuncupatur.

Aſſiſores. *Aſſiſores*, ſunt qui *aſſiſas* condunt, aut taxationes imponunt: apud Scotos etiam juxta Skenæum, iidem qui Juratores.

Aſſiſatum. *Aſſiſatum*, quod conſtitutum eſt.

¶ ***Aſſiſini.***] vide ſupra Aſſaſini.

¶ ***Aſſiſtria.***] *Greg.* Regiſt. lib. 11. Epiſt. 54. V. *Monaſtria.*

¶ ***Aſtalius.***] Longobardór. lib. 1. Tit. 1. l. 6. *Si quis contra inimicum pugnando collegam ſuam dimiſerit, aut aſtalium fecerit, id eſt, ſi eum deceperit, & cum eo non laboraverit, animæ ſuæ incurrat periculum.* Gloſſ. ibi. *aſtallius deſcendit ab aſtu, i. dolo.* Hinc fortè in aucupio, decipulum dicimus, **a ſtale.**

¶ ***Aſtanea.***] In ſupellectile Caſinenſ. Eccleſiæ vendita circ. An. Dom. 394. captivorum redimendorum gratià apud Leon. Marſican. Hiſt. lib. 1. cap. 58. -- *hoſtiales iii pro byzantiis xiii. Aſtaneas duas pro byzantis octo. Pulvinaria ſerica tria, pro byzantiis x.*

¶ ***Aſtrarius.***] In quodam plac. pro terris in *Ondeby* in Com. *Leic.* per *Galfr. le Abbe* filium *Will. le Abbe*, verſus *Alexandrum* filium *Roberti le Abbe*, filii *Galfridi le Abbe.*

Galfridus dicit; quod prædictus *Robertus* non fuit, nec potuit eſſe *Aſtrarius* prædicti *Galfridi*, nec unquam remanſit de prædictâ terrâ tanquam *Aſtrarius*: quia dicit, quod idem *Galfr.* per longum tempus ante mortem ſuam dederat ei duas carucatas terræ in **Drayton**; ad quam terram idem *Rob.* duxerat uxorem, & fuit ſeparatus à familiâ *Galfridi* patris ſui.

Alexander le Abbe, defendens, dicit; quod *Robertus* pater ſuus & filius prædicti *Galfridi*, poſt mortem ipſius *Galfridi* remanſit in prædictis terris & meſſuagio, & reddidit ut filius ejus, & *Aſtrarius*; ſed per Juratam fuit manens apud **Drayton**, & penitùs ſeparatus ab *aſtro* patris ſui, (ſcil. à camino, Anglicè dicto aſter.) *Plac. de Banco term. Mich. circiter 36. vel 37 H. 3. Rot. 21. Leic.*

¶ ***Aſtre.***] **the Harth of a Chimney.** *Aſtrarius hæres* indè dicitur ille, cui anteceſſor in vitâ ſuâ, per Cartam hæreditatem reſtituit. *Cokes Inſt.* p. 1. fol. 8. b.

¶ ***Aſtellæ*** & ***Aſtels***, al. ***Attels.***] Gal. Rot. Cur. Maner. de Ruſtens in Cougham. 34 Hen. 6. -- fecit 400 *fagots* & dimid. & 400 *Aſtell* in *Ruſteyns* &c. Et mox -- cepit & aſportavit 400 *fagots*, & . . . Aſtell *Ferulæ, fuſtes, baculi, perticæ* quæ gypſum ſuſtinent in pariete, Anglicè *Splents.*

¶ ***Aſtribilthet.***] LL. Divi Edouardi cap. 30. *Hi qui pacem Regis habent, vel manu, vel brevi, ei fideles exiſtant. -- Qui ſi nimis confidens in pace quam habet, per ſuperbiam alicui forisfecerit, damnum reſtauret & iterum tantundem, quod Angl. vocant* Aꞅꞇꞃihilꞇheꞇ. Cui in margine, aliàs aꞇꞃihilꞇheꞇ. Vid. LL. *Ed.* Conf. Cap. 30. à *Lambardo* datus, apud *Hoved.* pag. 606. aꞃꞇꞃiðelꞇhoꞇ. *V. Not. ad* Hengham p. 158 *Aſorum.*

¶ ***Ategar.***] Telum Saxonicum, cujus meminit Florent. Wigornenſ. ſub. An. 1040. ſuiſq; deinceps verbis (ut ſolet) Hovendenus, Part. pri. in eodem Anno. *In manu ſiniſtra clypeum, cujus umbo claviq; erant deaurati, in dextra lanceam, quæ lingua Anglorum* aꞇeᵹaꞃ *appellatur.* Reor fuiſſe haſtam miſſilem; aꞇeon enim Saxon. ſignificat ejicere; ᵹaꞃ, telum. *Ethelwerd.* in An. 878. *Pelluns ingenuos paſſim; ategias figunt in oppido dicto* Glouuceſtre *vario ictu.*

¶ ***Atha***, & ***Athe.***] *Juramentum.* A Saxon. að, Anglis, Oath. Charta Edmundi

Regis

Regis Eccleſiæ Glaſton. apud Malmesb. de geſt. Regg. lib. 2. *Concedo Eccleſiæ ſanctæ Dei genetricis Mariæ Glaſtonæ, & venerabili viro Dunſtano, quem ibidem Abbatem conſtitui, libertatem & poteſtatem, jura, conſuetudines & omnes foriſfacturas omnium terrarum ſuarum, id eſt, Burhgerita, & hundredſetena, athas, & ordalas, & infangtheofas, &c.* Dat. An. 944. Indict. 1. Per *athas* hîc intelligitur poteſtas exigendi, miniſtrandi, & vindicandi juramenti: uti in Fœdere Edouardi & Guthurni Regum, cap. 9. Oꞃðel & aðaꞅ. ꞅẏnðon ꞇocpeðene. ꞅꝼeolꞅ ðaꝫum. ⁊ ꞃihꞇ ꝼæꞅꞇen ðaꝫum ; Id eſt, *Ordalium & iuramenta feſtis diebus, & legitimis jejuniis interdicta ſunto.* Quod antiq. Interpres M.S. legit, *Ordel & athes, ſint interdicta diebus feſtivis & legitimis jejuniis.*

¶ *Athargrati.*] LL. Baiwar. Tit. 3. cap. 1. §. 4. *Si quis in eo venam percuſſerit, ut ſine igne ſanguinem ſtagnare non poſſit, quod Athargrati dicunt.* Germ. **ader**, vena. Angl. **to grate**; rodere, vel terere.

¶ *Atia,* al. *Atya,* & *Hatya.*] Vox fori, quæ nunquàm (quod ſcio) ſe effert ſi non in obſoleto Brevi Regio quod de *Odio & atia* inſcribitur. Verba Brevis, Regiſtro, fol. 133. hæc ſunt. *Rex vicecom. ſalutem. Præcipimus tibi quod &c. inquiras utrum A. captus & detentus in priſona noſtra de L. pro morte W. unde rettatus* (i. accuſatus) *eſt, rettatus ſit de morte illa odio & atia, &c. & ſi odio & atia, tunc quo odio & qua atia, &c.* Coke 9. Report. fol. 506. **Sicome** *odium* **in le dit Briefe ſignifie hatred, iſſint** Acia ſive Atia **ſignifie malice, pur ceo que** *malicia eſt acida*, i. **egre, ſharp,** & **cruell**. Vocabulum rectè videtur interpretari, ſed non recto etymo. Ipſe dictum rebar (ut infinita hujuſmodi) à vulgari noſtro **hate**, i. *malicia, invidia*: nec tamen auſim id ſuggerere, ſi non exaratum cum aſpiratione inveniſſem apud Bractonum in codice M. S. & coætaneo, fol. 788. *viz. An culpabiles eſſent de morte illa vel non. & utrum appellati eſſent odio & hatia, q. odio, & invidia*: ſed deletum jam omnino eſt hoc Breve, Statuto 28. Ed. 3. cap. 9.

Ergo (ty) in batya prounntiandum eſt Græcorum more non Latinorum.

¶ *Atriamentum, Atrium.*] Formul. vett. Rom. nu. 43. *Habet ipſa caſa in atriamento, membra in gyro tanta, de lateribus vel frontibus caſæ, vel terræ illorum & illorum.* (Reor) locus atrii, vel ipſa area circa atrium, **A Courtyard.**

Atrium enim dicitur non tantùm pro porticu Eccleſiæ, ſed pro ipſo cœmeterio, ut apud Gratian. 12. q. 1. cap. 4. *Nulla ædificia in atrio Eccleſiæ ponantur, ſed tantùm clericorum.* Ubi Gloſſographus. *Id eſt* (inquit) *in cœmeterio, quod habebit xl paſſus in circuitu Eccleſiæ majoris capellæ, vel minoris Eccleſiæ xxx, &c.*

¶ *Attachiare, Attachiamentum, Attachiator.*] Vocc. forenſ. apud Anglos & Scotos: Et eſt *attachiare*, apprehendere, à Gallico *attacher*, i. annectere, vincire, alligare; quòd perſonam, vel bona alicujus, legum judicio annectit, vincit, alligat. Veteribus, *admallare*. *Attachiamentum* (inquiunt leges Baronum Scotiæ cap. 1. §. 2.) *eſt quoddam vinculum legitimum, per quod pars defendens invita aſtringitur ad ſtandum juri, & reſpondendum parti de ſe querenti juridicè: debetq; fieri, per Ballivos* (h. attachiatores) *vel eorum ſervientes, præſentatos in Curia & juratos.* In eo autem differre videntur *arreſtare* & *attachiare*; quo apud J. C. *areſtum* & *prehenſio*. *Areſtare* ſcil. aliud olim non fuiſſe quàm levi Judicis interdicto, hominem impedire & remorari, donec conquerenti reſponderet: cùm *attachiare* ſit quaſi per ſcapulas comprehendere, & reluctantem protrahere in judicium. Hodie verò, pari violentia in utroque ſæviunt Ballivi.

Attachiamentum.

Attachiator.

Mat. Par. *An.* 1251. retentus, *quod vulgariter dicitur* athachiatus.

¶ *Attaintus,* ſeu *Attinctus.*] Vox. for. Dicitur qui ſolenni juris formula, capitalis alicujus criminis ſententiam tulit: ut proditionis, feloniæ, &c. Dicitur etiam aliquando de criminibus non felonicis, *ut attinctus perjurii* vel *mutilationis membrorum alterius.* Item *attinctus diſeiſinæ*. Et frequenter apud vett. pro *convicto*: nec deſunt qui cadentes in omni lite *attinctos* nuncuparunt; quaſi *victos*. A Gall. *attaint* ſive *atteint*, Latin. *attactus*, id eſt, aſſequutus, deprehenſus: *quo* ſenſu Cicero lib. de finib. dixit, *ſuſpicione attingere.* Vel attactus, ut arbores *tactas* dicimus, i. ictas & deturpatas. Sunt & qui à *tingendo* ducunt, ut ſit *attinctus* quaſi diſcoloratus, coinquinatus. Aſſiſæ de Clarendum temp. Henr. 2. *Si Dominus feodi negat hæredibus defuncti ſeiſinam ejuſdem feodi, &c. & inde attaintus fuerit, remaneat in miſericordia Regis.*

Hinc *Attincta* & *attinctura* pro iſtiuſmodi reatus manifeſtatione, & hæreditariæ ſucceſſionis (quæ per eam omnino ſublata eſt) coinquinatione.

Attincta, Attinctura.

¶ *De Atturnatis.*

¶ ***Atturnatus, Atturnare, Atturnamentum***, vel per (o) ***Attornatus, &c.***] *Atturnatus* eſt qui aliena negotia, ad mandatum Domini adminiſtrat. Vel is, qui *ad turnum*, i. ad vicem alterius conſtitutus, Domini ſui cauſas in foro promovet, ejuſq; nomine reſpondet. *Procurator, Reſponſalis, Nuntius, Miſſus.* Própriè *Vicarius*, à Gall. *tourner*, hoc eſt, vertere, commutare, rem unam in vicem alterius dare: unde qui Nobilibus ſunt à veſtium mutatione, eoſq; ornant & inſtruunt (coſmetæ nempe & camerarii) *Attourneures* appellantur. Siquidem hos olim & dapiferos, & Seneſcallos, & Præpoſitos ſeu Ballivos, alioſq; miniſtros, ad agendum in litibus ſuo nomine, reſpondendumq; emittebant, ut patet in LL. M. S. Hen. 2. capp. 34. 42. 61. Glanvilli lib. 11. cap. 1. & alibi. Vox autem *Atturnatus* eo ævo vix recepta eſſe videtur inter forenſes, nam Glanvillus ejus vice uti-

tur aliàs *Nuntio*, aliàs *procuratore*, ſed potiſſimùm (Eccleſiæ vocabulo) *Reſponſali*: librumq; 11, inſcribit, *De Reſponſalibus qui loco dominorum ponuntur in Curia, ad lucrandum & perdendum pro eis*: nec vel ſemel illic, *Attornati* mentionem facit. Libro tamen 12. cap. 19. in Brevi Regio, *atturnare* occurrit pro *in loco ponere*, ut frequentiſſimè in recentioribus Brevibus ejuſdem argumenti. Et apud *Bract.* lib. 2. Tit. 1. cap. 35. pro transferre & aſſignare.

Atturnare.

Quemadmodum autem apud veteres Romanos, non licuit per procuratorem agere, ita nec olim apud Francos, abſq; reſcripto Principis, cujus hæc in Marculfo, formula lib. 1. cap. 21.

Antiqua formula conſtituendi Attornati.

*Fidelis Deo propitio ille, ad noſtram veniens præſentiam ſuggeſſit nobis, eo quod propter ſimplicitatem ſuam, cauſas ſuas minimè poſſit proſequi, vel admallare, clementiæ Regni noſtri petiit, ut inluſtris vir ille, omnes cauſas ſuas in vice ipſius, tam in pago quam in palatio noſtro, admallandum proſequendumq́; recipere deberet, quod in præſenti per feſtucam eas eidem viſus eſt commendaſſe. Propterea jubemus, ut dum taliter utriuſq́; decrevit voluntas, memoratus ille vir, omnes cauſas * lui, ubicunq́; proſequi vel admallare deberet, ut unicuiq́; pro ipſo, vel hominibus ſuis, reputatis conditionibus, & directum faciat, & ab aliis ſimiliter in veritate recipiat. Sic tamen quamdiu amborum decrevit voluntas*; ubi vides, *attornatos* ſeu *procuratores*, olim conſtitutos fuiſſe traditione feſtucæ, i. virgæ, & ſymboli poteſtatis, vel *ſeiſinæ*, ut, dicimus.

Idem factus per traditionem virgæ.

** Gallic. q. de luy, i. illius.*

Hujus antiquitatis (utpote circa Annum hinc milleſimum) nihil apud nos reperio: Sed inferioribus ſeculis, quos litigantes mittebant *Attornatos*, ſine Brevi Principis non recipiendi erant, ut abundè conſtat in Regiſtro Brevium. Tandem verò utì Juſtinianus, his qui juſtis occaſionibus impediti, rem ſuam exequi non poterant, procuratores indulſit: ita Henr. 3. & ſuccedentes Reges, paulatim id noſtratibus præſtitere. Ex quo, protinus orta eſt communium *Atturnatorum* (unà & Advocatorum) infeſta multitudo, quam cohibuiſſe nixus eſt Rex Edw. 1. (ut ſupra oſtendimus in vocab. *Apprenticius*) omniq; ideo Angliæ, 140 tantùm, ex utroq; genere deſignavit. Hodie fortè in uno Comitatu, tot ſolummodo *Attornati* reperiantur.

Habet item Normannia ſuos *Atturnatos*, lege & more noſtro inſtitutos: de quo Joſias Berault in ſuis Commentar. ad cap. 589. *de la Cuſtume reformée de Normand. Nos* (inquit) *procureurs d'aujourd'huy ſont ſemblables à ceux* qui olim à dominis in judicio conſtituebantur, *qu'on appelle en Normandie paſſés Attournés, ou auſquels on baille procuration qu'on appelle* ad lites, *deſquels le pouvoir ceſſoit en la preſence de la partie qui les avoit conſtitués*, &c.

Reperitur etiam (nitor autem Cowelli fide) vox *attornati*, & ut alii legunt, *tornati*, in Tit. *de ſtatu regularium*, cap. *unico*. §. *Porrò, i. u. ſexto.* ubi Gloſſa *Atturnati* (inquit) *dicuntur Procuratores apud acta conſtituti.*

Tornati.

Atturnatus Regis eſt qui cauſas Regis forenſes non ſolùm promovet, ſed ex more Advocati fortiſſimè tuetur. Loco ſervientibus Regis poſterior, quæſtu autem & potentiâ, ſuperior multò. *Lib. 1. de feud. Tit. 22.* Si quis fecerit inveſtituram vel cambium de beneficio ſui militis, ſine illius conſenſu cujus eſt beneficium, pro infecto habeatur.

Atturnatus Regis.

Atturnamentum. Eſt tranſitus vaſſalli ſeu Tenentis, ab obſequio Domini vendentis, in obſequium ementis. Fit autem, vel traditione denarii, vel præſtatione fidelitatis, vel nudo ipſo in venditionem aſſenſu.

Atturnamentum.

¶ ***Aubani, & Aubenagium.***] Gallic. vide Albani.

¶ ***Auca, Aucare, Aucella, Aucellus.***] Gloſſ. Arabicolat. *Auca, anſer.* Gloſſ. verò Bedæ Latino Saxonicæ, *Auca*, ȝoꞅ. *Anſer*, ȝanꝺꞃa. quaſi vox *auca* ad avem fœmineam ſpectaret; *anſer*, ad maſculinam, hanc enim nos hodie a **Gander**, illam a **Gooſe** nuncupamus. Bene igitur Burchardus lib. *de Pœnitentia, i.* xix. fol. 278. *pullos aucarum* dixit, non anſerum: utì & *gallinarum*, non gallorum. Sic in Lege Alaman. Tit. 99. §. 20. *acceptor qui aucam mordet*: ſexum reſpicit fœmineum, unde nos eum a **Goſhawke** vocamus: in Boiorum verò LL. Tit. 20. §. 2. accipiter qui *anſerem capit*, **Ganshapich** appellatur, à *Ganſa*, i. anſere.

Auca etiam Philoxeno interpretatur πτηνὸν, volucre, acſi volatilium tam eſſet genus quàm ſpecies. Unde *aucella* in Gloſſ. Iſodori, ad coturnices etiam refertur: *aucellus* in Philox. ϛρȣθίον exponitur, i. paſſer, & omnis avicula. Quo ſenſu Itali hodie *uccello* dicunt *q. aucello*, pro qualibet ave, & *uccellare*, pro aucupari, quaſi hoc eſſet aucas capere, non quod aiunt, aves capere.

Aucella. *Aucellus.* *Uccello.*

Aucare verò reperitur pro *attrahere*: fortè ab aucupum more, unde & pro aucupari dicatur.

Aucare.

¶ ***Auctionarii.***] Qui publicis ſubhaſtationibus præſunt, *propolæ*, & quos Angli **Brokers** dicimus. Gloſſ. Iſodori: *Auctionarius, qui emit.* Gregor. Mag. Regiſtr. lib. 1. Epiſt. 42. --*priuſquam labores ſuos venundare valeant, compellantur tributa perſolvere: quæ dum de ſuo unde dare non habent, ab auctionariis publicis mutuò accipiunt, & gravia commoda pro eodem beneficio perſolvunt.*

¶ ***Auctores Eccleſiarum.***] Formull. Lindenbr. 16. in Ceſſione ad Eccleſiam. --*antedicta Eccleſia, vel Pontifex Civitatis illius, aut auctores Eccleſiarum*, (villam) *eam habendi, tenendi, poſſidendi, &c. libero in omnibus perfruantur arbitrio.* Notat Lindenbrogius hos ipſos alibi *Actores* vocari: cui & illud convenit quod inter formull. vett. Bignonii cap. 27. occurrit. --*argentes ipſius Eccleſiæ, abſq́; expectata traditione, in eorum revocent dominationem.*

¶ *Auctoritas, Auctorizare.*] *Auctoritas* pro diplomate vel Charta Regia, ævo Gregorii Turonenſ. & inferioribus ſeculis frequens. Idem Gregor. lib. 9. cap. 32. in Epiſt. Radegundis ad Epiſcopos, -- *Monaſterio tradidi poſſidendum, & per auctoritates præcellentiſſimorum dominorum Regum Chareberti, Guntheramni, Chilperici, Sygeberti, cum ſacramenti interpoſitione, & ſuarum manuum ſubſcriptionibus obtinui confirmari.* Flodoard. Hiſt. Eccl. Rem. lib. 2. cap. 4. *Teſtamenti pagina in archivo Remenſis Eccleſiæ reſervatur, cum auctoritate Childeberti Regis.* Et cap. 19. in diplomate Ludovici Imp. *Ut hæc noſtra conceſſionis authoritas per futura tempora in Dei nomine pleniorem obtineat firmitatis vigorem, annuli noſtri impreſſione ſubterſignari decrevimus.* De eodem mox infrà Flodoardus: *Una cum filio Lothario Cæſare, tadem præcepti dedit auctoritatem, viz. &c.*

Auctoritas etiam dicebatur Bulla Papalis. Beda Eccl. Hiſt. lib. 2. cap. 8. *Cujus* (Bonifacii Papæ) *auctoritatis, iſta eſt formula. Dilectiſſimo fratri, &c.*

Auctorizare. Hinc *auctorizare* in Appendice altera ad Gregor. Turonenſ. pa. 102. pro diplomate confirmare.

¶ *Avenagium.*] Tributum avenarum, quod vaſſalli Dominis pendunt in Britannia Armoricana & quibuſdam aliis Galliæ partibus. Vide infra *Galmagium.* Quandoq; ſcribitur pro *Aubenagium,* de quo ſupra.

¶ *Avera, Averare, Averagium, Averia, Averpenny, Averum.*] Videntur affines, è diverſis fontibus.

Avera & (ſenſu uno) *averagium,* à Gall. *ouvre* & *ouvrage*, labor, opus: etiam inde *averare* pro laborare, vel potiùs à Latino *operare*, *o* & *p* ut ſolent, in *a* & *u* converſis. Hinc quæ in *averando* fatigabant animalia. Majores noſtri *averia*, Scoti *avaria* dixere: ut Latini, *jugales*, à jugando; *operarios*, ab operando. Sunt autem qui *averum*, equum vel jumentum ſignificare aiunt; & in eam ſententiam tendere videtur, quod ſtatim citaturi ſumus è Capitt. Placitt. Coronæ, & quæ in vocab. *Affri* ſuprà notavimus. Sed nec iſta obſtant quin ab *operando* primitùs deducatur. De ſingulis, ſigillatim.

Avera, q. Overa à Gall. Ovre pro opere. *Avera* in Domeſd. Conſuetudinis genus eſt, ſcil. unius diei operatio, quam Coloni Regis Vicecomiti præſtabant infrà terras Regis dominicales.

Averagium. q. Overagium à Gal. Ovre, velut operagium. *Averagium*, idem. Opus ſcil. quod *averiis*, equis, bobus, plauſtris, curribus, aut Regi perficitur ratione prædii, aut aliter, alterivè domino. Et huc ſpectat quod in immunitatum Chartis ſæpe conceditur, *quietum eſſe de averagiis.* Eſt etiam *Averagium*, quod nativi deberent ex antiquâ ſervitute ducere bladum annuatim per unum diem. *Ex Regiſt. Abb. de Burgo S. Petri in bibl. Cotton.*

Averpenny. *Averpenny* huc etiam pertinet: Et eſt tributum ideo datum ut immunes ſimus à vectionibus Regiis. Vel ut habet Ruſtallus Tit: Expoſit. antiqq. vocab. *Averpeni, hoc eſt, quietum eſſe de diverſis denariis, pro averagiis Domini Regis.*

Averagium. *Averagium* reperitur alio ſenſu, à Gall. *avaris*: fortè quaſi *a-varach*. Eſt enim detrimentum, quod vehendis mercibus accidit; ut fluxio vini, frumenti corruptio, mercium in tempeſtatibus ejectio. Quibus addunt vecturæ ſumptus, & neceſſariæ aliæ impenſæ. De *averagiis* mercium è navibus projectarum diſtribuendis; vetus habetur Statutum non impreſſum, cujus exemplar apud me extat.

Averare. *Averare* ut ſuprà patet, eſt cum *averiis*, vel curru res vehere. Cuſtumar. de Hecham Pri. Lew. p. 18. *Omnis lanceta averabit ter in anno ad Acram, vel Linnam.*

Averia. *Averia* plu. ſunt ut diximus operaria animalia, equi, boves, jumenta. In Brevibus utitur ſingulari numero, juxta regulam Regiſtri, fol. 81. b. ſed cum de uno animali facienda ſit mentio, dicetur *quidam equus*, vel *quidam bos*: de duobus verò vel pluribus, non equi aut boves nominandi ſunt, at indiſcretè *averia*. In Capitt. autem Placitorum Coronæ apud Hoved. in Ri. 1. *Inquiratur* (inquit) *quot bobus & averiis ſingulæ carucæ valeant inſtaurare, &c. Erit autem precium bovis iiii ſol. & vaccæ ſimiliter, & averi ſimiliter.* Bractonus tamen in fine lib. 3. *Averia* dixit de non animatis. *Sunt* (inquit) *catalla quæ aliquando petuntur nomine averiorum --ut ſi* (quis) *heyaverit*, i. ſepſerit, *vel foſſatum fecerit, vel carucam immiſerit; & hujuſmodi utenſilia capiantur.* Dicta forſitan, ſive quòd operationis ſunt inſtrumenta (ut animalia prædicta) ſive quòd *averi*, i. bonorum ſunt partes.

Averum enim ſignificat bona, facultates, ſubſtantiam, ipſumque regium theſaurum: à Gall. *avoir*. Teſtament. Philip. Auguſti Reg. Fran. apud Rigordum ſub An. 1190. *Ballivis prohibemus ne aliquem hominem capiant, neque averum ſuum, quàm diu bonos fidei juſſores dare voluerit.* Et paulò poſt, cum præcepiſſet omnes redditus ſuos, ſervitia, & obventiones quotannis Pariſiis adferri, ſubnectit, *In receptionibus averi noſtri, Adam clericus noſter præſens erit, & eas ſcribet, & ſinguli habeant ſingulas claves de ſingulis archis in quibus reponetur averum noſtrum in templo, & templum unum. De iſto avero tamen nobis mittetur quantum litteris noſtris mandabimus.* Infrà iterum non ſemel.

¶ *Avia.*] Antiqq. Alaman. Char. 17. *Ad Monaſterium S. Galli dedi in præfato loco quatuor in juchos, & unam vineam in avia.* Ubi Goldaſt. *Avia fort. avua.* Mihi æquè incognitum.

¶ *Aviaticus.*] *Nepos.* Vide Abiaticus.

¶ *Aviſare, Aviſamentum.*] Gravamina Germ. contra Romanam Curiam. R. Ger. 69. 2. pa. 175. & 176.

¶ *Avius.*] Sæpè pro *avus.*

¶ *Aula.*] Pro Curia Baronis vel Manerii. Sic aliquando vidimus in nonnullis rotulis ævi Ed. 1. viz. *Aula ibidem tenta tali die, &c.*

¶ *Aureus.*] Idem quod ſolidus aureus. V. hæc.

¶ *De auriflamba Francorum.*

¶ *Auriflamba*, & *Auriflammeum.*] Gallicè, *l'oriflambe* ; Sacrum apud Francos vexillum, S. Dionyſii aliàs appellatum, quòd in ejus Eccleſia religioſè cuſtodiebatur. Hoc Francorum Reges (ex antiqua conſuetudine) ab altari B. Dionyſii ſolenni humilitate, jejuniis, & lachrimis impetratum, tutelæ ſymbolum deportabant in hoſtem, & in prima acie, à præſtantiſſimo quopiam deferendum, collocabant. *Quod* (ut addit Rigordus in Geſt. Phil. Aug.) *videntes adverſarii & cognoſcentes, teriti multoties terga dedere.* Forma ejus & nominis rationem, ſic deſcripſit Brito Armoricanus, Philippidos lib. 11.

S.owus *hoc vexillum* Oiliflame *ridicule vocat. V. An.* 1346. *pag.* 379.

At Regi ſatis eſt, tenues criſpare per auras
Vexillum ſimplex, cendato ſimplice textum,
Splendoris rubei, lethania qualiter uti
Eccleſiana ſolet, certis ex more diebus. [*men,*
Quod cum Flamma *habeat vulgariter*, aurea *no-*
Omnibus in bellis habet omnia ſigna præire.
Quod Regi præſtare ſolet Dionyſius Abbas,
Ad bellum quotiens ſumptis proficiſcitur armis.

Auriflambæ geſtatio, tanto (olim aliquando) in honore fuit, ut ad capeſcendam eam Arnoldus de Eudevehan, Mareſchalſia Franciæ ſe exuit, ſub Carolo 5 Rege (qui obiit An. 1380.) nec poſt ejus imperium ſemel hactenus in aciem prodiit, ut Tillettus aſſerit *en Recueil des roys de France, part.* 1.

Hujus autem vexilli meminit Curopalates in Officiis Conſtantinopp. ut quod Imperatori tantùm præferri ſoleret, nec in Caſtris viſum eo abſente. Quod verò φλάμπȣρον vocat, Gloſſarius mallet φλάμμȣρον legi, q. dictum pro flammeo aureo.

¶ *Aurifriſia, Auriphrigia, Aurifrigia.*] *Fimbriæ aureæ.* Mat. Par. in Hen. 3. ſub An. Dom. 1246. *Eiſdemque diebus, dominus papa videns in aliquorum Anglicorum ornamentis eccleſiaſticis, utpote in capis choralibus & infulis, aurifriſia concupiſcibilia, interrogavit, ubinam facta fuiſſent. Cui reſponſum eſt, in Anglia. At ipſe : Verè hortus noſter delitiarum eſt Anglia. Verè puteus inexhauſtus eſt, & ubi multa abundant, de multis multa poſſunt extorqueri. Unde -- literas ſuas bullatas ſacras miſit ad omnes fere Ciſtercienſienſis Ordinis Abbates in Anglia commorantes ; quorum &c. ut ipſi aurifriſia, ac ſi pro nihilo poſſent adquirere, mittere non deferrent prælecta, ad planetas & capas ſuas chorales adornandas.* Conrad. Epiſc. Chron. Mogunt. *Caſula violacea, latis & magnis aurifrigiis.* Inferiùs : Habebant peras *ex purpura, & auriphrigiis adornatas.* Superiùs : Caſulæ *duæ nigræ aurifrigiatæ. Et infulæ vel thiaræ xviii auriphrigiatæ.* Chron. Lauriſham. de Donis Hen. Abb. 45. *Cappæ, tres cum aurifrigiis, palla altaris cum aurifrigio, &c.* *Aurifrigiatus.*

¶ *Avortare.*] *Abortum edere.* LL. Wiſegoth. lib. 6. Tit. 3. cap. 6. *Si ancillam ſervus abortare fecerit, &c.* Simile ibid: cap. 2.

¶ *Avorſus, ſi.*] Abortus, vel aborſus, *b* ut ſolet in *u* tranſeunte. Sic Galli *avortment* dicunt, LL. Wiſegoth. lib. 6. Tit. 3. cap. 1. *Si quis mulieri prægnanti potionem ad avorſum aut pro necando infante dederit, occidatur.*

¶ *Auſe, Auſen.*] Privilegium quod Rex Ludovicus Craſſus attribuit Lutetiæ, nominatim appellat *Auſen* (ut mihi Author eſt Tilius in Comment. de reb. Gall. lib. 1.) *cœtum & ſocietatem quam extraneus adhibet in cauſa negotiationis.* Eſſe etiam refert decretum Parlamenti factum ſub tempus ut vocant Candeloſæ (hoç apud nos eſt Termino Candelariæ ſeu Hillarii) An. 1264. ſententiaq; ſecundum Cormelienſes lata, quo vocabulum *Auſen* exponitur *conventio & ſocietas magna, ex privilegio poſtulata, ad mercaturam terra marique faciendam* : unde (inquit) illud, *habere ſocietatem Francicam*, in proverbium abiit, ſicut etiam urbes ſuperioris Teutonicæ, noſtra memoria *Teutonicæ ſocietatis* ſunt atque nominantur. Item *en ſon Recuil des Roys de France, cap* 1. eaſdem has urbes Gallicè vocat *les villes de la Hauſe Teutonique* : *u* pro *n* (ſicut & mox hic infrà) ubique ut videtur ſubſtituens : nam vulgo *de la Hanſe* dicuntur non *Hauſe*, & Latinè *urbes Hanſaticæ.* Francos etiam hinc olim dici opinatur *Frankauſen* (& per ſyncopen *Franſen*) quaſi *conventum liberum* : aliis *Franciſiam* & *Frankitatem*, quæ vide. *Hanſaticæ urbes.*

Refert præterea è Jornande, Duces per quos victoriæ ſpoliaque comparata eſſent, à Gothis *Auſen* dictos eſſe, i. *ſemideos* & pluſquam homines : ſed locus (ſi alius non fuerit quàm nobis occurrit lib. de reb. Geticis cap. 13.) haud *Auſen* exhibet, at *Anſes*, viz. *Proceres ſuos, quaſi qui fortuna vincebant, non puros homines, ſed ſemideos*, i. *Anſes vocavere.* Vide *Hanſa* & *Franciſia.*

¶ *Auſturco.*] Equus generoſior. *Vocabular. ante* 100 *hinc annos impreſ.* Canterius, *ſonipes*, onager, *auſturco* (&) aſellus, quæ in apice interpretantur : **a Gelding, a Courſtee, a wild Aſſe, a genet of Spain, a young Aſs.** Vide Oſturco.

¶ *Authoritas.*] Pro *diplomate.* Vide *Auctoritas*, quod frequentiùs occurrit apud Caſſiodorum & alios.

¶ *Avurſa.*] LL. Baivvarior. Tit. 13. cap. 4. *Recipe animal quod læſiſti, quod nos avurſum vocamus.* Saxon a-ƿẏꞃꞅe, id eſt, pejus, deterius, Anglis hodie **worſe.**

¶ *De*

¶ De auxilio Domino feodali impenſo.

¶ ***Auxilium.***] Vox for. al. *adjutorium* & *ſubſidium*, *vulgo* **Ald**; eſt tributi genus quod apud nos vaſſallus domino præſtat, vel ad filium primogenitum Militem faciendum, vel ad filiam primogenitam ſemel maritandam. Et dicitur *auxilium rationabile*, quod moderatiùs ſit petendum, & ſecundum facultates vaſſallorum, ne nimis gravari videantur, aut *ſuum contenementum* (ut Glanvilli utar verbis) *amittere*. Non datur autem in matrimonium filii primogeniti, quia patri inde dos accedit: nec in beneficium prolis junioris, ne ſic omnis ſuccus vaſſallo excoquatur. Bract. lib. 2. Tract. 1. cap. 16. nu. 8. *Sunt etiam quædam conſuetudines, quæ ſervitia non dicuntur, nec concomitantia ſervitiorum, ſicut ſunt rationabilia auxilia ad filium primogenitum Militem faciendum, vel ad filiam primogenitam maritandam, quæ quidem auxilia ſiunt de gratia, & non de jure, & pro neceſſitate, & indigentia Domini capitalis, &c.* Item infra: *Et cum hujuſmodi auxilia dependeant ex gratia Tenentium, & non ad voluntatem Dominorum, nec ſunt feodalia ſed perſonalia, haberi debet reſpectus ad perſonam utriuſque, tam Domini quàm Tenentis; ut Domini neceſſitas, ſecundum quod major eſſet vel minor, relevium acciperet, & quòd Tenens gravamen non ſentiret, ſed quòd auxilium accipienti cederet ad commodum, & danti ad honorem.* Quod verò ex gratia primùm largiebatur, jure poſtea exigitur, & pro voluntate Dominorum, quàm citò penè filium aut filiam ſuſcepiſſent. Tandem igitur (Weſtm. 1. cap. 35. 3 E. 1.) cautum fuit in beneficium vaſſalli, ut *Auxilium* non peteretur ad filium Militem faciendum, ante ætatem 15 annorum: nec ad maritandam filiam, ſi non ſeptennis eſſet; nec tunc quidem, plus quàm 20 ſol. de ſingulo feodo militari, tantundemq; è ſingulis 20 libratis terræ colonicæ, quam Soccagium vocant.

Lib. 9. cap. 8.

Conſtat autem Henric. tertium *Auxilium* cepiſſe ad maritandam ſororem ſuam, ſcil. Iſabellam, Frederico 2 Imp. & 2. marcas ideo exegiſſe de ſingula caruca, ſeu hyda terræ: cum Henr. 1. filiam ſuam Imperatori etiam deſpondens, tres tantùm ſolidos ex hyda collegiſſet. Mat. Par. in Ann. Dom. 1109. & 1235.

Certè exteros video non ſolùm *auxilia* ſeu *adjutoria* (ut vocant) ad collocandas ſorores in matrimonium accepiſſe, ſed ad fratres etiam juniores Milites faciendos: terræ interdum emendæ gratiâ pro ſervitio Regis vel exercitus ſui: & (quod omnium juſtiſſimum eſt) ad perſonam Domini in militia Principis capti, redimendam. Licita erant hæc omnia apud Siculos & Neapolitanos, ipſis Conſtitutionibus Regis Willielmi, & Freder. Imp. (cùm alia multa quæ ad voluntatem Dominorum exigebantur ſublata eſſent) ut ibidem liquet lib. 3. Titt. 18. & 19. Prælatis inſuper Eccleſiaſticis illic conceſſum eſt, ut *ad utoria* peterent conſecrationis ſuæ gratiâ; ad Concilium à Papa vocati; & cum eſſent in ſervitio Principis, vel exercitus ſui; vel hoſpitium ei præſtarent, aut corrodium.

Normanni item (præter *auxilium* ad filium primogenitum Militem faciendum, filiam primogenitam maritandam, & ad captivum Dominum redimendum) *auxilium* etiam ad relevandum feodum ſuſcipiebant: quod & noſtratibus fuiſſe in uſu Glanvilli ſeculo, ipſe indicat lib. 9. cap. 8. *Auxilium ad elevandum feodum.*

Reverà, *auxilium* olim exigebant ex quavis occaſione. Antiquum enim morem, noſtro ævo in Hibernia vidimus ſuperſtitem. Proceres nempe indigenæ, ſi vel iter ingreſſi eſſent, vel hoſpitio aliquem inſigniori excepiſſent, ſumptum omnem à vaſſallis protinus extorquerent: atque hoc **a Cutting** vocant, juxta Gallicum *tallagium*.

Auxilium etiam dicitur id quod *Subſidium* vocamus, & commune Regni *tallagium*. Statut. de tallagio non concedendo, 51. H. 3. *Nullum tallagium vel auxilium per nos vel hæredes noſtros in Regno noſtro ponatur ſeu levetur ſine voluntate & aſſenſu Archiepiſcoporum, &c.* Habet & alias in Jure noſtro ſignificationes, quas forenſibus mitto.

Tabulis autem privilegiariis aliàs reſcinditur *Auxilium*, aliàs minuitur. Vicani de Creſpy in Gallia, per Areſtum Curiæ Parlamenti Ann. 1285. pronuntiantur *exempti ab Auxilio Militiæ Domini Regis*. Et vicani de Coulteſhull in Comit. Norfol. per Chartam Regis Hen. 3. (quam mihi & ſociis meis ad *Auxilium* pro *Militia* Henrici Principis delegatis, exhibuere) immunes ab eodem declarantur, ſolutione xx ſolidd. ſi in villa ſua petiti fuerint. At viget ergò (ſi liceat notare) hæc ipſa Conſuetudo, apud Reges Galliæ, quamvis ſunt qui aſſerunt omnes filios Regum Galliæ, etiam è ſacro fonte, *Milites* emergere. *Chopp. Doma. Fran. lib. 3. tit. 26.*

¶ ***Awardum***, *di.* al. ***Awarda***, *æ.*] Propriè eſt Judicium ejus qui nec à lege nec à Judice datur ad dirimendam litem, ſed ab ipſis litigantibus eligitur. Dictum, quòd ad obſervandum ſeu cuſtodiendum, partibus imponitur: Ab Anglo-Normannico *agard*, Gal. *agarder*, id eſt, *ad cuſtodiendum*, *obſervandum*, *tenendum*; *g* ut crebrò ſolet in *w* tranſeunte. Hoc ſenſu notiſſimum.

Occurrit aliàs pro reſponſo, vel ſententia Juratorum. Ordinatio Mariſci Romeneienſis, p. 69. *Quilibet prædictorum 24 juratorum jurabit quòd cum ſociis ſuis juratis, verè judicia & awarda faciat, non parcendo alicui diviti aut pauperi, tam in diſtructionibus faciendis quàm in Walliis, &c.* Et poſt pa. 72. *Et quòd liberabit ſucceſſori ſuo tam Chartas Regum &c. quàm rotulos judiciorum, conſiderationum & awardarum per prædictos 24 juratores, cum omni proceſſu — tempore ſuo habito.*

¶ *Azymitæ.*] Nomen quod Græci per ludibrium Romanis imponebant, undecimo poſt Chriſtum ſeculo. Quaſi *azymorum cultores*; quòd in Cœna Domini, *azymis* panibus utebantur, non fermentatis. Epiſt. Leonis Papæ ad Michaelem Conſtantinop. Patriarch. cap. 20. Concil. tom. 3. *Quapropter, à tanta amentia jam reſipiſcite, & Latinos verè Catholicos, atque maximi Petri familiares diſcipulos, inſtitutionis ejus devotiores ſectatores, ceſſate ſubſannando Azymitas vocare.* Sigebertus in An. Dom. 1054. *Latinos* (Græci) *vocabant Azymitas, & eos nimis perſequentes, eorum Eccleſias claudebant; de fermentato ſacrificabant.*

B*Abinger.*] Naviculæ genus. Conſtitt. antiqq. Admiral. Art. 3. --- *taunts des nieſes, barges, babingers, & dautres vaiſſeaux de guerre.*

¶ *De Bacalariis.*

¶ *Bacalarius, Bacularius,* & *Bachilarius.*] Qui expleto tyrocinio, in aliqua facultate, proximum limen obtinet. In Academiis notiſſimus. Gallis *Bachelier*, & ſic Anglis *i* abjecto, Variæ ſunt doctorum opiniones de origine vocabuli, probatior autem videtur illa Rhenani, qui *Bacalarios* à bacillo dictos aſſerit, quòd *primi ſtudii authoritatem, quæ per exhibitionem baculi concedebatur, jam conſequuti eſſent.* Certè antiquè ſcriptum reperio (nec ſemel) aliàs *Bacularius*, aliàs *Bachilarius*, quaſi *Bacillarius*; & priſci moris fuit, poſſeſſiones, libertatem, munera, dignitates (ipſumq; aliquando Regnum) porrectâ haſtâ conferre, vel loco ejus, feſtucâ, virgâ, baculo, bacillo: ut ſuprà videas in vocab. *Atturnatus*, & copioſè infrà in *Feſtuca.* Hinc & illa emanavit quæ apud nos hodie ſuperſtat admittendi formula, in Curiis Baronum, ubi omnia penè inter dominum & vaſſallos (quos *Tenentes* inde *per virgam* appellamus) traditione baculi peraguntur. Veruntamen graviter non affirmabo hanc eſſe genuinam vocis originem, nam in gradibus Scholaſticis exhibendis, nondum reperio baculi miniſterium: ni ad rem fore dixeris, quòd initiati in Artibus, ſub conductu argenteæ vel deauratæ virgæ, à Præcone Academiæ exhibentur. Hi in togata militia.

Bachalarii Milites.

In Caſtrenſi etiam *Bacalarii* dicebantur (vulgò **knights bachelers**) qui peracto fortiter Tyrocinio, virtutis ſymbolum, hoc eſt, cingulum militare, vel aurata calcaria, accipiebant. Claſſes enim in militia (quoad honorem) erant Tyronum Bacalariorum, & vexillatorum, de quibus infrà in Militibus.

Bachalarii armorum.

Erant præterea, Amigeri ſeu Scutarii *Bachalarii* (alias *Bachalarii armorum* nuncupati, ut ſic innoteſcerent, à litterarum *Bachalariis.*) Horum denos olim in clientela cujuſlibet exigebant, qui Banerettus fuerat conſtituendus. Vide *Banerettus.*

Bacalarii Prætoriani Londonienſes.

Sic in Ordinibus Tribus Prætoriæ Londonienſis (hoc eſt, **in the Lord Maiors Company**) *Bachilarii* appellantur, qui emenſo (quod vocant) *Apprentiſagio*, ſibique rem facientes, in miniſterium Prætoris evocantur.

Bacalarius pro cœlibe.

Bacalarios item nuncupamus qui egreſſi ex ephebis matrimonium non contraxerunt: immò cœlibes quamtumvis grandævos.

Quod verò *Bacalarii* dicerentur à *bacca laurea*, ac ſi eo inſigni aliquando fuiſſent ſpectabiles; vel *Bacalarii, q. Battalarii*, quòd inſtar noti jam militis, ſtationem in *batalia*, i. in acie obtinuiſſent; vel *Bacalarii* à *Buccellariis*, quòd probatioribus militibus buccellas olim & cibaria ſubminiſtraſſent; inter eruditorum nævos colloco. *Buccellarios* tamen Græcis βουκελλάριοι, agnoſco fuiſſe celebre genus equitum ſub Magiſtro militum in Oriente, de quibus vide quid notat Pancirolus in ſuis ad Notit. Imper. Orient. Comment. c. 47.

Buccellarii.

Bacalarii latior ſignificatio.

In antiqq. autem Conſtitutionibus Admiralitatis, reperitur vox *Bacheler* de ipſo Admiralio dicta: & veluti omnes dignitates infrà Baronis comprehendens, viz. Art. 4. *Quant le Admiral chivach pur aſſembler aſcune Navire, &c. ſi il ſoit Bacheler, il prendra le jour de guages iiii s. deſterlinges. Et ſi il ſoit Count ou Baron, il prendra guages ſelonque l'aſſerance de ſon eſtat & degree.* Et Art. 7. *Si l'Admiral ſoit Bacheler, il prendra le jour pur luy meſme ſur la meer iiii s. &c. Et ſi ſoit Baron, il prendra le jour vi s. viii d. Et ſil ſoit Count, il prendra le jour xiii s. iiii d.* Rectiùs fortè intelligatur de equite, ſed plurimi deprehenduntur *Admiralii* qui nec Baronis dignitatem, nec Equeſtria ſymbola aſſequuti ſunt: vocemq; apud Gallos latiùs diffundi animadverto.

¶ *Bacauda*, vel *Bagauda.*] Utrumq; vocabulum mihi ſuggerit Lydius, quem ſuis verbis audi. *Bacauda* (inquit) vel *Bagauda* latro eſt Gallis, à temporibus Diocleſiani, non autem retrò. Neque ſolùm *bacaudæ* latrones dicti, ſed *bacauda* latrocinium, tumultus popularis, motus agreſtium, ſeditio. Proſper in Chronico: *Eudoxius arte Medicus, pravi, ſed exercitati ingenii, in bagauda id temporis mota* dela-

delatus , ad Chunnos confugit. Infrà, *Omnia pene Galliarum ſervitia in Bagaudiam conſpiravere* : Salvianus lib. 5. *Quibus enim aliis rebus Bagaudæ facti ſunt, niſi inquitatibus noſtris?* Conſtantinopolitani, ut me docuit Clariſſimus p. m. Scaliger (ſua adhuc ſunt verba) vocabant *Bagaudam* ipſam μȣλτόν, corrupto nomine Latino *tumultus*, ut videtur. *Bacaudæ* in veteri inſcriptione dicuntur *Baquates*.

Baquates.

D. M.
MEMORIS
FILI
ARRETI CHANARTÆ
PRINCIPIS GENTIVM
BAQVATIVM.
QVI VIXIT
ANN. XVI.

¶ *Bacberend.*] Latro manifeſtus eſt, latrocinium deferens à tergo : **back** *torgum*; **berend** *ferens*, ſeu *bajulans*. *Tergoferus*. Bract. lib. 3. Tract. 2. cap. 32. num 2. *Furtum verò manifeſtum eſt, ubi latro deprehenſus eſt ſeyſitus de aliquo latrocinio, ſcil.* **hondhabend**. *&* **backberend**. Idem cap. 8. num. 4. Eſt autem **hondhabend**, is qui in manu rem furatam habuerit ; **hond** enim manus eſt; **habend**, *habens*.

¶ *Bacchinon.*] V. mox infra *Baccile*.

¶ *Bacchraicha. pl.*] Teſtament. Leodebodi Abbatis condit. An. Dom. 623. apud Helgaldum Floriacenſ. *Argentum quod ad ipſum Monaſterium, &c. dono, per hujus texti vigorem inſerendum putavi, hoc eſt, bacchraica pura ſigillata tranſmarina penſantia pondo libras* x. *quorum unus habet in medio crucem auream.*

¶ *Baccile*, *Baccinum*, *Bacchinon.*] *Polubrum*, *pelvis* : à Gall. *baſſin.* Synod. Weſtm. An. Dom. 1125. - *non manutergia, non baccilia, & nihil omnino per violentiam, &c. exigatur.* Chron. Laureſhamenſ. de Henrico Abbate 40. *Laureſhamenſi verò Monaſterio, calicem deauratum, baccina duo argentea, thuribulum argenteum, &c.* dedit. Gregor. autem Turonenſ. etiam pateram intelligit per *bacchinon*, lib. 9. cap. 28. -- clypeum *ipſum cum duabus pateris ligneis quas vulgò Bacchinon vocant. eiſdemque ex gemmis fabricatis auro, in Hiſpaniam Regi mittat.*

¶ *Baco.*] *Trad. Fuld.* lib. 2. Trad. 179. Accepit (venditor) unum caballum, & unum pallium, & unum gladium & unum *baconem*.

¶ *Baculoſus Eccleſiaſticus.*] In LL. M. S. Hoeli Boni dicitur pro Epiſcopo, vel Abbate Epiſcopali functo juriſdictone: utpote qui baculo paſtorali inſignitur, quem eo ſeculo *cambocam* vocabant.

¶ *Baia.*] V. *Hieron.* To. 2. pà. 78. Et ſuper *Ezehiel.* cap. 8. vel 9. Item *Meur.* βxία.

¶ *Bailus*, *Baila*, *Bailivia*, *Bailum.*] *Bailus*, Diœcetes : idem quod *Bajulus*, & *Balivus*, quæ vide. Frequentiùs autem occurrit pro Venetorum Legato in re mercatoria, apud Imp. Conſtantinopolitanum, & alibi. Platina in Gregor. xi. *Nam dum Famaguſtæ coronationis ſuæ pompam duceret*, Rex Perinus, *adeſſetque Genuenſis & Venetus Bailus (ita enem appellant mercatorum Prætores) velletque uterque ad dextram Regis incedere, tantus repentè tumultus exortus eſt, ut Genuenſes cæſi, &c.* Reperitur, & inter Catelanos. Phranzes Chron. lib. 3. cap. 1. apud Meurſ. *De Catelanis Bailo Petro Juliano, pars quæ dicitur Bucoleontis, uſq; ad Conteſcalium, tuenda datur.*

Baila, *& Bailium.* Tutela, cuſtodia, patrocinium : vulgari noſtro **bail**. Anonymus de inveſtit. Epiſc. Regni Teuton. *In teſtamento relictus ſub baila ſeu tutela Urbani* IV. *& Manfredi Principis Tarentinenſis.* Et mox, *Sed ipſe Papa & Princeps , dictam bailam & tutelam minus fideliter geſſere.* Vide Ballium.

Bailivia, *& Bailium.* Munus, poteſtas *Baili*, etiam diœceſis ejus, ſeu locus juriſdictionis. Gall. *Baillage.* Hiſt. de Bretaing li. 4. cap. 15. *Judicavimus* (Pares Franciæ) *quod Petrus quondam Comes Britanniæ , propter ea quæ Domino Regi foriſfecerat , &c. Bailium Britanniæ, per juſticiam amiſit.*

¶ *Bainbergæ.*] Munimenta tibialia à Saxon. banbeorȝaſ, i. ocreæ, cothurni. **Bain** enim & **ban** ſignificant *os*, per tranſlationem *crus* vel *tibiam* ; (unde *tibiale* militis, Germ. **beingwand** dicitur) Sax. beorȝaſ *munimina*, *defenſiones*, à beorgan *defendere*. Lex Ripuar. cap. 36. §. 11. *Bainbergas bonas pro vi. ſol. tribuat.* Ibi Lindenbr. Gloſſar. Latino. Theotiſc. *Ocreæ, arma crurum* **Ferberge**. Eadem origine *Hasbergæ* de quo infrà.

¶ *Bajulus*, *Magnus Bajulus*, *Bajulus Regni*, *Bajulatio.*] *Bajulus* Græcis recentioribus βαίȣλος & μπαίȣλος, *Tutor*, *curator*, *nutricius*. Italis *balio*, atque inde *bajulus* ut quibuſdam placet. Mihi autem contra, *balio* (& *balia* pro nutrice) à *bajulo* potiùs, atque hoc à *bajulando* ; ni maluerim ἀπὸ τȣ͂ βάλλειν, ut ſuprà *bailus*, infrà, *balius* & *balivus*. Reperiri enim videtur *Bajulus* inter Magiſtratus Imperii, cùm ne adhuc à Barbaris conſtuprata eſſet lingua Romana, vulgariſvè Italica (licet in procinctu ſtaret) introducta. Refert ſaltem Cedrenus (ſi ævi vocabulum antiquiori non tribuerit) Theodoſium junior. Imp. etiam Conſtantinopoli agentem, non in Italia, *Antiochum quendam*, *Præpoſitum*, *Patricium*, καὶ τὸν βαίȣλον αὐτȣ͂ *conſtituiſſe.* Hic idem Poſtea ὁ μέγαλος βαίȣλος; i. *Magnus Bajulus* dictus eſt, atq; inde apud Italos, *Bajulus Regni* ; quem nos *Protectorem* appellamus.

Mag-

Magni Bajuli meminit Curopalates in Offic. Aulæ Conſtantinopolit. ubi Junius in notis, inquit, *Bajulos recentiores Græci vocant* παιδονόμȣς, *qui puerorum curam gerunt. Bajulus itaque magnus eſt, qui Imperatorem infantem quaſi geſtavit ulnis, educavitque, & inde inſtituit à pueritia ipſius; ſynecdochicè ſumpta appellatione à prima illa cura quæ ad infantes adhiberi ſolet.* Item Moſchopulus: παιδαγωγὸς ἢ παιδοτρίβης, ὁ λεγόμενος βαΐȣλος, i. *Pædagogus, & qui pueros inſtruit in exercitatione corporum ſuorum, bajulus appellatur.* Vita Ludovici pii Carol. Mag. filii ab Authore coætaneo. *Carolus Rex filium ſuum Ludovicum Regem, regnaturum in Aquitannia miſit, præponens illi bajulum Arnoldum, alioſque miniſtros, ordinabiliter, decenterque conſtituens tutelæ puerili congruos.* Flodoardus Hiſt. Eccl. Rhem. lib. 3. cap. 24. Ut Carolus *unum ex his Regulis ſibi adoptet in filium & ſub manu boni & ſtrenui bajuli, ad hoc eum nutriri faciat.* Fuſiùs docet Hincmarus, quales *bajuli* præponendi ſunt Regum filiis, Epiſt. 2. capp. 2. & ſeqq.

Transfertur *Bajulus* ad plures Officiarios, apud Italos, ut *Baillivus* apud Gallos. Sic crebrò occurrit, LL. Freder. Imp. Neopolitt. *Juſticiarii, Camerarii & noſtri Regni bajuli.* Et lib. 1. Tit. 47. §. 1. -- *definire cauſas,*

Bajuli gabellati

quas inter bajulos gabellatos ſuæ juriſdictioni ſubjectos, oriri ſæpè contigit. Eſt autem *gabellum* vectigal, de quo infrà.

Bajuli dominorum.

Et lib. 3. Tit. 10. -- *excipimus bajulos Dominorum qui res ipſas adminiſtrandas ſuſceperint.*

Bajulus monitor.

Sic *bajulus* pro officiali monitorio. Lupus Abb. Epiſt. 54. al. 64. ad Carolum Regem: *Non ergo admittentur à nobis monitores, quos bajulos vulgus appellat, ne gloriam veſtram inter ſe ipſi partiantur.* Meminit Ammian. Marcellinus lib. 14. Sect. 6. *Præcentoris*

Bajulorum præcentor.

Bajulorum, quod nihil huc ſpectare cenſeo. Vide *Balivos*, & *Baius*.

Bajulatio, munus bajuli. Nos *bailiviam* dicimus, Gall. *Bailliag.* Conſtitt. Neapol. lib. 1. Tit. 56. *Quidam bajuli noſtri uſq; adeo ſuæ bajulationis extendunt officium, &c.* Ibid. Tit. 61. *Locorum bajuli, qui -- in extalium bajulationem recipiuntur, civiles cauſas omnes, reales videlicet & perſonales quæ ſup r feudis & rebus feudalibus minime moveantur, ad juriſdictionem ſuam noverint pertinere.*

¶ ***Bakhaver.***] Rot. reddituali Conſuetudin. & aliorum ſervorum de *Greſſenhale.* Item dant faldagium. Item faciunt i. *bakhaver* & portabunt aquam ad braciandum.

¶ ***Baladrum.***] V. Volgrenum.

¶ ***Balare, Balatio:*** & l duplici ***Ballare, Ballator, Ballatrix, Ballatio.*** Item ***Baliſteum, & Ballus.***] *Ballare*, Saltare, tripudiare, pedibus plaudere, choreas ducere, laſcivire. Ital. *ballare*, Gall. *baller*, ſed omnia à Græco βαλλίζειν, hæc eadem ſignificante. Reperitur autem vocabulum apud Græcos, & Patres Orientales, diu antequàm ad Gallos deveniſſet Imperium. Utpote quod in Athenæi lib. κ ex Saphrone citatur, & in Cyrillo aſcript. Lexic. βαλλίζω, *ballo.* Item in Synodo Laodicen. circa An. Dom. 368. Can. 53. ȣ̓ δεῖ χριστιανȣ̀ς εἰς γάμȣς ἐρχομένȣς βαλλίζεσθαι, ἢ ὀρχεῖσθαι, &c. Ad hoc in Cõmentariis Zonoras, βαλλίζειν δέ ἐστι, τὸ κύμβαλα κτυπεῖν, καὶ πρὸς τὸν ἐκείνων ἦχον ὀρχεῖσθαι, i. *Ballare* eſt, cymbalum ſonare, & juxta ſonum ejus ſaltare. Unde in Synod. Roman. ſub Lothario & Ludovico, cap. 35. *Sacerdotes admoneant viros & mulieres qui feſtis diebus ad Eccleſias conveniunt, ne balando & turpia verba decantando choros teneant & ducant.* Multò antiquior Auguſtinus, canonem Laodicenum ſequutus in Serm. de Tempore 205. *Miſeri* (inquit) *homines, qui balationes & ſaltationes, ante ipſas baſilicas Sanctorum exercere nec metuunt nec erubeſcunt.* Et Capitular. Carol. & Ludov. lib. 6. Can. 193. *Illas vero balationes & ſaltationes, canticaque turpia ac luxurioſa, & illa luſa diabolica non faciat, nec in plateis nec in domibus.* Rubr. Capitulo, 3. Conc. *Toletan.* An. 589. cap. 23. Ut in Sanctorum nataliciis *ballimathiæ* perhibeantur. *Alia Editio*, Quod Vallemantiæ, & turpes cantici prohibendi ſunt à Sanctorum ſolennitatibus. *Bin.* pa. 279. Canon ſic. Exterminanda omnino eſt irreligioſa conſuetudo quod vulgus per Sanctorum ſolennitates agere conſuevit, ut populi qui debent officia divina attendere, ſaltationibus, & turpibus invigilant canticis &c.

Reperitur & *baliſteum* apud Flav. Vopiſcum in Aureliano Sect. 2. pro cantilena -- *adeo* (inquit) *ut etiam baliſtea pueri & ſaltatiunculas in Aurelianum tales componerent, quibus diebus feſtis militariter ſalutarent*, viz. *Mille, mille, mille, &c.* cantilenam referens. Hinc vocabulum noſtrum **ballet**, ſed fortè per Gall. *Balad.*

Reperitur item *ballus* ſeu *ballum* pro ſaltatione, à Gall. *bal.* Ital. *ballo.* Michael Scotus Phyſiognom. apud Meurſ. cap. 6. *In hoc loco ſuæ ſedis facile cadit, ſive per ſaltum, ſive per ballum.*

¶ ***Balatro*** vel ***Baratro.***] *Nequam* (inquit Lydius ex M. Goldaſto) & adjungit, *Sic balationes*, nequitiæ. Huc etiam citat loca è Synodo Romana & Capitul. Caroli (quæ jam ſuprà poſuimus) ac ſi *balatro* à *balando* diceretur; quod non inficior. Vide ſupra *Balare*, infra *Barator.* Accepit *Henr.* tertius Imperator &c. *Pictaviæ* &c. ac *Aquitaniæ* Ducis, ſororem *Gulielmi Agnetem* in uxorem. Cumq; ex more regio, nuptias *Ingenheim* celebraret, omne *balatronum* & hiſtrionum Collegium, quod (ut aſſolet) eo confluxerat, vacuum abire permiſit. *Preuves de l'Hiſt. des Comtes de Poictou &c. p.* 336.

¶ ***Baliſteum,*** al. ***Balliſteum.***] Pro *Cantilena.* Vide penultimè ſuprà *Balare.*

¶ ***Baldicum, Baldichinum, Baldekinum.***] Pannus auro rigidus, plumatoque o-

pere

opere intertextus. Urſtitius autem ad Tom. 1. Germ. Hiſtor. *Ba'dicum, aulæum pretioſum Paganaci operis* : & Promptorium Lanneñſ. M. S. An. 1460. **Baudekyn, cloth of ſilk**, *oloſericus* : quod etiam ex antiquiori deſcripſit gloſſario. Chron. Colmarienſe in An. Dom. 1276. Filiolus Regis ſanitati reſtitutus, *juſſerat veſtes pauperibus elargiri, & baldicum cuidam Eccleſiæ.* Et infrà, *Feretrum coopertum fuit baldichino, quod Eccleſiæ reliquerunt.* Mat. Paris in Hen. 3. *Rex veſte deaurata facta de pretioſiſſimo baldekino, & coronula aurea quæ vulgariter garlanda dicitur, redimitus.*

¶ *Baleuca*, & *Baleuga.*] Ambitus definitus circa Monaſterium &c. vel à Sax. beleucan *cingere, concludere*: vel corruptè pro *Banleuca*, quod vide.

¶ *Baletoferus.*] Teſtament. S. Remigii apud Flodoardum Hiſt. Remenſ. lib. 1. *Aliis pauperibus tribus, ubi fratres quotidie pedes lavare debent, quibus etiam balatoferum, quod dicitur xenodochium, ad hoc miniſterium ſtatui, ſolidus unus dabitur.*

¶ *Balius, Balia, Balium.*] Ab Ital. *balio*, q. *commiſſarius*, à Græc. βάλλειν ſeu βάλλειν, *committere*; unde & *ballium* cum l duplici. Vox prior, *Tutor, Nutricius, Gardianus.* Secunda, *Nutrix.* Tertia, *cuſtodia, tutela, educatio*: Gallis *gardia*, noſtratibus *Warda.* Conſtitut. Neapol. lib. 2. Tit. 7. *Pupilli qui protectione balii indigere noſcantur, ipſorum balium cum adminiſtratione bonorum eis contingentium, curia noſtra ſuſcipiat.* Et lib. 3. Tit. 27. *Si quando balium impuberorum maſculorum, ſeu fœminarum gerendum alicui ſerenitas noſtra conceſſerit, hi qui balinm geſſerint pupillorum, poſtquam balium pubertate ſuperveniente, dimiſerint, de adminiſtratione balii, reddere debeant rationem &c. -- prava conſuetudine quæ hactenus balios à ratiociniis eximebat, impoſterum quieſcente.* Vide *Ballium* infrà.

Balia etiam idem eſt quod *balliva* & *balivatus*, viz. territorium ſeu munus Vicecomitis vel *Balivi*, ut mox infrà in eo vocabulo. Nos enim **Baile** dicimus pro Villico, & rei alienæ curatore.

¶ *Baliſteum.*] Vide *Balare.*

¶ *Ballum.*] Vide Forterefeia.

¶ *Baltha.*] Gothicum. *Audax.* Otto Friſingenſ. Chro. lib. 4. cap. Alaricus Rex, *qui lingua eorum ex genere Balthorum, ſecundæ poſt Amalos, Baltha, id eſt audax vocabatur.* Saxonib. **bald**, nobis hodie **bould**.

¶ *De Ballivis apud Gallos & Megalo Britannos.*

¶ *Balivus, Balia, Balivia, Baliva, Balivatus.*] Veteribus omnia per l. duplex. *Baillius* ſeu *Ballivus* dicitur qui rebus alienis curandis deputatur; ſive in provincia, ſive in urbibus, ſive in caſtellis, villis, dominiis, re familiari, &c. Gallis *Baillivus*, vernaculè *baillif*, & *bailli*; à *bailler*, tradere, committere, quaſi *Commiſſarius.* Græcè βαλεῖν & βαλλεῖν, ac ſi huc ſpectaret, quod legitur Mat. 25. 27. ἔδει οὖν σε βαλεῖν τὸ ἀργύριόν μου τοῖς τραπεζίταις, *&c.* In Scotorum Regia Majeſt. occurrit plerunque pro *Judice*: ut ad ejuſdem lib. 2. cap. 4. notat Skænæus. Cui nec malè quadrat quod in Brevi Regum Angliæ apud Bract. lib. 3. tract. 2. cap. 33. poni videtur pro quocunque Miniſtro Regis de latrocinio cognoſcente.

Gallis perinde dicitur *juſticiam* ſignificare; nec tantum ſimplicem, ſed quam *tutelarem* vocant, juxta id Boutelerii, & Loyſæi: *Baillie eſt un vieil mot Francois, qui ſignifie protection.* Gardianus. Magis latinè, *Ballivus* dicitur *Præpoſitus* quod vide. Apud Gallos ſplendidus Magiſtratus eſt. Apud nos honeſtioris ſæpè notæ, ſed plerunque miniſter infimus.

Baillivus Provincialis Gallis dicitur, qui in Provincia, Satrapia, Comitatu (inſtar Juſticiariorum noſtrorum ad Aſſiſas) Judicia exercet, de arduis cognoſcit, pacem curat, populi partes velut Tribunus tuetur. Militem etiam evocat, luſtrat, educit, aliiſque poteſtatis ſpeciebus inſignitur. Inſtitutos ferunt hujuſmodi *baillivos*, à Ducibus & Comitibus infrà ſuas Provincias & territoria, cùm olim ipſas Provincias, & dignitates, hæreditariè poſſidendas adepti eſſent, hoc eſt, ſub exordio Capetorum Regni. Ducum ideo & Comitum vice, munus obeunt, ipſorumq; præſunt *Aſſiſis* (quas olim *Malla* vocabant) non ut Regis Juſticiarii, ſed ut Magnatum illorum Vicarii. Ex quo, mihi iidem eſſe videntur, qui Saxonibus noſtris, Aldermanni Comitatuum, ſeu *Grevi* vel *Gravii*, poſtea *vicecomites* appellati, de quibus mox infrà.

Baillivi Franciæ. Cum autem quatuor iſtarum Provinciarum, antiquiſſimè coaluiſſent in Regnum Franciæ, *viz. de Vermendoys, de Sens, de Maſcon, & de S. Pierre le Mouſtier*, ipſorum Præpoſiti, *Baillivi Franciæ* appellati ſunt: ad quos in cauſis Regiis provocare licet à Magnatum *ballivis*: dicunturq; ideo *Gardiens des droicts du Roy, & de la couronne.*

Sunt & qui *Baillivi Regii* nuncupantur: earum nempè Provinciarum Præpoſiti, quas Reges poſteri fiſco adſcripſerunt. Cæteri omnes *baillivi*, cum inferioris ſint nominis, inferioris item ſunt poteſtatis, pro ratione tamen territoriorum. Hæc de *Baillivis* Gallicis per tranſennam.

A Normannis ad nos pervenit vocabulum *Vox Anglis*
(*Ballivus*) reperiturq; cum primis in legibus *quandò.*
Edouardi Confeſſ. c. 35. non de novo magiſtratu, at de veteribus dictum. *Vicecomites, Aldermanni, & Præpoſiti Hundredorum & Wapentachiorum, & cæteri ballivi Domini Regis.* *Balivus ſeu*
Sed tamen & hoc, & alia plura ibidem voca- *Præpoſitus*
bula, eo ſeculo haud recepra apud nos cenſeo: *Hundredi.*
ipſaſque ideo leges à recentiore vel auctas, vel ad Normannicum idiotiſma redactas ſuſpicor.

Recte verò de illis omnibus enunciatur *Ballivus*, nam & ipſi illi, & cæteri quicunque quos extranei *Grafiones*, Saxones noſtri *Grevos*, *Grevios*, vernaculè Reves, & Latinè *Præpoſitos* appellabant, *Ballivi* poſtea nuncupati ſunt. Diœceſis etiam, ſeu juriſdictio Aldermannorum in Civitatibus & Burgis, Præpoſitorum in Hundredis & Wapentachiis, ibidem paulò ſuprà *Balliva* dicitur, quemadmodum & Vicecomitum hactenus, *balia*, *balliva*, *balivia*, & *balivatus*: ex quo ſatis perſpicuum eſt, hos omnes *Ballivorum* cenſeri appellatione. Qualem verò poteſtatem Vicecomes vel Præpoſitus Comitatus, ſub Comite gaudebat in Comitatu: talem pro juriſdictionis proportione, *Ballivus* ſeu Præpoſitus Hundredi olim gaviſus videtur ſub Domino Hundredi, in Hundredo, & *Ballivus* Wapentachii ſimiliter in Wapentachio, de quo plura in vocab. *Præpoſitus.*

Ballivus Francheſiæ, ſeu *Libertatis*, eſt qui in loco immuni, ſeu portione Comitatus, à poteſtate Vicecomitis ſubducta, partes Vicecomitis exequitur. Et ſunt hujuſmodi *Ballivi* eorum ſimiles qui apud Gallos, Baronum & Caſtellanorum appellantur *Baillivi*. Notare autem videtur *Francheſia*, Gallicum *Franciſiam*, quod vide.

Ballivi Burgorum, ſunt in Burgis ſuis, Prætoris inſtar: at ſub illo nomine, eos nuſquam reperio ante ſeculum Normannicum; deinceps, nunc Aldermannorum locum, nunc Grevi & Portgrevi obtinuiſſe. In hoc autem differunt ab Aldermannis & Grevis, quòd hi plerunque ſingulis burgis vel civitatibus, ſinguli præficerentur, *Ballivi* autem, bini, ut olim Londoniis, interdum quatuor, ut Norwici aliquando. Primos etiam Londoniarum *Ballivos*, alii *Vicecomites* appellarunt, qui apud nos multò ſpendidior magiſtratus eſt.

Ballivus Manerii, idem eſt qui aliàs *Ballivus* ſeu Præpoſitus Villæ. Quaſi Vicedominus, nam Domini loco omnia adminiſtrabant infrà Manerium, ſeu villam: tantáq; olim ejus erat celebritas, ut abſente Domino, Brevia aliquot Regia illi tanquam Domino, mandarentur.

Ballivus domeſticus, ſeu rei *familiaris*, idem eſt qui Latinis, *villicus*.

Ballivi { *Portuum, caſtellorum, rei alienæ, &c.* } Sunt præterea Quinque Portuum, foreſtarum, caſtellorum, aliorumque locorum *Ballivi*, & rei alienæ adminiſtrandæ perplures: quos longum eſſet ſigillatim enumerare. Præ omnibus autem, munere, & multitudine notiſſimi ſunt, infimi illi *Ballivi*, qui Vicecomitibus & *Ballivis* Francheſiarum, ſunt à mandatis. [*Balivi itinerantes.*] Horum autem eſt, deſideratos in Curias accerſere, partem ream citare, ſiſtere, apprehendere, in cuſtodiam deportare: mulctas & debita exigere, rem judicatam tranſigere, & hujuſmodi. Quæ ut faciant, alii undiq; diſcurrunt, & appellantur ideo *Ballivi errantes*, ſeu *itinerantes*; quales olim apud Romanos, *viatores*. Hoc illud hominum genus eſt, quod dum plebem per ſecula vexat & depeculatur, honeſtum *Ballivorum* nomen, turpi infamiâ perfundit; cum tamen ipſi non *Ballivi*, at *ſubballivi* potiùs ſint appellandi. [*Subballivi.*]

¶ *Ballare.*] Vide Balare.

¶ *Balliare, Ballium.*] *Balliare*, eſt rem alteri tradere vel committere: à Gall. *Bailler*. In Jure noſtro ſignificat tradere aliquem alicui è carcere, vel cuſtodia miniſtrorum Regis, ſub vadimonio reſtituendi ad diem & locum conſtitutos: ideóq; ipſa traditio *ballium* appellatur. Hujus legis antiquiſſimum habemus exemplum in Inæ LL. cap. 61. Differre autem aiunt Juriſconſulti *ballium* & *manucaptionem*, quòd manucaptione liberatus ſui ſit juris, uſque ad diem aſſignatam: qui verò in *ballium* traditur ſub fide juſſorum cuſtodia cenſetur: poſſéq; eos ante diem, reſtituere ipſum carceri ſi voluerint, & ſemet eximere è vadimonio. Quo ſenſu idem ſignificare apud nos videtur *ballium*, quod apud Gallos Italoſque, hoc eſt, *cuſtodiam*, *protectionem*, *tutelam*: ut è Boutellerio, & Loyſæo, ſuprà meminimus in voce *Balivus*.

Hinc *Ballium*, Italis *balium*, ad curam pupillorum transfertur, quod nos *Wardiam* dicimus. [*Ballium.*] Fridericus 2. Imp. ad Regem & Barones Galliæ, refert ſe *infantem adhuc à matre dimiſſum ſub ballio & tutela Innocentii Papæ* 3. Et in Conſtitt. Neapolit. lib. 3. Tit. 27. *Si quando* (inquit) *balium impuberum maſculorum aut fœminarum gerendum alicui Serenitas noſtra conceſſerit, hi qui balium geſſerint pupillorum, poſtquam balium pubertate ſupervenienté dimiſerint, de adminiſtratione balii reddere debeant rationem, &c. ita viz. quod -- deductis juſtis & moderatis expenſis, &c. reliqua pupillo integrè reddere teneantur.* Locum fuſiùs refero ut intelligas hujuſmodi pupillos, multo noſtratibus fœliciores.

¶ *Baltha.*] V. ſupra poſt *Baliſteum*, & huc deferto.

¶ *Ban.*] Et omnia inde enata, à Sax. *pan* pro *extenſo* & *expanſo*, videntur radicem ſumere: unde *pan*, *ban*, & ƿan (quibus alii d. adjiciunt in fine) pro vexillo; etiam *ban* pro agro, ut *expanſum* Gen. 1. 3. pro firmamento vel cœlo. A *ban* verò pro vexillo, veniunt *banda*, & *bandum*, quæ utiq; ad cœtum & vexillationem transferuntur. [*Banda, Bandum.*] Item *bannire* pro evocare ad *bandum* (i. vexillum) vel edicere: [*Bannire.*] unde & *bannum* pro edicto, Statuto. A *ban* autem pro agro, territoria, & agrorum extenſiones circa villas, earumq; circumſcriptiones & limites, *banna*, *bandas* & *bundas* vocabant: nos hodie **bonds** & **bounds**. Hinc ſpatium privilegio aliquo inſigne circa monaſterium vel ædes Nobilium, item *ban* & *bannum* dicebatur. Molendina etiam & furni publici, ſua habuere *banna*, infra quæ *ſectam* quam vocant molendini & furni, exigebant. A circumſcribendo verò & cingendo, *banda* præterea cingulum & vinculum ſignificat. Et *bannire*, *forisbannire* & hujuſmodi, crebrò occurrunt pro ejicere è *banno*, vel territorio; ſeu

Banniti. ſeu, edicto proſcribere, unde & *banniti*, proſcripti, & quaſi in *expanſum* miſſi. Sic Gallic.

Abandoner. *abandoner*, atq; inde *bando* & *bandon* pro

Bando. Bandon. libertate. Vide Latina ſingula ſuis locis.

¶ *Ban* ſeu *la Bane.*] Pro *Hutesio.* Vide *Hutesium.*

¶ *Bancus.*] Pro *tribunali.* Sub hoc nomine, duo apud nos notiſſima.

Bancus Regius, qui poſt Parlamentum, ſupremum eſt totius Regni Tribunal, utpotè quod de cauſis cognoſcit capitalibus, criminalibus, aliiſque quibuſcunq; ad Coronam, ſeu hoſpitium Regis pertinentibus. In eo præſidebat olim Capitalis Angliæ Juſticiarius, & interdum ipſe Rex: hodie verò, Capitalis (quem vocant) Juſticiarius *Banci Regii*, tribus vel quatuor aſſeſſoribus.

Bancus Communis, in quo tractantur placita communia, hoc eſt, lites civiles ex Jure inter ſubditos oriundæ: & præeſt ei (ſimiliter cum 3. vel 4. aſſeſſoribus) ſuus itemq; Capitalis Juſticiarius.

Pertinet autem jus *Banci*, propriè ad Regios Judices, & qui ſummam adminiſtrant juſtitiam. Infimarum enim curiarum, putà Baronum apud nos, & Hundredorum, *plano* (quod aiunt) *pede* cenſentur judicare, appellanturq; in Jure Civili *pedanei Judices*; Græcis χαμαιδικασταὶ, id eſt, *humi judicantes*: Gallis *Juges deſſous l'orme*, quòd prope ædes dominicas ſub ulmo ſolerent conſidere, vel ſub alia arbore. Sic (inter plures) Curia Hundredi de **Freebridge** in Norfolcia, etiam hodie ſub quercu de **Gey wood** convocatur, Hundredi judicia tractatura: juxta illud quod ex Querolo, antiqua comœdia, citat Loyſæus, *De robore ſententias dicunt.*

Majorum autem Judicum ſedes, apud Græcos βήματα vocantur; minorum βάθρα: Romanis verò, hæc, *ſubſellia*; illa, *ſellæ & tribunalia.* Sed & antiquiſſimi moris fuit, & Britannis noſtris recepti, è tribunalibus aggeſto ceſpite conſtructis, jus dicere: de quo alibi.

¶ *Banda, Bando, Bandum, Banderium, Bannerium, Bandophori, Bandereſii.*] *Banda*, Italicum; Gall. *Bande*, & *Bende*: Sodalitium, turma, cohors; præſertim militaris, à Saxonic. banð, i. *vinculum, ligamen*; quod merentes in eo milites, invicem colligantur, ut ſoldurii apud Cæſar. de Bel. Gal. lib. 3. Sic *liga*, Ital. *vinculum*, pro cœtu confœderatorum. Vel à *ban* pro *edicto*, Italis *bando*, quòd per edictum publicum evocati, in unum convolabant. De etymo, plura vide ſuprà in *Ban.* Priſci autem moris fuit, educto vexillo milites conſcribere: ſic Romani, pedites rubro, equites cæruleo, atq; hinc à cœtu ad vexillum ipſum delata eſt appellatio, quæ aliàs

Bandum de quo Suidas. βάνδον ὅτω καλοῦσιν οἱ ῥωμαῖοι τὸ σημεῖον τὸ ἐν πολέμω: & Procopius de Bello Vandal. lib. 2. Sect. 1. Beliſarius τὸ σημεῖον, ὃ δὴ βάνδον καλοῦσι ῥωμαῖοι ἰωάννη ἐπιτρέψας τῷ ἀρμενίῳ &c. *ſignum quod Romai bandum vocant, Johanni Armenio commiſit, & ſi fuerit occaſio jaculari mandavit.* Hoc inferiùs *ſignum Ducis* appellat, quod in media acie, ſpectatiſſimus quis ferebat, βανδοφόρος inde nuncupatus. Innuere autem videtur Procopius, *bandum* eo ſeculo dici, non de quolibet ſigno, at de primario: & alii in eandem ſententiam de *Labaro* intelligunt: ſed poſteri, de omni vexillo, novata aliquantulùm voce, viz. in — Bandifer.

Bannerium, juxta noſtrates, **Banner**, Ger. **Paner**. Author vitæ Ludov. Reg. filii Ludovici groſſi. *Illa die faciebat antegardam Gaufridus de Rancome, unus de nobilioribus Baronibus Provinciæ Pictavienſis, qui gerebat Regis baneriam, quam præcedebat (ut moris eſt) vexillum B. Dionyſii quod Galicè dicitur Oriflambe.* Albert. Argentinus in An. 1349. *Carolus Rex hoc audito ſtatim bannerium ſuum quod dicetur* **Sturmfahn**, *ſuper turrim Eccleſiæ Spirenſis conſtituit.* — Oppugnationis vexillum.

Bandæ etiam & *Bandones* dicuntur inſignia Papalia. Sic Concil. Papienſ. An. 1160. apud Radevic. lib. 2. cap. 67. *Deinde cum bandis, & aliis Papalibus inſignibus, Dominus Papa cum laudibus in Palatium deductus eſt.* Et in Epiſt. præſidentium Concil. ibid. cap. 70. ſimiliter. In Epiſt. verò Canonicorum &c. cap. 66. *Tunc Domini Cardinales, Clerus, Judices — Dominum electum ſignis bandonis præcedentibus, ad palatium uſque cum jocunditate perduxerunt, Romano more clamantes*, Papa Victore S. Pietro l'elegge. *Bandon* Gallis, libertas, indulgentia. *Bando* Italis, præconium.

Bandereſii. Platina in Gregor. 11. *Eo itaq; tempore quo Pontificatum iniit, Romæ Senator ſingulo ſemeſtri à Pontifice datus, jus populo dicebat. Urbis autem cuſtodiam, totamq; Reip. adminiſtrationem & curam Bandereſii tum gerebant. Bandereſii enim appellati ſunt Germanico verbo à vexillis quibus in bello utebantur. Singulæ enim decuriæ, ſigno internoſcebantur ſuo. Capita regionum nunc vocantur qui tribubus præſunt.* Annon hi iidem, qui Germanis **Bannerhers**, aliàs **fanleben**, & Barones appellantur?

¶ *Banditi.*] A Germ. **Bandit**, *exul, proſcriptus.* Vide *Banniti* in *Bannire.*

¶ *Bandones, Bandophorus, Bandum.*] Vide *Banda.*

¶ *la Bane.*] Vide *Hutesium.*

¶ *Baneale.*] Lib Rameſ. Sect. 148. Alfwara *dedit etiam unam crucem optimam, & pulvinar unum de palla, duas quoq; pelves argenteas, duas cortinas, unum baneale, & ſellam ſuam cum omni equeſtri apparatu.*

¶ *De Baneretto.*

¶ *Banerettus*, ſeu *Miles Banerettus*, al. *Bennerettus.*] Medium tenuit inter Baronem, & reliquos Equites: dictus quaſi *Vexillarius minor*, ut ſic à majore diſtet, hoc eſt, à Barone, cui propriè competit jus vexilli (ſcil. quadrati) ex quo & ipſe *Bandereſius*, ſeu *Batereſius*. Germ. **Banerherr**, quaſi *Vexilliarius* ſimpliciter, appellatur. **Baner** enim ſeu **paner**, & **fahn**, vexillum ſonant: **herr**, dominum, poſſeſſorem. Pari diſtinctionis intuitu, aliàs dicitur *Baronettus*, quaſi *Baro minor*: quæ vox noſtris Scriptoribus olim frequentior; ut Gallis altera. Neutram tamen ante Edouardi 2. ætatem reperi: Sed in * Pelle exitus, anni ejuſdem 8. *Johannes de Crombwell Banerettus* ſcribitur.

* *Dominus Jo. de Crombwell Banerettus ix. l. per manus Domini Ric. Crombwell fratris ſui.*

Signi verò ſeu vexilli geſtatio inter homines militares adeo aliquando habebatur glorioſum, ut Hieronymus Blancas in Hiſt. rerum Hiſpanicc. contendat antiquos Suprarbienſium Reges alios non fuiſſe quàm ſigniferos ductores. Imagines ideò equeſtres, quas in priſcorum ſigillis videmus, vexilliferis haſtis inſignes, proceres cenſeo denotare; utpote qui ſubditos ſuos, ſuo evocabant vexillo, prædiaque & dignitates, porrecta haſta vexilloque accepiſſent à Rege, ex quo, & veterum Saxonum vocabulo ꝼanenlehen appellantur.

Baneretto autem ſeu vexillario Equiti (qui aliàs dicitur *Homo ad vexillum*) in dignitate eſt, ut ſuo ſe ſiſtat vexillo, dum Bachilarius alienum ſequitur: quod tamen inhonorum non videatur, cùm Maximiliano placuerit Imperatori, ſub vexillò mereri Henrici viii Regis Angliæ. Sed oportuit intereà ut *Banerettus* clientelam haberet ad turmam idoneam; alioquin, non ei fuerat vexilli uſus. Quemadmodum itaq; inter Barones haud æſtimabatur, cui non eſſent ultra 13 feodales milites: ſic, nec *Banerettus* conſtituendus, cui infra decem. Turmæ numerum reſpexiſſe videntur juxta id Virgilii Æn. 5.

Treis equitum numero turmæ, terniq; vagantur
Ductores, pueri bis ſeni quemq; ſecuti.

Creandos autem *Banerettos* ferunt, non niſi in exercitu Regio, erecto jam Regni Labaro, quod ſtandardum vocant. Tunc Regi, bellivè Imperatori loco gramineo conſtituto, candidatum efferri volunt à duobus Equitibus, vexillum (præcinentibus buccinis)* penitum gerentem ſuis armis inſigne & complicatum: factâq; ab ipſo proteſtatione, ſatis ſibi eſſe in patrimonio, quo tantam tueatur dignitatem; Rex vel belli Imperator vexillum explicat, præciſcq; ejuſdem cono, ſeu acumine, candidato tradit, jubens, ut erectum ferat auſpicatè. Sed in Fecialium nævis, non hærent Principes, rem ſuccinctiùs plerumq; peragentes. Froiſard in obſidione de *Troys*: *Et monſieur Thomas Trivet apporta ſa banniere toute enveloppe devant le Countie de Bucquenham, & luy diſt. Monſeigneur, ſil vous plaiſt, ie deſvelopperay aujourdhui ma baniere, car dieu mercy i'ay aſſes de revenue pour maintenir eſtate come à la baniere apperteint: il nous plaiſt bien, reſpondit le Counte, &c.* Simile idem Author de bellicoſiſſimo Equite Johanne Chandos, cui (prælium Hiſpanicum inituro, & ut ſuprà petenti) Edouardus Princeps Walliæ (adjunctuſq; Petrus Rex Caſtiliæ) vexillum explicatum reddidere, &c. Ceremoniam etiam leviter perſtrinxiſſe videtur Carolus vi. Rex Franciæ, qui in obſidione *de Bourges* creavit ultra 600. *Benerettos*: (ut refert Berhaultus) ſed proſtituta nimiùm interea hac dignitate.

* *i. Caudatum inſtar draconis ex quo & Draconarium dicitur. Hinc penicilla itemque pro vexillo, ſed propriè minori.*

Benerettus.

Johann. Gregorium Tholoſanum (quem citat Cowellus) audi de Gallicis *Banerettis* ſic agentem, lib. 6. cap. 9. ſui Syntagmatis, nu. 9. *In Gallia ſunt duæ ſpecies affines nobilium & feudorum, quas dicunt de Benneretz, & Barons. Bennerettus jure ſuæ dignitatis, antequam talis dici mereatur, nobilis eſſe debet genere in quarto gradu, poſſidens in ditione decem ſcutarios Bachalarios armorum, id eſt, decem vaſſallos, habens ſufficiens patrimonium, quo poſſit ſecum ducere quatuor aut quinq; nobiles comites continuos, cum equitibus 12 aut 16. Fit autem Bennerettus, cum Princeps hujuſmodi perſonæ concedit vexilli jus, & ex vexillo peditum in acie, vel extra, die ſolenni, ſacris peractis, adimit acumina. Vocant la queue de pennon, ſitq; labarum, id eſt, equitum vexillum, vocant* cornette, *eumq; Equitem facit ſi jam non eſt. Quòd ſi ditior his fiat Benerettus, & habet unam Bennerettam, aut ſex Equites Bachalarios, qui poſſideant ſinguli in cenſum ſexcentas libras ex ejus ditione, ſeu feudo, tunc poſſunt ex licentia Principis, Baronis nomen ſibi adſciſcere:* Hæc ille. Percipit autem in militia *Banerettus* duplex ſtipendium quod Bachilarius; atq; idem duquod Armiger: ut loco quo ſuprà refert Berhaultus.

Bachalarii armorum.

Sed demum obſecro, unde tanti hodie fiunt quadrata vexilla? nam penita olim magis placuere, belloq; aptiora viſa ſunt ob terrorem: utpote quòd dracones exprimerent, *caudarum volumina relinquentes in ventum.* Utor Ammiani verbis: nam δρακόντεια φλάμουλα, id eſt, *draconaria* hujuſmodi *vexilla*, Dacis & Scythis olim in uſu erant: & devictis Dacis, ea inter ſigna Imperii conſtituit Trajanus, ſuſcipiq; inde videntur in Eccleſiam. Forma autem plerunq; bilingui; qua Proceres etiam Eccleſiam imitantes tenaciùs uſi ſunt ab antiquo (ſaltem in militia equeſtri) ut è ſigillis liqueat, & ex eo, quod de Boamundo Principe refert Huntindonienſis in An. 1096. *Semper linguæ vexilli ejus, volitabant ſuper capita Turcorum.* Poſtquam etiam jus vexilli quadrati conſequuti eſſent *Baneretti*: diſtinctionis gratiâ, Barones lingulas (quas *pennons* vocant) quadratis ſuis appingebant, earum inſtar quas in *les Cornettes de cavalerie* (ut

Draconaria vexilla, ſeu flamulæ.

(ut è Ragueau refert Loyſæus) hodie cernimus. Hujus autem ſpecimen video in ſigillo Regis Stephani, cùm enati adhuc non eſſent *Baneretti*: ideò quære de eo : & vide hic ſuprà *Auriflamba*, celebre & antiquum Gallorum vexillum, formam etiam exhibens draconariam.

Chartæ Regiæ formula. Charta Regis Edouardi 3. de inſtitutione *Baneretti*, è Patt. An. Regni ſui 13. memb. 13. *Rex Archiepiſcopis, &c. ſalutem. Sciatis quòd cum dilectus & fidelis noſter Willielmus de la Pole, &c.* (Poſt egregiam commemorationem ingentium beneficiorum, quæ dictus Willielmus Regi & patriæ, in re pecuniaria præſtitiſſet, regiæque invicem gratitudinis) : *Nos igitur* (inquit) *ad præmiſſa, nec non ad importabilia expenſarum onera, quæ dictus Will. pro nobis ſuſtinuit, & ſuſtinet his diebus, & obligationum pericula, quibus pro nobis fortiſſimè ſe aſtrinxit, conſiderationem condignam habentes, & proinde, volentes ipſius honorem attollere, ampliareque* * *profectus, ipſum cingulo militari decoravimus, injungentes eidem ut ſtatum & honorem teneat, & continuet Baneretti : & ut ſtatum & honorem hujuſmodi pro ſe, & hæredibus ſuis poſſit decentiùs & leviùs ſupportare, Conceſſimus eidem Willielmo quòd ſibi & hæredibus ſuis, de quingentis marcatis terræ vel redditus per annum faciemus in loco competenti, infra Regnum noſtrum Angliæ provideri, &c.* Rex brevi promiſſa omnia regaliter adimplevit, dans ei Manerium de Bruſtwick, &c. (ut Clauſ. ejuſdem Anni par. 3. memb. 3.)

** i. Commoditates ejus.*

Poſtea etiam idem Rex , Johannem de Coupland (qui Davidem Regem Scotiæ captivum fecerat) in *Banerettum* creavit, ei & hæredibus ſuis 500. lib. annuos concedens ad dignitatis faſtigium ſuffulciendum. Sic Edouardus 4. *Baronetti* Statum Thomæ de Bradeſton contulit, atque unà ſibi & hæredibus ſuis 500. marcas annuas. Plures hujuſmodi : Hæc enim dignitas ſub eis ſeculis , frequenter collata fuit cum patrimonii incremento ; & intercedente ſæpe Charta Regia. Vide plura in *Baronetto* & in vocab. *Miles*.

¶ ***Banleuca, Banleuga, Baleuca,*** & aliàs ***Leugata.***] Spatium in circuitu quarundam Urbium, Villarum, Monaſteriorum , &c. à reliquo diſtinctum, ſuiſque privilegiis munitum. Dictum à Ban, i. *territorium*, & leuga ſeu leuca, vulgò *lega*, i. *primus lapis*, quaſi *Territorium primi lapidis, à Monaſterio*, ſeu *primi miliaris*. Vel *Banleuga*, q. locus juriſdictionis, nam ſic quoq; ſignificat. Vide ſuprà *Ban*, & infrà *Leuga*. Vox apud nos rara, & obſcura, apud exteros ſatis nota. Gallis, *banlieue de ville, de molin , &c.* Germanis **bannmille**. *Ivo* ad *Adelam* Comitiſſ. Epiſt. 100. --à Radul. Archipresbytero noſtro *bannum leugæ* requiritis &c.

Ad futuram rei memoriam adjungam quod è M. S. nobis occurrit , de *Banleuca* Rameſenſi. *Aylwinus Comes quidam nobilis totius Angliæ Aldermannus, atq; inclyti Regis Edgari cognatus, ejuſdem Regis tempore Monaſterium Ramaſeye Anno Dom. 969. miraculoſè fundavit. Cui & fundum cum campis, nemoribus, aquis , paludibus copioſe circumcinctum dedit : & ab illuſtriſſimo præfato Rege Edgaro confirmatum, atq; privilegiis quamplurimis dotatum, Banleucam eam appellavit, cujus metæ & bundæ hæ ſunt.*

Banleuca de Rameſey incipit apud Humbdale, & procedit uſq; ad monticulum de Wiſtow , per mediam villam contingens Raveleyam , uſq; ad Cnoutiſrode, & uſq; ad quandam crucem ligneam ſub le Barwi, inter boſcum de Walton & mariſcum, & intrat in mariſcum ibidem, & procedit per medium Holyſlode, attingens Brightmere, & Ubmere uſq; le Wrangebech, per medium ejus, & ſic uſq; Sca'dermere, &c. Spatium hoc omne, in Chartis Hen. 1. ſuccinctè concluditur in his verbis, viz. *Infra unam leugatam circa Eccleſiam* : & *baleucam* ipſam inde *Leugata.* ſumpſiſſe originem, non malè fortè conjectes (præmiſſis non obſtantibus) quæ à recentiori videantur edita. Hoc enim vocabulum ante Normannorum adventum , nuſquam reperi. Per leugatam autem illam, Rex idem Hen. 1. Eccleſiam Rameſenſem, omnibus libertatibus Coronæ ſuæ inſignivit.

¶ ***Bannum , Bannus, Banniare , Bannire, Bannitus, Banditus, Bannitio, &c.***] A ban Saxon. id eſt, *Statutum, edictum*. Bannan, *ſtatuere, edicere, proclamare, &c.* Vide ſuprà *Ban*, ejuſq; multiplicem ſignificationem. Crebrò occurrunt hæc omnia in Conciliorum tomis, & legibus antiquis : exponunturq; pleraq; fuſè, in Lexicis Juris, quæ nos ideo leviùs perſtringamus.

Bannum pro edicto, ſtatuto, mandato. LL. Longob. lib. 3. Tit. 1. 11. *Ut pontes publici qui per bannum fieri ſolebant , anno præſenti in omni loco reſtaurentur*. Hinc *Bannus* dominicus Longob. lib. 1. Tit. 14. LL. 9. 11. & pluribus aliis.

Bannum pro *mulcta*, ſeu pœna. Greg. Turonenſ. Hiſt. lib. 5. Sect. 26. *Rex de pauperibus & junioribus Eccleſiæ, vel baſilicæ , bannos juſſit exigi, pro eo quòd in exercitu non ambulaſſent.* Capitt. Caroli lib 6. cap. 96. *legibus componat, & inſuper bannum noſtrum , i. 60. ſol. nobis perſolvat*. Hinc Longob. lib. 1. Tit. 19. l. 27. *bannum noſtrum componat*. l. Sax. Tit. 2. §. 9. *bannum ſolvat*. Longob. 1. Tit. 37. l. 2. *bannum dominicum* (i. Regis) *perſolvat*. Ludovici Imp. Additt. ad Capitt. par. 4. cap. 71. *bannum noſtrum rewadiare cogatur*. Sic in Longob. LL. *bannum Wadiare*, & *guadicare*, id eſt, vadari.

Bannum pro tributo. Sic poni videtur Capitt. lib. 3. cap. 68. *Nec pro Wacta , nec de ſcara nec de Wardea, nec pro heribergare , nec pro alio banno, heribannum Comes exactare præſumat.*

Ego *Will.* Dei gratia Dux *Aquitan.* &c. dono &c. Monaſterio beatæ *Mariæ* Virginis, & S. *Cypriani* martyris &c. omnes conſuetu-

dines &c. viz. Præpoſituram & *Bannum*, & *Ucham*, & *expallum*, & *biannum*, & *friſcingam*, & pullos & anſeres, & annonam &c. *Preuves de le Hiſt. des Comtes de Poictou &c.* p. 357.

Bannum pro exilio, proſcriptione, & confiſcatione. Vide inferiùs *Bannire*.

Bannum pro anathemate, & execratione. Sic intelligo Synodi Confluentini illud, An. 860. *Ab hoc die & deinceps de Dei banno & noſtro bannimus, ut nemo hoc amplius præſumat.* Referatur ad edictum, ſed priori ſenſu nos paſſim hodie utimur vocabulo **bann**.

Bannum pro proclamatione. Sic omnium ore, *banni nuptiarum* dicuntur: & Italis *Banditore*, pro præcone.

Bannum pro campo, territorio, villæ termino, & procinctu, q. banleuga. Charta Saxon. Canuti Regis Cœnobio Thorneiæ. ⁊ ic cyðe ðat ic habbe ure ælmeſſe Criſt betæcht. ⁊ hire allen halgan -- ꝥ iſ ærſt ðæt lande at Twiſell into Thorniȝ ſæpe ure ban reſteð; id eſt, *Notum facio, me eleemoſynam noſtram Chriſto conceſſiſſe, & omnibus Sanctis ſuis -- viz. primò terram illam à Twiwella, uſq; Thorney, ubi banum noſtrum ceſſat.* Albert. Argentin. de rebus geſt. Bertoldi Epiſ. p. 170. *Caſtrum, oppidum, villam* (tenuerunt) *cum omnibus bannis & attinentiis.* Diploma Matth. Ducis Lotharing. An. Dom. 1171. in Stemm. Lothar. nu. 63. *Concedo uſuaria, per totum bannum capellæ, &c.* Aliàs *bonda* & *bunda*, nobis hodie **the bound**.

¶ ***Bannum leugæ.***] Vide ſupra *Banleuca*.

Bannire, pro edicere, ſtatuere, &c. Decret. Childebert. ad l. Salic. cap. 8. *bannivimus ut unuſquiſq; judex, criminoſum latronem ut audierit, ad caſam ſuam ambulet.* Concil. Salegunſtad. Anno 1022. cap. 15. *Omnes bannitum jejunium (in quocunq; Epiſcopio celebratur) diligentiſſimè obſervent.*

Bannire pro citare, & per edictum evocare, tum ad placitum, tum ad militiam, &c. Capitt. ad l. Salic. par. 1. cap. 17. *Nullus ad placitum banniatur, niſi qui cauſam ſuam quærit, aut &c.* Idem Longob. lib. 2. Tit. 42. §. 2. Append. ad. Greg. Turon. Sect. 87. *Juſſu Sigeberti, omnes leudes Auſtraſiorum in exercitu gradiendum banniti ſunt.* Marculf. lib. 1. form. 40. *Jubemus ut omnes pagenſes veſtros, &c. bannire, & locis congruis per civitates, vicos, & caſtella congregare faciatis.* Ubi *bannire*, q. ſub band, i. vexilla venire.

Bannire. Proſcribere, relegare, confiſcare, &c. Hoc ſenſu frequenter non reperi in Antiquis legibus, ſic autem in Neapolitanis, lib. 2. Tit. 1. *Contumaces prædictos, bannire mandamus, & divulgari publicè bannitos. Bannum etiam & cauſam banni, pro qua bannitus aliquis fuerit, & diem bannitionis, &c. in actis volumus contineri.* Alias crebrò.

Albert. Argentinenſ. in An. 1348. *multos populares bannivit, occupans res eorum.* Hinc *Banniti* & *Banditi* Italia, proſcripti: aliàs, *Forisbanniti* quod vide. Hincmarus ad Carolum Regem, *Juſſione veſtra per vicecomitem illius pagi, in bannum, quod in lingua latina, proſcriptio confiſcando vocatur, eſt miſſum.* Sic Longob. 2. Tit. 43. l. 4. *rebus omnibus in bannum miſſis.* *Banniti. Banditi. Forisbanniti.*

Banniti, etiam dicuntur Senatores, & Scabini, in Speculo Saxon. quod per bannum, i. per evocationem, ad tribunalia & Senatum coguntur: etiam eorum nati atq; poſteri (ut inquit Kilianus) *Banniti* inde appellantur, eorumq; ſedes, *ſedes Bannitorum*.

¶ **Bannus.**] *Ban Turcis & Hungaris, præſes alicujus Regni. Propriè tamen Ungaris, Banni ſunt peculiares gubernatores Regnorum, ad Ungariæ coronam antiquitùs ſpectantium, ut Dalmatiæ, Croatiæ, vel Slavoniæ. Propterea ſolent Turci, Banos Ungaricos ſuis cum Beglerbegis, tum comparare, tum exæquare, quòd hi quoq; Regnis integris præficiantur.* Leonclavius, in Onomaſt. Turcico Arabic. &c.

¶ **Baquates.**] Vide *Bacanda*.

¶ **Barat.**] *Mandatum Sultanicum, inſtrumentum, ſcriptura Sultani juſſu facta, privilegium.* Leonclavius ibid.

¶ **Barangi.**] Vide Baro.

¶ **Barator, Barector, Baraterius, Barateria.**] *Barator*, apud nos eſt, litigator, contentioſus, qui cum Terentiano Davo omnia perturbat. *Sceleſtus nequam.* Godfaſto, *baratro*, & *balatro*, quod vide. Exteris, *deceptor, impoſtor, circulator*, à Gall. *barat*, i. *dolus, aſtutia.* Albericus in Mag. Chron. Belg. p. 223. *Tres in mundo baratores ſeu circulatores, &c.* Hortenſius Cavalcanus in Tract. de *brachio Regio*, part. 5. nu. 195. *Baraterii* (inquit) *appellantur qui prætorium nimis frequentant.* Et ibidem nu. 66. *Barataria verò dicitur, quando judex aliquid petit indebitum, ut juſtitiam faciat.* Certè, vel nummis mutat: nam *barater* Gall. & *barratare* Ital. etiam ſignificant, cambire, commutare.

¶ **Barbacan.**] Munimen à fronte caſtri, aliter antemurale dictum. Etiam foramen in urbium caſtrorumque mœniis, ad trajicienda miſſilia; nec non ſpecula, & locus ubi excubiæ aguntur. Sax. burgekening, Ejuſmodi olim habebatur in *Londinenſi* ſuburbio *Barbacan* appellato &c. Ut Stow in An. 1336. vox Arabica.

¶ **Barbam incidere,** vel **Capillum ſuſcipere.**] Filii inſtituendi ceremonia, apud Francos, Longobardos, Italos. Paul. Warnefrid. de geſt. Longob. lib. 4. cap. 40. *Hos duos fratres* (Taſonem & Cacconem) *Gregorius Patricius Romanorum in Civitate Opitergio doloſa fraude peremit. Nam promittens Taſoni ut ei barbam ſicut moris eſt, incideret, eumq; ſibi filium faceret, ipſe cum Caccone germano ſuo, & electis juvenibus ad eundum Gregorium nihil mali metuens venit.* Infrà -- *cum magnam ſtragem de Romanis feciſſent, ad extremum ipſi etiam perempti ſunt. Gregorius*

verò

verò Patricius propter juſjurandum quod dederat, caput Taſonis ſibi deferri jubens, ejus barbam ſicut promiſerat, perjurus abſcidit. An non officit mos iſte etymologis, qui Longobardorum nomen à longis barbis deducunt? Hoc alibi. Idem Paulus, lib. 6. cap. 53. *Circa hæc tempora Karolus Princeps Francorum, Pipinum ſuum filium ad Luidprandum direxit, ut ejus juxta morem, capillum ſuſciperet, Qui ejus cæſariem incidens, ei pater effectus eſt, multiſq; eum ditatum Regiis muneribus, genitori remiſit.*

¶ *Barbanus.*] *Patruus.* Longobard. lib. 1. Tit. 10. l. 1. *Si frater in morte fratris ſui, aut barbani, quod eſt patruus -- inſidiatus fuerit.* Lib. 2. Tit. 14. l. 26. *Barbanus in cujus mundio fuit.* Andreas Presb. in abbreviat. Hiſt. Longob. apud Lindenb. *Tunc Karloman germanus ejus, obviam veniens Karolo Regi barbano ſuo,* &c. Longobardis *barbo* eſt *il zio*, i. patruus.

¶ *Barbatoria.*] Greg. Turonenſ. Hiſt. lib. 10. cap. 16. Abbatiſſa *vittam de auro exornatam, eidem nepti ſuæ ſuperfluè fecerit: barbatorias intus eo, quòd celebravit. Barbatoria*, an non ars tonſoria? vel capilli, barbæve cultus?

¶ *Barca.*] Italicum. Lembus: navium genus Venetis frequens. Abbo in Obſidione Lutet. lib. 2. -- *barcas per flumina raptant.* Item *barcus*, & Græcobarb. βάρκα.

¶ *Barcarium, Bercarium,* & *Berquarium*; item *Barcarius, Berquarius,* & *Barquarius.*] Omnia à Gall. *berger*, id eſt, Paſtor; quod idem à Saxon. beorgan, i. cavere, defendere. Sunt autem *barcaria* quaſi *bergaria*, caulæ, vel locus ad ovium præſidium munitus: Gallis *bergerie*, quod Saxones noſtri *faldam* dixere. Domeſd. Titt. Sudſex. Piccham. Will. de Warrenna. *Ibi Eccleſia, & ſex ſervi, &* x. *berquaria.* Alibi: *Præter hæc, quædam parva bercaria. Barcarius, &c.* Ovium cuſtos, Paſtor. Græcobarb. βαρκάριος.

¶ *Bareocium.*] In Epiſt. Burchardi Notar. Freder. Imp. de excidio Mediolan. inter Scriptorr. Germ. edita. *Poſtea tertia feria, venit populus cum bareocio, quod apud nos* **Standalt** *dicitur.* Mendosè proculdubio, pro *Carrocio*, quod vide.

¶ *Barga.*] *Navicula, ſcapha oneraria*: aliis *barca* & *barcus*, Græcobarb. βάρκα. Differunt autem apud nos *barca* & *barga* (Anglicè **a bark** & **a barge**) hac enim (minori) in fluviis tantùm utimur; illa verò (navicula majori) maria trajicimus. Epiſt. Comitis S. Pauli de capt. urb. Conſtantinop. apud Godefrid. monac. in An. 1203. -- *vaſa navigio apta* 200 *numero fuerunt, præter naviculas & bargas.* Illic tertiò

¶ *Bargus.*] *Ramus, truncus.* L. Salic. tit. 69. §. 1. *Si quis hominem de bargo vel furca, ſine voluntate judicis demiſerit,* IDCCC. *den. qui faciunt ſol.* XLV. *culpab. judicetur.* Gloſſ. *de bargo de ramo* ut in §. ſequenti. Tacit. de morib. Germ. *Proditores & transfugas arboribus ſuſpendunt.*

¶ *Baricellus.*] Qui malefactores apprehendit, Circitor, lictor. Italicum, *barigello.* Gall. & Angl. **Sergeant**, &c. Conſtitutt. Mediolanenſ. Caroli 5. *Multi ex ſubditis hujus Dominii, conqueſti in ſenatu noſtro ſæpius fuiſſent, quòd Baricelli, Collaterales, Carcerum cuſtodes, Executores, & alii Officiales pro capturis reorum, & executionibus realibus, & perſonalibus, &c. modum ſuæ debitæ mercedis excedebant.* Italis frequentiſſ. Zaſio. *Baricelli ſunt ſingulares judices, ſine certo tribunali judicantes.*

¶ *Barigildus.*] Vide *Barrigildus.*

¶ *Barnagium.*] Vide infrà in *Barone.*

¶ *Barlia.*] *Juriſdictionis territorium, diœceſis, præfectura.* Numquid à *bar* pro Barone, domino, judice, & *lia*, aliàs *leuga* & *leuca*, à Gal. *lieu*, pro loco vel territorio? Non aſſeverem, neſcius cujatis ſit originis: ſed confundi reperio *barlia*, cum *banlia*, quod idem mihi eſſe videtur quod *banleuga*, de quo ſuprà. Gloſſator quidam: *barlia vel banlia, orbata*: lego *orbita*, & intelligo (ſi benè) *barliam* vel *banliam* idem eſſe quod orbitam, hoc eſt, circuitum: unde *exorbitare* pro limites transgredi.

¶ *Barmbraccus.*] L. Friſon. Tit. 4. §. 3. *Qui occiderit Canem acceptoricium, vel bracconem parvum quem barmbraccum vocant,* iv *ſol. componat.* Gloſſ. Lindenb. *Bracco* canis, ut infrà, *Barm* parvum ſignificaſſe hinc diſcimus. Remanſit vox in compoſito **barmhertzig** μικρόψυχος, quamvis nunc *miſericordem* ſic interpretemur. Hæc ille: ſed non evincit ipſa lex, *barm* parvum ſignificare, quùm ad ſpeciem etiam referatur parvorum canum. Pace igitur Lindenbrogii mei, ego *barm* hìc intelligo Saxonic. bearm pro gremio, quod & priſco noſtro idiomate (voces plurimas retinente Friſonibus communes) manifeſtè ſignificat. Sic M. S. Lennenſe, **barm or lapp**, *gremium.* Et Cathol. **barmcloth or napron**, *limas*, id eſt, veſtis quæ ab umbilico protenditur uſq; ad pedes, q. *gremii pannus.* Unde priſcus quidam,

Eſt limas, pannus gremialis, quem coquus aptat.

Perinde *barmbraccus* idem eſſe videtur quod canis gremialis, Anglicè **a lap dog**, quales etiam hodie, nobiles fœminæ ſuæ voluptatis gratiâ, in gremiis fovent. Vivit utiq; apud nos vocabulum **brach** pro cane, de quo infrà in *Bracco.*

¶ De

¶ *Diatriba de Baronibus.*

¶ ***Baro, Barus, Barangus, Baronagium, Barnagium, Barangium, Baronia, Baronatus.***] *Barones* dixerunt poſteri, quos antiqui, Proceres & Heroës: ſed de nominis origine magna lis eſt. Quidam enim à Græcis petunt, quidam à Romanis, quidam à barbaris: multipliciter etiam à ſingulis, & per probrum aliàs, aliàs per eminentiam. Apud Græcos βάρος *pondus, molem, gravitatem* ſignificat: unde veteres Romani, *barones* dixere pro bardis & ſtupidis; quod ipſum βαρὺς nonnunquam ſonat, ſed & aliàs quidem, elatum, generoſum, fortem: quo ſenſu apud Plutarchum & Nicandrum, βαρὺς ἀνὴρ legitur. Hinc Eraſmus: *Baros* (inquit) *nonnunquam faſtum ſignificat, & latinè graves viros dicimus, eximios, magnæq; authoritatis: unde ſuſpicor & nunc dici barones qui generis & virtutum authoritate praeminent:* Reperitur apud Ciceronem utroq; ſenſu, ut quidam volunt: ſcil. in Epiſtolis, & in lib. de Finibus, pro ſtupido. Non autem à Græco, ſed à *Barone* muliere quadam Philoſophiæ ſatis infœliciter ſtudioſa, ut è Suida notant. Sic ad Pætum, lib. 9. Epiſt. ultima, *Ille * baro te putabat quæſiturum, unum cœlum eſſet an innumerabilia.* Et de Finibus; *Hæc cum loqueris nos Barones ſtupemus; tu videlicet tecum ipſe rides.* Ad Atticum verò (lib. 5. Epiſt.) pro viro præſtanti, ſeu primaria. *Apud Patronem* (inquit) *& reliquos barones te in maxima gratia poſui,* ubi Inſulanus ait, *barones eminentiam & majorem aliquam poteſtatem ſignificare: Italoſq; nomen Baroncelli inde ſuo more, tanquam minorem Baronem finxiſſe.* Docti autem multi è contrario accipiunt, aſſerentes, Ciceronem hîc agere de Epicureis quos cum Patrone adverſarios habuit in Philoſophia. Non videtur igitur reperiri apud Ciceronem in bona parte (ſi fortè vel in altera): nam pleraq; loca arguunt nonnulli, & in ſuſpicionem vocant, legendumq; hîc volunt, non *barones*, ſed *Varrones*; quod utrumq; tamen, bardum notat & ſtupidum: nam ſic Lucilius apud Feſtum,

* Aliàs *ille vero.*

Varonum & rupicum ſquarroſa incondita roſta,

Ubi *varrones* dictos volunt Cognatus & Scaliger à *varris*, qui ſunt ſtipites rudes, duri, & enodes. Cornutus etiam in 5. Satyra Perſii *varronem* accipit pro ſtulto, eóq; tranſfert ad ſervos militum ſeu calones, quod hi utiq; ſunt ſtultiſſimi. Præterea in Lucilii loco illo, *varonum* ſcriptum reperio antiquiùs per *r* ſimplex, quod me adigit, ut cum Calepino ſentiam *baro* & *varro* (præſertim *varo*) idem eſſe.

Reperitur eo ſeculo, & non diſſimili prorſus ſignificatione (Cornuto interprete) apud Aulum Hirtium in bello Alexandrino, item *bero. Concurritur ad Caſſium defendendum: ſemper enim berones, compluresq; evocatos, cum telis ſecum habere conſueverat, à quibus cæteri* (conjuratores) *excludebantur.* Sunt qui *barones* hîc legi volunt, ſed collatis 5. diverſis codicibus, *berones* ubiq; occurrit, nec quid variæ lectionis in ſuis ſcholiis exhibuit Aldus Manutius. Cum igitur apud Latinos veteres reperiam *baro, varo, varro, bero,* inconſtanter ſcribi, & confuſam quandam ſignificationem appetere: mihi planè videntur non ſolùm patronymica eſſe, ſed exoticam prodere originem, & à barbaris (ut alia multa) Romam traducta. Eraſmum etiam reſilientem deprehendo, & vocem *baro*, alibi inter eas numerantem, quæ cum barbarico Imperio invaſiſſe videantur. Alciatus itaq; dici voluit *barones* quaſi *verones*, à populo Hiſpaniæ, nomen illud à fluvio quodam Celtiberiæ (Cujus meminit Martialis) deducente. *Hi* (inquit) *ſolebant Principibus apparere, & excubias facere: quos & veriſimile eſt, eligi ſolitos præ grandi corpore, quamvis mente ſtolida, quod hujus militiæ proprium eſt.*

Bero.

Sed his omiſſis, ut ad fontem perveniamus: conſiderandum eſt, cujus ſit vocabulum (*baro*) & quale munus. Munus autem omnium conſenſu, feodale eſt (licèt ipſa vox in textu Juris feudalis non reperiatur) feudorumq; originem, nemo non agnoſcit à barbaris, puta Gothis, Vandalis, Longobardis, &c. qui barbaria ſua nobiles, nihil Græcè, nihil norunt Latinè. Non igitur credibile eſt ut ipſi patriis ſuis muneribus, exoticas quærerent appellationes, duras præſertim & inſolitas; cùm vel ipſas quidem notiſſimas non admitterent. Quis enim non vidit, eos ſic admiratos eſſe ſuæ gentis vocabula, ut proſcriptis Græcorum Romanorumq; illis, hæc (cum jugo ſimul) utriq; Imperio, & omnibus Europæ populis impoſuerint?

Quoad etymon igitur atq; idioma, *baro* nativo ſenſu idem eſſe videtur quod Latinis *vir*: *Baro.* priſcis Anglo-Saxonibus (ut paſſim occurrit) *Vir.* ƿeꞃ, recentioribus ƿaꞃ, unde buꞃȝhaꞃ pro *Wer.* *War.* viro, ſeu *barone* Civitatis. Aliis *var*: ſic *varigildum* *Var.* pro precio hominis, & *varon* Hiſpanis, tam pro *viro* quàm pro magnate. Francis antiquis *ber*: ex quo fortè *berones* ſupradicti, & *Ber.* *hautber* pro viro ſummo, vel majori domino. Gloſſ. Latino-Gall. *Ber, baro, vir.* Hinc Gallis *bernage* & *barnage*, pro clientela *Baronis*. Alamannis *bar*; unde in ſuis legibus *barus*: *Bar.* & Longobardicis Saliciſq; *baro*; Chartis *Barus.* Alamannicis *Paro*. E quibus Græcis inferioribus *Paro.* βάρος, βάρευς & μπαρὸς: etiam βάραγγος & μπάραγγος, illud quidem à *Barone*, velut *barongus*: hoc à *parone*, quaſi *Barangus.* *parongus*. *Parangus.* Græcis autem admodum familiare eſt, *b exoticum* in μπ mutare; ſic μπαστάρδος pro baſtardus, μπαίουλος pro bajulus, μπόσκος pro boſcus, &c. Item (p) incœptivo μ præfigere, ut μπάλλα pro palla, μποτεστὰς pro poteſtas, &c. *Bar* etiam pro domino, vel hodiè ſuperſtat apud occidentales Anglos; ubi terram dominicalem *bartun* vocant, i. domini prædium. *Bartun.* Subaudire quoq;

mihi

mihi videor vocabulum *var* pro *viro* in dicti- onibus *Cantuarii, Ripuarii, Baiuarii*, & hujuſmodi, q. viri Cantii, viri riparum, viri *Boii*, &c. Reperio deniq; *viro* & *virro*, à *vir*, etiam pro magnate ſeu *Barone*, ut è legibus Canuti & aliundè ſuo loco dicemus. Conveniunt itaq; *baro* & *vir*, in multiplici ſignificatione: utpote, pro homine ſimpliciter; pro homine præſtantiori ſeu forti; pro marito, &c. de quibus illicò in ſeqq. *Viro & virro.*

Baro pro *homine* ſimpliciter, & quovis viro. Sic Philoxenus, *Baro*, ἀνὴρ. Et (quod dixi) Gloſſ. Gallic. Latin. *Ber, baro, vir*: quo ſignificatu Galli Armorici hodie uſurpant. Lindenb. L. Salica Tit. 33. §. 1. *Si quis baroni viam ſuam obſtaverit, aut vim impinxerit, D. Cen. qui faciunt ſol. xv. culpab. judicetur.* L. Alaman. Tit. 76. *Si quis mortandit barum vel fœminam, qualis fuerit, ſecundum legitimum weregeldum viii geldo ſolvatur &c.* Ibid. Tit. 95. *Si barus fuerit qui fœminam percuſſerit.* L. Ripuar. Tit. 58. §. 12. *Si quis hominem Regium tabularium tam baronem quàm fœminam, de mundeburde Regis abſtulerit, &c.* LL. Longob. lib. 1. Tit. 9. l. 3. *Si quis homicidium perpetraverit in barone, libero, vel ſervo, vel ancilla, &c.* Galli etiam hodiè utuntur *baron* Adject. pro *maſculino*, ut *Sain & baron.*

Baro pro *homine libero*, & *libertino*. L. Alaman. Tit. 95. *Si ancilla fuerit, ſolvat ſolidum unum. Si barus fuerit, ſimiliter. Si ſervus fuerit, medium ſolidum.* Item Chartt. Alaman. 39. inter multa quæ Beata filia Rachiberti confert Eccleſiæ S. Mariæ, In *inſula* (ait) *ipſa mancipios tres, & parones quatuor. Parones*, idem eſſe diximus quod *barones*, ut *purgus* idem quod *burgus*. Sed utrumq; locum Goldaſtus exponit de *libertino*: & in eandem ſententiam in Gloſſ. ad cap. 9. Burchardi, *Hæc* (inquit) *formula* (viz. **Semperfrey**, i. ingenuus exiſtat, & ab omni ſervitutis jugo ſit exutus in perpetuum) *avorum memoria, ſublato manumiſſionis ritu, iis aptari cœpit qui Baronum Ordini, ab Imperatore primùm aſcribebantur, ut juberentur eſſe & dicerentur* **Semperfrey**, *quæ appellatio olim ut diximus, nota erat libertini generis, apud majores autem noſtros, novorum Baronum*, **der Newgebachnen Freyherren**. Germani ut vides *Barones* ſuos (quaſi per interpretationem) **freyherren** vocant, i. *liberos dominos*: & quos Majores noſtri *Barones Comitatus* (de quibus Paulò infrà) appellabant, recentiores, & nos utiq; hodie, *liberos Tenentes Comitatus* nuncupamus.

Baro pro *viro forti*, & pro *mercenario*. Gloſſ. Arabico-Latin. *Baron* Gr. *fortis in laboribus*. Et Iſodor. Orig. lib. 9. cap. 4. *Mercenarii ſunt qui ſerviunt accepta mercede, iidem & Barones Græco nomine, quòd ſint fortes in laboribus, &c.* Hos autem ille, non inter milites locat, ſed inter cives. Bractonus verò lib. 1. cap. 8. *Sunt & alii* (inquit) *potentes ſub Rege qui dicuntur Barones, id eſt, robur belli.* Ortus vocabb. hos *fortes* exponit: *Baro*, i. *nobilis Dominus, vel fortis.* Prorſus ut *vir* apud Latinos, quod à vi dictum, non hominem quemuis propriè ſignificat, ſed fortem, unde Cicero in Tuſcul lib. 2. de Catone, *Ita tulit dolorem ut vir, ſed ut homo majorem ferre ſine cauſa neceſſaria noluit*: Hinc Eunuchi dicuntur homines integri, at ſemiviri, uti & Græcis ἡμιάνδροι. Diſtant igitur apud Latinobarbaros *Baro*, & *Homo* pro vaſſallo; etiam *Baro*, & *Miles* pro vaſſallo; ut apud emunctiores Latinos, *vir* & *homo*: Et hoc in cauſa fuiſſe videtur, quòd præſtantiores vaſſalli *Barones* appellantur; cæteri autem, *Milites* & *Homines*. Hanc diſtinctionem fortè quoq; innuit Philoxenus, cùm dicat *baro* ἀνὴρ (non ἄνθρωπος.) Huc etiam ſonare videtur quod in Gloſſis reperio Iſodori (*g*, ut in aliis pluribus, liqueſcente) *Bargines*, i. *fortes in bello*: necnon Hiſpanicum *barragan* pro viro prægrandi & robuſtò; *barragana* pro ejuſmodi fœmina. *Bargines. Barragan. Barragana.*

Baro ſeu *Barangus* (Græcobarb. βάρος, μπαρῶς, & βάραγγος) pro *ſatellite*. Hinc nimirum à robore ut prædiximus, & prægrandi corpore (quo fortes magis quàm prudentes decernimus) Imperatorum ſatellites nuncupati ſunt *Barones* & *Barangi*; hi Orientis vocabulo, illi Occidentis, quos Alciatus utiq; (ut ſuprà) *Berones* & *verones* nominans ex Hiſpania ſuggerit oriundos. Sed perſpicuum eſt, *Barangos*, noſtrates fuiſſe, licèt appellatio non item. Eorum igitur munus paulò fuſiùs enarrandum cenſeo, ut è Codino aliiſq; concinnaverim. Erant autem *Barangi* ſtationaria militum cohors in Aula Orientali, ad præſidium perſonæ Imperatoris ſelectorum. Claſſis integra *Barangia*, Gr. βαραγγία dicebatur: ut *Baronum* apud nos *Baronagium* & *Barnagium*. Præfuit illis inſtar **the Captain of the Gard, or Captain of the Penſioners**, Tribunus ſuus, qui cohortem ducens, Imperatorem ſubſequutus eſt, & ex eo, *Acoluthus* nuncupatus & *Proſecutor*. Hunc Codinus inter honoratiores officiales locat, ei tribuens muneris inſignia, *umbellam, tunicam honoratam, & pallam*; *inſtar veſtium magni Interpretis, at ſine judiciali ſceptro.* Barangi ſeriatim diſpoſiti, fores Imperatorii conclavis obſervabant, & triclinii. In aula propè columnas oratorii ſtabant, ſuas ferentes ſecures in palmis: quas, cum Imperator ſupernè ſe ex oratorio ſpectandum exhibuit, omnes ex more tollunt, & in humeros ponunt.

Progredientem Imperatorem aliàs pedites ſtipant, aliàs equitantes, ſemper autem ſecuribus inſtructi. Et cùm palatii principes miniſtrique, ad ſalutandum Imperatorem juxta claſſes veniunt, ἔπειτα ἔρχονται καὶ πολυχρονίζουσι καὶ βάραγγοι, &c. *Deinde* (ſcil. poſt Conſulem Anconitanorum, & Veneticos) *veniunt & vitam diuturnam precantur etiam Barangi, ſua item patria lingua utentes, id eſt, Anglica, & collidentes ſecures ſuas efficiunt ſonum.* Locus certè, apertè indicat, eos Anglos fuiſſe: tacitè etiam non Scotos, non Cambros, ſed ex armorum genere, Anglo-

Saxones, qui in prælio ſeax, i. ſecuri uſi ſunt, nomenq; inde contraxerunt: & ex eodem apud Nicetam lib. 2. de geſtis Iſaaci Angeli, πελυκοφόροι βερτιαννοὶ, i. *ſecuriferi* vel *bipenniferi*, quaſi **bilmen** appellantur. Mos etiam concutiendorum armorum Gentem prodit: nam de parentibus ſuis Germanis, ità Tacitus, *Si diſplicuit, ſententiam fremitu aſpernantur, ſi placuit, frameas concutiunt. Honoratiſſimum aſſenſus genus eſt, armis laudare.* Noſtrates ritum ſanctius obſervantes, *wapentachium* nuncuparunt, quod vide.

I ævi. Barri.

Quære an ad hos quid faciat, quòd *Bari* ſeu *Barri præcipui ſatellites* agnoſcuntur apud Saxonem Grammatic. in veſtibulo lib. 8. Danicæ Hiſtor. & Hiſpannorum *barragines*, de quibus ſuprà.

Barragines.

Baro pro *Vaſſallo* ſeu *cliente feodali* in genere, & quem nos *liberè tenentem* vocamus. LL. Malcolmi 2. Reg. Scot. cap. 1. §. 3. *Et ibi omnes Barones conceſſerunt ſibi* (i. Malcolmo) *wardam & relevium de hærede cujuſcunq; Baronis defuncti, ad ſuſtentationem Domini Regis.* Skæneus illic: *Baro hoc loco accipitur pro vaſſallo, qui tenet terras ſuas immediatè de Rege per ſervitium militare, quod wardam & relevium dicimus, cum furca & foſſa,* infangthief & outfangthief: *licèt generaliter in hoc Regno, Barones dicuntur, qui tenent terras ſuas de Rege, per ſervitium militare, per albam firmam, feudi firmam, vel aliter; cum furca & foſſa.* Et nonnunquam *generaliſſimè accipitur pro quolibet domino proprietario rei immobilis,* **any freeholder**, Jac. 3. Parl. 7. cap. 53. Liquebit hoc magis in ſequentibus. Malcolmi legi conſonat illa apud nos Henr. 1. cap. 11. *Rex Angliæ ſolus & ſuper omnes habet -- relevationes Baronum ſuorum, &c.*

Baro pro *vaſſallo capitali* in genere. Hujuſmodi ſunt qui pagos, urbes, caſtra vel eximiam ruris portionem, cum juriſdictione acceperunt à Rege; ſuos utiq; *Barones* ſeu vaſſallos, valvaſores, Milites, & liberè tenentes ſub ſe habentes. Dicebantur autem aliàs *Barones Capitales*, aliàs *Barones Regis*, aliàs *Capitanei Regni*, quòd de Rege, qui Caput Regni eſt, immediatè tenuere: & propriis ſuis vaſſallis, eorumq; clientibus, capitis inſtar, habebantur. Tales ſunt quibus Reges antiqui, Franciam diviſere: Willielmus primus (ut in Domeſdei paginis exhibentur) Angliam. Reperiuntur autem juxta potentiæ ſuæ ſpeciem, alii *Majores*, alii *Minores*.

Baro, pro *Vaſſallo capitali maiore*. Hoc eſt, pro *Duce*, *Marchione*, *Comite*, *Vicecomite*, & ſimplici magnate. Sub *Baronis* appellatione rectè veniunt hi omnes, cùm vel maximus, Principis ſit vaſſallus, eiq; teneatur homagii vinculo, ſeu potiùs *Baronagii*, hoc eſt, *de agendo* vel *eſſendo Barone* ſuo, quod *hominem* (ſeu clientem) præſtantiorem ſignificare ſuper oſtendimus. Sic Aimoino aſcriptus lib. 5. cap. 49. in An. Dom. 1095. *Crucem acceperunt cum illo multi Baronum: ſcilicet Hugo magnus Regis Philippi frater, Boamundus Apulus Roberti Guiſchardi filius, natione tamen Nortmannus; Godefridus Regni Lotharienſis Dux, Raimundus Comes Provincialium, Robertus Nortmannorum Comes, filius Guillermi Anglorum Regis, Stephanus Comes Bleſenſis, Robertus Comes Flandrenſium, &c.* Et Otto Friſingenſ. de geſtt. Frider. i. Imp. lib. 2. cap. 13. in An. Dom. 1154. *Inter quæ Guilhelmus Marchio de Monte Ferrato, vir nobilis & magnus, & qui penè ſolus, ex Italiæ Baronibus, Civitatum effugere potuit imperium.*

Baro pro *ſimplici Magnate*: hodie notiſſimum, ſed non pari ubiq; conſideratione. Galli, Germani, Itali, Feudiſtarum amplectentes definitionem è Baldo petitam, *Baronem* vocant, *qui merum miſtumq; imperium habet in aliquo caſtro ex conceſſione Principis*: vel ut alii loquuntur, *ſummæ, mediæ, & infimæ juriſdictionis jus in arce quadam à Principe conceſſum.* Butilerus in Summa rurali: *Jure* (inquit) *Gallico, jam Baro eſt qui in ſuo territorio, ſummæ, mediæ, & infimæ coercionis, item nundinarum jus habet: ut deportandi, decollandi, ſuſpendendi, cremandi.* &c. Sic & in Scotia *Baro eſt qui jus furcarum & foſſæ habet*, ut paulò ſuprà: quæ omnia bene conveniunt antiquis noſtris *Baronibus*: recentibus verò non item. Summâ enim illa juſtitiâ (utpote faſcium & ſecuris) nemo quod ſciam, apud nos hodie gaudet *Baroniæ* titulo.

Quomodo *Arnoldus* Comes *Ghiſnenſis* unus de paribus *Flandriæ* factus eſt.

-- Undè & *Flandrenſis* Comes ei conceſſit, ut hæreditario jure, cum xii *Flandrenſis* Curiæ paribus & Baronibus, ſedeat & judicet, & ut honoris eorum & dignitatis per omnia ſe comparem glorietur & participem. *Les preuves de l'Hiſt. des Comtes de Ghiſnes, p. 155. & 156.*

-- Ubi verò ego Willielmus (ſcil. Talemontenſis caſtri princeps & dominus) perſenſi adeſſe diem mortis meæ, ſuſcepi monachilem habitum, in hoc eodem monaſterio, quod conſtruxeram in honorem S. *Crucis*; & convocans omnes Barones meos, quos de diverſis regionibus adduxeram, quoſq; in iſto meo Honore placitaveram, ut ſecundùm ſuum poſſe, Eccleſiæ, quam ædificaveram de rebus quas ei dederam augmentarent &c.

In margine ſic annotatur.

Barons pris pour gentilhomes, à qui le Seigneur de *Tolmont* avoit accorde des fiefs en l'eſtendue de ſa principaute. *Les preuves de l'Hiſt. des Comtes de Poictou, &c. p. 322.*

Barones autem antiq; æſtimati ſunt, qui in ſuis Dominiis de litibus cognoſcebant & latrociniis; conſuetudines habentes, quas *ſac, ſoc, tol, team, infangtheife, outfangthiefe, ferias, &c.* appellant; de quibus vide in ſuis locis. An tamen omnes qui hiſce gaudebant privilegiis, inter *majores Barones* cenſerentur; contrave an ſinguli *majores Barones* hiſce omnibus privilegiis fungerentur, temerè non affirmavero. Illud certiſſimum eſt, eos olim *majores Barones* habitos eſſe, qui de Rege tenentes in Capite, judiciis præfuere Aulæ Regiæ: nuperiùs qui in Parlamentariis Comitiis Regi aſſident &

Bractoni aevo videtur quod non juxta lib. ſui 3. Tract. c. 35. nu. 1.

ſuf-

ſuffragia ferunt, *Parlamentarii* inde *Barones* nuncupati, Anglicè **Lords of Parlament.** Quod autem nonnulli perhibent, omnes totius Angliæ *Barones* tam *minores* quàm *majores* locum aliquando in ſummis illis Comitiis obtinuiſſe, falſum eſſe ipſa ratio ſuadeat: ſed omnino prohibet ingens eorum multitudo, quæ plus minus 30000. nullo tecto convocari poterat. Quemadmodum itaq; neq; *Barones* ipſi *majores*, neq; *minores*, quempiam in Curiis ſuis ad judicia conſiliave ferenda de rebus ſui dominii admittunt, niſi vaſſallos ſuos, qui de ipſis immediatè tenent, hoc eſt, Milites ſuos & Tenentes liberè: ita in ſumma Curia totius Regni, nulli olim ad judicia & conſilia adminiſtranda perſonaliter accerſendi erant, niſi qui proximi eſſent à Rege, ipſiq; arctioris fidei, & homagii vinculo conjuncti, hoc eſt, immediati vaſſalli ſui, *Barones* nempe cujuſcunq; generis qui de ipſo tenuere in Capite, ut partim videas in *Brevi ſummonitionis*, partim in Charta libertatum Regis Johannis inferiùs citatis. Veruntamen nec his quidem omnes, ſemper ſunt adhibiti: nam cùm ſua tandem laborarent multitudine, conventuſq; ſic magis permerent, quàm Regni negotia expedirent, conſultius viſum eſt, ut neglectis *minoribus*, præcipui tantùm per *Breve* regium evocarentur. Comites nempe *qui habebant terras & redditus ad valentiam Comitatus*, hoc eſt, *viginti feoda unius militis, quolibet feodo computato ad* 20. *libratus, quæ faciunt* 400. *libratus in toto: Barones verò ad valentiam integræ Baroniæ, ſcil.* 13. *feoda & tertiam partem unius feodi militis, quolibet feodo computato ad* 20. *libratus, quæ faciunt in toto* 400. *marcas.* Denuò autem propter crebra bella & ſimultates, quas Reges veteres aliquando habuere cum his ipſis *majoribus* ſuis *Baronibus*, alios etiam eorum interdum omitterent, alios verò non *Barones* ad Parlamenta evocarent: habitiq; ſunt deinceps perpetuò omiſſi, pro non *Baronibus*; evocati contrà, *Baronum* titulo ſalutantur. Ægrè hoc ferentes Proceres, Johannem adegere ſub magno ſigillo Angliæ paciſci, ut *Archiepiſcopos, Abbates, Comites, & Majores Barones Regni, ſigillatim per literas ſummoniri faceret.* Quod tamen adeo neglexit Henricus iii. ut cùm ipſemet (anno Regni ſui 41) ducentas quinquagintà *Baronias* in Anglia numeraſſet, vocaretquè ad Parlamentum, An. 49. Regni ſui, 120. Prælatos Eccleſiæ; Laicos tantùm *Barones* 25. accerſivit, ut è ſchedis conſtat ejuſdem Parlamenti. Neglexit utiq; Edouardus 1. multos quos vocaſſet Hen. 3. etiam filios plures, quorum ipſe patres admiſiſſet, aliis interim introductis. Sic antiqua illa *Baronum* dignitas, ſeceſſit ſenſim in titularem & arbitrariam, regioque tandem diplomate idcircò diſpenſata eſt.

Modus tenendi Parliamen. M.S. cap. de Laicis.

Hodiernos itaq; noſtros *Barones*, è triplici fonte, triplices faciamus: *Feodales* ſeu *præſcriptitios*, qui à priſcis feodalibus *Baronibus* oriundi, ſuam hodiè præſcriptione * tuentur dignitatem. *Evocatos* ſeu *Reſcriptitios*, qui *Brevi* Regio evocantur ad Parlamentum. Et *Diplomaticos*, qui Regio diplomate hoc faſtigium aſcendunt.

* *Magis quam tenuro.*

Feodalium originem inter eos collocavero, quibus Willielmus ſenior Angliam totam diſpertitus eſt, de ſe tenendam: quorumq; nomina in Domeſdei paginis recognovit.

Reſcriptitios, ab ævo Regum Johannis & Henrici tertii, caput extuliſſe cenſeo.

Diplomaticos initium ſumpſiſſe perhibent ſub Ricardo ſecundo, qui anno Regni ſui 8. (i. Chriſti 1387.) Johan. Beauchampe de Holte, in Baronem de Kiderminſter ſuo erexit diplomate.

Formula autem creandi *Baronis reſcriptitii*, alia non eſt quàm ut accerſiretur ad Parlamentum ejuſmodi reſcripto (hoc eſt, epiſtola Regia) quo cæteri *Barones* Regni, viz. (utì in Rott. Parlamentariis anni 23. Ed. 1. extat) hunc in modum. *Rex &c. Dilecto & fideli ſuo N. Chivaler ſalutem. Quia ſuper quibuſdam arduis negotiis nos & Regnum noſtrum cæteroſq; Proceres & Magnates de eodem Regno tangentibus, quæ ſine veſtra & eorum præſentia nolumus expediri, Parlamentum noſtrum tenere, & Vobiſcum ſuper hiis colloquium habere volumus & tractatum. Vobis mandamus in fide & homagio, quibus nobis tenemini, firmiter injungentes, quòd ſitis ad nos apud Weſtm. primo die menſis Auguſt. proximè futuro, vel ſaltem infra terminum diei ſubſequentis ad ultimum, nobiſcum ſuper dictis negotiis tractaturi, & veſtrum conſilium impenſuri. Et hoc nullo modo omittatis. Teſte meipſo, &c.* Ubi clauſula, *fide & homagio quibus nobis tenemini*, feodales proprie reſpiciat *Barones*, fortè autem non omnes *reſcriptitios*, videaturq; ideò mutari annum circiter 21. Ed. 3. in *fide & allegiantia quibus nobis tenemini*: quòd omne ſubditorum genus comprehendit; atq; hodiè uſurpatur, ſed novatâ in aliis levioribus quibuſdam, formulâ.

Forma Brevis ſeu reſcripti quò Baro creatur.

Diploma prædictum hoc eſt. *Rex &c. ſalutem. Sciatis quòd pro bono ſervitio quod dilectus & fideles miles noſter Johannes de Beauchampe de Holt, Seneſcallus hoſpitii noſtri nobis impendit, ipſum Johannem in unum Parium, & Baronum Regni noſtri Angliæ præfecimus, volentes quòd idem Johannes, & hæredes maſculi de corpore ſuo exeuntes, ſtatum Baronis obtineant, ac Domini de Beauchampe, & Barones de Kideſminſter nuncupentur. In cujus, &c. Dat. x. Octob. &c.* Patentt. anni *xi* Ricardi 2. part. 1. memb. 12.

Forma diplomatis Baronem conſtituentis.

Ad Anglos autem perveniſſe videtur vocabulum *Baro*, vel cum ipſis Normannis, vel cum Edouardus Confeſſor auras moreſq; imbibiſſet Normannicos. Licèt igitur reperiatur in legibus Canuti Regis Latinitate donatis, recentioris fortè interpretis eſt: nam exemplar Saxonicum ðegen legit, quod & alibi *viro* redditur. Dani enim vix hodie *Baronis* nomen agnoſcunt, ſed ejuſmodi Nobiles, **free-herren** nuncupant. Sic Huntindonienſis ævi ſui vocabulum uſurpans, Hiſt. lib. 5. Adolwaldum (qui occiſus eſt An Dom. 903.) *Baronem*

Quando vocabulum *Baro* ad Anglos pervenit.

ronem Regis Edwardi ſenioris vocat: Sed Author antiquior, Florentius Wigornenſis, eundem *Miniſtrum Regis* appellat, quo etiam vocabulo Scriptores ipſi Saxonici paſſim uſi ſunt. In LL. Edouardi Confeſſoris *Baro* ſæpe occurrit, ſed has ipſis nobis porrexit Normannus quiſpiam, nam & pluribus aliis dictionibus ſcatent Normannicis. Lego etiam in lib. Rameſienſis Eccleſiæ, ſect. 171. *Unus ex Baronibus Ædwardi Regis Toſtius nomine*: at hic liber à Normannici ſeculi Authore conditus. Venio ad ipſius Edouardi ævum. Certè Nicolaus Papa 2. in ſua ad Edouardum ipſum epiſtola, Concil. Tom. 3. *Poſſeſſiones* (inquit) *quas vos & Barones veſtri, ad eundem locum* (i. S. Petri Weſtmonaſt.) *contuliſtis, &c.* Vincat tantæ authoritatis reverentia, ſuæ tamen alteriuſvè patriæ utatur voce: nam vocabulum *Baro* pro Magnate, eo ſeculo non ubiq; receptum fuit. Quos enim Galli Italiq; nonnulli *Barones* vocabant, Itali alii *Bandereſios* ſeu *Banereſios*; Germ. **Banerherren**, & **freeherren**; Saxones antiqui, fanenlehen; noſtrates & Dani juxta vernaculum, *Thanos*; Latinè, *Miniſtros*, & interdum *Virones*; Hiſpa. *varone*; Jus feudale, *Capitaneos*; Scoti & Hibernici quidam toſcheꝛ nuncuparunt; Hibernici alii tigerna, & per contractionem tighna, quod planè prodit Saxonicum ðegn, & ðeigen. Nec par ubiq; dignitas, aut privilegia. In Jure pontificio *Baro* præfertur Comiti: Germanis, æquiparatur. Apud nos, non modò ſequitur, ſed interpoſito Vicecomite. Gallis etiam, non ſemper Comiti cedit *Baro*. Codicillari nempe ſeu Diplomatico, provincialis antiquus feodalis: nè Princeps honoraria provincialium *Baronum* jura ſubvertere cenſeatur, ut inquit Choppinus. Cum igitur Henricus 2. Claudium dominum *de Maure* Comitis titulo decoraſſet, inſurgeretq; ipſe illico in Annam *Baronem de Monteichan*, Janum *d'Acigny* filium ejus, Armoricæq; oræ *Barones* alios antiquiſſimos *Barones* ſuam prærogativam, locumq; eminentiorem patriis *Baronibus* ex vetuſtiſſima conſuetudine debitum, mordaciùs vendicantes, Decreto Principis adverſus Comitem muniuntur in ſanctiori Prætorio, 10. Cal. Sept. An. Dom. 1555.

Variæ *Baronis* appellationes.

De Domin. Franc. lib. 3. Tit. 26. cap. 9.

Privilegia Baronum Angliæ.

Mitto exteros. *Baronibus* noſtris, hæc in privilegiis ſunt. Claſſes ſupra omnes plebeias elati, inter Pares Regni numerantur. Ideo olim de cauſis cognoſcebant ad Aulam Regiam delatis, & hodie Regi aſſident in Parlamentariis Comitiis, velut Conſiliarii ejus generales: quo etiam nomine, locum habere videantur in Stellata camera: non veniunt tamen niſi viritim accerſiti. In re capitali Parium ſuorum judicium ſubeunt. Statutoq; An. 1. Ed. 6. cap. 12. Clericatus beneficio, pro ſimplici homicidio (h. non præcogitato) pro latrocinio, domuſq; infractione (robbariam & burglariam vocant) aliiſq; nonnullis feloniis ſemel mereantur: etiam non legentes, & ſine manus cauterio notatione, ſanguinis corruptione, prædiorumvè diſcrimine.

De Parium vita & membris cognoſcunt, non jurati, ſed honoris intuitu: cùm tamen de levioribus reſponſuri in Camera Stellata, Cancellaria, aliiſq; (quas vocant) Curiis Anglicanis, jurare cogantur. Hoc autem recentiorum, illud veterum inſtitutum refert. Ob proditiones capite ſolùm truncantur, licèt ſuſpendi prius, membratimq; diſcerpi judicentur: nam iſta Princeps eis ſolet remittere. In feloniis tamen laqueo pereunt, ut plebei; quòd in judicii ſententia nihil ſit præterea quo tollatur vita, ſi hoc remitteretur. Ab arreſtis & comprehenſione Ballivorum ſunt immunes, niſi violatæ pacis cauſâ, Statuti de mercatoribus, &c. Brevia igitur quæ *Capias* & *Supplicavit* vocantur, verſus eos non fiunt, nec *Exonium*. In Aſſiſas & Juratis non ponuntur, nec erogatur in eos mulcta (juxta Mag. Chart) niſi per Pares ſuos. Si quando ipſa dignitas ad fœminas deſcendat, primogenitæ ſoli temanet, etiam caſtrum *Baroniæ* caput. Habebant quippe antiqui *Barones* ſinguli ſua caſtra, munita admodum, maximiſq; privilegiis inſignita: quæ *Capita Baroniarum* dicta ſunt. Recentiores verò non item. Prohibentur enim aut villam ſuam primariam (quod apud Gallos hodie licere quidam contendunt) aut ipſas ædes ſuas munire, ſine Regis venia diplomate innoteſcente.

Cùm autem feodales iſti *Barones* nomen dignitatemq; ſuam ratione fundi obtinuerint, transferri olim aliquando videatur dignitas, cum ipſo fundo; ut Epiſcopi ſuas ſortiuntur *Baronias*, ſolâ fundorum inveſtiturâ. Nam (inquit Stanfordus lib. 3. cap. 62.) *ne ont lieu en Parlament -- eins in reſpect de lour poſſeſſions. s. l'auncient Barones annexes à lour dignites.* Nec extincta prorſus iſta apud Scotos lex eſt, ſi (quod ferunt) *Baro de Ocoultre* ſuam illic *Baroniam* in conſanguineum transfegerit, novam ipſe in Hibernia conſecutus. Sed prohibet lex antiqua transferri beneficium invito domino. Dunbarrum itaq; Comitem Scoticum, ſuam à Jacubo Rege accepiſſe aiunt *Baroniam*; non ſolùm ſibi & hæredibus ſuis, ſed ſuis etiam aſſignatis, hoc eſt, in quemcunq; voluerit conferendam.

Baro pro Magnate Eccleſiaſtico. Non reperi antiquiùs dictum de ipſo laico. Appendix ad Gregor. Turon. cap. 41. Ante An. Dom. 580. *Burgundiæ Barones, tam Epiſcopi quam cæteri leudes, &c.* Epiſcopos inter *Barones* numerat & *leudes*, id eſt, vaſſallos, quod in eo ſeculo mireris: nam detrahere videtur nomen vaſſalli ab Eccleſiaſticorum immunitate, qua tunc maximè ſplendebant. Liberiori appellatione uſi ſunt in Synodo Ticinenſi, An. Dom. 877. *Optimates* ſe vocantes. *Barones* autem dici videntur, propter nominis dignitatem, non quòd vaſſallagium pendebant, aut ſeculare ſervitium. Hoc enim noſtratibus jugum injecit omnium primus, Willielmus ſenior An. gratiæ 1070. ut in eodem tradit *Mat. Paris.* Auxit magnopere Willielmus junior, ut in Hiſtoriola Ducum Normanniæ, & in LL. *Edw. Confeſ.* cap. 11. Sed poſt varias colluctatio-

ctationes, æterno robore demum confirmavit Henricus 2. An. Dom. 1164. in magno Concilio *Clarendoniæ* habito, præſidente eidem ex ipſius mandato Sacellano ſuo *Johanne* de *Oxonia*, præſentibuſq; Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus, Prioribus, Comitibus, & Baronibus Regni, in hunc tenorem. *Archiepiſcopi, Epiſcopi, & univerſæ perſonæ Regni, qui de Rege tenent in Capite, habeant poſſeſſiones ſuas de Rege ſicut Baroniam, & inde reſpondeant Juſticiariis & miniſtris Regis: & ſicut cæteri Barones debent intereſſe judiciis curiæ Regis, cum Baronibus, quouſque perveniatur ad diminutionem membrorum, vel ad mortem.*

Baronis tamen reverentiam obtinet (ut par eſt) propter muneris dignitatem.

Baronum autem appellatione non omnes hodie apud nos cenſentur Epiſcopi, utpotè Soderenſis in inſula Eubonia vulgo Mannia; quòd de Rege non tenet immediatè, at de Comite Darbiæ; proinde nec Parlamentariis Comitiis accerſitur. Plures etiam Abbates, Priores, & homines Eccleſiaſtici, ſub Hen. 3. Edw. 1. ejuſdemq; ſeculi Regibus, aliàs *Baronum* calculo adjiciebantur, viciſſimq; aliàs ejiciebantur, ut ſupra videas in *Abbates mitrati.*

Barones eleemoſynarii. Apud Stanfordum & in Jure noſtro, dicuntur Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates & Priores, qui prædia ſuæ Eccleſiæ, à Rege tenent per *Baroniam. Baronias* enim ſuas ex eleemoſyna Regum perhibentur accepiſſe, licèt ipſa prædia, aliorum ſæpè munificentiâ conſequuti fuerint. Quo autem pacto à Regibus acceperunt has ſuas *Baronias*, in proximè ſuperioribus declaratum eſt.

Adhuc *Barones majores.* Item *Barones Regis, Barones primitivi, Barones Capitales, &c.* Dicuntur præterea *Majores* hi *Barones* à Florentio Wigornenſi *Majores* ſimpliciter, & *Majores natu Angliæ*; ab eodem & aliis *Barones Regis* & *Regii*; etiam inde *Barones primitivi, Barones capitales*, & *Regni Capitanei* (ut ſuprà diximus) de quibus plura ſuo loco. Ex hoc item evenit quòd Reges antiqui, cum in Chartis mentionem faciant de *Baronibus*, ſæpè ſubjungunt poſſeſſivum (*meis* vel *noſtris*) ut ſuos, id eſt, *Regios Barones*, ſic diſtinguant à *Baronibus* Epiſcoporum, Comitum, Abbatum, &c. Sic in Charta Libertatt. Henr. 1. *Si quis Baronum meorum, vel Comitum, vel aliorum qui de me tenent, &c.* LL. Longob. Tit. 13. §. 1. *Si quis ex Baronibus noſtris ad nos venire voluerit, &c.* Apud Glanvillam verò lib. 8. cap. 11. omnes Angliæ Barones curias habentes, de quocunq; tenuerunt, ſub nomine *Baronum Regis* videntur intelligi. *Debet Dominus Rex de jure Baronibus ſuis; ſcilicet quòd ob talem cauſam* (dubitationis) *poſſunt ſui Barones Curias ſuas in Curiam ſuam ponere.* Sic in Continuatione ad Florentium Wigorn. An. Dom. 1140. *Barones Regis Franciæ Philippi* appellantur, de quocunq; tenuerint: cùm tamen Author *du grand Conſtumier lib. 2. chap. 27.* (apud Loyſæum) tres tantùm ſuo ævo fuiſſe aſſerit in Gallia *Baronies, Bourbon, Coucy*, & *Beavieu*, utpote quæ ſolummodò de Rege tenerentur immediatè, & perindè *Majores, Regiæ, Primitivæ, Capitaleſque* dicerentur.

Barones Dominici etiam dicuntur qui Regii; nam Franci & medii ſeculi Authores, crebrò uſi ſunt *Domnus* & *Dominus* pro Rex, & Imperator, *Dominicus* pro Regius, & Imperatorius: ut infra ſuo loco. Sic *Vaſſallus Dominicus*: *Miſſus Dominicus.* Sed *Dominicum* etiam vocabant, quod ad Maneriorum villarumq; dominos pertinebat: ut *ſervum Dominicum*, *prædium Dominicum.* Quære utro ſenſu accipiendi ſunt *Barones Dominici* in Chart. Hen. 1. de tenendis Comitatibus & Hundredis -- *Faciam ſummoneri* (Comitatus & Hundredos) *propter mea Dominica neceſſaria ad voluntatem meam. Et ſi amodò exurgat placitum de diviſione terrarum, ſi intereſt Barones meos Dominicos tractetur placitum in Curia mea. Et ſi eſt inter Vavaſores duorum Dominorum, tractetur in Comitatu.* Mihi dici videtur de *Baronibus Regis majoribus.*

Barones ſacham & ſocam habentes (Saxon. ðeᵹneſ ðe hẏꞃa ſocna hæbbað) generaliter erant omnes Maneriorum Domini ſuas curias habentes, ſive fuerint majores *Barones* Regni, qui infra ſochas & Maneria ſua de latrociniis & ejuſmodi cognoſcebant: ſive minores. De utriſq; autem vide plura mox in *Barones minores* ſimpliciter.

Barones capitales minores. Sunt qui à Rege tenent in Capite, ſed denuò à Parlamentariis Comitiis (ut prædictum eſt) excluduntur. Hos autem *Barones* aliquando dictos, & ſuum patrimonium *ſicut Baroniam* tenuiſſe, apertè liquet è verbis Concilii Clarendonienſis paulò ſuperiùs recitatis. Ad Parlamenta etiam accerſendos fuiſſe, non obſcurè indicat Magna Charta Regis Johannis, quâ cùm is pollicitus eſſet, ſe illuc *ſubmoniturum Majores Barones Regni ſingillatim per litteras ſuas*: adjungit; *Et præterea faciemus ſubmoneri in generali per Vicecomites & Ballivos noſtros, omnes alios qui in Capite tenent de nobis.* Certè ſi mihi non imponant Scoti quidam, ſunt vel hodiè in Scoticâ, qui *Barones* appellantur, *foſſæq; & furcæ jus* habent, & in Parlamentis conſident, nec tamen Magnatum titulo, i. **Lords**, ſalutantur, nec *Majorum Baronum* albo conſcribuntur.

Barones minores ſimpliciter. Sunt ſimplices villarum Maneriorumq; domini, de quocunq; tenentes, *qui ſacham & ſocham* habent, id eſt, Curiam & juriſdictionem ſuper vaſſallis ſuis. Non autem ſummam juſtitiam, quâ de vita & membris decernant, ſed humilem illam, ad prædia pertinentem: ex qua Curiæ ſuæ, **base Courts**, i. *infirmæ* nuncupantur. Utì enim P. Valerius Publicola, ſecures à faſcibus ſejunxit: ita antiquitas *Barones majores à minoribus* diſtinxit, iſtis tribuens juſtitiam infimam, illis verò ſummam atq; Regiam. LL. Edw. Confeſſ. cap. 35. *Barones -- qui ſuam habent curiam de ſuis hominibus.* LL. Henr. 1. cap. 10. in fine. *Alia* (fecta placitorum) *pertinet Baronibus ſocham & ſacham habentibus*

bus: & cap. 25. *Super Barones ſocham ſuam habentes, habet Index fiſcalis juſticiæ Regis obſervantiam.* Item Glanvil. lib. 8. cap. 11. *Quando aliquis Baro habet loquelam in Curia ſua, &c.* Hæc loca omnia de Maner orum dominis intelligenda eſſe non eſt dubium, tam *minoribus* quàm *majoribus*: ſed Maneriorum dominos (etiam minores) inter *Barones* igitur cenſeri manifeſtum eſt; cui fidem facit, quòd ipſæ hæ Curiæ, uſq; hodie, *Curiæ Baronum* nuncupantur. Ævo præterea Henrici 1. Procerum appellatione computari videntur omnes Maneriorum domini. Nam quos in Epigraphe cap. 26. Legum ſuarum, *Proceres* vocat, eoſdem mox in Capite, *Barones ſocnam* (ſeu *ſocham*) *ſuam habentes* exponit.

Barones Comitum Procerumq;, hoc eſt *Barones ſubalterni* & *Baronum Barones.* In Gallia, Germania, Italia, Comites & Satrapæ, Regum inſtar, ſuos habent *Barones* de ſe tenentes; nec infimos illos, ſed nobilioris claſſis, ut de Comitibus Flandriæ meminit Aimoino adjectus liber 5. cap. 11. & antiquiſſimè claret de Burgundionibus. Hoc autem intelligendum cenſeo de Satrapis jure Palatino atq; Regio ſuffultis, quod in unico apud nos Comite Palatino Ceſtriæ deprehenſum eſt: ut mox infrà. Primis autem Anglo-Normannicis ſeculis, Comites etiam non Palatini, Regum & Palatinorum more Chartas ſuas ſæpe inſcripſere: *Omnibus Baronibus & fidelibus meis, tam Francis quàm Anglis, ſalutem.* Sic in lib. Rameſ. Sect. 224. *Sciatis* (inquit Rex Henr. 1.) *coram me teſtificatum & recognitum eſt per Barones de Honore de Rameſia.* Et Sect. 277. -- *conceſſerunt ante Barones Rameſenſis Eccleſiæ -- quicquid fecerunt in Capitulo apud Ramſey.* Item in vita Gualteri Abbatis, *Cum* (per villas Abbathiæ) *verbum iſtud fuiſſet ubiq; divulgatum, acceſſerunt ad eum barones, milites, & liberi homines ferè totius Abbathiæ, &c.* Hæc non de Magnatibus ſunt intelligenda, at de vaſſallis feodalibus, notæ ſcil. melioris. Noſtrates enim (ut ſupra meminimus) nè *Barones* quidem Comitis Ceſtriæ, eximia licèt nobilitate, & rerum affluentia ſpectabiles, in *Majorum Baronum* collegium ſuſcipiebant. Pari itaq; conſideratione, Ducum & Procerum *Barones*, quos exteri hodie inter *Majores* numerant, rigidi illi Catones repudiaſſent fortè, quòd ſubalterni deprehenduntur, non *Regii*. Inconcinnum enim videtur, ut qui Militem creare nequeat, *Baronem* conſtitueret Milite illuſtriorem. Conſtitt. Sicul. lib. 3. Tit. 22. *Poſt mortem Baronis vel militis qui à Comite vel Barone alio, Baroniam aliquam vel feudum tenuerit, &c.*

Barones, pro liberè Tenentibus in genere, hoc eſt tam in ſoccagio, quàm per ſervitium militare.

Barones Comitatus Palatini Ceſtriæ, ab Hugone Lupo (cui Willielmus ſenior, Palatinatum Ceſtriæ conceſſit, adeo liberè de ſe tenendum per gladium, ut ipſe Regnum Angliæ tenuit per Coronam) inſtitutos certum eſt: ſed de numero non ità convenit. Quidam xii aſſerunt, ipſumq; Conqueſtorem Hugoni perſuaſiſſe, ut pauciores non crearet: pollicitus ſe largiturum eis idonea patrimonia in Anglia, ſi Comes hoc nequiret in ſua patria. Reperiuntur verò (de quibus præcipuè conſtat) viii tantùm: nam quos alii ſuggerunt ſuſpecti habentur.

Nigellus ſcil. Norm.	*Baro de Haulton.*
Robertus.	*Baro de Monte alto.*
Will. Malbedeng	*Baro de Malbanc.*
Richar. Vernon	*Baro de Shepbrok.*
Rob. fil'ius Hugonis.	*Baro de Malpas.*
Hamo de Maſcy	*Baro de Dunham.*
Gilbert Venables	*Baro de Kinderton.*
N. de Warren	*Baro de Stockeport.*

Qui (ut eſt in antiquo libello) *ſuas Curias habuerunt, liberas de omnibus placitis, & querelis, exceptis placitis ad gladium Comitis pertinentibus*: è Camdeno.

Barones Comitatus. Hoc nomine contineri videtur antiquis paginis, omnis *Baronum* feodalium ſpecies, in uno quovis Comitatu degentium: Proceres nempe & Maneriorum domini, nec non liberè quiq; Tenentes, hoc eſt, fundorum proprietarii, Anglice, **freeholders**, ut ſuperiùs dictum eſt. Notandum autem eſt, *liberè* hos *Tenentes*, nec tam exiles olim fuiſſe, nec tam vulgares ut hodie deprehenduntur: nam villas & Dominia, in minutas hæreditates nondum diſtrahebant Nobiles; ſed (ut vidimus in Hibernia) penes ſe retinentes, agros per precarios excolebant & adſcriptitios. LL. Edw. Confeſſ. cap. 15. *Quòd per Hundredum colligerentur* (46 *marcæ*) *& ſigillo alicu'us Baronum Comitatus, ſigillarentur, & ad Theſaurum Regis deportarentur.* In Domeſd. habiti ſunt *Barones Comitatus*; Magnates & Nobiles, qui in Curiis præſunt Comitatuum, hoc eſt ipſarum Curiarum Judices, quos Hen. 1. LL. ſuarum cap. 30. eſſe *liberè Tenentes Comitatus* demonſtrat. *Regis* (inquit) *Judices, ſunt Barones Comitatus qui liberas in eis terras habent, per quos debent cauſæ ſingulorum alterna proſecutione tractari.* Certe *liberè Tenentes Comitatus Tacito* Comites dicti. *Ger. mor.* (etiam hodie) ſunt Judices Comitatus: ſive Curiam Comitatus reſpicis, ubi ſedentes ferunt ſententiam; ſive Aſſiſas ipſas, ubi de ſummâ litis (quo ad factum) judicant & cognoſcunt. Huc ſpectare reor quod in antiquis Brevibus Regiis legitur, putà Hen. 1. in lib. Ram. Sect. 312. *H. Rex Anglorum, Epiſcopo Lincoln. & Juſticiariis, & Vicecomiti, & Baronibus, & omnibus fidelibus ſuis Francis & Angl's de Huntenduneſhire Salutem.* Sect. 313. *H. Rex Angl. Epiſcopo Lincoln. & Baronibus & Juſticiariis & Vicecomiti & Miniſtris & omnibus fidelib. ſuis de Hunteduńſchire, S. &c.* Sect. 320. *Gilberto vicecomiti & omnibus Baronibus & fidelibus ſuis Francis & Anglis de Huntedonſchire, S.* Sect. 332. *Abbati Albodo de S. Edm. & Will. Bigod*

&

& miniſtris ſuis de Southfolc. & omnibus Baronibus, S. Ita pluriès. Præponuntur autem interdum (ut vides) *Barones* Juſticiariis & Vicecomiti, ac ſi *Majores Barones* deſignarentur: & poſtponuntur interdum, quaſi res ad *Minores* tantùm ſpectaret: Sed utroq; loco utramq; ſpeciem contineri cenſeo.

Baronum feodalium ſeriem longam tranavimus, & inter eos *titulares Barones Parlamentarios*, feodalibus conſcriptos. Sequitur alia ſeries *titularium*.

Barones Scaccarii ſunt fiſcalium cauſarum Judices, qui vel hodie *Barones* dicuntur quòd olim eſſent è *Majoribus Baronibus* Regni. Niger liber Scaccarii, parte 1. cap. 4. *Illic enim* (i. in Scaccario) *reſidet Capitalis Domini Regis Juſticia, primus poſt Regem in Regno ratione fori; & majores quique de Regno qui familiariùs Regiis ſecretis aſſiſtunt; ut quod fuerit ſub tantorum præſentia conſtitutum vel terminatum, inviolabili jure ſubſiſtat. Verùm quidam ex officio, quidam ex ſola juſſione Principis reſident. Ex officio principaliter reſidet, immo & præſidet, primus in Regno, Capitalis ſcil. Juſticia. Huic autem aſſident ex ſola juſſione Principis momentanea, ſcil. & mobili authoritate, quidam qui majores, & diſcretiores videntur in Regno, ſive de Clero ſint, ſive de Curia. Aſſident (inquam) ad diſcernenda jura & dubia determinanda, quæ frequenter ex incidentibus quæſtionibus oriuntur. Non enim in ratiociniis, ſed in multiplicibus judiciis, excellens Scacarii ſcientia conſiſtit.* Vides quanti fuerint antiqui Scaccarii *Barones*: priſcæq; dignitatis faſtigium, quodammodò habentur poſſediſſe cum titulo apud poſteros. Nam inquit Bractonus, *Comites vel Barones non ſunt amerciandi, niſi per Pares ſuos, & ſecundum modum delicti, & hoc per Barones de Scaccario, vel coram ipſo Rege.* Apertè indicat (ut mihi videtur) *Barones* Scaccarii ſuo ævo, pares ipſis Comitibus fuiſſe habitos, & in eandem tendit ſententiam Magna Charta tam Regis Johannis quàm Hen. 3. cap. 15. *Stephanus de Segrave* Capitalis Angl. Juſt. rem Scaccarii tractavit, ſcil. theſaurum, cuſtodias puerorum, & Eſchaetas, uſq; An. Dom. 1234. id eſt, Hen. 3. an. 18. *Mat. Paris* pa.

Qua autem tempeſtate mobiles hi *Barones* facti ſunt perpetui, & aſcripti Scaccario, mihi nondum conſtat: reor ævo Hen. 3. vel Edw. 1. nam ab anno 6 Edw. 2. integram eorum ſeriem penès me habeo. Quemadmodum verò ipſi ſubeunt vices *Baronum* Regni, ità *Capitalis Baro Scaccarii* locum illic obtinet Capitalis Juſticiarii Angliæ, cujus olim in hac Curia ſedes erat primaria: maximus hic utiq; *Baro* & ex potentioribus Regni Magnatibus, ſed plerunq; (pro more ſeculi) Epiſcopus, & interdum Archiepiſcopus.

Dicantur præterea fiſcalini hi Judices, *Barones*, ex priſco Gallicorum uſu: qui Judices & Magiſtratus quoſlibet, *Barones* appellabant, ut hodie ſummos itemq; Juſticiarios, vulgo *hauts Juſticiers*. Et hoc quidèm in cauſâ videatur, quòd cæteri apud nos Judices, non ſunt dicti *Barones*, quia ſola hæc Curia è Gallia, ſcilicet Normannia, ſuum ad nos traduxit ſpecimen.

Barones quinq; Portuum. Sunt qui degunt in quinis præcipuis Angliæ portubus, vicinæ Galliæ objectis; Haſting, Dover, Hith, Rumney, Sandwic, villiſq; aliis ad eaſdem pertinentibus, Rye præſertim & Winchelſey. Hi propter antiquam nobilitatem, ſummamq; gloriam quam in Regni defenſione ex marinis præliis reportarunt, non ſolùm (quod hodiè nullis præterea in omni Anglia contigit) *Baronum* appellatione honeſtantur, ſed ampliſſima illuſtriſſimaq; privilegia à priſcis Regibus auſpicati ſunt. Quatuor enim ex ſe electos, ad coronationem Regis mittunt, qui per ſummitates 4 haſtarum auratarum, umbraculum deferunt ſuper capite Regis: eademq; die ſolennibus epulis coram ipſo à dextris accumbunt. Indicto etiam Parlamento, non Burgenſes, ut Burgi; nec cives, ut civitates (ipſumq; Londinum) nec Milites, ut ſinguli Comitatus; ſed *duos idoneos & peritos Barones è quolibet portu*, per Breve Regium jubentur mittere: qui & in Parlamentariis ſubmonitionibus locum proximum obtinent à *Baronibus* Regni, & inter eos ex aſſignatione Principis, ſuum olim accepiſſe videntur Clericum: dum alius Militibus dabatur, alius civibus & Burgenſibus. Baronibus tamen Regni, hodiè non conſident, ſed Communibus (quos vocant) immiſti. Ex quo Edwardus Hobbey Eq. delegatus unà cum aliis in Parlamento Anni 4. Jacobi Regis, ab inferiori conclavi ad ſuperius, retulit ſe miſſum eſſe à *Militibus, Burgenſibus & Baronibus inferioris Domus, nunciaturum, &c.* Audito verò nomine *Baronum inferioris Domus*, indignari cœperunt Proceres & aſpernari, queſtiq; de injuria apud Domum inferiorem, Hobbeius dictum agnovit, aſſeveratq; 5 portuum procuratores, *Barones* eſſe; quod eorum quiſpiam acriter illicò tuebatur. Sunt qui hos vocant *Comites 5 Portuum*, ac ſi dignitatem Comitivæ portus urbis Romæ (cujus meminit Caſſiodorus Varr. lib. 7. cap. 9.) æmularentur. In Chartis ſuis privilegiariis, ſolenniùs ab antiquis Regibus, conceſſum illis eſt, ut in Curia Regia, *honores ſuos habeant.*

Loquor ex M. S. quod dicitur *Modus tenendi Parliamentum.*

Die Mercur. 4 Martii.

Barones de London. Id eſt *Cives* ſeu *homines de London.* Ità ſæpe in antiquis paginis: & per conſonantiam, ità in Charta Saxonica Williel. ſenioris: Buɲȝ ƿaɲu binnan Lonðon, *q. Burgi homines intra London.* Aliàs autem dici videtur de Civibus in genere (non ſine nota eminentiæ) aliàs de primariis tantùm. In genere, ut Mat. Paris in Henr. 3. An Dom. ..... Londonienſes *quos propter Civitatis dignitatem & Civium antiquitatem, Barones conſuevimus appellare.* Malmeſb. Novel. lib. 2. pa. 189. Londinenſes, *qui ſunt quaſi Optimates pro magnitudine Civitatis in Anglia.* Mox infra in oratione Legati Romani, Epiſc. Wint. Londonienſes *qui præcipui habebantur in Anglia, ſicut proceres.* De primariis tantùm: Flavius Blondius lib. 5. Decad.

2.

2. *Primarii urbis quos nunc Barones, tunc Capitaneos appellabant.* Et Philip. Venutus Ital. *Baroni ſono i principali de la citta. Proceres.* Sic in Charta libertatt. Hen. 1. Londonienſ. conceſſ. *Omnes homines de London ſint quieti & liberi, & omnes res eorum per totam Angliam, & portus maris de Theolonio, & paſſagio, & laſtagio, & omnibus aliis conſuetudinibus: Eccleſiæ et Barones et Cives, teneant et habeant bene et in pace, ſocnas ſuas cum omnibus conſuetudinibus, ita quod hoſpites... in ſoccis ſuis* (non) *hoſpitantur niſi dent conſuetudines ſuas, &c.* In quibus *homines* intelligo pro *Civibus* in genere: *Barones* pro *Civibus* præſtantioribus qui *ſocnas ſuas & conſuetudines*, id eſt, Curias habent & privilegia, eorum inſtar qui in Comitatu, *Barones Comitatus* dicuntur & *liberè Tenentes*, quiq; de re feodali cognoſcebant in Civitate, ut alii illi *Barones* in Comitatu. Animadverto itaq; Brevia Regia cauſas ejuſmodi tangentia, de quibus liberè Tenentes vel Comitatus, vel Civitatis cognituri eſſent, Vicecomiti dirigi & *Baronibus*, alia verò Vicecomiti abſq; *Baronibus*. Plurima exempla ſuprà habes (è lib. Rameſ.) Brevium directorum ad *Barones* Comitatus: unicum adjungam ex eodem, Sect. 323. de *Baronibus* Civitatis. *Henricus* (i. primus) *Rex Angl. Fulchero filio Walteri, & Euſtachio Vicecomiti ſuo & omnibus Baronibus de London, ſalutem. Præcipio quod Reinaldus Abbas de Rameſia teneat terram ſuam de London, quam, &c.*

Sic *Barones de Eboraco, de Ceſtria, de Warwico, de Feverſham*, & plurium villarum Regiis privilegiis inſignium, cùm in Anglia, tùm olim in Gallia noſtratibus Authore: ubi hodie Burgenſes *de Bourges*, *Barones* ſe nuncupare Loyſæus refert, & alii. Nec eſt cur Magnates, primariis civibus invideant hunc titulum, quum longè antiquius; pro *Baronibus* & *Liberè Tenentibus* nuncupati eſſet *Honorati* & *Poſſeſſores*, ut hoc apud Ulpianum & Cæſarei Juris conſultos; illud apud D. Ambroſium in Epiſt. 33. ad Marcellinam ſororem, liqueat: de quo plura in *Libere Tenente*. Nec dubitavit Ingulphus Saxo in ſua Croylandiæ Hiſtoria p. 877. *Heroes* appellare Londonienſes.

Honorati. Poſſeſſores.

Charta Henr. III. de libertatibus London. *Barones Civitatis London elegant ſibi ſingulis annis de ſe ipſis Maiorem.*

Baro pro *Equite*. Sic inter alios Hector Boëthius Hiſt. Scot. lib. 11. *Barone verò (ita illius temporis Equites, noſtrorum annalium monumenta appellant) &c.* Loquitur de *Baronibus* Malcolmo Regi *wardam & relevium* (ut ſupra) concedentibus, An. circ. 1004. Sed Britanniam noſtram vocabulum *Baro* ea tempeſtate ſuſcepiſſe, vix credam: nec de *Equite* dictum reperio in ſubſequenti ſeculo, licèt de *Milite*. Nam *Miles*, quem *Baronem* vocabant, non à militari cingulo (quo *Equites* creabantur) ſed à militari feodo (quo aliàs *Poſſeſſor*, & *Liberè Tenens* nuncupatus eſt) nomen ſumpſit.

Baro pro *Marito*. Nihil in Jure noſtro frequentius: traductumq; à Pictavienſibus (ubi hodie in uſu eſt, ut refert Loyſæus, potiùs quàm à Normannis conjicio. Nec *baronem* hoc loco pro domino juxta Hebræos, ut quidam volunt, ſed pro viro, juxta Græcos & Latinos, accipiendum cenſeo: ut *baron & fem*, idem ſit quod ἀνὴρ καὶ γυνὴ, *vir & mulier*: nam *mulier* quandoq; apud J. Ctos. dicitur pro uxore.

Baro pro *filio primogenito*. Sic Galli in pluribus Provinciis filium primogenitum domini villæ nuncupant. Quod nonnullos fortè induxit, ut vocabulum ipſum, ab Hebræo *bar* pro filio, peterent. Angli autem boreales & Scoti, *barnes* indiſtinctè dicunt de omnibus liberis, ut Latini *homines*, de utroq; ſexu: non tamen hoc à *barone* (ut quidam volunt) at à Sax. bæꞃn pro *ſobole*, idemq; à verò bæꞃen *parere*.

Barones de campo florido, &

Barones deniq; pro *ſceleſtis, vagis, latronibus* & hujuſmodi dici, me docuit Scipio Ammirato in ſuo lib. *Delli famiglie nob. Neapolit. Ca. del Barone*, quem ſuo idiomate ſubjicemus. *Come queſta voce* (i. Barone) *ſignifa Dominio, & dignità, così volgarmente è quaſi per tutta Italia, preſa molte volte in cattiva parte; onde baroni di Campo di fiore ſi chiamano in Roma una erta ſorte di maſcalzoni, i quali non havendo arte a'cuna, ò ſe pur n'hanno, quella non volendo eſercitare, ne à ſervigi altrui impiegandoſi, vivono di rubberie, & di triſtizie.*

V. Bodin de *Repub. lib. 3. cap.... p. 296.*

Baronagium, al. *Barnagium*, ut Mat. Paris. Eſt integra claſſis *Baronum*: quæ in Aula Regis, idem eſt quod Homagium in Curia Manerii, ſeu minoris Domini. Eſt etiam clientela ſeu comitatus (Gal. *le train*) *Baronis*, & viri potentioris: ejuſq; præterea impedimenta, & ſarcinæ, quæ inter itinerandum circumferuntur, Gal. *le barnage*, & *bernage*.

Baronia quibuſdam *Baronatus*. Eſt dignitas, territorium, ſeu patrimonium *Baronis*. *Tenere per Baroniam*, idem plerunq; quod *eſſe Baro Regni*. Sed villa Burford in Comitatu Salopiæ reperitur per Inquiſitionem capt. An. 40. Ed. 3. *Teneri de Rege ad inveniendos 5. homines pro exercitu Walliæ, & per ſervitium Baroniæ*: dicunturq; inde domini ejus (qui de Cornwall nomen habuere) *Barones* de Burford: ſed tamen in Parlamenta non prodeunt, nec inter proceres Regni numerantur.

Tenere per integram Baroniam, olim fuit tenere per 13. feoda militis, & tertiam partem: recentiùs per hæreditatem *Baronis*, ſive majorem, ſive minorem: ſed relevium Regis ex utraq; in omnibus par fuit, id eſt, hodie 100 marcæ. Ævo Henr. 2. quævis Tenura in Capite habebatur pro Tenura per *Baroniam*, ut ſuprà videas in Concil. Clarendonienſi, citato in *Baro pro Magnate Eccleſiaſtico.*

Caput Baroniæ, eſt caſtrum vel ſedes *Baronis* primaria: quæ nec in dotem tranſit, nec inter fœmineas hæredes dividitur, ſed primo-

mogenitæ remanet; cæteris aliunde ſatisfactis.

Baronia etiam dicitur quandoq; pro Manerio : quandoquè pro Manerii territorio. Et in Ordinat. Mariſci de Romeney pa. 12. *Quòd per totam Communitatem dicti Mariſci, eligantur 12. legales homines, viz. 6. de feodo Archiepiſcopi Cantuar. & 6. de baronia, qui jurati menſurabunt, &c.* Ubi *Baronia* nuncupatur pars mariſci, quæ de aliis quibuſlibet tenebatur, quàm de Archiepiſcopo Cantuariæ.

Baroniæ præterea olim videntur appellari, ædes quædam in Civitate London. ut ex eo pateat quod in Placitis An. 14. Edouardi primi, aliquandò legimus. *Et quæſiti : quòd cum datum fuit intelligi Domino Regi, quòd dictum tenementum* (domus ſcil. de qua in lite agebatur) *eſt Baronia : qualiter Baroniæ in Civitate London, quæ de Domino Rege tenetur, poſſit legari?* &c.

Placita Reg. coram R. Bathon. & Wellenſi Epiſcop. Ang. Cancel. in cuſto. Camerarr. Scac. memb. 31.

Baronia pro parte Comitatus quam Hundredum dicimus. Sic frequens in Hibernia; ubi Connacia Provincia ſub noſtra memoria in Comitatus diſpartita eſt: Comitatusq; deinceps in *Baronias* diſſecti, ut nuper etiam in Ultonia factum intelligo.

¶ *De Baronetto veteri & novo.*

¶ ***Baronettus**, **Baroncellus**, **Baronulus**, **Baronculus**, **Bariculus**, **Baroniculus**.*] Occurrunt omnia diminutiva à *Barone*, ut Domicellus & Italicum *Domicello*, à domino. Frequentius autem & nobis notius *Baronettus*, quod Jani inſtar ſeculum vetus reſpicit & novum. Veteribus idem plerunq; fuit quod *Banerettus*, quo tamen ſenſu multi contendunt ſurreptitium eſſe, & minùs genuinè dictum; cùm nobis contrà nihil concinnius. Nam ſi *Baro major* à vexilli jure aliàs Vexillarius diceretur, & *Benherer* ſeu *Bancreſius* : non video quin *Banerettus* (hoc eſt, Vexillarius minor) *Baronettus* ſeu *Baro minor* rectè etiam appelletur; præſertim cum loquendi uſus ſic evicerit. Nugantur enim omnino, qui *Baneret* quaſi *Banerent*, à vexillo lacerato dictum afferunt. Vide ſuprà Gregor. Tholoſani ſententiam in *Baronet*.

Apud Authores & in membraneis paginis, æquè frequens reperimus *Baronettus*, ac *Banerettus*, nec huic illud antiquitate cedens. Guido de Columna Siculus, Author Edouardo 2. coætaneus, de prælio agens Eſtriviliano ſeu Bannocburnenſi, inito An. Dom. 1313. (ſi hunc rectè citat Fabianus) *Barones* 45. *Milites Baronettos* 68. cæſos fuiſſe memorat. Thomas de la More, vir Equeſtris, & è familia ipſius Edouardi 2. vitam ejus conſcribens ait: *Capitur* (ſcil An. Dom. 1321.) *Comes Lancaſtriæ, Barones & Baronetti commilitones ejus & Milites* 95. Walſinghamius item de dicto prælio Bannocburnenſi : *Capti ſunt* (inquit) *& in cuſtodia detenti, Barones & Baronetti* 22. *Milites* 68. *Clerici & ſcutiferi, numero exceſſivo.*

Ad Edouardi 3. ævum veniamus (cui alii, ſed non rectè, ſuggerunt *Banerettorum* originem.) Certè in catalogo Tribunorum & Capitaneorum (quos vocant) ſuæ militiæ Caletem obſidentis, An. Dom. 1350. quinquagies penè deprehendimus vocem *Baronet* : & Baroni unicuiq; immò Militibus perpluribus, *Baronettum* aliquem in clientela.

Illic Baronet & Banneret promiſcue videntur uſurpari, conputariq; ideo indiſtinctè Baronets & Banerets lxxviii.

In Statuto an. 5 Ric. 2. Seſſ. 2. cap. 4. Mulctari jubetur, qui ſubmonitus non venerit ad Parlamentum: *ſoit il Erchevesque, Eveſque, Abbe, Prior, Duc, Counte, Baron, Baronet, Chivaler de Countee, Citizen de Cittie, Burgeys de Burgh, ou autre, &c.* Etiam an. 13. Stat. 2. cap. 3. An. 14. cap. 11. An. 16. cap. 6. *Baronet* paſſim legitur in omnibus penè (quos ego viderim) libris impreſſis & M. S. De quo tamen ut certior fierem, rotulos ipſos Parlamentarios & Statutorum, in arce Londonienſi ſcrutatus ſum, reperiq; locis omnibus *Baneret* legi, nec vel ſemel *Baronet*. Corrigendos igitur moneo libros impreſſos: nam gravis hinc error exortus eſt. Sunt enim qui Statuto An. 5. Ric. 2. illuſi, inter *Baronettos & Banerettos* diſtinguunt; illis locum in Parlamento tribuentes, iſtis verò non item. Et certè pronus convolaſſem in eam opinionem, ſi conſentaneas reperiſſem ſchedas Parlamentarias. Videbar enim Statutum intelligere de *Barone Capitale minore*, qui Baroni Regni inferior, ad Parlamentum tamen vocandus erat, juxta Mag. Chartam libertatum Angliæ à Rege Johanne conceſſam; quam ſuprà vide in *Barones Capitales minores*.

Attaint, un de grand Jurie alledge, que il fuit *Baronet*, & ſeigneur de Parliament, & ad lieu la; & iſſint ne doit eſtre jure; quo fuit trie pur luy per vi triers, & uncore non allocatur : car tout le Court doit eſtre afferte de ceſt maner de challenge, per teſtification per Bre f, & per matter de Record. 35. H. 6. 46. *Bro. Challenge* 18.

Conjecturam auxit obiter quidam memorans, eſſe in Hibernia nonnullos quorum majoribus ſemel aliquando ad Parlamentum Regni illius vocatis, hæredes nomen *Baronettorum* retinerunt. Qua fide nititur, non mihi conſtat : ſed plures eſſe in Hibernia *Baronettos* certum eſt, hæreditariè hoc inſignes titulo, ab antiquo. Scilicet (præter *Nicholaum de S. Michaele Baronet de Rheban*, cujus meminit Camdenus in ſua Hibernia.)

Sentleger	*Baronet de Flemarg.*
Den	*Baronet de Pormanſtown.*
Fitz Girald	*Baronet de Burnechurch.*
Welleſlie	*Baronet de Norragh.*
Huſeie	*Baronet de Galtrim.*
S. Mighell	*Baronet de Scrine.*
Nangle	*Baronet de Navan.*

Hos Stanihurſtus Hibernicus in patriæ ſuæ deſcriptione, fatetur dici communiter *Baronettos* : à rudioribus etiam (utor ſuo vocabulo) ut

L inter

inter Proceres collocentur, *Barones*; neutram tamen probans appellationem, *Banerettos* mavult. *Proprie enim* (inquit) *Banerettus dictus eſt, cujus pater non in thalamo, at in militia ſub banerio ſeu vexillo, Eques eſt creatus.* Mirè fallit; tum quòd *Barones* omnes inter Proceres numerat, tum quòd *Baneretti* nomen hæreditarium facit. Si in prima igitur nominis ratione inhærendum non fuerit: potior videatur *Baronettos* dictos, propterea quòd non de Rege (ut Regni *Barones*) ſed de Magnate quopiam (putà Ultoniæ, Kildariæ, Ormundiæ, &c.) ſplendida tenuerint patrimonia: quales & *Barones* etiam appellatos ſupra declaravimus in *Barone*.

Baneretti.

Sed ad noſtros redeamus. Perſpicuum eſt, Scribas ipſos regios & forenſes, non ſemel uſos eſſe *Baronet* pro *Baneret*. Sic in ipſa Charta Regia Edouardi 3. Fanum audio *Baronettum* inſtitui. Sic Henricus VI. *Capitaneam & Baliagium de Saunetere*, Aquitanico cuidam conceſſit nomine *Raymundi de Piis Baronet.* Sic Edouardus IV. Thomæ Bradſton & hæredibus ſuis 50. marcas annuatim elargitus eſt, *ut ſtatum Baronetti* (loquor in verbis reſcripti) *quem à Regi ſuſceperat, manuteneret.*

Pars 2.pat.15. Ed.3.nu.22.& 23.Original. de an.24.H.6. rot.21.Aquit. in Clauſ.15. An.13.

Cum impreſſis autem Statutorum condicibus (*Baronettos* ad Parlamentum innuentibus accerſendos) planè conveniunt Annales Juris Term. Hilar. An. 35. Hen. 6. fol. 46. ubi Jurandorum quiſpiam, non ponendum ſe aſſeverat in Aſſiſis ſeu Juratis, quòd *ſon auncesters uſſent eſtre Baronetts, & ſeigneurs de Parliament, &c.* Sed hunc utiq; librum mendoſum perhibent, legendumq; cenſent *Barón* pro *Baronet*, ſaltem ita intelligendum: ſicuti ipſa hæc verba confundi aliquando videmus, ut ſuprà in Hibernia. *Walſing. Ypodig.* in An. 1317. Edwardus le Brus frater R. Scotorum qui jam per triennium Hiberniam infeſtaverat, & nullo jure ſe in Regem ibidem coronaverat, captus eſt ab Anglicis, & Regis fidelibus, & apud *Dundalk* Decollatus; occiſis in conflictu quo captus fuit 29 Baronettis de *Scotiâ* & 5080. aliis, Primate de *Arm.* pro Rege Anglorum Capitaneo exiſtente, pag. 503.

Uſi ſunt præterea antiqui, vocibus *Baroniculus, Barunculus, Bariculus,* pro *Barone minore*: ut de duabus prioribus conſtat in Medulla Grammaticæ, ann. hinc 200. M. S. de omnibus in Ort. vocab. Et *Baroncelli nomen* Itali à *Barone* (inquit Inſulanus) *ſuo more, tanquam minorem Baronem finxere. Baronulus,* occurrit in diplomate Hen. 8. Thomam Howard Admiralium Angliæ conſtituentis, Regni ſui An. 6. *Damus* (inquit) *univerſis -- Comitibus, Baronibus, Baronulis, Dominis nobilibus, militibus, &c. in mandatis; ut ſint ei* (i. Admiralio) *intendentes.* De qua autem dignitatis ſpecie, etiam an de certa aliqua, dicta hæc fuerint, alii inveſtigent.

Baroniculus Barunculus. Bariculus. Gloſſ. Iſod. *Baruo, Barunculus. Baroncellus.*

Par. an. 6. He. 8. Dat. Weſtm. 4. Apr.

Sed liceat Archiva claudere, & Novella pandere. Illuſtriſſ. Domino noſtro Jacobo Regi, An. gratiæ 1611. novum placuit *Baronettorum* ordinem creare: ipſumq; (loco priſcorum Valvaſorum) inter Barones Regni, & Equeſtres claſſes conſtituere. Specimen ejus, fuſiùs habe ex ipſo diplomate.

Baronettorum novus ordo, 22. Maii, An. Reg. 9.

Jacobus Dei gratia, Angliæ, Scotiæ, Franciæ & Hiberniæ Rex, fidei defenſ. &c. Omnibus ad quos, &c. Salutem. Cum inter alias Imperii noſtri gerendi curas, quibus animus noſter aſſiduè exercetur, illa non minima ſit, nec minimi momenti, de Plantatione Regni noſtri Hiberniæ, ac potiſſimum Ultoniæ, *ampla & percelebris ejuſdem Regni Provinciæ, quam, noſtris jam auſpiciis atq; armis, fœliciter ſub obſequii jugum redactam, ita conſtabilire elaboramus, ut tanta Provincia, non ſolùm ſincero Religionis cultu, humanitate civili, morumq; probitate, verum etiam opum affluentia, atq; omnium rerum copia, quæ ſtatum Reipublicæ ornare vel beare poſſit, magis magiſq; efflorescat. Opus ſanè, quod nulli progenitorum noſtrorum præſtare et perficere licuit, quamvis idipſum multa ſanguinis et opum profuſione ſæpius tentaverint; In quo opere, ſollicitudo noſtra Regia, non ſolum ad hoc excubare debet, ut Plantatio ipſa ſtrenuè promoveatur, oppida condantur, ædes et caſtra extruantur, agri colantur, et id genus alia; Sed etiam proſpiciendum imprimis, ut univerſus hujuſmodi rerum civilium apparatus, manu armatâ, præſidiis videlicet et cohortibus, protegatur et communiatur, ne qua aut vis hoſtilis, aut defectio inteſtina, rem diſturbet aut impediat: Cumq; nobis intimatum ſit, ex parte quorundam ex fidelibus noſtris ſubditis, quod ipſi paratiſſimi ſint, ad hoc Regnum noſtrum inceptum, tam corporibus, quam fortunis ſuis promovendum: Nos commoti operis tam ſancti ac ſalutaris intuitu, atq; gratos habentes hujuſmodi generoſos affectus, atq; propenſas in obſequium noſtrum & bonum publicum voluntates, Statuimus apud nos ipſos nulli rei deeſſe, quæ ſubditorum noſtrorum ſtudia præfata remunerare, aut aliorum animos atq; alacritatem, ad operas ſuas præſtandas, aut impenſas in hac parte faciendas, excitare poſſit: Itaq; nobiſcum perpendentes atq; reputantes, virtutem & induſtriam, nulla alia re magis quam honore ali atq; acui; omnemq; honoris & dignitatis ſplendorem & amplitudinem à Rege tanquam à fonte, originem & incrementum ducere, ad cujus culmen & faſtigium proprie ſpectat, novos honorum & dignitatum titulos erigere atq; inſtituere, utpote à quo antiqui illi fluxerint; conſentaneum duximus (poſtulante uſu Reipublicæ atq; temporum ratione) nova merita, novis dignitatum inſignibus rependere: Ac propterea, ex certâ ſcientiâ & mero motu noſtris, Ordinavimus, ereximus, conſtituimus, & creavimus, quendam ſtatum, gradum, dignitatem, nomen & titulum* Baronetti (*Anglice* **of a Baronet**) *infra hoc Regnum noſtrum Angliæ perpetuis temporibus duraturum. SCIATIS modo quod nos de gratia noſtra ſpeciali, ac ex certa ſcientia & mero motu noſtris, ereximus, præfecimus & creavimus, ac per præſentes pro nobis, Heredibus, & ſucceſſoribus noſtris, erigimus*

Exemplar Regii Diplomatis Baronettum conſtituentis.

præ-

præficimus, & creamus dilectum noſtrum
de
in Comitatu *virum familia, patrimonio, cenſu, & morum probitate ſpectatum (qui nobis auxilium & ſubſidium ſatis amp'um generoſo & liberali animo dedit & præſtitit, ad manutenendum & ſupportandum triginta viros in cohortibus noſtris pedeſtribus in dicto Regno noſtro Hiberniæ, per tres annos integros pro defenſione dicti Regni noſtri, & præcipuè pro ſecuritate p'antationis dictæ Provinciæ* Ultoniæ) *ad, & in dignitatem, ſtatum, & gradum* Baronetti (*Anglice* **of a Baronet**) *Ipſumq;*
Baronettum pro nobis, Hæredibus, & ſucceſſoribus noſtris, præficimus, conſtituimus, & creamus per præſentes, habendum ſibi, & Hæredibus maſculis de corpore ſuo legitime procreatis in perpetuum. VOLUMUS etiam & per præſentes de gratia noſtra ſpeciali, ac ex certa ſcientia & mero motu noſtris, pro nobis, Hæredibus, & ſucceſſoribus noſtris, concedimus præfato
& Hæredibus maſculis de corpore ſuo legitime procreatis, Quod ipſe idem *& Hæredes ſui maſculi prædicti habeant, gaudeant, teneant, & capiant locum atque Præcedentiam, virtute dignitatis* Baronetti *prædicti, & Vigore præſentium, tam in omnibus Commiſſionibus, brevibus, literis patentibus, ſcriptis, appeltionibus, nominationibus & directionibus, quam in omnibus Seſſionibus, Conventibus, Cœtibus & locis quibuſcunq; præ omnibus mi'itibus, tam de Balneo (Anglicè* **of the Bath**) *quàm militibus Baccalaureis (Anglicè* **Bachelors**) *ac etiam præ omnibus militibus Bannerettis (Anglicè* **Bannerets**) *jam creatis, vel impoſterum creandis (Illis militibus Bannerettis tantummodò exceptis, quos ſub vexillis Regiis, in exercitu Regali, in aperto bello, & ipſo Rege perſonaliter præſente, explicatis, & non aliter creari contigerit.) Quodque uxores dicti*
& Hæredum maſculorum ſuorum prædictorum, virtute dictæ dignitatis maritorum ſuorum prædictorum, habeant, teneant, gaudeant, & capiant locum & præcedentiam, præ uxoribus omnium aliorum quorumcunq; præ quibus mariti hujuſmodi uxorum, vigore præſentium habere debent locum & præcedentiam; atq; quod primogenitus filius, ac cæteri omnes filii & eorum uxores, & filiæ ejuſdem
& hæredum ſuorum prædictorum reſpectivè, habeant, & capiant locum & præcedentiam, ante primogenitos fi'ios, ac alios filios & eorum uxores, & filias omnium quorumcunq; reſpectivè, præ quibus patres hujuſmodi filiorum primogenitorum, & aliorum filiorum, & eorum uxores, & filiarum, vigore præſentium habere debent locum & præcedentiam. Volumus *etiam, & per præſentes pro nobis, Hæredibus, & ſucceſſoribus noſtris, de gratia noſtra ſpeciali, ac ex certa ſcientia, & mero motu noſtris concedimus, quod dictus*
nom'netur, appel'etur, nuncupetur, placitet & implacitetur, per nomen
Baronetti; *Et quod ſti'us & additio Baronetti apponatur in fine nom'nis ejuſdem*
& hæredum maſcu'orum ſuorum prædictorum, in omnibus Literis Patentibus, Commiſſionibus, & Brevibus noſtris, atq; omnibus aliis Chartis, factis, atq; literis, virtute præſentium, ut vera, & legitima & neceſſaria additio dignitatis. Volumus etiam, & per præſentes pro nobis, Hæredibus, & ſucceſſoribus noſtris ordinamus, quod nomini dicti
& Hæredum maſculorum ſuorum prædictorum, in ſermone Anglicano, & omnibus ſcriptis Anglicanis, præponatur hæc additio, videlicet Anglicè (**Sir**) *Et ſimiliter quod uxores ejuſdem*
& hæredum maſculorum ſuorum prædictorum, habeant, utantur, & gaudeant hac appellatione, videlicet Anglice (**Lady, Madam**, & **Dame**) *reſpective, ſecundum uſum loquendi. Habendum, tenendum, utendum, & gaudendum, ſtilum, titulum, nomen, locum & præcedentiam, cum omnibus & ſingulis Privilegiis, & cæteris præmiſſis, præfat.*
& hæredibus maſculis de corpore ſuo exeuntibus imperpetuum. Volentes & per præſentes concedentes, pro Nobis &c. quod prædictus *& hæredes ſui maſculi prædicti, nomen, ſtatum, gradum, ſtilum, dignitatem, titulum, locum & præcedentiam prædictam, cum omnibus & ſingulis Privilegiis, & cæteris præmiſſis ſucceſſivè gerant & habeant, & eorum quilibet gerat & habeat, quodq; idem*
et hæredes ſui Maſculi prædicti ſucceſſivè Baronetti *in omnibus teneantur, et ut* Baronetti *tractentur & reputentur, et eorum quilibet teneatur, tractetur & reputetur. Et ulterius de uberiori gratiâ noſtrâ ſpeciali, ac ex certa ſcientia & mero motu noſtris conceſſimus, ac per præſentes pro nobis; Hæredibus & ſucceſſoribus noſtris concedimus præfato*
et Hæredibus ſuis maſculis prædictis, quod numerus Baronettorum *hujus Regni Angliæ nunquam poſthac excedet in toto, in aliquo uno tempore, numerum ducentorum Baronettorum: & quod dicti* Baronetti, *& eorum Hæredes maſculi prædicti reſpectivè, de tempore in tempus in perpetuum, habebunt, tenebunt & gaudebunt locos & præcedentias ſuas inter ſe, videlicet, quilibet eorum ſecundum prioritatem & ſenioritatem Creationis ſuæ* Baronetti *prædicti; quotquot autem creati ſunt, vel creabuntur* Baronetti *per literas noſtras Patentes, gerentes Datas uno & eodem die, & Hæredes ſui prædicti, gaudebunt locis & præcedentiis ſuis inter ſe ſecundum prioritatem, quæ cuilibet eorum dabitur, per alias literas noſtras patentes in ea parte primo conficiendas ſine impedimento, & non aliter, nec alio modo. Et inſuper de abundantiori gratiâ noſtrâ ſpeciali, ac ex certa ſcientia & mero motu noſtris conceſſimus, ac per præſentes, pro nobis, hæredibus & ſucceſſoribus noſtris concedimus præfato* *& hæredibus ſuis maſculis prædictis, quod nec nos nec hæredes vel ſucceſſores noſtri, de cætero in poſterum erigemus, ordinabimus, conſtituemus, aut creabimus infrà hoc Regnum Angliæ aliquem alium gradum, ordinem, nomen, titulum, dignitatem, ſive ſtatum, ſub vel infra gradum, dignita-*

tem, ſive ſtatum Baronum, *hujus Regni noſtri* Angliæ, *qui erit vel eſſe poſſit ſuperior, vel æqualis gradui & dignitati* Baronettorum *prædictorum, ſed quod tam dictus*

& Hæredes ſui maſculi prædicti, quàm uxores, filii, uxores filiorum & filiæ ejuſdem

& hæredum maſculorum ſuorum prædictorum, de cætero in perpetuum liberè & quietè habeant, teneant, & gaudeant, dignitates, locos & præcedentias ſuas prædictas præ omnibus, qui erunt de talibus gradibus, ſtatibus, dignitatibus vel ordinibus, in poſterum ut præfertur creandi reſpectivè ſecundùm veram intentionem præſentium, abſq; impedimento noſtro, hæredum, vel ſucceſſorum noſtrorum, vel aliorum quorumcunq;. Et ulterius per præſentes declaramus, & ſignificamus beneplacitum & voluntatem noſtram in hac parte fore & eſſe, et ſic nobiſcum ſtatuimus & decrevimus, quod ſi poſtquam nos prædictum numerum ducentorum Baronettorum hujus Regni Angliæ compleverimus & perfecerimus, contigeret aliquem, vel aliquos eorundem Baronettorum ab hac vitâ diſcedere abſq; Hærede maſculo de corpore vel corporibus hujuſmodi Baronetti *vel* Baronettorum *procreato, quod tunc nos non creabimus, vel præficiemus aliquam aliam perſonam, vel perſonas in Baronettum, vel Baronettos Regni noſtri Angliæ, ſed quod numerus dictorum Ducentorum Baronettorum ea ratione de tempore in tempus diminuetur, & in minorem numerum cedet & redigetur; Deniq; volumus, ac per præſentes, pro nobis, Hæredibus, & ſucceſſoribus noſtris, de gratia noſtra ſpeciali, ac ex certa ſcientia & mero motu noſtris concedimus præfato*

et Hæredibus ſuis maſculis prædictis, quod hæ literæ noſtræ Patentes erunt in omnibus, et per omnia firmæ, validæ, bonæ, ſufficientes et effectuales in lege, tam contra nos, hæredes, et ſucceſſores noſtros, quàm contra omnes alios quoſcunq;, ſecundùm veram intentionem earundem, tam in omnibus curiis noſtris, quam alibi ubicunq;. Non obſtante aliqua lege, conſuetudine, præſcriptione quacunq; ante hac æditâ, habitâ, uſitatâ, ordinatâ, ſive proviſâ, vel in poſterum ædendâ, habendâ, uſitandâ, ordinandâ, vel providendâ; & non obſtante aliqua alia re, cauſâ vel materiâ quacunq;. Volumus etiam, &c. Abſq; fine in Hanaperio, &c. Eo quod expreſſa mentio, &c. in cujus rei, &c. Teſte, &c.

De Baronettis. H. Sp.

ECce *Baronettos* florentis nomen honoris
Indicat in clypei fronte cruenta manus.
Non quod ſævi aliquid, aut ſtricto fortiter enſe,
Hoſtibus occiſis geſſerit iſta cohors.
Nec genus, aut virtus, meritum, vel gratia Cla-
Efficit, at nummi O male ſana fames. [ros
Quinq; notent digiti centenas quinq; ferendas
Mercandi pretium nominis eſſe libras.
Viliùs at multi, dum cauponare * morantur
Ex vera geniti nobilitate viri

* Recuſant.

Interea è caulis hic prorepit; ille tabernis;
Et modo fit Dominus, qui modo ſervus erat.

¶ *Barra.*] V. Cancellus.

¶ *Barraſterius.*] Repagularis cauſidicus. *Bud.*

¶ *Barrula.*] Brit. Armor.

¶ *Barrigildus* & per r ſimplex.] In adnuntiatione Karoli apud Piſtas. *Et ſi ſacramenta legalia in primo die lunæ poſt Paſcha, juranda devenerint, aut in aliis feriis, quando mallum tenere debuerit, mittet quoq; Comes miſſum ſuum, qui ipſa ſacramenta auſcultet ne ipſi homines jectivi inveniantur, & ipſe ſic mallum ſuum teneat ut Barigildi.* Et Carolus Calvus in Edicto Cariſiacenſi, An. DCCCCLXIV. *Et ipſe ſic mallum ſuum teneat, ut barigildi ejus et Advocati qui in aliis Civitatibus rationes habent, ad ſuum mallum occurrere poſſint.*

¶ *Barton.*] *Prædium dominicum*, vel *terræ* quas vocant *Dominicales*, hoc eſt, quas in diſtributione Manerii, Dominus non elocavit hæreditariè, ſed alendæ ſuæ familiæ cauſa, propriis manibus reſervavit. *Dominicum*, **the demain**; vel (ut Galli fonti viciniùs loquuntur) **domain.** Vox in Devonia, & plaga Angliæ occidentali bene nota.

¶ *Baſelli.*] Nummi genus quod abolevit Hen. 2. An. 1158. *Chron. Vernac. Hollinſh.* pa. 67. col. 1. l. 46. **This year the King altered his Coyn, abrogating certain pieces called** *baſels*.

¶ *Baſilica.*] Latini Græcos ſecuti, prætoria & domos ad publicas conciones ſpatioſas, è magnifico opere *baſilicas* dicunt. Vocem Scriptores Eccleſiæ à Conſtantini ævo, ad ædes ſacras transferunt, nec ſolùm ad majores, ſed etiam minores, ipſaſq; privatorum capellas, & ſacella. Dicitur autem βασιλικὴ, ἀπὸ τȣ̃ βασιλέως: ut, etiam κυριακὸν, ἀπὸ τȣ̃ κυρίȣ, & Dominicum à domino.

¶ *Baſſa, Baſſi, Baſſus, Baſſius.*] *Baſſa* & *Baſſi*, Turcis (inquit Leonclavius) *caput*: Baſſileri, *capita* ſive *Duces*: ut à κεφαλὴ Græcis ſunt dicti κεφαλάδες, noſtris à capite *Capitanei*. *Baſſus* idem aliàs quod *vaſſus*. Sic L. Alaman. Tit. 79. §. 3. *Dominus ejus 12. baſſos intra domum habet.* Et Longob. lib. 2. Tit. 39. §. 3. *Si baſſi noſtri hoc non adimpleverint, beneficium et honorem perdant.* Gloſſ. autem vet. *Baſſius, Cuſtos populi. Vaſſi, fidejuſſores.* Philoxen. etiam *Baſſus*, ἔγκυλος.

¶ *Baſtardus.*] Græcobarb. μπαςάρδος, *Spurius, nothus.* Sed vocabulum ipſum ſpurium & nothum faciunt etymologici multi. Cujacius & Juris Civilis Interpretes quidam, à German. ducunt **boes art**, i. *degeneris ingenii.* Kilianus contrà, **baſtard**, inquit, *q. d.* **beſte-aerd**, *id eſt, optima indoles ſive natura*: quod tamen per antiphraſin dici poſſe

poſſe conjicit, quaſi, *minimè bonæ indolis.* Alii à **baſte**, i. *abjectus*, & **aerd**, i. *natura.* Alii deniq; à Græco βασαρὶς, i. *meretrix.* Nos Germanicum agnoſcimus, atq; inde ad omnes Europæ gentes delatum. Germanis autem ut aliis, & rectiùs **baſtart** ſcribitur: & **bas** ubiq; penè infimum ſignificat, per tranſlationem, ſpurcum, impurum, abjectum; **ſtart**, Saxo. ſteort, ortum vel editum: perinde **baſtart**, impure editum. Sic Angli etiam **upſtart** dicimus, pro homine novo, quaſi ſubitò exorto. Couſtum. du Normand. Artic. 77. in Annot. *Quoties enim agitur de honore vel commodo filiorum, appellatione filiorum non comprehenduntur baſtardi, Bened. in cap. Raynutius in verb. Si abſq; liberis moreretur nu. 9. nec portant arma, nec retinent nobilitatem, niſi in magnatibus et proceribus.* Memini me alicubi legiſſe, priſcos ſeptentrionales populos etiam ſpurios admiſiſſe in ſucceſſionem: nec illius igitur tituli, glorioſum Angliæ ſubactorem Williel. Normannum puduiſſe videtur, qui epiſtolam (ut alias plures) ad Alanum Britanniæ minoris Comitem, ſic orditur, *Ego Willielmus cognomento Baſtardus.*

V. Longob. *lib. 2. tit. 14. l. 2. & ſeq.*

¶ *Baſtonicum.*] *Arctiſſima cuſtodia.* A Gallic. *baſton*, i. baculus, fuſtis. Dictum fortè quòd cuſtodes carcerum baculis quibuſdam inſignes eſſent, tum ad muneris indicium, tum ad coercendos incarceratos. Sic miniſtri Fletæ (antiqui apud nos carceris) pictis hodie dignoſcuntur baculis, à quibus & ipſimet *baſtons* nuncupati ſunt. Dicitur etiam in Jure noſtro *aler ſous baſton*, qui in cuſtodia hujuſmodi miniſtri ſpatiatur, & huc non malè reſpicit ſæva illa Inquiſitio ſub Ed. 1. **Trailbaſton** appellata, quæ innumeros rapuit in arctiſſimam cuſtodiam. Capitul. Caroli & Ludov. lib. 6. can. 96. -- *poſtmodum verò ante nos à Comite adducatur* (qui rapinam fecerit) *ut in baſtonico retruſus, uſq; dum nobis placuerit pœnas luat.* Jacobus 1. inſtituit apud Scotos An. 1426. ut omnes Poteſtatum miniſtri (quos *Seriands* vocant) ſuis innoteſcerent baculis, certa longitudine & pictura diſtinctis: prout in 6 ſuo Parlam. cap. 99. expreſſiùs continetur. Vide *Trailbaſton.*

Baſton.

¶ *Batalare, Batalium, Batalia.*] L. Baiwar. Tit. 2. cap. 10. *Dum poteſt -- equum viriliter aſcendere, arma ſua velociter batalare.* Tit. 3. cap. 1. §. 14. Mancus digitus *impedimentum eſt ad arma batalare.* In hæc Gloſſ. Lind. Specul. Sax. *Cum gladio et clypeo ſuum dextrarium aſcendere.* Batalare eſt *percutere, unde* Batalia. Burg. Addit. 1. Tit. 5. §. 2. *Si ad batalia mulier foras curte ſua exierit, & vulnera acceperit, &c.* Helmold. Chron. Sclavor. lib. 1. cap. 93. *ſuſcitare batalias.* Ital. *Battagliare, combattere*, præliari: *battaglia*, prælium. *Arma batalare* idem eſſe videtur, quod, arma viriliter tractare, ſtringere, vibrare.

¶ *Batellus, Batiola.*] *Batellus*, Scapha, cymba. Bract. lib. 3. tract. 2. cap. 15. §. 6. *Navis, nec batellus, nec alia catalla de iis qui ſubmerſi ſunt -- wreccum erit, cum ſit qui catalla advocet, &c.* Ital. *Batello*, à Saxon. bat, Anglis hodie **boat.** Bat verò Hebræis, menſuræ liquidæ vas fuit, 72. ſextarios continens; unde Luc. 16. 6. βάτος; quod ab interprete vet. *cadus* redditur. Hinc *batiola* apud Greg. mag. lib. 1. Epiſt. 42. *Cui etiam batiolam patris reſtitui volumus.* βάτιον autem, parvus cadus: ſed Gloſſ. vett. *Batiola* ποτήριον, i. poculum. Hoc in Gloſſ. Iſidori malè editur, *batioca, patera.* Juxta Perottum *genus vaſis eſt quo vinum è cado hauſtum ad menſam fertur.* Noſtro verò inſtituto non rectè competit vox, *Batiola*, quam in Colace Plauti, Marcellus deprehendit: *Batiolam auream octo pondo habebat, accipere voluit.*

¶ *Batſueins.*] Domeſd. *Nautæ*: ſed propriè qui in ſcaphis & minoribus navigiis operam navant, remigantes potiùs quam velificantes: ut ſic dignoſcantur à Buſcarlis, qui grandioribus inſerviunt. Bat, Saxonicè (quod ſuprâ jam diximus) ſcapham & cymbam ſignificat: ſpang, operarium, à ſpangan al. ſpincan, laborare, unde ſpinc, labor.

¶ *Battere, Batteria, Battitura, Battitura, Battuarium, Battudo, &c.*] *Battere* (Italic. & Gallic.) in præterito *idi*, verberare, percutere: priſcis *battuere.* Propriè, fuſtigare, à Saxon. batte, fuſtis. Longobard. lib. 1. Tit. 8. L. 30. *Si duo porcarii inter ſe batiderint*, & §. ſeq. *Si aldium aut aldiam, ſervum aut ancillam battiderit, & per ipſam battituram, ponderoſi facti ſunt.* Capitular 1. can. 81. --- *nec lanam capere, nec linum battere.* Crebrò in LL. Longob. L. Alaman. ca. 93. §. 2. *Ligatus, de via oſtatus, vel battutus.* Formull. Lindenb. 119. --- *in ſua culpa, ſecundùm legem, ipſum ferro battudo fecit.* Philoxen. *Battuit*, κατακόπτει, *Battutum*, τυπτηθὲν, ἀναίδε. Cyrillo ſubjunct. Lexic. Κοπανιστήριον, *batuarium*, Κόπανον, *bactulum.* Hoc certè, piſtillum, & legendum fortè battulum: illud, mortarium. Marcel. Empir. ca. 36. *tam diu battues donec ſit ſubactiſſimum.* In admonit. Karoli Piſtis. *Et de manopere in ſcuria battere noluit.*

Battitura. *Battutus.* *Battudo.* *Battutum.* *Battuarium.* *Bactulum.*

Batteria pro verberatione, in noſtro Jure tritum.

Batteria.

Sed occurrit *batuere* apud Plautum, & Nævium pro verberare: & Cicero utitur pro inire fœminam, à Græco βατεύειν

Batuere.

Baubella, plural.] Gemmæ & res pretioſæ, quas *joçalia* item vocabant. Gall. *joyaulx.* Angl. **Juells.** A Gallic. *beau* & *belle*, q. ſplendida & ſpecioſa. Hoved. in Ric. 1. *Rex tres partes theſauri ſui, & omnia baubella diviſit Othoni Nepoti ſuo Regi Alemannorum.* Nos hodiè tantum de nugis & crepundiis intelligimus.

¶ *Baudekinum*] Vide *Baldekinuu.*

¶ *Bauca, Baucalis, Baucaſis, Baucalium, Bucaſis*] *Bauca*, quaſi *buca*, Saxon. buc, id eſt, vas ad lavationis miniſterium, concavi inſtar hemiſphærii: *Labrum.* Hinc *buccula* diminut. (in vet. Gloſſario de vaſis æreis) ob umbonis

umbonis ſimilitudinem, ὀμφαλὸς dictum. Etiam *bucalis*, *baucalis*, *bucaſis*, & Italic. *boccale*, i. cantharus è quo aqua in *baucam* funditur, os anguſtum habens, protenſa latera: *Aqualis*, cujus à ſpecie, poculum ejuſmodi *baucalium* appellatur. Reperiuntur & in Græcobarb. βαυκαλία, βαυκάλιον, βαυκάλις βαύλις, ut collegit Meurſius, hæc præterea ſubnectens: Pontificale Roman. *Et bacile cum bucali, pro manibus abluendis, quas ſinguli ad ſuas mappas extergunt.* Liber Ceremon. 11. ca. 51. *Super credentiam debet eſſe vas cum bucali tantùm pro lavandis manibus.* Anaſtaſio *Bauca* eſt in Leone IV. *Obtulit cantharam exauratam unam, baucas exauratas tres.*

¶ *Bauga.*] Capitular. lib. 4. append. 2. §. 5. *Ut bauga & brunnia non dentur negotiatoribus.* Capitul. lib. 6. *Ut armillæ & bruniæ non dentur negotiatoribus.* Conſtitutiones Caroli Magn. pag. 288. ca. 8. *Ut baugæ & bruniæ condentur negotiatoribus.* Loca omnia videntur in unum quidpiam tendere, nec tamen perſpicua ſe reddunt. *Bauga* loco primo, *armillæ* exponuntur in ſecundo. Et Papias, *bauga*, *armilla*. Gloſſ. etiam Latin. Theotiſc. Lindenb. *Dextralia, latæ armillæ*, **bougin**. Item Saxon. beaȝ al. beah *armilla*. Quid autem *armillæ* ad negotiatores? tu vide.

Bauga etiam *arcus*, à Saxon. boȝa. Germ. **bogen**: & tunc quadrat iſta lex ad noſtram illam An. 12. Ric. 2. ca. 6. quæ operariis & negotiatoribus arma ferre inter itinerandum prohibet: nam *brunia* lorica.

Bauga verò in Conſtitut. Caroli *domunculas* intelligit Amerpachius, quibus mercatores utuntur in emporiis, tanquam tentoriis, à Germ. **bau** pro ædificio: Nos hodie **boathes** appellamus. *Brunias* etiam trahit in eandem ſignificationem; ſed utrunq; ut nobis videtur perperàm. Vide infrà *Brunia*.

¶ *Baurus.*] Albert. Argentin. Chron. pa. 133. —— *ipſos contra Principem animavit, quem nominavit Baurum: interpretans nomen* baurus, *id eſt, neſciens tergere barbam, quia tantam dixit eſſe fœditatem oris ſui, quòd ipſam abjicere non valebat*, **Baur**, Germ. ruſticus, agreſtis, belgis **boer**.

¶ *Bayar, Bayard.*] Avidus ſpectator.

¶ *Bayer.*] Oſcitare, ſive aſpectare.

Bayer à la mammelle. *Appetere mammam.* Ceſt proprement ouuvir la bouche; mais pour ce que pleuſieurs regardant, par grand affection quelq; choſe, Ouurent la bouche, de la eſt que *bayer* ſignifie aucunes fois autant que *Regarder. Ex Dict. Jo. Thierry.*

¶ *Bebra.*] Teli genus apud Germanos: Barthloinus Auſtriados lib. 4.

Quinquaginta bebras centum delecta juventus
Pila gerunt humeris, cæſtus fert cætera pubes.

Nomina & genera telorum adnotavit diligenter Crinitus, lib. tertio & decimo de honeſta diſciplina.

¶ *Beconagium.*] Tributum quod in oſtentationem phari, vel maritimi luminis (quo populus ſubitò excitetur ad repellendum hoſtem) confertur, Beacn enim Saxon. ſignum, vel ſymbolum: Becnan annuere, vel ſignum dare. Hinc res omnis in ſpectaculum edita, utpote trophæum, pharus, vexillum, regiumq; ipſum labarum (quod Standardum vocant) beacen & bea n appellatur.

¶ *Bedellus.*] A Saxon. bẏðel *Præco, nuntius, apparitor, fæcialis, ballivus.* Gall. *Sergent.* Ductum à verbe bẏððe, i. peto, rogo, precor: unde preces & orationes, calculi item oratorii, majoribus noſtris **beads** ſunt appellati. M. S. Sax. Biſcopaſ ſẏnðon ʒoðeſ bẏðelaſ, i. *Epiſcopi ſunt Dei bedelli*, hoc eſt, *præcones.* Ingulphus Hiſt. Croyl. Edgarus *interdicit omnibus miniſtris ſuis, id eſt, Vicecomitibus, bedellis, & ballivis in patria Girvirorum —— ne introeant fines et limites dicti mariſci.* Luc. 12. 58. *Exactor*, bẏðel, dicitur. Legg. Burgor. Scot. cap. 112. *Citatio facta in burgo ſuper burgenſem per ſervientem domini Regis, ſine bedello ejuſdem burgi, non eſt valida.*

Apud Scotos & Spirg. q. V. aliàs legitur *Pedellus*, unde errorem proculdubiò contrahit *Pedel lus.*
Skæneus, inquiens: *Dicitur autem pedellus, à pedo, hoc eſt, à baculo, propterea quòd hujuſmodi ſervientes, virga, baculo, aut* un kembert *uterentur*, ſecundùm Jacobi I. parlam. 6. cap. 99.

¶ *Bederepe.*] Vide *Bidripe.*

¶ *Beghardi, Begardi, Beguardi, Beguini, Begwinæ, Beguettæ.*] Viri & mulieres hæretici, vitam religioſam, extra certum aliquem ordinem, profitentes. Viri demiſſo caputio incedebant, & cooperta facie; fœminæ item velatæ. Exorti ſunt in Alemannia ſub Joh. XXII. An. Dom. 1341. damnantur à Clemente V. in Concil. Viennenſi, & referuntur eorum hæreſes in Clementin. lib. 3. Tit. 11. cap. 1. & Tit. 4. cap. 1. *Annall. Dominican. Colmar.* in An. 1302. In nativitate beatæ Virginis Capitulum provinciale fratrum prædicatorum fuit in Baſilea —— in hoc Capitulo fuerunt converſi ſeu *Begihardi*, h. fratres non habentes domicilia 80. in proceſſione, mendicantes cibaria, Ita An. 1303.

¶ *Bei.*] Sinus maris, *Buchan. Hiſt. Scot.* f. 7. n. 10.

¶ *Bellagines.*] Pro *Bilagines.* Jura municipalia Gothorum. Jornandes de rebus Geticis cap. 11. *Diceneus Gothis Phyſicam tradens, naturaliter propriis legibus vivere fecit, quas uſq; nunc conſcriptas Bellagines nuncupavit.* Dixiſſe videtur *Bellagines*, perperam, ut ſolent *By.*
exotici. By Saxonicè, habitatio; bẏan, habitare. Inde pagus, oppidum (interdum Civitas) Gothis antiquis **by** dicitur. Plurium etiam villarum nomina apud nos, præſertim in locis ubi conſederunt Dani (putà Norfolcia) in **By** terminantur. Laȝe, Gothis *lagen*, lex. Vide *laga.* Andreas Gravius Suecus, in epiſtola ad Bon. Vulcanium, *Nos quibus lingua Gothorum vernacula eſt, planè agnoſcimus* (Bellagines)

& vocem probe intelligimus ; compoſitam à By (*ut ſuſpicor*) *quod eſt pagus, oppidum* , κατ'ἐξοχὴν *verò Civitatis, &* Lagen , *qua nulla perſonat frequentiùs juri dicundo in foro noſtro , nihil citatur uſitatius, quippe ſignificat Legem ſive Jus : quaſi dicas Jus Civile, aut urbanum, à quo in Regno Sueciæ & Gothiæ diverſum non raro variat , Rurale nuncupatum. Lagen, landlagen, Stadlagen, tum pro eodem quandoq; Bylagen, creberrimè uſurpari, nemo qui patriam noſtram viſitavit, inficias ibit.* Hæc ille , alias ſubnectens conjecturas, quas vocis apud nos uſus non obſoletus , planè reſpuit. *Bilagas* enim hodie **Bilaws** dicimus , *g* Saxonicum frequenti conſuetudine, *in w* vertentes : Scoti **birlaws** & **burlaws.** Sunt autem hæc omnia , leges quas villarum incolæ ſibi conſtituerint obſervandas. Reg. Majeſt. lib. 4. cap. 39. §. 8. *Cætera omnia, & ſingula quæ currunt in Curiis Dominorum, ſecundum auxilium & favorem terminantur : exceptis legibus de Burlawis , quæ per conſenſum vicinorum erunt.* Illic Skenæus. *Apud Germanos* Baur *ruſticum ſignificat, &* Lauch *vel* **Law**, *lex dicitur : hinc* **Burlaw**, *ruſticorum leges , de re ruſtica latæ. Nos hodie,* **Birlaw courtis**, *et* **Birlawmen** *dicimus.* Bene. Diſtinctionem appetit à Sueco poſitam. Bip autem & bup, eò aliàs reſpiciunt quo By, unde neh-he-byp , Saxon. & neh-ʒebup, idem quod proximus habitator, accola, vicinus : ſicut & Græc. βύϱιον, habitatio, *y.* etiam & *u.* ſæpiſſime confunduntur, ut ſic nihil differant **Burlaw** & **Bylaw** : ni potius videbitur hoc de villarum legibus , illud de burgorum, *q.* **Burhlaws**, intelligere. In barbaris item dictionibus *e* crebrò ponitur pro *i*, & è contra *l* pro *r*. Sic *Maliſcalco* Italis pro Mareſcallo : *Chambellan* Gallis , pro Camberlano. Sic *et Bellagines* fortè pro *Birlagines*. Triplex apud nos reperitur *bilaginum genus* : primum quod in curiis Baronum ab *Homagio* conditur ; ſecundum, quod in Leta, ſeu *viſufranci plegii* , à Sectatoribus Letæ ; tertium, quod in villis ſtatuitur ab incolis & vicinis. Horum omnium poteſtatem à forenſibus expete.

Bilaga.

¶ *Beltis.*] Synodus Celichythæ An. Dom. 816. cap. 10. De Epiſcoporum exequiis celebrandis -- *& ſinguli ſervorum Dei diem jejunent, & xxx diebus canonicis horis expleto ſynaxeos, & vii. beltidum, Pater noſter pro eo cantetur, & hoc expleto, triceſima item die obitus ſui, &c.* Roſarium, quo precantes uſi ſunt: à Sax. belꝺ, *i.* cingulum.

¶ *Beneficiare.*] Infeodare. Teſtam. *Carol. M. Villas* —— *quas nos quondam* Taſſilan *beneficiavimus*, p. 83.

¶ *Beneficium, Beneficiarius.*] Eadem in Jure Civil. & Canonico, quæ in noſtro feodum , & feodatarius. *Beneficiare* , infeodare, ſeu feodo aliquem afficere. Sigebert. in An. Dom. 1007. Henricus Imp. *Valentianas Balwino beneficiavit , ut ſibi contra motus ſuorum auxilio eſſet.* Inde *beneficiatus* : quæ omnia vide in Lexicis utriuſq; Jur. & habes inſignem litem inter Frederic. I. Imp. & Adrianum 4. Pap. circa vocabulum *Beneficium* apud Radevicum de geſt. Freder. I. lib. I. capp. 9. 10. & 22. Vide hic infrà, *Feodum*.

Beneficium Presbyteri *Hoba* dictum, & *colonica.* Vide *Hoba*.

¶ *Benerth.*] Servitium quod Tenens Domino præſtat cum curru ſuo & aratro. Vide infra *Quietus redditus*.

¶ *Bera.*] Henr. de Hinton x marcas ; quia fugavit porcos à Foreſtâ ante *Beram* fractam, ſine voluntate Agiſtatorum Regis. *Rot. Pip.* I. *E.* I. *Northamp. ſub titulo* De placitis Foreſtæ.

¶ *Bercaria.*] —— Mandatum eſt *Rob. de Lexinton*, quod Abbati de *Miravall* faceret unam *Bercariam* in paſturâ de Fayrefeld ad oves ſuas cuſtodiendum. Clauſ. 9. H. 3. m. 12.

¶ *Bereuuica , Beruuicha , Beruuichus, Berewich, Bereuuita, Beruuita.*] (Idem omnia ſignificantia , & in Domeſd. pleraq;) *Manerium*, vel potiùs membrum Manerii à corpore diſſitum. *Villula, Hamleta* Manerii, ſeu Dominii. Manerium minus ad majus pertinens. Quaſi Bepieꝛ-pic, I. Manerii vicus. Vide *Beria*. Si autem *Berwita* legatur (quod ſæpius occurrit) ex alio fonte petendum fuerit, ſcil. à bep, i. *Dominus* , *&* piꝺe *mulcta* : ac ſi diceretur, pars Manerii remotior, quæ tamen ſub Domini mulcta & animadverſione, hoc eſt, ſub cognitione (& diſtrictu ut olim loquebantur) dignoſcitur. Ingulphus Hiſt. Groylandiæ, *In Spalding, Berewike de Croyland, id eſt , Manerium de Croyland : & in Algare Berewike alibi , i. manerium aliud.* Dixi autem *remotior* , nam *Berwici* non in gremio Manerii , ſed vel in confinio, vel disjunctiùs interdum multò ſiti ſunt : videnturq; & ipſi integra ſæpe Maneria , ſuis partibus abſoluta. Plurimos enim carucatus terræ, multimoda ſervitia, homines liberos permultos , Socmannos, Bordarios , villanos (Domeſdei utor vocibus) aliàs atq; aliàs expediunt. Charta Willielmi ſenioris lib. Rameſ. Sect. 174. *Upwode cum Cafelea Berewico ſuo.* Sulcardus in Regiſtr. Weſtmonaſt. Rex (*ſcil.* idem Willielmus) *dat Abbati Weſtm. Batricheſey appellat, cum Berewico ſibi adjacente, Wendleſworde cognominato.* Ad capitale autem aliquod Manerium, multi pertineant *Berewici*. Domeſd. Titt. Wireceſterſch. Terra Regis. *Willielmus Rex tenet in Dominio Chideminſter, cum xvi. Berewichis.* Superiùs paulò : *Rex Willielmus tenet Bremeſgrave cum xviii. Berewic.* Et Titt. Glouceſt. Berchelai. *Hæ Bereuuicæ pertinent ad Berchelay* : & enumerat plus quàm viginti villas. Sic ut ſplendida ſæpe Maneria, quæ à majori aliquo tenebantur, *Berwicæ* dicta erant: habebantq; ſua quandoq; intra ſe Maneria, minorum, *ſcil.* Dominorum ſedes & patrimonia.

Berewica etiam Saxon. bepe pica a **Corn** **farm** ſignificat (ut notat Tatus) id eſt *villam frumen-*

frumentariam, quo ſenſu fateor me non legiſſe. Agnoſco tamen beꞃe hordeum ſignificare, ꝑice *firmam* ſeu villam elocatam. Hodie item quidam beꞃe dicunt pro hordeo: & Saxones noſtri tributum hordeaceum beꞃe-ᵹaꝼol nuncuparunt, *horreum* beꞃeꞅun, *aream* beꞃeꝼ-loꞃe.

¶ ***Bergium.***] Sax. Beꞃᵹ, beꞃiᵹ, beoꞃᵹ, buꞃᵹ, &c. *Urbs, oppidum, burgus.* Beꞃᵹ autem propriè *mons*, unde montem Appenninum, quo Sibyllæ antrum fuiſſe perhibent, Germani **Venus-bergh** appellant. At etiam *Civitas*, & *habitatio*: fortè quòd primi mortalium in montibus habitabant, juxta illud Orphei in Argonaut.

Ου σύμης ὄρος ἐςὶ πολὺς τ' εὐθαλὴς λειμὼν

Mons Symus his urbs eſt, viridanti gramine pratum; vel quòd habitacula & caſtra conditituri, in egeſto monte, ſeu loco aggere munito ædificabant: unde mons ad tutamen effoſſus, beoꞃᵹ dicitur, beoꞃᵹan, byꞃᵹan, &c. aggere munire, ſeu munimine accingere. Hinc dicta vocabula & ejuſmodi alia frequentia deprehenduntur in urbium nominibus: & hinc veterum Francorum *Mallobergium* quod vide. Hinc etiam byꞃᵹen, *Sepulchrum*, & byꞃiᵹean *ſepelire*, quòd aggeſto in collem ceſpite, olim tumulabant mortuos, ut per agros hodiè cernimus. Nam colles illi, antiquorum plerumq; ſunt tumuli, cum ne adhuc byꞃᵹenꞅꞇoƿa i. cœmeteria in uſu eſſent. Hinc deniq; cuniculorum oculamenta & habitacula, **Berries** dicimus.

¶ ***Beria,*** al. ***Buria.***] *Curia, Civitas, burgus, habitatio, manerium.* A Sax. byꞃ & buꞃ, Græc. βύριον, i. *caſa, habitatio.* Confunditur autem Saxonn. byꞃᵹ, byꞃiᵹ, buꞃᵹ, adeo ut *Banberia*, aliàs *Banburia*, Florentio wigornenſi ſcribatur *Bebanbirg* (quod inquit, *eſt urbs Bebbæ Reginæ*) Hovendeno *Bebanbirg*, & mox *Bebanburch.* Malmesburienſis, *Bebanburg*: Walſinghamio *Banburgh*: Hollenſhedo *Banbourgh, &c.* Sic Canterberja Saxonibus paſſim Canꞇƿaꞃabyꞃiᵹ, i. Cantianorum Civitas: & *Beriam* S. Edmundi, Mat. Paris in An. 1174. *Burgum S. Edmundi* vocat. Plurima hujuſmodi. Tatus noſter (in Saxonicis literis fœliciter verſatus) byꞃiᵹ aliàs exponit villam qua Nobilis habitat: & bene, nam inde Maneria byꞃiᵹaꞅ, & *berias* vulgò nuncupant: & Curia in Textu Roffenſ. byꞃiᵹ appellatur; Curialis Tato buꞃhƿiꞇa. *Vide Commen. in Cigneam Cantionem, in verbo* Curia.

Hinc *Beriſted* pro *ſitu* (quod dicimus) *Manerii*, à byꞃiᵹ *manerium*, ꞅꞇyꝺe *locus, ſedes.* *Berewic*, vicus ad Manerium pertinens: quod vide. *Berie meadows*, prata Manerii, i. Dominicalia. Vide *Bergum & Burgus.* *Beriſted. Berewic. Berie meadows.*

¶ ***Bernarii.***] Qui urſas alunt. V. *Conſtabular. Scaccarii* pag. 175. ca. l. 4.

¶ ***Berquarius.***] Domeſd. quaſi Bergarius, à Gallic. *berger*, i. paſtor, & hoc vel à Saxon. beoꞃᵹan, i. curare, defendere, vel à Germ. beꞃg, i. mons; quod paſtores plerunq; in montibus verſantur, juxta id Virgilii Eglog. 2.

Mille meæ Siculis errant in montibus agnæ.

Sic Germanis **Bergman**, monticola. Vide *Bercaria.*

¶ ***Berra.***] Petitionn. Coram D. Rege ad Parlam. poſt. feſt. S. Mich. An. 18. Ed. 1. in reſponſ. Regis. Inter Epiſcopum Karliol. & Prior. ejuſd. *Et quod Rex in foreſta ſua prædict.* (*viz.* de Inglewood) *poteſt villas ædificare, Eccleſias conſtruere, berras aſſartare, & Eccleſias illas cum decimis terrarum illarum pro voluntate ſua cuicunq; voluerit conferre.*

¶ ***Berſæ.***] *Repagula, metæ, limites.* Chart. Antiq. *Intra berſas foreſtæ.* Gall. *Bers de chariot*, latera vel repagula vehiculi. Inde in antiquis membranis *Cervus berſatus occurrere.* Videtur alio ſenſu in LL. caſtrenſib. *Fred. V.* apud *Radevicum* lib. 1. cap. 26. pa. 443. *Si quis birſando feram baliſtâ, vel arcu occiderit, ejus erit.*

¶ ***Berſarii*** & ***Beverarii.***] Miniſteriales inferiores in Aula Caroli Mag. Hincmar. Archiep. Epiſt. 3. ca. 17. *Et quamvis ſub ipſis* (i. Camerario & comite Palatii, Seneſcalco, Buticulario, Comite ſtabuli, Manſionario, venatoribus principalibus, & Falconario) *aut ex latere eorum alii miniſteriales fuiſſent, & Oſtiarius, ſaccellarius, diſpenſator, ſcaporadus, & quoruncunq; ex eis juniores, aut Decani fuiſſent, vel etiam alii ex latere, ſicut Berſarii, veltrarii, beverarii, vel ſiqui adhuc ſuperant* & cæt. Non tamen *cum Palatio conglutinabantur.* Sunt qui putant *berſarii* hic legendum *beſtiarii*, quaſi cum beſtiis in Amphitheatri arena colluctarentur: ego autem *berſarios, veltrarios*, & *beverarios*, ſub Venatoribus reponendos cenſeo, & *berſarios* eos ſignificare qui lupos inſequuntur (bæꞃꝼ enim ni fallor, Saxon. Lupus, nam lupus priſcis ſic etiam dictus eſt) *veltrarios*, qui ejuſmodi canibus præficiuntur, *beverarios*, qui caſtorem (ubiq; gentium *bever* nuncupatum) venantur. Scholiaſt. Juven Satyr. 12. *Caſtorem bebrum* dicit.

¶ ***Bertona.***] Eſt area in averſâ parte ædium ruralium primariarum, in quâ horrea, ſtabula, & vilioris officii ædificia ſita ſunt; & in quâ foventur domeſtica animalia, & negotiationes ruſticæ peraguntur.

Rex Theſaurario & Baronibus ſuis de Scaccario ſalutem. Quia volumus, quod caſtrum noſtrum *Glouceſtriæ*; necnon & *Tina* & *Bertona* Glouc. corpori dicti Comitatus noſtri *Glouc.* annectantur, & in cuſtodiâ Vicecomitum noſtrorum ejuſdem, qui pro tempore erunt, unà cum dicto Comitatu exiſtant &c. Vobis mandamus, quod in Rotulis noſtris Scaccarii prædicti, ſic fieri & irrotulari faciatis. *Clauſ.* 32. E. 1. *m.* 17.

Gulielmus le Scrope retentus in ſervicio Regis pro termino vitæ, cum annuitate *CC l.* per annum: pro quibus *CC l.* nunc habet Caſtrum, villam & *bertonam* de

Marle-

Marlebergh. Orig. 17. *R.* 2. *Rot.* 1. *Wiltſ.*

¶ ***Berwita.***] Vide *Berewica.*

¶ ***Beſca.***] *Ligo*, *rutrum*, Gall. *beſche*, *beſcher* fodere. Prior. Lew. Cuſtumar. de Hecham, pa. 15. *In communi paſtura turbas -- cum una ſola beſca fodient*, *& nihil dabunt.*

¶ ***Betagii.***] In M. S. Hibern. *Laici aſcripti glebæ* (*Eccleſiaſticæ*) *qui Betagii vulgariter appellantur in antiquo Regiſtro Dublin. vocato Crede mihi* , *in duabus bullis Urbani IV.*

¶ ***Beudum***, al. ***Beodum.***] *Menſa*, Saxon. beoð, Lex Sal. Salic. Tit. 48. -- *Hoſpites tres vel amplius collegiſſet*, *& paviſſet*, *& ei ibidem gratias egiſſent*, *& in beudo ſuo pultes manducaſſent.* Notat Gloſſ. aliàs *beodo* legi. Et vet. Gloſſar. Latino-Anglo-Sax. *menſa*, beoð ; *Refectorium*, beoððeрn. Sic Mat. 15. 27. eatað oꝼ ðam cꞃumum ðe oꝼ hyꞃa hlaꝼoꞃða beoðum ꝼeallað. 7. 1. *edunt de micis quæ cadunt de menſis Dominorum ſuorum.* Luc. 8. 16. beðð dicitur, quo nos hodie vocabulo pro lecto utimur, non pro menſa.

¶ ***Biannum.***] Vide *Bannum* & *Tallita.*

¶ ***Bibarhunt.***] Canis qui fibres venatur. **Biber** enim Germ. *fiber*, *caſtor* : **hunt**, *canis.* L. Boior. Tit. 19. §. 4. *De eo cane quem bibarhunt vocant*, *qui ſub terra venatur*, *qui occiderit alium ſimilem reddat*, *& cum* 6. *ſolid. componat.* Nos hujuſmodi caniculum **a beagle terrier** appellamus, quòd viverræ inſtar terram ingreditur, vulpeſq; de ibidem latratu prodit, & taxos. Malè Lydeus (vereor) de viverra intelligit, quam nemo unquam inter canes numerat, ſed muſtelas potius. Et vocis ſono decipi videtur, *vivar* ſubaudiens in *biber*, quod tamen non ad animal referendum eſt venans, ſed ad id quod venatione petitur. Seculum etiam ſi ſpectes, haud convenit mulctæ ratio, viverræ precio.

¶ ***Bidale.***] Precaria potatoria, vel, invitatio ad compotandum. Male Bildale in quibuſdam Bractoni M. S. lib. 4. cap. 1. nu. ult. Vide Sothale.

¶ ***Bidripa.***] Fines in Comitatu Bedford. An. 7. Ric. primi. *Inter Abbatiſſam & Conventum de Fenthewer petentem*, *& Willielm. clericum de Lecton Tenentem. De terris & conſuetudinib. Scil. de una hida terræ cum pertinentiis in Lecton*, *&c. Inſuper idem Williel. & hæredes ſui dabunt duos ſolid. annuatim Abbatiſſæ*, *& Conventui prædict. Pro tribus araturis*, *& una* Bidripa, *quæ vocatur Hingbidripe*, *quæ ab eo exigebatur* ; *ſalvis duabus* bidripis *quibus idem Willielmus faciet ad cibum Abbatiſſæ*, *prima viz. cum omnibus hominibus de hoſpitio ſuo* , *& terra ſua operantibus*, *ſecunda cum uno ſolo homine.* Vide *Precaria.*

¶ ***Biduana.***] Bidui jejunium. Capitul. lib. 5. can. 136. *Et biduanas omnes faciant*, *tam Epiſcopi*, *Monachi & monachæ*, *quam Canonici*, *&c.* Gloſſ. ibi ex Hrabano Mauro de inſtitut. cler. lib. 2. cap. 26. *De origine biduanæ ſive triduanæ. Biduanum morem jejunii inde ſumptum* , *quod Apoſtoli jejunaverunt illo biduo*, *quo Dominus paſſus & ſepultus eſt.*

¶ ***Bierban.***] Vide *Broethan.*

¶ ***Bigata.***] Currus ſeu plauſtri onus, **a Cart load of any thing.**

¶ ***Bigera*** , ***bigerra*** , ***bigerrica***, ***bigerriga.***] Veſtis genus. Meurſius : γουβίον. Idem eſt quod *Guſa.* Invenio in veteribus Gloſſis, ſed corrigendis, *Bigera veſtis* ; *guſa villata.* Sed obſerva illic *Bigera* quæ vox non temerè alibi obvia. Invenio *Bigerriga* apud Sulpitium de vita S. Martini. *E proximis tabernis bigerrigam veſtem brevem atq; hiſpidam quinq; comparatam argenteis rapit*, *atq; ante Martini pedes iratus exponit.* At tu *Bigerra* reſcribe in Gloſſis. Et *Bigerriga* apud Sulpitium eſt *Bigerrica.* Nam C. & G. confundunt librarii. Bigerri autem ſunt Galliæ populi. Ergo *Bigerra* veſtis eſt Gallica. Huc ille. Certè *Bigerrones* apud Cæſarem de bel. Gal. lib. 3. Aquitaniæ populus : Et *Bigerra* urbs priſca in Hiſpania Taraconenſi, de qua hodiè haud ſatis conſtat. Fortè autem non hinc petenda veſtis , at à Gallico *bigarrer*, quod eſt variegare, diverſiſq; coloribus interſtinguere , quaſi *bis variare.* Inde *bigarré*, veſtis variegata, ceu **Motley**, & **Plod** Scoticum.

¶ ***Bigla.***] *Vigilia*, *excubiæ.* A Græcis introductum, quibus βίγλα , à Latino *vigilia* ; & βιγλεύειν *vigilare*, *excubias agere*, βιγλάτωρ *vigilator*, *excubitor.* De his vide Meurſium. Et hic infra. *Drungarius biglæ.*

¶ ***Billa.***] *Schedula*, *libellus*, *ſyngraphum.* A Saxon. bille, unde Græcobarb. βίλλος, Gallic. & Belgic. *billet.* Meurſius, βίλλος, *liber.* Darmarius in fine Synodici cujuſdam : τὸ τέλος ἦν ἐξίτειλον καὶ οὐκ ἕτερον ἀντίγραφον ὑπὸ τῆς ἀρχαιότητος τῆς βίλλου, καὶ διὰ τοῦτο ἦν ἐλλιπος, i. *finis exoletus erat*, *& aliud exemplar propter antiquitatem billi*, *non extitit*, *ideoq; mutilus eſt.* Dubitat hîc Meurſius an legendum τῆς βίβλου : poſterioreſnè Græci βίβλος dixerint pro βίλλος. Nos autem hoc (ut alia multa) Saxonicum opinamur ſapere. Vide *Bulla.*

¶ ***Birlaw.***] Vide *Bellagines.*

¶ ***Birrus*** , ***Birrum*** , ***Burrus*** , ***Bireta***, ***Birrhetus*** , ***Birretum*** , ***Birretrum.***] Aliàs cum *y*, & aſpiratione, *ut Byrrus* , *byrrhetus*, &c. *Birrus* & *birrum*, lacerna, palliolum. Hoc veſtem Romanam fuiſſe Martianus comprobat, lib. 4. ut refert Cœl. Rhodigin. lib. 16. ca. 10. & apud Vopiſcum lego, *Ab Atrebaticis birri petiti* : & *donati birri Ca-*

nuſini: quæ cum de veſte ſplendidiori dicta videntur, Pithæus *beri* mavult quàm *birri*. *Nam beri* (inquit) *honeſtiorum & Palatinorum veſtes erant, ſericæ: ut à viris doctis notatum eſt*. Birrus autem indumentum vile ad excutiendam pluviam, humeros tantùm & brachia tegens. Gloſſ. Iſodori *Amfibulum, birrum villoſum*. Etiam Lacernæ ſimile, h. fimbriatum, quo ſoli quondam milites uterentur, ut ex Perſii interprete notat Pithæus. Sed hæc Romani ſeculi ſcrutatoribus mitto, unà cum *burra* apud Auſonium, *bera* apud Martialem, &c.

Birrus etiam Chriſti militibus in uſu, priori non diſſimilis, *palliolum ſacerdotale*. Concil. Gangrenſ. An. Dom. 324. Can. 12. juxta Latinum Interpretem. *Qui amictu pallii utitur, quaſi per hoc habere ſe juſtitiam credens, & deſpicit eos qui cum reverentia byrrhis & aliis communibus & ſolitis* (veſtibus) *utuntur, anathema ſit*. Codex Græc. βήρες legit, & Balſamon Epiſcopus (juxta Pithæum) intelligit de veſte ſerica, quod ipſe canon videtur reſpuere. Nam ut *byrrus* nonnunquàm de veſte ſplendida, ita *berus* interdum de minus precioſa dicitur. Paulus Monachus Cyprianum *byrro* indutum refert cum ad ſupplicium duceretur: Et Pontianus ipſius Cypriani Diaconus hoc lacernam vocat: Pithæus. Fallor ſi *byrrum* non ſit quod hodiè breve mantillum Hibernicum, quò & Suidæ illud, ἐφεςρίς ἱμάτιον ῥωμαϊκόν. λέγεται δὲ καὶ μανδύες καὶ βίῤῥον, ἅ τινα ἐν ὀνείρῳ βλεπόμενα θλίψεις σημαίνουσι, id eſt, *Epheſtris pallium Romanum, dicitur autem & mantillum & birrum, qualia in ſomnio viſa ærumnas portendunt*, quia ſervilis hæc veſtis, ut notat Meurſius.

Birrus etiam & *Bireta*, *Birrhetus*, *Birretum*, *Birretrum*. Tegmen capitis, pileus. In L. 1. ad finem Cod. Theodoſ. de habitu quo uti oportet intra urbem. *Servos ſanè omnium, quorum tamen Dominos ſollicitudine militiæ conſtat non teneri, aut birris uti permittimus aut cucullis*. Militum ſervis non conceditur hic *birrus* (ut notat Pithæus) quia domini ipſi militantes hoc induebantur. Poſterioribus tamen magiſterii nota, ut pileus olim. Clemangius Epiſt. 74. *Non cappa (ut in proverbio eſt) monachum efficit, nec cappa etiam aut cathedra, birretive impoſitio Magiſterium*.

Bireta coccinea, Cardinalium petaſus. Platina in Paulo II. *Præterea verò ne ſolus differre à cæteris videretur, publico decreto mandavit, propoſita pœna, ne quiſquam bireta coccinea (ita appellant capitis tegmen) præter Cardinales ferret: quibus etiam primo pontificatus ſui anno pannum ejuſdem coloris dono dedit, quo equos vel mulas ſternerent dum equitant*. Hunc autem *biretæ* cultum non inſtituit Paulus, at aliis interdixit, ut Cardinales ſoli uterentur. Rei enim Author fuit Innocentius 4. de quo ſic in ejus vita Platina--*Statuitq; ut Cardinales equo in publicum vecti, galero rubro uterentur, honeſtandi ordinis cauſa*. Certè *byrrus* apud veteres rubrum ſignificabat, non tamen veſtis

Byrrus.

inde dicta: nam *birri* albi meminit Greg. lib. 7. Epiſt. (ſecundæ Indict.) 5.

Birettum album. Capitis tegmen, lineum, tenue, ſtrictum: formâ ipſius cranii, vel caſſidis, quo Homerus Illiad. 6. Ulyſſem ornat exploraturum. Κατάῖτυξ. Hoc inſigniuntur qui ſupremam in Jure noſtro palmam ferunt, Servientes ad legem dicti: vulgò Sergeants at Law. Mat. Paris *Coifam* vocat juxta Gallicum. Forteſcu. titularis Angliæ Cancel. ſub Hen. 6. lib. de laudib. LL. Angl. cap. 50. *In ſignum quòd omnes Juſticiarii illi taliter extant graduati, quilibet eorum ſemper utitur dum in Curia Regis ſedet, birreto albo de ſerico, quod primum & præcipuum eſt, de inſignibus habitus, quo Servientes ad legem, in eorum creatione decorantur. Nec birretum iſtud, Juſticiarius, ſicut nec Serviens ad legem, unquam deponet, quo caput ſuum in toto diſcooperiet etiam in præſentia Regis, licet cum Celſitudine ſua, ipſe loquatur*.

¶ **Biſantium.**] V. Char. R. Jo. de feod. mag. ſigilli nu. 9. *Conſtantinopolis* primùm *Bizantium* dicta formam antiqui vocabuli præferunt Imperatorii nummi *Bizantini* vocati. *W. Malm.* f. 76. b. n. 40.

¶ **Birſare.**] *Telo petere, aut configere*, à Germ. Birſen. LL. Caſtrenſ. Frider. 1. An. 1158. apud Radevic. lib. 1. cap. 26. *Si quis birſando feram baliſta vel arcu occiderit, ejus erit*. Ejuſd. lib. 2. cap. 76. *In birſando ipſemet arcum tendit, ſpicula capit, implet, expellit*.

¶ **Byrthinſak.**] Reg. Majeſt. Scot. lib. 4. cap. 16. Rubrica inſcribitur, *de lege Byrthinſak*; & in textu ſubſequitur, *De yburpananſeca, id eſt, de furto vituli vel arietis, vel quantum quis ſupra dorſum ſuum poterit portare de cibo; non eſt Curia tenenda*. Hic Skenæus, burdin *onus*: Sac, *i. ſaccus, q. d. onus cibi in ſacco*. Quid autem ſit yburpananſeca, ingenuè fatetur ſe ignorare: ſed pana idem eſſe dicit in Aquitania quod fur; provocat tamen ad aliorum judicium. Cui ſi me liceat inferre, opinor vocabula eſſe ſynonyma: burdin enim Saxon. byrþin *onus* ſignificat, ut ipſe dicit, Sac utiq; *ſaccum*, ſed etiam *cauſam, litem*. Sic in yburpananſeca, y. aliud non eſt quàm incœptivum augmentum, quo Angli veteres uſi ſunt pro ge Saxonico & Germanico, ut in mille aliis vocibus apud Chaucerum & antiquos videas. p. Scriptoris imperitia ſurrepſit pro Saxon. þ. id eſt, th, & an ſyllaba duplex pro ſimplici: Sic ut legendum ſit, yburthan aliis yburthin & burden. Dicatur etiam à genitivo plurali ybuꞃþanum ꞅeca quaſi *onerum ſaccus*; vel accuſativo, buꞃþana, velut *ſaccus ad onera*: Mat. 11. 4. hiꝫ binðað heꝼiꝫe byꞃþyna, & Luc. 11. 46. mið ðam byꞃðenum. Seca idem quod Sac. nam apud Saxones, aliàs per dipthongum ꞅæc ſcribitur.

¶ *Biſſa*.] Cerva major, à Gallico *biche*, unde hinnulus ejus ſeu vitulus *bicheteau*,

q bi*ſſetus*. Inquiſit. de ſtatu diverſar. foreſtar. 36 Ed. 3. Titt. Walmer & Aliſholt. Hantſc. in dorſo -- *ceperunt unam biſſam in* foreſta. Mox, *& duos vitulos biſſarum*. Angl. **an Hind**. Gloſſæ Arabico Latin. *Biſſa corrigia.*

¶ *Biſacuta.*] Bipennis, Gal. *beſague*. *Bract*. lib. 3. Trac. 2. cap. 23. Arma moluta plagam faciunt, ſicut gladius, *biſacuta*. **A Black Bill**. V. *Benſura*.

¶ *Bizachius.*] *Sica, enſis falcatus*. Hormanus Cæſaresburg. (Tit. de bellicis) **a baſlard** nuncupat, aitque, *Bizachius eſt atrox telum apud Turchas*. **Baſelard** autem (aliis *baſterdus*) in Catholicon. *clinabulum* exponitur: ignotum per ignotius.

Baſterdus.

¶ *Blackmail.*] Tributum quod pauperes quidam Angli limitanei, potenti alicui Scoto limitaneo, ideo aliquando pendebant, ut à latrunculis & prædonibus Scoticis (prædam ex Anglia ducentibus) tutarentur: & è contrà. Dictum quòd juxta pendentium tenuitatem, ære vel opſoniis plerunq; pendebatur, non argento. Vide *Mail.*

¶ *Bladum*, quibuſdam *Bladium.*] Noſtro foro, de *ſegete* tantùm intelligitur, præſertim etiam in herba. Lindewodus autem extraneos ſecutus in Gloſſ. Provincial. lib. 3. *Sunt* inquit, *ſegetes, dum ſeminantur; meſſes, dum metuntur; fruges, dum fruuntur; blada, dum in horreis triturantur*. Notat præterea ex Bartholo, ſub bladi appellatione contineri lini ſemen, & cæterorum quæ teruntur in area: ſed legumina huc referri negant J. Conſulti. Certè apud priſcos Saxones (à quibus latè per Europam vox diffunditur) blæda ſeu blæda omnem fructum ſignificat, etiam arborum & vitis. In Evangel. Saxon. Jo. 15. 2. He ꝺeð ælc ꞇƿiᵹ aƿeᵹ on me ƿe blæꝺa ne byrð, i. *Aufert omnem palmitem qui in me* bladum, i. *fructum non fert*. Sic illic pluries, & Pſalm. 36. v. 2. *olera* dicuntur blæꝺa. Hinc Gallic. *bled*, & *ble*, Seges, frumentum, *emblaver, q. emblader*, ſeminare. Ital. *biava*.

¶ *Blanch ferme.*] Vide *Firma Alba*.

¶ *Blanca* & *Blankes.*] Nummus argenteus valens 8. denar. quem Rex Angliæ Henricus 5. Franciæ Regens conſtitutus, An. Dom. 1420. Regni ſui 8. in Francia cudebat. Dictus autem *blanc*, *i*. albus; ut ab aureo vocato *Salut* & *Salus* (ab eodem tunc etiam percuſſo) innoteſceret. Prohibetur ejus in Anglia uſus. Statut. An. 2. Henrici 6. cap. 9.

Blancs etiam multo antiquiùs dici videtur, quod vel ad ponderis valorem perſolutum eſt, vel non in pecuniis numeratis. Domeſd. Titt. Norfolc. Rex. Feorhow Hundred. *Totum valebat tunc vii. & dimid.* blancas, *cum conſuetudine xxx. ſol. & iii ſextariis mellis: modo xii. lib. ad penſum, & xxx. ſol. de gerſuma.*

Clauſ. 12 Hen. 3. memb. 12. *Rex conceſſit hominibus de Andever, Manerium de A. &c. ad feodi firmam: Reddendo per annum ad Scaccarium Regis* Lxxx. *lib.* blanc, *de antiqua firma, & xx. lib. numero de incremento, ad 2. terminos, viz. ad ſcaccarium ad feſtum Paſchæ xl lib. & x numero; & ad Scaccarium S. Michaelis ſimiliter*. Videndus eſt rubeus liber Scaccarii. *C. l. blanc*. aliquoties fuit *Lxxxiv. l.* ſæpius autem *Lxxxix. l. v. s.*

¶ *Blanchiatura.*] Patent. 17. Ed. 2. memb. 12. par. 2. *Thomas Comes Lancaſtr. &c. conceſſit J. K.* (inter alia) x *ſol.* iiii. *denar. redditus exeunt. de quibuſdam tenementis in villa de C. &c. & cum blanchiatura redditus prædicti, recipiendum per pondus, ſicut dictus Comes eum recipere ſolebat.*

¶ *Blare.*] -- Ejus partem (ſcil. *Atholiæ*) ſub radicibus montis *Grampii*, in planitiem explicatam, *Blaram* vocant, quæ vox liberum arboribus ſolum ſignificat. *Buchan. rerum Scot. hiſt.* f. 6. a.

¶ *Blaſphemare.*] *Increpare, convitiis aliquem afficere*. Ità ſæpè in antiquis LL. plurimiſq; Scriptoribus. Greg. Turon. Append. cap. 51. *Liberare poteras de blaſphemia hanc cauſam*. Inde Gallic. *blaſme*, Anglic. **blame**.

¶ *Blatthin*, & *Blattin.*] Idem quod *blatta*, i. purpura. Anaſtaſ. in vita Leonis 4. *Vela de fundato, ornata ex utraq; parte de blatthin*. Ex in vita Paſchal. *Cum periclyſi de blattin byzantea*. Paſſim apud eundem.

¶ *Blatum.*] Vide *Maſſus*.

¶ *Blaudius, Blavius*, & *Blavus.*] Color cyaneus, *glaucus*. A Germ. *Blaw*, unde etiam (ni fallor) *Blodius*.

¶ *Bleſtia.*] Ceſpes ab humo raſa ad comburendum, al. *terricidium*, quod terrâ ſcinditur. Vox pluribus Curiarum Seneſcallis nota. A Gal. *bleche*, quòd de ſpongioſa terræ ſuperficie eraduntur hæ *bleſtiæ*.

¶ *Blintres.*] LL. Inæ M. S. cap. 70. *Duodecim mambræ cerviſiæ Wyliſcæ, triginta blintres*. Corrigo juxta Saxonic. *hliutres*; *h* pro *b*. *u* pro *n*. Eſt autem hluꞇꞇꝛe Simplex, purum, lucidum. Senſus perinde legis *xii. amphoræ cerviſiæ Whyliſcæ* (hoc eſt, potentioris) *xxx tenuioris*.

¶ *Blodius.*] Vide *Blaudius*.

¶ *Blodwita.*] Mulcta effuſi ſanguinis. Blod. Saxon. *ſanguis*, ƿiꞇa, *mulcta, emendatio*. LL. Henrici 1. cap. 39. *In quibuſdam locis, qui blodwitam, id eſt, forisfacturam ſanguinis fecerit, ſolummodo reus eſt: in quibuſdam etiam qui patitur*. Et Cap. prox. præced. *Mundebrech & blotwyta* —— *communi emendatione componuntur Regi & Thanis in quinq; mance.*

Ubi Rex in Chartis privilegiariis *blodwitam* concedit, intelligendus eſt cognitionem illius delicti concedere, mulctaſq; inde provenientes.

¶ *Bloyhorn.*] Vide *Cinnitum.*

¶ *Blondus*, al. *Blundus.*] Flavus, ſubflavus, auricomus : à Gall. *blond.* In Regiſtr. Chartar. Priorat. de Stok. Chart. 9. *Stephanus Rex Angliæ Giſleberto Comiti Hertford, ſalutem: Præcipio quod iſte Will. de Gurneio teneat totam terram de Haveringlandia & Witewella -- ſicut Rogerus de Furneio Pater ſuus tenuit tempore Regis Willielmi Blundi avunculi mei, &c.* Perſpicuè de Willielmo Rufo.

¶ *Blutare.*] *Evacuare, expoliare.* Longob. lib. 1. Titt. 18. l. 1. *Si caſam cujuſcunq; blutaverit, aut res eorum tulerit.* Ubi Gloſſar. *blutaverit, evacuaverit.* Item *blutare, expoliare.* German. **bloten.**

¶ *Bobones, Bubii, Bubones.*] *Bobans* Gal. luxus, prodigalitas. Urſtiſius autem ad Tom. unum Germ. Hiſt. *Bubones* (inquit) *lixæ, calones, mediaſtini. Aliquando nebulones & furciferi*, **buben.** Chronic. Colmarienſ. in An. Dom. 1287. *Quod pecuniæ 4. bobonibus datæ fuiſſent ut tentoria ſive exercitus in 4. partibus incendiſſent.* Ibid. An. 1296. *Veneruntq; nudi bubones, & agros bene ſeminatos everterunt.* Etiam An. 1300. *Servorum autem pauperum qui dicuntur bubii, tanta fuit multitudo, quod Regi dicebant, Date nobis res in Civitate, & vobis eam trademus.*

¶ *Bocland.*] Prædia Saxones duplici titulo poſſidebant. Vel ſcripti authoritate, quod boclanð vocabant, quaſi *terram librariam* vel Codicillarem: vel populi teſtimonio, quod folclanð dixere, id eſt, *terram popularem.* Utpotè quæ in populum transfundi poterat, nulla ſcripturæ articulo reclamante. *Bocland* verò ea poſſidendi transferendiq; lege coercebatur, ut nec dari licuit, nec vendi, ſed hæredibus relinquenda erat, ni ſcriptis aliter permitteretur. *Terra* inde *hæreditaria* nuncupata. LL. Aluredi c. 36. ðe monſe Ðe boclanð hebbe, &c. *i. De eo qui terram hæreditariam* (Sic boclanðe vertit antiquus Interpres) *habet, quam ei parentes ſui dimiſerunt; ponimus ne illam extra cognationem ſuam mittere poſſit, ſi ſcriptum interſit & teſtes, quod eorum prohibitio fuerit, qui hanc imprimis acquiſierint, & ipſorum qui dederint ei, ne hoc poſſit: & hoc in Regis & Epiſcopi teſtimonio recitetur coram parentela ſua.* In veteri LL. *Canuti* verſione Cap. 75. *alodium* redditur.

¶ *Bolleta, Bolletarius.*] Vide *Bulla.*

¶ *De Bombardis, earumq; origine.*

¶ *Bombarda.*] A ſono & fremitu Græcis βόμβος, Latinis *bombus*, dicta. Machina ad ſtabilienda humana Imperia, potiùs quàm ad delendum humanum genus (ut nonnulli queruntur) enata. Authorem habuit Chymiſtam quendam nomine Bartholdum Schwartz monachum, qui dum pulverem ſulphureum medicinæ ut ferunt cauſa in mortario texiſſet lapide, ſcintilla fortè pulverem accendit, eliſoq; cum fragore lapide, inveniendæ machinæ anſam præbuit. Primus ejus uſus (ut Achilles Gaſſarus medicinæ Doctor, ad Sebaſtianum Munſterum diligentiſſimè ſcripſit) apud mare Danicum fuit An. Dom. 1350. celebris autem non evaſit, donec ad Clugiam pugnatum eſſet à Venetis & Genuenſibus An. Do. 1380, de quo ſic Platina in vita Urbani 6. *Hac etiam arte Barbadicus uſus eſt; inventa tum primùm à quodam Teutonico bombarda fuit, à ſono & tonitru ſic dicta. Nulla erat ſcapha Venetorum, nullus lembus, qui non duas bombardas & eo amplius haberet: quibus multi Genuenſes, ut à re inſolita, nec ad præcavendum ſcita, opprimebantur. Singulæ enim bombardæ uno ictu binos ternoſq; plerunq; necabant, &c.*

Paulò poſt noſtratibus cognitæ meminit Chaucerus, 3. book of *fame*, fol. 282. p. a. col. 2. ſpeaking of *Eolus* Trumpet of evil Fame.

Through out every Regien
Went this foule trumpets ſoun,
As ſuyfte as a Pellet out of a gonne
When fier is in the pouder ronne.
And ſuch a ſmoke gan out wend
Out of the foule Trompets end,
Black, blo, greniſh, ſuartiſh; rede,
As doth, where that men melt lede.

Et An. Dom. 1386. captis duabus Gallorum navibus, *diverſæ machinæ ad jaciendum lapides, & muros conterendum, & gunnæ plures, cum magna quantitate pulveris* (ut refert Walſinghamius in eo anno) in Angliam deducuntur: ubi tandem è ferro fuſili (An. ſcil. 1543.) conflatæ ſunt *bombardæ.*

Mirans autem non prætercam quod in tabulis expenſarum militarium & civilium Edouardi 3. (à 21. die Aprilis, anno Regni ſui 18. id eſt, Chriſti 1344. uſq; ad 24. Novem. Regni ejuſdem 21. hoc eſt Domini noſtri Dei 1347.) mentio fit de **Gunners**, acſi hæ machinæ quas **Gunnes** appellant, etiam tunc in uſu eſſent. Numerantur enim illic ſub titulo **Artificers and Workmen** ——

Marriners ———————————— LX.
Armorers ———————————— VII.
Artillers ———————————— VI.
Gunners ———————————— VI.

Infra quoq; ubi de ſtipendiis agitur —— **Pamnerers, Gonners and Croſbows of Almains, Lorain and Henaude**, *quilibet vi. denar.* Veruntamen ne auſim hæc quidem de *bombardarum* fabricatoribus intelligere, ſed potiùs petrariarum, & manganalium, de quibus infra.

Execrantur pacis invidi hanc machinam: mihi autem ſemper viſa eſt non ſine Dei opt. max. providentia revelata. Utpotè quæ novæ univerſalis Monarchiæ ſpem omnem in futu-

ro

ro tolleret, pacemq; tandem univerſalem (adventum filii ſui expectaturo) Orbi induceret, juxta Regii illud prophetæ, Pſal. 8. *Venite & videte opera Domini, quæ poſuit prodigia ſuper terram: auferens bella uſq; ad finem terræ. Arcum conteret, & confringet arma, & ſcuta comburet igni.*

Bombardarum genera Munſteri ævo in uſu, ſic ab ipſo enumerantur. *Amazonæ, Baſilici, Luſciniæ, Quartanæ vulgò Cartunæ, Dracones, Serpentes, Falcones, magni & parvi.* Addatur *arcubuza, q.* arcus cavus: *buca* enim Italis *foramen.*

¶ **Bonda,** al. **Bunda.**] Saxonic. *Maritus, pater familias.* Lel. coll. vol. 2. p. 119. LL. Henr. 1. cap. 15. *Ubi bonda manſerit ſine calumpnia, ſit uxor & pueri in eodem ſine querela.* In Canuti LL. par. 2. cap. 8. vetus Interpres ðam bundan *patres familias* vertit. Lambardus *habitatores.*

¶ **Bondagium,** & **Bondus.**] Vide *Nativus.*

¶ **Bonerey.**] Fitzherb. Tit. Eſtrepem. nu. 10. T. 4. E. 3. 32. *Waſt verò I d'un ſale & un graunge, & un* bonerey. Et infra; *pur le VVaſte del ſale, & grange, &* bonery. Bonniere *Gal.* eſt portio, vel menſura terræ, arpennæ non diſſimilis.

¶ **Bonna, Bunda, Bodo.**] *Terminus, limes.* Glaber. Hiſt. lib. 2. cap. 10. *Multi ibi limites quos alii bonnas nominant, ſuorum recognoverunt agrorum.* Terminos etiam nonulli *banna* vocant, ut ſupra in ea voce. Petitt. Parlam. An. 18. Ed. 1. in Reſponſ. Reg. inter Epiſc. & Prior Carliol. *Sunt infra bundas foreſtæ de Inglewood.* Bunna Sax. rem eminentiorem ſignificat, βουνὸς Græcis collem, tumulum (cujuſmodi ſolent eſſe agrorum metæ) bundan habitare, tendere, *Bodones* ſeu *botones* apud Paulum J. Conſultum, *vicem præſtant terminorum, aut ipſi termini ſunt.* V. Camd. 515. d. *Botontines,* & paulò ſupra *Auguſtin.* de Civitate Dei.

¶ **Boones.**] Vide *Greſſoines.*

¶ *De Bordariis, bordagio, bordland, & Bordimannis.*

¶ **Bordarii.**] Vox Normannis inducta, & Normannicum poſtulans interpretem. In libro cenſuali Angliæ (qui Domeſdei appellatur) frequentiſſima eſt, & villano ſemper poſtpoſita. Quibus autem hi addicti eſſent ſerviciis non conſtat, nec poſſum ex nominis etymo decernere, qui multiplex.

Dicantur enim *Bordarii* vel quòd in tugurio (quæ cottagia vocant) habitabant, ſeu villarum limitibus; vel quòd manſum aut villam in agris ſitam colebant: Hæc enim omnia Galli **bords** vocant; & limitaneos hodie nos appellamus **Borderers**. Non conveniunt tamen *Bordariis* qui in Domeſd. occurrunt: nam hos & in medio villarum, & circa aulam Domini, & in ipſis burgis frequentes deprehendimus, ſæpè etiam plus terræ colere quàm tugurio competit.

Nuncupentur præterea *Bordarii* quaſi *Menſales*: & hoc, vel quòd terras colerent menſæ Domini deſignatas; vel quòd eſculenta indicta, ſcil. ova, gallinas, aucas, porcellos, & hujuſmodi exhiberent. Bractono enim *Dominicum quod quis habet ad menſam ſuam* **Bordlands** *nominatur.* Lib. 4. Trac. 3. cap. 9. nu. 5. **Bord** autem *menſa.* **Bordlands** terræ Dominicales. Sic Galli vett. dicere ſoliti ſunt. *Que le Seigneur retraict le fief à ſon domaineet à ſa table & charue.* Cujac. feud. lib. 2. Tit. 14. *Bordlands*

Appellari deniq; videantur *Bordarii*, quòd circa ædes vel hoſpitium Domini, ſervilia peragebant opera. Boꞃð enim Saxonicè *Domus, hoſpitium*, unde innan boꞃð dicitur, qui domi eſt: uꞇan boꞃð, qui foras. Ad ſervorum igitur diſtinctionem, *villanos* nuncuparem, qui villæ & agris addicti rem colonicam exercebant, arabant, fodiebant, ſepiebant, metebant, &c. *Bordarios* verò qui domeſtica navantes ſervitia, neceſſaria importabant, exportabant, molebant, triturabant, ligna & fomitem parabant, aquam hauriebant, areas mundabant, & hujuſmodi. Hoc genus ſervilium operum, Galli hodie *bordage* vocant, exigendi etiam jus, *droict de bordage.* *Bordage.* Vide infra *Bortimagad*, quod (me judice) huc ſonat: & audi Domeſd. tuoq; utere calculo. Titt. Norf. Rogerus. Hundredum de Grenehou. *Nereburh* (villam) *tenuit Aelwius tempore Regis Eduuardi* Confeſſoris, *modò R. vicarius terræ pro man. Tunc xxiiii* villani, *& poſt xviii. modo ſimul. Tunc & ſemper x.* bordarii. *Tunc iv* ſervi, *modò iii. Tunc & poſt in Dominio iii carucatus, modo ii.* Vide hic *Bordarios villanos* & *ſervos* invicem diſtingui. Domeſd. Titt. Norf. Rex. Hundred. de Norwic. *In Norwic. erant temp. R. Aedwardi MCCCxx burgenſes* -- Et poſt multa: *Modo ſunt in burgo DCLxv Anglici, & conſuetudines debent, & CCLxxx bordarii, qui propter pauperiem nullam dant conſuetudinem* Titt. Middleſex. Sanctus Petrus. Stanes. *Ibi erant iii villi, quiſq; dimidium hidæ, &c. Et xxxvi bordarii, de iii hidis. Et iv bordarii de xl acris. Et x bordarii, quiſq; v acr. Et v Cotſeti quiſq; iv acr. Et xii ſervi:* Tit. Glouceſt. Rex. Teadechesbury. *Et xvi bordarii circa aulam manebant.* Titt. Hereford. Alured. de Marlebreg. Elwias. *Et alii xii bordarii operantes una die in hebdomada.* Tit. Huntedonſcire. *In burgo de Huntedon* —— *ſunt Cxvi burgenſes, conſuetudines omnes, & geldum Regis reddentes: & ſub eis ſunt C bordarii qui adjuvant eos ad perſolutionem geldi.* Numquid igitur *bordarii* non ſervi? Contribuunt in cenſum Regium ac ſi non eſſent. Perindè nec ſemper inopes: quod etiam innuit idem li-

liber Titt. Hereford. Rex. *Ibi* (inquit) *alii x bordarii pauperes*: quaſi alios divites ſubaudiret. Certè liberi quàm plurimi tenuere in villanagio, i. per ſervitia ſervilia: quid ni igitur & in *bordagio*? Hoc enim tenuræ genus eſſe videtur, & terram potiùs reſpexiſſe quàm ſanguinem. Sic Rentale de Havering
Bordimanni. atte Bowre: *Ibidem vocantur bordimanni, qui omnes tunc fuerunt baſſæ tenuræ.* Bordimanni, *homes du bord.*

Bordarii, tenentes per ſervitia plus ſervilia quam villani, & qui tenent niſi paucas acras. *Sic nota quædam in lib. M. Kniſton.*

¶ *Bord halpeny.*] Nummus qui in foris & nundinis ſolvitur, pro erectione menſarum & tabularum ad exponendas merces. *Siliquaticum.* boꝛð & bꞃeð Sax. *tabula*, **halpeny** *obulus*. Mendoſè ſcribuntur **boꝛthalpeny** & **bꝛodhalpeny**. In antiquis Chartis multi immunes fiunt ab iſta ſolutione.

¶ *Bordiare.*] Juxta quoſdam, propriè eſt (quod aiunt) ad barros pugnare, *Torniare*, gladiis concurrere, *Juſtas facere*, haſtiludium exercere. Sunt autem qui *bordiare* dicunt de omnibus: quære an à Gallico *bourder*, quod eſt, ludere, nugari. Inde autem *Burda* pro irriſione, & ſcommate. Jo. de Athon in Conſtit. Othobon. Tit. de hab. cleric. ca. Cum ſancti, verb. Ridiculoſus. *Ad immenſam burdam aſtantium, fertur, &c.* Et poſt, Tit. de intruſ. ca. Amoris, ver. Archidiac. *Ad quod facit una burda tranſmarina, &c.* Vide *Tornementum.*

¶ *Bordimanni*, **Boꝛdlands.**] Vide *Bordarii.*

¶ *Bordonarii.*] *Burdonum cuſtodes.* Con. Sicul. lib. 3. Tit. 38. l. 1. *Somarii, bordonarii, vel alii cuſtodes aliquorum animalium. Burdo* mulus: & reperitur apud Ulpianum ante Gothica ſecula, noſtroſq; ideo excedit limites, ſed Germanicam videtur ſapere originem, nam **ſome** & Sax. byꞃðen, nobis burdon, *onus* ſignificant, ad quod, natum hoc animal. Reg. lib. 4. cap. 5. 17. *Tollam onus duorum burdonum de terra, &c.*

¶ *Borgelote.*] Vide *Burgbote.*

¶ *Borghie Aldere.*] Vide *Borſholder.*

¶ *Borghbrech*, & *Borhbrech.*] Vide *Burghbrech.*

¶ *Bormis.*] Albert. Argentin. ſub An. Dom. 1277. -- *preſſuram bormis, ſeu aciei exercitus Regis ſufferre non valens.*

¶ *Borowgh.*] Vide *Burgus.*

¶ *Borowhead.*] Vide *Headborow.*

¶ *Borowholder.*] Vide *Borſholder.*

¶ *Borow Engliſh.*] Conſuetudo in nonnullis burgis & villis Angliæ, qua filius defuncti natu minimus; vel ſi filii deſint, frater minimus in hæreditatem ſuccedit.

¶ *Borſholder*, al. *Burſholder*, & *Borowholder.*] Aluredus Rex celeberrimus, qui floruit An. Dom. 880. Angliam totam in Comitatus diſſecuit; Comitatus deinceps in Centurias; atq; has noviſſimè in Decennas ſive Decurias, Romanâ militiâ contubernia nuncupatas: Decuria decemviralis erat ſocietas, in qua ſinguli reliquorum fidejuſſores extitere erga Regem, de ſe bene gerendo, ita ſcil. ut delinquentem quemlibet cæteri novem in judicio ſiſterent, fugientemq; infra *xxxi* dies redderent, vel ipſimet lege tenerentur. Decuriæ præfectum, multiplici appellabant nomine: *Borſholder, quaſi fidejuſſorem primarium* (boꞃh enim corruptè burs & borow, *vas, fidejuſſor*; alδer *ſenior, princeps, capitalis*) boꞃᵹes alδer, *quaſi fidejuſſionis principem.* **Friboꝛgeſheo**, *liberorum fidejuſſorum, caput*, **Headboꝛow**, *capitalem fidejuſſorem*, juxta quod forenſes *Capitalem plegium* vocant. **Burſz** etiam Germ. *contubernium*. Decuriam quoque multiplici appellabant nomine, ut in *Friborgus*, ubi de his plura vide.

¶ *Borthalpeny.*] V. *Bordhalpeny.*

¶ *Bortmagad.*] L. Friſon. Tit. 13. *Qui cum ancilla alterius quæ nec mulgere nec molere ſolet, quam Bortmagad vocant, mœchatus fuerit, ſol. 12: mulctam Domino ejus cogatur exolvere.* Magad pro ancilla, hodie Germani **Maget** dicunt: & nos (ex conſuetudine g in y vertentes) **mayd**. Bort Lindenbrog. intelligit **boꝛd**, quod (inquit) veteri linguâ Sax. *domus*, ut in Epiſt. Alfredi Reg. Angl. ſcripta ad Wulffigeum Epiſcop. Videtur hoc nonnihil conducere *Bordariorum* noſtrorum explicationi, de quibus ſupra.

¶ *Boſanarium.*] Vide *Bozanarium.*

¶ *Boſcagium, Boſcus.*] Hoc *ſylva*, illud alimentum quod è ſylva referunt animalia: juxta Græc. βόσκειν, *paſcere*: Legibus antiquis, *eſca*, Angl. **Maſt**, Gallic. *boſcag*, atq; idem à *bois*, Flandris **boſc**. Hinc *ſuboſcus*, ſylva humilis.

¶ *Bota* ſeu *Bote.*] Saxonic. *Emendatio, refectio, reſtauratio, compenſatio.* Frequens occurrit in antiquis noſtris legibus, ſed plerunq; compoſitione, ut in Circbota, burgbota, brugbota, Feosbote, *i. Eccleſiæ, burgi, pontis, nummi reſtauratio.* Manbote, mægbot, kinsbot, frithesbote, *i. vaſſalli & conſanguinei* (occiſorum) *paciſq; violatæ compenſatio.* Retinetur hodierno foro in vocabulis housbote, ploughbote, fierbote; lignum ſignificantia, quod ex indulgentia legis, conductori liceat de conducto prædio ſuccidere & aſportare, in *ædium, ſepium, aratriq; ſui refectionem*, etiam *ignis* ſubminiſtrandi gratia.

¶ *Botellus.*] L. Anglior. Tit. 5. §. 14. *Si inteſtina vel botelli perforati claudi non potuerint.* L. Friſon. Tit. 22. §§. 51, 52. *Si ventrem vulneraverit, xii ſol. componat. Si botellum vulneraverit, xviii, ſi perforaverit, xxiiii ſol. componat.* Addit. 3. ad eaſd. 9. 31. *Si ſtomachus vel botellus perforatus fuerit, ita ut ſtercus per vulnus exierit.* Claud. Mamer-

Quando intelliguntur *botellum* pro ipſo ſtomacho à ſimilitudine Gallicè *bouteille*.

tin,

tin. lib. 3. *batulorum inflexiones & reflexiones.*

¶ *Bovata,* ſeu **Bovatus terræ.**] Tantum eſſe fertur, quantum bos unus colat: ſex *bovatæ*, quantum ſex. In vet. autem Statutorum M. S. ad Compoſitionem menſurarum, ſic notatur. *Octo bovatæ terræ faciunt carucatam terræ: octo carucatæ faciunt unum feodum militis: xviii acræ faciunt bovatam terræ.* Ex Skenæi autem Sententia, *bovata terræ xiii* acris ſemper conſtaret; & *bovatæ iv.* libratum terræ conficerent antiqui valoris, juxta Conſtitutionem quandam fiſci Scotici. An. Dom. 1585. Charta Regis Edredi Anglo. Sax. (apud Ingulphum) dat. An. 948. *In Cappelade iii carucatus terræ, ſex bovatus terræ, & xii acras prati.* Illic pluries. Angl. an Oxgang, & Oxgate, *i. bovis iter.* Vide *Jugum.*

¶ *Bozanarius.*] Ekkehard. Jun. lib. de Caſib. S. Galli, cap. 5. -- *Epiſcopo bozanarium ſuum expectanti deferunt, & integra omnia & ſana oſtendunt.* De auriga dictum videtur, qui vehiculum vino onuſtum, magno ſui & boum periculo everterat. Fortè à *bos* & *ſaumarius*, quod vide.

¶ *Bracco.*] *Bracconis*, ex leg. Friſonum ſupra mentionem fecimus. Gloſſ. vett. *Liciſca, bracco,* Aliud Gloſſ. Latino Theotiſc. *Liciſca*, Miſtbella vel Brechin. Marculf. M.S. in Biblioth. Regis Gall. in form. Parobelæ. *Latrat bracco ſed non ut canis.* Et poſt pauca. *Non movet bracco talem baronem, non latrat bracco contra inſontem, &c.* ut refert Lindenbrogius, qui vocem braken retineri ait à Germanis, Specul. Sax. lib. 3. art. 47. Et nos quidem hodie brach dicimus de cane fœminea, quæ leporem ex odore perſequitur.

¶ *Bracha.*] -- Chlamides enim geſtabant unius formæ, omnes & nobiles & plebei (niſi quod nobiles variegatis ſibi magis placebant) & illas quidem demiſſas, ac fluxas; ſed in ſinus tamen quoſdam, ubi volebant, decenter contractas. Has *Brachas* à veteribus appellatas facile equidem crediderim. *J. Leſl. Epiſc. Roſſ. de orig. moribus, & rebus geſtis Scotorum. p.* 58.

¶ *Brachinum.*] Ingulph. Hiſt. Croyl. pa. 888. *Novum brachinum, & novum piſtrinum: omnia de lignorum pulcherrimo tabulato.* Item pa. 898. *Coquinæ, piſtrinæ, & brachini vaſa. Piſtrinum,* intelligo locum in quo farina molebatur: *Brachinum*, quo panes piſti & cocti erant: Dictum ab inſtrumento piſtorio, a brake, *Maſtrum, frangibulum.*

¶ *Brayare.*] Ejulare. *Reg. Majeſt.* lib. 2. ca. 58.

¶ *Brandeum.*] Opperimenti quidpiam Sanctorum reliquiis impoſitum, ne temerè violentur. Velum, ſudarium. V. *Baron.* to. 1. §. 12. l. 5. & V. inf. *Sanctuarium.* Flodoard. Hiſt. Eccl. Rem. lib. 1. cap. 20. *Corpus ejuſdem rubeo conſtat brandeo involutum*, & cap. 21. *Sudarium -- cum parte prædicti brandei ſcriniolo reconditum eburneo.*

¶ *Braſium.*] Hordeum medicatum, ex quo cerviſiam conficiunt. Saxon. malt & mealt, *q. liquifactum.* Deducitur à Græc. βράσσω, *i, bullio, effundo*, unde potiſices (h. qui potum coquunt, & effundunt) Gal. *Braſſeurs*, atq; inde forenſibus *Braſiatores* dicti ſunt. *Braſiatores.* Aſſiſa panis & cerviſiæ An. 51. H. 3. *Quando quarterium -- hordei valet xx. den. vel ii. ſol. & quarterium avenarum xvi. den. tunc debent & bene poſſunt braſiatores vendere in Civitatibus ii. lagenas ad denarium, &c.* Hodie *Braſiator*, braſii confector.

¶ **Breve, Brevis, Breviculum.**] Græcobarb. βρέβιον, &c. Scriptum quod ſummam rei continet; aliter *pittaceum.* Zonaras in Concil. Carthag. Βρέβιον, ἡ ἐπιτομὴ λέγεται, καὶ σύντομος γραφή. *Breve, epitome dicitur & conciſa ſcriptura.* Claruit vocabuli uſus à tertio poſt Chriſtum ſeculo; in Imperio primùm, mox in Eccleſia. Hic *Breve Apoſtolicum* quod à Romano Pontifice: illic *Imperatorum* quod emanat à Cæſare, nuncupatum.

Angli *brevia* tantùm vocamus membranulas ſigillo Regio firmatas quibus Imperatoria brevitate Princeps aliquid mandat aut prohibet. Bract. lib. 2. Tract. 1. cap. 12. *Breve, quòd ſicut regula Juris, rem quæ eſt breviter enarrat.* In LL. Hen. 1. cap. 14. *Brevium* contemptus inter placita numeratur, *quæ hominem mittunt in miſericordiam Regis.*

Breve teſtatum. Transferebant ſæpè olim prædia, abſq; Charta, ſub vicinorum Pariumq; curiæ teſtimonio. Moris igitur fuit in futuram memoriam, rem ſchedulæ committere (adjunctis teſtium nominibus) quam inde *breve teſtatum* vocabant: utpote nullius ſigillo, ſed teſtium authoritate validum. Multa ejuſmodi in lib. Rameſ. & prolixa admodum nonnulla. *V.* Cujac. *de LL. ca.* 1. §.

Breviculus. Dimin. Hincmar. apud Flodoard. Eccl. Rem. lib. 3. cap. 21. *Subſcribendum tibi breviculum ita ſe habentem, viv.* &c. Notandum p. 30. *Brevigerulus*, tabellarius. Hiſt. Auſtral. in exordio. *Brevigerulus.*

¶ *Briga.*] (Gal. *brigue*) *Jurgium, lis, tumultus.* Albert. Argentin. in An. Dom. 1265. *Orta briga inter Henr. Comitem,* &c. Item An. 1273. *Rex Bohemiæ abſq; briga veniens.* Forenſibus noſtris olim in uſu. Modus tenend. Parlam. cap. de caſib. & judiciis. *Cùm briga, dubitatio, vel caſus difficilis ſit, pacis vel genere emergat, &c.* Putà Chartis, vel feofamentis fraudæ confectis. In Archivis Regii tribunal. ſub Ed. 3. *In brigam ponere terras & tenementa:* quod idem Albert. in An. 1289. *imbrigare* dixit. *Imbrigare.* *Francus ſe nolens imbrigare cum illo, à gravaminibus ceſſavit.* An. 1293. *facere brigam Duci.* Hinc *brigoſus.* *Brigoſus.*

Ric. Thurkil per falſam covinam fecit garcionem ſuum proprium intrare in tenementa

R. M.

R.M. (qui juſtè acquiſivit eadem tenementa) ſuper ſeiſinam prædicti *R. M.* & poſtea emit ab eodem garcione eaſdem terras: qui garcio, per Cartam ſuam feoffavit prædictum Richardum; & idem *Ricardus* feoffavit poſtea inde *A. B.* & ſic poſuit terram illam in *brigam*; & cauſa intricandi terram &c. committitur Mareſcallo &c. *Plac. de term. Hill.* 18. E. 3. *Rot.* 28. *Ebor.*

¶ ***Briſtega.***] Vide *Hurditium.*

¶ ***Brighbote.***] Vide *Brugbote.*

¶ ***Brocarius.***] *Proxeneta.* Statuta Gildæ, Scot. cap. 27. *Statuimus quod broccarii ſint electi per communiam villæ.* Ibi Skenæus; *Broccarii in Jure Civili ſunt proxenetæ, qui ſunt interpretes & conſiliarii contractuum & operam ſuam navant his qui contrahunt*, l. 2. ff. de proxenet.

Reperitur ſæpè in Stat. Hiberniæ ab Ed. 3. edito An. Regn. 33.

¶ ***Brochia.***] Bracton. lib. 2. Tract. 1. ca. 6. de Serjantiis agens. *Si quis teneat per ſervitium inveniendi Domino Regi, certis locis & certis temporibus, unam hominem & unum equum, & ſaccum cum brochia pro aliqua neceſſitate, vel utilitate exercitum ſuum contingentem.* Dictum opinor à Gall. *broc*, quod lagenam majorem, aut cantharum ſignificat, plus minus 6. ſextarios continentem: ut ſit *ſaccus* ad deportationem aridorum, *brochia* verò liquidorum.

¶ ***Brochus.***] Rameſ. Sect. 300. *Sciatis nos dediſſe & conceſſiſſe, &c. pro 3. ſolidis, & 10 brochis anguillarum.* A Gall. *broche*, i. veru, Angl. **A ſtick of Eels.** Stat. Compoſit. ponder. & menſ. *Binde anguillarum conſtat ex 10.--ſticks, & qualibet ſtick ex 25. anguillis.*

¶ ***Brodhalpeny.***] Vide *Bordhalpeny.*

¶ ***Broethan.***] Ego *Willielmus*, dei gratiâ, *Flandrenſis* Comes, petitione Burgenſium S. *Audomari* &c. laghas, ſeu conſuetudines ſubſcriptas perpetuo eis jure concedo, &c. manſiones quoq; &c. illis viz. quæ inhabitantur, ab omni conſuetudine liberas eſſe volo; dabuntq; ſingulæ denarios *xii* in feſto S. *Mich.* & de *broethan* denarios *xii.* & de *bierban xii d.* vacuæ autem nihil dabunt. Confirmatum eſt hoc privilegium &c. anno dominicæ incarn. *MCxxvii. Les preuves de l'hiſt. des Comtes de Guines. p* 195.

¶ ***Brolium.***] Chart. Odolrici Archiep. An. circiter 969. in Append. ad Flodoard. *Manſionile Sevivaldi Curtis nuncupato, cum ſylva & dimidio brolio ad ipſum adſpiciente.*

¶ ***Bruarium.***] Vox for. ſed emendatiùs *bruyrium*, à Gall. *bruyere*, i. Latinè *erica*: quaſi *ericetum*, Angl. **heath, & heath-ground.** Domeſd. Tit. Dorſet Eccleſ. Creneburn. Ingelingham. *Paſtura xi quarentenarum & dimid. longitudine & latitud. Bruaria 2. leuvarum longitudine & latitudine.*

Hac autem appellatione, forenſes vocant Steriles camporum ſolitudines, licet ericam non edant, **heath-ground.**

¶ ***Brudatus*** adject.] Reor idem eſſe quod acupictus, aut opere Phrygio vermiculatus: quaſi brodatus, à *Gall. brode*, hoc ſignificante. *Lib. Abbatum Glaſtonienſ. M. S. de donis* Walteri *de* Monytone *Abbatis An. Dom.* 1342. & 16 Ed. 3. *Locum prolixius dabo, quod ſemel pluribus inſerviat vocibus huc referendis.* In primis octo ſectas, quarum prima *Secta.* *brudata*, continens quatuor *Capas*, unam *Caſu-* *Brudatus.* *lam*, tres *Tunicas*, *Pannum* & *Frontellum* pro *Frontellum.* magno Altari, cum 8 *Albis*, 2 *Stolis*, & 3 *Manipulis* ejuſdem ſectæ, cujus campus indicus eſt, continens in circulis aureis ſui nominis & cognominis principales literas coronatas. Se- *Literæ coronatæ* cunda de panno aureo, continet 4 Capas, & quartam aliqualiter diſſimilem, 1 *Caſulam*, 3 *Tunicas* cum 8 *Albis*, 2 *Stolis*, & 3 *Manipulis* ſectæ ejuſdem, cujus campus indicus cum draconibus & arboribus aureis intextis. Tertia de rubeo camaka, continens 4 *Capas*, *Camaka.* unam *Caſulam*, & 2 *Tunicas.* Quarta de rubeo ſamicto, continens 1 *Capam*, 1 *Caſulam*, & *Samictus.* 2 *Tunicas* cum phitacis aureis & argenteis alternatim intextis. Quinta de viridi ſerico, continens 2 *Capas*, 1 *Caſulam*, 3 *Tunicas*, habens albos flores & picas aureas & nigras alternatim intextas. Sexta continet unam *Capam*, 1 *Caſulam*, 3 *Albas*, cum 2 *Stolis* & 3 *Manipulis* ſectæ conſimilis; cujus campus in- *Indicus.* dicus eſt, & cum aureis coronis & pennis in- *Corona cum* textis. Septima eſt de albo camaka cum viri- *pennis.* dibus foliis, continens 1 *Caſulam*, 2 *Tunicas* *Camaka.* cum 2 *Albis* ſectæ conſimilis, ſine *Capâ.* Præterea dedit 8 *Capas* ſine ſectâ conſimili, unde 6 brudatæ: quarum prima continet paſſionem ſancti *Thomæ Cantuarienſis* Archiepiſcopi, cujus campus eſt de rubeo ſamicto, cum nobili aurifrizo. Secunda eſt de rubeo ſamicto, continet paſſionem Domini, cum diverſis ſanctorum imaginibns in eadem. Tertia de rubeo ſamicto &c. Quarta operis conſuticii, continet in circulis aureis hiſtoriam Salvatoris, imaginabus aureis intextis. Quinta de viridi velveto continet capita Leopardorum aurea, cum *Wodewoeis* argenteis. Sexta de rubeo velveto continens trifolia aurea per totum, cum unâ albâ ſectæ conſimilis, Et cæt.

Quatuor amicea brudata ſive ſecta conſimili; quorum primum continet *arma* Angliæ & Franciæ, ſecundum & tertium *arma* diverſorum Angliæ & Franciæ Dominorum.

¶ ***Brugbote***, al. ***Brigbote.***] *Pontis refectio*, bꞃuᵹ enim & bꞃiᵹ *pons.* Sic dictum quod è tabulis confici ſolet, nam bꞃuᵹ etiam *tabulatum*, boꞇe *emendatio*, *reſtauratio*: In Chartis privilegiariis ſæpe occurrit, *quietos eſſe à brugbote*: ſed hoc olim inter ea ſervitia habebatur, quæ relaxari non poterant, ut infra videas in *Burgbote*, quod mendoſè ſæpe pro *Brugbote* ſcribitur.

¶ ***Brunea***, al. ***Brunca***, ſed mendoſe.] Vide *Bauga.*

¶ ***Brunia.***] V. Lindenb. Et Edict. Piſtenſ. ca. 25.

¶ ***Bruſura.***] Contuſio. Ab Ang. **bruiſe,** & **bruiſed.** Gal. *breuſte.* Bract. lib. 3. Trac. 2. ca. 13.

13. *Arma moluta plagam faciunt, ſicut gladius, biſacuta, & ejuſmodi: ligna verò & lapides, bruſuras, orbes, & ictus, qui judicari non poſſunt ad plagam, ad hoc vel inde venire poſſit ad duellum.*

¶ *Bruteſches.*] *M. P.* 309. *l.* 45.

¶ *Bubii, Bubones.*] Vide *Bobones.*

¶ *Buccellarius*, & per c. unicum, *bucellarius.*] Wiſigothis & Hiſpanis *vaſſallus*, qui in alterius eſt patrocinio. Propriè is olim cui patronus *buccellas*, hoc eſt, menſam præbuit. Wiſigoth. lib. 5. Tit. 2. l. 1. antiqua. *Quicunq; autem in patrocinio conſtitutus ſub patrono aliquid acquiſierit, medietas ex omnibus in patroni vel filiorũ ipſius poteſtate conſiſtat. Aliam verò medietatem idem buccellarius, qui acquiſivit, obtineat. Quod ſi buccellarius filiam tantummodò reliquerit, & filium non reliquerit, ipſam in poteſtate Patroni manere jubemus: ſic tamen ut ipſe patronus æqualem ei provideat, qui eam ſibi poſſit in matrimonio ſociare. Quòd ſi ipſa ſibi contra voluntatem patroni inferiorem fortè maritum elegerit; quidquid patri ejus à patrono fuerat donatum, vel à parentibus patroni, patrono vel hæredibus ejus reſtituat.* Hic Lindenbrog. In foro (inquit) Judicum Hiſpan. *Buccellarius* interpretatur *vaſſallo*, melius Gloſſ. Nomicum, βουκελλάριος, ὁ ἀποστελλόμενος, καίφων τινά. βουκελλάριος ὁ παραμένων στρατιώτης. Perſpicuè autem in hac lege depingitur miles noſter feodalis antiquus, hodie dictus *Tenens per ſervitium militare*: cui & benè convenit armaturæ genus, quod è Mauritio Authore Græco refert Turnebus Adverſar. 24. cap. 16. Scil. *Buccellarios fuiſſe equites -- armatos zabis, i. armaturis loricarum prope talarium, manicis ferreis, & contatos quoſdam.* Addit, *& ſagittarios*, quod noſtris non quadrat. Sed loqui intelligendus eſt, de certo quodam *Buccellariorum* ordine, magno tunc honore, quòd in agmine ante Imperatorem exercitus equitarent, & poſt ſequerentur: patriâ (ut Suidas indicat) Gallogræci. Greg. Turon. Hiſt. lib. 2. cap. 8. *Dum Valentianus Imp. concionaretur ad populum, Occylla buccellarius Aetii, ex adverſo veniens, eum gladio perfodit.*

Buccellarios interpretatur Albericus, *latrones*, fortè vel quòd accepta miſſione à Magiſtro militum in Oriente, latrocinari eis licuit, & ex rapto vivere: vel quòd gentis vitium hoc eſſet.

Bachelier. *Buccellarius* pro ſcurra, & paraſito. Sic Gloſſæ Iſodori in *Scurra.* A *buccellario* ductum volunt nonnulli Gallicum *Bacchelier*, nec ei me ſententiæ gnaviter opponam: ſed vide quæ de hoc, & *buccellario* ſupra notavi in *Baccalarius.*

¶ *Buccus.*] L. Salic. Tit. 5. §. 1. *Si quis capritum ſive capram, aut duas capras, vel tres furatus fuerit, Cxx. den. qui faciunt ſolidos iii. culpab. judicetur, &c.* §. 3. *Si quis buccum furaverit, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. jud. &c.* Hujus legis titulus inſcribitur, *de furtis caprarum*; ſub quo genere, in ipſa lege numerantur *capritus, capra*, & *buccus*, qui non facilè diſtinguuntur. Si enim *capritus* idem ſit quod *hircus*, ut Gloſſar. hic exponit, Gal. *cabrit*: quid demum *buccus*? nam hoc quoq; *caper*, interpretatur, juxta quod Greg. Turon. dixit, *buccus olidus vocabatur*, & Gloſſæ Latino Saxon. Bedæ, *Caper vel hircus*; buc, bucca. Num barbaris Romana ea ſagacitas, ut *caprum* ſeu *capritum*, de mare caſtrato intelligant? *buccum* de non caſtrato? utì Martial.

Cum jugulas hircum, factus es ipſe caper?

Haud credam. Num igitur *capritum* pro *capreolo* ſeu hædo? Nec id obtrudam: ſed *buccum* quinq; *capritis* æſtimari vides. Certè nos **buck** dicimus de cervo, non de capro vel hirco: & ſuppoſitus videtur hic legis paragraphus, nam in tribus exemplaribus non reperitur. De cervis tamen quæpiam extant in L. Sal. Tit. 35. Et Bedæ Gloſſ. Latino Sax. *Cervus* heorτ. *Cerva*, hinδ.

¶ *Bucecardus.*] Vide *Buſcarla.*

¶ *Buiblota.*] In LL. Alfrid. M. S. vide *Outhorne.*

¶ *Bulgia.*] Idem quod *bulga.* Ab Ital. *bolgia*, Græcobar. βουλγίον, & βουλγίδιον. Malmesb. de Geſt. Pontif. lib. 1. *bulgias & manticas coram efferri & expilari juſſit.* Gloſſæ Græcolat. *Bulgetarius* βουλγιοπώλης. Bulgetarius.

¶ *De Bullis, & litteris bullatis.*

¶ *Bulla, Bullare, Bulleta.*] 1. *Sigillum*, 2. *Sigillare*, 3. *Literæ ſalvi conductus, vel ſecuri tranſitus.* Italis Bolla, Bollare, Bolleta; atq; inde Boletarius, *litterarum obſignator.* *Bulla* Græcobarb. βούλλη, & βουλλίον, etiam per λ, ſimplex: (à bullæ ſeu monilis ſimilitudine) ſub inclinato Imperio quadruplex reperitur: *aurea, argentea, cerea, plumbea*, quibus omnibus ipſe uſus eſt Imperator.

Bulla aurea, χρυσόβουλλον. *Conſtat* (inquit Polydorus Virgilius de Invent. lib. 8. cap. 2.) *ante Carolum magnum Imperatorem, literas auro obſignaſſe Principum Romanorum neminem.* Certè conſtat Reges Francorum plus minùs 200. annos ante Caroli Imperium auro obſignaſſe literas, ſi ſuſpectas nobis non obtrudat Franciſcus Roſierius, in apparatu ad Stemmata Lotharingia. Profert enim non ſolum Pipini Regis & Sigeberti, ſed Dagoberti etiam Chartas plures aureis ſigillis roboratas: & quod maius eſt, ſcuta in ſigillis exhibentes, juxta regulas hodiernæ Fecialium ſcholæ inſignita. Flodoardus equidem nihil tale retulit de Sigillo Caroli Calvi, epiſtolam dantis ad Nicolaum I. An. Dom. 867. Hiſt. Rem. Ec. lib. 3. cap. 17. at -- *bulla* (inquit) *ſui nominis ſigillavit.* Nominum autem ne meminit Roſierius, ſigilla

accuratè deſcribens. Parcè de Chartarum fide, hæc tamen mira: & in Datis præterea non leviter eſt erratum. Undecunq; verò morem acceperunt Imperatores, *aurea bulla* tantùm uſi ſunt (ut notat Codinus) ad Reges, Sultanos, Toparchas; præſertim cum ex communi Principum Ordinumq; ſententia publicum quid ſtatuerent, perpetuoq; obſervandum.

-- Rediens autem *Edwardus* (primogenitus Regis Hen. 3.) cum nuptâ ſua ad patrem, detulit ſecum Cartam Regis *Hiſpaniæ*, quâ quietum clamavit totam *Vaſconiam*, pro ſe & hæredibus ſuis, *auro bul'atam. Mat. Weſtm. p.* 263.

Bulla argentea, ἀργυρόβουλλον. De hac nihil Codinus, nec ego certi aliquid. Refert is tamen Imperatorem mox poſt conſecrationem feſtis quibuſdam diebus ſollenniter peractam; beneficii decretum aliquod -- (putà à Patriarcha nomine Eccleſiæ alteriuſvè exoratum) ſubſcribere, cœtu clamante *diuturnum*: & hoc quidem decretum ἔχει δύναμιν -- ἐγγὺς χρυσοβούλλου *poteſtatem* (inquit) *habet aureæ bullæ proximam*, an verò argento eſſet obſignatum non reperio. Audi Phranzem (apud Meur.) Chron. lib. 11. cap. 10. *Ego cum litteris bulla argentea inſignitis, & jurejurando firmatis, & multo milite miſſus ſum, ut Athenas & Thebas in poteſtatem reciperem*, & Luitprandum in Legat. *Tulerunt autem & alias literas argento ſignatas, atq; dixerunt, Papapam veſtram* &c.

Bulla cerea, κηρόβουλλον. Hac ad matrem, ad uxorem, ad filium literas munivit: ut Codini locus (à Junio reſtitutus, ſed à Meurſio elucidatus) innuit. Erat autem hæc duplex, rubra, & praſina, dicebaturq; δικήριον, & utraq; uſus eſt Imperator, innuendo ad ſemet etiam pariter, atq; ad Patriarcham docendi munus pertinere, ut Meurſius è Balſomone de Privileg. Patriarch. retulit. οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ πατριάρχαι μεγαλύνονται μὲν καὶ διδασκαλικοῖς ἀξιώμασι, διὰ τὴν τοῦ ἁγίου χρίσματος δύναμιν. ἐντεῦθεν γὰρ οἱ πιστοὶ δεσπόται καὶ αὐτοκράτορες κατηχητικῶς ὁμιλοῦσι τῷ χριστονύμῳ λαῷ, ἢ θυμιῶσιν ὡς ἱερεῖς, καὶ μετὰ δικηρίου σφραγίζουσι, id eſt, *Magni quidem fiunt, & in docendi peritia dignè efferuntur Imperatores & Patriarchæ, ob virtutem ſacræ ſuæ unctionis. Hinc enim fideles Domini, & ex ſe conſiſtentes, populum Chriſtianum concionando erudiunt, vel thura ut ſacerdotes adolent &* (μετὰ δικηρίου) *gemina cera obſignant*. Memini (ſi non male) adoleſcentulum me vidiſſe -- ſigillum Imperatoris alicujus, in cera praſina flaveſcenti circuncinctum: quod an huc faciat myſta dicat Germanus.

Bulla plumbea, μολυβδινόβουλλον, ad Deſpotas, Patriarchas, & reliquos Principes honoratiores mittebatur: ut Codinus quà ſuprà. An verò ab illis ad alios (ut locum ambiguum & mendoſum intellexit Junius) mihi non conſtat. Hanc autem ceream fuiſſe ille aſſerit, ſed *bulla plumbea* incluſam, quod etiam tum de argentea dixerit, tum de aurea. Sed *aureas* plures vidimus è ſolido metallo. Scil. Franciſci 1. Regis Franciæ fœdus cum Henrico 8. contrahentis An. Dom. 1572. cujus parte altera ſic inſcribitur.

Plurima ſervantur fœdere, cuncta fide.

Item Clementis 7. titulum *Defenſoris fidei* eidem Henrico conferentis. Opinor etiam Alphonſi Regis Caſtiliæ, Edouardo 2. Anglo, jus Vaſconiæ relaxantis.

Bullam auream in orientali Imperio curabat magnus Logothetes, & ut veriſimile eſt *argenteam* quoq;. *Ceream* vero & *plumbeam* Accubitor fundæ, id eſt, ſigilli annularis præfectus. Hic cuſtodi privati ſigilli, ille magno Angliæ Cancellario non diſſimilis. *Bullatas* autem in hunc modum litteras, tribus in fronte crucibus firmavit Imperator: in calce verò non pro more occidentalium Imperatorum à Carolo Magno uſitato (complicatis ſcil. nominis ſui literis) ſed tituli ipſius conſcriptione: omnibus etiam è rubro, nam alioquin haud ratæ videbantur literæ. Phranzes lib. 3. cap. 4. *Imperator manu ſua eo vidente tres cruces cinnabari fronte bullæ ad confirmationem, pro conſuetudine, exprimit, bullamq; auream legato, in manu tradit.* Nicephorus Greg. Hiſt. lib. 4. ἐπέτρεπε δ' αὐτῷ ὁ πατὴρ, &c. *Permiſit autem pater* (Scil. Andronico Imperatori, jam conſtituto) *edictis ſubſcribere rubris literis, at ſine menſe & indictione*, Andronicus Chriſti Gratia Imperator Romanorum, Fortè atramentum quo in hoc uſus eſt Imperator, nec verè è cinnabaro ſeu minio fuit, nec propriè rubrum, ſed in purpureum magis vergens, utpotè quod ex conchæ ſanguine confectum eſſet receptoq; nomine *encauſtum* appellatum. Rationem nominis tradit Rhodiginus lib. 7. cap. 31. rei compoſitionem Leo Imp. m. T. *ſacri affatus 6. C. de diverſ. reſcript.* Pancirollus attamen hoc inter deperdita recitat, & non immeritò: nam primariis quibuſdam J. Conſultis ita obſoletum videbatur, ut cum in Jure legatur *Encauſtis brevibus*, Accurſius ſubſtituit *in cautis brevibus*. Lucas de Penna *in chartis brevibus*, locum uterq; genuinum vitians. Nicetas Choniates in Manuel Comneno lib. 1. ὁ μέγας δομέστικος -- γράμμα ἐρυθρoσήμαντον σφραγῖδί τε χρυσείᾳ καὶ σηρικῷ νήματι, ἔμπεδον κόγχης ἀναδεδευμένῳ αἵματι, τῷ κλήρῳ τοῦ μεγάλου νεὼ ἀποδίδωσι, id eſt, *Magnus Domeſticus literas* (Manuelis novi Imperatoris) *rubro aureo ſigillo, & ſerico filo munitas, & conchæ ſanguine depictas Clero magni templi tradit*. Sic Palæologus Imp. Romæ in Æde S. Spiritus obedientiam & ſubjectionem Romanæ Eccleſiæ jurejurando pollicitus; id ſyngrapha conchylii ſanguine à ſe ſubſcripta, teſtatum reliquit, ut ex Epitome Chronicorum Werveronis Leodicenſi monachi

chi refert Briſſonius. Vidimus ipſi aliquando literas Achmatis Imperatoris Turcici ad Elezabetham Reginam, purpureo quodam atramento, vel potius cæruleo conſcriptas, quod morem non malè refert Romanorum Principum. Conchilii autem cruore nemini licuit ſi non Imperatori, literas firmare ſub majeſtatis reatu: ne pupilli quidem Imperatoris tutori, qui colore igitur viridi uſus eſt, ut de Alexio Sebaſtocratore, Alexii Comneni tutore refert Nicetas in lib. de ejuſdem Imperio: *Impetrato edicto continebatur, ea quibus manus Imperatoris ſubſcripſiſſe, non aliter rata fore, niſi prius Alexius ea vidiſſet, & colore viridi ſubſcripſiſſet* Rata Sunt.

Bulla Apoſtolica ſunt Romani Pontificis literæ plumbo frequentius ſed auro interdum obſignati. Polydorus de inventorib. lib. 8.cap. 2. *Satis* (inquit) *conſtat Agathonem quo ſedente magna ſedi facta eſt honoris acceſſio -- in cera annulo impreſſiſſe ſigilla: verùm poſtea cum Romanus Pontifex multa erogaret privilegia, ut diplomata diuturniora forent, placuit Stephano tertio, ac deinceps Hadriano primo, tabulas Apoſtolicas plumbo obſignare. Fuit is annus ſalutis D Clxxii. cùm ipſe Hadrianus factus eſt Pontifex: nam antiquius non reperitur ſigillum plumbeum. Conſtat* (inquit) ſed ubi, vel apud quem, fateor me neſcire. *Bullæ* autem ſpecimen exhibet Mat. Paris in An. 1237. *In bulla Domini Papæ ſtat imago Pauli à dextris crucis in medio bullæ figuratæ, & Petri à ſiniſtris; nulla tamen inter tantos ſanctos eſt orta unquam contentio, ambo enim ſunt in coæquali gloria. Veruntamen propter Petri clavigeri dignitatem, & Apoſtolatus Principatum, nec non & Cathedralem dignitatem, cum prioratu vocationis, merito à dextris crucis ejus imago collocanda videtur. Sed quia Paulus credidit in Chriſtum quem non vidit, à dextris figuratur.* Clemens atuem ſextus, ut in An. Dom. 1342. refert Albertus Argentinus, *cum arma progeniei ſuæ haberent quinq; roſas, contra morem anteceſſorum ſuorum totidem roſas poni fecit in bulla.*

Metallo ſigillare illuſtre privilegium, & ad Principes pertinens, quod nec Duces Venetûm arrogarunt priuſquam ad Alexandro 3. jus obſignandorum plumbo diplomatum An. circiter Chriſti 1170. obtinuiſſent. Sed plumbo etiam obſignavit Prior S. Johannis Hieroſolomitani: ut è *Bulla* Bonifacii Papæ, Ordinis ejuſdem regulas confirmantis, in M. S. vidimus.

Bulla deniq; non ſolum ſigillum ſignificat imprimens, & impreſſum; ſed ipſas etiam literas *bullatas*; ut è ſupradictis animadvertas, & interdum *ſchedulam* ſeu *billam*. Walſingham in Edouardo 3. ſub An. 1340. *Miſit quoq; Archiepiſcopus* (Cantuariæ) *Regi & Concilio ſuo ſchedulam ſive bullam, in hunc modum continentem*, &c.

¶ *Bunda.*] Vide *Bonna*.

¶ *Bunuarium.*] *Menſura quædam terræ ſicut jugera*: Papias. Numquid à Sax. bunna, ſeu bunban? Vide ſupra *Bonna*. Longob. lib. 3. Tit. 1. can. 46. Lotharius Imp. *Si Eccleſia ſit conſtructa, quæ neceſſaria ſit, & nihil dotis habuerit, volumus ut ſecundum juſſionem domini ac genitoris —— noſtri unus manſus cum xii bunuariis de terra arabili ibi detur, & mancipia duo, à liberis hominibus qui in eadem Eccleſia officium audire debent.* Formull. Solen. 127. *de terra arabili ad ipſum manſum adſpiciente vel pertinente, bunuaria tanta. Similiter de prato bunuaria tanta.* Item formul. 130. —— *bunuaria tanta de terra arabili in loco nuncupato, &c.* Boherii priſca editio LL. Longobard. loco hic ſuprà legit, *manſus unus cum xii vicariis, &c.* notaq; in margine, *de quo per gl. & doc. in c. j. de cenſi.*

Bunuariarius, qui *bunuarium* agri poſſidet. Conſtitutione Caroli Craſſi de Feudis. *Manſionarius quinq; ſolidos; abſarius xxx denarios; bundiarius xv. quorumlibet larium poſſeſſores vi ſuppleant.* Legendum hîc putat Lindenbrogius *bunuariarius*, nam locum à viris doctis male hactenus intellectum aſſerit.

¶ *Burcia.*] Vide infra *Buſſa* & *Buſcia.*

¶ *Burcus.*] Idem quod Burgus; *Caſtrum, urbs.* Brit. Armor. Philippid. lib. 2. de caſtro Rodulphi:

Turribus & muris, minus altis atq; profundis
Foſſis, interior burcus ſecurus ab omni
Hoſte videbatur, & inexpugnabilis eſſe.

Iterum mox, & lib. 7. & 10. Vide *Burgus.*

¶ *Burda.*] Vide ſupra *Bordiare.*

¶ *Burdatio.*] Greg. mag. lib. 1. Epiſt. 42. *Præterea cognovimus, quod prima illatio burdationis ruſticanos noſtros vehementer anguſtat: ità ut priuſquam labores ſuos venundare valeant, compellantur tributa perſolvere: quæ dum de ſuo unde dare non habent, ab auctionariis publicis mutuo accipiunt, & gravia commoda pro eodem beneficio perſolvunt.* Inferius. *Cognovimus etiam ruſticos burdationem quam jam ab eis exactam, Theodoſius minimè perſolverat, iterum dediſſe, ita ut in duplo exacti ſunt.*

¶ *Burgagium.*] Eſt Servitium quod burgenſes ex antiqua conſuetudine, domino burgi præſtant, pro domiciliis ſeu tenementis ſuis in eodem burgo. Ad militiam autem non pertinet, habeturq; ideo inter ignobiles tenuras. Neapolit. lib. 1. Tit. 66. l. 2. *Burgenſaticum* dicitur. Vide *Burrow mealis.*

¶ *Burgarii*, & *Burgenſes.*] Sunt burgorum villarumq; clauſarum ſeu munitarum, habitatores: Livio & Saluſtio, *caſtellani*. Saxon. burȝƿaran. Hi dum cauponandis mercibus, & rei mechanicæ operam navarent, generoſæ turbæ (militiam omnino admiranti) deſpectui erant; adeo ut cum illis nec con-

nubia jungerent, nec Martis aleam experirentur. Stat. Merton. An. Dom. 1235. cap. 7. *De Dominis qui maritaverint illos quos habent in cuſtodia ſua, villanis & aliis ſicut burgenſibus, ubi diſparagentur: ſi talis hæres fuerit infra 14 annos, & talis ætatis quod conſentire non poterit, tunc ſi parentes conquerantur de illo Domino, Dominus ille amittat cuſtodiam uſq; ad ætatem hæredis, & omne commodum, quod &c. propter dedecus ei factum.* Ad militiam nati, pro adultis non habentur donec emenſi ſunt annum ætatis xxi. *Filius verò Burgenſis* (inquit Glanvilla, lib. 7. cap. 9.) *ætatem habere tunc intelligitur, cum diſcretè ſciverit denarios numerare, & pannos ulnare, & alia paterna negotia ſimiliter exercere.* Vetus lex, nihil militare à *burgenſibus* expetit. In duellum igitur ſe vadatis, ſubterfugere licuit, & per campionem quem vocant, i. pugilem, rem decernere.

Burgenſes autem aliàs dicti ſunt ipſi Civitatum incolæ: nam Saxonibus & Germ. *Burgus* item Civitas. Diſtinguuntur tamen apud nos An. 5. Ric. 2. cap. 4. Stat. poſter. ubi claſſes Reipub. ſic enumerantur: **Count, Baron, Baneret, Chivaler de Countee, Citezein de Citee, Burgeſsde Burgh.**

¶ *Burgator.*] Vide *Burglaria.*

¶ *Burgbote.*] Auxilium dicitur quod ex conſuetudine debetur, ad reſtaurationem urbium, burgorum, caſtrorum. Vide *Burgus* & *Bote.* Æthelſtani legibus cap. 13. hoc quotannis fieri mandatur infra xiv. noctes poſt ᵹanꝺaᵹaꞅ, i. dies Rogationum ſeu lithaniæ majoris; ſed Regum diplomatibus, plurimi ab eadem redduntur immunes. Priſco tamen Anglo-Saxonum Jure, ne Regi licuit ipſam remittere. Charta Ethelbaldi apud Malmesb. de geſt. Reg. lib. 1. *Concedo ut omnia monaſteria, & Eccleſiæ Regni mei, à publicis vectigalibus, & operibus & oneribus abſolvantur, niſi inſtructionibus arcium vel pontium, quæ nulli unquam relaxari poſſunt.* Malè editur *artium*, & Ingulpho *archium*. LL. Canuti M. S. cap. 94. *Si quis burgbotam & brigbotam —— superſederit, emendet hoc erga Regem* 120. *ſol. in Anglorum lege, &c.* Aliis dicitur buꞃᵹeloꞇe, q. Symbolum ad reficiendos burgorum muros contributum. Loꞇ enim *ſymbolum.*

¶ *Burgemotus.*] Sax. buꞃᵹemoꞇe. *Curia burgenſis. Conventus burgi vel Civitatis.* buꞃh enim & buꞃᵹ, *oppidum, Civitas,* moꞇe & ᵹemoꞇe, *conventus.* LL. Canuti M. S. cap. 44. *Et habeatur in anno ter burgeſmotus, & ſchiremotus bis, niſi ſæpius ſit, & interſit Epiſcopus & Aldermannus, & doceant ibi Dei rectum & ſeculi.* Salicis, Mallobergium.

¶ *Burgenſes.*] Vide *Burgarii:*

¶ *Burgheriſth.*] Domeſd. Tit. Somerſet. Epiſcopus *Wintone.* Tantone. *Iſtæ conſuetudines pertinent ad Tantone. Burgheriſth, latrones, pacis infractio, Hainfare, denarii de hundred, & denarii S. Petri cricieti.* Illic Cirieti. *Ter in anno tenere placita Epiſcopi ſine ammonitione, perfectio in exercitum cum hominibus Epiſcopi.* Agardus hic *burgheriſth* expoſuit, *ad inveniendum nautas in Regis exercitu.* Dubiè autem ille, & perperàm ſine dubio. Tanton enim nec oppidum eſt maritimum, nec celebri fluvio aſſitum, quod nec ideo nautas ſuggerat claſſi Regiæ, nec pertinet hæ conſuetudines ad Regem, ſed ad villam & Epiſcopum. Occurrit fortè vox antiquiùs in Charta Edmundi Regis, dat. An. Dom. 944. apud Malmesb. de geſt. Reg. lib. 2. *Concedo Eccleſiæ S. Dei genitricis Mariæ Glaſconiæ —— liberam poteſtatem, jura, conſuetudines, & omnes foriſfacturas, omnium terrarum ſuarum, id eſt, Burhgeritha, & hundred ſetena, athas, & ordelas, infangtheophas, * hamſocne, & fridebrice & forſtel, &c.* * Malè Hamſoke. Non audeo ex conjectura quid obtrudere, nam multiplex hic etimon, atq; inde latus errandi campus. *Burg* enim, *burgh,* & *burh*, aliàs oppidum, aliàs portum, aliàs domum, aliàs ſeptum, aliàs fidejuſſionem ſignificat. *Riſſz*, Germanicè, Sicambris *ritſe*, effractionem: quaſi *burgheſriſt* fuerit, burgi, domus, ſepti, &c. effractio & violatio. Vide mox infra *Brughbrech. Here* autem ſi quam in vocabulo partem obtinuerit, *exercitum* notat, ut in *Herereita* & ejuſmodi.

¶ *Burghbrech*, al. *Borgbrech.*] *Fidejuſſionis violatio*; vel ut forenſes loquuntur, *plegii fractio.* Saxon. boꞃhbꞃyce & boꞃꝺbꞃyce. boꞃh *al.* boꞃᵹ, *fidejuſſio, vas, plegium,* Angl. **a borrow**, vel **ſuretie**, bꞃyce *fractio.* Angli omnes decemvirali olim fidejuſſione pacem Regiam ſtipulati ſunt. Quod autem in hanc commiſſum eſt, *burghbrech* dicitur, ejuſq; cognitio & vindicta, Regiis Chartis, plurimis credebantur, pro quorum dignitate, mulcta aliàs levior fuit, aliàs gravior. L. Aluredi cap. 3. Giꝼ hƿa cyninᵹeꞅ boꞃhbꞃece ᵹeaꞇe, &c. *Si quis plegium Regis frangat, emendet inculpationem ſicut rectum ſic* (⁊ ꝺæꞅ boꞃᵹeꞅbꞃyce) *& infracturam plegii 5 libris Merciorum denariorum. Archiepiſcopi* borhibriche *ſive* mundbriche *emendetur 3 libris. Aliorum Epiſcoporum vel Aldermannorum, emendetur 2 libris.* Idem in Canuti LL. politicis cap. 55. Sed Archiepiſcopo illic jungitur Æthelingus, 1. *Regni hæres.* Ranulph. Ceſtrienſ. in Polychron. lib. 1. cap. 50. *Mundbrich*, i. *læſio majeſtatis. Gallicè, bleſmure de honneur.* Bleſmure. *Burghbrich*, i. *læſio libertatis aut ſepti. Gallicè, bleſmure de courte ou de cloſe.*

¶ *Burgekening.*] V. *Barbacan.*

¶ *Burglaria.*] Eſt nocturna diruptio habitaculi alicujus, vel Eccleſiæ; etiam murorum portarumvè Civitatis aut burgi, ad feloniam aliquam perpetrandam. *Nocturna* dico, recentiores ſequutus, veteres enim hoc non adjungunt. Officium Coronatoris infra virgam Regis. cap. *De Burgatoribus domorum. Omnes Burgatores domorum, vel fractores Eccleſiam*

cleſiarum, vel murorum, vel portarum Civitatis Regis, vel burgorum, intrantes malicioſe & felonicè, condempnentur morti, i. ſuſpendantur.

Burgator.

Dicti autem ſunt *burgatores*, quòd dum alii per campos latrocinantur eminùs, hi burgos pertinaciùs invadunt, villas & ædes effringunt, & deprædantur. Significant autem *bur* & *bour* non ſolùm *habitationem*, ſed & partem ejus ſanctiorem, *conclave* nimirùm & *thalamum*, quæ nec ab hujuſmodi latronibus ſunt immunia. Vox *Burglaria* à Normannis inducta videtur; nam apud Saxones haud reperio. Crimen tamen inter inexpiabilia reponunt huꞅbꞃec nuncupantes. Vide LL. Canuti cap. 61. & Henr. 1. cap. 13.

¶ ***Burgravius.***] *Spec. Sax.* Art. 52. Scultetus eſt judex culpæ Judicis, & Palantinus ſeu Palatiſgravius Imperatoris Judex eſt. *Burggravius*, i. perpetuus caſtellanus, judex eſt Marchionis, V. *Comes Palatinus.*

¶ ***Burgus***, al. ***Burcus.***] Saxon. buꞃᵹ, buꞃh, buꞃc, buꞃch, beꞃᵹ, beoꞃᵹ, biꞃᵹ, byꞃyᵹ, & buꞃuᵹ (nam y. & u. indiſcretè ponunt Saxones) vulgari noſtro **borough**, non paucis **berg** & **burg**, quæ tamen cum aliis inſuper ſignificationibus, aliam ſortiri videntur originem, ut ſupra in *Beria.*

Burgus (inquiunt) à Græco πύργος, i. *turris*, atq; idem à πύρ, i. *ignis*, quod turres inſtar columnæ ignis cœlum appetunt. Hinc πυργόω, *in altum tollo.* Gloſſæ Cyrillo ſubjunctæ, πύργος, *turris, bugus*; lego *turris, burgus.*

Burgus pro *monte, caſtro, oppido, urbe.* Pari ratione ſignificant hæc omnia *montem*: & quia turrim denotant, transferuntur etiam ad alias res munitas, ſcil. Caſtra, oppida, & urbes ipſas ampliſſimas. Fidè exhibet vox una Ασκιπόργιον, ſeu *Aſciburgium*, utramq; ſignificationem: non ſolum enim π litteram radicalem retinet, ſed & apud Sileſios, *Aſci montem*: apud citeriores Germanos *Aſci urbem* denominat. Sic in Francorum legibus, conventus Civitatis, *mallobergium* dicitur: mons

Mallobergium.

Veneris in quo Sybillæ antrum, Germanis **Venuſ-berg.** Proculdubiò Saxones noſtri *burgos* nuncuparunt quas alii urbes & Civitates: Malmesb. de geſt. Pontific. lib. 4. *Burch, olim Medehamſted dicebatur, ſed poſtquàm Kenulphus Abbas locum muro cinxit, à ſimilitudine urbis,* **Burch** *vocatus eſt.* Cum verò Eccleſiaſtico canone prohibitum eſſet, Epiſcoporum cathedras aliàs locari quam in Civitatibus, Civitatis titulus apud cathedrarios tantum *burgus* remanebat. Plures igitur Civitates haud numerarunt noſtri Majores, quam Epiſcopatus, Civitatis tamen ſpecimen vel hodiè retinent *burgi* iſti, utpote qui Prætore plerunq; honeſtantur, jure utuntur municipali, & in Parlamentariis Comitiis per procuratores ſuos (*burgenſes* vocant) ſuffragia ferunt, obſcuri licèt & minutiſſimi: quod in aliis villis (quantumvis egregiis) non deprehenditur. Cingebantur etiam muro plerunq; & vel caſtellum oſtendebant

V. Concil. *Sard.* & *Laod*-*cenſ.* & *Lond*-*nenſ. An.* 1075 ſub *Lanfranco.* Etiam Decreta *Damaſi* & *Leonis.*

celebre, vel quid aliud muniminis. Recentiùs autem nominis obtinent dignitatem, quibus Rex contulerit *burgorum* privilegia. Sed remeamus ad infantiam verbi.

Burgus pro *caſtello parvulo.* Sic Romanis notum Valentiniano ævo. Viget. de re milit. lib. 4. cap. 10. *Quod ſi ultra jactum teli, in clivo tamen Civitatis ſubjecta ſit vena* (aquæ) *caſtellum parvulum quem burgum vocant, inter Civitatem & fontem convenit fabricari, ibiq; baliſtas ſagittarioſq; conſtitui, ut aqua defendatur ab hoſtibus.*

Burgus pro *habitaculo in limite.* Hoc ſenſu antiquius adhuc obtrudit Paul. Oroſius Hiſt. lib. 7. cap. 32. *Burgundiones quoq; novorum hoſtium cœpit novum nomen, qui pluſquam lxxx millia ut ferunt armatorum, ripæ Rheni fluminis conſederunt. Hos quidem ſubacta interiore Germania, à Druſo, & Tiberio adoptivis filiis Cæſaris, per caſtra diſpoſitos, aiunt in magnam coaluiſſe gentem, atq; ita etiam nomen ex opere præſumpſiſſe, qui crebra per limitem habitacula conſtituta, burgos vulgo vocant.* Hæc paulò ſuccinctius in ſuas Origines tranſcripſit Iſodorus lib. 9. cap. 2. Et hinc Luithprandus (Hiſt. lib. 3. cap. 12.) errorem contrahens; Burgundiones à Romanis devictos, extra urbem collocatos aſſerit: *& quoniam* (inquit) *ipſi domorum congregationem quæ muro non clauditur Burgum vocant, Burgundiones, quod eſt à Burgo expulſi, à Romanis appellati ſunt.* Sed Oroſio, diſſentiens Rhenanus, Burgundionum nomen altiùs rimatur. *Agathias* (inquit) *Rer. Germ. lib.* 1. *Author Græcus Burguſiones vocat, & Gothici generis eſſe tradit, nimirum propter vicinitatem.*

Burgus pro *habitaculo, ſeu loco munito.* Cum igitur reperiatur *burg* in Burgundionum nomine, priuſquàm *habitacula* colerent *per limitem conſtituta*: perſpicuum eſt, non inde nomen; ſed (ut mihi videtur) à *munitis habitaculis*, nam buꞃᵹ *locum quoq; munitum* ſignificat: unde beoꞃᵹan & byꞃᵹan, *munire, defendere.* * ƿunian Germ. **wonen** *habitare*, quaſi loca vel domicilia munita, habitantes. Hoveden in Hen. 2. *Erant quidem infra Vernolium* (quam paulò ſuprà *villam* nuncupat) *tres burgi præter caſtellum: & unuſquiſq; illorum ſeparatus erat ab altero, & incluſus forti muro, & foſſa aqua plena: & unus illorum dicebatur magnus burgus, ubi extra murum fixa erant tentoria Regis Franciæ & machinæ illius bellicæ. Burgos* à caſtello diſtinguit, & hos invicem ex magnitudine. Caſtellum intelligo *burgum* arcem habentem in area: *burgum* hic, locum munitum ſine Caſtello.

* *Bellicoſa Genti magis forte arrideat, a Sax.* ƿunnan, *pugnare, q. burgis pugnantes.*

Burgus pro *ſepimento caſtrenſi, i. ampla foſſâ & vallo ex egeſto introrſum ceſpite munito.* Græcis recentioribus φωσσάτον, Anaſtaſio in vita Stephani 3. *cluſa.* Hujuſmodi per locorum ſpacia, nonnulla vidimus antiquo opere, & quæ hodie à vicinis *burghs* & *burroughs* alicubi nuncupantur. Sic illud notum quod juxta ædes familiæ noſtræ, in agro Norfolcienſi ad-

Foſſatum. Cluſa.

 jacent;

jacenti villæ nomen fecit, *Nerburgh* inde dictæ, i. *prope burgum.* Reperiuntur autem duplici formâ, interdum quadrangula, ſed frequentiùs rotunda: Hæc, opus Saxonicum (quod & Normanicum, & Gothicum eſt) prodit: illa Romanum.

Burgum verò *Romanum*, à Romana voce, *Caſter* potiùs dicimus. Romanos autem veteres in quadram ſemper caſtrametatos eſſe, perſpicuè indicat Polybius, licèt inferiores
Caſtr. edocuit Vigetius, loci cedere neceſſitati, *& vel quadrata, vel rotunda, vel trigona, vel oblonga caſtra conſtituere.* Præfert tamen is & laudat *quibus ultra latitudinis ſpacium, tertia pars longitudinis additur.* Ejuſmodi duo hodie conſpiciuntur in Norfolcia, Branoduni & Ventæ Icenorum: foſſis non admodum grandibus,
Bran-caſter & Caſter. ſed lorica in fronte munitis, ut ex utroq; planiùs ſic agnoſcas Romanum artificium, de quo & magis adhuc conſtabit, ſi obſerves quæ à Vigetio tradicta ſunt de re militar. lib. 3. cap. 8.

Burgum Gothicum & perinde Saxonicum atq; Normanicum, à Procopio diſcas, Belli Gothici lib. 2. *Ampliſſima quadam & in immenſam profunditatem deſcendens foſſa intercedebat: terra namq; quæ inde fuerat egeſta, interiorem ſemper caſtrorum in partem rectà cum in altitudinem excreviſſet, pro muro barbaris erat: qui utiq; cum conva lati & praacutis & conſpiſſatis ſudibus eſſent, fidenter ac fortiùs ſubeuntem in hoſtem pugnabant.* Huic (ut paulò ſuprà) *anguſtior in fronte aditus erat precepſq; & ferè impervius, in eo armatus quidam -- inſiſtit, & à loci anguſtiis alios prohibendo, ſocios ſibi ad opem ferendum conciliat.* De forma autem caſtrorum ſilet Procopius, eam igitur ab Ammiano pete lib. 31. in Valen. & Gratian. *Vulgus ineſtimabile barbarorum, ad orbis rotundi figuram, multitudine digeſta plauſtrorum tanquam intra montana ſpacia ocio fruebatur, & ubertate prædiorum.* Simile de Francis & Burgundiis Frodoardi Chronic. in An. Dom. 925. —— *caſtraq; duobus vel tribus millibus à Nordmannorum caſtris metantur in gyrum.* Græcos proculdubiò ſecuti, & Lycurgum, qui *angulos inutiles arbitratus*, εἰς κύκλον ἐ-στρατοπεδεύσατο, i. *in circulum caſtrametabatur, niſi aut mons aliquis tutamen daret, aut murus, aut fluvium à tergo haberent.* Xenophon de Spartanis in Repub. Laced.

Burgum è plauſtris exhibet tibi Ammianus in loco citato. Tumultuarium enim caſtrorum munimen, cum pro vallo diſpoſitos currus mutuo connexu habuerant, Germani **Wagenburg** nominarunt, ut Jodocus Willichius in ſuis ad Tacitum Commentariis cap. 10. mihi Author eſt. Nec diſſimile videtur priſcum Britannorum oppidum, de quo Cæſar. Bell. Gall. lib. 5. *Oppidum vocant Britanni cum ſylvas impeditas vallo atq; foſſa munierunt.*

Burgum etiam dici quod Germanis aliis *haga* & *circulus*, non ineptè monent quæ de *burgo Gothico* ſupra referuntur. Ubi igitur Hunnos & Avares (octennali bello à Carolo Mag. edomitos) *extructis novem hagis, i. circulis in* Pannonia *habitaſſe* legimus: nos de totidem *burgis* intelligimus. Nam vel hodie circulum qui ſolem aliàs, & lunam ambit (i. *halo*) *burgh* & *burrough*, quaſi *burgum* appellamus: & à *cingendo ſepiendoq;* pleraq; habitationum vocabula apud Germanos, borealeſq; populos videntur emanaſſe, ut infra in *Haga, Aaia, Ham, Heim, &c.*

Burgus deniq; apud Gallos appellatur villa interdum inſignior, quæ nec muro nec vallo clauditur.

¶ *Burgheritha,*] Vide Burgheriſth.

¶ *Burghware.*] *Civis, burgenſis.* Veriverbio *burgi vir*, ƿaꞃe enim Sax. *vir.* Charta Willielmi ſenioris Londonienſibus confecta circiter An. Dom. 10-- *Willielmus Rex ſalutat Willielmum Epiſcopum, & Goffredum Portgreſium, & omnem burghware infra London.* Juxta exemplar Saxon. ƿilliem king gꞃeꞇſ ƿilliem biſceob ⁊ Goðfꞃeð poꞃꞇꞃefan ⁊ ealle ða buꞃghƿaꞃn binnan Lonꝺon. Idem quod in aliis Chartt. *omnibus Baronibus de London.*

¶ *Burica.*] LL. Alaman. Tit. 97. *Si quis buricas in ſylvis tam porcorum quam pecorum incenderit xii. ſol. componat.* An non ſtabulum vel caſula ex ramis confecta, quod Angli **bour** dicimus à Sax, bur & bure, i. *cubiculum, conclave*, Græc. βύριον *habitatio.*

¶ *Buricus, Burichalia.*] Illud *equus, mannus*: hoc *equorum inſtrata.* Græcobarb. βουρίχος & βουριχάλια, de quo vide Meurſium. Gloſſ. Philoxen. *Mannis* βουρίχοις. Gloſſ. Iſodor. *Mannulus, caballus, buricus.* Hieronymus in epiſt. ad Pamach. Tom. 1. *ubi ferventes buricos mannos, comatulos pueros, &c.* Eraſmus hîc intelligit *buricos* adjectivè poſitum à *Buris* Civitate Achaiæ, & ait in aliis codicibus *buricos* ſcribi, in aliis *boricos*, aliis omnino omitti, quod fortè rectius, nam *mannos* adjici videtur quaſi per explicationem. Paulinus epiſt. 10. quæ eſt ad Severum *longe diſpari cultu, macro illum & viliori à ſellis burico ſedentem.* Hinc (inquit Meurſius) ἐμβουρίκλον *ſella equeſtris.*

¶ *Burire.*] Formull. Solenn. 125. *Quod hominem ſuum malo ordine adſalliſſet, & ipſum ibi interfeciſſet, vel occidiſſet, vel ranba ſuâ, caballos, aurum, &c. deportaſſet, vel leodem contra legem ibi buriſſet. Leodem*, vaſſallum, famulum, *Buriſſet* (ſi à byꞃian Saxonico, Anglicè **to burie**) Sepeliſſet.

¶ *Burrow mealis.*] LL. *Burgor.* apud Scotos, cap. 1. *Quilibet Burgenſis, debet Domino Regi Burgagio, quod defendit pro particata terræ quinq; denarios annuatim.* Hujuſmodi redditus ibidem in margine appellantur Burrow mealis, dicunturq; incorporari annexiq; fiſco & patrimonio Regis: Jacobi 1. Parlam. 1. cap. 8. *Mealis* hoc loco idem ſignificare

nificare cenſeo, quod noſtratibus olim *firma*: ſcil. quod in Regiæ menſæ apparatum confertur.

¶ ***Burs***’] Domeſd. Titt. Hantiſc. Rex. Wimeringes Coſeham. *Sunt* iv *hidæ quæ pertinent huic Manerio, ubi tempore Regis Edwardi erant* ix *Burſ*’ id eſt, *coliberti cum* iv *carucis.*
Coliberti.
Agardus, *Burſ*’ i. *colonus. Quorſum* ? num à *bura*, Virgilio *buris*, quod eſt pars aratri poſterior? Non credo. Quære.

¶ ***Burſa.***] Gall. *bourſe*, crumena. A Græco ductum, ſed à materia dictum: nam βύρσα, *corium*; unde id Virgilii -- *facti de nomine Byrſam*, &c. Hincmar. Epiſt. 8. cap. 3. *Teutfridus confeſſus vel convictus dicitur -- de burſa eburnea; de libra una de auro, &c.* Ex hoc *Burſarius* pro theſaurario, Angl. **bourſer**; r. Gallico, eliſo. Gloſſ. vett. *Burſa*, *cloaca.*

¶ ***Burſarii.***] Qui è ſtipendiis vivunt Scholaſtici & alii. *Jo. Major Geſt. Scoto. lib.* 1. *cap.* 5. In ea Univerſitate (Oxoniâ) ſunt clara Collegia à Regibus, Reginis, Epiſcopis, & Principibus fundata; & ex ſtipendiis illorum ſcholaſtici plurimi aluntur; quos *Pariſii burſarios* vocamus. *Et mox*, Centum *burſarios* utrunq; horum collegiorum habet, quorum aliqui cultui divino, concionibuſq; & alii literis jugiter incumbunt.

¶ ***Burſholder.***] Vide ſupra *Bo.*

¶ ***Buſcarla, Buſcarlus, Buſtcarla, Buthſcarla, Boteſcarlus,*** & ***Buzecarl.***] Domeſ. Titt. Wiltſc. Wilton. *Quando Rex ibat in expeditionem vel terra vel mari, habebat de hoc Manerio aut xx ſol. ad paſcendos ſuos Buzecarl, aut unum hominem ducebat ſecum pro honore quinq; hidarum.* Agardus hos *ſolitarios*, i. milites, exponit: eo fortè ductus quod in Florr. Hiſtoriar. legerat, *Buccelcarli ſunt qui portus nauticos cuſtodiunt.* Ego equidem aut de turba nautica omnino intelligerem, aut de militibus ſaltem nauticis: *Buſſa* enim navis eſt grandior, ut mox in vocabulo *Buſſa* conſtabit, *Carl* miniſter, famulus, homo, robuſtior; ut itemq; in ea voce. Annal. Saxon. Petroburg. in An. Dom. 1066. Eadpin Eorle com land ꝼiꝛð. ⁊ ðꝛaꝼ hine ut ⁊ þa butrecarlaſ hine ꝼorſocan ⁊ he ꝼor to Scotland mið *xii.* ſnaccum. Hoc totidem verbis Annales Waverleienſ. *Edwinus Conſul venit cum exercitu per terram, & fugavit eum, & bucecarli eum refutarunt. Ipſe verò iniit Scotiam eum xii puppibus.* Legendum *buſecarli.* Florent. Wigorn. in An. 1052. *Godwinus Comes* in Cantia applicuit -- *& omnes Butſecarlas de Haſtinga & ubiq; circa ripas maris, aliosq; nonnullos in adjutorium ſibi allexit.* Infra. *Butſecarlas & omnes quos obvios invenerat, ſecum legentes, verſus Sandwicum portum curſum direxerunt.* Verbatim hæc tranſcripſit Hovedenus, ſed ipſe *Buthſecarlas.* Iterum Wigornenſ. in An. 1066. Toſtius *de Butſecarlis, quoſdam volentes quoſdam nolentes ſecum aſſumens* (à Vecta inſula) *receſſit, & curſum ad Lindeſegiam direxit.* Et An. 1071. *Rex cum Butſecarlis in orientali plaga inſulæ, omnem ſibi exitum obſtruxit.* Etiam An. 1101. *Rex Butſecarlis præcepit mare cuſtodire, & obſervare ne quis de partibus Normaniæ, fines adiret Angliæ. Deniq;* (inquit) *cum Butſecarlis, Clitonem Eadgarum -- in Regem levare voluerunt.* Multa refero exempla, ut de voce ambigua tu ipſe judices.

¶ ***Buſſa, Buſcia,*** & ***Burcia***] A Belgico **buiſe**, Navis grandior ad ſimilitudinem pixidis (quod **buſſe** etiam ſignificat) panda alvo & obtuſa prora. Genealographus ætat. Hen. 3. M. S. in Ricardo 1. *Rex Anglorum Richardus iter maritimum ingrediens, ſecum habuit* 13. *naves pergrandes (quas vocant buſſas vulgo) triplici velorum expanſione velificantes, & centum naves onerarias, & quinquaginta galeas triremes.* Hoveden enarrans hanc ipſam expeditionem, *ceſſit* (inquit) Rex *à portu Meſaniæ cum* 150. *magnis navibus, & cum* 53. *galeis bene armatis, &c. Buſcia au-* *Buſcia.*
tem magna in qua erat Regina Siciliæ, & filia Regis Navarræ, &c. & duæ aliæ buſciæ, *cum illa tempeſtate adhuc ſæviente, pervenerunt ad inſulam de Cypre.* Ita pluries. In anno autem *Burcia.*
ſuperiori, *burcias* vocat, ſi locus integer. *Rex Angliæ venit Meſſanam in Sicilia cum burciis multis, & aliis magnis navibus, & galeis.*

¶ ***Buſones Comitatus.***] Bracton. lib. 3. Tract. 2. ca. 1. nu. 1. *Juſticiarii, vocatis ad ſe quatuor vel ſex, vel pluribus de majoribus Comitatus, qui dicuntur buſones Comitatus, & ad quorum nutum dependent vota aliorum &c.* Deſiderantur in codice noſtro M. S. hæc verba: *qui dicuntur buſones Comitatus.* In alio verò M. S. legitur *barones* de quibus nos ſupra copioſè.

¶ ***Buſſellus.***] *Modius.* Statut. de piſtorib. An. 31. Ed. 1. ca. 8. *Standardum, buſſelli, galonæ, & ulnæ, ſigillo Domini Regis ferreo ſignentur.* Et ca. 9. *Standardum buſſelli & ulnæ ſint ſub cuſtodia Maioris & balivorum, & ſex legalium hominum de villa juratorum.* Vide *buſſelli* capacitatem in voce *Galo.*

¶ ***Butellus.***] Quibuſdam *ſtomachus*, à ſimilitudine Gallici *bouteille.* Vide ſupra *Botellus.*

¶ ***Buticularius, Butica, Butina, Butta, Buttis, Butto, Butticella.***] De primo noviſſime. Omnia verò à Saxon. bytte & butte, i. *uter* & *dolium.* Unde Græcis etiam inferioribus, βȣτῖς, βȣτζὴ, βȣτίον, βȣτζίον, βȣτῖνον: de quibus Meurſius. Gloſſ. Philox. *Cupa ſeu vagana.* βȣτῖς μεγάλη ἣν τινὲς γαυλὸν καλȣσιν. Gloſſ. Lat. Lat. Græc. *vett.* βȣτῖς, *cupa*, βȣτίον, *cupella.*

Butica. Papias: *Obba, genus vaſis, butica.*

Butina. Meurſius: βȣτῖνον, *butina, lagena.* Johan. Damaſcenus de condimentis, *Reponantur in butinam, ſic ut mel citria plurimum excedat.*

cedat. Habetur etiam *butina* (ſed alia reor ſignificatione) Ripuarior. LL. 60. §. 4. *Si ibidem infra terminationem aliqua judicia, ſua arte, vel butinæ, aut mutuli facto extiterint, ad ſacramentum non admittatur, ſed in præſente cum legis beneficio cogatur reſtituere.* Libro Baſileæ edito An. 1530. legitur *ſua arte, vel buccinæ,* obſcurè utroq;.

Butta & *Butticella* occurrunt apud Cujacium in vet. inſtrumento: & Gotthf. Not. ad leg. 206. Princ. de verb. ſig. Cujac. 9. obſ. 26.

Buttis. Apud Marculf. in formula Parabolæ. *Lege & perlecta in pectore repone, ſin autem non vis, in butte reconde.*

Butto, ſub *butta* & *cupa* refertur à Meurſio, inductis illis Anaſtaſii in Leone 3. *In venerabili monaſterio S. Sabæ, fecit buttonem argenteum cum caniſtro ſuo.* Et in Leone 4. *Obtulit in baſilica beati Petri Apoſtoli buttonem de argento puriſſimo, cum gabathis argenteis pendentibus in catenulis ſeptem.* Codex verò noſter Moguntiæ impreſſus An. 1602. loco utroq; *butronem* Legit, i. *juvenem* ſcil. *caniſtrum ferentem.*

Buticularius, ceu *buttarum* vel *buticularum Præpoſitus*. Gall. *Bouteiller*, Pincerna. In Palatio Caroli Magni; præcipuæ dignitatis fuit & authoritatis, ut ab Hincmaro intelligas. Epiſt. 3. cap. 16. *Poſt eos* (ſcil. Apocriſiarium & Cancellarium) *ſacrum Palatium per hos miniſtros diſponebatur: per Camerarium viz: & Comitem Palatii, Seneſcalcum, Buticularium, & Comitem ſtabuli, Manſionarium, &c.* Cap. 23. *Ad tres autem miniſteriales, Seneſcalcum, Buticularium, & Comitem ſtabuli, ſecundum uniuſcujuſq; miniſterii qualitatem vel quantitatem pertinebat, ut cum communi conſenſu de ſuo quiſq; miniſterio admonendi non eſſent ſegnes, ut quanto ejus eſſe potuiſſet, omnes actores Regis præſcirent, ubi vel ubi Rex illo vel illo tempore tanto vel tanto ſpacio manere debuiſſet propter adductionem vel præparationem: nè fortè tarde ſcientes, dum in opportuno tempore, vel cum nimia feſtinatione exigeretur, familia Regalis per negligentiam ſine neceſſitate opprimeretur, quæ viz. cura, quanquam ad Buticularium, vel ad Comitem ſtabuli pertineret, maxima tamen cura ad Seneſcallum reſpiciebat, eo quòd omnia cætera, præter potus, & victus caballorum, ad eundem Seneſcalcum reſpiceret.* Capitul. lib. 4. Append. 3. §. 6. *Odo buticularius de foreſta ſua interrogandus eſt.* In ſubſcripp. teſtamenti Philippi Auguſt. apud Rigordum. *Signum Tibaldi dapiferi noſtri. S. Guidonis Buticularii. Sig. Authei Camerarii.*

¶ ***Butina.***] Vide *Buticularius*.

¶ ***Butro.***] Vide *Buticula*.

¶ ***Butſecarla.***] Vide *Buſcarla*.

¶ ***Butta, Buttis, Butto, Butticello.***] Vide *Buticularius*.

¶ ***Buzecarle.***] Vide *Buſcarla*.

¶ ***Buzerius.***] *Carnifex*, à Gall. *boucher*. Conſtitutt. Sicul. lib. 3. Tit. 36. §. 1. *Buzerios in eorum mercibus & mercationibus volumus eſſe fideles, viz. ut ſcrophas pro porcis, vel carnes morticinas -- ſeu qualitercunq; corruptas &c. vendere non præſumant.*

¶ ***Byrzogium.***] *Mulcta judicialis, compoſitio publica, ſive fiſcalis*: Lydius ex Goldaſto, Adagium.

Burſa oculos claudit, dicite byrzogium.

CAballicata.] *Equitatus*. Luithprand. Hiſt. lib. 3. cap. 14. *Quinq; eodem perveniſſet, & caballicatas (ut vulgo aiunt) circumcirca dirigeret.*

¶ *Cablicia.*] **Cablish**. Inter Juris foreſtarii Scriptores, dicuntur virgulta & rami tenues, qui ex detonſis arboribus & ſylva cædua colliguntur. Angl. **brushwood**. Rectiùs autem mihi ſignificare videtur, caduca ligna ventis dejecta, nam hæc Galli *cables* & *cablis* appellant, nos **Windfalls**. Vide Manwod pa. 84 Crompton Juriſdict. Fol. 163.

¶ *Cabulus.*] Machina bellica ad conterendos muros, Brito Armoric. Philippid. lib. 7.

——*Sed mox ingentia ſaxa*
Emittit cabulus, nequienſq; (hæc) ferre dehiſcit
Per mediumq; crepans, pars corruit altera muri.

Fortè à gabuli ſimilitudine, veteribus gabali. Gloſſ. Philox. *Gabulum*, βάσανος. Gloſſ. Græcol. vett. βάσανος, *Tortus, hoc tormentum*. Supra Βασανιστήριον, *Eculeus, genus tormenti*. C. autem & g. promiſcuè ſcribuntur.

¶ ***Cabuta.***] Teſtament. Remigii Epiſc. Remenſ. apud Flodoard. Hiſt. Rem. lib. 4. cap. 28. *Choclearia 4. de majoribus, acetabulum, lucernam quam mihi Tribus ut Friaredus dedit, & argenteam cabutam figuratam.*

¶ ***Cacherellus Hundredi.***] A Gall. *cachereau*, i. Chartularium. Fortè *Seneſcallus Hundredi*. Vide *Furcæ* & *Foſſa*.

¶ ***Cadarfreda.***] Longobard. lib. 2. Tit. 24. l. 25. *Etſi affixum in edicto propriè non ſit, tamen omnes Judices & fideles noſtri*

ſic

ſic dixerunt : quia cadarfreda antiqua tunc ſic fuiſſet. Et in calce Tit. 23. *Cauſa ipſa in hoc modo ſemper & anteceſſorum noſtrorum tempore & noſtro per cadarfredam ſic judicata eſt.* M. S. i. *cadarfida.* Et Boherio *cadarfedra*, ubi in nota *Caderfedra, quæ conſuetudo dicitur.* Latæ autem ſunt Leges iſtæ à Luitprando Rege, earumq; Tit. 118. de *Conſuetudine* agitur, nec tamen illic *Cadarfredæ* mentio. Vide *Fredum.*

¶ *Cadivus.*] Marculf. lib. 2. form. 22. *Conſtat me vobis vendidiſſe -- ſervum non furem, non fugitivum, neq; cadivum, ſed mente & omni corpore ſanum.* Hic Bignonius, *Cadivum* (inquit) malum, improbum: Italicum integrum retinet, *cattivo*, unde & noſtris *chetif.* Sic ille: quære tamen, nam de morbo corporis intelligitur æquè ac animi. Rem explicare videtur L. Baiwar. Tit. 15. Mancipium aut caballum *non cæcum, aut hirnioſum, aut caducum, aut leproſum.* Suſpicor præterea Italicum idioma Marculfi ævo, non admodum Gallis familiare.

¶ *Calaſneo.*] Qui agrum poſſidet eju ſdem colliminei, conterminus. L. Baiwar. Tit. 21. §. fin. *Nullus de alterius ſylva quamvis prius inveniat aves tollere præſumat, niſi ejus commarchanus fuerit quem calaſneo dicimus. Commarchani ſunt* qui communes marchas, id eſt, terminos habent.

¶ *Calceata, Calcetum.*] *Agger, via ſtrata.* Non à calcando dicta, ſed à calceando, quòd vel lapidibus vel dura alia materia, quaſi calceo munitur contra injuriam plauſtrorum & itinerantium. Quælibet enim via calcata eſt, non autem calceata. Gallis perinde *chauſſeé*, à *chauſſer*, quod etiam eſt *calceare*, atq; inde ductum, *l* in *u*, & *c* in *ſſ*, non præter conſuetudinem mutatis. Frequens apud nos hoc ſenſu *calcetum*, & occurrunt utraq; pro *chomate*, hoc eſt, aggere ad coercendas aquas. Charta Conſtantinæ Duciſſæ Brittan. Abbatiam Villæ novæ fundantis. *Dedi molendinum ad pannos cum ſua porta, & piſcatura in calceata de Pilvum. Inſuper in compenſatione dicti molendini, monachi de Buzaio dederunt noſtræ novæ Abbatiæ de Villa nova, calceatam ad caſtrum S. Herbaldi ad molendinum faciendum.* Dici hic videtur de ipſo ſtagno.

Hiſt. Bretan. lib. 4. cap. 16. Villeneufue.

¶ *Calceatura.*] In tabulis deſcriptionis Exercitus *Ed.* 3. *Caletem* obſidentis, An. 1350. dicitur pro ſervientium veſtitu, vulgò *liveries*, & ſic ibidem exponitur.

¶ *Calcifurnium.*] Furnus ad coquendum calcem. *Clibanus calcis.* L. Baiwar. Tit. 1. cap. 14. §. 15. *Calcifurnium ubi prope fuerit, ligna aut petras 50 homines faciant.* Beda Martyrol. 9. Kal. Septemb.

¶ *Caliburne.*] Gladius celebris, Arthuri Regis Britannorum nominatiſſimi. Hoveden in Richardo 1. *Et contra Rex Angliæ* (Richardus) *dedit Regi Tancredo gladium illum optimum quem Britones Caliburne vocant.*

¶ *Calumnia, Calumniare.*] *P* etiam interdum poſt *m* appoſito: *vendicatio*, Juris in re aliqua poſtulatio, *vendicare.* Forenſibus noſtris aliter *clameus*, & *clamare.* Angl. **to claim or challenge**, à Gall. *calanger.* Formul. vett. ſecundum L. Rom. cap. 5. *Quælibet perſona quæ contra hanc venditionem aliquam calumniam, vel repetitionem generare præſumpſerit, illud quod repetit non vindicet.* Flodoard. Hiſt. Rem. lib. 4. cap. 10. *Tunc verò Hucboldus quidam ſororis hujus maritus, munus ejuſdem Abbatis calumniabatur, & ab Eccleſia Dei Genitricis conabatur auferre.* Creberrimè in noſtris legibus.

¶ *Camaka.*] Panni genus lanei, linei, an byſſini neſcio, ex quo ſub ævo *Ed.* 3. Eccleſiæ veſtimenta conficiebant: aliàs autem albo, alias rubro. V. *Brudatus.*

¶ *Camba, Cambarius.*] A German. vet. **Cam** & **Cammer.** Hoc eſt, Braſiator ſeu potifex: illud Braſiatorium ſeu officina qua potus (nempe cervifia) coquitur & conficitur. Chart. cujuſdam Macharii Eccleſ. Camarac. An. 885. in Chron. Camarac. lib. 1. cap. 52. *In villa Haidis -- Manſi ſerviles vi. eſt ibi Camba* i. Et cap. 66. in præcepto Caroli ſimplicis, *Cariſiolum, cum mancipiis, -- molendinis, cambis, ſilvis, &c.* Hic inter notas plures Colvenerius; Eugenius (inquit) Papa 3. in literis Romæ datis An. 1152. ad Godeſcalc. Atrebat. Epiſc. loquens de privilegio Henniacenſib. dato, ſic ait, *Molendinum aliud cum duobus furnis & camba.* Et in literis Philippi Elſatii Flandriæ Comitis, datis Duaci An. 1188. de eiſdem dicitur, *Conceſſi etiam eis, ut liceat in perpetuum furnos & cambas facere, & etiam molendinaria caballaria, ſalvo jure meo.* Deniq; in literis Philippi Regis Francor. (Henniacenſib.) dat. An. 1196. *De unaquaq; camba, quæ ſita eſt in curtillo, de renta duas culpas cerviſiæ, de unoquoq; braſino.* *Culpas* legendum cenſet Colvenerius, *cupas*, quod vide.

¶ *Cambellanus, Cambalarius, Chamberlanus.*] A Gallicc. *chambellan*, & *chambrier*: Angl. **Chamberlain**, i. *Camerarius, Cubicularius*; *r* in primis vocibus (ut aliàs ſæpe) in *l* verſo. Sic Itali contrà *Maleſcalco* pro *Mareſcalco.* Dicuntur etiam hæc omnia prò *Quæſtore ſeu Theſaurario*, uti & *camera* pro loco in quem inferuntur mulctæ & theſaurus Principis, ut in lexicis videas Juris Civilis. Ekkehardus Jun. de caſib. S. Galli, cap. 5. *Corium meum ad calceos, Camerarius hoc anno non dedit.*

Cameræ nuncii Erant Procuratores fiſci Imperatorii, qui cum Ducibus æquatam habentes poteſtatem, Subjectis Imperii præſidebant, & fiſcum Imperatoriis adminiſtrabant: aliàs *Advocati Cameræ*, aliàs Imperii dicti. Plura de his Goldaſtus in ſuis ad Ekkehardum Junior. Commentariis, ca. 1.

& hujuſmodi fuiſſe ait duodecim illos quos omnibus Iſraelitis impoſuit Salomon, 3. Reg. 4. 6, 7. eundemq; locum ſi contuleris, *intelliges* (inquit) *quinam iſti nuncii fuerint.*

Alioqui, *Advocati Cameræ* erant ſub *Cameræ nuntiis*, procurationem tamen publicæ pecuniæ gerentes *Advocatiq*; *fiſci* dicti, & deniq; *Fiſcales.*

¶ *Cambiarius.*] -- *Manſit tamen ibi, in medio agri, &c. quidam cerviſiæ braſiator, vel* Cambiarius, *ubi ruſtici homines & incompoſiti ad bibendum, vel ad* Cheolandum, *vel etiam* Herkandum, *propter agri paſcui largam & latam planitiem convenire ſolebant.* Les preuves de l'Hiſt. des Comtes de Guines impr. Pariſ. 1631. p. 142.

¶ *Cambiparticeps* al. *Cambipartitor.*] Eſt qui lites alienas ſuis ſumptibus promovet, ut partem rei ceu campi evicti quotam lucretur.

Cambipartita, hujuſmodi litium defenſio. A Gall. *Champarter*, quod eſt campum partiri, vel meſſem illic natam, provenienſve emolumentum. *Champarteur*, campi partitor. Statut. de Conſpiratoribus, An. 33. Ed. 3. *Cambiparticipes ſunt qui per ſe vel per alios placita movent vel moveri faciunt, & ea ſuis ſumptibus proſequuntur ad campi partem vel pro parte lucri habendam.* In vetuſtiori codice expreſſè legitur *Campi participes, ſunt, &c:* ſed alia lectio paſſim recipitur, licet perperàm.

¶ *Camboca*, al. *Cambuca.*] Baculus paſtoralis (putà camurus) quo Epiſcopi inſigniuntur, ex Clementis (ut ferunt) inſtitutione, Lege ſuffulta & Evangelio. Priſcâ noſtrâ linguâ (à Saxon. deductâ) Camoc *curvum*, & *camurum* ſignificat. Sunt qui *cambota* ſcribunt quaſi καμπτύλες ἀπὸ τȣ̃ κάμπτειν, i. *curvare.* Walafrid. Strab. de vita S. Galli, lib. 1. cap. 26. -- *baculum ipſius* (Columbani Abbatis) *quem vulgo Cambocam vocant, per manum Diaconi tranſmiſerunt, dicentes, &c.* Durand. Rational. lib. 3. cap. 15. *Baculus ergo* (paſtoralis) *à Lege & Evangelio ſumitur: quia & virga paſtoralis, & ſambuca, & pedum, & ferula nuncupatur.* Corrigo: *virga paſtoralis, & cambuca:* nam ut priſcus quidam,

Paſtor cambucam: ſambucam fert phaleratus.

Cambucarius. Hinc *Cambucarius* qui *cambucam* aut crucem gerit. Gloſſ. vett. Anglo-Latin. Crocer (al. Crocier) *pedarius, cambucarius, crucifer.* De *baculo paſtorali* multa Durandus quà ſupra.

Cambuttæ. *Cambuttæ* etiam dicuntur claudorum fulcimenta, Gall. *Potences*, Angl. **Stilts**. Leo Marſican. Chron. Caſſin. lib. 4. cap. 76. *Ob ejus facti memoriam, cambuttæ claudi ante fores Eccleſiæ S. Benedicti ſuſpenſæ ſunt.*

¶ *Camborta.*] Eadem origine videtur quà *camboca* & *cambota*: & quà Lindenbrogio Britannorum *camboritum*: hoc tamen me fateor ignorare, ſi idem non fuerit quod nonnullis Kembert pro *baculo*, propriè camiro. L. Salic. Tit. 36. §. 1. *Si quis tres virgas cum quibus ſepes ſuperligata eſt, vel retortas quibus ſepes continetur, capulaverit, aut tres cambortas excervicaverit, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culpab. judicetur.* L. Ripuar. Tit. 43. *Si quis tres virgas unde ſepis ligatur, vel retortas unde ſepis continetur, capulaverit, aut tres cambortas involaverit, &c.*

¶ *Cambra.*] Pro Camera. *Aſſer. Menevenſ.* 16, & 17.

¶ *Cambutta.*] Vide *Cambota.*

¶ *Camera.*] Ærarium, *ut feudum de Camerâ.* Feud. M. 2. Tit. 2. Ubi Cujac. Camera eſt ærarium. Hinc *Camerarii Scaccarii* dicuntur, qui receptui præſunt.

¶ *Camfwic.*] Decret. Taſſilonis de popularib. LL. §. 6. *Qui ſupra prædicta pugnæ, quod Camfwic dicimus, &c.* Camf *campus*; unde *campio*, aliàs *Camphius* dicitur. wig Saxon. interdum *belliger*, & *violentia*: Si quid ad loci expoſitionem, quod non audeo affirmare.

¶ *De Campanarum nomine, origine, & uſu.*

¶ *Campana.*] Campanas inventas ferunt à Paulino Epiſcopo Nolæ, Civitatis Campaniæ, Annum circiter Chriſti 400. dictaſq; à Civitate *nolas*, à patria, *campanas.* Quidam Sabiniano Romanorum Pontifici rem attribuunt, eo decepti quòd horas is Canonicas primus diſtinxit campanæ ſonitu. Sunt verò qui à Gentibus petunt, quòd apud Ovidium, Martialem, Tibullum, Statium, Manilium, Græcos itemq; veteres, tintinnabula reperiantur & pelves, etiam æra ſtrepitantia in eadem ſæpè munia quibus hodiè campanis utimur. Non adducar tamen ut ingentes campanarum noſtrarum moles, eis ſeculis excogitatas cenſeam. Novum enim nomen novum prædicat artificium, & in eandem conducit ſententiam, memorabile illud quo de Lupo Aurelienſi Epiſcopo, An. Dom. 610. refert Vincentius in ſpeculo hiſtor. lib. 23. cap. 9. & 10. *Is pulſando campanas in templo Stephani apud Senonas (quo ſigno convocare ſolebat populum) exercitum Clotharii, qui muros obſidione cinxerat adeo terruit, ut omnes ſeſe in fugam verterunt.* Liquidò conſtat nec vulgares tunc fuiſſe campanas, nec Clotharii militibus cognitas. Miror tamen, nam Avernos (Galliæ item Cives) *ſigno* uſos Sidonii ævo (qui Floruit An. 480.) refert Greg. Turonenſ. Hiſt. lib. 2. cap. 23. atq; alios, alibi. Sed hi fortè, unico tunc contenti, & exiguo: Lupus grandiores exhibuerit, & in claſſicum, ut hodiè ſolet pulſatas. Deprehendo in Brittannia noſtra circiter An. Dom. 680. Beda Hiſt. Eccl. lib. 4. cap. 23. *Audivit ſubito in ære notum campana*

panæ ſonum, quo ad orationes excitari vel convocari ſolebant. Græci multò recentiùs à Veneto acceperunt, qui (ut tradit Sabellicus Ennead. 9. lib. 1.) circa An. Dom. 874. *Baſilio Imperatori duodenas magni ponderis, artificiiq; non vulgaris dono miſit campanas; ſuntq; Venetorum munere tum primum Græci campano ære uſi.*

Ante hoc verò tempus celebris erat Campanarum uſus apud nos in *Angliâ*. Refert enim *Ingulphus* pa. 889. *Turketulum* primum *Croylandiæ* Abbatem, qui obiit An. 875. eidem monaſterio quod ipſe fundaverat 6. dediſſe Campanas, *ſcil.* magnas duas, quas *Bartholomæum* & *Betelinum* cognominavit, & duas medias, quas *Turketulum* & *Betwinum* vocavit, & duas minores, quas *Pegam* & *Begam* appellavit. Fecerat ante fieri -- unam maximam campanam, nomine *Guthlacum*; quâ cum prædictis campanis compoſita fiebat mirabilis harmonia; nec erat tunc tanta conſonantia campanarum in totâ *Angliâ*. Hæc ille.

Campanæ munia ſic olim numerantur in Eccleſia.

Laudo deum verum, plebem voco, congrego Clerum,
Defunctos ploro, peſtem fugo, feſta decoro.

De his multa Durandus, Rational. lib. 1. cap. 4. ubi ſex genera tintinabulorum memorat, quibus in Eccleſia pulſatur, ſcil. *Squillam, Cymbalum, Nolam, Nolulam*, ſeu *Duplam, Campanam*, & *Signum. Squilla* (inquit) *pulſatur in triclinio*, i. *in refectorio. Cymbalum in clauſtro. Nola in choro. Nolula ſeu dupla campana, in horologio. Campana in Campanili. Signum in turri.* Hæc eadem Belethus Divinor. offic. cap. 86. Sed *tintinabulum* pro *ſquilla* ponit, & *campanam* in turri collocat, *campanulam* in cœnobio, Hieronymi (ad Euſtochium) ductus authoritate, qui ait, *Quouſq; campanula in clauſtro pulſabitur. Signum* autem pro quolibet pulſandi inſtrumento accipit, quo quidpiam ſignificatur. Occurrunt alia etiam vocabula generali ſenſu: *Pelvis* unde noſtrum vernaculum **bel**; & *Cloca* aliàs *Glogga*, à German. **Cloggen.**

Campanarum genera. *Pelvis.* *Cloca.*

Campana etiam juxta Gloſſ. Arabico-latin. *Statera*, & ita ſæpè Græcobarbaris καμπανός, &c.

Campanarium & *Campanile*, locus ubi eriguntur *campanæ*. Anaſtaſ. in Leone iv. *Fecit etiam ibi ipſum campanile, & poſuit campanam cum malleo aureo.*

¶ *Campania.*] *Planicies, ſeu Area campeſtris.* Lib. Rameſ. Sect. 271. *Conceſſerunt -- 3 acras terræ in eadem villa, tam in curtillagio quam in Campania.* Sic Gloſſ. Philox. *Campania.* πεδίας.

¶ *Camphius*, & *Campio.*] Vide mox infra *Campus* pro duello.

¶ *Campus.*] Idem Longobardis quod *Regia*. Aimoinus Francor. lib. 4. cap. 86. Hunnorum *Regia quæ ab eis dictum eſt Rhingus, à Longobardis autem campus vocabatur.* Statio Græci Imperatoris duplex fuit: domeſtica quæ *Palatium* dicitur; campeſtris quæ *Foſſatum*: de hoc infra. Sic Longobardis fortè, *palatium*, & *campus*.

¶ *De campo, id eſt duello inſtituendo, juxta ritus Curiæ Militaris, & Civilis.*

¶ *Campus, Campſius, Campio.*] *Duellum*, barbaris aliter *bellum*: *Athleta. Campiones* dicti ſunt à campo, ut *Forenſes* à foro, quod bellantium ritu ſub dio, non litigantium, ſub tecto congrediuntur. Majores autem noſtri, cùm nihil penè facerent non armati, etiam lites armis decernebant: dextram autumantes non virtute regi, ſed Aſtræâ & Themide, id eſt, divina juſtitia. Truculentum morem in omni ævo acriter inſectarunt Theologi, præ aliis Agobardus, & plurimo Canone ipſa Eccleſia: Superſtat tamen apud nos hodiè in ſolennioribus Juris Actionibus licèt rariùs in uſum veniat; tum quòd lentè progrediantur formulæ, tum verò quòd finale ſit in eo judicium & peremptorium.

Campus etiam dicitur de ipſo exercitu, & ipſis caſtris. V. *Hringus*.

Mitto hiſtorias & antiquas leges peregrinas. Apud nos duplex reperitur *Campi* ſeu duelli formula: alia ſecundum Curiam militarem, quam Mareſcalli vocant, alia juxta Curiam civilem, quâ togati judicant. Hîc obtuſis omnino telis agitur, illic mucronatis; hîc victoria tantùm quæritur, illic cædes: ſolenni autem utrobiq; ſpectaculo, & multa interea ceremoniâ. Ad antiquorum igitur rituum memoriam, unius atq; alterius inferendum duximus exemplare, quod præſtò jam nobis eſt à manibus. Exigente enim nuper alia occaſione, & libellum ejuſdem argumenti (ante 200 annos bellè exaratum) è rudiore noſtro idiomate Latinum feci: & ſubſequentem alteram formulæ narrationem è variis locis decerpſi.

Libellus autem (qui normam omnino tradit inſtituendi duelli, juxta ritum militaris Curiæ) Authorem fronte præfert illuſtriſſimum Principem, etiam ſobolem Regis maximi (*Edouardi* 3.) & apud Regem utiq; maximum, (*Ricard*. 2.) de duelli formula, non ſolùm differentem, ſed legem potiùs rogantem & ferentem. Stylus (ut Principem decet) Militaris, haud Academicus: obſcuris item ſæpè vocabulis (pro more ſeculi) & confuſa nonnunquam oratione intertextus: ſed deliberatio gravis & prudens. Meam autem ut fidem liberem, conſultius viſum eſt, Authoris in verſione premere veſtigia; etiam retentis barbaris ipſis vocabulis, ne ſenſum mutem cum idiomate. Sic autem exorditur.

Formula Duelli juxta ritum Curiæ militaris, ſeu Mareſcalli.

Vere Excellentiſſimo & Vere Potentiſſimo, ligio Domino ſuo Richardo Dei gratiâ Regi Angliæ & Franciæ, Domino Hiberniæ, Duci Aquitaniæ.

VObis (ſi placeat) dicto Domino ſuo, indicat homo veſter ligius Thomas Dux Gloceſtriæ, plura admodum duella armata infra liſtas nuper fuiſſe in hoc Regno veſtro Angliæ, tempore & præſentia reverendi domini & patris mei, * avi veſtri (cujus animæ miſereatur Deus) etiam tempore & præſentia veſtra, quàm longò jam antea; multoſq; inde ſummum commodum (ut compertum eſt) aſſequutos eſſe. Iſte *Thomas* aliàs dictus de *Woodſtoc*, fuit 6. fil. *Ed.* 3. & obiit 3 Oct. 1399.

* *Sic corrigo, nam falſe legitur*, avunnculi

Cum verò nihil hoc ſublimius ſit inter conamina militaria: ad vos etiam celſiſſimamq; Regaliſſimamq; veſtram Majeſtatem attineat ſuprema ejuſdem juriſdictio & cognitio, ut ſecundum juſtitiam & æquitatem glorioſi veſtri nominis (quo omnimoda habitaret juſtitia) moderetur: Sintq; præterea diverſa Conſtitutionum, rituum, & ordinationum genera in diverſis regionibus & locis, tam veſtræ ditionis in hoc Regno veſtro, quàm aliorum alibi: nec tamen redactæ ſunt in ſcripta hujuſmodi Conſtitutiones, ritus, ſeu ordinationes duelli infra liſtas armati, aut veſtro ævo, aut ævo illuſtrium progenitorum veſtrorum omni magnanimitate refertiſſimorum. Itaq; ut vos & poſteri & Succeſſores veſtri, rectiùs juſtitiam & æquitatem omnibus diſtribuatis, tam ligiis & ſubditis veſtris, quam alienigenis qui hujuſmodi armorum negotia coram vobis ſunt unquam aggreſſuri: Ego dictus humilis veſter ligius & Coneſtabularius, dictæ veſtræ Regali Majeſtati libellum hunc Ordinationum (modum continentem, quo pugna intra liſtas ab armatis peragenda ſit) offero: non ideo quòd prudenter & conſultè ſit compoſitus, ſed quòd facilè emendari queat: veſtram nobilitatem qua poſſum humilitate obteſtans, ut benignæ veſtræ gratiæ placeat, ipſum hunc libellum perluſtrare, corrigere & emendare, eidemq; addere & ſubtrahere ut vobis juſtum videbitur, adhibita matura deliberatione & conſilio prudentiſſimorum, fortiſſimorum, & expertiſſimorum Magnatum & Equitum auratorum Regni veſtri, qui armorum ſcientia maximè ſunt imbuti.

Quandoquidem verò hanc in me provinciam ſuſcepi, non me tamen eo ingenio aut facultate præditum cenſeo, ut idoneus habear ad hujuſmodi molimina: ſed quòd attinet ad munus meum; licèt ſapientiores illi qui eodem prius fungebantur, ſcriptum nihil in hoc genere reliquerunt. Oro igitur Regiam veſtram Majeſtatem, ſocioſq; meos omnes & amicos qui dictum hunc librum viderint, ſeu audierint, ut excuſatum me habeant, ſi quid in eo fuerit vel plus vel minus quàm juſtum eſt; nam juxta exiguam facultatem & ingenium meum eundem compoſui, obteſtans verè excellentem & reverendum Dominum meum, ut dicto libro perluſtrato, examinato, correcto, & emendato, aucto etiam, vel contracto, ut opus fuerit, juxta maturam deliberationem & conſilium veſtrum, & eorum Regni veſtri qui armorum ſcientia maxime ſunt imbuti (ut ſupra dictum eſt) eundem dignemini ſtabilire, approbare, ordinare, & confirmare, per vos hæredes & ſucceſſores veſtros in Regno veſtro Angliæ retinendum.

IN primis, ut querelæ & billæ (i. *libelli*) Appellantis & Defendentis, placitentur coram Conſtabulario & Mareſcallo in Curia ſua, & cum nequeant cauſam teſtibus aliterve comprobare, quin derimenda ſit querela viribus; ſic ut alter ſuum inſtitutum ſuper altero probare nitatur, alter verò ſe eodem modo defendere: Conſtabularius poteſtatem habeat pangendi duellum illud, uti Vicarius generalis ſub Deo & Rege. Pacto autem duello per Conſtabularium, ipſe diem aſſignabit & locum: ita tamen ut dies non ſit intra dies 40 poſt duellum compactum, niſi conſenſu dictorum Appellantis & Defendentis.

Tunc conſtituet eis armorum ſpecies (aliàs dictorum **Weapenes**) quibus uterq; utetur; viz. gladium longum, gladium brevem, & pugionem: dum tamen Appellans & Defendens invenerint ſufficientem ſecuritatem & vades, quòd ad diem ipſis aſſignatam comparuerint: Appellans nempe ad effundendum vires ſuas ſuper Defendente: & Defendens ad tuendum ſe ſimiliter adverſus Appellantem. Hoc ut fiat, dabitur Appellanti hora & terminus & ſol certus, ad probationem ſuam faciendam, & ut primus ſit infra liſtas ad exonerandum vades ſuos. Nec non ſimiliter & Defendenti. Interea neuter eorum alteri inferat angorem, malum, damnum, inſidias, inſultum, aliudvè gravamen ſeu invidiam, vel per ſe ipſos, vel per amicos ſuos, benevolos, vel quoſlibet alios.

Rex præſtabit campum in quo pugnabitur: liſtæ autem (*id eſt*, * *repagula arenam cingentia*) compoſitæ & ordinatæ fuerint à Conſtabulario. Conſiderandum etiam eſt, ut liſtæ ſint 60. paſſus in longitudine & 40. in latitudine bene conſtitutæ, & ut terra ſit firma, ſtabilis, dura, & in planum redacta, ſine magnis lapidibus, & jacens. Item ut liſtæ firmiter claudantur circumquaq; repagulis, januam habentes ex parte orientali, & aliam in parte occidentali, ſintq; repagula bona & valida, ad alitudinem vii. pedum vel eò amplius.

* Vel *peribolus.*

Item intelligendum eſt, debere conſtitui liſtas * ſubalternas extra liſtas principales, ubi *Faux liſtes.*

famuli

muli Conſtabularii & Mareſcalli, nec non Regii * Servientes ad arma collocandi ſunt, ut prohibeant & tueantur ne quis aliquod delictum vel tumultum faciat, contra banna ſeu proclamationes Curiæ, in his quæ Regiæ Principis Majeſtati adverſantur, vel Juri armorum: ipſoſq; iſtos miniſtros integra armatura muniendos eſſe.

** Sergeants at Arms.*

Conſtabularius illic habeat quotquot voluerit hujuſmodi armatos miniſtros: Mareſcallus verò quot ei aſſignaverit Conſtabularius, nec plures: his autem omnibus cura demandabitur quæ ſupra dicta eſt.

Servientes Regis ad arma habebunt cuſtodiam januarum liſtarum, & arreſtationes (ſi quæ fuerint) ex mandato Conſtabularii & Mareſcalli.

In die duelli Rex in ſolio, vel in ſcena eminentiori collocabitur, cujus ad gradum imum locus paratus erit Conſtabulario & Mareſcallo, ibidemq; ipſi ſunto.

Tunc poſtulabuntur vades Appellantis & & Defendentis, ut liſtas introeant coram Rege, & præſentabuntur in Curiam uti priſonarii, i. captivi, donec Appellans & Defendens intra liſtas pervenerint, & ſacramenta ſua præſtiterint.

Quando Appellans ad iter ſuum (*i. ad perficiendum inſtitutum*) venerit: ad januam liſtarum orientalem veniet, iis accinctus armis & telis quæ à Curia ſunt illi aſſignata; ibidemq; morabitur donec introducatur per Conſtabularium. Tunc autem Conſtabularius & Mareſcallus illuc proficiſcentur, & interrogabit eum Conſtabularius: Quiſquam ipſe ſit homo, qui armatus venit ad januam liſtarum, quod ſibi nomen, & quæ cauſa veniendi? Et Reſpondebit Appellans: Ego talis -- ſum, A. de K. Appellans, qui venio ad hoc iter, &c. ad faciendum, &c. Tunc Conſtabularius aperiet * buculam galeæ, ut vultum ejus perſpicuè intueatur, & ſi idem ſit qui eſt Appellans, aperiri faciet liſtarum januas, ipſumq; intromittet unà cum armis, telis, cibariis, aliiſq; legitimis neceſſariis, & Conſiliarijs ſuis. Tunc conducet eum coram Rege, & deinceps in tentorium ſuum, ubi manebit uſq; dictus Defendens advenerit.

** The Viſier of his Baſinet.*

Eodem modo fiet de Defendente, ſed is per occidentalem liſtarum januam ingredietur.

Clericus Conſtabularii ſcribet, & in regiſtrum digeret adventum Appellantis, & horam qua intravit, & quòd pedibus liſtas intravit. Etiam armaturam ejus; & quomodo armatur; & quotis telis ingreſſus eſt liſtas; quæ cibaria, & alia legitima neceſſaria ſecum introduxit. Eodem modo Defendenti fiet.

Harneſſe. *Weapons.*

Curabit etiam Conſtabularius, ut nemo præcedens vel ſubſequens Appellantem ſive Defendentem, plura adducat tela ſive cibaria quàm aſſignata fuere per Curiam.

Et ſi ita contigerit ut Defendens non veniat ad iter ſuum, hora & termino à Curia conſtitutis: Conſtabularius imperabit Mareſcallo, ut exigi eum faciat ad quatuor angulos liſtarum, modo qui ſequitur, *O yez, O yez, O yes, C. de B. Defendens, venite ad iter veſtrum, quod ad hanc diem ſuſcepiſtis ob exonerandos vades veſtros, coram Rege. Conſtabulario & Mareſcallo, in defenſione veſtra contra A. de B. ſuper hoc quod vobis impoſuit.*

Citiùs autem ſi non venerit, ſecundò exigetur eodem modo, & ſubjunget in fine (præco) *venite, dies tranſit ocyor.* Si verò nec tunc venerit, exigetur etiam tertiò. Sed hoc eſto inter horam diei plenè tertiam & nonam, eodem modo quo ſupra, at tunc ſubnectens dicet: *Dies tranſit ocyor, & hora Nonæ appropinquat: veniatis igitur* [oportet] *ad dictam horam Nonæ, nec tardius, ſub periculo incumbenti.*

Vide infra Nona.

Licet autem Conſtabularius horam & terminum Defendenti præfixerit veniendi ad iter ſuum: nihilominus ſi uſq; *horam nonæ* moratus fuerit, judicium tamen adverſus eum jure non eſt proferendum, ſive ſit in cauſa proditionis, ſive non. Aliter autem eſt ex parte Appellantis, eum enim oportet horam & terminum obſervare per Curiam definitos, abſq; aliqua cunctatione ſive excuſatione quacunq;, etiamſi in cauſa proditionis.

Ingreſſis infra liſtas Appellante & Defendente, cum armatura, telis, cibariis, & legitimis neceſſariis Conſiliariiſq; (ut ſupra dictum eſt) modo per Curiam aſſignato: Conſtabularius Regiam percontabitur voluntatem, utrum ex honoratis Magnatibus, venerabilibuſq; Equitibus, quoſpiam partibus aſſignaverit, & an velit ſacramenta [eorum] præſtari coram ſe ipſo, vel coram Conſtabulario & Mareſcallo.

Scrutabuntur etiam Appellans & Defendens à Conſtabulario & Mareſcallo, quoad armorum ſpecies, aliàs dictorum **Weapons**; [nimirum] ut legales ſint, & abſq; omni fraude ſuper iis. Et ſi aliæ fuerint quàm ratio poſtulat, auferentur. Nam & ratio, & fides candida, & lex armorum, nullam fraudem nec aſtutiam in tanta actione patientur. Et intelligendum eſt, quòd Appellans & Defendens, ita ſecurè armabuntur ſuper corporibus ſuis ut ipſi voluerint.

Tunc Conſtabularius primùm, deinde Mareſcallus Appellantem cum Conſiliariis ſuis accerſent ad præſtandum ſacramentum ſuum. Conſtabularius interrogabit eum ſi quid ultra proteſtari velit: & ut omnes proteſtationes ſuas in ſcriptis edat, nam ex illo tempore plures non faciet proteſtationes.

Conſtabularius habebit clericum ſuum in procinctu paratum, qui Miſſale apertum proponet, & tunc mandabit Conſtabularius dicto ſuo Clerico, ut legat billam (*ſeu libellum*) Appellantis, integrè & clara voce. Perlecta billa, Conſtabularius dicet Appellanti: *A. de K. bene noſti hanc billam, & ſponſionem iſtam* *This warrant and wedde.*

& pignus, quæ dediſti in Curia noſtra. Pones hîc manum tuam dextram ſuper Sanctis iſtis, & jurabis modo ſequenti. Tu A. de K. Hæc tua billa vera eſt in omnibus clauſulis & articulis ab exordio uſq; ad finem in eadem contentis: atq; id tui inſtituti eſt hodie probare ſuper prædicto C. de B. ita te Deus adjuvet & iſta ſancta. Pacto hoc ſacramento reducetur ille ad locum ſuum: mandabitq; Conſtabularins Mareſcallo, uti Defendentem vocet; cui eodem modo fiet ut [ſupra] Appellanti.

Pointes.

Conſtabularius iterum per Mareſcallum Appellantem vocabit, facietq; ut manum ſicut priùs, ſuper Miſſale ponat, & dicet: *A. de K. Tu juras quod nec habes nec habebis rem ſeu res alias ſuper te aut ſuper corpore tuo infra has liſtas niſi eas quæ tibi aſſignatæ ſunt per Curiam, viz. gladium longum, gladium brevem; & pugionem: nec cultum alium vel majorem vel minorem, nec aliud inſtrumentum, nec machinam cuſpidatam aliamve, nec lapidem potentem, nec herbam, nec carmen, nec experimentum, nec characterem, nec ullam aliam incantationem juxta te aut pro te, per quam ſperes quod facilius vincas C. de B. adverſarium tuum, qui hodie intra liſtas iſtas contra te venturus eſt in ſui ipſius defenſionem, nec quod fiduciam habes in ulla re alia quam in Deo tantummodo, & in corpore tuo, & in juſta tua querela, ita Deus te adjuvet & ſancta illa.* Peracto ſacramento ad locum ſuum iterum reducetur, ipſoq; eodem modo Defendenti fiet.

Mo poynte ne poyntes.

Stone of virtue, ne herbe of virtue.

Præſtitis his ſacramentis, remotiſq; ab utroq; cubiculariis & ſervientibus ſuis, Conſtabularius per Mareſcallum vocari faciet & Appellantem & Defendentem, qui educentur & cuſtodientur per famulos Conſtabularii & Mareſcalli coram ſeipſis: & Conſtabularius partem utramq; alloquetur, dicens: *Tu A. de K. Appellator, accipies C. de B. Defenſorem per manum dextram, atq; ille te [viciſſim] Et prohibemus vobis & utriq; veſtrum nomine Regis & ſub periculo incumbenti, ut qui in his culpabilis deprehenſus fuerit litem amittat; ut neuter veſtrum adeo ſit pertinax alteri malum aut gravamen, aut oppugnationem, aut damnum manu inferre.*

Quarrell.

Thruſting.

Tradito hoc mandato, jubebit Conſtabularius ut dextras jungant, ſiniſtraſq; ponant ſuper Miſſale, dicetq; Appellatori, *A. de K. Appellator, tu juras per fidem quam* tradis in manum *adverſarii tui C. de B. defenſoris, & per omnia ſancta quæ tangis manu tua ſiniſtra, quòd hodie infra diem, omnem veram operam tuam & intentionem præſtabis modis omnibus quibus melius poteris aut noveris ad probandam intentionem tuam ſuper C. de B. adverſarium tuum & defenſorem, ut eum cogas ſemet dedere in manum tuam & palinodiam canere, ſeu alioqui ut manu tua moriatur priuſquam de his liſtis exieris infra tempus & ſolem tibi aſſignatum à Curiâ: per fidem tuam & ut Deus te adjuvet & ſancta iſta.*

By all the wayes that thou beſt may or kanſte.

Creant to cry or ſpeak.

C. de B. Defenſor, tu juras per fidem quam tu tradis in manum *adverſarii tui A. de K, Appellatoris, & per omnia ſancta quæ manu tua ſiniſtra tangis, quòd hodie intra diem, omnem veram operam tuam & intentionem modis omnibus quibus poteris aut noveris intentionem tuam defendere in omni quod tibi imponitur per A. de K. adverſarium tuum Appellatorem: per fidem tuam & ut Deus te adjuvet & omnia ſancta iſta.*

Tunc Conſtabularius mandabit Mareſcallo ut ad 4 angulos liſtarum in hunc modum proclamet: *O yez, O yez, O yez, Decernimus & mandamus nomine Conſtabularii Regis, & Mareſcalli, ut nemo vel grandioris præſtantiæ vel minoris ſtatus aut æſtimationis, cujuſcunq; Ordinis vel nationis fuerit, adeo ſit pertinax ut ad liſtas appropinquare audeat per quatuor pedes, nec loqui, nec clamare, nec nutum edere, nec indiculum, nec ſpeciem, nec ſonum aliquem quo alterutri partium, A. de K. Appellatori, ſive C. de B. Defenſori, in melius cedat verſus alterum: ſub periculo vitæ & membrorum & bonorum juxta placitum Regis,*

Poſt hæc Conſtabularius & Mareſcallus, omnes quoſcunq; è liſtis ſubmovebunt, exceptis locumtenentibus [id eſt, vicariis] ſuis, & duobus Militibus ex parte Conſtabularii & Mareſcalli [famulaturis] qui integra armatura induti erunt. Sed nec cultrum ferent, nec gladium, nec telum aliud, quo (negligenter conſervato) Appellans ſeu Defendens in ſuum fruatur beneficium. Sed [dicti] duo locumtenentes Conſtabularii & Mareſcalli, habebunt uterq; in manibus ſuis haſtam ſine ferrò [puram dicunt Romani] ad ſeparandum eos ſi Rex mandaverit ut à pugna deſiſtant: ſive reſpirandi gratiâ, ſive ex alia quavis occaſione quam ipſe probaverit.

Armed upon their bodies.

Weapen.

Sciendum etiam eſt, quòd ſi vel cibus vel potus, vel aliqua alia legitimè neceſſaria, adminiſtranda fuerint Appellanti ſeu Defendenti, poſtquam Conſiliarii, amici & famuli ipſorum Appellantis & Defendentis ſemoti ſunt, ut dictum eſt, ipſa adminiſtratio ad Heraldos pertinet, ac etiam proclamationes quæ in Curia fiunt: qui [igitur] Heraldi Regis & Proſequutores ad arma, i. *Purſevants*, locum habebunt ipſis aſſignatum à Conſtabulario & Mareſcallo, tam prope à liſtis quàm commodè fieri poterit: Sic ut omnem intueantur actionem, & præſto ſint ad faciendum id ad quod vocati fuerint.

Cuſtodito [interea] Appellante in loco ſuo per quoſdam aſſignatos à Conſtabulario ſeu Mareſcallo, & Defendente ſimiliter in loco ſuo, & utroq; parato & induto, miniſterio Comitum & cuſtodum ſuorum ſupradictorum, Mareſcallo apud alterum exiſtente, apud alterum verò locumtenente Conſtabularii, Conſtabulario etiam ipſo, in loco ſuo coram Rege ſedente uti vicario ejus generali, & partibus, ut dictum eſt, ad pugnam accinctis, Conſtabularius ſonora voce dicet, *Laiſſez les aller*, id eſt, *Dimitite eos*: Moratuſq; paululùm, *Laiſſez les aller.* Etiam iterum moratus pauliſper, *Laiſſez les aller & faire leur avoir an*

Leſſiez lez aler.

nom de Dieu, i. Dimittite eos ut faciant officium ſuum in nomine Dei.

Hoc dicto, unuſquiſq; diſcedet ab utriſq; partibus, ut congrediantur & faciant quod ipſis optimum videbitur. Nec Appellans deinceps aut Defendens vel edat, vel bibat ſine venia & licentia Regis ſub periculo in-

For thing that may fall.

cumbente, ni id fecerint ex conſenſu inter ſe. Dehinc in poſterum, res à Conſtabulario diligenter animadvertenda eſt : utpotè (ſi Rex mandaverit partes pugnantes ſeparari, acquieſcere, vel morari ex quacunq; occaſione) is cautè obſervat quo ſtatu ſeparati ſunt : nempe ut reſtituantur eiſdem ſtatui & gradui in omnibus, ſi Rex voluerit eos iterum adjungi & congredi. Etiam ut accuratè eos auſcultet & intueatur, ſi fortè alteruter alterum alloquatur de deditione, vel aliter: ad illum enim attinet verborum teſtimonium, recordumq; ferre ex illo tempore, & ad nullum alium.

Si prædictum duellum ſit in cauſa læſæ Majeſtatis, is qui victus eſt armis exuetur intra liſtas, jubente hoc Coneſtabulario: effractoq; in vituperium ejus aliquo liſtarum angulo; equis per eundem extrahetur à loco ubi exar-

Juſtice.

matus fuit, ad locum ſupplicii, ibidemq; *decollatus & ſuſpenſus* erit juxta conſuetudinem Curiæ. Hoc ad Mareſcallum pertinet, cujus muneris eſt, rem inſpicere, ſupplicium inferre, ambulare, equitare, & juxta reum ſem-

To put him to execution.

per conſiſtere, donec exequutio fiat, omniaq; adimpleta, tam adverſus Appellantem quam Defendentem. Recta enim fides & æquitas, & Jus armorum volunt ut Appellans eandem incurrat pœnam quam Defendens, ſi is victus fuerit & ſubactus.

The quarrell.

Si verò ita contigerit ut Rex litem in manus ſuas ſuſceperit, ipſoſq; ad concordiam redegerit abſq; ulteriori pugna: Coneſtabularius unum eorum accipiet & Mareſcallus alterum, & adducent eos coram Rege, intellectaq; illius voluntate, Conſtabularius & Mareſcallus eos conducent ad partem liſtarum alteram, eis telis eodemque armorum habitu inſtructos, quo deprehenſi ſunt, cum Rex litem in ſuas manus ſuſcepit. Eodemq; modo educentur per januam liſtarum greſſu æquali, ut neuter alteri aliqualiter præcedat. Cum enim Rex litem ſuſceperit in manus ſuas, inhoneſtum fuerit ut major indignitas uni inferatur quàm alteri. Grandævorum autem teſtimonio proditum eſt, quod qui liſtis primus egreditur, indignitatem contrahit, tam in cauſa proditionis quàm rei alterius cujuſcunq;.

The poyntes and armor broken.

Heraldis feodo [ſeu mercedi] cedunt tela omnia & armaturæ, dirupta, & quæ vel arripit vel deſerit tam Appellans quam Defendens, poſtquam intra liſtas ingreſſi ſunt. Tela etiam omnia & armatura ejus qui victus eſt, ſive Appellantis ſive Defendentis.

Mareſcalli feodum, ſunt liſtæ, & repagula quæ barras vocant, & ipſorum poſtes.

Finis.

¶ *Sequitur Formula campi ſeu duelli, juxta ritum Curiæ Civilis.*

IN *Brevi* ut vocant *de recto* (quod ad prædiorum decernendam proprietatem ſumma apud nos eſt Juris Actio) cardo litis vel in duello conſtituitur, vel in Inquiſitione per ſacramentum proborum & legalium hominum, quam *Aſſiſam* nuncupant. Utrunq; genus hodiè inſuetum eſt, ſed duelli magis. Revocari hoc tamen contigit anno 13. Reginæ Elizabethæ (id eſt, Domini noſtri 1571.) Termino Trinitatis, & in hunc modum (non ſine magna Juriſconſultorum perturbatione) inſtitui.

Simo Low & Jo. Kime proſequuti ſunt *Breve de recto* verſus Tho. Paramore, pro Manerio & terris quibuſdam in Inſula Hartie juxta inſulam Shepey in Comitatu Cantii. Paramorus obtulit jus ſuum duello defendere, quod Actores quos nos Petentes dicimus, accepere. Paramorus inde pugilem ſuum (ſeu campionem ut vocant) quendam Georgium Thorne, virum ſtrenuum & quadratum, coram Juſticiariis Civilium placitorum Weſtmonaſterii adducit. Petentes Henricum Nailer laniſtam quempiam, non procerum æquè, ſed valde agilem. Thorne in ſymbolum provocationis ad duellum, ferream manicam humi projicit, quam Nailer impiger attollens, pactum firmat ; ſatiſdatumq; & juratum eſt ab utroq; quòd die lunæ prox. poſt craſtinum Trinitatis in Campo Totillenſi duellum aggrederentur. Interea verò ad mandatum Regiæ majeſtatis cædem exhorrentis, lis compoſita eſt: Ita nempe, quòd Paramorus terram litigatam integram, Petentes pretii quiddam reportarent. Ne tamen res in Paramori damnum cederet, viſum eſt, ut utrinq; procederetur ad duelli ſolennitatem : & ut vades qui ſe ad producendum pugiles obligaſſent, utrunq; more debito exhiberent: Petentes verò demùm exacti, haud comparerent, ſed ex non proſequendo cauſam amitterent.

In diem pugnæ addictum, quadrata arena campo Totillenſi (qui Weſtmonaſterio vicinus eſt) inſtruitur: virgas in quolibet latere viginti unam continens, dupliciq; repagulo ad concludendos pugiles, & excludendam turbam circumcincta. In occidentali ejus latere, ſcena cum tribunali erigitur eminentior, pro forma Curiæ civilium Placitorum, ejuſdemq; apparatu ſternitur, Judices & miniſtros dictæ Curiæ ſuſceptura. Reliqua latera in ſpectantium beneficium crebris ſcamnis & aſcenſibus theatri inſtar ſunt oppleta. A tergo ſcenæ ſeu tribunalis, duo ſtatuuntur tentoria, hoc Nailero, illud Thorno. Mane quo pugnandum erat, Nailerus indutus diploide & femoralibus laxioribus Tramoſericis, coloris omnino Martii, galero è biſſo (ut loquuntur) *ſaltem.*

villo-

villotico, faſcia & pluma ſanguineis exornato: præcinentibuſq; lituis & tympanis, Londinum minaciter ſpaciatur. Præferebantur ei è ſummitate gladii, manica ferrea quam à Thorno projectam ſuſtulerat: & à ſatellite regio * druncus ſeu fuſtis teres, quo peragendum erat duellum (ad menſuram ulnæ, cornuq; munitum in extremitate) unà cum ſcuto è duriori corio. Hoc faſtu campum ingreditur Totillenſem, exceptuſq; ab Hieronymo Bowes Equite aurato, ad tentorium ſuum adducitur. Thorno priùs in ſuo tentorio, ab Henrico Cheney etiam Equite, collocato.

Romani virgam ſeu bacillum impolitum quo gladiatores pugnabant, *rudem* nuncupant, de qua Lamprid. in Commodo.

Horam circiter decimam, Curia integra civilium Placitorum, ab Aula Weſtmonaſterienſi ad paratam jam ſcenam, & tribunal Martium (denunciatione & more debito) tranſlata eſt. Conſedentibus tunc pro tribunali, domino Capitali Juſticiario & ſociis ſuis: Servientibuſq; (quos vocant) ad legem ſuis locis adſtantibus, & indutis omnibus coccineo & ſolenniori habitu: præco poſt trinam audentiæ vociferationem, Petentes exigit. His verò non comparentibus; exiguntur pariter vades Henrici Nailer, jubenturq; eundem Henricum campionem Petentium, ſiſtant. Arenam tunc ingreditur à ſiniſtra tribunalis Nailerus ille nudus capite, * nudus cruribus, religatiſq; ſupra cubitum manicis diploidis. Adducitur autem manu D. Hieronymi Bowes (qui & Druncum ejus ferebat) per circuitum arenæ, donec ex oppoſito Juſticiariorum perventum erat. Flexis illic alternatim genibus, lente procedit in meditullium, ibiq; renovata eâdem ceremonia, tandem tranſit ad repagulum tribunalis (barram vocant) ubi tertium præſtitit obſequium, ſcutum interea à latore (qui ponè ſtabat) vertici ejus prætento, paratumq; jam ſe exhibenti ad ineundam pugnam mandat Curia ut ibidem ſtet à dextris.

* Et nudus *pedibus*, inquiunt Chronica noſtra: ſed Dierus ipſe Capitalis Juſticiarius ſub quo hæc omnia aguntur, in ſuis Commentar. Term. Trin. an. 13. Eliz. forenſi idiomate ſic ait: *que vient eiens en le place apparaile en ruged ſandels ſur le armure deſuire*, bare legged from the knee downward, and bare headed, &c.

Evocantur tunc pari modo vades Georgii Thorne, indictumq; illis eſt ut hunc ipſum proferant. Illico à dextro arenæ angulo prodit Do. Henricus Cheney pari ceremonia, eundem Georgium per reliquum arenæ circuitum ad tribunal ducens, ibibemq; exhibitus, jubetur à ſiniſtris conſiſtere. Silentium imperat præco, & ut nullus non admiſſus arenam ingrediatur, quaſi jam congreſſuri eſſent pugiles in procinctu ſtantes. Exiguntur denuò igitur Petentes, & peremptoriè: ſed in extremo actu deficientibus, rogat unus Servientium à conſilio Paramori, id Curiæ tabulis adnotari. Quo facto: Capitalis Juſticiarius litis ſeriem ab exordio repetens, defeciſſe pronunciat Petentes, terramq; ideo Paramoro adjudicat, dimittens & pugiles & vades, & Nailero mandans ut ferream manicam (duelli pignus) Thorno reſtitueret. Vide duelli formulam à Bractono lib. 3. Tract. 2. cap. 21. fol. 141. accuratè deſcriptam. Et V. in vet. *Naturâ Brevium* in Addit. ad *Brieſe de droit*, modum armandi pugilem.

¶ **Canagium.**] *Capitalis Cenſus.* Ego Gulielmus dei gratiâ *Flandriæ* Comes &c. omnes, qui infra murum *S. Audomari* habitant, & deinceps ſunt habitaturi, liberos à *Canagio*, hoc eſt à Capitali cenſu, & de advocationibus conſtituo. *Les preuves de l'hiſt. des Comtes de Guines p.* 195.

¶ *Diatribe de Cancellario & Cancellaria: primumq; de nomine & origine.*

¶ *Cancellarius.*] Pro locorum, ſeculorum, Authorumq; varietate, multiplici appellatione innotuit. Aliis [a] *Scriba*, [b] *Notarius*, [c] *Graphiarius*. Aliis, [d] *Secretarius*, [e] *Scriniarius*, [f] *Domeſticus*. Aliis, [g] *à Cancellis*, *à* [h] *ſecretis*, *ab* [i] *actis*, *à* [k] *libellis* dictus. In Gloſſ. Iſidori, [l] *Antigraphus*. In Orientali Imperio, [m] *Logothetes*, & [n] *Caniclinus*. In Romana Eccleſia aliquoties, [o] *Bibliothecarius*. Suidâ, [p] *Logographus*, & *Epiſtates*. Gregorio Turonenſi, [q] *Referendarius*. Quibuſdam [r] *Apocriſarius*: & quòd Regiæ capellæ curam gerebat, [ſ] *Capellanus*. Interdum, [t] *Actuarius* quod [u] *Acta* Judicum ſcriberet: & *Tabellio* quòd tabulas. Ad diſtinctionem, *Cancellarius Regis*, *& Cancellarius Palatii*. [x] *Archicancellarius*, [y] *Protocancellarius*, & [z] *Protonotarius*. χατ᾽ ἐξοχὴν, *Nomophylax*, *Aſylum Juris*, *Ara boni & æqui*, *Vicarius Regis*, *Prorex*, *Interrex*, & * plurima hujuſmodi.

Mitto qui originem *Cancellarii* ab Auguſto Cæſare rimatam volunt; qui ab Athenienſibus; qui ab Amphyctionibus; qui ab ipſo Minoë, Jovis fortè *Cancellario* quòd ex ejus ſententia leges Cretenſium ſanxit, ut è Poetis refert Cicero Tuſc. lib. 2.

a b Ingulp. & plures.
c Goldaſtus ad Ekkehar. ca. 5.
d Hincmar. Epiſt. 83. c. 16.
e
f Nicetas.
g Caſſidor.
h Hincmar.
infra.
m Codinus.
n Vide hoc infra.
o Omphrius in vocab. Eccl.
p In Lexic.
q Hiſt. lib. 5. cap. 3.
r Vide hoc ſupra.
ſ Vide Capellanus.
tu Lexic. Juris.
x y Hic infra.
z Rad. de Diceto in vita Tho. Cenraure.
* Budæo.

Cancellarii dici cœperunt Notarii Imperatoris cùm ſecluſi à turbæ moleſtiis inter cancellos agerent. Sunt autem *cancelli* feneſtratæ partitiones, ingreſſum prohibentes, non viſum: ut quæ chorum in Eccleſia dividunt à navi, *cancellum* inde appellatum.

Dicuntur etiam *cancelli*, ſepta Curiarum quæ *barras* vocant: atq; inde Juris candidati, cauſas illic agentes, Budæo *Cancellarii*, ut nobiſcum *Barreſtarii*: ſpatium intra Curiam, *cancellorum* area: & à *cancellis Curiæ explodi* dicitur, cui ab agendis cauſis interdictum eſt.

Per tranſlationem: *cancellos judiciales ſibi circundat*, qui rem arduam in ſe probandam ſuſcipit: *conjicit ſe in cancellos Curiæ*, qui litibus ſe implicat. Occurrit etiam *cancelli* pro quovis ſepto, obſtaculo, limite: ut apud Ciceronem, *extra cancellos egredi*, *cancellos neceſſitatis alicui circundare*.

Sed ut me recipiam: Transferebatur mox vocabulum *Cancellarius*, à Scribis Imperatoris, ad Notarios quoſq; publicos, ut in Conſtitt. Caroli Mag. an. Imp. 16. & LL. Longob. lib. 2. Tit. 34. Etiam Traditionib. Fuldenſ. Eccl. ſatis deprehendatur. Inter *Cancellarium* tamen & Notarium eam aliàs animadverto diffe-

differentiam : *Cancellarium* dici qui vel Regum præcepta vel acta Judicum ſcribit ; Notarium, qui vulgaria inſtrumenta. Et in Charta Ed. Confeſ. (de privileg. S. Petri Weſtmonaſt. An. 1066.) apertè ſe diſcriminant. Cancellarius enim poſt Epiſcopp. & Abbates, inter Capellanos ita ſubſcribit, *Ego Reynbaldus Regis Cancellarius relegi & ſigillavi* : Notarius verò omnium ultimus, *Ego Alfgeatus notarius, ad vicem Reynbaldi Regiæ dignitatis Cancellarii, hoc privilegium ſcripſi & ſubſcripſi.* Hinc autem factum eſt ut cancellare diceretur pro *ſcribere*, juxta priſcum quendam in M. S.

Cancello, ſcribo : Cancello, Grammata findo;
Cancelloq; meas in cruce pono manus.

Grammata findo, id eſt, trajecta linea ſcripta deleo : unde quibuſdam *Cancellarii* nomen, ſed perperàm ſine dubio. *Synod. Turonenſ.* An. Dom. 813. cap. 44. Presbyteros in tabernis bibere, *Cancellarios* publicos eſſe, nundinas inſolenter peragrare -- penitus decrevimus inhibendum.

¶ *De Cancellario Imperii.*

Prima ejus mentio mihi occurrit apud Flavium Vopiſcum in Carino (qui floruit circiter An. Dom. 287.) *Præfectum* (inquit) *urbis unum ex Cancellariis ſuis fecit, quo fœdius nec excogitari poterat aliquando nec dici.* Loquitur acſi *Cancellarii* munus non ſolùm humile, tunc fuiſſet, at deſpectui. Poſt alterum autem ſeculum ad ampliſſimum crevit faſtigium unus è *Cancellariis* cæteris præfectus, quod Carini ævo non videtur eveniſſe. Hujus tunc munus & dignitas luculenter deſcribuntur apud Caſſiodorum Variar. lib. 11. Formul. 6. qui locus quùm hodiernum Magiſtratum graphicè depingat, fuſiùs enarrandum cenſeo ; *Hoc igitur laudabile præjudicium, ſententiam gratioſam, militiam domeſticam, à duodecima Indictione, cancellorum tibi decus attribuit: ut Conſiſtorii noſtri ſecreta fidei integritate cuſtodias. Per te præſentandus accedat: per te noſtris auribus deſiderium ſupplicis innoteſcat, juſſa noſtra ſine ſtudio venalitatis expedias; omniaq; ſic geras, ut noſtram poſſis commendare juſtitiam. Actus enim tui Judicis opinio eſt, & ſicut penetrale domus de foribus poteſt congruenter intelligi, ſic mens præſulis de te probatur agnoſci; non injuria, quia talem unuſquiſq; ad reſponſa ſua videtur eligere, qualem ſe * cuſtos decreverit æſtimari.* Mox. *Reſpice quo nomine nuncuperis. Latere non poteſt quod inter cancellos egeris. Tenes quippe lucidas fores, clauſtra patentia, feneſtratas januas. Et quamvis ſtudioſe claudas, neceſſe eſt ut te cunctis aperias. Nam ſi foris ſteteris, meis emendare obtutibus, ſi intus ingrediaris, obſervantium non potes declinare conſpectus. Vide quo te Antiquitas voluerit collocari : undiq; conſpicieris qui in illa claritate verſaris.* Item lib. 12. formul. 1. *Faſces tibi Judicum parent, & dum juſſa Prætorianæ ſedis portare crederis, ipſam quodam modo poteſtatem reverendus aſſumis.* Etiam infra. *Perſona tua refugium ſit oppreſſo, infirmo defenſio; præſidium aliqua calamitate concluſo. Sic enim propriè noſtros Cancellos agitis, ſi læſorum impia clauſtra ſolvatis.* Vides quantus olim in Imperio Cancellarius : ſummus nempe, & qui cæteris præfectus erat. Redundabat enim inferiorum numerus, donec Heraclius Imp. claſſem integram ad xii. redigebat, ut perſpicuum eſt è Novella ejus. Nec ſummus quidem unicè datus eſt toti Imperio, ſed Provinciæ ſingulæ, ſingulus Cancellarius ; uti clarè indicat Caſſiodorus lib. 12. formula prima, quæ à Senatore Præfecto Prætorio *Diverſis Cancellariis Provinciarum ſingularum* inſcribitur : & in ipſa formula *Perge* (inquit) *ad illam Provinciam, cancellorum pompa decoratus.*

* *cunctis.*

Hincmari ævo (qui ſub Carolo magno & Ludovico Impp. floruit) minui videtur in Aula Gallica muneris iſtius amplitudo : dum parte una Apocriſiarius fungitur, aliâ (& non exiguâ) Comes palatii ; Cancellario ipſo vix quid præterea tunc curante quàm Chartas Regias. Hincmar. Epiſt. 3. cap. 16. *Apocriſiario ſociabatur ſummus Cancellarius, qui à ſecretis olim appellabatur, erantq; illi ſubjecti prudentes & intelligentes ac fideles viri, qui * præcepta Regia abſq; immoderata cupiditatis venalitate ſcriberent, & ſecreta illis* (commiſſa) *fideliter cuſtodirent.* Decreta etiam & ſanctiones Regni, ſua cura conſcripta, Archiepiſ. Epiſ. Comitibus &c. tradidit iterum tranſcribendas populoq; transferendas, ut Capitul. lib. 2. cap. 24. *Sigillum verò regium* nondum aſſequutus eſt. Hoc enim (cum aliud non eſſet quàm annulus) apud Regem ipſum manſit : ut Monachus Egoliſmenſ. in vita Caroli M. pa. 15.

* *Chartas & hujuſmodi.*

¶ *De Cancellario Eccleſiæ Romanæ & Principum.*

A palatio Imperii deducitur Cancellarius in conſiſtorium Eccleſiæ, ævo quidèm incerto ſed antiquo. Hieronymus in epiſt. ad Gerontiam ait ſe in *chartis eccleſiaſticis juvaſſe Damaſum Romanæ urbis Epiſcopum, & orientis atq; occidentis ſynodicis conſultationibus reſpondiſſe*, quo ſe planè Cancellarii munere functum docet ; nomine licèt non innoteſceret.

Tranſiit deniq; hic Magiſtratus in Aulas omnium Principum Europæorum : ſed primùm à ſimilitudine potiùs Gallici Cancellarii, quàm Imperatorii. Exoletis verò aliquando Apocriſiario & Comite palatii, ſenſim pervenere ipſorum munera in officium Cancellarii, qui deinceps ne Præfecto Prætorio (ut in Imperio olim) ſubjectus, ejus etiam partes plures ſuſcepit, eóq; tandem crevit

Budæus. faſtigii ut *Principis præſentis vicarius, & eo peregrè profecto, Interrex quodam modo cenſendus* dicitur.

¶ *De Cancellario apud Anglo-Saxones.*

Regiarum Chartarum conditores priſci noſtri Saxones *Scribas* plerumq; appellabant & *Notarios*; vernaculo Boceρaꝛ. Sic Boſa apud Ingulphum; Scriba dicitur Withlaſii Regis Merciorum An. Dom.   Swithulphus Londinenſis Epiſcopus Notarius Regis Berthulphi, An. Dom. Dom. 851. Inferiores multi (ſi tuta fides) ſuis fungebantur Cancellariis. Sic Athelſtanus in Charta privilegiaria Malmesburgenſium, ſe eam *confeciſſe* memorat per *conſilium magiſtri Wolſini Cancellarii ſui.* Et Turketulum eidem Athelſtano, Eadmundo, & Edredo Regibus; nec non eorum patri Edwardo ſeniori *Cancellarium* fuiſſe indicat Ingulphus: etiam conſiliarium *primum, præcipuum, & à ſecretis familiariſſimum.* Rex Edgarus Adulphum habuiſſe dicitur, Ethelredus Alſium, Edwardus Confeſſor, Leofricum Bathonicum, Wolſinum alium, & * Reynbaldum.

* al, Reiſenbaldum.

De munere *Cancellarii* haud perſpicuè conſtat ſub iſtis ſeculis: ſed in dictandis Chartis Regiis, ſi non in exarandis, operam navaſſe palam eſt ex Ingulpho, qui ſic præterea de Turketulo antedicto: *Cancellarium ſuum eum conſtituit* (Rex Edwardus ſenior) *ut quæcunq; negotia temporalia vel ſpiritualia, Regis judicium expectabant, illius conſilio & decreto (tam ſanctæ fidei & tam profundi ingenii tenebatur) omnia tractarentur & tractata irrefragabilem ſententiam ſortirentur.* Fungebatur etiam legatione ad Imperatorem & Reges Franciæ, quin & bellator ſtrenuus Conſtantinum Scotiæ Regem inſigni victoria fudit & occidit. Exuto tandem mundo Abbas Croylandiæ ſenex effectus eſt: cum (ut cæteri Cancellarii) nec capellanus Regis, nec vel eouſq; Cleri pars fuiſſet. Poſtea diſpartitum eſt munus alternatim pluribus. Hiſtor. Elienſ. lib. 2. *Statuit atq; conceſſit* (Ethelredus qui Regnum iniit An. Dom. 976.) *quatenus Eccleſia de Eli & tunc & ſemper in Regis Curia, Cancellarii ageret dignitatem, quod etiam aliis, S. viz. * Auguſtini, & Glaſconiæ Eccleſiis conſtituit: ut Abbates iſtorum cænobiorum viciſſim aſſignati, ſuccedendo temporibus, annum trifariè dividerent, cum ſanctuariis & cæteris ornamentis miniſtrando.* Connectuntur hìc munus Cancellarii & Capellani Regis, nec deinceps niſi raro disjunguntur.

* Cantuarienſ.

Sigillis ſub hoc ſeculo vix uſi ſunt Reges Saxonici, Athelſtano tamen & Edgaro & Canuto ſua interdum (ſed incerto Cuſtode) attribuuntur: Edwardi vero Confeſſoris (ut ſuperiùs liqueat) in Cancellarii fuit diſpoſitione.

¶ *De Cancellario apud Anglo-Normannos.*

Ad Anglo-Normannos venio. Polydorus Italus, bene & male de gente noſtra viciſſim meritus, Guilliemum Conqueſtorem inſtituiſſe aſſerit *Scribarum collegium, qui diplomata ſcriberent, ejuſq; collegii magiſtrum vocaſſe Cancellarium, qui paulatim ſupremus effectus magiſtratus qualis hodie habetur.* Hæc cum ſupradictis perpendito. Verum autem eſt, Cancellarii dignitatem ſub ipſo ingreſſu Normannorum non ut poſtea claruiſſe. In hiſtoriis enim nulla ejus quòd ſciam mentio: & in Chartarum ſubſcriptionibus locum ſæpè inferionem tenet, (opinor) juxta gradum Eccleſiaſticæ ſuæ dignitatis, non iſtius muneris. Sic in Charta Henrici primi Manerium de Thorpe Eccleſiæ Norwicenſi conferentis, 1101. Rogerus Cancellarius Abbatibus omnibus (ut Epiſcopos taceam) poſthabitus, inter Capellanos ſubſignat: eâ autem claſſe primus ob honorem fortè Regiæ capellæ. Ita prorſus in Chartis Edouardi Confeſſoris Reynbaldus Cancellarius: præponuntur autem ubiq; ipſi Capellani, laicæ omni nobilitati. Sub Henrico 2. *conregnare* dicitur Thomas Cancellarius. Et ſub Ric. primo, Will. Longchamp Cancellarius Regni omnia ſolus adminiſtrat, non autem ex virtute muneris ſed ex gratia Regis adjunctiſq; aliis poteſtatibus: cum præterea & Angliæ eſſet Juſticiarius, Legatus Romani Pontificis Clementis tertii, & Vicarius inſuper Regis Hieroſolimas profecti. Quid igitur ex Cancellaria poteſtate geſſerit, quid ex aliis haud certum eſt, certiſſimum verò perfregiſſe eum inſolenti quodam turbine omnium limites, meritoq; igitur ejectum omnibus. Muneris ſpecimen ut ex Authoribus liqueat coætaneis, accipe.

Guil. Nubricenſ. Rer. Anglican. lib: 2. ca: 16.

ſcil. Auſtralis & occident.

Cancellarii dignitas eſt, ut ſecundus à Rege in Regno habeatur, ut altera parte ſigilli regii (quod & ad ejus pertinet cuſtodiam) propria ſignet mandata. Ut capella Regia in illius ſit diſpoſitione & cura. Ut vacantes Archiepiſcopatus, Epiſcopatus, Abbatias & Baronias, cadentes in manum Regis, ipſe ſuſcipiat & conſervet. Ut omnibus Regiis aſſit conſiliis, etiam non vocatus accedat. Ut omnia ſigilliferi clerici regii ſua manu ſignentur. Item, ut (ſuffragantibus ex Dei gratiæ vitæ meritis) non moriatur niſi Archiepiſcopus vel Epiſcopus ſi voluerit.* Adde quæ Gervaſio ſuggeſtus liber Scaccarii exhibet par. 1. cap. 5. *Cancellarius ſicut in Curia ſic ad Scaccarium magnus eſt: adeo ut ſine ipſius conſenſu vel conſilio, nihil magnum fiat vel fieri debeat. Verùm hoc habet officium dum reſidet ad Scaccarium. Ad ipſum pertinet cuſtodia ſigilli Regii quod eſt in Theſauro, ſed inde non recedit niſi cum præcepto * Juſticiæ, ab inferiore ad ſuperius Scaccarium, à Theſaurario vel Camerario defertur*

Locus hic mendoſus videtur.

* Id eſt, Capitalis Juſticiarii Angliæ.

fertur ad explenda ſolùm negotia Scaccarii. Quibus peractis in loculum mittitur, & loculus à Cancellario conſignatur, & ſic Theſaurario traditur cuſtodiendus. Item ad ipſum pertinet rotuli qui eſt de Cancellaria, cuſtodia, per ſuppoſitam perſonam: & ſicut viris magnis viſum eſt, de omni ſcriptura rotuli Cancellarius æquè tenetur ut Theſaurarius, excepto duntaxat de hoc quod ſcribitur in Theſauro receptum, &c.

¶ *De Cancellario recentiori, & de Cancellaria.*

Hodie non agit iſte Magiſtratus in Scaccario, ſed auguſtiùs multò in Cancellaria: ubi olim nec Prætorià fungebatur jurisdictione, nec Curiæ alicujus prærogativâ. Cancellariæ itaq; cùm meminerint ſub Henrico 2. * Niger lib. Scaccarii; ſub Henrico 3. Bractonus: non de Curia intelligendi ſunt, ſed de officina Brevium, & Chartarum Regiarum. Quo tamen ſenſu Curiam dixiſſe videtur Author Novarum narrationum, inquiens: *Curia Cancellariæ Regiæ, eſt Curia ordinaria pro Brevibus originalibus emanandis: ſed non pro Placitis communibus tenendis.* Porrò omnes Angliæ Curias civiles, accuratè numerat ævo Edouardi primi Brittonus; de hac tamen ne verbum ille, nec quod ſciam, alius quiſquam ante ævum Edouardi 3. vel eum circiter.

* Gervaſio Tilberienſi attributus.

Conſtat autem hodie Cancellaria tribus partibus, ſcil. è collegio Scribarum regiorum, è foro Juris communis, & è Prætorio boni & æqui. In primâ formantur diplomata, & Brevia (dicta Originalia, quòd his inchoantur lites.) In Secunda cognoſcitur de feodalibus quibuſdam Inquiſitionibus (quas Officia vocant) & de cauſis pluribus Statutorum vigore huc aſſcriptis: nec non quæ miniſtros Cancellariæ, eorumq; famulos reſpiciunt. In tertia decernuntur caſus anomali, & exorbitantes: lenitur Jus poſitivum ſæviens, & erigitur languidum. His omnibus ſolus præeſt Cancellarius: Collegio, nempe miniſter principalis: Foro, Judex canone circumſcriptus: Prætorio, arbiter honorarius, à Rege datus, & abſolutus. Miniſterium ejus antiquæ eſt originis: Poteſtas judiciaria ſeu forenſis, mediæ; Prætoria verò, recentioris. Dum in foro agit, Curiam celebrat quam Recordi vocant: ideoq; incedit formulis aliarum Curiarum Recordi: Latinè ſcribuntur acta omnia, membraneiſq; rotulis demandantur. Si hic errabitur, à dextris (ut ſuperius) ſtat tribunal Regium, erroris cenſor. In Prætorio nihil horum: Recordi enim Curia non habetur. Præpollet tamen ipſis Recordi Curiis, incertiſq; natum initiis, excrevit ſenſim ad inſignem magnitudinem. Non facile eſt digito monſtare quibus gradibus; conjecturam accipe.

Plowd. in Caſ. Com. Leiceſt. Brook. Tit. Jurisdiction nu. 53.

Omnis Regni juſticia ſolius Regis eſt, & à ſolo ipſo (ſi ſufficeret ad tantam molem) adminiſtranda. Illud autem cum impoſſibile ſit, in plurimas diſtributam portiones, miniſtris cogitur delegare: quos limitibus tamen circumſcripſit poſitivæ legis, ne pro arbitrio ſpatientur. Poſitiva verò lex in generalibus verſatur, ideoq; agit in caſus particulares, aliàs intentiùs, aliàs remiſſiùs: ex quo non juſticia & ἐπιείκεια, ſed injuria ſæpè fieret, ſi hærendum eſſet in ſummo Jure; oriuntur etiam indies cauſæ arduæ & difficultates, quæ nulla ejuſdem paginà continentur. In his igitur neceſſario recurrendum ad Regem, juſticiæ fontem, utique & vicarium ipſius Dei, qui in Judaica Repub. cauſas hujuſmodi ſuæ ſtitit cognitioni, Regibuſq; non ſolùm exemplum dedit iſtius juriſdictionis, ſed & prærogativam: riteq; & legitimè conſtitutis, mentem etiam è cœlis latiorem ad æthereas virtutes capeſcendas, quibus tanta judicia (Dei nempe) rectiùs inter homines adminiſtrent. Humanæ verò fragilitatis memores Principes Chriſtiani, omneque ferre punctum in exhibenda juſticia, decernendiſque litium difficultatibus cupientes, Curiam ſuam, id eſt, Proceres & Barones (quos Caſſiodorus vocat Senatum minorem) adhibuere in conſilium. Sanctè olim hoc per univerſam Europam obſervatum eſt: jurabantque ideo priſci noſtri Reges coram *omni Regno & Sacerdotio, Se judicium rectum in Regno facturos, & juſtitiam per conſilium Procerum Regni ſui tenturos.* Ingens exemplorum multitudo, quibus priſci illi Reges, cauſas ad Palatium ſuum allatas, non unius alicujus judicio, ſed communi Procerum conſilio definire. Feſſi autem tandem rei mole, coguntur (exemplo Moyſis) judiciorum lancem delegatis credere. Tunc erectis ſeorſum à Palatio tribunalibus, ſingula multis (quamvis ex canone judicaturis) nullum unico ſubſtituerunt Judici. Juſtitiam (uti veritatem) rati, tutiùs apud plures conſervari: neq; ideo vel in Curiis ipſis infimis & ruſticanis Monocritem perferebant qualemcunque. Cauſas verò exorbitantes quæ nulli conſtitutorum tribunalium ritè competerent, ad Palatium ceu oraculum Regni deferendas ſtatuunt: judicium Principis è conſilio procerum expectaturas. Eò pertinet quod Edouardus primus priſci tenax ritus, lege cavit, ut Cancellarium & Regii tribunalis Judices Aulæ ſuæ continuò famulantes haberet: hos nempe ut quid legitimum eſſet, pronunciarent, illum verò ut quid æquum & bonum, ſubmoneret: commixtoq; Rex incedens tramite, judicium ceu divinum ferret. Succedentes autem Reges (quibus ingens belli & ærumnarum tempeſtas, ſæpiuſq; tranſeundum erat mare) provinciam hanc Conclavi Procerum à conſiliis ſuis (quibus & ipſi ſemper intereſſe ſubintelliguntur) coacti ſunt relinquere. Præſertim Cancellario reliquorum Coryphæo, cum propter ſummam viri prudentiam, tum quòd à ſinu Regis eſſet, & in rebus gerendis verſatiſſimus.

Aulam.

Leges Edouardi Confeſſ. cd. 16.

Articuli ſuper Chartas cap. 5.

Quærendum tamen an ſub hoc ſeculo cauſas ſolus cognoverit; anno enim 11 Edouardi

P 2 3. de

3. de metis foreſtæ Windeſoriæ agens; adjunctos habuit Proceres quoſdam Regni in ipſa Cancellariæ Curia (ſic enim tunc reperio appellatam) conſidentes. Et Statuto anni 20. ejuſdem Regis, poteſtas animadvertendi in extortores, in litium alienarum altores, & in hujuſmodi plures delinquentes, non ei ſoli credita eſt ſed unà Theſaurario. Deinceps etiam anno ipſius 39. dum judicium in Aſſiſa novæ (quam vocant) diſſeiſinæ latum (fruſtra) decernit irritum, Theſaurario munitus eſt, & aliis à conſilio Regis. Utcunque verò ſe res habuerit (ſiquidem vel exutis ſociis, vel cedentibus) apud ipſum unicum remanſit tandem juriſdictio: Statutoq; an. 36 E. 3. ca. multa conferuntur ſolius ejus cognitioni. Increbreſcente itaq; hac poteſtate, aſcitiſq; & protractis in Cancellariam pluribus quàm juſtum videbatur, Populus ad eandem cohibendam in Parlamento an. 4. Henr. 4. legem rogat, non autem tulit; Sed benignè à Rege reſponſum eſt: *Mandaturum ſe id parciùs fieri quàm priùs ſolitum.* Simile quiddam agitatum ferunt in Parlamento an. 1. Hen. 6. ſcil. *Neminem ad Cancellarium provocaturum, cui duo Juſticiariorum Regis non ferrent teſtimonium haud ſubvenire legem terræ.*

Petitt. Parl.

Accidit autem ſub his temporibus, publica quædam neceſſitas Prætorium ſublevamen vehementer expetens: cùm propter dubias rerum atque Regni converſiones, nemo penè prædia ſua fiduciariis poſſeſſoribus non committeret. His verò fidem ſæpiſſimè fallentibus, ad Cancellarium undiq; concurritur, imploratque ejus ope remedium debitum exhibetur. Dilatari jam tum cœpit Cancellaria: auctaque in dies nova cauſarum acceſſione; quicquid fraudem, quicquid rigorem, quicquid fidem violatam aut malè ſanam ſaperet conſcientiam, ad Cancellarium provehitur, & (quod legum profeſſores maximè ringit) ſacra ipſa tribunalium judicia, hanc non effugêre poteſtatem. Non quòd ipſis vim inferre liceat, aut ulla occaſione irrita decernere (hoc enim verat lex antiqua poſitiva, vetant Statuta Regni) cum verò ex ſummo jure lata ſæpe deprehendantur, & ab æquitate deviare: Actorem cohibet ab executione ambienda, manetque ſic indeletum judicium, ſed inutile prorſus & velut enervatum.

Lib. De diverſite des Courtes.

Eximiam hanc prærogativam cautiùs libavit (immo reſpuit) priſcus quidam Cancellarius, ceu jugulo Legis patriæ minitantem: mordaciùs autem prænſerunt tenueruntq; ſucceſſores; atque inde olim rixæ, nuper lites. Scrutari demum igitur jubet Rex Jacobus monumenta Cancellariæ, compertoq; multis exemplis, Cancellarios ab initio Regis Henrici 7. hac uſos juriſdictione: privato ſuo ſigillo dat. 18 Julii 1616. eam confirmavit. Sic apud nos Cancellario ſubjiciuntur faſces Judicum: nempè ut apud Gallos ſub Franciſco I. ab Hiſpana captivitate redeunte. Quæ in ſummis itaque tribunalibus multi è legum canone decernunt Judices: ſolus (ſi res exegerit) cohibeat Cancellarius ex arbitrio. Nec aliter decretis tenetur ſuæ Curiæ vel ſui ipſius, quin elucente nova ratione, recognoſcat quæ voluerit, mutet & deleat, prout ſuæ videbitur prudentiæ. Cenſorem non agnoſcit præter Regem: nec lites ei tranſmittunt Judices, ſed invitis ipſis, ſæpè adimit. Convolant etiam ad Cancellariam hodiè qui volunt: aditus nemini prohibetur: neque hic ut in aliis Curiis nefaſtus dies, aut locus aliquis non Prætorius. Quid ergo, num ut apud Poetam,

Arreſtz notables des Courtes ſoveraines de France, lib. 4. Tit. 5. Arr. 2.

Scil. injungendo ne quis proſequatur.

Huic ego nec metas rerum nec tempora pono?

Minimè. Suis moventur legibus ipſi orbes Eccentrici, & ſunt hìc ſuæ leges, & longa recepta conſuetudine, & ex Regula (quam vocant) Cancellariæ, hodie obſervatæ. Grave etiam ſi videatur ut in aula unius pectoris, omnes omnium fortunæ, vario agitentur diſcrimine, fatum ſubeant & ſuccumbant: ſed ex more agnoſcimus aliarum Gentium: & laudabile igitur eſſe quòd apud nos ſolet illuſtriſſimus hic Magiſtratus, in cauſis arduis & difficilibus, aliorum tribunalium Judices ſibi aſciſcere; eorumque fretus adminiculo, audire, pronunciare, & decernere.

Habet & ordinarios quoſdam aſſeſſores, ſortis admodum inæqualis, ſed Cancellarios olim & ipſos dictos: numeroq; duodecim, ut duodenis illis ab Heraclio inſtitutis, & in inferiori Imperio uſitatis reſpondeant: Magiſtros Cancellariæ nunc appellatos. Aſſident verò non omnes ſimul, ſed taciti omnes, miniſterium præcipienti Cancellario exhibituri.

Fungebantur antiquè (ut diximus) Cancellariatus dignitate, viri tantùm Eccleſiaſtici & Epiſcopi, qui præterea curam gerebant Regiæ Capellæ, repoſitaq; illic monumenta (Rotulos & Recorda vocant) ſacrâ cuſtodiâ tuebantur. Hinc devenit, ut Eccleſiaſtica omnia ad Regem pertinentia, Cancellarius adminiſtraret, Eccleſias diſponeret, & Regio nomine Viſitatoris munus exequeretur. Non autem perpetuus olim fuit, ſed vel triennalis vel quadriennalis; ſæpè bimus, & annuus: pluresque interdum ſimul vicibus alternantes. Walterus de Grey (qui poſtea Archiepiſcopus Eboracenſis evaſit) anno 7. Regis Johannis *Dat Domino Regi* (loquor in verbis Reſcripti) *quinq; millia marcarum pro habenda Cancellaria Domini Regis, tota vita ſua, & pro habenda inde Charta Dom. Regis.* Pepigit autem Henricus 3. furentibus Baronibus, ut Cancellarius, Theſaurarius, Capitalis Juſticiarius, &c. de anno in annum eligerentur. Electionem verò ad Parlamentum ſpectare ex antiquo jure aſſeverabant tunc omnes Angliæ Magnates. Et Sigillum exigenti Regi (ut refert Mattheus Paris) tradere recuſavit Cancellarius Radulphus de Neville Epiſcopus Elienſis, dicens, *ſe nulla ratione hoc poſſe facere*

In dorſo rotuli finium hujus anni.

Mat. Weſtmin. An. Do. 1265. Lambard. in Archiran. Mat. Weſt. in An. 1260 Mat. Par. in An. Dom. 1236.

re cum illud communi Concilio Regni ſuſcepiſſet, &c. Ademit tamen Rex pluribuſq; ſucceſſivè tradidit cuſtodiendum, ſed Cancellarii nomine cum emolumentis Radulpho interea permanentibus, nam Cancellariam ei confirmaverat ipſe Rex an. Regni 13. *Tenendam toto tempore vitæ ſuæ.* Hæc in turbata Repub. & apud priſcos. Recentior electio penes ſolos Reges fuit, è quibus cum Henricus 8. curam ejuſdem Conſiliariis ſuis demandaſſet; Epiſcopos prætereundos cenſuerunt: ſed Edouardo 6. & Reginæ Mariæ aliter viſum eſt.

Per Chart. dat. 16. No.

Poſtulat hic locus ut de aliis miniſtris Cancellariæ, quidpiam diceremus, ſc. Magiſtro Rotulorum, & ſenis (quos vocant) Clericis: qui ex veteri ritu Clericorum Regiæ Capellæ, in cœlibatu vixerunt, donec contrahendi matrimonii facultatem, eis fecit Stat. An. 14. Henr. 8. ca. 8. Poſtulat etiam, ut de aliis Cancellariorum ſpeciebus nonnulla attexerem, ſed hæc pro tempore.

Archicancellarius. Vicecancellarius.

Occurrunt verò *Archicancellarius*, & *vicecancellarius*: hic Cancellario inferior; ille ſuperior, & dignitatis titulo notior quam muneris exercitio. In ſubſcriptione Chartæ *Caroli M.* dat. An. 773. *Amelbertus* Cancellarius ad vicem *Luperti* Archicancellarii recognovi. *Munſt.* Coſ. lib. 3. cap. 286. pag. 692.

Dici autem videntur *Archicancellarii* (qui & aliàs *Archicapellani*) ſub ævis Othonum Impp. Antiſtes Moguntinus, rebus Germaniæ præfectus; Colonienſis, Italiæ; Treverenſis, Galliæ: cum exuti paulatim Cancellariatus moleſtias, ut Eccleſis ſuis liberiùs vacarent, munus per vicarios (quos Cancellarios ſimpliciter nuncuparunt) exequerentur. In hoc ſonant Chartæ antiquæ Mindenſis Eccleſiæ, circiter An. Dom. milleſimum, & ſuperiùs confectæ, ubi ſic legitur: *VVintherus Cancellarius vice Bardonis Archicancellarii* (hoc privilegium) *recognovi.* Ita alia illic paſſim. Ab iſtorum etiam *Archicancellariorum* exemplo, appetiſſe ſibi videtur ejuſmodi titulum Thomas Bekettus Cancellarius Henrici ſecundi, cùm elatus in Archiepiſcopum Cantuariæ, Cancellariatus officium reſignavit: ſi locum Radulphi de Diceto (obſcurum & implicitum) rectè intelligam. Maximè enim rei Eccleſiæ conducere opinati ſunt ejuſdem Rectores, ut tanti muneris gubernaculum manu ſua quodammodo regeretur.

In lib. de vitâ ejus M. S.

Vicecancellarius autem apud majores noſtros dictus eſt, qui aliàs Cuſtos ſigilli, aliàs Cancellarii Locum-tenens nuncupatur. Sed & alia ſignificatione celebris eſt *Vicecancellarii* appellatio in Academiis noſtris, de quo infra in *vicecancellarius.*

Series Cancellariorum Angliæ; non dicam abſoluta, nam in hoc deſudent alii: ſed ut è Thinni, & M. S. quodam catalogo incerti Authoris contexuimus. Auctior verò in nonnullis, & emendatior. Cujus etiam ope Regiarum Chartarum quibus olim haud inſeruntur Data, ex adſcriptis Cancellariorum nominibus, antiquitatem deprehendas. Sed admonendus es titulum Cancellarii, *in ejuſmodi Chartis non ſemper jungi cum nomine: multoſq; hic infra* Cancellarios *dici, qui rectiùs fortè Cuſtodes ſigilli (aliàs Locumtenentes & Vicecancellarii) ſcriberentur.*

Cancellarii apud Anglo-Saxonicos.

Turketulus Cancellarius Edw. ſen. qui obiit 924.
VVolſinus Cancel. Regis Æthelſtani qui regnare cœpit An. Dom. 924.
Turketulus Canc. ejuſd. Æthelſtani.
Turketulus idem, Canc. Edmundi.
Turketulus idem, Canc. Edredi uſque An. 948.
Adulph. Canc. Edgari qui Reg. cœp. An. 959.
Alſius Canc. Æthelredi qui Reg. cœp. An. 975.
Leofric. Bathon. Canc. Edouar. Conf. An. 1045. [*Leofric* primus Epiſc. Exon. dicitur fuiſſe Canc. *Ed.* Conf. ſed non credit *Godwin.* in vitâ ejus pa. 455. Sed non erat Epiſc. *Bathon*, licèt tamen diceretur *Bathon.*]
VVulſinus Canc. ejuſd. Edouar. Conf. An. 1045.
Reiſenbaldus Canc. ejuſd. Edouar. An. 1066.
[*Reynbaldus* Regis Canc. An. 1066. *Swiergarus* & *Alfgeatus* notarii ad vicem *Reynbaldi* in 2 & 3 Chart. Ed. Conf. in Privileg. Sanctuarii *VVeſtm.* fol. 9. b. & fol. 14. a. b.]

VVilliel. ſen. Regn. cœpit 14 Oct. 1067.

Mauricius Canc. an. 1067.
Oſmundus Canc. an. 1067. poſt. Epiſ. Sarum.
Arfaſtus Canc. an. 1068. Ep. Thetford.
Oſmundus prædict. Canc. an. 1075.
Arfaſtus prædict. Canc. an. 1077.
Mauricius Canc. 4. Cal. Jan. 1077.
Hirmanus Canc. Ep. Wilton, Sharborn, Sarum.
VVill. Velſon Can. Ep. Thetford.
VVill. Giffard, Canc. poſt Epiſc. Winton.

VVill. Rufus cœpit 9. Sept. 1087.

VVill. Giffard Canc. 4. Reg. 1090. Sto. pa. 185.
Rob. Bluet, al. *Bloet* Canc. 1090. & 1092. tunc Ep. Linc.
Ranulphus Flambard Canc. Ep. *Durham* R. 12. Sto. V. Malm. & Godw.

Henricus 1. *cœpit* 1. *Aug.* 1100.

VVill. Giffard prædict.
1 Hen. 1. *Rogerus* Canc. an. 1101. poſt Epiſc. Sarum.
3 H. 1. *VValdricus* Canc. circa an. 1103.
VVill. Giffard iterum Cancellarius.
4 H. 1. *Herbertus* Canc. an. 1104.
7 H. 1. *Rogerus* Canc. an. 1107. tunc Ep. Sarum.
Galfridus Rufus Canc. fact. Ep. *Dunelm.* 33 H. 1. V. Hunting. pag. 385. & Hov. An. 1134.
16 H. 1. *Ranulphus*, al. *Arnulphus* Canc. 1116. & uſq; 1123. quo anno obiit, viz. 23 Hen. 1. Hunt. p. 382.
Richardus Capillanus Cuſt. Sigil. ſub Ranulph.
Reginaldus Canc. Prior Montis acuti.
Thomas Canc. ſic dict. in Chart. Eccle. Norw.
Rogerus Canc. Ep. Sar. prædict. ſub fine Hen. 1.

Stephanus cœpit 2. *Dec.* 1135. V. *Flor. VVig.* ibid. & *Malmesb.*

1 Steph. *Roger* Canc. an. 1136. & an. 1139. Alius *Rogerius* quoq; Saresb. Ep. fuit Canc. Flor. Wig. pa. 528.
Matildis Imp. dat & concedit *Alberico* de *Veer* Cancellariam ad opus *VVill.* de *Veer* fratris ſui: ex quo deliberata fuerit *VVillielmo* Cancellario fratre *Johannis* filii *Giſleberti*, qui eam modo habet. *Chart. Matildis Imp. Alberico de Ver de Comitatu Oxon.*
4 Steph. *Alexander* Canc. circa 1138. Quære.
4 Steph. *Philippus* Canc. circa 1139.
Steph. *Robertus* de *Gant* q. V. Vincen. in Catal. Nob. pa. 237.
Steph. *Reginaldus* Canc. Abbas Waldenſ.

Hen. 2. *cœpit* 36 *Octob.* 1154.

1 H. 2. *Tho. Beket* Canc. 1154. (M. P. ait 1155.) & uſq; 1162. tunc factus Archiep. Cant. reſignavit.
Johannes Canc.
Radulphus VVarnevill conſt. Canc. circa An. 1173. tunc Archidiac. Rothomag.
VValt. de Conſtanciis Canc. 11.. Tunc Archidiac. Oxon. poſt Ep. Lincoln. & Archiep. Rothomag.
16 H. 2. *Galefridus* Nothus Regis Canc. circa an. 1182. Ep. Linc. conſtit. 1181. *Rob.* de *Monte.*

Ricard. 1. *cœpit* 6. *Junii* 1189.

VVillielmus Lonchampe Conſtitut. Canc. an. 1189. & depoſitus an. 1191. Epiſc. Eli. Legatus Papæ Clementis, Capital. Juſticiar. & vicarius Regis in partib. auſtral. & occident. 1 Ric. 1. 3 Ric. 1.
Malus Catulus Vicecanc. 6 Ric. 1.
Euſtachius Canc. circ. 3. Idus Aug. 1196. tunc Elect. Elienſ. 9 Ric. 1.

Johannes cœpit 6. *Apr.* 1199.

Hubertus VValter & è converſo, Canc. 1199. tunc Archiep. Cant. 1 Joh.
Ric. de Moriſco Canc. tunc Archidiac. Northumb. 4 Joh.
Simo, al. *Hugo* Archidiac. Wellenſ.
Hugo de VVells Archid. Wellenſ. Canc. 1204. Idem videtur qui prædict. poſt Ep. Linc. 6 Joh.
VValterus de Gray conſt. Canc. poſt Archiep. Ebor. 7 Joh.
Rich. de Moriſ. præd. Canc. 15. Regis & uſque 17. 15 Joh. &c.

Henr. 3. *cœpit* 19. *Oct.* 1216.

Radul. de Nevilla poſt. Epiſc. Ciceſtr. conſtitut. Canç. à Parlam. an. 1226. & per Chartam Regis dat. 16. Nov. an. Reg. 13. confirmatus pro termino vitæ ſuæ. Anno verò Regni 22 ademit ei Rex ſigillum, traditque Galefredo de Templo & Jo. de Lexinton, Radulpho permanente Cancellario.
Hugo Epiſ. Ciſtrenſ. Canc. An. 1234. i. 18 & 19 H. 3. cui *Petrus* de Rivallis, &c. ſigillum ademit, &, ut videtur, fit deinceps Canc. ſic enim Chron. in catal. Theſ. & Godw. in Epiſc. Wint. teſtantur. Vid. M. P. p. 381. l. 12. & 391. l. 40. &c. Quære.
Hugo Pateſhull Canon S. Pauli Canc. dicitur: ſed quære. 23 H. 3.
Simo Norman Cuſ. Sigilli 1229. Exutus. 23 H. 3.
Ric. Groſſus, al. *Graſſe.* C. S. Reſignavit. 23 H. 3.
Jo. Lexinton 2. Cuſ. Sigil. 1242. 26 H. 3.
Ranul. Briton Canc. 1242. fortè tantùm C. Sigill. cum Radul. Nevill adhuc vixerit. 27 H. 3.
Silveſter de Everſeen conſt. C. Sig. 1246. 29 H. 3.
Jo. Manſel Cuſ. Sig. 1247. 31 H. 3.
Jo. de Lexinton 3. C. S. 1248. 32 H. 3.
Jo. Manſel iterum C. S. 1248. 32 H. 3.
Radul. de Diceto Canc. circa hoc tempus. H. 3.
VVill. de Kilkenny C. S. al. vicecanc. poſt Ep. Eli. 34 H. 3.
Hen. de VVingham Canc. uſq; 43 Reg. Ep. London. 39 H. 3.
[*H. de VVengham* factus eſt bajulus ſigilli Regis An. 1255. M. P. 873.]
VValt. Merton conſt. Canc. 1260. 44 H. 3.
Nic. de Eli con. Canc. à Baronib. exuto Walt. 44 H. 3.
VVal. Merton reſtitut. 1261. exuto Nichol. H. 3.

Jo. de

48 H. 3. *Jo. de Cheſhel* C.S. 1264. Archi-diac. Lond. & Theſaur.

49 H. 3. *Tho. de Cantelup* con. Can. 1265. poſt Ep. Heref.

50 H. 3. *VValt.* al. *VVill. Gifford* Can. 1266. Ep. Ba. & W.

51 H. 3. *Galf. Gifford* Can. 1267. Ep. Wigor.

53 H. 3. *Jo. de Cheſel* 2. Can. 1268.

55 H. 3. *Ric. de Midleton* conſt. Can. Juli. 1268.

56 H. 3. *Jo. de Kirbie* conſt. Cuſt. Sigil.

Edouardus I. cœpit 16. Nov. 1272.

1 E. 1. *VValt. Merton* 3. con. Can. 1273. Ep. Roceſt.

2 E. 1. *Rob. Burnel* con. Can. 1274. Ep. Bath. & Wel. Videtur hunc fuiſſe Cancellarium & Capitalem Juſticiarium banci Regii an. 14. Ew. 1. ex his quæ notavimus in Baronia. Tempore *Rob. Burnell* Cancellarii 3 Ed. 1. Cancellaria tenta fuit apud Leiceſtr.

In Eiren. Lambardi cap. 3. pa. 18. in Brevi. Datum per manum venerab. patris F. *Bathon.* & *VVellen.* Epiſc. Cancellarii noſtri apud Ceſtr. 2 die Sept. An. Regni noſtri (i. Ed. 1.) 5.

21 E. 1. *Jo. de Langton* con. Can. 1293. Ep. Ciceſtr.

30 Ed. 1 *Jo. Drokensford* con. C. S. 15. Aug. uſq; 29. Sept.

Ed. 1 *VVill. Greinfield* con. Can. 1302. poſt Archiep. Eb.

33 Ed. 1 *VVill. Hamelton* con. Can. 1305. Decan. Ebor.

35 Ed. 1 *Rad. de Baldoc* con. Can. an. 35. Reg. Ep. Lond.

Edouard. 2. cœpit 7 Jul. 1307.

1 E. 2. *Jo. Langton* 2. con. Can. 1307. uſq; 1310. Ep. Ciceſ.

E. 2. *Will. Melton* Archiep. Eborum & 2 alii CC. S. pro tempore.

3 E. 2. *VValt. Reinalds* con. Can. 6. Jul. 1310. Archiep. Cant.

8 Ed. 2. *Jo. de Sandal* con. Can. poſt Ep. Wint.

11 E. 2 *Jo. Hotham* con. Can. 1317. Ep. Eli.

13 E. 2 *Jo. Salmon* conſt. Canc. 1319. Ep. Nor.

15 E. 2. *VVill. Airemene* Cu. Si. 1319. poſt Epiſ. Nor.

17 E. 2 *Rob. Baldoc* con. Can. poſt Ep. Norwic.

20 E. 2 *VVill. Airemene* 2. con. C. S. Rob. incarcerato.

Edouard. 3. cœpit 25. Jan. 1326.

1 E. 3. *Jo. Hotham* 2. con. Can. 1326. tunc Ep. Eli.

2 E. 3. *Hen. Cliff* con. Can. 1318. tunc Cuſt. Rotulor.

2 E. 3. *Hen. de Burgh*, al. *Burghwas*, Can. poſt Ep. Lin.

4 E. 3. *Jo. Stratford* Can. Ep. Wint. & Archiep. Cant.

8 E. 3. *Ric. de Angervil*, al. *de Burie*, Can. Ep. Dunelm.

9 E. 3. *Jo. Stratford* 2. Can. Archiep. Cant.

Rob. Stratford con. Can. 24. Mar. poſt. Ep. 11 E. 3
Cice.

Ric. de Bintworth con. Can. in Jul. tunc Ep. 12 E. 3
Lond.

Jo. Stratford 3. Can. ſed brevi. E. 3

Rob. Stratford 2. con. Can. 1340. tunc Ep. 14 E. 3
Cice. An. 14 Rex Clericos movit & ſeculares fecit Cancellarium Theſaurar. &c. *VValſ.* pag. 150. Sic & an. 45. ejuſd. Parlamenti precib. *Walſ.* pa. 186.

Rob. de Bourchier con. Can. in Decemb. 14 E. 3
1340.

Rob. Perning con. Can. 1341. Fuit Serviens 15 E. 3
ad leg. Theſaurar. & Juſticiar. & ſedebat in banco Communium placitorum cum eſſet Cancellarius.

Rob. Saddington Miles con. Can. 1343. 17 E. 3

Jo. Offord, al. *Ufford*, con. Can. Decan. 19 E. 3
Linc.

Joh. Thorsbie con. Can. 1349. Epiſ. Wigor. 23 E. 3
Archiep. Ebor. & Card. Reſignavit in Nov. 1356.

VVill. Edington con. Can. in Nov. 1356. Ep. 30 E. 3
Wint. & Theſaurarius.

Simo Langham con. Can. in Feb. 1363. Abb. 37 E. 3
Weſtm. Ep. Eli, Archiep. Cant. & Theſaurarius.

VVill. Wikham con. Can. 1367. Ep. Winton. 41 E. 3

Rob. Thorpe Mil. con. Can. 1371. tunc Cap. 45 E. 3
Juſtic. banci Regii: & ſecedens in patriam Sigillum 4. Gardianis Cancellariæ commiſit.

Jo. Knivet Mil. con. Can. in Jul. Cap. Juſtic. 46 E. 3

Adam de Houghton con. Can. 1376. Ep. 50 E. 3
Meneven.

Ricardus 2. cœpit 21. Jun. 1377.

Ric. Scrope Mil. con. Can. in Octob. Dom. 2 Ric. 2
Bolton.

Simo Sudburi conſt. Can. Archiep. Cant. de- 3 R. 2
collatus per rebelles.

R. Ep. London (fortè *Rob. Braibroke*) 5 R. 2
Can.

Ric. Scrope 2. con. Can. in Nov. per Parla- 5 R. 2
men.

Rob. Braibroke con. Can. 20. Sept. Ep. Lon- 6 R. 2
don.

Mich. de la Pole con. Can. in Mar. poſt Com. 6 R. 2
Suf.

Tho. Arundel con. Can. Ep. Eli. poſt Ebor. & 10 R. 2
Cant.

VVill. VVikham prædict. 2. conſt. Can. 12 R. 2

Tho. Arundel 2. conſtit. Can. miſſus in Ex- 15 R. 2
ilium 20. Ric. 2.

Henricus 4. cœpit 19. Sept. 1399.

Jo. Scarle, al. *Serle*, Can. tunc Magiſ. Ro- 1 H. 4
tul.

Edw. Stafford con. Can. circ. Mar. 1400. H. 4
Ep. Ex.

Hen. Beauford conſt. Can. 1403. frat. Regis, 4 H. 4
Epiſc. Winton.

Tho. Langlie con. Can. 1405. tunc Ep. 6 H. 4
Durh.

Tho.

H. 4. *Tho. Arundel* 3. con. Can. tunc Archiep. Cant. Hic *Thom. fitz Alan* frater *Ric.* Comitis Arundel qui fuit in exilio cum Rege Hen. 4. fuit 3. Cancellarius.

11 H. 4. *Tho. Beauford* Mil. con. Can. frater Regis.

H. 4. *Jo. Wakering* C. S. per menſem vel circiter.

13 H, 4. *Thō. Arundel* 4. con. Can. 1412.

Henricus 5. *cœpit* 20. *Mart.* 1412.

1 H. 5. *Hen. Beauford* 2. conſt. Canc. tunc Epiſ. Winton. poſt Cardinal.

5 H. 5. *Tho. Langlie* 2. conſt. Can. 1417. tunc Epiſcopus Durham.

Henricus 6. *cœpit* 31. *Aug.* 1422.

2 H. 6. *Hen. Beauford* 3. conſt. Can. tunc Epiſ. Winton. poſt Cardinal.

4 H. 6. *Jo. Kempe* con. Can. tunc Epiſ. London.

10 H. 6. *Joh. Strafford* conſt. Can. in Febru. tunc Epiſ. Bath. & Well. poſt Archiepiſ. Cant.

Will. VVanflet juxta quoſd. Quære.

28 H. 6. *Jo. Kempe* 2. con. Can. 1450. Archiep. Cant. & Card.

32 H. 6. *Ric. Nevil* con. Can. à Parlam. Com. Saliſ.

33 H. 6. *Tho. Bourchier* con. Can. Ep. Eli. & Cant.

35 H. 6. *VVill. Paten, al. VVanflet*, Can. Ep. Winton.

38 H. 6. *Geor. Nevil* con. Can. tunc Ep. Exce. poſt Ebor.

Jo. Forteſcu Juſticiarius Banci Regii exulante Hen. 6. in Scotiâ videtur ejus conſtitui Cancellarius eoq; uſus titulo; ſed nulla de eo mentio in Rott. patentibus. Quidam verò contendunt eum non fuiſſe Cancellarium Regis, ſed filii ejus primogeniti: Contrarium vero manifeſtè patet lib. ſuo de LL. Ang. in Introductione, ubi ſic de ſe ait; *Quidam Miles grandævus &c.*

Edouard. 4. *cœpit* 4. *Mar.* 1460.

1 E. 4. *Geor. Nevil* adhuc Can. an. 7. Reg. exuitur.

7 E. 4. *Rob. Kirkham* C. S. in Jul. Mag. Rotulor.

7 E. 4. *Rob. Stillington* con. Can.

13 E. 4. *Hen. Bourchier* con. Can. & mox exutus Com. Eſ.

13 E. 4. *Laur. Booth* con. Can. circa Aug. Ep. Durham poſt Ebor.

14 E. 4. *Tho. Scot*, al. *Rotheram*, con. Can. poſt Archiep. Eb. Hic *Thom. Scot* tranſiit mare in Franciam cum Rege & in abſentiâ eorum *Joh. Alcot* fit Cancellarius uſq; *Thomæ Scotti* reditum.

E. 4. *Jo. Alcot* con. Can. abſente Rege, Epiſ. Roceſ.

20 E. 4. *Tho. Scot* 2. Can. circa an. 20. Reg. Hic mortuo Rege Ed. 4. ſigillum tradidit Reginæ matri, de qua receptum Jo. Ruſſello datur, vivente adhuc Ed. 5.

Richardus 3. *cœpit* 21. *Jun.* 1483.

Jo. Ruſſel con. Can. in Jun. tunc Ep. Linc. 1 R. 3.

Thom. Barrow Cuſt. Sig. circa 3. Reg. Ma. Rot. 3 R. 3.

Henricus 7. *cœpit* 22 *Aug.* 1485.

Thō. Scot Archiep. Ebor. 3. con. Can. & mox exutus. 1 H. 7.

Io. Alcot conſt. Can. 1485. tunc Epiſ. Wigorn. 1 H. 7.

Io. Moorton con. Can. 1485. tunc Ep. Eli. 1 H. 7.

VVill. Warham conſt. Can. tunc Ep. Lond. poſt Cant. H. 7.

Henricus 8. *cœpit* 22. *April.* 1509.

VVill. VVarham adhuc Can. penè uſq; an. 8. Reg. 1 H. 8.

Tho. VVoolſie con. Can. circ. Apr. an. 8 Reg. ad terminum vitæ ſuæ, poſt Archiep. Ebor. Cardinal. 8 H. 8.

Tho. Moor Mil. con. Can. 1529. tunc Can. Ducat. 21 H. 8.

Tho. Audlie con. C. S. 4 Jun. & mox Can. Fuit Serviens ad Leg. & Attor. Ducat. Lanc. poſt Baro. 24 H. 8.

Tho. VVriotheſlie con. Can. ſub initio Maii, tunc Baro & Mil. Garterii, poſt Com. Southampt. 36 H. 8.

Edouardus 6. *cœpit* 28. *Ian.* 1546.

VVill. Paulet Cuſt. Sig. à 7. Mar. uſq; 23. Oct. prox. Poſt Marchio Wint. &c. 1 E. 6.

Ric. Rich conſt. Can. circ. 23. Oct. 1547. Baro. 1 E. 6.

Tho. Goodric con. Can. 20. Dec. 1551. tunc Epiſ. Eli. 5 E. 6.

Maria cœpit 6. *Iul.* 1553.

Nic. Hare Mil. C. Sig. per 14 dies, Mag. Rotulor. 1 M.

Steph. Gardiner con. Can. in Aug. 1553. Epiſ. Winton. Hic Caleſiam legatus Sigillum penes Will. Paulet Marchionem reliquit, obiit 19. Nov. 1555. 1 M.

Nic. Heath con. Can. 1. Jan. tunc Ep. Roc. mox Archiep. Ebor. 3 M.

Elizab. cœpit 17. *Nov.* 1558.

Nic. Bacon Mil. con. Cuſ. Sig. 22 Dec. Tunc Attornatus Cur. Ward. In beneficium prudentiſſimi iſtius Conſiliarii lege declaratum eſt (an. 5. *Eliz.* ca. 18.) authoritatem Cuſtodis magni Sigilli, & Cancellarii eandem eſſe. Obiit hoc functus munere 20. Feb. 1578. *Eliz.* 21. 1 E.

Tho. Bromlie con. Can. 25. Apr. tunc Solicit. Reg. 21 E.

Chriſ.

29 E. *Chriſ. Hatton* Mil. con. Can. 29 Apr. 1587. tunc Vicecamer. Reg.

Jo. Puckering con. C. Sig. 4 Jun. 1592.

35 E. *Tho. Egerton* con Cuſt. Sig. 6 Mai. 1596.

38 E. primò Sollicit. dein Magiſt. Rotul.

Jacobus cœpit 24. *Mar.* 1603.

1 Ja. *Tho. Egerton* adhuc C. S. conſtitut. eſt Canc. poſt vicecom. Braklie.

14 Ja. *Fran. Bacon* Mil. fil. prædict. Nicolai, Cuſt. Sigil. efficitur 7. Mar. 1616. vivente tum adhuc Cancellario : ſed poſtridiè mortuo, Cancellarii etiam titulo inſignitus eſt 4 Jan. ſequenti : & ad exornandum priſcæ urbis Britanicæ memoriam , Baro à Verulamio deinceps conſtitutus.

¶ ***Camellus.***] Septum curiæ, barra. *Theod. Gaza Chryſoſtom.* interpr. de incomprehenſ. Dei nat. *Homil.* 5. Tom. 5. pa. 113. *Ut itaq; tempore inſtante, quo judex prodire, & pro tribunali ſedere ſolitus eſt: cuſtodes carceris homines quos in vinculis tenent, omnes carcere educunt, & pro Cancello ſeptiſq; fori collocant, ſquallentes, ſordentes, coma è xpletos nimia, &c.*

¶ ***Cancellus.***] Necchamo, pinnæ in ſummitate turrium & murorum, aliter *karneus* quod vide. Item, pars Eccleſiæ cancellis à navi diſtincta, de quo ſuprà in *Cancellarius* mox ab exordio.

¶ ***Caneva.***] Lib. feudôr. Tit. In quibus reb. poſ. eſſe feud. ſcil. -- *in his quæ inter immobilia connumerantur, veluti cùm feudum de camera , ſeu de caneva datur.* Et Tit. de notis feudor. ſæpè ---- *de camera ſeu caneva.*

¶ ***Caniſelli.***] Tradit. Fuldenſ. lib. 2. Trad. 38. *Dividentur lectaria, ſive villoſi, ſive manutergia, ſive caniſelli , ſive cujuſcunq; ſunt veſtimenta, linea vel lanea.*

¶ ***Canicleus, Caniclinus,*** κανικλεῖον.] Palatium alterum Conſtantinopoli , arce & monaſterio inſigne, à cujus præfecturâ (apud Authores Orientales omnium honoratiſſimâ, & qua Codinus ſocerum donat Imperatoris) *Caniclinus* dicitur.

Caniclinum Cancellario aſſimulat Radevicus de Geſtis Fred. I. lib. 1. ca. ult. -- *Unus de ſervis palatii, Caniclinus videlicet , quem nos Cancellarium dicere poſſumus, principi ſuo* (Manueli) *fraudem molitus eſt.* Tyrius autem *Logothetem,* qui Cancellarium veriùs exprimit , à *Caniclino* videtur diſtinguere. De Bel. Sacr. lib. 22. cap. 6.-- *inſuper Logothetes, qui Caniclini utebatur officio, & alii quidam magnates.* Editur, *qui Canaclini* , ſed bene ſic corrigit Meurſius : Guntherumq; non omnino prævaricatum oſtendit , de *Camerario* intelligentem, Ligurin. lib. 8.

—— *tempore ſervus eodem*
Argolici Regis (Græci cognominis uſu ,
Hoc Caniclinus erat, nobis Camerarius idem
Eſſe poteſt.)

Sic Narſes apud Paul. Diac. Longobard. lib. 2. cap. 3. & alios , *Chartularius* dicitur : Cedreno, κουβικουλάριος, & à vetere Scholiaſte Juliani Patricii Conſtit. 15. Tit. 60. *Cubicularii* interpretantur *Chartularii.*

¶ *De canibus veterum.*

¶ *Canis.*] Occurrunt apud priſcobarbaros multiplicia canum nomina ex diverſo genere enata.

Acceptoricius, qui prædam acceptori, i. accipitri, venatur & miniſtrat. Baiwar. LL. Tit. 19. §. 6. *hapichhunt.* Vide *Acceptor.*

Argutarius, canis leporarius , ſic enim L. Salic. Tit. 6. §. 2. *Si quis -- veltrem leporarium qui & argutarius dicitur, furatus fuerit vel occiderit,* DC. *den. qui faciunt ſol. xv. culpab. judic. &c.* Leporarii autem duo genera, unum *levipes*, quod ex viſu prædam appetit arripitq; , **A Grey-hound** , Ovidio *canis* Gallicus ; ſed propriè magis Britannicus: Alterum *ſegnipes*, quod odoratu eminùs ſubſequens, laſſam tandem comprehendit. De hoc Gratius,

Qui ciat occultos & ſignis arguat hoſtes.

De illo Homerus, κύνας ἀργούς , i. *canes celeres*, & à celeritate etiam *arguta hirundo*, et Argo navis appellata.

Canis Berſarius, & *Beverarius.* Vide *Biber.*

Canis Bibarhunt, qui bebros, i. fibres venatur. Vide *Bibarhunt.*

Canis Bibracco. Idem.

Canis Braccho. Vide *Bracco.*

Canis Cuſtos curtis ; id eſt, *ædium, domus, villæ, fundi, pecoris, ovilis,* &c. Item *Paſtoralis, porcaritius, urſaritius* : qui lupum mordet, qui vaccam & taurum prendit , qui urſos & bubalos perſequitur; hi omnes in antiquis legibus.

Canis curſalis, qui curſu præſtat. L. Alm. Tit. 82. §. 1. *Si quis Seuſium primum curſalem,* i. *qui primus currit, &c.*

Canis doctus. Mox infra in *Segutius.*

Canis ductor, qui ligamine præcedens, ſequentes ducit ad latronem. L. Alm. Tit. 82. §. 2. *Qui illum ductorem qui hominem ſequentem ducit , quem Laitihunt dicunt, furaverit, xii s. componat.* Et Baiwar. Tit. 19. l. 1. *canem ſeucem, quem Leithihunt vocant, &c.*

Canis expeditatus, & inexpeditatus. Vide *Expeditare.*

Canis Hoffwart, al. *Houawart*. Germ. *Curtis* ſive aulæ cuſtos, ὀικοφύλαξ. Vide *Houawart*.

Canis jugum tranſpaſſans. L. Alam. Tit. 82. §. final. *Si canem qui curtem defendit, aliquis occiderit -- juret ut per invidiam non feciſſet, niſi ſe ad defendendum, & donet alium qui jugum tranſpaſſare poſſit.* Nonne *parem*, ceu conjugalem, qui aptè ſortiatur in eodem jugo, i. copula?

Canis Laitihunt, al. *Leithihunt*. Germ. à ducendo. Jam ſupra in *Canis Ductor*.

Canis Maſtivus. Noſtras; *moloſſus*. Aſſiſa foreſtæ *Hen*. II. Art. 6. *Item Rex præcipit quod expeditatio Maſtivorum fiat, ubicunq; feræ ſuæ pacem habent, vel habere conſueverunt.* Sic in Aſſiſ. Foreſt. Ed. 1. Artic. 9. *Si quis maſtivus inventus fuerit ſuper aliquam feram, &c.*

Canis Odoriſequus. Vide paulò inferiùs *Canis veltris*.

Canis Petrunculus, al. *Petronius*. Addit. 1. ad LL. Burg. cap. 10. *Si quis canem veltraum, aut ſegutium, vel petrunculum præſumpſerit involare, jubemus ut convictus coram omni populo poſteriora ejus oſculetur.* Gratius in Cynogetico,

—— at te leve ſi qua
Tanget opus, pavidaſq; juvat compellere dorcas,
Aut verſuta ſequi leporis veſtigia parvi,
Petronios ſic fama canes, volucreſq; Sicambros,
Et pictum macula veltrahum delige falſa.
Idem —— *quæ Petroniis bene gloria conſta.*

Hiſpani quoq; (inquit Lindenbr.) inde videntur habere ſuum *Perro*. Id autem eſt canis, *Perrillo* catulus.

Canis Segutius, ſeuſis, ſeuſius, ſeucis, ſucis. Gloſſ. *Suſes magni canes*. L. Baiwar. Tit. 19. §. 1. *Qui canem ſeucem quem Leithihunt vocant, furaverit, vi. ſol. componat.* §. 2. *Qui ſeucem doctum, quem triphunt vocant, iii. ſol. Qui ſeucem, qui in ligamine veſtigium tenet quem Spurihunt dicunt, vi. ſol. componat.* Supra *Seuſius curſalis*, & *Segutius*. Dicti videntur hi omnes à ſequendo, unde & Scotorum legibus *Sequax*, de quo mox infra.

Canis Spurihunt. A Germ. **Spuren**, *indagare*, **hunt**, *canis*.

Canis Traſſans, i. veſtigium proſequens ſeu inveſtigans: à Gall. *Tracer*. Reg. Majeſt. Scot. lib. 4. cap. 32. *Nullus perturbet aut impediat canem tranſſantem, aut homines traſſantes cum ipſo ad ſequendum latrones, aut ad capiendum malefactores.* Vulgari Scotico **ane** **ſleuthound**.

Canes Triphunt. Supra *Segutius*.

Canis veltris, veltrahus, veltrhus: A German. **Welter**. Gall. *Vaultre, vaultroy*, & *vaultroit*. Ital. *veltro*. Canis Gallicus ſeu leporarius: propriè odoriſequus, nam Gloſſ. Latino-Theotiſc. apud Lindenb. *veltra* **winde**. Transfertur autem ad alias ſpecies. L. Baiwar. Tit. 19. §. 5. *De canibus veltricibus, qui unum occiderit qui leporem non proſequitur, ſed ſua velocitate comprehendit, cum ſimili & 3. ſol. componat.* L. Salic. Tit. 6. *Qui veltrem porcarium ſeu veltrem leporarium, qui & argutarius dicitur, furatus fuerit, &c.* Ad hæc ſic Lindedb. Clemens Scotus, ſive potiùs incert. S. Galli monachus in vita Caroli M. lib. 1. pa. 378. *Aſſumpſit duos caniculos in manu ſua, quos Gallica lingua veltres nuncupant, qui agilitate ſua vulpes & cæteras minores beſtiolas facillimè capientes, quacaras etiam & alia volatilia, aſcenſu celeriore ſæpe fallerent.* Julius Firmicus lib. 5. cap. 8. *vertagum* vocat, Gra- *Vertagus.* tius (ut hîc ſuprà) *veltrahum*. Hincmar. *veltrarium*. Notæ vett. Tyronis Tit. de animalibus, *veltagram*. Hæc ille. *Veltagra.*

Hinc in Aula Caroli M. *veltrarii* dicti ſunt *Veltrarii.* qui *veltres* cuſtodiebant. Ut ſupra in *Berſarius*.

Canis veſtigabilis. Plurimo nomine hic ſupra innotuit. *Argutarius*, ab arguendo. *Ductor* & *Leithunt*, à ducendo. *Segutius, Seucis, Sequax, &c.* à ſequendo. *Odoriſequus*, ab odorando. *Veltris*, à ventilando. *Spurhunt*, ab indagando. *Traſſans*, & hîc *veſtigabilis*, à veſtigando, quòd veſtigia prodit. Reg. Majeſt. Scot. lib. 4. cap. 33. *Si quis cum cane fugace* (al. ſequace & ſagace) *vel veſtigabili, veſtigium latronis aut animalis furati perſequatur, non liceat ei intrare terras alicujus Domini ſine illius Domini licentia.*

¶ *Inter Canem & lupum*.] Hoc eſt, ſub crepuſculo, cùm lupus à cane non ſit cognoſcibilis. Placita coram Rege Eboraci in craſt. Paſchæ An. 31. Edouardi 1. Rot. 16. Derb. in appello de morte viri ſui, proſequuto per Marger. quæ fuit uxor Jo. fil. Ric. de Benteley, verſ. Ric. fil. Nic. Flerond, & Will. filium ejus. Tali die *infra horam veſpertinarum, inter canem & lupum, venerunt & interfecerunt dictum Johannem.* Item alias. Brito Armoricanus Philippid. lib. 3.

Poſtea vix ſummos auroraru beſcere montes
Fecerat, & valles nondum primordia lucis
Attigerant, interq; canem diſtare lupumq;
Nullus adhuc poterat aliquo diſcernere viſu.

¶ *Cantaredus*.] Vide mox *Cantredus*.

¶ *Cantaria*.] Ædes ſacra: ideo inſtituta, & dotata prædiis, ut Miſſa ibidem cantaretur pro anima fundatoris, & propinquorum ejus.

¶ *Cantellum*.] Velut *quantillum*: id quod ſupra menſuram additum eſt. *Corollarium*. Statut. de piſtorib. cap. 9. *Nullum genus bladi vendatur per cumulum ſeu cantellum, præter avenam, braſium, & farinam.*

¶ *Cantredus* & *Cantaredus*.] Ruris portio centum continens villas. *Hundredus, Centuria*. A Britannicis *cant*, i. centum, *tre*, urbs,

urbs, villa. Codex M. S. priſcus, *Hundredus ſive Cantred, continet centum villas*. At Giraldus Cambrenſ. in Itiner. Camb. lib. 2. cap. 7. *Habet* (inquit) *inſula Monæ treſcentas quadraginta tres villas, & pro tribus Cantredis reputatur*. Subjungit tamen: *Dicitur Cantredus, compoſito vocabulo tam Britanica quàm Hibernica lingua, tanta terræ portio, quanta* 100. *villas continere ſolet*. Vetuſtus codex M. S. hic legit, *compoſito nomine Britannica ſeu Wallica lingua, &c.* Sed reperitur vox de agro Hibernico dicta. Girald. Expugn. Hiber. lib. 2. cap. 15. *Mandatum quoq; Domini Anglorum Regis, ſuper Ophelaniæ Cantaredo Stephanidæ reſtituendo, auro delinitus effectui non mancipavit.* Walſingham in capitul. pacis Principi Wall. conceſ. Anno 1278. *Quod terra 4. Cantredorum, ſine omni contradictione Regi & hæredibus ſuis -- remaneret.* Et inferiùs: *De omni Cantredo -- jurabant.* Videtur Cambro-Britannos hanc pagorum diviſionem, non à ſuis Majoribus, ſed ab Aluredo & Saxonibus accepiſſe. Vide *Hundredus*.

¶ *Canutus.*] Sax. cnuꞇ & cnouꞇ, *canus*. Ekkehard Jun. in Caſib. S. Galli. cap. 16. *O maturitatem veſtram, & penè omnibus vobis ſparſam canitiem: Abbatem veſtrum inter tot canutos, qui ſibi poſſit ſubrogari, inveniri non potuiſſe.*

In Gloſſ. quibuſdam, pro *calvo* ponitur, Gal. *Chaun*.

¶ *Capa* & *Cappa.*] Veſtis, cùm ad capitis tegumen, tùm ad corporis, multiplex. A *Cape* & *Cappe* vernaculis plurimum Gentium: aliàs *capitium, pileum, cucullum ſignificantibus*: aliàs indumentum corporis exterius, ceu pallium, mantellum, & hujuſmodi. Hinc *cappare* & *cappatus*: & Græcobarb. κάπα & κάππα. Balbus in Cathol. *Capa, ornamentum capitis*: Gloſſ. aliæ, *pileus*. Synod. Aquiſgran. An. Dom. 817. & Ludovici Addit. 1. ad Capit. cap. 13. *Proſternens ſe* (monachus) *illius* (i. Prioris) *pedibus, cum cappa ſi habuerit, veniam petat.* **Cap of maintenance**, miſſa à Papâ *Julio* Regi *Hen.* 8. ſolenniter recepta 19. Maii 1514. R. 6. *Stow.* ibid. pa. 831.

Inter indumenta corporis, ejuſmodi eſt quod manicis carens, caputium habet, à collo in humeros rejectum. Sed nec conſtans hac formâ, nec ſexui proprium: Romanæ verò Eccleſiæ multò notior quàm nobis. Synod. Lingon. An. 1404. apud Bochel. lib. 5. Tit. 19. cap. 26. *Abbates induti albis, ſtola, manipulo, & deſuper cappa ſerica, cum baculis paſtoralibus.* Synod. Carnot. An. 1526. ibid. lib. 6. Tit. 10. cap. 6. -- *confratriarum baculos deferre per vicos & publicè ſolent laici & mulieres cappis Eccleſiaſticis induti, quod ſummopere judecens eſt.*

Cappa clauſa. Conſtitut. Othonis, Tit. de habitu Clericorum. *In menſura decenti habeant veſtes, & capis clauſis utantur in ſacris ordinibus conſtituti: maximè in Eccleſia, & coram Prælatis.* Similiter in concil. Oxon. ſub Stephano Archiepiſ. Cantuar. Et Odo in Stat. Synod. in cap. 5. -- *niſi in ſuperlicio & cappa clauſa.*

Capa Coralis, qua in choro utuntur, a **Cope**. Vide quæ è Mat. Par. ſupra de hoc notavimus in *Aurifriſia*.

Capa manicata. Decrett. Gregor. lib. 3. Tit. 1. cap. 15. *Cappas manicatas ad divinum officium intra Eccleſiam non gerant.*

Capa etiam uſi ſunt, ad electum jam Papam inſigniendum. Leo Marſican. Caſmenſ. lib. 3. cap. 65. de Victore 3. electionem renuente -- *capam quidem rubeam induit: alba verò induere eum nequaquam potuerunt.* Num hîc *capa* id quod Radevico mantum: ex quo & *immantare*? Dicant qui norunt.

Capa pro veſte fœminea: unde Heſychius καππάτια, γυναικεία, ἱμάτια. Italis *capa* & *cappa*: pallium & velamen (cujuſmodi utuntur Venetianæ) à capite demiſſum. *Cyclas*. Mat. Par. in Ric. 1. videtur de *mantello* dixiſſe, in ridicula fabella de Willielmo Epiſ. Elienſi Cancellario Angliæ, *qui tunica viridi fœminea indutus, capam habens ejuſdem coloris, peplum in capite muliebre portans, pannum lineum quaſi ad vendendum gerens, ad mare deſcendit, &c.*

Capa pro ſcrinio ad conſervandas reliquias. De hoc mox in vocab. *Capella*.

Capula. Capedulum.

A *Capa* verò pro indumento, veniunt diminutiva *capula*, & *capedulum*. Ekkehardus Jun. Caſ. S. Galli. cap. 5. *Cum ei grafium coævulorum quidam furatus ſit, per neſcio quam ſub capula incuriam, ſibimet ipſi manum transfixerit.*

A *capa* pro ſcrinio vel ciſta, *capella*: & *capa* ipſum à *capſa*, ſ. ejecto.

¶ *Capella, Capellanus.*] Fieri videntur *capa* & *capella* (etiam duplici *p.* conſcripta) à Ciceroniano *capſa*, & Pliniano *capſella*; ſ. (ut Gallis ſolet) eliminato. Significant autem omnia *ciſtam, ciſtulam, ſcrinium*, & hujuſmodi.

Capella pro ciſta, ſcrinio ſeu repoſitorio quo aſſervantur Martyrum reliquiæ: aliàs *capa, cappa, capſa, capella*, & *capſella* nuncupata. Evodius de miraculis S. Stephani lib. 1. *Capella argentea, in qua erat reliquiarum portio.* Marcul. lib. 1. formul. 38. *Super capellam Domini Martini, ubi reliqua ſacramenta percurrunt, debent jurare.* Hoc idem L. Alaman. Tit. 6. §. final. *capſa* dicitur: *Conjuratores manus ſuas ſupra capſam ponant.* Et Append. ad Greg. Turonen. cap. 97. —— *ſuper vacuas capſas ſacramenta falſa dederint.*

Hinc *Capella* pro ædiculo in quo tutantur reliquiæ, & perinde pro quovis ſacello, & oratorio: ſicuti & *Capellani* primò dicti ſunt, *Capellani.* qui *capellam reliquiarum* curabant, deinde qui ſacellum ubi eadem ſiſtebatur: & tandem omnes qui à ſacris miniſtrabant, clerici nempe & ſacerdotes. Walafridus Strabo (qui floruit An. 700.) ca. ult. de exordiis & incrementis rerum Eccleſiaſt. *Dicti autem ſunt primitus cap-*

Quidam hic intelligunt *Cappam S. Martini* pro cucullo ejus.

pellani à cappa S. Martini, quam Reges Francorum ob adjutorium victoriæ in prœliis ſolebant ſecum habere: quam ferentes, & cuſtodientes cum cæteris ſanctorum reliquiis, clerici capellani cœperunt vocari. Idem Honorius in ſermone de S. Martino: ſed lucidiùs Durandus in Rationale, lib. 2. cap. 10. *Antiquitus Reges Franciæ ad bella procedentes, capam S. Martini ſecum portabant, quæ ſub quodam tentorio ſervabatur: quod ab ipſa capa dictum eſt capella, & clerici in quorum cuſtodia ipſa capella erat, inde capellani dicebantur: & conſequenter ab illis ad cunctos ſacerdotes nomen illud in quibuſdam regionibus eſt transfuſum.* Adjungit autem: *Sunt etiam qui dicunt, quod antiquitus in expeditionibus, in tentorio fiebant domunculæ de pellibus caprarum ſupertectæ, in quibus Miſſæ celebrantur, & inde capellæ nomen tractum eſt, &c.* Hoc verò commentum mihi videtur, cùm vocabulum *capella* ſeu *capellanus*, nuſquam deprehenderim aut ævo B. Martini (qui ut Gotfr. Viterbienſ. teſtatur, emigravit temporibus Honorii & Arcadii, i. An. circiter 400) aut in ſubſequenti.

In Caſſ. S. Gall. cap. 1.

Capſam autem à *capella* diſtinguere videtur Ekkehardus Ju. (qui obiit An. 996.) & ejuſdem ſeculi nonnulli alii, hanc pro ſacra ædicula, illam pro ſcrinio reliquiarum ponentes, cujus & formam tradit Ekkehardus. *Erat munus illud capſa ſolidè aurea, gemmis regaliter inclyta, reliquiis ſummis referta, in formam capellæ creata -- Superſcriptio ejus eſt;*

Verſus Solomonis qui obiit An. 918.

En crucis atq; piæ cum ſanctis capſa Mariæ,
Hanc Carolus ſummam delegit habere capellam.

Capella Regia: non à ſacris tantum locus fuit, ſed etiam *Graphiarium, ſecretarium, chartophylacium*, & *archivum*, quo mandata & reſponſa regia, Chartæ, Epiſtolæ, Brevia, à Capellanis regiis condebantur, ſcribebantur, & emittebantur; reſcripta & monumenta Regni, ſacrâ quaſi cuſtodiâ conſervabantur. Ex hoc munere Capellani ipſi, aliàs Scribæ & Notarii, aliàs Secretarii, tandem Cancellarii (hoc eſt ſcriptores) ut in eo vocabulo oſtendimus, dicti ſunt: eorumq; primarius *Archicapellanus* & *Scribarum Princeps* appellatus eſt. *Ekkehardus Ju. Caſ. S. Gal.* cap. 11. *Aſſumptus eſt interea in aulam* Ottonum *patris & filii* ( ) Ekkehardus, *ut Capellæ ſemper immanens, doctrinæ adoleſcentis Regis, nec non & ſummis dexter eſſet conſiliis.* Quibus adde ex cap. 16. Ekkehardus *autem notularum peritiſſimus, pene omnia hæc (quæ colloquio regio acciderant) eiſdem notavit in tabulâ verbis.* Nocherus Balbus, *an* Warnaerus (*ut ait* Goldaſt.) *de Geſt.* Caroli M. lib. 1. cap. 4. *De pauperibus ſupradictis quendam optimum dictatorem & ſcriptorem, in Capellam ſuam aſſumpſit.*

Capellæ & *Capellani* appellatione, continebantur etiam aliquando Cancellaria, & Cancellarius, quùm individua tunc eſſent illa munera. Monachus Sagallenſ. (ſeu Notkerus Balbulus, ſeu Wernherus) de Geſt. Caroli M. lib. 1. cap. 4. *De pauperibus prædictis quendam optimum dictatorem & ſcriptorem in capellam ſuam aſſumpſit.* Sic Cancellarius Othonis Imp. *Capellani* nomine cenſetur apud Ekkehardum Jun. Caſſ. S. Gal. ca. 11. *Aſſumptus eſt interea in Aulam Ottonum patris & filii, &c. ut capellæ ſemper immanens -- ſummis dexter eſſet conſiliis.* Et ca. 16. *Ekkehardus autem notularum peritiſſimus, penè omnia hæc eiſdem notavit in tabula verbis.* Sic Einhardus Caroli M. Imp. Cancellarius, vocatur *Archicapellanus* in Chronico Swartzahenſi. Et in ſubſcriptionibus antiquorum Privilegiorum Mindenſis Eccleſiæ, *Archicapellanus* paſſim venit pro *Archicancellarius*, in hunc modum: *A. Cancellarius, ad vicem B. Archicapellani recognovit*: quod & alibi expreſſiùs legitur, *ad vicem B. Archicancellarii recognovit.* Vide ſupra in *Cancellarius.* Veſtigium rei apud nos hodie manet: præcipua enim Cancellariæ ſtatio, ſcil. archivum ipſum quo diplomata, & Regni monumenta (rotulos vocant) cuſtodiuntur, in *capella* habetur, quæ à munere *Capella rotulorum* appellata eſt. *Archicapellanus*

Capellanos verò nos hodie propriè vocamus, qui ſolùm magnatibus ſunt à ſacris: Utpote privatis eorum *capellis* (quas in ædibus ſuis habere opinantur) aſſcriptos.

¶ ***Capellare***, & frequentius ***Capulare.***] *Incidere, frangere, radere.* Ab exoleto Gal. *ſcapeler*, atq; hoc à Latino *ſcalpere*. LL. Longob. lib. 1. Tit. 19. cap. 26. *Si quis ſtallariam alterius capellaverit: componat ei cujus ſtallaria fuerit ſol. 6.* L. Burgund. Addit. 1. Tit. 5. §. 1. *Quicunq; ingenuus mulieri ingenuæ crines in curte ſua præſumpſerit capulare, jubemus ut 30 ſol. mulieri ipſi ſolvat, &c.* quod in prox. §. exponitur de *crine inciſo.* Crebrò in Antiqq. LL. ut apud Lindenbrogium videas: *Capulare ſepem, Capulare caudam, Capulare veſtes, Capulare linguam,* & *Capulare naſum*: quod etiam apud Hincmarum Remenſ. reperitur in lib. contra Hincmar. Laudunenſ. *Delatori*, inquit, *aut lingua capuletur, aut convicto caput amputetur.*

Hinc *Capulatio* & *Capilatura.* Formull. ſolen. 119. —— *violenter ſuper ipſum evaginato gladio venit, unde livores vel capulaturæ atq; colaphi manifeſtè apparent.* Mox infra: *et ſuper ipſum livores & capulationes miſit.*

¶ ***Capicerius Eccleſiæ.***] Anonymus, de geſt. Epiſcopp. Turon. p. 97. Vide *Primicerius.*

¶ *De priſcis quibuſdam ritibus circa capillos.*

¶ *Capilli, Capillati.*] Multa apud Gothos & boreales populos, in capillis ceremonia, viz.

In capillis eſſe : dictum intelligo pro *in virginitate eſſe.* Longob. lib. 2. Tit. 14. l. 20. *Si quis Longobardus ſe vivente filias ſuas nuptui tradiderit, & alias poſt mortem, in capillo, in caſa reliquerit, &c.* Item, l. 24. *Si contigerit unam ex eiſdem ſororibus mori, tunc & quæ in capillo remanſerint, & quæ ad maritum ambulaverint, in omnem portionem ſororis ſuæ defunctæ (quamvis puella mortua fuerit) ſuccedant.* Pluries in eo Titulo. Nuptæ ex antiquo more tegebant caput, virgines nudum præbebant, demiſſis interdum à tergo crinibus. Virg. Æneid. 1.

Virginis os habitumq; gerens & virginis arma,
Spartanæ -- dederatq; comam diffundere ventis.

Ritu antiquiſſimo hodie utuntur multis locis nubentes : præſertim filiæ Principum.

Feudiſtis tamen aliud non videtur ſonare, *eſſe in capillis,* quam in *domo patris permanere* : ideoq; trahunt nonnunquam ad ipſas nuptas. Tit. de alien. feudi pater. §. Quæ fuit pri. ca. ben. am. *Rurſus ſi Dominæ vel Domini filiæ, aut nurui, vel ſorori adhuc in domo manenti, quæ in capillo dicitur, ſe immiſcuerit, feudo quo ſe indignum monſtravit, carere debet.*

Capillum ſuſcipere : adoptionis ſymbolum. Paul. Diacon. de geſt. Longob. lib. 6. ca. 53. *Circa hæc tempora Carolus Princeps Francorum, Pipinum ſuum filium ad Luidprandum direxit, ut ejus (juxta morem) capillum ſuſciperet. Qui ejus cæſariem incidens ei pater effectus eſt, multiſq; eum ditatum Regiis muneribus, genitori remiſit.* Hoc idem, ſic Amoinus de Geſt. Francorum, lib. 4. cap. 57. *Pepigerat autem fœdus, præfatus Princeps, cum Luithprando Longobardorum Rege : eiq; filium ſuum Pipinum miſit, ut more fidelium Chriſtianorum, ejus capillum primus attonderet. Quod ille gratiſſimè complens, &c.* Huc ſpectat quod *Benedictus* 2. Papa circa An. Dom. 684. cum Clero & exercitu ſuſcepit mallones capillorum Domini *Juſtiniani* & *Heraclii*, filiorum clementiſſimi Principis &c. ut refert Bibliothecarius in ejus vitâ. Item quod refert Leo Marſic. in Chro. Caſni. lib. 1. cap. 49. *Hermefridum* (quendam circa An. Dom. 884.) *ſeipſum obtuliſſe per capillos capitis ſui, Præpoſito ejuſdem Eccleſiæ, cum omni ſubſtantia ſua.*

Capillum ſeu *comam detondere*, etiam uſi ſunt Reges Galliæ in abnegationem filii, ut indicat Greg. Turon. Hiſt. lib. 6. cap. 24. ubi præterea refert fuiſſe in more : *Regum iſtorum filios, crinium flagellis per terga demiſſis erudiri.* Longobardi item conſpiratores tondebant in notam infamiæ : ut LL. ſuar. lib. 1. Tit. 17. l. 11. ut & aliæ Gentes alios malefactores. Servis autem manumiſſionem notabat : nam pileus libertatis calvo capiti imponendus. Gothofr.

Vide non diſſimile lib. 11. cap. 94.

Saxones apud Greg. Turon. Hiſt. lib. 5. cap. 15. & Paul. Diac. de geſt. Longob. lib. 3. cap. 7. *Devoverunt ſe neq; barbam neq; capillos inciſuros, niſi de hoſtibus Suavis ulciſcerentur.* Mos Germanis antiquus, ut de ipſis Tacitus. -- *crinem barbamq; ſubmittere, nec niſi hoſte cæſo exuere votivum obligatumq; virtuti oris habitum.* Hinc illud quod hiſtoriæ produnt de Majoribus noſtris, raſos appparuiſſe inſtar Sacerdotum.

Capillati. Pars Gothorum inferior, nam ſuperior *Pileati* dicta fuit : hæc à ſacris, illa à Repub. Jornandes de reb. Getic. cap. 11. *Elegit namq. ex eis* (Diceneus ex Gothis) *tunc nobiliſſimos prudentiores viros, quos Theologiam inſtruens, numina quædam & ſacella venerari ſuaſit, fecitq; ſacerdotes, nomen illis Pileatorum contradens, ut reor, quia opertis capitibus tiaris, quos pileos alio nomine nuncupamus, litabant : reliquam verò gentem Capillatos dicere juſſit ; quod nomen Gothi pro magno ſuſcipientes, adhuc hodie ſuis cantionibus reminiſcuntur.* Petrus Patric. in Eclog. Legation. Δεκέβαλος πρὸς Τραϊανὸν πρέσβεις ἔπεμψε Πιλοφόρους, οὗτοι γὰρ εἰσι παρ᾽ αὐτοῖς οἱ τιμιώτεροι, πρότερον γὰρ κομήτας ἔπεμπεν, εὐτελεστέρους δοκοῦντας παρ᾽ αὐτοῖς εἶναι, id eſt, *Decebalus* (Rex Dacorum) *Legatos ad Traianum miſit Pileatos* dictos : *hi enim apud illos ſunt honoratiores. Prius namq; Capillatos miſerat, qui apud eos viliores æſtimati ſunt.* Caſſiod. lib. 4. form. 49. *Univerſis provincialibus & capillatis defenſoribus, & curialibus Suaviæ conſiſtentibus, Theodorus Rex.*

¶ *Capita.*] Pro integris corporibus, tam hominum quàm brutorum : ſatis notum. Infra ſub Caput.

¶ *Capitagium.*] i. *Capitales letæ.*

Lancaſter. Leta ibidem Anno Regni Regis *Edwardi* filii Regis *Edwardi*, ſecundo.

De *Capitagio* ne vocentur per Capita, dant xiii s. iv. d.

Lancaſter. Anno Regni Regis *Edwardi* tertii xxxvii.

De totâ villatâ de communi fine, ne vocentur per Capita, xiii s. iv d.

¶ *Capitolitium.*] Tributum quod ſingulis capitibus imponitur. Vide *Fodrum.*

¶ *Capital, Capitale, Captale*; *Capitalia.*] Bona quæcunq; mobilia, & immobilia. Propriè tamen ea bonorum pars, quæ in animalibus conſiſtit, à quorum capitibus, res ip-

ſæ aliàs *capita*, aliàs *capitalia* dicta ſunt: per ſyncopen *captalia*, & *catalia*, unde *Catalla.* forenſe noſtrum vocabulum *catalla*, Angl. **Chattels**. Primi regionum incolæ, quibus rarior eſſet auri & pretioſioris ſupellectilis uſus, opes ex animalium copia dijudicabant. Hinc & Græcis κεφάλαιον, unde illud Tribuni Act. Apoſt. 22. 28. ἐγὼ πολλοῦ κεφαλαίου τὴν πολιτείαν ταύτην ἐκτησάμην. *Ego multo capitali, civilitatem iſtam conſecutus ſum.* Fragment. LL. Æthelſtani, *Inprimis reddant de meo proprio decimas Deo, tam in viventi capitali quàm in mortuis fructibus terræ.* Hoc in alio codice M. S. eſt, *in vivente captali*, LL. *Capitale Dominicum.* Hen. 1. cap. 14. *Dominica capitalia celata, pro furto habeantur.* Et cap. 64. -- *juxta pretium capitalis & wytæ.* LL. Inæ M. S. ca. 58. *Captale.* *Si Ceorl aliquod captale furetur.* *Capitale* & *Captale* pro pecunia, vel precio rei. L. Salic. Tit. 10. De eo qui animal aut caballum in meſſe inventum, læſerit: *Si confeſſus fuerit, capitale in locum reſtituat: ipſe verò debile quod percuſſit, recipiat.* Et Tit. 11. §. 6. *Si quis puerum aut puellam de miniſterio dominorum furaverit ... den. qui faciunt ſol. 25. in capitale reſtituat.* L. Æthelſtani, cap. 15. *De ſervo qui reus ſit in ordalio, reddatur captale ſimpliciter.*

Captale, pro pignore. LL. Inæ M. S. ca. 63. *Quando aliquis homo fuerit accuſatus, & ad captale pertrahitur, &c.* Pluries.

Capitale & dilatura. Sæpè in antiqq. LL. pro valore rei ablatæ, & mulctâ delatori conſtituta.

¶ *Capitaneus.*] Propriè, qui prædia vel dignitatem in capite tenuit, hoc eſt, ab ipſo Rege. *Baro Regis*, vel *Regni*. Plebi enim terras olim non dividebant Reges, ſed vel pagos integros, vel amplas ruris portiones Capitaneis conferebant: qui acceptas itidem ſuis diſpartiebantur clientibus. Sic ut Capitaneus, valvaſor, & miles, idem aliquando eſſet quod in Jure noſtro, **Lord**, **meſne**, & **tenant**.

Inconſtantes autem hæ appellationes, ut è ſubjunctis pateat. Lib. feudor. Barat. Rubric. 2. De his qui feud. dar. & recip. poſſ. Sect. Ex Tit. *Quis dicat. Dux.* 8. *Qui à Principe, vel poteſtate aliqua, vel plebis parte, per feudum fuerit inveſtitus, is Capitaneus appellatur, qui propriè valvaſor magnus olim dicebatur.* Et Sect. 9. Ex §. 1. Tit. de feudis. *Marchio autem & Comes, qui propriè Regni vel Regis Capitanei dicuntur, ſimiliter feudum dare poſſunt: Sunt enim & alii qui feuda ab iſtis accipiunt, qui propriè Regis valvaſores dicuntur.* *Valvaſores.* *Sed hodie Capitanei appellantur, qui & ipſi feuda dare poſſunt. Ipſi verò qui ab ipſis feuda accipiunt* *Valvaſini.* *valvaſini, id eſt, minores valvaſores dicuntur.* Item Sect. 10. *Princeps Capitaneos ſuos inveſtit,* Ex §. 1. de natu. feud. ex §. 1. quib. mod. feud. amit. *id eſt, Marchiones, & Comites, & ipſos qui propriè Capitanei appellantur*: hoc eſt, Barones Regni, ſeu Barones majores, ut ſupra notavi in Diatrib. de Baronib. Baronum igitur loco ponuntur *Capitanei*, in ſanctionibus Frider. 1. apud Radevic. lib. 2. cap. 7. Magnatum claſſes ſic referentem: *Duces, Marchiones, Comites, Capitanei, vavaſſores, &c. jurejurando diſtringantur.*

Capitaneos etiam aliàs dividebant (ut Barones) in *majores* & *minores*. Lib. feud. in dicta 10. Sect. *Valvaſores majores & minores hodie vocantur Capitanei, licet impropriè dicuntur minores.* *Majores* autem ſunt, ipſi *Regni Capitanei.*

Capitanei deniq; appellantur qui cœtui præſunt tanquam caput, tùm in re Militari (Curopalatâ κεφαλάδες) tum in Civili, & Eccleſiaſtica: unde Lyra in Mat. 17. 27. *Quia jam Petrum fecerat Capitaneum ſuper alios Apoſtolos.*

¶ ***Capitare.***] Vox agrimenſorum. Finem (ceu caput) extendere, adigere, aburtare, quod vide ſupra. Rentale de *Wy* in grandi lib. Cuſtum. de *Bello*, fol. 241. *tenent 8 acras juxta* Goreſwall capitant' *ad prædictam VVallam verſus* **North-eaſt**, *& terras* Willielmi Septvanz *militis* **South-eaſt**, *& debent inde de redditu per annum* xv d. Legendum vel **North-weſt** vel **South-weſt**. Ita centies & ſupra.

¶ ***Capitula, Capitulare, Capitularium, Capitulum, Capitulus.***] *Capitula* dicuntur legum canones, q. conſtitutorum capita, i. ſummas continentia. Synod. Confluent. An. 806. -- *ſicut Eccleſiaſticæ, & Chriſtianæ leges, atq; progenitorum capitula continent.* Paſſim ſub hoc ſeculo & ſeqq.

Capitulare. Decretum, ordinatio, Legiſlatorum conventus, capitulorum congeries. Dicta Synod. Confluentin. §. *Similiter -- & ſicut in capitularibus noſtrorum progenitorum continetur.* In exord. Conſtitutt. Caroli M. *Anno fœlicitur 11. regni noſt. Karoli glorioſiſſ. Regis, in Menſe Maii factum Capitulare*, &c. Alibi poſt. *Item Capitulare quod factum eſt in Aquis palatio publico Anno xx.* Quivis liber *capitula*, i. leges continens.

Capitularium dixit Greg. Turon. lib. 9. cap. 30. pro codice tributi deſcriptiones continente. -- *Capitularium in quo tributa continebantur incendio tradidit.*

Capitulum. Idem quod *Capitulare*. Non ſolùm enim legis canonem (ut ſuprà) denotat, ſed etiam conventum *Capitum*, *i.* Primariorum Regni, Eccleſiæ, ſeu Collegii alicujus, ipſumq; locum ubi convenitur. LL. Edouar. Confeſſ. cap. 3. *Ad dedicationes, ad Synodos, ad Capitula venientibus, -- ſit ſumma pax.* Plura vide apud Canoniſtas & Lindewodum noſt. in Provinc. lib. 1. Tit. De Conſtitut. verb. *Capitul. rural.* *Capitulus.* Adject. *Capitalis.* *Capitulus.* Prædict. Synod. Confluen. -- *pro aliquo capitulo, & publico crimine.*

¶ *Cappa.*] Vide *Capa.*

¶ *Capriola.*] In clameo *Henrici de Perci* infra manerium ſuum de *Semar*, de habendo Wodewardum ſuum portantem arcum & ſagittas in boſcis ſuis, & fugare ibidem et

capere

capere *Capriolas*, pro voluntate ſuâ, apparet quod *Capriola* dicitur beſtia de Warennâ, & non de Foreſtâ, & quod fugat alias feras de Foreſtâ. *Placita coram Rege apud VVeſtm. Term. Hill.* 13. *E.* 3 *Rot.* 106. *Ebor.*

¶ *Capſus* & *Capſum.*] LL. Longob. lib. 1. Tit. 7. d. 9. *Si quis alium intra capſum plagaverit, componat eo ſol. xx.* Tit. 8. l. 14. *plagam infra capſum fecerit, &c. aut cum ſagitta, aut cum quibuſlibet armis.* Iterum l. 20. *intra capſum plagaverit.* Lindenbrogius in variis lectionib. loco primo *caſum* legit è M. S. & in Gloſſ. *caſſum* ſcribit, inducitq; ex L. Wiſogot. lib. 1. Tit. 4. cap. 3. *Qui caſſos alteri fregerit*, &c. quod in legib. vernaculis Hiſpan. *pierna* reddi notat, i. *crus* vel *tibia.* Sed caveri de tibia nominatim video in Longob. LL. Annon igitur *capſum* pectus hic ſignificat, quod cum inſtar capſæ vitalia contineat, nos Anglicè **the cheſt**, i. *ciſtam* ſeu *capſam* appellamus?

Pro *corpore Eccleſiæ.* Greg. Turon. Hiſt. lib. 2. cap. 14. Et Anonymus de geſtt. Epiſcopp. Turon. pag. 87. *Hæc baſilica habet in longum pedes* 160. *in lato,* 60. *habet in alto uſq; ad cameram pedes* 45. *feneſtras in altario* 32. *in capſo* 20. *columnas* 41. *in toto ædificio feneſtras* 52. *columnas* 120. *hoſtia* 8. *tria in altario, quinq; in capſo.*

¶ *Captura.*] Circuitus, definitam agri portionem continens: Trad. Fuldenſib. frequens. Lib. 1. Tra. 98. *Quicquid ille mihi hæreditarii jure proprietatis reliquit in illa captura quæ circa fluvium Elmaha jacet, &c. infra terminum villæ quæ dicitur Knizicha, &c. cum omnibus adjacentiis ſuis, i. Areolis, campis, ſylvis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumq; decurſibus, & quicquid in eadem captura ad meam proprietatem &c pertinere dignoſcitur.* Idem Tra. 100. Et Trad. 132. *Decem capturas cum omnibus adjacentiis, &c.* Trad. 148. *Unam capturam quæ vocatur Lihtolfes, cum Dominicali aliiſq; ædificiis, areis, campis,* &c. Lib. 2. Trad. 50. *Tradidimus in elemoſinam ad S. Bonifacium capturam hanc quæ de villa Berghohe capta eſt, & hæc ſunt nomina locorum quibus illa per gyrum determinatur*, viz. *&c.* Trad. 134.

Comprehenſio. *Capturam unam in ſilva Bon. comprehenſa.* Aliàs dici videtur *comprehenſio.* Trad. 203. -- *comprehenſionem ſilvæ, quam injuſtè comprehendit,* -- *reddidit.* Sic lib. 1. Trad. 165 *Tradimus in elemoſinam noſtram in marca Baringenſium unius comprehenſionis, uterq; partem ſuam.*

Captura etiam dici videtur pro loco in fluminibus coartato, capiendorum piſcium gratiâ: aliàs *Wera.* Sic in Chart. *Edgari* Regis citatâ inferius, in verbo *Gronna.*

¶ *Capulare.*] Vide *Capellare.*

¶ *Captale.*] Vide *Capitale.*

¶ *Caput.*] Pro Rege, unde *tenere in capite,* eſt tenere de Rege, omnium terrarum capite. Sic in Conſtitutt. Sicul. lib. 1. Tit. 44. —— *qui à nobis feuda in capite tenent.*

Caput terræ etiam dicitur ſuperior dominus feodi, infra Regem, *Capitaneus.* Lib. Rameſ. Sect. 279. Concordia de diviſis de Cranfield & Craule quod factum eſt *juſſione Henrici Regis Angliæ, & juſſione Davidis Regis Scotiæ, qui caput eſt iſtius terræ poſt Regem Angliæ.* Hinc illuſtris olim Heros Wil. Marſhal ſic in Charta loquitur, *Niſi forte forinſeca tenementa tenuerit de me capite.* Vide *Capitaneus.*

Caput optimum, pro optimo jumento.

Caput jejunii, dies *Mercurii* quam nos **Aſhwedneſday** vocamus: Sic in modo imponendi pœnitentiam ſub *Edgaro* R. An. 967. ca. 3.

Eſſe in Capite, idem eſt quod præfectus, capitalis, primarius. *Iſod. Orig.* lib. 9. ca. 3. Quinquagenarii dicti qui ſunt in Capite 50 militum.

In Capite tenere; licèt non à Rege, nobilitatis olim indicium fuit, *Matt. Par.* in An. 1250. *Rex memoratus* (Hen. 3.) *cuidam militi tenenti in Capite de Eccleſiâ* S. Albani, *nec tamen attavis nobilibus, vel militibus procreato &c. VVarennam conceſſit.*

¶ *Carabus.*] *Linter, navicula.* Græ, καράβιον. Flo. Wigorn. in An. 892. *Occultè de Hibernia fugerunt, carabumq; qui ex duobus tantùm coriis & dimidio factus erat, intraverunt, mirumque in modum ſine velo & armamentis, poſt* 7. *dies in Cornubia applicuerunt.*

¶ *Carale.*] Vide *Carrale.*

¶ *Caramuſſalus.*] Genus navigii Turcici, cujus meminit *Hieren.* Comes *Alexandrinus* in bello *Melitenſi* An. 1565. *Erant* (inquit in claſſe *Pialis Baſſæ*) *triremes munitiſſimæ* 130. *Mahonæ* 8. *tria navigia, quæ vulgo appellant* Caramuſſallos: *minora ſunt autem onerariis navibus, & figura prope ovali, prora acutioreque fruentibus.*

¶ *Caraxare, Caraxatura.*] Vide per *Cha.*

¶ *Carcamuſa.*] Belli machina ad proſternenda mœnia: *Aries.* Gall. *Carcamouſſe.* Abbo in obſid. Lutet. lib. 1.

Sub lucem revehunt crates ſua ad oppida furtim.
Arrietes carcamuſas vulgo reſonatos
Dimiſere duos, pallos vetuit removere, &c.

¶ *Carcannum.*] A Sax. carcanne. r. in n. (ut ſæpè) mutato. *Carcer, ergaſtulum.* Legg. Canuti M. S. cap. 62. *Si quis amicis deſtitutus, vel alienigena ad tantum laborem veniat, ad plagium non habeat in prima tihla, i. accuſatione, ponatur in carcanno, & ibi ſuſtineatur uſq; ad Dei judicium veniat*, Hinc fortè Carcano oppido nomen apud Italos Longobardicos, genus à Saxonibus deducentes. Vide *Hengen.*

¶ *De Cardinalium nomine, origine, & dignitate.*

¶ *Cardinalis, Cardinarius, Cardinatus, Cardinare, & Incardinare,* Item *Cardo.*]

Cardinalia pro juriſdictione Cardinalis, ut Clerici de Cardinalia S. Marcelli, & cæterarum multarum. Radein. lib. 2. Cap. 67. pa. 548.

Cardinales dicuntur inter officiales Theodoſii, Magiſtri quidam militum, Præfectus prætorio Aſianæ diœceſis, Præfectuſq; Africæ, quòd hi cæteris illuſtriores eſſent. Et in Caſſiodor. lib. 7. formul. 31. occurrit: Urbis Romæ *Princeps Cardinalis*.

Cardines autem vocant Aſtrologi, non tantùm cœli angulos primarios, ſed & loca illa è quibus per menſes ſingulos pluviæ petuntur indicia; *duodecim lunæ cardines* aliàs *pluviæ* nuncupant.

lib. 10. c. 20. *Cardo* etiam apud Vitruvium legitur pro impage & compage: *Cardinalis*, & *cardina-*
lib. 4. c. 6. *tus*, pro impacto, affixo, annexo. Sic *Capreoli*
lib. 10. c. 35. *cardinibus alius in alium concluſi. Scapi cardinalis. Tignum cardinatum.*

In Eccleſia item perantiquæ ſunt hæ voces, quas tamen apud Hieronymum haud reperio: licèt ipſum ſtatuant recentiores *Presbyterum Cardinalem*, biretaq; & veſte coccineis inſigniant. Non autem ideo dicti *Cardinales* (ut Authores paſſim aſſerunt, hodiernam intuiti dignitatem) quòd præcipui tunc olim eſſent, & à rerum cardine: ſed quòd certæ alicui Eccleſiæ quam *titulum* vocabant & *cardinem*, impacti eſſent & annexi. Poſtquam enim Evariſtus Pontifex Romanus, circiter An. Dom. 112. Eccleſias Presbyteris diviſiſſet: & Fabianus Annum circiter 240. urbem totam in 14. regiones diſtribuiſſet, iiſdem 7. conſtituens Diaconos (ſcil. binis quibuſlibet regionibus, Diaconum unum) cœpere tunc Presbyteri iſti & Diaconi, *Cardinales* appellari, eò quod quocunq; locorum agerent ſpatiarenturvè, deſignatæ Eccleſiæ tanquam cardini inhærendum eſſet: Nec diſſimili ſenſu in vita Fabiani apud Damaſum, ipſi iidem Diaconi à prædi-
Diaconi regionarii. ctis regionibus *Diaconi regionarii* appellantur.

Cardinem verò pro Eccleſia & parochia dici, apparet ex Capitul. Carol. ab Anſegiſo collect. lib. 1. can. 139. *Diaconus in cardine*
Sic Hincmar. epiſt. 7. ca. 22. Et transfertur hic canon in leges Hen. 1. ca. 6. *conſtitutus in urbe Roma, niſi 37. teſtibus non damnabitur.* Quod à Synodo Romana ſub Sylveſtro 1. An. Dom. circiter 330. deſumptum, ſic illic legitur. *Presbyter cardinalis niſi 44. teſtibus non damnabitur: Diaconus cardinarius conſtitutus urbis Romæ, niſi 26. damnabitur.* Quos igitur *Sacerdotes Cardinales* vocat Leo, Decret. Greg. lib. 1. Tit. 24. cap. 2. atq; Archipresbyteri curæ ſupponit: Gloſſ. ibidem *Principales* exponit, ſed in margine adjuncta nota: *Sacerdotes* (inquit) *Cardinales hoc loco, non urbis tantùm Romæ, ſed aliarum etiam civitatum primos ſacerdotes interpretamur, quibus tituli, hoc eſt, parochiæ committebantur.*

Joſephus Vicecomes, Ambroſiani Collegii Doct. de antiq. Baptiſmi ritibus lib. 1. cap. 29. in fine citat *Beroldum* in Ceremon. M. S. de Sabb. ſanct. ubi inquit: Statim Archiepiſcopus vadit ad alteram partem fontium, id eſt, ad orientem, & duo *Cardinales*, id eſt, *minor presbyter, & minor Diaconus* intrant fontes &c. Ibi in magine, *Canonici Ordinarii olim Cardinales appellabantur.*

Duarenus verò locum illum Leonis de iis tantùm interpretatur qui in *majori Eccleſia quam cathedralem dicimus, rem divinam ſimul* *De ſac. eccl. miniſt. lib. 1. cap. 13.*
cum Epiſcopo ſuo faciunt; acſi *Cardinem* pro Eccleſia cathedrali intelligerèt.

Cardinalis autem & *Cardinarius* hic dicta videntur, pro Sacerdote ſeu Presbytero fixo in aliqua Eccleſia (non tranſeunte) qualem hodie beneficiatum dicimus & inductum. In eandem etiam ſententiam extat in nonnullis exemplaribus. Canon is Concilii Neocæſarienſis ſub Marcello prædeceſſore Sylveſtri circit. An. Dom. celebrati. *Ut in eodem loco nec futuris temporibus baptiſter a conſtituantur, nec Presbyter conſtituatur Cardinalis: ſed ſi ibi Miſſas facere maluerit, ab Epiſcopo noverit Presbyterum poſtulandum.*

Cardinalis, cardinatus, cardinalem conſtitui, cardinari, & *incardinari*, dixit Gregorius Mag. de eo qui ad miniſterium unius Eccleſiæ ordinatus, ad aliam deinceps tranſlatus eſt: vel ut inquit Gloſſographus, *canonicam tran-* *Diſtinct. 71. cap. 5.*
ſlationem ſignificaturus. Greg. Regiſt. lib. 5. Epiſt. 11. *Fraternitatem tuam à nobis petiiſſe recolimus, ut Gratianum Eccleſiæ Benafranæ Diaconum tuæ concederemus Eccleſiæ cardinandum, &c. Idcirco ſcriptis tibi præſentibus, eum neceſſario duximus concedendum habituro licentiam, Diaconum illum (noſtra interveniente authoritate) Eccleſiæ tuæ, Deo propitio, conſtituere cardinalem.* Prohibuit autem 6 canon *Gloſſ. ibid.*
Concilii Chalcedonenſis, *ut nullo modo daretur alicui locus in Eccleſia, niſi ſimul ad eum locum ordinaretur.* His igitur ſeculis haud contrà factum eſt, niſi capta ab hoſtibus civitate, aut graviſſima urgente neceſſitudine: qua etiam ceſſante, ad priorem Eccleſiam revertendum erat. Greg. Regiſt. lib. 2. Epiſt. 25. *Propterea te Johannem ab hoſtibus captivitate Luſitaniæ civitatis Epiſcopum noſtrum in Squilatina Eccleſia cardinalem duximus neceſſe conſtituere ſacerdotem, &c. Ita tamen ut ſi civitatem illam hoſtibus liberam effici: & Domino protegente, ad primum ſtatum contigerit revocari, in eam in qua & prius ordinatus es Eccleſiam revertaris. Sin autem prædicta civitas continua captivitatis calamitate premitur, in hac, in qua à nobis incardinatus es, Eccleſia debeas permanere.* Occurrunt pluries in hunc ſenſum iſtæ dictiones apud Gregorium, ſcil. Regiſt. lib. 2. Epiſt. 2, 13, 14. lib. 3. Epiſt. 14. &c.

Re-

Recentiùs etiam apud Hincmarum Archiepiſ. Remenſ. in Flodoardi lib. 3. capp. 21. & 29. lib. 4. cap. 6.

Incardinare. Sunt verò qui *incardinare* exponunt pro *ordinare*, locum illum Gregorii quem pridem adduximus è lib. 2. Epiſt. 25. ad hoc accommodantes. Bene autem an malè, tu judex eſto. Vide *Incardinare*.

Sed vide ſi *cardinalis* & *incardinatio* aliud quidpiam non ſignificent in eodem libro Epiſt. 81. quàm nos ſuprà retulimus.

Ex prædictis liquet tria fuiſſe *Cardinalium* genera etiam in priſca Eccleſia. Primò *Presbyteros*, & *Diaconos*: poſtmodò *Epiſcopos*. *Cardinalium Presbyterorum*, & *Diaconorum*, meminere Synodi Romanæ ſub Sylveſtro 1. (qui Pontificatum iniit An. Dom. 315.) earumq; unam ſupra retulimus. Alia antiquior, gradus deſcribens, quibus ex laica perſona ad Epiſcopatum perveniatur, eos ſic conſtituit. Ut lector ſit 30. ann. Exorciſta dies 1. Acolythus ann. 10. Subdiaconus ann. 5. *Deinde* (inquit) *ut ad Diaconatus honorem pertingeret fixus, rogantibus 31 Presbyteris examen ut eſſet Diaconus Cardinalis, quia à prima ſede erat conſtitutum ut ſerviret annis 7.* Locum obſcurum tibi cedo elucidandum. Curabant autem Diaconi *Cardinales* (qui & *regionarii*, ut prædictum eſt, nuncupati ſunt) pauperes ſuis regionibus degentes, mortuorumq; ſepulturas. *Presbyteri* verò (quibus 25 titulos quaſi diœceſes & parochias conſtituit Marcellus Pontifex) operam impendebant circa baptiſmum & pœnitentiam eorum qui convertebantur ex paganis, & circa ſepulturas Martyrum. Huc enim ſpectare cenſeo locum illum Bibliothecarii in vita Marcelli. *Epiſcopos* autem *Cardinales* primùm reperio apud Gregorium, & nomine ſolùm (cujus rationem ſupra oſtendimus) à cæteris diſcrepantes.

Non autem Romæ permanſit aut Cardinalium appellatio, aut inſtitutio: ſed quò ſub eis ſeculis ſe diffudit religio Chriſtiana, eò unà penetravit utraq;: ut ex epiſtolis Gregorii animadvertas. Inde Univerſitas Pragenſis in epiſt. ad Oxonienſem. *Perlectis multis Chronicis & hiſtoriis authenticis, nihil invenio de Cardinalibus uſq; ad tempus Gregorii Magni, quo tempore Epiſcopi indifferenter Cardinales faciebant, & Papa Cardinales in Epiſcopos promovebat.* Repeiuntur adhuc igitur *Cardinales* in antiquiſſimis pluribus Eccleſiis: Ravennati, Aquilienſi, Mediolanenſi, Piſana, Beneventana, Compoſtellana, & (ut exteras taceam) D. Pauli Londonienſi. Non pro faſtu recentiorum, purpurati, ſed ad antiquorum ſimilitudinem, tenues ſatis atq; pauperes: ſaltem ſi noſtratibus non diſſimiles fuerint peregrini. Sunt inquam hodie in Paulina noſtrate

Cardinales D. Pauli Londinenſ. Eccleſia *Cardinales* duo, conditionis adeo humilis, ut nec locum inter majores obtineant Canonicos, nec vel primum ſecundumve inter minores. Ordinatorum verò cleriq; ultimi, hic ſenior, ille junior appellatur, vicarios tantum laicos (ſic cantatorum ſex vocant) & pueros choriſtas 10. poſt ſe habentes. Ne tamen propter rei familiaris anguſtias, deſpectui tibi ſint hi noſtri *Cardinales*, agnoſce obſecro tenuiorem multò apud ipſum Gregorium; qui in epiſtola ad Maximianum Epiſcopum Syracuſanum pro Felice Diacono *Cardinali*, ita ſcribit, Regiſt. lib. 3. epiſt. 14. -- *ſuſtentationem ejus pietatis intuitu providentes, in tua Eccleſia Syracuſana, eum prævidimus cardinandum, &c. ſive ut officium Diaconatus expleat; ſeu certè ut ſola ejuſdem officii pro ſuſtentanda paupertate ſua, commoda conſequatur.*

Viburna tranſeo, de cupreſſis dicturus. Affluente tandem opibus & potentia Romana Eccleſia; ſubjectaſq; jam habente omnes Eccleſias orbis Chriſtianæ: conſentaneum videbatur, ejuſdem etiam miniſtros, cæteris omnibus anteferri. Præcelluit inter hos ſtatim *Cardinalium* cœtus, qui Papæ ſemper à conſiliis & rebus gerendis, magis indies atq; magis cœperunt clareſcere. Præſertim mox ab ævo Caroli Mag. ex quo ea quæ convocatis Italiæ Epiſcopis aliquando in Synodis ſolebant definiri, omiſſis nunc illis, in *Cardinalium* conclavi agebantur. Huc etiam facit, quòd poſt ſchiſma à Conſtantino excitatum, decretum fuerat in Concilio Romano ſub Stephano 3. An. Dom. 768. can. 4. *Ut nullus ſi non Diaconus aut Presbyter Cardinalis factus fuerit, ad ſacrum Pontificatus honorem poſſit promoveri.* Denuò, quòd exuto cætero clero, & omnino laicis, ſummi Pontificis electio ad ſolos *Cardinales* deducebatur. Honoratiores verò ut apud omnes haberentur, Innocentius 4. non ſolùm optimos & digniſſimos plurimos in Collegium *Cardinalium* cooptavit; ſed & equo vehi eos in publicum, rubroq; indui petaſo ordinavit: utq; his inſignibus magis forent à cæteris cognoſcibiles, prohibuit Paulus 2. *Propoſita pœna* (inquit Platina) *ne quis biretam coccineam* (ita enim appellant id capitis tegmen) *præter Cardinales ferret: quibus etiam primo Pontificatus anno* (id eſt 1464.) *pannum ejuſdem coloris dono dedit, quo equos vel mulas ſternerent dum equitant.*

Ordo certe jamdiu illuſtris & multis clarus nominibus, adeo ut vix regiæ cedat dignitati. *Notandum enim* (ait Pontificale Romanum) *quod Cæſar antequam coronetur ſimplici diademate, ſedet poſt primum Epiſcopum Cardinalem, & ſi quis Rex adeſt, ſedet tunc poſt primum Presbyterum Cardinalem.* Non mirum igitur ſi Clemangius queratur, *Patriarchas, Primatus, Archipræſules velut infra ſe poſitos deſpiciant* (Cardinales) *immò ſe jam ab illis ſupplicibus propemodum adorari ſinant, quin etiam Reges ipſos æquiparare contendant.* Hyberbolicum fortè, ſed quod *Cardinalium* celſitudinem eo ſeculo egregiè depingit. Certe Hieronymus contendit Presbyterum ſeu Diaconum Urbis Romæ, non majorem eſſe Egubii vel alterius cujuſcunq;: & Interpres Decret. à Duareno citatus ait, *Epiſcopi cujuſq; civitatis majorem quàm Diaconi aut Presbyteri*

De corrup. ſtat. Eccl. cap. 10.

In Epiſt. 1. ad Evagriu. tom. 1.

Romanæ Eccleſiæ cardinalis dignitatem eſſe. Valuit in contrarium uſus, quem arguere noſtri non eſt inſtituti, ſed hiſtoriolam muneris ab origine repetiſſe.

Reſtat ut de numero *Cardinalium* quidpiam dicamus, ſed incerta mihi ratio. Alvarus Pelagius lib. 2. de planctu Eccl. Artic. 16. *Cardinales* (ait) *videntur incœpiſſe tempore Pontiani Papæ, qui fuit anno dom.* 231. *ut dicitur in Chronica: ubi quoq; dicitur, quòd Marcellus qui fuit an dom.* 304. *conſtituit quindecim Cardinalatus in urbe Roma propter baptiſmata & ſepulturas hominum.* Addit poſtea: *Cum primò fuerunt Cardinales in Romana Eccleſia inſtituti pauperculi erant, Romæ in ſuis titulis habitantes, & eorum qui erant Epiſcopi.* Videtur 15 mendoſe hic ſcribi pro 25. nam eo numero Marcellus titulos conſtituit ut ſupra narravimus: & Eccleſiam quam in vita ejus, titulo B. Marcelli dedicatam refert Bibliothecarius, in Decret. Greg. lib. 3. Tit. 4. cap. 2. Presbyteri Cardinalis ejuſdem tituli nuncupata eſt; ut titulos illos *Cardinalatus* dictos intelligas; ſcil. 25.

Analecta Lydii ad Clemangium p. 14.

Cardinalatus.

Anaſtaſius in vita Steph. 3. An. Dom. 768. *Hic ſtatuit ut omni Dominico die à 7 Epiſcopis, Cardinalibus hebdomadariis, qui in Eccleſia Salvatoris obſervant Miſſarum ſolemnia, ſuper altare B. Petri celebraretur, & Gloria in excelſis Deo diceretur.*

Cardinales hebdomadarii.

Sigebertus in An. 1085. *Hildebrandus qui & Gregorius nunc in extremis poſitus ad ſe vocavit unum de* 12. *Cardinalibus, quem multum diligebat præ cæteris, & confeſſus eſt, &c.* Quid ſibi vult duodenus hic *Cardinalium* numerus haud ariolor. Poſt aliquot autem luſtra, ſcil. in ſchiſmate circa electionem Alexandri 3. & Victoris Antipapæ, An. Dom. 1159. numerum à Marcello olim inſtitutum, 25. reperio apud Radevicum de geſt. Freder. 2. lib. 2. capp. 52. & 53. ubi pars utraq; ſigillatim nominatur: nimirum *Cardinales* electores 23. electi duo.

In codice verò quodam M. S. circiter An. Dom. 1450. deprehendo Epiſcopos Cardinales 7. Presbyteros 28. Diaconos 16. In lib. impreſſo circiter An. 1490. Epiſcopos Cardinales 7. Presbyteros 33. Diaconos 18. In Provinciali excerpto è Cancellaria Romana, impreſſo Lugduni A. 1549. Epiſcopos 7. Presbyteros 28. Diaconos 18. Hoc eſt, juxta codicem M. S. Cardinales 51. juxta lib. vet. impreſſum, 58. juxta recentiorem 53. Hodie autem numerari intelligo ſupra 60. Sed quoniam in M. S. exemplari multo diſtinctiùs eduntur quam in cæteris, id ne pereat ſubjiciendum curavi.

¶ *Nomina Cardinalium.*

Quæ Romanâ literâ hic exhibentur, nigro ſcripta ſunt in exemplari: quæ Italicâ, rubro.

Quia ſummo Pontifici, i. Chriſto, in Eccleſia triumphali hierarchiæ tres Angelorum obſequuntur: ita ad exemplar illius in militanti Eccleſia, circa vicarios ipſius tria genera Cardinalium obſequentium ipſis ſunt inſtituta. De ipſis ergo quot ſunt, & qui ſunt, & ad quid ſunt, eſt in principio breviter præmittendum. Numerus ergo ipſorum primordialis eſt quinquaginta unus, qui in tria genera diſtinguuntur: quia quidam ipſorum ſunt Domino aſſidentes, ut Epiſcopi; quidam aſſiſtentes, ut Presbyteri; & quidam inſiſtentes, ut Diaconi. Epiſcopi enim in ſolennitatibus ſunt Domini Papæ aſſeſſores, unde ipſi ſoli inter alios Cardinales cathedris utuntur. Presbyterorum verò Cardinalium quilibet ſuam ſeptimanam ſervans, in Miſſis & horis aſſiſtit Domino Papæ. Diaconi verò Cardinales miniſteriis inſiſtunt, ipſi enim ipſum induunt, & ei circa altare deſerviunt. Sunt autem Epiſcopi ſeptem, ſecundùm primitivam Eccleſiam.

Cardinalis hebdomadarius.

Epiſcopus Hoſtienſis, qui propter Papæ conſecrationem dignior eſt aliis, & pallio utitur.

Epiſ. Portuenſis.	*Epiſ. Poneſtrinus.*
Epiſ. Albanenſis.	*Epiſ. Ruphinæ.*
Epiſ. Sabinenſis.	*Epiſ. Tuſculanus.*

Et iſti Epiſcopi tanquam vicarii Dom. Papæ, in Dominicis diebus & feſtivis, & præcipuis ſolempnitatibus, in altari Sancti Salvatoris Lateranenſis Eccleſiæ debent deſervire. Presbyteri ergo Cardinales ſunt in numero 28. qui diviſi ſunt per numerum ſeptenarium, & reſiduis quatuor Eccleſiis Patriarchalibus ſunt intitulati. Iſti vii. ſunt intitulati ad Eccleſiam S. Petri, viz.

Cardinalis S. Mariæ Tranſtiberim.
Card. S. Griſogni.
Card. S. Ceciliæ Tranſtiberim.
Card. S. Anaſtaſiæ.
Card. S. Laurentii in Damaſo.
Card. S. Marci.
Card. S. Martini in monte.

Iſti ſunt ſeptem alii S. Pauli, qui debent in altari majore deſervire.

Card. S. Sabinæ.
Card. S. Priſcæ.
Card. S. Balbinæ.
Card. SS. Nerei & Achillei.
Card. S. Sixti.
Card. Marcelli.
Card. S. Suſannæ.

Iſti ſunt ſeptem Cardinales Presbyteri Sancti Laurentii, videlicet.

Card. S. Praxedis.
Card. S. Petri ad vincula.
Card. S. Laurentii in Lucina.
Card. S. Crucis Jeruſalem.
Card. S. Stephani in monte Celio.
Card. SS. Johannis & Pauli.
Card. SS. Quatuor coronatorum.

Iſti ſunt ſeptem Presbyteri Cardinales Sanctæ Mariæ majoris, viz.

Card.

Card. SS. Apoſtolorum.
Card. S. Ciriaci in thermis.
Card. S. Euſebii.
Card. S. Potencianæ.
Card. S. Vitalis.
Card. SS. Marcellini & Petri.
Card. S. Clementis.

Diaconi Cardinales ad miniſterium Dom. Papæ deputati ſunt ſexdecim, viz.

Card. S. Mariæ in Dompuſinica, & iſte eſt Archidiaconus aliorum.
Card. S. Luciæ in c'ta Palatii juxta Septiſolium.
Card. S. Mariæ novæ.
Card. SS. Coſmi & Damiani Palatii.
Card. S. Gregorii Palatii.
Card. S. Mariæ in ſchola Græcâ.
Card. S. Mariæ in porticu.
Card. S. Nicholai in carceribus.
Card. S. Angeli.
Card. S. Euſtachii.
Card. S. Mariæ in aquario.
Card. S. Mariæ in via lata.
Card. S. Agathæ.
Card. S. Luciæ in caput Sabintæ.
Card. S. Quintini.

Deſideratur unus è ſexdecim: ſcribentis fortè incuria prætermiſſus. Videndus Onuphrii Panvinii liber de Cardinalibus: qui cum mihi nondum obvenerit, hæc jejuniùs exhibui. Vide *Ciaconium* de vitâ Pontificum in biblioth. *VVeſtm.* ubi multa habentur de Orig. & narratione *Cardinalium.*

Ex Deſcriptione urbis Romæ, uti vulgò *Rome* habetur.

Q*ueſtà voce* Cardinalis *non ſignifica altro, che,* Presbyter Principalis, *che Altiſſima Cœli Portæ* vocantur Cardines, ventiq; inde venientes appellantur *Cardinales*, tranſlatum eſt in Parochiâ in quâ erant plures Clerici, is qui cæteris præerat in eâ Parochiâ, & qui tunc ſuberat Epiſcopo, appellabatur *Presbyter Cardinalis*, & iſti convertebantur, habebat curam animarum & erat *Presbyter Cardinalis.*

Queſta voce come è veriſimile debbe eſſere ſtata trovata al tempo di Hegenio Papa 150. *anni dopo Chriſto, nel qual tempo furono poſti più Preti alle Parochie E diſtinti in gradi, onde trovato l'officio, è neceſſario, che foſſe trovata la voce, la prima mentione della voce Cardinale fù al tempo di San Silveſtro* 300. *anni dopo Chriſto, come pare nel Synodo fatto in Roma ſotto San: Silveſtro.*

Queſta voce Cardinale hoggi è commune a trè gradi, Preti, Diaconi, Veſcovi, prima fù dato a Preti ſoli, l'officio de' quali in quel tempo era in particolare, haver cura del Batteſimo e Sepolture de' fedeli; inche gl'altri Preti non ſi potevano intromettere, come ſi vede in Anaſtatio Bibliothecario nel'a vita di Papa Marcello, nel reſto gli Preti erano parti nel predicare, nel miniſtrare gli Sacramenti (fuori che il Batteſimo, come hò detto) nel aſſiſtere al Papa, neli' eſſere mandati Legati, e queſto inanzi Conſtantino. Dopo Conſtantino comminciorno gli Preti Cardinali ad havere non ſò che più di prerogativa ſopra gli altri Preti non Cardinali, & laſciorno, mancata l'occaſione per la pace donata a la Chieſa, quella cura particulare della Sepoltura e Batteſimo. Mà eſſi ſoli andavano in Legatione, e di eſſi ſoli per lo più ſi facevano g'i Papi, et havevano ſopra i Preti e Chierici della loro Parochia Giuriſdittione. Queſto continuò 600. *anni ſin a Greg.* 7. *nel qual tempo ſicome per l'eſcluſione deli' Imperatore, del reſto del Clero, e Popolo dall' elettione crebbe quella di Cardinali per eſſere ſoli eſſi per fare il Papa, e per non ſi fare per l'ordinario Papa fuori del ordine loro & per comminciare a mantenere la dignità loro, non baſtando a molti l'entrada di titoli, comminciorno ad havere in commenda beneficii ſemplici, canonicati, archipresbyterati e ſimili. A queſti quando ſi davano Veſcovati vacarano le dignità di Cardinalato come inferiore, poi fatti Veſcovi comminciorno admandare in gratia di potere ritenere la nominatione ſola, laſciando il titolo di Preti, chiamandoſi S. R. E. Cardines ſenza titolo, mà Cardinales in Eccleſia Dei. Al tempo di Aleſſandro* 3. *dopoi fatti Veſcovi, vedendo che l'eſſere Cardinali importava per il Pontificato & per intervenire al elettione comminciorno a ritenere i titoli, eſſere Veſcovi di luogho et Cardinali di Roma, inſieme con queſta avertenza però; che niun Veſcovo era fatto Cardinale, che queſto riputava deſcendere di grado, mà ſe il Cardinale era fatto Veſcovo ritenea l'uno e l'altro, in Progreſſo di tempo comminciando gli Veſcovi a deſiderare d'eſſere Cardinali, fù ritrovato modo di fare Cardinali non Preti, che queſto non ſi poteva, mà Cardinali Veſcovi et queſto ſino a Bonifacio 8. Che la Corte poi andò in Avignone & ivi ſi comminciò a confundere ogni coſa, fare gli Veſcovi Card. Preti, Card. Diaconi, che erano Veſcovi, dare a Card. Veſcovati et Abbatie in Commenda e più di una, et con queſta occaſione gli Cardinali comminciorno a precedere a gli Veſcovi che erano Veſcovi come gli l'altri, havevano di più l'eſſere Cardinali di Roma, la quale precedenza non comminciò aſſolutamente ſè non in Avignone. De' Card. Diaconi. I Card. Diaconi anticamente per ordine erano ſette, gli Diaconi inſtituiti da g'i A-*

pnſtoli, il primo de' quali ſi chiamava Diacono Cardinale ô vero Archidiacono, che tanto valeva ſignificare a ſimilitudine di Preti Cardinali, che erano nel titolo ſopra gl' altri Preti, come appare nel Synodo di San Silveſtro, queſti Diaconi havevano cura di tutte le Chieſe et elimoſine de' fedeli & così provedevano a tutti gli Preti così a Card. Preti come a gli altri & al Papa. Et queſto ſino al tempo di Conſtantino, non laſciando quì di dire, che gli Subdiaconi havevano cura di raccogliere l'entrate, et gli Diaconi di cuſtodirle et diſpenſarli ſecondo che era ordinato. Nel tempo di Conſtantino, ceſſante la perſecutione, non baſtando quelle ſette Diaconi, furono nelle Parochie, dove erano gli Preti et Card. Preti poſti Diaconi a ſervitio di ciaſchedunno titolo, ch' aveſſero cura del entrate di quel titolo, a gli 7. Diaconi antichi reſtò la cura dell' entrata del Papa ciò è della Chieſa Roma: et tutti queſt 7. furono chiamati Diaconi Card. a differenza de gli altri non Card. E queſto durò per 200. anni ſino al anno 1000. al tempo di Silveſt. 2. in circa nel qual tempo non attendendo più quelli Diaconi all' entrate, che già ſi era fatto di novo officiale particolare ſopra le rendite, ciò è l' Arcano & Sacellario et l' Archidiacono, che a lui reſtò ſempre il maneggio, fù laſciato quelli Diaconi ſolo di cantare l'evangelio ananti il Papa nel qual tempo perche fù creſciuto il numero di 7. Card. Regionarii che in tante Regioni ſi divideva Roma et ciaſcuno delle Chieſe della ſua Regione haveva cura di cantare l'Evangelio quando il Papa andava a cantare la Meſſa nelle Chieſe delle loro Regioni, et ſi chiamavano Card. della 1. 2. et 3. Regione ſecondo che ſi chiamava la Regione della quale erano chiamati Card. l'altri 4. ſi chiamavano Diaconi Card. Palatini nel Laterano Altaris miniſtri, perche in S. Giov. Latar. Cantavano l'Evangelio avanti il Papa queſti Diaconi havevano ſtanze determinate in Roma contigue ad alcune Chieſe ô vero Oratorie ſenza cura d'anime, delle quali Chieſe Laſciato il nome delle Regioni, ſi comminciorno a chiamare Petrus Diaconus Cardinalis S. Adriani dove haveria prima detto regionis talis, et queſto fù 800. anni in circa nel tempo de' Paſcali 2. la riputatione di queſto crebbe inſieme con quella di Card. Preti, per havere tutti queſto nome prerogativo di Card. et intervenire anco eſſi all'elettione del Papa. De Veſcovi Card.

Quì ſi hà di notare 3 coſe, la prima, che ô fuſſe che anticamente la tranſlatione da un Veſcovado ad un altro foſſe riputato sì ſconvenevole, che per 300. anni ciò è ſin al anno 900. ô poco più non fù mai eletto Papa della Chieſa di Roma che foſſe Veſcovo d'un altro luogho, mà ô Prete ô Diacono di queſte Chieſe, ô foſſe perche gli Preti di Roma volevano foſſe eletto uno di loro. Il primo eletto fù Formoſo del 891. Veſcovo di Porto, onde ne nacquero molti romori per havere tranſgreſſo l'antica conſuetudine come ſi può vedere dal Platina. La 2. Che una volta occupata una Città da nimici et cavatone il Veſcovo ſi dava la cura al detto Veſcovo di qualche Veſcovato vacante con conditione, che ricuperata la ſua Città tornaſſe al ſua gregge, queſto tale ſi chiamava ſempre Veſcovo della Città rovinata, overo occupata, et ſi nominava Sacerdote, overo Pontefice Cardinale di quella, che gli era ſtata commeſſa, come ſe Fondi foſſe ſtata preſa da' Turchi, ſi direbbe Petrus Epiſcopus & Sacerdos Cardinalis Terracinenſis e gli foſe ſtata data cura del Veſcovato di Terracina, come ſi vede in S. Greg. dove ſono 4. ô 5. eſſempi. La 3. che nella Conſecratione del Papa furono deputati 7. veſcovi ciò è Albanus, Oſtienſis, Portuenſis, S. Ruffini, Tuſculanus, Preneſtinus, Sabinenſis & queſti da principio non intervenivano all' elettione, mà ſolo alla Conſecratione 430. anni fà in circa, nel tempo d' Aleſſ. 3. furono ammeſſi all' elettione, come ſi vede dal fatto et alhora comminciorno chiamarſi Veſcovi Card. a ſimilitudine de' Preti et Diaconi Card. che interevenivano all' elettione del Papa, & prima non ſi trova che mai ſi ſia chiamato Veſcovo Cardinale.

¶ *Carecta.*] *Carrus* vel potiùs *Carriculum, plauſtrum, ſarracum*: à Gal. *Charret diminut.* à *Char*, atq; hoc à Lat. *Carrum*. Mag. Chart. cap. 22. *Nullus vicecomes vel balivus noſter vel aliquis alius capiat equos vel carectas alicujus pro caragio faciendo, niſi reddat liberationem antiquitus ſtatutam, ſcil. pro carecta ad 2. equos, 10. den. per diem. & pro carecta ad 3. equos, 14. den. per diem. Nulla carecta Dominica alicujus Eccleſiaſticæ perſonæ, aut militis, aut alicujus Domini capiatur per balivos prædictos.* Caragium.

Carecta Dominica hîc dicitur quæ vel ad dominum Manerii pertinet, vel ad colonica ejus negotia perficienda. Cuſtumar. Prior. Lewes M. S. 10. *facient precarias de caruca, & carecta*, i. de aratro & carro.

¶ *Carena, Carina,* & *Carrena.*] Forenſibus noſtris *quarentena*: à Gall. *quarantaine*. Spatium quadraginta dierum: dictum à *quarante*, i. *quadraginta*. Occurrit ſæpius vocabulum, An. 1022. in Concil. Salegunſtadienſ. jejunium ſeu pœnitentiam 40. dierum in pane & aqua ſignificaturum. Ibi cap. 17. *Nullus Presbyterorum, cuiquam pœnitenti carrinam dividere præſumat.* Et cap. 19. *Pœnitens dum carrinam ſuam jejunat, de loco in locum non migret, &c.* Sæpè etiam in Burchardi lib. 19. *quì de pœnitentia inſcribitur*, ca. 5. Viz. §. 1. *Si feciſti* (homicidium) 40 *dies continuos, quod vulgus carinam vocat, ita ut conſuetudo eſt, in pane & aqua debes jejunare, & ſeptem annos ſequentes ſic obſerves.* Pluries inferiùs Binius ex Moguntino Concilio ab Archiep. Petro habito, ſic refert, *In dedicationibus & ordinum temporibus relaxari carenas, & pœnitentes introduci omnino vetamus.*

Reperio *carenam* depictam in Concil. Triburiens. An. 885. cap. 8. at nedum ſub hoc nomine: *Si quis -- inventus fuerit corrupiſſe bannum ab Epiſcopis impoſitum,* 40 *dierum caſtigatione corripiatur, tantùm in pane, ſale, & aqua.* Proculdubio etiam antiquius.

Carena pro Quadrageſimâ aliis fortè dicatur, cum ſit Gallis *Quarantine.*

¶ *Cargare.*] *Onerare*: à Gall. *carguer*, vel Angl. **to charge**. Grandis lib. Bellenſis fol. 10. Anno Regni Regis Edwardi quarto, totum halimotum carcatum per ſacramentum de vaſto & exilio &c. V. Halimot.

Sed rectiùs videtur *Hoſpinianus* vocem ducere à vet. Germ. **Barr**, quod pœnam pro delicto vel potius ſatisfactionem ſignificat, unde hebdomidam paſſionis dictam ait apud Germ. **Barr-wochen**. *De orig. feſtor: Chriſtian.* Cap. 28. fol. 45. b.

¶ *Carle.*] Sax. ceople, quód Vide & *Butſcarla.*

¶ *Carmulus.*] Baiwarior. Tit. 2. l. 3. §. 1. *Si quis ſeditionem excitaverit contra ducem ſuum, quod Baiwari carmulum dicunt*, -- *componat duci DC. ſol.* Germ. Scharmutze. Lindenb.

¶ *Carnellare, Carneus.*] Vide *Kernellare.*

¶ *Carnifex.*] Splendidi officialis appellatio apud Saxones noſtros. Flor. Wigorn. in An. 1040. Rex Hardecanutus *Alfricum Eborac. Archiepiſc. Godwinum Comitem, Stir Maiorem domus*, *Edricum diſpenſatorem, Thrond ſuum carnificem, & alios magnæ dignitatis viros, Lond num miſit.* Hoc inde totidem verbis Hovendenus.

¶ *Carniſprivium.*] Aliàs *Carnivale*, tempus quo abſtinetur ab eſu Carnium, aut carnibus valedicitur. Propriè **Shrove-tide.** *Belethus de divin. offic.* cap. 65. *Notandum eſt feſtum B. Lucie hic adjunctum habere Italicè* Charthar; *quia tunc maximè carnes ſolent deponi, quemadmodum ſecunda dominica Septuageſimæ dicitur vulgo* Carniſprivium.

¶ *Carno.*] Prior de Melton ſe & homines ſuos immunes clamat ab omnibus amerciamentis in foreſta, & ab omnimodis *geldis, footegelds, buckſtalls, Tritis, Carno, & Sunag.* &c. Itin. Pick. fol. 168. *b. Crompton* fol. 191. *b.*

¶ *Carrada*, al. *Carrata.*] *Onus carri*, atq; ab hoc deductum ut alia plurima viz: *Carragium, Carrale, Carratium, Carriare, Carrica, Carricare, Carroda, Carua, Caruagium, Carruca, Carrucha, Carrucagium, &c.* Chron. Lauriſhamenſ. in Henr. Abb. 4. -- *inſuper 6. carratas vini veteris, & vineam in H. in anniverſario ſuo fratrum uſui contulit.* Fuldenſ. lib. 1. Trad. 48. -- *terris, hobas 3. de pratis, carradas 5. paſcuis, campis &c.* Et lib. 2. Trad. 11. *à die præſente portionem noſtram tradidimus &c. in elemoſinam noſtram carradas duas: In ſumma ſunt mancipia 12. Manſoes 2. &c.*

Quære autem an hoc ſenſu accipiendum ſit in Privilegio Caroli Calvi Regis Franc. Abbati S. Germani conceſſo, An. circiter Dom. ubi ait, *de melle karrada una ex modiis 8. cum ſolita cera, ſicut ex villa Lucarias perſolvitur.* Grave tributum videtur ut tantum mellis quantum carro vehi poteſt ex 8. terræ modiis (nam ſic intelligo) penderetur.

¶ *Carrale*, al. *Carale.*] Quod carro vehitur: & vectigal inde exactum. Privilegium Caroli Mag. in Amoini lib. 5. cap. 1. -- *teloneus exigatur nec de navale, nec de carale, neq; de ſaumis &c.*

¶ *Carratium.*] Longob. lib. 1. Tit. 25. l. 34. *Si quis palum, quod eſt carratium de vite tulerit, componat ſol. 6.*

¶ *Carricare.*] Gloſſ. vett. *onerare*: quaſi ab Ital. *carrico*, onus. Aliàs autem *carro aliquid vehere.* Lib. 8. Tit. 4. l. 9. *Si quis bovem alienum junxerit ſine conſcientia domini ſui ad aliquid carricandum &c.* Item lib. 5. Tit. 5. l. 2. Si (jumentum) *aut nimiùm cædendo, aut faſces carricando, aut quocunq; onere aut percuſſione mortuum fuerit.* Longobard. lib. 3. Tit. 12. l. 1. *arare, ſeminare, runcare, carrucare.*

¶ *Carrina.*] Vide *Carena.*

¶ *Carrocium.*] Ab Ital. *carrozza, Carrum, rheda, vehiculum, fulcrum.* Gloſſ. Græcolat. *καρȣ́χιον, rheda.* Hinc & palus cui incumbit vitis, *carratium* dicitur, ut ſupra: & navis ad grandiora onera deferenda, *carrucha* & *curuca*; Hiſpanis, *carraca*; nobis **a carrack**: quaſi *carrecta*, vel carrum marinum.

Carrocium verò Itali nuncupant ſacrum totius exercitus vexillum, Romanis inferioribus *Labarum*, Germanis & noſtratibus, *ſtandardum* appellatum. Illis, quòd è carro erigeretur, motus gratia; his, quòd ſolennem nihilominùs ſtationem in exercitu obtineret; carrus enim (ut forma cætera) utriq; fuit communis. Sigonius in Frederico 1. *Tandem Fredericus ordines Mediolanenſium vi perrupit atq; ad carrocium penetravit: ac ſolutis bobus vexillum detraxit, & contumeliæ cauſſa currum in proximam foſſam dejecit.* Burchardus Notar. ejuſdem Freder. Imp. in Epiſt. de excidio Mediolan. *Carrocium* Mediolanenſium fuſiùs deſcribit, ſed mendoſe editur *bareocium*: Sic autem ille. *Stabat currus multiplici robore conſeptus, ad pugnandum deſuper ſatis aptatus, ferro fortiſſimè ligatus: de cujus medio ſurrexit arbor procera ab imo uſq; ad ſummum, ferro, nervis, & funibus tenaciſſimè circumtecta. In hujus ſummitate ſupereminebat crucis effigies, in cujus anteriore parte beatus depingebatur Ambroſius, ante proſpiciens & benedictionem intendens quocunq; currus verteretur.* Superiùs, oſtendit fuiſſe in curru tubicines: inferiùs, arborem deflexam in ſignum ſubjectionis, & Imperatorem vexilli fimbrias collegiſſe &c.

Deſcripſit etiam Imperatoris *Carrocium* Brito Armoricanus Philippid. lib. 11. at ſub nomine *Standardi*, quod idem eſſe oſtendit Burchardus in dicto loco. Sic autem Brito de Othone Imp. præliaturo.

Erigit in carro palum, paloq; draconem
Implicat, ut poſſit procul hinc atq; inde videri --
Quem ſuper aurata volucer Jovis imminet alâ.

Deſcriptionem integram accipies in *Standardus*, quod vide. Sed iterum Armoricanus lib. 12. de Othone victo.

Carrus quo reprobus erexerat Otho draconem,
Quem ſuper auratis aquilam ſuſpenderat alis,
Cogitur innumeras in ſe ſentire ſecures &c.

¶ *Carropera.*] *Carri opera.* Servitus quæ carris & plauſtris perficitur ; ut *manopera*, quæ manuum operâ. Marculf. lib. 2. formula 36. à Bignonio reſtituta : & Lindenbrog. Formul. ſolen. 61. --*nullam functionem aut reditus terræ, vel paſcuarium, aut agrarium, aut carropera, aut quodcunq; dici poteſt exinde ſolvere nec hi, nec tua poſteritas, nobis nec hæredibus noſtris -- non de beatis.* Adnunciatio Caroli R. apud Piſtas cap. 29. huc à Bignonio citata, *Ut illi coloni tam fiſcales quam & Eccleſiaſtici, qui ſicut in polipticis continetur, & ipſi non denegant, carropera & manopera ex antiqua conſuetudine debent, & margillam & alia quoq; carricare, quæ illis non placent, renuunt : quoniam adhuc in illis antiquis temporibus fortè margila non trahebatur, quæ tempore avi ac domini & patris noſtri trahi cœpit : & de manopere in ſcuria battere nolunt, quicquid eis carricare præcipitur de opera carroperæ quando illam facere debent, ſine ulla differentia carricent, et quicquid eis de opera manoperæ quando illam facere debent, præcipitur ſimiliter, ſine ulla differentia faciant.* Apud Anſegiſum Capitul. lib. 1. cap. 81. *carralia opera.*

¶ *Carrucha.*] Navis genus. Vide ſupra *Carrocium*, infra *Curruca*.

¶ *Carſamatium.*] *Puer eunuchus*, ſeu *ſpado.* Liuthprand. Hiſt. lib. 6. cap. 3. *Obtuli autem loricas optimas 9. ſcuta optima cum bullis deauratis 7. &c. quatuor carſamatia, Imperatori nominatis omnibus precioſiora. Carſamatium autem* Græci *vocant, amputatis virilibus & virga, puerum eunuchum, quos Verdunenſes mercatores ob immenſum lucrum facere ſolent, & in Hiſpaniam ducere.* Annon ab Ital. *garzone*, Gal. *garſon* pro puero ?

¶ *Carua, Caruagium,* & *Caruca, Carucata, Carucagium.*] *Carruë* Gallis, latinobarbare *carua*, aratrum : eoq; ſenſu occurrit ſæpiſſime apud forenſes *caruca*, licèt Romani veteres hoc (duplici *r* conſcripto) uſi ſint tantùm pro *carro* ſeu *plauſtro*. Magna Chart. cap. 5. *Cuſtos reddat hæredi cum ad plenam ætatem pervenerit, terram ſuam totam inſtauratam carucis, & omnibus aliis rebus.*

Carua ſeu potiùs *carrucata terræ*, eſt ea portio quæ ad unius aratri operam deſignatur, a Ploughland ; Mattheo Paris *hida*. *Gildas* in Epiſt. pag. *Illis ad ſua remeantibus, emergunt certatim de* carruchis *quibus ſunt trans Scyticam vallem avecti*. Heyl. Sab. pap. 227. pro navibus. Exoletæ jam penè inter noſtrates ſunt hæ voces : florent autem apud Hibernicos (ſaltem mihi notiores) occiduos. Connaciam enim in Comitatus, hos in Baronias, eaſdemq; in *carucatas* diſpeſcunt : plus minus, 120. acras continentes. Qui numerus noſtris etiam majoribus potior aliquando fuiſſe videtur, & Domeſdeio frequentior : varius tamen prout ſolum levius fuerat aut operoſius. Audi cinctutum quendam Cethegum in M. S. Malmesburienſ. cœnobii : *Carrucata terræ dicitur quantum aratrum arare poteſt in ſeoſinabili tempore : & careo cares, eſt, divido dividis ; & inde caruca, i. aratrum, quia currendo dividit terram.*

Anno MCC. facta eſt pax inter *Johannem* Regem Angliæ, & P. Regem Franciæ, &c. Et mutuavit Regi Franciæ *xxx* milia marcarum, pro quibus collectum eſt *Caruagium* in Anglia, ſcil. *iii s.* pro quolibet aratro. *Ex Regiſtro Prioratus de Dunſtaple in bibl. Cotton.*

—— Inſuper conceſſerunt (ſcil. Cantuar. Archiep. cum Epiſcopis & Abbatibus ſuffraganeis) ei *Caruagium*, ſcil. dimid. marcam de ſingulis Carucis dominicis, & *ii s.* de ſingulis Carucis tenentium ſuorum. *Ibid. in anno* 1224 *fol.* 20. *a.*

Abbas de Rouceſtriâ petit verſus Alberedam de Baſſingburn 8. *Carrucatas* terræ & 2. bovatas terræ cum pertinentibus, in Briggeford, ut jus Eccleſiæ ſuæ, de quibus quilibet *Carucata* terræ continet in ſe octo bovatas terræ menſuratas. *Placita apud VVeſtm. coram R. de Lexinton, (&c.) Termino Paſchæ* 27. *H.* 3. rot. 1.

Robertus Conſtabularius dedit nobis in perpetuam elemoſinam totum dominium ſuum de *Tharleſthorpe* (&c.) Unde octo *Carucatæ* faciunt feodum unius militis (&c.) *Ex Regiſtro Abbatiæ de Melſâ in Com. Ebor. fol.* 11.

Herbertus de S. *Quintino* dedit nobis in liberam elemoſinam tres bovatas terræ in *Rudâ*. Reddito inde ſibi & hæredibus ſuis annuatim pro unâ bovatâ xii d. & faciendo forinſecum ſervicium quantum pertinet ad unam bovatam, unde 48. *carucatæ* faciunt feodum unius militis. *Ibidem folio* 13. *b.*

Thornore (in Com. Ebor.) *Humfridus* de *Veylly* tenet eandem villam pro duabus *carrucatis* terræ, unde xii faciunt feodum (&c.) *Lib. Feod. Mil.* 24. *E.* 1. *fol.* 96.

Ego *Hugo* de *Lelai* dedi *Rogero Pictavenſi* & *Iſoudæ* filiæ meæ uxori ſuæ, totam medietatem villæ de *Baiidon* (&c.) faciendo inde ſervicium, quantum pertinet ad duas *carucatas* terræ. Unde *xxvii.* carrucatæ terræ faciunt feudum unius militis. Hiis teſtibus *Roberto Vavaſore, Malgero Vavaſore* (&c.) ſans date. *Ex evidentiis Thomæ Metham de Metham, in Com. Ebor. militis.*

Carucagium, aliàs *caruagium*, eſt tributi genus quod ſingulis aratris, communi regni Concilio imponitur. Roffenſ. M. S. fol. 138.

An. Dom. 1224. 8. Hen. 3. *Hoc anno Domino Regi pro magnis laboribus ſuis* & *expenſis, tam à Prælatis, quàm à laicis, conceſſum eſt per totam Angliam carucagium. de qualibet ſcilicet caruca duo ſolidi.* Et Mat. Paris in 19 vel 20 Hen. 3. ſub An. 1235. *Eodem tempore cœpit Rex carucagium, ſcilicet duas marcas de caruca ad maritagium ſororis ſuæ Iſabellæ.* In privilegiorum chartis multi immunes fiunt ab hoc tributo; quod forenſes ſic exprimunt: *Quieti à caruagio ſeu carucagio*, id eſt, *cum Dom. Rex talliaverit totam terram ſuam per carucas.* Romani *colonarium vocant.*

Caruagium.

¶ *Caſa, Caſata, Caſamentum, Caſati, Caſatici, Caſarii, Caſales, &c.*] *Caſa* non ſolum de tugurio, ut Virgil. -- *atq; humiles habitare caſas*: ſed juxta Ital. & Hiſpan. pro omni ædificio, etiam palatio, Regia, baſilica, atq; ipſa in eiſdem familia. Longobard. lib. 2. Tit. 17. l. 1. *Actor Regis poſt ſuſceptas & conceſſas ſibi ad gubernandum curtes aut caſas Regis.* Paſſim his ſeculis: & *Caſa Dei* pro Eccleſia, & cœnobio. Concil. Confluentin. An 860. *volumus ut Eccleſiæ & caſæ Dei, & Epiſcopi -- mundeburden & honorem habeant.* Longob. 1. Tit. 18. l. 1. *Si caſam cujuſcunq; blutaverint, aut res eorum tulerint qui eam in palatio tenent.*

Caſa Dei.

Caſata. Habitaculum cum terra idonea ad unam familiam alendam, alias *caſamentum.* Saxonibus noſtris *Hida.* Bedæ, *familia.* Liquet ex collatis Authoribus. Florent. Wigorn. in An. 1008. *Rex Anglorum Ethelredus de 310. caſſatis, trierim: de novem verò loricam & caſſidem fieri præcepit.* Idem totidem verbis Hovendenus: at medius inter utrumq; Huntingtonius: *Fecit* (inquit) *Rex parari per totam Angliam ex 310. hidis, unam navem: & ex octo hidis, loricam & galeam. Hida autem Anglicè vocatur terra unius aratri culturæ ſufficiens per annum.* Priſci hoc uni familiæ alendæ deſignabant: ideò Beda *familiam* vocat, ut infra in *Hida.* Concil. Cloveſhovenſ. circiter An. Dom. 800. *Placuit mihi Athellardo Dei gratia Archiſacerdoti, & Cynedrithæ Abbatiſſæ* (de Cotham) *quatenus ipſa Cynedritha in regione Cancia daret mihi pro commutatione ſæpe præfati Cœnobii, terram 110. manſionum: 60. caſſatas viz. in loco qui dicitur Fleot, & 30. in loco qui dicitur Tenaham; in tertio quoq; loco qui dicitur Creges æmelina, 20. Quas ſcil. terras olim Rex Offa ſibi viventi conſcribere fecit.* Planè oſtendit *caſſatam*, terram eſſe unius manſionis: nam alterum altero elucidat, & manſionum numerum in *caſſatarum* redintegrat. Charta Edgari Regis Eccleſiæ Elienſi. *Sed à ſecretis noſtris Athelwaldus, Dei amator, diœceſi Winton Civitatis fugiens, datis nobis 60. caſſatis in villa quæ ab incolis Hartingas nuncupatur, mutuavit locum prædictum cum appendiciis.* Lib. Rameſ. Sect. 297. *Sewinus accipetrarius dedit unam virgam terræ in Slepe, & unam Caſatam.*

Perſpicuè jam videtur, quid in Leptinenſi Concil. An. 745. & in Capitular. lib. 5. Can. 3. ſibi vult: *de unaquaq; caſata, ſolidus unus*: Etiam in Conſtitutt. Caroli Mag. ca. 13. *de 50. caſſatis ſol.* 1. neq; enim Binius in Notis ad primum, nec Amerpachius ad locum poſteriorem ſatis, hoc elucidarunt.

Reperio autem in Charta Sigerici Arch'ep. Cantuar. confecta An. Dom. 996. Alfrunam quandam dediſſe monaſterio Hamtunæ in Comitatu Stafford. xxx *jugera caſſatarum*: atq; hæc ibidem 12 villas comprehendere deſcribuntur.

Caſamentum. Idem quod *Caſata*, Territorium vaſſalli, tenementum. Papias verò: *Caſamentum agreſte habitaculum palis, harundinibus, virgultiſq; contextum, quibus poſſint tueri à vi frigoris.* Planè tugurium Hibernicum. Sed rem ab Ivone Epiſc. Carnotenſ. Epiſt. 173. cognoſce: ubi ſic caſus eſt. Ivo miles quidam Hugonis Vicecomitis Carnotenſ. terram ab eodem Hugone habuit in feudum, quam invadens Rotorcus Comes Ivonem incarcerat, & munitionem cœpit ibidem ædificare, poſteaquàm Hugo ſoli proprietarius crucem ſuſcepiſſet. Super his conqueſtus Hugo, tuitionem Eccleſiæ implorat. Reſponſum autem eſt à Clericis, ut inquit Ivo Epiſc. *Novam eſſe inſtitutionem de tuitione Eccleſiaſtica impendenda rebus militum Hieroſolymam proficiſcentium, neq; ſcire utrum hæc tuitio ad ſolas pertineat proprietates eorum, an etiam pertineat ad caſamenta eorum, quæ tenent potentes homines, ſe & ſua, fortitudine ſua defendentes. Proprietatem* hic vocat, quod nos dominium: *caſamentum*, quod alii beneficium, nos tenementum. Idem Epiſt. 284. *de caſamento Carnotenſis Eccleſiæ.* S. Bernardus (à Jureto citatus) Epiſt. 39. -- *de caſamento quod tenetis, homagium quod debetis, reverenter ei* (Epiſcopo) *& humiliter offeratis.* Vide apud Ivonem Decretor. par. 12. cap. 76. formam fidelitatis pro *caſamento* faciendæ è Fulberto deſcriptam, & apud Juret. ad Epiſt. 173. *Rob. de Monte* in Append. ad *Sigeb.* in An. 1161. -- *illud Caſtrum erat de* Caſamento *Hugonis filii Supplicii de Ambaſiâ, quod tenebat de Comite Theobaldo: caput autem ſui honoris, ſcil. Ambaſiam, tenebat de Rege Henrico.*

Albertus Tenaldus conceſſit monachis S. *Cypriani* omnem decimam, quæ ad eum pertinebat in omni parochiâ de *Maſels*, in proprio ſeu in *Caſamento* (&c.) *Les preuves de l'Hiſt. des Comtes de Poictou* (*&c.*) *p.* 347.

Caſati & *Caſatici* dicuntur qui caſatam poſſident: tam liberi quàm ſervi, *vaſſalli colonici.* Eorum plures continebat Beneficium, ſeu feudum militare. Capitular. lib. 3. cap. 80. *Miſſi noſtri diligenter inquirant quid unuſquiſq; de beneficio habeat, & quot homines caſatos in ipſo beneficio.* Lib. 5. cap. 136. *vaſſus dominicus de caſatis* 200. *mediam libram* (donet in eleemoſynam) *de caſatis* 100. *ſol.* 5. *de* 50. *unciam* 1. *& faciant biduanas & eorum homines, & eorum caſati.*

Alii

Alii exponunt *de his qui intra caſam ſerviunt*. Chron. Cameracenſ. lib. 3. cap. 63. *Sepulto -- Gerardo Pontifice, Henricum Regem Lotharienſium adeunt Dominus Præpoſitus & Archidiaconus, aliiq; Archidiaconi cum caſatis Cameracenſis Eccleſiæ reportantes baculum Pontificalem.* Hic Colvenerius: *Caſati* (inquit) *vaſſalli, qui intra caſam ſerviunt*; quod mihi non ità videtur. Solebant enim multi vaſſalli feodales (etiam tenuræ ratione) equitantem ſolenniter dominum ſtipare & comitari, inde **Radcnites** Saxonicè appellati, quod infra vide. Sed Authores plures laudat Colvenerius, & inprimis Pithœum doctiſſimum, vocabulum in Caroli Mag. teſtamento ſic exponentem. Carolum audi. *Præcipimus ut nullus ex his tribus fratribus, ſuſcipiat de Regno alterius à quolibet homine, traditionem vel venditionem rerum immobilium, hoc eſt, terrarum, vinearum, atq; ſilvarum, ſervorumq; qui jam caſati ſunt, ſive cæterarum quæ hæreditario nomine cenſentur, auro, argento, & gemmis, armis ac veſtibus, nec non & mancipiis, non caſatis, & his ſpecibus quæ proprie ad negotiationes pertinere noſcuntur.* Caroli inſtituti eſt, diſſidium inter filios anticipare: prohibetq; ideo ne quis eorum in alterius Regno prædium, aut rem immobilem mercatus ſit. Quid ad hoc *ſervi caſati* emptio: ſi *caſati* tantùm dicantur quòd in caſa ſerviunt? Mallem igitur de ſervis intelligi *caſatas* poſſidentibus: qui & ſuas ædes, ſuam familiam, ſuum peculium, ſuos ſervos ſeu ſubſervos (quamvis domino lucrantes) habebant: è quibus lis quotidie multiplex emanaret. Fuldenſ. lib. 2. Tradit. 40. *Unum ſervum caſatum, quem cum omni domo ſua extra traditionem omittimus.* Chart. Alaman. 3. *Trado caſatos 3 his nominibus, R. &c. uxore ſua Faſtrata & filio eorum VV. & ſervo ejus Iſamberto, & alio ſervo &c.* Item Chart. 40. -- *terris, caſis, caſalis, mancipiis, cum caſatis, campis, pratis, &c.* Chart. 69. *Caſatum unum cum hoba ſua.*

Sed intelligit hic fortè Pithœus, & cæteri, ut Petrus Preudhome apud Colvenerium, ſuper dicto loco Cameracenſ. Chron. *Puto* (ait) *hic ſicut & in Capitularibus Ludovici Pii Imp. per caſatos intelligi certos vaſſallos, qui intra caſam ſive palatium Epiſcopi ſerviebant: quales ſunt 24 Franci ſive liberi feudales, ut vocant, quorum ſinguli ad certa diſtincta ſervitia in adventu novi Epiſcopi tenebantur, ſicuti in antiquis libris ſcriptum reperio.* Bene. Sed vide an quadret prædictis *ſervis caſatis*, & *caſatorum* multitudini, vaſſis dominicis (i. Baronibus Regni) ut ſupra patet, obſecundantibus. Nos hæc fuſiùs, ut tu lector judices.

¶ *Caſſella.*] *Capſella, ciſta.* Glaber. Rodul. Hiſt. lib. 4. cap. 3. *Ignoti hominis oſſa, quæ poſuit in caſſella & feretro.*

¶ *Caſſina.*] Longob. lib. 1. Tit. 19. l. 25. *Si quis caſſinam vel tectum alienum foris in curte ubi viri non habitant deturbaverit: -- reſtauret ipſam caſſinam &c. Nam ſi caſam ubi viri habitant deturbaverit, componat ſicut in hoc decreto, &c.* A Gal. *caſine* pro tugurio. Gloſſ. vett. *Caſana*, σκήπε πλοίȢ, i. tegumentum navis. Hinc de *Caſineto* familia, vulgò **Cheney**.

¶ *Caſtaldus, Caſtaldia.*] Occurrunt non ſemel in libris Pontificiis, & in Jure feodali: rectiùs autem per G. ſcribuntur: vide igitur *Gaſtaldus.*

¶ *Caſtelgardum.*] In Jure feudali, *Caſtelli guardia.* Caſtri defenſio vel cuſtodia, quam alii è precario faciunt, alii ex terrarum ſervitute.

¶ *Caſtellum, Caſtellanus, Caſtellarius, Caſtellania, Caſtellaria, Caſtellacium, Caſtellatura.*] *Caſtellum,* (ut κώμη Græcè) dicitur tam pro villa, quam pro oppido & ſtructura munita.

Caſtellanius, quibuſdam *Caſtellarius.* Præfectus caſtri, domini vices, ibidem agens: ut in villa, villicus. Aliàs igitur & *Caſtaldus* dicitur, & *Gaſtaldius*; etiam munus ejus tam *Caſtaldia* & *Gaſtaldua*, quam *Caſtellania.* Primò nomen muneris, poſtea dignitatis. Conſtituti enim ſunt olim *Caſtellani* à Ducibus & Comitibus ampliſſima poſſidentibus territoria, in loco aliquo munito, non ſolum militares Præſides ad propulſandos hoſtes, at civiles etiam Judices, ad dirimendas populo lites. Facti verò interea potentes, & in patrium munus ſuccedentibus ſæpe filiis: à dominis tandem impetrant, ut præſtitis antiquis ſervitiis & tributis, munus ſibi in feudum retinerent. Juriſdictionis etiam ſuæ cancellos paulatim tranſeuntes, virgam inferioris juſtitiæ qua primò fungebantur, in gladium ſuperioris tandem commutant: dignitatis ſibi faſtigium (Baronum minus, ſed nomine potius quam amplitudine) conficientes. Sic Gallis noti: & Polonis eò magis quòd Baronum claſſem non agnoſcant: nobis autem, ne muneris appellatione. Nam quos Galli *Caſteleins*, nos **Conſtables of the caſtle** nuncupamus: Sed & rari jam nobiſcum iſti, & inhonori: nam pacis inſtrumenta, bellum; bellì, pax ludificatur.

Caſtellania, & *Caſtellatura.* Munus *Caſtellani*: quandoq; *caſtri territorium.* Mat. Par. in Henr. 2. An. 1164. *Et quoniam* (Thomas Archiep. Cantuar.) *caſtellaniam de Eya, & de Berchamſtede pluribus annis liberè poſſediſſet, multum conſentaneum rationi videbatur, ut à capite incipiens perceptorum redderet rationem.*

Caſtellacium. LL. Henrici 1. cap. 11. De jure Regis ſeu placitis quæ pertinent ad Regem, viz. *Placitum de famulis ſuis ubicunq; occiſis vel injuriatis, Infidelitas & proditio, quicunq; deſpectus vel maliloquium de eo caſtellacio, trium ſtannorum utlagaria &c.* Item ca. 14. -- *injuria de famulis ſuis in Civitate, vel in caſtello, vel ubicunq; occiſis, infidelitas & proditio, deſpectus de eo caſtellacio, ſine licentia utlagaria, &c.* loca obſcura & corrupta.

Caſticia

¶ *Caſticia.*] Capitul. lib. 5. cap. 148. Contendebant Eccleſiaſticarum immunitatum temeratores, non plus immunitatis nomine complecti quàm clauſtra monaſterii: decretum igitur eſt in Synodo ſub Carolomanno An. 742. *on ſolùm clauſtra Monaſterii vel Eccleſiæ, atq; caſtitia Eccleſiarum, ſub immunitatis defenſione conſiſtere, verùm etiam domos, & villas & ſepta villarum, & piſcatoria manu facta, & quicquid foſſis aut ſepibus vel alio clauſarum genere præcingitur.* Quid hic *caſticia* non liquet: ſed conſtructum quidpiam intra circuitum monaſterii, vel manufactum videtur. Codex S. Germani à Colvenerio citatus. *Habet* (Eccleſia S. Germ.) *in valle Vitriaco, Manſum Dominicatum, cum caſa & aliis caſticiis ſufficienter.* In Epiſt. Epiſcopp. diœceſ. Rhemorum & Rothomag. ad Ludovicum. *Judices &c. ædificent villas ſuas moderatis caſticiis.* Et alibi: *Et in caſtitiis, & in villis cuſtoditis.* Chart. Alaman. 68. *Caſa Dominicata, caſticiis, terris, campis, pratis.* Ita ſæpe in antiquis Chartis: & non ſemel in Formull. ſollen. *Manſum ad commanendum cum caſticiis ſuperpoſitis, terris &c.* Multi aggreſſi ſunt vocis expoſitionem, ſed parum fœliciter. *Caſticia* (inquit Lydius) *hinc* **Kaſtenvogt** *dicitur monaſterii aut Epiſcopii advocatus*; M. Goldaſt. &c. Bene, ſi intelligas, ego non. Kaſten autem & caſt. *ciſta*: Vogt *præfectus*, Inde

¶ *Caſtularius.*] Qui ciſtæ vel arcæ præeſt, quaſi *ciſtularius*. Arcarius al. Scaccarius: quod vide. Germ. **Kaſtmeiſter.** Occurrit vox in Conſtitut. Caroli. M. cap. 19.

¶ *Caſula.*] Veſtis Religioſorum, de qua Balbus in Cathol. *Caſula dicitur vulgo planeta Presbyteri, quia inſtar parvæ caſæ, totum hominem tegit.* Mallem ideo *à capſa*, quaſi *capſula*. Ort. vocab. *Caſula* **a little cope or cheſuble**, & Dictionar. vet Anglo-lat. **Cheſible**, *Caſula*. Synod. ſub Carolomanno An. 742. *Decrevimus quoq; ut Presbyteri vel Diaconi, non ſagis laicorum more, ſed caſulis utantur ritu ſervorum Dei.* Burchard. Monach. de Caſ. S. Gal. cap. 1. *Caſulas etiam optimas illas fieri inſtituit, unam in qua aſcenſio Domini auro intexta eſt, &c.*

¶ *Catabulum.*] Stabulum jumentorum publicæ utilitati inſervientium. Hinc damnati ad catabulum dicuntur, qui ad alendos equos Imperatoris, vel ad magiſtrum equitum ideo mittebantur. Anaſtaſius de Marcello 31. Epiſc. Rom. *Deridens dicta & præcepta Maxentii* (qui voluit ut ſacrificiis ſe humiliaret dæmonum) *damnatus eſt in catabulo: qui dum multis diebus ſerviret in catabulo orationibus & jejuniis domino ſervire non ceſſabat &c.* Luitprandus de eodem: *Comprehenſus autem à Maxentio & traditus in catabulo animalibus ad ſerviendum.* Platina ſcribit *cacabulum.*

¶ *Catalla.*] Al. *Capitalia*, quod vide. Dicuntur autem in Jure noſtro, omnia bona mobilia & immobilia, quæ nec feoda ſunt, nec libera tenementa: aliter perſonalia & realia. Invenitur parcius numero ſingulari: monet igitur Fitzherb. in Brevi quod vocant *Replegiare*, hoc non dicendum niſi de rebus binis aut pluribus. Sed arriſit vocabulum forenſe plectro poetico: ut apud Ingulphum, etiam Saxonum ævo.

Iſtum Kenulphum ſi quis vexaverit Anglus,
Rex condemno mihi cuncta catalla ſua.

Item Brit. Armoric. Philippid. lib. 1.

Tanquam ſervorum res & catalla ſuorum.

¶ *Cataneus.*] Pro *Capitaneus*, ut Catalla & Catalia pro *capitalia*, quæ ſupra vide. Eſt autem *Capitaneus* juxta libros feudales & dictionem priſcam, idem quod *Baro major*, aut *à Principe Tenens immediatus.* Ivo in Epiſt. 129. ad Comitem Vindocinenſem. *Præcipuè hoc nobilitati tuæ debemus, qui & noſter es parochianus, & Eccleſiæ noſtræ cataneus.* Reperit etiam hanc vocem Juretus, apud priſcum quendam authorem Romoaldum ſecundum Salernitanum Archiepiſcopum, continuatorem libri non tunc editi, de vita & moribus omnium Principum, ſervati in bibliotheca Regis Gal. circa finem. *Et Comitiſſa de Berthenora cum Guilielmo de Markyſella nobili Ferrarienſi cataneo, cum magna multitudine militum & peditum ad ſuccurſum ejuſdem Civitatis veniebat.* Intelligatur autem his locis *Cataneus* (ut & olim & hodie ſolet *Capitaneus*) pro ductore militari, vel claſſis alicujus viro primario, quo ſenſu Lyra in Matth. cap. 17. *Petrum* dixit *capitaneum ſuper alios Apoſtolos.*

¶ *Catathematizare.*] Vide *Exulſflare.*

¶ *Catchpol.*] V. Chachepollus.

¶ *Cateia.*] *Jaculum*, barbarè aliter *dardum.* Abbo Obſid. Paris lib. 1.

Scuta videt, tellus ab eis obtecta latebat
Inde ſuper cernens lapides conſpexit acerbos,
Ac diras ut apes denſe tranare cateias.

Et lib. 2. -- *falæ foſſata volatu*
Tranſiliit propero, clypeum geſtanſq; cateiam.

Hic in margine *dardum*, id eſt, jaculum. *Virg. Aen.* 7.

Teutonico ritu ſoliti torquere Cateias.

Ubi *Serv.* Tela Gallica: Unde etiam Teutonicum ritum dixit.

¶ *Caternio.*] Juxta Gallicam pronuntiationem pro *quaternio*, id eſt, quatuor chartarum ſeu rerum aliarum compoſitio. Greg. Turonenſ. Hiſt. lib. 5. cap. 18. *Tranſmittimus librum canonum, in quo erat caternio no-*

vus adnexus, habens canones quaſi Apoſtolicos &c. Sic *Cantillum* ſupra pro *quantillum.*

¶ *Cathedraticum.*] Tributum quod Epiſcopus per diœceſim ambulans, in honorem cathedræ ſuæ ab Eccleſiis colligebat. Concilio autem Bacarenſi 2. circiter An. Dom. 672. (vel ut alii perhibent, 610.) ca. 2. & Concil. Toletano 7. cap. 4. circa An. 184. Statutum eſt ut 2. ſolid. non excederet. Hiſpanis hodie *el catredatico* nuncupatur.

¶ *Cathenaticum.*] Tributum quod cuſtodes carceris à reis exigunt ne catenis vinciantur. Wiſigot. lib. 7. Tit. 4. l. 4. *Hi qui reos capiunt aut cuſtodiendos accipiunt, ab his quos in cuſtodia miſerint innocentes, cathenatici nomine nil requirant.*

¶ *Cavallus.*] Pro *caballus.* Sic Agobard. lib. de diſpenſatione rei Eccleſiæ propè finem: *canibus & cavallis.*

¶ *Cauculator.*] *Circulator, præſtigiator.* Capitul. lib. 1. Tit. 64. De auguriis & aliis maleficiis. *Præcipimus ut nec cauculatores & incantatores, nec tempeſtarii, vel obligatores fiant, & ubicunq; ſunt vel emendentur, vel damnenter.* A Germ. **Gauckler** ut notat Lindenbr. Otfrid. Evang. lib. 4. cap. 16. *gongulares.*

¶ *Caucus.*] *Patera.* Beda Hiſt. Eccleſ. lib. 2. cap. 16. *In locis ubi fontes lucidos juxta publicos viarum tranſitus conſpexit, ibi ob refrigerium viantium erectis ſtipitibus, & æreos caucos ſuſpendi juberet.* Gloſſ. Græcolatinæ καῦκα *Patera*: Arabicolatinæ, *Caucum.*

¶ *Cauba.*] L. Alaman. Tit. 99. De animalibus furatis, aut occiſis, §. 19. *Aneta, gariola, ciconia, corvus, cornicula, columba, & cauba, & querola, ut ſimilia requirantur.* Codex alius legit *cauca*, quod Germanis eſt *cornix.* Nos autem hodie **à chaub** & **chouh** dicimus *cornicem* rubra habentem crura.

¶ *Cavil.*] V. Lot.

¶ *Cauma.*] *Fluctus,* à Gr. καῦμα, unde καυματίζω *fluctuo.* Abbo Obſid. Pariſiacæ lib. 1.

Verum ſtilla quid eſt ſimplex ad caumata mille?

¶ *Caurſini.*] Mercatores Ital. qui ævo Henrici 3. cum Legatis Papæ Angliam venientes, non ſolùm populum, & clerum, ſed Regnum ipſum graviſſimis uſuris corrodebant. Matthæo Pariſienſi *Uſuarii Tranſalpini, Papæ mercatores, vel ſcambiatores* dicti. *Invaluit* (inquit) *his diebus* (An. Dom. 1235.) *adeo Caurſiorum peſtis abominanda, ut vix eſſet aliquis in tota Anglia, maximè Prælatus, qui retibus illorum jam non illaquearetur: etiam ipſe Rex debito inæſtimabili eis tenebatur obligatus, &c.* Vide locum, & habe illic formulam qua debitores ſibi obligaverunt, ſcil. pa. 403. Plura etiam in An. 1251. pa. 795. An. 1253. pa. 847. & aliàs. Hos excommunicavit Epiſcopus Londonienſis, & è ſua diœceſi fruſtra nixus eſt ejicere: ſed regio nomine in jus tandem vocati, graviſſimas pœnas merito luunt, nam Judæis habiti ſunt deteriores, ut Matthæus quâ ſupra teſtatur.

¶ *Caupulus,* al. *Caupillus.*] LL. Burgund. Additament. prim. Tit. 7. *Quicunq; navis caupulum involare præſumpſerit, inferat ei cujus navis eſt ſol. 12. & mulctæ nomine ſol. 4. Pro caupulo verò ſol. 4. & mulctæ nomine ſol. 2.* Gloſſ. Iſodori: *Caupulus, navis.* Papias: *Caupilus, lignum cavatum quaſi cumba, lembus, carabus brevis.*

¶ *Cauſa.*] *Pro re quavis, & bonorum parte.* Capitul. lib. 5. Tit. 208. *Si quis cauſam* (intellige, rem) *alterius tulerit de loco ſuo, illam reddat, vel ſimilem.* L. Salic. Tit. 46. De ſponſaliciis viduarum -- *& in ipſo mallo ſcutum habere debet, & tres homines cauſas tres demandare.* Hic Gloſſ. *Cauſa: Pœna propter ſolemnia non ſervata.*

Cauſare; cauſam agere, litigare. Longob. lib. 2. Tit. 52. l. 1. *Si quis cauſam alterius agere aut cauſare præſumpſerit, in præſentia Regis aut Judicis &c.* Hinc *Cauſator*: litigator.

¶ *Ceapgel,* al. *Ceapgild.*] Vox omnino Saxonica. **Ceap** *merx, mercimonium, pecus, catallum*; ȝẏlð & ȝelð *ſolutio, redditio.* Ita **ceapgild** quaſi pecudis ſeu catalli (ut forenſi utar verbo) *reſtitutio.* Alàs **orfgild**, nam orf etiam *pecus.* Decreta ſeu Emendationes Williel. Baſtardi, *Requiratur Hundredus & Comitatus ſicut anteceſſores ſtatuerunt, & qui juſtè venire debent & noluerint, ſummoneantur ſemel, & ſi ſecundò non venerint, accipiatur bos unus, & ſi tertiò, alius bos, & ſi quartò, reddatur de rebus hujus hominis quod calumnitatum eſt, quod dicitur* ceapȝẏlð, *& inſuper Regi forisfactura.* al. orfȝilð Exolevit vocabulum, viget lex. LL. Æthelſtani M. S. cap. 15. *De ſervo qui reus ſit in ordalio, reddatur captale ſimpliciter, & verberetur.* Ubi codex Saxon. pro *captale ſimpliciter,* ceapȝẏlð *legit.*

¶ *Cella.*] Pro monaſterio minore, majori pertinenti. *Leo Marſic.* in *Caſinenſ.* lib. 1. cap. 50. Vide libellar.

¶ *Cellarius.*] Promus. *Mat. Par.* in An. 1091. -- *Cellario ſive promo conſtanter affirmante, &c.*

¶ *Cellerarius,* al. *Cellarius.*] Juxta Concil. Aquiſgran. ſub Steph. V. An. Dom. 861. can. 140. Officialis eſt in Monaſterio qui fratrum ſtipendia ſervat & adminiſtrat: piſtrinum etiam curans, nè miniſtri ibidem deputati, annonam eorum aut furtim ſurripiant, aut negligenter vivendo diſſipent. Inſtar villici, ſeu horreorum Præfecti Paralipomen. cap. 31. 11. Burchard. monach. Caſ. S. Ga. cap. 8. *Miniſteriales optimos manſus curiarum noſtrarum eligebant: Cellerarii Eccleſiæ jura villicationis in modum beneficiorum habere contendebant, & contra conſuetudinem quidam ex* ip-

ipſis more nobilium gladium cingebant. Creviſſe videtur in amplitudinem: nam *Cellerarius* (inquit Jo. de Brakeland) *eſt ſecundus pater in monaſterio*: & in Abbathia S. Edmundi Burienſis, illuſtris ædium pars cum latifundiis, ejus muneri deſignata fuit.

Debet procurare Prælatus, ut fratribus *Cellerarium* non vinolentum, non ſuperbum, non tardum, non prodigum, ſed moribus honeſtum, & Deum timentem conſtituat; qui & ſtipendia fratrum fideliter ſervet, & diligenti curâ adminiſtret, & in adminiſtrando nullatenus fratres contriſtet. Cui etiam piſtrinum fratrum committendum eſt, ut illum ita vigilantiſſimâ curâ cuſtodiat, ne miniſtri ibidem deputati annonam aut fratrum, aut furtim ſubripiendo, aut alio quolibet modo negligenter vivendo diſſipent. Hi verò famuli, eligantur de fideliſſimâ Eccleſiæ familiâ: & his officiis diligenter erudiantur; ut ſcilicet & piſtoriâ arte, & fidei puritate neceſſitatibus fratrum oportuniſſimè valeant ſuffragari. Eadem quoque forma de Cocis ſervanda eſt.

Chartularius. Concil. tom. 1. pa. 125. col. b. l. 16.

Cellararius. Ejus munus in Concil. *Aquiſgran.* cap. 140. to. 3. a. pa. 514. & ad Concil. *Aquiſgran.* An. 816. cap. 140. ſub *Stephan.* pag. 5.

¶ *Cellula.*] Pro anachoriragio. Greg. Tur. lib. 5. cap. 7. pa. 184.

¶ *Cenaticum.*] Vide *Cœnaticum.*

¶ *Cenegild.*] Saxon. Cyneȝild & Cynebot, al. Mæȝbot. Ea compoſitionis ſeu mulctæ pars, quæ ab interficiente & ejus cognatis, interfecti cognatis reddebatur ob amiſſum conſanguineum: alia enim domino perſoluta eſt ob ſublatum clientem, alia Regi ob occiſum ſubditum, & violatam pacem. Huc ſpectat Taciti locus in Germ. morib. ubi de luendo homicidio ait, *Recipitq́; ſatisfactionem univerſa domus.* Cyn *cognatio*, ȝild, *ſolutio*, vel *pecunia.* Occurrit vocabulum in Æthelſtani LL. M S. cap. 7. vide *Wergildum* & *Mægbota.*

¶ *Cenitus.*] L. Salic. Tit. 32. De convitiis. *Si quis alterum cenitum clamaverit, DC denar. qui faciunt ſol. 25. culpab. indicetur.* Ad hoc Gloſſ. *oculum erutum habentem.* Sed meliùs Goldaſtus, *Cenitus, homo nihili*: **Kein nutz**. Græcis, κενὸς, i. *vanus, inanis.* Hoc ipſum Germ. **nutz**, ſcil. *vanus, otioſus, inutilis.* Per omnia idem videtur *cenitus* apud Salicos, quod *arga* apud fratres ſuos Longobardos, quo nihil contumelioſius. Vide *Arga.* In aliquibus

Cinidum. autem exemplaribus L. Salicæ, *cinitum* legitur, in aliis *cinidum.* Et reperio in additionibus M. S. ad leges Inæ Angloſax. *Pecoris cin-*

Cinnitum. *nitum, & canis* oppa & bloyhorn, *horum trium ſinnglin eſt unum ſolidum valens.* Locus non minus corruptus, quàm obſcurus.

¶ *Cenninga.*] Additiones ad LL. Inæ M. S. *Et diximus de ignotis pecoribus, ut nemo habeat, ſine teſtimonio Hundredi, vel hominum Decimæ, & hoc ſit bene credibile: & niſi alterutrum habeat, nolumus ei permittere cenningam aliquam.* Reor *notitiam, à* Sax. cennunȝ, unde & *Miſkenninga*, quod vide.

¶ *Centa.*] Idem quod Centuria. V. Cow. in Hundred.

¶ *Centatum.*] Concil. I. Saliſburg. *In pileis ſuffurraturas non habeant: niſi fortè de nigro centato, vel panno &c.* Vide *Guna.*

Centaurii.]] Iidem qui Cantiani. Aſſer Menevenſ. in An. 851. *Scheapieg quod interpretatur inſula ovium, quæ ſita eſt in Tameſi flumine inter Eaſtſeaxum & Centaurios.*

¶ *De Centenario (quem hundredarium dicimus) cùm apud exteros, tùm apud Saxones noſtros.*

¶ *Centena, Centa, Centenarius, Cento, Centuria,* & *Centurio.*] *Centenarius* belli & pacis miniſter; hic regiunculæ Judex, illic manipuli Præfectus: nec diverſus olim, ſed ex viciſſitudine munus utrumq; obiens. A Romanis non quæram ejus exordium, licèt Centumvirales judices in aliquibus reſpiciat. Gothorum propriè & Germanorum eſt, qui Comitum territoria per *Centenas*, ſive *Centurias* (Tacito *pagos*) dividebant, ſingulum ſingulæ præficientes, *Centenarium* inde & *Centurionem* appellatum, Francis *Centonem.* Centuriones dicti eo quod centum præſunt militibus, *Iſod. Orig.* l. 9. cap. 3.

Nominis ratio à numero emanavit, de numerato tamen non ubiq; convenit. Germani, quòd è ſingulis pagis centum milites conſcriberent, conſcriptos *Centenos* vocabant & *Centenarios*: conſcriptionis locum, *Centenam, centuriam*, & *centuriatum* (quod potiùs ad *Centenariorum* munus & ſodalicium referendum eſt) præfectum, *Centgrafium*, i. Centenæ præpoſitum. Tacitus in Germ. mor. -- *ex omni juventute delectos ante aciem locant. Definitur & numerus, centeni ex ſingulis pagis ſunt, idq; ipſum inter ſuos vocantur, & quod primò numerus fuit, jam nomen & honor eſt.* Gothi, Franci, Longobardi, meliùs hoc fortè retinuerint quàm noſtri Saxones, ut infra in *Hundredus*, quod idem illis eſt cum *centena & centuria.* *Centgrafius, al. Centgravius.*

Centenarius autem primò dictus eſt unuſquiſq; ex eadem *centena*; demum, Præfectus tantùm, cujus claſſem (partim & munus) noveris ex Wiſegothorum legib. lib. 2. Tit. 2. l. 26. *Comes, vicecomes, pacis aſſertor, Thyuphadus, Millenarius, Quingentenarius, Centenarius, Decanus, &c. judicis nomine cenſeantur ex lege.* Et lib. 9. Tit. 2. l. 1. *Si Thyuphadus aliquem de Thyuphadia ſua* —— *ad domum dimiſerit &c. reddat ſol.* 20. *Quingentenarius* 15. *Centenarius* 10. *Decanus* 5. Ibidem l. 5. *Thyuphadus quærat per Centenarios ſuos, & Centenarii per Decanos* —— *qui ad domum ſuam è mili-*

militia refugerint: & tunc Thyuphadus Præposito Comitis Civitatis (i. vicecomiti) *notum faciat.* Evocabat ſuperior quiſq; inferiores, regebatq; in militia juxta caſtrenſem diſciplinam, in pago juxta forenſem. Nam & ſuo foro adornatus eſt *Centenarius*, ſed inter judices minores ſemper habitus. Priſca ejus juriſdictio liquet è Capitular. Caroli & Ludovici Impp. lib. 4. cap. 26. *Omnis controverſia coram Centenario definiri poteſt, excepta redditione terræ, & mancipiorum, quæ non niſi coram Comite fieri poteſt.* Et è lege Caroli M. tam in Longobardor. lib. 2. Tit. 52. l. 3 quàm Capitular. lib. 3. ca. 79. exhibita, *Nullus homo in placito Centenarii, neq; ad mortem, neq; ad libertatem ſuam amittendam, aut res perdendas, vel mancipia judicetur: ſed ea omnia in præſentia Comitis vel miſſorum noſtrorum judicentur.* Fungebatur igitur *Centenarius* ea poteſtatis ſpecie quam Galli *baſe juſtice* nuncupant: & perinde curiam ejus nos etiam inter **baſe Courts** rejicimus. Superſtat enim hodie per omnem penè Angliam *Centenarum* notitia: & habentur paſſim *Centenaria* placita, vernaculè **hundred Courts** appellata, ejuſmodi circumſcripta cancellis, acſi è citatis Longobardorum lege & Capitulis Carolinis, ſuam expetiſſent originem. Veriſimilius tamen eſt, & nos & illos, ritus hos ab antiquioribus noſtris Germanis parentibus deduxiſſe. Apud illos verò generalia placita ter in anno celebravit *Centenarius*: ordinaria, vel à ſeptem in ſeptem noctes: vel quando pax in provincia melior *poſt* 14. *noctes* (inquit L. Alaman. Tit. 36.) *fiat conventus in omni centena.* Nos Generalia placita tantum bis in anno perficimus (nempe, circa feſtum S. Michaelis, & Annunciationis B. Mariæ Virginis) ordinaria à 3 ſeptimanis in tres.

Centenarii præterea apud nos dicuntur liberi Poſſeſſores, ſeu Tenentes qui in *Centena* degunt, Angl. **the freeholders**, & ſunt hi ipſi in *Centenæ* curia Judices (Centumviralia Romanorum comitia in memoriam revocantes) quos & Tacitus *Centenos comites* vocat. *Eliguntur* (inquit) *in iiſdem conciliis & principes, qui jura per agros vicoſq; reddunt. Centeni ſingulis ex plebe comites, conſilium ſimul & autoritas, adſunt.* Subjungit & eos nihil *niſi armatos agere*, quod etiam *Centenariis* noſtris religioſum olim fuit ut in *Wapentachium* videas.

Noſtrum autem *Centenarium* (quem hodie *Dominum Hundredi* vocant) è legibus aſpice Edouardi Confeſ. ca. 32. quod inſcribitur de *Centurionibus & capitalibus friborgis*, viz. *Cum autem contingeret quòd quidam ſtulti & improbi gratis & nimis conſuetè erga vicinos ſuos forisfacerent, cœperunt ſapientes adinvicem ſuper hoc habere conſilium, & ſtatuerunt Juſticiarios ſuper quoſq; decem Friborgos quos Decanos poſſumus appellare; Anglicè verò* ꞇienh. oꞃð, *dicti ſunt, i. caput de decem. Iſti inter villas & vicinos cauſas tractabant, & ſecundum foriſfacturas, emendationes capiebant, & concordationes faciebant, videlicet de paſcuis, pratis, meſſibus, & de litigationibus inter vicinos, & innumerabilibus hujuſmodi decertationibus quæ humanam fragilitatem infeſtant, & eam inceſſanter oppugnant. Cum autem cauſæ majores erumpebant, referebantur ad ſuperiores eorum Juſticiarios, quos ſupradicti ſapientes ſuper eos conſtituerant (ſcilicet ſuper decem Decanos) quos poſſumus dicere Centuriones, vel Centenarios, eo quòd ſupra centum Friborgos judicabant.*

Juſticiarius Friborgi. Decanus, i. Decemvir.

Juſticiarius ſuper 10. *Friborgis ſeu Decanis. Centurio Centenarius.*

¶ *Centgravius.*] *Munſt. Coſm.* lib. 3. cap. 20. V. p. 469.

¶ *Ceola.*] Navis exigua, uno acta remorum ordine. A Sax. ceol, unde vulgare noſtrum **Kele**. Lat. *celox*, à celeritate. Græ. κίλις. Malmeſb. Geſt. Reg. lib. 1. *In Britaniam cum quinq; ceolis copias traiecit.* Intellige *Cedericius*, qui hoc exili apparatu An. Dom. 495. inſulam noſtram è Germania ingreſſus, regni Weſt-Saxonici author evaſit. *Celox* in Commentar. Hyeron. Comit. Alexandrin. de bel. Melitan. *fregatina* dicitur.

¶ *Ceorlus, Cirlus, Cirliſcus.*] Sax. ceoꞃl, *ruſticus, paganus. LL. Alur.* M. S. vet. cap. 28. *Si quis* Ceorles *mancipium ad violentum concubitum comminetur, emendet ipſi* Ceorlo, i. *ruſtico*, v. s. & lx. s. witæ. L. Inæ M. S. cap. 38. *Si ceorl & fœmina puerum communiter habeant &c.* Cap. 42. *Si ceorli habeant herbagium in communi &c.* Cap. 52. *Si cirliſcus expeditionem ſuperſedat, 30 ſol. perdat.* L. Aluredi M. S. cap. 25. *Si homo, cirliſci mancipium ad violentum concubitum comminetur, emendet ipſi cirlo, i. ruſtico* 5. *ſol. &* 60. *ſol. wytæ.* Item cap. 12. *Si cum deſponſata fœmina fornicetur, & cirliſca ſit,* 60. *ſol. emendetur marito.*

Cirlus Cirliſcus.

Hinc Germ. **Kerle,** *robuſtus*, atq; inde nomen proprium *Carolus*. Sed Angli hodie **Carle** & **Churle** per ignominiam dicimus.

¶ *Cephalus.*] Concil. ſeu fœdus Aluredi & Gothuri Regg. M. S. prope finem, *liberum hominem illiteratum pro bruto, & cephalo, & ſtulto reputamus* Quaſi *capito*.

¶ *Ceptum.*] Pro *circuitu*, ſeu *captura*, quod vide. Fuldenſ. lib. 1. Trad. 66. *In illo cepto duas hobas.*

¶ *Ceragium, Ceratium.*] Quod ceræ nomine penditur, ſive in Eccleſiis ad luminarium ſuſtentationem, ſive in alio miniſterio. **Warſhot**. Sax. leoꞇ ᵹeꞅcoꞇ, i. *luminarium cenſus*, ſeu *pecunia*. Commiſſio antiq. in archiv. Epiſ. Lincoln. tempore Hen. Beauford ibid. Epiſc. *Ceragia vulgariter vocata VVaxſcotts.* Synod. Saxonica Æmanenſ. circ. An. Dom. 1009. leoht ᵹeꞅcoꞇ ðꞃiꝥa on ᵹeaꞃe &c. id eſt, *luminarium cenſus ter in anno reddatur.* In latino ejuſdem exemplari: *lumina etiam cereorum ter in annis ſingulis reddantur, augeantur, reparentur.* Synod. Bracarnenſ. An. Dom. 610. al. 684. cap. 2. Epiſcopus

copus tertiam partem ex *quacunq; oblatione populi, in Eccleſiis parochialibus requirat: ſed illa tertia pars pro luminaribus Eccleſiæ, vel* * *recuperatione ſervetur, & per ſingulos annos Epiſcopo inde ratio fiat.*

*Fortè *reparatione.*

Ceratium. Prohibentur Imperiali Conſtitut. Acoluthi ſive Ceroferarii (i. qui luminaria in Eccleſiis curabant) *ceratium* exigere ab hæredibus defunctorum. Nov. 59. cap. 2. Goth. ad l. 6. ut Duar. 1. de Sacr. 14.

Cerarium dicitur pecunia exoluta pro diplomatum ſigillis, atq; inde in LL. Longob. lib. 3. Tit. 5. Et Capitul. lib. 5. Tit. 128. *Cerarii*, qui cerâ literas obſignant. Sed occurrit *cerarium* dicto ſenſu apud ipſum Ciceronem Act. 5. in Verrem.

Sunt verò qui ſolutione *ceragii* aſſerunt ſe immunes eſſe à decimis reddendis pro bobus & vaccis, ipſis etiam locis ubi ii paſcuntur, ac ſi *ceragium* idem eſſet quod *Horngild*, à Græ. κέρας, ατος, pro cornu: non à κηρός, ου, pro *cera* & *candela*. Perperàm omnino vel me judice.

¶ *Ceroferarii.*] Vide *Acolutus.*

¶ *Cervellum.*] Quaſi *cerebellum. Cerebrum.* L. Baiwar. Tit. 3. Ca. 1. §. 6. *Si cervella in capite appareant &c.* Alaman. Tit. 49. §. 9. *Si autem teſta tranſcapulata fuerit, ita ut cervella appareant, ut medicus cum pinna aut cum fanone cervella tetigit; cum 12 ſol. componat.*

¶ *Cervula.*] Turpe ludi genus quod maximè damnat Auguſtinus Serm. de temp. 215. *Si adhuc agnoſcatis aliquos illam ſordidiſſimam turpitudinem de hinnula vel cervula exercere, ita duriſſimè caſtigate, ut eos pœniteat rem ſacrilegam commiſiſſe.*

¶ *Ceſpitaticum, Ceſpitaceum, Ceſpiticum.*] Reor omnia in unum ſonare. Et eſt *ceſpitaticum* teloneum quod ad complanandas vias, atq; etiam ſaxis (ſi opus ſit) ſternendas exigitur: ut me docuit Author notarum ad Privileg. Cœnobii S. Germ. à Carolo M. conceſſ. apud Aimoin. lib. 5. cap. 1. ubi ſic legitur: *Teloneus exigatur nec de navale, nec de carale, neq; de ſaumis, neq; de tranavectione, nec rotatico, nec pontatico, nec pulveratico, nec ſalutatico, nec ciſpitatico, &c.* Haud diſſimile Formul. Solen. 12. & non ut hic per *i* mendoſè, ſed per *e* conſcriptum, *ceſpitatico.* In alio autem Privilegio apud Aimoinum ſubſequenti, pro *ceſpitaticum*, eſt *cepſaſticum*, idemq; mendoſè, nam alibi editur *ceſpitaticum*; illic verò ſic habetur -- *neq; teloneum, aut rotaticum, ſeu vultaticum, cepſaſticum, ripaticum, vel ſalutaticum cuiquam accipere liceat.*

Cepſaſticum.

¶ *Chacea, & Chaſea.*] *Fugatio, actus, propulſatio.* Item via ipſa per quam aguntur ad paſcua animalia, a 𝔇𝔯𝔬𝔳𝔢. A. Gall. *Chaſſer*, quod eſt, *fugare, diſpellere*; nec non *venari*, unde,

Chacea etiam dicitur ſaltus, & ipſa ſtatio, qua venationis gratiâ aluntur feræ: nullo cincta ſepimento, ſed privilegio tuta, vel à Principe conceſſo, vel præſcriptione aſſecuto. Aliter *fugacia*. Differt à *parco* quod hic anguſtior eſt, & palis circumcluſus. Differt à *foreſta*, quòd hæc multo eſt extenſior, ampliſſimiſque legibus inſignita. Vide *Foreſta.*

¶ *Chachepollus.*] Rotulus de Serjantiis in *Herefordſcire* temp. Henr 3. in cuſtod. Camerarior Scaccarii, inſcriptus *Teſta Nevill.* Hoſpitalarii tenent in *Hereford* unum Meſuagium quod *Philippus* filius *Odonis* tenuit per Sergantiam *Chachepolli*, quod eis legavit in puram eleemoſynam. Intelligo de *Serviente ad clavam.*

¶ *Charaxare, Charaxator, Charaxatura.*] A Gr. χαράττω, μ. χαράξω, i. *ſculpo, ſigno, ſcribo, pingo.* Frequens his ſenſibus in mediis ſeculis; etiam ſine aſpiratione. Greg. Turon. Hiſt. lib. 8. cap. 19. *Fredegundis duos cultros ferreos fieri præcepit, quos etiam caraxari profundius & veneno infici juſſerat.* Et lib. 7. cap. 36. *Tunè es pictor ille qui --per oratoria parietes atq; cameras caraxabas?* Gloſſ. Iſod. *Charaxatis: ſcriptis. Notarius, ſcriptor: Charaxarius.* Hic idem in epiſt. Flodoardi ad Hiſt. Eccl. Remenſ. *Charaxator* dicitur. -- *Charaxatorum* (inquit) *inſuper diligentia coartati.* *Charaxator.*

Caraxatura item pro ſcriptura: ſed crebrò inſuper pro litura, & deletione. Marculf. lib. 2. Formul. 17. *Si quæ lituræ, caraxaturæ, adjectiones factæ ſunt* (in pagina hujus teſtamenti) *nos eas fecimus.* Hinc Irenæo *incaraxare* pro deturpare. *Tantam Apoſtoli & diſcipuli eorum habuere reverentiam, ut ne verbo quidem communicarent cuiquam incaraxanti veritatem.* Scribitur *in Caraxanti.* V. *Intercharaxare.*

¶ *Charta.*] Scriptum obſignatum, quo prædiorum ceſſiones, contractus, conventiones & hujuſmodi ratæ fiunt. Romanis, *Symbolum, tabulæ.* Inferioribus *Epiſtola, teſtamentum, chirographum, &c.* Noſtratibus hodiè *factum.* Inter Saxones noſtros vix reperta *charta* vox: nec ſigillis firma, ſed è ſubſignatis crucibus. *Chirographorum* (inquit Ingulphus) *confectionem Anglicanam, quæ antea uſq; ad Edwardi Regis tempora, fidelium præſentium ſubſcriptionibus cum crucibus aureis, aliiſq; ſacris ſignaculis firma fuerunt; Normanni condemnantes, chirographa chartas vocabant: & chartarum firmitatem cum ceræ impreſſione per uniuſcujuſq; ſpeciale ſigillum, ſub inſtillatione trium vel 4. teſtium aſtantium conficere conſtituebant.*

Magna Charta. Sacrum illud diploma, An. 9. Henrici 3. quo regni Angliæ libertates (multo ſanguine & bello funeſtiſſimo redemptæ) confirmantur.

Charta paricla. Vide *Paricla.*

Charta indentata. Vide *Indentata.*

¶ *Chartophylax*, & *Chartularius.*] Qui publicas tabulas, epiſtolas & inſtrumenta curabant. *Scriniarii*, vulgò *Regiſtratores.* Hic autem in palatio Principis miniſter fuit, ille in Eccleſia: ut perſpicuè Codinus. Confunduntur tamen ſæpiſſimè: Et Gregor. Mag. Epiſcop. Rom. in Epiſt. ad Maximum Epiſc. Solonit. Regiſt. lib. 7. cap. 129. -- *Caſtorio* (inquit) *cartulario noſtro remeante.* In Eccleſia orientali *Chartophylax* Sigilli Patriarchalis (inſtar Cancellarii) cuſtos erat, ipſumq; id in pectore geſtabat: Et ab Andronico juniore *Magnus Chartophylax* nominatus eſt, quod Epitheton ad ſucceſſores tranſiit. De his vide Codinum: Et fuſiùs Meurſium in χαρτοφύλαξ. *Magnus Chartophylax.*

¶ *Chaſii.*] Iidem apud Nicætam Choniat. in Exord. lib. 2. qui aliis *Aſſaſini*; quod vide.

¶ *Chaudmella.*] In Scotorum LL. appellatur, quod ex repentino animi motu fit; quaſi *chaud meſlee* Gall. id eſt, admiſtio fervida ſeu cholerica. Vide *Medletum*, & *Haiſterahandi.*

¶ *Chelandrium (& Chelandrum*, corruptè ut Meurſeo viſum.) Genus navigii ab inferioribus Græcis ſic dictum. Luithprand. Hiſt. lib. 5. cap. 6. *Nunciatum eſt Romano, 15. ſemifracta ſe habere chelandria, quæ populus ob vetuſtatem ſola reliquerat.* Mox. *Compoſitis itaq; ſecundum juſſionem ſuam chelandriis, ſapientiſſimos in eis viros collocat, &c.* Paulus Diaconus in Juſtiniano. *Omnes naves dromones, viz. trieres, ſcaphas, chimaras, & lintres uſq; ad chelandra collegit.*

¶ *Cherchesede*, *Chercheomer*, *Chercheambre.*] Vide *Circſet.*

¶ *Chevagium*, ſeu *Chivagium.*] Eſt tributum quod aliàs ſervitutis, aliàs ſubjectionis nomine, domino tanquam capiti penditur. A Gal. *chef*, i. caput. Penditur autem ſervitutis nomine à mancipio, pro licentia vel contrahendarum nuptiarum, vel commorandi extra dominium, vel aliud quid faciendi quod liberum ſubindicat. Bracton lib. 1. cap. 10. nu. 3. *Cum vagantes fuerint* (ſervi) *ſicut mercatores vel mercenarii, certis temporibus chevagium ſolvunt (quod dicitur recognitio, in ſignum ſubjectionis & dominii de capite ſuo) & quamdiu chevagium ſolverint, dicuntur eſſe ſub poteſtate dominorum, nec ſolvitur dominica poteſtas.*

Subjectionis nomine Regi penditur, ut cenſus annuus 12. den. Pariſienſium in nonnullis Galliæ locis ab omni ſpurio & alienigena (licèt patriæ jure donato) tam cœlibe quàm conjugato: Et ex hoc genere fortè erant Alepimanni *chevagium* ſolventes, (ut ſuprà in voce *Alepiman*, ſcilicet alienigenæ, ſeu advenæ.

Et eſt *chevagium* (juxta Cowellum) pecunia annuò data potentiori, tutelæ patrociniiq; gratiâ.

Eſt & inſuper apud Wallos *chevagii* genus quod *Amabyr* vocant, Principi Walliæ pro maritandis filiabus, olim ab omnibus (ut aſſerunt) hodie à quibuſdam (etiam liberis) perſolutum. *Amabyr.*

¶ *Chiminus*, *Chiminagium.*] A Gall. *chemin*, id eſt, via, aditus. LL. Edouardi Confeſſ. cap. 12. *Alia* (Regis pax eſt) *quam habent quatuor chimini*, **Watling-ſtreet**, *Foſſe*, **Hikenild ſtreet**, & **Erming ſtreet**, *&c.* Indicat autem hoc loco vocabulum *chiminus*, leges iſtas à Normanno quopiam latinè datas. Bractono frequens. Hinc

Chiminagium, teloneum quod in foreſtis exigebant foreſtarii à plauſtris & equis oneris causâ eò venientibus: Chartæ foreſtæ, ca. 14. *Nullus foreſtarius de catero qui non ſit foreſtarius de feodo, reddens nobis firmam pro baliva ſua, capiat chiminagium aliquod in baliva ſua, &c.* Ibi pluries.

¶ *Chimniage.*] Vide *Fuage.*

¶ *Chirgemot*, ſeu *Chirchgemot.*] *Forum Eccleſiaſticum.* LL. Henr. 1. cap. 8. -- *quoſq; Chirgemot diſcordantes inveniet vel amore congreget, vel ſequeſtret judicio.* Fortè legendum *Chirchgemot* vel *Circgemot.* Vide *Halimot.*

¶ *Chorepiſcopus.*] Quaſi τοῦ χώρου, i. *ruris* Epiſcopus. Reperitur ſub naſcenti Eccleſia: ſed incerta origine, licèt ab exemplo ſeptuaginta Diaconorum, ut refert Damaſus, deducta. Ideo inſtitutus, vel potiùs ſubſtitutus, ut dum Epiſcopus Civitatem, hic vicarius ejus, rus & villas curaret. Hincmarus Archiep. apud Flodoard. lib. 3. cap. 21. *vicarium* (inquit) *Epiſcopum, quem Græci Chorepiſcopum vocant.* Torpeſcentibus verò per Civitates Epiſcopis (dum rus olim haberent minus quæſtuoſum) res ad *Chorepiſcopos* ſic delata eſt, ut non ſolùm ritus Epiſcopales, ſed honorem etiam ad ſe pertraherent. Pertinaciam hanc cancellis circumſcripſit Ancyranum Concilium, An. Dom. 314. ſub Conſtantino Imp. ca. 13. arctiùs verò & potentiùs Concilium ſub eodem Nicænum lib. 3. capp. 54. & 55. ubi plurimis agitur de ipſorum electione, munere & juriſdictione, de quibus videnda etiam Epiſtola ſexta Damaſi Papæ, fili prolixioris fortè quàm Apoſtolici. Item Concil. Antiochen. can. 10. & Capitular. Caroli & Ludov. locis pluribus, præſertim verò lib. 7. Can. 328. ubi ſic legitur. Placuit ſicut *Leonis* Papæ. *Edition. Piſan.*

Chorepiſcoporum munus cum nomine ſenſim antiquatum, abolevit (nec pridem) Eccleſia: ſubinductis verò in eorum vicem (qui Epiſcopis liberius cedunt, & humiliori jure contenti ſunt) Archipresbyteris, aliàs, Decanis ruralibus, & Plebanis. Vide *Corbanus.*

¶ *Chrenecruda.*) Ceremonia qua pauper Salicus redemptionis ſuæ causâ, ad ditiorem conſanguineum provocabat. Priùs autem cum 12. juratoribus fidem fecit, non eſſe ſibimet

ſibimet in facultatibus unde legi ſatisfaceret. Mox domum rediens, collectam illic terram in proximos cognatos ſparſit: eiſq; omnia ad ſatisfactionem demittens, nudus in camiſia exiliit. His verò nec ſufficientibus; eorum pauperior *herbas virides* (quod *Chrenecruda* vocant) in ditiorem, magis remotum jactabat; qui in totum protinus tenebatur. Vide rem uberiùs ſed non lucide deſcriptam, L. Salic. Tit. 61. ubi & hæc. *Si verò aliquis ex illis pauperior fuerit, & non habet unde ad integrum debitum ſolvat, quicunq; de illis amplius habet, iterum ſuper illum cherenecruda, ille qui pauperior eſt, jactet, & ille totam legem componat.* Sublata eſt iſta lex à Childeberto Francorum Rege An. Regni ſui 20. qui eſt ſalutis noſtræ circiter 534. *De chrenecruda* (inquit) *lex, quam paganorum tempore obſervabant, deinceps nunquam valeat, quia per ipſum cecidit multorum poteſtas.* Belgis hodiè **groen** (nobis **green**) *viridis*: **cruid**, *herba.*

¶ *Chryſoclavum*, & *Chryſoclabum.*] χρυσολάβιον, Quod aureis diſtinctum eſt clavis. Unde *chryſoclavus* adject. *auriclavus*, & *auriclavatus*. Vita Leonis 4. *Obtulit veſtem aquilarum habentem hiſtoriam, cum cruce de chryſoclavo, & gammadiis unam.* Tritum apud vitarum Pontificum Scriptores.

¶ *Churchſed, & Chyrchſet.*] Vide *Circſet.*

¶ *Ciborium*, malè *Ciburium*, pejùs *Cibutum.*] Non unica ſignificatione Græcis & Romanis notum. Scriptoribus vero Eccleſiaſticis pro *arca*, nec non *pixide* ſeu *ſcriniola* ſuper altare, qua Sacramentum conſervatur in Romana Eccleſia. Vita Leonis Pap. 3. *Super altare b. Petronillæ ciboreum cum columnis porphyreticis ex argento puriſſimo miræ magnitudinis decoratum penſant. lib.* 248. Paul. Warnefrid. de geſt. Longob. lib. 3. ca. 35. *De auro ipſo Rex poſtmodum ciborium ſolidum miræ magnitudinis, & magni ponderis fecit, multiſq; illud pretioſiſſimis gemmis decoratum, ad ſepulchrum Domini Hieroſolymam tranſmittere voluit.* Sunt qui Horatium & ejus Scholiaſtem ante oculos habentes, hoc de *poculo* intelligunt. Non aſſentior. Vita Leonis 4. *Fecit cyborium ſuper altare ex marmore, nec non & calicem de argento, cum coronis pendentibus in eodem ciborio numero* 12. Pluries in Eccleſiaſticæ ſupellectilis catalogis.

¶ *Ciclas.*] Propriè veſtis fœminea, & Romanis ſic notâ, ſed per y ſcribendum; nam à Græ. κύκλ☉ (quod inſtar. circuli eſſet) nomen habet; longa, utpòte terram verrens, & ſinuoſa. Mat. Par. in apparatu nuptiarum Henrici 3. An. Dom. 1236. virilem facit: *Cives* (inquit) *Londonienſes -- ſericis veſtimentis ornati, cycladibus aurotextis circumdati.*

¶ *Cinewerdunia.*] L. Ripuar. Tit. 33. §. 2. *Sic ei placitum ſuper* 14. *ſeu ſuper* 40. *vel* 80. *noctes detur, ut cinewerduniam ſuam in præſentia teſtium recipiat.* Occurrit tertio Tit. 72. ſed ubiq; mihi ænigmaticè.

¶ *Cinegild.*] Vide *Cenegild.*

¶ *Cinnitum.*] Vide *Cenitus.*

¶ *Cira.*] Vide *viride* & *ſiccum.*

Circſet, Ingulpho **Kirkſet**, aliis **Cyricſet** & **Ciricеat**, Fleta **Church-ſet**, veriſſimè **Cyric-ſceat**, & **Ciricſceat** quod Saxonicum eſt. *Cenſus vel tributum Eccleſiæ.* Cyric enim à Græ. κυριακόν *baſilica, Eccleſia*: ſceat, *portio, tributum, pecunia.* Quidam verò *ſet* pro ſæd intelligunt, quod eſt *ſemen*: quaſi **Ciricſcet** eſſet *ſemen Eccleſiæ debitum.* Epiſtola etiam Cnutonis apud Malmeſb. lib. 2. de geſt. Regum cap. 11. *Primitias ſeminum* vocat, & in Inæ & Canuti LL. Lambardus ſic paſſim vertit. Mar. Scot. M. S. in bibl. Bodl. pag. 353. *Primitiæ ſeminum ad Eccleſiam ſub cujus parochiâ quiſq; deget.* Lindenbrogius quoque in vocab. *Agrarium*, hoc exponit *frumenti tributum.* Sed in Domeſd. galli & gallinæ, qui ad Natale Domini Eccleſiis conferuntur, etiam *cyricſet* nuncupati ſunt. Sic in grandi Cuſtumar. monaſt. de *Bello* fol. 87. a. *Joh. Southam ad feſtum S.* Martini *in yeme debet* 1 *gallinam* (*de redditu*) & 5 *Gallinas de* Chirſet. In Synodo Ænamenſi circa An. Dom. 1009. *Eccleſiaſtica munera* interpretatur, juberurq; reddi in feſtivitate B. Martini, quòd antiquiùs in Inæ LL. ca. 4. ſancitum fuit. *Cyriceat* (inquiunt LL.) *reddita ſint ad feſtum S. Martini. Si quis homo non compleat, reus ſit* 60. *ſolid. & duodecies reddat ipſum ciriceat.* Et cap. 62. reddenda docet ex eo domicilio quo quis habitat in ipſo die nativitatis Domini noſtri. Canuti L. ca. 10. gravius animadvertit in delinquentem, ſcil. ut detenti precium undecies pendeat Epiſcopo, & Regi inſuper 220. ſol. Fletam audi lib. 1. cap. 47. *Church-eſſet, certam menſuram bladi tritici ſignificat, quam quilibet olim ſanctæ Eccleſiæ die S. Martini tempore tam Britannorum quam Anglorum contribuerunt. Plures tamen Magnates poſt Romanorum adventum illam contributionem ſecundùm veterem legem Moyſi, nomine primitiarum dabant; prout in brevi Regis Knuti ad ſummum Pontificem tranſmiſſo, continetur; in quo illam contributionem* (**Chirchſed**) *appellant, quaſi, ſemen Eccleſiæ.* Flores hiſt. per Matth. Weſtm. *Præcepit etiam Epiſcopis ſupradictis* (*ſcil. Rex Canutus*) *per eandem Epiſtolam, ut antequam Angliam rediret, omnia debita ad Eccleſiam catholicam pertinentia; elemoſina ſcil. pro Aratris, decimæ minutæ pro animalium nutrimentis, & de hortis primitiæ ſeminum, quod Anglicè* Chircheſcot *dicitur &c. redderentur.*

¶ *Circulus.*] Pro *Hagâ* & *Burgo* quod Vide.

¶ *Cirliſcus.*] Vide *Ceorl.*

¶ *Cirographus.*] Pro *Chirographus.*

¶ *Ciſpaticum, Ciſpitaticum.*] Conſtitutt. Caroli Mag. ad Niumac. cap. 40. *De teloneis & ciſpaticis, ſicut in alia capitula ordinavimus, teneant id, ut ubi antiqua conſuetudo fuit, exigantur, & ubi nova fuerint inventa, deſtruantur.* Vide *Ceſpaticum.*

¶ *Cladolg.*] L. Friſon. Addit. Tit. 3. §. 44. *Si quis alium unguibus crataverit, ut non ſanguis ſed humor aquoſus decurrat, quod cladolg vocant.* Sculpere, hîc *cratare*, Germa-

ni **Kleyen** dicunt, nos **toclaw**, & Gallis *clayer*, eſt *crate rodere*. Sed **claw** nobis etiam adhuc, *unguis*, **volg** *vulnus*, ut infra. *Cladolg* igitur, *unguium vulnus*.

¶ *Claia, Cleia, Cleta, Clida.*] *Crates, caula*, Gall. *claye*, idem. Inde *clayer*, viminibus (inſtar cratis) contexere, vel cratibus concludere. Omnia à Græ. κλείω, i. *claudo*: unde κλεὶς, κλειδὸς, Lat. *clavis*, etiam à claudendo. Cuſtumar: de Hecham *cleia* dixit pro *caula*. Gloſſ. Latino-Saxon. *Cleta*, hiþ-ðel, i. crates.

¶ *Clamare.*] Apud forenſes noſtros eſt, rem domino poſtulare, *vendicare*. Clameus, ejuſmodi poſtulatio, ſeu vendicatio. Pro Clamore injuſto vide mulctam in LL. Ed. ſen. cap. 2.

¶ *Clauſum Paſcæ*, ſeu *Pentecoſtes.*] *Hov.* p. 549, l. 42.

¶ *Clericus Pipæ.*] V. Ingroſſator.

¶ *Cleſoniſta.*] *Appellatus, reus.* A Gr. κλήζω, *appello, nomino*. Conſtitutt. Caroli Mag. in L. Ripuarenſe cap. 3. *Cleſoniſta aut DC. ſolid. componat, aut cum* 12. *juret: aut ſi ille qui cauſam quærit*, 12. *hominum ſacramentum recipere noluerit; aut cruce, aut ſcuto & fuſte contra eum decertet.* Amerpachius hîc in Nora, vocabulum à Germanis petit, ſed ad Græcos planè referendum.

¶ *Clida, Clita.*] L. Ripuar. Tit. 77. *Si quis hominem ſuper rebus ſuis comprehenderit, & eum ligare voluerit, vel ſuper uxorem, &c. Et non prævaluerit ligare, ſed procolpus ei exceſſerit, & eum interfecerit: coram teſtibus in quadrivio in clida eum levare debet, & ſic* XL. *ſeu* XIV. *noctes cuſtodire, & tunc ante judicem in arabo conjuret, quod eum de vita forisfactum interfeciſſet.*

Clita, Gallis *clide*: lignea belli machina, quæ ſoluta ab æquilibri retinaculo, lapides plurimos emittebat. Tolloni fortè non diſſimilis. Vita Carol. M. ab Egoliſmenſ. monac. &c. *Petrarias quas paraverunt* (Saxones) *in ſuo plus damno ſenſerunt, quàm illi de caſtro. Item præparaverunt clitas ad debellandum caſtrum.* Quære an hoc, aut *cleta* (de quo ſupra) hilum faciat ad explicationem dictæ legis.

¶ *Clito.*] Filius Regis, vel Imperatoris. A Gr. κλυτὸς, id eſt *inclytus*. Etiam qui in regnum ſucceſſurus eſt, ut in Imperium *Cæſar*: Saxonibus noſtris *Adelingus*, quod vide. Florent. Wigorn. in An. 728. *Rex Æthelbardus, & Oſwaldus clito filius Æthelbalidi*, ſcil. Regis. An. 761. *Mollus Rex Northimbrenſium -- Clitonem quendam nobiliſſimum Oſwinum occidit.* An. 786. *Clitonem Kinehardum, Regis viz. Sigeberti germanum, ſuo de Regno cum moliretur expellere, &c.* An. 1057. *Clito Eadwardus Regis Eadmundi Ferrei lateris filius -- Angliam venit. Decreverat enim Rex illum poſt ſe Regni hæredem conſtituere.* Hoveden. in An. 918. *Clito Ethelwardus Regis. Edwardi* (Senioris) *germanus.*

Clitunculus. Idem in An. 1017. *Dedit ei conſilium Edricus, ut Clitunculos Eadwardum & Eadmundum Regis Eadmundi filios necaret.*

¶ *Cloca, Clocarium.*] Onomaſtic. Latino Sax. *Cloca* belle, i. *Campana*, *Clocarium vel lucar* belhuſ, i. campanile. Hinc Germ. Gloggen pro campana.

¶ *Cluſa.*] Pro *monaſterio*. Marianus Scotus lib. 3. ſub An. 1069. *Ego miſer Marianus poſt annos* 10. *meæ incluſionis, ſolutus de cluſa de Fulda, ad Maguntiam veni, & in feſtivitate* 7. *fratrum ſecundò includor.* Hinc *Incluſus*, & *recluſus*: Et apud Ekkehardum Jun. Caſ. S. Gal. cap. 9. *Clauſula* pro cellula. *Clauſula:*

Cluſæ etiam dicuntur anguſtiæ inter fauces montium: ut Alpinæ illæ per quas itur in Italiam. Abbas Urſpergenſ. in An. 827. *Introitus* in Italiam, *quos cluſas vocant.* Anaſtaſ. in Steph. 2. *Franci cluſas introeuntes cunctum foſſatum Longobardorum -- abſtulerunt.* Aliàs *Clauſæ*.

¶ *Coccio, Cogcio, Cotio.*] Mendicorum genus qui ejulationibus, lachrimis, & hujuſmodi impoſturis eleemoſynam extorquebant. Rectiùs *Cotyones*, à Gr. κωκύω, *lugeo, ploro*: nam inde Gall. *Coquins*. Monach. Sangallenſ. de Geſt. Caroli lib. 2. pa. 412. *Quidàm coccio deraſus, inſulſus, & inſaniens; linea tantùm & femoralibus indutus.* Capitular. Caroli lib. 1. Tit. 73. quò etiam reſpicit Concil. Cabilonenſ. ca. 45. *Item, ut iſti mangones & cogciones qui ſine omni lege vagabundi vadunt, per iſtam terram non ſinantur vagari, & deceptiones hominibus agere.* Legg. Francor. apud B. Rhenan. Rer. Germ. lib. 2. *Mangones vagabundi & Cotiones qui impoſturis homines ludunt, coërcentor.* Vide *Mangones*.

¶ *Coccula.*] Sagum Hibernicum, villoſum, abſq; ſutura, & quod marginem inferiorem planam exhibet, ſuperiorem arcuatam, cirriſq; ſive jubis laneis fimbriatam. *Mantellum.* Vita S. Cadoci Cambrenſ. in M. S. codice Landavenſ. Eccleſiæ. pa. 49. *Atq; quot jubæ in tua coccula (quod vulgariter vocatur quoddam genus indumenti quo Hibernenſes utuntur, deforis plenum prominentibus jubis, ſeu villis in modum crinium ſunt contextæ) tot homines per te à pœnis perpetuis eruentur.*

¶ *Cœna pura.*] Sexta dies quæ eſt in Paraſceve, *Iren.* l. 1. c. 9. & iterum l. 5. c. 23. *Mortuus eſt Adam in ipſâ die Paraſceve, quæ dicitur Cœna pura; id eſt, ſexta Feria, quam & Dominus oſtendit paſſus in eâ.*

Tertullianus etiam contra Marcionem l. 5. c. 4. *Obſervatis inquit* & *Sabbata*, & *Cœnas puras*; & *Jejunia*, & *dies magnos*. Paraſceven autem *Cœnam puram* inde dictam eſſe autumat *Feu-ardentius*, in notis ſuis ad *Irenæi* locum priorem, numero 13. quod juxta legis præſcriptum, purôs veſtimentis, cibis, corporibus, & animis Judæos eſſe decebat, qui ſacrum Paſcha eſſent celebraturi: unde traditores

Chriſti

Chriſti non intraverunt Prætorium Pilati, ne contaminarentur; ſed puri, viz. manducarunt Paſcha. Joh. 18. 28. Hæc *Feu-ardentius.* Videantur & *Auguſtinus Tractatu* 120. in *Johan.* & *Beda* in Cap. 19. *Johannis.*

¶ *Cœna Domini.*]

¶ *Cœnaticum*, & ſine dipthongo, *Cenaticus.*] Cenſus qui cœnæ, hoc eſt, menſæ deputatus eſt. Saxonibus noſtris *firma.* Lib. miraculor. B. Mauri Abb. cap. 13. *Vulfuinus vir clarus -- cum toto quadrageſimali tempore cenſum piſcium (quem more Provinciæ cenaticum vocant) per vim fratribus abſtuliſſet, &c.*

¶ *Cogones.*] Navigii genus. Mat. Weſtmonaſt. in An. Dom. 1066. *Venit ad hoc in Angliam* (Rex Noricorum) *trecentis coggonibus advectus, ut eam ſubjicere conaretur* (inquit Wigornenſis, & plagiarius ejus Hovendenus): *plus quingentis magnis navibus.* Walſinghamius in Richardo 2. An. Dom. 1377. *Summa ſe extenderat ad 37 galeias, octo cogones hiſpanicas, & nonnullas bargias.* Chron. M. S. in An. 15. Ed. 3. **Many Cogs and Ships** (viz. Gallorum) **were taken.** Etymolog. Kiliani: **Kogghe, kogh, ſchip.** *Celox.* Vide *Coqua.*

¶ *Coifa.*] Tegmen capillare album quo inſigniuntur Servientes ad legem. A Gall. *coiffe* ſeu *coeffe*, aliter *ſcoffion.* Non dicam à Gr. κόφινος. Vide autem *Birretum album*: & animadverte hujus ornamenti antiquitatem apud Mat. Pariſ. in Hen. 3. An. Dom. 1259. *Willielmus de Buſſey Seneſcallus & principalis Conſiliarius Will. de Valentia fratris Regis uterini -- cum non poſſet objectis reſpondere, quia multis irretitus erat ſceleribus, voluit ligamenta ſuæ Coifæ ſolvere, ut palam monſtraret tonſuram ſe habere clericalem.* Et mox. *Satelles verò eum arripiens non per Coifæ ligamina: ſed per guttur eum apprehendens, traxit ad carcerem.*

¶ *Cointiſes.*] *Nitidi, elegantes.* Gallicum. Mat. Pariſ. in Hen. 3. An. 1252. *Mille enim milites & amplius veſtiti ſerico, ut vulgariter loquamur, cointiſes: in nuptiis ex parte Regis apparuerunt.*

¶ *Cokettum.*] Sigillum regio theolonio conſtitutum, ipſumq; breve eodem ſigillatum. Panis de Coketto. Vide *Raſt. VVeights* 2.

¶ *Coldeus.*] Vide *Culdeus.*

¶ *Colibertus.*) Preuves de l'hiſt. des Comtes de Poictou pag. 287. —— *In extremis quoq; inſula, unde agitur, ſupra* Separis *alveum, quoddam genus hominum piſcando quæritans victum, nonnulla tuguria confecerat, quod à majoribus* Collibertorum *vocabulum contraxerat: quod nomen, quanquam quædam ſervorum portio ſortita ſit; videtur tamen, quod in iſtis conditione aliquâ derivatum eſt: unde quoniam adeſt occaſio ipſius vocabuli perſcrutetur occaſio: Etenim* Collibertus *à cultu imbrium deſcendere putatur ab aliquibus, progenies autem iſtorum* Collibertorum, *hinc fortè iſtud ore vulgi, multa interdum ex viſibus rerum vera dicentis contraxit vocabulum; quoniam ubi inundantia pluviarum* Separis *excreſcere feciſſit fluvium, relictis quibus incedebant locis: hinc enim procul habitabant nonnulli, properabatur illò, cauſa piſcium.* Vide *Burſ.*

¶ *Colicum.*]

¶ *Colliſicium.*] LL. *Alur.* Jorn. M. S. 38. *Si quis Cirliſcum radat in contumeliam ad* colliſicium *x s. emendet.* Lam. *reddit* morionem.

¶ *Colliſtrigium.*] Pegma infamiæ ad ſupplicium falſariorum jam olim inventum. Quaſi, *collum ſtringens* vel *comprehendens*: ex quo in Canuti etiam LL. Saxon. ca. 42. healſfange dicitur. Habetur an. 51. Hen. 3. Conſtitutio *judicium colliſtrigii* nuncupata. Gal. & Ang. *Pillori.* V. Healſfange.

¶ *Colobium*, & perperàm *Colobum.*] Tunica demiſſior ſine manicis, cui Græci τὸ ἱμάτιον, i. ſuperius veſtimentum, induebant. Catholic. **a tabard**, Gall. *tabarre.* A Gr. κολόβιον, *mutilatum, decurtatum*, quod inſtar Romanæ tunicæ juxta humeros deſinebat. Sub veteribus Romanis non reperio, ſub Imperatoribus autem mox innotuit: etiam ſanctionibus eorum honeſtatum. Servis (Servio teſte Æn. 1.) interdictum; nec militibus in uſu. Eo igitur in urbe uti jubentur Senatores, Cod. Theodoſ. lib. 4. Tit. 10. l. 1. *Nullus Senatorum habitum ſibi vendicet militarem, ſed chlamidum terrore depoſito, quieta colobiorum & penularum induat veſtimenta.*

In Epiſcoporum utiq; irrepſit veſtitus, tantiq; aliquando factum eſt, ut Eutichianus Papa (qui floruit An. Dom. 275.) conſtituerit, ut nemo *fidelium martyrem ſepeliret ſine dalmatica, aut colobio purpurato.* Hoc Gregorius Mag. utì ſuperſtitioſum abrogavit, Regiſt. lib. 4. Epiſt. 48.

Demum in promiſcuum uſum venit: monachis, heremitis, militibus, colonis. Militibus verò inter ſanctiora veſtimenta, dum virtutis inſignia huic appingebant, ut videre eſt in ipſorum tumulis antiquis, & Heraldorum veſte *quam cottam armorum* vocat Budæus. Ruſticos etiam uſurpaſſe colobia, ex reſcripto quodam liquet An. 21. Edouardi 3. ubi alius alium in jus vocat, *quod colobium de pers* (hoc eſt, cerulei coloris) *pretii* 3. *ſol. aſportaverat.* Huc utiq; pertinet Chauceri illud de colono peregrinante,

He took his tabard, and his ſtaff eke, &c.

Collobium etiam dicitur cucullus ille ſive ſuperhumerale, quo induuntur Servientes ad legem. Forteſcue in Encomio legum Angl. ca. 51. *Nam Serviens ad legem ipſe exiſtens, toga longa inſtar Sacerdotis, cum caputio penulato circa humeros ejus, & deſuper collobio cum duobus labellulis, qualiter uti ſolent doctores legum in Univerſitatibus quibuſdam, cum ſupra deſcripto birreto veſtiebatur. Sed Juſticiarius factus, loco collobii chlamide induitur.*

¶ *Colloquium.*] Pro Parlamento. M.

P. An. 1101. pa. 55. *Principes utrinq; fratrum* non ferentes diſſidium Colloquium ineunt ——— mutuum & generale. Et An. 1231. & 1232. pag. 354. & 359.

¶ *Colonus, Colonia, Colonica, Colonaticum, Colonitium, Colonarium.*) *Colonos*, quidam liberos faciunt, lege adducti Alaman. Titt. 9. & 23. ubi dicitur: *liberi eccleſiaſtici, quos colonos vocant, omnes ſicut & coloni Regis, ita reddant ad Eccleſiam.* Gloſſar. verò contra: *Colonus, ſervus Eccleſiæ*: Et huic fidem facit B. Remigius Archiep. Remenſ. qui in teſtamento ſuo apud Flodoard. lib. 1. ca. 18. alios Eccleſiæ colonos libertate donat: alios in ſervitute permanere decernit. Collocandos igitur cenſeo *colonos* (etiam *colonas*, nam de his utiq; Remigius) in utroque ſtatu, Socmannos noſtros ſic per omnia expreſſuros.

Colonia verò & *colonica*, eſt agri portio ad unius coloni penſum deſignata: ut *carucata*, ad unius carucæ: vel eſt, habitaculum ruſticum cum ſufficienti prædio ad alendum colonum, & familiam ruſticam: *Hida, hoba, hobunna, maſſa, manſus, &c.* quæ tamen, non ſemper inter ſe quadrant, ut ſeorſum in ſuis locis monſtrabimus. Traditt. Fuldenſ. lib. 2. ca. 25. *In ſupradicto loco novem trado colonias (hoc ſunt hobunnæ) integras cum omnibus adjacentiis.* Flodoard. Hiſt. Rem. lib. 2. cap. 5. *Colonias etiam villarum quarundam Epiſcopii, diſpoſitis ordinavit ſervitiis.* Ibidem in dicto teſtament. *Colonicam Peſſiacum* ad utrumque pervenire præcipio.

Colonica veſtita. Concil. Valentin. An. Dom. 855. cap. 9. *Laici, ſi condere voluerint baſilicas in prædiis ſuis, ſicut edictum piiſſimorum Auguſtorum continet, unam colonicam veſtitam cum tribus mancipiis dotis gratiâ eis conferant.* Edictum ipſum Caroli Mag. eſt Capitular. lib. 1. cap. 91. Et Ludovici Pii apud Aimoinum lib. 5. cap. 10. renovatum etiam in Concil. Wormacenſi apud Burchand. lib. 3. ca. 52. Sed quod hic *colonica*, illic *manſus integer* appellatur: & in Meldenſi Synodo ca. 16. *manſus cum agro*: Expreſſiùs verò in Longobard. lib. 3. cap. 46. *manſus cum 12. bunnariis terræ arabilis.* Vide ſupra *Bunnarium*, infra *veſtire*.

Colonaticum, aliàs *colonitium*: Romanis *colonarium*: eſt ſervitium coloni. Formul. ſolen. 136. ——— *ſuus colonus eſſe debebat, & malo ordine de ipſo colonatico ſe abſtrahebat.* Formul. 164. ——— *& ipſa fœmina colona eſſe deberet, & de ipſo colonitio, malo ordine, de ipſa caſa Dei effugeret.* Et mox, Ipſa *dixit quòd avus ſuus ille quondam, vel genitor ſuus, ille quondam coloni Sancti illius in villa illa nunquam fuiſſent, nec ipſa colonitium de capite ſuo ad ipſam caſam Dei Sancti ill. nunquam reddebat.*

¶ *Colpo, onis.*] *Fruſtum.* Hoveden in Ricardo 1. ſub An. 1194. *Cum autem Rex Scotiæ ad Curiam Regis Angliæ venerit, quam diu ipſe in Curia moram fecerit, habebit quotidie de liberatione 30. ſol. & 12. VVaſtallos dominicos -- & 40. greſſos longos colpones, de dominica candela Regis, & 80. colpones de alia candela expenſabilis*, &c. pag. 738.

¶ *Diatriba de Comitibus: ac primùm illis ſub Imperio exortis.*

¶ *Comites.*] Dicti ſunt, qui florente Repub. Romana, publici negotii cauſâ, Proconſules & Præſides in provincias euntes, comitabantur. Huic claſſi annumerat Cicero Act. 4. in Verrem, Præfectos, ſcribas, præcones, medicos: quales & *Comites* dici in Imperio deprehenderis. Romanos veteres mitto.

In Imperio *Comites* olim vocabant, quotquot è *comitatu* Principis erant. *Comitatum* verò, ipſam Aulam & familiam Principis: inferiùs, *Cohortem, Cortem* & *Curtem*: **the Court.** Tacitus Hiſt. lib. 2. *Cluvius* (purgatus â delatione Hilarii liberti) *comitatui Principis* (Vitellii) *adjectus eſt; non adempta Hiſpania.* Ammianus Marcellinus lib. 17. Sect. 10: *Hæc cum in comitatu Conſtantii ſubinde noſcerentur, omnes qui plus poterant in palatio adulandi profeſſores -- vertebant in deridiculum.* Herodianus in Commodo, Sect. 6. -- *perſonam ſt. pa-* *Vide lib. Gr.* *toris alicujus indueret, ſuoſq; ad eandem ſimilitudinem armis ornaret, ac ſe haſtatis immiſcerent, ſic ut pars eſſe comitatus Imperatorii crederentur.* Stipatores (vides) & haſtatos in *comitatu* locat Herodianus: *comitatum* verò Ammianus, in palatio, & paſſim pro Aula. * Æmilius Macer, *Qui ignominiâ miſſus eſt, neque Romæ, neq; in ſacro Comitatu agere poteſt.*

** In l. milites. §. ignominioſa ff. de re milit.*

Dicitur etiam *Comitatus*, Senatus Imperatoris domeſticus; & judicium quo lites ad palatium ductas decernebat: recentioribus *Baronagium.* Caſſiodor. lib. 4. ca. 46. -- *cauſa legibus audiatur. Quod ſi illic finis negotii nequierit inveniri -- noſtro Comitatui concurrendi licentiam non negamus.* Et lib. 5. cap. 15. *cunctis laborantibus Comitatus noſter concedat juſtitiam.* Hinc *Comitatus juſtitiæ* pro *Forum juſtitiæ.*

Comitatus ſacer.

Comitatus Juſtitiæ.

Similiter *Comes* aliàs pro aulico in genere, aliàs pro nobiliori in ſpecie dicitur. Complacuit enim Imperatoribus, blandiore ſuos vocabulo appellare: in militia, *Commilitones*; in palatio, *Comites.* Jul. Capitolin. in Vero Imp. Sect. 3. *Ad Euphratem impulſu comitum ſuorum ſecundo profectus eſt.* Infra, *Confecto bello, Regna Regibus, Provincias verò Comitibus ſuis regendas dedit.* Marcellinus lib. 4. *Julianus comites ejus (quorum ope & fide maximè nitebatur) non ante abſolvit, dum omnes rediere captivi.* Hic *comites ejus* dicit: alibi *comites* ſimpliciter. *Tunc Aſclepiodotus, & Luto, & Mandio Comites interfecti.*

Diſtinguebantur *Comites* iſti, modò ſecundum ordines & dignitates: modò ſecundum genera & munera. De prioribus (quos inſtituiſſe fertur Conſtantinus Magnus) Euſebius in vita Conſtantini lib. 4. ca. 1. κομήτων δ' οἱ μὲν πρώτου τάγματος ἠξιοῦντο· οἱ δὲ δευτέρου· οἱ δὲ τρίτου, &c. Id eſt, *Comitum verò alios in primo ordine collocavit, alios in ſecundo, ali-*

alios in tertio. Nam ut plurimos honore afficeret, diverſos dignitatum gradus Imperator excogitaverat. Intelligendum autem eſt Romanum magiſtratum ſub adulto Imperio, 4 contineri claſſibus: Scilicet *Illuſtrium, Clariſſimorum, Perfectiſſimorum, & Egregiorum*: Senatumq; ex *Illuſtrium* ſolummodo conſtare, & *Clariſſimorum.*

Comites illuſtriſſimi. Primi igitur ordinis *Comites*, dicti ſunt qui codicillis Principis, in *Illuſtrium* claſſem conſtituuntur: ut *Comes ſacrarum largitionum, Comes rerum privatarum, Comes domeſticorum equitum, Comes domeſticorum peditum.* Hi è conſiſtorio Imperatoris erant, & proinde Conſiſtorianorum privilegiis freti: foris, intrò, epulis, ſecretiſq; conſiliis Imperatori aderant. Vide hujus *Comitivæ* formulam apud Caſſiod. lib. 6. ca. 13.

Comites clariſſimi. Secundi ordinis *Comites*, inter *clariſſimos* numerabant: ut *Comitem Orientis*; & in Oriente, *Comites rei militaris* 2. in Occidente 6. qui & *Spectabiles* poſtea appellantur, nam hæc tandem claſſis *Illuſtribus* & *Clariſſimis* reliquis interpoſita eſt.

Comites perfectiſſimi. Tertii ordinis *Comites, Perfectiſſimorum* titulo honeſtabantur: & ejuſmodi erant 6 illi *Comites* qui ſub primario *Comite ſacrarum largitionum* illud muneris per aſſignatas ipſis diœceſes exequuti ſunt: Senatum autem non ingrediebantur, at cum *Clariſſimis* & *Illuſtribus* his gaudebant privilegiis. Ut nec ipſi nec eorum liberi uſq; ad pronepotes, criminis cauſâ torqueri poſſent: nec plebeiorum pœnis (h. furcis affigi, exuri vivi, fuſtibus cædi,

**Sic etiam Sacerdotes, Doctores, Equites aurati.* aut damnari in metallum) * ſubjicerentur. Tribus etiam auri lib. mulctandus erat, qui vel juſto hos titulo, vel debita reverentia non compellaret. Vide *Egregii.*

Comitum genera tot habentur ut vel notiora recenſuiſſe pigeat; percurram tamen.

Comites conſiſtoriani vel *ſacri conſiſtorii*: omnium ſummi erant, ſoliq; *Illuſtres* dicti & *Patricii.* Ideo autem *conſiſtoriani*, quòd è Senatu in Conſiſtorium Principis, hoc eſt, in ſecretum ejus Conſilium (velut Senatum domeſticum) electi eſſent. Numero primum 15. denuò 50. Differebant autem à reliquis Senatoribus, ut apud nos, **Lords of the Council & Parliament**, ab iis qui ſolummodo ſunt, **Lords of Parliament**. Quicunq; igitur *Illuſtres* dicuntur, ex hac claſſe erant.

Comites ſacrarum largitionum. Viri illuſtrr. duo: alter in Oriente; alter in Occidente. Theſauros, vectigalia Imperii, & cudendam monetam curabant; dona, ſtipendia, & neceſſarias impenſas erogabant. Orientalis ille,

Formula hujus muneris extat apud Caſſiod. Var. lib. 5. ca. 40. 6. ſub ipſo *Comites largitionum inferiores* habuit, per 6. diœceſes ſubminiſtrantes. Occidentalis item 6. & uterq; plures alios miniſtros.

Comes rerum privatarum in Occidente; & *Comes privatarum divinæ domus* in Oriente; illuſtres erant, privatamq; Imperatoris ſubſtantiam procurabant. **Maſters of the p:ivy purſe**. Occidentalis autem 2. aliis præerat *Comitibus*; *alteri privatarum largitionum*; alteri, *patrimonii Gildonis* Afri ob perduellionem confiſcati Domeſtici nuncupabantur, quòd à cura rerum bellicarum liberi eſſent. His videntur annumerandi Barangi illi noſtrates (apud Codinum) qui in inferiori Imperio Orientali, perſonam Principis obſervabant. Vide Caſſiod. lib. 8. formul. 12.

Comes caſtrenſis ſacri palatii. Vir Spectab. & è claſſe Spectabilium ſecundus: menſam Principis & totum palatium curabat. Alter verò in Oriente, alter in Occidente.

Comites provinciarum: primò *Clariſſimi*, poſtea *Spectabiles* conſtituti: Senatores erant & provinciarum rectores, præſideſq; militares. Scilicet in Oriente:

Comes Orientis qui 7. præfuit diœceſibus.

Comes limitis Ægypti.

Comes Iſauriæ.

In Occidente:

Comes Africæ.

Comes Tingitaniæ.

Comes limitis Saxonici per Britanniam, qui Romanorum illic provinciam contra Saxones cuſtodivit.

Comes Britann'æ; qui maritima tuebatur, uti *Dux* mediterranea.

Comes Italiæ.

Comes Argentoratenſ.

Erant præterea duo aliquando in Occidente *Comites*, alter *Illyrici*, alter *Hiſpaniarum*; ſed ejecti circa An Dom. 409. à Vandalis & Alanis, hic non numerantur. Præcedentes autem ſuo ordine recenſuimus, ſubſequentes promiſcuè.

Comes ſacri patrimonii. Qui patrimonium ſacrum Principis curabat. De hujus munere & dignitate liquet apud Caſſiod. Var. lib. 6. cap. 9. ubi & Judex eſſe demonſtratur.

Comes militum, & *Comes rei militaris* talis Provinciæ. Idem ſæpe qui *Comes* ejuſdem Provinciæ.

Comes ſacri ſtabuli, Equorum præfectus. Vide Coneſtabulus.

Comes ærarii. Theſaurarius.

Comes Arch:atrorum. Qui medicis aulicis præerat.

Comes diſpoſitionum. Per quem Princeps plurima diſponebat quoad reſponſa, mandata, &c.

Comes ſacræ veſtis. Veſtiarii præpoſitus.

Comes ſolenniorum. Magiſter cæremoniarum.

Comes domorum. Qui colonos & inquilinos multarum domorum ac poſſeſſionum ſub ejus juriſdictione habuit.

Comes ſcholarum. Qui ſcholas agentium in rebus gubernabat. Vir illuſtris, i. *Comes* primi ordinis.

Comes Commerciorum. Qui negotia & commercia curabat.

Comes ſiliquariorum. Qui pondera & menſuras rerum inlatarum curabat.

Comites metallorum. Procuratores metallorum.

Comes formarum. Qui reparandis aquæductuùm formis ſtudebat.

Comes riparum & alvei Tiberis, & cloacarum. Qui tuendas purgandaſque has curabat.

Comes portus, ſcil. *Oſtienſis.* Qui eidem præfuit.

Comes horreorum. Eorum & piſtrini Principis curator. Vide formulas ad ſupradictorum Comitum munera pertinentes, apud Caſſiod. Variar. lib. 3, 4, 5, 6, 7, &c.

Merebant autem hi omnes ſuper terra; alii ſimiliter ſuper mari, quorum præcipuus πρωτοκόμης in inferiori Imperio nuncupatus eſt. Codinus in Official. Conſtant. τὸ τοῦ πρωτοκόμητος θαλάσσιον ἐστιν, &c. i. Protocomitis vel primi Comitis adminiſtratio marina eſt. *Hic igitur omnium Comitum primus eſt qui in claſſe ſunt Imperatoria.*

Hæc *Comitum* genera è Notitia Imperii, Caſſiodoro, Codino, Juris Scriptoribus, aliiſque (ubi plura habeas) concinnavimus. Indicant autem nomen *Comes*, non ſemper honorarium fuiſſe, ſed de magiſtratu ſæpe inferiori, ſæpe de miniſterii infimi præfecto, dictum. Præfectum paſſim ſignificare. Heſychius; κόμης, ἄρχων, ἡγεμων, & Suidas ὁ λαοῦ ἄρχων, i. *Comes, Princeps, Dux, Princeps populi.* Dictum ſine dubio de Provinciarum *Comitibus*, qui populum & judiciaria poteſtate gubernabant, & armata manu tuebantur; ſic à Præſidibus provinciarum differentes, quòd hi tantùm civiles eſſent magiſtratus. A *Comitibus* iſtis, inferiorum ætatum *Comites* initium ſumpſere, qui in ſuis item provinciis, civilem juſtitiam armorum terrore adminiſtrabant.

Comes pro Judice. Sæpè tamen *Comes* dicitur pro judice ſimpliciter; & in LL. Ripuar. Tit. 55. §. 1. pro judice fiſcali. *Si quis judicem fiſcalem quem Comitem vocant interfecerit.* Papiniano verò pro aſſeſſore judicis, quod ad Conſularia ſecula referendum cenſeo; nec malè ad priſcos Germanorum *Comites* (de quibus Tacitus.)

Comitiva. *Comitiva*, eſt dignitas & munus *Comitis*, inferioribus *Comitatus.* Vox Caſſiodoro frequens.

Comitatenſis. *Comitatenſes*; qui in *Comitatu* Imperatoris, i. in Aula degebant. *Legiones comitatenſes*; quæ à *Comitatu* erant. Satellitium. Crebrò in Notit. Imp. Vide Palatinus.

De Comitibus inferiorum ætatum.

Ex more Imperii, *Comitem* appellabant Galli, Itali, Hiſpani, quem ad regendam urbem aliquam vel territorium, Reges è comitatu ſuo miſerunt Judicem; ipſumque inde territorium atq; munus *Comitatum.* Sic apud Greg. Turon. mox poſt 5. ſeculum, *Comes Averni, Comes Arelati, Comes Altiſiodori, Comes Turoni.* Et Hiſt. lib. 4. cap. 13. *Firminum* (inquit) *à comitatu urbis* (Averni) *abegit*, cap. 36. *Pœnius hujus municipii* (Altiſiodorenſis) *comitatum regebat.*

Comites autem apud Germanos vocat Tacitus, *qui Principibus jura per pagos & vicos reddentibus* à comitatu erant, & tanquam aſſeſſores. *Centeni* (inquit) *ſingulis ex plebe comites conſilium ſimul & authoritas adſunt. Gradus quinetiam & ipſe comitatus habet, judicio ejus quem ſectantur. Expetuuntur enim* (hinc comites) *legationibus, & muneribus ornantur.* Hæc ſparſim ille, & à more Imperii non aliena, cujus fortè intuitu, vocabulis *comes* & *comitatus* uſus eſt, vel proprietatem latini ſermonis inſecutus. Germani autem non ut aliæ gentes ſuum vulgare à Latino deflexere. Sed patrii magiſtratus appellationem admirantes, judicem, quem alii *Comitem*, ipſi **Grebe**, recentiùs **Graff** nuncuparunt. Hujuſmodi verò judicem, ſingulæ urbes & regiones ab Imperatore, vel Regibus datum, accepere, unde Sebaſt. Munſterus Coſmog. lib. 3. cap. 20. *Sic tota* (inquit) *Germania plena fuit Comitibus, inter quos quidam erant Landgravii*, i. *regionum Comites, quidam Marggravii*, i. *certarum marcarum ſeu diſtrictuum Comites, alii Burgorum Comites quos Burgravios appellamus, & alii Centuriones quos vulgo in Germania vocamus Centgravios.* Et Mox, *Nomen Comitis ſecundum veterem Saxonicam linguam ſignificat judicem.* Hæc ille. Speculum Saxoniæ Artic. 52. *Imperator quia in omnibus locis judicare non poteſt, ideo illuſtribus*, i. *Principibus confert comitatus, vexillaq; feudalia, & Comitibus præfecturas*, i. *ſculteias.* Quos autem Tacitus *Comites* vocat, eoſdem inferioribus *Pares* dictos cenſeo, ut in hoc vocabulo monſtrabimus. V. originem & officium *Comitis* è Spartiano in Adriano. Con. to. 2. pa. 2. fol. 502. c.

Munus igitur iſtius Comitis judiciarium fuit; vim & injuriam prohibere, latrocinia compeſcere, pacem regiam, non ſolùm legum tramite, ſed armis etiam promovere: jura regia & vectigalia curare, colligere, fiſco inferre. Præſidebat autem foro Comitatus, non ſolus, ſed adjunctus Epiſcopo. LL. *Eadgari* cap. 5. LL. *Canut.* par. 2. c. 17. Sic Amariah Pontifex & Zebadiah dux populi inter Iſraelitas 2 Chron. cap. 19. 11. hic ut jus divinum, ille ut humanum diceret, alterque alteri auxilio eſſet & conſilio: Præſertim Epiſcopus *Comiti*, nam in hunc illi animadvertere ſæpe licuit, & errantem cohibere. Idem igitur utriq; territorium, & juriſdictionis terminus. Aderant præterea *Comitum* judiciis aliàs Rachinburgii, aliàs Scabini, apud nos liberè Tenentes, & Barones *Comitatus*, de quibus ſuis locis ſigillatim. De cauſis verò magnatum,

&

& potentiorum, non cognovit *Comes*, nam hæ ad aulam regiam deferendæ. Pauperum tantummodò & minùs potentum judicabat, quod Longobard. lib. 2. Tit. 45. l. 1. & Capitular. lib. 3. ca. 77. ſancitum eſt. Hinc & legibus noſtris hodie prohibetur, debiti aut injuriarum actiones in *Comitatu* intendere, ſi rei litigatæ valor non ſit minor 40. ſol. Similiter & in aliis curiis ruſticanis quæ tamen de jure prædiorum ſui feodi, indefinitè cognoſcant. Hæc perfunctoriè, de officio *Comitum*, quod uberrimè conſtet ex Antiqq. legibus & Speculo Saxoniæ. Videnda etiam ſunt quæ eximiè notavit Hieronymus Bignonius ad Marculſi lib. 1. cap. 8. &c.

Comes apud noſtrates. Hiſt. Eccl. l. 4. c. 4. & l. 5. c. 4. & 15.

Reperiuntur (apud Bedam) cùm in Britannia noſtra, tùm in Hibernia *Comites*, ante An. Dom. 700, ſed an titulo ſolùm, ex Danorum more; vel urbe aliqua & diœceſi inſignes, non liquet. Dani videntur *Comites* olim dixiſſe, qui in conſortio Regis militabant ductores. Ideo in An. 871. Aſſer Menevenſis, Author coætaneus, nunc eoſdem *Comites*, nunc *Duces belli* appellavit. Certum autem eſt Anglo-Saxones illo ævo *Comitis* titulum cum præfectura urbis alicujus aut regionis, conjunxiſſe, etiam non diſtributo adhuc regno (quod Aluredo attributum eſt) in *Comitatus*: Meminit enim ibidem Author ille *Æthelwulſi Bearroccenſis Pagæ Comitis*. Et in An. 860. *Oſrici Hamtunenſium Comitis*. Et in An. 868. *Æthelredi Gainorum Comitis*. Habentur & multo antiquiùs inter teſtes Chartæ Athelbaldi Regis apud Ingulphum Dat. An. Dom. 716. *Egga Comes Lincoln. Leucitus Comes Leiceſtriæ, &c.* Sed fluctuans adhuc appellatio nec recepta paſſim ab Authoribus noſtris. In libro enim fundationis Wigornienſis Eccleſiæ plurimæ iſtius ſeculi habentur Chartæ, non mediocri teſtium multitudine (ut tunc moris erat) inſignitæ: qui ſe Regum, Regulorum, ſubregulorum, Principum, Ducum, miniſtrorumq; regiorum, titulo denotarunt, nec tamen inter omnes, quis ſe *Comitem* appellavit.

Comitum igitur noſtrorum origo, à Saxonum *Grevis* & *Aldermannis* effluxit: quibus Latini interpretes, ob muneris & eminentiæ ſimilitudinem, nunc Principis & Ducis, uſitatiùs tandem *Comitis* appellationem (ut Dani poſtea *Eorlæ*) indidere. Sed hi ipſi interpretes *Heretochium* (quod *Ducem* & *præfectum exercitus* propriè ſignificat) *Comitem* etiam (ut in Wigornienſi codice) ſæpe vertebant. Vide ſuis locis *Greve, Aldermannus, Eorla, Heretochius.*

Comites Juris periti, & temporanei.

Erant deniq; ſub his ſeculis *Comites*, ſummi prorſus ſui Comitatus Juſticiarii, & (ut judicibus expedit) legum ideo ſcientia eruditi. Nec perpetui tunc quidem magiſtratus, ſed vel ad certum tempus (ut Romani illi apud Caſſiodorum *per indictionem*): vel ad placitum Regis, locum poſſidentes. Greg. Turon. lib. 5. c. 36. *Macharius diu in ipſa urbe uſus eſt comitatu, quo officio expleto, Eccleſiæ ſociatur.* Lib. 4. cap. 34. *Anno ſequenti ſemotus à Comitatu Palladius, Arvernum regreſſus eſt: Romanus verò Comitatum ambivit.* Lib. 8. cap. 18. *Nicetius à Comitatu Arverno ſubmotus, ducatum a Rege expetiit.* Hinc *Excomes* apud eundem, ut aliis *Exconſul, Exquæſtor, &c.* Malè utiq; officium gerentes exuendi erant, Longobard. lib. 2. Tit. 47. l. 1. & Capitular. lib. 3. cap. 11. Nec aliter inter Saxones noſtros, ut liqueat ex Aſſero Menevenſe, ubi *Comites* perperam judicantes ſic alloquitur Rex Aluredus. *Quapropter aut terrenarum poteſtatum miniſteria quæ habetis illico dimittatis: aut ſapientiæ ſtudiis multo devotiùs docere, ut ſtudeatis impero. Quibus verbis* (inquit Aſſerus) *perterriti Comites & Præpoſiti, ad æquitatis diſcendæ ſtudium totis viribus ſe vertere nitebantur: -- malentes inſuetam diſciplinam quàm laborioſe diſcere, quam poteſtatum miniſteria dimittere.*

Bene autem ſe in officio continentes, rariùs tandem ejiciuntur, & inferioribus ſeculis in patrium avitumq; munus ſuccedunt ſæpe filii, ſed indulgente hoc gratiâ Principis, non jure: nam & aliàs alii ſubſtituuntur. Huntingtonienſis in An. 13. Edouardi Confeſſ. *Mortuo Siwardo Comite, quia VValteof filius ejus adhuc parvulus erat, datus eſt Conſulatus* (i. Comitatus) *ejus Toſtio filio Godwini Conſulis. Hoveden. in An.* 1053. Sepultus eſt Godwinus, *cujus Ducatum ſuſcepit filius ejus Haroldus, & ejus Comitatus datus eſt Algaro Leofrici Comitis filio.*

Comites facti hæreditarii.

Feudales apud Germanos cœperunt fieri Comitiva & illuſtria munera ſub Othonibus, hoc eſt, ſub fine decimi ſeculi: apud Gallos verò ſub exceſſu Merovinæ ſtirpis. Torpente enim jam ſplendore regio, potentiores quidam hæc invadebant hæreditariè: & licèt à Carolinis poſtea Principibus ejecti pleriq; eſſent, nonnulli tamen longè in confiniis diſſiti, impune retinebant. Loyſeau. de Seign. Cap. 5. pag. 107. Demum Hugo Capetus cum adeptum noviter regnum novis beneficiis ſtabilire ſatageret; *Ducatus* & *Comitatus*, maximaq; regni officia in feudo retinenda magnatibus permiſit, homagio ab iiſdem ſuſcepto. Quo edoctus exemplo Guilielmus 1. novi utiq; apud Anglos regni fundamenta ponens; commilitones ſuos feodalibus exornavit dignitatibus: fortè etiam auctioribus quàm ævo Saxonum. Nam ceſſiſſe jam videtur munus Heretochii *Comitatus*, in munus ipſius *Comitis.*

Comitis ſtipendium.

Accipiebat autem *Comes* cùm inter Saxones, tùm inter Anglo-Normannos (veluti muneris ſtipendium) tertium *Comitatus* denarium, hoc eſt, mulctarum & emolumentorum Regi ex placitis accreſcentium. Quod & Caroli Magni ævo in uſu fuiſſe apud Gallos, liquet ex Capitul. Hludovici Imp. ad L. Salic. cap. 1. *Compoſitionis* (ob falſum teſtimonium) *duæ partes ei contra quem teſtati ſunt, dentur: tertia Comitis eſt.* Sic apud Saxones noſtros in LL. Ed. Confeſſ. ca. 31. *De iſtis octo*

octo libris (ſcil. mulctâ violatæ pacis) *Rex habebat centum ſolidos*; *& Conſul Comitatus quinquaginta*, *qui tertium habebat denarium de forisfacturis* : *Decanus autem* -- *reliquas decem.* LL. Baiwar. Tit. 2. l. 16. *Judex verò partem ſuam accipiat de cauſâ quam judicavit. De 3 ſolidis tremiſſem accipiat* : *De 6. ſolidis duos tremiſſes accipiat* : *De 9 ſolidis unum ſolidum accipiat* : *De omni compoſitione ſemper nonam partem accipiat, dum recte judicat.* Res paulò clarior inter Anglo-Normannos elucebit. Gervaſio ſuppoſitus Niger lib. Scaccar. *Comitatus à Comite dicitur, vel Comes à Comitatu. Comes autem eſt qui tertiam portionem eorum quæ de placitis proveniunt in quolibet Comitatu percipit* : *qui ideo ſic dici dicitur, quia fiſco ſocius eſt*, *& comes in percipiendis.* -- *Sed hi tantùm iſta percipiunt, quibus Regum munificentia* -- *conferenda decernit, quibuſdam hæreditariæ*, *quibuſdam perſonaliter.* Charta Matildis Imperatricis (ſcil. è filio neptis Guilielmi primi.) *Sciatis me feciſſe Milonem de Glocester Comitem de Hereford, & dediſſe ei motam Hereford cum toto caſtello in feudo & hæreditate ſibi & hæredibus ſuis ad tenendum de me & hæredibus meis. Dedi etiam ei tertium denarium redditus burgi Hereford, quicquid unquam reddat*, *& tertium denarium Placitorum totius Comitatus Herefordè.* Plures hujuſmodi, ſed antiquiorem non vidimus. Obtinuere hoc ſeculo *Comites*, caſtrum (ut cernis) *Comitatus.* Quod cum ipſis Regibus non minùs quàm Reipub. infeſtiſſimum deprehenſum eſſet, donaſſetque Richardus 2. familiares ſuos nonnullis hujuſmodi caſtris: Parlamentum An. 13. Regni ejus, cap. 15. donationes illas irritas decrevit, caſtraq; ipſa (uti capita *Comitatuum*) *Comitatuum* corporibus, nunquam à Corona regia deinceps ſegreganda, redegit. Ævo igitur noſtro nemo eſt (quod ſciam) qui cum *Comitatus* titulo, caſtri potitur *Comitatus*; vel ex nomine ſuæ dignitatis, alicujus uſpiam aut Imperii, aut juriſdictionis.

Comitis creandi mos. Confertur itaque jam apud nos *Comitivæ* gradus (ut ævo Conſtantini Magni) codicillis & arbitrio Principis: ſæpe etiam ei cui in *Comitatu* illo nihil poſſeſſionis eſt. Solet tunc autem Rex ex ſui ipſius illic redditibus, annui quidpiam cenſus, putà 20. librarum, cum ipſo titulo concedere; adhibitis quibuſdam ceremoniis. Exteri nempe Ducatus, Comitatus, & Vicecomitatus, traditione vexilli (quod Germanicam ſapit originem) conferebant, ut infrà in *Inveſtura* & *Traditio*: Noſtrates verò (ex more veterum Imperatorum, quod mox patebit) cincturâ gladii conſtituebant *Comitem.* Nec hunc cultum quamvis laicum & militarem, clericiſq; plurimo canone vetitum, renuebant Eccleſiaſtici. Mat. Pariſ. ſub initio Ric. 1. An. 1189. *Hugo de Puſaz Dunelmenſis Epiſcopus emit ſibi & Eccleſiæ ſuæ* -- *Northumbriæ Comitatum in vita ſua. Qui à Rege gladio Comitatus accinctus*, *nomen ſibi Comitis uſurpavit. Quo gladio cincto*, *Rex cum cachinno aſtantibus dixit* : *Juvenem feci Comitem de Epiſcopo veterano.* Hodie *Comitivæ* candidatus paludamento coccineo induitur ab ipſo Rege, gladio ab humero ſuſpenſo, & pileo coroneola aurea radiata, inſigni: porrectumq; regia manu creationis ſuæ diploma (quod publicè priùs lectum eſt) genu nixus accipit, hæc inter alia continens: *Ipſum T. in Comitem S. erigimus, creamus, inſignimus, præficimus & ordinamus*; *ac nomen, titulum, ſtatum, ſtylum, honorem, auctoritatem, & dignitatem Comitis S. damus, concedimus, & per gladii cincturam realiter inveſtimus, &c.*

Antiquioris conſtituendi *Comitis* formulam à Marculfo traditam, vide infrà in Diatriba *de Ducibus.* Antiquiſſimam verò (quæ & noſtram videtur exhibere) apud Caſſiodorum Variar. lib. 7. formul. 1. *Comitivæ provinciæ dictam*, ſic inter cætera referentem: *Quamvis omnium dignitatum officia à manu ſecluduntur armata; & civilibus veſtibus videantur induti qui diſtrictionem publicam docentur operari: tua tamen dignitas à terroribus ornatur, quæ gladio tamen bellico, rebus etiam privatis accingitur. Civiles* quas hic *veſtes* nuncupat, in C. Theod. l. 1. exponuntur *colobium & penulam.* Adempto munere, habitum retinemus. Vide *Colobium.*

Occurrunt plurima de *Comitibus* annectenda ſecundùm multiplices eorum diſtinctiones. Deprehenduntur enim diverſi, in ſuperiori Imperio & inferiori; in Imperio & in aulis Principum: honorati & plebei; titulares & officiales; titulares & feudales; palatini ſeu domeſtici & forinſeci; terreſtres & marini; civiles & militares; majores & minores; provinciales, ſeu parœciales & urbani; abſoluti ſeu Palatini Principes & ſubalterni; de quibus fuſiùs & ſeparatim dixiſſe alterius libri eſt.

Ratione autem multiplicis iſtius differentiæ, *Comes* alius Duci præponitur, alius poſtponitur, alius æquiparatur; quod in cauſa eſt ut Authoribus mediorum ſeculorum *Dux* & *Comes* confundantur. Certè in Noticia Imperii, ſecundi ordinis *Comites* (ut primi taceam) Ducibus omnibus præferuntur; etiam *Comites* inferiores qui primi ordinis *Comitibus* obſecundabant.

De Comite Palatino.

Comitem verò Palatinum non ex integro prætercam; aliàs *Comitem Palatii* dictum, & Germanis inde **Pfaltzgraff.** V. *B. Rhenanum* lib. 3. pa. 235. qui palatinum à Palas regione ducit. Nomen omnibus olim commune qui officia in palatio Principis adminiſtrabant; ſed uni κατ' ἐξοχήν, quem ſub Carolo Magno, luculenter deſcripſit Hincmarus Remenſ. Archiepiſ. Epiſt. 3. cujus partem è cap. 16. petitam, ſuprà retulimus in *Cancellario Imperii.* Subſequitur immediatè; *Poſt eos* (Apocriſiarium & Cancellarium) *ſacrum Palatium per*

hos

hos miniſtros diſponebatur; per Camerarium videlicet, & Comitem Palatii, Seneſcallum, Buticularium, Comitem ſtabuli, &c. cap. 19. *Nota differentiam inter Custos Palatii & Comes Palatii.* *Apocriſiarius qui vocatur apud nos Capellanus, vel Palatii cuſtos, de omnibus negotiis Eccleſiaſticis vel miniſtris Eccleſiæ; & Comes Palatii de omnibus ſæcularibus cauſis vel judiciis ſuſcipiendi curam inſtanter habebant, ut nec Eccleſiaſtici nec ſæculares prius dominum Regem abſq; eorum conſultu inquietare neceſſe haberent, &c.* cap. 21. *Comitis autem Palatii inter cætera penè innumerabilia, in hoc maximè ſollicitudo erat, ut omnes contentiones legales, quæ alibi ortæ, propter æquitatis judicium, Palatium aggrediebantur, juſtè ac rationabiliter determinaret; ſeu perverſè judicata, ad æquitatis tramitem perduceret, ut & coram Deo propter juſtitiam, & coram hominibus propter legum obſervantiam cunctis placeret. Si quid verò tale eſſet quod leges mundanæ hoc in ſuis diffinitionibus ſtatutum non haberent, aut ſecundum gentilium conſuetudinem crudelius ſancitum eſſet quàm Chriſtianitatis rectitudo, vel ſancta authoritas meritò non conſentiret, hoc ad Regis moderationem perduceretur.* Hæc ille. Tranſiiſſe autem videtur hujus *Comitis* officium, in Capitalis Juſtitiarii Cancellarii & aliorum.

Sed in oculis omnium eſt illuſtrior adhuc *Comes Palatinus*, non tàm perſonali munere quàm hæreditaria dignitate inſignis. Utpotè, qui in territorio ſuo plenitudine jurium regalium fretus, omnem juſtitiam ſui ipſius nomine, ſui ipſius Officialibus (quos è more regio habet) adminiſtrat. Indicat autem Speculum Saxon. Art. 53. & Seb. Münſt. Coſmog. lib. 3. cap. 20. Palatinos Principes fuiſſe aliquando in Germania Reges: devictoſque eoſdem à Romanis, adminiſtrationem priſtinam, ſed mutato titulo obtinuiſſe.

Comes Palatinus Ceſtriæ. Hujuſmodi Comitem apud nos inſtituit Guiliel. 1. Hugonem ex ſorore nepotem, cui Ceſtriæ Comitatum dedit: *tenendum ſibi & hæredibus ita liberè ad gladium, ſicut ipſe* (Rex) *totam tenebat Angliam ad coronam.* An verò tunc in uſu apud nos eſſet vox *Palatinus* non aſſirmaverim.

Comitatus Palatin. Lancaſtr. Ad ſimilitudinem autem Comitatus Ceſtriæ, Edouardus 3. Lancaſtriæ Comitatum in Palatinatum evexit, Ducatuſq; titulo illuſtravit.

Com. Palat. Dunelm. Elienſ. Hexham. Palatinatus etiam ſplendore decorantur olim & Epiſcopus Dunelmenſis & Elienſis: occurritq; in Statuto An. 33. Hen. 8. ca. 10. mentio *Comitatus Palatini de Hexam*, qui ſub eo ſeculo ad Archiepiſcopum Eboracenſ. pertinebat, viz. —— **this act or any thing therein contained, ſhall not extend to the County Palatine of Hexham within the County of Northumberland, ne to the County Palatine of Ely within the County of Cambridge**, &c. Sed labente jam priùs re Eccleſiæ, Palatinatuum juriſdictio inſigniter diminuta eſt anno 27. Henr. 8. cap. 24. eorundemq; adminiſtratio ſub nomine Regis conſtituta. Comitatus verò de Hexham Statuto An. 14. Elizab. cap. 15. omni Palatinatus privilegio exutus eſt, & in Comitatus Northumbriæ portionem redactus. Vide *Palatinus.*

Comes Mareſcallus. Vide *Mareſcallus Angliæ.*

Comitatus à Comite, ut *Ducatus* à Duce: *Comitatus quid, ejus origo.* licèt Otto Friſingenſis, *Comitatus* à comminando, ut territorium à terrendo. Conſtat autem ex his quæ diximus, comitatum primò dici de aula Imperatoris, & Regum: quod familiares & palatini (quos aulicos vocant) olim *comites* appellati eſſent. Comitum verò nomen ad principales deinceps miniſtros transferri: emiſſiſq; ipſis ad regendas urbes & provincias, munera ſua (utiq; & provincias) *Comitatus* vocitari, nec non & forum cui præſidebant; aliàs *mallum, placitum* & *gemotum.* Sunt qui *Comitatuum* diſtinctiones ſub Berengariis & Othonibus, vel ſub Carolo Magno, apud exteros accidiſſe opinantur; quod de plurimis fortè verum fuerit, nonnullæ autem antiquiùs deprehenduntur. Rem apud nos perſpicuam facit Ingulphus, ſi ſana fides. *Rex* (Alfredus aliàs Aluredus & Æthelfridus, qui Regnum iniit An. 871.) *totius* (inquit) *Angliæ pagos & provincias in comitatus primus omnium commutavit, comitatus in centurias & hundredas, & in decennas, i. tithingas diviſit.*

Intelligendum eſt ſecundum hodiernam diſtributionem, ex quâ Sciræ nuncupantur, nam in pagos & provincias diſtinctam prius fuiſſe nemo dubitat etiam hodiernis ſæpè appellationibus. Vide vocab. *Domeſdei.*

Erat autem forum *Comitatus* curia plebeiæ juſtitiæ & theatrum Comitivæ poteſtatis, quo etiam aliquando conſidebant Regni proceres quoquot in *Comitatu* degebant. Clarum itaq; apud priſcos & in Antiquis legibus frequentiſſimæ notæ. Litium enim vis præcipua tunc rure agebatur: nimirum, aut in villis coram domino villæ, ſeu Manerii; aut in Hundredo coram domino Hundredi, aut in Comitatu, coram Comite, ſeu vicario ejus, quem Saxones ȝeꞃeꝼ & ꞅciꞃȝeꞃeꝼa vocabant, Normanni *Vicecomitem.* V. LL. H. 1. cap. 8. qui & quanti debuere intereſſe Comitatui. Et hic in *Leidgreveus.* Ab his ad Curiam Regis provocare non licuit, niſi deficiente juſtitia; quod (ut apud exteros) Edgari LL. Statutum eſt cap. 3. Et Canuti par. 2. ca. 16. ab Anglo-Normannis etiam non minùs receptum, quam à Saxonibus. Priſci juris veſtigia hodie exhibet *Breve* Regis *de recto* nuncupatum; in quo Rex mandat domino Manerii, ut Tenenti ſuo (ſic vaſſallum dicimus) *rectum teneat de tot acris terræ*, &c. adjungens; *& niſi feceris, vicecomes* illius Comitatus *faciat, ne amplius clamorem inde audiamus pro defectu recti.* In quo hæc ſe offert litis gradatio. Primo agendum eſſe in Curia domini Manerii; ſi juſtitiam illic non aſſequatur petens, in Comitatum provocet; ſin verò nec è Comitatu referat,

cla-

clamorem inde Rex audiat: id eſt, juſtitiam quærat in Curia Regis. Hæc priſci ſeculi ratio. Hodiè ſpretis Curiis omnibus ruſticanis, Curiam Regis in primis advolant: imò leviſſima ſæpè jurgia tota peragrata Anglia, Londinum appetunt, ruſticanis curiis animam interea exhalantibus. Vide *Shira*, *Placitum*, *Gemotum*, *Hundredus*. Videſis etiam Comitatuum inſtitutionem ſub Alfredo Rege: & vide limitum eorundem confuſionem, à Danis inductam. *Ingul.* pag. 911. l. 3.

¶ *Commendatus.*] Domeſd. Suffolc. Titt. Terra Rob. Mallet. Glemham. *In eadem (villa) tenet Ailwi commendatus anteceſſori* (Mallet) 60. *acr. pro manerio, tempore Regis Edwardi.* Inferiùs. *Soca Abbatis in eadem* 11. *liberi homines* 70. *acr. & fuere commendati anteceſſori Mallet, præter unum qui fuit commendatus anteceſſori Rogeri Bigot, nomine Harvinus.* Biſcopes Hundred. in Badingfelda. *Ibi liber homo Edrici Commendacio* (tenet) 20. *acr. & 3. bordar. & dimid. car. ſil. ad* 10. *porc. & valet* 5. *ſol.* Pereham dimi. Hund. 1 *liber homo ſubcommendatus, dimidius anteceſſori ſuo* (Rob. Mallet) *& dimid. Abbati.* *Commendacio.* *Subcommendatus.*

Commendare, eſt ſe in clientelam & tuitionem alterius (quod *mundeburdum* aliàs vocabant) concredere. *Commendatus*, qui ſic concreditur, & ſub protectione potentioris acquieſcit. Religioſis in more fuit, ſe & Eccleſias ſuas in hunc modum Principibus *commendare*, qui ſuſcepto eorundem patrocinio, ſe viciſſim illatarum illis injuriarum vindices, ſua Charta profitebantur. Extat duplex hujuſcemodi Chartæ formula inter Lindenbrogianas, num. 37, & 38. (quarum prior Marculfi eſt lib. 1. ca. 24. L. Ripuar. Tit. 72. §. 5. *Si homo commendatus vel fugitivus defunctus fuerit, ſimiliter in quadrivio cum retorta ſepeliatur.* Sæpè in Antiqq. LL. *commendare.* Et Mat. Par. in An. 1089. *Willielmus Rufus Eccleſias & monaſteria totius fere Angliæ -- inſtar firmarum laicis commendabat.*

Differre autem propriè videntur *vaſſallus*, *affidatus*, & *commendatus*: hic nempe patrono teneri fide & obſequio, ſine juramento, aut aliqua tenura: ille fide & juramento, ſed itemq; ſine tenura: vaſſallus autem his omnibus. Diſcriminantur igitur *affidatus* & *commendatus* ſeu *recommendatus*, in Conſtitutt. Neapol. lib. 3. Tit. 7. ubi ait: *nulli omnino liceat affidatos vel recommendatos habere.* Et Mox, *Si affidatos ſuſceperit vel etiam commendatos.* Aimoino verò aſcriptus lib. 5. ca. 36. hos videtur confundere, cum ait, *Abbates etiam & Regni primores, ac vaſſi Regii ſe illi* (Regi Ludovico) *commendaverunt: & ſacramento ſecundùm morem fidelitatem promiſerunt.*

Mos fortè à Romanis effluxit. Terent. in Eunucho.

—— una eſt domus;
Thais patri ſe commendavit in clientelam & fidem:

Commenda & *Commendatio* in Jure Canonico dicitur cuſtodia Eccleſiaſtici beneficii, quæ ad certum tempus alicui conceditur. Quære an huc non pertineat Caroli Mag. Conſtitutio pa. 321. ubi ait -- *qui vel commendationem vel beneficium Eccleſiaſticum habent, ſicut reliqui homines, juſtitiam faciant.* *Commenda & Commendatio.*

¶ *Commotum*, & per *m* ſimplex.] Dimidium Cantredi ſeu Hundredi apud Cambrobritannos, 50. villas propriè continens, dictum à Britan. *cymbod*, (*b* liqueſcente) quod *coexiſtentes* vel *cohabitantes* ſignificat. *Cym* enim idem illis eſt in compoſitione, quod Latinis *con*, *bod*, exiſtens. Statut. Walliæ An. 12. Ed. 1. *Statuimus quod Vicecomes, Coronatores, & Ballivi Comotorum ſint in Snowdon, & terris noſtris.* Et Mox, *Vicecomes de Kaernarvan ſub quo Cantreda de Arvan, Cantreda de Artlentayth, Commotum de Conkyn, Cantreda de Ailen, & Commotum de Irmemch.* Pluries.

¶ *Comorbanus, Comorbania.*] Vide *Corbanus.*

¶ *Comortha.*] Subſidium à pluribus collatum. *Collecta*, *contributio.* A Britan. *Cymborth. Cym*, Latinè con, *borth* ſubſidium, auxilium. Occurrit vocabulum in Stat. An. 4. Hen. 4. ca. 27. ubi choraulis prohibetur *camorthas* facere, M. S. noſtro legitur *gamorthas.*

¶ *Companagium.*] Al. *Compernagium*, Quicquid cibi *cum pane* ſumitur. Gal. *Companage.* LL. Hoeli Boni MSS. p. 61. *Companagium* 60. *panum debet eſſe porcus* 3. *digitorum lardi in ſcapulis, & in clunibus, & in coſtis. Si deeſt porcus loco ejus detur vas butyri* 3. *pugnorum in latitudine &* 3. *in longitudine ſive ſummitate.* Hoc Britannicè *Daun-bwyd*, i. bona cibi portio: *Daun* enim, bona, libera: *bwyd*, cibus. Cuſtumar. de Hecham Prior. Lew. pa. 13. *Ad nonam* 4. *panes, &* 8. *harings* (i. halæces) *vel aliud companagium quod tantum valet.* Alibi, *Ad nonam: potagio, & duplici companagio*, i. duobus eduliis præter panem. Lib. Pri. Dunſtap. Tit. Dunſtap. *Habent* (Sacerdotes) *ſingulis ſeptimanis pro miniſterio ſuo* 14. *ſurpanes, &* 4. *galones de* 2ª *cerviſia, & potagium de familia, & unum denarium pro companagio.*

In grandi lib. Monaſt. de *Bello* tit. *Apelderham* fol. 60. perſpicuè ſemel atq; iterum ſcribitur compernagium. Vide *Precaria.*

¶ *Completorium.*] Dici poteſt quia in ipſo curſus Diei completur. *Fed.* de *Meditat.* paſſ. Chr. ca. 1. Tom. 8. pag. 955.

¶ *Concapulare.*] *Scalpere, truncare.* L. Salic. Tit. 8. §. 4. *Si quis in ſylva alterius materiamen furatus fuerit, aut incenderit, aut concapulaverit, &c.* Vide *Capellare.*

¶ *Confabulare.*] Vide Fabula.

¶ *Cone* & *Keye.*] Bracton. lib. 2. ca. 37. Sect. 3. *Fœmina in tali ætate* (i. 14. vel 15. annorum) *poteſt diſponere domui ſuæ, & habere Cone & Keye.* Cowellus Legit *Cover & Keye*, i. Cooperculum & clavem

vem. Neſcio an rectè. Colne autem Saxon. eſt *calculus*, *computus*, Key *Clavis*: quaſi eò ſpectaret hic locus, ut fœmina congruæ ætatis haberetur, ſi *computum* & *claves* domeſticas valeret curare: qualiter de filio Burgenſis Glanvilla lib. 7. cap. 9. *Filius Burgenſis, ætatem habere intelligitur, cum diſcrete ſciverit denarios numerare, & pannos ulnare, & alia paterna negotia ſimiliter exercere.* Quære. In codice noſtro M. S. habetur *Cone* aut *Keye*.

¶ **Congildones.**] Vide *Geldum*, *Gildſcyra*.

¶ **Conqueſtus**, & **Conquiſitium.**] Id quod à parentibus non acceptum, ſed labore pretio vel parſimoniâ comparatum poſſidemus. *Conqueſtus* (inquit *Goldaſt.* ad Chart. 27.) *pro conquiſitione*, *Conqueſt.* Et Gloſſ. ad Cap. Ludo. ad L. Salic. *Conqueſti ſunt acquiſitions de biens faictes durant la mariag.* V. ieca. Et Big. pag. 435. Hinc *Guliel.* 1. Conqueſtor dicitur qui Angliam Conquiſivit, i. acquiſivit, **purchaſed**, non quod ſubegit.

Emendationes ſeu decretum ipſius *Gulielmi*, Hic intimatur quid Gulielmus Rex Anglorum, cum principibus ſuis conſtituit poſt conquiſitionem Angliæ. Et in exordio legum *Edw.* Confeſſ. dicitur, *Poſt acquiſitionem Angliæ præfatus Rex* Gulielmus --*fecit &c.* Couſtum. de *Norm.* Cap. 422. Homo ne enfuts poit diſpoſer per teſtam. de terrs des ſes acqueſts & Conqueſts &c. V.

E grandi lib. Rentalium & Conſuetud. Monaſt. de *Bello*.

Dilectus Deo & hominibus Dux Normannorum Willielmus, *cujus memoria celebris in benedictione eſt*, *cujus elemoſinarum largitas paſcit & ſuſtinet atq; ſecula multa reficit indigentes, divinâ ſibi providente clementia ſtrenuiſſimus* Conqueſtor, *Princeps ſereniſſimus*, & *Rex illuſtriſſimus in Angliâ ſublimatus, multa ſanctorum Cœnobia, Monachorum monaſteria erexerat & fundavit, ex quibus* Bellenſem *Eccleſiam, tanquam in ſui victorioſi belli memoriam*, Coronæ conquiſitionem, *& totius Regni titulum triumphalem, præcipuè in honore ſanctæ Trinitatis individuæ, Matris Virginis incorruptæ, & Sancti* Martini *Præſulum gemmæ, ſecundùm tenorem ſui voti primitùs emiſſis, labiiſq; diſtincti, ædificans dedicavit, domibus & dominiis, multiſq; Maneriis, cum eorum membris & munimentis corroborans, præcipuis privilegiis adornavit, ut in hiis ſequentibus evidet intuenti; libris, libertatibus, Sanctorum reliquiis ac Eccleſiaſticis ornamentis multipliciter decoravit.*

Dedit autem eidem Eccleſiæ in poſſeſſionem æternam leugam circumjacentem, liberam & quietam inperpetuum ab omni Geldo & Scoto, &c.

¶ *Diatriba de Conſtabulario.*

¶ [a] *Conſtabularius*, [b] *Conſtabulus*, [c] *Conſtaulus*, [d] *Coneſtabularius*, [e] *Coneſtabulus*, [f] *Coneſtablius*, [g] *Conoſtabilus*, [h] *Contoſtaulus*, [i] *Coneſtalus*, [k] *Comiſtabilis*, [l] *Comeſtabulus*, & Germanis qui Rhenum accolunt, [m] *Conſtafolarius* (*b* in *f* mutato) & [n] *Conſtofeierus.*] Plura hujuſmodi, & pleraq; à Gall *Coneſtable*. Ital. *Coneſtabile* & *Contoſtabile*: omnia verò à Latino *Comite ſtabuli*, qui ſtabulo ſuperiorum Imperatorum præfectus, * Ammiano Marcellino *Tribunus ſtabuli* appellatur. Græcis inferioribus (Italicum ſecutis) κονσταῦλος, κονοσταῦλος, & κοντοσταῦλος, à *Conto* pro *Comite*, & *ſtalla* (Saxon. ſtall) *ſtabulo*. Inde Anglo-Saxonibus Stallarius ſimpliciter, Con abjecto. Quo autem tempore mutatum ſit nomen *Tribuni ſtabuli*, in nomen *Comitis ſtabuli*, aut ſejunctæ dictiones conjungi cœperint, non mihi conſtat: illud mox ab ævo Conſtantini accidiſſe reor, hoc potiſſimùm ſub decimo ſeculo. Regino, qui floruit An. 1010. *Burchardum Comitem ſtabuli ſui, quem corruptè Conſtabulum appellamus, cum claſſe miſit in Corſicam.*

a *LL. Ed. Conf. ca.* 35.
b *Regino lib.* 2.
c *Hic mox infra*
e *Munſter pag.* 992.
f *Idem li.* 2. *ca.* 15. *pag.* 214.
g *Iunius in not. ad Curopalat.*
h *Ibi rectius.*
i *Sigebert. Append. in An.* 1165.
l *Folcandus apud Scip. Ammirat.*
m *Spiegel. & Cowellus.*
* *In Conſtantin. & Julian. Sect.* 3.
Chron. lib. 2. *in An.* 807.

Sed reperitur, dici *conſtabularius* à Tertulliano, ævo ante Conſtantinum, & pro *curatore ſtabuli*: de quo certè miror. *Conſtabulare* tamen video apud Columellam occurrere pro *diverſa animalia eodem ſtabulo fovere*: & tam dicatur *conſtabularius* à conſtabulando, quàm *ſtabularius* (quod tunc frequens erat) à ſtabulando.

Itali verò non ſolum *Comitem ſtabuli* dixere de Præfecto ſtabuli Imperatoris, ſed metonymicè etiam de Præfecto equitum: perinde mox de omni turmæ equeſtris Præfecto, ipſoq; tandem pedeſtris (i. Centurione) quos hodie Capitaneos appellamus. Sic creberrimè inter priſcos linguâ Italica Scriptores. Johan. Villanus, de Maffeo de Ponte Carradi. *Nella noſtra cavellaria haveva* 50. *ô più coneſtabili di maggior affare, di liu, & Matteo ſuo fratello.* Similiter, qui in Hiſtoria *della guerra Fiorentin. Reipub.* circa An. Dom. 1478. *Coneſtabiles* dicti ſunt vernaculè, iidem in Authoribus Latinis, *Centuriones* nuncupantur, ut me admonuit Scipio Ammiratus. Quos igitur hodie Capitaneos vocant, aliquando *Conſtabularios* dictos fuiſſe liquet: nec Italis ſolùm ſed Græcis inferioribus, Gallis, & Anglis. Græci verò exotico vocabulo, de exoticarum tantummodò copiarum ductoribus uſi ſunt: Et inde ὁ μέγας κονεσταῦλος appellatus eſt, qui cæteris omnibus *Coneſtaulis*, i. ductoribus auxiliarum copiarum, imperabat. Codinus in Offic. Conſtant. ὁ μέγας κοντοσταῦλος εὑρίσκεται κεφαλὴ τῶν ῥογατόρων φράγγων, Id eſt, *Magnus Contoſtolus caput eſt Francorum ſtipendia facientium.* Ubi Junius notat, Francorum appellatione non ſolum Gallos contineri,

A Scipione Ammirat. citatus.
Al. κοντοσταῦλος. *Contoſtolus.*

neri, ſed Italos & Siculos: eò quod & Regnum Siciliæ, & pars Italiæ, tunc à Francis tenebatur. Certè Orientales, omnes qui in Occidente degunt, *Francos* vocabant. At hæc obiter. LL. Edouardi Confeſſ. ca. 35. *Erant & aliæ poteſtates-- per ſingulos Comitatus totius Regni prædicti* (i. Angliæ) *conſtitutæ, qui Heretoches apud Anglos -- Latinè verò dicebantur Ductores exercitus; apud Gallos, capitales Conſtabularii, vel Mareſchalli exercitus*, &c. Vide *Heretochius.* Quod autem *capitales* dicit; indicat fuiſſe & alios *Conſtabularios*, minores, & non capitales. Hinc verò liquet non recipi adhuc à noſtratibus hoc vocabulum, ſed à Normannis poſtea introduci, & ad eos conferri qui aut militem educebant, aut rem militarem curabant, aut loco alicui præſidio dabantur. Sic Regni, Caſtri, Hundredi, Villæ *Conſtabularius*, &c. Traducitur etiam ad officiales marinos: unde qui poſtea Admiralii dicuntur, ſub Ricardo 1. *Conſtabularii claſſis Regiæ* nuncupati ſunt: ut ſupra in *Admiralius.*

Conſtabularii claſſis Regiæ.

De Conſtabulario Angliæ.

Saxonibus noſtris ſummus hic officialis Heretochius dicebatur: ſed audita voce tranſmarina *Conſtabularius*, ipſi quoq; eundem *Stallarium* appellabant à vulgari ſuo ꞅꞇal pro ſtabulo, *Con* pro Comite prætermiſſo. Sic libro Elienſi, Alfgarus quidam Edouardi Confeſſoris *Stallarius*: Et Florentino Wigornenſi in An. 1068. Eadnothus Regis Haroldi *Stallarius.*

Richard. monach. Elienſ. lib. 2.

Anglo-Normannis receptum paſſim eſt vocabulum *Conſtabularius*, & ſub Guilielmo primo Walterus Gloceſtrenſis (juxta quoſdam) Angliæ *Conſtabularius* deſignatur. Alii verò Guilielmum filium Osberni, Comitem Herefordiæ, eo donant titulo, quòd is *Tribunus militum* & *Normannici exercitus* aliquoties apud veteres inſcribatur. Sed hoc de Mareſcallo intelligendum volunt priores, ut *Conſtabularii* nomen Waltero deferant ſine controverſia. Cavendum tamen, ne Walterum *Conſtabularium* Angliæ dixerint pro Gloceſtriæ, hoc enim certum, illud dubium eſt. Denuo verò Matildis Imperatrix Milonem filium iſtius Walteri (ſigna ſua ſecutum) Anno 6. Regni Stephani, & Comitem Herefordiæ, & *Conſtabularium* Angliæ inſtituiſſe dicitur: ſed Chartam qua Herefordiæ Comitatu donatus eſt Milo, vidimus, & in hac quidem nulla *Conſtabularii* mentio. Aſſerit Camdenus Matildem *Conſtabulariam curiæ ſuæ* Miloni conceſſiſſe, poſteroſq; ejus nomen *Conſtabulariorum* Angliæ inde aſſumpſiſſe: *ut Mareſcalſia* itidem ſub nomine *Magiſtratus Mareſcalſiæ Curiæ noſtræ*, primò fuerat conceſſa. Liquet autem è Florent. Wigorn. An. 1138. Milonem fuiſſe ipſius Stephani Regis *Conſtabularium.* Conjurans verò de introducenda Matilde, ejectus videtur à Stephano, Anno Regni ſui 5. receptuſq; in locum ejus Guilielmus de Bello campo: ſed Matildis mox ingreſſa, Milonem recognoviſſe *Conſtabularium.* Succedunt igitur in paternum munus filii ejus Rogerus, Walterus, Henricus, Guilielmus, & Mahelus, defunctiſq; omnibus ſine prole, Herefordiæ Comitatus, & *Conſtabularia* Angliæ, nuptiis Margeriæ ſororis eorum (quæ obiit 6. April. 1187.) ad Humfredum de Bohun devoluta ſunt. Numerantur ex ea familia decem *Conſtabularii*, Humfredi omnes dicti præter Johannem unum ſub exitu Edouardi 2. & Guilielmum patrem Humfredi noviſſimi, qui ſine prole maſcula diſcedens, Elianoram filiam primogenitam, hæredem reliquit tantarum dignitatum. Ipſa Thomæ de Woodeſtock ſexto filio Ed. 3. in matrimonio collocata, maritum ſalutavit Angliæ *Conſtabularium.*

Nonnulli quendam Edouardum de Bohun inter Johannem & Guilielmum ponunt. Quære.

Sunt qui Rogerum de Mortuo mari *Conſtabularium* Angliæ, ab ipſo Conqueſtore inſtitutum aſſerunt: Walterum verò Gloceſtrenſem, ab Henrico primo: ſub initio Stephani Regis, Robertum de Oillio Baronem de Hocmerton: Sub Henrico item 2. Ricardum de Humez, qui in Chron. de Bello *Tribunus Regis* appellatur; at de hoc in *Mareſcallus*, & *Tribunus.* Inter Bohumos etiam Johannem de Bello-monte Dominum de Folkingham, Anno 12. Edouardi 2. collocant: ideo fortè quòd tutelari parumper jure, munus hoc ex Regis geſſerat conceſſione. Sic enim Thom. de Woodſtock (& ſub Edouardo 3. & Ricardo 2.) uxorium titulum prælibavit, aliiſq; ſic eveniſſe deprehenderis. Thomas autem iſte, Dux Gloceſtriæ fuit, atq; idem *Conſtabularius*, qui libellum de duello (ſupra recitatum in vocabulo *Campus*) compoſuit. Extincto verò ipſo, & Parlamenti ſententiâ læſæ Majeſtatis poſt mortem damnato, ceſſavit hæreditariè tranſire *Conſtabularii* dignitas, ſucceduntq; deinceps pro arbitrio Regis, alii ad terminum vitæ, alii ſolummodò ad placitum, ordine quo ſubſequitur: Viz.

Edouard Plantagenet Dux Albemarlæ.	23 *R.* 2
Hen. Perſie Com. Northumb.	1 *H.* 4.
Joh. Dux Bedford, fil. & frat. Regum.	8 *H.* 4.
Humfred. Stafford Dux Buckingh.	8 *H.* 6.
Joh. Dom. Beaumont.	25 *H.* 6.
Joh. Tiptoft Com. Wigorn. ad placitum.	1 *Ed.* 4.
Ric. VVidvill Com. Rivers ad vitam.	7 *Ed.* 4.
Antho. VVidvill Com. Rivers ad vitam.	*Ed.* 4.
Joh. Tiptoft Com. Wigorn.	10 *E.* 4.
George Plantagenet Dux Claren.	*Ed.* 4.
Ric. Plantag. Dux Glocest.	*Ed.* 4.
Hen. Stafford Buckingh.	
Tho. Stanley Dom. Stanley. 18. Nov.	1 *H.* 7.
Edouard. Stafford Dux Buckingh.	1 *H.* 7.

Hic (proſcripto & truncato patre ejus Henrico Duce An. 1. Ric. 3.) Anno primo Hen 7. reſtitutus eſt, & caſus ejus coram Judicibus,

dicibus An. 6. Hen. 8. ſic conſtituitur. Humfredus de Bohun noviſſimus illius cognominis *Conſtabularius*, Comes Herefordiæ, Eſſexiæ, &c. tenuit Maneria de Harlefield, Newnam, & Whitenhurſt in Comitatu Gloceſtriæ, de Rege *per ſervitium eſſendi Conſtabularium Angliæ*: exitumq; habens duas filias, ſeiſitus obiit (loquor forenſi dialecto) circiter An. 50. Ed. 3. Primogenita (ſcil. Elianora à quo titulum ducit Dux Buckinghamiæ) nupta eſt Thomæ de Woodſtoc, ut prædicitur: & Maria junior in matrimonio collocatur Henrico de Bullenbroke, qui poſtea Rex Angl. evaſit. Factâq; inter hæredes terrarum partitione, Rex & conjux ejus Manerium de Whitenhurſt accipiunt; alii, reliqua. Super hoc, tria decernunt Judices. Primò: poſſe *Conſtabulariam* Angliæ, prædiis annecti, & ad hæredes tranſire, etiam fæmellas. Secundò: poſſe eas dum ſunt innubæ, procuratorem conſtituere, qui earum nomine ſervitium peragat: poſt nuptias autem maritum primogenitæ, ſolum hoc facturum. Tertiò: ſervitium non extinctum eſſe, licèt prædiorum pars è quibus id debetur, ad manus Regis (cui debetur) perveniat, ſed integrè apud primogenitam permanere. Illud porrò: licere Regi ſervitium renunciare, ne indigni alicujus uti cogatur miniſterio. Hoc intellecto, maluit Rex ipſum ſervitium abdicare, quàm excelſum adeo, & periculoſum oneroſumq; officialem ſuſtinere. Sed ut nihil dubio relinqueretur, ſecuri etiam ſublatus eſt Dux iſte Buckinghamiæ 7. Maii An. 13. ejuſdem Regis, nec deinceps apud nos diuturnus quiſquam *Conſtabularius* inſtituitur.

Munus Conſtabularii. *Conſtabularii* munus arduum certè fuit & ampliſſimum, nec bello ſolùm ſed etiam pace. Populo autem grave aliquando, ideoq; Statuto An. 13. Ric. 2. ca. 2. coercitum, ubi ejus juriſdictio ſic enarratur. Ad *Conſtabularium* pertinet de contractibus cognoſcere facta armorum tangentibus, & de bello extra regnum: etiam de rebus ad arma ſeu bellum attinentibus intra Regnum, quæ nec terminari poſſunt nec diſcuti per Communem legem, & alias conſuetudines ad eaſdem cauſas pertinentes, quibus alii *Conſtabularii* debitè & rationabiliter ſuo tempore uſi ſunt: & cæt. Subjungitur etiam coercionis formula, ſi vel *Conſtabularius* vel Mareſcallus aliquid in contrarium attentaverit. Rem latiùs intellige ex diplomate hujus muneris Anno 7. Ed. 4. conceſſi, in quo & dictum Statutum videtur poſthabitum.

Diploma muneris. *Rex, &c.--De gratia noſtra ſpeciali conceſſimus eidem Comiti de Ryvers dictum officium Conſtabularii Angliæ, habendum occupandum gerendum & exercendum officium illud per ſe vel ſufficientes deputatos ſuos ſive ſufficientem deputatum ſuum pro termino vitæ ſuæ ipſius Comitis de Ryvers in omni & ſingulis quæ ad idem officium pertinent, percipiendo annuatim in & pro officio prædicto* 200. *lib. ad receptum Scaccarii noſtri per manus Theſaurarii, &c. unà cum omnimodis aliis proficuis, commoditatibus & emolumentis quibuſcunq; officio prædicto qualitercunq; pertinentibus & ab antiquo debitis & conſuetis.*

Et ulterius de uberiori gratia noſtra, &c. eidem Comiti de Ryvers plenam poteſtatem & authoritatem damus & concedimus ad cognoſcendum & procedendum in omnibus & ſingulis cauſis & negotiis de & ſuper crimine læſæ majeſtatis ſeu ipſius occaſione, cæteriſq; cauſis quibuſcunq; per præfatum Comitem de R. ut Conſtabularium Angliæ, ſeu coram eo ex officia, ſeu ad inſtantiam partis, qualitercunque motis movendis ſeu pendentibus, quæ in Curia Conſtabularii Angliæ ab antiquo viz. tempore dicti Domini Guilielmi Conqueſtoris progenitoris noſtri ſeu aliquo tempore citra, tractari, audiri, examinari & decidi conſueverunt aut de jure debuerunt ſeu debent, cauſaſq; & negotia prædicta cum omnibus & ſingulis emergentibus incidentibus & connexis, audiendum examinandum, & fine debito terminandum, etiam ſummarie & de plano, ſine ſtrepitu & figura judicii, ſola facti veritate inſpecta, ac etiam manu regia ſi opportunum viſum fuerit eidem Comiti de R. vices noſtras, appellatione remota.

Ex mero motu & ſcientia prædicta noſtra ſimiliter committimus plenariam poteſtatem cum cujuſlibet pœnæ & mulctæ & alterius cohercionis legitimæ executioniſq; rerum quæ in hac parte decreverit facultatem, cæteraq; omnia quæ ad officium Conſtabularii Angliæ pertinent faciendum, exercendum & exequendum, aliquibus Statutis, Actibus, Ordinationibus & reſtrictionibus in contrarium factis, editis, ſeu proviſis, aut alia aliqua re, cauſa vel materia quacunq; non obſtante. Et cæt. *Dat.* 24: *Auguſti.*

Hæc de *Conſtabularii* munere forenſi. Sequitur de caſtrenſi, ut è regiſtro antiquo *en la chambre des comptes* Regis Franciæ verbatim à Tilletto tranſcripto, cognoſcitur. *Recueil. part. 1*

En la chambre des comptes à un regiſtre ancien, au quel eſt contenu que le Conneſtable de France eſt par deſſus tous autres qui ſont en l'oſt (excepté la perſonne du Roy, s'il y eſt) ſoient Ducs, Barons, Comtes, Chevaliers, Eſcuyers, Soldoyers, tant de cheval que de pied de quelque eſtat qu'ils ſoient, & tous luy doivent obeyr.

Les Mareſchaux de France ſont deſſous luy, & ont leur office diſtinct de recevoir les genſd'armes, Ducs, Comtes, Barons, Chevaliers, Eſcuyers & Leurs compagnous, ne peuvunt, ne doivent chevaucher, ne ordonner battaille, ſi n'eſt par le Conneſtable, ne faire bans ou proclamations en l'oſt, ſans l'aſſentement du Roy ou dudit Conneſtable, lequel doit ordonner toutes les batailles, les chevauchees & de toutes les eſtablies.

Toutesfois que l'oſt ſe remuë de place en autre, le Conneſtable prend & livre toutes les places de ſon droict au Roy, & aux autres de l'oſt ſelon leur eſtat: Ledit Conneſtable

doit aller en l'oſt devant les batailles, tantoſt apres le maiſtre des arbaliſtiers, & doivent eſtre les Mareſchaux en ſa bataille.

Le Roy s'il eſt en l'oſt, & les autres batailles ne doivent chevaucher, fors par l'ordonnance & conſeil du Conneſtable, qui a la cure d'envoyer meſſagers & eſpies pour le fait de l'oſt, par tout où il voit qu'il appartient a faire, & diſcouvreurs & autres chevaucheurs, quand il voit que meſtier en eſt.

Ledit Conneſtable a de tous ceux qui ſont retenus aux gages du Roy, une journee pour ſon droict, depuis qu'ils ſont retenus: & deſlors qu'ils prennent le premier payement, peut ledit Conneſtable recevoir ſon droict s'il luy plaiſt: de ceux qui ne prennent gages du Roy, mais aucun certain ſalaire ou reſtitution d'argent ou d'autre choſe, puis que l'on chevauche à banniere deſployee, le Conneſtable doit avoir ſon droict pour le ſervice deſſuſdit, ſur ceux qui prennent gages, deſpens, ſalaires, ou reſtitution comme dit eſt.

Prend ledit Conneſtable devers les threſoriers des guerres, ſes droictures de tous ceux qui comptent par devers luy, c'eſt à ſcavoir une journee, autant comme ils comptent par jour, quelque ſomme que ce ſoit.

Auſſi prend ledit Conneſtable une journee des ſoldoyers de cheval & de pied, qui ſont devers al retenuë du maiſtre & du clerc des arbaleſtiers, leſquels en prennent une autre, & ainſi eſt il accouſtumé de touſiours du temps paſſé. Mais le Roy Philippes de Valois, dedeclara les Princes de ſon ſang & ceux de leurs maiſons ſervans à la guerre à leurs deſpens, & les ſoldats de mer exempts deſdits droicts. Ce que deſſus eſt és propres termes du dit regiſtre. Hæc & plura illic; adjunguntúrq; catalogi *Conſtabulariorum*, & *Mareſcallorum* Franciæ. Vide *Recueil* parr. 1. Et vide inſuper Mat. Pariſ. An. 1236. ubi in coronatione uxoris Hen. 3. nuptiarumq; regalium ſolennitate, *Comes Herefordiæ* (qui ni vehementer fallor *Conſtabularius* Angliæ fuit) *miniſterium Mareſcalciæ in domo Regis peregiſſe* dicitur.

Conſtabularius caſtelli, eſt ejuſdem præfectus ſeu œconomus (qualis in Maneriis ballivus) omnia curans & diſponens tum ad rem militarem, tum ad familiarem pertinentia. Alias *Caſtellanus*.

Conſtabularius Hundredi: apud nos officialis eſt Eirenarchæ inferior, pacem regiam per Hundredum promovens, & Magiſtratuum mandata, villarum *Conſtabulariis* diſtribuens. Sumpſit hic initium Statuto Wintoniæ An. 13. Ed. 1. ubi ad inſpicienda curandaq; arma Hundredi, deſignatur.

Conſtabularius villæ in ſublevamen Conſtabularii Hundredi, ævo (ut dicitur) *Ed.* 3. introductus eſt: talem in villâ poteſtatem habens, qualem in Hundredo *Conſtabularius* Hundredi: Sed reperio Conſtabularios villæ antiquioris originis: nam in Statuto an. 5. *Ed.* 3. cap. 14. Villarum Conſtabulariis mandatum eſt, ut comprehendant malefactores qui dicuntur *Roberdſmen*, *VVaſters*, & *Drawlatches*.

In Stat. etiam *VVeſt.* 1. cap. 15. id eſt, an. 3. *Ed.* 1. mentio fit de Vicecomite, Conſtabulario aut quovis alio Balivo de feodo, qui habet priſonæ cuſtodiam: malefactores vetitos in fide juſſionem non tradant ſub amiſſione feodi ſui & officii in perpetuum. Et ſi Vicecomes, Conſtabularius, vel Balivus illius qui feodum habet pro cuſtodiâ priſonarum hoc fecerit contra voluntatem domini ſui, 3. annis inpriſonetur &c. Intelligo de *Conſtabulariis* Caſtellorum, quos Caſtellanos aliàs vocant.

Conſtabularius Scaccarii. Obſoletus jam diu Officialis qui tamen in prima Scaccarii inſtitutione claruit. Munus ejus è Nigro libro Scaccarii ſic cognoſcitur. *Conſtabularii officium eſt ad Scaccarium, ut in brevibus Regis de exitu theſauri vel de aliquibus computandis, hiis qui computum faciunt, ſimul cum præſidente teſtis exiſtat. In omnibus enim hujuſmodi brevibus ex antiqua inſtitutione duos oportet conſcribi teſtes. Item ejus officium eſt, cum ad Scaccarium ſtipendiarii Regis venerint pro ſtipendiis ſuis, ſive ſint reſidentes in caſtris regis ſive non, aſſumpto ſecum clerico conſtabulariæ cujus eſt terminus eorum noſce, & mareſcallo ſcaccarii computet eorum liberationes, & de retractis fidem ſuſcipiat, & reſiduum ſolvi faciat. Omnis enim liberatio quorumcunq; ſive accipitrariorum, ſive falconariorum, ſive bernariorum, ad officium ejus ſpectat ſi præſens fuerit: niſi forte Dom. Rex ad idem aliquem prius aſſignaverit, quia Conſtabularius a Rege non facile poteſt avelli, propter majora & magis urgentia. Notandum verò quod mareſcallus Scaccarii de liberationibus reſidentium multum percipit quod ad dominum pertinet ratione officii ſuii, de commeantibus autem non. Item huic cum aliis magnis commune eſt, ut nihil magnum eo inconſulto fieri debeat.* Videntur hæc quidem ſpectare ad ipſum *Conſtabularium* Regni.

¶ *Conſul, Conſulatus.*] Ab Authoribus mediorum ſeculorum uſurpantur pro *Comite*, & *Comitatu*. LL. Edouardi Confeſſ. ca. 12. *Quod modò vocatur Comitatus, olim apud Brytones temporibus Romanorum in Regno iſto Brytaniæ, vocabatur Conſulatus: & qui modò vocantur Vicecomites, tunc temporis Viceconſules vocabantur. Ille vero dicebatur Viceconſul, qui Conſule abſente, illius vices ſupplebat in jure & in foro.* Ethelwredus Anglo-ſax. in An. Dom. 871. *Undecim Conſules ruunt quos illi* (Dani) *Eorlas ſolent nominare.* Vide *Eorla* quo nos hodie pro *Comite* utimur: ſed Æthelſtani LL. pro *Duce* ponitur. Diſtinguere item videtur Charta Frederici Romanorum & Siciliæ Regis (apud Baronium) Dat. An. Dom. 1220. inter *Conſulem* & Comitem.

Fre-

Fredericus, &c. *Poteſtatibus Conſulibus & Comitibus univerſorum Comitatuum & caſtrorum Italiæ,&c.*

Conſul etiam apud Orientales dicitur pro legato in re mercatoria.

¶ *Contenementum.*] Æſtimatio & conditionis forma, qua quis in Repub. ſubſiſtit. **His countenance**, *à con*, & *teneo*. Sic *manutenementum*, **Maintenance**, *à manu & teneo*. Magna Charta libertat. Angl. cap. 14. *Liber homo non amercietur pro parvo delicto niſi ſecundum modum illius delicti : & pro magno delicto ſecundum magnitudinem delicti, ſalvo ſibi contenemento ſuo : & mercatori eodem modo ſalva mercandiſa : & villanus -- ſalvo wainagio.* Idem Bracton. lib. 3. Tract. 2. cap. 2. num. 3. Et Chart. libertt. Regis Jo. antiquiùs etiam Glanvil. lib. 9. cap. 8.

¶ *Conto.*] Græcobar. Κόντος, *Comes*. Ab Ital. *Conto*. Cantacuzenus lib. 1. cap. 40. apud Meurſ. *Comperiunt Principem Sabaudiæ, quem Latinorum lingua Conton vocat, filio filiaq; ſuperſtitibus è vita migraſſe.*

¶ *Contrata.*] *Patria*. Italic. *à con*, id eſt ſimul, & *ſtrada* via, quaſi regio vel tractus in quem plures congrediuntur. Conſtit. Sicul. Tit. 38. *Si oves vel alia animalia de una contrata in aliam ducta fuerint, &c.* Sæpè.

¶ *Contrarotulator.*] Vide *Ingroſſator*.

¶ *Conucula.*] L. Ripuar. Tit. 58. §. 18. *Si ingenua Ripuaria ſervum Ripuarium ſecuta fuerit, & parentes ejus hoc contradicere voluerint : offeratur ei à Rege ſeu à Comite ſpatha & conucula : Quod ſi ſpatham acceperit ſervum interficiat : ſi autem conuculam, in ſeruitio perſeveret.* Lindenb. Gloſſ. Latino Theotiſc. *Colus* **Chunchla**. *Ital.* *Conochia*. Gall. *Quenouille*.

¶ *Coopertum.*] Vox foreſtar. *Dumetum* & quicquid latibuli quo feræ protegantur à venatoribus. Dictum à *cooperiendo*. Chart. Foreſt. cap. 12. *Terra arabilis extra coopertum.*

¶ *Copare.*] *Cædere*, A Græc. Κόπτω, unde Angl. **to Chop**. Choppin Doman. Fran. lib. Tit. pa. 265. *Boſcun Copatum.*

¶ *Coppa.*] Vas potorium : *cupa*, *cuppa*, quæ de majoribus etiam vaſis dicuntur. Ekkehard. Ju. de Caſib. S. Gal. ca. 1. *Coppam auream Domini tui -- pincernæ meæ confeſtim offerto.* Lexic. Græco-Lat. Κόππα *urna*, *hydria*.

¶ *Coqua.*] *Linter*, à Gall. *Coque*, *i.* concha, teſta. Angl. **A Cock boat.** Guillerm. de Nangis. Geſt. Philip. Reg. cap. 4. *Quicquid igitur Saracenis, de exercitu & equis eorum erat neceſſarium : galearum & coquarum vehiculo civitas miniſtrabat.* Vide *cogones*.

¶ *De Corbis, Corbanis, Herenachis, & terris apud Hibernicos vocatis* Termonlandes.

¶ *Corba, Corbanus, Comorbanus.*] Reperiuntur antiquè in Hibernica Eccleſia duo miniſtrorum genera, qui *Corbæ* & *Herenachi* appellantur, noſtrâ inſueti & incogniti. De his (ut magis perſpicuè dicam) intelligendum eſt, eſſe utiq; apud Hibernicos terras quaſdam lingua eorum Termon-landes nuncupatas, & has quidem alias non eſſe quàm apud Juris Canonici Scriptores, *Glebam* Eccleſiæ : Termon autem dictum à Latino *terminus*, quaſi limitatum & diſtinctum (putà à prædiis Laicorum) quo ſenſu & in LL. Baiwar. Tit. 1. §. 4. territorium Eccleſiæ *Terminus* appellatur. *Si quis ſervum Eccleſiæ vel ancillam, ad fugiendum ſuaſerit, & eos foras terminum duxerit, & exinde probatus fuerit, revocet eum celeriter, &c.* Cum autem terræ Eccleſiæ multorum canonum vigore, liberæ eſſent & immunes à ſecularium poteſtate, & ſanctæ habitæ, dici etiam cœpit Termon pro loco ſancto, atq; inde Tearmuin pro ſanctuario. Sic *Termon-Fechin* (villa Armachani Archiepiſcopi) pro Sanctuario Fechini, patrii divi : & Devonienſibus noſtris Angliſq; occidentalibus, gleba Eccleſiæ *Sanctuarium* vocatur. Sunt tamen qui Termon juxta Gallicum *terre-moine* ſonare intelligunt, i. terram monachorum.

Priſci harum terrarum habitatores, coloni erant Eccleſiæ, aldiones, liti, & id generis : qui ex indulgentia Epiſcopi hæreditariè ſuccedentes in coloniam parentum & avorum, ſolum uti feodale uſurparunt : cenſum tamen antiquum reddentes, & in reparationes matricis Eccleſiæ, quidpiam ſinguli conferentes. Tributum etiam Epiſcopo pro maritanda quaq; eorum filia pendebant, quod linguâ ſua Luach impiʒhe dicunt; priſci noſtri forenſes *Chivagium*. Hoc quidem non levis aliquando fuit ſervitutis nota (ut ſupra in ea voce) & rem ignarus videtur attigiſſe, eorum quiſpiam Dermenſem Epiſcopum ſic allocutus. *Non debet Dominus mutare cenſum antiquum, ſed ſi careat rebus neceſſariis, vaccis pinguibus, &c. debet ad nos mittere, & nos debemus illi ſubminiſtrare. Nam quæcunq; nos habemus Domini ſunt, & nos etiam ipſi illius ſumus.* Certè conſuetudines Hibernicæ quas Cuttinges, i. *talliationes* vocant, ſervilem produnt originem. Sed hæc valeant.

His terris atq; ipſis colonis, præfectus eſt ex aſſignatione Epiſcopi *Herenachus* : qui & munus obtinuit Archidiaconi, & nomen. Vernaculè enim Eirtinneach, & Oirchindeach (quaſi Archidiac.) nuncupatus eſt : & à munere Archidiaconus eſſe cognoſcitur. Non autem ſuperioris generis, qui hodie ſub Epiſcopo juriſdictione fruitur : ſed antiquè illius *De Herenach.*

illius, qui presbytero inferior, pauperes & Xenodochia (Diaconias inde appellata) curabat.

Eccleſiaſticorum igitur pars eſt *Herenacus*, ſed qui primam tonſuram non deprehenditur tranſiiſſe. Cenſum Epiſcopi cæteraq; Eccleſiæ debita colligebat, partem unam Epiſcopo, aliam reficiendæ Eccleſiæ fabricæ, tertiam fovendis pauperibus, excipiendiſq; hoſpitio peregrinis diſponens. In ſtipendium muneris, libera ei ceſſit ab omnibus præſtationibus, terræ portio, quam honoris cauſâ, *Honorem villæ* nuncupant. Tandem verò de annuo cenſu, & cibariis quibuſdam Epiſcopo exhibendis pepigit: ſed facturus itidem quod ad reparationem Eccleſiæ, & ad pauperes, hoſpitalitatemq; pertinet; habitaturus inſuper & culturus terras quas vocant Termon-landes. Coaleſcere jam tum cœpit *Herenachus* ſuo officio, ſatiſq; pro imperio exercere in colonos ſubjectos: præſertim dum Eccleſia (pia domina) natos nepoteſq; facilè ſuſciperet in parentum miniſteria (ut Levitarum in Tabernaculi.) Sic enim hæreditarium in Hibernia fit munus *Herenaci*, non minus quàm in partibus tranſmarinis, Vicedomini. Sub ingreſſu tamen cujuſq; tam novi *Herenaci* quàm Epiſcopi, ſubſidium Epiſcopo pendit *Herenacus*, & (ut cæterus Clerus) ejuſdem tenetur viſitationibus; procurationes etiam & refectiones præſtare. Latinè inſuper (ut Eccleſiaſticos decet) pleriq; norunt *Herenaci*, licèt cum vulgo indoctiſſimo agreſtiq; habitantes. Audi quid ex ſacramentali Inquiſitione capta in Comitatu Tironiæ 27. Julii An. Dom. 1608. de his proditum eſt. *Ac ulterius Jurati prædicti ſupra ſarramentum ſuum dicunt, quod in qualibet dictarum Baroniarum, præter illas terras quæ antehac poſſidebantur, ac modò poſſidentur ab hominibus merè laicis, ſunt aliæ quædam terræ de quibus quidam clerici, ſive homines literati qui vocantur Herenaci, ab antiquo ſeiſiti fuerunt, &c. Nihilominus quilibet dictorum Herenacorum ſolvebat & ſolvere debeat Archiepiſcopo ſive Epiſcopo in cujus Diœceſi terræ quas poſſidebant ſituatæ fuerunt, quoddam charitativum ſubſidium, refectiones ac penſionem annalem, ſecundùm quantitatem terræ, & conſuetudinem patriæ.* Hoc reſcripto planè liquet *Herenacorum* patrimonium (& perinde munus) hæreditarium eſſe, licèt ſervitutibus quibuſdam obnoxium. E ſubjectis autem Chartis (quas exhibet Regiſtrum Armachanæ Eccleſiæ) luculenter intelligas utrumq; aliàs ex arbitrio Epiſcopi dependiſſe.

Honor villæ.

Conceſſio Herenaciæ à Milone Armachani Archiepiſcopi facta, An. Dom. 1365.

Habetur in Regiſtro Nichol. Archiep. Ardmacani, fol. 61.

Univerſis ſanctæ matris Eccleſiæ filiis has literas viſuris vel audituris, Milo Dei & Apoſtolicæ ſedis gratia Archiepiſcopus Armachi Hiberniæ primas, ſalutem in Domino ſempiternam. Noverit univerſitas veſtra nos de unanimi aſſenſu & voluntate Decani & noſtri Capituli Ardmachani, dediſſe, conceſſiſſe, & hac præſenti Charta noſtra confirmaſſe dilectis nobis in Chriſto VVillielmo & Arthuro Mac-bryn filiis Magiſtri Arthuri Mac-bryn, terras noſtras ſubſcriptas in tenemento noſtro Kilmor, quas nunc idem magiſter Arthurus de nobis tenet, viz. Teachrna, &c. Habendum & tenendum prædictas terras cum earum pertinentiis debitis, in boſco & plano, &c. Quas & quæ idem magiſter Arthurus conſuevit habere, & omnibus viis & ſemitis, pratis & paſcuis, & omnibus libertatibus & liberis conſuetudinibus ad prædictas terras ſpectantibus, ſecundum ipſarum terrarum debitas & antiquas limitationes; cum pleno jure Herenaciæ in toto tenemento Eccleſiæ de Kelmore nobis & ſucceſſoribus noſtris quoad vixerint, & quilibet eorum vixerit poſſidend. quandiu nobis, noſtræ Eccleſiæ Armachanæ, noſtriſq; ſucceſſoribus & miniſtris, grati fuerint & obedientes, & quilibet eorum gratus fuerit & obediens, & dictas terras coluerint ſeu coluerit, ac eas in parte vel in toto, nulli laico extrinſeco colendas tradiderint, ſeu tradiderit. Salvo tamen jure Chartæ dicto Magiſtro Arthuro ſuper eiſdem terris confectæ ad totam vitam ipſius M. Arthuri, quam Chartam volumus pro vita ſua (præſenti Charta non obſtante) in ſuo robore permanere. Reddendo inde annuatim prædict. VVillielmus & Arthurus filius prædicti Magiſt. Arthuri, & quilibet eorum qui ſupervixerit, nobis & ſucceſſoribus noſtris unam marcam & octo denarios ſterlingorum, ad feſta Apoſtolorum Philippi & Jacobi, & omnium Sanctorum per portiones æquales, unà cum aliis oneribus & ſervitiis inde debitis & conſuetis. In cujus rei teſtimonium ſigillum noſtrum & ſigillum commune noſtri Capituli antedicti præſentibus ſunt appenſa. Datum apud Dunum die xxi. menſis Novemb. An. Dom. 1365.

Confirmatio Herenaciæ hæreditariè poſſidendæ, facta à Johanne Mey Armachano Archiepiſcopo An. Dom. 1455.

Univerſis ſanctæ matris Eccleſiæ filiis ad quos præſentes literæ pervenerint, Johannes permiſſione divina Archiepiſcopus Armachanus Hiberniæ Primas, ſalutem in Domino ſempiternam. Veſtra noverit univerſitas quod exponente & ſupplicante nobis dilecto filio patricio Mackaſſaid Herenaco de Twynha, eo quòd ipſe ab olim à noſtris prædeceſſoribus, ſicuti & progenitores ſui fuerunt Herenachi de Twynha, et terras noſtras ibidem (quas per ſuas particulas duximus præſentibus vulgariter plenius ſpecificand.) conſecutus fuiſſet in eiſdem debite inchartatus: de antiqui ſui juris confirmatione, et noſtri nova investitura, quo ſic firmus et ſecurus valeat permanere. Ex certis licitis cauſis nos moventibus, ad ſupplicationem ſuam hujuſmodi annuentes

Ex Regiſtro John Mey H. fol. 43. a.

Inchartatus.

tes benevolè & gratanter, ne dum jus omnimodum quod inantea hucuſq; ex conceſſionibus & Chartis & inde ſecutis in Herenacia & terris prædictis cum ſuis pertinentiis fuerit aſſecutus, in omni ſui robore ratum habentes confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus, verum etiam pro modo & forma, noſtræ ratione inveſtituræ, de conſenſu & voluntate unanimis Decani & noſtri Capituli Armachani, dedimus conceſſimus & hac præſenti Charta noſtra confirmamus prædicto Pacricio Mackaſaid terras noſtras de Twynha, ſic per ſui particulas hic quo ſupra vulgariter ſpecificatas, viz. &c. cum ſuis pertinentiis & antiquis limitationibus.

Habendum & tenendum ſibi & hæredibus ſuis de nobis & ſucceßoribus noſtris, dictas terras cum ſuis particulis, pertinentiis, & limitationibus antedictis. Inde nobis reddendo & noſtris ſucceſſoribus, annuatim ad feſta omnium Sanctorum, & Apoſtolorum Philippi & Jacobi, æquis portionibus, quinq; marcas & duos ſolidos ſterlingorum, bonæ & legalis monetæ Angliæ, cum aliis ſervitiis, & oneribus ordinariis & extraordinariis, inde debitis & conſuetis, quamdiu dictus Patricius & hæredes ſui nobis & ſucceſſoribus noſtris ac officiariis noſtris grati, obedientes fuerint & fideles, atq; dictas terras inhabitaverint, & eas coluerint, ac nulli laico extrinſeco colendas tradiderint, & reditus ſuos, ſervitia, & onera prædicta, pro temporibus debitis fideliter & plenè ſolverint. Alioquin ſi in aliqua ſolutionis debito defecerint in præmiſſis, liceat nobis & ſucceſſoribus noſtris, de dictis terris diſponere, Conceſſione prædicta pro aliquo non obſtante; jure alterius ſemper ſalvo. Et dictum Patricium noſtrum Herenacum in Eccleſia de Twynha cum omni inde onere & emolumento fecimus, conſtituimus, & in forma præmiſſa tenore præſentium ordinamus. Nihilominus quidem per has noſtras conceſſionem, conſtitutionem, & ordinationem, nobis vel ſucceſſoribus noſtris, de novo Introitu ratione novæ conceſſionis, ſeu inveſtituræ cum contigerit, pro aliquo nolumus derogare. In cujus rei teſtimonium ſigillum noſtrum unà cum ſigillo communi Capituli noſtri prædicti, præſentibus eſt appenſum. Datum Armachiæ ix. die Auguſti, An. Dom. 1455. & noſtræ conſecrationis Anno xii.

Adhuc de Corba, Corbano, Comorbano, Corbania, Corbanatu, &c. præcedentibus annectenda.

Corba eminentioris loci fuit atq; idem qui Decanus ruralis, Plebanus, Archipresbyter, ſeu Chorepiſcopus: à quo & nomen (barbarâ contractione) videtur ſortitus. Hibernici enim (literas *b* & *p* confundentes) eundem Copipach & Co bach vocant. Cop pro *chor*, pach, & bach, pro *piſc* & *biſc* pronunciantes. Sic quibuſdam viſum eſt. Alii neſcio quâ adducti ratione, hunc Latinè *Converbium*, Hibernicè Conpupbach, i. *Conterraneum* nominant. Annales Hibernici * Conmba ſeu Conbupba, & Comoj ba: ubi (m) nihil ſonare aiunt, & perinde legi *Corba*. Has diſcrepantias ipſi componant Hibernici; nos à nomine ad munus progredimur, quod protinus innotuerit, ſi *Corba* idem eſſe quod Plebanus; *Plebanus*, idem quod Archipresbyter ſeu Decanus ruralis, qui etiam Chorepiſcopus dictus eſt (ut ſupra in eo vocabulo) conſtiterit. Audi nominum cohærentiam, atq; unà muneris enarrationem. Iſodorus Moſcovius Canoniſtarum fretus teſtimonio, *Ruralis* (inquit) *Archipresbyter vel Decanus, alio modo Plebanus à regimine plebis, nuncupatur. Unde ſi habet Capellanos perpetuos in ſua Eccleſia, dicitur eſſe cum dignitate, vel ſi eſt in Collegiata & in Parochiali curata.* Huic confer quod ab erudito quodam Hibernico boreali, paucis hinc annis apud Procuratorem regium aſſeveratum eſt. *Corbanatus*(inquit) *ſive Plebanatus dignitas eſt, & modò ad Regem pertinet, ſed antea ad Papam. In matrice Eccleſia debet neceſſario eſſe initiatus ſacris ordinibus, omneſq; decimas pertinentes ad hanc debet habere: & beneficia adjuncta huic, ipſius ſunt, eorumq; conferentiam habet & præſentationem. Dictum hoc nomen quia populo & plebi Eccleſiaſticæ matricis Eccleſiæ præfuit. Certum numerum ſacerdotum quaſi collegialium debet habere ſecum. Primum ſtallum in ſua Eccleſia habet; habet etiam ſtallum vacuum in Eccleſia Cathedrali, & vocem in omni Capitulo tam publico quam privato. Inſcribitur Romano regiſtro, ideoq; dignitas eſt.* Hic (ut vides) *Corbanum* & *Plebanum* confundit: Moſcovius ſuprà *Plebanum* & *Archipresbyterum* ſeu *Decanum ruralem*, quem & *Chorepiſcopum* vocant.

*Huic verbo appingendus eſt apex quidem juxta ſcripturam Hibernicam.

De majeſtate militant. Eccl. lib. 1. cap. 13.

Epiſcopo paret *Corbanus* eiſdem legibus quibus *Erenachus*, ſcil. viſitationibus, procurationibus, ſubſidiis, refectionibus, &c. *Erenacho* tamen ſuperior eſt, & qui multis in locis pluribus *Erenachis* imperat. Munus itidem huic ut *Erenacho* gentile eſt, pueroſq; ideo ſucceſſuros Latine imbuunt, ne paternæ functionis incompetentes videantur. Nec miraberis *Corbanos* & *Erenachos* miniſteria & patrimonium Eccleſiæ hæreditariè ingreſſos, aut ſuis fretos uxoribus: cum ipſum Archiepiſcopatum Armachanæ Eccleſiæ Primatumq; Hiberniæ, una familia *decurſis jam in hac malitia* (ut Bernardi utar verbis) *quaſi generationibus quindecim*, hæreditaria ſucceſſione obtinuerint: Eorumq; *Etiam* (inquit idem) *octo viri uxorati et abſq; ordinibus; literati tamen.*

In vita S. Malachiæ.

Hæc autem in fine Orbis & in populo rudi, qui Romanum canonem tardè recipientes, patrium ritum mordicùs tenuere. Permiſit enim Hibernicorum Apoſtolus S. Patricius ſacerdotibus uxores, ut in Concilio ab ipſo celebrato circiter An. Dom.   clarè liquet. Sed vellicatis diu inteſtino bello rebus Eccleſiæ, & à Nobilibus undiq; deprædatis, poſtliminio tandem redeunt *Herenaciæ* quædam,

ut

ut in Chartis præcedentibus vides : quidam etiam *Corbanatus*, ut in ſequuturis, *viz.*

Collatio Comorbania (ſeu Corbanatus) *de Ro Derenſis Diocеſis.*

Ex RegiſtroNic. Stoning. Archie. Ardmacani. fol. 3.

Nicholaus permiſſione divina Archiepiſcopus Ardmacanus Hibernia Primas, Dilecto nobis in Chriſto Magiſtro Odoni Macthaig Eccleſiæ Decenſis Canonico ſalutem, gratiam, & benedictionem. Rectoriam Eccleſiæ parochialis Sancti Kynnici de Drumgoſſa aliàs de Ro Derenſis Diœceſis Comorboniam nuncupatam, per mortem Magiſtri Johannis Macthaig ultimi Rectoris & Comorbani ejuſdem, vacantem & ad noſtram collationem hac vice jure devoluto ſpectantem, tibi conferimus intuitu charitatis, teq; de eadem inveſtimus, & per annuli noſtri traditionem inſtituimus auctorizabiliter in eadem decernentes te in corporalem poſſeſſionem ejuſdem Rectoriæ ſive Comorbaniæ, cum omnibus ſuis juribus & pertinentiis univerſis, vel quaſi fore realiter inducendum & defendi inductum. In cujus rei teſtimonium ſigillum noſtrum præſentibus eſt appenſum. Dat. apud Dundalke 26. die menſ. Octob. An. Dom. 1406. & noſtræ conſecrat. 3.

Regiſtr. prædict. fol. 40. temp. Milonis Archi.

Comorbaniam, ſeu Corbanatum (vides) ad jus Eccleſiæ reſtitutum, ſed Eccleſiam (more veteri) in unam eandemq; familiam hunc conferre. Anno enim 1367. Auguſtinus Macthaig Comorbanus S. Kynnici fuit : deinde Jo. Macthaig, nunc Odo Macthaig.

Sequeſtratio Corbanatus conceſſa à Johanne VValton Archiepiſcopo Dublinæ.

Quia ex quibuſdam rationabilibus cauſis nobis deductis, animum noſtrum juſte moventibus, officium Corbanatus ibidem cum omnibus emolumentis & pertinentiis ſuis duximus ſequeſtrandum, & ſequeſtramus per præſentes. Tadeum Oskelly clericum ejuſdem villæ & Eccleſiæ Glindelacenſis ipſius ſequeſtri cuſtodem deputantes, juriumq; & pertinentiarum dicti officii antiquitus excreſcentium & excreſcere valentium, uſq; noſtram viſitationem & Eccleſiæ & popularium de Glindelaghe prædict. ratiocinio emolumentorum ipſius officii, & rerum ad illud pertinentium, nobis reſervato, &c. Etiam & ſcrutatis antiquis Eccleſiæ noſtræ Dublinenſis ſcripturis & monumentis ſeu chartis, diſpoſitionem dicti officii (cum illud vacare contigerit) ad nos & noſtros ſucceſſores pertinere debere & nullum alium (ſede Dublinenſi duntaxat plena & conſulta Archipræſule) pronuntiamus, decernimus, & declaramus in his ſcriptis. Dat. &c. 11. Decemb. An. Dom. 1473. et noſt. conſecrat. An. 2.

Hæc fuſiùs ut obſcuritati lumen adferam, quod accendit mihi literarum inſignis pharus D. Jacobus Medienſis Epiſcopus.

¶ *Corium forisfacere.*] Verbera promereri. LL. Inæ M. S. cap. 6. *Si quis corium ſuum foriſſaciat, & ad Eccleſiam incurrat : ſic ei verberatio condonata.*

Corium perdere : vapulare, flagellis cædi. Ibidem ca. 3. *Si ſervus* ſine *teſtimonio Domini ſui* die Dominico *operetur, corium perdat.* Saxon. Sολιȝ hiſ hẏδe.

Corium redimere : putà ne vapulet. L. Friſon. Tit. 3. §. 4. *Servus vapulet niſi Dominus ejus 4. ſolid. corium ejus redimere voluerit.* Ita in L. Salic. Tit. 13. §. 1. -- *aut flagellis 120. ictus accipiat : aut pro dorſo ſuo 120. denar. -- culpab. indicetur.*

Corium cum capite decorticare. Vide *Decorticare.*

¶ *Corrodium*, al. *Corredium.*] Eſt alimenti modus qui in aliquo monaſterio alicui conceditur, vel ad terminum vitæ, vel pro certo tempore, vel hæreditariè. In Conſtitut. Othobon. *liberatio* dicitur : prohibeturq; illic Religioſis ne deinceps hujuſmodi *liberationes* aut vendant aut concedant. Ad fundatores verò è communi jure ſpectabat, *corrodiam* in quovis ſuæ fundationis monaſterio, niſi in liberá Eleemoſyna fundaretur. Diſpoſuit item Rex (in beneficium famulorum ſuorum) *corrodium* unum & interdum alterum in undeviginti ſupra centum monaſteriis, quod mihi arguere videtur priſcos Reges hæc eadem fundaſſe.

Cap. Quod religioſi non vendant vel aſſig. aliis liberat.

Corredium etiam dicitur quicquid obſonii quod vel ſuperiori in ſubſidium penditur, vel in menſam alicui apponitur. *Cibus.* Conſtitutt. Sicul. lib. 3. Tit. 18. Prælati Eccleſiarum adjutorium petant pro -- *corredo noſtro cùm in terris eorum nos hoſpitari : vel corredium ab eis recipere contigerit.* Cuſtumar. Prior. Lew. pa. 16. *Item omnis molman inveniet equum ad portandum corredium Prioris.* Mox, *Flagellabit præbendam Prioris per unum diem cum corredio Domini.* Tertio, *Lancetæ falcabunt pratum Domini cum corredio tali. Ad matutinellum, pane ordei et caſeo : ad nonam potagio, et duplici companagio : et ad veſperum, unum panem curiæ et faſſellum herbæ.*

¶ *Cornare.*] *Cornu inflare.* Occurrit in Chart. foreſt. cap. 11. ſed in impreſſo codice, mendoſe legitur *coronare.*

¶ *Coronator.*] Apud nos Coronæ officialis pervetuſtus eſt, ad tuendam pacem & dignitatem regiam in quovis Comitatu populi ſuffragiis conſtitutus. Olim non minor Equite aurato, ſed diminuta hodie poteſtate, quatuor plerunq; eliguntur, qui in exquirendis homicidiis operam præſertim navant. Univerſis præeſt Capitalis Juſticiarius Banci

Regis

Regis, qui & ideo *Summus Angliæ Coronator* habitus eſt.

¶ *Corporale.*] V. *Durand.* l. 4. cap. 20.

¶ *Corſned.*] *Canut.* LL. Eccl. 5. Sax. *Panis conſecratus* (vel potiùs *exorciſatus*) *ex hordeo confectus*: Tate. V. Offa judicialis. Et Lind. pag. 1307. *Noodkoſt* vetus alimentum. *Kil.*

¶ *Cortinum.*] Vide *Curtinum*, poſt *Curtis*. Et lib. Rameſ. Sect. 253. *Cortina.*

¶ *Cortis* vulgo *Curtis.*] *Aula.* Dictum à *corte* ſeu *cohorte* Principis. Greg. Turon. Hiſt. lib. 10. Sect. 16. -- *accenſis in corte cuppis.* Vide *Curtis*.

Hinc *Cortinarii* & *Cortalini* pro Aulicis, *Courtiſans*, qui Curiæ ſeu *Corti* Principis addicti ſunt, *Cohortales* in L. *Omnes omnino*, C. Qui *militare poſſ.* lib. 12. ut Goldaſt. ad Ekkehar. cap. 10. etiam *Cortiles*.

¶ *Coſcez* & *Coſcet.*] Domeſd. Titt. Wilteſcire. Rogerius Comes. *Octo villani, & octo coſcez cum quinq; carucis.* Vox in luſtratione hujus Comitatus frequens (uti & *Coſcet*) quæ *bordariorum* loco, villanos plerunq; ſequitur. In burgo autem Malmesberia cum *bordariis* ſæpe jungitur. Agardus opinatus eſt, *operarios pauperes* ſignificare: nos idem quod *Cotmanni* & *Cotarii*, id eſt cotarum habitatores: nam *coſhe* idem apud veteres Anglos quod *cote*, i. tugurium. Vide *Cota* & *Cotmanus*. *Coſhe.*

¶ *Coſtera, Coſteria.*] *Litus.* Regionis pars mari finitima, à Gall. *coſtier*, i. Latus: quaſi *coſtiera*. Declaratio Conſtitution. Alani Ducis Britan. An. Dom. 1087. *Hiſt. de Bretaing. lib. 1.* *Qui pro tunc habebat complures nobilitates ſuper navibus per mare Oceanum in coſteriis Occiſmorenſis.* Ordinat. mariſc. Rumeney, *Per coſteram maris & partium adjacentium in Comitatu Kanciæ.*

¶ *Cota, Cotagium, Cotarius, Cotmannus, Cotſetus, Cotſetellum, Cotſethelanda.*] *Cota*: Tugurium, latibulum. A Saxon. coꞇe, *ſpelunca, latibulum*: quod etiam Belgicè ſignificat. Primariè à Græco Κοίτη, *i. cubile & luſtrum ferarum.* Mat. 21. 13. ꝺeoꝼa coꞇe, *ſpelunca latronum.* Qui olim in agris rem exercebant, ſpeluncis ſe tuebantur & latibulis: ex quo caſæ viliores *cotarum* nomen reportarunt. Ovid. Metam. lib. 1. —— *Domus antra fuerunt.*

Eſt etiam *Cota* tugurium in campis, quo noctu includunt oves à rigore hyemis, vulpiumq; rapacitate: cujuſmodi multa hodie extant in Comitatu Gloceſtriæ & tractu adjacenti. **A ſheep-houſe, or ſheep-coat.**

Cotagium forenſes dicunt pro ipſa *cota* ſeu tugurio: & complecti præterea videtur fundi aſcriptam portiunculam, ut meſuagium *le mes*, & concluſum prædium. *Gal. maz & mas.*

Cotarius, Cotmannus, Cotſetus, dialectum variant non ſignificationem. Sax. coꞇꞅeꞇe *cotæ habitator.* Domeſd. Titt. Middleſex. S. Petrus. *Unus cotarius de 5. acris: & 40 cotarii qui reddunt per annum 40. ſol. pro hortis ſuis.* Titt. Wireceſtr. Giſilbert. fil. Turoldi. Hadſore. *Et 8. bordarii & cotmanni cum duobus carucis.* LL. Henrici 1. cap. 30. *Villani verò vel cotſeti, vel perdingi: vel qui ſunt hujuſmodi viles, vel inopes perſonæ, non ſunt inter legum judices numerandi.*

Cotſetellum diminut. Grand. Cuſtumar. Abb. de *Bello*, fol. 87. b. *Ric. Reve tenet 1 vetus meſuag. quod nuper fuit* Cotſetellum *Johannis Sawyere.* Ibi in ſeqq. pluries *Cota, Cotagium, Cotarium.*

Cotſethlanda. Lib. Rameſ. Sect. 265. *Dedit prædictus Abbas prædicto Hugoni pro tota terra quæ tunc temporis à S. Benedicto idem Hugo tenebat, unam cotſethlandam cum libero ſervitio in villa quæ dicitur Slepe: & unum maignagium in foro ejuſdem villæ —— & inſuper 60. ſterlingorum ſolid.* *Cotſethlandam* hic intelligo *cotæ* ſedem & prædii quidpiam ad eandem pertinens. Coꞇe enim *caſa* vel *caſula*: Seꞇ & Seꞇh *ſedes*, à Saxon. ꞅeꞇꞇan *incolere*: landa *terra*. Et hic nota: *cotas* non tam exiles ſemper fuiſſe, quin & ſua aliàs obtinuerint prædia.

¶ *Coterellus*, al. *Cotarellus.*] Idem videtur quod ſuprà *Cotarius* & *Coſcet*: *cotæ* ſeu tugurii habitator. Statut. dict. *Extenta manerii* M. S. *Inquirendum eſt de cuſtumariis, &c. Item inquirendum eſt de coterellis: qui cotagia & curtilagia tenent, & per quæ ſervitia, &c.* Apud Raſtallum mendoſè editur: *Inquirendum eſt de cotagiis,* viz. *quæ cotagia & curtilagia tenent.* Promptor. Fratr. Lennenſ. Coterell. *Gurguſtinus, gurguſtina: Tigurrinus, tigurrina: Coterellus, coterella; & hæc duo ficta ſunt.* Eſt autem *gurguſtum* vas viminarium quo piſces reſervantur, & cella vel domus pauperum, & locus tenebroſus in taberna ubi exercentur turpia. Ciceroni *gurguſtium*, Apuleio *gurguſtiolum*.

Coterelli hinc dici videntur homines viliores (Gallis *Cotereaux* & *Coſtereaux*) qui ſub Anglo militantes, Francis admodum infeſti erant: Rigord. de geſt. Phil. Aug. pa. 180. *Quodam die Ricardus Comes Pictavienſis multitudinem Cotarellorum ad caſtellum Radulphi pro ſuccurſu miſerat.* Sæpè.

¶ *Cotiones.*) Vide *Coccio*.

¶ *Coutheutlaugh.*] Saxonicum. Qui exlegem ſcienter recipit. Couth *ſciens*, utlaugh *exlex*.

¶ *Cranohari.*] L. Boior. Tit. 20. ca. 1. §. 1. *Accipiter qui cranohari dicitur.* M. S. *Cranihari*. Sed rectiùs puto (inquit Lindenbrogius) *Cranichapich*. Germ. Cranich *grus*, hapich *accipiter*. Atq; is ipſius eſt qui in LL. Alaman. Tit. 99. vocatur, *Accipiter qui gruem mordet.* L. Ripuar. Tit. 36. §. final. *Commorſus gruarius.*

¶ *Cratare.*] *Scalpere.* A Gall. *Gratter.* Addit. LL. Friſon. Tit. 3. §. 44. Vide *Cladolg.*

¶ *Creantum.*] *Satiſdatum.* Conſtitut. Philip. Auguſt. apud Rigord. pa. 182. -- *faciant creditoribus per fidei juſſores, vel per vadia, creantum ſuum ſolvendi debita ad prædictos terminos.*

¶ *Credentia.*] *Abacus*, ſeu *tabula* vaſa ſuſcipiens. Italic. *credenza.* Formula degradandi Archiep. *In primis in publico extra Eccleſiam, paretur aliquis eminens locus congruens ſpacii pro degradatione fienda. Item ſuper eundem ordinetur una credentia ſimplici tobalea cooperta: Item ſuper eandem credentiam ponatur ampulla vini, ampulla aquæ, &c*

Significat etiam *fidem*, ſed quære an ita, prorſus & ſimpliciter in Conſtitutt. Sicul. ubi ſæpe occurrit. Lib. 1. Tit. 59. ca. 1. *Sancimus ut omnes camerarii & bajuli priuſquam in gabellam & credentiam, bajulationes noſtras adminiſtrandas ſuſceperint -- corporalia ſubeant ſacramenta.*

¶ *Crinitus, Crinoſus.*] L. Salic. Tit. 26. §. 1. *Si quis puerum infra 12 annos, ſive*
Incrinitus. *crinitum ſive incrinitum occiderit,* 23. *den. qui faciunt ſol.* 600. *culpab. judicetur.* §. 2. *Si quis puerum crinitum ſine voluntate parentum totonderit, IDCCC. denar. qui faciunt ſol. xlv. culpab. judicetur.* Decret. Childe-
Crinoſus. berti cap. 2. *Nullus de crinoſiſi inceſtum uſum ſibi ſociet conjugio.* Ad Explanationem harum legum & antiqui moris, addam quæ collegit Lindenbrogius. Francorum Reges & Regia ſtirpe oriundi, *criniti* ſemper erant, reliqui verò tonſi. Agathias lib. 1. pag. 9. Θεμιτὸν τοῖς βασιλεῦσι τῶν Φράγγων, &c. *Solenne eſt Francorum Regibus nunquam tonderi, ſed à pueris intonſi manent. Cæſaries tota decenter eis in humeros propendet, anterior coma è fronte diſcriminata in utrunque latus deflexa. Neque verò quemadmodum Turcis & Barbaris, impexa iis & ſquallida ſordidaque eſt coma, vel complicatione indecenter cirrata, ſed ſmigmata varia ipſi ſibi adhibent, diligenterque curant: idque velut inſigne quoddam eximiaque honoris prærogativa Regio generi apud eos tribuitur. Subditi enim orbiculatim tondentur, neque eis prolixiorem comam alere facilè permittitur.* Meminit hujus moris Greg. Turon. lib. 2. cap. 9. Ado Vien. pa. 149. Otto Friſig. lib. 4. cap. 32. Sed & Saxones criniti erant. Witikind. de geſt. Saxon. lib. 1. pa. 5. *Illis* (Saxonibus) *hæc loquentibus mirati ſunt Franci præſtantes corpore & animo viros, mirati ſunt & novum habitum, arma quoque & diffuſam ſcapulis cæſariem.* Quæ eadem in Abbate Urſp. leguntur. Vide *Capillati.*

¶ *Cro, Croo, & Croy.*) Reg. Majeſt. Scot. lib. 4. cap. 24. *Cum quis per villam mediam tranſierit equitando, & aliquem hominem antecedentem illum, pedibus equi ſui calcaverit, ita quod mortem inde ſubierit; -- reddat pro homine mortuo, & taliter occiſo,* Croo, & Galnes, *quaſi eum propriis manibus occidiſſet.* Perſpicuum eſt *Croo* hîc eſſe pretium hominis occiſi, quod alii *VVergildum* dixere, id eſt, *capitis æſtimationem.* Lib. eodem, cap. 36.

Statuit Dom. Rex, quod ille Croo *unius Comitis* Scotiæ, *eſt ſepties viginti vaccæ, 3 oræ pro vacca.*

2 Item, le Cro *filii unius Comitis, vel unius Thani eſt centum vaccæ.*

3 Item, le Cro *filii Thani eſt 66 vaccæ, & 21 denarii, & 2 partes unius den.*

4 *Omnes Baſſiores in parentela ſunt ruſtici.* Item, le Cro *unius ruſtici eſt 16 vaccæ.*

5 Item, le Cro *cujuſlibet fœminæ virum habentis, eſt minor per tertiam partem, quam* le Croo *viri ſui.*

6 Item, *ſi ipſa non habeat virum, tunc* le Croo *ipſius eſt adeo magnum, ſicut* Cro *fratris ſui ſi quem habet.*

7 Item, le Cro, & galnes, & enach *uniuſcujuſq; hominis ſunt pares, ſcil. in reſpectu fœminarum ſuarum.*

Skenæus hos capitis cenſus, vix Scoticos agnoſcit. Fortè Hibernos reſpiciunt, qui vaccis omnia æſtimabant. Homicidii verò compoſitio apud Saxones noſtros, triplex fuit. Cognatis pro cæde conſanguinei. Domino, pro cæde vaſſalli. Regi, pro pace in utraq; rupta. An huc ſpectent, *Cro, galnes, & enach,* alii dicant: voces Hiberniam ſapiunt. Lib. eodem, cap. 38. §. 5. *Si uxor liberi hominis ſit occiſa, vir ſuus habebit* le Kelchyn, *& parentes ejus habebunt* le Cro, & le Galmes. Item *Si uxor ruſtici ſit occiſa, Dominus ipſius terræ in qua manet, habebit* le Kelchyn, *& parentes ejus* le Cro, & le Galmes. Sic 93. Statuto Jacobi 1. Parlam. 6. homicida pendere jubetur Regi 40. lib. *le Croy* verò, proximis conſanguineis interfecti: **to the neareſt of the kin of the ſlain man.** Vide *VVere* & *VVergildum,* et in procinctu, Crocium.

¶ *Crocium.*] Extare audio in Hibernia diploma quoddam Henrici 2. quo idem Rex uberrima privilegia Epiſcopo conceſſit ..... *Exceptis foreſtallis, theſauro invento, crociis, &c.* Quid hîc vult *crociis* à me quæſitum eſt: nec habeo quo reſpondeam, ſi aliud ſit quam *Cro* in LL. Scoticis jam ſuprà dictum; id eſt, *VVergildum*, vel homicidii compoſitio. Quamvis enim Anglis ademiſſet Rex ille Wergildi leges, ſuas tamen Hibernis permiſit immutatas.

¶ *Croftum, Croftus, Cruftum.*] Sax. cꞃoꝼt & cꞃuꝼt. Lat. *crypta*, à Gr. Κρύπτω *abſcondo.* Locus ſecretus. Eſt autem *Cruftum* prædiolum ponè habitaculum ruſticum à latioribus campis ideo diſtinctum, ut animalia ruſtica ſubitis uſibus exhibeat. Angulus campi, idemq; fortè Saxonibus, quod nos hodie (Normannos ſequuti) *clauſum* dicimus, A **cloſe.** Ingulf. *Poſſunt etiam dicti monachi de eiſdem mariſcis verſus occidentem jacentibus, pro ſe & hominibus, ſive tenentibus ſuis, includere*

dere croftos,ſive pratum circa pontem,ſepar aliter quantum illis placuerit.

¶ *Crota.*] *Antrum, ſpecus, cella, crypta,* à jam dicto Saxonico cꞃoꝼꞇ ꝼeliꞃo Brit. Armoric. Philipp. lib. 10. pro *cella.*

Dum tu conaris monachi ſubvertere crotam.

¶ *Crotta.*] Fidicula Britannica, Cambris hodie **a croud.** Numquid à fidibus, Hiſpan. *cuerda*, vel Græc. κϱοταλίζω, i. *ſtrepo*, *plaudo*? Veianius lib. 7. Carm. 8.

Romanuſq; lyra, plaudat tibi Barbarus harpa:
Græcus Archilliaca, Crotta Britanna canat.

¶ *Cruces nigræ.*] *Litania major*; quod vide.

¶ *Crucem manu bajulare.*] Radevic. de geſt. Freder. 1. lib. 2. cap. 5. *Videns multitudinem eorum qui cruces bajularent; is enim Italorum mos eſt, ut habentes querelas crucem manibus perferant, miſertus illorum ait, &c.*

¶ *Crucis judicium.*] Criminis explorandi purgandiq; multa olim genera, de quibus ſuis locis. Hîc de *Judicio crucis* (quod & *Judicium crucis Dei* vocant) dicemus: formulam ejus qualem è Friſonum legibus Tit. 14. *de homine in turba occiſo*, conceperimus, exhibituri. Reus primùm duodecima manu (hoc eſt, totidem compurgatoribus) objecti criminis ſe purificabat ſacramento. Ad Eccleſiam deinde, vel diſtante longiùs Eccleſia, ad reliquias Sanctorum deductus erat, præciſiſq; de virga particulis duabus paribus (quas *talos* & *tenos* vocabant) unam crucis charactere inſigniunt, alteram puram dimittunt. Lanâ mundâ ne internoſci poſſent, ſortes iſtas ſeorſim abvolvunt: & in Eccleſia, ſuper altare; foras, ſuper reliquias ponunt. Exorato tunc ſollenniter Deo, ut ſigno evidenti oſtenderit utrum accuſatus verè juraverit necne; presbyter ſi adſit, vel deſiderato presbytero, puer quiſpiam innocens, ſortium unam tollit, quæ ſi ea ſit quæ cruce ſignatur, inſontem pronuntiant accuſatum; ſin verò pura, reum judicant. Hæc formula vaticinandi ex deciſæ virgæ particulis, inter paganos antiquiſſima fuit, ut infra in *Tenus*. Capitul. Ludov. Imp. ad L. Salic. cap. 1. *In ſeculari cauſa hujuſcemodi teſtium diverſitas, campo comprobetur: in Eccleſiaſticis autem negotiis, crucis judicio rei veritas inquiratur.* Teſtam. Caroli M. cap. 8. Si confinia Regnorum, hominum teſtimonio declarari non poſſunt: *tunc volumus, ut ad declarationem rei dubiæ, judicio crucis, Dei voluntas, & rerum veritas inquiratur: nec unquam pro tali cauſa cujuſlibet generis pugna vel campus ad examinationem judicetur.* Hinc in Longob. LL. *Campo vel cruce contendere.* Capitul. lib. 5. ca. 125. — *de ipſo perjurio ſtet ad crucem.* Formull. Vett. Bignon. ca. 12. *Ad crucem cadere:* & *crucem evindicare.* V. Form. f. 172.

Eadem in diviſione Regni Ludovici Imp. cap. 10. ſed judicio crucis illic legitur vexillo crucis: & quod hic examinationem, illic exterminationem. Lib. 2. Tit. 28. lib. 3. Tit. 55. 25.

Interdicitur *Crucis judicium* in Capit. Caroli M. lib. 1. cap. 108. viz. *Sancitum eſt ut nullus deinceps quamlibet examinationem crucis facere præſumat, ne Chriſti paſſio quæ glorificata eſt, cujuſlibet temeritate contemptui habeatur.* Sed quære an iſte canon rectè inſeratur Conſtitutionibus ipſius Caroli, qui & Capitul. lib. 3. cap. 48. & in Teſtam. ſuo (quod jam citavimus) ad *judicium crucis* provocare jubet: quemadmodum & filius ejus Ludovicus. Reperitur verò ipſiſſimis apicibus Lothario adſcriptus Longobard. lib. 2. Tit. 55. l. 32.

Solennis etiam moris fuit libata cruce jurare. Beda de remed. peccator ca. 4. *Qui perjurat in manu Epiſcopi, aut presbyteri, vel altari, vel cruce conſecrata, unum annum pœniteat.*

¶ *Cruciferi, Crucigeri, Cruceſignati.*] Sunt qui militiam Terræ ſanctæ profitentes, crucem profeſſionis ſymbolum, veſti in humero dextro appingebant. Sic olim noti, qui prædicata cruce, militaturos ſe voverant Hieroſolimis. Vide Rigord. de geſt. Philip. Auguſt. in An. 1187. Mat. Par. in Anno 1095. & 1096. Guiliel. Tyrium lib. 1. cap. 16. alioſq; iſtorum temporum Hiſtoricos.

Crucem prædicare, eſt periclitantem rem Chriſtianam apud fideles conqueri, eoſdemq; adverſus hoſtes Eccleſiæ, concionando ciere. Hoc ab Urbano 2. circiter An. Dom. 1096. inchoatum eſt, qui non ſolùm humeros, ſed & frontes juſſit cruce ſignari. Propriè autem adverſus Saracenos & infideles (quibus ſignum crucis ludibrio eſt:) ſed quòd Pontifices Romani contra ipſos etiam Chriſtianos (inimicos ſuos) non ſemel uſi ſunt. Sic Alexand. 4. contra Manfredum Regem Siciliæ An. 1255. ut refert ibidem Mat. Pariſius. Vide Guiller. de Nanges, de Geſtt. Ludov. pag. 420.

Crucigeram autem *militiam* ab ipſo Conſtantino repetamus, qui è cœlo monitus non ſolùm crucem pro Labaro uſus eſt; ſed & militum armaturis eandem dedit inſigni, ut refert Nicephorus lib. 7. cap. 29. Hinc & Prudentius,

—— *ſummiſq; micat crux addita criſtis.*

Sub initio Regni Hieroſolymitani exorti ſunt 4. alii *Crucigerorum* Ordines, ſcil. Canonicorum ſepulchri Dominici, Johannidarum (qui poſtea Rhodii nunc Melitenſes dicti ſunt) Templariorum, & Teutonicorum; de quibus infra in Militum Ordinibns.

Crucigeri etiam Italis dicuntur, qui ferentes crucem in manibus, querelam profitentur. Vide ſupra *Crucem manu bajulare.*

¶ ***Cucurbita, Cucurbitare.***] Vide *Arga.*

¶ ***Culdei, Colidei, Cœlibes.***] Hect. Boethius Hiſt. lib. 6. *Cœpere Monachi & Sacerdotes* (apud Scotos & Hibernicos) *eo tempore Chriſti dogma accuratiſſimè amplexari: Monachorum quorundam ductu & adhortatione, qui quòd ſedulo prædicationi vacarent, eſſentq; frequentes oratione, ab incolis Cultores Dei ſunt appellati. Invaluit id nomen apud vulgus in tantum, ut ſacerdotes omnes ad noſtra penè tempora vulgo* Culdei, *i. cultores Dei ſine diſcrimine vocitarentur. Pontificem inter ſe communi ſuffragio deligebant penes quem divinarum rerum eſſet poteſtas. Is multos deinceps annos* Scotorum Epiſcopus, *uti noſtris traditur Annalibus, eſt appellatus.* Habet hæc in 6. Hiſt. ſuæ libro Hector Boethius.

Sed auditum eſt hoc nomen etiam extra Albaniam, ut me admonuit vir ſagaciſſimus D. Jacobus Uſſher Epiſc. Medienſ. utpote in *Entili* ſive *Berdſeya* inſula ubi *monachis*, & in Hibernia ubi *presbyteris ſecularibus* eſt attributum. Illam enim ſuo tempore *à monachis*
* Itin. Camb. lib. 2. ca. 6. *religioſiſſimis* inhabitatam ſcripſit * Geraldus Cambrenſis, *quos Cœlibes vel Colideos vocant.* Hîc verò in majoribus Ultonienſium Eccleſiis (ut in Ardmachana, & Eccleſia de Cluniſh ſive Cluain yniſh Chlochorenſis Diœceſeos) presbyteros qui Choro inſervientes divina celebrabant officia *Colideos*, eorumq; Præſidem *Priorem Colideorum* appellatum eſſe novimus. Indeq; à Johanne Meyo Archiepiſcopo Ard-
* Ex Regiſtro Jo. Mey. fo. 12. macano * *ex probatiſſimorum teſtium teſtimonio, & quod magis eſt* (Regiſtra verba ſunt) *ſanctorum patrum antiquis chronicis, & prædeceſſorum libris annalibus ſcrutatis & perlectis*, An. 1445. ſententiam latam invenimus, quod *Prioris ſeu cujuſq; Colideatus officium Curatum nullatenus ſentiatur teneatur vel alias reputetur: quin quilibet beneficium curatum ſimul & ſemel cum Prioratus & Colideatus officio poſſit & valeat liberè & licitè retinere dummodo in Eccleſia Ardmachana debitam faceret reſidentiam, &c.* Et quod *Priori Colideorum locus primus in menſa; & in exequendis & regendis divinis officiis, ut in loco Præcentoris, à Coldeis cæteris reverentia congrua debea-*
* Ibid. fol. 2. *tur.* Et à Nic. V. Romano Pontifice * aliam quòd *Prioratus Collegii ſecularium Presbyterorum (olideorum vulgariter nuncupatorum Armachonenſium ſimplex officium, & ſine cura exiſtat*; Ut in reſcripto ipſius videre eſt, dato Romæ apud S. Petrum An. 1447. Pontificatus An. 1. Hæc ille.

¶ ***Culmo ſubnixa.***] Intellige, Poteſtas, Charta, Actus, Pac̃um. In Marculfi formulis paſſim occurrit *ſtipulatione ſubnixa*, & hoc ex jure Romano petitum (ut notat Bignonius.) Dicitur autem *culmo ſubnixa*, quaſi pacti vinculum & ſolennitas, traditione culmi ſive ſtipulæ, conſummata aliquando fuiſſet, & ſtipulatio à ſtipula deſcendiſſet, quod Iſodorus (ut notat item Bignonius) aſſerit Orig. lib. 5. *Stipulatio à ſtipula: veteres enim quando ſibi aliquid promittebant, ſtipulam tenentes frangebant, quam iterum jungentes ſponſiones ſuas agnoſcebant.* Varro & Juriſconſulti aliter. Sed antiquum ritum in obſcuro remotoq; populo, diuturniorem (juxta Platonis ſententiam) deprehendimus. In inſula enim maris Hibernici quæ Mannia dicitur, hodie in uſu eſt, equorum aliarumq; rerum venditiones traditione ſtipulæ ratas facere. Tradd. Fuld. lib. 1. Chart. 106. *Hoc ſit actum coram teſtibus ſubter poſitis culmo ſubnixum.* Lib. 2. Chart. 16. *Habeatis poteſtatem culmo ſubnixam.* Ibidem Chart. 21. & 23. *Culmo connexam.* Vide *Fiſtuca.*

¶ *Cultura.*] Pars agri latior uni deſignata cultui: aliàs *Quarentena*, quod vide.

¶ *Colvertagium.*] Vide *Nidering.*

¶ *Cuna.*] Domeſd. Tit. Ceſtria. *Quando Rex ibi veniebat reddebat ei unaquæq; carucata CC. heſtas, & unam cunam plenam cerviſiæ.* Cuſtumar. de Hecham pa. 21. *Omnis lanceta & toftman inveniet cunam ſi habeat ad cerviſiam Domini faciendam.* Vas quo utuntur, potifices: *Cupa, orca*, vel id generis, **a tub, ſtand, or fatt.** Galli *cume* dicunt pro vaſe emanentem liquorem ſuſcipiente, ut *Cume de preſſouër*,

¶ *Cuneus.*] Sigillum ferreum quo numus cuditur: a forma dictum: atq; inde *coin* quaſi *cune*, pro moneta. Domeſd. Tit. *Coin.*
Wireceſtre. *Burgenſes plures habuit, & pro 15. hidis ſe defendit: quando moneta vertebatur, quiſq; monetarius dabat 20. ſol. ad Londinum pro cuneis monetæ accipiendis.* Occurrit etiam pro monetæ percuſſione, & ipſo percuſſionis loco. Rotulus fundatorum monaſt. S. Edmundi Burienſ. *Dedit idem Sanctus E.* (id eſt, Edouardus Confeſſor) *S. Edmundo, Pakenham, Connegeſton, & conceſſit etiam dicto Edmundo monetarium ſive cuneum infra Bury.*

Hinc *Cuneare* vox forenſ. cudere: & *Cunage*, percuſſio. 2. Statut. Anno 9. *Cuneare.*
Henric. 5. cap. 3. —— *& pur les ſeignourage & cunage dargent 15. den. de la libre de Tour.*

¶ *Cuppula.*] Fornix rotundus in altum porrectus, al. *Trullus.* Baron. in An. 682. *nu.* 41.

¶ ***Cureſcet.***] In Epiſtola Canuti apud Malmesber. de geſt. Reg. mendoſè pro *Curcſcet* vel *Circſet*, quod Vide.

¶ *Curfodi.*] Vide *Zurb.*

¶ *Curfue*, al. *Couerfu.*] A Gall. *couvrir*, tegere: *feu*, ignis. Latinè, *Ignitegium.* Edixit Willielmus 1. ut hora octava veſpertina, ignis ubiq; obſtrueretur, pulſareturq; tunc in ejuſdem admonitionem, per Oppida & Civitates campana, quæ à munere Curfu-bell eſt appellata. Abiit ad Scotos mos iſte: unde in LL. Burgor. cap. 86. *Qui etiam cum*

duabus

duabus armaturis exibit (ad vigilandum) *quando pulſatur ignitegium*(Couer-feu.)

¶ *Curia.*] Origo nominis vel à Græcis petatur, vel à Romanis, Romani *curias* primo dicebant xxx. illas portiones, in quas populum diviſit Romulus. Secundò, partium illarum ædes publicas, quibus & convenire ſolebant ſingulæ curiæ, & ſacra peragere. Tertiò, locum in quo Senatus Rempub. curabat: atq; inde quartò, locum etiam cui ſuam quiſq; domum Senator contulit.

Ad Græcos eamus. Κυρία Athenis dicitur & ipſa concio, & concionis locus ubi convenire ſolitus eſt magiſtratus, & creari. Item dies rei alicui conſtituta, vadimonii ſiſtendi, vel juris dicendi gratiâ; necnon ſententia quæ in ſuffragiis vincit, unde proverbium ἄυτη Κυρία. Porrò Κῦρος authoritatem, arbitrium, edictum, & efficacem probationem ſignificat. Κυρόω comprobare, nec tam hoc quàm cum authoritate decernere, & legitimè tranſigere rem, ut deinde ratum ſit quod actum fuerit. Hinc Κυρίον pro ſcripto authentico, quod nos *recordum* vocamus. Et ἀκυρόω, antiquo, abrogo, irritum facio.

Deniq; Κυρία nuncupatur poteſtas & dominium, Κύριος qui poteſtate fretus eſt, judiciumq; exercet; Latinis *Dominus*. Κυρία-κα (de templis dictum) quaſi habitacula Domini. Κυριολογία ſana rei narratio, quam forenſes *placitum* vocant. En quam appoſitè Græcorum hæc omnia ad *Curias* noſtras & Maneria trahantur.

Certè Romana dictio à Græca profecta videtur, licèt Varro (ſuiq; alii) à *cura* derivent: Canoniſtæ *à cruore*. Conveniunt enim & ſignificatione & ſcriptura, Κυρία & *Curia*: neq; in vocabulis à Græcis ductis, υ in *y* ſemper mutant Latini; ut videre eſt in *cubius, cupreſſus, cuprum, mus*, &c.

Curia pro foro juridico, apud Scriptores Eccleſiaſticos, & in Jure Civili, antiquè nonnunquam reperitur. Exin pro *poteſtate* & *brachio* (quod dicunt) *ſeculari*: atq; aliàs pro omni *populo ſeculari*. Sic ut *Curia* & *Eccleſia* inter ſe diſtinguantur, modo quo *Eccleſia* & *Regnum*. Ivo ad Philippum Regem Epiſt. 22. *Reſpondère non ſubterfugiam, vel in Eccleſia ſi Eccleſiaſtica ſunt negotia, vel in Curia ſi ſunt Curialia.* Videndæ Jureti obſervationes in 53. ejuſdem Epiſtolam ad Sanchonem Archiep. Aurelianenſ. Apud Germanos autem, Francos, Anglo-Saxones, & gentes boreales, non veniſſe in uſum exiſtimo, *Curiam* pro *foro juridico*, ante decimum, vel inferius ſeculum. Communiter enim *Mallum, Placitum, Gemotum, &c.* recepta priùs erant vocabula: quæ ſuccreſcente poſt acceſſum Normannorum voce *Curia*, noſtratibus receſſerunt in tenebras. Dicebatur autem *Curia*, primò de Regia ſeu *Palatio* Principis, inde de familia, & judiciis in ea habitis. Ritu veterrimo ut oſtendit Virgilius Æneid. 7.

——— Laurentis Regia Pici: --
Hic ſceptra accipere, & primos attollere faſces,
Regibus omen erat: hoc illis curia templum.

Mox de omnibus foris judiciariis tam minoribus quam majoribus effertur.

Curia pro ædibus Nobilium, & manſo capitali, ſeu aula Manerii. Lib. Priorat. Dunſtaple Tit. Houcton, ca. 1. *Henricus 2. totum manerium de Houcton ded t Eccleſiæ S. Petri de Dunſtaple. -- Et tunc fuit curia & manſum capitale juxta Eccleſiam de Houcton ex parte de North.*

Pro dominio, quod Manerium dicitur & Manſus indominicatus Chron. Lauriſhamenſ. in Folcando Abb. 37. *Tres Abbatiæ curias, viz. Obbenheim, VVibelingen, Gingen, Regiæ poteſtati in concambium tradidit.* LL. Hen. 1. cap. 40. *Si* pundbrech, *i. factura partic, fiat in curia Regis, pena VVytaſit.*

Curia pro atrio, ſeu area cujuſvis habitaculi: Gall. **Court.** Ang. **a Yard.** LL. Ed. Confeſſ. cap. 6. *Si* (reus) *fugiendo, domum ſacerdotis vel curiam ejus intraverit, eandem ſecuritatem & pacem habeat quam & apud Eccleſiam, dum tamen domus ſacerdotis, & curia ejus in * fundo Eccleſiæ conſiſtunt.* Sic in Brevi Regio *de curia claudenda.* * *Al. in fundo.*

Curia pro familia, ut ſuprà in *Compagnium*: *Unum panem curiæ*, **an houſhold loaf.**

¶ *Curialitas Angliæ.*] V. *Jus curialitatis.*

¶ *Curtana*, al. *Curtein.*] Divi Edouardi Confeſſ. gladius, qui in inauguratione Regum Angliæ cæteris præfertur à Comite Ceſtriæ. Mat. Pariſ. in Hen. 3. ſub An. 1236. *-- Comite Ceſtriæ gladium S. Edwardi qui Curtein dicitur, ante Regem bajulante, in ſignum quod Comes eſt Palatii, &c.* Sic Arthuri Regis gladius, *Caliburn* & *Ron* dicitur.

¶ *Curs, Curtis*, & *Curtus*, al. *Cors, Cortis.*] *Palatium, aula Principum & Nobilium, &c.* Hæc Romanum fontem, illa Græcum ſapiunt. Sed agnoſce è quam humili (nè dicam ſordido) initio theatrum illuxit humanæ majeſtatis.

Κύρτις Græc. *fiſcella, qualus, cavea* ad conſervandas aves, **a cage, or coue, q. quale.** A ſepiendo dictum, nam Κυρτός *ſeptum*. Romani hoc idem *cortem* vocabant & *cohortem*: locum nempe in domo ruſtica parietibus cinctum, quo anſeres, anates, ciconias & hujuſmodi aves in apparatum urbanæ menſæ cuſtodiebant. Vnde Martial. *Vide rei ruſt. Scriptores. Varr. lib. 1. ca. 13. Pallad. lib. 1. Tit. 22. &c.*

Ranca cortis aves. Et Ovidius,
Abſtulerat multas illa cohortis aves.

Cortem item dicebant quod in domo ruſtica loco atrii fuit; etiam ſpatium intra maceriam,

quæ

quæ ab inferioribus *curtes* utiq; appellata ſunt, ut convenire deprehendas vocabula cùm in maximis tùm in minimis.

Ling. Lat. lib. 4. Ab avium autem *cohorte* (ut teſtatur Varrò) militum agmina dicti ſunt *cohortes*: & ex eo poſteri, Principum familiam & comitatum, *cortem* & *curtem* appellarunt. Gall. *Court*, Ital. & Hiſp. *Corte*.

Curtis pro area circa ædes, al. *curia*. Leo Marſic. Caſin. lib. 1. ca. 36. -- *domum unam novam* -- *cum curte & ædificiis*.

Curtis pro horto, **a garden**. Vide infra *Curtilagium*.

Curtis pro caſa vel habitaculo ruſtico. LL. Burgund. Addit. 1. Tit. 5. §. 2. *Si mulier foras curte ſua exierit*. Et §. 3. *Si ancilla in curte ſua hoc fecerit*. L. Salic. Tit. 6. §. 3. *Canem cuſtodem domus ſive curtis*. L. Boior. Tit. 19. *Canem qui Curtem Domini ſui defendit*. Hæc & olim *cortes* dici videntur apud Feſtum lib. 11. ubi ait, *Mapalia ſunt quaſi rotundæ cortes*.

Curta. *Curtis*, & *Curta*, pro habitaculo ruſtico cum adſcriptis prædiis, quod *manſum* & *maſſam* vocant. Petrus Benevent. *Curtis vulgare eſt Gallicorum, ſicut manſus Italicorum*. Sic fortè intelligendus Leo Marſic. Caſinenſ. lib. 1. cap. 1. *Turtullus Patricius* -- 18. *patrimonii ſui curtes S. Benedicto concesſerat*. Antiqq. Fuldenſ. lib. 2. Trad. 99. 4 *hobas & curtam cum pomerio ac domo & cunctis ædificiis*.

Curtis pro manerio, ſeu manſo (quod vocant) indominicato. Lindewod in Provincial. Angl. lib. 3. Tit. de decim. ca. Sancta. §. omnib. *Eſt enim curtis manſio vel manerium ad inhabitandum, cum terris, poſſeſſionibus, & aliis emolumentis ad tale manerium pertinentibus*. Huc reſpicit. Longob. Lib. 1. Tit. 34. L. 1. *Si quis gaſtaldius aut actor Regis, curtem Regiam habens ad gubernandam, ex ipſa curte alicui ſine juſſione Regis, caſam tributariam, terram, ſylvam, vites, vel pratum auſus fuerit donare, &c.* Leo Marſic. Caſin. lib. 1. cap. 36. *Obtulit Beato Benedicto curtem ſuam quæ dicitur Fara Maionis, cum omnibus pertinentiis, quæ ſimul continet* 58. *quinque millia octingentos terræ modios*. Sed difficilè eſt *curtem* hujuſmodi à præcedente diſtinguere ni adjiciatur *indominicatam* aut tale aliquid.

Curtis pro villa, nec non oppido inſignem ædium multitudinem continente. Flodoard. Hiſt. Rem. lib. 1. cap. 17. *Præſuli nunciatum* (eſt) *in propinqua villa quam Baſilicæ cortem vocant, tunc fortè conſiſtenti*. Idem alibi. *Quidam presbyter de Baronis curte, ſic enim villa vocatur*. Lindenb. è Chron. Guelph. pa. 183. *In Longobardia Cliſmum cortem nobiliſſimum, cujus ſunt xi. millia manſionum uno vallo comprehenſa*. *De Ling. Lat. lib. 4.* An non huc ſpectat Varronis illud? *Cohors, quòd ut in villa ex pluribus tectis conjungitur, ac quiddam ſit unum: ſic his ex manipulis pluribus copulatur cohors, &c.*

Differre tamen videntur *villa* & *cortis*: utpote *cortem* nòn dici niſi de villa, habitaculo alicujus Nobilis inſigni. Fragment. Hiſt. Aquitan. *Per teſtamentum conceſſit ad eundem locum* -- *Curtem Fradorevillam, & villam Dairaco, villam Muiniaco, &c.*

Curtis pro aula, palatio, & familia Principis. Jornandes de reb. Get. ca. 34. *Area verò curtis ingenti ambitu cingebatur, ut amplitudo ipſa Regiam aulam oſtenderet*. Hìc Vulcanius in notis: *Legendum* (inquit) *omnino eſt* Cortis. *Eſt enim Cors, ſpatioſiſſimus Palatii locus, quam Itali Corte & Cortile vocant: Hiſpani la Corte. Tametſi hi, hac appellatione etiam Palatium ipſum ſignificant*. Miror non occurriſſe ei vocabulum *curtis*, quod mediaſtinis Authoribus adeo frequens eſt. Tu lectionem priſcam tene. Apud Aſſer. Menevenſ. de geſt. Ælfredi *Curtus* dicitur. *Semper* (inquit) *in curto Regis nutriti*. Et infra -- *cum eo* (Rege *Curtus.* Ælfredo) *illa vice* 8. *menſibus in curto manſi*. Dictum tàm de familia quam de palatio: ut *cohors* ſupra à Varrone, tam de conjuncta hominum multitudine, quàm domorum.

Curtis pro ſede cujuſcunq; Nobilis; tanquàm prætorio cohortis. Sic antiquis LL. notum: Gallis in villarum nominibus frequens, nobiſque in noſtris non inauditum.

Curtis Dominica. Idem quod Regia. Vide *Dominicus*.

Curtis indominicata. Idem quod manſus indominicatus. Vide *Indominicatus*.

Curtis pro fora judiciali & quod *placitum* vocant. Longob. lib. 1. Tit. 2. l. 9. -- *componere debebant ſicut curtis Regia exigere videtur*. Placita autem & fora juridica ideo *Curtes* (h. **Courts**) nuncupata ſunt, quòd in Regum, nobiliumq; curtibus (id eſt, ædibus) tenerentùr: eſſentq; *Cortales* ſeu vaſſalli ſui (quos *Pares curtis* vocabant) dicto- *Pares Curtis.* rum placitorum judices. Vide *Pares curiæ*.

Curtis pro ergaſtulo ad cohibendum noxia animalia: Forenſibus noſtris *Parcus*: **a pound or pinfold**. Revertitur ad nativam vocis ſignificationem; de qua ſupra in Κυρτὶς. L. Burgund. Tit. 23. §. 1. *Quicunq; animal de meſſe vel de quolibet damno incluſerit, & ante æſtimationem damni præſumptione & arbitrio ſuo, is, cujus animal eſt, de curte per vim tulerit: inferat illi cui vim intulerit ſol. 6. & mulcta ſol. 6. damni æſtimatione taxata*.

¶ **Curtifer, Curtilis.**] Locus vel ſedes curtis. Formul. Solen. cap. 18. *Donamus igitur* -- *cum omnibus ædificiis, curtiferis, cum wadris, campis, terris, &c.* Similiter Gapp. 19, 50, 58, 79. Antiqq. Fuldenſ. lib. 2. Trad. 148. *Trado S. Bonifacio* -- *unum jugerum curtiferum*. Ibid. Trad. 207. -- *quicquid habere illic viſa eſt in locis curtilibus, areis, ædificiis*.

¶ **Curtilagium.**] Hortus olitorius, vel ubi olera leguntur. Gal. & Angl. *gardin*. Provinci-

vinciale Angl. lib. 3. Tit. de decimis. Ca. Sancta. §. Omnibus. *Perſolvat* (decimam) *lactis, -- hortorum, curtilagiorum, lanæ, &c.* Ubi Lindewod: *Curtilagiorum: vulgare eſt* (inquit) *non omnium patriarum ſed certarum. Eſt enim curtis, manſio vel manerium ad inhabitandum, cum terris poſſeſſionibus & aliis emolumentis ad tale manerium pertinentibus, prout ſatis colligitur in lib. Feudorum Tit. de controverſia inveſtituræ, §. Si quis de manſo. col. x. Unde Curtilagium dicitur locus adjunctus tali curti, ubi leguntur herbæ vel olera: ſic dictus à curtis, & lego legis, pro colligere.* Hæc ille.

Mihi autem dici videtur *curtilagium*, à *curtillum* & *ago*, ſcil. locus ubi *curtis* vel *curtilli* negotium agitur: ut *Meſſuagium* à Maſſa, *cotagium* à cota. Vide mox *Curtillum.* **The yard, not the garden**: in grandi enim lib. *Bellenſi* Tit. *Middilborgh*, fol. 17. & ſeqq. ſæpè occurrit Meſſuagium cum curtilagium & gard. ſæpe Meſſuagium & curtilagio ſine gard. ſæpe Meſſuagium & gard. ſine curtilagio. Vel dicatur *Curtilagium* quicquid ſpatii intra ſeptum *curtis* ſeu *curtilli* clauditur: opponiturque ei quod diſcinctum jacet in *campania*, hoc eſt, in campis. Lib. Rameſ. Sect. 271. *Conceſſerunt -- 3. acras terræ in eadem villa, tam in curtilagio quam in campania.*

¶ *Curtillum.*] Area, vel quicquid ſpatii intra curtis ſeu habitaculi ſepimentum jacet. *Curtilagium* LL. Inæ M. S. ca. 40. Ceorleſ peorðiτ, *i. ruſtici curtillum debet eſſe clauſum æſtate ſimul ac hyeme: Si diſclauſum ſit, & introeat alicujus vicini ſui captale per ſuum apertum, nil inde recipiat, ſed educat & patiatur damnum ſuum.* Hic *curtillum* dicitur quod aliàs *curia*, ſcil. in Brevi *de curia claudenda*: & id ipſum hinc emanaſſe palam eſt.

Curtillum verò dictum cenſeo à Gall. *courtil*, quod eſt area ſub averſa ædium parte: *viridarium, hortus*, cui appoſitè reſpondet Saxon. peorðτ, *q. olitorium*, peorτ *enim olus*. Et M S. quidam codex priſcus, *Hortulanos* inter-

Curtilers. pretatur **Curtilers**.

¶ *Curtinum.*] Pro curte ruſtica, apud Auctorem Deſtructorii vitiorum non ſemel (inquit Goldáſt. ad Ekkehardi cap. 4.) Locorum nullum reperi; ſed fortè occurrat pro *curtillum*, *l* in *n* (ut ſæpè) tranſeunte. In

Cortinum. Chart. verò Alaman. Num. 33. *cortinum* legitur pro *corte* (i. domo ruſtica) cum prædio. *Vendiderunt tibi Magno & uxori tuæ Quintell. cortinum aroncale -- cum pomifera ex integro*; Et ponit capitis & laterum *cortini* metas; inferiùſque mentionem facit alterius *cortini*. Lib. *Ramſ.* Sect. 253. reddit -- *cortinam* unam & unam toftam vacuam.

¶ *Cuſtodia.*] Cuſtodiæ dicuntur urbium diviſiones, quæ ſeorſum coeunt, conſulunt & cenſentur. Vulgo **Wards**, cujuſmodi *Londinum* hodie numerat 26. totidem ſubditas Aldermannis, ſingulas ſingulis. *De* **Stanforde** in tractu *Lincolnienſi*, inquit Domeſdei, ibiq; fuerunt ſex *cuſtodiæ*.

¶ *Cuſtodia pupillorum.*] Quoad Anglos vide *VVarda*; quoad Scotos, audi Hectorem Boetium lib. 11. §. Seq. *Convenienti. &c. Barones verò* (inquit) *ita illius temporis noſtrorum annalium monumenta appellabant, ne non ſuppeterent ad Regiam Majeſtatem facultates, ut cujuſcunq; agri Domino excedente ex humanis, hæres, ſive mas, ſive fœmina, uſq; ad alterum ſupra viceſimum ætatis annum, Regis eſſet ſub tutela.* Hæc ille, & ſimile quiddam ab Anglis factum ævo Hen. 3. Ranulfus Ceſtrienſ. Mat. Paris atq; alii tradiderunt; Magnam Chartam non rectè intelligentes, ubi hoc privilegium Regi confertur, ſed in affirmationem priſci juris, non in conſtitutionem novi. Cuſtodiæ enim leges Henrici 2. ſæculo (nec antea minùs) vigorem obtinuiſſe apud Glanvillam videas lib. 7. Capp. 9. & ſeqq. Animadvertas autem eam ideo non conceſſam, ut pupilli & res eorum in prædam ducerentur, ſed ut fideliter tuerentur.

¶ *Cuſtagium*, & (ni fallor) *Cuſta.*] A Gall. *couſt*, & *couſtange*. Voces fori. *Expenſæ.*

¶ *Cuſtumæ*, & *Cuſtumiæ.*] A Gall. *couſtum*, Conſuetudines, Vectigalia. Inde *Cuſtumarium* dicitur quod pertinet ad conſuetudines, vel in quo ipſæ deſcribuntur. Cuſtumarius, qui ad eaſdem eſt obnoxius vel à miniſterio.

¶ *Curuca.*] *Navis.* Alias *Carrucha.* Epſt. Gildæ Britonis qui floruit An. 580. Sect. 15. *Itaq; illis ad ſua remeantibus emergunt certatim de curucis quibus ſunt trans Stiticam vallem evecti, quaſi in alto Titane, &c.* Polydori Virgilii editio legit, *emergunt certatim de carruchis, quibus ſunt trans Styticam vallem evecti.* Vide ſupra *Carrocium.*

¶ *Cyburium.*] Vita Sergii Papæ. *Hic fecit ambonem & cyburium in baſilica SS. Coſmæ & Damiani.* Rectiùs *Ciborium* quod vide.

¶ *Cypſinus.*] Vita Leonis Papæ. *Feneſtras ipſius Eccleſiæ miræ pulchritudinis ex metallo cypſino decoravit.* Legendum *cyprino.*

D*Adus.*] *Alea, talus, tavillus.* Aliter *detius*; hoc à Gall. *det, ut iover aux dets*; illud ab Italico *dado*, ut *giuocvre à dadi.* Conſtitt. Neapol. lib. 3. Tit. 57. *Qui ad dados ſic ex quadam conſuetudine ludunt.* Infra —— *qui aleas & dados tenent ut ea prædictis ludentibus accommodent, inter infames habentur.* Güil. Neubrigenſ. rerr. Anglic. lib. 3. ca. 22. —— *quod nul us ad aleas vel ad detios ludat.* Hinc noſtris **Dee** & **Dice**.

¶ *Dalmatica,* al. *Dalmata.*] Veſtis longa & candida, ſine manicis, purpureis clavis diſtincta. Primò in uſu apud ſacerdotes Dalmatiæ, quam nunc Sclavoniam dicimus. Gloſſ. Arabicolatin. *Dalmata veſtis ſacerdotalis cum clavis purpureis.*

Tanti fuit hæc veſtis primitivæ Eccleſiæ patribus, quòd Eutychianus Papa & martyr qui floruit An. 275. conſtituit; *ut quicunq; fidelium martyrem ſepeliret, ſine dalmatica, aut colobio purpurato nullatenus ſepeliret*; Anaſtaſius, & alii. Cum autem ſuperſtitionem hoc olere ſentiret Gregorius Mag. non tantum privatorum feretris, ſed ipſorum quoque Romanorum Pontificum, *dalmaticas* aut colobia inſterni vetuit, ut in Edicto ipſius habetur Regiſt. lib. 4. ca. 48. juxta Binnium & Baron. Concil. Tom. 1. pa. 216. a.

Olim autem nec Archidiaconis licuit, nec ipſis Epiſcopis *dalmatica* veſtiri ſine Papæ licentia. Hanc igitur ſibi & Petro Archidiacono ſuo concedi Ægerio Epiſcopo flagitanti, non extemplò annuit Gregorius, ſed poſt iteratas cogitationes, utì in re nova & inſolita: Regiſt. lib. 7. Ep. 111. & Decret. par. 1. diſtinct. 23. ca. 10. Huic autem adverſari videtur quod à vitarum Pontificum Scriptoribus aſſeritur, Sylveſtrum (qui floruit An. circiter 315.) conſtituiſſe ut *Diaconi dalmaticis in Eccleſia uterentur, & palla linioſtina læna eorum tegeretur*; Gregorio enim multò Sylveſter antiquior eſt. Quære igitur de reconciliandis his canonibus.

Denuò verò invaluit conſuetudo, ut Diaconi omnes *dalmaticis* utantur; opinor tamen ab antiquis illis diſcrepantibus. Nam quæ recentiores *dalmaticas* ſæpe vocant; aliàs *Albæ*, & notiori vocabulo *ſuperpellicea* appellantur. Diſtinct. 93. ca. 19. *Diaconus alba tempore oblationis tantùm vel lectionis utatur.* Ubi Gloſſ. *Alba*, id eſt, *Dalmatica*, argu. 11. quæſt. 3. Epiſcopus presbyter. Hæc fortè differentia Sylveſtrum componat & Gregorium. Sed *ſuperpelliceum*, *albam*, & *Dalmaticam*, diverſa numerari infra videas in *Manipulis.*

Dalmatica etiam veſtis Regia fuit, nec hodiernæ incognita ſolennitati. Fortè à Commodo Imp. primùm recepta, qui (ut refert Lampridius in vita ejus) *præter ſolitum: dalmaticatus in publico proceſſit.* Pertinacem quoq; ejuſdem ſucceſſorem inſignem facit Capitolinus, *lacernis & chirodotis Dalmatarum.* Lacerna autem alia veſtis fuit candida qua in ſpectaculis uſi ſunt; togæ ſuperinduta: quod perſpicuè teſtatur Martialis lib. 4. Epig. 2. Et lib. 14. in diſtichis. Hinc apud Impp. Orient. permanſiſſe videtur *dalmatica*, atque inde à Carolo Calvo An. Dom. 986. ad Francos traducta. Segebert in eo Anno. *Carolus Imp. poſt adeptum imperium ultra ſe elatus, conſuetudines Francorum vilipendens, Græcas glorias & inſolitos habitus adfectabat: & talari dalmatica indutus, & deſuper balteo accinctus pendente uſq; ad pedes, capite vero involuto velamine ſerico, & diademate ſuper impoſito procedebat.*

Mitto exoticos. Piiſſimo noſtro Regi divo Edouar. Confeſſori, hæc inter ſacras veſtes fuit: eaq; ipſa *dalmatica* quæ ejus olim amplexa eſt corpus, per ſuccedentium Regum ſeriem deducta, ſereniſſimum dominum noſtrum Jacobum in ſuæ conſecrationis ſolennitate inſignivit. Hujus meminit Thom. de Walſing. in unctione Ric. 2. An. 1377. *Expleto* (inquit) *hymno, erectus eſt Rex ab Archiepiſcopo, & indutus eſt primo tunica S. Edwardi, & poſt ejuſdem dalmatica, projecta circa collum ejus ſtola.*

¶ *Daltini.*] Recitat Stanihurſtus Hibernicus lib. 1. de rebus patriæ ſuæ, quatuor apud Hibernos militum ordines; unum, equitum, reliquos, peditum. Pedites verò Caleglaſios, Kernos & *Daltinos* appellari. *Ultimus* (inquit) *omnium ordo curſorum numero concluditur, quos Hiberni Daltinos, nos Latinè ſcurras velites, ſeu ſervos à pedibus nominare poſſumus. Iſti inermes incedunt, miniſtros ſe præbent equitibus, ſparos etiam amentatos vibrant, phaleras ſordibus maculatas mundant.* Certè nobilium filii hoc non dedignati ſunt munus, colonos interea (quantumvis divites) vilipendentes.

¶ *Damnum triplum.*] Hoc quod in actionibus injuriarum (vulgo *tranſgreſſionis, vi & armis*) reportat Actor; commune olim nobiſcum

biſcum fuit Ripuariis, ut L. eorùm Tit. 11. §. 3. *Si quis Regio aut Eccleſiaſtico homini de quacunq; libet re fortiam fecerit, & per vim tulerit: in triplum (ſicut reliquo Ripuario) componat.* Multa in legibus Henrici primi, Ripuariorum legibus conſonantia: atq; hi ipſi in illis nominantur.

¶ *De Danigeld.*

¶ ***Danigeldum, Danegeldus, Danegeld,*** & ***Danegilt.***] Tributum Anglis indictum, aliàs ob pacandos Danos, aliàs ob arcendos. *Tributum Danicum.* Vide *Geldum.* Sævientibus per Angliam Danis, & de Regno fortiter dimicantibus, Egelredus Rex in extremas adactus anguſtias, multa librarum millia impendit, ut relicta Anglia, domi ſe impoſterum continerent. Hi autem ad nova ſemper pacta à noviſſimis fugientes, prædas nihilominus undequaque agunt, & puſillanimem Regem continuis tributis decoquunt miſerrimè. Colliguntur hoc nomine,

An. Dom. 991. —— 10000. lib.
An. Dom. 994. —— 16000. lib.
An. Dom. 1002. —— 24000. lib.
An. Dom. 1007. —— 36000. lib.
An. Dom. 1009. —— * 3000. lib. * *A ſolis Cantianis.*
An. Dom. 1012. —— 48000. lib.
An. Dom. 1014. —— 30000. lib.

Sic Florent. Wigornenſis: alii aliter numerant, referuntq; 113000. libras quinis vicibus ab Egelredo depenſas eſſe; conceſſumq; præterea tributum annuum 48000. librarum, ab omni populo eradendum, *Danegeldum* propriè nuncupatum.

H. Hunt. hiſt. lib. 5. f. 205. a. n. 10. —— *Edelredi Regis anno xiii. primum ſtatuerunt Angli, conſilio infauſto Siricii Archiepiſcopi; quod ipſi cenſum Danis perſolverent, quatinus a rapinis & cede ceſſarent, & dederunt eis decem mille librarum. Hoc autem malum uſq; in hodiernum diem duravit (ſcil. tempore Regis Stephani) & diu niſi Dei pietas ſubveniat durabit; Regibus namq; noſtris modo perſolvimus ex conſuetudine quod Dacis perſolvebatur ex ineffabili terrore.*

Danis autem non videtur concedi, ſed ipſimet Regi, ad conducendum militem adverſus Danórum irruptiones. LL. Edouardi Confeſſ. ca. 12. *Danigeldi redditio propter piratas primitus ſtatuta eſt. Patriam enim infeſtantes vaſtationi ejus pro poſſe ſuo inſiſtebant. Ad eorum quidem inſolentiam reprimendam, ſtatutum eſt Danigeldum annuatim reddi, ſcil.* (i. *carucata:*) *12. denarios ex unaquaq; hyda totius patriæ ad conducendum eos qui piratarum irruptioni reſiſtendo obviarent. De hoc quoq; Danigeldo libera & quieta erat omnis Eccleſia, & etiam omnis terra quæ in proprio dominio Eccleſiæ erat, ubicunq; jacebat, nihil prorſus in tali redditione perſolventes: quia magis in Eccleſiæ confidebant orationibus, quam in armorum defenſionibus. Et hanc libertatem tenuit Anglorum Eccleſia* (*Hæc a recentiori adjiciuntur.*) *uſq; ad tempus VVillielmi junioris, qui de Baronibus totius Angliæ auxilium petiit ad Normaniam retinendam de fratre ſuo Roberto Normannorum Comite Jeruſalem proficiſcente. Conceſſum eſt ei, non lege ſtatutum neq; firmatum, ſed habuit neceſſitatis cauſa ex unaquaq; hida 4. ſolidos, Eccleſia non excepta: quorum dum fieret collectio, proclamabat ſancta Eccleſia, libertatem ſuam repoſcens, ſed nihil profecit.* Item priſcus Niger liber Scaccarii. (Lib. 1. ca. 11.) *Ad hos igitur arcendos* (ſcil. Danos) *à Regibus Anglicis ſtatutum eſt ut de ſingulis hidis jure quodam perpetuo duo ſolidi argentei ſolverenter in uſus virorum fortium, qui perluſtrantes & jugiter excubantes maritima, impetum hoſtium reprimerent. Quia igitur principaliter pro Dacis inſtitutus eſt hic redditus, Danegeldum vel Danegeldus dicitur. Hic igitur annua lege (ſicut dictum eſt) ſub indigenis Regibus ſolvebatur uſque ad tempora Regis Willielmi primi de gente & genere Normanorum. Ipſo namque regnante tam Daci quam cæteri terræ mariſque prædones, hoſtiles cohibebant incurſus.* —— *Cum ergo diu ſolviſſet terra, ſub ejuſdem Regis imperio, noluit hoc ut annuum ſolvi quod fuerat urgente neceſſitate bellicæ tempeſtatis exactum; nec tamen omnino propter inopinatos caſus dimitti. Raro igitur temporibus ejus vel ſucceſſorum ipſius ſolutus eſt. Hoc eſt, cum ab exteris gentibus bella vel opiniones bellorum inſurgebant. Verum quocunque tempore ſolvatur, ab ipſo liberi ſunt qui aſſident ad Scaccarium (ſicut dictum eſt:) Vicecomites quoque licet inter Barones Scaccarii non computentur, ab hoc quieti ſunt de dominiis ſuis, propter laborioſam ejuſdem cenſus collectam.* Hæc fuſiùs, quia liber primus rarior prodit in lucem: poſterus, non omnino.

Fertur autem Edouardus Confeſſor (teſte Ingulpho) cùm ſe dæmonem vidiſſe, ſuper acervo danigeldi exultantem, proteſtatus eſſet, aſpectumque exhorruiſſet: collectum illico reſtitui juſſiſſe, & retento nè iota uno, feram exactionem in perpetuum relaxaſſe; *Anno ſcil. 38. ex quo tempore Regis Ethelredi patris ſui, Swanus Rex Danorum ſuo exercitui illud ſolvi ſingulis annis imperavit*: ut loquitur Ingulphus. Sed revixiſſe vides (ſuprà) hoc tributum, & ſub Guilielmo juniori in quadruplum excreviſſe. Et licèt Henricus I. Char. ſuâ conceſſerit civibus Londonienſ. *Ut ſint quieti de Eſchot & Danegildo*: Et Magna ſua Chartâ libertatum Regni, quòd milites poſſiderent *terras dominicarum carucarum ſuarum quietas ab omnibus geldis*: Danigeldi tamen ſolutionem cæteris videtur retinuiſſe; nam in legibus ejus Cap. 16. in hunc modum ſtatuit: *Danigeldum quod aliquando Ymgeman dabatur, id eſt, xii. den. de unaquaque hida per annum: ſi ad terminum non reddatur,* (Leg. Inglishman.)

Witâ emendetur. Refert etiam Reinulf. Ceſtrienſ. lib. 7. cap. 17. eum in redemptionem peccatorum ſuorum circa An. Regni ſui 30. voviſſe inter alia: *ut ſeptem annis Danicum tributum relaxaret.* Rex Stephanus regnum iniens: * *vovit quod Danegeldum, id eſt, duos ſolidos ad hydam, quos anteceſſores ſui ſingulis annis accipiebant, in æternum condonaret.* Hoveden. Poſt hoc verò ſeculum *Danegeldi* mentionem non reperio, licèt nec tunc expiraſſe exiſtimem: ſed mutato nomine *Tallagium* (juxta vulgare Normanicum) appellari, Anglis aliter, **the Taxe.** Quod tamen annuò non ſolutum eſt, ut ſub Regibus Anglo-Saxonicis: ſed ut inſtituit Guilielmus ſenior, *cùm ab exteris gentibus bella vel opiniones bellorum inſurgebant*: conſultis etiam Magnatibus Regni, & Parlamentaria demum authoritate. Vide *Hidagium, Carucagium.*

* H. Hunt. lib. 8. p. 387.

¶ *Danilaga.*] Vide *Lex Danorum.*

Diatriba de Dapifero.

¶ *Dapifer.*] Summus officialis fuit cum in aulis Principum, tum in privatorum hoſpitiis: hoc tamen nomine haud minùs antiquioribus incognitus, quàm recentioribus munere. In palatio Caroli magni ejus non meminit Hincmarus: ſub Othonibus verò celebris extat, & ad eligendum Imperatorem deſignatus. Nomen, muneris interpres, utpote quod in ferendis dapibus exhibetur. Manifeſtum hoc in Palatino Comite, qui Imperii dapifer, ſollenni Imperatoris inauguratione prima fercula (equo elatus) Imperatoriæ fert menſæ. Tribuitur verò hujuſmodi miniſtro multiplex nomen ex multiplici munere: nec ſolùm à recentibus, ſed etiam antiquis. *Eleater* (Græce ἐιλεάτρος) quòd miniſtros παρὰ τὸν ἐλέον, *i. ad menſam coquinariam* cibos inde ad menſam Regis delaturos convocabat. Sed mox toti hic cibario miniſterio præfectus eſt: & demum ἐλεάτρος (inquit Athenæus lib. 4.) ὅλης διακονίας ἐπιςάτης *totius miniſterii* ſeu *œconomiæ præpoſitus.* Nec interea ignobile hoc miniſterium, cùm Ptolomeus Soter Alexandro Magno fuiſſe *eleater* perhibeatur.

Eleater.

Dipnocletor. Convocator. Trapezopoeus. Architriclinus. Progeuſta. Protogeuſta. Prægustator. Domeſticus. Megadomeſticus. Oeconomus. Maior domus. Seneſcallus. Scalcus. Gaſtaldus. Aſſeſſor. Præfectus menſæ. Princeps coquorum.

A convocando autem (ut diximus) miniſtros & convivas, *Dipnocletor* etiam dictus eſt, & *Convocator.* A curanda menſa & rebus ad menſam pertinentibus *Trapezopoeus*, & *Architriclinus.* A prægustando Imperatori ſecuritatis gratia, *Progeuſta*, *Protogeuſta*, & *Prægustator*; qualem Britannico fuiſſe refert Tacitus: & *Claudium Cæſarem veneno occiſum per Halotum ſpadonem prægustatorem*, quidam tradunt, inquit Suetonius in Claudio ca. 44.

Apud inferiores novæ ſubſequutæ ſunt appellationes. In Oriente *Domeſticus*, *Megadomeſticus*, *Oeconomus.* In Occidente *Maior Domus*, *Seneſcallus*, *Scalcus*, *Gaſtaldus*, *Aſſeſſor.* Interdum *Præfectus menſæ*, & *Princeps coquorum* quem & *Magyrum* vocant. *Magyrus.* Differunt tamen omnes inter ſe, ſed ab Authoribus per tranſennam inſpecti, confunduntur ſæpiſſimè. Codinus de Offic. Conſtantinop. τοῦ οὖν βασιλέως καθήσαντος ὑπηρετεῖ ὁ μέγας δομέςικος οὕτω, &c. *Cum igitur* (ad menſam) *ſedit Imperator, miniſtrat magnus Domeſticus in hunc modum: Apponit miſſum hic primus, magnus nempe Domeſticus proximè Imperatorem: poſt eum Domeſticus menſæ, & poſt ipſum Præfectus menſæ. Affert autem miſſus Domeſticus rei Domeſticæ, quibus Imperator veſciturus eſt, & tradit Præfecto menſæ: atq; hic Domeſticus offert Domeſtico menſæ, hic vero rurſum magno Domeſtico: & magnus Domeſticus proponit coram Imperatore. Comedente autem ipſo ſi oporteat bibere, miniſtrat Pincerna, ut dictum eſt, ſi præſens ſit: ſin minus, honoratiſſimus principum vinum fundit. Domeſtici igitur rei Domeſticæ, miſſus ſingulos afferentes imponunt, &c.* Liquet hos, *Dapiferos* fuiſſe, de reliquis videamus.

Erat in aula Caroli M. Audulfus quidam, aliàs Autulfus & Odulfus, vir præpotens: qui à Carolo cum exercitu miſſus, Britones Armoricanos domuit An. Dn. 786. Hunc Annales Fuldenſes & Sigebertus, *Caroli Seneſcalcum* vocant. Vita Caroli ab Engoliſmenſi monacho: *Miſſum ſeu Scalcum.* Aimoini Continuat. lib. 4. ca. 78. *Regiæ menſæ præpoſitum.* Regino verò, *principem coquorum*: Et hoc ipſo officio functos ſub tertia Regum familia, ex vetuſtiſſimis vernaculis carminibus obſervat Falcetus Orig. lib. 1. ca. 10. (ut mihi Author eſt Hieronymus Bignonius) etiam plures tunc extitiſſe, majorem verò, *Dapiferum* appellari, regiumque vexillum in acie detuliſſe. *Dapifer major. Dapifer minor.*

Certè vocem *Dapifer* apud Authores Carolo æquales, non (quòd memini) reperio. Deinceps autem clarè emicuit, etiam & dignitas. Primas enim in Regno obtinuiſſe, notat Bignonius è diplomatum regiorum ſubſcriptionibus; quæ à *Dapifero* cum aliquot aliis familiæ Regis, ſubſcribi conſueverunt in hunc modum. Ludovici VI. R. diploma donationis ad S. Dionyſium. *Præſentibus ex palatio noſtro quorum nomina ſubintitulata ſunt & ſigna. S. Ancelli tunc temporis Dapiferi noſtri. S. Gileberti Buticularii. S. Hugonis Conſtabularii. S. Uuidonis Camerarii. Stephanus Cancellarius relegendo ſubſcripſit An.* 1112. Innumera (inquit præterea) ejuſmodi literarum exempla reperiuntur, adeo ut vacante *Dapiferi* ſeu Seneſcalli officio, ſubſcriberetur in literis, *Dapifero nullo.*

Simile Philippi R. An. 1107 in obſevatr. Jureti ad Epiſt. Ivonis 70.

Reſtat ut *Maiorem domus* eundem cum *Dapifero* fuiſſe demonſtremus, quod etiam negotium mihi antevertit Bignonius: aſſerens obſervatum eſſe *Seneſcallum* in locum *Maioris domus* ſucceſſiſſe, Hugonemq; de Clariis (qui ejuſdem jura deſcripſit & ſub Ludovico VI. vixit) *maioratum* & *ſeneſcalciam* vocaſſe: Cui & Guilielmus Tyrius fidem facit Hiſt. bel. ſacr. lib. 4. ca. 5. *Alexius --- megadomeſtici*

Maior domus.

meſtici dignitate (quem nos majorem Seneſcallum appellare conſuevimus.) fungeretur officio, ab Imperatore ſecundus. Addam quæ apud Rob. de Monte lego in Append. ad Sigebertum An. 1170. *In Purificatione B. Mariæ, fuit filius Regis Angliæ Pariſiis, & ſervivit Regi Francorum ad menſam ut Seneſcallus Franciæ. Hanc Seneſcaliam, vel ut antiquius dicebatur, Majoratum domus Regiæ, Robertus Rex Francorum dedit Gaufrido Griſogonellæ Comiti Andegavenſi, propter adjutorium quod ei impendit contra Ottonem Imperatorem.*

Scalcus idem Italis eſt quod *Seneſcallus* Gallis: à vulgari ſuo *ſcalco* pro architriclinio & *Dapifero.*

Nominum hæc diverſitas, unde. *Gaſtaldus* etiam *vicedominus* dicitur: & (89. diſtinct. volumus) *Maior domus.* Sed de his ſuis locis. Omnis autem regio, proprii idiotiſmi appetit voces, quas dum Latinè reddunt eruditi, centuplices gignunt vocabulorum diverſitates.

Munus Dapiferi. Jam de munere *Dapiferi* (ut de antiquato officiali) inquiramus. Intelligendum eſt plures fuiſſe *Dapiferi* ſpecies: cum in Regum palatio tum in nobilium domicilio. Famulos enim omnes, qui menſam Domini ſui obſervabant (nobiſq; hodie **Serbingmen** appellantur) veteres *Dapiferorum* nomine continebant, ut indicare videntur LL. Edw. Confeſſ. ca. 21. & Bract. lib. 3. ca. 10. *Archiepiſcopi, Epiſcopi, Comites, Barones, &c. milites ſuos & proprios ſervientes, armigeros, ſcil. Dapiferos, pincernas, camerarios, & coquos, ſub ſuo friburgo habeant.* Erat etiam in nobilium hoſpitiis honeſtioris loci *Dapifer*, antedictis præpoſitus, & toti præterea rei domeſticæ: *Seneſcallus hoſpitii* poſtea nuncupa-*Seneſcallus capitalis, ſeu Megadomeſticus.* tus. Quin & ſuperior adhuc, qui omnes Domini facultates domi foriſque, patrimonium, & univerſa negotia curabat, tuebatur, promovebat: Seneſcallus (quem vocant) capitalis & revera *Megadomeſticus.* Hic perſonam domini indutus, vices ejus in placitis ſuſtinuit, & conventibus publicis: ut LL. Hen. I. ca. 8. *Si quis Baronum Regis vel aliorum, Comitatui ſecundum legem interfuerit, totam terram quam illic in dominico ſuo habet, acquietare poterit. Eodem modo ſi Dapifer ejus legitime fuerit. Si uterq; neceſſario deſit, Præpoſitus & Sacerdos & IV. de melioribus villæ aſſint pro omnibus, qui nominatim non erant ad placitum ſummoniti. Idem in Hundredis decernimus obſervandum de locis & vicibus, Judicum obſervantiis, de cauſis ſingulorum, juſtis examinationibus audiendis, de Domini & Dapiferi, vel Sacerdotis & Præpoſiti, & meliorum hominum præſentia.* Vides quantus hic olim *Dapifer* (etiam infimi Baronis & cujuſvis Nobilis) quum paucioribus non æquiparetur quàm Præpoſito, & Sacerdote & IV. melioribus hominibus villæ. Cognovit ſiquidem de litibus ad juriſdictionem Domini ſui pertinentibus, præeratque ejuſdem ſubditis inſtar Juſticiarii, ſeu Judicis capitalis. Mutato verò demum nomine, minutaque in pluribus authoritate, *Seneſcallus Curiæ Baronis, & Seneſcallus Manerii* appellatus eſt. *Seneſcallus Curiæ ſeu Manerii.*

Conjungi autem olim videntur munera *Dapiferi* & Juſtitiarii, unde Robertus de *Dapifer & Juſticiarius idem.* Monte in Append. ad Sigebertum An. 1160. Robertum de Novoburgo *Dapiferum & Juſtitiarium totius Normanniæ* vocat. Et vita Caroli M. ab Engoliſmenſi monacho: *miſit* (inquit) *exercitum in Britanniam, unà cum miſſo ſuo Audulfo ſive ſcalco.* Ubi *miſſo* pro Juſtitiario, *ſcalco* prò *dapifero* intelligo: nam hæc nomina (*Juſticiarius* & *Dapifer*) eo ſeculo non ſuſcepta arbitror: munera verò ſub Comite palatii tunc contineri, Comitemque palatinum Rheni inde poſtea *Dapiferum* appellari. Quis enim Comes ille palatii ſeu palatinus, de quo Hincmarus ſub Carolo M. in Occidente, niſi idem qui in Orientali Imperio *Megadomeſticus*, & in Gallia poſtea *Maior domus, Magnuſque Seneſcallus* nuncupatus eſt? Fateberis ſi horum inter ſe conferas munera. Sed Hincmarum recitaſſe aies in Aula Caroli, & *Comitem Palatii*, & *Seneſcallum*, diſtinctos officiales. Rectè: *Seneſcallum* autem illic intelligo ut Græci pro *Domeſtico* ſimpliciter, hoc eſt, *Seneſcallo Hoſpitii*; Comitem verò palatii pro *Megadomeſtico*, ſeu *Magno Seneſcallo.*

Animadverte priſci moris veſtigia, in ſolennioribus hodiernis apud nos judiciis. Cùm poſtulandus ſit rei capitalis aliquis è Magnatibus: Conſtituitur regio diplomate *Magnus Seneſcallus* Angliæ, qui hoc ipſo munere *Juſtitiarius* efficitur ad cognoſcendum ferendumque judicium de delinquente, uti poſt Regem, legum vindex ſupremus. *Magnus Seneſcallus.* Hoc etiam nomine, videtur *Dapifer Regis* inter Saxones noſtros, cum Epiſcopo & Comite Comitatus, 20. *ſol.* de quolibet occiſore percepiſſe, ut teſtantur LL. Ed. Confeſſ. Cap. 12.

Quandoquidem igitur in omni territorio tantus agnoſcitur hic officialis, non dedignatus eſt Dux Sueviæ, Monaſterii S. Galli *Dapifer* profiteri, ejuſdemque Abbati, dum in Aula Imp. Princeps creatur, miniſtrare, ut refert Cunrad. de Faburria Rer. Alaman. Tom. 1. par. 1.

Dapifero etiam (ut jam diximus) in officio fuit, vexillum domini ſui geſtare: fortè quod ad evocandos ducendoſque familiares & ſubditos Domini ſui, aptior viſus eſt. Rob. Monac. S. Remigii Rhemenſ. Hiſt. lib. 4. *Ipſo die Podienſis Epiſcopus perdidit Dapiferum ſuum, qui ſuæ aciei deferre ſolebat vexillum.* Apud Gallos verò hoc de ſummo *dapifero* intelligendum eſt, ut ſupra è Bignonjo.

Sed in palatio Regum Anglo. Normanicorum, non adeo illuſtres videntur *Dapiferi*, ac in exterorum. In hiſtoriis enim noſtris rarioris ſunt nominis, & in Chartarum ſubſcriptionibus, locum ſubmiſſiorem tenent. Reor fuiſſe eos ſecundi ordinis, non primi; non *Megadomeſticos*, ſed *Domeſticos* ſimpliciter, *Seneſcallos hoſpitii Regis.* Occurrit in Chart. Guilielmi ſenioris facta Abbati Rameſiæ An.

1077. loco ſexto inter laicos, *Haimo Dapifer.* Et in Char. Guilielmi junioris, Eccleſiæ Norwicenſi, *Eudo Dapifer* ſolus. In Char. verò Henr. I. eidem Eccleſiæ confecta An. 1101. loco decimo (& poſt omnes Comites) *Ego Eudo Dapifer ſubſcripſi.* Loco undecimo, *Ego Haimo Dapifer ſubſcripſi.* Et loco duodecimo, *Ego W. Pincerna ſubſcripſi.* Quod verò duo ſimul occurrunt *Dapiferi* in una Charta, *Eudo* ſcil. & *Haimo*: hunc de *Dapifero* Angliæ intelligendum cenſeo, illum Normanniæ. Epiſtola enim 27. Ivonis Carnotenſis Epiſcopi (qui obiit An. Dn. 1117.) ad *Eudonem Dapiferum Normanniæ* dirigitur, & hic idem videtur de quo ſupra. Plura de *Dapiferis* Angliæ, vide in *Seneſcallus Angliæ*: hîc tamen addam quæ apud Wil. Malmesberienſem lego in Stephano, *VVillielmus Martel quondam Pincerna Regis Henrici, nunc Dapifer Stephani Regis.* Et in Continuat. Sigeberti ſub An. 1160. (id eſt 7 Henr. II. *Obiit Gulielmus filius Stephani Regis Angliæ, Comes Bevaniæ &* Dapifer *Regis Angliæ.* Catal. Nobil. in Com. Norf. ait *Rogerum Bigot* fuiſſe Dapiferum *Henr.* primi in § *Hugh Bigot* pag. 338. atq; eundem duxiſſe heredem Seneſcalli Angliæ.

¶ ***Dardus.***] *Jaculum*, & quicquid miſſilis. à Gall. *dard.* Abbo de obſid. Lutet. lib. 1.

At turris nocturna gemit dardis terebrata.

Et inferius poſt multa,

Arce ruit dardumq; ferens caſtella petivit
Illorum, haſtamq; vibrans projecit in ipſa.

Gloſſæ quædam *Cateias*, *dardos* exponunt.

¶ ***Davata terræ.***] Agri portio apud Scotos. LL. Baronum al. Quoniam Attachiament. Cap. 23. quod inſcribitur *De Herezeldis*, i. Heriotis. *Dominus meliorem averiam ſive animal de ſuis catallis habebit. Ita ſcilicet quod ille husbandus* (i. tenens ſeu vaſſallus ejus) *octavam partem unius davatæ terræ tenuerit, vel plus.* Verbum Scoticum à Scoto explicatum habe: ſic namq; ibidem Skenæus. Davatæ, *Apud priſcos Scotos* **one Dawach of Land**, *quod continet quatuor aratra terræ, quorum unumquodque trahitur octo bobus: Alii quatuor aratra duplicia intelligunt, quæ ſunt octo ſimplicia: Sed ſervari debet uſus & conſuetudo locorum. In nonnullis libris hic legitur* Bovatæ terræ, *contra fidem veterum codicum authenticorum. Bovata autem terræ continet 13 acras, cujus octava pars comprehendit unam acram, dimidiam acræ, & octavam partem acræ.*

¶ ***Deadvocare.***] Vox fori. Cauſam deſerere. Defenſionis, patrocinii, advocationiſque munus vel beneficium rejicere. Bract. lib. 2. Tit. 1. ca. 35. nu. 13. *Poterit tenens ſi voluerit illum deadvocare cui fuerit attornatus, & juſtè propter homagium.* Hinc *deadvocatio* & *deadvocatus* ibidem.

¶ ***Dealbare.***] Obſoleta vox inter miniſtros Scaccarii. Niger liber ibidem Cap. *de officio clericorum Camerariorum. Memorandum verò, quæ de firma blanca ſemper fieri ſolet tallia, paulo brevior eſt: quia facto eſſaio per quod firma dealbatur, prima illa confringitur, & appoſita ſibi tallea combuſtionis.* Et lib. eod. ca. fol. 7. *per hanc taleam combuſtionis dealbatur firma vicecomiti.* Item fol. 22. b.

¶ ***Debatum.***] A Gal. *Debatre.* Diſſenſio, Contentio. Declaratio cujuſdam Con- Hiſt. Bretaign.
ſtitutionis Alani Ducis Britanniæ An. Dn. lib. 1.
1087. *Ortum fuit quoddam debatum ſeu diſſenſio, viz. quis eorum* (procerum) *ſedere debeat primus in dicto Parlamento. De & ſuper quo quidem debato, Alanus Dux, &c.* Infra. *Ad finem evitandi debatum ſeu diſſenſionem.*

De multiplici Decano, Decania, Decanatu, Decenna, Decuria.

¶ ***Decanus.***] Gr. δεκανος à δεκὰς: in militia dictus eſt, qui decem præfuit militibus; in monaſteriis, decem monachis; in Eccleſia majori, decem præbendis; in Epiſcopatus diviſione, decem clericis ſeu parochiis; in Centuriæ ſive Hundredi diſtinctione, decaniæ ſuæ ſodalibus:

Decanus militaris (qui & caput contubernii dictus eſt) à Vigetio explicatur, lib. 2. ca. 13. *Rurſus ipſa centuria in contubernia diviſa ſunt: ut decem militibus ſub una papilione degentibus unus quaſi præeſſet decanus, qui caput contubernii nominatur.*

Decanus monaſticus apud Auguſtinum claret lib. 1. de morib. Eccleſ. Catholicæ, cap. 31. Locum integrum proferam, ut candorem illius ævi agnoſcas, poſterioris deliquium. Inter alias autem monachorum laudes: *nemo* (inquit) *quicquam poſſidet proprium, nemo quicquam oneroſus eſt. Operantur manibus ea, quibus & corpus paſci poſſit: & à Deo mens impediri non poſſit. Opus autem ſuum tradunt eis quos Decanos vocant, eò quod ſint denis præpoſiti, ut neminem illorum cura ſui corporis tangat, neq; in cibo neq; in veſtimento, neq; ſi quod aliud opus eſt vel quotidianæ neceſſitati, vel mutatæ (ut aſſolet) valetudini, Illi autem decani cum magna ſollicitudine omnia diſponentes, & præſto facientes quicquid illa vita propter imbecillitatem corporis poſtulat, traditionem tamen etiam ipſi reddunt uni quem* patrem *vocant*, & cætera quæ vide hic infra in vocab. *Pater.* Frodoard. ſub An. 954. *Fulcarius decanus monaſterii Sancti Medardi Noviomenſium Remis ordinatus Epiſcopus.* Florent. Wigorn. in An. 991. *Sanctus Oſwaldus —— clericos VVigornenſis Eccleſiæ monachalem habitum ſuſcipere renuentes de monaſterio expulit, conſentientes verò hoc anno (ipſo teſte) monachizavit, eiſque Rameſienſem cœnobitam*

VVinſinum magna religionis virum, loco Decani præfecit.

Apud Gallos *Decani* appellati ſunt, qui ſub magnatibus regni, Abbatum titulos & jura uſurpantibus, Abbatiarum curam gerebant: de quibus vide ſupra in *Abbate ſeculari.*

Decanus in majori Eccleſia dicitur, qui Epiſcopo proximus, denis ad minus Canonicis ſeu Præbendis (plerumque presbyteris) præpoſitus eſt: ideóq; & ipſe Archipresbyter habitus. Diſt. 60. ca. 2. *Nullus in Decanum niſi presbyter ordinetur*: Et Ca. præced. à *nullo niſi Epiſcopo presbytero.* Canonici ſeu Præbendi iſti collegium inter ſe conſtituunt, quod *Capitulum* appellatur: cujus rationem vide in *Capitulum.* Per ſe tamen utì *corpus* quod vocant *corporatum*, facultatem non habent aut perdendi, aut lucrandi; ſed hoc conficientes adjuncto *Decano*, integrè valent: Et *Decanus* ſolus ad multa, etiam ſucceſſores ipſius coercendum; ſed is *corpus politicum*, appellatus.

Decanus & Capitulum.

Decani autem & *Capituli* duo ſunt apud nos genera. Alterum ex antiquo ritu Eccleſiæ: in quo *Decanum* eligit *Capitulum*, ſed impetrata (per Breve quod vocant *Conge d'eſlier*) veniâ Regis, & eodem plerunque eligendum deſignante. Alterum ab Henr. VIII. everſis jam monaſteriis, introductum: qui in Cathedralibus Eccleſiis, ubi Abbatem & monachos, vel Priorem & Conventum deprehendit: eoſdem in *Decanum & Capitulum* (variato nomine) tranſmutavit, *Decanumque* ſuiipſius & ſucceſſorum diplomatibus conferendum ſtatuit.

Sunt etiam in rure, *Decani* pauculi, nulli collegio præfecti, ſed juriſdictione quapiam gaudentes, ut *Decanus* Croideniæ in Comitatu Surriæ, *Decanus* de Bello, i. **Battel**, in Comitatu Cantii, &c. Videntur ex *ruralium Decanorum* genere fuiſſe: quod hinc ab Epiſcopo, illinc ab Archidiacono, vel exhauſtum omnino eſt, vel priſtino ſplendore denudatum. Sunt & præterea *Decani* quidam nec collegio alicui præfecti, nec juriſdictione ulla donati, nomine tamen velut honoris gratia inſignes, *Decanus* Capellæ regiæ, & *Decanus* capellæ S. Georgii Windeſoriæ.

Decani libitinarii in Eccleſia Conſtantinopolitana dicti ſunt qui in ſepeliendis mortuis curam agebant. Numero primùm incerto, ſed à Conſtantino magno 950. inſtituti: poſtea, 1100. Ex his, qui in majori Eccleſia deſerviebant, immunitate donati ſunt: reliqui habiti ſunt munifices.

Decani Epiſcoporum al. *rurales*, ſunt *Decani* temporales ad aliquod miniſterium ſub Epiſcopo vel Archiepiſcopo exercendum conſtituti: qui nec habent inſtitutionem canonicam ſecundùm Doctores, quos ad hoc copioſè citat Guillermus Lyndewode in Provinciale, lib. 1. tit. de conſtitut. ca. 1. verb. *Decanos rurales.* Et ait præterea *Decanum* hunc dici quòd decem clericis (intelligo rectoribus Eccleſiarum) ſive parochiis præſit, ſecundùm Papiam. Hunc eundem eſſe exiſtimo, qui in LL. Edouardi Confeſ. ca. 31. *Decanus Epiſcopi* appellatur, mulctamque octo librarum pro violata pace unà cum Rege & Conſule Comitatus percipit. Scilicet Rex 100. ſol. Conſul. 50. *Decanus autem Epiſcopi* (verba ſunt legis) *ſi intus Decanatum pax fracta fuerit, reliquas* 10.

Decanus ruralis etiam dictus eſt aliquando *Chorepiſcopus* & *Plebanus*: quæ vide.

Decanus friborgi. Is eſt qui aliàs, Decurio, aliàs Borſholder, aliàs Capitalis friborgus, & Capitalis plegius: ferborgi Caput, Juſtitiariuſq; dictus eſt. Præerat novem ſui ſodalitii comitibus (quos friborgos, congildones, contubernales, &c. vocant) cognovitq; inter hos de damno, pratis, paſcuis, meſſibuſque illato: etiam de litibus inter vicinos. Vide ejus inſtitutionem in verbo *Centena* §. finali, è LL. Ed. Conf. recitatam: ubi *Juſtitiarius*, i. Judex appellatur. Et Conſentiunt Wiſegothorum leges lib. 2. Tit. 2. l. 26. inquientes —— *Centenarius, Decanus, &c. judicis nomine cenſeantur ex lege.* Bene igitur Hieronymus Bignonius ad Chartam 10. Vett. formul. quæ *Ducibus, Comitibus, Vigariis, Centenariis & Decanis* inſcribitur. *Decani* (inquit) *minimi ſunt judices ſub Centenariis, & à VValafrido minoribus prasbyteris conferuntur.* Hincmar. Epiſt. 4. cap. 15. *Comites, Vicarii vel etiam Decani plurima placita conſtituant, & ſi ibi non venerint, compoſitionem ejus exſolvere faciant.* De hoc vide plura in *Borſholder*, & *Friborgus.*

Decania, Decenna, Decima, Decuria. Dicantur appoſitè hæc omnia, de omnium prædictorum *Decanorum* miniſteriis & ſodalitiis: apud noſtrates autem uſitatiùs reperio, pro munere, ſodalitio, & territorio *Decani*, qui friborgo præficiebatur.

Sic *Decania* in LL. Henr. I. ca. 42. at Wiſegothor. lib. 9. Tit. 2. l. de munere *Decani* militaris, dicitur: *Si Decanus relinquens decaniam ſuam, de hoſte fugerit*, &c. Gloſſ. δεκανιά, *decuria.* Occurrit apud Barater. lib. de feudis Tit. 4. §. penult. alio quopiam ſenſu. *Si quis pro villicaria, & ut ita dicam pro decania, vel aliis quibuſcunq; angariis -- feodum acceperit, &c.*

Decenna. Bracton. lib. 3. Tract. 2. ca. 10. *De eo* (malefactore) *qui ſic fugam ceperit, diligenter erit inquirendum, ſi fuerit in franco plegio & decenna, & tunc erit decenna in miſericordia coram Juſtitiariis noſtris* (i. Regis) *quia non habent ipſum malefactorem ad rectum, licet per alios ante iterum captus fuerit, & priſona deliberatus, ex quo per decennam non eſt captus nec productus.* Pluries illic inferiùs. In LL. Henr. I. ca. 21. *Decennalis numerus* appellatur, Saxonibus tenmentale. *Decennalis numerus.*

Hinc *Decennarius* dicitur, qui ex *decennali numero* eſt & non *Decanus*: vulgo **tandboroto**, quod vide.

Decima. LL. Inæ M.S. Cap. antepen. *Diximus*

mus de ignotis pecoribus, ut nemo habeat ſine teſtimonio Hundredi vel Decimæ.

Decuria. Ingulph. Saxo. Hiſt. Croyland. Aluredus Rex ſtatuit, *ut omnis indigena legalis, in aliqua centuria & decima exiſteret; & ſi quis ſuſpectus de aliquo latrocinio, per ſuam centuriam vel decuriam, vel condemnatus vel * invadiatus, pœnam demeritam vel incurreret, vel vitaret.* *Decuriam* mox dicit quod priùs *decaniam.*

* Al. *abſolutus.*

Decanatus etiam (juxta Hug. & alios) eſt ſocietas decem virorum: ſed notiſſimè dicitur de portione Epiſcopatus, Centuriæ ſeu Hundredo Comitatus reſpondenti, & *Decano* olim ſuppoſitâ.

Decanica. Carcer Eccleſiaſticus. Julianus Anteceſſor Conſtitut. 73. *Executor autem litium conſtitutus intus in decanicis eccleſiarum recludatur, competentes pœnas luiturus.* Græcobarb. δεκανικὰ, vide Meurſ. Capitul. Carol. & Ludov. lib. 5. ca. 225. *Si executor eſt, in decanicis Eccleſiarum recludatur pœnas luiturus, & officium perdat.*

¶ ***Decimæ Saladinæ,*** al. ***Saladinides.***] Dicuntur quæ in Concilio Pariſienſi An. Dn. 1188. Philippo Regi Francorum in oppugnationem Saladini Mahometani Principis conceſſæ erant. Hujuſmodi etiam obtinuit Rex Angliæ Ricardus I. ut teſtatur Mat. Pariſ. in An. 1189. & ab exemplis iſtis poſteri ſæpe Reges.

¶ ***Deciner, Deſiner,*** & ***Deſnier.***] Anglo-Norm. à Gal. *Diſmier* pro *Decennario* & *Handborow*, quæ vide.

Decorea, Decorticata.] Vide inſtans *Decuria.*

¶ ***Decurio, Decuria.***] Vide *Decanus* & *Decania.* Sunt etiam *Decuriæ*, notæ ſeu inciſiones in arboribus factæ, ad diſtinguendum terminos. Dictæ, à forma decuſſatâ. Alias *Decorticatæ, theclaturæ, ſnidæ,* &c. Wiſegoth. lib. 8. Tit. 6. l. 1. —— *in arboribus* —— *faciat tres decurias quæ vocantur characteres.* Boior. Tit. 11. ca. 3. §. 2. —— *in arboribus notas quas decoreas vocant.*

¶ ***Dedicatio.***] Feſtum *dedicationis* Eccleſiarum, regiis olim privilegiis munitum eſt. LL. Edou. Confeſſ. ca. 3. *ad dedicationes, ad ſynoda, ad capitula venientibus* —— *ſit ſumma pax.*

Defalta.] Vox fori. *Defectus, negligentia, deliquium.* A Gall. *default.* Bractono frequens.

¶ ***Defendere.***] *Prohibere*, à Gall. *defendre.* LL. Edou. Confeſ. ca. 37. *Uſurarios defendit quoq; Rex Edwardus, ne remanerent in Regno.* Sic Chaucerus noſter,

In prolog. uxor Bath.

Where can you ſay in any manner age,
That ever GOD defended marriage, &c.

Sæpè in antiquis Statutis, ideoq; illud Edouard. I. quo de ferendis armis cavetur: *Statutum de defenſione portandi arma* inſcribitur. *Defenſio.*

¶ ***Defenſores.***] Multiplices ſunt, & pluribus nominibus cogniti, cùm in Eccleſia tùm in repub. Dicti quòd *innoxiè tueantur*, ut ait Caſſiodorus lib. 9. ca. 25.

Defenſor Eccleſiæ è Concil. Affricano ſub Cœleſtino & Bonifacio Annum circiter 423. initium ſumpſit, Can. 42. *Ab Imperatoribus univerſis viſum eſt poſtulandum, propter afflictionem pauperum, quorum moleſtiis ſine interceſſione fatigatur Eccleſia, ut defenſores adverſus potentias divitum, cum Epiſcoporum providentia deligentur.*

Hinc *Defenſor Monaſterii*, & ex eodem fonte, *Defenſores Patrimonii S. Petri*, qui à ſummis Pontificibus in provinciis conſtituuntur, ad tuendum curandumq; patrimonium Eccleſiæ Romanæ. De his crebra apud Gregorium mentio in Epiſt. unde officium liqueat, & è Pelagii Papæ Epiſtolis.

Hinc & *Defenſores Eccleſiarum parochialium* deinceps inſtituti ſunt, quos hodie *Gardianos Eccleſiarum* dicimus.

Defenſor civitatis. Hujus muneris formula apud Caſſiodorum extat lib. 7. ca. ubi dicitur; *Imples enim re vera boni defenſoris officium ſi cives tuos nec legibus patiaris opprimi, nec caritate conſumi.* In hoc autem dum plebi, parentis curam & vicem exhibere videtur, *Defenſor plebis* etiam dictus eſt. Cognovit de pecuniariis cauſis uſq; ad trecentos aureos; nec non de criminibus levioribus: ſed in majoribus deprehenſos, ad præſidem Provinciæ mittebat puniendos. Teſtamentorum inſuper & donationum inſinuationes, coram ipſo factæ ſunt: etiam teſtationes & depoſitiones, ſuumq; ideo ſcrinium habuit ſeu archivum & exceptores. Perſpicuè dignoſcitur ex propriis titulis, in utroque Codice: Novel. 15. & I. C. Scriptoribus. Inferius utique in formulis Solennib. quas inter, vide Formul. 73. *Defenſor plebis.*

Defenſor mulieris, de quo Longobard. lib. 1. Tit. 30. l. 13. idem eſt qui aliàs *Tutor* & *Gardianus*, aliàs *Mundualdus.*

Cætera *defenſorum* genera vide ſub dictis vocabulis & ſimilibus, præſertim *Advocatus*: in quo & plura de *Defenſoribus Eccleſiaſticis.*

¶ ***Dei gratia.***] Hoc in titulis olim uſi ſunt non ſolum Archiepiſcopi, Epiſcopi, Duces: ſed etiam Abbates, Priores, Comites, minimi interdum magiſtratus & legati. Comites præſertim, jura regalia obtinentes: Abbates mitrâ inſignes. Dedignantibus verò interea Regibus, ipſumque uti majeſtatis ſpecimen vendicantibus: vel omiſſum paulatim eſt omnino, vel tranſmutatum. Priſcam tamen formam, in Regiis quibuſdam brevibus retinet Fitzherbert Natur. brevium fol. 132. *Rex, &c. Venerabili in Chriſto patri Johanni eadem gratia Dunelmenſi Epiſcopo.* Et fol. 40. ſimiliter, *Epiſcopo VVintoniæ.* Ludovicus autem XI. Rex Franciæ, hoc *de ſuis reſcriptis detrahere juſſit* Franciſcum Ducem Armoricanum,

Glorioſo Imp. Henr. 3. &c. Wippo Dei gratia presbyter --- vitam illuſtrem, &c. Circ. An. Dn. 1040.

canum, ut refert Bodinus lib. 1. Reipub. ca. 10. de his agens quæ propria ſunt jura majeſtatis. *Duarenus* in Comment. ad Conſuet. feudor. cap. 1. nu. 5. *Igitur ſcribit Gallorum Rex in titulo ſuo*, Dei gratia, &c. *quaſi nullius hominis ſed ſolius Dei gratiâ Rex ſit.*

¶ ***Dei judicium.***] Vide *Judicium Dei.*

¶ ***Defuſtare.***] Baculo cædere, *fuſtigare*, Gloſſ. ξυλοκοπτῶ, τὸ τύπτω ξύλῳ, *defuſto, fuſtigo.*

¶ ***Delia.***] Fines 9. H. 8. *Term. Paſch. Derb. -- Inter* Jac. Beresford *quar. &* Tho. Kinwalmerſh. *& alios defendentes, de tenemento in* Wynſter, *& proficuo cujuſdam mineræ* deliæ, *una cum officio diſcum portantis omnium minerarum ibidem.*

¶ ***Demanium.***] Vide *Domanium.*

¶ ***Demſters.***] Sunt duo Judices in inſula Mannia (olim, ut teſtatur Giraldus, Ewania nuncupata) qui de litibus ibidem emergentibus cognoſcunt. Dicti à Sax. ꝺema, quod *judicem, Conſulem*, & interdum *ducem exercitus* ſignificat. Mat. 5. 25. -- ⁊ ꞅe ꝺema ꝺe ꞅille ꝺam ꝺene, i. *& judex te tradit miniſtro.*

¶ ***Dena.***] Domeſd. Titt. Chent. Rex. Tarentford. *De ſilva viii. denæ parvæ & iii. magnæ.* Tittt. Chent. Rex. Middiltune. *De ſilva Regis habet Wad' tantum quod reddit xvii d. per annum, & dimidiam denam.* Tittt. Chent. Scũs Martinus. Middiltune, *Ad iſta iii. ſolina, ſunt v. dena.* Tittt. Chent. Epiſcop. Baiocenſ. Eſtledes. *De hoc manerio de Ow, habet iiii. denas quæ valent xx. s.* Tittt. Chent. Archiep. Cantuar. Norton. *Et una parva dena ſilvæ.* Denique Tittt. Chent. Alberti Capellani. Norton. *Et iii. denæ de ſilva reddunt xxx. porcos.* Vocabulum pluries inculco, ut lux per rimulas ſcintillaret. Agardus opinatus eſt *denam* ſilvam cæduam notare ſepimento concluſam. Hæreo. Quære. Den autem Sax. al. ꝺene, idem eſt quod *ſpelunca, cavea, vallis*: interdum *cota*, & *cubile*, unde peti hic videtur origo verbi. Quoſdam enim audivi dicentes, **a bed of wood**, & alio nomine, **a yoke** ab aliis appellatum, id eſt, *jugum*, quod vide. Continet non certam terræ portionem, alibi verò 500. & eo ſupra jugera, alibi dimidio minus; ex quo illud in Domeſd. *denæ parvæ, & denæ magnæ.* Plurimis villis nomen indidit in ſylveſtri Cantii parte: *Tenterden, Rolvenden, Newenden, Beneden, Horſmanden, Spelmanden, &c.* ſed vallem potiùs ſignificaturum. In his autem quidam *don* & *dun*, pro *den* ſcribunt, i. *mons* pro *vallis*: perperam.

Jugum.

¶ ***Denarius, Denariatus, Denarialis.***] *Denariorum* tot ſunt geneta, quot populorum. Singula autem enarrare, neque inſtituti noſtri eſt, neq; ſcientiæ. Maximè tamen conduceret (fateor) ad rei antiquæ notitiam. In priſcis enim legibus, mulctarum ratio, ob ignotum *denariorum* valorem, valde obſcura eſt, & incerta. Forteſcu de laudibus legum Angliæ, Cap. 53. ——— 4. *ſolid. redditus* (Pariſienſes) *qui de pecunia noſtra* (Anglicana) 8. *denar. non excedunt.* Hodiernus noſter *denarius*, Scoticum ſolidum æquiparat. Antiquus igitur tribus potior. Nam cum hodie 5. ſolidi eoque ſuprà, ex una argenti uncia cudantur, hoc eſt ultra 60 *denarios*: tantundem olim argenti, viginti ſolummodo exhibuit. Pondus verò antiqui illius *denarii* è Statuto Anni 51. Edouardi I. quod *Compoſitio menſurarum* inſcribitur, cognoſce. *Denarius Angliæ qui nominatur ſterlingus, rotundus ſine tonſura, ponderabit* 32. *grana frumenti in medio ſpicæ, &* 20. *denar. faciunt unciam, &* 12. *unciæ faciunt libram. Denarius* autem alius ex ære fuit, alius ex argento, ille à colore *niger*, iſte *Albus* nuncupatus. Græcis inferioribus δηνάριον λευκὸν, ἔκλευκον, καὶ ἄσπρον. Metell. Quirin. Ecc. 3. *argenti dedit albos.* Vide ſupra *Albus.*

Sterlingus.

Albus.

Aſprum.

Erant & *denarii aurei.* Didymus Claudius de Analogia Romanorum τὰ δὲ χίλια συνέβηκα ποιεῖ διακόσια πεντήκοντα δηνάρια ἀργυρᾶ. δέκα δὲ χρυσᾶ. Vide *Solidus.*

Denarii numero plural. ubiq; gentium uſurpatur pro pecunia in genere.

Denarius Sancti Petri. Vide *Romeſcot.*

Denarius tertius eſt ea pars mulctarum forenſiumque emolumentorum quæ in Comitatu olim cedebat Comiti, Rege alias duas percipiente. LL. Ed. Confeſ. ca. 31. *Rex habebit* 100. *ſolidos, & Conſul Comitatus* 50. *qui tertium habebit denarium de forisfacturis, &c.* Vide de hoc plura in *Comes Palat.*

Whereas before this time the peny was wont to have a double croſs, with a creſt, in ſuch ſort that the ſame might be eaſily broken in the midſt, or into four quarters and ſo to be made into half-pence, or farthings: which order was taken in the year of Chriſt, 1106. the 7 of H. the 1. It was now ordained, that pence, half-pence, and farthings ſhould be made round: Whereupon was made theſe verſes following. *Stow* in An. 1279. 7 Ed. 1. Pa. 306.

(*thing,*
Edward *did ſmite round, peny, half-peny, far-*
The croſs paſſes the bond of all throughout the
ring, (*written,*
The Kings ſide was his Head, and his name
The croſs ſide, what City it was in coyned and
ſmitten: (*nothing,*
The poor man, ne to Prieſt, the peny fraiſes
Men give God aye the leaſt, they feaſt him with
a farthing, (*mo,*
A thouſand two hundred fourſcore years and
On this money men wondred, when firſt it began
to go.

The old money was not forbidden to go with the new, and beſides theſe moneys there

there was Coyned Groats, containing four pence the piece.

The pound of Eſterling money, at this time contained 12 ounces, to wit, fine ſilver (ſuch as men make into foil or leaves, and is common'y called ſilver of Gutheromlane) 11. ounces, 2 Eſterlings, and one Ferling, and the other 17 d. ob. q; to be a ay. Alſo the pound ought to weigh of money 20 s. 3 d. by accompt, So that no pound ought to be above 20 s. 4 d. nor leſs then 20 s. 2 d. by accompt. The ounce to weigh 20 d. The peny to weigh 24. grains, &c.

Denariatus pretium rei quæ *denario* con-
Denariatus vivæ pecuniæ. ſtat: mercis, redditus, terræ. LL. Ed. Confeſ. ca. 10. Omnis qui *habuerit* 30. *denariatas vivæ pecuniæ*, i. animalium. Chart. quædam circiter ævum Henr. II. *Sciant præſ. & fut. quod ego Andreas de Baketherth vendidi,*
Denariatus redditus. *&c. Ricardo Seſſars decem denariatus de xii. denariis quos Will. Perſona Eccleſiæ S. Mariæ*
Denariatus terræ. *de Walnotht. mihi reddere ſolebat.* De *denariata terræ*, vide infra *Fardella.*

Denariatus. Denarialis. Denariarius. *Denariatus* etiam, *Denarialis & Denariarius*, is qui jactato coram Rege denario, lege Salica & aliarum gentium borealium, manumittebatur. Ceremoniam & adjuncta plurima, vide infra in *Homo denarialis.*

¶ ***Denelaga***, al. ***Danelaga.***] Lex Danorum, ut Mercenlaga, lex Merciorum, Saxonlaga, lex Saxonum. Laȝa enim Sax. *lex*. Vide infra *Lex Danorum.*

¶ ***Deodanda.***] Appellantur bruta omnia & inanimata, quorum impetu vita hominis indebitè tollitur. Putà equi calcitrantis, bovis cornupetæ, trabis decidentis, plauſtri temerè à jumentis rapti. Juxta quoſdam, omnia ad hujuſmodi cædem conducentia. Cum autem
Exod. 21. 28. lege Moſaica bos homicida lapidibus obruendus eſſet: comburenda hæc utique nonnulli cenſuerint, ut pacatior ſic Deus redderetur. Sed noſtro Jure, regio cedunt Eleemoſynario qui divenditorum pretia, Deo danda, id eſt in pios uſus eroganda curet. Bracton lib. 3. Tract. 2. ca. 5. nu. 8. *Item batelli de quibus tales* (per infortunium mortui) *ſubmerſi fuerint, apprecientur, & alia quæ ſunt cauſa mortis alicujus: & ſunt Deo danda pro Rege, ut ſi ſubmerſus fuerit quis in aqua dulci, & non in mari (ubi nec navis, nec maeremium ſi navis fracta fuerit, erit deodanda) quia iſta omnia erunt dominorum ſi vivant, ſicut eorum catalla: nec ſunt deodanda ex infortunio in mari, nec wreckum, nec etiam murdrum de occiſis in mari.* Quod dicit, *pro Rege*, exponere videtur Fleta lib. 1. ca. 25. pro animæ Regis, & omnium fidelium defunctorum.

¶ *Depoſitio.*] *Mors, obitus*: quòd carnem deponimus morientes. Provincal Angl. lib. 2. Tit. de feriis, ca. Anglicanæ. *Ordinamus quod feſtum depoſitionis ſancti* (Johannis de Beverlaco) *ſeptimo die Maii -- per provinciam noſtram antedictam, perpetuis temporibus celebretur.*

¶ *Derefald*, al. Deoppalð.] Sax. Occurrit apud Ælfredum pro vivario cervino, ſeu ſepimento quo includuntur damæ. Deop *cervus, fera*, ƿalð, *ſtabulum.* Hinc liquet, nec minus è libro Cenſuali Angliæ, *parcos* (quos vocant) Saxonum ævo fuiſſe in uſu, licèt Woodſtochiæ primum inſtitutum aſſerit Johannes Roſſus, ab Henrico primo.

¶ *Derationare.*] Vide *Dirationare.*

¶ *Derittum*, *Derictum*, *Directum*, *Drictum*, & *Drutum.*] *Jus ad rem, rectum, Conſuetudo*, Gall. *Droict.* Privilegium Ludovi: Imp. datum Caſtrucio in Ducem Lucæ ſublimato. An. Dn. MCCCXXIIX. -- *concedimus & donamus, cum omnibus & ſingulis villis, caſtris —— honoribus, uſibus, derittis, demaniis, feudis, &c.* In vet. inquiſit. ſub Carolo M. à Frehero edita in originibus Palat. pa. 48. *Si per derictum debet attingere ad villam Herfeldo.* Et poſtea: *quod abſq; ulla ambiguitate per drictum.* Marculf. lib. 1. form. 21. --- *& directum faciat, & ab aliis conſimiliter veritate recipiat. Droit & tort*: etiamnè *rectum & tortum*, vocabula in foro noſtro tritiſſima. Horat.

--- *Curvo dignoſcere rectum.* Vide *Tortum.*

¶ ***Derobare.***] *Furari, compilare*: à Gall. *Deſrobber*, al. *Diſrober.* Epiſt. Clementis Papæ ad Edouard. III. Reg. Angl. --- *Orphanorum, viduarum, & aliarum miſerabilium perſonarum, quæ deprædatæ & derobatæ, famiſq; ſubjectæ anguſtiæ, clamant ad Dominum.* Vide *Robare* & *Raupa.*

¶ *Deſiner*, & *Deſnier.*] Vide *Deciner.*

¶ *Deſtrer.*] Gall. *Deſtrier*, & *dextrier*, à Latin. *Dextrarius.* Equus militaris. Proceſſ. Cancel. ad Coronat. Ric. II. in petitione Jo. Dymock militis, athletis Regii. *Que le Roy luy face avoier le veille de ſon coronement, un des bones deſtrers que le Roy ayt: oue que, &c.*

¶ ***Detius.***] *Alea.* Vide *Dadus.*

¶ ***Dextri.***] Paſſus menſurandi Formull. Lindenbrog. 140. *Terra --- habet in longo dextros tant. in lato dextros tant.* Gloſſ. ibidem. Florentius in vita S. Felicis. *A loco illo uſque ad caſtrum Toringum, habentur dextri ducenti.* Papias: *dextri dicuntur paſſus menſurandi apud quoſdam.*

¶ *De Diacono, Diaconiſſa, Diaconia, Diaconico.*

¶ ***Diaconus.***] Quoad originem (ſub Apoſtolis claram) noſtri excedit inſtituti limites. De novatis tamen ejuſdem nomine, numero, & in aliquibus ipſo miniſterio, adjungam paucula. Notat Chryſoſtomus in epiſt.

epiſt. ad Philipp. ca. 1. v. 1. *diaconos*, preſbyteros, & Epiſcopos, primò communicaſſe invicem ſua nomina: *diaconumq́* nuncupari,
2 Epiſt ca. 4, 5. & presbyterum, & Epiſcopum. Paulum ideo ad Timotheum ſcribentem dixiſſe; τὴν διακονίαν σου πληροφόρησον, *diaconatum tuum adimpleto*; cum eſſet Timotheus Epiſcopus. Nam quoniam Epiſcopus erat, dicit ad eum, *manus citò nemini impoſueris*: Et ubi ait; *quod datum eſt tibi impoſitione manuum presbyterii*: intelligit, *Epiſcoporum*, nam Presbyteri manus non imponebant Epiſcopo.

Hinc fortè, & quòd menſurnas ſub Epiſcopo Presbyteris dividebat aliquis è Diaconis; elatius ſe gerebant erga Presbyteros, Diaconi: atq; inde enatus ille Nicæni Concilii canon (juxta Ruffinum) viceſimus; in quo decernunt patres: *Ne diaconi presbyteris præferantur, neve ſedeant in conſeſſu presbyterorum, aut illis præſentibus euchariſtiam dividant: ſed illis agentibus ſolum miniſtrent. Si vero presbyter nullus ſit in præſenti, tunc demum etiam ipſis licere dividere: aliter verò agentes abjicere jubent.*

Nomen *diaconus*, apud Latinos à ſecunda declinatione ad tertiam, apud Græcos à tertia ad quintam, tranſiit. Sic occurrunt *diacones*, pro *diaconi*: *diaconibus*, pro *diaconis*. Videtur tamen Fabianus Papa (qui floruit Anno Dn. 240) in Epiſt. 2. quam mox citabimus, *diacones* dixiſſe de diaconorum miniſtris, hoc eſt, ſub *ſubdiaconis*: ſed hæc non obſervata eſt differentia. Numerum & miniſterium primitivum diu retinuit *diaconus*; illum, pro ratione temporis in ſeptenario: iſtud in curandis menſis, pecuniâ publicâ, viduis, & pauperibus. Sed operam interea navat extra parietes Eccleſiæ: ingreſſus, prædicantem Epiſcopum cuſtodit, parteſque obtinet in celebratione divinorum. Anaſtaſ. in S. Evariſto An. Dn. 112. Romæ, 7. (is) *diaconos conſtituit, qui cuſtodirent Epiſcopum prædicantem, propter ſtylum veritatis.* Fabianus in prædicta Epiſt. *Septem ergo diaconi ſunt in urbe Roma, per ſeptem regiones civitatis, ſicut à patribus accepimus, qui per ſingula hebdomada, & dominicos dies, atque feſtivitatum ſolennia, cum diaconibus & acolythis, ſequentium ordinum ac miniſtris injuncta ſibi obſervent miniſteria, & parati omni hora ſint ad divinum officium, & quicquid eis injungitur peragendum. Similiter & vobis prout oportunum fuerit, per ſingulas civitates eſt faciendum, &c.* Burchard. Decret. lib. 2. ca. 218. Quos autem ille *diaconos & diacones*; Anaſtaſ. in ejus vita, *diacones & ſubdiaconos* vocat. *Hic* (inquit) *regiones diviſit diaconibus, & fecit 7. ſubdiaconos, qui 7. Notariis imminerent, ut geſta martyrum in integro colligerent.* Regiones ſiquidem urbis Romæ ſeptem erant: & has totidem diviſit *diaconis*, totidem utique *ſubdiaconis*: aliis civitatibus exemplum præbens inſtituendorum Eccleſiæ miniſtrorum. Unde in Concil. Neocæſarienſ. circ. An. Dn. 314. Can. ult. *Diaconi ſeptem debent eſſe juxta regulam, licèt & valde magna ſit civitas. Idipſum autem & Actuum Apoſtolorum liber inſinuat.* Eadem in Concil. Ancyran. & Cæſarienſ. ca. 9. Burch. li. 2. cappp. 218, 219, 220. Hinc in Epiſt. Cornelii Pontificis apud Euſebium, lib. 6. ca. 36. de Novato agentis, οὐκ ἠπίστατο ἕνα ἐπίσκοπον δεῖν εἶναι ἐν καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, &c. *Neſciebat* (inquit) *unum Epiſcopum eſſe debere in Eccleſia catholica, in qua non ignorabat* (*ut enim poterat?*) *presbyteros eſſe 46. Diaconos 7. ſubdiaconos 7. acoluthos 42. exorciſtas verò & lectores ſimul cum oſtiariis 52. viduas cum afflictis ſupra 1500. quos omnes* θλιβομένοις.
Domini gratia, & in homines benignitas abunde nutrit. O pia mater, & verè multimammea. In aliis Eccleſiis incertus numerus. Sozomenus, lib. 7. ca. 19. διάκονοι δὲ παρὰ ῥωμαίοις, &c. *Diaconi autem apud Romanos uſq́* *Aevum Theodoſii & Valentiniani junior.*
nunc, haud plures ſunt quam ſeptem —— *apud alios vero numerus promiſcuus eſt.*

Conſtantinopoli duo erant (ut notat Meurſius) *Diaconorum* ordines. Unus majorum, qui ἀρχόντικοι διάκονοι, alter minorum, qui κοινοὶ dicebantur. Majores numero 6. habebant ſinguli ſuum munus, quod apud eundem quære. Minores definit Juſtinianus Novell. 3. θεσπίζομεν μὴ περαιτέρω μὲν ἑξήκοντα πρεσβυτέρων, &c. *Obſervari præcipimus amplius 60. presbyteros in magna ſancta eccleſia non eſſe, diaconos maſculos 100. fœmineos 40. ſubdiaconos 90.* Heraclius mox *Diaconorum* numerum legitimum 150. conſtituit, *ſubdiaconorum* 60. ut clarum eſt ex ejus Novella. In Blanchernarum verò Eccleſia, (ut adhuc ex eadem Novella Meurſius) *Diaconi* tantùm erant 12. *Diaconiſſæ* 6. *ſubdiaconi* 8. & occupabantur circa ambonem lectionemque ſacram Evangelii. Solum ab Epiſcopo ordinandus eſt *diaconus*: at juxta Concil. Carthag. ca. 16. non ante 25. ætatis annum. Exinde ſecundum Concil. Conſtantinop. 8. ca. 5. εἰς τὴν ἀρχιερωσύνην ad archi-presbyteratum, vel Epiſcopatum aſcenderet, ſed exactis jam priùs in *Diaconatu* annis tribus, in *ſubdiaconatu* duobus, & in officio lectoris uno.

Diaconi eſt non myſteria conficere, aut in populo prædicare: ſed miniſterii ſolùm exequi & commiſſa. Evangelium legere, miſſam celebranti operam navare, calicem ſacerdoti porrigere, & oblationes à *ſubdiacono* receptas ad altare deferre. Populum monere ut orent, pſallant, lectiones audiant, aures ad Dominum erigant, genua flectant. Baptizabat, ſed coram Epiſcopo & Presbytero: ipſiſque abſentibus euchariſtiam interdum dividebat, ut ſupra in 20. canone Nicæni Concilii. Vide Rhabani Mauri de inſtitut. Clericor. lib. 1. ca. 7. & Epiſt. ad Reginbald. Durandi de divinis offic. lib. 2. cap. 2. &c. Maximè (ut Concilia taceam) Diſtinct. 93. per totam: & non prætereundum divi Hieronymi lib. de VII. ordinib. Eccleſ. cap. de quinto gradu. Audi tamen quæ Iſodorus junior qui claruit An. 627. de *diacono* ſui ævi tradit. *Ad diaconum pertinet aſſiſtere ſacerdotibus*

tibus & miniſtrare in omnibus, quæ aguntur in ſacramentis Chriſti: in baptiſmo ſcilicet, in chriſma, in patina, & calice; oblationes offerre, & diſponere in altario, componere menſam Domini, atq; veſtire, crucem ferre, prædicare Evangelium & Apoſtolum. Nam ſicut Lectoribus vetus teſtamentum, ita diaconibus novum prædicare præceptum eſt. Ad ipſum quoq; pertinet officium precum, recitatio nominum, ipſe præmonet preces ad dominum, ipſe hortatur orare, ipſe clamat & pacem adnunciat.

In prima actione Synodi Lateranenſis ab ipſo congregata. An. 768.

Quinto Apoſtolorum canone, ſtatutum eſt, ut *Epiſcopus aut presbyter aut diaconus ſuam uxorem non ejiciat cauſa religionis*: quod ex ſexta Synodo confirmatum eſt: & in Orientali Eccleſia ſuo ævo obſervatum tradit Stephanus Papa. *Romanæ autem* (inquit) *Eccleſiæ & occidentalium, nullus ſacerdotum à ſubdiacono uſq; ad Epiſcopum, licentiam habet conjugium ſortiendi.* Plurima decreta & canones in utramque partem, pro ratione locorum & temporum, vide apud Gratianum, Diſtinct. 31, & 32.

Diaconiſſa etiam in Eccleſia celebris fuit ſub ipſis Apoſtolis. Clarum hoc ex D. Pauli Epiſt. ad Romanos ca. 16. ubi Phœben commendat οὖσαν διάκονον τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν κεγχρεαῖς *exiſtentem miniſtram* (vel ut legit Hieronymus) *in miniſterio Eccleſiæ quæ eſt in Cenchreis.* Adnotat Ipſe: *Sicut etiam in orientalibus, diaconiſſæ mulieres in ſuo ſexu miniſtrare videntur in baptiſmo ſive miniſterio verbi: quia privatim docuiſſe fœminas invenimus, ſicut Priſcillam cujus vir Aquila dicebatur.* Idem Sedulius in idipſum caput. *Diaconiſſas in baptiſmo ſeu miniſterio verbi mulieribus miniſtrare.* Græci has πρεσβυτίδας, ἤτοι προκαθημένας, *presbyteras* ſcilicet vel *præſidentes* appellabant: tanquam ordinatas autem non recipiebant. Concil. Laodicen. An. 368. ca. 11. verſio Lat. *Mulieres quæ apud Græcos presbyteræ appellantur, apud nos viduæ, ſeniores, univiræ, & matricuriæ appellantur, in Eccleſia tanquam ordinatas conſtitui non debere.* Gregorius III. in Synodo Romana, An. 733. *Diaconæ, presbyteræ, monachæ* meminit. Et apud Mataphraſtem in vita Alipii dicitur quod idem ſit, *eſſe diaconiſſam aut Monacham.* Cent. 7. ca. 7. Videmus autem hodie monachas ſeu moniales plurimùm differre à *diaconiſſis* veteribus: ſuccreviſſe tamen illas ex iſtarum inſtitutione non inficior. Audi Epiphanium ſui ſeculi (h. quarti) *Diaconiſſam* deſcribentem lib. 3. tom. 2. hæreſ. 79. Cornario interprete. *Miniſtrarum quidem* (inquit) *diaconiſſarum appellatarum, Ordo eſt in Eccleſia, ſed non ad ſacrificandum, neq; ut quicquam aggredi permittantur: verum reverentiæ gratia muliebris generis, aut propter horam balnei, aut viſitationis, affectionis, aut laboris. Et quando nudatum fuerit corpus mulieris, ut ne à viris ſacrificantibus conſpiciatur, ſed à miniſtrante muliere: cui præcipitur à ſacerdote, ut curam gerat ad tempus indigentis mulieris in tempore denudationis corporis ipſius, ita ut,* &c.

Presbyteræ. Viduæ. Seniores. Univiræ. Matricuriæ. Monachæ.

Diaconiſſas tanquam ordinatas, non recipit Concil. Laodicenſe, Ordinem tamen in Eccleſiâ vocat Epiphanius (qualemcunque) ſed inter Laicas omnino rejiciunt Magdeburgenſ. Cent. 4. Cap. 6. Canonem Nicæni Concil. (juxta Ruffinum) 22. proferentes. *Sed & diaconiſſæ quoniam quidem manuum impoſitionem non accipiant, etiam ipſas inter laicos eſſe debere.* Hoc autem dici videtur non de *diaconiſſis* legitimis, ſed de aliis quibuſdam ab hæreticis conſtitutis. Nam canonem iſtum ſubjungit Ruffinus, cum in præcedente dixiſſet: Statutum eſt ut *Paulianiſtæ, & qui ſunt Photiniani rebaptizentur.* Res igitur ex alia editione iſtorum canonum multò clarior eſt. *Si quis confugit ad Eccleſiam Catholicam (de Paulianiſtis & Cataphrygis) ſtatutum eſt eos rebaptizari debere, &c.* —— *Similiter autem & circa diaconas, & de omnibus qui in eodem clero inveniuntur eadem forma ſervabitur. Commemoravimus diaconiſſas quæ in hoc ordine inventæ ſunt, quæ nec manus impoſitionem aliquam habeant, & in omni modo inter laicos habeantur. Similiter autem diaconiſſæ, quæ in catholico canone non habentur, ſimili loco, id eſt, laicæ, & tanquam non conſecratæ deputantur.* Manifeſtè decernit *diaconiſſas quæ* in catholico canone habentur, à laicis, & non conſecratis. Sed *diaconiſſas* & manuum impoſitionem accepiſſe, & ut alios religioſos nuptias prohiberi clarum eſt è Concil. Wormacenſ. ca. 45. ubi & tempus ordinationis definitur. *Diaconiſſam non ordinandam ante annum 40. & hoc cum ſummo libramine. Si verò ſuſcipiens manus impoſitionem & aliquantum temporis in miniſterio permanens, ſemet ipſam tradat nuptiis, gratiæ dei contumeliam faciens, anathematizetur hujuſmodi, cum eo qui eidem copulatur.* Et in tertia Addit. Ludovici Imp. ad Capitul. cap. 47. ſtatuitur ut *Si diaconiſſa nupſerit, gladio ultore ſternatur, & facultas ejus Eccleſiæ ei ubi ſervivit, addicatur. Corruptores earum ſimiliter puniantur,* &c. Vetuit autem Juſtinianus Authent. col. 1. tit. 6. *Diaconiſſas* ordinari minoris ætatis quam 50. annorum.

Diaconia & *Diaconium.* Hoſpitium excipiendis pauperibus & infirmis conſtitutum. Dictum à præfecto ejuſdem *diacono.* Xenodochium, hoſpitale. Bibliothecar. in Greg. II. An. Dn. 714. *Hic dimiſit omni Clero, Monaſteriis, diaconiæ, & Manſionariis, ſolid. 2160.*

Diaconicon & *Diaconicum.* Locus in circuitu Eccleſiæ conſervandis vaſis dominicis, & ornamentis Eccleſiæ deputatus: Alias *Secretarium,* aliàs *ſacrarium.* Concil. Laodicen. circ. An. 368. Can. 21. Verſio Latina antiquior. *Quod non oportet, ſubdiaconos habere locum in diaconico, & Dominica vaſa contingere.* Verſio alia. *Quoniam non oportet ſubdiaconos licentiam habere, in ſecretarium, ſive ſacrarium, quod Græci diaconion appellant, ingredi, & contingere vaſa Dominica.*

¶ *Diatim*

¶ *Diatim* & *Dietim* apud *Balbum* in *Catholic.*] *Quotidie, de die in diem*, Mat. Par. in Henr. III. An. 1252. -- *non perduravit, ſed diatim in effectu ſuſcepit diminutionem.* Ekkehard. jun. De Caſib. S. Gal. ca. 1. -- *cum lineis veſtibus diatim introiit.*

¶ *Dies.*] Pro diei alimonio, Regiæ familiæ præſtando. Firma, hoc eſt, obſonium unius diei. Domeſd. Tittt. Norff. Rex. Wanelunt hundr. Greſtuna. *Et reddebat dimidiam diem mellis, & conſuetudines mellis.* Tittt. Sudſex. Will de Bray. Bredelinges. *T. R. E.* (id eſt, tempore Regis Edouardi Confeſſ.) *reddebat unam diem de firma, & valebat XCV. lib. vi. denar, & poſt valuit. lib. modo xl. lib.* Titt. Oxenefordſcire, Rex. *Comitatus Oxeneford, reddit firmam trium noctium, hoc eſt C L. lib.* Vide *Firma.* *Firma noctis.*

¶ *Dies abſolutionis.*] Lege proximè ſequentia.

¶ *Dies magnus.*] *Dies Paſchatis.* Capitular. Carol. & Ludov. lib. 5. ca. 71. *Qui pœnitentiam publice gerunt, debent unum annum eſſe cum cilicio inter audientes, vel uſq; ad magnum diem, &c.* Pœnitentiæ agendæ ſtatus erat dies Paſchatos ut hîc notat Gloſſar. decretum Innocentis PP. citans. *De pœnitentibus autem qui ſive ex gravioribus commiſſis, ſive ex levioribus pœnitentiam gerunt, ſi nulla intervenit ægritudo, quinta feria ante Paſcha, eis remittendum Romanæ Eccleſiæ conſuetudo demonſtrat.* *Dies abſolutionis.* Lego in Chron. Camerac. lib. 3. cap. 74. —— *in ipſo abſolutionis die, qui eſt ante paraſceven.* Et Paulò ſupra, *Infregit eam* (fidelitatem) *ſecunda feria poſt palmas. In hac enim feria majoris hebdomadis, Atrenaſiam ſilvam penetrat.* *Hebdomada maior.* Vide Hraban. Maur. de juſt. cler. lib. 2. ca. 30.

¶ *Dies placitus.*] Formull. ſolen. 142. —— *& dies placitus mei præfinitus tranſierit*, id eſt, *placiti*: ſic LL. Ripuar. Tit. 66. 72. §. 1. & Tit. 30. §. 2. Vide *Placitum* pro formula agendi in jure.

¶ *Dies votorum.*] Id eſt ſponſalium & nuptiarum. Longobard. lib. 2. Tit. 4. l. 3. *Nulli ſit licentia, conjugi ſuæ de rebus ſuis dare amplius per qualecunq; ingenium, niſi quod ei in die votorum in methio & morgongab dederit.* Tit. 14. l. 21. —— *quantum in die votorum acceperint* (ſorores) *quando ad maritum ambulaverint.*

¶ *Dieta.*] *Iter unius diei.* Concil. Lateran. 4. Oecumen. An. Dn. 1215. ſub Inocen. III. ca. 37. in rubric. *De literis non impetrandis ultra duas dietas.* Et in Canone. *Statuimus ne quis ultra duas dietas extra ſuam diœceſim, per literas Apoſtolicas ad judicium trahi poſſit.* Bracton. lib. 3. Tract. 2. ca. 16. §. 1. *Et computari eis debent rationabiles dietæ, uſq; ad portum illum.* Brito Armor. Philippid. 5.

—— *Penna quaſi remige, non pede vectum*
Tempore tam modico tot continuaſſe dietas.

¶ *Diffacere* & *Disfacere.*] *Delere, deformare, mutilare.* Longob. lib. 1. Tit. 25. l. 68. *Si Comes* —— *niſi per juſtitiam & pacem faciendam, hominem diffecerit* (putà oculum vel naſum præciderit) *honorem perdat.* Capit. Caroli lib. 3. cap. 26. *Juret quod ipſe eum ad juſtitiam cujuſlibet diffaciendam, fugere non feciſſet.* Ibid. Ca. 28. & Capit. L. Salic. 1. §. 7. Longobardorumq; lib. 2. Tit. 34. l. 10 -- *Si charta non paruerit, ſed jam ab illo* —— *disfacta eſt.* *Deffacer* obſoletum Gallic. *defaict* hodiernum, Angli adhuc, **to deface**, dicimus.

Diffagium.] Commiſſ. ad inquirendum de geſtu miniſtrorum Regis, & *Lionelli* Ducis *Clarenc.* in *Hibern.* 37 *Ed.* 3. *m.* 14 -- *quod circa præmiſſa omnia exequenda, abſq; alicujus dilatione* (*&*) Diffagio *intendatis.*

¶ *Diffidare*, & *Diffiduciare.*] Inimicitias denuntiare, faidam (juxta veteres) canere, bellum indicere. Gall. *Deſſier* & *defier.* Ital. *Sfidare* & *diſſidare.* Angl. **to defie.** Omnia *fidem* apertè reſonantia. Diffidiare *Malm. Nov.* lib. 2. p. 180. & 187. & affidiare, pa. 188. Dictum tamen volunt nonnulli *diffidare* à Sax. feiða pro inimicitia: ſed tunc unde *diffiduciare?* Certè una utriq; originis ratio: nec *diffidare*, aliud eſt quàm fidei vinculum ſolvere, quod priùs aliquando *affidare* connexerat. Opponi enim perſpicuum eſt, *diffidare, diffidatus, diffidatio*: Et *Affidare, affidatus, affidatio*, de quibus ſupra. *Faidam* tamen, *diffidationem* comitari, nemo dubitat. Vide *Faidam.* Rectè autem ſi ariolar, origo vocis à fide emanavit, vel inter dominum & vaſſalum, vel inter affidatos renunciata. Ivo Epiſt. 73. *Cum prædictus Ivo dominum ſuum diffidaſſet.* Vide mox hîc infra *diffidentia.* Exempl. homagii Arthuri Duc. Brit. fact. Philippo Reg. Franc. Hiſt. de Bretaign. liv. 3. ca. 71. —— *eo die quo ipſe* (Philippus) *diffidavit Johannem Regem Angliæ pro interceſſionibus, quas ei fecerat, &c.*

Romanis in more fuit, cum bellum ſuſcepturi eſſent, Fæcialem ſeu Patrem patratum ad hoſtem mittere: qui injecto in ejus ſolum telo, ſolenni formula hoc indiceret, cauſamque ſimul denuntiaret. Formula apud Gellium extat, lib. 16. ca. 4. *Clarigatio* nuncupata, quòd clara voce agebatur. *Clarigatio.* Priſcum morem imitatæ ſunt Gentes cæteræ; ignavi puſillanimiſq; ducentes, quempiam vi opprimere, cui inimicitias priùs non denuntiaſſent. Stephano igitur Regi Angliæ, ignominiæ vertit Malmesberienſis Hiſt. novel. lib. 2. quòd Ceſtriæ Comitem & fratrem ejus, obſidione cinxerat Lincolniæ, *nec modo* (inquit) *more majorum amicitiam ſuam eis interdixerat, quod diffidare dicunt.* Nec ſuffecit *diffidaſſe* quempiam, ni cavendi pariter idoneum tempus *diffidato* cederetur, etiam in privatis inimicitiis. Statuit itaque Freder. I. *ut quicunq; alii damnum facere, aut lædere ipſum intendat, tribus ad minus antè diebus, per certum*

nuntium ſuum * *diffiducient eum. Quod ſi diffiduciatum ſe fuiſſe negare voluerit, &c.* Mos à Saxonibus videtur emanaſſe: Theodor. de Nihem, de juribus Imperii. *Imperatori Græco, qui tunc erat, bellum indixit, eumq; more Saxonico diffidavit.*

* Si. codex.

Sed animadverte è Cuſani lib. de concordia cath. ca. 31. quod citat Juretus, quò ſe proripit apud veteres *diffidationis* iſta, dicamnè lex, an conſuetudo? *Hodie videmus aut confuſionem maximam in ordine judiciario, aut penitus nullam juſtitiam: honor honore diſtinguitur à jure. Et occupare etiam maxima dominia nobiles licitè ſe poſſe dicunt, ubi poſſeſſorem nihil juris habuiſſe, neq; habere concedunt, per viliſſimum diffidationum modum ſalvari putant: & vi poſt ipſam intimatam diffidationem, ex quacunq; confecta aut nulla cauſa qualitercunq; rapta palam aut occultè, licite credunt poſſideri, etiamſi bona Eccleſiæ aut clericorũ forent. O præſumpta audacia contra omnes leges & jura, ò iniquiſſimum judicium, diſtinguens honeſtum à juſto, affirmans injuſtum honore poſſideri.* Et ca. 34. conſulit lege ſtatui, ut nulli liceat ex quacunq; cauſa alterius bona occupare, aut damnum inferre per *diffidationes*, ſed ut omnia fiant judicum authoritate, qui etiam repreſſaglias concedere poſſint contra conturnacem.

Ut *Diffidatio* (ſupra,) ſic *Diffidentia* etiam dicitur pro hac clarigationis formula, Gall. & Angl. *Diffiance.* Chron. Camerac. lib. 3. ca. 74. *In ipſo abſolutionis die, qui eſt ante paraſceven* (Hugo Caſtellanus) *diffidentiam domino ſuo mandavit:* Scilicet Epiſcopo Cameracenſi, cui fidelitatem paulò ante juraverat. Renunciat autem, utì plures illius ſeculi, qui peracta *diffidationis* ceremonia, liberos ſe putarunt à jurata fidelitate. O tempora, O mores! Sed perinde dominis licuit reſumere beneficia.

¶ ***Diffigurare.***] Speciem & decus rei vitiare. *Deformare.* Gall. *defigurer.* Longob. lib. 1. Tit. 25. l. 43. *Si quis caballum alienum apprehenderit, ipſumq; diffiguraverit aut circinaverit, furti pœna ſit culpab. in octogilt.*

¶ ***Digitus.***] Pro ſcriptura, & characterum forma: quam alii *manum* dicunt. Ekkehard. Jun. Caſ. S. Gall. ca. 11. *Præ omnibus autem Scriptorum digiti efferuntur, &c.* Alibi, Cap. i. in Salomone. *Omnis Ciſalpinos Sintrammi digitos admiretur.* Petrarcha famil. Epiſt. lib. 9. Epiſt. 5. -- *juvenis digiti quam ingenii melioris.*

¶ ***Dilatura.***] Aliàs Delatura. Vide ſupra *Capitale & dilatura.*

¶ ***Diligiatus.***] Ejectus è patrocinio legis. Alias *utlagatus*, quod vide. LL. Henr. I. ca. 45. *Si quis diligiatus hominem accuſet: funeſtam dicimus vocem ejus.* A præpoſitione *di* & *ligius* vel *ligiatus.* Contra *Alligiatus.*

¶ ***Dinggravius.***] Judex pædaneus, v. *Cujac.* in præfat. feudd. pag. 17. & hîc infra *Grafio* & *Thingrevus.*

¶ ***Diptire.***] Ekkehard. Jun. Caſ. S. Gal. ca. 1. *Altare vero S. Mariæ, & analogium evangelicum, ejuſdem fratris noſtri artificio deaurata, Hattonis ſui de ſcriniis veſtivit argento, & diptivit (ut videre eſt,) ex avero electo.* Goldaſtus hîc intimat legendum *gypſuit*, quod (inquit) eſt *induxit & illevit.* Locumque è Burckhardo conſonum adducit. Mihi autem ſana videtur lectio, & à Saxonico facta ðippan, i. *tingere, inficere.* Unde nos hodie **dipt** dicimus pro *tincto.* Primitùs à Gr. δύπτειν, *tingere, mergere.*

¶ ***Dirationare, Derationare, Diſrationare.***] Voces cum Normannis, nobis advenæ, & veteribus noſtris forenſibus admodum frequentes; recentioribus neſcio an cognitæ, licèt non habeant quæ in eundem ſenſum magis utantur appoſitè. Significant autem aliàs *cauſam agere*; aliàs *rem probare*; aliàs *aſſertionem contrariam refellere*, quod ipſi *traverſare* dicunt; aliàs *examen litis ſubire*, ipſis (nimis barbarè) *triare*; aliàs *lite potiri, & rem litigatam evincere*, ſeu *recuperare*; ita frequentius. Dici opinatur Cowellus vel à Gallicis *diſarrayer*, i. confundere; ſeu *deſranger*, ordinem pervertere: vel à Normannico *deſrene*, quod eſt probatio rei negatæ, vel facti proprii. Sed manifeſtam mihi videtur ipſa vox originem prodere, à Latino *ratiocinari*; adjecto *dis*, quod in compoſitione *contrarium* ſæpe notat, ut δὺς creberimè apud Græcos. Sic, *diſcordare, diſſentire, diſſuadere, &c. Diſrationare* igitur eſt contrarium ratiocinando aſſerere, vel quod aſſertum eſt ratiocinando deſtruere. Hoc, & ipſum Normanicum *deſrener* videtur prodere, contractè dictum pro *deraiſner* ſeu *deraiſoner*, ut clarius ſe exhibet in vocabulo fori Gallici, *Deraiſonia.* Domeſdei Tittt.Ханteſc. Rex. Breſton. *Huic manerio pertinet una ſilva, quæ eſt in manu VValchelini Epiſcopi, ſed adhuc non eſt dirationata.* Tittt. Grentebrigſc. Rex. Albintone. *Hanc invaſit Albericus de Ver ſuper Regem, & Picot dirationavit eam contra eum.* Lib. Rameſienſ. ſect. 298. *Notum eſſe volumus Reinaldum Abbatem Rameſienſem apud Underwuwell in præſentia Roberti filii VValteri eo tempore vicecomitis Norfolc & Suffolc, & in præſentia multorum aliorum Francorum & Anglorum, dirationatum fuiſſe teſtimonio virorum de novem Hundredis, ibi congregatis, quod Rex Canutus —— dedit S. Benedicto de Rameſia Bramceſtre, &c.* Infra. *Alio tempore viderunt & audierunt apud Theford, Aldwinum Abbatem Rameſienſem eodem modo quendam craſſum piſcem apud Bramceſtre appulſum, dirationatum fuiſſe contra Radulfum de Belfago qui tunc vicecomes erat in provincia illa, &c.* Inferius. *Idem Reinaldus Abbas per prædictos teſtes legitimos apud Udewelle dirationavit quoddam vini dolium quod fuerat apud Bramceſtre VVreccatum.* Glanvil. lib. 2. ca. 20.

Deraiſonia.

Underwell hodie (reor) **Outwell.**

ca. 20. *Dirationavit terram illam in curia mea per recognitionem.* Ibidem cap. 6. *per hoc dirationabit jus ſuum hæres propinquior.*

Diſrationare pro litigare. Bracton lib. 4. Trac. 1. ca. 22. *Si Dominus eum aliquando produxit in Curia Dom. Regis ut liberum hominem ſuum ad diſrationandum, vel legem aliquam faciendam, vel purgationem.* Ita pluries. Apud eundem, lib. 4. Tract. 6. ca. Diſratiocinatio.
16. *Habeo ſufficientem diſratiocinationem, & probationem.* (Id eſt) ſufficientem materiam ad probandum contrarium. Vide *Lex Deraiſinia.*

¶ ***Dirmatia.***] Charta Kenulphi Regis Merciorum qui floruit An. Dn. 798. recitata in Annalib. Juris An. 1. Hen. VII. fol. 25. —— *Culham, cum omnibus utilitatibus ad eam pertinentibus —— viz. pratis, paſcuis, dirmatiiſq; curſibus aquarum, &c. in æternam largitus ſum hæreditatem,* ſc. Monaſterio Abbadenienſi.

¶ ***Diſcapia.***] Præcept. Macharii cujuſd. Eccleſiæ S. Mar. Cameraceſ. fact. An. Dn. 885. quod extat Chron. Camerac. lib. 1. ca. 52. —— *quicquid ad prædicta loca aſpicit, cum omni integritate, & terras cultas & incultas, pervia, uva, diſcapia, prata, paſcua, ſilvas, communias, aquas, &c.* Legi ait Juretus in quibuſdam exemplaribus (& non ſemel) *pervia, VVadiſcapia*, ſed prius uti correctius receptum, ubi *uva* (inquit) *ſit idem quod uvida, i. humida, at diſcapia* ſilentio præterit. Quære igitur an non dicatur *wadiſcapia*, de locis udis & paluſtribus, quæ inſtar vadi tranſiri poſſunt. Hoc enim à Sax. *VVaden*, nos hodie **wade**, dicimus, & **eſcape**, pro *evadere, exire.*

¶ ***Diſcargare.***] *Exonerare.* L. Salic. Tit. 29. §. 21. *Si inde fœnum ad domum ſuam in carro duxerit, & diſcargaverit, &c.* Quaſi *diſcarraverit*, i. è carro ponere. Gall. & Angl. **diſcharge**.

¶ ***Diſcrimen*** & ***Diſcriminale.***] Vide *VVultworf.*

¶ ***Diſloqui.***] Ineptè fabulari. Ekkehard. Jun. Caſ. S. Gall. ca. 4. *At illi diſloqui eum ut ægroti ſolent putabant*, **to talk welp**.

¶ ***Diſmanare*** & ***Diſmannire.***] Formulæ Solenn. ca. 10. in indiculo Regis de privilegio ſeni conceſſo. *Ut de omni hoſte, vel omnibus bannis ſeu & arribannis ſit conſervatus, ut neq; vos neq; juniores atq; ſucceſſores veſtri ipſum pro hoc inquietare vel diſmannire non præſumatis.* Hieronymi Bignonii editio formularum vett. ca. 31. hanc ipſam legit, *inquietare nec diſmanare* : & exponit ille, *diſmanare*, de domo extrahere. Altera verò, vocabulum ei ſeculo magis congruum exhibet. *Diſmannire* enim eſt quaſi *foras citare*, à dis præpoſitione, & Germ. **Manen** *monere.* Vide *Mannire.*

¶ ***Diſparagare.***] Diſpares conferre. Indecorè & indignè connectere, vel aſſimulare. *Comparager* Gall. eſt æquiparare, *diſparager* contrarium. Dicunt autem Galli *parage* pro familia, conſanguinitate, parentela : ut, *dame de hault parage*, i. ſublimis parentelæ domina. Hinc in jure noſtro *diſparagare*, idem eſt quod, impares ſanguine & nataliciis connectere. Statut. de Merton. An. 20. Henr. III. An. Dn. 1235. ca. 7. *Dominus ejus* (pupilli) *offerat ei rationabile maritagium, ubi non diſparagetur.* Et ca. ſeq. *De dominis qui maritaverint illos quos habent in cuſtodia villanis, vel aliis ſicut burgenſibus ubi diſparagentur; Si parentes illius conquerantur, dominus ille amittat cuſtodiam, &c.* Hinc etiam *diſparagatio*, & *diſparagium.* Vide *Paragium.* Diſparagatio. Paragium.

Diſſaiſare, & ***Diſſaiſire.***] Eſt verum dominum è prædiis ejicere, eadémque per injuriam (quod *tort* vocant) poſſidere. Prædiis vel poſſeſſione exuere. Jure feudali *deveſtire.* Vox fori noſtri tritiſſima, & Hiſtoricis nota. Hoveden in Ric. I. An. 1194. *Diſſaiſiaverunt eum* (Archiepiſopum) *de omnibus maneriis ſuis, excepto, &c.* Illico verò uſurpat pro *ejicere* ſeu *expellere* ſimpliciter. *Deinde fecerunt Canonicos introduci in ſtallos ſuos, de quibus Archiepiſcopus eos diſſaiſierat.* Hoc ſenſu frequens apud alios.

Hinc *Diſſaiſma* al. *Diſſaiſina*, quod Forenſes noſtri hodie non dicunt niſi de prædiis : ſed veteres & exteri utique de bonis. Conſtitut. Sicul. lib. 3. Tit. 32. *Sancimus igitur ut præſcriptionem anni, menſis, diei & horæ, per quam aliquis de domino ſuæ rei cadebat, & Francus de diſſaſina quæri non poterat, penitus amoveri.*

¶ ***Diſtringere***, ***Diſtrictus***, ***Diſtrictio.***] Voces inter dominum & vaſſallum, magiſtratum & ſubditum, frequentes. *Diſtringere* dicitur cum dominus in feodo, magiſtratus in ſuo territorio, bona (ceu pignus & vadem) alicujus prendat, ut ſic eum ad debitum quidpiam præſtandum coerceat : puta ad apparendum in curia, mulctam ſolvendum, ſervitium exhibendum, & ejuſmodi. Hoc ſolummodo ſenſu utuntur forenſes noſtri. Alii pro *coercere* in genere : & pro *citare*, & in jus vocare. Juxta priorem, olim etiam dicitur *conſtringere.* Breve Reg. Henr. I. vel Conſtringere.
II. lib. Rameſ. Sect. 227. *Henricus Rex Angl' hominibus Abbatis de Rameſia ſalutem. Præcipio quod cito & juſte reddatis Abbati Domino veſtro, quicquid ei debetis in cenſu & firma & debitis & placitis, ſicut juſtè monſtrare poterit quod ei debeatis. Quod ſi nolueritis, ipſe vos inde conſtringat per pecuniam veſtram. Teſte Cancellar'. apud Glocester'. Per pecuniam veſtram*, i. per bona & animalia veſtra, capta ut ſupra. Breve autem integrum recitavi, quòd inſuetum quidpiam prodit, & forenſibus paradoxum : quaſi domino non liceret pro reditu & ſervitiis diſtringere, niſi regio Brevi ſuffulto.

Diſtrictus

Diſtrictus eſt quicquid loci, in quo diſtringendi poteſtatem quis habet: ut Comitatus, Comitis; territorium, civitatis; Manerium, domini feodalis, &c. Quod nos igitur dicimus, *hors de ſon fee*, tranſmarini dicunt, *extra diſtrictum ſuum.* Sed nos inſuper *diſtrictum* & *deſtrictionem* vocamus, bona ipſa & animalia per *diſtrictionis* ſeu *diſtringendi actum* capta.

¶ ***Diſveſtire.***] Vide *Deveſtire.*

¶ ***Diviſa.***] *Partitio*, à Gall. *diviſer*, partire, dividere. Hinc agrorum limites *diviſæ* dicuntur, ut in Brevi regio *de rationabilibus diviſis*: Et bonorum partitio, quæ per teſtamentum conſtituit teſtator: perinde etiam ipſum teſtamentum. Breve de dote apud Glanvill. lib. 12. ca. 20. Rex, &c. *De catalis autem quæ fuerunt præfati R.* (viri ſui defuncti) *præcipio quod ea omnia ſimul & in pace eſſe facias: ita quod inde nil amoveatur, nec ad diviſam ſuam faciendam, nec aliam rem faciendam, donec debita ſua ex integro reddantur: & de reſiduo poſt, ſua rationabilis diviſa ſit.* Aſſiſæ de Clarendun ſub An. 1176. —— *& catalla ſua* (i. mortui) *habeant* (hæredes) *unde faciant & diviſam defuncti.*

¶ ***Doana*** & ***Duana.***] *Telonium*, Ædes in quibus regia vectigalia, portaria, & quas cuſtumas vocant, pendunt. **A cuſtome-houſe.** Etiam ipſa vectigalia, & cuſtumæ. Dictum à telonio Lugduni Gallorum, cui id nominis: atque inde tranſlatum in Italiam. Conſtitut. Sicul. lib. 1. *Doanas autem tam terræ, quam maris, foreſtagia, plateatica, paſſagia, & alia tam vetera jura quam nova Curiæ noſtræ: noſtrorum fidelium fidei committere poſſunt.* Tit. 36. *per duanæ ſecretos, & quæſtorum magiſtros.* Gall. *Doaune*, & *Douane.*

¶ ***Doctor.***] V. *Mat. Step. Pomer.* lib. 4. par. 2. cap. 14. §. 121. p. 128.

¶ *De eo Dotis genere, quod uxoribus conſtituunt Angli.*

¶ ***Doarium, Dodarium, Dotarium, Douarium, Dotalitium.***] Omnia recte interpretatur vernaculum noſtrum **Douer**, non Latinum dos. Eſt enim propriè *dos*, illud quod maritus accipit cum uxore: hæc verò id quod in remunerationem dotis, reportat uxor. Non igitur *dos* (vocabulo primitivo) ſed doarium, vel hujuſmodi voce derivativa, quæ dotem reſpicit, appellandum eſt. Græci bene diſtingunt illud φερνὴν & προῖκα, i. *dotem*; hoc ἀντιφέρναν (quaſi *antidotem*) & ἕδνον & ὑπόβολον nuncupantes. Romanis non in uſu fuit uxoribus dotes retribuere: ideo verbo genuino carent quo hoc dignoſcitur: & rem ipſam in Germanorum moribus miratur Tacitus. *Dotem* (inquit) *non uxor marito, ſed uxori maritus affert.* Oſtendit etiam qualem: *munera non ad delitias muliebres quæſita, nec quibus nova nupta comatur: ſed boves, & frænatum equum, & ſcutum cum framea gladioq́ʒ. In hæc* (inquit) *munera uxor accipitur, atque invicem ipſa armorum aliquid viro offert.* Ejuſmodi quidpiam apud Germanorum nepotes Hibernicos, ipſimet aliquando deprehendimus. Equum ſcilicet militarem cum framea, inter jugalia munera ſolennius fuiſſe, ſed à patre ſponſæ donatum. Quorſum verò hoc dotationis genus? Illud profectò ſignificaturum: uxorem, cum in civilibus negotiis atque domeſticis, tum in militaribus & rerum omnium viciſſitudine, individuam ſemper futuram participem. Addebant autem Hiberni cytharam, ut blandioris fortunæ ſolatium, non minùs quàm adverſæ moleſtiam communicandam notarent. Munera hæc quidem in noſtris connubiis non offerimus, ſed ejuſmodi votum ſolenniter concipimus. Contra morem etiam Romanæ Reipub. uxores munificentiſſimè dotamus. Nec in hoc Germanos ſolùm, ſed Græcos pariter antiquiſſimos ſecuti, & Hæbræos, Exod. 20. 16. -- *dotabit eam, & habebit eam uxorem.* Et Gen. 34. 12. Sichem Dinam poſtulans in matrimonium: *Augete* (inquit) *dotem & munera poſtulate, & libenter tribuam quod petieritis.* Sic Homerus Vulcanum fingit dotaſſe Venerem, deprehenſaque eâ in ſtupro cum Marte, dotem repopoſciſſe, Odyſs. 8.

εἰσόκε μοι μάλα πάντα πατὴρ ἀποδώσει
ἔεδνα,
ὅσσά οἱ ἐγγυάλιξα κυνώπιδος εἵνεκα
κούρης.

Dum mihi retribuat dotem pater illius omnem,
Quam captus dederam laſcivæ in amore puellæ.

Claudianus utiquè Proſerpinam dotatam à Plutone aſſerit, De raptu lib. 1.

——*Quo dicta ferox Proſerpina curru,*
Poſſedit dotale Chaos.

Cæſar de Galliis ait lib. 6. *Quantas pecunias ab uxoribus dotis nomine acceperant, tantas ex ſuis bonis æſtimatione facta cum dotibus communicant. Hujus omnis pecuniæ ratio habetur, fructuſq́ʒ ſervantur. Uter eorum vita ſuperarit, ad eum pars utriuſq́ʒ cum fructibus ſuperiorum temporum pervenit.*

Refert Strabo Geogr lib. 3. παρὰ τοῖς καντάβροις, τοὺς ἄνδρας διδόναι ταῖς γυναιξὶ προῖκα τὸ τὰς θυγατέρας κληρονόμους ἀποδείκνυσθαι, *Apud Cantabros* (Hiſpaniæ) *viros uxoribus dotem præbere, & filias hæredes inſtitui.* Morem verò & ipſe reprobat: non tamen (inquit) ut belluinum, ſed minus fortè civilem. ἔχει γὰρ τινα γυναικοκρασίαν, *&c. habet enim fœmineum quodam in viros imperium, quod non eſt admodum civile.*

Deſcendamus ad inferiores. Liquet è pactione Guntheramni & Childeberti Regum apud Greg. Turon. lib. 9. ca. 20. An. circiter Dn. *Gaileſuindam Germanam dominæ*

dominæ Brunchildis, quinque civitates tam in dote quam in morganegiba, hoc eſt, matutinali dono —— accepiſſe. Ita paſſim inter boreales populos, qui non ſolum hoc dotis genus admiſere, ſed & dandum ſtatuere, de quantitate etiam caventes. Gothi (ut apparet Wiſegothor. lib. 3. Tit. 1. l. 4.) *non amplius —— quam decimam partem rerum mariti,* dotis nomine uxori conferendam. Alamanni (LL. Tit. 55. §. 2.) *ut Dos legitima 40. ſol. conſtaret.* Saxones (Weſtphali) LL. Tit. 8. ut præter dotem quam in nuptiis adepta eſt: *de eo quod vir & mulier ſimul conquiſierint, mulier mediam portionem accipiat.* Longobardi lib. 2. Tit. 4. l. 1. *ut non ſit amplius niſi quarta pars de mariti ſubſtantia.* Neapolitani & Siculi lib. 3. Tit. 14. ut de tribus feudis, unum: de duobus, tertia pars: de uno & dimidio, dimidium: de uno tantùm, pars nulla, ſed pecunia pro qualitate feudi, uxori in *Dotarium* conſtituatur.

Videtur etiam ex variis formulis antiquis, variis in locis in arbitrio viri fuiſſe, tantum dare quantum voluerat. Noſtrates verò & Scoti (pro more Siculorum) tertiam ſtatuere. Cantiani tamen & burgi quidam, medietatem conferunt. Quod etiam faciunt municipia quædam Gallica, ut mox liquebit.

Doarium. *Doarium*, & *douarium* dicuntur à Gall. *Douaire*, unde etiam Angl. **Dowar** & **Dowrie**. *Dodarium*, *Dotarium*, & *Dotalitium*, ab Italico Latino *dote*, & *dotale*. En omnium exempla.

Doarium Choppin. de domanio Franc. lib. 2. Tit. 12. ſect. 6. *Moribus quorundam Galliæ Municipiorum, cedit dimidia patrimonii mariti, fructuaria viduæ mulieri —— quod populariter Doarium, ceu Dotalitium nuncupamus.* *Tale igitur Doarium (verius quam* * ὑπόβολον) *Senatus decrevit,* &c.

* i. Donatio propter nuptias.

Douarium. *Douarium.* Conſtitutio Philippi Regis Franc. An. 1317. inter Guidonem de Britannia & Yſabellam Duciſſam Britan. Hiſt. Bretaign. liu. 4. ca. 33. *Quod Joannes Dux Britanniæ Vicecomitatum Lemovicenſem, &c. dictæ* (Yſabellæ) *in tractu matrimonii inter ipſos Ducem & Yſabellam celebrandi, in douarium ſeu donationem propter nuptias, olim dediſſet.* Inferius non ſemel: *in dodarium ſeu donationem propter nuptias.*

Dotarium. *Dotarium.* Conſtitutt. Siculæ & Neapolit. lib. 3. Tit. 14. l. 1. *Liceat ei* (marito) *unum dotarium uxori ſuæ de tribus feudis conſtituere.* Pluries in illo Tit. & aliis.

Dodarium. *Dodarium.* Charta Willielmi Regis Siciliæ quam fecit Johannæ filiæ Henric. II. Reg. Angl. de dote ſua apud Hoveden. in An. 1176. *Damus & in dodarium concedimus præfatæ Reginæ Chriſtianiſſimæ uxori noſtræ, Comitatum montis S. Angeli, &c.* Et in An. 1183. *Philippus Rex Franc. petiit a D. Henrico Rege Angl. dodarium quod Rex filius ejus dederat ſorori ſuæ.* Et in An. 1186. *Caſtellum puellarum quod idem Rex Scotiæ dedit Ermengard uxori ſuæ in dodarium, & in augmentum dodarii, dedit ei centum libratas redditum.*

Dotalitium. *Dotalitium.* Synod Meldenſ. ſub initio regni Caroli Calvi (hoc eſt, An. 841.) can. 21. *Qui puellas —— deſponſionis vel dotalitii nomine in conjugium ſumptas habent, &c.* Concil. Weſtmonaſt. An. Do. 1175. can. 8. *Nulli liceat Eccleſiam nomine dotalitii ad aliquem transferre.*

Documenta.] Tabulæ, Chartæ, inſtrumenta, quibus jus prædiorum firmatur. Διαθῆκαι. Concil. Agathenſ. ca. 5. Et Burchard. lib. 3. ca. 183. *Si quis de clericis documenta, quibus Eccleſiæ poſſeſſio firmatur aut ſupprimere, &c. præſumpſerit: quicquid per abſentiam documentorum, damni Eccleſiæ, & de propriis facultatibus reddat, & communione privetur.* Concil Cloveſhovienſ. *Telligrapha* nuncupantur; forenſibus noſtris *Evidentiæ*, quod rem evidentem reddunt. *Evidentiæ.*

¶ ***Doctor.***] Pro eo qui hoc gradu in Academia inſignitur, V. *Magiſter*; & V. *B. Rhenan.* in ſuis ad *Tertul.* in præfat. ad Lectorem; qui dicit quod cum liber ſententiarum *Petri Lumbardi*, Epiſ. Pariſienſ. primùm ederetur (annũ ſcil. circiter 1140.) hi qui eum publicè legebant *Doctores* primum appellati ſunt. Mirè autem cæcutiunt qui S. *Bedam* primum Cantabrigiæ Doctorem, & S. *Joh. Beverlacenſem*, qui obiit An. Dn. 721. Oxonii primum ſuggerunt. Deſcript. Angliæ, pag. 150. b.

Quod Doctores *Medicinalis ſcientiæ ſunt præferendi Doctoribus Juris civilis, ubilibet; & præſertim in Univerſitate.* Ex libro Stat. Univerſitatis *Oxon.*

Memorandnm; quod Anno Domini, MCCCLXXXIV. in vigilia purificationis B. Mariæ, in Eccleſiâ Beatæ Mariæ, in plenâ convocatione Regentium & non Regentium, ordinatum & declaratum, & mandatum erat per Cartam regiam; quod facultas Medicinalis ubilibet infra Regnum Angliæ, & præſertim in Univerſitate, perpetuis ſucceſſivis temporibus, ultra Jurium civilium facultatem, ampliore dignè præferatur honore, tanquam ſcientia Regi, ſuoque populo magis commodifera, quam caſualis regia eſt in ſcriptis in ciſtâ munimentorum, corpus plus eſt quàm veſtimentum. Conceditur etiam Cancellario & Procuratoribus, & eorum vicem gerentibus, poteſtas puniendi omnes & ſingulos, mandato regio, in hac parte convenientes, eadem pœnâ quæ datur perturbatoribus pacis, & tranſgreſſoribus privilegiorum. Datum erat iſtud mandatum per Regem Ricardum apud Weſtm. 16. die Jan. Anno Regni ſui octavo.

Dodarium.] Vide *Doarium.*

Dolæ, Angl. **Doles**] Sax. ðæl. *pars, portio.* A ðælan *dividere, diſtribuere.* Hinc in locis paluſtribus fundi portiones quæ viritim diſtribuuntur, vel potiùs emolumenta quæ ductis ſortibus inde colliguntur, **doles** appellant: & prædiorum metas **dooles**, *q. partitiones.* **Dooles.**

Lib.

Lib. Priorat. Dunſtapl. ca. 5. *In le Suthmade* (i. prato auſtrali) *habet Prior per ſortem illam*

Crumddpreſt; in MS de literis *dd.* non ſatis conſtat. *quæ vocatur Crumddpreſt, tres dolas, ſicut ſors illa cadit. Et in qualibet dola, habet* 4 *polas, ſive octo andenas jacentes ſimul: & ſic eſt ſumma illius ſortis per totum* 24 *anduns.* Sæpiùs ibidem. Eſt autem *andena* illud terræ ſpacium quod uno falcis ictu meſſor radit. Angl. **ſwath**, ab *andani* Gall. hoc eſt tantum ſpacii quantum quiſpiam divaricatis cruribus metia-

Andena. tur. Ingens verò illa divaricatio, quæ dimidiam polam, id eſt, 10 pedes, & dimid. vel ad minus, 8 & quadrantem continet. Vide *Pola.* V. LL. Jnæ. 42.

¶ *Dolg, Dolgbot.*] Sax. ðolh & ðolʒ: *vulnus, plaga, malum.* Hinc in LL. Friſon. Titulus 22. DE DOLG inſcribitur. Et in LL. Aluredi Regis Anglo-Sax. ca. 23. ðolʒboꞇ legitur, pro vulneris ſeu mali compenſatione.

¶ *Domalis.*] Chartæ vett. Alaman. par. 1. nu. 15. *Trado ad monaſterium S. Galli quicquid in die exitus mei de hac luce in pecuniali cauſa non datum, & non uſitatum reliquerim: id eſt, caballis domalibus cum cætero troppo, caballis cunctis, auro argentoq́; ſcuta cum lanceis, &c.*

¶ *Domanium,* Italis *Demanium.*] Idem quod Dominicum; à Gall. *Domaine*, aliàs *demaine.* Patrimonium quod quis proprio ſuo jure poſſidet. *Domanium.* Franciæ (inquit Choppinus) *definitur illud quod nominatim conſecratum eſt, unitum, & incorporatum regiæ coronæ.* Conſt. Neapolit. lib. 1. Tit. 59. ca. 2. *Sed bajulationes ejuſdem committant vi-*

Demanium. *ris fidelibus ——— quæ ſunt de demanio noſtro tantum.* Eſt etiam domanium ipſa fundi proprietas, feodum ſuperius, & ſedes Domini feodalis. Vide *Dominicum*, vocem forenſem.

¶ *Dombec.*] Liber judicialis Anglo-Saxonum, quorum lingua, ðom *judicium*, bec librum ſignificat. Hujus meminit Rex Edoardus ſenior LL. ſuarum cap. 1. ubi Judicibus imperat ut juſtos ſe præbeant, ſicuti on ðæpe ðom bec ſtand 17 id eſt, *in eorum libro judiciali continetur.* Quod an de præcedentium Regum legibus quæ hodie extant, intelligendum ſit: an de alio quopiam libro hactenus non prodeunte, incertum eſt. Non autem dictum cenſeas de *Domeſdei*, licèt hic *Liber judiciarius* appelletur, nam recentior eſt.

¶ *De libro cenſuali apud Anglos qui* Domeſdei *vocatur.*

¶ *Domeſdei.*] Monumentum totius Britanniæ, non dico antiquiſſimum, ſed abſque controverſia auguſtiſſimum. Duobus magnis voluminibus, Angliæ deſcriptionem continet, inchoatam juxta Annales Waverlienſes & alios, An. Dn. 1083. i. Gulielmi Senioris 16. ſed juxta Rubrum librum Scaccarii, anno ejuſdem Regis 14. finitam verò (ut ipſe liber teſtatur) anno ſuo 20. hoc eſt ultimo; & Domini noſtri 1087. Aliàs *Liber judiciarius*; aliàs *Cenſualis Angliæ*; aliàs *Angliæ noticia,* & *luſtratio*: interdum *Rotulus regis*, & (à ſimilitudine antiquioris) *Rotulus Wintoniæ,* & *liber Wintoniæ* nuncupatum. In hoc per ſingulos Comitatus, Rapas, Lathas, & Centurias (quas Wapentachia & Hundredos vocant) civitates, burgos, oppida, caſtra, villas, &c. deſcriptum eſt quid in prædiis & domibus; quid in terris quæ dicuntur dominicales & tenementales; quid in campis arabilibus, pratis, paſcuis, ſilvis, ſaltibus, piſcariis, paludibus, communiis, &c. continebatur. Quot homines & cujus conditionis, milites, colonos, mancipia, operarios (ævi vocabulis diſtinctos) villa quælibet aleret; quid in tributo, cenſu, redditibns, ſervitiis & conſuetudinibus, de præſenti valebat reddebatquè; quid in ævo ſub Edouardo Confeſſore elapſo.

Series operis juxta Comitatus diſtinguitur. In initio cujuſque, exhibetur catalogus omnium capitalium dominorum, qui in eodem Comitatu quidpiam poſſident. Primò, Rex, deinde proceres ſecundum claſſes & dignitates ſuas. Nec hi quidem numeroſi: nam eo ſeculo non diſtrahebantur prædia in vulgus proprietariorum (ut hodie paſſim) ſed villa integra penes dominum unum plerumque, vel alterum permanebat, plebe agriculturam ſub eodem exercente. In tota Norfolcia quæ ad 50. miliaria (vel eò ſupra) extenditur, ad 30. plus minus dilatatur: LXVI. tantummodo numerantur ſoli (ſeu fundi) domini. Hi in ſequenti deſcriptione totidem titulos conficiunt, *Capita* dictos: quibus ſingulis ſubnotatur primùm, Hundredus ſeu Wapentachium. Deinde villæ ſigillatim quæ de ipſius domini ſunt patrimonio, & in quibus aliqua proprietate gaudet. Cenſentur omnes in quaque villa prædiorum ſpecies, & quaſcunque habet in eadem dominus ille facultates, juxta enumerationem ſupradictam. Exempli gratia. In capite paginæ ſeorſim ſcribuntur, Norf'. Rex. In columna ſubdita H'. de Galgow. In Facenham ten' Herold' t. r. c. ij car' ter'. ſemp. v vill' ⁊ xx bor' ⁊ iiij ſerv'. ſemp. in dmo' ij car' ⁊ hom. iiij car'. Silva ad xij por'. v acr. pra'. iij mol'. dimi. ſalina. Semp. iij r' ⁊ xxvij por. ⁊ cc. ov'. Huic man' pertinet i beruita Alatorp de i car' ter' &c. In fine. Fagenham het' vij quar' in long. ⁊ dimi in lat. ⁊ xij d' in gelt'. Quod ſic legendum eſt,

In

In Comitatu *Norfolcia. Rex* tenet terras ſubſcriptas, viz. *in Hundredo de Galgou. In Facenham* (villa) *tenuit Hero'dus* (quidam) *tempore Regis Edouardi* Confeſſoris, *duas carucatas terræ. Semper* (erant ibi) *quinque villani, & xx bordarii, & iiij ſervi. Semper in Dominico ij carucatæ*, & inter *homines* (ſcil. vaſſallos & colonos) *iiij carucatæ. Silva ad xij porcos* ſaginandos. *v acræ prati. iij molendina. Dimidia ſalina. Semper iij runcini, & xxvij porci, & CC oves. Huic manerio pertinet una beruitâ, Alatorp, de una carucata terræ, &c. Fagenham* (c in g mutato) *habet vij quarteria milliarii in longitudine, & dimidium in latitudine*, & (reddit Regi) *xij denar. in gelt*, i. in geldo ſeu tributo. Habes in hoc noſtro Gloſſario perplura iſtiuſmodi exempla: quæ faciliùs intelligas ex præſentis interpretatione.

Deſcribitur in uno iſtius monumenti volumine, 30 Comitatt. hoc qui ſequitur ordine.

Kent. 1 Chent,
Suſſex. 2 Sudſex,
Surry. 3 Sudrie,
4 Banteſcire,
Barkeſh. 5 Berrocheſcire,
6 Wilteſcire,
7 Dorſete,
8 Sumerſete,
Devonſh. 9 Deveneſcire,
Cornwall. 10 Cornualgie,
11 Midelſexe,
12 Herfordſcire,
13 Bochinghamſcire,
Oxfordſh. 14 Oxenefordſcire,
Gloſterſh. 15 Gloweceſt'ſcire,
Worceſterſhire. 16 Wireceſtreſcire,
17 Herefordſcire,
Cambridgeſhire. 18 Grentebr'ſcire,
Huntingtonſhire. 19 Huntedunſcire,
20 Bedefordſcire,
21 Northantſcire,
Leiceſterſh. 22 Ledeceſtreſcire,
23 Warwicſcire,
24 Staffordſcire,
Shropſh. 25 Sciropeſcire,
Cheſſhire. 26 Ceſtreſcire,
27 Derbyſcire,
Nottinghamſhire. 28 Snotingh'ſcire,
29 Euruicſcire, Yorkſhire.
30 Lindeſig, Lincolnſh.
Weſtreding,
Northreding,
Eſtreding. Nullis figuris numeralibus præfigendi.

In altero volumine, quod majuſculis literis, fuſiori enarratione, & ultimo Regis anno conſummatum eſt, tres ſolummodo habentur Comitatus: **Eſſ, Norf, Sudf.** Eſſex, Norfolk, Suffolke. Reliqui, viz. Northumbria, Cumberlandia, & Weſtmerlandia, Epiſcopatuſque Dunelmiæ: (ſive morte Regis, ſive alio, neſcio quo intercepti infortunio) nuſquam hic ſe exhibent. Nec Lancaſtriæ pago ſuus deſignatur titulus: ſed pars ejuſdem quæ inter *Ripam & Merſam* appellatur, vel ſub Euruicſcire deprehenditur, vel in Ceſtreſcire. Miſit autem Rex Guiliel. ut Authori mihi ſunt Annales Waverlienſes M. S. in An. gratiæ 1083. regni 16. *quinq; Inſtitiarios ſuos per unamquamq; ſcyram Angliæ*, ad deſcriptionem iſtam per provincialium jurajurandi conficiendam. Illi verò regiis exactionibus, & futuris ſeculis conſultè præcaventes, mitiùs videntur aliàs egiſſe, cum in locorum ſpatiis æſtimandis, tum in valorum extenſionibus exigendis. Ingulphus Abbas Croylandiæ in Hiſt. Croylandiæ. *Totam* (inquit) *terram deſcripſit* (Guilielmus Senior) *nec erat hida in tota Anglia, quin valorem ejus, & poſſeſſorem ſuum ſcivit, nec lacus nec locus aliquis quin in Regis rotulo extitit deſcriptus,* Rotulus Regis. *ac ejus redditus & proventus, ipſa poſſeſſio & ejus poſſeſſor regiæ notitiæ manifeſtatus juxta taxatorum fidem, qui electi de qualibet patria, territorium proprium deſcriberent. Iſti penes noſtrum monaſterium benevoli & amantes, non ad verum precium, nec ad verum ſpacium, noſtrum monaſterium librant miſericorditer, præcaventes in futurum regiis exactionibus, & aliis oneribus piiſſima nobis benevolentia providentes.* Addit inſuper. *Iſte rotulus vocatus eſt rotulus VVintoniæ, & ab Anglicis pro ſua generalitate, omnia tenementa totius terræ integrè continente,* Rotulus Wintoniæ. **Domes day** *cognominatur.* Domeſday. *Talem rotulum & multum ſimilem, ediderat quondam Rex Alfredus, in quo totam terram Angliæ per Comitatus, Centurias, & Decurias deſcripſerat, ſicut prænotatur. Qui quidem rotulus VVintoniæ vocatus eſt, quia deponebatur apud VVintoniam conſervandus, &c. In illo verò rotulo VVintoniæ ſic maximè vocato, eo quod ad illius rotuli exemplum editus erat, deſcripti ſunt non tantum totius terræ Comitatus, Centuriæ, & Decuriæ, ſylvæ, ſaltus, & villæ univerſæ: ſed in omni territorio, quot carucatæ terræ, quot jugera, & quot acræ, quæ paſcua & paludes, quæ tenementa, & qui tenentes continebantur.* Item Florentius Wigornienſ. ejuſdem ſeculi Author, in An. 1086. *Gulielmus* (inquit) *Rex fecit deſcribi*

omnem Angliam, quantum terræ quiſque Baronum ſuorum poſſidebat: quot feudatos milites, quot carrucas, quot villanos, quot animalia, immò quantum vivæ pecuniæ quiſq; poſſidebat in omni regno ſuo, à maximo uſq; ad minimum, & quantum redditus quæq; poſſeſſio reddere poterat: & vexata eſt terra multis cladibus inde procedentibus. Longum eſſet Authorum congerere teſtimonia: non prætercam tamen quæ de ſerie, nomine, & authoritate libri retulit, ſub infantia ejuſdem, Henricus Epiſcopus Wintonienſis, propinquus ſanguine ipſius Conqueſtoris. Sic autem ille inter alia in Nigro libro Scaccarii par. 1. cap. antepenult.

Liber judiciarius.

quod de libro judiciario inſcribitur. *Fit autem* (inquit) *deſcriptio per Comitatus, per Centuriatas, & Hydas: prænotato in ipſo capite, Regis nomine, & deinde ſeriatim aliorum procerum nominibus appoſitis ſecundum ſtatus ſui dignitatem, qui videlicet de Rege tenent * in capite. Apponuntur autem ſingulis numeri ſecundum ordinem, ſic diſpoſitis per quos inferius in ipſa libri ſerie quæ ad eos pertinent facilius occurrunt. Hic liber ab indigenis* Domes-dei *nuncupatur, id eſt, dies judicii, per metaphoram. Sicut enim diſtricti & terribilis examinis illius noviſsimi ſententia, nulla tergiverſationis arte valet illudi: ſic cum orta fuit in regno contentio de his rebus quæ illic annotantur, cum ventum fuerit ad librum, ſententia ejus infatuari non poteſt, vel impune declinari. Ob hoc nos* librum judiciarium *nominamus, non quod in eo de propoſitis aliquibus dubiis feratur ſententia, ſed quod ab eo ſicut à prædicto judicio, non licet ulla ratione diſcedere.* -- Compertum eſt etiam in libro de *Domeſday*, in quo facta fuit, tempore Regis Willielmi deſcriptio totius terræ, tam in nemoribus quàm paſcuis & pratis, necnon & agriculturis, per Comitatus, centuriatas, & hidas, & verbis communibus annotata, & in eundem librum redacta; ut viz. quilibet jure ſuo contentus, alienum non uſurpet impunè; prænotato in ipſo capite Regis nomine; ac deindè ſeriatim aliorum procerum nominibus appoſitis, ſecundùm ſtatus ſui dignitatem; qui viz. de Rege tenent in Capite. Compertum eſt ſimiliter, viz. in *Eſſex*, ſub titulo *terræ Ranulphi Piperell*, ſic;

* Hos Florent. Wigornenſ. hic paulo ſupra *Barones Regis* vocat. *Domeſdei.*

Liber judiciarius.

Eſc. de an. 30. li. 3. *Eſſex Hatfeild Peverell.* man. n. 42.

Hund. de *VVitham.*

Hadfeldam tenet R. in dominio, quod tenuit Ailmarus t. R. E. pro man. & XIX hid. & LXXXII acris. Semper *v.* car. in dominico.

Qui quidem liber, *Domeſday* nuncupatur; id eſt *Dies judicii*, per metaphoram; ſicut enim diſtricti & terribilis examinis illius noviſſimi ſententia, nulla tergiverſationis arte valet eludi, ſic cum orta fuerit in regno contentio de hiis rebus quæ illic annotantur, cum ventum fuerit ad librum ſententia ejus infatuari non poteſt, vel impunè declinari.

Quid liber Judiciarius & ad quod compoſitus.

Ex Regiſtro quodam de *Peterburgh* penes *Rob. Wingfeld*, Eq. aur. f. 129. a.

Cum inſignis ille ſubactor Angliæ, Rex *VVillielmus*, ulteriores inſulæ fines ſuo ſubjugaſſet imperio, & rebellium mentes terribilibus perdomuiſſet exemplis, ne libera de cætero daretur terroris facultas, decrevit ſubjectum ſibi populum juri ſcripto, legibuſque ſubjacere, propoſitis legibus Anglicanis ſecundùm tripartitam earum diſtinctionem; hoc eſt *Marchenelaghwe*, *VVeſtſenelaghwe*, quaſdam reprobavit & quaſdam approbans illas tranſmarinas Neuſtriæ leges, quæ ad regni pacem tuendam efficaciſſime videbantur adjecit. Deinde, ne quid deeſſe videretur ad omnem totius providentiæ ſummam, communicato conſilio diſcretiſſimis à latere ſuo deſtinavit viros per regnum in circuitu: ab hiis itaque terræ totius deſcriptio diligens facta eſt, tam in nemoribus, quam paſcuis & pratis, nec non agriculturis, & verbis communibus annotata, in librum redacta eſt; ut viz. quilibet jure ſuo contentus, alienum non uſurpet impunè. Fit autem deſcriptio per Comitatus, per centuriatas, &c. ut ſuper uſque *diſcedere.*

Diſce quid *Comitatus*, quid *Centuriata*, quid ſit *Hida*, ſi placet ediſcere; alioquin non plana erunt quæ præmiſſa ſunt.

Quid *Hida*, quid *Centuriata*, quid *Comitatus* ſecundùm vulgarem opinionem magiſtri Ruricolæ melius hic norunt; verùm, ſicut ab ipſis accepimus; *Hida* à primitivâ inſtitutione ex Centum acris conſtat. *Hundredus* verò non ex Hidarum aliquot centenariis, ſed non determinatis: quidam enim ex pluribus, quidam ex paucioribus hidis conſtat. Hinc *Hundredum* in veteris Regum Anglicorum privilegiis centuriatam nominari frequenter invenies. *Comitatus* autem eadem lege ex *Hundredo* conſtant; hoc eſt quidam ex pluribus, quidam ex paucioribus, ſecundùm quod diviſa eſt terra per viros diſcretos. *Comitatus* ergo à Comite dicitur, vel Comes à Comitatu. Comes autem eſt, qui tertiam portionem eorum quæ de placitis proveniunt in Comitatu quolibet percipit. Summa namque illa quæ nomine firmæ requiritur à Vicecomite tota, non exſurgit ex fundorum redditibus, ſed ex magna parte de placitis provenit, & horum tertiam partem Comes percipit, qui ideo ſic dici dicitur, quia fiſco ſocius eſt & comes in percipendis. Porro *Vicecomes* dicitur, qui *vicem Comitis* ſuppleat in placitis illis quibus comes ex ſuæ dignitatis ratione participat. Ib. b.

Diſce nunquid ex ſingulis Comitatibus Comites iſta percipiunt; Nequaquam; ſed hii tantum iſta percipiunt quibus Regum munificentia obſequii præſtita, vel eximiæ probitatis intuitu Comites ſibi creat, & ratione dignitatis illius hæc conferenda decrevit, quibuſdam hæreditariè, quibuſdam perſonaliter.

Hujus

Hujus igitur libri reverentia, non diſſimilis fuit Sibyllini Romæ, quindecim-virali olim curæ deſignati: ſeu Pandectarum apud Florentinos, qui à Wernhero repertus ſub Lothario II. circiter An. Dn. in palatio Ducis hodie cuſtoditur, & niſi accenſo cereo, indictaque ceremoniâ non producitur. Caſſiod. var. lib. 3. cap. 52. *Auguſti ſiquidem temporibus orbis Romanus agris diviſus cenſuſq; deſcriptus eſt, ut poſſeſsio ſua nulli haberetur incerta, quam pro tributorum ſuſceptat quantitate.*

Eſt ad ſimilitudinem lib. cenſualis Remenſis.

Conſervatur utique nobile noſtrum monumentum, in theſauro regii Scaccarii, ſub tertia clave, ſcil. Theſaurarii & duorum Camerariorum, inſpecturis tamen ſatis præſtò, ſed denumerantibus priùs 6. ſolid. & 8. denar. pro ſola inſpectione. Tranſcriptio enim uniuſcujuſque lineæ drachmâ præterea penditur. Mihi verò (nam acceptum à jam mortuo agnoſcam beneficium) & iſtius & aliarum veterum ſchedarum, quas *recorda* vocant, inſignem aliquando copiam fecit ſenex in eiſdem verſatiſſimus Arthurus Agard tunc Procamerarius. Exinde, gratam etiam admodum, ſucceſſor ejus Jo. Bradſhawe miniſtrique alii humaniſſimi.

¶ **Domeſticare.**] *Manſuefacere.* Ekkehard. Jun. Caſs. S. Gal. ca. ult. -- *avibus domeſticis & domeſticatis.* Boior. Tit. 20. §. 6. Aves *quæ de ſilvaticis per documenta, humana domeſticantur induſtria.*

¶ *De multiplici Domeſtico, & multiplici ejus munere.*

¶ **Domeſticus.**] *Seneſcallus, Dapifer, Maior domus.* Vox Latina, ſed novata ſignificatione Græcis etiam inferioribus uſitatior, Δομέςικυς enim miniſtros & officiales dixêre, quos Romani, Comites: ſed hoc præſertim, cum nomen dignitatis factum eſſet *Comes*, potius quam miniſterii. In jure igitur Civili *domeſtici* propriè appellantur (ut notat Junius ad Codinum) omnes adjutores, ſive adminiſtri legitimè inſtituti à juſtis functionum principibus, cum in Palatio, tum in Foro, & in Eccleſia.

In Palatio.

In Palatio erant *Magnus domeſticus, domeſticus rei domeſticæ, domeſticus menſæ, domeſticus ſcholarum, domeſticus murorum, domeſticus regionum, &c. Magnus domeſticus* (qui & *Megadomeſticus*, & ob eminentiam, *ὁ Domeſticus* nuncupatus eſt) duplici fungebatur munere: interiori, & exteriori. Interiùs, circa menſam Imperatoris adminiſtrabat, (ut ſupra in *Dapifer*) multaque alia in palatio agebat, de quibus Codinus. Exterius autem; ſicut in regno Franciæ & aliorum Principum Occidentalium dominiis, Primarius Dapifer (qui & Maior domus, & Magnus ſeneſcallus dictus eſt) exercitum educebat & militiam curabat, (quod ibidem quoque declaratum eſt): ita in Imperii adminiſtratione *Magnus Domeſticus* terreſtri præfuit militiæ, caſtris & ſtativis, quæ ipſi *foſſatum* appellabant. Codinus ſeu Curopalata de offic. Conſtantinop. pa. 50. *Sicut magnus domeſticus Princeps eſt & caput ad univerſum foſſatum: ita & iſte* (magnus Dux) *ad mare.* Hoc innuit Liutprandus Hiſt. lib. 6. ca. 5. ſed fortè ut peregrinus de aliena repub. erogante Imperatore munera, *primus vocatus eſt Rector domus, cui non in manibus, ſed in humeris poſita ſunt numiſmata, cum ſcaramangis quatuor. Poſt quem ὁ Domeſticos Aſcalonas, & ὁ Longariſtis Ploas ſunt vocati, quorum alter militibus, naviganti-bus præerat alter. Hi itaq; paris numeri, quia dignitas par erat, numiſmata & ſcaramanga ſuſcipientes, præ multitudine non jam in humeris portaverunt, ſed adjuvantibus aliis poſt ſe cum labore traxerunt.* Quid hic *rector domus*, ſi non *ὁ domeſticus*, vel *ὁ domeſticos*, ſi non idem: vel quid *Longariſtis*, ſi non *logariaſtes* (i. rationum præpoſitus, qui ſtipendiario in Aula militi ſtipem erogabat) haud certè ſcio: nec ſi ita ſint, ut conveniant demum Codini loco citato, & aliis. Dicat eximius rei Conſtantinopolitanæ myſta Joannes Meurſius.

Margin: *Magnus Domeſticus. Megadomeſticus. ὁ Domeſticus.* — *Rector domus; ὁ Domeſticos. ὁ Longariſtis.*

Megadomeſticum autem iſtum eundem in Oriente fuiſſe quem in Occidente *Magnum Seneſcallum* docet Guiliel. Tyrienſ. Epiſc. de bello ſacro lib. 2. cap. 5. de Alexio loquens. —— *plurimùm* (à Nicephoro) *honoratus & Megadomeſtici dignitate* (*quem nos majorem Seneſcallum appellare conſuevimus*) *fungitur officio.* De cæteris ejus officii partibus, copioſè Curopalates de offic. Conſtant.

Domeſticus menſæ, & Domeſticus rei domeſticæ: Seneſcalli etiam, & dapiferi munere, circa menſam Imperatoris fungebantur, ut ſupra videas in *Dapifer*. Ille verò *Magno domeſtico* proximus, hic remotior, ſed qui panagiam miniſtrabat. Utriuſque munus contineri prius videtur in officio & appellatione Comitis Caſtrenſis. Vide.

Domeſticus ſcholarum: eandem olim adminiſtrationem habuit, quam poſtea *Megadomeſticus*, ut inquit Curopalates. Præfuit ſiquidem ſcholis palatinis, hoc eſt (non rei literariæ ſed) ordinibus militaribus, ad capeſſenda juſſa Imperatoris vacantibus, quos tum ſcholas vocabant, erantque numero XI. ut ex l. ult. c. de locato & conduct. notat Junius. Nos vero in Notit. XIV reperimus VIII in Oriente, & VI in Occiden. merentes omnes ſub alterutro Magiſtro officiorum: nam *domeſtici* ſcholarum nondum videtur enata appellatio. Quære.

Margin: *Schola, quid.*

Domeſticus legionum idem qui *domeſticus ſcholarum*: Orientalium enim hiſtoriarum interpretes,

terpretes, ita ſæpe vertunt ὁ δομέστικος τῶν σχολῶν: Et Hieron. Wolffius in Zonaræ tom. 3. *Imperator* (inquit) *Domeſticum legionum contra eum mittit.* Et mox. *At legionum domeſticus duos duces ſecum ſuis legionibus ſequi juſſit.*

Domeſticus murorum curabat, ut oppida, caſtra, munitiones cujuſcunque, prout opus eſſet inſtaurarentur.

Domeſticus regionum, ſcil. Oriental. vel Occidental. curabat negotia ad publicum pertinentia. *Hi domeſtici* (inquit Codinus Curopalat.) *tum orientalium, tum occidentalium regionum curatores erant, ſimiliter & adminiſtratores publicorum negotiorum quæ illic erant.* In Jure & hiſtoriis paſſim: *domeſticus orientis, domeſticus occidentis, &c.* Hi in palatio.

In foro.

Domeſtici inter fori miniſtros, dicuntur judicum adminiſtri: Spiegelio *Aſſeſſores*, quò etiam nomine *dapiferos* appellavit Fleta noſtras, ut intelligas communionem inter voces *Dapifer, Aſſeſſor*, & *Domeſticus.*

Domeſtici item dicti ſunt qui cum ipſis Judicibus habitabant, *vulgo Cancellarios, Graphiarios vocamus.* Droſæus in method. Jur.

In Eccleſia.

Domeſticus chori, locum ſecundum tenet in ſeptimo quinario Officialium Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ. Duplex erat, alter primi chori, alter ſecundi: neutrius verò munus explicavit Curopalates: ſed præeſſe aliqualiter videtur chori miniſterio.

Domeſticus januarum, noni (quod eſt ultimi) quinarii, primus fuit. Hic cuſtos, & velut oſtiarii adminiſter, & adjutor datus eſt. *Æditus*, Jun.

Domeſtici ex- tra Imperium.

Domeſtici præterea reperiuntur extra Imperium, quinto ſeculo & ſubſequentibus. Gundebaldus, Rex Burgundior. in præfatione LL. ſuarum. *Sciant optimates, Comites, conſiliarii, domeſtici, & maiores domus noſtræ.* Formulæ ſolenn. nu. 11. *Carolus Rex Francor. &c. Ducibus, Comitibus, domeſticis, vicariis, centenariis, &c.* Ita pluries in vett. chartis, Et apud Greg. Turon. (qui floruit, An. 571) *ſæpe domeſtici mentio.* De munere tamen non ſatis conſtat. A Conſilio Principis eos fuiſſe, indè liquet quod Marculfus refert, lib. 3. ca. 25. *Epiſcopos, optimates, referendarios, domeſticos, ſeneſcallos, cubicularios, & maiorem domus*, Regi in palatio cauſas judicanti aſſediſſe. Perſpicuè Theophylact. Simocat. lib. 8. pa. 412. πραισεντῖνος ὁ παρὰ τοῦ πέτρου, &c. *Præſentinus Petro* (fratri Mauricii Imp.) *à conſiliis, quem domeſticum Romani ſolent vocare.* Et judicem fuiſſe probat L. Ripuaria Tit. 88. inquiens: *Jubemus ut Optimates, maiores domus, domeſtici, Comites, Grafiones, Cancellarii* —— *in judicio reſidentes, munera ad judicium pervertendum non recipiant.*

Domeſticus villæ Regis. Uti *Domeſticus regionis*, omnia ſub Rege curabat adminiſtrabatque in regione, ſic iſte in villa fiſcali, ſub Comite. Colebant ſub his ſeculis ipſi Reges villas & prædia ſua, ſuorum ipſorum colonis, mancipiis, animalibus, ſæpe utenſilibus, ut è Chartis coætaneis deprehendas. Horum omnium cura & adminiſtratio, penes eum fuit qui ſuperioribus *villicus*, inferioribus *Gaſtaldus, ballivus*, & multiplici alio nomine appellatus eſt: Hîc autem *Domeſticus*, quòd domus ſeu familiæ dominicæ in eadem villa *Actor* eſſet, *Actor villæ.* nam hoc etiam nomine fungebatur. Liquet è ſeculi illius Solenn. formulis, nu. 89. *Ille Rex viro illuſtri ill. Comiti, &c. jubemus* (in celebrationem nativitatis filii noſtri) *ut per omnes villas noſtras quæ in cuncto regno noſtro* Lego, *aliorum.* *aliorum domeſticorum ſunt actionibus: 3. homines ſervientes in utroque ſexu, in unaquaque villa, ex noſtra indulgentia per veſtras epiſtolas relaxari faciatis.* Animadverte, *Domeſticos* villarum Regis, Comiti fuiſſe audientes. Sequitur (in formulâ 90.) præcepti executio. viz. *Ego in Dei nomine ill. Domeſticus, ac ſi indignus glorioſi Domini ill. Regis ſuper villas ipſius ill. ex familia Dominica ill. Dum generaliter ad omnes Domeſticos Regis ordinatio proceſſit, pro nativitate Domnicelli noſtri ill. ut à* Domnicellus. *Domino vita ei concedatur, &c. Propterea te* (*N*) *per hanc epiſtolam noſtram ſicut mihi juſſum eſt, ab omni vinculo ſervitutis abſolvo, &c.* Apparet ex noviſſima hac formula, *Domeſticum* unum ſuper pluribus villis conſtitutum: ſic ut potiùs Seneſcalli quam Ballivi locum tenuiſſe videatur. Ad Seneſcallum etiam munus pertinet quod de *Domeſticis refert* Greg. Turonenſ. lib. ca. *Fuerunt etiam ad hoc placitum, multi de regno ejus tam Domeſtici quam Comites, ad præparanda regalis expenſæ neceſſaria.*

¶ **Domicellus, Domnicellus.**] Appellatio qua Galli filios quoſvis Regis, ſed optimatum primogenitos tantum ſalutabant: ſicut Angli, regni ſucceſſorem Æthelingum vocabant, & Clitonem. Clitonem verò, de omnibus filiis Regis, aliàs dixere. *Clito.* LL. S. Edouardi Confeſſ. MS. cap. antepenult. *Et quia cogitabat* (Rex Edouardus) *hæredem eum facere, nominavit eum* Adeling, *quod nos* (ſcil. Normanni) *dicimus domicellum: ſed nos indiſcretè de pluribus * dicimus, quia Baronum filios vocamus Domicellos; Angli verò nullos niſi natos Regum.* Loquitur de Anglo-Saxonibus, nam Anglo-Normanni, Normannorum poſt ſequuti ſunt conſuetudinem. Sic Athon in gloſ. ad conſtitut. Othoni. Ca. Cum mortis. verb. Baronum. *Rex interrogavit, ubi moraturam didicit, qua filios nobilium procerum regni, quos ſecum habuit domicellos, inſtruxerat, &c.* Alb. Argentin. in An. 1376. de primogenito videtur intelligere, vel ſucceſſore. *Obiit Domicellus Joh. Landtgravius Alſatiæ, in quo ceſſavit progenies Landtgraviorum Alſatiæ.*

* Vide notam ad hunc locum in *Adelingus.*

Mar-

Domnus. *Domnicellus.* Marculfi ævo, nec *dominus*, nec *domicellus* dicebatur, ſed *domnus*, & *domnicellus*: etiam hoc de filio regis. Sic ille lib. 2. form. ultim. quam paulò ſupra citavimus in *Domeſticus.* —— *generaliter ad omnes domeſticos regis ordinatio proceſſit, pro nativitate Domnicelli noſtri.* Vide *Domnus.*

Comitellus. Quemadmodum *Regulum* à Rege, & *Domicellum* à Domino: ſic *Comitellum* à Comite dicebant. Leo Marſic. in Chron. Caſin lib. 4. ca. 25. *Joannes quoque Comitellus obtulit medietatem Eccleſiæ.* Sic *Baroncellus* à Barone ut ſupra in *Baronettus*: & dicitur *Domicella* à Domina. *Domicella.* *Damoiſel.* Galli etiam hodie *Damoiſel* dicunt, pro nobili juvene gladio militari nondum accincto.

Dominica Lætare Jeruſalem, al. ***Roſæ***, & ***aureæ roſæ***, & ***de panibus.***] Eſt quarta Dominica Quadrageſimæ, & dicitur *Lætare Jeruſ.* quod Introitus qui in ea cantatur, incipit *Lætare Jeruſalem*: & omnia quæ in hujus diei officiis peraguntur læta ſunt, &c. *De roſa* propter Roſam auream benedictam, quam Pontifex in manu ferens populo oſtendit in ſolatium Quadrageſimalis jejunii terminandi, &c. v.

De Panibus: ob memoriam miraculi 5 panum, qui hac die 5000 pavere, &c. *Hoſp. de Feſt. Chriſt.* cap. 14. fol. 42. b.

Dominica Miſericordia Domini, Mat. Par. in An. 1229. pa. 349. *Fecit Rex convenire apud VVeſtmonaſterium Dominicâ quâ cantatur* Miſericordia Domini *Archiepiſcopos, &c.*

Dominica quâ cantatur Sitientes venite ad aquas. Sab. ante Dominicam paſſionis.

Dominica modo geniti. *Dominica in Albis.*

Dominulus. Apud Scævolam: Spiegel.

¶ ***Dominicale, Dominicalis.***] Concil. Antiſiodorenſ. ſub Greg. Mag. An. 590. ca. 42. *Ut unaquaque mulier quando communicat dominicalem ſuum habeat. Quod ſi qua non habuerit, uſq; in aliam diem dominicam non communicet.* Auguſt. Serm. de temp. 152. *Omnes viri quando communicare deſiderant, lavent manus, & omnes mulieres nitida exhibeant linteamina ubi corpus Chriſti accipiunt.*

¶ ***Dominicum.***] Vox Eccleſ. Pro cœna Domini. Cyprian. Serm. 1. de eleemoſyna. *Locuples & dives, Dominicum celebrare te credis, quæ corbonam omnino non reſpicis? qui in Dominicum ſine ſacrificio venis? quæ partem de ſacrificio quod pauper obtulit, ſumis.*

Pro *Templo, Eccleſia, Baſilica*, & loco in quem ad ſacros conventus celebrandos fideles ſoliti ſunt convenire. Græc. κυριακὸν. Occurrit in Concil Laodicen. circ. An. 366. ca. 28. Interpr. 2. *Non oportet in Dominicis ſeu Eccleſiis Agapen facere, &c.* Epiſt. Maximini Imp. pro Chriſtianis, apud Euſeb. Hiſt. lib. 9. Ruffino interpr. cir. An. 400. *Sed orationum domus, id eſt, Dominica ſua: ut miniſtrent pro voluntate ſua permittimus.* Et lib. 10. ca. 3. *Templa quare dicta Dominica.* —— *ſequere me ad dominicum, & hujus fidei ſignaculum ſuſcipe.* Rationem nominis clarè indicat Euſebius in orat. de laudibus Conſtantini. *Servator igitur confeſtim trophæa victoriæ ubiquè terrarum erigenda, mundum univerſum ſacroſanctis templis auguſtiſſimiſq; Eccleſiarum ædificiis adornandum in ſingulis urbibus, pagis, regionibuſq; omnibus, atq; adeo in deſertis Barbarorum locis, ædes ſacras & templa viri omnium Deo, atq; univerſarum rerum Domino, dedicanda conſecrandaq; curavit. Unde etiam templa quæ erant ei conſecrata, Domini nomen obtinuerunt: quod nomen non ex hominibus, ſed ex ipſo omnium Domino, illis fuit impoſitum, & propterea* Dominica *ſunt appellata.*

Operæ pretium eſt, ut adjungam quæ ad primum Euſebii locum citatum quidam in margine notavit (opinor) Beatus Rhenanus. Scilicet, apud primos Chriſtianos Domini vocabulum paulò frequentius fuiſſe quam Chriſti (juxta morem Apoſtolicum, & modum hiſtoriæ Evangelicæ:) perinde etiam ipſa loca in quibus coibant propter Dominum, appellaſſe eos Dominica. *Unde* (inquit ille) *Germani etiamnum epiſcopalia templa (quæ certè primaria ſunt & reliquis antiquiora)* **Dom** *vocant, & illorum Canonicos* **Domherren**, *quaſi dicas Dominicales ſive Dominicanos Dominos. Sicut Templariis olim à templo datum nomen. Extat adhuc in Tribonis, inter Elcebum pagum qui Sletſtadio originem & nomen dedit, & Argentorum prope Molleſhemium ſacellum quoddam vetuſtiſſimum, etiam Gentilium Romanorum monumentis ſpectabile, quod vernacula ſimplicitas* **Domphieter** *appellat, i. Dominicum Petri.* Hæc ille. Sanè ut iſti **Dom** pro templo, à Latinis *Dominicum* & *Dominus*: ita Germani alii, Saxones, Angli, Scoti, Batavi **Kyrik**, & per contractionem **Kyrk**, à Græc. κυριακὸν & κύριος deduxere; noſtratibus hodie duplici aſpiratione vocabulum proferentibus, **Chyrch**; Germani ſimplici, **Kyrch**; Scoti juxta primitivum **Kyrk**. Quod, innuere videtur, hos prima religionis ſemina à Græcis auſpicatos: illos verò à Romanis.

Dominicum aureum, nobiliſſimum Antiochiæ templum, à Conſtantino magno incœptum, ſub Conſtantio verò abſolutum; & hoc epitheto præ excellentia honoratum: inſigni Epiſcoporum populorumque confluentia ejus encæniam celebrante. Hieronymus in Chronico. *In Antiochia Dominicum quod vocatur Aureum, ædificari cœptum.* Et infra mox. *Antiochiæ Dominicum Aureum dedicatur.*

Dominicum: etiam vox forenſis eſt & multiplex, Gallis *Domanium*, Italis *Demanium.* Vox forenſis. Anglis the **Demaine**, quod nonnulli perperam ſcribunt **Demeane** & **Demeſne**: ac ſi à Gal. *de meſne*, i. ſui ipſius proprium, non à Latino *Dominico* naſceretur.

Dominicum dicitur patrimonium Domini, atque idem quod dominium. Noſtri verò forenſes recentiores, ſolummodo penè utuntur, vel ad ſignificandam fundi proprietatem, vel manerii partem, hoc eſt, terras & prædia quæ Dominus hæreditariè non tradit ſuis Tenentibus

bus, ſed aut ſuipſius manibus retinuit, aut ad annos aliquot, ſive voluntatem elocavit. Vulgo, *terræ Dominicales*, **Demaine landes.**

Dominicum (inquit Bractonus lib. 4. tract. 3. ca. 9. nu. 5.) *accipitur multipliciter. Eſt autem Dominicum, quod quis habet ad menſam ſuam & propriè, ſicut ſunt* **Bordlandes** *Anglicè*, id eſt, *Dominicum ad menſam*; ſunt terræ quas dicimus *dominicales*, ad apparatum menſæ domini, & familiæ ejus alendam deſignatæ; itaq; **Bordlandes**, quaſi *terræ menſales*, tunc olim vocatæ. Hoc & apud Gallos vocis præbuit originem, ut Choppinus indicat Lib. 1. Tit. 1. Sect. 6. de *domanio Regis*, verba faciens —— *primitùs* (inquit) *ſceptris addictum fuerit in neceſſarios Regiæ menſæ, Aulæq; ſumptus.* Sed quorſum *dominicum* potiùs quàm *menſaticum*, aut tale quidpiam? In rem appoſitè venit Nonii Marcelli locus, de proprietate ſermonum ca. 4. *Dominus rurſus* (inquit) *appellatur convivii exhibitor. Unde & dominia, convivia.* Adducit eatenus Lucilium Satyrar. lib. 12. *Primùm dominia, atq; ſodalitia omnia tolluntur.* Ubi *dominia* de conviviis quæ domi fiunt à privatis, intelligit * Connanus: ſodalitia de his quæ publicis & ſolennibus locis, à ſodalitatibus aut magiſtratibus præbeantur: dictumque putat *dominium à domo* (ut refert Spiegelius). Non cedo.

* *Lib.* 17. c. 5. *num.* 7.

Dominicum pro terris in villenagium (h. villanis) conceſſis. Bract. ibidem. *Item dicitur dominicum, villenagium quod traditur villanis, quod quis tempeſtivè & intempeſtivè reſumere poſsit pro voluntate ſua & revocare.* Ea proculdubio lex fuit Bractoni ævo, & diu poſtea: etiam hodie, ſi villanos pro nativis intelligamus. Sin verò de liberis hominibus terras hujuſmodi poſſidentibus, (licèt ipſi quoque tenere ad voluntatem domini dicantur; & terræ eorum pro *dominicis* manerii habeantur) revocari tamen à domino nequeunt terræ illæ, ſed ut ipſa feuda (quæ & olim ad voluntatem domini tenebantur) diuturnitate jam tandem meruere perpetuitatem.

Dominicum pro libero tenemento, quod vide. Hoc autem *Dominici* genus juxta Bractonum triplex eſt. Primò, cum quis habeat liberum tenementum, & alius uſumfructum. Secundò, cum quis habeat liberum tenementum, & alius cuſtodiam. Tertiò, cum quis habeat liberum tenementum, & alius curam, *ſicut dicitur* (inquit) *de cuſtode & curatore, & unde unus datur à jure, & alius ab homine.*

Dominicum, generaliter dicitur ſecundum Bractonum de terris ſeu prædio quod quis habet in feodo, vel ſibi & hæredibus, vel ex cauſa ſucceſsionis: *ita quod* (inquit ille) *aſſiſam novæ diſſeyſinæ habere poſſet ſi ejectus eſſet, &c.* Addit præterea. *Et ſciendum quod Dominicum dicitur ad differentiam ejus quod tenetur in ſervitio, & unde dicitur tota die, quod videndum erit, quid quis teneat in dominico, & quis in ſervitio. Et regulariter verum eſt quòd dominicum dici poteſt omne illud tenementum de quo anteceſſor obiit ſeyſitus ut de feodo, ſivè cum uſufructu, vel ſine, & de quo ſi ejectus eſſet dum viveret, recuperare poſſet per aſſiſam novæ diſſeyſinæ, &c.*

In *dominico ſeiſiſus* dicitur qui tenet terras aut tenementa ad terminum vitæ. Qui verò eadem tenet hæreditariè, hoc eſt, ſibi & hæredibus ſuis, vel ſibi & ſucceſſoribus ſuis, dicitur *ſeiſitus in Dominico ſuo, ut de feudo.* In jure enim noſtro, *feodum* idem eſt quod hæreditas: & miſellus quivis minutiſſimam areolæ partem hæreditariè poſſidens, & de feodo ſeiſitus dicitur, & in Dominico.

In dominico tenere terras vel tenementa: eſt eadem tenere uti partem terrarum dominicalium manerii: **to hold them as demaines of the mannor.** Hujus contrarium eſt in *ſervitio tenere*, quod de domino dicitur quoad terras tenementales manerii ſui: hoc eſt, quas ſervitii cauſa tenentibus ſuis conceſſit, de ſemetipſo tenendas.

In dominico arativum reddere vel operari. Eſt debitum arationis ſervitium in terris dominicalibus præſtare. L. Alaman. Tit. 22. *Servi dimidium ſibi & dimidium in dominico arativum reddant. Etſi ſuper hæc eſt, ſicut ſervi Eccleſiaſtici ita faciant, tres dies ſibi & tres in Dominico.*

Dominicus, præterea in legibus & chartis antiquis, aliàs occurrit pro *Imperatorius*, aliàs pro *regius*, aliàs pro eo quod pertinet ad dominum manerii, manſi indominicati, vel prædii. Sic ut ipſa vox *Dominus*, & per contractionem *Domnus*, primò de *Imperatore*, poſtea de *Rege*, demum de quovis territorii domino enuntiata ſit. *Dominus.*

Dominicæ res igitur appellantur quæ ad Imperatorem ſpectant, ut C. tit. ne rei dominicæ vel templorum vendicatio temporis præſcriptione ſubmoveatur. Et ſub hoc nomine illic cenſentur ſervi, liberti, coloni, &c. Sic aliàs Dominica cauſa, domus, poſſeſſio, pecunia, &c. Sic L. Alaman. Tit. 32. *res dominicæ* dicuntur quæ ad Ducem pertinent: apud inferiores, quæ ſunt minoris alicujus domini. Mag. Chart. libertatum Angl. ca. 22. *Nulla caretta dominica alicujus perſonæ Eccleſiaſticæ, vel Militis, vel alicujus domini per ballivos noſtros capiatur.* Vide *Caretta Dominica.*

Dominicum bannum. Edictum Principis. Vide *Bannum.*

Dominici coloni, qui terras dominicales tenentur colere, Aſcriptitii. Non evocandi erant in militiam, nec militare permiſſi. li. 7. C. ubi. cauſ. fiſc. Apud nos, olim *Socmanni* appellantur. *Socmanni.*

Dominica curtis. Aula regia. Concil. Triburienſ. An. 895. can. 56. al. 47. -- *niſi vel in hoſte, aut in aliquo magno ſit itinere, vel longè aut diu ad Dominicam curtem.* Vide *Curtis.*

Dominicus miſſus. Vide *Miſſus Dominicus.*

Dominicus Vaſſallus. Vide *Vaſſallus Dominicus.*

Domi-

Dominicale, *Dominicata*, & *Indominicata*, terræ dicuntur, quæ hic ſuperiùs *Dominica*, & **Demaines**.

¶ *De modeſtia veterum in titulo* Domini *uſurpando.*

¶ *Domnus* al. *Dompnus*, & *Domna* al. *Dompna*.] *Dominus* appellatio ſacra, Deo & Chriſto propria. Ill ut hominum Creatori : In Apologet. ca. 34. iſti, ut Redemptori. *Dominus* (inquit Tertullianus) *Dei eſt cognomen.* Addit igitur. *Dicam plane Imperatorem Dominum, ſed more communi, ſed quando non cogor ut dominum Dei vice, dicam.* Laudat verò Octavium Auguſtum, qui Imperii formator, *ne Dominum quidem dici ſe volebat.* Certè Edicto vetuit : ut rem & occaſionem clarè exprimit Oroſius lib. 6. cap. 21. hæc inter cætera referens. *Eodemq; tempore hic ad quem rerum omnium ſumma conceſſerat, Dominum ſe hominum appellari non paſſus eſt : imò non auſus, quo verus dominus totius generis humani, inter homines natus eſt.* Vetuere & alii Imperatores pagani : ſed eò inſolentiæ prorupit Domitianus, ut non ſolum *dominum*, ſed *Deum* etiam appellari ſe voluerit. Sueton. in vita ejus ca. 13. *Pari arrogantia cum procuratorum ſuorum nomine formalem dictaret epiſtolam, ſic cœpit : Dominus & Deus noſter ſic fieri jubet. Unde inſtitutum poſthac, ut ne ſcripto quidem, ac ſermone cujuſquam appellaretur aliter.* More autem per viciſſitudines fluctuante, à Chriſtianis etiam Imperatoribus admiſſus eſt inter titulos, *Dominus* : Sed divinæ majeſtati vim interea inferri metuentibus, mancus & velut exenteratus. Media enim vocali (i. quod unicum & individuum notat) exempta, tandem non *Domini* & *κύριοι*, ſed *Domni* & κυροι paſſim ſub mediis ſeculis dicti ſunt, pa- Κυρος, Domnus. riterque cæteri Principes atque Nobiles, tum Eccleſiæ tum Reipub. Sic mortales ab immortali, inferiores à ſupremo diſtinguendos viſum eſt; præcique uſus hodiè manent veſtigia in ſemi-vocabulis *Cyr* (vulgo *Syr*) Syr. κῦρ. Don. Dom. pro κῦρ, à Gr. κυρος, apud Gallos & Anglos, *Don* & *Dom*, à Latino *Dominus*, apud Italos & Hiſpanos. Curopalat. de Offic. Conſtant. pa. 220. ἔκθεσις βασιλέως κυροῦ ἀνδρονίκου, &c. Latinè redditur, *Expoſitio Imperatoris Domini Andronici, &c.* at non bene ſi morem ſeculi & Authoris dictionem reſpiciamus, qui κυροῦ dicit, non κύριου, i. *Domni* non *Domini*. Infra προεβιβάσθη παρὰ τοῦ βασιλέως κυροῦ ἀνδρονίκου τοῦ παλαιολόγου εἰς θρόνον ι. Hoc ita vertitur : *Provectus eſt ab Imperatore Cyro Andronico in thronum decimum.* Ac ſi κύρου hîc eſſet nomen proprium & non ſignificaturum *Domnum*. Malè. Sed docti quidem (ut maleſanos typographos taceam) mediorum ſeculorum ritus non ſatis experti, ſæpè κύριος pro κυρος, & *Dominus* pro *Domnus* ſubſtituunt : etiam ne carminibus parcentes, quamvis in ſcanſionis perniciem. Sic in Guilermi Armoric. Philippid lib. 4. juxta edition. Francofur. An. 1596.

Domini Martini Comes interea Reginaldus.

Sic in aliis uſitatiùs peccatum eſt, *ubi Dominus Imperator*, *Dominus Rex*, *Dominus Papa*, *Dominus Epiſcopus, &c.* deprehenderint. Sic in ipſo Athanaſio aliquando evenit, qui accuratiùs obſervans differentiam, paſſim Deum & Chriſtum *Dominos* appellat : Imperatorem & Papam, *Domnos*. Notat Juretus ; ſemper ferè in MStis Ivonis Epiſtolis *Domnum* ſcribi cum agitur de Eccleſiaſticis : cum verò de Secularibus *Dominum*. Sed nec in uno nec in altero huic fidendum eſt diſtinctioni, ut compertum habuimus infinitis exemplis. Rhaban. Maurus ad Otgarium in Gloſſ. ad LL. Antiqq. *Reges noſtri propter excellentiam, commune nomen Domni ſive Domini effecerunt ſuum.* Et Anaſtaſius Bibliothecar. Adriani II. ſive Landulph. Sagax Hiſtor. Miſcel. *Gentis* (inquit) *Francorum moris eſt Domnum*, i. *Regem ſecundùm genus principari.*

¶ *Domoculta* & *Domus culta.*] Vita Ludovici Pii Imp. à coætaneo. *Prædia omnia quæ illi* (Romani) *domocultas appellant, & ab eodem Apoſtolico* (Leone) *inſtituta erant, —— diripere, & ſibi conati ſunt reſtituere.* hoc eſt, circiter An. Do. 816. Anaſtaſius in vita S. Zachariæ An. Do. 742. *Hic domum cultam laute, tum noviter ordinavit, adjiciens & maſſam Fonteianam.* Inferius. *Hic maſſas quæ vocantur Antons & Formias, ſuo ſtudio, jure B. Petri acquiſivit, quas & domos cultas ſtatuit. Et de omnibus ſuperius adnexis domocultis Apoſtolicæ exarationis conſtituta faciens, atque ſacerdotale collegium aggregans, ſub anathematis interdictionib. ſtatuit. Domocultam*, maſſam ſeu prædium vocat, domibus & juſto colonorum numero inſtructum : quod in Concil. Valentin. An. 855. *coloniam veſtitam* dictum cenſeo, licèt *veſtire* etiam ſignificat, poſſeſſionem tradere. E citatis autem liquet, maſſam aliàs eſſe ſine domibus.

¶ *Domus converſorum.*] Collegium Judæis ad fidem Chriſtianam converſis, ab Henrico III. inſtitutum : ſed quod expulſis deinceps ob facinora Judæis, Edouardus III. anno regni ſui 51. in ſcriniorum cuſtodiam deputavit. Hodie **the Rolles or office of the Rolles**.

¶ *Donum matutinale.*] Vide *Morghangeba.*

¶ *Dormitorium.*] Locus in Monaſterio quo omnes unà dormiunt cœnobitæ, **the dortor** ; mediis & ultimis literis eliſis. Concil. Aquiſgran. ſub Ludov. Im. An. 816. ca. 134. *niſi in dormitorio cum cæteris, abſq; cauſa inevitabili, dormire præſumpſerit.*

¶ *Dotalitium, Dotarium, Douarium.*] Vide *Doarium.*

¶ *Drappa, Drappus, Drappalia.*] Pannus, veſtes, veſtimenta : à Gall. *Drap.* Epiſt. Salomonis Regis Britan. Armoric. ad

Adrianum PP. II. in Hiſt. de Bretaing lib. 2. ca. 22. —— 30 *camiſias, & 30 drapas laneas variis coloribus tinctas, cum 30 cervinis pellibus, & 30 pallia pedalium ad opus domeſticorum veſtrorum, &c.* Marculf. lib. 2. ca. 16. —— *aurum & argentum, fabricaturas in ſolidis tantis, drappos, &c. in tua tradidi poteſtate.* Formull. Solen. 125. *aurum, argentum, drapalia exinde tuliſſent.* Pluries hæc in formulis. Synod. Piſtenſ. An. 863. ca. 1. apud Bignon. *Et ſicut quando ſolemus de iſtis frequentibus itineribus reverti ad manſiones noſtras detonſi & decalvati, cum drappis & calceamentis depannatis, & tunc nos reficimus & reparamus.*

¶ *Drenches, Drengus, Drengagium.*] Voces altiùs ſopitæ, & quæ me diu torſere. Domeſd. Titt. Ceſtreſc. Roger Pictavienſ. Neuton. *Hujus Manerii aliam terram xv homines quos Drenches vocabant, pro xv maneriis tenebant.* Titt. eiſdem in villa Wallingtone. *Ad ipſum manerium pertinebant* XXXIV *Drench, & totidem maneria habebant.* In exordio Chartæ antiquæ illius ſeculi, *Al'g'. Prior, & totus conventus Eccleſiæ S. Cuthberti: Edw.no & omnibus Teignis & Drengis, & omnibus hominibus S. Cuthberti de Goldinghamſhire, Salutem, &c.* Clarum eſt *Drenches* iſtos fuiſſe è genere vaſſallorum, & ſervorum domeſticorum qui hodie apud Danos vocantur in ſing. *Dreng*, in plurali *Drenge* ut mihi author eſt *Axilius Jul.* Danus, non ignobilium, cum ſinguli qui in Domeſd. nominantur, ſingula poſſiderent Maneria. Quod igitur in Charta lego, *Teignis, & drengis & hominibus*; ſubintelligo *Baronibus, Militibus & libere Tenentibus*: *Drengoſq;* pariter militaris quid obſequii polliceri. Huic fidem faciunt membranæ Regiæ, Termin. Trinit. An. 21. Edouardi III. Comitat. Ebor. Et Northumb. Rot. 191. Et dicit quod prædictus Ughtredus tenuit dictas terras (ſcil. in Northumberland) de Dom. Rege & progenitoribus ſuis Regibus Angliæ, per ſervitium *Drengarii*: quod quidem ſervitium in partibus prædictis tale eſt. *Quod à quocunque aliquid tenet ibidem per hujuſmodi ſervitium teneatur, & (ſi) tenens ille obierit hærede ſuo infra ætatem exiſtente, cuſtodia ipſius hæredis & terræ ſuæ, &c. ſpectat ad dominum de quo, &c. tenentur, unà cum maritagio, &c.*

Drengagium.

Sunt igitur *Drenches* vaſſalli quidam militares, vel ut noſtri forenſes loquuntur, *Tenentes per ſervitium militare.* Habe autem ipſam rei originem, (ſi mihimet ipſe non imponam) è MS. quodam libello veteri de familia Sharneburnorum in agro Norfolcienſi, mihi fœliciter aliquando obvenienti. *Edwinus* (de Sharneburne) *& quidam alii qui ejecti fuerunt* (è terris ſuis) *abierunt ad Conqueſtorem, & dixerunt ei, quod nunquam ante Conqueſtum, nec in Conqueſtu ſuo, nec poſt, fuerunt contra ipſum regem in conſilio & auxilio, ſed tenuerunt ſe in pace. Et hoc parati ſunt probare, quomodo ipſe Rex vellet ordinare. Per quod idem Rex fecit inquiri per totam Angliam ſi ita fuit: quod quidem probatum fuit. Propter quod idem Rex præcepit ut omnes illi qui ſic tenuerunt ſe in pace in forma prædicta, quod ipſi rehaberent omnes terras & dominationes ſuas, adeo integrè & in pace, ut unquam habuerunt vel tenuerunt ante conqueſtum ſuum. Et quod ipſi in poſterum vocarentur Drenges.* Hæc illic. Sed vox *Drenges* ita dubiè ſcribitur, ut *Dreuges* etiam legatur, quod non probo. Vide *Drudes.* Ex dictis autem notandum eſt, eos omnes, eorumvè anteceſſores qui è *Drengorū* claſſe erant, vel per *Drengagium* tenuere, ſua incoluiſſe patrimonia ante adventum Normannorum.

Fortè quoque *Drenges* ſatellites & ſtipatores ſignificet, juxta Teutonicum **drangh** & **ghe-drangh**, i. ſtipatio, compreſſura, à Sax. ðꞃunȝan. Unde etiam *drungus* pro globo, ſeu conferta multitudine, quod vide.

¶ *Dreva.*] In LL. Cambro-Britannicis Hoëli Boni MS. pa. 141. VII *dreva manipulorum unius vinculi de avena.* Vide infra *Thrave.*

¶ *Dromunda.*] Corruptè pro *Dromon*, quod propriè navis velox eſt. Δρόμος enim curſum ſignificat: unde res plurimæ ad curſum & velocitatem expeditæ, nomen contraxere: ut in varia *dromadis* ſignificatione, & in voce *Hippodromus* videre eſt. Pro nave autem frequentiùs occurrit, inter rerum Orientalium Scriptores, etiam de maxima dictum. Mat. Pariſ. in Richardo I. An. 1191. *Quumque proſperè verſus Achon velificaret, 8 Idus Junii apparuit ei navis quædam permaxima, quam Dromundam appellant, miſſa à Salahadino, &c.* De hac ipſa Nicol. Trivet Chron. MS. ad Mariam fil. Edou. I. in An. 1189. —— *priſt un grant Dromond q' avoit treis maſtz e ſigla oue treis ſigles, e eſtoit charge de vitaile, e d'armes, e eſtoit par Saladen mandò pur ſauver la citte d'Acres.*

¶ *Drutchte* al. *Druthe.*] L. Salic. Tit. 14. §. 10. *Si quis puellam, quæ druchte ducitur ad maritum: —— mœchatus fuerit, &c. ſol. 200. culpab. judicetur.* **Druchte**, *ſponſata.* Sic enim in editione Baſilienſi; *Si quis puellam ſponſatam, quæ druthe ducitur ad maritum, &c.* Germ. juxta Gloſſ. **traut**, nos **trothed** & **betrothed** dicimus: & **trouthe** & **truthe** pro fide. Unde hodie in celebrandis nuptiis, ſponſus & ſponſa invicem dicunt: **I plyghte thee my trouth.** Hinc *Drudes*, quod inſtat.

¶ *Drudes* & *Drudi.*] *Fideles*, à Germ. **Drouu**, i. *fides*, vernaculo noſtro **truth**. Fidelem nos etiam hodi **true** dicimus; juxta Saxonicum vetus: Sed Exteri *t* in *d* ſæpiſſimè convertunt. Sunt autem *Drudes* iſti, non tantum fideles ſimpliciter, ſed ex vaſſallorum genere, qui in Feudali Jure *fideles* appellantur: & inter hos fortè, ſpecies quædam particularior, ut de *Antruſtionibus* dictum eſt ſuperiùs. Capitula Rhemenſis & Rotomagenſ. provinciarum ad Ludovicum R. An. 818. *Sine ſolatio & comitatu drudorum atque vaſſorum, nuda & deſolata*

deſo'ata exibit anima veſtra. Author vitæ S. Udalrici pa. 139. *Drudes ſuos donis congruis ſibi complacere ſatagebat.* Vide *Druchte.*

¶ *De Drungariis.*

¶ ***Drungus*, *Druncus*, *Drungarius*, *Drungiſtus*.**] Voces ex oriente profectæ ut quidam volunt. Eſt autem *Drungus* al. *druncus*, Græcobarb. δροῦγγος: globus militum, vel pars quædam exercitus. Romanis ſub adulto Imperio, nota vox; qua tamen non de ſuis, ſed de Gentium militibus uſi ſunt. Vopiſcus in Probo, & de Probo (qui floruit An. Dn. 280.) Sect. 7. *Triumphavit de Germanis & Blemyis: omnium gentium drungos, uſque ad quinquagenos homines, ante triumphum duxit.* Et Vegetius de re militari lib. 3. ca. 16. *Scire Dux debet contra quos drungos, hoc eſt, globos hoſtium, quos equites oporteat poni.* Tandem verò irrepſere vocabula, in ipſius Orientalis Imperii militiam: ut liquet è Codino, & Leonis Imperatoris Tacticis, huc mox citandis: ubi conſtat *drungum* etiam fuiſſe quantitatem aliquot Comitum (hoc eſt, cohortibus præfectorum,) ſub *drungario* tam marino, quàm campeſtri merentium.

Impreſſi Codd. *grumos* legunt: at reſtituit Stewechius juxta unum MS. *druncos*, juxta 3. alios *Drungos*: & ita quoque Turneb. Adverſar. lib. 24. ca. 15.

Druncus (inquit Leunclavius) *numerus militum quantus eſſe ſub drungario, ſive tribuno debet: nimirum* 3000. *aut non pauciores quam mille, nec plures quam* 4000. *Græcis olim* χιλιαρχία, *Italis un regimento, ſicut Gallis & Germanis.* Apparet autem ex his quæ retulit Vopiſcus, *drungum* eo ſeculo nuncupari, ſi vel ſupra quinquagenos homines contineret. Cumque globum & *drungum* confundat Vegetius (quod non hîc ſolùm, ſed cap. etiam 19. facit) *drungi* numerum indefinitum fuiſſe inſinuat: nam ſic globi fuit.

Lib. 3. ca. 19. *Globus (inquit) dicitur, qui à ſua acie ſeparatus, vago ſuperventu incurſat inimicos.* Alia igitur prioris militiæ ratio, alia poſterioris.

Drungarius. *Drungarius*, drungi præfectus. Tribunus, Chiliarcha. Leo Imp. (qui floruit An. 814.) in Tacticor. parte à Geſnero exhibita. ὅτι τοὺς δρουγγαρίους χιλιάρχους ἐκάλουν οἱ παλαιοί. id eſt, *Drungarios appellabant veteres, Chiliarchas* (Romani, Tribunos) Ejus munus idem deſcripſit Leo, cap. 3. §. 9. Δρουγγάριος δὲ λέγεται ὁ μιᾶς μοίρας ἄρχων, &c. *Drungarius dicitur qui uni* μοίρᾳ (id eſt, particulæ ſive cohorti miliariæ) *præeſt.* —— μέρος *enim* (id eſt, *pars*) *quæ etiam turma dicitur, ex tribus* μοίραις *ſive drungis conficitur.* μοῖρα *autem* (ſive particula) *ſive drungus, eſt ex cohortibus, ſive ex iis hominibus, qui comites eſſe dicuntur, conflata multitudo.* In exercitu tertius fuit, ut in præcedenti paragrapho gradus etiam enarravit Leo. Viz. Primò *Imperatorem* ſeu totius militiæ præfectum. Secundò *Merarchas*, id eſt, turmarum ductores, qui tribus ſinguli præerant drungariis. Tertiò, *Drungarios* ipſos. Quarto, *Comites*, qui (inquit) *bandorum*, i. cohortium, *præpoſiti dicebantur.* Quinto, *Centuriones.* Sexto, *Decanos*, id eſt, *contuberniorum præfectos.* Septimo *Quintanos*. Octavo, *Quartanos*; qui cum ultimi eſſent: *Caudanos* & *ultimanos* vocat. Vide plura in *Magnus Drungarius claſſis.*

Sed jam liceat de origine vocis inter doctorum calculos, noſtrum addere. Quintinus Hæduus in præfat. commentar. Zonaræ ad Canones Apoſtolicos: *Drungarium (uti Bigilam) ignotæ linguæ vocabulum* perhibet. Quidam ut ἀγγαρεῖον, Perſicum eſſe. Junius à *Dargon* (neſcio quo, *drungi* vel hujuſmodi cœtus, Principe) facta (ut inquit) *epentheſi* τοῦ ν *pro* γ *geminato.*

Probabiliùs multò Leunclavius, qui δροῦγγον apud recentiores Græcos, utì *Agla* apud Turcos, *baculum* vel *ſceptrum officii & dignitatis* ſignificare aſſerit: & *Drungarios*, *Aglarioſque* inde dici qui Græcis antiquioribus χιλίαρχοι, Romanis *Tribuni*, Italis hodiernis, Gallis, Germanis, *Colonelli.* Δρουγγάριοι (inquit) *à drunco ſive baculo, ſive ſceptro magiſtratus inſigni, prorſus ut Aglari ab agla dicunt.* Et alibi: δροῦγγος *druncus*, i. *baculus Tribuni quem inſtar ſceptri gerit: Germanis & Italis & aliis, baculus regiminis.* Nunquid à *truncus*, unde nos hoc idem **a trunchon**? Certè Græcis inferioribus, uſitatius fuit; magiſtratus σκῆπτρα ξύλινα δικάνικα, ἤτοι δικανίκια ξύλινα, i. *ſceptra judicialia lignea* ferre in indicium muneris & poteſtatis, quod etiam antiquè apud eoſdem deprehenditur, Herodoto & Homero teſtibus. De ipſo autem *Magno drungario claſſis* expreſsè notat Codinus, quòd ejuſmodi ſceptro non uſus eſt, licèt alii *drungarii* ſuis ſceptris inſignirentur. Nec uſpiam apud Authorem iſtum δροῦγγον reperio pro *ſceptro* ſeu *baculo judiciali*, vel (ut Leonclavius loquitur) pro *baculo regiminis*, at σκῆπτρον penitus. Præterea ſi nomen ab hujuſmodi ſceptro ſeu baculo ortum fuiſſet, conveniret utique cæteris magiſtratibus ſceptra ferentibus. Mihi autem videtur, male vocem rimari in Oriente: at Saxonicam eſſe, & apud nos adhuc ſuperſtitem. Hodie enim **throng** dicimus à Saxon. ðrungan, pro conferta multitudine: & appoſitè rem expoſuit Vegetius, cum dixerit *drungos*, i. *globos*: Germanicumque eſſe Vopiſcus intimat, dum vocabulo utitur de Germanis tractans, quorum agmina Tacitus ſæpè *globos* vocat. Chaucerus in fab. Equitis aurati de globo militari loquens,

Agla. *Aglarii.* In Germ. moribus.

He through the thickeſt of the throng gan threke.

Et coætaneus noſter Spenſerus ad cœtum doctorum transferens:

To blaſe abroad among the learned throng. Sic *Drungarius*, q. *Drungi*, i. globi militaris præfectus, Vide *Drenges.*

Magnus Drungarius. *Magnus Drungarius*, qui & ὁ *Drungarius*: in ſuperiori Imperio non exhibetur per totam

 Notitiam,

Notitiam. In inferiori clarus eſt Conſtantinopoli, & dupliciter: viz. *biglæ*, & *claſſis*.

Magnus Drungarius biglæ.

Magnus Drungarius biglæ ὁ μέγας δρȣγγάριος τῆς βίγλης vigiliæ & excubiarum præfectus erat: (nàm βίγλη à Latino *vigilia* confictum, ut ſupra in *Bigla*) Meruit in caſtrenſi militia ſub Magno Domeſtico: & ante pedem figebat foſſatum (loquor ſecundum Codinum) id eſt, ante caſtra metebatur, ipſe abiens diuturnas conſtituit vigilias, ut à Magno Domeſtico cui parebat, præceptum eſt. Vigilatores de officio ipſorum præmonet; noctéque ſemel vel iterum, ut remotior hoſtis vel propinquior eſt, experitur eorundem ſolertiam. Sceptrum judiciale gerebat, poſt ſuperiorem condylum (qui inauratus eſt, ut aliorum omnium) aureum & coccineum, accuratè ornatum ad imum uſq;. pa. 36. De majore ejus juriſdictione videndus eſt Manuel Comnenus Novella 2. Erat &

Vigilium præfectus.

vigilium præfectus ob arcenda incendia ab Auguſto inſtitutus, ut ff. lib. 1. tit. de offic. præf. vigilium: ubi officium & juriſdictio pluribus deſcribitur.

Magnus Drungarius claſſis.

Magnus Drungarius claſſis: in re marina magno Duci ſubjectus fuit. Præerat autem Ameralio, Protocomiti, Drungariis, & Comitibus, hoc eſt, cohortium ſeu bandorum (ut Leo ait) præfectis. Muneris igitur illius amplitudinem ex ſubditis ſuis intelligas, quorum omnium adminiſtratio marina fuit. Ameralius enim (ut Codinus indicat) agit univerſam claſſem. Protocomes omnium Comitum primus eſt, qui in claſſe Imperatoria ſunt.

Drungarius, quid.

Et Drungarius *primus eſt thalaſſius*. *Drungas* (item) *quantitas iſtorum* (Comitum) *aliquot exponitur, cujus principatus eſt Drungarius hujuſmodi.* Magni autem *Drungarii* adminiſtrationem ſuperiùs oſtendit eandem *rationem habere ad magnum Ducem, quam magnus Drungarius biglæ ad magnum Domeſticum.* Ait etiam *Drungarium ſceptrum ſolùm obtinere è ligno lævi*: alibi verò *magnum Drungarium claſſis* ἄνευ δικανικίȣ *ſine judiciali ſceptro eſſe.* Notat Meurſius è Leone Naumach. navalem hanc præfecturam, primitùs fuiſſe, & poſtea ad militiam terreſtrem tranſlatam eſſe. Corrigendum etiam docet locum huc ſpectantem in Luitprandi Legatione.

Drungaris.

Drungaris enim ſub cujus manu navium eſt omnis poteſtas, recedente ſancto Imperatore, curam tui aget. Hodie editur, *Delongaris enim, &c.*

¶ ***Ducamen, Ducatus.***] Glaber. lib. 1. ca. 5. *Illorum quippe ducaminis principatum fuit metropolis civitas Rotomagorum.*

¶ ***Ducarius.***] Qui alium ducit: ut *Sectarius* qui ſequitur. LL. Salic. Tit. 2. *ducaria ſcrofa.*

¶ ***Duciculum*** al. ***Duciolum.***] Vertibulum, quo ſiphon ſeu meatus dolii obturitur. Epiſtomium. S. Theodor. Eremita in vita S. Magni Confeſ. —— *tracto ſerraculo, meatus in tiprum currere ſinit* —— *& ſerraculum quod duciolum vocant manu ferens, ante conſpectum B. Magnoaldi aſtetit*, Aliàs legitur: *ſeraculum quod ducicu'um vocant.* Et rectiùs *ſeraculum*, utpote *à ſera* & *ſerando*. *Duciculum* autem à *ducendo*, quaſi cerviſiam aut liquorem educens.

¶ ***Duellum*** cum fuſte & ſcuto.] Exoletum apud nos, ſed tamen legibus non ademptum. De hac & altera *duelli* ſpecie, prolixiùs egimus in vocabulo *Campus*, quod vide. Noſtris autem haud proprium, ſed ex more borealium gentium. Capitula domni Hludovici Imp. ad L. Salic. An. 11I. §. 1. *Si quis cum altero de qualibet cauſa contentionem habuerit, & teſtes contra eum ad judicium producti fuerint, ſi ille falſos eos eſſe ſuſpicatur, liceat ei alios teſtes, quos meliores putaverit, contra eos opponere, ut veracium teſtimonio, falſorum teſtium ita inter ſe diſſenſerint ut nullatenus alteri una pars cedere velit, eligantur duo ex ipſis, id eſt, ex utraque parte unus, qui ſcutis & fuſtibus in campo decertent, utra pars falſitatem, utra veritatem ſuo teſtimonio ſequatur. Et campioni, qui victus fuerit propter perjurium quod ante pugnam commiſit, dextra manus amputetur, &c.* Longob. Lib. 2. Tit. 55. l. 29. *Quibuſcunque per legem propter aliquam contentionem, pugna fuerit judicata, præter de infidelitate, cum fuſtibus & ſcutis pugnent, ſicut in capitulare dominico prius conſtitutum eſt.* Vide LL. Guliel. Conq. pa. 125.

¶ ***Dulgtum facere.***] *Deſerere, abdicare, guerpire* quod vide. Vita Caroli Magni à Pithæo edita: *Saxones iterum rebellaverunt, ruptiſq; ſacramentis, & obſidibus dulgtis -- Francos expulerunt.* Vita ejuſdem apud Adhemarum: *Ingenuitatem illorum & alodem manibus guerpierunt*: aliàs *dultum fecerunt.*

¶ ***Dunnarium.***] *Bruera* --- pateat, &c. quod ego Johannes le Moun miles dedi Abbati & Canonicis de Nutle paſturam in omnibus brueris ſeu dunnariis meis. *Ex Regiſt. Cartarum Abb. de Nutle.*

¶ ***Dunum, Dunſeti.***] *Mons, monticula.* A Sax. ꝺun al. beꞃiᵹ pro monte. Sed ut *Berig* atque inde bergium, à *monte*, ad civitates oppida & villas transferuntur: ita quoque & *Dun* & *Dunum* de iiſdem dicta ſunt: proprie tamen quod ſitum montanum, vel acclivem appetant. Joh. 4. 19. ðan ꞅeal ecch ꝺune melte, id eſt, *tunc omnis mons liqueſcet.* Aſſer Meneven. in Geſt. Alfredi, An. 871, *in loco qui dicitur Æſceſdum, quod Latine mons fraxini interpretatur.* Sic Noviomagus, aliàs *Noviodunum* appellatur. **Sariſberig**, *Sorbiodunum*. **Brancestre**, *Branodunum*. Significant autem *Magus*, *Ceaſtre*, & *Berig*, urbem.

¶ ***Duodecimviratus***, al. ***Duodecim Juratores.***] Vide *Juratores*.

¶ ***Dupla.***] Vide *Campana*.

¶ ***Durcones.***] Navium genus, non grandiorum, ſed qualium pugnatum eſt in

fluvio

fluvio ad urbem Pariſios: Abbo de obſidione Lutetiæ, libro primo,

Anteq́ durcones multi repetunt morientes
Quàm lapides jaciant,

¶ *Durpilum.*] *Veſtibulum, limitare.* A Græco primitus, θῦρα, Saxon. ðuꝛa, id eſt, *oſtium, janua*; πυλὼν, *veſtibulum.* LL. Salic. Tit. 61. *Poſtea intrare debet caſam ſuam —— & ſtare in durpilo, hoc eſt, in limitare.*

¶ *Durſlegi.*] Verbera ſine vulnere. A Germ. **durre**, id eſt, *ſiccus*; **ſleg**, Saxon. ỿleȝe, *plaga, verber.* L. Friſon. Tit. 22. *de Dolg.* §. 3. *Si quis alium ita percuſſerit, quod* **Durſlegi** *vocant, dimid. ſolid. componat.* Huc ſpectat quod ibidem eſt in Addition. Tit. 3. §. 42. *Qui alium fuſte percuſſerit, ut lividum fiat, ter ſol. & ſemiſſem componat.* Angli dicimus **dry-beating.**

¶ *Diatriba de Ducibus: iterumq́ obiter de Comitibus.*

¶ *Dux.*] Olim nomen officiale, deinde honorarium, mox feudale & hæreditarium. Conſularibus ſeculis *Imperator* dictus eſt, ſed arrogato hoc titulo primùm triumphantibus, demum Cæſaribus: exercituum Præfecti, *Imperatores* parciùs, *Duces* communiter appellantur. Occurrit autem *Dux* vocabulum apud
Ducum genera. Authores poſt adultum Imperium (nam haud altiùs rimabor) aliàs pro *exercitus Præfecto*, qui Græcis ϛρατηγὸς; aliàs pro *Ductore* non cujuſvis, at inſignis alicujus partis exercitus, qualis eiſdem μεράρχης; aliàs pro *Rectore provinciæ*, ἡγεμὼν; alias pro *Satrapa*, honorario hoc titulo illuſtri, Græco-Latinè δοῦκας: Et quidem dignoſcuntur hi ſæpiùs difficilimè, niſi habita ratione loci, ſeculi, & rei geſtæ.

Dux exercitus vel abſolutus erat, vel dele-
Duces exercituum abſoluti. gatus. Abſolutus qui ſibimet militabat. Delegatus, qui vel ſuo Principi, vel alteri. Primi generis ſunt, ſeptentrionalium & barbaricarum Gentium *Duces*, qui relictis patriis ſedibus, novas quæſituri invadebant exteras. Hi peregrinanti ſuo exercitui tanquam Reges erant, & à Scriptoribus igitur, aliàs *Duces*, aliàs *Subreguli*, aliàs *Reguli*, aliàs *Regales*, aliàs *Reges* (inſtabili titulo) nuncupantur. Sic Sulpitius Alexander apud Greg. Turon. Lib. 2. Sect. 9. primos Francorum ductores, *Duces, Regales, Subregulos*, & *Reges* vocat: ejuſdemq; generis fuiſſe indicat Genobaldum, Marcomerem, Sonnonem, Arbogaſtem, qui floruere ſub Maximo, i. circa An. Dn. 380. Aſſerit etiam Hieronymus Blancas, an-
Inter Authorr. rerum Hiſpan. tiquos Suprarbienſium Reges ante Inacum Ariſtum, alios non fuiſſe quam *Signiferos*
Signiferi ductores. *ductores*, hoc eſt, *Duces* militares, ſeu exercituum. Sic Jornandes (rerum Gotic. lib. 1. ca. 4.) Berig primi Gotici exercitus ducem, *Regem* vocat: ut noſtrates hodie quoſlibet apud Virginianos, nudæ miſeræq; plebeculæ ductores, *Reges* nuncupant.

Dux exercitus delegatus, vel militiæ ſo- *Duces exercituum delegati.*
lummodo præerat, vel alicui pariter Provinciæ: Et diſtinguntur ſæpiùs, hic Provinciæ; ille Regis vel populi cui militabat, nomine. Primi generis eſſe exiſtimo Erponem, qui Greg. Turon. lib. 5. ſect. 14. *Dux Gunthcramni* *Dux Regis.*
Regis appellatur: Et è vetuſtiſſimo diplomate apud Rhenanum, rer. Germ. lib. 2. *Rupertus Dux militum Regis Ludwichi.* Hinc & *Dux militis Regis.*
Dux Francorum, de quo inferius: & *Dux militum* alicujus Provinciæ, ſeu Comitatus, *Heretochius* dictus, quod vide.

Dux pro Merarcha, ſeu inſignis exercitus *Dux legionis.*
partis ductore, Imperatori militiæ proximo. Quales Romanis Tribuni legionum, inferioribus *Capitanei* dicti ſunt, quod ſummo *Du-* *Capitanei.*
ci quem *Caput exercitus* vocabant, proximi *Caput exercitus.* κεφαλάδες.
eſſent: Græcis κεφαλάδες. Centurionibus enim & minoribus ductoribus, *Ducum, Capitaneorumq́* nomina, ſub mediis ſeculis non competebant. Florentius Wigornenſ. in An. 655. *Rex Merciorum Penda —— 30. legionibus, totidemq́ nobiliſſimis ducibus inſtructus, in Berniciam ad debellandum Regem Oſwinum aſcendit.* Certum eſt hos neq; Provinciarum *Duces* fuiſſe, neq; Urbium. Tota enim Anglia vix tot exhiberet: eratq; Mercia pars tantum ſeptima, uni poſtea *Duci* ſuppoſita. Magis dubiè Greg. Turon. Lib. 10. Sect. 3. Childebertus *exercitum in Italiam commoveri jubet, ac 20. duces ad Longobardorum gentem debellandum direxit.* Infra: *Andonaldus cum ſex ducibus dextram petiit, atq́ ad Mediolanenſem urbem advenit. —— O o autem dux ad Bilitionem hujus urbis caſtrum.* Et inferius: *(hedinus autem* (Dux) *cum 13. ducibus lævam Italiæ ingreſſus.* Item Author lib. xi. ſeu Appendicis, Sect. 70. in An. 14. Dagoberti. *Dagobertus de univerſo regno Burgundiæ exercitum promovere jubet, ſtatuens eis caput exercitus Chadoinum referendarium —— qui cum 10. ducibus cum exercitibus, i. Almagario, &c. exceptis comitibus plurimis qui ducem ſuper ſe non habebant.* Quæritur cujuſmodi erant hi *Duces*; hi *Comites.* An Merarchæ? ſeu Provinciarum, Urbiumque præfecti? Quod dicitur: *Comitibus plurimis qui Ducem ſuper ſe non habebant*: innuit Provinciarum Urbiumvè *Duces* fuiſſe. At num Franciæ Tetrarchia una (Childebertus enim Pariſiacæ tantùm ditionis Rex erat) tot *Duces* exhibuit? num Burgundia (quæ & ipſa in *Ducatum* & Comitatum adigitur) tot inſuper *Duces* & *Comites*? Non definio. Conſtat autem Longobardorum Gentem, in cujus excidium conflatus erat iſte Childeberti exercitus 30 Urbium *Ducibus* inſignem fuiſſe, Authore Carolo Sigonio. Sed gradus militares pro *De regn. Ital. lib. 1. in An. 575. c. 3. §. 6.*
ratione iſtorum ſeculorum, è Leonis Imp. Tacticis expediam: ut (ſi quid huc faciant) tu de prædictis omnibus melius judices.

dices. πρώτη κεφαλὴ ὁ στρατηγὸς, καὶ μετ' αὐτὸν οἱ μεράρχαι, εἶτα δρουγγάριοι: εἶτα οἱ κόμητες, ἤγουν οἱ τῶν λεγομένων βάνδων ἄρχοντευς, εἶτα οἱ κένταρχοι, ἐφεξῆς δὲ οἱ δέκαρχοι: ἤγουν οἱ πρῶτοι τῶν λεγοπένων ἀκῶν: εἶτα οἱ πεντάρχαι καὶ διὰ τὸ ἔσχατον τοῦ στίχου —— καὶ οὐραγοὶ ἐκαλοῦντο, i. *Primum Caput, eſt* (militiæ) *Imperator: & poſt ipſum Merarchæ* (putà *Duces* ſeu legionum Præfecti) *deinde Drungarii* (id eſt, Tribuni) *deinde Comites, viz. hi qui cohortibus præficiuntur quos bandos vocant: dein Centuriones; poſt hos Decani*, id eſt, *contuberniorum primi: deinde Quintani, & poſt eos, Tetrarchæ* ſeu *Quartani: qui quoniam ultimi collocantur in ordine ſeu contubernio —— Uragi* (quaſi Caudani & Ultimani) *dicuntur.*

Origo *Ducum provinciarum.*

Dux Provinciæ. Emittebant priſci Imperatores duos primarios magiſtratus ad regendas limitaneas Provincias, *Comitem* & *Ducem.* Hunc ut rem prorſus militarem tractaret, hoſtemque armis frangeret: illum ut civilem pariter curaret, populumque tam legibus foveret, quàm provinciam milite tueretur. Dictus ideo eſt non ſolum *Comes provinciæ*, ſed etiam *Comes rei militaris*: & propter geminam hanc poteſtatem (ſi rectè ariolar) in Notitia Impp. *Duci* præponitur, cujus adminiſtratio ſimplex fuit, nimirum, militaris: Interdum vero *Duci* etiam collatum eſt officium Præſidis, & hoc nomine inſtar Civilis magiſtratus populo jus dicebat: provocabaturque jam ab eo ad Præfecturam, non ad magiſtrum officiorum & Quæſtorem palatii ut in ſimplici *Duce* juſſum eſt obſervari. Sic in Occidente *Dux* Mauritaniæ, præſes item Mauritaniæ efficitur, in Oriente *Dux* Arabiæ, præſes item Arabiæ. Comites nihilominus omnes ſequitur, *Ducibus* vero omnibus præponitur in Occidente *Dux* Mauritaniæ. Loquor de Comitibus ſecundi ordinis, qui *Spectabiles* dicti ſunt: nam *Illuſtres* illi primi ordinis utroſque longius anteibant. Sed cognata adeo erant munera Comitis provinciæ & *Ducis* provinciæ ut eadem penè geſtarent inſignia: & in alterius locum alter ſæpè induceretur. Nos autem uberiorem iſtorum enarrationem Juris Cæſarii myſtis (quibus maximè convenit) relinquimus, *Ducum* tantum nomina in utroque Imperio recenſuri, viz.

Vide Caſſiodor. l. 7. formul. *De Comitiva provinciæ.*

v. Pancirol. ad ca. 78. Notit. Occid. Imp.

In Orientali erant XIII.

Dux Libyæ } Per Ægyptum.
Dux Thebaidis

Dux Phœnices } Per Orientem.
Dux Euphratenſis & Syriæ
Dux Palæſtinæ
Dux Oſrhoenæ
Dux Meſopotamiæ
Dux Arabiæ

Dux Armeniæ Per Ponticam.

Dux Mœſiæ ſecundæ } Per Thracias.
Dux Scithiæ

Dux Daciæ ripenſis } Per Illyricum.
Dux Mœſiæ primæ

In Occidentali XII.

Dux Mauritaniæ.
Dux Tripolitanæ.
Dux Pannoniæ ſecundæ.
Dux Valeriæ.
Dux Pannoniæ primæ.
Dux Rhetiæ.
Dux Sequanici.
Dux tractatus Armoricani.
Dux Belgicæ ſecundæ.
Dux Germaniæ Primæ.
Dux Britanniarum.

Ducum provincialium ſub Imperio apud Germanos hanc tradidit originem Speculum Saxoniæ Lib. 3. Artic. 53. *Qualibet provincia Teutonicæ terræ ſuum habet Palanſgravionatum: Saxonia, Bavaria, Franconia, & Suevia, quæ antequam à Romanis ſuperabantur Regna fuerunt, quibus ipſa in Ducatus nomina fuerunt permutata, attamen illuſtres in vaſſallos & vexillorum feuda reſervarunt, quæ ipſis per Imperium jam ſublata ſunt.* His adde quæ de Principatibus & Dominiis Germaniæ, perhibet Munſterus Coſmog. lib. 3. ca. 20. *Quando Romani certam edomuerunt regionem, permittebant nonnunquam devictis regibus, illorum regnorum adminiſtrationem, niſi quod nomen regium commutabant vel in Palatinum, vel in Ducem.* Videtur *provinciarum Ducibus* apud Germanos, integram regiam poteſtatem à Romanis ipſis Imperatoribus collatam aſſerere, quod antiquè præter exemplum eſſe exiſtimo. *Provinciarum* enim *Duces*, ad limitaneos ſeu confinales populos (ut loquitur Caſſiodorus) *ubi non tantùm vitia, quantùm bella ſuſpecta ſunt*, milite coercendos emittebant. Regna autem ab aliis quoque Principibus, in *Ducatus* redacta ſunt, & poteſtas regia Ducibus conceſſa. Sic à Francorum Regibus, Clodoveo Alemania, Clothario Burgundia humiliata: alia ab aliis plurima.

Alia origo.

In Formul. *Ducatus Rhetiæ*, Var. l. 7. c. 4.

Dux provinciæ, urbis, territorii extra Imperium; conſtituebatur ab exteris Principibus, ad ſimilitudinem illius in Imperio. Sic apud Greg. Turon. mox ſub exitu 5. ſeculi. *Dux urbium Turonicæ atq; Pictaviæ: Dux Avernorum, &c.* Apud Viſegothos & alias Gentes *Dux provinciæ, & Dux territorii*, ut in Antiquis Legibus paſſim liquet. Inter hos autem nihil cenſeo differentiæ, niſi *provinciarum Duces* latius plerumque obtinuerint territorium, quod nec aliis, intra urbium mænia concluſum putes. Quemadmodum enim urbis cujuſque Archiepiſcopus, circumjacentem regionem in Eccleſiaſticis moderatur: ita *Duces urbium*, in ſecularibus. Et ut Archiepiſcopus unus, pluribus præeſt Urbibus, Epiſcopis & Epiſcopatibus: ita quoque *Dux* unus pluribus Urbibus, Comitibus & Comitatibus. Sic Nicetus apud Greg. Turon. lib. 8. Sect. 18.

Duces provinciarum extra Imp.

Lib. 9. c. 7.
Lib. 8. c. 18.

in urbe Averna, Ruthena, & Ucetica, Dux ordinatus eſt. —— fecitq; pacem in regione Averna, & in reliquis ordinationis ſuæ locis. Et Lib. 9. Sect. 7. *Ennodius ducatum urbium Turonicæ atq; Pictaviæ adminiſtrat. —— Sed euntibus Comitibus Turonicæ atq; Pictaviæ urbis ad Regem Childebertum, obtinuerunt eum à ſe removeri.*

Munus *Ducum provinciarum* & *urbium.*

Ducum iſtorum munus deſcripſit Hincmarus Archiep. in Epiſt. ad Epiſcopos Franciæ ca. 14. *Qui autem poſt Regem populum regere debent, id eſt, Duces & Comites, neceſſe eſt ut tales inſtituantur, qui ſine periculo ejus, qui eos conſtituit, quos ſub ſe habent, cum juſtitia & æquitate gubernare intelligant: atq; cum bona voluntate, quod intelligant, adimplere procurent, ſcientes ſe ad hoc poſitos eſſe ut plebem ſalvent & regant, non ut dominentur & & affligant.* Pacis igitur & civilis juſtitiæ miniſtri erant iſti *Duces*, quos & ante oculos habuiſſe videtur ſacrorum Bibliorum interpres, qui in prima epiſtola S. Petri ca. 2. verſ. 14. ἡγεμόσιν, *Ducibus* vertit, quùm ex more Romani Imperii *præſidibus* potius reddidiſſet. Provinciarum enim *Duces* apud Romanos militares omnino erant magiſtratus, non civiles, niſi adjuncto Præſidis officio, quod olim rariſſimè factum eſt. Quære. Sed appoſitè interpres de noſtro *Duce. Subjecti igitur* (inquit) *eſtote o. h. c. p. D. ſive Regi, quaſi præcellenti: ſive ducibus tanquam ab eo miſſis ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum.* Utitur etiam (ſeu caſu ſeu conſultò) ipſo vocabulo *miſſo*, quod ſub mediis ſeculis de hoc magiſtratu æquivocè dictum eſt, ut hîc infra in ſuo loco. Nam licet πεμπομένοις haud male redditur *miſſis*, mavult tamen Eraſmus utì magis genuinè, qui mittuntur: ut intelligas actionem ſine tempore. Sed me recipiam: Non exuebantur hi *Duces* primaria inſtitutione, licet civilia exercerent judicia: nam & à toga ad ſagum irent, & à ſago ad togam redirent: hoc eſt, ex occaſione vel militiam tractarent, vel tribunale capeſcerent. Venantius Fortunatus de Lupo duce.

Bella moves armis, jura quiete regis.
Fultus utriſq; bonis, hinc armis, legibus illinc,
Quam bene ſit primus, cui favet omne decus.

Marculfus tamen hujuſce *Ducatus* formulam, civilem omnino pingit: ut Caſſiodorus è contra; Romani, militarem. Vide hanc in ſuo lib. 7. Variar. cap. 4. illam hic infra in *Patricius.*

Muneris diuturnitas.

Adibat autem, obibat, & reddebat *Dux* iſte uterque ſuum munus, vel ad arbitrium Principis, vel ad tempus conſtitutum: ut liquet tum è dictis formulis: (ubi Romanus per indictionem: alius, ſub cautione fidelitatis, & reì bene gerendæ admittitur) tum ex Authorum teſtimonio. Greg. Turon. Lib. 8. Sect. 18. *Nicetius —— à comitatu Avernorum ſubmotus, Ducatum à Rege petiit, datis pro eo immenſis muneribus:* & *ſic in urbe Arverna, Ruthena, & Ucetica Dux ordinatus eſt.* Sic Ennodius *Dux* à Childeberto Rege *Ducatu* exuitur, quod ſupra jam diximus. Et dicto Lib. 8. Sect. 13. Nonnulli etiam (inquit Gregorius) *à primatu Ducatus remoti ſunt, in quorum ordinem alii ſuccederunt.*

Ducum electio.

Eligebantur etiam interdum hi Provinciarum *Duces* ab ipſo populo. L. Boior. Tit. 2. ca. 1. §. 1. *Si quis contra ducem ſuum quem Rex ordinavit in provincia illa aut populus ſibi elegerit ducem, de morte ducis conſiliatus fuerit —— in ducis ſit poteſtate, &c.* Huc videtur pertinere quod apud Greg. Turon. legas Lib. 8. Sect. 18. *VVintro Dux à Pagenſibus ſuis, depulſus, ducatu caruit —— ſed poſtea pacato populo ducatum recepit.* De hoc plura vide in *Herotochius.*

Singulis provinciis, ſinguli *Duces.*

Videtur, & apud Viſegothos in ſingulis provinciis ſingulos *Duces* conſtitui: qui cum Epiſcopis & Comitibus illius Provinciæ judicia exercerent. Ideo in LL. ſuis Lib. 12. Tit. 3. l. 25. ſtatutum eſſe: Ut ſi Epiſcopus de ſede ſua progrediatur: *talem ex ſacerdotibus pro ſui vice relinquat, qui una cum duce territorii, hæc inſtituta* (de perfidorum exceſſibus) *ſine muneris exceptione perficiat.* De Comitibus paſſim in ſuis legibus. Sed Epiſcopum *Dux* adjunctum habuit; Comitem verò ſubjunctum: & illum quidem ſolummodo in foro, & civilibus, hunc præterea in exercitu, & militaribus. Vide LL. Baiorum Tit. 2. Capp. 4. & 5. ubi de iſtis plura, & provocari interdum liquet à Comite ad *Ducem.* Sic enim Cap. 5. §. 4. *Si talis homo hoc fecerit, quem ille Comes diſtringere non poteſt, tunc dicat Duci ſuo, & Dux illum diſtringat ſecundum legem.* Comes tamen ſuum habuit exercitum: monetur enim §. finali: *cuſtodire exercitum ſuum, ut non faciat contra legem in provincia ſua.*

De numero Comitatuum ſub uno *Duce.*

Sed de numero Comitatuum ſub uno *Duce*, nihil ſtatuam. Multi autem 12 poſcunt, his ducti Aimoini verbis lib. 4. cap. 61. *Theſſalonem in Ducatum* (Baioriæ, Pipinus) *reſtituit: domumq; reverſus, Grifonem more ducum 12 Comitatibus donavit.* Author Annalium Francor. incertus in An. 701. *Pipinus Gryphoni* in partibus Neuſtriæ 12. Comitatus dedit. Idem Regino Aimoini ſeculi Author, in An. 740. ſed omittit *more ducum*, quod & alii faciunt. Nec certum eſt, an ad numerum Comitatuum referendum ſit: an ad faſtus *Ducum.* Nuſquam enim (quod ſciam aliàs à) veteribus aſſeritur, licèt recentiores, *Ducatum* inde metiantur 12 Comitatibus. Sed Walafridus Strabo in comparatione Eccleſiaſticorum ordinum & ſecularium: Metropolitanis, *Duces* æquiparat; Epiſcopis Comites, his conſimilem diœceſim, illis provinciam tribuens. Provinciam vero definit Robertus Monach. S. Remigii qui floruit An. 1095. duodecim amplecti Comitatus. *Quos* (inquit) *Admiraldos vocant, Reges ſunt, qui provinciis regionum præſunt. Provincia quidem eſt, quæ unum habet Metrapolitanum, 12. Conſules* (id eſt Comites) *& unum Regem* (ſc. qualem nos *Ducem* appellamus.) Æthelſtanus etiam

Lib. de reb. Eccl. c. 32.

De Chriſtian. bello contra Saracen. An. 1095. li. 4. Vide locum hunc fuſius citatum ſupra in *Admiralius.*

etiam in ſuis LL. Archiepiſcopum & Satrapam, ſeu *Ducem* conjugat; Epiſcopum & Comitem: parem capitis æſtimationem, his 8000. thrymſarum, illis 15000. conſtituens. Sed nunquid Gregorio magno hoc in animo fuit, dum Cantuariam inſtituens metropolim, Auguſtino ſcribit; *per loca ſingula* 12. *Epiſcopos ordines, qui tuæ ſubjaceant ditioni?* Reor potius ante oculos habuiſſe Apoſtolorum numerum, ſed nuſquam video numerum obſervatum, niſi in Barenſi Archiepiſcopatu. Nam & Cantuariæ hodie ſubjiciuntur plus minus 21 Epiſcopatus, Eboracenſi tantum 4. Habuerunt & aliqui unum ſolummodo: multi, nullum. Quam bene igitur conveniunt in dignitatibus, Eccleſia & Seculum? Præfuit enim (ut ſupra diximus) Grifo *Dux* 12. Comitatibus: *Dux* Aquitaniæ (ut noſtri perhibent Annales) 15. Nicetius, 3. Ennodius, duobus: Wiſegothus, uni. Inter noſtros autem *Duces* poſt ingreſſum Normannorum, nemo fuit qui vel Comitem habuit ſubjectum.

Beda Hiſt. Eccl. l. 1. c. 29.

Duci autem exercitus apud Germanos 12 *Comites aſſignabantur: ideo nuncupati, quia eos comitarentur, ut eſt apud Tacitum, de Germ. morib.* Sic Choppinus; & ſpecimen præbeat totidem Comitatuum *Duci provinciæ* aſſignandorum. Sed locum ego nec memini, nec reperi. Videtur viro excidiſſe, memoriæ alioqui vaſtiſſimæ. Propter incredibilem tamen ejus lectionem, miram doctrinam & in aliis fidem, occurriſſe alicubi non dubito. Conſtat è Tacito fuiſſe per pagos, primarios quoſdam ductores (quos ille *principes* vocat) quibus, *centeni ſingulis ex plebe comites conſilium ſimul & authoritas*, aderant. Sed hi parum forte ad noſtros Comites: magiſq; accedere videantur qui à Leone Imper. ſupra memorati ſunt.

De Doman. Fran. l. 1. tit. 5. ſect. 12.

De Ducibus apud Anglo-Saxones.

Priſci rerum Anglo-Saxonum Scriptores, Beda, Aſſer Menevenſis, & Ethelwerdus; *Dux* pro magnate vel magiſtratu, non (quod ſciam) utuntur. Inferiores crebrò, ſed promiſcuè. Sæpe enim (ut exteri) confundunt Latinas appellationes *Dux*, *Conſul*, *Comes*, *Princeps*, *Regulus*, *Subregulus*: illi inſuper vernaculas, **Eorl**, **Alderman**, **Heretogen**, quod & noſtri Saxones ipſi faciunt. Plurima ejuſmodi exempla cum in Authoribus, tum in ſubſcriptionibus Chartarum Wigornenſis Eccleſiæ, & conſimilium. Sic Godwinum, Huntingtonienſis, aliàs *Conſulem* ſimpliciter, aliàs *Conſulem Anglorum*, aliàs *Ducem rei militaris*, aliàs *Principem VVeſtſaxoniæ* appellat: eundemque Florentius Wigornenſ. Mat. Weſtmonaſt. & alii, nunc *Comitem*, nunc *Ducem* nominant. Dinſtinguuntur etiam ſæpiſſime, & in una Charta, uno Authore multi reperiuntur *Duces*, multi ſimul *Comites*, ut apud Ingulfum videas: & in LL. Æthelſtani Regis, **Eorl** 15000. thrymſis æſtimatur, **Alderman** tantum 8000. ut ſupra memoravimus. Qua autem differebat munus *Ducis* & *Comitis*, qua territorium, non habeo quod aſſeram. Eorum enim opinio, qui hunc uni, illum pluribus cenſent præfuiſſe Comitatibus, haud rata eſt: nec eorum certè qui dum militiæ, *Ducem* præficiunt, arma *Comiti* interdicunt. Tu è ſequentibus rem perpendito. Apud Huntingtonienſem ſub initio Haraldi Regis, i. An. 1036. ita legitur. *Conſilium ergo inierunt* (Regni Principes) —— *quod Godwinus Conſul, Dux eis eſſet in re militari.* Quibus adde Wigornienſis iſta in Anno 1054. *Godwino Comiti* (*more ſolito*) *Regi ad menſam aſſedenti, ſuprema evenit calamitas.* —— *Cujus* (poſt mortem) *Ducatum ſuſcepit filius ejus Heraldus, & ejus Comitatus datus eſt Algaro Leofrici Comitis filio.* *Comitem* vocat, cui *Ducatum* tribuit. An diverſæ igitur Provinciæ, *Ducatus* & *Comitatus*? Videntur munera diverſa, nullam autem Provinciam eo ſeculo, *Ducatus* nomine cognitam cenſeo in tota noſtra Britannia. Wigornienſem iterum audi paulò ſuperius in An. 1051. *Talia geri in ſuo Comitatu Comes Godwinus graviter ferens, nimiaq; commotus ira, de toto ſuo Comitatu, ſcilicet de Cantia, Suthſaxonia, & VVeſtſaxonia: & filius ejus primogenitus Swanus de ſuo, id eſt, Oxnafordenſi, Glawornenſi, Herefordenſi, Somerſeatunenſi, Bearrucſcirenſi provinciis; alterq; filius Haraldus de ſuo Comitatu, viz. de Eaſtſaxonia, Eaſtanglia, Huntedunenſi & Grantebricgenſi provinciis, innumerabilem congregaverunt exercitum.* Nullus hic *Ducatus* Godwini mentio. Sed animadverte obſecro quanti hi Comites, quibus ſingulis tot egregii parebant Comitatus. Solius enim Eaſtangliæ portiones Norfolcia & Suffolcia, duos nuper illuſtriſſimos *Duces* accepere, fuiſſetq; alterutra nobiliſſimus *Ducatus* ſi cuipiam integrè paruiſſet.

Dux, Comes, &c. voces Synonimæ.

De *Ducibus* apud Anglos inferiores.

Noſtratibus verò cum ab ingreſſu Normannorum, uſque ad ætatem Edouardi III. ſopitus latuiſſet iſte titulus: tunc illuſtrior cœpit reviviſcere. Antea munus ſolùm, & arbitrio Regis adimendum: jam poſt Principis, dignitatum culmen, honos fixus, & hæreditarius. Sic idem Rex, Edouardum filium ſuum primogenitum Walliæ Principem, A. D. 1336. Regni ſui, 11. Cornubiæ *Ducem* conſtituit, hujus in noſtro Orbe claſſis primicerium. Deinceps (ut alios taceam) quartum filium ſuum Johannem Gandavenſem, *Ducem* Lancaſtriæ: Cornubiamque, & Lancaſtriam in *Ducatus* erigens, regalibus plurimis utramq; exornavit: Lancaſtriam inſuper Palatinatus amplitudine.

Henr. *Ducem* Lancaſtr. (& Lionellum *Ducem* Clarenciæ. 1362.)

Poſtmodò, multi proceres nobilitate, latifundiis, rerumque privatarum affluentia præpollentes, faſtigium hoc aſcendunt regiis evecti codicillis, quibus nihil interea magiſtratus, nihil territorii, nihil muneris vel juriſdictionis confertur. Inſtar omnium viſus eſt ipſe dignitatis radius, late undiq; refulgentis: nec apud nos ſolum, ſed & exteros, plurimi fiunt iſtiuſmodi Satrapæ.

Ducis, *Comitis*, aliarumq; illuſtrium claſſium appellationes (cum ad officia diu pertinuiſſent) honorariæ fiunt ſub Othone Magno.

Dux quando nomen honorarium, feudale, hæreditarium.

Sigonius

Sigonius de Regn. Ital. lib. 7. in An. 970. *Tedaldus Athonis Comitis Comiſſici filius* —— *Comitis, Marchionis, & Ducis titu'is inſignitus, à Johanne Pontifice Ferraria urbe donatus.* Inferius in An. 973. *Siquidem* (Otho) *more à Francis accepto, fortiſſimum quemq; militiæ ſuæ aſcribere, eoſq; qui ſtrenuam ſibi fidelemq; operam navaſſent, regalibus ſuis inſignire inſtituit. Erant autem Regalia, Dignitates,* (viz. Ducis, Marchionis, Comitis, &c.) *& prædia, quæ Rex benemeritis ad arbitrium concedebat.* Vide *Regalia.* Ait autem, *more à Francis accepto*; quod ſi ad dignitatum collationem referatur, mos antiquior apud Francos agnoſcitur. Sed hic non conſtat dignitates iſtas hæreditariè conceſſas eſſe. Ejus tamen exemplum præ aliis vetuſtiſſimum & ipſe exhibet lib. 1. in Fl. Authare Longobardor. Rege An. 585. Cum enim 30 urbium *Duces*, regiam uſurpaſſent poteſtatem: Autharisq; jam factus Rex, inſtituiſſet ut à ſingulis vectigalium ſuorum dimidium, tertio quoque anno ad tuendam regiam amplitudinem in Palatium adduceretur. *Illis* (inquit Sigonius) *uſum urbium, dominio, & jure ſibi retento reliquit. Neq; ſucceſſores tradidit, niſi aut virili extincta ſtirpe, aut conflata defectione.* De hoc autem plura vide ſupra in *Comes*, Sect. *de Comitibus factis hæreditariis.* Ubi res ſub Hugone Capeto præcipuè invaluiſſe oſtenditur, & feudalis deveniſſe. Recentius vero multis in locis, honoraria ſolummodo efficitur, ut in penultimis jam diximus.

Ducum tres ordines. Habentur autẽ tres *Ducũ* ordines: ſummus, medius, infimus: vel ſi placeat, abſolutus, feudalis, titularis. Primus planè regius; nec regem nec ſuperiorem agnoſcit, ut *Dux* Lotharingiæ, Subaudiæ, &c. Secundus, qui in *Ducatus* ſui feudo jura obtinet regalia, feudali tamen domino putà Regi vel Imperatori, ſubjicitur, ut in Germania multi. Tertius, honoratus iſte, qui illuſtri ſolo titulo dignoſcitur, cujuſmodi etiam, in Germania nonnulli, plures in Gallia, Hiſpania, & aliquando in Anglia. Expiravit autem apud nos hæc dignitas An. Do. 1572. nec revixit hactenus niſi in ſobole regia Henrico, & Carolo, Principibus.

Magnus Dux. Reperti ſunt etiam qui *magni Duces* dicuntur, Lithuaniæ, Tuſcaniæ: & merito quidem Muſcoviæ, plurimos potentiſſimos *Duces* ſubditos numerans. Sed de his alii, pariter & *Archiducibus.* Nos cum ad ſingula non valeamus, antiquiora aliquot obſcura proſequimur.

Magnus Dux in Orient. Imp. *Dux magnus* in Orientali Imperio, princeps & caput erat ad univerſum mare, ut magnus Domeſticus ad univerſum foſſatum, id eſt, ad rem caſtrenſem. Subjectos habuit magnum Drungarium claſſis, Ameralium, (qui univerſam claſſem agebat) Protocomitem, Drungarios, & Comites. Conto prætulit imaginem Imperatoris equo elati anteriùs in palla, ſtantis: ponè in throno ſedentis.

Dux Francorum ſeu Franciæ. *Dux Francorum* ſeu *Franciæ*, inter *magnos Duces* meritò numeretur, qui totius Gallicæ militiæ Præfectus ſummus, regiam poteſtatem velut pupillarem coercuit. Magni tamen cognomen non quod ſciam obtinuit: ſed idem cenſetur qui *Maior domus* appellatus eſt, vel in munus titulumque ejuſdem ceſſiſſe. Flodoardus in Chron. ſub An. 943. *Hugo Dux filiam Regis ex lavacro ſancto ſuſcepit, & Rex ei Ducatum Franciæ delegavit, omnemq; Burgundiam ipſius ditioni ſubjecit.* *Ducatus Franciæ.* Aimoin. lib. 5. cap. 44. *Lotharius unctus eſt in Regem Remis: & Hugo Magnus factus eſt Dux Francorum.* Tilius in Carolo Simplici. Recieul. par. 1. *Hugnes fils de Robert, fuit Maire du Palaice, & Duc de France, par le feu Roy Eude ſon frere.* Annon hoc ſenſu, *Marchio Francorum?* *Marchio Francorum.* Aimoin. dict. lib. cap. 34. *Robertus Comes Parrhiſiorum, qui Marchio Francorum vocabatur.* Sic *Conſul Anglorum.* *Conſul Anglorum.* Huntingtonienſ. in Cnuto Rege. *Godwinus Conſul Anglorum ducens exercitum, rege inſcio, nocte profectus eſt in hoſtes.* pag. 364.

Modus conferendi Ducatus. *Ducatus* conferendi mos varius fuit: juxta ſeculum, juxta locum, juxta collatam unà poteſtatem. Dum officium erat, ſcripto & codicillis Principum conceditur. Ejus formulam vide in *Patricius.* Feudalis autem cum factus eſt, aliàs vexillo ſimpliciter, aliàs vexillo & enſe, aliàs aliis donatur ceremoniis. Sed in incertis quid certi ſtatuam? ſufficiat obviarum meminiſſe diverſitatum. Patet è Speculo Saxon. lib. 3. Art. 52. & 53. illuſtriora feuda, ſcil. *Ducatus & Comitatus*, priſco eo ævo, vexillorum traditione (quæ *feudalium* illic dicuntur) conferri. Cui Author inferior Otto Friſingenſ. circa An. . ita ſuffragatur; *Eſt enim conſuetudo Curiæ,* (Imperialis) *ut regna per gladium, provinciæ per vexillum à Principe tradantur & recipiantur.* Rei etiam exemplum adjungit, quod è Guntheri illius ætatis Poetæ Ligurinor. lib. 1. mallem exprimere.

—— tali cauſam ratione direptam
Terminat, ut quædam provincia tota Guidoni
Cederet: & regnum cum nomine Petrus haberet.
Ergo ubi vexillo partem quam diximus ille,
Hic autem gladio regnum ſuſcepit ab ipſo,
(Hinc etenim longo ſervatum tempore morem
Curia noſtra tenet) poſito diademate Petrus
Regali dextra tulit alti Principis enſem.

Idem Otto eodem lib. ca. 37. *Erat autem* (*ut recolo*) *ſumma concordiæ. Henricus maior natu, Ducatum Baioariæ per 7 vexilla reſignavit. Quibus minori traditis, ille duobus vexillis marchiam Orientalem cum Comitatibus ad eam ex antiquo pertinentibus, reddidit. Exinde de eadem Marchia, cum prædictis Comitatibus quos tres dicunt, judicio principum, Ducatum fecit: eumq; non ſolum ſibi, ſed & uxori cum duobus vexillis tradidit: ne vel impoſterum ab aliquo ſucceſſorum ſuorum mutari poſſet aut infringi, privilegio confirmavit. Acta ſunt hæc anno regni ejus* (ſcil. Frederici *Marchia Auſtriæ Ducatus titulo inſignitur.*

derici I.) 5. *Imperii* 2. 1. Dn. noſtri 1154. Refert etiam idem Author in Chronic. lib. 7. cap. 20. Lotharium Imp. & Innocentium Pap. de conferendo *Ducatu* Apuliæ circ. An. Do. 1132. contendentes,ita tandem conveniſſe: ut in *dando Duci* (Reginaldo) *vexillo, utriq; manum adhiberent.* Ex dictis vides, Regna gladio, *Ducatus* Comitatuſque vexillo dari. Illo ſupremè poteſtatis ſymbolo: iſto, educendi in militiam populi; quo olim Romani uſi ſunt; rubro, ad evocandos pedites; cæruleo verò ad equites conſcribendos. Sed utrumque habe in *Ducatus* collatione. Radul. de Dicæto in Richardo I. Reg. Angl. An. 1189. Richard. I. *ab Archiepiſcopo Rothomag. tam enſem quam vexillum de Ducatu Normanniæ, proceribus multis præſentibus in Eccleſia beatæ Virginis ante majus altare ſuſcepit.* Rex verò Edouardus III. prædictum filium ſuum Edouardum Cornualliæ Ducem creavit *per ſertum in capite, annulum in digito, & virgam auream,* ut mihi Author eſt Gulielmus
36. E. 3. Camdenus, Qui etiam refert, eundem Regem in Parlamento filios ſuos Leonellum Ducem Clarentiæ, & Johannem Ducem Lancaſtriæ *per cincturam gladii impoſito capitibus pellito pileo, & circulo ex auro & margaritis, & charta tradita.* Certè pilei in hoc Principe præcipuum decus, quod unà cum ſerto, in *Ducali* Auſtriæ habitu, ſub prima ejuſdem inſtitutione claruit: ut è
* Ratisbonæ. Titt. Hon. par.2,c.2. * privilegiis ab inſtituente conceſſis notavit (inter eximia plurima) Johannes Seldenus noſter, verbis Authoris. *Dux Auſtriæ principali indutus veſte, ſuppoſito Pileo Ducali* circundato ſerto Pinnito, *baculum habens in manibus equo inſidens, &c.* Et è Charta Frederici II. *Concedimus etiam noſtro illuſtri Principi Duci Auſtriæ, Crucem noſtri diadematis, ſuo principali pileo ſufferendam.* In Muſcovia (ubi à regio nomine abſtinetur) *Dux* ſummus, alio nihil quam elatiori pileo, ab inferioribus diſcriminatur. Munſt. Coſm. l. 4. ca. 24.

Primi *Duces* recentioris ordinis, per diverſa Regna.

Omiſſis *Ducibus* antiquis, recentioris apud nos ordinis primus fuit (ut diximus) Edouardus *Dux Cornubiæ,* creatus An. Do. . Apud Gallos (ut colligit Seldenus) Joannes *Dux Britanniæ* Armoric. conſtitutus à Philippo Pulchro An. 1297. Apud Scotos, David *Dux Rothſaiæ* conſtitutus à Roberto III. patre ſuo circiter An. Dn. 1398. Et apud Hiſpanos Caſtiliæ, Fredericus *Dux Beneventanæ* creatus ab Henrico II. Rege Caſtiliæ, (qui floruit An. Dn. . In regno autem Neopolitano (ut refert Scipio Amiratus) *Dux Beneventanus*, inſtitutus An. Dn. 573. Manum de tabula.

Dyptica.] Erant duæ tabulæ in antiqua Eccleſia: quarum una viventium, altera mortuorum nomina continebat, quæ in Miſſa recitabantur. Rectiùs *Diptyca* ſcribendum juxta Græc. δίπτυχα, quod vide apud Meurſium. Ekkehardus Ju. Caſ. S. Gal. ca. 5. & ejus temporis Authores, *diptyca* vocant libros anniverſarios quibus eorum inſeruntur nomina, qui pro remedio animæ ſuæ, monachis & clericis quidpiam legaſſent: horumque *diptycorum* cuſtodiæ, capſæ deſignatæ ſunt. Vide ibidem Goldaſt. Recentiùs verò occurrit pro tabella manuali.

¶ E*Adling*, al. *Eathling.*] Saxonicum, quod pluribus expoſuimus in *Adelingus.* Id Vide.

¶ *Ebediu*, ſeu *Ebedib* perperam.] Tributum Cambro britannis quod nobilium hæredes capitali provinciæ domino, poſt mortem anteceſſorum ſuorum pendunt, adeundi patrimonii cauſa: alii 5 ſol. alii 10 ſol. alii 20. ſol. juxta pendentium qualitatem. Anglis, & Gallis *Relevium.* Vocabulum reperi aliquando in vetuſto M.S. codice Landavenſis Eccleſiæ: cujus hæc ſunt verba. *Septem domus epiſcopales ſunt in dyued. Menevia, quæ eſt ſedes principalis in Cambria, Eccleſia iſmael. Eccleſia degeman. Eccleſia yſſel. Eccleſia teilau. Eccleſia teulydabc, Eccleſia Keneu. Abbates teilau & teulydabc & iſmael & degeman tenentur clerici eſſe & ordinari. Ebediu cujuſlibet iſtorum domino dyued erunt,* ſcil. XII. Lib. *vel qui illis ſucceſſerint reddant. Menevia ab omni debito libera manet & ſoluta. Eccleſia keneu & Eccleſia yſſil ab illo debito liberæ erunt quia terris carent.* Nixus ſum retinuiſſe ſcripturam codicis, ſed (ut ſolet in exoticis) lecturâ forſitan erraverim: Multa autem hic occurrunt notatu digna. Conſtat enim (ſi *domus* pro Eccleſiis intellexerimus, ut Author ipſe in ſequentibus innuit) fuiſſe eo tempore 7. Eccleſias Epiſcopales in *Dived*, id eſt, Demetia, ſeu Wallia auſtrali: cùm hodie in tota Wallia (Marchiis exceptis) 4 tantùm reperiantur. Abbates etiam aliquot non fuiſſe clericos & ordinatos; nam dum aſſerit 4 nominatim ad hoc teneri, ſuggerit reliquos fuiſſe ſolutos, hoc eſt Abbates ſeculares: quorum utiq; meminit Giraldus Cambrenſis in Itinerarii lib. 2. ca. 4. Vide *Abbas ſecularis.* Conſtat præterea tunc etiam fuiſſe Epiſcopatus quoſdam, vel ſaltem inſigniores Eccleſias, nullo gaudentes patrimonio, nempe *Keneu* & *Yſſel*; de his enim ait, *ab illo debito* (ſubaudi *Ebediu*) *liberæ erunt, quia terris carent.*

Exige-

Exigebatur itáque tributum iſtud non ſolum è prædiis laicis ſed etiam eccleſiaſticis; & hîc quidem gravius, ſcilicet XII. libræ è ſingulis Eccleſiis dotatis. Hæc per tranſennam: conſultis tamen quos in rebus Cambricis periores novi.

¶ ***Eberemord***, al. ***Eberemorth.***] Saxonicum. Homicidium inhumanius, quod *apertum murdrum* vocant; non quòd in aperto fit, ſed quòd apertè conſtat de perpetrato ſcelere. In LL. Canuti Regis MSS. Ca. 93. *Aberemurdrum* dicitur, quod vide.

¶ ***Eccleſia.***] Pro templo, ſeu domo qua fideles conveniunt, ritus divinos celebraturi. Lippis & tonſoribus notum: adducor tamen ut aſſeram, quòd ſciolus quidam libellum noſtrum *De non temerandis Eccleſiis*; pro Marte ſuo impetens; graviter mihi imponit, τὸ *Eccleſiis* dixiſſe hac ſignificatione. Nec patitur vir bonus ut eaſdem, *ædes* appellarem ſacras: ludibrio enim habet ejuſmodi epitheton, locis vel ædibus attributum. Carpſiſſet æquiùs, ſi ignotis ei vocabulis, *Baſilicis*, *Dominicis*, *Titulis*, *Curiacis*, *Martyriis* vel ſimilibus uſus fuiſſem. Sed doctrinam hominis & farinam videtis.

Occurrit ἐκκλησία apud Græcos veteres, ut *Curia* & *Senatus* apud Romanos; non ſolum pro cœtu & congregatione, ſed etiam pro loco in quem convenitur, ut ipſa lexica teſtantur. Lucianus καὶ διαστρώσαντα τὴν ἐκκλησίαν, i. *ubi eccleſiam* (ſcil. curiam in qua conſultant) *undiq; ſtravero.* Perhibetur
1 Cor. 11. 22. & Apoſtolus, ſecundum plures Interpretes (antiquos, medios, recentiores) hoc ſenſu dixiſſe τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ καταφρονεῖτε, *Eccleſiam Dei contemnitis?* Liquidè Synod. Laodicena ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ τῆς ἁγιωτάτης μάρτυρος Εὐφημίας, i. *in ſanctiſſima Eccleſia ſanctiſsimæ martyris Euphemiæ.* Tertulian. lib. de fuga in perſecut. Sect. 3. *Conveniunt in Eccleſiam. Confugiunt in eccleſiam.* Auguſtin. Epiſt. 109. *Quando ergo ſimul eſtis in Eccleſia, & ubicunq; viri ſunt, invicem & pudicitiam cuſtodite.* Hieronymus in Eſaiam, ca. 60. *videmus Cæſares —— ædificare eccleſias expenſis publicis.* Et Epiſt. 8. *Alii ædificent eccleſias, veſtient parietes marmorum cruſtis, columnarum moles advehant, earumq; deaurent capita, &c.* Faſtidit in re tam nota, olei tantum perdere. Clarum eſt *Eccleſiam* idem eſſe Chriſtianis quod *Synagogam* Judeis: & Auguſtinum habes in eandem ſententiam in Pſalm 82. unde & priſcus quidam,

Nobis eccleſia datur Hebreis ſynagoga.

Plura ſi cupias numeroſa habeas exempla in Burchardi Decretorum Lib. 3. qui *De Eccleſiis* inſcribitur.

¶ ***Eccleſiaſticus baculoſus.***] Epiſcopus, vel Abbas ſuperior, paſtorali baculo inſignis. Occurrit in LL. Cambrobritannicis Hoeli Boni, vulgo Hoël Da.

¶ ***Eccleſiaſticus homo.***] Pro vaſſallo ſeu colono Eccleſiæ. Vide *Homo Eccleſiaſticus.*

¶ ***Eccleſiaſticus ſervus.***] Vide *Servus.*

¶ ***Edhilingi.***] Nobilium claſſis apud Saxones, quod & vox indicat. Nithardus hiſtor. Lib. 4. *Saxonica gens omnis, in tribus ordinibus diviſa conſiſtit. Sunt enim inter illos qui Edhilingi, Sunt qui Frilingi, Sunt qui lazzi illorum lingua dicuntur. Latina verò lingua hoc Sunt Nobiles, Ingenuiles, Serviles.* Vide *Adelingus*, & *Eadling.*

¶ ***Efforciare.***] Pat. 3. Joh. m. 2. n. 8. Rex Baronibus de 5 portub. Angl. &c. Mandamus vobis quod totum ſervitium, quod nobis debetis, habeatis, idque *Hubt. de Burg.* Cancellarius noſter vobis dicet ex parte noſtra, & inſuper vos ita *efforcietis* quod nobis grates ſcire debeamus. T. *Petro de Pratellis.*

¶ ***Effractores.***] Apud forenſes dicuntur qui furandi cauſa domos effringunt, vel ſe è carcere proripiunt. Etiam qui ſcrinia expoliant. Burgund. Tit. 19. §. 3. *Effractores omnes, qui aut domus aut ſcrinia expoliant, jubemus occidi.*

¶ ***Egyptiani***, & rectiùs per Æ diphthong.] Erronum impoſtorumque genus nequiſſimum; in Continente ortum, ſed & Britanias noſtras, ut Europam reliquam pervolans. Italis, *Ciani* & *Cingari*; Germanis, **Zunginer**, *Ciani.* vulgo *Tartari* & *Gentiles*, quibuſdam *Saraceni*, *Cingari.* noſtratibus, *Ægyptii* & *Gypſies* nuncupati. *Zunginer.* Apparuere (ut mihi Author eſt Munſterus) *Tartari.* primùm in Germania, An. gra. 1417. *Gentiles.* *Saraceni.* nigredine deformes, excocti ſole, immundi *Egyptii.* veſte, & uſu rerum omnium fœdi. *Gypſies.* Furtis in primis dediti, præſertim fœminæ, quæ viris inde victum perhibent; Ducem, Comites, Milites, inter ſe honorant, veſte præſtantes. Venaticos canes pro more Nobilium alunt, ſed ubi venentur, niſi furtim non habent. Equos ſæpe mutant, major tamen pars graditur pedibus. Fœminæ cum ſtratis & parvulis, jumento invehuntur. Literas circumferunt Sigiſmundi Regis, & aliorum Principum, ut innoxius illis permittatur tranſitus. Ferunt ipſi ex injuncta ſibi pœnitentiâ, mundum peragrantes circumire, atq; è minori Ægypto primùm migraſſe. Sed fabellæ hæc, ut notat Munſterus, apud quem plura vide Geograph. lib. 3. ca. 5. Oriuntur quippe & in noſtra, & in omni regione, ſpurci hujuſmodi nebulones, qui ſui ſimiles in gymnaſium ſceleris adſciſcentes, vultum, cultum, moreſque ſupradictos ſibi inducunt. Linguam (ut exotici magis videantur) fictitiam, blaterant: provinciaſque vicatim pervagantes, auguriis & furtis, impoſturis & technarum millibus plebeculam rodunt & illudunt; linguam hanc Germani **Rotwelch**, *quaſi rubrum VVallicum*, id eſt *barbariſmum*; Angli **Canting** nuncupant. Puer vidi numeroſam iſtorum multitudinem, licèt capitale jam tum eſſet (Statutis 1. &

2. Phil. & Mar. ca. 4. & 7 Eliz. c. 10.) per ſpacium menſis in hac verſari conditione. Exinde ſenſim diſparuere.

¶ *Eïa.*] *Inſula.* A Sax. eaʒe, ʒ ut ſolet in y vel i tranſeunte. Sic *ley* pro leʒ, **way** pro peʒ, **day** pro ðeʒ, & infinita hujuſmodi. Eſt autem eaʒe propriè *oculus*, & *ovum*, nomenq; hinc contraxit inſula, quòd inſtar oculi vel ovi, ſe in mari exhibet. Sic in lib. Rameſ. Sect. 3. *Rameſeia* exponitur, *inſula arietum*; in Itinerar. Cantii, *Shepeia*, *inſula ovium*; in hiſt. Hen. Huntindon lib. 3. *Hertei*, inſula cervi. Occurrit etiam in villarum nominibus creberrimè, aliàs inſulam, aliàs peninſulam, aliàs ſitum amnicum, vel aquaticum denotans. Significat enim & aquam, juxta Gallicum *ew*, quod ʒ Saxonicum ut alia plurima in *w* mutat. Sic in paluſtri regione, aquam à terra firma exceptam, *landeiam* vocant: interiores alias, aliis cognominibus diſcriminant; ſed *eias* paſſim vocant.

Landeia.

¶ *Ejectus maris.*] Vide *VVreccum.*

¶ *Eier*, al. *Eyer.*] Vox Forenſ. *Iter*: t (ut Gallis ſæpè) eliſo. Vide *Iter*, & *Juſticiarii itinerantes*, ſeu *errantes*: nam *iter* etiam *error* dicitur.

¶ **Einetius, Enetius, Eneyus** & **Æſnecius.**] *Primogenitus*, *ſenior*. Vox forenſ. à Gal. *aiſne*, hoc idem ſignificante. *Pars einetia*, ea dicitur quæ in herciſcenda hæreditate ſorori primogenitæ cedit: cujus etiam in eligendo prærogativa, *æſnecia* apud Fletam appellatur. In Statut. Scot. Rob. 1. ca. 3. *Qui eneyam, id eſt capitalem partem illius hæreditatis habet.*

¶ **Elaboratus** & **laboratus.**] In legibus & Chartis antiquis, ſæpe veniunt pro eo quod quis ſuo labore vel induſtria perquiſivit: *laborare* & *elaborare*, pro acquirere, vel lucrari. Traditt. Fuldenſ. lib. 1. ca. 18. *Trado in elemoſinam meam ad Sanctum Bonifacium, quicquid proprietatis in elaboratu meo viſus ſum habere, præter 2 boves, totum & integrum. Id ſunt oves 5. porci 20. boves & vaccæ 38. duo caballi, omniaq; veſtimenta, ea ratione, ut quàm diu vivam illa per beneficum habeam.* Lib. 2. Trad. 26. *Trado —— dimidiam meam paternalem hæreditatem, & duas partes de meo elaboratu, in loco qui dicitur* L. *propè ripam fluminis Fuldæ, id eſt, terris, ſilvis, campis, &c.* Trad. 40. *& omnē elaboratū noſtrū, quicquid deinceps elaboravimus.* Et 68. *Trado Ratgario Abbati -- propriā ancillā meā nomine VV. -- & totum elaboratum dictæ ancillæ, id eſt, Uvamburg.* Longob. 3. Tit. 4. l. 5. *Non præſumant —— alicui homini cauſam ſuam* (id eſt *rem*) *tollere, vel ſuum laboratum.* L. Sal. ca. 47. *etſi ibi aliquid elaboravit —— amittat.*

Elaborare.

Laboratus.
Elaborare.

¶ *Elidiatus.*] Formul. Solen. 167. In judicio evindicationis de colono. *Colonicium —— habeat evindicatum vel elidiatum.* Formul. 170. in notitia de terra evindicata. *Propterea jubemus —— ut ipſam terram ipſe Abbas habeat evindicatam atque elidiatam.* Simile, formula 142. Formul. 52. in donatione qua pater donat filium: *quam diu advivis tam tu ipſe, quam hæreditas tua, contra tuos germanos vel germanas, quieto ordine vel elidiato, valeas poſſidere.* Etiam form. 30. *ſine ullius judicis conſignatione pars monaſterio noſtro, elidiato ordine præſentaliter revocare facias dominium.* Lindenbrogius opinatur ita dictum, *ut elidere aliquem ab excuſatione* l. 4. Cod. de ord. cognit. Bignonius autem in Not. ad dictam formulam 170 (quam in ſua editione inter Veteres refert, ca. 7.) locum corruptum exiſtimat, reſtituendumq; *elitigatum*, quaſi *extra litem & controverſiam poſitum.* Et hic proculdubio verbi ſenſus eſt, locus tamen integer videbatur; ut qui multiplici alia nititur authoritate. Reperio *leida* olim aliquando pro quadam curia dictum; huc verò non audeo attrahere. Mat. Pariſ. Regg. lib. 2. ca. 13. *explacitare* dixit pro *Elitigare*, vel *elidiare.*

¶ **Emenda, Emendatio.**] Quod in reſtaurationem damni tribuitur: à Gal. *Amende* & *emende.* In hoc à mulcta differt, quod mulcta judici, *emenda* parti læſæ datur. Spec. Sax. lib. 3. Art. 53. *Judex in ſuo judicio mulctam habet & non emendam, eo quod Judex agere non poteſt, & judicare: nemini verò emendatur, niſi actori. Ideoq; illuſtribus emendam non competere injuſte ab aliquibus vulgatū eſt.* Sed & pecuniariam mulctam, *emendam* dici, Author eſt (apud Bignonium) Petrus Fontanus (qui B. Ludovico R. claruit) & in priſcis noſtris legibus multæ probant authoritates. Videtur etiam *emenda* iſta triplex fuiſſe, maior, media, minima. Nam in LL. Edouardi Confeſ. ca. 35. pa. 138. ſic legitur: *—— tunc temporis, maior emendatio foriſfacturæ Saxonum fuit* 44. *lib.* Hæc fortè *emendatio*; aliàs *foriſfactura plena*; aliàs *plena wyta* dicitur. Media autem *emendatio*, & ibidem notatur ca. 12. *De opere verò ſi fiat, opus diſtruatur, & medietas emendationis dabitur.* Minima *emendatio* ea videtur fuiſſe, quæ leniſſimè apponebatur: & reſpiciunt fortè tres iſtæ *emendationes*, graviores illas, quæ inferioribus, *amerciamentum*, *finis*, & *redemptio* appellantur. Quære.

In Marculſ. l. 1. c. 20.

Emendatio major, media, minima.

Sic *emendare* pro mulctari. LL. eiſd. ca. 35. pa. 136. *Domino Regi graviter emendare debent.* *Emendare.*

Emendare ſe: pro, vitam redimere, ſeu Wergildum ſolvere. Longob. lib. 1. Tit. 2. l. 61. *De tertia verò* (culpa) *ſi ſe non emendaverit, moriatur.* *Emendare.*

¶ *Emne Chriſten.*] Frater in Chriſto. Saxonicum, quod malè intelligentes, even Chriſtian proferunt: atque ita editur in Oratione Henrici VIII. ad Parlamentum an. regn. 37. Sed rectè in LL. Edouardi Confeſ. ca. 36. *fratrem ſuum —— quod Angli dicunt* emne Cpiſten.

¶ *Emphiteoſis.*] Dicitur cum quis prædia tali lege acceperit, ut vel ea conſerat, vel emendatiora reddat: à Gr. ἐμφυτέυω, i. *conſero.* Vulgariter autem idem eſt, quod conductio

conductio ſeu elocatio prædii. Greg. Mag. Regiſt. Lib. 1. Epiſt. 70. *Qui terras vel inſulas Eccleſiæ noſtræ in emphiteoſim, ſibi poſtulant dari.* Aliàs & rectius *Emphyteuſis*, unde *Emphyteuta* & *emphyteutes* qui fundum ſic accipit.

¶ ***Englecheria***, al. ***Engleceria.***] Fictitium ſubſtantivum à Saxon. Engliſc, i. *Anglicus*. *Anglietas.* Quaſi *Anglietas*, vel nativitas Anglica. Priſcæ apud Anglos legis appellatio, cujus ortum, vigorem, & interitum indicabimus. Teſtantur leges Edouardi Confeſſoris ca. 35. omnes Danos per univerſum regnum Angliæ, ſub prætextu inſpiciendorum armorum uniuſcujuſq; patriæ, uno eodemq; die ab Æthelredo Rege occiſos eſſe. Deinceps igitur cum regni ſolium adeptus eſſet Rex Danorum Canutus: ut ſibi ſuiſq; fœlicius caveret, diuturnum retinuit exercitum, qui populum graviter atterens, introducendæ legis occaſio fuit; ut Bractonus l. 3. tract. 1. c. 15. de murdro agens perſpicuè retulit. *Sive interfectus, cognitus fuerit,* *Francigen.* *ſive ignotus dicetur Francigena, niſi Englecheria, i. quod Anglicus ſit probetur per parentes, & coram Juſticiariis præſentetur.* §. 3. *Cauſa verò inventionis murdrorum, fuit: quod in diebus Canuti Regis Danorum, qui poſt Angliam acquiſitam & pacificatam, rogatu baronum Anglorum, remiſit ad Daciam exercitum ſuum. Et ipſi Barones Angliæ erga ipſum Regem Canutum fidejuſſores extiterunt, quòd quotquot Rex in Anglia ſecum retineret, firmam pacem per omnia haberet: ita quod ſi quis Anglorum, aliquem hominem quem Rex ſecum adduxit interficeret, ſi ſe ſuper hoc defendere non poſſet judicio Dei* (ſcz. aqua vel ferro) *fieret de eo juſtitia. Si autem effugeret & capi non poſſet, ſolverentur pro eo 66 marcæ, & colligebantur in villa, ubi quis eſſet interfectus, & ideo quia interfectorem non habuerunt: & ſi in tali villa pro paupertate colligi non poſſet, colligerentur in hundredo, in theſauro Regis deponendæ.* §. 4. *Murdum quid.* *Et dicetur murdrum extraneorum occiſio & notorum: quia ſive notus ſit vel extraneus, ille qui interfectus eſt ſemper reputabitur Francigena, niſi Englecheria rite fuerit coram Juſticiariis præſentata, &c.* Vides legem hanc latam fuiſſe (ex jure hoſpitalitatis) in præſidium extraneorum, viz. Danorum primò, & deinde (cùm ingreſſi eſſent Normanni) Francigenarum; quorum cædes multò graviùs plectebatur quàm Anglorum. In mitigationem igitur pœnæ fuit, ſi legaliter conſtaret de *Engleſcheria* interfecti: hoc eſt, eum Anglicum fuiſſe; non Danum, non Francum, non extraneum.

Abrogata tandem eſt lex iſta, ſtatuto anni 14. Ed. III. ut Stanfordus retulit l. 1. c. 10. ubi & *Engleſcheriam* aſſerit fuiſſe inſtitutionem legis Communis: Ex quo animadvertas hodiernos Juriſconſultos, id legi Communi tribuere, cujus initium nec in Annalibus ſuis, nec in Statutorum volumine deprehenderint. Vide *VValliſcheira*.

¶ ***Eorla, Erle.***] *Conſul, Comes.* Vox Danica, & ab illis (quibus olim **ear** & **ar**, *honor*) ad nos delata. Danis autem *Eorla* idem quod Saxonibus noſtris ſupremi ordinis Aldermannus: ſed hoc de inferiori ſæpe magiſtratu, illud de illuſtriori ſemper; & ab ingreſſu Normannorum, de ſolo Comite, quem Germani **Grabe** nuncupant, intelligitur. Æthelwerdus Saxo lib. 4. ca. 3. *undecim conſules ruunt quos illi* (Dani) *Eorlas ſolent nominare, & rex eorum unus.* Conſules verò & Comites, æquivocè dixit ætas ea & ſubſequens, ea inſuper, & Duces. Sed diſtingui jam tunc cœpere Duces à Comitibus; & videtur *Erle*, Ducem potiùs notare, quàm Comitem. Æthelſtanus enim (qui & ipſe Danus fuit) *Eorlam* & Aldermannum Archiepiſcopo & Epiſcopo confert: *Eorlamq;* ab Aldermanno ita deſtituit, ut Archiepiſcopum ab Epiſcopo. Aldermannum verò eo loco pro Comite dixiſſe, evincunt vocis ſignificatio, locus ipſe, & ipſa comparatio, in qua alii Ducem & Comitem, pro *Eorla* & Aldermanno ſubſtituunt; de quo vide ſupra in *Dux*.

Sic autem Æthelſtanus in lege quam tulit de ſingulorum capitum æſtimatione. Æꞃcebiꞅceopeꞅ ⁊ Eoꞃleꞅ ƿæꞃgilđ biđ xv. M. đꞃimꞅa ⁊ Biꞅceopeꞅ ⁊ Ealđoꞃmanneꞅ VIII. M. i. *Archiepiſcopi & Eorlæ capitis æſtimatio*, 15000. *thrimſæ ſunto. Epiſcopi & Aldermanni* 8000. Walafridus Strabo de rebus Eccleſiaſt. ca. 31. cum Archiepiſcopos regibus, Metropolitanos Ducibus comparaſſet: *Quod* (inquit) *Comites vel præfecti in ſeculo, hoc Epiſcopi cæteri in Eccleſia explent.* Et Ealdoꞃman hoc loco pro Comite accipiendum monent etiam Inæ LL. c. 36. ubi de *Aldermanno* loquutus qui furem evadere permittit, ita habent: Giꝼ he Ealđoꞃman ꞅy. đolige hiꞅ ꞅcipe. *Si Aldermannus ſit* (qui hoc fecerit) *perdat Comitatum ſuum.* Quis Comitatum habuit quem perderet, niſi Comes? aut quis ea tempeſtate judicium tulit de furib. in Comitatu captis, niſi Comes?

Sed qui tandem fit ut nos *Eorlas* noſtros à Danis acceperimus, cum ipſi ne hodie quidem aut *Eorlas*, aut Comites, aut Barones noverint? Certè nomen accepimus, non gradum. Nec *Eorl* aliud quid ſignificaturum propriè, quàm (ut diximus) Saxonibus noſtris, *Alderman*: ſeniorem nempe, & per tranſlationem honoratum, quia honorandi (omnium Gentium ſuffragio) ſeniores: ex quo & ipſi *Seniores.* Reges hoc ſolo nomine ſub illis ſeculis dignoſcebantur. Vide *Senior*. Exolevit (audio) ipſa vox *Eorl* apud Danos, etiam **ear** & **ar**, pro *honore*: retinent hi tamen inde confectum adjectivum *erlig*, Epiſtolaſq; hodie dirigunt, **Erlig och welbyrdig mandt**, i. *honorato & nobili viro*, ut certiorem me fecit inſtructiſſimus juvenis Canutus Wlfeldius, Jacobi regni Daniæ Cancellarii filius. *Eorlæ* autem planam mihi mentionem exhibent, leges Canuti regis (qui etiam Danus fuit) par. 2. c. 69. ubi dignitatis amplitudinem melius judices ex indicto ei *hereoto* quod hîc infra vide in *Hereotum*.

¶ ***Epacare.***] Omino placare. Chron. Camerac. l. 1. c. 93. *VValterum multa mercede donabat, plus pollicitus, ſi quovis modo tantæ peſtis molimina epacaret.*

¶ ***Epidecen,*** al. ***Epidicen.***] Veſtis Monachorum.

¶ ***Epiſcopiſſa.***] Uxor Epiſcopi, alìas Antiſtita, quod vide. Etiam vide quæ S. Bernard. in vita Malachiæ refert de 15. uxoratis Epiſcopis prædeceſſoribus ſuis, in Hibernia; ſupra hîc in vocabulo *Corba.*

¶ ***Epiſcopium.***] Domus Epiſcopi. Sinod. Meldenſ. ca. 26. *Suggerendum eſt, & ex divino mandato intimandum regiæ majeſtati, ut epiſcopium, quod domus epiſcopi appellatur —— venerabiliter & reverenter introeat, &c.* Dicitur & de Epiſcopatu, ut ſupra, in *Abbas.*

¶ ***Epiſtola.***] Pro eo quod forenſes *Chartam* vocant, hoc eſt, inſtrumento quo prædia conceduntur, pactioneſque firmantur: Tabellæ publicæ fidei: interdum *teſtamentum.* Superiores ætates ab inclinato Imperio (ne altiùs repetam) ſub *epiſtolarum* ſpecie hæc omnia peragebant, ut in Marculſi, veterumq; formulis abundè conſtat. Cœptaque res videtur ab ipſis Impp. & Longobardorum regibus, ſtilo turgido, & ſæpè (ut mihi ſápit) non majeſtate digno. Caſſiodorum vide. *Epiſtolæ* autem ſpecimen, noſtræ hodie Chartæ retinent, exordium præferentes in hunc modum. *Omnibus Chriſti fidelibuſs ad quos hoc præſens ſcriptum pervenerit N. de D. ſalutem. Sciatis, &c.* Sunt igitur apud veteres tot *epiſtolarum* genera quot apud nos Chartarum, & perplura: adoptionis, donationis, conceſſionis, firmitatis ſeu confirmationis, collectionis: evacuatoria, paricla, triſcabina ſive ingenuitatis, & hujuſmodi, quorum omnium exempla habes apud Marculfum, & in formulis ſolennibus.

¶ ***Epiſtolum, Epiſtolium.***] Vide *Apoſtolica.*

¶ ***Eques.***] Pro *Milite*, vel Nobili baltheo militari à Principe honeſtato. Notiſſimum. Neapolitanis verò *Equites* (vulgo *Cavalieri*) dicuntur omnes Nobiles, licèt Equeſtrem dignitatem nunquam ſint aſſequuti. Scipio Ammiratus: *Hoggi in Napoli tutti color che ſon nobili, benche ordine de cavaleria alcuno non habbiano: indiſtintamente ſi chiamino Cavalieri. Queſto uſoſtimo io, che ſia nato, percioche non havendo abantico la Nap. nobilita altri eſercizi, che militari; & perciò creandoſi i giovanetti nobili donzelli, & di mano in mano i donzelli faccendoſi Cavalieri, venivan per conſeguente in proceſſo di tempo tutti i nobili ad eſſer Cavalieri: come tutti i nobili Romani, ſe ben non naſcevano Senatori per l'età, che era loro d'impedimento, nel tempo dell' eta legittima devincuano Senatori.*

Cavalieri.

Delle Famiglie nobili Nepolitan. Par. 1. Ca. de Cavalieri, &c.

Ad diſtinguedum igitur equitem ritu honorario inſtitutum, ab inhonorato iſtiuſmodi, bene convenit *aurati* additio. Vide *Miles.*

Eques, pro equa, vel equo pernice, Ekhehard. jun. Caſ. S. Gal. c. 1. *Sternatur utiq; ait ambulatrix mea quantocius, &c. Aſcendenſq; equitem illam velociſſimam, —— circa nonam aderat cœnobio.* Et ca. 10. —— *equite aſcenſo, S. Gallum noctu invadens, clauſtrum clandeſtinus introiit.* Sic & alii. Antiquis, potiores ad pernicitatem equæ, quod & Virgilius notat,

—— *& Eliadum palmam Epirus equarum.*

¶ *Eræ Hiſpanicæ ortus, ratio, abolitio: & de aliis æræ ſignificationibus.*

¶ ***Era.***] Sine dipthongo & cum dipthongo, variè legitur: de numero, de pondere, de tempore; ut ſigillatim inferiùs. Præ reliquis autem ſignificationibus, cum mediorum ſeculorum ſtudioſis maximè ſit neceſſaria *eræ Hiſpanicæ* cognitio, eam primitus exponemus. Occurrit enim frequèns & in Conciliis plurimis, & in rerum Gothicarum Hiſpanicarumq; Scriptoribus, lectorem ſæpe neſcium, remorans, & perturbans.

Æra juxta Aſtrologos eſt inſigne temporis initium, à quo ſupputationes ducunt: & hoc ſenſu celebris apud Hiſpanos epocha, ſeu annorum calculus, *era* dicitur. Non ut quidam nugantur: AERA, quaſi, *annus erat Auguſti.* Ejus originem Hiſpani ipſi Julio Cæſari attribuant; ideo verò docti, non quòd à Cæſare ſit inſtituta, ſed quòd anni ejus (quem Julianum vocant) formam induit. Primus enim annus *eræ Hiſpanicæ*, Julianæ ordinationis ſeptimus habetur: à cede ipſius Cæſaris, ſextus. Sic Antiocheni *Aeram* Seleuci Nicanoris, Alexandri nuncupant, quod initio anni Alexandreo utuntur, ſcil. ab autumno, & clade Darii ultimi: ut refert Scaliger. *Eram* autem Hiſpanicam ſub Auguſto fuiſſe inchoatam, docti omnes cedunt, licèt de modo inſtitutionis & incœptivo anno, non nihil diſcrepent. Iſidorus lib. 5. de temporib. cap. 36. *Era* (inquit) *ſingulorum annorum conſtituta eſt à Cæſare Auguſto, quando primum cenſum exegit, ac Romanum orbem deſcripſit. Dicta autem era, ex eo quod omnis Orbis æs reddere profeſſus eſt Reipub.* In hoc autem fallit proculdubio. Convenirent alioquin annus Chriſti & *era* Cæſaris: nam in uno eodemq; anno, & Chriſtus natus eſt, & deſcriptus Orbis, ut perſpicuum eſt è S. Lucæ Evangelio ca. 2. *Era* verò, 38. annos, (vel eo ſupra) annum Domini præceſſiſſe deprehenditur: ut hic inferiùs.

Probabilior igitur & proba videtur ſententia: diviſis poſt bellum Peruſinum Romani Imperii provinciis inter triumviros Oct. Auguſtum, M. Antonium, & M. Lepidum; Hiſpaniâque in Auguſti ſortem cedente: Hiſpanos (ne inſignem Principem omni officio & adulatione non proſequerentur) epocham ipſorum ab initio Auguſti regiminis inſtituiſſe,

Era Domini. *Era Cæſaris.* eandemque *Eram Domini* (puta Imperatoris) & *Eram Cæſaris*, (nempè Auguſti) nuncupaſſe. Cœpiſſe autem ferunt Auguſti regimen, anno ante natum Chriſtum 38. poſt urbem conditam 714. Chriſtumque natum fuiſſe in *Era* Cæſaris 39. Sic docti pleriq; & probatiores affirmarunt: rejicientes pænitus quod Johan. Margarinus Gerundenſis Epiſcopus aſſeruit, *Era* originem tantummodo 26. annis Chriſti natalem ſuperaſſe. Sed nec error apud veteres major, nec deſidium inter recentes frequentius, quàm in annorum numeris æſtimandis.

Lidyattus noſtras (qui in emendatione temporum egregiè ſi fœliciter deſudavit) nec Dionyſium ſolùm, ſed & Scaligerum, Suſlygam, Keplerum & alios pleroſque in hanc arenam deſcendentes, graviter oppugnavit: nativitatem Domini noſtri, baptiſmaque & cruciatum ad quatuor fere annos poſt vulgi calculos reducens. *Eræ* etiam originem ad annum 41. ejus natalicias præcedentem, Urbiſq; conditæ 750. attribuit. Ego huic me non ingeram controverſiæ: ſed quæ ille fidenter aſſeruit, cum huc apprimè conducant, adſcribenda cenſui.

Anno 3966 mundi, anno Juliano 8 ineunte, Claudio Pulchro, & Norbano Flacco Conſulibus, cœpta eſt uſurpari annorum epocha celebris, præſertim in Hiſpania & vicinis provinciis Africa & Gallia, quæ Aera appellata eſt: eâ ut videtur occaſione, quod anno proximè præcedente Domitius Calvinus Proconſul, Hiſpaniam jugum Romanorum, ſeu potius Cæſaris Octaviani, in cujus poteſtatem hinc prorſus ceſſit, detrectantem, denuò ſubjugaverat; quo etiam ut apparet ex Dione 48 l. nova quædam & graviora æra, vectigalia, ſeu tributa annua inſtituta fuere à Triumviris; quæ ipſa & cæteræ Provinciæ ad Occidentem ſubditæ Cæſari & Lepido, quem Cæſar etiam ante deſpectui habitum, deinde poſt biennium omnino oppreſſit, hoc anno pendere cœperint, quanquam æra quoq; apud veteres pro calculis ſupputationum uſurpata ſunt, &c. Cumq; in annis ſequentibus, adductis ſuis rationibus à Scaligero, Suſlyga, Keplero ipſoq; Baronio in pluribus diſſenſerit, ad nativitatem Chriſti tandem perveniens, ità diſſerit, *Anno 4007 mundi circa initium illius anni, ut etiam 750 Romæ conditæ, L. Ælio Lamia & M. Servilio Gemino Conſulibus, imperii autem Auguſti (nimirum putandi à Conſulatu Pulchri & Flacci, veluti innuunt etiam Græci Faſti, ex Æra apud Hiſpanos præſertim & Gallos & Afros celeberrima) anno 41 juxta antiquiſſimos Patres Chriſtianos Irenæum Lugdunenſem l. 3. c. 25. & Tertullianum Carthaginenſem lib. adverſus Judæos 8. c. atq; alios: verum Herodis Regis Judææ conſtituti ab Auguſto quemadmodum affirmat Epiphanius contra dictam hæreſim, Dementium, & ab Actiaca Auguſti victoria anno 33. anno autem confirmati Auguſto imperii Senatuconſulto, & epochæ Auguſtorum 30. neutiquam 30. Actiaco ad quem vulgaris epocha annorum Domini, authore Dionyſio Abbate Romano, accommodata eſt, neq; anno Juliano 41. juxta nuperum ſcitamentum Suſlygæ & Kepleri, verum 48 ſequente 49 ac primo emendato ab Auguſto; medio ferè tempore ſecundi & medii cenſus acti juſſu Auguſti, primi verò operâ Quirinii in Syria, juxta noſtram Chronologiam, natus eſt Bethleheme, &c. Jeſus Chriſtus.*

Vides quanta inter eruditos diſcrepantia: & major quidem in annis Chriſti, quam in *eræ*: ſed in Urbis conditæ, gravis admodum. Quoad *eram*, parum differunt. Nam cum alii hanc in Anno 38. ante nativitatem Chriſti exordiantur, & Lidyattus in 41. reconciliantur probè ſatis, ſi annos quos à vulgari calculo ille ſubtrahit, tu etiam ſubtrahas ab illius, id eſt, à 41. In aliis igitur computationibus quantumcunq; digladiantur Authores (eſt enim incredibile) ſufficit modò, quod in hac conveniunt, quæ nobis eſt in manibus. Omnium enim ſuffragiis liquet, *eram* Cæſaris ſeu Hiſpanicam in anno 38. ante natum Chriſtum, initium ſumpſiſſe. Produnt igitur ſeſe *Eræ reductio ad an. Chriſti.* invicem *era* iſta, & annus Chriſti: nam ſi 38. ab *era* dempſeris, habes annum Chriſti *eræ* congruum: & ſi totidem addideris anno Chriſti, reſultans numerus *eram* exhibet.

Sed intelligendum eſt, quòd ſicuti Diony- *Era abolita.* ſius Abbas (cognomento exiguus) qui floruit An. Dn. 540. abolitis aliis ſupputationibus, annum Chriſti in Romanam invexit rempub. ſic exploſis tandem *eris* in Hiſpania, Valentini & Aragones in Anno 1358. Caſtiliani in Anno 1383. & Luſitani demùm in Anno 1415. Dionyſianum computum (hoc eſt, juxta annos Chriſti) ſunt amplexi.

Sed quoniam mentionem fecimus de erroribus quibus ſcatent priſcorum opera, in annorum *erarumq;* numeris referendis: admonendus es (Lector) ut aſſiduè tibi in iis caveas; præſertim dum occurrerint literis numeralibus, aut figuris, non dictionibus integris enarrati. Sæpè enim in hoc genere vix tertius reperitur ſanus, ubi continuus numerandi ordo non exhibetur. Mirum eſt quam mendoſè prodière Chronica Euſebii & Hieronymi: quam turpiter Iſidori, & Reginonis. Taceo Hiſtoriam Gregorii Turonenſis, Aimoini, & perplurium aliorum; docti alicujus opem vehementer implorantium. Nec ſufficit in corrigendis iſtis, ad MSS. vetera ſolummodo convolare; (quibus infinitus error, & diſcordia ſæpe non componenda) ſed adhibendum eſt præterea judicium ſolers, & acutiſſimum. Nec minùs quidem in Chartarum antiquarum datis dijudicandis.

Æra pluralis apud veteres legitur, calcu- *Aera pluralis.* los & cujuſq; integri numerarii partes & minutias, ipſaſq; ſupputationes (quòd has *ære*, ceu numo, ceu æreis calculis deducebant) ſignificans. Nonius: *Æra neutri.* M. Tullius Hortenſio: *Quid tu inquam ſoles, cum rationem à diſpenſatore accipis: ſi æra ſingula probaſti, ſummam quæ ex his confecta eſt non probare?*

Æra ſingularis etiam legitur ſi Rodigi- Antiqq. lect. lib. 10 cap. 2 nus Nonium, Nonius Lucilium rectè recitaverit.

verit, viz. *Hæc eſt ratio perverſa, æra numeri eſt ſubducta improbè* : Nonii autem duæ editiones quas ego vidi, reddunt : *Hæc eſt ratio perverſa, æra ſumma & ſubducta improbè* : quod mutato punctulo, Gothfredus ità emendat. *Hæc eſt ratio, perverſa æra ſumma & ſubducta improbè.* Scaliger quartò variat : *Hæc ratio perverſa eſt, æra ſummæ ſubducta improbè.* Primò loco *æra* manifeſtè ſingularis eſt : in reliquis alterutri conveniat numero. At Scaliger Nonium falſò putare aſſerit, *æra* nomen apud Lucilium extare, affirmatque *ſeculum ineruditum ex neutro in fœmineum* μετaπλάσατο, *ut oſtiam ab oſtiis, atheram ab æthere in bibl.* commutaſſe. Proculdubio antiquiſſimum eſt in corrupta Latinitate, ſi puriori non innotuerit.

Pro *numero*, & *numeri partibus*. Ità ſuperiùs ex Cicerone ad Hortenſium. Apud inferiores autem pro *numero* ſimpliciter. Fauſtus Regenſis Epiſcop. qui floruit anno 490. (à Scaligero citatus) lib. de Spiritu S. *Sacer* (inquit) *numerus dicimus qui trecenti in æra ſive ſupputatione ſignum crucis* T *conficiunt*. Iſidorus etiam ex canonibus Græcis, Euſebii Cæſarienſis ſemper *æras* dicit quod Græcus Scriptor ἀριθμοὺς, Hieronymus *numeros*. Et Hildericus Gallus Iſidoro æqualis *æras dierum* dixit pro *numeris dierum*, ùt Scaliger & alii.

Pro *pondere*, & *ponderis partibus*. Varro : *Veteris conſuetudinis erat, ut retro æra dicerent, ita ut ſemiſquintus, ſemiſquartus, ſemiſtertius pronuntiarent.* Et Voluſianus Marcianus : *Sive denaria, ſive ſeſtertiaria ratio conficeretur, iiſdem notis, id eſt libellarum, & ſingularum, & teruncierum, præpoſita nota denarii, vel ſeſtertii, ut erat ratio, æra exprimebantur.* E quibus liquet (quod Scaliger notat) *æram* Latinis fuiſſe verbum menſariorum campſorum & collybiſtarum : ſc. numerum ſeu quantitatem ponderis, menſuræ aut valoris denotans : unde & illud Nonii, *æra numeri nota.*

Pro *tempore*, & *temporis partibus*. Sic *era* pro *Epocha*, & initio temporis à quo ut ſuperius dictum eſt ſupputationes ducunt Aſtrologi : hoc ſenſu Ptolomæo (qui floruit An. 160.) & Theone in uſu. Hiſpani etiam ſua lingua, *de era en era* dicunt, pro *de ætate in ætatem* : Et non ſolum hi, ſed etiam Galli Narbonenſes & Gothi reliqui, *eram* vulgariter uſurparunt pro anno, ut in plurimis Conciliis, cippis antiquis, & Iſidori Chronico perſpicuè liquet. viz.

Era 415. *anno* 13 *Valentis Imp. &c.*
Era 416. *anno* 41 *Valentis Imp. &c.*
Era 419. *an. Imperii Theodoſii Hiſp.* 3.
Era 446. *an.* 14. *Arcadii & Honorii, &c.*

Sic in reliquis, & in pede legis editæ ad confirmandum Concilium Toletanum, ita habetur : *Lex edita —— ſub die Idus Nov. era* 721. *anno quoque fœliciter* 4. *regni gloria noſtræ.* Quod autem aliàs *erâ*, aliàs *anno*, dicit Iſidorus : in hoc Romanam epocham citans, Romanorum amplectitur vocabulum : in illo verò Gothicam, Gothorum ſequitur idioma : apud quos *eram* annum ſignificaſſe ex eo liqueat, quod priſci Saxones (quibus magna cum Gothis ſermonis affinitas) annum ȝeap dicebant, Angli hodiè **year**, Belgi **jaer**. Non inficior tamen quod Joſ. Scaliger contendit, *eram* primariè ſignificare numerum, eoque ſenſu de anno dici interdum, ut apud Judæos Seleucidarum epochen, *numerum Contractuum*. Wiſegot. lib. 12. Tit. 1. l. 3.

Pro *Canone* & *Legis ſectione*. Ita ſæpe venit in antiqq. LL. ſed per tranſlationem, propriè *numerum* ſignificans, quia Canones ſive ſectiones iſtæ ex appictis numeris dignoſcebantur. Wiſegoth. lib. 2. Tit. 3. l. 3. *Sciat ſe idem mandator, cenſura illius legis noxium retineri, quæ continetur lib. 6. Tit. 1. era ſecunda.* Simile lib. 6. Tit. 2. l. 5. Et in Breviario Codicis Theodoſiani : *Imperator Theodoſius era xxii.*

Modus reducendæ Eræ Hiſpanicæ ad annum Chriſti, & è contra (ſcil. vel adimendo illi 38. vel huic totidem adjiciendo, ut ſupra diximus) perſpicuus eſt in ſequenti Tabula : cui ad antiquæ Hiſtoriæ elucidationem, initia regni Principum aliquot Gothicorum in Hiſpania præſertim dominantium inſeruimus juxta Iſidori Chronicon à P. Pithæo caſtigatum.

Anni Eræ Hiſpan.	*Anni Chriſti*	*Reges*	*Anni Eræ Hiſpan.*	*Anni Chriſti*	*Reges.*
400	362		410	72	
1	63		11	73	
2	64		12	74	
3	65		13	75	
4	66		14	76	
5	67		15	77	
6	68		16	78	
7	69	*Athana-*	17	79	
8	370	*ricus.*	18	380	
9	71		19	81	

* Al. Aera 400.

Anni

Anni Eræ Hiſpan.	*Anni Chriſti*	*Reges*	*Anni Eræ Hiſpan.*	*Anni Chriſti*	*Reges*
420	82--	*Alaricus cũ*	480	42	
21	83	*Radagatho.*	81	43	
22	84		82	44	
23	85		83	45	
24	86		84	46	
25	87		85	47	
26	88		86	48	
27	89		87	49	
28	390		88	450	
29	91		89	51	
430	92		490	52--	*Turiſmundus*
31	93		91	53	*Theudericus*
32	94		92	54	
33	95		93	55	
34	96		94	56	
35	97		95	57	
36	98		96	58	
37	99		97	59	
38	400		98	460	
39	1		99	61	
440	2		500	62	
41	3		1	63	
42	4		2	64	
43	5		3	65	
44	6		4	66--	*Euricus*
45	7		5	67	
46	8		6	68	
47	9		7	69	
48	410		8	470	
49	11--	*Athaniphus.*	9	71	
450	12		510	72	
51	13		11	73	
52	14		12	74	
53	15		13	75	
54	16--	*Segericus, &*	14	76	
55	17	*eodem an.*	15	77	
56	18	*Vallia*	16	78	
57	19--	*Theuderedus.*	17	79	
58	420		18	480	
59	21		19	81	
460	22		520	82	
61	23		21	83--	*Alaricus*
62	24		22	84	
63	25		23	85	
64	26		24	86	
65	27		25	87	
66	28		26	88	
67	29		27	89	
68	430		28	490	
69	31		29	91	
470	32		530	92	
71	33		31	93	
72	34		32	94	
73	35		33	95	
74	36		34	96	
75	37		35	97	
76	38		36	98	
77	39		37	99	
78	440		38	500	
79	41		39	1	

Anni Eræ Hiſpan.	*Anni Chriſti*	*Reges*	*Anni Eræ Hiſpan.*	*Anni Chriſti*	*Reges*
540	2		600	62	
41	3		1	63	
42	4		2	64	
43	5		3	65	
44	6--	*Geſalricus.*	4	66	
45	7		5	67--	*Liuua.*
46	8		6	68--	*Leovigildus.*
47	9		7	69	
48	510		8	570	
49	11--	*Theudericus.*	9	71	
550	12		610	72	
51	13		11	73	
52	14		12	74	
53	15		13	75	
54	16		14	76	
55	17		15	77	
56	18		16	78	
57	19		17	79	
58	520		18	580	
59	21		19	81	
560	22		620	82	
61	23		21	83	
62	24		22	84	
63	25		23	85	
64	26		24	86--	*Reccaredus.*
65	27--	*Amalaricus.*	25	87	
66	28		26	88	
67	29		27	89	
68	530		28	590	
69	31--	*Theudis.*	29	91	
570	32		630	92	
71	33		31	93	
72	34		32	94	
73	35		33	95	
74	36		34	96	
75	37		35	97	
76	38		36	98	
77	39		37	99	
78	540		38	600--	*Liuua* II.
79	41		39	1	
580	42		640	2	
81	43		41	3--	*Wittericus.*
82	44		42	4	
83	45		43	5	
84	46		44	6	
85	47		45	7	
86	48--	*Thediſculus*	46	8	
87	49	*Agila.*	47	9	
88	550		48	610--	*Gundema-*
89	51		49	11	*rus.*
590	52		650	12--	*Siſebutus.*
91	53		51	13	
92	54--	*Aranagildus.*	52	14	
93	55		53	15	
94	56		54	16	
95	57		55	17	
96	58		56	18	
97	59		57	19	
98	560		58	620	
99	61		59	21--	*Suinthila*

Anni

Anni Eræ Hiſpan.	*Anni Chriſti*	*Reges*	*Anni Eræ Hiſpan.*	*Anni Chriſti*	*Reges*
660	22	Sub hoc	5	67	
61	23	tempore	6	68	
62	24	cœpit	7	69	
63	25	Arabum	8	670	
64	26	computus	9	71	
65	27	qui *Hegira*	710	72--	*VVambâ.*
66	28	dicitur.vide.	11	73	
67	29		12	74	
68	630		13	75	
69	31--	*Siſenandus.*	14	76	
670	32		15	77	
71	33		16	78	
72	34		17	79	
73	35		18	680--	*Ervingius.*
74	36--	*Chintila.*	19	81	
75	37		720	82	
76	38		21	83	
77	39		22	84	
78	640--	*Tulca.*	23	85	
79	41		24	86	
680	42--	*Chindaſ-*	25	87--	*Egiga.*
81	43	*vintus.*	26	88	
82	44		27	89	
83	45		28	690	
84	46		29	91	
85	47		730	92	
86	48		31	93	
87	49		32	94	
88	650		33	95	
89	51		34	96	
690	52		35	97	
91	53		36	98	
92	54		37	99	
93	55		38	700	
94	56		39	1--	*Withia.*
95	57		740	2	
96	58		41	3	
97	59		42	4	
98	660		43	5	
99	61		44	6	
700	62		45	7	
1	63		46	8	
2	64		47	9	
3	65		48	710	
4	66		49	11--	*Rudericus,*
			750	12	*&c.*

¶ ***Ermingſtreat.***] Vide *Ikenild.*

¶ ***Erminſul.***] Vide *Irminſul.*

¶ ***Esbrancatura.***] Arborem ramis nudare, à Gall. *Esbrancher.*

—— *qui autem forisfecerit in foreſtâ Regis de viridi, ſive per culpaturam, ſive per* esbrancaturam, *ſive per foditionem turbarum, ſive per eſcoriationem moræ, ſive per culpationem de ſubnemore, ſive per eſſartum, &c. erit in miſericordia, &c.*

¶ ***Eſca.***] Glandes & dilapſi ab arboribus fructus, quos in eſcam colligunt porci, cervi & alia animalia. *Panagium*, quod vide. Angl. & Germ. **maſte.** Longobard. Lib. 1. Tit. 23. l. 3. *De porcis ſi in eſca alterius pervenerint, & inventi fuerint, ſi minus ſint* 10. *non occidantur: nec unus de ipſis: ſed ille qui eos invenerit teneat unum & habeat ſalvum, & componantur ei per porcos, ſiliquæ* 3. *Nam ſi ſupra* 10. *ſint, vel aut uſq; ad* 10. *unus mediocris occidatur, &c.* Chart. vett. Alaman. nu. 62. Solvamus *quando eſca eſt, porcum ſolido valentem* 1. *& quando eſca non eſt, arietem bonum.* LL. Inæ ca. 50. Gif mon on hiſ mærſtene unalyfed ſpin gemete. genim ðonne ſyx ſcill pyrð peð ⁊ &c. id eſt, *Si quis porcos in eſca ſua ſine venia paſcentes invenerit, pignoretur primò quod ſex ſolidis æſtimatur.*

¶ ***Eſchaeta*, *Eſchaetor*, *Eſcaetria*.**] aliàs cum aſpiratione, aliàs ſine. *Eſchaeta* apud nos dicitur quicquid terræ, prædii, alteriuſvè emolumenti, quod vel mortuo ſine hærede Tenente, vel ratione cuſtodiæ hæredis ejus infra ætatem exiſtentis, vel ex cauſa alicujus (quod vocant) forisfacturæ, domino obvenit feodali. Moriente enim ſine hærede Tenente, ad Dominum remeat tenementum, tanquam ad ſuperiorem hæredem ex lege conſtitutum. Similiter & rei capitalis (putà feloniæ) damnato: nam ob corruptionem ſanguinis, hæredem jam habere non intelligitur. Vox, à Gall. *eſchet*, i. accidens, ab *eſcheoir*, accidere, cadere: unde in LL. Neapolitanis
Excadentia. & Siculis *excadentia* dicitur: atque ita, (&
Excadens. præterea) *excident* & *excadens* in Nigro lib.
Excidens. Scaccarii, ubi in 2. part. c. 10. de *eſcaetis regiis*, ſic habetur. *Eſcaeta vulgo dicuntur quæ decedentibus his, qui de Rege tenent in capite, cum non extat ratione ſanguinis hæres, ad fiſcum relabuntur.* Vide *Excadentia.*

Eſchaeta etiam dicitur ipſum territorium, quo jus *eſchaetarum* aliquis percipit.

Eſchaetor, miniſter eſt qui per ſtatutum territorium eſchaetas colligit & rimatur. Habent (vel potius habuere) magnates aliquot, hujuſmodi officialem: ſuum autem Rex in unoquoque Comitatu Angliæ, qui à magno Theſaurario annuatim conſtitutus, fiſco militat
Statt. 1. & piſcatur. Exacto verò miniſterii ſui anno,
Hen. 8. c. 8. iterum intra triennium non ad idem recipiatur
& an. 3. exequendum.
ejuſd. ca. 2.

Eſchaetria, munus Eſchaetoris & ejuſdem territorium. *Hen.* 2. ſic exigit 124000l. arg. *Stow.* in An. 1159. R. 5. ex *Ypodig.*

¶ ***Eſcuagium*.**] Servitium ſcuti. A Gall. *eſcu*, i. ſcutum. Aliàs *Scutagium*, quod vide; & *Hoſtenducia*, ſimile apud Longobardos ſervitium.

¶ ***Eſox*, *Eſſox*, & *Exos*:** Gloſſ. *Iſox*, Beda *Iſicius*.] Salmo. Germ. **Lasch**, al. **lachs** & **lax**. Wiſegoth. lib. 8. Tit. 4. lib. 29. *Meſox* legitur, ſi non perperam. *Flumina majora, id eſt, per quæ meſoces, aut alii piſces marini ſubriguntur.* Codex MS. (ut in variis lectionibus notatur) habet *per quem eſoces*: ſed rectius erit *per quæ eſoces.*

¶ ***Eſparuarius*.**] Chart. foreſt. c. 14. vide *Sparuarius.*

¶ ***Eſſartum*, *Eſartum*, *Exartum*, *Exartes*, & *Exartare*.**] A Gal. *eſſarter*,
Interlucare. quod apud Plinium eſt *interlucare*, hoc eſt, per ſpatia & intervalla dumeta & arbores ſuccidere: ita ut Sol interluceat. Inde apud
Interlucatio. eundem *interlucatio*, apud Catonem & Varronem *collucatio.* Similiter *eſſarter*, & *ſartare*, eſt ſilvas ſuccidere, dumis purgare, loca rigida & inculta, in culturam redigere. Dictum
Exertum. Gallicè *eſſartum*; à Latino *exertum*, quod eſt evulſum, eradicatum. Vox foreſtariorum & ſaltuariorum. Niger lib. Scaccarii par. 1. cap. 13. *Eſſarta vulgo dicuntur quæ apud Iſi-*
Occaſiones. *dorum occaſiones nominantur: quando ſc. foreſtæ nemora vel dumeta qualibet, paſcuis & latibulis ferarum opportuna, ſucciduntur: quibus ſuccifis & radicitus evulſis, terra ſubvertitur & excolitur. Quod ſi nemora ſic exciſa ſint* *Eſſartum & vaſtum in quo differunt.*
ut ſubſiſtens quis in vix extanti ſucciſæ quercus vel alterius arboris ſtipite circumſpiciens, 5. ſucciſas viderit, vaſtum reputatur: hoc eſt vaſtatum per ſyncopen dictum. Ex his animadverte differentiam inter *eſſartum* & *vaſtum.* Locum hunc accuratè citant Juris foreſtarii Scriptores, mendam contrahentes quam exhibent priſca codicis exemplaria. Scribitur enim *occaſiones*, pro *occationes*: ſ, pro t, ſenſumq; *Occatio, & occare.*
obſcurum reddit prior vox; elucidat poſterior. Quippe non ab *occidendo*, ſed ab *occando*, & (quod Cicero in Senectute teſtatur) ab *occato*; rem occâ depreſsã ſignificante. Eſt autẽ *occa*, crates lignea, ferreis inſtructa dentibus, qua in agris ſeminalibus, glebæ conteruntur, & loca aſpera in planiciẽ rediguntur: *eſſartis* perinde utiliſſima: Gall. *herce.* Angl. **an harrow.** Plin. lib. 18. ca. 20. *Aratione per tranſverſum iterata, occatio ſequitur.* Et ca. ſeq. *Hordeum occato, ſerrito, runcato.* Nonius Marcel. & Varro de re ruſt. lib. 1. *Occare, id eſt, comminuere, ne ſit gleba*: quod Iſidoro teſte, Orig. lib. 17. ca. 1. fit dum *grandes glebas cædunt, & ligonibus frangunt, &c.*

Quietus de eſſartis. Occurrit in Privileg. ab Henr. I. Abbati Rameſ. conceſſ. Sect. 198. *Et illa leugata ſit in perpetuum quieta de viſionibus foreſtarum, & eſſartis, & omnibus aliis querelis.* Hoc eſt: nulla Abbatibus Rameſiæ inferatur moleſtia, ſi quæ fortè in foreſtis Regiis *eſſarta* fecerunt intra illam leugatam.

De *exartis* vide legum Burgundior. in- *Exartum.*
fra in *Faramanni*, & Boior. Tit. 16. §. 1. & 2.

Exartes. Duploma Caroli Mag. in Gloſ. Lindembr. *Conferemus ſtirpes, vel ut vulgo dicitur, exartes quoſdam quos ex rebus Tricaſinenſis Comitatus ipſi propriis laboribus, de heremo ad agriculturam perduxiſſe noſcuntur.* Et Chartular. Rhemenſ. *Si Novalia quæ eſarta vocant ibi ſunt.*

Exartare in Boiorum & Burgundior. LL. & Gal. *eſſarter une foreſt*, eſt ſilvam collucare.

¶ ***Eſſoniare*, *Eſſoniator*, *Eſſonium*.**] Etiam omnia per x. pro ſſ. & Exonia, niæ: Exonia.
Soniumque, abſque Eſ. vel Ex. Nec non E- Sonium.
ſumare, Eſumator, &c. Voces forenſes, illæ Eſumare. Eſumator.
tritæ adhuc, iſtæ obſoletæ. *Eſſonier* Gal. & *exonier*, eſt excuſare; ab anguſtia, cura vel labore liberare. *Ex* privativum, *ſoing*, cura, &c. Sed & altiùs ſimantur fontem, à Gr. ἐξόμνυσθαι; quod non ſolum eſt *excuſare*, ſed interpoſito jure jurando hoc facere, ab ἐξ, i. *ex*, & ὄμνυμι, *juro.* Et foro quidem bene convenit iſta deductio, ubi ſine juramento non admittitur excuſatio. Eſt igitur *Eſſoniare*, excuſare aliquem in foro, qui indicta die non comparuerit ſubmonitus; cauſamque impedimenti apud Judicem promovere. *Eſſonium* perinde, ipſa excuſatio; ejuſdemque exhibitio. Omnis autem excuſatio, à Juriſconſultis noſtris

noſtris *eſſonium* non dicitur, at ea ſolùm quæ vel in realibus actionibus, parti reæ, vel in Curiis Baronum, Sectatoribus, (abſentiæ rationem exhibentibus) admittitur. Et *eſſoniorum* quidem multa ſunt genera, ſed jam olim quinque capitibus diſtributa.

1. Primum quod dicitur *Malum viæ*, ſeu *de malo veniendi*; cum venire quis vel non poterit propter impoſſibilitatem, vel non audeat propter periculum; vel non tam citò, propter longinquitatem itineris. Hoc *commune eſſonium* appellatur, ejuſque meminit Hincmarus Archiepiſcopus in Epiſt. ad Carolum Regem, qui poſtea Magnus cognominatur, ca. *Qui mittens ad Dominationem veſtram excuſationem impoſſibilitatis ſuæ illic veniendi, requiſita eſt quam patriotica lingua nominamus* Exonia, *quia venire nequiverit, quod hactenus eſt mandatum.* In hoc *exonio*, veniendi tempus idoneum conceditur. *Commune eſſonium.*

2. *Malum lecti*: quùm morbo detineatur: quod apud Glanvillam ſub reſeantiſæ *eſſonio* reponitur: & huic pro qualitate morbi (putà languidi) annus interdum & dies datur. Glan. lib. 1. ca. 19.

3. *Trans mare*: cum in partibus tranſmarinis hæreat, non ſolum Æoli & Neptuni, ſed Principis alterius poteſtate conſtitutus. *Dabuntur in tali caſu ipſi eſſoniato ad minus* 40. *dies*. Glan. ibid. ca. 25.

4. *Servitium Regis*: cui forenſes omnes neceſſitates cedunt: *remanebitq́ loquela* (id eſt, juris actio) *ſine die, donec conſtiterit eum ab illo ſervitio Domini Regis rediiſſe.* Ibidem cap. 27.

5. *Terra Sancta*. De hoc ſic Glanvilla dicto lib. cap. 29. *Diſtinguendum eſt, an iverit ad Hieruſalem an alium locum. Si verſus Hieruſalem iverit is qui ſe eſſoniare facit: tunc ſolet ei dari reſpectus unius anni, & unius diei ad minus. De aliis verò peregrinationibus, ſolet dari reſpectus pro voluntate Domini Regis & bene placito, vel ejus Juſticiæ, pro longitudine, vel brevitate itineris, prout viderint temperandum.*

Eſſonium pro quavis excuſatione. Aſſiſæ de Clarendum temp. Henr. II. Hovend. pa. 549. *Nulli liceat —— hoſpitari aliquem extraneum ultra unam noctem in domo ſua —— niſi hoſpitatus ille eſſonium rationabile habuerit.*

¶ ***Eſtamina.***] Sigebertus in Ann. 1107. *Abbas Ciſtercii & Fratres ejus, non immemores ſponſionis ſuæ, regulam beati Benedicti in loco illo ordinatam unanimiter ſtatuerunt tenere; rejicientes à ſe quicquid regulæ refragabatur, foricos videlicet & pelliceas, eſtamina, caputia quoque femoralia, pectina & coopertoria ſtramina lectorum, ac diverſa ciborum in refectorio fercula, ſagimen etiam & cætera omnia quæ puritati regulæ adverſabantur.*

¶ ***Eſterlingus***, al. ***Starlingus*** & ***Sterlingus.***] *Denarius* Angliæ argenteus, cujus valor antiquus Statuto An. 51 Edouardi I. ſic exhibetur. *Per ordinationes totius regni Angliæ —— denarius Angliæ qui vocatur ſterlingus, rotundus ſine tonſura, ponderabit* 32. *grana frumenti in medio ſpicæ, &* 20. *denarii faciunt unciam, &* 12. *unciæ faciunt libram.* Lex non nova, ſed quæ ab ipſis Anglo-Normannicis Regibus invaluerat, roboratur. Nam & tunc quidem 20 denarii probatæ monetæ, unciam ponderabant: libra pariter (quæ è 20 ſolidis conſtabat, nomenque à pondere adepta eſt) 12 uncias; ſolido quolibet 12 denarios continente. Saxonibus etiam libra libram pendit, ſed numeravit tunc libra 48 ſolidos, & ſolidus non ultra quinos denarios. Occurrit autem *eſterlingus* interdum ſimpliciter pro ipſo denario, interdum ad diſtinguendam monetam probam, à reproba; & pro numo legali in genere. Ordinatio Joh. Reg. Franc. & Henr. II. R. Angliæ, in ſubſid. Ter. Sanctæ An. 1184. id eſt, Hen. II. 30. *In terra Regis Angliæ ciſmarina* 2. *den. Andagavenſis monetæ: & in Anglia unus ſterlingus perſolvetur uſq́ ad prædictum terminum*, viz. 10. annorum. Mat. Pariſ. in An. 1250. *Erat autem pecuniæ miſſæ quantitas tanta de auro & argento: ſc. Talentorum & Sterlingorum, & Colonienſium approbatæ monetæ, & non reprobatæ: videlicet, non Pariſienſium, vel Turonenſium denariorum.* Et in An. 1235. *Centum & quatuor marcas bonorum & legalium eſterlingorum, tredecim ſolidis &* 4. *eſterlingis pro marca qualibet computatis.*

De ratione vocabuli, & de antiquitate, anceps opinio. Quidam inter priſcos Saxones noſtros, originem ponunt: quidam ſub Johanne Rege; perperàm utrique ſi rectè ariolar. Apud Saxones enim nuſquam reperio, & Johanne antiquius eſſe evincit citata Ordinatio. Occurrit mihi & ſub Gulielmo ſeniori nummi *ſterilenſis* mentio, huc (ni valde fallar) pertinens. Odericus al. Vitalis, Uticenſis Cœnobita, natus An. Do. 1075. in Hiſt. Eccl. lib. 5. ſub An. 1082. Rogerum de Monte-Gomerici in fundatione Scrobesburienſis Monaſterii ſic à quodam compellatum refert. *In primis advenientibus Monachis cum cementario ad jaciendum Monaſterii fundamentum; ad inchoationem hujuſmodi, porrigam* 15. *lib. ſterilenſium.* *Sterilenſis.*

In occaſione nominis, Linwodus ſturnum facit, Anglicè **a Starling**: quartâ una (ut ait ille) numiſmatis ſignatum. Ego centena aliquot numiſmata vidi Regum Anglo-Normannorum atque Saxonum: at in nullo quidem effigiem avis, niſi in Edouardi Confeſſoris: ubi 4. deprehenduntur obverſis pedibus ſigillatim ſtantes inter 4 radios crucis parallelæ: ſed an ſturni ſint, vel columbæ potiùs, aliudvè quidpiam ſignificaturæ, dicant qui norunt. Scoticum vulgus (ut Buchananus refert) à caſtello quodam hujus nominis, **Starlin** & **Striveling** dicto, nuncupatum putat: non autem video quonam pacto fiat ut nos hoc nomen a caſtello Scotico duceremus: diu enim auditum eſſe exiſtimo apud Anglos, priuſquam inter Scotos dignoſcitur ſonuiſſe. Monetam etiam è puro argento antiquiorem mul-

multò apud nos eſſe quàm apud Scotos, nemo (quod ſciam) dubitaverit: præſertim cum plurima quæ hodie extant exemplaria, utramque manifeſtent. Annales verò noſtri à Germanis Daniæ vicinis (quos ab orientali hinc ſitu etiam hodie **Eſterlings** appellamus) deducunt: aſſeruntque eos Angliam aliquando venientes artem purgandi argenti, etiam flandi & feriundi celebrem reddidiſſe, nomenque ipſorum facto deinceps reliquiſſe. Opinioni fidem aſtruit conventio quædam inter Edouardum I. & Abbatem Buriæ S. Edmundi, de ſtabiliendo ibidem cuneagio, ſancita. Sed qui Eſterlingos iſtos ſub Johanne Rege veniſſe prædicant, Authorum quos citavimus fidem labefactant, ni pluries hi veniſſe intelligantur. Mihi autem eò magis placet iſta deductio, quod in tranſmarinis etiam regionibus vox recepta ſit, ut è Jure Canonico non ſemel liqueat. Adigit me tamen in dubium Oderici locus ſupradictus, ubi ſub ingreſſu Normannorum *ſterilenſis* legitur, non *ſterlingus*: ulteriùs igitur diſquirendum videtur.

¶ *Eſtovarium*, al. *Eſtoverium.*] Vox fori à Gal. *eſtoffer* (priſcis *eſtouver*) id eſt, materiem exhibere, copiam rei alicujus miniſtrare. Quibuſdam, *alere, fovere*. Hinc Angli, pabulum quod pecori reponitur, etiam nunc **ſtover**: materiem ad rem omnem comparatam, ipſamque ſupellectilem, **ſtuff** appellamus. Forenſibus duplici venit acceptione. Antiquis pro alimento humano, cum in victu, tum in veſtitu. Hoc ſenſu Bracton lib. 3. Tract. 2. cap. 18. num. 2. *Salvo eidem capto* (ſcil. incarcerato pro felonia) *& familiæ ſuæ neceſſariæ, quàm diu fuerit in priſona, rationabili eſtovario ſuo.* Ita & in priſcis quibuſdam ſtatutis. Recentioribus ſolùm propemodò in uſu eſt, ad ſignificandum ligna quæ alter in alterius ſilva ſeu terra, ex jure capiat, ad foci, ædium, ſepium, & agriculturæ ſuæ ſuſtentationem: vulgo **fyerbote, houſebote, hedgebote, ploughbote.** Eaque vocis iſtius eſt potentia, ut ſi quis in ſilva ſua, alteri concedat *rationabile eſtovarium*, concedi iſta omnia intelliguntur. Dicatur etiam hoc genus *eſtovariorum* ſatis appoſitè ab antiquo Anglico, **to ſtove**, quod eſt, arbores detondere, capita & ramos abſcindere.

¶ *Eſtrayeriæ.*] *Eſtrayeres*, apud Gallos ſunt, quæ nos *eſcaetas* dicimus, putà bona alienigenarum, ſpuriorum & ejuſmodi, quibus hæres legitimus non ſupereſt. Sed Gallicum à Gallo undique doctiſſimo Renato Choppino intellige: qui de Doman. Franc. lib. 1. Tit. 7. Sect. 17. ita habet. *Inde & eſtreyeriæ, ſpeciali nota diſignantur in Scriniis Præfecturæ Ratiociniorum Pariſien. Bona ſcilicet rei Majeſtatis ſupplicio affecti, quæ ad unum pertinent Regem, excluſis reliquis, præcipuè in agro Campano.* Vide aliam apud nos vocis rationem, in *Extrahura*.

Eſtraieres in regiſtris Cameræ computorum.

¶ *Eſtrepamentum*, al. *Eſtrepementum.*] Forenſibus noſtris appellatur *deſtructio*, & *vaſtum* quod ab uſufructuario, qui tenet ad terminum vitæ, vel annorum, fit, aut fieri permittitur, in domibus, terris ſeu boſcis proprietarii. A Gall. *eſtropier*, id eſt, mutilare, obtruncare, ut quidam volunt: ſed ut mihi videtur à Lat. *extirpare*, quod per tranſlationem occurrit pro *delere*: quaſi *extirpamentum*. Huic fidem facit Breve Regis judiciale *de eſtrepamento*, ità inquiens, *Domos & ædificia in tenementis prædictis exiſtentia extirpaverunt, & arbores ſimiliter —— ſucciderunt.* Dicitur itaque non ſolùm de ſilvis & arboribus, ſed etiam de domibus, & ut hic apparet, & in Fitzherb. Abridgm. Tit. *Eſtrepement*, nu. 10. *de un ſale, & un grange, & un* * *bonery*: etiam *dun chambre & un quiſune, & un bercher, &c.*

* Forte idem quod in Brevi *de eſtrepamento bovatus terræ*, & legendum *bovery*. Sed *bonniere* Gal. menſura terræ *arpennæ* non diſſimilis.

Reperiuntur præterea in quibuſdam reſcriptis, *ſtrepitum & vaſtum facere*, Angl. **ſtrip and waſte**, ſeu **ſtrop and waſte**; quaſi *ſtrepitus*, pro *eſtrepamento* poneretur, vel quod ſtragem notaret inſigniorem, ſeu fragore editam, ut in Inæ LL. ca. 43. ubi dicitur *ſecuris ſonitu prodit facinus.* In Brevibus autem regiis ſæpè habes *vaſtum & eſtrepamentum facere*: videturque *eſtrepamentum* gravius vaſti genus deſignare.

¶ *Eſumare, Eſumator.*] Idem quod *Eſſoniare, Eſſoniator*, quæ vide. In computo antiquo penes Camerar. Scaccarii, *Et cum dies placiti mei venit, non potui pro mea infirmitate adire, ſed miſi eſumatores qui me eſumaverunt apud Cantebur'.*

¶ *Etarchartea.*] L. Boior. Tit. 9. ca. 11. §. 2. *Superiorem vero virgam quam etarchartea vocamus, quæ ſepis continet firmitatem, ſi eam injuſtè reciderit, ſimili modo cum ſolido componat, eo quod minimè tum ſepis viticata, animalis ſuſtinet impetum.* Lindenbrogius in quodam MS. legit *etarita*: quod Angli (ſaltem Iceni) hodie propemodum retinemus, hoc ipſum **the edar** & **ethar** appellantes.

Etarita.

¶ *Evinditatum, Evinditale.*] Vide Judicium evinditale.

¶ *Eulogia.*] Munera Deo vota.

¶ *Ewa, æ.*] *Lex.* Vox priſca Germanica. Saxonibus noſtris plurali numero æ, ut paſſim in ſuis legibus. Sic Ineꞅ æ. Ælꝼꞃeðeꞅ æ. *leges Inæ, leges Alfredi, &c.* Sic Cꞃiꞅteꞅ æ. *Chriſtilex*, Evangelium. v. Lindenb.

¶ *Exactor Regis*, ſeu *Regius.*] Qui publicas pecunias, tributa, vectigalia, & res fiſco debitas exigit. In Provinciis, Vicecomes: in portubus & civitatibus telonarius: & ejuſmodi miniſtri. *Æthelwerdus Anglo-Saxo ſub initio lib.* 3. *Audito etiam: Exactor Regis jam morans in oppido quod Dorceaſtre nuncupatur, equo inſiliit, cum paucis præcurrit ad portum, putans eos magis negotiatores eſſe quàm hoſtes: & præcipiens eos imperio, ad Regiam Villam pelli juſſit: à quibus ibidem occiditur ipſe, & qui cum eo erant: nomen quippe exactoris*, Beaduheard: Anno 334. ab adventu Hengiſti. Hunc intelligo

fuiſſe

fuiſſe Vicecomitem Dorceſtriæ, aſtipulante *Florentio VVigornienſi*, qui in An. Dn. 787. eundem vocat *præpoſitum*, i. Vicecomitem, aliàs Graphionem. *Suggerius de poſſeſſione monaſterii B. Dionyſii à Lindenb.* citatus in voce *Graphio*. *Ab oppreſſione Exactorum regiorum, quos grafiones dicunt, multo labore multiſq́; placitis emancipaveram.* Hoc etiam ſenſu *Niger liber Scaccarii* part. 1. cap. ult. tabulas quibus Vicecomes cenſum regium colligit, *Rotulum exactorium* vocat.

Rotulus exactorius.

Exprimitur Exactoris munus in Concil. *Ticienſi* ſub Ludovico Italiæ R. *& ſinguli Comites* (ita legit Bignonius, non conventus, ut vitioſe (inquit) editum eſt) *Ut Exactores Reip. in ſuis miniſteriis legalem procurent facere juſtitiam, pupillas & viduas protegant, per loca ſubdita reſtaurent palatia, qubus cum iter dictaverit, nos legatoſq́; noſtros valeant recipere.* Capitular. Carol. lib. 6. Tit. 122. *Clericus vel Monachus, neq́; exactor publicarū, neq́; conductor, aut vectigalium magiſter, &c. fiat.* Et ibid. lib. 5. Tit. 217. occurrit *Tributorum regiorum Exactor.*

Saxonica Evangeliſtarum tranſlatio *Luc.* 12. 58. Exactorem vertit ðam bydele, i. *Bidellum*, quod vide.

Hinc exactare in Capitall. & Synodd. pro ad *fiſcum rapere.*

Exactores in ſcholis dicuntur, qui occultè auſcultant quid indebitè dicatur, vel agatur: pœnaſque ideo exigunt à Magiſtro in pueros; aliàs *Ceratores.* Germanorum ſcholis hodie *corycei.* Alamannorum *caſalantes. Rer. Alam.* 1. 70. & 199.

Exadoniare & ***Exidoniare.***] *Idoneum facere.* L. Alaman. Tit. 18. §. 5. *Si parentes ejus,* (i. *ancillæ*) *non exadoniaverint eam, ut ſit libera.* Hoc idem in Decret. Taſſilonis par. 2. l. 12. ſed locus prior in editione Baſileenſi An. 1557. legitur, & rectius, *exidoniaverint.*

¶ ***Exartare, Exartum,*** & ***Exartes.***] Vide ſupra *Eſſartum.*

¶ ***Excadentia.***] Idem Siculis & Neapolitanis, quod *Eſchaeta* Gallis & Anglis. Conſtut. Sicul. & Neap. lib. 1. Tit. 84. *Domania, mortitia, excadentias, granaterias* —— *ad procurationis ſuæ ſollicitudinem revocabit.* Tit. ſeq. *locationes excadentiarum noſtrarum.* Vide *Exchaeta.* Erat olim in uſu hoc etiam vocabulum in ſcaccario, ſeu fiſco Angliæ: habeturque apud *Gervaſ. Tilber.*

Excadentia. Excadens. Excidens.

Excadentia nu. ſingul. & *Excadens*; & Capitulum de *Excidentibus* & occupatis. Vide *Eſchaeta.*

¶ ***Excambiare, Excambium.***] Voces forenſ. Cambire permutare & permutatio.

¶ ***Excrevicare.***] L. Salic. Tit. 36. §. 1.

—— *aut tres cambortas excervicaverit, &c.*

Vide locum integrum in *Camborta.*

¶ ***Excidens.***] Pro Eſchaeta. Vide *Excadentia.*

¶ ***Excluſa.***] Locus in flumine ſepe coarctatus piſcationis gratiâ: aliàs *VVera*, aliàs clauſura dictus. LL. *VViſegothor.* lib. 8. Tit. cap. 19. —— *uſq́; ad medium alveum ubi maximus ipſius fluminis concurſus eſt, ſepem ducere non vetetur: ut alia medietas diverſorum uſibus libera relinquatur. Si quis autem contra hoc fecerit*, excluſa *ipſius à Comite civitatis, aut à judice, ſine aliquâ excuſatione rumpatur.* Hoc idem mox infra *clauſura* dicitur. Convenit autem lex iſta noſtræ, quæ correctionem fluminum Vicecomiti cedit.

Eſt etiam *Excluſa*, id quo in ſtagnis & foſſatis aquæ retinentur & emittuntur, Angl. à **ſcluſe**. Fitz-herb. Nat. brev. fol. 89. b. *Excluſum ſtagni molendini ipſius Abbatis & parcum fregit.* Et alibi, *excluſas ipſius A. ultra foſſatum de N. pro ſalvatione terrarum ſuarum apud C. erectas, fregit.*

Excluſæ præterea dicuntur aditus in Italiam per anguſtias Alpium: alias *Cluſæ* & *Clauſtra.* Aimoinus, lib. 4. cap. 105. *Omnes aditus quibus ad Italiam intratur; id eſt,* Excluſas, *impoſitis firmaſſe præſidiis nunciatur.* Et lib. 5. ca. 37. *per clauſtra montis* Ciniſii, Italiam —— introivit. Teſtam. Caroli M. —— *montem Ciniſium, vallem Seguſianam uſq́; ad* Cluſas *& indè per terminos Italicorum montium uſq́; ad mare* —— *conſignavimus.*

Excommunicatio.

EX *auctoritate Dei omnipotentis patris, & filii, & ſpiritus ſancti, & ſanctorum Canonum, ſanctæq́; & intemeratæ virginis Dei genetricis Mariæ, atq́; omnium cæleſtium virtutum, Angelorum, Archangelorum, Thronorum, Dominationum, Poteſtatum, Cherubin, ac Seraphin, & ſanctorum Patriarcharum, Prophetarum, & omnium Apoſtolorum & Evangeliſtarum, & ſanctorum innocentium, qui in conſpectu agni ſoli digni inventi ſunt Canticum cantare novum, & ſanctorum Martyrum, & ſanctorum Confeſſorum, & ſanctarum Virginum, atq́; omnium ſimul ſanctorum & electorum Dei* Excommunicamus *& anathematizamus, hunc furem, vel hunc malefactorem,* N. *& à liminibus ſanctæ Dei Eccleſiæ ſequeſtramus, ut æternis ſuppliciis cruciandus mancipetur cum* Dathan *&* Abiron, *& cum his qui dixerunt Domino Deo* recede à nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus; *& ſicut aqua ignis extinguitur, ſic extinguatur lucerna ejus in ſecula ſeculorum, niſi reſipuerit, & ad ſatisfactionem venerit, Amen. Maledicat illum Deus pater, qui hominem creavit: Maledicat illum Dei filius, qui pro homine paſſus eſt: Maledicat illum ſpiritus ſanctus, qui in baptiſmo effuſus eſt; Maledicat illum ſancta Crux, quam Chriſtus pro noſtrâ ſalute hoſtem triumphans aſcendit.*

Maledicat illum ſancta Dei genitrix & perpetua virgo Maria; *Maledicat illum ſanctus* Michael, *animarum ſuſceptor ſacrarum; Ma-*

ledicat

ledicat illum omnes Angeli, & Archangeli, Principatus & Poteſtates, omniſq; militia cœleſtis exercitus.

Maledicat illum Patriarcharum, & Prophetarum laudabilis numerus: Maledicat illum ſanctus Johannes *præcurſor & Baptiſta Chriſti præcipuus: Maledicat illum ſanctus* Petrus *& ſanctus* Paulus, *atq; ſanctus* Andreas, *omneſq; Chriſti Apoſtoli, ſimul & cæteri diſcipuli; quatuor quoq; Evangeliſtæ qui ſuâ prædicatione mundum univerſum converterunt: Maledicat illum cuneus Martyrum & Confeſſorum mirificus, qui Deo bonis operibus placitus inventus eſt,*

Maledicant illum ſacrarum virginum chori, quæ mundi vana cauſa honoris Chriſti reſpuenda contempſerunt.

Maledicant illum omnes Sancti, qui ab initio mundi uſq; in finem ſæculi Deo dilecti inveniuntur: Maledicant illum cœli & terra, & omnia ſancta in eis manentia: Maledictus ſit ubicunq; fuerit, ſive in domo, ſive in agro, ſive in via, ſive in ſemita, ſive in ſilva, ſive in aqua, ſive in eccleſia. Maledictus ſit, vivendo, moriendo, manducando, bibendo, eſuriendo, ſitiendo, jejunando, dormitando, dormiendo, vigilando, ambulando, ſtando, ſedendo, jacendo, operando, quieſcendo, mingendo, cacando, flebotomando: Maledictus ſit in totis viribus corporis: Maledictus ſit intus & exterius: Maledictus ſit in capillis: Maledictus ſit in cerebro: Maledictus ſit in vertice, in temporibus, in fronte, in auriculis, in ſuperciliis, in oculis, in genis, in maxillis, in naribus, in dentibus mordacibus, in labris, ſive molibus, in labiis, in gutture, in humeris, in harmis, in brachiis, in manibus, in digitis, in pectore, in corde, & in omnibus interioribus, ſtomacho tenus, in renibus, in inguinibus, in femore, in genitalibus, in coxis, in genibus, in cruribus, in pedibus, in articulis, & in unguibus. Maledictus ſit in totis compaginibus membrorum, à vertice Capitis uſq; ad plantam pedis, non ſit in eo ſanitas: Maledicat illum Chriſtus filius Dei vivi toto ſuæ majeſtatis imperio; & inſurgat adverſus eum cœlum cum omnibus virtutibus, quæ in eo moventur, ad damnandum eum niſi pœnituerit, & ad ſatisfactionem venerit, Amen, Fiat, Fiat, Amen.

Excommunicatio.

Auctoritate Dei patris omnipotentis, & filii, & ſpiritus ſancti; & beatæ Dei genetricis Mariæ, *omniumq; ſanctorum, & ſanctorum canonum, excommunicamus, anathematizamus, & à liminibus ſanctæ matris eccleſiæ ſequeſtramus illos malefactores,* N. *conſentaneos quoq; vel participes; & niſi reſipuerint & ad ſatisfactionem venerint; ſic extinguatur lucerna eorum ante viventem in ſecula ſeculorum. Fiat, Fiat, Amen.*

Hæ Excommunicationum formulæ ſequuntur Emendationes legum, quas *Gulielmus* Conqueſtor edidit, in lib. vocato *Textus Roffenſis*. MS. & videntur ſub eo ipſo ævo conditæ; quia in ſuperioribus nuſquam, quod ſcio, reperitur beatæ Virginis *Mariæ* invocatio.

¶ ***Excurtare.***] L. *Salic.* Tit. 40. ca. 15. *Caballum excurtare*, i. caudam abſcindere.

¶ ***Excuſſio.***] Idem apud veteres, quod hodiernis noſtris J.Conſultis *Reſcuſſus* dicitur, quod vide. LL. Henr. I. *Pundbrech fit pluribus modis: emiſſione, evocatione, receptione, excuſſione, quæ, &c.*

¶ ***Exenium.***] *Xenium ſervitium.* Greg. Mag. Aldiberto R. Anglor. (quem noſtri rectiùs Ethelbertum vocant) Regiſtr. lib. 9. Epiſt. 60. *Parva vobis* Exenia *tranſmiſi, quæ vobis parva non erunt: cum à vobis beati Petri Apoſtoli fuerint benedictione ſuſcepta.* Longobard. lib. 2. Tit. 1. l. 6. *Si ——— aliquis ex amicis accepto* Exenio, *ipſi mulieri aliquid dederit.*

Pro ſervitio. *Flodoard. Hiſt. Rem.* lib. 3. cap. 28. *——— ſed colludium quod habebat factum ſibi celaverat, viz. ut alumnus ejus ſine aſſenſu ſenioris ſui, in loco ipſius ordinaretur. & quia* Exenium *revadiare doloſe fecerit eundem ſuum alumnum, contra Epiſcopale interdictum, &c.* Vbi Senioris ſui *Exenium* revadiare, idem eſſe intelligo, quod Domini ſui ſervitium renuntiare. *Baldricus Hiſtor. Hieroſoli.* lib. 3. *Condito corpore quibus potuerunt aromatibus imperialibus* Exeniis *illud proſecuti ſunt.*

¶ ***Exercitalis.***] Pro milite. Wiſegothor. lib. 9. Tit. 2. l. 9. *Si quiſque exercitalium in eandem bellicam expeditionem proficiſcens, minimè ducem aut Comitem ſuum, aut etiam patronum ſuum ſecutus fuerit, &c.* Sæpè in LL. Longobard.

¶ ***Exercitus.***] Anglo-Saxonibus dictus eſt 35 hominum aggregatio. Boioris, 42 clypeatorum. Longobardis 4 tantum hominum. LL. Inæ MSS. *Fures nominamus uſque ad 7 homines; à ſeptem* hloð, i. *cohortem vel ſatellites uſque ad viginti quinque deinceps* here, i. *exercitus.* Exemplar autem Saxonicum (quod rectius exiſtimo) hæc ita legit, ca. 13. ꝼꞃom ꞅeoꝼon hloð að ꝼiꝼ ⁊ ðꞃittiᵹ. ⁊ ꞅiððan heꞃe, i. *à ſeptem cohors (dicitur) uſque triginta quinque, exinde exercitus.* L. Boior. Tit. 3. ca. 8. *Si quis liberum hoſtili manu cinxerit quod heriraita dicunt, i. cum 42 clypeis, &c.* Longobard. lib. 1. Tit. 17. ca. 1. *Si quis pro injuria ſua vindicanda, ſuper quemcunque hominem manu armata, aut cum exercitu uſque ad 4 homines, in vicum intraverit, &c.* Hinc in juſto exercitu ſingulæ cohortes ſeu legiones, dictæ ſunt exercitus. Append. ad Greg. Turon. ſeu lib. 11. Sect. 70. *Caput exercitus Chadoinus ——— cum 10 ducibus cum exercitibus, &c.*

¶ ***Exercitus Dei.***] Aliàs Exercitus Dei & ſanctæ Eccleſiæ, dictus eſt Baronum ille in Regem Johannem conjuratorum.

¶ *Exfeſtu-*

¶ *Exfeſtucare.*] Eſt poſſeſſione prædii, honoris, dignitatis aut rei cujuſvis alterius ſe exuere: quod traditione feſtucæ aut virgæ (ut apud Marculfum pluries liquet) peragebant antiqui. *Deveſtire, jus abdicare.* Contra
Inf-ſtucare. *Infeſtucare.* Vide *Feſtuca.* Mos hodie cernitur in Curiis noſtris Baronum, ſed *exfeſtucationis* ceremoniam, *ſurſum redditionem* appellamus, **a ſurrender**: *infeſtucationis* verò, *admiſſionem*, **an admiſſion.** Otto Friſing. Chron. lib. 7. ca. 33. *Eugenius cum Romanis hoc tempore pacem fecit ut patritiatus dignitatē exfeſtucarent, & præfectum in priſtinam dignitatem reciperent: Senatores verò ex ejus au-*
An. 1081. *thoritate retinerent.* Idem in Geſt. Frider. 1. lib. 1. ca. 8. *Conditio autem pacis talis fuit, ut Bertolfus ducatum* (Sueviæ) *exfeſtucaret.* Rob. de Monte in Append. Sigeb. An. 1123. *Concilium Romæ celebratur, pax inter regnum & ſacerdotium reformatur, & jus inveſtiturarū epiſcopalium ab Imperatore exfeſtucatur.* Vide *Refutare feudum.*

¶ *Exguardium.*] Conſtitutt. Siculæ Lib. 3. Tit. 17. De vaſſallo delinquente in dominum (ſcil. ratione feloniæ, vel ſervitii poſt tertiam ſubmonitionem non præſtiti, &c.) —— *Dominus poteſt de eo quod tenet ab ipſo, ipſum per exguardium diſſaiſire. E contra, ſi dominus* —— *vel cum uxore ſua* (id eſt, vaſſalli) *adulterium commiſerit, vel filiam ejus invitam defloraverit, homagium ejus amittat, &c. Italis Guardia*, Gall. *Garde*; tutela, defenſio.

¶ *Exhæredati.*] In hiſtoriis noſtris (præſertim Mat. Paris) dicuntur Barones cæteriq; ab eorum partibus, quos proſcripſit Henricus III. ipſimet & patri ejus infeſtiſſimos. Itali *Bannitos* vocant.

¶ *Exilium* in domibus & terris.] Dicebatur cum uſufructuarius Manerii aut alius poſſeſſor, penes quem non eſſet fundi proprietas, ita in colonos tenenteſque ſæviret, ut relictis fundo domibuſque, aliò cogerentur migrare. Frequens hoc olim apud noſtrates malum, & in Hibernia nuperrimè. Hodie verò propter hominum multitudinem, prædiorumq; anguſtiam, tenaciùs ubique hærent, etiam durioribus attriti conditionibus. Marlebrige 52. Hen. III. ca. 24. *Item firmarii tempore firmarum ſuarum, vaſtum, venditionem, vel exilium, non faciant de domibus, boſcis, & hominibus.*

¶ *Exlegare, Exlegalitas.*] Exleges dicuntur qui beneficio legis privantur, adeo ut lege agere non valeant. Hinc *exlegare* pro exuere aliquem beneficio legis: & in LL. Ed. Confeſſ. ca. 38. *calumniari de exlegalitate*, eſt, poſtulari vel accuſari exlegem eſſe.

¶ *Exonia, Exonium,* &c.] Vide *Eſſonium.*

¶ *Exorciſta.*] Inter VII gradus Eccleſiæ ab Hieronymo recitatos, locum non habet: ab inferioribus tertius numeratur. Hi enim *Oſtiario*, primum cedunt; *Lectori*, ſecundum; *Exorciſtæ*, tertium; *Acolytho*, quartum; *Subdiacono*, quintum; *Diacono*, ſextum; *Presbytero*, ſeptimum. Hieronymus verò in primo gradu *Foſſarium* ponit, deinde *Oſtiarium, Lectorem, Subdiaconum, Diaconum,* & *Sacerdotem. Exorciſtarum* tamen meminit & ipſe in Commentar. ad Mat. 12. 27. ubi hoc nomine eos vocat *qui ad invocationem Dei ejiciebant dæmones.*

Ἐξορκίςαι igitur, id eſt, *adjurantes* ſeu *increpantes*, juxta Iſidorum, Rabanum Maurum, &c. dicuntur, qui manus imponentes ſuper catechumenes & energumenos (hoc eſt, immundum ſpiritum habentes) nomen Domini Jeſu invocant, adjurantes per eum ut egrediatur ab eis. Refert Joſephus (ait Beda in Actus Apoſtolorum) Regem Salomonem excogitaſſe, ſuamque gentem docuiſſe modos ἐξορκισμῶ, *Exorciſmus.*
id eſt, conjurationis, quibus immundi ſpiritus expulſi ab homine, ulterius reverti non ſunt auſi. *Et moraliter* (inquit Amalarius) *ſi quis per orationes ſuas vitium diaboli potuerit expellere de homine, exorciſta eſt.* Iſidorus Hiſpal. Epiſc. de Offic. Eccl. lib. 2. ca. 13. ait, *eos quos Eſdras Actores memorat Templi* (alii *Actores ſeu Exactores Templi.*
Exactores Templi) ſua ætate, id eſt, Anno Dn. 630. *eſſe Exorciſtas in Eccleſia Dei.* Sed reperiuntur multò antiquiùs, etiam Hieronymi ævo: nam in quarta Synodo Carthaginenſi, quæ habita eſt circiter An. Dn. 401. ità de his ſancitum eſt can. 7. *ut in ordinatione exorciſtæ, Epiſcopus exhibeat exorciſtæ libellum, in quo deſcripti ſunt exorciſmi, additis his verbis: Accipe & commenda memoriæ, & habeto poteſtatem imponendi manus ſuper energumenum, ſeu baptizatum ſeu non baptizatum*, al. *catechumenum.* Vide Amalarium, Rabanum Maurum, Ivonem, Durandum, &c. in libb. de divinis Eccleſiæ Officiis & miniſtris.

¶ *Expeditare* canem, & *Expeditatio.*] Vox foreſtariorum, & ſignificat, canes juxta leges foreſtæ ita compeſcere, ut ad inſequendas feras minùs ſint pernices: Angl. **lawing of dogges.** Fit duobus modis, ſcil. vel abſcindendo tres ortellos, (id eſt, ungues pedis dexteri anterioris) juxta ipſam cutem: vel exſcindendo montem pedis (pollotam vocant) **the ball of the foot.** Tenentur qui in foreſtis degunt, moloſſos & majores omnes canes ſic habere *expeditatos*, ſub pœna 3 ſol. 4. den. Regi pendendorum. Renovandaque eſt *expeditatio* quolibet triennio, juxta leges illas. *Expeditationis* autem commentum excogitavit primò Henricus II. qui de hac cavit in Aſſiſâ foreſtæ de Woodſtock artic. 6. & vocabulo initium dedit, ut refert Manwood ca. 16. §. 12. *Item Rex præcepit* (inquit Aſſiſa) *quod expeditatio maſtivorum fiat, ubicumque feræ ſuā pacem habent vel habere conſueverunt.* Sed de cohibendis canibus modus antiquior extat in Conſtitut. Canuti Regis de foreſta can. 31. quæ à diſſecto genu, *genuiſciſſio* appellatur, *Genuiſciſſio.*
Angl. **hoxing**: & ætate Edouardi I. *mutulati* *Mutilatio.*
dicuntur canes qui lanienas has foreſticas ſunt experti.

¶ *Expeditio.*] Pro ſpecie exercitus, non juſti & ſolemnis, at ſubiti, velut & tumultuarii. *Vita Offæ*, al. *Offani Regis Merciorum MS.* Quorum (i. *Danorum*) adventus primus & tam temerarius poſtquam *Offano* Regi innotuit: miſſa expeditione, non enim pro tanto populo dignabatur exercitum publicum convocare, eorum potenter repreſſit arrogantiam, & diſſipatos & magna ex parte diminutos ad naves ſuas turpiter revertere coegit. *Theodericus* autem Rex *Gothorum*, aliam edit ſignificationem apud *Caſſiodorum*, lib. 1. cap. 17. *Merito Expeditionem nominavere Majores: quia mens devota præliis, non debet aliis cogitationibus occupari.*

¶ *Explacitare.*] Litem obtinere, placitando evincere. Malmesb. de Regg. Geſt. lib. 2. ca. 13. In variis formul. *elitigare*, Marculfo *elidiare.*

¶ *Expleꝺamenta.*] Conſtitutio Philip. R. Fran. inter Guidon. de Britan. & Iſabellam Duciſſam Britan. An. 1317. *Item* (dedit & aſſignavit) *villam Bergeſiam, firmas, blada, molendina, expleꝺamenta & alia emolumenta villæ de Guincampo.* An non hæc quæ forenſibus noſtris *Eſplees*, Gall. *Exploites?*

Hiſt. Bret. liu. 4. c. 34.

¶ *Exſurdare.*] Surdum facere. Sic lege Alman. Tit. 6.

¶ *Extalium.*] Conſtitut. Sicul. Lib. 1. Tit. 61. *Locorum bajuli qui à magiſtris camerariis, & à curia noſtra quanquam in credentiam vel in extalium bajulationem recipiuntur, &c.* Et Tit. 68. *Bajulationes omnes —— Kal. Septemb. inchoari præcipimus, ſive in extalium ſive ad credentiam collocentur.*

¶ *Extrafamiliatus.*] Qui ſui fit juris, extra patris familiam poſitus: prius familiæ pars, jam reipub. Conſtitut. Philippi Auguſti de decimis apud Rigordum. *Si autem filius eorum vel gener crucem habens, hæres legitimus extrafamiliatus fuerit: vel etſi miles non fuerit, & crucem non habeat, pro eo reſpeꝺum non habebit.* Meminiſſe videtur ritus antiqui Germanorum, cujus & Tacitus in eorum moribus, de militiæ canditatis, armis militaribus donatis agens: *Ante hoc domus pars videntur, nunc reipub.* Sic & apud nos hodie, qui ſub pupillari ætate baltheo militari inſigniuntur, exuto protinus cuſtodiæ jugo, reipub. pars habentur, non familiæ.

¶ *Extrahura.*] Vox fori. Pecus quod elapſum à cuſtode campos pererrat, ignoto domino. Animal palans. Diꝺum à Gall. *extrayeur*, quaſi ſe gregi, vel conſortibus extrahens, ſolivagum. vel ab *extra*, q. *extrarius*: Gal. aliter *Eſpave.* Cedit autem domino villæ ſeu ditionis, qua prenſum eſt, ſi proclamatum in vicinis mercatis, verus dominus infra annum & diem non repopoſcerit. Sed addendum eſt quod 900. ab hinc annos ſtatuit Inas Rex Anglo-Saxo, qui in LL. ſuis MSS. ca. antepenult. ſic ait; *Diximus de ignotis pecoribus, ut nemo habeat ſine teſtimonio hundredi vel hominum decimæ.* Ubi *homines Decimæ* dicuntur, quos hodie *Seꝺatores letæ* appellamus: & cognoſcunt hi quidem etiam nunc de *extrahuris*, quæ nec domino adjudicantur, priuſquam ipſi teſtimonium de eiſdem perhibuere.

¶ *Exufflare.*] Et *Catathematizare*, & *Anathematizare.* De *Marco* hæretico dixit *Irenæus* l. 1. c. 9. quòd mulieres quaſdam fideles affeꝺans ſeducere, jubens eas (pro more ſuo) prophetare: eæ inquit *Exufflantes* & *Anathematizantes* eum, ſeperaverunt ſe ab hujuſmodi inſano. Et iterùm *Irenæus*, l. 1. c. 13. Quam ſententiam dignè *exufflantes* & *catathematizantes*, oportet fugere ab eis. Verbo etiam *exufflationis* frequentiſſimè in hunc ſenſum utitur *Tertullianus*, ut l. de Idololatria, c. 11. Aras (gentilium) deſpuet & *exufflabit.* Alludunt autem tam *Irenæus* quam *Tertullianus*, ad Baptiſmi ritus, in quibus Adulti *baptizandi*, ad occidentem manibus impingebant, & expuendo *exufflabant*, & execrabantur Dæmonem, operibus e jus abrenunciantes. De quo ritu videndus *Dionyſius Areopagita* Eccleſ. Hierarchia, cap. 2. etiam & *Rhabanus Maurus* de Inſtit. Cler. l. 1. c. 27. *Catechumenus baptizandus, poſtquam —— per abrenunciationem à prioris poſſeſſoris ſe alienaverit ſervitio*, exufflatur *ab eo ſæva poteſtas.* Meminere hujus ritus, & *Auguſtinus* de Nuptiis, l. 2. c. 18. & c. 29. & contra *Creſcon.* l. 2. c. 3. & l. 1. de Symbolo ad Catechum. c. 1. etiam & *Severus* Patriarcha in Græcorum Ritibus circa Baptiſmum.

Obſervandum, quòd cùm *Irenæus* vocibus *Catathemizantes* & *Anathematizantes* indifferenter utatur: diſcrimen tamen aliquod poſuiſſe inter eas videtur Reſponſator ille ad Orthodoxos apud *Juſtinum Martyrem*; qui ſic diſtinguit. *Anathema* (inquit) *dicitur id, quod reconditum & ſecretum eſt Deo, nec jam ad communem uſum ſumitur: aut, quod vitii culpave cauſâ à Deo abalienatum eſt. Catathema autem eſt, aſſentiri iis, qui anathematizant, id eſt ſe diris devovent:* ſic *Petrus* poſt abnegationem Chriſti, ſeſe *Catatematizavit.* Hæc Reſponſator ille in explicatione quæſt. 121.

¶ *Evindicare.*] *Elitigare*, re ligata judicis ſententia potiri. Præceptum evindicatorium Caroli Mag. in Chron. Lauriſhamenſ. An. Dn. 776. *Abbas habeat* (Monaſterium) *evindicatum atq; elitigatum.*

Evindicatorium præceptum, dicitur ipſum diploma quo *evindicatio* omnium notitiæ exhibetur.

¶ *Ezziſczun*, al. *Eziſczu.*] L. Boior. Tit. 9. cap. 11. §. 1. *Si illam ſepem ruperit vel diſſipaverit, quam ezziſczun vocant, cum uno ſolido eſt reſtitutio.*

¶ *Fabana.*]

¶ F*Abana.*] A faba. Φάβατον. Anonymus in vita Sancti Carulelphi. *Tantam fabanam coxit, ut per totam hebdomadam ſatis haberet.* Perperam eſt (inquit Meurſius) in MS. *Fabinam.*

¶ *Fabaria.*] Locus quo fabæ vel ſeruntur, vel ponuntur. L. Salic. Tit. 29. §. 13. *Si quis in napiam, in fabariam, in piſariam, in lentulariam, vel his ſimilia, ad furtum faciendum ingreſſus fuerat.*

¶ *Fabatum* & *Fabina.*] Vide *Fabana.*

¶ *Fabula.*] *Pactum, conventio. Tabulæ nuptiales* ſeu *teſtamentales.* Longob. lib. 1. Tit. 30. ca. 3. *Componat duplam metam, quam tum dictum eſt in illa die quando fabula formata fuerit*, Ibid. Tit. 19. ca. 9. -- *homicidiũ aut damnum componat* (ſc. quod per diruentem domum accidit) *quia poſtquam fabulam formatam, de mercede* (ſc. fabricaturæ domus) *pro ſuo loco ſuſcepit, non immerito ſuſtinet damnum.* Gloſſ. vet. *Fabula, id eſt pactum conditionis.*

Fabulam interpretari poſſumus tabulas nuptiales: ut in LL. Wiſegoth. ſive Foro Judicum Hiſpan. lib. 3. Tit. 1. l. 6. lib. 5. Tit. 2. l. 4. *morir ſen fabla*: id eſt, abſque tabulis teſtamenti, ſive inteſtato diſcedere. Inde *confabulati*, Longob. 2. Tit. 55. l. 7. Lindenbrog. *Fabla* & *Habla* Hiſpan. ſermo, *Fablár* & *Hablár*, loqui.

¶ *Factum.*] Gall. *fait*, à forenſibus noſtris dicitur ſcriptum ſolenne quo firmatur donum, conceſſio, pactum, contractus & hujuſmodi. Aliàs *Charta.* Et eſt vel ſimplex vel indentatum: hoc, ubi plures contrahunt, illud ubi ſolus quiſpiam agit. *Factum ſimplex*, **deed polle** vocant; quòd cum antigraphum non habeat, margo ejus ſuperior planè detonditur. *Indentatum*, quòd dentatim ita cum antigrapho inciditur, ut applicatis invicem inciſuris intelligatur convenire; nam uterque contrahentium partem ejus unam habet. *Simplex* autem apud eum ſolum extat cujus bono fit. Sunt & facta triplicia, vel quotuplicia contrahentium numerus exigerit: ſeptemplicia vidimus.

Factum olim etiam dici videtur de quadam prædii portione, agricolis ceſſa: ut apud nos Hida, bovatus, carucata: ſeu Firmæ, vel Tenementi ſpecies domino præſtans opera ſervilia aut colonica. Capitular. Carol. lib. 5. cap. 151. Sic in rubrica. *Ex Capitulis Domini* Quarta. *Caroli: qualiter ex factis, aut manſis, vel quartis, manopera & cenſus, ac tributa, ac reliqua ſervitia exigantur vel agantur.* Deinceps in textu: *Pro nimia reclamatione quæ ad nos venit de hominibus Eccleſiaſticis, ſeu fiſcalinis qui erant adjurnati quando in Cœnomanico pago fuimus: viſum eſt nobis una cum conſulta fidelium noſtrorum ſtatuere, ut quicunque de prædictis hominibus, quartam facti tenet cum ſuis animalibus, ſeniori ſuo pleniter unum diem cum* Senior pro *ſuo aratro in campo dominico aret, & poſtea nul-* Domino. *lum ſervitium ei manuale in ipſa hebdomada à ſeniore ſuo requiratur.*

¶ *Fadelſium*, al. *Faderſium.*] Donum quo pater vel frater ſponſam donat ad nuptias tranſeuntem; fortè præter dotem, quod dicant Germani. A Sax. ꝼæðeꞃ, Germ. **fader**, id eſt pater: ꝼeh *pecunia, donum, ſymbolum.* Longob. lib. 2. Tit. 1. l. 4. —— *habeat ipſa mulier morgengab, & quod de parentibus ejus adduxit, id eſt, phaderſium.* Item Tit. 14. l. 15. —— *vidua quæ in domo patris, aut fratris egreſſa eſt, habeat ſibi Morgengab & me-* Methium. *thium: de faderſio autem, id eſt, de alio dono quantum pater aut frater dederat ei quando ad maritum ambulaverit, mittat in confuſum cum* Noſtris *aliis ſororibus, &c.* Ubi Lindenbrogius, Germ. J. Conſultis, **Erffe** hæreditoria bona: inde vox compo- **hotchpoch.** ſita.

¶ *Faida*, al. *Feida.*] Germ. **fhede** & **feide**, Sax. ꝼæhð, i. *inimicitia*, à ꝼah, Angl. **foe**, *hoſtis, inimicus.* De qualibet autem inimicitia *faida* non dicitur, at de capitali illa apud Germanos, barbaroſque aquilonares populos exorſa: qui privatas inimicitias per totam cognationem diffundentes, gentiles eas fecerunt & mortiferas. Tacitus in Germanorum morib. *Subſcipere* (inquit) *tam inimicitias, ſeu patris ſeu propinqui, quam amicitias neceſſe eſt.* Rectè quidem *neceſſe*, cùm homicidia non judicis ſententia, ſed dextra & furore conſanguineorum interfecti, pœnis pro arbitrio depoſcentium, luerentur. Convellitur interea pax ubique publica, & cædes funeſtiſſimæ indies perpetrantur. Nec cohibere valuit Principis ſupercilium, niſi pluribus legibus, plurium ſeculorum vigore ſubrepentibus. Sic, quod nunquam potentia, tandem evincit prudentia. Leges ejuſmodi crebras habes inter Salicas, Longobardicas, Francicas, aliaſque exoticas antiquas, etiam in capitulis Caroli & Ludovici. Unam proferam è Saxonicis noſtris ab Edmundo latam circiter Ann. Dn. 944. Ꝺe eᵹleð ꞅƿiðe ⁊ uꞅ eallum ða unꞃihtlican ⁊ meniᵹꝼealðan. ᵹeꝼeohte ðe betƿx uꞅ ꞅylꝼum ꞅynðon ⁊ ðon cƿæðon ƿe. Giꝼ hƿa heonon ꝼoꞃð ænigne man oꝼꞅlea. ðæt he ƿeᵹe ꞅylꝼ ða ꝼæhðe ⁊ &c. id eſt, *Memet enim & nos omnes tædet impiarũ & quotidianarum pugnarum quæ inter noſipſos fiunt;*

Mos gerendæ *faidæ.* *fiunt, & propterea in hunc modum ſtatuimus. Si quis alium poſthac interfecerit, ſolus cum interfecti cognatis faidam gerito, cujuſcunque conditionis fuerit, ni ope amicorum integram weram intra 12 menſes perſolverit. Sin deſtituerint eum cognati & noluerint: volumus ut illi omnes (præter reum) à faida ſint liberi, dum tamen, nec victum ei præbeant, nec refugiũ. Quod ſi quis hoc fecerit ſuis omnibus apud Regem mulctator, & cum eo quem deſtituit nuper, faidam jam ſuſtineat propinquorum interfecti. Qui verò ab alio cognatorum quàm à reo ſumpſerit vindictam, ſit in faida ipſius Regis & amicorum ſuorum omnium, omnibuſque bonis ſuis plectitor.*

Mos componendæ. Morem vides gerendæ *faidæ*; jam componendæ accipe, ab eodem Rege inſtitutum. Ƿitan ꞅcẏlon ꝼæhðe ꞅeꞇꞇan ⁊ æꞃeꞅꞇ æꝼꞇeꞃ ꝼolcꞃiħꞇe ꞅlaᵹa ꞅceal hiꞅ ꝼoꞃꞅpꞃæcan on handꞅẏllan, &c. *Prudentium eſt faidas compeſcere. Primo (de more Gentium) oratorem mittet interfector ad cognatos interfecti, nunciaturum ſe velle eiſdem ſatisfacere. Deinde tradatur interfector in manus oratoris ut coram veniat pacatè, & de ſolvenda* Wera. *VVera ipſemet ſpondeat. Sponſam ſolvi ſatiſdato. Hoc facto indictetur mundium Regis, ab* Colliſtrigii mulcta, al. halſfeng. Manbota. *illo die uſq; in 21 noctes, & colliſtrigii mulctam dependito; poſt alias 21. noctes manbotam, & nocte 21 ſequenti primam Were ſolutionem numerato.* Hæc ille.

Floruit ſæva iſta conſuetudo uſq; ad Normanica ſecula & inferius. In legibus enim S. Edouardi Confeſ. quas recognovit Guilielmus primus, probavitque & ipſe recognitas, & Henricus II. (ut teſtatur Hovedenus) ſic continetur cap. 12. *Parentibus occiſi* (ità enim more Normannorum, cognatos vocat) *fiat emendatio, vel guerra eorum portetur; unde anglicè proverbium habetur,* Bẏ he ꞅpeꞃe oꝼ ꞅiðe oððe bæꞃ ⁊, i. *eme lanceam à latere, aut fer.*

Faidam autem mulieres non levent, cum ad ipſas militaris laus non ſpectat, nec armorum cura.

Diffidatus. *Faidoſus*, Qui eſt in *faida* cum aliquo. Is in quem *faida* canitur: al. *Diffidatus*, quod vide. Capitul. Carol. lib. 1. ca. 4. *Si faidoſus quis ſit, diſcutiatur tunc quis è duobus contrarius ſit, ut pacati fiant & diſtringantur ad pacem.*

¶ ***Falconarius.***] In An. 871. pa. 310. Vide locum ſupra notatum ad *Acceptor*.

¶ ***Falda, Faldagium, Faldſoca.***] ꝼalꝺ, Saxonibus *ſtabulum* vulgariter: propriè verò *ſeptum, clauſtrum*: cum ad aliorum animalium, tum ad hominis præſidium. Inde ſedes Epiſcopi cancellis circumcluſa (quam & *thronum* & *ſtallum* vocant) in antiquis faldiſtorium. membranis, *faldiſtorium* dicitur: ſepimentum etiam quo damæ concluduntur (vulgo *parcus*) Ælfredo, ꝺeꞃ-ꝼalꝺ; & quo nociva animalia carceri mancipantur; nobis hodie, à pin-fald. Falda. i. *homines villæ debent ponere oves ſuos in* faldam *Domini*, vetus MS. monaſterium S. *Edmundi* tangens. LL. Danic. cap. 55. Qui habet *Stoanhors* habeat illas in clauſurâ quæ dicitur *fold*, &c. Vide.

Faldæ autem nomen & uſus, apud paſtores præcipuè innotuit, & re ovina; qua triplici venit acceptione.

Frequentiùs pro *ovili*: hoc eſt, pro ſepimento ex caulis vel cratibus facto, quo paſtores nocte includunt oves, tum ad ſtercorandum arva, tum ne in ſegites ſpatientur.

Interdum pro *crate*: hoc eſt pro parte *faldæ*, quam ex pluribus cratibus connexis, fabricant. Cuſtumar. de Hecham Prior. Lewes fol. 15. *Portabit faldas Domini*, i. crates faldæ, aliàs, *cleias*. qr.

Sæpenumerò pro *libertate* (quam vocant) *Faldagii*, & omnibus juribus ad eam pertinentibus. Hoc quid ſit, vide mox infra in *Faldagium*. Tali autem ſenſu occurrit in partitione hæreditatis Willielmi Ruſtens Milit. qui floruit An. 1240. —— *& quod habeat unam faldam, & præter hæc quædam parva barcaria.* In nigro lib. de Hecham Prior. Lewes, 4. Hen. 6. *Tenet in dominico de domino Priori de Lewes unum meſſuagium, & vxx acras terræ cum tribus faldis, &c.* Breve Regis Henrici I. *de faldis* lib. Rameſ. Sect. 229. *Henricus Rex Angl' Comiti VVillielmo de VVarenna ſalutem. Præcipio quod faldæ de Manerio de Heilingeia, non ſint ibi niſi ſicut hucuſque fuerint, & ſicut juſte eſſe debuerint. T. Pagano fil. Joh'is apud VVodeſtoc.* Dubitetur autem, cui trium iſtarum ſignificationum, vox *faldæ* in hoc Brevi referenda ſit: at videtur primæ & noviſſimæ.

Faldagium eſt privilegium erigendi & circumagendi *faldæ* ſeu ovilis, per certam camporum extentionem: eorundem ſtercorandi gratiâ, & gregis fovendi. *Faldæ agium*, nam ſic Feſtus *aquagium* dixit, q. *aquæ agium*. Vulgo *Curſus faldæ*, & *Curſus faldagii* appellatur, **a foldcourſe**: in Chartis antiqq. *Faldſoca*, id eſt, *libertas faldæ*. ꞅoc enim apud Saxones noſtros, *libertas* eſt. Inde in reſcriptis forenſibus, etiam hodie *libertas faldagii* nuncupatur: & ideo ſcilicet, quod nulli olim licuit vel in terris ſuis propriis, *faldam* erigere, aut gregem alere, niſi domino feodali ſeu Manerii, hoc ex jure publico privilegio gaudenti. Eſt igitur *libertas faldagii*, ſeu agendæ *faldæ*, prærogativa dominicalis, Tenenti plebeio non competens. Videtur enim in prima Maneriorum inſtitutione, dominos ità ſuis Tenentibus diſpeſcuiſſe agros, ut libertas iſta penes ſeipſos remaneret, terrarum dominicalium ſtercorandi gratiâ: & ut grex ejuſdem libertatis, poſt deportatas meſſes, omnium terras promiſcuè depaſceret, donec iterum ſeminarentur. Hanc inſtitutionem nonnulli Comitatus, ubi campi propter ſterilitatem nihilo aptiores ſunt quàm paſcendis ovibus (putà ericeta Norfolciæ, Suffolciæ, Cantabrigiæ, &c.) hodiè plerumque retinent. Alii verò, præſertim qui paſcuis luxuriantur, ſilvis & bobus magis quàm Cereri & gregibus idoneis; arviſque eò gaudent anguſtioribus;

Curſus faldæ. Curſus faldagii. Faldſoca.

Libertas faldagii.

bus; ovium paſcendorum, in arvis illis licentiam, Tenentibus ſæpiſſimè permiſere, *faldæ* beneficio ſibimet reſervato, cui igitur per ſingulas noctes eaſdem oves ingerere, Tenentes obligantur, terras (ut diximus) dominicales ſtercoraturas. Dominicum hoc privilegium *faldam liberam* vocant forenſes: Tenentium ſervitutem, *Sectam faldæ*: ſtercorationem, Iceni **Tath**. Charta antiq. Gulielmi Prioris Lewes, in Suſſex. de terr. & libera falda in Hecham in Com. Norff. *Conceſſimus, &c. & totam terram Reginaldi Marci —— cum falda & ſecta faldæ de hominibus noſtris, & omni libertate quæ ad faldam pertinet, ſicuti eſſet in propria manu.* Hanc *ſectam faldæ* dominus hodie ibidem obtinet, ſed novato more antiquo. Hodie enim oves Domini & Tenentium, uno paſcuntur grege, ſub paſtore à domino dato; in cujus ſtipem Tenentes ideo contribuunt: & paſtor ille Tenentium oves æquè ac Domini curans, unà omnes in *falda* domini reponit; Tenentium (qui jam ſupra *homines* dicuntur) *ſectam* hoc modo exequens. Simile multis in locis obſervatum eſt.

Falda libera. Secta faldæ. **Tath.**

Faldſoca quid ſit, paulò ſuperiùs expoſuimus. Sæpè occurrit in antiqq. Chartis: unicam adjungam. Chartular. Monaſterialis Eccleſiæ beatæ Mariæ de Wimondham. pa. 48. Rogerus Ruſteng conceſſit dictæ Eccleſiæ —— 40 *acras terræ in Scarnebrune de feodo Nich. de Scarnebrune, cum dimidia faldſoca; &c.*

¶ ***Faldiſtorium.***] Sedes Epiſcopi elatior, & cancellis circumcluſa, ex quo nomen, *Stalla, thronus.* Vide ſupra *Falda*, infra *Storium*. In ſolenni formula antiq. degradationis Archiepiſcopi. *In primis in publico extra Eccleſiam paretur aliquis eminens locus congruens ſpacii pro degradatione fienda. Item ſuper eundem ordinetur una credentia, ſimplici cum tobalea cooperta, &c.* Poſt aliquot: *Item paretur faldiſtorium pro Pontifice degradatore. Item ſedilia pro officialibus.* Et inferius: *Pontifex degradator —— aſcendet ad locum prædictum & ibidem ſedebit in faldiſtorio.*

¶ ***Faldſoco*** & ***Faldſocn.***] Vide *Falda*.

¶ ***Faldwurthi*** al. ***Faldwrthi.***] Occurrit mihi vocabulum in Charta quadam Regis Edouardi Confeſſoris, Ailwino Abbati Rameſienſi confecta, ubi ſic legitur. lib. Rameſ. Sect. 97. *Volo præterea ut Sancta Maria, & Benedictus, & Abbas, & fratres Rameſiæ, habeant ſocam in omnibus, ſuper omnes homines qui ſunt motwrthi, ferdwrthi, & faldwrthi in illo hundredo & dimidio, cujuſcunque homines ſunt.* Quid hîc ſibi voluerint, *Motwrthi, Ferdwrthi, & Faldwrthi*, nullo fretus interprete, nullo myſtâ, conjecturis expono: Quòd Abbas Rameſienſis habeat *ſocam*, i. libertatem ſeu privilegium (*Fancheſiam* vocant) ſuper omnes homines qui talis ætatis & conditionis ſunt, ut *Motwrthi* habeantur, hoc eſt, conſcribi mereantur in placita & conventus publicos. *Ferdwrthi*, vel pro *fredwrthi* legatur, hoc eſt, qui eò adoleverint ut jurentur in pacem regiam: vel (quod malo) pro *firdwrthi*, id eſt, qui evocentur in militiam; quã hæc ætas *expeditionem* appellavit, Saxones ꝼiꞃd. Inde vulgare apud eos ꝼiꞃꝺ-ꝼaꞃe: & in Charta Saxon. Regis Æthelredi An. Dn. 1002. ꝼiꞃꝺ-ꝼæꞃelꝺe, pro egreſſu in expeditionem.

Faldwrthi, eos notare cenſeo, qui idoneæ ſunt ætatis *faldari*, hoc eſt, ſtabiliri in certo aliquo contubernio, ſeu decania, Saxonibus *Friborga*; ut de eo conſtet ubinam exigendus ſit, ſi in Regem deliquerit. *Mot* Saxonicum, aliàs ᵹemot, *placitum, conventum* ſignificat: *Fred* & ꝼꞃiꝺ, *pax*: ꝼiꞃꝺ, *expeditio*: ꝼalꝺ, *ſtabulum, ſtatio. VVrthi* (quod ſingulis adjungitur) *dignus, aptus, idoneus.* Vocabulum *homines*, primo loco communi acceptione venit: poſtero, pro *Vaſſallis, Tenentibus*, & hujuſmodi.

Mot, & Gemot. Fred, & Frith. Fird. Fald. wrthi. Homines.

¶ ***Falkeland.***] Vide *Folklande*.

¶ ***Fallire.***] Italicum. *Errare, deficere, deſtituere.* Gall. *falloir*, Angl. **to fail**, or **miſſe.** L. Salic. Tit. 29. de vulneribus, §. 1. *Si quis voluerit alterum occidere, & colpus* (id eſt, colaphus) *ei fallierit, vel cum ſagitta toxicata, eum percutere voluerit, & ei ictus fallierit*, IID, *den. qui faciunt ſol.* LXII. *culpabilis judicetur.*

¶ ***Fallonia.***] Eſt culpa ſeu injuria, propter quam vaſſallus amittit feudum. Vulgo *Felonia*, quod vide.

¶ ***Falſonarus.***] Adulterator, **a forger.** —— *& quod falſonarios Chartarum, & retonſores denariorum, ubi eos ſcient detegent.* R. Hoved. f. 424. n. 40. vide ibid. f. 313. b. n. 40. *falſoneria.*

¶ ***Familia.***] Pro *hida, maſſa, manſo, carucata.* Beda Hiſt. Eccl. lib. 4. ca. 3. —— *donavit terram quinquaginta familiarũ, ad conſtruendum monaſterium.* Infra ca. 13. —— *habens terram familiarum* 7000. Et ca. 16. *Eſt autem menſura ejuſdem inſulæ* (Vectæ) *juxta æſtimationem Anglorum* 1200. *familiarum, unde data eſt Epiſcopo poſſeſſio terræ* 300. *familiarum.* Ca. 22. —— *accepit locum unius familiæ.* Hæc omnia de *Hidis* intelligenda ſunt: nam Bedæ interpres Saxonicus coætaneus, paſſim *hidam* legit, ubi Beda familiam. Et ſic alii.

¶ ***Fahnlen, Fanenlen, Vanlehen.***] Germanis dicuntur illuſtriora feuda, quæ traditione vexilli ſub inveſtituræ nomine, ab Imperatore conferuntur. *Feuda vexillaria.* ꝼane enim Sax. aliis Vane & Vaen, *vexillum*: lehen, & leen *feudum.*

Hoc modo ab Imperatore inveſtiuntur Duces, Marchiones, Comites, aliique majores Capitanei: quibus tamen inveſtiendi per vexillum poteſtas non datur. Nec vacante Imperio, dum Proviſoris partes agit Palatinus, aliaque diſponit Beneficia, hæc conferre permittitur. Expreſsè enim in Aurea bulla Caroli IV. Dat. An. Dn. 1356. ſub his verbis cautum eſt —— *feudis principum duntaxat exceptis, & illis quæ* vanlehen *vulgariter appellantur:*

pellantur: quorum inveſtituram, & collationem ſoli Imperatori, vel Regi Romanorum ſpecialiter reſervamus. Ex authoritate iſtius inveſtionis, populares ſuos in militiam olim educerent inveſtiti: propriumque erigentes vexillum, alienum (minoris conditionis) ſequi non tenerentur. Video in antiquis apud noſtrates ſigillis (putà ante ætatem Henrici III. Nobiles plurimos equis edi inſidentes, vexillaque (pluriumque bilinguia) è ſummitate haſtæ in humero ferentes, ſed an huc pertineant altiùs diſquirendum cenſeo. Nam & vexillariis Equitibus rectè conveniat iſte cultus. Vexillariorum autem tam eximia olim dignitas fuit, ut Arnoldus de Eudevehan Mareſcalciam Franciæ renunciavit, vexilli (quæ Auriflamba dicebatur) geſtationis potiundi gratiâ: ut ſupra in *Auriflamba*. Et Hieronymus Blancas in rerum Aragoniæ commentariis contendit antiquos Suprarbienſium in Hiſpania Reges ante Innicum Ariſtum, alios non fuiſſe quàm ſigniferos ductores: de quo nos alibi. Hoc autem intelligendum exiſtimo de primario exercitus ſignifero, non de ſecundi ordinis latore: nam diſtinguuntur propriè ſignum & vexillum: iſtud nempe eſſe cohortium, illud totius legionis, quamvis aliàs ſæpius confundantur. Refert ſimiliter Guliel. Tyrius lib. 6. ca. 17. fratrem Regis Franciæ (potentiſſimum Principem) ducem & ſigniferum in bello ſacro conſtitutum.

Vide *Vexillum feudale*, & quæ de hoc leguntur in Speculo Saxon. lib. 3. Art. 53. & lib. . Art. . & alibi ibidem, & vide ſupra in voce *Dux*, §. *Ducatus conferendi mos.*

¶ *Fano.*] Sax. ꝼane al. ꝼan, ban, pan: *vexillum*; eò ſcilicet, quòd hoc linteoli inſtar eſſet: ad cujus ſignificationem illa omnia conducunt primariè. Vide *Ban.* Germani hodie vexilla, **fanen** vocant: & ab ea ſimilitudine nos etiam ferreas laminas quæ in faſtigiis ædium verſatiles eduntur, ad notitiam venti, **fanes** appellamus. Sed Latinis Scriptoribus occurrit *fano* frequentius:

Cap. 1. Pro *linteolo, involucro.* Ordo Roman. editionis Hittorp. pag. 3. *Populus dat oblationes ſuas, id eſt, panem & vinum, & offerunt cum fanonibus candidis, primo maſculi, deinde fœminæ.* L. Alman. Tit. 84. —— *involvat in fanone & ponat ſigillum.*

Pro *ſudario.* Alcuinus de divinis offic. cap. de ſingulis veſtib. *Sudarium quod ad tergendum ſudorem in manu geſtari mos eſt, quod uſitato nomine fanonem vocamus.*

Papiâ: *Fanon* dicitur *corporale*: ſed pro *veſte ſacerdotali* Rabano Maur. de inſtitut. Clericor. ca. 13. *Quartum verò* (inquit) *mappula ſive mantile, ſacerdotis indumentum eſt, quod vulgo phanonem vocant, quod ob hoc eorum tunc manibus tenetur, quando Miſſæ officium agitur.* Perinde, qua & uſi ſunt Diaconi. Chronicon Richerſp. Anno 402. Zoſimus PP. conſtituit ut *diaconi in miniſterio altaris levam ſemper tegerent palliis, id eſt, fanonibus.* Etiam & ipſi Subdiaconi ſicut Author eſt Leo Marſic. Caſinenſ. Hiſt. lib. 3. ca. 73. *Fanones aurei pro Subdiaconibus 3. & alii 14.* Quin & paulò ibi inferius: *Fano Imperialis aureus totus.*

Pro *Turunda* medicorum: **a tent.** L. Alman. Tit. 59. §. 6. *Si teſta tranſcapulata fuerit, ita ut cervella appareant, ut medicus cum pinna aut cum fanone cervella tetigit, &c.* In his me plerumq; antevertit Lindembr.

¶ *Faramannus.*] Burgund. Tit. 54. §. 2. *De exartis novam nunc & ſuperfluam faramannorum competitionem & calumniam à poſſeſſorum gravamine & inquietudine, hac lege præcipimus ſubmoveri, ut ſicut de ſilvis, ita de exartis (ſive anteacto, ſive in præſenti tempore factis) habeant cum Burgundionibus rationem, quoniam ſicut jamdudum ſtatutum eſt, medietatem ſilvarum ad Romanos generaliter præcipimus pertinere.* Et §. 3. *Similiter de curte & pomariis circa Faramannos conditione ſervata, i. ut medietatem Romani æſtiment præſumendam.* Ubi Lindenbrogius in Gloſ. *Forſitan iidem ſunt* (Faramanni) *qui alibi arimanni & erimanni vocantur.* Ego nec probo, nec reprobo: alii viderint. ꝼaꞃan autem Saxon. & ꝼæꞃan, *itinerare, tranſire, progredi*, unde & *fara* Longobardis pro *generatione*, ut ſupra: **man**, *homo.* ꝼæꞃan inſuper *proſcribere.*

¶ *Fardella, Ferdella, Fardendela, Fardingdela, Farding, Fardingel, Farthindel, Farundel,* & *Ferlingus.*] Dicantur omnia de quarta parte rei cujuſvis, ꝼeoꞃð enim Sax. *quarta*: ðel ſeu ðæle *pars*. Teuton. *Vier-deel.*

Vier-deel land, i. hondert roeden *Killiam*, i. 100. perticæ, roed virga pertica rode decemped. ibidem.

Non reperio tamen de alio dicta quàm de portione terræ, niſi quòd *farding* & *ferlingus* etiam de numi. *Fardella terræ* (ut mihi conſtat è veteri MS.) eſt quarta pars virgatæ terræ. *Decem acræ terræ* (inquit MS.) *faciunt ſecundum antiquam conſuetudinem unam ferdellam, & 4 ferdells faciunt virgatam, & 4 virgatæ faciunt unam hidam, & 4 hidæ faciunt unum feodum militare.* **Farding deale** autem aliàs **Farundel** juxta Cowellum, quartam partem acræ ſignificat, quam nos *rodam* vocamus (ille præterea *quadrantatam terræ*) & Cromptonum laudat authorem. Cum igitur *quadrans* ſit quarta pars denarii, *obolus* dimidia: & contineat *ſolidus* 12 denarios, libra, 20 ſolidos: deprehenderetque ille in Regiſt. brevium Original. *quadrantata, obolata, denariata, ſolidata* & *librata terræ* (ſuſpicatus proportionum gradus ita in terrarum æſtimatione, ut in nummorum inſequendos) *quadrantatam* de quarta parte acræ, *obolatam* de dimidia, *denariatam* de ipſa acra, *ſolidatam* de 12 acris, *libratam* de vicies 12 (hoc eſt 240.) acris intelligit. Mihi tale nuſquam occurrit, niſi quod agrimenſores *farthindel* dixerint tam de quarta parte acræ quam de quarta parte denarii, & præterea acram terræ marcæ argenti aſſimulantes, tot in hac quadrantes, quot in illa perticas numerant. Sic

ut

ut ſi *fardindel terræ* quadranti argenteo jam reſponderet, extarent in acra una 160 *farthindels.* Vocabulum igitur de quarta parte virgatæ terræ potius intelligo, ſcil. 5. acras vel eo ſupra continere, nam in Domeſd. ſic lego Tit. Somerſet, Ermenton. *Huic Manerio pertinet conſuetudines iſtæ. de ferdingel xxx den. &c.* Num quis tot denarios è quarta parte acræ colligendos cenſeat, cum ſub illo ſeculo vix 30 acræ tanti haberentur? Certe vereor ne *fardingel* illic de 4. parte carucatæ, vel ejuſmodi alicujus menſuræ potius dicta ſit: nam in Hibernia ipſas carucatas terræ *quarterias* vocant, & quadrantes ipſarum *cartrons*, velut *quartas* ſeu *ferdindelas.* Sed agnoſcit & ipſe *viginti libratus terræ*, & *centũ ſolidatus terræ*, ad annuum valorem aliàs ſpectare, eique jam aſſentior. Vide ſingula vocabula ſi plura velis.

Farding, in nummo argenteo notiſſimè dicitur de quarta parte denarii. Sed erat olim aureus quidã, quartam *Nobilis* partem valens, hoc eſt 20 denarios veteres, qui hodie quinq; ſolidos excedunt. Statut. ſecund. an. 9. Henr. 5. ca. 7.

¶ ***Farfalius.***] Decretio Childeberti R. ad L. Salic. ca. 6. *De farfalio ita convenit, ut quicunque in mallo præſumpſerit farfalium minare, ſine dubio ſuum Wergildum componat, quia omnino volumus, ut farfalius reprimatur. Et ſi fortaſſe adquieſcet iſtum farfalium cuſtodire, vitæ periculum per omnia incurrat.* Silent hic gloſſographi, & ego de exotico non audeo temere pronuntiate. *Ferfallen* autem al. *verfallen*, Bavariis idem ſignificat quod Gallis *forfaire* & *forfaict.* Vide *Forisfacere.* Etymologic. Teuton. **ver-fellen** vetus, *Stuprare*: vulgo, *feloniam facere.* Saxonibus etiam noſtris, ꝼeꞃ & ꝼæꞃ, *caſſus*: ꝼælen, *cadere, delinquere.*

¶ ***Fargana.***] Leo Marſican. in Chron. Caſinenſ. lib. 3. cap. 57. de Roberto Guiſcard. Duce Apul. qui obiit cir. An. 1083. *Profectus hinc 190 farganas fratribus in dormitorium miſit.*

¶ ***Farinarium.***] *Molendinum, Mola,* à Latino *farina*, Gal. *farine.* L. Salic. Tit. 32. §. 3. *Si quis viam quæ ad farinarium ducit clauſerit 600 den.* —— *culp. judic.* Et Tit. 24. §. 3. *Si quis ſcluſam de alieno farinario ruperit 600 den. qui faciunt ſol. 15. culpab. judicetur.* Char. Caroli Simpl. lib. 5. Aimoin. adject. ca. 42. —— *pratis, ſilvis, aquis, aquarumq; decurſibus, farinariis, cum mancipiis & colonis, &c.* Item alia ejuſdem Regis in Chron. Camerac. lib. 1. ca. 67. —— *terris, aquis, aquarumq; decurſibus, farinariis, piſcationibus, &c.* Crebrò in Chartis antiqq. Marculfo etiam & traditt. Fuldenſib. non incognitum.

¶ ***Farlegani*** & ***Forlegeni.***] *Fornicatores, adulteri.* Sic titulus 9 legis Friſonum, qui *De Farlegani* inſcribitur exponendus. ꝼoꞃe Sax. *ante, adverſus*: licᵹean (Anglico vet. & Germ. **liggen**) *cubare*, & per tranſlationem *fornicare*, unde in Sax. Evang. Mat. 5. 32. leᵹnýꞅꞅe pro *adulterio.* Sed ꝼoꞃe aliàs dicitur pro *ſupra*: Et in LL. Sax. reperitur & Subliᵹᵹeꞃ & ꝼoꞃleᵹeꞃ, quaſi hoc de incubo ſeu viro, id de ſuccuba ſeu fœmina intelligeretur. Uſurpatur hoc autem promiſcuè. Nam in rubrica legis Aluredi ca. 10. Be ꝼeꞃleᵹeꞃum *de fornicantibus* dicitur, ut de epicœno: & in *fœdere* Aluredi & Guthurni ca. 4. MS. quidam Codex antiq. *De* ꞅubleᵹeꞃum (inquit) *ſapientes inſtituerunt, ut Rex habeat ſuperiorem, & Epiſcopus inferiorẽ*, hoc eſt, Rex mulctam viri, Epiſcopus fœminæ. Codex autem ipſe Saxonicus non ꞅubleᵹeꞃum legit, at ꞅibleᵹeꞃum, hoc eſt, conſanguineorum inceſtu. ꞅib enim *conſanguineus* eſt.

¶ ***Fariſtel.***] Domeſd. viarum obſtructio. A Sax. ꝼaꞃ, i. *iter, via.* ꞅꞇal *ſtabulum, obſtructio.* Hinc *forſtallarius* & **foreſtallers.** Vide *Forſtall.*

¶ ***Faſtermannes.***] In LL. Edouardi Confeſ. MSS. cap. 39. inſcribitur: *De emptoribus, ſive fidejuſſoribus*, quod Anglicè dicitur **faſtermannes.** Reor id ſignificare, *firmiores homines*, quos authores laudent venditionis.

¶ ***Fauces Alpium.***] Non ſemper dicitur de ipſarum auguſtiis quas *clauſas* vocant, utì in *faucibus*: ſed pro ipſis radicibus à Germ. abſoleto **fuaʒʒu**, i. *pedes*, ut me docuit Goldaſtus in Gloſ. ad Ekkehardi jun. Caſ. S. Gal. ca. 1. ubi agit de Faucibus, i. nobili monaſterio ad pedes Alpium Juliarum. *Fauces* (inquit) **fueſſen** *ad pedes Alpium Juliarum, unde & nomen invenit.*

¶ ***Faverca.***] Uſurpari videtur in MS. Rivalenſis monaſterii, pro molendino ferrario, vel pro fodina, ubi ferrum eruitur.

¶ ***Fealty.***] Vide *Fidelitas.*

¶ ***Fegangi.***] Aliàs (opinor corruptè) Fengangi & Fengandi. Juxta Gloſſ. *furtum manifeſtum*: juxta Etymon Sax. ꝼeh, *pecunia, bona,* ᵹanᵹe, *vado, proficiſcor,* q. vadens cum re, ſcil. furtiva. Anglis vett. **backbearing theef**, i. latrocinium a tergo ferens. Vel dicatur *fengangi*, à ꝼanᵹ, id eſt *capio*: & ᵹanᵹe, *vado*, quaſi, captus dum evaſionem molitur. Longob. lib. 1. Tit. 25. l. 2. *Si liber homo furtum fecerit, & in ipſo furto tentus fuerit, i. fegangi, &c.* Videtur autem *fegangi* non dici de latrocinio infra 6. ſol. apud Longobard. nam ibidem ſequitur. *Si quacumque rem mediocrem furatus fuerit (unde 6 ſol. aut minus in hoc edicto judicantur) ſi fur ſupra ipſum furtum tentus fuerit, non ſit fegangi, ſed tantum componat.*

¶ ***Felagus.***] *Socius individuus, vitæ comes.* A Sax. ꝼe, id eſt, *fides,* laᵹ *ligatus.* Hinc Anglo-Normanni *g* (ut ſolent) in *w* vertentes *felawe* dixerunt: nos hodie **fellow.** Tantæ animadverſionis apud Saxones noſtros fuit, ut deſideratis parentibus & domino interfecti, *felagus* ejus mulctæ partem (viz. 6 marcas) retulit, quæ à villa ſeu hundredo colligebatur ob elapſum interfectorem. LL. Ed.

Confeſ. ca. 15. *Sin infra tempus annuum non poſſet teneri (murdrator, id eſt, interfector) parentes murdrati ſex marcas haberent, Rex 40. Si parentes deeſſent, dominus ejus reciperet: Si dominum non haberet, felagus ejus, id eſt, fide cum eo ligatus.* Similiter ca. 35. ubi quis moritur hæredem, parentes, vel dominum non habens, arma ejus, ejus *felago* decernuntur. Vide *Fratres conjurati.*

¶ *Felonia unde, quando, quorſum: quid Anglis, quid Exteris: & quas habet ſpecies.*

¶ ***Felo, Felonia,* & *Fallonia.*]** φήλειν Gr. *decipere, illudere.* Ductum à φήλης pro groſſo, quod hæc ficus ſpecies maturitatem præ ſe fert, cum nihil ſit minus. Inde φήλωμα: *deceptio, impoſtura.* Sed quid hîc cum Græcis? ꝼælen Sax. & ꝼelen; Teutonicè **faelen:** *delinquere, errare, cadere*: acſi *felonia* idem ſit quod delictum vel error vaſſalli: vel culpæ genus ob quam feudum cadat in manus domini. Feudum enim crebrò apud Feudiſtas dicitur cadere; & perinde, relevari, relevatio, & relevium. Dicatur etiam à Sax. ꝼeh al. ꝼeah (vulgò **fee**) quod eſt *pecunia*; per tranſlationem, *ſtipendium, hæreditas*; etiam *beneficium* vaſſali, inde *feudum* nuncupatum: & **lon** Germanis *pretium*: Sic ut *felonia* crimen ſit quod *pretio feudi* (id eſt, amiſſione beneficii, ſeu hæreditatis) vindicatur: *felo*, qui hujus criminis reus eſt: Hoſteuſis. *Fallonia eſt culpa, ſeu injuria propter quam vaſſallus amittit feudum.* Primùm igitur audita eſt vox *felonia*, inter dominum & vaſallum: certè de levibus interdum injuriis dicta, ut inferiùs patebit. Angli verò non intelligunt niſi inter Regem & ſubditum, in criminibus quidem graviſſimis (Teutonicè, **ſchelmerye**) ſcil. *murdris, burglariis, robariis* (fori audis vocabula) incendiis, raptibus, homicidiis, latrociniis & ejuſmodi plurimis: quæ vitæ diſpendio luuntur. Olim enim pecuniis redimerentur, quod *weram* & *wergildum* vocabant: Sed abrogata ea lege, Henricus I. ſuſpendium furibus indixit, ut Floren. Wigornienſ. Rad. Niger, & Rog. Hoveden in An. Dn. 1108. retulerunt.

Felo.

Felonia apud Anglos, quid.

Suſpendium ob *feloniam* quando inductum.

Eſt igitur apud nos hodie *felonia*, crimen poſt læſæ Majeſtatis graviſſimum: ùtpote quod in Regem, pacemque & dignitatem ejus committitur: *pretio feodi*, id eſt, totius hæreditatis, fortunarum omnium, ipſiuſque vitæ plectitur. In quibuſdam tamen *feloniis* (ex acerrimo genere non exiſtentibus) mortis judicium effugiant rei literariæ experti, ſi legentes, clericos ſe eſſe profiteantur. Clericali enim Ordini (ita olim indultum eſt) fœminis interea repudiatis, uti ordinis illius minime capacibus. Hæc verò omnia de majoribus *feloniis* intelliguntur: ſunt enim minores quædam, *feloniæ* nomine haud vulgo cognitæ; at proprio vocabulo *petits larcenies*, id eſt, parva latrocinia appellata. Fiunt (quippe) de rebus duodecim denarios non valentibus, & puniuntur flagro & facultatum omnium ademptione, non autem vitæ, aut prædiorum. Dicuntur & in legum reſcriptis, mutilationes membrorum *felonicè* fieri, cum tamen non ſunt *feloniæ*, nec inſtar *feloniarum* vindicatæ.

Felonia minores.

Petits larcenies.

Felonum bona Rex ſolus percipit: eriam prædia quæ pura tenentur hæreditate de ſemetipſo. Quæ de aliis, in annum ſolùm & diem, redditque deinceps domino feodali; ſed vaſtata (ut loquuntur) interea, id eſt, exciſis domibus, ſilvis, & arboribus. Prærogativam iſtam, forenſes, *annum, diem, & vaſtum* nuncupant.

Vides *feloniæ* apud nos conditionem, quam exteris narro: edicturus viciſſim noſtratibus, quæ ſit apud exteros. Naſcentibus ſiquidem feudis, naſcuntur unà *feloniarum* cautelæ: earum igitur origo in voce *Feudum* eſt petenda: ubi etiam conſtabit, feuda omnia primò fuiſſe ad arbitrium dominorum, & his admodum ſimilia quæ nos *Tenuras nativas*, & *Tenuras ad voluntatem domini*, vulgo **Copple holds** appellamus. Vaſſallis enim ad placitum domini adimerentur, etiàm non delinquentibus; donec hoc prohibuit Lotharius Imp. ſine culpa fieri; vel (ut alii loquuntur) ſine cauſa egregiæ ingratitudinis, ut videre eſt, Tit. quib. cauſ. feu. amit. Voluit quippe ratio ut ingrato vaſſallo dominus adimeret, quod ex gratia tantùm poſſidendum ceſſerat.

Feloniæ apud exteros origo.

Lib. 1. Titt. 20. 23.

Feloniarum ſpecies variæ fuere ſecundum mores curiarum, ut tradit Obertus. Colligi igitur omnes non poſſunt, ſed plurimas exhibent leges feudales, unde nos ſequentes delibavimus, ut intelligant noſtri juriſconſulti antiquam feudorum noſtrorum diſciplinam, è Jure feudali Longobardorum (hoc eſt, Anglo-Saxonum conſanguineorum) promanaſſe. Permulta enim delicta quæ in eo Jure tollunt prædia, in noſtro quoque itidem aliquando faciebant: faciuntque hodie multa quidem: præſertim in curiis Baronum, tenuras quas diximus **Coppſholds**, reſpicientia. Nomine tamen *feloniarum* non cognoſcuntur, ſed cauſæ eſſe (*forisfacturæ* nuncupatæ) ob quas ità lapſi Tenentes, Domino terram abdicunt. Et ut in lege feudali ex Conradi Imp. conſtitutione, feudum prohibetur adimi niſi *convicta culpa, & approbata judicio parium curiæ, quod laudamentum* vocant: ità & in iſtis curiis noſtris, *forisfacturæ* cauſa judicio Tenentium Manerii (quod *veredictum* nuncupant) eſt affirmanda. Sed prædictas ſpecies intuere, quarum aliæ ad feudum ſpectant: aliæ ad perſonam domini.

Feloniarum apud exteros ſpecies.

Lib. 1. Titt. 20. & 23.

Si poſt mortem domini vaſſallus, vel poſt mortem vaſſalli, hæres per annum & diem dominum non adierit fidelitatem pollicendo, & inveſtituram (quam nos *ſeſeinam* & *admiſſionem* vocamus) petendo. Tit. quæ fuit prì. cau. benef. amit. & lib. 4. Tit. 44. Conſtit. Conrad.

Lib. 1. Tit. 21.
Lib. 3. Tit. 1.

Si tribus vicibus (convenienti tempore interpoſito)

Lib. 1. Tit. 21.
Lib. 3. Tit. 1.

Lib. 3. Tit. 1. interpoſito) ad curiam domini citatus, inveſtituram ſuſcipere & fidelitatem jurare detrectaverit vel reclamaverit.

Lib. 3. Tit. 1. Lib. 4. Tit. 21. 39. Si ſervitium debitum facere recuſaverit: vel feudum (id eſt, tenuram) abnegaverit.

Lib. 1. Tit. 21. Si totum beneficium vendiderit ſine licentia domini. (Pereat enim ſervitium domino debitum redacto ad inopiam vaſſallo.) vel

Lib. 4. Tit. 44. Lib. 3. Tit. 2. Si quempiam alia lege infeudaverit quam ipſe habet, vel talem vaſſallum qui feudum deſervire non poteſt,

Lib. 4. 108. Lib. 4. Tit. 7. & 109. Si clericus efficiatur, aut votum religionis aſſumat.

Lib. 1. Tit. 20. Si contra ea quæ in fidelitate (id eſt, in juramento fidelitatis) nominantur fecerit.

Lib. 4. Tit. 42. Si aliam *feloniam* commiſerit, hominem viz. (i. convaſſallum ſuum vel parem curiæ) tradendo, ut amplius in curia ſtare non poſſit.

Hæ *feloniæ* ad feudum ipſum plerunq; ſpectant: ſunt & aliæ quæ perſonam domini reſpiciunt.

Lib. 1. Tit. 14. Lib. 3. Tit. 1. Si dominum aſſalierit, vel ei gladio aut veneno inſidiatus fuerit: aut caſtrum ſeu vicum in quo dominus eſt vel domina, vi aggreſſus fuerit.

Lib. 1. Tit. 14. 21. Lib. 3. Tit. 1. Lib. 4. Tit. 28. 48. pro obſid. Si in campeſtri bello vel pugna periclitantem dominum dereliquerit: vel cum poterit, non liberaverit eum à morte vel obſidione. Hæc primaria cauſa habita eſt, quàm leges etiam Edouardi Confeſſor. graviùs vindicarunt: ca. 35. Tit. de Heretochiis. *Item qui fugiet à domino, vel à ſocio ſuo pro timiditate belli vel mortis, in conductione Heretochii, in expeditione navali, vel terreſtri, perdat omne quod ſuum eſt, & ſui ipſius vitam, & manus mittat dominus ad terram quam ei antea dederat, &c.*

Lib. 3. Tit. 1. Si præſciverit aliquem contra dominum aſſaltum, vel captionem, vel mortem, aut grandem patrimonii jacturam molientem, & non quam citò poterit dominum fecerit certiorem.

Si Domino fiat inimicus, vel inimicis ejus adhæſerit.

Lib. 3. Tit. 1. Si delator Domini extiterit ſui, vel ipſum in grave diſpendium adduxerit.

Lib. 4. Tit. 36. Si accuſaverit dominum, vel teſtimonium in eum dixerit.

Lib. 1. Tit. 14. Si credentiam domini (hoc eſt conſilium & ſecreta ei credita) manifeſtaverit.

Lib. 1. Tit. 14. 21. Lib. 1. Tit. 1. Si dominum cucurbitaverit (id eſt, uxorem ejus ſtupraverit, nos **make him a Cuccold** dicimus) vel turpiter cum ea luſerit.

Lib. 3. Tit. 1. Si cum filia domini concubuerit, vel nepte ex filio, vel cum nupta filio, vel cum ſorore domini ſui in capillo, id eſt, in domo ſua manente.

Lib. 3. Tit. 1. Si domino juſtitiam facere noluerit.

Lib. 4. Tit. 44. Si contra unum dominorum quorum communis eſt vaſſallus, *feloniam* fecerit, aut eum fortè cucurbitaverit: ejus ſolius parte privabitur.

Eſt etiam culpæ genus quod dominum vel non reſpicit (nam ſic Hoſtienſis) vel obliquè tantùm: & hoc tamen *felonia* nuncupatur. viz.

Si vaſſallus ſuiipſius fratrem interfecerit Lib. 4. Tit. 42. ut hæreditatem habeat, vel nepotem ex fratre; Lib. 1. Tit. 2. vel ſi hominem (putà convaſſallum ſuum Lib. 3. Tit. 2. aut parem curiæ) tradiderit, ut amplius in curia ſtare non poſſit: privabitur beneficio: ſed quia erga dominum non facta fuit hæc *felonia*, non ad dominum pertinebit feudum, ſed ad proximiorem agnatum vaſſalli, &c.

Si vero fratrem domini ſui occiderit, non videtur *felonia* cenſeri propterea quòd beneficium non perdit. Lib. 4. Tit. 42.

Nec *felonia* propriè dicitur quod in vaſſallum perpetraverit dominus, licèt pari mulcta teneatur. Sic enim Tit. Quando propriet. feud. ad vaſ. perven. *Domino committente feloniam (ut ita dicam) per quam vaſſallus amitteret feudum ſi eam committeret: -- reſpondetur proprietatem feudi ad vaſſallum pertinere, ſive peccaverit in vaſſallum, ſive in alium.* Lib 4 Tit. 24. Conſtit. Sicul. lib. 3. Tit. 17.

Nec perpetuâ feudi jacturâ ſemper luebatur *felonia*. Ait enim Lex quædam: *Si uni propter propriam culpam feudum abdicatum fuerit, aliis non nocet, niſi ad tempus, id eſt, donec hæredes illius inculpati fuerint.* Sic Baraterius Tit. 8. & ibidem in fine: *Feudum vaſſalli delinquentis, iterum per filium à domino gratiam ei faciente acquiri poteſt.* Sed de his viderint Juriſconſulti, ego in meſſe aliena ulteriùs non verſabor.

¶ ***Feltrum***, al. ***Filtrum***, & ***Filtrus***.] φέλτρον. Pannus craſſior ex pilis, propriè coactus, non textus. Veſtis coactilis, putà galerum & pallii genus ad excutiendum pluvias, & ejuſmodi. Ab Ital. *feltro*: Sax. **filt**, Angl. **felt**. Ortus vocab. *Filtrum'*, **fylte**, q. *ex pilis factum vel quadam herba venifera.* L. Boior. Tit. 1. cap. 6. §. 1. *Si quis in exercitu aliquid furaverit, paſtorium, capiſtrum, frenum, feltrũ.* Ubi Gloſſ. Regula B. Benedicti pag. 129. *Chlamides ſive de ruſcia, ſive de panno, ſive de feltro.* Herthonus Armen. Hiſt. Orient. ca. 16. *Extendentes quoddam filtrum nigrum ſuper terram, deſuper ſedere fecere Changium*, Et mox, *De feltro nemo debet admirari, quoniam fortè pulchriorem pannum non habebant.* Chart. quædam barbara ſub Carolo M. Goldaſt. nu. 58. *Accepimus —— precium adtaxatum, hoc eſt, auro & argento ſol. 70. & cavallos 5. cum ſaumas & ruſias & filtros, cum ſtradura ſua ad noſtrum iter ad Romam ambulandum.*

Diſtillatio per filtrum: notum apud medicos.

Feltrinus: Helmodius Presbyter in Chron. Sclavorum. *Dedit etiam ei ſex domos feltrinas, ſecundum morem terræ illius.* *Domus feltrinæ.*

¶ ***Fenatio***, & rectiùs ***Feonatio***.] Vox foreſtica, damarum partus, pariendiq; tempus ſignificans. A Gal. *faon*, i. hinnulus, **a fawn**, quaſi tempus edendorum hinnulorum. Charta foreſt. ca. 8. *Tertium Swainmotum teneatur in initio 15 dierum ante feſtum S. Johan-*

hannis Baptiſtæ * *pro ſeonatione beſtiarum noſtrorum: & ad illud Swainmotum tenendum conveniant foreſtarii & viridiarii (& non alii) per diſtrictionem.* Codices impreſſi legunt -- *ante feſt. S. Jo. Baptiſtæ quando Agiſtatores conveniunt pro venatione beſtiarum &c.* & verſiones Anglicanæ reddunt, **when our gy t takers or walkers do meet to hunt our Deer.** Valde perperàm, & quod mentem legis ex diametro oppugnat. Agit quippe lex de tempore feriato in foreſtis, quod **fence-month**, id eſt, *menſis prohibitionis* appellatur. Modò enim non ſolum prohibentur venationes exerceri; ſed & omnimoda alia negotia, quæ aut parturientes damas, aut fœtus adhuc tenellos, agitent vel perturbent. Quod ut enixius curetur, convenire hic jubentur miniſtri foreſtæ: non ut legis violandæ authores exiſtant, ſed ut violatores omnes coercentes, tranquillitatem beſtiarum ſollicitè promoveant. Corrigendos igitur impreſſos codices, & ratio dictat, & tria apud me MSS. quorum duo *feonatione* legunt; tertius *fenatione*. Vide quod inſtat, *Fence-month*, & inf. *Foineſun*.

* Aliàs *profenatione*.

¶ ***Fence-month.***] Vox foreſtariorum, al. *Defence-month*, i. *Menſis vetitus*, ſeu *Menſis prohibitionis*; à Gal. *defendere*; vetare, prohibere: *defenſe* prohibitio. Tempus dicitur quo venari in foreſtis non licet, nec animalia paſcere, ne parturientibus damis inferatur moleſtia. Aliàs *Tempus vetitum*. Sumit hic menſis initium 15. dies ante feſtum S. Johannis Baptiſtæ, cum Agiſtatores & miniſtri foreſtæ pro *feonatione beſtiarum* (ut legis utar vocabulis) conveniant: & finitur 15. diebus dictum feſtum ſequentibus. Vide jam ſupra *Fenatio*.

¶ ***Fengeld.***] Saxonic. Pecunia vel tributum ad arcendos hoſtes erogatum. ꝼen *inimicus*, *hoſtis*; ᵹelo, *pecunia*, *tributum*.

¶ *Feuda unde dicta, orta, propagata. Anglis, à quo, & quot, & quando. Unius quantitas & valor annuus. Servitia, ſpecies multiplices, variata ſignificatio, &c. Obiter de LL feudalib. qui concinnârunt, & redegerunt in ſcriptis, & quando. Qui Impp. auxere.*

¶ ***Feodum***, exteris ***Feudum.***] In LL. Henr. I. Feoudum; in Charta Matildis Imperatricis Foeudum; Gunthero Poëta Ligurin. Fœdum, quod à *fœdere* ibidem in ſcoliis dicit Spiegelius: *Quoniam in ſolis* (inquit) *fœderibus forma fidelitatis ultro & citro conſtet*. Nec tamen rejicit quod alii contendunt, aſſeritq; Lex ipſa Feudalis, *feudum à fide, vel fidelitate* dici: Gallis antiquis *fe*.

Propriè autem *ſalarium*, *ſtipendium*, per tranſlationem prædium quo ex beneficio domini, ſed & ſtipendii loco vaſſallus gaudet, ideoque hinc *ſtipendium*, illinc *beneficium* appellatum. ꝼeo enim, ꝼeh & ꝼeoh Sax. (Anglis hodie **fee**:) *merces*, *ſtipendium*: atque inde (ut mihi videtur) *feodum*, h Saxon. euphoniæ gratiâ, in d mutato: ni placeat **had** vel **hod** adjicere, quod Saxonicè etiam *claſſem*, *ſtatum*, & *ordinem* ſignificat; ut perinde dicatur *feodum*, quaſi ꝼeohad, vel ꝼeohod, id quod ſtatu vel ordine ſtipendiario poſſidetur. Sic cnyᵹhꞇ-had Saxonibus, pro *ordine militari*; nobis hodie **Knight-hod**, & **Father-hod**, **Child-hod**, **Man-hod**, &c.

Transfertur & apud nos ulteriùs *feodum* ad ſignificandum puram hæreditatem, maximum jus poſſidendi, & perpetuum rei immobilis dominium, de quo inferiùs. Primum de primo.

Feodorum noſtrorum origo & antiqua ſcientia è jure feudali (juriſconſultis noſtris nimium incognito) expetenda ſunt. Paucula igitur (ut reliquorum teneantur deſiderio) huc adſcribam à diffinitione exorſus. *Feudum eſt jus in prædio alieno, in perpetuum utendi, fruendi; quod pro beneficio dominus dat ea lege, ut qui accipit ſibi fidem & militiæ munus, aliudvè ſervitium exhibeat.* Feudum igitur propriè non eſt ipſum prædium, ſed jus in prædio: quod & jus ipſum feudale his verbis latiùs expreſſit lib. 2. Tit. in quib. cauſ. feud. amit. *Beneficium* (ſic aliter *feudum* vocant) *eſt illud quod ex benevolentia alicui ita datur, ut proprietate quidem rei immobilis beneficiata, penes dantem remanente, uſufructus illius rei ita ad accipientem tranſeat, ut ad eum hæredeſq; ſuos maſculos & fœmineos, ſi de his nominatim dictum fuit, imperpetuum maneat, ob hoc ut ille & ſui hæredes fideliter domino ſerviant, ſive id ſervitium nominatim quale eſſe debeat expreſſum ſit: ſive indeterminantè promiſſum ſit.* Reſpicit autem hæc definitio ætatem inferiorem: cum adulta jam eſſent *feuda*, & à primæva inſtitutione paululùm deflexa. Origo altiùs inquirenda eſt.

Feudum quid: è Cujacio ad lib. 1. Feud. Tit. 1. pa. 10.

Laborante nimirum ſeculo antiquiori bellis undiquaq; graviſſimis: Imperatores, Reges, Principes conſultiùs ducunt, Patriciis & Magnatibus ſuis (quos Capitaneos vocabant) regiones integras, præſertim finitimas & hoſti expoſitas, diſtribuere. Non ut ſibi has integrè poſſidentes, opes eraderent: ſed ut diſtractas in idoneas portiones, ſingulas ſingulis militibus (habito perſonarum reſpectu) *feudi*, id eſt ſtipendii nomine elocarent: qui & cum ipſis patriam unanimiter tuerentur (fidei interpoſito jurejurando) & militanti Principi in auxilium venirent evocati. *Feudorum* igitur inventum peperit rei militaris neceſſitas: & hoc quidèm alii Gallis ſeu Francis tribuunt, alii Longobardis, alii Germanis. Gallis nempe, quòd vocabula quædam antiqua & mores feudalia Gallorum propriè videantur. Longobardis quoque ex eadem cauſa; ſed præterea quòd hi ſcita feudalia præ cæteris coluere: & quòd Gerardus Niger, & Obertus de Orto qui leges ipſas primi in ſcriptis ſub Imp. Frederico

Feudorum inſtituendorum occaſio.

Ubi primum inventa.

LL. feudales à quib. & quando concinnatæ & redactæ in ſcript.

co I. redigere (videlicet , Gerardus librum primum, Obertus ſecundum & tertium ; recentiùs enim à pluribus concinnantur quartus & 5.) Longobardicæ ditionis , i. Mediolanenſes erant. Præterea quòd floruerit maximè legum iſtarum ſplendor in Italia , præſertim dum ſopitum obmutuit jus civile, h. ab ævo Othonis magni uſq; ad imperium Lotharii 3. In antiquarum autem legum Longobardorum volumine, vocabulum *feudum* non occurrit, nec crebrò quidem *beneficium.* Habentur tamen plurima quæ apprimè huc conducunt, ſicuti & in legibus Francorum (Capitularia nuncupatis) & in Anglo-Saxonum noſtrorum, aliarumq; Gentium Barbaricarum. Cum igitur omnes hæ Gentes è Germania (tanquam è magna communiq; parente) originem duxerint : morum quoq; & legum ſimilitudinem è Germania contraxiſſe non eſt dubium. Germaniam perinde mores rituſq; feudales peperiſſe , eoſdemq; longa deductos conſuetudine, non ſcriptis, ſed traditione propagaſſe ; acceptos verò, mirè auxiſſe & ornaſſe Longobardos. Aſſerit quippe Gerardus ipſe antiquiſſimo tempore in uſu fuiſſe jus feudorum ; quod non aliis quàm Germanis videtur tribuendum ; cum inter nepotes eorum tam latè diffundantur mores iſti, ſapiatq; pars maxima verborum feudalium, non ſolùm linguam Germanicam, ſed antiquiorem prorſus ejuſdem dialectum, nempe Saxonicam veterem. Oculatiùs itaq; ſi rem intueamur , non inficior ſi quis primævam vaſſallorum conditionem à Comitibus repetierit , quos meminit Tacitus Principibus pagorum *conſilium adfuiſſe & authoritatem.* Sunt enim qui vaſſallos dictos putant à priſca Germanica, & exinde Gallica voce *Geſſel* qua ſignificari *Comitem* affirmarunt.

Feuda apud Germanos orta

A Comitibus Taciti.

De Lege denique feudali , ut de aliis non ſcriptis pronunciandum cenſeo : temporis eam eſſe filiam, ſenſimq; ſuccreſcenten , edictis Principum auctam indies, & excultam. Celeberrima in hoc genere ſunt Conradi illud Salici cujus mox infra meminit Gerardus, editum nempe circiter An. Dom. 1026. dum coronam Imperii à Johanne xx. ſuſcepturus , Romam perrexit. Deinde Henrici 2. Lotharii 3. Frederici 1. ſeu Barbaroſſæ, & aliorum. Sed me reprimam , ſuſceptum monet negotium. Audi librum ipſum feudalem à Gerardo Nigro concinnatum, & de ortu *feudorum* ſic diſſerentem , viz. lib. 1. Tit. 1. de his qui feud. dar. poſſ.

L. feudalis à quib. Impp. aucta.

Antiquiſſimo tempore ſic erat in dominorum poteſtate connexum, ut quando vellent poſſent auferre rem in feudum à ſe datam. Poſtea verò eò ventum eſt, ut per annum tantum firmitatem haberent : deinde ſtatutum eſt ut uſque ad vitam fidelis produceretur. Sed cum hoc jure ſucceſſionis ad filios non pertineret : ſic progreſſum eſt ut ad filios deveniret, in quem ſcilicet, dominus hoc vellet beneficium confirmare, quod hodie ita ſtabilitum eſt, ut ad omnes æqualiter filios pertineat. (Hoc Angli Gavelkinde dicimus.)

Feuda primò ad arbitrium dominorum omnino.

Cùm verò Conradus Romam proficiſceretur petitum eſt à fidelibus qui in ejus erant ſervitio , ut lege ab eo promulgata ; hoc etiam ad nepotes ex filio producere dignaretur , & ut frater fratri ſine legitimo hærede defuncto, vel filius , in beneficio quod eorum patris fuit ſuccedat. Sin autem unus ex fratribus, à domino feudum acceperit ; eo defuncto ſine legitimo hærede, frater ejus in feudum non ſuccedit : quod & ſi communiter acceperint, unus alteri non ſuccedit, niſi hoc nominatim dictum ſit ; ſcilicet, ut uno defuncto ſine legitimo hærede, alter ſuccedat : hærede verò relicto alter frater removebitur. Hoc quoq; ſciendum eſt, quod beneficium (ſeu feudum) *ad venientes ex latere, ultra fratres patrueles, ſucceſſione non progreditur, ſecùndum uſum ab antiquis ſapientibus inſtitutum : licèt moderato tempore uſque ad ſeptimum gradum ſit uſurpatum. Quod in maſculis deſcendentibus hodie novo jure, in infinitum extenditur. Hoc autem notandum eſt, quòd licèt filiæ & maſculi patribus ſuccedant : legibus tamen à ſucceſſione feudi removentur : ſimiliter & earum filii, niſi ſpecialiter dictum fuerit ut ad eas pertineat.*

i. Conrad. Salicus qui Romam proficiſcens coronam à Johanne xx. *accepturus*, Imp. *factus eſt* An. Dom. 1025.

Habes *feudorum* hiſtoriolam ab exordio deductam, & priſcam eorum naturam admodum apud nos hodiè exprimit terrarum conditio , quæ (ut loquuntur forenſes noſtri) tenentur *ad voluntatem domini per copiam rotulorum curiæ,* vulgo **Coppiholds** nuncupatæ, de quibus vide ſupra in *Felonia.*

Quod autem dicit *feudum in maſculis deſcendentibus, hodie novo jure in infinitum extendi:* conſiderandum eſt, quo tempore jus hoc novum in Imperio indictum fuit, & quo latore. Perhibet enim Johannes Faber, *feuda* non minus quam Ducatus, Comitatus, Baronias, &c. conſtitui perpetuas hæreditates apud Gallos ſub Hugone Capeto , qui Regnum iniit An. Dom. 988. hoc eſt, 38. an. ante legem à Conrado latam. Nobileſq; exinde cœpiſſe ſibi adſciſcere cognomina, a præcipua *feudorum* ſuorum denominatione. Quod etiam dicit *filias à ſucceſſione feudi, legibus removeri* , licèt de facto ſæpè (ut videtur) patribus ſuccederent : compertum eſt Galliæ Reges hanc exercuiſſe legem adverſus eorum ſucceſſores, qui in bello ſacro abſq; ſobole maſcula animum exhalarunt.

In Auth. Ingreſſi C. de ſacroſ. Eccl. apud Berhault in præf. 99. art.

Feoda quando hæreditaria.

De Hailan en ſon hiſt. de France.

Vides quibus vaſſalli gradationibus in jus irrepſere *feudorum.* Sed & amiſere hoc totum ex plurimis ingratitudinis & infidelitatis cauſis (ut in *Felonia* (quo has nomine appellabant) fuſè legeris) gravibuſq; interea ſervitutibus erant obnoxii. Arctam quippe fidelitatem domino jurabant (ex quo aliàs in Hiſtoriis ſub *fidelium* appellatione veniunt) & obſequium (quod *homagium* vocant) ritu quàm humillimo ſunt profeſſi. Jusjurandum, in *Fidelitas* : ritum, in *Homagium* vide. Prodire etiam in militiam evocante domino tenebantur , ſequi ejus ſigna, & tueri latus ; nec periclitantem unquam deſtituere. Tributa præterea, & multa ſubſidia (quæ *auxilia* vocant) impendere. Mortuis inſuper (neque enim mors ærumna-

Servitutes & onera *feudis* incubentia.

Fideles.

rum finis, quod & nos hodie ringit) percipit dominus feodalium prædiorum & hæredis pupillaris cuſtodiam (quam *Gardiam* & *VVardam* nuncupant) necnon & ejuſdem *maritagium*. Ab adulto verò, *relevium* pro adeundæ hæreditatis licentia. Enarrantur hæc omnia ſuis locis, nec jam ideo repetenda.

Mos evocandi *feudales* ad præſtationem ſervitii apud Germ.

Morem animadvertere quo in evocandis hujuſmodi militibus feudariis ad ſervitii ſui præſtationem, & in plectendis delinquentibus tam Eccleſiaſticis quam laicis, uſi ſunt Germani Impp. coronam ſumpturi, ut extat Ligurinorum lib. 2.

Hic quoties claram Regnator tendit ad urbem
Teutonus, Auſoniam ſumpturus rite coronam,
Ponere caſtra ſolet: ligno ſuſpenditur altè
Erecto clypeus: tunc præco Regius omnem
Convocat à dominis feudalia jura tenentes,
Excubias Regi prima celebrare fideles
Nocte vetuſtorum debent ex more parentum.
At quicunq; domi (domino nolente) relictus
Deſuerit, fœdo privari Curia cenſet.
Tunc quoq; nonnulli cenſura vindice Regni
Amiſere diu tali poſſeſſa reatu.
Quin & pontifices, Halberſtadenſis, & ille
Sub quo Brema fuit, tali regalia jura
Amiſere nota: perſonæ ſcilicet ipſæ,
Non tamen Eccleſiæ. Neq; enim quod paſtor iniquè
Geſſerit, Eccleſiæ fas eſt in damna refundi.

Fœdum ſcribit poëta per *œ* juxta fontem Saxonicum ꝼeoh (de quo ſupra) ſed hoc malè trahunt Spiegelius & alii ad Latinum *fœdus*. Vide Spiegelii ſcholiam ad hunc locum.

Feuda quando in Britanniam illata, & à quo.

Feodorum ſervitutes in Britanniam noſtram primus invexit Gulielmus ſenior, Conqueſtor nuncupatus: qui lege eâ è Normannia traducta, Angliam totam ſuis diviſit commilitibus. Innuit hoc ipſum (ut Authores taceam) codex ejus agrarius qui Domeſdei appellatur, Titt. Gloweceſtre. Epiſcopus Baion. Eſtrighole. *In Wales habet idem Willielmus de Ow in feudo de Eſtr.* iii *piſcarias. In eodem feudo de w. Comite Radulpho de Limes'* 50. *carucat. terræ ſicut ſit in Normannia. Feudum* & *Normanniam* jungit, ac ſi rei novæ notitia, è Normannia diſquirenda eſſet. Deinceps verò reſonarunt omnia *Feodorum* gravaminibus; Saxonum ævo ne auditis quidèm. Referunt tamen Scoti ſe antiquiùs ſuſcepiſſe iſtud jugum: putà ſub Malcolmo 2. Regnum ineunte An. Dom. 1004. id eſt, ſupra 60. annis, ante dicti Gulielmi ſenioris applicationem. Certè leges quas de hoc proferunt & Malcolmo 2. aſcribunt, tantam non loquuntur antiquitatem, ſed recentiori multò (vel me judice) tribuendæ. Ad nos hoc nihil.

Feuda quot in Anglia.

Diviſa autem inter Normanniæ proceres, jam tota Angliâ; & ab eodem Giulielmo ſeniore tandem deſcriptâ: reperiuntur ut Author eſt Thom. Sprottus S. Anguſtini Cantuarienſ. Monachus, 45011. Eccleſiæ parochiales, 62080. villatæ, & 60215. *feuda militum, de quibus tenebant religioſi* 28115. In finæ Mag. Chart. impr. à Tho. Erthlet An. 1531. 45000, Eccl. paro. 52080. villæ, 60215. feoda, unde Religioſi 28015. Sed in hac Angliæ diſtributione intelligendum eſt, non militibus ſolùm, at colonis etiam prudenter eſſe conſultum: ſuis interim portionibus (quas *Soccagia* vocant) vel ſalvis relictis; vel à Normanno noviter erogatis.

Feudum quantum terræ continet.

Videamus nunc *feodi* quantitatem, de qua non convenit. M. S. quidam codex: *Virgata* (inquit) *terræ continet* 24 *acras: quatuor virgatæ conſtituunt unam hidam; & 5 hidæ conſtituunt feodum militare, cujus relevium eſt* 100. *ſolidi*. M. S. alter: *Decem acræ faciunt ſecundum antiquam conſuetudinem, unam fardellam; & 4. fardells, faciunt virgatam; & 4. virgatæ faciunt unam hidam; & 4 hidæ faciunt unum feodum militare*. V. Glanvil lib. 12. cap. 3. Ubi in Brevi Regis dicitur, *Unde 12 carucatæ terræ faciunt feodum unius militis*. Tertius verò M. S. (putà Abbatiæ Malmesburienſ.) ait: 16 *virgatæ terræ faciunt integrum feodum militare: & quando taxantur ad 6. ſol. 4. den. faciunt ſummam* 100. *ſolidorum*. Continet igitur *feodum militare* juxta primum codicem, 480. acras: & huic ſuffragatur tertius codex, ſi *virgatæ* cum ſecundo codice, 40 acras numeres: ſin (ut primus habet) 24 ſolummodò, ab utriuſq; multùm differt; nec tunc in *feodo* ſupra 484. acræ computandæ. Sed litus arat qui menſuram putat acu tangere: quùm anguſtior aliàs ſit propter terræ bonitatem; extenſior aliàs propter ſterilitatem. Reſpicienda etiam dominorum munificentia & parcimonia: his tenaciter, illis profuſiùs agentibus: nec non & *feodis* impoſita ſervitia, alia de more, leviora; alia ex pacto, graviora.

Valor *feudi*.

Annuus *feudi* valor antiquus è relevio ejuſdem quodammodo intelligatur. Paria enim hæc erant plerunq;, priſcum verò apud nos relevium, 5 libræ. Deinde (putà ſub Henr. 3.) oportuit ad militiæ dignitatem evocatum, 25 libratis terræ gaudere: quaſi illa tunc haberetur *feudi militaris* æſtimatio. Poſtea verò (ſcil. ævo Edouardi 2. 25. lib. & demum 40. His tamen tantillis facultatibus nunquam (quòd ſciam) merebatur dignitas, nec plurium ſæpè *feudorum* poſſeſſione. Vide *Miles*.

Quæ ſervitia debentur è *feudo*.

Exigit hic locus ut ulterius exponeremus ad quæ ſervitia, onera, & (ſi fas ſit dicere) ſervitutes domi foriſq; tenentur *feudi militaris* poſſeſſores, quantoq; temporis & quo apparatu domino ſuo in militia deſervire. De hoc autem vide mox infra in *Feudum haubertìcum*: de aliis, putà *Gardia*, ſeu *VVarda*, *maritagio*, *relevio*, *homagio*, *fidelitate*, *eſcuagio*, &c. in his ipſis dictionibus.

Quo ritu confertur *feudum*.

Mos in conferendis *feudis* ſolennis fuit, non repentinus, non temerarius. Majora, in Imperio ceſſit antiquitas, vexilli traditione. Galli verò è priſca conſuetudine, non ſolùm Epiſcopatus, ſed omnia *feuda*, annuli & baculi, quod *per rain & baſton* dicebant. *Rain* enim Germ. & Angl.

Angl. reing: Cujac. ad 2. feudd. Tit. 3. Nos (ut alii) variis olim in traditione ſymbolis uſi ſumus. Vide *Traditio.*

Feudi nomine contineri Ducatus, Marchionatus, Comitatus.

Hæc autem de communi *feudo* militari. Sub *feudi* enim appellatione, continentur Ducatus, Marchionatus, Comitatus, & illuſtria alia Regni munia à Principe immediatè deducta: quæ & ideo *feuda Imperialia*, & *Regalia* nuncupantur: tenebanturq; ſolummodo ad terminum vitæ, diu poſtquam alia minora *feuda* ad filios tranſiere, ut è Gloſſ. ad LL. feud. pateat. Tit. de his qui feud. dar. poſſ. ubi de hujuſmodi *feudo* dicitur: quod iſtud *feudum* finitur cum *perſona accipientis, quia hæres in eo non ſuccedit, niſi iterum ab Imperatore inveſtiatur.* Erant quippe ſub his ſeculis *feuda* omnia, munia ſolummodo militaria & nobilia (non civilia, non plebeia) triplicique ordine diſtincta, viz.

Feudorum nobilium triplex genus.

Primum. *Feuda Imperitoria* ſeu *Regalia* (omnium ampliſſima) à ſolo Imperatore, vel Rege, ſub Ducatus, Marchionatus, Comitatus, vel illuſtri alio titulo ſunt collata: tenenturq; ideo à ſolo Imperatore vel Rege immediatè, & dicuntur eorum poſſeſſores, Regni vel Imperii Capitanei, quia in Capite tenent, hoc eſt, à Rege vel Imperatore vel Principe. Dicuntur præterea *dignitates Regales* quod Regii ſplendoris radios quoſdam obtinent, fruebanturq; olim juribus plerunq; regalibus. Nos *Serjantias majores* appellamus.

Secundum. *Feuda Capitanea* ſeu *media*, ſunt quæ non à Principe immediatè, ſed ab aliquo Capitaneorum ſuis conceſſa ſunt clientibus: putà Baronibus, Valvaſoribus, Caſtellanis, &c.

Tertium. *Feuda militaria* ſimpliciter, nec à Principe, nec à Capitaneis Regni, ſed à mediis (qui vocantur) dominis, nimirum Baronibus, Valvaſoribus, Caſtellanis, ſuis erogatæ ſunt militibus. Et hæc eadem ſunt; quæ vulgariter dicuntur *Feuda militum* & *Feuda militaria*; de quibus tota noſtra ſuperior oratio.

Iſta autem diſtinctio parùm ſolenniter eſt obſervata, brevi enim Capitanei *feuda* ſimpliciter militaria ſoliti ſunt donare; & ipſi Principes omne genus *feudorum*: quibus multiplex præterea denominatio, juxta naturam *feudi* vel indicti ſervitii, viz.

Feudum vexillare (Gall. *Fief Banneret*) eſt quod vexillario militi deſignatum eſt. Hic miles in aciem prodire tenetur vexillo inſtructus, & idonea clientum multitudine. In prima igitur vexilli ſui erectione, hoc eſt, dum à Principe creatur, 25 ad minus clientaribus militibus ex more antiquo debet ſtipari. Vide hujus veſtituræ formulam ob Olivero Marchiano graphicè expreſſam in ſuis Commentt. rerum Burgundicarum; & Choppino de Doman. Fran. lib. 1. Tit. 13. nu. 14. Sub *vexillarium* etiam *feudorum* appellatione, continentur illuſtriora omnia *feuda*, ut in Speculo Saxon. & hic ſupra in vocabulo *Dux*, apertè liqueât.

Feudum haubert cum propriè eſt quod ad *Haut-Ber*, id eſt, ad Baronem ſeu Dominum majorem ſpectat; qui de priſca conſuetudine, militanti Regi adeſſe tenebatur armis integris circundatus. Et inter hæc, cùm præcipua olim eſſet lorica ferreis annulis conſerta; dici cœpit ipſa lorica *Haubergeon*, quaſi armatura militis quem *Haut-Ber* vocant, & perinde transferri ad quaſlibet loricas (Gallis *cottes du maile* nuncupatas) & ad alios vaſſallos quibus ratione *feudi* ſui hæc armatura imperata erat. Qui igitur *feudum hauberticum* poſſidebat, juxta priſcum Normanniæ Cuſtumarium, ſervire exigebatur ad bannum & retrobannum armis integris, id eſt, equo, loricâ, ſcuto, haſtâ, gladio, & galeâ, ſpatio 40. dierum intra Regni limites; quod à poſterioribus Regibus ad totidem extra Regnum; intra verò, ad tres menſes imperatum eſt. Sed an iſte cultus ſingulis indictus fuit qui ſimplex militare *feudum* tenuerunt, non definio. Sic tamen videtur, nam ab Henrico 2. Rege Angliæ edictum eſt An. 1181. *ut quicunq; habet feodum unius militis, habeat loricam, & caſſidem, & clypeum, & lanceam: & omnis miles habeat tot loricas, & caſſides, & clypeos, & lanceas, quot habuerit feoda militaria in dominico ſuo.* Relevium etiam pro *feudo hambertico* & pro *feudo* militis idem eſſe reperio, ſcil. 100. ſol. cum Baroniæ relevium 100. lib. apud Gallos penditur, nobis totidem marcis. Vide Loyſæum *Traité de Seigneuries* ca. 7. num. 64. & Cuſtum. Norm. Artic. 151. & 156.

Arma militis *feudalis.*

Berault ibidem ad Artic. 156.

Hoveden ibid. in An. 1181.

Relevium *feudi.*

Feudum loricatum eſt quod hominen edit lorica indutum. Et videtur aliàs idem hoc eſſe quod *Hauberticum*; aliàs verò diverſum. *Hauberticum* enim *feudum* ſemper notare animadverto cataphractum, ſeu equitem inſtructum; *Loricatos* verò ſæpè dici in hiſtoriis noſtris, de illis quos *Armigeros* nuncupamus. Vide *Loricatus*, & *Armiger.*

Feudorum alia diviſio.

Feudum Scutiferum, idem etiam videtur, quod *Loricatum*, *Hauberticum*, & *feudum* militare. Triplicem verò denominationem, à tribus armaturæ nominibus (viz. *hauberta, lorica, ſcuto*, quæ fortè unicuique conveniant) originem ſumpſiſſe. Scuti enim ſervitium nos de ſervitio militaris feudi, intelligimus. Sed & *feuda ſcutiferorum* appellantur, quæ ſunt Valvaſinorum.

Etiam alia.

Pertinebant autem ſupradicta omnia *feuda* ad ſolos Nobiles; & propriè quidem omnia *feuda*: nam quæ ruſticis & ignobilibus obtigebant prædia, Jure feudali non cenſentur *feuda*. Factum tamen eſt ex viciſsitudine & abuſu rerum, ut hæc etiam *feuda* appellentur; oriaturq; inde nova *feudorum* diviſio, ſcil. in *Nobilia*, & *ignobilia.*

Feudum nobile, in Reformato Normanniæ Cuſtumario Artic. 100. ſic definitur. *L'heritage noble, eſt celuy à cauſe du quel le vaſſal tombe en garde, & doit foy & homage*, id eſt, Hæreditas (ſeu *feudum* nobile) eſt cujus causâ vaſſallus in *gardiam* provenit, dominoq; fidelitate tenetur & homagio. Complectitur (inquam) hoc *feudum* ſpecies omnes ſupradi-

Notæ & privilegia *feudi nobilis.*

ctas, & cognoſcitur (ut refert ibidem in Commentariis Beraultus) multis privilegiis inhærentibus, quæ ut nos inde collegimus iſta ſunt: *Gardia, Fidelitas, Homagium, Curia, Conſuetudines, Juriſdictio in vaſſallos, banni & retrobanni privilegium, tor & ver, jus columbarii, jus molendini &c.* E quibus liquet ingentem Maneriorum noſtrorum multitudinem (à Normannis enim abundè auctam videmus) ex privilegiis ad *feuda* militaria olim ſpectantibus, originem ſumpſiſſe. Cum enim Rex majora *feuda* (quæ Regalia dicuntur) ſub majoribus privilegiis Capitaneis Regni diſtribuiſſet; illi utique deducta inde minora *feuda*, cum minoribus iſtis privilegiis, ſuis vaſſallis, & clientibus diſpartiebant. Definitur igitur in exordio librorum feudalium, qui poſſunt *feudum* dare, id eſt, creare, ſcil. *Archepiſcopus, Epiſcopus, Abbas, Abbatiſſa, Præpoſitus, ſi antiquitùs conſuetudo eorum fuerit, feudum dare poſſunt, qui propriè Regni vel Regis Capitanei dicuntur. Sicut & alii qui ab iſtis feuda accipiunt, qui propriè Regis vel Regni Valvaſores dicuntur: ſed hodie Capitanei dicuntur ſeu appellantur, qui & ipſi feuda dare poſſunt. Ipſi verò qui ab eis accipiunt feudum, minores Valvaſores dicuntur.* Hæc illic.

Plurium Maneriorum noſtrorum origo.

Qui poſſunt *feudum* dare.

Qui accipere.

Feudum francum. Quemadmodum igitur omnibus non licuit *feudum* dare, ita nec omnibus accipere. Prohibentur enim ignobiles ſervilisque conditionis homines (& quidem juxta morem heroicis ſeculis receptum) munera ſubire militaria, unde illud Virgilii Æn. 9.

Servi & ignobiles prohibiti

Mæonio Regi quem ſerva Lycimnia furtim
Suſtulerat, vetitiſq; ad Trojam miſerat armis.

Soli igitur Nobiles *feudorum* ſuſceptibiles erant, quòd præ ruſticis & ignobilibus, longè agiliores habiti eſſent ad tractanda arma regendamq; militiam: & in compenſationem hujus ſui corporalis ſervitii, dictis privilegiis donata ſunt eorum *feuda*, liberaq; facta à tributis ruſticis, tallagiis ſcilicet & ſubſidiis quæ plebeia illa (*fiefs roturieres*) Regi pendebant. Nomen item *feudorum liberorum* (Gall. *franc fiefs*) tam inde quàm quòd liberis & ingenuis ſolummodò competerent, ſunt adepta: vel ut quidam aſſerunt, quod ſolummodò Francis (hoc eſt, liberrimæ Gallorum genti è Franconia oriundæ) cederent.

Feuda libera à tributis ruſticis.

Sed *Nobilium* ipſa *feuda* non ſolùm apud nos, at etiam apud Gallos, burgenſibus tandem & ignobilibus fiunt pervia. Gallis tamen non niſi auſpice Rege, & illatâ in fiſcum pecuniâ ob facultatem hanc impetrandam, propterea quod accipientis perſonam nobilitant. Nobis verò indiſtinctè mercantur qui volunt; nec hoc refert, cùm multa gravamina, nempè, *guardiæ, maritagii, relevii, &c.* nullum exinde privilegium, ſortiantur.

Hodie ignobilibus pervia.

Feudum ignobile, plebeium, vulgare, Gall. *fief-roturier*, nobili opponitur, & propriè dicitur quod ignobilibus & ruſticis competit, nullo *feudali* privilegio ornatum: ſed quod *feudi* nomen ſub recenti ſeculo perperàm auſpicatum eſt. Nos *Soccagium* dicimus quod vide. Nonnulli (ut Prateius refert) *Burgenſe* vocant: ſed hoc aliud noſtris forenſibus.

Feudum Burgenſe.

Sunt & plurimæ aliæ *feudorum* diſtinctiones juxta arbitrium Feudiſtarum: ſed ego horum verſutias non rimabor: præcipuas quaſdam adjungam.

Feudum genearchicum dicitur quod Princeps ſeu generis author, eâ lege familiæ ſuæ reliquit, ut perpetuò in ea maneat: alii nulli, ne fœminis, ne filiabus quidem, adeundum. Nos *Fœdum talliatum* vocamus.

Feudum antiquum eſt, quod majores agnationis alicujus ſupra quartum gradum poſſidere; &

Feudum paternum, quod parentes uſq; ad quartum gradum tenuerunt: veluti avus, proavus, abavus, attavus, &

Feudum novum, quod cœpit in perſona beneficiarii, nec pervenit ad eum ex ſucceſſione. Prat.

Feudum quaternatum, quod Regiis quaternionibus (nos *Recorda* dicimus) apud Siculos & Neapolitanos inſcribitur. Conſtitutt. Sicul. lib. 1. Tit. 39. l. 2. —— *feuda quæ in quaternionibus doanæ noſtræ —— inveniuntur inſcripta.* Idem lib. 3. Tit. 22. Item Choppinus de doman. Fran. lib. 1. Tit. 13. nu. 16. *Sicula nec non lege, Feudum quaternatum ſi detur à Principe nobilitatem parit. Ex Mathæo in Præf. Conſtit. Sicularum.*

Feudum ligeum eſt, pro quo vaſſallus contra omnes fidelitatem domino debet. Lib. feud. 4. Tit. 99. Vide *Ligeus*.

Feudum apertum dicitur, cum ſive ex morte vaſſalli ſine hærede, ſive ex ipſius delicto, ſive ex alia cauſa legitima, domino liceat intrare in feudum, atq; idem reſumere. Et *Feudum aperire*, eſt cauſam hujuſmodi domino præbere.

Feudum minutum. Occurrit in Finali concordia inter Ludovicum Regem Francorum, & Henricum 2. Reg. Angl. apud Hoveden in An. 1177. *Excepto Feudo de caſtro Rodulphi, & exceptis minutis feudis, & diviſis terrarum noſtrarum de Beria.* Videtur idem eſſe quod Gallis appellatur *Menu fief*, id eſt, exigui valoris, ſine juriſdictione, & integro *feudo* ſeu nobili contrarium.

Feudum de camera dicitur, ſtipendium quod ex ærario domini quod aliter cameram vocant, vel ex arca ejus ſolvitur: juxta Cujac. in Præfat. ad lib. Feud.

Feudum de caneva eſt jus ſportularum, ſeu percipiendæ annonæ è cellario domini. *Caneva* enim Ital. penarium, cellarium, horreum. Feudd. lib. 2. Tit. 2. (*veluti cum de camera, aut de caneva feudum datur*) *poſſe conſiſtere.* Hæc verò *feuda* dicuntur eſſe in curte Domini, & impropria: & differunt *Feudum* proprium & improprium, ut Gall. *Tenir fiefs*, & *Tenir en fiefs*, noſtratibus *Tenere feudum*, & *Tenere in feodo*: nam *feudum proprium* (ut ipſa prædia) eſt extra curtem. Vide Cujac. in præfat. ad Tit. 1. lib. 1. Feud. pa. 12.

Feudum gaſtaldiæ, al. *caſtaldiæ*, eſt, quod actori rerum ſeu poſſeſſionum dominicalium, ſtipendii loco conceditur. Vide *Caſtaldia*.

Feudum Guardiæ eſt, quod caſtelli, prædiorum, aut alterius rei cuſtodi tribuitur. Cujac. in Præfat. ad Tit. 1. primi lib. Feud. *His poſſeſſio conceditur ad tempus. Quæ actori, feudum eſt gaſtaldiæ. Quæ cuſtodi, feudum guardiæ.* Vide *Guardia*.

Feudum advocatiæ, eſt feudum mercedis, datum ob quodcunq; munus ſive officium. 1. Feud. 2. princ.

Feudum refutare, eſt renuntiare, & quod nos *Surſum reddere* dicimus, **to ſurrender**. Vide Feud. lib. 2. Tit. 14.

Feudum relevare, eſt idem redimere poſtquàm cecidit vel devenit in manus domini. In Curiis Baronum *Surſum capere* nuncupant.

Alia nobis *feodi* ſignificatio. Cum autem eò perventum eſſet, ut in *feudum* ſuccederet tota hæredum ſeries, fieretq; jam hæreditas firma & perpetua, quæ primo fuerat ad voluntatem domini & inſtabilis: dici tunc cœpit *feudum* apud Anglos pro hæreditate, & perpetuo rei immobilis dominio, licèt ex more feudali, dominum agnoſceret ſuperiorem. Nemo enim in univerſa Anglia ita quidpiam gaudet in alodio, ut dicatur inſtar Hannoniæ Principis ſolummodo *de Deo & Sole* tenere: ſed vel mediatè vel immediatè, omnes à Corona regni.

Feodum itaque pro hæreditate, dividunt forenſes noſtri in ſimplex, & talliatum.

Feodum ſimplex omnium capaciſſimum eſt, & poſſidendi genus maximum, à cujus ſucceſſione nulla hæredum ſpecies arcetur; ſed quod adeat tam unius uxoris ſoboles, quàm alterius; tàm conſanguinei & collaterales, quam lineales & è filio nepotes.

Feodum talliatum eſt quod ita talliatur, hoc eſt, amputatur & reſcinditur, ut ad nullos tranſeat hæredes niſi à corpore certæ alicujus perſonæ emanantes: excluſis interea non ſolùm aliis conſanguineorum ramis; ſed & fratribus ejuſdem, ipſiſq; interdum filiis ab uxore altera procreatis.

In *feodo ſeiſitus*: ſemper de eo intelligitur qui ampliſſimo *feodi genere* tenet, id eſt, in *feodo* ſimplici, ſeu pura hæreditate.

Feodi forma appellatur, cum quis ex dono vel conceſſione alterius prædia tenuerit ſibi & hæredibus ſuis, reddendo vel dimidiam, vel tertiam, vel ad minus quartam partem veri valoris. Tenens hujuſmodi ad nulla ſervitia obligatur, niſi quæ in ipſa Charta continentur: excepta *fidelitate* quæ omnibus tenuris incumbit.

Feudatarius qui feudum à domino vel patrono conceſſum, accepit. Aliter *Feudatus, Feodatus, Feudalis, Beneficiarius, Vaſſallus*.

¶ ***Feudatarius***, al. ***Feodatarius***] Etiam Officialis eſt, à Magiſtro Curiæ Wardorum ſeu pupillorum, ſub ſigillo Curiæ illius, uni vel pluribus Comitatibus datus. Hic in cognoſcendis rimandiſq: feudis ad Regem pertinentibus, & ad tenuras pro Rege manifeſtandas tuendaſq; operam navat; Eſcaetori ideo adjunctus, omnibuſq; nervis Regiam promovens utilitatem. Pupillorum terras luſtrat, valorem annuum inveſtigat, prodit, indicit, cenſum recipit, & Curiæ Receptori defert. Viduis item Tenentium Regis, dotem aſſignat.

Feudi firma, Vide ſuperius *Feodi firma*.

Feudiſtæ dicuntur Juris feudales interpretes.

¶ ***Feofare, Feofamentum, &c.***] *Feofare* noſtratibus eſt feodum dare, aut in aliquem conferre. Jus prædiorum cedere, poſſeſſionem tradere. *Inveſtire, donare*. In hoc autem differunt *Feofare*, & *donare*: *Feofare* dicitur qui feodum ſimplex feofatario confert: *donare*, qui feodum talliatum. *Feofare* pro inveſtire dicitur, cum in terris, porrecta glebâ; in domibus, annulo oſtii, aut clave, poſſeſſio tradatur. Fieri etiam aliquando reperitur extra terram, & per ſymbolum ad naturam rei datæ minimè pertinens. Petitt. ad Parliament. poſt feſt. S. Michael. 18. Ed. 1. in reſponſ. R. inter Epiſc. Karliol. & Prior. ibidem. *Et Prior venit & dicit, quod Henricus Rex vetus conceſſit Deo & Eccleſiæ ſuæ beatæ Mariæ, omnes decimas de omnibus terris quas in cultura redigeret infra foreſtam* (de Inglewood) *& inde eos feofavit per quoddam cornu eburneum quod dedit Eccleſiæ ſuæ prædictæ.* Hoc Feudiſtis dicitur, *Inveſtitura impropria.*

Feofamentum eſt ipſum donum, conceſſio, vel actus feofandi. *Feofatus* & *feodatarius* is cui *feofamentum* eſt factum.

¶ ***Feonacio.***] Vide *Fenatio.*

¶ ***Ferancus.***] *Ferox.* Ragord. in geſt. Phil. Auguſt. pa. 174. *Quos cum multis poſtmodum idem Valentinianus præliis attentaſſet, nec vincere potuiſſet, proprio eos nomine Francos quaſi ferancos, i. feroces appellavit.*

¶ ***Ferdendel.***] Vide *Fardella.*

¶ ***Ferdfare.***] Significat (inquit Fleta lib. 1. ca. 47.) *quietantiam eundi in exercitum.* Vide explicarius in *Firdfare.*

¶ ***Ferdingel.***] Domeſd. pro Ferdendel. Vide *Fardella.*

¶ ***Ferdwit.***] Significat *quietantiam murdri in exercitu*, juxta Fletam lib. 1. ca. 47. Vide *Firdwite.*

¶ ***Ferendarius.***] *Procurator.* Lydius (ſi bene) è Goldaſt. φέρενικ☉ (inquit) *eſt victoriam ferens ſeu reportans, & quia tales videri volunt Procuratores, dicti ſunt Ferendarii.* Vide *Referendarius.*

¶ ***Ferdwurthi***, al. ***Ferdwrthi.***] Vide *Faldwurthi*,

¶ ***Feriæ.***] Pro diebus hebdomadis, primò dici inſtituuntur à B. Silveſtro, qui floruit An. Dom. 316. Noluit enim ut pro Judæorum more, dies à Chriſtianis nuncuparentur prima Sabbathi, ſecunda Sabbathi, tertia Sabbathi, &c. nec ſecus Gentiles, Solis, Lunæ, Martis, Mercurii &c. Primam igitur ſeptimanæ

manæ diem (quæ aliàs Dominica appellatur) *feriam primam* dici inſtituit: deinceps reliquos, *feriam tertiam*, *feriam quartam*, *&c.* Ideo autem *ferias*, non quod à neceſſariis operibus & mundanis negotiis: ſed à vitiis feriarentur (hoc eſt, vacarent) Chriſtiani. Vide Durand. de Offic. divin. lib. 7. cap. prim.

¶ *De feriis nundinalibus pauca.*

Feria pro nundinis item à feriando dicitur pleriſq; Europeorum linguis, exemplo Pop. Romani qui in his feriebantur. Feſtus lib. 12. *Nundinas feriarum diem eſſe voluerunt antiqui, quo ruſtici mercandi vendendiq; cauſa in urbem convenirent, eumq; nefaſtum, ne ſi liceret cum populo agi, interpellarentur nundinatores. Feria* tamen pro nundinis, nuſquam (quòd ſciam) occurrit antiquè. Cum autem Chriſtiani ad inſignes aliquas celebritates, præſertim encœnia & dedicationis Eccleſiarum feſta annua peragenda convenirent: adeſſe utique mercatores ſolebant, ſua mercimonia ſub ipſis Eccleſiis, atq; in cœmeteriis diſtracturi: *Nundinas* (ut inquit S. Baſilius) *& publicum emporium ex Martyrum tempore & loco facientes.* Angebat hoc malum ſanctiſſimum hunc ipſum patrem (qui obiit An. Dom. 580.) in ſuiipſius (ut videtur) Eccleſia. Monachis enim ſuis ex opere manuum ſuarum viventibus accuratè prohibuit, ut quæ facerent merces, nundinis illic non exponerent venales: nè Martyrum baſilicæ (orationi primitùs inſtitutæ) denuò fierent latronum ſpeluncæ. Hanc iniquitatem in ipſo Templo Domini reperit & damnavit Dominus noſter: Joh. 2. 14. ad inferiora tamen ſecula tranſiiſſe, numeroſis liquet exemplis. Refert Sozimus lib. 2. cap. 3. Judæos, Gentiles, Chriſtianos, ſub Conſtantini ævo, ingenti frequentia ad quercum Mambre (ubi angelos olim excepiſſet Abraham) confluentes, & ſuæ quoſq; Religionis ritus & vota abſolventes, ſolenne feſtum maximo ſtudio annatim celebraſſe. Pariter verò *conveniſſe tum ad merces vendendas, tum ad emendas, mercatores quamplurimos*: atq: ita feſtum cum nundinis, nundinas cum feſto miſcuiſſe. Invaluit ſubſequentibus ævis uſus hic nequam, vireſq; maximè obtinuiſſe videtur in Encœniis (ut diximus) & annuis dedicationis Eccleſiarum feſtis. Tunc enim non ſolùm advolant ipſi parochiani, ſed & vicini plurimi: majorq; ſemper frequentia, pro Eccleſiæ & villæ dignitate. Plurimas igitur antiquas *ferias* in his ipſis feſtis inſtitutas animadverto: ut S. Petri, Weſtmonaſterii: S. Cuthberti, Dunelmiæ: S. Bartholomæi, Londoniis: S. Katherinæ, Midletoniæ: S. Egidii, S. Jacobi, S. Fidei, in locis his divis conſecratis. Nec difficile eſt ſæpè conjicere ex nundinarum die, cui olim Sanctorum illa parochia commendabatur.

Feriarum origo.

In Aſceticis ſive in definitionib. latiorib. ca. 40.

Quibus feſtis præcipuè.

Cum verò ex tanta hominum frequentia, periculoſi ſæpè tumultus orirentur: tenendarum *feriarum* prærogativa, ſolius Principis diplomatibus eſt indulta. Primò quidem urbibus & munitis locis, vel quibus Præſulis alicujus gravitas & authoritas præpollerent. Acceſſit deinceps ſplendor multiplex, nam (ut res nomini conveniret) feriandi donantur privilegio, hoc eſt, ut more Romano (de quo ſuprà Feſtus) non interpellarentur nundinatores, vel ut loquuntur forenſes noſtri, non arreſtarentur pro aliqua cauſâ, in ipſa *feria* non enata. Fruuntur itaq; ſua hodie juriſdictione *Feriæ*, juſticiaq; nundinatoribus adminiſtrandâ. Adeo ut nulla tam exilis quin è communi patriæ jure, ſua munitur, ſua adornatur curia. Cognoſcit hæc autem de cauſis illic emergentibus tam repentina velocitate, ut *Curia pedis pulveriſati* appellata ſit (vulgo **pieponder**) ſignificatura: litem citiùs in ea tranſigi, quàm pulvis à pedibus excutiatur. Sed & majora multæ obtinuere privilegia. Lib. Rameſiæ, ſect. 296. *Dominus Rex Henricus* (ſcil. primus) *conceſſit Deo & S. Benedicto atque S. Yvoni Archipræſuli, hoc eſt, unoquoq; anno, ferias* viii *dierum*, i. *à quarta feria in hebdomada Paſchæ, uſq; ad octavum diem, cum ſaca & ſocu, & cum tol & theam, & cum infra capto fure, & cum omnibus conſuetudinibus quæ optimè habentur in aliquibus nundinis per totam Angliam: & pacem firmam Dei & Regis omnibus illuc meantibus & inde redeuntibus. Hæc conceſſit ipſe Rex ipſo anno quo dedit filiam ſuam Imperatori, hoc eſt, Inearnationis Domini* 1110. *Teſtes, &c.* Vide *Pax Dei*, & *Pax Regis*.

Quibus locis.

Privilegia. Juriſdictio.

Feria etiam tranſitus eſt quæ cymbâ fit in ulteriorem ripam. *Trajectus.* Sed hoc ex alia origine. Scil. à Saxon. fær ſeu fare, i. *iter*, & Eie, *aqua*. Hinc fær-ſceat, *naulum*. Gr. πορθμὲς à πορεύω, *trajicio, tranſveho*: atque inde *portus*.

¶ *Ferita.*] Vel hodie Italicum, *vulnus, plaga, ictus.* Paul. Diaconus, al. Warnefrid. de geſt. Gothor. lib. 3. ca. 31. *Securiculam quam in manu geſtabat in arborem quæ proximior aderat, fixit, eamq; fixam reliquit, adjiciens hac verba: talem Autharis feritam fabere ſolet.* In antiquiori legitur: *Talem Autharis ictum ſeu feritam facere ſolet.* Occurrit creberrimè in Longobard. legibus: à *feriendo* primitus.

¶ *Ferlingus.*] Quarta pars denarii, *Quadrans.* A Sax. feorðling. Aſſiſa panis & cerviſ. An. 51. Henr. 3. *Quando quarterium frumenti venditur pro 12. den. tum panis VVaſtelli de ferlingis ponderabit 5. lib. & 16. ſolid.* Vide *Fardella*.

¶ *Fermarium.*] Vide infra *Firma*.

¶ *Fermentarii.*] Divus Algerus lib. 2. de Sacramento, ca. 10. *Utrum ex Azymo, an ex fermentato pane, Corpus Chriſti confici debeat, inter Latinos & Græcos magna concertatio eſt: in tantum ut illi iſtos Azymitas, iſti illos Fermentarios, quaſi cujuſlibet hæreſis notent vocabulo.*

¶ *Fer-*

¶ ***Ferquidus.***] *Par, ſimilis.* Longobard. lib. 1. Tit. 23. l. 3. *Nam ſi minus decem* (porcis) *fuerit, & occiderit unum, reddat ferquidum, id eſt, ſimilem.* Infra l. 7. *reddat ille qui occiderit illos, porcos ferquidos.* Et lib. 1. Tit. 19. l. 2. —— qui focum portavit, damnum *ferquidum*, i. ſimile componat. Opinatur Lindenbr. Germanos hodiè retinere partem vocis, ſcil. **quit**, i. *debiti liberatio*, quod & Anglis tritiſſimum: quibus etiam non impropriè dicitur, reddat ei **for quit**, id eſt, *pro compenſatione.*

¶ ***Ferula.***] Muneris inſigne quod ferebant non ſolum Abbates ſed & ipſi aliquando Romani Pontifices. *Camboca, pedum, baculus paſtoralis*, ſi tamen ejuſmodi baculo eo tempore uſi ſint Pontifices Romani. Negat enim Innocentius 3. Decret. lib. 1. cap. de Sacroſanct. Unct. §. final. dum Conſtantinopolitano Patriarchæ eundem concedens, ait, *Licèt Romanus Pontifex non utatur baculo paſtorali, tum propter hiſtoriam, tum propter myſticam rationem, tu tamen ad ſimilitudinem aliorum Pontificum poteris eo uti.* Hiſtoriam addit Gloſſographus ex Auguſtino, & tranſcribere non dedignabimur. *Martialis* (inquit) *unus de diſcipulis Petri, quem poſuit Dominus inter diſcipulos cum dixit: Niſi efficiamini ſicut parvulus iſte, non intrabitis in Regnum cœlorum, &c. quem poſtea Petrus cum alio, ſcil. Matthæo, ad prædicandum miſit in Germaniam, qui cum iret, mortuus eſt, & rediit collega ad Petrum & Petrus ait; accipe baculum & tangens eum dic ut in nomine Domini ſurgat, & prædicet. Et ivit* (&) 40. *die à tempore mortis tetigit eum, & reſurrexit & prædicavit; & ita Petrus removit à ſe baculum & dedit ſubditis. Deſignantur autem per baculum ea quæ his verſibus comprehenduntur.*

Romani Pontifices non ſunt uſi baculo paſtorali, & quare.

In baculi forma Præſul datur hæc tibi norma.
Attrahe per primum, medio rege, punge per imum
Attrahe peccantes, rege juſtos, punge vagantes:
Attrahe, ſuſtenta, ſtimula, vaga, morbida, lenta.

Hæc ille è Vincentio, additq; præterea myſticam rationem quàm à ſe ipſo pete, & de omnibus, Eccleſiaſticæ ceremoniæ Scriptores. Dubitetur autem cum Jureto, an uſquequaq; verum ſit quod ait Innocentius, Romanum Pontificem non uti baculo paſtorali. Luithprandus enim qui altero ante Innocentium ſeculo vixit, Hiſt. lib. 6. cap. 11. & ult. de Benedicto Papa exauctorato agens, in hunc modum loquitur. *Ad domini Leonis Papæ pedes ipſiuſq; Imperatoris idem Benedictus concitò procidens —— pallium ſibi abſtulit, quod ſimul cum pontificali ferula quam manu geſtabat domino Papæ Leoni reddidit. Quam ferulam idem Papa fregit, & fractam populo oſtendit.* Hoc & priſcus Author appendicis ad Reginonem, in An. Dom. 964. *Tunc Leo Apoſtolicus coadunata multorum Epiſcoporum Synodo, eundem Benedictum Romanæ ſedis invaſorem, judicio omnium ab invaſo gradu depoſuit, & pontificale pallium quod ſibi impoſuerat, abſcidit, ferulamq; paſtoralem manu ejus arreptam, coram omnibus in fruſtra confregit, &c.* Dicat Oedipus quid hîc ſit *ferula*, ſi non baculus paſtoralis. Adde Epiſtolam Burkhardi Abbatis moribundi, ad Othones Reges in Ekkehard. jun. Caſ. S. Gal. ca. ult. *Miſi autem vobis & teſtes meos tetres idoneos* (Commonachos meos) *qui eum* (ſcilicet Notkerum mihi ſucceſſorem) *coram vobis ferula mea reddita, & indulgentia petita, ſinguli eligant.* Et poſt multa. *Tandemq; ferula recepta, Abbate* (videlicet futuro, Notkero) *coram ſe ut moris eſt poſito, —— Rex eam Notkero dedit.* Vide *Pedum.*

Innocent. de myſter. Miſſæ lib. 1. ca. 62. Ot. Friſing. Durand. &c. Etiam Juretus ad Ivon. epiſt. 157.

Ferula Pontificalis.

Ferula Paſtoralis.

¶ ***Feſtuca.***] Vide *Fiſtuca.*

¶ ***Feudalis, Feudarius, Feudatarius.***] Vide in *Feodum*

¶ ***Feudum.***] Vide *Feodum.*

¶ ***Fewda.***] Capitalis inimicitia. Vide *Faida.*

¶ ***Fexu.***] *Capitalis.* Sic in M. S. quodam Saxon. vox expoſit.

¶ ***Ficha.***] Mat. Pariſ. in Stephano, de moribus Aſſaſinorum agens. *Data uni de ſuis ficha.* Opinor legendum *ſica.* Vide *Aſſiſinni.*

¶ ***Ficta.***] Greg. Turon. lib. 5. ca. 5. *Dormienti apparuit illi B. Tetricus —— & virgam quam habebat in manu, pectori ejus cum ictu valido impulit. In quo ille evigilans, dum cogitat quid hoc eſſet, ficta in loco illo defigitur, ac dolore maximo cruciatur.* Legi apud Aſtrologum quendam: *equus fictam habens in dorſo.*

¶ ***Fidedignitates.***] Sunt proceſſus & teſtimonia cum Canonicis & Monachis: ut Lyd. è Goldaſto.

¶ *De Fidelium & fidelitatis generibus, fuſe.*

¶ ***Fideles.***] In hiſtoriis variè dicuntur. Primò & generaliter, omnes qui fide Chriſtiana imbuti ſunt: & hi quidem tripliciter: *Fideles Dei, Fideles Chriſti, Fideles Eccleſiæ.* Sed *Fideles Eccleſiæ* magis etiam ſpecialiter, ut inferiùs patebit. Flodoard. Hiſt. Rem. lib. 3. cap. 3. *Carolus Dei gratiâ Rex, Comitibus, Abbatibus, -- & cunctis ſanctæ Dei Eccleſiæ fidelibus, &c.* Inferiùs: *quiſquis fidelium Dei omnipotentis.*

Fideles Dei. Fideles Chriſti. Fideles Eccleſiæ

Secundò, omnes qui in Principis alicujus ditione ſunt, vulgò *ſubjecti.* Greg. Turon. lib. 10. Sect. 3. *Nos piiſſime Rex, ſubjecti atq; fideles vobis gentiq; veſtræ, eſſe deſideramus.* Hi ſunt qui in Hiſtoriis dicuntur *Fideles Regis*: at hoc ſenſu non intelligo literas Regias more ſolito inſcriptas, *dilectis & fidelibus ſuis.*

Fideles Regis.

Tertiò, *Fideles* dicuntur qui in alicujus clientela ſunt ratione prædii, vel miniſterii, & hi quidem ſunt quos reſonat jus feudale, reſcripta forenſia, creberrimè etiam hiſtoriarum

paginæ;

paginæ: ſed prædiales potiſſimùm qui prædium tenet quod *feudum* dicitur.

Fidcles feudales. Fideles qui fidelitatem jurant.

Fideles igitur *prædiales* qui feudum tenent (hoc eſt, prædium militare) ſeu *Fideles feudales*, aliàs *Vaſſalli feudales*, aliàs *Vaſſalli* ſimpliciter, & *homine* nuncupati: ſunt qui accepto à domino feudo, omnia munia, omnia ſervitia ad feudum pertinentia adimplere tenentur, etiam fidei interpoſito ſacramento. Hæc autem quæ, & quot, & quanta ſunt; partim in juramento *fidelitatis*; ſed copioſè in verbo *Felonia* (quæ iſtorum defectus eſt) cognoſcantur. Sunt tamen hujus generis *fideles*, qui juramentum *fidelitatis* non ſuſcipiunt; quòd feuda ipſa ita dantur *ut fidelitas pro his non ſit præſtanda*: Sicut dicitur Feudd. lib. 3. Tit. 1. feudum nihilominus amittunt, *ſi contra dominum aliquid fecerint*: ut ibidem etiam lib. 4. Tit. 76.

Fidelitas pro omni feudo non præſtatur.

Sunt & alii *Fideles prædiales* quibus nec iſta ſervitia, nec militiæ onus incumbit; utpote qui apud nos in ſoccagio tenent (hoc eſt, prædia poſſident ruſtica, ſeu colonica) *fidelitatem* tamen jurare compellentur. Quod autem in exordio antiquorum Chartarum legitur: *Omnibus fidelibus ſuis*: &, *Omnibus fidelibus ſuis tam Francis quam Anglis*: intelligendum eſt de *fidelibus prædialibus*, & præſertim *feudalibus*. Hi enim ſunt qui *Pares curiæ* appellantur, & ad quos ſub eis ſeculis pertinebat de Charta domini ipſorum cognoſcere.

Fideles miniſteriales ſunt qui nullo accepto feudo, nullo prædio; ſervire tamen ex pacto ſe obligarunt: alii in militia, alii in familia domini, alii in juriſdictione, &c. Tenebantur utique juramento *fidelitatis*: arctiſſimo verò qui in familia domini degebant, ut in eorum ſacramento mox infra videas.

Fideles Regis. Fideles Eccleſiæ. Fideles dominici.

Pertinebant & hæ omnes *Fidelium* ſpecies, aliàs ad Regem, aliàs ad Eccleſiaſticos, aliàs ad laicos: & modò prædiorum ratione, modò miniſterii. Ex hoc igitur dicti ſunt etiam interdum, *fideles Regis*, *fideles Eccleſiæ*, & (quod omnibus commune eſt qui dominum agnoſcunt) *Fideles dominici*.

Sacramentum *fidelitatis* quod præſtabat iſtorum quilibet, & huc plura pertinentia, ſubjecimus: ſed de *fidelitate* paucula præmiſſuri.

¶ *De fidelitate, & fidelitatis ſacramentis.*

Unde

I. *Fidelitas*, ea præſertim qua vaſſallus domino obligatur, aliunde non repetam quàm à Germanis. Dici enim videtur vaſſallus à Germanico veteri **Geſſel**, id eſt, *comes* ſimpliciter, vel *comes qui mercede ſervit*: & hujuſmodi *comites* domino pagenſi (quem Tacitus *principem* vocat) multo obſequio navaſſe operam, idem Author oſtendit. *Quin & illum* (inquit) *defendere, tueri, ſua quoq; fortia* facta gloriæ ejus aſſignare, præcipuum ſacramentum eſt.* Nominis igitur & ſacramenti vaſſallorum ſeu *fidelium*, originem habemus: nam ego militaria illa Romanorum ſacramenta, huc non attraho. Sed videamus quid in recentioribus ævis *fidelitas* ſonuit.

* *Seu religio.*

Quid.

Fidelitas eſt fidei, obſequii, & ſervitii ligamen, quo generaliter ſubditus Regi, particulariter vaſſallus domino aſtringitur. Debetur quidem non ſolùm Jure poſitivo, ſed & Gentium, & quodammodo naturæ. Ad hoc tamen præſtandum, ſolenne exigitur juramentum quod *fidelitatis* appellatur: ſignificaturq; ſub nudo *fidelitatis* nomine ipſum *fidelitatis* jusjurandum, ut 2. Feudd. Tit. 4. De utraq; ſpecie (ſcilicet generali & particulari) latè inferiùs patebit. *Fidelitas* autem particularis apud Anglos individuè comitatur omnes tenuras, etiam dimiſſiones ad breviſſimum tempus: & quàmvis nunc dierum parcius exigatur, relaxari tamen nullo modo poteſt, ſine tenuræ interitu. Apud exteros quoque licèt remittatur (ut diximus) è lege feudali: *infidelitatis* nihilominus pæna vaſſallum delinquentem manet: adeo ut remitti potiùs videtur ſacramenti præſtatio, quàm vinculi nodus diſſipari. Sacramentorum formulas animadverte, & primùm *fidelitatis*.

Non relaxanda.

Sacramentum fidelitatis quod à fidelibus Regiis, h. ſubjectis, Regi olim juratum eſt; ſcil. Carolo Magno: ut extat in LL. Franc. lib. 4. cap. 46.

Promitto (ego ille) partibus Domini mei Caroli Regis, & filiorum ejus, quia fidelis ſum, & ero diebus vitæ meæ, ſine fraude & malo ingenio.

Formula brevis ſed quæ ſub generali profeſſione, omnia continet ad ſalutem, honorem, & utilitatem Regis pertinentia. Injunctum igitur eſt Capitularr. lib. 2. Can. 88. ut ſacramenti tenor *fidelibus Regis* apperiatur, & interpretetur.

Aliud ab omnibus Francis, Carolo Hludovici filio juratum menſe Junii, Anno Dom. 854.

Ego (ill') *Karolo Hludovici filio, ab iſta die in ante fidelis ero ſecundum meum ſavirum, ſicut Francus homo per recte eſſe debet ſuo Regi: Sic me Deus adjuvet, & iſtæ reliquiæ.*

Cum autem iſta Sacramenta plurimùm indigerent interpretatione: viſum eſt deinceps explicatiora reddere: multiſq; ideo acceſſionibus aucta ſunt, ut exemplis liquet à Petro Pithæo datis in 12. Scriptoribus, ubi & notandum obvenit, laicos ſolos ſacramentum præſtitiſſe: Epiſcopos verò profeſſionem tantummodò edidiſſe.

Sacra-

Sacramentum fidelitatis antiquum, Regi ab Anglis præſtitum.

Sed omiſſis tranſmarinis, noſtratium mores intueamur: & primùm quid de hoc Edouardo Confeſſori in ſuis LL. tribuitur. *Statutum eſt* (inquit Caput. 35.) *quòd ibi* (ſcilicet ad folcmotum, id eſt, populi concionem) *debent populi omnes & gentes univerſæ ſingulis annis, ſemel in anno ſcilicet, in capite Kalendarum Maii, & ſe fide & ſacramento non fracto ibi in unum & ſimul confæderare, & conſolidare ſicut conjurati fratres ad defendendum Regnum contra alienigenas, & contra inimicos, unà cum domino ſuo Rege, & terras & honores illius omni fidelitate cum eo ſervare, & quòd illi ut domino ſuo Regi intra & extra regnum Brytanniæ fideles eſſe volunt. Ita debent facere omnes Principes & Comites, & ſimul jurare coram Epiſcopis Regni in* Folcmote, *& ſimiliter omnes Proceres Regni, & Milites & liberi homines univerſi totius Regni Brytanniæ. Hanc legem* (ſi credere fas ſit) *invenit Arthurus qui quondam fuit inclytiſſimus Rex Brytonum, &c.*

In eandem ſententiam Gulielmus 1. qui de Anglis triumphavit. *Statuimus* (inquit) *ut omnes liberi homines fide & ſacramento affirment, quod intra & extra univerſum Regnum* quod olim vocabatur Regnum Brytanniæ, *VVilhelmo Regi domino ſuo fideles eſſe volunt, terras & honores ſuos omni fidelitate ubiq; ſervare, cum eo & contra inimicos*, & alienigenas *defendere.*

Sacramentum *ligiantiæ.*

In uſu eſt formula recentior, ſed etiam antiqua (hodie *ligiantiæ* ſacramenrum nuncupata) his verbis. *Tu I. S. jurabis quod ab iſta die in antea, eris fidelis & legalis Domino noſtro Regi, & ſuis hæredibus: & fidelitatem & legalitatem ei portabis de vita & de membro, & de terreno honore, & quòd tu eorum malum aut damnum nec noveris, nec audiveris quod non defendes* (id eſt prohibes) *pro poſſe tuo, ita Deus te adjuvet, &c.* Notabiles & valde extenſivæ ſunt hìc voces *legalis* & *legalitatem* (libris juridicis, *leaux* & *leaultie*) quibus igitur ſiſtentur cancellis, divinare quidem non valeo. Rex Edouardus 1. apud Brittonum cap. 12. rem ſic explicat. *Ceux de 14. ans de ſouth nous facent le ſerement que ilz nous ſerrount feale & leaux, & que ilz ne ſerrount felons, ne à felons aſſentauntz.* Fuſiùs Author antiquior Bractonus lib. 3. Tract. 2. cap. 1. num. 1. —— *& oſtendunt* (Juſtitiarii) *qualiter à domino Rege & Conſilio ſuo ſit proviſum, quòd omnes tam Milites quam alii qui ſunt quindecim annorum & amplius, jurare debent quòd utlagatos, murdritores, robbatores, burglatores non receptabunt, nec eis conſentient, nec eorum receptatoribus, & ſi quos tales noverint, illos attachiari facient, & hoc Vicecomiti & Ballivis ſuis monſtrabunt, & ſi huteſium vel clamorem de talibus audierint, ſtatim audito clamore, ſequantur cum familia & hominibus de terra ſua.* Nunquid hæc omnia ità ad legalitatem ſpectant, ut in ſacramento *fidelitatis* contineantur? Reor ſiquidem iſtud potiùs aliud fuiſſe ſacramentum, & pro ratione temporis excogitatum. Quære.

Legalis & *Legalitas.*

Sacramentum fidelitatis quod à fidelibus ratione feudi, hoc eſt, à vaſſallis domino præſtabatur; è Feud. lib. 2. Tit. 5.

Ego juro ad hæc ſancta Dei Evangelia, quòd à modò in antea ero fidelis ei, ut vaſſallus domino: nec id quod mihi ſub nomine fidelitatis commiſerit, pandam alii ad ejus detrimentum, me ſciente.

Juramenti hujus expoſitionem perſpicuam fecit Epiſtola Fulberti Epiſcopi Carnotenſis, ad Aquitanorum Ducem, Decretalium authoritate roborata: Cauſ. 22. quæſt. 5. cap. 18.
in hæc verba. *Qui domino ſuo fidelitatem jurat,*
iſta ſex in memoria ſemper debet habere: in-
colume, tutum, honeſtum, utile, facile, poſ-
ſibile. 1. Incolume, viz. *ne ſit in damnum* 1
domino ſuo de corpore ſuo. 2. Tutum, *ne ſit ei* 2
in damnum de ſecreto ſuo, vel de munitionibus
ſuis, per quas tutus eſſe poteſt. 3. Honeſtum, 3
ne ſit ei in damno de ſua juſtitia, vel de aliis cau-
ſis quæ ad honeſtatem ejus pertinere videntur.
4. Utile, *ne ſit ei in damnum de ſuis poſſeſſio-* 4
nibus. 5. 6. Facile *vel* poſſibile, *ne id bonum* 5, 6.
quod dominus ſuus facere leviter poterat, faciat difficile, neve id quod poſſibile erat, reddat ei impoſſibile. Ut fidelis hæc documenta caveat juſtum eſt. Sed quia non ſufficit abſtinere à malo, niſi fiat id quod bonum eſt, reſtat ut in eiſdem ſex ſupradictis, conſilium *&* auxilium *domino ſuo fideliter præſtet: ſi beneficio dignus videri vult, & ſalvus eſſe de fidelitate quam juravit. Dominus quoq; fideli ſuo in his omnibus vicem reddere debet. Quod ſi non fecerit, meritò cenſebitur malefidus; ſicut ille qui in eorum prævaricatione, vel faciendo, vel conſentiendo deprehenſus fuerit perfidus, & perjurus.* Nos memoriæ cauſa ſic expreſſimus.

Incolume, & tutum: ſicut utile, ſemper honeſtum.
Poſſibile & facile: & conſule, & adfer opem.

Princeps in ſacramento *fidelitatis* exceptus.

Cum autem ratione hujus ſacramenti (quod & pluribus clauſulis tanquam expoſitoriis intercalabant ut inferius patebit) vaſſalli etiam adverſus Imperatorem & Reges, domini partem tuerentur; Fredericus Barbaroſſa (ut eſt apud Radevicum lib. 2. cap. 7.) legem tulit Roncaliis An. Dom. 1152. *Ut in omni ſacramento fidelitatis Imperator nominatim excipiatur.* Quod quidem ubiq; gentium protinus eſt receptum: & adjecit Lex feudalis lib. 4. ca. 31. excipiendum quoque dominum antiquiorem: ſed vaſſallus qui *ligius* dicitur & *homologus*, neminem omninò excipit: ut infra in *Ligius*.

Etiam dominus antiquior.

Sed *ligius* neminem excipit.

Sacramentum Fidelis prædialis, qui prædium ruſticum (hoc eſt, in Soccagio) tenet, non feudum.

Huic apud nos haud addicitur proprium ſacramentum, ſed quod feudali ſeu Tenenti per ſervitium militiæ, commune eſt, ut genus ſpeciebus. Cum itaque ſumma juramenti ſit, ut uterq; adimpleat debita ſervitia, reſpiciendum eſt ad ſervitiorum diverſitatem. Et ſufficit plerunque in hoc *fideli* ſi pactos redditus exolverit, ſectamque curiæ dominicæ ex more præſtiterit. Tenetur nihilominùs aliquando & ad alias conſuetudines, & perſonalia quædam obſequia, prædialeſq; operas ſubeundas. Domino autem non militat, non armis cingitur. Forma ſacramenti traditur in Stat. An. 17. Edouardi 2. *Quant franke home fra fealtie, &c. i. Quando liber homo domino ſuo fidelitatem fecerit, tenebit manum ſuam dextram ſuper libro, & dicet in hunc modum. Audi hoc mi Domine R. quod ego P. vobis ero fidelis & legalis, & fidem vobis feram de tenementis quæ de vobis teneo, & legaliter vobis faciam conſuetudines & ſervitia quæ vobis facere debeo, ad terminos aſſignatos, ut Deus me adjuvet & Sancti ejus.* Deinde librum oſculabitur.

Sacramentum Fidelis miniſterialis, hoc eſt, qui vel ad familiam domini, vel ad juriſdictionem ejus pertinet. Domeſtici, familiaris.

Jurabat iiſdem verbis quibus *Fidelis* ratione feudi. Sed cùm circa perſonam domini multò eſſet frequentior (utpotè in domo, familia, vel juriſdictione dominica deſerviens) major neceſſario collocanda erat in eo fiducia, quàm in aliis *Fidelibus*, & hanc ideo fallere, multò maius in ipſo flagitium. Illius igitur ſacramento adjecit L. feudalis lib. 2. Tit. 5. ut præterea nominatim *vitam, membrum, mentem, & rectum domini honorem juraret.* Hinc & apud nos, ſi dominum interficiat (quod in aliis *Fidelibus* tantùm felonia eſt) in ipſo cenſetur

Petty treaſon. proditio. Vide igitur quale huic ſacramentum excogitavit antiquitas: ſed & excogitatum traxit utique ad *feudales*. Præſertim qui domino ſerviebant, dominationi feudi adjunctam habenti juriſdictionem.

Ego Titius juro ſuper hac ſancta Dei Evangelia, quòd ab hac hora in antea, uſq; ad ultimum diem vitæ meæ, ero fidelis tibi Caio domino meo, contra omnem hominem, excepto Imperatore, vel Rege. Quod verbum ſi rectè intelligatur (inquit liber Feud.) nulla quidem indiget adjectione, ſed integram & perfectam continet in ſe fidelitatem, ſed propter ſimplices & nominis ſignificationis ignaros, ad illius verbi interpretationem, hoc adjici ſolet, id eſt. *Ego juro quod nunquam ſcienter ero in conſilio, vel auxilio, vel in facto, quòd tu amittas vitam vel membrum aliquod, vel quòd tu recipias in perſona aliquam læſionem, vel contumeliam: vel quòd tu amittas aliquem honorem, quem nunc habes, vel in antea habebis. Et ſi ſcivero, vel audivero de aliquo, qui velit aliquod iſtorum contra te facere, pro poſſe meo ut non fiat impedimentum præſtabo: & ſi impedimentum præſtare nequivero, quam cito potero tibi nunciabo, & contra eum prout potero auxilium meum tibi præſtabo. Et ſi contigerit te rem aliquam quam habes vel habebis, injuſtè, vel fortuito caſu amittere, eam recuperare juvabo, & recuperatam omni tempore retinere. Et ſi ſcivero, velle te juſtè aliquem offendere, & inde generaliter vel ſpecialiter fuero requiſitus, meum tibi ſicut potero, præſtabo auxilium. Et ſi aliquid mihi de ſecreto manifeſtaveris, illud ſine tua licentia nemini pandam, vel per quod pandatur faciam. Et ſi conſilium à me ſuper aliquo facto poſtulaveris, illud tibi dabo conſilium, quod mihi videtur magis expedire tibi. Et nunquam ex perſona mea aliquid faciam ſcienter quod pertineat ad tuam, vel tuorum injuriam, vel contumeliam.* Hæc formula dominis admodum placuit: receptaq; ſtatim in omni ferè curia, non ſolùm domeſticis & familiaribus, ſed & feudalibus item obtruditur. Jurandorum autem famulorum conſuetudo in illuſtrium Magnatum familiis vim quandam uſque ad noſtram ætatem obtinuit.

Sacramentum fidelitatis, villano, hoc eſt, mancipio indictum.

Supereſt denique villani ſacramentum quod etiam exhibet Statut. An. 17. Edouardi 2. in his verbis. *Quant villain fra fealtie à ſon Seignour, &c. i. Quando villanus faciet fidelitatem domino ſuo, tenebit manum ſuam dextram ſuper libro, & dicet in hunc modum. Audi domine mi A. quòd ego W. à die iſta in antea vobis ero fidelis & legalis, & fidem vobis feram de tenemento quod de vobis teneo in villanagio, & à vobis juſtificabor in corpore & in catallis: ita me Deus adjuvet & Sancti ejus.* Quod autem ait: *A vobis juſtificabor, &c.* idem eſt quod: *tu mihi jus dices tam de corpore meo, quam de omnibus bonis & fortunis meis.*

Tranſactis jam ſacromentorum ſpeciebus, videamus de loco, tempore, ætate, & ritu, quibus præſtari ſolita eſt *fidelitas*: & hic quidem è prædictis partim liqueat, ſed adjiciemus reliqua. Locus *fidelitatis* Regibus jurandæ, is olim erat ubi illuſtriores celebrati ſunt conventus: Malla, Placita generalia, Gemota. Sic Carolo Hludovici filio in Mallo Remis V. Non. Julii An. Dom. 854. Karolo Calvo in Placito generali apud Gundulfi villam V. Idus Septemb. An. 873. Edouardi Confeſſori in celeberrimis Gemotis ſeu Folcmotis, annuatim in cap. Kal. Maii. Henrico 3. in Juſtitiariorum Itineribus. Omni autem ævo atq; etiam hodie, in Turnis Vicecomitum noſtrorum, & villarum Letis: ſed plerunque hic jurantur tantùm ephebi, & inferioris conditio-

Jurandæ *fidelitatis*, locus & tempus.

nis homines, nobilioribus (quòd ſciam) nuſquam in hunc modum jurantibus. Domino quoq; feodali parciùs juratum eſt à noſtratibus: tenentur tamen (lege non antiquata) infra annum & diem id ipſum facere, prout in
Lib. 4.Tit.76. jure feud. de quo ſuprà in *Felonia*: & ſolen-
Lib. 2. Tit. 4. nis huic locus eſt Curia domini, uel (ut ait Cujacius) domus ejus, licèt aliàs perficiatur. Miniſteriales vero vix omnino jurant, niſi Regi.

Aetas. Ætas faciendæ *fidelitatis* admodum varia eſt. Regi fit juxta uſum hodiernum, in Turnis & Letis, ad annum 12. juxta Britonum, ad 14. juxta Bractonum ad 15. ſi loca ex illis ſuperiùs recitata, ad hanc *fidelitatis* ſpeciem rectè pertineant. Domino quoque feudali pro locorum moribus, varia fit ætate. Minor (inquit L. feud. lib. 4. Tit. 13.) *facere non cogatur fidelitatem donec venerit in majorem ætatem in qua doli capax ſit.* Omnis
Pubertas. autem pubes doli capax eſt (ut ibi Cujacius) impubes incapax. De pubertate igitur jam quæſtio, & hæc in Concilio Roberti Regis Siciliæ, definita eſt ex annis 14. Lutetiæ & aliis locis, in maribus ad 20. in fœminis ad 15. & fidelitas tunc facienda: Bituriġibus ad 18. ut hæc item Cujacius. Apud nos autem &
Ritus. maribus & fœminis 21. ſtatuitur.

Quoad ritum in præſtanda *fidelitate* uſitatum. Notat Juretus ad Ivonem, pluribus exemplis, & Bignonius ad Marculfi l. 1. c. 18. (ubi dicitur *in manu noſtra truſtem & fidelitatem nobis viſus eſt conjuraſſe*) more Francico *fidelitatem* olim promitti, datis manibus. Non tamen ut Virgilio Æn. 1. *Jungamus dextras*: ſed huc confert Bignonius Annales Pipini inſertos Aimoini continuationi lib. 4. ca. 64. ubi ſic legitur. *Illuc* (ſcil. Compendii ad generalem populi conventum) *& Taſſilo Dux Baiorariorum, cum primoribus gentis ſuæ venit, & more Francico in manus Regis in vaſſaticum manibus ſuis ſeipſum commendavit: fidelitatemq; tam ipſo Regi Pipino, quam filiis ejus Carolo & Carlomanno jurejurando ſupra corpus S. Dionyſii promiſit.* Hic certè locus bellè indicat antiquum morem, cùm in *fidelitate*, tum in *hominio* (quod *vaſſaticum* nuncupat) præſtando: manuum verò Taſſilonis in manus Regis collationem, ad *hominii* ceremoniam pertinere, non ad *fidelitatis*. In *fidelitate* enim juranda, jurantis manus vel ad Sanctorum reliquias (utì hic) vel ad Evangelii codicem (ut ſuperiùs) porrigebatur: non autem ad manus Regias. Clarè in hoc uno exemplo de utroq; conſtat: & (pro more poſteris receptiſſimo) *hominio* præſtito, immediatè ſubnecti *fidelitatem*. Plura vide in *Hominium*.

Jurabat aliquando & Rex ipſe ſubditis ſuis *fidelitatem*. Mitto exteros: ſic autem de Canuto Rege Florentius Wigorn. in An. 1061. —— *Fidelitatem illi juravere* (Magnates) *quibus & ille juravit quod & ſecundùm Deum, & ſecundum ſæculum fidelis eſſe vellet eis dominus.* Fidem quippè inter dominum & vaſſallum reciprocam eſſe, oſtendit Cujac. ad 2. Feud.

¶ *Fiducia.*] Noſtratibus, ut exteris, eo ſenſu non nunquam dicitur, quo ſupra *fidelitas*: inde etiam *Fiduciatus* pro Fideli.

¶ *Fierbote.*] Vox fori. Vide *Bota* & *Eſtovarium*.

¶ *Fightwita*, al. *Fihtwite.*] Mulcta ob commiſſam pugnam in perturbationem pacis. In exercitu Regis 120. ſolid. luebatur; ut infra in *Fird*, quod vide. MS. codex: *Fightwita, id eſt, foriſfactura pugnæ.*

¶ *Filacium, Filazarius.*] In foro cauſarum civilium (quod *Bancum communem* vocant) 14. habentur *Filazarii*, qui inter alia ſui muneris, Brevia cujuſvis generis originalia, hinc emanantia, litigantibus ſcribunt & expediunt.

Filacium autem eſt filum craſſius, quo in Curiis Regis, Brevia & reſcripta trajecta, conſtringuntur, ne vel amittantur, vel à plagiariis ſurripiantur. Dictum à Gal. *filace*. Apoll. *filatus*.

¶ *Filateria.*] Gregor. Regiſt. lib. 12. Epiſt. 7. *Excellentiſſimo autem filio noſtro Adulouvaldo Regi tranſmittere filateria curavimus, id eſt, crucem cum ligno ſanctæ crucis Domini: & lectionem ſancti Evangelii theca Perſica incluſam.* Nonne à Gr. φιλητής ſeu φιλήτωρ pro *amatore*: vel φιλέταιρος pro eo qui amicos amat, quaſi *dona amica*?

Sed occurrit lib. Rameſ. Sect. 172. *Filacterium* alio ſenſu. *Eadem quoq; mulier dedit filacterium unum habens precium 12. marcarum auri, & album cum caſula & ſtola, & calicem unum cum una cortina.* Philacterium.

¶ *Filctale*, al. *Fildale.*] Compotationis genus Bractoni ævo prohibitum, quo Ballivi hundredorum pecuniam colligentes, radebant populum hundredi. In impreſſo Bractoni codice, lib. 3. Tract. 2. ca. 1. *filctale* legitur: cujus ego nullam rationem teneo, ſed perſpicuè in M. S. noſtro *fildale*: quod compotationem in campis ſignificat, unde clara vocis occaſio. Videtur ſcriptoris vitio, litera *d* in *c t* mendoſè diſſecta eſſe. Vide *Sothale*.

¶ *Filiolus.*] **A Godſonne.** Hunt. pa. 351. Godeun, Rex dacus, qui fuit filiolus Alfredi Regis.

¶ *Fillones.*] Ekkehard. Ju. Caſ. S. Galli ca. 5. *Ecce ungri, fillones illi fugitivi nunciis me fatigant, &c.* Quære cum Goldaſto: an hîc *villones*, id eſt, villani, *villains*: quaſi furciferi & nebulones fugitivi; an à veteri verbo *fillen* Otfrido & aliis frequenti pro *verberare, flagellare, fuſtigare*, quaſi verberones, & fuſtigandi? Mox autem hos ipſos dicit, viros fortiſſimos.

¶ *Filtorta*, ſeu *Filtortus.*] Res dicitur quæ apud alium inventa, in tertii manum commiſſa eſt æqualiter conſervanda. Res ſequeſtrata. L. Salica Tit. 49. in rubrica. *De filtortis, hoc eſt qualiter homo furatas res intertiare*

debet. Gloſſ' illic : *De filtortis, de intertiatis rebus.*

¶ *Filum aquæ.*] Daviis Report. pa. 57.

¶ *Finderinga.*] Vide *Fynderinga.*

¶ *De tranſactionibus coram Rege, præſertim* Fine *&* Finali concordia. *Species aliquot veteres : at primùm obiter de vario modo teſtandi Chartas.*

¶ *Finis.*] Apud nos varias obtinet ſignificationes. Primò dicitur ritus ille ſolennis transferendorum prædiorum in curia Regis civilium cauſarum, quo nihil ſanctius habetur vel auguſtius, ad alienationes & hæreditates ſtabiliendas. Majoribus noſtris in uſu fuit, ut

Tranſactionis teſtandæ varia genera.

authoritate teſtium magis valeret tranſactio, eam (præter morem communem) aliàs coram domino Manerii & Paribus curiæ ſuæ recitare. Aliàs coram domino Hundredi, & Paribus Hundredi. Aliàs coram Vicecomite & Paribus Comitatus : necnon aliàs, coram ipſo Rege & paribus Regni : teſtationemq; ab his omnibus impetratam, Chartis inſcribere. Solebant præterea in conferendis prædiis Eccleſiæ, Chartam ſæpiùs ad altare, Sanctorumve reliquias offerre, ſæpè utiq; in conventu Synodali ratam facere : & ut nihil deeſſet ad firmitatem, vota inſuper & imprecationes, & ſolennia jurajuranda ſæpiſſimè adjungere. Hinc provenit quòd in una aliqua antiqua Charta, plurimi ſæpe numerantur Magnates, Milites, & potioris notæ homines teſtium claſſe conſcripti. Sub ævo tamen Guilielmi 1. (ut è libro notatur Elienſi) omiſſis ſingulorum nominibus, collectivè interdum ſcribitur, *Teſte hundredo* : & lib. Rameſ. ſect. .... nominatis quibuſdam, annectitur, *& aliis de Homagio.*

Coram Rege auguſtiſſimum

Cum autem illud quod præſente & inſpiciente Rege factum erat, omnes meritò humanas ſolennitates ſuperaret (utpotè quod non ſolùm in Manerio, Hundredo, Comitatu, ſed per univerſum Regnum ſanctiùs valeret) neglectis paulatim aliis hoc præcipuè amplexum eſt.

Sanctior erat donatio & inviolanda, quæ coram Rege aut Epiſcopo facta eſt. Alured. LL. ca. 37.

Ejus duo genera, viz. per Chartam.

Tranſactionis igitur coram Rege duo erant genera : unum ſimplici ejus Charta enuntiatum & teſtatum, aliud tanquam è compoſita lite proveniens, rei judicatæ formam exhibet, ideoq; *Finis* dictum, quaſi litis terminus. Non deſunt utriuſq; ſpecies antiquæ apud exteros, prioris tamen occurrit manifeſtior : cujus formulam Marculfus lib. 1. ca. 13. mille pene hinc annos expreſſit, Regem ſic ſtatuens edicentem. *Quicquid enim in præſentia noſtra agitur, vel per manum noſtram videtur tranſvulſum, volumus ac jubemus ut maneat in poſterum robuſtiſſimo jure firmiſſimum. Ideoq; veniens, ille, fidelis noſter, ibi, in palatio noſtro, in noſtra, vel procerum noſtrorum præſentia, villas nuncupatas, illas, ſpontanea voluntate nobis per fiſtucam viſus eſt vuerpiſſe vel condonaſſe in ea ratione, &c.* modumq; conceſſionis repetit & confirmat. Solennitatem autem illi per *fiſtucam* (ut vides) id eſt, per traditionem virgæ peragebant : quo nos etiam more olim aliquando tàm in terris liberis, quàm hodie in nativis conferendis, uſi ſumus, ut perſpicuè conſtat è charta quadam ex ſupradictarum genere in voce *Huſtingus.* Reges tamen noſtri non ita ; ſed conventiones in palatio factas ſive coram ſemetipſis, ſive coram Magnatibus ſuis, Chartæ ſuæ authoritate teſtabantur & confirmabant. Lib. Rameſiæ Sect. 321. *Henricus* (2.) *Rex Angl' Gilberto Vicecomiti, & omnibus Baronibus & fidelibus ſuis Francis & Anglis de Huntedoneſchire, Salutem. Sciatis quod Gilebertus filius VVidonis : quietum clamavit Abbati & Monachis Rameſiæ Ringſted & Holme & omnes alias terras & tenuras quas pater ſuus tenuit præter Stowe & terram de Blunteh'. Hoc factum eſt coram me, & meo conceſſu. Teſte R. Teſtando apud VVindeleſhore.* Similes aliæ pluræ. Sed

Et fiſtucam.

genus alterum (qui *Finis* dicitur & *Finalis concordia*) magis placuit, quod præter teſtationis magnificentiam, non ſolùm ad ſtabiliendas tranſactiones, ſed ad reſcindendas etiam lites (ut inferius patebit) maximè valeat : ideoq; ab emptoribus terrarum, tanquam ſacra anchora, culta & admirata. Olim coram ipſo Rege & Magnatibus Regni peragebatur. Hodie (ut diximus) coram Juſticiariis ejus in Curia civilium cauſarum, magna reverentia conſedentibus : quibus non interea deeſt Regalis præſentia, dum Majeſtatis radii omnia illuſtrant tribunalia. Sed vide exempla *Finis* Henrici 2.

Per finem.

Olim coram ipſo Rege.

Formula *Finis* antiqui.

Hæc eſt finalis conventio facta in Curia domini Regis apud Clarendum anno xxxiii *Regni Regis Henrici ſecundi coram domino Rege & Johanne filio ejus & Rand' de Glanvil' & Hub' Decano Eborac. & Rad' Archidiacono Hereford', & Rob' de VVitefeld, & Rog' filio Remfir', & Roberto de Ingleſham Archid' Gloceſtr' & Joſel' Archid' Magiſtro Thoma de Buſſecurn', Mich' Belet & aliis Baronibus & fidelibus domini Regis qui tunc ibi præſentes erant. Inter Rob'tum Abbatem Ram' & ejuſdem loci conventum & Gaufr' Peche de tota terra quam ipſe Gaufr' tenuit in villa de Oura de prædicto Abbate & conventu, & unde placitum fuit inter eos in Curia Regis. Scil. quod prædictus Abbas & conventus conceſſerunt eidem Gaufr' totam terram illam de Oure cum piſcariis & aliis pertinenciis ſuis, tenendam de eo & de ejuſdem loci conventu tota vita ſua pro* vii *libris annuatim inde reddend' ad hos terminos. Ad Paſch'* Lxx *ſol. & ad feſtum S. Mich'elis* Lxx. *Ita quod poſt mortem ipſius Gaufr. redibit tota terra illa cum piſcar', & aliis pertinenciis ſuis ad dominium ipſius Abbatis Rameſiæ & ejuſdem loci conventus, ſine ullo retenemento,*

mento, & reclamatione hæredum ipſius Gaufr' & poſterorum Ham' Peche. Juravit etiam idem Gaufr. quod nullum quæret ingenium vel artem, unde prædictus Abbas & ejuſdem loci conventus, aliquid de prædicta terra vel piſcariis ſuis vel aliis pertinenciis ſuis amittant.

Vides *Finem* iſtum factam eſſe in Palatio Regis, coram ipſo Rege, coram filio ſuo, & coram Baronibus Regni, præſentibus etiam (quos novimus fuiſſe Juſticiarios) Glanvilla, Witefeldo, Beleto, &c. Gaufridum verò cujus bono factus eſt *Finis*, jurejurando ſe coram Rege & Baronibus obſtrinxiſſe (quod hoc ſeculo non rarum fuit) terra & rebus ei ad terminum vitæ ſolummodo conceſſis, non abutendum. Ad hæc tamen (uti adhuc invalida) acceſſit inſuper Charta Regis, quâ (recitatis verbatim conventione & *Fine*, quin & paulò uberiùs ipſo jurejurando) Rex omnia ſolenniter confirmat, Et hæc demum addit: *Quare volo & firmiter præcipio quod hæc conventio inter eos facta, firma & ſtabilis permaneat. T. Johanne filio meo, Ran' de Glanvill, &c. apud Clarendon.* Sect. 370.

Juramentum *Fini* additum, & Charta Regis.

Modus levandi *finis*.

Finis proſequendi (ſeu ut loquuntur levandi) hæc breviter ratio eſt. Litigare videntur partes contrahentes, de conventione inter ipſos facta. Producit igitur emptor (qui *Cognizarius* dicitur) Breve Regis de *conventione tenenda* adverſus venditorem. Ille in jus vocatus, ſuccumbit illicò & impetrata concordandi licentia, tenorem pacti coram Juſticiariis recognoſcit (à quo & ipſe *Cognitor* appellatus eſt) Liti finis judicio Curiæ ſic imponitur, & hinc rei nomen; *Finis* & *Finalis concordia.* Ideo autem *Finis*, non quod huic tantùm liti finem adferat, ſed aliis omnibus undecunque emerſuris, ſi intra quinquennium (olim intra annum & diem) jus ſuum Actor non proſequeretur. Cognitorem verò & hæredes ejus protinus excludit: & poſt Duellum & Magnam aſſiſam, locum tenet maximè peremtorium. Glanvilla lib. 8. ca. 1. *Finis eſt amicabilis compoſitio & finalis concordia, ex conſenſu & licentia Domini Regis, vel ejus Juſtitiariorum.* Et lib. 9. cap. 3. *Talis concordia finalis dicitur, eo quod finem imponit negotio, adeo ut neutra pars litigantium ab eo de cætero poſſit recedere.*

Cognizarius. *Cognitor.* *Finis.* *Finalis concordia.* *Statut. de finibus.*

Finis etiam dicitur pecunia Regi perſoluta, pro licentia transferendi prædia, modo quo ſupra: aliàs **the Kings Sylver**, i. *Argentum Regis* nnncupatum.

Finis, pacta ſumma pecuniæ quam ineundorum prædiorum cauſâ, vel domino perſolvitur à nativè Tenente, vel elocanti à conductore: olim *gerſuma* dicta.

Finis præterea eſt mulcta gravior, gravioribus delictis vel à Rege & Magiſtratu impoſita: vel à domino Manerii. Saxonibus *VVita major*, nam quæ levioribus impingebatur *Wita* ſimpliciter, & *amerciameneum* dicitur. Quæ graviſſimis, *redemptio.* In nulla autem iſtarum ſignificationum audita eſt vox *finis* noſtratibus, ante ſeculum Normannicum.

¶ ***Fird***, & ***Firdfare.***] Idem Saxonibus noſtris quod aliis *Herebannum*: ſcil. indictio ad profectionem militarem. *Evocatio.* ꝼiꞃð enim & ꝼiꞃðinᵹa *expeditionem* ſignificant, quo nomine ea ætas militiam appellabat: ꝼaꞃe, *profectionem.* LL. Henr. 1. ca. 11. *Hæc ſunt jura quæ Rex Angliæ ſolus & ſuper omnes homines habet in terra ſua —— qui in hoſtio pacem fregerit: burghbotam, vel brigbotam vel firdfare ſuperſederit, &c.* Deſumpta ſunt iſta è Canuti LL. par. 2. c. 12. ſed illic *fyrdwite* legitur: & pro *firdfare* aliàs *Herdfare* dicitur, nam heꞃe, *exercitus.* Terreſtris autem expeditio *Lanfyrd* appellatur: navalis *Scypfyrde*, de quibus ibidem ca. 75. Vide *Faldwurthi*, & *Herdfare.*

Herdſare. *Landfyrd.* *Scypſyrde.*

Firdſocne, eſt immunitas à militia: ſocne enim eſt *libertas, immunitas.*

Firdwita, Sax. ꝼiꞃð-ƿiꞇe, id eſt mulcta detrectantis militiam; & hæc inter Anglos erat 120. ſol. inter Danos verò pro ipſorum conſuetudine, ut patz. Canuti LL. par. 2. capp. 12. & 60. &c. Longobardis dicitur *Heriſliz.* Perperam autem ſcribuntur hæc vocabula ab ignorantibus linguam Saxonicam: nam *Frid* & *Fred*, pro *Fird* ubiq; penè ſubſtituunt, h. *pacem* pro *militia.*

¶ ***Firdſtoll.***] Occurrit in archivis Regiis pro cathedra quietudinis vel pacis, ſed mendoſè ſcriptum pro *Fridſtole*, quod vide. ꝼꞃið enim *pax* eſt, ut ſupra, non ꝼiꞃð.

¶ ***Firebote.***] Vide *Bota* & *Eſtovarium.*

¶ ***Firlot.***] Menſuræ genus apud Scotos, galones duas & unum *le pint* continens. Pondere autem 41. lib'. Parliament. Jacobi 1. Sect. 70. An. Dom. 1426.

¶ *De firma & re menſali, quando in eduliis præſtita, quando in nummos converſa, & quare. Ejus ſpecies variæ, & ſignificationes.*

¶ ***Firma, Firmarius, Firmarium,*** & ***Fermarium.***] *Firma*, reditus eſt qui in elocandis prædiis, domino elocanti reſervatur. Gall. *ferme*, Angl. **fearm.** *Firmarius*, qui prædium hac lege ſuſcipit: *Conductor.* Author Nigri libri Scaccarii (400 ante annos conſcripti) Capitul. de præparat. rotulor: *firmam* pluribus contendit à *firmitate* dici, ut ſic differat à reditu mobili. Alios etiam video in eam ſententiam, vocabulariumq; Juris utriuſque *firmum* appellare, ſed eo ductum quod Longobardi *fictum*, q. *fixum* nominant, & *affictare*, h. *affigere* dicunt pro elocare. Error nihilominus ſatis eſt perſpicuus: vox enim planè eſt Saxonica, ꝼeaꞃme, al. ꝼeoꞃme, et ſignificat *cibum, prandium, cœnam, alimentum.* Sic in Canuti LL. par. 2. cap. 68. ꝼeaꞃme ꝼillan, *cibum dare*; me ꝼeoꞃmian, *mihi victum admini-*

Firmum. *Fictum.* *Affictare*

miniſtrare: Et in Evang. S. Marc. ca. 6. 21. Ƕeꞃoð ȝeȝeaꞃꝼo e mycle ꝼeoꞃme, *Herodes fecit magnam cœnam.* Hæc quo ſpectant animadverte.

Firma pro cœna, prandio, corrodio, convivio, epulo, & omni deniq; menſæ apparatu. Conſtat ſupra de Saxon. ꝼeaꞃme, ſed Latinum *firma* hoc utiq; ſignificare, demonſtrandum eſt. Huntindon. Hiſtor. lib. 6. in an. 23. Edouardi Confeſſ. *Toſtius igitur furabundè diſcedens à Rege & à fratre ſuo perrexit ad Hereford ubi frater ſuus corrodium regale maximum paraverat: ubi miniſtros fratris ſui omnes detruncans, ſingulis vaſis vini, medonis, cerviſiæ, pigmenti, morati, ſiceris, crus humanum, vel caput, vel brachium impoſuit. Mandavitq; Regi quod ad firmam ſuam properans cibos ſalſatos ſufficienter inveniret, alios ſecum deferre curaret.* In hac ipſa Hiſtoria, hoc ipſo vocabulo uſus eſt cùm Mat. Weſtmonaſt. tùm Ranulf. Ceſtrienſ. ita referens: *Toſtius in curia Regis Edouardi apud VVindeſhoram amaricatus, indignanter receſſit uſq; Herford, ubi Haraldus convivium regale Regi paraverat* (&) *miniſtros fratris detruncans, membra illorum in poculis conditis poſuit: mandans Regi, quod ſi ad firmam ſuam venire vellet, cibos ſufficienter ſalſatos inveniret.* Ne autem *firma* hîc dici videatur pro *Villa* aut *Manerio* (ut poſt aliquot inferiùs) rem perſpicuam fecit Treviſa qui Ranulfum transferens in ſermonem Anglicum An. Dom. 1357. locum ſic reddidit: --- **yf hee wolde come to his feſte, he ſholde have ſalt mete ynow.** Ubi **feſte**, idem nobis quod *convivium.*

Reditus olim in eduliis plerumque colligebant. Tit. 22.

Priſci autem moris fuit (dum exiguè ſe habuit nummorum copia, profuſiùs hoſpitalitas) annales reditus in eduliis collegiſſe. Liquet hoc uberrimis teſtimoniis, cùm è Legibus & Chartis antiqq. Alamanicis, tum è libris Anglorum fiſcalibus: ubi Reges etiam noſtros ita victitaſſe (donec Henricus 2. ex juſta occaſione morem commutavit) deprehenderis.

Etiam Reges.

Rem totam è ſupradicto ipſo Authore Scaccarii (qui ex ignorantiâ verbi *firma* ſub illo ſeculo, dignoſcatur Normannus) infra referam licèt prolixiùs, codicem enim niſi furtim ſol intuitur. Sed videamus primùm quiſnam fuit uſus ille, & quam in elocandis prædiis, tenuerunt rationem. Non enim (utì hodie) impoſuit pro voluntate dominus in Tenentem, elocator in conductorem. Prohibuit ſaltem Inas Rex, modum hunc (in cæteris æquè obſervandum) ſuis legibus conſtituens ca. 70. Scil. ut ex decem hydis terræ (hoc eſt quanta totidem ſufficiat aratris) exhibeantur

Lege cautum eſt de quantitate eduliorum reddenda pro x. hydis.

Vide Sicla.

Mellis Dolia 10. *Panes*	300
Cerviſiæ VVallicæ, i. potentioris, ambr'	12
Cerviſiæ tenuioris ambræ	30
Boves adulti 2. *aut verveces*	10
Anſeres 10. *gallinæ* 20. *caſei*	10
Butyri ambra 1. *Salmones*	5
Fodri ſeu pabuli, libræ	20
Anguillæ.	100

Sin ad unam hydam, carucatam, ſeu a **ploughland**, hæc reduxeris, erunt:

a Firma annonaria unius hydæ.

Mellis dolium 1. *Panes*		30
Cerviſiæ poteneioris ambra	1	$1\frac{1}{12}$
Cerviſiæ tenuioris ambræ		3
Verveces 1. *Gallinæ* 2. *Caſeus*		1
Butyri, ambræ pars decima. Salmo dim.		
Fodri ſeu pabuli libræ 2. *Anguillæ*		10

Sic cum Anketelus quidam ævo Æthelredi R. (qui floruit An. 1000.) terras de Hicheling & Kinildtona *cum firma & ſervitio* (ut ipſe loquitur) *ſicut haberentur in ſuo dominio*, Abbati & Monachis Rameſiæ, poſt ſuiipſius obitum conceſſiſſet; voluit interea, ut durante vita etiam ſua, hanc è terra de Hicheling *firmam* annuam perciperent, viz. *ad feſtum Sancti Benedicti quod eſt in æſtate,* 10. *mittas de braſeo, &* 5. *de gruto, &* 5. *mittas farinæ triticeæ, &* 8. *pernos &* 16. *caſeos, &* 2. *vaccas pingues* —— *In capite autem quadrageſimæ,* 8. *fratribus yſicios annuatim.* Sect. 144.

Sed accedamus ad librum Domeſdei ubi multa de *Firmis*, pauca perſpicuè, rem tamen annonariam, & quæ ad menſam pertinet, quaſi *menſalem*, ſeu **Bordeland** ſignificantia. Tittt. Sudſex. Comes Meriton. Borne. *T. R. E.* (id eſt, tempore Regis Edouardi Confeſſ.) *reddebat firmam unius noctis.* Intelligo (ſi fœliciter) *edulia ad cœnam unam*, vel fortè eorundem pretium. Sic in Wiltſcir Tit. Rex. i. terræ Regis, *Firma unius noctis* ſœpenumero occurrit. Titt. Sciropeſc. Rex. *Tempore Adeldredi patris Regis Edwardi reddebant hæc tria maneria dimidiam firmam noctis.* Titt. Northanteſcire. Rex. *Northanteſcire reddit firmam trium noctium,* 20. *lib. ad pondus.* Titt. Oxſenefodſc. Rex. *Comitatus Oxeneford reddit firmam trium noctium, hoc eſt*, 100. *lib.* Tittt. Eſſexa. Rex. Hundred de Chemeresford. Writelan. *Tunc reddidit hoc Manerium* 10. *noctes de firma, modo* 100. *lib. ad pondus, &* 100. *ſol. de Gerſuma.* Simile in hundredo de Tendring in Brictriceſtria. Tittt. Sudſex. Will. de Bray. Bredelinges. *T. R. E. reddebat unum diem de firma, & valebat* IIII[xx]. xv. *lib.* vi. *den. & poſt valuit* L. *lib. modo* x. *lib.* Titt. Hanteſcire. Rex. *Hæc tria Maneria, Baſingſtock, Clere, & Eſſeborn, reddunt firmam unius diei.* Tittt. Cornevalge. Scũs Pierenus. Lanprian. *De hoc Manerio ablatæ ſunt terræ quæ redd. Canonicis T.R.E. firmam* IIII. *ſeptimanarum.* Rameſ. Sect. 192.

Firma unius noctis.

Firma dimid. noctis.

Firma 3 noctis.

Firma 10 noctium.

Firma unius diei.

Firma 4 ſeptimanarum.

Jam Authorem Scaccarii cujus ſuprà mentionem fecimus, bellè de iſtis perorantem audi. Sic enim ille l. 1. c. 7. de inſtitutione examinis argenti. *Sicut traditum habemus à patribus, in primitivo Regni ſtatu poſt conquiſitionem: Regibus de fundis ſuis non auri vel argenti pondera, ſed ſola victualia ſolvebantur, ex quibus in uſus cotidianos domus Regiæ neceſſaria miniſtrabantur: & noverant qui ad hoc deputati fuerant, quantum de ſingulis fundis pro-*

provenìebat. Cæterum ad ſtipendia & donativa militum, & alia neceſſaria de placitis militum vel conventionibus, & ex civitatibus vel caſtellis (à quibus agricultura non exercebatur) pecunia numerata ſuccreſcebat. Toto igitur Regis VVillielmi tempore, perſeveravit hæc inſtitutio, uſq; ad tempora Regis Henrici filii ejus : adeo ut viderim ego ipſe quoſdam qui victualia ſtatutis temporibus de fundis Regiis ad Curiam deferri viderint. Certumq; habebant Officiales domus Regiæ, à quibus Comitatibus triticum, à quibus diverſas ſpecies carnium, vel equorum pabula, vel quæq; neceſſaria debebantur. His verò ſolutis ſecundum conſtitutum modum cujuſque rei, Regii Officiales computabant Vicecomiti, redigentes in ſummam denariorum :

Pro menſura, ſcil. tritici ad panem centum hominum ſolid. unum.
Pro corpore bovis paſcualis ſolid. unum.
Pro ariete vel ove iiii. den.
Pro præbenda 20 equorum ſimiliter iiii. den.

Occaſio mutandæ *firmæ* victualium in denarios.

Succedente vero tempore cum idem Rex in tranſmarinis & remotis partibus, ſedandis tumultibus bellicis operam daret : contigit ut fieret ſibi ſumma neceſſaria ad hæc exempla numerata pecunia. Confluebat interea ad Regis Curiam querula multitudo colonorum, vel (quod gravius ſibi videbatur) prætereunti frequenter occurſabat, oblatis vomeribus in ſignum deficientis agriculturæ. Innumeris enim moleſtiis premebantur occaſione victualium quæ per plurimas Regni partes à ſedibus propriis deferebant. Horum igitur querelis inclinatus Rex definito magnorum concilio deſtinavit per Regnum quos ad id prudentiores & diſcretiores cognoverat, qui circueuntes & oculata fide fundos ſingulos perluſtrantes habita æſtimatione victualium quæ de aliis ſolvebantur, redigerunt in ſummam denariorum. De ſumma verò ſummarum quæ ex omnibus fundis ſurgebat in uno Comitatu conſtituerunt vicecomitem illius Comitatus ad Scaccarium teneri, addentes ut ad ſcalam ſolveret, hoc eſt propter quamlibet numeratam libram 6. den. rati ſunt enim tractu temporis, de facile poſſe fieri, ut moneta tunc fortis, à ſuo ſtatu decideret. Nec eos fefellit opinio : unde coacti ſunt conſtituere, ut firma maneriorum non ſolum ad ſcalam ſed ad penſum ſolveretur.

Firma pro reditu pecuniario, &c. Gall. *fermage.* Multa habet ſuperior narratio Mercurii digito conſignanda : ſed ab ea tempeſtate dicitur firma tàm de pecuniario reditu ex elocatis provenienti, quam de annonario : non autem de perpetuo illo quem *Aſſiſæ* vocant. Hoveden. in Johan. R. An. Dom. 1199. *Rex pravo uſus conſilio, firmam maneriorum* (Archiep. Eborac.) *de termino Pentecoſtes ſibi retinuit : promittens, quod in reditu Archiepiſcopi omnia ei ſolveret.*

Firma, metonymicè pro ipſo prædio elocato, villa, manſo, colonico. Malmesb. in Williel. Rufo An. 1089. *Rex Will. ecclesias & monaſteria, fere totius Angliæ, in manu ſua paſtoribus defunctis retinens ; gravi omnia depopulatione vaſtabat, & inſtar firmarum laicis commendabat.* Concil. Weſtmonaſt. An. Dom. 1127. *Epiſcopi, Preſbyteros, Abbates, Monachos, Priores, Subjectos firmam tenere inhibeant.* Idem, Concil. London. An. 1237. &c. Conſtitut. Phil. R. Franc. (ſupra in *Explectamentum*) Dedit *villam Burgeſiam, firmas, blada molendina, &c. villæ de Guingencampo.*

Firma Regis, pro villa Regia, ſeu Regis Manerio. LL. Aluredi cap. 2. ᵹif hpa ðæꞃa mẏnꞅteꞃ hama foꞃ hpẏclꞃe ꞅcẏlde ᵹeꞅece. ðe ne cẏninᵹeꞅ feoꞃme to belimpe, &c. Id eſt juxta antiquam verſionem : *Si quis ad Eccleſiam pro quacunq; culpa confugiat quæ ad firmam Regis non pertinet, &c.* Hic autem Lambardus cẏninᵹeꞅ feoꞃme *villam Regis interpretatur.*

Firma pro elocatione. Ingulphus Saxon. Hiſt. Croyl. -- *noſtram eſſe poſſeſſionem, non firmariorum reputant & affirmant, cum adhuc 20. anni de firma illorum reſtent antequam centum anni conceſſi* ——-- *compleantur.* Hinc-

Ad firmam ponere vel dare, pro dimittere vel elocare. Charta R. Henr. 1. de libertatib. Angliæ, *Sanctam Dei Eccleſiam liberam facio, ita quod nec eam vendam nec ad firmam ponam.* Huntingdon in Will. Rufo. *Epiſcopatus & Abbatias vendebat aut in manu ſua retinens ad firmam dabat. Siquidem die qua obiit in proprio habebat Archiepiſcopatum Cantuariæ & Epiſcopatum Winceſtriæ, & 11 Abbatias ad firmam datas.*

Firmam dealbare. Vide ſupra *Dealbare,* & locis illic citatis iſtum adjice ex eodem Authore lib. 2. Cap. Quod aliter de firmis aliter de cuſtod. reſpond. pag. 22. *Soluta hoc termino à Vicecomite firma de qua examen* (per combuſtionem) *facta eſt, &c. Deinde facta detractione per combuſtionem ſicut ſupra dictum eſt eadem dealbatur, &c.* Mox, *Similiter quod ſolutum fuit Termino Paſchæ & dealbatum.* Iterum, *ſicut quæ in Theſauro ſolvuntur dealbata per combuſtionem.* Ex omnibus his locis non poſſum conjicere, quid ſit *firmam dealbare* ni fortè, purgatam à ſordidis metallis, ad nativam albedinem (quaſi ad puritatem) reducere.

Firmæ album, aliàs *Album firmarum.* Dictus Author lib. 1. cap. 4. *Coloni noverint à patribus ſuis edocti quantum de albo firmæ pro ſingulis libris ſolvere teneatur.* Paulùlum infra : ——] *in libro judiciario* (nempè Domeſdei) *in quo totius Regni deſcriptio diligens continetur, & tam de tempore Regis Eduardi quam Regis Willielmi ſub quo factus eſt, ſingulorum fundorum valentia exprimitur, nulla prorſus de albo firmæ fit mentio. Unde probabile videtur quod facta illa deſcriptione tempore tam dicti Regis, de albo firmarum fuerit à ſtudioſis ejus conſtitutum propter cauſas quæ inferius annotantur.*

Fir-

Firma alba: ea eſt quæ argento penditur, non pecude. Præterea ſimplex illa & pura quæ ſolventem excuſat à ſervitio militari, gravibuſq; aliis præſtationibus. Reg. Majeſt. Scot. lib. 2. cap. 41. *Hæredes autem ſoccomanorum, vel aliorum liberè tenentium per albam firmam; ætatem intelliguntur habere, cum 15 annum compleverint.* Statut. 2. Rob. 1. cap. 7. —— *Rex liberam inde ſaiſinam habeat, nec hæres, nec aliquis alius in hæreditatem intrudat ſeipſum, priuſquam illam de manibus Domini Regis recipiat. Et hoc intelligatur de terris in feudis militaribus, vel Serjandriæ, &c.* Ubi annotatio. *Serjandriam, vel Serjantriam intelligere licet ſive majorem, cui adjunctum eſt ſervitium wardæ & relevii: ſive minorem, ut cum terræ tenentur de Rege nomine albæ firmæ, &c.* Cenſeo hoc idem eſſe quod **blanch**
Blanche fearme. **fearme** appellatur, & in Nigro lib. Scac.
Firma Blanca. *firma blanca.* Ejus fit mentio in voce *Dealbare* quam vide.

Firma libera, Brittono cap. 66. (**Fraunke** *fermes*) ſunt terræ vel tenementa quorum natura per feofamentum mutatur de feodo militari, in certa quædam ſervitia annua, unde nec homagium, gardia, maritagium, nec relevium exigatur, nec aliud ſervitium contrà tenorem feofamenti. Hæreo qua poſſum in vocabulis Authoris, qui *firmam liberam* diverſam facit à *Firma feodi*.

Firma Feodi. Vide *Feodi firma*.

Firma unius vel *plurium noctium*, ſeu *dierum*. Vide hîc ſupra.

Firmarius, Propriè (ut liqueat è præcedentibus) is qui ad menſam domini cibum annuum reddebat; quaſi *Menſalis* vel *Bordarius*. Hodiè quivis prædiorum conductor. Malmesb. de regimine Williel. 2. *Nullus dives, niſi numularius, nullus clericus, niſi cauſidicus; nullus preſbyter, niſi (ut verbo parùm Latino utar) firmarius.*

¶ *Firmarium*, al. *Fermarium*. Angl. **a fermarie.**] *Xenodochium, hoſpitale*. Locus in Monaſteriis & alibi, quo pauperes hoſpitio excipiebant, & *firma*, id eſt, cibo fovebant: inde propriè, nomen: licèt aliàs dicatur *Infirmaria*, *Infirmatorium*, *&c.* quæ vide.

¶ *Firmitas.*] *Securitas*, ſeu Charta ipſa teſtibus vel ſignaculo firmata, qua privilegium, immunitas, venditio, &c. rata fiunt. Capitular. lib. 4. cap. 37. —— *firmitatem de parte dominica habeat, per quam ipſum tributum ſibi perdonatum poſſit oſtendere.* L. Alaman. Tit. 1. §. 1. *Per chartam firmitatem facere.* Chart. Renaldi Abb. lib. Rameſ. Sect. 254. *requiſivit firmitatem noſtram & nos ei conceſſimus.* **Aſſurance**. Crebrò exteris, *firmare*.

¶ *Firnis.*] Chron. Caſſin. *Præceptum fecit de omnibus* Firnibus *ac pertinentiis ejus Monaſterii*, fortè corruptè pro finibus ſeu terminis. q.

¶ *Firſtfalli.*] Culminis ruina. L. Boior. Tit. 9. cap. 3. *Si quis deſertaverit aut culmen ejecerit —— aut incendio tradiderit uniuſcujuſq;, quod firſtfalli dicunt.* Infra ca. 4. §. 5. & al. Saxonibus noſtris ꝼyꝛꞅꞇ, *laquear*. Gloſſ. verò Latino Theotiſ. *Culmen*, **firſt**: utriſq; **fall** *ruina*.

¶ *Firſtſull.*] Exponitur in L. Boior. Tit. 9. ca. 6. l. 2. *Si quis eam columnam à qua culmen ſuſtentatur, quam firſt-ſul vocant.* **Sul** German. & Saxonib. ꞅyl, *columna*. Inde Hermetis columna, *Irminſul*, quod vide. **Firſt** autem (ut ſupra in *Firſtfalli*) *culmen*; & ut nos hodie, *prima*. Sic *Firſtſul*, columna culminis: ſeu columna primaria.

¶ *Fiſcus.*] Propriè Principis eſt, ærarium, reipub. Tritus ille Plinii locus ad Trajanum, *Et fortaſſe non eadem ſeveritate fiſcum qua ærarium cohibes. Imò tanto majore quanto plus tibi licere de tuo, quàm de publico credis.* Ad *fiſcum* ſpectant obventiones, ſeu res extraordinariæ: ad ærarium reditus annuus, vectigalia, tributa, &c. Damnatorum vero bona; vel confiſcata erant, vel publicata. Confiſcata ad Principem pertinebant: publicata (hoc eſt, publicæ venditioni proſcripta) publico ærario. De his dicant J. Conſulti.

Originem rei nomen prodit. *Fiſcus* enim ſporta, quallus, clitella; quibus (dum non ſufficeret marſupiorum anguſtia) ad capiendos Principis numos uſi ſunt veteres, & itinerantes ſecum deferebant; ærario, loco ſtabili per- *Fiſci origo.*
manente. Huc videtur ſpectare quod in Lib. Rameſienſis Cœnobii Sect. 114. reperio, ſcilicet, Hoſpitante Rege Canuto Vaſſingtoniæ in agro Northamptonienſi, dum Regni fines luſtraret: propere ad eum venit Æthervus Epiſcopus, ſubitaq; pulſus occaſione *totum* (inquit Author) *ab eo aurum quod ibi in clitellis Regiis contigit inveniri, mutuatus eſt.* Videntur hîc *clitellæ* fuiſſe ſportæ, id eſt, **hampers**: quas ob levitatem & portationis commoditatem, maximo olim uſu habuere. Sed vel hodie extat priſci moris veſtigium. Loculus enim cui in Cancellaria inferuntur pecuniæ è ſigillatione diplomatum, Chartarumq; & Brevium Regiorum provenientes. *hanaperium*, **the hamper** (quaſi *fiſcum* vel *ſportam*) nuncupant: *Hanaperium.*
præfectumque ei pecuniæ, *Clericum hanaperii*.

Fiſcus & contra, legitur pro ærario publico, non privata Principis pecunia: quòd pecunia publica (ut quidam volunt) in marſupiis minùs contineatur, quàm privata: lib. 3. C. de quadri. præſcrip. —— *quæ à ſacratiſſimis Impp. non à fiſcalibus rebus ſed ex privata eorum ſubſtantia procedunt.* Quære.

Fiſcus demum, omnes Principis facultates reſpicit (*Scaccarium* dictus) nulla penè jam nobiſcum habita pecuniæ publicæ & privatæ diſtinctione, cùm ſit utraq; in ſolius Principis arbitrio.

Fiſcus, pro fundo vel prædio ad *fiſcum* ſpectante. Pragmaticum Childeberti R. Franc.

dat.

dat. An. Regni ſui 48. id eſt, Dom. noſt. 562. adject. Aimoini lib. 2. cap. 20. *Propterea in honore dominorum ſanctorum* (Vincentii Martyris, &c.) *cedimus nos fiſcum largitatis noſtræ, qui vocatur Iſciacus, qui eſt in pagis Pariſiorum prope alveum Sequani, unà cum omnibus quæ ibi ſunt aſpecta, cum manſis, commanentibus, agris, territoriis, vineis, ſilvis, &c.* Malmesb. in Will. 2. & Mat. Par. in An. 1088. *Odo -- regios in Cantiâ fiſcos devaſtabat.*

Fiſcus pro ærario magnatis vel privati cujuſpiam. Ità ſæpè mihi obvenit, *fiſcus Epiſcopi*. Vide Mat. Steph. Pom. lib. 3. Par. 1. cap. 14. §. 74.

Fiſcalini & *Fiſcales* dicuntur qui in fiſco verſantur Judices, patroni, miniſtri. Etiam vaſſalli, Homines ſeu Tenentes, coloni, ſervi, mancipia, ad fiſci patrimonium ſpectantes.

Fiſcalini Regii, & *Fiſcalinæ Regiæ*: mares & fœminæ fiſci Regis. De his ſæpè in Capitular. & in antiqq. L L.

¶ ***Fiſtella***, ***Faſtella***, & ***Faſtellum.***] Anaſtaſ. in vita Benedicti 2. *Fecit coopertorium ſuper altare cum clavis & faſtallis, & in circuitu palergium precioſiſſimum.* Codex M. S. legit *fiſtellis*; prior autem lectio ſanior videtur, ut ab Italico *faſtello*, al. *faſcio*, pro ligamine; & hæc à *faſciare* Lat. & Ital. unde nos etiam, **faſt** & **to faſten** dicimus.

¶ *De traditione per feſtucam. Obiter de ſceptris Principum, & virgis Magiſtratuum.*

¶ ***Fiſtuca***, non minus quam ***Feſtuca.***] Marculfo & æqualibus creberrimè. Juxta Curiarum varietates, *baculus*, *virga*, *fuſtis* dicitur, cujus traditione transferri ſolent prædia, vel rei alicujus dominium. Virga enim omni ætate, omni populo, etiam antiquiſſimis Authorum teſtimoniis, Homeri, Herodoti, ipſiuſq; ſacræ Scripturæ, poteſtatis & dominii ſymbolum fuit. Hinc Poëtæ Gentilium deos virgarum geſtamine adornarunt: & in hunc uſque diem Reges & Magiſtratus ſceptra, clavas, & ſcipiones ferunt, alios ornatos, alios puros. Hinc & Prælati Eccleſiæ ſuis prodeunt inſignibus, cambocis, pedis, & ferulis, vulgò *baculos paſtorales* nuncupatis. Ipſa autem Principum ſceptra aliud olim non fuiſſe quàm virgas, & ſcipiones, docet ipſa vox σκῆπτρον, hoc idem ſignificans: ἀπὸ τοῦ σκήπτειν, i. niti, quòd virgis , & ſcipionibus ambulantes initimur. Unde Homerus in Odiſſ. *ν.* mendicorum utiq; ſcipiones, σκῆπτρα vocat: & Regium Achillis ſceptrum, ligneam virgam fuiſſe apertè indicat Illiad. α. ubi ait,

Virga, ſymbolum poteſtatis.

SceptrumPrincipis & mendici.

[καὶ ὅρκος
Ναὶ μὰ τόδε σκῆπτρον, τὸ μὲν οὔποτε φύλλα
φύσει.

[*nunquam*
Per ſceptrum hoc equidem quod poſt hæc folia
Vel ramum ediderit.

Singulis itaque Græcis illuſtrioribus, ſua tribuit Homerus ſceptra; quod & poſtea Herodotus Perſis: Codinus denuò Orientalis Imperii Magiſtratibus. Aliis autem lignea, pura, & ſine ornatu: aliis pro ritu dignitatis, & Magiſtratus, aurea, argentea, multo ſymbolo, multo artificio decorata: à quibus & hodierna geſtationum varietas emanavit. Omiſſis cæteris, nos *fiſtucæ* ceremoniam enarrabimus.

Proceres olim ferebant ſceptra.

Erat quippe *feſtuca* virga ſimplex quam (ut Prætor apud Romanos) indicium poteſtatis gerebat olim Comes, hodie Vicecomes, minorumq; juriſdictionum domini & miniſtri: putà in territoriis ſuis, villis, & Maneriis. Hujus virgæ, propter latoris reverentiam, tanta apud ſubditos & vaſſallos fuit authoritas, ut quod ratum eſſe voluere, eâ interpoſita confirmabant. Jurare igitur & fidem facere, & poteſtatem cedere per *feſtucam* Comitis, & per virgam domini prædia conferre in morem provenit: non ſecus quàm apud Romanos, per *feſtucam* Prætoris ſervi capiti impoſitam, manumittere: unde Plaut. in Milit. glor. *Quid ea? ingenua, an feſtuca facta? ſerva an libera eſt?* De ſacramento per *feſtucam* confirmato, ſic in Formul. vett. incerti Auth. ca. 2. *Tale ſacramentum per ſuam* (i. Comitis) *fiſtucam viſus fuit adrhamire.* Et L. Salic. Tit. 52. *Ambulet ad Graphionem* (id eſt, Vicecomitem) *loci illius in cujus pago manet, accipiatq; feſtucam, & dicat verbum iſtud: Tu Graphio rogo te, &c.* Sic in L. Ripuar. Tit. 30. §. 2. *cum feſtuca fidem facere.*

Feſtucæ uſus.

In manumittendis ſervis.

Sed elucente fide Chriſtiana, in tenebras abiit mos iſte Ethnicus jurandi per *fiſtucam* Comitis. Alius verò (ſcil. conferendorum prædiorum per virgam domini, cujus in libris feudalibus tritiſſima mentio) etiam hodie apud nos vulgatus manet in Curiis Baronum ſeu Maneriorum, ubi hujuſmodi poſſeſſores, *Tenentes per virgam* appellantur: habeturq; apud Litletonum noſtrum in lib. 1. Titulus de his inſcriptus. Ad Formulas autem redeo ubi ſic in vett. ca. *Genitor ſuus dimiſit per fiſtucam & annulum ipſius Comitis, ipſi advocato tradidit in ſua eleemoſina.*

In ſacramentis præſtandis.

In prædiis conferendis.

Sic & in Formull. ſolenn. num. 18, 55, 57, 58, &c. paſſim occurrit; *villas, manſos, terras -- cum ædificiis, mancipiis, &c. per fiſtucam atq; per andelangum tradere & donare*; formula 43. *leſower piſſe* ſimpliciter. Sic in herciſcenda hæreditate atq; omni ſupellectile, in formula 67. *-- quicquid invicem pars parti tradidiſſe, & per feſtucam omne partitum eſſe* dicitur. Et ſimiliter num. 69. *--- pars contra, pari ſuo invicem tradiderunt, & per eorum feſtucam pars contra, pari ſuo ſe exinde exitum fecerunt, ita ut ab hodierno die unuſquiſq; quod accepit habeat, &c.*

In procuratoribns inſtituendis.

Procuratores etiam (quos nunc Attornatos dicimus) *feſtucæ* traditione inſtituebant: & hoc quidem coram Principe, & ipſius primò impetrata licentia. Formulam habes apud Marculfum lib. 1. cap. 21. & Formull. ſolen. 115. ubi *cauſas ſuas per feſtucam alteri commendare*, legitur pro *Attornatum* ſeu *Procuratorem ſibi conſtituere.*

Virga quævis *feſtucæ* loco adhibita.

In his autem ceremoniis peragendis, curioſè non expectabatur virga Domini aut Magiſtratus: at vice ejus obvia quælibet eſt admiſſa, ut in curiis Baronum paſſim apud nos hodie cernitur.

Fiſtuca pro *ſtipula.*

Sed illud quæritur, an in locis ſupradictis *feſtuca* ſemper de virga ſit intelligenda: videatur enim aliquando, de ſtipula & culmo dici, quæ pari ſenſu in antiqq. Chartis creberrimè occurrunt, ut ſupra videbis in verb. *Culmo ſubnixa.* Illud quidem certiſſimum eſt, in traditionibus olim uſu veniſſe haſtas, virgas, ſtipulas. Haſtas ad res majores transferendas; virgas ad mediocres; ſtipulas ad minores: virgas demum & ſtipulas quodammodo confundi juxta diverſos populorum ritus & arbitria.

Modus tranſferendi prædia per *feſtucam.*

Modus transferendi prædia in Curiis noſtris Baronum, eſt iſtiuſmodi. Poſito, Mævium terras vendidiſſe Sempronio: veniunt ambo in Curiam Manerii, & Mævius virgæ ſeu feſtucæ finem unum manu ſua aſſumens, alterum in manum Seneſcalli Curiæ (qui domini vicem ſuſtinet) tradit, inquiens: *Surſum reddo in manus domini illa prædia*, ſeu *terras illas, ad opus & uſum Sempronii & hæredum ſuorum, &c.* Prodit deinceps Sempronius, cui Seneſcallus ſimili modo virgam porrigens, ait: *Dominus iſtius Manerii per manum mei Seneſcalli ſui, concedit tibi illa prædia*, ſeu *terras illas, tenendum tibi & hæredibus tuis per virgam, ad voluntatem domini ſecundum conſuetudinem Manerii, &c.* dominiq; nomine fidelitatem accipit à Sempronio, modo quo dicitur, jam admiſſo.

Per fuſtim & baculum.

Tradebantur apud nos etiam aliquando ipſa prædia libera per virgam, ſeu ut Bractoni verbis utar, *per fuſtim & baculum.* Exemplum videas in dictionibus *Fuſtis* & *Traditio.*

¶ ***Flema, Flyma, Fleman.***] *Fugitivus*, Sax. ꝼlyma & ꝼlyman. Crebro in antiquis Chartis: ubi ſi cuipiam concedatur *ut habeat flymen*, intelligendum eſt, quod habeat bona & mulctas fugitivorum ad dominum ſuum pertinentium. Quo ſenſu occurrit etiam

Flemeneſwite, quod interpretatur *mulcta fugitivorum*, & dicitur apud Raſtallum Cap. de verb. antiqq. hoc eſſe, ſcil. *quod habeatis catalla ſive amerciamenta hominis veſtri fugitivi.*

Flemeſwit. Flemeneſſrevie. Flemesfreicht.

Leguntur ſimiliter *Flemeſwit*, à ꝼlæme, al. ꝼleam *fuga*, ƿiꞇe *mulcta*: & apud Fletam, *Flemesfrevie* & *flemesfreicht*, quæ ſine menda ſcribi non videntur.

¶ ***Flemenſirma***, & ***Flimanſirma.***] LL. Henr. 1. ca. 11. *Hæc ſunt jura quæ Rex Angliæ ſolus & ſuper omnes habet in terra ſua. Incendium, Hamſocna, forſtal, fynderinga, flemenſirma, præmeditatus aſſaltus, &c.* Et infra cap. 13. *Ex his placitis quædam emendantur C ſol. quædam wita* —— *Hæc emendantur C ſol. Grithbrech, ſtrebrich, forſtal, burghbrech, hamſocna, flymenſirma.* Sic codex Cottonianus M. S. Noſter vero, pro *flymenſirma*, legit *flimenflua*, vitioſè ut reor, Eſt autem *flemenſirma* (ſi recte intelligam) *fugitivorum ſuſtentatio.* ꝼlimen enim (ut diximus) *exules, proſcripti*: ꝼeorme Latinè firma, cibus, alimentum. *Flimenflua.*

¶ ***Fleta.***] *Æſtuarium, fluentum*, ſeu canalis quem aqua fluens & refluens occupat: à Sax. ꝼleoꞇen, quod eſt, *fluere* vel *natare*, unde & claſſis hoc nomine appellatur. Chart. quædam ann. 5. Henr. 8. —— *& (dicta terra) extendit ſe in longitudine à communi via de M. verſus aquilonem; uſque ad fletam de Ee verſus auſtrum.* Majoribus noſtris **a bourne**, id eſt, *torrens*, interdum exponitur: canalis enim Londini cui carcer aſſider, à vicinitate, *Fleta* nuncupatus; **Holbourne** vocant, quaſi *fletam* ſeu *torrentem cavum* & *depreſſum.*

¶ ***Fleta.***] Fluctus. Inde *Barbeflete* Barbefluctus dicitur *Hoved.* An. 1188. pag. 641.

¶ ***Fletwite, Fledwite, Flitwite, Flichtwite, Fredwite***, & ***Frithwite.***] Nonnulli confundunt, nos diſtinguimus. Recurrendum igitur ad Saxonicum fontem; ubi ꝼliꞇ eſt *contentio*, ꝼliꞇan, *contendere, diſceptare.* Mat. 5. 40. ⁊ ðam ðeƿile on ꝺome ƿiꝺ ðe ꝼliꞇan, id eſt, *Et qui velit tecum in judicio contendere.* Et Luc. 22. 24. ⁊ hi ꝼliꞇun beꞇƿux hym hƿilc hyꞅa ƿæꞅe ylꝺeꞅꞇ, id eſt, *Et diſceptabant inter ſe quis eorum major erat.* Hinc Scoticum **flicht**, & perperam hoc ſenſu in libris noſtris **flet**, ſed pejus **fled**, & **fred**. **Fled** enim fugitivum ſignificat: et **fred**, pacem, ut ſupra in *Fredum.* **Wite** his omnibus adjunctum mulctam ſonat. Ut igitur ad ſingulorum explicationem veniamus:

Pſ. 106. 40. a ᵹoꞇen iꞅ ᵹeꝼliꞇ oꝼeꞃ ealꝺꞃaꞅ i. *Effuſa eſt contentio ſuper Principes.*

Flitwite & Scoticè **Flichtwite** ſignificant, mulctam ob contentiones, rixas & jurgia impoſitam: & cui hæc à Principe conceduntur, poteſt in curia ſua cognoſcere de hujuſmodi tranſgreſſionibus; vel mulctas inde provenientes in Curia Regis, à delinquentibus exigere & ſibimet retinere. Cui autem condonatur *Flitwite* ſeu *Flichtwite*, liber eſt à ſolutione mulctarum ob jurgia (fortè & lites injuſtas) impoſitarum. Raſtal. ca. expoſ. priſc. verbb. *Fletwite vel flitwite: hoc eſt quietos eſſe de contentione & convictis: &. quod habeatis placita inde in Curia veſtra, & amerciamenta, quia* **flit** *Angicè, Tenſon Gallicè.* Rectè: *tenſon* enim vel potius *tanſon*, eſt jurgium, rixa, contentio: *Tanſer* objurgare, rixare, & convitiis aliquem perſequi.

Quod

Quod autem Skæneus & Cowellus aſſerunt, *flitwite* & *flichtwite* idem eſſe quod *placitum de melletis*: & *flit* & *flicht* idem quod *Melle* Gallicè: hoc interdum eſt (ut inquiunt) rixæ uſque ad verbera: errant non cautè diſtinguentes inter *flichtwite*, & *fyhtwit*. Iſtud enim rixas cum verberibus, vel ipſam pugnam ſignificat: illud rixas ſimpliciter. Quod bene animadvertens Ranulfus Ciſtrenſ. Hiſt. lib. 1. cap. 50. *Fihtwit* (inquit) *eſt amerciamentum pro conflictu*; *Gallicè*, id eſt, *ferir per melle*. Et mox *Flitwit* (autem) *eſt emenda proveniens pro contentione*.

Fledwit: aliud omnino eſt. Scilicet, mulcta utlagatis (ſic exleges vocamus) & fugitivis indicta, ob veniam & pacem Regis impetrandam. Cap. de expoſit. quorundam priſc. verborum apud Raſtallum. *Fledwit hoc eſt quietum eſſe de amerciamentis cum quis utlagatus fugitivus veniat ad pacem Domini Regis ſponte vel licentiatus*. M. SS. quædam legunt, *utlagatus vel fugitivus*.

Fredwit & *frithwit*, idem notant quod *Freda*, nam *fred* & *frith* pax eſt, ut ſupra in *Freda*, quod vide. Priſcus tamen hæc confundens cum *flitwit*, ait ea ſignificare *quietos eſſe de amerciamentis, pro medeleto, & quod teneatis placita inde in Curia veſtra: & quod habeatis amerciamenta inde provenientia quia* **frith** *Anglicè, Thonſen Francis*. Error manifeſtus eſt: nam *frith* & *tenſon* (quod voluit dixiſſe) contraria ſunt, hoc *rixas*, illud *pacem* ſignificans. Ingens eſt hujuſmodi lapſus inter linguæ noſtræ Saxonicæ imperitos.

¶ ***Flocus.***] Veſtis monachalis, *cucullus*. Aimoin. de geſt. Epiſcc. & Abbat. Turon. in 19. Abbat. *Et inſuper ordinavit quod flocum cum cuculla portaremus ſicut modo deferimus*, Gal. *Floc de Moine*, & *Froc de Moine*: l in r ut ſæpè mutato. Vide *Froccus*.

¶ ***Florenus.***] Numus apud nos aureus, cujus ſpeciem veterem abolevit Edouardus 3. An. Dom. 1344. novam, majorem conſtituens valentem 6 ſol. 8 den. Dimidium etiam, hoc eſt, *Semiflorenum* 3 ſolidorum & 4 denariorum, & Quadrantem, valoris 20 den. cudebat: omnes ex auro nobiliſſimo, à quo & *Nobiles* dicti ſunt, eoſdemque exiſtimo qui *Georgiani Nobiles* appellantur. Cuſi enim ſunt ſub inſtitutione Georgiani Ordinis, hoc eſt, Periſcelidis; Anno quo ſupra. *Nobiles Georgiani.*

Eſt & *Florin* vetus Galliæ numus aureus, *Franc* itemque dictus, valens 2 ſol. ſterlingos Angliæ: & hic fortè vetus ille fuit quem Ed. 3. abolevit. Habetur alius ejuſdem nominis in Languedoc, & aliis locis, ſed 18 tantum denariorum.

¶ ***Flotſon*** (al. ***Flotzan***) ***Jetſon***, & ***Lagon.***] Marini Juris vocabula: res quaſdam notant, è nautarum plerunq; infortuniis Admiralio accreſcentes. *Flotſon* eſt quod in mari fluctuat: dictum à Gal. *flotter*, Sax. ꝼleoꞇen, id eſt, *natare*. *Jetſon* quod è navibus ejicitur periclitantibns: à Gal. *jetter*, id eſt, ejicere. *Lagon* aliàs *lagan* & *ligam* id quod jacet: à Saxon. leȝan & liȝȝan *jacere*. Sic hodie Forenſes. Cum autem affines ſint voces hæ omnes, & nobis pariter adventitiæ: malè mihi videntur peti, partim è Gallia, partim è Germania: ſed Germanis potiùs ſingulæ tribuendæ. *Jetſon* ſiquidē apud veteres non reperio, ſed vulgatam *Jotſom*, quam à priſco Alamannorum vocabulo *joſum* fieri exiſtimo, *deorſum* ſignificante: unde dicitur in eorum LL. Tit. 45. §. 2. *pauſant arma ſua joſum*, id eſt, deorſum. Sic ut *flotſom* illud ſit quod natat in mari (vel ut cum Virgilio loquar) ſummo in fluctu pendet: *Jotſom* id quod ſidet, & moratur in fundo: *Lagon* quod quod in arido relinquitur, ſive litore, ſive arena longiùs in mari ſe exerenti. Quæ enim de navi ejiciuntur ad unumquamlibet iſtorum ſpeciem rectè pertineant.

Flotſon. *Jetſon.* *Lagon.* Noſtra verborum interpretatio. *Flotſom.* *Jotſom.* *Lagon.*

¶ ***Focaria.***] Quæ focum curat. *Culinaria*. Etiam concubina Militis, & Sacerdotis. Matt. Par. in An. 1208. *Presbyterorum & Clericorum focariæ, per totam Angliam à miniſtris Regis captæ ſunt, & graviter ad ſe redimendum compulſæ. Focarii*, qui & mediaſtini dicti ſunt, à J. C. inter ſpecies ſervorum numerantur, inquit Spieg.

¶ ***Focis,***] *Canalis, foſſa*. Leo Marſic. in Chron. Caſinenſ. lib. 1. cap. 16. *Conceſſerat —— piſcariam de civitate Leſma unà cum ipſa foce ſua*. Et lib. 3. cap. 58. *Reddidit B. Benedicto fluvium Lauri cum tota piſcaria ſua, & ipſam focem S. Benedicti cum tota piſcaria, & calcatoribus ſuis tam intus quam foris*. Italis *Foce*; *canale della gola*: fauces. *Calcatores.*

¶ ***Foculare.***] Locus foci. *Caminus*. Sic Longob. lib. 1. Tit. 19. lib. 2. Conſtit. Neap. lib. 1. Tit. 100.

Foderum, Foderus, Fodrum, Frodus.] Saxones antiqui ꝼoðeꞃ & ꝼoðꞃe pro pabulo & alimento dixerunt, eodemque ſenſu ꝼoða & ꝼoðe; Angli hodie, **foder** & **food**: Sed hoc de omnium animalium victu, illud de brutorum quorundam manſuetorum, ovium, equorum, vaccarum, &c. intelligimus. Gloſſ. item *fotura* pro alimento, q. à *fotus* & *foveo* deveniſſent omnia: & Itali *fodro* & *fodero di ſpado, di coltello, e d'altri armi*, dicunt pro theca & vagina, quæ ea fovent & tuentur. *Fotura.*

Sed occurrit *Foderum* libris feudalibus & hiſtoriis, inter regalia tributa, pro annona militari, hoc eſt, Regio exercitui impendenda. Aimoino ſuppoſitus lib. 5. ca. 3. *Carolus M. inhibuit à plebeis annonas militares* (*quas vulgo foderum vocant*) *dari*. Exordium rei pandit Otto Friſing. de geſt. Frider. 1. lib. 2. ca. 13. *Mos enim antiquis ex quo imperium Romanum ad Francos derivatum eſt, ad noſtra uſq; deductus tempora, ut quotieſcunq; Reges Italiam ingredi deſtinaverint, gnaros quoſlibet de familiaribus ſuis præmittant, qui ſingulas civitates ſeu oppida peragrando, ea quæ ad fiſcum Regalem ſpectant, quæ ab accolis Fodrum dicuntur, ex-* *Fodrum pro annona militari.*

quirant, *ca.* 454. Et Sigonius de Regno Ital. lib. 7. in An. 973. *Foderum ſumma quædam frumenti fuit quam advenienti in Italiam Regi, populi ſolvere tenebantur, pro quo ſæpe etiam æſtimata pecunia pendebatur.* Habetur (inquam) *fodrum* inter Regalia, ut à Primatibus Italiæ judicatum eſt apud Radevicum in Geſt. Frid. lib. 2. ca. 5. teſte etiam Carolo Sigonio loco prædicto, & Poeta Ligurino lib. 8. ubi ait,

Id quoq; quod fodrum vulgari nomine dicunt
Capitolitium. *Et capitolitium certum ſub tempore cenſum*
Hæc Ligures ſacro tribuerunt omnia fiſco.

A *fodri* præſtatione Carolus M. immunem fecit Epiſcopum Mutinenſem privilegio dato, An. Regni ſui 13. ut Aimoin. habet lib. 4.

¶ *Fodratura*, al. *Fordatura.*] Pellitium quo veſtes ornantur, inde pellitæ dictæ & penulatæ. Concil. General. Conſtantinenſ. ſub Martino Papa An. 1418. Seſ. 36. id eſt, ult. ca. De vita & honeſt. Cleric. *Veſtes etiam fiſſas retro & in lateribus cum fodraturis ultra oram excedentibus, etiam cum fiſſuris deferunt.* In margine *fordaturis* notatur tanquam alia lectio. Anglicè **furre** & **furringe**.

¶ *Fœmina Eccleſiaſtica, fiſcalis, regia, &c.*] Vide *Homo.*

¶ *Fœnile.*] Locus ubi fœnum reponunt. L. Salic. Tit. 18. §. 3. Bojor. Tit. 1. c. 14.

¶ *Fogagium.*] Gramen quod æſtate non depaſcitur, & quod ſpoliatis jam pratis hyemali tempore ſuccreſſit. Hodie à nonnullis **fog.** LL. Foreſtar. Scot. ca. 16. *Si gramen Regis in foreſta locatur pro fogagio* (ſcilicet *à feſto omnium Sanctorum, uſq; ad feſtum S. Petri in Quadrageſima*) *unumquodq; animal ſolvat pro fogagio 4 denarios, & pro juvenca 2 denarios.*

¶ *Foineſun.*] Damarum partus; à Gall. *faon.* Aſſiſa foreſtæ Ric. 1. *Prohibendum eſt etiam ad placita foreſtæ, ne aliqua caretta exeat chiminum in foreſta Regis, neq; porci ſint in foreſta Regis tempore de Foineſun, ſcil. 15 diebus ante nativitatem S. Johannis Baptiſtæ, & 15 diebus poſt idem feſtum.* Vide *Fenatio*, & *Fencemonth. R. Hov. f. 446, a. n.* 30.

¶ *Folcheſmota.*] V. *Folkeſmote.*

¶ *Folcland.*] Saxon. Terra popularis, ſcilicet, quæ jure communi poſſidetur, vel ſine ſcripto. Ei contraria quæ *Bocland* dicitur. Vide *Bocland.*

¶ *Folgare*, al. *Fulgare.*] Saxonibus dicitur pro ſiſtere ſe in aliquo contubernio, friborga, ſeu fidejuſſione: tradere ſe alicui in clientelam: ſervire, ſequi, ſectari. A ꝼolᵹan hæc ſignificante, unde vox noſtra vernacula **to follow**, ᵹ (ut ſæpè) in u vel w mutato. LL. Aluredi M. S. ca. 33. *Si quis ab una manſione ad aliam tranſire velit, fiat hoc teſtimonio Aldermanni in cujus Comitatu prius fulgavit.* LL. Canuti R. par. 2. ca. 15. ðe he æꝛ ꝼolᵹoð, id eſt, *ubi prius deſervierat.* Huc reſpicit Latinum, *vulgus*, pro quo veteres *vulgu* dixere: & vernacula noſtra **folc** & **volc**: Unde Norfolcienſes appellamur *Nordovolgi* & *Nordovulgi*, quaſi *ſecta*, *ſequela*, aut *vulgus boreale.*

Folgare pro applicare. Wiſigot. lib. 8. Tit. 4. l. 25.

Folgarii, & *Folgeres*, Bractono clientes, ſectatores, famuli: à Saxon. ꝼolᵹeꝛ, ubi ᵹ ut diximus in u mutato, vocem hodiernam **folwer** ſeu **follower** producit. Sic ut *folgarius* ſeu *folger* relativum ſit ad **hurder-feſt** & **huſſa-ſtene**, id eſt, ad patrem familias quem hodie **houſ-holder** vocamus: vel ſit is qui in certa familia (quam hꝛeð dixere) conſtitutus eſt. LL. Henr. 1. ca. 9. *Speciali tamen plenitudine ſi opus eſt, bis in anno conveniant in hundredum ſuum quicunq; liberi, tam hirdereſeſt quàm folgarii, ad dignoſcendum ſcilicet inter cætera, ſi decaniæ plenæ ſint, vel qui, quomodo, qua ratione receſſerint, vel qui ſupervenerint &c.* Huic loco lumen accendit Bractonus lib. 3. Trac. 2. ca. 10. *Et in franco plegio* (inquit) *eſſe debet omnis qui terram tenet, qui dicuntur* **huſfaſtene,** *& etiam alii qui illis deſerviunt, qui dicuntur* **folgheres,** *quia nec debet quis à ſe repellere ſervientem ſuum antequam purgatus ſit de omni calumpnia.*

¶ *Folkland.*] Vide *Folcland.*

¶ *Folkeſmote, Folcheſmota, Folkmote,* & *Folkeſmoth.*] Conventus populi, à Saxon. ꝼolc *populus*: moꞇe & ᵹemoꞇe, *conventus.* Dicitur autem de majori conventu, putà in Civitatibus, non unius wardæ ſeu curiæ, ſed omnium wardarum: in Comitatibus, non unius hundredi, ſed omnium hundredorum: hîc quaſi *Shiregemotus*, id eſt, conventus Comitatus; illic velut *Burgemotus*, id eſt, conventus Civitatis, ſeu Burgi. LL. Aluredi M.S. ca. 34. Folcheſmota, i. *populi placitum.* Vide locum in *Aldermannus Regis.*

Modus, tempus, & negotium *Folkmoti* clarè exhibentur in LL. Edouardi Confeſſ. ca. 35. his verbis. *Debent* (Aldermanni in Civitatibus & Burgis clauſis) *leges, & libertates, & jura, & pacem Regis, & juſtas conſuetudines Regni* —— *modis omnibus pro poſſe ſuo ſervare. Cum aliquid vero inopinatum, vel dubium, vel malum contra Regnum, vel contra coronam domini Regis, fortè in ballivis ſuis ſubito emerſerit, debent ſtatim pulſatis campanis quod Anglicè vocant* Motbel, *convocare omnes & univerſos, quod Anglicè dicunt* ꝼolcmoꞇe, *id eſt, vocatio & congregatio populorum & gentium omnium, quia ibi omnes convenire debent, & univerſi qui ſub protectione & pace domini Regis degunt, & conſiſtunt in Regno prædicto, & ibi providere debent indempnitatibus coronæ Regni hujus per commune conſilium, & ibi providendum eſt ad inſolentiam malefactorum reprimendam ad utilitatem Regis. Statutum eſt enim quod ibi debent populi omnes, & gentes univerſæ ſingulis annis, ſemel in anno ſcilicet, convenire, ſcilicet in capite*

Folcmote; Civitatis, vel Burgi.

Motbel.

Kalendarum

* i. Violato. *Kalendarum Maii, & ſe fide & Sacramento non* fracto ibi in unum & ſimul confœderare & conſolidare, ſicut conjurati fratres ad defendendum Regnum contra alienigenas, & contra inimicos, unà cum domino ſuo Rege, & terras, & honores illius omni fidelitate cum eo ſervare, & quòd illi ut domino ſuo Regi, intra & extra Regnum univerſum Brytaniæ fideles eſſe volunt.*

Folcmote Comitatus. *Ita debent facere omnes Principes & Comites & ſimul conjurare coram Epiſcopis Regni in* ꝼolcmoꞇe, *& ſimiliter omnes proceres Regni, & Milites, & liberi homines univerſi totius Regni Brytanniæ, facere debent in pleno* ꝼolcmoꞇe *fidelitatem domino Regi ut prædictum eſt, coram Epiſcopis Regni. Hanc legem invenit Arthurus qui quondam fuit inclytiſſimus Rex Brytonum, & ita conſolidavit, & confœderavit Regnum Brytanniæ univerſum ſemper in unum. Hujus legis authoritate expulit Arthurus prædictus Saracenos & inimicos à Regno. Lex enim iſta diu ſopita fuit, & ſepulta, donec Edgarus Rex Anglorum qui fuit avus Edwardi Regis propinqui veſtri, illam excitavit, & erexit in lucem, & illam per totum Regnum firmiter obſervari præcepit.*

Prodit hic locus (S. Edouardi legibus à Normanno quodam ſub ævo Gulielmi Rufi adjectus) duo *Folcmotorum* genera. Primùm à civibus celebratum, quod *Burgemotus* inde
Burgemotus. dicitur: alterum à Comitatenſibus, quod ideo
Sciregemote. *Sciregemote* appellaverunt. Bunᵹ enim, civitas: Scyne, Saxonicè *Comitatus.* In illo enim conſidebant cives & burgenſes: in hoc Epiſcopi, Comites, Proceres, & qui hodiè *liberi Tenentes Comitatus* nuncupantur. Præſidebat autem in hoc *Folmoto*, Comes ipſe, aut Vicecomes, unde aliud nomen quod hucuſque reti-
Turnus Vicecomitis. netur, *Turnus Vicecomitis.* Sed de his plura vide in dictis vocibus. Charta R. Henr. 1. de libertatibus London. Non ſit *Miſkeninga in Huſting, nec in Folkeſmot, nec in aliis placitis infra civitatem, &c.*

In pleno *Folcmoto* eligebantur Heretochii & Vicecomites, ut infra videris in *Heretochius.* Plenum autem *Folcmotum* dixerunt, cum jam maxima conveniſſet celebritas: & *Folcmote* hoc loco intelligimus pro *Curia Comitatus*: nam in ea ſuffragio populi electi ſunt Vicecomites uſque ad annum 9. Edouardi 2. hoc eſt, gratiæ 1315. Anno Dom. 1256. viz. 41. Henr. 3. Londonienſes (teſte Fabiano) in *Folcmotum* convocantur à Conſiliariis Regiis, jubenturq; ut in Wardmotos ſe diſtrahentes, de pecuniis tractent Regi exhibendis. Et 6. No. 1258. Regis ejuſdem 44. Conſidebat ipſe Rex in *Folcmoto* civium, ad Templum Hieroſolimitanæ militiæ Londini habito.

¶ *Foragium.*] Vide *Foraticum.*

¶ *Forata.*] Anaſtaſ. Bibliothecar. in S. Hil rio. *Lacus & conchas triantas 2 cum columnis porphyreticis, ragiatis, foratis aquam fundentes.* Codex quidam M. S. legit *perforatis.*

¶ *Forathe.*] Conſtitutiones Canuti R. de foreſta, Ca. 12. *Liberalis autem homo, id eſt* Pegen, *modo crimen ſuum non ſit inter majora, habeat fidelem hominem qui poſſit pro eo jurare juramentum,* i. forathe. ꝼoɲ, *pro*: aꞇhe, *juramentum.* Vide *Atha.*

¶ *Foraticum,* & *Foraticus.*] Formulæ vett. incerti Author. Marculfo annex. —— *nec miſſus noſter nulla telonea nec nullas venditas, nec rodaticum, nec foraticum, nec pontaticum —— in nullo exactare non præſumatis.* Præcept. Dagoberti R. de mercato S. Dionyſ. —— *themonaticos, ceſpitaticos, pulveraticos, foraticos, miſſaticos, laudaticos, ſaumaticos, &c. de ipſo mercato —— exactare potuerat.* Et confirmatio Pipini R. de eodem, —— *nec de carnis, ne de ſaumis, ullum theoloneum, vel foraticum, ſeu rotaticum, vel pontaticum, &c. exigere.* Bignonius hic: *foragium* (inquit) *jus illud vocamus, quod ex vino minutatim vendito debetur*: Quaſi hoc *foraticum* eſſet. Lindenbr. idem eſſe opinatur quod *tranſitorium* vel *tractorium* dicitur in LL. Longob. Gallis utramque vocem, *traicte foraine*, retinentibus.

¶ *Forbannitus*, & *Forisbannitus.*] *Proſcriptus, relegatus, interdictus*: etiam *exlex*, Anglis *utlagatus.* Vox Longobard. ab Ital. *fore* & Latin. *foris*, extra: & *bannitus*, edictus, proſcriptus. Longob. lib. 1. Tit. 25. ca. 62. *De latrone forbannito, ſi liber homo ſuſceperit eum, 15. ſol. componat, & ſervus 120. percuſſionibus vapulet.* Pervenit & ad nos dictio. Charta Davidis fil. Leolini Princ. Norwalliæ apud Mat. Par. in An. 1244. *Non receptabo utlagatos & forisbannitos.*

Forbannum, proſcriptio, interdictio, relegatio, aliàs *bannum* ſimpliciter. Longob. lib. 1. Tit. 25. l. 63. *Ut Comes qui latronem in forbanno miſerit, vicinis ſuis & aliis civitatibus notum faciat eundem latronem à ſe forbannitum eſſe, ut illi eum non recipiant.* Idem in l. Franc. ſeu Capit. Caroli lib. 3. ca. 50. Vide *Bannitus* & *Bannum.*

¶ *Forbator.*] Machæropœus **a Cutler, or Forbusher of Armour**, à Sax. ꝼoɲmunᵹe, LL. Alur. M. S. Cap. 22. *Si quis forbator arma alicujus ſuſceperit ad purgandum, &c.*

¶ *Forbatudo*, & *Forbatudus.*] Qui vim aut injuriam alteri inferens, culpâ ſua (vel ut Angli dicunt injuriâ ſuâ propriâ) occiditur. Quaſi *primus feriens*, vel *primam inferens injuriam. Fore* enim, prior: *batre*, ferire, percutere. Formulæ Romanæ vett. cap. 30. —— *& in ſua orta contentione, vel in ſua movita, atq; per ſuas culpas ibidem interfectus fuit: Et ſic eſt veritas abſq; alia fraude, vel conludio, & in ſua culpa ſecundum legem, ipſum forbatudum fecit.* Similiter, Formul. vett. incerti Auth. cà. 29. Atque hinc in Decreto Childeberti R. *Judex loci illius ſolatio collecto, ipſum raptorem occidat, & jaceat forbatudu.* Et Form. Sollen. 160. *Ego hodie ipſum facio*

fordanno & forbatudo. Sed in conſtituendo *forbattudum*, peculiaris quidam ritus fuit, cujus exemplar habes in L. Ripuar. Tit. 77. qui *de homine forbattudo* inſcribitur: citoturque partim hic ſupra in voce *Clida*, partim infra in voce *Fordanno*, quas vide.

¶ ***Forcapium.***] Capitular. lib. 4. Tit. 36. inſcribitur *De forcapiis.* Et prohibet ut is qui manucipia à domino fugientia recipit, nullum præmium ideo accipiat quòd vel ea reddiderit, vel foras ejicerit.

¶ ***Forcia.***] Vide *Fortia.*

¶ ***Forconſiliare.***] *Malè conſulere, diſſuadere.*

¶ ***Ford.***] Sax. *vadum, trajectus.* Sic Francofordia, *Francorum trajectus*, ſcilicet è Franconia in Galliam ut B. Rhenan. Et Ligurin. lib. 1.

——— Nam Teutonus accola dixit
Franconefurt: nobis liceat ſermone Latino,
Francorum dixiſſe vadum, quia Carolus illis, &c.

¶ ***Fordanno.***] Formulæ Sollen. 110. *——— iraſactus cum armis ſuis ſuper me venit, & colpos ſuper me miſit. Et ſic mihi * directum dedit, ego ipſum armis meis percuſſi, & tales colpos ei dedi, per quod ipſe mortuus eſt. Et quod feci ſuper me feci, & ego hodie ipſum facio fordanno & forbattudo infra noctes 42. ſicut lex & noſtra conſuetudo eſt.* Legis & conſuetudinis iſtius ſupra meminimus in vocibus *Forbattudo* & *Clida.* Dicitur autem *fordanno* à Germ. **vor** vel potiùs Anglo Sax. ꝼoꝛe, quod eſt *ante* vel *præ*, & **dannen** *convellere, diſſilire, diripere*; unde **vordannen** *præſultor*, ſcilicet qui inſultum primus fecit in alium, primus intulit injuriam: *Forbattudus.*

*Al. *mibi dominus decretum* dedit.

¶ ***Fordratura.***] Vide *Fodratura.*

¶ ***Fordro, nis.***] Homo anterior, vel ulterior: per tranſlationem, author ſeu advocatus rei venditæ ulterior, à Germ. **vorder**, Angl. **further**, id eſt, *ulterior.* L. Ripuar. Titt. 33. *Quod ſi in ipſa hora quando res intertiatur, reſponderit quod fordronem ſuum neſciat: tunc in præſente de ſacramento ſibi ſeptima manu fidem faciat, & ſuper 14. noctes adjurare ſtudiat, quod authorem vel caſam, ſeu poſtem januæ authoris ſui neſciat, & ipſam rem ſine damno reddat.*

¶ ***Forenſes Presbyteri.***] Qui ex eadem diœceſi vel monaſterio non ſunt. Aliàs *Foras Presbyteri.* De his Capitular. Carol. & Synod. Mogunt. Vide *Presbyteri forenſes.*

¶ ***Foreſni,***] Titulus ſecundus Legis Friſorum, *Foreſni* inſcribitur.

¶ ***Forera.***] Vox agri menſoria: & in agrorum diſtinctionibus pars ea dicitur, quæ latus ſuum alterius fini, fronti, ſeu capiti opponit. In campis arabilibus ſulcos habet tranſverſos ſulcis terræ ſeu quarentenæ impingentis, hoc eſt (ut vocant) abuttantis. *Terra tranſverſalis.* Quondam **an heavod land**, hodie nonnullis **an headland**, quaſi dicat *terra capitalis* (quod ad capita aliarum jaciat) nuncupapata.

¶ *Diatriba de Foreſtis, præſertim Anglicis.*

¶ ***Foreſta, Foreſtis, Foreſtum,*** & in Chart. Alaman. num. 31. ***Foraſta.***] Exteteris ſæpè occurrit pro ſaltu & ſilva, ſimpliciter. Anglis verò ampla eſt ruris portio, deſerta plerunque & nemoroſa, alendis feris regiis expoſita: nullo ſepimento, at certis terminis, certiſque legibus, Magiſtratibus, Judicibus, Officialibus, & Miniſtris valde inſignis & communita. Dicta ab abverbio *foris* & *foras*, quaſi *pars foraſtica* ſeu exterior, hoc eſt, foris cultam & habitatam. Sic Gallis *for* & *reſt*; Italis *fore* & *reſta*: illud notent quod foris reſtat. Vide *Faraſticus.* Eodem ſenſu *deſertum* dicimus, quaſi id quod deſeritur & feris relinquitur. Hinc *afforeſtare* & *deſertare*, idem ſunt quod cultum in *foreſtam* & *deſertum* adigere; *deforeſtare* & *aſſertare*, idem quod *foreſtam* & *deſertum* in cultum redigere, quod *aſſertum* vocant, hoc eſt, *deſerto* contrarium. Vocem autem *foreſtam* à Normannis reor introductam. Dani enim & Saxones noſtri, eam aliàs Buc-holt, id eſt, *ſaltus cervinus*; aliàs Deꝛe-ꝼalð, quaſi *ſtabulum damarum* appellabant; juxta id Virgilii Æn. 1.

Etymon.

Deſertum.

Afforeſtare & deſertare.

Deforeſtare & aſſertare.

Aſſertum & deſertum.

Itur in antiquam ſilvam, ſtabula alta ferarum.

In agrorum igitur dimenſionibus *foreſtæ* olim non veniebant. Perinde nec villas propriè accepere, nec parœcias; nec de corpore alicujus Comitatus vel Epiſcopatus habitæ ſunt: ſed extraneum quiddam, & feris datum, ferino Jure, non Civili, non municipali fruebantur: Regem in omnibus agnoſcentes dominum unicum, & ex arbitrio diſponentem. Vide Conſtitutiones Regis Canuti (quas ut notiores fiant, calci hujus diatribæ annectemus) Capp. 9, 10, 11. &c. Et audi interea librum fiſcalem (qui *Niger* dicitur) Cap. de Danegeldo. *Sane foreſtarum ratio, pœna quoq; vel abſolutio delinquentium in eas, ſive pecuniaria fuerit ſive corporalis, ſeorſum ab aliis Regni judiciis ſecernitur, & ſolius Regis arbitrio, vel cujuſlibet familiaris ad hoc ſpecialiter deputati, ſubjicitur. Legibus quidem propriis ſubſiſtit, quas non communi Regni jure, ſed voluntaria Principum inſtitutione ſubnixas dicunt: adeo ut quod per legem ejus factum fuerit, non juſtum abſolutè, ſed juſtum ſecundum legem foreſtæ dicatur,*

Foreſtarum conditio.

In ſolius Principis arbitrio.

tur. In foreſtis etiam penetralia Regum ſunt, & eorum maxima delitiæ. Ad has enim venandi cauſâ, curis quandoq; depoſitis accedunt, ut modica quiete recreentur. Illic ſeriis ſimul & innatis Curiæ tumultibus omiſſis, in naturalis libertatis gratiam pauliſper reſpirant: unde fit ut delinquentes in eam ſoli Regiæ ſubjaceant animadverſioni. Addit mox: *Foreſta Regis, eſt tuta ferarum manſio, non quarumlibet, ſed ſilveſtrium, &c. dicitur (e mutata in o) quaſi fereſta, hoc eſt, ferarum ſtatio.* Ludit noviſſimis: ſed adde quod in petitionibus parlamentariis habetur an. 18. Edouardi 1. Scilicet, litigantibus trifariàm de decimis novarum aſſertarum, Radulpho Epiſcopo Carliolenſi, Priore ejuſdem Eccleſiæ, & Rectore Eccleſiæ parochialis Thoresbiæ, quartus ſe ingerit Procurator Regius *Willielmus de Inge*, qui (ut loqnar in verbis reſcripti) *ſequitur pro Rege, & dicit quod decimæ prædictæ pertinent ad Regem & non ad alium, quia ſunt infra bundas foreſtæ de Ingelwood. Et quod Rex in foreſta ſua prædicta, poteſt villas ædificare, Eccleſias inſtituere, berras aſſartare, & Eccleſias illas cum decimis terrarum illarum pro voluntate ſua, cuicunq; voluerit conferre, &c.* Siquidem ad Comitatum non pertinebant *foreſtæ*, quòd lege Comitatus non agebantur: nec ad Epiſcopatum aliquem ſeu parœciam, quod Epiſcopis & Parœciarum Rectoribus, ovium cura, non ferarum demandata erat. Exhorruit nempe Deus cruentam venationem; nullamque inde oblationem dignaturus, ſanguinem ſic effuſam terrâ mandavit operiri, Levit. 17. 13. Vidi tamen in Regiſtro monaſterii S. Mariæ de Wymundham pa. 32. Chartam Gulielmi Comitis Arundeliæ (florentis circa An. Dom. 1180.) quâ eidem Eccleſiæ conceſſit in *liberam & perpetuam eleemoſynam* —— *totam* (inquit) *decimam omnium beſtiarum quæ capientur in parcis meis de Wymundham, &c.* Hæc obiter.

Alius Etymus.

Foreſtarum decimæ cujus.

Inſtitutio *Novæ foreſtæ* à Guliel. 1.

Redeo ad *foreſtas*, quibus, dixi villas propriè non competere. Cum igitur Gulielmus 1. *Novam* quam vocant *foreſtam* in pago Hantonienſi inſtituturus eſſet, villas fertur 26. & Eccleſias totidem parochiales deleviſſe: profligatoque humano genere, ſacra ipſa non minùs quàm profana, per 30 miliaria, canibus & ferarum latibulis expoſuiſſe. Non autem effugit tanti perpetrator ſceleris divinam vindictam: in eodem enim hoc ſaltu Richardus filius ejus ſecundo-genitus, funeſta aurâ correptus eſt: & filius alter Gulielmus Rex cognomento Rufus, venationi ardentiùs inhians, ſagittâ Gualteri Tyrelli fortuitò transfixus periit, canibus ſuis ferinum ſanguinem ſitientibus, ſuum ipſe infœlix præbens humi effuſum. Sed nec iſtis libaminibus acquievit Numen. Henricus enim nepos è Roberto filio maximo, hic etiam inter ramuſculos comprehenſus, ſuſpendio tollitur ut aliquando Abſolon: nec remanſit demum è tanto ſacrilego & tot filiis, qui contra murum mingeret hæres maſculus. Mitto reliqua.

Inſignis ſacrilegii vindicta.

Foreſtarum conditio ſub Regib. ſubſeqq.

Non uſque adeò ſæviunt Reges ſubſequientes: nam licèt & hi quoq; (præſertim Henricus 2. Richardus 1. & Johannes) plurimas *foreſtas ſuas* dicarent voluptati: villas tamen excindere, aut incolas abigere, aut legem municipalem adimere, non ex integro conati ſunt. Trucem autem (illam veterem *foreſtæ*) qua delinquentibus in feras, oculos & teſticulos eruebant juxta Aſſiſas Henrici 1. & Richardi 1. potentiùs ingeſſere: eademq; populum graviſſimè atterentes, ipſi utique ab authoribus coætaneis graviſſimè atteruntur. Acerbiores aliquot prætereo: ſic autem Johannes Sariſburienſ. è Polycratico. *Quod magis mirere, pedicas ponere avibus, laqueis texere, allicere nodis vel fiſtula, aut quibuſcunq; inſidiis ſupplantare, ex edicto ſæpè fit criminis, & vel præſcriptione bonorum mulctatur, vel membrorum punitur, ſalutiſq; diſpendio. Volucres cœli & piſces maris communes eſſe audivimus, ſed hæ fiſci ſunt quas lex venatica exigit ubicunq; volunt. Manum contine, abſtine, ne & tu in pœnam læſæ majeſtatis venantibus cedas in prædam. A novalibus ſui arceantur agricolæ dum feræ habeant vagandi libertatem: illis ut paſcua augeantur, prædia ſubtrahuntur agricolis: ſationalia inſitiva colonis cùm paſcua armentarii & gregariis, tum alvearia à floralibus excludunt, ipſis quoq; apibus vix naturali libertate uti permiſſum eſt.* Hunc venationis ardorem, Gallis & Germanis vitio geniali impingit Nicholaus Papa, in epiſt. ad Albinum Archiepiſcopum 34. diſtinc. cap. 1.

Oculi & teſticuli eruti.

Gravaminis deſcriptio.

Cum autem de mitioribus Regni legibus introducendis, diutiſſimè inter Reges & proceres noſtros dimicatum eſſet: mitiores demum impetratæ ſunt, vel potiùs extortæ, tam in re ferina, quàm in civili. Primùm à Johanne patre, deinde ab Henrico filio, ut in Charta quæ *foreſta* appellatur (cujus exemplar tibi expedit Mathæus Paris in Johanne Rege, An. Dom. 1215.) legendum proſtat. Multæ tunc quidem *foreſta* redactæ ſunt in terram habitabilem, & (ut verbo Chartæ utar) deforeſtatæ. Agebatur verò novis indies diſcriminibus Charta iſta; adeo ut cùm in ſingulis Angliæ provinciis ſingula reponerentur ejuſdem exemplaria: Henricus 3. omnia pariter cancellari fecit, Chartamque ipſam (ut alias plurimas) in eo irritam pronuntiavit, quòd pupillari ſua ætate, tutorum fraude exigeretur.

Leges mitiores introductæ.

Longum eſt referre ſingula: ſed ab Edouardo 1. (unà cum Magna Charta libertatum Angliæ) denuò confirmata, viget hodie, & in cap. 10. hoc modo cavet. *Nullus de cætero amittat vitam vel membra pro venatione noſtra, ſed ſi aliquis captus fuerit & convictus de captione venationis, graviter redimatur, ſi habeat unde redimi poſſit: & ſi non unde redimi poſſit, jaceat in priſona noſtra per annum unum & unum diem. Et ſi poſt annum unum & unum diem plegios invenire poſſit, exeat à priſona, ſin autem, abjuret Regnum noſtrum Angliæ.*

Foreſtæ leges jam inde ſtabiles: non ad arbi-

arbitrium Principis fluctuantes. Habentur autem inter varias priſcorum Regum ordinationes (quas *Aſſiſas foreſtæ* vocant) clariores quædam Henrici 2. qui non ſolum novum *foreſtæ* regimen inſtituit, ſed & in plurimis hodierno dedit initium; de quo Hovedenus in An. grat. 1184, *Eodem anno obiit Thomas filius Bernardi, qui poſt deceſſum Alani de Neovilla, conſtitutus erat ſummus Juſticiarius omnium foreſtarum Angliæ à Domino Rege: quo defuncto, dominus Rex* (Henricus 2.) *diviſit foreſtas ſuas Angliæ in diverſas partes, & unicuiq; partium præfecit quatuor Juſticiarios: viz. duos Clericos, & duos Milites; & duos ſervientes de domo & familia ipſius cuſtodes venationis & viridis ſuper omnes alios foreſtarios, tam Regis, quam Militum & Baronum, & miſit eos placitare placita foreſtæ, ſecundum ſupraſcriptam Aſſiſam foreſtæ.*

Solus Rex *foreſtam* habeat. *Foreſtam* nemo apud Anglos conſtituat, niſi Rex ſolummodo: Et hoc à Carolo Mag. filioque ejus Ludovico, deduxiſſe videntur Reges noſtri Anglo-Normanni. Sic enim in Capitular. Caroli & Ludovici lib. 4. capp. 65. & 428. & Longob. lib. 3. tit. 35. *De foreſtibus noſtris ubicunq; fuerint, diligentiſſime inquirant, quomodo ſilvæ ſint & defenſæ: & ut Comitibus denuntient, ne ullam foreſtam noviter inſtituant, & ubi noviter inſtitutas ſine noſtra juſſione invenerint, dimittere præcipiant.* Conſtitutam etiam à Principe *foreſtam*, privato jure ſubditus non poſſideat: quòd jam inde pereunt leges & dignitates *foreſtæ*, quæ ſolius Regis prærogativâ ſuffulciuntur. Subditi enim non eſt legem dare, nec tantæ poteſtatis Juſtitiarios & miniſtros ſibimet inſtituere. Cum igitur ad ſubditos devolvantur *Foreſtæ*; humiliori nomine *Chaceæ* appellandæ ſunt: *foreſtæ* verò minus propriè, licèt & hoc quoque ſit in uſu.

Mos creandæ *foreſtæ*. Creandæ *foreſtæ* hic ritus eſt. Conſtituuntur Regio diplomate viri aliquot graves & prudentes, qui locum *foreſtæ* deſignatum intuentur, luſtrant, & terminis manifeſtis circumſcribunt. Perimpleto hoc & in Cancellariæ monumentis (de more) inſcripto: Rex præconis voce ipſum locum ſeu regiunculam, per totum Comitatum ubi ſita eſt, *foreſtam* edicit, *foreſtæq;* legibus communitam. Prohibet inſuper ut nemo eâ turgeat audaciâ, quòd ſine majeſtatis venia, aliquam illic exerceat venationem: diciturq; jam locus iſte *afforeſtari*, & ut cæteræ *foreſtæ*, in omnibus valere. Magiſtratus deinceps, officiales, & miniſtros cooptat, quorum munera lex ipſa dictat, & *foreſtæ* conſuetudo.

Eſt & *Foreſta* aquatica, de quâ vide in *Aimoino*, & in altero lib. Gloſſ. noſt. notis conſcripto.

In Normannia ſummus *foreſtarum* Magiſtratus erat, Normanniæ qui dicebatur Seneſcallus, ſcil. ad cognoſcendum de his qui culpabiles reperti ſunt vel in *arboribus, vel in feris, vel in francis avibus*, ut habetur in jure Norma. ca. 9.

Officiales *foreſtarum*. Præficiuntur autem Angliæ *foreſtis* duo primarii Magnates qui primi *Foreſtarii, Protoforeſtarii*, & *Capitales Juſticiarii* appellantur: hic cis-Trentanis, ille ultra Trentam conſtitutis. Cognoſcunt de articulis Chartæ *foreſta*, & de aliis cauſis ad *foreſtam* pertinentibus, magna cum authoritate: Judices ordinarios, & miniſtros plurimos in quavis *foreſta*, ſubditos habentes. Nomina tantum perſtringam, munera in locis ſuis quære.

Locum tenentes & Deputatos.
Gardianos.
Foreſtarios.
Viridarios.
Regardatores.
Agiſtatores.
Cuſtodes ſilvæ, vulgo **Woodwardes**.
Bedellos, &c.

Curiæ *foreſtæ*. Curiarum *foreſtæ* duo ſunt genera. Majus (quod *Iter* ſeu **Eier** vocant) ab Henrico 2. inſtitutum: coram ipſo primario Juſtitiario, vel ejus deputato, tertio quovis anno celebratur. Minus (*Swanimotum* appellatum) ter in anno à miniſtris agitur: ſed de his plura in ſuis vocibus: habe interim Canuti leges de quibus ſupra mentionem fecimus.

Incipiunt Conſtitutiones Canuti Regis de Foreſta.

H*Æ ſunt ſanctiones de foreſta, quas ego Canutus Rex cum Conſilio primariorum hominum meorum condo & facio, ut cunctis Regni noſtri Angliæ Eccleſiis & pax & juſtitia fiat, & ut omnis delinquens ſecundum modum delicti, & delinquentis fortunam patiatur.*

1. *Sunt jam deinceps quatuor ex liberalioribus hominibus, qui habent ſalvas ſuas debitas conſuetudines (quos Angli* Pegened *appellant)* **Pegened.** *in qualibet Regni mei provincia conſtituti, ad juſtitiam diſtribuendam, unà cum pœna merita & materiis foreſtæ cuncto populo meo, tam Anglis quàm Danis per totum Regnum meum Angliæ, quos quatuor primarios foreſtæ appellandos cenſemus.*

2. *Sint ſub quolibet horum, quatuor ex mediocribus hominibus (quos Angli* Leſpegend **Leſpegend.** Nunc fortè Fringald. *nuncupant, Dani verò* yoong men *vocant) locati, qui curam & onus tum viridis tum veneris ſuſcipiant.*

3. *In adminiſtranda autem juſtitia nullatenus volo ut tales ſe intromittant: mediocreſq; tales poſt ferarum curam ſuſceptam, pro liberalibus ſemper habeantur, quos Dani* Ealdermen *appellant.* **Ealderman.**

4. *Sub horum iterum quolibet ſint duo minutorum hominum, quos* Tineman *Angli dicunt, hi* **Tineman.** *nocturnam curam & veneris & viridis tum ſervilia opera ſubibunt.*

5. *Si talis minutus ſervus fuerit, tam citò quàm in foreſta noſtra locabitur, liber eſto, omneſq;*

hos ex ſumptibus noſtris manutenebimus.

6. *Habeat etiam quilibet primariorum quolibet anno de noſtra warda, quam* Michni *Angli appellant, duos equos, unum cum ſella, alterum ſine ſella, unum gladium, quinq; lanceas, unum cuſpidem, unum ſcutum, & ducentos ſolidos argenti.* **Michni.**

7. *Mediocrium quilibet unum equum, unam lanceam, unum ſcutum, & 60 ſolidos argenti.*

8. *Minutorum quilibet, unam lanceam, unam arcubaliſtam, & 15. ſolidos argenti.*

9. *Sint omnes tam primarii, quàm mediocres, & minuti, immunes, liberi, & quieti ab omnibus provincialibus ſummonitionibus, & popularibus placitis, quæ* Hundred laghe *Angli dicunt, & ab omnibus armorum oneribus, quod* Warſcot *Angli dicunt, & forinſecis querelis.* **Hundred law. Warſcot.**

10. *Sint mediocrium & minutorum cauſæ, & earum correctiones, tam criminalium, quàm civilium per providam ſapientiam & rationem primariorum judicatæ & deciſæ: primariorum verò enormia ſi quæ fuerint (ne ſcelus aliquod remaneat inultum) noſmet in ira noſtra regali puniemus.*

11. *Habeant hi quatuor unam regalem poteſtatem (ſalva ſemper nobis noſtra præſentia) quater q; in anno generales foreſtæ demonſtrationes & viridis & veneris forisfactiones, quas* Muchehunt *dicunt, ubi teneant omnes calumniam de materia aliqua tangente foreſtam, eant q; ad triplex judicium, quod Angli* Ofgangfordell *dicunt. Ita autem acquiratur illud triplex judicium. Accipiat ſecum quinq;, & ſit ipſe ſextus, & ſic jurando acquirat triplex judicium, aut triplex juramentum. Sed purgatio ignis nullatenus admittatur, niſi ubi nuda veritas nequit aliter inveſtigari.* **Muchehunt. Ofgangfordell.** Purgatio ignis. Triplex ordalia.

12. *Liberalis autem homo,* i. Pegen, *modo crimen ſuum non ſit inter majora, habeat fidelem hominem qui poſſit pro eo jurare juramentum,* i. Forathe: *ſi autem non habet, ipſemet juret, nec perdonetur ei aliquod juramentum.* **Pegen. Forathe.**

13. *Si advena vel peregrinus qui de longinquo venerit ſit calumniatus de foreſta, & talis eſt ſua inopia ut non poſſit habere plegium ad primam calumniam, qualem nullus Anglus judicare poteſt: tunc ſubeat captionem Regis, & ibi expectet quouſq; vadat ad judicium ferri & aquæ: attamen ſi quis extraneo aut peregrino de longe venienti ſibi ipſi nocet, ſi aliquod judicium judicaverint.*

14. *Quicunq; coram primarios homines meos foreſtæ in falſo teſtimonio ſteterit & victus fuerit, non ſit dignus impoſterum ſtare aut portare teſtimonium, quia legalitatem ſuam perdidit, & pro culpa ſolvat Regi decem ſolidos, quos Dani vocant* Halfehang *alias* Halfehang. **Halfehang.**

15. *Si quis vim aliquam primariis foreſtæ meæ intulerit, ſi liberalis ſit amittat libertatem & omnia ſua, ſi villanus abſcindatur dextra.*

16. *Si alteruter iterum peccaverit, reus ſit mortis.*

17. *Si quis autem contra primarium pugnaverit, in plito emendet ſecundum pretium ſui ipſius, quod Angli* Pere & pite *dicunt, & ſolvat primario quadraginta ſolidos.* **Pere & Pite**

18. *Si pacem quis fregerit ante mediocres foreſtæ, quod dicunt* Gethbrech, *emendet Regi decem ſolidis.* **Gethbrech.**

19. *Si quis mediocrium aliquem cum ira percuſſerit, emendetur prout interfectio feræ Regalis mihi emendari ſolet.*

20. *Si quis delinquens in foreſta noſtra capietur, pœnas luet ſecundùm modum & genus delicti.*

21. *Pœna & forisfactio non una eademq; erit liberalis (quem Dani* Ealderman *vocant) & illiberalis: domini & ſervi: noti & ignoti: nec una eademq; erit cauſarum tum civilium tum criminalium, ferarum foreſtæ, & ferarum Regalium: viridis & veneris tractatio: nam crimen veneris ab antiquo inter majora & non immeritò numerabatur: viridis verò (fractione chaceæ noſtræ Regalis excepta) ita puſillum & exiguum eſt, quod vix ea reſpicit noſtra conſtitutio: qui in hoc tamen deliquerit, ſit criminis foreſtæ reus.* **Ealderman.**

22. *Si liber aliquis feram foreſtæ ad curſum impulerit, ſive caſu, ſive præhabita voluntate, ita ut curſu celeri cogatur fera anhelare, decem ſolidis Regi emendet, ſi illiberalis dupliciter emendet, ſi ſervus careat corio.*

23. *Si verò harum aliquot interfecerit, ſolvat dupliciter & perſolvat, ſitq; pretii ſui reus contra Regem.*

24. *Sed ſi regalem feram, quam Angli* Staggon *appellant, alteruter coegerit anhelare, alter per unum annum, alter per duos careat libertate naturali: ſi verò ſervus, pro utlegato habeatur; quem Angli* Frendleſman *vocant.* **Staggon or Stag. Frendleſman.**

25. *Si verò occiderit, amittat liber ſcutum libertatis, ſi ſit illiberalis careat libertate, ſi ſervus vita.*

26. *Epiſcopi, Abbates, & Barones mei non calumniabuntur prò venatione, ſi non Regales feras occiderint: & ſi regales, reſtabunt rei Regi pro libito ſuo, ſine certa emendatione.*

27. *Sunt aliæ (præter feras foreſtæ) beſtiæ, quæ dum inter ſepta & ſepes foreſtæ continentur, emendationi ſubjacent: quales ſunt capreoli, lepores, & cuniculi. Sunt & alia quamplurima animalia, quæ quanquam infra ſepta foreſtæ vivunt, & oneri & curæ mediocrium ſubjacent, foreſtæ tamen nequaquam cenſeri poſſunt, qualia ſunt bubali, vaccæ, & ſimilia. Vulpes & lupi, nec foreſtæ, nec veneris habentur, & proinde eorum interfectio nulli emendationi ſubjacet. Si tamen infra limites occiduntur, fractio ſit regalis chaceæ, eo mitiùs emendetur. Aper verò quanquam foreſtæ ſit, nullatenus tamen animal veneris haberi eſt aſſuetus.* Bubali olim in Anglia.

28. *Boſcò nec ſubboſcò noſtro ſine licentia pri-*

mariorum foreſtæ nemo manum apponat, quod ſi quis fecerit reus ſit fractionis Regalis chaceæ.

Ilices aliquando in Britannia niſi intelligatur de quercu.

29. *Si quis verò ilicem aut arborem aliquam, quæ victum feris ſuppeditat, ſciderit, præter fractionem Regalis chaceæ, emendet Regi viginti ſolidis.*

30. *Volo ut omnis liber homo pro libito ſuo habeat venerem ſive viridem in planis ſuis ſuper terras ſuas, ſine chacea tamen; & devitent omnes meam, ubicunq; eam habere voluere.*

Greihounds

31. *Nullus mediocris habebit nec cuſtodiet canes, quos Angli* Greihounds *appellant. Liberali verò, dum genuiſciſſio eorum facta fuerit coram primario foreſtæ licebit, aut ſine genuiſciſſione dum remoti ſunt à limitibus foreſtæ per decem miliaria: quando verò propiùs venerint, emendet quodlibet miliare uno ſolido. Si verò infra ſepta foreſtæ reperiatur, dominus canis forisfaciet & decem ſolidos Regi.*

Welter. Langeran. Ramhandt.

32. *Velteres verò quos* Langeran *appellant, quia manifeſtè conſtat in iis nihil eſſe periculi, cuilibet licebit ſine genuiſciſſione eos cuſtodire. Idem de canibus quos* Ramhundt *vocant.*

Pretium hominis mediocris.

33. *Quod ſi caſu inauſpicato hujuſmodi canes rabidi fiant & ubiq; vagantur, negligentia dominorum redduntur illiciti, & emendetur Regi pro illicitis, &c. Quòd ſi intra ſepta foreſtæ repeviantur, talis exquiratur herus, & emendet ſecundum pretium hominis mediocris, quod ſecundum legem Werinorum,* i. *Churingorum, eſt ducentorum ſolidorum.*

Pretium liberi hominis.

34. *Si canis rabidus momorderit feram, tunc emendet ſecundum pretium hominis liberalis, quod eſt duodecies ſolidis centum. Si verò fera Regalis morſa fuerit, reus ſit maximi criminis.*

Notæ quædam ad Prædictas Conſtitutiones.

Multæ his inferuntur injuriæ, cum à tranſcribente, tum ab ipſo interprete, qui vel Normannus fuiſſe videtur, vel Normannicum ſecutus idioma. Singulas non eſt mei vindicare, quaſdam prout potero, reſtituam. Harum autem conſtitutionum nuſquam in ſuis legibus meminit Canutus, nec de venatione quidpiam, niſi in capitulo 77. ubi omnibus licentiam cedit, in propriis ipſorum terris & ſilvis, omnimodam exercere venationem; dum tamen (ut juſtum eſt) à Regia abſtineant: cui & in his ipſis conſtitutionibus bene convenit capitulum 30. Edi igitur videntur Conſtitutiones iſtæ, cùm leges illæ priùs jam eſſent conditæ.

In 1. articulo occurrit Ƿeʒenæð, in 12. Ƿeʒen: & utrumq; reddit interpres, *liberalis*. Agnoſco me nihil in his verbis ſapere, nec apud Saxones aut Danos noſtros claſſem aliquam deprehendiſſe, quæ vel Saxonico nomine Ƿeʒen, vel Latino, *liberalis*, diſtinguebatur; niſi quod generaliter *liberales* & *illiberales* vocamus, qui vel ingenio, vel moribus, vel conditione, ità invicem ſecernuntur. Conſideranti igitur mihi penitiùs, elucere videtur Scriptoris vitium, qui Saxonicas literas malè callens, ƿ pro þ legit, hoc eſt, p pro th: & perinde Ƿeʒen ſcripſit pro Þeʒen, quod *Theinum* ſignificat, g ut ſolet in i ſæpius tranſeunti. *Thegen* autem & *Theinus* (aliàs *Thanus*) voces ſunt Danis noſtris & Saxonibus frequentiſſimæ, *Baronem* (quem hodie vocamus) ſignificantes. Et quemadmodum *Baro* ſæpè apud antiquos legitur pro viro forti (ut ſupra oſtendimus in ea voce) ſic & *Thegan* idem ſignificare aſſerit B. Rhenanus, ut poſtea videris in verbo *Thanus*. Norwegios verò p pro th ſæpiſſimè uſurpare, manifeſtum eſt in Crumogea Algrimi Ionæ, niſi et illic irrepſiſſe errorem Typographi judicaveris.

In 2. Leꞅƿeʒenð, lego Leꞅ-ðeʒen, id eſt, *Theinum* ſeu *Baronem minorem. Theinorum* enim duo erant genera: majores quos *Theinos Regis* appellabant (nos *Barones Regis*) & *Theini* ſimpliciter, ſeu *Theini minores*, qui iidem erant, qui Barones minores; hoc eſt maneriorum domini, Nobiles minores, & nonnunquam liberè Tenentes nuncupantur, Vel dicatur à **tine**, quod minutum ſignificat, ut **a tine hoꝛſe, a tine pigge.**

In 4. Tineman, lego Tienman Saxonibus aliter ꞇeoðunʒman, id eſt, *decurio*. Hujus ſupra mentionem fecimus in *Friburga*.

Ibid. *Veneris & viridis*. Ridiculè vertit interpres vulgare ſecutus, **vert and venery**: ubi vox poſterior à venando ducta, **venary** ſcriberetur: & perinde Latinè reddendum, ut ſupra legeris pag. . col. . in Hovendeno citato, *venationis & viridis*: prout paſſim utique in antiquis noſtris Statutis.

Art. 11. Oꝼʒanʒꝼoꞃðel. Vide infra *Ordalium*.

Art. 17. Ƿeꞃe & Ƿiꞇe. Hic iterum ſe ingegerit Scriptoris imperitia Saxonicorum characterum & idiomatis. ƿ enim Saxonicum (hoc eſt w) pro p Romano legit; & perinde Ƿeꞃe & ƿiꞇe, pro pere et pite. Vide vocabula.

Art. 18. Geꞇbꞃech, Lege Gꞃiðbꞃech. Grith enim *pax*, brech, *fractio, violatio*.

Art. 23. *Pretii ſui*, id eſt, *Were* ſeu *wergildi*, ut Art. 17.

Art. 25. *Scutum libertatis*. Vide *Armorum ademptio*, in vocabulo *Arma*.

Art. 27. *Capreoli*, **Roes**.

Art. 33. *Werinorum, id eſt, Churingorum*, lege *Thuringorum*; quorum lex ſic habet Tit. 1. §§. 1. et 2. *Si quis Adalingum occiderit DC ſol. componat. Qui liberum occiderit CC ſol. componat. Adalingum* hic expono *Theinum* majorem, quem Conſtitutiones iſtæ corruptè vo-

vocant Peᵹen et Peᵹenð; *liberum*: *Theinum minorem*, hic utique leſpeᵹenð nuncupatum.

Numerant quidam in Regno Angliæ 68 *Foreſtas* (præter Chaceas 13, & parcos, plus minus, 781.) Occurrunt verò plurium nomina: ſive quòd nonnullæ pluribus gaudent appellationibus, ſive quod in diverſos ſe porrigentes Comitatus, partes exhibent tanquam integras. Dubium ſolvant liberiores, ego nomina mihi obvia referam, adjectis præcipuis Comitatibus quibus ſitæ ſunt, nam in variis plurimæ terminantur.

Foreſtæ.	*Comitatus.*
Applegarth	Ebor. N. Rid.
Arundel	Suſſex.
Aſhdowne	Suff.
E. Beare	Ham. & Wilt.
VV. Beare	Hamp.
Birnwood	Buck.
Blackmore	Wilt. deforeſt.
Blethuag	Radnor.
Bowland	Lanc. Ebor. W. R.
Breden, al. *Braden*	Wilt.
Buchole	Hamp. Wilt.
Cantſelly	
Cardith	Garmar.
Char, al. *Chur*	Hamp.
Charnwood	Leiceſt.
Chipeham	Wiltſ.
Chut	Wilt. Bark.
Coidrath	Penb.
Cop'and	Cumb.
Crokesdale	
Dallington	Suff.
Dartmore	Devon.
Delamere	Cheſ.
Dene	Gloceſt.
Derefold	Salop.
Downe, al. *Waterdowne*	Suff.
Exmere	Devon.
Feckenham	Wigorn.
Fekham conceſs. *Joh. Mareſcal. Pat.* 1. *H.* 3. *m.* 11.	
the Foreſt	Cardig.
Fromſelwood	Somerſ.
Frimantell	
Gaiternack	Wilt.
Gantres	Ebor. N. Rid.
Gillingham	Dorſ.
Hatfield	Eſſex.
Harwood	Salop.
Haye	
Holt	Dorſ.
Hucſtowe	
Inglewood	Cumb.
Knareſbourgh	Ebor. W. Rid.
Kingſwood	Gloſt.
Knuckles	Radnor.
Lancaſter, v. *Bowland*	
Leceſter	Leceſt.
S. Leonards	Suff.
Lounſedael	
Lowes	Northumb.
Lune	Ebor. N. Rid.
Leyfield	Rutl.
Mallerſtang	Weſmerl.
Melkeſham	Wiltſ.
Mocktry	Salop.
Narberth	Penbroc.
Neroch	Som.
* *New Foreſt*	Ebor. N. Rid.
Peake	Derb.
Penbere	
Pewſham deforeſt.	Wilt.
Pickering	Ebor. N. Rid.
Radnor	Radnor.
Reſcob	Cardig. Carmar.
Rideſdale	
Rockingham	Northam.
Sapler	
Savernack	Wilt.
Sherewod	Nott.
Shotover	Oxon.
Selwood	Som. Wilt.
Saucy	Northam.
Wabridg	Hunt.
Waltham	Eſſex.
Waterdowne, al. *Downe*	Suff.
Weſt Foreſt	Hamp.
Weſt Ward	Cumb.
VVhichwood	Oxf.
VVhinfield	Weſtmerl.
VVheighthart	
VVhittlewood	Northam.
VVhitway	
VVyerſdale	Lanc.
VVindeſhore	Barkſ. &c.
VVolmer	
VVood	Ebor.
VVorth	Suff.
VVutmer.	Hamp.

* Forte *Applegarth.*

¶ *Forfactus*, & *Forfactum.*] Vide *Forisfacere.*

¶ *Forfang*, *Forfeng*, & *Forefeng.*] Captio obſoniorum, quæ in foris aut nundinis ab aliquo fit, priuſquam miniſter Regis ea ceperit quæ Regi fuerint neceſſaria. *Anticipatio*, *antecaptio*, à Sax. ꝼoꞃe, *ante*: ꝼanᵹen, *prendere*.

LL. Inæ M. SS. cap. altero antepenult. *De foreſange*, id eſt, *de præventione decrevimus per totam Angliam, quod idem judicium teneri debet.* Anglo-Normannis *Forepriſe.*

¶ *Foricus.*] Pelliceus ornatus. **Furre.** Vide *Eſtamina.*

¶ ***Forisbannitus.***] Vide *Forbannitus.*

¶ ***Forisfacere, Forisfactum, Forisfactura : & Forfacere, Forfactum, Forfactura***, &c.] Voces fori, à Gall. *forfaire, forfaict, forfaicture.*

Forisfacere eſt rem ſuam ex delicto amittere, & ſibi quaſi *extraneum facere* ; rem culpâ abdicere, alteriq; (putà Regi, Magiſtratui, Domino) abjudicare. Mulctam incurrere, *confiſcare.* Longob. lib. 3. tit. 33. *De rebus forfactis quæ per diverſos Comitatus ſunt, volumus ut ad palatium pertineant, tranſacto anno & die.* Inde *forisfactum* pro confiſcato, & abdicato.

Forisfacere, pro delinquere, peccare, tranſgredi, injuriam inferre. LL. Ed. Confeſſ. ca. 32. ut Codex noſter M. S. legit, *aliqui ſtulti & improbi, gratis & nimis conſuetè erga vicinos ſuos forisfaciebant.*

Forisfactus, pro reo mortis, ſeu rei capitalis. Hinc in LL. Ripuar. tit. 77. *de vita forisfactum interficere* : eſt eum interficere, cui ex legis ſententia, vita erat adimenda. Sic in LL. Ed. Confeſſ. ca. 18. *Jam ſi quiſpiam forisfactus popoſcerit Regis miſericordiam pro forisfacto ſuo timidus mortis vel membrorum, poteſt Rex ei lege ſuæ dignitatis, condonare (ſi velit) etiam mortem promeritam. Ipſe tamen malefactor rectum faciat in quantumcunq; poterit, quibus forisfecit ; & tradat fidejuſſores de pace & legalitate tenenda* : Hæc legis pars hodiè in uſu eſt ; at quæ ſequitur, *ſi vero fidejuſſores defecerint, exulabitur à patria*, obſoleta eſt. *Legalitatem* autem, **the good abearing** jam dicimus.

Forisfactura : Crimen, delictum ; tranſgreſſio, injuria. LL. Ed. Confeſſ. M. S. ca. 32. *Friborgi caſulas tractabant, & ſecundum forisfacturas, emendationes capiebant.*

Forisfactura, pro mulcta. LL. Ed. Confeſſ. ca. 10. *Juſtitia* (ſcil. Juſticiarius) *faciat denarium S. Petri reddere, & forisfacturam Epiſcopi & Regis.*

Forisfactura, pro wera, & wergildo, hoc eſt capitis æſtimatione, ſeu redemptione. LL. Ed. Conf. ca. 36. —— *inveniant plegios tales qui poſſunt reddere forisfacturam, id eſt, were ſuum, niſi poſſint diſrationari.* Et infra. —— *reddat interfector Epiſcopo, tres forisfacturas: unam, quia legalem pro latrone interfecerit: alteram, quia fratrem ſuum pro latrone interravit —— tertiam, eo quod vadimonium dedit ad diſratiocinandum ſe, & non potuit.*

Tres forisfacturæ.

Forisfactura una. LL. Ed. Confeſſ. ca. 12. *Illa autem manus ſuæ* (id eſt, Regiæ) *pax, & dierum coronationis, & Brevis, ſub judicio unius eſt forisfacturæ, &c.* Fortè intelligendum, *unius & eiuſdem*, ſcilicet, paris *forisfacturæ.*

Forisfactura plena : duas habeat expoſitiones. Primò, mulctam integram, non lenitam, non diminutam ; Saxonibus *wytam plenam*, & fulpite. Canuti enim LL. par. 2. ca. 2. in irrogandis mulctis, lenitas imperatur ; & moderatio. Secundò, quantumcunq; reus poterit forisfacere, ſcilicet, bona omnia & fortunas. Quo ſenſu, non ſemel in Statutis, **hee ſhall forfeit all that he may** ; Et aliàs **all that he hath.** Emendatt. Guliel. 1. §. fin. *Iſta præcepta & Statuta, non ſint violata ſuper forisfacturam noſtram plenam.*

LL. Inæ ca. 72.

Forisfactura noſtra : ſæpe in antiqq. LL. *pro mulcta nobis debita.*

¶ ***Forisfamiliare.***] Eſt aliquem *foris familiam* ponere, pellere, ejicere ; ſive ut pars ſit reipub. ſive ut alii inſeratur familiæ. Et dicitur filius *forisfamiliatus*, cùm à patre partem hæreditatis acceperit, nullam præterea expectaturus. Regia Majeſt. lib. 2. cap. 33. §. 8. *Poteſt ſiquidem filius in vita patris ſui forisfamiliari, ſi pater quandam partem terræ ſuæ ſibi aſſignet, & ſaſinam faciat inde ſibi in vita ſua ad petitionem & bonam voluntatem ipſius filii : ita quod de tanta parte terræ ſit ei ſatisfactum. Tunc non poterit hæres ipſius filii, de corpore ſuo genitus, aliquid amplius petere, &c.* Hinc & *Forisfamiliatio.*

Forisfamiliatus.

¶ ***Forjudicare.***] Gal. *Forjuger* ; interdum eſt *malè judicare* : Forenſibus autem rem ab uno ad alium, Judicis ſententiâ decernere : poſſeſſione exuere, ejicere, privare : reum vel exlegem denuntiare. Conſtitut. Sicul. ſeu Neapol. lib. 2. Tit. 3. *Forjudicari autem bannitus debebit per Juſtitiarium qui bannitionis & forjudicationis pœnam edixit.* Statut. an. 2. Henr. 4. cap. 8. —— *il perde ſoun office, & ſoit forjugge la court, & eit impriſonment.* Bractonus noſter Ciceroniano vocabulo (*abjudicare*) hoc expreſſit, lib. 4. tract. 3. ca. 4. *Ubi* (inquit) *cuſtos abjudicatus eſt de cuſtodia ſua* ; Breve Regis dicet —— *in prædicta curia noſtra forisjudicatur de cuſtodia illa.*

Forjudicatio.

Forjudicatus ; Proſcriptus, exlex, quaſi dicat, foris omnem aditum judicii conſtitutus. Idem (per omnia penè) in Conſtitutt. Neapolit. Frederici Imp. lib. 2. tit. 3. qui apud nos *utlagatus* : ejuſque ideo fuſiorem inde repetemus narrationem. *Pœnam eorum qui in contumacia perſeverant, dignis diſpendiis proſequi cupientes ſtatuimus : Si quis infra annum à die banni edicti numerandum, coram Magiſtro Juſtitiario (qui eum bannierat) minimè comparuerit, vel etiam coram ſucceſſore ejuſdem, bonis ſuis (ut præſcriptum eſt) infiſcatis, poſt ipſius anni decurſum eundem forjudicari debebit, nulla omnino licentia poſtea remanente, ſe ſuper principali cauſa criminis defendi. Sed perinde habeatur ac ſi confeſſus de crimine (de quo accuſatus fuerat) eſſet per definitivam ſententiam condemnatus. Sic forjudicatus habebitur, prout aliquibus noſtri Imperii partibus nuncupatur*, quaſi foris omnem aditum judicii *conſtitutus. Interim ſibi judicii limina præcludentur, quod ſe contumacem etiam fuiſſe negare non poſſit, qui nec per ſe tempore tanto compareat,*

Noſtra de *utlagatis* lex, eadem cum tranſmarina de **Forjudicatis.**

at, nec per alium prætendentem legitimam cauſam ſuæ abſentiæ, & probantem, extitit excuſatus. Nulla ſibi appellationis ſeu ſupplicationis remedia forjudicatus ſupereſſe cognoſcat, quo ad omnia ferè pro mortuo habeatur & hoſtis publicus reputetur, ſic ut ab omnibus offendatur impunè: adeo quod ſi ipſum occiderit aliquis, nullam proinde calumniam vereatur, ſed præmium à gratia ſerenitatis noſtræ expectet, &c. Hodiè verò apud nos non licet *forjudicatum*, aut *utlagatum* occidere.

Forjudicatus etiam priſco Anglorum Jure dicitur, qui ſententiâ Judicis de cauſa cadit: Bractono (ut ſupra) *abjudicatus*.

¶ ***Forisjurare.***] *Abjurare*, rem negativè dejerare. LL. Ed. Confeſſ. cap. 6. *Latro qui fortè fortuito ad Eccleſiam & Sacerdotum domos frequenter evaſerit, ablatione reſtituta, provinciam forisjuraret, nec videat.* Hoc eſt, *juret ſe minimè rediturum.*

¶ ***Foriſtel***, & ***Foriſtellarius.***] Voces in Domeſd. Vide *Forſtallarius.*

¶ ***Formata.***] Literæ canonicæ. Concil. Laodicen. An. Dom. 368. Can. 41. *Non oportet Miniſtrum altaris, vel etiam Laicum, ſine canonicis literis, id eſt, formata, alicubi proficiſci.*

De formatis vide multa apud *Baronium* An. 142. nu. 7.

¶ ***Formella.***] Ponderis genus apud Anglos, cujus rationem habes in Stat. de Ponderibus, edito an. 51. Henr. 3. id eſt, 1267. *Le Charre* (hoc eſt, carrionus) *de plumbo conſtat ex 30 formellis, & quælibet formella continet 6 petras exceptis duabus libris, & qualibet petra conſtat ex 12 libris, & quælibet libra conſtat ex pondere 25 ſolidorum*: quorum ſinguli 3 noſtrorum valebant. Quære an *formella* non dicatur **a fother**. Aliter 1 *Sam.* cap. 17. 18. Et 10 formellas has caſei deferes ad tribunum.

¶ ***Fornicaria, iæ.***] Ars meritricia. Longob. lib. tit. 16. l. 2.

¶ ***Forpriſa***, & ***Forpriſum.***] Quod in donis, ceſſionibus, aſſignationibus, & hujuſmodi excipitur. *Exceptio, exceptum, reſervatum.* à Gal. *for*, i. extra: *priſe*, captio. Quo etiam ſenſu in Stat. Exoniæ 14. Ed. 1. *horſe-*
Horſepriſe. *priſe* legitur. Voces Juriſtarum. Idem etiam quod *Forſang.*

¶ ***Forſtall, Foſtallatio***, & in Domeſd. ***Foriſtel***, & ***Fariſtel.***] Viæ obſtructio, itineris interceptio: à Saxx. fore, quod eſt, *præ* vel *ante*; ſeu fare, h. *via*: & ſtal, *ſtatio*, *ſeptum.* Hinc

¶ ***Forſtallator, Forſtellator, Foſtellarius***, & in Domeſd. ***Foriſtellarius.***] Is dicitur qui in via rem annonariam intercipiens mercatur, eoque impedit, ut ad forum rerum vænalium adducta publicæ exponatur venditioni. Stat. de Paſtorib. An. 13. Edw. 1. ca. *Nullus Forſtallarius in villa patiatur morari; quia pauperum ſit depreſſor manifeſtè & totius communitatis, & patriæ publicus inimicus, qui bladum, piſces, halices, vel res quaſcunq; venales per terram vel per aquam venientes, quandoq; per terram, quandoq; per aquam obviando feſtinat præ cæteris emere, lucrum ſitiens vitioſum, &c.*

¶ ***Forſtallare.***] Viam præpedire, & *forſtallarii* partes agere.

Forſtallis in Statuto Walliæ An. 12. Ed. 1. ca. occurrit pro *reſcuſſu* (quod dicunt) *averiorum.* Hoc quid ſit vide in *Reſcuſſus.*

¶ ***Fortalitium.***] Locus munitus, caſtrum. Lyra in Daniel. 4. 27. *Capitolium vel fortalitium illius civitatis* (ſcil. Babylonis) *erat turris ædificata à filiis Noe ut habetur* Gen. 11. Elmhamus Prior de Lenton in geſt. Reg. Henr. 5. an. 3.

Ad fortalitii facti, muriq; cacumen
Hoſtes portabant dolia, ligna, petras.

In M. S. interpretatur **a Bulwark**: & eodem ſenſu in ſchedis forenſibus, occurrit ſæpe *Forteletum.*

Fortereſeia, ſive ***Fortercecia.***] Caſtrum ſive munitio --Et quod Caſtrum Partiniaci, & alias Fortereſeias, quæ de ipſo habemus ſibi reddemus, quas ratione balli de ipſo tenemus, reddemus ei ad magnam forciam & parvam &c. *Preuves de l'Hiſt. des Contes de Poictou &c. p.* 398, 399.

¶ ***Fortia***, al. ***Forcia.***] Vis, ſed in foris Angliæ plerunque injuſta. Etiam L. Boior. tit. 2. ca. 10. §. 1. *Si filius Ducis tam ſuperbus & ſtultus fuerit, ut patrem ſuum dehoneſtare voluerit per conſilium malignorum vel per fortiam.* L. Ripuar. tit. 11. §. 3. *Si quis Regio aut Eccleſiaſtico homini de quacunq; libet re fortiam fecerit, &c.* Aliter ibid. §. 5. *cui Deus dederit fortiam & victoriam.*

Clement. lib. 2. Tit. 11. Cap. 2. *Paſtoralis* —— *ſi quando veniret in ſuam & imperii* fortiam *&c.* col. 133.

Fortia friſca, dicitur vis recenter illata. Inde *Aſſiſa friſcæ fortiæ*: datur ubi daiſſaiſitus in civitatibus & burgis infra 40. dies queritur.

¶ ***Fortiores.***] Comites in Capitular. Carol. lib. 5. tit. 136.

¶ ***Fortunium.***] Genus haſtiludii ſic dictum. V. *Mat. Par.* in An. 1241. pa. 546. & hic infra *Torneamentum.*

¶ ***Foſſa.***] Una eſt quatuor viarum totius Angliæ celeberrimarum, de quibus vide plura in *Hikenild.*

Foſſa, tumultus, ſepulchrum. Longob. lib. 1. tit. 9. l. 15. *Servus ipſe ſuper foſſam mortui appendatur.* Et Jacobus Januenſ. in vita Bedæ,

Hic ſunt in foſſa Bedæ venerabilis oſſa.

Inde *Foſſarius* Hieronymo, lib. de 7. Ordinibus Eccleſiaſticis, qui mortuos curat ſepeliendos. *Primus igitur* (inquit) *in clericis, foſſariorum ordo eſt : qui in ſimilitudinem Tobiæ ſancti, ſepelire mortuos admonentur.*

¶ ***Foſſa ſupplicii.***] Vide *Furca* & *foſſa.*

¶ ***Foſſarii.***] Primus è 7. gradibus Clericorum. V. *Hier.* tom. 4. pag. 82. & infra in *Lector.*

¶ ***Foſſatum.***] Hoc vocabulum damnant nonnulli, & indignum putant Juſtinianæ dictionis. Reperitur tamen (ut Vegetium & Modeſtinum taceam) apud Plinium & probatos alios Authores. Vulgari ſignificatione *foſſam* denotat; nobiliori verò, caſtrenſem, atque illam maximè qua caſtra Imperatoria circumcluduntur; ex quo & pro ipſis caſtris intelligitur. Imperatoribus autem duplex ſtatio. Domeſtica, & extera. Domeſticam, Palatium vocant : exteram *Foſſatum.* Continebat utraq; Imperatoris comitatum : illa nempe aulicum, hæc caſtrenſem : & utrique præfuit Magnus Domeſticus, al. μεγαδομέστικος, quem Galli poſtea Maiorem domus, nos & alii Magnum Seneſcallum appellamus.

Duplex Imp. ſtatio.

De Palatio non dicam. *Foſſati* conſtitutio (ut è Curopalata collegimus) erat hujuſmodi. Præfectus exercitui, caſtrorum ſedem, ſed dijudicante Megadomeſtico, luſtrat & eligit. Cooptato deinceps Imperatori loco, decernit Megadomeſticus, quinam à fronte, quinam à tergo, quinam à lateribus debeant conſiſtere : & ubinam ſingulorum Principum flammula, hoc eſt, vexilla ſtatuenda fuerint. Manent autem hæc omnia contis & thecis ſuis involuta, donec explicentur Imperatoria : ſed Megadomeſtico ſua liceat quandocunq; voluerit explicare, etiam nondum explicatis Imperatoriis. Priuſquam verò conſidet exercitus : excubiarum Præfectus (quem Drungarium biglæ appellant) mandato Megadomeſtici, vigillias diſponit. Diurno tempori ſagittarios, nocturno equites : quibus vel per ſeipſum, vel per ſuum procuratorem, hoc eſt, Magnum Drungarium, certas ſtationes diſponit. Vigilias omnes obeunt (etiam ipſi Imperatoris filii) quia partes ſunt *foſſati* : non tamen Megadomeſticus, quia ipſe univerſi Princeps eſt & caput, teneturq; (prout fert occaſio) ubique protinus adeſſe, ne hoſte ſubito irruente, exercitus ſine duce deprehendatur.

Mos conſtituendi *foſſati.*

Foſſæ aut *valli*, nulla hic mentio, quo tamen cingi caſtra & exercitum, non eſt dubium ; nec *foſſati* quidem nomine hæc omnia cenſeri.

Foſſatum enim pro caſtris legitur apud Anaſtaſium Bibl. in Steph. 3. *Ipſi quoq; Franci introeuntes cluſas, cunctum foſſatum Longobardorum poſt peractam cædem abſtulerunt, ſpolia multa auferentes.* Inde:

Foſſatum pro ipſis militibus, & toto exercitu : unde idem Curopalates ſeu Codinus Πρὸ τοῦ πεζεῦσαι τὸ φωσσάτον id eſt, *Priuſquam pedem figat foſſatum* : putà *exercitus.* Et inde Principes vocat μέρους φωσσάτου, *partes* ſeu membra *foſſati* intellige, *exercitus.*

Inde *foſſatum leve*, dicitur manus militum (magna ſeu parva) levi armaturâ inſtructa : ut apud eundem, illi qui diurnas vigilias obeunt, ſagittas ferentes, φωσσάτον ἐλαφρὸν, id eſt, *foſſatum leve* appellantur.

Foſſatum pro ſepimento militari, ſeu caſtrametationis loco, *Burgus* dicitur & *Cluſa*, quæ vide.

Foſſati judex à Codino nominatur, notaturque eadem habere veſtimenta quæ Procurator magnus : nullum verò judiciale ſceptrum. Nec deſcribitur illic munus ejus, ſed cognoſcere videtur de cauſis militaribus ; ut hodiè magnus Conſtabularius & Mareſcallus.

¶ ***Foſſinager.***] Longob. lib. 3. tit. 4. *Nulli ſit licentia itinerantibus herbam negare, excepto prato intacto tempore ſuo aut meſſe : poſt fœnum autem, aut fruges collectas, tantum fruges vindicet is, cujus terra eſt, quantum cum clauſura ſua poteſt defendere. Nam ſi quis caballos iter facientes, de ſtipula aut de ipſis paſcuis, ubi alia pecora paſcuntur, movere præſumpſerit, in octogilt caballos componat quod ipſos de arvo campo quod eſt foſſinager, movere præſumſerit.*

¶ ***Footegeld.***] Q. pedis redemptio. In Aſſiſ. Foreſt. de Pickring 10 Ed. 3. quidam ſe quietum clamavit de *footegeld*, id eſt, ut canes infra metas foreſtæ inexpeditatos cuſtodiret, ſine amerciamento, fine, vel forisfactura ; & allocatur ei propterea quod ita conceſſum eſſet alicui majorum ejus : ſed quære ſi abſq; Charta Regia valeret ſola præſcriptione: videtur enim quod non. V. *Expeditare.*

¶ ***Franciſca.***] Francorum ſecuris, ut *ſexa* Saxonum. Flodoard. Hiſt. lib. 1. ca. 13. *Rex* (Clodoveus) *inſtructas circumiens ritè phalanges, ad eum, qui dudum percuſſerat urceum pervenit ; ſpretiſq; ſuis armis, ejus tandem franciſcam projecit in terram. Ad quam recipiendam, inclinato militi Rex in caput ſuam defigit bipennem.* Hanc enarrans hiſtoriam Greg. Turonenſ. lib. 2. ca. 27. —— *apprehenſam* (inquit) *ſecurim ejus in terram dejecit.* Aimoin verò lib. 1. cap. 12. *Extenſa manu* Franciſcam *ejus terra dejecit, quæ ſpata dicitur.* Liber quidam Exoticorum M. S. *franciſcam* interpretatur *telum quoddam.*

¶ ***Franciſia***, al. ***Francheſia.***] *Libertas*, locus immunis.

¶ ***Francling.***] Qui liberè tenet. *Libertus, municeps.* Trevet. in Chron. paulo ante An. Dom. 1307. *Thomas Brotherton* (Filius R. Edouardi 1. Mareſcallus Angliæ) *apres le mort ſon pere, eſpoſa la fille de un Fraunclein, apele Alice.* Vide egregium ejus deſcriptionem in Chauceri peregrinorum characteribus, & Vide *Forteſcu* de LL. Angl. cap. 29.

¶ *Fran-*

¶ ***Francus.***] A Gall. *franc*, Liber. Inde Francorum nomen: quaſi *liberi*, & libertatis aſſertores. Vide *Ferancus.* Sic Formul. Solen. ca. 168. *Apud* 12 *homines bene francos Salicos*: id eſt, **good free ſalic men.**

Francus plegius. Vas ſeu fidejuſſor liber. Hinc ipſa apud nos curia in qua liberi plegii, id eſt, vades convocantur annuatim & luſtrantur, *Viſus franci plegii* appellatur; de quo vide in *Leta.*

Francus Tenens: Liberè Tenens. Qui terras vel prædia à Domino ſuo liberè tenet. Aſſiſ. de Clarendun Hoved. pa. 549. *Si quis obierit francus tenens, hæredes remaneant in tali ſaiſina qualem pater ſuus habuit.*

Sic Hoved. in An. 1193. pa. 725. *venerunt in Angliam nuncii Regis cum literis illius*, miſſi ad omnes Archiep. —— Barones, Clericos & *francos tenentes.*

Francus bancus: Sedes libera.

¶ ***Frea.***] Quæ ſub alterius poteſtate eſt. *Pupilla.* Longob. lib. 2. tit. 2. l. 4. *Si quis fream alienam ſine voluntate mundoaldi* (id eſt, tutoris) *ejus, movere de caſa ubi ipſa habitat præſumpſerit, & alibi duxerit: componat ille qui in capite eſt, pro illicita præſumptione ad mundoaldum, una ſol.* 80. Et Tit. 11. §. final. *Continet autem anterius edictum* (i. Regis Rotharis, ubi agitur de his qui puellæ liberæ, vel mulieris mundium, i. tutelam habentes, eas malè tractaverint) *de frea ſua, qui eam malè tractaverit, amittat mundium ipſius, & non dicat qualis ſit ipſa mala tractatio. Proinde ſtatuere prævidimus qualis ſit mala tractatio. Mala tractatio eſt ſi eam fame aut ſiti necaverit, aut veſtimentum aut calciamentum ſecundum qualitatem perſonæ vel pecuniæ, mulieri non dederit, &c. Frea* (inquiunt Gloſſ. Papiæ apud Lindenb.) *eſt mundo*: Sed quid hoc? Opinor pupilla: utpote quæ in mundio eſt, ſeu tutela. ꝼꞃeo autem Sax. *libera*: **frauw** Teutonicè (Belgis **fro**) *fœmina*: **fradde** *puer, puerulus.*

Mala tractatio *freæ, quæ?*

Frea præterea, al. *Fria*, Saxonum dea fuit, uxor Wodeni, aliàs Wodani, al. Goddani: quos & ipſi inter majora numina colentes, utriuſque memoriam nobis hactenus impoſuerunt. A Wodeno enim quartam feriam **Wednesday** appellamus, & à *Frea*, ſextam **Frieday**, Saxonibus ꝼꞃiᵹe dæᵹ Deorum meminit Paulus Diaconus Longob. lib. 1. cap. 8. Dierum Beda lib. de natura temp. ca.

¶ ***Freborgh.***] Vide *Friborga.*

¶ ***Freda, Fredus,*** & ***Fredum.***] *Pax quies.* Germ. **frid**, Sax. ꝼꞃiðe. Vide infra *Fridgild, Fridſtoll,* & *Fridwite.* In Chartis & LL. antiquis, *mulcta, compoſitio, redemptio,* quam delinquens ob impetrandam pacem, aut fiſco pendit, aut magiſtratui, Saxonibus noſtris ꝼꞃiðpiꞇ, boꞇa, ᵹꞃiꞇboꞇa. L. Salic. Tit. 55. §. 2. *Si verò plus ad manum ſuam redimendam dederit*: fredus *Grafioni ſolvatur, tanquam ſi de ipſa cauſa convictus fuiſſet.* Simile §§§. 4, 6, & 8. Greg. Turonenſ. de Mirac. S. Mart. lib. 4. cap. 26. *Affirmavit Rex quoſdam ex his qui abſoluti fuerant, ad ſe veniſſe, compoſitionemq; fiſco debitam quam illi* fredum *vocant, à ſe indultam. Pippinus &c. Aquitanniæ Rex &c. Præcipimus &c. ut nullus Judex publicus &c. in Eccleſias aut loca &c. infra Regni noſtri ditionem &c. quaſq; divina pietas voluerit augere, ad cauſas audiendas, vel* freda *ac tributa exigenda, aut manſionaticos aut paratas faciendas &c.* Preuves de l'hiſt. des Comtes de Guyenne p. 24.

Compoſitio autem varia erat pro natura delictorum & loci. In homicidiis triplex: nam partem unam propinqui referebant ob conſanguineum interfectum, quam *Megbote* appellabant: ſecundam dominus pro vaſſallo ſublato, *Manbote* dictam; tertiam Rex propter pacem violatam, quæ hic *fredum* dicitur. Huc reſpicit quod in Capitul. Caroli M. legitur lib. ca. *Hoc quoq; jubemus, ut judices nominati, ſive fiſcales, de quacunq; cauſa* freda *non exigant, priuſquam facinus componatur, tertiam partem coram teſtibus fiſco tribuat, ut pax perpetua ſtabiliſq; permaneat.* Partes autem non æquales erant ubique: nam violatæ pacis compoſitio apud Saxones noſtros legibus Edouardi Confeſſoris ca. 31. definitur fore octo lib. Regemq; inde percepturum 109 ſol. loci Comes 50, & Decanus Epiſcopi 10 ſol.

Sed debebatur Regi *fredum* violatæ pacis nomine, licet armis non ageretur. Nam delictum penè omne contra normam regiminis, pacem dicitur violare. Perinde lites ipſæ Regi juſtè mulctantur, vel in actore ob falſum quem vocant clamorem, vel in reo, pro illata injuriâ. Mulcta autem iſta, rectè *fredum*, id eſt *pax*, appellatur, quia pacem ſic apud Regem delinquens conſequitur. Nos *finem* dicimus, quòd finem imponit Regiæ animadverſioni, & *miſericordiam* quod in miſericordia definitur. Olim *Grithbote*, & *Fridwit*: nam *fredum* vox haud unquam noſtratibus in uſu: ſed & exteris quidem obſoleta poſt ævum Frederici 2. Imp.

Actor hodiè nihil ſolvit, proptereaquòd fictitios plegios (Johannem Doe, & Richardum Roe) de proſequendo ponit.

Hinc autem Marculfi illa & apud exteros in antiquis diplomatibns putà Caroli Magni, Hludovici Pii, & æqualium Principum frequens clauſula, locis privilegiatis indulta. *Nullus Judex publicus* —— *aut ad audiendas altercationes ingredi, aut* freda *de quibuſlibet cauſis exigere, neç manſiones, aut paratas, vel fidejuſſores tollere præſumat.*

¶ ***Freſcenga,*** vel ***Friſcinga.***] — *Ego Euſtachius de Campainnes notum fieri volo, quod dum nuper Cruce ſignatus eſſem, & multa mala quæ Andrenſi Eccleſiæ irrogavi mente revolverem, numine divino compunctus, eidem Eccleſiæ dedi in puram & perpetuam elemoſinam dimidiam* Freſcengam, *tres buſtellos avenæ, unam culcitram quotiens ſupervenient hoſpites &c.* Preuves de l'Hiſt. Dei Comtes de Guinge p. 263.

¶ *Fri-*

¶ ***Friborga, Friborgus, Friborgh.***] *Fidejuſſio libera, & ingenua*: à Sax. ꝼꞃeꝺ, id eſt, *liber*, & boꞃheꞅ, *fidejuſſor, vas*. Sed *friborgus* & *friborgh* ipſe etiam eſt *fidejuſſor*. Normannis eadem ſignificatione *Franck pledg*. Erat autem *friborga* Collegium ſive Societas decem primariorum hominum in unaquaq; plerunq; villa, qui ſinguli fidejuſſores invicem extitere erga Regem, de ſiſtendis ſemetipſis', & de reſtaurando damno ab eorum quolibet illato. Saxonice aliter ꞇeoðunᵹ, id eſt, *decuria*: & ꞇienmanꞇale, id eſt, *decem virorum numerus*. Latinè pariter, *Decania, Decuria, Decima, Decenna*, *fidejuſſio denaria*, ſeu *decemviralis*, et *Decemvirale collegium*.

Decurio. *Capitalis decemvir.*

Reliquis præerat in hoc ſodalitio dignior unus, Saxonibus nuncupatus ꞇeoðunᵹmon, id eſt, *decurio*, & ꞇienheoꝼoð, i. *capitalis decemvir*: boꞃheꞅealðeꞃ, *vas ſenior*, ſeu *fidejuſſor primarius*: ꝼꞃeo-boꞃheꞅheoꝼod, q. *liberæ fidejuſſionis caput*: & Latinè præterea, *Capitalis plegius*, *Capitalis friborgus*, & *Juſtitiarius friborgi*. Sodalitii inſtituendi authorem laudant Aluredum, Regem, armis, prudentiâ, & pietate præſtantiſſimum; de quo ſupra vide in *Borſholder*: muneris enarrandi, leges Edouardi Confeſſ. ubi quæ ſequuntur copioſè legeris cap. 19. *Præterea eſt quædam ſumma & maxima ſecuritas per quam omnes ſtatu firmiſſimo ſuſtinentur, videlicet, ut unusquiſq; ſtabiliat ſe ſub fidejuſſionis ſecuritate quam Angli vocant* ꝼꞃeoboꞃhᵹeꞅ, *ſoli tamen Eboracenſes dicunt eandem* ꞇienmannaꞇala, *quod ſonat latinè decem hominum numerum. Hæc ſecuritas hoc modo fiebat, ſcilicet, quod de omnibus villis totius Regni ſub decennali fidejuſſione debebant eſſe univerſi: Ita quod ſi unus ex decem forisfecerit, novem ad rectum eum haberent: quod ſi aufugeret, daretur lege terminus ei* xxxi. *dierum: quæſitus interim & inventus, ad juſtitiam Regis adduceretur, & de ſuo illico reſtauraret damnum quod fecerat. Et ſi ad hoc forisfaceret, de corpore ſuo juſtitia fieret. Sed ſi infra prædictum terminum inveniri non poſſet, quia in omni friborgo unus erat capitalis quem vocabant* ꝼꞃiboꞃᵹeꞅheoꝼoð, *ipſe capitalis ſumeret duos de melioribus ſui friborgi, & de tribus friborgis ſibi propinquioribus acciperet de unoquoq; capitalem, & duos de melioribus uniuſcujuſq; friborgi ſi poſſet habere, & ita ſe duodecimo exiſtente purgaret ſe & friborgum ſuum (ſi facere poſſet) de forisfacto & fuga ſupradicti malefactoris. Quod ſi facere non poſſet, ipſe cum friborgo ſuo damnum reſtauraret de proprio malefactoris quamdiu duraret, quo deficiente de ſuo & friborgi ſui perficeret, & erga juſtitiam emendaret, ſecundum quod legaliter eis judicatum fuiſſet. Tandem verò ſacramentum quod non potuerunt adimplere per tres friborgos ſibi viciniores per ſe ipſos jurarent, ſeſe nullatenus fore culpabiles, & ſi quando poſſent eum recuperare adducerent ad juſtitiam, aut juſtitiæ dicerent ubi eſſet.*

Capitalis plegius. *Capitalis friborgus.* *Juſtitiarii friborgi.*

i. fidejuſſionem.

i. Fidejuſſorem primarium.

Occaſio iſtius inſtitutionis etiam edicitur ibidem infra Cap. 20. *Cum autem contingeret, quod quidam ſtulti & improbi gratis & nimis conſuetè erga vicinos ſuos forisfacerent, cœperunt ſapientes adinvicem ſuper hoc habere conſilium, & ſtatuerunt juſtitiarios ſuper quoſq; decem friborgos, quos decanos poſſumus appellare, anglicè vero* ꞇienheoꝼoꝺ *dicti ſunt*, i. *caput de decem. Iſti inter villas & vicinos* cauſas tractabant, & ſecundum forisfacturas emendationes capiebant, & concordationes faciebant, videlicet, de paſcuis, pratis, meſſibus, & de litigationibus inter vicinos, & innumerabilibus hujuſmodi decertationibus quæ humanam fragilitatem infeſtant, & eam inceſſanter oppugnant. Cum autem cauſæ majores erumpebant, referebantur ad ſuperiores eorum juſtitiarios quos ſupradicti ſapientes ſuper eos conſtituerant, ſcilicet, ſuper decem decanos, quos poſſumus dicere centuriones, vel centenarios, eo quod ſuper centum friborgos judicabunt.*

i. decemvir.

* *Codex noſter* **M. S.** caſulas.

¶ ***Fridſtoll, Fridſtow, & Frithſtow.***] *Aſylum, ſanctuarium, refugium.* ꝼꞃið Sax. *pax*: ꞅꞇol, *ſedes, cathedra*: ꞅꞇop *locus*. In Chartis immunitatum Eccleſiæ S. Petri Eboracenſis, confirmatis an. 5. Hen. 7. *Fridſtoll* exponitur *cathedra quietudinis vel pacis*. Erant hujuſmodi cathedrarum multæ in Anglia, præter Eboracenſem iſtam: Beverlaci autem celeberrima, quæ priſcorũ Regum benignitate (putà Æthelſtani vel alterius cujuſpiam) aſyli nacta privilegium, tali honeſtabatur inſcriptione. HÆC SEDES LAPIDEA *Freedſtoll* DICITUR, i. PACIS CATHEDRA, AD QUAM REUS FUGIENDO PERVENIENS, OMNIMODAM HABET SECURITATEM. Occurrit ꝼꞃiðꞅꞇol pro refugio, in quadam verſione Pſalmi 17. ꝼꞃyðꞅꞇop pro aſylo, in præfat. LL. Aluredi: & ſignificat præterea *palatium*, quòd palatia Regum & optimatum multis legibus, à vi & injuria erant immunia. V. Sanctuarium.

Videtur Aethelſtani quod profugi ad hoc *aſylum* jurabant adeſſe ſacris pro animâ ſuâ.

¶ ***Frigdoræ, & Occidentanæ.***] Sunt hymnorum & ſequentiarum genera; ſic dicta à tropis & modis muſicis, quos *tonos* maluerunt appellare Monachi, Martianum Capellam imitati. Sic Goldaſtus ad Ekkehardi Jun. cap. 4. ubi & legitur. *Fecerat quidem Petrus jubilos ad ſequentias, quas Metenſes vocant:* Romanos verò Romane nobis è contra, & amœne de ſuo jubilos modulaverat: quos quidem poſt Notkerus quibus videmus verbis ligabat: frigdoræ autem & occidentanæ, quas ſic nominabant, jubilos illis* animatus etiam ipſe de ſuo excogitavit.* Hæc eadem Ekkehardus Minimus in Notkeri vita ca. 9. & prædictis adjungit Goldaſtus quæ ſequuntur: noſtram enim in re muſica imperitiam palam agnoſcimus. *Frigdorarum* originem à Græcis, *Occidentarum* ab Latinis eſſe, vel ipſa nomina fidem faciunt. Nam *Frigdoræ* conſtant ex modis, quos Græci vocant *Phrygium* & *Dorium*, queis de præter antiquos, qui de Muſica integros libros reliquere, Mart.

* al. *Romanus*.

* al. *Animatos*.

Frigdoræ.

Capel.

Capellam, Aur. Auguſtinum, Boethium, & Iſidorum Hiſpalenſem, videndus Henric. Loritus Glareanus in Dodecachordo, M. Ant. Majoragius orat. 23. & poſt Vincentium Galilæum de nova & antiqua Muſica, Erycius

Occidentanæ. Puteanus in Muſathena. *Occidentanæ* videntur mutatis Græcæ Eccleſiæ modis à B. Ambroſio Mediolanenſi Epiſcopo inventæ, à Gregorio M. Pontifice Rom. in Occidentali Eccleſia inſtitutæ, & in Alamanniam atq; Franciam invectæ, ut verbis non obſcuris tradere videtur Johannes Diaconus in ejus vita, quem Ekkehardus noſter eſt ſecutus. Et confirmare videntur, quæ notanter ſcripſit innominatus Hugonis Reutlingenſis Interpres, ei (ut putatur) coævus, in Prohœmio: *Poſt incarnationem,* inquit, *Chriſti, plures Doctores S. Eccleſiæ, & ſpecialiter S. Gregorius & Ambroſius, cantum Muſicalem, quo tam Latini quam Alemani, cum cæteris linguarum diverſarum nationibus, utuntur in divino officio, in duo volumina librorum, videlicet in Antophonarium & Graduale, collegit, dictavit, & neumavit ſeu notavit. Proceſſu tamen temporis quidam Alemani, & præcipuè canonici ordinis S. Benedicti, qui cantum Muſicalem non ſolum ex arte, verùm etiam ex uſu & conſuetudine perfectè & cordetenus didicerant, ipſum, omiſſis clavibus & lineis, quæ in*

Lineæ omiſſæ. *neuma ſeu nota Muſicali requiruntur, ſimpliciter in libris eorum notare cœperunt, & ſic decantaverunt deinde juniores, & ſuos diſcipulos ſine arte ex frequenti uſu & ex magna conſuetudine cantum informare, qui cantus ſic per conſuetudinem doctus ad diverſa pervenerit loca.*

Vſus, quid in muſica. *Unde jam non Muſica, ſed uſus eſt denominatus. In quo tamen cantu diſcipuli deinde à Doctoribus, & Doctores à diſcipulis multiformiter diſcrepare cœperunt. Ex qua diſcrepantia, & artis ignorantia uſus dictus eſt confuſus. Quo uſu confuſo ſpreto nunc fere omnes Alemani hactenus miſerabiliter per cantum ſeducti ad veram artem Muſicæ revertuntur.* Et quæ ſequuntur de Gregoriani cantus depravatione in Occidentali Eccleſia, quum maximè Alamannica, ejuſq; reſtauratione per peritos artis Muſicæ. Verum de hoc Gregoriano cantu, quem & Occidentalem, Latinum & Romanum videntur appellaſſe, exſtarent ipſius Gregorii, item Romani Monachi, & Notkeri Balbuli de Muſica libri, quam rem nunc quis addubitet nos facerent certiores. Dicemus tamen aliquid amplius ad cantum Muſicum, quatenus & locus iſte deſiderat, & tu nobiſcum poſtulas non

Modi Muſici. ignorare. *Modi Muſici* initio tantum quatuor veteribus noti, *Dorius, Phrygius, Lydius, Æolius.* Quibus poſtea acceſſerunt *Aſius* & *Ionicus.* Qui duo mediæ ætatis Muſicis ignoti, illorum virtus quidem nota, appellatio ignara. Quippe *authentos* nuncupabant ſive rectius *authentas* ordine cardinalis numeri, *primum, ſecundum, tertium, quartum.* Quibus ſubjunxerunt alios quatuor ab haud ſcio quo inventos, *plagales* ſeu *ſubjugales* à ſe dictos, quos primus (niſi vehementer memoria fallit) Glareanus Græca præpoſitione à cæteris diſtinxit, nominibus inditis *Hypodorii, Hypophrygii, Hypolydii, Hypoæolii.* Et hi octo toni ſoli à media ætate cogniti. Id nos præter Guidonem & Johannem Magiſtrum docuit interpres ille capit. 4. unde hæc verba duximus adſcribenda: *Nota quod tantum quatuor toni à Græcis primo & principaliter erant adinventi, hii videlicet, prothos, deutros ſeu deutrius, trithus, & tetrardus. Hæc enim nomina Græca ipſi Græci ipſis imponebant. Hos autem tonos autentos, id eſt digniores appellaverunt. Cantus enim, qui tunc temporis habebatur, eiſdem quatuor tonis propriè poterat attribui. Nondum enim B. Gregorius cantum Gradualis & Antiphonarii, nec S. Ambroſius ſuum dictaverunt cantum, quibus cantibus nunc ſancta mater Eccleſia utitur. Moderni itaq; Muſici videntes prædictos quatuor tonos minus poſſe ſufficere ad omne genus cantus diſcernendum, quatuor alios prædictis quatuor addiderunt, quos plagales ſeu ſubjugales ſive ſervos ſeu diſcipulos præfatorum quatuor vocaverunt, quemlibet prædictorum tonorum in duos diſtinguendo ſeu ſcindendo, ut prothum in primum & ſecundum, deutrum in tertium & quartum, tritum in quintum & ſextum, tetrardum in ſeptimum & octavum. Dicitur autem prothus à prothos, quod eſt primum: deutrus ſeu deutrius à deuteron, quod eſt ſecundum: tritus à tris, quod eſt tres: tetrardus à tetras, quod eſt quatuor. Primo enim iſti toni ſecundùm ordinem debitum erant diſpoſiti, licèt tunc plagales toni ſint eiſdem immixti, &c.* quæ ſequuntur. Tandem & Muſices totius renovatio, & novorum modorum adjectio, notarumq; transformatio facta circiter An. Dom. 1360. Notavit id Fr. Petrus Herp. Monachus Dominicanus in Chronico Francofortenſi ad illum annum ſcribens: *Muſica ampliata eſt. Nam novi cantores ſurrexere, & componiſtæ, & figuriſtæ inceperunt alios modos aſſuere.* Etenim prius ex uſu tantum addiſcebant canere neglecta artis diſciplina, quæ primulum anno illo aut non multum ante reducta videtur in Eccleſia Occidentali.

¶ ***Frigoritici.***] In Chron. Camerac. & in Flodoardo hiſt. Rem. lib. 2. ca. 14. dicuntur febri laborantes; ſed propriè frigidâ, nam Aul. Gellius *frigorificum* dixit, pro eo quod frigus inducit. Hepidanus in vita Wiboradæ ca. 27. —— *Frigoretico morbo non modicè vexabatur.* Sic *Frigores* pro febri- *Frigores.* bus.

¶ ***Frilazin.***] *Manumiſſus, libertus, libertinus.* Ab Anglo-German. *fre*, Sax. ꝼꞃeoh *liber*, & **laſchen**, Gall. *laſcher* & *laiſſer*, Sax. leſan, *dimittere, diſſolvere.* L. Boior. tit. 7. cap. 10. *Si cum libera manumiſſa fornicaverit, quam frilazin vocant, &c.* Gloſſ. Latino-Theotiſc. (inquit Lindenbr.) *libertini*, **frilaza.** In vet. carm. Germ. **Eigen leute laſſe rich fry.** Vide infra *Lazzi.*

¶ ***Frilingi.***] Gentis Saxonicæ Ordo medius. Nithardi hiſtoria lib. 4. pa. 661. *Saxonica gens omnis in tribus ordinibus diviſa*

conſiſtit. Sunt enim inter illos qui Edhilingi, ſunt qui Frilingi, ſunt qui Lazzi illorum lingua dicuntur. Latina vero lingua hi ſunt, Nobiles, Ingenuiles, Serviles. Frilingi igitut ſunt ingenui, ab Anglo-Saxonico **fre**, id eſt, *liber*, & **ling**, *progenies*. Sic *Edhiling* & *Eadling* proles nobilis. Vide *Stellingi.*

¶ ***Friſcinga***, ***Friſcinka***, ***Friskinga***, ***Friſchenga***, & ***Friſgunga.***] Voces in antiquis Chartis Alamannicis aliiſq; Germanicis admodum frequentes & Germanicæ originis : ſed tamen inter Germanos non convenit de ſignificatione. Goldaſtus & Lydius *vitulum* exponunt : Vadianus (& alii) *ſcrofam adultam. Nam & noſtri* (inquit) *venatores porcum ſilveſtrem anniculum aut adultum* **friſchling** *vocant.* Sic etiam Rheni accolæ (ut referunt Pithæus & Lindenbrogius) nec non & Toloſates porcos ejuſmodi *freſingues* nuncupant. Gloſſ. Latino-Theotiſc. *friskinga*, **fruſſing**, Sed reperio in Synodo Ticienſi ſub Ludovico 2. An. Dom. 855. *friſcingam* & *porcellum* diſtingui. *Statuimus etiam ne Epiſcopi quando pro confirmando populum, parochias circumeunt, Archipresbyteros ſuos gravent, ut hujuſmodi diſpenſa contenti ſint : panes centum, friſcingas* 4. *vini ſextaria* 50. *pullos* 7. *ova* 50. *agnum unum, porcellum unum, annonam ad caballos, modios* 6, *&c.* Similiter Capitular. lib. 4. ca. 73. Miſſis dominicis *propter conjugem ac domum ejus cuſtodiendam juxta ſuam qualitatem dandum vel accipiendum ſit. viz. Epiſcopo panes* 11. *friſcingæ* 3. *de potu modii* 3. *porcellus unus, &c. Abbati, Comiti, &c. panes* 30. *friſcingæ* 2. *de potu modii* 2. *porcellus* 1. *&c. Vaſſallo noſtro panes* 10 *&* 7. *friſcinga una, porcellus unus.* Periit mihi memoria, ſi nuſquam legerim *friſcingam* pro pernâ : & conſonet quod è vet. diplomate citat Lindenbrogius : *friſcingas ovinas*, q. ovium coxendices. Nihil ſtatuo. Dubitanti, quidpiam luminis adferat rei pretium. Chart. Alaman. 12. *duas friskingas tremiſſas valentes.* Chart. 42. & aliæ plurimæ: *friſchengam tremeſſam valentem.* Chart. 60. *friſgunga ſeigit valenti.* Tremiſſis autem eſt tertia pars ſolidi. *Seigit*, al. *Saiga*, quarta pars tremiſſis ; i. denarius unus, ut exponitur in L. Alaman. Tit. 6. §. 3.

Videtur & aliud ſignificare *friſchinga.*
Friſgung. Tradd. Fuld. lib. 2, ca. 6. *Ut mihi per ſingulos annos, aut unum ſagum, aut friſgung, aut aliquid conſolationis à magiſtro —— detur.* Sunt qui menſuræ frumentariæ genus eſſe putant : ut Vadianus loco quo ſupra, etiam retulit.

¶ ***Friſcus Adject.***] *Recens*, tam reſpectu temporis, quàm ſaporis : à Gall. *freſche*, Teutonicè **friſch**. *Friſca fortia* : vis nupera, & recenter illata. *Mariſcus friſcus* : qui aquis dulcibus, non marinis immergitur.

¶ ***Frithborga***, & ***Frithborgus.***] Inveniuntur apud Hovedenum in LL. Ed. Confeſſ. cap. 20. pro *fri-borga*, & *fri-borgus* : multùm autem differunt, nam *fri-borga*, eſt, libera ſecuritas, ſeu fidejuſſio : *frith borga*, pacis ſecuritas. Plurimi ſunt ejuſmodi errores in Francofurtana illa editione, aliiſq; rerum noſtrarum ab extraneis impreſſis. Caveat hos quâ poſſit Lector : & impoſterum emendent Typographi.

¶ ***Frith.***] Æſtuarium, **maketh his iſſue into the Eſtuarry or Frith of Tames.** *Camb. Rem.* pag. 333.

¶ ***Frithbrech.***] *Pacis violatio.* LL. Ethelredi cap. 6. &c. V. *Grithbrech.*

¶ ***Frithſocne***, & ***Frithſocen.***] Tuendæ pacis juriſdictio : à Sax. ꝼꞃıð, i. *pax*, ꞅocne, *libertas*, *fancheſia.* Juxta Fletam ſignificat, libertatem habendi franci plegii, ſed tunc corrigendum eſt, & ſcribendum ut in noviſſimis monuimus, *friſocne.*

¶ ***Frocca***, & ***Froccus.***] Veſtis genus quo Monachi uſi ſunt : al. *flocus*, atque idem fortè quod roccus : *læna, indumentum ſuperius.* Ingulph. Sax. in Hiſt. Croiland. *Induit omni anno totum conventum cum ſecta ſua de tunicis ; omni altero anno de cucullis : & omni tertio anno de froccis.* Galli ipſum cucullum *froc* & *floc* vocant, atque inde in proverbio *jetter le froc aux orties*, pro Monachiſmum deſerere : ſed diſtinguit ut vides Ingulphus. Bajuli Londonienſes, lineum ſuum veſtimentum, cæteris omnibus inductum hodiè **a froc** nuncupant.

¶ ***Fruſtrum terræ.***] Ejuſmodi in Domeſd. videtur, quod Frontino & agrimenſoribus *ſuccifivum* & *ſubciſivum* dicitur. Reſiduum quiddam præter acras numeratas, vel campum menſuratum. Illi verò *ſucciſivum* vocabant, quod ad jugeri quantitatem non pervenit : cùm in Domeſd. *fruſtrum terræ* accipiatur pro ampla portione ſeorſum à campo, villâ, Manerio jacenti. Domeſd. Titt. Hantiſc. Rex. Abedeſtone. *In inſula habet Rex unum fruſtrum terræ unde exemit* 61 *vomeres*, lego *Fruſtum.*

¶ ***Frutectum.***] Locus fructibus conſitus, Lib. Rameſ. Sect. 197. —— *de fructectis ejuſdem campi, quantum poteſt extirpari.* Supra. —— *fructibus mundavit.*

¶ ***Fuage.***] Gal. Tributum ex foco, q. *focagium.* Hoc dum Princeps Walliæ ævo Edouardi 3. ſubditis ſuis Aquitaniæ impoſuiſſe nixus eſt : eos undique in defectionem adegit. Petebat autem *francum* unum, i. ſolidum, ex quovis foco. Dicitur aliàs *Chiminagium*, à Gal. *Chiminee*, hoc eſt, focarium, Anglis antiquè **harth ſt ber.**

¶ ***Fogacia.***] Ruris portio cervis & feris abdicata ; nullo ſepimento, nec foreſtæ legibus, ſed tamen ſuis privilegiis communita. *Chacea*, quod vide. Chart. Mathildis Imperatricis qua Milonem de Gloceſtria, Comitem Herefordiæ conſtituit. *Præcipio quod hæc omnia ſupradicta teneat de me* —— *liberè &*

quietè

quietè, in boſco & plano, in foreſtis & fugaciis, in pratis & paſturis, &c. Inde

Fugare pro feras curſu premere, & venari. Et

Fugacio pro *fugandi actu*: hoc eſt, proſecutione ferarum in foreſtis, chaceis, & parcis: etiam pro ipſo privilegio hoc faciendi. Charta libertatum Henrici 1. civibus Londoniæ. *Et cives habeant fugaciones ſuas ad fugandum, ſicut meliùs & pleniùs habuerunt Anteceſſores eorum, ſcilicet Siltre, & Middleſex, & Suer'.*

¶ ***Fugitivi.***] Sax. flẏmen. Crebrò nominantur utrâque voce in Chartis noſtris antiqq. & noſcuntur ex Bractoni ſententia lib. 1. trac. 1. cap. 10. Scil. non ii eſſe, qui vagantes per patriam, eunt & redeunt ad locum ſuum: ſed *cum conſuetudinem revertendi habere deſierint, incipiunt* (inquit) *eſſe fugitivi, ad ſimilitudinem cervorum domeſticorum.*

¶ ***Fulboran.***] Longob. lib. 2. Tit. 14. l. 2. *Si quis dereliquerit filium legitimum unum, quod eſt fulboran, & filios naturales unum aut plures: filius legitimus tollat duas portiones de patris ſubſtantia, naturales verò tertiam.* **fulborne.**

¶ ***Fulfrea,*** & ***Fulfreal.***] Gloſſ. *Fulfrea: ſive ingenua, ſive libera.* Germ. **ful freep**, Angl. **full free**. Longobar. lib. 2. Tit. 12. l. 61. *Liberam uxorem, id eſt, fulfreal.* Tit. 14. l. 17. *Libertus homo qui fulfreal factus eſt.* Et lib. 1. Tit. 32. l. 5. —— *vadant liberi abſoluti, & fulfreales, tanquam ſi thingati* (i. manumiſſi) *fuiſſent.*

¶ ***Fulgare.***] Vide *Folgare.*

¶ ***Fundatum.***] Vox frequens in vitis Pontificum, obſcuræ tamen ſignificationis. Quidam de blatto intelligunt, eo ducti quod Anaſtaſius ſcribit in Leone 3. *Fecit vela holoſerica majora, ſigillata, habentia periclyſin, & crucem de blattis ſeu fundato.* Inquit, *de blattin, ſeu fundato* & ita pluries. Hæc autem locutio, tàm eſt dubitantis, quam confundentis: nam & alibi ait: *periclyſin de blattis, ſeu chryſoclavo.* Diſtinguit aliàs, ut ibidem inferiùs: *Fecit —— cortinam fundatam, ornatam in circuitu de blattin.* Similiter in vita Leonis 4. Et in Paſchalis: *Vela* (inquit) *modica de fundato, ornata in circuitu de blattin Biſanteo, & inveſtita de blattin Neapolitano.*

Opinantur etiam *fundatum* eſſe auro textum aut acupictum, ut Gallicè *robe à fond.* Sed nec hæc valet conjectura. Nam in Leone 3. legitur: *calicem majorem fundatum cum ſcyphone.* Et infra ſemel atque iterum: *calices majores fundatos ex argento*: atque adhuc inferiùs: *Gabathas fundatas.* Occurrit præterea in vita Paſchalis, *veſtem de fundato praſino.* Et in Leone 4. *Veſtem fundatam habentem 4 angulos: duos Tyrios, duos fundatos.* Præterea multa hujuſmodi: tu tibi Oedipus eſto.

¶ ***Fundicarius, Fundicus, Fundicare.***] *Præfectus officinæ. Officina. Congerere in Officinam.* Ab Ital. *Fundaco*, id eſt, Officina, taberna.

Conſtitut. Neap. lib. 1. Tit. 84. Imp. Frider. *Statuimus igitur ut per quemlibet præſidiatum, unus magiſter procurator rerum noſtrarum, & unus magiſter fundicarius debeat ordinari, qui jura fiſci noſtri percipiant, & præcepta conſervent.* Et Tit. 87. *Procurabunt magiſtri fundicarii, fundicos ſalis, ferri, & azorii, & mercium exituras, quæ fundicandæ curiam noſtram ſunt ſtatutæ.* Inferiùs. *Mercatores etiam ad Civitates ubi ſunt fundici venientes: exoneratis & depoſitis mercibus, quæ fundicari debent in fundicis, ubi vel quo voluerint, per civitatem hoſpitari permittant.* Leo Marſic. (apud Lindenb.) lib. 3. ca. 87. *Fundicum cum pertinentiis.* Et Pet. Diac. in continuat. Chron. Caſſ. cap. 10. *Fnndicum in Amalfi.*

Magiſter fundicarius.

Fundicus. Fundicari.

¶ ***Furca,*** & ***Foſſa.***] Ang. **Pytte and gallowes**. In antiqq. privilegiis ſignificat juriſdictionem puniendi fures: ſcil. viros ſuſpendio, fœminas ſubmerſione. His igitur ſupplicii inſignibus cognoſcibile olim erat ejuſmodi juriſdictionis territorium: quod & in Scotia hodie obſervatum intelligo, & reorum in electione fore utrum mortis genus obierint. Galli item lætiferam juriſdictionem erectis *furcis* denuntiant. Sed *furcarum* notiſſimum judicium. Proferam ergo è monumentis Roffenſis Eccleſiæ tempore Gilberti Epiſcopi, qui floruit ſub Richardo 1. (id eſt, An. 1200.) ſubmerſionis exemplum celebre: ut in Curia ejuſdem Epiſcopi apud Suffliet erat recognitum. *Item duæ mulieres venerunt in villam de Suffliete, quæ furatæ fuerunt multos pannos in villa de Croindone, & ſecuti ſunt eas homines ejuſdem villæ de Croindone, quorum pannos furtivè aſportaverunt uſq; in villam de Suffliete, & ibi captæ fuerunt, & incarceratæ, & habuerunt judicium ſuum in Curia de Suffliete, ad portandum calidum ferum, quarum una fuit ſalva & altera damnata, unde ſubmerſa fuit in Bikepole* (i. in ſtagno quod vocatur Bike) *Et hoc totum contigit tempore Gilberti domini Epiſcopi, & in quolibet judicio fuerunt Coronarii domini Regis. Et Paulus de Stanes fuit tunc Cacherellus de hundredo de Actſtane. Et per illud tempus Robertus de Hecham Monachus fuit cuſtos de Manerio de Suffliete, & ad mulieres judicandas fuit dominus Henricus de Cobeham, & alii plures homines, diſcreti homines de patria.*

Suſpendii & ſubmerſionis judicium.

Submerſionis quale.

Calidum ferrum

Cacherellus.

Submerſionis hic ritus pervetuſtus fuit apud Germanos majores noſtros. Sic enim Tacitus in eorum moribus. *Diſtinctio pœnarum, ex delicto. Proditores & transfugas arboribus ſuſpendunt, ignavos & imbelles & corpore infames, cœno ac palude, injecta inſuper crate.*

Furca putei. Trabs erecta cui tollonus innititur ad hauriendam aquam. Longob. lib. 1. Tit. 9. l. 24.

¶ *Furlongus.*] *Stadium, quarentena.* Dicitur, non ut exiſtimat Cowellus, quaſi *ferlingus terræ* (de quo ſupra) ſed quaſi **a furrow-longe**, hoc eſt, quòd longitudine ſulci determinatur. Sulcum autem (**a furrow**) noſtri dicunt agricolæ, id quod uno progreſſu aratrum deſcribit antequam regreditur: & continet plerunq; 40 perticas, hoc eſt, octavam partem miliaris Anglici.

Dicitur etiam *Furlongus*, campi ſeu prati area ſpatioſa, plurimas continens acras (i. jugera) quæ ſeriatim adjacentes, pariter incipiunt, & pariter deſinunt, ſulciq; longitudine concluduntur. Chartular. Priorat. Dunſtapulenſ. Tit. Houcton. ca. 5. *In eodem prato & furlongo, Prior & Ric. filius Gileberti partiuntur.*

¶ *Furnagium.*] Gall. *fournage.* Eſt tributum quod domino furni à ſectatoribus penditur ob furni uſum. Multis enim in locis tenentur vaſſalli ad coquendum panes ſuos in furno domini, eaq; de cauſa hoc tributum reddere. Qui etiam infra limites habitant ad furnum pertinentes dicuntur habitare Gall. *en ban de fove*, alìas *en le bancage*: id eſt, infra territorium furni, ſeu evocationem ad furnum.

Ban de fove. Bancage.

Eſt etiam *furnagium*, lucrum ſeu emolumentum quod piſtori conceditur in piſtionis ſumptus & mercedem. Aſſiſa panis & cerviſ. ann. 51. Henr. 3. *Et tunc poteſt iſtor de quolibet quarterio frumenti lucrare 4. den. & furfur, & duos panes ad furnagium.* Ubi Interpres malè vertit, *ad furnagium*, **for advantage.** Hinc

Furniare, pinſere: ut infra in *Portmote* videas, ubi *braciare* & *furniare* leguntur pro **to brue and bake.**

¶ *Furſwirotos.*] Boior. Tit. 17. l. 2. *Injuſte territorium meum alteri formaſti, i. forſwirotos: ipſum mihi debes reddere.* Gloſſ. Lindenbr. **furſweren** Germ. *perjerare.* Et Angli dicimus **to forſwear.**

¶ *Furratura.*] Vide infra *Subfurratura.*

¶ *Furſt, & Fandung.*] LL. Henr. 1. ca. 46. *De implacitis dominorum. Si quis à domino ſuo vel Juſtitia, per ſuam vel alterius ſuggeſtionem implacitetur; ſummoneatur ad ſeptem dies in eodem Comitatu, de nominatis vel innominatis placitis, & ſi lex domino vadietur, differat cætera placita donec lex deducatur per burgi legem, niſi de furto vel capitalibus ſit, in quibus ſtatim oportet reſpondere de quibuſcunque implacitetur furſt & fangdung habeat.*

¶ *Fuſtamum.*] Lib. Rameſienſ. Sect. 265. *Dedit prædictus Abbas prædicto Hugoni unum fuſtamum, & Baſiliæ conjugi ſuæ alterum, & prædicto infantulo 12 denar.* Non equidem intelligo: Eraſmus autem (ni malè memini) utitur vocabulo *fuſtanum* in colloquio de ementita nobilitate, pro panno iſtius appellationis.

¶ *Fuſtare.*] Pro *fuſtigare.* L. Alaman. Tit. 12. *Si Epiſcopum —— plagaverit, fuſtaverit vel mancaverit —— ſicut Ducem, ita in omnibus componat.* Sic Titt. 13. & 14.

¶ *Fuſtis.*] Pro feſtuca, ſeu baculo traditorio. Bract. lib. 2. cap. 18. num. 2. *Si autem nullum ſit ibi ædificium* (quod per oſtium & per haſpam vel annulum tradatur) *fiat ei ſeyſina ſecundum quod vulgariter dicitur, per fuſtim & per baculum, & ſufficit ſola pedis poſitio cum poſſedendi affectu ex voluntate donatoris, &c.* Vide *Fiſtuca*, & *traditio.*

Fuſte & ſcuto ſe defendere, id eſt, duello. Longob. lib. 1. Tit. 25. l. 76. Et lib. 2. Tit. 55. l. 29.

¶ *Fuſtuarium ſupplicium.*] Quòd fuſtibus infligitur. *Fuſtigatio.* Edict. Theoderici R. ca. 4. L. Burgund. Tit. 70. Et in Jure Civili ſæpiſſimè.

¶ *Fynderinga.*] LL. Henr. 1. ca. 11. *De jure Regis. Hæc ſunt jura quæ Rex Angliæ ſolus & ſuper omnes habet in terra ſua —— Murdrum, falſaria moneta ſua, incendium, hamſockna, forſtall, fynderinga, flemenfirma, præmeditatus aſſaltus, roberia, &c.* Fortè, theſaurus inventus.

Gab-

¶ G*Abella, Gabellum, Gablum.*] *Vectigal, portorium, tributum, exactio, cenſus*: à Sax. ʒaꝼol, al. ʒaꝼel, hæc omnia ſignificante. ʒaꝼo ʒilðen hure, eſt, domus quæ reditum annuum pendit, bere ʒaꝼol, *reditus hordeaceus.* Matth. 25. 27. Ic name ðænne ic come ðæt min is, mid ðam ʒaꝼole, id eſt, *ut accipiam quando venero id quod meum eſt cum lucro* ſeu *fœnore.* Anaſtaſius in vita Stephani 3. *Rex reddere promiſerat —— Faventiam cum caſtro Tiberiaco, ſeu gabellum & univerſum ducatum Ferrariæ in integrum.* Conſtitut. Neapol. Tit. 59. §. 1. *Omnes Camerarii & baiuli priuſquam in gabellam & credentiam baiulationes noſtras ſuſceperint -- in publico corporale ſubeant ſacramentum.*

Gabella ſalis apud Gallos quando orta, aucta &c. Exteris plerumque ſignificat id vectigalis quod è mercibus provenit: Gallis potiſſimùm è ſale; quod à Philippo longo (qui Regnum iniit Anno 1316.) inſtitutum eſt, 2 denar. Turonenſ. è qualibet libra referente. Hoc in duplum auxit Philippus Valeſius: in triplum Carolus 7. triplum ipſum etiam in duplum Ludovicus 11. Et deinceps ad arbitrium Principis variè fluctuans, graviſſimè tandem excrevit.

Gablum verò apud noſtrates vox eſt uſitatior, & in Domeſd. frequens. Inæ etiam LL. M. S. ca. 66. *Si quis componat de virgata terræ vel amplius ad gablum, & araverit, ſi dominus velit terram illam ponere ad gablum, vel opus: non neceſſe eſt hoc excipi ſi nulla domus commiſſa ſit.* Occurrit & in antiquo computo expenſarum litis cujuſdam in Scaccario, pro uſurâ ut ſupra Mat. 25.

Gabellatus & juxta Ital. *Gabellotus.* Qui gabellas, & cuſtumas (quas vocant) colligit. Conſtitut. Neapol. lib. 1. Tit. 59. *Et jurare prædicti faciant gabellatos ſuos, quod nil ultra veterem formam & nova ſtatuta requirant.* Et Tit. 76. *Exactiones reſtitui faciant, & rapinas quas gabellati, foreſtarii, platearii, &c. exercent.*

Gafulland, & è contra *land gafel*, hoc eſt cenſus terræ; illud, terra cenſa. Fœdus Aluredi & Guthurni RR. M. S. ca. 2. *Præter ceorlum* (i. *ruſticum*) *qui in gafulland* (*i. terra cenſa*) *manet.*

¶ *Gafandus.*] *Hæres.* Vide *Gaphans.*

¶ *Gagani.*) Dicuntur omnes Chunorum Reges; teſte Greg. Turon. Hiſt. lib. 4. Sect. 29. qui & Chunos à Pannoniis egreſſos (lib. 2. Sect. 6.) ex aliorum opinione refert; & videntur hi iidem eſſe qui aliàs Uni & Unni, aliàs Hunni, demùm Hungari appellantur.

¶ *Gagium.*) *Silva denſiſſima, &c.* Vide infra *Gajum*, & *Watergagium.*

¶ *Gaiſindus.*) Vide *Gaſindius.*

¶ *Gaitanum,*) *Zona, cingulum.* γαιτάνιον Græcobarb. apud Meurſium. Cyryllus in lexico, τὰ σχοινία, καὶ τὰ δεσμὰ, καὶ ἡ ἅλυσις, σειραὶ λέγονται καὶ τὰ γαιτάνια, καὶ ἅπαν πλέγμα. id eſt. *Funiculi, & nodi, & catena, vincula dicuntur & gaitana; etiam quodlibet involucrum.* Etiam Codinus de Offic. Conſtant. ut emendat Meurſius. ἐπὶ δὲ τραχήλου τῶν κριτῶν ἐκρέματο δύο τινα διὰ γαιτανίων πιλατίκια λεγόμενα, i. *Ad collum autem, Judicum* (Medorum) *pendebat de lineis, duo quædam per gaitana, nuncupata pilaticia.* Marcellus Empiricus De Medicam. cap. 8. *De tribus cerafiis lapillos pertundes, & gaitano lino inſerto, pro philacterio uteris.* Factum ſuſpicor à Latino catena, vel à Germ. **Gaye**, pro *cuſtodia.*

¶ *Gajum*, al. *Gagium.*) *Silva denſior.* Longob. lib. 1. Tit. 25. l. 38. *Si quis accipitres de ſilva tulerit, excepto de gajo Regis, habeat ſibi, &c.* Simile in l. præced. ubi Lindenb. Gloſſ. vett. *Gajo, vel gagio, ſilva denſiſſima.* Legitur & *gaas* apud Prateum pro prædio.

¶ *Galea, Galeia, Galeida.*] *Triremis.* Navis piratica. Phranzes lib. 1. cap. 36. *Navibus piraticis quas nunc galeas nominare conſueverunt, ſive triremibus pro triginta inſtructi, &c.* Meurſ. Græcobarb. γαλέα & γαλέια. ſed reperitur antiquius opinor apud Aſſerum Menevenſ. in vita Ælfredi Regis ſub An. 877. *Tunc Rex* (Ælfredus) *juſſit cymbas & galeas, id eſt, longas naves fabricari per Regnum, ut navali prælio hoſtibus adventantibus obviaret.* Erant & noſtro mari frequentes ſub Henr. 3. Sic enim Mat. Par. in An. 1243. *Pyratæ cum galeiis alta maris* (inter Doveriam & Caleſiam) *cuſtodientes: non permittunt etiam peregrinantes ad propria remeare.* Et mox poſt aliquot: *Unde quidam apoſtrophando ait Regi jocoſè.*

In terris galeas, in aquis formido galeias:
Inter eas & eas, conſulo tutus eas.

Galoarum ſtolium eſt hujuſmodi navium claſſis. Chron. Auguſtenſ. in Epiſt. Freder. 1. *Convenire fecimus apud Piſas victorioſum galearum ſtolium.*

Galeida. Ex Gotfr. Monach. Annal. Meurſ. *Verſus caſtra militiæ Chriſtianæ, galeidæ ſurſum ductæ ſunt.*

Galionium & *Galiaſſa* juxta Italic. pro grandioribus galeis apud Græcobarbaros leguntur, & alibi *Galicea.*

¶ ***Galilæa.***) γαλιλᾶια. Ita appellabatur tempus illud omne, à Reſurrectione ſive Paſcha, uſq; ad Aſcenſionem, quod in Galilæa Salvator noſter exegit, ut notat Meurſius plura ſubjiciens.

¶ ***Galliardus.***) Vide *Goliardenſes*, & *Goliardus.*

¶ ***Galihalpens.***) Pecuniæ genus unà cum **Suskins** & **Doitkyns** abolitum Statuto primo An. 3. Hen. 5. ca. unico.

¶ ***Galloches***, al. ***Galoges.***) Gall. Calceamenti genus cuſpidatum, à Gulielmo Ruſo (ut me legiſſe memini) introductum. Cuſpides autem ita demum porrexit ætas recentior, ut hos alii catenis argenteis, alii deauratis, plerique fibulis è byſſo, à tibiis ſuſpendere cogerentur. Anno igitur 4. Edouardi 4. id eſt, gratiæ 1464. Cautum eſt ut nemo cuſpides illos ultra duos pollices produceret, ſub pœna 20 ſolid. & (ut Chronicæ referunt) anathematis. Vide juvenis Hibernicos quoſdam ejuſmodi calceis indutos, ſed cuſpides mediocriter extendentibus.

Sunt & *galloches* hodiè apud Gallos, crepidæ ſeu calcei quidam lignei, quibus in rure utuntur coloni, in Academia ſcholares nulli aſcripti collegio, ſed vicatim hoſpitantes; atq; hoc idem (ut accepimus) nomen, inde per ludibrium contrahentes.

¶ ***Galmagium.***) Final. concordia inter Jo. Ducem Britan. & Alanum Trecoricenſ. Epiſc. An. 1267. in Hiſt. de Bret. liv. 4. ca. 24. —— *ſalvis nobis & hæredibus noſtris, avenagiis & galmagiis noſtris in feudis & terris Cornidem ubi ea capere conſuevimus.*

¶ ***Galnes.***] V. ſupra Cro. & Reg. Majeſt. lib. 4. ca. 24. & notas ibid.

¶ ***Galo***, al. ***Galona.***] Menſuræ apud nos genus, vernaculè **a gallon**: fortè à Græ. γαυλὸς *ſitula.* Compoſit. menſurar. an. 51. Henr. 3. *Denarius Angliæ qui nominatur ſterlingus, rotundus ſine tonſura, ponderabit 32 grana frumenti medio ſpicæ, & 20 denarii faciunt unciam, & 12 unciæ faciunt libram, & 8 libræ faciunt galonem vini, & 8 galones vini faciunt buſſellum London, quæ eſt octava pars quarterii.* Et Statut. de Piſtorib. ca. 8. *Standardum, buſſelli galonæ & ulnæ, ſigillo domini Regis ferreo ſignentur diligenter, &c.*

¶ ***Gamacta.***) *Verber, percuſſio.* L. Boior. Tit. 2. ca. 4. §. Final. —— *ante Comitem ſuum 50. gamactas, id eſt, percuſſiones accipiat.* Sic ἀλλακιτα Græcis.

¶ ***Gamalis.***) Filius è legitimis nuptiis oriundus, ſpurio & naturali contrarius. Sic juxta Gloſſ. Non tamen dictus à Græc. γάμος ſeu γαμήλιος, id eſt, *nuptiæ* ſeu *nuptialis* (licèt hæc ſe ultrò offerant vocabula) ſed à German. **Gemal**, al. **Ghe-mael**, id eſt, *conjux*, è Sax. maelen *conjungere*, quo ſenſu Angli hodie dicimus **to male** pro *vincire*, & *conſtringere.* **Ghe** autem aliàs **ga** & **ge**, tantum particula eſt verborum præteritis & participiis præteriti temporis apud Saxones & Germanos præpoſita: ſic ut *Gamalis* propriè ſignificet *filium conjugalem.* Longob. lib. 2. Tit. 55. l. 7. *Si quis de ſacramentalibus mortuus fuerit, poteſtatem habeat ille qui pulſat, in loco mortui ſimilem alium nominare, de proximis legitimis, aut, de naturalibus, aut de gamalibus, id eſt, confabulatis.*

Sed liceat & quæ aliter ſentiam, de hoc De *gamalibus*
loco effari. alia ſententia. Quid ſi *gamales* intellexero de filiis, nec ſpuriis, nec poſt conſummatum matrimonium natis: ſed qui à patre & matre confabulatis (i. pactis jam nuptiis licèt non adimpletis) procreantur? Videtur enim hic legis paragraphus, triplicem filiorum ſpeciem (& ſatis perſpicuè) conſtituere, videlicet, *legitimos* omnino, *naturales*, id eſt, ſpurios, & *gamales*, q. ex deſponſatis editos. Nam *confabulare*, eſt paciſci, & deſpondere. Vide *Fabula.*

¶ ***Gamma, Gammadia, Gammadium.***] Quod ad ſpeciem literæ Γ formatum eſt. *Trigonus.* Siculus Flaccus de Condit. agr. apud Meurſ. *Aliquando etiam petras occurrentes in finibus notatas invenimus: quaſdam, ſi perſeveret rigor, notas habentes, in verſuris verò gammas, ſed ſpectantes ſuas rigores.* Et poſtea. *In verſuris verò quæ notata ſunt, aut decuſſes inveniuntur aut gammæ.* Et Frontinus de limit. agr. lib. 11. *Termini autem ſi tranſverſi poſiti fuerit, gammam faciunt.*

Gammadium hoc idem eſſe videtur in veſtimentis Eccleſiæ. Fortè ut ex trigoni formâ, ſacroſanctam innuerent Trinitatem: quam tamen Δ litera expreſſiùs redderet. Conjecturanti fiat venia. Anaſtaſius Bibl. in Leone 3. Fecit *columnas argenteas 8. & gammadia duo, & arcus duos cum crucibus argenteis 5.* Mox. *Et tabulas chryſoclabas 4 cum gemmis ornatas, atq; gammadias in ipſa veſte chryſoclabas quatuor.* Multo inferiùs. —— *arcum argenteum cum gammadiis ſuis.* Et in Leone 4. *Et ſuper illud cyboreum fecit oleas quæ pendent in circuitu altaris, habentes tabulas 4 exauratas, nec non gammadias numero 4.* Illic creberrimè. Et in vita Benedicti 3. *Veſtem de fundato unam habentem in medio crucem cum gammadiis de quaquadruplo.* Sæpius jungitur cum crucibus.

Judiciale ſeptrum τοῦ μεγάλου μυϛάϛου apud Codinum, ſupernè erat ex auro fuſo in ſpeciem

Γ literæ

γαμματίζειν Γ literæ quod illic γαμματίζον dicitur à γαμματίζειν, q. *gammatizare*, hoc eſt Γ ſpeciem referre.

¶ *Gamurdrit.*] Angl. **Murdred**, nam ga & ge ut ſupra diximus in *gamalis* ſunt particulæ præpoſitivæ præteriti temporis, & participii ejuſdem. L. Boior. Tit. 18. ca. 2. §. 3. *Si ſervus furtivo modo, ſupradicto more occiſus fuerit, & ita abſconſus, quod gemurdrit dicunt.* Planè ut lex noſtra. Vide *Murdrum.*

¶ *Ganerbiorum & Ganerbinatus, conditio, origo, ſocietas, etymon, lapſus, proſcriptio, arces, urbes, differentia, adminiſtratio, &c. In tranſitu, de lege Salica.*

Ganerbiorum conditio. ¶ *Ganerbii.*] *Ganerbiorum* ſocietas, quam *Ganerbinatum* vocant, apud Germanos ampla, potens, & antiqua eſt; à nobilium conditione parùm diſtans. Nobiles enim & *Ganerbios* ſic conjungit jus Saxonicum **Burger oder Burgkmann heiſſen die Ganarben und Edellent**, &c. id eſt, *Cives & Caſtrenſes* (h. qui in caſtro habitant) dicuntur *Ganerbii & Nobiles qui olim ſub domino* Caſtri *in caſtro habitabant, & tunc temporis vocabantur* **Burgkburger**, i. cives caſtrenſes. Item alibi. **Burgkleben** (i. caſtrenſe feudum) *eſt hujuſmodi feudum ubi multi Nobiles vel Ganerbii* (*ut nunc dicuntur*) *unum idemq; caſtrum ſimul habent à Principe, & Domino cujus eſt caſtrum illud.* Et quidem nulla inter ipſos & alios vaſſallos feudales ferè differentia eſt, niſi quoad pacta & conditiones ſocietatis, & fœderis inter ipſos mutui. Quæ res tunc extitit in Germania, quando vis erat jure, **da das fauſt Recht im Schwang gieng.** Tum enim ante factam & promulgatam pacem publicam, i. **dem Lanfriden**, cùm paſſim itinera eſſent minus ſecura, & latrones in arcibus apud ſui generis ſive farinæ homines, latrones latitarent; alii quidam Nobiles, quibus virtutis potius, quàm rapinæ ſtudium charum erat, confecerunt ſibi arces munitas, in quibus cum familiis ſuis & rebus pretioſioribus, ab aliorum invaſionibus violentis, tuti eſſent. Et ut potior fieret hæc conjunctio, eoque major & conſtantior, ſuiſq; viribus ſe & ſua fœliciùs defenderent: fraternitates & confœderationes quaſdam, certis legibus & conventionibus contraxerunt **den Burgfrieden**, id eſt, *pacem caſtrenſem* appellatas. Confœderatos hos *Ganerbios* vocant **die Ganerb n**, quaſi **gemiene Erben**, id eſt, communes hæredes, & condominos. Sed dilabitur ſplendida hæc confœderatio in deteriorem partem. Nam & ipſi *Ganerbii* viribus ſuis & arcibus confiſi, etiam rapere & opprimere cœperunt: aut alios ſuæ ſocietatis confratres, aut condominos quando delinquerent receptarunt, & protexerunt.

Origo.

i. *Quando vis manuum dominabatur.*

Societas.

Etymon.

Lapſus.

Eique tandem audaciæ & furori preventum eſt, ut publicis legibus, & Imperiali Conſtitutione coerceatur. Imperator enim Maximilianus in Comitiis Auguſtanis An. 1500. inter alia edixit; *Ne Ganerbii ſive condomini bannitum ab Imperio, in arcem intromittant, licèt etiam ea ſit communis ei cum aliis, ſed potiùs à ſua ſocietate excludant: quod ſi verò ſecus factum fuerit, ut ipſi quoq; acceptatores, in pœnam pacis publicæ violatæ debeant declarari, & pronunciari.* Præterea in Commitiis Wormacienſibus, Anni 1495. quadruplex eſt conſtituta pœna **Das ihr Leib und, &c.** Id eſt, 1. *Primo ut illorum corpora & bona omnibus ſint conceſſa, & nemo illis abuti poſſit.* 2. *Ut omnia illorum jura quæ contra alios habent, ceſſent & ſint mortua.* 3. *Ut amittant feudum.* 4. *Ut habeantur inhoneſti* ſeu infames. Renovatur hæc conſtitutio aliis Commitiis Wormacienſibus An. 1521. deinde Auguſtanis An. 1548. & inſerta deniq; Ordinationi Cameræ An. 1555. *part.* 2. *tit.* 13. Petrus Denais *in jure Camerali tit.* 266. *verb. receptatores, num.* 2.

Interdictio.

Proſcriptio.

Arces. Arces & munitiones aliquot quæ vocantur **Generbenheuſer**, hæ recenſentur. Primò arx Rotenburgenſis, non procul à Norimberga diſſita. Deinde eſt Friburgum in Veteravia, quæ arx etiam eſt celebris *Ganerbinatus.* Tertiò eſt arx Salizburgum ad Salam in Francia orientali, ubi & Imperatoris Conradi (qui cognomen Salici inde adeptus eſt) Regia olim fuit; & lex Salica primum lata eſt à Pharamundo, ejuſq; conſiliariis quatuor, Wiſogaſt, Arogaſt. aliàs & rectiùs Boſogaſt, Salagaſt, Vindogaſt, qui & in prologo legum illarum nominantur, & à Sigeberto in An. 422. de quo vide plura hic infra in verb. *lex Salica.* Hæc autem arx etiam hodiè eſt domus *Ganerbica*: & habent ſingulæ ſingulos ſuos Burgravios judicis loco, ſuaſq; leges & Regalia. Rotenburgenſis quæ ab antiquis dominis ad coronam Bohemiæ pervenit, & tandem ad Electorem Palatinum, reſervato tamen recto domino; condominos numerat plus quam ſeptuaginta Nobiles.

Lex Salica, unde.

Arcium adminiſtratio.

Civitates. Sunt & nonnullæ civitates *Ganarbicæ.* Crutzenachum, oppidum ſitum ad Rhenum, condominos habens Electorem Palatinum, & Marchionem Badenſem. Item Schmalcaldia dum viverent Comites ac Principes Hennebergenſes, ex parte dimidia ad ipſos, ex altera pertinuit ad Landgravios Heſſiæ; hodiè Landgravius ea ſolus potitur. Tale olim fuiſſe Hebron, de quo in ſacris literis habetur, & in Decreto Gratiani, 1. *Hebron* 11. *quæſt.* 2. notat Conradus Ritterſhuſius *in partitionib. jur. feud. lib.* 1. *ca.* 17.

Bona. Conſtituuntur autem *Ganerbii* & bona *Ganerbica*, pactis et conventionibus ipſorum inter ſe condominorum: accedente plerunque confirmatione et protectione ſuperiorum, putà Imperatoris et aliorum Principum. Et dari poſſunt in *Ganerbinatum* non ſolum bona allodialia et patrimonialia, ſed etiam feudalia,

dum

dum tamen non inferatur tertio præjudicium, uti agnatis in antiquis feudis; filiabus (ſi hoc dictum ſit) in novis; & his de quibus pactum eſt, in utriſque. Hinc exigua illa differentia inter *Ganerbios* & vaſſallos feudales, de cujus ſupra meminimus. Quanquam enim aliquis in *Ganerbiorum* ſocietatem acceptus, & condominus factus fuerit, in aliis tamen rebus non mutatur perſona ejus, nec vaſſallus eſſe definit prioris domini ſui, nec privilegia & regalia quæ ab Imperatoribus totum obtinuerit condominorum collegium, ſingulorum fiunt, ſed pariter omnium.

Differentia.

Solet autem plerunque inter eos qui *Ganerbinatum* conſtituunt, eo convenire inter ſe, ut maximus natu in ea gente ſit adminiſtrator bonorum; & pro onere adminiſtrationis partem aliquam fructuum ſibi habeat præcipuam: reliqui fructus dividantur æquis portionibus inter omnes gentiles & agnatos, qui quidem ſunt puberes, maximè ſi vel ſtudiis, vel rei militari dent operam.

Bonorum adminiſtrator, quis.

Denique fraternitati & confœderationi inter condominos renuntiari poteſt ab eo qui non amplius libet in illa ſocietate & communione ſtare: uti quælibet ſocietas renuntiatione tollitur §. *manet. Juſt. de ſociet.* Similiter & jam à rectore ſive domino illius arcis in qua *Ganerbinatus* eſt conſtitutus, liberabitur, renunciatione, Conrad. Ritterſh. *d. cap.* 17. *per tot.* Ubi ſimul tradit diſcernendum eſſe *Ganerbinatum* à pacto quod vocant **Erbeinigung**, receptum eſt inter familias quorundam Principum de quo Gail. 2. *obſ.* 127. Itemque à majoratu & legato familiæ ut ibidem explicat. Vide Hotomannum in *Lexic. feudali* verb. *Hæredes accelerantes*, ubi allegat locum juris Saxonici *Artic.* 17. Et Modeſtinum Piſtoris *p.* 1. *conſil.* 21. *nu.* 45. *&* 42. Hæc è Matthia Stephan. Pomeran. Tract. de Juriſdict. lib. 2. par. 1. ca. 2. memb. 3. at non ſuis ubique verbis, ſed aliàs auxiùs, aliàs contraxiùs, ut noſtro magis conveniret inſtituto. Addam verò quod Gloſſographus ad 17 Artic. Speculi Saxonici aſſerit, *Ganerbios* dici quòd illorum hæreditas deſcendit, non aſcendit, &c.

Renuntiatio.

¶ *Ganſa*, & *Ganſhapich.*] Hoc in Boior. LL. Tit. 20. §. 2. exponitur, accipiter *qui anſeres capit*: cujus & meminimus in verb. *Acceptor*, quod vide. Illud à voce **Gansz** pro anſere, Germanis hodie in uſu, non minus quam olim. Plinius enim lib. 10. ca. 22. In Germania (inquit) anſeres candidi, *verùm minores, ganzæ* vocantur. **Hapich** idem eſt quod accipiter: nos autem p in w vertentes, monoſyllabicè **Hawk** proferimus, & pro **Ganshapich, Ganshawk**, al. **Goshauk.** In Gloſſario legitur *Ganta* γυναλώπηξ; ſed an emendandum, *Ganſa*; haud ſcio: fallor enim ſi noſtri aucipes **Gantes** non dicant de alio volucre. *Chenalopen* autem anſerini generis eſſe Plinius docet, ubi ſupra, & *Gantas* haud multùm ab eo diſcrepare ſuſpicor.

¶ *Gantus.*] —— Nec illud ſilentio tegimus, quod prædictus dominus Carolus in præfato retinuit loco, iſtud ſcilicet, quod quando in Pictavenſem urbem veniet, ipſi monachi præfati cœnobii afferant illi *gantos* unos, & duos cereos, cum duobus botis nectare plenis &c. *Preuves de l'hiſt. des Comtes de Poictou p.* 157.

¶ *Gaola.*] Carcer, ergaſtulum. Cambro-Brit. *Geol*, ergaſtulum, carcer.

¶ *Gaphans.*] Longob. lib. 2. Tit. 21. l. 3. *Nulli liceat alium pro alio pro quolibet debito pignorare, excepto illo qui gafans eſſe invenitur, id eſt, cohæres ejus proximior.* Gloſſ. vett. *Gafandus, hæres.*

¶ *Garathingi*, al. *Gargathingi*, & *Garathinx.*] Longob. lib. 1. Tit. 7. l. 15. —— *ille qui plagaverit eum componat qualiter in garathingi, id eſt, ſecundùm qualitatem perſonæ.* Et l. prox. ſeq. nec non Tit. 9. §. 3. *Si ingenuus fuerit, qualiter in garathingi homicidium componat.*

Garathinx. Longob. lib. 2. Tit. 17. l. 1. *Si gaſtaldius aut quiſlibet actor Regis —— aliquid per garathinx, id eſt, donationem ab alio quocunq; factam, conquiſierit, ſit ſibi ſtabile, &c.* Lib. eodem Tit. 15. l. 1. *Si quis res ſuas alii thingare voluerit, non abſconſe, ſed ante liberos homines ipſum garathinx faciat.* Et ibi l. 3. *Nulli donatori liceat ipſum thinx quod antea fecerit, iterum in alium hominem tranſmittere: tantum eſt ut ille qui garathinx ſuſceperit, tales culpas non faciat donatori ſuo, quales ſolent ingrati filii parentibus ſuis facere.*

Garathinx (inquiunt Gloſſæ) *donatio univerſitatis.* Aliæ Gloſſæ: *Garathinx fecerit, id eſt, donatum quid fecerit extra hoſtem.* Et Papias: *Garathinx, donum.* Sic Lindenb. Sed cum *Thinx* ſimpliciter (Saxonicè ðinȝ) *donum* & *munus* ſignificet: *garathinx* amplius quiddam ſignificaturum videtur: fortè *munus liberum*, atque illud quod omnino, & integrè datur: *donationem* (ut inquiunt Gloſſæ) *univerſitatis*; *Gear* enim & *gar* Sax. ȝeaþe: *omnino, prorſus, potius*, etiam quod paratum eſt. Vide *Thinx* & *Perthinx.*

¶ *Garba.*] A Gall. *Garbe.* Faſciculus, ſive è frugibus, ſive è lignis. Provinciale Angliæ lib. 3. Tit. de decimis. *Ca. Erroris*, §. 1. —— *frugum ſuarum decimam garbam ſolventes.* Ibi Guiller. Lindewode: *Hæ garbæ* (inquit) *etiam ad faſciculos qui de ſilva cedua fieri ſolent, extendi poſſunt: præſertim cum & reditus ſilvæ ceduæ, frugum nomine appellantur, ut dixi ſupra in gloſſ. prox.* LL. Edouardi Confeſſ. cap. 8. *De omni annona decima garba Deo debita eſt.*

¶ *Garcio.*] *Puer*, à Gal. *Garcon* ſeu *garſon.* Ital. *garzone*, unde Græcobarb. γαρζώνιον. Meurſ. Annales de Carolo Boëmo Imp. *omnia autem inferiorum menſarum paramenta, etiam pro garcionibus, de argento fuerunt.* Aſſiſa panis & cerviſiæ an. 51. Henr. 3.

3. Tribus ſervientibus 1 den. ob'. duobus garcionibus obolum.

Brito Armorican. Philippid. 11. pa. 378.

Affuit è famulis Electi garcio quidam
Ipſum præcedens, Cornutus nomine, fortis
Corpore, mortifero horrebat cui dextra cutello.

Et infra, Electum alloquens jugulandus.

——— *ne me patiaris iniquo*
Sydere damnari: ne garcio funeris auctor
Gaudeat eſſe mei.

¶ ***Garandia, Garantia, Garantum, Garantizare,*** & ***Garentizare.***] A Gall. *Garent.* In LL. noſtris *Warrantia, Warrantum,* & *Warrantizare.* Longob. LL. *Warens.* In ſpeculo Juris Saxon. *Warenda, VVarendatio, Warendator.* Radicitùs omnia à Saxon. ƿæꞃan, id eſt, tueri. Sic in Canuti LL. Ecc. cap. 20. ⁊ æꝼꞃe eallum mihꞇum hiꞅ ꝼoꞃðꞅcipeꞅ ƿæꞃaꞅ, id eſt, *& omnibus nervis honorem ejus tueri.* Vel à ƿæꞃe pro redemptione, q. ƿæꞃan *redimere.* Galli autem ſemper g utuntur pro Sax. ƿ, id eſt, pro w, & habent omnes hæ voces propriam ſuam ſignificationem apud Forenſes Angliæ, Galliæ, Germaniæ, quam nec ulla dictio unica apud Romanos exprimat.

Garantiæ vis & gradatio. Eſt etiam *Garantiſare*, ſartam & tectam authoritatem exhibere: non ſolum, tueri, protegere, defendere, redimere, patrocinari: ſed quod etiam donatorem & venditorem obligat ad fundi, ſeu rei alterius evictionem præſtandam: hoc eſt, ut aliam ejuſmodi æquivalentem tribuat. Cum igitur de feodo, ſeu prædio dato, poſtuletur donatorius, ad *garantiam* vocet donatorem, qui hoc ipſo nomine molem litis in ſemet ſuſcipere, & in eâ cadens damnum tenetur reſarcire. Advocet autem donator ſeu venditor, ſuum (ſi quem habeat hoc aſtrictum ligamine) Authorem, atque ipſe tertium, tertius verò non quartum ſecus Jus Normanniæ ca. 50. ubi ſic legitur. *Et notandum eſt quod garantus* (id eſt, Author laudatus) *alium poteſt vocare garantum; & ſic poteſt hæc vocatio fieri uſq; ad tertium. Tertius autem garantus quartum non poteſt advocare: ſed ipſum oportet querelam defendere, vel aliis defenſionem dimittere: quam ſi defendere noluerint; feodum pars contraria obtinebit, & querelatus excambium. Et hoc intelligendum eſt de primogenitorum excambiatione.* Apud nos verò nullus (quòd ſciam) advocationis limes eſt, parciuſque igitur noſmetipſos hodiè conjicimus in *garantiam* (quam vocant) generalem, licèt hoc olim frequentiſſimum eſſet. Vix enim occurrit Charta antiqua, cui non hæc

Garantiæ formula. clauſula. *Et ego & hæredes mei, prædictas terras prædicto N. contra omnes gentes:* vel, *contra omnes homines & fœminas, warantizabimus & in perpetuum defendemus per præſentes.* Hodie non ſolemus *warantizare*, niſi contra noſmetipſos & hæredes noſtros.

Sed convenit lex Normannica, Longob. lib. 2. Tit. 28. l. 5. *Si quis equum ſuum -- vel rem ſuam ſuper alium petierit, & ipſe ſe warentem dare dixerit, ſtatim juret, ut ad tertium warentem eum conducat, & ſuper tertium warentem & tertium Comitatum non procedat.*

Vide cap. 50. Juris Normannici quod *de garanto* inſcribitur: & hic infra *waranda.*

Eſt igitur *Garandia, garantia, warenda, warendatio, garantum,* & interdum *garantus*, nexus præſtandæ auctoritatis, patrocinii ſeu evictionis rei alicujus datæ ſeu venditæ. Inde in *le grand Cuſtumier de France liv. 3. pa. 79.* in marg. quæritur: *An in rebus donatis habent locum garandia?*

Garantus etiam, & Longob. *warens*, Spec. Sax. *warendator*, is eſt qui tali nexu aſtringitur. Donationis ſeu venditionis auctor laudatus, vindex litis, &c.

¶ ***Gardianus***, al. ***Gardingus.***] Hoc juxta Saxonic. ꞡaꞃðunꞡ, illud Gallicum, *Gardien.* Feudiſtis, *Gardio.* Defenſor, tutor, patronus, cuſtos. Is cujus fidei quid committitur: ut *Gardianus Eccleſiæ*, qui rem Eccleſiæ procurat, tuetur, miniſtrat: aliàs *Defenſor Eccleſiæ*, quod vide. *Gardianus Eccleſiæ.*

Gardianus (ſeu *Cuſtos*) *quinq; portuum*; magnus apud Anglos Officialis eſt: quinque præcipuis Regni portubus quæ vicinori Galliæ opponuntur, præpoſitus; omnem belli aleam expectaturus, portuumque ope ſtrenuè ſubiturus. Angl. **Lord Warden of the Cinque Ports.** Vide ſupra *Barons quinque portuum.*

Gardingus verò apud Hiſpanos dignitatis claſſis fuit; vel ſaltem muneris: quam tamen ipſi Hiſpani hodiè non ſatis explicant. In LL. Wiſigothor. ejus ſæpè mentio. Lib. 9. Tit. 2. l. 8. *Dux aut Comes, Thyuphadus aut Vicarius, Gardingus, vel qualibet perſona.* Ibid. l. 9. ——— *ſi majoris loci perſona,* i. *Dux, Comes, ſive etiam Gardingus.* Et in Concil. Toletan. 13. ca. 2. *De accuſatis ſacerdotibus, ſeu etiam optimatibus palatii, atq; Gardingis, &c.* Hoc idem Wiſigot. lib. 12. Tit. 1. lege 3. editâ ad confirmationem iſtius Concil. Era 722. Victor Tonneuſ. pa. 38. *Guntimer & Gebamundum gardingos fratres Regis perimit.*

¶ ***Gariola***, al. ***Garriolus.***] *Pica glandaria*, Ger. **Heher**, vel **Hetzler**, Lyd. L. Alaman. Tit. ult. §. 13. *Aneta, Garriola, ciconia, corvus, cornicula, columba, chaucha, & querola, ut alia ſimilia requirantur.*

¶ ***Garrena.***] Vide *Warrenna.*

¶ ***Garterium.***] A Gallo-Angl. *Gartier*, Subligaculum cruris, *Budæo periſcelis.* Vox jam inde in uſu à quo Edouardus 3. mul-

tis victoriis inſignis, Equeſtrem ordinem ſub *garterii* ſymbolo inſtituit; aſcriptis è militari orbe 24 fortiſſimis heroibus, ſuiipſius præfecturâ illuſtratis.

¶ *Gaſachio*, & *Gaſachius.*] Adverſarius, cauſator. A Sax. ſac. i. *cauſa, lis, diſſentio*, ſacan *diſſentire*. *Ga* autem & *ge* (ut ſæpè monuimus) præponuntur præteritis & participiis præteriti temporis. Germanis **Gegenſacher**. L. Salic. Tit. 52. §. 2. *Rogo te Judex, ut hominem illum denominatum, gaſachionem meum, de debito tali denominato, ſecundum legem Salicam mihi inde eum adſtringas.* Tunc Judex dicere debet: *Ego gaſachium tuum illum in hoc mallo, quod lex Salica habet.* Et Tit. 53. §. 1. *Si quis Grafionem ad res alienas injuſtè tollendas invitaverit, antequam gaſachium ſuum ſecundum legem habeat admallatum, viii. den. qui faciunt ſol. CC. culpab. judicetur.*

¶ *Gaſindus*, & *Gaſindius.*] *Famulus*, vel *ſervus*, qui non foris, ſed domi miniſtrat, *Domeſticus.* Ideo in vett. quibuſdam formulis & capitulis (ut Bignonius notat) *miniſtralis de intus caſa* appellatus. Hoc & vox ipſa mihi prodere videtur; dicta quaſi *Caſhindus*, à Francorum vocabulo *caſe*, id eſt, domus, & Sax. hynde, *famulus*: utroq; veteri Germanico, à quo etiam hodiè, familia **gheſind** apud Kilianum dicitur. Hoc idem & è Marculfo colligas lib. 2. form. 26. *Si aliquis ſervo ſuo gaſindo ſuo, aliquid concedere voluerit*: dicat, *pro reſpectu fidei & ſervitutis quam circa nos impendere non deſiſtis, &c.* ubi *gaſindum* ſervorum ſpeciem facit, quæ circa perſonam domini ſui curam agebat. Rotharis Rex in Longobard. lib. 2. Tit. 9. l. 21. *Conſuetudo enim eſt ut pro minima perſona quæ exercitalis homo invenitur eſſe, 150 ſol. componantur: & pro eo qui primus eſt 300 ſol. De gaſindiis verò noſtris volumus ut quicunq; ex minimis occiſus fuerit in tali ordine, pro eo quod nobis deſervire videtur 200 ſol. fiat compoſitio.* Lindenb. è Gloſſ. vett. *Gaſindium*, ſervitium. *Gaſindio Regis* ſerviente vel camerario. *Gaſindiis*, judicibus. Papias, *Gaſindius*, honor ſub judice, & *Gaſinda*, cohæres, Germ. **Geſind**.

Gaſindium, familia. Longob. lib. 2. Tit. 14. l. 17. *Si aliquid in gaſindio Ducis aut privatorum hominum obſequio, donum vel munus conquiſierit.* Et Tit. 52. l. 1. *Quicunq; liber homo in ſervitio in gaſindio Regis, aut de ejus fidelibus introierit, &c.*

¶ *Gaſtaldus, Gaſtaldius, Gaſtaldio, Guaſtaldus.*] Ital. *gaſtaldo* & *guaſtaldo*. Rerum dominicarum apud Italos (præſertim Longobardos) actor, procurator, adminiſtrator. Aliàs *vilicus, Oeconomus, Major domus, Seneſcallus, Ballivus.* A Saxx. ȝaſt, id eſt, *hoſpes*; & haldian, *cuſtodire*, quaſi cuſtos hoſpitum: vel à ȝaſt & *Aldus* ſeu *Aldius*, h. *famulus*, q. hoſpitum famulus, vel qui hoſpitum curam gerit. Curator hoſpitii. Apud Miſnios enim (ut refert Amerpachius) **Gaſt** etiam ſignificat ipſum hoſpitium, atque inde **Gaſtgeber** hoſpitii datorem. Vide *Aldus.* Transfertur autem ad curatorem rerum externarum, puta villæ, prædiorum & hujuſmodi. Gloſſ. ad cauſ. 1. q. 3. ca. 8. *Gaſtaldum.*] *qui habet curam externarum rerum, qui dicitur aliàs major domus* 89. *diſtinct. volumus*, at in ea diſtinct. hoſpitum cura refertur ad vicedominum non ad majorem domus. *Villicus* etiam Italicè redditur *guaſtaldo*, Hiſpan. *mayor domo del campo.*

Munus *gaſtaldii* ex eo intelligitur quod extat Longob. lib. 1. Tit. 34. l. 1. *Si quis gaſtaldius aut actor Regis, curtem Regis habens ad gubernandum, ex ipſa curte alicui ſine juſſione Regis caſam tributariam, terram, ſilvam, vites vel pratum auſus fuerit donare, aut ſi amplius quam juſſio Regis fuerit, dare præſumpſerit; vel ſi quærere neglexerit quod ablatum eſt: omne ——— in duplum octogilt componat.*

Muneri adjungebantur coërcio & juriſdictio. Longob. lib. 1. Tit. 12. l. 2. *Si quis ſepulturam hominis mortui ruperit ——— tunc gaſtaldius Regis aut ſculdaſius, requirat culpam ipſam, & ad curtem Regis exigat.* Tit. 1. l. 3. *Si Dux exercitalem ſuum moleſtaverit injuſtè, gaſtaldius eum ſolatiet dumuſq; ad præſentiam Regis, aut certè apud ſuum judicem eum ad juſtitiam perducat.* Et contra l. 5. *Si gaſtaldius exercitalem ſuum contra rationem moleſtaverit, Dux eum ſolatiet quouſq; veritatem ſuam inveniet. Gaſtaldo* etiam nonnunquam licuit de ancilla fornicante judicare, & in puellam liberam ſervo nubentem animadvertere, ut lib. eodem Tit. 31. l. 1. Et lib. 2. Tit. 9. l. 2. Adde quod Pipinus Imp. ſanxit Longob. lib. 2. Tit. 52. l. 14. *De univerſali quidem populo qui ubicunq; juſtitiam quæſierint ſuſcipiat, tam à Comitibus ſuis, quam etiam à gaſtaldiis, ſeu ſculdaſiis, vel loci præpoſitis, juxta ipſorum legem ſine tarditate.*

Statuit Rex Rotharis ut ſi *gaſtaldius* aut quilibet actor Regis poſt ſuſceptas ad gubernandum curtes aut caſas Regis, aliquid per garathinx (id eſt, per donationem) ab aliquo quocunq; factum, conquiſierit (non confirmante Rege) hoc totum Regi acquirerit, nec ab ipſo aut hæredibus ejus unquam vindicandum eſſe. Sed ademit legis hujus rigorem Hlotarius Imp. ut videas Longob. lib. 2. Tit 17. l. 1. & 2.

Gaſtaldus civitatis ſeu *provinciæ.* Spectare præcipuè videntur quæ paulò jam ſupra diximus, ad aliud *Gaſtaldii* genus; nimirum civitatum, ſeu provinciarum: & hic idem eſſe Longobardis, qui aliis Graphio, & Præpoſitus; nobiſcum Vicecomes appellatur. Sigonius tanquam ipſum Comitem ponit. Sic enim de Regno Ital. lib. 2. in An. 667. *Poſt biennium Azeco Dux Bulgariorum cum popularibus ſuis pacato in Italiam agmine venit, agrumque à Grimoaldo ſibi, & ſuis ad incolendum poſtulavit. Ejus petitioni Grimoaldus obſecutus, in*

Duca-

Ducatum eos Beneventanum tranſmiſit, atque oppida Sepiam, Bonianum, & Æſerniam, tum deſerta, à filio juſſit concedi, eorumq; Gaſtaldium ſive Comitem appellari. De hoc ipſo Paulus Diacon. Hiſt. Longob. lib. 5. ca. 29. *Alzeconem mutato dignitatis nomine, de Duce Gaſtaldium vocitari præcepit.* Civitatum & Provinciarum *Gaſtaldios* etiam innuit Carolus M. in Capitull. additis ad L. Longob. *Carolus, &c. Ducibus, Comitibus, Gaſtaldiis, ſeu cunctis per provincias Italiæ —— præpoſitis.* Et Ludovicus Imp. in diplom. Patavinæ Eccleſiæ apud Sigon. de Regn. Ital. lib. 5. in An. 899. *—— Cavemus ne quis Comes, gaſtaldius vel judex, ſeu quilibet reipub. miniſter, vel quiſpiam ex judiciaria poteſtate in—— poſſeſſiones memoratæ Eccleſiæ —— ingredi audeat, &c.*

Gaſtaldia, al. *caſtaldia*: munus Gaſtaldii.

Gaſtaldii feudum: illud eſt quod *Gaſtaldio*, ſeu actori curtis, aut prædiorum datur, officii exequendi gratiâ.

¶ *Gattus.*] Machina belli, Græcob. γάτος pro κάτος (inquit Meurſ.) Ital. *Catto*, Corona pretioſa: γάτος *felis*, γάλη. Florentinus Monach. de expugnat. Accon.

Noſtri turres ligneas facere cœpere,
Gattos & arietes fieri juſſere.

Gaveletum, Gavelkind.] Priſca Anglo-Saxonum conſuetudo è Germania delata, qua omnes filii ex æquis portionibus, patris adeunt hæreditatem (ut filiæ ſolent, prole maſcula deficiente.) Fratres ſimiliter defuncto ſine ſobole fratre, & nullo exiſtente fratre, ſorores pariter. Hanc in Germanorum moribus per tranſennam (nam obſcurè) indicavit Tacitus. *Hæredes* (inquit) *ſucceſſoreſq; ſui cuiq; liberi, & nullum teſtamentum. Si liberi non ſunt, proximus gradus in poſſeſſione fratres, patrui, avunculi.* Quod ait, *nullum teſtamentum*, pro lege apud nos manſit, uſque ad an. 32. Henr. 8. id eſt, Domini noſtri 1540. eoque tunc primum conceſſa eſt poteſtas, teſtamento in ſcriptis terras & prædia diſponendi. Priſcam conſuetudinem cæteris Angliæ partibus ademit Anglo-Saxonum ſubactor Gulielmus 1. Cantianis verò ductu & aſtutiâ Stigandi Archiepiſcopi æger permiſit (unà cum avitis aliis libertatibus) quas illæſas retinuere donec ſua multi patrimonia Statuto an. 31. Hen. 8. Regni legibus ſubdiderunt. Viget hodie apud reliquos, nec non alibi in diverſis burgis, ſed frequentiùs deprehendi adoleſcens apud Hibernicos, veterum Germaniæ morum tenaciſſimos.

Etymon. Dicitut *Gavelkind* quaſi *debitum, vel tributum ſoboli, pueris, generi*: hæc enim cyn & kynꝺ ſignificant: illa ᵹaꝼel ſeu ᵹaꝼol, vel ut Lambardus ait, ᵹiꝼ eal cyn, id eſt, *omnibus cognatione proximis datum*. De ritu iſto ſic nos olim.

Teutonibus priſcis, patrios ſuccedit in agros
Maſcula ſtirps omnis, ne foret ulla potens.

Hæc hæreditas feudalibus legibus non coercetur, nec feloniæ mulctis eſt obnoxia. Domino tamen & reditus præſtat & ſervitia; ſed nec ingrediendi veniam deprecantur hæredes, nec vendendi aut diſponendi: eamque adeunt cum ætatis annum 15 attigerint. Uxor refert dimidium in dotem, ſed amittit denuò, ſi vel ad alias nuptias tranſierit, vel ſtuprum vidua commiſerit. Natura.

Gaveletum juris etiam proceſſus eſt huic dicatus tenuræ, caſu quo Tenens reditus & ſervitia ultra modum ſubducit: quod & Londonienſibus ceditur Stat. An. 10. Edouardi 1. *de gaveleto.*

¶ *Gavelgilda.*] Quod cenſum pendit. Item *Debitor firmarius*: à ᵹaꝼel, *cenſus, tributum*: ᵹilꝺ ſeu ᵹilꝺen, *ſolvens.* LL. Inæ Reg. M. SS. ca. 6. *Si autem in gavelgilda, id eſt, in gablum reddentis domo* (pugna) *fiat, 30. ſol. culpa judicetur.* Hinc ᵹaꝼol ᵹilꝺen-huꞅe. Vide ſupra *Gablum*, infra *Gilda.*

¶ *Gavolhwitel.*] Sax. LL. Inæ M. SS. ca. 45. *Gavolhwitel & Hiwiſce debet valere quinque denarios.* Lambardus *Gavolhwitel* ſic vertit: *Saga annua ad familiam data.* Vox, *ſagum donaticum* ſignificat, putà quo dominus famulum donat ſtipendii nomine. Normannis, & noſtratibus hodie, *libertata*, **a lyberye.**

¶ *Gavelkind.*] Vide *Gaveletum.*

¶ *Gavella.*] Progenies maſcula. Britannis antiquis *givela.* Fieri autem *gwella* aſſerit Lambardus à Britannica voce (non Saxonicâ) *Gefeillod, geminos* ſignificante: legique in ipſorum reſcriptis: *lectus, progenies, gavella.* Itinerar. ca. penult.

¶ *Gaveloc.*] Baculi vel teli genus. Jocc. de Brookland fol. 14. *Ego verò ſimulavi me eſſe Scottum, & Scotti habitum induens, & geſtum Scotti habens, ſæpe illis qui mihi illudebant, baculum meum excuſſi ad modum teli quod vocatur gaveloc.* **Gavelote** (inquit Kilianus) *id eſt,* **Javelyn.** *Tragula.*

¶ *Geaſpecia.*] In diplom. privilegiorum Novi caſtri renovato an. 30. Eliz. *Sturgiones, Balenas, Cetas, Porpecias, Delphinos, Riggos, Geaſpecias, &c.* Sic quidam legunt: mihi autem videtur, *Seaſpecias*, q. maris piſces. Valdè barbarè, ut etiam *Porpecias* pro piſcibus ad ſimilitudinem porci, Lat. *Phocænis*, Angl. **Porpaiſes.**

¶ *Gebulskini.*] L. Boior. Tit. 3. ca. 1. §. 4. *Si in capite teſta adparet, quod gebulskini vocant.*

¶ *Geldum*, al. *Geltum, Geldum*, & *Geldus*, item inde *Gilda, Gildonia, Gildhalla, Gildones, Congildones, Gildwite, &c.*] Omnia à Sax. ᵹelꝺan, & ᵹylꝺan, unde frequens in Domeſd. *Gildare pro ſolvere, red-*

dere. Ibid. Tit. Somerſ. **Wells.** Epiſcopus ipſum oppidum tenuit quod pro 50. hidis geldavit.

Geldum igitur : Sax. ʒelð, ʒilð, & ʒelꝺ. Græcobarbaris γέλδον : eſt *ſolutio*, *redditus*, *tributum*, *mulcta*, *exactio*, *pecunia*. Henr. Huntington. Hiſtor. lib. 7. de Willielmo Ruſo in An. 1100. *Vicinos Werra, ſuos exercitibus frequentiſſimis, & geldis continuis vexabat.* Lib. Rameſ. Sect. 293. *Gelda autem Regis communia quæ per omnem Comitatum currunt , ſolvet Ebronius quantum terræ unius pertinet virgæ : & auxilium expeditionis ſolummodo in Anglia. Geldorum* quippe multa olim genera. Privilegium Magiſtri Ordinis de Semplingbam ab Henr. 3. 30. Apr. An. Regni 4. (*id eſt* 1220.) conceſſum. *Et ſint quieti tam ipſi quam homines ſui ——— de theolonio, &c. & in Weſtmerland per totam foreſtam noſtram de Malreſtang , & de omnibus geldis, & danegeldis, & vodegeldis , & ſenegeldis, & hornegeldis, & ſotgeldis , & penigeldis , &c.* His annumerentur , *orgild*, *orfgild* , *ceapgild*, *hidegild*, *gafolgild*, & id genus plurima. In Præfat. LL. Aluredi , *Godgildum* nuncupatur quod diis offertur : *deoſulgild* quod diabolo.

Multa *Geldorum* genera.

Danegeldum.

Geldum verò in Domeſd. plerunq; occurrit pro *Danegeldo*, id eſt, tributo quod certa lege ſingulis villis imponebatur ævo Saxonum. Norf. Titt. Rex H'. Fredebruge. *Maſincham* (hodie *Maſſingham*,) *ten' Herold' t. r. e.* -- *Sunt de hoc manerio ablati xiii lib' hom' & xii vill' quos ten' Rad. Baign'. Hoc totum habet* 1. *mill' in long. & dimi. in lat. & de xx s. reddit xv d. in gelto.* Ibid. in Wanelunt H' (hodie **Wayland Hundred.**) *Greſtuna ——— habet* 1. *leug. & dimi. in long. &* 1. *leug. in lat. & reddit de geldo de xx ſol. ii ſol. & vi. den.* Iterum *Breccles ——— habet* 1 *leug. lon. & dimi. lat. & xi d'. in geldo.* Brevis hæc ſcriptura in voce *Domeſdei* fiet perſpicua, ubi & publici *geldi* (quod Anglo-Normanni poſtea *Taxam*, *Tallagium*, & *Quintodecimam*, notiſſimis huc uſq; vocabulis appellabant) originem habeas.

Quando Geld dabatur tempore Edwardi Regis communiter per totam Barkeſciram dabat hida *iii* d. ob. ante Natale Domini, & tantundem ad Pentecoſten. Domeſd. Cam. pag. 254.

Wergildum. *Orfgild.* *Gelden.* *Angild.* *Twigild.* *Trigild.* *Octogild.* *Novigild.*

Geldum pro mulcta, compenſatione delicti, & pretio rei. Sic crebrò in antiquis legibus, atque inde viri occiſi compenſatio, *Wergeldum* dicitur, q. valor ſeu pretium viri : *Orfgild* , valor ſeu pretium pecoris. *Gelden* enim, valere etiam ſignificat. Hinc *Angild*, pro ſimplici rei valore : *Twigild*, pro duplici : *Trigild*, pro triplici : *Octogild* (vel ut paſſim in Longobardd. LL. *Octogilt*) pro octuplici : *Novigild* , pro novemplici. LL. Inæ M. S. prope calcem. *Si quis rectum declinet, vel aufugiat , perſolvat uno gildo, &c.* L. Alaman. à Goldaſto edita, Tit. 49. *Si quis liberum de terra effodierit, quicquid ibi tulerit, novem geldis reſtituat.* Vide *Angildum*, *Novigildum*, & reliqua ſuis locis. In Præfat. LL. Aluredi, ꝼoꝛʒolðan, eſt, *mulctari*, *VVergildum ſolvere.* Idem LL. ſuis ca. 26. ꝼoꝛʒylðan. Hodiè **yeld** pro **geld** dicimus, uti **yelding and paying**, i. *Reddendo & ſolvendo.* Sic **yeve** pro **geve**.

Leoðʒelð quod populo penditur, vel quod populus pendet. LL. Ethelb. c. 7. Sic in *Wergildo* Regis in Athelſt. LL. lanðleoð, i. terræ populus partem habet. ʒielð delubrum.

Gilda. Gildonia.

Gilda (exteris *Gildonia*) eſt ſocietas quorundam, putà charitatis, religionis, vel mercaturæ, gratiâ (inſtar Ganerbinatus apud Germanos) confœderatorum : bona quædam, interdum & prædia, nec non aulam ſocietatis, prætorium, habentium communia. Latinis *Collegium*, *fratria*, *fraternitas*, *ſodalitium*, *adunatio*. Hincmaro *confratria*, Ariſtotile Plutarcho & Græcis Φϱατϱία ; quòd communi puteo (qui Græcè φϱέαρ, poeticè φϱεῖαρ appellatur) uſi ſunt. Inde nomen, quòd ex conjectis pecuniis , ſodalitii impendio ſubminiſtratur : nam ut ſupra diximus, ʒelð & ʒilð, *pecunia*, *ſolutio* : ʒilðan *ſolvere*, *tribuere*.

Gildarum nomine continentur non ſolum minores fraternitates & ſodalitia , ſed ipſæ etiem civitatum communitates. Inde hodie illarum prætoria, publicique conceſſus ædes, *Gildhallas* vocant, id eſt, *gildæ aulas* : & quæ Hanſaticarum urbium mercatoribus Londini aſſignatur , *Gildhallam Teutonicorum* nuncupant, vulgo **the Stilyard.** Erant & extra urbes, plurimæ per villas *gildæ* , ſuis prædiis & facultatibus ſatis locupletes : quæ & convivia publica (inſtar primitivæ Eccleſiæ agaparum) vicanis & advenis annuè proponebant. Tolluntur apud nos verò Statuto anni 1. Edouardi 6. ca. 14. deportatis in fiſcum regium facultatibus. Sic illius tempeſtatis patribus viſum eſt. Perantiquæ tamen reperiuntur in Francorum, Longobardorum, aliarumque gentium legibus ; & Germanis hactenus in uſu : qui **Gilden** appellant convivia publica à vicanis & agricolis collatitiâ ſtipe ſemel quotannis atque iterum celebrata. Prohibuit autem Carolus Mag. ne interpoſito ſacramento fierent. Sic enim in Capitular. lib. 5. can. 129. *De ſacramentis pro gildonia invicem conjurantibus, ut nemo præſumat facere. Alio verò modo de eleemoſynis illorum, aut de incendiis , aut de naufragiis, quamvis cohibentiam faciant , nemo in hoc jurare præſumat.* Idem Longob. lib. 1. Tit. 17. l. 7. Et in conſtitutionib. ipſius Caroli ab Amerpachio datis ca. 16. ſed hîc legitur *per gildonia*, illic, *per Gildoniam*, & *alimoniis*, pro *eleemoſynis* : utriſque verò (quod plane rectius videtur) *convenientiam*, pro *cohibentiam*. Amerpachius in notis ad Conſtit. *gildoniam* derivat à **willen**, *voluntate*, & **thon**, *facere*. Malè, me judice.

Gildhalla. *Gildæ* apud Germanos. *Gildonia.* Unde.

Gilda pro friborga. Inter *gildas* præterea cenſebantur priſcæ noſtræ *Decaniæ*, *Friborgi*, ſeu *Contubernia* : quæ Saxones ideo ʒylð ciþeꝛ vocabant, & eorundem ſocios ſive confratres

Gildones. Congildones.

fratres *Gildones* & *Congildones* (aliàs *Contubernales*) juxta Saxon. ʒeʒylda, quod *ſocios* ſeu *comites* ſignificat. Pecuniam enim (ut rectè notat Lambardus) in unum conferebant, & interdum unà cum ſocio cædis conſcio, ad perempti corporis æſtimationem (quam *wergildum* vocant) explendam contribuebant: recipientes aliàs wergildi partem, compenſationis nomine perſoluti. Occurrit vox *congildones* in Inæ LL. M. S. ca. 19. *Si quis ita occiſi* (ſcil. peregrini devii non vociferantis) *weram exigat, licet* (occiſori jurare) *in veritate quod pro fure ſit occiſus, & non reſpondeat ipſius occiſi congildonibus, nec domino ſuo, &c.*

Gildwite V. *Labſlite.*

¶ *Gelina.*] Faſciculus frumenti, *garba.* Hugo Cardinal. in Poſtil. Ruth. 3. *Anchomium eſt acervus gelinarum in imo latus, in ſummo acutus.* Aliàs & rectiùs, *gelina*: à Gal. *glain*, i. manipulus ſpicarum quem meſſorum ſequentes veſtigia colligunt pauperes. Malè itaq; per *m* ſcribendum videtut.

¶ *Gello.*] Vide *Gillo.*

¶ *De Gemotis Anglo-Saxonum.*

¶ *Gemotum.*] *Conventus publicus. Mallum, placitum, forum juridicum.* Sax. gemote, & Mote ſimpliciter (ʒe enim particula eſt, verbis & verbalibus ſæpè addita) A ʒemettan, *convenire. Gemotorum*, ſeu *Motorum* plurima ſunt genera, *Wittenagemot, Folcgemot, Sciregemot, Hundredgemot, Burgemote, Wardegemot, Haligemot, Swainegemot*, &c. id eſt, Conventus ſapientum, populi, Comitatus, Hundredi, Civitatis ſeu Burgi, Curiarum ſeu Tribuum civitatis, Eccleſiaſticorum, Miniſtrorum Foreſtæ, &c. Scribuntur & *ge* per aphæreſim ſublato. Vide ſingula ſuis locis. *Motebel* dicitur campana quæ in urbibus populum convocat. *Moterne*, prætorium; vel locus conventus.

Canuti LL. M. S. ca. 107. *Omnis homo pacem habeat eundo ad* gemotum *& redeundo à* gemoto, i. *placito, niſi ſit fur probatus.*

Wittena-gemot.

VVittena-gemot, idem apud Anglo-Saxones fuit, quod apud nos hodie *Parlamentum*: parumque à *Folcmoto* differebat, niſi quòd hoc annuum eſſet & è certis plerunq; cauſis: illud ex arduis contingentibus, & legum condendarum gratia, ad arbitrium Principis indictum.

Folcmotum.

In *Folcmoto* ſemel quotannis ſub initio calendarum Maii (tanquam in annuo Parlamento) convenêre regni Principes, tam Epiſcopi, quàm Magiſtratus, liberique homines. Jurantur laici omnes coram Epiſcopis in mutuum fœdus; in fidelitatem Regis, & in jura regni conſervanda. Conſulitur de communi ſalute, de pace, de bello, & de utilitate publica promovenda. Adhibetur præterea *Folcmotum*, in repentino omni diſcrimine: exigente etiam neceſſitate, ſub Aldermanno (hoc eſt, Comite) cujuſlibet Comitatus.

Sciregemot (ſi pluriès opus non eſſet) bis ſolummodo in anno indicebatur. Aderat provinciæ Comes, aderat Epiſcopus, aderant Magnates omnes Comitatenſes. Epiſcopus jura divina renuntiabat, & vindicabat; Comes ſecularia; alter alteri auxilio. De cauſis hìc cognitum eſt tam criminalibus, quàm civilibus; tam Eccleſiaſticis quàm laicis: ſed juriſdictiones poſtea ſeparavit Gulielmus primus. Videtur hoc idem fuiſſe quod jam *Turnum* dicimus *Vicecomitis*: nam & *Turnus* olim (non minus quàm nunc dierum) bis in anno tenebatur, aderantque omnes unà Comitatus Magnates & Tenentes liberi. *Shergemoti* autem obſolevit notitia, & *Turnus* hodiè multifariàm dividitur, adeo ut ſinguli *Turni* in ſingulis teneantur Hundredis: ſed Statuto Marburgenſi An. 52. Henr. 3. ca. 10. Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus, Prioribus, Comitibus, Baronibus, Viriſq; omnibus religioſis indultum eſt, ut non appareant in *Turnis*, niſi pluri exacti neceſſitate. Vide LL. Politicas Regis Edgari ca. 5. & Canuti par. 2. ca. 17.

Turnus Vicecomitis.

Habetur aliud *Sciregemoti* genus, priori minus illuſtre, quod in LL. Edouardi Senioris (Regis Anglo-Saxonis ca. ult.) ʒeꞃeꝼaꞅ ʒemot, i. *Curia* ſeu *placitum Vicecomitis* (hodie *Curia Comitatus*, & **County Court**) appellatur. Tenetur ex ipſius Edouardi inſtitutione, quarta quavis hebdomada: agunturq; in illo lites civiles plurimæ, & prædiales aliquot in Comitatu ortæ.

Aliud dictum **Count Court.**

Hundred gemot, ſeu *Curia Centuriæ*, vulgo **the hundred Court** (ut deficiente impreſſo codice legum Inæ, in M. S. continetur) ad quartam etiam hebdomadam conveniebat; deſignatas illius territorii cauſas (non omnes) judicaturum. Præſidebant huic ipſi Centuriones, i. Hundredi illius Liberi tenentes; *Hundredarii* plerunque nuncupati. De hoc in ſuo loco copioſè.

Hundred gemot

Burgimotus, ex Edgari Regis inſtitutione lib. 5. infra burgos & civitates, ter in anno conſcribitur ad cauſas & occaſiones ibidem natas definiendas, ſalutemq; civium promovendam.

Burgimot.

Wardmotus eſt unius vel plurium *wardarum* civitatis convocatio. *VVardæ* autem dicuntur civitatis regiones, earundemque incolæ: & in *wardmote* conſulitur (aliàs conjunctim, aliàs ſigillatim) de rebus ad *wardas* pertinentibus.

VVardmot.

Halmot, al. *halimot* eſt ſocietatis ſeu fratriæ alicujus in aulam ſuam conceſſus: rem communem ſodalitii tractaturæ. Dicitur & *Halmot* pro Curia Manerii, ſeu Baronis: *Halimot* pro Synodo, & Curia Eccleſiaſtica (al. *Cyrkmot*) ut infra in his vocibus.

Halmot, & Haligemot.

Swainmotus ter quotannis in ſingulis foreſtis exigitur. Luuntur hìc delicta in feras, & rem venaticam: in herbam, & rem ſilveſtrem.

Swainmoth.

Hæc de *Gemotorum* ſpeciebus, quidpiam audi

De Gemotis magis generalius.

audi generalius. L. Edgari ca. 5. Sece mon hundrede gemote ſƿa hit ær geſette ƿaſ ; ⁊ hæbbe mon ðriƿa on gear burhgemot ⁊ tƿa ſcirgemot ; ⁊ ðær beo on ðær ſciregemote biſceop ⁊ ſe Ealdorman, ⁊ ðær ægðer tæcan ge godeſ rihte, ge ƿeorulo rihte. Id eſt, *Interſit unuſquiſq; Hundredi gemoto, ut ſuperius eſt præſcriptum : & habentor burgemoti tres quotannis: duo verò Sciregemoti ; & iſtis adſunto loci Epiſcopus, & Aldermannus* (hoc eſt, Comes) *doceatque alter jus divinum, alter ſeculare.* Abſentiam à *gemoto*, ſic mulctatur Æthelſtanus LL. M. S. ca. 20. *Si quis gemotum, id eſt placitum ſuperſedeat ter,* emendet *overſeneſſam*, id eſt, *ſuperadditionem meam.* Mendoſè *ſuperadditionem* ; corrigo juxta Saxonicum (oferhyrnyſſe) id eſt, *ſuperauditionem.* Vide *Overhirniſſa* : plura etiam in dicta Æthelſtani lege : & adde *gemotorum* privilegium quod ſanxit Canutus Rex LL. part. 2. ca. 79. Et Edouardus Confeſſ. cap. 35. his verbis. *Omnis homo pacem habeat eundo ad gemotum, & rediens de gemoto, niſi probatus fur fuerit.*

¶ *Genearchicum feudum.*] Vide *Feodum.*

¶ *Geneath.*] Sax. *Villanus, Villicus, Firmarius, ruſticus.* L. Inæ M. S. cap. 19. *Regis geneath, id eſt, villanus, ſi wera ejus ſit* 120. *ſol. poteſt jurare* inſtar 60. hidas terræ poſſidentis (id eſt, ſemet ſexto exiſtente) ſi tamen ſit paterfamilias. Et l. 20. *Si tuus geneath, id eſt, villanus furetur*, Lambardus utroq; loco vertit, *villicus.*

¶ *Genecium.*] Pro *gynæceum*, A Gr. γυναικεῖν, atq; hoc a γυνὴ, *mulier.* Locus in ædibus ſecretior, ubi mulieres ſeorſum à viris exequuntur penſa, nempe in lanificio & re veſtiaria. Papiâ *Textrinum.* Gloſſar. *muliebrium*, Ger. **geneſʒtune**, q. *villa fœminea.*

Hæc in ſuis curtibus (quas nos maneria vocamus) habebant olim non ſolùm domini minores, ſed ipſi etiam Reges ut patet Longob. lib. Tit. 9. l. 2. ubi liceat gaſtaldio Regis, puellam liberam ſervo nubentem in *curtem Regis dicere, & intra penſiles ancillas conſtituere.* Quemadmodum enim in more fuit, viros dare in priſtinum, pœnæ cauſa : ſic & mulieres *genecio* tradere, hic locus indicat : nec non & ille, Tit. 37. l. ult. ubi mœchantes moniales in hunc modum plectas demonſtratur. *Geneciorum* autem duo erant genera : honeſtius, & ſervilius ; ſeu prius, & inferius. Occurrit utriuſque mentio in L. Alaman. 30. §§. 2. & 3. *Si cum puella de genecio priore concubuerit aliquis contra voluntatem ejus, cum* 6. *ſol. componat. Si quis cum aliquo de alio genecio, &c. cum* 3 *ſol. componat.*

Geneciaria. *Geneciaria ancilla* : in Tit. 80. L. Alam. ea eſt quæ in *genecio* meretur, aliàs *ancilla penſilis* dicta. Hoc etiam ſenſu venit *geneciaria* ſimpliciter : ut Concil. Remenſ. ſub Ludovico Imp. ca. 5. Burchar. lib. 3. cap. 239. —— *alienum habetur, ut ipſi* (Laici) *decimas accipiant, & inde canes & geneciarias ſuas paſcant.*

¶ *Generoſi.*) Minorum Nobilium claſſis apud Anglos, infima. Convenit tamen appellatio vel ipſis maximis : ſed his in genere, ut Nobilitatis veſtibulum : illis in ſpecie, ut nominis faſtigium. *Generoſos* enim ſimpliciter dicimus, quibus nulla clarior acceſſit additio, ut Armigeri, Militis, &c. & ſuperior quævis, *Generoſitatem* præ ſe fert & complectitur. Nobiles autem qui non in armata militia, ſed togata (putà forenſi & civili) operam navabant : à militaribus titulis (ſuæ profeſſioni contrariis) modeſtè olim abſtinuere : & *Generoſos* dici (quamvis in repub. ſatis ſpectabiles) non ſunt dedignati. Scriptos tamen hac additione in inſtrumentis publicis, haud reperio ante ævum Henrici 6. vel Edouardi 4. & ſumpſiſſe tunc occaſionem reor è Statuto anni 1. Henrici 5. ca. 5. ubi cautum eſt, ut in formulis aliquot juridicis perſonarum conditio (non minùs quàm nomina) exprimeretur. Sed & parcè tunc adhuc. Multas enim Commiſſiones (arce Londonienſi) vidimus, plurimis in unoquoq; Comitatu an. 13. Edouardi 4. viris primariis directas : neminem verò *Generoſum* nuncupantes, aut quòd memini, *Armigerum.* Hodie vel ipſi Burgenſes prætermiſſa *Generoſorum* additione, *Armigeros* ſe geſtiunt ſalutari, immo ſe ſcribunt : pellem ridiculè lenoninam crocotæ inducentes; licèt veteri lege armorum militiam tractare prohibeantur.

¶ *Geniculum,* & *Genu.*] *Generatio, gradus conſanguinitatis.* Sic Burchard. Epiſc. Decrett. lib. 7. ca. 9. Feud. lib. 1. Tit. 1. & crebrò in antiqq. LL. Sic Longob. lib. 2. Tit. 14. l. 1. *Omnis parentela uſque ad ſeptimum genuculum numeretur, &c.* Gloſſar. & vetus Genuculum.
Schol. ad hunc locum. *Geniculum ponitur hic pro generatione, & duæ generatæ perſonæ faciunt generationem, ſive geniculum verbo Francorum, qui hoc modo dicunt, hic eſt mun coſin de ter genudu.* Anaſtat. in vita Steph. 3. Saxones item, cneoper & cneopirſe dicunt pro generationibus (ut pluries Mat. 1.) à cneop, i. *genu.*

¶ *Gennades.*] Mulieres nobiles, quæ per impares nuptias factæ ſunt plebeiæ. *l.* 1. *C. de dig. l. fœmina ff. de ſenatu.* Sic Virginia cum eſſet patritia, nuptiis ſuis plebeia devenit, Livii lib. 10. Ex antiqua igitur juris definitione, interveniente connubio, liberi patrem ſemper ſequuntur, *l.* cum *legitima ff. de ſtatu ho.* Attamen Tricaſſini & aliæ quædam nationes hoc non ſervant. Nam ſive plebiæ nobilibus, ſive Nobiles plebeiis nubant, filiæ melioris parentis conditionem ſequuntur, habenturque Nobiles, & in veterum gloſſis *gennades* dictæ ſunt, & *mulieres lucæ*, ea forma qua boves *lucæ.* Vide Cujacium ad feudd. lib. 4. Tit. 32.

¶ *Gero-*

¶ *Gerochomium*, & *Gerontocomium.*] Hoc Juſtiniano, illud Gregorio: Hoſpitale fovendis ſenibus conſtituum. *γήροντες* enim ſenes ſignificat; *κομέω*, *nutrio*, *curo*. Greg. Epiſt. lib. 12. ca. 16. *Simplicio renuntiante cognovimus lectos & lectiſternia in gerochomio quod illic ab Iſauro conſtructum eſt, deeſſe.* Capitular. lib. 2. Can. 29. de rebus ad venerabiles locos pertinentibus, non alienandis. *Nulla ſub Romana ditione conſtituta Eccleſia, vel xenodochium, prochotrophium, vel noſocomium, vel orphanotrophium, vel gerontocomium, vel brephotrophium, vel monaſterium tam monachorum quam ſanctimonialium, Archimandritam habens, vel Archimanditriſſam, contra hæc agere præſumat.* Item Anaſtat. in Greg. 2.

¶ *Gerſuma.*] Sax. gærſuma: *ſumptus, præmium*: major & melior pars bonorum. Chron. Sax. An. 1035. & 1065. —— hiſ gerſuman namon, &c. *ærarium ejus fregerunt, & omnia abſtulerunt.* Sæpe in Domeſd. ſed in Chartis noſtris antiqq. frequentiſſimè occurrit pro *fine*, hoc eſt, pecuniâ data in pactionem. Sic enim in chartis loqui ſolet conceſſor ſeu Venditor. *Sciatis me pro* tot *ſolidis*, vel tot *libris*, *quas N. mihi dedit in gerſumam: dediſſe, conceſſiſſe*, &c.

Eodem ſenſu pro delicti compenſatione dicitur. Term. Juris in verbo *Childwit. Gerſumam capere de nativa veſtra impregnata ſine licentia veſtra, quod dicitur childwith.*

¶ *Geſſel.*] Comes qui certa ſervit mercede. Vox priſcæ Gallorum linguæ & Germanorum; unde juxta Cujacium dicti ſunt *Vaſſalli*, q. *Geſalli.* Vide *Vaſſallus* & *Giſil.*

¶ *Geſtum.*] Flos novæ ſeu recentis cerviſiæ, quo piſtores panes conficiunt. A Belgico **Gheſt**, Angl. **g** in **y** (ut creberrimè) mutato, **Yeaſt**. Stat. Aſſiſ. panis & cerviſiæ an. 51. H. 3. *In ſale obulum; in geſto obulum: in candela quadrant.*

¶ *Geſus.*) Apud Gallos Servii ævo, *fortem* ſignificabat. Sic enim ille ad illud Virgilii Æn. 8.

—— *duo quiſq; Alpina coruſcant*
Geſa manu.

Geſa (inquit) *haſtatas viriles: nam viros fortes Galli Geſos vocant.*

¶ *Gibellani.*] Vide *Guelphi.*

¶ *Gigliati.*] Nummi quidam argentei, in quibus lilium, quod inſigne eſt Gallorum, inſculptum erat; Itali enim lilium, *gillium* appellant, quorum ſex florenum Rhodi conſtituebant. Nonnulli tamen iſtum nummum à Fratre Roberto de Juli (Magiſtro domus Hoſpitalis S. Jo. Hieroſolomit.) appellationem ſumpſiſſe arbitrantur, quod ab eo inſtitutum putant, ut ſinguli *gigliati* ſingulis fratribus ſecunda quinquageſimæ feria diſtribuantur: ſed hoc quidem minimè conſtat. Vide Stat. dictæ domus. Tit. 19. ca. 32.

¶ *Gilda, Gildhala, Gildonia, Gildones, Gildwite, &c.*] Vide *Geldum.*

¶ *Gildala.*] Compotatio vel Compotatio ex conjectis ſymbolis: Gild enim ſolutio, contributio; ala, Sax. æle, cerviſia, potus hordeaceus. V. *Sothale.*

¶ *Gildſcyra.*) LL. Æthelſtani apud Jornal. M. SS. Par. 5. ca. 12. *Et diximus etiam omnibus hominibus illis qui in noſtram gildſcyram vadium dedit, ſi contingat eum mori, omnis congildo det unum panem & companagium pro animâ ejus, & cantet unum quinquageſimarium pſalmorum, vel perquirat cantandum infra xxx noctes.*

¶ *Gillo*, al. *Gello, Gillonarii.*] *Gillo* vaſis genus eſt, aliàs *baucale* dictum, quod vide. Caſſianus Inſtitut. lib. 4. ca. 16. apud Lindenb. *Si quis gillonem fictilem, quem baucalem nuncupant, caſu aliquo fregerit, &c.* Item Gloſſ. vett. *Baucalem, gellonem. Gillo* βαυκάλιον. Et Gloſſ. aliæ Græcolat. ποδόνιπτρον, *Aqualegelle.* Sed quid dictio iſta Latina ſibi velit, non video (inquit Meurſius.) Perſpicuum verò jam fiet, ſi (ut debet) diſtinctè legatur: *Aquale, gello.* Hinc fortè menſuræ apud nos genus, *galo*: quod vide: & perexiguum quoddam **a gill** vocatur.

Gillonarii. Qui *gillonum* curam gerunt. Wiſegothor. lib. 2. Tit. 4. l. 4. *Stabulariorum, gillonariorum, argentariorum, coquorum quoque* (in aula Regia) *præpoſiti.* Forum Jud. Hiſp. *los que mandan los rapaces.* Lind.

¶ *Giſarmes.*) Stat. Wintoniæ 13 Ed. 1. —— *& que meins à que 40 ſoul. de terre, ſoit jure à ſaux gyſarmes, cotels, & autres meins armes, &c.* Rectius *guiſarmes*, id eſt, armorum genus longo manubrio, & porrecto cuſpide. Etiam fuſtis robuſtior duos habens in fine cuſpides, qui dum fuſtis validè urgetur, prodeunt hoſtem vulneraturi. Ex hoc & *Biſarme* appellatur, q. *bicuſpis.* Hiſpan. *Viſarma* & *biſarma.* Apud Fletam lib. 1. ca. 14. *Siſarmes* ſcribitur. Fallor ſi in dicto Statuto idem non ſit quod hodie **a bille** vocamus, Latinè *bipennem*: Cum enim hoc ruſticis Angliæ uſitatiſſimum ab antiquo telum eſſet (ex eo nempe πελεκυφόροι, id eſt, *bipenniferi* apud Nicætam dicti ſunt Britanni) inter omnes tamen armorum ſpecies quæ in Statuto memorantur, alia non eſt appellatio *bipenni* noſtro accomodanda. Quære.

¶ *Giſil*, ſeu *Giſilis.*) *Teſtis.* Longob. lib. 2. Tit. 15. l. 1. —— *qui giſiles fuerint, liberi ſunt.* Et Tit. 34. l. 1. *& giſiles ibi ſint, & dicant, &c.* Ad hæc Lindenbrog. Gloſſ. vett. & Papias *Giſil*, *teſtis.* Germani **Giſiles** *obſides* vocant, Gloſſ. Latino-Theotiſc. *Obſes*, **Giſal**. Sic Lindenbrog. Componuntur ex hac voce multa propria nomina: ut apud Flodoard. hiſt. Rom. lib. 1. ca. 15. *Godegeſilus*,

lus, id eſt, Dei teſtis, vel bonus teſtis, &c. Vide *Geſſel.*

¶ *Gleba.*) Pro ſolo, & dote Eccleſiæ. Paſſim in Jure Canonico. Charta Edredi Regis Magnæ Britanniæ, Monaſt. de Croiland apud Ingulphum. *Inprimis totam inſulam Croilandiæ pro gleba Eccleſiæ, & pro ſitu ſeperali ejuſdem monaſterii* —— *dono.* Provinciale Angl. lib. 3. Tit. de Eccleſ. ædificand. §. 1. *Prædia ſeu reditus, quæ de gleba reficiendarum Eccleſiarum non exiſtunt.* Ibi Lindewod. *Gleba* id eſt, *terra in qua conſiſtit dos Eccleſiæ.* Noſtratibus dicitur uſitatius de terra ad Eccleſias parochiales pertinenti. Theod. Cod. pro quovis ſæpè agro. Sic Conſtit. Neap. lib. 3. Tit. 3. *Servi glebæ.*

¶ *Gleſus.*) *Succinum.* Tacitus in Germ. mor. de acolis maris Suevici. *Succinum quod ipſi gleſum vocant, inter vada atque in ipſo littore legunt.* Vide ad hunc locum Jodoci Willichii de ſuccino hiſtoriam. Sed *gleſum* Junio, *cryſtallus* & *berillus* dicitur: juxta quod nos vitrum, **glaſs** appellamus.

¶ *Glogga.*] *Horologium*, à Germ. **gloggen**, id eſt, *campana.* Rabanus in Epiſt. ad Simeonem, citat. à Magdeburgg. Cent. 9. ca. 6. *Mitto vobis vnam gloggam & unum tintinabulum.* Hinc noſtrum vernaculum, **Clock**.

¶ *Glomerarii, Glomerelli.*) In Statutis Academiæ Cantabrig. tertio hinc ſeculo editis; aſſeruntur fuiſſe, q. Commiſſarii dati ad lites inter Scholares & miniſtros ſuos audiendas. Quære, nam incerto nitor referentis judicio.

¶ *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto, &c.*) Refert Anaſtaſius in vita Damaſi Papæ 39. ipſum conſtituiſſe, ut Pſalmi diu noctuque canerentur per omnes Eccleſias: Chronicon verò Richerſp. in Anno 368. Sic habet. *Damaſus PP. clarus habetur. Hic conſtituit* CREDO IN UNUM DEUM *ad Miſſam cantari,* —— *& in fine cujuſq; Pſalmi* GLORIA PATRI *cantari primus invenit & conſtituit.* Capitular. Carol. & Ludov. Impp. li. 1. Tit. 70. —— *& ut dignè ſecundum diviſiones verſuum modulentur, & Dominicam orationem ipſi intelligant* (presbyteri) *& omnibus prædicent intelligendam, ut quiſq; ſciat quid petat à Deo, & ut* GLORIA PATRI *cum omni honore apud omnes cantetur: & ipſe Sacerdos cum ſanctis Angelis, & populo Dei, communi voce* SANCTUS, SANCTUS, SANCTUS, *decantet.* Caſſianus apud Maſſiliam Presbyt. inſtitut. lib. 2. ca. 8. *Illud autem quod in hac provincia vidimus, ut uno cantante in clauſula Pſalmi omnes adſtantes concinnant cum clamore,* GLORIA PATRI, ET FILIO, ET SPIRITUI SANCTO, *nuſquam per Orientem audivimus: ſed cùm ſilentio omnium, ab eo qui cantat, finito Pſalmo orationem ſuccedere.* Mihi quidem eſt Pſalterium pervetuſtum Latino-Saxonicum, 800 (ſi non vana conjectura) annos hinc circiter conſcriptum: & ad finem ſingulorum Pſalmorum ſingulæ coaptantur orariones: morem Orientalis Eccleſiæ fuiſſe olim à noſtratibus receptum indicantes. Sed in inferiori Imperio hic etiam verſiculus in Conſtantinopolitana Eccleſia deprehenditur. Sic enim Codinus, Ψάλλονται οὖν αἱ ὧραι, ὡς ἔθος, ἤτε πρώτη, ἡ τρίτ', ἕκτη, καὶ ἡ ἐννάτη μετὰ τῶν τροπαρίων. εἰς μέντοι τὸ τελευταῖον τῆς ἐννάτης ὥρας, τροπάριον λέγει ὁ πρωτοψάλτης τὸ, ΔΟΞΑ, καὶ ψάλλονται. εἶτα καὶ τὸ, ΚΑΙ ΝΥΝ ΚΑΙ ΑΕΙ, &c. id eſt, *Pſalmis igitur conſumantur horæ (ut mos eſt) prima, tertia, ſexta, & nona cum tropariis. Ad finem verò horæ nonæ, dicit Protopſaltes verſum* GLORIA, *& canunt Pſaltæ, deinde etiam illum,* ET NUNC ET SEMPER, *& non pſallitur ſecundò hic verſus, ſed, &c.*

Mos Orientalis Eccleſiæ olim in Anglia.

¶ *Gobia.*) Germ. **gow** (al. **geu**, & **gauu**) *pagus, regio:* ut ex Chartis quibuſdam me docet Goldaſt. ad Ekkehard. ca. 1. Hinc **Argow**, Araris (fluvii) pagus. **Thurgow**, Turæ pagus. Et apud Willichium ad Tacit. de Ger. mor. ca. 10. **Ringow, Rhetigow, Almangow**, &c. apud Vadianum de Monaſterr. German. lib. 2. **Arganganu**: ubi Author idem: *Germani* (inquit) *tractum aliquem rureſtrem,* **Gouu** *vocant.*

¶ *Godgeld.*) Vide *Geldum.*

¶ *Goldwith*, vel *Goldwich.*) In nota quam Vincentius mihi attulit ex archivis in Turri: *Conſuetudo vocata* Goldwith, *vel* Goldwich.

¶ *Goliardenſis, Goliardus, & Galliardus.*) A Gal. *Gaillard: Jocoſus, agilis, exultans, juvenilis, laſcivus.* Ital. *Gagliardo*: fortis, ſtrenuus, inde *Gagliardezza.* Utrobique à Gr. ἀγαλλιάω, *exulto, geſtio.* Vocabular. priſc. *Goliardi* (inquit) *bufones joculatores: idem ſunt joculers*: reor **Juglers**. Hinc & ſaltationum ſpecies aliquot (quòd jocoſè & juveniliter exhibentur) *galliards* dicuntur. Mat. Par. in Henr. 3. ſub Anno 1229. *Recedentium autem quidam famuli vel mancipia, vel illi quos ſolemus goliardenſes appellare, verſus ridiculos componebant dicentes,*

Erymon.

Heu morimur ſtrati, vincti, merſi, ſpoliati:
-- ∪ ∪ ligati, nos facit iſta pati.

Goliardus. Idem. Concil. ad caſtr. Gonterii, An. 1231. in Bochelii Decretor. lib. 8. Tit. 70. ca. 6. *Statuimus quod clerici ribaldi, maximè qui Goliardi vulgò dicuntur & nuncupantur, per Epiſcopos & alios Eccleſiæ Prælatos, præcipiantur tondi, vel etiam radi, ita quod non remaneat in eis clericatus tonſura.* Hoc idem in Synodalib. Will. Pariſienſ. Epiſc. lib. 6. Tit. 14. ca. 22. *Statuimus quod clerici ribaldi, maximè qui vulgò dicuntur de familia Goliæ, per Epiſcopos, Archidiaconos, Officiales, & Diaconos Chriſtianitatis tonderi*

Vide in proximis qui dicuntur *Prælati.*

Alius erymon.

deri præcipiantur, vel etiam radi ita quod, &c.

¶ *Gors, Gort,* & *Guort.*) Omnia in Domeſd. à Gal. *gort*, id eſt, locus in fluvio coarctatus, piſcium capiendorum gratia: aliàs *VVera* dictus.

¶ *Goſpel.*) *Evangelium.* Aveo ſacroſanctam hanc vocem, ab etymologorum ineptiis vindicare. Ducunt enim nonnulli à Germ. **God-ſpil**: hoc eſt *Dei ludus*; nam in Evangelio (inquiunt) tanquam in ludo & theatro, Deus ſe exhibet, juxta illud,

Ludit in humanis divina potentia rebus.

Apage. Alii dictum volunt, **Goſpel**, quaſi **God-ſpigliel**, id eſt *ſpeculum Dei*; quòd in Evangelio, Deus velut in ſpeculo dignoſcitur.

Siquidem vox Germanica eſt, ſed antiquioris dialecti, non recentis: veteris noſtræ Saxonicæ, non hodiernæ alicujus vernaculæ. Recipiat autem triplicem aliam interpretationem. ȝoꝺ enim, non ſolùm *Deum*, ſed etiam *bonum*, ſignificat; ꞅpel *hiſtoriam, narrationem, nuntium*. Sicut *Goſpel*, ſit *Dei hiſtoria*; vel (quod Græcam dictionem, εὐαγγέλιον, expreſſiùs reddit) *bonum nuntium*. Dicatur præterea **Goſpel**, pro **Ghoſt-ſpell**: quaſi *Spiritus ſancti narratio*: ſed hoc prohibet antiqua ſcriptio Saxonica, quâ ſemper ȝoꝺꞅpel, nuſquam (quod ſciam) ȝoꞅꞇꞅpel, aut ȝaꞅꞇꞅpel legitur. Spel verò *hiſtoriam, narrationem, ſermonem*, aliquando *librum* ſignificare, propè notum eſt linguæ Saxonicæ myſtagogis. Inde biȝꞅpel, *proverbium*; anꞅpel, *conjectura*. Iꝺleꞅpellunȝe, *aniles fabulæ*; ꞅpelboꝺan, *oratores*; à ꞅpellian (apud Ælfridum) *narrare, &c.*

¶ *Gothia, Gothi.*) Ad poſteriores antiquitates intelligendas apprimè conducit rei Gothicæ, & popularum aquilonarium delibatio. Cum enim hi omnes lingua moribus & inſtitutis parum inter ſe different; totumque ferè Europam armis victricibus ſubjugatam premerent: factum eſt, ut non ſolum mores & leges, ſed perplurima item vocabula in unaquaq; gente haberentur communia. Quoad linguæ autem conſonantiam veteri uſi ſunt omnes Germanica ſuis dialectis, variata, antiquiorem & nativam maximè retinentes qui in boream magis vergent. Remoti quippe à novarum rerum viciſſitudine, priſcam ſimplicitatem cum barbarie retinent; quod, ut *Plato* in *Cratylo* aſſerit antiqui idiomatis & patriorum rituum maximus eſt Conſervator. Longius diſſiti ſunt in boream Gothi olim Getæ à vernaculo ſuo *Jat*, id eſt gigas, denominati. Patriam coluere propriè Daciam, ſed ut Occidentales, eos qui in oriente degunt Turcos vulgò nuncupant: Orientales, qui in occidente, Gallos: ſic & Boreales, eos omnes qui ſub ducibus Gothicis militabant, *Gothorum* nomine appellabant ſæpius. Erant autem omnes tanquam conterranei, vel è finitimis regionibus oriundi, licèt à diverſis populis, quibus bellum intulerunt diverſimodo nuncupentur. Longobardos enim à Saxonia antiqua duxiſſe originem nemo quod ſciam inficiatur. Ex Eſt Saxonia Daciæ contermina Oſtrogothi dicuntur. Vide infra *Guti.*

¶ *Gow.*) Vide *Gobia.*

¶ *Gradale*, al. *Graduale.*) Liber ad officia Romanæ Eccleſiæ pertinens, ejuſque in ſupellectili enumeratus, in Provincial. Angl. lib. 3. Tit. de Eccleſiis ædificandis, ca. 2. viz. *legendas, antiphonarias, gradale, pſalterium, troparium, ordinale, miſſale, manuale, &c.* Ubi Linwodus: *Gradale* (inquit) *ſic dictum à gradalibus in tali libro contentis. Strictè tamen ponitur gradale, pro eo quod gradatim ponitur poſt epiſtolam. Hic tamen ponitur pro libro integro, in quo contineri debet officium aſperſionis aquæ benedictæ, miſſarum inchoationes, ſive officia: Kyrie cum verſibus, gloria in excelſis, gradalia, alleluya, & tractus, ſequentiæ, ſymbolum cantandum in miſſa, Offertoria, Sanctus, Agnus, communio, &c. quæ ad chorum ſpectant in miſſæ ſolennis decantatione.* Et Lindenb. ex Chronic. Reicherpſ. An. 424. *A beato Gregorio PP. primo introitus, gradualia, offertoria, communiones cum modulatione ad miſſam in Eccleſia Romana cantari cœperunt.* Amalarius de ordine antiphon. Hrabanus de Inſtitut. cleric. lib. 1. ca. 33. &c. Nonnulli rem ad Cœleſtinum referunt, An. cir. 430.

¶ *De Grafionibus, Graviis, Grevis, & ejuſdem generis Magiſtratibus & Miniſtris.*

¶ *Grafio, Graphio, Gravio, & Graphius.*] Propriè *Judex fiſcalis*: per tranſlationem *Comes, Comitiſq; Vicarius*, i. *Vicecomes*; item *Judex* ſimpliciter, *Præſes, Præpoſitus.* Hæc ut liquidò demonſtretur, fuſioribus paulò agendum eſt, etymiq; teſtimonium adhibendum. Saxonibus noſtris ȝeꞃeꝼa dicebatur, per contractionem ȝꞃeꝼa: & inde in LL. Edou. Confeſſoris ca. 35. *Greve*; Belgis & Germanis, **Grave**. ȝe enim in ȝeꞃeꝼa, tantùm eſt particula verbis & verbalibus adjecta. Simplex igitur vox eſt ꞃeꝼa, & pro hac nos hodie **Reve** utimur. Nominis ratio inde videtur proveniſſe, quòd hic Magiſtratus ad jura fiſcalia exigenda datus eſſet: nam ȝeꞃeꝼen & ꞃeaꝼen eſt *tollere, rapere, exigere.* Inde in L. Salic. Tit. 33. & Ripuar. Tit. 84. *Si quis Grafionem ad res alienas injuſtè tollendas invitaverit, &c.* Ex hoc apud Authores medii ſeculi, *Exactor* ſæpiſſimè nuncupatur. Æthelwerdus Anglo-Saxo, ſub initio lib. 3. circiter An. Dom. 787. *Audito etiam: Ex-*

L. Ripuar. tit. 51. *Si quis Judicem fiſcalem ad &c.*

Exactor Regis. *actor Regis equo inſiluit, cum paucis præcurrit ad portum, &c.* Quis ſit *Exactor hic Regis*, perſpicuum facit Suggerius de poſſeſſ. B. Dionyſii. *Ab oppreſſione exactorum regiorum quos dicunt grafiones: multo labore, multiſq; placitis emancipaveram.* Et Gloſſar. quoddam Saxonicum: ȝeꞃeꝼan (inquit) *Cenſores, Exactores.* Hæc noſtra ſententia. Lambardus autem ȝeꞃeꝼa à ȝeꞃeccan ducit, quod eſt, *regere*; & Lypſius ſono verbi captus, *Graphionem*, à γϱάφειν *ſcibere.*

Cùm autem propriè *exactorem* ſignificet; non ineptè ad Officiales transfertur, qui mulctas, & jura exigunt. Perinde ad Judices; atque hos præſertim quorum ſententia res in fiſcum tolluntur, rapiuntur, & deportantur. Vetus diploma; *Judicem fiſcalem, quem Grafionem appellant.* Aliàs (& certè frequentius) *Comes* dicebatur. L. Ripuar. Tit. 35. *Judicem fiſcalem quem Comitem vocant.*

Dicitur & ȝeꞃeꝼa & perinde Graphio, pro villico, & quem Seneſcallum vocant. Evang. Sax. Mat. cap. 20. v. 8. Ða ꞅæꝺe ꞅe ƿinȝeaꞃꝺeꞃ hlaꝼoꞃꝺ hyꞅ ȝeꞃeꝼan ⁊

Sed videant eruditi ne malè decernant de *Comite*, & *Grafione*: nam licèt confundantur ſæpiſſimè, re vera tamen diverſi ſunt. Propriè enim Comes eſt, qui gladio Comitatus cingitur. *Grafio* is qui ejuſmodi Comiti eſt à vice, & à juribus Comitatus exigendis. Sæpe igitur in Conciliis & antiquis legibus, ſemper in

Vicarius. Vicecomes. Wiſigothorum, *Vicarius* dicitur: in Normannorum utique *Vicecomes*; ut à Duce ſuo quem illo ævo Comitem æquivocè appellabant, diſtingueretur. Superiores verò noſtri Saxones Comitem dixere *Aldermannum*: inferiores (vel potius Dani) *Eorlam*, **Earl**, quod nos hodie nomen retinemus: *Grafionem* verò ſeu *Vicecomitem*; **Greve, Reve, Schireve**, & **Shire-greeve** nuncuparunt, Latinè (tranſlata vocis ſignificatione) *Præpoſitum*: ac ſi *Grafio*, **Greve** & dictiones affines, genuina interpretatione *Præpoſitum* notarent. Hoc itaque ſenſu frequens olim apud noſtrates, **Greve**, vocabulum in officialium denominationibus; ut inferius mox patebit, cum Germanorum conſimiles aliquot expoſuerimus. Multiplex *Greviorum* ſeu *Grafionum* apud nos ſpecies non minùs quàm apud Germanos. His

Grafio. enim *Grafio* primò *Judicem*, poſtea *Comitem*, deinde *Præfectum*, & *Dominum* ſignificabat, ut è dictis intelligas, & ſequentibus.

Gravius verò *Comitem* hodie plerunque denotat, nec enim ſolùm qui gladio Comitatus cingitur, ſed qui ex eo naſcuntur filii omnes: uti & *Duces*, appellantur, qui ex Ducibus. Morem Angli non recipiunt. A *Gravio*, multa oriuntur compoſita, viz.

Mergravius: Dominus major, mære enim *majorem* & *clarum* ſignificat. Sic in LL. Ed. Confeſſ. cap. 35. *Teutonici etiam & Friſones & Flandrenſes, conſules ſuos* Mergreve, *quaſi majores Dominos, vel bonos pacificos, vocare ſolent. Et ſicut modo vocantur Greve, qui ſuper alios præfecturas habent, ita apud Anglos antiquitus vocabantur* Ealdeꞃmen *quaſi ſeniores, non propter ſenectutem (cum quidam adoleſcentes eſſent) ſed propter ſapientiam.*

Margravius à Marcha (hoc eſt è limite quem tuebatur) quaſi *limitaneus Comes* appellatus eſt: aliàs *Marchio*, quod vide.

Palanſgravius, ſeu *Paltzgravius.* Comes Palatinus. Specul. Saxon. Art. 52. *Scultetus eſt judex culpæ Judicis, & Palatinus ſeu Palanſgravius, Imperatoris Judex eſt.* De hoc quære plurima in Comite Palatino.

Rheingravius, à fluvio dictus, q. *Comes Rheni.* Vulgo **Rhein und Wildgrave**, id eſt, *Rheni & ſilveſtris regionis: nam* **Wild** (ut apud nos in Cantio) *ſilvas* notat. Vide *Rheingrave* ſuo loco.

VVildgrave igitur, *eſt Comes pagi ſilveſtris.*

Landegravius, Comes Provincialis, aliàs **Lantvog.**

Gogravius, Comes ſeu Præfectus pagi. Vide *Gobia.*

Burgravius, Comes, Judex, Præfectus Burgi ſeu Caſtelli. Spec. Sax. Art. 52. *Burgravius, i. perpetuus Caſtellanus: judex eſt Marchionis.*

Dingravius. Vide mox infra *Thingrave.*

Centgravius eſt centum militum evocatorum Comes, ſeu Præfectus. Primipuli ductor: Primipulus; Centurio: vulgò *Centgrafe*, ut Willichius ad Tacit. de Germ. mor.

Noſtri majores mutato vocali, **Greve & Reve**, pro **Grave** (ut ſupra diximus) proferebant. Hinc,

Shiregereve, Shiregreve, Shirefe, & *Shireve*: quaſi *Shire-greve, Shire-grefe*, & *Shire-reve*: eſt *Comitatus Præpoſitus*, alias hih ȝeꞃeꝼa, id eſt, *Capitalis* vel *ſummus Præpoſitus* appellatus: Normannis & Anglis inferioribus, *Vicecomes*, quod vide, & vocabulum *Præpoſitus.*

Portgreve: Civitatis vel portus præpoſitus. Sic olim dictus eſt urbis Londonienſis præfectus, quem hodiè *Maiorem* nuncupamus. Sic hodie *Graveſendiæ* Præpoſitus.

Trithingrevius: qui tertiæ parti Comitatus præponitur. Vide *Trithinga.*

Ledgrevius: eſt ledæ præpoſitus, i. portioni Comitatus ſic appellatæ. Vide *Leda* & *Leidgrevius.*

Thingrevius idem (reor) qui *Trithingrevius*: & fortè, qui Germanis *Dingravius* nominatur. Quære.

Hundredgreve: Hundredi, id eſt, Centuriæ Præpoſitus: quaſi *Centgravius*, de quo ſupra. Vide *Hundredum.*

Tungre-

Tungrevius quaſi Tunȝeneꝛe, id eſt, *villæ præpoſitus*. Villicus. Hodierno vulgo, **the Baylift of the Mannor.**

Seareve: in villis maritimis is eſt, qui maritimam domini juriſdictionem curat: litus luſtrat, & ejectum maris (quod *Wrec* appellatur) domino colligit.

Dikereve, qui foſſas ad rimandas aquas, & aggeres, contra fluctuum impetus, in paluſtri regione expedit & tutatur.

Comes, pro **Greve** & **Reve.** In Imperio equidem minores iſtiuſmodi Officiales, & miniſtri (nam majores taceam) *Comites* dicebantur: ut *Comes ſiliquarum*, *Comes metallorum*, *Comes formarum, ſeu aquæ ductuum*, *Comes riparum Tiberis*, *Comes cloacarum*, *Comes portus*, *Comes horreorum*, *&c.* quorum omnium munera ſupra videas in *Diatriba de Comitibus*. *Grafionem* igitur (ſplendidum in provincia magiſtratum) *Comitem* appellari, non eſt ſine exemplo: certè quamvis *Comitis* ſolummodo ſit vicarius (ſcil. majoris) ut ſupra dictum eſt. Sic enim Comes largitionum in Occidentali Imperio, ſex alios largitionum Comites ſibi habuit à miniſterio: & Comes rerum privatarum, duos alios ſubjectos Comites. Vide hos ſupra. Sed ut diſtinctiores fierent duo iſti in Comitatu magiſtratus, *Comitum* nomine appellati: obtinuit quorundam locorum uſus (ſicut pateat in ante dictis) ut ſuperior, *Comitis* appellationem retineret (etiam & *Ducis* interdum) inferior verò, *Grafio*, *Vicarius*, & *Vicecomes* appellaretur. Plura de **Greve.** Noſtris quidem majoribus juxta vernaculum antiquum, *Gerefa* (ut ſupra) & *Gereve*; per contractionem, ævo Edouardi Confeſſoris, **Greve**: & deinceps ſub Anglo-Normannis (ex aphæreſi) **Reve**, quæ hodie vox aliis vivacior.

Sed adverte denuo legum Edouardi Confeſſoris, de **Greve**, ſeu *Grevio* ſententiam, ca. 35. **Greve** *quoq;* (inquiunt) *nomen eſt poteſtatis, Latinorum lingua, nihil expreſſiùs ſonat quàm præfectura, quoniam hoc vocabulum adeo multipliciter diſtenditur, quòd de Scyra, de VVapentachiis (quemadmodum etiam eſt* leð*) de Hundredis & Burgis, etiam de villis,* **Greve** *vocetur. In quo idem ſonare videtur & ſignificare quod* dominus. *Videtur etiam quibuſdam,* **Greve** *vocabulum, eſſe nomen compoſitum ex Anglico,* ȝpið*; & væ, Latino.* ȝpið *enim pax eſt; væ, miſeria, ipſo Domino atteſtante, qui dicat,* Væ tibi Bethſaida, væ tibi Corozaim. **Greve** *igitur ideo dicitur, quod jure debebat* ȝpið, *id eſt, pacem, ex illis facere qui patriæ inferunt væ, id eſt, miſeriam vel malum. Teutonici etiam & Friſones, & Flandrenſes, Conſules ſuos* **Mergreve**, *quaſi majores dominos, vel bonos pacificos vocare ſolent. Et ſicut modo vocantur* **Greve**, *qui ſuper alios præfecturas habent, ita apud Anglos antiquitus vocabantur* Ealðerman, *quaſi* Seniores, *non propter ſenectutem, cum quidam adoleſcentes eſſent, ſed propter ſapientiam, &c.* In etymo, ridiculè; ut crebro id ſeculum: ſed quòd ait, *de Scyra, wapentachiis,* leð, *hundredis, burgis, & villis,* **Greve** *vocari*: intelligendum eſt, præfuiſſe ſingulis, iſtius nominis Officialem: viz. **Shyre-greve**, **Wapentac-greve**, **Leth-greve** (al. **Leid-greve**, & **Lath-greve**) **ur-greve**, & **Tungreve**; quibus **g** literam inferiores auferebant. De *Grafionis* munere copioſè in Antiquis Legibus: de cæteris verò, plura hic vide in ſuis locis.

Grafia, & *Graphia*: Dignitas & Officium *Grafionis*; etiam territorium quo ſe exercet ejus juriſdictio. *Grafia.* *Graphia.*

¶ *Graile*, & *Greile.*] *Gradale*, quod vide. Sed quære an *Greile*, ita planè accipiendum ſit in Cuſtum. Prior. de Lewes pa. 24. *Hæc ſunt quæ Aluredus accepit cum Eccleſia & terra: 5 boves unumquemq; 40. . . . & 6 vaccas, unamquamq; appreciatam 32. den. 3. equos, unumquemque appreciatum 3 ſol.* —— *unam archam, 1 greil. 1 patellam, & 1 triparium, & 3 barillos, & 20 diſcos, &c.*

¶ *Gramalla.*] Laicæ veſtis genus oblongum, quo in Hiſpania Barcinones & Caſtellani utuntur. Vide infra *Granus*.

¶ *Grampoiſe.*] Piſcis grandior, qui marino jure ad Regem ſpectat, atque ideo regalis dicitur. Occurrit ſæpè in privilegiorum diplomatibus. A Gall. *grand*, id eſt, magnus: *poiſon*, piſcis.

¶ *Granamellum.*] Vide *Gruta*.

¶ *Granarium*, *Granateria*, *Granea*, *Grangia*, *Granica.*] Locus ubi frumenta reponuntur. Armentarium Cereris, Gal. *Greiner*. Boior. Tit. 9. ca. 2. §. 3. *De illo granario quod Parch appellant.* Gloſſ. *Granarium* σιτοβόλιον. Et intelligitur de horreo: nam Gloſſar. Latino-Theotiſc. *Granarium*, *ſpicarium*; & *Granarium*, **ſpicharc.**

Granateria. Conſtitut. Sicul. lib. 1. l. 84. —— *excadentias, granaterias, piſcarias, &c. ad procurationis ſuæ ſollicitudinem revocabit.* Quære quid ſit *Grana tertia*: fortè vectigal è granariis collectum.

Granea. L. Alani. Tit. 81. §. 2. -- *ſcuriam, aut graneam, vel cellaria* incenderit. Et differt *Granea à ſpicario*, nam §. 5. dicitur: *qui graneam ſervi incenderit cum ſex ſol. componat*: & §. 6. *qui ſpicarium ſervi incenderit cum 3 ſol. componat.* Eſt autem *ſpicarium* (ut docet Gloſſar.) *horreum cum tecto.* *Graned.*

¶ *Grangia.*] Gall. & Angl. *Grange.* Provincial. Angl. lib. 2. Tit. de judiciis, ca. Item omnes. *De omnibus maneriis, grangiis, & aliis locis ad Archiepiſcopos, Epiſcopos* —— *pertinentibus, &c.* Ubi Lindewodus: *Dicuntur* (inquit) *grangiæ, domus ſive ædificia, non ſolùm ubi reponuntur grana, ut ſunt horrea: ſed etiam ubi ſunt ſtabula pro equis, hoſtaria ſive præſepia pro bobus & aliis animalibus: caulæ pro ovibus: porciteca, pro porcis: & ſic de aliis quæ pertinent ad œconomiam: ut ſunt loca deputata ſervientibus, ad agriculturam, & opera ruſtica: & de eis fit mentio in ca. authoritate. Extrav. de cenſ.* Port hoſtaria.

Veteribus Anglis **a lathe**, id eſt, *horreum* dicitur. Sic enim in M. S. Cœnobii de Crabhouſe fol. 2. b. —— *cil à ki il le achata eſteyt apele Thomas Atelaye, en Franceys, Thomas de la graunge.* Ubi notandum eſt, *y* in *Atelaye* (veterum more) ſcribi pro *th*, vocemq; contractè poni, **At the lathe.**

Granica. L. Boior. Tit. 1. ca. 14. §. 5. *Ad caſas dominicas, ſtabulare, fœnile, granicam, &c.* Formulæ ſolen. ca. 175. —— *eo quod cellariam, vel cameram & granicam* —— *per ſuas claves commendaſſet ad cuſtodiendum.*

¶ *Granones.*] L. Friſonum, Tit. *De dolg*, i. de vulneribus; ſcil. Tit. 22. ca. 16. & 17. *Si naſum tranſpunxerit*, 15. *ſol. componat. Si granonem ictu percuſſum peciderit*, 2. *ſol. componat.* Ibidem in Addit. Tit. 3. ca. 17. *Si granones præciſæ fuerint, ter* 4 *ſol. componat.*

¶ *Granus.*] Genus laicæ veſtis oblongæ: ut Garſias notat ad Bracarnenſ. Concil. ca. 11.

¶ *Graphia.*] *Scriptura*: à Gr. γραφὴ. Ludov. Imp. Capitul. Addit. 3. ca. 73. ſic inſcribitur. *De graphiæ prolatore; ut eam affirmet*: Et ſequitur in Canone: *Statutum eſt, ut ſcripturam prolator affirmet.*

Graphio. *Graphia* etiam dicatur pro *grafia*, id eſt, pro Comitatu: ut *Graphio* pro *Grafio*, quod vide.

¶ *Gratare.*] Chart. Jo. Ducis Britanniæ, data An. Dom. 1239. *in Hiſt. de Bret. liv.* 4. *Inſuper gratamus & concedimus, quod hæredes noſtri, &c.* Fortè pro *grantamus*, barbarè.

¶ *Grava*, & *Grova.*] *Lucus.* Chartular. Monaſter. Waldenſ. Tit. Southmymmes & Northmymmes, Chart. 3. *Una grava quæ vocatur Mayheweſcrofte in villa de Northmymmes prout cum ſepibus & foſſatis includitur.* Chart. 4. *Confirmavi Roberto Ruſſell Capellano unum meſuagium vocatum Gerardeſwyk, & unam gravam quæ vocatur Mayheweſgrove jacent. in villa de Northmymmes.* Chart. 6. *Grova.* *Tenementum cum grova adjacente.* Et Tit. Storteford Chart. —— *pro ramis & ſubboſco in dicta grava proſternandis (ſine vaſto & deſtructione) tantùm* 4. *ſol.* Lib. Rameſ. Sect. 276. —— *quicquid pertinebat ad eum de grava de Crapwelle, & de terra quæ eſt intra foveam quæ circundat gravam.* Hodie **a grove.**

Chart. Ed. 1. Abbati de Stratford. Conceſſit ei *gravam*, ut indè parcum faceret.

¶ *Gravia*, & *Gravius*, Germ. **Grave.**] Vide *Graphia*, ſeu *Grafia*, & *Grafio*, cujus officium dicitur *Grafia* & *Gravia*.

¶ *Gravoſus.*] Pro *Gravis*. Wiſegoth. lib. 9. Tit. 1. l. 9. *Si gravoſum extiterit.*

¶ *Greahbreach*, & *Grichbrech.*] Mendoſè apud Raſtallum, Cowellum, & alios pro *Grithbrech*, quod vide.

¶ *Greile.*] Vide *Graile.*

¶ *De Gremio mittere.*] In collegiis, Monaſteriis, & Conventualibus Eccleſiis dicitur: cum ſocietatis quiſpiam, ſuiipſius & reliquorum omnium nomine delegetur. Et differt ab eo quod dicitur, à *latere legare*, quod hoc unius, illud multitudinis eſt locutio. Sic in Conventione quadam inter Simonem Archiep. Cantuar. & Priorem & Capit. Eccleſ. Cathed. Norwici Anno 1133.

¶ *Grenehugh.*] In verſione Chartæ foreſtæ ca. 16. legitur pro hoc quod Foreſtarii *veride* dicunt, & **verte.** Vide *Veride.*

¶ *Greve.*] Qui ſuper alios præfecturam habet, *Præſes*, *Præpoſitus*. Germanis **Grave.** Vide ſupra *Grafio.*

¶ *Grithbrech.*] Pacis fractio, ſeu violatio. A Sax. ʒrið, id eſt, *pax*; & bryce, *fractio.* Malè igitur quiſquis ille priſcarum aliquot vocum expoſitor, quem ſecuti ſunt Ranulfus Ceſtrienſis lib. 1. ca. 50. & Raſtallus dicentes: **peace**, Anglicè: *griech* Romanè: & qui *Greachbreach*, *Gricbreach*, & *Brithbrech* ſcribunt. LL. Henr. 1, ca. 36. *In cauſis Regis Grithbrech* 100 *ſol.* —— *emendabit.* Centum ſol. LL. Canuti par. 2. ca. 58. Gif hƿa on fyrde ʒriðbrece fulƿyrce, ðoliʒ lifeſ oððe ƿereʒildeſ? Id eſt, *Si quis in profectione militari grithbrech commiſerit; vitâ aut wergildo mulctator.* Aliàs dicitur *Frithbrech*, Frithbrech. ut in LL. Ethelredi ca. 6. frið enim *pacem* etiam ſignificat.

¶ *Gronna.*] Privilegium Regis Ædgari, conceſſum Æthelwaldo pro fundatione Thornenſis Eccleſiæ. *Ego Eadgarus totius Britanniæ Baſileus* —— *rura præfato Monaſterio . . . . ſubjecta, cum omnibus utenſilibus, pratis, viz. paſcuis, ſylvis, piſcariis, capturis, gronnis, atq; culparum emendationem quæ reatu aliquo in ipſis peraguntur ruribus, &c. æterna largitus ſum hæreditate, &c. Anno Dominicæ incarnationis* 973. *Scriptum eſt hoc privilegium primo meæ dedicationis Anno.* Hinc,

Gronnoſus. Aſſer Menevenſis in vita Ælfredi, An. 878. —— Ælfredus *cum quibuſdam militibus & vaſſallis per ſylveſtria & gronnoſa Summertunenſis pagæ loca, in magna tribulatione, inquietam vitam ducebat.* Quid *gronna* neſcio, ſed *Grunnius*, fortè eſt *tumulus*; nam *gruniare*, eſt *tumere*. Annotatt. in Varron. de re ruſt. lib. 3. *Grumus, collectio terræ minor tumulo*: quaſi *loca gronnoſa*, idem eſſet quod, *aſpera* & *monticuloſa*. Sed non obtrudo hanc interpretationem; nam Florentius Wigorn. Aſſeri verba tranſcribens: in eodem Anno pro *Vaſallis*, legit *faſellis*, uti diminitivum à *phaſelus*; perinde ac ſi *gronnoſa loca*,

in-

innueret paluſtria, & aquis obducta. In conſimilem enim ſenſum; idem Florentius Wigornenſis in Anno 1040. ait: Rex Hardicnute, ſeu Canutus audax, *ipſius Heraldi* (Regis) *corpus effodere, & in gronnam projicere juſſit.* Gulielmus Malmesbur. & Roger. Hovedenus (inquiunt) in Thameſim; & repertam illic à piſcatore, ſepulturæ in Eccleſia S. Clementis Danorum fuiſſe traditum.

Fallor ſi non legerim *gronnam* pro *cloaca*.

¶ *Gruaria.*] Nos Ingelrannus Conciaci dominus, Notum facimus &c. quod, cum inter nos ex unâ parte, & Priorem & monachos de Grandicampo &c. diſcordia verteretur, ſuper gardâ ſive cuſtodiâ & juſtitiâ ipſius Eccleſiæ & pertinentiis, ac *gruariâ* nemorum ejuſdem Eccleſiæ &c. *Les preuves de l'hiſt. des Comtes de Guiſnes p.* 378.

¶ *Gruttum.*] Al. Grutdum, ut in Minâ, quod vide. Leguminis genus, al. *granamellum.* **Grout.** Lib. Rameſ. Sect. 144. —— *decem mittas de braſeo, & 5. de gruto, & 5. mittas farinæ triticeæ, & 8. panes, & 16. caſeos, &c. decerno.* Inde *Grutarius*, qui vendit legumina: & interdum, qui poma. Videndus Palladii Interpres. Meurſ. γρῦτα, *cruſta.*

¶ *Grua.*] *Grus.* Longob. lib. 1. Tit. 19. l. 14. *Si quis accipitrem, gruam, aut cygnum domeſticum alienum intricaverit, &c.* Simile in L. Salic.

¶ *Guadagium*, al. *Guidagium.*] *Conductio, & conductionis ſtipis.* Gall. *Guydage.* A Saxon. pæȝ, Ang. **way**, id eſt, *via*: quaſi *Waidagium.* Franco-galli autem ƿ (id eſt, w, Saxonicum) ſemper in *Gu* vertunt. *Guadagia* (inquit vet. vocabular.) *dicuntur quæ dantur pro ducatu per terram alicujus, ut ſecuriùs vadat.* Vide Prateum.

¶ *Guadia.*] *Pignus, ſalarium.* Aliàs *Wadia*, & *Wadium*, quod vide. *Guadia* autem juxta vocabular. priſcum Latino-Anglic. interpretatur, debita conſuetudo, ſeu conſtitutio: Angl. **a Custome.** Atque inde,

Guadiare pro conſtituere, vel *guadiam*, edere.

¶ *Gualda.*] Herba qua Britanni veteres ad hoſtium terrorem ſe inficiebant: aliàs *Glaſtom.* Hodie **woad** dicimus, à Saxon. ƿaδ, id eſt, *Sandix.*

¶ *Gualſto.*] Vide *Gualſtowum.*

¶ *Guardia*, & *Guardium*, al. *Warda*, & *Wardia.*] *Cuſtodia, tutela, præſidium.* Hæc à Germ. **Warden**: ille à Gal. *garder*, i. cuſtodire.

Et dicatur *guerdium* pro ſtipendio, ab alio fonte, ſcil. à Gall. *guerdon*, quod eſt merces, præmium. Vide *warda* & *wardia.*

Feudum guardiæ.

Feudum guardiæ, eſt quod mercedis nomine, cuſtodi prædiorum ſeu rei alicujus datur: de quo ſic Feud. lib. 1. Tit. 1. *Item illud quod datur nomine gaſtaldiæ vel guardiæ, & pro mercede alicujus rei, tranſacto anno poteſt jure auferri, etiam pretio pro eo dato non reſtituto, niſi ad certum tempus* (putà biennium aut decennium) *datum fuerit.* Et Tit. 6. §. ult. *Inſuper ſciendum eſt quod feudum guardiæ & gaſtaldiæ, quacunque hora vult, auferri poſſe à domino, ſcil. poſt annum.*

Guardianus & *guardio.* Is cui *guardia* ſeu tutela rei alicujus creditur. Vide ſupra *Gardianus.*

Guardianus. Guardio.

¶ *Guarentiſare*, & *Guarentare.*] Idem quod *Garentizare*, quod vide ſupra in *Garandia.*

¶ *Guarnimentum.*] Proviſio rerum neceſſariarum. A Gall. *Garnement.* Conſtit. Neapol.

¶ *Guaſtaldus.*] Vide *Gaſtaldus.*

¶ *Guarra*, al. *Guerra.*] *Bellum*; nec ſolùm publicum illud quod à Principibus geritur: ſed & privatum; quod inter familias habetur, capitali inimicitiâ (quam *faidam* vocant) conſtitutas. A Saxon. ȝaɲ, id eſt, *arma, telum.* Angl. **war**, ȝ in w converſo. Gulielm. Tirius lib. 3. ca. 11. —— *habebat conflictum & guerram pertinacem.* Mat. Pariſ. in An. 1213. —— *unde gravem guerram ſibi ſuſcitavit.* Hæc de primo genere: ſequitur de altero. L L. Edou. Confeſſ. Cap. de pace Regis, *parentibus occiſi fiat emendatio, vel guerra eorum portetur.* Et Brito. Armor. Philippid. lib. 9.

Immortale odium & guerram Reginaldus habebat. Hinc,

Guerrinus: adject. *Hoſtilis*: Mag. Chart. ca. —— *ſi ſint de terra contra nos guerrina.*

¶ *Guelphi.*) Guelphorum & Gibilinorum factiones ortæ ſunt in Italiam ſub. an. 1238. & per 260. ferè annos graviſſimè ſævit. V. *Chronograph.* lib. 2. fol. 192. lib. in 160.

¶ *Guerb.*] Vide *Shack.*

¶ *Guerpire.*) Vide *Gurpire* & *Werpire.*

¶ *Gufa.*) Veſtis genus, cujus è vet. Gloſſar. meminit Meurſius in voce Γȣϐιον.

¶ *Guidagium.*) *Conductio*, & *conductionis ſtipendium.* Vide *Guadagium.*

¶ *Guidrigild.*) Vide *Widrigild.*

¶ *Guifare*, *Guiphare*, *Huifare*, & *Wifare.*) Idem Longobardis quod Juriſconſultis noſtris & Gallicis, *ſaiſire*: ſcil. terram vel poſſeſſionem rei alicujus invadere & ſibimet arripere; quod appoſito olim palo, vel alio ſigno in rei teſtimonium, faciebant. Signum hoc in Jure civile *Titulus* dicitur; Baioris *Wifa* à Germ. **Wip**, pro ſigno rei venali appoſito, ut vino hæredâ: unde *Guiffare* quaſi *VVifare*, hoc eſt, ſignum apponere. Gloſſæ vett. ad illa verba rubricæ Cod. ut nemo pri-

Titulus. Wifa.

vat. &c. VELA REGIA SUSPENDAT —— *quod vulgo Longobardico more guiphare dicitur, apud nos ſaiſire, quod lingua vulgari Eyden.* Longob. lib. 1. Tit. 27. l. 8. *Si quis ſua authoritate terram alienam guiffaverit, dicendo quod ſua debeat eſſe, & poſtea non potuerit probare quod ſua ſit: componat ſol. 6. quomodo qui palum in terra aliena figit.* Vide *Wiſa*, *VViſare* & *Huiſare.*

¶ *Gula Auguſti.*] Sæpe obvenit in membranis antiquis (præſertim forenſibus) pro feſto S. Petri ad vincula: quod in ipſis Calendis Auguſti celebratur. Occaſionem (inter alias) Durandus ſuggerit lib. 7. cap. 19. Quirinum Tribunum filiam habuiſſe gutturoſam: quæ oſculata, juſſu Alexandri Papæ (à B. Petro ſexti) vincula quibus Petrus ſub Nerone coercitus fuerat, à morbo liberatur; Alexandrum (in miraculi reverentiam) & feſtum iſtud, & Eccleſiam inſtituiſſe. Belethus verò (qui Annum hinc circiter quadringenteſimum floruit) de feſto agens Sanctæ Petri ad vincula, nihil horum meminit. Sed Bernardus non vidit omnia. Habetur vox in Statut. ann. 27. Edou. 3. Et Rentale quoddam Manerii Regalis de Wy — *averagium* (inquit) *æſtivale, fieri debet inter Hokeday, & gulam Auguſti.*

¶ *Guna.*] Veſtis pellicea: & fortè, quam nos hodie **a gotvn**, id eſt, *togam* vocamus, Græco-barbaris γοῦνα, γοῦνας, & γούνιον: de quo Meurſius ex Moſcopulo Σισύρα, ἡ γοῦνα; & alibi διφθέρα, ἡ γοῦνα, & μηλωτὴ, ἡ ἀπὸ τούτου γοῦνα. Sunt autem veſtimenta iſta quibus *gunam* deſcribit: σισύρα, id eſt, veſtis barbarica ex pellibus caprinis: *rheno, penula.* διφθέρα, ſagum pelliceum quo paſtores uſi ſunt. μηλωτὴ ex pellibus ovinis. Sed licèt inter Græcobarbaras vocem rejicit Meurſius: à Græco tamen γοῦνα pro γόνατα, id eſt, *genua*, non malè dicatur, quaſi veſtis quæ genua tegit: ut *humerale*, quæ humeros: *podera*, quæ pedes. Non officit quod ex Cineheardi Epiſt. ad Lullum Epiſc. ipſe citat Meurſius: *Orarium & cucullam, & gunam brevem noſtro more conſutam.* Ubi *gunam brevem* intelligo ad genua deſinentem: quali noſtri majores (à Germanis edocti) uſi ſunt, & pellibus quidem ſubtextâ. Sed & exterior *gunæ* pars è pellibus videtur aliàs fuiſſe, ut ibidem ex Epiſt. Guitberti ad eundum Lullum: *Gunnam de pellibus lutearum factam, tuæ fraternitati miſi.*

Sed aliud notat *guna* in Concil. Salisburgenſi. *In pileis ſuffurraturas non habeant, niſi fortè de nigro centato, vel panno, aut nigra pelle, aut guna.* Sic corrigit Meurſius, legebatur enim *pelle aguna.* *Gunam* autem hîc non exponit, ſed nos cuniculum **a Cunny** dicimus, Belgæ **Kunne**. Nec obſtat quo minus Germanorum hoc indumentum à cuniculo ſumptum, *cuna* & *cunna* appelletur; quam Herculæum illud, λεοντῆ, à leone: Jovis & Aſtrorum, *Ægis*, ἀπὸ τῆς αἰγὸς, quaſi *Capra.*

Gunatus: guna amictus. Luithprandus in legat. lib. ..... *Nec ipſa capiet eum in qua natus eſt pauper & gunata*, i. *pellicea Saxonia.*

¶ *Gundebada lex.*] Vide hîc infra *Synopſim veterum aliquot legum*, ſub titulo *Lex.*

¶ *Gurpire*, & *Guerpire.*] *Abjicere, ſeponere, deſerere.* A Gall. *gurpir*: ſed radicitus à Saxon. puppan, hæc eadem ſignificante. Vide *VVerpire.* *Terram guerpire* eſt eandem dimittere, & ſic alium veſtire. Vita Caroli M. apud Adhemarum: *Ingenuitatem illorum, & alodem manibus guerpierunt.* Notat ex Pithæo Bignonius, hoc loco in quibuſdam exemplaribus legi, non *guerpierunt* ſed *dultum fecerunt*: & in veteribus Gallicis ſcriptis *viduam* refert dici *la guerpio*, quaſi *relictam.*

¶ *Gutteria*, al. *Guturnoſitas.*] Vitium gutturis. Noſtratibus **the kings evill**, id eſt, morbus Regius, dictus quod mulcente manu Regia curatur. Chron. Camerac. lib. 1. ca. 16. Imprecatus eſt *ut ſi (latro) vir eſſet, claudus vel quolibet modo debilis fieret: ſi fœmina, vitio quod vulgo dicimus gutteriam ſemper non careret.* Similis imprecatio à S. Remigio (ut Hincmarus refert in vita ejus) Celtenſibus facta quod metas frumenti incenderant. *Omnes qui hoc egerunt & qui de eorum germine nati fuerint viri ponderoſi fiant & fœminæ gutturnoſæ ſint quod (inquit) ita complementum eſt.* Ponderoſitas (ut habet Colvenerius) vitium eſt genitalium (quod quale ſit) explicat Gregorius par. 1. curæ paſtoral. cap. ult. *Gutturnoſitas* vitium gutturis, ut patet ex ſequentibus cum quo idem eſt *gutteria.* Eadem vox habetur in vita S. Urſmari ſcripta à Ratherio Veronenſ. Epiſc. quæ extat apud Surium 18. Apr. In ea enim de S. Aldegunde ſic dicitur; *Orta eſt quædam in ejus collo ſæva nimis infirmitas, quæ Gutteria dicitur ſermone Gallico.*

[Margin: Gutturnoſus. Ponderoſitas quid. — Gutturnoſitas. Gutteria.]

¶ *Guſtum.*) Γοῦστα, *Guſta* (inquit Meurſius) appellabant cupedias, h. cibos delicatiores. Apitius de re Culin. lib. 4. ca. 5. *Guſtum verſatile ſic facies. Albas betas minutas, porros requietos, opium bulbos & cochleas elixabis.* Et totum illud, caput eſt de *Guſtis.* Unde:

Guſteum forum cupidinarium, hoc eſt, quo lautiores cibi venundantur: Græcobarb. γούστειον.

¶ *Gotho-*

¶ *Gothorum variam eſſe appellationem. Cantianos & Vectuarios noſtros ab iiſdem emanaſſe.*

¶ *Guti.*] Idem ſunt qui Gotti, Gothi, & *Goti*: quibuſdam Jutæ & Jutones: Romanis Getæ, Anglo-Saxonibus ʒeaꞇaſ: à priſco Gothico vocabulo, Jæꞇ, quod gigantem ſignificat; Beda *Vitæ*, quaſi *VVitæ*, modo quo inferius dicetur. Nollem hoc non annotare: tum ut Majores noſtri è fortiſſimo Gothorum ſanguine oriundi: tum ut lingua noſtra ad Gothorum (pluriumque perinde Gentium) antiquitates enucleandas maximè conducere, intelligantur. *Guti* enim ſeu *Jutæ*, unus erant è tribus populis illis protogonis, qui relictis in Germania ſedibus, Angliam olim applicuere, ſicut Beda refert: cujus Interpres vetus Saxonicus, pro *Jutas*, ʒeaꞇum, id eſt, *Getas* vertit. Inde illud in LL. Edouardi Confeſſ. cap. 35. Tit. de his qui cohabitare debent in Britannia. *Guti verò ſimiliter cum veniunt ſuſcipi debent & protegi in regno iſto, ſicut conjurati fratres, ſicut propinqui, & proprii cives Regni hujus.*

Vitæ. Witæ.;

Conſederunt *Guti* ſeu *Jutæ* in tractu Cantio, & Vectâ inſula, quæ ab advenis (licèt altiùs & aliàs rimetur Camdenus) nomen videatur obtinuiſſe. Quum enim priſco Saxonum idiomate, Wiꞇe, & Wiꞇe-lanꝺ, & Wiꞇe-ea appellata ſit, produnt hæ voces exordium à *Gutis*: dictamq; velut *Gutiam*, *Gutlandiam*, & *Gutorum Inſulam*. Nam Saxones *Gu* ſemper in *VVy* mutarunt, ut in ipſius Camdeni prænomine (*VVillielmum* ſcribentes pro *Gulielmum*) & trecentis præterea vocibus, manifeſtum eſt. Rem extra aleam facit, quod in genuina ipſorum dialecto, nullum (quod ſciam) verborum à *Gu* orditur. *Guti* igitur & *VViti*, iidem prodeunt, & in conſpirationem venit ipſa apud Britannos appellatio, inſulam (Camdeno teſte) *Guith* denominantes. Quid enim *Guith*, niſi *Gutia*, & *Guit-landia*; exteris *Gothia*, & *Gotlandia*? Factum certè (vel me judice) ut *Gutorum* nomen in memoriam tranſmarinæ eorundem patriæ haberetur; non minus quam Saxonum & Anglorum: qui ſuas apud nos ſedes, à tranſmarinis illis Angliam & Saxoniam nuncuparunt.

Tota etiam pars Daniæ occidentalis Jutia olim dicebatur, vulgò Jutland, & pars orientalis quæ Suediæ adjacet, Gothia, al Gotland, & Gutland. Variato parumper dialecto.

Sed unde tunc (obſecro) *Vectæ* nomen, multò apud Ptolomæum antiquius? *Ictis*, apud Diodorum Siculum? *Mictis*, Plinii? Equidem (ut Nilus) ab ignotis fontibus: à *Vitis* non duco, nec è contra. Nervos hîc tendant Critici, egomet non ariolor. At Nennium (cinctutum illum Britannum) *Guith* etiam nominis meminiſſe dixeris, inter ipſos Britannos. Cedo: verùm diu poſt adventum Saxonum & *Gutorum*: perinde ac ſi Saxonicam non Britannicam exhibuiſſet appellationem. Sed *Gothiam* inquies præterea inſulam eſſe in meditullio Daniæ: & Danos appuliſſe Angliam cum Germanis, neminem aſſerere. Reſpondeo: *Gothiam*, inſulam, in Daniæ Regno comprehenſam: regionem verò antiquam, latiſſimis porrectam fuiſſe limitibus (ut Jornandes indicat) & Germaniæ partem non exiguam obtinuiſſe.

Hæc ego, ut illuſtrem patriæ noſtræ gentem (Cantianos & Vectivarios) illuſtriſſimis ſuis parentibus (qui ſignis olim victricibus Europæ partes præcipuas triumphavit) reſtituerem. Clariores enim omnes appetunt natales: ut ab ipſo Jove veteres exordiri.

Sed quoniam in hoc incidimus argumentum, Lambardo reſpondendum cenſeo (In verbo Jus Dacorum Expl.) qui librariorum incuria, falſo haberi contendit in Latino Bedæ codice, *Vitas*, præpoſito *v*, pro *Jutas*. *Nam liber* (inquit) *Bedæ Saxonicus* ʒeaꞇum *vertit, id eſt*, Gottos *quos* Jutas & Jutones *fuiſſe antiquitus dictos Philippus Melancton, & Matthæus Weſtmonaſterienſis affirmant.* Meo quidem judicio, nulla hîc librariorum incuria. *Vitas* enim non ſemel, apud Bedam legitur; ſed paſſim & conſtanter: nec eſt ideo credibile, quod in omnibus locis hallucinatum fuerit. Willichius etiam in ſuis ad Tacitum de Germ. morib. Commentariis, *Vitas* eoſdem appellat & *Jutos*: Bedam inſecutus minimè ſuſpectum. Lambardo autem in animum fortè non venit, dici *Vitas* pro *witas*: *VVitas* utiq; pro *Gutas*, ratione quam ſupra demonſtravimus. V. *Jutæ*.

Vitas non ſcribi mendoſè apud Bedam.

¶ *Gwalſtowum.*] Locus patibuli, ſeu occidendorum. *Patibulum, furca*; à Sax. ʒƿal, *patibulum*; ſꞇop, *locus*. LL. Henr. 1. ca. 11. *Omnia gwalſtowa, id eſt, occidendorum loca, totaliter Regis ſunt in ſoca ſua.*

Habe

¶ HAbe, al. *Have.*] Cum aſpiratione, pro *Ave*, frequentiſſimum (inquit Prateus) in inſcriptionibus Conſtitutionum C. Theod. & Juſtiniani, ſalutandi verbum. *Habe Marcelline*, & *N. B.* Hujus generis ſalutationis meminere Euſebius, & Nicephorus. Vide Prateum.

¶ *Habergion.*) Vide *Haubergium.*

¶ *Hable.*] *Portus*, vel ſtatio navium. Vox omnino Gallica, ſed quam exhibet Statutum an. 27. Henrici 6. ca. 3.

¶ *Haderunga.*] *Odium, malitia.* Sax. hatunᵹa. LL. Egelredi. *Judicia debent eſſe ſine omni haderunga, quod non parcatur diviti alicui vel egeno, amico vel inimico jus publicum recitari.* Ex hiſtor. Bibliothecæ Jornal.

¶ *Hæreditamentum.*] Apud Anglos dicitur omne quod jure hæreditario ad hæredem tranſeat. Hæres autem is tantùm intelligitur, in quem prædia & hujuſmodi res immobiles, hæreditariè devolvuntur: non qui omnem vim bonorum, etiam ex aſſe, conſecutus eſt. Hæres quippe ſuccedit in prædia, & immobilia: executores in bona, & rem mobilem. Vide *Hereditagium*, & ibidem *Heritagium*, & quo differunt.

¶ *Hafne Courts.*] Literæ Patent. Ric. Ducis Gloceſt. Admiralli Angl. &c. ſuper Inquiſit. in re Admiralitatis 14. Aug. An. 5. Ed. 4. *Ulterius dicunt quod dicti Abbas & Conventus & prædeceſſores ſui habent, & habere conſueverunt per idem tempus in prædictis villis* (Bancaſter & Ringſted) *cum Hulmo, quaſdam Curias portus, vocatas Hafne Courts, tenendas ibidem ad placitum Abbatis, &c.* Hafne, *portus.* Vox Danica, unde illis urbs *Hafnia*: nos hodie (*f* in *u* mutato) **hav'n** dicimus.

¶ *Haga.*] *Domus.* Vet. Sax. **haegh** & **hagh**. Inde fortè dicta, quod ex complicatis viminibus, inſtar cratis vel ſepis, quales in Hibernia frequentiſſimas vidimus, fabricata eſſet, hag enim Saxonicè, propriè *ſepes* eſt: unde Gallis *hay*, ᵹ ut ſolet in ẏ converſo. Quidam verò anonymus: *Haga* (inquit) *domus cum ſhopis.* Domeſd. Titt. Suſſex. Terra Rogerii, nu. 11. *Radulfus tenet unam hagam de xii denar': Willielmus v hagas de v ſol. Nigellus v hagas quæ faciunt ſervitium.* Cowellus è M. S. quodam Monaſterii S. Auguſtini Cantuar. *Stephanus Rex Anglorum Vicecomiti & Juſticiariis de Kent ſalutem, Præcipio quod faciatis habere Eccleſiæ S. Auguſtini & Monachis, hagam ſuam quam Goſceol. eis dedit, ita bene & in pace, & juſtè, & quietè, & liberè, ſicut eam eis dedit in morte ſua coram legalibus teſtibus, &c.*

Haga: pro circulo, vel ſepimento militari, al. *Burgus*, & *Ringus*. B. Rhenan. Rer. Ger. lib. 1. *Hunnos qui & Avares, extructis novem hagis, hoc eſt, circulis, in Pannonia habitantes, octennali bello Carolus Magnus edomuit.* Circulos iſtos prolixiùs ſed perſpicuè edixit Munſterus Coſmograph. lib. 4. ca. 2. *Fuit Hungaria novem circulis quos Hagas Germanica lingua vocant, circundata: quorum ſinguli ita ſtipitibus quernis ſive fagineis, vel abiegnis extructi erant, ut de margine ad marginem 30 pedum ſpatium teneretur in latum, totidem erigeretur in altum: cavitas autem univerſa aut duriſſimis lapidibus, aut tenaciſſima creta repleretur. Porrò ſuperficies vallorum eorundem integerrimis ceſpitibus tegebatur, inter quorum confinia arbuſtulæ plantatæ erant, quæ abſciſæ projectæq; ut plurimum herbas, & frondes proferebant. De primo autem circulo ad ſecundum 20. miliaria Germanica protendebantur, & inde totidem ad tertium, & ita uſq; ad nonum, quamvis alius alio ſemper contractior erat. Intra hos aggeres vici villæque ita conſtitutæ, ut ab una ad aliam vox hominis audiretur. Ædificia validiſſimis muris præmunita, portæ non ſatis latæ propter hanc cauſam, ut per eas latrocinandi gratia quaque verſum exire ingrediq; facile poſſunt. Tubarum clangore unus circulus alteri cujuſq; rei certa ſigna dabat.* Saxones noſtri hujuſmodi ſepimentum *Burgum* vocabant: quod vide.

¶ *Hagius.*] Adject. à Græc. ἅγιος, *ſanctus.* Ekkehard. jun. de caſ. S. Gal. ca. 1.

Tertius hæc hagiæ Salomon dat dona Mariæ.

¶ *Haia.*) *Sepes, ſepimentum, parcus*, à Gall. *haie* & *haye*. Rot. Inquiſitt. de ſtatu foreſt. in Scaccar. 36. Ed. 3. Tit. Woolmer & Aiſholt Hantiſc. *Dominus Rex habet unam capellam in haia ſua de Kingeſle.* Bract. lib. 2. cap. 40. nu. 3. *Vallatum fuit & inclauſatum foſſato* haya *& palatio.* Hinc extenſius illud rete quo è campis redeuntes cuniculos intercipiunt, **an haye** dicitur: eoſq; ſic intercipere & prædari, **to haye**, à Gall. *haier*, i. ſepire.

¶ *Hain-*

¶ *Hainfare.*] Vide infra *Heinfare.*

¶ *Haiſterahandi.*) Manus armata: vel, manus contra legem armata. L. Alaman. Tit. 10. *Si quis in curtem Epiſcopi armatus contra legem intraverit, quod Alamanni haiſterahandi dicunt*, xviii *ſol. ſi intra domum intraverit*, xxvi *ſol. componat.* Lindenb. Frider. Imp. Feudor.
Zitterhand. lib. 2. Tit. 27. *Zitterhand*, i. *calida manu*: ubi vide Cujacium. Scoti *Chaudmellam* vocant, quod etiam vide.

¶ *Hakedus.*] *Lucius*, piſcis. Lib. Rameſ. Sect. 2. *Ibi admirandæ magnitudinis lucei, qui ab incolis hakedus nuncupantur, perſæpe extrahuntur.* Saxonibus autem, ħaeceð, aliàs *lucius*, alias *mugil* exponitur.

¶ *Halfkineg*, & *Healfkoning.*) *Semirex.* Lib. Rameſ. Sect. 4. Æthelſtanus Dux Orientalium Anglorum, i. Norfolciæ, &c. *quia ipſi Regi* (Æthelſtano) *adeo officioſa erat ejus impenſa ſedulitas, ut at arbitrium ipſius cuncta Regni negotia tractarentur: idcirco ab univerſis Æthelſtanus Halfkeneg, quod eſt ſemirex dicebatur.*

¶ *Haligemot, Halimotus*, & *Halmot.*] Conventus aulæ, hoc eſt curiæ dominicalis, Manerii, vel Baronis in villis & dominiis: ſeu tribuum, wardarum & ſocietatum, in burgis & urbibus. A Sax. ħeal, id eſt, *aula*, & ȝemoꞇ ſeu moꞇ ſimpliciter, id eſt, *conventus*; ȝ autem in ȝemoꞇ (ut in aliis plurimis) in i & y tranſit. Inde *Halimot* quaſi *Healgemot.* LL. Henr. 1. ca. 10. *Omnis cauſa terminetur vel Hundredo, vel Comitatu, vel Halimot ſocam habentium, vel dominorum curia.* Vox hactenus non omnino evanuit. Inter rotulos enim Curiarum Comitis Leiceſtriæ, quoſdam vidimus hoc titulo in margine (juxta morem) inſcriptos. *Penſhurſt Haligemot.* Sequebatur deinde Stilus Curiæ in hunc modum. *Curia Electionis ibidem tenta die, &c. anno dom. noſtræ Reginæ Elizabeth, &c.* Recitantur deinde Inquiſitorum nomina (quos *Homagium* vocant) & illico admittitur quidam cum uxore ejus ad certas terras nativas. Poſt hæc, eligitur Bedellus ad colligendum reditus domini: atque ita finitur Curia. Subauditur & nonnullis hodie, *Halimot*, pro conventu civium in aulam publicam, quem & ſuperiori ævo *Folcmot* appellabant.

Halimot inſuper, & *Haligemot*, dicantur pro Curia Eccleſiaſtica, & Eccleſiaſticorum conceſſu: aliàs *Circgemot* & *Chirgemot*: à Saxon. ħalȝ, id eſt, *ſacer* vel *ſanctus*: & moꞇ ſeu ȝemoꞇ, *conventus.* Vide *Gemotum.*

¶ *Halla.*] *Aula, Palatium*: à Sax. ħeal.

¶ *Hallæ.*) Apud Francos dicitur forum illud rerum venalium, quod à leproſorum Conventu extra Pariſios comparatum, *Philippus Auguſtus* intra urbem ſtatuit, loco qui dicebatur Campelli: Ubi ampliſſimis ædibus extructis merces ſine imbrium moleſtia à mercatoribus exponerentur. *Gaguin* in *Phil. Auguſt.* fol. 96.

¶ *Hallus.*] Ramus ſiccus. L. Salic. Tit. 43. §. 3. *Si autem de ramis, vel de hallis, aut de qualibet re, eum* (ſcil. interfectum) *cooperuit, aut incenderit, &c.* Et §. 5. —— *aut de hallis, aut ramis eum cooperuerit.* Ad hæc Lindenbr. Gloſſar. vet. *Hallis, ſiccis ramis.* Inde Gall. *Halle de Mars*, Et quæ à Philippo Aug. Lutetia ædificatæ ſunt *les halles*, Rigord. Quam tamen applicationem à Germanico **halle**, i. *aula*, ut veteres Gloſſæ interpretantur, deſumptum putat idem Lindenbrogius.

¶ *Halsfang.*) Vide *Healsfang.*

¶ *Ham.*) Saxonicum, *domus, habitatio.* LL. Inæ ca. 5. ꝼꞇ ħam, *domi*; Angl. **At home.** Significant autem radicitùs *ham*, & *heim*, ſepimentum, & circuitum: fortè à Gr. ἅμμα quod eſt *faſcia.* Inde oram veſtimenti etiam hodiè **the hem** appellamus. *Ham* igitur ſe prodit idem eſſe quod *Haga*, & apud Avares, *circulus*: de quo vide ſupra in *Haga.*

Sed porrigitur vocis interpretatio, à domo ſeu habitatione ſingulari, ad plurium conjunctionem ſignificandam. Nam ſicuti Germani veteres diverſi colentes & diſcreti (quod Tacitus notat) ſingulas ipſorum habitationes, **an ham**, & **ein heim** appellabant: ita cohabitantes deinceps, ſingularis vocabulum multitudini tribuêre, **ham** & **heim** pro *villa, oppido, urbe* (dictis forſitan à primaria quapiam habitatione) uſurpantes. Hinc ingens apud nos villarum numerus, in *ham*; apud Germanos in *heim*, deſinentium: *Nottingham, Buckingham, Walſingham, &c.* Vide *Hamleta.* Hamleta.

Ham etiam dicitur de campi portione, ſive quòd genu vel poplitis præferat ſimilitudinem: ſive alia ſui ſitus de cauſa. Rentale de Wy. p. 14. *T. K. tenet in dominico unum meſſuagium, & in le hamme* 16. *acras.* Infra: *J. K. tenet juxta hamme* 2 *acras.* Sic Nerburgi in agro Norfolcienſi & alias.

¶ *Hamallare*, & *Homallare.*) Hoc quaſi *obmallare*: illud velut *admallare*, id eſt, ad mallum, ſeu in jus vocare, lite agere; & ut noſtri loquuntur Cauſidici, *implacitare.* Marculfus lib. 1. formul. 36. *Cauſas ipſius licentiam habeat adſumendi vel homollandi.* Et mox. *Cum Equitatis ordine licentiam habeat reſpondendi vel homallandi.* Hinc

Hamallus; quaſi *Admallus* vel *Admallatus*, hoc eſt, in mallum, placitum, ſeu judicium vocatus. L. Salic. Tit. 49. *Iſta omnia ubi ſuus hamallus eſt ſuper quem res primitus agnita fuit & intertiata, fieri debent.* Vide *Admallare*, & *Mallum.*

¶ *Hambergellum*, al. *Haubergellum.*) *Lorica*; Gall. *Haubergion*, quod ab *Haut Bert* ducit Carolus Loyſeius; mihi ut videtur perperam. Sed de hoc infra in *Hambergellum. Hambergellum* autem factum exiſtimo, à Gal. *hame*,

hame, id eſt, hamus, vel *hamee*, quod rem ex hamis conſertam ſignificat; & *bergium*, id eſt, munimen: ut ſupra in ſuo loco reperies. Sic ut *Hambergium* (& perinde diminutivum *Hambergellum*) idem ſit quod munimen ex complicatis hamis, vel circulis ferreis: Gall. *Cote de maile*: Angl. **a ſhirt of maill**: quod Virgilius graphicè expreſſit,

—— *Conſertam hamis auroq; trilicem Loricam.*

Fines in Wilt. & Southampt. levati An. 1. Ed. 2. *Johannes de Grymſted* (*qui* duxit *Matildam ſororem & unam hæredem*; *& Richardus de Teſtewode, qui Katherinam alteram ſororem & hæredem Petri Spileman*, *filii & hæredis Willielmi Spileman*) *finem fecerunt cum Rege per decem marcas, pro relevio dicti Petri, pro terris, quas dictus Petrus tenuit de Rege in Capite, viz. de una carucata terræ cum pertinentiis in Brokenerſt in Comitatu Southampt. per ſerjantiam inveniendi unum ſervientem cum Hambergello, per 40 dies in Anglia, &c.* Hoc aliàs perſpicuè ſcriptum reperio —— *unum hominem cum haubergello.*

¶ *Hamceſta.*] Vide *Hanteſia.*

¶ *Hamel, Hamleta, Hampſell.*] Diminutiva ab *Ham* pro villa: ſed voces prima & ultima, rarius occurrunt. *Let* autem (al. *lit*) (ut me docuit in Hermathena Goropius) *membrum* ſignificat: ſic ut *Hamleta* propriè pars & membrum ſit alterius villæ, potiùs quam per ſe exiſtens villula. Uſus ceſſit utrinque, ſed dimenſio vocis è Statuto Exoniæ edito an. 14. Edouardi 1. benè eſt obſervanda —— *lez noſmes de toutes les villes & hamlets que ſount en ſon wapentake, hundred, ou franchiſe, &c.* Mox infra. *Que ils ordeinent & facent venir devant eux de cheſcune ville entier, 8 homes: & de dimie ville, 6 homes: & de hamlette, 4 homes des pluis ſages & plus loyalx, horſpriſe les ſeignours des villes, demie villes, & hamlets avant noſmes, &c.* Iterum illic ſimiliter; & in Articulis ſuper dicto Statuto: è quibus ſuggeritur, *hamletam* eſſe portionem villæ, dimidiâ minorem.

Ville entier, Dimie ville, Hamlette.

Quid ſit villa integra: quid dimidia, &c.

Sed oppidò quæratur quid ſit *villa integra*, quid *dimidia*: nuſquam enim (quòd ſciam) definitur: nec conjecturis facilè aſſequendum reor: ſic tamen ſentio. *Villam integram* ſeu juſtam olim fuiſſe, quæ friborgum integrum, id eſt, decem (ad minus) Capitales plegios continebat. *Villam dimidiam*, quæ medietatem ſolummodò, vel minus integro friborgo complectebatur. *Hamletam* verò, quæ medietatem friborgi non obtinuit: hoc eſt, ubi quinque Capitales plegii non deprehenſi ſunt. Vide *Friborgus.*

Hamleta, quid.

¶ *Hamfare.*] Vide in proximo *Hamſoca.*

¶ *Hamſoca, Hamſocna, Hamſoken, &* malè *Hampſocna.*) Domus ſeu habitaculi privilegium, & immunitas. A Sax. ꞅam, id eſt, *domus, habitatio*: ꞅocne, *libertas, immunitas.* Veteres ubique leges unicuique domui, pacem firmiſſimam eſſe voluêre: & nihil in ea fieri invito domino. Domus igitur cujuſque pro caſtro habita, legum vallata munimine; quo pauperrimus quiſque paterfamilias, dominus agnoſcatur, liberè imperet, ſecurè degat, vim & injuriam licitè propulſet. Statuit itaq; Edmundus (Rex Anglo-Saxonicus) LL. ſuarum ca. 6. *Hamſocæ* violatores rebus omnibus plectendos, & ex arbitrio Regis, vitæ aut neci adjudicandos. Hinc illud in Canuti LL. M. S. ca. 39. *In danelaga habet Rex Fightwitam, i. foriſfactum expeditionis: Grithbrech, i. infractionem pacis: & hamſocnam, i. invaſionem manſionis.* Capite autem 52 adjungit mulctam. Gif ƿha hamꞅocne ʒeƿyꞃce, &c. *Si quis* Hamſocam *violaverit; jure Anglorum Regi emendet 5 libris: jure verò Danorum, prout illis eſt in conſuetudine.*

Hamſocne dicitur invaſio domus contra pacem Domini Regis, &c. Bract. lib. 3. tract. 2. cap. 23.

Ranulf. Ceſtrenſ. lib. 1. ca. 50. *Hamſockne, vel hamfare, i.* (inquit) *inſultus factus in domo.* At liber quidam M. S. Coxfordienſis Monaſterii vocem latiùs multò exponit. De libertatibus enim hujus Prioratus differens: *Hamſockene, id eſt* (inquit) *quod Prior tenebit placita in Curia ſua de his qui ingrediuntur domum vel curiam alicujus ad litigandum, vel furandum, vel quicquid aſportandum, vel aliquod aliud faciendum contra voluntatem illius qui debet domum vel curiam.* Vox in antiquis diplomatibus frequens eſt: in aliis enim indulgetur ſubdito, *ut quietus ſit de Hamſoca*: & hoc impunitatem præbet ob commiſſas iſtiuſmodi tranſgreſſiones. In aliis verò *hamſoca* ei conceditur: & jam intelligendum eſt, concedi privilegium cognoſcendi in curia ſua de delictis in *hamſocam* perpetratis, mulctaſque ideo imponendi, & exigendi. Iſta voluit Raſtallus dicens: *Hameſoken, hoc eſt, quietum eſſe de amerciamentis de ingreſſu hoſpitiorum violenter & ſine licentia, & contra pacem domini Regis: & quod teneatis placita de hujuſmodi tranſgreſſione facta in curia veſtra, & in terra veſtra. Curia* tibi hìc obvenit tripliciter: Primò, pro *area domus*: ſecundò, pro *foro manerii*: tertiò, pro *territorio juriſdictionis*, quod extranei *diſtrictum* nuncupant.

Hamſoken. Hamfare.

Curia triplici ſignificatione.

¶ *Handborowe.*] In Decuriis ſeu Friborgis unus è novenis eſt, decimo, quem **Headborow** vocant, ſuppoſitus. *Decinarius, deciner, deſnier*, & in Stat. an. 18. Ed. 2. (*quod de tenenda leta* inſcribitur) *douzean*, & *douzein*, id eſt, *duodecinarias* appellatus. *Handborow* autem eſt, quaſi vas aut fidejuſſor manuenſis, hoc eſt, minor, ſeu inferior: nam *Headborow*, vas eſt capitalis, vel ſuperior. Vide *Decinarius, Friborgus*, &c.

Douzean. Douzein.

¶ *Hanaperium.*] Fiſcus, vel ſporta grandior in Cancellaria Regis, cui inferuntur

pecuniæ

pecuniæ è ſigillatione diplomatum, brevium, Chartarum regiarum, &c. provenientes. Vide *Fiſcus.*

¶ *Hangwitha*, Domeſd. ſed rectiùs *Hangwita*, & *Hangwite.*] Mulcta pro latrone præter juris exigentiam ſuſpenſo vel elapſo. A Saxon. hangian, *ſuſpendere*: pite, *mulcta.* Cum igitur in Regio diplomate *Hangwita* tibi remittatur: intelligendum eſt (juxta Raſtallum) te *quietum eſſe de latrone ſuſpenſo ſine judicio, vel extra cuſtodiam veſtram evaſo*: hoc eſt, immunem te eſſe de mulcta & pœna pro hujuſmodi delictis.

¶ *Hanſa*, & *Hanſaticæ urbes.*] Vide *Anſa* & *Anſen.*

¶ *Hant.*) Vide *Hus* & *Hant.*

¶ *Hantelod.*] Decret. Taſſilonis Ducis Boiorum par. 2. §. 15. *Qui manus immiſſionem reſiſterit quod hantelod vocant, 40 ſol. ſolvat in publico, & ipſam rem quærenti reddat.* **Hant** Germanis; Anglis **hand**, *manus*; **load**, al. **laid**, *impoſitum. Hantelod* igitur idem eſſe conjicio apud Boioros, quod nos *arreſtum* & *attachamentum* appellamus.

¶ *Hanteſia.*) LL. Henr. 1. ca. 64. *In hanteſia qui verborum jurat obſervantiis, ſemel juret, & in eo lapſus vel elapſus judicetur.* Sic codex M. S. Cottonianus: meus verò legit: *In Hamceſta, &c.* Intelligendum reor de Comitatu Hantonienſi, qui in Domeſd. paſſim *Hanteſc'*, quaſi *Hante-ſcira* (more Saxonico) ſcribitur.

¶ *Hapichhunt.*) Canis accipitrarius. **Hapich** Germ. *Accipiter*: **hunt**, *canis.* LL. Boior. Tit. 19. §. 6. *De eo cane quem hapichhunt vocant, pari ſententia ſubjaceat.* Vide hîc ſupra diatribam de Canibus antiquorum.

¶ *Haracium.*) Vivarium equinum. Cohors ſeu caterva equorum, equarum, pullorumq; generationis cauſa pariter nutritorum. **A race of horſes and mares, kept for breed. A ſtudd.** Dictum à Gall. *haras*, hoc idem ſignificante. Chart. Hen. 1. citata per *Inſpeximus* in rot. patent. An. 2. Hen. 4. membr. 35. par. 3. *Sciatis me regia largitione conceſſiſſe Poncio Abbati Cluniacenſi, ejuſdemq; ſucceſſoribus, Abbatibus, & Monachis Cluniacenſibus Monaſterii S. Trinitatis de Lenton; quod Willielmus Peverell eis donavit —— totam decimam haracii, & plumbi, & venatus ſui, tam carnium quam coriorum,* &c. Inferiùs in Charta ipſius Willielmi citata per *Inſpeximus*, &c. *Item totam decimam pullorum & pullarum ubicunq; haracium habuero in Pecco, vel aliquis alius ſuper dominicas paſturas meas.*
Haraz. *Haraz* etiam pro *Heraldo* dicitur, ut mox in ea voce.

¶ *Harald, Harault, Haraz.*) Vide *Heraldus.*

¶ *Hardwices.*) Domeſd. Titt. Glowec. Burg. Lamicare. *In Wales ſunt tres hardwices; Lamecare, Potiſchmet, & dimid': & his ſunt 8 carucatus, & 11 villani.* Expoſitionem aliis mitto; ſed *Harduicus* & *Hardouicus* nomen *Harduicus.*
proprium, apud Avent. interpretatur, *via dura*, vel *aſpera*; & ſic quidem Saxx. heard, *Hardouicus.*
& pic, ſed, pic, etiam eſt *vicus*, & *villa* (plerunq; exigua) quo hîc ſono accipio.

¶ *Hariraida.*) L. Ripuar. Tit. 64. *Si quis hominem in domo propria cum hariraida interfecerit, &c.*

¶ *Hariot.*) Vide *Heriota.*

¶ *Harmiſcare.*) Vide mox *Harniſcara.*

¶ *Harnaſca.*) *Lorica.* Germ. & Angl. **harniſch**. Radevic. in Frider. 1. lib. 1. cap. 26. de LL. pacis Frid. in exercitu. *Sed ſi miles vociferatione ſigni litem commoverit auferretur ei omne ſuum harnaſca.* Mox -- *redimat eum cum omni ſuo harnaſca.*

¶ *Harniſcara.*) Mulctæ genus, cum apud Francos, tum apud Longobardos; qui utrique in ſuis legibus, hi lib. 3. Tit. 1. l. 43. illi in Capitular. Caroli lib. 5. can. 43. ſic legunt. *De his qui ſine conſenſu Epiſcopi, Presbyteros in Eccleſia conſtituunt, vel de Eccleſiis ejiciunt &c. aut illud bannum* (noſtrum) *perſolvant, aut aliam harniſcaram ſuſtineant.* Et in Capitulis quæ Carolus M. conſtituit An. 856. *Ut jubeamus illos deprædatores —— illa omnia quæ mala egerunt legaliter emendare, & talem harniſcaram ſicut nobis viſum fuerit, aut judicium ſicut cum fidelibus noſtris conſideravimus, ſuſtinere.* Etiam in Capitulis quæ Piſtis conſtituta ſunt An. 869. *Epiſcopi provideant quem honorem presbyteri pro Eccleſiis ſuis ſenioribus retribuere debent, & ſenioribus presbyterorum hoc ſufficiat, &c. ne noſtram offenſam incurrant, ac poſt debitam emendationem, dignam Harniſcaram à nobis diſpoſitam, ſuſtineant.*

Tribus his locis æquivocè legitur *Harniſca-* *Harmiſcara.*
ram; ſed in editione Conſtitutionum Caroli M. ab Amerpachio data, locus primus habet *Harmiſcaram*, ſcil. *m* pro *n*, & vocem diſſectam. In Caroli (Calvi) etiam Capitulis quæ Sueſſionis conſtituta ſunt An. 853. per (*m*) utique venit. *Sciant quia & bannum noſtrum component, & ſimul cum excommunicatione Eccleſiaſtica, noſtram Harmiſcaram duriſſimam ſuſtinebunt.* Gloſſariorum nemo (quòd ſciam) vocabulum exponit: ſed in notis ad Caroli M.
Conſtitutt. ſic Amerpachius. *Porro harmiſ-* Vna expoſitio.
caram, puto eſſe unam dictionem, & ſignificare pœnam, ita ut ſit etiam noſtrum **armſcheer**, *hoc eſt, brachii forceps, aut vinculum, ut olim furca fuit ſervilis pœna. Saxones adhuc dicunt* **ſcar** vel **ſcer**, *ubi nos plane barbaricum ſibilum, aut Hebraicum afflamus.* Neſcio an hæc benè, ſed *Harmiſcara* non videtur pœna corporalis, at mulctæ genus, durioris forſitan. Inter varias enim lectiones legis Longobardicæ hîc primò citatæ, codex unus M. S. pro eo quod dicitur, *aut illum bannum perſolvant, aut aliam*

Harmiſcaram ſuſtineant : reddit, *aut aliam mulctam ſuſtineant* : Codex autem vulgaris, *a-*
Alia.
liam ariſcadam.

Ariſcada quid

Ariſcada, juxta antiquum Saxonicum, ex quo prodiit Longobardorum idioma, honoris vel æſtimationis jacturam ſeu diminutionem ſignificat. Ar enim & are, *honor*, *æſtimatio* : ſceað, *ſpolium*.

Tertia.

Quarta.

Harmiſcara verò (ſi è Saxonico item petatur) damni vel injuriæ portionem notat : nam hearme, *damnum*, *injuria* : ſceap (à ſceaſan, unde nos hodiè **ſchare** dicimus) *pars*, *ſymbolum*, *ſors*: ſed (ut ait Amerpachius) itemq; *forceps*. Perinde ac ſi *Harmiſcara*, mulcta eſſet ad reſarciendum damnum illatum, præter eam quæ ob delictum imponitur. Te in quadrivio relinquimus.

Sed hanc noſtram ſententiam admodum videtur roborare vocis ſcriptura in Reclamatione Epiſcopi Barcinonenſis, quam Carolus Calvus Rex An. 874. in Attiniaco ſtatuit cap. 11. aut illum bannum perſolvant, aut aliam *Harmiſcaram* ſuſtineant. p.4o1. Ubi ſi dividatur *Harm-ſcaram* planiſſimè exprimit damni portionem : ortaque videtur vocis obſcuritas ex pſeudographorum errore, qui literam *m* in *ni* mutarunt.

¶ *Harpa.*) Sax. hearp, & hearpa. Germ. **harpha**. *Lyra*, *Cithara*. Sed Venantius lib. 7. carm. 8. videtur Lyram & harpam diſtinguere.

Romanuſq; lyra, plaudet tibi barbarus harpa,
Græcus Achilliaca, Crotta Britanna canat.

Hinc *Harpator*, qui citharam pulſat : *lyricus*, *citharœdus*. L. Angliorum & Werinorum Tit. 5. §. ult. *Qui harpatorem qui cum circulo harpare poteſt, in manum percuſſerit : componat illum quarta parte majori compoſitione, quam alteri ejuſdem conditionis homini. Aurifices ſimiliter*. Dubitare videtur Lindenbrogius, an de citharœdo intelligendum ſit; ſed me abſolvit vox Saxonica hearpep Angl. **harper** eundem ſignificans.

¶ *Harracium.*) Vide per *r* ſimplex.

¶ *Harthpenny*, al. *Harthſil*, & *Harthſilver.*) Hæc *argentum* indefinitè, illud *denarium* notat : & tributum eſt, quòd è ſingulis focis, hoc eſt, domibus reportatur. heorð enim Sax. locus eſt quo ignis fovetur, *foculare*: ſed transfertur ad ipſam *domum*, ad ipſam *familiam* ſignificandam. Ælfredus Epiſc. in Sermone diei Paſchatis, fol. 20. ðæt he ſceolde beboðan Iſraƕela folce ðæt hi namon æt ælcum heorð aner geaper lamb, id eſt, *Quod mandaret populo Iſraeli, ut acciperent unicuique familiæ, agnum unius anni.*

Harthpeny verò frequens occurrit in antiquis paginis pro *denario S. Petri*, al. *Romeſcot*, de quo LL. Regis Edgari ca. 4. And ſe ælc heorð peninge agyfen be Petermæſſe dæg, id eſt, *Denarius ſingulis focularibus impoſitus* (qui Harthpeny dicitur) *ante feſtum divi Petri redditor*. Vide *Romeſcot*.

Harthſilver, genus eſt omnium hujuſmodi ſolutionum; utì Gallis *Fouage*, & *Feuage*. Sed hoc illis (etiam in ſpecie) tributum annuum fuit, qnod è ſingulis domibus ubi larem fovebant, exegit dominus. Tempore Caroli 5. libræ 4. Turonenſes; deinceps verò pleriſq; in locis id quod *Tallium* nuncupant, iſtius vice eſt introductum. Vide *Fuage*.

¶ *Haſla.*) L. Ripuarr. Tit. 67. §. 5. *Si quis pro hæreditate, vel pro ingenuitate cartam receperit pro malo ordine, cum 6 in Eccleſia conjuret, & cum 12 ad Stapulum Regis in circulo, & in haſla, hoc eſt, in ramo cum verborum contemplatione conjurare ſtudeat*. Locus obſcurus; ſed hic Lindenbr. Fortè (inquit) ut Galli dicunt *juges ſubs le orme*. Angli verò corilum appellamus **haſle**; opinor quòd ſe in ramos fœlicius effundat, quàm in truncum, vel arborem.

¶ *Haſpa.*) Retinaculum quod poſti oſtium annectit. hæpſ verò Sax. eſt ipſa *ſera*; hæpſian, *obſerare*. Bracton lib. 2. Tract. 1. ca. 18. nu. 2. *Fieri debet traditio per oſtium & per haſpam, vel annulum, & ſic erit in poſſeſſione de toto*. Onomaſticon Latino-Saxon. *Sera*, hæpſe hoꝛpe.

¶ *Haſtiludium.*) Vide *Torneamentum*.

¶ *Haubergium*, al. *Habergeum*, & *Habergeon.*) A Gall. *Haubert* : Lorica. Sic antiquè redditur in M. S. Winton. Inde,

¶ *Hauber*, *Hautber*, & *Hautbert*: antiquus *Hauberk.*) Errant qui *Haubert*, & *Halbert*, Gal. *Halebarde* confundunt, cum à diverſis initiis deducantur, & hujus munus ad offenſionem pertineat, illius ad defenſionem : *bipennis* nempe & *loricæ*. Significat autem *Hautber*, celſum dominum, ſeu majorem Baronem : nam *haut* & *hault*, eſt celſus : *Ber* (ut in voce *Baro* oſtendimus) *Vir* et *Baro*. Tenebantur iſti (ut ita dicam) *Hauberones* ſeu Barones majores, lege ſuæ dignitatis et ſervitute prædiorum, militanti Regi adeſſe loricati ſeu cataphracti : id eſt, integris armis, et pro more illius ſeculi lorica induti. Nam hæc ſumma olim armatura fuit : et Nobilibus (ut mihi videtur) nomen, *Hautbert* impoſuit : non è contra. Antiquè enim ſcriptum reperio *Hauberk* quaſi *Hautberg*, quod planè *ſummam* vel *præcipuam armaturam* ſignificat, nam *berg*, et *bergium*, munimen, armatura : à Sax. beorgan, *munire*, *defendere*, byrn lorica LL. ca. 69. *V. Annott. in LL. Davidis 2. cap. 28. p. 54.* Inde crurium armatara *Bainberg*, colli & pectoris, *Halsberg* : ut in his vocibus perſpicuè videas. Et Galli ipſi *hanbergeon* dicunt, *Haubergeon.*
quaſi *haubergium*. Fortè et quiſpiam, Francorum

corum *haultbert*, à Saxonico *halsberg* deduxerit, cum hoc etiam *thoracem* & *loricam* denotat; & ſatis fuerit veriſimile, Francos patriam vocem in Gallias tranſtuliſſe. Vide plura in *Feudum haubertіcum*, & in *Hambergellum*, & *Haubergellum*. *Haubertіcum feudum.*

¶ *Haubergellum.*] Diminut. *loricula*, vel pars loricæ, ceu manicæ ferreæ & ejuſmodi. Qubuſdam videtur dici *halsbergellum* & *halsberga* Germ. quaſi *collicium*, id eſt, colli munimen. Vide *Bainberga* & *Hautbert*.

¶ *Haubergetta.*] Panni genus. Magna Charta libertatum Angliæ ca. 26. *Una* (ſit) *latitudo pannorum tinctorum, ruſſatorum, & haubergettarum*, ſcil. *duæ ulnæ infra liſtas.*

¶ *Haymalda.*) *Will. Threſe le tunor de Ebor. dedi &c. Roberto de Craven de Ebor. pro quadam ſummâ pecuniæ, totam terram meam* Haymaldam, *quam emi de Will. Nuton in parochiâ S. Andreæ Ebor.* Ex Cartulario Hoſpit. S. Leonardi in Civit. Ebor. in Bibl. Cotton. f. 79.

¶ *Headborow.*] Idem qui aliàs **Borowhead, Borſhealder, Friborgh, Tithingman, Chief plege**, &c. Forenſi Latinitate *Capitalis plegius*, hoc eſt, vas primarius: à Sax. heaꝼod, *caput*: boɲgh, *vas, fidejuſſor.* In decuria enim ſeu decemvirali collegio decimus ipſe, novenis præfuit; qui quod minus eſſent capitales, **landborowes**, quaſi *plegii manuenſes*, ſeu *manuales*, hoc eſt, inferiores appellantur. Vide *Borſealder, Friborgus, &c.*

¶ *Healfang,* & *Healfhang.*] Vide mox *Healsfang.*

¶ *Healgemot.*] Vide *Halimot.*

¶ *Healsfang, Halsfang, Healfang,* &c.] *Colliſtrigium*, vulgo *pillorium.* A Sax. halſ, id eſt, *collum*; & ꝼangen *comprendere.* Supplicii machina quæ rei collum è pegmate ſublati, inter duas tabulas comprehendit, populoque præbet in ignominoſum ſpectaculum. Dicitur & ipſa mulcta pecuniaria, in commutationem hujuſmodi pœnæ, Regi vel domino juriſdictionis erogata quam nonnulli 10. ſol. fuiſſe aſſerunt. LL. Canuti M. S. ca. 64. *Si quis in mendaci teſtimonio manifeſtè ſtabit, & probatus inde fuerit; non admittatur deinceps in legitimum teſtimonium, ſed ſolvat Regi, vel terræ domino ſuum healsfang.* Sic reſtituo, nam mendoſè legitur *heafag.* Item in LL. Hen. 1. ca. 12. *Qui falſum teſtimonium dicet, non admittatur deinceps ad teſtimonium; ſed reddat Regi, vel terræ domino helſheng.* Et infra: *Si liber feſtis diebus operetur emendet ſuum helfeng.* Sic utrobiq; in duobus M. S. ſed legendum utrobique *healsfang.* *Heafag.* *Helſheng.*

Halsfang in Occid Saxon. tanti videtur æſtimari, quanti equus cum apparatu & telo. Vide *Hereotum.*

¶ *Heck.*] Retis genus quo utuntur piſcatores, fluvii Iſidis Eboracenſis accolæ. Stat. an. 23. Hen. 8. ca. 18.

¶ *Hebdomada major.*] Ea eſt, quæ Dominicam palmarum ſubſequitur. Viz. quæ Paſcham immediatè præcedit. *Ideo autem* (inquit Alcuinus noſtras) *hæc hebdomada major dicitur, quia in ea maxima eſt adhibenda parſimonia, ſive quod majus officium recolitur in ea.* Micrologus de Eccleſiaſticis obſervationibus ca. 50. *In Quadrageſima dicitur præfatio,* Qui corporali jejunio, *juxta ſtatutum Pelagii Papæ, non minus in Dominicis quàm in earum feriis. A Dominica tamen Palmarum* (*eò quòd ibi paſſiones legere incipimus*) *præfationem de Cruce dicimus uſq; ad Cœnam Domini:* viz. *per quinq; dies quinqueparitam Domini paſſionem intimantes: Ipſamq; hebdomadam quam ſancti patres* majorem *vocant, eadem præfatione adornantes: nam & convenientiſſime eo tempore dicitur, cum de paſſione Domini tam ſpecialiter agitur.* Cœna Domini.

¶ *Heda,* al. *Hitha.*] *Portus.* Domeſd. in deſcriptione terrarum Regis Tarenfordiæ in Comitatu Cantii. *Ibi ſunt duo hede, id eſt, portus.* Et Titt. Chent. Epiſcopus Baiocenſ. *Meletune. Heda de xx. ſol. Sed hedam* intelligendam cenſeo de portu minori, & minùs celebri: nam hæþ Sax. *foveam* ſignificat. Ex hoc, Lamb-hith, Quene-hith, Oxburgh-hith, &c.

¶ *Hegira.*] Arabum computatio, ut *Era* Hiſpanorum. Significat *fugam*: nam cùm omnia proſperè ſuccederent Mahumedi, poſtquam ex Medinath Talnabi fugam concepiſſet: ſuum Arabes ab hac fuga calculum ordiuntur. *Mahumedes completo anno Domini* 621. *dedit legem, à quo tempore computantur Anni Arabum, ſub Honorii Papæ primo, & Heraclii* 11. Beroald. lib. 4. ca. 4.

¶ *Heier-lome.*) Omne utenſile robuſtius quod ab ædibus non facile revellitur, ideoque ex more quorundam locorum, ad hæredem tranſit tanquam membrum hæreditatis: nam heiɲ Sax. *hæres*: leoma, *membrum.*

¶ *Heimzuth.*) L. Boior. Tit. 3. ca. 8. §. 2. Vide *Herireita.*

¶ *Heinfar*, & *Heinfara*, item *Hainfar*, malè *Hannifar.*] *Diſceſſio, fuga, elapſus, & privatio ſervi. Hein* enim famulus, ſervus: **far** (ut in *Farſtal* diximus) *iter, tranſitus.* Dicitur & mulcta quæ hoc nomine penditur: & ipſa juriſdictio animadvertendi in hujuſmodi delinquentes. Domeſd. Titt. Worceſtrſc. Walterus Fother. *Heinfaram qui fecerit C. ſol. emendat.* Titt. Heref. Rex. Arcenfeild. *Si quis occiderit hominem Regis, & facit heinfaram dat Regi xxx. ſol. de ſolutione hominis, & de foriſfactura C. ſol.* Item Tittt. Somerſ. Epiſcopus Winton. Tanton. *Iſtæ conſuetudines pertinent ad Tantone Burgheriſch, latrones, pacis infractio, hainfare, &c.* loco hic

 penul-

penultimo, *heinfara* idem propemodum videtur, quod aliàs *manbota*: & in noviſſimo, intelligitur de jure animadvertendi in delictum *Heinfare*.

¶ ***Helfhang.***] Vide *Healfang*.

¶ ***Helmus.***) *Galea*, *caſſis*: à Saxon. ȝelma, pro *cono* vel *criſta*, unde corona Regia Joh. 19. 2. & 5. cyne-helm dicitur. L. Ripuar. Tit. 36. §. 11. *Si quis wergildum ſolvere debet, bovem cornutum videntem & ſanum pro 2 ſol. tribuat —— helmum cum directo ſex ſol. tribuat.*

¶ ***Henchman.***) Qui equo innititur bellicoſo. Dictum à Germ. **hengſt** quod equum hujuſmodi ſignificat. Hinc *Hengiſtus* & *Horſus*, fratres qui è Germaniâ Angliam primò invaſerunt, nomina ſortiuntur: iſte ab equo ſimplici, ille à bellicoſo.

¶ ***Henghen.***) Saxon. henȝcen & henȝenne, *cuſtodia*, *carcer*, *ergaſtulum*. LL. Hen. 1. ca. 65. *Si quis amicis deſtitutus, vel alienigina, ad tantum laborem veniat ut amicum non habeat: in prima accuſatione, ponatur in hengen, & ibi ſuſtineat donec ad Dei judicium vadat.* Locus integrè petitur è Canuti LL. politicis ca. 32. viz. ðat he boꞃh næbbe æt ꝼꞃum tihtlan. ðonne ȝebuȝa he henȝcen. ⁊ ðæꞃe abið, &c. Hoc eſt, ut codex M. S. vertit ca. 62. —— *ut plegium non habeat, in prima tihha, id eſt, accuſatione, ponatur in carcanno, & ibi ſuſtineatur uſq; &c. Carcannum*, carcer. Vide.

¶ ***Hengwith.***) Vide *Hangewita*.

¶ ***Henricus vetus.***) In hiſtoriis & Chartis noſtris antiqq. dicitur Rex Henricus 1. Reſpectu ſcil. Henrici 2. ejus ex filia nepotis: qui & Henricum filium ſuum in ſuiipſius vita Regem conſtituens: ipſe, Rex Henricus ſenior: filius, Rex Henricus junior (patri infeſtus, ſed præmoriens) dignoſcitur. Vet. M. S. de genealogia Regum.

Poſt hunc regnavit baſtardi filius alter,
Henricus primus, qui dicitur, atq; vetus Rex.

¶ ***Heptaticus, Heptateuchus***, & non præpoſita aſpiratione, ***Eptaticus.***) Tomus Sacrorum bibliorum primus, Pentateuchum Moſis, & ſequentes duos libros, Joſuæ & Judicum comprehendens. Hujus meminit Ivo Carnotenſis in Epiſt. 38. Jureto anſam præbens in hunc modum differendi. Solebant veteres Eccleſiaſtici in unum conjungere & colligare quinque libros Moſis & in ſimul duos alios ſequentes, Joſue et Judicum, itaque, heptaticus complectebatur Pentateuchum, quod ſi quem locum proferebant ex illis libris, citabant ſub nomine heptatici vel heptateuchi. Cujus rei inſcientia fecit ut nonnulli auctorum loci depravati et mutati fuerint: quod ex ſcriptura vet. cod. pridem obſervavit Marianus Epiſcopus Reatinus in epiſt. 7. S. Hieronymi ad Lætam, ubi pro *heptateuchum*: alii ſubſtituerant *pentateuchum*: & epiſt. 28. ad Lucinium, *octateucho*, pro *heptateucho*, quemadmodum etiam apud Gratianum in can. Sancta: diſtinct. 15. pro pentateuchum, correctum eſt, in editione Romana, *heptateuchum*, ex decreto Ivonis. Obſervavi etiam eodem vitio laborare verſum Aratoris apoſt. hiſt. lib. 1. ca. 17. qui ſic vulgò cuditur,

Octateuchus.

Comprobat omnipotens tædarum fœdere Moſen
Ætiopam ſociaſſe ſibi: ——

Qui error incubat multis manuſcriptis codicibus, ne quis putet noſtro ſæculo natum. Sed in antiquo optimæ fidei exemplari perſpicuè legitur, *Comprobat Heptaticus*, quam vocem ſolus Aldus retinuit. Heptateuchi mentio fit ab Euſebio Emiſſeno hom. in dominicam ſeptimam poſt Pentec. & homilia in Lucam, cap. 15. ut etiam à Sidonio Apollinari lib. 5. epiſt. 15. & Gregorio papa primo lib. 7. epiſt. 49. & lib. 12. epiſt. 30. & in ca. qualiter. cau. 7. q. 1. Hincmarus Remenſis, *quæ utraq; per ſe perpetrata in heptatico morte Domino præcipiente mulctantur.* Idem alio loco, *quod autem in heptatico de zelotipia ſcribitur.* Henricus de Gandavo lib. de illuſtrib. Eccleſ. ſcript. cap. 8. dicit Petrum de Rigam Remenſis Eccleſiæ clericum ſcripſiſſe metricè heptateuchum. Hæc ille. Mihi quidem non eſt *Heptateuchus*, ſed ex priſco more bellè admodum exaratus *octateuchus*: Capitulis (neſcio an κατὰ τίτλους, de quo Suidas) ſed diverſo ab hodiernis ordine diſtributis; additaque in fine cujuſlibet libri, verſuum ſumma in eodem contentorum. Hinc intelligas Biblia ſacra nec à Steph. Langton in Capitula: nec à Rob. Stephano in verſus, primùm diſtributa. Sunt autem libri Pentateuchus Moſaicus, Jeſu Nave, Judicum, & Ruth.

Heptateuchus.

Biblia ſacra in Capitula & verſus diſtributa

¶ *Diatriba de Heraldis Anglicis. De voce priùs in genere. De Præconibus apud Græcos, & Fecialibus apud Romanos. Epiſtola Æneæ Silvii iſtius argumenti.*

¶ ***Heraldus, Heroldus, Herhault, Heraud, Heroud, Harold, Haraz, & Hyraudus.***] Nuncius ſacer, qui inter cuneos hoſtium, liberè ferat imperata. Voces incertæ radicis. Quidam enim *Herhault* ſcribunt, id eſt, dominum celſum: quidam *Herold*, q. dominum veteranum: quidam *Herald*, hoc eſt, *miniſtrum exercitus*. *Here* enim & *dominum* ſignificat, & *exercitum*: ſed hoc in vocibus militaribus frequentiſſimè, illud rariſſimè. *Old*, veterem: *ald*, famulum, miniſtrum, ut ſupra in voce *Aldus*. Merula in notis ad Willirami Abbatis Paraphr. Cantic. canticorum; **Vriend houd**, inquit, *id eſt, amicis fidelis*: **Heer houd**, *id eſt, domino aut exercitui fidelis.* Verè: ſic enim holð in Canuti LL. Eccleſiaſticis ca. 20. ——- uton (ƿe beon a uꞃum hlaꝼoꞃde holð ⁊ ȝetꞃiƿe) id eſt, *ut domino noſtro fideles ſimus & veri*: & in Æthelſtani LL. capit. ultimo,

Herhault. *Herold.* *Herald.* *Here.* *Herhoud.*

ultimo, militiæ præfectum ſignificat. Neſcio in quam tranſeam ſententiam. Primam verò ſuſpectam habeo, quòd *here* & *hault* diverſi ſunt labii: hoc Gallici, illud Germanici. Reliquæ ſatis placent; priſco muneri, priſcas cooptantes appellationes: ſcilicet ut *Heraldi*
Veterani. exponentur, aut *Veterani*, aut *exercitui fideles*: aut (quod veriſimilius eſt) *miniſtri exercitus*, ſeu *armorum*. Sunt tamen qui & primæ fidem
Heroes. aſtruunt, *Heraldos* dicentes quaſi *Heroes*, ut hîc ultimo in Æneæ Sylvii Epiſtola.

Heraldorum antiquitas & genera apud Anglos. Munus *Heraldorum* in multis quidem antiquiſſimum eſt, & ab heroum ævo. Nomen apud ipſos Germanos tardius auditum. Gallos atque exteros mitto. Anglos video ſuos habuiſſe *Heraldos*, ſub exceſſu Henrici 3. & in claſſes jam tum diſtinctos, ut appareat è quadam apochâ anno 4. Edouardi 1. (vel circiter) confecta. *Univerſis Chriſti fidelibus ad quos, &c. Petrus Rex Hyraudorum citra aquam de Trent ex parte boreali ſalutem in Domino ſempiternam. Noverit univerſitas veſtra me recepiſſe de domino Johanne filio dom. Radulfi de Horbiria xx. marcas argenti, &c. & dictum dom. Johannem —— ab origine mundi uſq; in diem Mercurii proximè poſt feſtum S. Gregorii Papæ anno Regni Regis Edouardi, quarto, plenariè & expreſſè quietum clamaſſe. In cujus, &c.* Intelligendum eſt conditam fuiſſe hanc apocham in tractu Angliæ boreali: nam licèt ſeipſum appellet *Regem Hyraudorum citra aquam de Trent*, ſubjungit tamen, *ex parte boreali*. Quibus etiam innuit, fuiſſe & Regem alium *ex parte auſtrali* (nam correlativa mutuò ſe ponunt) & perinde utrumque ſuos habuiſſe *Heraldos* ſubditos, ſeu inferiores, quorum ſe *Regem* nuncupat. His fidem facit ejuſdem tempeſtatis aut finitimæ, Statutum quod *Armorum* inſcribitur. *Et que nul Roy de Ha-*
Haraz. *raz, ne miniſtraux, ne portent per une armur n'autre forſque lour eſpees ſanz points. Et que les Roys des Haraz eient lour houces des armes ſans pluis. Miniſtraux* expono, *Heraldos* ſimplices (non Reges) & Proſecutores quos vocant *Purſuivandos*: Nam & hos fuiſſe Henrici 3. ævo, docent Annales noſtri: qui anno ejuſdem 50. id eſt, Domini 1266. *Purſuivando* cuidam manum ab Exhæredatis abſciſſam referunt. Sic habes ſub ævo Henrici 3. integram *Heraldorum* ſcholam, ſcz. *Reges*, *Heraldos*, & *Purſuivandos*, eoſq; altioris fuiſſe originis non dubitaveris.

Heraldorum claſſes. De numero non conſtat nec de titulis ſub hoc ævo. Brevi autem reperiuntur multi *Heraldi*, multi *Purſuivandi*: quos in triplicem claſſem diſtribuamus. Alios nempe animadverto merè fuiſſe miniſtros Regis, & ad regiam dignitatem (tanquam *in Capite*) pertinuiſſe. Alios ad regiam ſobolem, ejuſdemque familias & appennagia. Alios ad familias procerum è regio thoro non oriundas.
Qui dicuntur *Reges armorum.* Qui è primo genere ſunt *Heraldi*, ſolummodo appellantur *Reges armorum* ſeu *Heraldorum*: & habentes
Reges provinciales. provincias, *Reges* itemq; *provinciales*. Hujuſmodi duo tantùm fuere toti Angliæ ex antiquo deſignati: viz. *Rex partium Auſtralium*, ſeu *auſtralis provinciæ*, hoc eſt *Ciſ-Trentanæ*, (qui ſubinde **Clarencieux** appellatur:) et *Rex par-* *Clarencieux.* *tium Borealium*, ſeu *borealis provinciæ*, id eſt, *Ultra Trentanæ*; **Norroy** dictus vulgariter. *Norroy.* Duo itemq; partibus Franciæ, quæ tunc Anglo parebant, ſcilicet **Guyon**, ævo Edouardi *Guion.* 1. non obſcurus, at ſub Edouardi 3. eò clarior quòd Jo. Dux Lancaſtriæ (qui Rex Legionis et Caſtellæ ſalutatus eſt) filiam Pagani Rouet Equitis aurati hoc gerentis officium, in matrimonium ſuſcepit. Deinceps **Agencourt** ab *Agencourt.* Henrico 5. in memoriam (ut opinor) partæ illic victoriæ, inſtitutus. Unus inſuper Hiberniæ, nomen à loco, **Ierland** ferens; quod *Ireland.* Edouardus 6. in **Ulſter** tranſmutavit. Hi *Vlſter.* (inquam) omnes immediatè ad Regem pertinebant, et *Reges* dicti ſunt, licèt tranſmarini quidam contendant, Principis titulum (ſive is *Rex*, ſiue *Dux*, ſive *Comes* fuerit) uni tantummodo *Heraldo* communicandum.

Qui vero Regiæ ſoboli ejuſdemque aſcripti ſunt appennagiis, non *Reges Armorum*, ſed *Heraldi* ſimpliciter appellantur: uti et tertium genus procerum familiis inſervientes.

Regis primogenitus ſeu Princeps Walliæ Secundi generis *Heraldi.* (cui in titulis etiam eſt Palatinatus Ceſtriæ) ex hoc titulo **Cheſter** habuit (ſecundi generis) *Heraldum*: et **Falcon** ſub eodem *Purſuivandum*. Minores utique filii, ſuos quique *Heraldos* ab Honoribus, et appennagiis dictos; **Clarence**, **York**, **Lancaſter**, **Richmond**, **Somerſet**, **&c.** Proceres è tertio, ſatis multi: Tertii. interdum ab ipſorum nominibus, ſed frequentiùs à dignitatibus nuncupatos. Sic *Moubraius* Dux Norfolciæ, *Heraldum* **Moubray**. Humfredus Dux Gloceſtriæ, et Comes Penbrochiæ, *Heraldum* **Penbroke**. Carolus Brandon Dux Suffolciæ, *Heraldum* **Suffolc**, et *purſuivandum* **Marleon**. Marchio Dorſet, *Heraldum* **Groby**. Comes Northumberlandiæ, **Northumberland**, cum *Purſuivando*, **Eſperance**. Arthurus Plantaginet Vicecomes *Liſle*, *Purſuivandum* **Liſle**: et Haſtingus Baro, ſui nominis *Purſuivandum*.

Exolevit omnino tertium hoc genus: et in Secundum genus Regi devolvitur. ſacrum patrimonium redeuntibus appennagiis, genus ſecundum ad Regem devolvitur, non extinguitur. Sed interea Henricus 4. è familia Lancaſtrenſi; et Edouardus 4. à Comitibus Marchiæ oriundus: familiarum ſuarum *Heraldos*, **Lancaſter** et **March**, in *Reges Armorum* Lancaſter & March Reges armor. promovebant: aſcriptis (forſitan) huic Marchia, illi Lancaſtria, in ditionem. Nam Richardus 3. (qui priùs fuerat Dux Gloceſtriæ) *Heraldum* **Gloceſter** non ſolum *Regem* conſtituit; ſed Walliam totam ei adjecit in provinciam. Hodie verò iſtis titulis non funguntur. De **Garter** Gloceſter Rex armor. Walliæ. et **Clarencieux** mox infra.

Heraldos noſtros (ut Numa Pompilius *Heraldi* in collegium corporati. FecialesRomanos) primus in collegium ſcripſit idem Richardus 3. corporationiſque privilegiis honeſtavit

honeſtavit anno Regni ſui primo. Immunes à ſubſidiis, theoloniis, & omnibus muneribus reipub. Rex Edouardus 6. An. Regni 3. declaravit. Sed in novem tandem redactos perſonas (viz. 3 *Reges* & 6 alios *Heraldos*, præter *Purſuivandos*) Philippus & Maria Principes uberiùs adornantes, novo fundaverunt diplomate, in quo tituli & ordo *Heraldorum* ſic eduntur.

Garter, Rex Armorum Anglicorum. Indefinitè.

Clarencieux Rex Armorum partium Auſtralium.

Norroy Rex Armorum partium Borealium.

Windſor. Cheſter. Richmond.

Somerſet. York. Lancaſter.

Conceſſerunt inſuper, ut nominati iſti *Heraldi Armorum* (loquor è diplomate) *& omnes alii Heraldi, Proſecutores ſive Purſuivandi Armorum, qui pro tempore fuerint, inperpetuum, ſint unum Corpus Corporatum, in re, facto, & nomine: habeantque ſucceſſionem perpetuam; nec non quoddam ſigillum commune, &c.* Dat. 18. Julii Annis Regnorum 2 & 3.

Corpus Corporatum.

Periſcelius.

Garter, quem ego *Periſcelium* appello, locum (ut vides) primum obtinet. Nulla tamen donatus provinciâ, at cæteris omnibus *Heraldis* (velut Pater patratus Romanis fecialibus) ſuperinductus. Hunc inſtituit Henricus 5. Anno Regni . . . ut auguſtiſſimo Equitum Garterii, ſeu *Periſcelidis* Ordini, à miniſterio eſſet & ſolennitatibus: quod audito nomine, vel tu ipſe omineris. Curat præterea majorum Nobilium exequias; & in muneris ornamentum, ex receptâ hucuſq; conſuetudine, militari cingulo decoratur.

Clarencieux ſive *Clarentius* (ſi Cowellum ſequar) aſcriptitius *Heraldus* fuit Ducatus Clarentiæ, ab Edouardo 4. *in Regem Armorum* erectus, cum ipſemet Edouardus, ſublato Georgio fratre ſuo, in Ducatum Clarentiæ jure fiſci ſucceſſit. Certus autem hic error. Nam Rogerum Leigh ab Henrico 6. & Gulielmum Horſley ab Henrico 5. *Reges Armorum* inſtitutos reperi, ſub nomine **Clarencieux**: eiſdemq; tempeſtatibus Johannem Haſwel ab Henr. 5. Thomam Collyer & Johannem Mallet ab Henr. 6. *Heraldos* ſimplices, è Ducatus nomine, **Clarence** (non **Clarencieux**) appellatos. Sed in unum videtur Edouardus 4. compoſuiſſe hæc duo officia, vel alterum omnino ſuſtuliſſe: nam à primordio Regni ejus, **Clarence** hactenus non apparuit. Quo autem tempore & qua occaſione ortum ſit nomen **Clarencieux**, non habeo compertum. Edouardo 3. haud antiquius exiſtimo: tunc verò cognitum haud affirmavero. Munus proculdubio longa nititur antiquitate, incerto licèt nomine. Fortè qui hoc olim geſſit Auſtrali datus provinciæ, **South-roy** nuncupatus eſt: ut is qui Boreali, **North-roy**. Nihil ſtatuo. At cùm Galli ſuos habuerint *Heraldos*, neſcio quot ſecula ante Edouardum 3. imò ante Henricum 3. Anglos tanta ſemper conjunctos neceſſitudine, ſuis caruiſſe, non eſt veriſimile.

Præeſt ut dixi **Clarencieux** partibus Angliæ Cis-Trentanis, & toto hoc tractu, de funeribus minorum Nobilium, ſcil. Baronettorum, Equitum, Armigerorum, &c. ſolus diſponit.

Sed nec iſtis prætereundum eſt nomen **Clarencieux**: quod, non minùs quàm omnium *Heraldorum*, eximiè adornavit vir eximius *Gulielmus Camdenus* (Sol in noſtrarum antiquitatum zodiaco) radiiſque perpetuis illuſtravit. Creatus hic fuit è Richmundo priùs *Heraldo*, Clarentius Rex Armorum à diva Elizabetha An. Dom. 1595. Regni ejus 39. geſtoq; modeſtiſſimè hoc officio, diem obiit literarum reipub. infœlicem. V. Id. Novembris, Anno ſtili noſtri 1623. & in celeberrimâ Weſtmonaſterienſi Eccleſiâ ſepelitur.

Gulielmus Camdenus.

Nor-roy, ſeu Norreius (cùm primariæ ſit etiam antiquitatis) originem non prodit: ſed eodem in partibus Borealibus, & Ultra-Trentanis, gaudet munere; quo in Cis-Trentanis, **Clarencieux**. Tres iſti Armorum Reges, hodiè Equites ſunt aurati.

De 6 inferioribus Heraldis.

Inferiores ſex *Heraldi* non ab officiorum præſtantiâ, ſed è creationis cujuſq; antiquitate, locos obtinent. Nulla autem donantur provinciâ ſeu territorio: at ſub *Regibus Heraldorum* alternis vicis miniſtrantes, partem accipiunt præmiorum; & è fiſco referunt ſtipendia, quòd Honores ad quos ipſi ſpectabant, in manus Regias devenerunt.

Windeſor, ſub An. 1366. id eſt, 38. Edouardi 3. inſtitutus dicitur. Siquidem cum idem Rex Gallos à noſtratibus ad caſtrum *de Aulroy* in Britannia Armoricana, victos eſſe intellexiſſet: *Purſuivandum*, rei nuntium (ut Froiſardus refert) in *Heraldum* erexit, nomenq; ei **Windeſor** cooptavit. Fortè ut Garterii ordini (cujus Windſoriæ capitolium) inſerviret: nam inchoatus eſt ordo iſte anno ſuperiori tertiodecimo: & Garterius *Rex Armorum* annos ultra 50. poſt non apparuit.

De **Cheſter**, jamdudum diximus. Ortum hunc perhibet ſub Edouardo 3.

Richmond, mihi primum obviam venit ſub Edouardo 4.

Somerſet, ab Henrico 8. fortè inſtitutus eſt, cum filium ſuum naturalem Henricum *Fitz Roy* in Ducem creaſſet Somerſeti.

York & **Lancaſtre** ab Edouardi 3. filiis, nomen ducunt; ni Lancaſtrium paulò altiùs, in familia Henrici Ducis Lancaſtriæ (Johannis Gandavenſis ſoceri) inchoaveris.

Domi hi omnes tam *Reges* quàm *Heraldi*, miniſterium navant in faſtu regio adornando. In Coronationibus, Nuptiis, Baptiſmatibus, Exequiis, Principum congreſſibus, & feſtis majoribus celebrandis, Pompas ducunt, & *Munus Heraldorum.*

curant

curant. Curant illuſtria ſpectacula, haſtiludia, Duella. Curant Nobilium inſignia, & genealogias. Quicquid deniq; ad nobilitatem ſpectat et rem honorariam, iſtorum curæ tanquam ſacris cuſtodibus, & Templi Honoris Æditius, demandatur. Foris obeunt legationes; belli, pacis, fœderiſq; ſunt nuncii.

De Purſuivandis. Oportet ut *Proſecutorum* ſeu *Purſuivandorum* adjungam nomina. Sunt enim ex hoc collegio, & miniſtri quidem in re *Heraldica*, claſſe licèt inferiori.

Rouge-croſſe, præ aliis antiquitate pollet: dictus à cruce rubrâ, quâ *S. Georgius* (divus Anglorum tutelaris, ut Francorum Dionyſius) inſignitur.

Blew-mantle, à cæruleo paludamento Franciçæ majeſtatis, quam aſſumpſit Edouardus 3. nomen (ut opinor) referens.

Rouge-dragon, à rubro Dracone, regium Anglorum clypeum ſuſtinente, ab Henrico 7. inſtitutus.

Portculleis, à cataractâ quâ uſus eſt in ſymbolo idem Henricus 7.

Hi quatuor ſolummodò videntur fuiſſe ex antiquo, ordinarii: ſoli autem duo priores, uſq; ad Henricum 7.

Heraldi & Purſuivandi exoleti. Totum *Heraldorum* collegium jam abſolvimus, niſi quòd ob indolem plus quàm ordinariam, à Regia majeſtate nuperrimè additus ſit in extraordinarium, Moubreius *Heraldus*; titulo ab Henrici *6.* ætate hucuſq; obdormiente. Exoletos alios *Heraldos* referam. **Leopard** (Normanniæ datum) **Exceter**, & **Clarence**; ævis Henrici 5. & *6.* (ut item **Mowbrey**) florentes. **Falcon**, ſub Edouardo 4. **Carliſle** ſub Henrico 7. Præſidi boreali deſtinatum. *Purſuivandos*, tædet enumerare. Multi enim occurrunt ſub quolibet Principe, & incertæ conditionis. Sub Henr. 5. & *6.* **Antelope**, **Falcon**, **Wallingford**, **Cadran**. Sub Edouardo 4. **Comfort**, **Callis**, **Guines**, ad partes Franciæ: **Roſeblanch** ad familiam Eboracenſem: **Barwick** ad Præſidem item borealem, & Carlileum *Heraldum*, ſpectantem. Sub Henr. 7. **Hames**, **Riſebanck**, **Montorgil**, Franciam etiam reſpicientes: & **Barnes**, & **Nottingham**. Sub Henr. 8. **Bullen**, Gallicus: **Athlone**, Hibernicus. Sub Elizabetha, **Roſeblanch** iterum, & **Hameltne**. Ex his autem tanquam ex inferiori claſſe, putà extraordinariis, ſeu Militibus caligatis (qui huc etiam referunrur) perpetuò olim electi ſunt quatuor illi ſuperiores (quos diximus) ordinarii *Purſuivandi*: ex *Purſuivandis* ſiquidem *Heraldi*, *&c.*

Caligati milites. *Caligati milites*, genus quoddam erant nunciorum militarium, è caligis & pixide inſignes, ut *Armillati curſores* ab armillis. De his, vide infra in diatriba de *Militibus*.

¶ *De Præconibus, ſeu Cerycibus, &c. apud Græcos.*

Videamus tandem quale apud antiquos olim fuit hoc genus hominum, quo appellatum nomine, quo functum munere. Exegit ſemper neceſſitas, ut inter ipſos hoſtes belli haberetur indictio, captivorum redemptio, occiſorum ſepultura; colloquia, nuncia, reſponſiones, induciæ: pax interdum & fœdera. Exegit parilis neceſſitas, ut qui in iſtis operam navarent, modeſti eſſent, facundi, graves, prudentes, ſpectatæ fidei & religionis, noti omnibus, omniq; liberi ſuſpitione. Electi ſunt igitur ex ipſis honoratioribus viri iſtiuſmodi ſpectabiles, qui non ſolùm authoritate pollerent, ſed è cultu etiam religionis, immunitatem præ ſe ferentes, tutò irent & redirent, tutò inter acies verſarentur. Græcis propriè dicti ſunt κήρυκες, i. *Præcones*, *Caduceatores*, & (verbo autocthone, quod apud Senecam legitur) *Ceryces*. Sic enim ille ad Serenum: *Non vis niſi Conſul, aut Prytanis, aut Ceryx, aut Suffes adminiſtrare rempub.* Ab adjunctis vero, θεράποντες, & ἄγγελοι, *miniſtri* ſeu *famuli*: & *Angeli*, ſeu *nuncii*. Homerus Iliad. α. *Præcones. Caduceatores. Ceryces. Miniſtri. Nuncii.*

[εἶπε

Ἀλλ' ὅγε Ταλθύβιόν τε καὶ Εὐρυβάτην προσέειπε,
τώ οἱ ἔσαν κήρυκε καὶ ὀτρηρὼ θεράποντε.

Sed tam Talthybium dictis petit Eurybatemq;:
Ceryces ambos celebres, fidoſq; miniſtros.

Et inferiùs.

Χαίρετε κήρυκες, Διὸς ἄγγελοι ἠδὲ καὶ ἀνδρῶν

Ceryces ſalvete, Jovis famuli, atq; virorum.

Ob perſonarum reverentiam, ſævus ipſe Achilles ſic hos excipit, ſic hos alloquitur, licèt delicias ejus ſublaturi Briſeidem venirent. Fas enim *Cerycibus* imperata, etiam apud hoſtes, liberè enunciare. Hinc execta in ſacrificiis lingua, illis dabatur: Mercurioq; ſacri, & inter ſacerdotes ſunt habiti. Sceptra etiam (ut illius ævi Principes & heroes) geſtabant: tum ad authoritatem arguendam, tum ad pangenda fœdera, & dimicationes dirimendas. Principibus tamen famulabantur, & heroibus. Sic enim Eurybates *Ceryx* Ithacenſis, Ulyſſi; Iliad. β. & Homerus expreſſe: κήρυκες παρὰ τοῖς ἥρωσι διακονοῦσι. *Ceryces* (inquit) *heroibus ſunt à miniſterio.* Quippe in conviviis aquam (jungendæ amicitiæ ſymbolum) in convivarum manus effundebant, & vinum porrigebant, & cytharam. In publicis deniq; negotiis, ſua paſſim obibant munera: unde ab Homero (qui de his plurima) in Odyſ. τ. δημιοεργοὶ, appellantur, *i. publicam navantes operam.* Horum authoritatem ex eo

Homerus Mulium *Cerycem* & famulum Amphinomi, *Heroem* vocat, Odyſſ. σ.

animadvertas, quòd acerrimè dimicantes Hectorem & Ajacem (eminùs primò miſſilibus, et jam comminùs rem acturos gladiis) *Cerycum* dirimit Interventus, Iliad. η.

Καὶ νύ κε δὴ ξιφέεσσ' αὐτοσχεδὸν οὐτάζοντο,
Ει μὲ κήρυκες Διὸς ἄγγελοι ἠδὲ καὶ ἀνδρῶν
Ηλθον, ὁ μὲν Τρώων, ὁ δ' Ἀχαιῶν χαλκοχιτώνων,
Ταλθύβιός τε, καὶ Ἰδαῖος, πεπνυμένω ἄμφω.
Μέσσω δ' ἀμφοτέρων σκῆπτρα σχέθον, εἶπε τε μῦθον.
Κῆρυξ Ἰδαῖος πεπνυμένα μήδεα εἰδώς,
Μηκέτι παῖδε φίλω πολεμίζετε, μηδὲ μάχεσθον.

Nos Latinè.

Et jam vulnifico pugnaſſent comminùs enſe
Ni Jovis atq; hominum legati fortè ſtitiſſent
Ceryces: Tros hic Idæus, & ille Pelaſgus
Talthybius; prudens, & ſceptro clarus uterq;
Sceptra tenent ambo coituros inter, at unus
Idæus loquitur: dilecti ò mihi nati,
Deſinite, & fortes cohibete à ſanguine dextras.

Quot, & qui *Ceryces* in Græcorum exercitu — Principes tanquam filios alloquitur. In Græcorum exercitu (qui è 12 fertur conſtitiſſe myriadibus) novem erant *Ceryces* ſeu *Præcones*. Sic enim Homerus Illiad. β.

—— ὅμαδος δ' ἦν ἐννέα δὲ σφέας
Κήρυκες βοόωντες ἐρήτυον. —— i.

Erat autem tumultus, ſed novem Ceryces, ipſos vociferantes cohibebant.

Nomina à Spondano exhibentur.

Talthybius	*Eurybates* 2.	*Stentor.*
Eurybates 1.	*Aſphalio.*	*Theotes.*
Odius.	*Eteoneus.*	*Calchas.*

Tot in Regno Angliæ *Heraldi.* — Sunt qui Græcos ſacrum quiddam in hoc numero arbitratos, ſuis eum *Cerycibus* cooptaſſe opinantur. Noſtris verò *Heraldis* fortuitò accidit (ut ſupra vides) Quod à Gerardo Leigh non obſervatum miror. Totus enim novenariis delectatus, artem totam *Heraldicam* novenatiis conſumpſit diviſionibus: *Heraldorum* interea oblitus, i. ſui ipſius profeſſionis. Hæc apud Græcos.

De Fecialibus, Sagminariis, Verbenariis, &c. apud Romanos.

Nuncius. — Ut Homerus ἀγγέλους hos vocat; ita Virgilius *Nuncios*. Quem enim monomachiam Æneæ indicturum emiſit Turnus, hoc modo alloquitur Æneid. 12.

Nuncius hæc Idmon Phrygio mea dicta tyranno,
Haud placitura refer.

Eodem ſenſu apud Livium lib. 1. *Nuncius regius*, et *Nuncius publicus*. Qui autem bellum apud Romanos indicebant, et in iſtiuſmodi verſabantur muneribus, *Feciales* vulgariter nuncupati ſunt, à *faciendo* (ut Feſto placuit) *quòd belli paciſq; faciendæ penes eos jus erat.* Aliis à fœdere ſanciendo, ideoq; ſcribunt per *œ*, *Fœciales*: ut Marcellus et Livius. Bellum verò non licebat inferre, niſi quatuor ex his de injuria conquerentes, ſatisfactionem priùs ab inferentibus petiiſſent, juſtè ſuſceptum denunciaſſent, atq; unus *haſtam ferratam, ſanguineam aut præuſtam* (ſunt Livii verba) *ad fines eorum ferret, & non minus tribus præſentibus puberibus* re expoſita, bellum indixiſſet, ipſamq; haſtam in fines eorum projeciſſet. — *Nuncius regius. Nuncius publicus.*

De clarigandis & repetendis ſic emiſſi *Feciales*: *legati ſancti, & ſancto munere* functi dicuntur, necnon *Oratores*; ut è Nonio Marcello lib. 3. ca. 12. conſtiterit: Qui præterea è Varronis (de vita Pop. Rom.) lib. 3. *Fœcialium* numerum refert fuiſſe 20. atq; eos de injuriis cognoviſſe & judicaſſe, legatis impoſitis. Erant autem ſacerdotes, à Numa Pompilio in Collegium (ut diximus) inſtituti, ſuo audientes antiſtiti: qui à patrando, i. (ut Livius exponit) à ſanciendo fœdere, *Paterpatratus* dicitur. Hujus & perinde *Fœcialium* creandorum ceremoniam, ab eodem Livio accipe lib. 1. ubi poſt multa huc appoſitè ſpectantia: *Fœcialis* (inquit) *erat M. Valerius*: *Patrempatratum Sp. Fuſum fecit, verbena caput capilloſque tangens.* Vide Locum. — *Legati ſancti. Oratores.* — Numerus Fœcialium. — *Paterpatratus.*

Moris quippe fuit, ut *Feciales* verbena aut ſagmine, herbis ſacris è Capitolio petitis, coronarentur: præſertim de pace acturi. Inde *Verbenarii*, *Sagmarii*, & *Sagminarii* (ſenſu quo *Caduceatores* à ferendo Caduceum, vel ejus characterem) nuncupati ſunt. Sed transferuntur interdum omnes iſtæ appellationes, ad minaces ipſos *Feciales*, belli nuncios, ſignificandum. Quippe & hi eadem aliàs gerebant ſymbola, ut è geſtaminis ſanctitate, dignoſcerentur ſancti; eoq; forent ab injuriis immunes. Nam ut in ff. tit. de rer. diviſ. *Sanctum eſt quod ab injuria hominum defenſum atq; munitum eſt. Sanctum autem dictum eſt à * ſagminibus: ſunt autem ſagmina quædam herbæ quas legati Pop. Rom. ferre ſolebant, ne quis eos violaret, ſicut legati Græcorum ferunt ea quæ * cerycia dicuntur.* Hinc Catonis illud: *Caduceatori nemo homo nocet.* Verbena autem redimitos fuiſſe *Feciales*, tam bellnm indicentes, quam pangentes *fœdera*, indicat Servius ad illud Virg. Æn. 12. — *Verbenarii. Sagmarii. Sagminarii. Caduceatores.* — * Imò, à *ſanciendo.* — * i. *Caducea.*

Velati lino & verbena tempore vincti.

Verbena

Verbena (inquit) *propriè eſt herba ſacra, ſumpta de loco ſacro Capitolii, qua coronabantur Fœciales, & Paterpatratus fœdera facturi, vel bellum indicturi.* Hæc de *Fecialibus*, quam nos vocem, per dipthongum non ſcribimus, ne ad fœdera pangentes ſolummodò reſtringeretur.

Fœciales per œ dipthong.

Quare Heraldi dicuntur Reges: at priùs de ſceptris Cerycum.

Fuſiùs in *Heraldorum* gratiam diſſerui, ut tam muneris quam nominis rationem à veterrimis ducerem. Quare autem dicuntur *Reges*, aut nondum aſſequor, aut certè dubius. Coronari eos video, & conſecrari; & torque, & inſignibus Regis indui: ſceptro tamen (poteſtatis ſymbolo, ut antiqui *Ceryces*) non donari. Sed *Ceryces* ipſos nuſquam reperio Reges appellatos: nec σκῆπτρον Græcis virgam Regiam ſolummodò notare, ſed aliam quamlibet: adeo ut Homerus in Odyſſ. *v.* illam mendicorum, σκῆπτρον nuncupat. *Cerycum* autem quale fuit, deſcripſit Suidas, nomen ei à latoribus, κηρύκειον imponens. Κηρύκειον (inquit) ξύλον ἔχον ἑκατέρωθεν δύο ὄφεις περιπεπλεγμένους, καὶ ἀντιπροσώπους ἀλλήλοις κειμένους, &c. Id eſt. *Cerycium* (nam & ſit vocat Juſtinianus virgam Cerycum ſeu Caduceatorum) *baculus eſt utrinq, habens duos ſerpentes implexos, & faciebus invicem adverſos: quem Præcones* ſeu *Ceryces ferebant: nec fas erat eos violare, quocunq, venirent.* Addit: *rectum baculum* inter *adverſos ſerpentes*: rectam rationem notare, inter adverſos exercitus, obſervandam. En, Mercurio ſacri, Mercurii gerunt inſigne; clientes patroni caduceum, ſeu virgam ſacratam. Hoc idem Julius Pollux lib. 8. legatis tribuit. Κηρύκειον (inquit) φόρημα ἦν τῶν πρεσβέων, i. *Cerycium eſt geſtamen legatorum*

Sceptrum *Cerycum*, ſeu *Caduceatorum*.

Cerycium quid.

Philo Judæus lib. de legatione ad Caium Πάλιν κηρύκειον ἀναλαμβάνει, δεῖγμα συμβατηρίων σπονδῶν. πόλεμοι γὰρ ἀνοχὰς καὶ διαλύσεις λαμβάνουσι διὰ κηρύκων εἰρήνην καθισταμένων· οἱ δὲ ἀκήρυκτοι, συμφορὰς, ἀτελευτήτους ἀπεργάζονται, καὶ τοῖς ἀμυνομένοις. id eſt. Sic ut caduceum ſumit (Mercurius) inſigne pacificatoris & authoris fœderis. Nam bella Caduceatores fœcialeſq; dirimunt, afferendo pacem aut inducias. Qui niſi admittantur, nec modus nec finis erit Calamitatibus, & ultro utroq; illatis injuriis. Interprete Sigiſmundo Geleneo.

Franci veteres (qui in multis Græcos ſequuntur) in iſtiuſmodi ritibus, virgis etiam conſecratis uſi ſunt. Sic enim Gregorius Turonenſis, lib. 7. ca. 32. *Poſt hæc, miſit iterum Gundebaldus duos legatos ad Regem, cum virgis conſecratis; juxta ritum Francorum, ut ſcilicet non contingerentur ab ullo. Legatos*, hîc accipio pro *Heraldis*, ut etiam apud Julium Pollucem; ſed quales erant virgæ, nec illi exprimunt nec ego definio. *Conſecratas* dicit Gregorius (ut illa Mercurii) ſed hæ ex more Gentium, illæ (non dubito) Chriſtianorum: licèt ſerpentibus fortè non inſignes, quòd bellum illaturi mitterentur, non pacem. Ritus veſtigium retinuiſſe videtur Fredericus Dux Saxoniæ: qui An. D. 1545. bellum Carolo 5. indicturum famulum nobilem delegans, virgâ eum tenui (quali utuntur equitantes) inſignivit.

Virgæ conſecratæ.

Quibus adjeceris quod ad Homerica illa *Virgilii* notat *Servius*, Æneid. 12. col. 1755. a. Ut autem ſceptrum adhibeatur ad fœdera, hæc ratio eſt: quia majores ſemper ad fœdus ſimulachrum Jovis adhibebant: quod cum tædioſum eſſet, præcipuè quando fiebant fœdera cum longè poſitis gentibus, inventum eſt, ut ſceptrum tenentes quaſi imaginem ſimulachri redderent Jovis. Sceptrum enim illius eſt proprium: unde nunc tenet ſceptrum Latinus, non quaſi Rex, ſed quaſi Paterpatratus. Hæc de ſceptris.

Cerycium verò non ſolum dicitur de caduceo, ſed de quovis *Cerycum* geſtamine: perinde & veſtem *Heraldorum* inſignibus refulgentem, *Cerycium* probè appellemus.

Cerycium.

At quæritur (inquam) cur *Heraldi* dicuntur *Reges*. *Rex* Latinis interdum divitem notat, & potentem. Parum hoc ad *Heraldos*. *Roy* autem apud Francos (inter quos originem nominis libentiùs quæro) præpoſitum, & viſitatorem interdum ſignificat. Sic *Roy de merciers* nuper appellatus eſt, qui rem venalem in Aula exercentibus præponebatur; merces, pondera, & menſuras curaturus. Sed edicto Regio An. Dom. 1597. nomen ejus (ut ludibrium majeſtatis) in *viſiteur* mutatum eſt. Erat & antiquior quidam, *Roy de Ribauldes* dictus: cujus in munere fuit, Aulam luſtrare, balatrones, inſidiatores & fæcem populi arcere, manu ſtipatus ſagittariorum. Hujus utriq; titulum, illo ævo ademit Carolus 6. qui regnum iniit ſub An. Dom. 1381. & ſucceſſit (ut opinantur) *Provoſt de l'hoſtel*, poſtea *le grand Provoſt de France, & de l'hoſtel du Roy* nuncupatus. Sed interea, ut florente Romano Imperio, *Rex* etiam dictus eſt, qui ſacris præfuit, & ceremoniis: ſic *Heraldis*, Regis curantibus ceremonias, & ſacram dignitatem, ſua manſit Regia appellatio. Præſertim dum perſonam Regis quodammodo exhibèrent, coronati, conſecrati, & armis ſeu inſignibus Regiis (ut ſupra diximus) tanquam ipſius Regis militari indumento, adornati.

Quare dicuntur *Reges*.

Roy de merciers.

Roy de Ribauldes.

Rex ſacrorum.

Roy de Heraulдes.

Facti ſic videntur velut ſtatuæ ſui Principis; cujus ideo titulum (ſive Regis, ſive Ducis, ſive Comitis) aliquando accipiebant. *Heraldus* ſcilicèt Regis Franciæ, *Rex armorum Franciæ*, appellatus eſt. *Heraldus* Ducis Britanniæ minoris, *Dux armorum* illius *Britanniæ*; & *Heraldus* (ut fertur) Ducatus Normanniæ, *Dux armorum Normanniæ, &c.* Inſignitus eſt etiam *Rex armorum* corona deaurata, inſtar Regiæ; *Dux* verò *armorum*, circulo tantùm, ſeu corolla Ducali. Hinc ſub uno Rege vel Principe, unicum habendum Regem vel Principem armorum, quidam aſſerunt, ut ſupra diximus. Ob Regi-

Heraldi Principis ſui titulum gerunt.

Dux Armorum.

 um,

um autem honorem ſanctiùs conſervandum, edicto cavit Philippus Auguſtus, ut Regalium hæ rituum Ceremoniæ, nulli conferrentur Regii armorum muneris candidato, donec cingulo militari (ipſis olim Regibus in deſyderio) ornaretur.

Heraldi conſecratio.

Quoad conſecrationem *Heraldi*, nihil eâ magis antiquitatem prædicat. Nam ut miniſtri illi antiqui ſacri fuiſſe memorantur & ſacerdotes: ſic *Heraldus* quilibet hodie è priſco Ethnicorum more (res enim inde petitur) conſecratur: Principe, aut vicario ejus Comite Mariſcallo, craterem vini in *Heraldi* caput provoluti in genua effundente, nomenq; muneris imponente. Hæc libandi olim & conſecrandi ceremonia. Dicant myſtagogi. Ego Æneæ Sylvii Epiſcopi, qui ſubinde Pius 2. ſalutatur, Epiſtolam in ſcenam dabo.

Legus hait, aquâ mixti.

Heraldorum nomen & officium unde exortum ſit, Epiſt. CXXVI.

Æneas Dei gratia Epiſcopus Senenſis, Domino Joanni Hinderbach, Secretario Regio & amantiſſimo fratri, S.P.D.

QUærere multi ſolent unde ſit *Heraldorum* nomen exortum: Quis *Heraldos* primus inſtituit, & quid officii genus hoc hominum inter mortales habeat. Quæ res mihi quoque aliquando fuerunt dubiæ. Sed cupienti plurima noſſe, ut eſt humanum ingenium, quærentique certior fieri, apud Angliam, quæ olim Britannia dicebatur, in ſacrario nobilis ædis ſancti Pauli Lundonienſis, vetus hiſtoria in manus venit, ante annos ſexcentos, ut ſignatum erat, conſcripta; quæ ſi vera eſt, & meæ poteſt & aliorum ſatisfacere cupiditati. In ea quid invenerim tibi ſcribere decrevi, ut acri tuo judicio, cum viro primario & doctiſſimo Domino Ulrico de monte ſolis quid tenendum ſit cenſeas, mihique reſcribas.

Thucidides.

Author hiſtoriæ Thucidides Græcus annotatus erat, quem fama celebrem & clarum novimus, tranſlatoris nomen nullum inveni. Conſtat tamen peritum fuiſſe, qui magnum illum & facundiſſimum authorem Latinæ linguæ non minorem quam Græcus eſt reddidit. Non teneo verba hiſtoriæ, ut erant contexa, ſententiæ memini: in ea ad hunc ferè tenorem ſcriptum erat.

Heraldi & *Heroes* qui, & unde.

Heraldi ſunt qui apud majores noſtros *Heroes* vocitabantur, quos majores hominibus, diis minores fuiſſe tradunt. Nam quem priſci rebus geſtis inſignem videbant, gratum populis, virtute ſublimem, in Deorum cœtum colligebant, ſi modo miracula extabant, quibus eum ſupra naturam aliquid operatum fuiſſe conſtaret. At ſi miraculi nihil erat, virtus tamen admirabilis videbatur, hunc neq; Deum neq; hominem compellare phas putabant, ſed medium inter utrumq; ſortiti vocabulum, *Heroem* vocabant, quaſi ſemidium: Sic *Heroes* introducti à quibuſdam corrupto vocabulo *Heraldi* ſunt appellati. Illos autem inſtituit primus omnium Dionyſius, qui etiam primus armatus & cum exercitu invaſit Indiam, ac rudes illos & agreſtes homines, corticibus arborum, & crudis ferarum carnibus utentes, in urbes legit, boves aratro jungere, frumenta ſerere, Deos colere, nutrire comam, mitram ferre, & unctiones docuit unguentorum. Fuitque his dator vini ſicut & Græcis, armavit eos armis Martialibus & ad uſum vitæ cultioris erexit. Quibus compoſitis cum vellet abire atq; alias luſtrare regiones: fuerunt complures in ejus Comitatu qui jam ſenio confecti & aſſiduis attriti laboribus, neq; remanere volebant ſine Rege, neq; ſequi ducem volebant. Receſſurumq; principem, lachrymis & fletibus obſecrabant ut ſui miſereret. Ad quos *Liber pater Ponite curas, inquit, commilitones fratreſq; mei, diu pugnaſtis, diu me ſecuti eſtis, ego alia ex aliis in fata vocor, vobis jam parata quies eſt, & hîc præmia laboris vos manent. Siſtite hîc & urbem hanc, terram quam veſtri mihi lacerti quæſiverunt, poſſidete. Ego vos hodie militiæ laboris abſolvo, veteranos milites eſſe volo, *Heroaſq;* vocari. Munus veſtrum erit reipublicæ conſulere, ſontes arguere, laudare probos, cæteris muneribus vacabitis: quocunq; gentium terrarumq; veneriris, victum vobis Reges veſtitumq; dabunt, honoratiores apud omnes eritis. Xenia vobis principes offerent, ſuaſq; veſtes condonabunt. Stabit fides dicto veſtro, mendacia horrebitis, proditores indicabitis, qui fœminas malè habent, hos infames aſſeverabitis. In omni terra libertas vobis eſto, ſecuruſq; vobis tranſitus & incolatus. Si quis vos veſtrumq; verbo factoq; angariaverit quempiam, gladio ferietur. Cæterum ex amicis meis bacchoſiſſimum Spartembam vobis Regem Indiſq; conſtituo, qui vobis alimenta præbeat & annuas ſtipes. Qui cuſtodiat privilegia veſtra, & honoratos vos habeat, ex grege veſtro ad Regni faſtigium evocatus: vos illi conſulite, & poſteris. Cujus ſi genus defuerit, ex vobis veſtriſq; liberis Reges Indorum ſumite. Atq; ſic adhortatus *Heroas* Dionyſius ex India duxit exercitum.

Dionyſius, i. Bacchus inſtituit *Heraldos*.

* i. Bacchus.

Heroum privilegia à Baccho data.

Veterani. Heroes.

Rex *Heroibus* datur.

Spartembas autem regnavit ſuper Indos quinquaginta & duos annos. Budamq; filium ſucceſſorem reliquit, qui cum regnaſſet annos viginti, inſtituto filio Cradena vitam finivit. Ac poſt eum per duodecim generationes *Heroum* ſoboles uſq; ad Herculem regnavit in India. Hercules autem cum domitis terrarum monſtris, ac ſævitia tyrannorum deleta, penetraſſet Indiam, Regnum *Heroum* in ſe recepit. Privilegia tamen his non ademit, ſed auxit eorum numerum, conſcriptis inter eos qui ſecum

Regum ſucceſſio.

Hercules auxit privilegia.

cum ab Hiſpania & Mauritania militaverant, & contra Gerionem triplicis animæ, & Antæum terræ filium arma tulerant, longis itineribus & ſenecta ætate defunctis. Sed cum veniſſet ad mortem, multoſq; filios haberet (multis enim mulieribus matrimonio junctus fuit) unicam autem filiam ſuſtuliſſet Pandeam nomine, huic Regnum commiſit. Et ut oſtenderet *Heroas* quanti faceret præ cæteris liberis, unum ex numero *Heroum* nomine Jobarem, virum filiæ dedit, qui Regem gereret, quingentoſq; huic elephantes, quatuor millia equitum, & centum triginta millia peditum conſtituit, quibus Regnum tueretur. Ex hoc natus eſt Polimbotras à quo dicta eſt urbs maxima Polimbotra. Cujus poſteritas uſq; ad Alexandrum magnum, per centum & triginta octo Reges Indiam gubernavit. Ex quibus ortus eſt Porrus, cujus virtutem miratus eſt Alexander, atque adeo dilexit ut victor victo Regnum dignitatemque reſtituerit.

Et Alexander Magnus. Tum quoq; Alexander ex ſuis militibus *Heroas* legit ſenes quingentos, longa & laborioſa nimis militia contritos, quos Porro commendavit, quibus ſingulis annis in ſingula capita viginti argenti talenta daret: adjecitq; privilegiis *Heroum*, ut auro & purpureis coccineiſq; veſtibus, & paludamento uti poſſent. Quin & arma Regia & inſigne deferre, quovis gentium terrarumq; loco fuerint. Si quis hos manu pulſaſſet aut verbo læſiſſet, eum capitis reum eſſe, bonaq; ſua fiſco deberi. Sic Thucidides, ut ille refert qui tranſtulit, qui ſimilia Herodotum, & Didimum, & Magaſtenem, & Xenophontem ſentire contendit. Additque demùm ex perſona ſua autor ignotus.

Hæc & quæ ſequuntur ſunt Interpretis. Habemus igitur *Heraldorum* nomen idem ſignificare quod apud veteres *Heroum* ſignificabat, Dionyſiumq; primum hoc genus hominum, apud Indos, inſtituiſſe. Officium eorum eſſe ut Regibus aſſiſtant, ut conſulant reipublicæ, ut virtutes extollant, vitia fulminent.

Veterani. Nec aliud ſunt quam milites *Veterani* qui poſt multa egregia facinora, multaq; bella mirificè confecta, & ampliſſimos triumphos, exhauſti viribus feſſique ſenio, à labore militari remittuntur, & in curiam conſulturi accerſuntur.

Heroes apud Judeos. Traditum quoq; apud majores eſt hujuſmodi homines ſemper honoratos fuiſſe, ac tum Saulis, tum Davidis, Salamonis, tum cæterorum Regum Hebræorum latera conſtipaſſe. Quin & inter Machabæos hæc dignitas locum obtinuit.

A Julio Cæſare honorati. Legimus & Julium Cæſarem, cùm, victo Pompeio, in Ægyptum perrexiſſet, hoc nomine & hoc honore pleroſq; ſuos commilitones donaviſſe, qui ſecum & in Gallia & in Britannia & in Germania & in Græcia, forti pectore militaverant, jamq; torpente ſenecta languebant.

Et ab Octavio Auguſto. Nec Octavianus Auguſtus hoc præclariſſimum genus hominum neglexit, qui ſuperato, apud Accium, Marco Anthonio, extincta Cleopatra, cum Parthorum ſuperbia, timore poſito, veniam poſtulaſſet, ablatoq; Marco Craſſo cum precioſis muneribus ſigna remiſiſſet, tum Reges Indorum ad famam tanti nominis moti, uſq; ad Hiſpaniam legatos miſiſſent, ac ultro parere ſe Romano Imperatori obtuliſſent. Cum ſubmerſo Cantabro, terra mariq; pacem Romanus populus haberet, clauſiſſetq; denuo jam portas, hujuſmodi fertur legem tuliſſe. Omnes idcirco mortales exercere ſe ſolent & objectare periculis, ut aliquando, pace frui, quietè poſſint. Nec labor eſt ullus qui præmia non expectet. Ea propter majores noſtri militibus qui benè pugnaviſſent, non ſolum ſtipendia quibus ſe ſuamq; poſſent nutrire familiam, ſed honores ampliſſimos, conſtituerunt; ut coronas, armillas, haſtas, & alia virtutis inſignia, quaſi ſolamen & præmium laboris exacti. Similiter & nos facere decet, qui diis faventibus & magna virtute militum, rem Romanam reſtituimus, & altam pacem toto reformavimus orbe, ne milites qui longa & duriſſima nobiſcum bella peregerunt, ac plurimum ſanguinis tum ſui tum hoſtium effuderunt, ſine mercede tanti laboris evadant. Quiſq; ergo per decennium nobiſcum militaveris, ſi modo quadragenarius fueris, ſive pedes ſive eques ſtipendia merueris, militia poſt hac & omni labore vacato, *Heroas* eſto, veteranuſq; miles. Nemo te Civitate, foro, templo, hoſpitio, domo prohibeat. Nemo tibi crimen aſcribat, onus imponat, pecuniam ex te quærat. Si quid peccaveris, ſolam Cæſaris vindictam expectato. Quicquid turpitudinis admiſerint homines, te judicem propalatoremq; timeant, ſeu privati, ſeu principes fuerint. Quod dixeris affirmaveriſq; nemo falſum arguat. Libera & aperta tibi omnia itinera locaq; ſunto. In ædibus principatum menſa tibi potuſq; eſto. Stipendia quibus te tuamq; domum ſerves, ex publico quotannis habeto: quam legitima face duxeris uxor, cæteris fœminis præferatur: quem exprobraveris infamemq; dixeris, hic reprobatus homo & infamis eſto. Arma, inſignia, nomina, & ornamenta *Heros* ferto quæ Reges decent. Quæ dicere aut facere velis, ubivis gentium locorum nationumq; facito. Si quis tibi injurius fuerit, cervice careto: utque ſenectuti tuæ quietius, Cremonenſium, qui contra vos Anthonii partes foverunt, agros tibi tuique ſimilibus viritim dividendos aſſignamus, qui ſi pauci fuerint, addimus & Mantuanos, ut bona fide & alta virtute profuiſſe te reipublicæ gaudeas. Sic Octavianum veteranos ſuos honoraſſe confirmant.

Ejus privilegia *Heroibus* & *Veteranis* data.

Decreverat idem Pœnus Hannibal facere, niſi fortuna fractus adverſa, Antiochi Regis & Pruſſiæ coactus fuiſſet ſupplex tribunalia petere. Hannibal.

Comperimus Attilam Hunorum Regem quamvis efferatum & inanem gloriam, ſimilia ſuis veteranis privilegia contuliſſe. Neque Theodoricus Gothorum maximus & audentiſ- Attila. Theodoricus.

 ſimus

ſimus Rex *Heroas* inhonoratos reliquit, quibus & civitates & provincias tributarias fecit. Carolus autem magnus qui primus poſt Græcos apud Romanos ſuſcepit imperium, Germanus homo ex antiqua Francorum proſapia natus, poſtquam Saxones ſæpius rebellantes multa vi domuit, ac faces Hunorum Longobardos ab infeſtinatione Romani præſulis exterruit, ſuſcepto Cæſaris nomine & Auguſtus appellatus, milites omnes qui tanti laboris comites fuerant, in hunc modum honore fertur & libertate donaſſe. Ite, inquit, milites mei, vos *Heroes* vocabimini, ſocii Regum & judices criminum. Vivite poſthac laboris expertes, conſulite Regibus, & publico nomini turpia corripite, favete fœminis, juvate pupillos, conſilio circundate principes, ab his victum, veſtitum, ſtipendiumq; petite. Si quis negaverit, inglorius infamiſq; eſto. Si quis injuriam vobis intulerit, reum ſe majeſtatis agnoſcat. Vos autem caveritis ne tantum decus tantumq; privilegium juſto bellorum labore partum, aut ebrietatis, aut ſcurrilitatis, aut alio quovis vitio maculetis. Ne quod vobis largimur ad gloriam, redundet ad pœnam, quam de vobis ſumendam ſi forſitan exceſſeritis, nobis & ſucceſſoribus noſtris Romanorum Regibus perpetuo reſervamus.

Carolus Magnus.

Verba Aeneæ Sylvii.

Hæc ſunt quæ de nomine & inſtitutione *Heraldorum* quos *Heroas* fuiſſe conſtat, apud antiquos ſcripta comperimus. Cur autem noſtris diebus, qui nunquam militarunt, & abjecti quidam homines hoc nomen aſſequuntur, neſcio cauſam niſi quia omnia degenerant, nec eſt hominum genus quod ſtet ſuis legibus. Nam & indocti doctoris inſignia recipiunt, & qui nudum nunquam enſem viderunt, militiam profitentur, nitentq; calcaribus aureis: atq; ut de noſtra dignitate dicamus, abſq; moribus, ſermone leves atq; vita, cathedram Pontificalem audemus aſcendere. Quære religiones, percurre mechanicas artes, omnes oberrant, nihil eſt quod ſuis legibus puris inviolatiſq; perſeveret. Vale & ſi quid habes quod conſonet authoritate dignum & fide, ſcribito nobis, noſtri memor & amans. Cujus rei Michaelem Pfullendorffium conſecretarium tuum & noſtri diligentem doctrina plenum, aut judicem aut arbitrum experiemur. Ex Vienna Calendas Junii, Anno Domini M. C C C C L I. Hactenus Æneas.

Cenſura.

Narratio (me judice) parùm fida. Neque enim Authoribus convenit, neq; ſeculis. Numquid *arma regia* ſenſu heraldico (ut hîc videntur) Thucidìdi, & Magno Alexandro cognita? Errarum dixeris ab Interprete. Cedo. At Interpretem perinde multò recentiorem fateberis, quàm ſupponit Epiſcopus. Nam ſe hæc inveniſſe ait in Hiſtoria *ante annos ſexcentos, ut ſignatum erat, tranſcripta*: dataq; eſt ejus epiſtola, An. Dom. 1451. His igitur ſi 600 ademperis, reſtat Annus Dom. 851. & Carolus Magnus non eſt ſalutatus Imperator, uſq; Anuum 802. Sicut ſcribi oportet, aut in vita Caroli, aut mox ab exceſſu ejus: quo certè tempore nulla mihi occurrit mentio de *Regibus Romanorum*; nec inter ſequentes Imperatores, diu poſtea. Vox etiam *Heraldus* multò in hiſtoriis eſt recentior. Quippe tenuis admodum, ne dicam in ludibrio fuit *Heraldorum* æſtimatio, ſub ætate Philippi Auguſti, ſi *à le Romans de la Charrette* tunc (ut Fauchetus refert) edito, fides adhibenda. Sic enim illic legitur.

A tant ¶ *& vous* ¶ *un garnement*
Un Hiraut darmes en chemiſe
Qui en la taverne avoit miſe
Sa cotte avec ſa chauſſure
Et vint nus piez grand alleure
Deſafeublez contre le vent
L'eſcu trouva à l'huis devant
S'entre ¶ *eus & vit geſir al lit*
Lancelot.

¶ *C'eſt voicy.*

¶ *C'eſt Si entre dedant.*

Hiraudie.

Vilem etiam & ſpurcam veſtem, *Hiraudie*, appellabant. Sed hæc à Cantoribus, *Heraldis* impoſita (dum lites invicem & propudia fererent) Fauchetus opinatur. Poſtquam autem Philippus Auguſtus (qui faſtum Regium mirè apud Gallos auxit) *Regem* ſuum *armorum* (*Monjoy* nomine) ejuſq; ſucceſſores Equeſtri dignitate, & ſplendidis beneficiis adornaverat: cœperunt jam inde *Heraldi* ſpectabiles fore, & in precio. Scripta igitur iſta narratio videtur ex illa tempeſtate: & Carolo 4. Imperatori, potius quàm Carolo Magno tribuenda.

¶ *Herbagium.*] Vox foreſ. à Gall. *herbage.* Veſtura terræ quæ dentibus animalium decerpitur. Occurrit frequens pro jure depaſcendi alienum ſolum, ut in foreſtis, &c.

¶ *Herd.*] In confirmat. libertatum Decani Eccl. S. Petri Eboracenſ. an. 5. Hen. 7. rotull. 6, 7. & ſeqq. inter alia, ſic legitur. *Herd, i. domeſtica, vel intrinſeca familia.* Rectè, A Sax. hiped. Inde clerus, bircophiped: *paterfamilias*, hipdeſealdep dicitur. Hinc **an hired Servant**, idem ſonat quod *ſervus domeſticus, vel in familiam ſuſceptus*: **to hier**, *in familiam conſcribere.*

¶ *Here.*] Saxonicum, al. heɲᵹe: *exercitus.* Amerpachio, & aliis, **Hare.** Sic (apud Cujacium in præfatione lib. de feudis) *Heribannum* & *Haribannum*: *Heriſlit* & *Hariſlit*: multæq; aliàs voces militares. Saxonibus autem noſtris iſto nomine cenſetur multitudo, quæ 35 homines exceſſerit: ut in Inæ LL. ca. 13. definitum eſt, de quo, Vide *Hloth.* **Here** etiam Germanis, idem quod Latinis *herus & dominus*: hac autem interpretatione, nec in vocibus militaribus reperio, nec

nec (quod ſciam) apud Saxones noſtros.

¶ ***Herebannum***, ***Heribannum***, ***Haribannum***, & ***Aribannum***, abjecta aſpiratione] Indictio exercitus; & mulcta non ambulantis in exercitum, evocati. A Saxonico atque item Germanico heꞃe; Amerpachio, **Hare**, i. *exercitus*: **Ban**, *edictum mulcta*. Non duco ab **Here** pro *domino*, ut ſignificaret *dominicum bannum*, cujus ſit mentio, Longobard. lib. 1. Tit. 14. l. 9. & 11. & aliis locis compluribus. Nam *dominicum bannum* indefinitè dicitur de quovis Principis edicto: *Heribannum* ſolummodo de militari. Et ſcribitur plerunque per, *i*. *Heribannum*, à Sax. heꞃeᵹ pro *exercitu*: ᵹ in i (ut in *Hallmot* pro *Halegemot*, & multis aliis) transmutato. Carolus Calvus in Edicto Piſtenſi ca. 3. *Heribannum* exponit, *hoſtis* (i. exercitus) *adnuntiationem*. -- *quando* (inquit) *neceſſitas nobis evenerit*, *ut hoſtem noſtrum adnuntiemus uſq; conſtituta loca*, *&c*. ut hic etiam mox in Capitular. Ego, *in hoſtem bannitus*, accipio pro *heribannitus*. Heribannitus.

Herebanni Lex. Francis & Germanis in lege fuit, ut die & loco indictis, evocatus quilibet ſe exercitui ſiſteret militaturus. Vaſſallus equo & armis (pro more feudi) inſtructus: ne abſentiam interdum lueret amiſſione feudi. Omnes verò ſub pœna 60 ſolid. quam ſi non eſſet ſolvendo, in ſervitium Principis mancipati ſunt, donec per ſpatia ſatisfacerent. Capitul. Caroli lib. 3. ca. 67. *Quicunq; liber homo in hoſtem bannitus fuerit, & venire contempſerit, plenum heribannum, id eſt, ſol. 60. perſolvat. Aut ſi non habuerit unde illam ſummam perſolvat, ſemet ipſum pro Wadio in ſervitio principis tradat, donec per tempora ipſe bannus ab eo fiat perſolutus: & tunc iterum ad ſtatum ſuæ libertatis revertatur.* Mitiùs autem cavetur in Additionibus ejuſdem Caroli ad L. Salic. par. 3. §. 12. ut legitimum ſeu integrum *Heribannum* (id eſt 60 ſolid.) ab eo ſolùm penderetur qui ſex libris æſtimatus eſt: ab eo verò qui tribus libris, niſi 30 ſolidi; ab eo qui duobus libris, niſi 20 ſolidi: ab eo qui tantùm 20 ſolidis æſtimatur, niſi 5 ſolidi. Sed de eo qui *Regales honores* habebat, Statutum eſt Capit. lib. prædicto, ca. 69. ut *quot diebus poſt placitum conditum veniſſe comprobatus fuerit, tot diebus abſtineat à carne & vino.* Vide plura in his & ſeqq. capitibus. Qui verò Imperatori Romam cum exercitu proficiſcenti coronam ſumpturo, non aderant evocati, ipſis feudis privantur: quod poeta Ligurinus bellè deſcripſit, ut ſupra videas in diatriba *de feudis*. Hæc de non prodeuntibus in exercitum: deſerentes acriùs puniuntur, ut in *Heriſliz* dicetur.

In Chartis & paginis antiquis idem ſæpe eſt, *profectio militaris*, & *Expeditio*; quod (Sax. heꞃeꝼaꞃe) Germanis *heribannum*: Gallis, & noſtratibus penè, *Eſcuagium*, ſaltem illud quod *certum* appellamus. Herefare.

Heribannum quandoque etiam intelligitur de tributo & ſubſidio, quod ad alendum exercitum conjicitur: Saxonibus heꞃeᵹelð. Heregeld.

Heribannator: qui *heribannum* colligit. Capit. lib. 3. Tit. 34. *Qui heribannum ſolvere debent, conjectum faciant ad heribannatorem.* Heribannator.

¶ ***Herebrugius.***] L. Salica. Tit. 67. De eo qui alterum Herebrugium clamaverit. *Si quis alterum herebrugium clamaverit, hoc eſt ſtrioportium, aut qui aneum portare dicitur, ubi ſtriæ concinnunt: & convincere non potuerit IID. den. qui faciunt ſol. lxii. S. culpabilis judicetur.* Ignotum per ignotum: ſed Lindenbrogius, *An inde* (inquit) *Gall. Hurebez?* Conſulendus adhuc Oedipus, & videnda Baſileenſis editio, quæ *Herburgium* legit & *Chervioburgum*. Herburgium. Chervioburgum.

¶ ***Hereditagium***, ***Hereditamentum.***] Hoc Anglis, illud Siculis & Neapolitanis; id dicitur, quod jure hæreditario poſſidetur. Conſtitut. Sicul. lib. 3. Tit. 15. —— *ſi mobilia vel hereditagia non habeant.* Item Titt. 8. & 10. *Heritagium* autem noſtratibus occurrit pro *hæreditate*, & *jure hæreditario*. Confirmatio Gaufr. de Mandevilla cœnobio de Waldena Tit. fundatores Chart. 2. —— *omnes Eccleſiæ de domino & heritagio ſuo.* Vide *Hæreditamentum*.

¶ ***Herefare.***] Profectio militaris. Vide *Heribannum*.

¶ ***Heregeat***, & ***Hereget.***] Vide *Hereotum*.

¶ ***Heregeld.***] Pecunia, ſeu tributum alendo exercitui collatum, ut aliquando *Heribannum*. Scoti autem g in z ſæpè convertentes, *Herezeldam* dicunt, ſed hoc pro *Hereotum* intelligunt. Vide *Herezelda*.

¶ ***Heremita***, & ***Heremitagium.***] Illud, Monachus habitans in ſolitudine: iſtud, ejus habitaculum. Malè cum aſpirationibus.

¶ ***Hereotum***, ***Heriotum***, & ***Hariotum.***] A Sax. heꞃeᵹeatu, ᵹ (quod uſitatiſſimum eſt) in, i tranſeunte. Heꞃe (ut ſæpè diximus) *exercitum* ſignificat: & præterea (Lambardo Interprete) ipſa armamenta & belli inſtrumenta, quo hic ſenſu potiùs veniat. Erat enim *hereotum*, militaris ſupellectilis præſtatio, quam obeunte vaſſallo, dominus reportavit in ſui ipſius munitionem. *Conſtat ſanè* (inquit Lambardus) *Hereotum his primis temporibus* (putà inferiorum Anglo-Saxonum) *nomine apparatus bellici dominis tributum, id quod etiam nunc aliquibus in locis obſervatur.* Sed origo altior et diffuſior, Clodoveo Francorum Regi (quem Germani Ludovicum vocant) tribuenda. Hic cum Alamannorum gentem circiter An. Dom. 511. prælio funeſtiſſimo contriviſſet, & omnem eis cum libertate, gloriam adimiſſet: alios fiſco, alios Eccleſiæ tradidit in ſervitutem; his ſer- Hereotorum origo à Clodoveo.

vis

vis Eccleſiaſticis, illis Fiſcalinis, & fiſcalibus nuncupatis. Indixit præterea, ut cum moreretur quiſpiam ex iis paterfamilias, Regis vel Epiſcopi procurator, præſtantiſſimum ejus è ſtabulis jumentum, aut veſtem ex ædibus pretioſiſſimam (Germanis hodie **beſt heupt** appellatum) tolleret. Author mihi eſt B. Rhenanus Rer. Germ. lib. 2. qui & Abbates adhuc in Germania, *talia mancipia poſſidere ex liberalitate Francorum Principum*, atteſtatur.

Quibuſdam videtur *Herioti* loco apud Gallos & noſtrates ſucceſſiſſe penſitatio, quam & *Relevium.* nos & illi *Relevium* & **Relief** nnncupamus. Et cana quidem illi opinioni fides: nam lib. Rameſ. Monaſt. Sect. 63. & 151. perſpicuè ſic olim interpretatur. *Ego Godricus concedo Deo & S. Benedicto Rameſiæ, poſt dies meos terram meam de Tiringtona: ita duntaxat ut Abbas ejuſdem Eccleſiæ Ædnothus frater meus, Heregeat.* *adquietet eam de ſervitio, quod Heregeat Anglicè, Latinè relevatio hæreditatis dicitur, quæ ab hæredibus liberis poſt mortem patrum, dominis ſolet impendi.* Sed *Relevium* & *Hereotum* ſæpè ex uno eodemq; prædio reddi deprehendimus: *Hereotum* etiam ubi hæres non ſuccedit in patrimonium: ſed nunquam *Relevium.* Vide infra *Relevium*, & interea *Hereotorum* æſtimationem juxta perſonarum dignitates, habe è Canuti Regis LL. Saxonicis par. 1. cap. 69. Anð beon ða heregeate ſƿa hit mæþlic ſy. Eorleſ, &c. i. *Hereotum* *Hereotum Eorlæ* *cujuſq; ſit moderatum. Eorlæ* (ſeu Comitis) *utì par eſt, octo equi,* ſcil. 4. *ephipiati, & 4 ſine ephipiis, 4 galeæ, 4 loricæ, 8 haſtæ, & totidem ſcuta, 4 gladii, & 200 mancuſæ aureæ. Thani* *Thani Regii primarii.* *Regii primarii hereotum, 4 equi, ephipiati duo, & duo ſine ephipiis; 2 gladii, 4 haſtæ, & totidem ſcuta, una galea, una lorica, & 50 auri* *Thani mediocris.* *mancuſæ. Thani mediocris; equus cum apparatu & telo, aut healsfang in occidua Saxonia: & in Mercia, duæ libræ, & duæ etiam in* *Thani Regii inter Danos.* *Anglia orientali. Thani autem Regii inter Danos, ſocam* (i. liberam juriſdictionem) *habentis, hereotum eſt 4 libræ. Et ſi Regi hic fuerit familiarior, equus unus ephipiatus, alter item ſine ephipiis, gladius unus, 2 haſtæ,* *Thani minoris.* *2 ſcuta, 50 mancuſæ aureæ. Et ſi minoris fuerit æſtimationis Thanus, ſint hereotum ejus 2 libræ.*

¶ *Hereſtrata.*] LL. Henr. 1. ca. 11. ——*defectus juſtitiæ, privatio legis Regiæ, omnes hereſtratæ, omnino Regis ſunt, & omnia gwalſtowa, &c.* An non hæc, viæ quæ dicuntur Regiæ, quòd ducendo Regio exercitui ſufficiant? *Here* enim, exercitus: *ſtrat*, via.

¶ *De Heretochiis Anglo-Saxonum.*

¶ ***Heretochius***, al. ***Heretemius.***] In addit. LL. *Alu.* & *Guth.* M. S. Magiſter militiæ, Conſtabularius, Mareſcallus, ductor exercitus, ſive navalis, ſive terreſtris. Saxon. heretoga: ab here, *exercitus*; togen, *ducere.* Hinc Germani, *Ducem*, hodie **Hertogen** appellant: & codex veterrimus Wigornenſis Eccleſiæ, in Chartis quibuſdam Saxonicis, Ælfhere Mercna heretogan (qui floruit An. Dom. 962.) nunc *Ælfherum Merciorum Ducem*: nunc verò *Comitem* vertit, juxta ſeculi illius morem, qui *Comitem* & *Ducem* confundebat. *Heretochii* munus è LL. Divi Edouardi Confeſſoris (vel ex auctario potiùs, nam in exemplo ab Hovedeno dato Annalium par. 2. non cernitur) copioſè accipe. Sic enim cap. 35. ſub. tit. *De Heretochiis* (cum jam prius *Aldermanni* & *Grevii* exponerentur officia.) *Erant & aliæ poteſtates &* *Heretochii munus:* *dignitates per provincias & patrias univerſas, & per ſingulos Comitatus totius Regni prædicti conſtitutæ qui Herotoches apud Anglos vocabantur, ſcil. Barones nobiles, & inſignes, ſapientes, & fideles, & animoſi: Latinè verò dicebantur ductores exercitus, apud Gallos Capitales Conſtabularii vel Mariſcalli exercitus. Illi vero ordinabant acies denſiſſimas in præliis, & alias conſtituebant prout decuit, & prout eis melius viſum fuit, ad honorem coronæ & ad utilitatem Regni. Iſti vero viri eligebantur* *Electio.* *per commune concilium, pro communi utilitate Regni per provincias & patrias univerſas, & per ſingulos Comitatus in pleno* folcmote, *ſicut & Vicecomites provinciarum & Comitatuum eligi debent: Ita quod in quolibet Comitatu ſemper fuit unus Herotoch. per electionem electus ad conducendum exercitum Comitatus ſui, juxta præceptum Domini Regis, ad honorem & utilitatem coronæ Regni prædicti, ſemper cum opus adfuerit in Regno. Item qui fugiet à domino* *Heriſlitæ pœna* *vel ſocio ſuo pro timiditate belli, vel mortis, in conductione heretochii ſui in expeditione navali vel terreſtri, perdat omne quod ſuum eſt, & ſuam ipſius vitam, & manus mittat dominus ad terram quam ei antea dederat.*

Eligebantur (inquit lex) *Heretochii in pleno* *Electio Heretochii.* *Folcmote*, hoc eſt, non in illo ſub initio Calendarum Maii (de quo ſupra in voce *Folcmotum*) at in alio ſub Capite Calendarum Octobris, ut inferius, loco penultimè citato, demonſtratur. Aderant tunc ipſi *Heretochii*, & quæ voluere, imperabant exequenda: conſulto tamen Procerum cœtu; & judicio totius Folcmoti approbante. Popularis iſta Heretochiorum ſeu ducum electio, noſtris Saxonibus cum Germanis aliis, communis fuit; ut in Boiorum LL. videas, Tit. 2. ca. 1. §. 1. Sed licèt *Heretochii* noſtri, titulo ſalutentur quo *Duces* majores, & provinciarum Satrapæ, viz. *Hertoga-*

nes;

nes : ex eo tamen claſſe non ſunt habendi, ſed aut Vicecomitibus coæquales, aut inferiores certè ; ſi in LL. Henrici 1. juxta dignitatum gradus, recitentur. *Interſint*, (inquiunt) ad generalia Comitatuum placita, *Epiſcopi, Comites & Vicecomites*, *Heretochii, trithingrevi, Ledgrevii &c.* Mihi jam planè videntur *heretochii*, idem eſſe qui in Æthelſtani
Holdes. LL. cap. ultimo, *Holdes* nuncupantur ; nam hîc *Vicecomites* & *Heretochios* jungit, illîc *Holdes*, & *Hehgerefas* quod *Vicecomites* ſignificat. Vide *Hold.*

¶ *Herezelda.*] Ut notat Skenæus ad Tit. *de herezeldis* in Quon. Attach. ca. 23. dicitur, à Germ. *herr*, pro domino, & Scotico *Zelde*, pro dono ſive donatione : Unde *Herrezelda*, i. (inquit) *gratuita donatio, quæ ab husbando ſeu agricola, datur domino ſuo, ratione dominii & reverentiæ. Ideo laudativum ſeu*
Laudativum. Laudemium. *laudemium dicitur; à laudando domino.* Alciat. lib. 1. parerg. ca. 45. & in l. 3. C. de jur. Emphyt. *Apud nos non niſi poſt mortem hus-*
Hariotum. *bandi ſolvitur. Angli hariotum vocant.* Hæc ille. Dici videtur ab *heregeld*; de quo ſupra, g in z (ut illis ſæpè) tranſeunte. Vide *Hereotum.*

¶ *Herga.*] Occa vel crates qua agricolæ glebas minuunt ; **an harrow**. Chart. Will. Conq. in lib. M. S. Archiep. Cant. fol. 10. b. *Will's Rex Goisfrido Vicecomiti, & cæteris Londonienſibus fidelibus meis ſalutem. Mando & præcipio vobis ne in terris Lanfranci Archiep. quæ ad* Hergam *Manerium ſuum pertinent cervas vel cervos, vel capreolos, nec omnino aliquam venationem faciatis quibus ipſe præceperit, vel licentiam dederit.* Idem in Anglico ibidem.

¶ *Heribannum,* & *Heribannitor.*] Vide *Herebannum.*

¶ *Heribergare.*] Propriè eſt *caſtrametari*, & exercitum loco tuto ſeu munito ſuſcipere. Nam Sax. heꞃe, *exercitus* ; beꞃᵹian, *munire, defendere.* Deducitur ad privatos, utpotè viatorem tecto ſarto & ſecuro excipere: *hoſpitari.* Capitul. lib. 3. tit. 68. —— *nec pro heribergare nec pro alio banno, heribannum Comes exactare præſumat.*

Heribergum. *Heribergum*: munimen caſtrenſe ad excipiendum exercitum : *Heriſtallus*, & quod in inferiori Imperio, Φοσσάτον dicitur. *Hoſpitium caſtrenſe*, & per tranſlationem, quodvis *hoſpitium.* Adnuntiatio Domini Caroli in edicto Piſtenſi, ca. 37. *Et quoniam fideles noſtri in iſtis, quæ in Sequana fiunt, & in aliis operibus laborant, & heribergum noſtrum quod præterito anno hîc fieri juſſimus, homines de illa parte Sequanæ in iſtas partes venientes, & de iſtis partibus in illas partes euntes deſtruxerunt, per occaſionem quia in illo contra debitam reverentiam manere cœperunt : & nunc iſtud heribergum non ſine labore & diſpendio fidelium noſtrorum fieri fecimus : volumus & expreſſè mandamus, ut ſicut nec in noſtro palatio, ita nec in iſto heribergo aliquis alius ſine noſtra juſſione manere præſumat, nec illud aliquis deſtruat.*

¶ *Herireita.*] L. Boior. Tit. 3. ca. 8. §. 1. *Si quis liberum hoſtili manu cinxerit, quod herireita dicunt, ad oſtium cum 42 clypeis & ſagittam in curtem projecerit aut quodcunque telorum genus, cum 40 ſol. componat. Duci verò nihil minus.* **Her** (inquit) Lindenbrogius, *exercitus* : **reita**, *equitatura.* Rectè : ſed ego hîc potiùs, *reita*, duxiſſem à Sax. ꞃiꞇ, i. agmen, caterva : nobis hodie **riot** & **rout.** Sic ut *herereita* idem ſit quod *caterva militaris* : nec tantùm equeſtris (ut Lindenbrogio viſum) ſed etiam pedeſtris, ut ipſa lex innuit. Clypei enim & ſagittæ (de quibus hîc mentio) propriè non ſunt equitum arma, ſed peditum. Equites enim ſcutis inſtruuntur, ſi genuinus verborum uſus apud Grammaticaſtros expetendus ſit. Sed ſcuta & clypeos confundit hæc ipſa lex, nam adjungit ſequenti §. *Si autem minus fuerint ſcuta (viz. quam 42.) veruntamen ita per vim injuſtè cinxerit, quod heimzuht vocant, cum 12 ſol. componat.* Ad hoc, idem : Germanis **heimzuch**, *expeditio hoſtilis.* *Heimzuch.* Saxones noſtri in conſimilem utuntur ſenſum, **Here** & **Hloth** : quæ vide.

¶ *Heriſlit,* & *Heriſliz,* malè *Eriliz*] Juxta Boherium, & legis Longobardicæ interpretes, eſt *armorum depoſitio* : ab **her** (inquit Lindenbrog.) i. *exercitus*, & **laſſen** *deſerere.* Sed Ludovicus Imp. in Addit. 4. ad Capitular. ca. 81. & deinde Carolus Calvus in Edicto Piſtenſi ca. 33. dicunt armorum depoſitionem, *Scaſtlegi* appellari. *Poſtquam* (inqui- *Scaſtlegi.* unt) *Comes & Pagenſes de qualibet expeditione hoſtili reverſi fuerint, ex hoc die ſuper 40 noctes ſit bannus reciſus, quod in lingua Theodiſca Scaſtlegi, id eſt, armorum depoſitio vocatur.* Certè vox utraque metaphoricè id idem notat : ſed ut mihi videtur) diverſo modo à Saxonibus ducta. heꞃe enim intelligo *exercitum*: ꞅliꞇ & ꞅlice, *fiſſuram, diruptionem, ſeparationem* ſignificare. Sic ut *heri-ſlit* ſit diruptio exercitus (utì *laghſlit* diruptio ſeu violatio legis) *Scaſtlegi* autem *certaminis* ſeu *pugnæ depoſitio*, à Saxonico ceaꞅꞇ, i. *certamen, contentio* : leᵹen, *deponere.* Perinde ac ſi illud eſſet illegitima ab exercitu deceſſio : hoc verò, finita jam pugna, legitima certaminis depoſitio. Luebatur *Heriſliz* ex antiqua conſuetudine, ſententia capitali, ut refert Capitulare *Pœna Heriſlitæ.* lib. 3. ca. 70. velut alia habet editio : Qui *Eriliz fecerit, ipſe ut reus majeſtatis, vitæ periculum incurrat, & res ejus fiſco ſocientur.* Vide pœnam ejus apud Saxones in voce *Heretochius.*

¶ *Heriſtallus.*] Sedes exercitus, locus caſtrametationis, ꞅꞇal enim, *ſtabulum, ſtatio.* Paderbornenſis Monachus in Annal. de vita Caroli M. lib. 1.

Nomen heriſtalli dederat cui barbara lingua.

¶ ***Herneſium.***] Vide *Herveſium.*

¶ ***Herpex.***] Inſtrumentum quo agricolæ poſt arationem glebas comminuunt, & terram æquant. *Crates, occa.*

Herpicatio pro opera unius diei cum *herpice.* Extenta manerii de W. 13. Ed. 3. *Item faciet 3 herpicationes, vel dabit 3 den.*

¶ ***Herſchildt.***] *Servitium militare, Scutagium.* Chron. Lauriſham. pa. 91. —— *quæ idcirco Rex remiſerat, ne fortè dignitas regalis abbatiæ, militari clypeo qui vulgo herſchildt, ſubtracto, diminueretur : Actum An.* 1147. **Her**, *exercitus* : ſchild, *clypeus.* Vide ſupra *Eſcuagium* : infra *Scutagium.*

¶ ***Herthamon.***) L. Friſon. Tit. 22. §. 28. *Si præcordia, id eſt, herthamon gladio tetigerit.* Vera (inquit Lindenbr.) videtur lectio —— *Præcordia, id eſt,* **hartawond** *gla. tetig.* Germ. **herte,** *cor:* **Wund,** *vulnus.*

¶ ***Herthohertreingrevet.***] Verbum ſeſquipedale, ſed quod eiſdem apicibus exhibent & codex meus M. S. & Cottonianus, in LL. Henrici 1. ca. 8. *Interſint autem* (Comitatuum comitiis) *Epiſcopi, Comites, Vicecomites, Herthohertreingrevet, Leidgrevei, Vicarii, Centenarii, Aldermanni, Præfecti, Præpoſiti, Barones, Vavaſores, Thungrevii, & cæteri terrarum domini.* Diu me torſit ; tandem reſtituo : *Epiſcopi, Comites, Vicecomites, Heretochii, Trehingrevei, Leidgrevei, &c.* Vide *Heretochius & Trihinga.*

¶ *De Hertho Dea priſcorum Saxonum & Anglorum.*

¶ ***Herthus,*** & ***Hertus.***] Suevorum & Borealium Germanorum dea : perinde & eorum Anglorum, qui cum Saxonibus Britanniam noſtram applicantes, nomen noſtratibus reliquerunt. Cultum & immanitatem deæ refert Tacitus in Germ. mor. *Reudigni deinde & Aviones & Angli & Varini &c.* —— *in commune Hertum, id eſt, Terram matrem colunt, eamque intervenire rebus hominum, invehi populis arbitrantur. Eſt in inſula Oceani Caſtum nemus, dicatum in eo vehiculum veſte contectum, attingere uni ſacerdoti conceſſum. Is adeſſe penetrali deam intelligit, vectamq; bubus fœminis multa cum veneratione proſequitur. Læti tunc dies, feſta loca, quæcunq; adventu hoſpitio dignatur. Non bella ineunt, non arma ſumunt, clauſum omne ferrum, pax & quies tunc tantum nota, tunc tantum amata, donec idem ſacerdos ſatiatam coverſatione mortalium deam templo reddat, mox vehiculum & veſtes, & ſi credere velis, numen ipſum ſecreto lacu abluitur. Servi miniſtrant, quos ſtatim idem lacus haurit. Arcanus hinc terror, ſanctaq; ignorantia, quid ſit illud quod tantum perituri vident.* Porrigitur Germania, Taciti ævo, ad mare Balticum : ipſumq; hoc mare Oceanus videtur, inſulam exhibens, *Caſto* luco & penetrali *Herti* deæ inſignem. Mallem verò deæ nomen *Hertham* ſcribi, quàm *Herthum* : etiam ſine aſpiratione incœptiva. Nam Saxones noſtri & nos hodie, **earth**, pro *terra*, à Græco ἔρα : **hearth,** dicimus pro *focali.*

Herthi apud Tacitum deſcriptio.

De *Hertho* dea in noſtrarum antiquitatum latibulis nihil reperio : ni ingentia illa ſaxa, quæ in planicie Salisburienſi conſpiciuntur, *Herthi* templum judicare arbitremur. Cum enim terra orbis ſit, & in aëre pendens : hæc ipſa rudera orbicularis templi veſtigium præferunt, ſaxis aliis ita aliis impoſitis, ut pendere quædam magis videantur, quàm ſuffulciri : atque inde **Stone-heng**, i. *ſaxa penſilia*, appellari. Hac templi ſpecie Terram coluere veteres : *Magnam* eam *matrem* nominantes, quòd ut cœlum deos, ſic ipſa deos, pariter & homines, & cætera animalia procreaſſet, rerumq; omnium cuſtos eſſet & origo, ut Lucretius lib. 2.

Herthi templum, quale.

Quare magna deum mater, materq; ferarum,
Et noſtri genitrix hæc dicta eſt corporis unà.

E plurimis enim terræ facultatibus, plurium ſibi effinxit Ethnica ſtultitia numinum appellationes : quibus interdum illas facultates, interdum terram ipſam adumbrabant. Cybelis, Ideæ, Opis, Rheæ, Maiæ, Cereris, Iſidis, Heræ, Hecatis, Proſerpinæ, aliorumq; infernalium, quæ unà (licèt ignotis nobis vocabulis) populi boreales ante alia coluere. Ea enim terræ fructibus præeſſe opinati ſunt, virtutemq; vegetativam hyeme in latibula terræ receptam, conſervare : vere & æſtate in mortalium uſus, reddere fœcundiſſimam. Vim etiam gignendi & procreandi penes illa eſſe : largitaque hanc ex abundanti aquilonem incolentibus, cultum viciſſim abundantiùs vendicare. Hinc in infernalium honorem temporis ſpatia, non per dies & annos (ut cæteræ Gentes) ſed per noctes & hyemes, boreales populi numerabant : juxta illud Taciti, *Nox diem ducit.* Et hinc nocturna illa ſacrificia, calenteſq; humano ſanguine hecatombes : Inferis gratæ ob ſævitiam, terræ propter effuſi cruoris fæcunditatem : unde Ovidius,

Facultates terræ pro numinibus habitæ.

Boreales, numina infernalia maximè colebant.

Luxuriat Phrygio ſanguine pingis humus.

Cùm autem omnia iſta numina in terræ penetralibus, tanquam in utero ſuæ matris foverentur : honores Terræ impenſi ad ſingula pertinebant : ideoq; unà in Terræ ſimulachro, velut in Pantheone, venerabantur. Simulachrum non deſcribit Tacitus : quòd in vehiculo tectum (ut in terra ſunt omnia) ſoli innotuerit ſacerdoti. Intro tamen fuiſſe, prodit : nam *deam* (ait) *templo reddi* : & *numen ablui.*

Quale

Simulachrum *Terræ.* Quale apud Barbaros habebatur (variantur enim pro arbitrio Gentis, cultus numinum & ſimulachra) nuſquam fortè conſtiterit. Sed ut in aureis nummis M. Figuli, & antiquis aliis Romanorum deprehendirur ſub effigie Cybelis: matrona erat turrigero capite; cui Servius Æneid. 10. clavem addit, quòd tempore verno apperitur, hyemali clauditur. Lucretius loco hîc ſupra citato Terram deam plurimis deſcripſit: & ſic inter alia.

Ejus deſcriptio

Hanc veteres Graiûm docti cecinere poëtæ
Sublimem in curru bijugos agitare leones:
Aeris in ſpatio magnam pendere docentes
Tellurem, neq; poſſe in terra ſiſtere terram.
Adjunxere feras, quia quamvis effera proles
Officiis debet molliri victa parentum.
Muraliq; caput ſummum cinxere corona,
Eximiis munita locis quia ſuſtinet urbes:
Quo nunc inſigni per magnas prædita terras
Horrificè fertur divinæ matris imago, &c.

Virgilius hæc multò ſuccinctius Æn. 10.

[*cordi,*
Alme parens Idæa deum, cui Dyndima
Turrigeræq; urbes, bijugique ad fræna leones.

Hi, leones in curru jungunt ratione à Lucretio reddita. Tacitus verò boves fœmineas, agriculturam & ubertatem ſignificaturas. Ideo autem iſta commemoro, quòd ad antiquitates noſtras rimandas in aliquibus conducant: nam in hunc uſq; diem priſcæ quædam manent inſaniæ veſtigia. Non ſolùm enim ſeptimanas per noctes edicimus (ut **Senights, Fortnights**) ſed & fluvios plures habemus Iſidis nomine inſignes.

¶ ***Herveſium.***] Breve Regium in actione *ſur le caſe* apud Fitzherbert. fol. 94. *Si W. &c. tunc pone J, &c. oſtenſurus quare idem J. tres currus pro victualibus & herveſiis ipſius, W. ad partes tranſmarinas ducendas —— facere & fabricare apud S. aſſumpſit, &c.*

¶ ***Heſtha.***] Domeſd. Tit. Ceſtre. *Quando Rex ipſe ibi veniebat, reddebat ei unaquaq; carucata CC. heſthas, & unam cunam plenam cerviſiæ, & unam butyri ruſcam. Heſtham* intelligo pro capo, ſeu gallo caſtrato; vel pullo quopiam gallinaceo. A Gall. *heſtaud*, undè *heſtaudeau*: ut *Chapon, Chaponneau.*

¶ ***Heveward,*** & ***Hevewarth.***] Domeſd. Titt. Grentebr. Picot de Grentebr. Heſtiton. —— *Et* viii. *Averas, &* viii. *Ineward, &* iii *heveward Vicecomiti inveniebat.* Sic iterum in Tadely; ſed neutro liquidè.

¶ ***Heyward.***] Rei paſcuæ curator. A Sax. hiᵹ, i. *gramen*, vel heᵹ, i. *ſepes* (quod utrumq; Anglo-Normanni *hey* pronuntiant) & peaꞃꝺ, i. *cuſtos.* Hodie paſſim pro armentario accipitur, **An Heardman.**

¶ ***Hichyn.***] Beda in Hym. pag. 401. Tom. 1.

¶ *De Hidis & Hidagiis Anglo-Saxonicis.*

¶ ***Hida,*** & ***Hyda***; Scotis, ***Hilda.***] Terræ portio, quæ vel ad alimonium unius familiæ, vel ad annuum penſum unius aratri deſignatur. Authoribus medii temporis; *Manſum, manſio, carucata terræ, colonica, &c.* Bedâ, *familia.* A Sax. hýð. non ut Polydorus intelligit, pro corio bubulo; ac ſi tantum contineret ſoli (juxta id Virgilii Æn. 1.)

Taurino quantum poſſent circundare tergo:

Sed ab hyðen, pro *tegere.* Sic ut hyð apud Saxones noſtros, idem ſit quod apud Latinos *tectum.* Continet autem (ut etiam *Manſum, Manerium* & ejuſmodi) non ſolùm ipſam domum in qua habitatur; ſed aſcriptos pariter fundos, quos diſtinguens aliàs vetus Bedæ Interpres Saxonicus, hyðelanðeꞃ, quaſi *terras ad hydam* ſeu *tectum pertinentes*, appellavit. *Hidelands.*

Huic convenit vox Scotorum *Hilda*, nam **hilden** etiam eſt *tegere, cooperire.* *Hilda.*

Quoad *hydæ* ſignificata: dicatur primò pro ſtatione & confugio; nam ſic hucae interpretantur Gloſſ. Cant. *y* in *u*, ut ſæpè inter Saxones, tranſmutato.

Pro manſo, & manſione. Sic ubi dicitur in Charra Ethelwulphi R. circ. An. Dom. 845. Famulis Dei *ſemper decimam manſionem perdonari dijudicavi*: Willielmus Malmesburienſ. hanc enarrans in lib. 1. de Geſt. Regum. *Semperq;* (inquit) *ad finem ſeculi in omnis ſuæ hæreditatis decima hida, pauperem veſtiri & cibari præcepit.*

Pro *familia.* Nam quas Beda in Hiſtor. Eccleſiaſt. *familias* vocat; Authores alii, & Interpres ejus Saxonicus (ut ſupra diximus) *hidas*, & hyðelanðeꞃ nuncuparunt.

Pro *carucata*: id eſt, portione terræ, ad unius aratri penſum annuum ſufficienti. Nota hæc & vulgaris ſignificatio. Henric. Huntington. Hiſt. lib. 6. in A.Dō. 1008. Regis Edelredi 30. *Fecit Rex arari per totam Angliam ex 310 hidis navem unam: & ex octo hidis, loricam & galeam. Hida autem Anglicè vocatur terra unius aratri culturæ ſufficiens.* Item Author Annalium Waverlienſium in Anno 1083. *Miſit Rex 5 Juſticiarios ſuos per unamquamq; ſcyram, i. provinciam Angliæ, & inquirere fecit per jusjurandum, quot hidæ, id eſt, jugera uni aratro ſufficientia per annum, eſſent in unaquaq; villa.* Hoc idem Mat. Paris in eodem Anno, adjungens: *& quot animalia*

animalia poſſent ſufficere ad unius hidæ culturam.

De quantitate *Hidæ.* Quantitas *Hydæ* in diſſidio eſt. Gervaſii Tilberienſis nuncupatus liber, ca. penult. *Hida* (inquit) *in primitiva inſtitutione, ex* 100 *acris conſtat*. Codex quidam M.S. Abbatiæ Malmesber. (ut ab Agardo accepi) ſic legit. *Virgata terræ continet* 24 *acras : &* 4 *virgatæ conſtituunt unam hidam : &* 5 *hidæ, conſtituunt feodum militare.*

Non erraverit igitur qui *Hidam* (ut *carucatam*) dixerit, unius aratri penſum annale: exploſo hoc quod aſſerit Polydorus; *hidam* eſſe *menſuram terræ quæ* 20 *continet jugera.*

Anglia per *hidas* diſtributa. Angliæ per *hydas* diſtributio perantiqua eſt: non Aluredo, licèt Inſulam multifaria inſignivit diviſione (ut in voce *Comitatus*, oſtendimus) tribuenda. Occurrit enim *hydarum* mentio in LL. Regis Inæ (qui ſupra 100 annos Aluredum præceſſit) ca. 14. & *hydarum* nomine antiquiùs cognoſcuntur 12 ille portiones, quæ 12 Joſephi Aramathiæ comitibus in Glaſtonienſis monaſterii territorio feruntur aſſignatæ.

Videtur *Aluredus* Rex Tabulam *Wintoniæ* juxta has hydarum dimenſiones compoſuiſſe.

Vererrimam etiam apud Franciſcum Tantum ſchedam aliquando vidimus, *hydarum* numerum in Angliæ regiunculis (ex parte auſtrali Humbri fluminis) continentem, ut hic ſequitur.

1 *Myrcna continet* 30000. Hidas.
2 *Woken-ſetna* 7000. hidas.
3 *Weſterna* 7000. hidas.
4 *Pec-ſetna* 1200. hidas.
5 *Elmed-ſetna* 600. hidas.
6 *Lindes-farona* 7000. hid.
7 *Suth-Gyrwa* 600. hid.
8 *North-Girwa* 600. hid.
9 *Eaſt-Wixna* 300. hid.
10 *Weſt-Wixna* 600. hid.
11 *Spalda* 600. hid.
12 *Wigeſta* 900. hid.
13 *Hereſinna* 1200. hid.
14 *Sweordora* 300. hid.
15 *Eyſla* 300. hid.
16 *Wicca* 300. hid.
17 *Wight-gora* 600. hid.
18 *Nox gaga* 5000. hid.
19 *Oht gaga* 2000. hid.
20 *Hwynca* 7000. hid.
21 *Ciltern-ſetna* 4000. hid.
22 *Hendrica* 3000. hid.
23 *Unecung-ga* 1200. hid.
24 *Aroſeatna* 600. hid.
25 *Fearſinga* 300. hid.
26 *Belmiga* 600. hid.
27 *Witherigga* 600. hid.
28 *Eaſt-willa* 600. hid.
29 *VVeſt-willa* 600. hid.
30 *Eaſt-Engle* 30000. hid.
31 *Eaſt ſexena* 7000. hid.
32 *Cant-warena* 15000. hid.
33 *Suth-ſexena* 7000. hid.
34 *VVeſt-ſexena* 100000. hid.

Regnum Auſtralium Saxonum dicitur continere 7000. familias (hîc ſupra, hidas) Holinſh. part. 1. pag. 123. col. a. l. 16.

Per Hidas abnegare, quid. Vide *Hloth.*

Hidagium : tributum quod ex ſingulis *hidis* colligitur : aliàs *Hidegild*, vide *Geldum*. In taxis & tributis perſolvendis, mos antiquus fuit Regnum per *hidas* deſcribere. Mori dedit originem Rex (opinor) Edelredus An. Dom. 1008. cum adverſus Danos ex 310 *hidis* navem unam, ex octo, loricam & galeam præſtanda indixiſſet. Gulielmus Conqueſtor (ut refert Florentius Wigorn. in An. 1084.) *de unaquaq; hidâ per Angliam ſex ſolidos accepit*, vel (ut inquit Mat. Paris in An. 1083.) —— *de unoquoq; aratro, i. hydâ terræ totius Regni, &c.* Gulielmus Rufus ad Normaniam retinendam, *habuit* (inquiunt LL. Ed. Confeſſ. ca. 11.) *ex unaquaq; hyda* 4 *ſol. Eccleſia non excepta.* Henricus 1. maritandæ filiæ ſuæ gratiâ Imperatori, *cepit ab unaquaq; hidâ Angliæ tres ſol.* Hidagium. Hidegild.

Hidare eſt terram per *hidas* cenſere: ex quo *hidatus* particip. pro *taxatus* vel cenſui deſcriptus. Hidatus.

¶ ***Hyde, & game.***] Antiquis dicebatur terra arabilis. *Cook. ad Lit.* lib. 2. cap. 5. Sect. 17.

¶ ***Hidgildum.***] LL. Can. cap. 42. ꝺoliᵹ hiſ hyꝺ oþþe hyꝺᵹilꝺeſ, id in tranſlat. vet. M. S. dicitur : corium ſuum perdat vel 30. denariis redimat ſecundùm quod factum erat. Sic & in LL. Hen. 2. cap. 79. tit. de liberationes ſervi. *Si quis de ſervitute redeat in liberam, in teſtem manumiſſionis cum teſtibus redditionis domino ſuo* 30 *d. reddat precium ſcil. corii ſui &c.*

¶ ***Hikenild, & Hikenild-ſtreet.***] Vide *Ikenild.*

¶ ***Hilda.***] Vide *Hida.*

¶ ***Himilzorum.***] L. Boior. ſeu Baiwar. Tit. 7. ca. 7. *Si indumenta* (mulieris) *ſuper genucula elevaverit, quod himilzorum vocant, cum* 12 *ſol. componant.*

¶ ***Hinderling.***] Contumeliæ vocabulum ab Occiduis Saxonibus profectum : atq; *Dearling & Adeling* contrarium. LL. D. Edouardi Confeſſ. ca. 35. in calce. —— *in quadam regione Saxoniæ,* Ling, *imago dicitur,* Athel *Anglicè nobilis eſt, quæ conjuncta ſonant,* nobilis imago. *Unde etiam Occidentales Saxonici. ſcil. Exceſtrenſes, habent in proverbio ſummi deſpectus,* hinderling, *i. omni honeſtate dejecta & recedens imago,* hoc eſt, patri omnino diſſimilis, hynꝺeꞃ enim *remotum* ſignificat & *poſthabitum.* Vide *Adelingus.*

¶ ***Hinefar.***] Vide *Heinfar.*

¶ ***Hinniculum.***) Spurcum ludi genus, quod damnat S. Auguſtinus Serm. de Tempore

re 215. *Si adhuc agnoſcatis aliquos, illam ſordidiſſimam turpitudinem de hinniculæ vel cervula exercere: ita duriſſimè caſtigate ut eos pœniteat rem ſacrilegam commiſiſſe.*

¶ *Hioba.*] Vide *Hoba.*

¶ *Hird.*] Vide *Herd* pro *familia.*

¶ *Hiſtoria,* & *Hiſtoricus.*] Gervaſius Dorobern. in prologo ſuo refert *Hiſtoricum* fuſiùs & elegantiùs ſcribere, *Chronicum* ſimpliciùs atq; brevius: atq; ita inter *Chronicum* & *Hiſtoricum* interſtinguere; ut Rad. de Diceto Lond. olim Eccleſiæ Decanus ex A. Gellii lib. 5. inter *Hiſtoriam* & *Annales*: Etenim cum utrumq; rerum geſtarum ſit narratio; tamen earum propriè rerum eſſe *Hiſtoria,* quibus gerendis interfuit is qui narrat: *Annales* verò cum res geſtæ plurium annorum, obſervato cujuſq; anni ordine deinceps componuntur. *P. Caius de Antiq. Cantab. Acad. lib. 1. pa. 125.*

¶ *Hitha.*] Vide *Heda.*

¶ *Hiuſa, Hiuſare.*) Vide *Guiſare,* & *VViſare*: nam hæc eadem ſunt. Scilicet, *Hiuſare,* id quod Juriſconſulti *arreſtare,* & *ſaiſire* dicunt: *Huiſa* ipſa, arreſtum, ſaiſura, & ſignum quod in facti editur notitiam. Conſtitutt. Caroli M. an. regni 11. *caſa eorum* (viz. iterum decimas ſubtrahentium) *hiuſentur, quouſq; pro ipſa decima, ſicut ſupradictum eſt ſatisfaciant. Quod ſi denuò rebelles, vel contradictores eſſe voluerint, & ſuper ipſam hiuſam ſua authoritate intrare præſumpſerint, tunc à miniſtris reipub. in cuſtodia mittantur, &c.* *Hiuſam* hoc loco, haud benè deducit Amerpachius à Germanico, **huſa**: inquit enim, *id eſt prædium, fundus, agri tantum quantum uni ruſtico ferè ſatis eſt ad rem familiarem.* Hoc certè illud eſt quod aliàs *huba* & *hoba* dicitur: ſed *hiuſæ* radicem, vide in *Guiſare.* *Hiuſare.* *Hiuſa.*

¶ *Hloth,* al. *Hlode.*) Saxonic. Turma vel cohors dicitur quæ à ſeptem hominibus, uſq; ad xxxv. numeratur. LL. Inæ M. S. ca. 13. *Fures nominamus uſq; ad ſeptem homines: à ſeptem* **hloth,** *i. cohortem vel ſatellites uſq; ad viginti quinq;* (quod juxta Saxonicum exemplar emendandum eſt, *triginti quinq;*) *deinceps* **here,** *i. exercitus. Qui de hloth fuerit accuſatus, abneget per centum viginti hidas, vel ſic emendet.* Hoc eſt, qui turmæ illegitimæ interfuiſſe arguitur: tot ſacramentalibus ſe purget quot is qui centum & viginti æſtimatus eſt hidis, vel æquali ſe mulcta eximat, quod *hlothbota* dicitur. Per 100 hidas abnegare, quid

Hlothbota igitur mulcta eſt ejus qui turmæ illegitimæ interfuerat: nam bot Sax. *compenſatio, emendatio.* LL. Aluredi M. S. ca. 26. *Si quis hominem twyhindum innocentem, hlode, i. cum cohorte occidat: reddat qui ictum conntebitur, weram & wytam, & omnis qui interfuerit, reddat 30 ſol. de hlothbota.* *Hlothbota.*

¶ *Hoba, Hobunna,* interdum *Hioba, Huba, Houba,* & *Oba.*] Occurrunt in antiquis Germanorum Chartis, idem ſignificantia, quod Gallis & aliis *Manſus, caſata, colonica, villa ruſtica, &c.* Gloſſ. Latino-Theotiſc. *Manſus,* Houba, *vel* **hiza.** Vadianus ad Chart. primam ſecundi lib. de Collegiis Monaſteriiſque Germ. ait: *hobam fundi partem ſignificare, maximè paſcuam,* hodiequè vulgò **huob** appellari. Sed in Traditionibus Fuldenſ. lib. 1. Tradit. 86. lego; *duas hobas terræ arabilis*: & Trad. 116. *tres hobas cum ſilvis & campis.* Expreſſiùs autem enumerantur *hobæ* partes lib. 2. Tradit. 31. *Ego Griuzing dono atq; trado in elimoſinam meam ad monaſterium quod dicitur Fulda, &c. quatuor hobas in ſilvis, in campis, in pratis, in paſcuis, in aquis, in aquarum decurſibus, in molinariis, in ædificiis, in mancipiis, quorum nomina hæc ſunt, Ruadmunt & ſervus ejus,* & 8 præterea. *Houba.* *Huob.* *Huba.*

Dicitur & *hoba* de beneficio Presbyteri, quod in Concil. Valentin. *colonica* appellatur, aliàs *dos Eccleſiæ.* Diploma Ottonis à Lindenb. citatum, ad *dos Eccleſiæ. Dotem quoq; Eccleſiæ, id eſt, duas hobas poſſeſſas, & beneficium presbyteri in eodem loco deſervientis, id eſt, unam hobam.*

Prodit & ſine aſpiratione apud Goldaſt. Chart. Alaman. 42. *ſervum meum —— cum oba ſua.* *Oba.*

Hoba ſervilis, cujus fit mentio lib. 2. Trad. 77. ea eſt quæ vel ſervo competit; vel prædialibus ſervitiis eſt obnoxia: ut *Manſus ſervilis,* reſpectu *Manſi dominici,* vel *indominicati.* *Hoba ſervilis.*

Hobunna, lib. 2. Trad. 25. idem planè exponitur quod *colonia,* hoc eſt, *manſus —— novem* (inquit) *trado colonias* (*hoc ſunt hobunnæ*) *integras cum omnibus adjacentiis, & finibus ſuis, in arialis, in terris arduris, in ſilvis, in campis, &c.* ut ſupra. *Hobunna.*

Hioba, lib. 1. Trad. 69. —— *unam hiobam in villa Bonlant.* *Hioba.*

¶ *Hobellarii,* **Hoblers.**] Erant milites gregarii, levi armatura & mediocri equo ad omnem motum agili, ſub Edouardo 3. in Gallia merentes. Dicti (ut reor) vel ab iſtiuſmodi equo, **An Hobby** appellato. Vel potiùs à Gall. *hobille* pro tunica, quòd non ferro ſolido, ſed tunicis plurimo lino intextis (olim *VVambaſia,* Angl. **Jackes** nuncupatis) muniebantur. **Light Horſemen,** Cataphractis contrarii. Quære. Tabulæ claſſes deſcribentes in exercitu ejuſdem Edouardi Caletem obſidentis, An. Dom. 1350. Regis 25. ſic habent. Sub Comite Kildariæ: **Bannerets** 1. **Knights** 1. **Eſquires** 38. **Hoblers** 27. Sub dom. Reginaldo Cobham: **Bannerets** 1. **Knights** 6. **Eſquires** 30, **Hobiners** 19. **Archers on horſe** 24. **Archers on foot** 32. Sub dom. Fulcone de la Freigud Hibernico: **Bannerets** 1. **Knights** 1. **Eſquires** 18. **Hoblers** 14. Stat. 2. An. 18. Ed. 3. ca. 7. *Et que gentes darmes, hobelers, & archiers eſluz pur aler en le ſervice le Roy hors d'engleterre ſoient as gages le Roy du jour que ils departirent hors dez Countees ou ils furent eſluz tanque à lour revenuz.* *Hobiners.*

Et An. 25. Stat. 5. ca. 8. *Nul home ſoit arctes de trover genz d'armez, hobl'ers, n'archers autres que ceux qui teignent per tiels ſervicez, ſil ne ſoit per commen aſſent & grant fait en parlement.* Duravit vocabulum uſq; ad ætatem Henrici 8.

¶ ***Hobunna.***) Vide *Hoba.*

¶ ***Hocday, Hokeday, Hoc-tueſday.***] Feſtivitas quam deriſis ejectiſq; jam Danis, Angli (ut exactis Regibus Romani, *Fugalia*) annuè in lætitiam celebrabant: quæ nec hodie apud mediterraneos penitus exolevit. Lambardus in Itinerar. Cantii Tit. Sandwich, dictum putat, quaſi hucxtueſdæg, id eſt, *dies Martis irriſorius.* Non inficior: vulgari tamen nomini benè convenit hodiernus celebrandi ritus. Nam cùm **hocken** idem ſit Germanicè *quod obſidere, cingere, incubare*: alii in hac celebritate alios obſident, capiunt, ligant (præſertim viros fœminæ) atq; inde, **binding Tueſday**, i. *Diem Martis ligatoriam* appellant. Origo rei inde videtur petenda, quòd Æthelredus Rex ſub armorum luſtrandorum ſpecie, *ſubitò uno eodemq; die per univerſum Regnum Danos omnes occidit*: ut teſtantur LL. Edouardi Confeſſ. ca. 35. Conſummatio verò ipſi Edouardo tribuenda eſt. Nam irruentibus, inſtar turbinis, in ultionem Danis, & rerum ſummâ undequaq; potitis: eos denuò ſic ejecit Edouardus, ut ſpem omnem redeundi ademit. Cædem ſub Æthelredo perpetratam refert Hen. Huntingtonienſ. lib. 6. in feſtivitate S. Bricii, i. 13. Novemb. & ordinaria luſtrationis dies (uti proditum eſt in dicto LL. capitulo) *ſingulis annis in craſtino Purificationis beatæ Mariæ* indicebatur. Sed hæc noſtra celebritas in neutro iſtorum dierum peragitur, at in æſtate. Sic enim vetus quoddam Rentale Manerii Regalis de *Wy*, *pa.* 35. *Et ſciendum eſt quod unumquodq; averagium æſtivale, fieri debet inter Hokeday & gulam Auguſti & per diem ſabbati, &c.* M. P. Contin. An. 1258. pag. 933. Poſt diem Martis quæ vulgariter *Hokedaie* appellatur, factum eſt Parlamentum Londini. Et ſuperius in An. 1255. pag. 876. In Quindenâ Paſchæ, quæ vulgariter **Hokeday** appellatur, convenerunt Londini &c.

Dani occiſi.

Funditus eject.

Sanè dies incerta videtur, & plerunq; pro arbitrio vulgi & locorum. Cur autem fœminæ rei obtinuerint magiſterium, ego rationem non teneo.

¶ ***Hockettours.***) In Statuto priſco quod *Ragman* nuncupant, ſic legitur. *Que nul enquerelant, neu reſpoignant, ne ſoit ſurpris neu cheſon pur hockettours, ou barreſtours, parount que la veritie ne ſoit enſue.*

¶ ***Hoffwart.***] Germ. Vide *Howawart.*

¶ ***Hoga, Hoghia, Hogium, & Hogum.***] *Mons, collis.* A Germ. **hoch** al. **hog.** Belg. **hooh** i. *altus, editus*: unde Anglica obſoleta, **ho** & **how**, pro *monte*; **g** in **w** mutato. Sic in Domeſd. Hundredum de **Grenehow** in Comitatu Norfol. *Grene-hoga* dicitur, i. *mons viridis.* Liber Sharburnenſis M. S. *Idem Canutus* (Rex) *dedit prædicto Edwino* (de Shanburne) *villam de Neteſhamia* (hodie Snetſham) *integram, cum toto dominio integro, & plures alias terras in Comitatu Norfolciæ: & ſimiliter dedit ei unam planiciem non cultam, ſed vaſtatam, verſus orientem, à prædicta villa per ſex miliaria Anglicana, ubi idem Edwinus invenit quendam collem & hogum petroſum, & ibi incipiebat ædificare quandam villam, & vocavit illam Stanhoghiam, quæ poſtea vocabatur Stanhowe.* Locum pluribus refero in antiquam memoriam. Sonat autem *Stanhoghia* montem lapidoſum: *Stane* enim, lapidem; *hoghia*, montem.

Stanhow quando condita.

¶ ***Hogaſter***, & duplici **g.**] Vide *Oves.*

¶ ***Hoghenehyne.***) Bract. Vide *Hoalkenhine*, & *Homehyne.*

¶ ***Hoiſtings.***] Vide *Haſtings.*

¶ ***Holdes.***] Saxonicum. Præfectus militiæ, ab holdan *curare, cuſtodire.* L. Æthelſtani M. S. de Wergeldis, hoc eſt, capitis æſtimationibus. *Comitis Wergildum eſt quindecem millia thrymſa. Holdes, & ſummi Præpoſiti, quatuor thrymſa.* Intellige *millia*: nam exemplar Saxonicum legit: holðeſ ⁊ heh-ȝereſaſ 4. ðuſenda. Ego *Holdem* duco eundem eſſe qui aliàs *Heretochius*, quod vide.

¶ ***Holme.***] Vide *Hulmus.*

¶ ***Holt.***] Sax. *Lucus, nemus.* Inde Germ. **holtz**, *lignum.* Legitur item pro *ſaltu* & ſilva grandiori: nam Pſal. 28. al. 29. ipſe Libanus ðam **holt** appellatur.

¶ *De Homagio & Homine feodali, quædam (inter alia) hiſtoricè, &c.*

¶ ***Homagium, Hominium, Hominatus, Hominatio, Hominiſcum, Hominiſcatus.***] Lego hæc omnia: *hominium* antiquiùs, *homagium* frequentiùs. Ducta ab *homo* pro vaſſallo, non ut curioſi quidam volunt, à Græ. ὁμάω, *juro*: In *homagio* enim præſtando non jurat vaſſallus, ſed in fidelitate, ut ſupra in ea voce oſtendimus. Græcè etiam ab ipſo Latino, ὁμάτζιον dicitur: Latinè verò, quaſi *hominis agium*: nam cliens profitetur ſe domini ſui *hominem* (i. vaſſallum) *acturum.* Quà autem *homo* & *homagium* verba ſunt feodalia, & in fundamentis Juris illius: copioſè de his paſſim & Jus illud, & ejuſdem Conſulti; præſertim Hotomannus, & Lexica, ad quos te ideo relegamus, pauca tamen ad rem hiſtoricam pertinentia ſubnexuri.

Homo.

Homagium ſollennius, arctius, & humilius ſervitii genus eſt, quod liber homo tenuræ vel beneficii ratione, domino ſuo præſtiterit: priſ-

Homagium; quod.

co Romano civi incognitum, ſed graſſantibus per Imperium barbaris, introductum, & feodali militi, quem *hominem* vocant, impoſitum.

Ceremonia in faciendo *homagium*.

Conditiones & duras admodum ſervitutes, ſupra expoſuimus in voce *Feodum.* Nunc profeſſionis formulam, quæ apud pleraſq; Gentes eadem fuit, indicabimus. Novus quiſq; in hæreditatem feodalem ſucceſſor, tenetur infra annum ſe domino ſiſtere, atq; inermis, diſſinctus, nudus capite, & provolutus in genua, ſupplicibus item manibus inter ſedentis domini manus comprehenſis, eum (velut adoraturus) in hunc modum alloqui. *Devenio homo veſter ab hac die in poſterum, de vita, de membro, & de terreno honore: verus & fidelis vobis ero, & fidem vobis portabo ob terras quas à vobis teneo; ſalva fide Domino noſtro Regi & hæredibus ſuis.* His dictis dominus oſculum ei impinget, & vaſſallus erectus, jusjurandum fidelitatis (quod ſupra vide) extemplo præſtabit. Manibus vaſſalli (ſeu ut nos dicimus Tenentis) inter manus domini concluſis: *ſignificatur* (inquit Bractonus lib. 2. ca. 35. num. 8.) *ex parte domini, protectio, defenſio, warrantia; & ex parte tenentis, reverentia & ſubjectio.*

Profeſſionis formula, juxta Stat. 17. Ed. 2. Cui tit. Modus faciendi homagium.

Faciendum eſt *homagium* ſemel tantummodo ab eodem vaſſallo, licèt domini ſæpius moriantur vel mutentur: ac nec per literas (aiunt) nec per procuratorem, ſed in perſona tam ipſius domini quàm vaſſalli; loco & conventu celebrioribus. Propriè in Aula dominica, ſeu Curia Manerii. Apparet autem in Cuſtumar. Normanniæ Artic. 105. vaſſallum legitimis excuſationibus impeditum, utì bello, carcere, morbo, vi undarum & hujuſmodi, poſſe per procuratorem ſuum exequi *homagium.* Hoc tamen non fuiſſe videtur ab antiquo, ſed differri potiùs *homagii* præſtationem. Certè Philippus Pulcher Rex Francorum, omnino renuit ab Edouardi 3. procuratore, *homagium* ſuſcipere pro Ducatu *Aquitaniæ* & Comitatu *de Pontif*; vehementiùs exigens ut Edouardus ipſe perſonaliter adimpleret, quod & fecit An. Dom. 1328. Apparet utiq; Artic. 108. licere domino procuratorem ſubſtituere ad recipiendum vaſſalli ſui *homagium*: & hoc magis congruè, quàm è contrario.

Homagium per procuratorem.

Licèt autem dixerimus, non juratum eſſe in *homagio*, ſed in *fidelitate*: intelligendum eſt, quod fidelitatis præſtatio individuè ſequitur *homagium*, atq; hoc in cauſa eſſe conjicio, quòd nonnulli docti aſſerunt, in *homagio* jurari. Videas tamen apud Krantizum lib. 8. ca. 29. Hamburgenſes è priſco ipſorum more Regi feciſſe *homagium*, ſine *fidelitatis* ſacramento. *De homagio quidem, nulla* (inquit) *mora: ſed de præſtando juramento fit dubitatio. Oſtendebant cives veterem obſervantiam, eamq; chartis privilegiorum aſtruebant: orantes ut Regia majeſtas illis acquieſceret rebus, quibus omnes ſui in comitatu patres acquievere. Diſceptatum eſt longa verborum altercatione: ſed bonis civium allegationibus, ceſſit Rex moderatiſſimus permittens veterem urbis probatamq; diu conſuetudinem.* In noſtro tamen Jure, habetur *fidelitas* de eſſentia *homagii*; nam ſi quis fidelitatem remiſerit, caſſum facit ipſum *homagium.*

Homagium ſine fidelitate.

Mulieres & viri Eccleſiaſtici celebrantes *homagium*, non dicunt, *devenio homo veſter*: nam mulier ab arbitrio conjugis pendet; Eccleſiaſtici, Deo (cui in ſortem cedunt) famulantur. Laicis igitur fidelitatem & obſequium jurantibus, hi candidæ tantùm mentis profeſſionem olim edidere; ut videas An. 873. in exemplis à Plithoeo datis, inter 12 Scriptores rerum Francicarum. Sed cum hoc Regibus (è quorum munificentia, villas, caſtra, oppida, urbes, provincias, & Regalia ampliſſima adepti eſſent) bellorum atq; hoſtium metu laborantibus, non ſatisfaceret: viſum eſt, ut communis ſalutis gratiâ, ad arctiora vincula, id eſt, ad *homagium*, & fidelitatis jusjurandum poſcerentur. Hoc autem eò gravius, quòd prædiorum unà fructus ad conducendum alendumq; militem, *homagii* nomine ſunt exacti. Urbanus igitur Papa in Concil. Romano, ut refert Hovedenus, An. 1099. (inter laicales inveſtituras ambientes) *excommunicavit etiam eos qui pro Eccleſiaſticis honoribus, laicorum homines fiunt* (id eſt *homagium ineunt*). De his acriter diſceptatum eſt inter Seculi & Sacerdotii principes. Sed Ludovicus Craſſus Rex Francorum, ſuo interea diplomate An. 1137. concedit Gaufrido Burdigalenſi Archiep. & ſuffraganeis ejus, ut in *Epiſcoporum & Abbatum ſuorum electionibus, canonicam omnino* * gauderent *libertatem, abſq; hominii, juramenti, ſeu fidei per manum datæ, obligatione.* Anglis verò incaluit diſceptatio: *homagium* enim fortiùs exigunt Gulielmus junior, & Henricus 1. Conſtanter negat Anſelmus Archiep. Cantuariæ, & in Epiſt. ad Ernulfum Priorem: *Hoc autem ſcitote* (inquit) *quia voluntas mea eſt, quia juvante Deo nullius mortalis homo fiam, nec per ſacramentum alicui fidem promittam.* Haud aliter ad ipſum Regem ſcribit: & Paſchalem 2. Romanum Pontificem totum habet à partibus; qui in epiſt. ad Anſelmum ait: *Nuper in ſynodo apud Lateranenſe conſiſtorium celebrata, patrum noſtrorum decreta renovavimus, ſancientes & interdicentes ne quiſquam omnino clericus, hominium laico faciat, aut de manu laici Eccleſias, vel Eccleſiaſtica dona ſuſcipiat.* Sed mutata brevi eſt hæc ſententia. Nam *directi Romam legati, controverſiam tot annis agitatam ſingulari probitate ſedarunt. Conceſſit ſiquidem Papa* (Paſchalis) *ut Rex homagia de electis ſuſciperet, ſed nulla per baculum & annulum inveſtiret.* Wil. Malmesb. de geſt. Pontif. lib. 2.

Homagium mulierum & Eccleſiaſticorum.

De homagio ab Eccleſiaſticis præſtando magna lis.

* *Concedimus.*

Ex hoc deinceps tempore ad *homagium* rediguntur, & ſub Hen. 2. in Comitiis Clarendonienſibus An. Dom. 1164. ulteriùs cautum eſt, ut Epiſcopi & Abbates per Baroniam tenerent, atq; inde tanquam Barones laici reſponderent: omiſſis [reor] in profeſſionis formula verbis illis, *Devenio homo veſter*, ut offenſus Clerus in aliquibus mulceretur. Multò autem antiquiùs, *homagii* profeſſionem, ab

Epiſcopo,

Epiſcopo, in Epiſcoporum Synodo, ſcriptis porrectam deprehendo: verbis non planè eiſdem, ſed penè æquivalentibus. Sic enim in lib. 5. Aimoini nuncupato, ca. 24. ſub An. 870. *Ego Hincmarus Eccleſiæ Laudunenſis Epiſcopus —— ſeniori meo Carolo Regi, ſic fidelis & obediens ſecundum miniſterium meum ero: ſicut homo ſuo ſeniori, & Epiſcopus per rectum, ſuo Regi eſſet debet, &c.*

Homagii vetus profeſſio facta ab Epiſcopo.

Poſt alias unguendi, coronandi & Regem inthronizandi ceremonias, cuncti proceres Homagium faciunt; Archiepiſcopi & Epiſcopi, genuflectentes; ſic

I A. B. ſhall be faithfull, and true faith and troth bear unto you our Soveraign Lord, and to your heirs Kings of England: and I ſhall do and truly acknowledge the ſervice of the lands which I claim to hold of you, as in the right of the Church, as God help me.

Quo facto ſiniſtram Regis Buccam deoſculantur.

Proceres verò temporales hoc modo Homagium faciunt.

I N. N. become your liege man of life and lymme, and of earthly Worſhip; and faith and troth I ſhall bear unto you, to live and dye againſt all manner of folk, ſo God me help.

Quibus omnibus peractis, manus ſuas coronæ in capite Regis exiſtenti imponunt, cum toto poſſe ſuo eandem ſupportare promittentes.

There be two kindes of homage, Soveraing and feodal. Soveraing homage is due onely to the King, in right of ſoverantie. And this comonly is called liege homag à ligando, **becauſe it byndeth the ſubiect to the King, but ſo alſo was the other ancyently, for that it likewiſe byndeth the tenant to his feodal Lord. Many examples to that purpoſe.**

Rich. 1. being in the life of his Father Duke of Aquitane, **refuſed to do homag for it to the younger K.** Hen. **his Brother, but** Geffrey **Duke of** Britan **did it for** Britan. M.P. 135. l. 38.

Hiſtoria Offæ Regis Merciorum in M. S. S. Albani ait, *Rex Offa ingruente mortis ſuæ tempore totius ditionis ſuæ convocat nobilitatem: quæ convocata ex Regis præcepto & perſuaſione, Offano filio ſuo primogenito ligiam fecerunt fidelitatem & homagium.* fol. 7. a. Ex his nota Authorem falli quod Offæ ævum pro ſui ratione expendit: ignota tunc quidem Homagium & fidelitas Anglis. Vide plurima de *Homagio* apud Bractonum lib. 2. cap. 35.

Pro homagio & ſervitio : in Chartis quid, & quando deſiit.

Pro homagio & ſervitio. Occurrit hæc clauſula in Chartis noſtris antiquis, ſtatim ab ingreſſu Normannorum, ſed frequentiſſimè ab ævo Henrici 2. uſq; ad annum 18 Edouardi 1. Parte enim, doni rationem continet. Nimirum donatorem ideo conceſſiſſe prædia, ut ab accipiente, ea recipiat quæ ad *homagium* pertinent & *ſervitia* feodalia. Hoc eſt, ut accipiens, *homo* ejus fiat ſeu vaſſallus, dominumq; eum agnoſcat feodalem, & data prædia ab eodem teneat, conſuetudines & ſervitia debita præſtiturus: ea ſcil. quibus Capitali domino donator ipſe eſt obnoxius, habitâ portionis datæ ratione ad integrum feodum, ſi ipſum integrum non donetur, vel ſervitia alia in donationis Charta non exprimentur. Non autem conſtat ex nudis his verbis: utrum per ſervitium tenuerit militare, an (ut nos dicimus) in ſoccagio. Nam *homagium* ſemper incumbit tenuræ militari, ſæpè etiam tenenti in ſoccagio: & ſervitia ſunt tam civilia, quàm militaria. Civilia voco: ſiſtere ſe Manerii Curiæ, inter reliquos Tenentes ſeu *homines*, de rebus cognoſcere ad dominium, dominumq; pertinentibus: cenſum reddere; auxilia, operas, conſuetudines uſitatas præſtare. Sed cautum eſt Statuto (quod diximus) anni 18 Edouardi 1. ne quis terras deinceps daret à ſeipſo tenendas, at à ſuperiori earundem domino; deſiitque jam inde hæc in Chartis clauſula reperiri.

Reſpectus homagii. Eſt ejuſdem dilatio in ulteriorem diem, putà in quintum unumquemq; Terminum, Tenenti in Capite ideo conceſſa, ne de die in diem Regem opperiatur vacantem ad recipiendum *Homagium.* Fieri enim debet *homagium*, quàm primum hæres ad ætatem pervenerit, aut in patrimonium quis ſit ingreſſurus. Pro hac autem gratia, vaſſallus ſeu Tenens Regis ſub ſtatis anni temporibus, modicum aliquid argenti (Finis nomine) in Scaccario pendit. Et quoniam dilatio iſta neceſſariò ſit perpetua, propter graviora Regis negotia, & *homagiorum* multitudinem: ipſa etiam ſolutio neceſſariò fit perpetua. Concedatur verò hujuſmodi *reſpectus*, inter alios quoſq; dominos & Tenentes ſuos per *homagium*: & Gallis dicitur, *Souffrance de Seigneur donee au vaſſal, &c.*

Homagium ligium, illud eſt quod ſolummodo Regi debetur ratione ſupremi dominii: & dicitur à ligando, quòd ab hoc nemo ſe poteſt liberare ut (renunciando feodo) ab aliis *homagiis.* Nemo etiam in hoc excipitur. Vide Cuſtumar. Normanniæ Artic. 104. & ibidem Berhaulti commentarium: & quid nos inferiùs dicemus in voce *Ligius*, & interea quid Arturus Dux Britanniæ ſub An. 1202. Hiſt. de Bretaign. liv. 3. ca. 71.) profitetur. *Noveritis quòd ego feci chariſſimo meo domino Philippo Regi Francorum illuſtri, homagium ligium contra omnes qui poſſunt vivere, vel mori, de feudo Britanniæ, &c. ſalvis omnibus tenentiis de quibus ipſe dominus Rex, & homines ſui, tenentes erant eo die quo ipſe diffidavit Johannem Regem Angliæ.* Huc pertinet *homo ligius* quem ſic

Homo ligius.

ſic expreſſit Brito Armoricanus, Philippid. lib. 2.

Ricardus Comes Pictaviæ, Philippo Regi.

Eſſe tenebatur homo ligius, atq; fidelis,
Et tanquam domino jurando jure ligari,
Reddere ſervitium quod jus feoda'e requirit.

Formam *homagii ligii* ab Epiſcopo profeſſam An 870. habes in paulò ſuperiùs recitatis. Sed cùm *homo ligius* à ligando dicitur, & vaſſallus omnis ex *homagii* vinculo domino ſuo arctius ſit ligatus: ſubditorum etiam vaſſalli ſæpè apud veteres, *homines ligii* appellantur. Sic in lib. Rameſ. Sect. 280. *Folcardus factus eſt homi ligius Abbatis & S. Benedicti.* Et Sect. 292. *Et ipſe Wido —— effectus eſt homo ligius Abbatis, & ligiam fidelitatem fecit ei.* Vide *Ligius.*

Homagii diſſolutio. Rex Henr. 3. cum Richardo Mareſcallo pepigit, quod deſierit eſſe ſuus *homo*, & liber ab *homagio*, ſi Rex pactum violaret. *Unde* (inquit Comes) *homo ſuus non fui, ſed ab ipſius homagio per ipſum* (Regem) *abſolutus.* Mat. Par. in An. 1232. Hodiè non valet iſtiuſmodi pactum. Vide *Quictus.*

Homagium pro cœtu Tenentium & ipſorum prædiis.

Homagium etiam dicitur cœtus vaſſallorum Manerii (quos noſtrates *tenentes* & *homines* dicunt) ſive ad inquirendum de rebus ad dominium pertinentibus, juratorum: ſive alia de cauſa dominum tangente, conſcriptorum. Aliter, *Inquiſitio ex officio* nuncupatum, quod vide. Et continetur hoc nomine, non tantùm cœtus vaſſallorum Manerii, quòd domino tenentur in *homagio*: ſed & prædia quæ ipſi tenent, redditus & ſervitia quæ præſtant, & jura omnia quæ ad dominum ratione feodi pertineant: ſi rectè Chartam hanc antiquam intellexerim, in lib. fundationis Waldenſis Cœnobii, Tit. Fundatores, nu. 11. *Univerſis, &c. VVillielmus de Mandevilla Comes Eſſexiæ, ſalutem. Noverit univerſitas veſtra me reddidiſſe Deo & S. Mariæ, & S. Jacobo de VValdena & monachis ibidem Deo ſervientibus, totum homagium in villa de VValdena, à cruce de Nuport ſuper ripam verſus Cantburg: viz. in hominibus & eorum ſervitiis, & in omnibus ad eos pertinentibus, unde Gaufridus filius Petri pater meus eos diſſaiſierat, Tenendum, &c. in puram & perpetuam elemoſinam, ſicut Chartæ Comitis VVillielmi, & Beatricis de Say quas habent teſtantur. Hiis teſtibus, &c.* Intueor (ibidem num. 5.) Chartam Willielmi Comitis citatam, elucidandi iſtius gratia, ubi ſic lego expreſſiùs —— *Noverit univerſitas veſtra me dediſſe, &c. Et præterea omnes homines illos & maſagia illorum qui manent ſuper riveram de VValden, ſcilicet à cruce illa quæ eſt in chimino de Neuport verſus Cantabrug, quantum terra mea extenditur in illam partem, cum omnibus tenementis & redditibus & ſervitiis eorundem hominum.* Sequitur immediatè totidem prorſus verbis Charta dictæ Beatricis de Say; at ſub nomine Beatricis de Mandevilla: nam in Mandevillorum hæreditatem jam ſucceſſerat, & cum Saio nuptias nondum contraxerat.

Hominia, num. ſingul. Lib. Rameſiæ Sect. 317. *Henricus Rex, &c. Si Abbas de Ramſey poterit monſtrare quod nullus anteceſſorum ſuorum operaſſet ad hominiam de Erampton. Hominiam* intelligo pro cœtu Tenentium Manerii (ut jam ſupra *Homagium*) domino operantium.

Hominium, vox antiquior & Authoribus olim uſitatior. Ingulfus Saxo. Hiſt. Croil. *Pertranſiens etiam tunc, & ultra progrediens, inclytus Rex VVillielmus in Scotiam, eam ſibi ſubjecit, & Malconiam Regem ejus ſibi hominium facere & fidelitatem jurare apud Abennithi coegit.* Flor. Wigorn. Contin. in An. 1139. -- *venit ad urbem, civium circum jacentium hinc inde finium expetens dominium, & ſumens hominium.* Accipitur etiam ut *homagium in Curia Manerii.*

Hominacio Vox in Domeſd. eſt, idem quod *Homagium* ſignificatura.

Hominatus. Gregorius Papa (7 ut opinatur Juretus) in M. S. codice penes Thuanum. *Ut clericus à laico nunquam juſtificetur, nec pro terra, nec pro aliis rebus quas ab illo teneat, nec ſibi hominatum faciat, ſed omnino quæ ab eo tenet, ſibi antequam ullam patiatur injuriam, dimittat. Sin autem gradum ſuum perdat.*

Hominiſcum. Inſtrumentum recognitionis factæ per Roſtagnum de Montepeſato, domino P. Archiepiſ. de caſtro de S. Nazario, An. 1226. menſ. Junii. *Manibus vero vobis fidelitatem & hominiſcum facio.* Juretus.

¶ *De* Homine, *quoad ſignificationem multipliciter novatam.*

Homo, à Romana ſignificatione variè novatur. In Jure feodali is primariè dicitur, qui accepto feodo, domino tenetur militare; *homagiumq;* & ſervitia militaria præſtare. Aliàs *Vaſſallus, Vaſſus, Miles, Cliens feodalis, Tenens per ſervitium militare*: olim aliquando *Baro*, & *Leudes* ſæpiſſimè. De hoc paſſim libri feudorum: & Glanvilla noſtras, æquæ antiquitatis Author lib. 7. ca. 9. *Plenam* (inquit) *itaq; cuſtodiam habent domini, filiorum & hæredum hominum ſuorum, & feodorum ſuorum, ita quod plenam inde habent diſpoſitionem,* ſcil. uſq; ad plenam eorum ætatem. Hoc ſenſu Hovedenus in Ric. 1. An. 1193. *Hugo Bardolf & VVill. Stuteville conſentire noluerunt, quia erant homines Comitis Johannis* Moretonii.

Pro milite feodali.

Dicitur & de quovis prædiorum Tenente: ſive colonico & Socmanno, ſive militari. Sic Lib. Rameſienſ. Sect. 310. —— *tam de hominibus alterius homagii, quàm de tenura Abbatis.* Hinc Tenentes prædiorum cujuſcunq; ſunt generis, in Curia Manerii conſcripti, *Homagium* appellantur.

Pro quovis prædiorum Tenente.

Pro quovis cliente, famulo, ſubdito. Dicitur præterea & de eo qui nullo accepto feodo, nullo prædio, ſe in alterius tradidit militiam, ſervitium, obſequium, clientelam: & in genere, de omni famulo, miniſtro, ſubdito. Hos, non minùs quàm præcedentes, complecti videntur loca iſta ſequentia, viz. Greg. Turonenſ. lib. 4. ca. 34. —— *opprobriis & criminibus obruebat Epiſcopum, pervadens res Eccleſiæ, ſpolianſq; homines ejus.* Flodoard. Hiſt. Rem. lib. 3. ca. 26. —— *ut hominem ipſius ſine conſenſu ejuſdem recipere noluiſſet, & quod idem homo* —— *ſine licentia ſua irreverenter abceſſerit.* Breve Hen. 2. Juſticiariis de Norfolc. *Præcipio ut S. Benedictus de Rameſia ita benè & liberè habeat ſocam & ſacam ſuam, &c. & homines* ejus *ſint in pace.* Occurrit ſæpè hoc modo in antiquis Privilegiis, non ſolum vaſſallos & Tenentes, ſed famulos & ſubditos quoſlibet ſignificans.

Pro Armigero. Hovedenus in Hen. 2. ſub fine An. 1173. videtur pro *Armigero*, quem & *Servientem* vocabant, uſurpare. *In quo caſtello, multi* (inquit) *milites & ſervientes capti ſunt, quorum hæc ſunt nomina:* recitatiſq; 15 militibus, ſequuntur, *Caſteins, homo Saeri de Terreis: Gwiardus, homo Jo. Maumoniæ: Rog. homo VVill. Rivan.* —— *Ruſſellus, homo Huberti Ruſcenans; Vulgerius, Henricus, homines Petri de Poſci,* & multi alii. Vide *Serviens.*

In Jure Civili quid. Prateii lexic. à doctis auct. *Hominum noſtrorum appellationem in Pand. & Cod. continentur Procuratores prædiorum, actores, clientes, cuſtodes, coloni, emphiteuticarii, chartularii, & Græcis* προσήκοντες *&* διαφέροντες *dicti l. 4. Cod. de dign. &c.*

In Gentium LL. antiquis, quid. In Gentium LL. antiquis uſu venit plerunq; pro mancipio, & ſervilis conditionis homine: ut **Man** Germanis, Græcis interdùm ἄνθρωπος. Sic *homo fiſcalis, homo Eccleſiaſticus,* & alia hìc infra.

Homines de armis. Juxta Gall. Equites gravis armaturæ: *Cataphracti.* **Lancemen.** Tho. Walſing. in Hypodig. ſub An. 1345. — *transfretavit in Vaſcon. cum 600 hominibus de armis, & totidem ſagittariis.*

Homo caſatus. Qui in ædibus ſervit. Capitular. lib. 5. ca. 136. *Biduanas omnes faciant, tam Epiſcopi, Monachi & Moniales, quam canonici, & eorum infra caſati homines.* Vide ſupra *Caſati.*

Homo chartularius. Servus per chartam manumiſſus. Vide mox infra *Homo denarialis.*

Homo commendatus. Qui ſe in manum alterius commendavit, cauſa patrocinii, alimonii, &c. L. Ripuar. Tit. 72. §. 5. *Homo commendatus, vel fugitivus.* Sæpè in Domeſd. & aliàs, ut hìc ſupra in verbo *Commendatus*, quod vide.

Homo denarialis, denariatus, denariarius, & malè *dinararius.* Multis modis apud Francos veteres (ut notat Bignonius) procedebat manumiſſio. Primò ante Regem denario jactato, cujus formulam habes apud Marculfum lib. 1. ca. 22. ſub his verbis in *Præcepto denariali* à Rege prolatis. *Illuſtris* vir ille, *ſervum ſuum nomine* illum, *per manum illius ad noſtram præſentiam jactante denario ſecundùm legem Salicam, dimiſit ingenuum: ejus quoq; abſolutionem per præſentem auctoritatem firmamus.* Rege etiam abſente, fiebat hæc manumiſſio ante ipſius proceres: ut teſtatur *Charta denarialis* in Veter. formull. nu. 24. Secundò in Eccleſia per chartam ſeu tabulam, coram ſacerdotibus & altari: ejuſdemq; extat formula inter Romanas veteres, nu. 12. Tertiò per privatam Epiſtolam, cujus multæ ſunt exemplaria in locis prædictis. Hinc alii *denariales, denariati,* & *denariarii* appellantur: alii *Chartularii* ſeu *Tabularii.* Tabularii. Capitular. lib. 6. ca. 208. *Homo denarialis non antea hæreditare in ſua agnatione poterit, quam uſq; ad tertiam generationem perveniat.* Denarialis. *Homo chartularius ſimiliter faciat.* Chartularius. L. Ripuar. editionis Baſileenſis Tit. 59. §. 4. *Si autem denariatus abſq; liberis deceſſerit, non alium niſi fiſcum noſtrum hæredem relinquat.* Denariatus. Et Tit. 63. §. 3. *Quod ſi dominus ejus eum ante Regem dinararium facere voluerit, licentiam habeat.* Dinararius. Reor mendoſè pro *denariarium.*

Homo Eccleſiaſticus. Qui in ſervitium alicujus Eccleſiæ aſcribitur: præſertim colonus & mancipium. Teſtamentum S. Rennigii apud Flodoard. Hiſt. lib. 1. ca. 18. *Vineam poſſidebat cum Melanio vinitore, quem do in loco Eccleſiaſtici hominis Albonichi, ut Albonichus libertate pleniſſima perfruatur.* Capitular. lib. 5. ca. 151. *Quicunq; de prædictis hominibus* Eccleſiaſticis, *quartam facti tenet, cum ſuis animalibus ſeniori* (i. domino) *ſuo pleniter unum diem cum ſuo aratro in campo dominico aret: & poſt ea nullum ſervitium ei manuale in ipſa hebdomada à ſeniore ſuo requiratur.* Sæpè in LL. Ripuar. & aliis antiqq. Vide *Factum* ſuo loco.

Homo exercitalis. Idem quod *miles.* Longobard. lib. 1. Tit. 9. l. 21. *Conſuetudo enim eſt, ut pro minima perſona quæ exercitalis homo invenitur eſſe, 150 ſol. componat, & pro eo qui primus eſt 300 ſol.* Wiſigothor. lib. 19. Tit. 2. l. 9. *Si quiſq; exercitalium in eandem bellicam expeditionem proficiſcens, minimè ducem ſecutus fuerit, &c.*

Homo feodalis. Qui aut feodum, aut feodi partem tenet. *Vaſſallus.* Interdum dicitur de ipſo domino, ſed reſpectu capitalis, ut etiam Gall. *home feodal.*

Homo fiſcalis & *fiſcalinus.* Qui ad fiſcum pertinet colonus, vel ſervus. Formull. ſolenn. ca. 90. —— *pro nativitate domicilli noſtri,* ill. *ut à Domino vita ei concedatur, de unaquaq; villa fiſcales tres homines ex ſervientibus, in utroq; ſexu, à ſervitio relaxare.* Vide *Fiſcalis.*

Homo ingenuus. Idem qui *homo liber & homo francus*; ſcil. qui juſtis legibus vivit. L. Ripuar. Tit. 31. §. 1. *Homo ingenuus in obſequio alterius.* Quidam *ingenuos* dicunt pro claſſe plebis noſtræ, quæ **Yeomen** appellantur.

Homo

Homo liber, pro libero Tenente.

Homo liberalis. In LL. foreſtæ à Canuto datis,de *Theinis* & Nobilibus intelligitur. Vide LL. hîc.

Homo ligius. Vide ſupra *Homagium ligium*, infra *ligius*, & *Homologus.*

Homo francus. Homo liber. Privileg. Ecclef. Mindenſ. *Homines ipſius Eccleſiæ francos, liberos, & Eccleſiaſticos.* Sic *francus Tenens*, pro libero Tenente. Dicitur & *Homo Francus*, pro Gallo, ut ſæpiſſimè in Chaartis Anglo-Normannorum. *Omnibus hominibus ſuis Francis & Anglis.* Vide *Francus.*

Homo major, medioeris, minor: inde æſtimentur quod in Longob. lib. 1. Tit. 14. l. 7. *Homines minores* dicti ſunt, qui *nec caſas nec terram habeant.* Sæpè in Wiſigoth. LL. & aliàs, *mediocris perſona.* In Burgund. *mediocris Burgundus.* In Alaman. *medius Alamannus.* De ſtatu ſingulorum in repub. intelligendum.

Homo novus. Qui novo donatur feodo. Vide *Feudum novum*, & *Socmannus.*

Homo pertinens. Qui glebæ aſcribitur. Servus feodalis. Longob. lib. 1. Tit. 16. l. 8. *Si homines pertinentes ſine voluntate domini ſui hoc fecerint.* Leo Marſic. lib. 3. ca. 43. *familias hominum ad ipſum locum pertinentes.*

Homo Regius. Qui vaſſallus aut ſervus Regis eſt, aut ad villam regiam pertinet. L. Ripuar. Tit. 11. §. 3. *Si quis Regio aut Eccleſiaſtico homini de quacunq; libet re forciam fecerit.* Sic & *ſervitus Regia.* Burgund. Tit. 36. *Adulteram ſubdi jubemus Regiæ ſervituti.*

Apud Gallos *homme de fiefs, homme de paix, homme de plieure, homme de ſervice.* Cujac. lib. 2. feud. Tit. 7. pa. 133.

Homo Romanus. Romani dicuntur omnes Galliæ, & provinciarum aliarum incolæ veteres, ex Conſtitutione Antonini Imp. L. in orbe. De ſtatu homin. everſoq; jam Imperio, eâdem appellatione, à victrici populo (h. à Barbaris) diſtinguuntur. L. Salic. Tit. 34. §. 3. *Si Romanus Francum ligaverit, &c.* Et. Tit. 43. §. 6. *Si quis Romanum hominem convivam Regis occiderit, &c.* §. 7. *Si Romanus homo poſſeſſor, &c.* §. 8. *Romanus tributarius*: nam Francus ingenuus (ut refert Gregor. Turon.) non pendebat tributum. Sic & Italia diſtinguitur in Romanos & Barbaros in præfatione Edicti Theoderici R. Vide *Romanus.*

Homo ſixhindus. Is inter Saxon. noſtros, cujus capitis æſtimatio erat 60. ſol. Sic,

Homo Twihindus, Trihindus, Twelfhindus, &c. is erat qui 200, 300, 1200 ſolid. æſtimatur.

¶ ***Homehyne, Hogenehyne, Agenhine.***] Is olim dicitur qui tertia nocte apud al quem hoſpitatus eſt. Tenebatur quippe pater familias de eo exinde reſpondere, tanquam de ſui ipſius famulo; & illatas ab eodem injurias reſarcire, ſi delinquentem juſtitiæ non ſiſteret. L. Divi Edouardi Confeſ. ca. 17. de hoſpitibus. *Quod ſi tertia nocte hoſpitatus fuerit, & is alteri forisfecerit, habeat eum ad rectum tanquam de propria familia, quòd Anglicè dicitur* ꞇƿa niȝhꞇ ȝeſꞇ; ðꞃiꝺ niȝhꞇ aȝen hine. Id eſt, duabus noctibus, hoſpes: tertia habitus eſt domeſticus. Bracton. lib. 3. Trac. 2. ca. 10. *Item ſecundùm antiquam conſuetudinem dici poterit de familia alicujus, qui hoſpitatus fuerit cum alio per tres noctes, quia prima nocte dici poterit* **uncuth** (i. incognitus) *ſecunda verò*, **Guſt** (i. hoſpes) *tertia nocte* **Hogenehyne** (i. familiaris, ſeu domeſticus famulus.) Nam **home** & **hogh** domus, **hine** famulus. **Agen-hyne**, proprius famulus. Briton ca. 12. ſcribit **Houlkenhine**, aut perperàm, aut *famulum pro cognito habitum* intelligens. LL. Hen. 1. ca. 9. *Nemo ignotum vel vagantem ultra triduum, abſq; ſecuritate detineat, &c.*

¶ ***Homeſoken.***] Vide *Hamſocna.*

Homo.] Pro vaſſallo, & multiplici alia ſignificatione: vide paulò hic ſupra in calce vocis *homagium.*

¶ ***Hondhabend.***] Qui rem furtivam *in manu habens* deprehenditur. Bract. lib. 3. Trac. 2. Cappp. 8, 32, 35. Vide *Bacberend.*

¶ ***Homologus.***] A feudiſtis appellatur idem qui *homo ligius*, quòd in homagio & fidelitatis juramento neminem excipit. Vaſſallus enim non *homologus* Regem excipit, & antiquiorem dominum: ut de feud. lib. 4. Tit. 31. ubi vide Cujacium, & ibid. Tit. 93. nec non lib. 1. Tit. 7. *Homologus* autem non dicitur ab *homo*, ſed velut ὁμόλογος, i. *dedititius*, quòd non ſolum in fide domini ſui, ſed in ditione pariter ſit conſtitutus, omnemq; ei ſubjectionem debeat. Sic l. ult. C. Theod. de patroc. vic. *colonus homologus.* Unde fortè Feudiſtarum hoc vocabulum imperitè ductum q. ab *homo.* Sed *homologum* igitur nemo habeat niſi Imperator, Rex, aut Dux, qui dominium ſuum à nemine tenet in feudum.

¶ ***Hongrecoltra.***] —— Ego Guil. dei gratia Flandr. Comes, petitioni burgenſium S. Audomari, paſturam adjacentem villæ S. Audomari, &c. in pratis, & in bruerâ, & in *Hongrecoltrâ* uſibus eorum concedo &c. *Les Preuves de l'Hiſt. des Comtes de Guines p.* 195.

¶ *De Beneficiis Regalibus quæ Honores dicuntur.*

¶ ***Honor.***] Apud ipſos Romanos interdum dignitatem & magiſtratum ſignificat: ut Quid.
Honor Conſulis, *Honor* Prætoris. Sic & Juvenalis Sat. 1.

Sed cum ſummus honos finito computet anno,
Sportu'a quid referat.

Sub inclinato Imperio dicitur de adminiſtratione reipub. cum dignitate, ejuſdemq; præmio: nec non de illuſtriori magiſtratu & aſcripto eidem territorio. Sic adminiſtratio & territorium Ducatus, *Honor Ducis*: Comitatus, *Honor Comitis*: Parochiæ Epiſcopalis, *Honor Epiſcopi* appellantur *. Greg. Turonenſ. Hiſt. lib. 5. ca. 14. Guntheramnus Ducem ſuum *Erponem ſeptingentis aureis damnat, & ab honore removet.* Guido Imp. in Longob. lib. 2. Tit. 53. l. 2. *Placuit etiam nobis ſtatuere ſummopere, ut Epiſcopi & Comites uniti ſint in ſuis parochiis, & in Comitatibus: ita ut nullum prædonem, raptorem, vel inceſtum in ſuis ſedibus vel conceſſis honoribus, permittant morari.* Infra. *Si Comes ejuſdem loci hoc implere neglexerit, proprio honore privetur.* Capitular. Caroli magni lib. 3. ca. 69. in rubrica. *De his qui regales habent honores, & in hoſtem banniti ad condictum placitum non venerint.* Et ſubinde in textu. *Quicunq; homo noſtros habens honores in hoſtem bannitus fuerit; & ad condictum tempus non venerit, quot diebus poſt placitum condictum veniſſe comprobatus fuerit, tot diebus abſtineat à carne & vino.* Et

** Et in Chron. Camerac. lib. 3. ca. 72. Caſtellaturæ, Honor Caſtellani.*

Honores regales

Beneficium Regale.

Diverſum videtur *Honor* à Beneficio Regali, hoc eſt, ab illuſtriori feodo; licet cum eodem ſæpè jungatur, ſæpè confundatur. Sic enim inferiùs ca. 71. *Quicunq; ex his qui beneficium Principis habent, parem ſuum contra hoſtes communes in exercitu pergentem dimiſerit, & cum eo ire vel ſtare noluerit, honorem ſuum & beneficium perdat.* *Honorem*, hîc intelligo de juriſdictione; *beneficium*, de ipſis prædiis. Quære.

Honor continet prædia.

Honoris tamen appellatione continentur & ipſa prædia. Anonymus de geſt. Epiſcoporum & Abbatt. Turonenſ. *Hæc oppida ad honorem & conſulatum Turonicum pertinebant antiquitus, & ex dioceſi Epiſcopatus erant Turonenſi.*

Vox in Anglia

Tranavit vox in Angliam cum Normannis. In priſca tamen Inquiſitione dicitur quòd *Wigodus de VVallingford tenuit honorem de VVallingford tempore Regis Haraldi*, perinde acſi recepta eſſet iſta appellatio ſub Anglo-Saxonibus, quòd non reperio, aliter quàm à poſteris (ut hoc ipſo loco) attributum.

Quid Anglo-Normannis.

Honor igitur ab Anglo-Normannis dictum videtur uniuſcujuſq; majoris Baronis, feodale patrimonium, ſeu Baronia: adjuncto plerunquè, ſedis ejuſdem capitalis, aut ipſius interdum Baronis, nomine. Charta Gulielmi 1. Abbati Rameſ. Sect. 174. *Sciatis communiter, me —— accepiſſe in manu mea & defenſione totum Honorem Eccleſiæ de Rameſeie, &c.* Et in Brevi Hen. 1. in lib. Rameſ. Sect. 224. *Henricus Rex Anglorum, &c. —— coram me teſtificatum & recognitum eſt per Barones de honore Rameſiæ.* Gervaſio Tilberienſi liber ſuppoſitus, par. 2. ca. de Excidentib. —— *de firma illius honoris, ſcil. baronia eſt.* Breve R. Hen. 2. *Henricus, &c. Vicecomiti Comitatus Norfolc'. & Suffolc'. ſalutem. Quia feoda Baronum noſtrorum quæ tenent de nobis ut honores in Comitatu tuo & diverſis Comitatibus Regni noſtri Angliæ, de quibus auxilium nobis conceſſum eſt ad maritandum Iſabellam ſororem noſtram Romano Imperatori, Mandamus, &c.* Videtur hoc Breve ſingulis Baronibus ſingulos *Honores* tribuere, feodáq; ad Baroniam pertinentia velut membra *Honoris* æſtimare. Computus Edm. Oldhall nuper Vicecom' Norf. &c. de Auxilio ad Blancheam Regis Ed. 3. primogenitam maritandam. *De honore de VVyrmegay quem dom. Thomas Bardolf Chivaler tenet de Rege in Capite per Baroniam, cum aliis parcellis infra Hundredum de Clackecloſe, & in aliis hundredis, quæ continet 14 feoda militum, &c.* *Honor* hîc, feoda & reliquas Baroniæ partes complectitur.

Cum verò Barones & Magnates, non è feodali conſuetudine, ſed vel Brevi Parlamentario (quod præcipuè ſub Edouardo 1. accepit vigorem) vel ex Regiis diplomatibus (quod à Ricardo 2. ſumpſiſſe dicitur initium) nulla aſcripta juriſdictione, nullis Regalibus, cœpiſſent inſtitui: deſierunt illico patrimonia eorum *Honores* appellari, reſtabatq; deinceps vocabulum in antiquis ſolummodo Baroniis & Comitatibus. Suſcitatur autem denuò ad nova aliquot illuſtria dominia, quæ Baroniarum titulis nunquam claruere, exornandum. Nam cum Rex Henricus 8. in locis quibuſdam faſtui Regio haud ſatis paribus, ædes auguſtiſſimas condidiſſet: & non ſolùm eximia latifundia, potioreſq; delitias; ſed & nobilia multa maneria, authoritate Parlamenti eiſdem annexiſſet: ne vulgari deinceps laborarent nomine, *Honores* decrevit appellanda. Sic Statuto anni ejus 31. ca. 5. **Hampton Court**, in *Honorem* erigitur. Statutis an. 33. ca. 37. Manerium de **Ampthil**; & ca. 38. Manerium de **Grafton**, eodem donantur titulo. Anno verò illius 37. ca. 18. **Weſtminſter**, **Kingſton upon Hull**, **S. Oſithes**, & **Donnington**: nec non quæ & Rex præterea voluerat, *Honores* deſignantur, ejus diplomate conſtituendos.

Honorum appellatio quando diſſueta.

Et ſuſcitata.

Deniq; uti Manerium plurimis gaudet (interdum feodis, ſed plerunq;) Tenementis, conſuetudinibus, ſervitiis, &c. ita *Honor* plurima complectitur Maneria, plurima feoda militaria, plurima Regalia, &c. Dictus etiam hic olim eſt *Beneficium* ſeu *Feodum Regale*, tentuſq; ſemper à Rege in Capite: illud, *Beneficium* ſeu *Feodum nobile* ſimpliciter, & à mediis dominis frequentius quàm à Rege tenebatur.

Honoris partes.

¶ *Horarum ratio.*] Malm. Nov. lib. 2. pag. 188. 11 *Cal. April. horâ* 9 (*An.* 1141) *feriâ* 4 *fuit Ecclipſis* ☉

Sigeb. in An. 1106. 4. Non. Feb. *ſtella per diem viſa eſt in cœlo ab horâ 3 uſq; ad horam 9. quaſi cubito diſtans à ſole.*

¶ *Hor-*

¶ *Horgrift.*] L.Boiorum ſeu Baiwar.Tit. 7. ca.3.*Si quis propter libidinem libera manum injecerit, aut virgini ſeu uxori alterius quod Baiuuarii horgrifte vocant, cum ſex ſol. componat.* **Hore** *meretrix* : **grifte**, *tactio.* Lindenb. nec Angl. ſecus.

¶ *Horn with Horn.*] Anglicum. De cornutis animalibus dicitur, compaſcendi privilegium habentibus : velut *cornu cum cornu*, vel *cornutum cum cornuto.* Conſtitutt. Rob. Dunelmenſ. Epiſc. An. Dom. 1276. *Similiter de decimis quæ de vaccis proveniunt ſtatuendum duximus, quod ubicunq; fuerit receptaculum earum, licèt in vicinis parochiis,* **Horn with horn,** *ſecundùm Anglicam linguam paſcua quærant, illi remaneat tota decima ubi fuerit domicilium & remanentia.*

¶ *Horngeldum.*] Tributum quod à cornutis animalibus exigitur. **Horn**, *cornu* : geld, *ſolutio, tributum.* Diploma Hen. 3. canonicis & monialibus de Semplingham. *Et ſint quieti* —— *de omnibus geldis & danegeldis & vodgeldis & ſenegeldis, & hornegeldis, &c.* Quære.

¶ *Hoſa.*] *Caliga.* Vox & veſtis Anglo-Saxonum, Longobardis communis. Paulus Warnefridus de geſt Longobard. lib. 4. ca. 23. *Poſtea verò cœperunt hoſis uti, ſuper quas equitantes tubrugos birreos mittebant.* Hinc Gallic. *houſe* pro *ocrea.* Aliud videtur ſignificare in Statuto armor. R'. Ed. §. final. *Et que les Rois de haraz tient lour houces des armes ſans pluis.*

¶ *Hoſtenduciæ.*] Tributum in Imperio inferiori ejus inſtar quod *Scutagium* Angli dicimus. Barat. è Feudor. lib. 4. Tit. 48. *Conſtituit Conradus in hoſtenduciis petendis, ut liceat dominis hoſtenducias petere, nulla præſcriptione obſtante. Hoſtenduciæ dicuntur adjutorium quod faciunt vaſſalli dominis, Romam cum Rege in hoſtem pergentibus quando cum eis non vadunt. Verbi gratia : in Longobardia xii denar. de modio. In Teutonia tertiam partem fructuum, facta computatione fructuum ſolummodo ejus anni quo hoſtem faciunt.* Vides *hoſtem* hic dictum pro exercitu à Gall. *l'hoſte* : & inde *hoſtenduciæ.* Quibuſdam *Heribannum.*

¶ *Hoſtis, & Hoſtium.*] *Exercitus* : à Gall. & Angl. *l'hoſte.* Sic jam ſupra in *hoſtenduciæ.* Edictum Piſtenſe domini Karoli Calvi An. 864. ca. 3. —— *quando neceſſitas nobis evenerit, ut hoſtem noſtrum adnuntiemus.* Concil. Triburienſ. An. Dom. 895. Can. 51. *Abſtineat ſe à carne, caſeo, &c. & niſi vel in hoſte aut in aliquo magno ſit itinere, vel longe aut diu ad dominicam curtem, &c.* Sæpe in Conciliis, LL. antiqq. & mediaſtinis Authorib. LL.
Hoſtium verò Hen. 1. ca. 2. de jure Regis : *Qui in domo Regis vel familia pugnabit ; qui in hoſtio pacem fregerit, &c.*

¶ *Hotchpotch.*] Vox fori noſtri rerum commixtionem ſignificans : præſertim hæreditatum inter ſorores jam priùs diviſarum, ut ex occaſione nova fiat partitio. In Longob. lib. 2. Tit. 14. l. 15. *mittere in confuſum*, dicitur. Vide ſupra de hoc, *Fadelfium.*

¶ *Houawarth.*] Ædium vel aulæ cuſtos : ὀικουρὸς, ὀικοφύλαξ. Quaſi *Hofward* : à Sax. hof *ædes, aula* : ƿeꝛd, ƿaꝛꝺ & ƿaꝛðe, *cuſtos.* Hinc fortè *Howard* & *Hohward* : qui alias *Gaſtaldus* & Oeconomus. Sed dicitur & de cane domui à tutelis. L. Baiuuarior. Tit. 19. §. 9. *Si autem canem qui curtem domini ſui defendit (quem houawarth dicunt) occiderit in nocte poſt occaſum ſolis, cum tribus ſol. componat, quia furtivum eſt.* Chron. Conſtantinenſ. p. 637. *Beata de Hohwart in Bavaria prope Ingolſtadium uxor Henrici Comitis Altorfii &c. An. circ.* 880. Sic in onomaſtico Latino-Sax : *Hoſtiarius* duꝛꝛƿeꝛd : *Januarius*, ᵹeꝺƿeꝛð.

¶ *Houlkenhine,*] Vide *Homehine.*

¶ *Houſebota.*] Vide *Bota.*

¶ *Hranne.*] L. Salic. Tit. 2. §§. 1. & 2. *Si quis porcellum lactantem furaverit de rhanne prima aut mediana, & inde fuerit convictus,* 130 *den.* —— *culpab. judicetur ; Si verò in tertia rhanne furaverit,* 600 *den. &c.* Lindenbrog. Hranne, Gall. *Ran.* undè Campanis ſolens locutio ; *mittre les porcs en rhan* ut pinguiores fiant.

¶ *Hrefwunt,* al. *Hrevawunt.*) Ventris ſeu alvi vulnus. A Sax. hꝛif priſca lingua Germ. (ut ait Lindenbr.) **href** vel **hreve**, id eſt, *venter, alvus, ilia* ; **Wunt**, Sax. ƿund, *vulnus.* Hinc diaphragma ſive muſculus rotundus qui viſcera ſpiritualia (hoc eſt, cor & pulmones) à naturalibus (ſcil. jecore & liene) velut interjectus paries intercipit & dirimit, Angli hodie **the Midriff**, vocamus, quaſi ventris partem medianam. L. Alaman. Tit. 65. §. 25. *Si autem interiora membra vulnerata fuerint, quod hrefwunt dicitur.* Idem Boior. Tit. 3. ca. 1. §. 6. Sed Tit. 1. ca. 6. §. 2. *Et quanti homines ibi intus fuerint* (hoc eſt, ſub incenſo culmine) *& inlæſi de incendio evaſerint : unicuiq; cum ſua hrevawunti componat* incendiarius. In LL. Aluredi Anglo-Sax. ca. 40. Gif mon bið on hꝛif ᵹeƿundod ᵹeſille him mon xxx ſcill. Codex impreſ. vertit. *Si quis in alvo vulnus acceperit,* 30 *ſolidorum ſolutio ſequitor.* M.S. verò antiquus : *Si quis in ilibus vulneratur, &c.*

¶ *Hringus.*] Annales Francorum incerti authoris (à Pithæo editis) Anno 796. —— *Cagam & Ingurro principibus Hunnorum civili bello & inteſtina clade à ſuis occiſis, campus eorum quem vocant hringum* —— *abdictus & captus eſt, & omnes Hunnorum opes & theſauri ſublati, &c.* hꝛinᵹ, *annulum* uſitatiùs, hîc verò *circulum* ſignificat : nam in circulo caſtrametabantur Hunni ſeu Avares, ut ſupra in voce *Circulus.* Scribitur cum aſpiratione Saxonum more, qui Græcos ſequuti, ρ in Principio dictionis ſemper aſpirant : Sed

nos hodie levigamus. *Campus* etiam hic dicitur pro *caſtris*. Vide *Haga*.

¶ *Hropant.*] Boior. Tit. 3. §§. 7. & 8. *Si quis eum funibus ligaverit contra legem, cum* 12 *ſol. componat. Si eum per vim implexaverit, & non ligaverit, quod hropant dicunt, cum* 6 *ſol. componat.* **Rope** Angl. rape Sax. *funis*: & ſi *Hropant* referatur ad *ligaverit*, ſenſus perſpicuus eſt: ſin ad *implexaverit* (quod rectius videtur) alius quærundus eſt, & hic me fugit, ni dicatur à Sax. ræpan *intercipere*.

¶ *Hu & Crie.*] Vide *Hutesium*.

¶ *Hulmus.*] Anglis, Danis, Germanis **holm**. Locus inſularis; inſula amnica. Etiam marina: nam quæ in Baltico mari ſita eſt inſula majuſcula, *Born-holm* appellatur. *Holmes* etiam dici animadverto depreſſiores humi planicies, plurimis rivulis & aquarum divortiis irriguas.

¶ *De* Hundredo *&* Hundredario *apud Anglo-Saxones, & antiquos.*

Varia ejus nomina. ¶ *Hundredus*, & *Hundredum*, parcè *Hundreda.*] A Sax. hundred, i. *centum*, unde etiam Latinè *Centena*, *Centuria*, *Centenariatus*, &c. Saxonibus aliter, *Wapentachium*, Cambro-brittannis, *Cantreda*. Rationem vide in ipſis vocabulis. Institutio. Diximus non ſemel, Angliam totam ab Aluredo Rege in Comitatus diſtribui: Comitatus (pro locorum varietate) in Trithingas, Rapas, & Lathas: eas iterum in Hundreda, ſeu Wapentachia: atq; iſta denuò in Tithingas, quas & Decurias vocant & Quantitas. Friborgas. Diviſiones nuſquam æquæ, nec partium quantitas uſquam certa. Gervaſio Tilberienſi ſuggeſtus liber, Par. 1. Ca. penult. *Hidam* ait ex 100 acris conſtitiſſe: *Hundredum verò ex hidarum aliquot centenariis*. Numerum conſultò præterit, nam *Hundredum* unum, duplo, triplo, quadruplo, aliud ſuperat. De 100 villis non intelligendum eſt: licèt Ranulf. Ceſtrienſ. & codex M. S. quidam antiquus, ſic exponant; & *Cantredum* ſimiliter Giraldus Cambrenſis, aſſerens: *Monam inſulam* 343 *villas habere, & pro tribus cantredis reputari*. Nuſquam (quòd ſcio) reperiuntur 100 villæ in aliquo *Hundredo* per totam Angliam. Neſcio an medietas. Magni habentur, qui vel 40, vel 30 numerant. Multi nè 10. quidam duas tantùm, & nonnulli (ut *Hundredi* de **Chetham**, **Marden**, &c. in Comitatu Cantii) unicâ ſunt contenti.

Stanford verò in agro Lincolnienſi, geldum pro duodecim *Hundredis* & dimidio dedit: ut Domeſdei liber in Scaccario recordatur. [Vide Vocab. *Domeſdei*.]

Quid ſit. Eſt autem *Hundredus* portio Comitatus, qua olim degebant centum pacis Regiæ fidejuſſores: uti *Decuria*, qua decem: & complexus eſt igitur *Hundredus* decem *Decurias*; ut centenarius numerus, decies denarium.

Fidejuſſores iſti, nomen ſimiliter à numero ſumentes, juxta vernaculum, *Hundredarii*; *Hundredarii*, qui. juxta Latinum, *Centuriones* & *Centenarii* nuncupantur: & tanquam *Centenarii* illi apud Tacitum & Ovidium *judices*, de litibus in *Centuriatu* ſeu *Hundredo* ſuo cognoſcebant & judicabant. Eorum juriſdictio, & Curia. Non quidem omnibus (nam hoc prohibent LL. Inæ M. S. adjectæ) at de mediis ſolummodo. Leves enim à decurionibus terminabantur in Decuriis: difficiles ad Comitatum ſunt delatæ. Juriſdictionem expreſſiùs intelligas è LL. Edouardi Confeſſ. ca. 32. quod ſupra vide in verbo *Centena*. Modus judicandi. Modum judicandi ex Ethelredi LL. quas in frequenti apud Vanatingum ſenatu ſancivit, cap. 4. his ferè verbis, ut Lambardus exhibet. *In ſingulis* (inquit) *Centuriis comitia ſunto, atq; liberæ conditionis viri duodeni, ætate ſuperiores, unà cum Præpoſito ſacra tenentes juranto, ſe adeo virum aliquem innocentem haud damnaturos, ſontemve abſoluturos.* Agebatur hìc olim de furto, & de re Eccleſiæ, ut mox patebit: etiam de aliis quæ in LL. Æthelſtani videas ca. 20. & procedebatur ad triplex Ordalium, ut perſpicuum eſt ex Ethelredi LL. ca. 1.

De tempore tenendi *Hundredum* ſeu *Curiam hundredi*, ſic LL. veteres Inæ legibus ſubſcriptæ. Tempora tenendi *Hundredi* *Hoc eſt judicium qualiter Hundredum teneri debeat. In primis ut conveniant ſemper ad quatuor hebdomadas, & faciat omnis homo rectum alii, —— & faciat furi rectum ſuum &c.* LL. divi Edouardi Confeſſ. Ca. 35. *Debet autem Sciregemot, bis; Hundreda & Wapentachia duodecies in anno congregari, & ſeptem diebus antea ſummoniri, niſi publicum commodum, vel dominica Regis neceſſitas terminum præveniat.* Dabo in lucem Chartam Henrici 1. de Comitatu & *hundredis* tenendis: Charta Hen. 1. de *comitatu* & *Hundredis* tenendis. docentemq; ubi placita de diviſis terrarum ſunt terminanda. *Henricus Rex Anglorum Sampſoni Epiſcopo, & Urſoni de Abecot, & omnibus Baronibus Francis & Anglicis de Wirceſtreſcira, ſalutem. Sciatis quod concedo & præcipio, ut amodo Comitatus mei & hundreda in illis locis & eiſdem terminis ſedeant, ſicut* Terminus. *ſederunt in tempore Regis Edwardi, & non aliter. Ego enim quando voluero faciam ea ſatis ſummoneri propter mea dominica neceſſaria ad voluntatem meam. Et ſi amodo exurgat placitum de diviſione terrarum: ſi intereſt Barones meos dominicos, tractetur placitum in Curia mea: & ſi eſt inter Vavaſores duorum dominorum, tractetur in Comitatu, & hoc duello fiat, niſi in eis remanſerit. Et volo & præcipio, ut omnes de Comitatu eant ad Comitatum & hundreda, ſicut fecerunt tempore Regis Edwardi, nec remaneant propter aliquam cauſam, pacem meam vel quietudinem meam, qui non ſequuntur placita mea, & judicia mea, ſicut tunc temporis feciſſent. Teſt' R. Epiſcopo London. & R. Epiſcopo, &*

Ranulfo

Ranulfo Cancellario, & R. Comite de Mell' apud Rading.

Hundredi convocati extra ſtata tempora.

Docet lex iſta, convocari olim *Hundredum* aliis quam ſtatis temporibus: Rege ſcilicet ex occaſione præcipiente. Certè & unà interdum plurimos: ſic enim Breve vetus Regis Willielmi 2. *Willielmus Rex Anglorum, H. Camerario ſalutem. Facias convenire & conſedere tres hundredos & dimidium apud Fliccehamburch, propter terram illam de Holm quæ pertinet ad Ringſtedam, & quam Abbas Rameſiæ reclamat ad victum & veſtitum Monachorum ſuorum. Et ſi Abbas poterit oſtendere ratione & teſtimonio comprovincialium, quod anteceſſor illius eandem terram habuerit eo die quo pater meus fuit vivus & mortuus, tunc præcipio ut illam terram & omnia quæ juſtè pertinent ad Abbathiam ſuam, pacificè & honorificè habeat. Teste R. Bigod apud Windeſoriam.*

Loco munito.

Fliſchamburgh, à S. Felice (qui in viciniis appulit) nomen ducens, hodie locus eſt ubi *Hundredus* de **Freebꝛidg** conſcribitur, & (ut nomen indicat) antiqui operis munimine, ad conſcriptorum ſecuritatem, circundatur.

Plures ſimul.

Convocabantur aliàs ut hîc vides plures *Hundredi*: ſic etiam in lib. Rameſienſ. Sect. 298. *Notum eſſe volumus Reinaldum Abbatem Rameſienſem apud Uderwuwelle in præſentia Rob. filii Walteri eo tempore Vicecomitis, & Alani Subvicecomitis Norfolciæ & Suffolciæ, & in præſentia multorum aliorum Francorum & Anglorum, dirationatum fuiſſe teſtimonio virorum de novem hundredis ibi congregatorum, quod Rex Canutus, &c.* Inferiùs. *Fuerunt nempe viri prædicti de novem hundredis jurare parati, ſe audiſſe & vidiſſe, &c.* Ex his initiis prodiit (reor) hodierna Juratarum è plurimis *Hundredis* conſcriptio: & cauſarum examen illud quod *Patria*, & *per patriam* dicitur: vulgò, *Trial per pais.*

Trial per pais.

Qui aderant *Hundredo.*

Hundredo adeſſe tenebantur omnes *Hundredarii*, omnes ſectatores, & litigatores: hi ut juſtitiam acciperent, illi ut miniſtrarent: ſinguli, ut ea quæ ad pacem & publicam ſpectabant utilitatem, intelligerent. LL. Edgari ca. 5. Secemon hunðreðe gemote ſpa hit ær geſette pæſ. Id eſt, *Hundredo quiſque intereſto, ut jam antea ſancitum eſt.* Sancitum & deinceps vides in Charta Hen. 1. jam nunc citata. Aderant hîc Thani (quos, Barones vocant poſteri) ut patet è LL. Ethelredi ca. 1. ipſiq; Judices Eccleſiaſtici, cum partis illius Clero. In *Hundredo* enim non minùs quàm in Comitatu, unà tunc agebantur quæ ad forum pertinet Eccleſiaſticum, & quæ ad Seculare: donoc Gulielmus Conqueſtor, diviſis juriſdictionibus, hanc ab illa ſeparavit. Charta ejus Decano & Capit. Lincoln. quam in Jano lib. 2. §. 14. pleniùs exhibet Jo. Seldenus. *Propterea mando & Regia authoritate præcipio, ut nullus Epiſcopus vel Archidiaconus de legibus Epiſcopalibus ampliùs in* Hundredo *placita teneat; nec cauſam, quæ ad regimen animarum pertinet, ad judicium ſecularium hominum adducat; ſed quicunque ſecundùm Epiſcopales leges, de quacunque cauſa vel culpa interpellatus fuerit, ad locum quem ad hoc opus elegerit & nominaverit veniat, ibique de cauſa ſua reſpondeat, & non ſecundùm* Hundredum, *ſed ſecundùm* Canones & *Epiſcopales leges, rectum Deo & Epiſcopo ſuo faciat.*

Jus Eccleſiaſticum illic adminiſtratum. Quando ſeparatum.

Abſentium pœna.

Abeſſe nemini licuit ab *Hundredo.* Tertiò autem deficiens, *Overhyrniſſa* reus (i. contumaciæ in ipſum Regem) declaratur Æthelſtani lege ca. 20. dum tamen *Hundredi* indictio, ſeptem (ut præfertur) diebus, enuntiata fuerat. De vocatis autem in jus, ſic in Emendationibus Gulielmi Baſtardi, i. Conqueſtoris decretum eſt. *Requiratur Hundredus & Comitatus ſicut anteceſſores ſtatuerunt: & qui juſtè venire debent & noluerint, ſummoneantur ſemel, & ſi ſecundò non venerint, accipiatur bos unus, & ſi tertiò, alius bos, & ſi quartò, reddatur de rebus hujus hominis quod calumniatum eſt, quod dicitur* ceapgylð, *& inſuper Regi foriſfacturam.*

De Domino *Hundredi.*

Hundredariis & toti *Hundredo*, præfuit ex antiquo, unus, qui *Dominus hundredi* appellatus eſt. Germanis *Centgravius*, aliàs *Centurio*, *Centenarius*, & *Hundredarius* ſimpliciter; licèt hoc utiq; nomen omnibus competat liberis *Hundredi* Tenentibus. Illi autem κατ' ἐξοχὴν. Sui tamen ipſius nomine non rexiſſe videtur *Hundredum*, at tanquam Vicarius Comitis aut Vicecomitis. Propriè enim ad Comitatum ſpectant omnes *Hundredi*: & à Vicecomitibus eorumq; miniſtris, plurimi hodie adminiſtrantur. Eorum etiam eſt de diviſionibus *Hundredorum* cognoſcere: ſic enim LL. divi Edouardi Confeſſ. ca. 13. *Diviſiones Scyrarum Regis propriè cum judicio 4 cheminorum Regalium ſunt. Diviſiones Hundredorum & Wapentachiorum, Comitibus & Vicecomitibus, cum judicio Comitatus pertinent.* Voluêre igitur Statuta an. 2. Ed. 3. ca. 13. & an. 14. ejuſdem ca. 9. omnes *hundredos* ut olim, Comitatibus reſtitui, iterumq; annecti: & ut Vicecomites probos eiſdem *Hundredarios*, alioſq; miniſtros conſtituerent. Vim hoc obtinuit quoad *hundredos* in manibus Regis: in aliorum autem qui antiquis Principum diplomatibus, eos hæreditariè poſſidebant, non item. Voluit antiquius Statutum viz. An. 9. Ed. 2. *Hundredarios* à Cancellario, Theſaurario, & Baronibus Scaccarii deſignari. Antiquiſſimè verò à populo eligebantur, modo admodum ſolenni quem infra videris in *Wapentachio*. Quoad electionem enim, aliter non actum eſſe in *Hundredo* quam in *Wapentachio*, me admonet Ranulf. Ceſtrienſ. lib. 1. ca. 50. ubi ait: *Wapentak' & hundret, idem ſunt quod procinctus centum villarum: ſolebant reddere arma in adventu domini*: ſcil. novi domini Hundredi, in ſubjectionis teſtimonium.

Ejus electio.

Ejus æſtimatio.

Totum *hundredum* olim habuit in clientela, & obſequio, *Dominus hundredi* (uti Comes aut Vicecomes, Comitatum) multa inde auxilia,

ilia, ſectas, tributa, aliaſq; præſtationes, cum ad utilitatem, tum ad voluptatem referens. Cererem nempe & frumentum ad alendos canes venaticos, cujus hodie nomine annuum pendi tributum pecuniarium, alibi intelligimus. Fama eſt, ideo conceſſum primò, ut lupos, vulpes, taxos, infeſtaq; reip. animalia perderet & arceret.

Plus, De *Hundredo* & *Hundredario*, vide plura in *Centena* & *Centenario*: quales etiam hi erant apud exteros, illi enim ad nos inde pervenerunt, & præſertim è Germania. *Centenarii*

Sacramentum *Centenariorum.* autem ſacramentum (ut in Capitulis extat Caroli Calvi apud Silvacum editis) hîc tandem habe. Recitato ſcilicet jam priùs ſacramento Francorum hominum; *iſtud* (inquiunt Capitula) *jurabunt Centenarii. Ego ill. adſalituram, illud malum quod ſcach vocant, vel teſceiam non faciam, nec ut alius faciat, conſentiam: & ſi ſapuero, qui hoc faciat, non celabo, & quem ſcio qui nunc latro aut ſcachcator eſt, vobis Miſſis dominicis non celabo, ut non manifeſtem, & de Francis hominibus in iſto Comitatu, & in meo miniſterio commanentibus, nullum celabo, quatenus recordari potuero, ut per brevem vobis Miſſis dominicis non manifeſtem ſi me Deus adjuvet & iſtæ reliquiæ.* Hoc ſacramentum tam ad inferiores, quam ad ſupremum *Centenarium* ſpectet: noſtratibus enim haud diſſimile impoſitum eſt ab omnibus ſuſcipiendum, quàm primum ad ætatem 12 annorum venirent: ut in Canuti LL. politic. ca. 19. & aliàs pluries videatur.

Hundredum etiam ſæpe occurrit in Regum diplomatibus; immunitatem ſignificans à ſectis, tributis, & oneribus *hundredi*, ejuſdemq; domini, ut in illo Monaſterii de Bello à Gulielmo ſeniore indulto. *Concedo etiam* (inquit) *eidem Eccleſiæ, leugam circumquaq; adjacentem liberam & quietam ab omni Geldo, & Scoto, & Hidagio, &c. & omnibus auxiliis, & placitis, & querelis, & Siris, & Hundredis, &c.* In privilegiis noſtris frequentiſſimum. *Hundredus* (inquit ſcheda vetus) *eſt quietum eſſe de denariis, vel conſuetudinibus faciendis Præpoſitis et Hundredariis.*

Hundredi præpoſitus. Idem qui hodie *Balivus Hundredi* appellatur. Vide hoc ſupra, & infra in *Præpoſitus.*

Hundred-lagha. Lex Hundredi: à qua exempti ſunt omnes Foreſtarii, Conſtitutione Canuti Regis, quam ſupra vide.

Hundred-penny, Pecuniæ quiddam eſt, quod vicatim per *hundredum* colligebat Vicecomes, ſeu *hundredi* dominus, in oneris ſui ſubſidium: à quo multi etiam Chartis Regiis immunes facti ſunt. Charta Henrici 3. Canonicis & Monialibus de Semplyngham. *Et ſint quieti tam ipſi quam homines eorum —— de Theuding-penny, et Hundredeſpenny, & de Miskenning, & Wapentachiis & Comitatibus, & Tridingis, Hundredis, & Sciris, &c.* Aliàs vocatur, *Denarius de Hundredo*, ut ſupra in *Burgheriſch*: ſed arctioris ſignificationis eſt quam vox *Hundredum.* Hoc enim in Privilegiis, videtur liberare ab omnibus conſuetudinibus & ſolutionibus *Hundredo* debitis, illud ab iſtiuſmodi tantùm ſolutione.

Hundred-ſetena. Privilegium Edmundi R. Angl. Dat. An. Dom. 944. apud Malmesb. de geſt. RR. lib. 2. pa. 54. *Concedo Eccleſiæ ſanctæ Dei genetricis Mariæ Glaſconiæ —— jura, conſuetudines, & omnes forisfacturas omnium terrarum ſuarum, i. Burggerita, & Hundredſetena, athas, & ordelas, &c.* Numquid legeris, *Hundred-ſceatena*? à ꞅceaꞇ, pro ſymbolo, quod Hundredariis ſolebat impendi, & hoc privilegio jam remittitur. Vide *Scot.*

¶ ***Hurdereſeſt***, Bractono ***Husfaſtene.***] Qui in certa familia conſtitutus eſt: à Sax. hẏꞃeð, *i. familia*: ꝼæꞅꞇ *fixus.* Hinc pater familias hẏꞃeðeꞅ ealðeꞃ: & **An hyꝛed ſervant**, quaſi familiæ aſcriptus, dicitur. Vitioſè autem legi (opinor) *hurderfeſt* pro *hurdesfeſt*: ꞃ loco ultimo pro ꞅ Saxon.

¶ ***Hurditius***, & ***Hurditium.***] Tegumenti genus ex lignis factum, quo obduxerunt mœnia, ne à ſaxis, miſſilibus, arietibus, læderentur. Fortè ex virgultis, quæ cedendo magis quàm reſiſtendo, vim illuderent. A Sax. hẏꞃðel, Angl. **hurdle**, i. *crates.* Brito Armoric. Philippid. lib. 1.

Mangonellorum tormentis ſaxa rotantur
Ictibus aſſiduis: hurdicia fracta recedunt,
Et disjuncta patent per propugnacula pinnæ
Cratibus intextis, & parmis undiq; junctis.

Et lib. 7.

Corripit abſq; mora Vulcanus lignea valli
Vincula, quiq; obeunt caſtelli mœnia vicos. --
Qualiter Enceladus ardenti fauce vapores
Evomit ignitos ambuſtaq; ſaxa per Aetnam,
Haud ſecus abſumit briſtegas, valla, domoſq;
Et quæ reddebant tutos hurditia muros.

Briſtegus, mihi oſtendit Nechamus in ſua Summa M. S. *Propugnacula, id eſt* (inquit in interlineari gloſſa) *breſtaſches & pinnæ* (*i. carneus*) *trerim in eminenti loco ſitam maniant.* Galli hodie *breteſche, breteſque*, & *breteque*, vocant. *Hurdicios* autem videtur ille paulò inferiùs, appellare *crates. Aſſint etiam* (ait) *arietes, vineæ vites, crates, baleare mechina.* De his item Hovedenus in Ric. 1. *Exierunt Saraceni à civitate Accon circiter* 4000 *armati, & combuſſerunt* 4 *hurdicios per ignem Græcum.* *Briſtegus.*

Ammian. Marcel. lib. 19. Sect. 4. *Perſa vimineis civitatem pluteis circundabat, & erigi aggeres cœpti.* Infra Sect. 6. Acies *machinarum operta tegminibus, crateſq; vimineas prætendentes*, Lib. 21. Sect. 9. *Pluteos præferentes oppugnatores, conteſq; denſius textas* Hinc.

Hurdare

Hurdare pro *hurditiis* tegere ſeu munire. Brit. Armoric. lib. 1.

Hurdari turres & propugnacula, muros
Subter fulciri facit, &c:

¶ ***Hurſta.***) Sax. huꞃꞅꞇ, *ſilva.* Hinc caſtellum quod in tutelam portus Avonienſis extructum eſt, à ſilveſtri ſitu *Hurſta* dicitur. De hoc Lelandus,

Non tulit hanc labem magni mens Principis [*alta,*
Quin Hurſtam ſtatuit vindicis ipſa loco.

Inde *hurſlega* pro loco ſilveſtri, eodem Lelando interprete in Comment. Cygn. Cantion. *Hurſlega* (inquit) *Saxonicè hurſtelege , vulgo Hurley. Recentiores verterunt* lege (*quod locum Latinè ſignificat*) *in* le, & ley. *Sonat autem hurſte lege latinè, ſylveſtrem locum.*

¶ ***Hus***, & ***Hant.***] Placita Curiæ Regis An. 27. Hen. 3. rot. 9. *Quidam H. P. captus per querimoniam mercatorum Flandriæ & impriſonatus offert domino Regi Hus & Hant in plegio, ad ſtandum recto, & ad reſpondendum prædictis mercatoribus & omnibus aliis qui verſus eum loqui voluerint. Et diverſi veniunt qui manucapiunt quod dictus H. P. per Hus & Hant veniet ad ſummonitionem Regis, vel conſilii ſui in Curia Regis apud Shepweye, & quod ſtabit ibi recto, &c.*

Quære annon ſit commune plegium, *Jo. Do, & Ric. Ro.*

¶ ***Hurtardus.***] Ex ovium eſt genere. Computus quidam priſcus. *Idem reſpondet computans, de 8 Hurtardis receptis de &c. de quibus computat in neceſſariis ad unum convivium 11. poſt tonſuram.* Computatur autem de ovibus in quodam grege ſub hoc titulorum ordine. *Multones. Oves matrices. Hurtardi. Hogaſtri. Jerciæ. Agni.* Videtur *Hurtardus*, aut eſſe aries integer : aut cui unus ademptus eſt teſticulus, quem paſtores, **a Rigſie**, vocant. *Hurter* enim & *Heurter* Gall. eſt allidere, coniſcare: quod arietes faciunt dum procurrentes capita invicem collidunt. Quære.

¶ ***Huſbandus.***] Pater familias agriculturam exercens. *Oeconomus.* Gall. *Meſnagier.* A Sax. huꞅ, *domus*: banða, (quod vide) *maritus, vinculum.* Statut. Davidis 2. Regis Scotiæ, ca. 43. *Non mittantur aliqui cum equis ad hyemandum cum Religioſis, Rectoribus, Vicariis, aut Huſbandis. Nec aliqui cum quibuſcunq; equis mittantur in patriam, qui conſumant bona, blada, vel prata Huſbandorum, vel aliorum.* Habes inſuper in vocibus *Herezelda*, & *Davata*, quas vide.

¶ ***Huſcarla.***] Vir è familia, domeſticus, famulus domeſticus. A Sax. huꞅ, *domus* : caꞃle, per tranſlationem, *vir*, *homo.* Propriè autem *maſculus, robuſtus, fortis* ; unde *Carolus* nomen : & nos hodie, catum maſculum, **a Carle Cart** ; canabum robuſtiorem , **Carle Hemp** appellamus. Vide hoc ſenſu, *Buſcarla*, pro viro nautico. Florentius Wigornenſis, & ex eo Hovendenus Annal. par. 1. Anno 1041. *Rex Anglorum Hardecnutus ſuos Huſcarlas miſit per omnes provincias Regni, ad exigendum quod indixerat tributum. Ex quibus duos, Feades ſcilicet & Thurſtanum, Wigornenſes provinciales ——— peremerunt. Unde Rex commotus, ob ultionem necis eorum, Thuram Mediterraneorum ——— & cæteros totius Angliæ Comites, omneſque fermè ſuos huſcarlas cum magno exercitu illò miſit.* Domeſticos intelligit, & Aulicos.

Sæpè in Domeſd. Tittt. Midleſex. Rogerius Comes. Ticheham. *De hoc Manerio tenuit Tochi duas hidas. Huſcarle Reg. Edwardi fuit.*

Huſcarle Teignus Regis. Tittt. Bochinghamſcire. Hugo Comes. Senelai. *Hoc Manerium tenuit Burchardus Huſcarle Reg' Edwardi, & vendere potuit.* Et ibidem : *Burchardus Teignus* (i. Baro) *Regis E.*

Huſcarle homo Regis. Tittt. Grentbrigſc. Comes Alanus, Sideſam. *De hac terra tenuit huſcarle homo Reg' E. 3. virgas et averam invenit.*

Huſcarle Comitis. Tittt. Midleſex. Rogerus Comes. Bedfunt. *Hanc terram tenuit Gouti Huſcarle Heraldi Comitis.* Titt. Glowceſtrſcir. Rex. *Tom. VVideneſci Huſcarle Heraldi Comitis.* Titt. Bedefordſc. Hugo de Bell Camp. Midletun. *Hoc Manerium tenuit Aiti Huſcarle Comitis Algari.*

Opus Huſcarlium. Sæpè & hoc, ſive quidpiam ab *huſcarlis* præſtandum : ſive aliquid in eorum beneficium conferendum, ſignificans. Tit. Dorſete. *Et gilda pro 10. hidis, ſcilicet ad opus huſcarlium, unam marcam argenti.* Simile in Brideporte, & in Warham.

¶ ***Husfaſtene.***] Quaſi *domi fixus.* Bracton. lib. 3. tract. 2. ca. 10. nu. 1. *In franco plegio eſſe debet omnis qui terram tenet et domum, qui dicuntur* **Husfaſtene.** Aliàs *Hurderfeſt*, quod vide.

¶ ***Huſtingum, Huſtingus, Huſtingia,*** malè ***Huſtangus.***] Antiquiſſima, & celeberrimæ Londoniarum civitatis, Curia ſuprema : à loco (ut Prytaneum Athænis) nuncupata. huꞅ enim, *domus* ; ðinᵹ, *cauſa*, res, lis, judicium: quaſi *domus cauſarum*, vel ubi *cauſæ* aguntur. Sic & hodiè *dingh* Belgis. V. *Kilian.* Hinc etiam Saxonicè, ðinᵹeꞃe, quaſi *Thingarius*, pro Cauſidico vel Advocato. *Ting* etiam Danisforum, *Tings ſag* forenſis cauſa. Vocabular. Danic. z. 7. a. *Tings dag* dies faſti, *Ting paa* dies nefaſti ibid. Aa 2. b. Nonnullis forſitan magis arrideret, licèt minùs rectè, ſi à ðunᵹ & ᵹeðunᵹ pro *honorato*, *Domum* appellarem *honoratorum*, quòd in ea conſidebant honoratiores civitatis magiſtratus ; hodie Maior & Vicecomites, Vicecomitumq; abſentiâ, ſex Aldermanni. Ejus antiquitatem

mirè prædicat legum S. Edcuardi concinnator, ca. 35. *Debet etiam in London quæ caput eſt Regni & legum, ſemper curia domini Regis ſingulis ſeptimanis die Lunæ Huſtingis ſedere, & teneri. Fundata enim erat o im & ædificata ad inſtar, & ad modum, & in memoriam veteris magnæ Trojæ, & uſq; in hodiernum diem, leges, & jura, & dignitates, libertates, regiaſq; conſuetudines antiquæ magnæ Trojæ in ſe continet. In ea itaq; ſuperſunt ardua compota, & ambigua placita coronæ, & curiæ domini Regis totius Regni prædicti, quæ hucuſq; & conſuetudines ſuas una ſemper inviolabilitate conſervat, &c.* Galfridum Monemutenſem totum ſpirat. Sed quoniam tanta hîc Trojæ mentio, ad fabellæ gratiam facit quòd pondus illud quo aurum & argentum penſantur, omnium ore, *Trojæ* & *Trojanum*, Saxonumq; ævo *pondus huſtingiæ Londonienſis* appellatum ſit, & in *Huſtingo* conſervatum. Charta antiquiſſ. Lib. Rameſienſ. Sectt. 32. & 127. *Ego Æthelgina Comitiſſa, do &c. duos cyphos argenteos de* 12 *marcis ad pondus Huſtingiæ Londonienſ.*

Mandat autem lex iſta (Edouradi Confeſſoris) *Huſtingum* ſingulis ſeptimanis die Lunæ teneri. Hodie autem non ita, ſed die Martis. Ne tamen è monumentis rotuliſq; Curiæ, prævaricari intelligatur ab antiqua inſtitutione; paſſim inſcribitur, *Tentus die Lunæ*: & diſtinguitur velut in duas curias. Alterâ enim ſeptimanâ, de placitis hîc agitur merè realibus: alterâ verò de mixtis, & communibus aliis quibuſcunq;.

Antiquæ traditionis formula in Huſtingo. Referam ex eodem libro Rameſienſ. Sect. 268. antiquam tranſactionis & traditionis formulam, præter hodiernum morem, in *Huſtingo* habitam. *Notum ſit univerſis ſanctæ Eccleſiæ filiis quòd VVlfnothus de VValebroc de London, vendidit Reinaldo Abbati Rameſiæ quandam ſuam terram quam habebat ſuper VValebroc, unde & ipſe Wlfnothus de Walebroc vocatus fuit. Et quandam domum de lapidibus, et quoddam cellarium quod ſuper terram illam fecerat cum hoſtiis ferreis et feneſtris ſuperiùs & infra, &c. vendidit prædictus Wlfnothus Abbati Rameſiæ* (terram illam) *et ſaiſivit eum per quendam baculum, et clamavit ſolam & quietam, et abſq; omni calumpnia, et ipſe et Mahald filia ſua, et filia uxoris quam priùs habuit, et Mahald uxor ſua quam poſt eam habuit, et Henricus filius illius, ſecundæ viz. mulieris, et Chriſtina filia ejuſdem, coram omni Huſtingo de London, in domo Alfwini filii Leofſtani, omnibus diebus amplius in perpetuum in Eccleſia Rameſiæ habendam pro* 10 *libris denariorum, quas in præſentia totius Huſtingi dedit ei. De hiis verò* 10 *libris, dedit ipſe VVlfnothus* 40 *ſolidos Matildi filiæ ſuæ propter ſuum conceſſum, quia per ſuam matrem terram illam habuit, et Abbas ex ſua parte dedit ei dimidiam marcam argenti, et uxori Wlfnothi, et duobus alteris infantibus, propter ſuum conceſſum, dedit quinq; ſolidos. Hujus verò venditionis et emptionis teſtes ex parte huſtangi hii ſunt. Will. de Eineſſord Vicecomes de London, et Joh. Subvicecomes ejus, et Gervaſius clericus ejus, Andreas Bucuint, et Rad' fil. ejus, et Rad' cognatus ejus, Gilbertus Prondfot, Will' Bukerel, et multi alii.*

Dati nulla hîc mentio, ſed Reinaldus iſte ab Henrico 1. Abbas Rameſiæ conſtitutus eſt, ut ſui ipſius Henr. Charta indicat, Sect. 214. habuitq; ſucceſſorem Walterum Abbatem (haud reperio quo anno ingreſſum, ſed) florentem Anno 1149. (id eſt, Stephani R' 14) ut patet Sect. 299. De antiquitate igitur tute judices. Inter exoleta autem nonnulla, perſpicuè hinc conſtet, Londinum ſuo claruiſſe Vicecomites London. Vicecomite ſub ævo Henrici 1. licèt Annalium pleriq; ſcriptores, Vicecomites cum Maiore, à Ricardo 1. Regnum ineunte conceſſos aſſerant, illorumq; ideo catalogum ab iſtius anno primo, i. Dom. noſtri 1189. exordiantur. At Vicecomites ab Henrico 1. datos cum Comitatu Middleſexiæ ſatis liquet, ex Charta ejus libertatum Londonienſibus in veſtibulo Regni conceſſarum: nec multùm differunt Maior & Vicecomes, à prioribus eorum magiſtratibus *Portgravio* & *Præpoſito*, ut in his infra nominibus animadverteris.

Suos etiam habuiſſe *huſtingos* perhibentur Eboracum, Winceſtria, Lincolnia, Shepeia, aliiq; Burgi & Civitates. Vide Fletam lib. 2. ca. 55.

¶ *Huteſium.*] Eſt ſtrepitans clamor & ejulatio, quibus fugientem latronem & rei capitalis ſontem, excipientes omnes tenentur proſequi, donec malefactor deprehendatur. Angl. **Hue and Cry**: à Gall. *Huyer*; ejulare, exclamare. Bracton lib. 3. tr. 2. ca. 1. nu. 1. —— *omnes tam Milites, quàm alii qui ſunt* 15 *annorum & ampliùs, jurare debent, quod utlagatos, murdritores, robbatores, & burglatores non receptabunt, &c. & ſi Huteſium vel clamorem de talibus audiverint, ſtatim audito clamore, ſequantur cum familia & hominibus de terra ſua.* Et mox infra. —— *ſed ſequi non oportet de terra in terram, villa in villam, cum malefactor captus ſit. s.* la bane. LL. Edouardi Confeſſ. ca. 21. —— *ſi cui forisfacerent, & clamor vicinorum de eis aſſurgeret, &c.* Gallis dicitur *Haro, Harol, Clameur de Haro & Haro crie.*

¶ *Hutinus.*] A Gall. hutin. Rixator turbulentus. Hottom. Francogal. cap. 27. —— *imperio Regis Ludovici Hutini, quo nomine priſca lingua noſtra Turbulentus ſignificatur.*

¶ *Jacti-*

*J*Activus, *Jectivus.*] Qui vadimonium deſerit, vel ſic in cauſa deficit, ut foro cadat, & ejicitur. **He that loſeth by default.** Formull, Solenn. 159. *Placitum ſuum neglexerit, & jactivus exinde remanſit.* Et num. 157. —— *neutra pars ex ipſis* (litigantibus) *jectiva apparet.* Caroli Calvi Edictum Piſtenſe, ca. 32. *Mittat quiſque Comes miſſum ſuum qui ſacramenta auſcultet, ne ipſi homines jectivi inveniantur.*

Hinc *jectiſcere*, pro jectivum facere: ut eodem Edicto, ca. 33. *Multi inde contendunt, & ſe inter ſe jectiſcunt.* Infra: *Si ad hoc audiendum non venerint, jectiſcant.*

Aliter *jectare*, hoc enim dicitur pro *citare in judicium.* Ut ſupra in verbo *Abjectire*, ubi iſtiuſmodi plura.

¶ *Jamunlingus.*] Qui ſe & res ſuas in potentioris tradidit patrocinium: putà Epiſcopi vel Abbatis, ut ſic militiam & reipub. onera declinet. Privilegium libertatis ab Othone Imp. Adaldagi Epiſc. ſupplicatione, monaſteriis conceſſæ. *Si verò aliquis ex libertate voluerit jamundling vel litus fieri, aut etiam colonus ad monaſteria ſupradicta, cum conſenſu cohæredum ſuorum non prohibeatur,*
Gemundling. *&c.* Dictum reor, quaſi *gemundling*, i. in alterius protectionem poſitus. ʒemundian enim Saxon. eſt *protegere*: linʒ, ut in *Adelingus* oſtendimus, *junior, tener, puſillus, alumnus.*
Mundialis. Huc Germanica ſonant, **Mundlin** & **formunden**, veteribus etiam *mundialis.* Epiſtola Ebonis Halitgario Epiſc. apud Flodoard. Hiſt. lib. 2. ca. 19. *Non dubito tuæ id notum eſſe caritati, quanta nobis Eccleſiaſticæ diſciplinæ, quantuſq; noſtrorum neceſſitatibus ſubditorum, & inſuper mundialium oppreſſionibus, quibus cotidie agitamur, cura conſtringat.*

Inter Eccleſiaſtica privilegia non mediocre fuit, *Jamundlingorum* ſive *Mundialium* in ſuam ſuſcipiendi clientelam: cùm ditiores multi huic inhiarent beneficio, ut ſe militiæ ſubtraherent, & oneribus reipub. Conſtantini igitur & Valentiniani Conſtitutionibus, jam olim fuit prohibitum: ne poteſtas ſecularis nimiùm hoc modo enervaretur. Vide *Mundialis.*

¶ Ic Þien.] Epigraphe qua Principes Walliæ ſub emblemate trium pennarum utuntur. Facta à Saxonico Ic Đien, ubi Þ, cum trajectione in erecta parte, non D, ſed Th exprimit. Significat, *Ego ſervus*, vel, *Ipſe ſervus ſum*: juxta illud Apoſtoli ad Galatas, Ca. 1. Đien enim, ðen, & ðeʒen, *ſervus, miniſter.* Inde Barones Regum Anglo-Saxonum, juxta linguam eorum vernaculam, *Theini* & *Thani* & *Theigni*: juxta Latinam, *Miniſtri* appellati ſunt. Semper igitur ſcribendum moneo cum aſpiratione, ut petitum intelligatur à Saxonicis noſtris parentibus: nam deſideratâ eâ, à Belgis videtur proveniſſe.

¶ *Idoneare*, & *idoneum ſe facere.*] Inſontem ſe reddere. Saxonibus noſtris, *aliegiare*, i. juxta legem ſe à crimine, quo impetitur, liberare. Longob. lib. 2. Tit. 35. l. 4. *Si eos quicunq; pulſaverit, liceat eis cum ſacramentalibus ſuis legitimis, ſe idoneare.* Capitul. lib. 3. Tit. 89. *Liceat ei ſecundùm legis ordinem cum ſacramento quod poſuimus, manu propria ſingula, ſe idoneum facere.* Mox. *Et ſi quilibet renuerit venire, & ſemet ipſum idoneum facere nequiverit.*

Tracta ſpatha ſe idoneare, id eſt, Duello. L. Alaman. Tit. 44. —— *liceat illi alii cui crimen impoſuit, cum tracta ſpatha ſe idoneare contra illum alium.*

Idoneus. Greg. Turon. Hiſt. 9. ca. 13. *Si eum cum idoneis hominibus Fredegundis ab hac actione, qua impetitur, immunem fecerit, abſcedat liber, & quo voluerit, eat. Sed veniens Pariſios, nullus de parte memoratæ mulieris adfuit, qui idoneum reddere poſſet.* Priori hîc loco, *idoneis*, intelligo de *probis & legalibus*, ut noſtri loquuntur Juriſconſulti: *idoneum*, poſtero, pro *inſonti* & *innocenti.* Ibidem, ca. 16. *Vult ſe dominus noſter* —— *de hoc crimine exuere* —— *ſacramento* (*ſi vultis*) *aut qualibet alia conditione idoneus reddi poteſt.*

¶ *Jectare*, & *jectare ad judicem.*] Vide *Jactivus.*

¶ *Ieromartyr.*] ἱερὸς μάρτυρ. Brito Armor. Philippid. 12.

Sum Ieromartyr ego Dionyſius——

¶ *Jetſen, Jetzon*, & *Jotſon.*) Voces Juris marini. Vide *Flotſon.*

¶ *Iſungia.*] Panis primarii genus. Panis ſimilacius. Ang. **Coket bread.** Anonymus priſcus,

Dic panem lapidem: quoq; dic iſungia, quare?
Hoc quia de facili fungitur omnis homo.

¶ *Ignis Græcus.*] Sæviſſimum ignis genus, quod ne aqua extinguitur: at inſana

dam velocitate, omnia rapit, & devorat, **Wild fier**. Ejus authorem fuiſſe narrat ex Zonaro Pancirolus, Callinicum Græcum An. Chriſti 670. qui in ſubſidium Conſtantini Pogonati Imperatoris Orientis, naves Saracenicas ſub ipſa aqua incendit: deletaq; magna earum multitudine, reliquas in fugam egit. Rigordus de geſt. Philip. Auguſti. *Phialæ vitri plenæ igne Græco, &c.* Mat. Par. in Ric. 1. An. 1191. *Erat namq; in illa* (dromunda) *ignis Græcus, & ſerpentum ignitorum plurima vaſa plena.* Malè editur *ignotorum.*

Ignis aëreus, al. *ſilvaticus.* Flo. Wigorn. in An. Dom. 1048. *Terræ-motus Cal. Maii* —— *& ignis aëreus vulgo dictus ſilvaticus, in Deorbegenſi provincia, & quibuſdam aliis provinciis, villas & ſegetes multas uſtulavit.*

¶ ***Ignitegium.***] Supra, in voce *Curfu.*

¶ ***Ikenild-ſtreat.***] Id eſt, Stratum Icenorum. Una erat è quatuor viis celeberrimis, Angliam totam à diverſis plagis percurrentibus; priſco Romanorum opere Britannorum mixto, elaboratis. Harum tractus ſtudioſè proſecutus eſt Author deſcriptionis Britanniæ in principio grandium noſtrorum Annalium Cap. 19. antiquitatem accuratè (ut ſolet) Gulielmus Camdenus in ſua Britannia, de Romanorum hic agens ditione. Ego tantùm libabo, quod de his iſtis antiquiſſimè habetur in LL. Edouardi Confeſſ. ca. 12. ubi & eorum nomina referuntur. *Alia* pax Regis eſt, *quam habent quatuor chimini: VVatl'ng-ſtreat, Foſſe, Hikenild-ſtreet, & Erming-ſtreet, quorum duo, in longitudinem Regni, alii duo in latitudinem diſtenduntur.* Quid *Pax Regis* ſit, vide infra ſuo loco. Cum autem in Regis pace, eſſent & patrocinio, quæ in his perpetrata ſunt indebitè, ad ipſius Regis pertinebant cognititionem: ſic enim ibidem ca. 13. *Diviſiones Scyrarum Regis propriè, cum judicio quatuor cheminorum Regalium ſunt.* **Watling-ſtreet**, Sax. ƿæꞇelinȝꞅꞇꞃæꞇe, Latinè *via vitelingiana* (quòd per Verolamium extenditur) aliàs **Werlam-ſtreete**, appellatur. Ejus fit mentio in Fœdere Aluredi & Guthurni RR. ca. 1. regnorumque ponitur diſterminatio.

¶ ***Illaldiones.***] *Aldius*, libertus: *Aldiones*, libertorum filii: ſed vox utraq; de *famulis* & *miniſtris* dicitur. *Il* Gallicum eſt pronomen demonſtrativum, *miniſtros* ſeu *miniſteriales* notans diſtinctiores, putà *Regios*: quaſi diceres *illos aldiones.* Quædam Conſtitut. Caroli M. ab Amerpachio edita, ca. 15. *Non eſt noſtra voluntas, ut homines Placentini per eorum præceptum de curte palatii noſtri illaldiones recipiunt.* Per *illaldiones* (inquit Amerpachius) puto hîc ſignificari *miniſtros*, & eſſe vocem noſtratem **Chalten**. Alibi *Aldiones.* Goldaſtus exponit, *miniſteriales regios.* Vide *Aldio.*

¶ ***Illibertare.***] Libertate exuere, ſervum facere. Nic. de Clemangis lib. de annatis non ſolvendis. *Per tales appellationes & oppoſitiones, volentes impedire & illibertare dicentes vota ſua, &c.*

¶ ***Illuminare.***] Libros & literas pingendo ornare. Ranulf. Higden al. Ceſtrienſ. in Polychron. lib. 7. ca. 3. de Oſmundo Epiſc. Sarisbur. in An. 1077. *Ita ut ipſemet Epiſcopus libros ſcribere, ligare, & illuminare non faſtidiret.* Lib. de Abbatibus Glaſton. M. S. in vitâ Britwoldi, *Dedit etiam Collectarium auro illuminatum.* Alias dici videtur *luminare*, unde Anglicum, **to Lymn.**

¶ ***Imizilum.***] Anaſt. Bibliothecar. in Paſchali. *Fecit ipſe ſanctiſſ. Præſul* —— *vela de fundato* 14. Inferiùs. *Fecit ad ornatum ipſius baſilicæ in ipſam trabem, vela de quadruplo numero 6. & de imizilo vela num.* 4.

¶ ***Immantare.***) Manto induere. Radevicus de geſt. Frider. 1. lib. 2. ca. 52. *Rollandum Cancellarium immantaverunt.* Ca. 70. Epiſt. præſidentium in Synodo Papienſi apud Radevic. lib. 2. *Papam victorem & -- fuiſſe electum & ſolemniter immantatum.* Vide *Mantus.*

¶ ***Impalare.***) L. Burgund. Tit. 23. §. 2. *Quod ſi* (quis) *quodlibet animal, dum de meſſe, aut de prato, aut de vinea, aut de area annonaria expellitur, impalaverit, nihil ab eo qui expulit requiratur.* L. Ripuar. Tit. 70. §. 3. *Quod ſi in ſepem animal impalaverit, & ipſa ſepis mentonalis*(i. ad menti altitudinem) *non fuerit: dominus ſepis interfectionis ſeu debilitationis reus judicetur.* Longob. lib. 1. Tit. 19. l. 10. *Si caballus aut quodlibet peculium, in clauſuram alterius intus ſaliendo ſe impalaverit, non requiratur ab ipſo cujus ſepis eſt. Et ſi ab infra foras ſaliendo ſe impalaverit, tunc ille cujus ſepis eſſe invenitur, eum componat.* Gloſſ. vett. & Papias apud Lindenb. *impalare, impugnare.* Mihi videtur *in palum ſe inpingere.* Quære.

¶ ***Impans.***] Longob. lib. 2. Tit. 34. de manumiſſionibus l. 1. *Similiter qui per impans, id eſt, in votum regis dimittitur, ipſa lege vivat ſicut qui amund* (i. à tutela liber) *factus eſt.* Modus manumittendi per Regem, patet ibidem l. 3. *Si quis ſervum ſuum aut ancillam in manu Regis dederit, & ipſe Princeps eos per manus ſacerdotis, circa ſacrum altare, liberos dimiſerit, ſic permaneant liberi, &c.* Item l. 8. —— *quocunq; modo eum à ſe abſolverit, in manu Regis dando, aut in Eccleſia circa altare ducendo, &c.* Lindenb. ex Papia: *Impans, in manu Regis ſervus dimiſſus, extraneus eſt.*

¶ ***Imparcatus.***] *Incarceratus.* Carcere incluſus. Bracton. lib. 3. Tract. 2. ca. 9. -- *quamvis ex eo crimine innocentes inveniantur, propter quod inducti ſunt in carcerem & imparcati.*

¶ ***Impejorare.***] Pejus facere. Addition. LL. Friſon. Tit. 11. §. 1. -- *rem ejus impejoravit.*

Im-

¶ *Impetitus.*] *Cauſatus, accuſatus, criminatus, poſtulatus.* Greg. Turon. Hiſt. lib. 5. ca. 14. *Impetebatur tunc Guntheramnus de interitu (ut diximus) Theodoberti.* Hincmarus Epiſc. Hincmaro Epiſc. Flodoard. Hiſt. lib. 3. cap. 21. —— *& à domino Rege impetitus, quoniam juramenta illi à te ſuper ſacra præſtita, non obſervaſti.* LL. Henrici 1. ca. 6. *Judices ſanè non debent eſſe, niſi quos impetitus eligerit.* Hinc

Impetitio, pro accuſatione, incuſatione, criminatione: ut in jure noſtro, frequens illud, *Impetitio vaſti.* *ſine impetitione vaſti*, quod forenſes tamen exponunt *ſine impedimento vaſti*: juxta Gallicum *ſanz empeſchement de gaſt.*

¶ *Impotus.*] Surculus per inſitionem plantatus. *Inſitum.* Teutonicè, **Pote**, Angl. **a graft**. L. Salic. Tit. 29. §. 8. ubi agitur de furtis in horto. *Si quis impotos de melario, aut de pirario tulerit, 120. denar, qui faciunt ſol. 3. cu'pab. judicetur.*

¶ *Impriſia.*) M. Pariſ. p. 941. 287. l. 52. 288. l. 7. 306. l. 7.

¶ *Impriſonare.*] Vide *Priſona.*

¶ *In antea.*] *Poſthac.* Ab hac die impoſterum, al. *amodò.* Fidelitatis ſacramentum à Pithæo editum in 12. Scriptor. *Ego quia de iſto die inantea iſti Seniori meo, quam diu vixero fidelis -- ero.* Feud. lib. 2. Ca. 5. *Ego juro -- quod amodò inantea fidelis ero.* Juxta Gall. *d'or en avant*, Ital. *inanzi.* Frequens in Conciliis & apud medios Authores, & forenſes.

¶ *Inbeneficiare.*) Prædium alicui dare in beneficium, hoc eſt, in feodum, vel in hæreditatem. Burchardus Monachus de Caſib. Monaſt. S. Galli, ca. 3. *Symoniacè Eccleſias vendidit, res Eccleſiæ inbeneficiavit, theſauros diſſipavit.* Vide *Beneficium.*

¶ *Inbladare.*] *Seminare.* A Gall. *Emblaver.* Aſſiſa R. Ricardi 1. de foreſta, apud Hoveden. in An. 1198. *Et videnda ſunt in Reguardo, nova eſſarta, & vetera inbladata poſt ultimum reguardum, & quo blado, vel legumine inbladata ſunt. Nova autem ſarta erunt in manu Regis: ſi vetera ſarta inbladata ſunt de frumento vel ſiligine, unaquæq; acra dabit 12 denar. de illa veſtitura, &c.*

¶ *Inboiatus.*) *Vinctus*: quaſi, *boia*, i. vinculo conſtrictus. Vide *Boia.*

¶ *Inbreviare.*] In ſchedulam (quod *Breve* vocant) rem conſcribere, referre, redigere. Scripto breviter mandare. Synodus Sueſſionenſ. in An. 853. Actione 7. Ca. 1. —— *& theſaurum ac veſtimenta, ſeu libros diligenter inbrevient, & breves nobis reportent. Inbrevient quid unuſquiſq; Eccleſiarum Prælatus, quando prælationem Eccleſiæ ſuſcepit, ibi invenerit.* Nithardi hiſt. lib. 4. —— *& illorum induſtria inbreviatum eſſet.* Infra. *Ut firmaretur pax inter illos* —— *& inbreviaretur.*

¶ *Inbrigare.*] Lite involvere. Vide *Briga.*

¶ *Incardinare.*] Eſt in Eccleſiam (putà majorem, quam *Cardinem* aliquando vocabant) Presbyterum, Canonicum, Diaconum inſerere: aut Antiſtitem dare: in cardine ſeu faſtigio Eccleſiæ collocare. Vide ſupra *Cardinalis.* Flodard. Hiſt. Remenſ. lib. 3. ca. 21. *Pallio fuerat à ſede Apoſtolica honoratus, ut etiam ſi locus de Metropoli adveniret, ibi incardinaretur.* Et lib. 4. ca. 6. *Demum in Archiepiſcopatum ſedis Turonicæ, decrevit incardinandum.* Item lib. 3. Ca. 29. *Petente Clero & plebe provinciæ Turonenſis, convenientibus Epiſcopis in eadem Metropoli, fuit incardinatus.*

Accipiunt & pro *ordinare* ſimpliciter, ut ſupra in verbo *Cardinare.* Hinc Greg. lib. 2. Epiſt. 25. —— *in hac in qua à nobis incardinatus es Eccleſia, debeas permanere.* *Incardinatus.* Et lib. 1. Epiſt. 81. ad Januarium Archiep. *Cujus tamen* (diaconi) *ſi obedientia fueris invitatus; & eum poſt hac Cardinalem facere volueris, niſi pontificis ſui ceſſione ſolenni more meruereit, abſtinendum ab omni ejus incardinatione memineris.* *Incardinatio.*

¶ *Inchartare.*] Mat. Par. pag. 757.

¶ *Incaſtellare.*) Vallo ſeu caſtello munire. In modum & officium caſtri redigere. Otto Friſingenſ. lib. 7. cap. 31. *Eccleſiam etiam B. Petri omnium Eccleſiarum caput, incaſtellare ſacrilegè & prophaniſſimè non metuunt.*

¶ *Inclamatus.*] In jus exactus. Fortè publicis edictis; aut pro more noſtro, voce præconis, contumacem in quinq; Comitatus curiis, exigentis. Edictum Theoderici Ca. 145. —— *edictis ſolenniter inclamatus, ad judicem cujus præceptione conventus eſt, venire neglexit. Inclamationem* præceſſit Judicis præceptio citatoria, procedique exinde videtur ut apud nos in *Utlagaria*, quod vide.

¶ *Inclauſtrum.*] Clauſura, vel ambitus monaſterii. Chron. Camerac. lib. 3. ca. 72. *Factum eſt hoc lignarium* —— *& poſitum eſt in inclauſtro. S. Autberti.* Vita B. Leitberti ca. 49. *Ædificatoq; inclauſtro cum cæteris officinis.*

¶ *Incluſus.*) *Anachorita*, Iſidorus in lib. 2. de Eccleſiaſticis officiis, ca. 15. cum in ſex genera diſtribuiſſet Monachos, tria laudans, & explodens reliqua: inter laudata, *Primum* (inquit) *genus eſt Cœnobitarum, id eſt, in commune viventium, inſtar ſanctorum illorum qui* *Cœnobitæ.* *temporibus Apoſtolorum Hieroſolimis, vendita & diſtributa omnia ſua dabant indigentibus*, & in ſanctæ vitæ communione habitabant: unde monaſteriorum origo.

Secundum genus eſt Heremitarum, qui pro- *Heremitæ.* *cul ab hominibus recedentes, deſerta loca & vaſtas ſolitudines ſequi atq; habitare perhibentur, ad imitationem ſcil. Eliæ & Johannis Baptiſtæ, &c.*

Anachorita.

Tertium genus eſt Anachoretarum, qui jam cœnobiali converſatione perfecti includunt ſemetipſos in cellis, procul ab hominum conſpectu remotis, nulli præbentes acceſſum, ſed in ſola contemplatione divina viventes perſeverant, i. theoria. Sed iſti examinatione cœnobiorum probati in omnibus diſciplinis monaſterii per 30. annos, ad hanc contemplationem per obedientiam eliguntur.

Incluſi. Recluſi. Reclauſi. Incluſorium. Cluſa. Recluſum. Clauſula.

Ex incluſione iſta dicti ſunt Anachoretæ *Incluſi*, quibuſdam *Recluſi*, & *Reclauſi*: incluſionis autem cella, aliàs *incluſorium*, aliàs *cluſa, recluſum* (& in Ekkehardo jun. ca. 9.) *clauſula*; vulgo plerumq; *Heremitagium*, *armitagium*, & *anchoragium* pro *Anachoritagium*. Marianus Scotus in An. 1058. *In Monaſterio* (igne conſumpto) *erat Paternus nomine, monachus Scotus, multiſq; annis incluſus, qui etiam combuſtionem pronunciabat, in ſua* [*Cluſa.*] *cluſa ambiens martyrium, combuſtus eſt.* Et in An. 1069. *Ego miſer Marianus, juſſu Epiſcopi Moguntinenſis, & Abbatis Fuldenſis, feria 6 ante palmas, 3 Nonis Aprilis, poſt annos 10 meæ incluſionis,* [*Incluſio.*] *ſolutus de cluſa in Fulda ad Moguntiam veni, & in feſtivitate Septem fratrum ſecundò includor.* [*Includi.*] Vide *Recluſus.*

¶ *Inconcare.*] *Abſorbere.* Chron. Camerac. lib. 3. ca. 22. —— *ad quandam tabernam de more profectus, cerviſiam nimiam inconcavit.*

¶ *Incrinitus.*] Vide *Crinitus.*

¶ *Incrocare.*) *Suſpendere*, q. ab unco pendere, *croc* enim Gall. *uncus, hama*: unde *pendu au croc* dicitur quod ab hama ſuſpenſum eſt. L. Salic. Tit. 69. §. 2. *Si quis hominem ſine conſenſu judicis, de ramo ubi incrocatur, deponere præſumpſerit, ICC den. qui faciunt ſol. 30. culpab. judicetur.*

Incrochiare.

Hinc *incrochiare* dicunt forenſes cum quiſpiam aratro fundum vicinum, velut hamâ, ſubducit, & ſic in cæteris.

¶ *Indentura.*) Dicitur cum ſcripta paria ſic in capitibus, marginibuſve incidantur, ut ſectionibus invicem applicatis, alterum alterius defectum ſuppleat, paginamq; reddat velut integram. Juris Civilis Conſultis à Græco, *Syngrapha*, id eſt, *Conſcriptio* nuncupatur, quod pars utraque alternatim à partibus conſcribitur, traditurque. Lindewod. Tit. de Offic. Archidiac. ca. 1. *Sed differunt chirographus, & ſyngraphus,* [*Chirographus & Syngraphus quo differunt.*] *quia ſyngraphus eſt ſcriptura inter creditorem & debitorem indentata: in cujus ſciſſura literis capitalibus ſcribitur hæc dictio, Syngraphus* (ſive τὰ Σύγγραφα.) *Sed cirographus dicitur, quod manu unius tantum, puta debitoris ſcribitur, & penes creditorem relinquitur. Aliquando tamen promiſcuè ſumitur ſecundum Jannenſem.* In Chirographorum ſciſſura ſcribebatur literis majoribus Chirographus ſimiliter. Vide Lexic. Jur. & Gothofr. in not. ad l. 27. §. 3. ff. de l. Corn. de falſ. Habentur *Indenturæ* non ſolùm bipartitæ & tripartitæ, ſed & ſeptem-partitæ (ut illa Henrici 7. de Capella ejus Regia Weſtmonaſterienſi) & ut loquuntur, undecem-partitæ. Chartarum autem *Indentationem*, apud nos non reperio ante ætatem Henrici 3. & tunc quidem rariùs. V. *Paricla.*

¶ *Indictamentum.*] In Jure noſtro eſt libellus accuſationis (qui *billa* dicitur) nec non & ipſa accuſatio, 12 ad minus Inquiſitorum juramento, maleficium alicujus vel in Regem, vel in Rempub. ſolenni formâ ad Judicem deferens. A Gall. *Endicter*, atq; hoc à Græ. ἐνδείκνυμαι, quod eſt *nomen in judicio deferre, poſtulare, reum indicare*: unde & ἐνδείκτης, *Indictator, delator, denunciator.* Comperto *indictamento*, poſtulatus (quem *Indictatum* jam vocant) [*Indictatus.*] pro tribunali ſiſtitur: exigiturq; duodecemviralis Jurata, ad cognoſcendum de facto ejus ſecundum probata & allegata. Jurantur ipſi, jurantur & teſtes accuſatorii; quorum auditis criminationibus, & poſtulati reſponſis, duodecem viri ſeorſùm à Curia, de omni inter ſe conſulunt, donec in ſententiam coëuntes, poſtulatum aut ſontem denunciant aut inſontem.

Forma *indictamenti* hujuſmodi. In margine ſchedulæ ſeu *billa*, notatur Comitatus ubi [*Indictamentorum forma.*] de reatu agitur: putà *Norfolc'*. Deinde ſequitur in hunc tenorem. *Inquiratur pro domino Rege ſi A. B. de* (villa) *C. in dicto Comitatu,* **Yeoman** (*vel talis alterius conditionis*) *tali die, menſe, anno* (interdum, *inter tales horas*) *tali loco & modo crimen tale perpetravit contra pacem dicti domini Regis nunc, coronam & dignitatem ſuam.* Quod ſi Inquiſitoribus conſtiterit verum eſſe, ſcribunt in verſa parte, *Billa vera*: ſin minùs, *Ignoramus.* Hæc in genere requiruntur in omni *Indictamento*: particularis autem contextus paſſim variatur pro natura ſcelerum.

De Indictionibus multiplex opinio. Earum origo, ratio, ſpecies, uſus, inveniendi modus, &c.

¶ *Indictio.*] Ab indicendo, ad Pontifices pertinet, juxta illud:

Edicunt Reges, indicit feſta ſacerdos.

Et ſyſtema trium luſtrorum, ſeu quinquennalium, [Quid.] id eſt, ſpatium quindecim annorum, ſumptâ ab Anno Chriſti 312 origine, in ſe perpetuò repetitum. Vulgaris, & non recens opinio, Imperatores perhibet tributa Gentibus [Vnde.] impoſuiſſe; vicinis, annuam annonæ portionem; remotioribus verò, ut propter tranſitus difficultatem, in fine primi luſtri ſeu quinquennii, aurum penderent, dominationis typum. In ſecundi fine argentum, ad ſtipendia

militibus

militibus eroganda. Et in fine tertii, æs & ferrum ob armorum miniſterium & ſupplementum. Inde *Indictio* ipſa (ut Sacro-boſco placuit) *ærea* ab ære, vel *ferrea* à ferro appellata. Penè hæc utiq; Gloſſa ad Cod. Juſtin. Tit. 2. de Juſt. cod. confir. §. fin. Cum autem magna ſit in opinionibus varietas, de *Indictionum* origine & ratione: ſtudioſis fore in rem duximus, eas ſigillatim exhibere: potiorem tamen quà poſſimus, efferentes.

Ærea. Ferrea.

Opiniones variæ.

I. Ad rationem temporis conſervandam.

Beda in lib. de ratione temp. ca. 48. ait: *Indictiones antiqua Romanorum induſtriâ —— ad cavendum errorem qui de temporibus fortè oboriri poterat, inſtitutas.* Scilicet nè dum Imperator aliquis medio anni tempore, vitâ vel Regno cederet: eundem annum hiſtoricus unus eidem aſcriberet Imperatori, alter verò ſucceſſoris ſui temporibus. Addit igitur: *Ne per hujuſcemodi diſſonantiam, error temporibus ingleſceret, ſtatuerunt Indictiones, quibus uterq; ſcriptor, imò etiam vulgus, omnem temporum curſum facilimè ſervarent: quas pro facilitate quoq; calculandi, quindecim eſſe voluerunt.*

II Ab Actiaca victoria.

Cedrenus in Theodoſio, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου, ἤρξαντο ἀριθμεῖσθαι αἱ ἰνδικτίαι, ἀρξάμεναι ἀπὸ Αὐγούστου καίσαρος ἐν ἔτει ιε τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ. καλεῖται δὲ ἰνδικτίων, τουτέστι ἰνακτίων ἡ περὶ τὸ ἄκτιον νίκη. Id eſt, *Ab imperio magni Theodoſii cœperunt numerari Indictiones: incipientes ab anno 15 Auguſti. Dictæ autem Indictiones, hoc eſt, Inactiones propter ejus ad Actium victoriam.*

Inactiones.

III A cæde Maxentii & liberata religione.

Onuphrius Panuinius Faſt. lib. 2. in Conſtantino & Maxentio Coſſ. firmiter aſſerit (ut ait Baronius) *Maxentium à Conſtantino victum 8 Cal. Octobris, ab eaq; die primam Indictionem inchoari*; ſcilicet ut liberatam à Maxentii tyrannide Urbem & Eccleſiam indicaret.

IV Ab editione ludorum.

Scaliger in Emendat. tempp. lib. 5. multa argumentatione *Indictiones* contendit *ab editione ludicrorum Panegyricorum & ſpectaculorum Quinquennalium, Decennalium, & Vicennalium* proveniſſe: quòd ab exhibitione munerum Quinquennalium Imperii Conſtantini uſq; ad Vicennalia, periodus 15 annorum habeatur. Hoc enim intervallum *poſtea* (inquit) *inſtitutum temporibus notandis, quod ſcilicet Synodus* (Nicæna) *dimiſſa ſit* ἐπὶ εἰκοσιτηρικῆς ἐπινεμήσεως, *anno 15 à Quinquennalibus Conſtantinianis. Veriſſima hæc eſt* (inquit) *indictionum inſtitutio, non eæ cauſſæ, quas alii adferunt.* Ait præterea Encænia ſeu initium imperii Conſtantini, fuiſſe An. Chriſti 308. Quinquennalia An. 312. Vicennalia, & Concilium dimiſſum An. 328.

V A ſtipendiis militaribus quindecennalibus.

Baronius multa rem verſatus cogitatione, multiſq; argumentis tum Onuphrii tum Scaligeri & aliorum opiniones refutans: in An. Chriſti 312. nu. 107. ſuiipſius ſic tandem profert. *Nullam quidem aliam penes antiquas hujus rei memorias reperire licuit, ut 15 annorum periodo aliquid cœptum abſolveretur, & in tabulas publicas referretur, niſi ſtipendia militaria, cum quindenis emeritis miles honeſtâ miſſione, conceſſâ capitationis immunitate, ſi vellet, ſolutus militiâ, liber abire poſſet; ſi nollet, majoribus privilegiis augeretur.* Innuit deinde ex ipſius Conſtantini profeſſione; Conſtantinum in veteranorum gratiam, merendi tempus (quod Tacitus ait fuiſſe annos 16) jam in 15 contraxiſſe: poſteaq; ſic progreditur. *Ut autem 15 annorum ſtipendia per totidem numerarentur Indictiones, inde proveniſſe videtur, quòd annis ſingulis eroganda militibus, Principis reſcripto, provincialibus indicebatur annona, ut patet ex Honorii & Arcadii reſcripto ad Pompeianum, &c.* Inferiùs. *Quod verò ad tempus ſpectat, ut 8 Cal. Octobris initium ſumat Indictio, inde accidiſſe videtur, quod eo tempore Imperatores exhibendam militibus annonam præpoſito Edicto, indicere annis ſingulis conſueverint, cum jam pleniſſima frugum omnium collectio facta eſſet, &c.* Auctoritates quaſdam profert, & oſtendit ex hac annonæ diſtributione *Indictionem* aliàs *Diſtributionem* nuncupari, aliàs *Fuſionem*.

Diſtributio. Fuſio.

VI A tributis, quando & quibus impoſitis.

Paulus Petavius curiâ Pariſienſi Senator Regius (juxta vulgarem quam diximus opinionem) in Epocha annorum Chriſti, &c. *Indictiones* ab indicto tributo defert. *Nam qui deſcriptioni præerat, è Cenſualibus* (inquit) *ſeu Actorum libris, annum ætatis uniuſcujuſq; cenſitioni obnoxii, annotabat, addebatq; modum cenſus ac tempus quo cenſum ſolvere inciperent, qui tunc infra præſcriptam ætatem adhuc agerent. Ætas autem illa non eadem ubiq;, ſed pro diverſitate provinciarum, varia & diſtincta fuit. Syrii certè de quibus ſermo* (agit de Chriſti nativitatis epocha) *ab annis 12 fœminæ, à 14 maſculi tributo obligati fuere; ut ab Ulpiano didicimus l. 3. C. de Cenſibus. Idem & obſervatum apud alios plures; indeq; factum ut 15 annis conſtaret Indictio. Nam in quindecennium fiebat deſcriptio: inq; longius tempus fieri non poterat. Necdum enim tum nati qui proximè ſequenti decimoquinto anno, functione onerandi erant.*

Computiſtæ etiam *Indictiones* intelligunt de tributis; ab Auguſto rei petentes originem: & Dionis inductus authoritate, haud refragatur Petavius. Ego duplices facio: *Fiſcales* ſeu *Tributarias*; & *Militares* ſeu *Erogatorias*.

Indictiones duplices.

Fiſcales ſunt quæ populum evocant ad tributum, uti illa ſub Auguſto Cæſare in Evangelio. Caſſiodorus Variar. lib. 4. Epiſt. 42. *Auguſti quidem temporibus, Orbis Romanus agris diviſus, cenſuſq; deſcriptus eſt, ut poſſeſſio ſua nulli haberetur incerta, quam pro tributorum ſuſceperat quantitate ſolvenda.* Hujuſmodi *Indictionum* meminit Plinius ad Trajanum ſcribens 200 annos ante Conſtantinum. *Nec novis indictionibus preſſi, ad vetera tributa deficiunt.* De his crebrò in Jure Civili: & intelligendum eſt non de capitatione ſeu tributo perſonali, at de reali & agrario.

Fiſcales.

Indictio

Militares.

Indictio militaris ſeu *erogatoria*, ea eſt quam expreſſit Baronius, & quam temporum præbuiſſe contendit dimenſiones. Nos ulteriùs non agitabimus quæſtionem, at ſive hinc ſive illinc proceſſerint, certum eſt ſub Conſtantino cœpiſſe *Indictiones* fieri Chronologicas, & ab eo computari anno, quo libertatis accepit primordium religio Chriſtiana: ſcil. anno Conſtantini 7. vel 8. id eſt, Domini noſtri 312. vel 313. Sic & Nicæni Concilii authoritate inſtitutum aſſerunt, ſublatis Olympiadibus, quas Hieronymus tamen in ſuo Chronico deinceps numerat, nullam de *Indictionibus* mentionem faciens. Annus autem Domini noſtri nondum in uſu fuit. Hunc enim in Eccleſiam invexit primùm Dionyſius Exiguus Abbas Romanus, Anno qui deinceps Domini inſcriptus eſt, 532. cum exoſo Diocleſiani tyranni nomini oppedens, anni ejuſdem memoriam ab encycliis Paſchalibus quæ tunc moliebatur Abbas, exploderet.

Indictiones factæ Chronologicæ, An. Do. nondum in uſu

Annus Domini quando primùm receptus.

Primus *indictionum* annus quis.

Sed penitiùs paulò videamus utri è præfatis annis initium tribuemus *Indictionis* iſtius Chronologicæ. Non quod me in ſupputandi laqueos (quibus anhelantes alios & ad ſanguinem penè deſudantes miſeremur) ingeram: ſed ut adductis diſſidentium opinionibus, tui ſit eligere potiorem. Onufrius ſuam (ut dictum eſt) orditur ſupputationem à Maxentii cæde, & vindicata jam in libertatem religione Chriſtiana: eamq; aliàs ponit Anno Chriſti 313. aliàs in Conſulatu Conſtantini 2. & Licinii. Euſebii verò Chronicon, in An. 315. Baronius in An. 312. Onufrium ſequuntur multi, & his unà Savilius noſter in ſuis faſtis; quos ab antiquis Chartis ſæpè animadverto diſcrepantes, ſed & Chartas ſæpiſſimè ab omnium faſtis. Onufrium ſibi reconciliat Baronius dicentem in Faſtis ſuis, Conſulatum Conſtantini ſecundò & Licinii, contigiſſe An. Dom. 312. Reducatur etiam ad hunc ipſum Annum Euſebii Chronicon. Nam Caſſiodorus in Chronico ſuo de Galerio patre & anteceſſore Conſtantini, ſcribit: *quod cum eſſet otioſus, anni ipſius* (cui tertium numerat) *aſcribuntur filio ejus Conſtantino.* Demptis igitur tribus ab Anno 315. quem hic Conſtantino ponit Euſebius, remanet ſimiliter Annus 312. omnium aſſenſu inchoandæ *Indictioni* tribuendus. Siquidem in Amandino Euſebii Chronico M. S. paragraphus de Galerio non omnino habetur: ſed impreſſo codici ex aliis additur à Miræo, hoc (ut ait) approbante Scaligero. Rem docti curent, ego tranſeo: ſed inſigne teſtimonium quod è faſtis Græcis protulit Onufrius, hîc adjiciens. Sic enim ille ſub Conſtantino 2. & Licinio 2. Coſſ. faſtis Latinis illud paſſim ad An. Dom. 312. referentibus.

Ἰνδικτιονῶν κονσταντινιανῶν ἐντεῦθεν ἀρχή.

i. Indictionum Conſtantiniarum hinc exordium.

Emendanda Baronii editio qua κονυσταντιανῶν legitur.

Diſquiſito jam Anno, repertoq; fuiſſe Chriſti 312. ad menſem & diem inchoationis progrediamur. Cum autem de his non convenit inter Imperium Orientale & Eccleſiam Romanam: duplex inde exorta eſt anni *Indictionalis* origo: *Imperatoria* & *Eccleſiaſtica.*

Quo menſe, qua die, prima cœpit *Indictio.*

Indictio Imperatoria (qua uſi ſunt Imperatores Græci ſeu Orientales) juxta Onufrium, Scaligerum, Baronium, receptamq; paſſim opinionem, 8 Cal. Octob. id eſt, die 24 Septemb. exorditur, ratione mox inferiùs adferendâ.

Apud Græcos.

Indictio Eccleſiaſtica ſeu *Romana*, à Calend. Januarii, id eſt, 14 die Decembris, initium ſumpſit. Audi de utraq; Petavium. *Initium verò Indictionum, idem quod anni fuit: ſicq; Romani poſt ſolſtitium hiemale, Græci à prima lunatione poſt æquinoctium autumnale, computarunt Indictiones. Cumq; iſti menſes mobiles non fixos, ut Romani habuerint; primuſq; eorum menſis, ab ipſa prima lunatione poſt æquinoctium autumnale cœperit, quæ ut plurimùm 24 Septemb. contingebat, factum eſt ut Romana Indictio, aliam epocham quam Græca habuerit. Græcam autem ſecuti ſunt qui poſt Conſtantinum Imperatores fuere, quiq; eorum imperio ſubditi; & ita accipiendum, quod Ambroſius meminit*, Indictiones menſe Septembri incipere. *At Romani Pontifices ſemper ſuam retinuere, adhucque hodie retinent.* Hæc ille.

Retinent & Imperatores Occidentales Romanam *Indictionem*, ex qua non mediocre beneficium. Eſt enim velut anchora chronologicæ ſupputationis, & fidele in inſtrumentis datorum examen: quibus ideo poni conſuevit ut in Gloſſa dicitur ad Decr. Greg. lib. 2. Tit. 22. ca. 6. In tribus autem maximo venit uſu: ſcil. in privilegiis, in cereo Paſcali, & in Eccleſiarum dedicationibus.

Indictionum uſus.

Modus inveniendi Romanam *Indictionem* eſt hujuſmodi. Adde 3 ad Annum Domini (quia Dominus noſter in 4 *Indictionis* anno perhibetur natus) deinde totum divide per 15, & reſiduum dabit annum *Indictionis.* Si hoc nihil fuerit; ipſus annus *Indictictionis* eſt ultimus. Ad Græcam *Indictionem* inveniendam 4 ſunt addendi, &c. Verſibus ſic exponitur.

Modus inveniendi *Indictiones*

Si per quindenos Domini diviſeris annos,
His tribus adjunctis, Indictio certa patebit.
Si nihil excedit, quindena Indictio currit.

Dicitur *Indictio* & de toto quindecennali ciclo, & de quolibet ejuſdem anno; ut patet in Gloſſ. ad Cod. lib. 1. Tit. 2. de Juſt. Cod. confir. §. fin. ubi etiam notatur quòd tabelliones (h. notarii publici) cum dicant, *Indictione prima, vel ſecunda in inſtrumentis: intelligitur primus* vel *ſecundus annus Indictionis, &c.*

Indictionum duplex ſignificatio.

Diony-

Dionyſius de annis; ad finem Hymnorum Bedæ Tom. 1. pag. 413. *Tres appone annis Chriſti pro* Indictionibus *Regulares, & partire per quindenum numerum Abſq; morâ tunc videbis quis ſit ejus numerus.*

Indictiones extraordinariæ.

Indictiones extraordinariæ ſunt, quæ ad tempus præter morem ordinarium ex improviſo indicuntur, ut angariæ belli tempore, equi verhedi, &c. à quibus nulli poſſeſſores, ne Eccleſiaſtici eximuntur. l. neminem. C. de ſacroſ. Eccl. &c.

¶ ***Indiculus.***] Ab indicando proculdubio, ſed quale ſit indicandi inſtrumentum, non ſatis liquet. Emanarunt olim à Rege, *præcepta, indiculi, brevia,* quæ nec facile diſtinguantur. Bignonius, ad Marculfi lib. 1. ca. 6. quod inſcribitur *Indiculus Regis ad Epiſcopum, ut alium benedicat*: exiſtimat *præceptum* majoris eſſe auctoritatis diploma, manu propria Principis ſubſcriptum; & annulo fortè munitum: *indiculum* verò eſſe epiſtolam abſq; ſigillo. In hoc rectè ſonat Capitular. lib. 3. ca. 58. *Et ſi conſacramentales homines cum ipſo venire renuerint; juſſione dominica, aut indiculo, aut ſigillo, ad palatium venire cogantur.*

Pro quovis *ſcripto indicativo,* etiam dictum videtur. Greg. Turon. Hiſt. lib. 5. ca. 44. *Per idem tempus Chilpericus Rex ſcripſit indiculum, ut ſancta Trinitas, non cum perſonarum diſtinctione, ſed tantùm Deus nominaretur.* Et lib. 8. ca. 2. —— *pejeraſti* (Epiſcopus) *mittens, indiculos doloſitate plenos.* Juramentum Bonifacii apud Lindenb. *Hunc etiam indiculum ſacramenti, ego Bonifacius exiguus, Epiſcopus manu propria ſubſcripſi.*

Indiluculus.

Pro *nuncio.* Aſſer Meneven. de geſt. Ælfridi circiter An. 885. *Cumq; ſtatuto tempore ad eum* (Regem Ælfredum) *ſicut promiſeram, non perveniſſem: tranſmiſit ad me indiluculos, qui me ad eum equitare feſtinarent, & cauſam remorationis perquirerent. Sed cum equitare ad eum non poſſum, alium ad eum tranſmiſi indiluculum qui remorationis meæ cauſam illi patefaceret.* Corrigendum cenſeo, legendumq; *indiculos,* & *indiculum.*

¶ ***Indominicatum,*** ſeu ***Terræ indominicatæ.***] Prædiorum pars eſt, quæ uſui ipſius domini reſervatur, non colonis nec empheuticariis conceditur. Aliàs *Terræ dominicæ,* & *dominicatæ,* quæ vide. Vulgo **the demains of a Mannor.** Lib. Cenſual. S. Remigii Rem. *De terra indominicata* 30 *denar.* Privileg. Caroli Calvi S. Germano conceſſum anno Regni 32. *vineas quoq;* —— *ſive ſint indominicatæ, ſive in beneficium quibuſlibet datæ.* Conventio inter Manaſſem Comitem & Canonicos Remenſ. in Append. ad Flodoard. ante annos 650. *Aliam autem villam nomine Loeium in qua continentur manſi 7 & dimidius, & quarta pars unius; excepto indominicato manſo, &c.* In calce ejuſdem, —— *de camera, frumenti 4 ſextarii. De horreo indominicato, annonæ modius unus, & vinum quod ſufficiat.*

Horreum indominicatum.

Horreum indominicatum eſt horreum Manerii, ut *ædes indominicatæ,* ipſius Manerii ſitus, ſeu ædes domini.

¶ *Infanc, Infang,* & *Infeng.*] *Manuum injectio*: à præpoſitione, *in,* & Saxon. ꝼanȝ pro manu, quòd hæc ſit inſtrumentum capiendi: nam ꝼanȝen eſt *capere,* unde & digiti hodie **fingers,** q. **fangers,** id eſt, *captores,* appellamus. L. Boior. Tit. 3. §. 3. *Si in eum contra legem manus injecerit, quod infanc dicitur, 3 ſolidos donet.* Similiter Tit. 4. §. 5.

Infang al. *infeng,* nonnunquam etiam dicitur pro *Forefang* (quod vide) & in Privilegiis ſignificat *impunitatem,* vel (ut Fletæ verbis utar, lib. 1. ca. 47.) *quietantiam prioris priſæ ratione convivii.*

¶ *De* Infangthefe *&* Utfangthefe, *crebrò occurrentibus in antiquis privilegiis.*

¶ *Infang-thefe,* al. *Infang-theof, Infangthief, Infangenetheof,* & malè *Hinfangthef.*] Significant *latronem infra captum*: hoc eſt, infra Manerium vel juriſdictionem alicujus, jus habentis de eodem cognoſcendi. Regale ſiquidem privilegium, & in antiquis diplomatibus, Majoribus Regni frequenter conceſſum: qui ipſo hoc verbo talem aſſecuti ſunt poteſtatem. De vocis tamen latitudine non planè convenit. Quidam enim exponunt de omni fure infra dominium capto: quidam de hominibus ſolummodo dominii: quidam, de his tantùm qui cum latrocinio deprehenduntur. Certiſſima interpretatio à locorum uſu petitur. Etymologiam prodit Etymon.] Charta Henrici primi, S. Benedicto Rameſ. & S. Ivoni Archipræſuli, de feriis conceſſa, quæ ſic habet: --*cum ſaka et ſoca, & cum tol & theam, & cum infra capto fure.* Ranulfus item Ceſtrienſis in Polychron. lib. 1. ca. 50. Eſt (inquit) *Infangthef,* ƿeil ꝼinðe inƿaꝛðe, *id eſt, infra ſuum capere reum. Gallicè, dedens le ſoen attachment de laron.* Lucidiùs ſi velis; ƿeilꝼinðe inƿaꝛðe, idem ſonat quod *res furtiva intrinſecus inventa*; hoc eſt, *fur cum re furtiva infrà juriſdictionem inventus.* Extenſio vocis è LL. cognoſcitur Edouardi Confeſſ. ca. 26. quod, *De Infangthefe,* inſcribitur. Qui habet *ſacam & ſocam, thol & theam, & infangthefe* —— *juſtitia cognoſcentis latronis ſua eſt, de homine ſuo, ſi captus fuerit ſuper terram ſuam. Illi vero qui non habent has conſuetudines, coram Juſticia Regia rectum faciant in Hundredis, vel in Wapentachiis, vel in Scyris.* Ait *cognoſcentis latronis,* velut confitentis; & reſtringit ad *hominem ſuum, captum ſuper terram ſuam.* Sed audi Bractonum lib. 3. Tract. 2. ca. 35. *Dictum eſt ſupra quod nemo poteſt habere curiam ſuam de proba-*

Fortè ƿeilꝼinðe.

Quid ſit.

Quid ſecundum Bractonum.

probatore & latrone cognoſcente: videamus igitur quæ placita pertineant ad Curiam (Baronis) *& quæ ad Comitatum. Sunt enim quidam †Barones & alii, qui libertatem habent ſcil.* **Soc, Sak, Tol, Team, Infangenthef, Utfangenthef.** *Iſti poſſunt judicare in Curia ſua, ſi quis inventus fuerit infra libertatem ſuam, ſeyſitus de aliquo latrocinio manifeſto, ſicut* **Hondhabend** *&* **Bacberend,** *& inſecutus fuerit per* **Saccabor,** *quia niſi fuerit in ſeyſina, licèt aliquis ſequatur verſus eum, ſicut verſus latronem, non pertinebit ad Curiam* (Baronis) *Hundreda, vel Wapentachia, cognoſcere de hujuſmodi furtis, nec inde facere inquiſitionem per patriam, utrum talis qui non fuerit ſeyſitus, culpabilis ſit vel non: nec quod vadietur inter aliquos duellum ante ſeyſinam. ‡ De hoc quod dicit* **Infangethef,** *videndum eſt quid ſit. Et dicitur* **Infangethef,** *latro captus in terra alicujus, de hominibus ſuis propriis, ſeyſitus latrocinio.* **Utfangthefe** *verò dicitur latro extraneus, veniens aliunde de terra aliena, & qui captus fuit in terra ipſius qui tales habet libertates. Sed non ſequitur quod ille poſſet hominem ſuum proprium, captum extra libertatem ſuam, reducere uſque infra libertatem ſuam, & ibi eum judicare ex tali libertate. Debet enim quis juri ſubjacere, ubi delinquit. Proprios enim latrones & alienos, infra libertatem ſuam captos, judicare poſſunt.*

Infangethefe. Vtfangethefe.

Vides legum viciſſitudinem. Edouardi enim illa Confeſſoris, ait, *juſticiam cognoſcentis latronis* ad Curiam Baronis pertinere qui habet *Infangthefe*, negat ſuo ævo Bractonus, aſſerens hoc nemini tunc competere niſi Regi.

Judicium de *Infangthefe manifeſto.*

Quoad judicium de *Infangthefe* capti cum furto manifeſto: Brittonus lib. ſui, ca. 15. duci eum jubet in Curiam, recitatiſq; coram Coronatore feſtinantiùs accerſito, *Saccabori* & teſtium accuſationibus (nulla expectata reſponſione) morti judicandum. Grave hoc, & Stanfordo ita viſum lib. 1. ca. 23. non tamen inficiatur. Convenit quippè legi Halifaxiæ ſatis notæ.

Furtum manifeſtum quid.

Quid ſit furtum manifeſtum, liqueat è præcedentibus, Bractonus tamen aliàs (viz. Tract. eodem ca. 32. nu. 1.) ſic definivit. *Furtum manifeſtum eſt, ubi latro deprehenſus eſt ſeyſitus de aliquo latrocinio, ſcil.* **Hondhabend** & **Bacberend**, *& inſecutus fuerit per aliquem cujus res illa fuerit qui dicitur* **Sakaburth**, *& ſi ſine ſecta cognoverit ſe inde eſſe latronem, coram Vicecomite, vel coram Coronatore vel Serviente domini Regis, cum teſtimonio bonorum & proborum hominum, extunc furtum dedicere non poſſit, quia tales in hoc habent recordum. Et* (*ſecundùm quoſdam*) *illud idem erit, etiam ſine ſeyſina.*

Non manifeſtum quid.

Furtum non manifeſtum ſuperiùs paulò enunciat. *Eſt* (inquit) *ubi quis ſuſpectus eſt de latrocinio per famam patriæ, per indictamentum & rectum, & ubi graves præſumptiones faciunt contra eum. Sed ſi ſeyſitus non inveniatur de aliquo latrocinio, non habet quis poteſtatem inquirendi, nec procedendi contra ipſum ad inquiſitiones, niſi ipſe dominus Rex in Curia ſua. —— Et ſi coram Ballivis vel Coronatoribus furtum cognoverit, tamen non tenetur ex tali confeſſione, ſine ſeyſina, licèt cum ſeyſina recordum haberent.*

Hodie nec in curiis Baronum qui antiquis ſuis Chartis *Infangthefe* aut *Outfangthefe* obtinuere; nec in Hundredo, aut Comitatu, talis exercetur juriſdictio. Comitatui ademptam video Statuto Magnæ Chartæ ca. 17. placita coronæ Vicecomitibus prohibente: ejuſdemq; fortè vigore, Hundredis illis & Wapentachiis quæ tunc in Vicecomitum erant adminiſtratione. Quo autem ſit ut Baronibus adimatur, non reperio. Antiquari potiùs exiſtimo quàm adimi: & hoc ad evitandum crebros Seneſcallorum Baronum in procedendo contra reos, errores; magnam ex inſcitiâ ſibi & dominis ſuis moleſtiam ſæpè, libertatum nonnunquam diſpendium, inferentium. Sic Willielmo Buſſey Seneſcallo Will. de Valentia accidiſſe videas in Mat. Pariſ. Continuat. An. 1259. Sic Abbati de Croyland, aliquando, utì referunt Juris faſti in 2 Richardi 3. Vide Statut. 27 Henr. 8. ca. 24. annon huc quidpiam.

Cognitio de *Infangthefe* antiquata.

Eſt & Scotis eadem lex de *Infangthefe* & *Outfangthefe* quæ nobis olim. Bractoni quippè locum qui hîc ſuperiùs iſtis notis † ‡ intercluditur, in ſuas leges (*Quoniam attachiamenta* appellatas, ca. penult.) totidem plerunq; apicibus tranſcripſerunt. In eorum etiam Regia Majeſt. lib. 1. ca. 4. ita legitur. *Quædam placita criminalia pertinent ad quoſdam* Barones —— *maximè qui habent & tenent curias ſuas cum ſocco & ſacca, furca & foſſa, Toill & Theme, Infang-thiefe & Outfang-thiefe.* Ubi notandum eſt, *furcam* & *foſſam*, de communi jure ad curiam illam pertinuiſſe, cui licuit de *Infangthefe* & *Outfangthefe* cognoſcere: ſicuti & *priſonam*, ut in dicto Tract. ca. 8. refert Bractonus, Vide *Furca* & *foßa*: & *Outfangthefe*.

Lex Scotorum.

¶ *Inſenſare curiam.*] Dicitur cum Judex ea ſuggerit Advocatis, quæ vel per lapſum vel per ignorantiam prætermiſerint; juxta illud Juris Civilis: *Judex poteſt ſupplere ea quæ Advocatis deſunt.*

¶ *Inferenda, Inferendale.*] Tributum quod annuatim inferebatur. Ludovici Imp. ad Capitular. Addit. 4. ca. 83. *Quicunq; Vicarii* (putà Vicecomites) *vel alii miniſtri, tributum quod inferenda vocatur, majoris pretii à populo exigere præſumpſerit, quam à Miſſis bonæ memoriæ genitoris noſtri conſtitutum fuit, hoc eſt, duos ſolidos pro unâ vacca, quod injuſtè ſuperpoſuit atq; abſtulit —— cum ſua lege reſtituat, & inſuper fredum noſtrum componat.* Aimoinus de geſt. Franc. lib. 4. ca. 26. *Quingentas namq; vaccas inferendales à Clothario ſeniore —— Regiæ menſæ inferre juſſi fuerant. Quæ ideo inferendales dicebantur; eo quòd ſingulis inferrentur annis.*

Vaccæ inferendales.

¶ *In-*

¶ *Infeodare*, al. *Infeudare.*) Eſt feodum in aliquem conferre. Traditione ſeiſinæ terram cedere. Inde *Infeodatus* & *Infeudatus.*

¶ *Infideles.*] Sæpe in hiſtoriis dicuntur non tam Ethnici & Saraceni, quàm fidelitatis ſacramentum domino feodali juratum, violantes. Capitul. Caroli lib. 4. Tit. 34. -- *pro infideli teneatur, quia ſacramentum fidelitatis, quod nobis promiſit, irritum fecit.* Idem Longob. lib. 1. Tit. 34. l. 3.

Sic *infidelitas.* Synod. Engulenhemiæ apud Flodoard. lib. 4. ca. 35. *Inſimulati ſunt de infidelitate ipſius ſenioris ſui.* Et lib. 2. ca. 20. *Depoſitus eſt ab Epiſcopatu pro infidelitate Imperatoris.* Feud. lib. 4. Tit. 47. *Non eſt conſuetudo Mediolani, ut de felonia aut infidelitate pugna fiat.* Nullum crimen hoc olim odioſius, quod itaq; parricidio æquiparat Brito Armoric. Philip. 12.

Vaſſallo infido voluit rex fidus haberi,
Qui ſervare fidem juratam noluit illi,
Quem licitè poterat quovis extinguere letho
Cui debebatur culeus & ſimia ———

Culeus, ſaccus, in quo parricidæ cum ſimia, cane, gallo, & ſerpente incluſi, mari immergebantur.

Infidelis pro latrone. Capitula Caroli Calvi ad Silvaticum, ca. 6. Qui *convictus fuerit quod latronem in hoſpitio ſuſcepiſſet, quaſi latro & infidelis judicetur: quia latro infidelis eſt noſter, & Francorum, & qui illum ſuſcepit, ſimilis eſt illi.* Vide *Fidelis.*

¶ *Infiduciare.*) *Impignerare, obligare.* Longob. lib. 2. Tit. 29. l. 2. *Si infans -- res ſuas cuicunq; vendiderit vel infiduciaverit.* Pluries ibidem.

¶ *Infirmaria, infirmitorium.*) Νοσοκομεῖον, unde Capitular. lib. 2. Can. 29. *Noſocomium.* Locus cum in monaſteriis, tum & aliàs, quo infirmi & ægrotantes curantur. Priſco apud nos vocabulo, **a Fermory**, ex quo fratres ejuſdem, **Friers of the Fermory**
Infirmarii. olim dicti ſunt: Latinè *Infirmarii. Fermarium* tamen aliam habere radicem, loco debito ſuprà oſtendimus. Conſtitutio Benedictorum Gregorii Papæ 9. *In infirmaria nullus commedat, niſi propter infirmitatem vel debilitatem, illuc fuerit deſtinatus.* Fuldenſ. lib. 3. Tradit. 35. —— *caput optimum, ſive veſtimentum quod melius haberet, in uſus fratrum in infirmariam cederet.* Conſtitutio Benedicti Papæ 12. de Benedictinis, ca. 26. *Quoties verò plures ſimul carnes in infirmitorio come-*
Infirmitorium. *dent, verſus & oratio in principio menſæ* —— *dicatur, & continuum diſcumbendo ſilentium obſervetur. Ibiq; legatur (ſicut in refectorio) continuè aliquid quod ædificet audientes: nullaq; perſona ſecularis, ad comedendum inibi invitetur.* Ingulfus Saxo. *Fecit ipſe de eodem meremio, plurima pulcherimaq; ædificia, ſcil. infirmitorium Monachorum, longitudine & latitudine decentiſſimum.*

¶ *Infiſcari.*] Fiſco adjudicari, in fiſcum rapi. L. Alaman. Tit. 25. *Res ejus infiſcentur in publico.* Chron. Camerac. lib. 2. ca. 18. *Monaſterium S. Vindiciani* —— *poſtquam viris militaribus infiſcatur, pro immunitione rerum, ad raritatem fratrum redigitur.*

¶ *Informator.*] Vox fori. Is qui ex parte Regis, interdum ſui ipſius nomine, delinquentes contra Statuta quæ vocant pœnalia, ergo proſequitur ut mulctæ referat portionem. *Delator*, & qui in Apocalyp. ca. 12. ὁ κατήγορος τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν dicitur.

¶ *Infortiare.*) Firmare, munitum reddere. Inſtrumentum pacis inter R. Hen. 2. & filios ejus apud Hoveden. in An. 1174. *Caſtella verò quæ firmata ſunt vel infortiata poſtquam guerra incepit* —— *debent redigi in illum ſtatum in quo fuerunt, &c.* A Gall. *Enforcir.*

¶ *Ingenium.*) A Gall. *engin*, artificium, techna dolus malus. Greg. Turon. lib. 6. ca. 22. *Proclamante verò Epiſcopo & dicente, quod ſæpius hîc ingenia quæreret, qualiter eum ab Epiſcopatu dejiceret.*

Pro *machina*, & cujuſq; rei inſtrumento. Flor. Wigornenſis Continuatio, in An. 1138. *Exierunt enim jam ſæpiùs de Caſtello, & ingenia ejus vel ſucciderunt, vel incenderunt.*

Pro *ſpectaculo.* Mat. Par. in An. *Ornata eſt civitas tota vexillis, coronis & pallis, cereis & lampadibus, & quibuſdam prodigioſis ingeniis.*

¶ *Ingenuus, Ingenuilis.*) *Ingenuus* eſt qui ex matre naſcitur, conceptione, partu, mediove tempore, libera. Etiam qui ex ſervitute manumiſſus eſt. In manumiſſionis enim apud Alamannos formula, jubetur *ut ſemper ingenuus atq; ſecurus exiſtat*: unde illis olim **Semperfry**, quaſi *ſemper liber* appellatus eſt. Vide Goldaſt. ad Burkhardi cap. 9. Greg. Turon. de mirac. S. Martini, ca. 23. *Erant enim ingenui, & poſſeſſionem propriam poſſident.* Vocem nuperi quidam, claſſi apud nos plebeiæ quæ **Yeomen** dicitur, genuinè neſcio an Latinè magis cooptarunt. Quos autem nos *liberi & legales homines* dicimus, in Triburienſi Concil. An. 895. *ingenui* dicuntur. viz. *Si nobilis homo ingenuus in Synodo accuſatur & negaverit, ſi fidelem eum eſſe ſciverit cum 12 ingenuis ſe purget.* Vide **Yeomen.**

Ingenuilis. Ad ingenuum pertinens. Chirographus Leudonis Remenſ. Eccl. præpoſiti in Append. ad Flodoard. -- *manſos duos inge-* *Manſus ingenuilis.*
nuiles & veſtitos.

Galli, *ingenuiles* vocant, quos nos, *Liberè-tenentes*: manſoſque dividunt in *indominicatos, ingenuiles,* & *ſerviles*; uti nos prædia, in *dominicalia, libera,* & *nativa.* Eorum autem *Ingenuiles* non ſunt liberi à ruſticis ſervitiis, ut ho-

diè noſtri plerumq; Liberè-tenentes; ſed velut priſci noſtri Socmanni, agros domini colentes. Abundè eſt iſtius teſtimonium in libro antiquo cenſuali Remenſis Eccleſiæ, cujus mihi copiam fecit vir eximius Nic. Fabritius Peireſchius, Provenciæ Senator Regius, multâ mihi neceſſitudine conjunctus. Vide plura in *Manſus ingenulis.*

¶ *Ingliſheria.*] Vide *Engleſheria*: & ejuſdem generis, *Walliſheria.*

¶ *Ingroſſator.*] Is in genere dicitur qui integram rei alicujus copiam emendo ſatagit comparare, ut diſtrahendo poſtea chariùs vendat. A Gall. *le gros*, pro integro, vel plenitudine. *Monopola.*

In ſpecie, & ſic vulgo notior, multoq; execratior, is eſt, qui creſcentes ſegites, aut rem annonariam Statutis non permiſſam, ſimiliter congerit, & accumulat. Hanc Reipub. erucam aſſiduè aucupantur Informatores, i. corvi corvum, lupi lupum.

Ingroſſator longè alio ſenſu dictus eſt, qui forenſi charactere acta & inſtrumenta forenſia paginis inſcribit membraneis: unde ævo Henrici 6. *Ingroſſator magnæ Rotulæ* appellatus fuit, qui hodie Clericus pipæ eſt: & *Duplex Ingroſſator*, qui nunc Pipæ contrarotulator.

Ingroſſator magnæ Rotulæ.

¶ *Inlagare.*] Ejectum reſtituere in legis patrocinium. *Laga* enim à Saxonico laȝe, *lex* eſt. Annales Waverlienſ. in An. 1074. *Edgarus puer veniens ad eum à Scotia, & Rex eum inlagavit & omnes homines ſuos.* Breve regium apud Bracton. lib. 3. Trac. 2. ca. 14. —— *& tunc demum ipſum B. inlagari facias, & ad pacem noſtram recipi.* Inde

Inlagatus, **Inlagh**, & **Inlaughe** Bracton. Tract. eodem, ca. 11. nu. 5. *Fœmina utlagari non poteſt, quia ipſa non eſt ſub lege, id eſt,* **Inlaughe** *Anglicè, ſcil. in franco plegio, ſive decenna, ſicut maſculi 12 annorum, vel amplius.* Hinc etiam

Inlagatio, & *inlagaria*, pro actu *inlagandi.* Vide his omnibus contraria *Exlegare*, & *utlagare*, & eorum patronymica.

¶ *Inland*, & *Inlandum.*] Terra dominicalis, pars Manerii dominica. Vox Saxonum, *terram interiorem* ſignificans, nam quæ colonis & Tenentibus concedebatur, **Utland** dicta fuit, hoc eſt *terra exterior*, hodie *Tenementalis*. Teſtamentum Britherici, in Itinerar. Cantii. ꞇo pulꝼeȝe ðaꞇ inlanꝺ, ⁊ ꞇo ælꝼeȝe ðaꞇ **Utland**, i. Lego *terras dominicales Wulfego, Tenementales Ælfego.* Lambardus Anglicè: **to Wulfee the inland or demeanes, and to Elfey the outland or Tenancy.**

Vtland.

Chirographus Withlaſii R' Merciorum Anno 833. apud Ingulfum Sax. —— *4 bovatus terræ de Inlando, & 10 bovatas in ſervitio.* Vox in Domeſd. frequens. Titt. Oxenfordſcire. Epiſc. Baion. *Robertus tenet de Epiſcopo, de inland 2 hidas.* Charta Humfridi Bohun Comitis Eſſexiæ & Conſtab. Angliæ, Monaſterio S. Jacobi de Waldena nu. 19. ſine dato. —— *7 acras terræ arabilis de dominico meo in campo meo qui vocatur Inlond, propinquiores domibus dictorum Monachorum.*

¶ *Inligare.*] *Confœderare, in ligam* (h. combinationem) *coire.* Greg. Turon. lib. 9. ca. 20. —— *inter præfatos Reges pura & ſimplex eſt in Dei nomine concordia inligata.*

¶ *Inloquium.*] Geſt. Epiſcopp. Turon. &c. in Auctor. Regali An. 912. —— *dulcibus legatorum linitus inloquiis.*

¶ *Innama*, plu. vel *Innamum.*) Finis levatus in Curia Regis quindena Michael. An. 10. Henr. 3. in Itinere Lincoln. inter Abbatem de Kurkſted, & Will. fil. Gilber. de Beningworth. —— *innama non capiantur niſi per communem aſſenſum.* Dictum videtur de animalibus jure compaſcuo recipiendis: à Sax. in, pro *intro*, & naman, *capere.* In Marchiis Walliæ hujuſmodi animalia **Intakes**, appellantur, i. *introcapta.* Vide *Namium.*

¶ *Inpeny*, & *Outpeny.*] Regiſtrum Monaſterii B. Mariæ de Cokesford, pa. 25. *De Inpeny & Outpeny, conſuetudo talis eſt in villa de Eaſt Rudham, de omnibus terris quæ infra burgagium tenentur, viz.* —— *quod ipſe qui vendiderit vel dederit dictam tenuram alicui, dabit pro exitu ſuo de eadem tenura, unum denarium: pro ingreſſu ſuo. Et quod Ballivus domini erit ad deliberationem cujuſlibet ſeiſinæ deliberandæ. Et ſi prædicti denarii aretrò fuerint, Ballivus domini diſtringet pro eiſdem denariis in eadem tenura.* De hoc item in Curia ibidem habita circa Feſtum Epiphaniæ anno 12. Ricardi 3.

¶ *Innonia.*] *Clauſum, inclauſura*: hoc eſt, fundus ſepimento concluſus. A Sax. innan, *intus*: unde viſcera & interiora, innoð, dicta. Charta quædam. *Sciatis me conceſſiſſe* —— *totum illud meſſuagium in Barton Bendich* —— *& unum croftum & duas innonias aut inclauſuras, vocatas Inholmes, eidem meſſuagio adjacentes.*

¶ *Inquæſtio.*] Idem Gallis ſub Caroli Magni ævo, quod nobis hodiè **an Inqueſt**, & *Inquiſitio* dicitur. Geſta de villa Novilliaco, poſt Appendicem ad Flodoardum. Subreptis rebus & mancipiis quibuſdam villæ Novilliaci, Carolus anno regni ſui 32. id eſt, gratiæ 800. *miſit ſuos Miſſos ad hoc inquirendum, & inquæſtione facta, & veritate (ſicut ei dictum fuerat) inventa, quoniam prædicti* ſubreptores *ad rationem non venerunt, ſic ut banniti fuerunt, &c.* *Miſſi*, hoc ævo dicti ſunt, qui nobis hodie, ipſiſque Gallis, *Juſtitiarii*: *Banniti*, idem qui nobis *Utlagati.* Sic hodiernam noſtri Juris formulam, in iſtis (ut in aliis plurimis) à Gallis habes: nec ingenuè id fateri pigeat,

quod antiquiùs multò retulit Juvenalis Satyra 15.

Gallia cauſidicos docuit facunda Britannos.

Sed deductus hic ritus eſt in Angliam, Normannis non dum ingreſſis. Sic enim leges Edouardi Confeſſ. ca. 38. *Poſtea inquiſiſſet Juſtitia*, i. Juſtitiarius, *per lagamannos*, i. legales homines, *& per meliores homines, de burgo, vel de villa, vel de Hundredo, ubi manſiſſet emptor, &c.*

¶ *Inſetenis.*] Ordinatio Romeneienſis mariſci, pa. 73. *Item ordinaverunt quod quælibet acra pro walliis, inſetenys, & watergagiis, emeretur pro 40 ſol.* Interpres quiſquis fuit, ſic locum reddit: **that every acre for the walls and watergages, be bought for 40 ſhillings.** Neſcius quid ſit *inſetenys*, ipſum præterit. Reor ego, de interiori aggere dictum, qui dirupto jam exteriori, irruentes undas denuo præſtoletur. **An Inſetch**, à Sax. inſetena, i. *inſertum*, vel *interius poſitum.*

¶ *Inſiliarius.*) Expers conſilii. Flor. Wigorn. in An. 855. —— *filius Regis Æthulfi cum omnibus ſuis conſiliariis, tantum facinus perpetrare auſi ſunt, ut regem à regno proprio repellerent.*

Inſilium. Idem Author in An. 1016. —— *niſi perfidus Dux Edricus ſuis inſidiis & inſiliis, eum* —— *retineret.* Continuator Florentii, in An. 1140. —— *ut ſuo conſilio, imò inſilio conſentiat, & ſecum teneat.*

¶ *Intakers.*) Prædonum genus Rideſdaliam ſeu extremam Angliæ plagam borealem habitantes, ſic dicti quòd à participibus ſuis quos **Outparters** vocant, prædam è finitimis Scotiæ deportatam, recipiebant. Illi, quaſi *intrò recipientes*: iſti, velut *foris partes* ſeu *rem agentes*, recentiùs **Outputters** nuncupati. Fit amborum mentio in Stat. An. 9. Hen. 5. ca. 8.

¶ *Intercharaxare.*) *Interlineare.* Hincmarus Archiep. Hincmaro Epiſc. apud Flodoard. lib. 3. c. 21. —— *ſi vitio ſcriptoris pro detrectem, quod eſt diſſimulem vel differam; detractem, quod valde tractem, non ab re accipi poteſt, intercharaxatum non fuit.* Vide *Charaxare*, & *Karaxare.*

¶ *Interpeditatus.*) Conſuetudd. & Aſſiſ. foreſtæ, *Licitum eſt Abbati de Burgo S. Petri, venari et capere lepores, vulpes, et murelegęs, infra metas foreſtæ, et habere canes interpeditatos.* Videtur medium quiddam ſonare inter *expeditatos*, & *inexpeditatos.* Saltuarios conſule, & quære ſupra *Expeditatus.*

¶ *Interplacitare*] Vox fori. Dicitur cum ex obliquo, liti inciderit dubitatio, cujus neceſſariò habendum eſt examen, priuſquam de ſummâ litis judicetur. Vide *Placitare.*

¶ *Interpremium.*) L. Salic. de Occiſionibus, §. 1. *Qui nobilem occiderit* ICCCCXL. *ſol. componat. Ruoda quod dicitur apud Saxones* Cxx *ſol. & interpremium* Cxx *ſol.* Gloſſ. (inquit Lindenbr.) *Interpretium*, παϱάλληλον.

¶ *Intertiare.*) A Gall. *entiercer.* In manum tertiam ponere, tertio tradere, tertium advocare. *Sequeſtrare.* L. Salic. Tit. 49. ſic inſcript. Qualiter homo furatas res intertiare debet. *Si quis rem ſuam ſub alterius poteſtate agnoverit, mittat eam in tertium manum -- & in ipſo placito quantiunque fuerint qui rem intertiatam vendiderint -- omnes intra placitum iſtum commoneantur.* Tit. 33. *Si quis rem ſuam cognoverit, mittat manum ſuper eam, & ille ſuper quem intertiatur, tertiam manum quærat, &c.* ubi formulam examinis videas. Capitular. lib. 6. ca. 209. *Si res intertiata, furto ablata fuerit, liceat ei ſuper quem res intertiata fuerit, ſacramento ſe excuſare de furto.* LL. Inæ M. S. ca. 74. *Si captale quodlibet intertietur, & ille ſuper quem intertiatur, advocet inde, ſi advocatus nolit hoc recipere, & dicit quod nunquam hoc vendidit, ſed aliud, tunc licebit advocanti manum in verum mittere, quod nullum alium vendidit quàm hoc ipſum.*

Authorem venditionis advocare: ad Warrantum (quem dicunt) *provocare: rem* (inquit Lambardus) *penes alium defendere.* LL. Edouardi Confeſſ. ca. 25. *Quod ſi quiſpiam aliquid interciet ſuper aliquem, & interciatus non poterit warrantum ſuum habere, erit forisfactura ſua, &c.*

¶ *Inthronizare.*) Eccleſiæ & Juris Canonici Scriptoribus frequens obvenit, pro *inaugurare Epiſcopum.* Cùm enim *inthroniſare* Regum ſit propriè, Regibus in Seculo, æquiparat in Sacerdotio Archiepiſcopos Walafridus Strabo lib. de ritib. Eccleſ. ca. 31. & ab his ad reliquos Epiſcopos vox deducitur, quorum utiquè dignitatis ſedes, *thronus* appellatur. *Thronus.*

¶ *Introitus miſſæ.*) Et, *Introitus*, ſimpliciter dicitur, quod à choro cantatur dum ſacerdos miniſtraturus intrat ad altare. Habet initium (inquit Amalarius lib. 3. ca. 5.) à prima antiphona, quæ dicitur *Introitus*, & finitur in oratione, quæ à ſacerdote dicitur ante lectionem. In Ambroſiano canone Eccleſiæ Mediolanenſis, *Ingreſſus* appellatur, vel ut *Ingreſſus.* habet Rad. Decanus Tungrenſ. propoſit. 12. *Ingreſſa, Introitum* inſtituit Cæleſtinus Papa *Ingreſſa.* 45 (qui floruit An. 423.) ut Micrologus & alii tradidere. Vide hunc de Eccleſiaſt. obſervat. ca. 1. Amalarium de Eccleſiaſt. Offic. lib. 3. ca. 5, Rad. Decan. loco citato. Durand. lib. 4. ca. 5. Durant. lib. 2. ca. 11.

¶ *Invadiare*, Longobardis *Inwadiare.*) *Oppignerare.* Rob. de Monte in An. 1190. *Willielmus Comes Pictavienſis invadiavit eandem civitatem Raymundo Comiti S. Egidii*

—— *propter pecuniam, &c.* Nubrigenſ. lib. 3. ca. 22. —— *ſi redditus ſuos ante invadiaverit.* *Vadium*, aliàs *Wadium*, Longobardis *Wadia*; pignus, fidejuſſio. Inde *vadiare*, *invadiare*, *convadiare*, *revadiare*, id eſt, repignerare, ſeu à vadio recolligere; *ſubvadiare*, i. poſt vel latenter vadiare. Vide *Inwadiare.*

Vadium. Wadium. Wadia.

Multam vadiare, Hotomanno eſt obligare dato pignere: mihi amplius videtur, ſcil. ad pactum cum mulcta obligari, dato pignere.

Hominem vadiare, eſt fidejuſſorem vel obſidem dare.

Invadiatus, pro *abſolutus.* Ingulfus Saxo. Hiſt. Croyl. *Ut ſuſpectus de aliquo latrocinio per ſuam Centuriam vel Decuriam, vel condemnatus vel invadiatus pœnam demeritam, vel incurreret, vel vitaret.* Aliàs legitur *condemnatus vel abſolutus.* Ego autem *invadiatus* non hîc propriè intelligo pro *abſolutus*, at ſuſpectum vitaſſe pœnam modò eſſet *invadiatus*, i. ſub debita fidemiſſione.

¶ *Inveſtire.*] Eſt aliquem in feodum, prædium, munus, dignitatem, noviter acquiſita intromittere, vel poſſeſſione eorundem donare. Intromiſſio iſta nonnunquam dicitur *Inveſtimentum*, ſed frequentiùs *Inveſtitura*; & eſt propria, vel impropria.

Inveſtitura propria ſeu *vera* dicitur, cum res ipſa tradatur: ut poſſeſſio terræ ſuper ipſam terram traditione glebæ ab eadem revulſæ. Anglis **Livery of ſeiſin.**

Impropria eſt, cum rei nomine, ſymboli quidpiam (quod in Conſtitutione Frederici Imp. de pace, *donum inveſtituræ* nuncupatur) inveſtiendo porrigitur, uti gladius, haſta, vexillum, annulus, ſagitta, calcaria, aut aliud hujuſmodi pro vario locorum more; quod & noſtratibus (olim in uſu) valuit, hodie non item. Ingulfus Abbas Croylandiæ, *Conferebantur etiam primò multa prædia nudo verbo, abſq; ſcripto vel Charta, tantùm domini gladio, vel galea, vel cornu, vel cratera: & plurima tenementa cum calcari, cum ſtriguli, cum arcu: & nonnulla cum ſagitta. Sed hæc initio regni ſui* (id eſt, Normannorum) *poſterioribus annis immutatus eſt iſte modus.* Rectè, mutatus eſt omnino hic ordo quoad conferenda prædia libera: ſed quoad nativa concedenda in Baronum curiis, adhuc retinetur, ut ſupra videas in *Fiſtuca.* Feudor. lib. 2. Tit. 3. *Inveſtitura quidem propriè dicitur poſſeſſio: abuſivo autem modo dicitur inveſtitura, quando haſta vel aliud corporeum quidlibet porrigitur à domino, ſe inveſtituram facere dicente: quæ ſiquidem ab illo fiat qui alios habet vaſſallos, ſaltem coram duobus ex illis ſolenniter fieri debet, &c.* Mos hodie obſervatus in Curiis noſtris Baronum. Cujacius ad Feud. lib. 1. Tit. 1. §. Si vero Archiep. *Aliud eſt inveſtitura, aliud traditio. Inveſtitura eſt ceſſio feudi ſolennis ſive contractus qui ſine traditione poſſeſſionis per ſe ſubſiſtit. Inveſtituram ſequitur traditio poſſeſſionis vacua. Ut infra §. proximo & lib. 4. Tit. 15.* ubi dicitur, *Si inveſtitura facta fuerit coram paribus curtis ſive in brevi teſtato, rectè eum qui inveſtitus eſt, cogatur dominus mittere in feudi poſſeſſionem.* Plus igitur eſt poſſeſſionem dare, quam *inveſtituram* concedere, ſed hîc loquitur de *inveſtitura impropria.*

Donum inveſtituræ.

Adrianus Pp. Anglus inveſtivit H. 2. de dominio Hiberniæ annulo aureo. Stow. in An. 1160. H. 2. 7. pa. 218. Et Edw. 3. filium ſuum Edw. primogenitum, de Principatu Walliæ in Parl. Weſtm. an. R. 17. per Sertum in capite, & annulum in digito aureum, ac virgam argenteam *inveſtivimus* juxta morem. V. Char. Selden. Tit. hon. pag. 595. Edit. 2.

Inveſtitura per annulum & baculum ſeu *virgam.* Gall. *per rain & per baſton.* Mos Francorum antiquus hîc fuit, in omnibus feudis conferendis: hodie præſertim in Epiſcopatibus & Honoribus Eccleſiæ retinetur, quòd ſub his ſymbolis Carolo Magno conceſſum eſſet ab Adriano PP. inveſtiendi Epiſcopos, &c. privilegium. Oratio quam Gregor. Papa 6. moriturus habuit apud Malmesburienſ. de geſtt. RR. lib. 2. *Laudatus eſt olim* (inquit) *prædicandæ memoriæ prædeceſſor noſter* Adrianus *primus, quòd inveſtituras Eccleſiarum* Carolo Magno *conceſſerit; ita ut nullus Electus conſecraretur ab Epiſcopo, niſi priùs à Rege inſigniretur & annulo & baculo.* Annulus, arra fidei; baculus, ſubſidii quibus domino ſuo tenetur Beneficiarius ſeu Vaſſallus. Eccleſiaſticorum verò rituum Scriptores ſecularem tacentes interpretationem, myſticam adferunt. Vide Durand. lib. 3. capp. 14. & 15. Rei in Imperio Orientali antiquitatem non hîc proſequor. Noſtris autem Regibus Saxonum ævo competiſſe Eccleſiarum *inveſtituras*, luculenter conſtat ex Authore coætaneo Ingulfo Saxone, in Croylandiæ ſuæ hiſtoria. Mordicùs igitur jus iſtud tenuêre ſuccedentes Reges, ut in eorum vitis copioſè legeris. Interim vide quæ nos ſupra memoravimus in verbo *Homagium*, & de *Inveſtituræ* formulis plura quære in *Traditio*, & *Fiſtuca.*

Annulus & baculus, quid notant.

¶ *Inwadiare.*] *Oppignerare.* Gall. *engager.* Longob. lib. 1. Tit. 14. l. 10. *Si liber homo aliquod damnum cuilibet fecerit, pro quo plenam compoſitionem facere non valeat: ſemet ipſum inwadiare ſtudeat uſq; dum plenam compoſitionem adimpleat.* Et l. 10. —— *ſemetipſum per wadium in ſervitio Principis tradat.* Burkhard de Caſib. S. Galli ca. 11. *Poſſeſſiones pro 190 marcis, & 100 libris denariorum inwadiavit, vel etiam infeodavit.* Vide *Invadiare.*

¶ *Jobagines.*) Coloni, mancipia. Verbum eſt Hungaricum, ut refert Lydius è Goldaſto.

¶ *Jocale.*] *Monile, gemma.* Gall. *Joyau.* Ingulfus Saxo. —— *& aliquid pretioſum nobileq; jocale offerret* Mat. Paris in Hen. 3. An.

An. —— *triginta cappis argenteis vel aureis, & infinitis jocalibus.* Geſt. Epiſc. Turon. &c. in xxvii Abbate —— *tradidit unum pulchrum thuribulum, & plura alia jocalia.*

¶ *Jochus.*] Pro *jugero.* Vide *Jucus,* & *Jugum.*

¶ *Jornale, Jornata,* & *Jurnale.*] Gall. *Journau,* à *jour* pro die. Quantum ſoli uno die aratur: & hoc quidem plus in levi & ſabuloſo, quàm in rigido & tenaci. Plus etiam aliàs atquè aliàs ex more regionis. *Jugerum, arpennis, acra,* vel ejuſmodi quiddam. Centuria Chartar. Alamanic. numero 69. —— *in omni zelga jornale unum arare, & 3 dies aſecare, & 3 amadere.* Num. 20. *Dedi etiam ad monaſterium S. Galli jurnales tres* —— *de optima terra.* Num. 29. *Conſtat me vobis vendidiſſe,* —— *jurnales 25. cum omnia quicquid ad ipſam terram conſpicit, vel continet, hoc eſt, in campis, ſilvis, pratis, paſcuis, viis, aquis, aquarumq; decurſibus, cum omni adjacentia vel appendicia.* Antiquitatum Fuldenſ. lib. 2. Trad. 91. *Dedit Brun frater Regis Ottonis, domino Abbati Hadamaro, Detalbaba jurnales mille 1, & 830. de Bruninges, & Sanderates, & Wigbrahtes journales 300 & 70, &c.* Vide *Juchus.* *Jurnale.*

¶ *Joſum,* al. *Juſum.*] *Deorſum.* Lex Alaman. Tit. 45. —— *congregant pares & pauſant arma ſua joſum, & poſtea hoſtiliter ſequuntur eum in domo.* Baſileenſis & Goldaſtiana editiones habent *loſum* pro *joſum,* & M. S. *juſſu.* Vera lectio *joſum* videtur, à priſco *Jotſum* (*t* exploſo) vel potius *juſum* à Gal. *jus,* deorſum. Vide ſupra *Jotſum* in voce *Flotſun:* infra *Juſum.*

¶ *Jotſum.*] Vox Juris marini. Vide *Flotſum.*

¶ *Irenarcha.*] V. Authent. Tit. de *Irenarchis,* qui ſunt: & in gloſ. qui corrigendis moribus præficiuntur. fol. 201. b. col. 2.

¶ *De Irminſul, Saxonum antiquorum idolo.*

¶ *Irminſul, Irmenſul, Irmunſul, Ermenſul,* & *Hirmenſul.*] Columna Mercurii quem à Græcis deducti Saxones, Græco nomine Hermetem appellabant, atq; inde *Irmenſul, Ermenſul,* & *Hirmenſul* quaſi *Hermeſul,* nam ſul, *columna.* Gloſſ. **Hermensul,** *Coloſſus; altiſſima Herminii columna.* Nauclerus autem Generat. 31, ait Saxones ligni truncum non parvæ magnitudinis, in altum erectū, ſub dio coluiſſe, patriâ linguâ *Irminſul* appellantes, Latinè *univerſalem columnam.* Munſterus has & alias nominis ſuggerit origines; cujus cùm de idolo narrationem ediderimus: noſtram de etymo ſententiam dabimus. Sic ille Coſmog. lib. 3. ca. 433. *Merſpurgi* (infideles adhuc Saxones) *phanum & idolum quod Irmenſul appellavere, coluerunt. Ersberg dictus eſt mons in quo fanum illud ſtabat. Quidam interpretantur Mercurii ſtatuam: is enim Hermes dictus eſt. Sed obtinuit Martis honor, ut nunc Mersborg vocitetur. Nonnulli Irmenſul interpretantur ſtatuam publicam. Conjici permittitur dictam Idermanſul, quaſi commune profugium, & aſylum omnium, & Martem communem, qui in prælio diu vagatur incertus, diu dubius, quo ponat victoriam. Erat armata toto corpore effigies, cujus in dextra ſignum militare (noſtri vexillum vocant) præferens roſam, cujus breve momentum, & facilis ortus & interitus, ita eventus præliorum. In ſiniſtra libram expandit, dubiam pugnantium ſortem facilè huc aut illuc inclinantem. Pectus inerme Urſum præferebat, irretitum bellatorum animum inſinuans. In clypeo Leo, qui beſtiis imperitat, invictum ad fortia facta impetum monſtrat, floribus conſito campo in quo ſtabat, quòd nihil jucundiùs videri ſolet fortibus, quàm in acie virtutem oſtendere.* Vides nihil hìc ad Mercurium ſpectans; Martem ſonant omnia. Urbis, montis, & fani nomen, totus idoli apparatus. Nos igitur *Erminſul* de columna Martis potiùs quàm Mercurii interpretamur: nec ità ſolùm, at cùm etiam eſſet refugii columna, indicari illud utiquè ex nomine animadvertimus. Nam ut *Irmin* à Græco Ἑρμῆς Mercurium ſignificat, ita *Er* ab Ἄρης Martem: mun, Saxonibus pro muno, *tutelam, profugium:* & ſul (ut diximus) *columnam.* Sic *Er-mun-ſul,* eſt, *Martis columna tutelaris,* ſeu *profugii.* Nec *Er* pro Marte dubitemus intelligere in columna idoli, cùm & in montis & in fani ubi colebatur nomine, eâdem veniat ſignificatione. *Ersberg* enim idem eſt, quod *mons Martis.* Pari interpretatione apud nos dicatur priſca illa via militaris *Ermund-ſtreat,* quaſi via *Martis immunis:* multis enim olim claruit immunitatibus. Quoad idoli apparatum, videndum eſt an rectè hunc Munſterus. Inſignitum namq; ante 900 annos ita exhibet, velut è recenti Heraldorum officina hodie prodiiſſet. Qualecunq; autem fuit, idolum ipſum cum fano ejus evertit demum Carolus magnus, ut Egoliſmenſis monachus (vel quis alius) in vita ejus ſub An. 768. perhibuit. —— *Ersburgum caſtrum cepit, pervenitq; ad Ermenſul & ipſum fanum deſtruxit, & aurum & argentum quod ibi reperit, abſtulit.*

Nomen unde. Herminii columna. Idermanſul. Idoli forma & apparatus. Noſtra interpretatio. Idoli templum everſum.

¶ *Irretitus.*] In jus vocatus ut ſe recto ſiſtat. Ad rectum vocatus: quaſi *Inrectitus.* Aliàs, *Rectatus* quod vide. LL. Burgorum Scot. ca. 80. *Si quis fuerit irretitus de aliquo malefacto, & detentus à calumniatoribus ſuis infra burgum, &c.* Sæpè in antiquis fori noſtri monumentis. Flodoard. lib. 3. ca. 3. *Præterea quendam Mancionem nonnullis criminibus irretitum, in eadem Eccleſia quaſi Epiſcopum ordinaverit.* Sic emendo, nam editur *irreritum.*

¶ *Irrotulare.*] In rotulum inſcribere, vel

vel digere. Vox fori creberrima. Unde Bractonus lib. 1. ca. 2. nu. 2. —— *& ſuper* Ir:otu'ationes. *his acta conficienda, ſive irrotulationes.* Vide *Rotulus.*

¶ *De Juſticiariis itinerantibus, & eorum origine.*

¶ *Iter, Itineratio.*) Majoribus noſtris idem fuit quod hodie *Circuitus Juſtitiariorum,* deſignatos ſibi Comitatus ad juſtitiam exe-

Eier. quendam itinerantium. Aliàs, *Eier* (t, pro
Error. more Gallico, eliſo) Latinè *Error, Deambu-*
Deambulatio. *latio*: in Capitularibus Caroli Magni & Francorum legibus (unde hæc noſtra petuntur *Itinera*) *Miſſaticum,* quod vide.

Dicitur etiam *Curia,* & *placita* coram iſtis
Juſtitiæ ſeu Juſtitiariis habita: qui & ipſi ab itinerando,
Juſtitiarii itinerantes. *Juſtitiæ,* & *Juſtitiarii itinerantes* nuncupati
Errantes. ſunt: interdum *Errantes,* & in Nigro libro
Deambulantes. Scaccarii, Gervaſio ſuppoſito, ca. 8. *Deambu-*
Perluſtrantes. *lantes* & *perluſtrantes. Fiunt* (inquit) *interdum communes Aſſiſæ à Juſtitiis errantibus quos nos deambulantes vel perluſtrantes judices nominamus.*

V. Florileg. in An. 1261. pag. 307. & 310. *Itinera non facienda niſi ſemel in ſeptennio & præmunitione 48 dierum.* Et Nigr. lib. Scac. fol. 8. b. ait. *Fiunt interdum per Comitatus communes Aſſiſæ à Juſticiis errantibus, quos nos deambulatores & perluſtrantes Judices nominamus.*

Rei origo apud Gallos. Carolus Calvus in Capitulis Silvacenſibus An. Dom. 853. Galliam in 12 portiones diſtribuit: & unicuiq; portioni, viros aliquot cùm in religione, tum in juriſprudentia inſigniores præfecit: qui commiſſos ſibi pagos annuò peragrantes, de injuriis populo à miniſtris reipub. illatis cognoſcerent, ſcelera vindicarent, juſtitiamq; facerent & tuerentur. Rem verò Eccleſiæ, viduarum, & orphano-
Quando apud Anglos. rum, primitùs curaturi. Hoc exemplo Henricus 2. An. 1176. i. 22 & 23 H. 2. magnum Nottinghamiæ Concilium adhibens, ex aſſenſu filii ſui Henrici Regis junioris, & Magnatum Angliæ: Regnum totum in 6 diviſit partes, earumquè ſingulis tres conſtituit Juſtitiarios: ſuas (at nondum) portiones itineraturos. Nomina ſubſequuntur.

Retinemus antiquam ſcripturam.

1	*Hugo* de *Creſſi.* *Walterus* filius *Roberti.* *Robertus Mantell.*	Norfolc. Suffolc. Cantebrige-ſire. Hunteduneſire Bedefordeſire. Bukinhamſire Eſſexe. Hertefordeſire
2	*Hugo* de *Gundevilla.* *Willielmus* filius *Radulfi.* *VVillielmus Baſſet.*	Lincolneſire. Notingamſire. Derebiſire. Staffordeſire. Warwikeſire. Northamtſire. Leiceſtreſire.
3	*Robertus* filius *Bernardi.* *Richardus Giffard.* *Rogerus* filius *Reinfrai.*	Kent. Surrie. Suthanteſire. Suthſexa. Berkeſire. Oxenefordſire
4	*Willielmus* filius *Stephani.* *Bertam* de *Verdun.* *Turſtanus* filius *Simonis*	Herefordſire, Gloucesterſire. Wireceſterſ. Salopesſire.
5	*Radulfus* filius *Stephani.* *VVillielmus Rufus.* *Gillebertus Pipard.*	Wilteſire. Dorſete. Sumerſete. Devonia. Cornubia.
6	*Robertus* de *Wals.* *Radulfus* de *Glanvile.* *Robertus Pikenot.*	Everwikeſire. Richemundſire Loncaſtre. Coplande. Weſtmerlande Northumberlande. Cumberlande.

Horum juriſdictionem tenendiq; Curiæ, ſeu Itineris formulam & apparatum, plurimis Capitibus deſcripſere Bractonus ab initio ſecundi Tractatus libri ſui tertii: & Brittonus mox à libri ſui exordio. Summatim articulos Aſſiſæ Clarendoniæ tradidit Hovedenus in An. 1176. coram Juſtitiariis (& perinde in his *Itineribus* ùt è Bractono conſtat) inquirendos. Denuò habes *Articulos & ſacramenta miniſtrorum Regis in Itinere Juſtitiariorum* in Statuto veteri hoc ipſo titulo inſcripto.

Erant autem duo *Juſtitiariorum itinerantium* genera. Alii Comitatus itinerabant: alii *Duo genera Juſtitiariorum itiner.* foreſtas. Comitatus itinerantes novâ aucti authoritate ſub Edouardo 3. hoc exuerunt nomen, & *Juſtitiarii Aſſiſarum* ſunt exinde nuncupati. Qui foreſtis deſignantur, hodie priſcam retinent appellationem, alter foreſtis Ciſtrentanis, alter Ultratrentanis conſtitutus. De his vide inter officiales foreſtæ.

¶ *De Jubilæo Bonifaciano, Clementino, Sixtimo: necnon illo Edouardi 3. Regis Angliæ.*

¶ *Jubilæus,* quibuſdam *Jobileus.*] Duplex eſt, Judaicus, & Romanus. De Judaico (ſepulto cum lege) hic non agimus. Romanum

num è Judaico cinere ſuſcitavit Bonifacius 8. An. Dom. 1300. haud redivivâ, ſed novatâ ſpecie. Nam cùm vetus ille debitorum remiſſionem,& à mundana ſervitute immunitatem, quinquageſimo quovis anno indulgeret: novus iſte peccatorum omnium abſolutionem, & ab infernis vinculis libertatem ſpiritualem Chriſtianis pollicetur, qui confeſſi & verè pœnitentes Apoſtolorum limina viſitarent. *Jubilæi* ratio una. Non tamen anno quinquageſimo, uti ille Judaicus, ſed duplicato numero, in centeſimo; ut ſecularis hic factus, ludis Ethnicorum Secularibus opponeretur. Ludos enim iſtos Diti & Proſerpinæ conſecratos, poſt centum annos (juxta Feſtum) celebrandos ſtatuêre: quia *ſeculum* ſeu vitæ ſpacium eouſquè (non ulteriùs) extendi exiſtimabant. Clamavit enim tunc Præco: *Venite ad ludos, quos nemo mortalium vidit, neq; viſurus eſt.*

Hæc juxta doctorum aliquot opinionem, mihi quidem non ſatis arridentem. Longè enim ante ævum Bonifacii, relegati ſunt ludi iſti Seculares: quin & ab Auguſto, & Claudio, & Domitiano, neglecto jam tunc ordine centenario, celebrati: unde illud Martialis Epigr. lib. 10.

Bis mea Romano ſpectata eſt vita Tarento.

Tarentum ſcilicèt ara fuit quæ ludis ſolummodò Secularibus apperiebatur, aggeſtaq; deinceps terrâ, uſq; in alterum ſeculum occultabatur. Sic Stephanio in utriuſq; Auguſti & Claudii ludis Secularibus, togatus dicitur ſaltaſſe.

Alia ratio. Adducit Bzovius aliam rationem in An. Ch. 1300. Scilicet, omnibus retrò ſeculis, ſolenne Pontificibus Romanis fuiſſe, Natalicios Salvatoris dies anno ſeculari recurrente, ſolenniùs celebrare. Cauſam non adjungit: ait autem Bonifacium 8. hoc in mentem revocantem, totius orbis Chriſtiani populos ad Nataliciorum illius anni ſecularis celebritatem invitaſſe, ipſumq; ex tunc annum *Jubilæi* inſtitutione illuſtrem reddidiſſe, bullâ quæ ſubſequitur.

Bulla inſtitutionis primi *Jubilæi*. Bonifacius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei. *Ad certitudinem præſentium, & memoriam futurorum. Antiquorum habet fida relatio, quod accedentibus ad honorabilem Baſilicam Principis Apoſtolorum de urbe conceſſæ ſunt remiſſiones magnæ & indulgentiæ peccatorum. Nos igitur qui juxta officii noſtri debitum, ſalutem appetimus & procuramus libentiùs ſingulorum, hujuſmodi remiſſiones & indulgentias omnes & ſingulas ratas & gratas habentes, ipſas auctoritate Apoſtolicâ confirmamus & approbamus, & etiam innovamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus. Ut tamen Beatiſſimi Petrus & Paulus Apoſtoli eo amplius honorentur, quo ipſorum Baſilicæ de urbe devotiùs fuerint à fidelibus frequentatæ, & fideles ipſi ſpiritualium largitione munerum ex hujuſmodi frequentatione magis ſenſerint ſe refectos: Nos de omnipotentis Dei miſericordiâ & eorundem Apoſtolorum ejus meritis & auctoritate confiſi, de fratrum noſtrorum conſilio, & Apoſtolicæ plenitudine poteſtatis, omnibus in præſenti anno milleſimo trecenteſimo à feſto nativitatis Domini noſtri Jeſu Chriſti præterito proximè inchoato, & in quolibet anno centeſimo ſecuturo, ad Baſilicas ipſas accedentibus reverenter, verè pœnitentibus & confeſſis, vel qui verè pœnitebunt & confitebuntur, in hujuſmodi præſenti, & in quolibet centeſimo ſecuturo annis, non ſolùm plenam ſed largiorem, imo pleniſſimam omnium ſuorum concedimus veniam peccatorum.* A quo anno, & die anni, orditur *Jubilæus*. *Statuentes, ut qui voluerint hujus indulgentiæ à nobis conceſſæ fore participes, ſi fuerint Romani, ad minus triginta diebus continuis vel interpolatis, & ſaltem ſemel in die; ſi verò peregrini fuerint aut forenſes, modo ſimili, diebus quindecim ad Baſilicas eaſdem accedant. Unuſquiſq; tamen plus merebitur, & indulgentiam efficaciùs conſequetur, qui Baſilicas ipſas ampliùs & devotiùs frequentabit. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ confirmationis, approbationis, innovationis, conceſſionis, & conſtitutionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum e us ſe noverit incurſurum.* Datum Romæ apud ſanctum Petrum octavo Kalend. Martii, Pontificatus noſtri anno ſexto. Hactenus bulla Iuſtitutitionis Jubilæi.

Excipiuntur multi. Nulla tamen hìc *Jubilæi* mentio: nec ad univerſos tranſiit iſta diſpenſatio. Aliâ enim bullâ eiſdem die & anno datâ, omnes excepit & excluſit Pontifex, qui prohibitam cum Saracenis exercerent mercaturam: nec non Fredericum Aragonem, Siculoſque & Columnenſes: & *generaliter* (bullæ utor verbis) *omnes & ſingulos publicos hoſtes & rebelles præſentes & futuros Eccleſiæ* (Romanæ) *memoratæ, & impugnatores ipſius, & qui dabunt ſcienter ſupradictis, vel eorum alicui ſeu aliquibus auxilium, conſilium vel favorem, publicè vel privatè, &c.*

Gratia uberior. Reliquorum verò miſertus peregrinantium, advenarumq; labores, ærumnas, & impenſas; ex uberiori adjecit gratiâ:

1 —— *Quod omnes forenſes* (intelligo extraneos) *qui hodie ſcil. in die Nativitatis Domini, ſunt in Urbe, licèt non compleverint indulgentiam, ut læti revertantur ad propria, plenam indulgentiam conſequantur.*

2 *Quod omnes illi qui venerunt ad indulgentiam conceſſam per eum & mortui ſunt in via, vel in urbe, numero dierum taxato in ipſa indulgentiâ non decurſo, plenam indulgentiam conſequantur.*

3 *Quod omnes illi qui arripuerunt iter ad iſtam indulgentiam animo complendi eam, & juſto impedimento impediti, vel non pervenerunt; vel pervenientes non compleverunt eandem; plenam indulgentiam conſequantur.*

4 *Item quia annus iſte Jubilæus finitur hodie, volens idem Dominus noſter velut pius pater providere ſaluti animarum: omnibus illis qui ſunt verè confeſſi ſecundùm formam indulgentiæ ſuæ, & non ſatisfacerunt de alieno infra annum, nec poſſunt commodè ſatisfacere propter temporis brevitatem, prorogat terminum ad ſatisfaciendum duntaxat uſq; ad feſtum Reſurrectionis Dominicæ proximè venturum.*

Jubilæus Clementinus. Hæc de ſeculari *Jubilæo* Bonifaciano, quem multis decrepitorum millibus unquam vidiſſe haud datum fuit. Clemens igitur Papa 6. eum ab an. centeſimo ad veram *Jubilæi* periodum (hoc eſt, quinquageſimum) deducendum ſtatuit: datis ad Archiepiſcopum Tarraconenſem, & ad omnes Eccleſiæ Prælatos literis An. Dom. 1342. Pontificatus ſui primo: poſteaque, ſcilicet Anno 1350. primum *Jubilæum* quinquageſimalem, prout ſtatuerat, celebravit.

Jubilæus Sixtinus. Demum verò, ut quæq; ætas iſtius fieret particeps beneficii; Xiſtus al. Sixtus 4. ad unumquemq; annum viceſimum quintum, *Jubilæum* contraxit: atq; ejuſdem primam egit celebritatem An. Dom. 1475. Confluxit Romam in *Jubilæis* iſtis, ingens mortalium multitudo: adeo ut ſub Bonifacio 8. *aliquando ad CC. M. hominum in dies ſingulos numerarentur, præter indigines*: & ſub Nicolao 5. An. Dom. 1450. impedito fortuitò tranſitu, *ducenta hominum corpora & equos tres, obtrita & ſuffocata in ponte Hadriani* refert Platina. Ad excipiendam igitur tantam frequentiam, plenamq; delictorum indulgentiam, poſt exacta imperata, conferendam: ſeptem primaria urbis delubra idem conſtituit Bonifacius.

Advenarum multitudo

Templa his deſignata.

Jubilæus Regis Edouardi 3. Bonifacii & Clementis exemplo excitatus Rex Angliæ Edouardus 3. ſui ipſius annum genethliacum quinquageſimum, *Jubilæo* dicavit. Natus quippe in feſto S. Bricii, hoc eſt, in Idibus Novemb. An. Dom. 1312. cùm ad idem feſtum An. 1362. ſuperſtes perveniſſet; gratioſum omnibus ſe præbere & munificum geſtiebat. Vinctos igitur è carcere liberat, exules revocat ad lares proprios, reos majeſtatis ſolutos dimittit, regioq; omnia faſtu & magnificentiâ recolens, ornat, ditat & illuſtrat. Jam leges ſalutares multas tulit, multa conceſſit privilegia. Rogatus à Communitate Regni, linguam Normannicam hactenus in agendis cauſis ferendiſque judiciis uſitatam adimit, Anglicanam indicens recipiendam, ut non ſolùm litigatores, ſed & circumſtantes quilibet juris faciliùs tramites cognoſcerent. Acta verò in tabulas & membranas publicas Latinè regerenda.

Circa hoc etiam tempus, velut ad anni iſtius decus (ſi rectè hiſtorici) filios ſuos Edouardum Principem Walliæ, in Ducem creavit Aquitaniæ: Lionellum in Ducem Clarentiæ: Edmundum in Comitem Cantabrigiæ: & ne quid tantæ deeſſet celebrati; Franciæ, Cypri, & Scotiæ Reges, Reginamque Scotiæ illuſtri hoſpitio excepit. Haſtiludia & quæ de more ſolent triumphos adornare taceo.

Ex hac Regii *Jubilæi* inſtitutione, factum videtur quòd annis ſinglis in Cœna Domini, vulgò **Maundy Thurſday**, Reges noſtri uſquè hodie eleemoſynam facientes, tot pauperes veſte & cibi ferculo donant, quot ipſimet tunc ætatis annos egerint; ſinguloſq; totidem inſuper denariis, velut annorum rationem dum ad quinquageſimum veniatur, conſervaturi. Annum tamen ipſum quinquageſimum, nemo (quòd ſciam) alius more *Jubilæi* celebravit, Eleemoſyna Regum in Cœna Domini, unde.

Non autem dico Lavandi morem ſed numerandi pauperes ad ætatis rationem jam cœpiſſe. Lavationis enim ceremonia valdè eſt antiqua, cum apud Pontifices Romanos, tum apud Impp. ut poſtea videris in *Mandatum*.

¶ *Juchus*, & *Jochus*.] *Jugerum*. Terræ portio quæ junctis duobus bubus uno die colitur, atque inde voces: nam **Juck** & **Jock** Teutonicè, *joug* Gallicè, *jugum* Latinè, notant. Centur. Alaman. Chart. 19. *Trado ad monaſterium S Galli* —— *8 juchos terræ ſtatim in jus monaſterii redigendos, & accepi inde alios 8 juchos in Durgouve.* Et Chart. 26. *Dedit itaq; nobis ipſe præfatus homo Notger juchos 92 nos ex noſtra parte debuimus illi jugera 8. illa etiam ad ſupradictum numerum complendum nobis dimiſit, &c.* Chart. 41. *Unum juchum de vinea.* Chart. 42. —— *arare duos jochos in Anno.* Chart. 83. —— *unum juchum arem, & cum ſemine meo ſeminem.* Vide *Jugum*, & *Fornale*. *Jochus.*

¶ *Judex.*] Pro *Juratore*. Inde *Judices* dicuntur Duodecemviri qui in diſquirendo reatum, de facto apud nos judicant & cognoſcunt. Sic intelligo legem Henrici 1. Ca. 6. *Judices ſanè non debent eſſe niſi quos impetitus elegerit, nec priùs audiatur vel judicetur, quàm ipſi eligantur: & qui electis conſentire diſtulerit, nullus ei communicet, vel obtemperet, &c. ſententia vincat plurimorum, nec judex ſit impar muneris nec jure diſſimilis, &c.* Priſcæ legis hodie manet juſtitia. Poſtulatus enim de crimine capitali reſpuat ex cauſâ legitimâ quotquot voluetit. Sic & olim aliquando peremtoriè, dum tamen legale haud ſubterfugeret judicium. Sed cautum eſt deinceps, primò ut 36 non excederet, poſtea (ſcil. Stat. Anno 21 Hen. 8. Ca. 14.) ut ultra 20 non reſpueret. Vide infra *Juratores*.

¶ *Judicium aquæ.*) Vide in proximis *Judicium Dei*, & infra *Ordalium*.

¶ De

¶ De priſcis ſuſpectorum examinibus apud Chriſtianos, Judicium Dei *nuncupatis. Particulariter de illo* Euchariſtiæ. *De quibuſdam Paganorum. Unde Orta. Quando, & à quibus prohibita.*

Ejus ſpecies. ¶ ***Judicium Dei***, al. ***Divinum Judicium.***] Sic à veteribus dicuntur probationes & ſortilegia quibus ad reatus examen uſi ſunt: *Ordalium* & ejus ſpecies, ſcil. *Ferrum candens*, *Aqua fervida*, & *Aqua frigida*: ſymbolum *Crucis*, & ſacra ipſa *Euchariſtia*: *Offa judicialis*, ſeu *Panis hordeaceus* (Saxonibus *Corſned*) & *Caſeus execratus*: *Duellum, &c.* LL. Divi Edouardi Confeſſor. ca. 16. *Si ſe ſuper defendere non poſſet judicio Dei, ſcil. aquâ vel ferro, fieret de eo juſtitia.* Inferiùs ca. 19. Uxores interfectorum *expurgent ſe judicio Dei. Quas ſi clementia Dei & innocentia ſua ſalvaverit, remaneant legales cum dotibus ſuis & maritagiis.* Aimoinus lib. 5. ca. 34. in an. 876. *Ludovicus autem Ludovici Regis filius, x. homines cum aqua calida, & x. cum ferro calido, & x. cum aqua frigida ad judicium miſit coram eis qui cum illo erant, petentibus omnibus ut Deus illo judicio declararet, ſi per jus & æquum ille habere deberet portionem de Regno, &c. qui omnes illæſi reperti ſunt.* Greg. Turon. jun. lib. 11. —— *ad ſingulare certamen judicio Dei his duobus confligentibus cognoſcatur verum, hujus culpæ reputatione ſitnè Gundeberga innoxia an fortaſſè culpabilis.* Formull. ſolen. Lindenbr. nu. 172. *Fuit judicatum in ipſo placito ante ipſum vicarium, ut ad crucem ad judicium Dei pro ipſa terra in noctes 42 in ipſo placito pro hoc deberet aſtare, quod ita & fecit.*

Divinum judicium. In Concil. Saleguſtadienſ. ca. 7. & C. 2. q. 5. ca. 25. *Divinum judicium* appellatur. *Si duo de adulterio accuſati fuerint & ambo negaverint, & orant ſibi concedi, ut alter illorum utroſq; divino purget judicio, ſi unus in hoc ceciderit ambo rei habeantur.* Agobard. in lib. de impietate duelli. *Quid eſt quod* —— *cauſæ divino judicio committuntur?* Vides Canones Eccleſiæ iſta aliquando approbaſſe: ut clarè item in *Ordalium*.

Specierum tractatio. De *ignito* & *aqueis* examinibus copioſè infra in *Ordalium*. De *Cruce* ſupra in *Crucis judicium*. De *Offa judiciali, &c.* ſuo loco. Et de *Duello* ſupra in verbo *Campus*. Reſtat ut, quod in literarum ſerie prætermiſimus, de judicio ſeu probatione per *Euchariſtiam* hîc tandem dicamus. Sacro enim tanto myſterio vel in levioribus interdum non pepercerunt.

De purgatione per *Euchariſtium*. Probationis ſeu purgationis per *Euchariſtiam* formula, & habetur & probatur in Concil. Wormacienſi ca. 15. Et C. 2. q. 5. c. 23. ubi ſic legitur. *Sæpè contigit ut in monaſteriis furta perpetrentur, & qui hæc committant, ignorentur. Idcirco ſtatuimus ut quando ipſi fratres de talibus ſe expurgare debuerint, Miſſa ab Abbate celebretur, vel ab aliquo cui ipſe Abbas præceperit, præſentibus fratribus, & ſic expleta Miſſa omnes communicent in hæc verba: Corpus Domini ſit mihi in probationem hodie.* Sic Gratianus Burchardum ſecutus: at verba Concilii hæc ſunt. —— *& ſic in ultima Miſſæ celebratione pro expurgatione ſua, Corpus & ſanguinem Domini noſtri Jeſu Chriſti percipiant, quatenus ita innocentes ſe eſſe oſtendant.* Hinc in Canuti LL. Eccleſiaſt. ca. 5. And ʒif hit ʒeƿeorðe ðæt man mid tihtlan ⁊ mid uncræftum ſecerd belecʒe þe reʒollice libbe, ⁊ he hine ſylfne ƿite ƿær clænne, mæſſiʒe ʒif he durre ⁊ ladiʒe on þam huſle ſylfe hine ſylfne æt anfealdre ſpræce; ⁊ æt þryfealdre ſpræce. Ladiʒe ʒif he durre eac on þam huſle mid twain his ʒehadan; id eſt. *Si quis Sacerdotem ad certam regulam viventem in crimen vocaverit, atq; is ſeipſum inſontem noverit: Miſſam (ſi audeat) celebrato, & ſumpta Euchariſtiâ; ſolus à ſolius accuſatione ſeſe liberato. Si verò à tribus accuſatus fuerit, ſumat & denuo cum duobus ſui ordinis Euchariſtiam, atq; ita, ni vereatur, accuſationem eluito.* **Euchariſtia à compurgatoribus ſumpta.**

Lotharii R. tremenda probatio. Hoc examine Lotharium Regem Lotharingiæ (non ut habet Lindenbrogius, Imperatorem) atrociùs arguit Adrianus PP. 2. de adulterio cum Waldrada pellice contra interdictum Nicolai PP. perpetrato: necnon proceres & miniſtros ejus qui aut tanti ſceleris conſcii, aut Waldredæ faviſſent excommunicatæ. Cum enim omnes percepta *Euchariſtiâ* innocentiam profiterentur: tremendo Dei judicio factum eſt, ut Lotharius Româ egreſſus brevi ſit mortuus: reliqui plerique ante anni illius exitum variis caſibus ſublati, & populus ipſe ſæviſſimâ peſte tanquam hoſtili gladio, undequaq; correptus. Pluribus hæc Sigonius de Regno Ital. lib. 5. & antiquior Regino in An. Dom. 869. qui & inferiùs refert Anno 941. Fredericum Archiepiſcopum conſpirationis in Regem ſuſpectum: hoc ſe examine publicè in Eccleſiâ liberaſſe. Multa in hiſtoriis occurrunt iſtius purgationis exempla: & huc ſpectare dicuntur illæ Leonis PP. Damaſi, Xiſti, & Symachi, qui mihi tamen non perceptione *Euchariſtiæ*, ſed tactis ſollenniter ſacris Evangeliis ſuam confirmaſſe videntur innocentiam. Accedit huc potiùs probatio per *Offam judicialem* ſeu *Corſned*, ut ibidem conſtiterit.

Probationes ſupplicium non minuunt. Probationes non ad pœnam, ſed ad reatus indagationem ſunt inventæ. Qui enim aut *Ferro ignito*, aut *Aquâ*, aut *Cruce*, aut *Duello* cecidit; ad ſupplicium nihilominus, tanquam manifeſtè jam reus rapiebatur. Sic in Capitular. lib. 4. ca. 14. & hîc ſuprà in *Duellum*, & in *Furca & foſſa*, centeniſq; præterea exemplis liquet. Mira quippe in iſtiuſmodi olim examinibus fiducia, & non immerito; cum miracula ſic quotidiè exhiberentur. Quis enim credat aut *ferrum candens*, aut *aquam bullientem* aliquando

non uſturam? Docuit hoc tamen illis diebus trita admodum & vulgaris experientia, ut è locis citatis deprehendas; præſertim illo Aimoini ubi tot unà homines ab utroq; remanſerunt illæſi. Sed & memoriæ & mirationis eſt digniſſimum, quod in noſtris percrebuit

Emma Regina.

hiſtoriis de Emma matre Divi Edouardi Confeſſoris. Rem enim cum Wintonienſi Epiſcopo incontinentiùs habuiſſe inſimulata; judicio Archiepiſcopi Cantuariæ, novem ignitos & candentes vomeres pleno premens veſtigio ſingulos (hoc enim curabant utrinq; Epiſcopi) totidem paſſibus ſupergreſſa eſt: nec ferrum obcæcata decernens, nec incendium caſta ſentiens. Refert etiam Eadmerus in Will. 2. lib. 2. 50. circiter viros nudis manibus *igniti ferri* judicium unà abſque inuſtione ſuſtinuiſſe.

Quo hoc factum ſit numine non hîc diſſero. At ſi Dei digito regerentur iſtæ probationes, cur aliquando abolitæ ſunt? ſin minùs; cur uſq; adeo in Eccleſiâ toleratæ? Reperiuntur in Ethnicorum hiſtoriis ſimilia miracula, &

Similia miracula & probationes apud Ethnicos.

probationes conſimiles. Strabo Geogr. lib. 5. ὑπὸ δὲ τῷ Σωράκτῳ ὄρει Φερωνία πόλις ἐστὶν ὁμώνυμος ἐπιχωρίᾳ τινὶ δαίμονι τιμωμένη σφόδρα ὑπὸ τῶν περιοίκων, ἧς τέμενος ἐστὶν ἐν τῷ τόπῳ θαυμαστὴν ἱεροποιίαν ἔχον. γυμνοῖς γὰρ ποσὶ διεξίασιν ἀνθρακιὰν καὶ σποδίαν μεγάλην οἱ κατεχόμενοι ὑπὸ τῆς δαίμονος ταύτης ἀπαθεῖς, καὶ συνέρχεται πλῆθος ἀνθρώπων ἅμα τῆς τε πανηγύρεως χάριν, ἣ συντελεῖται κατ' ἔτος, καὶ τῆς λεχθείσης θέας. id eſt. *Sub monte Soracto* (20 à Româ lapide) *urbs eſt Feronia, cognominis indigina cujuſdam deæ à vicinis admodum veneratæ: cui & in eodem loco lucus* ſeu *delubrum eſt, mirabile habens ſacrificium. Hujus enim numine afflati, nudis pedibus magnam prunarum ardentium ſtruem perambulant illæſi: & huc confluunt annuatim multitudo hominum, tum ad celebritatem, tum ad ſpectaculum intuendum.* Refert hoc idem Plinius lib. 7. ca. 2. de Hirpiis, quibuſdam familiis in agro Faliſcorum. *Sacrificio* (inquit) *annuo quod fit ad montem Soractem Apollini, ſuper ambuſtam ligni ſtruem ambulantes non aduruntur: & ob id perpetuo ſenatuſconſulto militiæ omniumq; aliorum munerum vacationem habent.* Addam (ut meis indulgeam laboribus) quæ inter alia huc ſpectantia collegit vir doctiſſ. Fred. Lindenbrogius. Euſtathius (inquit) l. 7. & 11. de amoribus Iſmenii ait, Artecomii & Daphnopoli fontem fuiſſe, in quem ſi virgo intraret, aqua pellucida maneret; ſi quæ verò depudicata, & cui vitium additum eſſet, turbida continuo redderetur. Similis fons prope Epheſum memoratur, Stygis nomine vocatus, de quo mira narrat Achilles Tatius de amorib. Clitoph. lib. 8. p. 206. ὅταν τὶς αἰτίαν ἔχῃ Ἀφροδισίων, εἰς τὴν πηγὴν εἰσβᾶσα ἀπολούεται. ἡ δὲ ἐστὶν ὀλίγη, καὶ μέχρι κνήμης μέσης. ἡ δὲ κρίσις. ἐγγράψας τὸν ὅρκον γραμματείῳ μηρίνθῳ δεδέμενον περιεθήκατο τῇ δέρῃ κἂν μὲν ἀψευδῇ τὸν ὅρκον μένει κατὰ χώραν ἡ πηγή. ἂν δὲ ψεύδηται, τὸ ὕδωρ ὀργίζεται καὶ ἀναβαίνει μέχρι τῆς δέρης, καὶ τὸ γραμματεῖον ἐκάλυψεν. *Cum violatæ aliqua pudicitiæ arguitur, eum in fontem deſcendere compellitur, cujus unda vix medias tibias attingit. Judicium autem fieri hoc pacto conſuevit. Quæ delata eſt, falſo ſe inſimulari jurat, jusjurandumq; in tabella deſcriptum collo ſuo alligatum ſuſtinens, in fontem deſcendit; ac ſi verum jusjurandum juraverit, aqua omnino immota manet; ſin minus, intumeſcit, atq; ad collum uſq; ſe adtollens tabellam contigit, &c.* Conſentanea ſunt quæ de Palicis ſcribit Stephanus. Ἐστὶ δὲ καὶ ὅρκος ἅγιος αὐτόθι. ὅσα γὰρ ὀμνύει τις εἰς πινάκιον γράψας βάλλει αὐτὸ εἰς τὸ ὕδωρ. ἐὰν μὲν οὖν εὐορκῇ, ἐπιπολάζει, ἐὰν δὲ μὴ εὐορκῇ, τὸ μὲν πινάκιον ἀφανίζεται, αὐτὸς δὲ πίμπραται. *Eſt vero & jusjurandum ſacrum ibidem. Quæcunq; enim quis juraverit, in tabellam ſcribit atq; in aquam abjicit. Si verè juraverit, tabella ſupernatat: ſin pejeraverit, illa quidem evaneſcit, ipſe autem perjurus uritur.* Mentionem faciunt ejuſdem fontis Ariſtotel. in lib. de admirand. auditionib. Diodor. Sicul. Biblioth. lib. 2. & alterius cujuſdam planè conſimilis potentiæ apud Tyanam Phyloſtrat. de vita Apoll. lib. 1. Sic aqua tingebant oculos juratores in Sardinia. Solinus de Sardiniis. Plin. lib. 31. cap. 2. Sed & aliæ probationum ſpecies erant. Tucca virgo Veſtalis inceſti criminis accuſata, aquam cribro geſtavit. Dionyſ. Halicarn. lib. 2. Plin. lib. 28. c. 2. Val. Max. lib. 7. cap. 1. Claudia violatæ pudicitiæ ſuſpecta navem cingulo traxit. Livius lib. 29. Ovid. Faſtor. lib. 4. Tertullian. Apolog. Minut. Fœlix Octavio. Lact. lib. 2. c. 7. Hæc ille: & ejuſdem argumenti eſt, quod Acron ad Horatii lib. 1. Epiſt. 10. notat, furti reos accepta à ſacerdote cruſtâ panis carmine infecti, patefieri, ut infra referemus in *Offa judiciale*. Cicero de Nat. Deor. fol. 22. a. *Sunt quædam beſtiæ, quæ appareant in ardentibus fornacibus ſæpè volitantes.*

Videtur autem à Judæis perveniſſe ad Chri-

Chriſtianis unde hæ probationes.

ſtianos iſtiuſmodi probationum ritus: ſumptis exemplis ab aquâ amara Num. 5. ad purgationem zelotypiæ, & adulterii inveſtigationem imperatâ (ut in notis ad C. 2. q. 5. ca. 21.) Et à ſortilegio quo furti anathematiſq; reus exhibetur Achan, lib. Joſue ca. 7. necnon à monomachia Davidis cum Goliâ, Samuel. 1. ca. 17. Inter Chriſtianos qui igneo uſi ſunt examine, mihi primus occurrit Briccius Epiſcopus Turonenſis, S. Martini (qui obiit An. à paſſione Dom. 412.) diaconus & ſucceſſor. Is ſtupri à civibus ſuis graviſſimè accuſatus: *prunas* (inquit Greg. Turon. lib. 2. ca. 1.) *ardentes in byrrum ſuum poſuit: & ad ſe ſtringens, uſq; ad ſepulchrum beati Martini unà cum populorum turbis accedit, projectiſq; ante ſepulchrum prunis, veſtimentum ejus inuſtum apparuit.* Simile eſt quod de Montano Epiſcop. Toletan. Ildefonſus Epiſcopus in præfat. memorat. de viris Eccleſiæ. *Montanus ſedis ejuſdem beatiſſimus præſul, ut à ſe conjugalis converſationis infamiam propulſaret, tam diu adſumptos veſte*

narratur

narratur tenuiſſe carbones, donec Domino conſecrans oblationem, totius per ſemetipſum compleret Miſſæ celebritatem. Bricii miraculo non crediderunt cives, ideoq; artis magicæ inſimulatum ejiciunt, ſed cognitâ deinceps cauſâ, à Romano Pontifice reſtitutus eſt. Refert Beda aliam virginitatis manifeſtationem in Martyrolog. D.Cal. Febr. *Apud Scotos* (inquit) *cum S. Brigida virgo —— lignum altaris in teſtimonium virginitatis tetigiſſet, viride factum eſt.*

Tria olim *purgationum* genera.

Priſcis autem legibus tria potiſſimùm recepta ſunt examinum genera. *Juſjurandi, Duelli, Ordalii*; *Crucis* enim rarior uſus fuit. Primum, *purgationem canonicam* appellabant: ſecundum, *legem duellionum*: tertium, *purgationem vulgarem*, aliàs *legem apparentem*, & *legem paribilem*, quæ vide ſuis locis. Secundum & tertium ſub *vulgaris purgationis* titulo nonnunquam videntur cenſeri, pariterq; malè audire & damnari. Sic C. 2. q. 5. ca. 7. unde Gloſ. ad ipſam q. *vulgaris expurgatio prohibetur quòd fabricante diabolo eſt inventa —— & ſit contra præceptum Domini: Non tentabis Dominum Deum tuum.* Hæc & de *Duello* Concil. Trident. Seſſ. 15. ca. 20.

Canonica. Duellica. Vulgaris, al. *lex apparens* & l. *paribilis.*

Quando & à quibus prohibantur.

Tandem igitur prohibentur *Purgationes vulgares*, ſeu non *Canonicæ*: & illa primùm *Aquæ frigidæ*. Ludovicus Imp. (qui exceſſit An. Dom. 840.) in Addit. 4. ad Capitular. ca. 8. & totidem deinceps verbis Lotharius (ſucceſſor ejus) in Longob. lib. 2. Tit. 55. l. 31. *Examen* (inquiunt) *aquæ frigidæ, quæ hactenus fiebat, à Miſſis noſtris omnibus modis interdicatur, ut non ulterius fiat.*

Illa *Aquæ frigidæ.*

Crucis.

Suſtulit & idem Lotharius *Crucis judicium*, quod ſupra videas in hac dictione.

Ferri & Aquæ ferventis.

Ferri, unà & *Aquæ ferventis* examina, inhibuit Stephanus PP. V. ad Humbertum Epiſcopum Moguntinum ſcribens, Annum ultra citravè 887. ut C. 2. q. 5. ca. 20. & Ivo p. 10. c. 7. *Nam ferri candentis vel aquæ ferventis examinatione confeſſionem extorqueri à quolibet, ſacri non cenſent canones: & quod ſanctorum patrum documento ſancitum non eſt, ſuperſtitioſa adinventione non eſt præſumendum.* Parùm autem cùm valeret Canon iſte, & conſimiles: Imp. Fredericus 2. in Conſtitut. Neapolit. lib. 2. Tit. 31. ſancivit denuò in hunc modum. *Leges quæ à quibuſdam ſimplicibus dicuntur paribiles, quæ nec rerum naturam reſpiciunt, nec veritatem attendunt, nos qui &c. in perpetuum* inhibemus. —— *Eorum etenim ſenſum non tam corrigendum duximus quàm ridendum, qui naturalem candentis ferri calorem tepeſcere, imò (quod eſt ſtultius) frigeſcere nulla juſta cauſâ ſuperveniente confidunt: aut qui reum criminis conſtitutum, ob conſcientiam læſam aſſerunt ab aqua frigidæ elemento non recipi, quem ſubmergi potiùs aëris competentis retentio non permittit.*

Duelli.

Duellum Longobardis præcipuè admiratum, cùm auferre non valeret priſcus Rex eorum Liutprandus, impium tamen denunciavit, legum lib. 1. Tit. 9. l. 23. *Incerti* (inquit) *ſumus de judicio Dei: & multos audivimus per pugnam ſine juſta cauſa ſuam cauſam perdere. Sed propter conſuetudinem gentis noſtræ, Longobardorum legem impiam vetare non poſſumus:* Sequi igitur exemplum Moiſis in libello divortii coactus eſt; & cervicoſo populo ſuam cedere moroſitatem. Ritum nefarium atrociùs impetunt ſeculorum Theologi, præſertim Agobardus Epiſcopus in libro integro ad Imperatorem Ludovicum pium dato. Decretali etiam epiſtolâ C. 2. q. 5. ca. 22. inhibuit Nicolaus Pontifex ad Carolum Regem Lotharii patruum exarata: decernens monomachiam Davidis & Goliæ non pro lege tenendam; ſed *hujuſmodi ſectantes, Deum ſolummodo tentare.* Huc ſonat Concilii generalis Lateranenſis ſub Alexandro 3. An. Dom. 1180. Canon 20. quem vide in *Torneamentum*. Morem autem vehementiùs damnat Concilium generale Tridentinum Seſſ. 15. ca. 20. quo non tantùm duellionibus ipſis, ſed & Imperatori, Regibus, & Magnatibus eum exequi permittentibus, graviſſimè interminatur.

Omnium in genere.

Scholii deniq; Author, ad Stephani quam citavimus Conſtitutionem: de vulgari agens purgatione, ait, *quamlibet hujuſmodi purgationem* eâdem Conſtitutione *videri inhibitam*: quòd inferius ibidem dicitur: *ſpontanea confeſſione vel teſtium approbatione* judicandum. Sed expreſſè vetuit non ſolum vulgarem purgationem, at *cujuſlibet popularis inventionis* aliam, Alexand. 2. in capite *Mennam*, malè (quoad hunc paragraphum) Gregorio M. attributo.

Canones poſthabiti.

Canonum verò authoritate poſthabitâ, diutiſſimè retinentur ubiq; gentium mores iſti, legum ſecularium ſententiam expectantes. Igitur Fredericus 1. ſanctione (quam ſupra dedimus) *vulgarem* ſuſtulit *probationem*: & in Conſtitutionib. Neapolit. lib. 2. Titt. 32. & 33. *duellum* in plurimis interdixit. In his autem quæ *per probationes aliquas, vel per inquiſitionem aliquam planè non poterit facinus comprobari, tunc demum* (inquit) *ad pugnæ judicium, judiciis præcedentibus, deſcendatur.* Canonibus ſcil. non obſtantibus. Interea aliis in locis nec duello reclamatum eſt, nec *vulgari* ipſi *purgationi*: non à laicis, non à turba plurima Clericorum. Liquet copioſiùs ex antiquis ſchedis: clarè ſatis è Concil. gener. Laterano ſub Innocent. 3. An. Dom. 1215. ca. 18. Refert Juretus è M. SS. duo egregia exempla Ivoniano ſeculo contingentia. In uno, monachus cœnobii Windocimenſis, duellum pangit cum Sanctonenſis Epiſcopatus clerico. In altero, religioſus quidam Anſelmus theſauri Laudunenſis Eccleſiæ cuſtos, in monomachiâ ſtrenuè vincit aurifabrum; reus innocentem.

Duellum inter Eccleſiaſticos.

Ordalium quando Anglis ademptum.

Tranſeo ad noſtrates, quibus *vulgaris purgatio* (quod *Ordalium* vocabant) feriùs, ſi tandem, indictâ lege prohibeatur. *Duellum* verò in aliquibus ad jus noſtrum feodale ſpectantibus, etiam hodie ſuperſtat, ut ſupra videas in voce *Campus*.

Ordalium equidem poſt tantam vim inhibentium Canonum, diu floruit in curiis noſtris ſecularibus, tam ad Eccleſiaſticos (ut videre eſt *in Furca & foſſa*, & mox hic infra) quàm ad Regem & Barones laicos pertinentibus. Demum verò (inquit D. Cocus Capitalis nuper Juſtitiarius Regii tribunalis, in caſu Abbatis de Strata Mercella, Relationum Part. 9.) ſublatum eſt authoritate Parlamenti: vel ut ſuis utar verbis, **fuit ouſte per Parliament, & ceo appiert** *Rotulo Patentium de anno 3. Hen. 3. membrana* 5. **Car le Record dit,** *Proviſum fuit per Regem & Concilium, &c.* Intuere *Recordum* ſeu reſcriptum de quo loquitur.

Charta Hen. 3. de *Ordalio*.

Henricus Dei gratiâ Rex, &c. *Dilectis & fidelibus ſuis Philippo de Ulecot, & ſociis ſuis Juſticiariis itinerantibus in Comitatibus Cumberland, Weſtmerland, & Lancaſter, Salutem. Quia dubitatum fuit & non determinatum ante inceptionem itineris veſtri, quo judicio deducendi ſunt illi qui rectati ſunt de Latrocinio, Murdro, Incendio & hiis ſimilibus, cum prohibitum ſit per Eccleſiam Romanam Judicium Ignis & Aquæ, Proviſum eſt à Conſilio noſtro, ad præſens, ut in hoc itinere ſic fiat de Rectatis de hujuſmodi exceſſibus. Videlicet quòd illi qui rectati ſunt de criminibus prædictis majoribus, & de eis habeatur ſuſpicio quod culpabiles ſint de eo unde rectati ſunt (de quibus etiam licèt Regnum noſtrum abjurarent adhuc ſuſpicio eſſet quod poſtea malefacerent) teneantur in priſona noſtra & ſalvo cuſtodiantur, ita quod non incurrant periculum vitæ vel membrorum occaſione priſonæ noſtræ. Illi verò qui mediis criminibus rectati fuerint & quibus competeret judicium Ignis vel Aquæ ſi non eſſet prohibitum, & de quibus ſi regnum noſtrum abjurarent nulla fuerit poſtea malefaciendi ſuſpitio, Regnum noſtrum abjurent. Illi vero qui minoribus rectati fuerint criminibus nec de eis fuerit malì ſuſpicio, ſalvos & ſecuros plegios inveniant de fidelitate & pace noſtra conſervanda, & ſic dimittantur in terra noſtra. Cum igitur nihil certius providerit in hac parte Conſilium noſtrum ad præſens, relinquimus diſcretioni veſtræ hunc ordinem prædictum obſervandum in hoc Itinere veſtro, ut qui perſonas hominum, formam delicti, & ipſarum rerum veritatem melius cognoſcere poteritis, hoc ordine ſecundùm diſcretiones & conſcientias veſtras in hujuſmodi procedatis. Et in hujus rei teſtimonium &c. Teſte Domino P. Wintonienſi Epiſcopo apud Weſtmonaſterium 26. die Januarii anno Regni noſtri Tertio.*

Non Concilio. Vide *Parlamentum*.

Per eundem, & H. de Burgo Juſticiarium.

Quod *proviſum fuit per Regem & Concilium* ſigilloq; regio confirmatum legis proculdubio ſub hac ætate vigorem habuit: Parlamenti tamen nomine propriè non cenſetur. Nec perpetua fuit iſta *Proviſio*, at ſolummodo ad præſentem vicem: & (quà liqueat inferiùs ex ipſo Recordo) non ad omnium Comitatuum Juſtitiarios itinerantes directa, ſed (præter ſupranominatos) ad illos tantùm *Somerſetiæ & Dorſetiæ*; *Oxonii*: *Kantii*: *Eſſeviæ & Hertfordiæ*: *Eborum*: *Bedfordiæ & Buckinghamiæ*: & (quibus præfuit cum ſociis ſuis Henricus Lincolnienſis Epiſcopus) *Lincolniæ*, *Nottinghamiæ*, *& Derbiæ*. Eſto quòd Juſtitiarii reliqui ſimile acceperunt in mandatis: quid deinceps conſtitutum? Lex in re, nulla reperitur lata, ſed ob reverentiam Canonum & Romanæ Eccleſiæ, langueſcens ex illa die, deſuetudine videtur abdicari. Facit ad hanc ſententiam quòd poſt iſtam *proviſionem* idem Rex Henricus 3. Charta ſua data 16 Martii anno Regni ejus undecimo, conceſſit Religioſis *de Semplingham*, quòd *Habeant, &c. curiam ſuam & juſtitiam, cum ſaka & ſoka & thol & theam,—— & Ordell, & Oreſt infra tempus & extra, &c.* Cum etiam Rex Johannes Chartâ ſuâ datâ 28 Novemb. anno Regni 2. conceſſiſſet *Deo & Eccleſiæ S. Trinitatis de Norwico,—— quòd habeant per univerſas terras ſuas ſac & ſoc, &c. cum judicio ferri, aquæ, & ignis, & duelli*: idem utiq; Rex Henricus 3. omnia per *Inſpeximus* 7. Jan. anno regni ſui 16. confirmavit. Cautiùs autem judicandum eſt de exoletis quæ per *Inſpeximus* inter multa alia confirmantur. Poſtquam enim diu jam ſopitum jacuiſſet lex *Ordalii*; Chartam prædictam Henrici 3. confirmavit ejus pronepos Edouardus 3. 8 Martii anno Regni 3. non tamen habens in animo *Ordalium* ſuſcitare. Clauſulam verò adjecit; *quantum in nobis eſt*. Sic in aliis ſæpè vidimus.

Ordalium deſuetudine exoletum.

De formulis in exequendo *Ordalio* uſitatis, vide in *Ordalium*.

¶ *Judicio negare.*] Vide *Lada triplex*.

¶ *Judicium majus.*] Vide Lex major.

¶ *Judicium Evinditale*, al. *Judicium Evindicatum.*] Occurrit apud Marculfum lib. 1. ca. 37. prioris tituli formula: poſterioris itemq; in Veteribus Formulis Romanis ca. 33. Significatur utrobiq; *Judicium declaratorium*, quòd Rex eodem declarat atq; evidens facit Comiti ad quem pertinet iſtius cognitio, litigantem quempiam ſe in palatio ad dictam diem judicio ſtitiſſe, vel (ut Formula loquitur) *per triduum vel amplius ut lex habuit placitum ſuum cuſtodiiſſe*: adverſarium verò nec veniſſe, nec ſonnia, id eſt, excuſationes (nos *exſonia* dicimus) nunciaſſe, ſed vadimonium deſeruiſſe. Ideoq; Comiti mandat ut contra deficientem (qui jam inde *abjectus* dicitur) pro more patriæ, ſententiam proferat, eundemq; ad parendum compellat. In veteribus Formulis incerti Authoris habetur iſtiuſmodi argumenti formula quæ *Indiculus Regalis* dicitur.

Nos *Evidentias* appellamus Chartas & omnia literaria inſtrumenta ad prædia quovisſmodo ſpectantia: Saxonibus *Telligrapha*.

Evidentiæ.

¶ *Judicium tripodis.*] Vide *Lada triplex*.

¶ *Jugatio*

¶ *Jugatio.*] Vide *Jugum.*

¶ *Jugulum.*] Inter priſca Eccleſiæ ornamenta, videtur fuiſſe jugum minus ex auro factum,& in baſilicis ſuſpenſum, ad memoriam verborum Chriſti dicentis Mat. 11.30. *Jugum enim meum ſuave eſt, & onus meum leve.* Anaſtaſius in Nicolao 1. *Fecit enim in Confeſſione ipſius ſacratiſſimæ baſilicæ* (B.Petri) *jugulum ex auro mundiſſimo unum, penſans lib.* 2.

¶ *Jugum, Jugum terræ* & *Jugatio.*) Apud veteres olim terræ ſpacium fuit quod juncti boves uno die arare poterant. Sic etiam recentioribus notum, ſed Alamannis *juchus*, & *jochus*, & *jornata* dictum, quæ vide. Arvernis & Lemovicis, *un joug de terre.*

Jugum autem Cantianis noſtris multa ejuſmodi *juga*, multa jugera etiam & habitacula (quæ *meſſuagia* vocamus) continet. Rentale Regalis Manerii de **Wy** in Comitatu Cantii, pa. 13. *Summa hujus jugi*, 8 *meſſuagia*, *ſex tofti*, 1 *gardinam*, 51 *acræ*, 1 *roda dimid'.* Item, *Jugum de Burghorm & Delman.* —— *Summa terrarum hujus jugi*, 10 *meſſuagia*, 1 *cotagium*, 1 *toftum*, 58 *acræ dimid' & dimidia rodæ.* Superius ibid. p. 7. *Jugum* ,*& dimidium jugum de Amming.* —— *Summa terrarum optimi & medii precii*, 53 *acræ*, 1 *roda* ; *& paſturæ* 89 *acræ*, 1 *roda dimid'.* Cætera ibidem *juga* ſunt plerunq; terræ arabiles. Videtur Manerium primò diſtributum fuiſſe in varias portiones ad alendum totidem familias ruſticas unà cum bobus eorum junctoriis, ſufficientes, atque inde *juga* appellatas. Poſteà verò *juga* iſta lucri cauſa, in plurima redigi habitacula.

Jugatio etiam vectigal erat quòd è ſingulis jugis ſeu jugeris præſtabatur : de quo & aliis vocis ſignificationibus, vide Lexica J. C.

¶ *Juniores.*] Pro *judicibus ſubordinatis*, & *poteſtatis miniſtris.* In Chartis & LL. antiquis, etiam in Conciliis & Authoribus dicuntur aliàs ut, *Seniores* ; non reſpectu ætatis ſed dignitatis, conditionis, miniſterii. LL. Edouardi Confeſſ. ca. 36. *Qui ſuper alios præfecturas habent, ita apud Anglos vocabantur* Ealdopmen, *quaſi ſeniores, non propter ſenectutem, cùm quidam adoleſcentes eſſent, ſed propter ſapientiam. Juniores* perinde non à juventute, ſed quòd eſſent aut ſine præfectura: aut minorem habentes, majori ſubdarentur. Præceptum remiſſionis à Ludovico Imp. Hiſpanis factum. *Alius verò cenſus ab eis, neq; à Comite, neq; à junioribus & miniſterialibus ejus exigatur. Junioribus* hîc expono de Vicario ſeu Vicecomite, Centenariis ſeu Præpoſitis Hundredorum, Ballivis & aliis ſub Comite *miniſtris.* Sæpe in Marculfi Formulis, & antiquis diplomatibus ad Comites, Epiſcopos, Abbates, &c. datis occurrit : *nec vos nec juniores aut ſucceſſores veſtri* : aliàs, *neq; vos, neq; juniores, neq; ſucceſſores veſtri, nec ulla publica judiciaria poteſtas, &c.* ubi nos loca omnia de eorum judicibus & rei judiciariæ poteſtatiſq; miniſtris intelligimus, juxta illud Gloſſ. Vet. *Juniores, id eſt, judices.*

Pro *ſucceſſoribus.* Bignonius tamen in Marculfi formulis, quandoq; accipit, *juniores*, pro ipſis ſucceſſoribus, & quaſi nepotibus & poſtea naſcendis. Sic in diplomatib. Caroli M. Lotharii & Theoderici, in Fr. Pithæi Gloſſar. *neq; vos, neq; juniores ſeu ſucceſſores veſtri.* Non inficior : ſed expreſſius intelligo, de *hæredibus* exponendum, prout tritiſſimè in Jure & Chartis noſtris : *neq; vos neq; hæredes, ſeu ſucceſſores veſtri.*

Pro *vaſſallis, ſubditis, famulis.* Capitular. Caroli lib. 1. ca. 167. *Seniores ſemetipſos de ebrietate caveant, & eorum junioribus exemplum bonum ſobrietatis oſtendant.* L. Alaman. Tit. 79. §. 1. *Paſtor porcorum qui habet -- canem doctum, & cornu, & juniorem.* Et §. 5. *Coquus qui juniorem habet.*

Pro *liberis dominis.* Sic è Goldaſto Lydius : *Juniores, liberi domini,* **Junckheren.**

Pro *ingenuis* quos **Yeomen** dicimus : Vide **Yeoman.**

Juniores Eccleſiæ. Gregor. Turonenſ. lib. 5. ca. 26. *Rex de pauperibus & junioribus Eccleſiæ vel baſilicæ, bannos juſſit exigi, pro eo quod in exercitum non ambulaſſent.* Charta vetus Alaman. apud Goldaſt. Tom. 3. —— *ipſa terrula ad domum peregrinorum Cœnobii S. Galli ſerviat, & ego ibi in domo hoſpitum ſuſcipiar, & uſq; ad finem vitæ meæ victum & veſtitum habeam ſicut primus illorum juniorum.* —— Vadianus ad hanc Chartam ait : *Juniores* ævo Notkeri (i. anno 39. Regni Ludovici junioris) videri fuiſſe delectos ad pauperum et peregrinorum famulatum Laicos, ut eo miniſterio exerciti, aptiores ad reliquam diſciplinam monaſticam fierent. Horum fit mentio Capitular. lib. 5. ca. 121. & lib. 6. ca. 154. nec non (ut habet Lindenbr.) in Canone 8. Synod. Matiſcon. Can. 10. Synod. Pariſien. Can. 10. Synod. Theodonis villam, &c. *Primus juniorum.*

Juniores quo ad ſervitium reipub. omnes arbitratus eſt Servius Tullius ab anno ætatis 17 uſq; ad annum 46. & ſupra hunc annum, *Majores* appellat Aul. Gellius, lib. 10. ca. 28. Sed aliam verborum iſtorum ſignificationem vide in *Majores.*

¶ *Juratarum apud Anglos definitio, formula, ſpecies, antiquitas.*

¶ *Jurata.*) Vox fori noſtri. Eſt cœtus proborum & legalium hominum, ad inquirendam & referendam veritatem ſuper his quæ à Judice illis injunguntur, legitimè juratorum. Dicta à jurando, & ſic pariter (qui ex hoc cœtu ſunt) *Juratores*, uti in antiquis legibus, *Sacramentales* à ſacramento præſtando. Species ejus

ejus ſunt multiplices pro varietate rerum occurrentium, & natura Curiarum: duæ verò maximè eminentes; *delatoria, & judiciaria.*

Jurata delatoria ea eſt quæ delinquentes rimatur, eorumq; nomina unà cùm delictis ad Judicem defert, ut in examen vocati, juris ſubeant ſententiam, ſive ad condempnationem, ſive ad liberationem. Dicitur hæc etiam *Inquiſitio* & *Inquæſtio*, quæ vide: & vide delationis formulam in *Indictamentum.* Duplex eſt hæc *Jurata*: *Major* & *Minor*. *Major* cui totius Comitatus luſtratio, ut in Aſſiſis & Seſſionibus pacis, nec non in curia Regii tribunalis, demandatur: & aliàs dicitur *Grandis Jurata*, aliàs *Magna Inquiſitio*, **the Grand Jury, or Great Inqueſt.** *Minor*, cui minor juriſdictio, ut unius Hundredi in Seſſionibus pacis creditur.

Inquiſitio. Inquæſtio.

Grandis Jurata. Magna Inquiſitio.

Jurata judiciaria ea eſt quæ de ſummâ litis (quoad factum) decernit, priuſquam Judex de jure pronunciat. Hæc item duplex eſt: *Civilis*, & *Criminalis*. *Civilis* quæ in civilibus actionibus inter ſubditum & ſubditum cognoſcit. *Criminalis*, quæ de criminalibus inter Regem & ſubditum: & ex hoc genere illa eſt quæ vulgò dicitur, **the Jury of life and death**, id eſt, vitæ & mortis Jurata. Mitto de ſingularum Curiarum *Juratis* diſſerere. Singulæ autem (quæ de jure agunt) ſuas habent *Juratas* (etiam infimæ curiæ) ſed alicui ſupradictarum ſpecierum referendas.

Civilis Jurata, adeo in Aſſiſis numeroſa eſt, ut in uno quandoq; Comitatu, uniſq; Aſſiſis, plus minus 200 (ne dicam 300) pro litium numero reperiantur *Juratæ.*

Unaquæq; enim lis ſuam habet *Iuratam*, è vicineto rei litigatæ conſcriptam, quæ auditis utrinq; litigantium teſtibus & probationibus, lictori ſeu ballivo committitur cuſtodienda: ſed jurato priùs ſolenniter quòd Juratores eoſdem unà conſervet ab omnium aliorum conſortio, ſine cibo, ſine potu, ſine ignis & candelæ beneficio, donec inter ſe convenit de quæſtione. Unanimes demum ad Judicem reducit: rogatiſq; ſit ne poſtulatus *ſons* aut *inſons* rei litigatæ: reſpondet ex aſſenſu reliquorum primicerius *Iuratæ* verbo unico: **Guiltie**, i. *ſons*, vel **not Guiltie**, i. *inſons*, & hæc reſponſio, eorum *veredictum* appellatur. Similiter proceditur in *Iuratis criminalibus.*

Ejus numerus.

Perſonarum numerus non idem eſt in unaquaq; *Iuratâ*. *Delatoria* excedat duodenum, quotis Judici placuerit; non autem deficiat, ut in quibuſdam aliis *Iuratis inquiſitoriis*, interdum evenit. In Brevi enim ad inquirendum de damnis; & (apud Glanvillam lib. 13. Capp. 15. & 16.) in Brevi ad inquirendum de ætate Petentis, 8 ſolummodo habeantur. *Iudiciaria Iurata* ſemper conſtat ex duodecemviratu, prout in Aſſiſarum *Iuratis* obſervandum ſtatuit Rex Henricus 2. vel è duplicato interdum numero, ut ubi grandior *Iurata* ad arguendam minorem falſi ſacramenti, conſcribitur: vel *Magna Aſſiſa*, ut ſupra videas.

Duodecem-virale autem iſtud judicium altioris eſt originis, & ab ipſis Anglo-Saxonibus, ut è LL. Regis Ethelredi in frequenti Senatu apud Vanatingum editis Ca. 4. refert Lambardus. *In ſingulis* (inquit) *Centuriis comitia ſunto, atq; liberæ conditionis viri duodeni, ætate ſuperiores, unà cum præpoſito ſacra tenentes jurento, ſe adeo virum aliquem innocentem haud damnaturos, ſontemvè abſoluturos.* Vide Foed. Alur. C. 3. Simile in Conſulto de Monticulis Walliæ, ſub ævo ejuſdem Ethelredi, Ca. 3. *de pignore ablato* 12. laþmen ſcylon ƿihte tæcean ƿealan ⁊ Ænglean, vi. englice ⁊ vi. ƿy iſce ⁊ id eſt. *Viri duodecim jure conſulti* (ſeu *legales*) *Anglis & VVallis jus dicunto*, *ſcil. Angli ſex*, *& VValli totidem.* Hodie, *medietatem linguæ*, hoc vocamus.

Duodecimvirale judicium perantiquum.

Et 12 viros de ſingulis Comitatibus conſcripſit Rex Gulelmus 1. anno Regni ſui 4. ad LL. Angliæ colligendas. LL. Ed Conf. Cap. 1.

Krantius de Bello Dithmarſ. lib. de Cimbris. *Si quis ſtare judicio non vellet, ad 12. conſtitutos ſive judices ſive arbitros -- provocare licebat*, pag. 432.

Rarum nihilominùs fuit duodecemvirale examen ſub illis ſeculis, & quod inter multas aliorum decades (ne dicam centurias) haud ſemel reperies. Paſſim quippe in uſu erant vulgares *ladæ* ſeu purgationes, atq; aliàs Canonicæ. Certè ipſius Ethelredi leges quæ proſtant, *Ordalium* in Hundredo ſolummodo indicunt. *Duodecemviratum* tamen jam tum adultum non inficior, nec ad Normannos tranſmigraſſe ſi rectè Author Normannicus in deſcriptione Normanniæ, ad initium veteris ejuſdem Cuſtumarii. Ait enim Sanctum Edouardum Confeſſorem cum diu fuiſſet in Normannia enutritus, leges Normannis dediſſe, Angliæq; & Normanniæ feciſſe Conſuetudines. Citans etiam locum è Ca. 1. *de appella*, ubi mentio fit *de conſuetudine Angliæ ad probandum aliquid per credentiam 12 hominum vicinorum*: ait eandem conſuetudinem *vigere in Normannia*, & ſemetipſum de his dixiſſe in Gloſſ. Conſuetud. Cenomanniæ. Profert & ad iſta ſuos teſtes. Morem igitur ſive è Normannia ductum, ſive apud Anglos jam tum repertum, citò eſt amplexus Gulielmus Conqueſtor. Sic enim in proœmio Confirmationis legum divi Edouardi, quam ipſe fecit anno Regni ſui 4. *Electi igitur de ſingulis totius patriæ Comitatibus viri duodecem, jurejurando coram Rege primùm confirmaverunt, ut quoad poſſent recto tramite incedentes, nec ad dextram nec ad ſiniſtram divertentes, legum ſuarum & conſuetudinum ſancita patefacerent, nihil prætermittentes, nil addentes, nil prævaricando mutantes.* Juramenti formula non ab hodierna diſſona.

Rarum tamen uſq; ætatem Hen. 2.

Normannis etiam in uſu.

Danda itaq; Polydoro venia, *Duodecem virorum*

Polydori excuſatio.

virorum judicium (quod *terribile* nuncupat) à Gulielmo Conqueſtore illatum aſſerenti. Antea enim ſatis videtur dilituiſſe, poſteaq; haud inſigniter floruiſſe; donec ad duelli caſum (inquit Glanvilla, ſed rectiùs impietatem) declinandum, ab Henrico 2. induceretur. Vide Glanvillam lib. 2. Ca. 7.

Duodecim viratus exteris etiam in examinibus frequ ns.

Duodenus itemq; numerus valdè apud exteros frequens erat in poſtulatorum examinibus. Sic in c. 2. q. 5. cap. 19. *Leo Papa* 12. *Epiſcopos in ſua purgatione habuit* : fortè ad exemplum Chriſti & 12. Apoſtolorum. Concil. Triburienſe. An. 895. V. *Ingenuus. Nobilis homo ingenuus* —— *cum* 12 *ingenuis ſe purget*. Decret. Childeberti Ro. §. —— 12 *perſonis ſe ex hoc Sacramento exuat.* L. Burgund. Tit. 8. §. 1. *cum* 12 *juret.* L. Boior. Tit. 8. §. 3. *cum* 12 *Sacramentalibus juret de lite ſua, vel duo campiones propter hoc pugnent.* L. Friſon. Tit. 14. *ſua duodecima manu juret.* Deniq; Feudor. lib. Tit. 1. §. *Si autem. Si verò probare non poterit* (feudum paternum fuiſſe) *prædicto modo, dabitur ei defenſio cum* 12 *Sacramentalibus.* Ubi Cujacius : *Defenſio* (inquit) *eſt purgatio quæ fit dato jurejurando, cum juratoribus* 12. Frequens hic modus in antiquis legibus. Sed cùm iſti *Juratores*, aliàs *conjuratores* & *Sacramentales*, à reo proferebantur ad ſuiipſius juramentum confirmandum, æquius viſum eſt noſtratibus, ut vitandi perjurii gratiâ, neutra pars litigantium juraret, at ut 12 vicini æqualiter à Vicecomite nominati, ſuo rem decernerent Sacramento juxta allegata & probata. Apud nos autem quod non probatur non præſumitur.

12 vomeres.

Ad ſimilitudinem etiam 12 virorum iſtorum adhibebantur aliàs in vulgari purgatione, 12 igniti vomeres (ut infra videris in Ordalium) perinde ac in ipſo hoc numero ſecreta quædam eſſet religio.

Vide plura in *Inquiſitio, Inqueſtio, Aſſiſa, Hundredus.*

¶ *Jurati.*] Aliàs dicuntur, qui ad ſimilitudinem Aldermannorum villæ præſunt regimini, ut 12 illi Tenterdoniæ. Deducitur exemplum à Gallis quibus inter alios, *Major & Jurati Sueſſenſes habentur.* Vide Choppin. Doman. Fran. lib. 3. Tit. 20. Sect. 11. pa. 530.

¶ *Jurnale*, al. *Jornales*, & *Jornata.*] Terræ ſpacium quod una die boum jugo aratur. Putà in ſolo rigido, jugerum, vel acra : in leviori jugerum & plus dimidio. *Arpennis*, vel quiddam ejuſmodi apud Gallos, ſed Campanis idem. Dictum à Gall. *Journau*, & hoc à *jour* pro die. Lib. Cenſual. M. S. Eccleſ. Remenſ. vol. 59. *De terra Forenſi jornalem* 1. Vide *Jornalis.*

¶ *Ius commune.*] Sic dicuntur Anglorum leges, ex cauſa quam in Tit. *Lex Edouardi Confeſſoris* inferiùs oſtendemus. Propriè autem eſt *Ius civile Anglorum* : nam *Ius quidem civile ex unaquaq; civitate appellatur* : ut ait Juſtinianus Inſtitut. lib. 1. Tit. 2. Decreta Gulielmi 1. —— *ubi conſuetudines regni noſtri & jus noſtrum commune* —— *deperire non poſſint.* Lambardus in LL. Edouardi ſenioris Ca. 1. interpretatur folcrihte, *jus commune* : quaſi tunc ſuſcepta eſſet hæc legum noſtrarum denominatio, quod non credimus. Sic etiam jus Longobardorum & inferiorum Romanorum. Conſtitutt. Neapol. Freder. 1. lib. 1. Tit. 59. Ca. 1. —— *ſecundùm conſuetudines approbatas ac demum ſecundùm Iura communia Longobarda, viz. & Romana.*

¶ *Ius curialitatis Angliæ*, vel *Scotiæ.*] Qui uxorem duxerit habentem prædia, in quibus hæreditariè ſuccedat proles, ex illis nuptiis oriunda : naſciturq; aliquando ejuſmodi proles quæ ejulando intelligatur vivere : maritus, moriente uxore, prædiis gaudebit quo uſq; hic vixerit ex gratia legis Angliæ. Et dicitur iſta gratia *curialitas Angliæ*; marituſque ipſe, *Tenens per curialitatem*, aliàs *per legem Angliæ*, **Tenant by the courteſie of England.**

Coke Inſt. fol. 30. b. priſcum non tenens vocabulum, *per le curteſie* (inquit) *in Latin. per legem Angliæ.*

Sic etiam Scotis, quibus in Reg. Majeſt. lib. 2. Ca. 58. habetur titulus, *De curialitate Scotiæ* inſcriptus : ubi Skenæus, *Maritus* (inquit) *habens jus curialitatis, non poteſt alienare terras.* Normannis eadem itemq; lex, ſed non aliis (quòd ſciam) gentibus.

¶ *Iuſta.*] Malm. Nov. lib. 2. p. 187. *Tentaverunt primò Regii præludium pugnæ facere, quod Iuſtam vocant.*

¶ *Diatriba de Iuſtitiariis. Eorum origo, ſpecies, & munera. De capitali, fuſiùs. Capitalium apud Anglos catalogus.*

Omnia in gratiam Juris noſtri ſtudioſorum.

¶ *Iuſtitia*, al. *Iuſtitiarius.*] *Index* : ceu adminiſtrator juſtitiæ, ſed in foro plerunq; ſeculari. Delata ſunt ad Anglos vocabula ſub Edouardo Confeſſore, vel potius Gulielmo 1. unà cum Normannis tum irruentibus. Ad Italos pariter ulteriores, à Normannis ſub Tancredi filiis, circiter Annum 1040, illic utiq; novas ditiones auſpicantibus : unde factum eſt, ut inter Neapolitanas Siculaſq; Conſtitutiones, multæ habeantur priſcis noſtris ſimillimæ, ritus, officia, magiſtratus, vocabula; eadem ſæpè, vel conſonantia. Prior autem vox (per adjuncti metonymiam dicta, ut ſcelus pro ſceleſto; poteſtas, pro potenti & magiſtratu) in Juris noſtri formulis, ſolummodò videtur uſitata, — Quis & unde.

uſq, ad ætatem Henrici 3. alterâ verò jam ſe efferente, hæc paulatim diſparuit : ſed inde hodie in vernaculo & Juris annalibus Gallico-Normannicis, **a** vel **un Juſtice** dicimus, non **Juſticer**.

Oiigo & antiquitas. Originem *Juſtitiariorum* ab Aluredo Rege petit Ingulphus Saxo. *Præfectos* (inquit) *Provinciarum, qui antea Vicedomini, in duo officia diviſit* (Aluredus) *id eſt, in Judices, quos nunc Juſtitiarios vocamus; & in Vicecomites, qui adhuc idem nomen retinent.* Liceat & mirum edicere quod ad futurorum exemplum, de primis iſtis ſubnectit *Juſtitiariis. Horum* (inquit) *curâ & induſtriâ, tanta pax in brevi per totam terram efflorüit, ut ſi viator quantamcumq; ſummam pecuniæ in campis, & publicis compitis veſpere dimiſiſſet, manè vel poſt menſem rediens integrè & intactam indubiè inveniret.* Mirum revera. Sed liquidò refert munus *Juſtitiariorum* ſub Aluredo natum; nomen tardiùs introductum. Quinam autem tunc eſſent Magiſtratus, quos Ingulphus hîc vocat *Juſtitiarios* & *Vicecomites*; non planè aſſequor. Reor, *Aldermanni* provinciarum, & *Grevii*; Saxonicè, Ealdormen & ȝerefar. De *Grevii* tamen munere, nec ſat habeo definitum : diſcrepare enim videtur à *Vicecomite*, quod hic tum adhuc Comitis eſſet Vicarius, ille Regis Officialis, unde in Anglo-Saxonum legibus; atq; ipſius Aluredi; Cyninȝer ȝerefan, id eſt, *Grevius Regis*, vel (ut Latinè ſæpiùs redditur) *Prapoſitus Regis* appellatus eſt. Occurrit & alia dubitario. Nam poſtquam erecti eſſent (ut Ingulpho placuit) *Vicecomites*, remanſerunt nihilominus *Vicedomin*: habenturq; ſimul apud ipſum Ingulphum in unâ eademq; Charta (An. 948.) in hunc modum teſtes: *Ego Bingulph Vicedominus conſului. Ego Alferi Vicecomes audivi.* Ingulphum verò tanto ætatum ſecutus intervallo, in Officiis gentis ſuæ enarrandis, non redarguam. Multæ quippe *Greviorum* ſpecies, multæ *Vicedominorum*, ut in locis ſuis deprehenderis: & Judices ipſos quos *Juſtitiarios* deinceps appellari refert Ingulphus : *Vicedominorum* adhuc retinuiſſe titulum non dubitamus; at ſubtracto jam illis *Vicecomitum* officio.

Species multiplex. Nomen denuò *Juſtitia* ſeu *Juſtitiarius* è Normannia illatum aſſerimus : eoſdemq; Anglo-Normannis poſtea ſic dici, qui Saxonibus priùs *Aldermanni*; totidemq; in ſpecies atq; claſſes diſtinctos. Qui enim Saxonum ævo *Aldermannus Angliæ, Aldermannus Regis, Aldermannus Comitatus, Aldermannus Hundredi, Aldermannus Decaniæ* ſeu *Friborgi, &c.* nuncupati ſunt : Normannis jam pedem inferentibus; *Juſtitia* ſeu *Juſtitiarius Angliæ, Juſtitia Regis, Juſtitia Comitatus, Juſtitia Hundredi, Iuſtitia Decaniæ* ſeu *Friborgi*, appellantur; priſcis nominibus paulatim antiquatis. *Aldermannos* iſtos ſeorſum explicavimus in eorundem diatriba : unde & *Iuſtitiarios* non malè cognoveris : ſed ut magis fiant perſpicui, quidpiam adjiciemus de ſingulis, à pede ad caput aſcendentes, quod ſuperior quivis, omnes complectitur inferiores.

Iuſtitia, al. *Iuſtitiarius Friborgi* ſeu *Decaniæ*, is erat qui decemvirali collegio, decimus ipſe novenis præfuit : aliàs dictus *Capitalis Friborgus, &c.* Copioſè hunc deſcripſimus in voce *Friborgus*, è legibus divi Edouardi Confeſſoris, ibidem recitatis. Addam tamen quæ in compendiario quodam libello legum Aluredi Regis, inveniſſe ſe refert Polydorus in Guliel. Conqueſt. ſcilicet, *Ex centum hominibus, electos fuiſſe decemviros quos Iuſtitiarios appellabant, qui ruri, de damnis datis, de controverſiis cognoſcerent, cauſaſq; definirent : verum illos oportuiſſe de capitalibus criminibus ad majores Iuſtitiarios referre.* Locum ſi rectè dederit, vocem tamen *Juſtitiarius*, Aluredi ſeculum non noviſſe, ſupra oſtendimus. Vide *Friborgus*. *Juſtitia Friborgi.*

Iuſtitia ſeu *Iuſtitiarius Hundredi*, erat ipſe Hundredi Dominus, qui & *Centurio* & *Centenarius, Hundrediq; Aldermannus* appellatus eſt. Non (quod aliquando dubitabam) *Seneſcallus Hundredi.* Extricavit me dictarum Edouardi legum Caput 20. quod proſtat hîc tibi ſuprà in voce *Friborgus*, §. *Occaſio.* Præerat omnibus Hundredi Friborgis, cognovitq; de cauſis majuſculis, quæ in eiſdem finiri non potuerunt. Vide *Centenarius, & Hundredarius*. *Juſtitia Hundredi.*

Iuſtitia ſeu *Iuſtitiarius Comitatus*; fuit ipſius Comitatus Comes, rem judiciariam Comitatenſem adminiſtrans. Nam, ut hodie *Iudex* & *Iuſtitiarius* confunduntur ſæpiſſimè : ſic olim *Iudex* & *Comes*, ut in voce *Comes* ſupra memoravimus. Comitem verò fuiſſe *Iuſtitiarium Comitatus*, probant hodierna Regis brevia, quæ Vicecomiti directa, præcipiunt; ut juſtitiet (id eſt, *Iuſtitiam adminiſtret*) parti querulæ. Dirigebantur quippe hæc olim ipſi Comiti, ut in exemplis quibuſdam vidimus. Reſumptis verò Comitatuum adminiſtrationibus in manus Regias, Rex eaſdem hodie per Vicarium Comitis (quem *Vicecomitem* appellant) moderatur : factuſque ſic demum eſt Vicecomes, *Iuſtitiarius Comitatus* ordinarius. *Juſtitia Comitatus.*

Iuſtitia ſeu *Iuſtitiarius Regis* dictus eſt, qui *Juſtitia Regis.*
à Rege judex emittebatur ad cognoſcendum de 1
rebus nulli *Iuſtitiariorum* prædictorum competentibus : utpote de defectu juſtitiæ, & re in Provinciis ſeu Comitatibus, malè adminiſtrata: De delictis Comitum, Vicecomitum, miniſtrorum Regis, cauſiſq; inter Barones ſeu Vaſſallos Regis emergentibus, &c. Eorum inſtar qui apud Gallos *Miſſi Dominici* nuncupantur, quod vide.

Dici etiam interdum videtur *Iuſtitia Regis*, 2
de Comite, Vicecomite, & Domino Hundredi: niſi his aſſeſſorem fortè affuiſſe exiſtimaveris à Rege conſtitutum, hoc appellatum nomine, quod mihi hactenus non innotuit. Sic autem LL. Edouardi Confeſſ. Ca. 26. de Baronibus qui habent *Infangthefe, &c. Iuſtitia cognoſcentis latronis ſua eſt de homine ſuo, ſi captus fuerit ſuper terram ſuam. Illi verò qui non habent has conſuetudines, coram Iuſtitia Regis rectum faciant in Hundredis, vel in Wapentachiis, vel in Scyris*, & Cap. ſeq. *Si Iuſtitia habet eum* (ſcil.

hoſpitem

hoſpitem adventitium) *ſuſpectum, purgabit ſe judicio Hundredi, vel Scyræ.* Et Ca. 8. *Qui eam* (ſcil. decimam) *detinuerit, per Juſtitiam Epiſcopi & Regis* (*ſi neceſſe fuerit*) *ad redditionem arguatur.* Planè hic intelligo *Juſtitiam Regis*, de Vicecomite, qui Præpoſitus *Regis* aliàs (ut diximus!) appellatus eſt. Nam in Canuti LL. Eccleſiaſticis Cap. 8. expreſſè cautum eſt, ut decimas dare nolentes, à Præpoſito Regis & Epiſcopo, à fundi Domino, & Eccleſiæ illius Rectore, ad reddendum cogantur: quod & in Canonibus alibi reperitur.

3. *Regis* autem *Juſtitiarii* notiſſimè appellati ſunt, quotquot in palatio ſeu curia Regis olim, ut hodie, extiterunt Judices, & qui uſquam præterea ſub Regio diplomate, rem exercent judiciariam. Horum ſpecies aliquot inferiùs dabimus, cum *Juſtitiarium Angliæ* abſolverimus.

¶ *De capitali Angliæ Juſtitiario. Qualis olim & quantus fuit. Quot ſolus magiſtratus, & quam ultra poteſtatem, obtinebat.*

Ejus amplitudo.

Juſtitia totius Angliæ; aliàs *Capitalis Angliæ Juſtitia*, ſeu *Juſtitiarius.* Quantus hic olim fuit, uſquequaq; non liquet. Dignitate omnes Regni Proceres, poteſtate omnes ſuperabat Magiſtratus. De dignitate, ſic Niger liber fiſcalis Ca. 4. In Scaccario *reſidet, imò & præſidet primus in Regno, Capitalis ſcilicet Juſtitia.* De poteſtate, valdè (inter alia) claret, quòd quatuor ſummorum Judicum hodiernorum muneribus, ſolus aliquando fungeretur. Scilicet, *Capitalis Iuſtitiarii Banci Regii*, id eſt, placitorum Coronæ, ſeu criminalium: *Capitalis Iuſtitiarii Banci communis*, id eſt, placitorum civilium: *Capitalis Baronis Scaccarii*, hoc eſt, curiæ ad ſacrum patrimonium, & fiſcum pertinentis: & *Magiſtri* plerunq; *Wardorum*, hoc eſt, pupillorum & orphanorum. Quippe licèt ampliſſimus hic Magiſtratus ſæpiùs in bellis verſaretur, ſemper (ut opus ſe habuit) in arduis Regni negotiis: foro tamen & rebus judicandis non eximebatur. Proceres enim & Barones Regni, è jure dignitatis; alii plurimi è tenuræ ratione: complurimi etiam è Regum privilegio (ut copioſè indicant diplomata) in placitum non vocarentur de tenementis ſuis (ſicut nec Barones, aliis utiq; de cauſis) *niſi coram Rege vel Capitali ejus Iuſtitiario.* Placita autem civilia (vulgariter dicta Communia) ſub illis ſeculis unà agebantur in palatio Regis, coram ipſo Rege, ſeu *Capitali ejus Iuſtitiario*, cum placitis coronæ: nec diſcretos habuerunt Judices ante annum 9 Henrici 3. vel potius 17 Johannis Regis. Utroq; verò hoc anno conceſſum eſt à Rege ad inſtantiam procerum; *ut Communia placita non ſequerentur curiam* (Regis) *ſed in loco certo tenerentur.* Loco itaq; jam facto ſtationario, ſtationarii pariter habendi erant Judices: quibus cùm ſiſtere ſe non potuiſſet *Capitalis Angliæ Iuſtitiarius*, quòd ex officio, peregrinantem ubicunq; curiam Regis ſequeretur: exuere cogitur hanc provinciam, aliiq; cedere exequendam, qui ſubinde *Capitalis Juſtitiarius communium placitorum* conſtitutus eſt. Amiſit hoc modo *Capitalis Angliæ Iuſtitiarius*, partem officii ſui non ſolum ingentem nobilemq;, ſed & valdè quæſtuoſam. Manſit tamen in Scaccario primus, juxta illud quod è Nigro libro fiſcali ſuperiùs paulò retulimus: & quod alibi in eodem Capite perhibetur his verbis. *Illic* (ſcil. in Scaccario) *reſidet Capitalis domini Regis Iuſticia, primus poſt Regem in Regno ratione fori, & Majores quiq; de Regno, qui familiariùs Regiis ſecretis aſſiſtunt.* Sequitur perinde ut de his etiam cognoſceret, quæ Magiſtro Wardorum hodie ſuppoſita, ante inſtitutionem illius Curiæ, hoc eſt, annum 32. Hen. 8. olim agebantur in Scaccario. Sed & hinc exuitur (ut ariolor) ſub ætate Edouardi 2. novo inducto Magiſtratu ad vices ejus obeundas, qui *Capitalis Baro Scaccarii* nuncupatus eſt.

Placita Communia Capitali Juſtitiario Angliæ adimuntur

Scaccario & Pupillis quouſq; præſidet.

Scaccario verò dum præſidebat, ipſum inſuper Theſaurarium à mandatis habuit, pecunias Regias decernens erogandas: quod & in Lucubrationibus ſuis notat Ockamus, qui ſub exceſſu Edouardi 2. floruit. *Iſte* (inquit) *excellens Seſſor omnibus quæ in inferiore vel ſuperiore Scacchio ſunt, proſpicit. Ad nutum ipſius qualibet officia ſub ecta diſponuntur: ſic tamen ut ad domini Regis utilitatem uſtè perveniant. Hic tamen inter cætera videtur excellens, quod poteſt his ſub teſtimonio ſuo, breve domini Regis facere fieri, ut de theſauro qualibet ſumma liberetur, vel ut computetur, quod ſibi ex domini Regis mandato, noverit computandum, vel ſi maluerit, breve ſuum ſub aliorum teſtimonio faciat de his rebus.* Conveniunt hæc quidem cum priſco iſtius Magiſtratus jure, ad alias gentes à Normannis ſimiliter deducti. Sic enim Scipio Ammiratus de *Magno Juſtitiario* Regni Neapolitani *E dunq; il gran Giuſtiziere colui il quale ha il ſupremo luogo di eſercitar giuſtizia coſe civile, come criminale in tutto il reame.* Et inferiùs: *Queſti Giuſtiziarii non ſolo della giuſtizia, ma per que à me pare da tante, & coſi diverſe ſcritture haver raccolto, ſ'mpacciavano ancor delle entrate, & rendite reali; & quelle riſcuotevano, & pagavano à miniſtri Regii, ò in altri biſogne ſecondo le ordine, & il comandamento de i Re. Si come coſtoro, & le cauſa de coſtoro al gran Giuſtiziere anticamente erano ſottopoſte, à cui tuttavia ſ'appella; coſe la Giuſtizia che ſi fa nella città di Napoli dal gran Giuſtiziere depende.*

Quantus fuit in Scaccario.

Juſtitiarius Regni Neapolitani, Anglico ſimilis.

Vides ipſum Regni ærarium, nec non multa hodie ad officium magni Theſaurarii pertinentia, olim fuiſſe in diſpoſitione ſummi *Juſtitiarii.* Vergunt in eandem ſententiam, quæ apud Matthæum Paris legeris in Anno 1232. de Huberto de Burgo *Capitali Angliæ Juſtitiario*, ab Henrico 3. (prout ſequitur) poſtulato. *Rex* (inquit) *contra Hubertum nuper depoſitum perturbatus, exegit inſtanter ab eo rationem de the-*

Theſaurario præfuit.

Juſtitiarius Angliæ criminatur de multis malè in officio geſtis.

ſauris ſuis ad Scaccarium ſuum redditis, & de debitis quæ ei debebantur tempore patris ſui, & de tempore ſuo.

Item exegit de dominiis ſuis rationem, de quibus erat in poſſeſſione, à die obitus Willielmi Comitis Penbroc tunc Iuſtitiarii & Mareſcalli ſui, qui ea teneant, & habeant in Anglia, VVallia, Hybernia, & Pictavia.

Item de libertatibus quas habuit tunc temporis in foreſtis, VVarennis, Comitatibus, & aliis locis, qualiter cuſtoditæ ſint, vel alienatæ.

Item de Quintadecima & Sextadecima, & aliis redditibus, tam (ad) *Scaccarium ſuum, quam ad Novum Templum Londinenſe (* ubi etiam reponebantur pecuniæ Regiæ *) & alibi.*

Item de priſis factis pro jure ſuo relaxando, tam in terris quàm in mobilibus.

Item de ipſis quæ ipſe Rex amiſit per negligentiam ipſius Huberti.

Item de veſtis factis ſine commodo ipſius Regis, tam per guerram, quàm alio modo.

Item de libertatibus quibus idem Hubertus uſus eſt in terris ſibi datis, & Epiſcopatibus & cuſtodiis ſine VVaranto, quæ pertinent ad dominum Regem.

Item de injuriis & damnis illatis & clericis Romanis, & Italicis, & Nunciis domini Papæ, contra voluntatem domini Regis, per auctoritatem ipſius Huberti tunc Iuſtitiarii, qui nullum conſilium voluit apponere, ut illa corrigerentur, quod facere tenebatur ratione officii ſui ad Iuſtitiarium pertinentis.

Item de pace Regis qualiter ſit cuſtodita, tam verſus homines terræ ſuæ Angliæ, Hiberniæ, Gaſconiæ, & Pictaviæ, quàm alios extraneos.

Item de Scutagiis, carucagiis, donis & xeniis, ſive cuſtodiarum exitibus, ſpectantibus ad Coronam, quid inde actum ſit.

Item de maritagiis quæ Rex Iohannes dimiſit in cuſtodia ipſius in die quo obiit, & de aliis maritagiis ſibi traditis tempore ſuo.

Ejus triplex munus, &c. Inſimulatur hic *Capitalis Angliæ Iuſtitiarius* de officio malè adminiſtrato rebus in quibuſdam ad tres hodiernos Magiſtratus pertinentibus. Scilicet, ad magnum Theſaurarium Angliæ, ad Capitalem *Iuſtitiarium* banci Regii, & ad Magiſtrum curiæ Wardorum. Extat etiam iſtiuſmodi in nonnullis criminatio verſus Stephanum Segrave *Angliæ Iuſtitiarium* (Huberti ſucceſſorem) apud eundem Matthæum in An. 1232. Quod autem illi in foreſtis geſſerint non huc attribuo, cum præterea, functum utrumq; Proroforeſtarii munere, referat Mat. Paris in An. 1232. Foreſtas tamen in multis fuiſſe ſubditas Scaccario, & perinde *Capitali Angliæ Iuſtitiario* dum præſidebat illic, evincit Niger liber Scaccarii.

Capitalis Juſtitiarius idem qui aliquando *Maior domus, Comes Palatii, Seneſcallus, Dapifer, &c.* Quas alias habuit extenſiones inſignis iſte Magiſtratus, non dum ſatis exploratas reperi. Mihimet ſi non imponam, totus videtur oriundus è *Maioris domus* apud Gallos exequiis; diſſipataq; ejus multa munia recolligiſſe: ſed ad declinandam nominis illius invidiam, aliis *Comitem, Rectorem,* & *Principem Palatii*: aliis *Summum* ſeu *Capitalem Juſtitiarium*: aliis *Seneſcallum* & *Dapiferum* (non obſervatis genuinè differentiis) appellari. Aimoino, hic ſub Carolo Magno *Comes*, & *Rector palatii* dicitur, qui jam antea *Maior domus*: & Ingulfus Saxo, Odonem Epiſcopum Baionenſem (quem alii *Capitalem Iuſtitiarium* nominant) *Principem* nuncupat *Palatii.* Robertus de Monte in Anno 1160. Robertum de Novoburgo *Dapiferum & Iuſtitiarium Normanniæ* vocat. Odericus Vitalis in anno 1070. Gulielmum filium Oſberni *Dapiferum Normanniæ* nuncupat, quem Breviarium de Bello, *Ducis Seneſcallum.* *Dapiferum* autem & *Seneſcallum* pluries confundi, ſupra oſtendimus in voce *Dapifer*: & eundem Gulielmum filium Oſberni, Angliæ fuiſſe *Iuſtitiarium* ſub ipſo Regni Gulielmi Conqueſtoris initio, inferiùs videris in *Iuſtitiariorum* catalogo.

Sub ætate R. Joh. ſæpè in Chartis privilegiorum Anglis conceſ. occurrit *quod non ponatur reſpondere niſi coram nobis vel capitali Iuſtitiâ noſtrâ,* Et in Chart. Normannis conceſſis *niſi coram nobis vel capitali Seneſcallo noſtro.* Not. ad Forteſc. cap. 8. Sect. 3.

Seneſcallum etiam pro *Iuſtitiario* dictum, ſuggerit liber de Jure & conſuetudinibus Normanniæ ca. 10. officium ejus fuſè referens. Juſtitiarius ſeu Seneſcallus *Normanniæ.* *Solebat* (inquit) *antiquitùs quidam Iuſtitiarius prædictis* (Juſtitiariis) *ſuperior, per Normanniam diſcurrere, qui Seneſcallus Principis vocabatur. Iſte vero corrigebat quod alii inferiores* (ſcilicet Juſtitiarii, Ballivi, Miniſtri, &c.) *reliquerant: terram Principis cuſtodiebat: leges & jura Normanniæ cuſtodiri faciebat: & eos à ſervitio Principis amovebat, ſi eos videbat amovendos.* Totam quippe Normanniam ſingulis trienniis peragravit, pacem patriæ curans, vindicans, & confirmans. Cognovit de foreſtis, & juris foreſtici violatoribus, de incendiariis, de homicidis, & de placitis ſpadæ (quæ nos Coronæ dicimus) univerſis. De inferiorum *Iuſtitiariorum* & officialium delictis: de theſauro effoſſo, de ejectu maris quod *viriſcum*, hoc eſt, *wreccum* appellatur. De molendinis & piſcariis nocivis, de fluminibus impeditis, corruptis, ſemotis & hujuſmodi; prout in illo capite referuntur.

Ejus & Capitalis Angliæ *Juſtitiarii* comparatio. Num hìc quidpiam quod *Capitali Angliæ Iuſtitiario* aliquando non competierit? Nihil certè propemodum. Multa è contra, quæ à *Magno Angliæ Seneſcallo*, nunquam dignoſcuntur uſitata. Normanniam verò non reperio alium habuiſſe *Capitalem Iuſtitiarium*, quam *Seneſcallum* iſtum: & cum is dicatur Normanniam quolibet triennio diſcurriſſe ad juſtitiam exequendam: hoc à *Magno Angliæ Seneſcallo* ne ſemel factum deprehendimus; ſed de *Capitali Angliæ Iuſtitiario*, en quæ retulit Weſtmonaſterienſis in Anno 1259. *Diebus verò ſub eiſdem dominus Hugo Bigotus, vir fideliſſimus, capitaliſq; totius Angliæ Iuſtitiarius, aſſotiatis ſibi Rogero Turkebi, & Gilberto de Preſton, cœpit per Angliam circuire à Comitatu in Comitatum*

tum, & à libertate in libertatem, omnibus pro meritis impenſurus juſtitiam. Non videtur de ordinaria *Juſtitiariorum* itineratione intelligendum: totam enim Angliam nulli peragrabant, at ſtatas quiq; ex conſuetudine portiones. Ad Normannicam tamen reſpexiſſe cenſeo, tum *Capitalis Juſtitiarii* itinerationem; tum ordinariam iſtam cæterorum *Juſtitiariorum*: ſed Normannicam, niſi ſemel in triennio, noſtratem ſæpiùs, licèt è Statuto Oxonienſi anno 42. Henrici 3. ante ſeptennium non eſſet renovanda. *Quære.*

Juſtitiarius Angliæ Gardianum 5. Portuum officio ejicit.

Quod autem dicitur, *Seneſcallo* Normanniæ fuiſſe in poteſtate miniſtros Principis amovendi: ipſum hoc in *Capitali Angliæ Juſtitiario*, non deſiderabatur. Nam & idem Hugo Bigotus, Richardum de Gray Caſtellanum ſeu Coneſtabilem Caſtri Doveriæ, & Gardianum 5. Portuum (ſummæ virum potentiæ) officio ejecit delinquentem, ſibimet id retinens exequendum, ut Florilegus retulit in An. 1259. Illud utiq; memorabile eſt quod de Johanne Meritonii, aliarumq; provinciarum Comite, fratre Regis Ricardi 1. futuroq; deinceps Rege, in ſermone quodam tunc Regis Franciæ perhibetur: capitis ſuſtinuiſſe diſcrimen coram *Capitali Angliæ Juſtitiario*, nulla de *Seneſcallo Angliæ*, facta mentione.

More Regio cæteris mandat *Juſtitiariis*.

Tanto etiam præ aliis omnibus hic eminuit *Juſtitiariis*, ut eiſdem ſuo Brevi imperaret more Regio teſtificato. Multa extant in archivis ſub fiſci Camerario, exempla: unum referam, è Placitis Ter. Mich. anno 10. Reg. Johannis, rot. 2. Gaufrido filio Petri *Capitali Angliæ Juſtitiario* tunc exiſtente, & Rege ipſo non extra Regnum. *G. fil. Petri, Juſticiis &c. Mandamus vobis quod detis Mauritio de Gant, & Roberto de Hogat, & Antonio de Alta Ripa, licentiam concordandi de placito terrarum quod eſt coram vobis inter prædictum Mauritium & ipſos, ſicut concordia inter eos prælocuta eſt. Teſte meipſo apud Berkhamſted* 18 *die Ianuar.*

Nomine magis quam in munere differt à *Seneſcallo* Normanniæ.

E dictis animadverteris priſcum Angliæ *Juſtitiarium*, à priſco Normanniæ *Seneſcallo*, nomine potiùs quam in munere diſcrepaſſe. Qualis igitur ſub illis ſeculis, Magnus apud Anglos *Seneſcallus* fuit, dum ex integro floruit priſca *Capitalis Juſtitiarii* amplitudo: aut quis illi tunc in Regno locus, cum *Capitalis Juſtitiarius* primus poſt Regem (ut ſupra monſtravimus) haberetur, altiùs mitto diſquirendum. Author Tractatus cujuſdam M. S. de Officio *Magni Angliæ Seneſcalli*, primum hunc poſt Regem aſſerit in Regni regimine: & ad notitiam ſuæ poteſtatis, ea profert quæ de Normanniæ *Seneſcallo* ſupra exhibuimus, adjectis quibuſdam è recentiori, ut infra videris in *Seneſcallus*. Fateor equidem me in multis haud diſcernere inter horum Magiſtratuum juriſdictiones, cum de eiſdem ambo cognoſcerent: ni hic fortè de queſtis ſollenniter; ille ſummatim de prætermiſſis, cogendoq; ordinarium Judicem ad reſipiſcendum, ſi interea torperet *Capitalis Juſtitiarius*. Ex iſtius autem diminutione, illum cenſeo egregium accepiſſe incrementum. De Grentmeſnellis enim primis à Conqueſtu *Seneſcallis*, nihil (quod ſciam) in hiſtoriis celebre: nec in *Seneſcalli* munere, de eorum ſucceſſoribus, Beaumontibus, Bigotis & à Monte-forti Comitibus Leiceſtriæ: donec virtute bellica elatiores, *Seneſcalli* munus regio fecerant paulò inferiùs. Malm. pag. 120. ait *Hug. de Grenteſm. contra Gul. 2. in Legeceſtriâ ſurrexiſſe, ut alii alibi conjuratores.* In hac caligine cautè aveo verſari: rem (ſi Deus conceſſerit) diſtinctiùs in verbo *Seneſcallus* enarraturus. Tu intereà de ſingulis quærito.

Capitalis Juſtitiarius in abſentia Regis eſt *Prorex*.

Sed nec his quos diximus limitibus concluſus eſt ingens iſte Magiſtratus. Ut enim in Solis, Luna, ſic in Regis ille abſentia (ex officii ſui prærogativâ) vices Regis adminiſtrabat: *Vicarius Regis, Regis Locum-tenens, Pro-rex, Cuſtos Regni*, & *Regni Gardianus* appellatus. Gaviſus etiam videtur hoc eodem privilegio *Juſtitiarius* ſive *Seneſcallus* Normanniæ, ut inde liceat animadvertere quod in Cuſtumario perhibetur, *terram Principis cuſtodiiſſe*. Sic autem apud Anglos, Gulielmus filius Osberni Comes Herefordiæ, & deinceps Odo Baiocenſis Epiſcopus, Comes Cantii, ſecedente in Normanniam Gulielmo Conqueſtore: Gulielmus de Longo-campo Epiſcopus Elienſis, & Hugo de Puſaz Epiſcopus Dunelmenſis, proficiſcente Hieroſolymam Ricardo 1. *Juſtitiarii Angliæ*, Regni pariter cuſtodes, id eſt, *Regis Vicarii* conſtituti ſunt. Sic pluries alii ut infra videris in Catalogo. In hoc ſonat Recognitio libertatum Angliæ Clarendoniæ facta Anno 1164. id eſt, 10 Henrici 2. Ca. 17. ubi ſic legitur -- *Dominus Rex ſi in Regno fuerit, conveniatur, vel Juſtitiarius ejus ſi fuerit extra regimen, ut rectum de eo faciat.* Similiter Magna Charta Regis Johannis data anno Regni ſui 17. *Nos, vel ſi extra Regnum fuerimus, Capitalis Juſtitiarius noſter, mittet Juſtitiarios noſtros per unumquemq; Comitatum ſemel in anno.* Et in alia Charta, idem Rex de pactis decernens cum Magnatibus perimplendis: pollicetur id ſe facturum, vel *per ſemetipſum* vel *per Juſtitiarium ſuum*: adjiciens inter alia, *Et ſi nos exceſſum non emendaverimus vel Juſtitiarius noſter ſi fuerimus extra Regnum inter tempus* 40 *dierum —— Barones referent cauſam illam ad reſiduos, &c.* Hinc in auctioribus Holenſhedi Chronicis, ſub Anno 17 Edouardi 1. ubi occurrit mentio de Radulfo de Hengham (qui diminutâ jam *Capitalis Angliæ Juſtitiarii* amplitudine, *Capitalis Juſtitiarius Banci ſuperioris*, i. Regii appellatus eſt) ſubjungitur (acſi integer adhuc permanſiſſet magiſtratus) iſta clauſula: *ad quem in abſentia Regis, regni moderamen præcipuè attinebat.*

Provinciarum gubernatores dicti ſunt *Juſtitiarii*.

Hinc etiam in more fuit ſub illis ſeculis, ut qui à latere Regis ad remotam provinciam gubernandam mitteretur, non tam *Præſes* & *Prorex* (vulgo *Viceroye*) quàm *Juſtitiarius* illius provinciæ, nuncupatus ſit. *Dicevanſi anticamente* (inquit Scipio Ammiratus) *ancor Giuſtiziarii delle Provincie quelli che hoggi Gover-*

natores di Provincie, & più volgarmente Vicere di Provincie ſon detti: Numerat ille 8. iſtiuſmodi provincias in Regno Neapolitano, à *Iuſtitiariis* ſingulis ſingulas gubernatas. Mos per viciſſitudines ab antiquo manſit in Hibernia, & deinceps jam manſurus eſt in poſterum. Anno enim 33. Henrici 8. Ca. 2. Limirici ſancitur: ut vel moriente Regni Præfecto ſeu Deputato, vel ex occaſione ſecedente: Regis illic Conſiliarii, Anglum eligant in *Juſtitiarium & gubernatorem Regni*, regio beneplácito duraturum.

Juſtitiario Proregi, Collegæ additi.

In hac autem Vicaria poteſtate, adjunxerunt ſæpè Reges *Juſtitiariis* ſuis Proceres alios, qui *Iuſtitiarii Regni* utiq; appellati ſunt: & diviſit aliàs Ricardus 1. *Capitalis Iuſtitiarii* munus in duos magiſtratus, ſuis diſtinctos juriſdictionibus: borealem nempe & auſtralem, ut in *Iuſtitiariorum* catalogo inferiùs videbitur.

Capitalis Angliæ Juſtitiarius minuitur.

Coaluerunt autem illico, & fluctuante uſq; ad exceſſum Henrici 3. eorum poteſtate: ab Edouardo 1. in claſſem ſunt redacti inferiorem. Animadvertit enim Rex quàm potens hic eſſet Magiſtratus in ciendis fovendiſq; regni diſſidiis, patri ſuo atq; avo, quàm infeſtus. Minuendam igitur viſum eſt ejus eminentiam: hinc, in perſonæ dignitate: illinc, in officii amplitudine. Prætermiſſis itaq; Regni magnatibus (turbinibus ſæpè reipub.) novam è minori Nobilitate *Capitalium Iuſtitiariorum* ſeriem exorditur.

Quoad perſonam.

Non popularem, non pertinacem, non Magnatum conſanguinitate, aut numeroſa plebeiorum clientelâ turgidam: cautam verò & ſui cognoſcentem, imperatu facilem, & in juriſprudentia multò magis illuſtriorem. Crevit enim jam inde legum ſcientia in ſublimius artificium: nec à diverſa ſtudia ſectantibus (putà Magnatibus militiam, Clericis theologiam) ſucciſivis ampliùs horis conſequenda; ſed hominem totum, vitam integram, nervos omnes, liberos & ſolutos exigens.

Quoad poteſtatem.

Poteſtatem etiam cancellis circumſcripſit arctioribus: adeo ut ſemotum jam à rerum faſtigio, & priſcæ amplitudinis functionibus: forenſi ſolummodo negotio, & judiciis exercendis eum addicavit. Anonymus quidam ante aliquot annos M. S. *Ad obitum* (inquit) *Henrici 3. 1272. Summorum Angliæ Iuſtitiariorum authoritas ceſſavit*: Poſtea *Capitales Iuſtitiarii ad placita coram Rege tenendum* appellati ſunt. Aliis verò, *Capitales Iuſtitiarii Banci ſuperioris*. Sed ipſum conſtitutionis Breve intuere, formam (ut eſt veriſimile) antiquam retinens. *Iacobus Dei gratia, &c. Dilecto & fideli noſtro Ranulpho Crewe Militi, uni Servientium noſtrorum ad legem, ſalutem. Quia volumus quòd vos ſitis Capitalis Iuſtitiarius noſter ad placita coram nobis tenendum: vobis mandamus quod officio illi intendatis. Teſte me ipſo apud Weſtmon. 26. die Ian. anno regni noſtri Angliæ, &c. 22. Scotiæ 58.*

Capitales Iuſtitiarii ad placita coram Rege.

Priſcum nomen an penitus ademptum.

Nolunt igitur cautiores quidam, ut eximius iſte Magiſtratus, *Capitalis Angliæ Iuſtitiarius* hodiè appellandus ſit: graviſq; ſub Jacobo Rege, cum invidiâ reprehenſio D. Edouardo Coko aſtruebatur, quòd in Relationum ſuarum frontiſpicio Part. 10. & 11. hoc ſe inſigniviſſet titulo. Vulgarem tamen ſecutus eſt loquendi morem: & rationis quidem non expertem. Angliam enim totam quoad pacem regiam, & Coronæ dignitatem, nonnullaq; alia promovenda, adhuc retinet in juriſdictione *Capitalis* iſte *Iuſtitiarius*. Emittens etiam uſq; Regni terminos mandata ſua: *Anglia*, titulum præfigit in margine, juriſdictionis indicium. Non igitur dedignata ſunt diverſa Parlamenta ipſum (licèt priſcâ ſpoliatum amplitudine) noſtro ævo *Capitalem Angliæ Iuſtitiarium* & agnoſcere, & nominare: ut in Statutis videas anno 34 Hen. 8. Ca. 26. Et 37. ejuſdem, Ca. 12. Et in decreto ſuper eodem Statuto, 2 Ed. 6. Ca. 13. Et 18 Eliz. Ca. 12. Et Statuto privato 23 Eliz. Ca. 5. citato in Novo lib. Intrat. Tit. *Action ſur le caſe.* Sect. 5. &c.

Eligebantur olim *Iuſtitiarii* cæteriq; omnes forenſes, è Clero plerunque; apud Gallos, Normannos, Anglos, & gentes alias: laicis tùm adhuc militiam potiùs quàm literas admirantibus. Quoad Gallos, perſpicuum eſt in Capitulis Caroli Calvi, Silvaci editis Anno 853. ut infra videris in verbo *Miſſus*. Quoad Normannos, è veteri eorum Conſuetudiniario Ca. 9. ubi ſic legitur. *Indiciarii autem ſunt diſcretæ perſonæ & authenticæ, qui judicium proferunt in curiis de auditis: ut Archiepiſcopi, Epiſcopi, & Eccleſiarum Cathedralium Canonici, & aliæ perſonæ in Eccleſiis dignitatem obtinentes: Abbates & Priores conventuales, & Rectores Eccleſiarum quos fama diſcretionis ac honeſtatis, fide dignos afficit & commendat. Ballivi ſiquidem atq; Milites omnes, ac Servientes ſpadæ principales, & Seneſcalli Baronum, quos honeſtas & diſcretio fecerit fide dignos.* Quoad Anglos, mos idem (ſine dubio) cum Normannis: Anglorum enim Conſuetudines in Normanniam tranſvexit illic enutritus Edouardus ſanctus ſeu Confeſſor Rex Anglorum, ut patet in Deſcriptione Normanniæ, dictum Conſuetudinarium præcedente: & Normannicum hunc morem permanſiſſe apud Anglos oſtendit Mat. Pariſius in Willielmo 2. dicens: *Nullus clericus niſi cauſidicus.*

Qui olim eligebantur *Juſtitiarii.*

Miror tantam in Canones violentiam, Eccleſiaſtica tribunalia & miniſteria ſecularia uſq; adeo prohibentes. Certè cum Hubertus Walterus Archiepiſcopus Cantuariæ à Ricardo 1. conſtitutus eſſet *Iuſtitiarius Angliæ*: Innocentius Papa Regi impoſuit ſub interdictionis periculo *ut Archiepiſcopum ab officio Iuſtitiarii removeret: præcipuè* (inquit) *cum non liceat Epiſcopis negotiis ſecularibus ſe implicare*: Mat. Paris in Anno 1198. Paruit extemplo Rex, Gaufridum filium Petri *Iuſtitiarium* conſtituens: nec ad hanc poſtea dignitatem ſurrepſit (quod ſciam) alius unquam Eccleſiaſticus: niſi ſub Johanne Rege Epiſcopus Wintonienſis (qui intra biennium etiam exutus eſt) & *Hugo de Pateſhull* Clericus, ſub Hen. 3. & *Io. Manſel.*

Eccleſiaſticorum in Canones violentia.

Durabant

Eccleſiaſtici paulatim à tribunalibus ſemoti.

Durabant autem in aliis *Juſtitiariorum*, Officialium, & miniſtrorum muneribus Eccleſiaſtici, uſq; ad ætatem Edouardi 1. Sed cum in rerum adminiſtratione graviùs indies peccaviſſent, nec valeret Rex in delinquentes facilè animadvertere, propter clericatus eorum privilegium: Canonum memor eos paulatim (uti Rex etiam Franciæ) curavit amovendos, & quos liberiùs coerceret, laicos inducendos. Criminis enim poſtulati, ad aſylum confugiebant ſui clericatus, licèt hunc aut prius abdicaſſent, aut ſeculari aliquo indumento (nam id moris fuit) eouſq; obtegiſſent.

Coifâ quâ utuntur Servientes ad legem

Hinc caleptra linea (quam *coifam* vocant, hodieq; utuntur Servientes ad legem) primum (uti cenſeo) eſt inducta, ad tonſuram cœlandam clericalem, de quo ſupra vide *Coifa*: ubi Guliel. de Buſſey in carcerem rapiendus ob flagitia, eam feſtinat detrahere; ut nudato clericatus ſui charactere, ſe à carcere liberaret. Petrus etiam de Rivallis Theſaurarius Henrici 3. cùm Rex eum multis onuſtum criminationibus in turrim Londonienſem immiſſurus eſſet: *Domine* (inquit) *clericus ſum, nec debeo incarcerari, vel ſub laicorum cuſtodia deputari. Reſpondit* (autem) *Rex, Te ut laicum hactenus geſſiſti: à te igitur ut laico, cui meum commiſi theſaurum exigo, &c.* Mat. Par. in An. 1234.

Hoc tandem modo removentur Eccleſiaſtici à judiciis ſecularibus exercendis, in quibus ſub Epiphanii ætate (ut ex ipſo liqueat) operam aliquando adhibuerant. Plura vide ad notitiam *Capitalis Juſtitiarii* pertinentia, in ſequenti poſt paucula catalogo.

Hi omnes in *Juſtitiariorum* antiquiſſimo ſunt genere. Reſtant alii, ſed plerunq; notiores atq; breviter tranſeundi.

Juſtitiarii Aſſiſarum.

Juſtitiarii Aſſiſarum, qui ad aſſiſas capiendas in Comitatus legantur. De his vide *Aſſiſa* pro curia: & in *Iter*, §. ultimo.

Juſtitiarii ad audiendum, &c.

Juſtitiarii ad audiendum & terminandum: qui ad motus repentinos & inſignia maleficia cognoſcendum plectendumq; conſtituuntur.

Juſtitiarii foreſtæ.

Juſtitiarii & *Protojuſtitiarius foreſtæ*. Vide *Foreſta*.

Juſtitiarii gaolæ.

Juſtitiarii gaolæ deliberandæ, ſunt qui de malefactoribus incarceratis judicant: ſive ad pœnam ſive ad libertatem.

Juſtitiarii itinerantes.

Juſtitiarii itinerantes, aliàs *errantes*, & *deambulantes*. Vide *Iter*.

Juſtitiarii de Niſi prius.

Juſtitiarii de Niſi prius. Vide *Niſi prius*.

Juſtitiarii pacis

Juſtitiarii pacis dicuntur qui regio ſuffulti diplomate, in delinquentes contra pacem Regiam animadvertunt, eamq; curant & tuentur. Originem ſumpſere, non (ut tradit Polydorus Virgilius) ſub Gulielmo Conqueſtore: at ſub ipſo Regni Edouardi 3. initio; ut exauctorato jam pridem Rege Edouardo 2. populi motum (ſi quis ſubſequeretur) comprimerent, *Gardiani* & *Cuſtodes pacis* tum adhuc appellati.

Gardiani & Cuſtodes pacis.

Juſtitiariorum enim nomen, vel è Statuto an. 18. Edouard. 3. ut quidam volunt, vel potiùs (ut Lambardus contendit) anno ejuſdem 34. ca. 1. aſſecuti ſunt. Multi horum in ſingulis urbibus, & comitatibus, cùm è majore Nobilitate tum è minori, à D. Cancellario ſeu Cuſtode magni Sigilli Angliæ deſignati. Primâ inſtitutione duo vel tres ſolummodo, & juxta Statutum 13. Ricardi 2. non ultra ſex: ſed aucto indies eorum munere, reperti demum ſunt ſexaginta atq; eò ampliùs in uno aliquo Comitatu, ad hoc ſuſtinendum.

Erant olim *pacis* etiam *Cuſtodes* à populo electi in Comitatibus: nonnulli ex tenuræ ratione, et quidam virtute officii: ſed de his vide Lambardum Eirenar. lib. 1. Ca. 3. *Cuſtodes pacis.*

Juſtitiarius de Trailebaſton. Vide *Trailebaſton*. *Juſtitiarii de Trailebaſton.*

Habentur alii *Juſtitiariorum* ſpecies, at dixiſſe ſufficit de potioribus.

Catalogus Capitalium Juſtitiariorum Angliæ, & (qui ab eis deducuntur) Capitalium Juſtitiariorum Banci Regis, Capitalium Juſtitiariorum Banci communis, & Capitalium Baronum Scaccarii.

Præfatio ad Catalogum.

Perſpicuus eſt ex his quæ diximus, *Capitalium Juſtitiariorum Angliæ*, triplex ordo.

Primus illorum qui vices Regis extra Regnum exiſtentis (uti Proconſul in Provincia Romana) adminiſtrabat: *Cuſtos* & *Gardianus Regni* (exteris *Prorex* & *Viceroy*) Malm. in Wil. 1. pag. 111. l. 52: *Vicedominus*, appellatus. Hic igitur extraordinarius fuit Magiſtratus, & reverſo Rege, *Exjuſtitiarius*. 1 *Exjuſtitiarius.*

Secundus, in judiciis ad Aulam Regiam & Scaccarium pertinentibus, præfuit; ſacrum patrimonium, rem fiſci, theſaurum Regis, & maxima quæq; Regni negotia adminiſtrans. Primus poſt Regem, & perpetuus plerunque Magiſtratus, ſed a Baronibus ſub Henrico 3. ad annuum penè redactus. Rege de Regno egreſſo, ad hunc ſpectabat jure officii, Regni fore *Cuſtodem*; ſed adjunctos ſæpè habuit in hoc munere collegas: & prætermiſſo interdum ipſo, alius fortè deſignatus eſt *Cuſtos Regni*. Cum autem hi omnes *Capitales Juſtitiarii Angliæ* pariter in hiſtoriis nuncupati ſint: difficile ſæpè eſt eos invicem ſecernere. Cogimur ideo indiſtinctos in catalogo exhibere, ſed in beneficium poſteritatis, paucula de ſingulis (quos invenimus) concinnavimus. 2

Tertius ordo eorum eſt qui ſemoti ab antiquæ functionis amplitudine, ad Regii tribunalis, 3

nalis, juriſdictionem contrahuntur: *Capitales Juſtitiarii Banci Regii*, & *Capitales Juſtitiarii ad placita coram Rege tenenda* (ut omnes norunt) etiam appellati.

Magiſtratus quidam apud Anglo-Saxones, ſpeciem referentes Capitalis Angliæ Juſtitiarii.

In principio parab. Alur. dicitur conveniſſe in mag. Concil. ſub Rege Aluredo habit. Siſſoridiæ inter primos —— Eꞃl Alꝼꞃich oꝼ þe laᵹe ꞅꞃuþeꞃiꞅe, i. *Comes Alfricus legum ſcientia peritiſſimus.*

Hunting. in An. 769. pa. 343. *Principes & Præpoſiti Northumbre quendam Conſulem &* Juſtitiarium *ſuum, quia rigidior æquo extiterat, combuſſerunt.*

Æthelſtanus Dux Eſtangliæ (id eſt, Norforlciæ & Suffolciæ) in libro fundationis Cœnobii Rameſienſis, Sect. 33. *Aldermannus* dicitur, quod inter alia, *Juſtitiarium*, apud Saxones denotaſſe, ſæpè demonſtravimus. In quartâ verò Sectione, ſic de eo perhibetur. *Regi adeo officioſa erat ejus impenſa ſedulitas, ut ad arbitrium ipſius, cuncta regni negotia tractarentur: iccirco ab univerſis Æthelſtanus* Halꝼkeneᵹ (*quod eſt, Semirex*) *dicebatur.* Floruit circiter An. 930.

Æthelwoldus filius primogenitus dicti Æthelſtani, Ducatum patris unà cum Magiſtratu videtur obtinuiſſe: nam in libro Rameſienſi, Sect. 3. *Aldermannus* utiq; nuncupatus eſt.

Ailwinus quartus filius ejuſdem Æthelſtani, Dux Eſtangliæ: patri clariùs ſuccrevit cum in dignitatis, tum in magiſtratus amplitudine. Sub Eadgaro enim Rege *Aldermannus totius Angliæ* (id eſt *Juſtitiarius*) emicuit: ut aliquando erat perſpicuum ex epitaphio ſuo in cœnobio Rameſienſi, cujus ipſe fundamenta poſuit circa An. Dom. 973. Vide epitaphium ſupra in verbo *Aldermannus*. Judiciis autem & juſtitiæ adminiſtrandæ eum præfuiſſe, ex hoc intelligas, quod Libro Rameſiæ Sect. 49. occurrit in lite quadam de prædiis, *Cui foro Ailwinus Aldermannus, & Ædricus Regis Præpoſitus judices præſidebant.*

Stir, ſub Hardicnuto Rege qui obiit An. 1042. *Maior domus* fuit: & hoc ſiquidem nomine aliàs *Capitalis Regni Juſtitiarius* ſeu *Magnus Seneſcallus*, aliàs *Seneſcallus Hoſpitii Regis*, intelligitur. Dubius nihil aſſero: ſic autem Florentius Wigornenſis (& hunc ſequutus Hovedenus) in Anno 1040. Rex Hardecanutus *Alfricum Eboracenſem Archiepiſcopum, Godwinum Comitem, Stir Maiorem domus, Edricum diſpenſatorem, Throndſuum carnificem, & alios magnæ dignitatis viros, Londinum miſit.*

Heraldus (filius Godwini) qui ſolium Regni invadens, à Gulielmo 1. victus & ejectus eſt: ſub Edouardo Confeſſore, *Seneſcallus* ſeu *Juſtitiarius Angliæ* fuit. Sic enim Breviarium Abbatiæ de Bello. *Heraldus filius Godwini, Seneſcallus Regis* (divi Edouardi) *vir in Anglia potentiſſimus, vel à Rege miſſus, vel proprio pulſus inſtinctu, transfretare volens in Normanniam, &c.* Florentius Wigornenſis in An. 1066. hunc *Subregulum* vocat, quod ſub Rege (uti *Anglia Juſtitiarius*) omnia moderabatur. Ingulpho, pag. 900. Maior domus Regiæ.

Capitales Angliæ Juſtitiarii ſub Regibus Anglo-Normannis, & eorum ſucceſſoribus.

Gulielmus fil. Osberni (quibuſdam *Osberti*) ab Odorico Vital. in An. 1070. *Dapifer Normanniæ*; Breviario Abbatiæ de Bello, *Seneſcallus Ducis*; & in M. S. de magnatibus Angliæ, *Mareſcallus Gulielmi Conqueſtoris*, appellatur. Pater ejus, cui in officio videtur ſucceſſiſſe; à Gemiticenſe lib. 6. ca. 2. *Procurator principalis domus* (Ducis) nuncupatus eſt: & quem ipſe apud Anglos in officio præceſſit, Odo Baiocenſis Epiſcopus, *Princeps palatii* ab Ingulpho dicitur, aliis *Cuſtos Regni, Vicedominus Angliæ*, atq; *Angliæ Juſtitiarius.* Magna certè nominum varietas, ſed quæ olim aliquando cum nonnullis aliis, ex Authorum prævaricatione, in eundem competebant magiſtratum, ut in his ſparſim vocibus deprehenderis. Qualecunq; autem in Normannia munus iſte Gulielmus exercuerat, idem apud Anglos ſub recenti adhuc Normannorum imperio retinuiſſe, non malè opinemur. Ait etiam Stowus in An. 1082. Odonem Epiſcopum Baiocenſem, extitiſſe *Vicedominum Angliæ* poſt mortem Gulielmi filii Osberni: quem ideo priùs fuiſſe *Vicedominum* innuit, hoc eſt (ut ex Ingulpho declaravimus) *Juſtitiarium*. Refert præterea idem Stowus in An. 1082. Gulielmum Conqueſtorem Normanniam proficiſcentem, Regni ſui anno 1. Odonem iſtum & Gulielmum filium Osberni, *Gardianos Angliæ* conſtituiſſe: quos Walſingamius *Cuſtodes Regni* nuncupat, vulgo *Juſtitiarios*. 1 Guliel. 1.

Sed *Vicedominus* etiam Seneſcallum ſignificat. Quære

Hunc igitur Gulielmum, primus cenſeo à Conqueſtu *Juſtitiarium Angliæ*; munerisq; arrabonem ſecum è Normannia duxiſſe: ſed in Regni poſtea adminiſtratione, collegam recepiſſe Epiſcopum Baiocenſem. Acerrimus autem Anglorum hoſtis fuit, & qui Normanniæ Ducem præ aliis omnibus, ad invaſionem Angliæ excitavit, funeſtoq; illo Haſtingenſe prælio (ut teſtatur dictum Breviarium) tertiam aciem victricem duxit. *Ipſe quoq; cum Willielmo Duce* (verba ſunt Gemiticenſis) *Anglos maximè perdomuit, & Comitatum Herfordiæ* Pro Heref.

diæ cum magna parte Regni, ſenſu & viribus obtinuit :, lib. 6. ca. 25. ubi plura.

1 Guliel. 1. *Odo* Epiſcopus Baiocenſis conſtitutus eſt à fratre ſuo Gulielmo 1. & *Juſtitiarius Angliæ*, & ejuſdem *Cuſtos* ſeu *Gardianus*. Quouſq; autem duravit in officio, mihi non conſtat. Ejectus videtur & conjectus unà in carcerem, novas moliens in fratrem machinationes, Anno juxta Mat. Pariſ. 1079. (id eſt, Regis Gulielmi 12. ſeu 13.) nec niſi à morituro Rege deinceps liberatur. In ſeculari ejus functione, non ſolùm rem exercuit judiciariam: ſed bellis utiq; aſſuefactus, exercitum Radulphi Comitis Eſtangliæ, ſuorumq; confœderatorum, profligavit: & in ultione necis Walteri Dunelmenſis Epiſcopi, Northumbriam latè circa Annum 1076. populatus eſt. Hunc Ingulphus Saxo (Francorum more) non *Juſtitiarium*, ſed *Principem palatii* vocat, ejuſq; potentiam ſic enarrat. *Inveniens ibidem venerabiles dominos meos, Archiepiſcopum Lanfrancum, & dominum Odonem Epiſcopum Baiocenſem fratrem uterinum domini Regis, ipſumq; Cantuariæ Comitem, & Principem palatii (quorum nutu & conſilio tam Rex ipſe, quam regnum ejus univerſum in omni negotio regebatur) cauſam — expoſui.*

Guliel. 1. *Ricardus de Benefactus*, filius Giſleberti Comitis: ſub Gulielmo 1. dicitur fuiſſe *Capitalis Angliæ Juſtitiarius*, Odone forſitan jam depoſito.

1 Guliel. 2. *Odo* Baiocenſis Epiſcopus reſtitutus videtur ſub initio Gulielmi junioris: ſic enim Mat. Weſtmonaſterienſ. in Anno 1088. *Affuerunt* (coronationi Gulielmi junioris) *Lanfrancus Archiepiſcopus —— & Odo Baiocenſis, Juſtitiarius totius Angliæ, Et princeps totius Angliæ*, inquit Huntingt. in initio Gul. 1. pa. 371. Bello autem protinus ciente, ut depoſito Gulielmo, Robertum Ducem Normanniæ in ſolio collocaret: Gulielmus, Dunelmenſem Epiſcopum *Juſtitiarium* conſtituit, et Mat. Paris in An. 1088. commemoravit.

Guliel. 2. *Ranulfus Flambard* 8. Ep. Dūnelm. an. 13 Guil. 2. totius Regni Procurator (inquit Mal.) effectus. *Godw.* in vit. pa. 110.

Guliel. 2. *Gulielmus de S. Carilefo* Epiſcopus Dunelmenſis. Pluribus hunc enarravit Guliel. Malmesbur. inter Lindisfarnenſes, &c. Epiſcopos. *Monachos Dunelmo poſuit: potens in ſeculo, & oris volubilitate promptus, maximus ſub VVillielmo Rege juniore, quapropter & amicorum cohorti additus, & Angliæ Prælatus, non permanſit in gratia. Quippe nullis Principis dictis vel factis contra eum exiſtentibus, ab amicitia deſcivit, in perfidia Odonis Baiocenſis & cæterorum ſe immiſcens. Quapropter victis partibus ab Anglia fugatus, poſt 2 annos, indulgentiâ Principis rediit &c.* Dicit, *Angliæ Prælatus*, quod eſt, *Juſtitiarius* factus. Expreſſiùs enim Mat. Paris in Anno 1088. *VVillielmus etiam Dunelmenſis Epiſcopus, quem Rex VVillielmus Juſtitiarium fecerat, horum perfidiæ ſuffragabatur.*

Radulphus Baſſet ſub Gulielmo 2. ſucceſſiſſe dicitur Dunelmenſi Epiſcopo: Odericus refert *R. Baſſet* Juſtitiarii poteſtate functum. Guliel. 2.

Hugo de Bocland. Charta libertatum *Angliæ* ab Henrico 1. conceſſarum ſub An. 1100. *Henricus Dei gratia Rex Angliæ, Hugoni de Bocland Juſtitiario Angliæ, & omnibus fidelibus ſuis tam Francis quàm Anglis in Herefordſyre, ſalutem.* Miror qui fit ut duo tam diverſa apud Pariſium extent hujus Chartæ exemplaria. Aliud enim legit —— *Hugoni de Bocland Vicecomiti, & omnibus fidelibus ſ. t. F. q. A. in Herfordſire ſalutem.* Multùm differunt *Juſtitiarius Angliæ*, & *Vicecomes*: aliquando tamen reperiuntur antiquè in eodem. Sic enim Hugo Bardulfus *Juſtitiarius Angliæ* Vicecomes Eboraci ſub an. 1. Ricardi 1. & Hubertus de Burgo *Juſtitiarius Angliæ*, & Vicecomes Norfolciæ & Suffolciæ, an. 17 *Regis Johannis.* Habetur etiam inter Antiquitates Britannicæ Eccleſiæ, Breve quoddam Saxonicum ejuſdem Regis, de admittendis immunitatibus Cantuarienſis Archiepiſcopi in civitate Londino, eidem Hugoni primitus directum, viz. H. Ænglelandeꞅ kininꝣ. ꝣꞃet huꝣe ðe Boclanð ⁊ ƿ. Bainaꞃð ⁊ ealle mine ƿicnæꞃeꞅ on Lunðen, &c. *Henricus Rex Angliæ Hugoni de Bockland, & Gulielmo Bainard, & omnibus miniſtris meis in London.* 1 Hen. 1.

Rogerus Epiſcopus Sarisburienſis, qui ſæpè ſub Henr. 1. & Rege Stephano, Cancellarius fuit, *Juſtitiarius* etiam Angliæ ab Henrico 1. conſtitutus eſt. Sic enim liber Rameſienſis Sect. 279. *Notificari vobis inſuper utile duximus, diratiocinium hujus terræ, &c. fieri juſſione Henrici Regis Angliæ —— & juſſione Epiſcopi Sareſburiæ, qui Juſtitiarius fuit totius Angliæ.* Hunting. in An. 23. H. 1. pa. 382. *Rogerus Salesbur. Juſtitiar. fuit totius Angliæ, & ſecundus à Rege.* Erat & *Regni Cuſtos*, nam ſic etiam Malmesburienſis de regibus lib. 5. *Rex Henricus totius Regni moderamen illius delegavit juſtitiæ, ſive ipſe adeſſet Angliæ, ſive moraretur Normanniæ. — plerunq; (autem) triennio, nonnunquam quadrennio & eo amplius, in Normannia moratus.* Fuit hic præterea, unus Epiſcoporum quos captivos detinuit Rex Stephanus, captionemq; (ut mox videbis) defendit Albericus de Ver. Obiit 4. Dec. An. 1139. id eſt, prima die anni 5 Regis Stephani. Hen. 1.

Albericus de Ver, Comes de Guiſnes, Camerarius Angliæ, & Portgravius (ut perhibetur) Londini, pater Alberici primi Comitis Steph.

Oxonii,

Oxonii, Angliæ ponitur *Juſtitiarius*: ſed an rectè (ut quidam volunt) ſub Henrico 1. prædictumq; Rogerum antecedens, incertus ſum. Vir autem fuit in jurisprudentia argutiſſimus, de quo ſic Pariſius in an. 1139. id eſt 4 Stephani. *VVintonienſis Epiſcopus ad Concilium VVintonienſe Stephanum Regem fratrem ſuum vocari fecit, qui Comitem Albericum de ver, in cauſarum varietatibus exercitatum, miſit ad Concilium de captione dictorum Epiſcoporum, ſuper qua erat impetitus, ſe ſic de jure facere poſſe allegantem, & factum Regis defendentem.* Florilegus in An. 1140. *Idibus* (inquit) *Maii Albericus de veer in London occiditur*: & ibi in rubrica dicitur, *Albericus Comes de veer, &c.* Sed M. Pariſius (à quo hæc videtur ſumpſiſſe Florilegus) ait: *Idibus Maii Albericus de ver Londonenſis occiditur.* Quære igitur ſi non duo fuerint *Alberici*, & an Comes & Portgravius idem eſſent.

18 Steph. *Henricus* Dux Normanniæ, Comes Andagaviæ & Pictaviæ, conſtitutus eſt *Juſtitiarius Angl.* cum prius à R. Stephanò adoptatus eſſet tam in filium quàm in ſucceſſorem, omniaq; Regni negotia per eum terminabantur. Hoved. in An. 1153. pag. 490.

7 Hen. 2. *Henricus*, Regis Henrici 2. primogenitus, qui & poſtea fuit Rex Henricus junior, conſtitutus eſt (ne dum ſeptennis) aut cum Theobaldo Archiepiſcopo Cantuariæ, aut poſt interitum ejus (Rege in Normanniam Galliaſq; tranſmigrante) *Juſtitiarius Angliæ tutelaris*, licèt ipſe eſſet ſub tutela. Habetur rei exemplum apud Flodoardum Hiſt. Rem. lib. 4. ca. 20. ubi Hugo filius Hereberti Comitis, admodum parvulus, qui nec adhuc quinquennii tempus expleſſe videbatur, Remenſis fit Archiepiſcopus; populo, Clero, Rege, Papa etiam Johanne (pro ſingulorum jure) rem firmantibus: ſed functionis excutione alteri interea delegata. Oratio Thomæ Becketti Cantuar. Archiepiſ. apud Papam habita —— *ad Archiepiſcopatum, à filio Regis primogenito, & Juſtitiario Regni, ab omni ratiocinio & obligatione liber, fui Epiſcopus aſſignatus.* De Theobaldo verò ſic Godwinus in vita ejus. Rex Hen. 2. in Normannia degens —— *magnopere ſe vereri dicit, ne Theobaldo jam mortuo cui Regni tutelam diſcedens commiſerat, turbarum inde occaſio aliqua oriretur.*

8 Hen. 2. *Robertus de Bello monte* Comes Leiceſtriæ. Quando iniit officium, non invenio: ſed An. 1162. (inquit Mat. Paris) *ſopita eſt diſcordia, &c. inter Eccleſiam Lincolnienſem & Cœnobium beati Abani —— in præſentia Regis Henrici 2. & Archiepiſcoporum &c. præſente etiam Roberto Comite Legeceſtrenſe Juſtitiario Angliæ, cum Comitibus, Baronibus &c.* De exceſſu ejus Rogerus Hoveden. *Anno gratiæ 1168. qui erat annus 14 Regni Regis Henrici filii Matildis Imperatricis, —— obiit Robertus Comes Leiceſtriæ, ſummus Angliæ Juſtitiarius.*

Ricardus de Lucie, prælio vicit Comitem 19 Hen. 2.
Leiceſtriæ: Cœnobiumq; Anno Dom. 1179. in honorem Thomæ martyris apud Weſtwood in Roffenſi diœceſi conſtruens, *Juſtitiarii* renuntiavit officio, & Canonicus ibidem factus, menſe Julio ſequenti, diem obiit. Stowus, Florilegus, & Chron. majora in dicto Anno. Reperio in quodam M. S. hanc notam: *Anno 24 Henr. 2. Ric. de Lucy cheife Juſtice pur ſi firme pay* 7000. *marks.* Quære. V. Hov. pa. 590.

Ranulphus de Glanvilla. Hoved. in Hen. 2. 26 Hen. 2.
Eodem anno (1380) *Henricus Rex Angl. pater, conſtituit Ranulphum de Glanvilla ſummum Juſtitiarium Angliæ, cujus ſapientia conditæ ſunt leges ſubſcriptæ quas Anglicanas vocamus.* Recitat verò leges Guil. 1. & Ed. Confeſ. tanquam antea non ſuſceptas. Hic cùm ad ſuam uſq; ætatem, (inſtar rhetrarum Lycurgi) ἄγραφος, id eſt, non ſcripta manſiſſet, maxima pars Juris noſtri: omnium primus ἔγγραφον reddere aggreſſus eſt, Compoſito illius argumenti libro quodam, cui in antiquis M. SS. iſte titulus: *Tractatus de legibus & conſuetudinibus Regni Angliæ, tempore Regis Henrici 2. compoſitus, juſtitiæ gubernacula tenente illuſtri viro Ranulpho de Glanvilla, Juris Regni & antiquarum conſuetudinum eo tempore peritiſſimo &c.* Exutus autem eſt officio *Juſtitiarii* anno 1 Ricardi 1. (quod mox hîc videris in illius ſucceſſore) & deinde profectus in Terram ſanctam, in obſidione Acon mortuus eſt An. 1190. ut retulit Hovedenus. Quæ de eo tradit Balæus, miſſum ſcil. fuiſſe ab Henrico Rege cum magna armatorum manu ad Damiatam Ægypti urbem Anno 1218. obſidendam, & in eo bello miris omnium laudibus celebratum fuiſſe: ad Ranulphum Comitem Ceſtriæ omnino Spectant, multo recentiorem, ab Henrico 3. (non 2) miſſum.

Juſtitiarius Angliæ Borealis.

1 Ric. 1. *Hugo de Puſaz*, al. *Puſac*, Stephanni Regis è ſorore nepos, Epiſcopus Dunelmenſ. & pro tempore, Comes Northumbriæ, magna vi pecuniæ à Ricardo Rege Hieroſolymis profecturo cauponatæ. Depoſito Ranulpho de Glanvilla, mercatus eſt etiam *Juſtitiariam Angliæ* ab eodem Rege, mille marcis argenti, ſeu (ut alii volunt) libris: neutrà tamen diu fungitur, Protinus enim Rex induxit Gulielmum Epiſcopum Elienſem, ut hic Auſtralis Angliæ *Juſtitiarius* exiſteret: Hugo tantummodo borealis, qui deceſſit 3 Martii 1194, id eſt, 6 Ric. 1.

Juſtitiarius Angliæ Auſtralis.

Gulielmus de Longocampo, Epiſcopus Elienſ. & Cancellarius Regis: *Juſtitiarius* efficitur partium Regni auſtralium: & (poſtulante à Clemente Papa, Rege) mox etiam Legatus Angliæ. Huic dignitatum congeriei, adjecit (velut Pelion Oſſæ) Rex peregrinationem initurus, Regiæ vicariæ ſeu cuſtodiæ Regni ſublimitatem: quibus coadunatis omnibus, non vicarium Regis, ſed ut ipſum Regem ſe exhibuit. Sciſſo itaq; in tumultus Regno, à confœderatis ſtrennè Baronibus Anno 1191. ut Mat. Paris (vel ut alii 1193.) Rege licentiam concedente, dejicitur. A Rege tamen ab Auſtriaca captivitate reverſo, priſtina familiaritate amplexus eſt, legatuſq; ad Pontificem, in Pictavia moritur An. 1197. De duobus iſtis *Juſtitiariis*, ſic Mat. Paris in An. 1190. *Rex autem diviſit Cuſtodes Regni Angliæ, Hugonem Dunelmenſem Epiſcopum, & VVillielmum Elienſem Cancellarium ſuum, Hugonem Bardulphum, & Willielmum Brywere qui tenerent leges Angliæ & conſuetudines rectas, & unicuiq; conquerenti rectam juſtitiam exhiberent. Sed inter cæteros præeminebant Hugo Dunelmenſis & Willielmus Elienſis Epiſcopi, quorum Epiſcopus Dunelmenſis habuit Juſtitiariam à magno flumine uſq; ad Scoticum mare: Willielmus verò Elienſis obtinuit Juſtitiariam à flumine prædicto ad plagam Auſtralem, uſq; ad mare Gallicanum, cum ſigillo Regis & Turri Londonienſi. Quod Hugo Dunelmenſis Epiſcopus nimis moleſtè ferebat, tunc primò intelligens, quod Rex illum Juſtitiarium fecerat non zelo juſtitiæ, ſed ut pecuniam (ut prædictum eſt) ab eo extorqueret.* 1 Ric. 1.

Hovedenus verò in An. 1189. iſtos *Regni Cuſtodes* aliter recenſet. *In eodem* (inquit) *Concilio dominus Rex conſtituit Hugonem Dunelmenſem Epiſcopum, & Willielmum Comitem Albemarliæ, ſummos Juſtitiarios Angliæ; & aſſociavit eis in regimine Regni Willielmum Mareſcallum, & Gaufridum filium Petri, & Willielmum Bruvere, & Robertum de* **Withtefeld**, *& Rogerum filium Remfridi.*

10 Oct. 1191. .... Rothomagenſis Archiep. depoſito Wil. Elienſi Epiſc. à Baronibus in abſentiâ Regis conſtituitur *Juſtitiarius Angliæ*. V. *Hoved.* An. 1191. pag. 701, 702.

6 Ric. 1. *Hubertus Walter*, natus in **Weſtdeatham** villula Norfolciæ, ſub Ranulpho de Glanvilla enutritus eſt, & pro ſalute animæ ejuſdem aliorumq; ſui ipſius benefactorum, Cœnobium illic aliquando fundavit. Archiepiſcopus Cantuariæ, Cancellarius Regis, Legatus Papæ, & ſub An. 1194. (exacto jam Epiſcopo Elienſi) *Juſtitiarius Angliæ* conſtitutus eſt. Hoc autem ægrè ferens Papa deinceps Innocentius 3. Regi præcipit, *quatenus ſtatim viſis literis ſub pœna Interdicti, præfatum Archiepiſcopum ab officio Juſtitiarii removeret: præcipuè cum non liceat Epiſcopis negotiis ſecularibus ſe implicare. Amoto igitur Archiepiſcopo, Rex Ricardus loco ipſius Gaufridum filium Petri ſurrogavit.* Mat. Paris in Anno 1198. id eſt, 9 & 10. Ricard. 1.

9 Ric. 1. *Gaufridus filius Petri* (qui poſtea evaſit Comes Eſſexiæ) conſtitutus eſt (ut præfatur) *Juſtitiarius Angliæ*: & migrante in Pictaviam Rege, *Cuſtos Regni* etiam deſignatur, ſed aſcripto jam in conſortium Petro Wintonienſi Epiſcopo. Mat. Par. in An. 1213. Secundus fuit è quatuor potentiſſimis magnatibus ad quos de coercenda inſolentia Gulielmi Epiſcopi Elienſis ſupradicti, literas dedit Rex Ricardus 1. habeturq; tenor earum apud Pariſium in An. 1191 propè finem: ſed quid alibi de Gaufrido refert Pariſius, item accipe. *Anno vero ſub eodem* (id eſt, 1213. Regis Johannis 15.) *Gaufridus filius Petri totius Angliæ Juſtitiarius, vir magnæ poteſtatis & authoritatis, in maximum Regni detrimentum, diem clauſit extremum ſecunda die Octobris. Erat autem firmiſſima Regni columna; utpote vir generoſus, legum peritus, theſauris, reditibus, & omnibus bonis inſtauratus, omnibus Angliæ Magnatibus ſanguine vel amicitia confœderatus. Unde Rex ipſum præ omnibus mortalibus ſine dilectione formidabat: ipſe enim lora regni gubernabat. Unde poſt ejus obitum, facta eſt Anglia quaſi in tempeſtate navis ſine gubernaculo.* Accepto verò de morte ejus nuncio, Rex cachinnando dixit (ut ibidem poſtea) *Per pedes Domini nunc primò ſum Rex & dominus Angliæ, &c.* Florilegus ait *prid. Idus* Oct. 1214. viz. R. Joh. 16.

Godwinus in vitâ *Io. Gray* Norwicenſ. Epiſc. pag. 484. ait eum in jure noſtro municipali peritiſſimum fuiſſe, ideoq; ſummum *Angliæ Juſtitiarius* conſtitutum eſſe, operâ Joh. R.

15 Joh. R. *Petrus de Rupibus* Eques auratus Pictaviæ, precibus Regis Johannis, ſed collatis unà liberaliter magnis xeniis (loquor cum Pariſio) Romæ conſecratus eſt Wintonienſis Epiſcopus: & tranſeunte (ut ſupra diximus) Rege Johanne in Pictaviam anno Regni 15. ab eodem collega aſcribitur Gaufrido filio Petri in Regni adminiſtratione. Brevi autem mortuo Gaufrido, ſolùs hoc gaviſus eſt munere, cum totius *Angliæ Juſtitiaria*, ut ex ipſo videas diplomate. *Rex Archiepiſcopo &c. Conſtituimus Juſtitiarium noſtrum Angliæ P. Winton. Epiſcopum quam diu nobis placuerit ad cuſtodiendum loco noſtro terram noſtram Angliæ, & pacem Regni noſtri. Ideo vobis mandamus quòd ei tanquam Juſtic. noſtro Angliæ intendentes ſitis & reſpondentes. Dat. &c.* Diu non duravit in officio: prudens autem & potens, Anno 1219. id eſt, 4 Henrici 3. ephebo adhuc Regi tutor datur: exactoq; munere, Terram ſanctam Cruce-ſignatus proficiſcitur. Multa illic ejus auſpiciis geſta ſunt fœliciter: reverſuſq; ſub quinquennio, Regi evaſit conſultiſſimus: adeo ut aurem animumq; ejus uti ſolus occupans, non tantum conſanguineos & familiares ſuos Pictavienſes ad Regni provexerit magiſtratus: ſed effecerit etiam ut Rex omnes (Pariſium audis) *naturales curiæ ſuæ miniſtros à ſuis removit officiis, & Pictavenſes extraneos in eorum miniſteriis ſurrogavit.* Graviùs interea accenſi proceres, primùm ab Epiſcopis contendunt impetrantq; ut cum ſuis excommunicetur: demum à Rege (licèt maximè invito) ut unà omnes ab officiis ejiciantur alienigenæ: inter quos hic relegatus eſt, & Epiſcopatui demandatus. Poſtea accerſitus à Gregorio 9. Romam perrexit, exercitui ejus contra Romanos præficiendus: & regreſſus demum animam exhalavit Farnhamiæ. 5. Idus Junii, 1238. Quantæ authoritatis fuit cùm apud Fredericum Imp. in negotio Terræ ſanctæ adminiſtrando, tum in pace inter ipſum Fredericum & Gregorio 9. promovenda; & quæ in aliis geſſit digna memoratu, dicat tibi Pariſius in anno jam citato & præcedentibus.

Charta Regia officium conferens inter Pat. 15 Jo. Par. 2. mem. 3.

17 Joh. R. *Hubertus de Burgo*: anno 3. Regis Johannis fuit ejus Camerarius, et ex ejuſdem conceſſione caſtrum Doveriæ accepit cuſtodiendum. Annis item ejuſdem * 16. & † 18. Angliæ floruit *Juſtitiarius*: & ſub exceſſu Regis Johannis & ingreſſu Henrici 3. caſtrum Doveriæ nobiliſſimè defendit verſus Ludovicum Gallum. Erat etiam Pictaviæ Seneſcallus, multiſq; deinceps muneribns ab Henrico 3. cumulatus, ut in ſecunda ejus *Juſtitiaria* mox videbitur: ſed (quod fortè miraberis) uno eodemq; tempore fuit *Juſtitiarius Angliæ* & Vicecomes Norfolciæ & Suffolciæ.

* Patentt. par. 2. mem. 16.
† Pat. mem. 1.
Fines 17 Jo. mem. 22.

Simon de Pateſhulle. Quo hic loco inferendus ſit incertus ſum. Sic autem Mat. Paris in An. 1239. *Rex* [Henricus 3.] *conſilio fretus ſaniori, Hugonem de Pateſhulle clericum, filium videlicet Simonis de Pateſhulle qui quandoq; habenas moderabatur totius Angliæ Juſtitiarii, virum fidelem & honeſtum, loco prædictorum quamvis renitentem ſurrogavit.*

Gulielmus Comes Penbrochiæ, magnus Regis Mareſcallus, ineunti regnum Henrico 3. decennali puero, tutor deſignatur: vel ut verbis utar Pariſienſis in Anno 1217. *Regis cuſtos & regni* conſtitutus eſt: Fuit pariter *Angliæ Juſtitiarius* ut ſupra videas inter criminationes Huberto de Burgo impoſitas. Multa in hiſtoriis noſtris egregia referuntur de iſto heroe, omnium autem inſtar illud ponam quod in Epitaphio ejus apud Pariſium & alios perhibetur. 1 Hen. 3.

[*Solem*
Sum quem Saturnum ſibi ſenſit Hibernia, Anglia, Mercurium Normannia, Gallia Mar-
[*tem.*

Fuit quippe Hibernicorum edomitor, Anglorum gloria, rei Normannicæ inſignis procurator, ejectoq; unà cum ſuis Ludovico Gallo, patriæ Liberator victorioſus. Obiit ſub Natale Domini 1219. ſcil. 4. Henrici 3. & honorificè ſpelitur in medio Eccleſiæ Novi templi Londonienſis: ſucceduntque (ut videtur) in *Juſtitiaria* poteſtate Hubertus de Burgo; & in tutelari, Wintonienſis Epiſcopus.

Hubertus de Burgo iterum *Juſtitiarius*. Opinarer eum manſiſſe in hoc officio à prima ipſius ſub Johanne Rege inſtitutione, Gulielmumq; Comitem Penbrochiæ cuſtodiam Regni & Regis ſeorſum obtinuiſſe à *Juſtitiariâ*: niſi in dictis criminationibus adverſus ipſum Hubertum, deprehendiſſem Comitem Penbrochiæ appellari *Juſtitiarium*, & Hubertum poſtulari ad rationem illius officii tantùm à morte dicti Comitis & non ſuperiùs. His adducor ut ſecundò eum egiſſe cenſeam *Juſtitiarium*. Quoad alias amplitudines in priori ejus *Juſtitiaria* non memoratas, An. 1221. Margaretam ſororem Regis Scotiæ duxit in uxorem: & An. 1227. (id eſt, 11. Henr. 3.) gladio cinctus eſt Comitatus Cantii: & 27. April. anno 12. Hen. 3. Rex ei conceſſit cuſtodiam caſtrorum Doveriæ, & Montis Gomerici uſq; dum viveret poſſidendam: & ſequenti anno, turris Londonienſis, caſtri de Odiham, caſtri de Windeſor, foreſtæ adjacentis &c. Inſtitutus eſt præterea *Juſtitiarius* Hiberniæ ad terminum vitæ: reperiturq; Protoforeſtarius Angliæ, quod ſupra oſtendimus: & (ut habet Lambardus) Cuſtos quinq; portuum. Multa benè in re judiciaria, multa ſtrenuè in militia geſſit; graviùs tamen in complurimis delinquenti, excutiuntur fortunæ omnes, & per urbem à Præcone evocantur quoquot de illata ab eodem injuſtitia quererentur. Mat. Paris in An. 1232. id eſt, 15 Hen. 3. *Per idem tempus Rex —— Hubertum de Burgo Proto-* 4 Hen. 3.

Juſtitiarius Angliæ & Hiberniæ, pluribus fruitur officiis.

Protojuſtitiarium regni ab officio ſuo, licet chartam (ut dicitur) haberet Balliviæ ſuæ perpetuandæ, amovit: & Stephanum de Segrave ſolum nomine militem, ſubrogavit 4 *Cal. Aug.*

16 Hen. 3. *Stephanus de Segrave Miles*, ſucceſſit (ut in noviſſimis vides) Huberto de Burgo. Vir flexibilis & improvidus; de theſauro Regis malè expenſo, de cuſtodiis nobilium pupillorum, de Eſchaetis cæteriſq; ad coronam ſpectantibus; & in genere de officio *Juſtitiarii* malè adminiſtrato, maloq; conſilio Regi impenſo, reus agitur & officio abdicatur Anno 1234. id eſt, 18 vel 19. Henr. 3. De hoc præterea Mat. Paris in An. 1241. *Eodemq; tempore, viz. Idus Novemb. obiit Stephanus de*
26 H. 3. *Segrave —— In Iuventute ſua de clerico factus Miles, licet de humili genere oriundus, ſtrenuitate ſua ultimis diebus adeo ditatus & exaltatus eſt, ut inter primos Regni reputatus, pro Iuſtitiario habitus eſt, & omnia fere Regni negotia pro libitu diſpoſuit, ſed ſemper plus ſui amicus quam Reipub. &c.*

19 Hen. 3. *Hugo de Pateſhulle* Clericus, ejectis Stephano Segrave *Angliæ Iuſtitiario*, & Petro de Rivallis Regis Theſaurario, utriuſq; officio donatus eſt ab Hen. 3. Mat. Paris in An. 1234. *Rex autem fretus conſilio ſaniori, Hugonem de Pateſhulle clericum, filium viz. Simonis de Pateſhulle, qui quandoq; habenas moderabatur totius Regni Iuſtitiarii, virum fidelem & honeſtum, loco prædictorum* (ſcil. Stephani & Petri) *quamvis renitentem ſurrogavit. Adminiſtraverat enim idem Hugo officium Scaccarii antea laudabiliter, &c.* Electus eſt An. 1239. Ceſtriæ (i. hodie Coventriæ & Lichfeldiæ) Epiſcopus, & diem obiit (ætate adhuc integra) 7 Dec. 1243. Sunt & qui eum referunt fuiſſe Cancellarium. Quære.

19 Hen. 3. *Gilebertus de Segrave* nominatur in hoc anno *Iuſtitiarius Angliæ*, ego verò nihil de eo reperi.

34 Hen. 3. *Philippus Lovel* clericus, ſub hoc etiam tempore perhibetur *Iuſtitiarius Angliæ*, nullo mihi in hiſtoriis occurrente teſtimonio. Regis autem Theſaurarius fuit & inter potiores Conſiliarios; ſed cum deprehenſus eſſet foreſtas Regis graviſſimè labefactaſſe; judicio Baronum ejicitur ex officio an. 1258. & ſequenti Anno præ mentis amaritudine diem obiit. Mat. Paris.

Hen. 3. *Iohannes Manſel* clericus, Præpoſitus Beverlaci, Cuſtos aliquando magni ſigilli Angliæ, & Henrico 3. diu intimus à conſiliis. Promovetur ab eodem Henrico in *Iuſtitiarium Angliæ*; & electus eſt in numerum 12. Parium qui libertates Regni in Parlamento Oxonienſi promulgatas, tuerentur: ſed exutus tum à Baronibus officio *Iuſtitiarii*, & Hugo Bigod (ut in proximis videas) ſurrogatus. *Iuſtitiarius* agens acerrimè animadvertit in Civitatis Londonienſis magiſtratus: Prætorem (quem Maiorem vocant) Vicecomites & Camerarium officio ejecit, regimenq; urbis Conſtabulario Turris ibidem tradidit, uti pluribus retulit Fabianus in An. 1257. *In armis ſtrenuus & animo imperterritus* (inquit Mat. Paris in An. 1243. ubi virtutis ejus ſpecimen habes,) In cura animarum minimè ſollicitus: cum tamen *multarum in Anglia rector Eccleſiarum, ſeu potiùs* (inquit Weſtmonaſterienſis) *incubator* eſſet: *redditumq; quorum non erat numerus poſſeſſor magnificus, ita quod ditior clericus non videretur in orbe, Epiſcopali putà dignitate minimè inſignitus.* Pariſius numerat annuum ejus reditum ad 4000 marcas. Obiit An. 1265. ut in eodem Florilegus. Clericus immenſæ opulentiæ. In anno 1263. In Anno 1253.

Hugo Bigod frater Rogeri Comitis Norfolciæ & Mareſcalli Angliæ, in Oxonienſi parlamento ſub feſto S. Barnabæ Apoſt. an. 1258 conſtitutus eſt à Baronibus *Angliæ Juſtitiarius. Nobiles* (inquit Mat. Par.) *firmiùs confœderati, conſtituerunt ſibi Juſtitiarium, virum de terra Anglorum naturalem & ingenuum, Militem illuſtrem, & legum terræ peritum, Hugonem Bigod fratrem Comitis Mareſcalli, qui officium Iuſtitiariæ ſtrenuè peragens, nullatenus permittat jus Regni vacillare.* An. 1259. (id eſt, 43 Hen. 3.) Ricardum de Gray Conſtabularium Caſtri Doveriæ & Cuſtodem Quinq; portuum, officio ejecit, quod ſub Regis licentia, Baronibus inconſultis, Legatum Papæ Angliam permiſiſſet ingredi: idemq; officium ipſimet retinuit exequendum. Aſſociatis ſibi Rogero de Turkeby & Gilberto de Preſton (viris utiq; integris & in Legum ſcientia peritiſſimis) Angliam de Comitatu in Comitatum circuit, omnibus juſtitiam lance æquiſſima diſtribuens: vultu nec motus pauperum, nec potentum flaccidus ſupercilio. Rege etiam in Galliam diſcedente, Anno 1260. Regni habenas cum tribus aliis accepit moderandas. Sed eodem anno (juxta Mat. Weſtm.) ceſſit officio, ſucceſſorem deſignante Parlamento, Diſpenſerium. Anno deinceps 1264. ſigna Regis in Lewenſi prælio ſecutus, cum multis aliis Baronibus fugam iniit. 42 Hen. 3.

Hugo Diſpenſerius ſeu *Diſpenſator*, in Parlamento Anno 1260. (id eſt 44. & 45 Hen. 3.) Hugonis Bigoti (ut habet Florilegus) declaratus eſt ſucceſſor ad ſequentem annum (annua enim jam eſſe voluerunt Barones ſuprema Regni officia, ſcil. *Capitalis Iuſtitiarii*, Cancellarii, & Theſaurarii) Ad feſtum autem Pentecoſtes An. 1261. *Rex vocatis ad ſe Iuſtitiario & Cancellario nuper inſtitutis à Baronibus, ſigillum ſuum ſibi reddi, & rotulos de Iuſtitiaria, ſibi mandavit reſtitui. Quibus reſpondentibus ſe nullatenus hoc facere, ſine Baronum unà cum Rege, aſſenſu & voluntate: confeſtim Rex commotus, Baronagio inconſulto, dominum Walterum de Merton ſibi præfecit* Can- 44 Hen. 3. Suprema regni officia, annua.

Cancellarium, & dominum Philippum Baſſet, Capitalem ſibi & regno Iuſtitiarium. Sic Weſtmonaſterienſis. Stowus verò & Chronica noſtra majora, non animadvertentes Philippum Baſſet ſigna Regis uſquequaq; ſecutum eſſe, Diſpenſatorem verò Baronum, & ſub eiſdem occubuiſſe Eveſhamiæ: hunc à Rege *Iuſtitiarium*, illum à Baronibus, è contrario referunt deſignatum.

45 Hen. 3. *Philippus Baſſet*, exuto ut prædicitur Diſpenſerio, conſtitutus eſt à Rege *Iuſtitiarius*, ſecundum Weſtmonaſterienſem, ſub feſto Pentecoſtes Anno 1261. ſecundum alios, 13 Aug. anno 43 Hen. 3. id eſt, gratiæ 1259. & ſecundum Riſhanger Monachum, Anno Dom. 1262. Diſcordiam hanc (ut in aliis frequentiſſimam) componant alii. Vir in acie pugnaciſſimus, partes Regias ſtrenuè ſemper tuebatur, captuſq; eſt cum Rege in Lewenſi prælio, ſed inter omnes commilitones ſuos *prior jure nominandus, qui præ cæteris eo die cum Rege exiſtentibus, in ictibus dandis & recipiendis gloriam* [inquit Florilegus] *promeruit.* A Baronibus autem nec hic acceptus eſt pro *Juſtitiario Angliæ*, nec à Rege poſtea Diſpenſator: titulo tamen uſus eſt uterq;. Diſpenſatorem enim Eveſhamiæ occumbentem, An. 1265. [Regis 49.] *Iuſtitiarium Angliæ* vocat Weſtmonaſterienſis: ſed fracta illic re Baronum, dignitatem citra controverſiam Baſſetus reportavit, exceſſitq; è vivis An. 1271. i. penultimo Hen. 3. nec ſucceſſit in hanc claſſem alius [quod ſciam] *Iuſtitiarius Angliæ*, niſi de Hugone Bigod fuerit ambigendum.

Finis ſupremorum *Iuſtitiarior. Angliæ.*

Capitales Juſtitiarii Banci (i. *Tribunalis*) *Regii*, ſive *ſuperioris*: aliàs *ad placita criminalia, ſeu coram Rege tenenda.*

1 Ed. 1. In rotulis iſtius anni, *Placita* dicuntur teneri *coram Locum tenentibus domini Regis apud Weſtm. in octabis S. Trinitatis &c.* ſcil. Rege non reverſo è Terra ſancta, uſq; 2 diem Aug. Regni ſui 2. habenturque alia ſub abſentia Regis inſcripta, *Placita coram Rege & Conſilio, &c. & Placita coram Conſilio Regis, &c.*

2 Ed. 1. *Radulphus de Hengham*, reverſo jam Rege, de placitis cognoſcit Termino S. Mich. ſequenti, & inſcribuntur, *Placita coram dno' Rege & Radulpho de Hengham & ſociis ſuis &c.* Hic diu floruit *Iuſtitiarius* [ſed . . . . . Wimburno interpoſito ſub annis 10 & 13.] Anno verò 1290. [i. 18 Edouardi 1.] deprehenſis omnibus Angliæ *Iuſtitiariis* de repetundis (præter Joh. de Metingham & Eliam de Bekingham, quos honoris ergo nominatos volui) judicio Parlamenti vindicatum eſt in alios atq; alios, carcere, exilio, & fortunarum omnium diſpendio; in ſingulos mulctâ graviſſimâ, & amiſſione officii, inter quos Radulphus iſte ejectus, 7000. marcis crimen luit. Sepelitur in Eccleſia D. Pauli ſub hoc epitaphio.

[*flos*

Per verſus patet hos Anglorum quod jacet hic
Legum, qui tuta dictavit vera ſtatuta.
Ex Hengham dictus Radulphus vir benedictus.

Vide Stowum & Walſinghamium in dicto anno, & plura de eo inter *Juſtitiarios Banci communis*.

Gilbertus de Thornton. 18 Ed. 1.
Rob. Brabanzon Mil. 23 Ed. 1.
VVill. Ing. Mil. conſt. in Febr.
Hen. le Scrope. Sedet Hil. 11. & Paſ. 13. 9 Ed. 2.
Ed. 2.
Hen. de Stanton (pri' Can. Scac.) con. 6 Jul. 17 Ed. 2.
Galfr. le Scrope Sed. Trin. 17. 17 Ed. 2.
VVill. Herle Ter. Hil. 1 Ed. 3.
Gal. le Scr. con. 21 Mar. Sed. Hil. & Paſ. 3. 3 Ed. 3.
Rob. Mabberthorp con. 1 Maii. Sedet Trin. 3 Ed. 3.
Hen. le Scrope con. 8 Oct. Sedet Paſ. Trin. & Mic. 5 Ed. 3.
Gal. le Scrope Sed. Paſ. 5. &c. 6 Ed. 3.
Ric. de VVillughby Trin. 6. 7 Ed. 3.
G. le Scrope con. 8 Jan. Sedet Hil. 8. Mil. 8 Ed. 3.
Ric. VVillughby con. 19 Mar. Sed. Paſ. 8. & Trin. 8 Ed. 3.
Gal. le Scrope Paſ. Tr. Mic. 9. & Trin. 11. 9 Ed. 3.
Ric. VVillughby Mil. 12 Ed. 3.
Rob. Parning Mil. poſtea Cancel. Ang. 14
Wil. Scott Miles. 14
VVil. de Thorpe Miles. 20 Ed. 3.
VVil. de Shareſhull Miles. 24 Ed. 3.
Hen. Grene Miles. 38 Ed. 3.
Jo. Knevet Mil. 29 Oct. poſt. Canc. an. 46. 43 Ed. 3.
Joh. Chavendiſh Mil. conſt. 15 Julii. 46 Ed. 3.

Rob. Treſilian Mil. 22. Jan. Hic in parlamento an. 11. R. 2. pendens plectitur, quòd decretum parlamenti præcedentis pro regni regimine, ad arbitrium Regis pronuntiaſſet revocabile, multaq; geſſiſſet eidem contraria. Simile agitur judicio in reliquos *Juſtitiarios*, Robertum Belknap, Jo. Holt, Jo. Graie, Rob. Fulthorpe & Guliel. Burgh Milites: ſed aſſiduis Reginæ procerumq; interceſſionibus, vitæ funguntur beneficio, mulctatiq; fortunis omnibus in exilium relegantur. Solus inter impios manſit integer Gulielmus Skipwith Mil. clarus ideo apud poſteros. 5 Ric. 2.

VVil. Clepton 6 Maii. 12 Ric. 2.

VVil. Gaſcoigne Mil. 15 Nov. Hic videtur fuiſſe Romanæ ille fortitudinis *Juſtitiarius*, qui pro tribunali ſedens & per contumeliam à Principe Walliæ Regni ſucceſſore laceſſitus, ipſum non dubitavit cuſtodiæ mancipare, donec apud patrem ejus de injuria ſatisfaceret. Depoſito Regio ſupercilio paruit extemplo Princeps adoleſcens: & hoc Regi nuntiato, ſummas ille Deo gratias egit, quòd filium ei legi- 6 Hen. 4.

legibus obtemperantem, Judicem verò æquum adeo & magnanimum tribuiſſet.

1 Hen. 5. *Wil. Hankforde* Mil. 29 Mar.
2 Hen. 6. *VVil. Cheiny* Mil. 25 Jan.
17 Hen. 6. *Jo. Juyn*, (al. *June*) 20 Jan.
18 Hen. 6. *Jo. Hodye* Mil. 13 Apr.

20 Hen. 6. *Jo. Forteſcu* Mil. 22 Jan. Notior in ore omnium nomine Cancellarii, quàm *Juſtitiarii*, diu tamen functus eſt hoc munere; illo, vix aliquando. Conſtitui enim videtur Cancellarius, non niſi à victo & exulante apud Scotos Rege Hen. 6. nec referri igitur in archiva Regia ejus inſtitutio, ſed cognoſci maximè è libelli ſui ipſius inſcriptione.

1 Ed. 4. *Jo. Markham* Mil. 13 Maii. Stowus ait hunc exui officio an. 12. Ed. 4. quòd Thomam Cooke Eq. & Aldermannum Londonienſ. anno Regis 7. celatæ tantum proditionis (*miſpriſion* vocant) reum judicaſſet, non pro arbitrio Regis, perpetratæ.

6 Ed. 4. *Tho. Billinge* Mil. 23 Jan.
21 Ed. 4. *VVil. Huſee* Mil. 21 Ed. 4. & 1 Ric. 3. obiit Ter. Trin. 10 Hen. 7.
Guido de Farefax Mil.
11 Hen. 7. *Io. Fineux* Mil. Obiit Mic. 17 Hen. 8.
17 Hen. 8. *Io. Fitzjames* T. Hil. Obiit 30 Hen. 8.
30 Hen. 8. *Edw. Montague* Mil. 22 Jan.
37 Hen. 8. *Ri. Liſter* Mil. 9 Nov. Prius Cap. Baro. Scac.
6 Ed. 6. *Rog. Cholmely* Mil. 21 Maii Prius Cap. Bar.
1 Mar. *Tho. Bromley* Mil. 8 Octob.
2 Mar. *VVil. Portman* Mil. 11 Jun.
4 Mar. *Edw. Saunders* Mil. 8 Maii.
1 Elizab. *Rob. Catlyn* Mil. 8 Mar.
16 Eliz. *Chriſt. VVray* Mil. T. Mic. & Obiit 8 Maii 34 Eliz.
34 Eliz. *Io. Popham* Mil.
Jaco. *Tho. Fleming* Mil.
11 Jaco. *Ed. Coke* Mil. 25 Oct. Juris noſtri Tribonianus.
14 Jaco. *Hen. Montagne* Mil. 16 Nov.
18 Jaco. *Iaco. Lea* Mil. & Baronet 29 Jan.
22 Iaco. *Ran. Crewe* Mil. 26. Jan. & 29 Mar. 1 Carol.

Capitales *Juſtitiarii Banci Communis* ſeu *inferioris*, hoc eſt, *ad placita civilia, popularia*, ſeu *communia*.

1 Hen. 3. *Martin. de Pateſhulle*. De hoc Florilegus in An. 1229. (i. 14 Hen. 3.) *Eodem anno obiit Martinus de Pateſhulle, decanus S. Pauli London. 18. Cal. Decem. vir miræ prudentiæ, & legum Regni peritiſſimus.*
14 Hen. 3. *Tho. de Muleton.*
Hen. 3. *Rob. de Lexinton* Clericus. Florilegus in An. 1250. (viz. 34. Regis) *Eodem anno 4. Calend. Iunii obiit Robertus de Lexingtona, domini Regis clericus & conſuliarius ſpiritualis,* (al. *ſpecialis.*) *qui in Iuſtitiarii officio diu commorans, amplas ſibi cumulavit poſſeſſiones, & Regis theſauros ampliavit.*

Rog. de Turkelby al. *Turkeby*. De hoc mentionem fecimus, pa. 332. col. 2. 34 Hen. 3.
Gilb. de Preſton. Vide ibidem. 34 Hen. 3.
Martin de Littlebury.
Gilb. de Preſton.
Magiſt. Rog. de Seyton.
Tho. de VVeyland. Cædis & flagitiorum conſcius in exilium mittitur An. 18 Ed. 1. de quo ſupra vide in *Radulphus de Hengham.* 3 Ed. 1.
Io. de Mettingham, qui non abiit in concilio impiorum, ut ibidem. 18 Ed. 1.
Rad. de Hengham Mil. ejectus (ut oſtendimus) è tribunali regio an. 18 Ed. 1. nunc demum ſub reſipiſcendi fiducia huc aſcribitur Judex primarius: aſſociatis ei *VVill. de Bereford, Will. Haward, Petro Mallore, Lamberto de Trickingham*, & *Hen. de Stanton*, ut liquet 6 Sept. 1 Ed. 2. inter Patt. par. 1. mem. 21. Obiiſſe autem fertur anno ſequenti, i. 1309. Quære tamen an non citiùs hîc reperiatur ſub Ed. 1. 1 Ed. 2.
VVill. de Bereford Mil. floruit uſque 20 Ed. 2. 2 Ed. 2.
Hen. de Stanton Clericus 20 Julii. 20 Ed. 2.
VVill. de Herle 29 Jan. hic conſtituitur Cap. Juſt. & *Hen. le Scrope* qui ſub Ed. 2. fuit Cap. Juſt. Banci Regis & foreſt. ultra Trentam, nunc hîc conſtituitur ſecundus Juſt. 1 Mar. Pat. 1 Ed. 3. par. 1. m. 1. & 38. Rex etiam conceſſit *ei ultra antiquam feodum 60 marcarum per annum, 240. marcas ſingulis annis quamdiu in officio illo ſteterit*: 4 Feb. 1 Ed. 3. Pat. p. 1. m. 35. 1 Ed. 3.
Io. de Stonere Sedet Mic. 4. 4 Ed. 3.
VVill. de Herle Mil. 2. Mar. Sedet Paſ. 9. 5 Ed. 3.
Io. de Stoner Mil. Trin. 9. &c. 9 Ed. 3.
Rog. Hillary Mil. Hil. 14 finien. & 15 incip. 14 Ed. 3.
Io. de Stoner Mil. Trin. &c. 16 Ed. 3.
Rog. de Hillary Mil. 20 Febr. 28 Ed. 3.
Rob. Thorpe Mil. 27 Jun. 30 Ed. 3.
VVill. de Fincheden 14 Apr. 43 Ed. 3
Rob. Belknap 10 Oct. 48 Ed. 3.
Rob. de Charleton 30 Jan. 11 Ric. 2.
VVill. Thirning 15 Jan. Sedet 13 an. 19 Ric. 2.
Ric. Norton 26 Junii. Sedet 9 an. 1 Hen. 5.
Rob. Hunt.
Will. Babington 5. Maii. Sedet 13 an. 1 Hen. 6.
Io. Iuyn 9 Feb. Prius cap. Baro, poſt cap. Juſt. Ang. 14 Hen. 6.
Io. Coteſmore 20. Januar. 17 Hen. 6.
Ric. Newton 17 Sept. Sedet 8 an. 18 Hen. 6.
Io. Priſott Mil. Ter. Hil. Sed. 12 an. 27 Hen. 6.
Rob. Danby Mil. 11. Maii. Sedet 11 an. 1 Ed. 4.
Tho. Bryan Mil. 29 Maii. Sed. 29 an. 11 Ed. 4.
Tho. VVode 28 Oct. 16 Hen. 7.
Tho. Frowick Mil. 30 Sep. Obiit 17 Oct. 1506. 18 Hen. 7.
Rob. Read Mil. Hil. Sed. 12 an. 22 Hen. 7.
Io. Ermely Mil. 27 Jan. 10 Hen. 8.
Rob. Brudnell Mil. Paſ. Sed. 10 an. 12 Hen. 8.

Rob.

23 Hen. 8. *Rob. Norwich* Mil. Paſ. Sedet 3 an.

27 Hen. 8. *Jo. Baldwyn* Mil. Paſ. Sed. 10 an.

37 Hen. 8. *Ed. Montague* Mil. 7 Nov. Sed. 7 an.

1 Mar. *Ric. Morgan* Mil 5 Sept.

2 Mar. *Rob. Broke* Mil. 8 Oct.

6 Mar. *Anth. Browne* Mil. 5 Oct. Sed. Hil. 1 El.

1 Eliz. *Ja. Dier* Mil. 22 Jan.

24 Eliz. *Edm. Anderſon* Mil. 2 Maii.

3 Jaco. *Fran. Gaudy* Mil. Sed. T. Mic. tantùm.

4 Jaco. *Ed. Coke* Mil. 30 Jun.

11 Jaco. *Hen. Hobart* Mil. & Baronet. 26 Oct. Obiit 26 Dec. 1 Caroli, magna reipub. jactura.

1 Carol.

Capitales Barones Scaccarii: hoc eſt, *Summi Judices fiſcales.*

Ed. 1. *Adam de Stratton*, à Stowo, *Clericus quidam*: ſed ab Holinſhedo, *Capitalis Baro Scaccarii* perhibetur. In celebri illa *Juſtitiariorum* & forenſium caſtigatione anno 18 Edouardi 1. publicatis omnibus bonis ejus & prædiis temporalibus, ſpoliatur 34000 marcis numi veteris (i. hodierni ſupra 100000) & corona (quæ ferebatur) Regis Johannis, præter inſignem copiam monilium, vaſorum argenteorum, & rerum aliarum pretioſarum. Mihi autem de hoc quærenti, non innotuit *Capitalis Baro*, ſed tantùm Camerarius Scaccarii.

3 Ed. 3. *Jo. Stoner* admitti dicitur Cap. Baro Scac. in Ter. S. Mic. 3. Ed. 3. ſed diploma conſtitutionis ejus datum gerit 22 Feb. ejuſd. anni Pat. 1. m. 34. & videtur fuiſſe aliquantiſper cap. Baro Scac. & cap. Juſt. Banci.

5 Ed. 2. *Rob. de Sadington* Ter. Paſ.

24 Ed. 3. *Gervaſ. de Wilford* Ter. Paſ.

35 Ed. 3. *VVill. de Skipwith* Ter. Trinit.

40 Ed. 3. *Tho. de Ludlow* Ter. Mic.

48 Ed. 3. *VVill. Tancke* Ter. Hilar.

50 Ed. 3. *Hen. Aſty* Ter. Mic.

4 Ric. 2. *Rob. de Pleſſington* Ter. Hilar.

7 Ric. 2. *John Cary* Ter. Trin. al. 10 Ric. 2.

11 Ric. 2. *Tho. Pinchbecke* Ter. Paſ.

1 Hen. 4. *Jo. Caſſie* Ter. Mich.

2 Hen. 4. *Io. Cokeyn* Ter. Mic.

1 Hen. 5. *VVill. Laſingby* Ter. Paſ.

7 Hen. 5. *Will. Babington* Ter. Mic.

7 Hen. 6. *Io. Iuyn* Ter. Mic.

14 Hen. 6 *Io. Fraie* Ter. Hil.

26 Hen. 6. *Petr. Arderne* Serviens ad legem T. Paſ. 26. Hen. 6. & Ter. Paſ. 1 Ed. 4.

2 Ed. 4. *Ric. Illingworth* Ter. Hil.

11 Ed. 4. *Tho. Urſewike* Ter. Trin.

19 Ed. 4. *Wil. Nottingham* T. Paſ. Feodum ejus 110 marcæ. Idem (Mil. Paſ. 1 Ed. 5.)

Humf. Starkie admiſſus Ter. Trin. 1 Ed. 5. & 1 Ric. 3. & 1 Hen. 7. — 1 Ed. 5. 1 Ric. 3. 1 Hen. 7.

Will. Hody Miles. 1 Hen. 8

Ric. Brooke Mil. Ter. Hil. al. 17 Hen. 8. 17 Hen. 8

Ric. Liſter Miles Ter. Tri. 21 Hen. 8

Rog. Cholmelye Miles Ter. Mic. 37 Hen. 8.

Hen. Bradſhaw Miles Ter. Hil. 6 Ed. 6.

David Brook Mil. Ter. Mic. 1 Mar.

Edw. Saunders Mil. nuper *Capitalis Iuſtitiarius* Banci Regis, modo (ſcil. Ter. Hil.) conſtituitur *Capitalis Baro.* 1 Eliz.

Rob. Bell Mil. Ter. Hil. 19 Eliz.

Io. Ieffry Mil. Ter. Mic. priùs ſecundus *Iuſtitiarius* Banci communis. 19 Elizab.

Rog. Manwood Mil. Ter. Hil. prius 2 *Iuſtitiarius* Banci communis. 21 Elizab.

VVil. Peryam Mil. Ter. Hil. 35 Elizab.

Tho. Fleming Mil. Ter. Mic. 2 Jacobi.

Lauren. Tanfielde Mil. Ter. Trin. 5 Jacobi.

Io. VValter Mil. Ter. Paſ. 1 Caroli.

Grave eſt omnia ab archivis rimari, & incertum eſt quod non inde petitur. In pluribus igitur præſtitimus, ut crebram *Iuſtitiariorum* ſub antiquo ſeculo mutationem (quam nec uſq; conſecuti ſumus) compertam haberemus. Cætera exhibeo non mea fide, ſed qua comparare potui diligentia.

¶ *Juſtificatores.*] Lib. Rameſiæ Sect. 188. *VVill. Rex Angl. H. Camerario & Iuſtificatoribus ſuis, omnibuſq; ſuis fidelibus Norff. ſalutem. Inquirite per Comitatum quis juſtiùs hujuſmodi forisfacturam haberet tempore patris mei, ſive Abbas Rameſiæ ſive anteceſſor VV. de Albeneio. Et ſi Comitatus concordaverit quòd Abbas rectiùs prædictam forisfacturam debet habere, tunc præcipio ut C. ſolidi quos Rad. Paſſel implacitavit, ſine mora Abbati reddantur. T. Epiſcopo Dunelmenſi.*

¶ *Juſum.*] *Deorſum*, aliàs *Ioſum* quod vide. Ekkehardus junior de Caſib. S. Galli, ca. 4. *In ipſo quoque* (antiphonario) *primus ille literas alphabeti ſignificativas, notulis quibus viſum eſt, aut ſurſum aut juſum, aut antè aut retrò, aſſignari excogitavit.* Hæc eadem habes apud Ekkehardum Decanum in vita Notkeri ca. 9. Vide item *Suſum.*

¶ *Jutæ*, al. *Juti, Guti, & Jutones.*] Bedâ *Vitæ.* Ethelwerdus priſcus Author Sax. (lib. & ca. 1.) *Giotos* hos nuncupat: & Algrimus Jonas in Crymogæa, Jæt & **Jot**, pro *Gotho* intelligit: notans præterea, Jæt, in aquilonari illo (putà Gothorum) idiomate, *gigantem* ſignificare: quæ Gothis (genti fortiſſimæ & robuſtiſſimæ) maximè convenit appellatio. Vide *Guti.*

K.

K Litera nec Germanis propria, nec à Saxonibus noſtris (quamvis à Græcis ortum, & vocabula plurima deducentibus) uſitata: Belgis verò frequentiſſima.

¶ *Kaia.*] Area in littore onerandarum atq; exonerandarum navium cauſâ, è compactis tabulis trabibuſq; (clavium inſtar) firmata. Saxonicè cæȝ: unde Anglis (ȝ. in y. liqueſcente) **a key** dicitur.

¶ *Kaiagium.*] Portorium quod kaiæ nomine, exigit telonarius.

¶ *Kaneium.*] L. Boior. Tit. 21. §. 6. *Si vero de minutis ſylvis de VVic, vel quocunq; kaneio vegetum reciderit: cum ſolido & ſimili componat.* Ubi Lindenbrog: M. S. *kneio*, **knepe**, Germani *ſalictum vocant*: ſed veriorem (inquit) lectionem arbitror *de minutis*
Gaium. *ſylvis de quocunq; gaio.* Eſt autem *gaium* ſylva denſa, ut ſuo loco oſtendimus. Sed *Kaineum*
Cainetum. & *cainetum* dicantur pro *caſinetum* (ſ. eliſo) à Gal. *caſine*, i. tugurium, vel domus ruſtica, ſic enim Gulielmus de Caſineto, vulgo *Cheney* appellatur.

¶ *Karaxare.*] *Scribere, literis mandare.* Lib. Rameſiæ, 174. in diplom. Guliel. 1. —— *quas hic videlicet terras karaxari mandavimus.* Hinc in Flodoardi præfat. *Charaxatorum inſuper indignentia coarctati*, i. ſcriptorum & notariorum: & in priſco vocabulario: *Carax*, notatio, character. Vide *Charaxare*, & *Incharaxare*.

¶ *Kerhere.*] In bundello Eſchaet, de an. 3. Ed. 1. num. 29. ſic legitur. *Inquiſitio & extenta terrar' & tenementor' quæ fuerunt Rob. de Monte alto nuper defuncti, in Riſing in Norff. fact' die Lunæ in craſtino S. Fidis virginis, viz. regni Reg' Edw. tertio.* Et inter alia. *Item de quadam conſuetudine quæ vocatur Kerhere, ad feſtum S. Michaelis, duodecem denar'.*

¶ *Karle.*] *Homo* ſimpliciter, & pro famulo. Inde Saxonibus noſtris, *Buſcarlus*, homo nauticus: *Huſcarlus*, homo domeſticus, famulus. Vide hæc ſuis locis. Sane **Bearle** etiam hodie accipitur ab Alamannis de homine probo, bono, utili, ſtrenuo, ut notat Goldaſtus ad Ekkehardi Jun. ca. 1. *Carolumq;* inde dici opinatur, & pro homine ſimpliciter in Suecia & Saxonia, ut obſervavit (inquit) Flaccius Illiricus præfat. in Otfridum Wiſſenburgenſem.

¶ *Karneus.*] Vide *Kernellare*.

¶ *Katalla.*) Pro *Catalla*, quod vide. Sic lib. Rameſ. Sect. 358.

¶ *Karrina, Karina,* & *Karinare.*] Ekkehardus Jun. in Caſib. S. Galli ca. 13. *Necis tuæ reus karrinas tot ferre non potero.* Balbus Cathol. *Carinare*, arguere, convitiare, illudere.

¶ *Kelchyn, Kelchen,* & *Kelten.*] Triplex apud Scotos mulcta occiſori imponebatur, *Kelchyn, Croo,* & *Galmes*, incerta autem diſtributione. *Kelchyn* enim modo domino, modo alteri penditur: aliæ duæ parentibus ſeu conſanguineis, ſed an ſolis non liquet. Sonat mos iſte cum illo Saxonum & aliarum gentium, qui pari ratione *Wergildum, Megbotam,* & *Manbotam* exigebant: aliàs *Fredum, Megbotam,* & *Manbotam.* Vide hæc ſeorſum, & de prioribus in voce *Cro*, adjiciens quæ leguntur in Reg. Majeſt. lib. 4. ca. 38. §§. 1, 2, 3, 4. *Item Kelchin unius Comitis, eſt 66. & duæ partes unius vaccæ. Item le Kelchin filii Comitis aut Thani eſt 44 vaccæ, & 21 denarii, & duæ partes unius obuli. Item le Kelchyn filii Thani, eſt minor per quartam partem, quàm patris ſui, & ſunt 30 vaccæ, & 11 denarii, & tertia pars unius obuli. Ruſticus nil habet de Kelchyn.* Quæ ſequuntur §§. 5. & 6. ſupra habentur in voce *Cro.* Sed vide Skenæi notam in hoc Caput, ubi *Gailchen* dicitur *priſcâ Scotorum linguâ, ſignificare mulctam pecuniariam quæ pro delicto alicui infligitur:* mihi tamen, *Kelchyn, Cro,* & *Galmes*, labium ſonant Hibernicum.

¶ *Kernellare.*] Vox frequens in antiquis diplomatibus ubi Rex firmandi muniendiq; Caſtellum ſive ædes, privilegium concedit. Nam alioquin nemini hoc licet, ideoq; in Capitulis Eſcaetriæ demandatum eſt Eſchaetori (Artic. 24.) ut inquirat inter alia: *Item de caſtellis & domibus kernellatis, pilleriis, & tumbrellis ſine Regis licentia. Carnea* (à Gall. *carneau*) pinnæ: **the embattlement of a wall.** *Carnele*, pinnatus, **embattelled**: à *Carne*, i. angulus, **an edge or corner.** Alexand. Necham: *Cancelli, karneus: & pinnæ turrium, karneus:* & in notis, *Cancellus, karnel.* Karneus.
Omnia primativè à Saxon. Cypnel, i. nodus, glandula, ſtruma: unde Cypnellen, *in nodos aſſurgere.*

¶ *Kidellus.*] Anguſtia in flumine ad piſcationem coarctato: alias *Wera.* Magna Charta ca. 24. *Omnes kidelli deponantur de cætero penitus per Thameſiam, & Medeweyam, & per totam Angliam, niſi per coſteram maris.* Sic etiam in magna Chart R' Johannis apud Mat. Paris in vita ejus, qui (ut antea Ricardus 1.) conceſſit civitati London poteſtatem de *kydellis amovendis per Thameſiam & Medeweyam.*

Et jacent *kidelli* in tenurâ, ut patet è grandi lib. Cuſtumar. De *Bello*, in Rentale de *Wy*, fol. 242. ubi multi recitantur, qui tenentur ſinguli per annuum redd. 2 s. ut *kydelli* vocati *Goldpit*, *Criſme*, *Foulſat*, *&c.*

¶ *Kil.*] Hibernic. *Cella*, *monaſterium.* Ranul. Ceſtrenſ. in An. 595. *Obiit Abbas Columba*, *& ſepultus eſt in Monaſterio ſuo apud inſulam Hii.* Adde Bedæ illud Hiſt. Eccl. lib. 5. ca. 9. *Cui erat compoſito vocabulo à cella & Columba, vocatus eſt Kolumkillus.*

¶ *Kilketh.*] Servilis quædam ſolutio, nam in M. S. quodam ſic lego: *Kilketh pro qualibet husbandrea, 2. denar.*

¶ *Killyth ſtallon.*] Quod domino penditur ad inveniendum equum admiſſarium, in Tenentium ſuorum beneficium.

¶ *Kilth.*] In M.S. interpretatur, *libertas villæ*: ſed unde hæc & præcedentes duæ voces oriuntur, fateor me ignorare.

¶ *Kmethones.*] Videntur ſervilis conditionis homines apud Polonos. Statut. Polonic. è Choppini de Doman. Franc. lib. ſub Tit. *Servilia.* §. 62. *Kmethones verò, Hortulani, & eorum filii, à dominis ſuis profugi, per Capitaneos & per civile officium capiantur.*
Groſſus. *Dominus verò eos repetens* 12. *groſſos ſolvat. Groſſi* 48. (ut ibidem §. 3.) marcam faciunt Polonicalem : & Polydorus ſub initio hiſtoriæ Edouardi 4. ſcil. Groats noſtra, *Groſſos* vocat.

¶ *Kimba.*] Pro *cimba.* Abbo Floriacenſ. de obſid. Pariſiacæ urbis.

Corripiunt ternas rabidi kimbas ſatis altas.

¶ *Kintal.*] Ponderis genus, alias 100 librarum, ſed è more loci varium. Ejus ſæpè mentio in Caſu Fogoſſæ apud Plowdanum.

¶ *Knave.*] Honeſta olim appellatio, ſed quæ hodiè in vituperium abiit atq; odium, nebulonem exhibens. Propriè autem *puerum* ſignificat: per tranſlationem *miniſtrum*, *famulum*, *hominem*, ſeu *marem*: à Sax. cnapa, hæc omnia denotante. In Evang. Joh. ca. 21. 5. ubi legitur, *Pueri, numquid pulmentarium habetis?* Saxonica interpretatio pro *pueri*, cnapan, legit: & Mat. 8. 6. *Puer meus jacet in domo paralyticus*: vertitur, myn cnapa. Hinc ſcild-cnapa pro armigero, quaſi *ſcuti famulus* ſeu *miniſter.*

Reperitur ſemel aliquando juridicis formulis, velut additio titularis claſſem hominis indicatura. Original. de anno 22. Hen. 7. 36. *Derby. Iohannes fil. Willielmi Couper de Denby Knave, ad ſatisfaciendum Regi de omni eo quod ad Regem pertinet occaſione cujuſdam utlagariæ, in ipſum in placito tranſgreſſionis ad ſectam Regis promulgatæ 22 Maii.*

¶ *Knight.*] Saxon. cnyt: *puer*, *miniſter*, *famulus*: nec Germanis aliter hodiè in uſu. Noſtratibus verò honorarius eſt titulus, militem baltheo, ceu virtutis gratiâ donatum (quem Equitem auratum, & *Militem* ſimpliciter appellant) denominans: neq; aliâ jam cognitus ſignificatione; Priſcis tamen apud nos paginis de *miniſtro* ſæpiùs dicitur: & in Saxonico Evangelio, diſcipuli Chriſti, hiſ leorninȝ cnyhteſ, i. *doctrinæ ejus miniſtri*, aut *ſectatores* appellantur. In vernaculis etiam Chronicis interdum de equite armato, interdum de gregario milite intelligitur.

¶ *Kocodones, Cocodones.*] Walſingham in Edwar. 1. ſub An. 1300. *Inter præſentis Natalis ſolennia, probibita eſt moneta alienigenarum ſurreptitia & illegitima, quam Polardos & Cocodones, atq; Roſarios appellabant, qui paulatim & latenter loco erepſerunt Sterlingorum.*

LActa, & *Lactare.*] Aſſiſa an. 6. Reg. Johannis de moneta. *Aſſiſum eſt de moneta, quod vetus moneta currat unde qualibet libra ſit lacta 2 ſol. 6 den. ad plus: & illa libra quæ plus lactavit, & denarii qui plus lactaverint, perforentur & reddantur, ſicut aliàs proviſum eſt.* Videntur (juxta vernaculum) de *defectu* ponderis intelligenda.

¶ *Lada,* & *Ladare.*] *Purgatio, purgare,* à Sax. laꝺian *purgare,* per tranſlationem *excuſare,* & *crimen eluere.* Eſt autem *lada* purgatio legalis, qua quis ſe liberat ab illata accuſatione: & fiebat olim vel more canonico, h. juramento accuſati & conſacramentalium ſuorum, quos hodie in foro Eccleſiaſtico, *Compurgatores* (juxta Saxonicum) nominant: vel more vulgari, *Dei judicium* nuncupato. Hujus ſpecies ſunt omnia Ordalia, ſcil. examen per ferrum candens, aquam calidam, aquam frigidam, judicium crucis, & Euchariſticum, *Gorſnet,* duellum, &c. Canonum inſtitutis ſæpiſſimè damnata.

Occurrunt perinde *lada* & *ladare* apud veteres, eodem ſenſu quo nobis hodie in juridicis formulis **triall**, & **to try: Offenders.**

Lada per compurgatores facta, adeo multiplex eſt ut compurgatorum numerus: in Ordalio verò (neſcio an divinitatis myſterium reſpiciens) aut ſimplex reperitur, aut triplex.

Lada ſimplex eſt examen per ferrum candens libram ſimplicem, h. unam ponderans. *Lada triplex,* quæ tribus libris dependitur. Habentur omnia genera ordalium in LL. Hen. 1. ca. 64. *Sacerdos qui regularem vitam ducat, in ſimplici accuſatione, ſolus: in triplici cum duobus ſui ordinis juret, &c. Et ſi homo credibilis qui non fuit accuſationibus infamatus, & venturum ei fregerit juramentum, vel Ordalium in Hundredo ſimplici lada dignus. Incredibili eligatur ſimplex lada in tribus Hundredis, & triplex lada tam latè ſicut ad ipſam curiam obedietur: vel eat ad ordalium, & judicatur ſimplex lada triplici præjuratione, &c.* Locus obſcurus, ſed demptus plerunq; è Canuti LL. Eccleſiaſticis Ca. 5. ubi *Lada triplex* ꝺꞃiꝼealꝺ laꝺe appellatur.

Lada triplex. De hac præterea LL. Henr. 1. C. prædicto. *Si ad judicium ferri calidi vadat in quibus verò cauſis triplicem ladam haberet, ferat judicium tripodis, id 60 ſol. in furto, & murdro, & proditione, & incendio, &c. Item* Ca. 16. *Judicium tripodis, i. 60 ſol.* hoc intelligo de triplici ordalio; ſcil. de ferro calido penſante 60 ſol. id eſt, 3 libras.

Lada plena. LL. Hen. 1. ca. 12. *Emendet Regi vel domino plenam infractionem pacis, vel plena lada neget.* Ca. 65. *Si quis furem gratis dimittat, emendat ſecundum Werram ipſius furis, aut plena lada perneget quod cum eo falſum neſcivit.* Et immediatè, *Si quis audito clamore non exierit, reddat Overſeneſſam Regis, aut plenè ſe ladiet.* Vide quod ſupra notavimus in *Forisfactura plena.*

Lada quæ dicitur *VVerlada.* Vide *Werlada.*

Lada. Pro canali ad derivandam aquam è paludibus. Dicta quaſi *purgatorium,* quod paludes purgat: hodiè **a load** nuncupatur. Chart. Edou. Confeſ. in lib. Rameſ. Sect. 102. *Ex parte ſcil. orientali ipſius ladæ uſq; ad locum qui dicitur Gangſtede.*

¶ *Læſa, Læſe.*] Paſcua. Hinc **Lees** antiquè pro paſcuis, & exindè *liæ* fortè.

¶ *Læſiverp, Læſiwerpium, Læſiwerpire,* & *Læſowerpite.*] Omnia etiam ſine dipthongo. *Laiſus* (ut infra exponitur) eſt ſinus: *VVerpire* (ut ſuo loco videbis) abjicere, cedere, ſeponere; ſic *læſiwerpire,* idem quod, in ſinum, hoc eſt, in liberam alterius poteſtatem aliquid cedere, tradere, donare: *Leſiwerp,* & *Leſiverpium,* id quod donatum eſt. Nam *ſinus,* poteſtatem etiam ſignificat: unde Caius Juriſconſ. *Omnem fortunam & ſubſtantiam, ſi quam à matre ſuſceperat, in ſinu meo habui ſine cautione.* Sed *læſiwerpire* non è metaphorâ dictum comperitur, ſed è ceremoniæ formulâ olim in uſu, qua donationem firmabant projiciendo in laiſum feſtucam, ut nos hodie eandem tradendo, in Curiis Baronum. Morem veterem non perſpicuum ſatis, ſed (ut extat) habe è Tit. 48. L. Salicæ, *de Affatomis,* inſcriptæ. *Tres homines cauſas tres demandare debent in ipſo mallo, & requiratur poſtea homo qui ei non pertinet, & ſic feſtucam in laiſum jactet, & ipſi in cujus laiſum feſtucam jactaverit, dicat verbum, de fortuna ſua quantum ei voluerit dare. Poſtea ipſe in cujus laiſum jactaverit, in caſa ipſius manere & hoſpites tres ſuſcipere, & de facultate ſua quantum ei datur in poteſtate ſua habere debet, &c.* Ibidem ſæpè, *fortunam ſuam donare,* & *in laiſum jactare:* quod Bignonius ait eleganter referri ad vulgare forenſe verbum Gallicum *tendre* *Laiſus.*

le giron : vel ut aliàs lego, *tendre le giron en la juſtice*, hoc eſt, ſiſtere ſe in curia, & litem cedere, **to appear in Court & confeſſe the action**. Marculf. lib. 1. form. 13. *Ipſas villas in ſupra ſcriptis locis nobis voluntario ordine viſus eſt læſowerpiſſe vel condonaſſe.* Hinc diploma ipſum donationis, *Præceptum de læſiwerpio* inſcribitur.

Dicatur & *læſewerp* à Gall. *Laiſher*, dimittere, unde nos hodie dimiſſionem & elocationem prædiorum, **a Leaſe** appellamus.

¶ *Læſtum.*] Saxonicè læðe & læð, Latinè alias *Leda* & *Trithinga*, quæ vide. Angl. **a lathe**. Eſt portio Comitatus maior, tres vel plures interdum Hundredos continens. Ernulfus in textu Eccleſ. Roffenſis, & in deſcriptione reſtaurationis pontis Roffenſ. in Itinerar. Cantii. *Sexta pera debet fieri de Holingburna, & de toto illo Læſto quod ad hoc pertinet.*

Laſtum. Reperitur & *Laſtum*. Ordinatio mariſci Romeneienſ. pa. 73. *Si aliquis ſuper hoc convincatur per teſtimonium ballivi & Iuratorum in communi Laſto, amercietur in 10 ſolidis.* Interpres hoc vertit, **in common aſſembly**: certus ille an incertus, neſcio. Sed ʒelaðian unde **lath** deducitur, ſignificat *congregare, convocare*; eoq; ſenſu Eccleſia ʒelaðunʒ dicitur, id eſt, *congregatio*. Quære: & *Laſtorum* originem vide in *Hundredus*.

¶ *Laford-ſwic*, malè *Lafordſith*, & *Lafordſpiche.*] *Domini proditio.* LL. Hen. 1. Ca. 13. *Quædam placita emendari* (i. quædam crimina expiari) *non poſſunt: Husbrech, Bernet, Openthefe, & Eberemorth, & Lafordſith*, ut habet codex noſter M. S. Cottonianus verò *Hafordſpiche*, uterq; mendoſè. Demptus enim eſt locus totidem verbis è Canuti LL. polit. ca. 61. ubi hlaꝼorðſƿice legitur, & eſt hlaꝼorð, *dominus*, ſƿic & ſƿice, *ſeditio, proditio*.

¶ *Laga.*) *Lex.* A Sax. laʒ, unde Gall. *ley*, Angl. **Law**: his ʒ in w. illis in y, mutantibus. Magna Charta libertatum Angliæ ab Henr. 1. conceſſarum, *Lagam Regis Edwardi vobis reddo, cum illis emendationibus quibus pater meus eam emendavit.* Hinc *Seaxenlaga, Mercenlaga, Denelaga*, id eſt, lex Saxonum, lex Merciorum, lex Danorum: de quibus in *Synopſi legum antiquarum*, Tit. *Lex.*

¶ *Lagamannus*; & in Domeſd. *Lageman.*] Idem eſſe cenſeo quod *homo legalis*, ſeu *legitimus*, & ut Juriſconſulti noſtri loquuntur, *probus & legalis*, non exlex, non infamis, ſed qui rectus ſtat in Curia. LL. Edouardi Confeſ. Ca. 38. — *poſtea inquiſiſſet Juſtitia per Lagamanos, & per meliores homines de burgo.*

Lahman. Ex hoc etiam manavit fonte qui *Lahman* appellatur: nam *Lah* (utì *lag*, & *Laga*) legem ſignificat: *man*, hominem. Lambardus tamen in Senatuſconſulto de Monticulis Walliæ Ca. 3. ubi legitur 12 lah men ſcylon ƿihte tæcean ƿealan ⁊ Englan. 6. engliſce ⁊ 6. ƿyliſce *viri* (reddit) *duodeni jure conſulti, Angli ſex, VValliq; totidem, Anglis ac Wallis jus dicunto.* Proinde ac *Lahmen*, non de probis & legalibus hominibus in genere, ſed de jure conſultis in ſpecie intelligendum cenſeret: cum ne hodiè quidem in mediocris ruris territorio, reperiantur forte totidem Juriſconſulti. Domeſd. Tit. Grentebr. *Comes Picot* —— *habet hereotum de Lagemannis, 7. lib. & 1. palfridum, & arma unius militis.*

¶ *Laghſlit*, & *Lagſlit.*) Vide mox *Lahſlit.*

¶ *Lagon.*] Vox Juris marini ad naufragium ſpectans, atque id quod jacet, ſignificans, à Sax. laʒan, *jacere*, unde, on cercernum laʒon, *in carceribus jacebant.* Vide *Flotſon.*

¶ *Lahſlit, Lagſlit, Laghſlit, Laſlit, Laxſlit, &c.*] Tranſgreſſio legis, legis violatæ pœna. Propriè, *ruptio legis*: lah enim, laʒ, & laʒh eſt *lex*: ſliꞇ, *rupta*. Vox Danica & in Anglo Danorum legibus primùm deprehenſa. Danis autem mixtum hîc cum Anglis imperium & ſedes obtinentibus: ſua utriſq; lex remanſit integra. His (ſi rectè ariolar) ſingulis delictorum ſpeciebus, mulctas penè ſingulas, quas *Gildwitas* nominabant (id eſt *delictorum mulctas* ſeu *emendationes*, Normannis *forisfacturas*) imponentibus: illis, plurima maleficiorum genera, unâ animadverſionis formulâ *Lahſlit* nuncupatâ, cohibentibus. Crebrò igitur occurrit in priſcis legibus: ʒildƿiꞇe mid englum. ⁊ mid denum lah ſliꞇe id eſt, *reddat Anglus delicti mulctam, Danus autem legis violatæ pœnam.* Quænam autem erat *laſlitæ* pœna, non definio; ni (ut in Fœdere Edouardi & Guthurni RR' ca. 3. M. S. legitur) duodecim oris æſtimaveris. *Si Presbyter ad rectum terminum ſacrum chriſma non perquirat, vel baptiſmum neget ei cui neceſſe ſit, reddat VVytam cum Anglis, & cum Danis Lahſlit, hoc eſt, duodecim oras.* Sed non evincit hic locus, ut tantundem eſſe *Lahſlitarum* omnium compoſitionem, cenſeam (licet ſic nonnulli intelligant) Referatur enim aptè ſatis ad eam ſolummodo de qua jam agitur: nec graviora crimina inter *Lahſlitas* ſimplices numerata, aut lævia quæq; inſtar graviorum mulctata, quiſquam opinabitur. V. Lamb. in Mulcta & Adde.

¶ *Laha, Lach*, & *Lachus.*] *Signum, poſitio, poſitura.* Germ. **Laeghe**. Tradit. Fuldenſ. lib. 2. ca. 47. —— *evinde in album fontem & ſic per noſtra ſigna* (*id eſt, Laha*) *in Windinonſe &c.* Donatio Cancronis in Chron. Lauriſham. ſub An. 767. —— *inciſio arborum in ipſa die facta fuit, quæ vulgo lachus appellatur, ſive diviſio.* Et mox —— *inciſio arborum ſeu lachus in ipſa die facta fuit.*

¶ ***Lairwite***, al. ***Layrwit***, ***Leirwyte***, ***Legerwit***, & ***Legergeldum***: malè ***Letherwit***, et Raſtallo ***Lotherwite.***] Stupri ſeu concubitus illegitimi muſtla: in adulteros, fornicatores, virginumq; corruptores animadverſio. A Sax. laʒan ſeu læʒan *concumbere.* unde laʒaꝛ & læʒaꝛ *concubitor*: & ƿite, *mulcta, animadverſio*, quaſi *Concubitoris mulcta.* Ad maneriorum dominos (neſcio an ad omnes ex conſuetudine) olim pertinuit juriſdictio, de nativis ſuis (id eſt, ſervis & ancillis) corruptis, cognoſcendi; mulctamq; delinquentibus tam viris quàm fœminis, inferendi. Ad quoſdam etiam non de his ſolum, ſed & de aliis quibuſcunq; intra dominium ipſorum ſic peccantibus: ut ſupra videas in *Adulterium.* Convenire videtur Fletæ lib. 1. ca. 47. & aliorum opinio, qui *laierwite* dicunt eſſe conſuetudinem vindicandi adulterium, & fornicationem in quoſlibet delinquentes.

LL. Henr. 1. ca. 24. *Si quis Blod-VVitam, fightwytam, legerwytam, & hujuſmodi forisfaciat, & inde veniat ſine dijudicatione vel calumpnia, placitum domini ſui eſt.* Et ca. 82. *Quod villani & qui ſunt hujuſmodi, leirwytam & blodwytam, hujuſmodi minora forisfacta emerunt à dominis ſuis, vel quomodo meruerunt de ſuis, & in ſuos quorum flegefeoth vel overſeneſſa eſt, 30. denar'. Cothſeti 15. den. Servi 5. den.*

Legergildum. In hoc etiam aliàs ſonat *Legergeldum*: *geldum* enim interdum ſolutionem, interdum mulctam ſignificat. LL. Hen. ca. 12. *Si quis Dei fugitivum habeat injuſtè, reddat eum ad rectum, & præſalvat ei cujus erit; & Regi emendet ſecundum legergildum.*

Contigit autem ut Regio diplomate nonnulli facti ſunt immunes à *Lairwita*, utpote Magiſter Ordinis de Semplingham, ejuſdemq; Priores, Canonici, Sanctimoniales &c. Chartâ Reg' Henr. 3. dat. 16 Mar. anno Regni ejus 11. viz. *Et ſint quieti tam ipſi quàm homines eorum in civitate & in burgo —de grithbrith, blotwit, fletwit, & foreſtal, & hengwit, & lairwit.*

¶ ***Laiſus.***) *Sinus, gremium.* Vox Salica. Vide ſupra *Læſiverp.*

¶ ***Laiſowerpire***, ***Laiſowerpum***, ***Leſowerpum.***) Vide *Læſiverp.*

¶ ***Lama.***) *Piſcina.* Longobardicum. Paulus Warnifredus, al. Diaconus, de Geſt. Longob. lib. 1. ca. 15. *Et quia eum* (unum è ſeptem infantibus uno partu enixis) *de piſcina quæ eorum lingua lama dicitur, abſtulit, Lamiſſo eidem nomen impoſuit.* Vox apud Feſtum non longè aliter lib. *Lama, quæ collectio à lacu derivatur, quam alii lamam, alii luſtrum dicunt.* Sed nos hodie retis genus quo utuntur piſcatores, a **Lam** vocamus.

¶ ***Lampena.***] Vehiculum ſplendidum. Eſaias ca. 66. 20. juxta verſionem Hieronymi è Septuagint. *Adducent fratres veſtros de cunctis nationibus, donum Domino, cum equis & rhedis, in lampenis mulorum, cum umbraculis in ſanctam civitatem Hieruſalem, dicit Dominus.* Hieronymus hîc intelligit *lampenis*, myſticè, de ſplendentibus ſanctorum corporibus: ſed λαμπάνυ propriè, *currus Regius.* Vide Jul. Polluc. περὶ σκεμάτων, βιβ. ι. κεφ. ιβ.

¶ ***Lanceta.***] Occurrit ſæpè in veterrimo Cuſtumario Prioris Lewenſis, de agricolis quibuſdam dictum, ſed ignotâ ſpecie, ni quid luminis prodat vocis etymon, incertus utiq;. Dicatur autem quaſi **land-ſet** (Teutonicè **land-ſeer**) id eſt, *indigena, inquilinus*, non adventitius, aut tranſiens, ſed dominio aſcriptus, & ſolo reſidens; ut *Cotſeta* in cota reſidens. Vel à **Land**, i. *terra*, & **ſede**, i. *mos, conſuetudo*: ac ſi *Lancetæ* eſſent qui terræ conſuetudines obeunt & præſtant *Conſuetudinarii Manerii*: Quære, & audi Cuſtumarium. *In ſocha de Hecham ſunt 24 Lancetæ. Conſuetudo eorum eſt ut unuſquiſq; eorum debet operari à S. Mic. uſq; ad autumpnum unaquaq; hebdomada per unam diem, ſive cum furca, ſive cum beſca, vel flagello ad libitum domini cum corredio ad nonam, & uno pane ad veſperum: vel ſi eis remittitur hoc opus, quiſq; eorum dabit pro hoc opere 6. denar'. Et præter hoc opus & hos dies, quiſq; eorum in autumpno operabitur unaquaq; hebdomada pro 3. denar'. ſcil. die Lunæ, & die Mercurii, & die Veneris, cum corredio domini ad nonam.* Sequenti pagina; *Præterea averabit ter in anno ad Acram vel Linuam &c.* peragitque multa alia opera ſervilia.

¶ ***Lancinator.***] *Carnifex.* Flodoard. Hiſt. Remenſ. lib. 4. cap. 52. *Eodem tempore quo hæc ſacra virgo paſſa eſt, lancinator ejus Ricionarius per urbem Remorum tranſiens, & quoſdam Chriſtianos ad culturam dæmonum compellens, ut eos ſuperare nequivit, trucidari præcepit.*

¶ ***Landeſird.***] Vide *Firdſare.*

¶ ***Landboc.***] Concilium Synodale apud Cloveſho An. Dom. 822. — *ut præfata Abbatiſſa prænominatam terram, ſcilicet centum Manentium cum libris quos Angli dicunt Landboc* —— *in perpetuam hæreditatem traderet.* Sic Anglo-Saxones Chartas & inſtrumenta nuncuparunt prædiorum ceſſiones, jura, & firmitates continentia. Lanꝺ enim *terra*: boc, *liber, condicillus.* Sic in Privilegio Æthelredi R. An. Dom. 1002. cẏninʒꞅ bocunʒe. Vide *Bocland* & *Telligrapha.*

¶ ***Landea***, al. ***Landia.***] Vox paluſtribus nota regionibus. Foſſa nempe in paludum margine circumducta aquarum excipiendarum gratiâ, quæ à vicinis & montanis tractibus derivantur: eaſdemq; aut in mare, aut in fluvium celebrem deducens, ne paludes opprimant ſcaturientes. A *land* pro terra, *eia*, aqua: uti *aquam terreſtrem* ſuſcipiens. Ordinatio mariſci Rumneienſi pa. 69. — *verè judicia & awarda faciat de VValliis, landeis, watergangiis,*

gangiis, ſeweris, foveis, gutteris, pontibus, &c. Inferius: *Non liceat alicui de cætero facere dammas, aut fordas, aut alia impedimenta in aliquibus landeis, Watergangeis, foſſatis, ſive aquagiis communibus in mariſco prædicto, &c.* Pudet tantæ noſtratium barbariei, uno anhelitu eructatæ: ſed quod olim aliquando ſub latinitatis deliquio admiſſum eſt, hodie retinent Grammaticaſtri forenſes.

¶ *Landegandman.*] Cuſtumariorum genus, ſeu inferiorum Tenentium Manerii, *lancetis* ceu permanentibus fortè contrarium. **Gaend-man** enim (ut me docuit Kilianus) *viatorem* & *tranſeuntem* ſignificat. Occurrit vox in Cuſtumar. de Hecham.

¶ *Landgable.*] Domeſd. Cenſus prædialis, vel tributum quod è prædiis colligitur, Id eſt pro uno quoq; domo unum denarium, A Saxon. lanꝺ-ꝣaꝼel, i. *terra cenſus vel reditus.* Inde è converſo, terra quæ cenſum reddit, ꝣaꝼol-lanꝺ, & ꝣaꝼul-lanꝺ appellabant Saxones.

¶ *Landgravius.*) Comes provincialis: ut *Marcgravius*, Comes limitaneus: *Purgravius*, ſeu *Burgravius*, Caſtrenſis: ſic dicti à loco muneris extra palatium Imperatoris, adminiſtrandi. Nam qui intra, ſuum exequitur, *Pfaltzgravius*, id eſt, Comes Palatinus appellatus eſt. Seb. Munſter. Geog. lib. 3. ca. 419. *Fuit olim Haſſia tantùm Comitatus ſubjectus domino Thuringiæ, id quod probat liber Torneamentorum, in quo ſcribitur anno Chriſti* 1042. *Ludovicus Comes Haſſiæ fuerit Hallis in ludo militari ibi celebrato, ſed factus deinde Landgravius, aſcendit filia ſuper matrem.* Mox infra. Ludovicus barbatus (ævo Conradi Imp. ſecundi) *genuit Ludovicum ſaltatorem qui & ipſe genuit filium nomine Ludovicum, cui Ludovicus Cæſar dedit filiam ſuam uxorem, creavitq; eum Comitem provincialem Thuringiæ, qui primus in Thuringia fuit Landgravius.* Landgraviatus. *Longè poſt ſuccrevit Landgraviatus Haſſia ex Landgraviatu Thuringiæ &c.* Vide loca. *Langravii* fuit Principis judicia in provincia exercere, ut olim Comitis Palatini, in palatio: diciturq; à ſuperioribus, *Præſes provinciæ*, Germanis recentioribus, **Land-droſſard**, **et Land-vogt**, quaſi Principis miniſter auxiliaris, Græcis βοηθὺς.

Conveniebat olim hoc igitur vocabulum, omnibus noſtris provinciarum Comitibus, penes quos adminiſtratio fuit Comitatus, tertium inde denarium ſibimet retinentes. Hodie titulis geſtiunt.

¶ *Landimera,*] Terræ limes, vel meta. A Sax. lanꝺ ꝣemæꞃe, ꝣ ut ſolet in i, verſo. Lanꝺ autem *terra*: ꝣemæꞃe, *finis, terminus*: unde hodie agrorum partitiones **Meires** vocamus. Fœdus Aluredi & Guthurni RR. ca. 1. *In primis de noſtris landimeris, ſurſum in Thamiſia, & tunc ſuperius in Ligam uſq; ad exortum ejus &c.* Sic codex M. S. Cottonianus. Noſter verò: *Inprimis de noſtris landimeris commarchionibus, ſurſum &c.* ubi *commarchionibus* intelligendum eſt de confiniis.

¶ *Langemanni*, & *Lannemanni.*] — Civitas Linc. — Item in ipſâ Civitate erant xii *Langemanni*, id eſt habentes ſocam & ſacam. *Lib. Domeſday in Lincolnſcire.*

¶ *Langdebeffys.*] Inquiſitio Capta apud Norwicum in le Sherebriſe die 8 prox. poſt feſt. S. Jacobi Apoſt. 17 Ed. 4. coram *Rog. Towneſhend, Joh. Fincham, Hen. Heydon, Hen. Spelman,* & ſociis ſuis Juſticiariis D. Regis ad pacem &c. per ſacramentum Rob. Morred &c. Qui dicunt ſuper ſacramentum quod Rob. Saddeler de &c. W. G. J. C. & multi alii — vi & armis, ac riotoſè, viz. gladiis, Armundiis, Langdebeffys, gleyves, &c. terram &c. intraverunt.

¶ *Larderarius.*] A *Lardo*, Præfectus peni. Flor. Wigorn. in An. 1102. Rex Henricus 1. *duos de Clericis, duobus Epiſcopatibus inveſtivit, Rogerum viz. Cancellarium Epiſcopatu Searesberienſi, & Rogerum larderarium ſuum Pontificatu Herefordenſi.* Hìc intelligo *larderarium* de miniſtro Aulæ quotidiano, non de feodali; & ex hujuſmodi Aulicis ad Epiſcopatus elatis, fortè acerba illa Radulphi Nigri in Henricum 2. exclamatio.

¶ *Largica.*] Longobardor. lib. 1. Tit. 6. l. 6. *Si verò coxam ruperit ſuper genuculum, hoc eſt, largicam: componat ſol'* 16. *Si autem ſubtus genuculum, quod eſt tibia, componat ſol'* 6.

¶ *Latrocinii conſideratio &c.*

¶ *Laricinium*, vel potius *Larricinium.*) A Gall. *larrecin*, atq; hoc à Latino *latrocinium*, t in r mutato. Priſca Anglorum lex *larricinium* ſeu furtum diviſit in majus, & minus: majuſq; dictum eſt, cum res furata 12. valeret denarios: minus, cum non tanti æſtimaretur: & hoc flagro, illud patibulo (prout hodie) luebatur. Animadverte autem in quantam aſperitatem, ex rerum temporumq; viciſſitudine, lex antiqua abripitur. Quod enim olim aliquando 12. vænit denariis, hodiè ſæpè 20. ſolid. imò 40. vel pluris eſt; nec vita hominis interea charior, ſed abjectior. Octo quippe frumenti modii nonnunquam æſtimati ſunt 12. denariis (ut in Aſſiſa panis anno 51 Hen. 3. videre eſt) atq; iidem hodie ſæpius venundantur 40. ſolid. & eò ſupra. Qui tunc igitur 7. ſurripuerat frumenti modios, morti non tradendus fuit: cùm ejuſdem hodie reus ſit, qui quartam modii patrem clepſerit. Juſtum certè eſt, ut collapſa legis æquitas reſtauretur, & ut divinæ imaginis vehiculum, quod ſuperiores pridem ætates ob graviſſima crimina nequaquam tollerent (ut in

Wergildum

Wergildum palam oſtendemus) levioribus hodie ex delictis non perderetur.

Inter minuta autem furta quæ forenſes vocant **petie Larcenes**, olim habebantur equi & bovis ſubtractio ; ut perſpicuum eſt ex Aſſiſis Hen. 2. Clarendoniæ editis : ubi ſic legitur. *Hac Aſſiſa attenebit — in murdro & proditione, & iniqua combuſtione, & in omnibus prædictis, niſi in minutis furtis, & roberiis quæ factæ fuerunt tempore guerræ, ſicut de equis & bobus, & minoribus rebus.*

¶ *Laſcia.*) Quidpiam in opere lanario. Greg. Turon. Hiſt. lib. 4. ca. 26. *Aſpicit hunc* (lanarium) *laſcias Regias componentem.*

¶ *Laſlit.*] Vide *Lahſlit*, & *Lagſlit.*

¶ *Laſſatinus.*) Walſingh. in ypodigm. Neuſtriæ ſub An. 1271. *Edwardo filio Regis in Acon commorante, laſſatinus quidam qui ſæpius ad eum nuncius Admiralii Joppenſis venire conſueverat —— ipſum ad feneſtram quandam appodiantem, ex improviſo cultello occidit. Laſſatinus*, hic ſcribi videtur more Gallico pro *l'Aſſatinus*, aliàs *Aſſaſinus*. Et ſunt *Aſſaſini* perditiſſimum in Aſia hominum genus, quos ad jugulandum furtim inimicos emittere ſolent Principes Saraceni : de quibus vide plura in voce *Aſſaſinus.*

¶ *Laſt*, & *Leſt.*) Hoc Gallicum, illud Belgicum, ſed utrumq; Anglis notum ſub ingreſſu Normannorum : *onus, pondus, ſarcinam* ſignificans generaliter : ſed in ſpecie, ad certas quaſdam menſurarum ponderumq; redactum portiones.

Laſt coriorum (inquit Statut. an. 51. Hen. 3. de compoſitione ponderum & menſurar.) *conſtat ex* 20. **dakirs**, *& quodlibet* **dakir** *ex* 10 *coriis*, Anno verò 1 Jacobi ca. 33. **a laſt** coriorum vel pellium, 12. duodenas continet, id eſt, 12 **dozen.**

Laſt halecis (inquit dictum Statut. 51 Hen. 3.)*continet decem milliaria, & quodlibet milliare continet decies centum, & quodlibet centum, ſexies viginti.*

Le Laſt lanæ : ſic ibidem edicitur. *Waga tam plumbi quàm lanæ &c. pendeat* 14 *petras* : *&* 2 *Wagæ lanæ conſtituunt unum ſaccum* : *&* 12 *ſacci conſtituunt le laſt.* Vide quid ſit **petra** ſupra in *Formella* ; infra, ſuo loco.

Le Laſt. **Oſmunds**, cineris, picis, et picis liquidæ, juxta Stat. 32 Hen. 8. ca. 14. continet 14 **barrells.**

¶ *Laſtagium*, ſeu *Leſtagium*, & *Leſting.*) Onus perinde eſt quod navi imponitur : tributi etiam et vectigalis genus quod hoc nomine ab ipſis Normannorum ſeculis exigitur. Diploma Henrici 1. de libertatibus London: *Omnes homines London ſint quieti & liberi, & omnes res eorum per totam Angliam, & per portus maris, de theolonio & paſſagio, & laſtagio, & ab omnibus aliis conſuetudinibus.* Charta Hen. 3. Ordini de Semplingham : *Et ſint quieti — de theolonio , & pontagio , & paſſagio, & pedagio, & laſtagio, & ſtallagio.* Ubi *laſtagium* intelligendum eſt prout perhibetur apud Raſtallum Tit. Expoſ. verb. priſc. *quietum eſſe de quadam conſuetudine exacta in nundinis & mercatis pro rebus cariandis ubi homo vult.* Hoc idem Fleta (ut Charta Prioratus Colceſtriæ, et aliæ) *leſtyng* vocat lib. 1. ca. 47. et ſignificare ait *acquietantiam Leſtagii.*

Leſt et *Leſtage*, Gallis præterea dicitur pro ſabulo navibus injecto ut ſtabiliores navigent, **the ballace**, vel rectius, **ballance of the ſhip** : eodemq; ſenſu occurrit vox in Stat. de *Caleis*, 22 Ric. 2. ca. 18.

¶ *Laſtum.*) Pro portione Comitatus. Vide *Læ um.*

¶ *Ex latere miſſus.*) Dicitur cum quiſpiam è conſortibus aut Comitatu Principis (putà Comites aut Magnatum alius) delegatur. Greg. Turon. lib. 5. cap. 28. — *dirigens de latere ſuo perſonas* : & Brit. Armor. Philip. 12. Rex Comitem Bolonienſem ſic alloquitur,

Aſſiſtes lateri noſtro non ultimus, —

Sic Cardinales dicuntur *legati à latere Papæ.*

¶ *Lath.*) Ut *laſtum & læſtum*, quod vide.

¶ *Latomus.*] Gr. λατόμος, Propriè *lapicida* qui rupibus excindit ſaxa & efformat. λᾶς enim *lapis*, τέμνειν *ſcindere.* Habetur autem pro architectore & ædium fabro. Apud Ingulphum, ſic quidam :

Inſuper argenti, primo fabricantibus anno,
Trecentas latomis annumerabo libras.
Annis inde decem dabo centum quolibet anno
Libras in latomos, qui ſteterint ad opus.

Quod non tantùm de lapidicis, ſed de fabris & reliquis operariis intelligendum docet Ethelbaldi Charta, immediatè ibidem præcedens.

¶ *Latro*, ſeu *Latrocinium.*] Intelligitur pro juriſdictione animadvertendi in latrones, ubi Rex per Chartam conceſſerit ; ut quis in dominio ſuo latronem habeat, vel latrocinium. Lib. Rameſ. Sect. 175. *Willel.* Conqueſtor *Rex Anglor' Lanfranco Archiepiſ. &c. Sciatis quod Abbati Ailiſi, ſocam, theloneum, & latronem, & omnes conſuetudines Eccleſiæ ſuæ —— habere concedo ſicut anteceſſor ejus &c.* Similiter idem Abbati de Bello : & præterea, *Abbati verò* (inquit) *ipſius Eccleſiæ liceat ubiq; latronem vel furem de ſuſpendio liberare, ſi fortè ſupervenerit.* Charta Guliel. Rufi lib. Ram. Sect. 184. ait : — *ſocam & ſacam & theolonem, & theam, & fures*, &c. *Fures.*
Charta Hen. 1. Sect. 210. —— *ſacam & ſocam habere in totam terram ſuam, & latrocinium, &c.* *Latrocinium.*

¶ *Laudanæ.*) Erant dona honoraria

vel ex auro, vel ex argento, virgarum inſtar fabrefacta, & in templis ante altaria, vel ſuper rugas presbyterii ad Martyrum laudem & honorem ſuſpenſa, & perinde à laudando dicta. Anaſta. Biblioth. in S. Hadriano, *Fecit Laudanas duas de argento penſantes libras octonas, quas poſuit ſuper rugas de presbyterio, ubi arcus de argento exiſtit.*

¶ ***Laudis***, al. ***Leutus.***) *Barbiton*, *teſtudo*. Hoc ab Ital. *leuto*, illud à German. **Laut**, Græcobarb. λαοῦτω ut habet Meurſius qui mihi voces ſuggerit. Primam è Gotfridi Viterbienſis Chronico, Parte 9.

Mira videre meat, celebri plaudente choreâ,
Laude, tubâ, cithera feſta coluntur ea.

Alteram è Teſtamento apud Petrarcham.
Leutus. *Thomæ Bambaſiæ de Ferrariâ lego leutum meum bonum, non ut eum ſonet pro vanitate ſeculi fugacis, ſed ad laudem Dei æterni.*

¶ ***Laughleſman.***) *Exlex*, quem utlagatum vocant. Bracton lib. 5. ca. 2. *Pro exlege tenebitur cum Principi non obediat, nec legi, & tunc utlagabitur ſicut ille qui eſt extra legem, ſicut* **laughelesman**.

¶ ***Launechilde.***) Longob. lib. 2. Tit. 15. l. 2. *Si quis res ſuas cuicunque donaverit, & poſtea launechild requiſierit, tunc ille qui acceperit, aut hæredes ejus jurent quo launechild redditum ſit.* Et Tit. 18. l. 3. de ſervo libero facto juxta ultimam domini ſui voluntatem — *& pro launchild imputetur ei ſervitium, quia ſervus non habet unde launchild ei faciat.* Tit. 35. l. 6. *Si quis chartam donationis per garathinx factam, aut per ſuſceptum launeſchilt, vel fortè per comparationem oſtenderit, &c.* Deniq; Tit. 36. l. 2. *Si quis alii homini qualemcunq; rem donaverit, & launchild ſuſceperit, & poſtea eum defendere minimè potuerit, tunc aliam talem rem qualem donavit — reddat, cui donavit.* Habetur & Tit. 1. ſed his omnibus nihil Gloſſarium, niſi, *lanechild, ſine ſolennitate teſtium*: quod ut faciat ad locorum explicationem, ego non video.

¶ ***Lawe day.***) Aliàs dicitur de Viſu franci plegii, vulgo Leta: aliàs de Curia Comitatus, juxta Stat. An. 1. Edw. 4. ca. 2.

¶ ***Lawing of Doggs.***) Vide *Expeditare*.

¶ ***Layrewit.***) Vide *Lairwit*.

¶ ***Lazzi.***) Dividebantur antiqui Saxones (ut teſtatur Nithardus) in tres ordines: *Edhilingos, Frilingos, & Lazzos*, hoc eſt, in Nobiles, Ingenuiles, & Serviles, quam & nos diſtinctionem diu retinuimus. Sub Ricardo autem ſecundo, pars ſervorum maxima ſe in libertatem vindicavit, ſic ut hodiè apud Anglos rarior invenitur ſervus qui mancipium dicitur. Reſtat nihilominus antiquæ appellationis commemoratio: ignavos enim hodiè **Lazie** dicimus. Vide Nithardi verba in *Adelingus*, & in *Frilingus*.

Lazi ſunt etiam populi de quibus Mat. Paris in An. 1237. — *Lazi, Alani, Gothi, &c.*

¶ ***Lech.***) Codex M.S. de fœdere Edouardi & Guthurni Regum, parte qua impreſſus deficit. Habeant ſe omnes in *Folkeſmoth & in Shiremoth, & in Hundred, & in Wapentac, & in Trething, & in Lech, ſecundùm conſuetudines patriarum & provinciarum.* Accipio pro *lath*, quod Vide.

¶ ***Lectionarius.***) Liber eſt in quo lectiones per totum anni curriculum ex Prophetis & Apoſtolis S. Hieronymus collegit: inſcribiturq; aliàs *Comes S. Hieronymi*. Capitular. Caroli & Ludov. lib. 1. Can. 109. *Comes S. Hieronymi.*
Presbyteri miſſarium & lectionarium, ſive cæteros libellos ſibi neceſſarios, bene correctos habeant. Flodoard. Hiſt. Rem. lib. 3. ca. 5. *Librum quoque ſacramentorum, ſed & lectionarium quos ſibi fecit, ebore argentoque decoravit.* Vide Pamel. tom. 2. & Scriptor. de ritib. Eccleſ.

¶ ***Lector.***) Tertius eſt è ſeptem Ordinibus Eccleſiæ, de quo ſic ibidem Hieronymus, Tom. 4. *Tertius lectorum ordo eſt, qui Deo, Chriſto, & Prophetis datur, ſecundùm quod ſcriptum eſt: Exalta vocem tuam & dic, Omnis caro fœnum &c.* Primus (inquit) in Cleri- **7 Ordines Eccleſiæ.**
cis, *Foſſariorum* ordo eſt. Secundus, *Oſtariorum*. Tertius, *Lectorum*. Quartus, *Subdiaconorum*. Quintus, *Levitarum, ſeu diaconorum*. Sextus, *Sacerdotum*. Septimus, *Epiſcoporum*. De his ille, pluribus.

¶ ***Lectorium***, al. ***Lectrinum***, ***Lectrum***, & ***Legium.***) *Pluteus*, ſeu locus ſublimior in Eccleſia unde legitur. Anaſtaſ. in Leone 3. *Super ipſas ceroſtatas fecit lucernas — Et hoc conſtituit, ut dominicorum die, vel in ſanctis ſolennitatibus hinc inde juxta lectorium conſiſterent, & ad legendum ſacras lectiones luminis ſplendore fulgerent.* Leo Marſican. Caſinenſ. Hiſt. lib. 3. ca. 32. *Legium quoque pulcherrimum auro & coloribus pictorum arte, ibidem extrui juſſit.*

¶ ***Leda, Ledgrevius***, & ***Leidgrevius.***) Leð & læðe, Sax. al. *Leſtum*, & *Trithinga*, (quæ vide) Angl. **a lath, or Rape.** Eſt portio Comitatus plures continens Hundredos ſeu Wapentachia, ſuoq; olim ſubaudiens magiſtratui quem *Ledgrevium* appellabant. Extat in Edouardi Confeſ. LL. ca. 35. Titulus quidam *De trihingis & ledis* inſcriptus, ubi ſic inter alia. *Et quod Anglicè vocabant 3 vel 4 hundreda, iſti vocabant* ðꞃiþinᵹa. *In quibuſdam verò provinciis, Anglicè vocabantur* læð *quod iſti dicunt trihinge.* Quod autem in ðꞃiþinᵹe *definiri non poterat, ferebatur in Scyram* (i. in Curiam Comitatus)

Ledgravius aliàs *Leidgravius*, *eſt lada* dominus ſeu præfectus: Gꞃeve enim *præfectus*. **Ledgravius.**
LL. Ed. Conf. cap. 35: *Hoc vocabulum*

(Gꞃeve)

(Greve) *adeo multipliciter diſtenditur, quod de Scyra, de Wapentachiis (quemadmodum etiam eſt* leð*) de Hundredis, etiam de villis* Greve *vocatur.* Intellige, *Scyregreve, Wapentach-greve, Lethgreve* ſeu *Ledgreve, Hundred-greve,* & *Tungreve.* Poteſtas ejus eadem in *Leda* fuit, quæ Centenarii ſeu Hundredi domini (quem & *Hundredegreve*, ut vides appellabant) in Hundredo, habebaturq; inter primarios Comitatus magiſtratus. LL. Hen. 1. ca. 8. *Interſint autem* (generalibus placitis) *Epiſcopi, Comites, & Vicecomites, Heretochii, Trehingrevii* (ſic locum reſtituo) & *Leid-grevii, Vicarii, Centenarii, Aldermanni, Præfecti, Vavaſores, Thungrevi, & cæteri terrarum domini diligenter attendentes.*

¶ *De Ledonibus & Malinis.*

¶ ***Ledo, Ledon, Ledona,*** quibuſdam ***Liduna.***] Æſtus maris languidior, qui per 4. pene dies tam ante quàm poſt ſecundam atq; ultimam Lunæ quadraturam, menſe unoquoq; accidit, *Malinæ* contrarius. Voces Bedæ ævo quàm hodie notiores. Sic autem ille, de natura temporum lib. 3. ca. 18. *Æſtus* (inquit) *creſcentes, Malinas: decreſcentes autem placuit appellare Ledones:* ac ſi claſſica nondum eſſent hæc vocabula, ſed fortè ad ſui-ipſius placitum latinitatis fuco jam delibata. De etymo nil certi ſtatuam: rejicio tamen quem antiquior ejus Scholiaſtes ſuggerit: *Malina à Majore luna: ledona quaſi læſa unda.* Probat hunc tamen recentior, Novimagus; & perinde *lædon* & *lædona* cum dipthongo ſcribit. Mallem ego à Saxonico leiþ quod eſt *lenis* (nobis hodie, **Lithe**) rimari. Nam & inde uterq; menſis Junius & Julius, liða dicebatur, quaſi *blandus* & *navigabilis*, ipſius Bedæ interpretatione, quia pontus tunc lenis & proclivis in malaciam. Spell boc Saxonic. ðone ſixtan monað iſ nemneð on leden *Junius*, ⁊ on ure geðeod —— liðan. forðon ðe ſeo lyft. ⁊ ða windaſ beoð ðonne ſmylte. ⁊ mannum bið ðonne geðunelic ðat hig liðað on ſær bryme ; Id eſt. *Sextus menſis Latinè dicitur Junius, vulgò, Lidan: quòd jam mare, aer, & venti lenia ſunt & ſerena: nec grave eſt hominibus in marinis fluctibus verſari.*

Malina. De Malinæ etymo ſi quid ſcivero, in *Malina* dicam. Hæc verò noſtratibus hodie **the ſpring tyde**, q. *æſtus ſcaturiens* appellatur: illa verò **the neipe tyde**, i. *æſtus languidus* & refrænatus.

Glaber lib. 3. ca. 3. *Maris* (inquit) *excrementum, malinas vocant: decrementum ledones.* Et Scaliger in eandem ſententiam, oceani incrementum *Malinam* dixit, decrementum *lidunam.* Quibus deceptus Thomaſius: illud fluxum maris, hoc refluxum in ſuo dictionario malè interpretatur. Non enim de acceſſu & receſſu fluctuum, qui uno eodemq; die bis quotidie eveniunt, intelligenda ſunt: ſed de æſtuum ipſorum quantitate, aliis diebus effuſiùs proruentium in littus; aliis verò languidiùs, & minore aquarum cumulo. Uti enim lunam potentiorem credimus in conjunctione & oppoſitione Solis; debilem in aſpectu ejus ſextili & trino: ita æſtus pariter fieri turgentiores, vel depreſſiores, motum & affectum lunæ cum ſole exactiùs proſequentes. Sed Bedam ipſum audi de naturâ rerum lib. 1. ca. 29. *Æſtus oceani lunam ſequitur tanquam ejus aſpiratione retrorſum trahitur, ejuſq; impulſu retracto refundatur: quòd quotidie bis adfluere & remeare, unius ſemper horæ & dodrante & ſemiuncia tranſmiſſa, videtur: ejuſq; omnes curſus in Ledones & Malinas, id eſt, in minores æſtus dividuntur & majores. Sed Ledon à quintâ & viceſimâ lunâ inchoans, quot horis occurrit tot & recurrit. Malina autem à 13.* *Malina.* *& 28. incipiens, citior in acceſſu ſed tardior in receſſu; ſeptem diebus & 15. horis perſeverat. In medio ſui, ſemper lunam primam & decimam quintam oſtendens, & per æquinoctia vel* *Nota.* *ſolſtitia ſolito validiùs exæſtuans: per octonos autem annos ad principia motus & paria incrementa, certiſſimo lunæ revocantur ambitu: illa ſemper aquilonia tenente mitiore, quam cum in auſtro, digreſſa propiore niſu vim ſuam exercet.* De his plura pater iſte venerabilis lib. 3. ca. 28.

Sed *Ledonem* inverſo ſenſu pro *Malina* dixit W. Malmesb. de Geſt. Regum lib. 2. vel mendoſè typis obrepit: nam ſic ille. *Eodem anno* (cir. 979.) *fluctus marinus quem Græci Euripum, nos Ledonem vocamus, mirum in modum excrevit, quantum nulla hominum memoria poteſt attingere: ita ut villas ultra multa miliaria ſubmergere & habitatores interemptos necaret.*

¶ ***Lee.***] *Latitudo.* Vox priſca Anglo-Normannica. Lib. M. S. fundationis monaſt. Crabhuſiæ, fol. 4. *Ainſi loynz cum la curt, & en lee conteynt oyt pes.* Et fol. 26. — *en lungure — vint & ſeht perchees, & en lee duze perchees.* Pluriès. Hinc camporum æquora ſe in latum diſtendentia rectè appellantur **Lees**: ſed differt hoc à Saxonico læſe (plur. læſa) *paſturam* & *paſcua* ſignificante. *Leas.*

¶ ***Lega.***] *Locus.* Sic Lelandus. Hurſt-lega, *locus ſylveſtris*: hyrſt, enim Saxonibus, *ſylva.* Priſcis autem *lea* pro *lega*, & Anglo-Normannis *ley*, occurrit paſſim: ut *Hurſtlea* & *Hurſtley*, æquè ac *Hurſlega*: & ſic in aliis compluribus. Quippe & hinc fortè Gallicum *lieu* (i. locus) g, ut ſæpè, in u, mutato.

¶ ***Legalis.***] In Jure noſtro de eo dicitur qui ſtat rectus in Curia: non exlex ſeu utlagatus, non excommunicatus, vel infamis &c. ſed qui & in lege poſtulet & poſtuletur. Hoc ſenſu vulgare illud in formulis juridicis, *probi & legales homines.*

Hinc *Legalitas*, pro conditione illiuſmodi. *Legalitas.* LL. Ed. Confeſ. ca. 18. de eo qui reus mortis, Regis meruit miſericordiam, *Ipſe tamen malefactor*

malefactor — tradat fidejuſſores de pace & legalitate tuenda, i. **ſureties for his good behaviour**. Vides quàm antiqua lex iſta. Sic ibid. ca. 38. — *de bona vita & legalitate.*

Occurrit & aliquando pro pura illa erga Regem fide, Gallis & Anglis *loyaulte*. LL. Hen. 1. ca. 12. *Plures ad Dei cultus legalitatis obſervantiâ inclinari nolunt.* Et Ca. 64. *Omnes facto juramento jurent ut Weſſexia, exceptis thanis & Presbyteris, & eis qui legalitatem ſuam in nullo diminuerunt.*

¶ ***Legatarius.***] Pro *Legato* vel *nuncio*. Flodoard. lib. 1. ca. 25. *Legatarius animi felle commotus quòd Abbas loci ſibi non dediſſet occurſum.* Sic infra non ſemel, at ſupra paulò hic idem *Auſtratiorum legatus* dicitur *nomine, Offo*. L. Ripuar. Tit. 65. *Si quis legatarium Regis, vel qui ad Regem, ſeu in utilitatem Regis pergentem, hoſpitio ſuſcipere contempſerit.*

Pro *Miſſo dominico* ſeu *Juſtitiario*, ut infra *Legatus*.

¶ ***Legatus.***] Pro *nuncio* privati alicujus hominis plebei. Lib. Rameſ. Sect. 265. *Hugone* (de Halewella) *igitur ſæpiſſime tam per ſe quàm per legatos ſuos ſupliciter poſtulante, & ſuæ neceſſitatis cauſas oſtendente : dedit prædictus Abbas prædicto Hugoni unam cotſethelandam &c:*

Pro *Miſſo dominico*, & quem nos *Juſtitiarium Regis* appellamus. Annales Caroli Mag. *Saxones occaſione nacta, legatos Regis qui ad eos ob juſtitias faciendas miſſi erant, comprehenſos interficiunt.*

¶ ***Legenda.***] Eſt liber in quo ſcribuntur lectiones in officiis matutinis legendæ, in Romana Eccleſia. Conſtitutiones Winchelſei Archiep. Cant. in Provinciale lib. 3. Tit. de Eccleſ. ædificand. *Volumus de cætero & præcipimus, quod* (parochiani Eccleſiarum) *teneantur invenire omnia inferius annotata, viz. Legendam, Antiphonarium &c.* ut ſupra in *Gradale*. Vide quæ de lectionibus copioſè hîc notat Guilermus Lindewode.

Legenda Sanctorum, liber dicitur qui de eorum vitis tractat, aliàs *Hiſtorica Lombardica* nuncupatus.

¶ ***Legergildum.***] Idem quod *Laierwita*: ſed videtur aliud quidpiam ſignificare in LL. Hen. 1. ca. 12. *Si quis Dei fugitivum habet injuſtè, reddat eum ad rectum & perſolvat ei cujus erit, & Regi emendet ſecundùm legergildum.*

¶ ***Legerwita.***] Vide *Laierwita*.

¶ ***Legeſpend.***] Malè apud Manwodum & Cowellum pro *leſpegend* : ſed nec hoc rectè, ut ſupra videris in notis noſtris ad articulos 1 & 2. Conſtitut. foreſtæ.

¶ ***Legium.***] Vide *Lectorium*.

¶ ***Leben.***] Germ. Sax. len. Prædium vel propriùs feodum, velut hoc quod ad tempus conceditur proprietate penès concedentem remanente accommodatum: Sic enim nos hodiè **to lend** dicimus pro accommodare. Hujuſmodi fuiſſe feoda militaria ſupra oſtendimus in Feudum. Hinc **Fanleben** pro feodo militis vexillarii, ut ſupra in hac voce. Hinc etiam celebre illud oppidum in patriâ meâ nomen **Len** accepit, quod olim prædium eſſet Epiſcoporum illius tractus ; ideoq; **Len** *Epiſcopi* appellatum: non ut opinatur Camdenus noſter à **lhyn** voce Britannicâ aqua ut ait diffuſa, quales nec ibi reperiuntur, ſignificante. Hodie i. ab ætate *Henrici* 8. qui inſtar *Diomedis* cum *Glauco* permutationis prædii Epiſcopatus in fiſcum tranſcripſit, **Len** *Regis* appellatur.

¶ ***Leyrwita.***] Vide *Laierwita*.

¶ ***Leitehunt.***] Sic Boiis ſeu Baiwaris, Alamannis verò *Laitihunt*. Canis ductor: à Germ. **Leite**, i. duco: **Hunt vel Hundt**, *canis*. De hoc ſupra vide in Cap. *de canibus veterum.*

¶ ***Lelme.***] Vide *Hikenild* ſupra.

¶ ***Lenna.***] Domeſd. Vide *Leuca*.

¶ ***Lenticularia.***] Locus ubi lentuli reponuntur. LL. Salic. Tit. 29. §. 13. *Si quis in napiam, in fabariam, in piſariam, in lentulariam, vel his ſimilia, ad furtum faciendum ingreſſus fuerit,* 120 *denar. &c. culpabilis judicetur.*

¶ ***Leipa.***] LL. Hen. 1. Ca. 43. *Si quis à domino ſuo ſine licentia diſcedat, ut leipa emendetur, & redire cogatur.* Intelligo de profugo, ut forenſes, *cloper*.

¶ ***Leodes.***] *Vaſſallus, fidelis, cliens, homo ligeus &c.* à Sax. leoð, i. *gens, plebs, populus* : etiam & *ſervus* : nam in homiliis Saxonicis, *ſervitus*, leoð-ſcipe appellatur. Greg. Turon. Hiſt. lib. 3. cap. 9. *Sed ille muneribus placatus, à leodibus ſuis defenſatus eſt, & in Regnum reſtitutus.*

Pro *ſervitio*. Marculf. lib. 1. form. 40. *Fidelitatem præcelſo filio noſtro vel nobis, leode & ſamio debent promittere & conjurare.* Vide *leudeſamium*, & *Leudes*, quod aliàs occurrit pro ignorante, & ſic *Leodes*.

Pro *Wero*, ſeu *Wergildo*. Capitula Caroli Calvi apud Silvacum, ca. 5. *Si latro ibi occiſus fuerit, qui eum occiderit, leudem non ſolvat, &c.*

¶ ***Lepa.***] Extenta de Garingges. *Debet triturare 3 buſſellos frumenti, et dimidium lepæ, vel 5 buſſellos fabarum, piſarum, vel veſcarum.*

¶ ***Leſowerpire.***] Vide *Læſeverp*.

¶ ***Leſpegend.***] Pro *Thano minori*, vide hîc ſupra notas ad Canuti leges foreſtæ, artic. 1. & 2.

¶ ***Leſting.***] Vide *Laſtagium*.

¶ ***Leſtum.***] Pro *Latha*. Vide *Laſtum*.

¶ *Leta.*] Apud Anglos eſt Curia quædam ad Regiam pertinens juriſdictionem, in ſingulis villis ſemel quotannis, hoc eſt (juxta Magnæ Chartæ Cap. 36.) ſub feſto S. Michaelis habita: & ubi ſic invaluit conſuetudo, ad ſemeſtre ſpatium renovata, ſed *Reſiduum Letæ* tunc inſcripta. Anglo-Normannis *Viſus franci plegii* dicitur, quòd conſcribi hîc ſolent liberiores villæ (ſeu deſignatæ ſtationis) homines, pacis Regiæ fidejuſſores, Normannis *Franci plegii*, Saxonibus noſtris *F iborgi* appellati, de quibus in ſuis locis. Eſt perinde hæc Curia priſca illa quæ inter Saxones ad *Friborgos, Decanias*, *Tenmentalas* pertinebat: & cognoſcit non de læſa majeſtate, ſed de aliis omnibus tranſgreſſionibus & delictis contra pacem Regiam, Regiam dignitatem, bonum publicum, & Statuta plurima, infra præſcriptam contingentibus ditionem. Animadvertit tamen non in hæc omnia, ſed propemodum in leviora: gravioribus (utpotè feloniis &c.) ad Juſtitiarios Aſſiſarum è Statuto an. 1 Edouardi 3. relegatis.

Reſiduum Letæ.

Letæ etymon & antiquitas.

De *Letæ* etymo & origine nihil fidè proditum. Quòd à laꝺ Sax. (utì à ʒelaꝺian, *congregare*) diceretur, huic non magis convenit quam curiis aliis univerſis. Antiquam verò undequaq; prædicant ac ſi cum ipſis Saxonibus originem à Græcis (quibus in Prytanæo conſoni nominis λεῖτον Curia) deduxiſſet. Ego nec tam illuſtres natales quæro, nec peregrinos. Quæ in *Letis* olim agebantur, pertinebant ſuperiùs aliquando ad Aldermanni Comitatus, ſeu Præpoſiti (id eſt, Vicecomitis) juriſdictionem Regio nomine cognoſcenda. Sed ut omnes qui in villis degunt juſtitiam domi conſequerentur, non minùs ſub ipſo Rege in delictis levioribus ad Coronam ſpectantibus; quam ſub domino feodi in rebus dominii ſeu manerii: diſtributa eſt hæc juriſdictio in tot plerunq; partes quot ſunt villæ in Comitatu, cræditæq; ſingulæ aut villæ ſeu manerii, aut Hundredi ſeu municipii domino adminiſtrandæ: multis interea penes Vicecomitem remanentibus. Proveniat igitur à facto nomen, nam **let** Saxonicè *partem* & *parvum* ſignificat, unde Chaucero **lit**, & diminutivum **little** pro *particula*, vel à læꞇ Sax. pro *cenſura, arbitrio*, à læꞇan, *cenſere, æſtimare*: quòd in hac olim curia de damnis æſtimabatur inter vicinos emergentibus, ut patet in LL. Ed. Confeſ. Ca. 20. ſupra recitato in voce *Friborga*.

Quando autem & quo authore facta ſit hæc *Letarum* diſtributio, incertum eſt omnino: ſed Aluredo veriſimiliùs tribuenda, qui friborgas, id eſt, francos plegios de quibus hæc cognoſcit curia (ut nomen aliàs refert) inſtituebat. Fateor tamen me nunquam deprehendiſſe vocabulum *Leta*, ſeu *Viſus franci plegii* in Charta aliqua Regum Anglo-Saxonum, ſed diſcretis appellationibus concedi inter privilegia, *Grithbrich, Fithwite, Bloodwit, Hamſoken, Forſtall, Weif, Stray*, et plurima hujuſmodi quæ collectivè ſub *Letæ* nomine continentur.

Sed occurrit vox in Chartâ Willielmi Conq. de fundatione Abbatiæ de *Bello* & in Domeſd. Titt. *Norf'* Rex. Terræ Regis quæ Godricus ſervat. *Hundredum de Grenehou*. De 14 *letis*. **Sparle** tenuit Rex *Aedwardus*, & hoc manerium fuit de Regno; ſed Rex *Aedwardus* dedit Radulfo Comiti. Tunc & poſt 30 villani, modo 20. modo 3 bordarii &c.

¶ *Letania.*] Vide *Litania*.

¶ *Leth.*] Fœdus Alfridi & Godruni Regum M. S. in fine. Sint omnes — & *in Fridgild juxta conditiones & profeſſiones ſuas, & in Folkeſmoth, & in Schiremoth, & in Handred, & in Wapentac, & in Trething, et in Leth ſecundùm conſuetudines patriarum, et provinciarum et Comitatuum Regni.* Dubitetur an hîc veniat *Leth* pro *Leta*, quæ eſt Curia: an pro *Lath*, i. portio Comitatus plures continens Hundredos; quod veriſimilius duco. Priori enim ſenſu mihi non obvenit (ut notavi ſupra) inter Saxones. Vide *Leta* & *Lath*.

¶ *Lætare Hieruſalem.*] Mat. Par. An. 246. pa. 672. *die qua cantatur* lætare Hieruſalem, *viz. mediâ Quadrageſimâ*.

¶ *Leuca, Leuga, Leuua*, & *Lega.*] Viæ ſpatium apud Gallos. Vox prima ab Hieronymo, & Flodoardo, ſecunda ab Ammiano Marcellino & Jornande, tertia (ʒ ut aliàs in u verſo) à Nithardo, quarta à Lelando noſtro commemoratur. Occurrunt etiam in Domeſd. *Leuga, leuua*, et ſæpè *lenna* ſed mendoſè pro *leuua*. Thierrius in dictionario Franco Latino *leucam* dicit à Græco λευκή, i. *candida*, quòd locorum intervalla candidis lapidibus quondam deſignarentur. De lapidibus bene ſum conſcius, de candore nequaquam. Etiam Ingulphus Saxo. *fortè* (inquit) *leuca dicitur à leucon quod in Scythica lingua interpretatur*, Philippus. Addit, Philippum fuiſſe Imperatorem et Regem Franciæ, quem (cum eſſet Chriſtianus) baptiſmus *leucon* fecit, i. dealbatum: terramq; ideo Philipporum (id eſt, Francia, ubi frequens hoc nomen) per *leucas* menſuratam. Vix non rideo, ſed hæc magnus ille Abbas fuſiùs.

In confeſſo eſt apud eruditos, Gallos veteres Romano more lapidibus hinc inde poſitis diſtinxiſſe itinera: eorumq; linguam fuiſſe in plurimis Britannicæ antiquæ conſonam. *Leach* autem Britannicè lapidem notat, & c in ʒ tranſire frequentiſſimum. Quantitas *leucæ* ſeu *leugæ* variè perhibetur.

Pro dimidio mille paſſuum. Leuca (inquit Iſodorus Orig. lib. 15. ca. 16.) *finitur paſſibus quingentis*. Sed corrumpi videtur.

Pro *mille paſſuum et dimidio*. Author enim antiquior Am. Marcellinus lib. 16. Sect. 9. de Juliano Cæſare in Galliis militante: *à loco* (inquit) *unde Romana promota ſunt ſigna, adusq; vallum Barbaricum, quarta leuca ſignabatur* (intelligo lapidibus) *et decima, id eſt, unum et 20 millia paſſuum*. E quibus perſpicuè claret *leucam* conſtitiſſe ex 1500. paſſibus. Affatim Jornandes de reb. Goth. Ca. 16. *Leuga Gal-*

Gallica mille et quingentorum paſſuum metitur. Corrigendus igitur Iſodori hic locus et legendus, *leuca finitur paſſibus mille quingentis.* Beda Solution. Arithm. col. 107. Tom. 1. *In leucâ unâ ſunt* 1500 *mille paſſus,* 7500. *pedes,* 90 *unciæ &c.*V.

Pro *duobus millibus paſſuum.* Ingulphus quà ſuprà. *Leuca uſualis menſura terram metientium apud Francos, conſtat de duobus millibus paſſuum.* Sic infra: — 4 *leucas, id eſt,* 8000. *paſſuum.* Idem Lyranus noſtras in Daniel. Ca. 4. 27. *Babylon — erat ædificata in quadro, & quodlibet latus quadri habebat* 16 *miliaria, id eſt,* 8 *leucas.* Hæc vulgaris atq; hodierna apud Gallos æſtimatio.

Pro *mille paſſibus,* ſeu *miliario.* Sub Normannorum ingreſſu, Angli per *leucas* numerabant ſpatia, uti paſſim in Domeſd. Non autem juxta menſuram Gallicam, ſed hoc nomen ſuo imponentes miliario, quod à *mille,* aliàs, **mil**, aliàs ðuſanðſ-ꝥapa, id eſt, *mille paſſus* appellabant. Conducit hoc magnopere ad Domeſdei codicis explanationem, ne quis *leucas* illic pro duobus mille paſſibus intelligeret. Audi Ingulphum coætaneum de eodem, pa. 910. *Cum ſedes Abbatiæ noſtræ in longitudine, id eſt, de &c. dicitur habere* 4 *leucas,* i. 8000 *paſſuum, & in latitudine, i. de &c.* 2 *leucas, i.* 4000 *paſſuum, horum neutrum verum eſt. Sed ſcire debetis Anglos ſub dominio Normannorum, tranſiiſſe in multis ad mores Francorum, & ideo loco miliarium leucas dixiſſe, ſed miliaria intellexiſſe: & cum longitudo ejus excedit* 4 *miliaria, & latitudo* 2 *miliaria, prudentiſſimi metatores contra malitiam æmulorum piiſſimè providentes, potiùs plus quàm minùs ponere voluerunt. Acceptavit hanc rationem tota vicinia taxatorum, acceptavit & Regia curia, cum veritas ſpacii exigeretur in incorporatione Regalium rotulorum.* Locum reddo copioſiùs, ut intelligatur quo ingenio villarum dimenſiones in eo codice exhibentur.

Pro *tribus mille paſſibus.* Sic nautæ noſtri marina metiuntur itinera.

Quidam *leucam* Hiſpanicam, 34 ſtadiis metiuntur, id eſt, miliare German. 4000. paſſuum. Sed Hunterum audi Coſmograph. lib. 1.

Quatuor ex granis digitus formabitur unus,
Eſt quater in palmo digitus, quater in pede palmus:
Quinq; pedes paſſum faciunt, paſſus quoq; centum
Quinq; & viceni ſtadium dant, ſed miliare
Octo dabunt ſtadia, et duplatum dat tibi leucam.

Pro *ſitu Monaſterii,* cum ſpatio in circuitu, putà plus minus unius leucæ ſeu mille paſſuum, inſigniori juriſdictione privilegiiſq; donato. Aliàs *Leuga, Leugata, Banleuca,* & Gall. *Banlieue.* Hujuſmodi eſt quod ſub nomine *ſedis Abbatiæ* ſuæ, id eſt, Croylandiæ, in noviſſimis hìc ſupra deſcripſit Ingulphus: & de *leuca* ſeu *leugata* Cœnobii Rameſienſ. vide ſupra in *Banleuca*: quibus hæc de ejuſdem privilegiis cognoſce è Charta Hen. 1. — *Sciatis me conceſſiſſe Deo & S. Benedicto — ſacam & ſocam &c. & omnes alias libertates coronæ meæ pertinentes in terra ſua quam habent infra unam leugatam circa Eccleſiam S. Benedicti, et omnia placita coronæ meæ pertinentia &c.* Charta Willielmi 1. inſtituentis Abbatiam de Bello: *Si infra leugam, vel in Maneriis Eccleſiæ* (S. Martini de Bello) *Murdre evenerit vel theſaurus inventus fuerit, Abbatis & Monachorum ſit utrumq;. Warennam propriam in ipſa leuga habeat Eccleſia, et in omnibus ſuis Maneriis.*

Fleta lib. 2. Ca. 4. Ipſi autem ſervienti commiſſa eſt virga coram Rege deferenda, quæ ſignat pacem, ut unde dicitur *virgata,* quæ ſequitur Regem ubicunq; fuerit in Angliâ, ſpatium continens 12 *leucas*: tempore autem guerræ Regis erit ejus officium &c. *Dictum de milite Mareſcallo M. S. fol.* 132.

Habebatur apud Anglos alia *leugæ* ratio. Chron. Monaſ. de Bello. M. S. *Octo virgæ unam hidem faciunt: Wiſta verò* 4 *virgatis conſtat. Leuga autem Anglica duodecim quarentenis.* Quarentena eſt campeſtris area incertæ latitudinis, ſed 40 perticis ſecundùm longitudinem definita. Aliàs *Stadium* dicitur: & cùm 8 ſtadia miliare conficiant ego hoc loco *leugam* intelligo de miliari & dimidio, juxta Authorem lib. de menſuris Agrimenſoribus & Gromaticis, Pariſiis editi An. — pa. 14. *Miliarius & dimidius apud Gallos leuuam facit habentem paſſus mille quingentos. Duæ leuuæ ſeu miliarii tres, apud Germanos unam raſtam efficiunt.*

Leugata eſt Spatium *leugæ* circa monaſterium, ut *leuga* ſuprà. Sic occurrit lib. Rameſ. Sectt. 198. 216. 236. 341.

¶ ***Leudis,*** al. ***Leudus,*** & ***Leodis.***) *Vaſſallus, cliens, homo ligeus,* ſeu *feudalis.* V. Goldaſt. ad Burchar. cap. 8. pa. 216. Vox utraq; ex eadem radice (*eo*) dipthongo Saxonico in (*eu*) verſo, ut in *feudum* pro *feodum.* Leoð Sax. plebem & populum ſignificat; etiam ſubditum & ſervum. Sic in homiliis Saxonicis leoðſcip, pro ſervitute. Hinc Gallis *leude* pro *vaſſallo,* & quem nos Tenentem dicimus: Germanis **leute**: Anglis veteribus **loute**, pro ſerviente & ſubdito; **louten** pro ſubmittere, & conquineſcere: unde id Chauceri,

He could not religiouſlyche loute, &c.
Non potuit more Religioſorum conquineſcere.

Leudes apud Gallos liberi ſunt aut ſerviles: vernaculè *leudes francs* & *leudes ſerfs.* Hi rei ruſticæ aſcripti, tributa pendunt & opera ſervilia. Illi ad militiam deſignati Nobiles habentur & immunes à tributis. *Leudum* genera.

Pro *Baronibus. Leudes* igitur generaliter dicuntur de omnibus regni ſubditis, ſpecialiter de vaſſallis prædialibus, tàm ſervilibus, quàm feodalibus & nobilibus: inter nobiles reſtrictiùs adhuc de vaſſallis illis Regiis quos Barones vocant: & hac quidem ſignificatione frequentiùs veniunt in hiſtoriis, ſed

ſed ab aliis ſæpè vix decernendi. Greg. Turonenſ. Hiſt. lib. 3. Ca. 23. Theodbertus Rex *à leodibus ſuis defenſatus eſt, & in Regno ſtabilitus.* Idem li. 8. ca. 9. *Credo* (inquit Rex) *alicu us ex leudibus noſtris ſit filius, nam ſi de ſtirpe noſtra fuiſet, ad me utiq; fuiſſet deportatus.* Aimoinus lib. 3. ca. 80. *Fuit autem Guntrannus in bonitate præcipuus, — Chriſti ſacerdotibus ſe humilem præbens, leudis ſuis benevolum, gentibus externis pacatum.* Lex Burgund. in Additamento 1. Ca. 1. §. 14. apertè diſtinguit *leudes* à reliquis ſubditis. Cum enim de omnibus caverit Burgundionibus in genere, particulariter adjicit, *Leudes verò ſi hoc præſumpſerit facere — ſolvat &c.* Non malè igitur Hieronymus Bignonius vir doctiſſ. ad Marculfi lib. 1. formul. 40. *Leudes* (inquit) *apud Gregorium Turonenſem ii dicuntur qui fideles Regis ſunt, et qui nulli præterquam principi obnoxii ſunt, quos ſequens ætas Barones dixit.* Citat huc inter alia, ex Appendice Gregorii ca. 54. *Chlotharius cum proceribus et leudibus Burgundiæ, Trecaſſinis conjungitur.* Et (quod notat, *leudes* Baronum nomine comprehendere) ca. 41. *Burgundici Barones verò tam Epiſcopi quàm cæteri leudes timentes Brunchilden &c.* Dubito tamen an hæc loca (& ſimilia) de illo *leudum* genere ſolummodo ſint intelligenda, qui *Barones* & *Fideles Regis* (ſcil. ob acceptum beneficium) dicebantur: Erant hi quippe Regni proceres, quos ab aliis quibuſdam *leudibus*, ſecernere videtur Author Appendicis; cenſeo à *leudibus* nihil de Rege percipientibus. Tale enim fuiſſe genus apertè indicat Wiſigothor. lib. 4. Tit. 5. l. 5. *Quod ſi inter leudes quicunq; nec Regiis beneficiis aliquid fuerit conſecutus.* *Leudes* igitur aliàs reperio,

Pro *ſubditis*, & pro vaſſallis in genere: cujus Gregorius Turon. vocabuli (perinde ac non tùm in uſu) nuſquam, ſi rectè meminerim, mentionem fecit. Sic autem Appendix. ca. 56. *Dagobertus univerſos leudes quos regebat in Auſtria jubet in exercitu promovere.* Item ca. 58. *Tanto timore pontifices, proceres in Burgundia conſiſtentes, ſeu & cæteros leudes adventus Dagoberti concuſſerat.* Et mox, *Cùm Lingonas civitatem veniſſet, tanta in univerſis leudibus ſuis, tam ſublimibus quàm pauperibus judicabat juſtitia, ut crederetur omnino fuiſſe Deo placabile, &c.*

Pro *laico, populari, & illiterato.* Leges Aluredi M. SS. tit. de Sanctimonialib. *Siquis Nunnam cauſa fornicationis in veſtes aut in ſinum comprehendat: ſit hoc duplo emendabile, ſicut ante ſimpliciter de laica decrevimus.* Codex Saxon. Ca. 18. hic pro *laica* legit, be læpeðum, i. *de laicis.* Append. Greg. Turon. ca. 1. *Guntheramnus Rex Francorum — cum ſacerdotibus utiq; ſacerdotis inſtar ſe oſtendebat; & cum leudis erat aptiſſimus.* Idem hîc ſuprà Aimoinus lib. 3. ca. 80. Et Chaucerus noſter,

Bleſſed be the leud man,
That nought ſave his belief can.

Beatus pol vir ille laicus,
Qui fidei tantùm ſymbolum callet.

Gloſſ. Sax. læpeð man, *laicus.* Medulla Gram. M. S. *Laicus, ca, cum,* **Lewede**, *& popularis.* Etiam Promptuarium vetus Anglo-Latin. **Lewede**, *illitteratus, laicus, inſcius, ignarus*: & juxta Catholicon, *incipiens.* **Lewdneſs of Clergy**, *illitteratura, ignorantia &c.* Tantum abeſt ut *leudis* idem ſit quod fides: *leudes*, idem quod Gall. *leaux*, ut quibuſdam viſum.

Pro *nequam* & *improbo.* Sic nos hodiè ſolummodò utimur.

Leudis, etiam *leodis*, & *leudum*, dicuntur Pro *Wergildo.*
de capitis æſtimatione *Leudis* occiſi: ſcil. de compoſitione quam aliter *VVeram* & *VVergildum* vocant. Vide hæc. Formul. incerti Authoris (poſt Marculf.) ca. 23. *Sic ab ipſis viris fuit udicatum; ut illam leudem ſolvere deberet.* Mox, *nec de ipſa leude — repetitiones agere.* Longobard. lib. 1. Tit. 9. l. 28. *— componat* (fredum Regis *i. 60. ſol.*) *& inſuper compoſitio ipſa fiat de ipſo homicidio cui legibus leudum ipſum pertinuit.* Sæpe in L. Sa- *Leudum.*
lica, Friſon, &c.

Leudum præterea dicitur (ut *feudum*) pro terra quam *Leudis* à domino accepit in *Leudiſamium*, ſeu ſervitium *leudis*, de quo in proximis.

¶ *Leudeſamium.*] Hærent hîc eruditi. Bignonius *leude*, fidem, intelligit: *ſamium*, vel corruptè ſcriptum, vel notis *ſacramenti* (ut mox videris præſtandi) Lindenbrogius *leudeſamium* accipit pro munere, aut ſervitio quod *leudis* domino debet; ut *litimonium*, quod litus. Noſtrum adjiciemus calculum cùm Authores citaverimus. Formula ſolenn. Lindenbr. 39. ſic inſcribitur. *Ut leudeſamia promittantur Regi.* Deinceps. *Rex Comiti illi &c. Jubemus ut omnes pagenſes veſtros — congregare faciatis, quatenus — fidelitatem præcelſo filio noſtro vel nobis, & leudiſamium per loca Sanctorum, &c. debeant promittere & conjurare.* Hoc Marculfus lib. 1. ca. ultimo, diſtinctiùs: *fidelitatem præcelſo filio noſtro, vel nobis, & leode, & ſamio per loca ſanctorum, &c.* ut ſuprà. Dividit (vides) quod alter connectit, & tria deſignat (non à Baronibus tantùm & vaſſaliis feudalibus quos alii *leudes* exponunt) ſed ab univerſis ſubditis conjuranda: *fidelitatem, leudem, &* *ſamium*: mea ſententia, *fidem, ſubjectionem*, & *tributum*: ſeam enim Sax. eſt *onus*, & per tranſlationem, appoſitè *tributum.*

¶ *Leuga*, & *Leugata.*] Pro ſpatio in circuitu Monaſterii, Regiis munito privilegiis. Charta Gulielmi Conq. Abbatiæ de bello. *Concedo etiam eidem Eccleſiæ leugam circumquaq; adjacentem, liberam et quietam ab*

omni Geldo, & Scoto, et Hidagio, et Denegeldo (cum aliis plurimis) *& liberam ab omni conſuetudine terrenæ ſervitutis, et ab omni exactione Epiſcoporum.* Vide *Leuca*, prò *ſitu monaſterii*, & *Banleuca*.

¶ *Levita.*) Prò *diacono*, i. quinto gradu Eccleſiæ juxta D. Hieronymum, Tom. 4. lib. de 7 ordinibus Eccleſ. quos vide ſuprà in *Lector*, & ipſum Hieronymum in dicto lib. Quintus (inquit) in diaconibus, ordo *ſacramenti eſt, &c.* egregiè. Hinc *Archilevita* pro Archidiacono.

¶ *Leuua.*) Vide *Leuca.*

¶ *Levitonarium.*] Juxta Gloſſas veteres eſt *colobarium lineum ſine manicis.* Suidas λεβιτωνάριον, χιτὼν μοναχικὸς ἐκ τριχῶν συντεθειμένος, i. *Levitonarium interula monachorum ex pilis compoſita.*

¶ *Lewytheil.*] — Hubertus de Burgo — *ipſe fecit triturare omnia blada Romanorum per illos qui vocabantur* Lewitheil. Mat. Par. Addit. pag. 152.

¶ *Synopſis legum antiquarum à populis Borealibus promanantium. Quo ævo, & quibus conditæ ſunt authoribus.*

¶ *Lex.*] Cùm victricia per Europam ſigna extuliſſent Gothi, Saxones, Longobardi, Dani, Normanni, aliiq; maris Baltici, & Germaniæ borealis accolæ, morum & linguæ gaudentes ſimilitudine: leges paſſim triumphatis populis inferebant, patriarum ſuarum ritus & vocabula plurima retinentes. Hinc fit ut nobis cum Germanis, Gallis, Italis, Hiſpanis, Siculis, ipſiſq; invicem; tùm in legum antiquarum canone, tùm in Magiſtratuum, Officialium, & miniſtrorum appellationibus (voces ut vulgares taceam infinitas) tanta ſæpè deprehendatur conſonantia. Jactent igitur qui volunt legum ſuarum municipalium antiquitatem (nam & hoc ineptiæ prudentes carpit) earum tamen origo quantulacunq; ſit & barbara, aliundè nuſquam videtur expetenda, ut è ſequentibus elucebit. Quis enim victor populus ſub victi legibus conquiniſcet; præſertim cùm ejecto iſto, ſedem ille incoluerit? Sed de hoc politici. Ego in rei antiquæ beneficium, legum ipſarum originem & conditores (qua poſſim) dabo.

Lex Alamannorum, è patriis conſuetudinibus primùm redacta eſt in ſcriptis, à Theoderico Rege Francorum qui floruit ſub An. Chr. 512. modo quo infrà videris in *Lex Baiuuariorum.* Poſtea verò emendatior conſtituitur à Clothario 2. Chilperici filio, & Principibus ſuis, viz. 33 Epiſcopis, 34 Ducibus, 72 Comitibus, cæteroq; populo, prout in titulo illius legis demonſtratur.

Lex Angliorum & Werinorum, i. (uti in fronte præfert) *Thuringorum.* Ea dicitur qua olim uſi ſunt Angli veteres in Germannia reſidentes: & quæ demum à Carolo magno confirmata, ad poſteros devenit, ſicut infrà, in *L. Saxonum* perhibetur. Tacitus hos *Anglos & Varinos* nominat.

Lex Anglorum in Britannia, è Germanorum moribus videtur orta, ſed quem hanc primùm poſuiſſe cenſeam, magna me tenet dubitatio. Veniſſe è Germania notum eſt, Jutos ſeu Gothos, Anglos, & Saxones: lingua & moribus parùm diſpares. A Jutis orti ſunt Cantiani & Vectenſes. A Saxonibus, qui provincias Cantio circumfuſas incolunt, Eſſexiam, Midilſexiam, Surriam, Suſſexiam, & (tractum latè maritimum Cornubiam uſq;) Weſtſaxoniam. Ab Anglis, Mercii & reliquæ Angliæ (ſcil. Orientalis & Borealis) populi. Cantiani ſuas aliquando habuerunt leges, ſed coeuntibus iis & Saxonibus omnibus ſub Weſtſaxonum ditione, horum lege vivitur. Angli lege uſi ſunt (quam vocant) Mercia, donec irruentes Dani, Eaſtangliæ, & Northumbriæ provinciis, ſuas inducunt conſuetudines, à prioribus non in complurimis diſcrepantes. Hinc majoribus noſtris triplex legum diſtinctio ƿeſtſeaxna-laȝa, Myꝛcna-laȝa, & Ðene-laȝa, i. *Lex occiduorum Saxonum, Lex Merciorum, & Lex Danorum*, de quibus dicam cum Ovidio,

——facies non omnibus una,
Nec diverſa tamen, qualem decet eſſe ſororum.

Omnium autem quos novimus leges in ſcriptis primus edidit Ethelbertus Rex Cantii qui (Regnum iniit An. 561. fidemq; ſuſcipiens Chriſtianam, ſedit annos 55.) ſed breves ille & ſatis rudes, earum inſtar de quibus item Ovidius Faſt. 1. LL. Ethelberti.

Jura dabat populo poſito modo Prætor aratro.

Huic proximus ſuas dedit Rex occiduorum Saxonum Inas, inter annum quo cœpit regnare 712. & exiit, 727.

Succedit An. 758. Merciorum legiſlator Offa Rex, quem ego legis Merciæ authorem reor, non iſtius appellationis fœmina, de quo infrà in *Lex Mercia.* LL. Offæ.

Inde pius, inclytus, fœlix; imò inter perpetuas ærumnarum acerbitates victor & triumphator, nunquam ſatis laudatus Aluredus, Rex item occiduorum Saxonum; ſed cujus Angli omnes & Saxones voluntariè ſe dominio ſubdidere, juravitq; in verba Guthurnus Rex Danicus, fidelitate ſuſcipiens Orientalium Anglorum & Northymbrorum provincias. Hic recognitis Ethelberti, Inæ, atq; Offæ legibus, dignum quicquid (prætermiſſis aliis) in ſuas tranſcripſit: & Anglis (quo jam tum nomine continebantur Saxones & Juti) omnibus impoſuit LL. Aluredi. Aluredi encomium.

poſuit perferendas: ſicut doceat liber Rameſienſis Sect. 5. qui Æthelſtanum dixit *INCLYTI ILLIUS ALFRIDI REGIS, ANGLICARUM LEGUM CONDITORIS*, filium. Nec leges tantùm, ſed cum magiſtratibus, Comitatus, centurias, decurias (quod ſæpè diximus) inſtituit. Juſtitiæ & religionis ardentiſſimè ſtudioſus, omniumq; deniq; ad optimam rempub. tam in moribus, quàm in apparatu ſpectantium. Literas & ſcientias omnino penè extinctas ſuſcitat: doctos atq; libros undequaq; comparat: relegatis Muſis alteram extruit redux Academiam. Dum geſta ejus commemoro militaria, miror unquam eum cogitaſſe civilia. Certè (ut notat Malmesburienſis) *inter ſtridores lituorum, inter fremitus armorum Leges tulit.* Contrà, dum civilium ejus intueor moleſtiarum cumulos: miror utiq; quòd in aciem prodiit. Dum verò religionem, pietatem & ardorem rerum cœleſtium contemplatus ſum, vixiſſe Monachus viſus eſt & regularis. Hoc ſolo infelix, quòd inter gentes barbaras ſub fœdiſſimo literarum deliquio floruit, & interiit circiter An. Dom. 900. Mihimet me recipio.

Leges aliorum Regum Sax. & Danic. Poſt Aluredum, ſuas promunt leges Edouardus ſenior, Æthelſtanus, Edmundus, Edgarus, Ethelredus Saxones, & Canutus Danus: generales plerunq; ſingulas quoad prohibitionis canonem, ſed in irrogandis mulctis, Danos reſpicientes juxta conſuetudinem Danicam (quam *Laſlit* vocant;) Anglos, juxta Anglicam; & Mercios interdum juxta Mercianam.

L. Edouardi Confeſ. Noluit verò Rex Edouardus Confeſſor in uno Regno triplicem hanc juſtitiæ lancem, ſed recenſens denuò Anglorum, Danorum, & Merciorum leges, ſuam dedit parem omnibus & communem: quæ à re, *Lex communis*; ab Authore, *Lex S. Edouardi*, nuncupata eſt. Ranulph. Ceſtrienſ. lib. 1. ca. 50. *Ex tribus his legibus S. Edwardus tertius* (ante Conqueſtum) *unam legem communem edidit, quæ leges Edwardi uſq; hodie vocantur.* De hoc autem ſic legis iſtius paraphraſtes Ca. 35. tit. *Lex Noricorum & Danorum. Vocata eſt Lex Regis Edwardi, non quod ipſe primus adinveniſſet eam, ſed cum prætermiſſa fuiſſet, & oblivioni penitus dedicata à diebus avi ſui Edgari, qui* 27 *annos regnavit, & qui primus ejus inventor fuiſſe dicitur, uſq; ad ſua tempora, viz. ut prædictum eſt,* LXVIII. *annos poſt dies ipſius Edgari, ipſe Edwardus quia juſta erat & honeſta, à profundo abyſſo extraxit eam & revocavit, & ut ſuam obſervandam contradidit.* Hinc Gemiticenſ. lib. 6. ca. 9. *Edwardus nempe Rex —— Anglicarum legum legitimus reſtitutor.*

L. Guliel. 1. Gulielmus ſenior, cùm Normanni à Danis (ut refert Gemiticenſis) et à Norwegienſibus (ut in ſuis ipſe fatetur legibus) oriundi eſſent: leges Danorum et Norwegienſium hìc in Anglia aliquando uſitâtas, in honorem gentis ſuæ ſuſcitandas imperat, et obſervandas. *Profundiores* (quippè aſſerit) *& honeſtiores omnibus aliis: —— aliarumq; legibus Nationum, Brytonum, ſcil. Anglorum, Pictorum, & Scottorum præponderantes. Quo audito, mox univerſi compatriotæ Regni qui leges edixerant, triſtes effecti, unanimiter deprecati ſunt quatenus permitteret ſibi leges proprias, & conſuetudines antiquas habere, in quibus vixerunt patres eorum, & ipſi in eis nati & nutriti ſunt: quia durum valdè foret ſibi ſuſcipere leges ignotas, & judicare de eis quas neſciebant.* Rex diu inexorabilis, urgentiſſimis Baronum deprecationibus tandem vincitur: & ex illa die *multa authoritate veneratæ & per univerſum Regnum corroboratæ, & obſervatæ ſunt præ cæteris patriæ legibus, leges Edwardi Regis ſancti.* Sic in earum Capite 35. ſub Tit. *Lex Noricorum & Danorum.* Convelluntur autem graviſſimè à ſuccedentibus Regibus, ſed ab eis tamen ut lati fluvii ab anguſtis fontibus, natum eſt Jus noſtrum hodiernum, filia matri parùm ſimilis. Vide hic infra, *Lex Henrici* 1. *Magna charta, &c.*

De hoc autem ſic Author dialogi fiſcalis lib. 1. *Subactor Angliæ Rex VVilielmus —— Decrevit ſubjectum ſibi populum juri ſcripto, legibuſq; ſubjicere. Præpoſitis igitur legibus Anglicanis ſecundùm tripartitam earum diſtinctionem, hoc eſt,* Merchenlage, Denelage, Weſtſexenelage, *quaſdam reprobavit: quaſdam autem approbans, tranſmarinas Neuſtriæ leges quæ ad Regni pacem tuendam efficaciſſimæ videbantur, adjecit.* Vide adjecta in Henrico 2. apud Hovedenum, & in Priſc. Anglorum LL. ſed nulla illic mentio de *Lege Edouardi Confeſſoris*, aliis paſſim celebratâ.

Lex apparens, al. *Aperta*, quandoq; *Paribilis*. Gallis, *loy apparente, apparoiſant*, & *aperte*: à ſævis (ſub urſa) populis profecta eſt. Gothi quippe & gentes boreales, Martem belli deum apud ipſos natum & enutritum ferunt; unde Virgilius,

Gradivuſq; pater Geticis qui præſidet arvis.

A Marte igitur omnia auſpicantes, ex duello lites (tanquam armis ineſſet numen) judicabant: *Lege* ſcil. quæ Anglis & Normannis poſtea *Simplex* dicta eſt, & *Apparens.*

Lex Simplex duelli genus eſt quo in civilibus quibuſdam proceditur, non ad ſuccumbenti necem, ſed victori inferendam juſtitiam: ut in lite de proprietate fundi, &c. Hujus formulam habes in veteri Conſuetudinario Normanniæ Cap. penult. et hìc ſupra in voce *Campus.*

Lex Apparens eſt qua ad duellum proceditur in criminalibus: teneturq; ſuccumbens reus, judicio Principis, quoad vitam, membra, bonorum confiſcationem, et terrarum; prout delicti ratio poſtulaverit. Vet. Cuſtumar. Norman.

Ca. 80. Quædam ſunt *tempora in quibus leges non debent fieri, nec ſimplices, nec apertæ: viz. omnia tempora in quibus matrimonia non poſſunt celebrari. Eccleſia autem legibus apparentibus omnes dies feſtivos prohibet, &c.*

Lex Apparens olim etiam dicta videtur apud noſtrates (ut *lex paribilis*) de ordalio. Glanvilla lib. 14. Ca. 1. *Si nullus appareat certus accuſator, ſed fama ſolummodo publica accuſat, — per legem apparentem purgandus eſt, vel omnino ab impoſito crimine abſolvendus.* De duello non cenſeo intelligendum, ſed de ordalio.

Apparens unde. *Lex* autem hic ſupra ſignificat *proceſſus litis*, ut Romanis, *lite agere*: et dicitur *Apparens*, quòd oportet actorem antequam præceptum obtineat à Judice ad ſiſtendum reum, jus ſuum (teſte adhibito) *apparens* facere: nec præceptum aliter concedendum. Hæc ſecundùm Berhaultum ad Art. 60. ſed non convenit omnibus legis iſtius ſpeciebus: et videtur is *legem ſimplicem* ſub *Apparentis* nomine continere. Suſtulit apud Gallos Rex Philippus duella hujuſmodi: apud nos in multis (reor et Normannos) Henricus 2. examen per aſſiſas introducens: et licèt antiquata jam ſint omnia, omnino tamen non abrogantur.

Lex Baiuuariorum, alias *Baioriorium*, et *Boiorum* nuncupatur. Theodericus 1. filius Clodovei 1. (Regni Francorum conditoris, qui ex voto Annum circiter 511. triumphatis Alamannis, Chriſtianus factus eſt, & Ludovicus appellatus) *legem* tulit *Francorum, Alamannorum* & *Baiuuariorum*. Nempè cùm eſſet Catalaunis, viros adhibuit ſapientes, & in antiquis regni ſui legibus eruditos: dictanteq; ſemetipſo juſſit harum gentium leges ſecundùm uniuſcujuſq; conſuetudinem conſcribere. Addens interea, reſecans, & mutans: prout ratio aut religio Chriſtiana poſtulavit. Quod autem propter vetuſtiſſimos paganorum ritus ipſe emendare non potuit: Childebertus 2. inchoavit, & Chlotharius 2. perfecit, ſed in melius omnia tranſtulit magnus Dagobertus, & cuiq; genti in ſcriptis tradidit, ſuiipſius, Principumq; ejus, & cuncti populi Chriſtiani (intra Regnum Merwungorum) decreto confirmata. *Baioariorum legibus* quaſdam adjecit Taſſilo Dux An. Dom. 770.

Franci dicti ſunt *Merovingi* à Meroveo Rege eorum. Ott. Friſing. lib. 4. c. 32.

Lex Barbara olim dicebatur qua populus vixit Romano imperio non ſubditus: Burgundica, Salica, Longobardica, &c. dicebaturq; & populus ille *Barbarus*; reliquus verò *Romanus*. Poſt conſtitutionem enim Antonini Imperatoris, omnes quotquot in provinciis degebant Imperio ſubjectis, *Romani* nuncupati ſunt, & *cives Romani*: everſoq; jam Imperio, nomen diutiùs retinebant, quamvis barbaris immixti. Burgund. Tit. 60. §. 1. *Barbarus qui teſtari voluerit, vel donare: aut Romanam conſuetudinem, aut Barbaricam eſſe ſervandam ſciat.* Edict. Theoderici R' Ital. in præfat. *— quæ Barbari Romaniq; ſequi debeant ſuper expreſſis articulis, edictis præſentibus evidenter cognoſcant.* Vide *Romanus*.

L. in orbe. De ſtatu hom.

Lex Burgundionum à Rege eorum Gundebaldo, al. Gundebaudo, quem in tributum ſubegit A.D. 501. Clodoveus Rex Francorum (ut ipſo anno Sigebertus habet) lata eſt. Sic enim legis proœmium. *In Dei nomine, anno ſecundo Regni domini noſtri glorioſiſſimi Gundebaldi Regis, Liber conſtitutionum de præteritis & præſentibus, atq; in perpetuum conſervandis legibus, editus ſub die 4 Cal. April. Lugduni.* Greg. Turon. lib. 2. ca. 33. Gundebaldus occiſo Godigeſilo fratre ſuo, & Burgundionibus qui in partes ejus tranſierant: *regionem quæ nunc Burgundia dicitur, in ſuo dominio reſtauravit. Burgundionibus leges mitiores inſtituit, ne Romanos opprimerent.* Notat Lindenbrogius, cum hac lege planiſſimè convenire Papiani librum Reſponſorum, ex jure Romano ut veroſimile eſt, hujus quoq; Gundebaldi mandato, collectum. De Gundebaldo vide Aimoin. lib. 1. ca. 19. & de legibus plura in *Lex Gundebaudica.*

Lex Comitatus, eſt qua Comitatu agitur coram Comite aut Vicecomite. LL. Edouar. Confeſſ. ca. 12. *Chimini verò mino es de civitate ad civitatem ducentes, & de burgis ad burgos, per quos mercata vehuntur & cætera negotia fiunt, ſub lege Comitatus ſunt. Si quidpiam operis ad eorum perturbationem erigitur, ſolo tenus deponatur, & chimini mox reparentur, & ſecundùm legem Comitatus ejuſdem, erga Comitem & Vicecomitem emendetur.*

Lex Communis Angliæ. Quando & quomodo orta, vide hic ſub. tit. *Lex Anglorum in Britannia*: & vide item *Jus commune.*

Lex Danorum, in LL. Ed. Confeſſ. *Noricorum* ſeu *Norwegienſium* appellatur. Licèt enim in hiſtoriis noſtris ſolummodo penè ſit Danorum mentio, Noricos tamen ſeu Norwegienſes (quos & Normannos vocant) hoc intelligi nomine non dubitamus, & è contra Danos ſub Norwegienſium & Normannorum. Cum igitur in triplici Anglorum lege, unam fuiſſe Danorum & Noricorum deprehendiſſet Gulielmus 1. in honorem gentis ſuæ eam cæteris extulit (ut ſupra memoravimus) parumq; abfuit ne toti Angliæ impoſuiſſet. Adductis autem rationibus: *Debent* (inquit) *prædicti, Norwegienſes, de cætero nobiſcum cohabitare, & remanere in Regno, ſicut conjurati fratres noſtri.* Angliam primò ingreſſi ſunt Dani circa An. Dom. 790. populumq; crebris laceſſantes rapinis, præliis, & tributorum exactionibus, ab Aluredo tandem victi ſunt. Converſus autem ad fidem Chriſti Rex eorum Guthurnus, Dani quando primum in Anglia.

Eaſtan-

Eaſtanglorum & Northimbrorum provincias ſub fidelitatis profeſſione, à victore impetrat, Regnumq; illic lege Danica inſtitutum, exorditur. Huic deinceps paruêre Cathenenſes, Mannenſes, cæteriq; inſularum Britanniæ borealium incolæ, & qui **Gurth** (id eſt, paluſtrem regionem) habitabant: nec non & Canuti legibus, tota (ut videtur) Anglia, cùm is totam poſſideret. Nam à tempore Edgari Regis uſq; ad Edouardum Confeſſorem, hoc eſt, dum penes Danos ſumma rerum habebatur, lex Anglorum penitus obmutuit, ut ſupra diximus in eadem.

Lex deraiſina. Juris membrum eſt Normannici, quod in priſco ejuſdem Cuſtumario Ca. 126. ſic definitur. *Deraiſina autem eſt Lex quædam in Normania conſtituta, per quam in ſimplicibus querelis, inſecutus, factum quod à parte adverſa ei objicitur, ſe nonfeciſſe declarat.* Vide plura ibidem, & vide hic ſupra *Diratio-nare.*

Lex S. Edoüardi Confeſſoris. De hac ſatis in Tit. *Lex Anglorum in Britannia.*

Lex feudalis ſeu *feodalis.* Vide *Feodum* per totam diatribam, ubi multa de origine & natura feodorum, Juriſconſultis noſtris non ſatis cognita. Particulatim de *lege feodali.*

Lex Francorum (alia quàm lex Salica) à Theoderico 1. filio Clodovei 1. primiq; Francorum Regis Chriſtiani (ut ſupra memoravimus) promulgatur. (Vide *Lex Baiauuriorum*) Quo autem canone mihi non conſtat, nec quidpiam de aliis Francorum legibus ante Carolum Magnum. Caroli autem ſobolíſq; ejus, ſub *Capitulorum* nomine, latè dederunt Anſegiſus Abbas Lobienſis (qui vixit An. Dom. 840.) & Benedictus Levita, ſub hoc ordine. Abbas libros quatuor anteriores: quorum primus, ea exhibet quæ Carolus Magnus ſtatuit in re Eccleſiæ. Secundus, ea quæ à Ludovico pio & Lothario filio ſuo, de eadem lata ſunt. Tertius, ſcita Caroli Mag. in re politica. Quartus, ea quæ Ludovicus & Lotharius ejuſdem ediderunt argumenti. Levita verò in tribus poſterioribus libris prætermiſſa congerit, & conſimilia.

Capitula Caroli Mag. &c.

Lex Friſonum, ab Haraldo Danorum Rege lata eſt, ut refert Albertus Abbas Stadenſis Anno 984. *Certiſſimum* (inquit) *eſt eum tam noſtro populo, quam Tranſalbianis & Freſonum genti leges & jura conſtituiſſe, quæ adhuc pro tanti authoritate viri ſervare contendunt.* Notat verò Lindenbrogius Heraldi leges recentiores iis eſſe, quas in ſuo Codice legum antiquarum (inter alias) Friſonum edidit: membranaſq; & manus vetuſtatem, Caroli Mag. ætatem videre antecedere.

Lex Gothica, An. Dom. 466. condebatur. Iſodorus Chron. Gothor. *Era*, 504. *anno imperii Leonis octavo*, *Erudicus pari ſcelere quo frater, ſuccedit in Regnum* (Gothicum) *annis* 18. Infra. *Sub hoc Rege Gothi legum inſtituta ſcriptis habere cœperunt: nam antea moribus & conſuetudine tenebantur.* Vide plura in *Lex Wiſigothorum.*

Lex Gundebada, Gundebalda, Gundebodingi & *Guntbodingi.* Eadem videtur quæ ſupra *Lex Burgundionum*, à Gundebaldo Rege (quem Clodoveus, al. Ludovicus 1. Rex Francorum tributarium fecit circa An. Dom. 501.) promulgata. Notior eſt lex iſta ex Agobardi libello ad Ludovicum Imperatorem, de impietate duellii contra eandem acerrimè diſputantis — *Cur* (inquit) *de mutuo repelluntur teſtimonio? quæ utilitas eſt? niſi propter legem quam dicunt Gundebadam, cujus auctor extitit homo hæreticus, & Fidei Catholicæ vehementer inimicus* (*cujus legis homines ſunt perpauci*) *non poſſit ſuper illum teſtificari alter etiam bonus Chriſtianus. Ex qua re oritur res valde abſurda, ut ſi aliquis eorum in cœtum populi aut etiam in mercato publico cōmiſerit aliquam pravitatem; non coarguatur teſtibus, ſed ſinatur perjurare tanquam non fuerint, per quos veritas poſſit agnoſci, &c. Si autem placeret domino noſtro ſapientiſſimo Imperatori, ut eos transferret ad legem Francorum, & ipſi nobiliores efficerentur, & hac Regio ab ſqualloribus miſeriarum quantulumcunq; ſublevareter; horum enim cauſa accidit ut frequentur non ſolùm valentes viribus, ſed etiam infirmi & ſenes laceſſantur ad certamen & pugnam etiam pro viliſſimis rebus, quibus feralibus certaminibus contingunt homicidia injuſta, & crudeles ac perverſi eventus judiciorum &c.* Longobard. lib. 2. Tit. 55. l. 32. *Ut infantes qui ſine rationabili ætate ſunt, non cogantur jurare ſicut Gundebada lege viventes.* Idem Capitul. Caroli Mag. lib. 1. Can. 63. ſed illic dicitur — *ſicut Gundebodingi faciunt.* Non autem ſapio cur in pugillari examine, Burgundiones præ cæteris gentibus (præſertim Longobardis) criminetur Agobardus: nec cur rei ponat authorem Gundebadum, cum antiquiùs multò deprehendatur. In Synoda enim Hibernica ſub S. Patricio, Auxilio & Iſernino An. Dom. 432. (ſi genuina ſit) Can. 6. ſic legitur — *Clericus ille ſolvat debitum, nam ſi armis compugnaverit cum illo, meritò extra Eccleſiam computetur.*

De impietate Duellici examinis &c.

Lex Henrici 1. Regis Angliæ. Diximus in ſuperioribus, cordi fuiſſe Gulielmo Conqueſtori leges Danorum & gentium borealium (è quibus prognati erant Normanni) Anglis inducere, ſed Baronum interceſſionibus, divi Edouardi leges reſtituiſſe. Idem facit ejuſdem filius Henricus 1. ſub initio Regni, dum ad Robertum fratrem populi vereretur defectionem. Congeſtum verò deinceps novi Juris codicem, in quo multa è lege Salica & Ripuariorum, multa ex aliarum gentium legibus anti-

antiquis, plurima è Danicis illis Canuti Regis concinnaverat, Anglis imponit obſervandum. Quo auſpicio, liceat, è Florentio conjectare ſic in An. Dom. 1142. referente. *Interpellata eſt à civibus* (Londonienſibus, Matildis Imperatrix Henrici 1. filia) *ut leges eis Regis Edwardi obſervare liceret, quia optimæ erant, & non patris ſui Henrici, quia graves erant. Verum illa non bono uſa conſilio, præ nimia auſteritate non acquievit eis, unde & motus magnus factus eſt in urbe, & facta conjuratione adverſus eam — ignominoſam cum ſuis fugam arripuit, omnia ſua, ſuorumq; ſupellectilem poſt tergum relicta.* Obſoleſcunt deinceps iſtæ leges, ſed hodie manet in Scaccario codex earum regius, de cujus exemplari nos hîc paſſim multa exhibuimus. Vide *Lex Salica.*

Fit item mentio aliarum *legum* Henrici 1. Pariſius in Johanne Rege An. Dom. 1213. *Ex ejuſdem Regis* (Johannis) *parte firmiter præceptum eſt, quatenus leges Henrici avi ſui ab omnibus in Regno cuſtodirentur.* Intelligo, *proavi ſui*, id eſt, Henrici 1. & de illis in Magna ejus Charta à Pariſio ibidem exhibita, non in dicto codice declaratis: ni ad *leges Edouardi Confeſſoris* (quas, ut diximus, aliàs recepit, aliàs rejecit) deferendum cenſeas. Quære.

Aſcribuntur etiam in antiquis M. S. Henrico 2. ſuæ *leges*, hodie ſub Glanvillæ nomine in lucem datæ: videturq; Hovedenus *leges Edouardi Confeſſoris* à Gulielmo 1. emendatas, & ab Henrico 2. denuo reſtitutas, reſtituenti attribuere. Sic enim ille in 1180. *Eodem anno Henricus Rex Angliæ pater* (id eſt Henricus 2.) *conſtituit Rannlphum de Glanvilla ſummum Juſtitiarium totius Angliæ, cujus ſapientia conditæ ſunt leges ſubſcriptæ quas Anglicanas vocamus.* Recitat deinde dictas *leges Edouardi* à Gulielmo emendatas.

Lex Hoeli (aliàs *Halii*) *Dha*, id eſt, *Boni.* Britanni à Saxonibus in Walliam profligati, libertatem illic & ritus patrios tuebantur. Sub Anno verò Domini 914. Princeps eorum *Hoelus Dha*, adhibitis populi ſui frequentibus Comitiis in loco celebri cui nomen *Twy Gwyn ar Taf*, i. Caſa candida ſuper fluvium *Taf* (aderant quippe ex Eccleſiaſticorum cœtu 140) leges priſtinas longa receptas conſuetudine abolevit, Britanniſq; novas dedit quæ à conditoris nomine, *leges Hoeli Dha* ſunt appellatæ, & hæc referunt in prooemio. Habentur juſto volumine antiqua earum exemplaria, cùm & Latinè tùm & Britannicè M. S. at ſubacta in Angli ditionem Wallia, ſub Anglorum legibus hodie floret, partim ab Edouardo 1. circiter An. Dom. 1284. ſed omnino ab Henrico 8. impoſitis. Nos inde alia atq; alia ſparſim huc tranſtulimus.

Lex Longobardorum. Longobardi, Saxonum erant colonia, quos Pannoniam occupantes, in Italiam vocat Narſes Princeps militiæ Juſtiniani Cæſaris, circa An. Dom. 550. eorumq; fretus auxilio, Totilam Regem Gothorum fudit, Gothoſq; in Italia delevit. Conſedunt deinde Longobardi in Italia, auctioreſq; facti quotidiè, cùm in numero, tum in potentia, Regnum ſibi atq; jura inſtituunt è Saxonum moribus delibata. Hinc noſtratium cum Longobardorum legibus, ritibus, vocabulis, priſca ſæpè analogia, & in plurimis hactenus conſonantia. Quas autem Majores noſtri è Germannia traduxere conſuetudines, non (ut Longobardi) in legem ſcriptam redigunt, ſed ex more Lacedæmoniorum & gentium veterum borealium memoriter propagant. De Longobardis ſic Paulus Diaconus alias Warnefridus Hiſt. Longob. lib. 4. Ca. 44. *Rotharis Rex Longobardorum leges quas ſola memoria & uſu retinebant, ſcriptorum ſerie compoſuit, codicemq; ipſum edictum appellari fecit. Erat autem annus ex quo Longobardi in Italiam venerunt ſeptuageſimus.* Hunc Hermannus Contractus ad An. Dom. circiter 627. rejicit. Abrogatis autem legum iſtarum aliis, aliiſq; emendatis; plurimas addunt Principes ſubſequentes Grimoaldus, Liutprandus, Rachis & Aiſtulphus: deinde Carolus Mag. & Ludovicus Impp. etiam Lotharius, Pipinus & juniores, in ſingulis legum apicibus annotati.

Lex major & *Judicium majus*, fortè *Comitatus* eſt; minor, *Hundredi.* LL. Ed. Conf. Cap. 31. *Pax per Breve Regis, unum habet modum emendationis, & hoc, judicio quod majus habetur in Scyrâ.* Et Cap. 19. *Et ſi quis eos* (abjuratos) *gratis detinuerit, pro unâ nocte ſolâ, majori lege Anglorum vel Danorum emendabit, &c.*

Lex Merciorum. Occurrit in hiſtoria mention *Legis Molmutianæ*, & *Legis Merciæ* aliàs *Martianæ.* Illam à Molmutio Rege Britonum quem floruiſſe aſſerunt anno non dum elucentis gratiæ, 430. hanc à Regina Martia (Lelando Martia Proba) Guenthelini Regis vidua, dum infantis filii Regnum tueretur, ferunt conditam anno ante natum Chriſtum 350. *Has duas leges* (inquit Ceſtrienſis Monachus lib. 1. Ca. 50.) *Gildas hiſtoricus tranſtulit de Britannico in Latinum: & Rex Aluredus poſtmodum de Latino in Saxonicum quæ* Marchenelaga *dicebatur. Ipſe quoq; Aluredus legem Anglicè conſcriptam ſuperadjecit quæ* Weſtſexenelaga *vocabatur. Tandem Danis in hac terra dominantibus tertia lex emanavit quæ* Danelaga *dicebatur. Ex his tribus legibus Sanctus Edwardus tertius Communem edidit quæ leges Edwardi uſq; hodie vocantur.* Alii lucidiùs referunt Aluredum Regem *leges Merciorum* in ſuas tranſcripſiſſe, id eſt, in *Weſtſexenelagas* ſeu leges Occidentalium Saxonum. Patetur & hoc ipſum ipſemet in legum ſui ipſius præfatione. *Quæcunq;* (inquit) *in actis Inæ Gentilis mei, Offæ Merciorum Regis, vel Ethelberti (qui primus Anglorum ſacro tinctus eſt baptiſmate) uſtiora deprehendi, ea hîc collegi*

Lex Merciorum, Molmutii, & Martiæ.

L. Communis.

omnia,

omnia, reliqua planè omiſi, &c. Conſtat igitur Aluredi leges è Merciorum legibus partim conditas: ſed eis ſcil. quas ediderat Offa Rex Saxonicus & Chriſtianus, non Britanna Martia idolorum cultrix. Haud enim veriſimile eſt, Offam hoſtem Britannorum acerrimum, qui pulſos eos ex omnibus ſuæ ditionis finibus in Walliam adegit, pulſorum leges inter ſpolia reportaret. Præſertim cùm adeo iniquæ viderentur, ut ab ipſis Britannis ſubſequenti ſeculo antiquatæ ſint, & æquiores latæ, ut ſuprà in *Lex Hoeli Dha* demonſtravimus.

Lex Molmutiana. Vide hìc ſupra noviſſima.

Lex paribilis. Eadem videtur apud Siculos, Neapolitanos, & Scotos; quæ Normannis, Gallis, & Anglis, *Lex apparens*, ſed latiori veniens ſignificatione. *Legem* enim *apparentem* Normanni & Angli de duellico plerunq; intelligunt certamine. Siculi & Neapolitani, etiam de judicio *aquæ*, & *ferri candentis*, quæ nos *Ordalium* vocamus. Imperator igitur Fredericus 2. vanas iſtas & diabolicas ſuperſtitiones ſua ejiciens repub. in Conſtitutt. Sicul. & Neapolit. lib. 2. Tit. 31. ita loquitur. *Nullus ipſas leges paribiles, quæ abſconſæ à veritate deberent potiùs nuncupari, aliquibus fidelibus noſtris indicet, &c.* In ſequenti etiam titulo, de pugnis & duellis tollendis ſigillatim agit, ac ſi hæc ſub *legis paribilis* denominatione perſpicuè ſatis non haberentur. Skenæus verò legum interpres Scotticarum, non tantùm intelligit de litium examine quod duello finitur: ſed de illo etiam quod ſacramentali recognitione (quam *Aſſiſam* vocant) deducitur. In Notis enim ad Regiam Majeſt. lib. 4. C. 1. §. 4. ubi legitur, *per legem patriæ puniendus eſt*: docet aliàs haberi, *per legem apparentem*, quod (inquit) eſt *duellum, ut infra ver.* 12. Sed ait præterea in verborum ſignificatione, hanc apud Scotos *legem apparentem*, in Norman. .... Lib. 9. Ca. 10. *la loy apparisant* nuncupari: omneſq; controverſias, tam de bonis quàm de prædiis, juxta *legem apparentem* ventillandas, & vel ſacramentali inquiſitione, vel duello terminandas. Quamobrem & *legem* dici *paribilem* putat, à parium pugna vel concertatione, quaſi *Lex duellonum.* Vide aliam nominis rationem, & de hac re plura in *Lex apparens.*

Lex apparens.

La loy apparisant.

Lex Ripuariorum. Ripuarii dicuntur inferioris Germaniæ populus, Rheni, Moſæ, & Moſellæ fluviorum ripis circumcluſi. Quibuſdam, Auſtraſii perperàm & Neuſtrii, noſtratibus Ribuarii. *Ripam* autem & *riparium* pro ipſo fluvio dicebant veteres (ut infrà in his vocibus) & cingunt hic fluvii tractum Luxenburgenſem, Geldrienſem, & Clivenſem. Quando & à quibus leges acceperunt Ripuarii, ſuprà declaravimus in *Lex Baiuuariorum.* Eas verò adeò approbavit Rex Anglorum Henricus 1. ut non ſolùm multas inde in ſuas deſcripſerit, ſed totidem interdum verbis: Sic enim ille ca. 90. *Si autem virga de foris ſepem incautè miſſa ſit, & aliquid interfecerit: ſec ndùm legem Ribuariorum ſolvatur. Sin autem deintus ſepem in virgam ſe implaverit, non eſt ſolvendum.* Eadem hæc leguntur in L. Ripuariorum Tit. 70. §. 4. & quæ præcedunt in §§. 2. & 3. & quæ ſequuntur in §. 5.

Lex Salica. Franci populus Germaniæ qui tranſmiſſo Rheno plurimum Galliæ ſubigêre, primò (ut refert Friſingenſis) dicti ſunt *Sicambri*, poſtea à Salo fluvio (ut Rhenano placuit) *Salici* & *Saligni.* Anno tertio Regni eorum conditoris Pharamundi, non dum Chriſtiani: *uti cœperunt* (inquit Sigebertus) *legibus, & legem Salicam dictaverunt per 4. gentis ſuæ proceres electos de pluribus, his appellatos nominibus, Viogaſt, Boſogaſt, Salagaſt, Vuidigaſt, in villis Germaniæ Salehaim, Bedohaim, & Windohaim. Hi 4. proceres per tres mallos convenientes omnes cauſarum origines ſollicitè tractantes, de ſingulis diſcutiendo ſicut Lex Salica declarat, judicare decreverunt.* Idem, vix aliter, in utroq; prologo ad eandem legem: ſub poſteriori verò ſic notatur. *Anno ab incarnatione Domini noſtri Jheſu Chriſti DCCXCVIII. Indictione ſexta, Dominus Carolus Rex Francorum inclitus hunc libellum tractatus legis Salicæ ſcribere ordinavit.* Sunt qui edita legis exemplaria non integrè ſuſcipiunt, ſed huic me nequaquam immiſceam controverſiæ. Spectatiſſimus inter cæteros iſte eſt paragraphus. *IN TERRAM SALLICAM MULIERES NE SUCCEDANT.* Sic codex unus. Alius à Fran. Pithæo & Fred. Lindenbrogio datus Tit. 62. §. 6. ſic legit: *De terra verò Salica nulla portio hæreditatis mulieri veniat: ſed ad virilem ſexum tota terræ hæreditas perveniat.* Antiquior tertius, Baſileenſis, fuſiùs multò rem decernit, ut exemplarium animadvertas varietatem, in aliis item antiquis legibus frequentiſſimam. Quænam autem fuit *terra* hæc *Salica* apud Authores non convenit.

In legibus Hen. 1. Regis Angliæ multa reperio è lege Salica deprompta: interdum nominatim, interdum verbatim. Cap. 89. ſub initio — *qui hoc fecerit ſecundùm legem Saligam moriatur &c.* Cap. anteriori 87. *Si quis in conventiculo aliquo communi, vel potationis vel hujuſmodi fuerit occiſus, defendant ſe vel emendant quibus fuerit imputatum ſecundùm legem Saligam.* * *Si in convivio ubi quatuor vel quinq; fuerint homines, unus ex ipſis fuerit interfectus: illi qui remanent aut unum convictum reddant, aut omnes mortis illius compoſitionem conjectent: quæ lex uſq; ad ſeptem* qui fuerint in convivio illo, *convenit* obſervare. *Si in convivio illo, plus quàm ſeptem fuerint, non omnes teneantur obnoxii, ſed quibus fuerit imputatum, ſecundùm legem componat &c.* uſq; ad finem Capituli: ubi omnia (ab aſteriſmo hìc ſuperiùs notato) expreſſè leguntur in L. Salica Tit. 45. §§§. 1, 2, 3. & ſic alibi.

Quædam in LL. Hen. 1. dempta è LL. Salic. Ripuar. &c.

Lex Saxonum Germaniæ. Saxones olim dicti ſunt Thuringi, ſed è Græcia priùs oriundi ut eorum tradunt hiſtoriæ, & illud Gotfridi Viterbienſis Chron. par. 15.

Saxo, velut credo, patria fuit ante Macedo.
Regis Alexandri miles ubiq; fuit.

Vide cætera.

Origini arriſerunt leges, à quopiam inſtitutæ qui philoſophiam in Græcia audierat, opinatur Huldricus Mutius: Chron. Germ. lib. 12. *Multa enim* (inquit) *Platonis legibus conveniebant.*

Saxonum verò leges quæ inter Antiquas divulgantur, Heraldo Dano (qui floruit An. 984.) nonnulli referunt: authoritate ducti Alberti Abbatis Stadenſis, cujus nos ſententiam ſuprà poſuimus in *Lex Friſonum.* Eâdem recidit Helmodus in Hiſt. Sclavorum lib. 1. Ca. 15. — *adeo claruit* (Heraldus) *ut leges & jura ſtatuerit quas authoritate viri, non ſolùm Dani, ſed & Saxones hodiè ſervare contendunt.* Certò autem aſſerit Lindenbrogius, Heraldi leges recentiores eſſe Saxonum illis & Friſonum, à ſe congeſtis. Harum enim exemplaria, cùm in membranæ, tùm in manus vetuſtate, Caroli Mag. ætatem opinatur antecedere. Sed caveat vir doctus: nam ſanctiuntur inter eas quædam ad rem Eccleſiæ, quædam ad ſalutem Regis Francorum pertinentia: cùm nec ante Caroli regnum converſi eſſent Saxones ad fidem Chriſti, nec Francorum ſemet jugo ſuppoſuiſſent. Fateor nihilominùs, quod nec ille tacet, Saxones leges alias habuiſſe antiquiores, inter editas non repertas. Vide locum in ejus Prologomen.

Lex Scotorum. Quales ante ſuſceptum Chriſti characterem habuerunt leges (cùm ut aliarum gentium barbararum ſordidæ eſſent in multis & inhoneſtæ) non hîc referam. Perſtrinxit eas divus Hieronymus in Epiſtola ad Oceanum, & ab ipſis non tacentur Hiſtoricis ſuis in vita Regis Ewini 3. Extant verò candidæ aliæ Kennethi Regis qui Pictorum cum Regno populum delevit ſub An. Chriſti 839. & Macbethi item qui ferro ſuſtulit Duncanum Regem circa An. gra. 1046. Reperiuntur harum Capitula apud Hectorem Boethium, & quoſdam alios rei Scotiæ Authores: non tamen apud Skenæum leges Scotias concinnantem.

Orditur ille à legibus Malcolmi 2. regnum ineuntis An. 1004. ſi (quas profert) tanta gaudeant antiquitate. Plurima enim illîc vocabula recentioris ævi: mores etiam nonnulli, Magiſtratuumq; & miniſtrorum nomina. Quatuor item libri qui inſcribuntur *Regiam Majeſtatem Scotiæ*, Davidi 1. tribuit, quem cœpiſſe (inquit) regnare An. Ch. 1124. (id eſt, ſub 24 Hen. 1.) & regnaſſe ann. 26 (hoc eſt, uſq; 18. Regis Stephani.) Ranulphus autem de Glanvilla (quem Balæum ſecutus, Comitem Ceſtriæ perperàm vocat) non elatus eſt Juſtitiarius Angliæ, uſq; annum 26 Hen. 2. id eſt, gratiæ, 1180. *tenenteq; ipſo juſtitiæ gubernacula: Tractatus de legibus & conſuetudinibus Angliæ* (qui *Glanvilla* dicitur) eſt compoſitus: ut fronte præfert liber editus, & in antiquiſſimo vidimus M. S. Hic autem liber Juris Angliæ, & *Majeſtatem* ille *Regiam*, legis Scotiæ; in præfatione, diſpoſitione, canone, verborum, integrorumq; capitulorum textu, adeò inter ſe paſſim conſentiunt (mutatis vel aſcriptis quæ utriuſq; gentis poſtulat ratio) ut alter ex altero manifeſtè cognoſcatur deſumptus: ſed an nos è Scotia juriſprudentiam noſtram reportaverimus, alii judicent.

Lex Siculorum & Neapolitanorum, Conſtitutiones, nuncupata: partim à Principibus è Normannia oriundis Rogero & Gulielmo, ſed plerumq; à Frederico 2. Imperatore anno vel biennio (ut è Molinæo in Conſuetud. Pariſ. Tit. 1. nu. 95. refert Lindenbr.) poſt ſuam coronationem Romæ, Anno 1221. conditæ. Dignoſcitur cujuſq; legis author ex affixo in fronte nomine.

Lex Wiſigothorum, id eſt, occidentalium Gothorum, quòd in Hiſpania ſolium collocarunt: nam Oſtro-gothi (i. orientales) in Pannonia, Hungaria, Illiria, finitimiſq; regionibus conſedere. Utraq; autem gens ſub prioris venit interdum appellatione: & effuſa per Europam una vel altera, non ſolum bella & clades, ſed legum regnorumq; induxit viciſſitudines. Tenebantur verò non jure ſcripto at è ritu borealium populorum patriis moribus, donec ſub Rege Euridico (aliàs Eurico & Theoderico) Era *DIV.* id eſt, An. Dom. 466. *inſtituta ſcriptis habuerunt*: ut in Gothor. Chron. refert Iſidorus. His à Levigildo poſteà (Era *DCVIII.*) in aliquibus emendatis; rejectis item nonnullis, & adjectis compluribus, pleniſſimum impoſuere vigorem Reges Chindaſwindus & Recaſwindus. Recenſuit tamen Egica ſingulorum acta, ſuiſq; hinc illinc interſertis, authoritate Concilii Toletani 16. omnia confirmavit, ut pluribus oſtendit Lindenbrogius. Hinc iſtarum legum uſus in Hiſpania, & Gallia Narbonenſi, quæ à ſubactoribus & incolentibus Gothis, Gothia dicebatur.

Legem facere, eſt legem vadiare, vel legem vadiatam perimplere.

Legem vadiare, al. *Wadiare*: eſt cautionem dare de perimplendo legis exigentiam in re litigata: ut de præſtando ſacramento ad indictam diem, cum indicto conſacramentalium ſeu conjuratorum numero, &c. Vide *Vadiare*, & *VVadiare.*

¶ *Lia*

¶ *Lia.*) Charta vet. Joh. de Lacy Conſtabul. Ceſtriæ. — *confirmavi Deo & S. Johanni Hoſpitalis Jeruſalem* — 22 *arcas terræ in villa de Altancotes infra lias diviſas, ſcil. de orientali latere de Stutewood uſq; ad ſemitam quæ, &c.*

¶ *Liard.*] Vide *Solidus.*

¶ *Liber, Libellus.*] Pro Charta donationis, charta prædiali, telligrapho. Conciliab. Cloveſhoviæ An. Dom. 824. *Habuit autem Epiſcopus ante nominatus* (Heaberthus) *terram aliam cum libris, ſicut Æthelricus ante præcepit.* Leo Marſic. Caſinenſ. lib. 1. Ca. 50. *Libellum etiam fecit Gaufrido Marſicano, de S. Gregorio in Serviliaxo, cum ſervis — ac pertinentiis ejus.* Inde,

Libellarium jus illud dicitur, quod per Chartam donationis confertur. Idem Leo ibidem. *Hic Abbas conceſſit Ageltrudæ Auguſtæ Lamberti Regis matri, libellario jure, diebus tantùm vitæ ſuæ, cellas duas hujus monaſterii, cum omnibus rebus ſuis: unam in loco, &c.*

¶ *Liber homo, Liberi homines, Liberi & legales homines.*] Ad Nobiles olim ſpectabant iſti tituli, à majoribus ortos omnino liberis. Maxima enim vulgi pars, aliqua ſervitutis ſpecie coercebatur, ſic ut ſui eſſe mancipii non liceret. Qui verò manumiſſione aſſecuti ſunt libertatem, Romanis *liberti* & *libertini*, inferioribus ſeculis *Ingenui* dicebantur. Vide *Ingenuus, Legalis, Homo francus, Tenens libere,* al. *liber Tenens,* quo etiam ſenſu occurrit interdum *homo liber.*

¶ *Libera wara, Libera warenna, &c.*] Vide *Wara,* & *Warenna, &c.*

¶ *Liberatio, liberatura.*] *Liberationes* dicuntur res neceſſariæ quæ vel ex debito vel honoris gratiâ, Magiſtratui, hoſpitibus, ſeu peregrinantibus miniſtrantur. **Liverp.** Charta Regis Ricardi 1. Willielmo Regi Scotorum: & Hoveden. in An. Dom. 1194. pa. 738. *Conceſſit &c.* multa, *& ex quo Rex Scottorum intraverit terram Regis Angliæ, habebit quotidie de burſa Regis Angliæ* 100 *ſolidos de liberatione. Cum autem Rex Scotiæ ad curiam Regis Angliæ venerit, quam diu ipſe in curia Regis Angliæ moram fecerit, habebit quotidie de liberatione* 30 *ſolid. &* 12 *waſtellos dominicos, &* 4 *ſextertia de dominico vino Regis, &* 8 *ſextertia de vino expenſabili, &* 2 *libras de pipere, &* 4 *lib. de cymino, &* 2 *petras de cera, vel* 4 *cereos, &* 40 *groſſos longos colpones de dominica candela Regis, & quater viginti colpones de alia candela expenſabili; & cum ipſe in patriam ſuam redire voluerit, conducetur per Epiſcopos & Vicecomites, de Com. in Comitatum &c.* Veniens igitur Rex Scotiæ Alexander Londinum *viſitandi Regem Angliæ* (Henricum 3.) gratiâ: petiiſſe dicitur dictæ *liberationis* exhibitionem:

Liberatio Regis Scotiæ.

Sed licet hoc fuerit pluries quaſi de jure petitum, nunquam tamen fuit per plurium aſſertionem, niſi de liberalitate exhibitum, inquit Mat. Weſtmonaſt. in An. 1260. pa. 302. Cauſa liquidò appareat ex collatis quæ præterea refert Hovedenus, & Weſtmonaſterienſis iſtis.

Pro *corrodio.* Conſtitut. legatin. Othobon. Tit. quod nul. religioſi vend. liberat. — *vitium extirpamus quo quidam Abbates &c. ad certum tempus, vel ad vitam illorum quibus ſit conceſſio, certum quid (quod communiter liberationes appellant) communiter vendunt & aſſignant.* Athon. ibi in gloſ. *Liberationes, aliàs verò nuncupantur corrodia.*

Pro *mercede* vel *ſalario.* Mag. Chart. Ca. 22. *Nullus — capiat equos vel carectas alicujus pro cariagio faciendo niſi reddat liberationem antiquitùs ſtatutam.* — Skenæus de verb. ſignifi. *Liberatio,* **ane fee given to ane ſervand or officer, q whilk is called ane liverp,** & ad *Leg. Malcolmi Mackeneth ca.* 4. *Feodum* **or fee is commonly of ſilver and money, and an** livery **is of meat or clothes. But this diſtinction or difference is nocht perpetuall.** Hæc ille.

Liberata etiam dici videntur certæ portiones lignorum, eſtovariorum, fœni aut alterius veſturæ prædialis, quas è ſolo communi vel alieno, debitè reportant alii. Lib. Prior. Dunſtapulæ Tit. Houcton Ca. 5. *Liberata boſci quam habet Prior in Bocwood.* Et infra: *Liberata prati in le South maede.* Reor idem eſſe quod aliàs *Dola* (**a dole**) à diſtributione appellatur: concediq; uni ex alterius fundo.

¶ *Libertare.*] Libertum facere, Libertate donare. Wiſigothor. lib. 12. Tit. 2. l. 14. *Libertare verò ſervum Chriſtianum Hebræus ſi maluerit, ad civium Romanorum dignitatem eundem manumittere debebit, nulli ſcilicet Hebraico vel quolibet obſequio reſervato.*

¶ *Libertaticum,* & *Libertinium.*] Obſequium quod libertus patrono debet: libertinitatis obſequium. Formul. ſolen. 99. *Nec mihi nec hæredibus meis ullum impendas ſervitium, nec litimonium, nec libertaticum, nec alium obſequium, nec patronatus gratias.* Lindenb. Calpur. Declam. 14. *Ego poſtulo tenue libertinium quod vix ſufficit ejus funeri.* Apud Romanos libertus patrono donum, munus, operas debebat. L. 20. §. 2. ff. de acquirend. et amit. hæred. & toto Tit. ff. de Operis libertor.

¶ *De libra numaria & multiplici ejus ratione.*

¶ *Libra.*] Ad antiquæ hiſtoriæ elucidationem, conducit ſæpè *libra* & *numorum* explicatio, quo me negotio non immergam: quædam tamen non pigebit annotaſſe. *Libra numaria* nomen à pondo cepit, quòd libram quam vocant *Troianam*, hoc eſt, uncias 12. olim pendebat. Inde etiam Saxonibus **punde**, & Anglis **pound**. Æſtimabatur autem aliàs ſolidis, aliàs denariis, aliàs oris, hoc eſt, unciis.

Libra Anglo-Saxonica continebat ſolidos 48. argenteos: ſolidus verò 5. tantummodò denarios. Extant certa rei monumenta (ut Lambardus refert) in denariis argenteis, tempeſtate Ethelredi Regis, excuſis.

Libra Anglo-Normannica 20. pendebatur ſolidis: ſolidus autem interdum 16 denariis, ſed plerunq; 20 ex argenti uncia conflatis. Hinc in Domeſd. crebrò: Tale *Manerium reddit* x. xx. *vel* xxx. *libras denariorum de* xx. *in ora*; ut de ſpecie conſtet ſolutionis. Hæc igitur *libra* duplex fuit: ſcil. majoris unciæ, & minoris: vel majorum denariorum, & minorum.

Libra denariorum illa frequentior eſt in Domeſd. (& perinde ſub illo ſeculo) de 20 denariis in uncia. Tittt. Oxenfordſcire. Rex. Oxenford. *Reddit de moneta* 20. *lib. denariorum de* 20 *in ora.* Ibidem: *Pro canibus* 23. *lib. denariorum de* 20 *in ora.* Tittt. Herefordſcire. Rex. Lene. *Præpoſitus — veniente domina ſua in Manerium, præſentaret ei* 18 *oras Denariorum ut eſſet ipſa læta animo*, In append Flodordi pa. 45. *annuatim* perſolvere *libram unam denariorum Remenſis monetæ.*

Libra ſterlingorum, eadem olim fuit quæ libra *denariorum* de 20 in uncia, nam denarius

Sterlingus.

aliàs dicebatur *ſterlingus* & *eſterlingus*. Nominis rationem vide in *Eſterlingus*. Confecerunt autem ſequentes Reges *ſterlingorum libram* ex denariis de 40 in uncia; noviſſimi, de 62. vel eo amplius: retinentes tamen *ſterlingorum* appellationem, utpote jam *pecuniam legalem* ſignificantem. Priſca igitur *libra ſterlingorum* ex 120 denariis conſtabat, pondo æqualis gravitate: media ex 480. hodierna, ex 722. & quidpiam ſupra. *Sterlingorum* autem nulla (quod ſciam) in Domeſd. mentio, cùm recentioris ſit originis vocabulum.

Libra ex oris, eadem eſt quæ ex unciis, ut ſupra.

Libræ etiam aliæ occurrunt denominationes atq; ipſæ in Domeſdei codice tritiſſimæ: *Libra numerata, penſa, arſa.*

Libra numerata. Currebant in primis pecuniæ (ut hodiè argenteæ) ſolummodò numeratione: accepitq; inde hæc *libra* nomen, denarios veteres (ut ſupra diximus) 120. numeranti exhibens.

Libra penſa, ſeu *penſata*. Cùm autem multa eſſent ubiq; locorum cuneagia (nam illuſtriores plurimæ civitates, villæ, Epiſcopi, proceres, ſua habuêre) factum eſt, ut leves ſæpè denarii à cuneatoribus & falſariis cuderentur, detonſiq; ſæpè alii in publicum proreperent. Venit igitur in uſum, non ſolùm *libram* numerare, ſed (ut aureos hodiè) ad penſum trutinare.

Libra arſa. Creſcente nequitia, neq; numerus ſufficit, neq; pondus. Corrupto igitur metallo ad examen igneum progreditur: ut decocto adulterino, ſimplex reddatur, vel debita temperies, quam veteres *legam* & *lactam* (ni fallar) appellabant: **the allay**. Decocturam hanc *arſionem, combuſtionem*, & *arſuram* vocant: inde *libram arſam*.

Lega ſeu **Lacta** quid.

Arſionem inſtituiſſe refert Author dialogi fiſcalis, Saliſburienſem Epiſcopum (intelligo Rogerum Cadomenſem) ſub Henrico 1. cùm idem Rex frumentarios & eſculentos redditus in pecuniarios commutaſſet, numero atq; pondere perſolvendos. *Hic* [inquit] *poſtmodum ex mandato Principis acceſſit ad Scaccarium, ubi cùm per aliquot annos perſediſſet, comperit hoc ſolutionis genere non plenè fiſco ſatisfieri. Licèt enim in numero & pondere videtur ſatisfactum, non tamen in materia. Conſequens enim non erat ut ſi pro libra una, numeratos* 20 *ſolid. etiam libræ ponderis reſpondentes, ſolviſſet: conſequenter libram ſolviſſet argenteam. Poterat enim cupro vel quovis ære mixtam ſolviſſe, cum non fuerit examinatio. Ut igitur regiæ ſimul & publicæ provideretur utilitati, habito ſuper hoc ipſo Regis conſilio, conſtitutum eſt ut fieret ordine prædicto firmæ* (i. annui cenſus) *combuſtio, vel examinatio. Combuſtionis* ſeriem copioſè deſcribit in præcedenti Capite: perhibetq; *non eſſe legitimam Regni hujus monetam, ſi examinata libra decidat pluſquàm 6 denar. à pondere quàm numerata reſpondet.*

Libra quanto deficere.

Sed reſtituit, non inſtituit *arſionis* ſeu *combuſtionis* hunc morem Sariſberienſis Epiſcopus: nam de his omnibus ſpeciebus creberrimè agitur in Domeſdei libro ſub Henrici 1. patre condito, ut in ſequentibus liqueat. Tittt. Chent. Archiepiſ. Cantuar. Civitas Cantuar. *Idem reddit nunc* 30 *lib. arſas & penſatas*, & 24. *lib. ad numerum.* Lincoleſcire. Rex. Chircheby. *Tempore Regis Edwardi valebat xl. lib. modo lx. ſol. cum pondere & arſura.* Tittt. Wilteſcire. Rex. *De tertio denario Sariſberiæ habet Rex xx ſol. ad penſum, de cremento x lib. ad pondus.* Ibi ſub, Aldeburne. *Hoc Manerium reddit Lxx. lib. ad penſum, ſed ab Anglis non appreciatur niſi ad Lx lib. ad numerum.* Simile in Coſeham. In Devonſcire occurrit ubiq; ſub Tit. Rex. *Ad penſum & arſuram. Ad penſum ſolùm. Ad pondus & arſuram. Ad pondus ſolùm.* & in Wilteſc. ſub Tit. terrarum Regis, invenies (inquit Agardus) *redditum ad penſum, & ad numerum penè eſſe unum.* Differen-

rentiam verò ſi quam intelligit inter *libram ad penſum*, & *libram ad pondus*, ego non teneo.

Libra ad ſcalam. Habetur apud eundem Authorem dialogi, *Libræ* iſtius mentio, ex hac occaſione. Cùm Rex Hen. 1. eſculentos ſuos redditus in pecuniarios tranſtuliſſet, conſtitutum eſt, ut ſinguli Comitatuum Vicecomites indictas pecunias annuò colligerent, & in Scaccarium *ad Scalam* ſolverent: *Hoc* (inquit) *eſt præter quamlibet libram 6 denar. Rati ſunt enim de tractu temporis facile poſſe fieri ut moneta tunc fortis, à ſuo ſtatu decideret. Nec eos fefellit opinio: unde coacti ſunt conſtituere ut firma Maneriorum non ſolùm ad ſcalam, ſed ad penſum ſolveretur, quod perfici non poterat niſi longè pluribus appoſitis. Servabatur per plures annos ad Scaccarium lex hujus ſolutionis: unde frequenter in veteribus annalibus rotulis Regis illius invenies ſcriptum: In Theſaurario, C. lib. ad ſcalam: vel. In Theſaurario C. lib. ad penſum.* Poſtea ſubſecutus eſt mos ille *Combuſtionis*, à Sarisberienſi Epiſc. (ut ſuprà) inſtitutus. Sed ad codicem Domeſd. revertamus.

Libra alba, candida, blanca, argentea, &c. Habentur illic præterea, *Libra alba, candida, blanca, argentea, de albo argento, de albis denariis, candidorum nummorum &c.* quæ omnia vel de argento cuſo, vel de rudi & informi in ſolutione exhibito intelligenda cenſeo. Tit. Bochinghamſc. Rex. Brunhale. *Inter totum reddit per annum xxxviii lib. de albo argento.* Herefordſc'. Rex. Lucwordine. *Hoc Manerium reddit x lib. modo de albis denariis unam tunicam auri.* Gloweceſtreſc. Rex. Tochintune. *Modo reddit 24 lib. candidorum nummorum de 20 in ora.* Eſſex. Comes Euſtachius. Hundred de Angra. *Tunc & poſt valebat 16 lib. modo 20. candidas.* Hanteſc'. Rex. Adinſtone. *Reddit 12 libras blancas de 20 in ora.* De his dubius & incertus nihil pro-
Blankes. nuntio: ſed fuiſſe aliquando pecuniæ genus *Blancas* & *Blankes* appellatum ſuprà videas in his vocibus.

Libra auri. Refert Author incertus, *marcam auri* 50 marcas argenti continere. Sequitur perinde ut *libra auri* (nam *libra* marcam proportione reſpicit ſeſquialtera) 75 *libras* complectetur. Quære, & Vide *Marca.* Cupio varias gentium libras annotaſſe, ſed facultas deeſt. Quaſdam accipe.

Libra Anglica. Priſci illa ſeculi continebat (ut diximus) 220 den. i. 12 uncias argenti, Sic Stat. an. 51 Ed. 1. Inferioris, duplum: hodierni triplum, & aliquantulum ſupra.

Libra Scotica antiqua. {De hac Aſſiſa de ponderibus & menſuris Rob. 3. qui floruit Anno 1393. *Libra debet ponderare 25 ſol. &c.* 3, 4, & 5. §§§.

Libra Hibernica valet ſol. 15. Anglicos.

Libra Andegaviæ. Vide *Marca.*

Libra Barrenſis valet 14 ſol. Turonenſ. i. minor uno quam 18 den. Sterlingorum.

Libra de Burdelois valet 12 ſol. & dimi: vel dimid. libræ Pariſienſis.

Libra de Manſais eſt 4 ſol. ſterling. vel 2 *libræ* Turonenſes.

Libra Pariſienſis val. 20 ſol. Pariſ. vel 25 ſol. Turon. i. 2 s. 6 d. Sterling.

Libra Turonenſis inter Gallos uſitatiſſima, tantùm valet 2 ſol. Sterl. Stow in An. 1262. i. 46 Hen. 3. Pactum eſt, Normanniam Regi Franciæ remanſuram, ſolventi Regi Angliæ & hæredibus 30000 *libras Turonenſes*, i. 3000 libr. ſterling.

¶ ***Lida***, & ***Lidus.***] Vide *Litus.*

¶ ***Lidiſcarti.***] L. Baiuuarior. Tit. 3. Ca. 1. §. 21. *Si aurem maculaverit, ut exinde turpis adpareat, quod lidſcarti vocant, cum 6 ſol. componat.* Gloſſ. Lind. Germ. **Lid**, *membrum.* **Schart**, *fiſſura*; unde & **Oſcardi**, *auris abſciſcio*, Alaman. Tit. 61. & **Aranſcart**, *ſpicarum abſciſcio*, Boior. Tit. 12. Ca. 8.

¶ ***Lidolaip.***] Longob. lib. 2. Tit. 15. l. 2. *Si quis res ſuas alii thingaverit, & dixerit in ipſo thinx lidolaip, i. qui in die obitus ſui reliqueret; non diſpergat ipſas res poſtea doloſo animo, niſi fruatur cum ratione.* Lindenb. Germ. **laib**, *corpus*: **lido** *quid ſit non liquet.*

¶ ***Liduwagi.***] L. Friſon. Tit. 22. §. 35. *Si quislibet digitus ex 4. longioribus, in ſuperioris articuli unctura ita percuſſus fuerit, ut humor ex vulnere decurrat, quod liduwagi dicunt, 2 ſol. componat.* Idem Addit. Friſon. Tit. 3. §. 32. *Si quis in junctura membrum cujuſlibet ita percuſſerit, ut humor ex vulnere decurrat quem lidwagi dicunt, ter 4 ſol. componat.* Hic Lindenbr. ait. Germ. **lidt**, *membrum* vel *articulus*: humor autem de quo hîc agitur **Lidewater** vocatur, Anglo-Saxonicè **Lidſeawe**. Sic enim verba LL. Alfredi Regis intelligenda arbitror Ca. 40. Gif mon eaxle bið ȝeƿundod ðat ðat Liðſeap utfloƿe. ȝebete mið 30 ſcill. ⁊ *Si quis in humero vulneratus fuerit, ut humor inde decurrat, 30 ſol. componat.*

¶ ***Liferent.***] Redditus, & emolumenta prædialia, quæ quis percipit aut ad terminum vitæ, aut ad vitæ ſuſtentationem. Skenæus ad Quon. Attach. Ca. 18. v. 5. *Nota quod eſchaeta terrarum felonis, poſt annum & diem* (viz. **his Liferent**) *ipſo vivente computatur inter bona mobilia.*

¶ ***Lierwit.***] Fleta lib. 1. Ca. 47. Adulterii mulcta. Vide ſuprà *Lairwit.*

¶ ***Lieg lord***, & ***Lieg man.***] Vide *Ligantia*, & *Ligius.*

¶ ***Liga***, ***Ligare***, ***Ligantia***, ***Ligius***, *&c.* cum compoſitis.] A *liga* & *ligare* Italic. pro vinculo & vincire. Per tranſlationem, *fœdus* & fœdus pangere.

Liga

Liga, pro fœdere. Alb. Argentin. ſub. An. 1337. — *inter Principem* (Ludovicum Cæſarem) *& Francum interpoſitis juramentis, & confectis literis, liga perpetua eſt firmata.* Inferiùs. *Ligam contraxit*; & ſparſim ſæpè, *liga pacis.*

Pro *ipſorum ſocietate & confœderatione*, quam Cæſar & Tacitus *civitatem* vocant. Jodoc. Willichius ad Tacit. pa. 1. Ca. 23. *Itaq; vel juxta Rodulphi finitionem, civitates Germanorum* (veterum) *ſunt confœderationes & facta quam ligam barbari ſolent appellare.*

Ligare, pro *inire fœdus* apud eundem in An. 3046. *Papa cum Mediolanenſi antiquo hoſte fœdus amicitiæ ligavit.* Infra. *Venerunt autem cum ipſa ſolennes nuncii Angli in Frankenford, Principem & Anglum colligare quærentes, cum quibus Princeps cum pleno colligendi mandato Rob. Ducem Bavariæ, &c. deſtinavit.*

¶ ***Ligantia***, & inde ***Ligiantia***, & ***Allegiantia.***] Vinculum arctius inter ſubditum & Regem utroſq; invicem connectens; hunc ad protectionem & juſtum regimen, illos ad tributa & debitam ſubjectionem. Dicuntur
Ligius dominus. igitur utriq; *ligii*; Princeps nempe, *ligius dominus*: ſubditi verò *populus ligius*, & *homines*
Homines ligii. *ligii*. De natura verbi iſtius atq; vinculi, copioſè definitum eſt an. 6. Jacobi R'. in Caſu Poſtnatorum: adjiciam tamen quæ vetuſtius deprehendo. Cuſtumar. vet. Norman. Ca. 43.
Legalitas. *Ligiantiam autem ſive legalitatem de omnibus hominibus ſuis totius provinciæ, debet* (Princeps) *habere: ex quo ei tenentur contra omnes homines qui mori poſſunt aut vivere; proprii corporis præbere conſilii, & auxilii adjuvamentum: & ei ſe in omnibus innocuos exhibere: nec ei adverſantium partem in aliquo confovere. Ipſe etiam eoſdem tenetur regere, protegere, ac defenſare, eoſq; ſecundùm jura & conſuetudines, & leges patriæ pertractare.* Nuberigenſ. hiſt. lib. 2. Ca. 37. — *Regi Anglorum* (Henrico 2.) *tanquam principali domino, hominum cum ligiantia, i. ſolenni cautione ſtandi cum eo, & pro eo, contra omnes homines, Rege proprio præcipiente, fecerunt.*

Ligii.
Liges. *Ligia fœdus.* Walſing. in An. 1213. *Johannes Rex Angliæ videns Barones ſuos contra ſe inſurgere, utpote qui cum Rege Francorum per literas ſuas ligeas fecerant &c.* V.

Ligii igitur & *liges* idem ſunt quod *ligati*, ſed à generali ſignificatione deſinunt voces plerunq; in ſpecialem: utpote de eis dictæ qui propriis dominis tenentur à partibus ſtare contra omnes mortales, ne Rege quidem excepto, vel antiquiore domino; unde illud Feud. lib. 4. Tit. 93. *nullo antepoſito, fidelitatem fecit.* Mos ille vetus: ſed Fredericus Barbaroſſa An. Dom. 1152. Roncaliis cavit Imperatorem in omni fidelitatis ſacramento excipiendum: quod & deinceps faciunt alii Principes: adjunxitq; Jus feudale, *antiquiores dominos* etiam eximendos. Hinc in ſacramento illo, vulgata clauſula: *ſalva fide domino noſtro Regi, & aliis dominis meis.* Vide plura in verbo *Fidelitas*. Ex his provenit ut *ligii* hodiè appellentur Principum tantummodo ſubditi, ſupremo gaudentium dominio. Gloſ. ad Clementin. lib. 2. Tit. 11. Ca. 2. *Paſtoralis. Dicitur autem ligius quaſi ligatus, vel legius quaſi legalitatem ſervans.* Et infrà: *ho-* *Legius.*
minis ligium (i. ligantia) *ſit Imperatori vel* *Legium.*
Regi, nullius alterius fidelitate ſalva: ſed in vaſſallitico vel fidelitate reſervatur ſaltem Imperatoris fidelitas vel authoritas, &c.

Diſtinguntur nunc igitur perſpicuè *ligii* & *Ligii & vaſſalli,*
vaſſalli: item *ligium* ſeu *ligiantia*, & *vaſſal-* *ut differunt.*
liticum: quòd clariùs emicat apud Albertum Argentinum ſub An. 1304. *Quamvis autem iidem Principes Aquilonis* (intellige Galliæ Belgicæ &c.) *ipſum Francum ipſis gravem, exoſum haberent: cum tamen omnes quaſi ejus eſſent vaſſalli, niſi ab Imperatore moverentur cujus eſſent homines ligii, invadendi eum cum honore occaſionem aliquam non habebant.*

Quando autem hæc exceptio in Anglorum devenit profeſſiones, nec compertum habeo, nec utrùm voces *ligius* & *ligantia* ſemper venerint arctiori acceptione: nam & privatos, ſuos habuiſſe *ligios* deprehendo. Lib. Rameſ. Sect. 244. *Reinaldus Dei gratia Abbas Rameſiæ, Præpoſito & hominibus de Branceſtre, & omnibus vicinis Francis & Anglis ſalutem. Sciatis me dediſſe terram Ulf in Depedene* (hodiè Depedale) *huic Boſelino & uxori ejus Alfniæ, ita bene ſicut homines de Branceſtre illum teſtificant verum habuiſſe, ea conditione quod effecti ſunt homines liges.* Floruit Reinaldus ſub ætate Henr. 1. quod & clauſula, *Francigenis & Anglis*, teſtatur. *Ligiantiæ* etiam inter privatos meminit Glanvilla lib. 7. Ca. 10. *Si verò plures habuerint dominos ipſi hæredes ſub cuſtodia conſtituti: capitales eorum Domini, i. illi quibus ligeantiam debent ſicut de primis eorum feodis, eorum habebunt cuſtodiam.* Idem totidem verbis Regia Majeſt. Scot. lib. 2. Ca. 44. ver. 1. ubi Skenæus: *Ligantiam fecerunt, id eſt* (inquit) *priorem fidem, ſeu homagium, & ut nunc loquuntur, à quibus priùs feofamentum acceperunt.*

¶ ***Liſta.***] Sax. liſꞇ, & liſꞇan: *ſaſcia, limbus, margo.* Anaſtaſ. in Leone 3. *Super altari majori veſtem albam fecit holoſericam roſatam, habentem in medio tabulam de chryſoclavo cum hiſtoria Dominicæ reſurrectionis, & in circuitu liſtam de chryſoclavo.* Item in Leone 4. *Fecit cortinam lineam cum cruce in medio, & in gyro liſta de fundato miræ magnitudinis.* Marſicanus in Chron. Caſinenſ. Ca. 29. *Miſit B. Benedicto purpureum pallium optimum, de quo Abbas pulvinale faciens, aureis liſtis ornavit.* Sæpè in dictis Authoribus. Magna (apud nos) Charta, Ca. 26. *una* (ſit) *latitudo pannorum tinctorum &c. ſcil. duæ ulnæ infra liſtas.*

Quidam

Quidam lineam eſſe aiunt, dictumq; inde *Subleſtus*, opinantur.

¶ ***Liſura.***] Idem quod *liſta*, & velut *liſtura*. Aſſiſa de menſuris Ric. 1. apud Hovedenum pa. 774. *Lanei panni ubicunq; fiant, fiant de eadem latitudine, ſcil. de duabus ulnis infra liſuras.*

¶ *De litaniis, præſertim ſolennioribus.*

¶ ***Litania.***] *Rogatio, ſupplicatio.* Sed præterea publicæ ſupplicationis genus eſt, qua Dei miſericordia ex ſolenni more ardentius imploratur. Concil. Mogunt. ſub Leone 3. An. Dom. 813. Ca. 32. *Litaniæ Græco nomine appellantur quæ Latinè dicuntur rogationes. Inter* λιτανείας *autem &* ἐξομολογήσεις *hæc differentia, quòd Exomologeſes pro ſola peccatorum confeſſione agantur: Litaniæ verò quæ indicuntur propter rogandum Deum, & impetrando in aliquo miſericordiam ejus.* Indicebantur *litaniæ* gravi quovis imminente diſcrimine: putà famis, belli, peſtis, &c. quandoq; ad impetrandam camporum benedictionem, nè tactis frugibus ſequeretur fames: de quo poſtea. Greg. Mag. Epiſcopis Siciliæ hoſtium invaſionem metuentibus, Lib. 9. Epiſt. 45. *Itaq; hortor (fratres chariſſimi) ut omni hebdomada quarta & ſexta feria* (i. die Mercurii & die Veneris) *letaniam inexcuſabiliter indicatis; & contra barbaricæ crudelitatis incurſus ſupremæ protectionis auxilium imploretis, &c.* Simile in imminentibus adverſitatibus decrevit Liberius Papa, & de fructibus benedicendis, alii.

Litaniarum multæ ſunt ſpecies; duæ verò ſolenniores: *Major* & *Minor*, hæc antiquior, illa inſignior. Nos temporis ſecuti rationem, à *Minore* exordiemur.

Triduana Litania. *Litania Minor*, vulgari nomine, *Rogationes* appellatur, & *Proceſſiones*; nec non *Triduana Litania*, quod tribus diebus ante Aſcenſionem Domini, annuè per omnes Galliarum, Germaniarum, & Britanniarum Eccleſias celebrata fuit.

Concil. *Cloveſhoviæ* ſub Cuthberto Arch. Cant. An. 747. Cap. 16. Ut *lætaniæ*, i. Rogationes, *à Clero omniq; populo his diebus cum magnâ reverentiâ agantur, id eſt, ſeptimo Kalendarum Maiarum juxta ritum* Romanæ *Ecclſiæ, quæ &* Letania major *apud eam vocatur. Et item quoq; ſecundùm morem priorum noſtrorum, 3 dies ante Aſcenſionem Domini noſtri in cœlos, cum jejunio &c.* Conc. Brit. pag. 249.

Non exolevit apud nos conſuetudo; nam vicatim ſub his diebus luſtramus annuò camporum terminos, Dei munificentiam in collatis agnoſcentes beneficiis, & in deſideratis miſericordiam expetentes. Inſtitutam ferunt hanc *litaniam* apud Gallos, Clodovei ævo primi Francorum Regni conditoris & (cum gente ſua) primi Chriſtiani, circiter An. Dom. — à Mamerto Viennenſis urbis Epiſcopo. Territa quippè crebris prodigiis urbe illa, & frequenti ſic concuſſa terræ motu ut per annum integrum cervorum fieret & luporum ſtatio: flagranteq; cœlitùs in perniciem reliquæ urbis domo regia: Mamerti lachrymis & orationibus mulcetur Dominus. *Cumq; hæc agerentur appropinquante Aſcenſione* (ut diximus) *Majeſtatis dominicæ, indixit populis* (Præſul) *jejunium, inſtituit orandi modum, edendi ſeriem, erogandi hilarem diſpenſationem. Ceſſantibus quoq; exinde terroribus, per cunctas provincias diſperſa facti fama cunctos Sacerdotes imitari commonuit &c.* Greg. Turon. Hiſt. Lib. 2. Ca. 34. ex homilia B. Aviti de *Rogationibus*. Hanc *litaniam* ſub eodem tempore fieri decernit Aurelianenſis apud Gallos Synodus An. Dom. — liberamq; à ſervili opere celebrari: ſed Hiſpani ideo quòd ſcriptum eſt, *Non poſſunt filii ſponſi lugere, quàm diù cum illis eſt ſponſus*, infra Quinquageſimam Paſchæ (id eſt, dum in terris ageret Dominus noſter) recuſant jejunare: ſuas referentes *litanias* ad feriam quartam, ſextam, & ſeptimam in Pentecoſtes hebdomada, qua nos utiq; jejunium Quatuor temporum celebramus. Alii etiam eorum Idibus Decembribus *litanias* ſtatuunt *triduanas*, atq; Decembribus Calendis, ut habet Walafridus Strabo de reb. Eccleſiaſt. ca. 28.

Litania major ab Authore, *Gregoriana*: à loco, *Romana*: ab ordine, *Septiformis*: ab habitu, *Cruces nigræ* & præterea *Majores ſupplicationes*, & *Proceſſio major*, appellatur. *Litania major. Gregoriana. Septiformis. Cruces nigræ. Proceſ. major.* *Major* autem quòd majori inſtitutione, majori procedit ſolennitate. A magno enim Gregorio inſtituta eſt, cùm per urbem & Italiam totam lues inguinaria (ſæviens circa An. Dom. 594.) multas mortalium myriades, atq; unâ Papam ipſum Pelagium 2. dum proceſſionem ageret, corripuiſſet. Orta dicitur peſtis iſta ex putredine quam reliquit ingens Tibridis exundatio, muros Romæ (ſi Warnifrido fides) ſupergrediens. Extincto Pelagio ſuccedens Gregorius populum urbis (velut exercitum vim in cœlos allaturum) ad *litanias* conſcribit: diſpoſitumq; per cohortes ſepteno ordine: In primo ponit omnem Clerum (rectoremq; agminis proculdubiò ſemetipſum) Secundo, omnes Abbates cum ſuis monachis. In tertio, omnes Abbatiſſas cum ſuis congregationibus. In quarto, omnes infantes. In quinto, omnes laicos. In ſexto, viduas omnes. In ſeptimo, mulieres omnes conjugatas: effuſoq; inter ardentiſſimas orationes, imbre lachrimarum, Dei reportabat miſericordiam. Apud Romanos igitur in conſuetudinem venit annuæ celebritatis: ſtatuiturq; ei dies 7 Cal. Maii, id eſt, in feſto S. Marci, quòd ſub hoc tempore ad bellum proceditur contra inimicos (juxta Alcuinum) vel quod floreſcentibus jam campis, exorandus ſit Deus ad benedictionem fructuum. Capitul. Caroli Mag. & Ludovici

Impp. Lib. 6. Tit. 74. *Letania Major more Romano ab omnibus 7. Cal. Maii celebretur.*

Quo faſtu prodiit hæc *litania*, putà crucibus & vexillis bellicis, reliquiarum capſis, & ejuſmodi: apud Durandum & Scriptores officio-
Cruces nigræ, cur. rum Eccleſiæ quære. Induebantur autem hæc omnia, etiam altaria & ſupplices, veſtitu nigro in luctus mœroriſq; deſignationem: unde (quod diximus) *Crucis nigræ* ipſa appellatur *Litania*. In Eccleſiis verò ubi claſſium aut perſonarum numerus non adhibeatur, ſepties jubentur *litaniam* iterare, priuſquam deponant inſignia.

Tranſeo alias *litaniarum* ſpecies, ſed qui de his plura velit, Durandum adeat Lib. 6. Ca. 102. Paulum warnifredum (al. Diaconum) Hiſt. Longob. lib. 3. ca. 23. Synod. Aquiſgram. Ca. 10. Florent. Wigorn. in An. 592. Amuluarium, & cæteros Officiorum Eccleſiæ Scriptores.

¶ ***Litera.***] Pro ſtramine cubilis, & ad lectum ipſius Regis. A Gall. *Litiere*, al. *lictiere*, atq; hoc à *lict* pro Lecto. Fines Term. Hilar. an. 1. Ed. 2. in Com'. Wilt. *Joh. de Grymſted qui Matildam ſororem & unam hæredum, & Ric. de Teſtwod qui Catherinam alteram ſororem & hæredem Petri Spileman,* uxorem duxit, *finem fecerunt cum Rege per 10 marc. pro relevio dicti Petri pro terris quas dictus Petrus tenuit &c. per ſerjantiam inveniendi unum ſervientem cum hambergello per 40 dies in Anglia, & inveniendi literam ad lectum Regis, fœnum ad palfridum Regis quando jacuerit apud Brokenerſt, ſicut iidem Johannes & Richardus recognoverunt.* Vide *Hambergellum.*

Breviarium Monaſt. de *Bello* in Lib. de Ducib. Normanniæ Cap. 28. *Natus verò puer (Gulielmus Nothus poſtea Dux Normanniæ) per oblivionem obſtetricis in ſtramine projectus, plena brachia ſtraminis retinuit. Quod quidem prognoſticum æſtimabatur, quod in multam poteſtatem creſceret & probitatem.* En veterum faſtus, & ſimilis qua Martis natalitia ornat *Ovidius Faſt.*

Quæ fuerat noſtri ſi quæras regia nati:
Aſpice de cannis ſtraminibuſq; domum,

Et adde reliqua.

¶ ***Litera Piſana.***] Dicitur character vetus quo ſcriptæ ſunt Pandectæ, apud Piſanos aliquando conſervatæ. Has cùm Amalfium cepiſſet Lotharius Imp. à Warnhero inventas honorario muneri Piſanis dedit: ſed Florentiam poſtea delatæ, in palatio Ducis cuſtodiantur, & niſi accenſo cereo, aliiſq; ceremoniis in conſpectum publicum non proveniunt. Curates propriè ſunt iſtæ literæ, & an Gothicæ (quod non reor) dicant, quibus contigit vidiſſe. Gothicas adinvenit Epiſcopus eorum Galfilas,
Literæ Gothicæ quando & à quo inventæ. era CCCCXV. ut habet Chronicon. Iſodori, quod redintegrans Vulcanius, ad annum rejicit Valentis 13.

¶ ***Litus***, ***Litimonium***; item ***Lidus***, ***Lido***, ***Lida***, & ***Lidemonium***, *t* in *d* mutato.] De etymologia, infra.

Litus Videtur ſervus eſſe dedititius, utpote qui ſe pretio mancipavit. Privileg. libertat. ab Ottone Imp. Adaldagi Epiſc. ſupplicatione, monaſteriis conceſſæ. *Si verò aliquis ex libertate voluerit jamundling vel litus fieri, aut* *Litus.*
etiam colonus ad monaſteria ſupradicta, cum conſenſu cohæredum ſuorum non prohibeatur &c. Lindenb. L. Alaman. Tit. 90. *Si quis fœminam ingenuam colpo percuſſerit, ſic ut ſanguis non exeat, ſolvat ſol. 2. Si lida fuerit,* *Lida.*
ſolvat 1. & tremiſſem. Si ancilla fuerit, ſolvat ſol. 1. Conſtitutt. Caroli Mag. An. 851. Ca. 6. *De Aldionibus publicis, ad jus publicum pertinentibus. Aldiones & Aldianes ea lege vivant in Italia in ſervitute dominorum ſuorum, qua fiſcalini vel Liddi vivunt in Francia.* Amerphachius *Liddos* hîc opinatur eoſdem *Liddi.*
eſſe qui vocabulo adhuc in uſu apud Germanos **Lidlon** dicuntur, i. *famuli, & famulorum merces*: nec differre voces *Aldii* & *Liddi*, niſi quod altera in Italia ſit recepta, altera manſerit in Germania, præſertim his qui Franci vocabantur. Præceptum Caroli maioris domus Trajectenſi Monaſterio, an. 2. Theoderici Regis. *Donamus &c. omnem rem fiſci — in ipſo Trajecto caſtro &c. cum manſis, terris, caſis, domibus, ædificiis, accolabus, litis, mancipiis, campis, &c.*

Sunt qui *Litum* & *litonem* à **Litz**, pro ſervo; vel à **Liſſen**, ſervando, ducunt: ut aliàs *Lazus*, à **Latz** & **Laſſen**. Ad hoc facit Alberti Stadenſis illud: *Plures autem ſe eis dediderunt proprios, & qui ab eis vivere ſunt permiſſi, litones ſunt ab eodem vocabulo nuncupati. Inde Litones in provincia Saxonum ſunt exorti.* Videntur igitur *liti* & *litones* dici apud Germanos, ut *ſervi* apud Juſtinianum, h. *captivi ſervati*. Fidem addit origo vocis à Græcis petito; nam ληΐς, ληΐδος, *præda*, ληϊστής, *captus in bello*: ληΐτις *captiva mulier*. Sæpe in *Vnde.*
privilegiis Henrici & Conradi Impp. Mindenſi Eccleſiæ — *homines ipſius Eccleſiæ francos, liberos, & Eccleſiaſticos, litones, maalman, vel ſervos cujuſlibet conditionis, ſeu colo-* *Maalman.*
nos, &c.

Litimonium. Servitium quod *litus* domino ſuo debebat. Formul. ſolenn. Ca. 86. *Nulli hæredum ac prohæredum meorum, ullum impendant ſervitium vel litimonium, vel patronatus obſequium.* Ibidem in formula ingenuitatis factæ, Ca. 99. *Nec mihi nec hæredibus meis ullum impendat ſervitium, nec litimonium, nec libertaticum, nec ullum obſequium, nec patronatus gratias.* Debebatur fortè *litimonium* etiam manumiſſo *lito*, ut ſupra *libertaticum*, quod vide.

¶ ***Livorare.***] *Contundere*, & ex plaga carnem lividam facere. Livores inducere. Marcul. lib. 1. form. 29. — *quaſi vos nulla manente cauſa in via adſalliſſetis, & graviter livoriſſetis.*

¶ *Lobium*

¶ *Lobium.*] *Excedra, cœnaculum, refectorium.* Germ. **Laube, Lauben.** Annal. Godefrid. Monac, in An. 1208. *ſolus quodam lobio cum Epiſcopo Spirenſi, & aliis duobus, ſcil. Camerario & Dapifero ſuo remanſiſſet.* Alber. Argentin. in an. 1365. *Intravit quidam Capitaneus cujuſdam ſocietatis Anglicanorum qui dicebatur Archipresbyter — habens ſecum 12000 equorum, in Alſatiam, & de nocte combuſſerunt quàm plurimas domos in* Kuningeſhofen, *apud lobium ibidem ſitum.*

Locarium.] Conductionis pretium, elocationis cenſus. Forenſes noſtri *firmam* vocant. Aimoini nuncupatus Lib. 5. C. 41. *Carolum adiit pro petitione partis Regni quam frater ſuus Ludovicus in locarium acceperat.* Form. ſolen. Ca. 143. *ad duplum ipſum locarium reddere ſpondeo.* Sic propemodum apud ipſum Varronem.

¶ *Logium.*] Anglicè **a lodge** — Item à domo in *logium*, quod benè & procedente ratione nomen accepit: ibi enim ſedere in deliciis ſolebant ad colloquendum, à *logos*, quod eſt ſermo derivatum. *Les preuves de l'hiſt. des Comtes de Guines p.* 161.

¶ *Lollardia, Lollardus.*] *Lollardorum* nomen exortum eſt in Anglia ſub exceſſu Edouardi 3. atq; his impoſitum qui Wicliffiana dogmata ſunt amplexi. Dictos opinatur Commonachus S. Anguſtini Cantuar. (in lib. M. S. An. 1406.) à lolio, quòd ſicut lolium (inquit) ſegetes Domini inficerent. In ſententiam ejus abiit Lindewodus, ſed perperam uterq;, Tritemius enim in Chron. oſtendit eos à Gualtero Lolhard Germano quodam qui floruit circa Annum Dom. 1315. originem duxiſſe. Contra *Lollardos* plurima ſtatuit Thomas Arundel Archiep. Cantuar. in Concil. Oxonienſi.

Noſtro ævo accipiunt alii *Lollardos*, pro inſtitutæ religionis adverſantibus, eoq; vetus ſacramentum Vicecomitum ad proſequendos *Lollardos* juratorum, hodiè attrahunt.

¶ *Lordain.*] Hect. Boet. Hiſt. Scot. lib. 10. fol. 240. Sect. 20. *Tandem de calamitatis miſeriâ Anglorum gens per Danorum veſaniam eſt deducta, ut domeſticatim Danicos exploratores qui cuncta geſta dictaq; Suenoni enunciarent, alere cogerentur. Id regem Suenonem curaſſe ferunt ne Anglorum tumultus ſi res novas fortè molirentur, non poſſunt quoquo modo latere. Dictus eſt explorator* Dominus Danus, *vulgò* Lordain. *Quod nomen noſtrates & populi nunc Angli dicti deinceps ita uſurparunt, ut quem viderunt otioſum ac inutilem nebulonem ocio deditum, alienis laboribus quaritantem victum, omniq; demum aſperſum infamiâ,* Lordain, *vel hac ætate appellant.* V. Lamb. Itin. Cant. pag. 137.

¶ *Lorica, Loricati.*) V. Feodum loricatum, & Armig. ubi loricatus dicitur pro Armig. feodali.

¶ *Lot.*] Sax. hlot, *Sors, ſymbolum.* Pars tributi ſive ſolutionis alicujus quam inter alios quis tenetur præſtare. Decreta Gulielmi 1. *Omnis Francigena qui tempore Edwardi propinqui noſtri, fuit in Anglia particeps conſuetudinum Anglorum quod dicunt* ane hlot & an Scote, *perſolvatur ſecundum legem Anglorum.* Curia 4. Burgor. Scotiæ §. 4. *Quod nullus Burgenſis rure manens habet* lot, *neq;* cavil *cum Burgenſibus inhabitantibus.* Vulgo *Scot & Lot.*

Rot. Rageman & de Quo warranto de Itin. de Derb. 9 E. 1.

Præſentatum eſt in Ragemannis per 12 de Alto Pecco, quod Rad. le Wyne fecit quandam purpreſturam in ſolo domini Regis in Tatington & Preſtclive, faciendo mineram plumbi, unde Rex ſolebat percipere *le Lot* mineris, id eſt tertium decimum vas &c. Eſchaet. de anno 16 E. 1. n. 34. Derb. — Et de minerâ lucratâ in hujuſmodi opere in feodo domini Regis, dominus Rex habebit pro dominio ſuo decimum diſcum qui dicitur *le Loth.*

¶ *Lotherwit.*] Vide ſupra *Lairwit.*

¶ *Lourgulary.*] Statuta pro ſtratis London. impreſſa Anno 1573. artic. 45. **Caſting any corrupt thing appoiſoning the water is lowrgulary and felony.** *Lourderie,* Gall. inhumanitas, incivilitas, ſtupiditas, ruſticitas.

¶ *Lunchus.*] Græc. λόγχος & λόγχη: *lancea haſta,* Tertul. de corona militis, *Incumbens & requieſcens ſuper luncho quo perfoſſus eſt latus Chriſti.* Significant autem voces Græcæ *haſtam miſſilem* magis eâ quam ferientes retinent: & ferrum prominens.

¶ *Lupum & canem inter.*] Id eſt, ſub crepuſculo, cùm hoc ab illo non dignoſcatur, juxta addagium vernaculum: **between hawk and Buſſard.** Vide *Canem & lupum inter.*

¶ *Luſhborow.*] Vilius monetæ genus quod in partibus tranſmarinis ad ſimilitudinem Anglicanæ effictum, ævo Edouardi 3. hîc diſtrahebatur. Sed Statuto 5. anni ejuſdem Regis 25. eſt prohibitum, & traditores declarantur traductores. Occurrit vox obſcurè apud Chaucerum in præludio hoſpitis ad fabellam monachi: ubi — **no Luſheburgs pay yee**: exponendum cenſeo, *vos ſolutionem præſtatis non fictam.*

¶ *Luto,* vel *cœno necare.*] L. Burgund. Tit. 34. §. 1. *Si qua mulier maritum ſuum cui legitimè juncta eſt dimiſerit, necetur in luto.* Tacitus in Germ. mor. — *ignavos & imbelles & corpore infames, como & palude, injecta inſuper crate, mergunt.* De hoc genere ſupplicii à majoribus noſtris è Germania deducto, & in antiquis noſtris privilegiorum Chartis ſub nomine *Furca & Foſſa* ſæpiùs memorato: nos hîc ſupra in eadem dictione peroravimus.

M*Acarius*, *Machecarius*, *Machecrarius*: item *Macerarius*, pro *Macellarius*, *l* ut ſæpiſſimè in *r* verſo.] Is qui carnes vendit. *Macellarius*. In Ll. *Edouardi Confeſſ.* ca. 29. titulus eſt *De emptoribus & Machecariis*: & mox in lege dicitur — *clamaverunt machecrarii de civitatibus & burgis, quos Angli vocant* **Fleſhmongers**, i. carnium mercatores. Hinc

¶ *Macegriefs*, aliàs *Macegrefs*.] Qui carnes furatas aut emunt aut vendunt ſcientes. *Britton* ca. 29. *In Turnis Vicecomitum*, 12. *Juratores, inter alia, preſenteront* — de *Macegrefs* achatauns & vendauns à eſcient chars embles. *Crompton* in *Eirenarch.* fol. 193. a.

Mace, Caro; *griffer* Gall. rapere, eripere, Sax. ꞃæꝼan.

Sed unde *Mace* pro carne? Certè ex eo quo *macellum* pro loco ubi carnes veniunt: & hoc quidem (inquit *Plutarchus* in Problem. 53.) ἀπὸ τῶν μαγείρων, γ in κ & ϱ in λ commutatis. Noviſſimè enim (ait) g Romani adhibuere, Authore & inventore *Corbilio Spurio*. Huic tamen etymo non bene fiſus, ad hiſtoriam tranſit quæ *Macellum* prædonem quendam ſupplicio affectum refert; *Macellumq́;* ex pecuniâ ejus ædificatum nomen pariter accepiſſe. Dicantur verò & *Macellarii* & *Macerarii* ſat appoſitè à *macerando*, quod aliàs eſt mactare, ut Græcè item μαγειρεύειν. Vide Ll. *Inæ* cap. 20. de carnem furtivam emente.

¶ *Machamium*, *Mahanium*.] Vide *Mahemium*.

¶ *Machecarius*, *&c.*] Vide ſupra *Macarius*.

¶ *Machicollare*.] Eſt munire caſtrorum portas, turres, aditus, eo turaminis genere quod Gallis *maſchecoulis*; nec ita pridem *machicoulis* dictum eſt. Imminere ſolet portarum ingreſſui interdum & muris, ſtructura quædam ſic in imo perforata, ut impedimenta & nociva quæq; per meatus ejus in hoſtes dejiciantur. Nomen videtur contraxiſſe à *maſcel* ſeu *machil*, i. mandibulum, & *couliſſe*, i. cataracta, & quicquid demittitur ad obſtruendum ingreſſum: vel quia muro prominet ut mandibulum pectori: vel quòd irrumpentes conterit ut hoc idem cibos. Reperitur in antiquis privilegiis ubi Rex licentiam concedit de caſtro erigendo & muniendo — *imbattelare, kernillare, machicollare*.

¶ *Macholum*, & *Macolum*.) A Gallico *Machu*. Horreum ſine tecto: ſic vet. 4. Gloſſ. inquit *F. Pithæus* ad l. Salic. tit. 18. §. 2. *Si quis ſpicarium, aut macholum cum annonâ incenderit IID. denar. qui faciunt ſol. 62. Si culpabilis indicetur.* Spicarium (reor) quo ſine culmo ſpicæ: *macholum* quo pariter congeruntur. Notat *Diodorus Siculus* lib. 4. Britannos olim inter colligendum meſſes, diſſectas à culmo ſpicas εἰς τὰς καταγείους οἰκήσεις in domibus ſeu horreis ſubterraneis repoſuiſſe, & vetuſtiores cotidiè, prout ſufficeret vellicantes, ad victum concoxiſſe. [Mos antiquus Britannorum.]

Habetur *Macholum* pro ipſâ frugum ſeu garbarum ſtrue, quam hodie dicimus **a reack oꝛ ſtack of Coꝛn**. Hujus olim ad conſtructionem epulari ſolebant agricolæ, & meſſores: unde Ll. noſtratium MS. codex regius: Dabatur (inquit) hꞃeac-cꞃopum, *id eſt* macholi *ſummitas & firma* (id eſt edulium) *ad* Macholum *faciendum*. [Mos recentior alius.]

¶ *Macinare*.] Statut. Veron. lib. 3. cap. 83. *Bladum vel legumen portare ad ipſa molendina pro macinando &c.* Italis *macinare* eſt molere; & *macina* molina. Sic *Joh. Latius* al. *de Laët* Lugdunenſis Batavus doctiſſ.

¶ *Mactiones*.) *Odo* de vitâ S. *Gerald.* lib. 2 cap. 4. *Reverſus autem lapidicinos &* mactiones *undecunq́; juſſit aggregari ad conſtituendam &c.* Gall. *macons*, cementarii. *Iſidor.* lib. 19. Orig. cap. 8. *Machiones dicti à machinis, in quibus inſiſtunt propter altitudinem parietum.* Latius Galli hos *macons* ſcribunt; ſed uſitatiùs *maſſons*, ex quo vulgare noſtrum **Maſons**.

¶ *Macta*.] Stragula ſeu culcitra ex juncis compoſita. *Ranulp. Ciſt.* lib. 7. cap. *Macta* ſuper quam orare ſolebat.

¶ *Maculare*.] Pro vulnerare, ſæpè in antiquis legibus. Sic *Alaman.* Tit. 61. §. 1. *Si ſuperior palpebra* maculata *fuerit, ut claudi non poſſit.* Tit. 63. §. 1. *Si labium ſuperius alicujus ita quis* maculaverit, *ut dentes appareant.* Baiuuar. Tit. 3. ca. 1. §. 21. *Si aurem* maculaverit. 23. *Superiorem verò palpebram vel ſuperius labium ſi* maculaverit.

¶ *Madere*.] Vide *Amadere*.

¶ *Mada.*] Vide *Medo.*

¶ *Mægbota.*] Compenſatio pro cognato interfecto, ab interficiente & cognatis ſuis, cognatis interfecti præſtita; ut *manbota* domino interfecti, pro famulo ſeu vaſſallo interfecto. Mæȝ Sax. *cognatus, progenies*; bote, *compenſatio*: man autem *vaſſallus, famulus.* Videatur *mægbotæ* iſta lex è Moſaica deſumpta *Exod.* 21. 30. ubi dicitur: *Quod ſi pretium ei* (hoc eſt, mortis reo) *fuerit impoſitum, dabit pro animâ ſuâ quicquid fuerit poſtulatus.* Precium (inquit *Hugo Cardin.*) id eſt, ſi permiſſum fuerit ei ut redimat ſe precio, ad poſtulationem parentum mortui, vel populi nobilitatem, vel utilitatem reipub. Item, Poſtulatus (inquit) à parentibus mortui, vel judicibus, vel arbitris. Sic & alii gloſſographi. E quibus conſtat licere aliàs pœnas corporales in pecuniarias tranſmutare & commutare (ut aiunt) pœnitentiam. Pretium autem iſtud apud majores noſtros, non ſub arbitris erat, ſed lege definitum, juxta occiſi cujuſq; capitis æſtimationem, quam ideo *Weram* appellabant & *Weregildum*; hoc eſt, viri pretium vel ſolutio. Fuſiùs hæc in illis vocabulis.

¶ *Maforium,* al. *Maforte,* & *Mavors.*] Græcobar. μαφώριον. Stola ſeu pallium cùm & fœminarum tùm & Monachorum. *Iſidor.* Orig. lib. 10. cap. 25. *De palliis fœminarum.* Stola matronale operimentum, quod cooperto capite & ſcapulâ à dextro latere in lævum humerum mittitur. Stola autem Græcè vocatur quod ſuperemittatur. Eadem & ricinium Latino nomine appellatum, eo quod dimidia ejus pars retro ejicitur, quod vulgò & *Mavortem* dicunt. Vocatam autem dicunt *Mavortem* quaſi *Martem*: ſignum enim maritalis dignitatis & poteſtatis in eo eſt. Caput enim mulieris vir eſt, inde & ſuper caput mulieris eſt. De monachali habitu ſic è Gloſſ. Arabico-Latinis *Meurſius.* *Maforium,* faſcialis (lego inquit facialis, id eſt, φακιάλιον) id eſt anguſtum pallium, quo utuntur Monachi collum pariter atq; humeros tegens. Vide apud eum plura in nomine Græcobarbaro.

¶ *Magiſter.*] Quantus hic titulus in Imperio fuit, dicat tibi *Caſſiodorus Variar.* lib. 6. formulâ 6. quæ *de Magiſteria dignitate* inſcribitur. Reverendum honorem ſumit, quiſq; Magiſtri nomen acceperit, quia hoc vocabulum ſemper de peritiâ venit, & in nomine cognoſcitur, quod ſit de moribus æſtimandum. His tribui ſolet, qui vel claſſi, ſocietati, muneri præſunt, vel in ſcientiâ aliquâ, præſertim literariâ, eminentiæ gradum conſecuti ſunt. *Gloſ. ad Clem.* lib. 5. tit. 2. cap. 2. de *Magiſtris,* ait: quod quidam dicunt, quod doctores in Jure Canonico vel Civili: *Magiſtri* dicuntur in Theologiâ vel artibus: & (ſecundùm *Hoſtienſ.*) qui ſeptem docent liberales artes, ſicq; recipi apud Italos. Sed Ultramontani communiter (inquit) vocant *Magiſtros.* Videntur & in textu ibidem ipſe *Clemens* 5. totumq; Viennenſe Concilium *Magiſtri* & *Doctoris* vocabula confundere. Ad coercendum enim ingentem *Doctoratus* ſeu *Magiſterii* ineundi ſumptum, cavent, ut dictum recipientes honorem, juramento priùs aſtringant, ne ultra tria millia Turonenſ. argenteorum (quæ in Bononenſi moneta aſcendunt ad quingentas libras Bononenorum parvorum) in ſolennitate circa hujuſmodi doctoratum aut Magiſterium quomodolibet adhibenda, expendant. En quantus hic ſumptus cum in aliis, tum in Oxonienſi noſtrâ Academia (nam & de ea nominatim illic cavebatur) ævo ſcil. Regis Edouardi 1. Et uſitatiorem tunc fuiſſe apud noſtrates *Magiſtri* titulum quàm *Doctoris,* ſuadent *Trevetti* Annales MS. qui ſub Anno 1294. id eſt 23 *Edw.* 1. ſic loquuntur, *Ceo veiant le Roy Edward.* 1. *rendi ſus ſon homage al Roy de France par fre Huges de Malmeceſtre, Meſtre de divinite, del ordre de Freres Prechors, queſtoi jure al conſeil le Roy le Denglettere.* Antiquiùs etiam (puta ſub *Henrico* 3.) in hanc ſonare videtur ſententiam *Matthæi Paris* illud in An. 1267. ubi ait: *Magiſtros* Oxoniæ ad Parliamentum veniſſe, ut pax reformaretur, &c.

Tempore verò *Lotharii* Imp. differentia *Doctorum* & *Magiſtrorum* exorta eſt: cum et circa ipſum tempus ars Typographica Moguntii inventa eſſet, à *Gonſbergio,* ut refert *Stephanus Pomeranus* J. C. lib. 3. par. 2. cap. 14. qui & *Doctores* omnes ſub *Magiſtris* antea contineri memorat. Opinatur deniq; *Alciatus* ad l. *cui præcipua,* de verb. ſign. 57. generali *Magiſtri* appellatione contineri Bacalaureos, Licentiatos, Doctores: ſed quales ille in Jure Civili Licentiatos vocat, nos in noſtris Academiis in aliis facultatibus *Magiſtros artium* nuncupamus.

De *Magiſtro* in theologia (quem hodie *Doctorem* appellamus) inſtitutione, Concionator quidam circa ætatem *Henrici* 6. vel *Edwardi* 4. (ut MS. codicis ſuggerit intuitus) in Sermone quodam ſuper illo Pſalmi 29. v. 11. *Quæ utilitas in ſanguine meo*: ſic effatur.

Reverendiſſimi, ſicut noverunt homines ſcholæ qui fuerunt Oxoniæ, vel Cantabrigiæ, quando Magiſter *in theologiâ debet incipere; ponitur primò in Cathedra, & tunc ponitur Pileus ſuper caput ejus; deinde leget unam lectionem, & poſt lectionem lectam, diſputabit unam quæſtionem.* Vide *Lindewode* in notis ad tit. *de Magiſtris* cap. 1. §. 1. & V. *Authent.* lib. 10. tit. *de Profeſſorib. &c.* cum notis ibidem. Sed innotuiſſe videtur Doctoris nomen & gradus apud noſtrates ſub ævo Regis *Johannis.* Mat. Pariſ. *Innocentius* enim Papa 3. ad eum ſcribens An. 1207. in cauſâ *Stephani Langton* Archiepiſcopi Cantuariæ, ſic alloquitur. *Illud ei* (ſcil. Stephano) *non eſſe imputandum ad culpam, ſed ad gloriam potius adſcribendum, quod Pariſiis dis*

diu vacans liberalibus ſtudiis, in tantum profecit, ut meruerit eſſe Doctor, *non ſolum in liberalibus facultatibus, verum & in Theologicis diſciplinis.* Sed cum hæc ad Academicos præſertim ſpectant, rimentur ipſi omnia ex archivis ſuis.

Magiſtri etiam cùm in Jure aliquando Imperatorio, tum in legibus Gentium municipalibus, ſæpè dicti ſunt non ſolum ſplendidi magiſtratus, ſed in infimo etiam miniſterio partes primas agentes, ut *Magiſter Porcarius*, Longob. lib. 1. tit. 11. æquè ac *Magiſtri Juſtitiarii* Neapolit. lib. 2. titt. 9. 14. &c. *Magiſter Cancellarius* in Mat. Paris An. 1215. *Magiſter Otto* Dom. Papæ nuntius in Anno 1225.

¶ *Magiſteria, iæ.*] Dignitas magiſtri. *Caſſiodor.* Epiſt. 12. *Sume igitur* magiſteriæ *infulas, dignitatis uſurus omnibus privilegiis, quæ tuos habere conſtiterit deceſſores.* Græcobar. Μαγιϛεϱία. *Meur.*

¶ *Magiſterianus.*] Græcobar. Μαγιϛεϱιανὸς & Μαγιϛϱανὸς Agens in rebus juxta Gloſſ. Latinogræc. *Corrigendus eſt* (inquit Meurſius) *Victor Turonunenſes in Chronico. Literas ſatis idoneas Juſtiniano principi per Olympianum* magiſtrianum *mittunt.* Hodie editur *magiſtranum.*

¶ *Magnus Magiſter Franciæ.*] Idem ſub tertia Regum ſerie, qui ſub prioribus duabus *Comes palatii* & *Maior domus* nuncupatus eſt: ſub initio etiam tertiæ, *Seneſcallus Franciæ.* De ipſo igitur plura vide in hiſce dictionibus: Luculentiùs apud *Tilium* & *Falcetum*. *Gulielmo Tyrio* Bel. ſacr. lib. 4. cap. 5. *maior Seneſcallus* dicitur, & in Orientali Imperio *Megadomeſticus*. Hic ſolummodo annotabimus, *Henricum* 2. Regem Angliæ jure Comitatus Andegaviæ, hæreditariè fuiſſe *Magnum Magiſtrum Franciæ* (ut *Tillius* loquitur) *Seneſcallum Franciæ* (ut *Robertus de Monte* in An. 1170) de quo plura inferius.

¶ *Magulum.*] Græcobar. μάγυλον, Gena, bucca. Interpres Juvenalis Satyr. 2. Peribonius: nomen Archigalli cinædi, quem *magulum* conſpurcatum dicimus, qui publicè impudicitiam perpeſſus (malle profeſſus) eſt. Vide Meurſium de Græcobarbaro.

¶ *Diatriba de* Magnâ Chartâ: *Ejus nomen, origo, deliquium, reſpiratio, diſcrimen multiplex, & confirmatio numeroſa.*

¶ *Magna Charta.*] Auguſtiſſimum Anglicarum libertatum diploma, & ſacra anchora: condita prout extat hodiè in libris juridicis, anno 9. *Henrici* 3. & confirmata denuo ann's 25 & 28 *Edouardi* 1. Inter Regni conſtitutiones (quas Statuta nuncupamus) prima eſt, majorumq; noſtrorum opibus & fortunis ſæpiùs comparata; ſudore autem & cruore plurimo ægrè adeo conſervata, ut Erythream dixeris, & ſanguineam.

Magna dicitur ab amplitudine, quâ tertio ſuperat *Chartam de Foreſta.* Sub hoc autem nomine contineri olim videtur nonnunquam utraq; libertatum pagina, civilium nempe & ferinarum. Fortè quod in Charta libertatum *Henrici* 1. cavetur inter cætera de *Foreſtis*: ut in Charta poſtmodum *Johannis* Regis, quæ in Rubro libro Scaccarii exhibetur. Apud inferiores verò & hodiernos ſigillatim dignoſcuntur his nominibus *Magna Charta*, & *Chartæ de Foreſtæ.* Vide infra in Anno 1253. Nomen.

Emanavit prima ejus fabrica ab Henrico 1. Regnum ineunte, qui pleraq; ejuſdem capitula (& uberiora nonnulla quàm gaudemus hodie) vel ſpecialiter in diſtinctis articulis, vel generaliter ſub confirmatione legum *Edouardi* Confeſſoris, ſpontaneâ conceſſit voluntate: ſinguliſque Comitatibus Chartas ejuſdem ſingulas in Cœnobio aliquo adſervandas mandavit. Chartam ipſam apud *Pariſium* videas in An. 1100. qui & in An. 1215. de eâdem mentionem faciens: Continebat (inquit) quaſdam libertates & leges *Edwardi ſancti*, Eccleſiæ Anglicanæ, pariter & magnatibus Regni conceſſas: exceptis quibuſdam libertatibus, quas idem Rex (*Henricus* 1.) de ſuo adjecit. Hinc eſt quod *Edouardus* 1. in primâ Chartâ ſuarum Confirmationum datâ An. Regni ejus 25. Cap. 1. ait: *Magnam Chartam* eſſe legem Communem.

Prima ejus fabrica ab Hen. 1.

Leges continet *Edw.* Conf.

Id eſt, communem legem

Sin & altiùs repetitam velis, conceſſit ipſe *Gulielmus* 1. legem *Edouardi* Confeſſoris, cum quibuſdam auxionibus, in ſingulis obſervandum. Quæ igitur in Chartâ deprehenduntur *Henrici* 1. de ſuo addita, & ad legem *Edouardi* Confeſſoris minimè pertinentia: orta videntur ratione Juris feodalis, quod Anglis primus impoſuit *Gulielmus* Conqueſtor, & cohibere jam in multis eſt dignatus *Henricus* 1. eodem enim ipſo nomine *leges S. Edwardi* nuncupantur: ut ſic intelligas ipſum *Henricum* 1. nihil novi in hac ſuâ Chartâ conſtituiſſe.

Charta ejus In Rubro libro Scacc.

Nam & libertates quas *Pariſius* ait eum de ſuo adjeciſſe ad leges *S. Edwardi*, novæ ſiquidem non ſunt appellandæ libertates, ſed novarum conſuetudinum (quas è Jure feodali atrociter ſuſcitavit *Gulielmus* ſenior, cumulatius auxit *Gulielmus* junior) piæ abrogationes et mollimina. Hæc *Henrici* 1. bonitas et juſticia, hoc Chartæ ſuæ beneficium quod agnoſcentes proximi ſui ſucceſſores probant alacrè, & confirmant.

Nil in eâ novum.

Succeſſores probant.

Stephanus Rex: Sciatis (inquit) me conceſſiſſe & præſenti Chartâ meâ confirmâſſe omnibus Baronibus & hominibus meis de Angliâ, omnes libertates & bonas leges, quas *Henricus* Rex Angliæ avunculus meus eis dedit & conceſſit: & omnes bonas leges et bonas conſuetudines eis concedo, quas habuerunt

Stephanus Rex confirmat.

Charta ejus in rubro libro Scacc.

runt tempore Regis *Edwardi*: cum cautione de his benè obſervandis.

Henricus 2. Pari modo *Henricus* 2. Sciatis (ait) me conceſſiſſe & reddidiſſe, & præſenti Chartâ meâ confirmaſſe Deo & Sanctæ Eccleſiæ, & omnibus Comitibus, & Baronibus, & omnibus hominibus meis, omnes conſuetudines quas Rex *Henricus* avus meus eis dedit & conceſſit: adjectâ ſanctione, ut liberè, quietè & plenariè tenerentur.

Richardus jurat bonarum legum obſervantiam. *Ricardus* 1. nullam (quam reperio) confirmationis Chartam edidit; ſed in coronatione ſuâ, pacem Dei & Eccleſiæ; rectam juſtitiam, malarum legum & conſuetudinum deletionem, bonarum obſervantiam, tactis ſacroſanctis Evangeliis, Sanctorumq; reliquiis ad Altare juravit.

Sic & R. *Iohannes*, ſed contrarium fa 20. An. 1199. pa. 192. Juravit & *Johannes* Rex in eandem ſententiam: ſed quâ religione colebantur iſtæ conceſſiones, confirmationes & juramenta ſub hoc ſeculo bellis & diſcordiis laborante (præſertim ſub *Johanne* Rege, cum peſſundata penè eſſet poteſtas Regia & jus datum ſceleri) paucis non eſt enarrandum. Extat Charta quædam ejuſdem data anno Regni tertio, quâ mandat *Hugoni Nevil* protoforeſtario, *Quòd non omittat propter Chartam aliquam* quamRex ipſe *alicui fecerat*, quin Foreſtas Angliæ (in quibus eximia libertatum vis emicuit) *per eaſdem leges cuſtodieret, quâ fuerunt in Foreſtis tempore* Henrici *Regis patris ſui*: Et mutaſſe tunc Foreſtæ libertates vehementer non eſt dubium.

Pat. 3. m. 7. n. 29. Foreſtæ libertates revocat.

Radul, Niger.

In Clerum ſævit. An. 1206. vel 7. pa. 213. Oritur ſub triennio poſtea inter *Johannem* Regem & Papam *Innocentium* graviſſima diſceptatio, quæ ſequentium omnium hîc malorum occaſionem præbuit. Acriter ſiquidem contendentibus de electione Cantuarienſis Archiepiſcopi, Eccleſiæ illius Monachis; lis ad Papam promovetur: Et cum de neutro Electo conſentire ducerentur electores, coram Papa, is è cœtu Cardinalium ſuorum tertium ingerit, Anglum utiq; *Stephanum Largton* nomine; ſed inconſulto Rege, & contra voluntatem ejus & jus Regni, Monachis tamen imponit ſine mora hunc eligere, & electum ipſemet ſtatim conſecrat. Dedignatus Rex *Johannes* Cantuarienſes Monachos in exilium mittit, eorumq; terras adſcribit fiſco. Inſequitur Cleri maledictio & ad Papam fertur querimonia, qui Regem admonet & mulcere ſatagit blandiloquiis, non audientem verò, fulmine ſternit Pontificio. Primò Angliam totam ſub interdicto ponit (ut ſic nec Regi ſerviat, nec ipſi Deo) Inde Regem excommunicat, demumq; Regnum ejus *Philippo* Franco decernit capeſcendum. Sævit jam *Johannes* Rex in univerſum Clerum, proſcriptumq; exponit direptoribus *Philippus* Rex.

Papa Angliam interdicit &c.

An. 1213. pa. 224. Diu devoratum ſpe Angliæ Regnum ingenti aggreditur molimine, Subditos qui ferre arma poſſunt undequaq; evocat. Militiam detrectantes Culvertagii ſtigmate deturpatos prædicat. Hæret in adverſo litore immenſus hoſtium exercitus: & hîc domi confunduntur omnia è perfidiâ ſubditorum.

Iohannes Rex ſuccumbit. An. 1213. pa. 227. Fractus his anguſtiis Rex *Johannes*, & quinquennali penè jam decoctus excommunicatione, Pontificiorum ſuaſu, ſe & Regna ſua tam Angliæ quàm Hiberniæ, in Papæ credit patrocinium, coronam ſupplex tradit Legato ejus *Pandulfo*. Jurat conceptis articulis commiſſorum omnium redintegrationem, & quod bonas leges anteceſſorum ſuorum, & præcipuè leges *Edwardi* Regis Confeſſoris revocaret, & obſervandas traderet. Jurant pariter in Regis animam 16 Comites, & Barones multi potentiores, ita tamen, ut Regem recidentem omnes ad articulorum cogerent obſervationem. Præter hæc, cenſum annuum Papæ concedit: 700. marcas ſterlingorum pro regno Angliæ, 300 pro Hiberniâ. Homagium unà præſtat & fidelitatis juramentum: impletaq; jam integritate pœnitentiæ miniſterio Stephani Cantuarienſis Archiepiſcopi, ipſe ab excommunicationis vinculo *Wintoniæ* abſolvitur, & Regnum Angliæ ab interdicto liberatur, ablatis Clero ægrè adhuc reſtitutis. Rex Franciæ poſt exhauſtas in belli apparatu ſex centenas mille libras (frendens licèt) à Papâ prohibetur Angliam laceſſere.

Concedit leges *Edw. Conf.*

Francus illuditur.

Inquiritur de damnis & denuntiantur L. His ita geſtis Rex *Johannes Gerſeiam* navigaturus & recentis non dum immemor juramenti Concilium ad *S. Albanum* prid. Non. Auguſti, anno Regni ſui 15. edicit quo inquiri jurat de damnis Prælatorum &c. Conveniunt (abſente Rege) ſummus Angliæ Juſtitiarius, Archiep. Cant. Epiſcopi, & Magnates, pacemq; Regiam cunctis denuntiantes, inter alia ex parte Regis firmiter præcipiunt: ut Leges *Henrici* avi ſui (id eſt *Hen.* 1.) ab omnibus cuſtodirentur, & omnes Leges iniquæ penitus enervarentur. Sed verſabantur hæc in generalibus; nec conſtabat quænam erant Leges illæ *Henrici* 1. abſoletæ ſcil. et poſthabitæ. Hactenus etiam nihil datum niſi verba: nihil ſcriptis, nihil Charta Regia & ſigillo Regni confirmatum.

Pa. 230.

Archiep. profert Chartam *Hen.* 1. qua Barones jurant propugnare. An. 1213. pa. 230. Reverſo Rege, Synodum celebrat 8 Cal. Sept. in Eccleſia *S. Pauli Londoniarum* Archiepiſcopus, cui inter Prælatos multi affuere Proceres Regni. Acta aliſquantiſper Eccleſiæ; Archiepiſcopus proceres aliquot (ut tunc fama erat) in receſſum vocat. Deplorat profligatas libertates Regni, et bonas leges *Edwardi* Confeſſoris. Regem memorat in abſolutione ſuâ Wintoniæ, eaſdem juraſſe revocare, & in Regno facere ab omnibus obſervari. Hoc ut meliùs expediatur: inventa eſt (inquit) nunc quædam Charta *Henrici* 1. Regis Angliæ, per quam, ſi volueritis, libertates diu amiſſas, poteritis ad ſtatum priſtinum revocare. Chartam profert; quâ perlectâ, juramento invicem ſe aſtringunt Proceres, pro hiſce libertatibus vel ad mortem (ſi res exigeret) certaturos. Ferre pollicetur Archiepiſcopus auxilium. Coeunt ſequenti anno (id eſt 1214. ſub 14 Calend. Novemb.) velut orationis gratiâ ad Monaſterium S. *Edmundi Burienſis*, ſed de libertatibus,

pa. 230.

bus tractant reſtaurandis: conceptumq; *Londini* priùs juramentum, illic denuò ſuper Altare renovant ſigillatim. Parant quæ ad bellum ſpectant, & libertatum deinde à Rege contendunt confirmationem. Ille dierum aliquot inducias poſtulat, ſed reſpondet demum, nunquam ſe facturum.

Cogunt exercitum, & Rex deſeritur. pa. 244.

Proceres exercitum cogunt, quem Dei & Sanctæ Eccleſiæ nominant, Regiq; adhærentibus excidium minitantur & rerum omnium direptionem, ni ad ipſos ocyùs convolantes cauſam publicam tuerentur. Rex à ſuis ita deſeritur, ut in totâ ejus clientelâ vix ſeptem numerantur Equites. Miteſcens igitur, de arbitris convenit, qui utrinq; electi libertatum dictant Capitula. Eademq; (in prato inter **Stanes** & **Windeleſhores**, quod dicitur **Raningemead**) in duabus Chartis (altera continente libertates Angliæ, altera Foreſtarum) ſigillo Regio firmat & concedit. Sic *Matthæus Paris*, qui utramq; Chartam ſigillatim exhibet: & libertates Foreſtæ in eadem ſchedulâ cum libertatibus Angliæ contineri pro capacitate ſui, non potuiſſe aſſerit. In Rubro tamen libro Scaccarii junctim eduntur, & confuſis articulis: multis etiam deſideratis ad Foreſtam pertinentibus: adſcriptis etiam nonnullis Chartæ neutri (prout hodie extat) contingentibus. Sunt qui à loco, *Magnam Chartam* **Ronnlemead** appellant, primumq; eſſe ferunt Juris noſtri ſcriptum codicem. Hæc à latere.

Convenit de forma Chartæ.

25 Nomophylaces. M.P. pa. 251.

Adjungitur pedi Chartæ Foreſtariæ ad præſidium libertatum omnium, pactum grave & in Regno inauditum. Eligendos à Baronibus, 25 Nomophylaces, qui libertatum tuerentur caſtitatem, Regemq; ipſum vacillantem brachio cohiberent populari. Regem inſuper nihil impetraturum quo aliquid conceſſorum fiat irritum: irritumq; fore quicquid impetraverit.

Juratur præmiſſorum obſervantia, cùm à Rege tùm à Baronibus: & eliguntur Nomophylaces qui muneris cultum etiam jurant, & Barones alii obſequium ſe illis exhibituros. Mandat Rex præterea literis Patentibus univerſis Angliæ Vicecomitibus, ut jurare faciant quoſlibet ſuæ ditionis, conceſſas fovere libertates, ipſumq; ad hoc Regem, caſtrorum captione, provocare. Apage. Quin ut nihil deſideretur, Bullam à Papâ impetrat ad conceſſiones ſuas roborandas.

Papa acta Caſſat.

Brevi autem Regem pœnitet è medullis, conqueſtoq; pluribus apud ipſum eundem Papam *Innocentium* 3. hic acta omnia decernit irrita, Regiq; & Baronibus imponit ſub anathemate, ut neq; ipſe jurata teneat, neq; iſti conceſſa exigant. Barones hoc ad Papam non ſpectare aſſerunt. Papa renuentes excommunicat, eorumq; terras interdicto premit. Jam adacti ad inſaniam, *Ludovicum* filium Regis Franciæ, ſibi eligunt in Regem, qui neq; precibus neq; minis Papæ, à direptione Angliæ prohiberi potuit. Sæviunt hîc ubiq; inteſtina bella, cædes, incendia, & funeſta omnia.

Barones *Ludovicum* eligunt in Regem. pa. 252.

Ioh. moritur, *Hen.* 3. ſuccedit & libertate jurat, *Ludovicus* exuitur.

Sed obeunte anno proximo *Johanne* Rege, filium ejus decennalem, *Henricum* 3. ſuſcipiunt Regem, qui & in Coronatione ſuâ de more jurat leges bonas, malis abdicatis. Reſipiſcentes jam Magnates deſtituunt *Ludovicum*, qui citiùs indè fractus, receſſum etiam jurat & ablatorum omnium reſtitutionem. Jurat Rex viciſſim petitas reddere libertates & in animum ejus unà jurant legatus Papæ, & Protector Regis magnus Mareſcallus; eaſdem etiam obſervare omnibuſque tradere obſervandas. Hoc idem jurant univerſi Proceres.

Ludovici prævaricatio. p. 306.

Dum mora nectitur vitâ excedit *Philippus* Rex Franciæ, & *Ludovicus* ſolium tenet, à quo Rex *Henricus* Normanniæ petit redditionem, prout diſcedens Angliâ juraverat *Ludovicus*. Is cauſatur, *Henricum* Anglis non reſtituiſſe (ut juraverat item) libertates Angliæ, nec ſe ideo Normanniam reſtititurum.

Barones petunt libertatum confirmationem. p. 305.

Anno 1223, Regis 7. Archiepiſcopus & Magnates Regem obteſtantur, ut juratas confirmaret libertates: & reſpondente quodam extortas fuiſſe à patre ſuo: Rex omnes (inquit) libertates illas juravimus, & omnes aſtricti ſumus ut quod juravimus obſervemus. Miſſis igitur in ſingulos Comitatus literis, Vicecomitibus præcepit, ut per ſacramentum 12. Militum vel legalium hominum inquiri facerent, quænam erant libertates Angliæ tempore *Henrici* avi ſui; ſed quid reſponſum ſit à Vicecomitibus non reperio.

Henricus Rex concedit Chartas libertatum.

Demum anno 9 Regis, concedente Clero & populo cum Magnatibus Quintodecimam partem omnium rerum mobilium totius Regni Angliæ; renovantur Chartæ libertatum, prout ſub Rege *Johanne* priùs erant conditæ: ita quod Chartæ utrorumq; Regum in nullo inveniuntur diſſimiles. Verba ſunt *Pariſii*, quæ nos ideo recitamus, ut indagetur ratio: quorſum non reperiuntur hodie in Magna Charta *Henrici* 3. Articuli aliquot à *Johanne* conceſſi. Ille ſiquidem primò, de perſolvendo defunctorum debita Judæis atq; aliis. Secundò de modo imponendi ſcutagium & Auxilium Regis. Tertiò de modo ſummoniendi Commune Concilium Regni, quod poſtea Parlamentum appellatur, & quartò de modo cavit quo Auxilium capiat Subditus à vaſſallis ſuis quos Tenentes appellamus. Hi inquam in impreſſis *Magnæ Chartæ* exemplaribus non deprehenduntur: fuiſſe tamen in primitivo illo *Henrici* 3. è *Pariſio* vides, cui & fidem facit locus ejus alius. Ubi dicitur, quod *in Parlamento Weſtmonaſterii, ad feſtum S. Edwardi An.* 1255 id eſt Regis 39. *reſponſum fuit Regi à Baronibus, quod omnes tunc temporis non fuerunt juxta tenorem* Magnæ Chartæ *ſuæ vocati; & ideo ſine paribus ſuis tunc abſentibus, nullum voluerunt tunc reſponſum dare.* Me recipio.

pa. 311

Deſiderantur hodie nonnulli articuli.

Chartarum diſpoſitio.

Chartas jam de novo conceſſas & Sigillo Regio ad Parlamenti petitionem confirmatas Rex in quemlibet dirigit Comitatum: In illum ſcilicet qui Foreſtâ nullâ premebatur,

Magnam

Magnam Chartam ſolam. In cæteros eam pariter & Foreſtæ: libertateſq; ab omnibus imperat juramento interpoſito, conſervandas: quod tam fæliciter adimpletum eſt, ut nec iota unum in Regis Chartâ contentum, extitit prætermiſſum. Dies fauſta, ſed breviſſima. Ad cujus tamen munimentum Excommunicationis ſententiam in Chartarum Violatores promulgat *Stephanus* Archiepiſcopus Cantuariæ cæteriq; Angliæ Epiſcopi, quam ſubinde metuiſſe dicitur Rex *Henricus*.

Pa. 313.

Pa. 421.

Biennio verò poſtea (id eſt An. Dom. 1227. Regni 11.) ad ætatis veniens plenitudinem: in lugubri (ſic hoc *Florilegus* nuncupat) Oxonienſi Concilio, cancellari fecit & caſſari omnes Chartas in provinciis omnibus Regni Angliæ de libertatibus Foreſtæ (ut *Pariſius* & *Florilegus* referunt) ſed ut alii habent, de libertatibus etiam *Magnæ Chartæ*; factas ſiquidem eas criminans dum ſub tutela ipſe eſſet, & Sigilli ſui non tùm compos.

Rex cancellari facit Chartas.

Hollinſ.

Frendent Barones, pauciſq; interpoſitis diebus, Regem adeuntes, Chartarum redintegrationem aſperâ nimis contendunt pertinaciâ. Rex blandiloquiis hac vice linitos, in ulteriorem rejicit tempeſtatem: ſopitiſq; longas tandem poſt ambages (cùm in aliis, tùm in Parlamento anni ſui 18.) diſceptationibus: ſponte & ſereno vultu, in Palamento Weſtmonaſterii anno ſuo 21. Dom. 1237. triceſimam partem bonorum Cleri atq; populi recepturus; libertates reddidit, ſanctius inde obſervandas. Quod ut certò foret, ſententiam quam in violatores aliquando tulerat *Stephanus* Archiepiſcopus Cantuariæ, cum omnibus Epiſcopis Angliæ, à qua nec immunis ipſe habebatur, fecit renovari. In abundantiorem etiam ſecuritatem, novo confirmationis diplomati hanc impinxit clauſulam: Non obſtante quòd prædictæ Chartæ (libertatum & Foreſtæ) confectæ fuerint cum minoris eſſemus ætatis.

Sed tandem exintegrat, Pa. 325.

Pa. 382.

Pa. 420.

Pa. 421.

Holl. A. 2237. pa. 220.

Tarda vel his adhuc fides. Non elapſo igitur toto ſeptennio, Barones in Parlamento Londinenſi Anno Dom. 1244. Regem ſollicite obteſtantur, ut emptæ redemptæq; libertates non ſolùm obſerventur, ſed & novâ confirmationis Chartâ (quæ ſuper hæc ſpecialem faciat mentionem) denuo roborentur. Novam pariter Excommunicationis ſententiam in eos projiciendam qui conceſſas libertates vel impugnarent, vel impedirent: Et ut illis fieret emendatio qui poſt ultimam conceſſionem damnum ſuſtinuerant in libertatibus violatis. Præter hæc, ne ſacramenti à Rege populoq; præſtiti ob libertatum obſervantiam; anathematiſq; a S. *Edmundo* jam Cantuar. Archiepiſcopo in violatores promulgati, periculum de cætero incurreretur: obnixiùs Regem orant, ut de communi aſſenſu quatuor eligantur potentes & nobiles de diſcretioribus totius Regni, qui ſint de Conſilio Dom. Regis, & jurati, hæc & alia multa Regno commodiſſima (tanquam Tribuni plebis) agerent & curarent. Rex negat omnia, ſtatimq; in Foreſtis multa exequitur graviſſima.

Barones multa petunt ad Chartarum roborationem fruſtra. *M. P.* pa. 621.

Pa. 633.

Nova autem preſſus egeſtate, in Parlamento Londonii An. Dom. 1253. Regni ſui 37. ad novam accedit pactionem. Conferentibus ſcil. in viaticum ſuum Hieroſolymitanum Clero triennalem decimam; militibus, Scutagium trium marcarum: bonâ fide & ſine aliquâ cavillatione promiſit ſe *Chartam Magnam*, & omnes ejus articulos obſervaturum. Tertio igitur Maii, præſentibus Rege, Comitibus & Baronibus, *Bonifacius* novus Archiepiſcopus Cantuar. cæteriq; Epiſcopi pontificalibus induti & accenſas ferentes candelas in majori Aula Weſtmonaſterii, excommunicationem cum anathemate (formâ maximè ſolenni quam habes apud *Pariſium* in hoc anno) projecerunt, in tranſgreſſores Eccleſiaſticorum, & libertatum ſeu liberarum conſuetudinum Regni Angliæ, & præcipuè earum quæ continentur in Charta libertatum Angliæ, & Charta de Foreſta &c.

Confirmantur denuo cum anathemate formidabili. Pa. 838.

Pa. 839.

Nec tantùm in tranſgreſſores liquidò, ſed in eos pariter qui qualicunq; arte vel ingenio temerè violaverint, diminuerint, ſeu immutaverint clam vel palam, facto, verbo, vel conſilio, contra illas vel earum aliquam in quocunq; articulo veniendo. Item in illos qui contra illas, vel earum ſtatuta, aliqua ediderint vel edita ſervaverint, conſuetudines introduxerint, vel ſervaverint introductas. Scriptores ſtatutorum, necnon Conſiliarios, & executores, & qui ſecundùm ea præſumpſerint judicare &c. Dicta & promulgata omnia ſigillis roborabant: prolataq; eſt in medium Charta Regis *Johannis*, quâ ſupradictas libertates merâ voluntate reconceſſit & inde recitari fecerunt eaſdem libertates. Dum autem *Henricus* Rex memoratam ſententiam audiebat, tennit manum ſuam ad pectus ſuum ſereno vultu atq; alacri. Et cum perlecta eſſet demum projeciſſentq; candelas extinctas & fummigantes, & diceretur à ſingulis, *Sic extinguantur & fœteant hujus ſententiæ incurſores in inferno*: & campanæ pulſarentur (ut applauderent ſinguli) dixit ipſe Rex: *Sic me Deus adjuvet, hæc omnia illibata ſervabo fideliter, ſicut ſum homo, ſicut ſum Chriſtianus, ſicut ſum Miles, & ſicut ſum Rex Coronatus & inunctus*. Hæc (qui plura) Pariſius. Poſt hæc omnia Romam mittitur ad *Innocentium* 4. Rogatus ille latum anathema Bulla roborat, & de ſuo quiddam adjicit in terrorem.

Charta Regis *Io.* producta.

Regis *Henrici* ſolenne votum & Papæ confirmatio.

Sub Sole nihil ſtabile. Anno quippe proximo, Rex, dum inhiat colligendis decimis quæ ſub conditione de Chartarum obſervanda immunitate conceſſæ fuerant, conſilio impiorum libertates temerat. Credens (inquit *Matthæus*) pro munere, abſolvi à tranſgreſſione. Nec ſpes illa vana cum ſe & Regnum ſub pœna exhæredationis (quod non potuit) Papæ obligaret ad pecuniæ ſolutionem, quam in bello Siculo foret expenſurus, cauſâ ſuâ.

Rex iterum deficit. Pa. 861. Et 862.

P. 868.

Ad mortalia autem arma non concurritur: ſed anno 1255. Regis 39. Acclamatum eſt

Projiciuntur nova anathemata. pa. 878. in *Floril.* pa. 272.

in Comitatibus, Synodis, Eccleſiis, & ubicunq; locorum homines convenerant, ut *Magna Charta*, quam Rex *Johannes* conceſſit & Rex iſte præſens multoties reconceſſit, inviolabiliter tueretur: & lata eſt ſententia (toties repetita) in omnes ejuſdem violatores.

Pa. 891.

Sequenti etiam anno pœna horribilis anathematis in Londinenſi Synodo prioribus adjungitur, ſtatuiturq; libertates ſub ejuſdem periculo conſervandas: Et ne quid præterea deſideretur, acceſſerunt paulo poſt duæ ſimul Bullæ *Alexandri* 4. ad Chartarum ſententiarumq; roborationem.

Jurant Rex & filius Legum obſervantiam. pa. 941.

Rex ſeu telis victus Eccleſiæ; ſeu quòd Barones mutuò exhibentes dextras, juraverant, quòd non omitterent propoſitum perſequi pro pecuniæ vel terrarum amiſſione, vel etiam pro vita & morte ſua & ſuorum: in Parlamento *Oxonii* An. Dom. 1258. Regni 42. ſemel iterum, ſed jam etiam cum *Edouardo* filio ſuo, Chartarum jurat obſervantiam, & 24 prudentium virorum, nationis Anglicanæ (nam ab alienigenis paſſi modò ſunt graviſſima) quos ſub ipſo ad Regni gubernationem eligerent, conſilio ſe commendavit.

24 Nomophylaces. *Flor.* pa. 277.

Abſolvitur à juramento pater ſed ſpernit filius. Pa. 958.

Non elapſo autem biennio, Rex ab *Urbano* Papa juramenti potitur abſolutione: nec ſui tantum ſed & filii, quam Princeps optimus adeptam ſpernit. Mittuntur jam Hertfordiam ex mandato Regio Juſtitiarii itinerantes, contra formam (ut aſſeritur) dictarum proviſionum *Oxonii*, repudiatiq; ideo à majoribus illarum partium caſſi redierunt.

Pugnatum eſt captiq; Rex & filius.

Succreſcentibus verò novis indies gravaminibus ex alienigenarum (qui Regis aures atq; latus occludebant) inſolentiis: Proceres eas, Chartarumq; una violationes, ſtatuunt demùm vi compeſcere. Accenduntur ergo belli faces cruentiſſimi. Cadit utrinq; ingens multitudo, capiunturq; An. 1264. in Lewenſi prælio ſtrenuè dimicantes Rex & filius. Sed verſâ brevi rerum aleâ, filius à cuſtodibus elapſus, ex improviſo hoſtem novis copiis adoritur, inſigniq; clade Eveſhamiæ fundens, non ſolum patrem ſed & Regiam dignitatem liberavit An. Dom. 1265.

Flori. pa. 323

Elapſus filius Barones conterit.

Rex jam liber ſponte cedit Ll. & moritur.

Actum jam videtur de libertatibus; ſed è cœlis ecce miſericordiam Domini, qui Principum corda nec ferro coercenda, nec mortalibus induſtriis, leviſſimo afflatu ſubigit & emollit. Preſſâ poſt imbelles aliquot conatus reliqua Baronum parte: Rex in Parlamento *Marlebridge* An. Dom. 1267. Regni 52. Cap. 5. utramq; Chartam, in ſingulis tam ad Regem, quam ad ſubditum pertinentibus tenendam ſtatuit: Breviaq. Regia gratis concedi in tranſgreſſores. Rebus in hunc modum præter ſpem compoſitis, ſub anno altero pax edicitur per totam Angliam, & *Edouardus* Princeps cruce jam ſignatus Hieroſolymis proficiſcitur, triumphatiſq; hoſtibus Rex in pace animam reddit An. Dom. 1272. Regni 57.

R. *Ed.* 1. omnia confirmat chartâ ſuâ.

Henrico mortuo reverſoq; Rege *Edouardo* 1. vacillant etiam aliquoties Chartæ libertatum (ut videre eſt in præfatione Articulorum ſuper eiſdem) quas ideo ſtabilire nixus eſt æterno robore (*Juſtinianus* noſter) idem *Edouardus*. Reſilire quippe noluit à ſacramento, quod cum patre in Oxonienſi Parlamento aliquando juraverat, nec abſolvi, ut præfati ſumus. Anno igitur Regni ſui 25. dum in Flandriam tranſiturus, *Odimiræ* moraretur: præcepta ſub ſigillo ſuo Weſtmonaſterii data 2 Aprilis, in omnes miſit Angliæ Comitatus Chartarum exigentia obſervantiam.

Rot. Parl.

Conſtans etiam in propoſito, duas ſimul earundem edidit confirmationes, ſub teſtimonio filii ſui *Edouardi* Principis, ejus tunc in Anglia Locum-tenentis (nam in Flandriâ verſabatur ipſe) Londini datas, alteram 10 Octobris, alteram (ſed priorem) 12. Octobris dicto anno. In hac recitatas per Inſpeximus, Chartas *Henrici* 3. patris ſui, ſigillatim eas concedit, firmat, & corroborat. In illa neutram recitans, utramq; junctim confirmat, & quæ ad earum conducunt obſervantiam multa decernit utiliſſima.

Et multipliciter roborat.

Primò, quemlibet in iiſdem articulum, tenendum Sanctiùs: mittendaſq; Chartas ſingulas ſub ſigillo Regio, Juſtitiariis, Vicecomitibus, & aliis omnibus miniſtris Regis, civitatibuſq; Regni; unà cum Brevibus, præcipientibus, ut eas populo annuntient, & in ſingulis obſervent.

Secundò, judicium contra aliquem earundem articulum, fore irritum & cancellandum.

Tertio, mittendas etiam ejuſmodi Chartas, ad ſingulas Eccleſias Regni Cathedrales: non ibidem ſolum cuſtodiendas, ſed & annuò bis legendas coram populo.

Quartò, ut Epiſcopi bis item quotannis excommunicatos denuntient Chartarum violatores, & qui illis ſunt vel ab auxilio, vel à conſilio. Et ut Archiepiſcopi Epiſcopos ad hoc coerceant. Lata tunc etiam eſt ſolenniter ejuſmodi ſententia à *Roberto* Archiepiſcopo Cantuariæ.

Lib. Sta.

Rot. Parl.

Gandavi præterea exiſtens (ubi nullis populi pulſaretur precibus) hanc ſponte Chartam totidem omnino verbis, magno ſuo munivit ſigillo 5 die Nov. anno 25 prædicto, & in Angliam gratuitò miſit.

Et confirmat in Parlamento cum auctionibus.

Cum tamen in Parlamento Regni ſui 28. aſſiduè à Baronibus (præſertim à Comite Herefordiæ & à domino Mariſcallo Angliæ) obteſtaretur; ut Chartas denuo confirmaret parlamentariâ authoritate; hæſit in articulis aliquot à *Walſinghamio* memoratis, Et ad ipſarum calcem annectendam voluit (omnium remoram) *Salvo jure Coronæ noſtræ*. Animadvertens autem commotum populum & perculſos proceres: conſilium mutat Rex eximius, & non ſolum annuit Chartarum confirmationem, ſed in earum etiam munimen, explanationem & libertatum auctionem co-

Pa. 73.

Pa. 76.

An. Reg. 28.

ronidem

ronidem imponens, quam *Articulos ſuper Chartas* appellamus, ſic inter alia promulgavit.

Artic. ſup. Chart. ca. 1.

Chartas libertatum in omni articulo conſervandas, tradendaſq; unicuiq; Vicecomiti ſub ſigillo Regis: ut legantur populo quater annuò in pleno Comitatu, viz. proximè poſt feſta *S. Michaelis*, *Nativitatis Domini*, *Paſchatis*, & *S. Johannis Baptiſtæ*.

Eligendos etiam è Militibus cujuſq; Comitatus per Comitatenſes in foro Comitatus, 3 Juſtitiarios qui diplomate fulti Regio, de delictis cognoſcerent contraChartas,eaſdemq; ſartas tectas conſervarent &c.

Multoties etiam Reges ſuccedentes.

Poſt varios caſus & tot diſcrimina rerum: emicuêre ſic tandem Dei beneficio ſacræ hæ Chartæ libertatum Angliæ, pleno vigore: & ne deficerent aliquando poſtea, trigeſies atq; eo ſupra à ſuccedentibus Regibus confirmatæ ſunt: decimaquarta ſcil. vice ſolo ſub *Edouardo* 3. Et uberiùs demum ſub piiſſimo domino noſtro divo *Jacobo* Rege: Cujus ut in perpetuâ felicitate floreat magnum ſobolis incrementum, floreant hæ ſimul (precor) in perpetua Caſtitate. Amen.

¶ *Magnum Concilium.*] Plerunq; intelligitur de ſummo illo Concilio totius Regni (quod Parlamentum vocant) è tribus Ordinibus conſtitutum. Sub hoc autem nomine continetur aliàs Ariſtocraticum illud, quod ad ardua etiam Regni negotia cogebant aliquando Reges veteres, conſimili Brevi quo & ipſum Parlamentum, ſed prætermiſſa plebe & minori ſolennitate. In magno enim Concilio quod tenuit *Edwardus* 3. anno Regni ſui 15. circa feſtum Tranſlationis *Thomæ* Martyris (quod erat 7 die Julii) nec 40 dierum ratio in ejuſdem ſummonitione habebatur, nec Baronum omnium convocatio: Sed cum in Parlamento *Weſtmonaſterii* immediate jam tum præcedente, 54 enumerati eſſent (præter Epiſcopos) ſeculares Proceres, hic Londini evocabantur 22 tantummodo. De *Magno Concilio* fit ſæpè mentio in Annalibus noſtris; ſed de quo prædictorum genere intelligendum fuerit, ſæpè etiam dubitatur. Archiva conſule.

¶ *Magonellus, Magonale.*] V. *Gonn* in *Ort.* Vocab. Anglo-Lat. Epiſt. *Baldwini* Imp. *Aidulpho* Colonienſi Archiep. apud *Godefrid.* Monach. *Inter quaſlibet turres* (*in muro urbis*) *à parte maris, quo noſter timebatur aſſultus, turris lignea erigitur ſuper murum ſtationibus tribus aut quatuor, multitudinem continens armatorum, nihilominus etiam inter quaſlibet duas turres, ſeu petraria, ſeu* Magonellus *erigitur.* Item Epiſt. Comit. de S. *Paulo* ibidem proxime ſupra. *Præterea quilibet uſarius* mogonellum *ſuum habebat erectum.*

¶ *Magulum.*] Græcobar. Μάγουλον. Interpres *Juvenalis* Sat. 11. Peribonius. *Nomen Archigalli cinædi, quem* magulum *conſpurcatum dicimus, qui publicè impudicitiam perpeſſus eſt.* Meurſ.

¶ *Mahamium, & Mahemium*, aliàs *Mahanium, & Machamium.*] Forenſi vocabulo *Mahim*, Gal. *Mehaing*, à verbo *mehamguer*, i. mutilare, claudum facere. Juriſconſultis noſtris *mahemium* dicitur, cum vel os vel membrum aliquod ita cuipiam conteratur aut minuatur, ut invalidior fiant ad militandum. Auris igitur vel naſi mutilatio graviùs luitur, ſed inter *mahemia* (quæ felonicè dicuntur perpetrari) non numeratur. *Majeſt. Reg. Scot.* Lib. 4. Ca. 3. §. 1. *Declinare autem duellum poteſt accuſatus in hujuſmodi placitis per* machamium, *vel per ætatem.* Et mox. Mahamium *autem dicitur, oſſis cujuſlibet fractio, vel teſtæ capitis inciſio, vel per abraſionem cutis attenuatio.* Verba ſunt *Glanvillæ* noſtri lib. 14. ca. 1. Sed *Bractonus* fuſiùs Lib. 3. Tract. de Coronâ Cap. 24. nu. 3. Mahemium *verò dici poterit ubi aliquis in aliquâ parte ſui corporis effectus ſit inutilis ad pugnandum; & maximè per illum quem appellat, ut ſi oſſa extrahantur à capite, & ſkerda magna levetur, ut prædictum eſt. Item ſi os frangatur, vel pes, vel manus, vel digitus, vel articulus pedis vel manus, vel aliud membrum abſcindatur, vel per plagam factam contracti ſunt nervi, & membrum aliquod, vel quòd digiti curvi reddantur, vel ſi oculus effoſus fuerit, vel aliud fiat in corpore hominis per quod minus habilis & utilis reddatur ad ſe defendendum. Sed quid dicetur de eo qui dentes habet fractos? ſi fractio dentium judicari debeat ad* mahemium? *Ad quod ſciendum, quod eſt quoddam* mahemium *quo quis inutilis efficitur ad pugnandum, de quo ſupra dictum eſt.*

¶ *Mahona.*] Navis genus apud Turcos, cujus mentionem fecit *Hieronymus* Comes *Alexandrinus* in Commentariis de Bello Melitenſi An. Dom. 1565. *Erant* (inquit) *Piali Baſſæ claſſis Turcicæ præfecto, triremes munitiſſimæ* 130. Mahonæ 8. *ſunt autem* Mahonæ *naves ampliores convehendis commeatibus, & militaribus apparatibus accommodatæ.*

¶ *Maialis ſacrivus.*] Salici ad porcorum diſtinctionem alios anniculos vocant, alios bimos, tertuſſos, poſtanniculatos. Item porcellos porcos verres ſcrovas, ſcrofas ducarias, *maiales ſacrivos* & non *ſacrivos*: de quibus omnibus Lex Salica Tit. 3. Et de hoc particulariter ibidem §. 14. *Si quis* maialem ſacrivum, *qui dicitur votivus furaverit* — *ſolid.* 17. *culp. jud.* Et §. ſeq. *Si quis* maialem *non ſacrivum furaverit* — *ſol.* 15. *culpab. judicetur.* Gloſſar. in hunc locum. *Sacrifus* (inquit) qui eſt defenſor aliorum pecorum. Porci ſacres Varroni et Feſto dicuntur qui ſunt ad ſacrificium idonei. Hæc ibi.

¶ *Maialis votivus.*] Vide jam ſupra *Maialis*, & adjice quæ ex *Gregorio Turonenſi* de mirac. lib. 2. cap. 3. notat L.

Ccc 2 *Maig-*

¶ *Maignagium, gii.*] Lib. Rameſ. Sect. 265. *Idem Hugo tenebat unam cotſethelandam cum libero ſervitio in villâ quæ dicitur* **Slepe**, *& unum* maignagium *in foro ejuſdem villæ.* Officina fabris ærarii, nam *Maignen* Gal. faber ærarius.

¶ *Maiicampus*, al. *Magicampus.*] Occurrit interdum vox utraq; ſed apud *Remmigium* Præpoſitum, uſitatior poſtera, pro conventu Scabinorum ſive Judicum (quem & *Mallum* dicunt) in agris Rhætiæ Curienſis juxta oppidum *Maienfeldii* ubi quondam ſingulis annis in menſe *Maio*, ſub tiliis in apertis campis, Miſſi (quos Angli dicimus Juſtitiarios) Regum Francorum & Imperatorum Romanorum, mallos publicos celebrabant, unde & oppidi nomen **Maienfeld**, i. *Maii* campus, ut *Melchior Goldaſtus* in Antiqq. Alaman. Scriptoribus.

¶ *Maille.*] Medietas denarii tam in pondere quam in nummis. Obolus. Habet varias acceptiones apud Gallos, de quibus ipſi dicant, *&* aliàs ex auro fuit. Senalis. Abrincenſis Epiſc. lib. de menſur. & ponderat: — *Aurei nummi quos Gallicè appellamus*, mailles, *non ab obolari ratione traxere originem: immò potius ab aliâ noſtri idiomatis nomenclaturâ, quam dicimus*, **medailles**, *eo quod Principis nonnunquam alicujus faciem præferant.*

¶ *Maile.*] Etiam latius accipitur: nec tantum pro denariis pluribus, ſed & portione aliquâ rei frumentariæ vel annonariæ: hoc verò in plagâ Angliæ boreali **black maile** dicitur, ut pecuniario illo diſtinguatur. V. **Black maile.**

Inquiſ. capta poſt mortem *Will. de Coway*, an. 20 Ed. 3. n. 63. *Lanc.* Eſt in **Ulverſton**, quoddam proficuum **Geeſmales**, & quoddam proficuum apud *Plumpton* vocat. **Cowemale.**

¶ *Mainbour*, & *Mainbournie.* Item *Manburnie*, Idem quod *Mundeburdium*, quod vide infra.] Veteribus Francis pro tutelâ vel curâ dicitur. *Froiſſard.* Vol. 1. cap. 155. — *fuſſent en garde, baille, tutelle, cure,* manburnie. *Big.* pa. 506. *Main* manus, *bour*, Saxonibus boꞃh & boꞃꞃop, fidejuſſio, expreſſè **hand-borow**, quo Saxones nomine eos omnes vocabant, qui in eodem erant friborgo, & data invicem fide, mutuò ſe curabant & tuebantur. Huc & ſonat Juris noſtri vocabulum *Mainpriſe*, i. Manucaptio, cum quis ſe pro alio fidejuſſorem aut vadem exhibuerit. Vide *Friborgus.*

¶ *Maine-porte.*] Tributum exiguum, quod quibuſdam locis parochiani ſolvunt Rectori Eccleſiæ in compenſationem quarundam Decimarum. Vide infra **Warſhott.**

In Lincolnſh. Vicaria de *Wragby* conſiſtit in toto Altaragio & in ceragio vulgariter dict. **Warſhot**, in panibus vulgariter dict. **Manport**, & in incremento denariorum S. *Petri* vulgariter dict. **ſyerharth.**

Quiddam etiam pecuniæ, puta triobulus vel drachma è quibuſdam domibus Rectori Eccleſiæ perſolutum, ut in Parochia de *Weſton* in Com. Nottingham. Teſtis quidam in decimarum lite juratus inter Rectorem & Parochianos aliquot, dixit parochianos illos nullas è prædiis litigatis unquam perſolviſſe Decimas quod earum nomine **Mainport** Rectoribus dependiſſent. Ex relat. Dr. *Fuller* 6 Dec. 1628. Fortè *Maine-bour*, i. cura.

¶ *Maior.*] (**Meyer**) pro genere quodam Nobilium apud Germanos, orto à Maioribus villicis, qui ab initio ex plebe erant & vulgo; progreſſione poſtmodum factâ, cum à dominis ſuis non ſolùm Principibus ſed etiam Baronibus & Nobilibus, prædia in beneficium (ſive feudum ut J. C. loquuntur) accepiſſent; eo titulo etiam nobilitatem ſibi vindicare cœperunt. Quo ex fonte infinita Nobilium profluxit multitudo: etiam ab officio nomen retentarunt ingens apud Alamanno-Helveticos numerus; putà *Maiores* (**Meyer**) de *Herdliberg*, de *Glarus*, de *Hochfelden*, de *Windeck* & multi alii, quos è plurimis refert (mihi in his Author) *Melchior Goldaſtus* in notis ad *Ekkehardam*, Cap. 4.

Maior pro Colono, & ſervo. A maioribus villicis (de quibus diximus) temporum fluxu & vitio tandem enatum eſt: ut ii *Maiores*, id eſt, *villici*, vocarentur, qui ſervi non eſſent, ſed prædia colenda certâ mercede conduxiſſent, ſuo nomine Coloni dicti; cujus rei exempla in Chartis (inquit *Goldaſtus*) obſervavimus. Addit præterea: hodiè apud Germanos ulteriores omnes coloni ſive liberi, ſive ſervi ſint, eo nomine gaudent, non item Alamannos. Quod igitur in Centuriâ Chartarum Alamannicarum legitur num. 32. non videtur de hujuſmodi *Maiore* ſed de villico intelligendum. Ait autem: *In contra recepit precium venditor ab emptore cum vocato ſuo honorató & cum* maiore *ſuo Abraam.* Hinc ut *maior* dicitur pro *Colono* & ſervo miniſteriali: ſic *Moriſſa* pro ſervâ & ancillâ. Lex antiqua, *Si quis* maiorem, *infeſtorem, ſcamionem, mariſcallum, ſtratorem, fabrum ferrarium, aurificem ſive Carpentarium furaverit, aut occiderit, aut vendiderit &c.* Et §. 7. *Si verò* maioriſſam *aut ancillam miniſterialem valentem ſol. 25. ſuperiorem cauſam convenit obſervare.* Refert hæc *Lydius* ad L. Salicam Tit. 11. §. 6. & 7. Ego non reperio apud *Lindenbrogium*: ſed *maiorem* & *moriſſam* trahit hîc (ut dixi) *Lydius* à *mor* pro Æthiope.

Maior villæ aliud eſt apud Gallos & noſtrates quàm *villicus maior* apud Germanos: hic miniſter & domini ſui patrimonii diſpenſator; ille magiſtratus & in municipio aliquo juriſdictione fretus. Academici (qui nihil non Romanum ſapiunt) Prætorem vocant, aliàs Conſulem. *Droſæus* verò (in Methodo Juris, *Longovallium* ſecutus & *Alciatum*) duos illos apud Pro municipii præpoſito.

apud Gallos *vicorum maiores* ſeu Præpoſitos, imaginem quandam exhibere aſſerit. Duumvirorum (municipalium & magiſtratuum, qui apud Romanos) annuatim ex decurionibus eligebantur, & quorum meminit L. Im. C. de judic. §. 4. &c. *Liceat aliam* (inquit) *ab ipſis poteſtatem habeant. Juriſdictio eorum eſt inferior, plerunq; vulgo baſſa juſtitia nuncupata: Regiis tamen privilegiis copioſius alias adornatur.* Charol. Loyſeau *en Traite des Seigneuries* Chap. 15. Sect. 59. *Les* Maieurs (inquit) *& Eſchevins ont baſſe juſtice. Et de verite en noz anciens lieures de prattique, & es vielles* (Mairie, & Mairia, quid.) *couſtumes* Mairie *ſignifie baſſe juſtice, & le juge du bas juſticier, eſt appelle* Maire, *come encor es articles ſecrets de la couſtume de Paris &c.* De hac *Choppinus* in doman. Fran. Lib. 3. Tit. 20. Sect. 10. *Talem juriſdictionem priſca vetuſtas nominavit* Mairiam *ceu Præpoſituram Regiam qua perpetua locatione multis urbibus data eſt certo condicto ſolario.* Exemplo eſt Charta Regis *Philippi* 3. oppido Meduntenſi data An. 1274. quam in lib. de legib. Andegavorum Cap. 2. idem refert *Choppinus.*

Et hic magiſtratus *Maior* ſimpliciter dicitur, quòd inter ſuos collegas, ſive Aldermannos, ſive Burgenſes, ſive Juratos (certo numero conſilium ei & authoritatem Regio ſtatutos diplomate) magis eminet. Regiminis formam à Romanis ductam oſtendit *Spartianus* in *Severo* Sect. 5. Deinde *Alexandrinis* jus buleutarum dedit, qui ſine publico conſilio, ita ut ſub Regibus ante, vivebant uno judice contenti, quem *Caſar* dediſſet. Buleutæ Græ- (l. pupillus §. decuriones de verb. ſign.) cis inferioribus βȣλευταὶ iidem ſunt quod hîc ſupra Decuriones, & hi, ut *Pomponius* ait, ex eo dicti ſunt quod initio cum coloniæ ducerentur decima pars colonorum conſilii publici gratia conſcribi ſolita ſit & nihil Decuriones in coloniis & Municipiis à Senatoribus Romanis different, Novella 38.

Hinc oriuntur municipia quæ nunc *Corporationes* vocamus; & ex iſtiuſmodi decurionibus, duorum electio, qui apud Gallos *Maiores vicorum*, & ſingularis illius inter noſtrates qui *Maior* Civitatis vel Burgi nuncupatur. Anglo-Saxonibus pari ſignificatione Aldermannus Civitatis vel Burgi (quod ſupra vide) *Portgrevius*, *Burgrevius*, &c. Anglo-Normannis, aliter Cuſtos Civitatis, Præpoſitus, & Ballivus.

Ante Normannorum autem adventum non reperio vocem *Maior* pro magiſtratu apud nos in uſu, nec municipio cuiquam inditum, donec *Richardus* 1. anno Dom. 1189. Londinenſium Balivos in *Maiorem* commutavit. Eo exemplo *Johannes* Rex anno Regni ſui 6. Domini noſtri 1204. balivum *Lenni Epiſcopalis* (quod hodie **Kinges lynn** appellatur) *Maiorem* etiam fecit, dum urbs Norwicus celeberrima ante annum 7. *Henrici* 5. id eſt, gratiæ 1419. non obtinuit ſub hoc nomine magiſtratum.

Ad prædictas atq; iſtiuſmodi *Maiorum* ſpecies, illud pertinet, quod in *Capitulare Caroli* & *Ludovici* legimus lib. 5. can. 107. *Ut Presbyteri curas ſeculares nullatenus exerceant, id eſt, neq; judices, neq;* Maiores villarum *fiant.* Et quod antiquius ſub anno Dom. 787. in ſecundo *Nicano* Concilio (hoc eſt 7 generale) Can. 10. Ubi *Majores* iſti Græcis μείζωνες & μαιόρες dicti ſimpliciter, Curatores exponuntur, munuſq; eorum κȣρατωρέια, id eſt, curatio. Videndi in hunc canonem *Balſamon* & *Joh. Zonaras*, & ad illum *Caroli Fran. Pithaus.*

Maior etiam ſimpliciter habetur apud *Flotildam* in viſionibus, ſiquidem — hi eſſent Archidiaconi, Præpoſiti, Judices & *maiores* atq; Decani: ſed incertum an hîc pro ſeculari ſeu pro Eccleſiaſtico. Nam in gloſ. ad diſtinc. 89. cap. 2. dicitur, quòd *maioratus* eſt quædam dignitus quæ eſt in quibuſdam Eccleſiis, ut *Urceltis* in Eccleſiâ S. *Mariæ.*

¶ *De Maiore domus.*

Maior domus dicitur de quovis œconomo: ſed reperitur in Aulâ Principum triplici gradu.

Primò (ſi rectè conveniat nomen ſuperiorem agnoſcenti) is qui rem in domo curat ad victum ſolummodo pertinentem; aliàs olim Eleater, Præfectus menſæ, Archiclinus, Dapifer, & Princeps Coquorum nuncupatus. Hoc ſenſu Gloſſ. *Iſidori* Architriclinus; *Maior domi.*

Secundò, qui rem omnem familiarem, & cum juriſdictone Officiales domeſticos moderatur, aliàs *Maior Palatii*, Oeconomus, Domeſticus & juxta recentiorem Helleniſmum *Megadomeſticus.*

Tertiò, qui omnia domini ſui negotia intus & foris bello & pace tractat diſponit & exequitur. Authoribus aliis Præfectus Palatii, Præfectus Aulæ, Comes Palatii: & quibuſdam Præfectus prætorio à ſimilitudine Romani magiſtratus, qui ab Imperatoribus inferioris ſeculi ad regendas Provincias cum ſummo imperio mittebatur. *Poteſtate igitur* (inquit *Caſſiodorus* lib. 6. Epiſt. 3.) *nulla dignitas eſt aqualis, Vice Sacra (i. Imperatoris) ubiq; judicat &c. Planè vicarius Principis, Prorex, & quem hodie Regis Locum-tenentem appellamus.*

Alterum ſi non utrumq; priorum exhibuere plerumq; Principum Aulæ, Burgundica, Neuſtriaca atq; Orientalium illa Francorum apud *Gregorium Turonenſem*: Stit *Maiorem domus*, Hardecanuti Regis Anglorum, apud *Florentium Wigornenſ.* in An. 1040. reperitur: Et *Heraldus Edouardi* Confeſſoris apud *Ingulfum* Saxonem. De *Maiore domus* Epiſcopi meminit *Gregorius* mag. ad . . . lib. 9. Epiſt. 66. ubi & de officio ſubolet. Frater noſter *Paſchaſius* & Vicedominum ſibi ordinet & *Maiorem domus*, quatenus poſſit vel hoſpitibus

ſupervenientibus, vel cauſis quæ eveniunt, idoneus vel paratus exiſtere. Habetur idem diſtinct. 89. cap. *volumus*: ubi in gloſ. id quod de hoſpitibus dicitur ad Vicedominum refertur: & quod de cauſis, ad *Maiorem domus* ſeu Oeconomum.

¶ *De* Maiore domus *ſeu Palatii apud Gallos.*

Primus verò gradus (de quo diximus) in ſecundum irrepſit, & hic poſtmodum apud Gallos ita prorupit in tertium, ut peſſundato Regio faſtigio, omnem ſibi conflavit poteſtatem, tituloq; Ducis Ducum, Ducis Franciæ, & Principis Franciæ, non acquieſcens, nomen demum Regium cum Regno integro devoravit.

Rem ab *Eginhardo*, *Caroli* magni notario, & tandem genero, ſuis verbis accipe in vitâ *Caroli*. *Gens Merovingorum, de quâ Franci Reges ſibi creare ſoliti erant, uſq; ad* Hildericum *Regem, qui juſſi* Stephani *Romani Pontificis depoſitus ac detonſus, atq; in monaſterium detruſus eſt, duraſſe putatur: quæ licet in illo finita poſſit videri, tamen jamdudum nullius vigoris erat, nec quiquam in ſe clarum præter inane Regis vocabulum præferebat. Nam & opes & potentia Regni penes Palatii præfectos, qui* Maiores domus *dicebantur, & ad quos ſumma Imperii pertinebat, tenebatur: neq; Regi aliud relinquebatur, quam ut Regio tantum nomine contentus, crine profuſo, barbâ ſubmiſſa, ſolio reſideret, ac ſpeciem dominantis effingeret, Legatos undecunq; venientes audiret, iiſq; abeuntibus reſponſa quæ erat doctus, vel etiam juſſus, ex ſuâ velut poteſtate redderet: cum præter inutile Regis nomen, & precarium vitæ ſtipendium, quod ei Præfectus aulæ prout videbatur, exhibebat: nihil aliud proprii poſſideret, quam unam & eam præparvi redditus villam, in quâ domum, ex quâ famulos ſibi neceſſaria miniſtrantes, atq; obſequium exhibentes, paucæ numeroſitatis habebat. Quocunq; eundum erat, carpento ibat, quod bobus junctis & bubulco, ruſtico more agente trahebatur; ſic ad palatium, ſic ad publicum populi ſui conventum, qui annuatim ob Regni utilitatem celebrabatur, ire, ſic domum redire ſolebat. At Regni adminiſtrationem & omnia, quæ vel domi vel foris agenda ac diſponenda erant, Præfectus aulæ procurabat. Quo officio tum cum* Hildericus *deponebatur,* Pipinus *pater* Caroli *Regis, jam velut hæreditario jure fungebatur. Nam pater ejus* Carolus Martellus — *eundem magiſtratum à patre* Pipino *ſibi dimiſſum egregiè adminiſtravit. Qui honor non aliis à populo dari conſueverat, quàm iis qui & claritate generis, & opum amplitudine cæteris eminebat.*

Vel rem (ſi placeat) explicatiùs in aliquibus, enarratam à vetuſto admodum ſcriptore Annalium Francorum, quem *P. Pithæus* in lucem dedit, intellige. Anno Dom. *DCCLI.* Pipinus *miſſâ Romam legatione*, Zachariam *Papam interrogat de regibus Francorum ex antiquâ Merovingorum ſtirpe deſcendentium, qui Reges quidem dicebantur, ſed poteſtas Regni tota apud* Maiorem domus *habebatur, excepto quod Chartæ & privilegia Regis nomine ſcribebantur, & in Martis campum, qui Rex dicebatur plauſtro bobus trahentibus vectus, atq; in loco eminenti ſedens, ſemel in anno à populis viſus, publica dona ſolenniter ſibi oblata accipiebat, ſtante coram* Maiore domus, *& quæ deinceps eo anno agenda eſſent populis adnuntiante: ſicq; Rege domum redeunte, cætera Regni negotia* Maior domus *adminiſtrabat. Orat ergo ſibi decerni quis eorum juſtè Rex debeat dici & eſſe, is qui ſecurus domi ſedeat, an ille qui curam totius Regni & omnium negotiorum moleſtias ſufferat. Anno DCCLII.* Zacharias *Papa, ex auctoritate S.* Petri *Apoſtoli, mandat populo Francorum, ut* Pipinus, *qui poteſtate Regia utebatur, nominis quoq; dignitate frueretur. Ita* Hyldericus *Rex qui ultimus Merovingorum Francis imperavit, depoſitus & in monaſterium miſſus eſt.* Pipinus *verò in Civitate Sueſſionum à ſancto* Bonifacio *Archiepiſcopo in Regem unctus, Regni honore ſublimatus eſt.*

Expedit ut Scriptores iſtos invicem conciliem: hic enim *Zachariam* Papam, ille *Stephanum* Regni tranſferendi ponit authorem. Solutionem præbet Fragmentum vetus de *Maioribus domus*: *Zachariam* Legatis *Pipini* reſpondiſſe: hunc debere Regem vocari, qui rempub. gereret, at *Stephanum* poſtmodum inunxiſſe *Pipinum* & filios ejus unà, *Carolum* (qui à geſtis *magnus* dicitur) & *Carlomannum.*

Pipinus igitur è Maioratu primus invaſit ſolium: cui filius ſuccedens *Carolus*, ut exutis jam prorſus Merovinis, ſceptrum genti ſuæ *Carolinæ* confirmaret; magiſtratum iſtum novandis rebus adeo minaciter imminentem, aut omnino ſuſtulit, aut terminis concluſit anguſtioribus. Inter officiales enim ſui Palatii (quos ex *Adalhardo* Abbate Corbiæ, primario *Caroli* Conſiliario deſcripſit *Hincmarus* Archiepiſcopus) nomen *Maioris domus* non invenitur. Et qui perſonam ejus videtur ſuſtinere Comes palatii, licèt inter cætera penè innumerabilia ſollicitus dicatur; in illo tamen maximè, ut contentiones legales ad palatium adductas, juſtè & rationabiliter determinaret. Sed de ſummo ejus imperio, quo Regni proceres univerſos & cum Regno Regem ipſum aliquando preſſerat: nullum illic verbum. Refloruit tamen feralis regibus hic Magiſtratus ſub *Carolo ſimplici* (qui Regnum iniit An. 892.) Rege tepido & imbelli, cum potentiùs illum adminiſtraret *Robertus*, Dux & Marchio Franciæ appellatus. Succeſſit huic velut jure hæreditario filius ejus *Hugo* magnus, atq; huic itidem ex filio nepos *Hugo Capetus*, qui poſt ereptum ſine prole, non ſine veneni ſuſpitione *Ludovico* 5. deficienteq; *Carolinorum*

ſtirpe

ſtirpe maſcula, Regnum ex potentiâ ſui Maioratus An. Dom. 988. occupavit, & ne hac deinceps quiſpiam eveheretur ſcala, eum funditus abolevit. Partes verò ejuſdem quæ ad ſervitium Regis magis videbantur neceſſariæ, aliis commiſit exequendas, civiles præſertim Seneſcallo, militares Conſtabulario & Mareſcallis: quorum deinceps officia multò claruerunt illuſtriora, cum è potentiâ, tùm è dignitate. *Fauchetus* igitur in lib. Origin Cap. 10. Seneſcallum exhibet velut à *Pipino* inductum ad curandam menſam Regiam & rem domeſticam, cum *Maiorem domus* (nominis ſonum magis metuens, quam juſtam muneris latitudinem) amplius noluiſſet ſtatuendum. *Hugo* enim de *Cleriis* (qui floruit An. . . . .) Maioratum & Seneſcalciam confundit: & *Gulielmus Tyrius* in bello ſacro lib. 4. cap. 5. *Megadomeſticum*, id eſt *Magnum Domeſticum* ſeu *Maiorem domus*, in Orientali Imperio, *Magnum Seneſcallum* à ſuis, id eſt Gallis, dici, & ab Imperatore ſecundum fuiſſe memoravit. Sed *Robertus de Monte* in An. 1170. diſertè inquit: *Hanc Seneſcalciam Franciæ, vel (ut antiquitus dicebatur) Maioratum* domus *Regiæ*, Robertus *Rex Francorum dedit Gaufrido Griſogonellæ, Comiti Andegavienſi &c.* ut in Seneſcallus.

Magnum Seneſcallum poſtea nuncupari magnum Magiſtrum Franciæ, *& le Grand Eſcuyer*, alias *le Soveraing Eſcuyer de l'hoſtel du Roy* (qualem *Froiſardus* ponit D. *Thomam Perceium*, in Aula Anglia) oſtendit loco quo ſupra idem *Fauchetus*. Et Dapiferum utiq; eundem dictum fuiſſe planè hîc videas in ipſo vocabulo, ut & in aliis plurima huc ſpectantia.

Sed videndum eſt an idem eſſet veteribus *Maior domus* quod Comes Palatii. Diſtinguunt enim Authores alii, alii confundunt. *Greg. Turonenſ.* Hiſt. Lib. 9. Sect. 30. *Childebertus verò* (inquit) *Rex diſcriptores in Pictavos —juſſit abire, id eſt*, Florentianum Maiorem domus Regiæ, *&* Ranulfum palatii ſui Comitem, *ut ſcilicet populu: cenſum quem tempore patris reddiderat, factâ ratione, innovata re, reddere deberet. Aimoinus* ambo hæc officia paſſim confundit. Sic Lib. 3. Cap. 4. *Gogonem* uno ſpiritu *Maiorem domus*, & Comitem domus Regiæ nuncupavit. Et ca. 56. *Landericum* (inquit) qui Comes tunc & *Maior domus* erat Regiæ.

Nec eſt credibile celebrem hiſtoricum ſub Aulæ radiis (hoc eſt, in Cœnobio *S. Germani* in pratis) degentem, occultioribuſq; Regni negotiis luculenter inſtructum, ſummos palatii magiſtratus non decernere. Intelligatur locus ille *Gregorii Turonenſis* de Comite palatii in genere, ſin minus, hæc officia aliàs junctim exerceri, aliàs ſeorſum, junctimque exercenti nomen utrumlibet à veteribus imponi. Sub Merovingorum enim pupillari imperio, junctim exerceri à *Maiore domus*, quem ut *Aimoinus* Comitem nuncupat palatii: ſic *Eginhardus* (*Caroli* æqualis) tanquam ſynonimè Præfectum aulæ, & Præfectum palatii. Nec diverſum videtur officium Comitis palatii inter officiales *Caroli* magni, quos ex *Adelardo* deſcripſit *Hincmarus* ab officio *Maioris domus* Epiſcopalis, cujus meminit *Gregorius* magnus, cauſas ſcil. ad palatium adductas dirimere, ut ſupra notavimus. Igitur qui iſtiuſmodi Comitem palatii in Aulam induxit Francorum, ſive *Pipinus* ſive *Carolus* magnus, ereptam hanc poteſtatem à *Maiore domus* illi videtur tranſtuliſſe: antiquiùs enim nondum reperi.

Sed erat ſummus alius Officialis in Aulâ Caroli, *Cuſtos palatii* nuncupatus; idemq; videatur quod *Præfectus palatii*, nam Cuſtos & Præfectus Rectorem ſæpè denotant, & talis hic uterq; fuit Comes ſcil. id eſt judex palatinus: alter verò ad cauſas & perſonas ſeculares, alter ad Eccleſiaſticas inſtitutus regendas. Hos igitur *Walafridus Strabo* in comparatione Eccleſiaſticorum Ordinum & ſecularium, pari gradu tanquam gemellos ponit, Cap. 31. Quemadmodum ſunt in palatiis Præceptores vel Comites palatii qui ſecularium cauſas ventilant, ita ſunt & illi quos ſummos Capellanos Franci appellant, Clericorum cauſis prælati. Dicitur hic aliàs *Apocriſiarius*, quod vide.

¶ ***Mairia.***] Officium Maioris: alias Maioratus: præpoſitura. *Choppin Doman. Fran.* f. 530.

¶ *De antiquâ origine hodiernæ celebritatis, quam* **Maie-day** *vocant.*

¶ ***Maiuma***, & ***Maiumas.***] Priſca Romanorum celebritas, quam in Calendis Maii, luxuriante jam floribus vere, *Maiæ* ſeu *Floræ* deæ, ut campis & arboribus foveat, expedierunt. Aliàs *Floralia.* **Maye-games.** *Ovid. Faſt.* lib. 4.

Mille venit variis florum dea nexa coronis:
Scæna joci morem liberioris habet.
Exit & in Maias feſtum Florale calendas &c.

Floralia verò turpiùs peragunt Romani veteres, quàm inferiores *Maiunam*: eadem tamen fuiſſe, quòd omnes *Maiunam* floribus celebrent, teſtis eſt *Gyraldus* in hiſt. deor. ſyntag. 1. De *Maiuma* Suidas. μαιουμᾶς πανήγυρις ἐγένετο ἐν τῇ ῥώμῃ κατὰ τὸν μάιον μῆνα. τὴν παράλιον καταλαμβάνοντες πόλιν τὴν λεγομένην ὀστίαν, οἱ τὰ πρῶτα τῆς πόλεως τελοῦντες, ἐθλυπαθεῖν ἠνείχοντο ἐν τοῖς θαλαττίοις ὕδασι ἀλλήλους ἐμβάλλοντες. ὅθεν καὶ μαιουμᾶς ὁ τῆς τοιαύτης ἑορτῆς καιρὸς ὠνομάζετο, id eſt. *Maiumas*, fuit celebritas Romæ in menſe Maio, qua principes urbis maritimæ quam Oſtiam vocant, deliciis vacantes, ſeſe invicem in aquas marinas ſatagunt conjicere: ex quo & hujus ipſius feſti tempus *Maiumas* appellatur. Sed ut inquiunt Gloſſæ *Baſilic.* εἰς τιμὴν τῆς μαίας, in honorem Maiæ (quæ

quæ & Flora à floribus & χλωρὸς à viriditate nomen habuit) dicata eſt.

Celebrabatur magno ſumptu cum in epulis, tum in oblationibus, ut in *Meſopogone* refert *Julianus*. Sed recidente in priſtinam ſpurciciem in Trullenſi Synodo ſub *Conſtantino* mag. Can. 62. dꝫmnantur Calendarum, Panis, Bacchi, ϗ ἡ τῆ πρώτῃ τοῦ μαΐου πανήγυρις & primæ diei Maii feſtivitas. Reſtituitur cautè ab *Honorio* & *Arcadio* anno imperii primo, Cod. Lib. 11. Tit. 45. *Clementia noſtræ placuit, ut* Maiumæ *provincialibus lætitia reddatur: ita tamen ut ſervetur honeſtas, & verecundia caſtis moribus perſeveret.* Sed cum honeſtas non ſervaretur (*Meurſium* loquor) quadrennio poſt iterum abrogarunt iidem Auguſti, eorumq; Reſcriptum ad *Aurelianum* Præfectum prætorio extat Cod. *Theodoſ.* Lib. 15. Tit. 6. Hæc ſunt verba. *Ludicras artes concedimus agitari, ne ex nimia harum reſtrictione triſtitia generetur. Illud verò quod ſibi nomen procax licentia vindicavit,* Maiumam, *fœdum atq; indecorum ſpectaculum, denegamus.*

Sed depoſita turpitudine mos porrectus videtur ad noviſſimas ætates, quem nec tulit Mediolanenſe Concilium 3. An. Dom. 1573. in quo cavetur ut abuſus de frondibus erigendis Mediolani in Calendis Maii abrogatus ſit. Apud noſtrates hodie ſoſpitat, cùm in plebe tùm in Regis palatio. Solet juventus palum in villis erigere eximiæ proceritatis, variis pictum coloribus; floribuſq; faſciis & teniis adornatum: celebritatis dominam ceu Reginam eligere, quæ circa palum choreas ducit. Mane etiam diei ad nemora confluunt, deductiſq; inde ramis viridibus ædes tam ſacras quam profanas excolunt. Egrediuntur & cum cœtu aulico ad nemus ipſe Rex & Regina frondes atq; ramulos referentes. Viguiſſe ſub *Edouardo* 1. conſuetudinem, ex eo conſtat, quod ab uxore *Roberti Brucii*, fortiſſimi Coronæ Scotiæ reſtauratoris, cum apud Anglos captiva teneretur, & de regno deſperaret, dictum eſt An. 1306. *Futuros ipſos Regem & Reginam eis ſimiles, qui choreas ducunt circa palum* Maiumæ. Non diſſimiles multo videantur olim ſub Maioribus domus laborantes Reges Franciæ, quos in An. 662. ſic depingit *Sigebertus.* — *nil agere, nil diſponere, quàm irrationabiliter edere & bibere, domiq; morari, & calendis Maii præſidere coràm tota gente, & ſalutare & ſalutari, obſequia & dona accipere & rependere, & ſic ſecum uſq; alium* Maium *habitare.*

¶ *Makdocos*, al. *Makdocus.*] Perperam legi in Itineratio *Benjamini* docet *Meurſius* pro Μεγαδοῦκος, id eſt, *Magnus Dux, aliàs, Magnodomeſticus & Megadomeſticus.*

¶ *Mala hereda.*] Legis Burgundiæ Tit. 86. inſcribitur de *Mala herda*: & in textu ſequitur §. 1. *Si pater filiis dimittat* malam heredam, *ſi vivus dare voluerit, cui voluerit donet, poſtea ad filias ſuas ſi ille dederit, nemo requirat.*

¶ *Mala tractatio.*] Ejus fit mentio apud *Tertull.* de pudicit. ca. 13. & de pœnitent. ca. 12. Item apud *Arnobium* lib. contra Gentes ut notat *Lindenb.* deſcribitur autem in leg. *Longobar.* tit. 11. §. final. Mala tractatio *eſt, ſi eam fame aut ſiti necaverit, aut veſtimentum, aut calciamentum, ſecundùm qualitatem perſonæ vel pecuniæ, mulieri non dederit: aut ſi ſervo aut aldioni alterius eam uxorem dare præſumpſerit, aut turpiter battiderit eam: excepto ſi infans fuerit, pro honeſta diſciplina oſtendenda, aut propter muliebria opera, aut vitium malum emendandum, ſicut de propria filia. Et ſi eam ad indecibilem operam coactam minaverit, aut ſi cum ea adulteratus fuerit, omnia hæc qui facere præſumpſerit,* male tractatam *eſſe decernimus.* Hæc omnia (ut ibidem ſuperius notatur) in cauſâ ſunt qua *mundium*, i. pupilli cuſtodia amittatur, tutoriq; adimatur.

¶ *Maldius.*] A Germ. **Maldar**, aliàs **Malter**, pro modio. Conſtit. *Fred.* Imp. Feud. lib. 5. — *totidem 20 libr. exolvat, quanti modios ſive* maldios *altius vendidiſſe convictus fuerit.* Ibi *Cujacius*: Abb. Urſpengenſ. *ut quilibet manſus ruſticorum prædiorum ſolveret* maltare *unum avenæ.* Item;

¶ *Maldra, Maldrus, Maltra, Maltrum, Maltare,* & *Maltera.*] Vadiani lib. 2. Char. 17. — *ſub cenſu unius* maldri *habuit.* Ibi in ſcholiis: Maldri *vocabulum Alemanicum etiamnum durat* **Malter**, *quatuor modios noſtrates comprehendens. Urſtiſius* verò, qui tomum 1. Germannicorum hiſtoricorum edidit, ſic habet: *Maltera*, choenix, menſura frumentaria, **Malter**. Inſignis differentia: nam choenix Græcis χοῖνιξ menſurarum penè minima eſt, & quaſi principium (ut quidam volunt) pintam noſtram (*Budæi* verbo utor) continens, vel ut aliis placet, duos ſextarios. Modius autem noſter 64 pintas capit, perinde *maltra* juxta id ſuperius *Vadiani*, 256 pintas, convenitq; tum demum cum menſura frumentaria quam Iceni, **a combe**, dicimus, i. dimidium ſaumæ, vel quarterii Londinenſis. Occurrit ſæpè vox in Chartis antiquis *Alamannicis* ut *Goldaſt.* Centuria poſteriori num. 12. — annis ſingulis cenſum exolvam, id eſt, 12 *maldras* de prace, & 2 *maltras* de frumento. Et Nu. 84. — annis ſingulis perſolvamus, id eſt, 2 denarios vel 2 *maldros* de grano. Sæpè.

¶ *Male-tolte, Male-toulte*, & 1 eliſo *Maltoute*, perperà m *Maletoſt, Maletote*, & *Maltote.*] Subſidii vel exactionis genus quod An. 1296, tam Eccleſiaſticis quàm Laicis extorſit *Philippus* pulcher Rex Franciæ. Primò ſcilicet centeſimam partem omnium bonorum populi ſui, deinde quinquageſimam: quod ægrè ferens populus hoc impoſuit exactioni nomen, & ad cæteras poſtmodum traduxit. Dictum ab injuſtitia, quaſi male toltè,

&

& *malé toulté*, id eſt, mala vel indebita exactio. Venit Angliam ſub Anno 29 Ed. 1. cum idem Rex 40 ſolidos è quolibet ſacco lanæ decoqueret: ſed infauſtus hoſpes Parlamentariis Comitiis anni ejuſdem 34. ca. 5. (Statuto ſcil. de tallagio non concedendo) relegatur, his verbis: *Nil capiatur de cætero nomine vel occaſione* maletoute *de ſacco lanæ.*

¶ *Malina.*] Æſtus maris vehementior, ut *ledo* mitior: ſed unde nomen haud compertum, ni ut *ledo* à Saxonico leiƿ & liðan, id eſt, *lenis*, *blandus*: ſic *Malina* à Germannico **mallen** pro *furere*, *inſanire*; quaſi furens dicatur. Ita Virgilio Æn. 1.

—— *furit æſtus arenis.*

Noſtrates hodie **the ſpring tyde** vocant, de quo ſupra in *ledo*. Xantonenſes verò apud Gallos Salinarii, etiamnum patriâ linguâ *Maligne*, velut inimicum nuncupant & infeſtum.

Quotidiana inundatio bis in die à tempore in tempus per horas 24. ſemper peragitur, & per alternatas hebdomadas *ledonis* & *malinæ* viciſſitudo comitatur. Sed *ledo* ſex horas inundationis & totidem receſſus habet. *Malina* verò grandis, per quinq; horas ebullit, & per ſeptem horas litorum dorſa retegit: quæ tantam concordiam cum lunâ oſtendit, ut antequam luna naſcatur, tribus diebus & 12 horis ſemper incipiat, & poſt naſcentis lunæ principia, alios tres dies & 12 horas conſueſcit habere: ſimilirer & ante plenilunium tribus diebus & 12 horis incipit, & poſt totidem temporis curſus ſui terminum conſumit. Sex verò unicujuſq; temporis *malinas*, veris ſcilicet & æſtatis, autumni & hiemis, ſecundùm lunarem ſupputationem, hoc eſt, ſimul omnes 24 unuſquiſq; communis annus habet, exceptis videlicet *emboliſmis*, qui 26 *malinas* retinent: & uniuſcujuſq; de prædictis temporibus mediæ duæ, videlicet æquinoctia, & aliæ, quando vel dies, vel nox curſus ſui terminum conſumit, ſolito validior & inundatione altior fieri conſuevit, interpoſitis verò ſpatiis iterum tantundem ſemper *ledo* intermittititur.

¶ *Mallum, Mallus, Mallare, Mallatio.*] *Mallum* ſeu *Mallus* placitum majus in quo majora Comitatus negotia, quæ in Villis Centuriiſvè terminari non poterant, à Comite finiebantur. Vox Saxonicæ originis ſed fontis dubii. Mael congregationem ſignificat, à maelen conjungere, ut ſupra videas in *Gamalis*; Indè ammaele beon, pro conſentire. Arrigrimus Jonas apud Olaum Wormiū, ait *Mal-runas* dici pro loquelâ ſcriptâ, à maal, *loquela*, pa. 40. Runic. Significat & mael *locutionem* ſeu loquelam qua forenſes noſtri placitum aliàs intelligunt. Hinc fop-mael *prælocutio*. Et hinc fortè illud Kiliani: *Mael* vetus Saxonicum ſignificat *jus*, *legem*, *judicium* & *conventum juridicundo*, vulgo *mallum* & *mallus*. Supereſt & origo alia; nam mael etiam *convivium* ſonat. Inde aveno-mael pro *veſpertino convivio* vel *cœna*. Nec inſulſè hoc quidem. *Tacitus* enim in Germanorum morib. "De reconciliandis (ait) invicem inimicis, & "jungendis affinitatibus, & adſciſcendis princi- "pibus, de pace deniq; ac bello, plerunq; in "conviviis conſultant: tanquam nullo magis "tempore, aut ad ſimplices cogitationes pateat "animus, aut ad magnas incaleſcat." Num & pari ratione *Dieta* hodie *Imperatoria* nomen cepit? Quære. Mos proculdubio in Britanniam olim ductus. In vitâ enim S. *Gundelii* MS. liber de Sanctis Wallenſium ca. 16. *Lacus quidam* (inquit) *poſuit calumpniam injuſtè in unam partem terræ, quam Clerus beatiſſimi* Gunleii *tenebat ex ratione, & pro calumpniis multotiens impoſitis, conſtituerat diem placitandi — Decanus Eccleſiæ viſitavit curiam Liſarcors apud inferiorem Guentoniam convivio Regali functus, ſicut conſuetudo erat tunc temporis per patriam. Ultimo autem die convivii, ante prædictum diem placitandi contra noctem, retraxit craſtini diei placita &c.* Non exolevit hactenus mos antiquus, nam in *Mallis* ſeu Placitis quæ Aſſiſæ jam vocantur, Vicecomites provinciarum bis quotannis magnam exhauriunt vim pecuniæ in Judicibus, Nobilibuſq; patriæ convivandis.

Sed quo ritu expedita ſunt *Malla* vetera, atq; id in primis coram quibus, tueamur. Aſſidebant illic loci Comes & Epiſcopus, quorum ideo territorium eiſdem finibus tunc claudebatur. Hic ut populo jus divinum, ille ut humanum diceret & vindicaret.

Mallare, alias *Admallare*. De quo ſupra.

Mallo, las, In *mallum*, hoc eſt, in placitum vel judicium vocare, citare, ſubmonere. Cujus hæc eſt forma lege Salicâ, tit. 52. §. 2. *Rogo te judex, ut hominem illum denominatum*, gaſachionem *meum*, *qui mihi fidem fecit, de debito tali denominato, ſecundùm legem* Salicam *mihi inde eum adſtringas. Tunc judex dicere debet, Ego* gaſachium *tuum* (illum) *in hoc mallo: quod lex* Salica *habet*. Extat alia *mallandi* forma tit. 54. Lex Alamannorum tit. 36. §. 3. *Si quis alium* mallare *vult de qualicunq; cauſâ; in ipſo* mallo *publico debet* mallare *ante judicem ſuum, ut ille judex eum diſtringat ſecundùm legem &c.* L. Boiorum tit. 1. ca. 11. §. 2. *Si Epiſcopus contra aliquem culpabilis adparet: non præſumat eum occidere quia ſummus pontifex eſt: ſed mallet eum ante Regem vel ducem aut ante plebem ſuam*: Formul. Solen. 173. *Mallabat me in* mallo *publico quod ego terram ſuam in pago (illo) in loco (illo) de poteſtate ſuâ per fortiam propriſi & pervaſi.* Vide *Admallo.*

¶ *Mallobergium, gii.*] Plebis in *mallum* (hoc eſt placitum publicum) conventus. L. Salic. tit. 56. §. final. Sagibarones in ſingulis *mallobergiis*, id eſt plebs quæ ad unum *mallum* convenire ſolet: plus quam tres

 eſſe

eſſe non debent. Dictum exiſtimo à *Mallum*, i. placitum, curia, conventus, concilium, & *bergium*, i. burgus, civitas, & per tranſlationem populus, ut ſit quaſi Civitatis populivè conventus & placitum. Dicatur etiam *Mallobergium* quaſi mons placiti, nam *bergium*, aliàs mons eſt, ut ſupra oſtendimus. Sic ut ſenſu priori *Mallobergium* idem eſt quod Saxonibus noſtris *Burgimotus*. Poſteriori verò: quod *mons placiti* apud Scotos, vel quæ in Hiberniâ **parly hills**, i. placitandi vel interloquendi montes appellantur. Antiqui enim moris fuit, ut ſub dio, & intra ſepimentum aliquod militare, ob ſalutis gratiam convenirent compagenſes, ne alioquin in inſidias traderentur. Hujuſmodi plurima adhuc extant in Angliâ etiam, & in quibus hodie placita Comitatuum, Raporum, & Hundredorum ſubmonentur & peraguntur. In *mallobergiis* autem illis quibus Comitatuum celebrabantur conventus, ſubſequentes ætates caſtra ſtatuere, quæ & hodie ab ipſis Comitatibus nomina deportarunt. Hundredorum verò *mallobergia* rarius (quod ſciam) ſunt in uſu; ſed quæ nec omnino tamen exolerunt. Semel enim in anno quolibet convocantur adhuc Hundredarii vel Centenarii de **Frebridge** in Comitatu *Norfolciæ* ad hujuſmodi *burgium*, quod, à loco **Flitcham borow** appellatur. Cui muneri, Saxonicis etiam temporibus id fuiſſe deſtinatum inde intelligo, quod Princeps Normanicus *Willielmus* Rex per Breve ſuum ita teſtatur. *Willielmus Rex Angliæ H. Camerario ſalutem. Fac convenire & conſedere tres Hundredos & dimidium apud* **Fliccehamburch** *propter terram illam de* **Holme**, *quæ pertinet ad Ringſtedam &c. Lib. Rameſ.* ſect. 197.

In *Scotiâ* autem celebre hujuſmodi habetur *mallbergium*, ſive Mons placiti, qui à ſitu, de *Sconâ* dicitur, cujus etiam mentio clara admodum fit in illius Regni vetuſtiſſimo monumento * quod *Malcolmi* Regis 2. qui anno 1004. floruiſſe aſſeritur Leges continet. *Dominus* (inquit) *Rex* Malcolmus, *dedit & diſtribuit, totam terram Regni Scotiæ hominibus ſuis: & nihil ſibi retinuit in proprietate, niſi Regiam dignitatem, & montem placiti in villa de Scona.* Ubi *Skenæus* in verbo **Scone**. *Vulgo* (inquit) Omnis terra *vocatur, quia ex terræ mole & congerie, exædificatur; quam Regni Barones, aliiq; ſubditi ibi comparentes, vel coronandi Regis cauſſa, vel ad comitia publica, vel ad cauſas agendas & dicendas coram Rege, in unum quaſi cumulum & monticulum conferebant.* Cap. 1. §§. 1. & 2.

* Majeſtas Regia.

¶ *Malman*, al. *Ma alman.*] V. *Molman.*

Privilegium primum Eccleſ. *Mindenſ.* ab *Ottone* Imp. An. Dom. 961. conceſſum. *Hominibus quoq; famulatum ejuſdem Monaſterii facientibus qui Saxonicè* Malman *dicuntur prædictum* Mundeburdum *& tuitionem noſtram conſtituimus &c.* Item, Secundùm Privilegium Eccleſ. Mindenſ. *Hominibus ipſius Eccleſiæ, Francos, liberos & Eccleſiaſticos, litones*, Ma alman, *vel ſervos cujuſlibet conditionis*. Ibi plu. Vide *Molman* infra. *Malman* maꝺelman fideles Eccleſiarum miniſteriales. *Lyd.* è *Goldaſt.*

¶ *Maltra.*] Menſuræ genus apud Alamannos, continens ut mihi author eſt *Goldaſtus* 4 modios. Icenis noſtratibus **a Combe**, Londinenſibus ſemi-quarterium dicitur.

¶ *Malvoiſin, Malvicine.*] Fala, hoc eſt, turris lignea unde caſtella & urbium mænia oppugnari ſolita. V. *Mat. Par.* in *Will.* 2. p. 17. l. 27.—*Petrariam quæ* malveiſine *Gallicè nuncupatur. M. P.* pa. 275. in An. 1216. V. *Lamb.* Itin. Cant. pag. 139. *Flor. Wig.* in An. 1095. *Ante* Bebbanbirig, i. *urbem Bebæ Reginæ, in quam Comes Northimbrenſis (Rob. Mulbreus) fugerat, caſtellum firmavit, idq;* Malveiſin *nominavit, & in illo militibus poſitis, Suthimbriam rediit.* Ejus Continuator videtur *anticaſtellum* nominare Anno 1239. pa. 530.

¶ *Mana, næ.*] Mater. Græcobar. Μάνα & Μάνας. *Luitprandus* in legat: apud *Meurſ. Adeo impotentem & transfiguratam, revertenti ad palatium ſibi præcepit occurrere, ut obviantes mihi, quæ prius in ſtuporem mentis mulieres verſæ,* Mana *clamabant, miſeriam meam, pugnis pectora tunſæ.*

¶ *Man*, & veteribus, aliàs *Mon.*] Sine ut præter inſtitutum de hoc paucula. Majoribus noſtris idem valet, per omnia, quod ſub mediis ſeculis & forenſibus, homo, de quo ſupra pluribus. Utroq; verò illi uſi ſunt vocabulo pro maſculo tantùm, ut in Chartis antiquis paſſim: *Et prædictam terram warrantizabimus contra omnes homines & fœminas.* Sed ut *homo* Latinis propriè, ſic & *man* Saxonibus noſtris, utrumq; ſexum complectebatur; ſpecies diſtinguentibus appellando marem Weapen-man, i. *hominem armatum* (membro ſcil. virili) fœminam verò, Wombe-man, contractè Wom-man, i. *hominem uterinam*, quam & iterum ſecernebant in Wiꝼe-man, i. *nuptam*, & Mæꝺen-man, i. *virginem.* Sed Wiꝼe-man etiam uſi ſunt pro *fœmina* in genere.

Sic in *Eadgari* Conſtitutionibus Monachicis occurrunt ƿæpn-man & ƿiꝼ-man, & in Saxonico *Matthæi* Evangelio cap. 19. 4. ne ꞃæꝺꝺ ʒe ꞅe þe on ꝼꞃuman ƿoꞃhꞇe. he ƿoꞃhꞇe ƿæpman anꝺ ƿiꝼman, id eſt, *annon legiſtis, quod qui eos in principio creavit, creavit eos* ƿæpman, i. *hominem armatum*, ſcil. marem, & ƿiꝼ-man, i. *hominem fœminam.* Sic *Marci* cap. 10. 6 Goꝺ hiʒ ʒeƿoꞃhꞇe ƿæpneꝺ & ƿimman: & *Lucæ* 2. 23. ælc ƿæpnẏꝺ ʒecẏnꝺlim onꞇẏnenꝺ. bẏꝺ ꝺꞃihꞇne haliʒ ʒenemneꝺ, i. *Omnis* ƿæpneꝺ, i. *maſculus, qui matricem primum apperuerit, ſanctus Domino nominabitur.*

Virile ſiquidem membrum ƿæpn & harneis appellabant, unde Biblia MS. in obſoleto Anglo-

glorum vernaculo, illud *Gen.* 9. 22. in hunc modum reddunt:

whan Cham þe fader of Chanaan hadde ſen þat his þe privy herneys of his fader to be naked, he told it to his two bryþer wiþ oute, and forſoþe Sem and Japheth putten a mantel uppon þere ſhoulders, and going in backward covereden þe pꝛivy herneys of þere fader.

Quatenus *Man* utimur pro ſervo, à Græcis videatur petitum, qui μανὰς olim dixerunt *ſervos.*

¶ *Manbot*, & *Manbota*, *tæ.*] Compenſatio vaſſalli aut famuli occiſi domino perſoluta; *man* enim, i. *homo*, hic ſignificat *ſervum, famulum, vaſſallum*, & quod Angli dicimus *tenentem*; bote, *emendatio*, *compenſatio*. Triplici certè mulctâ tenebatur interfector. *Fredo*, *Mægbota*, & *Manbota*. *Fredum* Regi pendebatur ob violatam pacem. *Mægbota*, propinquis interfecti, ob ſublatum conſanguineum. *Manbota*, domino, ob amiſſum famulum aut vaſſallum. *Ll. Inæ MS.* cap. 75. *Si quis alterius filiolum occidat, aut patrinum: ſit ſimilis cognationi, & creſcat emendatio, ſecundùm* weram *ejus, ſicut* manbota *erga dominum.* Obſcurè hoc quidem, ſed è fonte Saxonico magìs explicatum habe. *Si quis alterius ad ſacrum fontem ſuſceptum, ſuſceptoremvè occiderit, tantundem ſolvat* (mægbotæ *nomine*) *cognatis occiſi, quantum* manbotæ *ratione Domino debetur ob cædem vaſſalli.* Ll. Edw. Conf. cap. 12. *Manbote* in Denelaga.... V. Ll. *Eadm.* cap. 7.

¶ *Mancare.*] Vide *Manco*, & adduc.

¶ *Mancatio.*] Mutilatiò membrorum. Conſtitution. *Caroli* Mag. cap. 16. *Monachi non orbentur, nec* mancationes *alias habeant niſi ex authoritate regulæ (ſuæ.)*

¶ *Mancer.*] Deut. 23. 2. *Non ingredietur* mancer, *id eſt de ſcorto natus, in Eccleſiam Domini.* V. Gloſſ. ibid.

¶ *Mancha.*] Epiſt. *Urbani* 2. *ad Ivonem Carnot.* — *oves dominicas* — *ad ovile Dominicum* — *abſq;* morbo *vel* mancha *perducere.* Apud *Baronium* Annalium 11. ſub an. 1092. In margine notatur *macula*, & è variis MS. ſic edit *Juretus*. Italicum tamen ſuſtuliſſe videatur *Urbanus*, ubi *mancare*, deficere, ex quo etiam *Mancipium.*

Mancipales.] Pro *Mancipiis*, *Gildas* in Gemitu. pa. 9. *Romani nonnullis ad ſervitutem* —— mancipalibus *reſervatis* — *Italiam petunt.*

¶ *Manco*, *cas.*] Mutilo. *Gregor. Turonenſ.* demanco. L. *Alaman.* tit. 12. §. 1. *Si quis Epiſcopo aliquam injuriam fecerit, vel plagaverit, vel fuſtaverit, vel* mancaverit, *omnia tripliciter componantur &c.* Simile de presbytero tit. ſeq. &c.

¶ *Mancs.*] Vide *Mancuſa.*

¶ *Mancuſa*, *Mancuſſa*, *Manſa*, *Manca*, *Mancula*, *Manceſſa.*] Saxo. Mancſ, Manceſ, Monceſſa, & Mancuſ, item Meaꞃc, unde alias *marca* dicitur. Numus apud Saxones noſtros 30 valens denarios. *Ll. Henr. pri.* cap. 36. *Overſeneſſa Regis, eſt in cauſis communibus viginti* mancæ; *quæ faciunt quinquaginta ſolidos.* Capitula inter *Alfredum* & *Godrum*, aliàs *Guthurnum*, Reges MS. *Si thanus accuſatur qui minus poſſit, quam thanus Regis: allegiet ſe cum undecim parium ſuorum, & cum uno Regis thano, & ſic in omni cauſa quæ major ſit quam quatuor* mancæ, quod in Saxonico codice legitur ðonne 4 mancuſſaſ. Epiſtola *Kenulphi* Regis *Merciorum* ad *Leonem* Pap. 4. apud *Malm. de Geſt. Reg.* lib. 1. *Sed modo tibi munus modicum amoris gratia, per* Brine *presbyterum, &* Fildas, *&* Ceolberth *miniſtros meos (pater amande) mitto: quod eſt* 120 mancuſas *cum literis.* Et in Epiſt. reſponſoria ejuſdem *Leonis*, ibidem — *aliquantulam ex veſtra facultate, benedictionem nobis offeri demandaſtis*, 120 mancuſas, *quas cum magno amore, pro animæ veſtræ ſalute ſuſcepimus.* *Aluredus* Rex in Præfatione ad Paſtorale *Gregorii*, on ælcne bið an æſtel ſe bið on fiftigum manceſſa, i. *Super quemlibet (ſcil. librum) ſtilus eſt* 50 manceſſarum.

Dici videtur *mancuſa*, quaſi *manu cuſa*; ſed unde tunc, *mancs*, *manſa*, *mances*, & *manceſſa*? nam ab uno eodemq; fonte omnia oriri non eſt dubium. Vidimus argenteos in Saxonicorum Regum numulos facie altera manum extenſam exhibentes: atq; hos, *mancuſas* eſſe multi contendunt, tum quod manu cudantur, tum quod manus præbeant inſigne. Hoc quidem non affirmaverim, nam numulos iſtos ne ſex denarios hodiernos valere cenſeo: cum *mancuſa* antiqua 30 penderet denarios antiquos, i. noſtræ pecuniæ 7 Sol. & 6 den. ad minus.

Mancuſa (vel *Manca*) auri. *Mal.* geſt. RR. lib. 1. ca. 2. pa. 41. & *M.P.* an. 857. *Canuti* lex part. 2. ca. 69. feoƿeꞃ ſƿurd, ꝥ tƿahund mancuſ goldeſ ; i. juxta verſionem antiquam MS. *quatuor gladii &* 200 mancas *auri.* Juxta Lambardianam: *quatuor enſes, auriq;* mancuſæ *ducenæ.* Iterum mox ibidem ſimiliter.

Malmesb. de geſt. Regum, lib. 2. cap. 5. Edwardus *filius ejus* (Elfridi *Regis*) *ſufficiens ſpacium terræ ab Epiſcopo & Canonicis tunc temporis nundinatus, ad unumquemq; pedem* mancam *auri, publico pondere penſitavit. Stupenda profecto Regis abſtinentia, &c.* pa. 45. l. 58. *I. Caius* de antiq. Cantab. Acad. p. 209. — *Cæterum Hidenſes Commentarii cum neutro æſtimatione conveniunt*, Mancuſſam *enim interpretantur* Marcam; *quæ æſtimatione multo major hodie eſt quàm* Mancuſſa; *valet enim* 13 s. 4 d. *niſi tanti erant ſex ſolidi* Ælfrici *ætate, quanti ſunt* 13 s. 4 d. *noſtra.*

Mancula. Hoved. in An. 851. pa. 415. *Omni anno trecentas* manculas *denariorum Romam portari præcepit Rex* Athelwulfus,

fus, *&c.* Has Malmesb. *marcas* vocat, Aſſerus *mancuſſas.* V. *Bzob.* in An. 1398. pa. 181.

¶ *Mandatum.*] Eſt liberior alimonii inter pauperes diſtributio. Dictum fortè à Gallico *mande*, pro *calatho* vel *ſportula* : ut pecunia & cibus quæ in ſportulis olim erogabantur, ſportulæ etiam nuncupatæ ſunt, atq; inde fratres ſportulantes, qui ex eiſdem victitabant. *Hiſtor. Croyland.* MS. *à* Petro Bleſenſi *ut videtur compoſita*, pa. 89. Mandatum *pauperibus quotidianum.* Infra in *Joffrido* Abb. pa. 104. de inſtitutione *mandati* in menſe Maii, viz. *Ego Joffrid. &c. præcipimus in ultimo die menſis Maii*, mandatum *pauperibus facere, & eos paſcere, & unicuiq; pro Chriſti amore unum denarium erogare, ut ipſi nos paſcant & reficiant (putà orationibus) in noſtra ultima neceſſitate.*

Hinc quintâ feriâ Magnæ hebdomadæ ſcil. Paſcham præcedentis, quæ aliis Cœna domini, nobis **Maunde-Thurſday** appellatur, quòd in ea crebræ fiunt eleemoſynæ. Ipſe etiam Princeps noſter de antiquâ Regni conſuetudine, cultu accinctus humili atq; linteo, tot jam pauperum pedes quot regnavit annos, publicè lavat, tergit, & oſculatur : ſinguliſq; par unum calceorum, alterum caligarum, togamq; inſuper & cibi ferculum, totidem in crumenâ denarios quot Regni agit annos elargitur. Mos ab Imperio devenit orientali, ubi ſic deſcriptum habes à *Curopalata in Offic. Conſtantinop.* pa. 141. Πρὸ δὲ τῆς λειτουργίας, τῆς ἁγίας πέμπτης, &c. *Ante liturgiam autem die ejuſdem magnæ hebdomadis quinto, fit lotio in hunc modum.* Imp. numerum videtur obſervaſſe 12. Apoſtolorum, non ut Reges Angliæ ætatis ſuæ. *Præparantur pauperes duodecim, & induuntur eis ſubuculæ* (ὑποκαμίσα) *ſive tunicæ, brevia tibialia & ſoleæ : poſitoq; in cellâ Imperatoris pollubro. . . . . .*

¶ *Mandeburdes, dis.*] Tutela, Defenſio. Sed emendatius legendum cenſeo *Mundeburdis*, alias *Mundeburdium*, quod vide. *Concil. Confluentinum* ſub *Nicholao* Pap. An. Dom. 860. *Volumus ut Eccleſiæ & Caſæ Dei, & Epiſcopi, & Dei homines, Clerici & monachi, & nonnæ, talem* mandeburdem *& honorem habeant, ſicut tempore noſtrorum anteceſſorum habuerunt.*

¶ *Mandylion.*] Græci, barbarè flectunt à *mantile*, à quibus ad nos hæc eadem tranavit dictio: nam Sagum dicimus *mandylion.*

¶ *Maneleta, tæ.*] Infœlicium genus quodcunq; herbarum ſegites corrumpens, viz. id de quo *Virgilius*,

Infœlix lolium & ſteriles dominantur avenæ.

Quære an hoc non illud ſit quod Norfolcienſes circa *Holt*, *Bunnes* dicunt, apud quos inter quarundam villarum leges eſt, ut ſi hujuſmodi plantula inter alicujus ſegites inveniatur 1 die Maii 3 d. pendet pro quovis plantulâ. Apud Scotos *guild* dicitur & *guld.* Stat. *Alexand.* 2. Regis Scot. cap. 18. *Si firmarius tuus ponat* maneletam *in terra domini Regis, vel Baronis ; & non vult eam deliberare & mundare, debet puniri, ſicut ſeductor qui ducit exercitum in terram Domini Regis, vel Baronis. Item, ſi nativus tuus habeat* maneletam *in terrâ ſuâ, pro qualibet planticulâ, dabit tibi vel cuilibet alio ſuo domino, mutonem ad forisfactum ſuum ; & nihilominus terram mundabit à* maneleta. Legem hanc primo tuliſſe fertur *Kenetus* Rex ; delinquentemq; primo, bove mulctaſſe ; Secundò denis : tertio, ſoli amiſſione. Vide *Hector. Boet.* lib. 10. Et apud *Skenæum* plura in hoc verbo.

¶ *Manens.*] Pro manſi incola qui hydam colet. *Manſionarius*, Colonus, villicus, Anglis foraneis Tenens: hic à tenendo, quod de domino ſuo prædium tenet ; ille à manendo, quod in *manſo*, colonica, ſeu villa colonica maneat. *Aſſer. Menevenſ.* ſub An. 855. *Per omnem hæreditariam terrã ſuam, ſemper in* 10 manentibus *unum pauperem aut indigenam aut perigrinum cibo potu & veſtimento ſucceſſoribus ſuis, uſq; ad ultimum diem judicii poſt ſe paſcere præcepit* : Scil. *Æthelwulfus* Rex occidu. Sax. *Domeſd.* Tittt. *Somerſet. Epiſc. Schirburn. Wellington terra ſex erat* manentium *quando illc. Item cum* Lediard 12. *erat* manentium, *Camd.* 189.

¶ *Manens*, & *Manentes.*] Pro patrefamilias. Manſi vel Colonicæ ruſticæ cultore, *à manendo* ibidem. *Concilium Synodale Cloveſhoviæ* An. Dom. 822. in fine — *Agellum quoq; quatuor* manentium *pro ejus amicitia adjecit apud* Hergam. *Terram quoq;* 30. manentium, *ubi dicitur* Cumbe *cum libello ejuſdem terræ, pro emendatione Archiepiſcopo dedit.*

Item — *ut pro plena reconciliatione, ſuſciperet in quatuor locis, terram centum* manentium.

¶ *Manerium.*] Eſt feodum nobile, partim vaſſallis (quos Tenentes vocamus) ob certa ſervitia conceſſum : partim domino in uſum familiæ ſuæ, cum juriſdictione in vaſſallos, ob conceſſa prædia reſervatum. Quæ vaſſallis conceduntur terras dicimus tenementales : quæ domino reſervantur dominicales: totum vero feodum, *dominium* appellatur, olim *Baronia*, undè curia quæ huic præeſt juriſdictioni hodie *Curia Baronis* nomen retinet. Dicitur autem *Manerium* à *manendo*, quòd hîc *manere* ſolitus eſt tam ipſe Dominus, quàm Tenentes: ille tamen ex ſuiipſius placito, iſti verò è tenuræ ratione, ut ſemper præſto eſſent ad ſervitia perimplenda : dictiq; hinc olim ſunt *Manentes*, ut in eo verbo latius videas, & *Manerium*, aliàs *Manſus*, *Manſum*, & *Manſio.* Italis *Maſſa* ; ſed conveniunt hæc ſæpè vocabula prædiis ſervilibus, quæ & Colonicæ dicuntur : ut Galli item *Manerium*, noſtrates verò hoc ſemper intelligunt de feodo quod diximus nobili, ſua freto juriſdictione, quod et Itali Poteſtatem dicunt. Vide.

Vocem *Manerium* à Normannis accepimus, deferente *Gulielmo* invaſore, an *Edouardo* Confeſſore, incertum: Nam & in *Domeſdei* occurit ſæpè, & in Chartis non ſemel *Edouardi* Confeſſoris, qui Normannis multa Anglica, multa Anglis & Normannica viciſſim tranſtulit.

Quid *Manerium* igitur à Saxonibus diceretur, non intelligo; hujuſmodi enim cum juriſdictione, *dominium*, illi *villam* vel *prædium* dixere cum *Soca* & *Saca* & *Team* &c. quæ Anglo-Normanni omnia ſub voce *Manerium* complectebanrur. Ut quæ illis etiam *Grithbrech*, *fightwit*, *bloodwit*, *hamſockne*, *&c.* ſigillatim recitabant, hi conjunctim ſub *letæ* nomine intelligebant. Juriſdictiones igitur illæ Saxonicæ è Regum privilegiis ſortitæ ſunt originem, *Maneriorum* autem noſtrorum è Jure feodali: nam quibus licuit feodum dare, eiſdem licuit & vaſſallis ſuis jura dicere, & curiam inſtituere, cæteraq; adrogare privilegia, quæ ad feodum nobile pertinebant.

In Manerio inſtituendo hæc olim ratio fuit. Singularum plerunq; villarum territoria ſinguli poſſidebant domini, ſuiſq; famulis clientibus & colonis prout poterant coluere. Hoc verò tempore, duo tantum erant hominum laicorum genera rure degentium; militares & coloni: quorum utrorumq: cum domino maximè neceſſarium eſſet ſervitium villam ſeu prædium ſuum ſic diſponere ſolebat. Primò ſuæ habitationi deſignavit locum; eidemq; (ut juſtum fuit) uberiores ad familiam ſuam alendam conſcripſit fundos, qui hodie *terræ dominicæ* appellantur.

Partem aliam largitur clientibus, quot alere videatur milites ob ſubſidium in bello, & horum portiones *feoda* nuncupabant *militaria*. Sin ad militem alendum integrè non valeret portio, pro quantitate tamen contribueret partem pactam, ſcil. dimidiam, tertiam, quartam, & nonnunquam pro dati fundi portionis exilitatem, ſexageſimam vel centeſimam: ut vel tantillo levior eſſet ſumptus domini militaris.

Tertiam partem colonis (quos *Socmannos* appellabant) & ſerius elocat decernitq; ut pro tenementorum ſuorum ratione frumenti aut veſtis aliquid (juxta *Tacitum*) aut obſonii aliorumq; neceſſariorum reddant faciantque; præterea ad ædes domini, & ſua prædia omnia opera ruſtica & ſervilia, fundum colant, arent, ſeminent, metent, meſſem in horrea congegent, triturentq;, fodiant, ſepiant, arva et greges curent, & indicta ſingula exequantur.

Nec interea Dei oblitus eſt: nam & Eccleſiæ locum dicat & Sacerdoti (ut Concilia volunt) manſum, cum colonica. Agricolis item ſuis & pauperibus qui familiæ ſuæ navant operâ latam fundi portionem cedit, quo eorum victui nutriantur animalia; & cum in communi igitur depaſcatur, Communiam ſolent nominare.

Hæc agraria diſtributio, quæ cum è domini oriretur beneficentia ejus etiam paruit voluntati, legibuſq; quas impoſuit regebatur, ut de Germanis *Tacitus*—*Agricolis ſuis jus dicunt.* Huic juriſdictioni prætorium fuit ædes domini, quas aliàs Aulam, aliàs Curiam appellabant, tenebaturq; tota ejus clientela, rebus ita poſtulantibus, tertiis ſingulis ſeptimanis hîc ſe ſiſtere, generaliter verò ſub feſto *Annuntiationis* beatæ Virginis, & S. *Michaelis* Archangeli, ex quo hæ Curiæ etiam hodie generales appellantur.

¶ *Manerium, rii.*] A manendo, apud Anglos: Baronis eſt ſedes tam minoris quàm majoris, ſplendidam aliquam prædiorum continens portionem: infra quam Baro iſte ſeu manerii dominus ſuis colonis & vaſſallis (tenentes vocamus) jura reddit prædialia, juxta Regni manerii illius conſuetudines. Hujuſmodi Romani *villam urbanam* dixerunt, alias *prætorium*, quod vide infra.

Reperitur etiam, *Manerium* aliquando dictam de ipſis ædibus dominicis ſeu domicilio ubi dominus hujuſmodi manet: ut cùm dicimus locum aliquem eſſe *ſitum Manerii*, quo nihil vulgatius. Sic & *Mat. Paris* in *Hen. 3.* ſub An. 1251. *Hic (Paulinus cognomento Piper) emptor terrarum inſatiabilis*, maneriorum *ædificator extitit incomperabilis. Et (ut de aliis ſileam) unum viz.* Tudintunam, *adeo palatio, capellâ, thalamis, & aliis domibus lapideis & plumbo coopertis — munivit ut intuentibus admirationem parturivit, &c.* Et lib. S. Albani MS. in vitâ *Joh.* 23. *Stanmuræ etiam Abbas (Joh.)* manerium *conſtruxit, cum molendino ad ventum præelecto.* Sic in Statuto An. H. 8. Cap. . . . . . Rex dicitur *Manerium* ædificare apud **Hampton Court** &c. Vide.

Oder. vit. Eccl. hiſt. pa. 523. A. ——*Gaufridus* quoq; *Conſtancienſis* Epiſc. &c. dono *Gulielmi* Regis, ducentas & octoginta villas, quas à manendo *Manerios* vulgò vocamus, obtinuit.

¶ *Manentes.*] Pro Tenentibus. Concil. Synodal. apud *Cloveſho*. An. 822. ſæpe.

¶ *Manga*[a], *Manganum*[b], *Mangon*[c], *Manganicum*[d], *Mangonale*[e], *Mangonellas*[f], *Mangatellas*[g], & *n* fugato *Magonale*[h], *Magonellus*, & *Mogonellus*[i], item *Monango*[k], ſeu *Monangon*, & perperam *Marga*[l], & *Magna*, pro *Manga.*] En ut fluctuant voces à radice *Manganum* quod noſtri inſtituti cancellos excedit: enarrandum tamen reliquorum cauſâ.

Manganum Græcè μάγγανον *machinamentum, machina.* Sic Heſychius: μάγγανα, μηχανήματα. Sed hoc in genere. Reperitur ſæpiſſimè in ſpecie pro *machinarum* violentiſſimâ, quâ non ſolum ſaxa ingentia, ſed & captapultæ inter alia (ut *Lipſus* refert) hominum & equorum cadavera projiciebantur. Et quidem longius. Sic partim (inquit) in

a Radevic. lib. 2. c. 47.
b Pau. Diac. lib. 21.
c Abbo Flor. lib. 2.
d Alia edit. P. Diac. Leo Imp. de app. bel. ca. 15.
e Aegyd. Ruytius in Leodicenſ. Chron.
f Ibidem.
g Ibidem & Turpinus ca. 9.
h Ort. vocab.
i Godfr. Mona. p. 272.
k Hero ca. 27.
l Ot. Friſing. lib. 2. c. 16. Append. Friſing. ca. 16.

 Chro-

Chronico ſuæ urbis. *Leodicenſes caſtrum de* Argenteal *fortiter impugnare cœperunt, jactis lapidibus magnis, cum* mangonalibus, *& fuſo metallò in vaſculis terreis, ferroq; candenti projecto, tandem ſtercoribus etiam injectis.*

A projiciendo igitur *Baliſta* dicebatur, nam βαλλεῖν jacere, projicere. *Otto Friſing.* de geſt. *Fred.* 1. Imp. lib. 2. Cap. 17. *Ferunt quadam die lapidem vi tormenti ex baliſtâ, quam modo* Margam *vulgò dicere ſolent, propulſum, ad ſuperiora mæniorum loca conſcendiſſe, ex colliſſione parietum tribus fractis fruſtis tres ſimul milites armatos — uno ictu percuſſiſſe, neciq; dediſſe.* Malè obrepſit *r* pro *n*, *marga* pro *manga*, quod & *Lipſius* notat. *Meurſius* tamen *mangam* rejicit, & apud *Radevicum* de geſt. *Fred.* 1. Imp. lib. 2. ca. 47. *manganas* ponit pro *Mangas* — *Obſides eorum* (inquit Radevicus) *machinis alligatos, ad eorum tormenta* (*quæ vulgo* mangas *vocant, & intra civitatem novem habebantur*) *decrevit objiciendos.* V. horum uſum in ſubvertendo caſtellum *Falcaſii* in **Bedford**, apud *Camdenum.*

Manganas edit Meurſius.

Breviter ut dicam, nuncupatur aliàs ab Authoribus *Tormentum*, à torquendo; *Funda*, à fundendo; *Petraria* à petras emittendo: et *Catapulta* de ejiciendo catapultas. Sic enim *Urſtitius* ad dictum *Radevici* locum. *Manga*, **Catapulta**, quâ pila aut grandia ſaxa jaciuntur. Gloſſar. etiam Anglo-Latin. incluſi Lennenſ. An. Dom. 1460. **Gunne** (inquit) *petraria, mangonale, muruſculum.*

Ejuſq; adeo aliquando ſævit impetus, ut lapidem trium talentorum, quæ ſingula *Vitruvio* pendunt pondo 120. emitteret, quod ne fulminiæ noſtræ machinæ (ut notat *Lipſius*) hodiè faciunt. Sed hæc generis ſunt immaniſſimi; fiebant & pro arbitrio leniores. *Hegeſippus* lib. 4. Cap. 20. de *Nerone*, Manganum *ſibi quoddam de ligno paravit, quo ſe necaret.*

Fabricam igitur inquiramus, quæ ſine dubio, fuit varia. *Hero* cap. 27. *Lignum longum interpoſitum in figurâ inflexi angonis, quales ſunt ii qui lapides jaciunt* Monangones, *quos nonnulli* Fundas *vocant.* Et in ſequenti capite, *Ipſa* (inquit) Monangonis, *conſtructio, ad catapulticam etiam contemplationem volentes inſtituet.* Pluribus *Abbo Floriacenſ.* in Obſid. Lutetiæ lib. 1. ſed nec ille lucidè, nec quod ſciam aliquis.

— *Magno cum pondere noſtri* [*agrat,*
Tigna parant, quorum calybis dens ſumma per-
Machina, quo citiùs Danum quiſſet terebrari:
Conficiunt longis æquè lignis geminatis
Mangana *quæ proprio vulgi libitu vocitantur,*
Saxa quibus jaciant ingentia, ſeu jaculando
Allidunt humiles ſcanas gentis truculentæ. &c.

Hoſtem eminùs, muros comminùs minuit. *Turpinus* de *Carolo Mag.* cap. 9. *Aptatis juxta murum petrariis, &* mangatellis *& troiis, & arietibus cæteriſq; artificiis ad capiendum, & caſtellis ligneis &c.*

Sed ut muros labefecit, muros etiam tuebatur. Epiſt. *Baldwini* Imp. apud *Godfr. Monac.* in An. 1203. — *inter quaſlibet duas turres* (*ſuper muros*) *ſeu petraria, ſeu* magonellus *erigitur.* Videtur hic diſtinguere *Petrariam*, & *magonellum*, fortè quod hic catapultas jam ejiceret, illa lapides: Eſto. Reperitur utiq; in navali prælio. Epiſt. Comit. S. *Pauli* ibidem proximè ſupra. *Præterea quilibet uſarius* mogonellum *ſuum habuit erectum. Uſariæ, naves bellicæ grandiores.* Vide rei aliquot icones veteres apud *Lipſium* Poliorcetic. lib. 3. dialog. 3. & præter hæc addenda plurima. Baliſtæ formam V. apud *Anc. Mart.* lib. 24. pa. 291.

¶ *Mango.*] Mercator. Sax. Mangere. inde **Fiſhmonger**, &c.

¶ *Mangones.*] Vagabundi, Gal. *Gueus*, vel *gueux*. Angl. **Rogues**. *Beat. Rhenan.* Rer. Ger. lib. 2. cap. 1. *Leges aliquot Francorum* Mangones *vagabundi & Cotiones, qui impoſturis homines ludunt, coercentor.* Mangonum, adhuc (inquit) nomen & res apud Germanos manet, *die Mengen.* De his *Carol. Mag.* & *Ludov.* in Capitul. lib. 1. cap. 79. legem tulit, quam ſupra vide in voce, *Cogciones*: ubi & alia adnotavimus.

¶ *Manicare.*] Mane convenire, feſtinare ad eundum mane. *Luc.* 13. 38. *Et omnis populus* manicabat *ad eum*, ibi in margine: *mane ibat*, & Gloſſa quædam, *mane venire accelerabat.* Sic de veſpere in antiquis legibus dicitur *Solſatire*, quod V. *Durandus* vero Offic. lib. 5. cap. 5. nu. 1. legit, *populus manitabat*; id eſt (inquit) *manè expectabat*, id eſt, *ad eum manè feſtinabat.*

¶ *Maniclavium, vii.*] Manualis clava. Græcobarb. μαγυκλάϐιον *veteribus* (ut aſſerit *Meurſius*) *Aclides*: quam *Servius* deſcribit Æneid. 7. *Aclides ſunt tela quædam antiqua, ut nec uſquam commemorantur in bello, legitur tamen quod ſint clavæ, cubito & ſemis factæ, eminentibus hinc inde acuminibus, quæ ita in hoſtem jaciuntur, religatæ loro vel lino, ut peractis vulneribus ad dominos poſſint redire. Putatur tamen eſſe teli genus, quod per flagellum in immenſum jaci poteſt.*

¶ *Manipulus.*] Formula degradationis Archiepiſcopi; inter paramenta. Superpellicium, ſandalia cum caligis, amictis, alba, cingulum, *Manipulus*, Tunicella, Stola, Dalmatica, Chirothecæ, alia ſtola, Planeta, Annulus pontificialis, pallium, baculus paſtoralis, & aliqua veſtis habitus ſæcularis.

¶ *Manitia, orum.*] Chirothecæ: Ital. *guanti.* In vitâ B. *Phileberti. Manitia* quæ nos peregrina lingua *wantos* vocamus. Et poſt, Sinum oſtendens, ubi ipſa *manitia* latebant. *Lind.* in *Want.*

¶ *Mannina, næ*, aliàs *Mannita, tæ*, & *Mamnitio, onis.*) Monitio, admonitio, ſubmonitio, citatio, in jus vocatio. A Germ. **Manen**, Sax. manien, à quo maninge, i. *monitum, monitio*, atq; inde *mannina* q. *ma-*

ainna,

ninna g in n mutato, ut aſſolet. Angl. Sommonce, Gal. Semonce. Hincmarus ad Epiſcopos Franciæ, Epiſt. 4. cap. 15. Comites & vicarii, vel etiam decani, plurima placita conſtituant, & ſi non venerint, compoſitionem ejus exſolvere faciant: & quia per manninas veniebant, excogitaverunt quidam, ut per bannos venirent ad placita, quaſi propterea melius eſſet, ne ipſas manninas alterutrum ſolverent. L. Salic. tit. 52. §. 2. Quod ſi noluerit, ſolem ei collocet. Et ſi ei ſolem culcaverit, tres ſolidos ſuper debitum addat, & ſic uſq; ad tres vices per tres mannitas facere debet. Iſta igitur omnia facta, ſi adhuc noluerit debita componere: uſq; ad novem ſolidos debitum aſcendat, i. per ſingulas admonitiones, vel ſolem culcatum terni ſolidi adcreſcant. Ubi (vides) mannitas vocat admonitiones, vel ſolem culcatum, i. dies indictos, quos juriſconſulti, tam Anglici quàm Gallici **adjournements** appellarunt. Additi. Hludovici Imp. ad leg. Salic. cap. 6. De mannitionibus verò, niſi de ingenuitate aut de hæreditate, non ſit opus obſervandum: de cæteris verò per diſtrictionem Comitis ad mallum veniant, & juſtè examinentur ad juſticiam faciendum. Hic autem animadvertant juriſconſulti noſtri, quibus in caſibus emanarunt olim diſtrictiones: quibus etiam, ſubmonitiones.

¶ *Mannio, is, ire.*] Cito, ſubmoneo, in legem voco. A Saxo. manien eadem ſignificante. Binnius autem ad Canonem 17. Concil. Mogunti. 1. ubi legitur: Pauperes non fiant manniti ad placita: id eſt (inquit) viritim vocati: ac ſi à vocabulo man (hoc eſt, vir) deduceretur; non (quod nos aſſerimus) à Sax. manien. Sed lex ipſa Salica, ut jam ſupra vides mannitas interpretatur admonitiones: eamq; audi ulterius de modo manniendi: Tit. 1. §§. 1, 2, & 3. Si quis ad mallum legibus dominicis mannitus fuerit, & non venerit, ſi eum ſunnis (i. legitima excuſatio) non detinuerit DI denariis, qui faciunt ſolidos xv culpabilis judicetur.

Ille verò qui alium mannit, ſi non venerit, & eum ſunnis non detinuerit, ei quem mannivit ſimiliter DC denar. qui faciunt ſol. xv componat. Ille autem qui alium mannit; cum teſtibus ad domum illius ambulet, & ſic eum manniat, aut uxorem illius, vel cuicunq; de familiâ illius denunciet, ut ei faciat notum, quomodo ſit ab illo mannitus, &c. Ibidem Tit. 59. de contumace. Ad regis (inquit) præſentiam ipſum mannire debet. Docet Gloſſar. mannitum tribus teſtibus vocandum eſſe. Edit. Car. Cal. apud Piſt. cap. 6. pa. 303.

¶ *Mannita, tæ, & Mannitio, & Mannitus.*] Vide ſupra Mannina & Mannino. Car. Cal. 303.

¶ *Mannus, ni.*] Equus nobilior. Hieronym. ad Pammach. — ubi videris fumare patinas, & phaſides aves lentis vaporibus decoqui, ubi argenti pondus, ubi ferventes Buricos mannos, comatulos pueros, pretioſas veſtes, picta tapetia, ibi ditior eſt largitore cui largiendum eſt. Eraſmus ibi in Scholiis, Manni (inquit) nobilium equi vocabantur, quibus per urbem equitabant. Horatius, Et Appiam mannis terit. Ferventes vocat, alacres & bene paſtos. Nam alioqui manni dicuntur, quod manui aſſueverunt. Quidam codices habebant buricos, quidam boricos, quidam omittunt hanc vocem. Hæc Eraſmus: Sed vide hic ſupra Buricus.

Mat. Paris in Hen. 1. an. 1107. Robertus Dux Normanniæ fugiens ab eiſdem (cuſtodibus) captus eſt, incidens ſuo manno in Bitumen profundum. pag. 60. l. 21. Hinc Mannus gradarius.

¶ *Manopera, ræ, & Manopus, peris,*] Opus manuale, Id operis genus quod manu perficitur, uti Carropera, carris. Admonitio ſeu Adnuntiatio Caroli Reg. apud Piſtas cap. 29. — Ut illi coloni, tam fiſcales, quàm eccleſiaſtici, qui (ſicut in polipticis continetur, & ipſi non denegant) carropera, & manopera, ex antiqua conſuetudine debent, & margillam & alia quæq; caricare, quæ illis non placent, renuunt — & de manopere in ſcuria battere nolunt, & tamen non denegant, quia manoperam debent: quicquid eis carricare præcipitur de opera, carroperæ (quando illam facere debent) ſine ulla differentia carricent: & quicquid eis de opera manoperæ, quando illam facere debent, præcipitur ſimiliter ſine ulla differentia faciant. Manoperæ in maneriis noſtris hodie dicuntur **dates works**, quæ plerunq; tamen in cenſum commutantur. Sed de his piè Statuit Carolus Mag. Capitul. lib. 5. cap. 151. ut nec manoperas nimis frequentes dominus à colono exigeret, nec quæ juſtæ eſſent colonus domino ſubtraheret. Videtur autem manopera etiam aliud eſſe. Chart. Reg. Ric. 2. Johanni Duci Lanceſtr. — Et quod prædictus Dux ad totam vitam ſuam haberet quæcunq; bona & catalla vocata mannopera, capta & capienda, cum quacunq; perſona infra terram & feodum prædicta, ac per eandem perſonam coram quocunq; Judice dead vocata.

¶ *Manſa, ſæ,* Idem quod *Manſus,* & *Manſum.*] Quæ vide infra.

¶ *Manſellum, li,* vel *Manſellus, li.*] Parvum manſum ſeu habitatio. Marculf. lib. 2. form. 36. — cedimus tibi à die præſentem locellum nuncupatum (illum) aut manſum illum infra terminum villæ noſtræ (illius) cum omni adjacentia, ad ipſum locellum aut manſellum adſpiciente, terris, domibus, mancipiis, vineis, pratellis, ſylvula, reliquis beneficiis, ibidem anſpicientibus.

¶ *Manſer.*] Vide ſupra Mancer.

¶ *Manſia, ſiæ.*] Idem quod manſus, Habitatio vel ſedes ruſtica; non ædes tantum complectens ſed terras etiam ad alendam familiam idoneas. Chart. Regis Kenulphi in annalibus juris Ter. Trin. 1 H. 7. fol. 25. a. b. Ego Kenulphus Rex Merciorum de conſilio & conſenſu Epiſcoporum & Senatorum gentis, Monaſterio Abbadenienſi, & Monachis ibi deo ſervientibus, quandam ruris mei portionem,

id

id eſt, quindecim Manſias, *in loco qui à Ruricolis nuncupatur* Culnam, *cum omnibus utilitatibus ad eam pertinentibus, tam in magnis, quam in modicis rebus : campis videlicet, pratis, paſcuis, &c.* *Hida* vel manſio Mat. Weſt in An. 857.

¶ *Manſio, Manſionarius, Manſionare, Manſionarium, Manſionaticum, Manſionile.*] De excipiendis hoſpitibus dicta, viz.

Manſio, pro hoſpitio. *Capitulare Caroli* lib. 6. cap. 81. *Si quis homini aliquo pergenti* manſionem *vetaverit 60 ſol. componat in publico.* Formul. Solen. 33. *Quando ad vos venerit*, manſionem *ei & focum, panem & aquam largiri dignemini.* Vide infra *Paratæ.*

Manſiones hoc ſenſu appellantur militum diverſoria extra civitatem per circuitum diſpoſita.

Manſionarius, qui hoſpitibus manſiones dividit. *Manſionum Mareſcallus*, Metator. Gal. *Herbreger.* In aulâ orientalis Imperii ἀπελαυνόμενος appellatus eſt, de quo videndus *Meurſius.* In occidentali verò & palatio Regum Franciæ, *Manſionarius*, cujus locum inter officiales Regios *Hincmarus* Epiſt. 3. ca. 16. poſt Apocriſiarium & Cancellarium, ſic conſtituit : — *Comitem palatii, Seneſcallum, Buticularium, Comitem ſtabuli*, Manſionarium, *Venatores principales 4. Falconarium unum &c.* Et cap. 23. pluribus refert munus ejus in præparandis tempore oportuno manſionibus loco quo Rex venturus eſſet.

Manſionarius, pro Æditum quem Sacriſtam vocant. *Caſinenſ.* lib. 4. ca. 53. *Quadam die* Manſionarius *ingreſſus Eccleſiam — lampadem ardentem invenit.*

Manſionare, manſione, vel hoſpitio collocare. *Ekkehard. Jun. Caſ. S. Galli* Ca. ult. *Sandratum benè* manſionatum, *hoſpitaliter tractaturum decernunt.*

Manſionarium, Xenodochium, hoſpitale. Vide *Diaconia.*

Manſionaticum, & *Manſionaticus.* Quod Hoſpitibus præſtatur, vel in eorum ſuſceptionem ſolvitur, expenditur, aut contribuitur. Literæ *Caroli* mag. ad *Pipinum* filium in Conſtitutt. à *Lothar.* reduct. in Epit. *Pervenit ad aures clementiæ noſtræ, quod aliqui Duces, & eorum juniores, gaſindi, Vicarii, centenarii &c. per ſingula territoria habitantes ac diſcurrentes*, manſionaticos *parva rheda accipiunt, non ſolum ſuper liberos homines, ſed etiam in Eccleſias Dei &c.* Ubi *Amerpachius : Quid* (inquit) *ſi* manſionatici *eſſent qui opus ruri faciunt, aut in prædiis quos* Manſos *adhuc in Italia vocant.* Malè ſine dubio : nec meo judicio rem acu tetigit qui *Amerpachium* corrigens *manſiones* exponit magnus ipſe *Cujacius.* Quis enim aut homines aut *manſiones* vicatim in rhedâ colligendos ſenſierit? *Aimoin.* lib. 5. ca. 10. *Manſaticos* interpretatur expenſas ad hoſpitum ſuſceptiones. Et lib. eodem cap. 17. *Ad cauſas* (ait) *audiendas, vel feoda aut tributa exigenda, aut* manſionaticos, *aut paratas faciendas.* Oportunè addit paratas : ſunt enim quæ hoſpitibus parantur, & confundi aliàs ſolent cum *manſionaticis.* Exactio Normannis conſtituta An. 877. *Nemo in villis noſtris, vel in villis uxoris noſtræ*, manſionaticum *accipiat, &c.*

Manſionatici exhibendi mos antiquus eſt, & ut meminit *Hieronymus Bignonius* in notis ad Marculfum, origine Romanus, qui ſuſceptionem hoſpitum metatum appellabant, de quo titulus eſt 40. lib. 12. Cod. & publico ſumptu ali eos qui à Principe cum tractatoria alicubi digrediebantur, declarat titulus ejuſdem libri, De tractatoriis & ſtatutis. Originem etiam inquit apperit *Livius* initio lib. 42. de *L. Poſthumio* & *Albino* Coſ. qui primus literas miſit, ut magiſtratus obviam exiret, locum publicè pararet, in quo diverteretur, jumentaq; cum exiret inde præſto eſſent.

¶ *Manſus, Manſum, Manſa, Manſionile.*] Radicitùs à *manendo*, & ſic Germanis, Gallis, Italis atq; Anglis in uſu. In Regiſtro S. *Gregorii* Maſſa dicitur, unde Gallicum *meſe* & forenſe noſtrum meſſuagium, quod vide.

In Concilio Valentino *colonica*, Gallis aliter à vernaculo *carruë*, carucata. Bedâ *familia* Saxonibus noſtris *Hida.* Eſt habitatio cum prædiorum debita portione ad alendam familiam unam deſignata. Cum autem varia ſit familiarum dignitas & amplitudo, varii ſint etiam neceſſe eſt *manſi* ipſi, cùm in quantitate tùm in æſtimatione, alii tenues & vulgares, quos dicemus igitur ordinarios; alii nobiliores & luculenti, qui cum rariores fuerint, extraordinarios appellabimus. *Manſus* ordinarius eſt quem colit ruſticus ; ejus quantitas primum exquirenda. *B. Papiam* ſequitur nota *Binniana* ad Concil. Wormiacenſe Anno 868. Ca. 50. *Sancitum eſt, ut unicuiq; Eccleſiæ unus* manſus *integer abſq; aliquo ſervitio attribuatur. Manſus* (inquit nota) eſt ager jugerum duodecim.

Manſus habitaculum villici, vel ruſtici.

In Concil. Valentino An. 855. Cap. 9. loco *manſi*, ponitur *colonica*, ut ſic *manſum* & *colonicam* idem eſſe intelligas. Vide igitur *Colonica. Papias* Author priſcus : *manſus* dictus à manendo, quod integrum ſit 12 jugeribus. Sed jugerorum varia menſura ; perinde in Wandaliâ lib. 4. ca. 15. *Adolphus trecentos quoq;* manſos *permiſit Duci ut per manus ejus aſſignentur in dotem Eccleſiæ.* Infra Cap. 25. *Eat Epiſcopus in Vagriam ; adhibitis viris induſtriis, æſtimari faciat prædia ; quod defuerit de* 300 manſis *ego ſupplebo. Veniens Epiſcopus deprehendit prædia vix centum implere* manſos. *Quamobrem Comes volens redarguere agri menſores, adhibuit menſuram ſuam funiculo brevi & hominibus incomperto.* Flodoard. Hiſt. Rhem. lib. 3. cap. 27. *Scripſit Hincmarus Tentbergæ Abbatiſſæ pro ordinatione Avennaci monaſterii, quam ipſe quondam cum Jrmintruda Regina diſpoſuerat de numero Clericorum & Nonna-*

rum, atq; de rebus ipſius monaſterii; viz. 1150. manſos; *ſignificans ſe diſpoſuiſſe* 20 *Clericos & 40 Nonnas ibidem conſiſtere poſſe &c.* Ubi ſi *manſos* ſingulos, 12. æſtimaverimus jugeribus, aſſurgunt prædia monaſterii ad 13800. jugera; quod certè profuſum nimis videtur ad 60. perſonarum alimoniam, præſertim qui abſtinentiam profitentur & anguſtiam.

Sella Manſi. ¶ *Manſi ſella.*] Adnuntiat. *Caroli Cal.* apud Piſtas, Cap. 30. colonorum hæreditates *manſa* vocat, *domicilia manſorum*, ſellas; ſepararíq; prohibet à ſellis *manſa*, ne divenditis terris confundantur *manſa*, ſubducantur ſervitia, & deſtruantur villæ. Priſci enim moris fuit è ſingulis *manſis*, non tam cenſum ad loculos domini, quàm manoperas, carroperas, ſervitia ruſtica, & agrarias præſtationes ad familiæ ſuæ ſuſtentationem exhibere: quæ cum varia eſſent ex ſingulis penè *manſis*, certam ſequi neceſſe eſt confuſionem ex *manſorum* diſtractione. Retinuit hunc morem vetus Anglorum Oeconomia uſq; ad *Henrici* 2. ætatem, ut è *Gervaſio* liqueat *Tilberienſi* lib. cap. ... & converti tunc cœpere in cenſum opera, & redditus annonarii.

Manſorum nomina. Habebant & *manſi* (prout ipſæ villæ) ſua nomina. Vita *Zachariæ* Pap. Con. Tom. 3.

Manſa, fœ. *Pontifex poſtulaverat donationem in ſcriptis de duabus* manſis *quæ Nymphas & Normias appellantur.* Sæpè in S. *Gregorii* epiſtolis, ſub manſi nomine, quod vide.

Hujuſmodi *manſorum* duo ſunt genera; *Ingenuilis*, & *Servilis*.

Manſus ingenuilis eſt quo ingenuus gaudebat & homo liber, ruſticis licèt ſervitiis obnoxio, ne dicam ſervilibus aliquando. De his loqui videtur *Adnuntiatio Piſtenſis* ſupradicta, de *manſis* agens, qui colonorum erant hæreditates, vendíq; à colonis poterant atq; diſtracti; Servilibus enim hoc non contigit, quod omnino eſſent in dominorum poteſtate. Ingenuis autem ſervilia opera ratione fundi imponere novum apud Germanos non fuit, cum eiſdem olim, liberti (ut inquit *Tacitus*) non multum ſupra ſervos ſunt. Sed nulla ſæpè pendebant opera ingenuiles *manſi*. Appendix ad *Flodoardum. Herebertus Comes petiit dari à nobis ſibi, noſtri juris eam quæ dicitur Villa virtutis — eâ viz. ratione, ut pro veſtitu nobis (ſcil. Canonicis) ad præſens ex ea retineremus*, manſos *duos* ingenuiles, *& veſtitos.*

Manſus ſervilis eſt, qui ſervo ceditur excolendus, fructus operaq; à domino injuncta exhibituro. Vetus Germannorum mos cujus meminit *Tacitus. Cæteris ſervis, non in noſtrum morem deſcriptis, per familiam miniſteriis, utuntur. Suam quiſq; ſedem (putà manſum) ſuos penates regit. Frumenti modum dominus, aut pecoris aut veſtis, ut colono injungit: & ſervus hactenus paret.* Nos hujuſmodi ſervos Villanos dicimus & nativos, *manſos* ſuos villanagia. De *manſo ingenuile* & *ſervile* vide plura mox in *manſus indominicatus*.

Manſus extraordinarius Nobilium eſt & dominorum, prædia continens indefinitæ quantitatis, pro arbitrio ſeu facultate domini conſcripta, privilegiiſq; donata: quorum etiam pars una in manibus domini retinetur ad Oeconomiam ſuam expediendam: altera colonis dividitur in manſos ordinarios, reſervatis domino redditibus & ſervitiis ad partem dominicam dependendis. Nos hujuſmodi *manſum* (cujus ſtatim exemplum videris in *manſus regalis*) Manerium appellamus: partem in manibus domini reſervatam, terras dominicas ſeu dominicales, & dominicum ſimpliciter: partem colonis expoſitam, terras tenementales, & Tenementa ſimpliciter.

Manſus Regalis eſt, qui ad Regem pertinet. De omni tamen non dictum cenſeo, ſed de hoc præſertim, qui faſtu hoſpitioq; Regio dignus ſit. Authoribus medii ſeculi & noſtratibus villa Regia, & Curtis Regalis nuncupata. Diploma *Henrici* Imperatoris apud *L. Lazium.* — *Unum Regalem* manſum, *cum omnibus ſuis pertinentiis, & utriuſq; ſexus mancipiis, terris cultis & incultis, areis, ædificiis, pratis, paſcuis, molendinis, aquis, aquarumq; decurſibus, piſcationibus, ſylvis, venationibus, ſaginationibus, cum omni utilitate, qui aut ſcribi aut nominari poteſt, in proprium tradiderunt.*

Manſus indominicatus vel *dominicatus*, eſt ſedes domini & pars illa quam in diſtribuendo colonis prædia, dominus (ut præfati ſumus) ſibimet retinuit, in peni ſubſidium & apparatum famulis propriis excolenda. Terræ dominicales, Vide *Indominicatum.* De triplici *manſorum* genere ſic *Carolus Calvus* Imp. in exactione Normannis conſtituta An. Dom. 878. cujus & meminit *Aimoini* lib. 5. cap. 30. *Epiſcopi, Abbates, Comites, ac vaſſi dominici, ex ſuis honoribus de unoquoq;* manſo indominicato *donent denarios* 12. *de* manſo ingenuili, *quatuor denarios de cenſu dominicato, & quatuor de facultate* manſuarii: *de* ſervili *vero* manſo, *duos denarios de cenſu indominicato, & duos de facultate* manſuarii. *Falcetum* juſtè hic corrigit *Bignonius*, *manſum* de homine intelligentem, quod perſpicuè dictum eſt de fundo.

Manſus Eccleſiaſticus, eſt qui ad Eccleſiam vel Monaſterium pertinet; & eſt ſervilis, ingenuilis, vel indominicatus.

Manſus veſtitus. Occurrit ſæpè in diplomatibus antiquis, & intelligit Colvenerius in Not. ad Chron. Camerac. de grano aut legumine, *Gal.* veſtu. Nec alienum hoc à ſenſu forenſium noſtrorum, qui veſturam terræ, herbam exponunt.

Vetus alius vocabularius. *Manſus* (inquit) ſecundùm vulgare Italorum, dicitur pars terræ quæ duobus bobus ſufficit in uno anno ad laborandum. Sic etiam *Alvarottus*: & *Lindewode* noſtras in gloſ. ad tit. de Judiciis, cap. Item omnes, verb. maneriis: eoq; citat c. 1. Extra. de cenſi & deci. coll' ſi de feu. contra fue. c. 1. Cum autem jugerum dicitur

tur quod jugati duo boves araverint in die una: quærendum eſt quot ſecundùm leges colonicas araverint in anno jugera. Hoc quidem jugum appellatur & bovata terræ, melioriq; æſtimatione continere dicitur ad minimum 13. acras terræ, ut ſupra videas in *bovatâ terræ*, infra in verbo **Oxgange**. Juxta iſtorum igitur ſententiam idem etiam ſunt *manſus* & *bovata terræ*: majoris ſcil. quantitatis quam Papiana illa, nam excedit acra jugerum.

Longob. lib. 3. tit. 1. ca. 46. de hoc agens, quæ alii vocant jugera dixit bunnaria. *Eccleſiæ noviter inſtitutæ, unus* (*inquit*) manſus *cum* 12. *bunnariis de terrâ arabili ibi detur.* Et *Boherii* lectio ibidem habet cum 12. vicariis. Vide *Bunnarium* & rimare differentias. Aſſerunt etiam omnes *maiſum* & *maſſam* idem eſſe, *maſſa* verò 20 jugera perhibetur continere. V.

Manſus & *Manſum*, pro ædibus ſeu habitaculo ſine prædiis, contra hos qui negant aut domum, aut aream, aut hortum eſſe, ſed agrum tantummodo, certi modi & menſuræ quem antiqui metatum dixere. Capti fortè *Ambroſii* ſententia, & eo quod dicitur in gloſ. ad c. 23. q. 8. c. ſecundum. Ubi & *ager* diſtinguitur à *manſo*. *Ager* (inquit) *appellatur hic ubi eſt hortus Eccleſiæ, nam in agro* Nabuthæ *Rex ſevit olos* (inquit *Ambroſ.*) Manſus *verò appellatur unde percipiunt frumentum & vinum ad Euchariſtiam conficiendam.* Opinioni adverſatur ipſum nomen à *manendo* dictum *manſus*, & *manſio* quaſi habitatio, ejuſdemq; inde poſſeſſores *manentes*, q. habitantes. Res clara eſt Authorum teſtimoniis, qui urbium domos ſæpe vocant *manſos*. Breve *Canuti* audacis lib. Rameſiæ ſect. 161. *Hardecnut Rex* (*Anglorum*) *Aigelwino & omnibus burgenſibus de Tedfordia ſalutem. Notum vobis ſit, quod ego volo & præcipio, quod Abbas Æthelſtanus de Rameſia habeat* manſum *ſuum in Tedfordia, ita plenè & ita liberè, ſicut habuit in diebus Canuti Regis patris mei.* Antiquiſſimum vides quod mihi unquam occurrerit Breve, placetq; ideo recordatum iri.

In quadam igitur Charta Dat. 5. Junii an. 7 Ed. 4. 1467. Confunditur cum *meſuagio*. Noveritis me præfatum *Jo. Wellis* remiſiſſe &c. *A. E.* Prioriſſæ de Blackbergh &c. totum jus meum &c. in toto illo *manſo* ſive *meſuagio* antiquæ Vicariæ cum omnibus ædificiis &c. in *Middelton*.

Cum autem ad *manſum* pertineret fundus, id exprimere moris fuit, ut in *Meldenſi* Synodo cap. 16. *Manſus* cum agro. Et *Longòb.* lib. 3. ca. 46. *Manſus* cum 12 bunnariis (puta jugeribus) terræ arabilis. Lib. Rameſ. MS. Sect. 107. Conceſſimus *Leſwino* homini noſtro virgatam terræ in quâ *manſum* ſuum habet. Hinc

Manſum capitale dicitur de ædibus domini Manerii, quas Aulam vulgò nuncupant; Latinè magis prætorium. Liber Prioratus *Dunſtapliæ* tit. *Houcton* ca. 1. *Hugo de Gurnay capitale* manſum *funditus extirpavit, & apud la thorne ſibi conſtruxit* manſionem.

Manſa fœminino genere ſupra legitur inter *manſorum* nomina, ex vitâ *Zachariæ* Papæ; ubi pro duabus *manſis*, in margine notatur, Aliàs, *maſſis*.

Manſia pro *manſo*. Charta Regis *Kenulphi* in Annalibus Juris noſtri Term. Trin. 1. *Henr.* 7. fol. 25. a. b. *Ego Kenulphus Rex Merciorum de conſilio & aſſenſu Epiſcoporum & Senatorum gentis, monaſterio Abbadenienſi & Monachis ibi Deo ſervientibus, quandam ruris mei portionem, id eſt, quindecim* manſias, *in loco qui à ruricolis nuncupatur* Culnam, *cum omnibus utilitatibus ad eam pertinentibus, tam in magnis quàm in modicis rebus, campis, viz. pratis, paſcuis &c.*

Manſio, ſic itemq;. Charta *Æthelwulfi* Regis occidentalium Saxonum, apud *Ingulphum*. *Ego Ethelwulfus Rex VVeſtſaxonum &c. Conſenſimus ut aliquam portionem terrarum hæreditariam* (*antea poſſidentibus omnibus gradibus*) *ſive famulis & famulabus Dei Deo ſervientibus, ſive laicis miſeris, ſemper decimam* manſionem *ubi minimum ſit — donari ſanctæ Eccleſiæ dejudicavi.* Quem locum ne quis de univerſis prædiis Regni non intelligat, audiendus eſt *Simeon Dunelmenſis*, qui expreſſè refert ipſum decimam Regni ſui partem Eccleſiæ diviſiſſe. Et *Malmeſburienſis*, qui lib. 2. de Regib. cap. 2. *Poſt triumphatos* (inquit) *ad Dei cultum converſus decimam omnium hidarum intra Regnum ſuum Chriſti famulis conceſſit.*

Manſio terræ frequens occurrit hoc ipſo ſenſu in Domeſd. ſcil. Titt. *Chent.* Epiſc. Baiocenſ. *Alnietone. Huic manerio adjacent tres* manſiones *terræ in R. & reddunt 5 ſol. per annum.* Idem in *Oſtingdene, Cantuaria*, &c. Videtur dixiſſe *manſiones* terræ ad diſcrimen *manſionum* habitationis. Habetur etiam dictio in Concilio Cloveſhovenſi circiter An. Dom. 800. — *daret mihi pro commutatione ſæpè præfati Cœnobii, terram* 110. manſionum, 60 *caſſatas, viz. in loco &c.* Vide rem fuſiùs in *Caſſata*.

Manſio pro hoſpitio; Vide ſupra *manſio, manſionarius &c.*

Manſionile videtur etiam de *manſo* dici. *Flodoard.* Hiſt. Rhem. lib. 3. cap. 26. de epiſtolis *Hincmari* Scripſit *Maniguado* cuidam amico ſuo pro rebus S. *Remigii* in *Voſago* conjacentibus, de quibus quidam homines quoddam *manſionile* conabantur auferre. Et infra *Erluino* pro præfatis rebus & *manſionile*, quo ſupra. Item Appendix ad *Flodoardum*. *Manſionile*, Sevivaldi curtis nuncupato, cum ſylva & dimidio brolio ad ipſum adſpiciente.

Manſellum, ſeu *manſellus*, parvus manſus, vel habitaculum. *Marculfus* lib. 2. 36. — *Cedimus tibi à die præſente locellum nuncupatum* (*illum*) *aut* manſum *illum infra terminum villæ noſtræ* (*illius*) *cum omni adjacentia ad ip-*

ſum

ipſum locellum aut manſellum *adſpiciente, terris, domibus, mancipiis, vineis, pratellis, ſylvula vel reliquis beneficiis ibidem adſpicientibus.*

¶ *Manſuræ.*] Etiam dicuntur idem quod *manſi* & *manſiones*, ſcil. habitacula villicorum, prout *maſuræ* à *maſſa*.

Hinc *manſuarius*, *manſoarios* & *manſarius* dictus eſt qui *manſum* poſſidet, aliàs *maſſarius*, manens & commanens, Græcè παρμονάριος. *Caroli Calvi* Edictum Piſtenſe Cap. 20. — *à* manſuariis, *vel ab his qui cenſum debent, major modius, niſi ſicut conſuetudo fuit, exigatur.* Et Epiſt. Synodi *Cariciacæ* ad *Hludovicum* Regem An. 858. *Non ſit vobis neceſſe — pauperes Eccleſiaſticos, & fidelium veſtrorum* manſuarios *in caricaturis & paraveredis contra debitum gravare.* Item ſupra in *manſus indominicatus.* Reperiatur fortaſſè *manſionarius* hoc etiam ſenſu, mihi autem nondum conſtitit.

¶ *Manu* ſecundâ, tertiâ, quartâ, &c. jurare] Eſt totidem teſtes adhibere, qui tactis ſacris Evangeliis partem ream vel actricem rectè, uti credunt, juraſſe in re litigatâ ſuo confirment ſacramento. Hinc in Jure feodali & Canonico aliàs *Sacramentales*, aliàs *Compurgatores* appellantur, ideò autem hic (per ſynec, dochen) *manus* quod admotis ad ſacra manibus jurare ſolent. *Gregor. mag.* Decrevit, ut uterq; eorum (ſcil. vir & uxor) *Septimâ manu* propinquorum juret, quod nunquam carnaliter convenerunt. *Glanvill.* lib. 1. cap. 9. Si ſummonitiones omnes negaverit, pro qualibet jurabit *duodecimâ manu.*

¶ *Manucapere.*] Stipulari, fidejubere. Litt. *Johannis* Ducis Britan. contra Judæos. An. Dom. 1239. *Hiſt. de Bret.* liv. 4. Cha. 23. *Præterea* manucapimus *nobis, & pro poſſe noſtro, quod nullis Judæis in terra domini patris noſtri debita contracta in Britannia, nullatenus perſolvantur.*

In jure noſtro ſignificat vadem ſe dare ad redimendum eum qui cuſtodiæ carcerivè traditus ſit vel tradendus, eumq; die conſtitutâ Juri exhibendum.

Hinc *manucaptio* & *manucaptura* dicuntur de hujuſmodi redemptione: *Manucaptores* de redemptoribus; Gal. *Mainpriſe* & *Mainpernoes*, ſpectantq; voces ad perſonarum redemptionem, non ad rerum; has enim plegiari perhibent. Differt etiam *manucapere*, à *balliare*, ut *recipere* à *tradere*, hoc eſt, lege correlativorum: aliterq; ſicut videas in *Balliare.*

¶ *Manufirmare.*] Eſt ſubſcribendo roborare, quod & *manufirmatio* dicitur. *Capitular. Caroli* & *Ludovici* lib. 6. ca. 217. *Ut populus interrogetur de capitulis quæ in legem noviter addita ſunt: & poſtquam omnes conſenſerint, ſcriptiones &* manufirmationes *ſuas in ipſis capitulis faciant.*

Duo olim erant *manufirmationis* genera. Unum ſigno crucis, aliud nominativo ſubſcribentis charactere. Signum crucis uſitatiſſimum fuit, & ſubſcribentis nomini frequentius præpoſitum, interdum poſtpoſitum; cum ad rei confirmationem, tum ad teſtimonium, prout ſequitur.

In antiquis autem Chartis & privilegiis, Cruces ſingulæ, non à ſingulis partibus videntur exaratæ, ſed ab eàdem omnes manu, putà Notarii. Sic ut partes ipſas digito tantùm deſignaſſe crucem ſuſpicor (uti ſolet in baptiſmate) Notarium verò qui ſcripſit inſtrumentum, appinxiſſe ſignum.

Character (quem voco nominativum) ſignaculum fuit literas continens nominis ejus qui *manufirmavit*, in nodum contextas.

¶ *Manupaſtus.*] Quartæ declinat. Eſt familia vel domeſtica ſocietas, quam quis paſcit aut alit. Conſtitutio *Philippi Auguſti* de Decimis apud *Rigordum* lib. *Si miles* ✠ *habens qui ſit legitimus hæres, filius, vel gener militis* ✠ *non habentis, vel alicujus viduæ, & ſit de* manupaſtu *patris vel matris ſuæ, pater ejus vel mater reſpectum de debito ſuo habeat juxta factam ordinationem.* Bracton. lib. 3. Cap. 10. nu. 1. *Omnis homo ſive liber ſive ſervus, aut eſt aut debet eſſe in Franco plegio, aut de alicujus* manupaſtu. Et poſt pauca — *De* Manupaſtu *alicujus eſt ille & familia, qui eſt ad victum & ad veſtitum, vel ad victum tantùm cum mercede, ſicut ſunt famuli, ſervientes, & domus mercenarii.* Ibidem pluries ſuperiùs.

Manupaſtus ſecundæ declin. ſæpè obvenit in forenſi dialecto, pro famulo & ſerviente domeſtico.

¶ *Manus.*] Pro juramento, juratore, conjuratore, & compurgatore. Dicta quod legali jurantes ceremonia, *manum* ponunt ſupra ſanctis Evangeliis. Hinc frequens cum in Jure noſtro tum in Canonico: tertiâ, quartâ, ſexta, decima, duodecimâ &c. manu jurare. Sic & in Scotorum *Reg. Majeſt.* lib. 1. cap. 8. §. 4. *Probabit quilibet eſſonium ſuum* propria manu, *&* unica, id eſt, ſuiipſius juramento & alterius.

¶ *Manus mortua.*] Gall. *mortmaine.* Per antiphraſin dicuntur immortales illæ ſocietates, & poſſeſſores, quæ perpetuâ viventes ſucceſſione, prædiis fruuntur, velut reipub. mortuis. Utpotè quæ nec ad populum tranſeunt, nec ad dominum remeant, nec fructum feodalem quem wardam, maritagium, relevium, eſchaetam &c. nuncupamus, exhibent. *Mortuo mari* omnino ſimiles, cui multæ influunt aquæ, ſed nec refluunt, nec moventur, nec in uſum conducunt publicum. In Stat. an. 15 *Ric.* 2. cap. 5. *corpus perpetuum, appellantur.* Et eſt aliud ſimplex, aliud compoſitum. Corpus ſimplex eſt, quod ex uno conſtat, & ab uno in unum ſucceſſivè protelatur, ut Epiſcopi & Eccleſiarum Rectores; Abbates, Priores, & Decani ſingulares à Conventibus & Capitulis ſuis. Corpus compoſitum eſt, quod è pluribus componitur, & ad plures porrigitur

 ſucceſ-

ſucceſſivè, Uti Abbates & Priores cum Conventibus; Decani cum Capitulis: Urbium, opidorum, villarum Maiores & Communitates, Ballivi & Burgenſes, Societates, Collegia, Gildæ, fraternitates, & quoſcunq; in municipium conſcripſit Principis indulgentia. Hoc à Juriſconſultis noſtris dicitur *Corpus corporatum*; præcedens aliud, *Corpus politicum*, quod utiq; nomen æquè convenit alteri ſpeciei, quam nos igitur *corpus politicum* ſimplex potius diceremus; hanc verò *corpus politicum* compoſitum. Sed quid meis nugis Juris interpello ſapientiam?

Inter cæteras omnes *mortuæ manus* ſpecies, longè eminuêre cum in dignitate tum in latifundiis Eccleſiaſtici. Deſcripta quippe tota Angliâ ſub *Gulielmo* Conqueſtore, repertiſq; illic 60215. feodis militum, poſſediſſe deprehenduntur eorundem 28015. His adduntur quæ ab exceſſu Conqueſtoris uſq; ad annum 7 *Ed.* 1. torrentem iſtum cohibentis, Eccleſiæ data ſunt & perquiſita, & dimidium feodorum Angliæ in ſortem Cleri opinaberis tranſiiſſe. Igitur ne *Moſes* abſorberetur ab *Aarone*, tribus cæteræ à Leviticâ, ſancitum eſt an. 7 *Ed.* 1. ut Religioſis ſive aliis amplius non darentur prædia, ut in *manum mortuam* pervenirent ſine Regis licentia. Hinc legem ipſam *mortuam manum* appellarunt: repertaq; eſt adeo neceſſaria, ut an. 15 *Ric.* 1. cap. 5. ad laicas omnes ejuſmodi ſocietates (Corporationes vocant) traduceretur. Mitto laicos. Frendent interea Religioſi: licentiâ tamen perquirendi in *mortuam manum* adeo fit proclivis, ut ingens prædiorum vis, ad Cœnobitas tranſvolat, nihilominus. Saginatos igitur ſupra modum, ſuæ tandem mactat avaritiæ Rex *Henricus* 8. & quas per mille totos annos meſſes congeſſerant, in horrea diripuit vorax illa hora qua de excidendis Monaſteriis lata eſt ſententia anno Regni ejus 27.

Henricum tueantur quibus cordi eſt: *Edouardum* nihil contra pietatem ſtatuiſſe evincit exemplum *Moyſis* ..... qui vel ipſi
plus conferre quàm ſufficeret & juſtum eſſet, præconis miniſterio prohibebat.

¶ *Manutenere*, *Manutentor*, *Manutentio*, *Manutentia*, & *Manutenementum*.] A *manu* & *tenendo*, quaſi ſuſtinere, aſſiſtere, ſuppeditare, partes alicujus aſſerere vel tueri. Gal. *Maintenier*. Vox prima verbum eſt; ſecunda notat perſonam; cæteræ actionem. In Angliam cum Normannis trajeciſſe reor, nec hîc auditas prius. Reperio tamen *manutenere* in Epiſtolâ *Elutherii* Papæ, *Lucio* Regi Britanniæ An. Dom. 169. conſcripta, viz. *Gentes verò Regni Brytanniæ, & populi, veſtri ſunt, & quos diviſos debetis in unum ad concordiam, & pacem, & ad fidem & legem Chriſti, & ad ſanctam Eccleſiam congregare, revocare, fovere,* manutenere, *protegere, regere &c.* Nollem Epiſtolam non ſuſcipere, ſed terret vox *manutenere*; quam licèt gratiorem reddideris dividendo, eâ tamen nec gaudet Romana dialectus. Pſalmi etiam quam citat verſio — *doloſi non dimidicabunt dies ſuos*, non videtur tum adhuc condita; præſertim ſi ſit Hieronymiana; nec vocabulum, *dimidicabit*, adeò grandævum eſſe.

Provinciale Angl. lib. 5. Tit. de ſenten. excom. cap. ſupremo.

¶ *Manzer.*] Filius ſcorti. *Papias* 72.

Eſpenceus in Comment. ad Tit. 1. digreſſ. 1. adverſus ſpurios Manſeros Baſtardos ex quocunq; illegitimo coitu &c.

Eraſm. colloq; quod Fumus vocat — *Quod ſi libet eſſe curioſum, exquire quid agat uxor &* Manzares *tui domi.*

Juriſconſulti *Manzares* vocant ex inceſto natos. *Eraſm.* in expoſ. difficil. verb.

¶ *Mara.*] MS. quidam agens de *Canuti* foſſâ vocat *Gnouts delf* à *Canuto* Rege exciſa per 5 miliaria inter *Rameſey* & **Witleſmere**, propterea quod *Emma* Regina ejus & ſoboles per aquam **Witleſmere** à *Rameſey* uſq; *Thorney* tranſiens, maximo verſabatur periculo, per illam latam magnamq; *maram*, quæ Anglicè **Witleſmere** appellatur, navigio tranſfretare curabant. Sed pro dolor! cum ingreſſi *maram* illam fuiſſent, eruerunt nequiſſimi venti tempeſtaſq; turbinoſa — ita ut de vita illorum funditus deſperaret.

¶ *Marabotini.*] Numiſmus Hiſpanicus. *Hov.* 565. l. 40. & infra. *M. P.* in An. 1176 pa. 127. *Rex Aldefonſus donet liberaliter Santio Regi ſingulis annis uſq; ad decennium* 3000. Marabotinorum, *& ſic pacem haberent &c.*

¶ *Marca, cæ.*] Pecuniæ numeratio quæ hodie continet apud nos 13 ſol. & 4 denar. Antiquè autem, cum ponderoſiores cudebantur numi, 2 ſol. & 6 denar. æſtimata fuit: hoc eſt idem quod *mancuſa* & *manca*. Confunduntur ergo apud veteres hæc vocabula: nomenq; videntur ſortiri à re unâ, ſcil. ab impreſſâ aliquâ figura. *Mancuſa* enim, ut quidam volunt, ſignificat rem *manu cuſam*. *Marca* autem palam provenit à Saxo. meapc, i. *Signum, nota, veſtigium*, à quo etiam aliis *marcata* dicitur, quaſi ſignata vel notata.

Ait autem *Skenæus* in verb. ſignif. *Mark* (i. *marca*) in tractatu de ponderibus & menſuris: ſignificat unciam penſam, vel dimidium libræ, unde drachma pars eſt octava, Sicuti uncia, eſt pars *marcæ* octava. *Cheſſa.* in Conſuetud. Burgund. Rubric. 1. §. 7. verb. 65. *ſolz Turnoys*: Solidus (inquit) in jure capiatur, pro aureo, quorum 72 faciunt libram auri. Et duodecim unciæ faciunt libram, & octo unicæ *marcam*. Gl. & Ja. Faber in §. nos autem. verb. ſolidos. inſtit. de attil. tutor.

Novem millia *marcarum* argenti, ſive auri, vel monetæ ejuſdem æſtimationis & precii. *Radevic. R. G.* 502. l. 19.

Char. Reg. *Joh.* de dote *B.* Reginæ (quondam ux. R. *Ricardi*. Patent. 3 *Joh.* m. 17. n.

31

31. *Aſſignavimus ei pro dote ſuâ mille* marcas *argenti annuatim, xiii s. iv d. computatis pro marca.*

¶ *Marca Danorum.*] Videtur fuiſſe tantum 2 den. In Ll. enim *Ed. Conf.* Cap. 10. dicitur, *Omnis qui habuerit 30 denariatos vivæ pecuniæ in domo ſuâ, de ſuo proprio, Anglorum lege dabit denarium S. Petri, & lege Danorum dimidiam marcam. Iſte verò denarius debet ſummoniri in ſolennitate Apoſtolorum Petri & Pauli &c.* Sed fortè Danorum eleemoſyna munificentior erat Anglorum. quær. V. *marca* poſt ca. 12.

¶ *Marca auri.*] Exponit author incertus *marcam auri*, 50 argentei *marcas* continere. Lib. *Rameſ.* Sect. 148. *Dedit inſuper — 5 marcas auri* probatiſſimi [Vide *marca*] Sect. 239. *Centum ſolidi dentur — vel* marca auri. *Stowus* in An. 1250. pa. 287. notat *marcam auri* vel argenti octo uncias continere tempore *Hen.* 3.

Charta R. *Joh.* de feodis magni Sigilli anno Regni ſui 1. Inter alia nu. 8. De Chartâ novi feofamenti terrarum vel quorumlibet tenementorum, vel libertatum capiatur *una marca auri* vel *decem marcæ argenti* ad opus Cancellarii; & *una marca argenti* ad opus Vicecancellarii; *& una marca argenti* ad opus Prothonotarii: quinq; ſolidi pro cera.

Rot. Magnus Pipæ de an. 5 Regis Steph. *Rot.* 5. *m.* 2. *Huntedoneſcir.*

Ricardus de Belcampo liberavit *ix marcas argenti* pro 1. *marca auri*, per breve Regis, & quietus eſt. Vide *Marcha.*

¶ *Marca,* aliis *Marcha,* & *Marchia, Mercatus.*] Terminus, Limes, territorium limitaneum. Antiq. *Ful.* pa. 623. & quod metatum dixerunt veteres, à Sax. ut diximus jam ſupra ꝼmeaꞃc, i. nota, ſignum, terminus, meta.

Vita *Caroli Mag.* ab Engoleſmenſi Monacho pa. 49. *Wido Comes qui in* marcâ *Britanniæ præſidebat.* Hoc *Aimoinus* lib. 4. cap. 89. ſub An. 799. *Guido Comes & præfectus Britannici limitis.*

Hinc *Marca Ancona*, quæ & *Marca Firmiana* dicebatur idem eſt quod *Territorium Anconæ*, vel *Firmianum. Marca Trevegiana*, ſimiliter. Hinc *Marchiones* dicuntur, quaſi limitanei proceres. V. ſupra Comes.

¶ *Marcata.*] Quod eſt valoris unius marcæ, quod ſupra vide. *Glanvil.* lib. 12. cap. 5. *Rex tenet de domino Rege in eadem villâ, per liberum ſervitium, duorum ſolidorum per annum: vel de una* marcata *redditus in illa villâ &c.* Lib. *Ram.* ſect. 378. — *quòd* Will. de Say, *infra proximum diem Mercurii aſſignabit eis* unam marcatam *redditus de terra ſua in hundredo de* Claclos — *taxatione legalium hominum provinciæ.* Ex quo videtur *marcatam* ſignificare ipſam terram annui valoris unius *marcæ.*

¶ *March.*] Equus, caballus, vide *Marcheta*: ſic hodie apud Cornwallenſes noſtros, *march guiddn*, equus albus. *Carew Cornewal Survey* pag. 55. b.

¶ *Marcha, chæ.*] L. Car. Cal. pag. 275. & 404.

Hiſt. Norm. pa. 1056. a.—*Præterea nos dedimus* (ſcil. Johannes Rex Angl.) *domino Regi Franciæ* 20 millia Marcharum *ſterlingorum, ad pondus, & legem in quo fuerint*; *viz.* 13 s. & 4 d. *pro* marcha, *propter rachatum ſuum, & propter feoda Britanniæ, quæ Rex Franciæ nobis dimiſit.*

¶ *Marchet, Marcheta,* & *Marchetum*: aliis *Merchet*, & Bractono *Merchetum.*] Turpis Scotorum veterum conſuetudo, quâ territorii dominus vaſſalli ſponſam primâ nocte comprimeret, floremq; carperet pudicitiæ. Hanc inſtituiſſe fertur Rex *Evenus*, planè *Ethnicus*, ſub *Auguſti* ſeculo, ſuſtuliſſe verò Rex *Malcolmus* 3. Chriſtianus qui floruit Annum circiter gratiæ 1080 redemptioniſq; nomine domino ſtatuiſſe impendendum (ut ait *Hector Boetius* lib. 3. cap. 12.) marcam argenti, *marchetamq;* inde ſuggerit appellatam.

Duxerat autem *Malcolmus* ſeu *Malcolumbus* iſte *Margaretam Edmundi* (ferrei lateris) Regis Angliæ ex *Edwardo* Exule filio ſuo, neptem: Et uxoris ſuæ precibus dediſſe fertur (inquit *Buchanus*) ut primam novæ nuptæ noctem, quæ proceribus per gradus quoſdam, lege Regis *Eugenii* debebatur, ſponſus *dimidiata argenti marca* redimere poſſet: quam penſionem adhuc *marchetas mulierum* vocant. Lib. 7. in *Mal. colmo* fol. 74.

Sed *Skenæus* ait: *March* equum priſca Scotorum linguâ ſignificare, deductâq; metaphorâ ab equitando, *Marchetam* mulieris Virginalis pudicitiæ primam violationem & delibationem. *Quin & Merch priſca lingua Britannica ſive Cimbrica, filiam ſonat & mulierem, honeſtioriq; perinde etymo,* Merchetum, *id dicatur, quod pro filia penditur, ſeu muliere.* Penſionis modum ſic decernit *Reg. Majeſt.* lib. 4. ca. 31. quod inſcribitur de *Marchetis mulierum.*

1. *Sciendum eſt, quod ſecundùm aſſiſam terræ Scotiæ, quæcunq; mulier fuerit, ſive nobilis, ſive ſerva, ſive mercenaria*; marcheta *ſua erit una juvenca, vel 3 ſolidi; & rectum ſervientis 3 denarii.*

2. *Et ſi filia liberi ſit & non domini villæ,* marcheta *ſua erit una vacca, vel 6 ſolidi; & rectum ſervientis 6 denarii.*

3. *Item* marcheta *filiæ Thani vel Ogetharii, 2. vaccæ, vel 12 ſolidi; & rectum ſervientis 12 denarii.*

4. *Item* marcheta *filiæ Comitis, eſt Reginæ 12 vaccæ.*

Marchetam autem filiæ Thani, vel *Ogetharii Skenæus* dicit **twa Kiddis, or 12 pennies,** i. duos capreolos vel 12 denarios.

Certè antiquorum Scotorum immunditiem perſtrinxit olim D. *Hieronymus* in Epiſt. ad *Oceanum* — *ne honeſta jungant matrimonia; ſed Scottorum & Azotorum ritu, ac de repub. Platonis promiſcuas uxores, communes liberos habent.* Hinc & illud fortè quo *Laonicus Chalcondylas* civis Athenienſis, inſulam totam ſugillavit — *Quando quis amici domum vocatus ingreditur cum uxore* (inquit) *amici concubat, ut hoſpitio deinceps excipiatur. In peregrinationibus quoq; mutuo utuntur uxoribus amici.* Eandemq; refert obſervari conſuetudinem Phrantalorum (i. Flandrorum ut opinatur *Ortelius*) regione ibi maritimâ, uſq; ad Germaniam. *Marcheta* non diſſimilis fuit mos Lydorum apud *Ælianum* Var. lib. 4. Cap. 1. Scilicet, ut mulieres ſemet aliis proſtituerent priuſquam cum maritis rem haberent, deinceps autem caſtè viverent.

Tranavit ſparſim & totam Angliam *mercheti* hujus pecuniarii conſuetudo in mancipiorum filiabus maritandis, *Bracton*. lib. 2. tit. 1. cap. 8. nu. 2. Merchetum *verò pro filia dare non competit libero homini.* Extenta Manerii de **Wivenho** 18 Dec. 40 Ed. 3. & alia 13 Ed. 3. An. Dom. 1230. Ric. Burre *tenet unum meſuagium. ——Et debet tallagium, ſectam Curiæ, & Merchet, hoc modo; quod ſi maritare voluerit filiam ſuam cum quodam libero homine extra villam, faciet pacem domini pro maritagio. Et ſi eam maritaverit alicui Cuſtumario villæ, nihil dabit pro maritagio.* Floruit (audio) & mos iſte in *Gernſey*, inſulâ Normannicâ.

Merchetum. *Hoc eſt, quod Sokemanni & nativi debent ſolvere pro filiabus ſuis corruptis, ſive defloratis* 5. *s.* 4. *d.* Regiſt. Abb. de Burgo S. *Petri* in bibl. *Cotton.*

Placita coram concilio domini Regis Term. Mich. 37 *H.* 3. Rot. 4. Suff.

Johanna Deakony attachiata fuit ad reſpondendum hominibus de Berkholt, quare exigit ab eis alia ſervicia quæ &c. unde dicit, quod tempore Regis H. avi Regis, ſolebant habere talem conſuetudinem, quod quando maritare volebant filias ſuas, ſolebant dare pro filiabus ſuis maritandis duas horas, *quæ valent 32 denarios &c. Poſtea veniunt homines & concedunt, quod domina Johanna poteſt eos talliare ſemel in anno ſecundùm facultatem eorum, & quod debent carriare maeremium; & quod debent dare* Merchetum *pro filiabus ſuis maritandis, ſcilicet, xxxii d.*

Placita de Banco à die Paſch. in 15 dies 34 *H.* 3. Rot. 20. Berkſ.

Will. Maynard, qui tenuit terras in Heurſt, cognoſcit ſe eſſe villanum Abbatis de Abbendon, & tenere de eo in villenagio, & per villanas conſuetudines, viz. per ſervicium 18 d. per annum, & dandi maritagium & Marchetum *pro filia & ſorore ſua, ad voluntatem ipſius Abbatis, & faciendo omnes villanas conſuetudines.* Vide de *Marchet* infra in *VVardpeny.*

¶ ***Marchfalli.***] Caſus ab equo. *March* Germ. equus, *fall* caſus, dejectio. *Lex. Baiwar.* Tit. 3. ca. 3. *Si quis aliquem de equo ſuo depoſuerit, quod* marchfalli *vocant, ſolid. 6 componat.*

¶ ***Marchia,*** & ***Marcha.***] Sax. meaꞃc, Germ. *March*, Limes, Meta, Terminus, finis, vel confinium Regni, Regio limitanea. *Mat. Par.* in *Henr.* 3. *Eodem anno* (i. 1242.) *cum renuiſſet Comes de* Marchiâ, *qui inter Pictavenſes univerſos ſemper eminenter claruit potentiſſimus.* De eodem poſt plurima, pa. 572. l. 32. Inſuper addidit Rex Francorum: *Chartam illam quam ipſe, ſicut & prædeceſſores ſui ab antiquo tempore (à Regibus Francorum anteceſſoribus meis) hactenus tenuit, de decem millibus libris, de fiſco meo annuatim pro* marchiâ, *& hac parte Regni mei cuſtodienda (quam ſæpè malè cuſtodivit) maximè nunc præcipiendis, ſine aliqua contradictione, mihi reſignet, cum quieta clamantia annui cenſus ſupradicti. Ad hoc Comes Britanniæ ſubridendo pinſem faciens, cum ſanna, inſtillans auri Regiæ ait: Conſulo ut retentis caſtris & cenſu, vos à modo* Marcham *veſtram cuſtodiatis.* Ibidem paſſim.

Mat. VVeſt. juxta finem Anni 1264. pa. 328. l. 23. *Marchia* tunc tellus erat hæc nunc verò Ducatus. Ligur. 360.

¶ ***Marchiſius, ſii.***] *Hincmar.* Epiſt. 3. cap. 30. *Si inter* marchiſios *in qualibet Regni parte, ad alіud tempus dextræ datæ fuiſſent.*

¶ ***Marchio, onis.***] Qui regionis limitem incolit.

Mat. VVeſtm. in An. 1264. pa. 225. *Marchiones* Walliæ, viz. Rogerus de Mortuo mari, Jacobus de Andeleg, Rogerius de Clifford, Rogerius de Leiburn, Hannio Extraneus, & illi de Turbervillâ, cum pluribus aliis, qui de bello prædicto de Lewes nuper fugerunt: viribus congregatis, guerram moventes in *marchia*, Baronibus recalcitrare moliuntur. Et de iiſdem agens in veſtibulo anni 1265. i. 50 *H.* 3. *Comes* (inquit) *Glovernie Gilbertus — fœdus cum* Marchionibus *iniit, & exercitum adunavit.*

Hos ipſos ſupra pag. 328. *Marchiſos* vocat. V.

Chron. MS. Cœnobii de *Bello* in *Hen.* 3. de Baronibus in *marchia* VValliæ, in Lewenſi prælio *marchiones* autem dilapſi, fuga celeri ſibi conſuluere. Et inferius — *marchionibus* omnibus interim ad Comitem Gloverniæ adunatis.

Brandeburgenſis omnium primus *marchio*, Munſt. p. 904. *Caroli* mag. ævo. Sed quær. de hoc, nam recentior videtur.

Et hi *Margravii*, q. proceres vel Comites limitanei. In *Ed.* legibus cap. 35. *mergrave* dicitur, q. *mera*, i. *major*, & *grave* dominus.

Aimoin

Aimoin. lib. 5. ca. 2. Carolus *miſit & accerſivit filium ſuum* (Hludovicum *puerum*) *benè equitantem, cum omni populo militari, relictis tantum* marchionibus, *qui fines Regni tenentes, omnes ſi fortè ingruerent, hoſtium arcecerent incurſus.* pa. 267. a.

Malm. Novel. lib. 2. pa. 188. *Juraverunt cum ea* (Imperatrice) *& affidaverunt pro ea Robertus frater ejus Comes Glouceſtriæ & Brianus filius Comitis,* Marchio *de VValling-ford, &c.*

Car. Cal. pag. 404. — *Quia periculoſum eſt longius à* marchâ (*Barcinonæ*) *eos abducere, dominus Rex commendabit ſuo* Marchioni, *qualiter eos diſtringat atq; caſtiget.*

In vitâ *Ludov. Pii* pa. 226. à Pithœo dicuntur *Cuſtodes finium.*

¶ *Marchzan.*] Dens maxillaris. L. *Alamannorum* tit. 63. §. 5. *Si autem dentem abſciderit, quem* Marchzan *Alamanni vocant, cum tribus ſolid. componat.* L. Baiwar. tit. 3. cap. 1. §. 24. *Si quis alicui dentem maxillarem, quem* Marchzan *vocant excuſſerit, cum* 12 *ſolid. componat.* Simile tit. 5. §. 13. *Rectè, inquit Lindenbrogius, dentes terminales interpretari poſſumus, id eſt, qui caninos à maxillaribus dentibus ſeparant, quoſq; nunc,* Germani **Scheidelzanen** appellant.

¶ *Marcus, ci,* Item *Marculus,* & *Martellus.*] Eſt autem *Marcus,* malleus grandior, de quo Obſoletus quidam. Malleus *eſt marcus, nomen proprium quoq;* Marcus. De *marculo* Author vitæ *Ludovici Pii* pa. 177.— *clavis & marculis facile coaptari valerent.* Sed hoc Plinio notum.

¶ *Maremium.*] V. *Meremium.*

¶ *Mareſcallus, Maraſcalcus, Mariſcaldus,* & Ottone de S. Blaſio *Marſcaldus,* & *Marſcalcus.*] Primitivè omnia (nam fontes rimor) *agaſonem* ſignificant, h. qui equos curat, colit, pabulo donat, expedit & adornat. **Maere** Teutonicè equus, & (ut Anglis) potius equa, Germ. **March: ſchalc,** ſervus, miniſter. Sic *Mareſcalcus* equorum miniſter, vel potius equarum; quòd præſtare olim videbatur genus fœmineum, ut apud Græcos in Jovis Olympiaci certaminibus de quo *Virgilius Georg. lib.* 1.

Pro agaſone. Etymon.

Mittit & Eliadum palmas Epiros equarum.

Eodem utiq; *Homerus* Iliadum β.

Ἵπποι μὲν μέγ' ἄρισαι ἔσαν Φηρητιάδαο,
Τὰς Εὔμηλος ἔλαυνε, ποδώκεας ὄρνιθας
[ὥς.

Equæ equidem valdè optimæ erant Pheretiadæ
Quas Eumelus urgebat pernices ut volucres.

Plinius cauſam exhibet lib. 8. Cap. 42. *Velociores* (inquit) *quoniam urinam curſu non impedito reddunt.* Ad bellum igitur apud Scytas aptiores. Sed hoc aliis.

Becanus Francicorum lib. 2. *Mareſcalcum* exponit de perito in curandis & tractandis equis. Hinc & pro medico uſurpatur, & divos ipſos quos morborum ſanationi præficiunt, *Mareſcalcos* vocant: *divum Antonium* Mareſcalcum *ignis ſacri*: *divum Rochum* Mareſcalcum *peſtis.* Hinc etiam & quòd calceos appingunt equis ferrarii, *Mareſcalci* utiq; nuncupantur.

Pro medico. Pro ferrario.

Ab equo igitur quaqua nomen: humile olim & officium, quod è Capitulis *Caroli Calvi* (ad *Salvacum* Anno 853. Ca. 13. & poſt reditum à *Confluentibus* Anno 861.) non obſcurè deprehendas. *Miſſi* (inquit) *in illorum miſſaticis* (id eſt, Judices in eorum circuitionibus) *curam habeant ne homines noſtri — tempore hiemis, quando* Maraſcalcos *illorum ad fodrum dirigunt, vicinos majores vel minores deprædentur.* Vide *Fodrum.*

Officium primò ſervile.

Hinc *Maraſcalci* inter paſtores numerati, diſtinctiq; invicem ſuis gradibus juxta numerum equorum quibus præfuere. Ut è lege pateat Alamannorum, ubi Capitulum 79. inſcribitur De eo qui paſtores vel artifices occidenti, & in textu §. 4. ſequitur: *Si* mariſcalcus, *qui ſupra* 12 *caballos eſt, occidatur,* 40 *ſol.* (i. quanto Seneſcalcus qui 12 vaſſis præfuit) *componatur.*

Hinc & *mareſcalcus* pro *ſtabulario,* ſeu *ſtallario* (ut infra videas) & *mareſcalcia* pro ipſo *ſtabulo,* & equorum præfectura. Codex vet. MS. S. *Albani* fol. 115. b. ex rotulo expenſarum domus dom. *Bromundi* Comitis S. &c. per VV. Clericum hoſpitii &c. ſub tit. Mariſcalcia. *In fœno de inſtauro pro* 13. *equis empt'* 10. *den. Item in avenis de eodem pro prebenda &c.* 1. *quart' dimi' prec'* 2 *ſol. Et ſic in vadiis* 4. *garcionum, cum tot pagettis* 12 *den.* Manifeſtè hîc *mareſcalcia* pro *ſtabulo*; tacitè etiam oſtenditur, 4 iſtos garciones & pagettos totidem, à ſervitio fuiſſe *mareſcalci.*

Mareſcallus pro Stabulario, *Mareſcalcia* pro Stabulo.

Sed ut è tiguro Capitolium & exiguis ſæpè initiis res oriuntur auguſtiſſimæ: ſic è ſtabuli miniſterio ad ampliſſimos Regni magiſtratus irrepſit *Mareſcalci* appellatio. Haud ſecus quàm *equiſonis* apud Romanos veteres, quæ *Varrone* atq; *Nonio* teſtibus primùm de equorum moderatore, poſtea ad cæteros omnes quibus rei alicujus regimen credebatur, eſt delata. Ita *mareſcalci* demum nuncupati ſunt, non ſolùm ſtabuli regii curatores & præpoſiti, ſed & regiæ domus, regii exercitus, curiarum regiarum, minorumque plurium officiorum adminiſtratores, nihil cum equis ſive ſtabulis contrahentes.

Effertur in ſumma munia.

Humilem rei originem non dedignantur ſummi Principes (etiam in apice ſuæ dignitatis) profiteri. In aureâ enim bullâ *Caroli* 4. Cap. penult. ſic de Duce Saxoniæ *Archimareſcallo* Imperii ſuum obeunte officium, legitur. — *Statuimus, ut quandocunq; Imperator vel Rex Romanorum ſolenniter curias ſuas celebraverint, in quibus Principes Electores ſua deſervire*

Officium Archimareſcalli Imperii.

ſervire vel exercere debent officia ſubſcriptus in his ordo ſervetur. Primò enim Imperatore, vel Rege ipſo in ſede regia, ſeu ſolio Imperiali ſedente, Dux Saxoniæ *officium ſuum* (i. Archimareſcalli) *agat hoc modo. Ponetur enim ante ædificium ſeſſionis Imperialis vel Regiæ, acervus avenæ tantæ altitudinis, quod pertingat uſq; ad pectus vel ſellam equi ſuper quo ſedebit ipſe Dux: & habebit in manu baculum argenteum, & menſuram argenteam, quæ ſimul faciant in pondere duodecim marcas argenti: & ſedens ſuper equo, primò menſuram eandem de avena plenam accipiet, & famulo primitùs venienti miniſtrabit eandem: quo facto figendo baculum in avena, recedet, &* Vicemarſcalcus *ejus, puta de* Pappenheim, *accedens, vel eo abſente* Marſchalcus curiæ, *ulterius avenam ipſam diſtribuet.*

Mareſcallus & Comes ſtab. li. Videtur *Mareſcallus* ſub hodierno Imperio idem eſſe, quod in ſuperiori & ſub *Carolo* magno *Comes ſtabuli*: Germanoſq; vocem illam, velut iſtius interpretem ſuſcepiſſe. In hodierno enim Imperio non reperitur alius *Conſtabularius*, quàm *Mareſcallus*: & in ſuperiori, non alius *Mareſcallus* quàm *Comes ſtabuli*, ſi *Hincmaro* Archiepiſcopo deſcribenti officiales *Caroli magni*, fidem adhibueris. Quippe *Comitis ſtabuli* tunc officium equitationi præſertim Principis & caballorum victui (ut *Hincmari* utar verbis) deſtinatum fuit, prout aliàs *Mareſcalli*, & in ſuperiori Imperio orientali non reperitur aliter. In inferiori verò nec *Mareſcalli* mentio, nec in equile Comitis ſtabuli. Qui enim apud *Curopalatem* ὁ μέγας κοντοσταῦλος magnus Contoſtaulus, & apud *Nicephorum* ὁ μέγας κονοστάβλος magnus Conoſtabilus appellatur; copiarum auxiliarium Dux fuit ex Italica, Gallia, aliiſq; regionibus occidentis ſub Imperatore merentium, Francorum nomine (ut apud Turcas hodiè) comprehenſarum.

Mareſcallus Protoſtrator Comes equorum. Non defuerunt tamen qui ſub aliis nominibus hæc obierunt munia: *Protoſtrator* vicem *Comitis ſtabuli*, & *Comes equorum* vicem *Mareſcalli*: hic enim Imperatori parat & profert equum, ille aſcendentem ſurrigit, & aſſeſſo frena moderatur: Longobardis (ut refert *Warnifredus*) *Marpais* dictus, quod vide. *Choniates* verò de Imperio *Balduini* Flandri, ait: Græcos eum appellaſſe *Protoſtratorem*, quem Latini in exercitu *mariſcaldum*: ſed *mariſcaldum* videtur accepiſſe latiori ſenſu (ut Germani aliiq; ſolent) pro *Coneſtabilo*, voceſq; invicem confudiſſe. Sic in Ll. *Edouardi Confeſſ.* auctu Cap. 35. *Angloſaxonum* (inquit) *Heretochii, Latinè dicebantur ductores exercitus, apud Gallos* Capitales Conſtabularii, *vel* Mareſchalli exercitus. Hoc utiq; munere *Protoſtratorem* donat *Codinus*: διὰ τοῦτο καὶ γὰρ πρωτοστράτωρ καλεῖται διὰ τὸ προηγεῖσθαι παντὸς αὐτοῦ τοῦ στρατοῦ, i. Propter hoc *Protoſtrator* appellatus eſt, quod totum ipſius (Imratoris) exercitum antegreditur. Sunt tamen qui malunt à Latino *ſtrator*, ut infra in *Protoſtrator*.

Inter *mareſcallum* verò & *Comitem ſtabuli* ea olim videtur fuiſſe differentia quæ inter dominum & famulum. *Comes in ſtabulo* unicus, *mareſcalli* plures: Ille à Principe datus, hii à Comite aſſumpti. *Mareſcallus ſub Comite ſtabuli.*

Imperium igitur ſtabuli penès Comitem, miniſterium inter *mareſcallos* fuit, & hoc quidem arbitrio Comitis, cui in omnibus famulabantur *mareſcalli*. Elato itaq; *Comite ſtabuli* ab Officiali domeſtico in militiæ præfecturam (quod apud Gallos primitùs videtur obtigiſſe *Frogerio de Challon* ævo *Philippi* 1. annum circiter 1083.) effertur una *Mareſcallorum* æſtimatio. *Qui promovetur.* Cum enim in tractandis equis Regiis & equitandi artificio (ex quo *Equieres* appellari cœperint) alios plerunq; omnes antecellerent, delecti ſunt ex eis ſæpè potiores aliquot; unus fortè vel alius, qui in militaribus expeditionibus hoſtem luſtrare, caſtrametationi locum ſeligere, pugnæq; ineundæ rationem decernere, mitteretur. Deindè primam aciem (ut in orientali Imperio *Protoſtrator*) educere, equeſtribuſq; præfectus turmis (ut *Comes ſtabuli*, exercitui) pugnæ initium accendere, quod Britonem Armoricanum non latuit *Philip.* lib. 8. ſic de ....

Cujus erat primum geſtare in prælia pilum,
Quippe Mareſcalli claro fulgebat honore.

Clarus revera jam tum *Mareſcalli* honos, ævo ſcilicet *Philippi Auguſti*, qui Regnum iniit anno gratiæ 1179. ante ætatem verò *Ludovici Craſſi*, qui regnare cœpit anno 1107. non reperitur (*Faucheto* ſedulo indagante) *Franciæ mareſcallus*. Et *Tillettus* refert Gallis tantùm fuiſſe duos *mareſcallos*, donec *Franciſcus* 1. qui Rex ſalutatur anno 1115. auxiſſet numerum.

¶ *De Mareſcallo apud Anglo-Saxones.*

Inter rerum Anglo-Saxonicarum Scriptores veteres, non reperio vocem *mareſcallus*: ſed qui navaſſe hoc officium videatur, Latinè aliàs *Strator* & *Stallarius*, aliàs Dux militiæ, Princeps militiæ, & Præpoſitus regalis exercitus: Saxonicè holde, heꞃtoȝe, heꞃtoȝen, & heꞃetoche nuncupatus eſt. Videntur & hæ ipſæ voces eundem aliàs deſignare Officialem, aliàs diverſum, holde nimirum, belli Imperatorem & militiæ principem: heꞃetoȝeꞅ &c. copiarum ductores & Polemarchos, ſummo tantum belli Imperatore inferiores. Prior vox occurrit in *Æthelſtani* Ll. cap. 4. ubi capitis ejus æſtimatio qui holde appellatur, 4000 thrimſis expenditur; tanti ſcil. nec pluris quàm Præpoſiti Regis quem hehȝeꞃeꝼa, id eſt, high Sheriff vocant. Intelligendum igitur cenſeo, non de ſummo regni Imperatore militari ſed Comitatus alicujus, qui perinde aliàs *Heretochius*

chius dictus eſt: & vox hæc altera in legum *Edouardi Confeſſoris* Auctario cap. 35. uberimè exprimitur, quoad ejuſmodi officialium nomen, numerum, electionem, dignitatem, & officium. Locum integrum dedimus in *Heretochius*: ſed cum hic denuo requiratur, coram
Heretochii qui intuere. Erant & aliæ poteſtates & dignitates per provincias & patrias univerſas, & per ſin-
Eorum dignitas. gulos Comitatus totius regni prædicti conſtitutæ, qui *Hereotches* apud Anglos vocabantur,
Nomina. ſcil. *Barones nobiles, inſignes, ſapientes, & fideles, & animoſi*: Latinè verò dicebantur *ductores exercitus*, apud Gallos *Capitales Conſta-*
Officium. *bularii* vel *Mareſchalli exercitus*. Illi verò ordinabant acies denſiſſimis in præliis,&alas conſtituebant prout eis decuit, & prout melius vi-
Electio. ſum fuit ad honoremCoronæ &utilitatem Regni. Iſti verò eligebantur per commune conſiliũ, pro cõmuni utilitate Regni, per provincias & patrias univerſas, & per ſingulos Comitatus in pleno ꝼolcmoꞇe(i.in *Curia Comitatus*)ſicut Vicecomites Provinciarum & Comitatuum eligi debent: Ita quod in quolibet Comitatu ſemper
Numerus. fuit unus *Heretoch* per electionem electus ad conducendum exercitum Comitatus ſui, juxta præceptum Domini Regis ad honorem & utilitatem Regni prædicti, ſemper cum opus ad-
Pœna fugientium ab Heretoch. fuerit in Regno. Item qui fugiet à domino vel ſocio ſuo pro timiditate belli vel mortis in conductione *Heretochii* ſui in expeditione
Terra mariq; Officialis. navali vel terreſtri, perdat omne quod ſuum eſt, & ſuam ipſius vitam, & manus mittat dominus ad terram quam ei antea dederat, &c.

Non habentur hæc in veteri noſtro legum iſtarum MS. nec in exemplari ab *Hovedeno* dato: ſed cum pluribus aliis à recentiori quodam videntur inſeri, ſub ætate Regis *Henrici* 2. vel inferiùs, ut exindè liqueat quòd in eiſdem aliàs occurrit mentio *Thomæ* Archiepiſcopi *Cantuariæ*, qui ſub *Henrico* 2. paſſus eſt. Hinc & in exemplari à *Lambardo* edito (ut à cæteris innoteſcant) minori excuduntur literâ Italica.

De canone itaq; LL. *Edwardi Confeſſoris*, iſtæc habenda eſſe moneo, nec tempeſtati illi tribuenda, ſicuti nec cætera omnia, quæ Romanâ illic extant literâ, cùm inferius ſeculum (puta *Gulielmi* junioris & *Henrici* 1.) ſæpè prodant. Quæ hic igitur de *Conſtabulario* & *Mareſchallo* apud Gallos ſupra referuntur, de iis cenſeo intelligenda, qui ſub ævo floruere *Henrici* 2. Regis Angliæ. Sed liceat obſecro animadverſiones quaſdam in citatum locum addere.

Primò *Conſtabularium* & *Mareſchallum* ſub illo ſeculo, pari dictos ſignificatione, apud Germanos atq; Italos. Germani enim (ut præfati ſumus) alium in Imperio non agnoſcunt *Conſtabularium* quàm *Mareſcallum*: Italiq; *Coniſtabilem* dicunt de unoquoq; manipuli ductore (ut ſuperius in eâ voce demonſtravimus.) Docti etiam confundunt voces ſæpiſſimè: ſed apud Gallos & noſtrates, ſemper ſunt diſtincti magiſtratus.

Secundò. Munus *Heretochii* ſpeciem exhibere utriuſq; muneris, ſcil. *Conſtabularii* & *Mareſcalli*.

Tertiò. Tot fuiſſe *Heretochios* ſeu *Mareſcallos*, quot in Regno erant Comitatus ſeu Provinciæ; ſinguloſq; Comitatus ſingulos habuiſſe *Heretochios* ſeu *Mareſcallos*, qui exercitum illius patriæ educebant &c. Hos verò omnes, ſummo belli Imperatori à Rege dato, confertis copiis, quaſi ſummo *Heretochio*, ſummo *Conſtabulario*, vel ſummo *Mareſcallo* ſubaudientes eſſe & ſubjectos.

Quartò. Quod *Heretochii* munus, prout hic deſcribitur, ad *Mareſcallum* potiùs inferioris ſeculi, quam ad *Conſtabularium* pertinebat: videlicet exercitum ducere (quod nomen loquitur, ƕeꞃe enim *exercitum* ſonat, ꞇoᵹen *ducere*) acies ordinare, & alas diſponere.

Quintò. *Heretochios* iſtos ſeu *Mariſcallos*, electos fuiſſe in pleno ꝼolcmoꞇe, ſicut Vicecomites, hoc eſt, populi ſuffragiis in Generali Curiâ Comitatus, quæ in capite Calendarum Octobris certo convenit annuatim: nam & tunc eligebantur etiam Vicecomites, ſuffragiis populi. *Heretochiorum* autem hæc electio exoleri videtur mox ab ævo *Henrici* 1. & illa Vicecomitum ad Regem eſt delata Parlamentariâ authoritate an . . .

Sexto. Militiam aut conductionem *Heretochii* ſeu *Mareſcalli* ſubterfugere, Saxonibus & Longobardis ƕeꞃeꞅliꞇ dicebatur, & ut reatum plectebatur in majeſtatem. Vide *Hereſlit* & Ll. *Canuti* cap. 55.

Septimò. Sub hoc ſeculo ad *Heretochium*, & perinde ad *Conſtabularium* & *Mareſcallum* pertinebat, tam navales copias, quàm terreſtres educere: & ex eo natum ſuſpicor quod *Carolus magnus* Imp. anno Dom. 807. *Burchardum Comitem ſtabuli* ſui quem corruptè Conſtabulum appellamus, cum claſſe miſit in *Corſicam* ut eam à Mauris defenderet &c. Regino lib. 2. in hoc anno. Hinc & Præfecti claſſis *Richardi* 1. in Terram ſanctam ductores & *Conſtabularii* navigii ſui apud *Hovedum* nuncupari videantur. An. 1190. pa. *666*.

¶ *De authoritate & juriſdictione Mareſcalli.*

Ut *Mareſcalli* dignitas ſimul & ſemel non enaſcitur, ita nec imperium ejus & juriſdictio: Mox autem cum è ſtabulis primo eſt delatus in militiam, cuſtos datur militaris diſciplinæ, curare ordines armaturas & metatus militum, vigilias,contubernia,& caſtrametationes, Martiſq; omnia utenſilia. Dehinc ut . . . . . .in Imperio paulatim animadvertere in Armorum fabricatores, Scutarios, Loricarios, gladiorum & haſtarum opifices, tributumq; aliàs hinc exigere. Pervenire demùm in palatium Regis, preſonam ejus nocturno cingere præſidio & hoſpitii pacem promovere, ſuaq; demum

 geſtire

geſtire Curia, & in arduis Regni diſponendis Regis inhærere lateri.

In hac amplitudine videtur Angliam advenisse cum ipſo Conqueſtore aut eam mox adeptum eſſe è Conqueſtoris gratiâ, de *Mareſcallo* licèt nihil apud Gallos reperit memorabile ſub iſto ſeculo (quod certè mirum eſt) *Joh. Faucet* aut *Tilletenſis* ſolertes ambo rei antiquæ indagatores.

Qualis apud Anglos tunc extiterit ex intuitu dignoſcatur Conſtabularii: nam ſub illis ſeculis unà ſemper inſtar Caſtoris atq; Pollucis ſe exhibuere. *Conſtabularium* verò tunc in plenitudine floruiſſe ſuæ poteſtatis, Curiâq; inſigniri è diplomate conſtat Regis *Edwardi* 4. *Ricardum* Comitem *Rivers* Conſtabularium *Angliæ* conſtituentis, quod vide in *Conſtabulario*: Sed ut rem expreſſius manifeſtem

Officii dignitas. Officii dignitatem ſub ævo Conqueſtoris, è perſonarum colligas amplitudine quæ tunc geſſerint *Fitz Oſberni*, *Granteſmalium*, & *Penbrochiæ* Comitum virorum inſignium & bellicoſiſſimorum. Cui adde, quod in fiſcali illo Nigro libro de *Mareſcallo* perhibetur. Huic (inquit) cum aliis magnis commune eſt, ut nihil magnum eo inconſulto fieri debeat. Sed munus ipſum intueamur, & primùm quibus conſtabat titulis.

Sub Anglo-Normannis Principibus, concedebatur titulo *Magiſtratus Mareſcalciæ Curiæ noſtræ*; quod propriè aliud fuit à *Mareſcallo regni*, ſi bullam auream *Caroli* 4. intueamur, ubi in avenarum diſtributione partes primas agit *Mareſcalcus*, ſeu *Archimareſcalcus Imperii*, Dux ipſe Saxoniæ: ſecundas *Vicemareſcallus* ejus dom. de *Pappenheim*; tertias *Mareſcalcus Curiæ*.

In eam ſententiam *Gilbertus* Comes Palatinus *Penbrochiæ*, ſub *Stephano* Rege, *Mareſcallus* palatii Regis nuncupatus eſt. Et *Gulielmus* ille qui ſub *Johanne* Rege *Gilberti* iſtius è *Richardi* filio neptem & hæredem duxerat. *Mareſcallus Regis*, & propter rerum geſtarum magnitudinem, *Magnus Mareſcallus* ſæpè à *Pariſio* appellatur. Demum verò ut poſteri *Conſtabularii Curiæ Regis* ſemet in titulum *Conſtabulorum Angliæ* promoverunt; ita & *Mareſcallum Curiæ Regis*, *Mareſcallum Angliæ* jam cœperunt ſalutare; & cum Comites eſſent omnino, qui hoc fungebantur munere, eoſdem utiq; *Comites Mareſcallos* aliàs nuncupare. Sic *Pariſius* in An. 1241. 25 *Henrici* 3. *Gilbertum* Comitem *Penbrochiæ*, qui luxatis ab equo articulis *Hertfordiæ* in haſtiludio occubuit *Comitem Mareſcallum* vocat; & *VValſinghamus* in Edouardo 1. ita ſæpius *Rogerium Bigo* illius nominis noviſſimum *Norſolciæ* Comitem. Lego etiam in feodali libro anno 20 *Edouardi* 3. compoſito, ſub tit. *Norff.* & Hundred de *Freebrigge* in hunc modum. *Prior de Maſſingham tenet in magnâ Maſſingham 4 partem feodi militis de Comite Mareſcallo.* Non reperitur tamen in Regum (ut perhibent) conceſſionibus ante annum 9 *Richardi* 2. qui *Thomam de Mowbray* Comitem *Notinghamiæ* per Chartam ſuam dat. 12. Jan. *Comitem Mareſcallum Angliæ* denunciavit. Rei tamen habetur authoritas è Jure Civili, ubi *Tribunus militum*, cui *Mareſcallum* aſſimulant, nomine & honore Comitis dignus declaratur. Cod. tit. de *Comitib.* & *Tribunis*.

Ad officium *Mareſcalli* multa pertinent cum in pace tum in bello. Cognoſcuntur pars eorum ex hiis quæ à *Gilberto Mareſcallo* Comite *Prenbrochiæ* olim geſta ſunt in coronatione *Henrici* 2. ut infra videris in *Henrico de Percy Mareſcallo* ſub *Ric.* 2. Officii munus.

Ad cognoſcendum de litibus in hoſpitio Regis emergentibus die coronationis.

Ad diſignandum cuique metatus ſuos, quos Galli *Herbergages*, nos **lodgings** appellamus.

Ad cuſtodiendum oſtia Regii cubiculi.

Ad percipiendum de quovis Barone & Comite, milite facto in die illâ, unum palfridum cum ſellâ.

Poſtulavit (de more) admitti ad hæc munia exequenda in die Coronationis, non quod aliàs ad eum haud pertinerent: ſed ut de vero ordinarioq; jure ſuo antiquo apud novum Principem innoteſceret. Cognoſcit quippe *Mareſcallus* ordinariè de litibus, intra virgam hoſpitii Regis emergentibus. Et per officiales ſuos metatus diſponit, cubiculiq; Regii præſidium. Palfridi etiam cum ſellâ ei debiti in conferendâ magnatibus equeſtri dignitate, nobile extat teſtimonium apud *Mat. Par.* in An. 1252. Cum Rex *Henricus* 3. *Alexandrum* Regem Scotiæ magno *Eboraci* faſtu cinxiſſet Militem.

Hæc quidem Equorum præſtatio quantillum ſapere videatur priſci *Mareſcallorum* circa equos miniſterii: ut itemq; illud, quòd equi palantes quos extrahuras vocant vulgò **Strayes** ad *Mareſcallum* olim ſub Regis pertinebant nomine.

Mareſcalli Galliæ (inquit *Tillettus*) Conſtabulario ſubſunt, & habent officium ſuum diſtinctum, ſuſcipere nimirum
Comites, Barones, Equites auratos, Armigeros & eorum conſortes, nequeunt nec debent equitare nec acies diſponere *Conſtabulario* inconſulto, nec edita, aut proclamationes, in exercitu promulgare abſq; aſſenſu Regis aut aſſenſu *Conſtabularii*, ad quem pertinet acies omnes & equitaturas inſtituere, & de eis omnibus conſtituere. Habes iſta inter alia ſuo idiomate ſupra in diatribâ noſtrâ *Conſtabulario*.

Proficiſcentem Regis exercitum ejus eſt conducere: pugnaturum, proferre in hoſtem: & ut Protoſtrator apud inferiores Græcos, ſic & iſte πρῶτος στρατιώτης aciem prægredi, primumq; in hoſtem pilum (ut ſuperiùs dictum eſt) conjicere tenebatur. Extat in hiſtoriis noſtris memorabilis de hoc narratio. Miſſurus . . . . exercitum *Edouardus* 1. mandat *Rogero Bigot* Comiti *Norfolciæ* & *Mareſcallo Angliæ*, ut ſe paret ad ejuſdem conductionem.

Comes

Comes, negat ſe profecturum. Inde Rex: *Annon tu Mareſcallus noſter es, & ad hoc teneare ex officio?* Sum (inquit Comes) *Mareſcallus* veſter, & ad hoc teneor proficiſcent vobiſmet ipſis, non alioquin. *Itane?* (inquit Rex) *Deum teſtor aut tu proficiſceris, aut tu ſuſpendeberis*: Et Deum utiq; teſtor reſpondet Comes, nec proficiſcar ego, nec ſuſpendebor ego: elapſuſq; protinus, ſibi molitur præſidium, Regi negotium. Res verò Procerum interceſſione delinitur: ad retintegrandam tamen ab integro gratiam Regis, Comes prolis expers Regem ſibi hæredem ſcribit.

In Rubro libro de Scaccario Regis fol. 30. ſic continetur de Mareſchallo.

Et præter hoc debet Magiſter *Mareſcalſie* habere dicas de donis & liberationibus quæ fuerint de Theſauro Regis, & de ſuâ Camerâ. Et debet habere dicas contra omnes Officiales Regis ut teſtis per omnia. Quatuor *Mareſcalli* qui ſerviunt familiæ Regis tam Clericus militibus quam miniſtris die quâ faciunt herbergeriam, vel extra Curiam in negotio Regis morantibus 8 d. in die, galonem vini expenſ. & 12 ſtuſtra candelarum: Si extra tres dies de die in diem homini ſuo & cand. plenar. Quod ſi aliquis *Mareſcallorum* miſſus fuerit in negotio Regis 8 d. tantum Servientes *Mareſcallorum* ſi fuerint miſſi in negotio Regis unuſquiſq; in die 3 d. ſin autem in domo Regis comedent.

De officio *Mareſcalciæ* ſervivit Gilbertus Strogull, cujus eſt officium tumultus cedare in domo Regis; liberationes officiorum facere; hoſtia aulæ Regis cuſtodire: Recipit autem de quolibet Barone facto milite à Rege, & quolibet Comite palefridum cum ſellâ.

Le Conte Mareſcal *doit avoir le palefroy le Roy ou tout le harnois; & le palefroy la Royne, avecq la chamber quant ilz vendront au lieu, ou ilz dovient eſtre corones a lour deſcendre.*

Le Conte doit eſtre plus pres au Roy quant il ſerra corone, & il doit la Corone en ſa main tenir, & mettre la Coroze ſur la chief du Roy.

Doit le Conte mettre la main a la flour devant, & tenir celle floure en ſa main, & ſouſtenir la Courone, pour ce q'uil eſt Mareſcal *en pais & en guerr.*

Et doit en temps de pais garder la pais, & faire droiture en toutez choſes qui touchent la Courone la ou le Roy eſt, & a 12 leughes environ.

Et en temps de guerre, & en l'oſt doit il avoir l'avant garde.

Et nul autre lay doit mettre la main a la Couroune forſque le Conte le Mareſcal.

Doit apaiſier les noiſes & viſiter tous ceulx qui coucent font en la ſalle, & per la verge 12 leughes dehors, d'environ des choſes qui appendent a la verge & la Courone.

Il doit avoir le jour de Couronement pour la huiſſerie le blauncher del, deys & le drap qui pent deriere le Roy.

Le Mareſchal *doit garder le jour, & al Couronement & as grandes feſtes le huis de la ſale, & tous les aultres huis ſauve les huis de la chambre le Roy, & avera les qui as huiſſiers appendent.*

Il doit avoir tous les attachemens les ferres & les empriſonemens cel jour de tous ceulx dedens 12 leughes enveron, & avoir les devant le Seneſcal & devant luy a fair droit.

Si avera il de caſcun priſonier 4 d. & tous les amerchiemens qui ſont de 40 d. & de mains.

Et ſi doit communent faire droit de tout au pueple au Couronnement.

Le Mareſcal *doit avere de Ercheveſq; le jour q'uil fait homaige au Roy, ou aultre dix livres ou ſon palefroy, avec tout le harnoys, ou 1 marc pour le harnoys; & de Cont quant il eſt fait Chevalier ſon palefroy avecq le harnois, ou 1 marc pour la ſelle, & pur le frain, our pour le palfroy 10 l. Et quant il ſerra ceynt del Conte, ſi avera il ſon palefroy ou 10 livres.*

Et des Eveſques Abbes Priours & de tous aultres qui tienent en cheif du Roy & Baronie, quant ilz ſont receus du Roy, & luy faichent feaultes, ou quant les lais ſerront fais Chevalier, ou q'uilz faichent homaige, ſi avera il leur palefroy avecq le harnois en cinq; mars pour le palefroy, & demi marc pour le harnois, ſil ne ait en devant al homaige faire au Roy.

Et de tous aultres qui ne tienent point du Roy par baronie, mais que aultrement tiengnent du Roy, quant ilz feront hommag ou feaute au Roy, il avera le palefroy ou le harnois tiel come il veit ſuyre la Court.

Et ſi nul fait homag au Roy hors de ſa chambre, ou hors ſa Capelle; il avera le fee qui eſt demi marc.

Et ſi nul fait homage au Roy as camps armes a cheval, ls Mareſcal *avera le cheval & les armes.*

Le Mareſcal *doit livrer les hoſtelx a la journee, & par tout la ou le Roy eſt; & faire quancque appent a la livre a tout temps en temps de pais & en temps de guerre, & a paſſi le Roy a la mer les neifs, doit le* Mareſcal *livrer.*

Le Mareſchal *doit eſtre al jour de la feſte, & a tous aultres jours a les accomptz: & les eſtabliſſementz del hoſtel ſerront faitz par le Seneſcal & par luy: & ſi doit il ſeer a deſtre le Seneſcal a maignier, le* Mareſcal *doit avoir le jour de la feſt 1 demi ſextre de vin le ſextre de Londres q'ament 7 barel faire; deux torches*

& chunc candeilles: Et aultres jours quant il vient a la Court, il avera demi ſextre de vin de bouche, & demi ſextre de aultre vin, torch & tortis, & chunc candeilles come le Seneſcal.

Le Mareſcal *avera toutes les beſtes quey'ntes le jour de la feſte, ou aultres jours.*

Et il doit avoir a la journee dix livres del Jurie de Londres, & la plus belle coupe de Londres al iſſue de la ſale.

Le Mareſcal *avera le jour de Couronement & de aultres feſtes, tous les eſchines des gives & des chignes.*

Ceſtes choſes appendent au jour de Couronement, & a la journee doit il avoir la maiſon del Eſchequier pour ſoi herneiſſier.

Le Mareſcal *doit avoir au Noel de la livree le Roy, trois Robes; dont la une robe doit eſtre de ſcarlet, & les deux de la ſuyte des Chevaliers; & ſi dovient les deux robes eſtre ou furures de biſſhes, la une de dix feeſes, & lautre de noef, & la tierche fourure de conynges. Et a Pentecouſte doit il avoir trois robes, d'ont la une de ſcarlet linee de cendal, & les deux de la ſieut des Chevaliers.*

Le Mareſcal *doit avoir un Chevalier verge portant & jurera a celer le counſeil le Roy: & ſi avera un Sergeant verge portant a liverer les hoſtels, & a faire aultres choſes: & ſi avera un Clerq a receviour de la paie as Sergeans & ſandiyours 2 d. de la livre, & a faire le commandement du* Mareſcal *come as marchees & aillers.*

Et ſi avera le Chevalier un Eſcuier, & un garchon, & tous y ceulx maigneront en la ſalle du Roy, & le Chevalier doit geſir en la ſale, & ſil doit geſir hors de la ſale, ſy avera il demi ſextre de vin chuncq candeilles & 1 tortis.

Il gardera tous les huis ou le Roy conſeille, fors huys de la chambre le Roy.

Tous les chevaulx recrus del hoſtel le Roy, doit le Mareſcal *avoir q'or ad le Almoignier.*

Le Mareſcal *doit avoir un Clerq, ou un Sergeant pour faire les attachemens a merces & a prender ce que appent au* Mareſcal.

Et doit faire crier le baan le Roy as villes ou le Roy doit geſir, & a 12 lenghes environ.

Le Mareſcal *& ſon bacheler dovient eſtre francs au ſeaul de tout leur pourchas, & francs au paſſaige de la mer lui & tous les ſiens.*

Le Clercq que eſt attorne d'aller as marchies de par le Roy, & de par le Conte Mareſcal, *doit avoir un contrerolle encontre le Sergeant du marchie, & du Rolle le Sergeant & du Clerq dovient eſtre les eſtretes livres a le Garderobe le Roy, & par icelles eſtretes dovient ſourdre les fins & les iſſues de les marches.*

Et le Bacheler le Conte & le Sergeant du marchee, & le Clerq le Conte doivent eſtre as couſtages de la ville le primiere nut qu'ils viegnent en la ville pour faire le meſtier.

Si Conte, Baron, Viſconte, Archeveſq̃, Eveſq̃, Abbe, Priour, Chevalier, ou Bourgois ſoit areſtus en la preſence le Roy, il doura caſcun jour demi marc au Mareſcal. *Et al Eſchequier quiq̃ ſoit areſtus, il doura caſcun jour demi marc, que en fee ore a le Clerq le Conte* Mareſſcal, *que eſt aſſigne a l'eſchequier.*

Se le Roy ſoit en guerre dont doit le Coneſtable *&* Mareſcal *tenir les plees, & le* Mariſcal *avera les amerchiemens & fourfaitures de tous ceulx qui enfrengneront les commandement le* Coneſtable *&* Mareſſcal.

Et de caſcune praie avera le Mareſſcal *toute les beſtes veixes fors pris mouton, chevers, porcs que home appelle pe fre.*

Le Coneſtable *&* Mareſcal *doivent avoir 4 d. de caſcune livre que le Roy paie las gens d'armes, pour ſons & gaiges en temps de guerre, fors pris les gaiges des Seneſcaulx & Chambrelens.*

Tous le Chevaulx recrus rendus en hoſt, ſont Mareſcal.

Si en temps de pais ou de guerre ſoit pris laron par le Mareſcal, *les armez ſont au* Mareſcal, *& le corps & les aultres cateulx tous au Roy.*

Et ſi ſoloit eſtre que le Mareſſcal *devoit avoir douze damoiſellez a la Court le Roy, qui devioient faire feirement a ſon Bacheler, qu'elles ne ſauveroient aultres putains a la Court qu'elles meſmes, ne Ribaudes ſans avowerie de aſſre; ne laron ne meſel quelles ne les monſteront au* Mareſſcal; *& il doit pourveoir la Court de tout.*

Et ſe ancun home ou feme, a pie ou a cheval, ſuye la Court pour briefs avoir, & reſpondu lui ſoit par le Conſeil du Roy, ou par le Chancelier quil ne doit tiel pourcach avoir, le Mareſcal *luy defendra la Court, & ſe il ſuye oultra la defenſe le* Mareſſcal *avera le Cheval avecq harnois.*

Le Mareſſcal *doit avoir tous les chevaulx as garceones de meſtier, qui ne prendent gaigez a leur chevaulx du Roy tous les chevaulx as meſſagiers du Roy, & tous aultres chevaulx qui ſuyent le Roy a caſſement.*

Le Mariſcal *doit avoir avec le haulte Juſtice le Roy, par tout la il ſoit ſon tourne ou ſes allees un clercq ou un Sergeant a recevoir les priſonniers & les fees qui appendant au* Mareſcal.

Le Mareſcal *doit avoir 1 clercq al Eſchequier qui gettera les ſommes & doit avoir la garde de tous ceulx qui ſont areſtus al Eſchequier & avera de caſcun le jour demi marc tantq̃ ilz ſoient delivres.*

Item le Coneſtable, & Mareſcal *tendront tous les plais devant eux, & le Coneſtable doura les judgmens & avera pour caſcune bille qui eſt donne en la Court* 4 d. *& le* Mareſcal 2 d. *& les plais ne pourront eſtre tenus ſans le Coneſtable &* Mareſcal *ou leur lieutenants Chevaliers; & le Coneſtable avera les commandemens & le* Mareſcal *ferra execution des attachemens & tous aultres arrieſts.*

Le

Le Mareſcal *ſomondra les enqueſts & les fera venir & le Roy trouvera le crieur, & celi avera de caſcune qui eſt delivres a la barre qui quil ſoit* 1 *d. Et le Seneſcal ne ſe meſtra de la main e le Roy dedens la porte, & ceulx qui mesfont dehors & pourront eſtre pris reſponderont en le mannier en le* Mareſcalcie.

Enſement le Mareſcal *avera en banck du Roy un* Mareſcal, *qui avera la garde des priſoners & prendera fees come avant est dit de ceulx qui ſont commandes a ſa garde en la* Mareſcalſie *de l'oſtel. Et ne doit nul eſtre mainpris en le Banck du Roy par la place, ne par nul des Juſtices de dit place, qui ſont endites ou appelles pour mort d'home, ou de diverſes Roberies, & ce voelt le ſtatut. Et le dit Conte doit de droit de ſon office, par la ou il vendra en Engleterre auſſi bien dedens franchiſes come dehors, & auſſi bien dehors la preſence du Roy come dedens ſa preſence, attacher tous les felons & treſpaſſeurs s'il viegne freſchement ſur le fait, & livrer le corps au viſconte du lieu, ou la cauſe, ou Baillif des franchiſi dedens francheſes ſoient les corps; ou mener eux tanq; au* Mareſchalſie.

Item le Conte Mareſchal *avera un* Mareſcal *en l'Eſchequier, qui gettera les ſommes del Eſchequier & avera la garde des foellez & tailles que ſont a louez en meſmes la place, & prendra de caſcun qui eſt commande au garde pour la debtte le Roy caſcun jour q'uil demourreit en garde demi marc pour ſon fee; & ne doit nul estre commande au Fleet fors tant ſuellement au* Mareſcal *come pert par le recorde del noir livre del Eſchequier, qui voelt que ſe nul Viſconte ou Bailliff ſoit trouve en arrierag deverſe le Roy que maintenant ſoit commande au* Mareſcalſie *& a Conte avant en la garde le dit* Mareſcal *& ce par le ſtatut.*

Item le dit Conte Mareſſchal *claime de aver cogniſſance de tous maneres de plais devant le Seneſcal le Roy, & lui ſi avant come ils ſolloient avoir en temps des progenitours noſtre dit Sr. le Roy. Cest aſſavoir Aſſiſes de nouvielle Deſſaiſine, Freſhe-forc en aunchien demene, tous manneres de fellonies, treſpaſſes, dettes, contractz, & couvenantz de caſcun temps.*

¶ *Margarita.*] μαρſαρίτης Latinogræc. Ita appellabantur micæ, quæ à conſecratione, ex ſacramento patinæ ſive calici adhæſiſſent. Scilicet quia tam pretioſæ eſſent. *Meurſ.* V.

¶ *Margella.*] Corallium, ex Gallico *Morgelline.* Meurſ.

¶ *Margila.*] *Car. Cal.* 326.

¶ *Margrave,* q. *Marcgrave.*] V. infra *Mergrave*

¶ *Marhais.*] V. *Marpais.*

¶ *Mariale.*] Liber continens horas Beatæ Mariæ.

¶ *Mareſcalcia.*] M. P. in An. 1234. *Poſt hæc in die Pentecoſtes apud Vigorniam eundem Gilebertum cingulo cinxit militari, tradens ei virgam* Mareſcalciæ *curiæ ſuæ ſicut moris est, & ſicut eam anteceſſores melius & liberius habuerunt.*

¶ *Marletum.*] Gall. *Marliere.* Alias *Mergarium.* Puteus è quo marga effoditur, aut argilla, ut per campos ſperſa magis ii reddantur frugiferi, quod *Virgilius* monet *Georg.* 1. de campi area loquutus — *Creta ſolidanda tenaci.* Chart. vet. *Manſerus Biſet Dapifer Regis Angliæ* (Hen. 1.) *omnibus hominibus ſuis Francis & Anglis ſalutem. Sciatis me dediſſe &c. in perpetuam elemoſinam 22 acras & dimid'.* Marleti *Eccleſiæ S. Michaelis de Brunmor, pro domino meo Henrico Rege, & pro me & uxore mea &c.*

¶ *Maritagium.*] Dicitur id quod viro datur cum uxore, dotem enim appellamus Angli, non quod vir accipit, ſed quod fœmina. *Glanvil.* lib. 7. cap. 1. In aliâ acceptione accipitur dos ſecundùm leges Romanas (ſecundùm quas propriæ appellatur dos) id quod cum muliere datur viro, quod vulgariter dicitur *maritagium.*

Maritagium etiam dicitur quod pupillus ſeu warda domino feodali pendet pro licentiâ contrahendarum nuptiarum, & alubi fœminæ omnes hoc præſtabant. *Domeſd.* tit. Scropeſberie. *Mulier accipiens quocunq; modo maritum, ſi vidua dabat Regi 20 s. ſi puella 10 s. quolibet modo acciperet virum.* q. an non de adulteris dicatur.

H. 1. dedit Matildem viduam Brienio fil. Comitis, è Record. *Cambd.* 245. V. Chop. Dom. Fr. 376. in nota infima.

¶ *Maritima Angliæ.*] Fortè dicta eſt emolumentum Regi proveniens ex mari: quod olim Vicecomites colligebant, fiſco inde reſponſuri: Sed Admirallo demum eſt conceſſa. Pat. An. 8 *Hen.* 3. mem. 4. Ang. 29. *Richardus de Lucy* dicitur habere maritimam Angliæ.

¶ *Marpais.*] Pa. Diac. Hiſt. Long. lib. 2. cap. 7. juxta vet. editionem, in illa Lindenb. ca. 9. *Marpahis,* & in MS. quem citat *Marhais.*

¶ *Marra.*] A quo Græcobarb. Μάῤῥον apud *Meurſ.* Heſichius Μάῤῥον, ἐργαλεῖον σιδηρῶν.

¶ *Marritio.*] Prævaricatio, tergiverſatio. Res Alma. To. 3. pa. 72. Car. Cal. 137.

¶ *Marrio, is, ire.*] Prævaricare. Marſcalcus R. Ger. 8. 493.

¶ *Martellus,* & *Marteus.*] Malleus; Malleolus. Diminu. à *Marcus.* Hinc illuſtri illi rerum geſtarum magnitudine, *Carolo Martello,* cognomen, quod uti *malleus* Gallis marteau hoſtes contudit & contrivit. *Malmeſb.* de Regib. lib. 3. cap. de *Will.* 1. *Comes Andegavorum* Gaufridus *cognomento* Martellus, *quod ſibi ipſe uſurpaverat, quia videbatur ſibi fœlicitate quadam omnes obſiſtantes conturdere.* pa. 96.

¶ *Marteobarbulum.*] Et apud *Vegetium* (ſed hoc minus caſtè) *Martiobarbulum.* Jaculum eſt ſagittæ inſtar pennis inſtructum, cuſpide ferreo, anterius præacuto retro autem latiori plumbumq; habente infuſum, ut ſic gravius ruat in hoſtem, & vehementius ſauciat. A plumbo hoc plumbata aliis dicitur; *marteobarbulum* autem à marteo, id eſt malleo, quia inſtar mallei contundit, & barbulo quod idem eſſe conjicio quod apud Anonymum lego barbellum, interpretaturq; ibidem caput ſagittæ (fortè à barbatâ ſimilitudine) & ſic *marteobarbulum* ſit quaſi jaculum cuſpidem habens barbatum & plumbatum. Ludicrum enim videtur *Turnebii* illud Etymologicon Adverſar. lib. 24. cap. 12. ubi dictos ait *martiobarbulos* quaſi *Martis Barbi* vel *Barbuli* (i. piſces) eſſent & cibi; vel quod alii volunt *Martii barbuli.* Vegetius lib. 1. cap. 17. *Plumbatarum quoq; exercitatio* (*quos* Martiobarbulos *vocant*) *tradenda eſt junioribus. Nam in Illyrico dudum duæ legiones fuerunt, quæ ſena millia militum habuerunt: quæque his telis ſcienter utebantur, & fortiter,* Martiobarbuli *vocabantur. Per hos longo tempore ſtrenuiſſimè conſtat omnia bella confecta uſq; eo, ut* Dioclesianus *&* Maximinianus *cum ad imperium perveniſſent pro merito virtutis* Martiobarbulos, *Jovianos atq; Herculanos cenſerint appellandos.*

In hunc *Stewechius* locum ſcil. *quos* Martiobarbulos *vocant*, Apponenda ait exiſtimavi verba Leonis, ut ea conſiderent docti — *Ad conjicienda* (inquit Leo) *eminus jacula, &* Matzarbulum, *quod nunc dicitur Saliba & tzicurim* cap. 7. *de re militari* num. 4. Rectè certè auſpicatus eſt vir ipſe doctus *Stewechius*; nam *Leonis* hæc de *Marteobarbulo* noſtro dici videntur ex *Leonis* (Græce citati apud *Meurſ.*) in Tacticis μαρτζομάβουλον ἐλέγετο νῦν σάλιβα, i. *Martzomabulum* nunc appellatur *ſaliba.* Modeſtus de vocab. Rei milit. — *Alacriter ſe agunt verrutis &* martiobarbulis *quas plumbatas nominat.* Item, Godefridus Monachus in Annal. ſimpliciter *barbulos* appellat. Cum *barbolis* & unceis ferreis impugnaverunt eam diutius &c. Vide *Plumbata.*

¶ *Marteus, tei.*] Gall. *Marteau.* Idem quod *Marcus* & *Martellus* quæ vide.

¶ *Martyrium.*] Pro Eccleſiâ. *Walaf. Strab.* de reb. Eccleſiaſt. cap. 6. pag. 394. col. 2. d.

Bibliothecarius in *S. Leone* 46. Epiſt. Rom. *Factum eſt Concilium ſanctum Epiſcoporum in Chalcedoniâ in* martyrio *S. Eufemiæ.*

¶ *Maſnellus,* ſive *Maſnillus.*] — Concedo itaq; eis Eccleſiam in honore S. Petri fundatam &c. ſcil. Decimas totius parochiæ &c. & homines & *maſnellos*, & terram, &c. Preuves de l'Hiſt des Contes de Poictou pa. 353.

¶ *Maſſa, Maſſarius, Maſſagium.*] *Maſſa* idem quod *manſus.* Fundi portio cum idoneo domicilio ad ſuſcipiendam familiam unam, vel majorem, ſive minorem. Major igitur eſt, & minor. Major qualem exigit familia nobilis, noſtratibus *Manerium*: Minor quæ ſufficit ad familiam liberi hominis ruſtici: quibuſdam *Meſe*, & *Meſſuagium* dicta, ſatis ſi probè, de quo vide *Meſſuagium.* Oriuntur voces omnes ab eodem fonte. Gallis veteribus *mas* (unde Italorum *maſſa*) recentioribus *mex*, Germanis **Meſz**, Anglis *meſe*, Burgundionibus *meix*, Normannis *mois.* Hinc & Germanis **Meſzner** pro æditùo: Italico-Latino *maſſarius* pro villæ præpoſito.

Sunt qui *maſſæ* certam conſtituunt dimenſionem, utpotè Gallis *mas de terre* viginti continere jugera. Intelligo de *maſſa* minori, nam indefinita major apud veteres. In libello enim munificentiæ *Conſtantini magni* Eccleſiis exhibitæ (quod etiam habes in vita *Sylveſtri* 1.) plurimæ referuntur *Maſſæ*, aliis aliæ duplo, triplo, quadruplo cariores, viz.

Maſſa Lamnas ex territorio Carſiolano præſtans ſolidos ———————— 202.
Maſſa Gaba ex territorio Gabenſi præſtans ſolidos ———————— 202.
Maſſa Staſiliana ex territorio Sorano præſtans ſolidos ———————— 300.
Maſſa Camaras ex territorio Curtalupi præſtans ſolid. ———————— 405.
Maſſa Cephaleia in Græciâ præſtans ſolidos ———————— 500.
Maſſa Mammas ex territorio Numidiæ præſtans ſolidos ———————— 650.
Maſſa Sulphurata ex territorio Numidiæ præſtans ſolidos ———————— 720.
Maſſa Caldariolaria ex territorio Numidiæ præſtans ſolidos ———————— 810

E quibus & vocis animadvertas antiquitatem, & *maſſarum* amplitudinem, ſi rei pecuniariæ illius ſeculi cum hodiernæ conferas rationem. Sed egregium intuere quantitatis exemplum apud S. *Gregorium* in Epiſt. ad *Felicem* ſubdiaconum lib. 12. ca. 9. *Utile judicavimus eandem* maſſam, *quæ Aquas ſalinas nuncupatur, cum omnibus fundis ſuis, id eſt cella vinaria, Antoniano, villa Pertuſa in foro Priminiano, Caſſianoſilonis, Cornelii, Theſſelata, atq; Corneliano, cum omni jure, inſtructu, inſtramentoq; ſuo; & omnibus generaliter ad eam pertinentibus* (*cum ejus Chriſti gratiâ*) *luminaribus deputare.* Vides hîc *maſſam* unam, villas aliquot plures, ſeu colonicas, quas Angli atq; Galli *Fermes* appellamus, continere; ut ſic apte reſpondeat Gregoriana hæc *maſſa* nobilioribus noſtris Maneriis.

Anaſtatius item in vitâ *Sylveſtri* 1. de *maſſa* & fundo loquitur, ut de diverſis ſpeciebus. *Obtulit* (inquit) *Gallicanus hac.* Maſſam *mallianam in territorio Sabinenſi, præſtantem ſolidos* 115, *& tremiſſem; fundum Picturas in territorio*

ritorio Veliterno præſtantem ſolidos 43. fundum Surorum, via Clodia in territorio Vientano, præſtantem ſolidos 56. Maſſam Gargilianam in territorio Sueſano præſtantem ſolidos 656. Quod fundum dicit minori vænit quam maſſa, & domicilio fortè non eſt honeſtatum, ut ſolent maſſæ.

Sed & idem Anaſtaſius in vitâ Zachariæ, Maſſas (inquit) quæ vocantur Antons & Formias — in domus cultas ſtatuit ac ſi priùs non fruerentur domibus. Sed & hoc contingit aliàs in ſplendidis Maneriis. Vide Domoculta.

Maſſarius, qui maſſam colit, vel colentibus præponitur. Longob. lib. 1. tit. 11. l. 3. Si quis ſervum alienum ruſticanum qui ſub maſſorio eſt, occiderit: componat ſolidos 16. Ponitur etiam adjectivè pro pertinente ad maſſam, ut eodem tit. l. 8. & lib. 2. tit. 32. Servus maſſarius dicitur qui maſſæ operam ruſticanam navat, eâq; differt à miniſtrali, quod vide. Sic in Conſtitut. Siculis lib. 1. tit. 84. ſub Frederico Imp. Animalia (inquit) curiæ noſtræ, & omnes beſtias maſſarias per Curiam — faciat procurari &c. Curiam vocat quod nos Manerium.

Maſagium. Sæpè reperi in lib. antiqq. Chartarum Cœnobii Waldenſis.

¶ Maſtivus.] Aſſiſa & Conſuetudines foreſtæ, Artic. 9. — Si quis Maſtivus inventus fuerit ſuper aliquam feram, & † mutulatus fuerit, ipſe cujus canis erat, quietus erit de illo facto: ſi non fuerit mutulatus, ipſe cujus fuerit maſtivus erit culpabilis tanquam de * manu paſto.

† Expeditated.

* as if he had done the deed with his own hand.

¶ Maſura, & Maſura terræ.] (à maſſa ut manſura à manſo) Hoc in Domeſd. legitur pro domicilio cum fundo; vel pro fundo ad domicilium competenti: illud pro domicilio Urbano, ut Titt. Vilteſcire, Malemberie — Ibi 15 maſuras &c. & unaquaq; harum maſurarum reddit 10 den. Sic alibi lego maſura in burgis, & intelligo de hoc quod meſſuagium dicimus, & hîc ſupra maſagium.

¶ Maternicus.] Adject. Maternus. Chart. Alaman. lib. nu. 50.

¶ Matiberni.] In declaratione cujuſdam Conſtitutionis Alani Ducis Britanniæ Armoricanæ An. Dom. 1087. in Hiſtoiré de Bretaingue Livre 1. Cap. 22. ſic lego. Budicius quondam Rex Britanniæ conceſſerat & dederat uni prædeceſſorum (Vicecomitis Leonenſis, plures nobilitates ſuper navibus &c.) in matrimonio pro ipſius Vicecomitis probitate, fidelitate, & Valentia, de conſenſu tamen Prælatorum, Comitum Matibernorum, & Procerum Britanniæ, &c. Ad hæc in fine Capituli, Author iſtius hiſtoriæ, Bertrandus de Argentri: Au deſſoubs (inquit) d'iceux (ſcil. Bannerets) y avoit des Eſcuyers, & Bacheliers: car uſques à icy, je ne puis deviner qui ſont ceux qu'ils appellorent en nos anciennes lettres Matiberni, tant y à qu'ils preferoient les Chivaliers & Eſcuyers. Voyla ce que nous avons repris de l'antiquite de Bretainge.

Eſcuyers & Bachelers inferieurs en degre aux Bannerets.

¶ Matricula.] Regiſtrum quo ſcribebant olim eorum nomina qui in Eccleſiis Cathedralibus ad baptiſmum ſunt perducti. Reſtitutus apud nos eſt ritus ille antiquus An. Dom. 1538. id eſt, Dom. noſt. H. 8. 30. ſolertiâ Thomæ domini Cromwelli privati Regii Sigilli tunc cuſtodis; qui edicto Regio caveri effecit, ut in ſingulis Eccleſiis ejuſmodi haberetur matricula (Regiſtrum hodiè vocant) cui Baptiſmi, Conjugia, & Sepulturæ ſeriatim accidentia notarentur.

Et eſt matricula catalogus ſeu album, quo ſocietatis alicujus participes, vel plurium quorumcunq; nomina ſunt conſcripta.

Pro Hoſpitali vel Xenodochio. Hincmarus Archiep. in Epiſt. 7. cap. 35. — Ne presbyteri pro locis matriculæ xenia accipiant: ne ſuos parentes ſanos & robuſtos in eadem matriculâ collocent. Teſtament. B. Remig. Epiſc. Remenſ. apud Flodoard. lib. 1. cap. 18. — Sicuti diſpoſuero in ptochiis, Martyriis, Xenodochiis, omnibuſq; matriculis ſub tuâ ditione degentibus. Videtur matriculis hîc dici velut genus de ſpeciebus præcedentibus & aliis ejuſmodi. Ibidem infra. Matriculæ S. Mariæ, quæ dicitur Xenodochium, ubi 12 pauperes ſtipem expectant, ſolidus dabitur. Et lib. 2. cap. 4. Matricula S. Martialis.

¶ Matricularius.] Qui in matriculam, vel Xenodochium aſcriptus eſt. Xenodochii alumnus. Hincmar. Epiſt. 7. cap. 35. De matriculariis per ſingulas Eccleſias juxta facultatem & poſſibilitatem loci, curam adhibeant (miniſtri Epiſcoporum) ne presbyteri pro locis matriculæ xenia accipiant, ne ſuos parentes ſanos, & robuſtos in eadem matriculâ collocent; nec opera ab ipſis Matriculariis exigant, non de Matriculariis bubulos aut porcarios faciant, ſed pauperes & debiles & de eadem villâ de quâ decimam accipiunt, matricularios faciant.

Matricularius pro æditui Eccleſiæ. Narrat Chron. Camerac. lib. 1. Cap. 33. Sacrilegum quendam Normannum, campanam è templo ad montem S. Eligii deprædatam diu celaſſe, vexatumq; morbo, miſſâ legatione ad matricularios duplo reſtituiſſe. Hîc in notis Colvenerius, Matricularii (inquit) æditui Eccleſiæ quos Gallicè dicimus Margliſeurs: & provocat ad Sebaſtianum Roulliard in ſuâ partheniâ Carnotenſi parte 2. officiarios dictæ Eccleſiæ deſcribentem, & eodem ferè modo interpretantem, his verbis, Sequuntur duodecim miniſtri, dicti Marguilliers, latinè matricularii, à matricula ſeu regiſtro in quo olim ſcribebant nomina eorum, qui ad baptiſmum deferebantur in Eccleſiis cathedralibus &c.

Margliſeurs.

Marguilliers.

¶ Matricularia vidua.] Concilii Laodicenſis antiqua verſio, cap. 11. Mulieres quæ apud Græcos presbyteræ appellantur, apud nos autem viduæ ſeniores, univiræ, & matriculariæ nominantur, in Eccleſiâ tanquam ordinatas conſtitui

conſtitui non debere. Alia editio legit *matricuriæ* appellantur.

¶ *Matroneum.*] Anaſtaſius in Symmacho — *Et Cameram fecit &* matroneum. Indè Græcobar. ματρωνικον apud *Meurſium*, qui ex Cedreno addit—

¶ *Mattiarius.*] Am. Marcel. Lib. 21. Sec. 13. *Lanceariis* & *Mattiariis.*

¶ *Maturitas.*] Pro crepuſculo matutino vel aurorâ. *Ekkehard.* Jun. Ca. S. Gal. ca. 1. p. 179.

¶ *Matutinellum, li.*] Jentaculum. Regiſt. Prior. *Lewes*, f. 18. *Ad* matutinellum *pane hordei & caſeo.* Et f. 23. *Dabit* matutinellum *de conſuetudine, his qui venerint propter ſalem in æſtate.*

¶ *Matzuca.*] ματζȣκα, Maſſa, clava. V. *Codin.* pa. 44. & 281. & 283.

¶ *Meale, & Maile.*] Vide ſupra *Burrow meale*, & *Black mayle.*

¶ *Meaſe, & Meſe.*] Idem quod Meſſuagium. A Germ. **Meſz**. Vide ſupra *Maſſa* & infra *Meſſuagium.*

¶ *Medella,* aliàs *Medela.*] L. Alaman. tit. 69. qui inſcribitur *De eo qui* medellam *aut carrucam alterius involaverit* §. 1. *Si quis* medellam *rumpit, aut involat ſol. 3 ſolvat.* §. 2. *Si carrucum involat aut rumpit rotas in priore parte &c.*

¶ *Medietas feodalis.*] Dicitur tenura illa quæ media eſt inter dominum capitalem & vaſſallum.

¶ *Medius.*] Pro homine mediocris conditionis. L. *Alaman.* tit. 67.

¶ *Medletum, ti,* aliàs *Melletum.*] Culpa dicitur quam quis inopinatè commiſerit non rixando ſolum & pugnando, ſed immiſcendo ſe pacificè rei cuivis vel negotio. Opponitur autem præcogitatæ malitiæ, ut ſit quaſi admiſtio ſubitanea, à Gall. *meſler*, 1 liqueſcente. Aſſerit tamen *Skenæus melle* apud Gallos veteres contentionem & jurgia ſignificare, quod ego certè non reperi, nec ad amuſſim ita convenit cum vocabulo noſtro *medletum*, uti cum illo ſuo *melletum.* Sed & hodie Angli dicimus **to medle**, pro ſe immiſcere rei alicui, patetq; ex ſequentibus, *medletum* aliud eſſe contra pacem, aliud ſine pacis perturbatione. Hinc placitum de *medletias*. Et *Glanvil.* lib. 1. cap. 2. *Ad Vicecomitem etiam pertinet per defectum dominorum cognoſcere de* medletis, *de verberibus, de plagis, niſi accuſator adjiciat de pace domini Regis infractâ.* Hoc *Bracton* iiſdem penè verbis (ſed annexis aliis) lib. 3. tract. 2. cap. 35. *Ad Vicecomites verò pertinent hujuſmodi placita in comitatu. Cognoſcere quidem poteſt de* medletis, *plagis, verberibus, & conſimilibus pro defectu dominorum, niſi quærens adjiciat de pace domini Regis infractâ, vel feloniam apponat, ex tunc enim ſe Vicecomes non debet intromittere, cum hoc tangat perſonam domini Regis & Coronam ſuam. Et ideo Coronatores querelam illam ſive appellum irrotulare debent &c.* E quibus animadvertas, *medleta* alia ad juriſdictionem dominorum maneriorum pertinere & torpentibus ipſis ad Vicecomitem Comitatus; alia verò ad juriſdictionem Regiam, ſcil. hæc pro infracta pace; illa verò quæ haud ita fiunt. Eadem juris ſententiâ apud Scotos habetur antiquè. *Reg. Majeſt.* lib. 1. cap. 2. §. 7. & 8. *Ad Vicecomites etiam pertinet propter defectum dominorum cognoſcere de* melletis, *de verberibus, & de plagis.* 8. *Et etiam ubi accuſator adjicit de pace domini Regis infractâ.* Moneo autem pacem infractam vel infrictam aliam pacem violatam ſignificare, alias ſanam, quod ad authoris animum accipiendum eſt.

Hinc apud Scotos priſcos *chaud mella* pro delicto quod calore animi & repentino motui ſit commiſſum, *chaud* enim Gal. fervens, callidum. Vide ſupra *Chaudmella.* Vide *Fletwit*, Cow.

¶ *Medo.*] Hydromeli. Cerviſia mellea. Germanis & Anglis **mede**, quod & Græci deguſtarunt qui hoc barbarè μέδλον vocant. Concil. *Triburienſ.* An. 895. can. 56. — *Et abſtineat ſe à carne & caſeo, à vino &* medone, *ac mellita cerviſiâ, niſi diebus dominicis &c.* Iterum mox, *vel carne, vel vino, vel* medone *&c.* V. Meu. *à Græ.* τὸ μέθυ, *i. vinum*, unde Bacchus Μεθυμναῖος & μεθύομαι *ebrior.*

Et *Medum* vel *Medus*, idem. Gunter' Poeta Ligurinus Auſtriad. 9.

———————*Zythumq; proponunt,*
Grandiaq; exportant melliti pocula medi.

¶ *Megadomeſticus.*] Will. Tyrius Hiſtor. belli ſacri lib. 4. cap. 5. ut hunc citat *Bignonius* & nos vidimus, pag. 514. l. 2. *Alexius* megadomeſtici *dignitate (quem nos majorem Seneſcallum appellare conſuevimus) fungeretur officio, ab Imperatore ſecundus.* Vide ſupra *Maior domus.*

¶ *Melarium.*] Pomarium, locus quo poma reponuntur, Μῆλον pomum. Vide infra *Pirarium.*

¶ *Meldfeoh.*] A Sax. melð, i. indicium vel delatura; feoh, *pecunia*, præmium. Scilicet pecunia vel præmium indicationis vel delaturæ, quod olim delatoribus (quos hodie Informatores & Relatores dicimus) aſſignabant. Melða igitur Sax. delatorem ſignificat & *proditorem*, Melðan *proditores.* LL. *Inæ* MSS. ca. 20. al. 17. *Qui inveſtigabat eam (carnem furtivam) habeat* le Meldefeoh. Et infra cap. 45. al. 43. ubi Sax. legitur feo eax biþ melða; *ſecuris (inquit eſt) acclamatrix*, i. proditor furis ſuo ſonitu. Vide locum: In Ll. Rom. & Gentium borealium *delatura* nuncupatur: Et Vadiaus exponit *pretium* quod delatori eſt conſtitutum. Hinc in Ll. Sal. tit. 1. §. 1. . . . .

¶ *Melle, & Melleta.*] Vide ſupra *Medletum.*

¶ *Memoria.*

¶ *Memoria.*] Pro Sepulchro. Hieron. in Gen. cap. . . . . de *Ephron.* — *memorias* vendere mortuorum. Sciant igitur qui Sepulchra venditant, &c.

¶ *Menetum, ti.*] Cornu ligneum, Scotis dictum, a ſtock horn. *Stock* enim *ligneum* ſonat, horn *cornu.* Leg. foreſt. Scot. cap. 2. *Cornuare minutim* perperam Scriptum eſſe docet *Skenæus* pro *cornuare menetum.* Deſcribitq; hoc ex ligneâ fieri materiâ ſuis circulis ceu faſciis conſtricta, & in uſu adhuc eſſe apud remotiores Scotos: vidiſſe etiam ſe utiq; apud Helvetios An. 1568. Ipſe certe opinor fuiſſe hoc, fiſtulæ genus aliquod quo tibicines olim uſi ſunt, atq; inde nomen reportaſſe. Gallis enim hodie ipſi *meneſtrels*, Anglis Minſtrels: quaſi *menetſtrels* appellantur. Acceditq; vox noſtra ad reſtituendam eam, quam rejicit *Skenæus.*

¶ *Menſa rotunda.*] Vide *tabula rotunda.* M. P. 819. feſtum ejus celebratum ab Ed. 1. an. reg. 9. Hol. pa. 280. b. l. 57.

¶ *Menſale.*] Græcobar. Μενσάλιον, quod Gloſſ. Baſilicor. exponit καλυμμα τραπέζης, i. *Mappa.*

¶ *Mentioſuo, nis.*] Mendacium Gloſſ. Atq; inde

¶ *Mentioſus.*] Mendax. L. *Alaman.* tit. 41.

¶ *Mentonalis, le.*] Quod ad mentum uſq; hominis ſtaturæ mediocris pertingit. Sic *Ripuar.* L. tit. 72. Sepes *mentonalis* exponitur.

¶ *Mercadum, di,* & *Mercatum, ti.*] Item *Mercatus* Anglis aliiſq;. Forum rerum vænalium: Locus publicæ mercationis. Form. vett. 45. *In quoſcunq; portus civitatis, ſeu* mercada. *Form. Solen. Lind.* 161. — *in loco qui dicitur illo ſeu in* mercado. L. *Longobard.* 2. tit. 28. l. 2. — *qui caballum in* mercato *comparare voluerit, &c.*

Agobardus in Epiſt. de duello, p. 108. *Si Res valdè abſurda, ut ſi aliquis eorum in cœtu populi, aut etiam in* mercato *publico commiſerit aliquam pravitatem, non coarguatur teſtibus ſed ſinatur perjurare, &c.*

Ll. Seu Emendatt. *Will.* pri. *Item nullum* mercatum *vel forum ſit vel fieri permittatur, niſi in civitatibus regni noſtri, & in burgis clauſis, & muro vallatis, & caſtellis & locis tutiſſimis, &c.*

¶ *Mercatus, tus.*] Terminus. Antiq. Fuld. 623.

¶ *Merchenlaga.*] Sax. Myꞃcnalaᵹa, i. *Merciorum lex.* Hi Saxonum gentes erant meditullium Angliæ poſſidentes, ſuiſq; viventes legibus à reliquorum Inſulæ diſcrepantibus, ſed omnium judicio probatiſſimis.

¶ *Mere.*] Stagnum. Sax. Meꞃe. Hinc aquas diffuſas & latiſſimè patentes meres appellamus quod inſtar exigui maris ſe præbent.

¶ *Meremium, ii,* & *Meremia, æ.*] A priſco Gall. *mereſme,* i. lignum conditorium. Anglice Timber. Ingulph. Hiſt. Croyl. pa. 888. l. 30. — *utens licentiâ Regiæ Chartæ, arbores &* meremiam *de dictis ſylvis ad monaſterium Croylandiæ — carriari fecit.* Scotis *maremium* & *muremium* etiam dicitur.

¶ *Merentes.*] Pro militibus. *Wiſegoth.* lib. 9. tit. 2. l. 4. *Si aliquis — de hoſte, ad domum ſuam refugerit, aut de domo ſuâ in hoſtem proficiſci noluerit; in conventu* merentium, *publicè, catena flagella accipiat & reddat ſolidos decem.*

¶ *Mergreve.*] Qui differre videtur à *Margrave,* i. Comite limitaneo. Ll. *Ed. Conf.* cap. 35. — *Teutonici etiam & Friſones & Flandrenſes Conſules ſuos* Mergreve, *quaſi majores dominos, vel bonos pacificos vocare ſolent.* Sax. mæꞃ major, ᵹeꞃeve præfectus. Unde hujuſmodi Præfecti ſimpliciter Majores dicuntur. V. R. A. 190.

¶ *Meris.*] Pars, diviſio, à Græco μηρις. Hinc agrorum limites meres dicimus.

¶ *Meritum.*] Pro jure vel (quod vocant) Appendicia. *Form. Solen.* 45. — *Villa cum omni* merito *& termino ſuo.* Et 60 — *cum omni jure &* merito. *Lind.*

¶ *Mers* & *Merſi.*] *Mers,* locus paluſtris: à quo incolæ *Merſi* dicuntur, hoc eſt Paluſtres. *Krantius* lib. Sax. 11. cap. 6. — *Nomen illis natum ex loco licet conjectare: ut quomodo, cæteri ejus regionis homines locis nemoroſis habitantes* holſati *patria lingua dicuntur: ita paluſtres* Merſi *dicuntur,* Wilſtermers, Crempermers, Thietmers, paluſtria enim & aquoſa loca Saxones mers appellamus. Vides *Merſlandiæ* noſtræ etymon.

¶ *Merworphin.*] Saxonico veteri mæꞃe-ꝥeaꞃꞃen, id eſt, equo dejicere. Saxones enim equum mæꞃe dixerunt, Germani alii marach, & *worphin* pro ꝥeaꞃꞃen. Nos autem hodie meare ſolummodò de equâ intelligimus. *Longob.* Lib. 1. Tit. 36. *Si ſervus Regis, oberos, aut vecorin, ſeu* mervorpen *aut quamlibet talem culpam, vel minorem fecerit, ita componat, &c.*

¶ *Meſſa,* al. *Metza.*) Menſuræ genus apud Noricos. Vide *Quarta.*

¶ *Meſe,* al. *Meaſe,* & *Meeſe.*] Vide *Maſſa,* & ſub oculis *Meſſuagium.*

¶ *Meſſuagium.*] Honeſtius eſt habitaculum cum aliquid fundi adjacentis in ejuſdem uſum deputati. Vetus Cœnobii Waldenſis Chartularius paſſim legit *Maſagium,* hoc a priſco Gallico *mas;* illud vel à recentiori *mex* (x ut ſolet, in ſſ liquifacto) vel à Germannico meſʒ, quod Angli mees, Burgundiones *meix,* Normanni *mois* dixerunt. *Agium* verò ab ago quidpiam notat actionis; ut ſit *maſagium,* ſeu *meſſuagiũ,* locus in quo *maſſæ* vel *meſſæ* negotiũ agitur domeſticum. Sic *Feſtus* — *Aquagium* (inquit) *quaſi* aquæ agium. Eſt autem *maſſa* terræ portio certis conſtans jugeribus, putà 20. ut ſuprà videas in eâ voce: & differt *maſagium*

um à *maſſa*, ut pars à toto, ſitus Manerii à Manerio; & ſella manſi (in *Adnuntiatione Piſtenſi* Cap. 30.) à manſo reliquo.

Meſſuagium igitur propriè eſt *ſedes maſſæ*, & transfertur ad honeſtum quodvis domicilium ſine prædio: undè & ædes urbicas *meſſuagia* nuncupamus.

¶ *Metatus, ti.*] Manſio, manſus, ſella, ſtatio. Locus quo quis degit. Sic dictum quod funiculo olim manſiones populo dimetiebantur, ut ex eo liquet quod refert *Crantzius* in *Wandalia* lib. 4. ca. 15. Locum ſupra vide in *Manſus*.

Flodoardus lib. 4. cap. 10. — *Amicitiam cum eodem Præſule ſe fingunt reſarcire, quærentes locum ultionis, explorántesq; quomodo à* metatu *ſuo ad Regis colloquium ſtipatoribus vallatus proficiſci ſoleret.* Et cap. 15. — *Pontifex Regem intrepidus ab eodem loco ſuſcipiens, ad* metatum *ſuum deduxit*. Synod. *Engulenheim.* ibid. cap. 35. *Solutâ obſidione, oppidum ingredimur, nobisq;* metatus *degendi diſponitur.* Greg. Turon. Hiſt. lib. 3. Sect. 7. — *Chlotharius Rex valedicens & pro munere gratias agens, ad* metatum *regreſſus eſt.* Et lib. 9. 6. — *His diebus Pariſios adveneram & ad baſilicam beati Juliani Martyris* metatum *habebam.*

Huc reſpicere videretur *metairie* Gallicum pro villâ, coloniâ, domo ruſticâ vel ſuburbana, niſi *Thierrius* in dictionario ſuo Gallico-Latino hoc à Græco μετουσία pro conſortio & communione maluiſſet.

¶ *Metrocomiæ.*] **Capcaſtles.** In *metrocomiis*, non Epiſcopi, ſed χωρεπίσκοποι & περιοδευταὶ (id eſt Circuitores) inſtituti olim, ut Canone 57. Concil. *Laodic.* Can. 10. Concil. *Antioch.* Can. 6. Concil. *Sardic.* hæ vicorum matres erant (**the mother Churches**) ut metropoles Civitatum. Unde forſan *Cephacaſtellum*, act. 3 Concil. *Chalced.* in hac Subſcriptione — *Noe Epiſcopus Cephacaſtelli ſubſcripſi.* Et nos in Gallia Narbonenſi *Metrocomias* nunc **Capcaſtles** appellamus. *Phil. Berterius Pithanon* diatriba 1. c. 6. pag. 71.

¶ *Metropolitanus.*] V. M.P. An. 1093 pa. 16. & 17. & Prat.

¶ *Metta.*] Sax. mitta, Lu. 16. 7. Chorus.

¶ *Michis.*] Extenta de *Wivenho* ex. *Greneſted.* in dorſo. *Will. Lambe* — Capient de prædicto Priore pro qualibet *Waya* cirporum 3 albos panes vocatos *Michis*, & nigrum panem & alia cibaria. Vide *VVardpeny.*

¶ *Mildernix.*) Anno 1. Jacobi cap. 24.

Michni.) V. hic ſupra in Foreſtâ Conſtitutiones *Canuti* Regis de foreſtâ Cap. 6. pag. ....

¶ *Miles.*] ....

Valeant Romani: Germanos adeo. Mos illis in Martis limine ſalutando, ſolennis admodum. Statuitur in concione celebri votivus adoleſcens, magnâ ſtipatus propinquorum & amicorum multitudine, quem è cœtu aliquis Laudatum Principi offert votum & profeſſionem militiæ facientem. Tunc Princeps ſcuto & frameâ Martis arrabone adoleſcentem donat, partemq; jam Reipub. qui paternæ hucuſq; familiæ habebatur conſtituit: lautius deinde Epulatum eſt & ab amicis undiq; gratulatum.

Hæc illis, inquit *Tacitus*, virilis toga: & hoc nobis militaris ordinis fundamentum. Quos enim *Milites* appellamus, Gall. *Chivalers*, aliunde dignitatem non ſunt aſſecuti, quâm ab honorariâ iſtiuſmodi armorum collatione, quâ à gregario milite diſtinctiores fiant. Ad gregarium quippe militem conſtituendum, ſola ſufficit vulgaris conductio nominiſq; in tabulas militares conſcriptio: ad honoratum ſollennis evocatio.

Milites	Romani cingulo
	German. antiq. ſcuto & framea
	Salici balneo
	German. recent. cingulo gladio & calcare.

Eques ſcuto frameâq; contentus eſt. *Tac.* 632.

Ne Regum Francorum filii priùs Regno digni judicentur quam ad Equeſtrem ordinem fuerint admiſſi. *Gorop. Fr.* p. 50. Et *Longob. Reges filium ad menſam non ſuſciperent priuſquam armis donaneretur* militaribus. *Paul. Diac.* Et Rex renuit filiam dare Regi — nondum militi.

¶ *Milites feodales.*] Dicti ſubvaſſores Ll. Malcol. ca. 8. §. 8.

¶ *Militares Ordines.*] V. copioſas in fine Practicæ Cameræ Apoſtol.

¶ *Miles dominicus Regis.*] Vide *Tainus.*

¶ *Milites.*] Qui M. P. 283. l. 54. 500 Milites, 1000 ſervientes pa. 354. Bachelarii pa. 743.

Miles Juſtitiæ.] R. Alm. pt. 1. pa. 221. Et 203. l. ult.

¶ *Militum Milites.*] M. P. 332. pro famulis.

Ad militiæ dignitatem evocatur qui 15 libr. terræ poſſidet, 37 H. 3. Chro. pa. 248. col. 1. Ævo Ed. 2. 20 l. V. Raſt. Tit. **Knightes.**

Et qui 10 libratas terræ habebant M. P. in an. 1256. pa. 906. l. 48. 15 librarum cenſus ad *militarem* evocantur dignitatem, vel ad mulctam ſuſtinendam an. 1256. *Hen.* 3. 41. Anglia ſicut Italia *Militibus* roboraretur pa. 897. M. P.

Militis arma deponere ante Altare &c. 12 Scriptt. in vitâ Ludov. Pii pag. 249. & 150

Sic purpuram deponere, ut *Diocleſianus* & *Maximinianus* in Caſſiodor. Chron. pag. 1336.

Miles eſt qui legitimè in militiam aſcribitur.

Aſcriptio

Aſcriptio ab antiquo duplex, honoraria & vulgaris: Hæc gregarii militis, illa inſignioris, præſtantioris. Ad gregarii ſufficit poſt evocationem vel conductionem nuda ſolummodo in tabulas militares conſcriptio. Ad alterius ſolennitas adhibenda. Armis enim induitur non ſuiipſius arbitrio, ſed honoris gratia faſtu quodam à Principe datis conceſſis. Heroum antiqq. inſtar, qui vel ab ipſis Diis, ut Poetæ fingunt, armorum decus geſtiunt auſpicati.

In hoc utiq; duplex ritus, Imperatorius, & Germanus. Imperatores dignitatem cingulo militari conferebant omnium armorum nomine, quia pars iſta in armis eminentior alias cingit ſuſtinet & adornat. Inde cinctus & accinctus pro ipſo armato & in rem omnem expedito dicitur, diſcinctus pro exuto militiâ, & ignavo.

In exercitu R. Franc. Duces 16. Comites 26. 3000 milites, & ſexcenta centum millia pugnatorum. *Walſ.* in *Ricar.* 2. pag. 324.

¶ ***Milites natalitii.***] Baptizati. *Car on dit comunement, que tous les fils des Roys de France ſont Chivaliers ſur les fons a leur Bapteſme.* Appendix *Monſtraleti* apud *Chopp.* De Dom. Fran. Lib. 4. Tit. 26. Art. 13. Pag. 574.

¶ ***Miles pro tenente libere.***] *Hov.* in *W.* juniori a. 466. — *Comites Barones, Vicecomites ſuos,* milites *& villanos ſpoliaverunt, & Regi non modicam ſummam auri & argenti detulerunt.*

¶ ***Miles pro famulo.***] *Caſſiod.* lib. 6. form. 9. in form. Comitiva patrimonii — *Trade etiam* militibus *tuis, quam ſectare delegeris animi caſtitatem.* Gervaſ. Tilb. *Miles argentarius.*

¶ ***Miles Burgenſis.***] Conſtit. Sicul. l. 3. tit. 23. l. 1.

¶ ***Miles & Doctor.***] Ll. M. P. An. 1245. pa. 643.

Milites etiam dicuntur, Qui per ſervitium tenuere militare de Dominis maneriorum. *Ll. Ed. Conf.* 21.

Et videntur iidem aliquando quos *auratos* dicimus, & *bacularios*, feudum enim apud Gallos olim à domino ſuo accipiebant traditione annuli & baculi, *par rain & baſton*, atq; hinc *Bacularios*, illinc *auratos* dici, uti hi qui pro balnei miniſterio creati ſunt *balneati*; qui vexilli traditione *vexilliſeri* & *Baneretti* nuncupantur V. *Cujacium* ad feod. lib. 2. tit. 3. pag. 118. *Sic & alii quiq;* bacularii *appellati, gradum ſuum baculi traditione olim videntur accepiſſe; Et cum Tyrones in quavis facultate ſic inſtituti eſſent cœlibes &c. hoc dicti ſunt nomine.*

¶ ***Miles argentarius.***] V. hic ſupra è converſo pro famulo.

¶ ***Milites Teutonici.***] Munſter. lib. 3 cap. 482. pa. 928.

Milites apud Saxones præter hos qui Thani & Miniſtri dicuntur. V. Ingul. pag. 844.

¶ ***Milliare.***] *Ingul.* pa. 910. l. 38. *Angli autem utuntur terram metiendo* milliaribus: *& dicitur* milliare, *quia conſtat de mille paſſibus; ſic vocatum quia* Hercules ſub uno tractu halitus ſui, mille paſſus fecit, ut dicit *Iſodorus*, lib. 3. &c. & mox infra — *Sed ſcire debetis Anglos ſub dominio Normannorum tranſiiſſe in multis ad mores Francorum; & ideo loco milliarium,* leucas *dixiße, ſed* milliaria *intellexiſſe &c.* Vide illic quæ præcedunt, & quæ ſequuntur, & V. *Leuca.*

¶ ***Milus, li.***] Oculi pars. L. *Alamanorum* tit. 61. De eo qui palpebras alterius maculaverit: §. final. *Si autem ipſe viſus, foras exierit, &* milus, 40 *ſol. componat.*

¶ ***Mina.***] Mitto quas apud Latinos habet ſignificationes à Græco μνᾶ: vicinius illud Gallorum *Mine* (variatis licet in quibuſdam acceptionibus) amplectentes. Menſura eſt cùm & aridorum & liquidorum, tùm & agri præterea portionis.

Pro menſura aridorum. *Budæus* in aſſe. *Sextarius* (inquit) *noſter triticarius dividitur in duodenos modios, quos* boſſellos *appellamus, vel* Boeotius *potius.*

Eſt autem *boſſellus* (Gal. *boiſſeau*) idem Gallis (ut me docuit *Cotgravius*) quod duodecima pars ſextarii, & hæc aliquantulo minor quàm menſura illa & ejuſdem ſemis quæ Londinenſibus **le peck** dicitur: eorum enim *boſſellus* tritici 20 libras ponderat, & **le peck** noſtrum farinæ triticeæ 14. lib. Non morabor in tranſmarinis, *boſſellus* noſtras longè alius eſt quem Statutum anni 12 *Henr.* 7. cap. 5. definivit continere 8 gallones tritici & gallonē quemlibet 8 lib. tritici Troiani ponderis, libram quamlibet 12 uncias ejuſdem ponderis, quamlibet unciam 20 ſterlingos, & ſterlingum quemlibet 32 grana tritici ponderare è medio ſpicæ deſumenda. Audi quid in archivis Regiis. *Placita coram Joh. de Mettingham & ſociis ſuis Juſtic. de Banco* Term. Mich. 19 *Ed.* 1. finiente & 20. incipiente, Rot. 153. Norff. *Ric. fil. Wil. de Rokele per Jur. . . . . de meſſuag' 66 acr. terræ, 4 acris prati, 5 acris boſci, 13 s. 8 d. redditus, & de redditu triginta* minarum *frumenti in* **Churchſtoke**, *verſus Ric. fil. Regium de Carvilla, quem Abbas de Hulmo vocavit ad Warrantum, Ideo Abbas habeat ad valentiam.*

Quoad *minæ* noſtratis quantitatem audi præterea lib. *Johan. de VVeſterham* Prioris Roffenſis, circa An. Dom. 1320. ſub Capite *Quid menſuræ grangii continent. Menſura* (inquit) *ad frumentum & ad bladum & ad piſa, quæ alio nomine* Mina *vocatur, continet 5 Eſkippas de duro blado; & iſtæ 4.* Minæ, *cum* Gatâ *quæ dicitur Gundulfi, faciunt 3 ſumas. — unde* Mina *&* Gata *faciunt 3 quarteria.*

Mina *ad grutdum recipiendum continet 7. eſkippas.*

Mina *ad braſium continet 3 eſkippas de duro blado.*

Mina *ad farinam in piſtrino continet largiter 7 eſkippas, & debet menſurari ſicut ſal & radi.* Hæc liber ille.

Mina etiam terræ, eſt menſura, centum apud Romanos pedes continens, tùm in longitudine tùm in latitudine, aliàs *modius* & *actus quadratus* Varrone dicta: de re ruſt. lib. 1. cap. 10. Apud Gallos variæ habetur quantitatis. In Caſtellaniâ de *Ballis* continet 50 virgas terræ; & virga quælibet 24 pedes. In dominio *Rhemenſi* 80 virgas & harum ſingulæ 22 pedes & $\frac{1}{5}$ pedis. In *Cleremont.* 60 virgas & quævis virga 22 pedes.

¶ *Mindbruch.*] Apud *Cowellum* & neſcio quem citat Saxonum, eſt violatio nobilitatis, vel æſtimationis. At vide hic infra *Mundbrech.*

¶ *Miniſter.*) In Anglo-Saxonum Chartis ſæpe occurrit, & eundem eſſe opinor qui alias *Thanus* dicitur. Vide infra igitur *Thanus.* Charta *Edredi* Magnæ Britaniæ Regis, anno Dom. 948. apud *Ingulph.* Sax. pa. 87. *Ego Brithnodus Dux commendavi* ✠. *Ego Alcinus Comes favi* ✠. *Ego Aigulfus Comes conſignavi* ✠. *Ego Radbodus Comes conſenſum dedi* ✠. *Ego Ringulf Vicecomes conſului* ✠. *Ego Afer Vicecomes audivi* ✠. *Ego Harceus* miniſter *interfui* ✠. *Ego Sigeus* miniſter *auſcultavi* ✠. *Ego Athelwardus* miniſter *aſpexi* ✠. *Ego Turketulus* (*licet* miniſter *inutilis*) *finem cernens mei præpoſiti, ob hujus rei gratiam, æternum deum laudo &c.*

Similiter in pluribus ibidem Chartis è quibus *miniſtri* hujuſmodi & locum & dignitatem intelligas. Erat autem *Turketillus* iſte clericus & cognatus Regis, etiam & monachus. Quærendum igitur eſt, an hic veniat ſub aliorum *miniſtrorum* nomine, qui *Thani* appellantur: Sed fratrem etiam religioſum mox infra videbis miniſterialem dici.

¶ *Miniſter Regius.*) Idem qui Thanus Regius, i. Baro.

¶ *Miniſterialis.*] Servus vel famulus honeſtior: qui ipſo hoc nomine à ruſticano differt. L. *Longobard.* lib. 1. tit. 11. §. 2. *Si quis ſervum* miniſtralem *probatum ut ſupra aut doctum domi occiderit, componat ſol.* 50. *de alio verò* ſervo miniſtrali, *qui ſecundus ejus invenitur eſſe, & tantum nomen* miniſtrale *habet, ſi quis occiderit componat ſol.* 25. §. 3. *Si quis ſervum alienum ruſticanum, qui ſub maſſario eſt, occiderit, componat ſol.* 16. Flodoard. lib. 3. cap. 28. *Scripſit Anſoldo &c. pro inquiſitione cujuſdam fratris Raganifredi* miniſterialis *ſui.*

¶ *Miniſteriales Regii.*] Famuli vel miniſtri Regum. Etiam de judicibus ſuis dictum. *Flodoard.* lib. 1. ca. 20. pa. 62. *Unde ſæpe juſtitiam apud* miniſteriales regios *ſibi fieri petiit, nec obtinere potuit.*

¶ *Miniſteriales Villarum.*] Opinor villici & rem ruſticam exercentes. *Flodoard.* lib. 3. cap. 28. pa. 306.--*Plebeiis quoq; quibuſdam perſonis, villarum; ſcilicet* miniſterialibus, *pro rebus* miniſteriorum *ſuorum nonnunquam ſcribens, prudenter atque rationabiliter diſponebat, qualiter res ſibi commiſſas tractare deberent.*

¶ *Miniſteriales res.*] Quæ in negotii cujuſvis adminiſtratione deſerviunt. *Flodoard.* lib. 3. cap. 27. *Victumq; eis providiſſe, & res neceſſarias, ac* miniſteriales *inſtituiſſe.*

¶ *Miniſterium, rii.*] Munus, provincia. Sic apud *Flodoardum* in loco penultimè citato.

Miniſterium etiam pro abaco vel *Menſa* in quâ ſunt convivii pocula: inde & Græcobar. μινιστέριον.

¶ *Mino, as.*] Ago, arceo, fugo; Anglicè **to drive.**

Gregor. Mag. Dialog. lib. 1. cap. 2. §. 2. — *Etiam flagellum quod tenebat, diripientibus obtulit dicens: Tollite ut habeatis qualiter hoc jumentum* minare *valeatis.* Vox certe non ignota *Feſto*, qui eam exponit ἄγω. *Agere* (inquit *Paulus Diacon.* apud *Lindenbr.*) modo ſignificat *ante ſe pellere, i. minare.* Et vetus Interpr. Actorum cap. 18. *Minavit* eos à tribunali. Sæpe itemq; in legibus Antiquis. Et priſcus quidam Anonymus, ait,

Paſtor oves baculo minat, *lupus ore* minatur.

Hinc Gallicum *mener*, i. *agere, fugare, conducere, dirigere.* Et veſtigium *minare* dicitur, qui furatum animal aliaſve res ſuas per veſtigium inſequitur: unde L. Salic. tit. 49. *De veſtigio minando* inſcribitur.

¶ *Minores.*] Crebro pro junioribus & plebeæ conditionis hominibus; Sicuti *Majores* pro illuſtrioribus.

¶ *Minſtrell.*] Fidicen, Tibicen. Per lit. pat. 24. Apr. 9. *Ed.* 4 — *Ex quereloſa inſinuatione dilectorum ſibi* Walteri Holliday *Mareſchalli Joh. Cliff &c.* Miniſtrallorum *ſuorum acciperet, qualiter nonnulli rudes agricolæ & artifices diverſarum miniſteriorum Regni ſui Angliæ finxiſſent ſe fore* miniſtrallos, *quorum aliqui liberatam ipſius nuper Regis eos minime datam portaſſent, ſe ipſos etiam fungentes fuiſſe* Miniſtrallos *dicti* (*nuper*) *Regis Edwardi.*

— *Quod Mariſcalli &* Miniſtralli *prædicti per ſe forent & eſſe deberent unum corpus, & una communitas perpetua, &c.*

Inſuper dicit — *Ars & occupatio* Miniſtrallorum.

¶ *Minuatus.*] Diminutus. *Longob.* lib. 1. tit. 22. l. 5. -- *Dominus qui ſuum animal intricatum invenerit, aut forſitan jam marcidum, aut* minuatum.

¶ *Miſa, ſæ.*] Vox forenſ. à Gall. *miſe*, i. Expenſus.

Hinc crebrò in formulis juris pro *miſis* & cuſtagiis: ſed & in brevi quod dicitur *de Recto* utitur pro ipſo controverſiæ cardine, in quo liti-

litigantes, omnem cauſæ fortunam ipſamq; rei ſummam conſtituunt, ſive hoc duello experturi, ſive Sacramentalium diſquiſitione, quam *Magnam* vocant *Aſſiſam.*

Miſæ etiam dicuntur præſtationes illæ, quas ob fruendas priſtinas immunitates *Ceſtriæ* palatinatus ſubditi, novo cuiq; Comiti impendunt. Sic Carolo Principi (id jam dignitatis obtinenti) 2000 vel circiter libras, ut accepimus numerarunt. V. *Camb.* pag. 613. Vide *Miſſum.*

¶ ***Miſericordia, diæ.***] Vox For. Mulcta lenior, ſic dicta quod leniſſima imponitur miſericordia: Graviores enim mulctas *fines* vocant, atrociſſimas, *redemptiones.* Quid, V. *Glan.* pa. 75. a.—*Et nihilominus in* miſericordiâ *domini Regis remanebit.* Eſt enim *miſericordiâ* domini Regis, quâ quis per juramentum legalium hominum de viceneto, eatenus amerciandus eſt, ne aliquid de ſuo honorabili contenemento amittat. V. *Amerciamentum.*

¶ ***Miſhering.***] *Ceo eſt de eſtre quit de amerciemenz pur quereles en aucun Courts devant qi qe il ſeyt, nent ordinament ou proprement demonſtre.* MS. Ll. temp. E. 2. Mri. Rinſton.

¶ ***Miskeningge.***] Inconſtanter loqui in curia vel invariare. *Chang de parole vel meſparler en plait.*

¶ ***Miskering.***] Hoc eſt quietus pro querelis coram quibuſcunq; in tranſumptione probatâ. MS. Ll. Rob. Cot. pa. 262.

¶ ***Miſpreſumptio.***] Roſuitha monialis in præfat. panegyrici ad *Odon.* 1. Imp. pa. 162.

Sed hoc non ſuaſit mala mis præſumptio *mentis,*
Nec ſumma veri contempta, ſponte feſelle.

¶ ***Miſpriſio.***] Vox forenſ. à Gal. *meſpris*, id eſt contemptus, neglectus: vel potius *meſpriſon*, i. error vel Intellectus perperus. *Miſpriſio* proditionis vel feloniæ dicitur, cum quis noverit alium perpetraſſe aliquid proditoriè vel felonicè, nec hoc Regi vel miniſtris ſuis debita celeritate manifeſtaverit. V. *Stanford* lib. 1 cap. 39.

¶ ***Miſpriſerunt.***) Car. Cal. pag. 247. & 248. à *miſprendo*, nam pag. 257. *interprendere* legitur.

¶ ***Miſſa.***) V. *Amerba* 278. A mittendo populum. Unde antiquis Germ. *ſenta* dicuntur *Miſſæ*, Anglis adhuc **ſent.**

Keronis Monachi S. Galli interpretatio vocabulorum Barbaricorum (id eſt Alamanorum) in regulam S. *Benedicti.* Antiqq. Alam. pag. 109. Miſit, *ſanta.* Miſſas, *ſanta*, quia mittitur populus. Miſſarum *ſantom.* Hinc noſtrum adhuc vocabulum **ſent**, q. **ſent away.**

¶ ***Miſſa S. Remigii.***] Car. Cal. 269. i Calend. Octob.

¶ ***Miſſa S. Martini.***] Pa. 305.

¶ ***Miſſale.***] Liber quo continentur omnia ad Miſſam ſingulis diebus dicendam pertinentia. *Lindw. Provincial.* lib. 3. tit. *De Eccleſiis ædificandis*, cap. 2. — *Parochiani Eccleſiarum tenentur invenire rei divinæ ſupellectilem, viz. Antiphonarium, Gradale, Pſalterium, Troperium, Ordinale,* Miſſale, *Manuale, &c.* In Capitular. Caroli & Ludov. *Miſſarium* dicitur, lib. 1. tit. 109. — *Et ut operam dent (Epiſcopi) quatenus presbyteri* Miſſarium *& lectionarium, ſive cæteros libellos ſibi neceſſarios, bene correctos habeant.*

¶ ***Miſſaticum.***] Nuncium. *Flodoard.* lib. 3. cap. 17. —*Item de* miſſatico *ſuo quod executus eſt apud Lotharium Imperatorem &c. & Ludovicum Tranſrhenenſem, fratres ipſius Caroli, pro pacto pacis inter eoſdem tres fratres componendo.* Et cap. 28. dixere ſe *miſſaticum* habere ex parte Reginæ ad Canonicos

Pro circuitu vel diœceſi *Miſſorum* Dominicalium, ſive pro ipſâ curiâ eorum. *Epiſt. Synodal. Caroli Calvi ad Epiſcopos & Comites Galliæ* an. 856. ſub initio. *Miſſi in illorum* miſſaticis, *Comiteſq; in eorum comitatibus pariter placita teneant.* To. 3. A. p. 665.

¶ ***Miſſaticum Regis.***] Legatio, juſſio, mandatum quod Rex per nuncium vel legatum ſuum (quem veteres *miſſum* vocabant) exponit. Munus vel provincia quæ *miſſo* Regis incumbit. *Flodoard.* lib. 3. cap. . . *Mandat illi ex authoritate Dei — & ſuâ Epiſcopali, nec non ex banno Regis, cujus* miſſus *ipſe pontifex erat, ut nullum impedimentum, vel ipſe, vel homines ſui hominibus Rhemenſis Eccleſiæ faciant — quia ſi aliter fecerit, tam per Epiſcopalem authoritatem quàm per* Miſſaticum Regis, *quod inde Rectum fuerit ſuſtinebit.*

Et alubi infra — *Vel ipſe Carlemanus, ſi placuerit ei, ad eoſdem veniat, ut* miſſaticum Regis, *ſimul cum ipſis audiat.* Et adhuc Inferius. —*tam de miniſterio Epiſcopali, quàm de* miſſatico Regis. Ubi *miſſatico* poni videtur pro authoritate ei à Rege indulta. V. L.

¶ ***Miſſaticus.***] Flodoardus autem ponere videtur pro re ipſâ nunciatâ (quæ *nuncium* dicitur, Anglicè **a meſſage**) lib. 3. cap. 17. *Vides quomodo me adivit tuus* Miſſaticus, *ubi non de delatore nuncii, ſed de re ipſa delata, verba facit.*

In *Caroli Calvi* Imp. Capitt. ſæpè ponitur pro territorio Miſſi, quod circuitum dicimus, ut pag. 389. & videtur etiam dici pro eo quod pag. 350. *Diſpenſa* Miſſorum *appellatur.*

¶ ***Miſſorium.***] Græcobarb. μινσούριον & μινσώριον. Concha minus grandis cui liquores infundunt. Teſtament. *Remigii* Epiſc. *Rhem.* apud *Flodoard.* lib. 1. cap. 18. — *Poſt conditum teſtamentum, immo ſignatum, occurrit ſenſibus meis, ut baſilicæ domnorum Martyrum Timothei, & Apollinaris,* miſſorium *argenteum ſex librarum ibi deputem.* Et. lib. 2. cap.

5. — *ibiq;* miſſorium *argentum deauratum deputavit.*

Miſſum, plur. *Miſſa*, aliàs *Miſa.*] *Le Miſe*, & *lez Mizes*, eſt muneris honorarii genus quoddam, quo novum quemq; Regem & Principem Walliæ ſub introitu ejus in Regnum & Principatum, Walliæ populus ſalutare conſuevit. Dari fertur olim ad indigenis naturali ſuo Principe in animalibus, vino, & frumento ad familiam ejus ſuſtinendam; ſed cum ad Anglum tandem tranſiiſſet id dominium, commutari cœpit munus iſtud in pecunias numeratas, dependiq; eo nomine 5000 (vel eò ſupra) libras ſterlingorum. Et contigit quidem, ut ſub uno eodemq; Rege *Jacobo*, ſemel iterum atq; tertio ſolveretur. Primò ſcil. cum *Jacobus* ipſe Regnum iniit: ſecundò cum *Henricus* filius ejus primogenitus, *Walliæ* Princeps inſtitutus eſt: tertiò verò cum, *Henrico* mortuo, *Carolus* frater ejus in hunc ſucceſſit Principatum. Vide *Miſa.*

¶ *Miſsus.*] Legatus, Nuncius, Commiſſarius, Vicarius, & quem forenſes Angli Attornatum nuncupant. A *mittendo.*

Aimoin. lib. 5. ca. 15. pa. 294. legatos al. miſſos in marg.

Gloſſ. in ca. 1. de immunit. Eccleſ. dicit eſſe vulgare Italicum. In recentioribus hiſtoriis pro ferculo uſurpatur *miſſus*: Sic *Amerpach.* Capitulare factum in Aquis anno 20 *Caroli Mag.* ut in Conſtit. ejus apud M *Amerpach.* — *Qua-propter & noſtros ad vos direximus* miſſos, *qui ex noſtri nominis authoritate, una vobiſcum corrigant quæ corrigenda eſſent.* Item Præceptum *Ludovici* Imp. apud *Flodoard.* lib. 2. cap. 19. — *Concedimus ut nullus Judex, Comes, aut* miſſus, *ſive aliquis ex judiciaria poteſtate, ullam inde eidem ſanctæ Dei prædictæ Remenſi Eccleſiæ inquietudinem, aut ullum calumniæ impedimentum inferre unquam præſumat.*

¶ *Miſsus Regalis.*] Legatus, vel Commiſſarius Regis: interdum Juſticiarius Regis. *Greg. Turon.* lib. 5. cap. 28. *Chilpericus Rex dirigens de latere ſuo perſonas, immenſis damnis populum afflixit, ſuppliciiſq; conterruit, morte mulctavit. Ferunt etiam tunc Abbates atq; preſbyteros ad ſtipites extenſos diverſis ſubjacuiſſe tormentis: clamantibus regalibus* miſſis *quod in ſeditione populi ad incendendos libros (deſcriptionis à Rege factæ) ſatellites adfuiſſent.* Flodoard. lib. 3. cap. 27. — *Apud Regem pro eo petierit & obtinuerit, ut* miſſos *ſuos dirigeret qui diligentiſſimè hoc inter Eccleſiæ Remenſis & Avenaci Monaſterii poſſeſſiones, æqua lance indagantes decernerent.* Et poſt aliquot, *Petitq; ut mittat* Miſſum *ſuum ſtrenuum & fidelem cum* miſſo *filiæ ſuæ.*

Epiſcopus, *Miſſus* & Comes ſimul in Comitatu conſidebant: *Epiſt. Synodal. Caroli Calvi* an. 846. b. to. 3. p. 663. V. *Miſſorium*, *Miſſatica*, & *Miſſos* fuiſſe Epiſcopos in *Caroli Calvi* Capitul. pa. 112. q. hic inſerendum ſum pollicitus in *Juſtitiariorum electio.*

Miſſi etiam dicebantur, qui ab Imperatore ſunt legati in provincias ad inquirendos cenſendoſq; mores, clericorum, monachorum, cæterorumq; Eccleſiaſticorum: hodie *Viſitatores* appellati.

¶ *Miſsus Dominicus.*] Juſticiarius vel Judex Regni ſive Imperat. remotioribus hinc ſæculis ſic appellatus eſt. *Ekkehardo Jun.* Angelus Imperatoris, quod V. *Flodoard.* lib. 2. cap. 18. — *Tilpinum ſequitur Vulfarius: qui ab Imperatore præfato magno Carolo* Miſſus dominicus *ad recta judicia determinanda fuerat ante Epiſcopatum conſtitutus ſuper totam Campaniam.* Longob. lib. 2. tit. 16. — *coram Rege & ſcabinis, vel* miſſo dominico, *qui tunc ad juſticiam faciendam in provincia fuerint ordinati.*

Præſides, 1 *Petr.* 2. 14. — Ducibus tanquam ab eo *miſſis* ἡγεμόσι πεμπομένοις. V. Eraſ. ibid.

¶ *Miſſus vel nuntius Papæ.*] A legato differt, quod ſine legati inſignibus delegatur, de quo vide ſupra in *legato.*

¶ *Miſsus Comitis.*] Vicarius Comitis. Vicecomes. *Capitular. Car.* lib. 2. ca. 24. — *Volumus etiam ut Capitula, quæ nunc & alio tempore conſenſu fidelium noſtrorum à nobis conſtituta ſint, à Cancellario noſtro, Archiepiſcopi & Comites eorum, de propriis civitatibus modo aut per ſe, aut per ſuos* miſſos *accipiant &c.*

Miſſus, pro Attornato Vulgari. V. hic *Reveſtio.*

¶ *Miſterium.*] Vitæ modus, quem Angli **a Trade or Occupation** vocamus, à Gall. *Meſtier*, vel *Meſtairie* quod vide ſupra.

¶ *Mita.*] L. *Boiorum* tit. 9. cap. 2. ubi agitur de *ſcuriâ* (id eſt de ſtabulo vel loco ubi paſcuntur equi vel pecora.) §. 4. — *De* mita *verò ſi eam detegerit vel incenderit, cum 3 ſol. componat.* Notat hic *Lindenbrog.* legi in MS. *medam* non *mitam*, additq; ex *Guiberto Hiſtor. Hieroſolym.* lib. 2. V.

¶ *Mitio.*] Formul. Solen. 36. — *Ideo jubemus, ut dum in illis partibus fuerit demoratus: omnes cauſæ ſuæ, ſuorumq; amicorum aut gaſindiorum, ſeu undecunq; ipſi legitimo redibit* mitio, *in ſuſpenſo debeant reſidere. Propterea per præſens decrevimus, & jubemus præceptum, ut interim quoad de illis partibus revertitur, omnes cauſæ ejus, vel amicorum ſuorum, tam illorum qui cum ipſo pergunt, quàm qui ad propria reſident vel undecunque ipſi legitimo redibit* mitio, *in ſuſpenſo reſideant, &c.*

Et Formul. ſequenti. — *Nos Apoſtolicum, aut venerabilem virum illum, cum omnibus rebus vel hominibus ſuis, aut gaſindiis, vel amicis, ſeu undecunq; ipſi legitimo redibit* mitio: *juxta ejus petitionem, propter malorum hominum inlicitas infeſtationes, ſub ſermone tuitionis noſtræ viſi ſumus recepiſſe, ut ſub* mundeburde *vel defenſione illuſtris viri illius Maioris domus noſtri &c.* Et in aliâ formulâ ſecuritatis 123. — *Præte-*

—— *Præterea jam dictus ille & conjux ſua ill. hanc ſecuritatem in ipſo ill., vel* mitio *ſuo fieri & adfirmare rogaverunt &c.*

¶ ***Mithridri.***] L. Friſon. tit. 22. §. 50. *Si membranam qua jecur & ſplen pendent quod* mithridri *dicunt vulneraverit* 18 *ſol. componat.*

¶ ***Mitta.***] A Sax. mittan, i. *menſura.* Luc. 16. 7. hund mittena hwæte: *centum menſuras tritici.* Sed hic indefinitâ ponitur quantitate. Lib. *Rameſ.* MS. Sect. 38. & 143. — *Ego Wulfrun (uxor Anketelli) ſingulis annis vitæ meæ ad feſtum S. Benedicti [Rameſienſis] quod eſt in æſtate, decem* mittas *de braſio, & quinq; de gruto, & quinq;* mittas *farinæ triticiæ, & 8 pernas, & 16 caſeos & duas vaccas pingues de terrâ meâ* **Wichelinge,** *pro reſpectu annuo eidem Eccleſiæ (Rameſienſis) procurari decerno. In capite autem Quadrageſimæ 8. fratribus yſicios annuatim procurabo.*

¶ ***Modius.***] Juxta *Gregorium* Magnum diverſus fuit: In Eccleſiæ autem prædiis ultra 18 ſextarios noluit continere, in ruſticorum beneficium. *Gothofridus* tamen, ſexdecim tantum ſextariis modium componit. *Greg. Epiſt.* lib 1. cap. 42. — *Valde autem iniquum & injuſtum eſſe proſpeximus, ut à ruſticis Eccleſiæ de ſextariaticis, aliquid accipiatur, & ad majorem* modium *dare compellantur, quam in horreis Eccleſiæ infertur: unde præſenti admonitione præcipimus, ut plusquàm decem & octo ſextariorum* modium *nunquam à ruſticis Eccleſiæ frumenta debeant accipi. Niſi fortè ſi quid eſt quod nautæ juxta conſuetudinem, ſuper accipiunt, quod minui ipſi in navibus atteſtantur.*

Gratias *Gregorio*; hinc enim intelligimus cur ſolito ſunt majores quorundam locorum *modii*: nempe quod in portubus habeantur aut villis maritimis.

¶ ***Modius annonæ.***] Flodoard. lib. 2. cap. 18. — *in diſtributione eleemoſynæ de* annona modii 1975. *de animalibus inter majora & minora capita* 167. *Item inter villas Fagum ſive Boleticum & alias quaſdam,* annonæ modii 1052. vini modii 64. ſalis modii 5. *cum diverſis animalibus & aliis variis rebus expenſa.*

¶ ***Modius frumenti.***] Seu tritici & grani Pariſiis continet 24. minas, quod vide ſupra. Thier. Cotgravius autem ait *Muid de bled,* i. *Modius bladi* menſuræ Pariſiacæ continet duodecim ſeptiers, le ſeptier 2 mines, le mine 6 boiſſeaux, le boiſſeau 4 quarts in toto circiter 5 **quarters, a combe,** & **a bushell** Londinenſis menſuræ.

¶ ***Modius nummorum.***] Luitprand. lib. 5. c. 15. 8. A. pa. 150.

¶ ***Modius villæ.***] Donatio ARthmail Regis Guentiæ, Landavenſi Eccleſiæ circ. An. 986, *Largitus eſt &c. Villam* **Lann-Mihargel,** *Lichrit cum tertiâ parte prati* — & 4 modios villæ *St filat.* MS. Cod. Landay. fol. 102. col. 2.

¶ ***Modius vini.***] Do. Gal. *Muy* & *Muid* dolium, cadus. *Modius* vini Pariſienſib. continet 36 Sextarios & ſextarius 8 pintas.

¶ ***Modius terræ.***] Leo. Marſ. li. 1. c. 36. h. & ca. 41. a. ca. 47. plur. V. Cal. & *muid* Gal. al. *muy* in Dic. Gal. Synod. Landaviæ 5. *Gurcan Princeps dedit terram Machinis agrum ſex* modiorum *Deo & Petro Apoſtolo & SS. Dubritio Teliavo & Oudoceo & Epiſcopo Berthguino &c.*

Muid de terre C'eſt autant que 12 arpens ou Septiers. *Cotgr.*

¶ ***Modius Canonicus.***] Is opinor quem (hic ſupra) inſtituit *Gregorius* Epiſt. 42. lib. 1. ſcil. 18 ſextariorum. De fiſco Barcinocenſ. Era 630. Concil. Tom. 2. poſt Concil. Cæſar-auguſtan. 2. *Decrevimus, ut tam vos quàm agentes veſtri, pro uno* modio Canonico *ad populum, exigere debeatis &c.*

Muid de Clergie, **Store of Clergie, a bushel of cunning, abundance of learning.** *Cotg.* Ubi nota quod *modium* aliàs pro buſſello, aliàs pro majore menſurâ exponit ſibi incertus.

¶ ***Moër.***] Danicum vet. Et à Danis oriundi ita Virginem & puellam hodie vocant Norfolcienſes, quod interea rident Angli cæteri, vocis neſcientes probitatem. Cupio patriæ meæ ſuffragari idiomati. Intelligendum igitur eſt Norfolciam hanc noſtram (quæ inter alios aliquot Angliæ Comitatus, *Aluredi* munere in Danorum tranſiit ditionem An. Dom. 876.) Danis maximè habitatam fuiſſe, eorumq; legibus linguâ atq; moribuſq; imbutam. Claras illi Virgines & puellas (ut arctoæ gentes aliæ) *Moër* appellabant. Inde, quæ canendo heroüm laudes & poëmata, palmam retulêre (teſte *Olao VVormio*) **Scald-moer**, id eſt, *Virgines cantatrices*: quæ in præliis gloriam ex fortitudine ſunt adeptæ, **Sciold-moer**, hoc eſt *Stutiferas Virgines* nuncuparunt. Eodem nomine ipſas Amazones, quarum utiq; Reginam & virginem fuiſſe; & ſcutis (quæ peltas vocant) inſtructa duxiſſe agmina oſtendit *Virgilius* Æn. 2. Faſt. Dan. lib. 1. ca. 6. *Scaldmoer* quid. *Sciold-moer* quid. Amazones *Sciold-moer* dictæ.

Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis
Pentheſilea furens, mediiſq; in millibus ardet
Bellatrix, audetq; viris concurrere virgo.

En quantum in ſpretâ jam voce antiquæ gloriæ? Sed corrumpi hanc fateor vulgari labio, quod **Mother** matrem ſignificans etiam pro **Moer**, hoc eſt, *puella* pronunciat.

¶ ***Moſſulus.***] Quomodo *Arnoldus de Ghiſnis* magno foſſato circumcinxit Ardeam. —— *Hæc enim ruſtici cum bigis maratoriis, & arris funariis calculos trahentes, ad ſternandum in viam* moſſulis *& ſcapulariis ſeipſos ad laborem invicem animabant.* Les preuves

ves de l'Hiſt. des Comtes de Guines, p. 257. Vide *Muffula.*

¶ ***Molinarius, a, um.***] Qui pertinet ad molendinum. L. Salic. tit. §. 5. *Servus molinarius.*

¶ ***Molinum,*** & ***Molinus, Molendinum.***] L. Wiſigothor. lib. 8. tit. 4. l. 30. *Si quis* molina *vio'enter effregerit, quod fregerit, infra* 30 *dies reparare & inſuper* 30 *ſol. cogatur exſolvere*: Et mox — *Eadem de ſtagnis, quæ ſunt circa* molina, *concluſiones aquarum præcipimus cuſtodiri.* L. Salica tit. 24. §. 1. *Si quis ingenuus in* molino *alieno annonam ſuraverit, ei cujus* molinus *eſt DC denar. qui faciunt* 15 *ſol. culpab. judicetur.* Alubi pluries.

Domeſd. Titt. ſudſexe. Terra Comitis Rogerii num. 11. *Caſtrum Harundel T. R. E. reddebat de quodam* molino 40 s. Et ibidem alibi. *T. R. E. reddebat Oxenford — Comiti verò Algaro x. libras adjuncto* molino *quem infra Civitatem habebat.*

¶ ***Molman.***] Idem fortè qui Germanis *Maalman* & *Malmam* quæ V. ſupra. Prior Lew. pa. 16.-- *Item omnis* molman *inveniet equum ſi habuerit ad portandum corredium Prioris: & habebit duos panes ordei: & ſi panes portaverit, de iiſdem 2 habebit cum companagio, & flagellabit præbendam Prioris per unum diem cum corredio domini, & habebit 2 panes ad veſperum cum companagio, exceptis illis qui non dant vilager.*

¶ **Mŏlūtūs.**] *Molūtus*, à verbo **mŏlĕrĕ.** Inde apud *Bract.* lib. 3. Tract. 2. cap. 23. *Arma* moluta *plagam faciunt*; ut Gladius, biſacuta, &c. Vide *Bruſura* in Intercalandis.

Etiam particip. à *Molor*, i. terror, acuor. Anglicè **to be made ſharp or ground**. Conſtitut. Sicul. lib. 1. tit. 9. — *Probibemus, ut nullus arma* molita *& prohibita, cultellos & enſes, lanceas panceras &c. ſecum deferre præſumat, &c.* Hinc *Mōlitura* **a griſt or grinding.**

Arma moluta, & ſing. *Armum molutum.* Bract. Stanf. 80 b.

¶ ***Mona, Monath.***] *Beda* lib. de temp. rat. ca. 13. *Apud Saxones* (inquit) luna Mona, menſis Monath *appellatur.* Equidem ut Græcis, μὴν, i. menſis, à μήνη, *Luna.* Sic Macrobius, & rectiùs (mea ſententiâ) quam Cicero lib. 2. de nat. deor. quia menſa ſpacia conficiunt, menſes nominantur. *Mona* autem Germanis ſuperioribus Mon, aliis Man (non à Dorico μάνη pro lunâ (ut quidam ſentiunt) vel μᾶν pro menſe, quæ ab Atticis μὴν & μήνη fiunt) ſed a Mon aliàs Man veterrimo ipſorum Rege & Deo patrio, quem *Tacitus* meminit & in Luna celebrabant. Ex hoc Lunam maſculino (ut Hebræi) dicunt genere, **Der Mon**, dominamq; ejus & amaſiam è cujus aſpectu aliàs languet, aliàs reſipiſcit **Die Son**, quaſi hunc Lunam, hanc Solem. Hinc & idolum Lunæ, viri fingebant ſpecie; non ut *Verſtegan* opinatur fœminæ, ex quo & veſtem miram ad genua vix dimiſſam. Tunicatum enim eſt quod ad fœminas non pertinet, & caputio quod virile eſt, & faciem prout Lunæ accidit, modo opperit, modo apperit, indutum. Quæ etiam è caputio eriguntur non (ut ille) aures ſunt (licèt ſtultæ religioni benè conveniret auritum caputium) ſed emblema Lunæ, cornua; unde apud *Plutarchum* κηρασφόρα nuncupatur. Quin & aculeati calcei velocitatem denotant. Interpretor quibus deficit *Verſteganus*, & redeo ad Germanos, qui non ſolùm Lunam ipſam, ſed in Lunâ Ægyptiorum *Iſidem* juxta *Tacitum*: Græcorum Romanorumq; Cererem & Proſerpinam, juxta Diodorum Siculum, & Gallorum Ditem juxta Cæſarem, coluêre. *Ditem* reor ſub *Manni* nomine, *Thuyſconis* filii (qui *Nimbroti* (id eſt *Saturni* Babylonici) coætaneus cenſetur) contineri.

Cum vero hi omnes inferna haberentur numina, & nocturnis maximè delectati ceremoniis; non Germani ſolùm, ſed populi omnes boreales, noctem præ die, hyemem præ æſtate, Lunam præ Sole, & in Lunâ tanquam in πανθέῳ & totius Cœleſtis virtutis receptaculo & adminiſtratrice, cæteros omnes venerati ſunt: In auſpicandis igitur negotiis temporibuſq; diſtinguendis Lunam ſuperſtitiùs obſervarunt à nocte diem exordientes, & pro dierum multitudine noctium ſubſtituentes numerationem. De Gallis *Cæſar* lib. 6. *Galli ſe omnes ab* Dite *patre prognatos ſe prædicant, idq; à Druidibus proditum dicunt. Ob eam cauſam ſpacia omnis temporis non numero dierum ſed noctium finiunt, & dies natales & menſium & annorum initia ſic obſervant ut noctem dies ſubſequatur.* Et de Germanis Tacitus — *Coeunt niſi quid fortuitum inciderit, certis diebus, cum aut inchoetur Luna, aut impletur: nam agendis rebus hoc auſpicatiſſimum initium credunt. Nec dierum numerum ut nos, ſed noctium computant. Sic conſtituunt, ſic conducunt, nox ducere diem videtur.* Secundùm hæc in *Ina* Regni Anglo-Saxonis legibus, Cap. 2. Cilð binnan þritti ȝum nihta ſy ȝefulpað, i. *Infans intra* 30 *noctes baptizetur.* Et in Ll. *Aluredi* Cap. 1. ſy he feopꝛtig nihta in cæꝛceꝛne, *Teneatur (pejerans)* 40 *noctes in carcere.* Paſſim illic, ſed *Lambardus* paſſim, dies, poſuit pro noctibus: vir eximius ſed antiquæ non hîc æquus lectioni. Mos ne hactenus exolevit. Quod enim Latini recentiores à dierum exordiis Septimanam, q. ſeptimum mane nuncuparunt: nos à noctium numero, **a Seven-night**, q. Septinoctium dicimus, & perinde **a Forten-night**, pro 14 dierum ſpatio.

Sic æſtate hyemen prætulerunt: huic anni tribuentes initium; illi finem: annorumq; numerum per elapſos computantes hyemes, per hyemes computabant: uti ðurh alle pintro *per omnes annos.* pintra ðæl hæfeð: *ætatem habet*, vel ſat annorum. Et in *Chauceri* archæiſmo, **fortie Winters old.**

Charta *Oſwaldi* Epiſc. Wigorn. in MS. ejuſd. Eccl. fol. 80. ðiſ ſæſ ȝeton ymbe nyȝon hand pintra ⁊ ſeox ȝ ſeoxtiȝ, &c.

i, *Hoc*

i. *Hoc factum fuit circa 966.* Hiemem. Pluries.

Annus illis duplex, Naturalis & Civilis. Naturalem, non à Sole, ut pleræq; Gentes, ſed à Lunâ petunt; & ab eo præſertim Lunæ affectu quo degentibus in maritimis, maximè innoteſcit Lunæ virtus: hoc eſt, in plenilunio poſt æquinoctium autumpnale. In duobus enim æquinoctiis, æſtus maris, qui illis Malinæ, Græcis πλημμύραι appellantur, vehementiores excreſcunt, quàm aliis temporibus: in autumpnali verò (inquit *Plinius* lib. 2. cap. 97. & nos comperto novimus) amplius quàm in verno. Ab hoc igitur æſtu & plenilunio, quod illis VVinꞇeꞃ-ꝼilliꞇh aliàs ꝼulleꞇ, id eſt, hyemale dicitur plenilunium annum hunc ſuum ordiebantur; primumq; ejuſdem menſem eodem appellabant nomine.

Et principaliter annum totum (*Bedæ* ſunt verba) in duo tempora, hyemis videlicet & æſtatis, diſpartiebant: ſex illos menſes quibus longiores noctibus dies ſunt, æſtati tribuendo, ſex reliquos hyemi. Undè & menſem quo hyemalia tempora incipiebant **Wynter-fylleth** appellabant, compoſito nomine ab hyeme & plenilunio; quia videlicet à plenilunio ejuſdem menſis, hyemis ſortiretur initium. *Lib. de temp. ratione*, Cap. 13. Vides *Bedam* annum hunc naturalem in duo tempora diſtinxiſſe: hyemis, & æſtatis. Hyemem verò conſtituiſſe anni principium, hyemiſq; plenilunium, & menſem qui **Winter-filleth** appellatur, & quem ipſemet paulò ſuperiùs *Octobrem* fuiſſe refert. Cur igitur *J. Scaliger* lib. 2. de *emendat. temp.* tit. de cycl. Lunari, Septembrem qui Saxonibus *Haligmonath* nuncupatus eſt, primum eorum menſem facit, & **Winter-filleth** ſecundùm, nec mihi quidem occurrit ratio, nec ab ipſo eſt appoſita.

Neſcio an veterem quampiam Danorum computationem ſit ſecutus: nam in tabulâ quam exhibet prima menſium ſeries ad quam Romanam & Saxonicam coaptat, Danica eſt.

Videatur tamen & *Beda* rectè poſuiſſe anni initium, *Octobrem*; & *Septembrem* Scaliger; hic juxta æquinoctii poſitionem in noſtro ævo; ille in veteri, quæ multis jam diebus anticipatur. Cum enim Soſigenes Mathematicus ſub *Julio Cæſare*, annum Julianum ſeu communem & biſſextilem conſtitueret: deprehenſum ab eodem eſt vernale æquinoctium in 8 Calendarum Aprilis, i. die 25 Martii: Et in 1 Nicæno Concilio, cum de Paſchate ederentur Canones, id eſt An. Dom. 322. occurriſſe traditur 21 die Martii; nunc verò ad undecimam ejuſdem menſis perveniſſe omnes norunt, hoc eſt 14 diebus citius quàm ſub *Julio Cæſare*, & 10. quam ſub Nicæno Concilio, ex quo Gregoriana proceſſit Kalendarii reſtauratio. Pari ratione autumnale æquinoctium, quod hodie ſtatuunt in 12 Septemb. *Cæſaris* ævo diem 26 ejuſdem menſis poſſidebat, ſuperiori alio ſeculo 29 &c. Sicut autumnale plenilunium in Octobri ſemper eveniret & perinde anni hujus Saxonici ſimiliter principium. Quod ſi dubia in hoc eſſet *Bedæ* fides venerabilis teſtem (quem laudat) habet multo antiquiorem, qui ſingulos menſes ſua ſigna in quibus ☉ recipiant habere referens, ait,

Sydere Virgo tuo Bacchum September opimat.
Aequat & October ſementis tempore Libram.

Quod ſic expono: *Septembrem*, vindemiam exhibere: *Octobrem*, ſementem, & in ſementis tempore, Libram (i. dies & noctes) æquare. Perſpicuè æquinoctium in *Octobri* collocat, et ut mihi videtur in parte menſis anteriori, nam in poſteriori non fit ſementum, quod intra 500 ſupra Chriſti incarnationem annos, non acciderit.

Cum verò mobile fuit hoc anni initium propter plenilunii inconſtantiam: deduci videtur ab inferioribus, ut ſtabile & fixum eſſet, ad tempus medium, h. ad feſtum S. *Michaelis* Archangeli, quod autumpnale plenilunium aliàs præcedit aliàs ſubſequitur, et circa id ipſum ſemper tunc temporis accidebat. Juxta hoc anni initium ſuos paſſim annales inchoat *Adamus Muremuth* Paulinæ Londonienſis Eccleſiæ Canonicus, qui floruit An. 1380. Et in conducendis elocandiſq; prædiis, maximè apud nos hodie obſervatur velut annus agrarius, quo receptis anni præcedentis fructibus, nova jam ſementis nova agriculturæ exorditur ratio.

¶ *De Saxonum anno Civili.*

Annum Civilem ſeu artificialem à certo incœperunt termino, quem *Beda* dabit — *Incipiebant autem* (inquit) *annum ab octavo Calendarum Januariarum die, ubi nunc Natale Domini celebramus; Et ipſam noctem nunc nobis ſacroſanctam, tunc gentili vocabulo* Moꝺꞃa neꞇ *id eſt matrum appellabant noctem; ob cauſam ut ſuſpicamur ceremoniarum quas in eâ pervigiles agebant: & quotieſcunq; communis eſſet annus ternos menſes lunares ſingulis anni temporibus dabant. Cum verò Emboliſmus, hoc eſt 13 menſium lunarium annus occurreret, ſuperfluum menſem æſtati apponebant, ita ut tres menſes* lida *vocarentur, & ob id annus ille* Trilidi *cognominabatur habens 4. menſes æſtatis; non ternos ut ſemper temporum cæterorum.* Hæc *Beda* ca. 15. plurimo indigentia commentario, quæ *Bridefertus* tamen mutus tranſiit & *Novimagus*. Sine ut quidpiam annotem, quo vacillaſſe (ſed valdè ingenioſè) *Scaligerum* cenſeam. Moꝺꞃaneꞇ (inquit *Beda*) id eſt, matrum appellabant noctem. *Scaliger* quà ſupra videtur legiſſe non *Matrum Noctem* ſed *Noctem Matrem*, νυκτομήτερα, quaſi illa (inquit) eſſet & parens & princeps omnium reliquarum noctium; utpote à quâ caput anni civilis ſumeretur. Sed editio tam vetus quàm recentior *Matrum* exhibet genitivo plurali, & di-

ſertè convenit vox Saxonica ; nam Modra eſt genitivus pluralis à Modor pro matre, non accuſativus ſingularis, ut Scaligero viſum. Et licet anni eſſet initium,eoq; ſenſu Modor nect ſeu Nox mater diceretur, eam tamen ſententiam *Beda* deſerit, matrum tribuens ceremoniis, prout Romæ *Matronalia*.

Sed unde Saxonibus noſtris hoc anni initium Natale Domini non obſervantibus ? Reor à ſolſtitio brumali, vel ejus plenilunio : nam ſolſtitium ſub ævo Cæſaris in 8 fuiſſe tradunt Calendarum Januarii, id eſt, 25 Decembr. collapſumq; jam Solem & mundanam lucem ad infimam periodum, à naſcente tùm Chriſto (Sole gloriæ & luce perpetuâ) ſuſcitatum iri & reſtitutum. Deinceps igitur Chriſtiani facti non à Modra-nect gentilium feſto, ſed à Natali Domini Chriſtianorum ſolenne, annum computant, octavâ die ante Romanam Eccleſiam : Et eum morem veteres penè omnes noſtri Annalium Scriptores retinuêre *Florentius Wigornenſis, Willielmus Malmeſberienſis, Henr. Huntington. Rog. Hoveden, Mat. Paris, Tho. Walſingham, &c.*

Typographi verò Aſtrologi & Calendariorum apud nos artifices nonnulliq; alii ſequentes computationem, à Circumciſione Domini, id eſt, primo Januarii annum inchoant, ipſam ideo diem **New Year-Day**, ut Galli *Noel* appellantes.

His autem omnibus prætermiſſis Eccleſia Anglicana & uſus omnis forenſis annum citius quàm Romana Eccleſia ab ipſâ incarnatione Domini, hoc eſt ab Annuntiatione B. Mariæ Virginis, quæ 25 die Martii celebratur, inchoant, tardiùs autem eum numerant quod illa annum reſpicit completum, iſta fluidum & currentem.

Quo verò tempore, & quo authore inſtituta eſt hæc computatio rimanti mihi hactenus non innotuit. Illud certum eſt, quod ex computationum varietate crebra apud Authores oritur diſcrepantia, Et in *Raſtalli* faſtis error ſæpiſſimè unius anni præſertim in annis antiquorum Regum, quod meminiſſe non eſt inutile.

Sed ut hic annus initium ſortitur ab adventu divinæ gratiæ in verbo incarnato ; ſic & naturæ ipſi magis conſentaneum eſt, & Zodiaci exordio vicinius, quo ab hyeme compreſſæ facultates jam noſcuntur reviviſcere.

In quo ne perperam videatur nos ab incarnatione ordientes annum eos ſequi, qui à Circumciſione petunt, cum incarnatum fuiſſe Dominum omnes norunt circiter 9 menſes antequam natus & Circumciſus ; intelligendum eſt eos annum currentem numerare, nos finitum.

—— Ðonne se hreð monað byð agon ðonne byð seo nyht twiftyda lang ⁊ se dæg byð þ ylce.

Ðone feorðan monað man nemneð on leden Aprilis ⁊ on ure geðeode easter monað.

Ðone fiftan monað ys nemned on leden maius. ⁊ on ure geðeode ðrymilce. forðam swylc genyhtsnys wæs on bryttene ⁊ eac on germania lande or ðam engla ðeode com on ðas bryttene ðat hig on on ðam monð ðryssa on dæg hig meolcodon heora neat. on ðone nygoðan dæg ðæs monðes byð sumores fruma. se sumor hafað hundnygontig daga. ⁊ ðonn gangað ða seofan steorran utan up ⁊ on underne onsetl. ⁊ ðonne ðrymylces monoð byð geendod. þonne beoþ seo nyht ehta tyda lang ⁊ se dæg syxtene tyda.

Ðone sixtan monoþ ys nemned on leden Junius ⁊ on ure geðeode se erra liþa. forþan he is nemned liðan. forþon þe seo lyft ⁊ þa ƿyndas beoþ þonne smylte. ⁊ mannum byþ þonne ge geþunelic þ hig liþaþ on sæs bryme on þon feoƿer ⁊ tƿentigoþan dæg byþ solstitia þ is on ure geþeode sungihite forþon þe seo sunne standeþ on myddre lyfte. þonne se monoþ byþ geendod þe se nemnaþ se ærra lyþa. þonn byþ seo nyht 6 tyda lang ⁊ se dæg 18 tyda lang.

Þone seofoðan monaþ ƿe nemnaþ on leden Julius forþam þe ealde men hæþene nemdon þon monoþ þam naman on þæs caseres arƿeorþnysse þ Julius ƿæs nemned forðam þe he þær on þam monþe accende. þone monaþ ƿe nomnaþ on ure geþeode se æfterra liþa. þonn se monaþ byþ geendod þe se nemnaþ se æfter liþa. þonn byþ se niht ehta tyda lang. ⁊ se dæge sixtene tyda.

Þone ehtoþan monþe mon nemneþ on leden augustus romana dugoþ hyne nemde æfter þam naman. forþam on dam æfestan dæg þæs monþes he getymbrede romana cyncdom ⁊ oferƿriþ de da þe ær þ to ƿurƿon ⁊ on ure geþeode ƿe namnaþ þone monaþ ƿeod monaþ forþam de hig on þam monþe mæst geƿeaxaþ. þone se monaþ byþ geendod þe ƿe nemnaþ ƿeod monaþ þonn byþ seo nyht 10 tyda lang ⁊ se dæg 14 tyda.

Þone nygeþan monoþ mon hatte on leden septembris ⁊ on ure geþeod halig monaþ forþan de ure yldran þa hƿyle hig hæþene ƿæron on þam moneþ hig guldon hyra deofol guldum.

Þon byþ se monoþ geendob þe ƿe nemnaþ halig monaþ þonne byþ se nyhta 12 tyda ⁊ se dæg þæt ilce. Alfricus nominat hunc menſem hærfæst monaþ.

Þone teoþan monaþ mon nemneþ on leden October ⁊ on ure geþeoþ ƿynter-filleþ. þonne se monaþ byþ geendod þe se nemnaþ ƿynter fillaþ þonne byþ se nyht xiiii tyda lang ⁊ se dæg tyn tyda.

se

Se endlyftan monað is nemned on leden Novembris ⁊ on ure geðeode blod monað forþam þe ure yldran ða hwile hig hæþene wæron on þam monoð hig ableotan þat is accendon ⁊ benemndon hyra deofol gyldum þa neat þa ðe hig woldon slean. ⁊ þonne seofoþan dæg þæs monðes byþ ƿyntres fruma. se ƿynt hafaþ twa ⁊ hundnygentig daga. ⁊ þonne gangaþ þa seofan steorran up on æfen ⁊ on dægred on setl, þonne se monaþ byþ geendod þe se nemneþ blod monaþ þonne byþ seo nyht 16 tida lang ⁊ se dæg, 8 tyda.

Se twelftian monaþ is nemned on leden Decembris ⁊ on ure geþeode se ærra geola, forþam ðam on þas twegen syndon nemþe anum naman oþer se ærra geola oþer se æftera forþanþe hyra oþer gangaþ beforan þæra sunnan ær þon þe heo cyrre, hig to þæs dæges lenge oþer æfter.

Hæc ſupraſcripta deſumpſi ex lib. Saxonico bibliothecæ Exonieſis vocato ſpell boc ƿintres ⁊ sumeres. *Principium atq; non nihil finis libri deeſt, &c.*

¶ *De Menſibus apud Saxones.*

Menſium duplex genus, civilium & lunarium: Horum 13 in quovis anno numerant; illorum in ſingulis tribus annis communibus 12. in quarto, quem addunt Emboliſmi nomine, 13. itemq; additumque in æſtatis fine ponunt, ut tres hoc modo menſes ſint ejuſdem nominis, quod clarius poſtea declarabitur; licèt de initio atque fine ſingulorum menſium rationem nequeam exhibere ſatis lucidam.

Primus (inquit *Beda*) eorum menſis, quem Latini *Januarium* dicunt, dicitur *Giuli.* Qui fit obſecro ut *Januarius* primus ſit eorum menſis ſi ab octavo Calendarum *Januarii*, qui nobis 25 *Decembris* eſt, annum ordiantur? Juſtum igitur fuiſſet ut initium & fines ipſorum menſium explicuiſſet: nam videtur hoc modo *Januarium* computare ab ipſis Idibus *Decembris*, & ſic de cæteris.

Quæritur præterea quonam modo intercalandus ſit quarto quolibet anno menſis integer emboliſmus? nam ſi anno Civili vel Solari menſis ſolaris vel lunaris addetur, excreſcet ille annus ad 395 dies vel 393. quod temporum ſeriem ſupra modum perturbaret. Intelligendum igitur eſt neceſſario de anno lunari, qui 12 ſuis lunationibus, 12 anni Solares non complet menſes, ſed ex reſiduis quolibet anno diebus integrum menſem quarto miniſtrat anno.

Sed redeamus ad menſium enumerationem, quorum ſeriem ſic pono.

Verſtegan pa. 62. &c.		*Menſes Hyemalis ſemicycli.*
Gerſt. barly monat.	September	Haligemonath.
Wyn monat.	October	Winter fulleth.
Wint monat.	November	Blot monath.
Winter al. Heligh monat.	Decemb.	Giuli ærra.
VVolf monat.	Januar.	Giuli æftera.
Sprout kele.	Februar.	Sol monath.

Verſtegan pa. 61. &c.		*Menſes æſtivalis ſemicycli.*
Lenct monat.	Martius	Rehd monath.
Oſter monat.	Aprilis	Eoſter monath.
Trimilki.	Maius	Trimilchi.
VVeyd monat.	Junius	Lida erra.
Hen. al. Hey monat.	Julius	Lida æfter.
Arn. al. Barn mon.	Auguſtus.	Trilidi Embol.

¶ *De Januario; Saxon.* Giuli.

Beda ſeriem aliter repetit Romanos ſecutus, *Primus* (inquit) *eorum, i. Saxonum menſis, quem latini Januarium dicunt, dicitur* Giuli. *Intelligo prima eorum menſis ſecundum Romanum computum, alioquin nullo modo primus eſt.* Saxonibus enim geola æftera dicebatur; i. *Giuli poſterus*: December verò geola ærra; id eſt *Giuli prior.* Et incongruum eſſet, id quod ſequitur primum dicere, id quod præcedit nuncupare poſterum. Beda ipſe hanc agnoſcit conſequentiam, nominiſq; refert *rationem. Menſes* (inquit) *Guli à converſione Solis in auctum diei, quo unus eorum præcedit, alius ſubſequitur, nomina accipiunt.* In Solis autem converſione, quis neſcit *Decembrem* præcedere; *Januarium* ſubſequi?

Quoad interpretationem nominis *Giuli* ſi apud Bedam ſanè legitur, non ariolár aliunde

Hhh 2 tractum

tractum, quàm à ȝeol, & hoc à ȝeolden *reddere, reſtituere, revertere*; ut ſic idem ſit quod res ipſa poſtulat τρεπτικὸς, ſeu verſatilis, quod Sol jam ad autumnale delapſus tropicum ſe in auſtrum ſublevat. Ex hoc & feſtum Nativitatis Domini noſtri, quæ ipſo eodem tempore perhibetur obtigiſſe, ȝeol etiam ab *Aluredo* dictum, inferioribus etiam Anglis & hodie Scotis ȝ ut ſolet in y verſo yeol, & yeoul, Danis *Jul*, quod *Guili* Bedæ apprimè convenit.

¶ *De Februario*; *Saxon.* Solmonath.

Solmonath (inquit *Beda*) *Dici poteſt menſis placentarum, quas in ea diis ſuis offerebant*; **Sol** *priſco vernaculo, cibus*, ſed hoc *Beda* exponit placentas. Teſtatur ſacra pagina idolatras Judæos, Reginæ cœli placentas obtuliſſe Jer. 7. 17. *Filii colligunt ligna, & patres ſuccendunt ignem, & mulieres conſpergunt adipem, ut facient placentas Reginæ cœli, & libent diis alienis &c.* Simile 44. 19. Cœli autem Reginam, alii de Sole intelligunt; alii de Lunâ ſimul & ſtellis, ſed de Sole propriè qui Hebræis fœminei generis eſt; & ideo Regina non Rex dicitur. Et Germani, ut è Cæſare ſupra retulimus Solem colebant, eodemq; hactenus utuntur genere.

¶ *De Martio*; *Saxonicè* Rehdmonath.

Rehdmonath (inquit *Beda*) *à Deâ illorum* Rhedâ, *cui in illo ſacrificant, nominatur.* Quænam hæc dea fuit, nec *Cæſar*, nec *Tacitus*, nec *Diodorus* meminit; ꞃæꝺ autem conſilium ſignificat, quod ab hujus menſis plenilunio ad grandia inire negotia, auſpicatiſſimum duxere. Tacitus in Germ. moribus — *Coeunt niſi quid fortuitum inciderit certis diebus, cum aut inchoetur luna, aut impletur: nam agendis rebus hoc auſpicatiſſimum nuntium credunt.* Lunam autem in duobus æquinoctiis potentiſſimam fore demonſtrat *Plinius* Lib. 2. Cap. 97. ut ſupra notavimus. *Martium* igitur & *Septembrem* hujuſmodi Conſiliis fore potiſſimos.

¶ *De Aprili*; *Saxon.* Eoſtermonath.

Eoſter-monath, qui nunc Paſchalis menſis interpretatur, quondam à Deâ illorum quæ *Eoſtre* vocabatur, & cui in illo feſta celebrabant, nomen habuit; à cujus nomine nunc Paſcale tempus cognominant, conſueto antiquæ obſervationis vocabulo; gaudia novæ ſolennitatis vacantes. Impium & indignum, ſacroſanctam Chriſtianorum feſtivitatem turpiſſima fœdari Gentilium appellatione: Sunt tamen qui reſurrectionem interpretantur, & inde *Coſternt* Teutonicè nuncupant, juxta quod in antiquâ *Beda* editione *Coſtur* legitur, non *Eoſter*.

¶ *De Maio*; *Saxonibus* Trimilchi.

Trimilchi dicebatur (inquit *Beda*) quod tribus vicibus in eo per diem pecora mulgebantur: Talis enim erat ubertas Britanniæ, vel Germaniæ, è quâ in Britanniam natio intravit Anglorum. Nuſquam ſic hodiè, quod ſciam. Die autem 8 hujus menſis *Beda* ponit æſtatis principium. *Codex MS. Sax. nona.*

¶ *De Junio*; *Saxonicè* Erra lida.

Lida (inquit *Beda*) dicitur blandus, ſive navigabilis, quod in utroque & blanda ſit ſerenitas aurarum, & navigari ſoleant æquora.

¶ *De Auguſto*, *ſaxonicè* Weodmonath.

VVenden-monath (inquit *Beda*) menſis zizaniorum, quod eâ tempeſtate maximè abundent. Malè editur *VVenden-monath* & antiquè & recentiùs; legendum juxta Codicem Saxon. MS. *VVeod monath*; vel ut alibi *VVendmonath*. *Beda* exponit Zizaniorum, ſpeciem ponens metonymicè pro genere, quod Latina Bibliotheca in uno vocabulo nequit exprimere: ƿeoꝺ autem Saxon. hodie **Weeds**, omne genus complectitur inutilium herbarum ſativis contrariarum, ut de hoc menſe dicatur

Infœlix lolium & ſteriles dominantur avenæ.

¶ *De Septembri*, *Saxon.* Halegmonath.

Haleg-monath (inquit *Beda*) Menſis ſacrorum.

Winter fallith (inquit *Beda*) ac ſi dicas compoſito nomine Hyeme plenilunium.

Bloth monath (inquit *Beda*) menſis immolationum; quod in eo pecora quæ occiſuri erant diis ſuis voverent.

Mona-

¶ ***Monachium.***] Μοναχεῖον ſodalitium monachorum. *In L. Generali* 13 *C.* de Sacroſanc. Eccleſ. — *Eccleſiæ, vel martyrio, vel Clero, vel* Monachio, *vel pauperibus.* Meurſ.

¶ ***Monaſterium pro Eccleſiâ.***] Sic mynꞅteꞃ & munꞅteꞃ (à monaſterium derivata) apud Saxones noſtros. *Canut.* Ll. Eccl. Cap. 13. ᵹelæꞅte man þone ꞅaplꞅceat ꞅpa þeah into þam mynꞅꞇꞃe ðe hit ꞇo hyꞃꝺe ⁊

Rex confirmat Priori de *Chercham Monaſterium* de *Garton* cum 1 carucatu terræ, & *Monaſterium* de *Cheerby crondel*, cum 1 carucatu terræ, cum drāis & aliis pertinentiis, Chart. an. 10 E. 3. n. 33.

Monaſteria : Olim Scholæ tantum. Am. L.
Suppreſſa Minora apud Angl. 27 H. 8 Majora, 30 H. 8.
Cantariæ & Hoſpitalia 37 H. 8.
Cantariæ & Capellæ 1 Ed. 6.
Supellex Cathedralium & Parochialium Eccleſiarum, præter Calicem & menſæ Communionis mappam, Regi data Menſſ. Apr. & Maii *Holl.* pa. 1030.
Primitiæ & decimæ Clero reſtitutæ, 3 Mar. *Hol.* pa. 1064.

¶ ***Monaſtria.***] Greg. Regiſt. lib. 11. Epiſt. 54. — *Si quis contra aliquem Clericum, aut monachum, aut dyaconiſſam, aut* monaſtriam, *aut aſſiſteriam habet aliquam actionem, adeat priùs Sanctiſſimum Epiſcopum, cui horum unuſquiſq; ſubjacet.* Citatur è Novel. Conſtitut. Juſtiniani, l. 1. cap. legitur in appellatione Clericorum. Quo modo condita è *P. Bleſenſi* Brit. Angl. 531. c.

¶ ***Moneia, iæ.***] A Gal. *monnoye.* Moneta, pecunia. *Domeſd.* tit. Wireceſtre. — *Burgenſes plures habuit, & pro* 15 *hidis ſe defendit, quando* moneia *vertebatur, quiſq; monetatarius dabat viginti ſolidos ad Londinum, pro cuneis monetæ accipiendis.*

¶ ***Moneta.***] L. . . . . R. Ala. to. 2. 192. pullos & oves monetæ.

Mutata An. 1180. 26 H. 2. *Hollenſ.* 104. col. a.

V. *Monetarum* genera in ipſo fine Practicæ Cameræ Apoſtol. lib. in 16.

¶ ***Monetarius.***] Malm. in H. 1. pa. 158. —— *trapezitas* (*quos vulgò* monetarios *vocant.*)

¶ ***Monetagium, gii.***] Charta Libertat. Ang. Hen. 1. -- Monetagium *commune quod capiebatur per Civitates & Comitatus, quod non fuit tempore Regis Edwardi; hoc, ne amodo ſit omnino defendo.*

Pro *Foragio* &c. V. *Cuſt. vet. Nor. lat.* ca. 15. fol. 3. b.

¶ ***Monogramma.***] Priſci moris erat uſq; ad ætatem *E.* vel inferiùs in Chartis Regum & inferiorum perſonarum baptiſmalia nomina inceptiva ſolummodo litera deſignare; Ut *W. Dei gratiâ Rex Angl. &c. H. Dei gratiâ Londinenſis Epiſc. &c.* Et ita ſæpiſſimè in citandis teſtibus. Quod etiam in nummis obſervatum eſt juxta illud in *Capp. Caroli Cal.* l. 11. pa. 306. — *Ut in denariis novæ noſtræ monetæ, ex unâ parte nomen noſtrum habeatur in gyro, in medio noſtri nominis* Monogramma, *ex altera parte nomen civitatis, & in mediâ Crux habeatur.*

¶ ***Mons placiti.***] Scotis **Mute hill**: vide ſupra *Mallobergium.*

¶ ***Monſtrum.***] In Rotulo Parlamenti tenti apud Weſtmonaſterium an. 5 Hen. 4. n. 24. *Aſſignavimus vos conjunctim & diviſim, ad arriandum & triandum omnes & ſingulos homines ad arma, ac homines armatos & ſagittarios in Comitatu prædicto commorantes &c.* (*et*) *ad* monſtrum *ſive ad monſtrationem eorundem hominum ad arma, ac hominum armatorum & ſagittariorum, de tempore in tempus, quociens indiguerit, diligenter faciendum, & ſupervidendum &c.*

¶ ***Month-day.***] Lamentatio menſurna. Hiſt. Offæ R. Merciorum, in MS. Albani — *Offanus autem (i. Offæ filius, qui & 2 dicitur) oculos patris ſui piè claudens*, lamentationes menſurnas, *cum magnis e ulatibus, lachrimis, & ſpecialibus planctibus prout moris tunc erat Principibus, magnificis, lugubriter pro tanto favore continuavit, obſequiiſq; cum obſequiis magnificè, tam in Eccleſia, quam in locis forinſecis completis apparatu Regio & celeberrimo in eminentiori Eccleſiâ penes Gloverniam urbem egregiam eidem exhiberi jubet ſepulturam.*

¶ ***Montisfractura.***] Pacis violatio. Perperam opinor dictum pro *mundifracturâ*: Munꝺe enim Saxon. eſt *tutela, defenſio, patrocinium, pax.* Munꞇe autem *mons.* Vide infra **Moundebꝛech** vel **Mundebꝛech**.

¶ ***Montis gaudium.***) M.P. p. 304.

¶ ***Morbus ſonticus.***] *Sken.*

¶ ***Morgangiva***, Burgundiis Alamannis Ripuariis *Morgengeba*, Longobardis *Morgingap.*] Papias *Morgingabh.* id eſt quarta pars lege Longobardorum. Gloſſar. vett. **Moꝛgin** Germanicè ſignificat *mane*, & **Gab** *donatio*, unde dicitur **Moꝛgingab** donatio facta mane quādo eam (uxorem) ducit: In pactione *Guntheramni* & *Childeberti* Regum, & *Brunichildæ* Reginæ, apud *Greg. Turonenſ.* lib. 9. Cap. 20. — *Tam in dote quam in* Morgangibâ, *hoc eſt matitunali dote.* Hujuſmodi donatio jure feudali fieri non poteſt, Feudor. Lib. 2. Tit. 8. §. 2. *Lindenbr.* Saxonibus noſtris moꞃᵹan ᵹiꝼe, i. *Matutinum donum.* Inde in Ll. *Canuti* Regis MS. cap. 71. *morgangyva* dicitur — *Et ſit omnis vidua ſine marito duodecim menſibus; eligat poſtea quem velit: & ſi inter unius anni ſpatium maritum eligat perdat* morgangyvam *ſuam, & omnem pecuniam quam ex priori marito habebat.* Huc pertinere videtur dotationis illud genus in

Jure noſtro, *ad oſtium Eccleſiæ nuncupatum* : quod eodem mane, quod ad nuptias celebrandas Eccleſiam ingrediebatur ſponſus, deſignata quadam terræ ſponſam adornavit.

¶ ***Moregeſpeche.***] Regiſtrum Abbathiæ de Oſney fol. 104. *Walchell Hareng dat Abbati terram in Oxon.* — *Hanc donationem feci apud Oxon. in placitis Regis, quæ appellantur* Moregeſpeche.

¶ Ad ***Morganicum.***) Conjugium *ad Morganicum* dicitur, cum Princeps vel Nobilis filios aut prolem habens, inferiorem duxerit; eâ conditione quod nec ipſa dignitatis ſuæ titulum uſurpet, nec filios ex iis nuptiis ſuſcitatos cum prioribus hæreditatem ſortiantur; ſed hoc contenta ſit, quo mane Nuptiarum ſponſus ejus eam donaverit, quod *Morgangaba* dicunt.

¶ ***Morioc.***] L. Longob. lib. 1. tit. 6. l. 6. — *Si quis homini libero brachium ſuper cubitum, hoc eſt* morioc *ruperit, componat ſol.* 20.

¶ ***Mortitia.***] Conſtit. Neapol. lib. 1. tit. 84.

¶ ***Mortuarium.***] Conſtit. *Symonis Langham* Archiep. Cant. Tit. de Conſuetud. Cap. Statutum. §. 1. — ſi decedens 3 vel plura cujuſcunq; generis in bonis ſuis habuerit animalia (optimo, cui de jure debitum, reſervato) Eccleſiæ ſuæ à quâ ſacra recipit dum viveret, ſine dolo, fraude ſeu contradictione qualibet pro *recompenſatione Decimarum perſonalium*, necnon & oblatorum, ſecundum melius animal reſervetur poſt obitum pro ſalute animæ ſuæ Eccleſiæ ſuæ hujuſmodi liberandum. Quod ſi duo tantum in bonis decedentis extiterint animalia, de manſuetudine Eccleſiæ, exactio quælibet nomine *Mortuarii* remittatur. V. *Lindewode* ibid. fol. 15. Et V. Stat. V. munus mort.

Conſtitt. Rob. Dunelm. Ep. An. 1276. in Rubr. *De rebus liberorum decimandis, &* Mortuariis *inde ſolvendis*. Et in textu. — *De bonis propriis, ſi exiſtant*, mortuarium *matrici Eccleſiæ ſolvere teneantur.*

¶ ***Mortuum vadium.***] Vox fori noſtri. J. Conſultis Hypotheca: Gallicè *mort-gage*, atq; inde Anglicè **mozgage**. *Mort* enim *mortuum* ſonat, *gage* vel *gaige* pignus, vadium. *Cowellus* Inſtitut. juris Anglicani in dic. diction. obſcur. — Vadium mortuum (inquit) *eſt Hypotheca creditori ſic oppignorata, ut fructus, quos durante tempore oppignorationis producit, omnes fiant creditoris idq; ſine computo inde debitori fiendo.* Recte ille; ſed Juriſconſulti hypothecæ appellationem, ad res tantum immobiles referunt, & vulgari ſermone *mortuum vadium* Anglicè **mozgage**, de rebus etiam mobilibus (quas pignora vocant) enuntiatur. At hoc fortè minus propriè.

¶ ***Moſepha.***] M. P. pag. 348. Scurra.

¶ ***Mota.***] Curia, placitum, conventus, à Saxon. gemote, i. *conventus*. Hinc *Burgimote*, i. Curia vel conventus burgi. *Swainmote*, i. Curia vel Conventus miniſtrorum, ſcil. foreſtæ. *Mota de Hereford*, i. Curia vel placita Comitatus de Herefordе. Charta Matildis Imperatricis filiæ Regis Hen. Primi.

—— Sciatis me feciſſe *Milonem* de *Gloceſtre*, Comitem de *Hereforde*, & dediſſe ei *Motam Herefordiæ*, cum toto Caſtello in fœudo & hæreditate ſibi & hæredibus ſuis, ad tenendum de me & hæredibus meis.

Hinc forenſibus noſtris **to mote** idem eſt quod placitare; Scotis, **to mute**, unde illis **the Mute hill**, i. *Mons placiti* de quo ſupra.

Alii vero *motam* pro munimine interpretantur, nomenq; ſervari aiunt in vetuſtioribus multis ædibus foſſa aquea cinctis, quam *motam* etiam nunc dicunt, juxta Saxonicum, ubi muðan fretum ſignificat *Mat*. 8. 18. & 28. Sed *mote & motte* Gal. idem eſſe quod *collis colliculus* & meta; ut *mota de Windſor*, & de *Hereforde*.

Sic in Charta pacis inter *Stephanum* Regem & *Henr*. Ducem, poſtea Regem, tradendæ dicuntur *Turris de London*, & *mota de Windſor*; Anglicè **the Tower of London, and fortreſs of Windſor**; Hollin. An. 1153. Stephani 19. pa. 62 b. l. ult.

Les preuves de l'Hiſt. des Comtes de Guines p. 147. —— *Videns igitur Arnoldus* (ſcil. Comes Ghiſnenſis) *quod omnia ſibi arriderent &c.* Motam *altiſſimam, ſive dunjonem eminentem in munitionis ſignum firmavit, & in agerem coaceravit.*

¶ ***Motbel.***] Campana quâ Saxonibus noſtris indici ſolebat conventus publicus qui **Folcmote** dicitur. **Mot** *conventus*, **bell** *campana*. Vide Ll. Ed. Conf. ca. 35. hic infra in **Folkmot**.

¶ ***Motu proprio.***) Bodin. pag. 296.

¶ ***Motwurthi.***) Vel ut priſcè ſcribitur *Motwrthi*.

¶ ***Movita, tæ.***] Motio, commotio, animi impulſus vel perturbatio. *Formul. Solen.* 119. — *Per quod mortuus jacet, & in ſua orta contentione, vel in ſua* movita, *at in ſuas culpas ibidem interfectus fuit.* Et in proximâ ſeq. — *Et ego in ſua orta contentione, vel in ſua* movita, *atq; pro ſua culpa, in ipſo loco eum interfeci.* Juridici noſtri dicunt de injuriâ ſuâ propriâ, vel *de ſon tort demeſne*. Gal. *Mauvaſtie*.

¶ ***Muccinium***, & ***Muccidus.***) Et *Mucco*. V. *Muccus*.

¶ ***Muccus, ci.***) Naſi proluvies, id quod è naribus fluit. Plauto *moſtel.* Veget. mul. lib. 2. *Muccinum*, id quo naſum emungimus, quod & inde Angli veteres **muckinder** appellarunt. Hinc apud *Arnobium*, contra Gentes — *Homo* muccidus *cui muccus è naribus fluit*; Lindenb. —— *Et hinc Angli* **muck** *vocamus quicquid purgaminis in ſtercorarium projicitur; ipſumq;*

inde

inde ſtercorarium à **muckhill**, *quaſi* mucci *acervum.* L. Alaman. tit. 62. §. 2. — *Si autem ſummitas naſi, ut* muccus *contineri non poſſit, abſciſſa fuerit, cum* 12 *ſol. componat.* L. Ripuar. 70.

Et L. Ripuar. tit. 5. §. 2. *Muccare* pro *muccum ejicere* —— *Si naſum excuſſerit, ut* muccare *non poſſit,* 100 *ſol. culpabilis judicetur. Si* muccare *prævalet* 50 *ſol. componat.* Nec ad barbaros prorſus ſunt hæc rejicienda; cum à fonte Romano emanarunt penè omnia ſimplici *c.* conſcripta. Apud *Catullum* enim *mucus* legitur: Columella *mucor coris,* & *mucoſus,* apud Varronem *mucidus.* Et in Gloſſ. *muco, cas.*

¶ *Muchunt.*] V. Ll. foreſt. R. *Canuti* Ca. 11.

¶ *Muffula, læ.*] Chirotheca craſſior contra rigorem hyemis à Gall. *mouffle,* Germ. **Muffe,** idemq; noſtrum vocabulum pro manicâ illâ pelliceâ quâ manus injiciunt frigeſcentes. *Ludovici Imp. Addition. ad Capitular. par.* 1. *cap.* 22. —— *De veſtimentis monachor.* Wantos (id eſt *chirothecas ordinarias*) *in æſtate;* muffulas *in hieme vervecinas — accipiant.*

¶ *Multo.*] —— Rex tenetur Ottoni de Grandiſono in decem millibus *multonum* auri. *Pat.* 23 *E.* 3. *p.* 2.

¶ *Multiplicium, ii.*] Indumentum muliebre, à multiplici plica dictum. Forte peplum, vel quod humeros obiat, Anglicè **a Rail.**

¶ *Multones.*] Verveces. Pri. Lew. Undecies 20 oves, 10 ad lac: & novies 20 *multones.*

¶ *Mulvellus,* ſeu *lum.*] Piſcis genus, quod in mare Angliæ boreali copioſè in æſtate capitur. Londoniis aliaſq; **green fiſh.** Lancaſtrenſib. Milwyn, in Cuſtumario Lenni Regis Melwel & Haddoc. q. MS. de Hoſpitali Nicholai in ſuburbio Eborum, Matilda Imperatrix dedit dicto Hoſpitali S. Nicholai unam carucatam prædicto Hoſpitali contiguam, ad inveniendum quibuſlibet leproſis Eborum venientibus in vigiliæ die S. Johannis Baptiſtæ *Mulvellum,* butyrum, panem, cerviſiam, &c.

¶ *Mund, Mundium, Mundbrice, &c.*] A Sax. munð, i. *tutela, defenſio, protectio, pax, patrocinium;* bꞃice, *fractio, violatio.* Si Rex Eccleſiam, Monaſterium, burgum, hominem aliquem vel ſocietatem, eorumvè res aut prædia in ſuam ſuſceperat protectionem, dicebatur hoc omne & ejuſmodi quicquid in Regis eſſe *mundio,* Saxon. on Cyninʒeꞃ munðe: cujus violatio etiam munðbꞃice dicta eſt, q. protectionis violatio, aut datæ pacis fractio, quæ in Anglorum lege 5 libris plectebatur. Unde in *Canuti* Ll. Eccl. Cap. 3. Heaꝼoð cyꞃicum ʒꞃiðbꞃice iꞅ æt botpẏꞃðum þinʒum be Cyninʒeꞃ munðe. ꝥ iꞅ ꝼiꝼpunðum on Englalaʒe, i. *Eccleſiæ capitalis pacis fractio in rebus emendabilibus eſt ſicut fractio protectionis Regiæ, i.* 5 *libris in Anglorum lege.*

Cum igitur pax Regis vel Principis, in arctiſſimo ſit ipſius patrocinio & tutelâ, patrocinium Regis violet neceſſe eſt qui pacem fregerit, & ſæpius igitur confunduntur ʒꞃiðbꞃice & munðbꞃice, i. fractio pacis & fractio protectionis, ſicut & interdum boꞃhbꞃice quod eſt pacis in burgo ſtipulatæ violatio. *Mundbrece* (inquiunt Canuti Ll. MS. Ca. 12.) id eſt infractionem pacis.

L. Aluredi MS. ca. 3. Archiepiſcopi *burghbrice* ſive *mundbrich* emendetur 3 libris, vel ut habet codex alius, Archiepiſcopi *burghbote* ſive *mundburd* emendetur 3 libris. Aliorum Epiſcoporum vel Aldermannorum emendetur duabus libris. Magis autem placet prius illud noſtri codicis; *mundburd* enim aliud ſignificat, ut mox ſuo loco dicetur.

Transfertur etiam *Mundbrice* ad immunitatis, libertatum & privilegiorum fractionem. Munðbꞃice etiam læſæ dignitatis crimen ſonat, & ſupra videas in voce *Burghbrice.* Et ſunt qui **mundbrech** *montis fracturam* exponunt, cum **mund** etiam montem ſignificat: ſed hoc minus appoſitè.

Dicatur vero **mundbrich** *clauſarum fractio,* nam *mund* munitio ſive defenſio clauſarum dicitur, apud Trinobantes noſtros, **mounds** *ſepimenta,* **Mounded** munitum, ſeptum, foſſis circumcluſum.

Mundium dii, Vox in legibus Longobardicis admodum frequens: in antiquis reliquis non reperi. Inter Conſtitutiones tamen *Caroli Magni* in Capitular. quod incipit Primo cap. de Xenodochiis &c. cap. 12. ſic legitur —— *De mancipiis palatii noſtri, & Eccleſiarum noſtrarum, nolumus* mundium *recipere ſed noſtra ipſa mancipia habere.* V. L. & Ad.

¶ *Mundeburde, Mundeburdis, Mundeburdum,* & *Mundiburdium.*] *Tutela, Defenſio, Patrocinium,* quæ eadem etiam & *Mundium* ſimpliciter ſignificat. Placet igitur *mundeburdium* altius exquirere, utpote à connectione duorum verborum Saxonicorum, viz. munð, i. *tutela, defenſio, patrocinium:* & boꞃð alias boꞃh, boꞃʒ, buꞃh & bouꞃ, h.e. *fidejuſſor, vas, etiam & fidejuſſio, ſponſio, vadimonium.* Sic ut *mundeburdium* ſit defenſionis, vel patrocinii fidejuſſio & ſtipulatio. *Mundeburdus* vel *Mundborgus,* Sax. Munðboꞃa, Longob. *Mundualdus,* tutor, advocatus, patronus, q. defenſionem & tutelam ſpondens, vel ſtipulans.

Concil. Meldenſ. An. Dom. 845. ca. 41. Tom. 3. —— *Providendum eſt Regiæ Majeſtati, ut monaſteria quæ ab hominibus Deum timentibus in ſuâ proprietate conſtructa, prædeceſſores illius, cauſâ defenſionis &* mundeburdi *ſuſceperunt, ut libera libertate, remotâ ſpe hæreditaria de illorum propinquitate, ibidem religio obſervaretur, & nunc in allodium ſunt data: quapropter omnis exinde religio funditus eſt everſa, &c.* Concil. Confluentin. An. Dom. 860.

860. præſentibus quinq; Galliarum regibus: Sub annota: Domini *Ludovici* Regis. *Volumus ut Eccleſiæ & Caſæ Dei, & Epiſcopi & Dei homines, Clerici & Monachi, & Nonnæ talem* mandeburdem *& honorem habeant, ſicut tempore noſtrorum anteceſſorum habuerunt.* Corrigendum hic cenſeo, *mundeburdem.* Sed Gallorum ſequitur idioma, qui detortâ jam olim voce, non ſolũ **manbourg, mainbourg,** & **mainbour** dixere pro *tutore, defenſore, Gardiano,* ſed etiam **manbournie, mambournie, mainbonne, main-bournie,** pro *tutela, defenſione, protectione, patrocinio.* Lindenb. ex Gloſſ. vet. in *Bedam* de vitâ Gurberti. — *Vox alma Patroni* Mundboran. Et *Antiquat. Fuldenſ.* lib. 2. Chart. 39. —— *Sub veſtro dominio veſtroq; auxilio & defenſione, ſeu* mundeburde, *omni tempore ſecura conſiſtat.* Item ex Annuntiatione Caroli Regis ad Ludovicum fratrem —— *Filiam noſtram Judith viduam ſecundùm leges divinas & mundanas, ſub tuitione Eccleſiaſtica, & Regio* mundeburde *conſtitutam, Balawinus ſibi furatus eſt in uxorem.* Plura ibidem & in legibus antiquis, è quibus exemplar unum atq; alterum adjiciam. *Ripuar.* tit. 35. §. 3. —— *Si quis ingenuam puellam, vel mulierem, quæ in verbo Regis, vel Eccleſiaſtica eſt, acceperit vel ſeduxerit, ſeu parentum voluntate de* mundeburde *abſtulerit, 60 ſol. culpab. judicetur.* Et tit. 58. §§. 12, & 13. —— *Quod ſi quis hominem Regium tabularium, tam baronem quàm fœminam, de* mundeburde *Regis abſtulerit, 60 ſol. culp. jud. Similiter ille qui tabulariam vel Eccleſiaſticam fœminam, ſeu baronem de* mundeburde *Eccleſiæ abſtulerit, 60 ſol. culpab. judicetur, & nihilominus generatio eorum, ad* mundeburdem *Regis ſeu Eccleſiæ revertatur.* Capit. deniq; *Caroli* & *Ludov.* lib. 6. cap. 223. —— *Ut viduæ, orphani, & minus potentes, ſub Dei defenſione & noſtro* mundeburde, *pacem habeant & eorum juſtitias acquirant.* En piiſſimi Imperatoris inſtitutum, quo tandem effluxit in viduis, pupillis, orphanis, & wardis (quos vocant) noſtris. Exemplum autem Chartæ de *mundeburde* Regis & Principis apud Marculphum habe lib. 2. form. 24. V. & ad. Item Form. Sol. 37, 38. V. Big. pa. 504, 506.

Item ex preuves de l'Hiſt. des Comtes de Guyenes p. 24. —— *Pippinus &c. Aquitan. Rex — ut omnes res ad monaſterium &c. ſub noſtro* mundeburdo *vel immunitatis tuitione receperimus &c.*

Prohemium Eadgari R. de Cœnobitis regularibus inſtituendis: þa Mundboran uſer ðar Eadigan Benedictes geſetedneſſe ƿillice ƿe on fengon, i. *quæ Patroni noſtri beati Benedicti traditione voluntariè ſuſcepimus.*

¶ *Mundialis.*] Qui eſt in *mundeburde*, vel *mundio*, hoc eſt in protectione, tutelâ, vel patrocinio Regis, Eccleſiæ, vel alterius potentioris. *Pupillus, cliens, vaſſallus.* Vide ſupra *Mundeburde*, & *Mundium.* Epiſt. Ebonis Halitgario Epiſcopo apud *Flodoard.* lib. 2. ca. 19. — *Non dubito tuæ id notum eſſe caritati, quanta nobis Eccleſiaſticæ diſciplinæ, quantiſq; noſtrorum neceſſitatibus ſubditorum, & inſuper* mundialium *oppreſſionibus, quibus quotidie agitamur, cura conſtringat.* Et Epiſt. *Hincmari* Epiſt. *Nicholao* Papæ ibidem lib. 3. cap. 12. adjectivè ponitur, ſcil. *lex mundialis*, pro eâ quæ jura *mundialium* tractat. — *Ut juxta Eccleſiaſticam traditionem, prius Eccleſiæ, quam læſerant, ſatisfacerent, & ſecundùm quod præcipiunt jura legum* mundialium, *exequi procurarent.*

¶ *Mundiatus.*] Uxor *Mundiata.* L. Longobard. Lib. 2. Tit . . . .

¶ *Mundius, Mundoaldus,* & *Mundualdus.*] Longobardorum legib. *fœminarum tutor* appellatur Big. V. Lind.

¶ *Munera,* & *Munuſcula.*] Vide Xenia.

¶ *Municipium.*] Pro Caſtello. *Malm. Novel.* lib. 1. An. 1139. p. 181. de caſtellis condendis loquens — *His moti quidam potentes laici, qui ſe à Clericis & opum congerie, &* municipiorum *magnitudine ſuperatum iri dolerent, &c.*

¶ *Munitio.*] Caſtellum. *Annal. Waverleienſ.* in An. 1154. — *Gondreda Comitiſſa Waruicenſis ejecit cuſtodes Regis Stephani de caſtello Waruici, & tradidit eandem* munitionem *Henrico Duci Normanniæ.*

¶ *Munimenta, Munimina.*] Munitiones dicuntur Char. & inſtrumenta forenſia, quibus jus ſuum prædiale quis *munire* poſſit & defendere. Legulæis noſtris *muniments* & *miniments.* L. Longob. tit. 35. l. 9. — *Si quis poſſederit qualemcunq; rem mobilem aut immobilem per Chartam falſam, & probatum fuerit quod per ipſum* munimentum *falſum, rem ipſam poſſideat: non eum defendat poſſeſſio ſua, hoc eſt 30 annorum.* Ibidem ſupra, l. 6. — *& dixerit:* quod munimen *ſuum abſentatum fuiſſet.* Et poſt. — *Si intra 30 annos poſſeſſio iſta fuerit, poteſtatem habent cum* munimine *ſuo dicendi quod voluerit, &c.* Diſceptat. inter Epiſc. *Ciceſtr.* & Abbat. *de Bello* An. 1157. — *Lectis igitur coram Rege Chartis &* munitionibus *de hac eadem re, à Williel. magno ſubſcriptis.*

¶ *Munſterium, Munſterialis.*] Synod. apud *Celchyt* An. 816. Ca. 2. — *ſicut in libro* munſteriali *habet*, & mox, *per* munſterium. Et cap. 11. *aliquid alterius* munſterii *ad ſe pertrahere.*

¶ *Munus.*] Pro feudo militari. *Munera* olim dicta ſunt, quæ poſtea Beneficia & demum feuda militaria. *Marculfus Formularum* lib. 1. cap. 12. *Dedit igitur prædictus vir (ille) per manum noſtram, jam dictæ conjugi ſuæ (illi) Villas nuncupatos (illas) ſitas in pago (illo) quas aut munere Regio, aut de allodio parentum, vel undecunq; ad præſens tenere videtur &c.* Hîc in Notis Bignonius: *Munere Regio* id eſt (inquit)

quit) *per beneficium Regis, quod poſtea feudum dictum eſt: licèt non ignorem à Regibus tunc quoq; in proprietatem prædia data*, ut infra Cap. 17. Hæc ille. *Gunterum* audi Poetam Ligurinum, in Conſtitutione Frederici 1.

Cujac. feud. pa. 247.

Si Patris dominum vaſſalli filius acri
Læſerit offenſa; feſtinet providus illum
Conciliare pater: quod ſi contemnet, agendum,
Munere *privetur. Si verò audire monentem*
Filius indomita neglexerit aure parentem,
Non erit in feudo ſucceſſor idoneus illo.
Ni prius accenſam Domini placuerit iram.

¶ *Muragium.*] Tributum, collecta, vel telonium ad muros reficiendos.

¶ *Murdrum.*] Legem *Murdri* V. in LL. *Ed. Conf.* capp. 15, 16. Gall. *meurtre* maſc. homicidium. *Murtrier* maſc. homicida.

Per parol de **murder** *en grantes, le Grantee clama de aver amerciaments de* murderes. Brok Tit. Quo Warrant. 2. Vide & adde alia vocabb. ſuis locis.

¶ *Muremium.*] Vide ſupra *Meremium.*

¶ *Muſivum, Muſeacum.*] Plin. — Picturæ genus quâ extare aliàs videntur formæ & imagines, aliàs autem depremi. Gregor. Turonenſ. lib. 5. ca. 45. *Eccleſiam fabricavit, quam columnis fulcivit, variavit marmore*, muſivo *depinxit.*

¶ *Muta, tæ.*] Cavea, aviarium. Græcobarb. Μϐτα, Italicum *Muta.* V. *Meurſ.*

¶ *Mute.*] f. **a Kenel or Crie of Houndes.** Bailler la *meute*, & roui à un Cerf. **To follow after him with a full crie.** Dict.

¶ *Muta Canum.*] V. Tract. meum de homine interfecto ab Archiepiſcopo. V. *Chriſt de Piſe*, **a company of houndes**, i. Cohortem Canum, **a mute of houndes.**

¶ *Mut-hill.*] Apud Scotos *Mons placiti*, quod Vide.

¶ *Mutuli.*] L. *Ripuar.* tit. 60. De teſtamentis Regum vel de traditionibus & teſtibus, §. 4. —*Si autem ibidem infra terminationem, aliqua judicia ſua arte, vel butinæ aut* mutuli *facta extiterint, ad ſacramentum non admittatur, ſed in præſente cum legis beneficio, cogatur reſtituere.* Audi quid *Lindenbrog.*

¶ *Myſterium.*] Vide *Miſterium* & *Meſtairie.*

¶ N*Abulum, li.*] Merces nautica. *Anonym.* in vocab.

¶ *Nam.*] Saxonicum, Ablatio pignoris, quod hodierni forenſes diſtrictionem vocant, Anglicè **a distreſs.** Ductum à naman, i. *capere*; unde in Pro. Salom. Sax. nam, *tulit*: in Homil. name *cepit*, **he took.** Germani etiam nunc **nemmen** dicunt, pro *capere, prehendere, accipere.* Hinc antiqua forenſia vocabula Verbalia quæ ſequuntur.

¶ *Namatio.*] Diſtrictio, captio pignoris, plegii, animalium. Apud Scotos dicitur pro ipſâ imparcatione; Anglicè **the Impounding.**

¶ *Namatus.*] Diſtrictus. Direptâ bonorum portione (quod *namare* dicunt) punitus. Forenſi idiomate *capto plegio*, hoc eſt, *pignore, mulctatus, vel ad redemptionem coactus.* Statut. pri. *Roberti* primi Scotor. Regis cap. 22. §. 3. —*Et qui fecerit & ſuper hoc convictus fuerit, ſeu attayntus: ſit raymatus* (aliàs namatus, *notat* Skenæus) *ad voluntatem Regis, & perdat ſervitium ſuum in totâ vitâ ſuâ.* Ibid. cap. 7. §. 3. — *Et quod nullus de cætero ſit* namatus *pro aliquo debito niſi ſit debitor vel plegius ipſius debitoris.*

¶ *Namium*, & *Namus.*] Captio, à Sax. naman, al. nyman *capere.* Voces priſci fori, hæc apud Scotos, illa apud Anglos veteres uſitatior: Res, bona, animalia quæ per diſtrictionem capiuntur ſignificantes: Hoc eſt, ea quæ à poſſeſſore auferuntur legitimeq; retinentur, mulctæ vel pignoris nomine, quouſq; id fecerit vel præſtiterit, quod non ſine injuriâ recuſaverit.

Ll. *Canuti* MS. Cap. 18. quæ inſcribitur de *namiis* capiendis.— ꝥ ne nime nan man nane mane &c. *Et nemo* namium *capiat in Comitatu vel extra Comitatum, priuſquam ter in Hundreto ſuo rectum ſibi perquiſierit.* Si tertiâ vice rectum non habeat, eat quarta vice ad conventum totius Comitatus, quod Anglicè dicitur Syremotus, & ipſe Comitatus ponat ei quartum terminum; qui ſi fallat, tunc licentiam accipiat ut ab hinc & inde ſuum audeat perquirere, provocando ſcil. ad ipſum Regem, ut ibidem l. 16. Et *Edgari* l. 2. Plenius hoc enarro, ut intelligas (Lector) haud licuiſſe ſub his ſeculis in quacunq; re levi (ut hodierni moris eſt) Curias Regias illico advolare.

Statut. pri. *Roberti* pri. Cap. 7. De *namiis* capiendis §. 1.-- *Nullus de cætero capiat* namos *in alterius terrâ, vel feodo, pro debito ſuo ſibi debito,*

bito, ſine Balivo domini Regis , vel Balivo loci. §.2. *Et* namus *ſit menſurabilis ſecundùm quantitatem debiti.* §. 5. *Et* nami *& diſtrictiones factæ, retineantur in iiſdem Baroniis (hoc eſt maneriis) ubi facta ſunt (vel) ſi diſtrictor habeat locum ubi poterit ponere tales* namos *ſeu diſtrictiones.* Et Stat. 2. ca. 11. —— *Statutum eſt quod* nami *vel aliæ diſtrictiones factæ pro debito Regis aut per aliquam aliam occaſionem, nullo modo vendi debeant infra 40 dies, à die captionis computandos.*

Charta Henr. 1. de libertatib. London. — *Quod ſi reddere noluerint* (debitores) *nec ad diſrationandum venire : tunc cives quibus debita ſua debent, capiant in Civitate ,* namia *ſua , vel de Comitatu in quo manet , qui debitum debet.*

Vide hic inferius *Vetitum namium.*

¶ *Namo , as.*] Capio, ſumo, accipio, prehendo. Vide ejus Etymon ſuprà in *Nam.* Hinc *Namor aris* ; atq, inde *Namptus.*

¶ *Namptus.*] Particip. Captus, diſtrictus. Le Grand Cuſtumarie de Normandie cap. 4. à *Cowello* citat. —— *Deficientes (ſcil. Balivos) facere juſticiarii, & ea de quibus judicium, vel recordatio habet fieri in Curiâ ; debet* (ſcil. Juſticiarius) *retrahere, vel recitari. Treugam dari, debet facere : quod eſt aſſecuratio pacis obſervandæ.* Nampta *injuſtè capta per jus facere liberari.*

¶ *Namptum.*] Conſuetud. Normaniæ Cap. 4. —— *Debet Juſtitiarius* Nampta *injuſtè capta per jus facere deliberari.*

¶ *Naſtaid , Naſthait.*] L. Alman. tit. 56. De eo qui proximi ſui defuncti uxori ſine filiis relictæ dotem contradixerit. §. 2. —— *Si autem ipſa fœmina dixerit Maritus meus dedit mihi morgangeba — Tunc liceat illi mulieri jurare per pectus ſuum, & dicat ; Quod maritus meus mihi dedit in poteſtate , & ego poſſidere debeo , hoc dicunt Alamanni* Naſtaid. Inquit *Lindenbrog.* Germ. *Aid juramentum,* ſed quid *Naſt* , non liquet. Certe naſt Sazonibus noſtris idem eſt quod neſcis vel ignoras ; Sed nec video quid hoc ad rem.

¶ *Natalis,* & *Natalitia.*] Martyrum & Confeſſorum appellat Eccleſia, dies quibus ſoluti à vinculis carnis vitam ingrediuntur ſempiternam : Sic *Natalis* S. *Remigii* quod V. L. & ad. Sic Decret. p. 2. Can. 24. q. 2. cap. 3. *In beati Petri* Natalitiis *abſolutionem indulſimus.*

¶ *Natalium reſtitutio.*] Hoc quære apud Juriſconſultos Imperii. V. Rer. Alam. to. 3. 79.

¶ *Natio,* & *Nativitas.*] Pro generis & familiæ conditione. *Longobard.* lib. 1. tit. 9. l. 16. *Pro homine libero ſecundùm* nationem *ſuam.* Hiberni hodie vulgariter dicunt *nationem* pro genealogiæ vel gentis unius proſapiâ.

¶ *Nativus.*] Vox forenſ. Is qui natus eſt ſervus, ut ſic differat ab eo qui ſe venundari paſſus eſt. Servos enim alios *bondos* dicimus, alios *nativos* , alios *villanos.* Bondi ſunt qui pactionis vinculo ſe aſtrinxerint in ſervitutem: unde & nomen, nam **bond** Anglicè *vinculum*, *Bondi* quaſi aſtricti nuncupantur. De *Nativis* jam ſupra. *Villani* , ſunt qui glebæ aſcripti villam colunt dominicam, nec exire licet, ſine domini licentiâ. Provincial. Angl. lib. 3. tit. De immunitate Eccleſ. cap. Accidit. *Magnates* &c. *inhibent laicis ipſorum tenentibus aut* Nativis , *ne ad Ordinariorum citationes pro ſuorum criminum vel exceſſuum correctionibus Canonicè ſubeundis — extra locum ſui domicilii veniant vel compareant coram eis.* V. *Taciti* locum Big. 476. verb. *Accolabus.* Nativorum opera & præfationes V. in *Servis Alaman.* Tit. 22.

V. Chart. *Ric.* 2. quâ omnes manumittit à bondagio in Com. *Hertford.* datis Jun. R. 4. *Walſingh.* pag. 254.

¶ *Native tenentes.*] Sunt (ipſi etiam liberi) qui terram tenent nativam ; hoc eſt *nativorum* ſervitiis obnoxiam. Vide infra *Pares.*

In *nativo* etiam legitur pro *in nativitate*, vel natali. Sic *Hepidannus* in Annal. A. 920. *Rachilt in* nativo *S. Mariæ incluſa eſt.*

¶ *Naturalizatio.*] Vox. for. Dicitur, cum quis extraneus vel alienigena apud nos, non tantum municeps factus eſt (quem *denizen* vocamus) Sed veluti natalitiis noſtris donatus, ad omnes juris apices , & privilegia capeſcenda, potens undiq; efficitur. Quod ergo non Regio diplomate, & Senatuſconſulto expetendum eſt. Poteſt autem virtute Regii diplomatis denizationem , hoc eſt municipium conſequi, quo prædia comparet, poſſideat, diſponat, muniaq; omnia ſubeat uti naturalis indigena : hæreditariè autem nihil adeat ſimplici hoc nomine : Sed *Naturalizationis* pallio indutus , omnem adipiſcitur plenitudinem.

¶ *Nauſus,* al. *Noſſus.*] Sarcophagus ligneus. Gloſſ. *cophinum* dicimus. A Gal. *nau*, plurali *nauſs* quod navem ſignificat & rem cavatam in modum illius. *Greg. Turonenſ.* de glor. Confeſſ. —— *Sancta corpora pallis & nauſis exornata.* Sic vett. Codd. juxta *Lindenb.* L. Salic. tit. 57. §. 4. —— *Si quis hominem mortuum ſuper alium in* Nauſo *vel in petrâ miſerit — ſol. 35 culp. judic.* Et tit. 17. §. 3. — *Si quis mortuum hominem, aut in* Noſſo, *aut in petrâ, quæ vaſa (ex uſu)* ſacrophagi *dicuntur, ſuper alium miſerit, den. qui faciunt ſol. Lxii. culpab. judicetur.*

¶ *Navium genera.*] Longæ *naves*, quibus Britanniam primò ingreſſi ſunt Saxones, *celoces* & in MS. *ciules* dictæ ſunt. *Monimutenſis* lib. 6. cap. 10. Interea applicuerunt tres *celoces*, quas longas *naves* dicimus, in partes Cantiæ , plenæ armatis militibus ; quibus duo fratres *Horſus* & *Hengiſtus* ducatum præſtabant,

¶ *Nece-*

¶ *Neceſtuoſus.*] *Flodoard.* lib. 3. cap. 26. — *Quia miſſus Imperatoris erat, & capitula ipſius pro defenſandis advenis, &* Neceſtuoſis *habebat.*

¶ *Nedfri.*] Vide *Nodfyrs.*

¶ *Nego, as.*] Pro *Necocas.* Apud Amerpachium.

¶ *Negotium.*] Pro re vænali, merx. *Formul. vett. apud Bignonium* 45. — *Venditor vel commercius, quodlibet* negotium *poteſtatem habeat vendendi.*

Item pro ipſa venditione & mercatura. *Capitul. lib.* 5. *cap.* 210. — *Nemo propterea venditionis firmitatem irrumpat ; quod dicit ſe vili pretio vendidiſſe ; ſed poſtquam factum eſt* negotium *non ſit mutatum.*

Et lib. 1. ca. 131. De emptione in meſſe, &c. —— *Si hoc propter neceſſitatem comparat, ut ſibi habeat, & aliis tribuat,* negotium *dicimus.*

¶ *Neif.*] Vox For. Serva, Nativa.

¶ *Neodfirs.*] Vide *Nodfyrs.* Nið & Nyðde neceſſitas.

¶ *Neophyta.*] Tyro in re quavis. Religionis Candidata. Item rei cujuſvis tyro.

Neophytus, Religionis candidatus.

Flodoard. lib. 3. cap. . . . . — Neophitam *ſcilicet in Religione.* Et poſt. —— *Mancipia de præmiſſâ muliere* Neophita *acceperat.*

¶ *Nepus.*] Pro nepos. L. Salic. tit. 16. §§. 5. & 6.

¶ *Neuma, mæ.*] Nota muſica. Unde *neumare* pro *notare.* Hugonis Rutlingenſ. Interpres, in Prohœmio, apud *Haiminſf.* Rer. Alam. 188. *Plures Doctores S. Eccleſiæ, & ſpecialiter S. Gregorius & Ambroſius cantum Muſicalem in duo volumina librorum, viz. in Antiphonarium & Graduale, collegit, dictavit, &* Neumavit, *ſeu notavit. Proceſſu tamen temporis, quidam Alemani —— omiſſis clavibus & lineis quæ in* Neumâ *ſeu nota Muſicali requiruntur, ſimpliciter in libris eorum notare cœperunt, & ſic decantaverunt deinde juniores.*

¶ *Neumo, as.*] V. *Neuma.*

¶ *Niderling,* alias *Nidering.*) *Malm.* pa. 121. in *Will.* 2. *Anglos ſuos appellat* (Rex) *jubet ut compatriotas advocent ad obſidionem venire, niſi ſi qui velint ſub nomine* Nidering, *quod nequam ſonat, remanere. Angli qui nihil miſerius putarent, quàm hujuſce vocabuli dedecore aduri, catervatim ad Regem confluunt, & invincibilem exercitum faciunt.* Neſcio quid ſibi vult hoc vocabulum *Niderling* (cujus è regione in margine notatur aliàs *Nidering.*) Malmesberienſis autem interpretatur *nequam*, ut vides, ſed undè id referat non intelligo. Ad conjecturas ſi tranſeamus, exponerem *Niderling* quaſi *Nidlinge*, à vocabulis Anglo-Normanicis **nid**, i. *nidus*, & **ling** *pullus* : ac ſi ignavi iſti homines, qui in exercitum proficiſci nolunt, pullorum inſtar eſſent, qui de nido non audeant prodire: ſed (heribanni rei) domi latitant & torpeſcunt.

Huc ſonat quod in Breve legitur Regis *Johannis*, de conſcribendo milite ad unumquemq; Angliæ Vicecomitem emiſſo, apud *Mat. Par.* in An. 1213. *Summone per bonos ſummonitores Comites, Barones, Milites, & omnes liberos homines & ſervientes &c. Quod ſint apud Doveram ad inſtans clauſum Paſchæ bene parati cum equis & armis &c. Et quod nullus remaneat qui arma portare poſſit ſub nomine Culvertagii & perpetuæ ſervitutis.* Culvertagium dictum puto à Columbina timiditate ; nam **Culver** idem eſt quod *columba. Philippus* Francus item utitur *Johannem* invaſurus. ibid. fol. præcedent. in Cod. LL. Saxonicè autem niðing, *exactor, fœnerator. Annal. Waverl.* MS. ab Authore coætaneo, in An. 1088. *Rex Will. junior miſit per totam Angliam, & mandavit ut quicunq; foret* unnithing, *ſive Francus, ſive Anglicus, ſive in burgo, ſive extra, veniret ad eum : & adunato magno populo, ivit ad Rovecoſtre, & obſedit caſtellum &c.* Perſpicuè ſcribitur unniþing Saxonico þ. i. th.

Mat. Paris in An. 1088. pa. 14. — *Ut ad obſidionem veniant jubet, niſi velint ſub nomine* **Nithing**, *quod Latinè* nequam *ſonat, recenſeri.* Angli, qui nihil contumelioſus & vilius æſtimant, quàm hujuſmodi ignominioſo vocabulo, &c.

¶ *Nifle.*) An. 3 Edward. 4. cap. 5.

¶ *Nigri libri.*) Pro Necromanticis. *Ekkehardus de Caſib. Monaſt. S. Galli* ca. 2. — *Ne miremini* (inquit) *ſi Diabolus à quo* nigros libros *noctibus diſcunt, faſcinatorum ſuorum calices ne offenderentur continuit.*

¶ *Niumgeldum, di.*) Boiis, idem quod Alamannis & Burgund. *Novigeldus* quod vide infra, & *Trimumgeldum.* L. Baiwar. tit. 1. cap. 3. §. 1. —— *Si quis res Eccleſiæ furaverit & exinde probatus fuerit de qualicunq; re* Niumgeldos *ſolvat, id eſt novem capita reſtituat.*

¶ *Nobilis.*) Auri nummi apud Anglos genus ante noſtram memoriam exoletum. Ejus valor An. Dom. 1360. & 34 *Edwardi* 3. ſic apparet in literis *Johannis* Regis Franciæ, Tractatum pacis Carnoti habitum inter dictos Reges confirmantibus. Artic. 13. — *Item accorde eſt que le Roy de France paiera au Roy d'Engleterre, trois milions deſcus d'or, dont les deux valent un* Noble *de la monnie d'Angleterre.* Intellige *Johannem* Regem Franciæ hæc ſoluturum fore pro redemptione ſuâ è captivitate *Edouardo* 3. Regi Angliæ.

¶ *Noctes,* & *Noctem de firmâ.*) Sæpe occurrit in Domeſd. tot *Noctes de firma*, vel *firma tot noctium*; quod intelligendum eſt de eſculentis, poculentiſq; ad tot *noctes*, i. cœnas ſufficientibus exhibendis, ut ſupra, fuſius in voce *Firma* pro cenſu, quod vide. Domeſd. titttt. *Eſſexa.* Rex. Hundred de *Chemereſford.*

Write'am. — *Tunc reddit hoc manerium* decem noctes de firmâ, *& x lib: modo reddit C l. ad pondus & C s. de Gerſuma.*

Per *Noctes* autem computare præcipuè fuit in uſu apud Anglo-Saxones noſtros majores, velutì & Germanos, Gallos, borealeſq; omnes gentes, ut ex antiquis ipſorum legibus paſſim habeas compertum. Morem etiam hodie retinemus qui ſimplicem ſeptimanam à **ſennight**, q. **ſeven night**, i. *ſeptem noctes*: geminatam **foꝛtnight**, q. **fourteennight**, i. *quatuordecim noctes* appellamus. Diem quoq; in *noctis* conſequentiâ ſtatuebant, non è contra, Judæos ſecuti non Romanos. Feſtorumq; ideo ſolennitates à veſpero præcedenti inchoabant. Rem *Tacitus* notat de Germanis pag. 480. qui cum Lunam, quam Iſidem, & Proſerpinam vocant, auſpicatiſſimam ſibi comparare ſtudebant, omnem ei conferebant honorem; atq; ſua omnia molimina ad aſpectus ejus componebant. *Ideo coeunt* (inquit) *niſi quid fortuitum & ſubitum inciderit, certis diebus, cum aut inchoetur luna, aut impletur: nam agendis rebus, hoc auſpicatiſſimum initium credunt. Nec dierum numerum ut nos, ſed* noctium *computant. Sic conſtituunt, ſic condicunt, nox ducere diem videtur.*

Rationem etiam habe non diſſimilem apud Gallos jam olim à Cæſare commentatam. Lib. 6. pa. 119. —— *Galli ſe omnes ab Dite patre prognatos prædicant, idq; ab Druidibus proditum dicunt; ob eam cauſſam, ſpatium omnis temporis non numero dierum, ſed noctium finiunt; & dies natales & annorum & menſum ſic obſervant, ut noctem dies ſubſequatur.* V. L.

¶ *Nodfyrs*, aliàs *Nedfri.*] Sacrilegi ignes. Synod. ſub *Carlomanno* Duce & Francorum Epiſcopis habit. An. 742. Capitular. lib. 5. cap. 2. —*ſive ſacrilegos ignes, quos* Nodfyrs *vocant; ſive omnes, quæcunq; ſunt paganorum obſervationes diligenter prohibeant.* Quem in locum *Lindenbrogius*: *Male*(inquit) *in aliis libris legitur* Nefratres ignes. In tomis Conciliorum, vitâ *B. Bonifacii*, & *Burchardo*, — *ſive illos ſacrilegos ignes, quos* Nedfri *vocant.* Ruſticani homines in multis Germaniæ locis, feſto S. *Johannis*, palo ex ſepe extracto, funem circumligant; illumq; huc illuc ducunt, donec ignem concipiat: quem ſtipula aliiſq; aridioribus lignis aggeſtis curatè fovent, ac cineres collectos ſupra olera ſpargunt, hoc medio erucas abigi poſſe inani ſuperſtitione credentes. Eum ergo ignem **Nodfeur**, quaſi neceſſarium ignem vocant. Hæc ille. Sed nec vox *Nedfri* aliena eſt omnino ab iſtâ ſignificatione apud Saxones noſtros: Neoð enim neceſſarium ſonat, ƿyꞃ ignem. Ego tamen aliam voci originem ſtatuo: dictam ſcil. à priſco Sax. Neoð quod obſequium ſonat: perinde **Nodfirs**, ignes eſſe in obſequium numinum Ethnicorum editos. Prohemium *Eadgari* Regis de Cœnobitis regularibus introducendis. To Cynȝeꞅ ꞅoðlice neoð &c. *Ad Regis verò obſequium*, pa. 150. Eadmeri. Et pa. ſeq. þyðeꞃ neoð iꞅ. *quo neceſſe eſt.*

De his Concil. Conſtantinop. in *Trullo* An. .... ca. 69. —— *Qui in noviluniis à quibuſdam ante ſuas officinas accenduntur rogi, ſuper quos etiam antiqua quadam conſuetudine, ſalire ineptè & delirare ſolent, jubemus deinceps ceſſare. Quiſquis igitur tale quid fecerit, ſi ſit Clericus deponatur; ſin autem laicus ſegregetur.* Ibi Ehingerus. *Hanc impiam conſuetudinem hodie in Germaniâ, in feſto S. Johannis Baptiſtæ obſervant quidam, ut in plateis excitato igne, ſuper ipſum ſaliant. Sed Pii Evangelici magiſtratus per miniſtros urbis, tales ignes diſcipant, & delirantes de plateis abigunt.* pag. 411.

¶ *Noſſus, ſi.*] Sarcophagus ligneus. V. ſupra *Nauſus.*

¶ *Nola*, & *Nolula.*] Vide Campana.

¶ *Nomenclator*, & *Nomenculator.*] Concil. Roman. 2. Sub *Zachar.* Papâ An. 745. —— *Præpoſitis in medio ſacroſanctis Evangeliis; aſtantibus quoq; Diaconibus vel cuncto Clero: Gregorius Notarius regionarius &* Nomenculator *dixit*: Deneardus religioſus Presbyter, legatus — præ velo eſt, & petit ſe ingredi. Quid præcipitis? Dictum eſt ingrediatur. Ubi in notis, *Nomenculator*, aliàs *Nomenclator*, de quo ſicut & de ſaccellario (cujus in fine (illius paragraphi) mentio habetur) agit *Onuphrius* lib. de vocibus Eccleſiæ, & *Briſſonius* lib. de vocibus. Eſtq; is cui Saccus ſeu Saccellus, de quo S. Auguſtin. Con. 3. Pſal. commiſſus. Hodie *Theſaurarius.* In Caroli Magni Conſtitutionibus, *Caſtularius*, hodie **Kaſtmeiſter**, à Ciſtâ. In quibuſdam Monaſteriis *Burſarii*, qui fortè ſunt illi, quos *Hincmarus* Epiſt. 3. vocat *Berſarios.* Hæc illic.

Flodoard. Hiſtor. lib. 3. ca. 21. — *Gregorio quoq; ejuſdem Romanæ Eccleſiæ* Nomenculatori *& Apocriſiario* (ſcripſit Hincmarus Epiſ. Remenſ.) *petens ut inter fideles amicos ſuos eum tenere dignetur.*

¶ *Nona, næ.*] Meridies. Tempus prandii. In antiquis maneriorum membranis, *Nona* crebro uſu venit pro meridie, quæ inde Anglicè appellatur **None** & **None-tide**, quod Saxonicè tamen expreſſè ſonat *horam nonam*, id eſt pomeridianam tertiam: non meridiem. Ratio à Romanorum cœna ducta eſt: quæ hora diei *nona* fuit; nec ſolenniter antea comedebant. Quod enim prandium dicitur levius parciuſq; ſumebatur circa meridiem, unde & nomen; nam ἔνδιον authore *Plutarcho* in Sympoſiacis tempus meridianum ſignificat. Et quod poſtea jentaculum dictum eſt, olim prandium appellabatur.

Clerici etiam ante horam diei tertiam non iniebant convivia. Unde S. *Martini Bracarenſis*, collectio Oriental. canonum cap. 65.

Ubi

Ubi in rubricâ ſic — *De eo quod non liceat Clericis ante horam tertiam prandere.* Et in textu; Non oportet Clericos vel Religioſos ante ſacram horam diei tertiam, inire convivia. q.

Hardecnutus 4. prandia curialibus ſuis in die apponebat. Reges verò Anglo-Normanni ævo *H. Huntington.* ſemel tantum in die ſuis eſcam anteponebant. *Huntington.* in *Hardecnut.* pa. 365. l. 16. Vide Archæol. pag. 121.

¶ *Nonæ & decimæ.*] Juxta quorundam opinionem *Decimas* omnes dabant de jure; *Nonas* Pii quidam ex propenſiori in Deum animo.

Concil. Valentin. An. 855. Ca. 10. — *Placuit ut edictis Principum juſſum eſt:* Nonæ & decimæ *ipſis Eccleſiis undè ſubtractæ ſunt fideliter perſolvantur.*

Concil. Turonenſ. 3. à *Carol Magno* cebrat. An. 813. Sub *Leone* PP. Ca. 46. — Nonas & decimas, *qui res Eccleſiaſticas tenent, ſolvere rectoribus Eccleſiarum ordinati ſunt, ad luminaria & ſtipendia Clericorum; multis in locis abſtractas eſſe vidimus. Quod ſæpè jam miſſis veſtris in publicis indicavimus placitis: Sed inde hactenus aut parum aut nullum conſecuti ſumus effectum.*

Concil. Mogunt. ſub iiſdem Carol. & Leon. anno eodem Can. 42. *Quicunq; beneficium Eccleſiaſticum habent ad tecta Eccleſiæ reſtauranda, vel ipſas Eccleſias emendandas, omnino adjuvent, &* Nonam & decimam *reddant.*

Concil. Meldenſ. An. 845. Can. 62. — *His verò qui rebus Eccleſiaſticis,* Nonas & decimas *perſolvere, & ſarta tecta Eccleſiæ ſecundùm antiquam authoritatem & conſuetudinem reſtaurare debent, & hoc non ſolùm negligunt, verùm & per contemptum dimittunt, atq; Clericos fame, penuriâ, Eccleſiaſtica quoq; ædificia diſſolutione adnullari permittunt, tam diu ab Eccleſiaſticâ communione ſeparentur, uſq; dum diligentia emendare ſtudeant, quod ſocordia neglexerunt,* to. 3. A. 613.

Hanc opinionem explodit *Jo. Seldenus* & licèt *Decimas* fateatur datas ex jure Eccleſiaſtico; *Nonas* tamen cenſum ſeu redditum illum agrarium fuiſſe contendit, quem elocator Eccleſiaſticus, à conductore percipiebat. Decimar. Hiſt. cap. 6. Sect. 7. pa. 143. multa citans Concilia & leges antiquas, quæ nos utiq; illo inconſulto concinnati ſumus. Fortè autem fortuito in Canonem non incidit, qui ſuam hanc ſententiam labefactatur. Sic autem apud *Benedictum Levitam* Capitular. lib. 5. Can. 127. cui ſic titulus — *De* nonis & decimis *vel cenſu Eccleſiarum.* Et in textu. — *De rebus verò Eccleſiarum unde nunc cenſus exeunt,* Decima & Nona *cum ipſo cenſu ſolvantur: & undè antea non exierunt ſimiliter* & Nonæ & Decimæ *dentur. De caſatis verò 50 ſolidus 1. de 30 dimidius ſolidus, de 20 tremiſſis unus. Et ut precariæ modo renoventur & ubi non ſunt ſcriptæ, fiat deſcriptio inter conventores de verbo noſtro.*

Capitular. Carol. Mag. lib. 1. cap. 163. — *Ut qui Eccleſiarum beneficia* (i. feuda) *habent,* nonam & decimam *ex eis, Eccleſiæ cujus res ſunt, donent: & qui tale beneficium habent, unde ad medietatem laborent, de eorum portione proprio presbytero,* Decimas *donent.*

Lib. 2. Cap. 21. — *Volumus atq; jubemus, ut de omni conlaborario, & de vino & fœno, fideliter & plenarie* Nona & Decima *perſolvatur.*

Lib. 4. Cap. 40. *Conſideratum eſt, ut de frugibus terræ & animalibus nutrimine* Nonæ & Decimæ *perſolvantur. Et* (poſt aliquot) *qui* Nonas & Decimas *dare neglexerit primum quidem illas cum lege ſua reſtituat & inſuper bannum noſtrum ſolvat, ut caſtigatus caveat, ne ſæpius iterando beneficium amittat.*

L. 5. Cap. 157. *De rebus verò Eccleſiarum unde nunc cenſus exeunt,* Decima & Nona *cum ipſo cenſu ſolvantur, & unde antea non exierunt, ſimiliter &* Nonæ & Decimæ *dentur. De caſatis verò 50 ſol. 1. de 30 dimidius ſol. de 20 tremiſſis unus.*

Ibidem cap. 145. *De his qui* Nonas & Decimas *jam per multos annos aut ex parte aut ex toto dare neglexerunt: volumus ut per miſſos noſtros conſtringantur, & ſecundùm Capitularem priorem ſolvant* Nonas & Decimas, *& inſuper bannum noſtrum. Et hoc eis denuntietur, quod quicunq; hanc negligentiam iteraverit, beneficium unde hæc* Nona & Decima *perſolvi debuit, amiſſurum ſe ſciat.*

Capitul: Domini *Karoli* Regis cap. 4. 18. — *Hi verò qui ex rebus Eccleſiaſticis* Nonas & Decimas *perſolvere, & ſarta tecta Eccleſiæ ſecundùm antiquam authoritatem & conſuetudinem reſtaurare debent; & hoc non ſolum negligunt verum & per contemptum dimittunt* —— *ab Eccleſiaſtica communione ſeparentur, uſq; &c.* Omnia verbatim ex *Meldenſ.* Concil. Can. 62. hic ſupra.

V. *Nonæ* apud *Flodoard.* Hiſt. Rem. 142, 157. b. 168. 227. b. 409.

Præceptum Ludovici Imp. apud *Flodoard.* lib. 2. cap. 19. —— *Sicut decretum eſt à piæ recordationis domino & avo noſtro Pippino,* Decimas & Nonas *eidem Eccleſiæ ſanctæ* (Remenſi) *ex rebus quas inde habent perſolvant.*

Præcept. reſtitutionis *Caroli* Cal. ibid. lib. 3. cap. 3. *Carolus Dei gratia Rex omnibus Comitibus, Abbatibus, &c. Jubemus, ut quiſquis &c. ex Remorum Eccleſiæ rebus ſive Epiſcopatus* —— *Hincmari venerabilis Archiepiſcopi aliquid habere dinoſcitur, ſive per largitionis noſtræ conceſſionem, ſive per &c.* Nonam & Decimam *in Miſſorum noſtrorum præſentia, Miſſo Eccleſiæ S. Mariæ vel S. Remigii Remorum ſive Hincmari — revadiet, & annis ſingulis ad eandem — Eccleſiam perſolvere — ſtudeat. Quicunq; verò contra hanc noſtræ authoritatis præceptionem, de hoc fieri præſumpſerit, ſciat, ſecun-*

ſecundùm dignæ memoriæ avi & piæ recordationis genitoris noſtri, capitula ſe emendaturum, & ipſas eaſdem res abſq; alicujus interceſſionis impetratione amiſſurum.

Et lib. 3. cap. 20. pa. 228. —— *Carolus Pipini Regis filius eandem villam* (Dudiciacam) *apud Tilpinum Archiepiſcopum obtinuerit in præſtariam, ea conditione, ut Capellas ad ipſam pertinentes, cum* Nonis & Decimis, *Epiſcopus Remorum retineret, &c.*

Append. ibidem, de villa Novilliaco—*Dedit villam Novilliacum in beneficio Anſchero Saxoni, qui* Nonas & Decimas, *ad partem Remenſis Eccleſiæ de ipſa villa uſq; ad mortem perſolvit.*

¶ *Nonæ, Nonalia.*] Gloſſ. in Caſ. *Ekkehardi* junioris Cap. 9. Ex *Ugutiò Nonnales* & *Nonalia* dicuntur *Nonæ & Nundinæ.*

¶ *Nonalis*, & *Nonalia.*] *Ekkehard.* jun. Caſ. cap. 9. —— *Nam in* Ekkehardo *natura & ſtudio caritatis dulcedine pleno, ſpiritus cunctorum quieverat: qui de Jonſwilare, quod, ut diximus, ipſe requiſivit & tenuit, hebdomadam ſeptem cottidie victualium ſtatuit, cum pane abundo, & quinq; menſuris de cerviſia: quarum quintam* Nonalem *quidem vino comparari voluit.* Ubi in Gloſſ. *Haiminsfeldus* pag. 201. fuſiùs ſic diſputat. *Quæ eſt Cerviſia* Nonalis? *An quæ à tributariis* Nonarum *penditur? Nam* Nonæ & Decimæ *tributorum ſpecies, cum* Nona *vel* Decima *pars exigitur, de quibus in Capitularibus Caroli* M. in Additionibus Anni 16. cap. 5, 6, 7, 10, 12. & apud *Anſegiſum* Abbatem lib. 1. tit. *De* Nonis & Decimis. *An* Nonalis, *id eſt, feſtiva, ſicut feſtiva copia dicitur à Latinis?* Ugutio; Nonales *vel* Nonalia *dicuntur* Nonæ & Nundinæ.

An Nonalis, *quæ fratribus dabatur circa* Nonam, *quæ eſt hora tertia*, **umb die non zit**, *quo tempore merenda ſolet ſumi, quæ Alamannis corruptè* **Brend**? Infra cap. 11. *Abbas invitat tandem omnes pariter ad* Nonales *fratrum biberes; ibi tanta hilaritate uſq; ad veſperum jam penè ſonatum commanent &c. Sed profectò quod dicam, habeo; quod affirmem, nihil eſt.* Hæc ille: qui in Gloſſa tamen ad noviſſimum hunc locum adjungit. *Supra* Nonalem *cerviſiam dixit. An ergo & hic legendum* bieres, **Bier**? *An* Nonales *biberes vocat hauſtus veſpertinos*, **Abend-turnck**? *Certè Angli, poſtmeridianas & veſpertinas compotationes in Academiarum juriſq; Collegiis* **bevers** *vocamus, quod ex more ſuò Germani facilè* biberes *pronunciant:* b *nimirum pro* u: *Sed & eaſdem paſſim adhuc* None—*meales.q.* Nonalia *edulia nuncupamus.* Vide jam ſupra *Nona.*

¶ *Nonna, næ; Nonnana, Nonnanis,* & *Nunnanis.*] Monialis, ſoror velata. Monacha. Græ.

Nonnarum appellationem ſub primis Eccleſiæ ſæculis innotuiſſe non eſt dubium. Ejus meminere inter Græcos antiquos *Euſebius*, *Suidas*, inter Patres Latinos, *Hieronymus* in Epiſtol. ad *Euſtochium*: *Et quia* (inquit) *maritorum expertæ dominatum, viduitatis præferunt libertatem, caſtæ vocantur &* Nonnæ. In quem locum *Eraſmus* —— *Apparet hoc verbi* (Nonnæ) *ab Ægyptiis in vulgi ſermonem veniſſe. Solent enim aliquoties, res ejus gentis ſortiri vocabula, in qua præcipuæ fuerint, aut unde natæ ſint. Ægyptus autem, præter cæteras provincias monachorum gregibus abundabat; quorum lingua puto monachos & ſanctos* Nonnos *fuiſse vocatos, monachas & Virgines* Nonnas. *Nam meminit Suidas* Nonni *cujuſdam Ægyptii, qui Partheneium theologum verſibus ſit interpretatus. Et parthenos Græcè Virginem ſonat, quaſi virgo ſcripſerit in Virginem. Deniq; in hac eadem Epiſtolâ, aliquanto inferiùs, cum de monachorum agit generibus, Ægyptiis utitur vocabulis.* Hæc ille.

Sed audi aliam longè diverſam ſententiam *Amerpachii*, in Notis ad breviſſimum illud Capitulum in Conſtitutionibus *Caroli Mag.* quod ibidem inſcribitur Clericis & Nunnadibus, editione autem *Lindenbrogiana*, Capitular. lib. 1. cap. 17. Clericis & Nonnabus, Conſtitutionis verba ſunt hæc, *Item in Concilio* (eodem Laodicenſi) *præcipitur, quod non oporteat mulieres ad altare ingredi.* Caput (inquit *Amerpachius*) non convenit: Cum Canon generaliter loquatur de mulieribus, & Caput ſit de Clericis & Nunnadibus. Ita enim & alibi appellantur ſacræ Virgines, vocabulo ſumpto à Germanis, per tranſlationem, quod propriè ſignificat *Suem fœminiam caſtratam*, ſicut è contra ferè nos Græca voce nominamus equos caſtratos ab iis, qui ſe caſtrant propter Regnum Dei.

Concil. *Cloviſhovenſ.* An. Dom. 747. Ca. 19. —— *Monachi ſeu* Nunnones *ſuo majori regulariter conſtituto humiliter ſubjecti ſint.*

Nonnana & *Nonnanis*, idem quod *Nonna.* Vide jam ſupra id verb.

¶ *Nonnus, ni.*] Monachus.

¶ *Non obſtante.*] Chart. *Celeſtini* Papæ 1191. *Hov.* pag. 754. & 48. 14. Literæ pat. Johannis Ducis Britan. contra Judæos An. Dom. 1239. Hiſt. de Bret. liv. 4. cap. 23. —— *Quod ſi contra iſtam ordinationem me venire contigerit, Epiſcopi poſſunt nos excommunicare, & terras noſtras in ſuis dioceſibus ſupponere interdicto*, non obſtante *aliquo privilegio impetrato vel impetrando.*

Mat. Weſtm. in. An. 1244. pag. 177. —— *Utens hac odibili adjectione*, non obſtante

ſtante *privilegio &c.* V. *M.Par.* 677. l. 30. & 706, & 784, 757, 937.

An. 1246. circa an. Reg. 30. Antiqq. Brit. Eccl. pag. 179. l. 41. Inter gravamina Papalia Regno Angl. illata & ab *Hen.* 3. in capitula redacta, viz. cap. 5.— *Præterea ille novus & prioribus omnibus ſeculis inauditus Papalis nuncius & advena qui* NON OBSTANTE *dicitur &c.* V. *Innocentius* Pap. in privilegio Regi *Hen.* 3. de gravaminibus conquerenti indulto, fatetur multa contra privilegia prius conceſſa perpetrari. *Sed omnia* (inquit) *hæc & alia per hoc repagulum* Non obſtante, *infirmantur* : (& velut odio rem habens, exclamans ait :) *ubi ergo fides? ubi jura, quæ ſcriptis ſolebant ſolidari?* (ſibiq; reſpondens, ait :) *exularunt.* Pariſius in *Hen.* 3. ſub An. 1246.

¶ *Noſturma.*] Aimoin. lib. 4. cap. 26. *Collegit lectam è Francia bellatoribus ſcaram; quam* noſturmam *vel cuneam appellare poſſumus.*

¶ *Notarius.*] Legi (ſed locum neſcio) *Notarios* publicos Bullâ papali hic in Angliâ inſtitutos eſſe tempore Regis *Ric.* 2. ſed hos fortè in re Eccleſiæ. Reperio autem *Notarios* nominari in Chartis *Edw. Confeſſ.* ſcil. in lib. Privileg. Sanctuarii *Weſtm.* in fine Chartæ ejus 2. fol. 9. b. in ſubſcriptionib. —— *Ego Reynbaldus Cancellarius* ✠. Et infra, *Swyergarus* Notarius *ad vicem Reynbaldi Regiæ dignitatis Cancellarii hanc Chartam ſcripſi & ſubſcripſi in Dei nomine fœliciter Amen.* Et in fine 3 Chartæ — *Ego Reynbaldus relegi & ſigillavi* ✠. inferius in ultimis — *Ego Alfgeatus* Notarius *ad vicem Reynbaldi Regiæ dignitatis Cancellarii hoc privilegium ſcripſi & ſubſcripſi. Dei nomine* fœliciter Amen. fol. 14. a. b.

¶ *Notæ*, & *Notulæ.*] Dicuntur brachygraphiæ, h. compendioſæ ſcriptionis characteres; quibus Scribæ & Cancellarii principum dictata illico deſignabant, al. *Siglæ. Ekkehardus* Ju. Caſſ. S. Galli cap. 16. —— *Ekkehardum autem* notularum *peritiſſimus penè omnia (quæ in Ottonum colloquio tranſierant) hæc, eiſdem notavit in tabulâ verbis. Quibus Otto multum delectatus eſt, ſibi relectis, cum ipſe præter* notulas *nihil viderit in tabulâ.*

¶ *Notnunfti.*] Violentia. L. Friſonum tit. octavus inſcribitur De *Notnumfti*, & ſequitur — *Si quis rem quamlibet vi rapuerit, in duplum eam reſtituere compellatur.* Lindenb. Gloſſ. Latino-Theotiſc.

¶ *Novale.*] Ex cartulario Abbathiæ de Furneſſe in Com. Lanc. in officio Ducat. Lan. fol. 41 b.

—— *Item nota, quod* Novale *eſt ager nunc primùm præciſus, ut extra verborum ſignificationibus innovatæ, ubi gloſſa dicitur* Novale, *terra de novo ad culturam redacta, cujus non extat memoria quod culta fuiſſet ibidem; & quod* Novale *ſemel fuit, ſemper erit* Novale, *quoad Decimarum retentionem vel ſolutionem.*

¶ *Novemgeldi*, & *Novigildus.*] L. Al. tit. 99. V. ſupra *Niumgeldum.*

¶ *Nudimanus.*] Qui nihil adfert; manus nudas & inanes habens. Sic ut *nudipes. Ekkehard.* Ju. Caſ. S. Gal. cap. 2. —— *Devovit — nequaquam venire* nudimanum. V. R. Al. 179.

¶ *Numerus.*] Pro cohorte. Ita ſæpè in Notitiâ Imp. fol. 161. Sub Comite litoris Sax. in Brit. *Præpoſitus* numeri *Fortenſium Othonæ. Præpoſitus* numeri *Turnacenſium, Lemannis.* Chryſoſt. hom. 22. in Act. Apoſt. *Choros* (inquit) *erat quæ vocatur* Numerus, quod & *Oecumenius* in cap. 10. Act. Apoſt. recitat, & Tripartit. lib. 1. ca. 9. innuere videtur. Sed quandoq; pro quibuſcunq; militum copiis *Numeri* accipiuntur (ait) *Pancirolus.* Vide ibidem §. ult. & Νϑμερϙ apud *Meurſ.* Et *Lipſius* notat *Numeros*, inferiori ævo crebrò legi ſive de cohortibus, ſive de legionibus ipſis *Milit. Rom.* pa. 82.

¶ *Numerorum* Notæ apud antiquos variè deſignantur, quarum aliquot nos hîc ideo referendas duximus. V. Baron. An. 770. nu. 16. pa. 331.

¶ *Nummata terræ.*] Idem quod denariatus terræ. *Chart. vet. S. D.* Wil. Fr. H. Reg. Angl. omnibus amicis ſuis & hominibus ſuis Anglicis & Franciſ, tam futuris quàm præſentibus Sal. Sciatis me dediſſe & conceſſiſſe Eccleſiæ S. Mariæ de Walſingham, & Canonicis ibidem Deo ſervientibus in perpetuam elemoſinam 40 *nummatas* terræ in Walſingham, quæ fuit Archetel & Brinig fratris ejus de ſoccâ Wichtune, liberè quietè & honorificè abſque omni ſervitio & omni conſuetudine. Teſt. *Engeler. de Boun* & *Rich. de Lahai,* & *Rad. de Tonei,* & *Alan. de Faleis*, & *Rob. de Briencurt,* & *Rad. de Clarâ,* & *Galf. de Treſgot*, & *Bartolom. de Wihtuniâ,* & *Hug.* & *Howard,* & *Ocelin,* & *Lefwine filio Wig.* & *Gauf. ejus filius.*

Notatur in dorſo, manu vetuſtâ, Carta *Will. Longeſpe* Fr. Regis de duobus ſoccagiis de Wichton quæ fuerunt Archetell & Brining.

¶ *Nummus.*] Pro ſimplici denario. Chart. antiq. ſine datâ. *Sciant &c. quod ego Cunei filius Johannis filii Meghi, conceſſi, & in perpetuam elemoſynam dedi Eccleſiæ S. Mariæ Magdalæ apud Norwic', & fratribus & ſororibus ibi &c.* 12 nummos *reditus in Weſtfield pro ſalute &c. quicunq; hanc tenuram tenet poſt obitum illius* (*S. Godrici*) *ſuper Altare in diem feſti S. Mariæ Magdal' annuatim reddat* 12 *denarios. His teſtibus &c.* Mat. Weſtm. An. 1095.— *Cum verò eſſent plus quàm CCC armatorum millia (in Terra ſancta) tanta eis ſuppetebat copia, ut aries uno* nummo, *bos vix* 12 nummis *venderentur.*

¶ *Nuncius.*] Pro ſerviente Curiæ qui literas citatorias & præcepta forenſia exequitur. Anglicè **Apparitor, Sergeant, Beadle.**

¶ *Nun-*

¶ *Nuntius.*] Pro Legato Pontificis Romani. *Hol.*239.

¶ *Nunnanis, Nonnanis, Nonna.*) Quod vide ſupra.

¶ *Nuſca.*] L. Anglior. & Werinor. tit. 6. §. 6. — *Mater moriens filio terram, mancipia, pecuniam, dimittit : filiæ verò ſpolia colli, i. muranas,* nuſcas *monilia, inaures, veſtes, armillas &c. Lindenb.* Gloſſ. Latino-Theotiſc. *fibula, nuſca.* Item *lunula: Nuſculi.*

¶ *Nydbedripes*, al. *Nied.*] Grand. Cuſtumar. Monaſt. de *Bello*, Tit. *Bromhame* fol. 91. a. —— *Alicia Frere tenet &c. Et debet inde de reddit. &c. Et de horſgabulo ut ſupra* 4 *d. falcare per* 3 *dies, cariare fenum ad* 3 Nydbedripes *in autumpno, cum* 2 *hominibus.* Poſt nonnulla ibidem. *Jo. Iverton debet metere & ligare in autumpno* 1 *nedacram, invenire* 1 *hominem per* 3 *dies ad* Nydbedripes *ad metendum à meridie uſq; veſperas.* Similiter fol. ſeq. *Rogerus Cray.*

¶ O*Ba.*] Vide *Hoba.*

¶ *Obcæcare.*) Pro occludere; ut *Foſſas obcæcare*, i. deſuper occludere, ne pateant.

¶ *Obedientiæ.*] Concil. Eboracenſ. An. 1195. Hoved. pa. 756. — *redditus quos* obedientias *vocant.*

¶ *Oberos.*] Longobar. 1. tit. 24. l. 5. —— *Mulier curtis rupturam, quod eſt* oberos *facere non poteſt : quod abſurdum eſſe videtur, ut mulier libera aut ancilla, quaſi vir cum armis vim facere poſſit.* Et L. ſeq. — *Si quis peculium ſuum de clauſura aliena tulerit occultè, & non rogaverit, componat curtis rupturam, id eſt* oberos, *ſol.* 20. Et tit. 36. l. 4. —— *Si ſervus Regis,* oberos, *aut vecorin, aut mervorphin, aut quamlibet talem culpam, aut minorem fecerit, ita componat ſicut de ſervis aliorum exercitalium decretum eſt.* Legendum autumat Lindenbrog. *Hoberis. Hobe* (inquit) vel *Hove*, ſive ut nunc pronunciatur **hoff**, Germanis, & quod *Curtis* Gall.

¶ *Obeiſſentia.*] Concordia finalis inter Jo. Duc. Britan. & Alanum Trecorenſ. Epiſc. &c. An. 1267. Hiſt. Bret. l. 4. cap. 24. — *quod nos debeamus habere* obeiſſentiam *& diſtrictum in terris & hominibus Regalium Trecorenſium, & in feudis Eccleſiæ Trecorenſis.* Et mox. *Salvis nobis & noſtris hæredibus,* obeiſſentiis, *& redevanciis noſtris à dictis hominibus, de terris & feudis, quas & quos tenent &c.*

¶ *Oblatæ.*) Sunt panes azymi quos olim in Eccleſia offerebant Chriſtiani ἐν ταῖς ἀγάπαις (i. *in conviviis charitatis*) ut loquitur *B. Judas* Apoſtolus. Quos ſi conſecrabant, *hoſtiæ* dicebantur. Si hujuſmodi convivia faciebant, & benedictos diſtribuebant in fratres *eulogiæ*, à poſterioribus *oblatæ* ab offerendo. *Iſſo de Miracul. S. Othmari* lib. 1. cap. 3. — *quædam panis rotulæ, quæ vulgò* oblatæ *dicuntur.* Frequens earum apud Alamannos, ſed in uſum prophanum, confectio, retinentq; nomen antiquum. Exempla in *Ephemerid.* Sic Gloſſ. *Haiminsfeld.* in *Burchardi* Caſſ. S. Galli cap. 6. Ubi ſic legitur. —— *Quod autem auxerit præbendam ex hoc conjicio; quia in hebdomadâ Paſcali, etiam in meridie, vinum &* oblatas *fratribus dari conſtituit*, to. 1. 118. c Al. V. *Oblata* in Capitul. & perpende an huc pertineant aliàs. L.

Naogeorgus lib. 4. de ritu agens celebrandi feſtum Aſcenſionis, —— *Poſt hæc iis dejicitur panis, quem barbara turba nuncupat* Oblatas; *cui ſæpè admixta papyrus imponit pueris : finiunt magno omnia riſu.*

¶ *Obligatores.*) Qui faſcinationibus, quas ligaturas vocant, utuntur. Capitul. lib. 1. cap. 64. — *Præcipimus, ut nec canculatores, nec incantatores, nec tempeſtarii, nec* obligatores *faciant &c.*

¶ *Obmallo, as.*) Cauſam in *mallo* ago, teneo, lite ago. Partes alterius in *mallo* tueor.

Formul. Solen. 9. — *Jubemus ut memoratus Pontifex — ſeu advocatus ejus in vicem authorum ſuorum, cauſas ipſius licentiam habeat adſumendi vel* Obmallandi. *L. Salica tit.* 37. Si legem noverit potuerit ſe *Obmallare* ut leudem non ſolvat. Vide *Mallo* & *Admallo.*

¶ *Oblata terræ.*) Vide *Fardella*, & *Nummata.*

¶ *Obſcario, onis.*) Longob. lib. 2. tit. 55. l. 19. *Si quis in Curte Regis cauſam habuerit, & evenerit ut prius curtis Regis ſacramentum deducere debeat; ſi minor cauſa de* 20 *ſol. fuerit, per ſacramentum* obſcarionum, *cum actoribus finiatur.* Gloſſ. *Obſcariones*, Carcerum cuſtodes. Chronicon Sangal. de Carolo Magno lib. 2. pa. 376. —— *Dixit nominatus non revera Epiſcopus ad oſtiarium vel* ſcarionem

nem *ſuum, cujus dignitatis aut miniſterii viri apud antiquos Romanos Aedilitiorum nomine cenſebantur.* Forſan ſic quoq; intelligendum; quod in veteri martyrologio legitur in vitâ S. Victoris — *Amputatum eſt caput ejus ab* ſcurrone. Et paulo poſt — *Fecit eas incendi ante ſe ab* ſcurrone. *Lindenbr.*

¶ *Obolata terræ*, & *Obolus terræ.*] Occurrunt diverſè & incertè. Quidam (*Thomaſius*) aſſerunt *Obolum terræ* continere longitudine 10 pedes; latitudine 5. tota ſcil. ſuperficie 50. In Jure autem noſtro *Obolata terræ* longè aliter videtur accipi, ut notavimus ſupra in *Ferdella*, ubi de *quadrantata, obolata, denariata, ſolidata,* & *librata*, terræ mentionem fecimus, licèt haud explicitam.

Alii *Obulatam terræ* exponunt de dimidio perticatu; nam *denariatum terræ* pro ipſo perticatu accipiunt, qui juxta Stat. *de terris menſurandis*, 16 pedes & dimid. continet. Niger Codex Prioris Lewenſ. Manerii ſui de *Hecham* fact. an. 4. Hen. 6. pa. 17. *Sibill' Bartelot tenet unam acram & 5* denariatus terræ *in eodem tenemento Makayt &c.* Hoc in recentiori Supravisione exhibetur: *Willielmus Jokyn tenet 1 acram & 5* perticatus terræ *quondam Sibillæ Bartelot.* Pag. 21. *In manu domini poſt mortem J.S.* 4 denariat. *&* 1 Obolatam terræ *in Tenemento Cutteby.* Pag. 35. *J. H. & J. uxor e us — tenent dimid. rodam & 3* denariat. terræ *in fine boreali Meſſuagii &c.* Pa. 48. *Sim. Lucas tenet* 3 Obolatas terræ, *cum 1 cotagio &c.* Ex his conſtat *denariatam terræ* non ſolum acrâ minorem eſſe, ſed & dimidium Rodæ, quod acræ pars octava eſt, plures etiam *denariatas* comprehendere. *Obolatam* etiam partem eſſe *denariatæ.* Quadrat hoc certè adamuſſim cum veteri quadam computationis genere, memoriæ cauſâ ab agrimenſoribus excogitato. Siquidem acram terræ marcæ argenti aſſimulantes, totidem in hac denarios numerant quot in illâ perticas, in utraq; ſcil. 160. dividenteſq; perticas in dimidia, & quarterios: his opponunt utiq; *Obolos* & quadrantes argenteos: Sic ut acra contineat 160 denarios, 320 *Obolos*, & 640 quadrantes.

¶ *Occaſio.*] Pro moleſtiâ, impedimentò, litis juriſq; actione. Chart. libertatt. Hen. 1. *Quoniam Regnum oppreſſum erat injuſtis* occaſionibus *& exactionibus.*

Chart. Foreſt. cap. 12. *Unuſquiſq; liber homo de cætero ſine* occaſione *faciat in boſco ſuo vel in terra ſua — molendina, vivaria, &c.*

¶ *Occaſiono, nas.*] Vox for. Inquieto, in jus traho, litibus ango.

¶ *Occationes.*] Eſſarta quæ dicuntur in Foreſtis, aliàs *Exarta.* Plinio interlucationes, Angl. **Aſſarts.** Dictæ, ab *occa*, non ab *occaſu.* Harum meminit *Gervaſius Tilberienſ.* & *Manwoodus*, ut ſupra diximus in voce *Eſſartum*, quod vide.

¶ *Occia.*] Brito Armorican. Philippid. lib. 2. pa. 253. l. 27.

[nis
Nunc concas, nunc clava capit, nunc verò bipen-
Excerebrat; ſed nec biſacuta, ſudiſve, vel haſta,
Occia *vel gladius ducit.*

¶ *Occidentanæ.*] Sunt hymnorum & ſequentiarum genus, quo Eccleſia utitur occidentalis; à *Gregorio* M. Romano pontificè inventa; ideoq; *cantus Gregorianus, Occidentalis, Latinus, Romanuſq;*, aliàs atq; aliàs appellatur; ut ſic à Græcorum innoteſcat quod *frigdoram* vocant, de quo ſupra.

¶ *Occupatum.*) Eſt quod quis aut de prædio Regis, aut de viâ publicâ ſubtrahit propriæ ſuæ terræ id adjiciens, aliàs *Purpreſtura* dictum, quod vide. Et locum ibidem è Gerv. Tilb. de excidentibus & occupatis citatum.

¶ *Ochiern.*) Aliàs *Ogetharius.* Nomen dignitatis apud Scotos, atq; liberi quem vocant tenentis, i. prædia poſſidentis. *Stat. Alexand. c. Recordatio* 26. Et videtur ejuſdem eſſe honoris, cum Thani filio vel filia quibus utriſq; eadem eſt *Mercheta*, viz. (**twa kios**, i.) duæ capellæ vel duodecim denarii. Lib. 4. ca. *Sciendum* 63. Similiter *Cro* (hoc eſt mulcta) hominis qui dicitur *Oye*, etiam Thani & *Ochierni*, ſunt quatuor vaccæ. Lib. 4. c. *Statuit* 64. Mulcta itemq; **un-law** appellata, quam Rex exigat à Thano, ſunt ſex vaccæ; ab *Ochierno* verò oves quindecim vel ſex ſolidi. Hæc ex *Skenao* vertimus: Sed *Merchetam*, quam citat vide aliter æſtimatam hic ſupra in eâ voce, & infra in *Ogetharius.*

¶ *Octava, væ.*] Æterna requies; dies requiei cœleſtis, quæ ideo *octava* dicitur quod ſeptem hi noſtri dies mundani ad laborem pertinent: Dominuſq; noſter in *octava* die ad æternam reſurrexit requiem, *Hepidannus in Annal. An.* 978.

[*ſeptem*)
* *Quis dederis partem* (voluiſti * *quam dare* * Queis.
Necnon Octavam, *o Dee ſancte tuam.* * Quum.

Et an. 1017.

Hartker in melius mutatur (ut opto) recluſus]
Dexter in Octavâ *ſit bone Chriſte tua.*

Octavæ dicuntur non omnnium ſed quorundam feſtorum ſequentiæ, quibus dies *Octava*, inſtitutione Romanæ Eccleſiæ, non tantum honoranda eſt; ſed & iteratis nonnullis ſolennitatibus, quæ in ipſo feſto utuntur, honeſtanda. Feſtum enim ipſum ſignificare aiunt animæ ejus tranſmigrationem in cœlos, cujus ſit feſtum: *Octavam* autem ſequuturi corporis reſurrectionem, quod tamen omnibus Sanctis

non indultum eſt, ne ullus ſic eſſet feriandi terminus in univerſo ſæculo. Vide plures circa hoc ſubtilitates apud *Durandum, Rational. Divin.* Lib. 7. cap. 1. num. 41. & ſeqq. Et *Belethum de Divin. offic.* ca. 71. Feſta autem quæ ſuis gaudent *Octavis* in Eccleſiâ Anglicanâ juxta leges *Edwardi* Confeſſ. cap. 12. quibus etiam immunitates concedit, ſunt *Coronationis Regiæ, Natalis Domini, Paſchatis* & *Pentecoſtes.* In Romana verò Eccleſiâ plures deprehenduntur.

Octavæ Paſchæ, Convent. Aquiſgran. An. 817. cap. 6. to. Con. 3. 522. —— *Ut in Quadrageſima, niſi in Sabbato ſancto non radantur (monachi) in alio enim tempore ſemel pro 15 dies radantur , & in* Octavis Paſchæ.

¶ *Octember.*) Pro October. Hincmarus in Epitah. S. Remigii : Flodoar. lib. 1. ca. 21.

Octember primum cum daret atque diem.

¶ *Octogilt.*]

¶ *Oeconomus Eccleſiæ.*]

¶ *Oculorum effoſſio.*] Sicuti & membrorum truncatio, ideo ab aquilonaribus principibus excogitatum eſt , ne in vitam ullatenus ſæviretur. Hoc autem ſupplicii traduxiſſe primùm opinor in Inſulam noſtram *Canutum* Regem ; qui ſuis legibus ſic ſtatuit. Cap. 48. MS. — *Si amplius adhuc peccaverit*, educantur ei oculi, *& truncentur ei naſus & aures & ſuperlabrum , aut decapilletur, quicquid horum conſulerint , quorum tunc intererit.* Acerbius autem Willielmus primus : in ſuis quæ inſcribuntur emendationes αϱχ 126. — *Interdico etiam ne quis occidatur, vel ſuſpendatur , pro aliqua culpa, ſed* eruantur oculi, *& abſcindantur teſticuli, vel pedes, vel manus , itaque truncus vivus, remaneat in ſignum proditionis & nequitiæ ſuæ : ſecundùm enim quantitatem delicti debet pœna maleficiis infligi.* En quod Cicero dixit de Portia lex virgas ab omnium civium Romanorum corpore amovit: hic miſericors flagella retulit : Sed in ſuiipſius viſcera (omnium quod ſciam primo) converſa eſt legis hujus immanitas ; hoc eſt *Robertum* Ducem Normanniæ, filium ſuum primogenitum , quem frater ejus *Henricus* primus non regno ſolum ſed & luminibus ſpoliavit. V. L.

¶ *Offa Judicialis.*) Al. *Corſned.* V. *Canuti* Ll. Ecc. Cap. 5. Videtur ideo excogitari, ut graviſſima illa per Euchariſtiam purgatio in rebus levioribus non adhiberetur. V. *Corſned.*

¶ *Offerenda, dæ.*) Antiphona que canitur, cum oblatio debet celebrari. *Belethus* de Divinis officiis cap. 41. Dicto ſymbolo cantatur *offertorium*, ſive *offerenda*, ut aliqui dicunt &c. Haiminsf. Ekkehard. jun. Caſ. S. Galli cap. 3. Quos quidem tropos Karolo ad *offerendam* , quam ipſe Rex fecerat , obtulit canendos.

¶ *Offertorium.*) Ut ſupra *Offerenda.*

¶ *Officia.*) Munera , Dignitates apud Saxones noſtros.

Ofgangfordel.) Sax. Conſtitutt. *Canuti* R. de foreſtâ ca. 11. — Eantq; (rei) ad triplex judicium, quod Angli **Ofgangfordel** vocant. Aut redundare videtur f poſterius , aut legendum **Ofgang for Ordal** ; i. tranſitus ad ordalium. V. Conſtitutt. hic ſupra , & *Ordellum* infra.

¶ *Ogetharius.*) Dignitatis ſive Ordinis nomen apud Scotos, aliàs *Ochiern* quod vide. Reg. Majeſt. lib. 4. cap. 31. Item marcheta filiæ Thani vel *Ogetharii*, 2 vaccæ , vel 12 ſolidi.

¶ *Olca, æ.*) Gregor. Turon. De Glor. Confeſſ. cap. 69. apud Flodo. lib. ca. 20. —— *Erat enim haud procul à baſilica , fundus tellure fœcundus ; (tales incolæ* Olcas *vocant) & hic datus baſilicæ Sancti fuerat.*

¶ *Oloverum.*) Vita Stephani Papæ 6. Con. to. 3. B. p. 1019. *Vela duo de baſiliſci ornata in circuitu de* Olivero.

¶ *Olympias.*) 5 Annorum ſpatium út alii tradunt ; alii verò 41 menſium autem Solarium 50 complectens. *Ethelredus* Rex Anglo-ſax. per *Olympiades* Regnum ſuum in Chartâ quadam computans —— *Conſentiens* (inquit) *Signo ſanctæ Crucis ſubſcripſi in* Olympiade 4 *Regni mei.* Videtur ex ſynchronis conſcribentibus fuiſſe annus Regni ejus 16. Domini noſtri J. Chriſti 994. vel hunc circiter.

¶ *Omophorium.*] Cucullus , capitium , q. humerale, ab ὦμος, i. humerus.

¶ *Oncunne.*) Sax. L. Alur. MS. cap. 29. —— *Si quis alium godborges* Oncunne, *& compellare velit quod ei aliquod ipſorum non complevit perjuret hoc in quatuor Eccleſiis fiat.*

¶ *Onus.*) Pro ſagmate frumenti V. *Sagma.* Hov. in An. 1126. — *Vendebatur* onus *equi frumentarium ſex ſolidis.*

¶ *Openthef.*) Ll. Canuti MS. cap. 93. *Openthef*, i. apertum furtum. Et ſic Anglicè hodie. Ll. Hen. 1. cap. 13. — *Quædam (placita vel crimina) emendari non poſſunt , quæ ſunt* **Husbrech, Bernet,** *&* **Openthef**, *&c.* Hoc in Emendationibus Williel. pri. **Ran** dicitur.

¶ *Opus.*) Vide *Seſonis* ; & *Blaſtrare.*

¶ *Ora, ræ.*) Domeſd. Nummus apud Saxones noſtros qui valebat 16 denarios ; duæ oræ 32 denarios ; Æ. Miſcel. 15 oræ libram faciunt juxta alium codicem , & quandoque poni videtur pro uncia , ut 20 denarii in *ora.*

Ll. *Edw. Conf.* cap. 12. *Manbote in Dene-*

laga

lagâ de villano & ſokeman 12 oras, *de liberis autem hominibus* 3 *marcas.* Occurrit in Domeſd. ut ſupra in *Landgable.*

Reg. Majeſt. Scot. lib. 4. cap. 36. —— *Statuit dominus Rex quod ille Croo unius Comitis Scotiæ eſt ſepties viginti vaccæ, 3 oræ pro vacca.*

Fœd. *Edou.* & *Guth.* cap. 3. —— *In Dacis autem legis violatæ pœnas luito, id eſt*, oras *duodecim.* Et infra Cap. 7. — *Dacus, ſi die dominico quicquam fuerit mercatus, re ipſa* & oris *præterea* 12 *mulctator.*

Can. Ll. MS. Jornal. cap. 31. de ponderibus & menſuris —— *Omne pondus admetatum ſit pondus, quo pecunia mea recipitur, & eorum ſingulum ſignetur: ita quod xv oræ libram faciant &c.*

Domeſd. Linc. —— *In Stanford T. R. E.* 12 *lagemanni, qui habent infra domos ſuas Sacam & Socam, & ſuper homines ſuos præter geld & Heriete, & foriſfacturam corporum ſuorum de* 40 oſis argenti &c.

Plac. coram Rege T. Mich. 37 H. 3. Rot. 4. —— *Homines de Berkeholt in Com. Suff. dicunt, quod tempore Regis Henrici, avi domini Regis nunc, ſolebant habere talem conſuetudinem, quod quando maritare volebant filias ſuas, ſolebant dare pro filiabus ſuis maritandis duas* horas, *quæ valent* 32 d.

Nota quod *Ora* ſignificat *uncia*; ſic enim reperi in antiquo Regiſtro MS. nuper Abb. de **Burton** in Com. Staff. expoſitum. Ex hoc tempore unciæ valor numerabatur aliquando pro 16 d. aliquando pro 20d. unde provenit hæc differentia de 20 d. in *Ora* toties in libro de Domeſday.

¶ *Orarium.*] Stola oratoria Conc. to. 2. 1015. à Can. 28. forte oniopherum. Con. Bracarenſ. an. 565 ca. additionum 9. to. 2. p. 643. —— *Quia in aliquantis hujus provinciæ Eccleſiis, Diacones abſconſis infra tunicam utuntur* orariis, *ita ut nihil differe à Subdiacono videntur, de cætero, ſuperpoſito ſcapulæ* (*ſicut decet*) *utantur* orario.

¶ *Orbis.*] Tuber inſtar nodi aſſurgens ex ictu, Anglicè à **bunnep**. Bract. lib. 3. tit. *de Corona*, cap. 23. nu. 2. —— *Arma moluta plagam faciunt, ſicut gladius, biſacuta & hujuſmodi: ligna verò & lapides faciunt bruſuras*, orbes *& ictus, qui judicari non poſſunt ad plagam.*

¶ *Ordalium.*) In uſu 4 H. 3. V. Privileg. M. Ord. de *Semplingham* — *Habeant* — *& infangenth, & utfangenth, & flemenefrith, &* ordel, *& Oreſte infra tempus & & extra, cum omnibus aliis liberis conſuetudinibus.*

Ordalium, ab *Or*, i. magnum, *dael*, al. *dele* judicium. V. Kilian. Ll. Canut. part. 2. ca. 32. — oþ ðæt he ᵹa to ᵹodeꝛ oꝛdale, *ad Dei judicium eat.* Præcipitur in Concill. Tribur. & Mogunt. Antiqq. Britan. pag. 100.

Aquæ, & judicium Crucis ſublatum. *Longob.* 55. le. 31. & 32.

In uſu temp. H. 2. *Hov.* 566. l. 4. Judicium aquæ ignis & ferri conceſſ. à *Johanne* Reg. Deo & Eccleſiæ ſanctæ Trinitatis de Norwic. & Epiſcopo loci & ſucceſſoribus ſuis & monachis ibidem Deo ſervientibus omnes terras ſuas &c. Et quod habeant per univerſas terras ſuas *ſac, & ſoc, tol, them, Infangentheif*, & *utfangentheif*, cum judicio ferri, aquæ, ignis, & duelli benè & in pace &c. Dat. apud *Geitinton* 28 Novemb. Regni R. Jo. 2. confirmata per inſpeximus ab H. 3. apud VVeſtm. 7 Jan. Regni ſui 16.

Remigius Epiſcopus, qui ſub Anno 1085. Eccleſiam Lincolnienſem condidit — *De Regia quoq; proditione aliquando accuſatus: ſed famulus ſuus igniti judicio ferri dominum purgans, Regio amori reſtituit, & maculam dedecoris pontificialis deterſit.* M. P. ibid. pa. 11. 12 igniti vomeres. V. Vomeres Lind. *Ordalium* fuiſſe apud Græcos ibid.

V. formam ejus in not. ad Epiſt. Ivon. 74. Ubi pag 645. Apud paganos, qui montem Soractem 20 mil. paſ. à Româ. Feroniam deam liberaſſe ab hujuſmodi. Lin. 12.

Vide modum quo *Ordalii* judicium exequitur Ll. *Ed. Conf.* cap. 9. Et Juretum in Epiſt. Ivonis pa. 635.

Prohibitum C. 2. q. 5. ca. 7. pa. 810. in Epocha 25 annor. qui terminabantur An. 1250 *M. P.* pa. 777, & 778.

Vide Sigebertum in An. 966. ut *Popo* Clericus *Heraldum* Regem Danorum, populumq; ſuum ferendo in manu ferrum valdè ignitum, ingentis ponderis —— idem *Krant.* Lib. 3. Cap. 25. Et *Voetechind.* lib. 3. Hiſt. Saxon.

Aimoin. l. 5. cap. 34. pa. 330. Ludovicus Ludovici Regis filius decem homines cum aquâ calida, & decem cum ferro calido, & decem cum aquâ frigidâ, ad judicium Dei miſit &c. Vide. qui omnes illæſi reperti ſunt.

Specul. Saxon. lib. 1. Art. 39. —— *Sed ex tribus actibus, unum magis eligant (accuſati) congruentem: vel ferrum candens manibus portent, vel in aquam bullientem brachium uſq; ad cubitum imponant, aut ab incurſu in area contra certantem* (i. duello) *ſe defendat &c.* Liber per ferrum candens, ruſticus per aquam. *Glanv.* Lib. 14. Cap. 1. pa. 114

Forma Judicii per Ordalium.

Incipit Exorciſmus aquæ ad Judicium Dei demonſtrandum.

Ex textu Roffenſi.

PEractis coram Sacerdote trium dierum jejuniis, cum homines vis mittere ad judicium aquæ frigidæ ab comprobationem, ita facere debes. Accipe illos homines, quos vis mittere in aquam, & duc eos in Eccleſiam, & coram omnibus illis cantet Presbiter Miſſam; & faciet eos ad ipſam Miſſam offerre. Cum autem ad communionem venerint, antequam communicent interroget Sacerdos eos, cum adjuratione & dicat, Adjuro vos [vel te] *N.* per Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, & per veſtram [tuam] Chriſtianitatem quam ſuſcepiſtis [ti] & per unigenitum Dei filium, & per ſanctam Trinitatem, & per ſanctum Evangelium, & per iſtas ſanctas reliquias quæ in iſtâ Eccleſiâ ſunt; & per illud Baptiſmum quo vos [te] Sacerdos regeneravit, ut ne præſumatis [mas] ullo modo communicare, neque ad Altare accedere, ſi hoc feciſtis [ti] aut conſenſiſtis [ti], aut ſcitis [ſcis] quis hoc egerit. Si autem tacuerint [it], & nulli hoc dixerint [it], accedat Sacerdos ad Altare, & communicet. Poſtea verò communicet illos [um] quos [em] vult in aquam mittere.

Incipit Miſſa Judicii. ℵ.

ℵ *Juſtus es domine & rectum judicium tuum; fac cum ſervo tuo ſecundùm miſericordiam tuam.*

Ps. *Beati immaculati in via.*

Oratio.

Abſolve quæſumus domine tuorum [tui] delicta famulorum [li], ut à peccatorum ſuorum nexibus, quæ pro ſua fragilitate contraxerunt [it], tua benignitate liberentur [etur]; & in hoc judicio, prout meruerint [vel it], tua juſtitia præveniente ad veritatis cenſuram pervenire mereantur [vel atur] per dominum noſtrum.

Lectio libri Levitici.

In diebus illis, Loquutus eſt dominus ad Moyſen dicens. Ego ſum dominus Deus veſter: non facietis furtum, nec mentiemini; nec decipiat unuſquiſque proximum ſuum. Non perjures in nomine meo: nec polluas nomen Dei tui. Ego Dominus. Non facias calumniam proximo tuo: nec vi opprimas eum. Non moretur opus mercennarii tui apud te uſque mane. Non maledices ſurdo: nec coram cæco ponas offendiculum, ſed timebis dominum Deum tuum quia ego ſum dominus. Alia.

Ad Epheſios.

FRS. *Renovamini ſpiritum mentis veſtræ, & induite novum hominem, qui ſecundùm Deum creatus eſt in juſtitia & ſanctitate veritatis.*

Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem unuſquiſque cum proximo ſuo; quoniam ſumus invicem membra. Iraſcimini & nolite peccare.

Sol ne occidat ſuper Iracundiam veſtram.

Nolite locum dare Diabolo.

Qui furabatur jam ne furetur: Magis autem laboret operando manubus ſuis quod bonum eſt; ut habeat unde tribuat neceſſitatem patienti.

Rs. Propitius eſto domine peccatis noſtris ne quando dicant gentes ubi eſt Deus eorum.

Vs. *Adjuva nos Deus ſalutaris noſter & propter honorem nominis tui Domine libera nos.*

Alleluia. Deus Judex juſtus, fortis, & patiens; nunquid iraſcetur per ſingulos dies? Secundùm *Marcum.*

In illis. — *Cum egreſſus eſſet Jheſus in via, percurrens, quidam genu flexo ante eum,* rogabat *eum dicens, Magiſter bone, quid faciam ut vitam æternam percipiam? Jheſus autem dixit illi, Quia me dicis bonum. Nemo bonus niſi ſolus Deus.*

Præcepta noſti? Ille dixit, *Quæ?* Ait, *Non occidas. Non adultereris. Non fureris. Non falſum teſtimonium dicas. Non fraudem feceris. Honora patrem tuum & matrem tuam.* At ille reſpondens ait, *Magiſter hæc omnia cuſtodivi à juventute mea. Jheſus autem intuitus eum dilexit eum &* dixit ei, *Unum tibi deeſt. Vade quæcunque habes vende & da pauperibus & habebis theſaurum in cœlo;* & veni ſequere me. Of Immittet Angelum *dominus in circuitu timentium eum, & eripiet eos: guſtate & videte quam ſuavis eſt dominus.*

Hic

Hic offerant. ScR^s.

Interceſſio ſanctorum tuorum miſericordiæ tuæ Domine munera noſtra conciliet ; & quam merita noſtra non valent , eorum deprecatio indulgentiam valeat obtinere , per Dominum.

Prefatio.

O æterne Deus : Qui non ſolum peccata dimittis : ſed ipſos etiam juſtificas peccatores : & reis non tantum pœnas relaxas, ſed dona largiris & præmia. Cujus nos pietatem ſupplices exoramus, ut famulos [vel lum] tuos [um] N. *non de præteritis judices reatibus, ſed hujus culpæ veritatem ſpectantibus inſinuas , quatenus & in hoc populus tuus præconia nominis tui efferat, & te vitæ præſentis & perpetuæ auctorem agnoſcat per Chriſtum.*

Benedictiones ad Judicium.

Deus de quo ſcriptum eſt, quia juſtus es, & rectum judicium tuum ; fac cum his [hoc] ſervis [o] tuis [o] ſecundùm miſericordiam tuam ; ut non de priſtinis judicentur [etur] reatibus, ſed in hoc, prout meruerunt [it] tua benedictione præveniente veritatis ſubſequantur [atur] judicium. Amen.

Et qui juſtus et & amator juſticiæ, & à cujus vultu videtur æquitas, fac in conſpectu populi tui, ut nullis malorum præſtigiis veritatis tuæ ſuſcentur examina. Amen.

Petitiones noſtras placatus intende, & culparum omnium præteritarum eis [ei] veniam clementer attribue ; & ſi culpabiles [lis] ſunt [ſit] tua larga benedictio non eis [ei] ad ſuffragium ſed hujus culpæ ad inſinuandam veritatem proficiat. Amen.

Quid ipſe.

Hic communicent [cet] poſt Sacerdotem ; & dicat Sacerdos.

Corpus hoc & ſanguis Domini noſtri Jheſu Chriſti, ſit vobis [vel tibi] ad probationem hodie. Co^s.

Juſtus dominus & Juſtitiam delexit; æquitatem videt vultus ejus.

Poſt communio.

Perceptis domine Deus ſacris muneribus ſuppliciter deprecamur, ut hujus participatio ſacramenti, & à propriis nos reatibus indeſinenter expediat, & in famulis [vel o] tuis [o] veritatis ſententiam declaret , per Dominum noſtrum.

Expletâ Miſſâ faciat ipſe Sacerdos aquam benedictam, & pergat ad locum ubi homines [homo] probentur [betur] Cum autem venerit ad ipſum locum, det illis [illi] omnibus bibere de aquâ. Poſtea verò conjuret aquam ubi culpabiles [em] mittat.

Incipit adjuratio aquæ.

Deus, qui per aquarum ſubſtantiam judicia tua exercens, diluvii inundatione millia populorum interemiſti ; & Noe *juſtum , cum ſuis ſalvandum cenſuiſti : Deus, qui in mari rubro cuneos Egyptiorum involviſti, & agmina Iſrahelitica imperterrita abire juſſiſti, virtutem tuæ benedictionis ✠ his aquis infundere, & novum ac mirabile ſignum in eis oſtendere digneris ; ut innocentes à* crimine * *cujus examinationem agimus more aquæ, in ſe recipiant , & in profundum pertrahant ; conſcios [um] autem hujus criminis à ſe repellant atq; rejiciant, nec patiantur recipere corpus, quod ab onere bonitatis evacuatum ventus iniquitatis allevavit , & in hanc conſtituit ; ſed quod careat pondere virtutis , careat pondere propiæ ſubſtantiæ in aquis , per dominum noſtrum.*

* Furti, vel homicidii, vel adulterii, aut alterius nævi

Item alia.

Adjuro te creatura aquæ in nomine Dei patris ✠ omnipotentis, qui te in principio creavit, & juſſit miniſtrare humanis neceſſitatibus; qui etiam juſſit ſeparari te ab aquis ſuperioribus ; Adjuro te etiam per ineffabile nomen Jeſu Chriſti ✠ filii Dei vivi, ſub cujus pedibus mare & elementum diviſum ſe calcabile præbuit ; qui etiam baptizari ſe in aquarum elemento voluit ; Adjuro etiam te per Spiritum ✠ ſanctum, qui ſuper dominum baptizatum deſcendit ; Adjuro te per nomen ſanctum ✠ & individuæ divinitatis, cujus voluntate aquarum elementum diviſum, & populus Iſrael ſiccis pedibus ſtatim tranſivit ; ad cujus etiam invocationem Heliſeus ferrum quod de manubrio exierat ſuper aquam natare fecerat, ut nullo modo ſuſcipias hos [hunc] homines [em] N. *ſi in aliquo ſunt [ſit] culpabiles [is] de hoc quod illis [illi] objicitur , Scilicet, aut per opera, aut per conſenſum, vel per conſcientiam, ſeu per ullum ingenium , ſed fac eos [um] ſuper te natare, & nulla poſſit eſſe contra te cauſa facta, aut ullum præſtigium inimici , quod illud poſſit occultare ; Adjurata autem per nomen Chriſti præcipimus tibi, ut nobis, per nomen ejus obedias, cui omnis creatura ſervit , quem Cherubin & Seraphin collaudant , dicentes,* ſanctus, ſanctus, ſanctus, Dominus Deus exercituum ; *qui etiam*

reguat & dominatur per infinita ſecula ſeculorum. Amen.

Alia.

Adjuro te creatura aquæ per dominum Patrem ✠ & Filium ✠ & Spiritum ✠ ſanctum; & per tremendum diem judicii; & per 12 Apoſtolos; & per Lxxii diſcipulos; & per 12 Prophetas; & per 24 ſeniores qui aſſiduè dominum laudant; & per 144 millia quæ ſequuntur agnum; & per omnia agmina ſanctorum Angelorum, Archangelorum, Thronorum, Dominationum, Principatuum, Poteſtatum, Virtutum, Cherubin atq; Seraphin; & per omnia millia ſanctorum Martyrum, Virginum, & Confeſſorum.

Adjuro te per ſanguinem domini noſtri Jeſu Chriſti & per 4 Evangelia; & per 4 Evangeliſtas; nec non & per Lxxii libros veteris ac novi Teſtamenti, & per omnes Scriptores ſanctos ac Doctores eorum.

*Adjuro te per ſanctam Eccleſiam catholicam; & per communionem Sanctorum, & per reſurrectionem eorum, ut fias aqua exorcizata, adjurata, & obfirmata adverſus inimicum hominis diabolum, & adverſus hominem [es] qui ab eo ſeductus [ti] unde * ratio agitur perpetraverit [unt] ut nullatenus eum [os] in te ſummerſum [os] aut in profundum trahi permittas, ſed à te repellas, atq; rejicias: Nec patiaris recipere corpus, quod ab onere bonitatis inane eſt factum, ſed quod caret pondere virtutis, careat pondere propriæ ſubſtantiæ in te, innocentem [tes] verò à prædicto crimine more aquæ in te recipias & in profundum innocuum [os] pertrahas, per dominum noſtrum.*

* Furtum hoc, vel homicidium, aut adulterium.

Poſt has autem conjurationes aquæ exuantur [atur] homines [o] qui mittendi [us] ſunt [eſt] in aquam propriis veſtimentis & oſculentur [etur] Evangelium & Crucem Chriſti & Aqua benedicta ſuper omnes [eum] aſpergatur; & qui aſſint omnes jejunent, & ſic projiciantur [atur] ſinguli in Aquam. Et ſi ſummerſi [ſus] fuerint [rit] inculpabiles [is] reputentur [etur] Si ſupernataverint [it] rei [us] eſſe judicentur [etur].

¶ Incipit adjuratio ferri vel aquæ ferventis ad judicium. In ſimplo unum pondus. In triplo tria ferrum æquiparet pondera. Et in illâ adjuratione non aſſint, ut prædiximus, niſi jejuni. Et dictis Letaniis, ſic Sacerdos in loco ubi ferrum accenditur, vel aqua intervefcatur adjurationem initiando inchoet.

Deus, qui per ignem ſigna magna oſtendens Abraham *puerum tuum de incendio Chaldeorum, quibus clam pereuntibus eruiſti: Deus qui Rubum ardere ante conſpectum* Moyſi *& minimè comburi permiſiſti: Deus qui ab incendio fornacis Chaldaici, pleriſq; ſuccenſis tres pueros tuos illæſos eduxiſti: Deus qui incendio ignis populum Sodomæ & Gomorræ involvens,* Loth *famulum tuum cum ſuis, ſaluti donaſti: Deus qui in adventu ſancti Spiritus tui illuſtratione ignis fideles tuos ab infidelibus decreviſti, oſtende nobis in hoc parvitatis noſtræ examine virtutem ejuſdem ſancti Spiritus; & per hujus ignis fervorem diſcerne fideles & infideles, ut * attactum ejus rei cujus inquiſitio agitur conſcii [us] exhorreſcant [at] & manus eorum [jus] vel pedes comburantur [atur] aliquatenus; immunes verò ab ejuſmodi crimine liberentur [etur] penitus & illæſi [ſus] permaneant [at]* per &c.

* Ut attactum ejus furti, vel homicidii, vel adulterii, cujus

Alia.

Deus judex, juſtus, fortis, auctor & amator pacis, patiens & multum miſericors; qui judicas quod juſtum eſt, & rectum judicium tuum; qui reſpicis ſuper terram, & facis eam tremere. Tu Deus omnipotens, qui per adventum filii tui Domini noſtri Jeſu Chriſti mundum ſalvaſti, & per ejus paſſionem genus humanum redemiſti, hanc aquam ferventem, vel hoc ferrum fervens ſanctifica ✠: Qui tres pueros, Sidrac, Miſac, *&* Abednego, *juſſu Regis Babiloniæ in camino ignis, accenſâ fornace ſalvaſti illæſos, per Angelum ſanctum tuum eduxiſti, tu clementiſſimè pater, dominator omnipotens, Præſta ut ſi quis [qui] innocens [tes] de hoc cujus inquiſitio agitur in hoc ferrum fervens, vel in hanc aquam ferventem miſerit [int] manum [us] ſuam [as] ſalvam [as] te præſtante domino noſtro permaneat [ant]; & ſicut tres pueros ſupradictos de camino ignis ardentis liberaſti, &* Suſannam *de falſo crimine eripuiſti, ſic manum [us] innocentes [em] omnipotens Deus ab omni læſionis inſaniæ ſalvare dignare. Et ſi quis [qui] culpabilis [les] vel noxium [ii] & tumido [di] corde induratoq; [iq;] pectore, vel ſuperba mente reus [i] * de hoc cujus inquiſitio agitur, manum miſerit in hoc ferrum, vel aquam ferventem, tu Deus omnipotens juſtiſſima pietate & rectiſſimo judicio illud declarare, & manifeſtare digneris, ut anima [mæ] ejus [eorum] per pœnitentiam ſalvetur [ventur]. Et ſi ille [i] nocens [tes] vel culpabilis [les] ſit [ſint], & per aliquod maleficium, vel per herbas aut per cauſas diabolicas induraverit [rint] & peccatum quod fecerit [int] confiteri noluerit [int] tua dextra quæſumus domine hoc declarare dignetur,* per.

De furto hoc, vel homicidio, aut adulterio, ceu maleficio.

* De furto hoc, vel homicidio, aut adulterio, ceu maleficio.

Item

Item tertia.

Deus innocentiæ reſtitutor & amator; qui auctor pacis es & judicas æquitatem, te ſubnixis rogamus precibus ut * hoc ferrum ignitum ordinatum ad juſticiam & examinationem cujuſlibet dubietatis benedicere ✠ & ſanctificare ✠ digneris; ita ut ſi innocens[tes] * de hoc cujus inquiſitio agitur, & unde purgatio quærenda in * hoc ignitum, & tuâ benedictione ſanctificatum ferrum manus[um] vel pedes [em] miſerit [nt] tuâ benignisſimâ miſeratione [i] illaſus [i] appareat [nt]: Si autem culpabilis [es] atq; reus [i] contempſerit [nt], & quaſi temptator [es] judicium tuum adierit [nt], aut per herbas vel quæcunq; temptamenta ſive molimina maleficioſa peccata ſua contueri & defendere inflatus [i] per afflatorem maliciæ contra veritatis tuæ examen voluerit [nt], juſtiſſime & miſericordiſſime domine Deus ad hoc virtus tua quæ omnia ſuperat in eo [is] cum veritate quæ permanet in ſecula ſeculorum declaratur quatenus juſticiæ tuæ non dominetur iniquitas; ſed veritati ſubdatur falſitas, ut & cæteri hoc videntes ab incredulitate ſuâ te miſerante liberentur [etur]. Qui vivis & Regnas &c.

* Vel hanc aquam ferventem.

*De hoc furto, vel homicidio, aut adulterio vel maleficio.

*Vel in hanc aquam ignitam.

His peractis, Aqua benedicta cunctis aſtantibus detur ad deguſtandum, & aſpergatur per totam domum, & ferrum proferatur, quod à culpato coram omnibus accipiatur, & per menſuram 9 pedum portetur, manus ſigilletur, ſub ſigillo ſervetur, & poſt tres noctes aperiatur, & ſi mundus eſt Deo gratuletur, ſi autem inſanies crudeſcens in veſtigio ferri inveniatur, culpabilis & mundus reputetur.

In aquâ fervente, accipiat homo lapidem, qui per funem ſuſpendatur in ſimplâ probatione per menſuram palmæ: in triplâ autem unius ulnæ: manus verò ſigilletur, & aperiatur, ut ſupra diximus in conſecratione ferri.

Incipit Exorciſmus panis ordeacii & caſei, quorum appenſio unius unciæ: Primitùs faciat Sacerdos Lætanias, & omnes qui intus ſint cum eo jejuni ſint, & ſic incipiat.

Conſecrator & creator humani generis; dator gratiæ ſpiritualis; largitor æternæ ſalutis; tu emitte ſpiritum tuum ſuper hanc creaturam panis vel caſei cum timore & tremore magnitudinis brachii tui, adverſus eum [os] qui cum ſuperbiâ & contumaciâ ac zelo iniquo venit [unt] & vult [volunt] ſubvertere juſticiam & conculcare judicium, Fac eum [os] domine in viſceribus anguſtari, ejuſq; [orum] guttura [conclude] ut panem vel caſeum iſtum in tuo nomine ſanctificatum devorare non poſſit [int] hic [hii] qui injuſte juravit [erunt], ac negavit [erunt] * hoc quod quærebatur, & jusjurandum pro nihilo habuit [erunt], & nomen tuum nominavit [nt] ubi rectum non erat: Te quæſumus ut non ei [is] permittas illud abſcondere, quia juſtus es domine, & rectum judicium tuum, qui cuſtodis veritatem in ſeculum, faciens judicium injuriam patientibus, & cuſtodis pupillum, ac viduam ſuſcepis, & viam malignorum exterminabis; Ideo oſtende nobis miſericordiam tuam, ut humiles ac manſueti ac recti propter veritatem gaudeant; ſuperbi autem & iniqui ac cupidi contriſtentur, & humilientur uſq; dum confiteantur magno & ſancto nomini tuo, & cognoſcant cæteri, quia nomen tibi Dominus & tu ſolus ſuper omnem terram altiſſimus & ſervi tui in te glorientur & laudent nomen tuum in ſecula ſeculorum. Amen.

Hujus furti, vel homicidii, aut adulterii, ſeu maleficii.

Item alia.

Domine Jeſu Chriſte qui Regnas in cœlis & in terris & mirabilis es in omnibus operibus tuis, dominator dominantium, Deus Angelorum, Deus Patriarcharum, Prophetarum, Apoſtolorum, Martyrum, Confeſſorum, Virginum, & omnium electorum; præſta quæſumus per ſanctum & admirabile nomen tuum, ut qui reus [i] eſt [ſunt] * de hoc cujus inquiſitio agitur, vel in facto, vel in conſcientiâ ad appoſitam ei [is] pro oſtenſione veritatis creaturam panis ſanctificati, vel caſei faux [ces] ejus [orum] claudatur [antur], guttur [a] ejus ſtranguletur [entur], & in nomine tuo ante illud rejiciatur quam devoretur; Sed & Spiritus Diabolicus, cui nulla eſt communio cum tuâupernâ veritate, in hoc negotio ad ſubvertendum judicium pravis præſtigiorum ſuorum molitionibus nil prævaleat; ſed qui reus [i] & conſcius [ii] eſt [ſunt] rei præfatæ ad hoc pabulum ſanctificati panis vel caſei, & præſertim per dominici corporis & ſanguinis communionem, quam accepit [erint], tremat [nt] & tremendo palleat [nt], & nutabundus [i] in omnibus membris appareat [nt]: innoxius [ii] verò & inſcius [ii] ſobriè ad ſalubritatem ſui cum omni facilitate hanc partem panis vel caſei in nomine tuo ſignatam manducando deglutiat [nt], ut cognoſcant omnes quia tu es judex juſtus, qui ſalvos facis ſperantes in te, & non eſt alius præter te, Qui vivis & regnas.

* Hujus furti vel homicidii, aut adulterii, ceu maleficii.

Tertia

Tertia Oratio.

Deus cuius ſcientia ſenariam circumſcriptionem Angelicis & humanis elongatam ſenſibus ſola interius penetrat & exterius concludit.; quem nulla cœleſtium vel terreſtrium aut inferiorum vota fallere poſſunt, quanto magis cor hominis unius culpabile; reſpice ad preces noſtræ humilitatis, quibus famulatum ſacri indidiſti ordinis, & præſta non noſtris exigentibus meritis, ſed tuorum omnium ſuffragantibus Sanctorum precibus; ſed quod in hac culpâ humanos latet oculos, & ſermonum humanæ procacitatis obtegitur defenſionibus, tua cœleſti & supernâ moderatione ſine ullo reveletur obtricamine; & ſicut ſolus verus es veritatis in hoc ſententiam elucidare digneris, quatinus innocens [tes] ſine ulla difficultate hoc pabulum probationis deglutiat [nt]: obnoxius autem obtrepidante mentis ſtatu & totius compagine corporis vacillante quod in tuo ſancto nomine conſecratur ✠, & benedicitur ✠ nullatenus devorandi valetudinem percipiat [nt]; ſed coram omnibus valetudine confuſus [i] quod præſumptione immerita ſuſcepit [runt] cum irriſione projiciant, per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum.

¶ *Ordeff.*) Effoſſio materiei metallicæ vel ipſius metalli; oꞃe enim Sax. metallum; ꝺelꝼan effodere. Reperitur ſæpe in privilegiorum Chartis

¶ *Ordinale.*] Liber quo ordinatur modus, dicendi, decantandi, celebrandiq; divinum officium ex more Romanæ Eccleſiæ. *Provincial. Angl.* lib. 3. tit. de Eccleſiis ædificand. cap. *ut Parochiani* —— *Volumus de cætero & præcipimus, quod teneantur (Parochiani) invenire omnia inferius annotata, viz. Legendam, Antiphonarium, Gradale, Pſalterium, Troperium,* Ordinale, *Miſſale, Manuale, Calicem &c.* Ranulf. in Polychron. lib. 7. cap. 3. in An. Dom. 1077. De *Oſmundo* Saresberienſi Epiſcopo —— *Hic quoq; compoſuit librum* Ordinalem *Eccleſiaſtici officii, quem Conſuetudinarium vocant quo ferè nunc tota Anglia, Wallia utitur, & Hibernia.*

¶ *Ordinati.*] Dicti ſunt quicunq; Ordines Edcleſiaſticos ſuſceperunt. *Mat. Par.* in *Hen.* 3. introitu. —— *Juravit quod honorem, pacem, & reverentiam portabit Deo & ſanctæ Eccleſiæ &* Ordinatis, *omnibus diebus vitæ ſuæ.*

¶ *Ordines Eccleſiaſt. Militares, &c.*] V. in fine Pract. Camer. Apoſt. *Pantaleon.* Chronogr. pag. 42. col. 2. & ſeqq. *Polyd. Virg.* lib. 7. Ca. 1. & ſeqq. pa. 435. Rot. impreſ. 1603. cum armis. Antiqq. Benedictinæ pa. 158. *Fox Martyr.*

Vide etiam *Bartholomæi Mirandæ* Speculum Religioſorum & *Platus* de bono ſtatu Religioſ.

An. 1095. *Cruceſignatorum* origo, prædicante Papâ apud Clarumontem. *M. Par.* 22.

An. 1098. Ipſo eodem anno *Ciſtercienſe* Cœnobium incœptum eſt. *M. Par.* in An. 1098 pa. 36. l. 52.

An. 1221. *fratres Minoritæ* à S. Franciſco, qui obiit An. 1127. inſtituti, & ab Honorio 3. An. 1224. Confirmati, Angliam intrarunt circa An. 1222. & primam eorum ſedem Canterburiæ poſſidebant. Vulgo **Gray friers.** *Fox* pag. 272. col. a.

Vide Catalogum eorum cum annis ſuæ originis collect. apud *Fox* pa. 263.

An. 1207. —— In his diebus *Prædicatores*, qui appellati ſunt *Minores*, favente Papâ *Innocentio* ſubito emergentes, terram repleverunt &c. *M. P.* pa. 213. l. 6.

An. 1241. *Carmelitæ* ſub medio Regni Hen. 3. Angliam ingredientes, *Nevendonæ* in Cantio primum Conſedere. *Lamb. Itiner.* pag. 208. Ubi Vide de Ordinis origine.

¶ *Oreſte.*] V. *Ordalium.*

¶ *Orfgild.*] Pecudis ſolutio, vel redditio. Saxon. oꞃꝼ pecus, ᵹilꝺ ſolutio, redditio. Emendatt. *Williel.* primi ad leg. S. *Edouardi.* —— *Requiratur Hundredus & Comitatus* —— *& qui juſtè venire debent & noluerint, ſummoneantur ſemel; & ſi ſecundò non venerint, accipiatur bos unus: & ſi tertiò, alius bos: & ſi quartò, reddatur de rebus hujus hominis quod calumniatum eſt quod dicitur* ceapᵹilꝺ (al. cod. oꞃꝼᵹilꝺ) *& inſuper Regi forisfactura.*

¶ *Orgild.*] Sine Solutione, ſine compenſatione. Ll. Præfat. Al. fol. 27. b. — liᵹþe oꞃᵹilꝺ.

¶ *Origellum.*] Quaſi Aurigellum (inquit *Skenæus*). Eſt Lorica, ideo ſic dicta quod ipſius oræ æreorum annulorum limbo inſtar aurei (quales vidimus) concludebantur. Stat. 2. *Rob. Br.* c. *Ordinatum* 27. ubi ait *Skenæus*, *Habergellum* dicitur.

¶ *Originarius, Originalis, Originaria.*] Vernaculus, Vernacula, quos Angli foranei, nativos dicunt, Hi quod nativitate ſunt ſervi; illi, quod origine, quæ idem ſunt. Teſtament. B. *Remigii* apud *Flodo.* lib. 1. — *Innocentium ſervum, quem accepi à Profuturo* originario *meo; do, lego.* Ubi intelligo *originarium* ſic à ſervo differre, ut ſpeciem à genere: Servos nempe dici, qui vel ſanguine vel pactione in ſervitutem obliguntur: *Originarios* autem & nativos ſic enaſci. V. L. & A.

Originarii tamen dicuntur etiam, qui in eodem loco naſcuntur, ut *Conſtit. Neapol.* lib. 1. tit. 49.

¶ ***Organum.***] Fuiſſe hîc in Angliâ tempore *Eadgari* R' oſtendit Lib. Rameſ. Sect 111. fol. 46. *In ipſius incliti Regis* Ædgari *obitu, tota Anglia turbatâ, verſus eſt in luctum, Chorus Monachorum &* Organa *eorum.*

Organum etiam dicitur à **Culvering**, vel **Demicannon**. Thomaſ.

¶ ***Oriolum.***] Porticus. Lib. MS. S. *Albani* in vitâ *Joh. Abbat.* 23. —— *Adjacent thalami plures & atrium nobiliſſimum, in introitu, quod porticus, vel* Oriolum *appellatur.*

¶ ***Orſus.***] Juramentum, à Græco ὀρκὸς. *Hroſuita* de geſtis *Odonum* p. 168. R. Ger.

Votis, & formis hoc confirmaverat orſis.

Et cap. ſeq.

—— *Lachrimans mox utitur* orſis.

¶ ***Ortellus.***] Digitus pedis propriè, nam ſic Gall. *orteil*, Angl. **a toe**. Sed ungulam ſignificare videtur in Chart. de Foreſt. ca. 7. ubi agitur de canum (quam vocant) expeditatione, viz. —— *Quod tres* Ortelli *abſcindantur, ſive pellota de pede anteriori.*

¶ ***Oſculatorium.***] Icon pacis quod vocant, cui in Miſſâ oſcula impingunt Pontificii Romani: ideoq; neceſſario requiritur in cujuſvis Eccleſiæ ſupellectile ex Canonica inſtitutione Provincial. Ang. lib. 3. tit. *de Eccleſiis ædificand.* cap. *ut Parochiam* — *Vas pro aqua benedicta*, oſculatorium *&c.* Hinc *Oſculum pacis*, de quo V. Lindwood.

M. P. An. 1170. pa. 117. l. 19. Tho. Archiep. dixit Regi — *In honore Dei vos oſculor*: Rex receſſit ab *oſculo*, quaſi conditionaliter involutus: *Hollinſ.* ait, **he refuſed to kiſs the par with him at Maſs**, An. 1170. pa. 78. col. 1. l. 7.

¶ ***Oſtatus.***] L. Alaman. tit. 92. §. — *Si porcarius ligatus de viâ* oſtatus *vel battutus fuerit; ſic, ut duo teneant & tertius percutiat*, 8 *ſol. componat.* Lindenb. notat in MS. legi *hoſtatus*. Et L. Ripuar. tit. 80. *Si quis* — *Ripuarium de via* obſtaverit. Germ. (inquit) **hurten**, Gal. *hurter*, allidere, impingere, aut vi deturbare vocant.

¶ ***Oſtfalai.***] A loco dicto, ut *Weſtfalai.*

¶ ***Oſtiarius.***] Secundus ordo in Eccleſiâ juxta Hieronymum *Oſtiariorum* eſt. Iſidor. juni. —— *Ad* oſtiarium *pertinet, claves Eccleſiæ, ut claudat & appareat templum Dei, & omnia quæ ſunt intus extraq; cuſtodiat, fideles excipiat, excommunicatos & infideles projiciat.* Hieronymus de 7 ordinibus Eccleſiæ. —— *Secundus* oſtiariorum *locus eſt, qui claves Regni cœlorum tenent; quæ Patriarchis dantur, quoniam præſunt portis Hieruſalem, atq; inter bonum & malum habentes judicium aperiunt quod claudit, & claudunt quod nemo aperit.* V. Alcuin.

¶ ***Oſturcus***, al. ***Aſturco***, & ***Aſturcus.***] Falco qui & fortè *Aſtur*; nam & avis quædam ſic dicitur abundans in *Auſtriâ*, in quod etiam ſonat *aſturcus*. Rot. ult. Memorandorum Scac. 9 *Hen.* 3. in dorſo —— *Conſideratum eſt per Juſticiarios, quod precium* oſturci ſori *ſit x s. precium* Oſturci mutati *ſit xl s. Et ſi* Auſturcus ſorus *non reddatur primo anno, ſequenti dicatur & reddatur* mutatus. Sed *Aſturco* apud Plautum & Plinium lib. 8. cap. 42. *equus* eſt in *Aſturia*, regione Hiſpaniæ oriundus; greſſu placido laudatiſ. unde priſcus quidam,

Aſturco quadrupes, *aſturco* dicitur ales. V. *Auſturco.*

¶ ***Overherniſſa, æ.***] A Sax. oferhyrnyſſ, contumacia, diſpectus. Concil. Winton. An. 1076. —— *Si autem (tertiò vocatus) poſt excommunicationem ad ſatisfactionem venerint, foriſfacturam ſuam, quæ Anglicè vocatur* **Overſeweneſſe**, *ſeu* **Laxelit**, *pro unaquaq; vocatione, Epiſcopo ſuo reddant.* Overhirneſſa 120 s. Ll. Ed. ſen. cap. 5. V. idem Ll. *Hen.* 1. cap. 1.

¶ ***Oves monetæ.***] V. ſupra *Moneta*. Et Μῆλον ap. Meur.

¶ ***Outfangthefe.***] Vide ſupra *Infangthefe*, & infra *utfangthefe*.

¶ ***Outheſt.***] Vide *Outhorn.*

¶ ***Outhorn.***] Fœdus *Aluredi* & *Godruni* Regg. quod impreſſ. Cod. dicitur *Edouardi* & *Guthurni* Regg. ea viz. parte quæ in dicto impreſſo codice deſideratur. —— *Nullus ſuperſedeat* Outhorn *nec* outheſt, *vel* buiblotam, *vel* firdfare, *nec* Herebode *ore aut cornu, juxta præceptum Heretemiorum Regni, cum ſemper expedit, & opus adfuerit expeditionem pro communi utilitate Coronæ Regni Britaniæ, ſuper* Weram *&* Wytam *&* Drincelen *primâ vice, & ſi ſecundò id ſuperſedeat perdat omne quod ſuum eſt, & componat erga Regem pro membris.*

¶ ***Outlagatio.***] Scotis al. dictum pro Utlagatio.

¶ ***Outland.***] V. *Utland* infra, & *Inland* ſupra.

¶ ***Owdel, Owdealeum***, & ***Owdealium.***] Idem quod *Ordel* vel *Ordalium* quod vide. Dictum opinatur Author Antiquitatum Britanicar. cap. 31. ab *Ou*, quod inquit in veterum Saxonum linguâ (ut quibuſdam placet) privandi particula fuit, cum præponeretur dictionibus: Sicut α Græcè, ut enim μέρος pars ἄμερος ſine parte intelligitur Græcè: ſic ðel Saxonicè aliquid ſive pars, **Owdel**, non pars, ſine parte, expers, vel nequicquam ſignificavit.

Et adhuc ejuſdem vis aliqua modernâ linguâ retinetur, Paucum enim *parvam partem* **a ſmall deal**, multum, *magnam partem* **a great deal**, *nullam partem* **no deal** : partiriq; **to deal** dicimus, &c. ibidem, ſed ne memini me uſpiam alias legiſſe prima hæc vocabula.

¶ *An Oxgang of Land.*] Scotis **ane Oxengate** Bovat s terræ, i. quantum ſufficit ad iter vel actum unius bovis. **Ox** enim eſt *bos*: **gang** vel **gate**, *iter*. Vide ſupra *Bovata*. Nos autem de junctis bobus intelligimus. Nov. Juſtiniani *Zygochephalum.*

¶ *Oye.*) Inter ordines antiquos Scotorum unus hic fuit *Thani* & *Ochierni*, ut videtur, æqualis : fortè idem qui apud Saxones cnẏȝhꞇ, nam cnẏȝhꞇ puerum, miniſtrum ſignificat, & apud Hybernicos (unde etiam Scoti profecti ſunt) **oge** vel **oye** (utroq; enim vocabulo utuntur, Scoti) *juvenem*, vel *juniorem* ſignificat, qu.

¶ PAagium.] M. Par. in An. 1256. pa. 906. l. 12. Credo legendum *Paſſagium.*

¶ *Pacare.*] Vide *Paco.*

¶ *Pacationis charta.*] Chart. vett. Alaman. 29.— *Placuit inter nos* Chartam pacationis *ex utraq; parte allevari.*

Pacatio pro ſolutio. M. P. An. 1248. pa. 719. — *Pannos ſericos, & alia rapit violenter ſine* pacationis *retributione.*

¶ *Pacis adſertores.*] Qui tuendæ paci præponuntur. V. infra *Pax.*

¶ *Paco, cas, care.*] Solvo. ab Ital. pagare. Leges Burgor. Scot. cap. 130. —— *Et ſi non* pacaverint *non tenentur plus commodare.*

¶ *Padnage.*] Idem quod panagium & *peſſun*, aliàs *peſſona* ; Ubi vide Chartam Regis *Henrici* 1. Eccleſiæ S. *Martini de Bello.*

¶ *Pagalia, Pagatio, Pagatus.*] Ab Ital. *pagere*, i. Solvere (Gallis *payer*, g ut crebrâ mutatione ſolet in y tranſeunte.)

Formul. Solen. 12 - —*Ita ut pro ipſa cauſa ſolidos tantos in* pagalia *nobis dare deberes.* Et Char. vett. Alaman. 80. — *De quibus* (60 *marcis*) *confiteor ſufficienter præſentibus me* pagatum.

¶ *Paganiæ.*] *Nefandi* Paganorum (*hoc eſt, Gentilium*) *cœtus.* Synod. ſub Carlomanno Duce Franc. an. 742. Capitul. lib. 5. cap. 2. —— *Epiſcopus in ſua parochia, ſollicitudinem habeat, adjuvante graphione, qui defenſor Eccleſiæ ejus eſt ; ut populus Dei* paganias *non faciat : ſed ut omnes ſpurcitias gentilitatis abjiciat, & reſpuat, ſive prophana ſacrificia mortuorum, ſive ſortilegos vel divinos, ſive philacteria, & auguria, ſive incantationes —— ſive ſacrilegos ignes, quos* Nodfyrs *vocant &c.* V. L. . . . .

¶ *Pagenſes.*] Dicuntur ejuſdem pagi ſive Comitatus accolæ, qui & inde etiam *Compagenſes* dicuntur.

¶ *Pagina.*] Pro Chartâ donationis, vel ſchedulâ.

¶ *Pagina præceptionis.*] Flo. 391. b. *Pagella*, V. *Panella.*

¶ *Pagus, gi, & Paga, gæ.*] Comitatus, territorium, diſtrictum. Comitis unius, diœceſis. Non vicus ſolum, aut villa. Cæſarem habeat authorem : qui lib. 1. bell. Gall. ait Helvetiam totam in quatuor fuiſſe diviſam *pagos.*

Pagos autem hos, hodie diſtribuunt in 13 tractus, quos Gallicè vocant Cantones, Latinè Angulos.

Aſſer Menevenſ. — *Obviaverunt illi omnes accolæ Sumertunenſis* pagæ, *& Wiltunenſis, omnes accolæ Huntunenſis* pagæ. Malmesb. de Geſt. Reg. Angl. lib. 2. cap. 4. —— *Ad hoc tandem inopiæ coactus eſt, ut vix tribus pagis in fide vigentibus, i. Hampteſcire, Wilteſcire, Somerſet, &c.*

Nos hujuſmodi Sectiones *Shiras* dicimus. Lib. Rameſ. Sect. 116. — *In* pago (inquit) *Bedfordiæ, eſt villa quædam* Scutlingedune *antiquitùs dicta &c.*

Et Chart. vett. Alaman. 85. —— *Placitum in* pago, *qui dicitur Para, in villa nuncupata* **Durroheim**, *coram Burghardo Comite.* V. L.

¶ *Pailes.*] — *Ædificia ſunt Caſæ & tuguria, de quorum incendiis nihil ſunt ſoliciti : Potentiores ſibi pyramidales turres, quas* Pailes *vocant, ex ſola terra ; quæ nec incendi, nec niſi magna militum vi ac ſudore dejici poſſunt, ſibi conſtruunt. J. Leſl. Scot.* de orig. moribus, & rebus geſtis Scotorum.

¶ *Pais.*] Vox forenſ. veluti *trial per pais.* Quod non intelligendum eſt de quovis populo, ſed de compagenſibus ; hoc eſt eorum, qui ex eodem ſunt Comitatu, quem majores noſtri *pagum* dixere, & incolas inde *pais*, g ut ſæpe monuimus in *i*, vel *y* converſo. Sic Galli

payen

payen pro *pagano*, *paianiſme* pro *paganiſmo*, Angli item *paynim* pro *pagan*: & in propriis nominibus **Paine** & **Painel** Anglicè, pro *Pagano* & *Paganello* Latinè.

¶ *Palhcpruſt.*] Vide infra *Puleprust.*

¶ *Palatini.*] Pro aulicis in genere. Flodoard. lib. 1. cap. 24. —— *Pervenit ad palatium, mœrore parentes affici, luctu* palatinos *invenit opprimi*, pa. 82. b. Et poſt aliquot —— *Veneratur Sanctus, tam à Rege, quàm à proceribus, glorificatur à* Palatinis *omnibus, laudibus effertur à turmis vulgaribus*. V. Calu.

Palatini, Pro optimatibus. Privileg. Roberti R. Gall. pro S. Dionyſii Cœnobio. — *ex ſententia* Palatinorum *noſtrorum adjudicavimus*. Big.

¶ *Palatina.*] Munia, officia, obſequia. V. Con. to. 2. 1045. a. c. 1. Wiſegothor. legg. lib. 2. tit. 4. l. 4. — *Servo penitus non credatur* —— *Exceptis ſervis noſtris, qui ad hoc regalibus ſervitiis mancipantur, ut non immerito* Palatinis *officiis liberaliter honorentur: id eſt, ſtabulariorum, gillonariorum, argentariorum, coquorumq́; præpoſiti, vel ſi qui præter hos, ſuperiori ordine vel gradu præcedunt.*

¶ *Palatinus.*) A Palas regione, non à palatio. *B. Rhenan.* lib. 3. p. 235.

¶ *Palafredus, Palefredus, Palæfridus.*] Omnia juxta idioma Gall. *palefroy*, (fonte autem vicinus] *Parafredus.* Equus nobilior & ad faſtum potior. Dictus tamen à paraveredo, vel veredo, quod equum publicum vel curſalem ſignificat: quod item & *Parafredus*. Continuator Mat. Paris in *Hen.* 3. ſub initio anni 1251. —— *Nec appreciabant aulici & Regales donativa, niſi precioſa & ſumptuoſa; utpote* palefridos *deſiderabiles, cuppas aureas vel argenteas, monilia cum gemmis præelectis &c.* 108. l. ult. Annal. Hainr. Rebdorff An. 1347. — *Juſſit vulneratum aſcendere* Palafredum *ſuum, & fugere.*

¶ *Palanſgranionatus.*] Spec. Sax. lib. 3. Art. 53. —— *Quælibet provincia Teutonicæ terræ ſuum habet* Palanſgranionatum; *Saxonia, Bavaria, Franconia, & Suevia; quæ antequam à Romanis ſuperabantur, Regna fuerunt, à quibus ipſa in Ducatus nomina fuerunt permutata; attamen illuſtres in vaſſallos & vexillorum feudum reſervarunt, quæ ipſis per imperium jam ſublata ſunt.*

¶ *Palingman.*] Sta. an. 11. H. 7. ca. 22.

¶ *Palla.*] Tho. Walſingham de Abbatib. S. Albani MS. pag. 6. — Pallas *quas vulgo* Baldekynos *vocant.* **Cloth of Bodkins.**

Palla, Non ſolùm mulierum indumentum, quod multi aſſerunt, ſed virorum etiam, & antiquis notum Romanis, ut è ſequentibus liquet. *Ovid.*

Ipſe Deus vatum palla *ſpectabilis aurea.*

Et Metamorph. undeci.

Ille caput flavum lauro Parnaſide vinctum
Verrit humum Tyrio ſaturata murice palla.

Et *Virgil.* de *Metabo* Volſcorum Rege Æn. undec.

—— *Pro longæ tegmine* pallæ
Tigridis exuviæ per dorſum à vertice pendent.

Vides igitur *pallam* virilem etiam fuiſſe veſtem antiquiſſimam ipſis etiam regibus accommodatam, nec brevem inſtar Gallicæ illius manicatæ, de quâ *Martialis* Epigram. lib. 4.

Dimidiaſq́; nates Gallica palla *tegit.*

Sed promiſſa uſq; pedes & terram verrentem, ut ſic veterum Regum noſtrorum ſolennioris indumenti exemplar habeas & antiquitatem.

Palla, Pro umbraculo vel conopio. Mat. Par. in *Hen.* 3. An. 1236. — *Cuſtodibus verò quinq́; portuum* pallam *ſuper Regem cum quatuor haſtis ſupportantibus.*

Palla Altaris. Pannus quadratus lineus quo Altare tegitur & ornatur: Sic dictus à ſimilitudine mulieris pallæ, quæ olim fuit quadrangulata: vel quod inſtar pallæ vel pallii Altare cooperit. *Palla* (inquit priſc. vocabularius utriuſq; Juris) *dicitur veſtis, qua Altare cooperitur; videlicet lineus pannus conſecratus, qui ſuper Altare ponitur, ſuper quem extenditur corporale.*

Sumitur etiam quandoq; pro cortinâ, vel panno ſerico, unde,

Lætitiæ cauſa cibus eſt, non ſerica palla.

Et Alius — Pallæ *ſunt mappæ quæ ponuntur ſuper Altare ſub corporali.* Vide *Durandi* Ratio. lib. 4. ca. 29. V. L.

¶ *Pallium.*] Formula degradationis Archiepiſcopi. *Prærogativa pontificalis dignitatis, quæ in* Pallio *deſignatur, te eximimus, quia male uſus es ea.* Verba Epiſcopi degradatoris dum *Pallium* eximit degradando. *Fox.* 1932.

Quale ſit, deſcribit *Fabianus* in Will. 1. p. 304.

Nomen *Pallium* ſub ingreſſu Norman. videtur ortum, ſic enim *Hoveden* in An. 1191. Veniebat enim à partibus Normanniæ Archiepiſcopus ille præfatus (. . . .) cum baculo paſtorali, cum mitra, & annulo, & ſuperhumerali, quod novis temporibus *pallium* nuncupatur. Videtur nomen abiiſſe in deſuetudinem,

nam *Gregorius* utitur ad *Auguſtinum* in Epiſt. & alibi apud *Bedam* lib. 1.

De *pallio* Vide quædam annotanda Chro. vol. 1. in deſcript. Hiberniæ cap. 5. p. 31. col. b. Et *Hoved.* An. 1095. p. 465.

Et *Pallii* forma apparet in veſtitu S. Greg. apud Baron. An. 604. 27. pa. 203. In Pontif. effigieb. Platinæ, primis dat. Vid. etiam Durand. lib. 3. cap. 18. fusè, & Onuphr. de Voc. obſc. Eccleſ. pa. 95. *Pallium* eſt plenitudinis officii Pontificalis inſigne, Decretalium Greg. lib. 5. pa. 33. De privilegii cap. 23. V. lib. 1. Tit. 8. de Authoritate & uſu *pallii*.

Ex cod. MS. in bibl. Bened. *Cantab.* Myſterior. Miſſæ lib. 1. cap. 63. pa. 334.

Pallium (inquit *Innocentius* 3.) ſignificat diſciplinam, quia ſeipſos & ſubditos Archiepiſcopi debent regere &c. Fit autem *Pallium* de candida lanâ contextum, habens deſuper circulum humeros conſtringentem, & duas lineas ab utraque parte dependentes. Quatuor autem Cruces purpureas ante & retro, à dextris & à ſiniſtris: ſed à ſiniſtris eſt duplex, & ſimplex à dextris.

Hæc omnia moralibus ſunt inbuta myſteriis. Nam ut Scriptura teſtatur, *In Theſauris ſapientiæ, ſignificatio diſciplinæ.* In lanâ quippe notatur aſperitas, in candore benignitas deſignatur. Nam Eccleſiaſtica diſciplina, contra rebelles & obſtinatos ſeveritatem exercet; ſed erga pœnitentes & humiles exhibet pietatem. Propterea quod, non de lanâ cujuſlibet animalis, ſed ovis tantum efficitur, quæ manſuetum eſt animal, &c.

Eccl. 1.

Circulus pallii per quem humeri conſtringuntur, eſt timor Domini; per quem opera coercentur, ne vel ad illicita defluant, vel ad ſuperflua relaxentur &c. Hinc eſt ergo, quod *pallium* & ante pectus & ſuper humeros frequenter aptatur. Quatuor Cruces purpureæ, ſunt quatuor virtutes politicæ, juſtitia, fortitudo, prudentia, temperantia: quæ niſi Crucis Chriſti ſanguine purpurentur, fruſtra ſibi virtutis nomen uſurpant, &c.

Duæ lineæ, quarum una poſt dorſum, & altera progreditur ante pectus: activam & contemplativam vitam ſignificant, &c.

Quapropter & *pallium* duplex eſt in ſiniſtrâ, ſed ſimplex in dextrâ: quia vita præſens, quæ per ſiniſtram accipitur, multis ſubjecta eſt moleſtiis; ſed vita futura, quæ per dextram deſignatur, in unâ ſemper collecta quiete eſt, &c.

Tres autem acus, quæ *pallio* infiguntur, ante pectus, ſuper humerum, & poſt tergum, deſignant compaſſionem proximi; adminiſtrationem officii; diſtrictionem judicii. Quarum prima pungit animum per dolorem, ſecunda per laborem, tertia per terrorem. Prima pungebat Apoſtolum cum dicebat: *Quis infirmatur, & ego non &c.*? Secunda eſt: Præter illa quæ extrinſecus ſunt, inſtantia mea quotidiana: ſolicitudo omnium Eccleſiarum. Tertia, *ſi juſtus vix ſalvabitur, impius & peccator ubi parebunt?* Super dextrum humerum non infigitur acus; quia in æterna quiete nullus eſt afflictionis aculeus, nullus ſtimulus punctionis &c.

2 Cor. 18.

Acus eſt aurea, ſed inferius eſt acuta, & ſuperius rotunda, lapidem continens pretioſum: quia nimirum bonus paſtor propter curam ovium in terris affligitur, ſed in cœlis æternaliter coronatur; ubi pretioſam illam margaritam habebit, de qua Dominus in Evangelio, *Simile eſt &c.* Dicitur autem pallium plenitudo Pontificalis officii, quoniam in ipſo & cum ipſo confertur Pontificalis officii plenitudo. Nam antequam Metropolitanus *pallio* decoretur, nec debet Clericos ordinare, Pontifices conſecrare, vel Eccleſias dedicare, aut Archiepiſcopus appellari.

Mat. 13.

Camiſia cingulo continentiæ conſtringitur, præcipiente Domino; *Sint lumbi veſtri præcincti* —— ſcil. ut conſtringatur omnis voluptas.

Pallium Archiepiſcoporum ſuper omnia indumenta eſt, ut lamina in fronte ſolius Pontificis: Illo decernitur Archiepiſcopus à cæteris Epiſcopis. *Pallium* ſignificat torquem quem ſolebant legitimè certantes accipere, quando ammonentur ad legitimum certamen. Quod habet duas lineas à ſummo uſq; deorſum, ante & retro, ſignificat enim ſummæ doctrinæ decorem, & diſciplinam mandatorum Domini acceptabilem. Circulus circa collum diſciplina eſt Domini circa ſermonem prædicationis, ut non ſit alter ſermo prædicationis, & aliud opus.

Apparet ex decreto Pelagii Papæ 1. (qui floruit an. 555.) Diſt. 100. Can. 1. *Pallii* uſum fuiſſe de antiqua conſuetudine, ſet à Romano Pontifice expetendum; quoſdam verò Metropolitanos nec expetere nec percipere: Decernit igitur, ut quiſquis Metropolitanus, ultra tres menſes conſecrationis ſuæ, ad fidem ſuam exponendam, *palliumq;* ſuſcipiendum, ad Apoſtolicam ſedem non miſerit, commiſſa ſibi careat dignitate &c. Ubi plurima in ſeqq. Canonib. huc ſpectantia. Col. 613 Videtur hic *Pelagius* eſſe primus, ille qui floruit anno 555. & conſtituit, ut *Provincia* contineret 12. *Civitates*, vel ad minus 10. non ſecundus ille Gregorii magni prædeceſſor immediatus.

Balæ. pag. Pap. fol. 316.

Spectabat *pallium* ad omnes Sacerdotes & Epiſcopos, non ad ſolos Metropolitanos. *Iſidorus Peluſiota* ad *Herminum*. *Id autem amiculum, quod Sacerdos humeris geſtat, atq; ex lana, non ex lino contextum eſt, ovis illius quam Dominus aberrantem quæſivit, inventamq; humeris ſuis ſuſtulit, pellem deſignat. Epiſcopus enim qui Chriſti typum gerit, ipſius munere fungitur, atq; ipſe etiam habitus omnibus etiam oſtendit, ſe boni illius & magni Paſtoris imitatorem eſſe.*

Lib. 1. Epiſt. 136.

Baro. an. 416. un. 15.

Pallii uſus Epiſt. 4. *Zachar.* Pap. ad *Bonif.* Tom. 5. pag. 481. col. 1. l. F.

¶ *Pallia*

¶ *Palliapedalium.*] Vide hic ſupra, *Drapa.*

¶ *Palmata,* al. *Palmada,* & *Palmatio.*) Ictus cum ferula ſuper manibus. Scholis notum. *Beda* de remedio peccatorum, cap. 14. —— *Si quis intinxerit manum in aliquo cibo, & non idonea manu,* 100 Palmadis *emendetur.*

¶ *Palmer.*] Les antiquities de la ville de Paris per *Claude Malingre* p. 242. —— *L'an de la nativite de noſtre ſeigneur MCCLiiii S. Lovys Roy de France 9 du nom, eſteant retourne de terre ſaincte &c. fit un Ordinance, par ſa quelle il vouloit, que ceux de ſon Royaume qu'auroient le devotion d'aller outremer, pour y combattre les Infidelles Saracins detenturs de la terre ſaincte ; & y faire leur prieres & devocions euſſent a la venir houver & receivoir ſes commandements &c. Leſquels en appelloit Croiſez lors quils entreprenoient le voiage, d'autant que par leur Eveſques ou Curè, ils ſe faſoient coudre un Croix de Hieruſalem de drap rouge ſur leurs manteaux ; & prenoient le Bourdon, au retour ils eſtoient apeller* Palmiors ; *d'autant, que retournans d'outremer ils apportoient des* Palmes *enſigne d'avoir Combatu les Infidelles, come ils l'avoint vouè. Auſditz* Palmiers *le bon Roi S. Lovys octroyit pluſieurs privileges, liberties, & franchiſes, telles que avoient ſes Domeſtiques & ſervans.*

¶ *Palotellum.*] Italic. *Pallotella.* Parva pila.

Paliludus (inquit *Iſodor.* in Gloſſ.) *qui* Palotello *ludit*, Sic corrigit Meurſ. nam hodiè editur *Polotello.* V. M παλλοσιάζειν, *ballotare.*

¶ *Pampa, pæ.*] Sicæ genus in Germania uſitatæ: **Pampe** etiam nunc vocamus. *Lindenbrog.*

Capitular Carol. lib. 7. cap. 314. *Ut Clerici* Pampis *aut tzangis vel armis non utantur.*

¶ *Pampiliones.*] Sugerius de Geſt. Ludovici R. fil. Ludov. Groſ. —— *In illo conflictu Chriſti militiæ tam damnoſo, non fuit aliquis de antegarda ; ſed* Pampiliones *tetenderant ignari caſus tam peſſimi, in tentoriis quieſcebant.* pa. 145. l. 55.

¶ *Panagia, giæ,* & *Panagiarium.*] *Panagia,* q. panis ἅγιος, i. Sanctus, **holy bread,** Gall. *le pain benit.* Regiſtr. Eccl. *Hereford.* differentias referens Orientalis Eccl. à Romana Artic. 10. *Item dicunt* (Græci) *panem noſtrum* panagiam. V. *Curopal.* pag. 126. & 323. Hujus mentionem fecimus in *Appenagium* quod. V.

¶ *Panagium.*] Nuperioribus, *Pannagium,* quod vide infra.

¶ *Pancerea, æ,* & *Pancerium, rii.*) Lorica, thorax, quaſi Pectorale ferreum. Germanis ſuperioribus **pantzer** & **panzer,** inferioribus **pantſiter,** ubi **pantſe,** Gall. *pance,* ventrem ſonat, *iiſer* ferrum. Italis item *Panziera.*

Capitular. Carol. lib. 1. tit. 9. —— *Prohibemus, ut nullus arma molita & prohibita, cultellos, enſes, lanceas,* pancereas, *ſcuta, vel loricas, clavas ferreas &c. ſecum deferre præſumat.*

¶ *Panella, læ,* & *Panellum, li.*] Sed hoc minus congruè. Schedula vel Pagina, propriè Pagella, atq; inde deducta, *g* in *n* tranſeunte ; ſic veteres quidam mannificat. Dictionaria duo vetera Anglo-Latina è quibus unum MS. **Pane or partie** Pagina næ : Pars tis. **Panell,** Pagella læ, & ſecundùm MS. Pagellus li.

Hinc forenſia noſtra vocabula, *panellare,* & *impanellare,* pro *in pagellam conſcribere,* unde Juratores *impanellati* dicuntur, cum in ejuſmodi pagellam vel ſchedulam (velut in matriculam) ſint redacti. Et **the Counter pain of an Indenture,** ſuam inde appellationem aſcivit, quod ſit quaſi contraria pagina ſcripti, vel chartæ pariclæ ; propterea quod cum bipartitæ vel multipartitæ ſemper ſint Indenturæ : earum una pagina penès Partem unam; aliæ verò quas **the Counter pains,** i. contrarias paginas appellamus, penes alias conſervantur. Sed nec prætereundum eſt Chartas ipſas, veteres, paginas appellaſſe.

Forteſcu de laud Ll. Angl. cap. 25. —— *Vicecomes returnabit* Breve præd. coram eiſdem Juſticiariis, unà cum *panello* nominum eorum (Juratorum) quos ipſe ad hoc ſummonivit. Sæpe ibidem.

Haud rectè D. *Coke* in Gloſ. ad Litt. Sect. 234. Panel **is an English word and ſignifieth a little part, for a** pane **is a part, and a** Panell **is a little part &c.** pa. 158. *b.*

¶ *Panis.*] Nomine frumentum venit. l. 1. & ibidem Bartol. Cod. de frument. verb. Conſtant. lib. 11. In Dominica oratione, *panis* nomine id declaratur.

¶ *Panis Civilis*] *Nomine ſunt, qui ſimpliciter annonam intelligant, civilem, cui vendendæ qui præeſt dicatur Sitoſtaſius, ſicuti magiſtratus, qui curat Periſſochoregia nuncupatur.* Cœl. Rodig. lib. 9. cap. 16. ubi multa de panum generibus noſtro hinc operi parum ſpectantia. Capit. *Carol.* lib. 2. cap. 29. — *Non liceat alienare (à locis venerabilibus & ſacris) rem immobilem, ſive domum, ſive agrum, ſive hortum, ſive ruſticum mancipium, vel* Panes civiles. Et 3 Adet. *Ludovici* Imp. ca. 30. De ſanctis Eccleſiis — *Nulli* — *Rectori earum, rem immobilem liceat alienare, id eſt, agrum, domum, mancipium,* Panes civiles, *vel creditori obligare.*

¶ *Panis ſiſcalis.*) Id eſt de populi annona, vel quod populo erogatur è fiſco.

¶ *Panis gradilis.*) Dicitur, qui è gradibus, qui in unaquaq; regione urbis erant ad piſtrina, ut conſtat ex deſcriptione antiqua urbis, præbebantur populo. *Prudentius* adverſus Symachum.

Et quem panis alit gradibus diſpenſus ab altis.

¶ *Panes Curiæ, Militum, Ordei.*] Reperio has panum diſtinctiones in archivis veterimis Monaſterii Rameſienſis; quas ſic intelligo. *Panem Curiæ* nec optimum fuiſſe, nec infimum, ſed mediæ conditionis, quem *Galenus* lib. 2. ad *Glauconem*, ut notat *Cæl. Rhodig.* Syncomiſtum vocat. Syncomiſtum panem (inquit *Galen.*) eum nominant, qui medius inter exquiſitè purum eſt, & furfuraceum. In Aulâ Regia Angli hodie appellamus **Court bread**, & **a Court loaf**, quaſi panem cortilem vel Curiæ: non ex ſimila, ſed è ſimilagine confectum.

¶ *Panem Militum.*] Eum fuiſſe, qui militibus; hoc eſt nobilioribus monaſterii vaſſallis, qui per ſervitium tenuere militare apponebatur; qui ideo fortè adoraceus fuit & puriſſimus.

¶ *Panis ordei.*] Quia ordeaceus fuit, vel totus furfuraceus: operariis dabatur in ſtipem & corredium.

¶ *Pannagium.*] Quaſi *Paunagium*, ſilveſtrium enim arborum fructus & glandes quidam **pawns** vocant. Antiquioribus (& rectius) *Panagium.* Aliis & in Domeſd. *Paſnagium* à Gall. *Paſnag.* quibuſdam *Pennagium.*

Eſt autem *Pannagium* alimentum, quod in ſylvis colligunt pecora, ab arboribus dilapſum. Longobardorum Boiotumque legibus *eſca* dictum, quod vide. Anglis & German. **Maſte.**

In Tabula De Decimis quæ publicè extat *Pannagium* interpretatur **maſte of beech, Acorns** &c.

Item jus hujuſmodi beneficii ipſaq; pecunia, quæ ob id fruendum Foreſtarii & boſcorum miniſtri à porcorum pecorumq; dominis percipiunt.

Dictum opinatur *Cowellus* à Gall. *Panez*, ſeu *Panets*, quod radix eſt panacis vel paſtinacæ ſylveſtris, Anglicè **the wild parſnep.** Sed creſcit hæc frequens admodum in apricis campis, ubi nihil unquam de *Pannagio* eſt auditum. Nec patiuntur leges Foreſtarum ſaltuumque, ut à porcis ſolum rodiatur & ſubvertatur, ſine quo radices porci non effodiant.

Xas. de *pannagio* de boſco ſuo in Conſult de *pannagio* Regiſtr. pa. 49. a.

Breve Regis Henrici primi lib. Rameſienſ. Sect. 313. — *Henricus Rex Angliæ, Juſticiariis & omnibus Baronibus & fidelibus ſuis de Huntedunſchire Salutem. Præcipio, quod Abbas de Rameſia, teneat omnes boſcos ſuos benè & in pace, & quietè & honorificè, ſicut unquam melius tenuit; & nullus ſuper hoc eos capiat, vel invaſiet ſine licentiâ Abbatis. Et ſi quid ei debetur de* panagio, *reddatur ei juſte; & ſi aliquis ei inde ſuper hoc, injuriam, vel contumeliam fecerit, faciatis ei habere plenum rectum. Teſte Milone Gloc. apud Winton.* Integrum retuli ne periret. Chart. de Foreſtâ, cap. 10. *Unus quiſq; liber homo agiſtet boſcum ſuum.* Chart. 1. fundat. Waldenſ. Cœnobii — *Clamo etiam quietum* Panagium *de omnibus dominicis porcis ſuis* (i. Cœnobitarum) — *in omnibus boſcis & parcis meis, in quibus porci mei in* paſtionem *admittuntur.*

Pannagium etiam pecunia dicitur, quæ pro habendo *Pannagio* ſolvitur: ut Mag. Cuſtumar. de *Bello* fol. 99. b. Et debent dare *Pannagium* de porcis ſuis; viz. de quolibet porco plenæ ætatis 2 d.

Hinc in Itinere de *Pickering retropannagium* pro *pannagio poſteriori*, cum pecus quaſi conſumitur.

Pannagium aliàs etiam apud Chopinum legitur pro *appennagio*, quod vide.

¶ *Pannoſus.*] Mendicus, ſordidus. R. Al. 1103.

¶ *Pant.*] Leg. Friſon. Addit. tit. 9. §. 2. — *Si quis verò quiſlibet ſervum alterius per vim ſuſtulit, pignoris nomine quod* pant *dicunt, &c.*

¶ *Panthema.*] Refert *Ekkehardus* Junior in Caſib. S. Galli cap. 3. pa. 59. *Virginem* Mariam (ſi credere fas ſit) *cœlanti cuidam aſtitiſſe ad manum etiamq; quid faceret docuiſſe. Quod cum ad plurium aures percrebuiſſet: artifex ſe ſubtrahens ſeceſſit* (inquit idem *Ekkehardus*) *de medio, neq; jam ultra in urbe illâ operari volebat. In bacteâ* (alias bratteâ) *autem ipſa aurea cum reliquiſſet circuli planiciem vacuam, neſcio cujus arte poſtea cœlati ſunt apices;*

Hoc Panthema *pia cælaverat ipſa Maria.*

Sed & imago ipſa ſedens quaſi viva, cunctis inſpectantibus adhuc hodie eſt veneranda. Hæc ille. In quibus, Vide R. Alam. 1287.

Quæritur quid *Panthema* hoc ſit: quod Scholiaſtes ejus profitetur ſe nequire divinare. Sed videtur (inquit) ſignificare, *ſepulchrum* ſeu *imaginem ſculptam.*

¶ *Paracellarius.*] Vide ſupra *Aparacellarius.*

¶ *Paradegum*, aliàs *Paradogum*, & *Paradogium.*) Vox in feudal. Longob. feudi nobilitatem ſignificans.

Barater. lib. feud. tit. 4. ex Tit. *Quis dicat Dux. Qui ab antiquis temporibus feudum non tenent, licet noviter à Capitaneis, ſeu valvaſoribus acquiſierint, plebei nihilominus ſunt: Nam & hi qui ſoldatam acceperunt vel habuerunt per eam nullum* paradegium, *ſed nec feudi uſum acquirunt.* Vide Cujac. p. 146.

¶ *Paragium.*] Domeſd. A Gal. *parag*, quod æqualitatem ſignificat nominis, ſanguinis, dignitatis, etiam & terrarum in hæreditatis partitione. Hinc *diſparagium* & *diſparagari* quod vide ſupra. *Conſtitut. Neapolitan.* lib. 3. tit. 23. — *In ſucceſſione bonorum præferri volumus maſculos fœminis, dum tamen ſorores aut amitæ, fratres aut nepotes pro modo facultatum ſuorum & filiorum ſuperſtitum numero,*

ſecundùm

ſecundùm paragium debeant maritare. Cujac. p. 146.

¶ *Parafredus.*] Vide infra *Paraveredus*, ſupra *Palafredus.*

¶ *Paratæ.*] Sunt cibi potuſq; præſtationes, quæ hoſpiti ab hoſpite fiunt, quibuſdam Paſtus & Repaſtus dictæ. V. Big. pa. 448. Et *Paratæ* Dicuntur ipſæ res, quæ in ſuſcipiendis hoſpitibus expenduntur. Res vel neceſſaria hoſpitibus *parata.* Expenſæ hoſpitationis, viz. cibus, potus, focus, & hujuſmodi, quæ Angli olim liberationem vocabant (quod vide ſupra) vernaculo noſtro **livery**, Gall. *livre.*

Præceptum remiſſionis Ludovici Imp. Hiſpanis conceſſ. an. ſuo 3. — *Ut miſſis noſtris aut filii noſtri quos pro rerum opportunitate illas in partes miſerimus, aut legatis, qui de partibus Hiſpaniæ ad nos tranſmiſſi fuerint,* paratas *faciant, & ad ſubvectionem eorum veredas donent.* Ubi *Paratas* ipſum etiam hoſpitium quod iis ſæculis manſionem vocabant reor ſignificare. Aliis autem diplomatibus & Chartis junguntur paſſim, manſio & *Paratæ*; ut illud locum notet quo ſuſcipiatur hoſpes: hoc verò res ad expenſas ſuſceptioneſq; hoſpitum neceſſarias. *Marculph.* lib. 1. form. 3. De immunitate à Rege conceſ. — *Statuentes ergò, ut neq; vos neq; juniores neq; ſucceſſores veſtri — aut freda de quibuſlibet cauſis exigere, nec manſiones, aut* paratas, *vel fidejuſſores tollere non præſumatis &c.* Simile in præcepto *Caroli* Regis de Privileg. Monaſt. de *Laureſham*, ut in Chron. ejuſdem. —— *Nec fidejuſſores tollendum, nec manſiones, aut* paratas *faciendum,* pa. 160.

¶ *Paravaredus.*] Boior. *Parafredus.* Veredus equus curſalis; quales, per ſtationes ponuntur in viis publicis ad nuntios Principum celerius deferendos, ideoq; hodie *poſtæ* vel *poſti* appellantur, quaſi *poſiti.* Angl. **Poſthorſes.** Veteribus *Angari.* Nobiliores autem, hujuſmodi equos olim fuiſſe, ex eo liquet, quod ipſorum hæc appellatio ad nobiliores equos poſtea ſit traducta, quos inde *Palafredos*; Angli **palfrey**, Galli *palefroy*, nuncuparunt. Hodierni verò quibus utuntur *Paraveredi*, miſelli plerunq; ſunt & deſpectiſſimi; fortè quod ad breviorem ſtationem quam antiqui illi ſint curſuri cujuſlibet etiam uſui conductitii. *L. Boior.* tit. 1. cap. 14. §. 4. —— Parafredos *donent aut ipſi vadant ubi eis injunctum fuerit.*

Marculph. lib. 1. formul. 11. — *Eiſdem à vobis evectio ſimul, & humanitas miniſtretur; hoc eſt,* veredos, *ſeu* paraveredos *tantos, panis intidi modios tantos &c. eiſdem miniſtrare & perimplere procuretis.* Capitul. Carol. lib. 2. ca. 16. —— *Qui legationes ad nos directas, in ſuis manſionibus, aut male recipiunt, aut conſtitutam à nobis expenſam non tribuunt, aut* paravereda *dare nolunt &c. ulterius illud negligere non præſumant.*

¶ *Parcener.*] Quaſi parceller, id eſt, rem in parcellas dividens. *Parcenarii* ergò dicuntur, lege Anglorum, qui paternam hæreditatem invicem dividunt, vel ex jure Regni, vel ex loci alicujus conſuetudine: qui omnes, participes etiam dicuntur & *Partiarii*: Romanis antiquis *particulones.*

Ex jure autem dicuntur *Parcenariæ*, cum deficiente ſtirpe maſculo, cohæredes fœmineæ, puta filiæ, ſorores, amitæ, hæreditatem inter ſe erciſcant. Conſuetudine verò, maſculi ſunt interdum *Parcenarii*, utpote cum ex loci conſuetudine filii fratres avunculi pariter ſuccedant; ut in **Gavelkind** ſupra demonſtravimus. Fœmininarum etiam cohæredum fillii hæredes *Parcenarii* quoq; appellentur.

¶ *Parch.* L. Baiwarior. tit. 9. ca. 2. §. 3.— *De illo granario quod* Parch *appellant* (intellige ſtatutum eſt ut ſi quis id violaverit) *cum 3 ſol. componat.* Hic, Lindenbrog. Forſan inquit idem quod ſupra *Mita* dicitur, quod ibidem *metam* exponit ſegetum.

Sed diverſa videntur, nam immediatè hic ſequitur de ipſâ etiam *mita* Conſtitutio —; *viz. de* mita *verò, ſi illam detegerit vel incenderit, cum 3 ſol. componat.* Fortè igitur *Parch*, granarium ſit parietibus concluſum. *Mita* ſub dio. Hoc *Baiwaris* ipſis mitto. Sed *parc* & *parch* Gall. locum ſignificat incluſum; *Parcage* & *Parchage* incluſionem.

¶ *Parcus.*] Damarum vivarium, foſſa & palis circumſeptum. A Gall. *parc*, vel *parque*, id eſt locus concluſus, Sepimentum.

¶ *Parcus*, al. *Particus.*] Eſt Stabulum vel area anguſtior repagulis firmiter concluſa, quâ nociva in frugibus prædiiſq; pecora, tanquam in carcere coercentur. A voce Gal. *parc* ut ſupra diximus; Anglico autem & Saxonico vocabulo, **a pound**, vel **a pinfold**, q. **a poundfold**, de quo poſtea in **pound**.

Parci autem hujuſmodi uſum, è Continente traduxiſſe Saxones noſtros hinc intelligas, quod in Ripuariorum legibus jam olim utpote ante 800 vel 900 ann. reperitur. Sic enim tit. 82. §. 2. — *Si quis peculium alienum in meſſe adprehenſum, ad* parcum *minare non permiſerit, 15 ſol. culpabilis judicetur.* In quibus animadverte obſecro phraſim foraneam hodie apud nos in uſu, i. *minare ad parcum.* Foranei enim jam nunc dicunt ideomate forenſi *mener al parc.*

Parci etiam meminit Lex Angliorum & Werinor. haud multo recentior, tit. 7. § 1. —— *Qui gregem equarum in* parco *furatus fuerit, in triplum componat.*

Vide Danefald ſupra in noſtro Gloſſ. & *Wardpeni* hic infra, ubi *Guliel.* Conq. liberam facit Eccleſiam de *Bello*, de opere *Parcorum.*

Parcus pro Carcere: Vide *Imparcatus.*

Hen. 1. habebat conſeptum quod **Wodeſtock** dicitur, in quo Leones, Leopardos, Linces, Camelos & Strigem, i. porceſpine è regionibus

nibus tranſmarinis petitos parco ſuo *Woodſtockig* infert alendos. *Stow* An. 1117. R. 18. pag. 197. *Malmeſb.* lib. 5. pag. 161.

¶ *Pardingi.*] V. *Perdingi.*

¶ *Parentes.*] Pro Conſanguineis: Dici cœpit juxta vulgare Italorum & Gallorum, labeſcente jam Romanâ elegantiâ. His enim parent, illis parentes non patrem aut matrem ſignificant, ſed conſanguineum; eodemq; ſenſu *Parentes*, paſſim apud mediorum ſæculorum ſcriptores, nec non in legibus noſtris.

Gregor. Turonenſ. lib. 3. cap. 15. — *Vocaverat enim Barbarus ille* Parentum *multos ſuorum ad epulum, inter quos erat & gener ejus, qui acceperat filiam illius.* Ad L.Rer. Ala. to. 1. p. 221. ca. 10.

Lampridius (in *Alexandri* vitâ) *è vulgi* (inquit) *ſermone non diverſus* Parentis *nomine, non ſuperiores modo, ſed cognatos affineſq; comprehendi cenſuit.*

¶ *Pares.*] Dicuntur, conditione, fœdere, munere, dignitate; conditione: ut inter ſe liberi: ſervi invicem, & villani. Quod igitur ad liberos ſpectabat per liberos tractabatur in curiâ dominorum ſuorum. Quod ad ſervos, villanos, & nativos, per ſuæ conditionis homines. In Curiis igitur Baronum non miſcentur hodiè liberè & nativè tenentes ad Sacramentales inquiſitiones faciendas, at utriq; ſeorſim: licet native ipſi tenentes hodiè etiam ſunt liberi. Servorum enim & nativorum apud nos ſublata eſt conditio; & quas ideo poſſidebant terras, vel prædia, hodie liberi tenent ſub antiquæ ſervitutis conſuetudinibus.

Pares reſpectu fœderis ſunt vir & uxor, commilitones & hujuſmodi. Quoad munus ſunt hi qui in palatio Regis, vel in Curiis dominorum ſuorum pari funguntur munere, & ejuſmodi.

Pares, Dignitatis ratione ſunt, qui pari dignitatis gradu collocantur, ſive hoc fit ratione ipſius dignitatis, ut Reges invicem, Nobileſq; omnes juxta ſuas claſſes; ſive ſanguinis ejuſdem privilegio, ut filii unius Regis, cum filiis alterius, & ſic deorſum,

¶ *Pares Regni, vel Regis.*] Et ejuſmodi, quos *Tacitus* Comites vocat, quod hic oſtendere ſupra pollicemur in Comite Germano.

¶ *Pares Curiæ.*] Sunt qui in eadem curiâ, ſive Regis, ſive Comitis, ſive Baronis, pari funguntur poteſtate, pariq; lege & conditione vivunt. Convaſſalli vel conclientes ejuſdem curiæ, ſeu dominii, parili claſſe conſtituti. *Burchardo* Socii dicti: *Tacito* ni fallor Comites. Qui enim feoda ab eodem domino accipiebant, jura & ſervitia feodalia eidem domino præſtare tenebantur in dominicâ ſuâ curiâ illius territorii, cui feoda illa ſubſerviebant: ſed ſi dominus idem, plures haberet curias, feodatarii ſeu vaſſalli unius ſuæ Curiæ non ſunt habiti inter *Pares* aliæ Curiæ, vel curtis ſuæ alterius, nec ibidem poterant aut judicio ſiſtere, aut munia ſua exercere.

Pares enim cujuſvis curiæ ſunt ejuſdem curiæ judices; eorumq; eſt de rebus judicare ad curiam illam ſpectantibus; prædiorum tranſactionibus intereſſe, & de iiſdem fidem facere, teſtimoniumq; adhibere. Hinc *Burchardus* in lege Familiæ (ut notat *Bignonius*) Sententiam per *Pares* latam, *Judicium ſociorum vocat.* —— *Si quis,* (inquit) *ex aliquo commiſſo in manus Epiſcopi, cum judicio ſociorum ſuorum pervenerit, ipſe cum omnibus poſſeſſionibus ſuis, eo dijudicetur.* Et in eundem ſenſum Comites opinor dici apud *Tacitum* ubi ait, *Centeni ſingulis ex plebe Comites.*

Vide ſup. *Comites.* Et *Memoires des Comtes P. Peton* pag. 65.

L. feud. ex *Conradi* Imp. Conſtit. — *Feudum prohibetur adimi niſi convicta culpâ & approbata judicio* Parium Curiæ (quod laudamentum vocant. Gloſſar. pag. 253.) non ipſius Domini. Ut *Guntherus Ligurinor.* lib. 8.

——————— *Vaſſallus agendam*
Fortè movet litem: non tu ſed curia judex
Audiat & certo determinet ordine cauſam.

Pares quos vocabant curiæ Hundredi, ſeu Centenarii. Cognoverunt hi de prædiis in Hundredo; unde plurima brevia Vicecomiti præcipiunt, ut conſedere faciat homines de Hundredo, ut ſæpe in lib. *Ramſ.* & ad majorem examinis perfectionem plura ſæpè Hundreda huic adjunguntur, ut ibid. Conſedere facias tria Hundreda: Hinc eſt quod hodie dum litis alea jacitur, licet Juratores è quovis Hundredo ſparſim exigantur, quatuor tamen de Hundredo ubi terra exiſtit litigata, neceſſario ſunt adhibendi.

Vide *Spec. Saxon.* lib. 1. Art. 39. in not. col. 2.

Pares feodi. *Notum ſit &c. quod Walt. de Bolebech* —— *Donavit Walt. Abbati de Rameſia &c. terram de Waltonâ; tenendam de ſe & de hæredibus ſuis per ſervitium duorum militum in omnibus ſervitiis, quæ faciunt compares ſui de eodem feodo, præter wardam novi caſtelli.* Ram. ſec. 310.

Tenure par parage. Grant Couſtumier du Norm. Cap. 30. —— *Tenure par Parage, eſt quant cil qui tient & cil de qui il tient doivent par raiſon d'lignage eſtre pers es parties de l'heritage, qui deſcent de leurs anceſſeurs.* Idem ibid. Latinè in Jura & Conſu. Cap. 30.

Barones autem per pares *ſuos debent judicari, alii verò per eos omnes qui non poſſunt à judiciis amoveri.* Jura & Conſuett. Norm. ca. 9. fol. 2. b. col. 2

Parium originem vel à Gallorum ambactis apud *Cæſarem*, vel à cenrenis apud *Tacitum* comitibus

tibus, qui per pagos jus dicebant, & Principi Concilium aderant, vel eo altius a centumviralibus judicibus apud Romanos, non inepte repeto. Sed cum in feudalibus tanquam in ſolo ſuo nativo ſe præcipuè exhibuerint; ego hiſce me Cancellis coercens ulterius non indagabo.

Pares alias dicuntur ſocii & æquales. *Burchard.* in l. Familiæ. *Si quis* (inquit) &c. Big. 524, & 525.

Pares dicuntur, qui acceptis ab eodem domino, putà Rege, Comite, & Barone (ſive majore, ſive minori) feudis, pari lege vivunt. Et dicuntur omnes *Pares Curiæ*, quod in curiâ Domini illius cujus ſunt vaſſalli parem habent poteſtatem; ſcil. vaſſalli Regis in Curia Regni; vaſſalli Comitis in Curiâ Comitatus; vaſſalli Baronis in Curiâ Baronis. Cognoverunt hi igitur de cauſis omnibus ad Curiam Domini ſui pertinentibus, & de ſe ipſis invicem, ſi qua vel de feudo ageretur quæſtio: vel de fide erga dominum violata. Priſco enim Jure feudali domino adeſſe tenebantur in cauſis quibuſlibet gravioribus; domi conſilio, foris armis, ubiq; fide, obſequio, & neceſſario auxilio. V. *Judex.*

Homagium pro paritate, & Creatio Ducis Britan. in *Parem.* Chart. Phil. Regis ibi *Compar.*

Pares militiæ. Capitul. lib. 3. cap. 71. Big. 524.

¶ ***Parium judicium.***] L. Longob. l. 3. tit. 8. l. 4. Conrad. Imper. — *Præcipimus & firmiter ſtatuimus, ut nullus miles* (nobiſcum liber homo) *&c. ſine certâ & convictâ culpâ, ſuum beneficium perdat, niſi ſecundum conſuetudinem anteceſſorum noſtrorum, & judicium* Parium ſuorum. En legis noſtræ ideam, quæ habetur in *Mag. Chart.* cap. 30. *Nullus liber homo rapiatur vel impriſonetur, aut diſſeſietur de libero tenemento ſuo* —— *niſi per legale judicium* Parium *ſuorum vel per legem terræ*, V. L.

¶ ***Paricla.***] Seu Charta paricula; ea eſt, quæ alii ſit in omnibus parilis, atq; inde nomen. Origo ejus hæc fuit; Cum ſtatuto ſacramentalium numero, purgaſſet ſe quidam coram Comite Palatii ſe ſervum fugitivum non recepiſſe: quia neutra pars victa haberetur: mandavit Comes, ut earum utraq;, paria judicii reſcripta reciperet; ideoq; *paricula* dicta eſt hæc Charta, quod utriq; eſſet per paria data exemplaria. Hinc apud *Marculph.* lib. 1. formula 38. quæ de hæc eadem, quam diximus, re agit; *Charta paricla* inſcribitur. Et inter formulas varias apud *Bignonium* Charta 14. de Concambitura inter duos Abbates — *Unde* (inquit) *duas epiſtolas* Pariculas, *uno tempore conſcriptas, manu eorum vel bonorum hominum firmatas, inter ſe fieri & firmari rogaverunt, ut unuſquiſq; poſt hunc diem, quod à pari ſuo in commutatione, vel in concambio accepit, teneat atq; poſſideat.* Hinc Chartarum noſtrarum (quas Indentatas vocant) origo & exemplum, aliis *Paria literarum*, nuncupatarum. Ut *Radevico* de Geſt. *Fred.* 2. Imp. lib. 1. cap. 10. p. 482.

Antigraphus Cancellarius *Gloſ. Iſod.*

Wlfgina Comitiſſa, quæ Saxonum temporibus Branceſtriam dedit *Rameſienſi* Cœnobio, ſic in Chartâ loquitur —— *Hoc ſcriptum fuit in tribus partibus diviſum, quarum una remanſit in manibus* Athelſtani *Epiſcopi; alteram mecum retinui; tertiam optuli* Rameſiam. Lib. Ram. Sect. 31. Floruit *Æthelſtanus* Epiſ. ante An. Dom. 1000.

¶ ***Pariſicor.***] M. Weſt. p. 611.

¶ ***Parlamentum***, al. ***Parliamentum***, & ***Parlementum.***] A Gall. *Parler*, i. loqui, Colloquium appellabant veteres, & eſt Solenne Colloquium omnium Ordinum Regni, authoritate ſolius Regis, ad conſulendum, ſtatuendumq; de negotiis regni indictum. Hæc auguſta vocis ſignificatio: humiliores recipit.

Parliamentum dixere Croylandenſes Cœnobitæ ſub temporibus *Willielmi* 2. & *Ingulphi* Abbatis ſuas de rebus ſui Monaſterii conſultationes, ut teſtatur codex illic antiquè MS. fol. 89. Et ſuas utiq; noſtri hodiè Juriſconſulti in hoſpitiis fori, ut notiſſimum eſt.

Croylandenſis libri hæc ſunt verba — *Conceſſimus etiam tunc Serjentium noſtræ Eccleſiæ* Semanno de Lek; *qui veniens coram Conventu, in noſtro publico* Parliamento, *ſimiliter juramentum præſtitit, quod fidus & fidelis nobis exiſteret, & officium &c.* E quibus innuit privatas etiam conſultationes, dici *Parliamenta*; nam hoc publicum vocant. *Albertus Argentinus* vocem intelligit de omni conceſſu, etiam militari: ſic enim ille ſub An. 1218 — *Cum olim* (inquit) *milites Baſilienſes ad torneamenta, haſtiludia, &* Parlamenta *alia cum multitudine egredirentur &c.*

Et in antiquis ſcriptis prædialibus occurrit mihi aliquando **Parlement hill**, id eſt, *Collis Parlamentarius*, quòd (ut reor) convenire hic olim ſolebant pagenſes aliquot, ad cauſas inter vicinos dirimendas; prout in Hibernia frequentes vidimus **the parle** & **Parlinge hills** nuncupatos.

Reperitur (fateor) vox antiquè in Canuti legibus; ſed è recentiore Interprete Anglo-Normanno, Latinè data: Danis enim & Saxonibus peregrina vox.

Magni hujus Concilii ſpecimen inter Normannos, Saxones, Britannos quærunt philologi. Britannos tepidè ex illo Cæſaris, Lib. 5. *Summa imperii belliq; adminiſtrandi* communi Concilio *permiſſa eſt Caſſivelano.* p. 87. Quid caſtrenſe hoc conſilium ad Civile noſtrum? Quid confœderatarum copiarum adverſus hoſtem communem coactum confugium, ad Ordinum Regni ſollennes conceſſus? Audi *Tacitum* de Britannis —— *Olim Regibus parebant; nunc per Principes factionibus & ſtudiis trahuntur; nec aliud adverſus validiſſimas gentes pro nobis utilius, quam quod in com-*

mune

mune non conſulunt. Rarus duabus tribuſq; Civitatibus, ad propulſandum commune periculum, conventus: ita dum ſinguli pugnant, univerſi vincuntur.

In *vita Agric.* pag. 142. Vides in hiſce Conciliis nec Regis adeſſe præſentiam, nec authoritatem: & convenire rarius duas vel tres Civitates, fœminaſq; ut appareat veterum Germanorum & Lacedæmoniorum ritu non excluſas; nam in Imperiis (inquit idem *Tacitus*) ſexum non diſcernunt. Sic *Voadicea* Icenorum noſtrorum furens *Pentheſileia*, quæ . . . . . Romanos uno prælio peremit, belli adminiſtrat imperium. Hæc de Britannum Conciliis.

Saxonum mos, è Germanorum cognoſcitur. —— *De minoribus rebus* (inquit *Tacitus*) *Principes conſultant, de majoribus omnes; ita tamen ut ea quoq; quorum penès plebem arbitrium eſt apud Principes prætractentur. Res minores, exponunt cauſas privatas & ad forum pertinentes, majores publicas. In celebrandis hiſce Conciliis, non coeunt niſi lunâ novâ, vel plenâ; nec indicto die (ne non liberi viderentur) ſed vel altero, vel tertio. Conſidunt armati, concionemq; & ſilentium moderantibus ſacerdotibus, audiuntur vel Rex, vel Princeps; vel prout cuiq; ætas, nobilitas, vel facundia, ſuadentes autem non jubentes. In ferendis ſuffragiis, fremitu aſpernunt quod diſplicet; & framearum concuſſu laudant quod placet.* Sic Germani veteres in Germaniâ, apud *Tacitum*: Et Britaniam advecti, patrios ſine dubio ritus unà advehunt, ſed fide imbuti Chriſtianâ, rigidiores ſenſim deponunt & Chriſtianorum induunt.

Conciliorum igitur duo poſthac genera: Eccleſiaſticum, quod ab Apoſtolis inſtitutum, expediunt jam Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates, Clerus; Præſentibus etiam ſæpius ipſo Rege, cum magnatibus populiq; ſenioribus: ſed de hoc non hìc locus. Seculare, cui poſt Regem aderant Prælati antedicti & Aldermanni (aliàs Seniores atq; Sapientes Regni) hoc eſt Duces, Comites, Proceres, & Magiſtratus nonnulli; ut in voce *Aldermannus* explicavimus.

Inas Rex Occidentalium Saxonum, qui floruit An. 712. legas ſuas condidit, ut ipſe loquitur, mið ȝeþeahꞇ ⁊ mið læꞃe Cenꞃeðeꞅ mineꞅ ꝼæðeꞃ, &c. *Conſilio* (inquit) *& documento Cenredi patris mei, Heddæ, & Erkenwoldi Epiſcoporum meorum, omniumq; Aldermannorum meorum & ſeniorum ſapientum populi mei, magna etiam ſervorum Dei frequentiâ.* Sufficit hoc unum exemplum ad modum exprimendum omnium Conciliorum Anglo-Saxonum: etiam licèt nec in eiſdem Epiſcoporum fiat mentio, nec Aldermannorum. Juxta enim ſeculi illius uſum, comprehendi plerunq; ſolent, vel in præfatione legum, vel in contextu, *Sapientum* vocabulo: Et hoc quidem deſiderato, præſentes tamen intelliguntur omnes, ut ex *Athelſtani* legibus obſervetur, qui in Eccleſiaſticis illic conſtitutionibus uſum ſe refert Epiſcoporum conſilio, in ſecularibus verò edendis, nec ſecularium meminit, nec Epiſcoporum. Interfuiſſe tamen utroſq; conſtat è ſubſcriptione quadam dicente: Ealle ðiꞅ ƿæꞅ ȝeꞅeꞇꞇeð on þam miclan ꞅynoð, &c. *Decreta ſunt hæc omnia in magno Synodo Grateliana, cui aderat* Wlfhelmus *Archiepiſcopus, & cum eo Nobiles omnes, & ſapientes ab* Æthelſtano *congregati.*

Sed ut uberius dicam de perſonis in iſtiuſmodi Concilio convocatis: occurrit primò, nuſquam me reperiſſe inter Saxones noſtros, plebi locum, cui in Germaniâ *Tacitus* potiorem tribuit. Qui in *Inæ* Regis Concilio memorantur, ſunt (ut vides) *Epiſcop*, *Aldermanni, Seniores ſapientes populi*, & *Servi Dei*. De *Epiſcopis*, ſatis notum. *Aldermanni* vox adeo generalis eſt, ut omnes comprehendat, qui vel dignitate præſunt, vel officio: Regulos, Subregulos, Principes, Duces, Comites & Magiſtratus quoſlibet, ut in voce *Aldermannus* enarravimus.

Hoc autem loco de Comitibus intelligo & toparchis quod prætereat numerat ſeniores ſapientes populi; qui Latinè idem ſunt quod Aldermanni Saxonicè.

Seniores ſapientes ropuli, idem eſt Latinè quod *Aldermanni* Saxonicè, ut in verbo *Senior* referemus. Qui verò appellantur *Servi Dei*, ſtrictiùs ego intelligo de Eccleſiaſticis, qui ſub hiſce ſeculis, peculiari iſto geſtiebant nomine, eodemq; veniunt in condendis *Æthelſtani* legibus Eccleſiaſticis Cap. 3. viris non tum conſultis ſecularibus: Et in Synodali Conciliabulo *Cloveſhoviæ* An. Dom. *DCCCxxiiii.* explicitè ponuntur, *Dei ſervi*, *Presbyteri*, *Diaconi*, *Monachi*. Ad hæc quæ diximus fidem faciunt Conciliorum plurium MS. Chartarumq; in eiſdem Confirmatarum ſubſcriptiones: in quibus præter Regem, & interdum Reginam, has invenimus: Ex parte Eccleſiaſticâ, paſſim *Archiepiſcopos*, *Epiſcopos*, *Abbates*: nonnunquam *Abbatiſſas*, *Presbyteros*, *Monachos.* D daſcalum Dogmatiſtam. Ex parte laicâ: *Regulos*, *Subregulos*, *Principes*, *Patricios*, *Aldermannos*, *Hertogenas*, qui & aliàs *Duces*, aliàs *Comites*, *Præfectos*, & interdum ditionis alicujus putà *Merciæ*. *Hlafordas* (i. Dominos) *Thanos* etiam, qui & *Miniſtros.* Continentur hi quidem omnes (ni *Thanum* excipias) ſub *Aldermannorum* nomine, ut ſuprà diximus: Et qui in unâ Chartâ *Aldermannus* ſcribitur, in aliâ *Hertogan*; in aliâ *Dux*, in aliâ Comes appellatur. Sic *Ælfherus* in Chartis Wigornenſibus.

Excedo tenebris in crepuſculum, ſed lux adhuc malefida. *Gulielmus* I. qui à conquirendo, hoc eſt, acquirendo Angliam, non à ſubigendo (ut plerique cenſent) dictus eſt Conqueſtor, terram totam inter Magnates ſuos ſic diſpoſuit, ut ſuum quiſq; patrimonium de Rege teneret in Capite per ſervitium plerunque

runq; Baroniæ. Hinc Magnates, Barones Regis, & Barones Regni nuncupantur, Regni etiam Capitanei, quod in Capite, id eſt, à Rege tenuere, & in librum *Domeſdei* conſcribuntur ſinguli. Patrimonia ſua (reſervatâ ad alendam ſuiipſius familiam, ſplendidâ portione) ſuis quiſq; clientibus (quos vulgo *Milites* vocant) feodorum nomine diſpartitur; & hi viciſſim inter Tenentes ſuos & Colonos. Sic pars nulla Regni vel agrorum, præter terras ipſius Regis, & quæ Deo data ſunt in liberam eleemoſynam, quin alicui Baronum erat ſubdita, cùm è tenuræ ratione, tùm & juriſdictionis privilegio. Superior enim quiſq; Dominus, Regulus agit in ſuos ſubditos: & in rebus ad feodum ſuum pertinentibus ex ipſo jure feodali, jus dicit, quod de Germanis olim notavit *Tacitus*: *Agricolis* (inquit) *ſuis jus dicunt*. Agricolas autem appellare cenſeo, qui agrariis coercentur legibus & ſervitiis.

Mirum interea ſub his ſeculis, dominorum in vaſſallos imperium, vaſſallorum utiq; erga dominos, amor & obſequium. Quod ex pertinaciâ *Gerardi* de *Canvilla* dignoſcatur; qui in magno Regni Concilio anno 5 *Richardi* 1. *Northamptoniæ*, celebrato, læſæ Regiæ Majeſtatis poſtulatus, reſpondit: *Se eſſe hominem* (i. e. vaſſallum feodalem) *Comitis Johannis*, *& velle in Curia ſua jure ſtare*.

Hinc feodales Domini ex aſſenſu feodalium ſuorum vaſſallorum (quos *Pares feodi* vocant & *Pares Curiæ* ſuæ) leges ferebant de rebus feodi ſui: & ſuperiores quique de inferioribus.

Rex perinde, qui totius Regni Dominus eſt ſupremus, regnumq; univerſum, tam in perſonis Baronum ſuorum, quàm è ſubditorum ligeantiâ, ex jure Coronæ ſuæ ſubjectum habe , conſilio & aſſenſu Baronum ſuorum leges olim impoſuit univerſo Regno: & conſentire inferior quiſque viſus eſt, in perſona Domini ſui Capitalis, prout hodie per Procuratores Comitatus vel Burgi, quos in Parlamentis **Knights** & **Burgeſſes** appellamus.

Lib. Rameſ. 109 Convenire igitur ſolebant Barones Regis, prout opus fuerat, ter quotannis ad Aulam Regiam; id eſt ad *Natale Domini* noſtri, ad *Paſcham*, & ad *Pentecoſten*, prodireq; tunc ſolebat Rex Coronatus publicè, & cum Baronibus de negotiis Regni conſtituere. Sic *Canutus* Rex ſuas leges in Chriſti tulit Natalitiis, *Edmundus* in Paſchatis feſto. *Henricus* 1. Anno 1108 in Pentecoſtes. Sed & aliis quoque temporibus, ut fuit opus.

Habes morem veterem, quem mutaſſe ferunt *Henricum* 1. anno Regni ſui 16. plebe ad *Concilium Sareſberienſe* tunc accita. Hæc vulgaris opinio, quam typis primus ſparſit *Polydorus Virgilius*, acceptam ſubſequentes Chronographi. Nos ad Authores illius ſeculi provocamus & vicini. *Flor. Wigornenſis* in An. Dom. 1116. (qui eſt 16 *Henrici* 1.) ait, — *Conventio Optimatum & Baronum totius Angliæ, apud Sealeſbiriam* 14 *Cal. Aprilis, facta eſt. Eadmerus* de eodem ait: 13 *Kal. April. factus eſt Conventus Epiſcoporum, Abbatum, & Principum totius Regni apud Serberiam, cogente eos illuc ſanctione Regis.* Nihil hîc de plebe, nec in notis aliquibus aliis Authoribus vel illius ſeculi, vel alterius cujuſlibet; qui tam inſigne libertatis privilegium, ſilentio (proculdubio) non tranſiiſſent. Enatum enim cum jam certò eſſet, paſſim prædicant inferiores.

Sed ad hoc reperitur audio neſcio quid in veteri quodam MS. codice, Authoris, temporis, fidei incertæ — *Communes* (ſic plebem vocant) tunc vocatos. Rem qui amplectuntur ideo factam cenſent, ut Rex iſte Angligenus Anglos ſibi contra Normannos malefidos confirmaret.

Sed vir acutiſſimus *Gualterus Raleigh* lib. de Prærogativa Parliamentorum, Angliæ factum non opinatur ante 18 *H.* 1. quod in anno 17. Regni e jus ſolius ſui privati Concilii aſſenſu, tributum impoſuit in unamquamq; Hydam (ſeu Carucatum) terræ ad collocandam filiam ſuam in matrimonio: Et de eodem ait *Huntingtonius* —— *geldis creberrimis & exactionibus variis Anglia compreſſa eſt.* Ego Anonymum illum, eo reor deceptum, quod hoc Concilium coactum fuit ut ferunt (*Wigornenſis* & *Eadmerus*) non conſultandi gratia, vel ſtatuendi; ſed ut Magnates Angliæ fidelitatem præſtarent & homagium *Gulielmo* filio Regis, quod Rex ipſe dubios in Normania caſus ſubiturus eſſet.

Convocatos etiam ea cauſa primores plebis veriſimile eſt: nam ſubmerſo ſub quinquennio poſtea *Gulielmo* Principe, Epiſcopos, Comites, Barones, & omnes qui alicujus videbantur eſſe momenti (*Nubrigenſis* verba ſunt) *Londinum* vocat ad Concilium, fidem jam *Matildi* filiæ ſuæ juraturos.

Sic Concilium alterum habes illiuſmodi, Parliamento noſtro ſat diſſimile: Nam ſi pro Parliamentis hæc habueris, altiorem rei dabit originem Conqueſtor ipſe, qui anno Regni ſui 19. Dom. noſtri 1086. *Mandavit, ut Epiſcopi, Abbates, Comites, Barones, Vicecomites, cum ſuis militibus* (i. Tenentibus in feodo militari) *die Kal. Aug. ſibi occurrent Seareſbiriæ. Quo cum veniſſent Milites illorum ſibi fidelitatem contra omnes homines jurare coegit.* Flor. Wigorn. in hoc Anno. Ludunt qui Parliamenta noſtra in his quærunt.

Sine ut ſodes dicam, collegiſſe me centenas (reor) Conciliorum editiones (tenoreſq; ipſos plurimorum) ab ingreſſu *Gulielmi* 1. ad exceſſum *Henrici* 3. exiſtentium, nec in tanta multitudine, de plebe uſpiam repeiſſe aliquid, ni in his dilituerit.

Gulielmus 1. ſemel atq; iterum ait *ſe conceſſiſſe &c. per commune Conſilium totius Regni.* Char. Emendationum, p. 125. Et quod jamjam

citavimus de Vicecomitibus & Militibus, evocatis ad fidei vinculum.

Gulielmus junior ita pariter: & de *Henrico* 1. lis ſub judice.

Stephanus Rex in Octavis Paſchæ — tenuit Concilium *Northamptoniæ*, cui præſidebant Eboracenſis Epiſcopus *Thurſtanus*, Epiſcopi, Abbates, Comites, Barones, nobiles quiq; per Angliam. *Continuat. Florentii* in An. 1138. pag. 519. aut addenda videtur *Et* Conjunctio, aut tollenda *commâ*, legendumq; *Barones nobiles*, & ſic nihil ſcrupuli.

Sub *Richardo* 1. (Hieroſolymis militante) *Johannes Comes Moretonii* frater Regis, & *Walterus* Archiepiſcopus Rothomagenſis, & omnes Epiſcopi, & Comites, & Barones, & Cives Londonienſes cum illis convenerunt in atrio Eccleſiæ S. *Pauli*. Et totius Concilii judicio *Willielmus Elienſis* Epiſcopus à Regni & Cancellariæ regimine deponitur, arduaq; alio peraguntur: *Hoveden*. in An. 1191. pag. 701. Et Epiſt. *Hug. Covent.* Epiſcopi pag. 703. Hoc tumultuarium videtur Concilium (quod Conciliabulum vocant) non legitimum.

E crepuſculo jam in lucem veniamus, quam à tot viris doctis iſtud agitantibus argumentum, miror non intuitam. *Johannes* Rex, haud dicam *Parliamentum* (nam hoc nomen non tum emicuit) ſed *Communis Conſilii Regni* formam & coactionem perſpicuam dedit, Chartaq; ſuâ (quam aliquando vidimus) anno Regni ſui 17. ſtatuit obſervandum. Proferam ipſius verba, ſed primò recitandus eſt præcedens illic articulus, qui ad ſequentium conducit explicationem.

— *Nullum* (inquit) *Scutagium vel auxilium ponam in Regno noſtro, niſi per commune Conſilium Regni noſtri* (1) *niſi ad corpus noſtrum redimendum* (2) *& ad primogenitum filium noſtrum Militem faciendum* (3) *& ad primogenitam filiam noſtram ſemel maritandam; & ad hoc non fiat niſi rationabile auxilium.* His dictis, paulo inferius ait —— *Et ad habendum commune Conſilium Regni, de Auxiliis aſſidendis (aliter quàm in tribus caſibus prædictis) & de Scutagiis aſſidendis, ſummoneri faciemus Archiepiſcopos, Abbates, Comites, & majores Barones Regni, ſigillatim, per literas noſtras. Et præterea faciemus ſummoneri in generali, per Vicecomites & Ballivos noſtros, omnes alios, qui in Capite tenent de nobis, ad certum diem, ſcil. ad terminum 40 dierum ad minus, & ad certum locum, in omnibus literis ſubmonitionis illius, cauſam ſummonitionis illius exponemus; Et ſic facta ſummonitione, negotium procedat ad diem aſſignatum, ſecundum Conſilium eorum qui præſentes fuerint, quamvis non omnes ſummoniti venerint.*

Poſt ſuſceptionem plebis in Comitia Parlamentaria ſenſim decerpitur faſtigioſa illa Magnatum poteſtas coercita, alias eorum in Tenentes imperio, & laxata, alias plebis in eos ſervitute. Fit hoc Statutis plurimis, adeoq; labefactata eſt ſuperbia procerum, ut adverſus Regem nemo ſuſcitare auſus eſt novorum quidpiam ſi de Regno non ageretur. Sed ecce novus jam Leviatham graſſari cœpit. Liberata jam ab imperio dominorum offenſa ex quavis cauſâ, plebs quæ ad arma hactenus abſq; voluntate dominorum nunquam convolant; jam non habentes quibus audiant in graviſſimas inſurgunt rebelliones; quod ne ſemel unquam factum eſt anterius.

¶ **Parle hill.**] Collis vallo plerunq; munitus in loco campeſtri, ne inſidiis exponatur, ubi convenire olim ſolebant Centuriæ, aut viciniæ incolæ ad lites inter ſe tractandas & terminandas. Scotis reor *Grith-hail q. mons pacificationis*, cui Aſyli privilegia concedebantur. Vide *Stat. Will. Regis Scot.* cap. 5. §. 1.

¶ *Paro, ronis.*] Navis piratica longior, ſed exigua. *Phaſelus, Galea.*

Hoved. Annal. pars prior. — Anno 892. *Rex paganus* **Heſteng** *cum* 80 paronibus, *oſtium Tameſis intrans, munitionem apud* **Midletune** *ædificavit.* Cujus è regione, in margine notatur: al. fortè *myroparonibus*. Sed hoc opinor minus correctè. *Myoparo* enim mediam habebat fabricaturam inter onerariam & triremem longam. *Paronem* autem noſtram omnino longam fuiſſe reor, celeritatis gratia non ad onera conſtructam, quo navium genere præcipuè uſi ſunt eo ſæculo piratici Dani, & Saxones noſtri. Sententiam mihi aſtringit *Aſſer Menevenſis*, ipſe Saxo perantiquus, An. 877. *Tunc* (inquit) *Rex* Ælfredus *juſſit cymbas & galeas, id eſt longas naves, fabricari per Regnum, ut navali prælio hoſtibus adventatibus obviaret.*

¶ *Parochia.*] Quoad *Parochiarum* originem *Anaſtaſius* dicit *Fabianum* Pontificem 21. per Regiones Romam diviſiſſe Diaconibus. Et *Luitprandus* ait: *Fabianus* 7 Diaconos in urbe Româ in 7 regiones ipſius Urbis diviſit, qui ad peragendum officium illis congruum omni horâ parati invenirentur. *Dionyſius* autem qui circiter 30 poſtea annos in Pontificatum ſucceſſit Presbyteris Eccleſias diviſit & cœmiteria, & *Parochias* & Dioceſes inſtituit, ait *Anaſtaſius*, quod uberiùs paulò etiam *Luitprandus*. Hic Presbyteris Romæ *Parochias* Eccleſias dedit ſingulas ſingulis, & ipſas *Parochias* & cœmiteria eis dimiſit, & unicuiq; jus habere proprium conſtituit; ita viz. ut nullus alterius *Parochiæ* terminos aut jus invadat, ſed unuſquiſque ſuis ſit contentus. Poſt hæc (An. nempe 304.) *Marcellinus* Papa, ut apud *Anaſtaſium* habetur, 25 titulos q. dioceſes propter baptiſmum & pœnitentium multorum qui convertebantur ex *paganis* & propter ſepulchra Martyrum.

Parochiarum

Parochiarum autem apud nos originem à Româ traduxit primus *Honorius* Dorobernenſis Archiep. V. annum circiter . . . . Romanus ipſe & Gregorii Mag. diſcipulus. *Antiqq. Brit. in vitâ ejus.* Neq; ſolum Epiſcopos, tanquam ſuperiores turrium, cuſtodes Eccleſiæ ſuperimpoſuit ; ſed etiam provinciam ſuam primus in *Parochias* dividens, inferiores miniſtros ordinavit &c. De inferioribus iſtis *Parochiis* rariſſima apud Authores mentio ſub illis ſeculis: de Epiſcopalibus autem ſatis ampla. Chart. *Ceolwulfi* R'. ſub An. 872. — *Ego* Ceolwulfus *Dei gratiâ Rex Merciorum rogatus à* Werfrithô *Epiſcopo* Hwicciorum, *iſtam libertatem donavi, ut tota* Parochiâ Hwicciorum *à paſtu equorum Regis & eorum qui eos ducunt libera ſit &c.*

¶ *Particata terræ.*] Rectius perticata. Eſt terræ portio, quæ latitudine perticam continet: longitudine verò per ſtadium integrum, quod nos quarentenam dicimus, diſtenditur, hoc eſt, ad 40 perticas. Alias roda dicta, quod vide, Anglicè **a Rood,** Scoticè **ane Ruid of Land**.

Continet ergò *Particata terræ* in integrâ ſuperficie, 40 perticas, i. quartam partem unius acræ ; quæ ut ſupra oſtendimus octagies perticam comprehendit. Si igitur *Particata terræ*, duas habeat in latitudine perticas, longitudo ejus 20 terminabitur. Si quatuor in latitudine, longitudo denas non excedat. Sic in reliquis proportionibus.

Ipſa autem pertica menſurationis virga eſt, quæ apud Anglos pedes ſexdecem & dimidium continet, ut ſupra videas in *Acrâ.*

Scotis verò largior eſt *particata terræ*, uti conſtat ex Aſſiſa R. *David.* primi. De pond. & Menſ. cap. 3. — Particata terræ *in Baronia debet menſurari per ſex ulnas, quæ faciunt* 18 *pedes mediocres.* Ejus etiam fit mentio in *Quon. Attach.* 57. §. 7. — *Tu ei injuſtè deforcias quandam* perticatam *terræ, vel peciam terræ, cum pertinentiis, jacentem infrà talem Burgum.* Et in Ll. *Burgorum* ca. 2. — *Quilibet Burgenſis debet domino Regi Burgagio quod defendit pro* Particata terræ, *quinq; denarios annuatim.* Vide Ske. Ang. & Add.

¶ *Participium, pii.*] Pro participatione, ſorte, communione. *Gloſſ. Lindenb.* μετοχή. *Petr. Bleſenſ.* Epiſt. 28. — *Quodam compaſſionis* participio *moleſtantur.* L. *Wiſigoth.* lib. 12. tit. 3. l. 15. in juramento Judæ. converſorum — *In omnibus & per omnia Chriſtiano more vivens, & Chriſtianornm* Participium *habiturus ſum.*

¶ *Parvæ, Perviſus, Parviſia, æ.*] Non à parvus adject. ſed à Gal. *le parvis*, quod idem contracte à Lat. *Paradiſus. Vitruvio pronaus*, aliis *pronaos*, & *pronaum.* Gall. *le parvis*; Angl. **a Church-porch**, idem quod aliis *Paradiſus*, i. atrium Eccleſiæ. V. *Aimoi.* lib. 4. cap. 35. pa. 189. *Forteſcue* de laudibus Ll. Angl. cap. 51. pa. 124. — *Sed placitantes tunc* (i. poſt meridiem) *ſe devertunt ad* perviſum, *& alibi conſulentes cum ſervientibus ad legem & aliis Conſiliariis ſuis.* V. not. ibi. Sed dici videtur de parte Eccleſiæ ubi conveniebant neophiti diſcendi gratiâ, nam ſimiliter ibi legiſperiti convenere ut clientibus occurrerent, non ad tyrocinia Juris, quas *motas* vocant exercenda.

¶ *Particus.*] Idem quod *Parcus*; i. Pecudum carcer. Angl. **a pound or pinfold.** Vide *Parcus*, **pound** & **poundbrech.** Ll. *Hen.* 1. cap. 40. —— *Si* **pundbrech**, i. *fractura partici fiat in Curiæ Regis, plena Wyta ſit &c.*

¶ *Paſcuarium.*] Cenſus qui penditur pro animalinm paſtione. Anglis aliàs *Agiſtamentum.*

Marcul. lib. 2. formul. 36. Nullam functionem aut redditus terræ, vel paſcuarium aut agrarium, aut quodcunq; dici poteſt, exinde ſolvere — non debeatis. L. VViſegothor. lib. 8. tit. 5. l. 5. Qui verò ſortem ſuam (i. portionem agri) totam fortè concluſerit, & aliena paſcua abſente domino, invadit, ſine paſcuario non præſumat, niſi fortè Dominus paſcuæ voluerit. L. Boior. tit. 1. ca. 14. §. 1. De triginta modios tres donet, & paſcuarium deſolvat ſecundùm uſum provinciæ.

¶ *Paſnagium.*] Domeſdei, alias *Pannagium*, quod vide ſupra.

¶ *Paſſagerius.*] Qui *paſſagium* (tributum) colligit quod in præſentiarum Vide.

¶ *Paſſagium, gii.*] Tranſitus: & pecunia vel cenſus pro hoc impenſus. *Upton* De inſignibus lib. 1. Idem modus creationis (militum) obſervabitur in aliquo *paſſagio* periculoſo alicujus ripariæ ſeu portus.

Charta *Henr.* pri. De libertat. London. — *Et omnes res eorum per totam Angliam, & per portus maris de Theolonio, &* paſſagio, *& laſtagio, & omnibus aliis conſuetudinibus.* Conſtitu. Neapol. lib. 1. tit. 59. l. 2. — *Doanas foreſtagia, plateatica,* paſſagia, *& alia, tam vetera jura quàm nova Curiæ noſtræ, noſtrorum fidelium fidei committere poterint.* Paſſagia autem iſta qui colligunt & exigunt *Paſſagerii* dicuntur ib. infra Tit. 76. — *Superexactiones reſtitui faciant & rapinas quas gabelloti, foreſtarii, platearii, portionarii, ſeu* Paſſagerii *contra veteram formam &c. in fideles noſtros exercent.*

Paſſagium, Pro expeditione quavis tranſmarinâ, Sicuti Chriſtianorum in terram Sanctam: ex quo Bulla *Sixti PP.* 3. Principes Chriſtianos ad ſacram expeditionem in Turcos ſuſcipiendam, exhortantis, miſſa Philippo Palatino Rheni Electori anno 1481. *Paſſagiſagium* inſcribitur. *German. Rer. Tom.* 2.

Arnoldus Abbas in Supplemento Helmold. apud Lind. —— *Seq; juramento obſtrinxit, quod exire nobiſcum debeat regale vexillum, &* *in* Paſſagio *Martii, nobiſcum ad ſervitium Domini proficiſci.* Ibidem — *ad partes Ægypti proximo* Paſſagio *tranſmeare.*

In Legg. Alaman. Tit. 82. *tranſpaſſare.*

¶ *Paſſiatum.*] Chartar. Alam. Centur. Chart. 61. —— *Et quando opus fuerit, aut ad meſſem vel pratum colligendum, vel ad reliqua in* paſſiato *faciam.*

¶ *Paſticium,* vel *us.*] Domeſd. Vide *Conuvius* quod huc retuli. Gall. *Paſtis.* Vide Dict.

¶ *Paſtoforia Eccleſiæ.*] Radevicus de Geſt. Freder. 1. R.G. p. 415. l. 46.

¶ *Paſtorium*] L. Baiwar. tit. 2. cap. 6. *Si quis in exercitu aliquid furaverit,* Paſtorium, *capiſtrum, frenum, feltrum,* — *Si ſervus eſt perdat manum &c.* Et leg. Longob. lib. 1. tit. 25. l. 35. — *Si quis capiſtrum de capite caballi tulerit, componat ſol. 6. Si quis* paſtorium *de caballo alieno tulerit, componat ſol. 6.*

¶ *Paſtura, ræ.*] Aliàs pro animalium paſtu vel paſtione; unde fundum compaſcuum *Communiam paſturæ* vocamus: aliàs pro fundo ipſo qui depaſcitur, & ſic frequentiùs in Chartis antiquis, *prata, paſcua, paſturæ.* Lindewode in lib. 3. Provincial. Angl. tit. *de Decimis* cap. *Quoniam*— *Differunt paſcua &* paſtura, *nam* paſtura *omne genus paſcendi ſignificat, ſive fiat in pratis, ſive in ſtipula, ſive in agris, ſive in campis: Sed paſcua eſt locus principaliter deputatus pecoribus paſcendis, utputa in montibus, moris,* mariſcis, *& planis non cultis nec aratis.*

¶ *Patereni.*] Hæretici.

¶ *Patena.*] Al. *Patina.*

¶ *Patentes literæ.*] Vide *Literæ Patentes.*

¶ *Pater.*] Inter monachos primitivæ Eccleſiæ is dicebatur, qui Decanis præfuit, eorumq; muneris rationem exegit. Id ſupra vide in Decano cœnobitarum & viſis adde quæ conjunctim ſequitur in eodem *Auguſtini* loco, viz. —— *Hi verò patres non ſolum ſanctiſſimi moribus, ſed etiam divina doctrina excellentiſſimi, omnibus rebus excelſi, nulla ſuperbia conſulunt iis quos filios vocant, magna ſua in jubendo authoritate, magna illorum in obtemperando voluntate. Conveniunt autem diei tempore extremo de ſuis quiſq; habitaculis, dum adhuc jejuni ſunt, ad audiendum illum* Patrem, *& conveniunt ad ſingulos* Patres *terna, (ut minimum) hominum millia, nam etiam multo numeroſiores ſub uno agunt, &c.*

¶ *Patres.*] Comites dicti in brevi R. M. P. 159. l. 50.

¶ *Paternicum.*] Id quòd ex parte patris deſcendit; uti *Maternicum* quod ex parte matris. Centur. Chart. Alaman. char. 45. *Dono atq; trado, omnes res meas quas ex* Paternico *mihi de alode legitima contingit &c.* Et Chart. 50. — *quantumq; mihi in jam dicto pago Anguſtauginſe advenit, tam de* Paternico, *quam de* Maternico, *ſeu de comparato, vel de qualicunq; adtractu &c.* Et Chart. 58. —— *Dono hæc omnia & ex integro, tam de* Paternico *meo, quàm de* Maternico, *vel mea adquiſitione &c.*

¶ *Patria:*] Pro Comitatu vel pago. Sic in Capitul. lib. 4. cap. penult. — *De libertate & hæreditate lis agenda eſt in* patriâ *pulſati.*

Patria, Pro compagenſibus. Sic in legum formulis, ubi dicitur *Inquiratur per Patriam.* Et Aſſiſa vel recognitio per aſſiſam idem eſt quod recognitio *Patriæ.*

¶ *Patriarcha:*] De Epiſcopo dictum. Epiſcopalis. An. 385. in Concil. generali Conſtantinop. ſancitum eſt, ut Epiſcopus Conſtantinop. imperpetuum diceretur *Patriarcha.*

Patriarchæ, Vide Burchard. lib. 1. cap. 53. ponendi ubi apud Ethnicos primi Falmines &c.

Ejus antiquitas Baron. in An. 112. nu. 2. col. 56.

¶ *Patricii:*] Ex dignitate & præfecturà primo nuncupati ſunt, quos *Conſtantinus* Magnus è publicò Senatu in conſiſtorium & privatum conſilium Principis, velut Senatum domeſticum cooptavit, provinciæq; alicujus præfecturâ inſignivit: aliàs Comites Conſiſtoriani, & ſacri Conſiſtorii dicti, & ſolummodo illuſtres. Hinc Galliæ Reges, Romanorum *Patricii.* Videndùs, qui bellè ut ſolet, de hoc *Meurſius,* & inter cætera *Venericum* ſive *Walthramum* proferens in Apologia 4. — *Legitur* Stephanum *Papam veniſſe ad Regem* Pippinum, *& poſtulaſſe patrocinium ejus contra* Haiſtulfum *Regem Longobardorum, ac ipſius Patrocinii gratia decreviſſe: quemlibet deinceps Regem Francorum eſſe* Patricium *Romanorum.* Hinc Provinciarum Satrapæ etiam in Occidente dicti poſtea ſunt *Patricii,* atq; denuo Illuſtres. Sic in Hiſtoriis noſtris.

¶ *Patrinus.*] Fidejuſſor in baptiſmate. *Compater,* Anglicè **A Godfather**, q. **a Father in God**, uti *Paulus* ſe dixit *Oneſimum* genuiſſe, & Corinthios. Diſtinguendum igitur eſt à *Patrimus* adjectivo, quod eum ſignificat, qui patrem habet viventem.

¶ *Pauſo, ſas.*] Pro Depono. L. Alaman. tit. 45. *Pauſant arma ſua joſum,* i. deponunt vel declinant arma ſua deorſum.

¶ *Pax Dei, Pax Eccleſiæ, Pax Regis, Pax Vicecomitis.*]

Pax Dei, Tempus dicitur cultui divino adhibitum, eaq; appellatione omnes dies Dominici feſta & vigiliæ cenſentur.

Pax Dei & Regis. Ramſ. Sect. 296.

Pax Eccleſiæ dicitur, cum ſalva ſunt Eccleſiæ

ſiæ

omnia privilegia & immunitates, ſervi, famuli, miniſtri &c. Vide *Neuber.* lib. 3. cap. 20. pag. 285. l. 25. Vide *Ll. Ed. Conf.* ca. 8.

Pax Regis. Ll. Ed. Conf. ca. 12. Ll. H. 1. —— *Nam longè debet eſſe* Pax Regis *à parte ſua, ubi reſidens fuerit à quatuor partibus loci illius, hoc eſt 4 miliaria, & tres quarentenæ, & novem acræ latitudine, & novem pedes, & novem palmæ, & novem grana hordei. Multus &c.*

Pax Vicecomitis. Bract. lib. 3. tit. de Coronâ, cap. 24. nu. 2.

¶ *Pecia.*] Et minus congruè *Petia.* Pars, particula, fragmen, à Gall. *piece. Pecia terræ* idem fortè quod in Domeſd. fruſtum terræ; Sed in hoc tamen diſcrepare opinor, quod fruſtum exiguam portionem deſignat, *Peciam* verò appellamus etiam ſi 100 jugera comprehendit. Formul. vett. 11. Solen. 53. *Petia de terra arabili in loco qui dicitur &c. per loca deſignata.*

¶ *Peculiare.*] Non ſolum dicitur *peculium* & quod eſt ex *peculio*: ſed ipſæ etiam terræ & prædia. Centur. Chartar. Alaman. Char. 50. — *Per hanc paginam, quam ad vicem traditionis ſcribendam rogavi; dono à præſente die* peculiaris *mei ad Eccleſiam S. Galloni in &c. ubi domnus in Chriſto Gauz per Abba præeſſe videtur, donatumq; in perpetuum eſſe volo, & puriſſima voluntate confirmo: hoc eſt omnem tertiam partem proprietatis meæ in pago Auguſcanginſe, & in villis denominatis &c.*

Wiſegothor. lib. 10. tit. 1. l. 18. Sic inſcript. ut *peculium* & *peculiare* ad unam intelligentiam habeatur. —— *Sæpe contentionis acie improbos vidimus ſinceram intelligentiam deſerere: quæ ut refelli poſſit, compendio brevitatis, uti convenit: Omnis ergo res, quæ mobilis immobiliſq; conſiſtit, cujuſcunq; fuerit generis ſive formæ, an* peculii *an* peculiaris *nomen habuerit, unius intelligentiæ vim evidentiamq; obtineat, ut ex hoc omnis de mobilibus immobilibuſq; intentio conquieſcat.*

¶ *Peculium.*] Vide hic ſupra *peculiare.* Et fuſius de eo Lexica J. C. & Big.

¶ *Pecunia.*] Pro pecude. Sic paſſim in Domeſd. — *Paſtura ibidem ad* pecuniam *villæ,* id eſt, Fundus compaſcuus ad pecudes ſeu armentum villæ.

Pecunia, *eſt aliquid temporale. Cum enim omne temporale in* pecuniam *poſſit redigi, omne tale nomine* pecuniæ *continetur.* C. de conſtitut. pe. l. 2. & Ar. 1. q. 3. per totum. Lind. ff. 201. c.

Pecunia pro bonis & catallis. Ramſ. 237. — *Et niſi feceris ipſe te juſtificet per* pecuniam *tuam, donec facias,* i. juxta dictionem fori, diſtringet te per catalla tua donec facias. Sect. 227. *Quod ſi nolueritis ipſe vos conſtringat per* pecuniam *veſtram,* & 310. *Et ſi non venerit Abbas, conſtringat eum Walterus de Bolebech vel hæres per* pecuniam *ſuam ſicut de laico feodo.*

Pecunia pro bonis. Tra. Fuld. lib. 2. 15. —— *Trado ad Monaſterium S. Bonifacii* — pecuniam *meam quicquid fuerit in domibus, ædificiis, & omnem laborem meum, &c.*

Pecunia viva. Sic dicta, ut expreſſius *pecudes* ſignificet. Emendat. Willielm. prim. ad leges *Edovardi* Confeſſ. —— *Interdicimus etiam ut nulla* viva pecunia *vendantur aut emantur, niſi infra Civitates, & hoc ante 3 fideles teſtes.* Ll. Ed. Conf. ca. 10. — *qui habuerit 30 denariatus* vivæ pecuniæ.

¶ *Pecunialis cauſa.*] i. res omnis quæ eſt in bonis aut facultatibus. Equi, Aurum, Argenteum, Arma, veſtes, utenſilia. V. ſupra Domalis.

¶ *Pecunianus, na, num,* & *Pecunialis, le.*] Quicquid eſt ex *pecunia,* vel bonis, tam vivum quàm inanime. Chart. Alaman. 15. — *Quicquid in die exitus mei de hac luce in pecuniali cauſa non datum, & non uſitatum reliquerim, i. caballis domalibus cum cætero troppo, caballis cunctis, auro, argentoq;, ſcuta cum lanceis, veſtibus, vel omnibus utenſilibus.* Et Chart. 62. — *Servos, ancillas, & omnia* Pecuniana.

Liv. lib. 9. de Bello Pun. —— *Familiæ aliquot cum mapalibus pecoribuſq; ſuis (ea* pecunia *illis eſt) proſecuti ſunt Regem.* Gal. *mapalius.*

¶ *Pecus alatus.*] Id eſt (reor) alita vel nutrita, Domeſtica, manſueta, manualis. L. Alaman. tit. 99. §. 14. —— *Si quis* pecus *manualem, qui dicitur* alatus, *aut verrem, aut Ducariam occiderit, 6 ſol. componat.*

¶ *Pedagium.*] *Pedagia* dicuntur quæ dantur à tranſeuntibus in locum conſtitutum à principe. Et capiens *pedagium* debet dare ſalvum conductum, & territorium ejus tenere ſecurum: adeo ut ſi aliquis ſpolietur, teneatur ejus Dominus terræ, rapinam reſarcire, ſecundùm *Bald.* in uſib. feud. de pa. jura ſit in § Conventiculas Prat.

Pro *Paragio.* Cujac. ad feud. 2. Tit. 10. pa. 146. *Baldus* & *Alvarotus* paradogium nobilitatem interpretantur, vulgò peſſimè, *pedagium* dicitur.

¶ *Pedellus.*] Perperam apud Scotos, et Spieg. pro *Bedellus,* quod vide. V. *Armilla* in Calv.

¶ *Pedibulum.*] Sonitus quem edunt pedes equorum currentium. *Greg. Turonenſ.* lib. 3. ca. 15. — *Audiunt* pedibulum *equitum currentium.*

¶ *Pedis pulveriſati Curia.*] Ea eſt quæ in Nundinis conſtituitur, ad Nundinalium rixas liteſq; celerrimè componendas. Angl. **Court of piepowders**, à Gall. *Pieds pouldreux,* q. tranſeuntes ſignificat, & vagabundos, qui ideo pedes minus terſos habent ſed pulvere ſquallentes: *pied* enim eſt pes, *pouldreux* pulverulentus. Dictum præcipuè de mercatoribus vagabundis, qui Nundinas pagatim inſectantes omnes diſcurrunt provincias, nec ſiſtendi

locum

agnoſcunt, Sed de his etiam qui ex omni parte ad Nundinas confluunt: iſtiuſmodi enim omnibus, repentina adminiſtranda eſt juſtitia rerum & controverſiarum, quæ in Nundinis oriuntur: propterea quod, finitis jam Nundinis partes litigantes diſtrahuntur uſquequaq; remotius, nec à domino Nundinarum remorandæ ſunt diutius.

Citationes igitur & ſummonitiones quæ ibidem fiunt craſtinum non admittunt Vadimonium: Sed & lis ipſa ante tertium fluxum & refluxum maris ſi eouſq; protrahuntur Nundinæ finienda eſt. Differens igitur de iſtis, quibus ex cauſa moderatur ſummonitionis tempus, *Item* (ait *Bractonus* lib. 5. tract. 1. cap. 6. nu. 6.) *propter perſonas qui celerem debent habere juſticiam, ſicut ſunt mercatores, quibus exhibetur juſticia* **pepoudrous**.

¶ *Peditura, ræ.*] Opinor, *Pedamen*. Boior. tit. 1. cap. 14. §. 5. — *Ad caſas dominicas, ſtabulare, fœnile, granicam, vel tuninum recuperandum* pedituras *accipiant coloni vel ſervi Eccleſiæ.*

¶ *Pedules, lis, Pedula, læ,* & *Pedana, næ,* & *Padana, næ.*] Indumentum pedis ex panno factum. Anglis non ita recentibus **a vampay** & **vamp**, q. *avant pie* quod pedem obtegit ſuperius, hodiernis ni fallar **a ſock.** *Pedules* (inquit priſcus vocabularius) pars caligarum quæ pedem capit; **a vampay**. Et *Pedana* (inquit) dicitur *pedules* novus, vel de veteri panno factus, quo caligæ veteri aſſuitur. Ludovici Imper. Addit. ad Cap. 1. cap. 22. de indumentis monachorum — *Addatur & tertia (cappa) &* pedules *quatuor paria, & femoralia duo paria.* V. L.

¶ *Pegen, Pegend,* & *L'eſpegend.*] Vide quæ notavimus ad Conſtitutt. *Canuti* R. de Foreſtâ, artic. 1. 2. 17.

¶ *Pellicea, æ, Pellicia, æ,* & *Pelliceum, ii.*] Tunica vel Indumentum pelliceum, Angl. **A pilch.** Ludov. Imp. Addit. 1. cap. 22. de veſtimentis Monachis adhibendis — *Femoralia 2 paria, roccum unum,* pelliceas *uſq; ad talos 2. faſciolas 2. &c.* Ekkehard. Ju. De Caſib. S. Galli cap. 1. — *Plurima fratribus velut dives opum, commoda ferit: quorum cum uni reverendo quidem* — pelliceum *traderet, & ſui eum apud Deum memorem fore rogaret:* pelliceum *ait ille tuum ſi volueris, tibi optime repretiabor.* Hinc *ſuperpellicium*, Angl. **a Surplice**, q. **a Surpilch**.

¶ *Pellota, tæ.*] Monticulus in pede canis, Angl. **the ball of the foot**. A Gall. *pelote*, i. pilula. Chart. de Foreſt. ca. 7. Talis autem expeditatio (viz. canum) fiat per aſſiſam communiter uſitatam, viz. quod tres ortelli abſcindantur, ſive *Pellota* de pede anteriori.

¶ *Penax.*] Codex Croylandiæ ſub Joffrido Abb. MS. — *Pulcherimumq;* Penacem *(per incendium illud) tunc perdidimus, & valdè ſumptuoſum de omni genere metalli pro varietate ſiderum & ſignorum mirabiliter fabrifactum,* Saturnus n. Jupiter *autem aureus,* Mars *verò ferrugineus,* Sol *de auricalco,* Mercurius *electrinus,* Venus *de ſtanno, &* Luna *fuit de argento. Coluri & omnia ſigna Zodiaci juxta ſuas naturas, ſuas imagines, & colores, variis formis & figuris arte fabrili ſortientes, multiplicitate tam gemmarum quàm metallorum, & tam oculos quàm ingenia intuentium ſupra modum ſollicitabant. Non erat tale Nader notum aut nominatum. Rex Franciæ quondam illud* Turketulo *dederat, & ille in ſuo obitu communi bibliothecæ, tam pro ornamento, quàm pro juniorum documento commendaverat, jam igne vorace conſumptum & in nihil liquifactum.* Ortus vocab. Pinax *eſt pugilaris ephemeris, tabula manualis ex pinis facta.* Pinax *etiam dicitur tabula in quâ Philoſophi figuras faciunt in ſuppoſita pulvere.* Vitruvio dicitur....

¶ *Pendutus.*] Suſpenſus à Gall. *pendu.* Ital. *pendudo.* L. Ripuar. tit. 79.

¶ *Peny.*] Chart. Hen. 7. Abb. & Convent. Eccl. S. Petr. Weſtm. dat. 19. Regn[i] —— *Et quod ſint quieti de omnibus miſericordiis, &* Warda *&* Wardpeny, Averpeny, *&* Hundredpeny, tythingpeny, *&* Borthalpeny, *& de omnibus operibus Caſtellorum, pontium, &c.*

¶ *Penigeldum.*] Denarii alicujus ex quavis conſuetudine pro facultate aliquâ vel privilegio habendo, puta in Foreſtâ, aut alibi. V. *Geldum.*

¶ *Penſilis.*] Cui penſum injungitur. Longob. 2. tit. 9. l. 2. Inter *penſiles* ancillas conſtituere.

¶ *Penſionarii.*] Nobiliores ſatellites ad cuſtodiam Regii corporis, alias **Spears**, i. *haſtæ* dicti; inſtituuntur menſe Decemb. 1539. Donantur ſinguli annuâ penſione 50 lib. ad ſemetipſos & equos duos ad ſervitium Regis inſtructos ſuſtentandum.

V. *Stow* 1 H. 8. p. 816. 50. **Spearmen inſtituted**, i. *haſtati*, qui brevi abiere in deſuetudinem; ſed reſtituuntur 31 H. 8. An. 1539. *Stow* 973.

¶ *Peplum.*] Pannum lineum, quod monialis gerit ſub mento. Sic *Lindw.* in Provincial. lib. 3. tit. *de ſtatu regularium.* cap. *Ad hæc.* Ubi dicitur —— *Decrevimus, ut moniales, & cætera mulieres divino cultui dedicatæ, velum, vel* peplum *ſericum non habeant &c.*

Erat autem & *peplum* fœminei capitis involucrum, quo fauces etiam tegebantur uſq; ad naſum. *Mat. Paris* in Ric. 1. ſub an. 1191 De ſummo Angliæ Cancellario eodemq; Antiſtite, cultu cincto muliebri —*Tunica* (inquit) *viridi fœmineâ indutus, capam habens ejuſdem coloris,* peplum *in capite muliebre portans &c.* Mox. — *Dolum ſuſpicantes manus injecerunt in* peplum, *quo fauces tegebantur; & ſummittentes à naſo uſq; deorſum, faciem hominis viderunt nigram & nuper raſam.*

¶ *Pechi-*

¶ *Pequichinus.*] Brito Armorica. Philippidos lib. 2.

—— *Pugnare quidem vel abire neceſſe eſt.*
Ceſſent cenſores, ceſſent Pequichinus *&* *ignis*;
Terminat una dies longæ certamina litis.

¶ *Pera, ræ.*] Structura contra fluctuum impetus, tam in mari quàm in fluminibus. A Latin. *petra*: ſive potius Gall. *pierre*, i. Saxum, quod è Saxis fieri ſolebat. E pilis autem compacta *pila* propriè dicitur: Sed obtinuit uſus, ut è quacunq; fiat materiâ *pera* hodie nuncupatur: Hinc immenſa illa moles quam *Germuthiæ* vidimus ex ingentibus trabibus maximaq; vi Saxonum constructa *pera* dicitur: atq; hinc ipſa fundamenta quibus innituntur columnæ quæ pontes ſuſtinent, *peræ* dictæ ſunt; ſive ex Saxis fiant, ſive ex pilis, tabulis, & aggeſtâ terrâ.

Vetus membrana de reſtauratione pontis Roveceſtriæ in Itinerar. Cantii tit. *Rocheſter.* —*Primum, ejuſdem Civitatis Epiſcopus incipit operari in orientali brachio* (ejuſdem pontis) *primam* peram *de terra: deinde tres virgatas, plancas ponere &c.* Et poſtea; *Secunda* pera. *Item Tertia* pera; *Et ſic deinceps Nona* pera, *quæ ultima eſt in occidentali brachio eſt iterum Archiepiſcopi, &c.* Ubi Nota, inquit *Lambardus*, quod ea operis pars quæ ſaxea aſſurſurgit vel terrea *Pera* dicitur à lat. *Petra.*

¶ *Perambulatio.*] Refert *Plutarchus* in Problem. 13. *Numam Popilium* cum finitimis agri terminis conſtituiſſe, & in ipſis finibus *Terminum* deum, quaſi finium præſidem amicitiæq; ac pacis cuſtodem poſuiſſe. Hinc feſta ei dicata quæ *Terminalia* nuncupantur, quorum vice nos quotannis ex vetuſtiſſimâ conſuetudine parochiarum terminos luſtramus; Saxonibus ȝanȝdaȝaſ; hodiernis *Proceſſiones* & *Rogationes* appellatas.

¶ *Perangaria.*] Eſt ſervitus perſonarum & rerum. Dicitur quaſi perfecta & magna *angaria*. Eſt autem *angaria* ſervitus perſonarum, & non rerum. Item *perangaria* dicuntur exactiones & præſtationes patrimoniorum. Sic priſc. vocab. Latino-Anglic.

¶ *Peraria, riæ.*] Machina bellica, quâ lapides emittebant; utpote à Gall. *pierre*, i. ſaxum, lapis.

Hoveden. part. poſt. *Ric.* 1. —— *Interim Richardus Rex Angliæ fecit parari* Perarias *& alias machinas ſuas bellicas, quas ſecum in terram Jeroſolymitanam laturus erat.*

Idem in An. 1193. pag. 725. —— *Rex Franciæ ita fraudatus deſiderio ſuo, receſſit à Rothomago cum exercitu ſuo, &* perrarias *ſuas numero* 24 *quas in circuitu civitatis locaverat.*

¶ *Perdingi.*] Legg. Hen. 1. cap. 30. —— *Villani verò, vel Cotſeti vel* Perdingi, *vel qui ſunt hujuſmodi, viles vel inopes perſonæ, non ſunt inter legum Judices numerandi: unde; nec in Hundredo vel in Comitatu pecuniam ſuam, vel dominorum ſuorum foriſfaciant.*

¶ *Perdonatio.*] Ll. Ed. Conf. cap. 18. & 19.

¶ *Pere & Pite.*] Vide quæ notavimus ad Conſtitutt. *Canuti* R. de Foreſtâ Art. 17. in Foreſta.

¶ *Pernulliſq; ingeniis.*] Archaiſmè dictum pro, per nulla ingenia. Sic apud *Terentium* — *abſente nobis.* Chartar. Alaman. 47. — *Si quis contra hanc donationem venire præſumpſerit, duplum ad ipſum monaſterium reſtituat, & quod repetit* pernulliſq; ingeniis *evindicare non valeat.* Similiter Chart. 58. Chart. verò 59. —— *Auri libras* 3. *argenti pondera quinq; exactus exſolvat; & quod reppedit* pernulliſq; ingeniis *evindicare non valeat.* Chart. 60. — *Et quod reppedit*, pernulliſq; ingeniis *evindicare non valeat.*

¶ *Perquiſitum.*] Aliàs *Conquiſitum* & *Comparatum.* Prædium eſt quod quis non à patre vel majoribus poſſidet, ſed quo ſua induſtriâ vel pecuniis comparato gaudet. Forenſi noſtro idiomate *pourchas* dictum: quod acri proſecutione (nam ſic Gallicè ſonat) comparandum ſit. Hinc *Perquiſitio* pro hujuſmodi comparatione.

¶ *Perſona.*] Pro rectore Eccleſiæ. Inde *Imperſonare* pro Rectorem inſtituere. Charta Hugonis Puſac (al. Pudſey & de Puteaco tempore *Hen.* 2. — *Hugo Dei gratiâ Dunelmenſis Epiſcopus omnibus Archidiaconis ſuis Clericis & laicis Epiſcopatus ſui ſalutem. Sciatis nos ad præſentationem Roberti Capellani in Eccleſiam de* Witefeld, *quæ in feudo ſuo ſita èſt,* canonicè inperſonaſſe *Robertum nepotem ſuum. Quare volumus & præcipimus, quatenus idem Robertus habeat & teneat Eccleſiam prænominatam liberè & quietè, tam in decimis quam in cæteris obventionibus, ſicut aliqui Clerici liberiùs & quietiùs in Epiſcopatu noſtro Eccleſias ſuas teneant; ſalvis in omnibus Epiſcopalibus conſuetudinibus. Teſtibus Johanne Archidiacono, Simone Camerario, Henr'. Lincoln. Williel. de Hoved'. Walter. Capell. Steph. Medico. Williel. Elemoſinar'. & multis aliis.* In dorſo Chartæ antiquè ſcribitur *Præſentatio Roberti de Qwitefeld.*

¶ *Pertica.*] Agrimenſorum virga, ſed inconſtantis olim menſuræ. Lib. MS. *Crabhuſiæ* fol. 2. *En lungure* — *vint & ſebt* perchees, *& en lee duze* perchees; *checun* perchee *de diz oyt pez.* fol. 4. b. — *En lungure de la curt de* Crabhus *vers occident quatre quarenteyns & demi, & cynk* percheez: *le* perchee *conteynt en lungure ceſze pes.* fol. 5. *checune* perchee *en lungure de zeſſe pes.* Sic fol. 8. *checun* perchee *conteynt zeſſe pes de home.* fol. 9. *checun* perchee *de ceſze pes.* Chron. MS. Monaſter. de Bello. Pertica *habet longitudinis* 16 *pedes.*

Acra habet in longitudine 40 perticas *&* 4 *in latitudine.*

Clauſ. 11. H. 3. m. 6. — *In Honore de Montgomeri terræ aſſartandæ per* perticam *Regis* 24 *pedum.*

MS. in Theſ. Regis, de vaſtis arentatis in Foreſtâ de Wolnemere in Com. Sutht. 32 E. 1. fol. 15. b. — *Petro de Heghes xvii acras, per* perticam 20 *pedum.* Ibid. fol. 3. a. — *Per* perticam 21 *pedum Windſore.*

¶ ***Pertinacia, ciæ.***] Lib. Rameſienſ. Sect. 298. — *Placitum in Aiſſum Abbatem Rameſienſem, & Rogerum Bigod tunc temporis illius Provinciæ Vicecomitem, pro quodam craſſo piſce in* pertinacia *Bramceſtre capto.* Opinor, idem quod *pertinentia.* Scil. pro piſce capto infra terras ad *Bramceſtre* pertinentes.

¶ ***Pertinens.***] Pro cognato. Ll. *Canuti* R'. MS. Cap. 48. — *Si quis cum* pertinente *ſuâ jaceat, emendet hoc ſecundùm cognationis modum, ſit Werâ, ſit Witâ, ſit omni pecuniâ. Non eſt æquale ſi quis cum ſorore ſua concumbat, & fuerit de longe* pertinens. Putarem hîc legendum eſſe *Parente* pro *pertinente*: ſed retineri video vocabulum cum mox infra dicat *de longè pertinens* pro cognatâ remotiore. Concordat in hoc etiam Codex MS. *Jornalenſis* Cap. 76. cum antiquo MS. Regio per omnes apices, niſi quod hic legat *& fuerit de longe* Pertinens, ille verò *quàm fuerat de longe* Pertinens.

¶ ***Petia.***] Vide ſupra *Pecia.*

¶ ***Petra.***] Al. Lapis. Eſt Pondus: ſed varii ponderis etiam apud ipſos noſmet Anglos. Aliàs enim 16. aliàs 14. aliàs 12. aliàs 8. tantum libras complectitur.

Compoſitio de ponderibus — *Le Charre de plumbo conſtat ex* 30 *formellis, & qualibet formella continet* 6 petras *exceptis duabus libris, & qualibet* petra *conſtat ex* 12 *libris.* V. *Skan.* Aſſiſa de Ponderibus *Rob.* 3. R. Scot. cap. 22. §. 2. — Petra *ſeu lapis, ad lanam ponderandam, & res alias debet ponderare* 15 *libras.* Petra *ceræ octo libras. Duodecim libræ Londonienſes faciunt* petram. V. *Skæ.*

¶ ***Pes Foreſtæ.***] Ex Regiſt. Abb. de *Novoloco* in Com. Nott. penes Rob. Comitem Kingſtoniæ An. 1630. — *Notandum eſt, quod* Pes Foreſtæ *uſitatus tempore Ric. Oyſell in arrentatione vaſtorum, factus eſt ſignatus, & ſculptus in pariete Cancellæ Eccleſiæ de* Edwynſtowe, *& in Eccleſia beatæ Mariæ de Notingham: Et dictus pes continet in longitudine octodecim pollices. Et in arrentatione quorundum vaſtorum* pertica 20, 21, *&* 24 *pedum uſa fuit: ſed ſemper* 40 perticatæ; *viz.* 40 *full. in longitudine, &* 40 *full. in latitudine faciunt unam & acram; quin illa* perticata *dicitur una* roda; *& qualibet acra continet in ſe quatuor* rodas, *ſecundùm longitudinem & latudinem, ut prædictum eſt.*

¶ ***Petraria.***] Al. Peraria, Gall. *perriere*: hæc à Gall. *pierre*, illud à Latin. *petra*; Saxum ſignificantibus. Eſt igitur *Petraria* machinæ bellicæ ſeu baliſtæ genus, lapides projiciens, quo tam in navali, quàm in campeſtri uſi ſunt prælio, maximè in obſidionibus.

Epiſt. Comitis de *S. Paulo* ad Ducem *Lovan.* apud *Godefrid.* Monach. pag. 269. — *Nec eſſet aliquis inter eos, qui milites ad ſtipendia, aut ſarjantos ad ſolidum detineret, vel qui* petrarias *faceret protrahi.* Sic lego; nam ſic ubiq; poſtea; editur autem *petrarios.* Ex quo vides *petrariam* grandem fuiſſe & oneroſam machinam. Ibidem poſt — *Nullo modo poſſet capi (turris) niſi per minitores &* petrarias *caperetur.* Et mox — *erigens* petrarias *cum inſtrumentis variis ſuper naves*: etiam iterum — petrarias *ereximus ante muros.* Epiſtol. *Baldwini* Imp. ad *Adolph.* Archiep. Colonienſ. apud eundem ibidem — *Inter quaſlibet duas turres, ſeu* petraria, *ſeu magonellus erigitur.*

Hodie grandia illa tormenta ærea quæ uno exploſu lapidum imbrem eructant in hoſtem *perrieres* vocantur & *fowlers*; hoc eſt *aucupes*: quod uno exploſu (ut in aucupio vidimus) ſtragem faciunt multiplicem. Vide *Peraria.*

¶ ***Petrinus.***] Adject. Lapideus, ex *petra* factus. Epitaph. *Atoli* apud *Flodoard.* lib. 1. cap. 23.

Subtus enim tria conſiſtunt monumenta petrina
Sub quibus almorum corpora condita ſunt.

¶ ***Petrunculus.***] Addition. prim. ad Leg. Burgund. tit. 10. — *Si quis Canem, veltraum, aut ſegutium, vel* petrunculum *præſumpſerit involare; jubemus, ut convictus, coram omni populo poſteriora ipſius oſculetur &c.*

¶ ***Pettus.***] A Gal. *peter*, crepitus. Lib. MS. feodal. de *Baldino de Pettour*, qui tenuit terras in *Hemingſton* in Com. Suff. per Serjantiam, pro quâ debuit facere die Natali Domini ſingulis annis coram Domino Rege Angliæ, *ſaltum, ſufflum,* & *pettum,* al. *unum ſaltum, unum ſuffletum,* & *unum bombulum.*

¶ ***Pfaltzgravii.***] Palatii Comites, qui & Maiores domus, & præfecti rectoreſque palatii dicuntur, ut Egnihartus, Jornandes, Aimoinus ſcribunt. *Cujac.* de feud. p. 16. l. antepen.

¶ ***Phaderſium.***] Vide per *Fa.*

¶ ***Phylacterium***, vel ***Phylatterium.***] Eſt vaſculum de argento, vel auro, vel cryſtallo, vel Ebore & hujuſmodi, in quo Sanctorum cineres, vel reliquiæ reconduntur. Cum enim *Elnidius*, fideles cinericios vocaret, pro eo quod cineres ipſos ſervabant: contra ejus deriſionem ſtatutum fuit in Eccleſiâ, ut honorificè & in pretioſis vaſculis ſervarentur. Quod nomen eſt comprehenſum à φυλάττειν quod

eſt

eſt ſervare, & τέρον quod eſt extremitas; quia ibi aliquid de extremitate corporis Sanctorum, puta dens, vel digitus, vel aliquid tale ſervatur. Sic *Durandus* in *Rationale* lib. 1. cap. 3. nu. 26. Sed in hoc nugatur planè quod de τέρον aſſerit; hic enim dictio non eſt adjectitia, ſed terminus frequens, quo ſubſtantiva neutrius generis & tertiæ declinationis complurima quæ inſtrumentum ſignificant ſe fundunt; ut ποτήριον poculum.

Phylacterium. Pro munimine magico adverſus ægritudines, infortunia, dæmones. Ductum à Judæorum ſuperſtitione, qui Decalogo inſcripta *Phylacteria* (uti numina tutelaria) deferebant. Eſt enim φυλακτήριον tutela, munimen, præſidium. φύλαξ Cuſtos, aſſervator. Concil. *Ratiſbonæ* habitum an. 742. præſente *Karlomanno*, Duce & Princ. Franc. quod etiam habetur Capitul. lib. 5. ca. 2. —— *Populus Dei paganias non faciat, ſed omnes ſpurcitias Gentilitatis abjiciat: ſeu ſacrificia mortuorum, ſeu ſortilegos, ſeu divinos, ſeu* phylacteria, *& auguria, ſive incantationes &c.*

Et Capitular. 6. cap. 72. —— *Ut à Clericis, vel laicis* phylacteria, *vel falſæ inſcriptiones, aut ligaturæ, quæ imprudentes pro febribus & aliis peſtibus adjuvare putant, nullo modo —— fiant, quia magicæ artis inſignia ſunt.* Ludovici Imp. addit. 2. ad Capitul. ca. 18. — *Mentes quorundam inficiunt poculis amatoriis cibis* phylacteriis, *ut in inſaniam verſi à pleriſq; judicentur.* De his *Hieronymus* in 23 Matthæi.

Pictaciola illa Decalogi, *Phylacteria* vocabant, quod quicunq; habuiſſet ea, quaſi ob cuſtodiam & munimentum ſui: non intelligentibus phariſæis, hæc in corde portanda ſint non in corpore &c. Hæc apud nos ſuperſtitioſæ mulierculæ in parvis Evangeliis, & in Crucis ligno, & iſtiuſmodi rebus, quæ habent quidem zelum Dei, ſed non juxta ſcientiam uſq; hodie factitant: culicem liquantes, & camelum glutientes.

¶ *Piccagium.*] Tributum quod in Nundinis penditur ob veniam effodiendi ſoli; ſic ut tabernacula ponantur nundialia, ſtationes, & officinæ quas *ſtallas* vocant. A Gall. *piquer*, i. effringere, terebrare, effodere.

¶ *Pichin.*] Ludi genus apud veteres Alamannos. R. Al. 1.193.

¶ *Pictatium, tii.*] Et Hincmaro non ſemel *Pitacium* & *Pitaciolum*: *Pictatium* eſt Epiſtola brevis & modica; vel ſchedula de membranâ exciſa; vel illa particula corii, quæ ſoleæ repeciatæ inſuta eſt, Dictum à *pingo gis*: Anglicè **A ſcrato, or a ſpeck, or a clout of a ſhoo.** Sic vocabular. priſc. Latino-Anglic. Et bene quoad ſignificationem dictionis; male autem quoad originem. Oriri enim videtur à barbaro *pittance* quod hodie (undè acceptum neſcio) Angli ſæpe dicimus pro re modicâ, vel exiguâ. Inde Gloſſar. apud Lindenb. πιτάκτιον, *pictatium*, brevis. Sic ut ad Græco-barbaros etiam perveniſſe vides: et *Meurſii* Lexico adjiciendum. Edictum *Theoder.* Reg. cap. 126. —— *Nullus poſt curialium, ſive tabulariorum aut ſuſceptorum in Eccleſiâ reſidens* pictacia *delegationis emittat: ſed ſi quem fiſco debitorem novit; exponat eum extra Eccleſiam conſtitutus, &c.* Nos hæc eadem hodie *Brevia* appellamus.

Hincmarus Archiepiſc. Remenſ. literas *Hincmari* Epiſcopi Laudunenſ. non admodum ſuccinctas, apud *Flodoard.* lib. 3. cap. 21. *pitacium* vocat, & *pitaciolum* —— *Abcedens* (inquit) pitaciolum *irrationabiliter confectum, & manu tuâ ſubſcriptum — per Ermenoldum Diaconum tuum 6 Non. Julii 3. Indict. mihi miſiſti.* Recitatiſq; ipſis literis, ſeu epiſtola; ait —— *De quo* pitatio *tibi diſtuli reſpondere.* Et poſt multa — *Non ceſſas me provocare, ut de promiſſo* pitacio *tuæ profeſſionis, atq; ſuæ ſubſcriptionis —— laceſſitus reſcribam, &c.* Mox etiam — *De præfato à te ſubſcripto* pitacio. Et tandem; *Accipe hanc perverſi contumaciæ tuæ* pitacioli (exigente cauſa) *prolixam reſponſionem.* Vide infra *Pitanciaria.*

¶ *Pictellum,* & *Pightellum.*] Angli dicimus pro exiguâ fundi portione ſæpimento concluſa. **A little cloſe, Pightell, or pickle,** quod *Cowellus* ab Itall. *piccolo* ducit, i. *parvus, minutus*: cui forte aſſentirem ſi vocabulum apud aulicos deprehenderem, non colonos. Certè patronymicum reor cum voce *Pictatium*, quod jam ſupra vide.

¶ *Pila.*] Vide *Pera.*

¶ *Pileus ſupportationis.*] **Cap of Maintenance.** Julius Papa miſit hujuſmodi *pileum* cum gladio R. *Hen.* 8. an. 1514. R. 6. *Holl.* pag. 827. Sed habetur Pilei Regii mentio in primâ Coronatione *Ric.* 1. apud *Hoved.* pa. 656. l. 43. ubi dicitur — *Deinde venerunt* Godefridus *de* Luci *portans* pileum Regium, *&* Johannes Mareſcallus juxta eum, *Portans duo Calcaria aurea, magna ponderoſa.*

¶ *Pileati.*] Longobardi gentem ſuam dividebant in *Pileatos* & *Capillatos*: *Pileatos* vocabant Sacerdotes, *Capillatos*, ſæculares. Vide Jornand. de reb. Gothic. Cap. 11. & hic *Capillati.*

¶ *Pilloria, riæ.*] Et *Cowello* Pillorium, aliàs *Colliſtrigium*. A Gall. *Pil.* Eſt ſupplicii machina ad ludibrium, magis quàm pœnam, quo quis ſuper pegmate conſtitutus, compreſenſoq; inter fauces duarum tabularum ideo cavatarum colloſpectaculum populo præbetur deridendum. Originem vocis *Cowellus* expetit, à Græc. πύλη pro *janua*, & ὁράω, i. *video*, quod delinquens ac ſi per januam emiſſo capite proſpiceret: quod ipſe certè non probo, nec habeo tamen quod proferam. Sua Gallis relinquo erimanda, hujus enim ipſi nobis ſunt authores. Et fortè à notiori fonte deducent: utpote à vernaculo ſuo *pilleur*, quod depeculatorem

torem ſignificat; cujuſmodi eſſe noſcuntur ipſi quibus hoc ſupplicii primo inſtitutum fuit, ſcil. piſtores, qui ſuis in pane fallaciis rempub. depeculantur; à quo & ipſa ſua nequitia *pillenrie* dicta fuit, quaſi depeculatio: Et ſic vox propriè ad delicti naturam ſpectat, non ad ſupplicii inſtrumentum, quod ſuo vocabulo *colliſtrigium* nuncupant: licet ad hoc etiam poſtea deferatur. Suadere id mihi quidem videntur ipſa verba Statuti de Piſtoribus, ubi dicitur *ſubeat judicium Pilloriæ*, ac ſi legeretur *ſubeat judicium depeculationis*.

Sequitur ibidem: Pilloria, *ſive colliſtrigium habeatur debitæ fortitudinis, ita quod delinquentes exequi poſſint judicium ſive periculum corporum ſuorum*.

Lib. Trajeƈt. enſ. Eccl.

¶ *Pilus.*] Regin. lib. 2. de geſtis Francorum ſub An. 746. — *Jam ferre non valens (contumeliam) arripuit* pilum, *unde panis in holera fratrum mittendus conterebatur & eum omni adniſu percuſſit*, ſcil. Coquum.

¶ *Pinca.*] Subula. Undè fortè in Alamannorum legibus *Pinna* & noſtro Germanoq; idiomate *pinne* pro aculeo, acicula. *Ekkehardus* Jun. Caſ. S. Gall. ca. 9. — *In die Felicis in* pincis &c. V. R. Al. 203.

¶ *Pinna, næ.*] L. Alaman. tit. 59. §. 6. — *Ita ut cervella appareant ut medicus cum* pinnâ, *aut cum fanone cervella tetigit*. Latinè intelligatur *pinna* pro *penna*. Sin barbarè: dicatur à Germ. & Angl. **pinne** (uti potius reor) cuſpidem & aciculam notat, quod non omnino tamen Romana horret loquutio: nam antiqui, *Nonio* teſte ex Varrone, acutum, *pennum* dicebant.

¶ *Pinnaculum.*] Apud *Flodoardum* dici videtur non de faſtigio templi vel Eccleſiarum, ſed de inferiori quapiam parte. Nam lib. 1. ca. 23. bina repetit ogdoaſtica in Epitaphium *Atoli* pinnaculo Eccleſiæ B. Juliani martyris innotata. Et lib. 2. ca. 19. — *Hujus* (inquit) *Eccleſiæ* pinnaculum *talem videtur præmonſtrare titulum, perſonis etiam & imaginibus* Stephani *Papæ*, *ac* Ludovici *Imperat. inſignitum*, viz. Ludovicus &c.

¶ *Pinſinochium.*] Locus pinſandi, h. ubi panes conficiunt. Lib. S. *Albani* in vitâ *Pauli* 14. ibidem Abbat. —— *Iſte hanc Eccleſiam cæteraq; ædificia, præter piſtrinam &* Pinſinochium *reædificavit, ex lapidibus & tegulis veteris Civitatis Verolamii &c.* Videſis Lector, antiquæ urbis ruinæ copioſiùs permanſiſſe ad iſtius Abbatis tempora, qui obiit An. 1093.

¶ *Pipa, pæ.*] In Scaccario quod dicunt, hoc eſt fiſco Regio, antiquus habetur miniſter qui *Clericus Pipæ* appellatur: fortè quod grandiori olim dolio quod *Pipam* dicunt ſui miniſterii reſcripta conſervaret: Uti theſaurus vett. Impp. fiſco etiam aliquando reponebatur: hoc eſt in vaſe ex viminibus contexto, quale in Cancellariâ *hanaperium* vocant, atq; inde *Clericum hanaperii*.

Vel dicatur *Clericus Pipæ*, quaſi ideo inſtitutus, ut fraudi occurrat quæ Regio cenſui à Vicecomitibus, balivis, aliiſq; fiſcalinis inferatur: nam ſuæ hoc curæ creditur. Et *Pip* Gall. fraudem ſignificat: unde hodie *Cartes Pipées, & dez Pipes* dicunt, i. pictas chartas fraudulentas; aleas fraudulentas.

Vel (quod veritati magis accedit) nomen accepit à magno Rotulo cui debitas Regi pecunias, cæteraq; ad Coronam pertinentia vectigalia inſcribit; hunc enim Rotulum à fiſtulæ ſimilitudine Angl. **a pipe** vocant. *Clericus Pipæ* olim Ingroſſator magnæ rotulæ. *Contrarotulator Pipæ*, olim duplex ingroſſator, & Cancellarius Scaccarii eſt *Contrarotularius Pipæ*.

¶ *Pipouders.*] V. ſupra Pedis pulveriſati Curia.

¶ *Pirarium.*] L. Salic. tit. 29. §. 8. Si quis impotes de melario aut pirario tulerit *Cxx* den. qui faciunt ſol. 3. culpab. judic. §. 9. Si vero in horto fuerint *DC* den. qui faciunt ſol. *xxv* culpab. judicetur. §. 10. Si quis melarium aut *pirarium* decorticaverit *Cxx* den. qui faciunt ſol. 3. cul. judicetur. Lindenbrog. exponit melarium & *pirarium* de locis quibus poma & pira reponuntur, poſteriori autem hoc § dici videntur de ipſis arboribus poma vel pira ferentibus.

¶ *Pirata, tæ.*] Pro milite maritimo, ἀπὸ τȣ͂ περᾶν, i. tranſire vel pervagari. *Aſſer. Meneven.* Epiſt in vit. *Ælfredi*. — *Rex* Ælfredus *juſſit cymbas & galeas, i. longas naves, fabricari per Regnum, ut navali prælio hoſtibus adventantibus obviaret. Impoſitiſq;* piratis *in illis, vias maris, cuſtodiendas commiſit*. Hoc ſenſu *Archipiratam* dici cenſeo pro nautarum præfecto, vel quem hodiè *Admiralium* nuncupamus. In quadam enim Chartâ Regis *Edgari* Cœnobio Glaſtonienſi confecta, An. Dom. 971. teſtium unus, Martuſin *Archipiratam* ſe nominat. *Annal. Giſburnenſes*, in *Will. Rufo* cap. 1. *Robertus verò Comes (Normaniæ) attemptavit venire in Angliam cum magno exercitu; ſed à* piratis *Regis, qui curam maris à Rege (Willelmo) ſuſceperant, repulſus eſt*.

¶ *Piſaria, iæ.*] Locus reponendis piſis. Vide ſupra.

¶ *Piſcaria, riæ, & Piſcatoria, riæ.*] Locus vel privilegium piſcationis, à Gall. *Peſcherie*.

¶ *Piſtoria, æ.*] Piſtrinum, Piſtoris officina, al. Piſtorium. L. Salic. tit. 9. cap. 3. — *balnearium* piſtoriam *coquinam*.

¶ *Pitt.*] Id eſt foſſa: quâ Scoti fures fœmineas immergebant. *Sken.*

¶ *Pita.*] Les preuves de l'Hiſt des Comtes de Ghiſnes p. 141. —— *Ubi nunc ſulcante aratro reperitur* Pita, *ſive via dura & lapidea*.

¶ *Pitacium, & Pitaciolum.*] Vide ſupra Pictacium.

¶ *Placatus*

¶ *Pitanciaria*, & *Pitanciarius.*] A Gall. *pitance*, id eſt, Obſonium cujuſcunq; generis, carnis, piſcium &c. exceptis (ut quidam volunt) pane & potu. Mallem tamen de iſtorum portiunculis intelligere viritim diſtributis, ſic ut propriè idem ſit quod rei cujuſvis portiuncula, vel pars exigua, aliàs *Pittacium* (quod vide ſupra) *Pitacium* & *Pitaciolum*. Hinc & *Pite* Gallis pro minimâ nummi portiunculâ; quadrante ſcil. vel hemiobulo.

Pitanciarius, Is in monaſteriis & Collegiis dictus eſt, qui ſuam cuiq; eduliorum portionem ſubminiſtrat, pane ut dicitur & potu exceptis, quod tamen apud noſtros Cœnobitas non videbatur de vino intelligendum. Lib. MS. de antiquit. & Abbatib. Glaſton. ad Colleg. S. Trin. Cantab. pertinens, in vitâ Joh. de Cantiâ Abbat. ibid. An. 1292. — *Idem Abbas aſſignavit* Pitanciariæ, *certos redditus ad ſummam octo librarum quatuordecim ſolidorum, & 2 denariorum taliter diſponendam, Viz. quod* Pitanciarius *miniſtret inde Conventui ſingulis annis in anniverſario die ſuo, vinum, piſcem, & ſpecies; ſcil. cuilibet de Conventu, unam cari-*
Caritas vini. *tatem integram boni vini, & unum ferculum boni piſcis, ac ſpecies per viſum Supprioris, & tertii Prioris per competentes portiones diſtribuendas: aſſignatâ decem marcarum ſummâ ad hæc eadem providenda. Et non invento forſitan bono vino, ordinavit ejus precium in augmentum cedere ſpecierum. Ordinavitq; viginti ſolidatas & quinq; denariatas de pane in anniverſario die ſuo; & tantundem in die tranſlationis S. Thomæ martyris, per* Pitanciarium *annuatim pauperibus erogari.*

Rot. Cart. de An. 1. Regis Joh. p. 2. n. 115. *Johannes Dei gratia &c. Noverit &c. nos aſſenſum noſtrum præbuiſſe &c. de manerio de Mildehall; quod manerium Sancto Edmundo, ſicut jus ſuum conceſſimus &c. ita quod, qui pro tempore Sacriſta fuerit 12 de redditu Altaris annuatim perſolvat Hoſpitali S. Salvatoris quod eſt extra muros Sancti Edmundi &c. in uſus pauperum &c. & 40 s. ad refectionem Monachorum qui illis diebus officia divina pro defunctis celebrabunt: quæ refectio* Pitancia *vocatur.*

Pitanciaria (ut è dictis liqueat) *eſt officium Pitanciarii.*

¶ *Placatus*, pro *Plagatus.*] L. Alaman. inter Antiquit. Alaman. ca. 28.

¶ *Placitabile*, & *Placitalia.*] Quon. Attach. cap. 49.

¶ *Placitamentum.*] Cauſæ actio: *Placitum*, quod vide.

¶ *Placitator.*] Flor. Wigorn. in An. 1100. pa. 470. *Radulfus, contra jus Eccleſiaſticum & ſui gradus ordinem* (Presbyter enim erat) *ad cenſum primitus Abbatias, dehinc Epiſcopatus, quorum patres è vitâ deceſſerant noviter, accepit à Rege; & inde ſingulis annis non modicam perſolvit illi pecuniæ ſummam: Cujus aſtutia & calliditas tam vehemens extitit, & parvo tempore adeo excrevit, ut* Placitatorem *& totius Regni Exactorem Rex illum conſtitueret.* De eodem, anno præcedenti pa. 469. — *Rex Anglor. Gulielmus junior in Angliam de Normanniâ rediit, & feſtivitate Pentecoſtes, Londoniæ Curiam ſuam tenuit, ac Radulfo, quem negotiorum totius Regni* Exactorem *conſtituerat, Dunhelmenſem Epiſcopatum dedit.*

¶ *Placitum.*] V. Curia ſupra; Procerum conventus, mallo nobilior; Comitia, Parlamentum.

¶ *Placo, cas.*] Pro *Plago*, quod Vide.

¶ *Plaga.*] V. quo ſenſu apud *Bract.* lib. 3. Tr. 2. Ca. 23.

¶ *Plagito, tas.*] Pro *Placito, tas*, quod vide. Chart. Alaman. 64. — *Ita tamen volo habere apud vos* plagitatum, *ſicut & in priori meâ traditione ſonat, ut nulli unquam in beneficium concedantur.*

¶ *Plago, gas.*] Vulnero. L. Salic. tit. 16. §. 2. — *Si quis — Canes occiderit, vel homines* plagaverit *&c.* Tit. 19. §. 4. — *Si quis hominem in capite ita* plagaverit, *ut cerebrum appareat &c.* Ita ſæpiſſimè in Ll. Antiquis.

¶ *Planeta.*] Tunica, ſive veſtis ſacra, quâ in miniſterio Chriſti uſi ſunt antiqui; oras ſparſas habens. *Hieronym.* in Epitaphio *Nepotiani* ad *Heliodorum* tom. 1. 25. — *Apprehenſa avunculi manu, hanc* (inquit *moriens Nepotianus Presbyter*) *tunicam, qua utebar in miniſterio Chriſti, mitte dilectiſſimo mihi ætate Patri, fratri collegio &c.* Ubi nihil *Eraſmus*; *Maria*; verò — *Victorius inquit veſtem illam Caſulam, vel* Planetam *fuiſſe interpretatur.* Mat. Paris in Hen. 3. pag. 683. — *Papa concupiſcentia illectus oculorum, literas ſuas bullatas ſacras, miſit ad omnes ferè Ciſtercienſis ordinis Abbates in Anglia commorantes — ut ipſi aurificia (ac ſi pro nihilo ipſa poſſent adquirere) mittere non differrent prælecta, ad* Planetas *& Capas ſuas chorales adornandas.*

Vocabul. priſc. Latino-Angl. — *Planeta* eſt quædam veſtis lata circa oras. *Balbus Catholico* — Caſula dicitur vulgo *planeta* Presbyteri, quia inſtar parvæ caſæ totum hominem tegit. Idem alibi; &c. Vide R. Al. pt. 1. 205.

¶ *Plateārii.*] Qui plateas curant atq; ideo tributum exigunt quod *plateaticum* nuncupatur. Conſtitut. Neapolit. lib. 1. tit. 76. — *Exactiones reſtitui faciant quas gabelloti, foreſtarii, platearii, portionarii, ſeu paſſagerii contra &c. in fideles noſtros exercent.*

¶ *Plateaticum.*] Tributum ob curam platearum & viarum publicarum indictum. Neapolit. Conſtitut. lib. 1. tit. 59. l. 2. — — *Foreſtagia*, plateatica, *paſſagia, & alia tam vetera jura, quàm nova Curiæ noſtra noſtro-*

ſtrorum fidelium fidei committere poſſunt, & locare.

¶ *Plea.*] Saxon. Pleo & Pleoh, i. juris actio; dictum opinor à Pleah, i. damnum, periculum, propterea quod lite agere nihil aliud eſt quàm periculum facere quid juris ſit de re litigatâ, atq; hinc deductum plane videtur vox Anglicana **to play**, Sax. Plegan, i. *ludere*, q. decertare & periclitari quis ludi brabium, ſeu victoriæ palmam reportaverit.

¶ *Plebs, Plebiſanus.*] Parochus. Populus qui Epiſcopo vel Presbytero ſubeſt. V. *Burchar.* lib. 2. cap. 90, 91, 92. Et lib. 3. cap. 34. —*tam Cleri, quam* plebis. Ex Gregor. Epiſt. ad Bacaudam Formienſ. Epiſc. Ubi *Clerus* & *plebs* appoſitè dicuntur. Greg. Turon. Hiſt. lib. 4. Sect. 5. —— *Cumque die noctuque Dominum deprecaretur* (Gallus Epiſcopus Avernamenſis) *ut vivens* plebem *ſuam vaſtari non cerneret &c.*

¶ *Plecta.*] Jacobi de Ceſſolis lib. MS. *de ludo Scaccor.* Cap. de Milit. —— *Loricam habuit in corpore,* plectas *in pectore ferreas, ocreas in tibiis &c.* Reor *laminas* à Gall. *plat.*

¶ *Plegio, as.*] In vadimonium recipio. Fidejuſſione meâ libero aliquem è cuſtodia, ſed ad diem præſtitutam redditurus. Redimo, vador, fidejubeo. Forenſi noſtro idiomate, aliter: *manucapio,* & *in ballium accipio.* Vide *Plegius.*

Hoveden. Annal. Par. poſter. Ric. 1. — *Præceperunt homines Archiepiſcopi, qui calumpniati fuerant de robberiâ capi & incarcerari. Et quamvis Archiepiſcopus warrantizaret, non tamen potuit eos Archiepiſcopus* plegiare.

¶ *Plegiagium, gii,* al. *Plegiatio.*] Hoc apud Anglos, illud apud Scotos olim uſitatius. Eſt autem fidejuſſoria obligatio qua quis pro alio uti vas ejus (quem *plegium* dicunt) obligatur. Gall. vett. *Plevine,* Glanvil. lib. 10. ca. 5. — *Apparentibus ſiquidem* plegiis *in Curiâ, aut confiteantur ſuam* plegiationem, *aut negant. Si confiteantur tunc aut tenentur creditori inde ſatisfacere &c. vel ſe ab illa* plegiatione *per ſolutionem, vel alio modo, legitimè acquietaſſe, tenentur legitimè probare.* Ll. Scot. tit. Quon. Attach. ca. 49. — *Breve de liberando hominem de* plegiagio, *quod pro aliquo ſubiit, eſt placitabile &c.*

¶ *Plegium, gii.*] Idem aliàs quod *Plegiagium,* & *plegiatio.* Vadimonium, fidejuſſio.

Stat. *Roberti* 3. R. Scot. cap. 2. §. 5. — *Et poſtea cum ad præſentiam ſui ſuperioris Domini acceſſerit, ante exitum anni & diei, prædictas terras ſuas ad* plegium *liberari petat.* Hoc eſt, ſub fidejuſſione reſtituendi eas, ſi in lite ceciderit. Infra §. 7. Tenens qui tenementum ſic recognitum petit ad *plegium* &c.

Ll. Will. Conq. —— *Omnis homo qui voluerit ſe teneri pro libero ſit in* plegio. *&c.* Vide.

¶ *Plegeum.*] Pro pignore. Gall. *Gage.*

¶ *Plegius, gii.*] Fidejuſſor, vas. *Feſto* compræs, Gall. *pleige,* & *plevine,* Sax. borg & & borh, vox forenſ. creberrima. Opinor à Saxon, pleah quod *damnum* vel *periculum* ſonat; quia *plegius* damnum omne, & periculum in ſe recipit; hinc *Plegiare* inde dictum videtur, quaſi *periclitari,* vel *damnum ſubire.*

¶ *Plegii de proſequendo.*] In foro noſtro notiſſimum. Etiam Gallis in uſu. Teſtamentum *Philippi* Regis 1190. (Sic Præceptum vocabant eo ſæculo) apud Rigordum ſub eo anno —— *Præpoſitis inſuper noſtris & Ballivis prohibemus, ne aliquem hominem capiant, neq; averium ſuum, quam-diu bonos fidejuſſores dare voluerit de juſtitia proſequendâ in Curia noſtra, niſi pro homicidio vel murtro, vel raptu, vel proditione.*

¶ *Plenaforisfactura.*] Vide ſupra *Forisfactura.*

¶ *Plevina, næ.*] Idem quod *Plegium* & *Plegiatio*; hoc eſt fidejuſſio, ſponſio. Gall. *Plevine* à verbo Gal. *plevir,* al. *plever,* quod idem eſt quod *pleger,* g in v mutato. *Plevir, plever, pleviner,* unde *plevin,* & *pleuvine.* Fulle plevie **prowiſed in marriage**.

¶ *Plumbata, tæ.*] Triplici ſenſu legitur apud mediorum ſæculorum ſcriptores, ſcil. pro *Jaculo, Flagello,* & *Compede.* De priori ſupra egimus in voce *Marteobarbulum.*

Plumbata pro flagello. V. *Meurſ.*

¶ *Plurior.*] Comparativum à *plus.* Adnunt. *Karoli* Reg. ad *Leudicam* An. Dom. 854. cap. 3. — *Certiores vos reddere curabimus, cum* Pluriores *noſtri fideles convenerint.* Sic divus *Paulus* Apoſtolus Epheſ. 3. ab ἐλάχιϛος minimus, ἐλαχιϛότερος dixit, quaſi *minimior minimo.*

¶ *Pluviale.*] Inter veſtes Epiſcopales. Formula degradationis Archiepiſcopi. Pontifex degradator indutus amictu, alba, cingulo, ſtola & *pluviali* rubeis, ac mitra ſimplici, baculum paſtoralem in ſiniſtra manu tenens aſcendit ad locum prædictum, & ibidem ſedebit in faldiſtorio, &c.

¶ *Pneuma.*] V. Neuma.

¶ *Pola.*] Idem quod Pertica. Lib. Priorat. de Dunſtap. Tit. *Houcton* ca. 5. — *Habet Prior primo 4 perticas ſive* Polas *in latitudine.* V. ſupra *Dola.*

¶ *Poledrus, dri.*] Ital. *polledro,* i. pullus equinus, aliàs *Pulletrus,* q. diminutivum à *Pullus*; unde Angli **Pullet** dicimus pro fœtu gallinaceo, Gall. *Poulet.* Spec. Sax. Art. 48. De *Poledro,* id eſt, de *pullo equi & muli,* unum nummum pro decimâ detur.

L. Salic. tit. 40. De caballis furatis, §. 7.

— *Si*

— *Si quis* poledrum *anniculum, aut bimum furaverit 600 den. &c. culp. judic.* §. 8. — *Si verò ſequentem* Poledrum *furaverit* 120 *den. &c. culpab. judicetur.* Ubi ſequentem *Poledrum* pretiorum ductus ratione, intelligo de *pullo* matrem ſequente, hoc eſt ſugente: non de triennali. L. Alaman. tit. 73. — *Si aliquis homo ictu ferierit prægnum jumentum, ut abortivum fecerit, ita ut jactet* Poledrum *mortuum* 1 *ſol. componat.* Gloſſ. Latino-Theotiſc. (inquit *Lindenbrog.*) *Poledrus*, **folo**. *Pultrinus* **fuli**. Et Angli quidem **fole** dicimus à Saxon. fole.

¶ *Polein.*] Calceus aculeato faſtigio, qui in uſum venit ſub Rege *Willielmo* juniore: exolevit ſub *Henrico* 8. Interea in eam excrevit longitudinem aculeus ille, ut aliàs ſericis ligaminibus, aliàs catenis aureis & argenteis pro perſonarum dignitate, genu annecteretur ſuſtinendus. Edicto autem *Edwardi* quarti anno ſuo 5 prohibitum fuit, ne quis hujuſmodi aculeis ultra duos pollices porrectis, vel in calceis uteretur, vel in ocreis, ſub periculo tam anathematis quàm aliarum civilium mulctarum.

Malmeſb. in *Willielmo* ſecundo. — *Tunc fluxus crinium, tunc luxus veſtium, tunc uſus calceorum cum arcuatis aculeis inventus eſt.*

¶ *Polkinum.*] Les preuves de l'Hiſt. des Comtes de Guines p. 153. *Accedentes etiam alii terræ nobiles, decimulas, vel prædiola obtulerunt. Hic unum* Polkinum, *vel buſſellum frumenti: hic duos vel plures &c.*

¶ *Pollard.*] Nummus ſpurius cum *Crocard* ejectus. *Mat. Weſtm.* in An. 1299. pa. 413. Vide

¶ *Pollex.*] Stat. *Rob.* 3. Cap. 21. de Pond. & menſ. Pollex *in omni menſurâ debet menſurari ad radicem unguis: & debet ſtare ex longitudine trium granorum hordei boni ſine caudis.*

¶ *Polymitus.*] Adject. multis variiſq; coloris filis contextus. Veſtis *Polymita*: variegata. Pollux R. Al. 1. 204. Plin. *Polymitare.*

¶ *Pondagium.*] Eſt ſubſidii ſeu vectigalis ſpecies Regi conceſſum ex qualibet libratâ mercium, tam evectarum quàm invectarum. Libratam autem dicimus valorem unius libræ, quam aliàs *pondum* vocant, atq; inde ipſum hoc, *Pondagium.*

Hujuſmodi ſubſidium Henrico 6. conceſſum fuit anno Regni ſui 31. cap. 8. ad terminum vitæ ſuæ: remiſſumq; poſtea in parte. Sed *Edwardo* 4. *Henrico* 8. & ſubſequentibus viritim ſemper, ſed pro more temporis reſtitutum.

¶ *Ponderoſus.*] Herniosus. Is cui humor viſcerum in virilia labitur, id eſt **holohter.** *Lindenb.* è Gloſſ. Latino Theotiſc. Et *Moyſes* Levit. cap. 20. — *Nec accedat ad miniſterium Dei ſi fuerit ponderoſus.* L. Longob. lib. 1. tit. 8. §. 31. — *Et per ipſam batti-turam (i. verberationem)* Ponderoſi *facti ſunt.* Et tit. 12. §. 4. — *Et per ipſas feritas* (i. ictus) ponderoſi *aut* ponderoſæ *effecti fuerint.*

Hinc *Ponderoſitas* apud Arnob. lib. 7. ut notat *Lindenb.* Et Wiſegoth. lib. 6. tit. 4. l. 3.

¶ *Pontaticum.*] Vide in vocabulo ſubſequenti.

¶ *Pontagium.*] Tributum quod exolvitur ob tranſitum pontis, vel ob pontium reſtaurationem. Stat. *Weſt.* 2. cap. 26. — *De tolneto, tronagio, paſſagio,* pontagio, *pavagio & his ſimilibus &c. fiat breve de libero tenemento, &c.*

Tranſmarinis *Pontaticum* dicitur. Indiculus Regalis inter Formul. Vett. *Bign.* 45. — *Nullus quiſlibet de judiciaria poteſtate veſtrâ, nec miſſus noſter, nulla telonea, nec nullas venditas, nec rodaticum, nec foraticum, nec* Pontaticum, *&c. in nullo exactare præſumatis.* Gallis *pontage*: & ſic in legibus Penearnenſium ut notat *Bignon.*

Concil. generale *Kingſtoniæ*, An. 838. — *Excepto his tribus; Expeditione,* pontis, *& arcis conſtructione.*

¶ *Pontifex.*] Pro quovis Epiſcopo.

¶ *Pontificium.*] Pro poteſtate. *Marculf.* lib. 2. form. 5. — *Alienandi aut minuendi* pontificium *non habeamus.* Et formul. 8. — *Sub uſu beneficii debeas poſſidere & nullum* pontificium *quicquam exinde alienandi aut minuendi &c. habeas.* Alaman. 67. *Nullum* pontificium *habeas de ipſâ villâ, nec vendere, nec donare, nec alienare &c.*

¶ *Porcaritius.*] Adject. Quod ad porcos ſpectat. L. Alam. tit. 80. — *Si quis ſtubam ovile* porcaritiam *domum aliquis cremaverit.*

¶ *Porcitecum.*] Caſula pro porcis. *Lindwode.* In Provincial. tit. de Judiciis cap. Item omnes, verb. *Grangia.* Caulæ pro ovibus, *porciteca* pro porcis.

¶ *Poriſma, tis.*] πόρισμα Hiſt. Norm. in præfat. in dono Comitis de *Monte Gomerici* ibid citat. Folii parte b. in pede — de *poriſmate meo*, i. de perquiſito meo, à Græco πορίζειν.

¶ *Portæ apertæ.*] Unde hodie *paſporte* dicimus.

Chart. Alaman. 7. ſub formul. Manumiſſ.

¶ *Portgreſius, Portgrevius,* & *Portgravius, Portgrafio.*] Anglicè **Portgrave,** vel **Portreve.** Id eſt portus præfectus, Saxon. porꞇᵹerefa; porꞇe *portus*, ᵹerefa *præfectus, prapoſitus.* Ælfredo autem porꞇe, alias Civitatem ſignificat.

Dicebantur ergò *Portgrefii*, non ſolum portuum cuſtodes, ſed per tranſlationem oppidorum etiam urbiumq; præfecti; præſertim verò maritimarum, vel portu aliquo inſignium. Appellationes enim Maiorum & Balivorum, qui

qui hodie *Portgrafionum* vices ſuſtinent: à Normanicis noſtris Regibus primò introductæ ſunt, vel potius ab Aquitanicis. Ipſa namq; Londoniarum Civitas Balivos non accepit ante annum primum *Richardi* primi, i. gratiæ 1190. Maiorem verò non ante annum decimum Regis *Johannis*; hoc eſt Domini 1210. Præcedentibus verò ſæculis ſub *Portgrefiorum* fuit regimine, ut è diplomate videas *Willielmi* primi immunitates ei erogantis. Sic Saxon. ƿilliem cẏnᵹ ᵹꞃeꞇꞅ ƿilliem Biꞅceop ⁊ ᵹodꝼꞃeꝺ poꞃꞇeꞃeꝼan ⁊ ealle þa Buꞃᵹh-ƿaꞃn binnan Lonꝺon, Latinè *Willielmus Rex ſalutat Willielmum Epiſcopum & Goffredum* Portgrefium, *& omnem Burghware infra London.* Vide Itin. Cant. pag. 483.

¶ *Portorium.*] Tributum quod viæ reſtaurandæ gratia in portis exolvitur: alias *Barragium.*

—— *Cum ad inſtructionem viarum* (*Urbis* Aureliæ) *tam commodè ſtratarum multi ſumptus magnæq; impenſæ requirantur, Reges noſtri à multo tempore tributum ac* Portorium *quoddam ad illas itinerum inſtructiones deſtinarunt. Ejus tributi exactio committitur illis, quos curatores viarum appellare poſſumus* maiſtres des chauſſees. *Portorium* id vocare ſolent *barragium*, quod in ingreſſu portarum urbis pendi, & exolvi, conſuevit. *Annæus Robertus Aurelius* Rerum Judicatur. lib. 2. cap. 3.

¶ *Portmote.*] Curia, portus, vel portui indicta: quâ res ad portum ſpectantes agitantur. A Saxon. poꞃꞇe, i. *portus*, & ᵹemoꞇ, i. *conventus*, quaſi *Portgemot.* Sic *Burgemot*, *Swanimot &c.*

¶ *Portionarius*, al. *Portunarius.*) Qui portitorium vel naulum exigit.

Conſtitution. Sicular. lib. 1. tit. 76. — *Super-exactiones reſtitui faciant & rapinas, quas gabelloti, foreſtarii, platearii*, portionarii, *ſeu paſſagerii contra veterem formam, aut contra nova noſtræ Curiæ ſtatuta in fideles noſtros exercent.* Sed hîc fortè *portunarius* ſit legendum.

¶ *Prohæredes.*] Chart. Alaman. 61. — *Si ego ipſe, aut ullus hæredibus meis, vel* prohæredibus.

¶ *Poſta.*] A Gall. *Poſte.* Nuntius pernix. Sic dictus quaſi poſita, quod in vitâ publicâ ponitur ad ſtationem debitam decurrendam, *Angarius.*

¶ *Poſtgenitus.*] Pro filio ſecundo, vel qui primo genitum ſubſequitur. Vide *Poſtnatus.*

Teſtamentum *Ælfridi* R. An. 909. — *Inſuper meæ filiæ primogenitæ concedo villam de* Welero, *& meæ filiæ* poſtgenitæ *concedo villam de* Clere, *&c. & meæ minori filiæ, villam de* Welige, *&c.*

¶ *Poſtilla.*] Scholium eſt quod texti vel Authoris verba inſequitur; ſeriatim, at ſeorſum: quaſi *poſt illa verba.* Hinc qui *poſtillas* ſcribit, *Poſtillator* dictus eſt. Primus autem Bibliorum *Poſtillator* fuit *Hugo Cardinalis*, qui floruit An. Dom. 1240. ut notat *Geſnerus*, ejus opera enumerans.

¶ *Poſthæredes.*] Chart. Alaman. 58. — *Si ego ipſa, aut ullus hæredum meorum, vel* poſthæredum — *contra hanc Cartam à me factam præſumpſerit &c.* Et Chart. prox ſeq. — *Si ego ipſe aut ullus de hæredibus meis, vel* poſthæred. *&c.* — Et ſubſequenti etiam, *Si ego ipſe aut ullus hæredum meorum, vel* poſthæredum, &c.

¶ *Poſt-natus.*] Pro filio poſt primogenitum nato, filius ſecundus. Vide *Poſtgenitus.*

Reg. Majeſt. lib. 2. cap. 2. §. 5. — *Si autem hæreditatem, & conquæſtum habuerit* (*Pater*) *tunc indiſtinctè verum eſt, quod poterit filio ſuo* poſtnato, *quantam libet partem ſive totam, cuicunq; voluerit dare ad remanentiam de conquæſtu.* Et cap. 22. §. 7. — *Sed pari ratione videtur quod omnes alios filios* poſt-natos *poſſit inde excludere.* Item cap. 29. § 3. — *Nullum tamen homagium, nec etiam fidelitatem aliquam tenentur mariti filiarum* poſt-natarum, *marito filiæ primogenitæ facere &c.*

Skenæus in verbor. juris Scot. ſignif. *Poſtnatus filius*: **ane ſecond ſon narreſt to the firſt begotten,** &c. i. Eſt ſecundus filius, primogenito proximus: Secundùm dictionem Gallicam, *le puis aiſne* (citatq; opinor, quæ nos jam retulimus loca, deſignatione autem diverſa) & ſubnectit illico, *le aiſne eſt primogenitus filius; atque ideo le puis aiſne eſt poſtprimogenitum; ſecundus filius.* Sic ille: ego *puiſne*, q. *puis-ne. Aiſne*, q.

¶ *Poſtnati.*] Hodie etiam ex novâ occaſione dicuntur, qui in Scotiâ nati ſunt poſt tranſlationem Coronæ Angliæ ad *Jacobum* Regem, cum hac ipſâ diſtinctione fiant omnium Jurium Anglicanorum participes: de quâ tamen controverſiâ graviſſima habita fuit inter juriſconſultos diſputatio; ſed refragantibus duobus tantum Judicibus cæteri omnes in eam coaluere ſententiam Termino *Jacobi* Regis.

¶ *Potagium.*] Jus quod à coquo conficitur; dictum quod de eo agitur inſtar potus. Pri. Lew. Cuſtumar. de Hecham — *ad nonam,* potagio, *& duplici companagio.*

¶ *Potences.*] Alicubi in *Ekkehardo*, aut ſuos claſſicos pro ſcabellis mendicorum, q. inde calceamenta noſtra **Patens.**

¶ *Poteſtas.*] Pro Manſo Dominico, quod nos manerium dicimus. Habitatio nobilior cum latifundiis & imperio in colonos ei ſubditos.

Scriptum de Valle Rodigionis in Append. ad Flodoard. — *Tradidit ad menſam fratrum, Deo ejuſq; intemeratæ matri in Eccleſia Remenſi devotè famulantium*, poteſtatem *quandam vallis Rodigionis, à rivulo per medium decurrente, vulgo denominatam.* Et poſt — *Emma*

adiens

adiens præſentiam prædictorum fratrum petiit ſibi dari eandem poteſtatem ſub cenſu decem ſolidorum denariorum in Aſſumptione ſanctæ Mariæ perſolvendorum &c. Ibidem in Conventionali inter Manaſſem Comitem & Canonicos Remenſ. — Notum fiat omnibus, tam præſentibus, quàm etiam futuris fidelibus, quod Manaſſes miles poteſtatem illam quæ dicitur Vindeniſſa à Canonicis Remenſis Eccleſiæ &c. per precariam efficaciter obtinuerit. Nec non & poſtea.

Rectiùs autem dicatur poteſtas de hujuſmodi Manerio in quo Dominus merum habet imperium, i. jus gladii & animadvertendi poteſtatem in facinoroſos: Ex quo & ipſi Magiſtratus Poteſtates appellantur. Apul. Juſſit Poteſtas officialem ſuum magnâ ſeveritudine coerceri.

¶ *Poteſtativus.*] Concil. Cabilon. an. 813. cap. 30. — Dictum nobis eſt, quod quidam legitima ſervorum matrimonia poteſtativa quadam præſumptione dirimant. Traditt. Fuldenſ. lib. 1. cap. 14. — Traditumq́ in perpetuum eſſe volo quicquid in pago Saligeuve — Germanus meus Perahtleib manu poteſtativâ mihi tradiderat. Chart. Alaman. Gold. 27. — Quam ille proprietatem, cum poteſtativè poſſediſſet, ad Monaſterium multis teſtibus adhibitis, reddidit atque reveſtivit. Vide Manu poteſtativa.

¶ *Potionare, Potionatus.*] Veneno vel toxico inficere, venenatus. Vita MS. Wlſigi 3 Abbatis S. Albani — Poſtea in brevi migravit ab incolatu hujus mundi, ut dicitur pocionatus cum odio Conventus & maledictione. Hinc Anglicum **poiſoned.**

¶ *Prace.*] Chart. Alaman. 12. — Et annis ſingulis cenſum exſolvam, id eſt 12 maldras de prace, & 2 maltras de frumento, & duas friſkingas tremiſſas valentes &c.

¶ *Pradum.*] Pro Pratum. Chart. Alaman. 38.

¶ *Præbendarius.*] Pro menſurâ præbendæ equis datæ. Liber MS. Roffenſis Eccleſiæ, Cap. Quid menſuræ granarii continent. Prebendarius eſt menſura unde diſtribuitur prebenda equis. Debet eſſe 13 pollicum latitudinis infra circulum, & altitudinis trium pollicum.

¶ *Præcaria, & Præcatoribus.*] Vide infra Precaria.

¶ *Præconizatio.*] Conſtitutt. Ludovici Epiſc. Dunelm. An. 1319. — in præconizatione cauſæ ea proponat Procurator continuò benè ſcripta.

¶ *Præfectus prætorio.*] Symphor. Campegius lib. 4. de origine & genealogiâ Caroli M. fol. E. 11. — Tempore Theoderici regis Francorum inertia regum, prætorio Præfectus à rege proximam dignitatem obtinebat. Ad quam potentiſſimi quique Francorum ſumma contentione nitebantur, &c. v. Is erat Maior domus.

¶ *Prægnum, & Prægnus.*] Gravidus. L. Alaman. tit. 73. Si autem aliquis homo ictu ferierit pregnum jumentum & abortivum fecerit, &c.

¶ *Prælatus.*] Prælati Eccleſiæ vocantur ne dum ſuperiores, ut Epiſcopi, ſed etiam inferiores, ut Archidiaconi, Presbyteri, Plebani, & Rectores Eccleſiarum. Ad quod facit de officio ordi: c. cum ab Eccleſiarum. De officio delegati: c. ſi quando. Et notatur de foro competent. c. 1. verſ. latos. per Card. lib. 6. Unde, quo ad hanc diſpenſationem; quilibet qui præeſt curæ animarum dicitur eſſe Prælatus, dummodo habeat poteſtatem ſacramenta diſpenſandi. Hæc Linwode; & alia multa in Gloſs. ad Provincial. Angl. lib. 2. tit. de Sacra: iteran: vel non. cap. Ignorantia. ubi dicitur—Sacramenta, quorum diſpenſatores ſunt Prælati Eccleſiæ, &c. Sic ergo in Bullâ privileg. apud Mat. Par. in Henr. 3. ſub. An. 1246. Innocentius, &c. univerſis tam Cathedralium, quàm aliorum Prælatis; nec non Patronis Eccleſiarum, Clericis & Laicis per regnum Angliæ conſtitutis ſalutem, &c. p. 476.

Et rectè quidem Prælati dicantur Rectores ipſi Eccleſiarum, cum ex more Regum dicantur inthronizari, ut infra in eo vocabulo demonſtrabitur.

¶ *Præjurare & Præjuramentum.*] V. Supra Forath, quod aliàs interpretatur juramentum pro alio, aliàs præjuramentum: & in LL. Can. MS. cap. 20. ante juramentum. Locum conſule.

¶ *Præpoſitus.*] De multis intelligitur magiſtratibus, Officiariis, Miniſtris.

Summus Regis Præpoſitus, Hov. in An. 1002. pag. 429.

¶ *Præpoſitus Eccleſiæ.*] Sæpe occurrit in Scriptoribus rei Eccleſiæ. Idem eſſe videtur qui Gardianus Eccleſiæ: quem Chaucerus, noſter Tityrus, **Church reve** vocat in fabellâ Fratris, ubi de his agit de quibus Archidiaconus cognoſcat.

Of Church reves, and of Teſtamentes.
Of Contractes, & lacks of Sacramentes, &c.

¶ *Præpoſitus vel Præfectus Hundredi, vel Wapentachii.*] V. LL. Ed. Confeſ. cap. 28. 35. Hov. 549. V. ibi eorum munus & dignitatem; nam ſic appellat. Arma inſpiciebat. Ed. Conf. 35. p. 136. b.

¶ *Præpoſitus villæ.*] Sax. tungeꞃiꞅ.

LL. Ed. Conf. cap. 28. Animalia & res inventæ coram ipſo & Sacerdote ducendæ erant.

¶ *Prærogativa Regis.*] Lex Regiæ dignitatis

LL. Edw. Conf. cap. 18. — Poteſt Rex ei, lege ſuæ dignitatis condonare ſi velit, etiam mortem promeritam.

¶ *Præſidium.*] Appellari cenſeo apud mediorum ſæculorum ſcriptores, omnem edium apparatum ſivè ſupellectilem, **Stuff** Anglicè;

Anglicè : Sed & quod in *Præſidium* familiæ recondebatur aurum, argentum, & hujuſmodi.

Greg. Turonenſ. lib. 6. cap. 4. — *Tamen ab illo loco diſcedentes inruerunt in domos Lupi ; & direpto omni* præſidio *fingentes ſe in Theſauro Regis recondere, ſuis eum domibus intulerunt.* Et lib. 9. cap. 20. in pactione Regum *Gunthcramni* & *Childeberti* — *Et ſi quæ de agris fiſcalibus, vel ſpeciebus, atq;* præſidio *pro arbitrii ſui voluntate facere, aut quicquam conferre voluerit, in perpetuo, auxiliante domino, conſervetur.* Marculf. lib. 1. form. 12. — *Dedit villas nuncupatas illas, ſitas in pago illo cum terris &c. ſeu* præſidiis *domus eorum, argento & auro, fabricaturis, drappis veſtimentis, vel omni ſupellectile eorum.* Et lib. 2. cap. 7. — *Terris, villabus, domibus, cum omni* præſidio,*accolabus, mancipiis, vineis, &c.* Et ibidem cap. 10. — *Tradidi ni aliquid de rebus meis mobilibus drappis, fabricaturis, vel aliqua mancipia &c. & ſi amplius vobis inſuper de* præſidio *noſtro obvenerit, tunc cum filiis meis, avunculis veſtris, portionem vobis ex hoc debitam recipiatis.* Ex quibus locis conjicit *Bignonius*, præſidii nomine pecuniam numeratam, aurum, argentum, & alia id genus, intelligi. Nam (inquit) & *Celſus* in L. Si chorus 79. §. 1. De Legatis 3. ait Proculum referre, audiſſe ſe Ruſticos ſenes ita dicentes — *Pecuniam ſine peculio, fragilem eſſe : peculium appellantes, quod* præſidii *cauſâ ſeponeretur.* Cui convenit (addit *Bignonius*) quod ait *Conſtantinus* Imp. In pecuniâ veteres robur omne patrimoniorum poſuiſſe. L. 22. Cod. *De adminiſtra: tutor.*

Præſidii etiam appellatione intelligi alias videtur omnis vis bonorum, tam immobilium quàm mobilium. *Formul. Solen. Lindenb.* nu. 67. — *Accepit itaq; ill. villas, nuncupatas ill. ſitas ibi cum mancipiis, tant. ill. De* præſidio *verò drappos, fabricaturas, vel omne ſupellectile domus, quicquid dici aut nominari poteſt, inter ſe viſi ſunt diviſiſſe vel exæquaſſe.* Et ibidem num. 69. — *Etiam aurum, argentum, drapalia, æramenta, peculium,* præſidium *utriuſq; ſexus, mobile & immobile, inter ſe æqualentia viſi fuerunt diviſiſſe.* Ubi per utriuſq; ſexus, intelligo *pecudes* & *armenta*, non mancipia : quæ ut videas è loco citato penultimo, terris & villis aſcribuntur, non *præſidio*.

¶ *Præſtaria, æ,* & *Præſtarium.*] Aliis Præcaria. Elocatio, dimiſſio. Charta elocationis vel dimiſſionis. Prædium ipſum elocatum vel dimiſſum. Anglice **A leaſe, fearm or fearm land.** Fit autem hæc ſub pactis annuo cenſu & conditionibus ; proprie, pro termino annorum ſive vitæ : minus autem propriè, inperpetuum quod alii feudum vocant ; nos feodi firmam.

Præſtarium verò rectiùs fortè intelligatur de re elocatâ quam de elocatione.

Chartt. Alaman. 68. ſub tit. *De Præcariis.*

— *Hanc* præſtariam *(ſcil. Prædiorum ibidem ſupradictorum) fieri & firmari rogaverunt.* Et mox. *Factâ* præſtariâ *pro quinquennio renovata fuiſſet.* Et in pede — *Ego Wenilo qui hanc* præſtariam *ſcripſi & ſubſcripſi.* Et ſupra, Chart. 66. — *Ut illa mancipia, quæ nobis ille de illo loco tradidit, ei iterum per* præſtarium *repræſtaremus &c. Ut ea habeat, tempus vitæ ſuæ, cenſumq; annis ſingulis inde ſolvat &c.* Tradit. Fuldenſ. lib. 1. cap. 23. — *Per veſtram* præſtariam *ad vitam meam poſſideam & utar.* Etiam aliàs ibidem non ſemel. Flodoard. lib. 4. cap. 19. de ſcript. *Hincmari* Archiep. Rem. — *Scribit* (inquit Carolo Regi) *pro villâ Dudaciaco, ſignificans qualiter S. Clodoaldus eam S. Remigio dederit, & quomodo Carolus Pipini Regis filius eandem villam apud Tilpinum Archiepiſcopum obtinuerit in* præſtariam ; *eâ conditione, ut Capellas ad ipſam pertinentes cum nonis & decimis Epiſcopus Remorum retineret : & Rex 12 libras argenti in luminaribus Eccleſiæ daret : & quod hunc cenſum tam Rex quàm ſucceſſores ejus perſolverunt, & quod ipſe quoq; à patre illius eundem cenſum de præfata villa receperit. E quibus videas* præſtariam *dici etiam cum hæreditarie elocatum eſſet poſſidendum, quod Angli dicimus in feodum firmam.* Item cap. 21. — *Scribit item pro rebus Remenſis Eccleſiæ, quas ſibi per* præſtariam *Theodericus Epiſcopus delegari petebat.* Et (omiſſis aliis) lib. 4. cap. 2. — *Mittit ei præterea petitum ſuper quibuſdam* præſtariis *privilegium.* Lib. deniq; 6. ca. 11. — *Recepit deniq; res diverſas & villas Eccleſiæ quas anteceſſor ſuus per præcarias ſive* præſtarias *diverſis contulerat perſonis.* E quo genuinam vides *Præſtariæ* naturam, ſcil. ut poſt ſtatutum temporis intervallum remeat ad dominum : Sed naturam hanc (ut ſupra etiam vides) immutavit olim Regis potentia : Cujus poſtea exemplo *Præcariæ* multæ effectæ ſunt hæreditariæ.

Hinc *Charta præſtaria.*

¶ *Præſto, as.*] Eloco, dimitto, in *Præſtariam* trado. Angl. **to leaſe or let to fearm.**

Chart. Alaman. 75. *Complacuit nobis — ut res quas nobis tradidit Engilboldus, per hanc præcariam ei* præſtaremus. V. ſupra *Præſtaria.* Ubi *repræſtare* legitur.

¶ *Præſtitum, ti.*] Pecunia fœnori elocata, ſed & omne quod alteri mutuo datur. Ipſa elocatio.

Hoveden. in *Ric.* 1. cap. de Judæis — *Item provideantur 6 vel 7 loca in quibus faciant* præſtita *ſua.* Mox — *Coram illis* — *fiant* præſtita, *& Chartæ* præſtitorum *fiant in modum chirographi.*

¶ *Præſtus,* al. *Preſtus.*] Idem quod *Præſtatio* vel ſubminiſtratio rei alicujus. *Marculf.* lib. 2. cap. 1. — *Neq; etiam caballorum* preſtus, *paraneda &c. requiratur.* Hinc qui conducitur *Præſtus* dicitur, quaſi *præſto eſt,* ideoq; in conducendis militibus hodie dicimus

be is

pꝛeſt. Mallem tamen à Gall. *prender*, i. capere, cujus participium eſt *preſt*.

¶ *Præſumptio.*] Pro eo quod Intruſio dicitur apud J. C. noſtros. Ll. *Hen.* 1. cap. 11. de his quæ ſunt De Jure Regis — *Aſſultus, roberia, ſterbrech*, Præſumptio *terræ vel pecuniæ Regis, theſaurus inventus, &c.*

¶ *Præſumptores, Præſumptuoſi.*] Arrogantes. Edict. Theodor. ca. 144.

¶ *Præteſtinatus.*] Chartt. Alaman. 58. — *Ad Eccleſiam S. Galloni Confeſſoris condonare debuerem: quod* & *ita feci, in locellas* præteſtinatas *in pago Durgauginſe ſito, qui dicitur Zurithgaunia; hæc ſunt nomina locorum, Cella Nuſerperech &c.*

¶ *Prætitulor, ari, Prætitulatus.*] Ordinor, inſtituor, Ordinatus, inſtitutus. *Capitular.* lib. 5. tit. 26. — *Clericum permanere oportet in Eccleſiâ, cui in initio ab Epiſcopo* prætitulatus *eſt*.

¶ *Prætorium.*] Pro villâ urbanâ & Manerio quod dicimus. Con. to. 2. 2026. a. ca. 3.

¶ *Prandium terræ.*] Eſt interſtitium itineris à loco decubitus ad diverſorium meridianum, qui eſſet dimidius ſtathmus juxta *Tho. de Vio* (de itinere Getiozi) apud Senalem fol. 39. Et poſt plurima, inferius, fol. 41. — *Senatorio edicto curſoris profectionem ab urbe Pariſienſi Romam uſq;, hoc eſt iter 300 leucarum ſex dierum metiuntur intervallo; nec poteſt per veriſimilem notitiam efficax diploma obtineri, quod breviori tempore cenſeatur impetratum. Juxta quam limitationem curſoriæ ſtationes quinquaginta leucis abinvicem diſtare cenſebuntur; verum de his loquimur, quæ moderata ac temperata profectione perficiuntur quas quatuordecim leucarum limites plus paulò minuſvè eſſe diximus.* Ex quo dmiidiam ſtationem meteri licebit *quam diximus à nonnullis interpretatam* prandium terræ, q. *Hebraicè dicas* cibrath aarets, *quod iter perfeciſſe Giezi* à nonnullis creditur, ut à *Naaman Syro* ſanitatis adeptæ impiam reciperet mercedem &c.

¶ *Praſini.*] Secta hominum à colore veſtium ſic dicti. V. *Procop.* de bel. Perſic. lib. 1. cap. 19. pa. 61.

¶ *Prebenda.*] V. ſupra Præbenda.

¶ *Precaria, Præcarica, Precarium.*] V. horum differentiam in Gratian. col. 117. Ca. 10. q. 2. cap. 4.

Ulpianus precarium definit id eſſe, quod precibus petentis utendum conceditur, tamdiu quamdiu is qui conceſſit patitur. Unde *precariam* rem dixerunt, quæ velut commodato accepta ſit, & juris alieni cenſeatur, *Ovidius* de *Acheloo.*

Quid fore te credis, falſum qui verſus in an- [*guem*
Arma aliena moves quem forma precaria [*calat.*

Donatus ait: *petimus precario*, poſcimus imperioſè, poſtulamus jure. 8 A. 642. 60. Et L.

¶ *Precariæ.*] In Maneriorum noſtrorum conſuetudinariis diurna ſunt opera & plerunq; autumpnalia, quæ tenuræ ratione colonus domino præſtat, cum ad hæc ſit requiſitus, ideoq; vulgo **bind dayes** (corruptè reor) pro **biden dayes**, quod Saxon. *Dies precarias* ſonat, nam **bidden** eſt orare & *precari*. MS. vetus in bibliotheca Regis — *In quibuſdam locis datur firma ad Natale Domini, & firma Paſchalis; &* firma precum *ad congerendas ſegites.*

Fiunt autem *Precariæ* tam equis, curru, & carucâ, quàm manopera juxta dominiorum conſuetudinem; & tam à liberè aliquando Tenentibus quàm nativè. Morem lucidè exhibet grandis liber conſuetudinarius Monaſterii de *Bello* tit. *Apelderham*, fol. 60. — *Johannes Aylemer tenet per irrotulamentum Curiæ unum meſſuagium, & unam virgatam terræ,* &c. *Et debet invenire unum hominem cum uno equo ad herciandum qualibet ſeptimanâ per unum diem ad utrumque ſemen yemale & quadrageſimale, dum aliquid fuerit ad herciandum de terrâ domini. Et ille qui herciat quolibet die percipiet unum repaſtum,* viz. *panem ptoagium compernagium & potum prec.* 1 *d. Et quilibet equus hercians habebit qualibet die tantum de avenis, ſicut capi poteſt inter duas manus.* Non hoc dicit *precarium*, ſed pergendo ait: —*Et etiam debet venire quolibet anno ad duas* precarias carucæ *cum carucâ ſuâ, ſi habeat integram carucam, vel de parte quam habet carucæ quam habet, ſi carucam non habeat integram, & tunc arare debet utroque die quantum poteſt à mane ad meridiem, & uterque tentor,* viz. *carucæ & fugatorum, habebunt unum paſtum ſolempnem utroque die prædictarum* precariarum, &c. —*Et debet invenire ad* 3 precarias *in autumpno, quolibet die* 2 *homines, & habebit uterque dictorum hominum ad utrumque diem* precariarum *primus unum panem utroque die de frumento & ordeo mixto, qui ponderabit* 18. lib. *ceræ, precium cujuſlibet panis* 1. *d. q. Et ad tertiam* precariam *habebit uterque homo unum panem dicti ponderis totum de frumento prec.* 1 *d. ob. Et habebunt prædicti duo homines conjunctim ad quamlibet de prædictis* 3. precariis *potagium & ferculum de carne ſine potu prec.* 1 *d.*

Ad quartam verò precariam *in autumpno, quæ vocatur* Hungeꝛẏ veoꝛepp, *inveniet unum hominem, & habebit* 1 *repaſtum,* viz. *panem, potum, potagium, & compernagium ad diſpoſitionem Servientis, cum caſeo precii* 1 *d. ob.*

Magna *precaria.* Ejuſmodi fit mentio in eodem lib. Monaſterii de *Bello* fol. 97. b. — *Idem Johannes Boylonde tenet* 1 *cotagium,* &c. *Et debet invenire* 1 *hominem ad magnam* precariam *in autumpno.* Frequens fol. 99.

Placita in craſt. Purif. 10 H. 3. rot. 8. Surr. — *De conſuetudinibus & ſerviciis hominum Prioris de Merton & Shelfwude, & de Fiſhide, tempore quo Henricus Rex dedit Prioratui de Mereton manerium de Ewell, cum prædictis villis, quæ ſunt membra ejuſdem manerii de Ewell*; Ibib. inter alia — *debent venire in autumpno ad* Precariam; *quæ vocatur* a le Bederepe, *ut Prior aſſerit.*

¶ *Preces.*] Regiſt. Abb. de Welbeck. p. 108. — *Walt. de Ayncurt univerſis*, &c. *Notum ſit vobis, quod ego Walt. Daincurt dedi, &c. Deo & Eccleſiæ S. Jacobi de Wellebec, quicquid Gaufredus de Kreſſewell de patre meo &c. tenuit. Hoc donum prædictæ terræ volo & concedo, ut habeant &c. quietum ab omni exactione & ſervicio ſeculari, quæ mihi pertinent; excepto quod ſingulis annis, pro eadem terrâ, quinque ſolidos mihi dabunt, ſimiliter tres* Preces *de unâ carucâ; & tres* Preces *in autumpno; primâ*, viz. *cum uno homine; ſecundâ, cum duobus hominibus; tertia verò die cum tot hominibus, quot in eadem terrâ cotidie metentes inventi fuerint.*

¶ *Præconizare.*] A Gal. cognoiſſant, præſtare. *Mat. Par.* in An. 1253. *Epiſcopus Lincolnienſ. Robertus* præconizans *in corde ſuo.*

¶ *Pregnus.*] Adject. V. *Prægnus.*

¶ *Præmunire.*] Apud forenſes noſtros paſſim legitur pro *admonere*, undè celebris illius brevis Regii nomen accepit quod *Præmunire facias* appellatur. Utuntur etiam & eodem ſenſu noſtri ſæpe hiſtorici. Sic *Jorvalenſis* in vita Regis *Ethelredi.* — *Alfricus Conſul fecit* (*inquit*) *eorum* (*Dacorum*) *exercitum de inſidiis Regiis* premuniri: Et mox, *Daci omnes* premuniti *evaſerunt.*

¶ *Presbytera.*] Aliàs accipitur pro vidua ſeniori, quæ in Eccleſiâ ſuo fungebatur munere: ut Concil. *Laodicenſ.* can. 11. Juxta verſionem prim. — *Quod non oporteat eas quæ dicuntur* Presbyteræ *vel præſidentes Eccleſiis ordinari.* Juxta ſecundam — *Mulieres quæ apud Græcos* Presbyteræ *appellantur, apud nos autem viduæ ſeniores, univiræ, & matriculariæ nominantur, in Eccleſiâ tanquam ordinatas conſtitui non debere.*

Presbytera aliàs dicitur *de uxore Presbyteri.* Concil. *Antiſiodorenſ.* Anno 590. celebrat. can. 21. — *Non licet* Presbytero *in uno lecto poſt acceptam benedictionem cum* Presbyterâ *ſuâ dormire, nec in peccato carnali miſceri; nec Dicono, nec Subdiacono.* Cui *Binnius* ut fucum inducat. *Frequentiſſimè* (inquit) Presbyteræ *in Conciliis nominantur mulieres cœlibem vitam agentes illæ, quarum viri* Presbyteratus *ordine initiati vel erant vel fuerant.* Ita intelligendus eſt (ait) Canon. 21. Concil. *Antiſiodor.* Hæc ille in Not. ad Conc. *Laodicenum.* Sed adjungam quæ huc pertinent, aliiſque hiſtoricorum fide aſſeruntur de uxoribus *Presbyterorum* noſtrorum Angliæ. Sic enim legitur in antiquo MS. Chronico de geſtis agente Regis *Henrici* primi, Anno Regni ſui 4. Anno Domini 1105. — *Et Ancelmus Archiepiſcopus Cantuariæ prohibuit ſacerdotibus uxores non prohibitas.* Subnectitque, ac ſi ad rem novam denotandam, — *prodigia alia atque alia conſequuta.*

¶ *Presbyterium.*] Pars Eccleſiæ quæ Chorus dicitur, vel potius pſallentium chorum accipit, Anglicè **the Quier**. Vita Leonis Pap. 4. — *Conſtituit* (Leo iſte) *ut dum ſacra Miſſarum ſolennia in Eccleſia celebrantur, nullus ex laicis in* Presbyterio *ſtare vel ſedere, aut ingredi præſumat, niſi tantum ſacra plebs, quæ in adminiſtratione ſacri officii conſtituta videtur.* To. 3. A. 618. b.

¶ *Preſtus.*] V. ſupra *Præſtus.*

¶ *Pretium natalis*, vel *nativitatis ſui:*] Can. l. E. 2. MS. idem quod capitis æſtimatio aliàs *Wera* (à Sax. þeꞃe) & Wergildum, quæ vide. Can. lh. 28. MS. *reddat dominus ejus Regi Weram, id eſt*, pretium nativitatis *hominis illius.*

¶ *Primates.*] V. Patriarcha; ponendi ubi apud Ethnicos *primi Flamines*, Burch. l. 1. cap. 155. — Qualis & quid agere debet. ibid. cap. 158. Qui *primates*, & qui Metrapolitani, ibid. cap. 163.

¶ *Primicerius.*] Epiſtola Johannis Comitis Sacrenſis ſcripta ab Epheſo ad Reges (Theodoſ. & Valerian.) de turbatâ Epheſinâ Synodo. — *Mitto ex miniſtris meis* Primicerium *nobilium Palatinorum ad ipſum, ut ad me veniret*, viz. Memnon *Epiſcopus.* Operà Cyrilli, to. 4. pag. col. 165. b.

Primicerius Legionis. W. Tyreus li. 4. c. 8. *Claſſis primic.* li. 3. 24. ω.

Cuba Primicerius Concil. *Cloveſho* cerc. An 800.

¶ *Princeps.*] Archis primus Beneventi Principem ſe appellari. juſſit: cùm eatinus Duces vocarentur. *Leo. Marſ.* p. 466. e. & inungi ſe fecit, &c. Ibid.

¶ *Priſa, ſæ.*] Captura, captio, direptio. Etiam quod capitur vel diripitur, ſic enim Gal. *pris.*

In foraneis autem paginis antiquis, *Priſæ* plerumque intelliguntur de annonæ reique frumentariæ captionibus aliis etiam neceſſariis ad alenda inſtruendaque caſtrorum præſidia; necnon & regiam familiam minori quam juſto pretio agricolis ereptis. Caſtellani enim & caſtrorum domini id privilegii plerumque vendicabant, ut liceret eis non è villâ tantum quâ ſitum eſſet caſtellum ſuum, ſed per adjacentem regiunculam illius in obſequio ſitam, rem annonariam & quæ caſtelli uſui neceſſaria habebantur, pro ſuo libito deportare; licèt nec de pretio ſatis juſtè pactum eſſet, nec de tempore perſolutionis. Sed cum ex hujuſmodi ptivilegiorum fuco graviſſimæ ſæpè ortæ eſſent rapinæ & injuriæ: primo *Magnæ Chartæ* canonibus, id eſt cap. 69. Mox *Weſtmonaſterii* 1. capp. 7 & 31. prohibita omnino fuit annonæ hæc direptio, ni villanis, inter

quos

quos ſitum eſſet caſtellum pretium reddere-tur infra 40 dies; paganis verò aliis, in præ-ſenti.

In Reſcripto quodam, Anno 3 *Edwardi* pri-mi *Norff.* ſſ. — *Rogerus de Monte Alto, qui ſororem & hæredem Hugonis de Albeney*, &c. *deſponſaverat, clamat habere libertates has ſub-ſcriptas*, viz. *Caſtellum ſuum de* Riſinge *cum* priſis 40 *dierum*, &c. ubi clauſulam *cum* priſis 40 *dierum*, intelligo de libertate capiendi victualia quæ vocant ad ſuſtentationem præſi-diarii militis Caſtri ſui, ita quod pretium red-dat infra 40 dies.

Priſæ antem quæ pro hoſpitio Regis capie-bantur non ejuſdem antiquitatis ſunt cum pri-oribus illis Caſtellaneis. His verò jam occi-dentibus, enaſci videntur Regiæ illæ ſub impe-rio *Edwardi* primi, ut *Iſlip* Archiepiſcopus Cantuariæ mihi autor eſt in libello quem de his & ſimilibus inſcripſit *Edwardi* tertio Regi: *Speculumq;* *Edwardi* nuncupavit. Poſtquam autem enatæ eſſent Regiæ hæ *Priſæ*, plurimi ab earum onere facti ſunt immunes. Chart. *Henrici* 6. Abbati & Monach. de *Rameſie.* — *Liberi ſint & quieti de quibuſcunq;* priſis, *chi-minagiis, & captionibus cariagiorum, equorum, carectarum, & aliorum cariagiorum; nec non frumenti, ordei, ſiliginis, avenarum, fabarum, piſarum, boum, boviculorum, vaccarum, jumen-tarum, ovium, porcorum, porcellorum, capra-rum, ſive edorum, agnorum, vitulorum, auca-rum, caponum, gallinarum, pullorum, columba-rum, dentricium, & anguillarum, ac omnium aliorum piſcum recentium, quorumcunque, & aliorum volatilium, victualium, & ferarum ſuo-rum; ſalis, fœni, ſtraminis, maeremii, boſci, ſubboſci, focalium, carbonum, aliorumq; uten-ſilium ſuorum quorumcunque.* Seriatim hæc re-peto, ut intelligas è quibus rebus etiam tum fi-erent hujuſmodi *priſæ*.

Statut. *Davidis* 2. R. Scot. cap. 40. De *priſis* capiendis. — *Statutum eſt quod nihil capiatur à Communitatibus ad uſus Regis, ſine prompta ſolutione. Nec etiam aliqua capiantur ad* priſam, *niſi ubi & ſecundùm quod fieri con-ſuevit.* Et cap. 48. §. 2. — *Capientur omnia capienda ſecundùm conſuetudines antiquitùs ap-probatas, & de terris illis de quibus* priſæ Re-*gis & ſervitia debent ſumi.* Et cap. 50. — *Tenentur ad expenſas domus Domini noſtri Re-gis ſecundùm* priſas *ibidem antiquitus conſue-tas;* Ubi in Notâ *Skeneus* ad verbum *priſas*, — *Sed apud nos* (inquit) *jamdudum in uſu eſſe deſierunt, tametſi quædam reliquiæ* priſarum *de pretio vini & quarundam aliarum rerum in uſum Regis emptarum adhuc rema-nent.*

Priſæ etiam apud Scotos bonorum mobili-um captiones cujuſmodi diſtrictiones etiam vocantur, quæ poſt rem judicatam in judicii executionem fiunt: ni *Skenæum* malè intel-ligo, qui ſic etiam è Gallorum legibus: — Priſæ *ſunt rerum mobilium; ſaiſina verò im-mobilium, qui bona immobilia non capiantur, ſed ſaiſiuntur.* Rebuffus in Conſtitut. Reg. in tract. *de liter. obl.* Art. 5. gl. 2. &c.

¶ *Priſagium.*] Jus *Priſas* capiendi, vel ipſe actus.

¶ *Priſo, ſas.*] Capio. Decret. Chlot. §. 7. *Mala ſorte* priſare.

¶ *Priſo, onis.*] Pro eo qui in prælio cap-tus eſt, Angl. **a priſoner**. Et pro manc pato in carcerem. *Mat. Par.* in *Hen.* 3. ſub anno 1217. *Spolia itaq; navium in auro, argento, pannis ſe-ricis, & armis, collegerunt regalis Miniſtri. Atque* priſonibus *ſalvo deputatis, ſignificavit Regi Philippus de Albineio quæ geſta ſunt.* Et Hov. 541.

Pro malefactoribus incarceratis. *Bract.* lib. 3. Trac. Coron. cap. 8. nu. 5. — *Priſones* verò ſic impriſonati, antequam convicti fuerint, de terris ſuis diſſeyſiri non debent, nec de rebus ſuis, &c.

¶ *Priſona, næ.*] Carcer.

¶ *Privilegium.*] Cynȝeſboc. Chart. *Æthelredi* 1002. in Concil. noſtris.

¶ *Probator.*] Vide *Bract.* lib. 3. capp. 33, & 34. *Probator* & latronem cognoſcens. Bract. ibid. cap. 35. l. 1.

¶ *Procinctus.*] Definitus agrorum cir-cuitus, utpote ſtadia plura, aut villas aliquot continens.

¶ *Proclamatio.*] Flodoard lib. 3. cap. 11. — *Fredebertus libellum proclamationis legit*: & cap. 23. de Scriptis *Hincmari.* — *Item pro querimonia &* proclamatione *cujuſ-dam Presbyteri ejus parochiæ, &c.* Conſtitut. Neapol. lib. 1. cap. 94. — *Si quis noſtrorum fidelium ad* proclamationem *de aliquo coram Magiſtro Juſticiariis curiæ noſtræ, vel Regio-num Juſticiario neceſſitas forte compulerit.*

¶ *Proclamo.*] Appello, provoco, ad ali-um judicem, & eodem ſenſu Reclamo. Flodo-ard. lib. 3. cap. 23. De Scriptis *Hincmari* Archiepiſc. *Item* (Scripſit) *pro quodam Preſ-bytero, qui ad ſedem Remenſem* proclamaverat, *præjudicium ſe pati queſtus ab eodem Præſule ſuo*, &c. Et cap. 26. — *Pro quibus audierat Dominum* Hincmarum *ad Regem provocaſſe.* Ibidem poſt multa — Scribit Fulconi Comi-ti Palatii Regis pro quodam Presbytero Paro-chiæ Sueſſonicæ, qui relicto Eccleſiaſtico, ad Civile judicium (quod mox infra oſtendit fu-iſſe Mallum Comitis) *proclamaverat* ſuper accuſatore ſuo, &c. E quibus videas brevia Re-gia, *Prohibitiones* nuncupata, quæ de foro An-glicano Civili, in Eccleſiaſticum ſolent ema-nare, non omnino fieri præter exemplum an-tiquorum ſæculorum, licèt rei exitus haud conſtat apud *Flodoardum.* Capitular. lib. 6. cap. 299. — *Si quis Epiſcopus depoſitus agen-dum ſibi negotium in urbe Roma* proclamaverit, *alter Epiſcopus in ejus Cathedra poſt appellatio-nem ejus non ordinetur, niſi*, &c.

¶ *Procolpus*] Plaga, percuſſio, aliàs *Colpus*, quod vide. L. *Ripuar.* tit. 77. — *Et non præ-*

prævaluerit (eum) ligare & procolpus *ei exceſſerit & eum interfecerit, &c.*

¶ *Procuratio.*] R. Hoved. fol. 466. a. n. 10. —— *Johannes Rex ad preces Regis Franciæ, venit Pariſios ; & in Palatio Regis Franciæ hoſpitatus eſt , & honorificè* procuratus.

Seldens Hiſt. of Tithes, p. 319. —— *Ex dono Gaufridi Comitis de Eſſex , & Euſtaciæ uxoris ejus, totam Decimam totius victus , &* Procurationis *illorum, & domus ſuæ, & familiæ ſuæ.*

¶ *Procurator.*] Pro parte Curiæ, fortè **an Informer.**

Procurator rerum fiſcalium. Angl. **the Kings Attorney.**

Procurator villæ, qui rem dominicalem in villâ promovet & tuetur (aliàs major villicus) Sic Germanis olim notus ; & hodie quidem Hibernenſibus è coloniâ Anglo-Saxonum oriundis, qui collectores proficuum ad dominum villæ præſertim ad Rectorem Eccleſiæ pertinentium, **the proctor** vocant. Vide officium ejus antiquitùs deſcriptum in voce *Major villicus.*

¶ *Prodefacio , Proſum, Proficio.*] Wiſegothor. lib. 6. tit. 4. l. 3. — *Qui manum ex integro abſciderit, vel etiam quolibet ictu ita percuſſerit, ut ad nullum opus ipſe* prodefaciat, 100 *ſol. percuſſor componat.*

¶ *Proferum, & Profrum.*] A Gall. *Proferer* , i. e. producere, edicere, allegare.

Breve Reg. de Attornato Vicecomitis pro *profro* faciendo—*Rex &c. Quia dilectus nobis N. &c. ad inſtans Octavæ Paſchæ proximè futurum, ad* Profrum *ſuum tunc ibidem, prout moris eſt faciendum, perſonaliter intereſſe non poteſt ; vobis mandamus, quod R. & J. Clericum, quos idem Vicecomes ad* Profrum *ſuum prædictum &c. attornavit &c. loco ipſius Vicecomitis ad hoc recipiatis.*

¶ *Programma.*] Proſcriptio. Scriptura poſtibus affixa , ut ab omnibus legatur. Vox Juris Civilis.

¶ *Prohæredes.*] Dicuntur , qui loco hæredum ſunt quaſi Vice-hæredes , ut prorex, pro-conſul, pro-tutor. *Marculf.* lib. 2. ca. 17. —— *Si aliquis de hæredibus vel* prohæredibus *noſtris, ſeu qualibet perſona, contra hanc teſtamenti paginam — venire , aut aliquid pulſare voluerit.* Chart. Alaman. 61. — *Si ego ipſe, aut ullus de hæredibus meis, vel* Prohæredibus, *qui contra hanc cartulam venire aut eam infringere voluerit, &c.* Aliàs autem dici videtur de iteratâ renovatâq; hæredum ſucceſſione, ſive gradu ; eadem ratione quâ avus, proavus, abavus, &c. dicuntur : In Chartis enim Alaman. nu. 50. Sic legitur — *Si ego ipſe , quod abſit, aut aliqui de hæredibus vel* Prohæredibus, *vel abhæredibus meis, ſeu qualibet extranea vel omiſſa perſona, qui contra (hanc) traditionem venire tentaverit.*

¶ *Prohibitio.*] Vox κακοφωνῆς apud Clerum noſtrum. Sed juris tamen ſatis antiqui.

¶ *Proporcitas, & Proportatio.*) Tenor vel ſumma rei, relatio, declaratio. Anglicè **the purport** vel **report**, aliis **proport of any matter or thing.**

Hinc apud Scotos : *proporcitas & proportatio* Aſſiſæ, pro eo quod Angli dicimus *veredictum* (quaſi verè dictum) *Sken.* Quon. Attach. cap. 68. —— *Defendens petit* Proportationem *patriæ, vel vicineti* : Ubi *Skenæus* in margine, id eſt Declarationem ; veredictum, **the report of the Aſſiſe.** Et Stat. *Alex.* ca. 5. — *Secundùm* Proportationem *trium Baroniarum per legales homines de vicineto diligenter & fideliter inquirant* , ibidem idem, id eſt inquit per inquiſitionem vel declarationem.

¶ *Proprietas.*] Eſt vocabulum à Juriſconſultis effictum ad diſtingnenda dominia ; & ſignificat plerunq; merum & directum dominium , non uſufructuarium. Sed & alias habet apud Juriſconſultos verſutias, pro quibus te ad ipſos relego. Nobis ſatagit frequentiorem demonſtraſſe, & quomodo ſe habeat apud hiſtoricos veteres, & candidioris ſimplicitatis homines, qui fortè proprietates dixere, prædia omnia, quæ quis proprio jure poſſidebat, hæreditario , ſcil. & non conductitio , vel ex elocato : quod Angli appellamus **taken to ferm.** Certum autem eſt diſtinxiſſe eos prædia omnia in propria, & fiſcalina. Propria & perinde *Proprietates* vocabant, quæ nullius arbitrio erant obnoxia ; ſed jure optimo maximo poſſidebantur : ideoq; inconſulto domino aliquo capitali ad hæredes tranſibant. Fiſcalina verò & fiſcalia, dicebantur feuda ſeu beneficia ad fiſcum ſpectantia : quæ (ut cum *Bignonio* cenſeam) à Rege plerunq; , poſtea ab aliis ita concedebantur , ut certis legibus, ſervitiiſq; obnoxia, cum vitâ accipientis finirentur (de quo plura videas in vocabulo *Feudum*) Diviſionem autem hanc manifeſtè prodit *Marculf.* lib. ca. 2. —— *Monaſterium in honore illius in Pago illo, aut ſuper proprietate , aut ſuper fiſco, noſcitur ædificaſſe.* Vide Specul. Sax. Art. 38.

Proprietatem verò deſcendiſſe ad hæredes (cum feuda olim in arbitrio eſſent dominorum) ex Chartt *Alaman.* videas nu. 50. —— *Confirmo omnem tertiam partem* Proprietatis meæ *in Pago &c. quantumcunq; mihi in jam dicto pago* Auguſcang. *advenit , tam de paternico, quàm de maternico &c.* Flodoardus lib. 1. ca. 20.— *Quidam vir nobilis ex territorio Novernenſi B. Remigii reliquiis obtentus ; oratorium in ſuâ* Proprietate , *ſub ipſius ædificavit honore.*

¶ *Proprindo, dis, riſi.*] Invado, arripio, & quod Juriſconſulti dicunt *ſaiſo*, vel *ſaiſinam capio.* A Gall. *prendre.*

Formul. Solenn. 172. — *Quod ſuam terram de ſuo manſo malo ordine nunquam* Propriſiſſet.

Lex

Lex Ripuar. tit. 75. De re *propriſâ*, vel ſecuta. — *Si quis caballum, hominem, vel quamlibet rem in viâ* propriſerit, *aut eum ſecutus fuerit &c.*

Capitular. lib. 5. cap. 140. — *De rebus* propriſis, *& ante Miſſos & Comites & Judices noſtros veniant, & ibi accipiant finitivam ſententiam*: Et antea *nullus præſumat alterius res* Proprindere &c. Ubi res *propriſæ* intelligendæ ſunt de rebus alienis invaſis; nam capitulum iſtud ſic inſcribitur *De invaſione aliarum rerum.*

¶ *Propriſus.*] V. *Proprindo.*

¶ *Proſecutor.*] Qui cauſam ſequitur alterius nomine. *Wiſegoth.* lib. 2. tit. 1. l. 18.

¶ *Protodiaconus.*] Epiſt. Joh. Comitis Sacrenſis, ſcripta ab Epheſo ad Reges Theodoſium & Valerianum de turbatâ Epheſinâ Synodo in Cyrilli Apologetico to. 4. col. 166. b. à Wolfango Muſculo verſo — *Unde miſſis diſpenſatore, & lictore, &* Protodiacono, *ſanctiſſimæ Epheſiorum Eccleſiæ, manifeſtavi quod depoſitus eſſet*(Memnon Epiſ.)

¶ *Protoforeſtarius.*] Olim dictus eſt, qui Foreſtæ Windeſoriæ ſupremus præfuit Juſticiarius.

Mat. Par. in *Hen.* 3. ſub fine anni 1244. *Inter quos Johannes de Novilla* Prothoforeſtarius, *filius Hugonis* Prothoforeſtarii, *non ultimus inter totius Angliæ primates.*

Item *Protoforeſtarius* Angliæ qui omnium Foreſtarum Juſticiarius eſt, ſeu locum tenens, ut loquuntur, i. Vicarius Regis. *Mat. Weſtm.* in An. 1241. — *Obiit nuper Johannes Byſet Angliæ* Prothoforeſtarius. — *Anno quoq; ſub eodem* (i. 1213.) Protoforeſtarius *loco Rob. Paſſilewe, Ernaldus de Boſco, miles ſcil. in partibus auſtralibus Angliæ, uſq; ad fluvium magnum, qui dicitur* Trenta; *Johannes verò de Lexintonâ miles à dicto flumine uſq; ad Regnum Scotiæ, loco Galfridi de Langleia, qui anno præterito conterminos Foreſtæ depauperavit. M. P.* ibid. pa. 840.

¶ *Protonotarius.*] Quaſi primus notarius vel princeps notariorum, πρωτονοτάριος, à Græco & Latino, uti per adulterium genitum.

Protonotarius in foro Angliaco, qui vulgo **Prhegnotarie** dicitur.

¶ *Protoſpatharius.*] Conſtabularius, Magiſter militum. Sic *Procopius*, ut *Pyrrhus* refert, eum appellat. Calip. in *Comes.*

¶ *Protoveſtiarius.*] Theſaurarius Regius, βεστιάριον *veſtiarium* dixerunt ærarium, vel locum ubi theſauros recondebant. Ger. V. *Meurſ.* V. *Veſtiarium.*

¶ *Provincia.*] Id eſt *Comitatus.* Plac. de Juratis & Aſſiſis apud Derb. à die Paſch. in 15 dies 53 H. 3. rot. 2. — *In placito Agnetis quæ fuit uxor Radulphi le Butiller verſus Priorem de Repindon, pro terrâ in Pykinton, Prior dicit, quod nulla villa eſt in* Provincia *illa, quæ ſic vocatur.*

¶ *Proviſor.*] Is cui cura comparandarum rerum neceſſariarum demandatur. Comparator. Angl. à *Purveiour*, à Gall. *Pourvoieur*, de quo *Horatius* in Art.

Utilium tardus proviſor *prodigus eris.*

Sed aliter atq; aliter extat apud Eccleſiaſticos; viz. Pro præpoſito, Gall. *Prevoſt*, Angl. **Provoſte**, vel quem balivum dicimus. *Hincmar.* Epiſt. apud *Flodoard.* lib. 3. cap. 26. — *Ivoni Comiti, pro rebus hujus Eccleſiæ in Regno Aquitanico conjacentibus, ut auxilium ferret earum* Proviſori, *cui committebantur.* Proclamatione inhibiti ſunt pluribus iſtiuſmodi ſceleſti An. 1258. 42 *Hen.* 3. *Holl.* pa. 259. b. 18.

¶ *Proviſores victualium.*] Walſing. in An. 1362. pa. 179.

Proviſores etiam dicuntur, qui vel Epiſcopatum vel Eccleſiaſticam aliam dignitatem in Romanâ curiâ ſibi ambiebant de futuro, quod ex gratiâ expectativâ nuncuparunt: quia uſq; dum vacaret expectandum eſſet. Hos adverſum, magnus fit antiquorum Statutorum apparatus: ab anno 25 *Edwar.* 3. quo conditum illud fuit quod de *Proviſoribus* appellatur.

¶ *Prunnon.*] Chart. Alaman. 26. — *in loco qui propter fontium ubertatem vocatur* Prunnon.

¶ *Prutiſſimus.*] Chart. Alaman. 50. — *Donatumq; in perpetuum eſſe volo, &* prutiſſimâ *voluntate confirmo.* Quidam illic, *Prutiſſimus*; prudentiſſimus. Cui haud aſſentiar, cum minus immodeſtum videatur, ut ſe adeo quis excolat. Mallem itaq; ab antiquo Francico vocabulo *prit*, vel *priſt* Juridicis noſtris codicibus ſatis frequenti, Gallis hodiernis *preſt*, id eſt, promptus, expeditus, quaſi *pritiſſimus*.

¶ *Pryk.*] Mich. Fines 1 R. 2. Derb. fol. 204. — *Nich. filius & hæres Nich. de Longforde Chivalier, tenet quatuor meſſuagia, 40 acras terræ, decem acras prati, & Lx s. redditus, cum pertinentiis in Kinwaldmerſh, de Rege in Capite, per ſervicium inveniendi unum equum, unum ſaccum, & unum* Pryk *in guerrâ Walliæ, quandocunq; contigerit Regem ibi guerrare.* V. *Brochia.*

¶ *Pſalmodia.*] Pſalmorum cantus. *Flodoard.* lib. 1. cap. 25. — *De ſervitio Dei ſtudioſius agendo, &* Pſalmodiam *cum devotione canendam monet.*

¶ *Pſalmus invitatorius.*] In Romanâ Liturgiâ dicitur *Veni Creator.* De quo in 1 Addit. *Ludovici* Imp. cap. 66. Sancitum eſt — Ut *Pſalmus invitatorius* & Gloria, pro defunctis non cantetur.

¶ *Pſalterium.*] Gallicum, Romanum, Hebraicum. *Sigebert. Gemblac.* ſub Anno 382.

¶ *Pſi-*

¶ *Pſitaſi*] Et *Stelliferi* erant inter Nobiles Baſilienſes duæ potentes factiones ortæ circiter An. Dom. 1218. dictæ, hæc à ſtellâ albâ qnam in vexillo rubeo ferebat, illa à *Pſitaco* viridi in albo campo. V. *Alberti Argent.* Chron. pa. 99.

¶ *Pſeudocomites.*] Dicti ſunt quos *Stephanus* Rex creavit, & *Henricus* 2. depoſuit. Vide *Rob. de Monte* in An. 1156. pa. 633.

¶ *Ptochium, chii.*] Hoſpitium mendicorum. Græc. πτωχεῖον, ἀπὸ τοῦ πτώχου, id eſt inops, mendicus.

Baſſiani Epiſcopi literæ ad Valentin. & Martian. Impp. in General. Concil. Chalced. Act. 11. — *Sed ego à juvenili ætate meâ vixi cum pauperibus &* Ptochium *feci, & in eo poſui ſeptuaginta lectos, & omnes languentes & ulceratos hoſpitio ſuſcipiebam.* Remigius Epiſc. Remenſ. in teſtamento apud Flodoard. lib. 1. ca. 18. —— *Sicuti diſpoſuero in* Ptochiis, *Cœnobiis, Martyriis, Diaconiis, Xenodochiis, omnibuſq; matriculis ſub tuâ ditione degentibus.* Capitul. lib. 7. cap. 2. — *Clerici qui præficiuntur in* Pthochiis, *vel qui ordinantur, in monaſteriis, vel baſilicis Martyrum ſub Epiſcoporum qui in unaquaq; civitate ſunt* — *poteſtate permaneant.*

Sumptum omnino eſt hoc capitulum ex 8 Canone Chalcedonenſis Concilii Oecumenici prædicti; habeturq; in 15 ejuſdem Actione ſub triplici interpretatione tribus diſtincta vocabulis, viz. Editio prima — *Clerici* (inquit) *qui præficiuntur* Ptochodochiis, &c. Altera: Clerici in *Ptochiis* &c. Tertia & noviſſima, quæ fonti vicinior, Clerici *Ptochotrophiorum* &c. Græcus enim Cod. πτωχοτροφεῖον habet: et licet omnia ipſum idem deſignant, ſic tamen inter ſe differunt, ut *Ptochium* ſit quaſi (fingeres) mendicatorium; *Ptochodochium*, mendicorum receptaculum, nam δοχεῖον receptaculum. *Ptochotrophium*, locus quo nutriuntur mendici, τροφεῖον enim educatio vel quod nutricionis cauſâ impendetur.

¶ *Ptochodochium*, & *Ptochotrophium.*] Idem quod *Ptochium* quod inſtans Vide.

¶ *Pucellagium*, & *Pucillagium.*] Virginitas. A Gall. *pucelle* puella, virgo. *Bract.* lib. 3. tract. 2. cap. 28. nu. 5. —— *Quod tenuit eam dum idem B. abſtulit* pucellagium *ſuum, vel quòd concubuit cum eâ.* Item nu. 2. & 3.

¶ *Pudhepec.*] Pro *Wudpec*, i. Nemoris cæſio. L. *Hen.* 1. cap. 38. *Mundebrech*, & *Blodwyta*, & Pudhepec *præter Parcum & Foreſtam communi emendatione componantur Regi & Thanis, i. in quinq; mance.* — *Si* Pudhepec (*i. nemoris cæſione*) *parco Regis vel foreſtæ fiat,* 30 *mance emendetur niſi propoſitio propenſior amplius exigat.* Sic & noſter & codex Cottonianus: utriuſq; tamen fidem ſuſpectam habeo; ex ignorantia fortè ſcriptorum qui Saxonicum ƿuðheƿec, *Pudhepec* legerint, quod paſſim aliàs deprehendimus, cum ƿ non p ſed w exhibet; ut ſic ƿuðheƿec ſit legendum. Saxon. autem ƿuðu & ƿuðe ſylva, *pec* opinor *cæſio, inciſio.* Picum enim avem, quæ arbores inſcindit *Spec* vocamns, uti & ſegmenta quæ in ſarciendis calceis ſutores appingunt.

¶ *Puer.*] Pro miniſtro jam olim legitur. Nam ſic Virg. Æn. .... —— *Comptiq; miniſtrant.* Hincmarus etiam Epiſt. 3. cap. 28. *tertium ordinem familiæ Palatinæ*, pueris *deſignat & vaſſallis. Tertius ordo item erat, tam majorum, quàm minorum, in* pueris, *vel vaſſallis, quos unuſquiſq; prout gubernare & ſuſtentare abſq; peccato, rapina viz. vel furto poterat ſtudioſè habere procurabant.*

¶ *Puer pro pugile.*] Gregorius Turonenſ. Hiſtor. lib. 2. cap. 11. de *Vandalis* & *Alamannis* — *Cumq; ad bellum armati procederent, ac jamjam in conflictu parati eſſent, ait Alamannorum Rex; Quouſq; bellum ſuper cunctum populum commovetur? ne pereant quæſo populi utriuſq; phalangæ, ſed procedant duo de noſtris in campum, & ipſi inter ſe confligant. Tunc ille cujus* puer *vicerit, regionem ſine certamine obtinebit.* Et mox — *Confligentibus verò* pueris, *pars Vandalorum victa ſuccubuit, interfectoq;* puero, *placitum egrediendi Tranſimundus ſpoſpondit.*

¶ *Pulani.*] Fortium heroum qui terram Sanctam Saracenis recuperarunt, degeneres erant filii; qui molles & imbelles cum Saracenis Treuguas ineunt. *Marinus Sanutus in de Secretis fidelium crucis Lib.* 3. *parte &c. cap.* 2.

¶ *Pulepruſt.*] L. Alaman. tit. 65. §. 7. *Si autem brachium fregerit, ita ut pellem non rumpat, quod Germani* Pulepruſt *dicunt.* L. Boior. tit. 3. cap. 1. §. 4. — *Si os fregerit & pellem non fregit quod* Pulepruſt *dicunt.* Ibi *Lindenbrog.* Germ. **Bule** ſive **Beule** tumor ex percuſſione, **pruſt** *fractura* ſive *ruptura.* Coloni etiam Anglici adhuc *bruſt* pro re fractâ dicunt.

¶ *Puleſlach.*] L. Alaman. tit. 59 —— *Si quis alium per iram percuſſerit, quod Alamanni* Puleſlach *dicunt.* L. Boior. tit. 3. ca. 1. §. 1. — *Si quis liberum per iram percuſſerit, quod* puleſlac *vocant.* Tit. 4. §. 1. — *Si quis eum percuſſerit quod* puliſlac *vocant.* **Bule**, ut jam ſupra, tumor ex percuſſione. **Schach** (inquit *Lind.* Germ. *percuſſio* ſive *verberatio*, unde & **Durſchlach** in L. Freſon. Certe Angli hodie dicimus **a laſh** pro verbere, **to laſh** *verberare, flagellare.*

¶ *Pullanus.*] Bre. de Conſultat. Regiſt. fol. 49. a — *Decimas* — *de* Pullanis *provenientibus de equitio ſuo.* Item *Fitzherb.* tit. Conſultat. h.

¶ *Pulletrus.*] Pullus equinus. Vide ſupra *Poledrus.* Wiſegotho. lib. 8. tit. 4. l. 5. — *Si quis quocunq; modo partum equæ pregnantis excuſſerit,* pulletrum *anniculum illi, cu-*

jus

jus fuerit mox reformet, &c.

¶ *Pulſatorium.*] Conſtitut. *Carol. Mag.* apud *Amerpach.* De Sacerdotibus — *Ad monaſteria venientes, ſecundùm regularem ordinem, primo in* pulſatorio *probentur, & ſic accipiantur.*

¶ *Pultrinus.*] Vide ſupra *Poledrus.*

¶ *Pumata.*] Prior Lew. pa. 18. — *Lanceta qui pro ſale ierit, habebit unum panem & unam* pumatam *ſalis.* Quidam putarunt *pumatam* hic manipulum ſignificare, noſtram aſſerentes ſententiam, quam ipſe tamen non contenderim. V. *Avero.*

¶ *Pundebrech.*] Parci fractura vel diruptio, à Sax. punꝺ, i. *parcus, ſtabulum,* & bꞃech i. *fractura.* Eſt autem parcus pecudum carcer publicus, de quo ſupra in eâ dictione, quam vide.

Ll. *Hen.* 1. ca. 40. — *Si* pundbrech, *i. fractura partici fiat in Curia Regis, plena Wyta ſit; alibi, quinq; mancæ.* Pundbrech *fit pluribus modis; emiſſione, evocatione, receptione, excuſſione; quæ tamen omnia ſecundùm prælationem & ſubjectionem cauſantium multimodè variantur. In omnibus enim cauſis diſtantia eſt, loci, temporis, perſonæ, eventus.*

¶ *Pupillus.*] V. *Warda.*

¶ *Purchacia.*] A Gall. *pourchaſſer*, quod quis ſuâ induſtriâ aſſequitur; unde prædia quæ nobis obveniunt non jure hæreditario, ſed vel emptione, vel aliâ quâvis fortunâ, ex *purchaciâ* dicuntur obtineri. Conquiſitum, perquiſitum. *Gaufridus de Mandevilla* Comes *Eſſexiæ* fundator Cœnobii S. *Jacobi* Waldenſis, in Charta prima — *Contuli &c. omnes Eccleſias inferius annotatas, tam de dominio meo, quam de emptis &* purchaciis.

¶ *Purgatio.*] Judicium Dei. Vulgaris, Canonica. C. 2. q. 5. ca. 7.

Conc. Sabinenſe, al. Palentin. Hiſpan. An. 1320. cap. penult. *Bin.* Tom. 3. par. 2. pag. 1542. —— *Regularis* purgationis *abuſum per Canones interdictum* —— *deteſtantes, ſtatuimus, ut mandantes talem* purgationem *fieri, tenentes, exhibentes, cuſtodientes ad hoc ferrum vel aquam hujuſmodi, cum his Deum tentare videantur, & innocentes in hujuſmodi* purgationibus *ſine demerito puniantur, in ſententiam excommunicationis incidant ipſo facto, & nihilominus ſæpius excommunicati publicè nuncientur.*

¶ *Purpreſtura, Porpreſtura, Pourpreſtura,* & *Porapreſtura.*] Scotis cum dipthongo *Pupræſtura*, quibuſdam Occupatum. Eſt propriè terræ alienæ clandeſtina ſubtractio ejuſdemq; vicinæ aſcriptio.

A Gall. *pourprendre*, i. integrè abripere, undè *pourpriſt*, & *pourpreſt* integrè arreptum; vel à *pour* quod aliàs inde vel undè ſignificat, & *preſt* captum, ablatum. Ideoq; nonnullis *pourpriſio* dicitur, quod *purpris*, & *pourpris*, clauſum, clauſuram, circumſeptum, ſepimentumq; ſignificat.

Forenſes noſtri etiam & Scotici triplicem hanc faciunt latioriq; ſenſu utuntur. Hinc in Capitull. *proprindere* pro invadere. Res *propriſæ* pro captis vel invaſis. Vide hæc ſupra. Primò in Regem per ſubditum. Secundò in Dominum feodi per vaſſallum. Tertio in vicinum per vicinum. *Gervaſ. Tilberienſ.* lib. 2. cap. de excidentibus & occupatis fol. 16. b. — *Fit interdum per negligentiam Vicecomitum, vel ejus miniſtrorum, vel etiam per continuatam in longa tempora bellicam tempeſtatem, ut habitantes prope fundos qui Coronæ annominantur, aliquam eorum ſibi portionem uſurpent, & ſuis poſſeſſionibus aſcribant. Cum autem perluſtrantes Judices per ſacramentum legitimorum virorum hæc deprehenderint: ſeorſum à firmâ Comitatus appreciantur, & Vicecomiti traduntur, ut de eiſdem ſeorſum reſpondeant, & hæc dicimus* purpreſturas *vel occupata.*

Item Glanvil. lib. 9. cap. 11. — *Dicitur autem* Purpreſtura *vel* Porpreſtura *propriè, quando aliquid ſuper Dominum Regem injuſtè occupatur; ut in Dominicis Regis, vel in viis publicis obſtructis, vel in aquis publicis tranſverſis à recto curſu, vel quando aliquis in Civitate ſuper Regiam plateam, aliquid ædificando occupaverit. Et generaliter quotiens aliquid fit ad nocumentum Regii tenementi, vel Regiæ viæ, vel Civitatis, Placitum inde ad Coronam Domini Regis pertinet.*

Hæc eadem apud Scotos, *Reg. Majeſt.* lib. 2. ca. 74. —— *Dicitur autem* Purpræſtura *quando aliquid ſuper Dominum Regem injuſtè occupatur; ut in Dominicis Regis, in viis publicis aſtopatis, vel in aliquibus paſſagiis, ſicut in aquis diſtornatis à recto curſu; vel quando aliquis in Civitate Domini Regis ſuper plateam Regiam, ædificando aliquid occupat. Et breviter quotieſcunq; aliquid ad nocumentum Regii tenementi, vel Regiæ viæ, aut Civitatis occupatur; pertinet Placitum illud ad Coronam Domini Regis &c.* Per totum capitulum in ipſis veſtigiis 11 & 12 capitulorum libri *Glanvilli* noſtri.

¶ *Putagium.*] Fornicatio ex parte fœminæ, quod vox nulla Latina exprimit; quaſi *puttam agere*, à Gall. *putte*, Ital. *putta* meretrix. Petrach. *putta sfacciata*, quod Anglicè dicimus **brazen faced whore**. Adeo apud majores noſtros odioſum fuit hoc peccatum, ut ſi quæpiam inter hæredes fœminias ſub tutela conſtitutas id perpetraſſerat, hæreditatis ejus portio, cæteris illico cedebat cohæredibus; quæ ſi utiq; deliquiſſent omnes, vel ſi hæres unica ipſa eſſet quæ deliquirat, Dominus feodi in hæreditatem (ac ſi in eſchaetam quod vocant & excadentiam) ſuccedebat. *Glanvil.* lib. 7. ca. 12. — *Quod autem generaliter ſolet dici,* Putagium *hæreditatem non adimit: illud intelligendum eſt de* putagio *matris; quia filius hæres legitimus eſt quem nuptiæ demonſtrant.* Hæc eadem, nec non plurima tum præcedentia, tum ſubſequentia, in legibus Scotiæ leguntur. *Reg. Majeſt.* lib. 2. ca. 49. & præced. & ſubſeq.

 ¶ *Pu-*

¶ *Puteus.*] Al. foſſa. In *puteum* jactare, id eſt in locum aquâ repletum.

Apud Scotos in uſu fuit delinquentes maſculos furcâ ſuſpendere ; fœminas *puteo* immergere. Quin & ideo hoc privilegii Barones illic multi vindicant infra dominia ſua ; ſcil. jus furcarum & putei ſive foſſæ. Quod me nuſquam reperiſſe apud Anglo-Britannos noſtros miror ; cum deprehenſum habeam apud Germannos veteres ; nec ad Scotos aliter tranſiiſſe rear quàm per Anglo-Saxones. Hoc enim demonſtraſſe intelligo *Cornelium Tacitum* in lib. de German. moribus ubi ait —*Proditores transfugas arboribus ſuſpendunt, ignavos & imbelles, & corpore infames (i. fornicantes) cœno ac palude, injecta inſuper crate, mergunt*, pa. 484.

¶ *Putura.*] Communia de anno 16 E. 1. Term. Paſch. Rot. 10. in dorſo. *Rex mandat Baronibus, quod allocent Roberto de Chaddeworth Vic. Linc. Lvi s. vii d. quos per præceptum Regis liberavit Johanni de Bellovento, pro* puturâ *ſeptem leporariorum, & trium falconum & Alanerarium ; & pro vadiis unius Bracenarii à die S. Joh. Bapt. anno* 14 *uſq; ad Vigil. S. Mich. prox. ſequentem, utroq; die computato, viz. pro* putura *cujuſlibet leporarii & falconis per diem* 1 *d. ob. & pro vadiis prædicti Bracenarii per diem* 2 *d.*

Plac. Coronæ in Com. Ebor. 21 E. 1. Rot. 21. —In libertate de *Knareſburg* præſentatur, quod Parcarii Comitis Cornubiæ percipient *puturam* ſuam ; viz. bis comedendo in die, vel capiendo pro *puturâ* ſuâ 2 d. de omnibus tenentibus in diverſis villis ibidem nominatis, & ſic ſolebat; ſed nunc fecit dictus Comes ipſas villatas ſolvere 3 d. pro *putura.*

Ex cod. MS. vocato *the black book of Litchfield. Rog. de Welleſburne tenet medietatem unius hidæ terræ, in Tachebroke (in Com. War.) & veniet ad magnam* precariam *in autumpno, cum omnibus meſſoribus ſuis ad* puturam *Domini bis in die.*

¶ *Pyrale.*] Hypocauſtum. Stuba. Hiſtor. de fratribus conſcript. Rer. Alam. Tom. 2. par. 2. p. 182. — *Præſul* Pyrale *congregationis intravit &c.*

Q*uacara, ræ.*] Volatile. V. *Canis veltrhus.*

¶ *Quadrantata terræ.*] Vide ſupra Denariata terræ, & obolata, Item *Fardella.*

¶ *Quadrellus*, & *Quarellus.*] Sagitta quæ arcubaliſta ejicitur : Sic dicta à quadrato ejus capite. Vox prior à Latina quadra, poſterior à Gall. *quarreau*, i. quadratum. *Brito Armorican.* Philippid. lib. 2.

Nec tamen interea ceſſat baliſta vel arcus :
Quadrellos *hic multiplicat, pluit ille ſagittas.*

Item. Rigord. de Geſt. *Philip.* ſub an. 1190. Quadrellos *cum baliſtis, & ſagittas cum arcubus, uſq; ad domum illam, emitterent.*

¶ *Quæſitores.*] Qui rem deperditam quærunt.

¶ *Qualama.*] Scaturigo vel vivarium piſcium. B. Rhenan. p. 206.

¶ *Quarellus.*] Vide ſupra *Quadrellus.*

¶ *Quarentena, næ.*] Stadium, Angl. **a furlonge**. Agri ſpacium quod ſecundùm ſtrigarum ſeu arationis longitudinem, ad perticas extenditur quadraginta (Gall. *quarante*) atq; inde nomen: Nam quod ex quadraginta aliquibus rebus conſiſtit, Galli *quarantaine* appellant. Vid. Striga Cal. Ideo tempus *Quadrageſimale* quarantine vocant &c. Chron. MS. Monaſt. de *Bello.* Leuga autem Anglica 12 *quarentenis* conficitur: *quarenteina* verò 40 perticis. Pertica habet longitudinis 16 pedes.

Chart. *Withlaſii* Regis Merciorum apud *Ingulf.* — *Quatuor carucatas terræ arabilis, continentes in longitudine* 8 quarentenas, *&* 8 quarentenas *in latitudine.* Ll. H. 1. ca. 17. *Nam longe debet eſſe pax Regis à portâ ſuâ, ubi reſidens fuerit à quatuor partibus loci illius: hoc eſt quatuor miliaria & tres* quarentenæ, *& novem acræ latitudine, & 9 pedes & 9 palmæ & 9 grana ordei.*

Liber MS. *Crabhuſiæ* fol. 8.— *Le Meſſuage de* Crabhus (hoc eſt ſedes Monaſterii) *en lungure Ouwoc la terre de la Rive tendaunt vers occident, deſq; a la foſſe de le mareys, conteynt treys* quarenteynes, *& trente & oyt perchez. Checun* quarenteyne *par ſey conteynt quaraunte perchez : & checun perche conteynt zeſſe pes de home. Le avaunt dit meſuage conteynt en lee a le chef juſte de la Rive, entre &c. trente & cynk perchees & quatre pes larges de home de graunt eſtature.*

¶ *Quarentena Regis.*] Apud Gallos fuit, ævo S. *Ludovici*, 40 dierum induciæ, quibus haud licuit capitales inſectari inimicitias.

¶ *Quarentena mulierum.*] Eſt ſpacium 40 dierum quo viduis licet ab obitu viri

ſui

ſui in capitali ejus manſione commorare ; niſi hæc caſtellum fuerit : Interim enim & dos ei aſſignanda eſt, & ipſa etiam de bonis viris, ut quibuſdam videtur, eſt alenda. Et ſic hodie apud Scotos.

Mag. Chart. cap. 7. — *Maneat (vidua) in capitali meſuagio mariti ſui per quadraginta dies poſt obitum mariti ſui, infra quos dies aſſignetur ei dos, niſi prius aſſignata fuerit ; vel niſi domus illa ſit caſtrum.*

Stat. *Rob.* 3. R. Scot. cap. 20.— *Statutum eſt à domino Rege quod quicunq; eis deforciaverit dotes ſuas, &* quarentenam *ſuam de tenementis de quibus ſui viri obierunt ſaſiti : & ipſæ viduæ poſtea per placitum ſuum , dotes &* quarentenam *recuperaverit ; quod ipſi qui de injuſto deforciamento convicti fuerint, reddant ipſis viduis damna ſua.*

Rot. fin. 23 E. 1. m. 10 —*Rex Vic. Buck. & Bedf. ſalutem. Qu a accepimus per Inquiſitiones & legales appreciationes, quas per te fieri fecimus, de bonis & catallis , quæ fuerunt Johannis de Cheyney nuper defuncti , qui nobis in diverſis debitis tenebatur &c. Nos, licet bona & catalla prædicta , ad ſolutionem debitorum prædictorum non ſufficiant ; volentes tamen Johannæ, quæ fuit uxor prædicti Johannis gratiam facere in hac parte ; conceſſimus ei de bonis & catallis prædictis decem marcas , ad expenſum exequiarum prædicti Johannis inde acquietandum, & decem marcas pro* Quarentanâ *ſuâ poſt mortem ejuſdem; Et ideo &c.*

¶ *Quarta, tæ.*] Pro quartâ parte. Ang. **a quarter**. Conventio inter *Manaſſ.* Comit. & Canonic : Remenſ. in Append. Flodoar. — *Alia autem villa, nomine Loeium , in quâ continentur manſi 7 & dimidius, &* quarta *una excepto indominicato manſo &c. — Manſi* quartam *hanc Hibernici* à Cartron *vocant.* Capitul. lib. 5. cap. 151. Sic in titulo — *Qualiter ex factis aut manſis vel* quartis *manopera & cenſus ac tributa ac reliqua ſervitia exigantur.* Vide hic ſuprà Factum.

¶ *Quartani Milites.*] Decanis & quintanis contubernii inferiores, aliàs Caudani & ultimani. *Leo Tact.* Cap. 3. §. 6. V. in Ælian. p. 607.

¶ *Quartalis, Quarta, & Quartalium.*] De Ala par. 1. 181. Menſuræ ſpecies quartam modii partem continens, Anglicè **a peck**, quod noſtratibus paulò fuſius exponendum eſt, cum in modio 32 quartas (vernaculè quarts) uno ore omnes numerant.

Quartam igitur & *quartalem* antiquè dictum fuiſſe animadverto pro *quartâ parte* cujuſvis rei : Sic ut *quarta* apud Germanos intelligendum ſit de *quarta parte modii* : apud nos autem de *quarta parte galonæ*, quarum 8 modium conſtituunt, & perinde continere debet modius 32 *quartas*, ſeu *quartales*. Sed & nobiſcum olim, *quarta* accipiebatur pro *quarta parte modii*, quod hodie **a peck** dicimus. Nam in Ortu vocabulor. lego : *Quarta* **a whart, or a peck**. Goldaſtum audi in *Ekkehard.* cap. 1. — Quartalis *eſt, quem &c.* V. Vett. Angli *w* pro *qu* ſcribebane.

¶ *Quarterium frumenti.*] Apud nos modios octo continet, Londinenſibus *Corus.*

¶ *Quaſſo, ſas.*] Pro everto, vel caſſum facio. *Bract.* lib. 5. tract, 2. cap. 3. nu. 4.

¶ *Quaterna, næ , & Quaternio.*] Pro libro vel codice. *Conſtit. Neap.* lib. 1. tit. 41. — *De feudis etiam & rebus feudalibus ipſi cognoſcant : præter quæſtiones de caſtris & baronis & magnis feudis, quæ in* quaternis *doaæ noſtræ ſcripta ſunt.* Et tit. 25. — *Teneant uſq; ad obitum eorundem, cenſu in* quaternionibus *Curiæ nihilominus annotata.* Ekkehard. Caſ. ca. ult. 212. & 316. R. Al. In Concil. autem *Chalcedon* : Action. 1. legitur quaternio pro quatuor compactis foliis, vel chartis ni me fallit conjectura, typographorum more, viz. Ex codice *Neſtorii quaternione* 17 de dogmate. Similiter ejuſdem de *quaternione* 21. & ita deinceps : ſæpiſſimè. V. Re. Al. to. 1. par. 1. 212.

¶ *Queſtus.*] Rectius *Quæſtus* à quæro. Terra dicitur, non quæ à parentibus accipitur hæreditariâ ſucceſſione ; ſed quæ ſuo ſibi quiſq; comparat labore & induſtriâ. Forenſibus noſtris terra perquiſita, & **purchace lands**. Liber *Rameſ.* ſub *Stephano* Rege conſcriptus, Sect. 140. ſub Tit. *Queſtus Ædnothi*, qui floruit temp. *R. Æthelredi — Erat illis diebus quidam* Ælfſtanus *habens duas hidas apud* Stapleforde, *quas frater* Ædnothus *numeratis eidem centum ſolidis argenti , reliquis* queſtibus *ſuis in poſſeſſionem Eccleſiæ (Remenſis) adjunxit.* Glanvil. lib. 7. Ca. 1. de terra loquens qualem quiſq; poſſidet : — *Aut habet* (inquit) *hæreditatem tantum , aut* queſtum *tantum ; aut hæreditatem &* queſtum , Et ibi Infrà ſæpè.

Hinc quod plurium labore comparatur, q. ἀπὸ τοῖς συνέϱγοις *conqueſtus* dicitur, & *conqueſtum*. Chart. vett. Alamannicis, aliàs collaboratum, aliàs *conqueſtum*, Ibidem Tom. 2. par. 1. num. 26. — *Ex parte Monaſterii, malli vel* conqueſtus *ad ipſum haberet.* Ubi Goldaſtus, *conqueſtus* (inquit) pro *conquiſitione, conqueſte*. In Capitul. *Carol.* lib. 4. ca. 74. *Conquiſitum* , & ibi *Lindenbrogius*, Gallicè (inquit) conqueſts *ſont acquiſitions de biens faictes durant le mariage.* Nicod. in Dict. Conqueſt, *c'eſt acqueſt fait par aucun de ſon argent, labeur, induſtrie & moyen ſans le tenir de ſucceſſion de ſes maieurs : parta quæſitaq; bona , non à majoribus hereditario jure profectas* Hæc ille, & hæc priſca & genuina vocis ſignificatio.

Transfertur verò (ceu per adulterium) ad victoriam expugnationemq; deſignandum. Et *Conqueſtor* inde pro Victore dici, & expugnatore

tore. Suſpicor ex eo quod Dux Normanniæ *Gulielmus* 1. qui *Conqueſtor* nuncupatus eſt, quòd non jure hæreditario ſucceſſiſſit in Regnum Angliæ, ſed è legato *Edouardi* Confeſſoris, hoc eſt (juxta vetus Gallicum idioma) per *queſtum* & *Conqueſtum*, vulgo **purchaſe**. Cum tamen in perquirendo jure ſuo ſupra malæ fidei poſſeſſorem *Haraldum* Regem, inſignem de eodem & Saxonibus victoriam reportaſſet, & jam inde non *Conqueſtor* ſolùm, ſed & Victor Subactorq; ſalutaretur: intelligi paulatim cœpit vox *Conqueſtor* pro notiori ejus attributo, Victore ſcil. & Subactore, & apud poſteros furtivâ hac gaudere ſignificatione, quâ nuſquam antea (prout noverim) reperitur.

¶ *Quietancia.*] Idem quod *acquietancia* quod vide ſupra.

¶ *Quietus.*] Solutus, liberatus. Judicium Parium Franciæ contra Petrum Ducem Britanniæ pro abſolvendo Barones & homines ſuos à fidelitate & homagio ei debitis. *Hiſt.* de *Bretaing.* liu. 4. ca. 15. — *Judicavimus unanimitur quod Petrus quondam Comes Britanniæ propter ea quæ domino Regi forisfecerat &c. Bailium Britanniæ per juſticiam amiſit, & quod Barones Britanniæ & alii qui ei* (ſcil. Petro) *fecerant homagium, vel fidelitatem, ratione illius Bailii, ſunt penitùs abſoluti &* quieti *ab fidelitate & homagio; nec tenentur ei obedire, vel aliquid pro eo facere.* Dat. &c. An. Dom. 1230. 30 Junii.

¶ *Quietus redditus.*] Dicitur qui in exoneratione aliorum ſervitiorum, putà operum colonicorum, precariarum &c. Manerii domino annuatim perſolvitur. Vulgò **Quit rente**, qui & aliàs **White rente** nuncupatur, quod in denariis & argento penditur. Hinc in Cantio de Tenentibus Eccl. Chriſti Cantuar. extra Waldum habitantibus, referri in antiquis membranis ſolet, prout ſequitur è *Lambardi* Itinerar. pag. 212.

De redditu ——— 7 s. — 6 d.
De viginti ovis ——— 1 d.
De gallinis & benerth— 16 d.

Summa — 8 s. — 11 d. *quieti redditus.*

Notat & ibidem in margine, *Benerth* ſervitium eſſe, quod Tenens præſtat curru ſuo & aratro.

¶ *Quingentenarius.*] Is qui militibus præfuit quingentis.

¶ *Quinquageſima.*] Pro Pentecoſte, q. dies *quinquageſima* à Paſchate. *Ambroſ.* Serm. 61. — *Sic diſpoſuit Dominus, ut ſicut ejus paſſione in Quadrageſimæ jejuniis contriſtamur, ita ejus reſurrectione, in* Quinquageſimæ *feriis lætaremur.* Hiſp. feſt. Chriſtian. orig. fol. 646.

¶ *Quinque portus.*]

Iſti ſunt 5 portus Regni Angliæ, habentes libertates, quas alibi Portus dicti Regni non habent. Ex Hiſt. *Will. Thorne* Monachi Cantuar.

Haſtingus, Romene, Hethe, Doveria, Sandwicus.

Servitia inde Regi debita.

Haſtingus debet invenire 21 naves, in qualibet navi 21 homines, cum ſarcone qui dicitur.

Ad quem pertinent tanquam membra, unus vicus in *Seford, Peveneſelle, Hedneye, Winche-leſe, Rye, Hamme, Wekeſborne, Crenethe,* & *Forthclype.*

Romene debet invenire 5 naves, in qualibet navi 24 homines, cum ſarcone ut ſupra.

Ad quem pertinent *Brombelle, Lyde, Oſwarstone, Dengemares,* & vicus *Romenhale.*

Hethe debet invenire 5 naves, in qualibet navi 21 homines, cum ſarcone ut ſupra.

Ad quem pertinet *Weſtmethe.*

Dovoria debet invenire 21 naves, in qualibet navi 21 homines, cum ſarcone ut ſupra.

Ad quem pertinent *Folkſtan, Feverſham, Mergate.*

Sandwicus debet invenire 5 naves, in qualibet navi 21 homines, cum ſarcone ut ſupra.

Ad qnem pertinent *Fordwicus, Recolver, Serre,* & *Dale.*

Summa navium 57 hominum in eiſdem 1188 ſumma ſarconum in eiſdem 57.

Servitium quod Barones 5 portuum præſcriptorum, recognoſcunt facere ad ſummonitionem Regis per annum, ſi contigerit per 15 dies ad cuſtum eorum proprium; ita quod primus dies computatur à die quo vela navium erexerunt, uſque partes ad quas tendere debent, vel ulterius quamdiu Rex voluerit ad cuſtum ejus.

¶ *Quintadecima.*] Tributum ſingulis Civitatibus, oppidis, villis totius Angliæ ab antiquo impoſitum: certum autem & definitum, quod tamen nec annuatim, nec ſine Parlamentario decreto exigatur. Alias Tallagium & taxa; Gal. *Quinſieme*, Angl. **the tax**. Originem ſumpſit è Saxonum *Danegeldo*, quod vide & *Hidagium*: nam cum ex hidarum plerunq; colligeretur deſcriptione *Hidagium*, utiq; & pari ratione *Carucagium* dicitur ab Authoribus.

Vide

Vide(inquam)has voces.Literæ Ed.1.*Willielmo Spileman & W. Gilberti* — *Venire faciatis coram vobis tot & tales, tam milites, quàm alios probos & legales homines de Com. prædicto, tam infra libertates quam extra, pro* Quintadecimâ *levandâ.* Dat. 24.Oct.reg. 3. Clauſ. Rot. ejuſdem anni.

Vide Magn. Cartam. cap. 37.

¶ *Quintana.*] Ludi genus ad experiendam juvenum ruſticanorum agilitatem equorumq; pernicitatem. Gallis *Quintaine* & *Berſant*, Angl. **Quintane**, & **Whintane**. Mat. Paris in Hen. 3. ſub initio An. 1253. *Eo tempore juvenes Lond. ſtatuto Pavone pro bravio ad ſtadium quod* Quintana *vulgariter dicitur vires proprias & equorum curſus ſunt experti.* Ejus forma (ut ſemel aliquando puerulus vidi) hæc eſt. Erectæ trabi pertica incumbit verſatilis uno fine peram demittens arenâ gravidam: altero tabulam affixam, quæ dum à currenti equite fortiùs haſtâ impellitur, pera violentiùs circumacta, impellentis collum (ni citacius evaſerit) fortiter verberat. V. Hol. pa. 247.

¶ *Quintani.*] V. *Quartani.*

¶ *Quintegernus.*) Vulgo *S. Mungo.* David Lindeſey in Teſtamento Jacobi 4.

A Maſs of S. Mungo, and a mightie Creed.

¶ *Quirites.*] Pro Equite aurato. Britto Synonymis R. A. 1103.

Miles, eques, tyro, tyrunculus atq; Quirites,
Atq; Neoptolemus, novus eſt regnator in illis.

¶ *Quittare.*] Pro relinquere, deſerere, ut *Caſtellum quitare.* Final. Concord. inter *Joh.* Duc. *Brit.* & *Alan. Trecorenſ.* Epiſcopum, An. 1267. *Jura ſaiſinas diſtrictus & obeiſſentias in terris &c. quæ habemus &c.* — *in præmiſſis quittamus totalitur & omnino in perpetuum pro nobis & hæredibus meis, Epiſcopo &c. per* quittationem *antedictam.* V. ſupra *Reſſortum.*

¶ *Quitantia.*] Apocha. V. *ferquidus.*

¶ *Quultus.*] Pro Cultus. Chart. Alam. 50.—In Friniſvilla manſo uno campis, pratis, ſilvis, adjacentiis, & appendiciis, *quultis* & *inquultis*, aquis aquarumq; decurſibus &c.

¶ R*Acha.*] Malm. Geſt. Pont. lib. 2. — *Ut etiam caudas* racharum *veſtibus ejus affigerent* Cernelienſes.

¶ *Racana*, al. *Rachana.*] Veſtimenti genus.

Gregor. Epiſt. lib. 9. Epiſt. ult. *Barbaræ & Anthoniæ* — *Exenium autem veſtrum duas* racanas, *quas de labore eſſe mandaſtis libenter accepi: Sed tamen cognoſcite quia, non mihi mandatum credidi: Nam vos de labore alieno laudem quæritis: quia fortaſſe adhuc ad fuſum nunquam manum miſiſtis.* Et lib. 12. Epiſt. 16. ad *Joh.* Abbatem de Monte Sinai — *Filio noſtro Simplicio renunciante cognovimus: lectos & lectiſternia, in gerochomio: quod illic ab Iſauro conſtructum eſt deeſſe. Propterea, miſimus lenas* 15. racanas 30. *lectos* 15. *precium quoq; de emendis calcitris, vel nauta dedimus: quæ dilectionem tuam petimus non indigne ſuſcipere: ſed in loco quo tranſmiſſa ſunt præbere.*

¶ *Rachetum.*] Et minus in uſu *Rachatum.* Redemptio Antiquioribus Wergildum, à Gall. *rachapter, rachater,* & *racheter*, id eſt, *redimere*, à verbo ſimplici *achaeter*, ſive *acheter*, id eſt *emere*, vel pecuniis comparare.

Prima Statut. *Rob.* R. Scot. cap. 3. — *Statutum eſt, quod ſi aliquis ab hac horâ, in antea, de quacunq; conditione fuerit, ſi convictus, vel attayntus de homicidio, rapinâ, aut aliis delictis, tangentibus vitam & membra, communis juſticia fiat de eo ſine* racheto *&c.* Hic ſublatas vides apud Scotos antiquas illas de *Wergildis* conſuetudines: qui igitur fit ut capitales ſuæ inimicitiæ extarent, poſtea ita diu ſuperſtires? Huc etiam pertinet quod ibidem ſequitur cap. 9. — *Nullus capiat* rachetum, *hoc eſt*, **thief-bute** *de latrocinio.* Eſt autem **thief-bute**, ſi expreſſius cupis, furis redemptio, vel compenſatio, nam **thief** idem eſt quod *fur*, **bute**, Saxon. boꝺe *emendatio, compenſatio.*

Les preuves de l'Hiſt. des Comtes de Guines p. 301. — *Hæ autem conventiones factæ inter me* (ſcil. Inguerandum de Cociaco) *& dominum Regem, ſalvo* Rachato *domini Regis, ad uſus & conſuetudines Franciæ, ſi fortè evenerit. Actum A. D. MCCxi.*

Rachetum pro **Thief-bote**. Vide noviſſimum ſupra.

¶ *Rachimburgii, Rachinburgii,* vulgò olim **Rachenburgers**, Item *Regenburgii.*] Judices erant apud Salicos Ripuarios nonnulloſq; alios Germaniæ populos, Comiti in curiâ ſuâ quam *mallum* vocabant aſſidentes, &

& in rebus pluribus ſemper adjuncti. Numero certè non definiti, nominatius autem ſepteni. Fortè *r* pro *ſ* mutato, ut ſit *racha* pro *ſacha* idem ſignificante, & ſic *Rachinburgii* idem quod *Sagibarones*. V. Alex. ab Alex. p. 34. pro lit. *S* in *R* mutat. Dicti à Germ. *racha*, Sax. ꞃace, hodie **racht**, i. *cauſa*, *res*, *argumentum*; Unde **rachten** cauſam agere, & burgus civitas, quaſi cauſarum civitatis judices, ex quo aliàs non ſimpliciter *rachinburgii* ſeu *rachinburgii* judices appellantur. Vel dicantur etiam *rachinburgii*, q. Rectores civitatis à Sax. ꞃæccenꝺ, i. *regere*: cui vox *Regenburgii* ſupradicta, fidem faciat. *Bignonius* hos eſſe exiſtimat, qui alias *Scabini* appellantur. *Lex Salic.* tit. 52. De eo qui fidem factam reddere noluerit. Poſt alias litis ceremonias — *Tunc grafio* (inquit) *congreget ſecum ſeptem* rachinburgios *idoneos, & cum ipſis ad caſam illius fidejuſſoris veniat, & roget eum ſi præſens eſt: Per voluntatem tuam ſolve homini iſti de ei fidem feciſti, & hoc quod debes ſecundùm precium legitimè preciatum ſatisfacere ſtude. Quod ſi tunc noluerit adimplere præſens: ſtatim* rachinburgii *pretium adpreciatum, quantum debitum illud valuerit, de fortunâ illius tollant, & ſi fredus antea de ipſâ cauſâ non fuerat datus, duas partes ille cujus cauſa eſt, ad ſe revocet: & graphio tertiam partem obtineat.* Tit. 59. Agitur de *rachinburgiis*, qui in *mallo* conſtituti ſecundùm legem non judicant. *L. Ripuar.* tit. 32. §. 3. — *Quod ſi ad ſeptimum* mallum *non venerit, tunc ille, qui eum monuit ante Comitem, cum* 7 rachinburgiis *in arabo conjurare debet: quod &c.* Ibidem tit. 55. — *Unuſquiſque* (Rachinburgius qui ſecundùm legem Ripuariam dicere noluerit) 15 *ſol. mulctetur. Similiter & ille, qui* rachinburgiis *rectè dicentibus non adquieverit.*

Capitul. Caroli lib. 5. cap. 14. — *Si aliquis homo ad palatium venerit, pro cauſâ ſuâ, & antea ſuo Epiſcopo, ſuiſque miniſtris, quæ Eccleſiaſtica ſunt, & quæ ſæcularia ſuo Comiti non innotuerit, in* mallo *ante* rachinburgios *&c. Vapuletur.* —Formul. vett. Bign. ca. 1. — *Dum hæc cauſa apud ipſum Comitem, vel ipſos* rachimburgios *diligenter fuit inventa.* Formul. Solenn. Lindinb. — *In* mallo *publico ante illuſtrem virum illi Comitem, & ante Apoſtolicum virum illi vel præſentibus quam-pluribus viris venerabilibus* rachimburgiis &c. Vide Bignonius.

Vocem repperi in priſca verſione Ll. Saxonicarum, viz. in Ll. *Canuti* R. MS. cap. — *Fuit antea quod infans qui jacebat in cunabulis, licet nunquam cibum guſtaſſet, à* Rachinburgiis *putabatur æquè reus* (furti vel rei furatæ) *ac ſi intelligens eſſet: Sed hoc ego prohibeo* (inquit Rex ille bonus) *modis omnibus in æternum, & talia multa quæ ſunt Deo odioſa.* In Saxonico verò exemplari ᵹiꞇꞃeꞃaꞃ legitur pro *Rachinburgiis*, id eſt, *avaris* pro *cauſarum judicibus*.

¶ *Radcnites.*] De quibus mentionem fecimus in Caſati. Vide *Rodknights*.

¶ *Radecheniſtres.*] Vox in *Domeſdei*, non ſemel, ſed ignotæ mihi originis. Interpretari autem illic video de liberis hominibus, utpote qui liberi ſunt, vel terrâ vel ſanguine.

Domeſd. fol. 18. Titt. *Glowc.* Berchelay — *Hii* Radecheniſtr. *arabant & hirciabant, ad curiam domini.* Et ibidem tit. Derhurſt. — *De terrâ hujus manerii tenebant* radecheniſtres, *i. liberi homines.*

Forte à Sax. ꞃaꝺe, i. *iter*, cempa *ſerviens*, *miles*. Belg. Kemp, ut ſit idem quod Bractono *Radeknights*, & tunc ſcribendum cum *m*. Cænneꞃꞇꞃe Sax. genetrix.

Vide *Cook* lit. Sect. 117. Verbo *Socagium*, p. 86.

¶ *Raga, gæ*, aliàs *Raca.*] Veſtis genus de quo audiendus eſt *Meurſius*.

¶ *Ragaleia terræ.*] Ex archivis Regiis in arce Lond. ſic habetur: *una* Regaleia terræ, *vel* Ragaleca: dubiè enim ſcribitur; Arbitror nihil pertinere ad id quod Gallis dicitur *fief en Regale*, i. feudum in Capite.

¶ *Rageman.*] Statutum dicitur de Juſticiariis aſſignatis per Regem *Edwardum* primum & Concilium ſuum ad peragrandam Angliam, audiendaſq; & terminandas omnes injuriarum querelas per quinquenium factarum ante feſtum Sancti *Michaelis* anno regni ſui 4.

¶ *Ragloria.*] Chart. R. *Edw.* 3. quâ *Edw.* primogenitum ſuum Principem Walliæ conſtituit in Parliam. *Weſtm.* an. Reg. 17. à *Joh. Seldeno* data in Tit. Hon. p. 597. — *Cum Foreſtis, Chaceis, Parcis, Boſcis, Warenis, Hundredis, Comotis,* Ragloriis, *Ringeldiis, Wodewardiis, Conſtabulariis, Baliviis, Foreſtariis, Coronatoriis, &c.* **Rhaglaw**, apud Wallos *Seneſcallus*, *ſurrogatus*, *Præfectus*, *Præpoſitus*. Davies: an hîc ſimiliter, dicant VValli.

¶ *Raiſogueldum.*] Vide Reiſa.

¶ *Rambundt.*] Conſtitutt. Canuti R. de Foreſt. Art. 30. Item de canibus, quod *Rambundt* vocant.

¶ *Ran.*] Saxonicum. *Aperta rapina.* Leg. Saxon. Canuti R. cap. 58. ᵹiꝼ he ꞃan ƿẏꞃce bæꞇe be ðam ðe ꞃeo ðæꝺe ꞃẏ ⁊ id eſt — *Si* (*in profectione militari*) ran *commiſerit, pro facti ratione emendato.* *Hoveden* inter ea quæ *Willielmus* primus conſtituit in emendationem legum Angliæ part. poſter. *Henr.* 2. — *Decretum eſt etiam ibi, ut ſi Francigena appellaverit Anglicum, de perjurio, aut murdro, furto, homicidio,* Ran *quod dicunt apertam rapinam, quod negari non poteſt, Anglicus ſe defendet per quod melius voluerit, aut judicio ferri aut duello.*

¶ *Rapa*, & *Rapus.*] Comitatus portio major, Læſti inſtar; quòd plures in ſe continet hundredos ſeu centurias. Omnis

nis autem *Suſſexia* in ſex tantum *rapos* conſumitur.

¶ *Raptus.*] Dicitur cum per vim quis fœminam conſtupraverit: quod apud nos eſt capitale id eſt felonia. In Ll. *Hen.* 1. ca. 11. De jure Regis, Violentus concubitus appellatur; & inter ea numeratur delicta, quorum cognitio ad ſolum Regem pertinent. Conqueri autem oportet fœminam cui illata vis eſt intra 40 dies juxta *Fletam* lib. 3. cap. 5. §. Præterea; quod à lege Salicâ videtur ſumpſiſſe originem. *Formul. Solen.* Chart. 88. — *Propterea dilecta extranea puella (nomine ill.) licet te ſervus meus (nomine ill.) abſq; voluntate parentum tuorum te ad conjugium viſus fuit ſociaſſe, unde vitæ periculum incurrere debuit, ſi non quam plures extraneæ perſonæ, vel etiam illuſtres viri, hac de cauſa ſæpiùs interveniſſent; maximè verò quia tu infra noctes 40 ſecundùm legem Salicam viſa es reclamaſſe.* Scotis verò. — *Si ultra unam noctem exſpectaverit ad habendum conſilium amicorum ſuorum; ita quod recenter non faciat ſequelam, & hoc probetur; defendens* (i. raptor) *quietus erit &c.* Reg. Majeſt. lib. 4 cap. 10.

¶ *Raptus foreſtæ.*] Inter delicta numeratur quorum cognitio ad unicum Regem ſpectant. *Leg. Hen. pri.* cap. 11. — *Violentus concubitus*, Raptus foreſtæ, *Relevationes Baronum ſuorum &c.*

Raſeria.] Les preuves de l'Hiſt. des Comtes de Guines p. 275. —— *debentur ei annuatim decem & octo* raſeriæ *avenæ & ſex* raſeriæ *ordei &c.*

¶ *Raſta, ſtæ.*] Milliare Germanicum, leugas duas, tria milliaria continens. Eo fortè ſenſu dictum, quo hodie in eodem idiotiſmo **Raſte**, i. *quies, penſum*: ac ſi ſpatium hoc in vehementiori equorum curſu quieſcendi veniam poſtularet & refocillandi. Equi decurrentis penſum, vel ſtatio. Sic Græci στάδιον dixere ἀπὸ τῆς στάσεως, i. *à ſtatione, quod Hercules eo ſpatio uno curſu emenſo reſtitiſſet.* Hinc Angli opinor dicimus **an hoꝛſe raſe**, *t* per apocopen eliſo.

Raſtæ autem appellatio antiquis innotuit; nam ejus fit mentio apud *Hieronymum* in Comment. ad *Joel* 3. v. 18. — *Nec mirum ſi unaquæq; gens certa viarum ſpacia, ſuis appellet nominibus; cum & Latini mille paſſus vocent; & Galli* leucas, *& Perſæ* paraſangas, *&* raſtas *univerſa Germania, atq; in ſingulis nominibus diverſa menſura fit.*

Menſuram *raſtæ* habes in Donatione *Ludovici* Imp. *Einhardo* confecta in Chron. *Lauriſhamenſ.* ſub anno 805. —— *De qua (baſilica) in omnem partem quaqua verſus pertinent ad eundum locum inter campum & ſylvam leugæ duæ*, i. raſta *una*. Quod & Gloſſarius quidam confirmat, ex Authore incerto de menſuris Agrimenſoribus & Gromaticis, edito *Pariſ.* pa. 14. —— *Milliarius & dimidius apud Gallos leuvam facit, habentem paſſus mille quingentos. Duæ leuvæ, ſive milliarii tres, apud Germanos, unam* raſtam *efficiunt.* Idem item Gloſſar. *Raſt*, in libro Teutonico **Heldenbuch** pluſquam ſemel legimus. *Thurocius* in Chronica *Hungariæ* cap. 11. — *Tulna Civitas noſtro ævo Ducatui Auſtriæ ſubjecta eſt, & tres* raſtas *diſtat à* Vienna.

¶ *Rata.*] Lindw. Pro *rata* dicimus, pro proportione, vel proportionaliter. V. Rer. Al. tom. par. 1. p. 206.

¶ *Ratio.*] L. Salic. tit. 1. §§. ult. — *Si in juſſione Regis fuerit occupatus manniri non poteſt. Si verò infra pagum in ſuâ* ratione *fuerit, poteſt manniri.*

Tit. 63. §. 1 — *Si quis de parentilla tollere ſe voluerit in mallo ante Tunginum, aut Centenarium ambulet, & ibi quatuor fuſtes alninos, ſuper caput ſuum frangat, & illas quatuor partes in mallo jactare debet & ibi dicere, ut de juramento, & de hæreditate & de totâ illorum ſe* ratione *tollat.* Gloſſ. ibi. Gall. *race.*

¶ *Rauba.*] Aliâs *Raupa.* Item & *Roba*, juxta Italicum. *Veſtis, indumentum*, etiam omne genus ſupellectilis. Gallice *robbe* quod arctioris tamen eſt ſignificationis. Saxon. ꞃæꞅ.

Rauba pro *veſte.* L. Alaman. tit. 49. — *Quicquid ſuper eum* rauba *vel arma tulit omnia ſicut furtiva componat.* Hoc idem proximo §. *veſtimenta explicatur* — *Veſtimenta autem, quæ ſuper eam tulit velut furtiva componat.* Marculf. lib. 1. form. 29. — *Vos nulla manente cauſa, in via adſalliſſetis, & graviter livoraſſetis, &* raupa *ſua in ſolidos tantos eidem tuliſſetis.* Formul. Solen. 157. — *Ipſum ſervum una cum* raubâ *ſua in ſolidos tantos — reddere ſtudeat.* Form. 158. Rauba *ſua in ſolidos tantos ibidem abſtuliſſet.*

Hinc latrocinium, quod in perſonam alicujus vi perpetratur, Roberiam Angli hodie dicimus, quod infra vide.

Rauba pro ſupellectile, juxta Italicum *Roba.* Formul. var. incerti Auth. apud *Bignon.* cap. ult. — *Contigit, quod cellarium, vel ſpicarium veſtrum infregi, & exinde annonam, vel aliam* raupam *in ſolidos tantos furavi.* Ubi videtur etiam de annonâ dictum. Formul. Solen. *Lindenb.* 125. — *Ipſum ibidem interfeciſſet vel occidiſſet, &* rauba *ſua, caballos, aurum & argentum & drapalia exinde tuliſſet vel deportaſſet.*

¶ *Reaccropum.*] Struis frumentariæ, ſeu annonariæ ſummitas; à Saxonicis hꞃeac, i. *ſtrues*, alias *macholum*, & cꞃop, i. ſummitas. Sic Codex Reg. MS. Ll. vett. Dicatur etiam pro ſtrue ſpicarum; nam cꞃoppaꞅ etiam *ſpicas* ſignificat. Vide *Macholum.*

¶ *Reattachiamentum.*] Vox Forenſ. Reattachiatus, & Reattachio. Omnia dicta de re iterata. Vide igitur ſimplicia vocabula. *Attachiamentum &c.*

¶ *Reaſan.*] Vexillum paganorum ominoſum: *Aſſer Men.* an. 878. ubi mendoſè *Reaſau.*

¶ *Rebello.*] Rebellio, onis, qui rebellis eſt. R. Al. 1. 199.

¶ *Rebutto.*] V. Robutta.

¶ *Recellula.*] Diminut. à *Res. Recula*, res parvi momenti. Burgund. tit. 24. §. 6. — *Niſi forſitan quod ex matris bonis*, i. *in* recellulis, *vel ornamentis.*

¶ *Reclauſus.*] Greg. Tur. lib. 5. Cap. 9. *Eodem quoque anno Caluppa* Reclauſus *obiit.*

Recluſus. C. V. *Incluſus. Recluſum*, pro loco incluſionis. Anonymus de geſt. Epiſcopp. *Turon.* Et Abbatum majoris monaſterii pag. 111. — *Harveus Abbas* 14. *Eccleſiam pro Dei amore decimo anno; die viz. eadem quâ eam receperat, lugentibus univerſis, omnibus commotis, dimiſit, & in* recluſo, *quod ſibi ad dormientes latenter excidi fecerat*, 16 *annis in religione multâ, oratione continuâ, & abſtinentiâ prædurâ inibi vixit.*

¶ *Recognitores.*] Apud Forenſes Anglos dicuntur viri *Sacramentales*, ſeu *juratores*, quibus recognoſcenda diſquirendaq; rei veritas in Aſſiſis (quas vocant) demandatur. Aliis legum formulis *juratores* appellantur.

¶ *Recordum, Recordatio.*] Recorda dicuntur Regiarum curiarum actus ſolennes, reſponſa, mandata, judicia: ipſæ etiam membranæ (rotulas vocant) & codices publici, quibus hæc inſeruntur & deſcribuntur: eorumq; adeo autentica eſt & ſacra authoritas, ut nec probationem admittunt, nec negationem; atq; ideo, meritò capitale eſt quidpiam inconſulta curia his delere vel immutare.

In Edicto *Theodorici* & Formul. Solenn. *Geſta* dicuntur & *Geſta municipalia*, quod Vide.

Glan. lib. 8. capp. 9, & 11. Sciendum tamen.

¶ *Recpenis.*] V. *Rekpenis.*

¶ *Recredo, dis.*] *Reddo, reſtituo*, iterum me vel rem alicui credo. *Ivo* Epiſt. 275. — *Dicit Comes quod libenter reddet, aut* recredet *Comitem Nivernenſem.* Vetus inſtrumentum in tabulario S. Martini Turonenſ. anno 3. Rodulfi R. — *Et ſic ex ipſis decimis ſeſe* recredidit *& per feſtucam guerpivit.* Bignon. in Form. vett. 1. ubi ſic. — *Ipſe homo in præſenti pro colono ad caſam ſancti illius vel ipſius Abbatis recognovit, vel* recredidit.

¶ *Rectatus.*] Suſpectus *ad rectum vocatus.* Officium Coronatoris edit. an. 3. Ed. 1. — *De theſauro invento debet Coronator inquirere qui fuerint inventores, & ſimiliter quis inde* rectatus *eſt: & hoc poteſt ſcire eo quod vixerit delicatè & tabernam frequentat, & diu ſic ſe habuit, pro tali ſuſpicione attachiari debent &c. Skeneus* tamen in notâ margin. ad Leg. Burg. cap. 80. ubi legitur — *Si quis fuerit* irretitus *de aliquo malefacto, & retentus à calumpniatoribus ſuis &c.* irretitus, aliàs (inquit) *rectatus*, i: vocatur in jus, ut *rectum* faciat: **to do right.** Sed Labi videtur: nam prior hic locus rem ſatis manifeſtat. Vide *Reto*, & *Irretitus.* V. *Bract.* 123. nu. 8.

Hinc *Rectum* pro accuſatione. Bract. lib. 3. tra. 2. nu. 1. *Furtum non manifeſtum eſt, ubi quis ſuſpectus eſt de latrocinio per famam patriæ, per indictamentum &* rectum: Et Tract. eodem Cap. 11. nu. 8. *Sola autem fuga non ſufficit per ſe vel latitatio ſine contumacia, ad aliquem utlagandum, nec indictamentum*, rectum, *vel fama, niſi &c.*

¶ *Rector Eccleſiæ.*] Lind. De Abbate dictum. Chart. Alaman. 43. — *Sacroſancta Eccleſia S. Galluni, qui eſt conſtructa in pago Durgania, ubi ipſus in corpore requieſcit, & Johannes Abbas ad præſens* Rector Eccleſiæ *eſſe videtur.*

¶ *Rectoria.*] Pro munere Rectoris.

Rectoria, Pro integrâ Eccleſiâ parochiali, cum omnibus ſuis juribus, prædiis, decimis, aliiſq; proventuum ſpeciebus: aliàs vulgò dictum *beneficium.*

Rectoria, Pro manſione, ſeu domicilio *Rectoris*, quæ in Rectoriâ ſuâ inſtar capitis vel aulæ eſt.

¶ *Rectum.*] Pro accuſatione. Vide *Rectatus.*

Rog. Hoved. annal. part. poſt. f. 273. a. n. 40. — *Praterea pracepit &c. quod omnes qui capti fuerant pro Foreſta, liberarentur quieti &c. & ut omnes alii qui capti fuerant &c. qui non erant retenti, per commune* rectum *Comitatus, vel Hundredi, vel per appellationem, eſſent quieti: Et illi, qui per commune* Rectum *ſunt retenti, ſi plegios invenire poſſunt, ſtandi ad* Rectum, *ſi quis adverſus eos loqui voluerit, liberentur &c. ſi autem per appellationem* Rectati *ſunt, ſi fecerint pacem cum adverſariis ſuis redeant ad pacem &c.*

¶ *Redebeo.*] Quaſi *reddere debeo.* Form. Solenn. 173. — Et aliud de iſtâ cauſâ, quod mihi judicatum fuit in nullo, non redebeo niſi juſtum & idoneum ſacramentum (ſcil. purgationis) Similiter formul. ſequen. — & aliud in iſta cauſa in nullo non redebeo niſi in juſto & idoneo ſacramento.

¶ *Redemptio.*] Mulcta graviſſima, utpote quæ pro æſtimatione capitis ipſius delinquentis impingitur. Nuperioribus ſæculis idem quod prioribus *Wera, Wergildum, Rachetum*, Angl. **Ranſome.**

¶ *Redemptionale*, & *Charta Redemptionalis.*] Ea ſcilicet quâ ſervus ſuo ſe redimens peculio liber factus eſt à domino. Formula chartæ apud *Bignonium* habetur inter vett. cap. 48. apud *Lindenbr.* num. 99. Redemptionis autem iſtiuſmodi lex fuit, ut ſi

clam

clam domino hoc redemptionis pretium ſervus è proprio poſſidebat; liber omnino non exiret: Sciente verò domino, vel aliunde mutuato, ſalva fuit manumiſſio. Sic *Baiuuar.* l. tit. 15. cap. 7. — *Si quis ſervus de peculio ſuo fuerit* redemptus, *& de hoc Dominus ejus fortè neſcierit, de domini poteſtate non exeat, quia non precium, ſed res ſervi ſui dum ignorat accepit.* Idem hoc (ut & alia) *Capitular. Caroli* lib. 5. cap. 207. &c.

¶ *Redemptus teſtis.*] Qui pecuniâ corrumpitur teſtis. *Capitul.* lib. 5. cap. 247. — *Sunt quidam qui contra Eccleſiaſticam regulam pugnare videntur, & per* teſtes redemptos *putant ſe ad accuſationem admitti debere &c.*

¶ *Redeuancia.*] V. *Obeiſſentia.*

¶ *Rediſſeiſina.*] Vox forenſ. *Iterata diſſeiſina* quod vide. Eſt autem diſſeiſina, cum quis terras alienas per injuriam invadit, verumq; dominum ejicit.

¶ *Redmans.*] *Domeſday* in fine *Ceſtreſcire* Titt. Lanc'. **Blackburn** ꝉ **undzet**. — *Rex E. tenuit* **Peneverdant**. *Ibi* 11 *car. ſunt in dominio & 6 Burgenſes, &* 3 Radmans, *& 8 vil. & 4 bovar'.*

¶ *Redubbers.*] Sunt qui pannum furatum mercantur, & ne agnoſci poſſit, novam formam ſeu colorem inducunt: *Britton.* cap. 29. C.

¶ *Refectorium.*] Locus in monaſteriis quo cœnobitæ refecti ſunt; hoc eſt veſcuntur: uti *dormitorium* locus quo dormiebant.

¶ *Referendarius.*] Græcobarb. ῥαιφερενδάριος, idem qui magis Latinè *Relator* dicitur. In palatio Romani Imp. *Referendarii* dicti ſunt, qui ſupplicum deſideria Principi referunt & exponunt, juſſiones Principis Judicibus inſinuant. *Novell.* 10. 113. 124. Officii formulam luculentam habes apud *Caſſiodorum* lib. 6. cap. 17. è quâ & nominis ratio intelligitur, ſcil. à referendo ſupplicibus reſponſâ Principis quaſi *Relator*: *Referenti autem* (inquit Caſſiodorus) *non licet aliquid immutare.* In hoc quidem Magiſtris (quos dicimus) Requeſtarum non diſſimilis, in aliis Cancellario vicinior. Horum dignitas inter ſpectabiles fuit: numerus ſub *Juſtiniano* 14. ſed is vetuit novos ſuffici, donec ad octavum uſq; demortui eſſent, eumq; numerum poſtea non excedi. Excrevit deinde, nihilominus ab Heraclio ad 12 redigitur.

Erat & *Referendarius* ſecundæ pentadis ſeu claſſis officialis in magnâ Eccleſiâ Conſtantinopolitanâ, cujus officium ſic edit *Codinus*, ὁ ῥαιφερενδάριος εἰς τὸ ἀποστελλεῦθαι εἰς τ̀ βασιλέα ἢ εἰς μέγαν ἄρχοντα, — Referendarius *ideo inſtituitur, & ad Imperatorem mittatur, et ad magnum Principem.* Erat autem (ut cæteri in hac Eccleſiâ Officiales) ex ordine clericali.

Habebatur & in aulâ Regum Francorum hic magiſtratus, cujus officium ab *Aimoino* deſcribitur *Hiſt. lib. 4. cap.* 41. — *Beatus* Audoneus (*qui &* Dado *dictus eſt*) Referendarius fuit *Regis* Dagoberti, *filiuſq; præſtantiſſimi viri Antharii.* Qui Referendarius *ideo eſt dictus, quod ad eum univerſæ publicæ deferrentur conſcriptiones*; ipſeq; eas annulo Regis, ſive ab eo ſigillo ſibi commiſſo, muniret, ſeu firmaret. Hæc & *Sigeberto* intercalentur in anno 637. Sed notatur in Aimoini margine: *Referendarius* idem quod *Cancellarius*; & ſic planè innuit hic locus: ſuadetq; eò magis quod apud *Greg. Turonen.* paſſim reperio mentionem de *Referendariis* Regum Francorum, interdum & Reginarum, nunquam autem vel nomen *Cancellarii.* Sed Conſtantinopoli diverſos fuiſſe manifeſtè prodit *Heraclii* Imp. conſtitutio, qui Clericorum Officialium numerum definivit ut eſſent Syncelli duo, Cancellarii duodecim, Defenſores decem, *Referendarii* duodecim, Notarii quadraginta &c. Ad hoc etiam facit, quod in diplomatibus primæ Regum Francicorum familiæ (cum maximè floruêre *Referendarii*) ſummorum etiam Cancellariorum (ut *Bignonius* refert) occurrat mentio. Sic ut *Referendarii* intelligantur ejuſmodi fuiſſe, quos ſupra diximus *Magiſtri Requeſtarum*; ſeu à libellis ſupplicum: Et haberent forſitan proprium ſui muneris Sigillum primario cuidam creditum. Sed confunduntur (certum eſt) plerunq; à recentioribus.

Innotuit etiam apud Reges noſtros Anglo-Saxones, nam inter teſtes Chartæ dotationis monaſterii SS. *Petri* & *Pauli Cantuariæ* Dat. An. Dom. 605. ſic inſcribitur, ✠ *Ego Augemundus* Referendarius *approbavi.* ✠ *Ego Graphio Comes benedixi.* ✠ *Ego Tangiſilus Regis optimas confirmavi &c.* Et in alia Charta ejuſdam Regis. *Teſtibus reverentiſſimo patre Auguſtino Dorobernenſis Eccleſiæ Archiepiſcopo primo &c. Ædbaldo filio meo, Hamigiſilo* [*Duce Landavi*] *Augemundo* Referendario, *Hocca* [*Comite*] *&c.* Addidi teſtes plures ut videas quem locum inter eos *Referendarius* obtinet.

Referendarius, Curopalate ῥαιφενδάριος; Qui dicta & acta Principis, Curiæ, Judicis refert. *Relator*. Curop. p. 5.

Referendarius, ideo eſt dictus, quod ad eum univerſæ publicæ deferuntur conſcriptiones; ipſeq; eas annulo Regis, ſive ab eo ſigillo ſibi commiſſo muniret, ſeu firmaret: Sic *Aimoinus* Hiſtor. lib. 4. cap. 41. Et Sigebertus in An. 637. V. L. & *Flor.* Sed ut me liberem à moleſtiâ, accipe *Bignonium* in *Marculf.* lib. 1. cap. 25. *Referendarios* R. Sæpè apud *Greg. Turon.* V. Gloſſar. *Fr. Pith.* & Novel. Juliani.

¶ *Reffo, fas.*] Rapio, à Sax. ꞃæꝼan, i. *rapere*, ſpoliare; unde ꞃæꝼen *rapina*: etiam & corvus quod ex rapacitate vivit, contractum hodie **a Raven**. Item ꞃeaꝼeꞃe. i. *raptor, expilator, prædo.* Primativè à ꞃeaꝼ, i. *veſtis,*

quod viatores veſtibus ſpoliaret; utì etiam & à *robâ, robatores* dicti ſunt latrones.

L. Salic. tit. 29. §. 6. — *Si quis meſſem alienam per furtum metere, aut* reffare *præſumpſerit,* 500 *Denarios, qui faciunt ſol.* 15. *culpabilis judicetur.*

Nos eodem hoc ſenſu hodie dicimus **to reave.**

¶ ***Refortiuncula.***] Walſingham. in *Edwar.* 2. An. Dom. 1317 — *In* Refortiunculâ *ſuâ de* **Borton** *latens, vicinis ſimilem injuriam inferebat.*

¶ ***Regales.***] Iidem qui Duces, Reguli, & Subreguli apud Francos, ævo *Maximi* Imp. *Greg. Tur.* ex *Sulpitio Alexandro* lib. 2. Sect. 9. pag. 50, 52, 53. Mox & Reges dicti.

¶ ***Regalia.***) Dicuntur jura omnia ad fiſcum ſpectantia, quorum igitur definitio cum à Juriſconſultis expetenda ſit, ab egregio accipe *Prateo.*

Regalia perſpicuè enarrata à *Sigon.* in Regn. It. An. 973. pa. 287. à *Gunthero* Ligurin. lib. 8. pa. 408. §. 8. A. à *Radevico* in Frid. lib. 2. ca. 5. pag. 509.

¶ ***Regardum, Regwardum,*** & ***Rewardum.***] A Gall. *regarder*, vel *reguarder.* Propriè reſpectus, intuitus, plerunq; benignus, indè per tranſlationem, *merces, præmium,* Hinc

Regardator, & *Regardatores* in Foreſtis Regis dicti ſunt quibus venationis cura demandatur; qui & ſtatis temporibus accepto brevi regio, & jurati, ſuum tenentur facere *regardum,* i. Foreſtæ luſtrationem, cujus hæc ſumma eſt: Ut Foreſtam integram cum cæteris Foreſtarius luſtrando peragrent; Aſſarta, purpreſturas, nemoris deſtructiones; nec non damna alia poſt ultimum *regardum* Foreſtæ illata, exquirant; qualiterq; ſe habent ſepimenta Regia: Quot ſunt & quales in Foreſtâ aquilarum vel accipitrum nidi; cujus ſunt in ſolo, & cui pertinent: Sintne illic vel portus, vel fodinæ; quid hæ cenſus pendent; quid transfertur illinc lignorum: Quis canem, Arcum, ſagittas, vel machinam quamlibet in excidium Regiæ feræ penès ſe habuerit. Qui Foreſtæ gramina, plus æquo pecorum numero, (quod ſuperonerationem paſturæ vocant) decerpunt &c.

Hæc omnia in ſcriptis redacta promovere debent iſti *Regardatores* ad Swanimotum proximum, id eſt, Curiam Foreſtæ.

Eorum inſtitutionem ad *Henricum* 2. referunt; Sic enim Aſſiſam ejus de Foreſta intelligit *Manwood*, ubi legitur — *Item Rex præcepit, quod in quolibet Comitatu in quo habet venationem, ponantur* 12 *milites ad cuſtodiendam venationem ſuam. Hi milites* (inquit ille) *pro tempore appellantur* Regardatores. Eo vero ſæculo milites paſſim dicti ſunt, qui per ſervitium tenuere militare, poſteris liberi tenentes appellati.

A nomine iſtorum *Regardatorum* (quod nuperius cenſeo enatum quam ætate *Henrici* 2.) dictum eſt tum ipſorum munus; tum ipſe circuitus per quem ſuum hoc munus exercetur, *Regardum.* Henrici autem ſecundi ævo, ſi ex Aſſiſæ ſuæ prædictis verbis conjectare liceat, *Cuſtodes venationis* fortè nuncupati ſunt.

Charta *Henrici* 3. Magiſtro, Canonicis, fratribus &c. ordinis Domus de *Semplingham,* anno 11 Regni ſui confectam — *Et ſint quieti* (inquit) *tam ipſi quàm homines eorum de miſericordiâ Foreſtæ, & de eſcapis; & de* Regwardo, *& vaſto ubiq; in mariſco de* **Retſtevene** *&c.*

¶ ***Regentes in artibus.***] Eorum mentio in univerſitate Pariſienſi *M. P.* in fine An. 1296. pa. 910.

¶ ***Regionarius.***] VII Romæ Diaconi *regionarii* in vitâ *Fabiani* apud Damaſum. Vide ſupra *Cardinalis.* Anaſtat. in *Steph.* 2. pa. 121.

¶ ***Regiſtrum.***] *Prateus* & emunctioris ſermonis homines, *Regeſtum* legunt: atq; hinc illud per corruptionem volunt enaſci: Sed ut ſua ſuis reſtituamus, provenit ſine dubio à Normannico, ſeu antiquo vocabulo Gall. *giſter,* i. *in lecto reponere, ſuo loco conſtituere.* Unde agiſtari dicuntur, quæ ſeriatim collocantur, unum ſcil. juxta alterum, ut ſupra in eo vocabulo: *Giste* enim *lectum* ſignificat, vel locum, quo quid manet vel requieſcit, à verb. *giſ....* quod hodie eſt *cumbere*, vel *jacere.* Et ſic *Regiſtrum* propriè idem eſt quod *repoſitorium*, vel *locus quo quid reponitur*; atque hinc codices publici, quibus res multiplices ſeriatim inſeruntur *Regiſtra* rectè appellantur.

¶ ***Regiſtrum Brevium Originalium,*** & ***Judicialium.***] Idem eſt quod Cancellariæ.

¶ ***Regiſtrum Cancellariæ.***] Codex dicitur quo brevia Regia, tam Originalia quàm Judicialia formularum muneri inſcribuntur. In hoc enim ſi non extiterit Brevis alicujus formula; vel ſi ab eo variatum fuerit Breve illud caſſum habetur. Nec de novo condi poteſt Breve aliquod hujuſmodi non publico Parliamenti decreto. Hujus Codicis meminit *Weſtmonaſt.* 2. cap. 25. — *Et in* Regiſtro de Cancellariâ *non eſt inventum aliquod Breve in iſto caſu ſpeciale.*

¶ ***Regiſtrum Eccleſiæ parochialis.***] Illud eſt cui ſeriatim inſeruntur *Baptiſmi, Matrimonia,* & *Sepulturæ,* quæ quolibet anno, eâ parochiâ celebrantur.

A *Cromwello* ſummâ cum laude inſtitutum Menſe Septembri Anno Domini 1538. Henrici 8. triceſimo, dum vices regias tunc adminiſtraret. Injunctiones enim fertur ad Epiſcopos emiſiſſe, ut non ſolum hujuſmodi *Regiſtra*; ſed & Anglicano ſermone Biblia ſacra in unaquaq; Eccleſiâ haberentur. *V. Sta. inde.*

¶ *Regratarius.*] Is qui annonam emit, ut pluris vendat; quiq; ideo acerbiſſimus venditor, & annonam incendere, flagellare & excandefacere dicitur. In Jure Civili *Dardanarius*, à *Dardano* quodam hujus ſceleris authore, appellatur, & ſeplaſiarius; nobiſcum autem *Regratarius* à Gall. *regrateur*, quod cauponem ſignificat, & rerum veterum expolitor, à **grater** ſcalpere & *re* quod exaggerationis eſt particula. Acſi *regrator* is eſſet, qui acerbius ſcalpendo, merces rodit, & perinde rempub. *Leg. Burgor.* cap. 73. — Regratarii, *qui emunt & vendunt ad lucrum &c.* Hodie autem nobiſcum non reponuntur ſub hac claſſe, niſi qui annonas vendunt in eodem quo emerant mercato, vel infra 5 milliaria. Antiquè autem illi tantum habiti ſunt *Regrateurs*, qui rem integram ementes, per minutiores eam partes diſtrahebant. Anglicè **to buy by great, and ſell by retail.** Cicerone *Propola.*

¶ *Regulus*, & *Subregulus.*] Sæpe occurrunt in Chartis & Conciliis Angloſaxonum; hoc fortè *Comitem*, illud *Vicecomitem* ſignificaturum. In vetuſtiſ. Chartulario *Wigornenſ.* Eccl. — *Ego Uhtredus, Deo donante,* Regulus *Wicciorum, conceſſi fratribus Deo ſervientibus in Monaſterio Wigornenſi, licentia* Offæ *Regis Merciorum*, Stoke, *&c.* Scripta eſt hæc donatio anno ab incarnatione Domini 770. Indict. 9. Decennovalis 11. Lunæ 8. In ſubſcriptionib. ejuſd. *Offa Rex Merciorum; Mildredus Wicciorum Epiſcopus.* Uhtredus regulus, Aldredus ſubregulus, *fratres.* Et in Chart. *Offæ* Regis An. 786. ſubſcribitur. *Offa Rex*, Uhtredus ſubregulus Wigorniæ Civitatis &c.

In aliâ tamen Chartâ ſic legitur; ac ſi *Comes* ipſe, eſſet *Subregulus.* —— *Æthelred Rex Merciorum, cum Comite ſuo* Subregulo Huicciorum, *Oſbere.* fol. 27. a. Et in Chartâ *Eadwi* Regis Angl. de 5 Caſſatis datis Eccl. Wigor. A. 956. ſubſcribunt poſt Regem & Epiſcopos; *Aſt regulus, Eadgar regulus, Morgant regulus; Eadmund, Athelmund, Alhere* Duces &c. fol. 13. a. Vide Tit. Hon. pag. 603. Edw. 2.

¶ *Regulares.*] Qui certam vivendi regulam ſunt profeſſi.

¶ *Reia, iæ.*] Gall. *raye*, i. *radius, linea, tractus.* Item ordo & ſeries rerum ſucceſſivè inter ſe collocatarum, quæ *Striga* & *verſus* dicitur, Angl. **a Rew**, vel **raw**, à Gall. *raye*, *y* ut ſolet in *w* mutato, atq; hoc à Latino radius, *d* exploſo.

Prior Lewenſ. pa. 21. — *Omnis Lanceta, omnis Toftman, & omnis Molman (qui non ſedet ſuper Ogeland) debent ſpergere unam* reiam *de fiens &c.* Id eſt unam ſtrigam, tractum, ſeu verſum ſtercoris; Anglicè **a rew of muck, or dung**, ad ſtercorandum terras domini.

Verſum dico, Virgilium ſequutus 4 Georgic.

Ille etiam ſeras in verſum diſtulit ulmos.

¶ *Reicula.*] Dimin. à *Res. Recula*, res exigua.

¶ *Reippus.*] Precium viduæ emptæ matrimonii cauſa. A quo fortè lex noſtra antiqua *de maritagiis viduarum* ſumpſerit initium, formâ licet diverſâ. *Reippum* enim apud Salicos propinqui colligebant, non fiſcus (ut in Angliâ ſolet) niſi poſt Sextum genuculum. Diciq; videatur à Sax. ꞃippan, vel ꞃẏpan, i. *metere, rapere, colligere*; quaſi id quod capitur, vel colligitur ob maritandas viduas. Hinc ꞃẏpeꞃ pro *meſſore*, vel *raptore.*

L. Salic. tit. 46. ad. Vide infra — *Uxoris emendæ ceremonia.*

¶ *Reiſa.*] *Curſus*, vel *procurſus*, à Sax. ꞃæꞅe, id eſt, *curſus, impetus, præcipitium.* Sic Mat. 8. 32. ⁊ ðæꞃ ƿiðꞇeꞃenðe eall ꞅeo heoꞃe miclum on ꞃæꞅe nipel on þa ꞅæ. — *Et tunc abiit totus grex, magno impetu* (vel procurſu) *in abyſſum maris.* Hinc fluvii curſus ꞃæꞅe dicitur, Angl. **a race.**

Reiſa etiam dicitur procurſus militaris, & *Heribannum*, ſeu evocatio in militiam, quin & cohors ipſa evocata. Conſtitutio *Frederici* 1. Imp. de incendiariis & pacis violatoribus: *Feud.* lib. 5. pag. 306. — *Item ſi* Reiſa *alicujus Domini, cum ipſo domino cujus eſt* Reiſa, *aliquis fuerit qui incedium (ut ſæpius contingit) faciat: dominus ipſe cujus eſt ipſa* Reiſa *jurabit ſuper reliquias, quod non fecerit conſcientia, vel mandato, vel voluntate ſua &c.* Ubi *Cujacius*: Reiſa, *excurſio* (inquit) *militaris hoc Germanico tam obſoleto vocabulo ſignificari videtur.* Olivarus Marcha; *Toſt apres ceux de la verde tente, & autres Gandois firent une reſe ſur les marches de Hainaut.*

Hinc *Raiſogueldum* à prædicto ꞃæꞅe, & ꝣelð, *i. pecunia, ſolutio, mulcta*, unde ibidem *Johannes Aventinus* auctor eſt: multam non reſpondentis quod delectum appellari *Raiſogueldum*, quod vulgò *Heribannum* vel *Hoſtenduciæ.* Vide hæc & *Heriſlit.* Raiſogueldum

¶ *Rekpenis.*] Conſtitutt. Rob. Dunolm. Epiſc. An. 1276. cap. 3. — *Porro huic ſanctioni adjicimus, quod ſi plures liberi proprium habentes, in parentum pariter familia vivant, ad denarios qui nuncupantur* Rekpenis *minimè arceantur, cum ſic communiter intrinſecis aluntur à parentibus, ſic in extrinſecis ab eiſdem lætentur pariter ſe detendi.*

¶ *Relaxatio.*] *Laxamentum, caſſatio.* Vox forenſ. Inſtrumentum eſt quo quis jus ſuum alteri caſſat in re aliquâ. Aliàs *Remiſſio* Angl. **a releaſe.**

¶ *Relevamen.*] Ramſ. Sect. 310. *Relevamentum* Domeſd. *Relevatio, Relevium*, antiquis *Introitus.*

Eſt munus honorarium, tributum, ſeu præſtatio quam vaſſallus novus plenæ ætatis tempore mortis ſui anteceſſoris, feodali ſuo domino confert ob hæreditatem adeundam. Suſceptio, Gal. *Releif*, Dictum à relevando, Gal. *relever*, ideo quod cum per mortem vaſſalli nuperi decidiſſe videntur terræ, vel feodum

V. Cow. lib. 2. tit. 3. S. 17. & 19.

* Braƈt. li. c. 12. n. 10. feodum in manus domini: ideoq; * jacens appellatur, donec munuſculo hoc dato in memoriam ſubjectionis, hæredi liceat, ſeu vaſſallo novo ea tollere & relevare. Saxonibus Hepe-ȝeat, quod ſupra vide.

Munuſculum dico, propterea quod grave nihil exigendum erat hoc nomine; ne ſic fortè in redemptionem, Gall. *ranſome*, verteretur: Licèt enim olim aliquando feoda poſt mortem vaſſalli in liberam Domini poteſtatem recidebant; quin nec in alium transferri poterant ſine ejus licentiâ (ut ſupra oſtendimus in voce *Feudum*) tandem tamen factum eſt, ut ſub hujuſmodi *relevationis* ſymbolo, ſucceſſivus quiſq; hæres ea liberè ingrediretur. Charta libertatum Anglis conceſſ. ab *Henr.* primo — *Si quis Baronum meorum, ſeu Comitum, ſive aliorum, qui de me tenent, mortuus fuerit: hæres ſuus non redemet terram ſuam ſicut faciebat in tempore fratris mei: ſed legitimâ & juſtâ relevatione relevabit eam. Similiter & homines Baronum meorum juſtâ & legitimâ relevatione relevabunt terras ſuas de Dominis ſuis.*

Quænam autem eſſet legitima iſta & juſta relevatio ætate *Henr.* 2. à *Glanvillo* partim liquet, lib. 9. cap. 4. —— *Dicitur autem* (inquit) *rationabile* Relevium *alicujus juxta conſuetudinem Regni, de feodo unius militis, centum ſolid. de ſoccagio verò quantum valet cenſus illius ſocagii per unum annum. De Baroniis verò nihil certum ſtatutum eſt, quia juxta voluntatem & miſericordiam Domini Regis ſolent Baroniæ capitales, de Releviis ſuis Domino Regi ſatisfacere.* Idem eſt de Serjantiis.

Ramſ. Sect. 310. —— *Quod ſi Abbas Walterus moriatur, vel vitam ſuam mutet, Monachi relevabunt terram eandem, & tenebunt & facient ſervitium* (ſcil. duorum militum, ut illic ſupra) *erga Walterum de Bolebech, vel hæredem ſuum, donec alius Abbas veniat, dando* 10 *marcas argenti: & Abbas qui venerit eodem* relevamine *eandem terram tenebit &c.*

Certius autem poſtea definita erant omnia hujuſmodi *Relevia*; primò per Chartam libertatum Regis *Johannis*: deinde eâ *Henrici* 3. quæ Magna appellata eſt, cap. 3. — *Si quis Comitum, vel Baronum noſtrorum, ſive aliorum tenentium de nobis in Capite per ſervitium militare, mortuus fuerit; & cum deceſſerit hæres ejus plenæ ætatis fuerit, & Relevium nobis debeat: habeat hæreditatem ſuam per antiquum* Relevium, *ſcil. hæres vel hæredes Comitis, de Comitatu integro, per centum libras: hæres vel hæredes Baronis, de Baroniâ integra, per centum marcas: hæres vel hæredes militis, de feodo militis integro, per centum ſolidos ad plus: Et qui minus habuerit, minus det, ſecundùm antiquam conſuetudinem feodorum.*

Legibus autem *Edw.* Confeſ. cap. 35. tit. *de herotochiis*, cautum eſt, ut *qui in bello ante dominum ſuum ceciderit* (ſit hoc in terrâ ſit alibi) *ſint ei* Relevationes *condonatæ: & habeant hæredes ejus pecuniam & terram ejus ſine aliqua diminutione &c.*

De Socagio non datur *relevium*, Braƈt. fol. 85. a. nu. 8.

Eamus ad Scotos. Legg. *Malcolmi* 2. (qui cœpit regnare anno Dom. 1004.) cap. 1. ſub inſcrip. *De origine Wardiæ & Releviæ.* §. 3. Et ibi omnes Barones conceſſerunt ſibi (i. *Malcolmo*) Wardum & *Relevium* de hærede cujuſcunq; Baronis defuncti ad ſuſtentationem Domini Regis. De quantitate autem *Releviorum* cum omnino hic tacuerint, ita poſteà Sancitum eſt in Reg. Majeſt. cap. 71. ut ſupra è *Glanvillo* noſtro recitavimus; nec pluribus quidem verbis, ſed nec aliis.

Relevii etiam & mentionem & uſum apud Neapolitanos fuiſſe in Conſtitution. ſuis videas lib. 3. tit. 22. ſub inſcriptione Imperat. Fredericus — *Recepto veruntamen aliquo* Relevio (ut eſt moris) *quod quantitatem decem unciarum auri non excedat, pro aſſignandâ poſſeſſione terræ conceſſæ.*

Relevamentum Thani Regii. Vide Thanus.

Domeſd. *Berocſcire* Walingford — *Tainus, vel miles Regis dominicus moriens, pro* relevamento *dimittebat Regi omnia arma ſua, & equum unum, cum ſellâ, & alium ſine ſellâ: Quod ſi eſſent ei Canes vel Accipitres, præſentabuntur Regi, ut ſi vellet accipiet.*

¶ **Reliqua.**] In Jure Civili dicuntur, quæ nos à voce Gall. *arreragia* appellamus: Pecunia ſcilicet, quæ ſubductis calculis & ratiocinationibus, deberi conſtat; quam & in proximum computum transferre ſolent Auditores in ulteriorem computantis onerationem. Computans autem qui hujuſmodi *reliquis* tenetur, *reliquari* dicitur; item & ipſe *reliquator*, unde etiam *vectigalium reliquator*. Et debitio pariter *reliquatio*. De quibus omnibus ſi plura cupias Lexica Juridica conſulenda ſunt.

¶ **Reliquator, Reliquatio, Reliquor, aris.**] Vide ſupra *Reliqua*.

¶ **Reliquiæ.**] V. Sanctorum patrocinia portare.

¶ **Remallo, las.**] Item *Remallatio*. Eſt autem *remallare* hominem, aliàs in mallum vocare. *Remallatio*, ille actus. Formul. Solenn. 124. — *qui ipſum hominem* remallare *voluerit*. Et ſeq. — *Contra ipſum ill. ullam* remallationem, *nec ullam reclamationem* —— *Pontificium non habeant ad faciendum.* Vide ſupra *Mallo*, & *Admallo*.

¶ **Remanentia, tiæ.**] A Gal. *remanent*, h. Id quod remanet. Reliquum, reſiduum, aliter Forenſibus *le remaynder*, ſed nec verbo exprimitur. Eſt autem prædiorum in futuro poſſeſſendorum jus; quod poſt alterius in iiſdem ſtatum, vel terminum finitum, domino vel donatori non revertit, & alicui tertio remanet perfruendum. In eo igitur differunt *remanentia* & *reverſio*: hæc poſt ſtatutum terminum, ad donatorem, locatorem, vel hæredes ſuos (uti in fontem) remeat: illa verò ad tertium quempiam (ceu extraneum) progreditur.

Re-

Remanentia, pro perpetuo.] Glavill. lib. 7. ca. 1. in fine — *Notandum autem, quod nec Epiſcopus, nec Abbas, quia eorum Baroniæ ſunt de elemoſina Domini Regis, & anteceſſorum ejus, non poſſunt de Dominicis ſuis, aliquam partem dare ad* remanentiam *ſine aſſenſu & confirmatione Domini Regis.* Idem Reg. Majeſt. Scot. lib. 2. cap. 23. — *Nec Epiſcopi, nec Abbates poſſunt de terris ſuis aliquam partem donare ad* remanentiam, *ſine aſſenſu & confirmatione Domini Regis: quia eorum &c.* Ibidem cap. 42. de poteſtate Dominorum in hæredes ſuorum hominum *&c.* — *Nihil tamen de hæreditate alienare poſſunt ad* remanentiam. Et hoc ipſum apud *Glanv.* lib. 7. cap. 9.

¶ *Reneez.*] Apoſtata, qui fidem deſerit, à Gall. *renier*, id eſt, *enixius negare.* Dictum de Chriſtianis, qui in Mahumetiſmi ſpurcitias procidunt.

Hoveden in Rich. 1. ſub an. 1192. — *Cepit in equitatione illa 24 paganos & unum* Reneez, *qui quondam Chriſtianus fuerat, & Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum negaverat; & Rex poſuit eum ad ſagittandum, & ſagittatus eſt.*

¶ *Renga, gæ.*] Vide infra *Ringa.*

¶ *Repaſtus.*] Idem quod paſtus, aliàs olim *Paratæ*, quod V. Formul. vet. apud *Pithœum* in Gloſſar. — *Non ad manſionaticos vel* repaſtos *exigendum.* Et ibidem — *non pro* paſto *exigendo, non pro manſionatico requirendo,* è Bign.

¶ *Replegio, as, Replegiatio.*] Replegiare eſt, rem apud alium detentam, cautione legitimâ interpoſitâ redimere. Et cautio hæc eſt ſtipulatio in formâ juris adhibita, de ſtando juri & ſiſtendo ſe foro. Dictum autem *replegiare*, quaſi *revadiare*, hoc eſt vadem vel pignus unum loco alterius ſuggerere, conſtituere: plegium enim vas eſt vel pignus, ut ſupra, ſuo loco. V. Lecturam primam D. *Joh. Spelman* avi mei 5 *Hen.* 8.

¶ *Reportus.*] Relatio geſtorum forenſium.

¶ *Repræſto, & Repreſto.*] *Repreſtare* eſt rem vel prædium ab aliquo acceptum eidem per *præſtariam* relocare. Rem donatori, pro termino reconcedere.

Centur. Chart. vett. *Goldaſt.* nu. 66. — *Convenit ut illa mancipia, quæ nobis ille de illo loco tradidit, ei iterum per* præſtarium repræſtaremus. Et nu. 70. — *Dedit atq; condonavit, noſq; iterum illas res prædictas,* repreſtare *per præſentem precariam deberemus: quod ita & fecimus.* Etiam 73. — *Complacuit nobis* — *ut res quas nobis tradidit Cunzo, ei iterum, per hanc precariam* repreſtaremus.

¶ *Repreſalia, Repriſalia, & Repreſſalia.*] Angl. **Repziſels**, à Gall. *repriſe*, i. reſumptio, repetitio, captio rei unius in alterius ſatisfactionem. Quod cum fieri ſoleret inter duorum Regnorum finitimos, qui marchias habitare dicuntur, *Lex marchiæ* appellatum eſt à nuperioribus.

Eſt autem *repriſalia* (ſecundùm Juris Conſ. Civiles, quo & noſtri etiam conveniunt) poteſtas pignorandi contra quemlibet de terrâ debitoris, datâ creditori pro injuriis & damnis. Vel elucidatiùs paulo. *Repreſalia* dicuntur quondo aliquis oriundus de terrâ unâ, ſpoliatus eſt, vel damnum acceperit, vel debitum non impetraverit ab alio, in terrâ aliâ oriundo; dari ſolet poteſtas hujuſmodi ſpoliato, quod ſibimet ipſi ſatisfaciat contra quemlibet è terrâ illâ unde exiſtat debitor vel ſpoliator ejus; Dum tamen ſe abſtineat à perſonis Eccleſiaſticis & ipſorum bonis: nam hoc Jure C. omnino prohibetur ſub pœna Excommunicationis & Interdicti. Vide R. Ger.

¶ *Reſeantia, Reſiantia, Reſeantiſa, & Reſſeantiſſa.*] A Gal. *reſeant* vel *reſſeant.* Locus quo quis reſidet. *Habitatio, Domicilium.* Angl. **Reſidence.**

Veteri autem Jure noſtro, etiam & Scotico aliud ſignificat; utpote morbum validum, ſeu veteranum, quo quis exire de ſuis ædibus prohibetur. Eſſonium igitur quod de *malo lecti* nuncupatur; hoc eſt *excuſatio*, quod ratione infirmitatis ſiſtere ſe in foro non valeat, eſſonium nuncupant *de reſeantiſa.* Glanvil. lib. 1. cap. 11. — *Quandoq; intervenit (eſſonium) ex infirmitate de* reſeantiſa. Ubi in margine notatur, *Eſſonium de* reſeantiſa *idem valet quod eſſonium de malo lecti.*

Sed hoc expreſſiùs in Reg. Majeſt. Scot. lib. 1. cap. 8. §. 3. — *Eſſonium, aliud ex infirmitate veniendi; aliud ex infirmitate languoris de* reſſeantiſa, *i. de infirmitate qua quis gravi morbo tenetur.* Sed in his deceſſum videtur à fonte Gallico, aut obſcuritatem potiùs induci: nam Galli apertiùs dixerunt, *exoine de mal reſſeant.* V. Sk. A. & ad.

¶ *Reſcuſſus.*] A Gall. *reſcouſſe*, id eſt liberatio, vel redemptio; utpote cum aliquis aut captivum aut prædam vi hoſti eripit.

Pari ratione *reſcuſſus* dicitur in Jure noſtro, cum quis legitimè comprehenſus per regium Breve vel aliam poteſtatem, i. areſtatus, per vim eripitur à miniſtris; vel ſi quod per diſtrictionem capitur, capienti auferatur illegitimè.

¶ *Reſeiſo, ſis, Reſeiſire.*] Eſt terras iterum capere in manus Regis &c. Vide *Seiſo.*

¶ *Reſiantia.*] Vide ſupra *Reſeantia.*

¶ *Reſſortum.*] Litt. pat. *Philippi le Hardy* Regis Franc. An. Dom. 1275. Hiſt. de *Bretainge* l. 4. c. 28. — *Remittentes & quittantes pro nobis & ſucceſſoribus noſtris imperpetuum, jus ſi quod habuerimus in recipiendis advocationibus ante dictis; Salvo tamen tam* reſſorto *quàm aliis jure noſtro, & jure etiam alieno.*

¶ *Reſpectus.*] Pro morn, dilatione, vel continuatione temporis. Vox frequens hoc ſenſu apud forenſes. Glanvil. lib. 12. c. 9. in brevi Regis —— *Præcipio tibi*, *quod poni facias in* reſpectum *uſq; ad aliquem terminum competentem. Reg. Majeſt.* lib. 4. cap. 20. — *Vir ille calumniatus habebit* reſpectum, *ſi velit certæ diei.*

Reſpectus. Conventio de *Villâ Virtutis* in Appendice ad *Flodoard. Heribertus Comes, noſtræ humilitatis adiens conſpectum, petiit dari à nobis, ſibi, noſtri juris eam quæ dicitur* Villa Virtutis—*ea viz. ratione, ut pro veſtitu nobis ad præſens, ex eâ retineremus manſos duos ingenuiles, & veſtitos, & pro* reſpectu *annuatim perſolvere libram unam denariorum Remenſis monetæ &c.* Vide Reſpectualis traditio For. Sol. 58.

¶ *Reſponſalis.*] Qui reſponſum defert. Nuntius à reſponſis. *Gregor. Epiſtol.* lib. 1. cap. 42. — *Quod* reſponſalem *tuum tardè dimiſimus: Paſchalis feſtivitatis occupationibus implicati, eum relaxare citius minimè valuimus.*

In Jure Civili etiam & Communi, *Procuratorem* ſignificat, quem *Attornatum* dicimus, vel eum, qui cauſam alterius abſentiâ, ad indictum diem foro exhibet; nobiſcum *eſumatorem*, & *eſſoniatorem*, id eſt, *excuſatorem*, quo itemq; ſenſu alibi legitur, ſicuti, *Johan. Saleſb.* Epiſt. 7.—*Sufficientes excuſatores, vel* reſponſales *miſit.*

De *reſponſali* autem foro noſtro antiquo conſtituendo ſic *Glav.* lib. 12. cap. 1. — *Placita in ſuperioribus expoſita* — *proſequi quis poteſt, ſicut & alia quælibet placita civilia*, *tam per ſe ipſum, quàm per* reſponſalem, *ſuo loco poſitum ad lucrandum vel perdendum, verum oportet eum eſſe præſentem in Curia, qui alium ita loco ſuo ponit. Solet autem id fieri coram Juſticiariis Regis in Banco reſidentibus &c.* Ubi, poſt plura, formulam exprimit Regii Brevis de recipiendo *reſponſali* in Curiâ, loco Domini.

Fleta autem differentiam ponit inter *Attornatum*, *Eſſoniatorem*, & *Reſponſalem.* Lib. 6. cap. 11. § Officium. Vide.

¶ *Reſſeantiſa.*] Vide ſupra *Reſeantiſa.*

¶ *Retitus.*] Suſpectus. V. *Reto.* ꞃehꞇ *declaratus.* V. Tac. *Retatus.* Aſſiſæ de Clarendun temp. H. 2. §. 1. *Si quis* retatus *fuerit coram juſticiis Domini Regis de murdro, vel latrocinio, &c.*

¶ *Reto, tas, Retare.*] Reputo. Suſpicor. Reor. alias *Recto*, quod V.

Flodoard. lib. 1. cap. 20. *de viſione Herigarii. Item ceu prius, ille viſum* retans *mane, neglexit perficere juſſionem.*

¶ *Retorna, Retornatio, Returnum.*] Reſtitutio, redhibitio, reverſio, a Gal *Tourner*, *i.* vertere, remittere. Hinc Breve Regis in Regiſtro quod dicitur *Returnum irreplegiabile.* Et ibidem, — *Præcipimus quod eidem T.* retornum *porcorum prædictorum* irreplegiabile *ſine dilatione habere facias.* Et in breve de retorno habendo, p. 61. b. *Quod prædictus G. haberet* retornum *averiorum prædictorum*, & ſic aliàs.

Retorna Brevium dicuntur, Reſponſiones Vicecomitum aliorumque miniſtrorum; per quas curiæ redduntur certiores, quid in executione ipſorum Brevium ſit effectum, quod Juriſconſulti Civil. *Certificatorium* vocant. Aliàs *Retornatio.* Statut. *Roberti* tertii Scot. R. cap. 1. §. 3. — *Et quod Cancellarius, de cætero, ſaiſinam alicujus* retornationis *non det, niſi deponet* (Balliæ) *pro ipſo qui dictam inquiſitionem impetravit, quod dictæ terræ — exiſtant in manibus Domini Regis.* Ubi *Skenæus* retornationem (inquit) *voco reſponſum eorum, qui Aſſiſæ & inquiſitioni interfuerunt, eorum ſigillis ſigillatum, quod retornatur & remittitur per Judicem ad Cancellariam Regis;* V. *Marlebr.* cap. 23. & 27. & Stat 51. H. 3. de dies communes in Banco, p. 104. & 108. Cum autem in omni Termino (ſic enim tempus appellamus juris dicendi) certi ſint & ſtatuti dies, quibus exhibenda ſunt hujuſmodi *Retorna*; uſus jam olim obtinuit, ut & ipſi hi dies *Retorna* etiam nuncupentur.

¶ *Retorno, nas.*] Reddo, reſtituo. Breve de *Retorno averiorum.* Regiſt. part. 2. f. 4. — *Tibi precipimus quod eiſdem T. & H. averia prædicta ſine dilatione* retornari *facias.* Idem fol. 69. & aliàs.

¶ *Retorta, tæ.*] Vimen tortum ut ſic tenacius ſit, & flexibilius: a Gall. *retort*, Latinè *retortus*, aliàs *Torta*, Anglicè **a With oꝛ Wreath**.

Turpinus in vitâ *Caroli Mag.* cap. 22. & 26. — *Quatuor palis in terra fixis, cum quatuor* retortis *fortiter nexum.* L. Salic. tit. 36. de ſepibus, §. 1. — *Si quis tres virgas, cum quibus ſepes ſuper ligata eſt, vel* retortas *quibus ſepes continetur, capulaverit, &c.* Idem *L. Ripuar.* tit. 43. Tit. verò 72. §. 1. *Si quis hominem intertiaverit, & infra placitum mortuus fuerit, in quadrivio, cum* retortâ *in pede ſepeliatur, &c.* Et §. 5. *Si homo commendatus* (fortè condemnatus) *vel fugitivus defunctus fuerit, ſimiliter in quadrivio, cum* retorta *ſepeliatur.*

Vidimus apud Hibernicos habenas colonicas ipſoſque funiculos, quibus carri paſſim trahebantur ex *retortis* hujuſmodi vimineis confectos: etiam & laqueorum ſeu reſtium vice, his in patibulis uſi ſunt.

¶ *Retro-comitatus.*] Anglicè **rier countie**.

¶ *Retrofeodum.*] Lit. Patent. *Phil. de Hardy* Regis Franc. An. 1328. Hiſt. Bret. l. 4. cap. 28. *Cum in nonnullis locis Britanniæ degentibus vaſſallorum dilecti ac fidelis Comitis Britanniæ fierint advocationes ad dictum Comitem, & reciperentur, & qualitercumque*

cumque fierent in feodis & retrofeodis *ſuis: propter quod impediebatur juriſdictio ſubditorum ſuorum, &c.*

¶ *Retrogarda, dæ.*] Pars aciei poſterior: nam & anterior *Antegarda* dicitur, à *Garde* Gal. *cuſtodia.* Angl. **the rereward.**

Hiſtor. Francor. Geſt. *Ludovici* R. fil. *In illo conflictu, Chriſti militiæ, tam damnoſa non fuit aliquis de* antegarda. Et mox, *verum eſt, quod cum viderunt poſt ipſos* retrogardam, *tam diu retardare, in ſuſpicionem ceciderunt.*

¶ *Returnum,* & *Returno, nas.*] Vide ſupra *Retornum.*

¶ *Revadio, dias,* & *Rewadio, dias.*] Relaxo. Can. 62. Conc. Meldenſ. V. Lind. Nonæ & Decimæ.

In Præcepto reſtitutionis Rerum Eccleſiæ Remenſis per *Carol.* R. fact. apud *Flodoar.* lib. 3. cap. 4. *Jubemus ut quiſquis* —— *aliquid tenore aliquo, ex prædictis rebus tenere, vel poſſidere cernitur; Nonam & Decimam in Miſſorum noſtrorum præſentiâ Miſſo Eccleſiæ (ejuſdem)* —— revadiet *& annis ſingulis perſolvere ſtudeat.* Et in Epiſtolis *Hincmari* Archiepiſc. apud eundem lib. 3. cap. 28. —— *quia exenium* revadiare *doloſe fecerit, eundem ſuum alumnum contra Epiſcopale interdictum.*

Capitul. lib. 4. cap. 58. —— *Ut de debito, quod ad opus noſtrum fuerit* rewadiatum, *talis conſideratio fiat, ut is qui ignoranter peccavit, non totum ſecundùm legem componere cogatur, ſed juxta quod poſſibile viſum fuerit.* Cap. 70. —— *Qui anno præſenti in hoſte non fuerunt heribannum* rewadient, *exceptis his qui propter neceſſarias cauſas, à Domino & genitore noſtro Carolo conſtitutas, domi dimiſſi fuerunt.* Ejuſdem lib. 4. Append. 2. §. 8. —— *Ut omnia quæ* wadiari debent, *juxta quod in lege continetur, plenitèr ſecundùm ipſam legem* rewadiata *fiant: & ni poſtmodum vel Domnus Rex, vel ille cujus cauſa eſt, juxta quod placuerit perdonet.*

Lib. 5. cap. 43. —— *De his qui ſine conſenſu Epiſcopi, Presbyteros in Eccleſiis ſuis conſtituunt; vel de Eccleſiis ejiciunt, & ab Epiſcopo, vel quolibet Miſſo dominico admoniti obedire noluerint: ut bannum noſtrum* rewadiare *cogantur; & per fidejuſſores ad palatium noſtrum venire jubeantur: & tunc nos decernemus utrum nobis placeat, ut aut illum bannum perſolvat, aut alium armiſcarum ſuſtineat.* Idem hoc Addit. *Ludov.* 4. tit. 71.

¶ *Reve*, aliâs *Greve*, Germanicè *Grave.*] *Præpoſitus, Præfectus.* Hoc à Saxon. ȝeꞃeꝼa, illud à ꞃeꝼa quæ idem ſunt. ȝeꞃeꝼa enim à ꞃæꝼa provenit: atq; ambo à ꞃæꝼan, id eſt *rapere:* unde olim pagorum Præpoſiti, quos alii Comites vocabant, Saxones noſtri, ſuo idiomate *Revios* & *Grevios* nuncuparunt: Germani cæteri *Gravios* & *Graphiones.* Latinè omnes, *exactores:* Ideo ſcilicet, quod mulctas regias & delinquentium facultates, in fiſcum raperent, exigerent, deportarent; vide ſupra *Exactor.* Hinc apud nos Pagorum Præpoſiti etiam hodie **Shire-reves** appellati ſunt. Villarum olim **Tun-greves**, à Sax. ꞇunȝeꞃæꝼa, i. *villæ præpoſitus*, quem frequentiori vocabulo Normanico, poſteri *Ballivum* dicunt: ſed & **Reve** ſæpiſſimè. Eſt igitur **Reve** idem quod *Ballivus*, qui in villis (& quæ dicimus maneriis) domini perſonam ſuſtinet, ejuſq; vice omnia diſponit & moderatur. Vide ſupra *Balivus.*

¶ *Reverſa.*] Epiſtol. *Joach. Vadianii* ad *Henr. Bullingerum* de Obſcur. Aleman. verbor. ſignif. Alaman. Antiq. Tom. 2. par. 1. —— *Perinde apochas dabant coloni, quibus quo pacto, quave conditione, locatio facta eſſet, continebatur. Eas tabulas vulgo* Reverſas, *& Germanicè* **Reversbrief**; *locationem autem ipſum* **Erblehn** *vocamus.*

¶ *Reveſtio, tis, ire.*] Eſt acceptam inveſtituram, ſaiſinam, vel poſſeſſionem reddere, retribuere, vel reſignare. Noſtris JC. *refeoffare*, Angl. **to reinfeoff.**

Chart. Alaman. Gold. 27. —— *Quam ille proprietatem cum poteſtativè poſſediſſet, ad monaſterium multis teſtibus adhibitis reddidit, atque* reveſtivit. Et Char. 77. —— *Et nos poſthac exuti de omni re paternâ noſtrâ,* reveſtivimus *Walframmum Monachum, & Miſſum ipſorum Monachorum per tribus diebus & tribus noctibus, & per beneficium ipſorum Monachorum reintravimus.* Marculf. lib. 1. cap. 26. —— *Si taliter agetur antedictum ill. de ſupradictâ villâ* reveſtire *faciatis.*

Item *Wiſegothor.* lib. 12. tit. 1. l. 3. —— *Rebus quas per authoritatis noſtræ vigorem perceperint decrevimus* reveſtiri. Et tit. 3. l. penult. —— *Licitum habeat principalis pietas, & rebus eos iterum* reveſtiri, *& ab exiliorum ergaſtulis revocare.* V. *Inveſtitura.*

Aliud autem ſignificare videtur L. *Alaman.* tit. 14. —— *Si quis Diacono, qui Evangelium coram Epiſcopo legit, &* reveſtitus *ante Altare officio fungitur, aliquam injuriam fecerit, &c.*

¶ *Rewadio.*] Vide ſupra *Revadio.*

¶ *Rhedo.*] Ornamenta muliebra. L. Angliorum tit. 7. §. 3. —— *Qui ornamenta muliebra, quod* rhedo *dicunt, furto abſtulerit, in triplum componat.* Gloſſar. vet. Latino Theotiſc. (inquit illic Lindenbrog.) **Scat alda** toreuma, interpretaturi & **Hauſergeradt**, *mobilia ſive ornamenta domus etiam nunc Germ. vocant.* Obſcurè fortè. Sed huc etiam pertinere videtur, quod Angli hodiè dicimus de muliere, omnibus ſuis ornamentis inſtructâ, **ſhe is ready.**

¶ *Rhingus.*] Aimoin. Francor. lib. 4. cap. 86. —— *Himnorum regia (quæ* Rhingus *vocabatur.)* Infra. *Pipinus Hunnis trans Tizam fluvium fugatis, eorumque regia, quæ ab eis dictum eſt* Rhingus (*à Longobardis autem campus* vocatur) *ex tota deſtructa.*

¶ *Ribaldus.*] Homo nequam, nebulo, furcifer, ex fece plebis; vagus, diſſolutus, luxurioſus, ſpurcus, à Gall. *ribauld.*

Willielm.

Willielm. Epiſc. in Synod. apud *Bochel.* lib 6. cap. 22. — *Statuimus quod Clerici* ribaldi, *maximè qui dicuntur de familiâ Goliæ — tonderi præcipiantur.* Et ex Concil. apud *Caſtrum Gonterii* an. 1231. ibid. lib. 8. cap.6. — *Statuimus quod Clerici* ribaldi, *maximè qui Goliardi vulgò dicuntur — præcipiantur tondi, vel etiam radi, &c.*

Semper autem non videtur accipi *Ribaldus* in malam partem; aliquando autem pro inferioribus miniſtris. Deſtructor. vicior. part. 5. cap. 2. — *Dicunt enim* (Prælati) *tanta familia nobis neceſſaria eſt, tot Milites, tot Clerici, tot Armigeri, tot Servientes, & tot Famuli, & tot* Ribaldi *quod vix ſufficiunt quæcunq; de Eccleſiâ poſſidemus, &c.*

Item Brito Armorican. *Philippid.* lib. 3.

Et ribaldorum *nihilomimus agmen inerme,*
Qui nunquam dubitant in quivis ire pericla.

¶ *Riffluna*, & *Rufflura.*] Bract. lib. 3. tit. de Coronâ cap. 23. nu. 2. de mahemio agens. — *Deſignandum erit cujus longitudinis fuerit plaga; & cujus profunditatis; & utrum ibi ſit plaga, vel* riffluta. Et cap. ſeq. nu. 2. *Si nullam plagam oſtendit Coronatoribus, vel non niſi* ruffluram, *vel bruſuram, orbes, ictus cum baculo, & non cum armo moluto.* Ruffluram hic intelligo quod ſcarrificationem, decortationem, vel levem cutis diremptionem; ab antiquo Anglico **Rufflyn**, *i.* diſcordare, perturbare: bruſuram, contuſionem: orbes, nodos ab ictu aſſurgentes: armo maluto, *i.* telo vel inſtrumento molito; quaſi hoc armum numero ſingulari.

¶ *Riga.*] Et ſervitii & tributi ſpecies dominis per colonos præſtita. Dictum opinor ſive per aphæreſim à latino *ſtriga*: ſive ab eo quòd Angli hodie dicimus **a rig, or ridge of land.** Terram enim quam è pluribus ſulcis in aggerem efferunt arantes, ita ut ſicca ſedes frumentis habeatur, Romani *ſtrigam* (atque indè *agros ſtrigatos*,) nos **a rig** vocamus. Videtur autem apud quoſdam fuiſſe in uſu non grave aliquod ſervitium à colonis exigiſſe, ſed *rigæ* tantum unius aut alrerius, pro amplâ ſatis agri portione popoſciſſe: eove nomine pecuniariam quampiam præſtationem: quin & utrumque ideo *rigam* nuncupaſſe. *Marculf.* lib. 2. for. 36. — *Nullam functionem, aut reditus terræ, vel paſcuarium, aut agrarium, aut quodcumq; dici poteſt exinde ſolvere — non debeatis, niſi tantum ſi ita vult* riga. Cui, ex veteri quadam formulâ hæc in notis ſubnectit *Bignonius — in ea ratione, ut* riga *exindè in culturâ dominica, arare & recondere faciam.* Item, *in ea ratione ut* riga *& alios reditus terræ perſolvam.*

¶ *Rigabello.*] In æde *Santi Raphaelis* Venetiis, Inſtrumenti muſici cujuſdam forma extat, ei nomen *Rigabello*: cujus in Eccleſiis uſus fuerit ante Organa illa pneumatica quæ hodie uſurpantur. *Rigabello* ſucceſſit aliud quod *Turſello* dictum eſt, cujus *Venetias* uſum induxit homo Germanus. *Sanſovinus* lib. 6. deſcript. *Venetiarum.*

¶ *Ringa, gæ*, vel *Renga, gæ.*] *Bractono* poni videtur pro baltheo, quod lumbos cingit more annuli, vel circuli. Hæc enim Angli **a Ring**, dicimus; ſic autem ille, lib. 1. cap. 8. nu. 2. de creatione Comitum loquutus, — *Reges ordinant eos in magno honore & poteſtate, & nomine, quando accingunt eos gladiis,* i. ringis *gladiorum,* Ringæ *enim dicuntur, ex eo quod renes girant & circundant, & unde dicitur accingere gladio tuo, &c. Et* ringæ *cingunt renes talium, ut cuſtodiant ſe ab inceſtu luxuriæ.* Hæc ille: Noſter autem codex MS. ubiq; per (*e*) legit, ſcil. *Renga.*

¶ *Ringelduum.*] V. ſupra *Raglorium:*

¶ *Ringus.*] Vide *Rhingus.*

¶ *Riota*, & *Riottum.*] Eſt conventus trium vel plurium contra pacem publicam initus: ipſorumq; actio illegitima; utpote alterius verberatio; poſſeſſionis violenta direptio, & hujuſmodi.

Dictum à Gall. *riotte*, quod non ſolùm rixam & jurgium ſignificat; ſed vinculum etiam, quo plura in unum faſciculorum inſtar colligantur; aliàs **riorte.** Italis item *riot*, à *rio*, i. pravum, improbum, noxium, à Latin. *reus*, pro culpabili, vel noxio.

¶ *Riparia, riæ.*] Pro fluvio. *Upton* Auth. MS. De inſignibus lib. 1. *Idem modus creationis* (militum) *obſervabitur in aliquo paſſagio perculoſo alicujus* ripariæ, *ſeu portus.*

Gilb. Cognatus in deſcriptione *Burgundiæ* pag. 56. — *Mox ſequitur* Riparia *ſive* Riva (oppidum) — *ſic ideo dict. quod ad* ripam *lacus — ſita ſit: atque ex altera parte*, rivus *ex eodem lacu procedens eam circumluit*: *p* in *u* à noſtris hominibus mutato, qui *Ripam* **rive**, & *Rivum* **Riviere** vocant.

¶ *Riparii.*] *Cowello* dicuntur, qui à littore maris piſces deferunt in omnem Angliæ partem: nomenq; conficit à Latino *ripa.* Perperam autem, ut mihi videtur, neq; enim littus, *ripa* dicitur, ſed & ſuam accepiſſe reor appellationem à fiſcellâ, qua in devehendis piſcibus utuntur, Angl. **a Ripp.**

¶ *Riſinæ.*] Sunt nives conglomoratæ per montium præcipitia dilabentes. Hodie *Labinæ* dictæ.

¶ *Rivera.*] Ab Angl. **River**, Fluvius. Pariſius in An. 1199. — *Quicquid continetur inter Foreſtam* Lunis *&* Sequanam *ex una parte; &* riveras *de* Andeli, *& de* Cethe *ex alterâ.*

¶ *Roba.*] Italicum; *veſtis, veſtimenta, ſupellex.* Veteribus uſitatius *Rauba.*

¶ *Robaria, Robatores.*] Primo de hujuſmodi latronibus dicebatur, qui viatori *robas* aliàs, *raubas i.* veſtes, diripiebant. Saxonibus noſtris eodem ſenſu reaferas quaſi veſtium raptores, nam reaf veſtis eſt. Rarius quippe habebant olim Viatores

tores

tores quod Latrones raperent, præter Veſtes. Exigua enim nummi copia, & pauciſſima ideo diverſoria; ſed ex more illorum ſeculorum ingrediebantur Viatores cibi cauſâ, et quietis, ignotorum domus; ponebantq; equos in cujuſlibet prædium non falcabile, gratiſq; mane recedebant. Morem juvenis vidi in Hiberniæ tractu à noſtratibus, non tum exculto; & Canonum quidem fulcitum authoritate: quem & in ipſâ Angliâ uſq; ad *Edw.* 3. ætatem retineri ſuggerit Breve ejus veterum pietatis reliquias abrogans.

Sunt ergo *Robatores* latrones validi, qui in perſonas hominum inſilientes, bona ſua diripiunt. Primò ſic dicti quod viatores *robis* ſeu *raubis*, i. veſtibus ſpoliarent, à quo hodie hujuſmodi latrocinium, & rapina, Germanis *Raub* dicitur, & latrocinari (Angl. **to robb**) *Rauben*.

Hoveden Part. poſt. in *Ric.* 1. an. 1198. —— *Eodem anno Willielmus Rex Scottorum, de bono ſumens exemplum, fecit homines Regni ſui jurare, quod pacem pro poſſe ſuo ſervarent; & quod nec latrones, nec* robatores, *nec utlagati, nec receptores eorum eſſent, nec in aliquo iis conſentirent.*

¶ ***Rochetum.***] Indumentum camiſiæ inſtar, ex tenui lino candidum, quo Epiſcopi inter tunicam & togam amiciuntur; manicas exerens ampliores, & non ultra genua porrectum; Gall. & Angl. **rochet** Dimin. à Sax. ꞃocc. Vide igitur *Roccus.* Galli autem ipſo hoc nomine vocant ſuperpellicium illud lineum ex filo craſſiori, quo operarii & portatores utuntur ad veſtes cæteras conſervandas: al. **a Rock** dictum. *Meurſius* in Ῥουχίον, Italicum facit, quin & idem quod *Rocus* vel *Ruchum.* Lib. *Cærem.* 1. cap. 4. — *Utuntur croceis obſcuris, & ſubtus parvo caputio ſupra* Rochetum.

¶ ***Rocus, Roccus, Ruchum, Ruceum,*** & ***Rochetum.***] Omnia à Sax. ꞃocc, Germ. **Rock**, *i.* tunica, toga, veſtis exterior: ſed pro more gentium fortè varia: nam ad Græ-
R. Al. 1. 104. cos etiam tranſiit cum ipſâ voce barbarâ, undè illis ῥοῦχον & ῥουχίον appellatur. Aliàs fortè caſula, de quâ vide Capitul. p. 5. tit. 2. *Rocus* autem Camiſiæ videtur non fuiſſe diſſimilis, ut ſupra in *Rocheto* diximus, uſque genua etiam diſſecatus; nam ſic *Nicetas* in *Andronico* lib. 2. apud *Meurſ.* φοροῦντα ῥοῦχον σχιστὸν μέχρι καὶ τῶν γονάτων. Item manicas habens, quas *Eckehardus* in Caſib. S. Galli cap. 14. *brachialia* vocat. —— *Capitium capiti imponens* brachialeq; rocci *ſubter caput revolvens ſuper illud nobile ſtratum ſe recollegit.*

Laxior etiam, & quæ cæteris induebatur veſtibus. *Goldaſt.* in *Eckehardi* cap. 10. — *Vox Alemanica* **Rock** *ſignificans ſupremam veſtem.* Quod item innuit ipſe *Eckenhardus* cap. 16. Roccum *exuit, & coram ſe expandit ſuperq; illum ſe extendit.* Nec multo poſt, *Iterum & prius ſponte ſua* Roccum *exuit, & ſuper expanſum, ſe extendens puniri poſtulavit.*

Regibus, Epiſcopis, Monachis, quin & aliis in uſu. Regibus. *Helgaldus* in vitâ *R. Roberti* pii. — *Vadit jam cum reverentiâ nominandus pater patriæ* Robertus (*Rex*) *ante altare — in conſpectu omnium populorum, & exuens ſe veſtimento purpureo, quod lingua ruſtica dicitur* Rocus, *utroq; genu fixo in terram, toto de corde, ad Deum, ſupplicem fudit precem.*

Epiſcopis. *Chron. Sangal.* de vitâ *Caroli Mag.* lib. 2. Lind. — *Carolus habebat pelliceum berbicinum, non multum amplioris pretii quàm erat* Roccus *ille S. Martini.*

Monachis. Additio pri. *Ludov.* Imper. ad Capitul. tit. 22. Ubi agitur de veſtimento Monachis, nec ſatis pretioſo, nec ſatis vili dando: dictoq; de ipſorum camiſiis, tunicis, cuculis, &c. — *Femoralia* (inquit) *duo paria,* Roccum *unum: pelliceas uſq; ad talos duas, faſciolas duas, &c.* Quem locum citans *Meurſius* aliam ſequutus ut videtur editionem, *ruceum* legit pro *roccum.* Item *Eckehard.* ibib. cap. 16. pag. 104. — *Vidi egomet ante tempora quæ à Gallis patimur, Monachorum ſciſmatis, Comites alioſq; potentes, loci quoq; milites; pro dilectione, feſtis diebus Crucem nobiſcum per clauſtrum ſequendo; juvenes & ſenes quoſdam ad cingulum barbatos, Monachicis indutos* Roccis *nobiſcum quaqua ivimus ingredi, &c.*

Aliis quibuſlibet vel pauperibus. Idem *Eckehard.* cap. 10. — *Nam ille ſæpius quæ egenis dein quàm tu,* Roccos *viz. & camiſias, caligas & calceos, & cætera uſq; ad cingula, mihi clam ſuggerit.*

Roccum etiam multi *froccum* vocant; quod tamen aliud videtur; nam *froc.* Gal. *caputium* ſignificat, vel *capitium*; *froc de moine, cucullum monachi*: quem & Britonem Armorican. voluiſſe cenſeo cum dixerit, *Philip.* 1.

Nil toga turicolæ, nil froccus *religioſo*
Prodeſt. V. *froccus* & *Rog.*

¶ ***Roda terræ.***] Vox agrimenſorum, quartam acræ partem deſignans; **Rodd** enim Anglis eſt *pertica.* Continet autem acra ſecundùm ſtadii longitudinem 40 *rodas* ſeu perticas; in latitudine tantum quatuor. Perinde etiam *roda* terræ 40 perticas in longitudine; unam verò ſolummodo in latitudine. Si autem excreverit *roda* latitudo contractior fit illius longitudo; ita tamen, ut in omni ſuperficie, neque plus, neque minus quam 40 perticas complectatur: uti nec acra ultra citrave 160.

¶ ***Rodknightes,*** al. ***Radknightes.***] Vaſſalli ſeu clientes erant equeſtres, qui equitantem dominum ſuum, vel uxorem ejus, ex more inter eos pacto ſubſequuti ſunt; & quaſi ſatellitio ſuo cingebant. Dicti à Sax. ꞃad, Angl. **road**, *i.* equitatus, & cnyꞇ, *i. puer, miniſter, famulus,* quaſi pueri, vel miniſtri equitantes. Puer autem à mediorum ſæculorum ſcriptoribus frequens venit pro famulo vel V. ſupra *Caſati.*
miniſtro etiam ſene. Hujuſmodi hodie **Re-**

tey noꝛs vocamus. *Bracton* lib. 2. cap. 35. nu. 6. MS. pag. 52. *Dicuntur* **Rodknights**, *qui debent equitare cum domino ſuo de Manerio in Manerium, vel cum domini uxore*: quod an. de maneriis domini tantum ſit intelligendum quære. *Fleta* lib. 3. c. 14. §. *Continetur.*

Et hoc juxta C. Quid ſit inveſtitura, ubi dicitur —— *Sub tali conditione feudum dari poteſt, ut vaſſallus in diebus feſtis cum uxore domini ad Eccleſiam vadat.* Barrater. pag. 8.

¶ *Roga.*] Sigebert. in An. 633. —*Cum quidam ſpado Imperatoris Heraclii diſtribueret* Rogas *militibus, &c.* Et mox —*Vix ſufficit Imperator dare militibus* Rogas. Fortè idem quod *Rocus c* ut ſolet in *g.* mutato, nam *Rocis* utebantur Græci. V. *Rocus.*

¶ *Rogationes.*] Vide ſupra *Jejunium rogationum.* Et ad Co. & Conc.to. 2. p. 200. & ibid.not.& 310.Maximè 373.in not.—*Sanctus Gallus Averna Epiſcopus, ob luis inguinariæ remedium* Rogationes *illas inſtituit, ut mediâ Quadrageſimâ pſallendo ad baſilicam beati Juliani Martyris, itinere pedeſtri* (viz. 300 ſtadia) *venirent.* Gre. Turon. Hiſt. lib.4.Sect.5.

¶ *Romanus.*] Romani & Cives Romani appellati ſunt uniuſcujuſque Gentis populi Romani Imperii provinciales, poſt conſtitutionem Antonini I. in Orbe. De ſtatu homin. Et inde everſo Imperio, veteres provinciarum incolæ civium Romanorum nomine ab rerumpentibus barbaris diſtinguebantur. Crebra in antiquis legibus exempla, & Britanni noſtri, Romani pariter appellatiS.partianus de Hadriano, *Murum* (inquit) *quo in Britanniâ excluſit Scotiam*) *per octoginta millia paſſuum, primus duxit, qui* Romanos *Barbaroſq; divideret.*

Romanus, quaſi barbaro contrarius. L.Burgund. tit. 10. §. 1. *Burgundio &* Romanus *una conditione teneantur.* Et §. 2. *Si alium ſervum,* Romanum *ſive barbarum aratorem, aut porcarium occiderit* 30. *ſol. ſolvat.* V. lex barbara.

Romani dicuntur (à mediæ ætatis ſcriptoribus) Allobroges & Subaudiæ populus: quin & lingua eorum Romanica. R. Al. 1105.l.3. Galli,Bodin.172.c.

¶ *Romaſcot.*] Sic enim Author MS. in vitâ ejus —— *Cum regnaſſet* Offa 36 *annos, votumq; concepiſſet de Cœnobio Britannorum protomartyri S.* Albano *magnificentiſſimè ſtatuendo: ad Adrianum I. Romam peregrè proficiſcitur, indulgentias operi & privilegia plus quam ordinaria. petiturus: quæ cum à Papâ humaniſſimè ſuſceptus obtinuiſſet: Die craſtina* (inquit Author) *ſcholam Anglorum quæ tunc Romæ floruit ingreſſus; dedit ibi, ex regali munificentiâ, ad ſuſtentationem gentis regni ſui illic viventis ſingulos argenteos de familiis ſingulis (omnibus inpoſterum diebus) ſingulis annis, quibus* viz. *ſors tantum contulit extra domos in paſcuis,ut triginta argenteorum precium excederet. Hoc autem per totam ditionem ſuam teneri inperpetuum conſtituit, exceptâ totâ terrâ* Sancti Albani *ſuo Monaſterio conferendâ, prout collata privilegia inde proteſtantur, ut illo denario à generali contributione ſic excepto, & dicto Monaſterio ſic collato, memoria donatoris indelebiliter perpetuetur. Et hoc tali largitate obtinuit, & conditione, ut de regno Angliæ nullus publicè pœnitens, pro executione ſibi injunctæ pœnitentiæ, ſubiret exilium.* Et inferius cum 23 Provincias ſive Shiras quibus tunc dominibatur *Offa* Rex enumeraſſet, Scil.

Herefordenſem.	*Buckinghamenſem.*
Wigornienſem..	*Bedfordenſem.*
Glovernienſem.	*Huntingtonenſem.*
Warwicenſem.	*Cantebrigenſem* &
Ceſtrenſem.	Dimid.*Hertfordenſ.*
Staffordenſem.	*Eſſex.*
Schropeburienſem.	*Middleſexiæ* &
Derebienſem.	Dimid. *Hertford.*
Legreceſtrenſem.	*Norfolk.*
Linconienſem.	*Suthfolk.*
Northamtonienſem.	*Snotingamenſem.*
Oxonienſem.	

Ex hiis (inquit) *omnibus Provinciis dedit Rex præfatus* Offa denarium beati Petri: *eo tamen retento & collato poſt receptionem beato* Albano, *per totam ejuſdem Martyris terram. Et idcirco* beati Petri denarius *appellatur, quod ſæpè dictus Rex* Offa *die* S. Petri, *qui dicitur* Ad vincula, *ipſum Martyrem ipſo die meruit cælitus invenire, & ipſum annuum redditum ipſo die Romanæ Eccleſiæ pro redemptione animæ ſuæ contulit ad ſuſtentationem,* viz. *ſcholæ memoratæ propter Anglorum rudium & illuc perigrinantium eruditionem.* Feſtivitas tamen inventionis *S. Albani* in craſtino inventionis ejuſdem celebratur, ne *S. Petri* celebritas detrimentum aut diminutionem patiatur. Hæc ille. Abrogata fuit hujuſmodi Denarii & pecuniæ ſolutio Statuto 25. *Henr.* VIII. cap. 25. Reſtituta autem an. 1 & 2. *Phil.* & *Mariæ.* Sed Abrogata denuo an. 1. *Eliz.* cap. 1.

¶ *Romfeah, Romepeny.*] Sax. ꞃomꝼeoh. i. num. Romæ datus: nam ꝼeoh eſt nummus, pecunia, ſtipendium; ꞃompenincᵹ *Romæ denarius*: penincᵹ enim (hodie **a peny**) eſt denariius. Vide *Romeſcot* quod jam inſtat.

¶ *Romeſcot, Romfeah,* vel *Romefee*, & *Romepenny,* aliàs **Denarius** *S. Petri,* & *Hearth-penny.*]

Erat cenſus annuus unius denarii è qualibet familiâ, Romæ perſolutus ad feſtum *S. Petri.* Saxon. ꞃomᵹeꞅcoꞇ & ꞃomꞅceaꞇ, quaſi *nummus Romæ dicatus*: ᵹeꞅceoꞇ enim & ꞅceaꞇ, partem, ſymbolum, cenſum, pecuniam, ſignificant; aliorum etymologiam jam ſupra vide.

Cenſum hunc per regnum ſuum annuo dependendum inſtituit primo *Inas* Rex Occiduorum Saxonum (ut in Hiſtor. ſua refert *Malmesburienſis.* .....) qui & regio ſupercilio depoſito, pauper inter pauperes religionis

nis ergò, Romam eſt profectus. Nonnulli tamen hoc *Offæ* aſcribunt Merciorum Regi, & narratione quidem multo magis perſpicuâ. Eccleſia *S. Albani* protomartyris non ſolùm libera fuit à *Romeſcot* impendendo; ſed collectum per totam Herfordenſem provinciam ſibi retinuit in uſus proprios. *Offa* Rege hoc à Romano Pontifice, impetrante. *Mat. Weſtm.* in An. 794. leg. p. 285, uſq; 240.

Fœdus *Edwardi* & *Guthurni* Regum cap. 6. Gif hƿa Romfeoh forheolde gilde lahſlite mid denum. ƿite mid englum, i. *Si quis* **Romfee** (ſeu numum Romæ debitum) *detinuerit: inter Danos ſubeat violatæ legis pœnam mulctæ apud Anglos.* Leg. *Edgari* Reg. cap. 4. — **Hearth penny** *ſeu denarius in ſingulas domus impoſitus ante feſtum divi* Petri *redditor. Qui non tum ſolverit, Denarium illum, ac alios præterea 30 ad Romam comportato: certaq; literarum teſtificatione domum rediens, ſe eo detuliſſe confirmato; ac Regi deniq; 120 ſolidos numerato. Si quis ſecundò non dederit, denarium illum, ac præterea ter denos Romam deferat, Regiq; poſtquam redierit 200 ſolidos dependito. Sin tertiò deliquerit rebus ſuis omnibus exuitor.* Legem autem hanc gravem linivit poſtea *Canutus* Rex, Legum ſuarum cap. 15. MS. — **Romfeah**, *i.* Romæ cenſus, *quem beato* Petro *ſingulis annis reddendum, ad laudem Dei, Regis noſtri largâ benignitas ſemper inſtituit, reddatur in feſto* S. Petri ad Vincula; *qui ſupra tenuerit, reddat Epiſcopo denarium illum, & 30 denarios, & Regi det 50 ſolidos.* De hoc ſollicitus, proceres etiam Angliæ (cum auras jam hauſiſſet Romanas) ſic per literas admonuit apud *Malmesb.* lib. 2. cap. 11. — *Faciatis ut antequam Angliam veniam, omnium debita, quæ ſecundùm legem antiquam debemus, ſint perſoluta; ſcil. eleemoſyna pro aratris, & decimæ animalium procreatorum; &* denarii, quos Rom. ad Sanctum Petrum debetis, *ſive ex urbibus, ſive ex villis, &c.* Item *Edwardus* Confeſ. leg. cap. 10. *Omnis qui habuerit* 30 *denariatus vivæ pecuniæ in domo ſuâ, de ſuo proprio, (Anglorum lege) dabit* denarium S. Petri: *Et lege Danorum dimidiam marcam. Ille verò denarius debet ſummoniri in ſolennitate Apoſtolorum* Petri *&* Pauli, *& colligi ad feſtivitatem, quæ dicitur* Ad Vincula; *ita ut ultra illum diem non detineatur. Si quiſpiam detinuerit, ad Juſticiam Regis clamor deferatur, quoniam denarius hic Regis elemoſyna eſt: Juſticia verò faciat, denarium reddere, & foriſfacturam Epiſcopi & Regis. Quod ſi plures domos habuerit, de illâ ubi reſidens fuerit in feſto Apoſtolorum* Petri *&* Pauli *denarium reddat.* Hæc eadem, ut teſtatur *Hovedenus* in *Henrico* 2. à *Willielmo* primo (ſubactâ jam Angliâ) recepta ſunt, & de novo promulgata; nec non item ab *Henrico* ipſo ſecundo: ſed interea, ſic in ſuis legibus *Henricus* primus cap. 12. — **Romfeah** *in feſto* S. Petri ad Vincula *debet reddi.* — *Qui ſupra tenebit, reddat Epiſcopo denarium illum, & 30 denarios addat, & Regi 50 ſolidos.*

Rex *Edwardus* III. An. Dom. 1365. regni ſui 39. Prohibuit denarios iſtos *S. Petri* deinceps Romæ pendi, aut ab Anglis amplius colligi. *Stow.* ibid. pag. 420. & ait ſummam fuiſſe 300 marc.

Gregorius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabilibus fratribus *Cantuar.* & *Ebor.* Archiepiſcopis, & eorum ſuffraganeis & dilectis filiis Abbatibus, Prioribus, Archidiaconis, eorumq; Officialibus per regnum Angliæ conſtitutis, ad quos Literæ iſtæ perveniunt ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Qualiter *Denaria beati Petri* quæ debentur Cameræ noſtræ, colligantur in Anglia, & in quibus Epiſcopatibus vel Dioceſibus debeantur, ne ſuper hoc dubitare contingat, præſentibus fecimus annotari, ſicut in Regiſtro ſedis Apoſtolicæ continetur. De *Cantuarienſi* Dioceſi ſeptem libræ, decem & octo ſolidi ſterlingorum. De *Londonenſi* Dioceſi ſex-decem libræ, decem ſolidi. De *Roffenſi* Dioceſi quinq; libræ, & 12 *s.* De *Norwicenſi* Dioceſi 21 *l.* 10 *s.* De *Elienſi* Dioceſi 5 *l.* De *Lincolnienſi* 42 *l.* De *Ciceſtrenſi* 8 *l.* De *Wintonienſi* 17 *l.* 6 *s.* 8 *d.* De *Exonienſi* 9 *l.* & 5 *s.* De *Wigornienſi* 10 *l.* & 5 *s.* De *Herefordenſi* 6 *l.* De *Bathonienſi* 12 *l.* 5 *s.* De *Sarum* 17 *l.* De *Coventrenſi* 10 *l.* 10 *s.* De *Eborum* 11 *l.* 10 *s.* Data apud Urbem veterem decimo Cal. Maii Pontificatus noſtri anno ſecundo.

Ex cod. MS. in Regiſt. principali Domini Archiepiſcopi Cantuar. [nuncupato *Reynold.*] fol. 78. b.

De *Denariis beati Petri* ſic ſcriptum reperitur in Cronicis. An. gratiæ *DCCCLVIII. Athelwlfus*, pater Aluredi Regis, primus Monarcha, conceſſit ſolvi ſingulis annis Romæ treſcentas mancuſſas, quæ taliter dividerentur ibidem; viz. Centum mancuſſas in honorem *S. Petri*, ſpecialiter ad luminare Eccleſiæ ſuæ: Et Centum mancuſſas in honore *S. Pauli* eadem de cauſâ. Præterea Centum mancuſſas univerſali Papæ præcepit ſingulis annis exhiberi, ad ſuas elemoſinas ampliandas, præſidente tunc temporis Leone Papâ quarto. Et ſciendum, quod mancuſſa & marca pro eodem tunc temporis accipiebantur; & ſic ſingulis annis de *denariis beati Petri* ſolvebantur ab Anglis *CCC* marcæ. Item de quantitate ſummæ prædictæ à ſingulis Dioceſibus regni Angliæ particulariter colligendæ, conſtat per literam ſuperius proximo annotatam, quæ creditur fuiſſe *Gregorii* Papæ quinti: Et continent ſummæ ſcriptæ in dictâ literâ *CCC* marcæ 6 *s.* & 8 *d.* Ibid.

¶ ***Ron.***] Arthuri gladius. V. *Caliburne* & *Curtana.*

¶ ***Rotaticum***, al. ***Rodaticum***] Gallicè *roüage.* Tributum quod rotarum nomine penditur: hoc eſt pro plauſtris & carris tranſeuntibus; quaſi Anglicè diceremus **Wheelage.** V. aliam ejus ſignificationem in *Foraticum*, Bign.

¶ ***Rotta.***] V. Routa; rotarius Miles. *Liv.* levis armaturæ.

¶ ***Rotula, Rotulus,*** & ***Rotulum.***] Tabulæ publicæ, è quibus actus & reſponſa curiarum

recitantur. Sed & alia quævis pagina, quæ *rotæ* inſtar involvitur: à quo Romanis *volumen* dicitur. Item *matricula*, *catalogus*, &c. Angl. & Gall. **a roul**, Germ. **Rodel.**

Romani moris antiqui fuit forenſia geſta codicibus mandare: Sed inclinato jam Imperio, *Rotulorum* uſus reperitur inter inſignia magiſtratuum in utriſq; Notitiis, licèt nulla vocis ſit illic mentio. Apud nos autem, quæ ad rem foraneam pertinebant, *Rotulo* indebantur omnium (quod ſciam) primo: Si hoc evincat *Rotulus ille Wintoniæ* ab *Aluredo* alias *Alfredo* editus, annos plus minns 180 ante ſæcula Normannica. *Ingulphus* Saxo de *Domeſdey* libro fiſcali antiquiſſimo, mentionem faciens, —*Talem* (inquit) Rotulum *& multum ſimilem ediderat quondam Rex* Alfredus, *in quo totam terram Angliæ per Comitatus, Centurias & Decurias deſcripſerat &c.* Non taceam autem ipſum hunc *Ingulphum* Domeſdei opus quod codicibus binis extat ſatis grandibus, *Rotulum* appellaſſe; ac ſi vocabulum illud eo ſenſu côncepiſſet, quo nos hodie *volumen*: Mox enim ante ait, — *Iſte* Rotulus *Vocatus eſt* Rotulus Wintoniæ, *& ab Anglis pro ſuâ generalitate omnia tenementa totius terræ integrè continente* **Domeſday** *cognominatur.* Vide locum hunc *Ingulphi* magis perſpicuè, in voce *Domeſdei.*

Ad exteros abeamus; nam & his innotuit antiquius multa quam apud nos hoc vocabulum.

Hincmarus in prolixiſſ. Epiſt. ad *Nicholaum* PP. *Flodoard.* lib. 3. cap. 14. *Miſi authoritati veſtræ quædam ex verbis & Catholicorum ſenſibus in* Rotula. Idem *Hincmarus* nepoti ſuo *Hincmaro* Epiſcopo, ibidem cap. 21. — *Prolixiſſimam* Rotulam *mendaciis & irrationabilitatibus, & inproperiis contra veritatem & authoritatem repletam mihi miſiſti.* Ipſe etiam *Flodoardus* eodem lib. cap. 11. — *Tunc ſurgens Immo Noviomagenſis Epiſcopus porrexit* Rotulum, *authoritatem Canonicam & Apoſtolicam continentem*, Et aliàs.

¶ *Rotulus Wintoniæ.*] Dicebatur illa Angliæ deſcriptio (ſupradicta) quæ ab *Alnredo* Rege facta eſt; Aliis *Domeſdei* nuncupata. *Wintoniæ* autem nomen obtinet, quod illic olim repoſita eſſet, inter cætera regni Scripta & monumenta. Et fuiſſe videtur *Wintonia* archivum regium uſq; ſeculum ...... Nam ſic *Girald. Cambr.* lib. 2. cap. 6. Per quem (*Joh. Saliſberienſ.* poſtmodum Epiſcopum) idem Papa (Adrianus 4.) Regi annulum in inveſtituræ (Regni Hiberniæ) ſignum præſentavit: Qui ſtatim, ſimul cum privilegio, in Archivis *Wintoniæ* repoſitus fuerat.

¶ *Rotulus Cancellariæ.*] *Bracton.* fol. 3. 31.6. cap. 24. Juxta Lamb. de antiq. Curiarum. Omnia Brevia de pace (quæ ſunt prohibitiones) irrotulari debent in *Rotulo de Cancellariâ.*

Vide M. P in an. 1110. p. 61.

¶ *Rouage.*] Vide ſupra *Rotaticum.*

¶ *Routa.*] *Ruta, Rutta, Rotta,* etiam Græcis ῥοῦτα, à Germ. **Rott**, i. *globus*, turma, cohors, manipulus, agmen, Tranſlatum à *Rota*: quod compactus manipulus, globum exprimit, vel *Rotam.* Sic à cunei ſimilitudine turma, aliàs cuneus appellatur. Itaq; & aliàs Rapta dicitur, à **Raat** Ger. i. *Rota.* V. Roture Dic. Gal.

Routæ meminit *Nicetas Choniates* in *Balduini Flandr.* Imp. ἀμέλει καὶ μοῖραν τοῦ κατὰ σφᾶς στρατεύματος προεκπέμψαντες, ἣν ῥοῦταν ὠνόμαζον, πᾶν τὸ πρὸς ἰσχύος ἀνεπεγκλήτως δρᾶν ἐνδεδώκασιν ἐν τῷ τὰς πόλεις ἐπιέναι τὰς ἀποστάσας, i. — *Partem itaq; exercitus, qui cum eis erat præmittentes,* Routam *hanc vocant, poteſtatem ei omnem dederunt, ut in Civitates quæ defeciſſent pro arbitrio ſuo animadverterent.* p. 183. ῥοῦταν hic, Interpres *Rottam* vertit, *Papias* zauam, aliàs zanam, *Rutam* explicat: quod idem in Longobard. Ll. lib. 1. tit. 18. l. 2. adunatio dicitur. Mali homines (inquit Lex) *Zanas*, id eſt *adunationes* faciunt.

Gulielmus noſter *Nubrigenſ.* lib. 2. cap. 27. — *Rex ſtipendiarias Bribantionum copias, quas* Rutas *vocant, accerſivit.* Et lib. 5. cap. 15. — *Stipendiariam militiam, quam* Rutas *vocant.* Item *Arnoldus* Abb. in continuatione *Helmoldi* lib. 2. cap. 30. — *Philippus Colonienſis, contracto exercitu, ſecundam expeditionem inſtauravit, habens in Comitatu ſuo illos quorum ſecta* Rote *dicitur.* Fide nitor Lindenbrogianâ, qui *Rote* hic intelligit pro *Ruta*, quaſi à Latina *Rota* initium ſumeret, idemq; eſſet quod globus: de quo *Vegetius* lib. 3. cap. 19. — *Globus dicitur, quia ſua acie ſeparatus, vago ſuperventu incurſat inimicos, contra quem alter populoſior, vel fortior immittitur globus.* Supra dicit alam rotundes.

Huc pertinent quibus *Gulielmum Mareſcallum* alloquitur, Rex noſter *Johannes* apud Britonem Armorican. Philippidos lib. 7.

Accipe ſelectos equites Gulielme trecentos,
Et famulos in equis tria milia, ſume clientes
Mille quater pedites tecum; Lupicarica rupta
Fac eat, ite ſimul tenebroſa noctis in umbra.

Ibid paulò inferius.

Hac ex parte Comes Robertus manſit, & hæres
Hugo Novi caſtri, Symon, & rupta *Cadoci,*
Hi ſe clauſerunt prope ripas, ingeniorum
Cura quibus pontemq; data eſt à rege tuendi.

Et ſic pluries. Ut in *Rupta* videas, quod ergo quære.

Rontam autem ſtrictius intelligunt forenſes noſtri & in malam partem. Eſſe ſcil. illegitimam multorum coadunationem ad illegitimum quidpiam impetu perpetrandum. Saxones noſtri hoc (opinor) loð dixerunt, quod vide ſupra.

¶ *Rozus.*] Adject. Tortarius Floria-

cenſ.

cenſ. de Tranſlat. S. Mauri Martyris : in Floriacenſ. Bibliotheca Benedictinâ.

Hic glaucoma cadit, captis dolor aufugit omnis,
Ulcere Roza *cutis fit Mauri munere * lenis.* * Levis.

¶ *Ruberum, ri.*] Inciſio, ſignatura limitalis ; ut me docuit Gloſſar. *Freheri* in Chron. Lauriſhamenſ. Ubi ſub an. 764. in Donatione *Cancronis* ſic legitur. — *Confirmamus terram & ſilvam, qui eſt in illa Marcha de Birſtat, ſeu in ipſo fine : de illo* Rubero *qui eſt de Eccleſia ſancti Nazarii ad partem meridianam, inter partem ſancti Petri per Agiloſum, & ſuos conſortes pro ſigno inciſa ; & inde ad partem orientalem, uſq; ad fluvium certum Wiſgoz, ubi marcha de Baſinſheim conjungit : & de ipſo* Rubero *ad partem Aquilonis, ſicut ipſa inciſio arborum in ipſa die facta fuit, quæ vulgo lachus appellatur, ſive diviſio.*

¶ *Ruceum,* & *Ruchetum.*] Vide ſupra Roccus.

¶ *Rufflura.*] V. *Rifflura.*

¶ *Rufia, iæ.*] Chart. Alam. Gold. 58. — *Eccleſia & Rectores ejus habeant ad poſſedendum &c. hoc eſt auro & argento ſolidos 70. & caballos 5. cum ſaumas, &* rufias, *& filtros, cum ſtradura ſua, ad noſtrum iter ad Romam ambulandum.*

¶ *Rugi.*] Ii qui (nec pridem) *Ruſſi* & *Ruſſii* dicuntur Græcis.
Ll. Ed. *Conf.* cap. 35. tit. De. l. Noricorum — *Aufugit ad Regnum* Rugorum *quod nos melius vocamus* Ruſſiam. Et mox de *Margareta* ſorore *Edgari*, Reginâ Scotiæ. — *Ex parte verò Matris, ex genere & ſanguine Regum* Rugorum.

¶ *Runcilus,* & *Runcinus, ni.*] Equus operarius colonicus, clitellarius, Sagmarius.
Vox crebra in *Domeſdei.* Ubi titt. *Norfolk.* Rex. Hundredus de **Galgou** — *In* Facenham *tenebat* Heroldus *tempore Regis Edwardi* (ſcil. Confeſſoris) *duas carucatas terræ &c. Semper tres* Runcinos, *& 27 porcos, & 200 oves.* Et paulo infra, — *Adhuc berwita, & carucatam terræ in* Creic. *Semper* 10 *villanos, tunc* 11 *bordarios, modo* 4. *Semper in dominico unam carucatam, tunc hom.* 3. *carucatam modo unam & dimidiam. Semper unum* Runcinum, *&* 30 *porcos &* 80 *oves &* 4 *ſocmannos de &c.* Placita An. 6 Ric. 1. Rot. 1. *Warwick. Richardus de Waneſs ponit totam terram ſuam &c. Et dicit quod dedit domino ſuo unum palfridum ad motum ſuum, & dominus ejus dimiſit ei unum* Runcinum *trottantem,* i. Anglicè **a load horſe.** *Chaucer.* in Charactere *nautæ.*

He rode upon a Rowncy as he could.

Eodem ſenſu dici videtur *Runcilus* Domeſd. titttt. Eſſex. Rex. Hundr. de *Chemeresforde,* Belcham, Wicham — *Silva* 20 *perc.* 10 *acrarum prati;* 2 Runcili; 4 *aralia;* 23 *porci ;* 50. *oves &c.*

¶ *Runco, onis.*] Sarculum ; Angl. **a weeding hook.** Item is qui eâ utitur.

¶ *Runicæ literæ.*]

Henricus Spelman Anglus Ornatiſſ. Eruditiſſimoq; viro Olao Wormio D. Med. & profeſ. pub. S P.

Elapſum eſt ſemeſtre ſpatium (mi *Olae*) ex quo literas tuas humaniſſ. cum libro tuo liberi genii & doctiſſimi teſtimonio ſuſcipiebam. Reſpondere tamen non interea licuit, clauſo aliàs mari, & deſiderato aliàs tabellario. Incertus etiam jam nunc ſcribo, nec effundam igitur oleum in ſingulos literarum tuarum apices ; ſed quo te maximè compellatum aveo, de voce, *Runica.* Nec audaciæ videatur, Anglum me & Danici idiomatis omnino inexpertum, de vocum Danicarum origine diſputare. Intelligendum enim eſt, linguam noſtram ex eiſdem natam eſſe radicibus ; Et quadrupili mixtione Danicæ conjunctam. Primò, veterum è Germania Saxonum. Secundò, Gothorum. Tertiò veterum ipſorum Danorum. Et quartò, Norwegienſium ; qui tum cum Danis, poſtea, cum Normannis introierunt Angliam. Res in confeſſo eſt, nec Authorum egeat laudatione. De literis Runicis.

Non dubitemus igitur latere apud nos uniuſcujuſq; iſtarum Gentium vocabulorum origines complurimas : & cum hoc in aliis ſat feliciter experti ſimus (ſine obſecro mi *Olae*) ut de origine vocis veſtræ ᚱᚢᚾᛁᚴᛅ ſive ᚱᚢᚾᛁᚴ, id eſt, *Runica,* pro genio & ingenio noſtro effundam paucula.

Ducor equidem ut à te diſſentiam. Neq; enim à ᚱᛂᚾ, *Ren,* pro ductu aquarum (quod & noſtrâ linguâ ſonet) nec à ᚱᚢᚴ *Ryn,* pro ſulco in terrâ, quamvis à re agrariâ, humilibuſq; initiis, multa olim exorta noverim : ſed à ryne, aliàs ȝeryne, Saxonico, quod myſterium & rem occultam ſignificat. Sic Lucæ Cap. 8. 10. Eoƿ iſ ȝeſeald þ ȝe ƿitun Godeſ riceſ ȝeryne ⁊ oðrum on biȝſpellum ; *Vobis datum eſt noſce Regni Dei myſterium, & aliàs parabolas.* Sic Mat. 13. 11. & Mar. 4. 11. Godeſ ric ȝeryne ; *Regni Dei myſteria.* Sic runlice, & cum augmento Saxonico ȝeryn lice, idem ſonat quod *myſterium,* vel *myſticè* & *occultè. Beda* 1 Reg. 1. Þær he ȝeſinelice ƿord ſprecende id eſt, *myſtica verba locutus eſt.* Et hinc ic runiȝ aliàs runere, *ſuſurro,* vel occultè loquor. Unde in hodiernâ noſtrâ linguâ vernaculâ **to roune one in the ear,** eſt *occultè aliquem in aure alloqui, vel in aure alicuius clanculum ſuſurrare.* Ita prorſus in gloſſar. vet. Anglico-Latino MS. An. Dom. 1460. **To Rounyn**

Rounen togither, *ſuſurro*. Et ſic codex alius antiquitùs impreſſus.

Priſcas igitur illas Danorum & Gothorum literas non appellatas cenſeo *Runicas*, quod ad ſimilitudinem aquæductuum, ſulcorum, araturæ (ut veſtra fert opinio) vel rei alterius cujuſcunq; formarentur: ſed quod eſſent myſticæ & occultæ, Sacerdotalium illarum inſtar Ægyptiacarum, quas in ſimulacro *Canopi*, Antuerpiam aliquando allato, *Goropius* exhibet Hieroglypha: lib. 7. pag. 109. Nec vulgatum olim nomen, *Runica*; nam *Iſidorus* in *Gothor.* Chron. ſub Æra 415. dicit *Galfilam* eorum Epiſcopum, Gothicas literas (non *Runicas*) adinveniſſe. Sed cum ſubjunxerit, ipſum etiam ſcripturas ſacras in eandem linguam convertiſſe: anſam videatur fateor præbuiſſe cur dicerentur *Runicæ*; ſcil. quòd rebus ſacris, myſticis, & occultis conſervandis eſſent jam adhibitæ. Sed nec *Trithemius* Abbas in ſua Polygraphiâ, nec *Bon. Vulcanius* in Commentariolis quos de Gothorum & aliarum Gentium borealium literis edidit; vel quidquam produnt de voce *Runicâ*, vel agnoſcunt quidem nomine tenus. Ne (quod miror) ipſe *Algrimus Jonas* in ſuâ Crymograâ, ubi pluribus agit de hiſce literis.

Runicæ præterea nuncupentur, ſive myſticæ & occultæ, tum quod ab aliarum Gentium literis, mirâ diſcrepant inſolentiâ: tum verò quod in occultis ſuis ſcientiis, putà magicis & præſtigiatoriis, quibus borealis illa mundi pars præ cæteris pollet & polluta eſt, hujuſmodi literæ & characteres (ut illæ Canopi in Ægypto) maximè claruêre. Dicantur & perinde harum literarum & ſcientiarum profeſſores, *Runici*, ſat appoſitè, quaſi Myſtagogæ: habeanturq; iidem apud Danos & Gothos, qui Britannis noſtris atq; Gallis, Druides; Magi apud Perſas; Gymnoſophiſtæ apud Indos, & in quavis penè Gente ſimiles.

In eo deniq; quod Saxonibus olim aliàs ƿyne al. ƿune, aliàs ȝeƿyne & ȝeƿune legimus inconſtanter; intelligendum eſt, ȝe, particulam eſſe cum apud Saxones noſtros, tum apud Germanos omnes (ſed aſpiratum, ȝhe, ab inferioribns) quæ non mutat vocis ſignificationem, ſed auget potius & adornat. Præpoſitam verò aliàs verbis & participiis præteriti temporis, aliàs verbalibus, & ad Auctoris aliquando placitum, nonnullis aliis. Majores noſtri Normannos imitantes, hanc in y mutarunt, ut *Chaucerus* paſſim. Et quoad u in y migrationem, & è contra, illud etiam unicuiq; ceſſit pro arbitrio inter Anglo-Saxones, ut infinitis palam eſt exemplis.

Vides quo nævorum meorum rapior blandimentis; tu quod ſanius tibi videbitur, amplectere, initamq; noſtram cole amicitiam. Bene vale. *Londini* (pullulante jam Epidemiâ quam avertat Deus) Nonis Maii CIↃ. IↃDXXX. è vico *Barbacan*, Hafniam.

¶ *Ruoda.*] Ll. Saxonum tit. 2. §. 1 —— *Qui nobilem occiderit*, I. CCCxl. *ſol. componat.* Rouda *quod dicitur apud Saxones*, Cxx *ſol. & interpremium* Cxx *ſol.* Ruod *veteri linguâ Saxonicâ crucem ſignificat. Gloſs Crux vel ſtaurus* **Rod**. Symbolum Apoſtolorum linguâ Sax. **on rode a hangen**, i. *Cruci affixus.* Atq; inde forſan **Ruogſtab** accuſatio capitis. Apud *Otfridum* Evangel. lib. 4. cap. 4. *Willeram*: in Cantic. Canticor. Hæc in legem illam *Lindenbrogus*, quam me fateor attamen non intelligere: niſi hoc fortè voluerit: quod interfector ultra cæteram mulctam Cruci etiam dominicæ, quæ in unaquaq; Eccleſiâ habebatur, Cxx ſolidos veniæ redimendæ gratiâ delibaret. Certè Saxones noſtri, Crucem rod appellarunt: Etiam locum eminentiorem, quo in Eccleſiis ſiſtebatur, poſteri **the Rodeloft.** Quin & diem quæ exaltationi Crucis addicta fuit, hodie nos **holy rode day** vocamus, i. *diem ſanctæ Crucis.* Etiam ſenes audivi puer, ſæpius jurantes, **by the Rode**, i. *per Crucem.*

¶ *Ruppis, pis.*] Brit. Armor. Philippid. lib. 5.

Littore Sequanio, muros ubi poſtea ruppis
Gaillardæ ſtruxit.

Opinor idem quod *Rupta*, quod vide.

¶ *Ruptarius, & Rapta, tæ.*] Forte etiam Ruppis.

¶ *Rupta, tæ.*] Idem quod *Routa* & *Ruta* quæ vide.

Eſt autem turma, globus, cohors, manipulus.

Brito Armoric. Philippid. lib. 7.

—— *Sume clientes*
Mille quater pedites tecum, lupicarica rupta
Fac eat: ite ſimul tenebroſa noctis in umbra.

De quo Meurſius in vocabulo Ῥουχίον, nihili eſt (inquit) quod hodie editur tecum lupicarica *rupta*, Nam lupicarus unus eſt è præfectis. Ideoq; is ſic emendat lupicarica rutta. Certè Lupicarica, littera majuſcula ſcribendum erat, nam quod rectè aſſerit ad nomen proprium pertinet; ſed rectè ſatis rupta legitur, & juxta animum authoris, qui ſæpius eo utitur, non Germanicum ſed ſuum ſecutus idioma, cui etiam & noſtrum non eſt alienum qui alio ſenſu **banckrout** & **banckrupte** indifferenter dicimus.

Sed ipſum Britonem alias audi ne mendoſe hic vel ei vel ſcriptori rearis obrepſiſſe. Sic enim ille lib. 5. de Epiſcopo Belnaci & domino Melloti captivatis,

Quos Marcharderi ſic clauſit rupta *quod ambo*
Dum patriæ pugnant, capti vinctiq; catenis
Carcere multa diu clauſi tormenta tulerunt.

Et

Et paulo inferius, de exercitu Regis Richardi, Philippo occurrenti dum Curcellis pergeret.

Cujus cum mille & quingenti militis eſſet
Armati numerus, bellatorumq; minorum
Millia dena quater & Marchaderica rupta
Excedens numerum.

Et lib. 7. quod Meurſii etiam ſe oculis obtulit, nam illico ſequitur locum ante dictum ab ipſo citatum.

Hac ex parte Comes Robertus manſit & hæres
Hugo novi caſtri, Symon & rupta *Cadoci,*
Hi ſe clauſerunt prope ripas ingeniorum.
i. machinarum.

Mat. Par. in An. 1199. Sed quoniam idem Epiſcopus (Beluacenſis) contra ordinis ſui dignitatem captus fuerat in armis, ut miles vel *ruptarius*, non prius eſt abire permiſſus donec 6000 argenti marcis ad pondus ſterlingorum numeratis & fiſco commendatis Regiæ concupiſcentiæ ſatisfecit.

Vide *Rutters*, Holl. pa. 243. b. & *Ruptarii* ibid. pag. 99. c. a. Et 98. col. b. l. 51. &c.

Contra *Ruptarios* & Brebantios, Vide Con. gen. Lateran. Anno 1179. M. P. pag. 132. l. 7.

Qui etiam locus pari laborat vitio in impreſſo codice, nam cadocum ſcribitur cum *c* minutiori quod lectorem forte detineat. Sed manifeſta eſt correctio: nam Cadocus dominus fuit caſtri Galienis, ut ſupra liquet lib. 5.

Quem Dominus caſtri ſumma de turre Cadocus
Intuitus, &c.

Et lib. 8. perſpicuè editur,

Cumq; ſua nulli rupta *parcente Cadocus.*

Etiam lib. 9.

Cumq; ſua nulli rupta *parcente Cadocus.*

Ruptarii. Qui ſunt è *rupta.* Mat. Par. in An. 1196. Cruentiſſimi *ruptarii* —Markadeus, Algais, & Lupeſcarus. Et infra, qui Duces fuerunt catervæ (quàm *Ruttam* vocamus) militantes ſub Comite Jo. fratre Regis Richardi, equitationem facerent, &c.

¶ ***Ruſca, cæ.***] Domeſd. V.

¶ ***Ruſche.***] *Mellarium, Alveare.* Sic enim ſignificare videtur in Carta *Will. de Bray* militis facta Canonicis de *Oſney* —— *Ita tamen ut tantum de apicibus, quas ipſe Will. & hæredes ſui, & homines ſui, in Curiis habebunt, Decimas percipiant; ſcil.* de Ruſchis.

Ruche Gall. *Alveare* Lat.

¶ ***Ruſellus.***] Brito Armorica. Philippid. 1. p. 241.

Terra Bienſis habet caſtellum nomine Braiam,
In quo Judæos plures Comitiſſa Brenenſis
More ſuo nummos dantes ad fœnus habebat,
Contigit, ut fidei noſtræ confeſſor, agreſtis
Quidam, quam plures ſolidos deberet eiſdem,
Qui cum non eſſet ſolvendo, contulit illis
Arbitrio Comitiſſa ſuo punire ruſellum,
Præcipuè quoniam Judæis probra tuliſſet, &c.

Hunc Judæi vinctum flagellatumq; crucifixerunt, latus etiam ejus haſta perfoſſerunt, quam ob rem à Philippo Rege omnes combuſti ſunt. Sed hic quæritur quid *ruſellum* velit: quod me fateor ignorare, ni dicatur à Gall. *ruſer*, i. decipere, fraudare, ac ſi Comitiſſa eum uti Judæorum fraudatorem tradidiſſet, quod pecuniam debitam non perſolverat.

¶ ***Ruta,*** & ***Rutta.***] Vide Routa.

¶ ***Rutellus.***] Genus teli, rutabulum. Hiſtor. Auſtrialis ſub anno 1296. Abbas Almundenſis Stiriæ ſævus exactor, tyrannus & hominum torior, à quodam ſuo cognito in lecto ſuo ſagittatus, poſtea gladiis & *rutellis* confoſſus, demum capite truncatus &c.

Saba-

S*abanum*, & *Sabarium.*] Mappa, faciterigium voc. V. *Meurſ.* Ad.

¶ *Sabbatum.*] Pro pace. *Domeſd.* Titt. *Sudſex.* Terra Will. Epiſcopi de Tetfort. *Biſedes* hun dred. nu. 18. *Poſtquam* Willielmus *Rex advenit & ſedebat in* ſabbato, & Willielmus Mallet *fecit ſuum Caſtellum, de* Eiâ, &c.

¶ *Sac*, al. *Saca*, & *Sacha.*] Hoc ſecundùm Ger. dialectum, illud Sax. Eſt cognitio quam dominus habet in curiâ ſuâ, de cauſis litibuſq; inter vaſſallos ſuos exorientibus. Scotis *Sacca*, vel ut juris noſtri vocabulis utar, *Sac* eſt privilegium, quod Dominus habet infra Manerium ſuum, tenendi placita de tranſgreſſionibus, aliiſq; controverſiis ibidem enatis: Fines etiam & amerciamenta, ratione iſtorum, tenentibus ſuis imponendi, levandi & collegendi. Dictum à Saxon. ſac, i. *cauſa, lis, certamen*, à quo ſacan contendere, & Sacful pro contentioſo, & hodie dicimus **for Chriſts ſake**, i. *pro cauſâ Chriſti.* Quin & Germanicè etiam hodie **Sach** *cauſam*, & *litem* ſignificat. **Du handleſt** in **meiner Sach**, *Tu adhuc cauſam meam agis.* **Die Sach ſtadt noch am richter**, *adhuc ſub judice lis eſt.* Hinc Judex *Sachbaro*, & *Sagibaro* dictus eſt, quod vide.

Raſtal. tit. **Expoſition of old words** —— **Sak**, *hoc eſt placitum & emenda de tranſgreſſionibus hominum curia veſtra; quia* **ſac** *Anglicè eſt* acheſon *Gallicè, & dicitur* forſicheſak *idem quod* pur quel acheſon; *&* Sac *dicitur pro* forfeit. *Acheſon* equidem hodie *achoiſon occaſionem* ſignificat, & *calumniam*, achoiſonner *calumniari.*

Audi leg. Divi *Edouardi* Confeſſor. De Baronibus, qui ſuas habent Curias & conſuetudines, c. 21. *Archiepiſcopi, Epiſcopi, Comites, Barones, & omnes qui habuerint* ſacham *&* ſocam, tol, theam, *&* infangthefe; *etiam milites* (id eſt liberos tenentes) *ſuos & proprios ſervientes; ſcilicet Dapiferos, Pincernas, Camerarios, Piſtores & Coco ſub ſuo friborgo* (hoc eſt fidejuſſione de ſe bene gerendo) *habeant. Quod ſi cui forisfacerent* (i. in aliquem delinquerent) *& clamor vicinorum* (nos **hu and cry** dicimus) *de eis aſſurgeret, ipſi tenerent eos rectitudini in Curiâ ſuâ. Illi dico qui habent* ſacham, *&* ſocham, tol, *&* theam, *&* infangthefe. Et cap. 22. Sacha *eſt, quod ſi quilibet aliquem nominatim de aliquo calumniatus fuerit, & ille negaverit; forisfactura probationis, vel negationis* (*ſi evenerit*) *ſua erit*; id eſt, mulcta, quæ vel imponitur actori ſive querenti ob falſam clamorem, ſi ita fuerit inventus: vel reo ſeu defendenti, ſi de illatâ injuriâ is culpabilis judicetur.

Alibi *Sak* placitum & emend. de tranſgr. hominum in Curia Domini. **Sak** Anglicè *encheiſon* Gallice, & **Sak** dicitur *pur forfayt.*

Reg. Majeſt. Scot. lib. 1. cap. 4. §. 2. —— *Et quædam placita criminalia pertinent ad quoſdam prædictorum* (ſcil. Baronum, Comitum &c.) *maximè qui habent & tenent Curias ſuas, cum* ſocco, *&* ſacca, *furca & foſſa, Toill, & Theme, Infang-thiefe, & outfang-theife.* Ll. Henr. 1. cap. 21.

Vide *Sacam* & *Socam* quibuſdam feriis ſeu nundinis conceſſa: ſupra, *Feria.*

¶ *Sacaburth*, al. *Sakebere.*] V. Cow. *Saccabor* Bract. lib. 3. Tra. 2. cap. 35. nu. 1. *Sathaber* Stamf. lib. 1. cap. 21.

Bracton. lib. 3. tract. de *Coronâ* cap. 32. nu. 2. & cap. 35. n. 1. *Furtum verò manifeſtum eſt, ubi latro deprehenſus eſt ſeyſitus de aliquo latrocinio, ſcil.* **hondhabend**, *&* **bacberende**, *& inſecutus fuerit per aliquem, cujus res illa fuerit, qui dicitur* **ſakaburth**, *& ſine ſectâ cognoverit ſe inde eſſe latronem coram Vicecomite, vel Coronatore, vel ſerviente Domini Regis, cum teſtimonio proborum hominum; extunc furtum dedicere non poſſit, quia tales in hoc habent recordum.* Ubi *Sacaburth* idem ſignificare opinor quod apud Scotos **Sacreborgh** & **Sikerborgh**, hoc eſt *certum vel ſecurum plegium vel pignus*: **Siker** enim *ſecurus*: **borgh** *plegius* vel *pignus*: ac ſi, qui cum ipſâ re furtivâ, fugiens apprehenſius ſit, ſuum per hanc reatum tanquam per certiſſimum pignus, prodidiſſe videtur. An dicatur *Sacaburth* à ſac ſive ſaca id eſt q. *lis* vel *cauſa*, *proſecutio*, burh *pignus*: propterea quod res furtiva ſit quaſi cauſæ pignus, hoc eſt furti ſymbolum, vel

Sikerborgh autem apud Scotos dicitur cautio quam pars actrix coram judice interponit, de accuſatione ſuâ, vel de lite proſequendâ. Quon. Attach. cap. 1. §. 1. —— *Attachiamenta ſunt principium & origo Placitorum de* Wrang *&* Vnlauch, *& aliorum, quæ proſecuta ſunt per* **Sikerborgh**. Et §. 6. *Apparente autem certo accuſatore, ab initio famæ, accuſator attachiabitur per plegios, ſi quos habuerit, quod placitum ſuum proſequetur.* §. 7. *Si non habuerit fidei ſuæ religionis ſolet committi.* V. *Infangthefe.*

Saccabor, vel *Sacaber* fortè q. cauſam ferens vel

vel proſequens, vel litis proſequendæ plegius. [V. *Byrthinſack* quod huc nihil.]

Ego Joh. filius domini Joh. de Eſton confirmavi Eccleſiæ S. Mariæ de Bridlington, *omnes terras tenementa & feoda &c. quæ unquam habuerunt de feodo meo in Cau. Ebor. uſq; ad diem præſentem. Concedo etiam quod nec Prior nec tenentes ſui per aliquam actionem, querelam, vel* Sacrabarum, *in Curiâ de* Thornton *in valle de* Pickering, *nec alibi ubicunq; in Com. Ebor. implacitentur, nec aliquâ occaſione, exactione, vel demandâ, per me vel hæredes meos diſtringentur.* Dat. 7 E. 1. Lib. de *Bridlington* penès *Jacobum Bellingham* militem 1628.

¶ *Sacaber.*] Quaſi ſacam ferens vel lator.

¶ *Saccellarius*, al. *Sacellarius.*] Illud à Latino *ſaccellus*, hoc à Gr. σακέλλα: quod utriſq; *marſupium* ſignificat vel *ſacculum*. *Hincmari*, quin & B. *Auguſtini* ævo ſic dictus qui pecuniarum *ſaccello*, præpoſitus in Aulâ Regiâ militibus, operariis miniſtris: in Eccleſiâ, pauperibus & ſacratæ functionis clientibus, ſtipendia erogabat & munera. In quibuſdam monàſteriis *Berſarius* poſtea dictus, & *Burſarius*, quod itemq; nominis in Academiarum collegiis adhuc retinetur, uſitatius autem hodie *Theſaurarius* appellatur. In priſco Vocabular. a Styward interpretatur. V. *Onuph.*

Hincmarus tamen Epiſt. 3. cap. 17. *Saccellarium* & *Berſarium*, diverſos numerat in Aulâ Franciâ: Sed nec hunc aut illum inferioris multo facere videtur conditionis, quam præcipuos ipſos palatii miniſtros: Sic enim ille —— *Et quamvis ſub ipſis* (*Comitibus* ſcil. &c.)

¶ *Saccus cum brochiâ.*] Vide ſupra *Brochia.*

¶ *Saccus Lanæ.*] Continet apud nos 26 petras; petra 14 libras. 1 Stat. an. 14. Edw. 3. cap. 21. — *Apud Scotos verò 24 petras, & petra 16 pond. Turonenſia*, ut *Skenæus* notat in Stat. Da. 2. cap. 39.

¶ *Sacellum.*] Non à Sacro, ſed à ſaciolo dictum, quo pecunias recondebant. *Ærarium.*

¶ *Sachbaro.*] Item quod *Sagibaro* quod vide.

¶ *Sacio, cis, ſacire.*] Idem quod poſteris ſaiſire & ſeiſire; hoc eſt *apprehendere, capere, diripere.* Deduci tamen videtur à Latino *ſociare*, ac ſi *ſacire* aliud non eſſet quàm *rem alterius, noſtris ſociare*: Eoq; ſenſu non ſemel legitur in Formul. Solenn. viz. nu. 19. *Ut alubi ipſas res* (vobis ſcil. per me venditas) *nec vendere, nec donare, nec alienare, nec ad alias caſas Dei delegare, nec in naufragium ponere, nec ad proprium* ſacire, *nec hæredibus meis in alode derelinquere pontificium* (i. poteſtatem) *habeam ad faciendum.* Et form. ſeq. — *ipſam rem alubi, nec vendere, nec donare, nec alienare, nec ad alias caſas Dei delegare, nec ad proprium* ſacire *&c. poteſtatem habeas ad faciendum.* Item num. 150. De eo qui rem alterius quam excolit, ad proprietatem ſuam *ſacire* voluit — *Dum per maiorum hominum conſilium (quod non debueram) de terra veſtra in loco nuncupato ill. quam excolere videor, avellere amavi, & ipſam terram ad proprietatem* ſacire, *& non potui, &c.* Sed expreſſo verbo in *Boior.* Ll. tit. 17. l. 2. *Sociare* dicitur. —— *De his qui propriam alodem vendunt, vel quaſcunq; res, & ab emptore alter abſtrahere voluerit, & ſibi* ſociare *in patrimonium: tunc dicat emptor ad venditorem &c.* Vide *Saiſo.*

¶ *Sacra.*] P. Diacon. Hiſt. lib. 15. in *Anaſtaſio*, ſub An. 1226. pag. 432. —*Miſerat enim (Imperator) Vitaliano* Sacram, *quo tranſmitteret eam Romam, ut Papa proficiſceretur ad celebrandam ſynodum apud Heracleam.* Et lib. 16. in *Juſtino* 2. ſub An. 558. pag. 471. *Imperator Julianum magiſtrum cum* Sacra *deſtinaverit ad Archetem Regem Æthiopum.* Infra — *Cum autem ſuſcipiſſet Imperatoris* Sacram, *oſculatus eſt ſignaculum, quod habebat pectuſculum Imperatoris.* —— *Porro cum legiſſet* Sacram, *invenit ſe contra Regem Perſarum armaret.*

¶ *Sacramentum ſuper arma.*] *Aimoin.* lib. 4. cap. 26. — *Hoc pactum* Sacramento *quidem* ſuper arma *ut eis* (i. Saxonibus) *mos erat jurantibus, formatum.*

¶ *Sacramentum plenum.*] Dictum reor de completo numero duodenario, ut in Ll. *Ed. Confeſ.* ab Ingulpho datis cap. 17.

¶ *Sacrarium.*] Propriè, locus quo res ſacræ reponuntur; per tranſlationem autem quodlibet theſaurarium. *Flodoard.* lib. 2. cap. 2. — Sacrarium *domus Eccleſiæ Remenſis, quod cenſeo non tantum dici de loco, ubi Sacra & Reliquiæ recondebantur, ſed & cætera opes Eccleſiæ illius.*

¶ *Sacriſta*, & *Sacriſtarius.*] Rerum ſacratarum Cuſtos. Præfectus Sacrarii. Ger. **Sacriſtaine**, q. *Sacriſtar.* Majoribus noſtris **Segerſtane**, atque inde hodie **Sexten**, vel **Segſten.**

Brito Armor. in fine lib. 12. de furibus verba faciens, qui Sacrarium Eccleſiæ S. Germani compilarunt.

Clam præſumpſerunt Res exportare ſacratas:
Deinde ſacriſta *loci capſam ſtans ante beati*
Præſulis, ipſius lachrimoſa voce vocabat.
Nomen &c.

Spec. Sax. Art. 71. — *Exceptis Clericis, mulieribus, ſacriſtis,* id eſt, *Eccleſiarum cuſtodibus, & paſtoribus.*

¶ *Sacrivus.*] L. Sal. tit. 2. §. 14. — "Si quis (porcum) maialem *ſacrivum*, quod "dicitur votivus furaverit; & hoc cum teſtibus, "ille qui eum perdidit potuerit adprobare quod "ſacrivus fuiſſet, DCC denar. &c. culpab. judicetur." Ibi Gloſſ. *Linden.* Sacrivus porcus, id eſt, qui defenſor eſt aliorum porcorum.

¶ *Sacrobarra,*] Lib. MS. de Officio Coronatoris — *Inquirendum eſt per* 12 *juratos pro Rege ſuper ſacramentum ſuum, quod fideliter præſentabunt ſine ullo concelamento omnes fortunas* (i. fortuitò occiſos) *abjurationes, Appella, Murdra,* Sacrobarra, *felonias factas, per quos & quot &c.* Quære an *Sacrobarra* idem non ſit quod *Sacrilegia.*

¶ *Sagibaro,* al. *Sachbaro.*] Idem quod hodie *Juſticiarius.* Erant autem *Sagibarones,* cauſarum judices, qui in mallis & publicis conventibus jus dicebant, liteſq; dirimebant, à quo & nomen: Nam *Sac* quod alii *Sag,* pronunciant, *cauſam* vel *litem* ſignificat, ut ſupra oſtendimus in eo vocabulo: *Baro, virum* vel *hominem*; quaſi diceres *virum cauſarum,* vel *cauſis & litibus præpoſitum* — *Sagibarones* (inquit Gloſſ. in leg. Salic.) *dicuntur quaſi ſenatores,* Gall. *hommes de loy, ou de cauſes.*

Ll. *Inæ* Regis Anglo-Saxonis cap. 6. MS. — *Si quis in Eccleſiâ pugnet,* 120 *ſolidos emendet. Si in domo Aldermanni, vel alterius* ſagibaronis *pugnet,* 60 *ſolidos emendet, &* alios 60 *pro wyta.* In exemplari Saxonico ȝeðunȝeneſ piðan hoc loco legitur pro *Sagibaronis,* quod *Lambardus* vertit *ſapientis honorati.*

L. Salic. tit. 56. §. 2. *Si quis* Sagibaronem, *qui puer* (i. miniſter) *Regis fuerat, occiderit,* 12 *denar. qui faciunt* ſol. 300. *culpabilis judicetur.*

§ 3. *Si quis* Sagibaronem *qui ingenuus eſt, & ſe* Sagibaronem *poſuit, occiderit,* 24 *den. qui faciunt ſol.* 600. *culpabilis judicetur.*

§ 4. Sagibarones *in ſingulis mallobergiis,* i.e. *plebs quæ ad unum mallum convenire ſolet, plus quam tres eſſe non debent: & ſi cauſa aliquà ante illos ſecundùm legem, fuerit definita, ante grafionem removere eam non licet.*

¶ *Sagma, Sagmatis,* & *Sagma, Sagmæ,* aliàs *Saugma, Sauma, Salma, Sagina, Soma, Sumagium.* Item *Sagmarius,* & *Sagmaria, Saumarius,* & *Saumaria, Soumarius,* & *Soumaria, Sumarius,* & *Sumaria, Saginarius,* & *Saginaria.*] Hæc equum vel equam clitellarium & jumentum quodcunq; ſarcinam aut onera deferens: illa onus, ſarcinam, ipſaſq; clitellas ſignificantia. Omnia ut alii atq; alii volunt, à *Sagma,* & hoc ipſum à *Sagum.* Sed perperam, uti mihi videtur *Balbus* in Catholico, apud *Goldaſt.* Sagma *à* Sagum *dicitur, quæ corruptè vulgò dicitur* Sauma, *vel* Salma, i. e. Sella, *vel* Pondus, *vel* Sarcina, *quæ ſuper ſellam ponitur. Unde* Sagmarius, *i. e.* Caballus; *& hæc* Sagmaria, *i. e.* equa *vel* mula: *vel ut generaliter dicam, quodlibet jumentum poteſt dici* Sagmarius, *vel* Sagmaria, *pro diverſitate ſexuum.* Quod quidem ab *Iſodor.* Origin. lib. 20. cap. 16. depromptum eſt. — Sagma (inquit) *quæ corruptè vulgò* Sauma, *à ſtratu ſagorum vocatur: unde &* caballus ſagmarius, mula ſagmaria. Error certè in utroq; manifeſtus: nam *Sagma* Græcum eſt, nec è Latinis quærendum, licet *Sagum* etiam ſit Græ. σάγος, ſed ut ait lexographus, Σάγμα *onus jumenti ſarcinarii,* ἀπὸ τοῦ σάξαι.

Sagma autem, thecam ſcuti propriè ſignificare, deinde ſellam, ephippia, & inſtratum quo deſuper equo mollior ſit ſeſſio; fuſè ſatis oſtendit *Cœlius Rhodiginus* lib. 17. cap. 14. Et interpres veteris teſtamenti Levit. cap. 15. 9. *Sagma* uſurpatur pro *ſellâ* equeſtri: Græcum proculdubio ſequutus, quod illic repererat ἐπίσαγμα. In quem locum *Hugo Cardinal.* Sagma ſagmatis (inquit) eſt *ſtratura aſini* vel *equi.* Sed etiam aliqui libri habent *ſagina.* Hoc autem verbum (*ſagina*) expugnant *Goldaſtus* & *Meurſius,* quod tamen reſtituendum cenſeo, ut infra ſuo loco dicemus. Item Gloſſ. Latino-Theotiſ. apud *Lindenb.* Sagma (inquit) *feltrum* vel **Stoulſoum,** i. e.

Et *Vegetius* de mulo — medicinâ lib. cap. 59. — *ſub ſellis &* ſagmis *ſolo tergo præſtat officium.*

A *Sagma* proculdubio fit *Sagmarius*; undè *Lampridius* ante alios primum dixiſſe reor *equum Sagmarium* (vel *ſaginarium*) pro equo ſellâ fœmineâ inſtrato: de quo mox infra. Cæteræ omnes voces prædictæ Latino-barbaræ, viz. *ſauma, ſoma, ſaumarius, ſomarius, ſoumarius, ſumarius,* non à *ſagma* pro *ſella,* ſed à Gall. *ſaume,* Ital. *ſoma,* Germ. **ſome** & **ſomme,** quæ onus vel *ſarcinam* ſignificant plerunq; unius jumenti, ducta reor, à Latino *ſumma,* quaſi *ſumma ejus oneris,* vel rerum conſtrictarum. Sed hoc vide ſigillatim ſuis locis. V. *Saugma.*

Apud Symphorianum Campegium in Galliæ Celticæ Campo, Cap. de Præfecto Regio Lugdunum miſſo, fol. Dd. onus dicitur — *Tunc Regio fretus mandato in Burgundiam conceſſit, unde nec citra diligentiam bis mille tritici onera advexit, quo commeatu Lugdunenſis populus vires revocavit.* Frumenti onus equinum, nos **a ſeam** dicimus.

¶ *Saginarius.*] Idem quod *Sagmarius,* id eſt, Equus, Aſinus vel mulus, ſella, *ſagmate,* vel *ſaginate* equitationis gratiâ inſtratus. Jumentum etiam quodlibet Sarcinarium: & ejuſdem cuſtos, ſive actor.

Sed quærendum eſt an verè exſtat hæc dictio *ſaginarius,* an mendoſè edatur à quibuſdam pro *ſagmarius.* Certè hoc contendunt viri acutiſſimi *Goldaſtus* & *Meurſius,* & lectoribus facilè obreperet & ſcribentibus. *Rigordus* in vitâ *Philippi Auguſti* — *Ex improviſo de nemoribus egreſſus, militum caterva armatorum ſtipatus non modica,* ſaginarios *Regis Philippi, cum denariis & argento multo & varia ſupellectile potenter abduxit.* Hic *Meurſius* ſaginarios expungit: correctumq; reddit *ſagmarios.* Inquit enim: hodie non rectum eſt quod editur *ſaginarios Regis.* Item in Deſtructorio vitiorum cap. 96. Ubi *ſaginarius* legiur pro eo qui jumentum agit. — Saginarius *quidam bubulcus arabat pratum ut ſeminaret: ſed boves, ut ſolebant, non arabant, imò pro poſſe recalcitrabant &c. Quibus* ſaginarius; *cupio arare pratum, ut mihi & vobis cibum tribuat.* Iſta fuſius citans *Goldaſtus* in

Gloſſ.

Gloſſ. ad *Ekkehardum* juniorem, *Quibus* (inquit) *locis omnibus perperam in vulgatis codicibus & ſagina & ſaginarius* &c. *excuſum eſt.* Itaq; ipſe (non ad exemplum *Meurſii* cum antiquior ſit paulo, ſed ſuo arbitrio) *ſagmarius* infert. Mendoſè autem, ſi ubiq; legantur *ſagina* & *ſaginarius* frequens ille error eſt, & ante 400 annos receptus, etiam in ſacrâ Bibliâ: ut ſupra, in *Sagma* oſtendimus ex *Hugone Cardinale*; qui *ſagina* vocem non agnovit ſolum ac & ſine ſtigmate pertranſivit. Apud *Lampridium* quoq; in *Heliogabalo* legitur *quæ pilento, quæ* equo ſaginario, *quæ aſino veheretur*: Sed hoc in aliis codicibus fateor *Sagmarius*.

¶ *Sagina, Saginatis.*] (Inquit priſcus vocabularius) eſt ſtratura aſini, vel ſella dicitur, à *ſagum.* Nam aſini prius ſternebantnr *ſagis.* *Papias* autem dicit, quod *ſagina* Hæbraicè, Græcè, & Latinè dicitur, *ſarcina, ſella, pondus.* V. σάƨη & σαƨηνέυω Lex.

¶ *Saiſina.*] V. infra *Seiſina.*

¶ *Salma.*] V. *Sagma.*

¶ *Saugma.*] Vide *Sauma, mæ,* & *Soma, mæ*, pondus, ſarcina: unius jumenti onus, à Gall. *ſaume* & *ſomme*, Ital. *Soma*, Germ. **ſome** & **Somme**, idem ſignificantia. Vide ſupra *Sagma.*

¶ *Saumarius, Soumarius, Somarius, Samarius,* & *Summarius.*] Item in fœmin. gen. *Saumaria*, &c. Equus, mula, jumentum, ſarcinarium vel clitellarium: & quod onera bajulat, Gall. *Sommier*, Ang. **Sumpter hoꝛſe**, vel **pack-hoꝛſe**.

Vide ſupra *Sagma.*

¶ *Sagum.*] Laicorum veſtitus: ideoq; religioſis prohibitum; ut ſupra in *Caſulâ*. Lego autem Alamanic. Rerum Tom. 2. in hiſt. de fratribus conſcript. ſub An. 908. Adalberum Pontificem Auguſtæ Vindelicæ, non ſolum monachis dediſſe purpuras Tyriacas, & palliola viridia, cum camiſibus &c. Sed unicuiq; etiam ipſorum, & fratrum, aut *ſagum laneum album*, aut camiſile ſubtile & grande &c.

¶ *Saiga.*] Numulus Germanicus antiquus, qui apud Alamannos ſimplicem tantum denarium valebat: apud Boioros tres. In Char. Alam. 60. *Saigit.*

L. Alaman. tit. 6. §. 2. —— *Duas* ſaigas *valentem ſupra ſolidum &c.* §. 3. Saiga *autem eſt quarta pars tremiſſis; hoc eſt denarius unus, duo* ſaigæ *duo denarii dicuntur. Tremiſſis eſt tertia pars ſolidi, & ſunt denarii quatuor.* Ibidem iterum atq; iterum. Et tit. 99. §. 16. — *Si quis capriolum occiderit* ſaiga, *ſi involatus fuerit, novemgeldis componat.*

Apud *Boiros* autem ſeu *Biawarios* tit. 8. cap. 2. §. 3. — *Si unam* ſaigam, *id eſt tres denarios furaverit, ſolus juret ſecundum legem veſtram.* §. 4. *Si duas* ſaigas, *hoc eſt ſex denarios, vel amplius uſq; ad unum ſolidum quod ſunt tres tremiſſes, cum ſacramentali uno juret.* Item tit. 16. §. 2. — *Quantum jactus eſt de ſecuri* ſaiga *valente*, aliàs pluries.

¶ *Saio, onis.*] Fori vel magiſtratus Gothici miniſter: qui reos protraxit in judicium, ſuperioriſq; poteſtatis mandata exequibatur. Romanis, Apparitor, lictor: Aliis Serjandus, Balivus. Fortè à Sax. ſagol, ʒ ut paſſim ſolet in *i* verſo. Eſt autem Saʒol vel *Saiol* fuſtis ſeu baculus, cujuſmodi apud nos etiam hodiè curiarum apparitores ferunt muneris indicium: ut ſint *Saiones* quaſi *bacularii, fuſtigeri*, Gal. *baſtionneres*, Angl. **Tipſtaffs**. Horum itemq; ſunt ex genere qui *Servientes ad clavam* dicuntur, licet ipſi bacillos ſeu virgas plerunq; deferunt argenteas; Sed & majoris illi nominis *Servientes ad arma*, Angl. **the Sergeants at Arms**, qui robuſtiores ferunt ex argento baculos, interdum deauratos, coronâ & inſignibus regni in ſummitatibus exornatos; utpote qui non niſi juſſu ipſius Regis vel Concilii ejus Curiæ Parliamentariæ, & Domini Cancellarii, vel Theſaurarii, atque hoc in rebus gravioribus emittuntur.

Gloſſar. Arabico-Latin. *Saio*, pœnator, tortor.

Saiones autem, qui ex nutu pendent Cancellarii, ne novum putes, ecce olim apud *Caſſiodorum.* Con. to. 2. 114.

¶ *Saiſina, Saiſitus.*] *Hov.* 544. — *Willielmus Comes de Warrenna donavit Eccleſiam S. Pancratii &c.* & Monachis ibidem Deo ſervientibus de decima denariorum & omnium reddituum ſuorum de Anglia — *Et inde* (inquit) *ſaiſivi eam per capillos capitis mei, & fratris mei* Radulphi de Warennâ, *quos abſcidit cum cultello de Capitibus noſtris ante Altare Henricus Epiſc. Winton.* Teſte Theobaldo Archiep. Cant. &c.

¶ *Sakebere.*] V. *Sacaburth.*

¶ *Sala, læ.*] Aula. Gall. *Sale.* Angl. **an Hall**.

L. *Alam.* tit. 81. §. 1. — *Si quis ſuper aliquem focum in nocte miſerit, ut domum ejus incendat, ſeu* ſalam *ſuam &c.* L. *Longob.* tit. 11. §. 4. — *Si quis ſervum alienum bubulcum, de* ſalâ *occiderit, componat ſol.* 20. Et §. 7. *De illis verò paſtoribus dicimus qui ad liberos homines ſerviunt, & de* ſalâ *propriâ exeunt.*

¶ *Salarium.*] Quaſi *Solarium*, quod vide.

¶ *Salibus, bi.*] In Alamannorum legibus à *Goldaſto* editis pro *ſalivâ* legitur, tit. 62. — *Si ſubterius* (labium maculaverit) *ut* ſalibum *continere non poſſit &c.* In editione autem *Lindenbrogii*, & melioribus aliis, ut ipſe aſſerit, quæ ſecutus eſt exemplaria *ſalivam* habetur.

Salibus item legitur Chart. Alaman. *Goldaſt.* nu. 77. — *Quicquid in pago N. in ea die habuimus, id eſt, campis, ſilvis, curtis, curtilibus, caſis,* ſalibus, *pratis, paſcuis &c.* *Goldaſtus* illic in indice obſcur. verb. notat *Salibus* pro *Salicis.*

¶ *Saliſuchen.*] Decret. *Taſſalonis* in legg. popular. §. 14. — *Qui reſiſterit domum ſuam quod* ſaliſuchen *dicunt, qualem rem quærenti reſiſtebat, talem componat in publico* 40 *ſol.* Vide *Sala* ſupra.

¶ ***Sallio, lis, lire.***] Idem quod aſſallio quod ſupra vide. Eſt autem in aliquem inſultum facere.

L. Baiwar. tit. 13. §. 2. *Si autem altera perſona ipſum animal per vim ſallire compulerit, &c.*

¶ ***Saltarius***, & ***Saltuarius.***] L. Longo. tit. 25. l. 50. — *De ſervo fugace & advenâ homine, ſi in aliâ judiciariâ inventus fuerit, tunc Decanus, aut* ſaltarius, *qui in loco ordinatus fuerit comprehendere eum debet, & ad ſculdaſium ſuum perducat.* Et l. 73. — *Jurent ſculdaſii, decani,* ſaltarii, *vel loco præpoſiti, ut nullus eos* (ſcil. fugitivos) *cœlet.* Item lib. 2. tit. 38. l. 2. — *Si quis Judex, aut ſculdais, aut* ſaltarius, *vel decanus, de loco ubi arioli, vel ariolæ fuerint, neglexerit amodo intra tres menſes eos inquirere & invenire, & per alios homines inventi fuerint; tunc componat unuſquiq; de loco ſic ut ſupra Lex eſt. Et ſi manifeſtum fuerit quod ſciat judex, aut ſculdais, &* ſaltarius, *& Decanis, ubi ipſi arioli aut ariolæ ſunt, & eos non condemnaverit &c.* VVidrigild *ſuum in palatio componat.*

¶ ***Saltatorium.***] In notis Heraldicis, illud eſt quod à ſimilitudine, alii *Crutem Andreanam* vocant: nos in Aſpilogiâ noſtrâ decuſſem: quam x litera expreſſè indicat.

Erat autem *Saltatorium* machinâ, quâ in Saltibus prædabantur feræ, à quo & nomen.

¶ ***Salvamentum.***] Salus. *Hincmar.* Epiſt. cap. 8. —*In regimine Regni cum honore &* ſalvamento, *ac ſupplemento de his quæ neceſſaria ſunt, — poſſitis conſiſtere.*

¶ ***Salvus conductus.***] Gal. *Sauf-conduct.* Privilegium quod Princeps exteris concedit veniendi tutius in Regnum vel Dominium ſuum, & redeundi. Quod ſub belli tempeſtate fieri plerunq; ſolet inimicis Regiis, ſive de pace ſive de redimendis captivis, vel hujuſmodi tractaturis: quin & ideo ſigillo regni communitum. Ejus forma ſolennis extat in Regiſtro Brevium Original. p. 25.

¶ ***Salva guardia.***] Gall. *Sauf-guard.* Protectio, tulela, ſalva cuſtodia. Speciale privilegium ſigillo Regio firmatum: ideoq; exteris conceſſum, ut litigantibus ipſis in foro Angliæ, nihil interea, aut perſonis, aut famulis, aut bonis ſuis, per vim, vel injuriam inferatur. Forma ejus ſolennis extat in Regiſtr. Brev. orig. pag. 26. — *Nos volentes dictos* T. *&* A. *ab oppreſſionibus indebitis præſervare, ſuſcepimus ipſos* T. *&* A. *res & juſtas poſſeſſiones, & bona ſua quæcunq; in protectionem, &* ſalvam guardiam *noſtram ſpecialem &c.*

¶ ***Salus***, & ***Salut.***] Nummus aureus ab H. 5. in Franciâ cuſus. V. ſup. *Blanc.* & *Cow.* Et Chron. in An. 1420.

¶ ***Salvus plegius.***] V. Plegius.

¶ ***Salvaticus.***] Adject. Ferus Silveſtris, ab Ital. *ſelva*, pro *ſilva.*

L. Baiwar. tit. 20. §. 6. — *De his quidem avibus, qui de* ſalvaticis *per documenta, humana domeſticantur induſtria &c.*

¶ ***Samitum.***] Sericum villoſum, quod apud Britonem Armoric. lib. 12. p. 384. *Sammus* dici videtur.

Indumenta tegunt niſi ſammi, *byſſus, & oſtrum.*

An inde dictum quod è *Samo* venit?

¶ ***Sanctuarium.***] C. S. Bonifacius V. primus Pontificum juſſit aras & Eccleſias eſſe aſyla reis. *Platina, Sigeb.* Illud *Honorius* & *Theodoſius* antea ſanxerunt. Hodie in Galliâ non obſervatur. Chronographia in 16. ſub An. Ch. 618. V. *Fridſtol*, ubi agitur de Aſylo Sancti *Joh. de Beverlaco*, & adjice juramentum, quod ad hunc locum profugi ſuſcipiebant in lib. MS. ſeu Calendario *de reis* fol. 17. b.

Sanctuarium vocabant agrimenſores *Tabularium*: Quod ſi quis contradicat, *Sanctuariam* Cæſaris reſpici ſolet. Omnium enim agrorum, & diviſorum, & aſſignatorum, formas; ſed & diviſionem: Commentarius & Principatus in *Sanctuario* habet &c. *Siculus Flaccus* lib. de condit. agror. Ubi viz. telligrapha agrorum, Villarumq; deſcriptiones (uti in Scaccario *Domeſdey* book) reponebantur.

¶ ***Sanguino, nas.***] Cruento. Αἱμάσσω, unde Italis *amazzare, Occidere.*

¶ ***Sapientes.***] Pro Judicibus & primariis Regni. *Malm.* 58. 92.

¶ ***Sanzacbegus.***] Turcicum, *Sanzac* vexillum, *beg* dominus, i. *dominus vexilli, dominus vexillaris*: cui ſcil. cum vexillo tradita eſt provincia, ceu præſidi; & cui propterea militatum eunti vexillum præferri ſolet: Græcis hodie φλαμβȣλάρης, ceu φλαμȣλάρης, aut Hameolaris. *Sanzac-begluc*, dignitas vel officium *Sanzaci* aut *vexillani*, h. Provinciæ præſidis. Præſidatus.

Leunclavius Onomaſt. Alter. Buruſum *beg ſanzacum*, h. *begus* ſive *dominus vexilli* Buruſenſis. *Muſulm.* lib. 4. narrat ita vocatum fuiſſe Muratem, cum à patre præfectus Buruſæ fuiſſet. Idem.

¶ ***Saphipinæ pelles.***] Jornand. de Got. cap. 3. p. 9.

¶ ***Sarabattæ,***] Apologia *Henr.* 4. Imp. in Rer. Germ. Script. —*Unde &* Sarabattas, *hoc eſt ſibi viventes appellat ſanctus Benedictus tertiũ genus Monachorum, quoniam* (inquit) *nulla regula approbati experientia magiſtra ſicut aurum in fornace, ſed & in plumbi naturam molliti adhuc operibus ſervantes ſeculo fidem, mentire Deo per tonſuram noſcuntur: quibus pro lege eſt deſiderium voluptas: cum quicquid putaverint vel elegerint, hoc dicant ſanctum; & quod noluerint, hoc putant non licere.*

¶ ***Sarclo, clas***, & ***Sarclum, cli.***] Eſt autem *Sarclum* harpagonis genus, quo herbæ noxiæ è ſegitibus divelluntur. Angl. **a weeding hook**. Et inde *Sarclare* **to weed**.

¶ *Sarco-*

¶ *Sarcophagus.*] Sepulchrum.

¶ *Sarjantus*, & *Sarjans.*] Vide infra *Sergean.*

¶ *Sartare.*] Eſt ſylvas ſuccidere, vel locum ſilvis & dumis purgare. Lib. Pr. *Dunſtap.* cap. 23. — *Area illa* (juxta *Dunſtaple*) *Ubi* **Wathlingge**, & **Ikelingge** (ſcil. viæ) *conveniunt, per Henricum Regem Angl. ſenem, primitus* ſartabatur *ad famoſiſſimi latronis, Dun nomine & ſociorum ſuorum reformationem.*

¶ *Sarum.*] Indeclinabile, pro *Saliſburienſi* Civitate. Ordo Eccleſiaſtici officii ſeu liturgia, quæ dicitur *ſecundùm uſum Sarum*, compoſita fuit ab *Oſmundo* 2. Epiſcopo *Sarum* temp. *Williel.* Conq. Chron. *Holl.* pag. 17. col. b.

¶ *Saulſcot.*] Sax. ſaplſceat, i. Animæ ſymbolum, & ita dicebatur quoniam ſepulturâ pendebatur. Vide L. *Canut.* 13. & Concil. Ænamenſe, & adde.

¶ *Saunium.*] Telum Gallicum σαυνίον, cujus non meminit Calapin. V. *Diodor. Sic.* part. 1. 306, 307.

¶ *Saunkfin.*] In genealogiis eſt rectæ lineæ defectus, ſic à Brittone uſurpat. cap. 119. quaſi *ſanguinis finis.*

¶ *Saxones.*] Roſwitha, de geſt. Odonum cap. 1. pag. 163. Ger. 8.A.

Ad claram gentem Saxonum (*nomen habentem*
A ſaxo) per duritiem mentis bene firmam.

Sed gratius illud apud Engelhuſium.

Quippe brevis gladius apud illos Saxa *vocatur;*
Unde ibi nomen Saxo *traxiſſe putatur.*

¶ *Saxo.*] Brevis gladius. *Gotfr. Viterbienſ.* Chron. part. 15. pa. 362.

Pax ubi congeritur, ſub fraude Macedo veretur,
Ne malè fruſtretur, ſi totus inermis habetur,
Unde breves gladios, clam tulit arte ſecus.
Ipſe brevis gladius apud illos ſaxo *vocatur*
Unde ſibi Saxo *nomen peperiſſe notatur.*
His quoq; cultellis vita redempta fuit.

¶ *Scabella, lorum,*] Grallæ. Lignea fulcra quibus innixi claudi gradiuntur.

Flodoard. lib. 2. cap. 14. *Tres ſiquidem claudi ab incolis ejuſdem loci memorantur inibi fuiſſe curati. Cujus redibitæ ſanitatis indicia; bacilli videlicet ac* ſcabella *in eadem Eccleſiâ diu ſunt reſervata.*

¶ *Scabini, Scabinei, Scabinii.*] Judices erant apud Germanos, Francos, Longobardos, mallis publicis cauſiſq; tam capitalibus quam civilibus; nec terreſtribus ſolùm, ſed & maritimis, in quovis Comitatu, & Civitate ſub Comite præfecti: à Miſſo regio ſive dominico (qui inſtar *Juſticiarii Aſſiſæ* apud nos fuit) cum aſſenſu populi electi: & in ſingulis mallis ſepteni conſtituti. Tanta eis reverentia, ut ſi quis repeteret quod ab ipſis judicatum eſſet, & in cauſa cecidiſſet, aut 25 ſolidis rem componeret, aut acceptis à *Scabinis* 15 ictibus, ſuam lueret temeritatem.

Quin & ipſi cauſidici (quos à rixoſis clamoribus illâ ſecula Clamatores nuncuparunt) lata jam à *Scabinis* ſententia, ſi neq; acquieſcere vellent, neq; eos proſequi de injuſto judicio, cuſtodiæ non ſolùm mancipandi erant, ſed & Regio ſiſtendi ſupercilio. Nec impune interea *Scabini* ipſi delinquentes, nam & hos ejicere tenebatur Miſſus Regius.

Vox Germanica à Germanis petenda; de hac ergò ſic *Lindenbrogius* in Gloſſ. — Scabini, *auditores Comitum.* Gloſſ. Latino-Theotiſc. *Judex*, **Scepeno**, quâ notione paſſim à Germanis uſurpatur, atq; inde quoq; Gallorum *Eſchevins* deducuntur. Sic ille. Ubi, quod Gloſſa dicit, Scabini, *auditores Comitum*, mallem ego *adjutores* legiſſe; nam hoc iis munus incumbebat. At *Scabinorum* nomen detortum putat Amerpachius in quadam notâ ad Conſtit. Caroli Mag. a **Shcaffer**, Saxonibus ſuis **Schaper** (noſtris ſcepen) i. conditor, procreator, cui & nos aſſentimus; nam Curatorem, Oeconomum, Præfectum, Diſpenſatorem, procuratorem; hodie etiam apud eos **Schaffner** video appellari; à verbo (ſine dubio) **Schaffen** creare, condere, generare; Sic *Scabini* q. *Scaffini.*

Cujacius ad lib. 1. de feud. tit. 1. pa. 38. ait — *Si ita* Scabinis *videatur* (nomen eſt judicum quod retinuimus, ex Hebraicâ linguâ deflexum) *ferro candenti ſe excuſare jubetur.*

Ll. *Longobard.* lib. 1. tit. 35. l. 1. — *De illis hominibus, qui propter eorum culpas, ad mortem fuerint judicati, & poſtea vita eis conceſſa fuerit &c. in teſtimonio non ſuſcipiantur, nec inter* Scabinos *ad legem judicandum locum teneant.* §. 2. — *Si alicui homini, poſt judicium* Scabinorum *vita fuerit conceſſa.* Item lib. 2. tit. 16. — *Qui filium legitimum non habuerit & alium quemlibet hæredem ſibi facere voluerit, coram Comite, vel coram Rege &* Scabinis, *vel Miſſo dominico, qui tunc ad juſticiam faciendam in provinciâ fuerint ordinati, traditionem faciat.* V.L. & Chart. Alaman. 199.

Walſingh. An. 1296. pag. 64. *Majores Flandriæ, qui* Scabini *dicuntur in villis.*

Tranavit vox Britannicum mare, ſuſceptaq; eſt in *Linno* portâ Norfolcienſi celebri, neſcio quot dicam ſupra annos centum: Chartam audi — *Sciant præſentes & futuri, quod nos Richardus Bowghere Aldermannus, Edwardus Baker, Joh. Browne, Rob. Some, & Will. Hall Draper, Cuſtodes ſive* Scabini, *& fratres fraternitatis ſive Gildæ mercatoriæ Sanctæ Trinitatis villæ* Lenn Epiſcopi *in Com. Norff. pro quadam pecuniæ ſumma inter nos præfatos Aldermannum & Cuſtodes ſive* Scabinos *& fratres, & Thomam Miller de* Lenn *prædictâ Mercatorem* concordati, *tradidimus dimiſimus* feo-

feofavimus &c. Totum illud Meſuagium noſtrum, cum 8 acr. terræ arabilis, prati, & paſturæ, ac unam rodam cum pertinentiis in villâ & campis de Medilton &c. *Dat.* 20. *die Apr. An. Regni Regis Henrici* 8. 18.

¶ *Scaccarium.*] Idem Angli dicimus quod *Fiſcum Regium*. Opinor à *Scaccarii* inſigne, quo locus huic muneri deſtinatus à cæteris dignoſcibilis; uti Camera, quæ vocatur ſtellata, è ſtellæ ſymbolo. Haud dicam, à natura fici, quem non capere ſolum, ſed & rapere notavit olim S. *Auguſtinus*: nomine tamen id latere ſignificationis non eſt dubium: nam **Schach** Germ. eſt rapina vel latrocinium, à quo latronum vel latrunculorum ludus **ſchach**, & **ſchachſpil** appellatur: luſorius alveus **ſchachtafel**.

Longob. lib 2. Tit. 55. l. 37. *De furto ait* ſchacho, *ſi ultra 6 ſolidos fuerit ſimiliter ut per pugnam veritas inveniatur, præcipimus*. Hinc & Belgis hodie *a* in *æ* dipthongum convertentibus **Schaeck** pro *raptu*, **Schaecker** pro raptore, *latrone*, & *prædone* dicuntur. Antiqua certè, ſi repetamus: qui in hoc tum olim operam navabant miniſterio, ſuas inde appellationes perſpicuè reportabant, cùm in Latino tum in vernaculo idiomate. Qui enim hodie Vicecomites dicti ſunt; & in ludo iſto, ſeu gymnaſio, præcipuas partes obtinent, exactores, tunc Latinè nominabantur, ab exigendo: **Reves** autem Anglo-Saxonicè, à ꞃeaꝼan, id eſt à *rapiendo*, ut ſupra in his vocabulis fuſius explicavimus.

Scacarium dicitur q. *ſtatarium*, quod eſſet ſtabilis, & ibidem firma Regni ſedes. *Polyd.* p. 154. l. 33.

Sed ne tibi aliorum ſubtraham ſententiam, quæ & verior fortè & probatior videatur; accipe quid in re ſcaccarii vir eruditiſſimus ſuo ævo *Gervaſius Tilberienſis* 450 hinc circiter annos ſcripſit lib. *De Scaccario* primo cap. 1. ——— Scaccarium *tabula eſt quadrangula, quæ longitudinis quaſi decem pedum, latitudinis quinq;, ad modum menſæ circumſedentibus appoſita, undiq; habens limbum altitudinis quaſi quatuor digitorum, ne quid appoſitum excidat. Supponitur autem Scaccario ſuperiori pannus, in termino Paſchæ emptus, non quilibet ſed niger virgis diſtinctus, diſtantibus à ſe virgis vel pedis vel palmæ extentæ ſpacio. In ſpaciis autem calculi ſunt juxta ordines ſuos, de quibus aliàs dicetur. Licet autem tabula talis* Scaccarium *dicatur; tranſumitur tamen hoc nomen, ut ipſa quoq; Curia, quæ conſedente* Scaccario *eſt*, Scaccarium *dicatur; adeo ut ſi qui—per ſententiam aliquid de cõmuni conſilio fuerit inſtitutum, dicatur factum ad* Scaccarium *illius vel illius anni. Quod autem hodie dicitur ad* Scaccarium *olim dicebatur ad* taleas. Nominis etiam rationem addit: *quod* Scaccarii *luſilis ſimilem habet formam.* —— *Sicut enim* (inquit) *in* Scaccario *luſili, quædam ordines ſunt pugnatorum, & certis legibus vel limitibus procedunt, vel ſubſiſtunt, præſidentibus aliis & aliis præcedentibus; ſic in hoc quidem præſident, quidam aſſident ex officio, & non eſt cuiq; liberum, leges conſtitutas excedere &c.* Vide *Schacum*.

Vide *Gervaſ. Tilber.* al. *Nigr. lib. Scaccarii* lib. 1. cap. 4 & adde, nam hic inferendum promiſi in *Barones Scaccarii*.

Tranſlatum à *Weſtm. Northamptoniam.* An. 1209. Jo. R. 10. Holl. 173. a. 15. Et per totum ſeptennium *Eboraci* habentur tribunal Regium (quod *Bancus* appellatur) & *Scaccarium* tempore *Edwardi* 1. hoc eſt inter annos Regni ejus 23. & 31. vel hos circiter. *Godw.* in vitâ *Thom. Corbridge* Archiep. Ebor. pag. 51.

¶ *Scaccarium Judæorum.*] Pat. 2. H. 3. m. 3. —— *Rex de communi conſilio attornavit Ric. de Oili, Magiſtrum Alexandrum de Dorſet, & Eliam de Cuminges ad* Scaccar. Judæorum *cuſtodiendum, & omnia negotia, quæ ad officium illud pertinent tractanda per Angliam, ſicut fieri ſolebat tempore de Warennâ, Thomæ de Nevill; & Galfr. de Norwico.*

¶ *Scala, læ.*] Patera. Dictum, ut videtur, à Sax. *Scala*, quod Gloſſ. Saxon. *Glumulum* interpretatur; hoc eſt ni fallar *globulum*, quod potationis vaſcula, *globulos* & *ſpheras* imitantur ſimilitudine orbiculari: à quo etiam **bolles**, & **bowles**, id eſt *globos*, & à Latino **goblets**, quaſi **globulets**, i. *globulos* Angli hodie appellamus. Sed **Schal, ſchalen**, & **ſchaele** Germani quoque adhuc dicunt pro conchâ, teſtâ, & lancis pelve, quæ nos itemque **ſcale**.

Iſidor. Orig. lib. 20. ca. 5. ——— *Calices & calathi &* ſcalæ *poculorum genera &c. Warnefred.* Hiſt. Longob. lib. 1. cap. 27. *Alboin Cunimundum occidit, caputq; illius ſublatum ad bibendum, ex eo poculum fecit: quod genus poculi apud eos* ſchala *dicitur*: linguâ verò latinâ *patera* vocitatur.

¶ *Scalc.*] V. *Adelſcalc* in Gloſſ. noſtro & in *Lindenb.*

¶ *Scambiator.*] M. P. 847. l. 53.

¶ *Scamellum, li.*] Opinor, quaſi *Scamnellum*, à *Scamnum*. *Sedile, ſella*, Angl. **a ſtool**.

Apologia *Henrici* 4. Imper. apud Rer. Germ. ſcript. à *Marq. Frehero* Edit. tom. 1. pag. 216. De contentione ſtultâ inter Haldinisheimenſem Epiſcopum & Abbatem Fuldenſem, ſuper altitudinem ſeſſionis ſuæ, ubi inter cubicularios Epiſcopi, & Abbatis, certatum eſt pugnis atq; *ſcamellis*, pro herilis ſedis poſitione &c. Et mox, certatum eſt (ſicut diximus) pugnis atq; *ſcamellis*; deinde verò in Penteçoſte res gerebatur gladiis &c.

¶ *Scangium.*] Domeſd. pro *Excambium*, vel *concambium*.

¶ *Scantio.*] Pincerna, prægustator. Vet. Gloſſ. *Scantio, pincerna*, & in Concil. Tolet. *Comes Scanziarum*, à Ger. **Schenke**, unde & Gal. *Eſchanſon*. Lind. pa. 1325 & 1326.

In

In var. lect. ad L. Sal. Tit. 11. §. 6. Ubi *venatorem* adde ſive *ſcantionem*.

¶ **Scapello, las, lare.**] Cædere, incidere, à Gall. *chapler*, & *chapoter* idem ſignifi. Inde *chapote*, Anglicè **chopt**, inciſus, & *chaponer*, caſtrare, à quo *chapon*, Anglis **Capon**, pro *gallo caſtrato*. Omnia à Græc. κόπτω, *cædo*. Mihi autem videtur *ſcapellare* propriè ſignificare, *enormiter incidere* vel *præcidere*. Ang. **To chopp, chipp, haggle**, ut ſic differat ab *incidere* ſimpliciter.

Longob. lib. 1. tit. 19. l. 5. —— *Si quis molinum alterius* ſcapellaverit, *aut clauſuram ruperit ſine authoritate Judicis, componat ſol.* 12. Ibi l. 7. —— *Si quis vitem alienam de unâ foſſâ aſto animo* ſcapellaverit *componat ſolidum unum: ſi autem ſucciderit componat ſol.* 3. *Si quis tranicem de vite alienâ inciderit, componat medium ſol.* Ubi ſimul vides leguntur, *ſcalpaverit, ſucciderit*, & *inciderit* uti differentiam deſignantia. Item tit. 25. l. 67. —— *Si quis de uno furto probatus fuerit, perdat oculum: ſi de duobus furtis probatus fuerit naſus ei* ſcapelletur: *& ſi de tribus furtis probatus fuerit moriatur.*

Hic *Lind.* ex Gloſſ. *Scapellat*, κατασχίζει, κατακνίζει Aliæ Gloſſæ: *Scapellare*, incidere, frangere.

¶ *Scapweld.*] Legitur apud *Hoveden* in exordio legum *Willhelmi* primi: Part. poſt. *Hen.* 2. at mendoſè illic pro *ceapgild*, vel ut hodie loquimur *cheapgild*. Vide ſupra *Ceapgild*.

¶ *Scapoardus.*] Diſpenſator in aulâ *Caroli* magni, ſic dictus, fortè à Scap, quod in exordio legum *Willielmi* primi apud *Hoveden.* legitur pro Saxon. ceap, i. *mercimonium, pecus, facultates, catallum, opus manuum, &c.*

¶ *Scara.*] Germ. *Schar.* Turba, turma, caterva, conventus, Ital. *Schiera.* Primitivè fortè à Sax. Sha=pan & cyran, i. *partire, dividere*, undè rei cujuſvis partem, ſeu portionem Angli hodiè **a ſhare** dicimus; & ſic cum de aciebus & de militari agitur *Scaram* unam vel plures intelligo de tot partibus vel portionibus exercitus.

Hincmarus Archiep. Rhem. Epiſt. 5. cap. 3. —— *Karolus bellatorum acies, quas vulgari ſermone* ſcaras *vocamus, diſpoſitas, & eiſdem aciebus primores deputatos ad reſiſtendum fratri ſuo, ne Regnum illius occupare valeat, habere dicitur.* Aimoin. lib. 4. cap. 26. — *Collegit è Franciæ bellatoribus* ſcaram, *quam nos turmam, aut cuneum appellare poſſumus.* Et lib. 5. cap. 27. — *Ordinatis* ſcaris, *qui eundem Carlomannum, cum ſuis complicibus à Regno pellerent.* Et cap. 42. Scara *Northmannorum plenum exercitum prævenimus.*

Aimoin. lib. 4. cap. 26. p. 173. — *Collegit lectam è Franciæ bellatoribus* Scaram, *quam nos* turmam *vel* cuneum *appellare poſſumus.*

¶ **Scaramangium.**] *Luitprand.* R. Ger. 153. *Scaramangum.* P. Diaconus Hiſtoriarum ſeu Hiſtoriæ miſcellæ lib. 18. pag. 557. in parvo 8. — *Multas præterea ſpatas, auro circumcluſas, & Zonas aureas, cum gemmis, & ſcutum Razatis, totum aureo reſperſum acceperunt, habens petalam centum viginti; & loricam ipſius auro contextam; &* ſcaramaggin *ejus detulerunt, cum capite ipſius, atq; dextaria, & ſellam totam ex auro fabrifactam.*

¶ *Scario, onis.*] Chronic. Sangal. de *Carolo* magno lib. 2. pag. 376. — *Dixit nominatus non* reverâ Epiſcopus *ad oſtiarium, vel* ſcarionem *ſuum, cujus dignitas aut miniſterii viri apud antiquos Romanos ædilitiorum nomine cenſebantur.* V. Obſcario.

¶ *Scaſtlegi.*] Ludovici Imp. Capit. Addit. 4. cap. 81. — *Poſtquam Comes & pagenſes de qualicunq; expeditione hoſtili reverſi fuerint, ex eo die ſuper* 40 *noctes ſit bannus receſus, quod linguâ Teodiſcâ* Scaſtlegi, *id eſt Armorum depoſitio vocatur.* Hic Lindenbrog. Germ. **leggen** inquit *deponere* ſignificat: quid **Scaſt** non liquet. Ego verò qui è Saxonico noſtro omnia quæro, reor **Scaſt** dici pro cæſt i. *contentio, lis, jurgia*, ut ſit *Scaſtlegi*, quaſi *contentionis depoſitio.*

¶ *Scavagium.*] Tributum quod à mercatoribus exigere ſolent nundinarum domini, ob licentiam proponendi ibidem venditioni mercimonia, à Saxon. ſceapian, id eſt *Oſtendere, inſpicere*, Angl. **Schenage**, & **s'ewage**.

¶ *Sceatta*, & *Scætta.*] Nummi genus apud Saxones noſtros, ſuo idiomate ſic dictum.

L. *Æthelſtani* MS. tit. 7. — *Regis ſimplum Weregildum in Mercenorum lagâ, hoc eſt triginta millia* ſceatta, *hoc eſt totaliter centum viginti libræ: ſed pro Regni emendatione debet addi tantundem in* cenegildo, *ipſam weram debent habere parentes ejus, & regalem emendationem, ipſius terræ populus.* Vide aliter apud *Lambard.* in his Ll. ubi *ſcata* legitur non *ſceatta*.

pir hærde 5 ſceatte. *Fœmina habuit* 5. *dragmas* Tate: & ibidem ſeatta, ingens argenti ſumma, quippe quæ millia librarum continet.

Ll. *Æthelberti*, primi Chriſtiani Regis *Cantii*, Gif pið Ceopleſ birelan man geligeð 6 ſcillingum gebete. Aet þære oþere ðeopan L. ſcætta. Aet þara þriððan xxx ſcætta. Id eſt, *Si quis ancillam pagani pincernam vitiaverit ſenis compenſato ſolidis: ſin autem ſervam alteram* 50 ſcættis; *tertiam verò* 30 ſcættis. De Anglo-Saxonum nummis non audeo definire; has autem deprehendo ſpecies,

feo..ling, peneg, ore, ſcætta, ſcilling, þrymſa, punð.

¶ *Scematio.*] Appoſitè interpretatur, deformatio; nam utraq; vox, & de deformatione rei alicujus intelligatur, & de ejuſdem........ In

In legibus autem *Longob.* tit. 55. l. 16. pro illatâ maculâ uſurpatur. —— *Non occidatur* (*delinquens*) *nec ei* Scematio *corporis fiat.*

¶ *Scerda.*] V. *Skerda.*

¶ *Schachum, chi.*] Germ. **Schach**, *Furtum, latrocinium, rapina*: unde Angli **to ſnach** dicimus.

Longob. lib. 2. tit. 55. l. 37. — *De furto aut* ſchacho, *ſi ultra 6 ſol. fuerit, ſimiliter ut per pugnam veritas inveniatur, præcipimus.*

¶ *Schaffa.*] Saxon. ꞅceaꝼa, faſciculus, Anglis hodiè **a Sheafe.** Aliàs *garba.*

Skenæus in verb. Signif. *Scaffa ſagittarum.*

¶ *Schala.*] Patera. Vox Longobardica. *B. Rhenan.* pag. 206.

Schira, ræ.] & rectiùs *Schyra, Pagus, regiuncula, Comitatus*; propriè *Sectio, diviſio*; Saxon. ꞅcyꞃan *ſcindere, dividere, radere*, quod à Græc. ξυρεῖν, i. *radere tondere*; undè ξυρύσις *raſura, detonſio*, & per tranſlationem, *Sectio.* Quin & Angli hodiè **to shere** & **sheare**, dicimus, prò *radere, tondere, ſcindere, dividere*, atq; inde **Shaers** pro ipſis diviſionibus, vel portionibus.

Eſt enim *Shyra* regni portio una, in plurimas diſſecti, quæ, cum ſingulæ in ſingulorum Comitum olim ceſſerint gubernationem, Comitatus ſunt itemq; appellati. Fuiſſe tamen apud nos non eſt dubium Comitatus multos, cum, nec nata adhuc eſſet hæc Shyrarum diſtributio, quin & pagos aliquot hodiernis Shyrarum nominibus vocitatos. Meminit *Aſſer Menevenſis* Comitum *Gaiorum Hamtonenſes Bearrocenſis*, Pagorum etiam *Somerſetenſis, Suſſexiæ*, & *Cornubiæ, Wilſcirc* etiam hoc ipſo vocabulo nominat: ſed an ſic innotuiſſet antiquius ille pagus, an recens idem jam accepiſſet nomen, haud certè liquet; nam ſcripſiſſe eum circa ipſum tempus, quo Shyrarum hæc diviſio facta fuit per *Aluredum* Regem certum eſt. Eiq; non ſolum coætaneum fuiſſe, ſed in re literariâ à ſubſidiis & geſta ejus accuratè conſcripſiſſe: In quibus ſanè miror eum ne verbo meminiſſe inſignis hujus diviſionis, de quâ igitur *Ingulphum* audi, qui hæc obiter de *Aluredo* in Hiſtor. *Croylandiæ* pag. 870. —— *Porro in ſui Regni negotiis ſolertiſſimus & ſagaciſſimus: Exemplo namq; Danorum, colore etiam quidam indigenarii, latrociniis ac rapinis incendere cœperant: quos cupiens Rex compeſcere, & de hujuſmodi exceſſibus cohibere, totius Angliæ pagos & provincias in Comitatus primus omnium commutavit; Comitatus in Centurias, id eſt Hundredas, & in Decimas, id eſt in Trithingas diviſit, ut omnis indigena legalis, in aliquâ Centuriâ & Decimâ exiſteret; & ſi quis ſuſpectus de aliquo latrocinio, per ſuam Centuriam, vel Decuriam, vel condemnatus, vel abſolutus, pœnam demeritam vel incurret, vel vitaret.* Vide *Schyra.*

¶ *Scyra,* & *Scyremot.*] Pro Commitiis & foro Comitatus. Ll. *Ed. Conf.* cap. 27. — *Et ſi Juſticia habet eum ſuſpectum purgabit ſe judicio Hundredi, vel Scyræ.* Et cap. 35. tit. de *Heretochiis* — *Debet autem* Scyremot *bis*; Hundreda & Wapentachia *duodecies in anno congregari, & 7 diebus antea ſummoniri &c.*

Lib. Ram. Sect. 178. *Will. R. Angliæ W. de Cahamniis ſal. Præcipio tibi ut facias convenire* ſchyram *de Hantoniâ & judicio ejus cognoſce, ſi terra de* Iſham *reddidit firmam Monachis S. Benedicti &c.* Item Sect. 182. *Will. Rex Angl. R. fratri Ilgeri ſalutem. Mando tibi, & præcipio, quod facias convenire* Shiras & *per eas recognoſce, ſi terra de* Eſton *&c.* Quære ex hoc ſi Shiræ *Norfolc.* & *Suffolk. virtute hujus Brevis convenirent*; nam videtur, quod ſic.

¶ *Scilpor, Scildcnata.*] Hoc Longobardis, illud Saxonibus. *Armiger*, ſeu etymo vicinius *Scutiger*; nam ꞅcilꝺ utriſq; *ſcutum*, *Por* Longobardis *puer*, atq; ex hoc contractum ut etiam Romanis quibus ſervi ab herili prænomine *Marcipor, Lucipor, Quinctipor &c:* quaſi *Marci, Lucii, Quinctii* puer vel miniſter dicti ſunt. Id idem Saxonibus cnapa, German. **Knabe.** *Paulus Warnefred* de geſt. Longob. lib. 2. cap. 26. *Helmichis* qui Regis *Schilpor*, hoc eſt *Armiger*, & collactaneus erat. Mallet in notis ad hunc locum *Lindenbrogius* **Schilphor** legi, quæ vox Germanis (inquit) uſitata: ſed hæc fortè quæ nos è *Quintiliano Plinioq;* obſervavimus, non tunc illi in memoria.

¶ *Schyra.*] In privilegiorum Chartis, ubi conceditur *quietum eſſe à Shiris*, intelligendum eſt de immunitate quâ quis eximitur à ſectâ, vel clientelâ Curiis Vicecomitum (quas etiam *Shiras* vocant) præſtandâ vel perficiendâ. *Shiræ* autem dicuntur hujuſmodi Curiæ, quod intereſſe illis omnes *Shiræ* Barones & liberiores homines tenerentur.

¶ *Scildpeny.*] Sax. ꞅcilꝺpeniᵹ, tributum ſingulo ſcuto impoſitum. *Eſcuagium, Scutagium.*

¶ *Scitha.*] *Hoveden* in An. 987. pag. 427. — *Hoc anno duæ retro ſeculis Anglorum genti incognitæ peſtes; ſcil. febres hominum, & lues animalium, quæ Anglicè* **Scitha** *nominatur, Latinè autem* Fluxus interraneorum *dici poteſt, totam Angliam plurimum vexaverunt, & clade pervalidâ, tam homines afficiendo, quàm animalia penitùs conſumendo, per omnes fines Angliæ inedicibiliter ſævierunt.* Vox ab ejiciendo & ſagitando ducitur; unde & *Scytharum* nomen, & *Scotorum* fortè, qui in antiquis paginis ſæpè *Scitæ* nuncupantur: Hodie vocem inter turpes habemus; ſed vulgò **Flix** & **Flux** à fluendo appellatur.

¶ *Shiriffe,*] Quaſi *Shire-reve.* Sax. ꞅcyꞃe-ᵹeꞃeꝼa, id eſt, pagi vel Comitatus præpoſitus, cujus etymologiam vide in *Reve.*

¶ *Scinta, tæ.*] Conſt. *Carol.* magn. inter Capit. anni 16. apud *Amerpachium* cap. 12. pag. 327. — *De illo qui agros Dominicos*

prop-

propterea neglexit excolere, ut Nonas *inde non perſolvat, & alienos* ſcintas *ad excolendum propter hoc accipit: volumus, ut de tribus annis ipſam* Nonam *cum ſuâ lege perſolvat &c.* Vox *ſcintas* obſcura: de cujus etiam ſcripturâ incertum eſt, an rectè edatur, ideoq; operam non navabo in explicatione diſquirendâ: ſed audi quid ipſe *Amerpachius*, qui hinc in lucem dedit, de eâ philoſophatur — *Scintas* (inquit) *vox eſt variè deformata in ſcripto codice, raſuris lineis ſuperimpoſitis divulſione ſyllabarum: legi tamen.*

¶ *Scitia.*] Pro Scotia, ut Scotorum originem à *Scythis* innuat, unde & ipſos in antiquis quibuſdam codicibus non *Scotos* ſed **Skytes** appellatos vidimus. V. *Scyta* in *Hoſpin.* Rigord. 171. l. 17.

¶ *Sciſcus*, vel *Sciſcum.*] Abbo in obſidione *Lutetiæ*, agens de turri exindendâ,

Ima dehinc ardent ejus deſcindere Sciſi

¶ *Scluſa, ſæ. Sluſa, Cluſa, Excluſa, Clauſa.*] Interpoſitio. Locus, vel naturâ, vel fabricâ ita coartatus, ut meatum facilè prohibeat vel admittat; ſicut in aquarum decurſibus, & per fauces montium itineribus, & hujuſmodi. Gall. *Eſcluſe.*

L. *Salic.* tit. 24. §. 3. — *Si quis* ſcluſam *de farinario (vel molendino) alieno ruperit DC ſol. &c. Culpab. judicetur.* Anonym. in vitâ *Caroli M. Montium anguſtias, quas* cluſas *vocant.*

¶ *Scofph*, & *Scopar.*] L. *Baiwar.* tit. 9. l. 2. §. 2. — *Si autem* (ſcuria, i.) *ſepta non fuerit, ſed talis quod Baiwarii* ſcofph *dicunt, abſq; parietibus: cum 6 ſol. componat, ſcil. is qui hoc incenderit. — De illo granario quod* parch *appellant, cum 3 ſol. componat. De* mita *verò, ſi illam detegerit vel incenderit cum 3 ſol. componat. De minore verò quod* ſcopar *appellant cum ſolido componat &c.* An *Scofph* inde quod Angli **sheaff** dicimus, i. *faſciculus frugum?*

¶ *Scogilum*, vel *Scogilus.*] L. Ripuar. tit. 36. §. 11. — *Spatham cum* ſcogilo *pro 7 ſol. tribuat. Spatham ſine* ſcogilo *pro tribus ſolidis tribuat.* Inter var. lection. notat *Lindenbrog.* aliàs in MS. haberi *ſcoilo* al. *ſoilo*, noſter autem codex etiam *ſcogilo* legit: at quid velint certè non intelligo, ſi non hoc quod Angli à cranii ſimilitudine **a ſcull** vocamus: hoc eſt plebeium caſſidem ſine conâ criſtis bucculis &c. cujuſmodi apud *Homerum* καταῖτυξ dicitur.

¶ *Scoriatores.*] Conſt. Phryg. in An. 1413. — *Seditionem Pariſiis Lanii, quos ea ætas* ſcoriatores *appellavit, moverunt, &c.*

¶ *Scorticatus*,] Flagellatus: at ita ſævè, ut ipſe etiam cortex, hoc eſt corium, excutiatur. Dictum à corticare, & *s* privativo, more Italorum adjuncto.

¶ *Scot*, & *Scottum.*] Sæpè in Domeſdei. Item *Scotta* & *Scottus.* Sax. ꞅceaꞇ, *pecunia, cenſus, pars, ſymbolum.* Propriè id quod mediorum ſeculorum authores conjectum vocant; quia à plurimis conjiciebatur in unum, a ꞅceoꞇe *jacio*, unde ꞅceoꞇan *jaculare*, & Anglicum **to shoot**. Contributiones enim publicæ (quæ non conjecta ſolum, ſed & taxationes & tallagia dicta ſunt) *Scotta* pariter appellarunt veteres, á quo illud in emendationib. *Willielmi* primi — *Omnis Francigena, qui tempore* Edwardi *propinqui noſtri fuit in Anglia particeps conſuetudinum Anglorum, quod dicunt* an hloꞇ, *&* an ſcoꞇe *perſolvatur ſecundùm legem Anglorum.* Hoc eſt, ut omnes Francigenæ etiam triumphatis jam Anglis, eaſdem ſortes, eaſdem ſolutiones præſtarent, quibuſcunq; tenerentur tempore *Edwardi* Confeſſoris. Lloꞇ autem *ſors*, Charta *Gulielmi* 1. de fundatione Abbatiæ de *Bello. Concedo etiam eidem Eccleſiæ leugam circumquaq; adjacentem, liberam & quietam ab omni geldo, &* ſcotto, *& hidagio &c.*

Nec obſolevit hodie omnino antiquum illud adagium, nam qui pari ſorte pariterq; (licèt non æqualibus portionibus) in aliquam veniant contributionem, dicuntur ſæpiùs juxta Scoꞇ & loꞇ perſolvere.

Apud *Abbonem* in Obſidione Lutetiæ Pariſ. Codicel. 2. *ſcotta* legitur opinor *partes* ſignificaturum. De aquis enim putei juxta Capellam *S. German*, ſic ait,

His panem cupiens quadam componere, juſſit
Vi ſibi Scotta *Danûm deferri.* —

Sic lego, nam quod editur *ut ſibi*, non intelligo. Jam vero ita ſenſum colligo — *Juſſit partes illarum aquarum, vi Danorum, ſibi deferri, cupiens cum eiſdem panem componere*, ni malis *ſcotta* hic accepiſſe pro *Scottâ* hoc eſt *fœminâ Scoticâ.*

Ordinatio mariſci Rumeneienſis, p. 56. — *Foret Ballivus ad* ſcotta *pro reparatione & ſuſtentatione Walliarum &c. aſſeſſa levandum.* Et poſt multa. p. 64. *Ballivus habeat pro labore ſuo dupla levanda, quæ tempore ſuo de* ſcottis *aſſeſſis & levatis contingant.* Item pag. 69. — *Tam generales* ſcottas *quam ſeperales aquagangias aſſeſſas, ut prædictum eſt onerabit.* Inferius adhuc p. 73. *Statuerunt quod quilibet* ſcottus *aſſeſſus proclamaretur.*

Scot, Scottum. Utpote quietum eſſe de *ſcot*, in privilegiorum Chartis immunem ſignificat ab ejuſmodi præſtatione: quod *Raſtallum* voluiſſe cenſeas, cum aliunde hoc refert. Scot *hoc eſt quietum eſſe de quadam conſuetudine, ſicut de communi tallagio facto ad opus Vicecomitis, vel balivorum ejus.* Hoved. in *Williel.* juniore in An. 1088. — *Rex omne injuſtum* ſcottum *interdixit.*

Mat. Weſtm. in An. Dom. 77. — *Ex Pictis & Hybernenſibus* Scoti *originem habuerunt quaſi ex diverſis nationibus compacti.* Scot *etenim illud dicitur, quod ex diverſis rebus in unum acervum congregatur. Deinde verò terra illa quæ priùs Albania dicebatur, à* Scotis, Scotia

nunc nupatur. Picti è Scythiâ venientes cum Roderico, Britonum connubia petierunt, pulſiq; ab Hibernenſibus impetrant. ibid. Anno 76.

¶ *Scotala, Scotalla, Scotallum, Scotal,* & *Scotales.* Plur.] Juxta quoſdam eſt compotatio, emungendæ pecuniæ gratiâ, vicinis adveniſq; à quolibet exhibita. Quaſi dictum à **Scot**, i. *pecunia*, & **ale**, i. *cerviſia*: quod inverſo vocabulo alii **an Aleſhot** nuncupant; Cambro-Britanni **Camoꝛtha**.

Chart. Foreſt. cap. 8. — *Nullus Foreſtarius, vel Bedellus faciat* ſcotalas, *vel colligat garbas, vel avenam, vel bladum aliquid, vel agnos, vel porcellos, nec aliquam collectam faciat.* Super hoc in Lecturâ *Manwoodus* p. 216. **Scotall** (inquit) **is where an officer,** &c. i. **Scotall,** *dicitur, ubi Saltuarius, aut quis Foreſtæ miniſter tabernam tenens cerviſiariam,* Angl. **doth keep an Alehouſe,** *infra metas Foreſtæ, convolare huc ad pecuniæ ſuæ expenſus homines cogit per circuitum, ne alioquin ſibi forent in offenſionem.* Sic ille. Eſt autem mihi & alia lectura MS ſuper eodem hoc Statuto: quâ nihil ejuſmodi reperitur: Videtur enim illius author *Scotellas* illic uti pro genere, intellexiſſe ſequentia omnia pro ſpeciebus. Nec ineptè quidem ſed noſtro judicio rectiùs: Nam in pluribus antiquis membranis *ſcotallas* hic legitur cum *ll* duplici; Etiam in vetuſtiſſimâ (apud *Mat. Paris*) Chartâ Regis *Johannis* de Foreſtâ *ſcotallum* in neutro genere, quod remotius videtur ab *ala* pro *cerviſia*, & vel *tallam* vel *tallium* deſignare, pro *tributo* ſive *exactione*, à Gall. *taille*, hoc idem ſignificante.

Sic ut *ſcotallum* ſit quaſi *ſcottallum*, i. pecuniæ vel rei alicujus exactio, redditio, contributio: nam *ſcot* ut ſupra diximus eſt *pecunia, pars, ſymbolum.* Et *Manwoodi* illa narratio, ſub hoc genere ſatis appoſitè deducatur. Indici ſolebant *Scotallæ* à Sacerdote in Eccleſiis, quod in Concilio Oxonienſi ſub *S. Edmundo* Cantuar. Archiep. ſic prohibitur — *Bannum quoq;* ſcotallarum *per Sacerdotem prohibemus, & ſi Sacerdos vel Clericus hoc fecerit, vel* ſcotallis *interſit, Canonicè puniatur.* Cum *Othon.* fol. 143. b. col. 2.

¶ *Scotia.*] Apud majores noſtros variè ſumitur: Aliàs pro eâ inſulæ parte quæ Romanis *Britannia minor*, & *ſecunda* dicta fuit, & pro regno hodierno, quod ab Anglis .... fluviolus diſterminat. Aliàs verò pro ejuſdem parte quæ à mari Scotiæ, hoc eſt, **The water of Foꝛth oꝛ Fryth,** in boream extenditur: auſtrali interea *Ledoneio* dicta. Quam diſtributionem agnovit Rex ipſe *David* primus Regni ſui anno 3. Domini verò 1126. per Chartam ſuam Eccleſiæ Dunelmenſi his in verbis confectam — *Omnibus* Scottis *& Anglis, tam in Scotia, quàm in Ledoneio conſtitutis &c.* De quo plura apud *Skenæum* legas in vocabulis quibuſdam ab ipſo expoſitis ad Statuta Scotica elucidanda.

Scotia pro *Hibernia.* Sed à mediorum ſæculorum ſcriptoribus *Scotia* etiam de *Hibernia* intelligitur.

Author vitæ *Findani* Confeſſoris Rer. Alaman. tom. 1 part. 2. — *Vir igitur quidam, nomine* Findan, *genere* Scottus, *Civis provinciæ Laginenſis* (id opinor eſt .. ..) *&c.* Mox — *Prædicti ergo viri* (i. Findani) *ſororem, gentiles, qui Nordmanni vocantur, plurima* Scotiæ *inſulæ quæ &* Hibernia *dicitur, loca vaſtantes inter alias fœminas adduxere captivam.* Et ibidem in Hiſtor. *S. Fridolini* Confeſ. pag. 384. — *Sanctus* Fridolinus *ex* Hiberniâ *inferioris* Scotiæ *oriundus, parentum generoſitate adeo imminebat præclarus, ut quiq; potentiores ejuſdem Regni gratularentur in talis cognati affinitate numerari.* Plura ibidem ſeqq. paginis V.

¶ *Scrama, mæ.*] Teli genus vulnera fortè inferens mucrone potius quàm cuſpide. **Scramme** enim uti mihi *Kilianus* author eſt, *vulnus caſim inflictum* ſignificat: **Barlaſt.**

Wiſegothor. lib. 9. tit. 2. *l.* 9. — *Unuſquiſq; de his quos ſecum in exercitum duxerit, partem aliquam zanis vel loricis munitam; pleroſq; verò ſcutis, ſpatis,* ſcramis, *lanceis, ſagittiſq; inſtructos* — *habuerit.* Hinc

¶ *Scramaſaxus, xi.*] Cultri genus, apud populos boreales. Ex *Scrama* (quod diximus) & *ſaxus* compoſitum. Eſt autem ſæx & ſeax, Sax. *ferrum, culter,* & perinde ſecuris illa miſſilis, quâ olim adeo pollebat ea Gens, ut nomen inde reportaverit; ut *Sylæ* à *ſylis.* De hoc ſic ... *Scramaſaxi* meminit *Gregor. Turonenſ.* lib. 4. c. 51. — *Tum duo pueri cum cultris validis, quos vulgò* Scramaſaxos *vocant, infecti veneno, maleficati à Fredegunda Regina, cum aliam cauſam ſe gerere ſimularent, Utraq; ei* (Regi ſcil. *Sygeberto*) *latera feriunt. At ille vociferans, atq; corruens non multo poſt ſpatium emiſit ſpiritum.*

¶ *Screona, næ, Screuma.*] L. Salic. tit. 14. §. 1. — *Si tres homines ingenuam puellam de caſâ, aut de* ſcreonâ *rapuerint &c.* Tit. 29. §. 33. — *Si quis* ſcreonam, *quæ clavem habet effregerit, & aliquid inde tulerit &c.* Mox §. 35. — *Si verò* ſcreonam, *quæ ſine clave eſt effregerit &c.* L. Sax. tit. 4. §. 4. — *Qui infra* ſcreonam *aliquid furaverit capite puniatur.* Addit. ad legg. *Friſon.* tit. 1. §. 2. — *Si quis caballum furaverit, aut bovem, aut* ſcreonam *effregerit, capitali ſententia puniatur.* Hic *Lindenb.* In quibuſdam codicibus *ſcreuma* legitur: ſicut *leodes, leudes, beodum, beudum.* Ruſticis Campanis etiam hodie *Eſcrenes* dicuntur camera illæ demerſæ in humum, multo inſuper fimo oneratæ, in quibus hyeme, puellæ ſimul convenientes pervigilant, ſæpè ad mediam uſq; noctem.

¶ *Scriba, bæ.*] Vide *Scribo.*

Scriba Regis idem eſſe videtur Saxonibus noſtris, qui hodie *Cancellarius.* Ingulphus Hiſt. *Croyl.* 858. l. 5.

¶ *Scribo, onis.*] Greg. Mag. Regiſt. lib.

lib. 8. Epiſt. 60. *Azimacro ſcriboni* inſcribit, ejuſq; dignitatem non vulgarem fuiſſe ex his ibidem indicat — *Præſentium portitor glorioſus filius noſter Gregorius tardè ad Siciliam venit: non voluntate diſtulit: ſed ita infirmitate corporis debilis factus eſt, ut &c. Mox autem ut convaluit, venire illuc ſicut magnitudini veſtræ promiſerat non neglexit.*

Item Epiſt. ſeq. De *Gentio ſcribone*, viro magnifico — *Quoniam filius noſter* Gentio, *vir magnificus*, ſcribo *tantæ (Deo propitio) bonitatis eſt, ut valde ſit diligendus &c.*

Munus Græcis innotuit, à quibus aſſumpta etiam vox eſt σκρίβων item & σκρίβας, nam *Meurſius* confundit, & *ſcribam* pariter exponit. Sed triplex (inquit) eſt hujus vocis notio, aut enim *ſcribam* ſignificat: aut præfectum ſatellitum Imperatoris: (quem Angli **the Captin of the Guard** dicimus) aut medicum caſtrenſem, qui exercitum ſequebatur, militeſq; in acie vulneratos curabat, atq; olim διωστά-τος etiam dicebatur.

¶ *Scrippum, pi.*] Synod. ſub Domino Rege *Pipino* Cap. 4. p. 1203. *De peregrinis ſimiliter conſtituimus, qui propter Dominum ad Romam vel alubi vadunt, ut ipſi per nullam occaſionem ad pontes & ad excluſas, aut navigio non detineantur propter* ſcrippa *ſua.* **Scrip** Anglis hodiè, *pera, ſacculus*, noluitq; Synodus ut peregrinantes pro hujuſmodi *ſcrippis* toloneos aut tributa penderent. Peregrinorum enim ſunt hæc inſignia; *baculus* ſcilicet & *pera*, ſeu *ſportula*, quibus igitur ne Reges dedignati ſunt. Philippus itaq; Auguſtus celebris Francorum Rex, cum in iter Hieroſolomitanum accinctus eſſet, anno Dom. 1190. in Eccleſiâ S. *Dionyſii* — *Cum lachrimis* (ut *Rigordi* utar verbis) *ab oratione ſurgens*, ſportam *& baculum peregrinationis de manu Gulielmi Remenſis Archiepiſcopi avunculi ſui Apoſtolicæ ſedis legati devotiſſime ibidem accepit.* In hiſce autem ſportulis, peris, *ſcrippis*, Cererem deferebant, & itineri neceſſaria, de quo *Chaucer* in apparatu coloni ſui ad *S. Thomam* Cantuarienſem peregrinantis,

In ſcrippe **he bare both bread and leeks.**

Id eſt,

Thomipeta: in perâ porros cum pane ferebat.

¶ *Scriptorium.*] Locus in Monaſteriis, quo libros exarabant; ſcriptioniq; operam dabant. *Ekkehard.* Ju. Caſſ. cap. 11. —*Veniebant in pyrale, & inde in lavatorium, nec non & proximum pyrali* Scriptorium: *& has tres regulariſſimas præ omnibus quas unquam viderint, aſſerebant eſſe officinas.*

¶ *Scrofa ducaria.*] Ductrix aliarum *ſcrofarum*. Gloſſ. L. Sal. tit. 2. §. 13.

¶ *Sculca, cæ.*] Longob. lib. 1. tit. 14. l. 6. — *Si quis in exercitu ambulare contempſerit, aut in* ſculcam *det Regi & Duci ſuo ſol.* 20. Ibi *Lindenb.* Gloſſar. — *Sculca*, id eſt, *cavalcata.* Sed quid hoc? opinor *equitatura* vel *equitum turma*, ab Ital. *cavallo*, i. *equus.* Angli autem multitudinem ſeu catervam inſignem **a ſcull**, aliàs dicimus: ſic **a ſcull of Fiſh**, i. . . . . piſcium. Sed addit *Lindenbr.* ex *Theophylacto Simoc.* lib. 6. p. 314. . .

¶ *Sculdais, Sculdaſius, Ccultetus.*] A Sax. ſculdæta, quod in Gloſſ. Cant. interpretatur *exactor*, ideo ſcil. quod delictorum pœnas exegit. Nam ſculd, ſcild, & ſcylden Saxon. eſt *delictum, reatus, culpa*, Germ. **Schuld**, à quo **Schuldheiſſe**, & **Scultheiſſer**, pro *Prætore, Conſule*, & *Præfecto prætorio.* Vel *Sculdaſius*, q. *Scild-ſaias* vel *ſaia. Saio* autem juxta Gloſſar. Arabico-Latin. *pœnator, tortor.*

In Gloſſar. dictus eſt Sculdaſius *pedaneus judex*, i. qui non ſcamno ſedens, ſed humi pedes ſuum exercitur munus. Vide *Killianum.*

Sæpiùs occurrit in legg. *Longobardicis*, nec in Tuſciâ, Æmiliâ, Auſtriâ, Neuſtriâ, aliiſq; Franciæ & Germaniæ locis incognitus. Miniſterii autem partes potius quàm magiſterii in multis videtur præſtitiſſe: Judici in quavis judiciariâ ſubminiſtrans: Sed Decano tamen & Saltario quem vocant præpoſitus. Plures itemq; *Sculdaſii* uni ſuberant Judici, etiam in eodem judiciariâ ſive judicis territorio: quin & ipſi nihilominus inter judices habiti. Horum verò munus, ex prolatis hic infra legibus tute ipſe conjicito.

Longob. lib. 1. tit. 2. l. 2. — *Si quis in Eccleſiâ ſcandalum perpetraverit*, 40 *ſol. ſit culpabilis &c. & prædict.* 40 *ſol. per* ſculdaſium *aut judicem qui in loco ordinatus fuerit exigantur, & in ſacri Altari ubi &c. ponantur.*

Tit. 14. l. 7. — Sculdaſius *verò dimittat tres homines qui caballos habeant, ut tollant ad ſaumas ſuas ipſos caballos tres, &c. ſicut ad judicem diximus*: in quâ lege etiam apparet *Sculdaſium* judice minorem eſſe, poſſe tamen eos, cum in exercitu ambulandum ſit, caballos, uti judices, tollere ad ſaumas ſuas: Judices vero ſex; *Sculdaſius* tantum tres.

Tit. 17. §. 10. — *Advocatus vel præpoſitus, ſive* Sculdais, *vel qualibet aliâ dignitate præditus.*

Tit. 25. l. 50. — *De ſervo fugace, & advenâ homine, ſi in alia judicariâ inventus fuerit, tunc Decanus, aut Saltarius, qui in loco ordinatus fecerit, comprehendere eum debeat, & ad* Sculdaſium *ſuum perducat. Et ipſe* Sculdaſius *judici ſuo conſignet.*

Tit. eodem l. 73. — *Tam in Auſtriâ, quàm in Neuſtriâ, quamq; in Æmiliâ & Tuſcia & littore maris, perquirantur iſti fugaces, & apud locum jurent*, Sculdaſii, *Decani, Saltarii, vel loco præpoſiti, ut nullus eos cælet, &c.*

Lib. 2. tit. 9. — *Liceat gaſtaldio Regis, aut actori, aut* Sculdaſio *ipſam* (liberam mulierem quæ ſervo nupſerit) *in curtem Regis ducere, & inter penſiles ancillas collocare.*

Ibidem tit. 21. l. 7. — *Qui debitum requirit vadat ad* Sculdaſium, *qui in loco ordinatus eſt, & cauſam &c. tunc* Sculdaſius *tollat boves, aut caballos ipſius* (ſcil. debitoris, etiam junctorios, ſi res alias non habet) *& ponat eos penès creditorem dum uſq; juſtitiam fiat.*

Tit. 38. l. 2. *Judex*, Sculdais, Saltarius, *Decanus tenentur ſinguli ariolos inquirere : qui neglexerit puniendus eſt: qui efficerit, ſi ſit Judex, integrum pretium ; ſi* Sculdais *mediam partem ; ſi Saltarius aut Decanus tertiam exportabit arioli illius extra provinciam in ſervitutem devenditi.*

Tit. 41. l. 1. Sculdaſius *qui in adducta ſibi cauſâ infra 4. dies juſtitiam facere neglexerit : quærenti componat 6 ſol. & tantundem ſuo judici &c.*

Ibid. l. 2. — *Si homines de ſub uno judice de duobus tamen* Sculdais, *cauſam habuerint, ille qui pulſat, vadat cum miſſo aut Epiſtola de ſuo* Sculdaſio, *ad illum alium* Sculdaëm *de ſub quo ipſe cum quo cauſam habet &c.*

Ibid. l. 4. — *Si quis cauſam habuerit &* Sculdais, *aut Judex ei per legem judicaverit, & ipſe ſtare in eodem judicio minimè voluerit, componat illi qui judicat ſol. 20. Et cæt.*

Tit. 52. — *De Officio Judicis* l. 14. — *Si Gaſtaldius, aut* Sculdais, *vel loci Præpoſitus, qualibet judiciariâ tam ad ſuos pagenſes, quàm ad alios, qui juſtitiam quæſierint, non fecerit, ſicut lex ipſorum eſt componat.*

Lib. 3. tit. 12. l. 5. — *Neq;* Sculdaſius *ab arimannis ſuis aliquid per vim exigat &c.*

¶ ***Scultetus, ti.***] *Prætor. Scultetia*, & *Sculteia*, Spec. Sax. A Sax. ſculðeτa pro *exactore* : quod à delinquentibus pœnas exigebat : nam ſculð, & ſcẏlð delictum ſignificat, ut ſupra oſtendimus in *Sculdaſius*: quod vide.

Conrad. de Fabariâ Caſ. S. Galli cap. 17. — Sculterus *enim de Hagenowe, Argentinæ Civitati non parum infeſtus, frequenter in aulâ Regis peſſima præcantabat gallicinia.*

Ubi *Goldaſtus* : **Scultes** inquit, quaſi **Schuldherſch**, qui Latinis *Prætor.* Sic in vetuſtis inſtrumentis legitur *Sculretus* de Franconofurt; *Sculretus* de Berua &c. In Lege Longobardorum tit. 6. — *Tunc Gaſtaldius Regis &* Sculdahis *requirat culpam ipſam & ad curtem Regis exigat &c.* Hæc ille. Spec. Sax. Art. 80. Et Art. 52. quod Vide in *Burgravius*. Vide. *Comes.*

¶ ***Scuria.***] Locus ubi manipuli, vel fœnum reponitur, Germ. **Scura**, unde Gallicum *Eſcurie*, pro ſtabulo.

Hincmarus Rhemenſ. adverſùs *Hincmarum Laudun.* — *Inſuper &* ſcuriam *ipſius interclusit, & annonam de terris dominicatis collectàm, ſine licentiâ ipſius presbyteri in eam miſit.* Ll. Alaman. tit. 81. §. 2. — *Si enim domum infra curtem incenderit, aut* ſcuriam, *aut graneam, vel cellaria, omnia ſimilia reſtituat &c.* Ibidem mox — *Infra* S curiam, *graneam, ſpicarium, ſervi.* Ll. Boior. tit. 2. cap. 4. §. 5. — *Solet propter pabula, vel propter ligna fieri ſcandalum, quando aliqui defendere volunt caſas vel* ſcurias, *ubi fœnum vel granum inveniunt.* Et tit. 9. cap. 2. — Scuria *concluſa parietibus & peſſulis cum clave munita.* Item non ſepta, ſed talis quod Baiwarii *Stofph* dicunt.

Pro ſtabulo autem poni videtur lege Salicâ tit. 18. § 3. — *Si quis ſudem cum porcis,* ſcuriam *cum animalibus, vel fœnile incenderit &c.*

¶ ***Scurro, ronis.***] Vide ſupra *Obſcario.*

¶ ***Scuſſus.***] Adject. pro *Excuſſus.*

Chart. antiqq. Alaman. 62. — *Cenſum eis exinde ſolvamus — per ſingulos annos 2 carradas de grano bono non* ſcuſſo. Intellige duorum curuum onera, non frugum *excuſſarum*, hoc eſt trituratarum, ſed in ipſis ſpicis, & ariſtis.

¶ ***Scutagium.***] Saxonibus Scilðpeniȝ. 1158. H. 2. Reg. 5. ad *ſcutagium Tholoſanum* 12400 l. arg. percipit. V. Cod. Ll. noſt. V. *St.* An. 1159.

1259. H. 3. 44. conceſſum 40 s. de quolibet *ſcuto*, & tunc ultra 40000 feoda militum in Angliâ, dimidiumq; pene in manibus cleri. *Holl.* p. 262. a. 14.

Græcis inferioribus, ut Novel. Conſtant. Porphyrog. Cujac. ad feud. pag. 7. in fine.

Hen. 3. habet Scutagium 3 marc. de quolibet ſcuto, pro viatico ſuo in Terram ſanctam, an. Regni 37. Dom. 1253. *M.P.* 858. *Hol.* 248.

Edw. 1. 40 s. de quolibet feodo Anno Regni 13. Dom. 1285. pro expeditione contra Wallos. *Stow* p. 310.

¶ ***Scutellum***, pro ***Scutello.***] *Eckehar.* Jun. in Caſib. S. Galli cap. ult. — *Enimvero ait ægrotis noſtis ; ſi tu velles* ſcutella *hac magis liceret quàm tibi.* Ubi *Goldaſt.* in Scholiis ait: *Scutella* pro *ſcutellas* : Alamannis detorta voce **ſchuſſel**, Italis *Scodella* συνεκδεχικῶς pro ferculis poſuit.

¶ ***Scutifer.***] Idem quod *Armiger*. Nobilitatis ſcil. appellatio apud Anglos penultima, hoc eſt inter Equitem & Generoſum. *Walſingh:* in *Henrico* 4. — *In hac pugna nullus Dominus, nullus miles, aut ſcutifer hoſtibus ictum intulit.* Idem Ypodigm. Neuſtriæ An. 1375. — *Hoc tempore, poſt longam obſidionem reddita fuit Francis Inſula de Conſtantine, cum caſtello — in ea per quendam* ſcutiferum, *dictum Thomam Katington. Ob quam cauſam Dominus* Joh. de Anneſſe *miles ex poſt eundem* Thomam *de proditione appellatum in Duello devicit & occidit.*

Idem in *Hen.* 4. An. 1403. pag. 369.

— *Claſſis*

—— *Claſſis occidua ſub ducatu Willielmi de Wilford* ſcutiferi.

Scutiferi dicti ſunt, qui feodum tenuere ſcutiferum; ut milites qui Loricæ: Baneretti & Banderetti, qui *Bandi* ſeu *Banderii*. Reliqui milites qui nullo feodo obligati erant, *Soldarii* dicti ſunt, q. *ſoldo*, i. mercede aſtricti, à *ſolde* & *ſould* Gal. **ſoud** Ger. Vide infr. *Soldarii*. & Vide *Memoires des Comtes P. Pitou*, i. Pithæi, pag. 65.

¶ *Scutum.*] Tabulatio, quæ foribus & officinis rerum vænalium prætenditur in urbibus, cum ad excutiendos imbres tum ad impediendum lumen. Anglic. **a pent-houſe**.

Aſſiſa menſurarum An. 9 *Richardi* 1. apud *R. Hov.* parte poſter. — *Prohibitum eſt omnibus mercatoribus per totum Regnum Angliæ, nè quis mercator prætendat ſeldæ ſuæ, rubros pannos, vel nigros, vel* ſcuta, *vel aliqua alia, per quæ viſus emptorum ſæpe decipiantur ad bonum pannum eligendum.*

¶ *Scyra.*] Vide *Schira* & *Schyra.*

¶ *Seame.*] Octo modiorum menſura, ſic de frumento dictum, quòd unius equi ſit *ſauma*, i. ſarcina, aliàs *Sumagium.*

¶ *Seaupwerpe*, & *Seawerpe.*] Jactura maris, Anglicè **wreck**, Gall. *varech.* A Sax. ſæ, i. mare, & upppen ejicere. Chart. *Willielmi* ſenioris Abbathiæ de *Rameſia* Sect. 174. — Concedo Anglicè ſcriptum ſcil. *Mundbrich, feardwite, blodwith* — *Sthipbrich*, Sæupwurpe, *Sake ſokne &c.* pa. 136. col. a.

¶ *Seax.*] Undè Saxones.

¶ *Secalonia.*] A Secale.

¶ *Seco, as, are.*] Aliàs *aſecare*, Ger. **meyen.**

¶ *Secretarium.*] Locus, in quo judices cauſas audiunt. Eſt enim *Secretarium* Judicum: ut Conſiſtorium Principum. *Zeno* in l. fin. C. ubi ſerat: vel clariſſ. —— *Sedendi quoque in aliquâ* ſecretarii *parte, quæ judicibus inferior altercantibus verò ſuperior eſſe videtur.* Et paulo poſt —— *Sedendi cum celebratur cognitio, in* ſecretariis *judicantium jus conſequuntur.* Sic prateus.

Sed & *Secretarium* eſt locus ſecretior in majoribus Eccleſiis, quo vaſa ſacra conſervantur, & aliàs Diaconium in quo res ſuas tractaturi conveniunt ejuſdem Eccleſiæ Præpoſiti, & Canonici, qualem hodie *Domum Capitularem*, Anglicè **the Chapterhouſe** appellamus. *Beda* Eccleſiaſt. hiſtor. lib. 2. cap. 1. de *Gregorio* mag.—*Sepultus eſt corpore in Eccleſia beati Petri Apoſtoli, ante* ſecretarium. Et *Johan.* 8 Pap. in juſſione de ordinando Epiſcopo Laudunenſi — *Data eſt Romæ Theodorico, juſſu Papæ Johannis, & Domini Caroli novi Imperatoris, per manus Anaſtaſii Bibliothecarii in* Secretario *Eccleſiæ S. Petri An. incarnationis Dominicæ* 877.

Secretarius etiam dicitur ipſa Synodi ſeſſio & Conventus, qui in *ſacretario* habitus eſt: Concil. Roman. 2. Romæ celebrat. ſub Zachar. Papâ An. 745. — *Quid ergo denuo noſtris* ſecretariis *ingredi poſtulaſti?* i. ſeſſionibus, conventibus, congregationibus: ſidemq; faciunt adjunctæ ſæpius voces — Præteritum, futurum, venturum *ſecretarium.* Lateranenſis etiam Synodi ſeſſiones An. Dom. 642. ſub titulis quinq; *Secretariorum* ſive Conſultationum denominantur.

Secretarium Sacrarium, Præterea locus in Eccleſiis quo vaſa ſacra conſervantur; aliàs *Diaconium* quod vide. Sic & Gloſ. Diſtin. 23. cap. 32.

¶ *Secta.*] Multimodo dicitur in jure noſtro.

Primò pro ſimplici conſequutione, ut cum aliquis reum inſequitur, ut fugientem comprehendat, de quo *Bract.* lib. 3. tract. 2. ca. 1. nu. 1. — *Si quis feloniam fecerit, & ſtatim captus fuerit, levato huteſio, ceſſabit ſecta.*

Secundò, pro juris actione, vel litis proſecutione: quo ſenſu, cum litis cauſam, actor expoſuerit, *ſectam* ſe inde (dicit) producere.

Tertiò pro clientelari obſequio, quo feodatarius tenetur ſe ſiſtere in Curiâ Domini ſui: quæ *Secta Curiæ* appellatur.

Quartò pro conſuetudine quâ vaſſallus tenetur grana ſua commolenda deferre ad molendinum Domini ſui; & appellatur *ſecta molendini &c.*

Hujus originem referunt nonnulli *W.* Epiſ. *Sariſburiæ*. qui obiit An. 1256. ſed falſo, Vide *Holl.* ib. p. 254. a. 2.

Secta etiam dicitur veſtimentorum ſimilitudo, quâ ſocietas à ſociate, claſſis à claſſe, unius nobilis famuli ab alterius diſtinguuntur.

Secta dicitur teſtium cohors. Sol. For. 23.

Secta Curiæ.] *Will. de Eboraco* Epiſc. Saliſb. moritur An. 1256. i. 45 Hen. 3. —— *Hic Epiſc. in occaſione fuit, ut mos ille, quo tenentes* ſectam *facerent ad Curiam Domini ſui in legem condertur.* Chron. p. 254. col. 1. l. 1. Falſè & Inepte.

¶ *Sectator.*] Dicitur, qui ad aliqnam prædictarum Sectarum tenetur, vel in eadem conſtituitur.

¶ *Securitas.*] Apud nos dicitur cautio validior, quam, vel de debito, vel de re aliâ præſtandâ quis alteri exhibet. *Concil. Confluentino* An. 860 — *firmitas* appellatur. In jure autem Civili accipitur pro apochâ, & ipſa debiti caſſatione, quam quietantiam vocant.

¶ *Secuus.*] Longob. lib. 1. tit. 6. l. 6. *Si ſubtus genuculum quod eſt tibia, fregerit, componat 6 ſol. Si autem* ſecuus, *aut claudus fuerit, componat* — *quartam partem* — *precii ipſius.*

¶ *Segiagium.*] A Gall. *ſiege*, pro *ſede*: Tributum eſt quod à navi exigitur pro ſede ſuâ in portu; aliàs *Groundagium.*

¶ *Seigit.*] Pro *Saiga*; quod vide ſupra. Chartt. Alaman. Gold. nu. 59. — *friſginga* ſeigit *valenti*.

¶ *Seiſina, Saiſinæ.*] Et *Bract. Seyſina.* Poſſeſſio, inveſtitura, à Gall. *ſaiſir*, id eſt *apprehendere*, capere, poſſeſſionem rei obtinere. *Seiſinæ traditio* idem valet in Jure noſtro quod in Jure Civili *inveſtitura*, pariq; olim fiebat ceremoniâ. Propriè tradendo terram ipſam vel feodum. Impropriè tradendo, terræ vel feodi nomine, vexillum, haſtam, ſagittam, ut apud *Ingulphum* liquet pag. 901. l. 48. Ex haſtæ autem traditione nata illa conſuetudo eſt, quæ poſtea apud alios per feſtucam, apud nos per virgam appellatur, quæ et in curiis noſtris Baroniarum etiam hodie locum obtinet, nomenq; earundem poſſidentibus impoſuit, qui inde *tenentes per virgam* nuncupati ſunt. Cum enim majores noſtri ne convenire quidem, niſi armati, ſoliti ſunt, ut *Tacitus* refert; omnia per Armorum miniſterium etiam exigebant; deſyderataq; ergo in tradendis feodis nonnunquam haſtâ, poſteri, quæ præſto eſſet virgâ, feſtucâ, ſive baculo ejus vice adhibuere.

Otto de geſt. Freder. 1. lib. 2. Cap. 5. — *Eſt conſuetudo Curiæ, ut regna per gladium, Provinciæ per vexillum à Principe tradantur, uel recipiantur*; pag. 248. l. 50. ubi exempla ponuntur.

Adrianus autem Papa 4. cum Johannem filium *R. Henr.* 2. in Regem Hiberniæ promoviſſet, regni illius inveſturam annulo ei tradidit, qui cum conceſſionis privilegio Wintoniæ poſtea ſervabatur, in Archivis illic regiis; ut ſupra oſtendimus in voce *Rotulus Wintoniæ*.

¶ *Seiſona.*] A Gallico *ſaiſon*, i. e. Tempus, opportunitas. Charta *Ethelbaldi* Regis Merciorum apud Ingulph. —— *Volo quod prædicti Monachi habeant iſta dona mea*, &c. *cum communiâ paſturæ pro omni genere animalium, omnibus* ſeiſonis, *ſibi & hominibus ſuis*.

¶ *Selave.*] L. Salica tit. 57. §. 3. *Si quis ariſtatonem, hoc eſt ſtaplum ſuper mortuum miſſum capulaverit, aut mandualem quod eſt ſtructura, ſive* ſelave, *qui eſt ponticulus ſic ex more antiquorum faciendum fuit; qui hoc deſtruxerit, aut mortuum inde expoliaverit, de unaquaq; de iſtis, DC. denarios qui faciunt ſol.* 15. *culpab. judicetur*. Germ. **Seule** (inquit Gloſſ.) columella Boior. tit. 7. **Sul.** inde **Ermenſul** *Mercurii columna*. Paſtores item Angli palos, quibus caulas figunt, **Saules** vocant.

¶ *Selda.*] Aſſiſa menſurarum An. 9. Ric. 1. apud *Hoved.* —— *Probibemus ne quis mercator prætendat* ſeldæ *ſuæ rubros pannos vel nigros, vel ſcuta vel aliqua alia per quæ viſus emptorum ſæpe decipiuntur, ad bonum pannum eligendum*. In majoribus Chronicis ubi locus hic vertitur; *ſeldæ* **window** exponitur, i. *feneſtræ*.

¶ *Selio, nis.*] Arger arvalis, hoc eſt agri portio ſulcos aliquot non certos continens. Anglis aliis **A ſtiche of lande**, aliis **a ſelion**, aliis **a ridge**. Dictum à Gall. *ſeillon*, i. terra elata inter duos ſulcos, & interdum *ſulcus* ipſe latinè *porca*. Sed continere (ait *Cowellus*) alias acram integram (hoc eſt jugerum) aliàs, plus minus, dimidiam. Radicitus provenire videtur dictio à Saxonico ꞅul, aut ꞅẏl, pro *aratro*; undè & Gallis *ſeillonner*, pro *arare* & *ſulcos edere*, fortaſſis etiam & latinis *ſulcus*.

Charta vetus achronica. *Sciant præſentes & futuri quod ego Margeria filia Willielmi de Ryleia dedi, &c. Emmæ filiæ meæ pro homagio & ſervitio ſuo unam acram terræ in campo de Camurth, ſcil. illas ſex* feliones, *& dimid'. cum forerâ & ſepe, & foſſato, que jacent in Aldewic juxta terram, &c.*

¶ *Sempecta.*] — Ingulph. Hiſt. Croyl. f. 504. a. n. 20. & f. 504. b. n. 20. — *Quinquagenarius autem, in ordine* Sempectâ *vocandus, boneſtam Cameram in Infirmitorio, de Prioris aſſignatione accipiat; habeatq; Clericum, ſeu garcionem ſuo ſervicio ſpecialiter attendentem.*

¶ *Seneſcalius, Seneſcallus.*] Mat. P. in An. 1136. pag. 71. — *Hugo præterea Bigot* Seneſcallus *Regis præſtito juramento probavit coram Archiepiſ. Cantuar. quod dum Rex ageret in extremis, Imperatricem exhæredavit; & Stephanum igitur conſtituit ſucceſſorem.* Fortè *Seneſcallus hoſpitii.*

Seneſcallus idem quod Maior domus, ut ibi videmus ex *Rob.* de *Monte* in An. 1170.

V. *Tillet* Recueil. par. 1. pag. 405. Ubi *H. Roy de Engleter eſte grand Maiſtre*, i. Seneſcallus, *de France. Hæreditamente præ Anjou.*

Rob. de Monte in An. 1170. pag. 649. — *In Purificatione beatæ Mariæ, fuit filius Regis Anglorum Pariſiis, & ſervivit Regi Francorum ad menſam ut* Seneſcallus Franciæ. Hanc *Seneſcalciam*, vel ut antiquitus dicebatur *Maioratum domus* Regiæ, Robertus Rex Francorum dedit *Gaufrido Griſogonellæ* Comiti Andegavenſi, propter adjutorium quod ei impenditur contra *Ottonem* Imp. Alemanniæ; dedit etiam ei quicquid habebat in Epiſcopatu Andegavenſi.

Seneſcallus autem non obtinuit integrum officium *Maioris domus*: Nam *Pipinus*, qui hoc aliquando geſſerat & ex ejuſdem amplitudine Regnum Franciæ adeptus eſſet, *Maioratus* iſtius officium ſuſtulit, *Ne ejuſdem potentia ipſe vel hæredes ſui ejicerentur poſtea*; Et arctiori poteſtate *Præpoſitum menſæ* conſtituit quem à Teutonico *Scalchum*, & *Seniſcalcum* appellavit. V. *Fauchet* p. 25.

Vide vet. *Cuſt. Norm.* Par. 2. fol. 2. de *Seneſcallo Ducis*, & ejus officio.

¶ *Senior.*] Honoris atq; dignitatis nomen, ab ipſâ naturâ Conſtitutum, quod & ideo juvenes ambiunt. *Ovid.* faſt. 5. fol. 1. b.

Magna

Ovid. Faſt. 5. fol. 1. b.

Magna fuit capitis quondam reverentia cani,
Inq; ſuo pretio ruga ſenilis erat,
Martis opus juvenes animoſaq; bella gerebant &c. V. & adde.

Senior pro Rege. *Aimoin.* lib. 5. cap. 24. in fine.

¶ *Seniores.*] Pro Regni magnatibus aliàs *Antiquiores dicti.* Concil. *Clarendon.* ſub R. *Hen.* 2. an. 1164. — *per Barones, & per Nobiliores, &* antiquiores regni.

¶ *Seniorale.*] Dignitas Regia, vel dominica, à Gall. *Seigneurial.* Concil. Meldenſ. an. 845. cap. 7. — *Si vultis regnare, & vigorem Regium ac* ſeniorale, *& ſuper veſtros, & ſuper impugnantes poteſtatem veſtram optatis habere.* Subſtantivè poni videtur, utpote non *Seigneurial* ſed *Seigneurie* ſignificaturum.

¶ *Sepoſitio.*] Oppignoratio. Wiſigoth. lib. 5. tit. 4. l. 12. — *Parentibus filios ſuos vendere non licet, vel donare, vel oppignorare; nec ex illis juris ſui aliquid defendat, qui acceperit; ſed magis precium vel* ſepoſitionis *commodum, quod dederit perdat, qui à parentibus filium comparavit.* Et l. ſeq. — *Donatio ſiquidem, vel* ſepoſitio *de talibus perſonis contracta non valeat; ita ut nec datum commodum pro* ſepoſitione *reddatur.*

¶ *Sequentrianus.*] Qui optimo ſuccedit. Res mediæ conditionis. *L. Alam.* tit. 75. — *Vacca optima,* ſequentriana, *minuta.* Sic apud *Ekkehardum* ſequentiarius adject. à *ſequentia.*

¶ *Sera.*] Dolens inceſta. V. Serus.

¶ *Seramus.*] Adject. Sic in Ll. Alam. *Goldaſt.* ſed emendatiùs apud *Lindenb.* feramus; quod vide ſupra.

¶ *Seranta.*] Ænigmaticum illud apud *Abbonem* de obſidione Lutetiæ Paris. pag. 444.

Ibi in margine Pp. 200 40000.

P. geminum fidos raro quamvis vegetabat,
M que truces poſthac chile ſeranta *chile id extat*

¶ *Serjanteria.*] Idem apud Scotos quod *Serjantia* apud Anglos, quod ſubſequens vide.

¶ *Serjantia.*] Inter feodalia ſervitia ſummum eſt & illuſtriſſimum, quod nec patronum aliquem agnoſcit præter Regem. Eſt autem *Major* & *Minor*, quas forenſes **Grande Serjanty**, & **Petit Serjanty** appellarunt.

Serjantia major eſt ſervitium militare, quo quis prædia tenet à Rege in Capite, eâ lege ut ei ſervitium aliquod honorificum per perſonam hominis (ſive ſuiipſius ſive alterius) exequatur; & dicitur *militare ſervitium*; non quod in militiâ ſemper ſit præſtanda, ſed quod ex more ſervitii militaris Regi defert hæredis cuſtodiam, maritagium, & relevium.

Hujus generis ſunt Exercitum Regis educere; Signum, vexillum, haſtam ejus in acie perferre: Mareſcalli, Conſtabularii, pugilis ejus munus obire. Vexillum Regis infra quatuor maria ſequi, aut armatum quempiam evocanti emittere, irruentes hoſtes tubæ vel cornu ſonitu prædicare. Quin & procerum omnes dignitates, ſcil. Ducum, Marchionum, Comitum, Vicecomitum, Baronum hoc tenentur ſervitio. Nec minus munera & officia, quæ Regi ſunt præſtanda in Coronationis ſuæ ſolennitate. Gladios cæteraq; poteſtatis & Regni inſignia Regi præferre. Seneſcalli, Pincernæ, & illuſtriora munia exequi &c. Vide....

Non autem prætereundum eſt ſpecialia quædam ſervitia, etiam privatis exhibita, *Serjantias* olim nuncupatas. Sic enim *Bractonus* lib. 2. cap. 35. nu. 6. — *Item fit homagium de tenemento quod tenetur ad* ſerjantiam, *& ibi ſequitur cuſtodia, & maritagium, maximè ſi* ſerjantia *illa reſpiciat Regem & Patriæ defenſionem; & ſecus eſt, ſi privatam perſonam, & in nullâ parte ipſum Regem vel exercitum ſuum. Sunt enim plures* Serjantiæ, *quæ reſpiciunt privatas perſonas, & non ipſum* Regem; *ut ſi quis debeat equitare cum Domino ſuo de manerio in manerium; & tales dicuntur* **Rod-knights** *&c.*

Serjantia minor, inter civilia ſervitia (quæ Socagia vocant) numeratur: Et dicitur cum quis ratione feodi Regi tenetur annuatim exhibere exiguum aliquid ad apparatum bellicum pertinens: arcum, gladium, pugionem, haſtam, chirothecas ferreas, calcaria aurea, ſagittam, ſagittarumve faſcem, aut alia hujuſmodi; quæ juxta *Fletæ* ſententiam lib. 1. cap. 11. dimidiam marcam non excedant.

¶ *Serjentia, Serjantia, Serjentium.*]

Serjentium Eccleſiæ. Codex antiq. MS. *Croylandenſis* Cœnobii, ſub tit. *Ingulphus* Abbas, qui floruit temp. *Guliel.* 1. fol. 89. — *Conceſſimus etiam tunc* Serjentium Eccleſiæ *noſtræ Semanno de Lek; qui veniens coram Conventu in noſtro publico Parliamento ſimiliter juramentum præſtitit, quod fidus & fidelis nobis exiſteret; & officium ſuum diligenter* (ut hactenus) *cuſtodiret. Recitavimuſq; illi officium ſuum, ſcil. quod ſit intendens tam in noctibus quàm diebus, & ille illuminabit omnia luminaria Eccleſiæ præterquam circa magnum Altare, & extinguet temporibus debitis, & pulſabit omnes pulſationes &c.*

¶ *Serjans, antis, Sargantus, Serjantus, Serjandus, Serziantus, Serzientus.*] Gall. & Angl. **Sergeant** & *Serjent*, à Latino *ſerviens*: *u* conſonante in utroq; abjecto, & *i* in priori in *g* mutato.

Nomen multiplicis muneris: ſed miniſterii prorſus, non magiſtratus aut magiſterii. Quicunq; enim *Serjanti* dicuntur: ipſo hoc nomine, miniſtros eſſe intelliguntur aliorumq; ſubeſſe arbitrio & mandatis: ſuperiores tamen ſemper, non miniſtros. Sic in cauſidicorum grada-

gradationibus, claſſis inferior eſt eorum, qui *ad barros vocantur*. Secunda *Apprenticiorum*. Tertia *Serjantorum*, vel ſervientium ad legem. In Regiæ etiam familiæ miniſteriis: infimi **Pages** dicuntur: medii **Groomes**, ſuperiores, **Serjants**.

Serjant, vel *Serviens* ad legem, antiquis *Serviens narrator*, forenſi Gallico, *Serjant Conuter*, pro *Compteur*, is dicitur, qui ſummum obtinet gradum in legum Anglicarum profeſſione: ſicuti in Jure Civili, qui *doctores* appellantur. Et licet ſerviens quis hujuſmodi opibus nonnunquam magis pollet quam integrum ferè *Doctorum* collegium, etiam & multâ hodie antecedit æſtimatione: *Doctorum* tamen inſtitutio nobilior fuiſſe videtur, & antiquis honoratior. *Doctoris* enim appellatio eſt magiſterii; *Serjantis* (uti ſupra diximus) miniſterii. Doctores ſedentes Cathedrati infra curiam, & pileati diſputant: Serjanti, ſtantes, promiſcui, extra repagula Curiæ, quæ *barros* vocant, abſq; pilei honore, ſed tenui calyptrâ (quæ Coyfa) dicitur induti, cauſas agunt & promovent.

Ad gradum autem hunc ſic pervenitur. Cupidus legum adoleſcens, primò ſe ſiſtit in uno Collegiorum Juris (ſunt enim quatuor, quæ & hoſpitia vocantur) Emenſiſq; illic ſtudioſiùs annis ſeptem vel octo, *ad barram*, ut loquuntur, hoc eſt ad agendas cauſas evocatur. Denos poſt hinc annos, vel duodecim, Lector publicus in aliquod Hoſpitiorum Cancellariæ emittitur, tantundemq; penè poſtea idem hoc munus in ſuiipſius Collegio faſtu exercetur, ut duarum vel trium hebdomadam ſpatio bis mille penè coronatos Gallicos expendiſſe unus quiſpiam dignoſcitur. Lautè enim epulari ſolet convivaſq; adhibere præcipuos Regni magnates.

V. Authent. lib. 10. tit. de Athletis 3 coronis potitis, fol. 196. a.

Donatur Serviens ad legem annulo aureo (quære) ſed alios donat, fidei ſymbolo, nam ſic in Coronatione Rex annulo donatur, quaſi jam diſponſus Reipub. ut indicat lib. MS. rei Heraldicæ cui titulus *Origine de tiltres de nobleſſe*, p. 52. Sed quære unde habet togam bicolorem, more Helvetiorum, qui tunicas & femoralia ſic dividunt. *Leighus* in *Accedentiâ Armorum* pag. 40. ait Milites Curſores nuncia Principum deferentes ſic veſtiri ſolitos; coloribus ſcil. Domini ſui peſſum diviſis. Nota Graduum paralelogramma triplex in diverſis ſcientiis ſeu profeſſionibus, juxta triplicem athletarum coronam apud Græcos, viz. in

Theologia.	Academia.	Seculo.	Foro Regni.	Foro Civili.
Epiſcopus,	Doctor,	Miles palatinus,	Serviens,	Doctor legum,
Presbyter,	Magiſter,	Armiger,	Apprenticius ad legem,	Licentiatus,
Diaconus.	Bacularius,	Genenſus.	Barraſterius.	Lyta.

Urbibus	Heraldorum collegio.	Procerum.	Bello.
Communiarius,	Rex,	Dux,	Milites Vexilliferi,
Liber civitate donatus,	Heraldus,	Comesi	Milites Caſtrenſes,
Apprenticius.	Proſecutor.	Baro.	Armigeri.

In miniſteriis.	Roma.	Saxonib.	Anglo-Dan.
Yeoman,	Senatores,	Ædelingi,	Ealderman,
Grome,	Equites aur.	Frilingi,	Thagen ſeu Thanus,
Page.	Plebei.	Lazi.	Leſthegen ſeu Thami.

Serjans, *Serjantus*, & *Serziantus*, & *Sargantus*. Opinor pro Scutigero, vel milite non loricato. Epiſtol. *Baldvini Flandr.* apud *Arnold.* — *Baronibus, militibus*, ſerziantis, *omniq; populo Chriſtiano*. Ubi ſi Lindenbrogius, ut mihi videtur *lictores* intelligit, vix aſſentiar: nam voces militibus & *ſerziantis* intelligo de milite loricato, & non loricato; vel de equeſtri, & non.

Godfrid. Monach. ſub anno 1067. — *Chriſtianus Epiſcopus Moguntinus, & Philippus Cancellarius Imperatoris, cum* 500 *fere* ſarjantibus *per longam & arduam viam feſſi, ad auxilium Reinaldo venerunt, & caſtra juxta Tuſculanum metati ſint*. Item Charta *Henrici* Imper. apud eundem *Godefrid.* Anno 1195. — *Pro redemptione ejuſdem Terræ* (viz. Sanctæ) *mille quingentos milites & totidem* ſargantos *in expenſis noſtris à Martio, uſq; ad annum tranſmittere decrevimus; & hoc manifeſtè ſpoſpondimus unicuiq; militi* 30 *uncias auri, & tantum annonæ, quæ ei ad annum ſufficiet daturi*. Et mox — *Milites itaq; &* ſarganti *jurabunt obedire illi, quem magiſtrum eis ac ducem conſtituemus, & per annum ſtare in ſervitio Dei &c.* Idem in Epiſt. Comit. S. Paulo ad Ducem Lovan. pag. 269. —— *Nec eſſet aliquis inter eos qui milites ad ſtipendia, aut* ſerjantos *ad ſolidum detineret*.

Serjant qui dicitur *ſerviens ad clavam*, Eſt *lictor*, qui mandata prætoria in urbibus exequitur, debitoreſq; rapit in carcerem, à quo nomen parum conſultè torquet *Skenæus* ſcil. à Gall. *ſerrer*, pro *includere*, & *gent* pro *gente, plebe vel populo &c.*

Gower in voce clamantis lib. 6. cap. 4.

Eſt apprenticius Sergandus *poſt & adultus*
Judicis officium fine notabat eum.

¶ *Serilla.*] Naviculæ vel linteres, qui rimas ſtupa ſuffocats habeant.

¶ Extra *Sermonem Regis* dijudicari.]

Eſt

Eſt idem apud Salicos veteres quod *extra mundeburdem, vel protectionem regis. Utlagari.*

¶ *Serplath,* & *Serplaith.*] Sarcina apud Scotos petras 80. continens.

¶ *Serviens, Servientes.*] Idem latinè quod barbaris *Serjans,* & *Serjantes.* Vide *Serjans, Serjantus.* Hov. 537. l. 58. — *cepit multos milites &* Servientes *in caſtello Maleſarte.* Et 538. l. 5. — *Turris quam milites &* Servientes *contra eum victu & armis munierunt.* Sic 540. l. 21.

Serviens ad legem. Vide *Serjantus ad legem.*

Serviens domini Regis. Bract. lib. 3. Tr. 2. Cap. 32. *Si ſine ſectâ, cognoverit ſe inde eſſe latronem, coram Vicecomite vel Coronatore, vel* Serviente domini Regis, *cum teſtimonio bonorum & proborum hominum, extunc furtum dedicere non poſſit, quia tales habent recordum.* Ibid. Cap. 28. *Virgo rapta — & ſic debet ire ad Præpoſitum hundredi, & ad* Servientem domini Regis, *& ad Coronatores, & ad Vicec. & ad primum Comitatum faciet appellum ſuum.* Videtur Regem habuiſſe in ſingulis Comitatibus, *Servientem ad legem,* in nomine ſuo, Coronæ placita proſequentem.

Civitas Norwici uſq; 17. R. *Steph.* alium non habuit præofficialem niſi *Servientem* pro Rege, qui Curias tenebat; ſub id verò temporis Coronatorem & Balivos obtinuere, & 37. H. 3. licentiam includendi civitatem ſuam muris, atq; foſſâ, quam è diverſis Hundredis ſunt adepti *Stow.* 214.

Serviens, aliàs *Serviens ad clavam.* Lictor, Bedellus, Balivus, qui debitores & delinquentes rapit ad carcerem, vel ſupplicium. *Conſtitut. Sicul.* lib. 1. tit. 89. l. 2. — *Si quis Caſtellanorum, vel* Servientium, *ultra id quod ab incarceratis ipſis recipere regiâ conſtitutione permiſſum eſt, receperit, in nonuplum id quod injuſtè receperit fiſco noſtro componat, ſimplo quod à prædictis ſic injuſtè receptum eſt, ipſis omni modo reddendo.* Olim *Serviens Hundredi* & Comitatus dictus fuit qui modo *Ballivus.* Bract. lib. 5. Trac. 1. cap. 4. nu. 2. fol. 330. ſæpe. Apud Anglos hodiè tantum quod ſciam in uſu ſunt in civitatibus & burgis Prætorum ſive Majorum, quos vocant, mandata executuri.

Servientes pro *vaſſallis,* & quos Angli tenentes dicimus.

Conſtitut. *Caroli Mag.* Cap. — *Quæ ad nium:* §. 6. — *Auditum habemus qualiter & Comites & alii homines, qui noſtra beneficia habere videntur, comparant ſibi proprietates de ipſo noſtro beneficio, & faciunt ſervire ad ipſas proprietates* ſervientes noſtros *de eorum beneficio & curtes noſtræ* (intelligo maneria) *remanent deſertæ.*

Ll. ſeu Emendationes *Will.* Conqueſtor. — *Statuimus & firmiter præcipimus, ut omnes Comites, & Barones, & milites &* ſervientes, *& univerſi liberi homines totius regni noſtri prædicti, habeant & teneant ſe ſemper benè in armis & in equis, ut decet & oportet; & quod ſint ſemper prompti &c.* Hic qui *ſervientes* dicuntur perſpicuè intelligas è Ll. *Ed.* Conf. cap. 21. — *Dapiferi, pincernæ, camerarii, piſtores & coqui.*

Serviens pro *Armigero.* Ger. Tilb. lib. 2. pag. 17. — *At cum pater familias, miles vel* ſerviens *de Rege tenens in Capite fata debita ſolverit, relictis tamen liberis, quorum primogenitus minor eſt annis, reditus quidem ejus ad fiſcum redeunt, ſed hujuſmodi non ſimpliciter eſchaeta dicitur, ſed eſchaeta cum hærede — De ipſa hæreditate per regios officiales tam ipſe hæres quam cæteri liberi neceſſaria percipiunt.*

Hoved. in Ric. 1. pag. 749. l. 44. — *Willielmus cognomento Cocus,* ſerviens *Richardi Regis Angliæ, in cuſtodiendo Caſtellum de Leuns, cepit de familia regis Franciæ* 24 ſervientes equites, *&* 40 ſervientes pedites, *quos Rex Franciæ miſerat ad muniendum Caſtellum de Novo Mercato.* V. Catalogum militum *Ed.* 3. in obſid. *Caleſiæ.*

— *Si ipſe ad alium transferre voluerit, prius illud reſtituat domino vel* Servienti, *id eſt Seneſchallo manerii, ſi dominus præſens non fuerit, & de manibus illorum fiat tranſlatio ad alium &c.* Bract. lib. 2. cap. 8. *Coke* 4. Rep. fol. 22.

¶ *Servitium militare.*] Eſt Servitus feodalis; quâ quis tenetur munus aliquod militare, vel honorificum Domino ſuo præſtare.

¶ *Servitium,* & *Tenere in Servitio.*] *Servitium* eſt id obſequii & præſtationis quam vaſſallus tenetur domino exhibere ratione feodi, quod vel ipſe fungitur, vel ſuis utiq; ſubvaſſallis excolendum tradidit hæreditariè. Unde in Dominico tenere dicitur prædium quod ipſe colit: Quod verò hæreditariè elocavit aliis, de ſe tenendum, illud ipſe in *Servitio* tenet de ſuo Domino. Vide *in dominico tenere,* & *tenere.*

¶ *Serus.*] Adject. Mœſtus, dolens, pœnitens, anxius, ab Alaman. *Ser* dolor, cruciatus, ut *Goldaſtus* interpretatur; cui antiquum idioma Anglicum fidem facit: ubi **to weep ſore** eſt *amarè vel lugubriter flere*, hodie **ſore** dicimus atq; indè **ſorry** pro dolente. *Ekkehardus* Ju. S. Gall. cap. 5. — *Domine miſeram iſtam adhuc impunitam mihi dona: ut gladio non pereat.*

Sed ut alius opinatur, ut *Goldaſtus* ipſe dubitat *ſeram* fortè legendum eſſet *miſeram.* Tu lector judica.

¶ *Servus.*] Melior conditio apud Germanos quam Romanos. V. *Tacit.* de *Germ. mor.* 542. Germanorum inſtar, erant noſtri villani à *ſervis* multum diverſi.

Servorum Apud majores noſtros cùm & Normannos tum & Saxones, quidam erant Prædiales, quidam Perſonales, hi ex more Romanorum, illi è Germanorum conſtituti. Perſonales nullas poſſidentes facultates dominis ſuis lucrabant omnia, & ab iiſdem alebantur: Prædiales quamvis ſervilis eſſent conditionis

& originis, ſua tamen ad arbitrium domini prædia poſſidebant & facultates, opera ruſtica & ſervilia eis indicta per villas facientes, & villani inde nuncupati. Hi quidem apud noſtrates videntur fuiſſe uſitatiores : Et *Thomam Spottum* igitur hos non cenſentem inter genuinos, atq; abſolutè ſervos, illud prodidiſſe quod in Anglia antea (ingreſſum Normannorum) nullus fuerat ſervus. Sed fallit proculdubio, ut è legibus Anglo-Saxonum paſſim deprehenderis. Et quoniam nonnulli dictum hoc intelligunt de ſolo Cantio : nam *Lambardus* ait ſe legiſſe, *Servos* in Cantio non fuiſſe unquam: huic etiam Ll. conjecturam prohibent ipſorum Cantianorum Regum *Ethelberti, Hlotharii*, & *Whitradi*, ubi utrunq; iſtorum genus reperitur. De prædiali autem *ſervo* legem ſemper intelligendum cenſeo, ubi mulcta pecuniaria ei imponitur, & non flagellum ſive verbera, ut *Whitradi* Ll. cap. 14, 16 &c. quære.

Verb. Terra ex ſcript.

¶ *Seſonis.*] Extenta Manerii de **Gatingges** — *Debet operare in qualibet ſeptimana, à feſto S. Michaelis uſq; ad gulam Auguſti quolibet die operabili unum opus, precium operis ob. quadr. & à feſto S. Petri ad vincula, uſq; ad feſtum S. Michaelis unum opus in quolibet die operabili 1 d. ob. excepta* ſeſone *Hiemale.* Mox *ad* ſeſonem *Quadrageſimæ.*

¶ *Seſſorium.*] *Sedile.* Brit. Armor. lib. 3. de *ulno* juxta Giſſortium.

Quæ gremio viridi veſtito gramine feſſo
Grata viatori ſeſſoria *præſtat.*

¶ *Seſtrix.*] *Abbo* de obſid. Lutetiæ *de ſpiritu ſancto.*

Ore meo ſedeat, mentem repleat pie Domne
Actibus atq; ſacris, virtutum floribus ornet
Expulſis ſeſtrice *ſacra vitiis procul atris.*

¶ *Set.*] Pro ſed frequens apud veteres forenſes.

¶ *Setterdays ſlopp.*] Apud Scotos dicitur piſcationis prohibitio à die Sabbathi poſt veſperas, uſq; ad diem Lunæ poſt ortum ſolis, quod Alexand. 2. legg. cautum eſt cap. 16. §. 2. V. *Skæn.*

¶ *Seucis*, & *Seuſis.*] Canis magnus qui & inde *ſeuſius* & *ſegutius* dictus eſt. Germ. & aliàs **Spurhunt** quod V. L. Alaman. tit. 82. qui inſcribitur aliàs *De* Canibus ſeuſibus *vel aliis furatis, aut occiſis; aliàs de* canibus ſeuſiis, *&c.* Et §. 1. — *Si quis* Canem ſeuſium *primum curſalem qui primus currit involaverit, ſol. ſex componat: qui ſecundum, ſol. 3 componat.* Et in Ll. Boior. tit. 19. §§. 1, 2, 3. — *Cautum eſt de eo, qui Canem* ſeucem, *vocatum* **leithihunt**, i. *ductorem: Canem* ſeucem *vocatum* **triphunt**, i. *vel Canem* ſeucem *qui in ligamine veſtigium tenet, quem* **ſpurihunt** *dicunt, furaverit &c.*

Et L. Salic. tit. 6. §. 1. — *Si quis* Canem ſeuſium *furaverit, aut occiderit, qui magiſter ſit, DCCC den. qui faciunt ſol. 45 culpabilis judicetur &c.* — *Si quis verò* ſeuſium *reliquum, aut velterem porcarium ſive veltrem leporarium furaverit, &c.*

Hic canis aliàs *ſegutius* dicitur. Ll. *Burg.* Addit. 1. tit. 10. §. 1. — *Si quis Canem veltraum, aut* ſegutium, *vel petrunculum præſumpſerit involare, jubemus ut convictus coram omni populo poſteriores ipſius oſculetur, & 5 ſol. illi cujus* Canem involaverit *cogatur exſolvere, & mulctæ nomine duos ſolidos.*

¶ *Seuera*, & *Sewera.*] Eſt foſſa in locis paluſtribus ducta ad aquas eliciendas, **to ſue** dicimus, cum aqua clam elabitur, quod à Gall. *ſuer*, i. *ſudare*, à quo *ſueur*, i. *ſudor*, & *ſudator*, *ſuerie*, *ſudatio.* Ab his Galli laticem & lachrimas, quæ ex vite & arboribus profluunt *ſeue* nuncupant.

Charta Regis *Ethelbaldi* apud *Ingulphum*, ſub initio Hiſtor. Croyl. — *cum aqua vocata* **Aſendik**, *verſus aquilonem, ubi communis* ſewera *eſt inter* **Spaldelinge**, *& dictam inſulam.*

A. Gall. *aſſorer*, i. *ſiccare*, vel *ſorer*, quod eſt *exhalando ſiccare.* Et hic primarium vocis originem cenſeo, nam Weſtſex. **the ſoer**, & **ſhoer** vocant.

Sewers etiam dicuntur antambulones ferculariì, qui in epulis patinas delibant & diſponunt. A Gall. *aſſeoir* opinatur *Cowellus*, hoc eſt *diſponere, collocare* : nam vidiſſe ſe refert librum antiquum Gallicum de miniſtris Regiæ Anglorum aulæ; in quo hic idem *Aſſeour* appellatus eſt : & apud *Fletam* lib. 2. cap. 15. *Aſſeſſor*, quaſi *Ordinator, collocator, diſpoſitor.*

¶ *Saxagena, næ.*] Spec. Sax. Art. 48. Ubi decima ſolvitur in campo decima *ſexagenæ* dabitur æquè bona vel decimus manipulus. Infra; ubi decima ſolvitur ut dictum eſt, in *ſexagenis*, funiculus duarum debet eſſe ulnarum à pollice incipientium, per quem manipuli ligabuntur.

¶ *Sextariaticum.*] Greg. Mag. Epiſt. lib. 1. cap. 42. de juſtis ponderibus ruſticorum &c. — *Valde autem iniquum & injuſtum eſſe proſpeximus, ut à ruſticis Eccleſiæ, de* ſextariaticis *aliquid accipiatur, & ad majorem modium dare compellantur, quam in horreis Eccleſiæ infertur.*

¶ *Sextarius.*] Tum liquidorum tum aridorum menſura, & in utroq; genere varia.

Pro eo quod quarterium vocant Londinenſes, Iceni, **a Seam.** *Huntingdon.* Hiſt. lib. 6. — *Circa hoc tempus* (ſcil. Edwardi Confeſſor.) *tanta fames Angliam invaſit, quod* ſextarius *frumenti, qui equo uni ſolet eſſe oneri, venundaretur 5 ſolidis, & etiam plus.*

Pro eo quod *quarta* dicitur, Anglicè **a quart,** duas ut loquuntur pintas continens.

Hoc ſenſu apud *Gregor. Mag.* lib. 6. Epiſt. c. 42. p. 360. — *Octodecem* ſextariorum *modius jubetur uti.*

¶ *Shew-*

¶ *Shewing, Shewag.*] Indicatio.

¶ *Syb,* & *ſom.*] Sax. *Pax,* & *ſecuritas.* Ll. Eccleſ. *Canuti* Regis Cap. 17. — eallum cꝑiſꞇenum mannum ſyb. ⁊ ſom ȝemene, Id eſt, — *Omnibus Chriſtianis pax & ſecuritas communis eſto.*

¶ *Sicla, Segla, Sigla.*] Ll. Alaman. tit. 22. — *Servi Eccleſiæ tributa ſua legitimè reddant* 15 ſiclas *de cerviſiâ; porcum valentem tremiſſe uno: panem, modia duo: pullos* 5. *ova* 20 *&c.* Et Chartt. Alaman. *Goldaſti* num. 42. — *Pro iſtas res proſervire volo annis ſingulis hoc eſt* 30 ſeglas *cerveſæ,* 40 *panis, friſchengam tremiſſem valentem &c.* Num. 49. — *in cenſum habere, hoc eſt annis ſingulis, de cerviſa* ſiglas 15, *& unam maldram de pane.* Num. 59. — *Cerviſa* ſiglas 30, *panes* 40. *&c.* Num. 61. — *Per ſingulos annos* 30 ſiclas *de cerviſa &* 30 *panes, & friskinga tremiſſo valente.* Num. deniq; 67. — *Triginta* ſiclas *cerviſa, & quaranta panis, & friſcincam tremiſſalem &c.*

Quære an *ſecel* ſive *ſicel* huc reſpicit, quod eſt quarta pars unciæ, & V. R. Alam. to. 1. pag. 394. in Cor. Sed & apud Jun. *ſiglus* legitur pro numiſmate veteri Perſico 7 circiter denarios nobiſcum valente.

¶ *Sigala,* & *Sigele.*] Corruptè à Pliniano *Secale* (id eſt *Siligo*) à quo & Gall. *ſeigle,* Angl. **Rye.**

Capit. Carol. lib. 1. tit. 122. — *Modium unum de* ſigele *contra denarios* 4. *modium unum de frumento parato contra denarios ſex.*

¶ *Sigillum.*] Hiſtor. Offæ R. Merciorum in MS. *S. Albani* — *Rex Offa literas Regii* ſigilli *ſui munimine conſignatas eidem nuncio commiſit deferendas.*

Litt. Patent. *Alani le Longe* Dat. die 10 Menſis Maii Indict. 11. an. ab Incarnatione verbi 689. Hiſt. de Bretainge liv. 1. cap. 28. — *Acta fuerunt hæc in urbe Occiſinorenſi, ſub noſtro* (viz. Alani) *magno* ſigillo, *& ſigno manuali, & etiam ſub ſignis manualibus Comitum Cornubienſis, & Leonienſis, præſentibus reverendis in Chriſto patribus Grenæveo Dolenſi Archipræſule, Waltero Dialethenſi Cancellario noſtro, Gulielmo Rhedonenſi, &* 11 *aliis* — *ad hoc conſentientibus* — *Die* 10 *Menſis Maii Indict. undecimâ, Anno ab incarnatione verbi* 689.

Signum Alani Regis Britonum.
Signum Grenevæi Archipræſulis Dolenſis.
S. Walteri Dialethenſis Epiſcopi.
S. Willielmi Rhedonenſis.
SS. 11 *aliorum.*

Sigillum pro ſigno. Chart. R. *Ethelredi* fideli ſuo Miniſtro dat. 1014. Indict. 12. *Ego Æthelred Rex Anglorum præfatam donationem cum* ſigillo *ſanctæ Crucis confirmavi.*

Signum etiam pro *ſigillo.* V. *Signum.*

¶ *Sigillus.*] Obthuramentum quod in ſummo dolii orificio (ut *Apuleius* & *Goldaſtus* loquuntur) inſeritur. Alamannis *Sigel.* Sic dictum, quia vaſa olim ſignabantur. *Cujus rei* inquit *Goldaſtus) habes eligantem locum in facetiis Hieroclis philoſophi, quas ante annum vulgavimus.* Cap. 16. Ekkehard. Caſ. S. Gal. cap. 5 — *Vaſa vinaria uſq; ad* ſigillos *adhuc plena.*

¶ *Signum.*] Pro *campana*: crebro apud *Gregor. Turonenſ. Flodoardum* & eorum ſæculorum authores. Gregor. *Hiſt. lib.* 2. *cap.* 23. Signum *ad matutinas.*

Flodoard. lib. 4. *cap.* 40. — Signa *Eccleſiæ Sancti Laurentii nemine pulſante ſonare cœperunt.* Simile cap. ſequenti. Et cap. 43. — *Cuſtos Eccleſiæ ad veſpertinalia pulſanda venit* ſigna. Ekkehar. Jun. Caſ. S. Gal. ca. ult. *Signum pulſatur ad Capitulum.*

Signa autem pro quovis pulſandi inſtrumento, quo quidpiam ſignificatur rectè poteſt accipi, notat *Beleth* in ſuo Rationali cap. 86.

Signum pro *ſigillo.* Bract. lib. 2. Tract. cap. 16. nu. 12.

Ord. vital. Eccl. Hiſt. p. 541. D — *His* (ſcil. *Turketelus Abbas Crulandiæ*) *magnæ generoſitatis fuit* — Wenleburg, & Bebi, Uuritorp & Elmintonam, Cotteham & Oghintonam *Crulandenſi Eccleſiæ dedit,* & *teſtamentum indè* Sigillo *ſtrenuiſſimi Regis Edgari, filii Edmundi Regis* ſignatum *confirmavit.* V. Hiſt. *Ingulphi* fol. 497. a.

¶ *Signum manuale.*] V. *Sigillum.*

Signum, V. *Campana.* Synod. Celchyth An. 816. ca. 10. *pulſato* ſigno.

¶ *Siliquaticum.*] Id apud Romanos quod pro exponendarum mercium licentiâ dabatur. A *ſiliqua* primo & minimo omnium pondere. Noſtri *Stallagium* dixere & *Borde.*

¶ *Similo, las.*] Similis ſum, ſimile facio. Vigil. l. 4. contra Eutych. Rer. Al. 1. 207.

¶ *Siminellus, Simnellus, Symnellus.*] Panis purior, ſic dictus, quod à *ſimilâ,* hoc eſt puriori farinæ parte efficitur. Panis *ſimilaceus,* vel *ſimilagineus,* Angl. **Symnell bread.** Aſſiſa panis An. 51 Hen. 3. Symnellus *verò, de quadrante ponderabit* 2 *ſol. minus quàm Waſtellum.*

¶ *Simmera.*] Inferioribus Rhenanis menſura eſt quartam modii partem continens, ſi Goldaſtum rectè intelligo, in Gloſſ. ad *Ekkehard* cap. 1. p. 181.

¶ *Sinaida, dæ.*] Et fonti propitius *Sneida.* Secundùm Gloſſ. ad legg. Longobard. *via,* noſtrâ autem conjecturâ, non quævis, ſed ea tantum quæ per inciſionem fit in ſylvis. A Saxon. ſniðan ſive ſniðan *incidere, ſecare,* unde ſnið pro *ſerra,* & ſniðe *inciſio.* V. ſnæð Sax. Luc. 2. 21. ðaꞇ ðæꞇ cild enſnyðen pæꞃe — *ut puer circumcideretur.*

Longob. lib. 1. tit. 26. l. 5. — *Si quis propter intentionem ſigna nova, aut theclaturam, aut* ſinaidam *in ſylva alterius fecerit, & ſuam non probaverit: componat ſol.* 40 *&c.* Et L. ſeq. — *Si ſervus extra juſſionem domini ſui, theclaturam, aut* ſinaidam, *in ſylva alterius fecerit, manus ejus incidatur. Et ſi cum juſſione domini ſui theclaturam, aut* ſinaidam *in ſylva alte-*

rius fecerit; *reputetur culpa domino &c.* Ubi *ſinaidam* etiam pro *inciſione*, & *cælatura* in arbore factâ ad limites decernendos accipiamus.

Traditt. Fuldenſ. lib. 2. chart. 8. — *Hac eſt terminatio Eccleſiæ in Creynfeld: à Murores brink, ſurſum verſus ad Berhdoldes* ſneida, *inde ad fontem S. Bonifacii.* Ibidem infra — *Hæc eſt terminatio matris Eccleſiæ in Winegereſhuſum &c. ad fontem S. Bonifacii ſuper Sweberfeld, inde per Berdoltes* ſneida *uſq; in Brahdaha; & ſic deorſum in Fuldere Strazun &c.* Et aliàs ibidem.

¶ *Sinaltum.*] Fortè *Smaltum* quin & ita diſpone infra Vita: Leonis 4. to. Con. 3. — *Fecit deniq; tabulam de* ſmalto: *opus ducentas ſexdecim auri obrizi penſan. libras.*

¶ *Sincellus.*] Epiſt. *Leonis* Papæ ad *Kenulphum* Regem Merciorum apud *Malmeſ.* lib. 1. de Geſt. Regum cap. 5. — *In ſacro ſcrinio noſtro reperimus, Sanctum Gregorium prædeceſſorem noſtrum in integro ipſam parochiam numero duodecim beato Auguſtino* ſincello *ſuo Archiepiſcopo tradidiſſe, & confirmaſſe Epiſcopos conſecrando.*

¶ *Siricium.*] Pro eo quod eſt ex *Sirico.* R. Al. 26.

¶ *Sithcundman.*] Sax. à ſiþian proficiſci vel iter facere; Sic dicti ſunt quod eorum muneris fuit in profectione militari ſe præbere paratiſſimos. ſiþe indè *ſemita.* Habetur Ll. *Witrædi* & in Ll. *Inæ* 52. Ubi à *Lamb.* — *Cuſtos paganus interpretatur, & mulctari jubetur habens prædia, Omnibus prædiis & 120 ſol. ſi profectionem militarem detrectaverit. Prædia ſi non habuerit 60 ſol.* Et cap. 55. *Geſithcundman* appellatur; Et ſic 64. & 67. V. *Lamb.* explic. verb. p. 5, verb. *Cuſtos pagnus.* Et *Itin. Cant.* p. 502.

¶ *Skella, læ.*] Tintinabulum. A Germ. **ſchel**, quod idem à Latin. *ſquilla*; undè & Ang. **shel** dicimus. Vide *Squilla.*

L. Salic. tit. 29. §. 3. — *Si quis* skellam *de caballis furaverit DC denar. qui faciunt ſol.* 15 *culpabilis judicetur.*

¶ *Skerda, dæ.*] Cicatrix. Bract. l. 3. de Coron. cap. 24. nu. 2. — *Si teſta capitis frangatur ita quod extrahantur oſſa, vel* sketda *magna levetur.* Et infra mox — *Si oſſa extrahantur à capite, &* skerda *magna levetur, ut prædictum eſt.*

¶ *Sluſa.*] Vide ſupra *Scluſa.*

¶ *Smelido.*] Apud Friſos dicitur cum quid à naturali craſſitudine decreverit vel minuitur. A Sax. ſmæl, i. *parvus, tenuis, gracilis*: Anglis hodie **ſmall**.

Addit. ad Leg. Friſon. tit. 3. §. 35. — *Si brachium aut crus percuſſum fuerit, & ab ipſa percuſſione decreverit à ſua groſſitudine, quam prius habuerit, quam* ſmelido *dicunt, ter* 4 *ſol. componat.*

¶ *Smelo.*] Menſura quæ ſpithama terminatur. Leg. Friſon. Add. tit. 3. §. 56. — Smelo, *hoc eſt unius ſpannæ longitudo.* Computatur autem hujuſmodi *Smelo* à ſummitate pollicis ad ſummitatem indicis maximâ inter ſe diſtentione.

¶ *Smoke ſilver.*] Tenementum *Newſtede* cum pertin. &c. in villâ de *Stapleherſt*, in Com. Canc. tenentur de manerio de *Eaſt-Grenewich* per fidelitatem tantum in libero ſocagio per pat. dat. 3. Feb. 4. Ed. 6. **And by the payment for Smoke ſilver, to the Sheriff yearlie the ſum of 6 pence.** Notes for L. *Wootons* office. 1628. V. *Hearth-ſilver.*

¶ *Sneida, dæ.*] *Via, Inciſio, cælatura,* à Sax. ſniðe *inciſio*, ſniðan & ſniðan *ſecare, incidere, cælare.* Vide ſupra *Sinaida*, inde ſnið *ſerra*, ſnæðe & ſnæða **a part or morſell,** *buccella*, 146. pſ. offa.

¶ *Soc*, aliàs *Sok*, *Soca*, & *Socha.*] Voces in antiquis Regum Chartis frequentiſſimæ: ſignificationis autem non ſatis liquidæ.

Cum verò *Soc* aut *Socha* alicui conceditur, indicari illud ſolet, quod is cui fit conceſſio *ſectam habeat de hominibus ſuis ſecundùm conſuetudinem Regni*, hoc eſt, ut exercendæ juſtitiæ gratiâ inter vaſſallos ſuos (quos tenentes appellamus) curiam teneat infra Dominium ſuum: ipſoſq; ad hanc ſuam curiàm liceat convocare, ejuſdemque fore ſectatores coercere. Quod nec ab ipſius verbi ſignificatione alienum eſt; nam apud Saxones lego ſoec me, pro *ſequere me*; ita ut ſocan idem ſit quod *ſequi*: *Soc* idem quod forenſibus *Secta*, i. *ſequela, ſectatio*, vel *conſecutio.* Gallicè *ſuite*, vel *ſiute, del Courte.* Cui fidem facit vocabularius priſcus Anglo-Latinus MS. ubi **Sokyn, or cuſtome of haunting** exponitur *concurſus, frequentatio.*

Sic Anonymus MS. *Soc* (inquit) *eſt ſecta de hominibus in Curia Domini, ſecundùm conſuetudinem Regni.* Ubi rectè adjungitur *ſecundùm conſuetudinem Regni*: Nam ex Regni conſuetudine, vaſſalli non tenentur curiam domini ſui perpetuò frequentare, ſed ſtatis diebus, à tribus nempe ſeptimanis in tres: nec eo ſæpius aut celerius.

Vel dicatur *Soc* à Sax. ſocn, i. *libertas*, *franchesia* (hoc eſt privilegium) refugium, immunitas: unde *manerium* quod dicimus, etiam *Soca* dictum eſt. V. infra *Socha.*

Horum verò ſectatorum munus non ignobile olim fuit. In curiâ enim domini comparentes, domino erant à conſiliis, res dominicas tractabant; Judicis vicem ſubibant, lites feodales jure dicundo dirimebant, & à pari in curiâ poteſtate, pares curiæ appellati ſunt: de quibus vide ſuo loco.

Soc, Sac, Tol, Team, Infangthef, Utfangthef. Qui habent has libertates poſſunt judicare in curiâ ſuâ de *Infangthefe* & *Utfangethefe* modo quo ſupra dicitur in verbo *Infangthefe* ex *Bractoni* ſententiâ: quibus is ibidem immediatè ſubjungit. — *Item cognoſcere poſſunt*

ſunt de medletis &c. Lib. 3. Tract. 2. cap. 35. nu. 1. fol. 154. b. V. & Ad. pro juriſdict. Curiæ Baronis.

Soc, Soccus. Soc etiam *Littletonus* exponit pro aratro, de quo vide infra in *Soccagium.*

Regiſt. Pr. *Lewes* pag. 2. *Robertus Tutbien* (*reddit*) 2 *ſol. &* 2 Socs.

Chart. Alam. Gold. nu 50. — *In eâ ratione ut dum ego advixero, ipſas res (ſcil. manſum & prædia) habere debeam, & cenſui me pro hoc annis ſingulis de feſtivitate S. Galloni in alia* ſoccum, i. *aut* 4 *denarios. Et ſi infans ex me procreatus fuerit ſimili modo habeat — in ipſo cenſo.*

Goldaſt. in indice obſcurorum verborum *ſocus* ſcribit, fortè *ſaccus.* Alexand. Necham de partibus aratri MS. — *Supponatur dentile vel dentale, cui* Sock *vel* vomis *infigatur:*

Dentile heſo, i. *caput aratri*; vomer ſock interpretatur: undè *Math. Pariſ.* vomerulus pro ſocket, V hic infra *vomerulus.*

Soca, Socha. Pro Manerio vel dominio, Regiſt. Pr. Leweſ. pa. 1. — *Hi ſunt redditus de* Socha *de Hecham*; Et mox ibidem ſequuntur *redditus totius Manerii de Hecham.* Item pag. 16. — *Pertinet ad* Socham *de Hecham, tam in Sernebruna & Etune, & Ringſtede, quàm in ipſâ villa de Hecham &c.* Et pag. 17. — *In* Soca *de Hecham ſunt 24 Lanceta.* Deniq; pag. 18. — *& faciet alias conſuetudines cum* Sochâ; quod quiſpiam fortè intellexerit cum *aratro.* Nobis autem videtur ſignificare, *ſecundùm conſuetudinem manerii,* ſcil. uti omnes alii tenentes faciunt. Vide *Toftmannus.*

Ll. Ed. Conf. cap. 23. — Socha *eſt quod ſi aliquis quærit aliquid in terrâ ſuâ etiam* * *furtum, ſua eſt* † *juſtitia ſi inventum fuerit, an non.*

* Nota quod de furto cognovere in Curiis ſuis.
† *Cognitio.*

Alubi. Sok *ſecta de hominibus in Curia domini ſecundùm conſuetudinem Regni.*

Ll. H. 1. cap. 22. — *Sive* ſocam *totaliter habeant ſive non.*

Soca id quod *francheſiam* dicimus, i. *locus privilegiatus, libertas, immunitas, refugium, aſylum, Sanctuarium,* à Sax. Socn & Socne, hæc ipſa ſignificantibus.

Hinc maneria & dominia, quæ aliis poteſtates appellantur, *Socæ* etiam antiquis dictæ ſunt, ut jam ſupra indicavimus. Hoc ſenſu, Maneriorum partes, quæ à capitali ſunt disjunctæ, *Sochas,* & *Soknes* multis hodie in locis nominantur; illud ſcil. denotantes quod ſunt illius libertatis partes cujus denominationem præ ſe ferunt. Sic villæ in Com. *Norfolciæ,* quæ dicuntur in *Sochâ* de *Greſſenhal*: ſunt de libertate illius manerii, & ſic de reliquis.

Hoc item ſenſu ovilium circum agendorum libertates, ſeu privilegia, majoribus noſtris borealibus Icenis *faldſocæ* nuncupatæ erant, id eſt, *libertates faldæ.* Pri. Lew. pag. 20 — *Ad terram prædictam pertinet una* faldſoca. Vide hoc ſupra.

Hinc *Aluredi* lex De immunitate Eccleſiarum cap. 2, Be cyricena, ſocnum inſcribitur.

¶ *Socagium.*] Gal. *roture, fief roturior, Heritages en roture,* Neapolitan. *Burgenſaticum.*

Socagium. Pro carucatâ terræ, vel terræ portione ad alendam familiam ruſticam deſignata. Vide *Nummata terræ.*

¶ *Socmannus.*] Accuratè depingitur in vet. *Naturâ Brevium* in Brevi de *Recto* clauſo, ſecundùm conſuetud. Manerii in antiquo dominio. Ubi dicitur — *Et nota, quod* Sokman *propriment eſt tiel &c.* id eſt, Sokmannus *propriè talis eſt, qui eſt liber & tenet de Rege, ſeu de alio domino in antiquo dominico, terras, ſeu tenementa vilenagia; & eſt privilegiatus ad hunc modum: quod nullus debet eum ejicere de terris nec de tenementis ſuis, dum poterit ſervitia facere quæ ad terras & tenementa ſua pertinent. Et nemo poteſt ejus ſervitia augere, aut eum conſtringere ad faciendum plura ſervitia quæ non debet facere. Et propter hoc* Sokmanni *iſti ſunt cultores terrarum dominorum ſuorum in antiquo dominico: Et non debent ſummoniri, nec inquietari in Juratis (vel) Inquiſitionibus, niſi in Maneriis ad quæ ipſi ſunt appendentes: In placitis verò transgreſſionis, debiti, & aliis actionibus perſonalibus, ſummoniti ſunt, ut alii homines; Et de iſtis Tenentibus in Vilenagio.* Vide primum Statutum *Ric.* 2. Cap. 6. E quibus liquet *Socmannos* dici, qui tenebant in villenagio.

¶ *Socman.*] Ll. *Edw.* Conf. cap. 12. — *Manbote in Denelagâ, de villano &* ſokemanno 12 *oras: de liberis autem hominibus 3 marcas.*

Lib. S. Albani Tit. *Houcton* cap. 1. *Reges Angliæ Manerium de* Houcton *antiquitùs in dominico tenuerunt. Omnes Tenentes liberi ſcil. & cuſtumarii tenementa ſua per* ſokagium *defendebant. Homagium, Scutagium, Forinſecum non donabant; ſcil. ſicut* Sokemans *per omnia tractabantur.* Ex quo pateat *Sokemans liberos homines* ſignificare; juxta genuinam vocis naturam. Ibi paulo inferiùs — *Progenitores Simonis Bokely omnia ſua in Houcton per liberum* Sokagium *tunc tenebant, & quieti erant de ſectis Curiarum, conſuetudinibus, exactionibus, & demandis.*

Ll. Rameſ. ſect. 107. col. 2. — *Willelmus de Warenna ſenior abſtulit Deo & S. Benedicto & fratribus Rameſiæ 67 homines* ſocamannos *apud Winebodeſham in ſocâ illâ, & eos injuſtè ſaiſiens per violentiam tenuit contra deum & contra Abbatem Rameſiæ. Qui* ſocamanni *ſemper poſtea* novi homines *vocati ſunt.*

¶ *Sodis.*] Formul. Solen. Lindenbrog. 77. — *Do ſponſæ meæ — caballos tantos, boves tantos, vaccas cum vitulis tantas, ovium capita tanta,* ſodis *capita tanta, lecturios condignos, ac lectos tantos.*

¶ *Soga.*] *Funis, Res, Brabium.* Longob. lib. 1. tit. 25. l. 33. — *Si quis* ſogas *furatus fu-*

fuerit de bove junctorio, componat ſol. ſex. Gloſſ. ibi *ſoga* funis. Sed *Meurſius* ex Gloſſ. Græcobarb. τζόγε (inquit) Res & τὰ πϱάγματα ἤγουν τζόγες. Eſt Gallicum *choſe*: Quæ enim Galli per ch. Græcobarbari per τζ proferunt, ut Μαρτζάδες *Marchands* τζάμπϱα *Chambre* &c. Vide.

¶ *Sokemanria.*] Ex cod. MS. irrotulamentorum Extent. maneriorum &c. Monaſterium Eccle. Chriſti Cantuar. tangentium fol. 211.

Milites ſeu liberi tenentes de feodo militari debent { Eſſe in cuſtodia ad 21 annos: Homagium facere: Relevare terram: maritari per Dominum: dotari de tertio: Socagium præſtare: primogenitus ſuccedit in toto.

Gavelkind { Debent feodalitatem facere. Eſſe in nutriturâ propinquioris conſanguinei, cui hæreditas poſt ſeipſum non pertinet uſq; ad 15 annos.
Recognitionem facere Domino pro terrâ ſuâ.
Dotari de medio. Omnes participant.

Libera Sokemanria { Poſſunt dare aut vendere, ſed ad voluntatem Domini.
Non alienare certa ſervicia, Antenatus ſuccedit in totum.
Averium maſculum non vendere. Filiam non maritare, niſi dat domino 3 s. 4 d
Filium omnino facere Clericum, Et iſti dicuntur *Sokemanni* liberi.

Sokemanria quæ dicitur Coteria { Debent talliari ad voluntatem Domini.
Facere ſervicia incerta.
Nihil dare; Nihil vendere: Nichil proprium habere, nec poteſt acquirire, niſi ad promotionem Domini ſui.
Eſt iſti dicuntur Cotarii.

¶ *Soken.*] V. *Soca.*

¶ *Sokereve.*] V. *Socreve.*

¶ *Solarium.*] A Gall. *ſol*, i. *ſolum* ſeu *fundum* rei. Et pars inferior domus. F. Nov. Tit. 8. *Ne quid in lo. pub.* §. *ſi quis*, pag. 70. appellatur *ſolarium* ex eo quod pro ſolo pendatur. *Vectigal.* Gloſſ. ibid. *ſolarium*, al. *ſalarium.*

Solarium pro camerâ, Anglicè **a Soller.** Ex vet. cartâ — *Dedi — unam ſhoppam, cum* Solario *ſuperadificato.*

¶ *Soldarius, Solidarius, Sollidarius, & Soldurius.*] *Soldarii* Milites mercede conducti.

Inde *Soldum* pro ſtipendio militare. Vide *Meurſ.* σόλδιον. Ll. Henr. 1. cap. 9. — *Conductitii vel* ſolidarii (alio MS. Sollidarii) *vel ſtipendarii, Dominorum ſuorum plegio teneantur.*

Hoved. 536. l. 52. — *cum* 300 *militibus* ſolidariis *Regis. Soldum* Mart. pro *ſolido* Thomaſ. dict.

Soldurii de votis, apud Cæſarem dicti bell. Gall. lib. 3. pag. 59. ubi eorum conditio deſcribitur.

Dictum à **ſold** & **ſould** Ger. quod ſtipendium ſignificat, à Ger. **ſolt** pro *ſale*, quod fidem comeſto ſale firmabant, & ut *ſoldum* à **ſolt** ſic *ſalarium* à *ſale*. V. Gorop. Hermath. pag. 191. Et memoiries de Comtes P. de Pitou (Pithæi) pa. 65. Et *Kilian.* verbo **ſould.**

¶ *Solicitator.*] Inter forenſes dicitur, qui cauſas alienas apud juriſconſultos ſollicitat, id eſt exponit, promovet, ſubſequitur, Attornato quem vocant inferior. Angl. **Solicitour**, à Gall. *Soliciteur.*

¶ *Solicitator Regis.*] Is qui in cauſis Regis forenſibus hoc obiit munus.

¶ *Solidata.*] Merces ſeu ſtipendium militis: dictum à Soldario pro milite, quod vide. Breve Regis Johannis Vicecomitibus Angliæ An. Dom. 1213 — *Et qui terram non habent, & arma habere poſſunt, illuc veniant ad capiendum* ſolidatas *noſtras.*

¶ *Solidata terræ.*] Vide ſupra Fardella, & Librata terræ.

¶ *Solidus, di.*] V. ſupra *Denarius.* Vide ſupra *Argenteus.* Vide *Cuſt. Norm.* p. 186.

Douzain m. Gallicum *ſous*, i. ſolidus, unde 10, unum tantum Anglicum faciunt Dict.

Le moitie de un douzain, Deux liarde. Semiſſis. Dict. Lat. Salici Franci ex privilegio ſolidum 12 denariorum pro multâ ſolvebant: Friſius autem offendens Francum Salicum, 40 denariorum ſolido multabatur. *B. Rhenan.* lib. 2. pag. 169.

Quocirca impoſito novo tributo, ex ſingulo jugo boum, exegit ſex ſolidos, hoc eſt duas argenti uncias. *Geographia Edw. Higgins* Anglici MS. lib. 6. cap. 12. Ælfr. Gro. fol. 93. a. ꝼiꝼ peninȝa ȝemaciȝað ænne ſcillinȝe, &c. V. *Solidus.*

I. Caius de antiq. Cantabr. Acad. p. 209.

Illud

— *Illud interim ſcire licet aliam fuiſſe rationem* ſolidorum *ætate Ælfrici, quàm noſtrâ: nam per ea tempora triginta Denarii faciebant ſex ſolidos; noſtra verò (& Sprottei) duos tantum & ſemiſſem.*

¶ *Solidus aureus.*] Aureum ubiq; pro ſolido Gloſſæ exponunt. Thomaſ. Sic Greg. Turon. de Glor. Confeſſ. cap. 71. quod Vide *Bar.* 579.

¶ *Solina, Solnis.*] Domeſd. Tittt. Chent. Martinus, Middeltune — *Ad iſta* 3 ſolina *ſunt,* 5 *denæ, id fortè eſt, Terra quæ ſufficit tribus aratris, &* 5 *ſylvatici ruris portiones,* à Sax. Sulunᵹ, i. carucatus terræ **a plough land**, à **Sul** vel **Sulh** quod propriè trabs eſt: ſed per tranſlationem *aratrum.* Sic in teſtamento Byrthric, in Itinerar. Cantii. Ꞇpa ſulunᵹ æꞇ Dæn: tune, i. *duo Carucatus terræ apud* Denetune. Item Can. 358.

¶ *Sollidarius.*] Vide *Solidarius.*

¶ *Solmiſacio.*] Cantandi per notulas ratio, viz. *ut, re, mi, fa, ſol, la,* quam *Guido Aretinus* monachus *S. Benedicti* in Italia, excogitavit. *Chronographia bipart. in* 16. p. 149 — *Excogitavit novam rationem Cantus, quam* ſolmiſacionem *vocant, per 6 ſyllabas, ſeu notulas, digitis lævæ manus per integrum Diapaſon diſtinguendas.*

¶ *Solſatio, tis, ire.*] Moſutirkphus lib. 1. ca. 37. & Form. Sol. 158. de Chartâ jectivâ —*Cum per triduum ſeu amplius, ut lex habet, placitum ſuum cuſtodiſſet, & memoratum illum abjectiſſet vel* ſolſatiſſet: *ipſum nec veniſſe ad placitum, nec ſunnia nuntiaſſe adfirmat. Solſatire* (reor) ad occaſum ſolis expectare adverſarium, à *Sol,* & *Set,* vel *Sat,* id eſt, *ſedens, occidens,* unde Angli hodie **Sun ſet** dicimus; Actor enim uſq; ad occaſum ſolis reum tenebatur expectare. O inſulſa barbaries. Sed vide ſupra *Sol,* & *Solem culcare.*

¶ *Somarius,*] Equus clitellarius, vel qui ſarcinam vehit. Gall. *Sommier,* **Somme** *onus, ſarcina.* Aliis *Saumarius* & *Sagmarius,* quæ vide ſupra. Item *Soumarius,* ut in L. *Caroli Craſſi* de Feudis — *Ac duobus ſociis* ſoumarius *victualibus benè oneratus Comitatur.* Conſt. Sic. lib. 3. Tit. 38. l. 1. — *Si* ſomarii bordenarii, *vel alii cuſtodes aliquorum animalium, ducentes animalia &c. Bodonarii* huc refertur.

¶ *Son.*] L. Anglior. tit. 7. §. 2. — *Scrofas ſex cum verre, quod dicunt* ſon *furatus eſt.* Annon *ſon* hic pro fœtu maſculo, quo ſenſu nos etiam **Son** & **Sonne**, pro filio dicimus?

¶ *Soneſti.*] Apud Ripuarios, certam matricium animalium gregem cum ductore maſculo ſignificare videtur. Ita legg. ſuis tit. 18. — De *Soneſti* inſcribitur, & mox §. 1. — *Si ingenuus,* ſoneſti, *id eſt,* 11 *equas cum admiſſario, aut 6 ſcrofas, cum verre, vel* 12 *vaccas, cum tauro furatus fuerit, &c.* Dictum fortè à **Son** pro *maſculo* (qui gregem tuetur) & **Sty** nobiscum **Stave**, i. *adminiculum.* V. *Son* & *Sonopair.*

¶ *Sonium, ii, Sonius, Sunium,* & Longobard. *Somnus, Sonnium, Sunnium, Sunius,* & *Somnis.*] Idem quod *Eſſonium* & *Exonium* (quæ vide) *Impedimentum, excuſatio.* Eſt autem *Sonium* excuſatio ejus, qui graviſſimâ neceſſitate impeditus, ſiſtere ſe in Curiâ non valet die conſtitutâ.

Gloſſ. vett *Sonnis,* impedimentum. *Sunnis,* impeditio. Gall. *ſoinge,* vel *eſſoine, excuſatio,* vel *empeſchement.* Germ. ut me docet Lindenbrog. *Saumnus,* quod vel à **Somme** pro onere ſive impedimento, vel à Sax. ſom, pro *pace,* & *concordia* dicatur, acſi eſſet *ſominum* afferre idem quod impedimentum ejus adventus Curiæ exhibere, vel concordiam & pacem ejus apud Judicem componere. Mallem autem de impedimento intelligere.

Ll. Henr. 1. cap. 50. — *Alius die ponatur ei, & tunc explicet ſe, vel emendet, niſi competens* ſonius *intercedat.* Et cap ſeq. — *Qui ad Hundredum, ſecundùm legem ſubmonitus non venerit, prim & ſecundâ vice* 30 *d. culpa ſit erga Hundredum, niſi* ſonius *legalis eum detineat.*

Marculf. lib. 1. cap. 37 — *Nec ipſe veniſſet ad placitum, nec nulla* ſunnia *nuntiaſſet.*

L. Salic. tit. — *Si quis ad mallum — mannitus fuerit, & non venerit; ſi eum* ſunnis *non detinuerit, DC den. culpab. iudicetur.* Simile §. ſeq. Ibid. tit. 47. §. 2. & tit. 49. *eum aliqua* ſunnis *non detinuerit.* Idem L. Ripuar. tit. 52. §. 1. Et Capitul. lib. 3. cap. 45.

Longob. lib. 1. tit. 43. — *Si eum* ſomnis (al. ſomnus) *non detinuerit.* Et lib. 3. tit. 13. l. 3. — *Niſi aliquibus* ſumnis *aut cæteris impedimentis, quæ legibus detinentur, detentus fuerit.*

Adjungam ex Baſilienſi editione Legis Salicæ quam tranſmiſit mihi vir optimus *Fredericus* meus *Lindenbrogius* Tit. 19. §. 6. cum noſtrorum *Eſſoniorum* rationem ſapiat. — *Si in mallum vocatus fuerit; & qui vocatus eſt non venit, ſi eum aut infirmitas, aut ambaſcia Dominica detinuerit; vel fortè aliquem de proximis mortuum intra domum ſuam habuerit, per iſtas* ſumis, *ſe poterit homo excuſare: aliàs de vitâ componat, aut CC ſol. culpabilis iudicetur.* Et quod ille etiam profert ex Epiſtolâ *Hincmari* ad *Carolum* Regem.

Quo mittens ad dominationem veſtram excuſationem impoſſibilitatis ſuæ illuc veniendi, requiſita eſt, quam patriotica lingua nominamus Exonia, *quia venire nequiverat, quod hactenus eſt inauditum.*

¶ *Sono, nas.*] Longob. lib. 2. tit. 52. l. 2. — *Si Comes in ſuo miniſterio iuſticiam non fecerit, tunc miſſus noſter de hac cauſa* ſonare *faciat, uſq; dum iuſticiæ ibidem factæ fuerint.*

Lindenbr. Gloſſ. vett. — *Sonare,* inquirere. Gallis Delphinatis *Sonare* eſt *vocare.* Sed & Gallis aliis, *ſonder* eſt *tentare, probare, inquirere*

rere, *examinare* fundum vel latitudinem rei, uti maris, vel aquæ, à quo Angl. **to ſownd** dicimus. Hinc fortè vox noſtra fiſcalis **Sown**, quod vide.

¶ *Sonopair.*] Longob. lib. 1. tit. 25. l 47. — *Si quis verrem alienum furatus fuerit, componat ſol.* 12. *ipſum qui dicitur* ſonopair, *qui omnes alios verres in grege battit & vincit*, tantum in uno grege, *quamvis multitudo porcorum ſit, unus computetur* ſonopair : *nam ſi minor grex* 30 *capitibus, non computetur* ſonopair *niſi* 30 *vel ſupra fuerint. Et ſi in damno ipſe* ſonopair *occiſus fuerit* ; *aut ſimilem*, *aut meliorem, ille qui occiderit reſtituat*, *& damnum ei componatur. Nam ſi alios verres aut porcos furatus fuerit in* Octogilt *reddat.*

¶ *Sonnius*, & *Sonnium.*] V. ſupra *Sonium.*

¶ *Sotgeldum.*] V. *Geldum.*

¶ *Sothale.*] Mendoſè fortè pro *Sochale*, vel *Socale.*

Compotationis genus, quale Vicecomitum balivi ſuæ ſtationis incolis, quos Hundredarios vocant, ad conflandam pecuniam olim exhibebant.

Henrici autem tertii ætate, hoc ſublatum eſſe conſtat ex *Bractoni* lib. 3. tract. 2. cap. 1. Ubi, inter inquirendas reipub. enormitates, iſtud etiam numeratur — *De Ballivis* (inquit) *qui faciunt cerviſias ſuas, quas quandoq; vocant* Sothale *quandoq;* Filctale, *ut pecunias extorqueant ab eis qui ſequuntur Hundreda ſua, & Ballivas ſuas.*

Sic in impreſſo codice ; noſter autem habet — *quandoq; vocant* Scotale, *quandoq;* fildale. Quod ſi *Scotale* ſit legendum, id ſupra expoſuimus : Sin autem *ſothale*, non habeo unde deducam, ni fortè dicatur quaſi *ſocale* vel *ſochale*, i. *ſectatorum cerviſia*, vel compotatio, quod à ſectatoribus Hundredi, ut ex citato *Bractoni* loco appareat extorquebatur. Nam ſocan Sax. (ut in verbo ſoc ſupra oſtendimus) *ſequi* ſignificat ; Et eodem ſenſu rectè etiam dicatur *Filctale* vel *Fildale*, quaſi à Saxo. fyliȝ *ſequor*, aut filiȝde *ſecutus*. **Ale** autem eſt *cerviſia*. Vel **Sothale** à *ſoot*, vel *ſote*, pro *dulci* ; vel **Socale**, quod ad hoc invitatur tota *Soca* ballivatus. Et **Fildale**, quod in campo, erecto tabernaculo fiebat. V. *Filcale.*

¶ *Sotulare.*] Annotatt. ad Entreveües d'Imp. *Charles* 4. &c. p. 122. Ort. Voc. *Sotular*, *ris*, **a shoo or boot**.

Hugo Card. ad Exod. cap. 21. —— Subula inſtrumentum quo ſuuntur *Sotulares.*

Anonymus de inſtrumentis ſutoris calceari,

Eſt *corium* **lether**, *ſibula*, **an Aul**, *ſotularis*, **a shoo**, *allutaq;* **Cordwane**, *galla*, **a laſte**; quibus in apice appingitur.

¶ *Sowne.*] Vox fiſco Regio peculiaris: id ſignificans quod *colligi*, *exigi*, *levari* poteſt. Ideo cum de extractis Vicecomitum dicatur **it Sownsnot**, idem eſt quod *non eſt levabile*: & quæ dicuntur **to Sown**, ea ſunt quæ *colligi poſſunt*, ut *Cowellus* refert. Fortè à Latino-Barbaro *ſonare*, quod in Legg. *Longobard.* ſignificat, *inquirere*. Vide ſupra *Sono.*

¶ *Spanga, gæ.*] Trabs exterior, quæ ordinem continet parietum.

L. Boior. tit. 9. l. 8. In rubricâ, De *ſpangis* quæ parietes continent. In textu —— *Exteriores verò* (ſcil. trabes) *quas* ſpangas *vocamus*, *eo quod ordinem continent parietum &c.* Anglis fortè **the wall plate**. *Spang* autem Germ. *Spithama*, *palmus*, & **Spangen**, *lamina*, à quo noſtras **ſpangle**.

¶ *Spania.*] Pro Hiſpania, uti in Gloſſar. Σπανία & nobis Anglis **Spain**. Capitul. lib. 7. cap. 103.

¶ *Spanna, næ*, & *Spannum.*] *Spithama*, à Germ. & Anglico **ſpann**,

L. Friſon. tit. 22. §. 65. — *Vulnus* — *quod integræ* ſpannæ *longitudinem habuerit* : *hoc eſt quantum index*, *& pollex extendi poſſunt.* Et §. prox. ſeq. — *Quod inter pollicem & medii digiti* ſpannum *longum fuerit.* Item ibid. in Addit. 3. §. 56. — *Quod vocant ſmelo*, *hoc eſt unius* ſpannæ *longitudinem habuerit.* V. *Smelo.*

¶ *Sparro, onis.*] *Palus*, *ſudes*, *ſparus*, à Germ. **Sparr**, à quo Angli tigilla, ſeu longiores perticas, quæ tegulas ſuſtinent, **ſparres** vocamus : atq; hinc Sax. Spæra, Angl. **a spear**, i. *haſta.*

Ecchehardus jun. Caſib. S. Gall. cap. 5. — *Fabricantur ſpicula, piltris loricæ fiunt, & wannis ſcuta ſimilantur*, ſparrones, *& fuſtes acutæ, focis perdurantur.*

¶ *Sparverius.*] Et in Chart. Hen. 3. de Foreſt. *Eſpervarius.* Ex minori genere accipitrum, de quo *Fredericus* Imp. lib. 2. de arte venandi cap. 29. " *Sparverii* ſunt minores
" aliis avibus de rapinâ, quibus frequentiùs
" utuntur homines, & quia ſecundùm formam
" membrorum, & maneriem plumagii aſſimu-
" lantur auſturibus, licet ſint alterius ſpeciei,
" tamen illi qui appropinquant formæ mem-
" brorum, convenienti & pulchro plumagio
" auſturum, ſunt laudabiliores, habent tamen
" maculas per tranſverſum, & ſi aliquis inve-
" nitur, qui maculas caudæ habeat (ut dictus
" eſt de auſturibus) pulchrior judicatur."
Lindenb. Germ. **Sparwer**, Gall. *eſpervier*, Angl. **a Spar Hawk**. L. Sal. tit. 7. § 4. *Si quis* ſparvarium *furaverit* 120 *ſol. culpab. judicatur*. L. Baiwar. tit. 20. §. 4. *De* ſparvariis *pari ſententiæ ſubjaceat*. Chart. Foreſt. cap. 14. — *Unuſquiſq; liber homo habeat in boſcis ſuis aerias accipitrum* Eſperveriorum.

¶ *Spata.*] Pro *Spatha, gladius*. Ll. Alaman. ex edit. Goldaſti Cap. 43 — *Cui crimen impoſuit tracta* ſpatâ. Et cap. 55. — *Cum* ſpatâ

tracta,

tracta pugna duorum. Et cap. 83. —*tangant ipſam (terram) cum* ſpatis *ſuis, cum quibus pugnare debent.* Chart. Alaman. nu. 85. —*Apprehenſis* ſpatis *ſuis denotaverunt ſe hæc ita affirmaturos eſſe coram regibus, & cunctis principibus uſq; ad ſanguinem.*

¶ *Spatarius, Spatharius.*] Ut faber *Spatarius*, qui *ſpatas* vel gladios facit. Ll. Alam. Goldaſt. cap. 78. *Faber aurifex, aut* ſpatarius, *qui publicè probati ſunt.*

¶ *Spel.*] Saxonicum. Hiſtoria, narratio. undè Evangelium dicimus **the Goſpel**, quaſi **Gods-ſpell**, i. *hiſtoria Dei*: vel **Ghoſts ſpel**, i. *Spiritus (Sancti) narratio.* Anſpel *conjectura.* Hinc ad comœdias tranſfertur, & de carmine dicitur.

¶ *Spelda,* & *Spelta.*] *Zea*, ut Græcè ζέα, Latin. *far.* Germ. **Speltz**, frumenti ſpecies, quam alii ſub tritico reponunt, alii ſub hordeo. Spicam enim hordeaceam edit, ſed quadratam: hyeme verò inſtar tritici ſeminatur. Angl. dicimus, **big** vel **bear barly**.

Chart. Alam. Goldaſti nu. 60. — *Singulis annis cenſum ſolvam, hoc eſt, de annona,* ſpeldâ *modios* 10, *de avina* 20 *&c.* Item num. 62. — *Per ſingulos anno: 2. carradas de grano bono, non ſcuſſo, 1 de* ſpeldâ, *& alterum de avina.*

Et in Alamannicæ Eccleſiæ anniverſariis, Tom. 2. part. 2. pag. 198. tit. Walt. de Borbach, *Accipiat — 6 ſcap.* V. *q.* ſpelta.

Ekkehardus in Caſib. S. Galli cap. 16.— *Univerſæ familiæ præbendariis*, i. 170 *viris, cum nunquam ante ſe niſi avena paſcerentur, pura de* ſpeltâ *dederat grana &c.* Vt mox ſequetur in verbo *Spicarium.*

¶ *Spenta.*] Eleemoſyna, vel ſtipis diſtributio.

Annales Hainrici Rebdorff inter Script. Germ. Marq. Freheri ſub an. 1356. — *Solenne condidit teſtamentum, & in ſolenni elemoſynâ (dicta* ſpenta*) fuerunt diſtributa* 20 *libræ Hallenſes, &* 5 *modii ſiliginis.*

¶ *Spera.*] Forma rotunda, *ſphæra.*

¶ *Spicarium.*] Locus quo ſpicæ reconduntur: *horreum, granarium* cum tecto,

Ekkehardus in Caſib. S. Galli cap. 16. p. — *Et quod amplius erat* ſpicarium *ille novum (quia ſic homo erat) ſolis feris & belluis, avibuſq; domeſticis, & domeſticatis, juxta fratrum condi fecit: Quod & ipſum jam fieri juſſit magnificum.* Vide (ſi cupis præcedentia) in verbo mox ſupra, *Spelta.* L. Salic. tit. 18. § 2. — *Si quis* ſpicarium, *aut machulum, cum annona incenderit &c.* L. Alaman. tit. 81. §§. — *Scuriam, graneam,* ſpicarium, *incenderit.*

¶ *Spido.*] Addit. 3. ad Leg. Friſon. §. 34. — *Si quis alium vulneraverit & ipſum vulnus ſanatum, cicatricem depreſſam, & non cæteri carni æquam duxerit, quod* ſpido *dicunt: ter 4 ſol. componat.*

¶ *Spingarda.*] Tormentum minus tricubitalis longitudinis glandem pruni majoris magnitudine violenter evomens. Not. ad Pancirol. 692.

¶ *Spinis circundare.*] Deſolationis & loci reiq; abdicatæ indicium. *Hoved.* in *Ric.* 1. An. 1197. pag. 775. l. 30. — *Johannes Cumin Dublienſis Archiepiſcopus, malens exulare, quam enormitates illas ſibi & Eccleſiæ factas diutius ſuſtinere impunitas, excommunicavit prædictos præſumptores, & interdicti ſententiam dedit in Archiepiſcopatum ſuum, & abiit, præcepitq; Cruces, & imagines Cathedralis Eccleſiæ in terram deponi &* ſpinis circundari; *ut ſic malefactores illi terrerentur, & à voluntate ſæviendi in bona Eccleſiæ revocarentur.*

¶ *Spinſter.*] Quare fœminæ nobiliores ſic hodiè dictæ ſunt in reſcriptis fori judicialis. V. *Fuſum* in Aſpilogiâ noſtrâ. *Pollard* Miles & Juſtic. habuit 11 filios gladiis cinctos in tumulo ſuo, & totidem filias *fuſis* depictas.

¶ *Spiritualia Epiſcopi.*] Sunt, quæ functioni ejus Epiſcopali debentur, non temporalium jurium, vel dignitatum poſſeſſioni: hoc eſt, quæ jure percipit divino, ſeu Eccleſiaſtico, non judicio fori temporalis.

¶ *Spigurnellus.*] Liber *Jo. de Weſterham* Prioris Eccl. Roffenſ. facti, An. Dom. 1314. poſt Epiſc. Roff. al. dictus lib. quartus de conſuetudinibus & redditibus fol. 2. b. — *Md. quòd primo die adventus domini Regis ad Roff* *debent* Spigurnelli *habere 4 panes de pane Armigerorum, & 4 panes de pane garcionum. Item debent habere 4 galones cerviſiæ Conventualis, & 4 gallones cerviſiæ communis. Item de coquinâ 4 fercula, quibus Conventus ſervitur; & 4 fercula, de communi, ſcil. 24 haleces, & 24 ova. Item ad præbendam ad 7 parvos buſſellos. Item debent habere 8 obolos ad emendum fœnum; & hoc proviſum & ſtatutum eſt per dominum Regem Henricum fil. Regis Johannis, & per Hubertum de Burgo, & per G. de Graucumbe. Pro iſtâ autem proviſione & conceſſione, debet Prior & Conventus Roff. ubicunq; dominus Rex fuerit, quieti eſſe pro cerâ ad Sigillum. Item ſi dominus Rex fecerit moram in Roff. per 2 dies vel amplius, non habebunt* Spigurnelli *de prædictis: ſed ſi exierit & redierit, habebunt ſicut in primo adventu, ut prædictum eſt.* Addit alius locus — fol. 16. — *Md. quòd die Lunæ proximo ante feſtum S. Marci An. Chr.* 1390. (in placito) *præſens fuit dominus Robertus de Stratford Epiſcopus Ciceſtrenſis, Cancellarius Regis; & tunc* Spigurnelli *vendicarunt dimidiam marcam, cum uno caſeo in Monaſterio Roff. ſicut habent* (ut dixerunt) *in ſingulis Monaſteriis Angliæ. Et tunc ſufficienter fuit dijudicatum, per inſpectionem Rotulorum & Regiſtri, & aliorum memorandorum in dicta Cancellariâ; & inventum eſt, quod dicti* Spigurnelli *habere debent in ſingulis Monaſteriis, exceptis Monaſteriis de* Weſtmonaſterio, & Roff. *Ubi nullam pecuniam habere de-*

habere debent, nec caſeum : Sed in Roff. *Monaſterio, ſicut in hoc libro ſcribitur, & nihil aliud, nec alio modo, fuit operatum à tempore conceſſionis & promiſſionis domini Regis, habuerunt uſq; tunc, & . . . ditione, dicti* Spigurnelli *& Clericus Hanaperii liberationibus in hac paginâ ſubſcriptis, fatebantur ſe debere eſſe contentos, & prædictam declarationem eſſe veram in præſentia Magiſtri* Rob. de Wington *& aliorum plurimorum.*

¶ *Spurhunt.*] Canis quem *Plautus* in Capt. odoriſequum vocat; quod odorem ſequitur; vel potiùs ejuſmodi canum ſpecies, ſcilicet qui in ligamine veſtigium alicujus venando ſectatur. Dictus aut à Sax. ſpura, id eſt *collum*; quia inter venationem *per collum tenetur.* Vel potiùs ab antiquo Anglico **ſpur**, pro *inquirere*; unde olim dixere **to ſpur a queſtion**, et **Hunt**, alias **hund**, i. e. *Canis.*

¶ *Squalley.*] Anno 43 Eliz. cap. 10.

¶ *Squilla.*] *Campanula cum manubrio*, quæ in Romanâ Eccleſiâ ad elevationem ſacramenti ideo pulſatur, ut orationem excitet. *Et propter cauſam eandem* (inquit *Durand.*) Squilla *pulſatur, dum corpus Chriſti ad infirmum portatur. Mula etiam Capellam Domini Papæ bajulans* ſquillam *fert, ob reverentiam Reliquiarum, tunc etiam cæteri accenduntur.* Rational. lib. 4. cap. 41. A *ſquilla* ſuum Germani vocabulum **Schaellen** in eundem ſenſum formarunt; Et hinc nos **shell** pro *teſta* dicimus. Vide *Campana.*

¶ *Stableſtand.*] i. e. *ſtabilis ſtatio*; vel potiùs *ſtans in ſtabulo*; hoc eſt in loco ad ſtationem compoſito.

Vox juris Foreſtarii, de eo dicta, qui in Foreſtis latibulum ſibi elegit, ex quo feras commodè petat, vel occidat: conſiſtenſq; ibidem deprehenditur. Hoc ex 4 vehementiſſimis præſumptionibus (quibus regiarum ferarum inſidiatores in Foreſtis arguuntur) una eſt. Reliquæ dicuntur **Dogdraw**, **Back bear**, **bloody hand**: quas ſic intelligimus. Primam, ubi quis cum Cane odoriſequo cervum vulneratum clam inſequitur. Secundam cum prædam habeat in humeris. Tertiam cum cruentæ manus cædem prodant. Vide *Manwood* in legg. Foreſt. cap. 18. §. 9.

¶ *Stabulatum ti.*] Malm. Geſt. Reg. lib. 2. cap. 13. *Dum quadam vice venatum iſſet (Edwardus Confeſ.) & agreſtis quidam* ſtabulata *illa, quibus in caſſes cervi urgentur confudiſſet: per Deum, inquit, & matrem ejus, tantundem tibi nocebo ſi potero.* Anglicè fortè **a Buckſtale**, vel **a toyl**.

¶ *Stacuma, mæ.*] Charta vetus. *Concedo &c. et j* ſtacumam, *quantum feodo meo pertinet.*

¶ *Stafsaken,* aliàs *Stapfsaken.*] Priſcus apud Baioarios ritus cujus Dux eorum *Taſſilo* in Decreto ſuo meminit, inter leges populares. §. 7. — *De eo quod Baioarii* ſcapfsaken *dicunt, in verbis, quibus ex vetuſtâ conſuetudine paganorum idolatriam reperimus (conſtituimus) ut deinceps non aliter niſi ſic dicat qui quærit debitum: Hæc mihi injuſtè abſtuliſti. Reus verò contra dicat: non hoc abſtuli nec componere debeo. Iteratâ voce requiſito debito dicat: Extendamus dextras noſtras ad juſtum judicium Dei. Et tunc manus dextras uterq; ad cœlum extendat.* Tranſiit vocem hanc vir acutus, & Germanici idiomatis, dilectiſſimus mihi *Fredericus Lindenbrogius*; quod me igitur monet, ut mihi caveam in explicando. Opinarer tamen de lite dici, quæ ante idolorum ſtatuas conteſtata fuit; nam Saxonicè memini me alicubi legiſſe ſtap vel ſtæp pro *Statuâ.* ſaca autem & ſac, *cauſa eſt.* Sic **Stapfsaken**, *cauſa ad idolum delata.*

¶ *Stagnarium.*] Patentt. an. 1 H. 3. m. . . . *Rex &c. Roberto de Curtenay: Conceſſimus dominæ Reginæ matri noſtræ, Cuneum &* Stagnarium *devon. ad ſe ſuſtinendum.*

¶ *Stagno, nas.*] *Ferrumino.*

¶ *Staggon.*] **A Stagg.** Vide Conſtitutt. *Canuti* R. de Foreſtâ. Art. 24. ſupra in Foreſtâ pag. . . . . . Et vide Sr. *Triſtram* de le *Stag.*

¶ *Stagi.*] Primarii quidam è conventu Cathedralis Eccleſiæ, qui in moderandis ſtatuendiſq; ejuſdem rebus neceſſario requiruntur, ſcil. *Decanus, Subdecanus,* & 2 vel 3 Majores Canonici; Aliàs *Reſidentiarii.* Sic in Paulinâ Eccleſiâ *Lond.*

¶ *Stallagium,* & Scotis antiquis *Stallangium.*] *Jus ſtationis. Jus erigendæ officinæ* vel exponendarum mercium in Foris & Nundinis. Etiam nummus hoc nomine datus; Romanis, *Siliquaticum.* ſtal Sax. *ſtabulum ſtatio.*

¶ *Stallangiator.*] Qui ſtationem (quod Stallum, & botham vocant) in Foris habet, vel Nundinis mercium venundandarum gratiâ: Scotis & Anglis antiquis à **Creamer**: Lex Burgor. cap. 4. §. 1. — *Quilibet* ſtallangiator *vel faciat finem cum Præpoſito (Burgi) ſecundùm quod cum eo convenire poterit, vel dabit obulum quolibet die fori.*

¶ *Stallaria, riæ.*] Juxta Gloſſ. *ſalicetum, cotretum.*

Longob. lib. 1. tit. 19. l. 26. — *Si quis* ſtallariam *alterius capellaverit: componat ei cujus* ſtallaria *fuerit, ſolid. 6.* Mihi autem videtur generalius quid eſſe *Stallaria*, ſcil. locus nemoroſus, ubi arbores, poſt aliquot annorum intercapedines attondi ſolent fomitis aut ſepium reſtaurandarum gratiâ: Nam & arbores hujuſmodi quibuſdam *Stalli*, aliis **Standes**, q. *ſtationariæ* dictæ ſunt; perirque ramorum propago, ſi trunco arboris cortex deradatur quod artem tinctoriam exercentes ſæpè faciunt.

¶ *Stallarius, Stallere.*] Rich. Monach. Elienſis lib. Elienſis Hiſtor. 2. *Alfgarus quidam* Stallere, *fortè* Stal-here, i. *Præfectus ſtabuli, quod Latinè* Dux *dicitur, eam (i. villam de*

Eſtre)

Eſtre) *invaſit.* Chron. 866. col. a. l. 18. infra illic *Conſtabularius.* Flor. Wigor. in An. 1068 — *Quibus* Eadnothus *qui fuit Haraldi Regis* Stallarius, *occurrit cum exercitu, & cum eis prælio commiſſo cum multis aliis occiſus eſt.* Idem *Hoved.* pag. 450.

¶ *Stallus,* & *Stallum.*] *Sedes, ſtatio, ſtabulum,* à Sax. ſtal, hæc eadem ſignificante. Hoved. in Rich. 1. pag. 659. — *Cumq; Henricus idem Eboracum veniret cum literis Regis, ad recipiendum Decanatum, non invenit qui eum in* ſtallum *Decani mitteret. Dicebant enim Clerici Eboracenſis Eccleſiæ, quod nullus præter Archiepiſcopum, debuit mittere eum in* ſtallum *Decani.* Et multo infra — *Deinde fecerunt Canonicos introduci in* ſtallos *ſuos, de quibus Archiepiſcopus ipſos diſſaiſierat.* Durand. Ration. lib. 1. cap. 1. —— Stallus *ad ſedendum in Choro, deſignat, quod aliquando corpus recreandum eſt.*

Sed *ſtabulatori* noſtro denunciet &c. Ligurin. lib. 7. 385. Ubi *Mareſcallus* exponitur à *Spigelio.* V. ibid.

¶ *Stannaria, orum,* vel *Stannarium, rii.*] Locus undè *Stannum,* æs, plumbum eruuntur.

¶ *Standardum.*] Signum militare præcipuum quod Imperatorium dicitur, vel regale; De quo in Aſpilogiæ noſtræ lib. 1. copioſè olim diſſerui; atq; iſta modo deprompſi. Romanis inferioribus *Labarum* & *Bandum* dicitur, Italis *Carrocium*; Germanis aliàs **Standard**, alias **Sturmfahn**. V. *Bandum.* V. Brit. Armor. lib. 11. p. 366. & 380.

ſtunde, ſignum.

¶ *Stantarius, Stans, Stationarius.*] Longob. lib. 1. tit. 25. l. 30. *De ſepe* ſtantariâ *factâ vimen tulerit.*

¶ *Stapula, Stapulum,* & *Staplum.*] Eſt inſignis Mercaturæ & Nundinarum locus convehendis venundiſq; mercibus potioribus, puta lanæ, panni, vini, corii, plumbi, & hujuſmodi, à Principe deſignatus ejuſdem ſtabilitum privilegiis; undè nomen *Stapulum* quaſi mercium, atque mercatorum *Stabulum* vel *Statio.*

Emporium nobile & mercatorum, tam exoticorum quàm indigenarum privilegiatum collegium, ſuis gaudens Magiſtratu, & officialibus, & lege quam vocant Mercatoriâ.

¶ *Starlingus, Denarius.*] Aliàs *eſterlingus.*

Mat. Par. in An. 1235. l. 36. — *Tredecim ſolidis & quatuor* ſterlingis *pro marca qualibet computatis.* Ut *Wil. Rufus* ſolveret *Roberto* Duci 3000 marc. de *Or Sterling,* qui valent 33757 libr. V. *Ora.*

¶ *Starrum, ri.*] Dicitur chirographum, vel inſtrumentum quo Judæi pactiones ſuas rerumq; tranſactiones teſtificabant. *Scriptura. Charta.*

Ejuſmodi multa habentur in arce Londonienſi, & ipſi nonnulla vidimus ſub eadem inſcriptione ſatis antiquè.

¶ *Statio.*] Pro *Stato die Jejuniorum. Cum Jejunarem & ſederem in monte quodam* — *Paſtor mihi dixit; Quid tam mane huc veniſti? Reſpondi, quoniam Domine* Stationem *habeo. Quid eſt inquit* Statio? *& dixi* Jejunium— & poſtea. *Si cuſtodieris mandata Domini & adjeceris etiam ad ea* Stationes *has, gaudebis.* — *Hæc* Statio *ſic acta eſt bona.* Hæc *Hermas* lib. Paſtoris 3, cap. 5. apud *Margarinum de la Bigne Bibliotheca Patrum Tomo* 3. *Pariſiis MD Lxxvi.*

In hunc ſenſum & *Tertullianus* L. de Oratione, in fine. De abſtinentia oſculi agnoſcimur *jejunantes* — *Similiter & de* Stationum *diebus, non putant pleriq; ſacrificiorum orationibus interveniendum, quod* Statio *ſolvenda eſt accepto Corpore Domini.* Et iterum *Tertullianus* l. de Anima c. 48. *Daniel trium hebdomadum* ſtatione *aruit.* Fuſeq; idem *Tertull.* l. *de jejuniis* c. 10. & l. 2. an uxorem c. 4. & alibi. — Stationem hanc de militari exemplo nomen accipere (nam & *militia Dei* ſumus) affirmat idem *Tertull.* l. de oratione in ipſo fine. *Ambroſius* rationem nominis reddit ſermone 25. Stationes *vocantur Jejunia, quod Stantes & commorantes in eis inimicos inſidiantes repellimus:* Quòd *Statio* tamen non pro quolibet *Jejuniorum* die accipienda eſt, diſtinguit *Rabanus Maurus* de Inſtitut. Cler. l. 1. c. 18. Definiens *Stationem* eſſe Statutorum dierum (**a ſtanding faſt as Friday** &c.) obſervationem ex lege Præceptam; cum *Jejunium,* indifferenter ſit cujuſlibet diei abſtinentia, non ſecundùm Legem, ſed propriam voluntatem. Aliter tamen *Stationem* accipere videtur *B. Cyprianus* Epiſtola 41. ſcil. pro *Conventu Eccleſiaſtico.* A quâ etiam acceptione vocis non abludere videtur ipſe *Tertullianus* l. 2. ad uxorem cap. 4. Ubi ſermonem habens de fœminâ fideli à viro infideli impedito, quo minùs ſacris intereſſe poſſit; *Si* Statio (inquit) *facienda eſt, maritus de die condicat ad balneas; ſi* Jejunia *obſervanda ſunt, maritus eadem die convivium exerceat.*

¶ *Statua,* al. *Stava.*] A Germ. & Angl. **ſtaff.**

L. Salic. 29. §. 32. — *Si quis* ſtatuam, *aut tremaclum vel vertuolum de flumine furaverit.*

Status.] Duplex; Publicus eſt dignitatis & honorum. l. cognitionem 5. ff. de extraordinariis cognitio.

Privatus eſt hominis conditio ipſum privatim concernens, & ſpectatur in tribus, in libertate, in Civitate, in familiâ. l. fin. ff. de cap. dim. ideo *ſtatum mutare* dicitur, qui mutat illud jus quod habet in iſto caſu.

Servi *ſtatum* non habent, *Cal.* 9. Unde dici ſolet, *Servus caput non habet.* Minſh. ſtatum, unde Capitis diminutio dicitur, q. ſtatus diminutio. *Meurſ.* p. 71.

Statum mutant liberi omnes, qui vel Civitatem vel libertatem, vel familiæ jus amittunt. *Cal.* 5.

Status Perſonarum conditionem ſignificat,

ficat, ingenui, libertini, ſervi. *Cal.* 9. 29. *Pra.*

Status dicitur conditio qualitaſvè perſonarum quà quis plurimum poteſt. Appellatur in inſtitutionibus *Jus Perſonarum.* Cal. 8.

Gradus à ſcalæ ſimilitudine dicitur, quod ita velut è proximo in proximum tranſimus: *Prat. Briſſ.*

Gradum pro exiſtimatione, & honoris loco uſurpari notum eſt; Hinc in gradum reponere eſt dejectum reſtituere. *Spieg. Prat.*

Gradus in agone literario tres ſunt. Vide ſupra Doctores legum Calv. & ſeq. V. V. Baccalarii, Licentiati, Doctores.

¶ *Staurus.*] Dicitur animalium copia è cujus proventu familia alitur ſine ipſius diminutione: Angl. **the ſtock**, id eſt *ſtipes*: ideo ſcilicet dictum, quod ſucculos novos ſemper producit & germina. Vox in antiquis computis admodum frequens, à quâ etiam & inſtaurare & reſtaurare, pro renovare, reparare.

¶ *Stelliferi.*] V. Pſitaci.

¶ *Stelta, tæ.*] Pro idiomate linguâ vel ſtilo: Si mendoſè omnino non ſcribatur. Sic autem in exemplari Chartæ *Edgari* Eccleſiæ Elienſi; autographum enim non vidimus. Quæ etiam noſtrâ uſitatâ ſermocinatione deſcribi mandavimus, hac eadem *ſteltâ*, quæ poſſit in auribus vulgi ſonare.

¶ *Stellinga, Stellingua.*] Commune *Frilingis, Lazzibuſq;* Saxonicis appellatio, de quibus ſic *Nithardus* Hiſt. lib. 4. — *Hinc etiam in Saxoniam miſit* (Lodharius) *Frilingis Lazzibuſq;, quorum infinita multitudo eſt*, promittens ſi ſecum ſenterent; *ut legem quam anteceſſores ſui tempore quo Idolorum cultores erant, habuerant, eandem illis deinceps habendam concederet: Qua ſupra modum cupidi nomen novum ſibi, id eſt* Stellingua *impoſuerunt, & in unum conglobati, Dominis è Regno penè pulſis, more antiquo, quâ quiſq; volebat lege vivebat.* Et poſt plura — *Ludovicus etenim ſeditioſos, qui ſe uti præfatum eſt* Stellinga *nominaverant, nobiliter legali tamen cæde compeſcuit.* Et prope finem libri — *Eodem tempore* Stellinga *in Saxonia contra dominos ſuos rebellarunt, ſed prælio commiſſo nimia cæde proſtrati ſunt.* V. ſupra *Frilingi*, & *Lazzi.*

¶ *Sterbrech.*] Aliàs & rectiùs opinor *Strebrech. Viæ fractio, averſio, obſtructio, diminutio.* Dictum à **ſtre** quod antiquis videtur *viam* ſignificaſſe; unde hodie dicimus **to go a ſtrey**, pro *decedere de viâ*, & *animal erratticum* **a ſtray** appellamus, quaſi *è via.* Et **a brech**, i. *fractio, violatio.*

Legg. Henr. 1. cap. 81. *Strebrech* 100 ſol. emendet. *Strebrech* eſt, ſi quis viam frangat, concludendo, vel avertendo, vel fodiendo; Sic MS. *Cottonian.* noſter verò *Sterbrech* legit; Capite verò 13 *Strebrech* in utriſq; legitur, viz. —*Hæc emendantur* 100 *ſol.* Grithbrech, ſtrebrech, forſtal &c.

¶ *Sterlingum,* al. *Starlingum.*] Ske. Aſſerunt hoc inchoatum circiter temp. Joh. Regis; ſed tempore *H.* 1. fit mentio numi ſtirilenſis quod vide ſupra. Et an. 1184. i. an. H. 2. Ordinatum eſt ut in Angliâ unus *ſterlingus* perſolvetur; ubi *ſterlingus* ponitur, tam pro numo certi valoris, ſcil. denario, quàm pro metalli genere. V. Concil. Brit. in An. 1184. Et an. 7 R. 1. *Sterlingorum* ot mentio; *Stow* 239.

Starlingorum *bonæ & legalis monetæ Angliæ.* Sic in Chartâ confirmationis *Herenaciæ Jo. Meii* Armachani Archiep. An. 1455. E quibus animadverte vocabulum *ſterlingorum* dici, non ſolum de numo Anglico, ubi libra 4 uncias argenti valet, ſed etiam de Hibernicâ, ubi tribus tantummodo æſtimatur, vel circiter.

Gulielmo Calculo ſuccedit *Ordericus*, qui & *Vitalis*, Uticenſis Cœnobii Presbyter, Monachus, ut ipſe inſcribit. Hic in Anglia natus eſt 14 Kal. Mar. An. Ch. 1075. Patre Odelerio Conſtantii Aurelianenſis filio, præcipuo Rogerii de MonteGomerici Scroberienſis Comitis Conciliario &c. Sic enim Odelerius ipſorum Ebrardi & Benedicti pater, in exhortatione ad Rog. de Monte Gomerici Scrobeſburiæ Comitem de fraudatione præfati Monaſterii verba faciens — *Inprimis* (inquit) *adveni tribus Monachis, cum cementario ad jaciendum Monaſterii fundamentum, ad inchoationem hujuſmodi porrigam* 15 *lib.* ſterilenſium. Orderici Hiſt. Eccl. l. 5. in Guil. 2. An. 1182.

¶ *Steura.*] Tributum, exactio, collecta talliæ.

Sic *Freherus* in Annal. *Hainrici Rebdorff.* ſub an. 1296. ubi ait — *Rex quandam diſſentionem inter Epiſcopum, Canonicos, & Clerum ibidem ex una parte; & Ratiſponenſes ex altera, propter* ſteuram *impoſitam Clero à Civibus pro muro Civitatis, ſedavit.* Et infra ſub An. 1344. — *Eodem tempore Ludovicus gravem* ſteuram *impoſuit terræ ſuæ, inferiori & ſuperiori Bavariæ, quod de pecoribus collectam accepit, de equo* 72 *Hall. de vacca* 48 *Hallenſes, de ove & porco* 16 *Hall.*

¶ *Stewes.*] Vide infra *Stues.*

¶ *Stica.*] Vel *Stika anguillarum.* Menſura numeralis 25 anguillas continens; ſic dicta quod trajecto vimine (quod **ſtic** dicimus) connectebantur. *Glanvil.* lib. 2. cap. 9. — *Unum ſextarium mellis, & duas* ſtikas *anguillarum.* Compoſit. ponder. An. Bin. *Binde* verò anguillarum conſtat ex 16 *Stikes*; & quælibet *Stike* ex viginti & quinque anguillis.

¶ *Stingisdint.*] *Skenæo*, fuſtigatio: verber cum fuſte vel baculo; acſi **ſting** baculum vel fuſtem, **dint** *verber* ſignificarent. Noſtro verò idiomariſmo **ſting** idem eſt quod *aculeus, punctio.*

Legg. Burgor. cap. 19. — *In burgo non debet audiri bludwitæ,* ſtingis dint, *marchetæ, herro-*

herrozeld, nec aliquid de ſimilibus. Hujuſmodi enim privilegia & immunitates (jux. *Skenæum*) pertinent ad Barones, & non ad Burgenſes; niſi jus Baronum & Vicecomitum habent ſibi conceſſum, ut *Edinburgh*, *Lanark*, *Perth*, & *Strivilin.*

¶ *Stirilenſis nummus.*] Vide in præfat. Hiſt. Normann. hoc Ann. 1619. editarum in dono Com. [de Monte Gomerici ibidem citato in fol. parte b. in pede, pro *Sterlingorum.*

¶ *Stoc*, & *Stovel.*] E quadam Cartâ conventionum inter Will. de Bray & Abb. & Conv. de Oſeney — *Præterea, ſi homines de Stanhal dicti Abbatis, inventi fuerint in boſco prædicti W. cum foriſfacto ad* Stoc *& ad* Stovel, *& aliquis querens corporaliter in terram per eos ſceſa fuerit, malefactor pro delicto, qui taliter inventus eſt, reddet tres ſolidos.*

— *Similiter conceſſum eſt, quod ſi aliquis inventus fuerit cum branchiis quercuum, vel cum aliis minutis boſcis, cum foriſfacto illo ad* Stoc *& ad* Stovel, *malefactor ille reddet ſex denarios.*

¶ *Stola.*] Formula degradationis Archiepiſcopi. Verba Pontificis degradatoris — *Signum Domini per hanc* ſtolam *ſignatum turpiter abjeciſti; ideoq; ipſam à te amovemus &c.* For. 1932.

Les preuves de l'Hiſt. des Contes de Guines. p. 135. —— *Dominus verò Willielmus Abbas, conventu ſuo, ſub* ſtolâ *excommunicaverunt omnes qui hanc elemoſinam ab Eccleſiâ alienaverint* — *Hæc dona ſunt confirmata anno* 1214.

¶ *Stolium.*] Et Hovedeno noſtro *Storium l* (quod Angli ſæpe faciunt) in *r* mutato; navigium, Claſſis. Græcè ϛόλΘ, quod itemq; expeditio interpretatur & per tranſlationem copia, eoq; ſenſu Angli **ſtoꝛe** dicimus pro abundantia. Poſter. Epiſtol. Freder. Imp. in Chronic. Auguſten. ſub An. 1227. — *Convenire fecimus apud* Piſas *victorioſum* ſtolium *galearum.* Hoved. in Ric. 1. — *Venerunt Ulixiſbonam cum ſexaginta tribus navibus magnis de* ſtorio *Regis Angliæ. Storium* idem eſt quod *navigium.* Et pag. ſeq. in eodem loco de *ſtorio* Regis Angliæ 106 magnæ naves, onuſtæ viris bellicoſis, &c. Græcè, ϛόλΘ navigium, & indè Græcis ἀπόϛολΘ & ἀποϛολεῖς pro rei nauticæ curatore ſeu Admirallò.

¶ *Stoliſaz, Stolizaz.*] Longob. lib. 1. tit. 19. l. 5. — *Componat ſol.* 20 *in palatio Regis diſtrictus ab* ſtolizaz. Gloſſ. *Stolizaz*, id eſt *miſſus Regis.* Aliæ Gloſſ. ab *ſtolizaz*, ab eo qui panem miniſtrat. Additq; *Lindenbrog.* Stolizaz *videtur dictus quod loco Regis in judicio præſideat ſacraq; vice judicet.* Germ. **Stol** (Anglis **ſtole**) *ſella*, **ſalz** *ſeſſio.* Inter varias autem lectiones haberi video in quodam MS. *abſtorizat*, id eſt, ab infertore, acſi *ſtolizaz* & *ſtorizat*, à *Stolio* ducerentur & *Storium*, quæ ut jam ſupra, in his verbis oſtendimus *copiam* alias & *abundantiam* ſignificant: Sic ut miniſter iſte quaſi penarius eſſet vel cellæ præpoſitus: cujuſmodi alios Oeconomos vocamus Anglicè **Steward**. Noſter autem codex cum aliis vulgaribus *abautorizat* hic legit: notatq; in margine *autorizat*, qui capitur pro Executore.

¶ *Stolus Claſſis.*] Navigium. A Græco ϛόλΘ. Sigebert. in An. 675. — Stolus *Saracenorum contra Conſtantinopolim applicuit.* Et An. 718. — *Cum* ſtolo *navium penè* 3000 *Conſtantinopolim triennio obſidet.*

Stepharius Lindenb. in Romanus poſſeſſor.

¶ *Storium.*] Al. *Stolium* à Græ. ϛόλΘ *l* in *r* mutato. *Claſſis, navigium.* Vide ſupra *Stolium.*

¶ *Stot.*] Equus admiſſarius, caballus, ſtoð enim *ſtationarium* ſignificat à quo ſtatumen poſtis **ſtoth** antiquè dicitur: Et equus, qui Equarum gregi admittitur ſtoðhorſ *Equa* ſtoðmyra, perinde Gall. *Eſtallon*, quaſi equus ad ſtallum, hoc eſt ad ſtabulum, vel ſtationem equarum ſervatus. In conventione pacis inter Elſatiæ proceres & Civitates in Gloſſ. Lind. — *Equi autem admiſſarii, qui vulgariter* **ſtuot** *vocatur, & vineæ & ſegites ſub hac pacis conditione perpetuo permaneant.* Germ. **Stuetenpherdt**, quaſi Equarum caballus: **ſtut** enim illis *Equa* eſt, & hinc Angli gregem ipſam Equarum **the ſtud** dicimus.

¶ *Stotarius.*] Is qui gregem equarum cuſtodit, appoſitè *Stabularius.* Vide *Stot* prox. ſupra.

L. Alam. tit. 98. §. 3. — *Et quod de berbicario*, Stotario, *vaccario fit, quod reliquis ſervis componi ſolet componatur eis in duplo.* Lindenbrogius noſter hic *Stotario* intelligit de equo admiſſario, quod ad gregis equinæ cuſtodem planè referendum cenſeo, uti & *berbicario* ad paſtorem ovium, *vaccario* ad cuſtodem vaccarum.

¶ *Stoupus.*] Chart. Alamam. Goldaſti nu. 82. — *Ordinavit etiam dictus præpoſitus, ut in feſto S. Spiritus die ſecundo* ſtoupum *Decanus daret &c.*

Anuiverſar. Eccleſ. Alaman. Antiquitt. tom. 2. par. 2. in Anniverſar. Vodalrici Dapiferi — *Miſſa celebretur pro defunctis deturq;* ſtoupus *& major leibunculus fratribus: panes etiam* 12 *fratribus in hoſpitali dentur.* Infra in anniverſario Vodalrici Abbatis unde fratribus miniſtratur in anniverſario patris ſui A. *in piſcibus, in majori leibunculo &* ſtoupo, *& caſeo, quoaduſq; ipſe vixerit.* Adhuc inferius in anniverſ. Henr. de Appiwilla —— *Unde fit commemoratio anniverſarii ejus ſuaq; conjugis Willibergæ in duobus* ſtoupis, *& in hoſpitale datur panis per ſingulos.* Ita pluries in Anniverſ.

¶ *Stoutheres.*] Sax. id eſt, Magnanimi domini. Apud Anglos orientales ita olim dicti ſunt qui animi magnitudine cæteris præpollebant. Hos ut à primâ ipſa ætate dignoſcerent, collocare ſolebant puerulos ſuos ſuper tecto ædium ſtramineo, & qui timidè illic hærebant, vel ut caſuri ejulabant puſillanimes fore pronuntiabant: qui verò comprehenſo ſtramine, alacrè prorepere & ſe fortiter ſuſtinere deprehendebant, plauſu magno *Stout-heres* futuros acclamabant.

¶ *Stowa.*] Locus, à Sax. ꞅꞇop. ϛόα porticus. Joh. 10. 24. ἐν τῇ ϛοᾷ σολομῶντος.

¶ *Stradura.*] Chartt. Alaman. Goldaſt. num. 58. De traditione precariâ. — *Accipimus ab hac Eccleſiâ & Abbate* — *precium attaxatum: hoc eſt auro & argento ſol. 70. caballos 5. cum ſaumas & rufias & filtros cum* ſtradurâ *ſuâ ad noſtrum iter ad Romam ambulandum.* Opinor, *ſtratum equeſtre, Ephipia: Apparatus itinerarius*, ab Ital. *ſtrada* id eſt via, unde & quod ſequitur *Straſtura.*

¶ *Straſtura.*] Vectigal. in itineris expeditionem datum, Germ. *Wegſtura*, hoc à *Weg*, illud à *Strada*: pro viâ: & *ſtura* idem forte quod *Storium* pro copiâ, ut ſupra.

Beat. Rhenan. Rer. Germ. lib. 2. leges aliquot Francorum — *Ad regem vel in bellum proficiſcens, aut rediens, à vectigali quod* Straſturam *vocant immunis eſto.* Straſturam Germani hodie & *Wegſturam* appellant. Hæc ille.

¶ *Strat.*] Regionem ad fluminum decurſum jacentem appellare ſolent (Scoti). *Buchan. hiſt. Scot. f. 6.*

¶ *Strata.*] Ab Italico à *ſtrada*, Via. Vide.

¶ *Strator.*] Stratores dicuntur milites qui caſtra præibant, ut loca accommodatiora ad traducendum exercitum facerent; de quo *Vigetius* lib. ſecundo. Hoc etiam verbo uſus eſt Otho Pontifex. Spigel. in illud Ligurin. lib. 2.

[*tum*

Strator *erat de plebe quidam meq; nomine mul-*
Vulgato modica in caſtris mercede merebat.

¶ *Strecman.*] Potens, vel potens vir. *Lelandi Collect. vol. 2. p. 188.*

¶ *Strenaeſhalch.*] Bed. lib. 3. cap. 25. — *In monaſterio quod dicitur* Strenaeſhalch, *quod interpretatur ſinus fari.*

¶ *Strepa.*] Suber ephippiarius. Vorſtius in Germ. rer. to. 2. 8.

¶ *Strepitus, ti.*] Deſtructio, proſtratio, mutilatio, alias *Strepementum*: à Gall. *eſtropier*, i. mutilare, detruncare radicitus: Hinc in vett. reſcriptis forenſibus: *Strepitum & vaſtum facere*, Anglicè **ſtrip and waſte**, vel **ſtrop and waſte**: quod alii intelligunt pro vaſto (hoc eſt pro deſtructione) cum ſtrepitu ſeu fragore facto, utpote cum quis arborem ſternat, ipſe caſus vel ſecuris ſonitus furem prodit, ut in *Inæ* legg. cap. 43. dictum eſt. Ad noſtram autem ſententiam facere videntur, in hac re Brevia Regia, ubi nulla de ſtrepitu mentio, ſed vice ejus deſtructio ponitur, viz. *Fecit vaſtum, venditionem, deſtructionem, & exitium de terris, domibus, boſcis, gardinis, & hominibus ipſius A &c.* Vide Eſtrepementum.

¶ *Stria.*] Idem quod *Striga*, Saga venefica.

¶ *Strioportius.*] L. Salic. tit. 67. l. 10.

¶ *Strip, & Waſte.*] Vel *Strop & Waſt.* Vide ſupra *Strepitus.*

¶ *Structus veſtium.*] **A ſuit of clothes.** Ordoric. vit. p. 335. D. & 336. A. — *Dum Rex* [Guliel. 1.] *ſtructum pretioſorum veſtium Rogerio Comiti (Hereford) mitteret — ille pyram ingentem ante ſe juſſit præparari, & ibidem regalia ornamenta chlamydem, ſericam interulam, & renonem de pretioſis pellibus peregrinorum murium ſubito comburi.*

¶ *Strumentum, ti, & Strumentus, ti.*] Ἀρχαικῶς ambo, ſed hoc barbarè. V.

Chartt. Alaman. Gold. num. 31. — *Si quis aliquando contra hunc* ſtrumentum *ire tentare vel irrumpere voluerit, perſolvat duplum &c.* — *mox factum* ſtrumentum *in vico Quaradines.* Iterum — *hunc* ſtrumentum *fieri rogaverunt.*

¶ *Stuba, al. Stupha, Stupa, & Stufa.*] Hypocauſtum, locus ad ſudandum. Dicta à Germ. **Stube**, Gall. *eſtufe*, vel *eſtuve*, et Ital. *ſtufa*, omnia à verbo **to ſtue**, id eſt leniter coquere, ſudare, callefacere, unde Angl. **a ſtue**, vel **hot-houſe** appellatur.

Vox in uſu *Dithmari* ævo (hoc eſt an. Dom. 1000.) quod *Lipſius* notat in Germaniâ *Taciti*; qua etiam uſus eſt ipſe *Dithmarus* Epiſc. Merſburgicus Chron. lib. 7. — *Crebro à ſuis penè deſperatus, in* Stuba *vix recreabatur.*

Concil. Viennenſ. An. Dom. 1267. in canon. de Judæis — *Prohibemus inſuper ne ſtubas, & balnea, ſeu tabernas Chriſtianorum frequentent, ſeu intrare præſumant.*

Hiſtor. Auſtral. ſub an. 1295. inter Germ. Scriptt. — *Per totam hyemem aura adeo lenis fuit, quod* ſtupis *bene caruiſſent homines ſi voluiſſent.*

Et apud *Palladium* de architecturâ tit. eſt (cujus cum aliis meminit Lindenbrog.) de *balneis* & *Stufis.* q. ſi hic Palladius non ſit antiquior Dithmaro ſupradicto.

Hinc etiam **ſtues**, Gall. *eſtuves* dicta ſunt lupanaria: cujuſmodi ſita olim in auſtrali Thameſis ripa, Rex *Henricus* 8. ſub anno Dom. Voce Præconis
1546. Solenni edicto imperpetuum proſi- & tubâ præci-
gavit. In fine Martii 1546. ante 38 H. 8. *Hol.* nente.
Sto. p. 995.

Quin

Quin & **a ſtue** dicimus *vivarium* ad conſervandos piſces, Angl. **a fiſh pond.**

¶ *Stuppo, as.*] Obturo, occludo, infarcio. Quaſi *ſtupam* ingero, alias *ſtypam* indo: unde Latinis *ſtipare* & *ſtupare*, hæc eadem ſignificantia. Uti etiam Germ. **Stopffen**, Gall. *eſtoupper*, Ital. *ſtoppare*, atq; Angl. **to ſtop**, ideo ſcilicet quod in ſtipandis navium rimis *ſtupam* adhibebant, ἀπὸ τȣ͂ ϛύφειν, i. condenſare vel conſolidare.

L. Alaman. tit. 59.—*Si autem ex ipſa plaga cervella exierunt (ſicut ſolet contingere) ut medicus cum medicamento aut ſerico* ſtuppavit, *& poſtea ſanavit &c.*

¶ *Suanegia.*] Chartular. Cœnobii de *Wimondham* B. Mariæ, p. 58. b. de tenuris in *Scarnbrun*, & *Sneteſham*. Rog. Ruſteng— *Confirmavi Deo & Eccl. B. Mariæ de* VVimondham *& Monachis ibidem* 40 *acr.* *in* Scarnebrum *&c. cum dimidia faldſoca— Preterea dedi eis totam turbariam, quam dominus meus Comes Arundel tertius mihi dedit in* ſuanegeiâ, &c.

¶ *Subarrare.*] Clam arram dare. R. Al. 1104.

¶ *Subbatto, tis.*] L. Salic. tit. 2. §. 6. —*Si quis ſcronam* ſubbattit *in furto, hoc eſt porcellos à matre ſubtrahit &c.* Et in Recapit. ejuſdem legis §. 9. —*Si quis porcellam alterius* ſubbattit, *ut porcellos non habeat &c.* Gloſſ. Lindenb. *ſubbatit* porcellos in ventre matris occidit.

¶ *Subditus.*] Pro vaſſallo, cliente, & alio quolibet ſub alterius poteſtate. *Flodoard.* lib. 4. ca. 23. —*Heribertus Anſelmum Boſonis* ſubditum, *qui prædictum cuſtodiebat caſtrum, cum ipſo caſtello recipit.* Ll. Henr. 1. cap. 6. —*Si Epiſcopus à fide deviaverit, & ſubditis ſecretè commonitus incorrigibiliter apparuerit.*

¶ *Sublegerum.*] Saxonicum à ꞅibleᵹeꞅ i. inceſtuoſus, quaſi cum conſanguineis concumbens. ꞅib enim cognatus eſt, leᵹeꞅ accubitor, unde legatos reſidentes *legers* vocamus.

Fœdus inter *Alfredum* Regem & *Godrum* al. *Aluredum* & *Guthurnum* MS.— *Et de* ſublegerum *ſapientes inſtituerunt, ut Rex habeat ſuperiorem & Epiſcopus inferiorem, niſi dignius emendetur &c.* Ubi *ſublegerum* eſt ablativus caſus pluralis à nominativo ꞅibleᵹeꞅ.

¶ *Submanico, cas.*] Longob. lib. 1. tit. 16. l. 7.— *Si ipſam* (puellam) *comprehendere præſumpſerit, & ad caſam ſuam ligatam aut* ſubmanicatam *adduxerit, componat &c.* Gloſſ. ibi *Submanicatam*, ligatam manicis propriis.

¶ *Subregulus.*] Analecta Lib. Eccleſiæ Cathed. Wigorn. fol. 25. æþelꞃeð *Rex Merciorum, cum Comite ſuo* ſubregulo hpiccioꞃum Oꞅheꞃe. p. 27. Flor. VVigor. in An. 1066. — *Quo tumultu* ſubregulus *Haraldus Godwini Ducis filius &c.* Hic apud Huntington *Conſul* dicitur pag. 366. 10. — *Algaro verò filio Leofrici* Conſulis *dedit Conſulatum Haraldi.*

¶ *Subſidium.*] Apud Anglos tributum dicitur, quod ob graviora Regni negotia authoritate Parlamentariâ Regi erogatur, ex integrâ æſtimatione cujuſlibet ſubditi, vel ſecundum annuum prædiorum ejus valorem, quæ ex unaquaq; librâ reddunt 4 Sol. vel juxta bonorum computationem, quæ ex ſingulis libris 2 ſol. 8 den. dinumerant. Forma autem hujuſmodi deſcriptionis & colligendæ pecuniæ ratio accuratiſſimè ſemper inſtituuntur in ipſo Actu Parlamenti in quo *Subſidium* ipſum eſt conceſſum.

— *Quilibet tam conjugatus quàm ſolutus utriuſque ſexus pro capite ſuo ſolvere cogebatur. Parlam.* an. 1380. Walſ. Ypod. 534. l. 37.

I find not that the Saxon Kings had any Subſidies **collected after the manner of theſe at this day; But they had many Cuſtomes whereby they levyed mony of the people, or perſonal ſervice toward the building and repairing of Cities, Caſtles, Bridges, for militarie expeditions,** &c. **which they called** Burgbote, Brigbot, Herefare, Heregeld, &c.

But when the Danes oppreſſed the land, King Egelredus **in the year** 1007. **yielded to pay them for redemption of peace** 10000 l. **which after was encreaſed to** 36000 l. **then to** 113000 l. **and at laſt to a yearly tribute of** 48000 l. **This was called** Danegeld, i. Danica ſolutio. **And for levying of it every hyde of land (that is every Ploughland) was ceſſed** 12 d. **yearly, the Church lands excepted; and thereupon it was after called** Hydagium; **which name remained afterward upon all Taxes and Subſidies impoſed upon lands; for ſometime it was impoſed upon Cattel, and was then called** Hornegeld.

The Normans called both theſe ſometime according to the Latin and Greek word Taxes: **ſometimes according to their own Language** Tallagium, **of** talier, **to cut or divide; And ſometime according to the word uſual beyond the Seas,** auxilia & ſubſidia.

The Conqueror had theſe kind of Taxes or Tallages, and made a Law for the manner of levying of them, as appeareth in Emendationibus ejus, pag. 125. §. *Volumus & hoc firmiter &c.*

¶ *Subſtantia.*] Pro alimento. VViſegoth. lib. 8. tit. 5. l. 7. — *Quantum in* ſubſtantiâ *ipſius caballi expendiſſe juraverit.*

¶ *Subtiliatum.*] Quod ſubtile efficitur. L. Anglior. tit. 5. §. 9. — *Si quis alium in bra-*

brachio vel in crure percuſſerit, ut ipſa membra decreſcant & ita fuerit ſubtiliatum, *ut duos digitos minuatur, &c.*

¶ *Subvaſſores*, al. *Subvalvaſſores.*] Di untur militum vaſſalli (i. armigeri) qui tenent de militibus ſicuti milites dicuntur vaſſalli Baronum; & ſubarmigeri vaſſalli armigerorum.

Legg. *Malcolmi* ſecundi cap. 8. §. fin.— *Illi qui tenent de militibus, qui vocantur* ſubvaſſores, *leges tenebunt, & obſervabunt in omnibus curiis ſuis, & dimidium amerciamentum, ſicut in Curiis militum: & ſic de ſubſequentibus*, i. inquit *Skenæus* de ſubarmigeris qui tenent de armigeris Comitum leges obſervent & capiunt amerciamentum ovem vaccam vel 3 ſolidos. Vide integrum capud.

¶ *Subvicecomes.*] Eſt vicarius Vicecomitis ſive præpoſiti Comitatus, cujus ſuo nomine integrum quaſi munus exequitur. Angl. **the underſhrieve**, i. *vice Præpoſiti.* Vide *Vicecomes* & *Præpoſitus.*

¶ *Succurſus.*] Hov. 534. l. 58.—*Niſi infra ſequens biduum* ſuccurſum *haberet.*

¶ *Sudes.*] Stabulum porcorum, *Hara.* Gall. ſeu Angl. **a Swynſtye, or Swineſtye.**

L. Salic tit. 2. §. 3.—*Si quis porcellum de* ſude *furaverit, quæ clavem habet, &c.* Et tit. 18. §. 3.— *Si quis* ſudem *cum porcis, ſcuriam cum animalibus, vel fœnile incenderit, &c.* Liber de arithmeticis proportionibus, ſive is Gisberti ſit, ſive alterius — *Paterfamilias ſtabilivit curtem novam quadrangulam, in quâ poſuit ſcrofam, quæ peperit porcellos ſeptem in mediâ* ſudæ. *Lindenbr.*

¶ *Suetqua.*] Chart. Alaman. Goldaſt. 39.—*Et in Reutinchona, terras & ſilvas* ſuetqua, *vel alias æcentias, quicquid ibi habere videor.*

¶ *Suffraganei.*] Dicuntur (Epiſcopi) qui Archiepiſcopo ſuffragari & aſſiſtere tenentur: Vocati enim ſunt in partem ſollicitudinis Archiepiſcopi non in plenitudinem poteſtatis. q. 3. c. 1. & c. ſequenti. *Lindw.* fol. 9. ver. *Coepiſcopis.*

¶ *Suffurratura.*] Veſtium (quod dicitur) duplicatio pellicea. Angl. **a furring**, vel **the furring of a Garment**, aliàs *penula* & *pellicium.*

Concil. 1. Salisburgenſ.— *In pileis* ſuffurraturas *non habeant &c.* Vide ſupra, *Gunare.*

¶ *Suggeſta Euchariſtiæ vel Calicis.*] Dicuntur vinum & aqua.

¶ *Sulinga.*] V. *Swulinga.*

¶ *Suliva.*] Trabs, tignum. Sax. ƿúl & ƿyll. Unde Angl. **a ſill.** Ernulfus Epiſcop. Roffenſ. in textu de Eccleſiâ Roffen. in Itin. Cant. In inſtauratione Pontis Roffenſis. *Debet & tres* ſulivas, *id eſt* (inquit) *tres magnas trabes ſupponere.* Idem ſæpius & in fine —*Sciendum eſt, quod omnes illæ* ſulivæ, *quæ in ponte illo ponentur, tantæ groſſitudinis debent eſſe, ut benè poſſunt ſuſtinere omnia gravia pondera ſuperjacentium plancarum, & omnium deſuper tanſeuntium rerum.* Saxonicum exemplare ƿylla habet, ubi Latinum *Sulivas* legit.

¶ *Suma.*] Q. ſauma vel ſagma, item *Summa*, menſura continens 8 modios Londonienſes; inde dicta quod ad onus Equi ſufficiat. *Mat. Par.* in An. 1205. Suma *frumenti duodecim ſolidis vendebatur.* Et an. 1237. p. 430. — *centum* ſummas *tritici electi.* Lib. Ramſ. Sect. 262.—*Dedit ei 20 ſolid. & duas* ſummas *ordei.* Hinc Ad 10 s. & 20 s. *M.P.* An. 1258. p. 929. l. 1.

¶ *Sumagium*, & *Summagium.*] Onus integrum vel completum. Vide *Sagma*, & *Sauma.*

Chart. de Foreſtâ cap. antepenult. *Foreſtarius capiat — pro equo qui portat* ſummagium, *per dimidium annum, obulum.*

Hunting. 24. H. 1. — *Vendebatur onus equi frumentarium 6 ſol.* p. 382. l. 51.

¶ *Sumarius.*] Idem quod *Saumarius* & *Somarius*, quæ V. Hov. An. 1171. pag. 521. *Archiepiſcopus excommunicavit T. Broc quod amputaverat caudam* ſumerii *ſui.*

¶ *Summonire.*] Ll. Edw. Confeſſ. Cap. 10.

¶ *Summonitio.*] Citatio, antiquis mannina quod vide.

Apud nos breve Regium eſt quod in cauſis civilibus quærens impetrat è Cancellaria ſub initio litis ad ſiſtendum reum die indicto coram Juſtitiariis Banci (quod vocant) communis: hoc eſt civilium placitorum. Qui ſi non comparuerit per alia brevia capi jubetur ſemel aliàs atq; pluries donec (ſibi quod mandatum eſt) exequatur Vicecomes.

¶ *Sunnium.*] Vide ſupra *Sonium.*

¶ *Suonpouch.*] Priſca vox Germanis; quæ Chartam pacationis ſignificat.

Chartt. Alaman. nu. 28. — *Placuit inter nos chartam pacationis ex utraq; parte allevari, quod* Tuitiſcè Suonbouch *nominamus, cum manibus advocatorum noſtrorum &c.*

¶ *Supanus*, al. *Sopanus.*] Nobilis primarius, hæres magnas apud Bohemos, unde ut me docet *Freherus* Pany eorum.

Godefridus Monachus in Annal. ſub anno 1212.—*Regnum etiam Bohemiæ abjudicatum Odoacro Regi per ſententiam principum, filio ipſius præſentibus* Supanis, *& pluribus nobilibus terræ cum ſex vexillis aſſignat.* Et in Hiſtor. Auſtrali in an. 1290. *Zabiſius* Sopanus *quidam nobilis & potens Bohemus, qui relictam Domini Ottacari Boemorum Regis reginam duxit in uxorem &c.*

¶ *Superdictio.*] Eſt ſuperſcriptio interlinearis quæ deletorum vice inſeritur.

Marculf. lib. 2. form. 17.— *Et ut hac pagina hujus teſtamenti in diſceptationem venire non poſſit, ſi qua litteræ, caraxaturæ, adjectiones* ſuper-

ſuperdictioneſve *facta ſunt, nos eas fecimus & facere juſſimus.*

¶ *Superhumerale.*] V. Pallium, ex *Hoved.* pag. 703.

¶ *Superilluſtres.*] Spec. Sax. lib. 1. Art. 3. — *Ad hunc modum clypeus ſeu cingulum militare in ſeptimo terminatur: Primum quippe habet Rex Romanorum; Secundùm Epiſcopi Abbates, & Abbatiſſæ, qui &* ſuperilluſtres *dicuntur; Tertium laici Principes, ex qua facti ſunt Epiſcoporum ſubditi & vaſſalli, qui illuſtres nuncupantur; Quartam nobiles & liberi domini; Quintum obtinent prædictorum nobilium vaſſalli, & etiam banniti; Ipſorumq́ ulterius vaſſalli ſextum. Sicut autem de fine ſeptimæ ſeculi ætatis Eccleſiæ eſt incerta, ſic dubium eſt hoc extat nec ne &c.*

¶ *Superviſor.*] Forenſibus **Surveyour.**

¶ *Supellectile, lis,* plural. *Suppellectilia.*] Supellex. L. *Boior.* tit. 9. ca. 1. §. 2. — *Unaquæq́* ſuppellectilia — *componat.* Item Decr. Taſſ. §. 3.

¶ *Superpluſaginm.*] Id quod ſupereſt in rationum deductione, reſiduum. Ordinat. Ordinatio de mariſco Romeneienſi p. 38. — *Satiſfaciant in omnibus quod conjunctum fuerit per prædictum computum inter eos de* ſurpluſagio *recepto de averiis venditis, &c.*

¶ *Superpoſitum, ti.*] Synod. Meldenſ. ca. 17. — *Ut res Eccleſiaſticæ tempore principatus veſtri ablatæ ex integro præſentaliter reſtituantur, & reſtitutæ conſerventur, ſicut tempore avi, & patris veſtri fuerunt, excepto* ſuperpoſito, *quod ad uſus poſſidentium abſumptum eſt.*

¶ *Supplicia.*] Intoxicatio fit proditio 22 H. 8. *Raſtal.* Treaſon 10. & *ebulliendi ſunt rei.*

¶ *Surpluſagium.*] Corollarium, id quod ſupereſt vel reſtat, à Gall. *ſur,* & *plus,* q. *ſur plus.*

¶ *Surgotum.*] Panni genus & veſtis ex eo muliebris uſq; ad pedes demiſſa, **Curſat.** Sic *Vorſtitius* vel quis alius in interpretatione aliquarum vocum barbar. ad tom. unum Germ. Scriptt.

Caveat autem ne fallit, nam *ſurcot* Gallis & Anglis trabea, ſeu veſtis dicitur, quæ alii ſuperinduitur, atq; inde nomen *ſur,* i. ſuper, *cot* veſtis.

¶ *Surtaria, riæ.*] Scutum pictum exhibens imaginem.

Gregor, mag. in Epiſt. ad Secundinum incluſum: Regiſt. lib. 7. Epiſt. 53. in fine: de imaginibus agens, — *Et dum nobis ipſa pictura, quaſi ſcriptura ad memoriam filium Dei reducit: animum noſtrum, aut de reſurrectione lætificat, aut de paſſione demulcet. Ideoq́ direximus tibi* ſurtarias *duas imaginem Dei ſalvatoris, & ſanctæ Dei genetricis Mariæ, beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli continentes &c.*

Et Epiſt. Steph. Papæ 3. ad Hilduinum an. circiter 754. — *Fui in oratione in Eccleſiâ ejuſdem beati Martyris* (Dionyſii) *ſubtus campanas; & vidi ante Altare bonum paſtorem, dominum Petrum, & Magiſtrum Gentium Dominum Paulum; & nota mente illos recognovi de illorum* ſurtaris *&c.* Ibi in nota. *Sartaria* idem quod ſcuta, ubi ſunt pictæ imagines, apud S. Gregorium in Epiſt. ad Secundinum. Tom. Conc. 3. A. p. 223.

¶ *Suſpenſio.*] Ll. Will. 1. vetita. Vide pag. 126. in uſu H. 2. Hov. 566. l. 4.

Titus Veſpatianus tantæ bonitatis fuit, ut nullius omnino ſanguinem fuderit, ſed convictos adverſum ſe conjurationis dimitteret, atq́ in eadem familiaritate qua ante habuerat retinere. Mat. Weſtm. An. 81.

Suſpendium autem in uſu fuit tempore Gul. Conq. nam ille conceſſit Abbati S. Mart. de *Bello,* ut furem liberaret à *ſuſpendio.* V. Chartam ejus.

¶ *Suſum,* pro *Surſum.*] Ekkehardus Junior de Caſ. S. Galli cap. 4. *In ipſo quoq́* (antiphonario) *primus ille litteras alphabeti ſignificativas, notulis quibus viſum eſt, aut* ſuſum *aut* juſum, *aut ante aut retro aſſignari excogitavit.* Alii libri vett. (ut notat Goldaſt.) legunt aut *ſuſum* aut *juſum.* Sed hæc ſcriptura confirmatur ab *Ekkehardo* minimo, Decano, in vitâ Notkeri cap. 9. qui ipſa hæc totidem verbis habet. Et ab Anonymo quodam S. Galli monacho in libello qui inſcribitur *Inſtituta patrum* de modo pſallendi ſive cantandi; ubi ita ſcriptum eſt (inquit Goldaſt.) — *Nullus ante alios aut poſt incipere in verſu vel cantu verba reiterare, vel nimis diſcorditer feſtinare præſumptiori vel altiori, remiſſiori an graviori; id eſt* ſuſum *vel* juſum, *tardiori an velociori voce &c.* Certè *ſuſum* hujus ævi authores ſcripſiſſe fatetur *Goldaſtus,* cum locupletes ſint teſtes in Gloſſis ſuis Papias ac Ugatio: dubitare autem videtur annon dixiſſe voluerit *Ekkehardus, ſuſum* aut *verſum,* ſed in ipſo etiam minus aberraſſe opinor à more ſæculi illius, ut in vocabulo *Joſum* animadvertas, quod ſupra vide.

¶ *Swanimotum.*] Curia foreſtæ: quæ de rebus & delictis in foreſtâ accidentibus tribus tantum vicibus annuatim cognoſcat.

Dictum à Sax. ꞅpanꝫ (quod poſteri Swain pronuntiant) id eſt operarius, miniſter, & ꝫemoꞇe, i. conventus; ꝫ (quod ſolet) in *i* vel *y* tranſeunte, uti ſupra in *Halemote* oſtendimus. Quod autem *Manwodus* refert *Swain,* Saxonibus hominem ſignificare, quem ipſi aliter **Bockland man** vocant, id eſt, qui terras ex ſcripto poſſidet, quales hodie **freeholders** appellamus; ingenuè fateor illud mihi lectionis nuſquam occurrit; ſed tuo tutè utere arbitrio, non enim negaverim quin *Swain* per tranſlationem de libero tenente dicatur: nam hoc idem eveniſſe animadverto in vocabulo cnyhꞇ, quod proprie puerum & miniſtrum ſignificat, per tranſlationem militem & liberum tenentem.

Chartæ de Foreſtâ; tam Regis *Johan.* quàm *Henr.* 3. cap. 9. — *Nullum* ſwanimotum *de cætero teneatur in Regno noſtro, niſi ter in anno; viz. in Principio quindecim dierum ante feſtum S. Michaelis, quando agiſtatores veniunt ad agiſtandum dominicos boſcos, & circa feſtum S. Martini, quando agiſtatores debent accipere pannagium ſuum.* (Et ad iſta duo *ſwanimota* convenirent foreſtarii, viridarii, & agiſtatores, & nullus alius per diſtrictionem) *Et tertium* ſwanimotum *teneatur initio quindecim dierum ante feſtum S. Johannis Baptiſtæ pro venatione beſtiarum noſtrarum: & ad iſtum* ſwanimotum *convenient foreſtarii, viridarii, & non alii per diſtrictionem.*

¶ *Swartzwild.*] Boior. tit. 19. §. 7. — *De his canibus qui urſos vel bubalos, id eſt majores feras quod* Swartz wild *dicimus perſequuntur.* Lindenb. Gall. *Beſte noires* Feramus niger. Alam. tit. 99. cui contrariæ *fera rubea.*

¶ *Sweizcholi.*] Boior. tit. 13. cap. 11. — *Si* (equum) *contra legem minaverit quod* ſweizcholi *dicunt.*

¶ *Swerp.*] Les preuves de l'hiſt. des Contes de Guines p. 195. — *Ego Guillemus Dei gratia Flandrenſis Comes* — *ſi cum Bolonienſi Comite Stephano concordiam habuero, in illâ reconciliatione, eos à thelonio &* Swerp, *apud* VVitſant, *& per totam terram ejus liberos faciam.*

¶ *Swiro,* al. *Swuro.*] L. Boior. tit. 15. cap. 11. §. 2. — *Si firmare promiſerit emptori id eſt* ſwuro. Lind. **Swerén** jurato confirmare Germ. ſic & Angl. **to ſwear.**

¶ *Swulinga.*] Rectiùs fortè *Sulinga.* Dici enim mihi videtur à Saxonico ȝul vel ȝulh, id eſt *aratrum*; idemq; ſignificare quod carucatus terræ; hoc eſt quantum ſufficit ad annuum penſum unius aratri. Majoribus noſtris, aliter, *Hida*; exteris, *colonica, manſum, &c.* Rentale MS. de Wy, tempore Vener. patr. *Thomæ Ludlowe* Abbatis, fol. 1. — *Dedit etiam idem inclytus Rex Willielmus* (Conqueſtor) *eidem Eccleſiæ de Bello in Cantia, regale manerium quod vocatur* Wy, *cum omnibus appendiciis ſuis ſeptem.* Swullingarum,* *id eſt, Hidarum, ex ſua dominica Corona, cum omnibus libertatibus & regalibus conſuetudinibus &c.*

* Sic emendo, nam ſcribitur *idem* pro *id eſt.*

Idem totidem verbis in Chron. MS. Monaſterii de Bello.

Lib MS vet. Archiep. Cant. f. 172. Catalogus habetur ſic inſcriptus — Sulingæ *Maneriorum Archiepiſcopatus Cant. in Cantia; & ſcito, quod dua* ſulingæ *faciunt unum feodum militis.* Item totius Canciæ *ſulingæ* ut videtur,

De Deventa —— 2 *ſul.*
De Otteforde —— 8 *ſul.*
De Bixle —— 3 *ſul.* & ſic de reliquis.

¶ *Syllabæ.*] Pro litteris vel Epiſtolâ. Concil. Roman. 2. An. Dom. 745. — *Ante hos dies* ſyllabas *reverendiſſimi atq; ſanctiſſimi fratris noſtri Bonifacii Archiepiſcopi nobis retuliſti.* Et ſæpiſſimè apud illorum ſæculorum homines.

¶ *Symmiſta.*] Rectius *Symmyſta* συμμύϛης, conſors diſciplinæ vel ſtudii, interdum ſecretarius. *Ekkehard.* Ju. Caſſ. ca. ult. — *Dicens Decano &* ſymmiſtis *ſuis.*

¶ *Synodus.*] Et interſunt Comites *Flor.* 135. Reges 173. & Magnates Laici plerunq; ſub eis ſæculis.

¶ T*Abernaculum.*] Fabrica honeſtior quâ Sacramentum quod vocant Altaris conſervatur in Eccleſiâ Romanâ, pixide incluſum.

¶ *Taborum.*] Aldelmus de laud. Virg. — *Præmiſſo Chriſti* taboro, *& Chriſti vexillo armatus, nec venenata draconum detrimenta, tremebundus extimuit.* Hoc corrigit *Meurſius* in voce λάβαρον, editq; *Chriſti labaro.* Sapit quid agit vir acutiſſimus: ſed authori ταυτολογίαν videtur inferre, cum idem & idem ſint labarum & vexillum. *Aldelmus* fortè Latino-barbarè dixit *taborum* pro tunicâ, à Gall. *tabarre,* vel pro tympano à Gall. *tabour.*

¶ *Tabula rotunda.*] Vel menſa rotunda. condita Walſ. p. 164. l. 33.

Feſtum tabulæ rotundæ ab *Ed.* 1. ſolennius *Warwici* celebratur an. Regni 9. Dom. 1281. Holl. pag. 280. col. b. 56. Sed prius inſtituitur à *Rogero Mortimer* heroe bellicoſo An. 1279. dicti R. ad caſtrum *Killingworthiæ,* conſcriptis huic ludo militari 100 Equitibus auratis, & totidem dominabus. Stow pag. 309. Ed. 3. An. 1344. domum ædificat ad Caſtrum *Windeleſhores,* quæ *Tabula rotunda* vocaretur, diametrum habens 200 ped. &c. *Ypodig.* pag. 515.

¶ *Tabulæ nudæ.*] Puerilis ludi genus, quo in monaſteriis & ſcholis non pigris teſſeris calculis, ſed lapillis duntaxat ſive virgulis minutim diſſectis, uterentur. *R. Al.* 1. 211.

¶ *Tabulæ plumbeæ,*] Flodoard. lib. 3. cap. 5. — *Tecta templi* plumbeis *coopeperuit*

peruit tabulis. Angl. **Sheets of Lead**.

¶ *Taigni.*] Domeſd. Vide *Tanus* & *Thanus*.

¶ *Tailium.*] Rigord. de Geſt. Phil. Auguſt. Anno 5 Regni, p. 172. — *Reges tamen, ne Principes quibus terra cuſtodienda à Regibus delegabatur, Eccleſias vel Clericos ibidem domino ſervientes aliquibus angariis* tailiis, *vel aliis exactionibus gravare præſumerent.*

¶ *Tainus.*] Per totam hanc provinciam, i. Berkſh. *Tainus* vel miles Regis Dominicus &c. Camd, ibidem p. 210. V. Car. Ll. MS. Cap. 28. *Dominus adlegiet ſe cum* 5 tainis, i. *nobilibus, & ſit ſextus.*

¶ *Tainland.*] V. Teinland.

¶ *Talare.*] V. Talo.

¶ *Tailla.*] Domeſd. Titt. *Lincolnſcire*, Terra Drugonis de Beurere. *In Hund. Bitham habet Eduuard 7 car. terr. ad geld. Terra 7 car. Ibi habet Drogo* 11 *car. & 6 Sochman. de* 1 *car' hujus terræ. Et* 18 *vill. & 3 Bord. cum* 5 *car' terræ, & 2 molend.* 3 *ſol. & fabric. ferri* 40 *ſol. & 7 acr. prati, & CCC acr. ſilvæ paſtilis per loca.* T. R. E. *& modo val. 6 lib.* Tailla 40 *ſol.*

¶ *Taliatura.*] Sciſſura apud rei agrariæ Authores.

¶ *Talio, lias*, & *Tallio, lias.*) Scindo, Ital. *tagliare*, Gall. *taillier*, *g* in *i* mutato, i. *ſcindere, præcidere*, præcidendo rem ad Norman perducere, radicitus à Sax. ꞇalan & ꞇælan, i. corrigere, carpere, reprehendere, detrahere; unde & talo (pro aufero) quod V.

Varro & *Perottus* barbaricæ neſcii originis *talare* ducunt à *talca*, atq; idem à tali quadam ſimilitudine. *Perottus.* A *talea* (inquit ut *Varro* ſentit) *taliari* vulgo dicitur lignum, dum ſcinditur: Et *intaliari* dum præcidendo formatur. Et Nonius Marcel. *Talea* (inquit) ſciſſiones lignorum vel præſegmina, *Varro* dicit de re ruſtica lib. 1. Nam etiam nunc ruſticâ voce *intertaliare* dicitur, dividere vel excidere ramum ex utraq; parte æquabiliter præciſum, quæ alii clabulas alii *taleas* appellant.

Ll. Aluredi MS. cap. 13. juxta impreſſ. codicem — *Si quis nemus alicujus ſine licentiâ comburat, vel* taliet, *perſolvat omne groſſum lignum cum quinq; ſolidis.*

Hinc *taliatura* pro ſciſſura apud rei agrariæ Authores, & apud nos **Talshid** & **Talwood** pro lignis focariis ad certam menſuram fiſſis & præciſis.

Hinc *talliatum* feodum & terræ intaliatæ ea nuncupantur, quæ non liberè tranſeant in omnem hæredem generaliter: ſed ejuſmodi tantum qui è particulari aliquo corpore emanaverint: diciq; igitur volunt hoc hæreditatis genus talliatum, quaſi mutilatum & detruncatum: cum tamen Oedipus noſtri juris *Littletonus talliare* ſentiat idem eſſe quod ad certitudinem ponere, quaſi dixiſſet ad talem normam conſtituere.

Aſconius Pedianus, tributorum genera facit tria; canonem, ut in portoriis & vectigalibus; oblationem, ut in vini diſtractione; indictionem, quæ vulgo dicitur *talea*, Latinè item collatio ſeu collecta; ut apud *Ciceronem* lib. 2. de Oratore. *Taleam* nummariam, ſunt qui ex *Titi Livii* 8. lib. clarigationem appellari putent. *Rodigin.* lib. 5. cap. 11. pag. 275. b.

Hinc & *talliare*, pro exigere pecunias, & tributum imponere, & mulctari.

¶ *Tallagium*, & *Talliagium.*] Eſt deſcriptio eorum qui ad pendendum tributum cenſentur. Actus *talliandi*, vel deſcribendi, ipſumque tributum ſic impenſum, alias taxa.

Statut. de *tallagio* an. — *Nullum* tallagium *vel auxilium per nos vel hæredes noſtros in Regno noſtro ponatur, ſeu levetur ſine voluntate & aſſenſu Archiepiſcoporum, &c.* Hoc quidem antiquæ legis promulgatio eſt, non novæ; Sic enim in Emendationibus ſeu Chartâ libertatum *Willielmi* Conqueſt. — *Volumus & hoc firmit er concedimus, ut omnes liberi homines totius Monarchiæ Regni noſtri prædicti, habeant & teneant terras ſuas, & poſſeſſiones ſuas benè & in pace, liberas ab omni exactione injuſtâ, & ab omni* tallagio, *ita quod nihil ab eis exigatur vel capiatur niſi ſervitium ſuum liberum, quod de jure nobis facere debent & facere tenentur, & prout ſtatutum eſt eis, & illis de nobis datum & conceſſum jure hæreditario imperpetuum per commune Conſilium totius Regni noſtri prædicti*, fol. 125. a. Dimiſſio Manerii de Bekerton facta *Johanni Spilman* die dominicâ prox. poſt. feſt. S. Michaelis anno 26 Ed. 3. — *Et prædictus* Johannes Spelman *omnia onera &* talliagia *prædicto Manerio incumbentia, durante termino prædicto omnino acquietabit.* Antiquitus dicebantur **Cuttings**, quâ hodie in Hiberniâ utuntur voce pro dominorum exactionibus. Sic & Gallis *taille* pro taxâ, vel impoſitione, à *tailler*, ſcindere.

¶ *Tallia, iæ*, & *Tallium, lii*, & *Tailium.*] Cenſus vel tributum quod viritim exigitur; à ſcindendo dictum ut in verbo *talio*: quod è cujuſlibet facultatibus abſcinditur; notioriq; ideo vocabulo *exciſa* apud Belgas, **a cutting** apud Hibernicos, hoc eſt *ſciſſio* nuncupatur. Gloſſ. item vett. *Tallia* κόρμος χίζα.

Concil. Lateran. ſub Alexand. 3. An. 1180. Append. cap. 7. — *In Presbyteros qui ſunt in juriſdictione veſtrâ conſtituti, ſingulis annis quaſi in ſervos & mercionarios* talliam *faciatis, quibus, niſi ad voluntatem veſtram pecuniam ſolvant, diurnum officium interdicitis.* Et mox — *Hujuſmodi* tallias *& indebitas exactiones exercere non præſumatis.*

Diploma *Caroli* 4. Imp. *Longob.* lib. 3. tit. 1. l. 48. — *Exactiones &* tallias *indebitè de bonis Eccleſiæ & redditibus exigunt & extorquent.* V. Tailium.

Concil. Lateran. apud *Hoved.* pag. 583. Cap.

Cap. 3.— *Archidiaconi verò ſeu Decani nullas exactiones vel tallias in Preſbyteros, ſive Clericos exercere præſumant.*

¶ *Talliata.*] Preuves de l'Hiſt. des Contes de Poictou p. 367. — *Et ita volo — ut nullus meorum — cogat ſibi prabere arbergariam, aut hoſpicium, aut quarat ab eis quod* talliatam *vocant.*

¶ *Tallita.*] Preuves de le Hiſt. des Contes de Poictou p. 498. — *Alianoridis Regina Anglorum & Duciſſa Aquitaniæ — Pro hiis autem denariis homines illius terræ liberi erunt ab omni conſuetudine & tallitâ, & calvacatâ, & bianno, & omni exactione Præpoſitorum.*

¶ *Tallium,* aliàs *Talea.*] Eſt clavola vel ligni portiuncula utrinq; complanata, cui ſumma debiti inciditur: fiſſaq; inde in duas partes una debitori, altera creditori traditur in rationis memoriam: *Plauto* teſſera: Suam uterq; reſſeram habet, ratio conſtat. *Taleæ* autem vox in ipſo Romano eloquio invenitur pro ejuſmodi ramorum ſegmentis. *Varro* de Re Ruſt. lib. 1. cap. 40. — *Sit de tenero ramo ex utraq; parte æquabiliter præciſum, quas alii clavolas, alii* taleas *appellant, ac faciunt circiter pedales.*

Habes etiam apud *Catonem* de Re Ruſt. cap. 48. & apud Plin. lib. 17. cap. 18.

¶ *Talo, las.*] Tollo, aufero, à Saxo. Ꞇalan, i. carpere, detrahere.

L. Alaman. tit. 34. — *Si quis præſumpſerit inter provinciam res Ducis invadere & ipſas* talare, *& poſt hæc convictus fuerit: quicquid ibi toltum fuerit — triplicitur reſtituat. L. Ripuar.* tit. 64. — *Quicquid ibi* talaverint *reſtituant.* V. *Talio, as.*

¶ *Talſhid, & Talwood.*] V. *Talio.*

¶ *Talus.*] Idem quod Catone, Varrone, Plinio, *talea*, i. virgæ vel ramuli portio.

L. Friſonum tit. 14. — *Sortes tales eſse debent, duo* tali *de virgâ præciſi.* Vide Tenus.

¶ *Tangano, as.*] Gloſſ. adjuro, interpello.

L. Salic. tit. 60. §. 1. *Si [rachinburgii legem] dicere noluerint (requiſiti) tunc dicat ille qui cauſam requirit: Ego vos* tangano *uſq; dum vos inter me & contra cauſatorem meum, legem indicetis.* Ripuar. tit. 35. — *Ille in quem ſententiam contrariam dixerint (rachinburgii) dicat: Ego vos* tangano, *ut legem mihi dicatis.* Et tit. 58. §. 19. — *Hoc etiam conſtituimus, ut hominem Regium Romanum, vel tabularium interpellatum in judicio non* tanganet, *& nec alſaciare quirat.* Ab Anglo-Sax. Ꞇanᵹ, i. *aculeus*: Unde per tranſlationem in vocabular. priſco Anglo-Latino, *tangill*, biloſus, fellitus. Et quod aſperitatem ſapit etiam hodie **a tang** habere dicimus.

¶ *Tanganum.*] Interpellatio. L. Ripuar. tit. 30. qui inſcribitur de interpellatione §. 1. — *Dominus ejus in judicio pro eo interrogatus reſpondeat, & ſine* tangano *loquatur, & dicat, Ego ignoro virum, ſervus meus culpabilis & innocens de hoc extiterit.* Et tit. 58. §. 20. — *Servi autem Eccleſiarum non per actores ſed ipſi pro ſemet ipſis in judicio reſpondeant, & ſacramenta abſq;* tangano *conjurent.* Item tit. 59. *Dum interpellatur, reſpondeat ad interrogationes, & ſine* tangano *loquatur & dicat: Non malo ordine, ſed per teſtamentum hoc teneo.*

¶ *Tannii.*] Thani quod vide. Chart. Wil. 1. lib. MS. Archiep. Cant. fol. 1. *W. Dei gratia Rex Angl. Odoni Epiſc. Baiocenſi, & H. Dapifero, & omnibus* Tanniis, *Francigenis, & Anglicis de Cantuarienſi Com. ſalutem &c.*

¶ *Tarenus.*] Nummi genus Neapolitani & Africani.

¶ *Targia, æ.*] Pro ſcuto, à Gall. *target.* Walſing. in Ed. 2. An. Dom. 1313. pa. 105. *Rogerus de Northburgh cuſtos* targiæ *domini Regis.* Mat. Par. in An. 1243. — *Amplis clypeis, qui* targiæ *appellantur, vix eundem protegentes.*

¶ *Tarra,* ſive *Tharra.*] Fornax quâ avenæ & hordea torrentur: Germanis etiam hodie **Tharr** à verbo **Tharen** quod (ut refert *Goldaſtus*) eſt Græcorum θέρειν & Latinorum *torrere.* Aliis *torrale,* & *torralium* dicitur. Angl. **a kill, or kiln.** Ekkehardus Ju. Caſ. S. Gall. cap. 1. *Tarra,* avenis centum maltrarum, commoda.

¶ *Taſſa, ſæ,* & *Taſsus.*] Cumulus, ſtrues, moles, farcina. Gallicè *Tas.* Unde *taſſer* commulare vel in farcinam componere.

Ll. Malcolmi 2. cap. 3. §. 4. — *Coronator habebit equos domitos non ferratos, oves infra viginti, capras & porcos infra decem, blada de cumulis &* taſſis *fractis.* Intelligo, blada triturata, quæ per cumulos ponuntur in granariis: & blada non triturata, quæ in ſpicariis, i. horreis manent, ſuis ſtruibus congeſta: fractis autem eſt diminutis vel expenſis.

— *Pro ſtrue in horreo, quam Angli* **the mow,** *&* **golf** *vocant.* Mag. Cuſtumar. de *Bello* fol. 99 — *Et debet falcare, ſpergere, vertere, cumulare, cariare in Manerium Domini, & ad* taſſam *furcare unam acram prati de prato Domini.* Et fol. 289. a. *Et inveniet etiam per totum autumpnum unum hominem ad* taſſandum *blada Domini in dicto Manerio, dum blada domini ibidem taſſanda fuerint.*

Pri. lew. pag. 13 & 14 — *Item omnes venient ad fœnum vertendum, & colligendum ſine corredio; & ad portandum* taſſum *in curia cum corredio*: Fortè meta fœni ut ſupra, Angl **a hay-cock, or ſtack.**

Chaucer, in fabula Equites aurati fol. 1. col. 4.

To ranſake in the taas **of bodies dead.**

Et pluries.

¶ *Tau-*

¶ *Taudragil*, al. *Tau-dragil.*] L. Alaman. tit. 65. §. 31. *Si quis in genuculo tranſpunctus fuerit, aut plagatur, ita ut claudus permaneat, ut pes ejus ros tangat, quod Alemanni* taudragil *dicunt.* L. Baiwar. tit. 3. cap. 12. — *Si quis aliquem plagaverit, ut exinde claudus fiat, ſic ut pes ejus ros tangat quod* taudregil *vocant.* Et tit. 5. §. 17. — *Sic eum plagaverit, ut claudus permaneat, quod* tau-dregil *vocant.*

¶ *Taxa*, al. *Tallia*, & *Tallagia.*] Tributum certo ordine conſtitutum, à Græc. τάξις, quod non ſolùm ordinem, ſed & modum ratione temperatum ſignificat, atque ob id etiam *taxationem*, & *tributum*; unde ταξομενοι dicuntur, qui *tributum* imponunt.

Cum tamen omnia tributorum genera aſpera viſa ſunt antiquis, & mordacia; *taxare* non ſolùm dicitur pro *tributum imponere*, & certâ ſummâ eſtimare, ut è *Feſto* liqueat; ſed etiam pro reprehendere, carpere, mordere.

¶ *Taxati.*] Milites præſidiarii, vel claſſici, qui certæ ſtationi, ſive ordini deputantur, à Græc. τάξις quod modum, ordinem, cohortem, Stationem aliàs atq; aliàs ſignificat. *Landulfus Sagax* lib. 20. apud Meurſ. — *Anno tertio Imperii Leontii, acie Arabes in Africam mota, hanc obtinuerunt, & ex proprio exercitu* taxatos *in ea quoſdam constituerunt.*

¶ *Taxo, as.*] Tributum impono, ut ſupra in *Taxis* quod Vide. Sed *Flodoardus* taxare etiam dixit pro *tangere* vel *nominare*. Sic. lib. 1. cap. 21. — *Transfertur ad villam ipſius jam ſupra* taxatam, *nomine Sparnacum.* Et lib. 3. cap. 11. — *Elegit prænotatus Pontifex Hincmarus ſibi Wenilonem & Almaricum ſupra* taxatos *Archiepiſcopos.*

¶ *Taxus.*) Neapol. Conſtitutt. lib. 3. tit. 4.

¶ *Team*, al. *Theam.*] Saxonicum, & corruptè paulùm *Tem* & *Theme* quod vide. Propagatio, ſoboles, productio, & per tranſlationem Advocatio, vel evocatio, quibuſdam vocamentum, à Sax. tyman, quod ſignificat *propagare*, Græc. τείνω *porrigo, extendo*, & per tranſlationem alium patefacere, in medium proferre, atq; inde, evocare & advocare, quod forenſes dicunt *vocare ad warrantum.* Vide infra *Teinland.*

In antiquis privilegiorum chartis vox frequentiſſima; undè in legg. *Edw. Confeſſ.* cap. 21 — *Archiepiſcopi, Epiſcopi, Comites, Barones, & omnes qui habuerint* ſacham, *&* ſocham, tol, theam, *&* infangthefe; *etiam milites ſuos & proprios ſervientes &c. ſub ſuo friburgo habeant.* Ubi *theam* ſignificare videtur juriſdictionem cognoſcendi in Curiâ ſuâ de advocationibus, ſive intertiatis; hoc eſt, ut Jureconſulti hodiè loquuntur, *de vocatis ad Warrantiam*, Sic enim ibidem ſequitur cap. 25. *Theam* (eſt) *quod ſi quiſquam aliquid* * *intertiet ſuper aliquem, & intertiatus non poterit Warrantum ſuum habere, erit foriſfactura ſua, & juſtitia ſimiliter de calumniatore ſi defecerit.* De hujuſmodi autem advocatione ſatis fuſè diſſeritur in Fœdere *Ethelredi* Regis cum *Anlavo* &c. cap. 10. pag. 87. quod Be team[illegible], i. *de Advocatione* inſcribitur. Unde hæc Saxonicè Ƿ pilom ſtoð. þ man ſceolde ðrypa tyman.

* i. Penès alium defendat.

Sed Team tam in hujuſmodi Chartis quàm in maneriorum conſuetudinibus, nuperiores etiam intelligunt pro nativis bondos & villanos ipſoq; jure habendi eos eorumq; propaginem quàm ſequelam vocant, ubicunq; inventi fuerint in Angliâ: coercendiq; & judicandi eos * infra Curiam ſuam. Anonymus in MS. *Them* hoc eſt (inquit) *quod habeatis totam generationem villanorum veſtrorum, cum eorum* * *ſectis & catallis ubicunq; inventi fuerint in Angliâ; excepto quod ſi quis* † *nativus quietus per annum unum & unum diem in aliqua villa privilegiata manſerit, ita quod in eorum* * *communiam ſive gildam, tanquam* † *civis receptus fuerit, eo ipſo à villenagio liberatus eſt. Qui autem juriſdictionem habent hujuſmodi, curiâ de* theme, *i. de nativis, vel ſervis dicuntur habere, in qua olim licuit inter cæteros cognoſcere de ſtatu vaſſalli ſui, viz. utrum liber eſſet, an ſervus*: de quâ curiâ ſic ex antiquâ lege refert *Skenæus* — *Quod ſi quis teneat Curiam de* Theme, (*ſcil. de libertate ut is exponit*) *& illa querela in illâ Curia movetur, ad quam* theme *vocantur; non debet illa Curia elongari, ſed ibidem determinari; & omnes* Theme *ibidem compareant.* V. Glanv. l. 5. c. 2. Reg. ma. lib. 2. cap. 11.

* Pro more Patriæ.
* Progenie.
† Al. villanus.
* Communitatem.
† Al. tanq. unus illorum.

¶ *Teinlanda.*] Quaſi *Teimland* vel *Thainland*, q. terra Thani vel nobilis. ðen, i. *miniſter*, & landa, i. *terra.* Breve Regis *Willielmi* junioris lib. Rameſ. Sect. 178. — *Will. Rex Angliæ W. de Cahaniis ſalutem. Præcipio tibi, ut facias convenire ſhiram de Hamtona, & judicio ejus cognoſce, ſi terra de* Iſham *reddidit firmam monachis ſancti Benedicti tempore patris mei; & ſi ita inventum fuerit, ſit in dominio Abbatis. Si vero* teinlanda *tunc fuiſſe invenietur, qui eam tenet de Abbate, teneat & recognoſcat, quod ſi noluerit, eam Abbas in dominio habeat, & vide ne clamor inde amplius ad nos redeat. Teſte W. Epiſcopo Dunelm.* Quod hic dicit, *ſi inventum fuerit firmam rediſſe, ſit in Dominio Abbatis*, idem eſt quod ſi dimiſſum fuit pro redditu eſculenti (quem coloni propriè dependebant) ſit è numero terrarum dominicalium, quæ non conceduntur tenentibus hæreditariè, ſed vel propriis agricolis coluntur, vel ad annua interſtitia elocantur; Sin vero *teinlanda* tunc fuiſſe invenietur, i. terra hæreditaria & colonorum ſervituti non obnoxia, tunc qui eam tenuit de Abbate, teneat eam deinceps, ſed recognoſcat tenutam; vel ſi noluerit, Abbas eam habeat ex ipſo hoc contemptu, quaſi per mulctam. Vide *Tainus.*

¶ *Telligraphia, phiorum,*] Latino-Græcum. Chartæ ſeu libelli prædiales. Scripta quibus

bus prædiorum jus continetur & tuetur. Aliàs *evidentiæ*, *munimenta* &c.

Concil. apud *Cloveſho* An. Dom. 800. præſidente *Cenulpho* Rege Merciorum *Wilfredo* Archiepiſcopo &c. MS. — *Tandem Cenulfus Rex ſerâ ductus pœnitentiâ*, telligraphia, *id eſt libellos quos à ſupradictis hominibus* Uriheh & Oſberto *injuſtè perceperat, cum magnâ pecuniâ Eccleſiæ Chriſti in Dorobernia remiſit.* Et in Concil. *Celichyth* An. 816. cap. 6. — *Tamen ſerventur libri primordiales cum aliis* telligraffis *ne impoſterum aliquod ſcrupulum contradictionis immittere conentur.*

¶ *Telonaris.*] Pro conductore portus.

¶ *Tem.*] Vide ſupra *Team.*

¶ *Tementale.*] Vide *Tenmentale.*

¶ *Tempeſtarii.*] Dicuntur qui tempeſtates cient.

¶ *Templarii.*] Dicti ſunt ordo militum, qui in templo Hieroſolymis ſedem habuere: id voventes, ut peregrinis tutum redderent iter Hieroſolomitanum, venienteſq; exciperent hoſpitio. Inſtitutus autem fuit hic ordo An. Dom. 1099.

Cœpit circa 1123. & deletur circa 1312. ſub *Clemente* 5. *Walſing.* Ypodig. pag. 444. l. 26. in An. 1123.

¶ *Temporalia.*] Epiſcoporum dicuntur prædia laica, quibus ex Regum munificentia ſuæ donantur Eccleſiæ, vel donari ſaltem permittuntur. V. *Spiritualia.* Ratione autem iſtorum *temporalium*, Epiſcopi Barones fiunt, Baronumq; , id eſt, hominum Regis, induunt perſonas, Parlamentariis interſunt Comitiis, judiciaq; exercent ad civile forum pertinentia. Concil. apud *Clarendonam* An. 1164. præſente Rege *Henr.* 2. & præſidente *Johanne de Oxonia*, de mandato ipſius Regis, præſentibus etiam Archiepiſcopis, Epiſc. Abbatibus, Prioribus, Comitibus, Baronibus, &c. facta eſt recognitio liberatum Regis: inter quas ſic habetur. — *Archiepiſcopi, Epiſcopi, & univerſæ perſonæ Regni, qui de Rege tenent in capite, habeant poſſeſſiones ſuas de Rege, ſicut Baroniam, & inde reſpondeant Juſticiariis & miniſtris Regis, & ſequantur & faciant omnes conſuetudines Regias: & ſicut cæteri Barones debent intereſſe judiciis Curiæ Regis cum Baronibus, quouſq; perveniatur ad diminutionem membrorum vel ad mortem.* M. P. 97.

¶ *Tendeheved.*] Mendoſè apud Hoveden in *Hen.* 2. pro *tenth-heved* vel potius *tenheved* quod vide infra.

¶ *Tendingpenny.*] V. Tethingpenny.

¶ *Tenementum.*] Apud nos prædium dicitur, quod vaſſallus tenet de domino. Qua etiam appellatione Siculi & Neapolitani uſi ſunt: necnon pari de eodem cum nobis jure. Sic enim illi lib. 1. tit. 65. — *Si quis Clericus de hæreditate vel aliquo* tenimento, *quod non ab Eccleſiâ ſed ab aliis, vel aliquo per patrimonium, ſive aliunde teneat appellatus fuerit; volumus ut de hoc in Curiâ illius in cujus terrâ poſſeſſionem vel* tenimentum *habuerit, reſpondeat, & quod juſtum fuerit faciat: non tamen ut perſona ſua exinde capiatur vel incarceretur.*

Tenementum pro Manerio. *Rad. de Diceto* in An. 1163. — *Rogerius Comes de Clarâ pro* tenemento *de Tunebrege Thomæ reſtitit Archiepiſcopo.* Hoved. in An. 1194. pag. 734. in Concil. — *Quod Comes* Johannes *frater Regis diſſaiſiretur de omnibus* tenementis *ſuis.*

Vide originem rei & ſacramentum Militum *Munſt. Coſm.* lib. 3. cap. 453. pag. 895.

¶ *Tenens.*] Anglis idem quod vaſſallus exteris.

¶ *Tenentes ad voluntatem.*] Quomodo exorti. Ger. Til. fo. 10.

¶ *Tenentia.*] Pro tenemento. V. hic ſupra *Homagium ligium.*

¶ *Teneo.*] Tenere terras de aliquo.

Tenere in Dominico, & *Tenere per Servitium*, & *in Servitio.* Vide Servitium.	Serjantiæ Militare Libera Eleemoſinâ Soccagio, &c.

Tenere in capite.

Tenere de aliquo.

Tenere in ſervitio dicitur cum quis feodum teneat uti medius dominus, ſervitium à tenentibus ſuis percepturus.

Tenere per Servitium eſt, ut ipſe ſervitium præſtet domino ſuo hoc eſt, ſuperiori.

¶ *Tenheved.*] Decanus, Decemvir, caput vel princeps Decaniæ ſive decuriæ. Sax. ꞇienheoꝼeð, ꞇien, i. *decem*, heoꝼeð, *capud.*

Ll. *Ed.* Confeſſ. cap. 29. *Statuerunt Juſtitiarios ſuper quoſq; decem friborgos, quos* Decanos *poſſumus appellare.* Anglicè verò ꞇienheoꝼoð dicti ſunt.

Hoc idem apud *Hoveden.* in Henr. 2. pag. 607. *tendeheved*, ſed minus rectè legitur.

¶ *Tenmantale*, vel *Tenmentale.*] [Sax. ꞇienmanꞇale. *Decuria, Tithinga.* Saxones noſtri centurias, quas *Hundredos* vocant, per Decanias, hoc eſt decem virorum ſocietates ſeu collegia diſtribuebant ipſis **tithings** dicta: qui Decemviri omnes pro ſingulis ſuis ſociis fidejuſſores ſe præſtabant Regi; de pace ejus obſervandâ; dicebaturq; igitur hæc ſocietas *tenmentale* quaſi *decemvirorum numerus*, ut impreſſæ leges *Ed.* Confeſſoris Cap. 29. interpretantur: Noſter verò earum codex MS. licèt ipſum hoc in textu reddit, in rubricâ tamen ait: *Tenmentale*, i. ſermo *decem hominum.* Et propterea quod omnes illi quibus præerat hæc ſocietas, ſub ejuſdem erant animadverſione ſeu reprehenſione; dicatur etiam non ineptè *decemvirorum animadverſio.* Sax. enim ꞇien *decem*, men *viri*, ꞇale *numerus*, ſermo, interdum reprehenſio, ſeu accuſatio.

Ab

Ab iſto autem vinculo, Rex per privilegii ſui chartas, aliis conceſſit ut immunes forent. V. *Friborgus.* Concilium ſive fœdus *Alfredi* & *Godruni* R. in fine quod in impreſſo codice deſideratur MS. pag. 21. — *Omnes in legibus pareant devotè, vel exulentur, & pro exlegibus habeantur, niſi eis obedientes ſint, & in* tienmainuetale, *id eſt, ſub decemvirale numero & fidejuſſione libera, quod Anglicè dicitur in* freborgh *ſunt univerſi: ita quod ſi unus ex decem foriſſaciat, novem ad rectitudinem eum habeant, aut ſolvant & reſtituant dampnum, quod idem fecit.*

Hoved. in An. 1194. pag. 737. — *Rex conſtituit ſibi dari de unaquaq; carucatâ terræ totius Angliæ 2 ſolidos, quod ab antiquis nominatur* **Tenmantale.**

¶ *Tenſabilis.*] Lib. Prior. Dunſt. Tit. *Houcton* cap. 5. — *Et eſt pratum illud* tenſabile *per totum annum, unde Prior poſt aſportationem herbæ pro denariis locat partem ſuam.* Prius loquitur de pratis quæ aliquando propter ſiccitatem non falcantur.

¶ *Tenura.*] Sed nec iſtis tranſeundus venerandus noſter *Littletonus*, in cujus cineres turpiter minxit *Hottomannus*, qui nigro calculo librum ejus *de tenuris Anglorum* perſtringens; non eum ſolum, ſed totam noſtram Juriſprudentiam vilipendit; doctos video aliquando & judicio peccare & modeſtiâ, præſertim dum ſapere geſtiunt ſupra crepidam, & in alienâ republicâ curioſè fore. Infœlix nimium *Hottomannus*, ſic impingere, ut non ſolum clariſſimum virum, ſed eximiam pariter gentem ſolus provocet. Quippe *Littletonus* omnium quos ea ætas noverit in ſcientiâ legum noſtrarum primas obtinuit. Vir quippe in dicendo gravis, in decernendo aquilini ingenii, & in judicando dignus tripode, floruit 140 hinc annis Judex purpuratus; Noſtratibus tantopere diſplicuit *Hottomanni* iſta ineptia, ut cum J. Civilis Doctor quidam, *Cowellus* nomine, verba ejus licèt modeſtè recitaſſet in libro, cui *Interpres* nomen, de hoc inter alia poſtulatus coram ipſo Parliamento An. 3. Jac. R. quaſi de Ll. patriis male ſentiens, & viri optimi haud æquus arbiter, de hoc inter alia fateor graviora ſententia Parliamenti, traditus eſt cuſtodiæ, & libri ejus publicè ſunt combuſti.

¶ *Tenus, ni.*] Sors, funiculus. Sax. ꞇana. L. Friſon. tit. 14. — Sortes *tales* eſſe debent. Duo *tali* de virgâ præciſi quos *tenos* vocant. Et infra — *Unuſquiſq; illorum ſeptem faciat ſuam ſortem, id eſt* tenum *de virga, & ſignet ſigno ſuo &c.* V. Tacit. p. 376.

¶ *Tethingpenny*, vel *Tithingpenny.*] Mendoſe *Tendingpenny*, & in Semplynghamenſis diplomate *Thendingpenny*, ubi *d* ab imperitis ſcribitur ut paſſim ſolet pro Sax. ð, hoc eſt *th.*

Eſt autem pecunia quam ſubſidii cauſâ Vicecomes olim exigebat ex ſingulis decuriis ſui Comitatus: quas *tethingas* Saxones appellabant. Sic ex Hundredis **Hundred-penny.** Ex Trithingis: id quod *triding* dicebatur: rectius **trithing-penny.** Vide verba diplomatis Semplinghamenſis ſupra in **Hundred-penny.**

¶ *Tetinga.*] Henr. de Selgrave in Chron. MS. dixit pro *tethinga*, vel *tithinga*, quod vide.

¶ *Terbichetum*, vel *Trobichetum.*] Al. Tumbrella quod vide. Machina tollenonis inſtar ad putei marginem erecta, cujus fini alteri Cathedram exhibenti ſpurcas & rixoſas fœminas imponentes, aquâ ſolent immergere. Anglicè **a Cokeſtole.**

Dictum à Gall. *trebuchet*, id eſt decipulum, ſeu tranſenna, quâ feræ deprædantur, quaſi à *tref*, i. trabs, & *buchant* decidens.

¶ *Termini.*] Apud nos dicuntur certæ anni portiones agendis litibus deſignatæ.

¶ *Terminus.*] Apud nos dicitur dies faſti & legum agendarum: cujuſmodi ſunt quatuor in anno.

Terminus Paſchæ, qui incipit 18 die poſt dominicam Paſchalem incluſivè, finit die Lunæ proximè poſt feſtum Aſcenſionis.

Terminus Trinitatis incipit die 12 poſt dominicam Pentecoſtes, & durat dies novemdecem.

Terminus Sancti Michaelis, qui incipit 9 vel 10 die Octobris, deſinit 28 aut 29 Novembris.

Terminus S. Hillarii, qui incipit 23 aut 24 Januarii, exit 12. vel 13. Februarii.

De terminorum origine variè fabulantur hiſtorici noſtri.

Terminus pro vocabulo. Uti *Ley termes de la ley* 36 Ed. 3. cap. 15. — *Et que les leyes & cuſtumes de dit roialme, termes & proceſſes, ſoient tenus & gardes, come ils ſount & ount eſte avant ſes heurres. Et que per les auncienes formes & termes de counter nul home ſoit perdant, iſſint q. la matter del action ſoit plenim. monſtre.* Loco primo *Termes* videtur poni pro *tempore juridico*, poſteriori pro *vocabulis juris.* Statuitur illic, ut in placitando lingua Anglicana non Gallica recipiatur.

Terminus, idem quod *Termonland.* Hibern. V. Erinach &c.

¶ *Termonland.*] Vide lib. Hib. **ſeemeth to be the glebeland or land of the Church.**

¶ *Termoners.*] Coloni Eccleſiaſtici. Lib. Hib. fol. 14. a.

¶ *Terra nova.*] Sæpe legitur in Chartis feodalibus & in cenſualibus ſchedulis, vel pro terrâ noviter conceſſâ vel noviter aſſartâ. Prior. Lew. p. 1. — *Reddit pro nova terra 2. ſol.*

¶ *Terra teſtamentalis.*] Dicebatur quam quis per Chartam, ut loquuntur, vel ex ſcriptis poſſidebat: Chartam enim antiqui *teſtamentum* appellabant; Hoc Saxon. Boclanð, quaſi terræ per ſcripturam poſſeſſam appellabant.

Ll. *Aluredi* MS. cap. (juxta impreſſum codicem) 37 — *De eo qui* terram teſtamentalem *habet, quam ei parentes demiſerunt ponimus, ne illam extra cognationem mittere poſſit, ſi ſcriptum interſit teſtamenti, & teſtes quod ipſorum prohibitio fuerit, qui hanc in primis acquiſierint, & ipſorum qui dederint ei &c.*

¶ *Terra veſtita.*] Terra ſegete ſata. Ll. Can. 65. MS. —— *Qui habet decem hidas terræ, debet reddere ſex hidas veſtitas.* Sax. ſyx hyda geſettes landes, i. *ſex hidas terræ ſatæ.*

¶ *Terrarius.*] Qui terram poſſidet. Annal. *Waverlei* : in An. 1086. —— *Anno Regis W.* 20. *Rex tenuit Curiam ſuam aqud Wintoniam, ibiq; venerunt contra eum omnes Barones ſui, & omnes* terrarii *hujus Regni, qui alicujus precii erant, cujuſcunq; feodi fuiſſent, & omnes homines Regis effecti ſunt.* An. 1084. — *Rex Will. accepit hominium omnium* terrariorum *Angliæ cujuſcunq; feodi eſſent.*

¶ *Terrag.*] Gallicum, tributum agro impoſitum.

¶ *Terrarium.*] Liber quo ſingulæ alicujus terræ deſcribuntur, ſive hominis ſive villæ. *Catalogus terrarum.*

¶ *Terricidium.*] Ceſpes à terrâ abraſâ ad comburendum. V. *Bleſtia.*

¶ *Tertia.*] Pro dote apud Anglos in uſu.

¶ *Tertius denarius Comitatus.*] Vectigal quod quiſq; Comes è Placitis Comitatus Regi debitus percipiebat, ex quo etiam dicebatur *Comes de tertio denario.* Ejus loco jam ab ævo ..... ſucceſſit, ut 20l. recipiat pro eodem de exitibus ballivæ Vicecomitis illius Comitatus, ut patet è Mandato R. *Ed.* 2. Vicecomiti Lincolniæ directo An. Regni ejus 19. in Clauſ. ejuſd. anni memb. 10. *Rex Vicecom. Lincoln. ſalutem. Cum* 20 *die Septemb: anno regni noſtri* 16: *pro eo quod reddidimus Aleſiæ filiæ & hæredi Henrici de Lacy quondam Comitis Lincoln.* — 20 *libras pro* tertio denario *Comitatus Lincoln. quæ fuerunt prædicti Henrici patris ipſius Henrici &c.*

¶ *Tertiaria, riæ.*] Conſtitut. Neapol. tit. 69. In quibus rebus petatur trigeſima l. 1. — *In certis tantum quæſtionibus & perſonis, commodato videlicet mutuo & depoſito, bajulos* tertiariam *recipere ſtudebant, nec de aliis aliquid &c.*

¶ *Teſtamentum.*] Pro ſcripto, Chartâ, vel inſtrumento, quo prædiorum rerumve aliarum tranſactiones perficiuntur: ſic dictum, quod de eâ re vel teſtimonium ferret, vel teſtium nomina contineret.

Annal. Fulden. an. 806. —— *Partitio Regni Francorum ab Imperatore facta in villâ Theodonis inter filios ſuos, ut ſciret unuſquiſq; eorum, quam partem tueri & regere debuiſſet, ſi pater eum ſuperſtitem relinqueret.* De hac partitione *teſtamentum* conſcriptum & ab optimatibus Francorum confirmatum, & Leonis Apoſtolici ſubſcriptione confirmatum eſt. *Malmeſb.* in Privilegio Regis *Edgari* Glaſtonienſi Eccleſiæ. De Geſt. Reg. lib. 1. —*Igitur Domini prædicti Apoſtolici, eidem loco directum* teſtamentum *venuſtæ recordationis Rex Edgarus ſuper Aram &c. poſuit.*

Charta fundationis Croylandiæ ab Æthelbaldo Rege An. Dom. 716. — *Si quis contra hoc meæ authoritatis* teſtamentum *aliquod machinari impedimentum præſumpſerit.*

Hinc *Teſtamentalis*, pro eo quod ſcripturæ teſtimonio roboratur; ut *Terra Teſtamentalis*, quod ſupra vide in eodem loco, ubi *teſtamentum* etiam habes pro *Charta* vel *Scriptura.* Hinc & *Terra teſtamentalis* pro boclanð, q. *terra codicillaris* dicitur. *Canuti* Ll. MS. cap. 12. —*Si* terram teſtamentalem *habeat, quæ Anglicè dicitur* boclanð.

¶ *Teſte meipſo.*] [Mos ſolennis in Chartis & inſtrumentis Regum Angliæ, quem deriſit tamen *Pius ſecundus* in Mandato Hen. 6. Com. ſu. lib. 3. — *Teſtem autem ſe dicit* (Deus) *futurum quia in judicio ſuo non indiget teſtibus.* Auguſt. 20. de Civ. 26. Gentil. 29.

¶ *Teſton*, & *Teſtones.*] Nummus quod Gallis 18 denar. valebat. Et ſic olim fortè apud Anglos; æreum autem factum, & argento delibatum ſub *Henrico* 8. 12 denariis exponebatur. Sed *Edwardi* 6. anno primo, ad 9 denarios contractum eſt; poſtea verò quale hodie permanet ad ſex denarios, ſed hoc optimi argenti.

¶ *Tethingpenny*, vel *Tendingpenny.*] Et in privilegio Semplinghamenſi *Thendingpenny.*

¶ *Texaga.*] L. Salic. tit. 11. §. 4. — *Si quis homo ingenuus alienum ſervum in* texaga *ſecum duxerit, aut aliquid cum eo negotiaverit, DC den. &c. culp. judic.*

L. Alaman. tit. ult. §. 25. — *Si quis ſervum mulinarium involaverit, alium cum ipſo reddat & ſolvat ſol.* 6. *in* texaga *ei cujus fuerit.* L. Ripuar. tit. 63. — *Si quis hominem in hoſte interfecerit triplici Weregildo culpabilis judicetur.* De texaga *ſimiliter.* Item Formul. Solenn. 137. — *Contigit quod ego caballum ab homine aliquo nomine ill. in* texaga *ſubduxi.* Gloſſar. *in texaga*, inter tecta.

¶ *Thamiſia.*] Thamiſis fluvius. Fœdus Alfredi & Guthurni Regum, cap. 1. — *Inprimis de noſtris landimeris commarcionibus: ſurſum in* Thameſiâ, *& tunc ſuperius in ligam &c.*

¶ *Thanus.*] Thainus, apud veteres Scotos, Toſche.

Chart. Sax. Æthelredi An. 1002. hwæʒel Cynʒes ðeʒen ðen ſpræcþenas, miniſtri verbi. Luc. 1. V. Reg. M. lib. 4. ca. 31. & Annot. ib.

Domeſd. in Berkeſhire —— Thanus *vel miles Regis Dominicus moriens pro relevamento di-*

mit-

mittebat Regi omnia arma ſua & equum unicum cum ſellâ. Quod ſi ei eſſent Canes vel accipitres, præſentabantur Regi, ut ſi vellet acciperet.

Thanus ſi ſit teſtamentis dignus. V. leg. quæ habentur part. Ll. Ethelb. MS. pag. ult. in *Thani* privileg. Si ſit teſtamentis dignus..

Thanorum appellatio in uſu fuit poſt adventum Normanorum, ut è *Domeſdey* liqueat, & è Brevi quodam *Gulielmi* 1. Willem kyng ȝret Herman biſceop ⁊ Britƿi & ſteƿine & alle mine þeȝenaſ on ðorſætan ꝼreonðlice. Id eſt, *Willielmus Rex ſalutat Hermannum Epiſcopum* [ ] *& Stewinum, & Britwi, & omnes* Thanos *meos in Dorceſtrenſi pago amicabiliter.* MS. de Abbotſburi.

J. Leſl. Scotus de orig. moribus, & rebus geſtis Scotorum pag. 70. — *Nam in ipſis Reipub. noſtræ rudimentis, cum aliqua adhuc barbaries Scotiam occupaſſet, quoſdam Duces*(Thanos *vernaculâ linguâ vocabant*) *illuſtri familiâ ortos delegerunt, quibus ſe ſuamq; rempub. regendam committebant.*

Buchan. Hiſt. Scot. fol. 59. 20. — *Superioribus ſeculis, præter* Thanos, *hoc eſt Præfectos regionum, ſive nomarchas, & quæſtorem rerum capitalium, nullam honoris nomen equeſtri ordine altius fuerat ; quod apud Danos obſervari adhuc audio.*

¶ *Thegan.*] i. vir fortis &c. *Beat. Rhen.* pag. 202.

Leſſe ðeȝen. *Mediocris homo.* Can. MS. 153.

Kinȝe ðeȝen ibid.

¶ *Thenecium.*] Conſtit. Rob. Winchelſey Archiep. Cant. Tit. de decimis, Ca. *Sancta*, §. 1. — *Quod prædicti parochiani — decimas inferius annotatas Eccleſiis ſuis perſolvant, ſcil. decimam lactis — ovorum, thenecii, agrorum, apum, mellis &c.* Ibi Lindewode, *Thenecii agrorum*, id eſt arborum creſcentium circa agros, pro clauſurâ eorum. Vulgò dicimus **Dike-rowes.**

¶ *Theada, Theoda, Theuda.*] Populi, à Saxo, Ðeoð, i. populus, gens, provincia, plurali ðeoða.

L. Salic. tit. 48. — *Qui accepit in laiſum ſuam fortunam in mallo publico, hoc eſt ante* Theada, *& Tunginum, &c.*

Fœdus *Aluredi & Guthruni* Regum, in prohœmio. Eal ſeo ðeoð ðe on eaſtenȝlum, i. *omnis populus in Eaſtanglia.* Et Matthæi cap. 6. verſ. 32. Soðlice ealle ðaſ ðinȝ ðoða ſeceað, i. *hæc autem omnia gentes inquirunt.*

¶ *Theam, & Theme.*] Vide ſupra *Team.*

¶ *Theclatura.*] Signatura. Longobard. lib. tit. 26. 3. — *Si arborem ubi* theclatura *facta eſt inter fines diſcernendos inciderit &c.* Idem l. ſeq. Et ibidem l. 5. — *Si quis propter intentionem ſigni nova aut* theclaturam *aut ſinaidam in ſylvâ alterius fecerit, &c.* Item le prox. ſeq. — theclaturam *aut ſinaidam in ſylvâ alterius fecerit.*

¶ *Theftbote.*] Furti compenſatio, vel mulcta. Saxonicum, à ðeoꝼte, i. e. *furtum*, & bote *emendatio*, & per tranſlationem *mulcta.*

Antiquè dicebatur precium quo furti reus ſe ex meret à diſpendio vitæ.

Hodiè verò de iis dicitur, qui furtiva bona à latrone ſuſceperint, ſceleris ſui fovendi gratiâ; quo ſenſu bote pro *præda*, ut aliàs ſolet intelligendum eſt.

In privilegiorum Chartis, ubi **theſtbote** conceditur, intelligitur aliàs eſſe emenda furti ſine conſideratione curiæ Domini Regis. **Theſtbote** inquit Statutum Walliæ An. 12. Ed. 1. — *Hoc eſt emenda furti, ſine conſideratione Curiæ Domini Regis.*

Thefbote *eſt quant home priſt chattel de larone de luy faveurer, & mainteiner, & nemy autrement.* 42. Aſſ. p. 5. & ſta. f. 42. b. *Brook Corone* 120.

¶ *Thegn.*] Et mendoſè *Thegue.* V. Thanus, & Thingus.

¶ *Thelonarius, & Thelonium.*] Vide Actionarius.

¶ *Them.*] Idem quod *Team* quod vide ſupra.

Inter privilegia ſignificat juxta *Fletam* lib. 1. cap. 47. §. *Theme*, acquietantiam amerciamentorum ſequelæ propriorum ſervorum.

¶ *Themitiæ.*] In tabulâ decimationum legitur *Decimæ de themitiis* ; ibidemq; exponitur **Trees planted in the field for fencing,** i. *arbores in agris ſatæ ſepium fovendarum gratiâ.*

¶ *Then.*] Servus. Fleta lib. 1. cap. 47.

¶ *Thendingpenny.*] Vide Tethingpenny.

¶ *Theotonis, Theotonicus.*] Germanus, Alamannus. *Brito. Armor. Philippid.* lib. 3. de Frederico Imp. ſubmerſo,

— *Cilicum per plana petebat*
Jeruſalem cruce ſignatas cum Theotonicorum
Millibus —

¶ *Threthingus.*] Vide infra Trithingus.

¶ *Theſaurarius.*] Ll. Edw. Confeſſ. cap. 15.

¶ *Theſaurus abſconditus.*] Ll. Edw. Con. ca. 14. Æthelwerdus lib. 1. ad An. 418. *In nono etiam anno poſt everſionem Romæ à Gothis, relicti qui erant in Britannia, Romanâ ex gente, multiplices non ferentes gentium minas, ſcrobibus* occultant theſaurum, *aliquam ſibi futuram exiſtimantes, quod illis poſt non accidit.*

¶ *Theſius menſis.*] Id eſt *Junius*: perperam dictus pro *deſius* ſive δέσιος, qui menſis Græcorum eſt *Junio* reſpondens, ut *Beda* notat lib. de Natur. temp. cap. 24. *Hepidannus* in Annal. an. 973.

Hoc anno efficitur Notkerus Abba benignus,
Menſtrua quindenas præcedens luna Kalendas
Cum fore venturas præſignet menſe Theſeo.

Ibi Goldaſtus; *Menſe Theſeo* Junio: Nam ſic interpretatur ipſe auctor in Compoſito &c. Vide.

¶ *Theſhindus.*] Idem quod *Thainus.* L. Henr. 1. cap. 69. — *De tihindi hominis* (occiſi) *wera: debent reddi ſecundùm legem triginta ſolidi ad manbotam, idem hodie quinq; marcæ. De* theſhindo *id eſt thaino* 120 *ſol. qui faciunt viginti marcas.*

¶ *Thia.*] Amita, matertera: ſive à vulgari Italico *thia*, aliàs *zia*, Hiſpan. *tia*, ſive à fonte ipſo Græco, θεία: omnibus idem ſignificantibus; Ubi fortè, ab Hiſpan. *tia* factum videatur. Bracara enim Galliciæ metropolis eſt: Non ignoro tamen eam ætatem ceu ſubſequentes Græcis vocibus inhiaſſe. Sic autem in Loayſiæ editione.

Nobis primo vocabulum occurrit in Conc. Bracarenſe, i. anno 565. cap. 15. *Si quis Clericorum vel Monachorum, præter matrem aut germanam, vel* thiam, *vel* (*quæ*) *proxima ſibi conſanguinitate junguntur* (ſic lego) *aliaſq; aliquas adoptivas fœminas ſecum retinent, ſicut Priſcilliani ſecta docuit, anathema ſit.* V. Mox item apud Gregor. M. in Epiſt. ad Anthemium ſubdiaconum lib. 1. cap. 37. Ubi dominæ *Paterchiæ meæ*, legendum eſt *Pateriæ thiæ meæ* V. Achil. Sta. 55.

¶ *Thinga*, vel *Thinge.*] Pro Leda ſive Hundredo. V. infra *Thungrevius.*

¶ *Thingus.*) Idem quod Thainus & Thanus, Salicis, *Tunginus*, à Sax. Ðænȝ, al. ꞇheinȝ, *Miniſter, baro, homo, liber.* Vide Thanus.

Charta quadam antiqua per dominum Foreſtæ facta; è Cromptono de juriſdict. fol. 197. per Cowellum citata — *Sciatis me conceſſiſſe omnibus militibus & omnibus* thingis, *& omnibus libere tenentibus, qui manent in foreſta mea de honore de Lancaſtre; quod poſſunt &c.* Fleta (inquit Cowellus) ſcribit hoc *thein* & ait *liberum* ſignificare. Vide infra *Thungrevius* ubi *thing* pro Centenâ vel Hundredo, etiam pro *leda* & trithingâ dicitur.

¶ *Third night awn hynde.*] Quaſi diceres *trium noctium hoſpes*, pro famulo domeſtico habetur. Non poſſum præterire, quod miſerè dilaniatum video fontem Saxonicum à tranſcribentibus, impreſſoribus, aliiſq; æquè imperitis in antiquo illo idiomate. Sic autem apud Saxones noſtros; *lex de hoſpitibus*; pro quibus paterfamilias reſpondere tenebatur. ꝼoꞃman niȝhꞇ uncuþ. ꞇpa nighꞇ ȝeꞅꞇe. þiꞃꝺ nighꞇ aȝen hinꝫ, i. primâ nocte, *incognitus*; ſecundâ, *hoſpes*; tertiâ, *domeſticus* cenſetur. Hoc autem Francofurti editio Wecheliana, an. habet — **twain nithes geſt; third nith hawan man**; quod tamen non abs re eſt; nam corrupto idiomate **hawan** pro agen dicatur, *g* ut ſolet aliàs in *w* tranſeunte; **man** autem idem eſt quod **hine** vel **hynde**, i. *famulus.* Sed corruptius in editione Cowelliana, **third with hawan man**, pro **third night awne man**, hodiè **own** dicimus. Bracton verò lib. 3. tract. 2. cap. 10. num. 2. Prima (inquit) nocte dici poterit **uncuth**; ſecunda verò **Guſt**; tertia nocte **Hoghenehyne**. Et Ll. MS. Edw. Confeſ. cap. de Hoſpitibus, **two night geſt; thredde night, ogenhyne.**

¶ *Thiubda.*] Furtum. Germ. ut notat Lindenbr. **Dieb.** Otfrido lib. 4. cap. 7. & Willeramo **Thiob**, at Saxon. noſtris þeoꝼꞇ, ut ſupra videas in **Theftbote**; nec inſolita eſt hæc litterarum tranſmutatio. Legibus Friſonum titulus 3. ubi *de furtis* agitur **Thiubda** inſcribitur.

¶ *Thokei.*] Piſcis genus cujus fit mentio inquit *Cowellus* anno 22 *Ed.* 4. cap. 2.

¶ *Thol*, & *Tholoneum*, *Telonium.*] Huntington lib. 6. de Will. 1. & Normannis — *Semper Normanorum Domini cum hoſtes contriverint, cum crudeliter non agere nequeant, ſuos etiam hoſtiliter conterunt. Quod liquide in Normania, & Anglia, Apulia, Calabria, Sicilia, & Antiochia terris optimis, quas eis Deus ſubjecit, magis magiſq; apparet: In Anglia ergo* tholonea *injuſta & peſſimæ conſuetudines his temporibus pullulaverunt.*

¶ *Thorrolium.*] Vide infra *Torralium.*

¶ *Thrave.*] Vide *Dreva.*

¶ *Threthingus.*] Vide infra *Trithingus.*

¶ *Threus.*] Dicitur ex filio nepos, quaſi tertius, nam Gloſſ. vett. *threus*, id eſt *tertius.* Anglis hodie **three**, *tres.* Papias verò *treus* libertus.

Longobard. lib. 2. tit. 14. l. 5. — *Qui de filio naturali generatus fuerit quod eſt* threus, &c.

¶ *Thrimſa*, & *Thrymſa.*] *Thrimſa* (inquit Lambardus) à ðꞃeo quod tria ſonat, effictum. *Eſt igitur* thrimſa *trium ſolidorum nummus.* Sic ille in *Archaionomia*: ſed videndum an hoc rectè. In Æthelſtani enim lege de *Weregildis* ſic habet codex MS. *Cottonianus* — *Ceorles Weregildum CClxvi* thrimſa, *id eſt ducentos ſolidos, ſecundùm lagam Mircenorum* [*æſtimatur*] Quod aliter fateor extare tum in *Lambardi* verſione tùm in Saxonico quod ſecutus eſt exemplari. Hoc enim ſic: Ceoꞃleꞅ peꞃeȝilꝺ biþ CCLvii þꞃimꞅa be ðam Denalaȝa. Ille autem, *Paganum Dani 267* Thrymſis *æſtimant.* Si ergò *thrimſa* tribus conſtaret ſolidis Weregildum hoc pagani hominis 801. ſolidos contineret: cum codex MS. tantum

tum

tum numerat 200 ſol. in *thrimſis* 207. Sed errare videtur codex *Cottonianus*, utpote qui Weregildum pagani Merciani pro Weregildo pagani Danici ſubintulerit. Proximo enim capitulo de Weregildis Merciorum: Orditur à pagano Merciæ, ac ſi de eo nihil prius ſtatutum eſſet. *Cheorles* (i. pagani) *Weregildum* (inquit) *in Mercenorum laga CC ſol. Thani Weregildum eſt ſexies tantum* 1200 *ſol*, *&c.*

Non obſtat igitur quin *Lambardus* rectè dixerit *thrimſam* eſſe trium ſolidorum nummus: non tamen à ðꞃeo dictum, quod is aſſerit: Sed à ꞇhꞃim quod ternos ſignificat.

¶ *Thungrevius.*] Quaſi *Thungi revius*, i. præpoſitus.

Muneris nomen apud Saxones noſtros de quo mihi non ſatis liquet. Quod autem conjectura aſſequar *thung* opinor idem hic eſſe quod partes Comitatus, quæ centuria vel lede dicuntur; has enim *thingas* aliàs nuncupari animadverto, & Saxones *i* & *u* paſſim confundere.

L. *Edwardi* Confeſſ. MS. cap. 34. — *Et quod Anglicè vocabatur tria vel quatuor, vel plura Hundreda, iſti vocabant* thrihinga *vel* thrithinga; Nam in Hovedeni editione ſequitur — *In quibuſdam verò provinciis Angliæ vocatur* lede, *quod iſti* **thing**. Quod quoq; in **things** definiri non poterat, ferebatur in ſchyram. Ita quod *thungrevius* idem eſſe videtur quod *præpoſitus Lede* vel *Hundredi*. Nemini fidem aſtringo. Sic autem Ll. *Hen.* 1. ca. 8. — *Interſint autem* (ſcil. generalibus placitis Comitatuum) *Epiſcopi, Comites, & Vicecomites, hertreingreve & præfecti præpoſiti, Barones, Vavaſſores*, Thungrevii, *& cæteri terrarum domini diligenter intendentes, &c.*

Vel dicatur forè *Thungrevius* quaſi *tungrevius* quod vide, id eſt, *villicus*, vel *Præpoſitus villæ*, à Sax. ꞇungeꞃeꝼa, ubi ꞇun villam ſignificat, geꞃeꝼa præfectum. Sic *Luc.* 8.

¶ *Thwertnik.*] Rot. Cart. de ann. 11. 12 & 13 Regis Ric. 2. n. 11. per Inſpex. *Edwardus &c.* — *Conceſſimus etiam Communitati prædictæ* (*ſcil.* Ceſtreſciræ) *quod habeat liberè omnes leges & conſuetudines à toto tempore hactenus uſitatas: Et etiam quod habeat omnes libertates eidem communitati per* Ranulphum *dudum Comitem* Ceſtriæ *conceſſas &c. Conceſſimus etiam, quod Vicecomes noſter, aut hæredum noſtrorum qui pro tempore fuerit in dicto Comitatu, de cætero faciat executiones pro debitis recuperatis & recognitis in Comitatu, vel Scaccario* Ceſtriæ, *aut in Itinere Juſticiariorum, qui pro tempore fuerit, abſq; aliquo capiendo pro executione hujuſmodi facienda, licet etiam præteritis temporibus uſum ſit, prout per Cartam habet ipſa Communitas, quod ſi aliquis in Curia noſtra culpatus fuerit, per* Thwertnik *ſe defendere poſſit; quia hæc defenſio eſt contraria legi communi, nutrix malorum, pacis emula, & damnoſa populo pacifico. Volumus etiam, de conſenſu & requiſitione dictæ Communitatis, Ordinamus & Præcipimus, quod dicta defenſio per* Thwertnik *de cætero non allocetur, ſed annulletur totaliter & damnetur; prædictaq; Carta in eo punctu vacua ſit & nullius effectus temporibus duraturis.*

¶ *Thynphadus.*] Wiſegot. lib. 9. Tit. 2. l. 1. — *Si* Thynphadus *aliquem de* thynphadia *ſuâ* — *ad domum dimiſerit, vel de domo ad exercitum exire non compulerit, reddat ſol.* 20. *Quingentenarius verò* 15. *Centenarius* 10. *Si certe Decanus fuerit* 5 *ſol. reddere compellatur, & ipſi ſolidi dividantur in Centena, ubi fuerint dinumerati.*

L. 3. — *Si quis Centenarius dimittens Centenam in hoſtem ad domum ſuam refugerit, capitali ſupplicio ſubjacebit.* — *Poſtmodum Centenarius nullo modo præponatur, ſed ſit ſicut unus ex Decanis. Et ſi Centenarius ſine conſcientia aut voluntate Præpoſiti aut* thynphadi *ſui de Centena ſua — quenquam ad domum ſuam redire permiſerit, vel in hoſtem ut non ambularet relaxaverit &c.*

L. 4. *Dividantur ſolidi inter eos in quorum Centena fuerit aſcriptus — Quod ſi aliquis, qui in* thynphadia *ſua fuerat numeratus, ſine permiſſu* thynphadi *ſui, vel Quingentenarii, aut Centenarii, vel Decani ſui, de hoſte, ad domum ſuam refugerit &c.*

L. 5. — Thynphadus *quærat per Centenarios ſuos, & Centenarii per Decanos — qui ad domum ſuam refugerint — hunc* thynphadus, *Præpoſito Comitis Civitatis notum faciat &c.*

Lib. 2. Tit. 2. l. 26. — *Dux, Comes, Vicarius, pacis aſſertor,* thynphadus, *millenarius, quingentenarius, centenarius, decanus, defenſor numerarius, qui ex Regia juſſione, aut etiam ex conſenſu partium — Judicis nomine cenſeantur ex lege.*

L. Salic. Tit. 46. §. 1. — *Timginus aut Centenarius mallum indicerit, & in ipſo mallo ſtatum habere deberet.*

Decret. Childeb. §. 9. — *Malefactores prindet.*

Ibid. §. 11. *Si furtum factum fuerit, capitale de præſenti Centena reſtituat, & cauſator Centenarium cum Centena requirat.*

Alaman. tit. 36. — *Conventus ſecundùm antiquam conſuetudinem fiat in omni Centena coram Comite, aut ſuo miſſo, aut coram Centenario.* §. 2. — *Ipſum placitum fiat de ſabbato in ſabbatum, aut quali die Comes aut Centenarius voluerit, à ſeptem in ſeptem noctes, quando pax parva eſt in provincia: quando autem melior eſt poſt* 14 *noctes fiat conventus in omni Centena.*

Ripuar. tit. 5. cap. *de falſis teſtibus coram Centenario.*

Longob. lib. 1. tit. 25. l. 80. Et Cap. lib. 4. 63. — *Ut Vicarii & Centenarii qui fures & latrones cœlaverint, aut defenderint, &c.*

Lib. 2. Tit. 30. l. 2. Et Cap. lib. 5. ca. 131. — *De mancipiis venditis in præſentia Epiſcopi, Comitis, Vicecomitis, Centenarii &c.*

Ibid. Tit. 42. l. 3. Et Cap. lib. 4. cap. 57. — *In anno tria ſolummodo generalia placita*

obſerventur — Ad cætera verò placita, quæ Centenarii tenent, non alius venire jubeatur, niſi qui aut litigat, aut qui judicat, aut qui teſtificatur.

Et Tit. 47. l. 1. — *Ut pravi Centenarii &c. tollantur, & deum timentes conſtituantur ad ſua miniſteria exercenda.* Idem *Capit. ad Sol.* 2. §. 5. Et Cap. lib. 3. cap. 11. & 56. — *Et cum Comite & populo eligantur manſueti & boni.*

Tit. 52. l. 3. & Cap. lib. 3. ca. 79. — *Ut nullus homo in placito Centenarii, neq; ad mortem, neq; ad libertatem ſuam amittendam, aut res reddendas, vel mancipia judicetur, ſed ea omnia in præſentia Comitis, vel Miſſorum noſtrorum judicentur.*

Capit. lib. 2. tit. 28. — *Miſſi Dominici in medio menſe Maii teneant placitum, & habeat ibi unuſquiſq; Comes Vicarios, & Centenarios ſuos ſecum &c. deinde inquirant Miſſi noſtri, qualiter unuſquiſq; illorum officium — adminiſtrat &c.*

Lib. 4. Tit. 26. — *Omnis controverſia coram Centenario definiri poteſt, excepta redditione terræ, & mancipiorum quæ non niſi coram Comite fieri poteſt.*

Cap. 5. & Cap. 78. — *Collectas faciebat.*

¶ ***Thyuphadia***, & ***Thyuphadus.***] Vide Tuphadia.

¶ ***Tienmantale.***] Vide ſupra Tenmantale.

¶ ***Tihindus.***] Ll. Henr. 1. ca. 10. — *De* tihindi *hominis (imperfecti) wera debent reddi ſecundum legem triginta ſolidi ad manbotam.* V. *Twyhindus.*

¶ ***Tihla***, al. ***Thila.***] Saxonicum, *accuſatio.*

Legg. Canuti MS. cap. 62. — *Si quis amicis deſtitutus vel alienigena ad tantum laborem veniat, ut plegium non habeat in primâ* tihlâ, *i. accuſatione, ponatur in carcanno &c.* Ll. Henr. pri. cap. 10. — *Differt etiam an aliquis, cum ſuo vel alterius homine cauſam agat, & ſi quid in actu, vel in ſola* tihla *conſiſtat.*

¶ ***Timberella.***] Potius *Tymborella.* V. *Tumbrella.*

¶ ***Timbrellus.***] Parvus cetus. Sic *Skenæus* in expoſitione quorundam vocabul. juris Scot. e le foreſt. cap. — *Si quis cetum* 17 *de Judic.* cap. 27.

¶ ***Timbria.***] Pellium dicitur earum certus numerus puta 40. vel circiter duobus aſſeribus interclusus, ſic ut è borealibus Regionibus à mercatoribus defertur. V. *Raſtal*, & *Sken.*

¶ ***Tineman.***] In Foreſtis olim dictus eſt, qui nocturnam curam veneris & viridis, tum ſervilia opera ſubibat, ut habetur in *Canuti* Conſtitutionibus Regis de Foreſta (quas hic ſupra vide in *Foreſta*) Cap. 4. Significare autem videtur *hominem minutum*; ſic enim exponitur ibidem.

¶ ***Tirogrillum.***] Brito Armorican. Philip. lib. 1.

Aggere complentur foſſæ, muroſq; ſub ipſos
Scalis erectis, agili levitate ſatelles
Quo Rex ipſe loco ſe munit ſemper (ab) omni
More tirogrilli *velox in mœnia repit.*

Quicquid hoc, ſeu fabricæ ſit, ſeu machinæ, compoſitum cenſeo, à Gallicis *tirer*, i. trahere, & *grille* quæ cratem vel rem clathris, ſive cancellis compactam ſignificat.

¶ ***Tithinga.***] Aliàs pro *Decania* & *Friborgo* legitur, aliàs pro *Trithinga*, quæ vide ſuis locis.

¶ ***Titulatus.***] Eccleſiæ aſcriptus. *Greg. M.* Epiſt. lib. 1. cap. 63. — *Edocti ſumus domum Petronii notarii, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ — à Conſtantino tunc defenſore irrationabiliter* titulatam. V. Conc. Rom. ſub Leone Cent. 9. p. 418. Can. 44.

¶ ***Titulus.***] Pro templo, ſive Eccleſiâ materiali. *R. Al. to.* 1. *pa.* 180.

Eccleſia videtur ideo dici *titulus* quod præfectus ei Presbyter nomen inde atq; *titulum* conſequitur; ut & Cardinales ipſos hujus vel illius tituli dicimus.

Origines autem aliunde petitas apud *Baronium* vide cum in Anno Chriſti 112. numero 4, 5, 6. tum in Notis ad Romanum Martyrilogium die 6 Julii.

¶ ***Tobalea, leæ.***] Vide Credentia.

¶ ***Tod lanæ.***] 28 Libras; hoc eſt, petras duas continet.

¶ ***Toftmannus***, ***Toftman***, & ***Toftum.***] Eſt autem *Toftum* Forenſibus noſtris locus, ubi olim aliquando ſita fuit manſio ruſtica, quam *meſſuagium* dicunt.

Hinc *Toftmannus*, al. *toftman*, pro eo (reor) qui hujuſmodi locum poſſidet.

Pri. Lew. pag. 18. — Toftmanni *ſimiliter operabantur à S. Michaele, uſq; ad autumpnum, & in autumno per 6 ebdomadas unaquaq; hebdomade per 2 dies &c.* Et pag. 21. *Omnis lanceta, omnis* toftman, *& omnis moman &c.* ut in Lanceta.

¶ ***Togilla.***] Mapa vel Mappa. Balbus Cathol. Mapa, *togilla* &c. Vide *Mapa.*

¶ ***Toill.***] In legibus Scoticis, pro *toll*, i. teloneum.

Reg. Majeſt. lib. 1. cap. 4. §. 2. — *Qui habent & tenent Curias ſuas cum ſocco, & ſacca, furca, & foſſa,* Toyle, *& Theme &c.* V. *Toll.*

Toile etiam Anglis, vel ſepimentum eſt ex craſſiori *tela* factum; vel caſſis è funiculis nexus: quibus ſaltuarii cervos intercipiunt, à Gall. *toile*, i. *tela.*

¶ ***Tol***, al. ***Thol.***] Latinobarbarè & Bractono noſtro *Tolnetum*, Græco vicinius *Tholonium* pro *Telonium*, ἀπὸ τȣ̃ τελωνείων *Suida* dicto pro τέλος, quod aliàs eſt *vectigal.*

gal. Significat & τελώνιον Latinè *telonium* menſam publicanorum; ſeu domum & locum ubi vectigal ponitur. In Chartis Regum noſtrorum Anglo-Saxonum duplici venit acceptione; Alias (& hac frequentiùs) pro licentia mercaturæ, ſeu nundinandi, ſicu ti cum Rex conceſſerit villam aut dominium aliquod cum *Sac*, *Soc*, *Thol*, *Team &c.* Conceſſiſſe videtur jus Merçati; nam *Thol* (inquiunt Ll. *Ed. Confeſſ.* cap. 24.) quod nos dicimus *theolonium*, eſt quod habeat libertatem vendendi & emendi in terrâ ſuâ. Et apud Saxones quidem non reperitur in antiquis privilegiorum Chartis mercati inſtituendi aliud vocabulum. Dictio enim mercatum, Normannorum eſt, & ab illis primum introducta. Videtur & *Bractonus Toll* de mercato intelligere, cum hoc inter libertates repetit lib. 2. cap. 24. nu. 2. in fine. Sollennius autem fuiſſe mercatum reor, quam quod *Toll* nuncupamus: hoc enim libertatem ſolummodo vendendi & emendi inter limites dominii vicinis forſan permiſit, puta coram villæ Præpoſito, aut Balivo domini quovis tempore abſq; populi frequentia, res & fructus è prædiis ſuis emergentes. Mercata vero propter inſignem populi confluentiam ad merces quaſlibet vendendas & emendas ex antiquo jure non niſi in urbibus, burgis, Caſtellis, locis munitis, & celebribus; certis etiam & ſtatis diebus non haberentur, ut in Ll. *Gulielmi* 1. ca. 12. videatur.

¶ *Tollenum, ni.*] Idem quod *tollenon, nonis.* Feſto machina quâ hauriuntur aquæ, pondere prægravante alterum ejus finem. *Longob.* 1. tit. 9. l. 24. *Tollenum putei.*

¶ *Tollo, tollis, tuli, tollere,* Supinis *toltum, tultum,* & *tollutum.*] Aufero, adimo.

Marculf. lib. 1. cap. 28. — *Eidem terram ſuam in loco nuncupante illo per fortiam* tuliſſet. L. Ripuar. tit. §. 2. — *De quacunq; libet re forciam fecerit, & per vim* tulerit, & alias ſæpe. Vetuſtis Francis *tollir*, ut notat *Pignon.* & inde *male tolte* corruptè *mal tout*, de quo nos ſupra.

A ſupinis fiunt participia *toltus, tultus,* & *tollutus.* L. Salic. tit. 34. — *quicquid ibi* toltum *fuerit mancipia pecuniam omnia tripliciter reſtituat.* Hinc in jure noſtro Breve Regium quo lis à Curiâ Baronis, ad Curiam Vicecomitis eſt ſublata *tolta* dicitur. Et inferius in citato *Marculfi* loco, *tultis fideijuſſoribus*, pro ablatis. Et Chart. Alaman. 99. — *Suum manſum ei* tollutum *fuiſſet*, & ſic alias.

¶ *Tollutus.*] Vide præcedens *Tollo.*

¶ *Toloneum.*] Vide Toll.

¶ *Tolta.*] Breve quo lis tollitur è Curia Baronis, & ad curiam Vicecomitis defertur. V. ſupra *Tollo.*

Tolta placiti ſignificat proceſſus per quam cauſa à juriſdictione juris temporalis tollitur. *Plac. coram Rege Term. Paſch.* 22 *Edw.* 1. *Rot.* 18.

¶ *Toltus.*] Supra Tollo.

¶ *Tondere capillum.*] Vide *Capillum.*

¶ *Tonna.*] Vas dicitur, quod continet 4 vini dolia, & perinde onus unius plauſtri: quod conſtare ferunt ex tantundem doliis. Vita *Phileberti* —— *Rogans eum cellarium ingredi, & vas vinarium quod* tonna *dicitur benedicere.*

¶ *Tonnagium.*] Vectigal vinis & mercibus quibuſdam, tam evectis quam advectis juxta *tonnarum* pondera impoſitum.

¶ *Tonoderath.*] Qui fures exquirit apud Scotos. Sic in Ll. *Kenethi* Regis §. 2. V. infra *Toſcheoderach.* Chron. Scot. pag. 133. col. 2. §. 21.

¶ *Tonſus.*] Pro ſacris initiatus. Teſtamentum Remig. Archiep. *Flodoard.* lib. 1. ca. 16. — *Si quis in ordine clericali à preſbytero uſq; ad* tonſum *&c.*

¶ *Tor, & ver.*] V. *Feudum.*

¶ *Torrale, & Torralium.*] Priſcis Germanis *Tharra*, Ekkehardo *Tarra*, quod V. ſupra, Fornax inſtar hypocauſti, quo torrentur vel exſiccantur frumenta aliæve materiæ, Angl. a kill. Ll. Burgor. cap. 54. inſcribitur *de combuſtione domorum, aut* torralium. Et §. 2. —— *Similiter de eo qui combuſſerit* torralia.

¶ *Tormentum.*] Atq; inde *Tormentalis*, Machina bellica ad perfringendos muros; cum ignota adhuc eſſet Vulcania illa quam bombardam nominarunt. *Brito Armor.* Philipp. lib. 10.

—— *Muros conatur & arcem*
Frangere tormentis.

Et lib. 7. pag. 311.

Inſtrumenta videns Rex tormentalia *in illum*
Poſſe vel aſſultus conferre juvamen, ut alta
Muros rupe ſitos quavis infringeret arte.

Gregor. Turonenſ. Hiſtor. lib. 2 cap. ....
— *Sagittas* tormentorum *ritu effundere, illitas herbarum venenis.*

¶ *Torneamentum.*] Tabula rotunda. M. P. 332. damnat. V. *Bordiare* eſt illud propriè quod dicunt *ad barras pugnare; torniare*, gladiis concutere, juſtas facere, haſtiludum exercere. Vide hoc prohibitum in Concil. Lateranenſi ſub *Alexand.* Papa apud *Hov.* ſub An. 1179. p. 584. l. 42.

Conc. Lateran. 3. œcumenic. ſub *Alex.* 3. An. 1180. cap. 20.
— *Felicis memoriæ PP. Innocentii & Eugenii prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis inhærentes, deteſtabiles nundinas vel ferias, quas vulgò* torneamenta *vocant, in quibus milites ex conducto venire ſolent, & ad oſtentationem virium ſuarum & audaciæ, temerariè congrediuntur, unde mortes hominum & animarum pericula ſæpè proveniunt,* fieri

fieri, prohibemus. Quod ſi quis eorum ibidem mortuus fuerit quamvis poſcenti venia non negetur, Eccleſiaſticâ tamen careat Sepultura.

Mat. Par. in An. 1241. pag. 546.— *Comes Mareſcallus Gilebertus, cum quibuſdam aliis Nobilibus, juxta Hertfordiam — more militari, quoddam haſtiludium, quod vulgariter* Fortunium *appellatur exercens, ab Effrænato equo ſuo dijectus interiit.*

¶ *Torno.*] Pro verto, & reverto.

¶ *Torta.*] Vimen tortum, vel ad torquendum facile.

Neapol. 3. tit. 38. l. 4. — *Tortam, vel virgam de nemore incidere.* Vide ſupra *Retorta.*

¶ *Tortum.*] Injuſtitia, injuria: Recto contrarium. Literæ de bello Conquirentino extantes in Abbatia *S. Florent. Hiſt. de Bretaing.* liv. 3. cap. 17. — *Eodem tempore* (i. Anno Dom. 992.) *ortum eſt bellum inter Conanum Comitem Britonum, & prædictum Fulconem Comitem Andegavenſem, cujus belli victoria poſt multam virorum interfectionem, Conano necato, Fulco potitus eſt. Proinde Proverbium eſt vulgatum: Bellum Conquirentium, quo* tortum *ſuperavit rectum.* V. *Derittum.*

¶ *Toſcheoderach.*] Barbarum nomen priſcis Scotis & Hybernis, uſitatum pro *Serjando*, vel *Serviente Curiæ*, qui literas citatorias mandat executioni. Et quod interpret. Juris Civilis *Nuncius* dicitur. *David* 2. Rex Scotiæ dedit & conceſſit *Joanni Wallace* ſuo Armigero & fideli officium Serjandiæ Comitatus de Carrik, quod officium *Toſchadorech* dicitur, vulgò **ane Mair of fee**. Skenæus in not. ad Reg. Majeſtat. lib. 1. cap. 6. §. 7. ubi legitur — *Si fuerit Marus Domini Regis, vel* Toſcheoderach *ipſius &c.* Fortè hic idem eſt qui ſupra *Tonoderach. Toſche* apud Scotos & Hibernos idem quod thanus. V. Reg. Maj. lib. 4. cap. 31. & Annal.

¶ *Trabes.*] Frugum meta continens 24 garbas, **a thrave conteining** 24 **ſheaves**. Domeſ. de burgenſibus Derbiæ — *Hi autem ad feſtum S. Martini reddebant Regi duodecim* trabes *annonæ.*

¶ *Tradavium.*] Chart. Alaman. Gold. 99. — *Proprie ſuum fuiſſet (manſum) & legibus ſuum eſſe deberet, quia jam de* tradavio *uxoris ſuæ fuiſſet; idcirco ſuum eſſe deberet.*

¶ *Traditio.*] Conſtitutio *Phil.* Regis Franc. An. 1317. iter *Guidonem de Britan.* & *Yſabellam* Duciſſam *Britan.* Hiſt. Bret. l. 4. cap. 34. — *Dictæ Duciſſæ ex cauſâ prædictâ & dicto Duci, ejuſq; hæredibus in perpetuum, ex tunc omnino dimiſit & reſignavit, & liberavit: poſſeſſionemq; ipſius *Vicecomitatus, & jurium & pertinentiarum ejuſdem, in manu dicti Epiſcopi Miniacenſis (ſcil. Procuratoris ſui) per* traditionem *quarundam notularum, quas in manu ſuâ tenebat, poſuit per eundem Epiſcopum, dictæ Duciſſæ* tradendam, *& integraliter reſtituendam &c.* V. *Seiſina.*

*Lemoviceenſem.

In *traditione* ſeſinæ aliàs ceſpitem tradunt, aliàs olim ſagittam &c. aliàs virgam, prout Romani virgâ prætoriâ, quam vindictam appellabant, libertatem contulere; de quo *Perſius Satyr.* 5. Meurſius p. 29.

Vindicta poſtquam meus à Prætore receſſi,
Cur mihi non liceat juſſit quodcunq; voluntas?

Traditio per fuſtim ſeu baculum. Chart. antiq. A. nu. 2. — *Sciant præſentes & futuri, quod ego Walterus de Lentes reddidi & quictum clamavi de me & hæredibus meis* per fuſtim & per baculum *Domino Will. Mareſcallo Comiti Penbrochiæ, in Curiâ ſuâ, totam terram de Winton, ſicut illam in quâ nullum jus habui, ad dandum illam & vendendum, & ad quicquid voluerit faciendum, ſicut de ſuâ propriâ. His teſtibus Galfrido fil. Rob. Henrico fil. Geraldi, Wil. Wallerom, & aliis.*

Vide lib. *Ramſ.* Sect. 267. ſimile de terris & tenementis liberis in *London.* & *Bract.* ſimiliter ſupra in *Fuſtis.*

Ricardus 1. ab Archiepiſcopo Rothomag. tam Enſem, quam vexillum de Ducatu Normanniæ, proceribus multis præſentibus in Eccleſiâ beatæ Virginis, ante maius Altare ſuſcepit. *Radul.* de *Diceto* in initio Ric. pri. An. 1189. quatern. 14. fol. 1. col. 4. in medio.

Zeno Imp. Italiam (quam ocupavit Odoacer) Theodorico Gothorum Regi *per pragmaticam tribuens*, ſacri etiam velaminis dono confirmavit &c. *Ricobald. Ferrar.* de *Theoderic.* Rege Goth. adjunct. Jornand. pag. 171. V. *Ingulph.* p. 901. l. 55.

De decimâ denariorum & omnium redditæum ſuorum de Angliâ *Will's* Comes de *Warrenniâ* donavit Eccleſiam S. Pancratii [intelligo de *Lewes* in Suſſexiâ] & Monachos ibidem Deo ſervientibus. *Et inde* (inquit) *ſaiſivi eam per Capillos capitis mei, & fratris mei Radulphi de Warrennâ, quas abſcidit cum cultello de capitibus noſtris ante Altare* Henricus *Epiſcopus Winton. Teſte* Theobaldo *Archiepiſcopo Cantuariæ.*

Ducatus, dum officium erat, conferendi mos antiquus ſcriptura fuit, poſtquam autem feodale vexilli traditione, ut itemque Comitatus.

Lothar. Imp. & Papa *Innocentius* de conferendo Ducatu *Apuliæ* contendentes, lis tandem hoc modo deciſa dicitur, ut in dando Duci (*Reginaldo*) vexillo, utriq; manum adhiberent. *Otto Friſing.* lib. 7. cap. 20. circiter An. 1132.

Aliud *inveſtitura*, aliud *traditio*. Inveſtitura eſt ceſſio feodi ſolennis ſive contractus, qui ſine traditione poſſeſſionis per ſe ſubſiſtit. Inveſtituram ſequitur *traditio* poſſeſſionis vacuæ, ut *Feud. lib.* 1. *Tit.* §. *Si autem* p. 35.

Si

— *Si* inveſtitura *facta ſit coram paribus* Curtis, *aut in brevi teſtato : rectè eum qui inveſtitus eſt cogitur Dominus mittere in feudi poſſeſſionem.* Pag. 115.—— Inveſtitura *quidem propriè dicitur* **poſſeſſion**.

¶ *Traditor.*] Pro proditor.

¶ *Trahere fœminam.*] Pro rapere.

¶ *Trailbaſton.*] Et quibuſdam (è Scriptorum fortè errore) *Trialbaſtum.* Acerrima apud Anglos inquiſitio fuit (ne dicam perſecutio) quâ in ſubditos ſuos uſus eſt *Edwardus* primus, rerum geſtarum magnitudine Princeps illuſtriſſimus, Anno Domini 1305. Regni verò ſui 32. Graſſantibus per Angliam plurimis ſceleribus, quæ abſente jam Rege, bellisq; Gallicis & Scoticis ocupato, ubiq; eſſent exorta : dum de compeſcendis ipſis Rex magnanimus intentus eſſet, ita à miniſtris eſt ſævitum, ut non lolium ſolum ſed frumentum ipſum, h. viri integri inter ſontes conteruntur : magnâ interim opum vi in voraginem fiſci deportatâ. Rem ab authore coætaneo accipe. *Hiſtor. Roffenſ.* fol. 200. De anno Dom. 1305.— *Circa hæc tempora proceſſit in puplicum novæ Inquiſitionis Breve, quod Anglicè dicitur* Trayle baſton, *contra Intruſores, Conductitios hominum vapulatores, Conductitios ſeiſinæ captores, pacis infractores, raptores, incendiarios, murduratores, pugnatores. Multi hoc perempti, multi redempti, multi noxii, pauci innoxii ſunt inventi. Adeo quidem rigidè proceſſit hujus cohertionis juſtitia, quod pater proprio filio non parceret &c. dira multa.* Eadem *Mat. Weſtm.* in An. 1305. Et *Walſinghamius* de Juſticiariis locutus, huic negotio præfectis —— *Hii* (inquit) *Juſticiarii vocati ſunt ab hominibus popularibus* Traybaſton, *quod ſonat* trahe baculum.

R*Ex dilectis & fidelibus ſuis* Radulpho filio Wilhelmi, & Johanni de Barton de Riton *Salutem. Quia quamplures malefactores & pacis noſtræ perturbatores homicidia, deprædationes, incendia, & alia damna quamplurima, nocte dieque perpetrantes vagantur in boſcis, parcis, & aliis locis diverſis, tam infra libertates quàm extra, in Comitatu* Eboracenſi ; *& ibidem receptantur in maximum periculum, tam hominum per partes illas tranſeuntium, quàm ibidem commorantium, in noſtri contemptum, ac pacis noſtræ læſionem manifeſtam, ut accepimus : per quorum incurſum poterunt pejora pejoribus de facili evenire, niſi remedium ſuper hoc citiùs apponatur : Nos eorum malitiæ, in hac parte obviare & hujuſmodi damnis & periculis præcavere volentes ; aſſignamus vos, ad inquirendum per Sacramentum, tam Militum quàm aliorum proborum & legalium hominum, de contemptu prædicto, tam infra libertates quam extra, per quos ipſa veritas melius ſciri poterit, qui ſint illi malefactores & eorum ſcienter receptores & eis conſencientes; Et etiam ad inquirend. de illis qui pro muneribus ſuis pactum fecerunt, & faciunt cum malefactoribus, & pacis noſtræ perturbatoribus, & eos conduxerunt & conducunt, ad verberandum, vulnerandum, maletractandum, & interficiendum plures de Regno noſtro in feriis, mercariis, & aliis locis in dicto Comitatu, pro inimicitiâ, invidiâ, aut malitiâ; Et etiam, pro eo quod in Aſſiſis, juratis, recognitionibus, & Inquiſitionibus factis de feloniis poſiti fuerunt, & veritatem dixerunt ; unde per conditionem hujuſmodi malefactorum Juratores Aſſiſarum, Jurationum, recognitionum, & Inquiſitionum illarum, pro timore dictorum malefactorum & eorum minarum ſæpius veritatem dicere, ſeu dictos malelefactores indictare minime auſi fuerunt & ſunt. Et ad inquirendum de illis qui hujuſmodi munera dederunt, & dant, & quantum, & quibus, & qui hujuſmodi munera receperunt, & à quibus, & qualiter, & quomodo ; & qui hujuſmodi malefactores fovent, nutriunt, & manutenent in Comitatu prædicto, & ad ipſos malefactores, tam per vos, quàm per Vicecomitem noſtrum Comitatus prædicti arreſtandos & priſonæ noſtræ liberandos, & ſalvo, & ſecurè in eadem per Vicecomitem Comitatus prædicti cuſtodiendos, ita quod ab eadem priſonâ nullo modo deliberentur, ſine mandato noſtro ſpeciali. Et ideo vobis mandamus quod ad certos diem & locum, quos ad hoc provideritis, Inquiſitiones illas faciatis ; Et aſſumpto vobiſcum ſufficienti poſſe Comitatus prædicti, ſi neceſſe fuerit, dictos malefactores coram vobis ſic indictatos arreſtetis, & ipſos priſonæ noſtræ liberetis in forma prædicta; Et etiam omnia bona & cattalla ipſorum malefactorum, qui ſe ſubtraxerint & fugam fecerint poſtquam de feloniis aliquibus coram vobis Solemniter indictati fuerint, per Vicecomitem Comitatus prædicti in manum noſtram capiatis, & ea ad opus noſtrum ſalvo cuſtodire faciatis donec aliud inde vobis præceperimus. Mandamus enim Vicecomiti noſtro Comitatus prædicti, quod ad certos diem & locum, quos vos providere duxeritis, venire faciat, coram vobis tot & tales tam milites, quàm alios, quos habere decreveritis de Comitatu illo, tam infra libertates quàm extra, per quos ipſa veritas melius ſciri poterit, & inquiri; Et quod omnes illos quos per inquiſitionem culpabiles invenire contigerit, & quos vobis ſic liberaveritis à nobis recipiantur, & quorum nomina eis ſcire faciatis aſſumpto ſecum ſufficienti poſſe Comitatus prædicti ſine dilatione arreſtari, & in priſona noſtra ſalvo & ſecurè cuſtodiri faciat in forma prædicta, & communitati dicti Comitatus, quod ſimul cum Vicecomite prædicto vobis quotieſcunq; opus fuerit in præmiſſis pareat, aſſiſtat, & intendat, prout eis injungetis ex parte noſtra. In cujus rei teſtimonium, &c.*

Ex Chronico Abingdoniæ ſcripto per Monachum ibidem, quod incipit ab Anno Dom. 1216. uſq; ad annum 1307. per annos 91. viz.

Per annos	Henrici 3. —	57.	a fol. 1. ad f. 83.
	Edwardi 1. —	35.	a fol. 83.

Traylebaſton

Traylebaſton coram *Rogero de Grey*, & ſociis ſuis Juſtic. apud S. *Albanum*, An. Regni Regis *Edwardi* tertii, poſt Conqueſtum, quinto.

D*Ominus Rex mandavit Rogero de Grey, & Johanni de Cauntebrigg, Roberto le Bourſer, & Simoni de Brunne*, Juſtic. ſuis, Breve ſuum patens in hæc verba. *Edwardus Dei gratia Rex Angliæ, Dominus Hiberniæ & Dux Aquitan. dilectis & fidelibus ſuis Rogero de Grey, Johanni de Cauntebrigg, Roberto le Bourſer, & Simoni de Brunne ſalutem. Quia datum eſt nobis intelligi, quod quamplures Vicecomites, Coronatores, Sub-eſchaetores, Conſtabularii, Ballivi libertatum, Wapentachiarum, Hundredorum, Trithingorum*, & *eorum Clerici, Cuſtodes priſonum, & alii Ballivi & miniſtri celebris memoriæ domini E. nuper R. Ang. patris noſtri & Iſabellæ Reginæ Angl. matris noſtræ, & noſtri, nec non aliorum magnatum, procerum Regni noſtri, in officiis ſuis malè ſe geſſerunt, & colore eorundem officiorum, & aliis coloribus exquiſitis; nec non alii ejuſdem Regni hominibus de eodem Regno quamplurima oppreſſiones, conſpirationes, rerum extorſiones, dampna, gravamina, falſitates, tranſgreſſiones, & alios exceſſus; nec non roberias, felonias, receptamenta felonum, manutenentia diverſa fecerunt, unde punitio aliqua adhuc oppoſita non exiſtit. Nos, tam pro nobis quam pro prædictis hominibus remedium inde apponi volentes oportunum, aſſignamus vos tres & duos veſtrum Juſtitiarios ad inquirendum per Sacramentum proborum, & legalium hominum de Comitat. Eſſexiæ, Hertfordiæ, Cantebr. & Huntingdoniæ, tam infra libertates quam extra, per quos rei veritas melius ſciri poterit, de omnibus conſpirationibus, oppreſſionibus, rerum extorſionibus, dampnis, gravaminibus, falſitatibus, & aliis tranſgreſſionibus, & exceſſibus quibuſcunq;, nec non de roberiis, feloniis, receptamentis, & manutenentiis prædictis, tam per hujuſmodi Vicecomites, Coronatores, Sub-eſchaetores, Conſtabularios, Ballivos libertatum, Wapentachiorum, Hundredorum, & Trithingorum, & eorum Clericos, Cuſtodes priſonum, & alios Ballivos & miniſtros, quàm per alios qualitercunq; de eodem Regno, ſive de tempore ipſius patris, ſive noſtro qualitercunq; illatis, tam ad ſectam noſtram, quam aliorum unde juſtitia hactenus facta non fuit, plenius veritatem, & ad præmiſſa omnia & ſingula & alia tangentia ad querelas omnium & ſingulorum, tam pro nobis quam pro ſeipſis inde conqueri, ceu proſequi volentes, tam infra libertates quam extra, tam de tempore ipſius patris noſtri, quam noſtro audiendis & terminandis, ad plenam & celerem juſtitiam inde, tam pro nobis quam pro hujuſmodi conquerentibus faciend. ſecundùm legem & conſuetudinem Regni noſtri. Et ideo vobis mandamus, quod ad certos dies & loca quos vos tres, vel duo veſtrum ad hæc provideritis, præmiſſa omnia & ſingula faciatis & expleatis in forma prædicta, facturi inde quod ad juſtitiam pertinet, ſecundùm legem & conſuetudinem Regni noſtræ: Salvis vobis amerciamentis, & aliis ad nos inde ſpectantibus. Mandavimus enim Vicecomitibus noſtris Comitatuum prædictorum, quod ad certos dies & loca quos vos tres vel duo veſtrum eis ſciri faciatis venire faciant coram vobis tribus vel duobus veſtrum tot & tales probos & legales homines de Com. prædictis, tam infra libertates quam extra, per quos rei veritas in præmiſſis melius ſciri poterit, & inquiri, & quod vobis tribus vel duobus veſtrum in præmiſſis omnibus & ſingulis faciend. & explend. auxiliantes ſint, & intendentes, prout vos tres vel duo veſtrum eis ſciri facient ex parte noſtra. In cujus rei teſtimonium has literas noſtras fieri fecimus patentes. T. meipſo apud Wengham 22 die Aprilis Anno Regni noſtri quinto.*

¶ *Tranex, nicis.*] Longobar. lib. 1. tit. 19. §. 7. — *Si quis* tranicem *de vite alienâ inciderit, componat medium ſol.*

¶ *Tranſitura, ræ.*] Al. *Tranſitorium* & *Traſtura*: Tributum pro tranſitu impenſum. *Capit. Carol.* lib. 4, cap. 59. — *Ut nullus ad palatium vel in hoſtem pergens, vel de palatio, vel de hoſte rediens tributum*, quod tranſituras *vocant ſolvere cogatur.* Idem Longob. lib. 1. tit. 14. l. 16. Sed illic legitur *tributum quod tranſitorium* vocatur.

¶ *Tranſitus.*] Pro morte, & obitu.

¶ *Tranſpaſſo.*] Pro tranſmeare. L. Alaman. tit. 82. — *Donet alium catellum* quod jugum traſpaſſare *poſſit.*

¶ *Tranſpungo.*] Ut membrum tranſpungere, & *Tranſpunctus.* Uti artus vel os *tranſpunctum*, id eſt è ſude ſuâ elapſum.

L. Alam. tit. 65. §. 30. — *Ambas coxas uno ictu* tranſpunxerit. Et 31. — *In genuculo* tranſpunctus *fuerit aut plagatus.* Item §. ſeq. — *Si tibia ſubtus genuculo* tranſpunctus *fuerit.* Sic ibidem ſæpius.

¶ *Tranſverſa, ſæ.*] Tributum quod habendi tranſitus gratiâ perſolvitur, al. *Tranſitura, tranſitorium*, & *traſtura* dictum. V. *Tranſitura.*

Huntington. Hiſtor. lib. 6. ſub an. 20. Regis *Cnut.* i. *Canuti.* Romam pergentis (Cnut.) — *Omnes malas exactiones in via, quæ per Gallias Romam tendit (quæ vocantur tolonea, vel* tranſverſa) *data pecunia ſua diminui fecit, uſq; ad medietatem.*

¶ *Traſſo, ſas.*] A Gall. *tracer*, i. veſtigia alicujus ſectari, in ipſis veſtigiis inſequi. *Reg. Majeſt.* lib. 4. cap. 32. — *Nullus perturbet aut impediet canem* traſſantem, *aut homines* traſſantes *cum ipſo ad ſequendum latronem,*

aut

aut ad capiendum malefactores. Vide Skæneum.

¶ *Traugus.*] L. Ripuar. tit. 43. — *Si quis &c. ſeu in clauſura aliena* traugum *ad tranſeundum fecerit,* 15 *ſol. mulctetur.*

¶ *Tremaculum.*] Gal. *Tremail,* retis piſcatorii genus.

L. Salic. tit. 29. — *Si quis ſtatuam, aut* tremaculum, *aut vertuolum in flumine furaverit &c.*

¶ *Tremum.*] Brachium ſubtus cubitum.

L. Salic. tit. 6. cap. 6. — *Si autem (brachium ruperit) ſubtus cubitum, hoc eſt* tremum, *componat ſol.* 16. Vide ſupra *Morioc.*

¶ *Trentale.*] Officium pro mortuis, quo triginta cantabantur Miſſæ. Ab Italico *trenta,* id eſt, *triginta.*

¶ *Treſpellius.*] q. tribus pelvibus, i. tintinabulis crucibus; tintinabulum enim **Bell** Germani & nos vocamus.

L. Salic. tit. 3. §. 7. *Si quis taurum, gregem regentem furaverit, qui de tribus villis communes vaccas tenuerit, hoc eſt* treſpellius *IDCCC den. &c. culpab. judicetur.* §. 8. — *Si quis taurum furaverit, qui unum gregem regit &c.*

German. Editio, ut mihi author eſt *Lindenbrogius, treſbellia,* id eſt (inquit) *de tribus villis.* Gall. de *trois clochers,* ſicut loquuntur conſuetudinarii.

Clocca **Belle** Latino-Saxonic. Sic *Trimarchiſia* apud Pauſan. quod ſinguli equites Galli conſtarent ex *tribus.*

¶ *Treudis.*] Al. Triutis. *L. Alam.* tit. 99. §. 2. — *Si cervus ille (ſcil. qui furatus eſt)* treudis *non habet medium ſolidum compoant (fur) ſi* treudis *habet, & cum ipſo nihil ſagittatum eſt, ſolvat ſolidum unum.* An ergo *treudis* à Sax. τpeop, *arbor,* quod Virgilius dixit Ænead.

——— *Cornibus arboreis.*

Sed L. *Ripuar.* tit. 42. §. — *Si cervum domitum, vel cum* triutis *occiderit.*

¶ *Treuga.*] Induciæ. Pactio de pace pro tempore conſervanda, propriè non inter Exercituum Imperatores ſancita, ſed privatos homines qui capitales olim ſectarentur inimicitias. Indiſtinctè autem utitur. A Germ. & Angl. **trew,** i. fides, pax, fidelis, verus, Sax. τpiopan i. *fidelem ſe oſtendere.*

* Imp. an. 1153. Iſtæ pacis conſervandæ leges, quas treugas ſcriptores vocant, à *Frederico* primo Ænobardo captæ ſunt, qui id in expeditione Italicâ ſanxit, ad privata bella & diſſidia, quæ tam nimium invaluerant tollenda: ut *Bignonius* è *Radevici* lib. 3. cap. 26. teſtatur.

Brito Armorica. Philippidos lib. 2.

Quod concedat ei treugas *ſaltem octo diebus.*

Et poſt multa.

———— *Datur ergo dierum*
Treuga *trium, qua pacis agant de fœdere partes.*

Et lib. 4.

Salvas concedo treugas *tibi dum crucis arma*
Servitio tuleris, dein meq; meoſq; timeto.

Ibi aliàs, & pluries.

¶ *Triaen.*] Trians, Triens. *Triaen* apud Salicos, eſt tertia pars unius denarii. Verba audis L. Salic. tit. 40. §. 13. Tit. autem 37. §. 4. — *Sic* 40 *den. qui faciunt ſol.* 1. *&* trianti *uno, quod eſt tertia pars ſolidi.*

¶ *Triatio.*] Triatores, Angli **Trycurs**; Et *Trio, as.* Vocab. forenſia, quibus nulla (quod ſciam) Latinè reſpondeant ſatis appoſitè. Eſt autem *triatio* exactiſſima litis conteſtatæ, coram judice, per duodecem-virale ſacramentum exagitatio: quod & *triare* dicitur: & ipſi ſacramentales inde, *triatores:* eorumq; ſacramento res comperta, *triata* appellatur.

Pat. 3. *R. Joh.* m. 3. in fidelitate *Leulini.* Statuitur de *triatione* differentiarum dicti *Leulini &c.*

¶ *Tribatto, tis.*] Sine ſanguinis effuſione verbero vel cædo, Angl. **drbeat**, à Saxon. ðpiʒe, Angl. **dry**, i. arridus, & beaτe, i. *percutio.* V. *Batto.*

L. Salic. tit. 40. §. 9. — *Si quis jumenta aliena* tribatterint *& evaſerint &c.* Et §. 14. — *Caballos aut jumenta aliena* tribaterit *& debilitaverit.*

¶ *Triding.*] V. infra *Trithinga.*

¶ *Triduanæ.*] Vide ſupra *Biduanæ.*

¶ *Trigildum.*] Tripla compoſitio, vel ſolutio, à Sax. ðpy i. *tres,* & ʒelðe *ſolutio pecuniæ &c.*

Burgund. tit. 63. §. 1. — *Qui meſſem in granariis furatus fuerit, ſi ingenuus eſt* trigildum *ſolvat.*

¶ *Tribinga,* & *Tribing.*] V. infra *Trithinga.*

¶ *Trimarchiſia.*] Et ſine aſpiratione *Trimarciſia.* Pauſan. quod ſinguli Equites Galli conſtarent ex tribus. Taurus treſpellius. V. Pauſan. in Phocicis ſive lib. 10. pag. 405. Ubi *Brenni* expeditio in Græciam edicitur, & ſub Gallorum nomine Britanni videntur contineri, nam veniſſe ait ab ultimis Oceani finibus pag. 406.

¶ *Trimilchi.*] Maius menſis apud Anglo-Saxones. Ita dicebatur, quòd tribus vicibus in eo per diem pecora mulgebantur. Talis enim erat quondam ubertas Brittanniæ, vel Germaniæ, è qua in Britanniam natio intravit Anglorum. *Beda* de ratione temporum cap. 15. Sax. τpy *tres,* milcħi.

¶ *Trinityhouſe.*] Collegium Deptfordiæ, quod rem maritimam exercentibus leges mulctaſq; imponit vigore Stat. an. 8. Eliz. cap. 13. & an. 35 ejuſdem, ſi recte annotavit *Cowellus.*

¶ *Triniumgeldum, Triniumgeltum,* & *Triumniumgeldum.*] Grandis compenſatio delicti quod non abſolvitur niſi ter novem geldis. Mendoſè enim Bignon. trigildum exponit. Dictum autem à Sax. ꞇꞃi-niᵹon-ᵹelð, id eſt *ter-nona-ſolutio.* Sic *twigildum, trigildum, octogildum, & mungeldum* quod vide.

L. Baiwar. tit. 13. §. 2. — *Si quis infra curtem Ducis aliquid involaverit, quia domus Ducis domus publica eſt,* triniumgeldum *componat : hoc eſt* ter novem *donet liber homo. Servus verò* niumgeldo *ſolvat, aut manus perdat.* In cujus expoſitionem accipe quæ de his ſtatuuntur, qui miniſtros Principis vel judicia exercentes, vel mulctas exigentes occidunt, pignorave abripiunt. *Burgundior.* tit. 26. §§. 1, & 2. — *Triplâ ſatisfactione teneatur abnoxius: hoc eſt ut per ſingulos ictus, pro quibus ſinguli ſolidi ab aliis inferuntur,* ternos ſolidos *is qui percuſſerit cogatur exſolvere.* §. 2. — *Ea etiam quæ fuerint violenter erepta,* tripla novigeldi *ſolutione reddantur ; ita ut mulctam nobis præſumptores debitam ſolvant.*

¶ *Triparium.*] Quiddam ſupellectilis, fortè *tripos*, Angl. **a Trewet**, quaſi **Three-feet.**

*Pri. Lew.*pa. 24. — *Unam archam,* 1 *greil,* 1 *patellam, &* 1 triparium, *&* 3 *barillos, &* 10 *diſcos &c.*

¶ *Triphunt.*] L. Baiwar. tit. 19. §. 2. — *Si quis canem doctum quem* triphunt *vocant furaverit.*

¶ *Triſcabina.*] Formul. Solenn. Lindenbrog. 88. Inſcribitur *Charta triſcabina.* Et in textu — *Nunc igitur complacuit nobis, atq; convenit, ut talem chartulam* triſcabinam, *ſeu ingenuitatis, ipſi ſervo noſtro, nomine illo, fieri & firmari rogaremus.*

¶ *Triſagium,* ſive *Triſhagium.*] q. τρὶς ἅγιον, i. ter Sanctum. Clauſula quæ in officiis Eccleſiæ antiquè canitur: *Sanctus, Sanctus, Sanctus &c.* Cujus uſus in Concilio Vaſenſe i. ſub ætate *Conſtantini* magni, ideo inſtitutus fuit, ut contra *Arianum* dogma, ſanctiſſimæ Trinitatis laudes in divinis omnibus officiis & miniſteriis celebrarentur: canonq; ille *de canendo triſagio* appellatur. Tom. Concil. 1. pag. 460.

¶ *Triſtam, Triſtram, Truſtram.*] Lex venationis. V. *Julian de Bernes* fol. 18. a. & fol. 26. b.

— *Et jam aurora noctem abegerat, cum Rex vocatis ad ſe cunctis proceribus & militibus, venatum ire feſtinat : Venitq; ad latam quandam planiciem, quam in modum Coronæ denſiſſima ſilva cingebat, in cujus medio colliculus quaſi turgeſcere videbatur, qui diverſorum colorum pulchra quadam varietate depictus, fatigatis venatu militibus gratum ſingulis diebus præbebat accubitum: In quo Rex, cum cæteris, ſuperior conſtitiſſet, ſecundum legem venandi, quam vulgus* Tuſtram *vocat, ſingulis proceribus cum ſuis canibus ſingula loca delegat, ut obſeſſa undiq; beſtia, ubicunq; eligeret exitum, inveniret exitium.*

Benedict. Abb. in vitâ *Hen.* 2.

¶ *Triſtris.*] Al. *Triſtis* & *Tritis.* Vox Foreſtaria, & in Chartis Regiis, innuens, ut qui eâ donatur immunitate liber ſit ab obſequio præſtando domino Foreſtæ venationi incumbenti : utpote, qui nec canes ducere, nec feras perſequi, nec deſtinatâ aliquâ ſtatione tranſeuntes tenentur expectare. *Privileg. de Semplingham — Et ſint quieti &c. de chevagio, Hondepeny, Buckſtall, &* triſtris, *& de omnibus miſericordiis &c.*

¶ *Trithinga, Trithingus, Triding, Trihinga.*) Lib. Ramſ. ſect. 197. *tres hundredos* Ll. Ed. Conq. cap. 34.

Breve de Attornato ad loquelas &c. Regiſt. 266. — *Proviſum eſt, quod quilibet liber homo libere poſſit facere Attornatum ſuum ad loquelas ſuas proſequendas, & defendendas motas, in* trithyngis, *Comitatibus, Wapentachiis, & aliis Curiis ſine Breve noſtro.* Sur le ſtatut de Merton cap. 10.

Mag. Chart. cap. 36. — *Fiat autem viſus de Franciplegio, ſic viz. quod pax noſtra teneatur, & quod* trithinga *tenatur integra, ſicut eſſe conſuevit, &c.* Poulton vertit **the Trithing.**

¶ *Tritis.*] V. *Tiſtris* ſupra.

¶ *Triumniumgeldum.*] V. ſupra *Triniumgeldum.*

¶ *Triutis.*] Vide ſupra *Treudis.*

¶ *Trobichetum.*] Vide ſupra *Terbichetum.*

¶ *Troia.*] Italicum, *porcus, Scrofa.* Cui alluſiſſe refert *Pompomius Sabinus* Virgilium Æneid. 1. ubi de *Antenore* ait,

— *Armaq; fixit*
Troia.

Troia (inquit) *nomine in latio,* ſcrofa *appellatur : cui vocabulo licentiâ Poeticâ alluſit ; quia & hoc urbis nomen fuerat : & ipſe Antenor ſuem in aureo vexillo poſuit, ut abſumptæ urbis memoria ante oculos eſſet.*

¶ *Troiæ pondus.*] Apud Anglos dicitur quod 12 uncias in librâ numerat.

¶ *Trona.*] Statera.

¶ *Troperium, Troparium.*] Liber ſequentiarum, quo in officiis Romanæ Eccleſiæ uſi ſunt, alioquin autem ſequentiæ in gradale continebantur, alioquin ſeorſum habitæ ſunt.

Provincial. Angliæ lib. 3. tit. *de Eccleſiis ædificandis* cap. *ut parochianus — Volumus de cætero & præcipimus quod (parochiani) teneantur invenire omnia inferius annotata, viz. Legendam, Antipho-*

Antiphonarium, Gradale, Pſalterium, Troperium, *Ordinale, Miſſale &c.*

Nicephor. Eccl. Hiſt. lib. 17. cap. 28. pa. 893. — *Poſt Synodum Imperator (Juſtinianus)* troparium, *ſeu cantelenam cujus initium eſt* unigenitus filius, *& verbum Dei compoſuit, atque eam Eccleſiæ inter Pſallendum uſurpandum tradidit.*

¶ *Troppum.*] L. Alaman. tit. 72. Qui inſcribitur *De eo qui in* troppo *de jumentis ductricem involaverit,* Et in lege idem. Chart. etiam Alaman. Goldaſti nu. 15.
— *Quicquid die exitus mei de hac luce in pecuniali cauſâ, non datum & non uſitatum reliquerim;* id eſt *caballis domalibus, cum cætero* troppo, *caballis cunctis &c. auro argentoq; &c.* Linden. ibi Gal. *troupeau.*

¶ *Trotingus.*] Joculator. Longobard. lib. 1. tit. 16. l. 8. — *Dum quidam ad ſuſcipiendam ſponſam cujuſdam ſponſi, cum paranymphis, aut* trotingis *ambularent, perverſi homines aquam ſordidam & ſtercoratam ſuper ipſam jactaſſent.* Gloſſ. vett. *Trotingis,* id eſt joculatoribus. V. ſupra *Joculator.*

¶ *Trullus,* & *Trulla.*] Vita Sergii Pap. 1. Tom. Concil. 3. — Trullum *verò ejuſdem Eccleſiæ fuſis chartis plumbeis cooperuit atq; munivit.*

Concil. Oecumen. 6. ſub *Agathone* Anno Dom. 680. Act. 18. — *Concilium congregatum eſt in hac à Deo conſervanda Regia Conſtantini urbe nova Roma in ſecreto (al. Secretario) divalis palatii, quod cognominatur* Trullus &c. Ubi in notis,

Trullus ſive *Trulla* ſignificat ſublimem fornacem deſuper in altum porrectum, & in rotundum concameratum, quem Italicè dicimus *Cuppula.* Ita Baronius Anno 680. nu. 41.

¶ *Truncatio membrorum.*] In uſu ſub H. 2. V. *Aſſiſ. de Clarendon* Hov. 549.

¶ *Truſtis.*] Fides, fiducia. L. Salic. tit. 43. §. 4. — *Si quis eum occiderit, qui in* truſte *dominicâ eſt.* Simil. tit. ſeq. §. 2. & Recapit. §. 31. Item tit. 66. §. 2. — *Si ex* truſte *Regali fuerit.* Decret. .....tarii §. 2. — *Quod ſi in* truſte *invenitur (Latro fugiens) medietatem compoſitionis* truſtis *adquirat (perſequens) & capitale exigat à latrone.* Ripuar. tit. 11. — *Si quis eum occiderit, qui in* truſte *Regis eſt DC ſol. culp. judic. &c.* Longob. lib. 3. tit. 4. l. 2. — *De* truſte *faciendâ, ut nemo præſumat ad nos venienti manſionem vetare, & quæ neceſſaria ſunt, ſicut vicinio ſuo vendat:* Ubi Gloſſ. vett. *Truſte facienda:* Id eſt *caballicata.*

Vide *truſtis* jurandæ formulam ex *Marculfo* lib. 1. ſupra hic in voce *Antruſtio.*

¶ *Tullutus, ta, tum.*] Ablatus, ademptus, ut ſupra *Tollo.*

¶ *Tumbrella, Tumbrellum, Tymbrella, Tymborella.*] Et inde *Tymboralis* Bractono.

Les receiver & les deliverere (de deniers) pur poys de ſink ſouls en amount, & de ſink ſouls en availe per tumbrel, *livere per gardein del eſchang &c.* Stat. de *moneta magnum* temp. Ed. 1. p. 41. b.

¶ *Tuna, Tun, & Ton.*] Finale in nominibus villarum. Sax. tun prædium, villa, Anglice **a fearm.** In eo autem differunt **ham** & **tun**, quod hoc prædium ſeu villam quam Romani Ruſticam dixere: illud domum ſeu manſionem capitalem, quam Urbanam appellarunt ſignificet. Hoc terras tenementales & ſerviles; illud manerium ſtationemq; dominicam. Sic *Lucæ* 16. v. 8. *villicus* tunȝerefa, i. *villæ præpoſitus,* & ibidem verſ. 4. *villicatio* tunſcipe. Sic appletun, i. *prædium pomarium.*

¶ *Tunginus.*] Judex qui poſt Comitem eſt: Sic Gloſſ. vett. Sollenſib. (inquit Lindenb.) *Degan*; In priſcis Anglo-Saxon. Ll. *Thegn,* i. *Thanus.* Certè *thanus* aliàs *thingus* appellatur, ut ſupra in eo vocabulo: Sed etiam *thingus,* pagi vel patriæ portionem ſignificat poſt Comitatum illuſtriſſimam, utpote quæ plures continet Centurias, licet aliàs pro centuriâ ſimplici dicatur, ut apud *Hoveden.* in Ll. *Edw. Confeſſ.* cap. 34. quod ſupra vide in *Thungrevius,* quod an idem ſit cum *Thungino* iſto aliàs apud me aſſero, aliàs dubito. Potior rata fortè videatur ſententia, ut ſit *Thunginus* lædæ, vel trithingæ dominus: *thungrevius* autem Vicarius ejus, ut *Scyrgrevius,* Vicarius Comitis.

Salic. tit. 46 — *Si quis homo moriens viduam dimiſerit, & eam quis in conjugium voluerit accipere, antequam eam accipiat,* Tunginus, *aut Centenarius mallum judicent, & in ipſo mallo ſcutum habere debeat, & tres homines, cauſas tres demandare &c.* Et tit. 48. De *Affattomiæ* §. 1. — Tunginus *vel Centenarius mallum judicent, &c.* Ut ſupra. Item tit. 63. — *Si quis de parentela tollere ſe voluerit, in mallo ante* Tunginum, *aut Centenarium ambulet, & ibi quatuor fuſtes alvinos ſuper caput ſuum frangat &c.*

¶ *Tungrevius.*] Dictum aliquando fuiſſe videtur pro villæ præpoſito qu. **tun-grebe.** V. quæ ſupra notavimus ex 35. cap. Ll. *Ed. Conf.* in vocab. *Leidgrevius.*

¶ *Tuninum,* al. *Tunninum.*] Cellarium. Locus quo vaſa vinaria, quæ *tonnas* vocant, reponunt, **a Tun.** Vide ſupra *Tonna.*

L. Baiwar. tit. 1. cap. 14. §. — *Ad caſas dominicas ſtabulare fœnile granicam vel* tuninum *recuperandum pedituras rationabiles accipiant.*

¶ *Tuſia.*] Char. Alam. Gold. num. 58. — *Cum ſaumas et* ruſias, *et filtros.* Lindenbrog. legit — *cum ſaumis &* tuſiis *& filtris* Gloſ. in *Feltrum.*

¶ *Turba, bæ, Turbo, bas,* & *Turbaria, riæ.*] Eſt autem *Turba* Cæſpes al. Terrici-

dium & bleſtia, de quibus ſupra, à Sax. ꞇẏꝛb, i. *cæſpes*, ductum à ꞇẏꝛꝺ, i. *lacero*, quod de terrâ laceratur. Angl. **a Turff.** In Chron. Danico dicit *turbas* vulgo **torffs** nomen accepiſſe ab **Torff** antiquo Rege Danico qui has invenit.

In eo autem differunt bleſtia & *turba*, quod hoc è terræ corpore effoditur, illud ab ejus ſuperficie abraditur: utrunq; in ignis alimentum à ruſticis plurimis, & à nobilibus ipſis in paluſtribus Regionibus adhibetur.

Hinc *Turbare* ſæpe legimus in membranis curiarum Baronum, pro effodere & abradere hujuſmodi cæſpites vel bleſtias. Hinc & *turbaria* vox forenſis pro ſolo unde *turbæ* effodiuntur: quin & aliquando pro ipſo jure habendi per præſcriptionem *turbas* in ſolo alieno.

¶ *Turcoplier.*] Videtur fuiſſe *interpres in Ordine Johanitarum.* Ejus fit mentio in Odo ... de reb. Norman. qui prodiit An. 1620 circiter.

¶ *Turonenſis nummus.*] J. Caii Hiſt. Cantab. Acad. lib. 2. pa. 123.
— *Turonenſis* enim nummus 12 faciebant 4 s. 4 d. Denarium verò duodecimam ſolidi noſtri partem; Solidum libræ noſtræ Viceſimam: Et Coronati Gallici ſolaris, ubiq; gentium noti, ſextam partem; Marcam Coronatos duos, unum ſolidum & quatuor denarios; Libram Coronatos tres & ſolidos duos, ſeu tertiam partem Coronati ex æſtimatione noſtrâ Britannicâ.

¶ *Twa nights geſt.*) V. ſupra, **Third night own hinde.**

¶ *Twelfhyndman,* & *Twelfhindus.*) V. mox *Twihindus.*

¶ *Twigild.*] Dupla ſolutio, vel duplex pecunia, à Sax. ꞇpẏ, i. e. *duo*, & **gild**, ſive ᵹelꝺ, i. e. *ſolutio*, pecunia. Vide *Triniumgeldum.*

¶ *Twyhindus* & *Twyhindman.*] Is qui in æſtimatione capitis 200 ſol. cenſetur. Saxon. ꞇpẏ hinꝺenman, à ꞇpy, i. *duo*, & hynꝺ, vel hunꝺ, id eſt *centum.* Ita *Sixhinda* & *Twelfhindus.*

Ll. Aluredi MS. cap. .... juxta Lambardum — *Si quis* twyhindum *innocentem cum* hloth, i. *cohorte, occidit.*

¶ *Typico, cas.*] Præfiguro. Brit. Armor. lib. 12. de virgâ Aronis.

Fronduit & ſubito produxit amygdala flore
Virginis intactæ typicans *nova gaudia partus.*

¶ *Typographus, Typographia.*] U. *Magiſter.*

¶ *Tyro.*] Pro Equite aurato, atq; inde *Tyrunculus*, R. Al. 1. 103.

¶ VAcatio.] Apud Anglos dicitur tempus quo vacat à jure dicundo. Juſtitium, quaſi juris ſtatio, & quod Romani dixere *dies nefaſti*, ſcil. in quibus jus ne fari liceret. Olim Tempus appellabatur pacis Dei, & Eccleſiæ, ut ſic à pacis Regiæ innoteſceret quo lites agebantur. De hoc copioſè diſſeruimus in libello vernaculo *de origine & ratione Terminorum forenſium.* V. autem ſupra *Terminus.*

¶ *Vaccaria,* al. *Vaccheria.*) Domus ſive locus quo vaccæ aluntur, vel quo negotium quod ad eas attinet perficitur.

Fleta lib: 2, cap. 41. §. *Item inquiratur.* Vide.

¶ *Vaccaritia.*) L. Alam. tit. 75. — Si quis in *Vaccaritia* legitimâ ubi ſunt 12 vaccæ, vel amplius, taurum ex ea involaverit, vel occiderit 3 ſol. eum ſolvat, aut qualecunq; armentum de ipſâ *vaccaritiâ* involatus fuerit, ſecundùm qualitatem eum ſolvat.

¶ *Vala.*) Gothic. *Subrutilus.* Procop. de bel. Got. lib. 1. ſect. 14. Perſona Interp. — Hortantur in *valam* id eſt ſubrutuli coloris equum, ut jacula jacerent. Germanis hodie **vael** *color gilvus.*

¶ *Valco,* al. *Falco.*] Accipiter, al. acceptor. Epiſt. S. *Bonifacii* Archiep. Mogunt. ad *Cuthbertum* Archiep. Cant. ut [Servi Dei] acceptores [aut] *Valcones* non habeant prohibemus.

¶ *Valecta,* al. *Valetta.*] Et in Regiſt. brev. orig. 25. b. *valettus*, puer, miniſter, famulus, qui heri eſt à perſona, Gal. *valet*, quaſi qui *va lez ſon maiſtre*, i. qui juxta Dominum vadit ſeu miniſtrat. Corruptè *vallet*, & *varlet.*

Aſſer. Menevenſ. pag. 24. l. 12. — *Et volo* (Aluredus Rex) *quod Armigeri mei cum* valectis, *& omnes qui cum ipſis in ſervitio meo ſunt, ita diſtribuant modo ſupra dicto &c.*

Valletti apud Gallos idem olim erant quos Germani fortè *Ambactos* vocabant; Angli **Servingmen** & **Yeomen**, antiquis pueri, & in Canuti Ll. foreſtæ *juniores*, quorum viri

Nobiles

Nobiles & Magnates magnas olim ad familiam clientelamq; ſuam ornandam & muniendam alebant catervas, juxta illud *Virgilii* Æn. 1. p. 535. l. 1.

Centum aliæ, totidemq; pares ætate minori
Qui dapibus menſas onerentur, & pocula ponent.

Comes *Oxonii* Regem Hen. 7. hoſpitio ſuſcipiens 300 habuit.

¶ ***Valentia.***] Valor, precium. In jure tamen noſtro municipali, Differunt aliàs *valentia* ſeu valor, & pretium, de quo vide *Cowellum.*

¶ ***Valettus.***] Vide *Valecta.*

¶ ***Vallemantia.***] Saltationis genus (aliàs *Ballimathia*) cujus fit mentio in rubricâ capitulorum 3 Conc. Toletan. An. 589. cap. 23. & in eodem Canone; de quo vide Gloſ. noſt. notatum ad verbum *Balare.*

¶ ***Valvaſinus.***] Eſt minor Valvaſor, ubi de eo plura vide.

¶ ***Valvaſores***, al. ***Vavaſores***, & ***Valvaſſores***, quibuſdam ***Vacuaſſores.***]

Feudiſtæ alii *valvaſores* ducunt à *vaſſallo*, alii (& veriſimilius) à valvis (quaſi *ad valvas ſtantes* inquit *Spigelius*). Quod Jacobutius de Franchis à *Cowello* prolatus ſic in præludio Feudorum enarrat tit. pri. num. 4. — *Quia aſſident* valvæ, *i. portæ Domini in feſtis, in quibus conſueverunt homines curtizare & eis reverentiam exhibere, propter beneficium eis collatum, ſicut libertus Patrono.*

Dictum mihi videtur à Sax. pal, q. *vualaſores*, pro munimine, aggere, vallo, q. *vallaſores*, vel quod *valvas* & introitus Regni contra hoſtes tuerentur.

De gradu etiam eorum & dignitate non ſatis convenit inter ſcriptores qui ſuæ plerunq; ſequuntur patriæ conſuetudines, ab extraneis ſæpe varias & diſcrepantes. Primariam verò eorum inſtitutionem in Imperio cœpiſſe non eſt dubium: Ubi alii majores dicuntur *valvaſſores* (qui poſtea Regii & vaſſi Dominici): alii minores qui (veluti per diminutionem) *valvaſini* etiam appellantur.

Sunt ergò *valvaſores* majores, qui non à Rege immediatè ſed ſecundâ vice feuda acceperunt, ſcil. à Ducibus Marchionibus vel Comitibus, hoc eſt, à Regni & Regis Capitaneis, de quo ſupra vide in voce *Capitaneus.* Minores verò, quibus ſua diſpartiunt feuda *valvaſores majores.* Sed & minorum beneficiarios quidam *valvaſores minimos* nuncuparunt.

Tit. de feud. §. 1. — *Marchio autem & Comes, qui propriè Regni vel Regis Capitanei dicuntur, ſimiliter feudum dare poſſunt: ſunt enim & alii qui feuda ab iſtis accipiunt, qui propriè* Regis valvaſores *dicuntur. Sed hodie* Capitanei *appellantur, qui & ipſi feuda dare poſſunt. Ipſi verò qui ab ipſis feuda accipiunt* valvaſini, *id eſt*, Minores valvaſores *dicuntur.*

Et Ex. §. 1. *de natur. feud.* Et §. 1. quib. mod. feud. amittitur — *Princeps Capitaneos ſuos inveſtit, id eſt Marchiones, & Comites, & ipſos qui propriè Capitanei appellantur.*

Fit etiam inveſtitura à Capitaneis, & majoribus valvaſoribus, *qui propriè hodie* Capitanei *appellantur.*

Fit etiam à minoribus & minimis valvaſoribus. *Valvaſores majores & minores hodie vocantur* Capitanei: *licet impropriè dicantur minores.*

E quibus liquet *valvaſores* eſſe in ſecundo à Rege gradu quoad tenuræ rationem: Dici tamen & ipſos *Capitaneos*, propterea quod capitis inſtar ſuis præeſſent vaſſallis: qui cum ipſi etiam inferioribus ſua diſpenſarent feuda; inferioreſq; illi, ſuis viciſſem ſubalternis; omnes hi reſpectu ſuorum inferiorum *valvaſores* dicti ſunt; vel majores, vel minores, vel minimi; fortè quod valvarum inſtar ſinguli eſſent, per quas feoda à ſuperioribus tranſeunt ad inferiores: eodemq; ſenſu Capitaneos etiam alias nuncupari relativè animadvertimus.

Valvaſores item dici videntur aliquando, qui à Rege tenent immediatè, quos & ergo Regios dictos eſſe opinor *valvaſores*, & *vaſſos dominicos*; neq; enim video cur alioquin Regii appellarentur. Longob. lib. 3. tit. l. 4. — *tam de noſtris* majoribus valvaſſoribus *quam eorum militibus.* Et in ſupra-citatis legibus cum dixerit Princeps Capitaneos ſuos inveſtit, id eſt Marchiones & Comites & ipſos qui propriè Capitanei appellantur: Exponit illico, quinam hi eſſent Capitanei, ſcil. *valvaſſores majores*, ut è verbis deprehendas. Videtur tamen hujuſmodi *valvaſſores*, non antiquè Capitaneos dictos eſſe, ſed ambiendo, id nominis contraxiſſe quod primariè tantum Ducibus, Marchionibus, Comitibus, competeret, variatiſq; ſæpe ſuis ſtationibus: inferiores tandem ipſis Baronibus habiti ſunt, ubiq; ni fallar gentium.

De Gallorum enim ſic *Butelerius* in *Summâ Aurali.*

Lib. rub. in Scacc. inter Leges Regis H. 1. — Habeant *vavaſſores*, qui liberius terras tenent, placita quæ ad witam vel weram pertinent ſuper homines ſuos; & in ſuo ſuper aliorum homines, ſi in forisfaciendo retenti, vel gravati fuerint.

Rot. pip. de an. 5 Regis Steph. Everwiſcire — Vavaſſores Roberti Foſſard reddunt compotum de *Lxiii s. 4 d.*

Pat. 5 Joh. m. 7. *Rex &c. Ballivis Petri de Pratellis de Inſula Gerſe & Gernſe &c. Volumus — quod Epiſcopi, Abbates, Abbatiſſæ, Clerici, milites,* Vavaſſores, *& alii qui redditus & tenementa habent in Inſula Gerſey &c. quintam partem redditu um ſuorum, unius anni &c. præbeant ad ſuſtentandum milites & ſervientes qui prædictas Inſulas defendunt.*

Chart. *H.* 1. de tenendis Comitatibus & Hundredis MS. Cot. de Ll. (fol. inter 48, &

 49.

49 nu. 5.) — *Et ſi amodo exurgat placitum de diviſione terrarum, ſi intereſt Barones meos dominicos, tractetur placitum in Curiâ meâ: & ſi eſt inter* vavaſſores *iſtorum dominorum, tractetur in Comitatu, & hoc duello fiat niſi in eis remanſerit.*

Item breve ipſius R. de admenſuratione ſervitiorum *vavaſſorum* Ram, 211. Vide.

His exponit verbis, ut *Prateus* refert, & alii.

Valvaſor dicitur nobilis, qui ſummæ coertionis non eiam nundinarum & mercatus jus habet (*un Gentilhomme, qui a ſeigneurie de haute juſtice :*) eſtq; Barone inferior, atq; ab eo feudum ſuum obtinet.

Et in Ll. *Hen.* 1. Regis Angl. cap. 8. Hi qui generalibus placitis Comitatuum intereſſe tenentur, ſic inter alios enumerantur, ut *valvaſores* Baronibus videantur poſtpoſiti, Aldremanni, Præfecti, Præpoſiti, Barones, *vavaſſores*, Tungrevii, & cæteri terrarum domini diligenter (ſint) intendentes. Bract. l. 1. c. 8. n. 4.

De jurisdictione autem *valvaſorum* nihil apud nos reperio, niſi quod ſuas habuerint Curias: Sic enim in iiſdem *Hen.* 1. Ll. cap. 27. — *Planum eſt deniq; pro tali cauſa* (*ſcil. in pulſatione furti*) *condictum diem, vel quidem*
* Salvacuaria. * *ſalva Curia* vavaſſoris *litteræ reſpectari, nec actione hujuſmodi, ſine Regiæ poteſtatis miniſtro debere finiri &c.* Obſcurè & fortè mendoſè.

At ſequenti capite ita ſequitur — *Habeant autem* vavaſſores (*qui libera tenent placita*) *quæ ad wytam vel weram pertinent, ſuper ſuos homines, & in ſuo; & ſuper aliorum homines, ſi in foriſfaciendo retenti, & gravati fuerint.*

Preuves de l'Hiſt. des Comtes de Guines p. 149. — *Hic autem Arnoldus — Ardenſis dominus, 12 pares vel Barones Caſtro Ardeæ appendicios inſtituit &c. rerum venalium forum in medio collocavit &c. ſcabinos eidem loco ordinavit; & eorum judicio ſecundùm jurisdictionem & inſtitutionem Aadomarenſium Scabinorum & & Burgenſium tenenda & inperpetuum ſervanda cum 12 Ardenſis opidi paribus,* Vavaſſoribus, *militibus, burgeuſibus & plebe &c. confirmavit.*

Bract. l. 2. cap. 39. nu. 6. f. 93. b. — *Quod dicitur de Baronia, non eſt obſervandum in* vavaſſoria *vel aliis minoribus feodis, quàm Baronia, quia caput non habent ſicut Baronia, &c.*

Denuo addam, quæ in dictâ Longobardorum lege poſt aliquot ſequuntur — *Si verò filium non habuerit* (*miles mortuus*) *& abiaticum de filio maſculo reliquerit: pari modo benficium habeat: ſervato uſu majorum* valvaſorum *in dandis equis & armis ſuis ſenioribus.*

De *valvaſinis* deniq; Sic ex tit. — *Quis dic. Dux, Marchio, Com.* Valvaſini, *id eſt minores* valvaſores, *antiquo quidem uſu, nullam feudi conſuetudinem habebant.* Valvaſore *enim ſine filio mortuo, feodum quod* valvaſino *dederat ad Capitaneum revertebatur; ſed hodie eodem jure utuntur in Curia Mediolanenſi quo &* valvaſores. Lib. feud. tit. 14. cap. 10. Item cap. ſeq. — *De minimis autem* valvaſoribus *ſic obſervatur, ut ſi minores* valvaſores *beneficium tollere voluerint minimis hoc liceat eis. Moderni autem non ita ſubtiliter diſcernentes, dicunt idem obſervandum in minimis quod in majoribus* valvaſoribus *dictum eſt.*

¶ *Vatarius.*] Præcurſor, ut Vantarius Regis eſt aſſecla Regis qui cæteros ſuos aſſeclas prægreditur, **the Kings Fore footman.** Rot. de finibus. Ter. Mich. 2 Ed. 2. *Richardus Rockeſley Miles tenebat terras Seatoniæ per Serjantiam eſſe* Vantarium *Regis* (*in*) Gaſcoign, *donec peruſus fuit pari ſolutarum precii 4 d. id eſt, dum triviſſet par calceorum pretii 4 d.* Coke Juſt. ſect. 95.

¶ *Vapintachium.*] Vide *Wapentachium.* Sic autem *M. P.* 148. l. penult.

¶ *Varda.*] Idem Scotis quod Gallis *garde*, Anglis **ward**, id eſt *uſtodia*; ſive hæredum in minore ætate exiſtentium, ſive rerum aliarum quarumcunq;. De hoc fuſè *Skenæus* pro ritu ſuæ patriæ: noſtræ autem vide infra in *Warda.*

¶ *Varda, dæ, & Vardo, das.*] Illud pro interloquutorio & conſtitutione, Hoc pro Conſtituere & decernere. Vide infra *Warda*, vel *Varda.*

¶ *Varenna.*] Scotis idem quod apud nos *Warenna* quod vide. *Skena.* — *Infeodatus liberam* Varennam.

¶ *Vaſlettus.*] Pat. 1. H. 3. in dorſo. m. 13. — *Concordia inter Regem & Radulphum de Normanvill; viz. quod Rad. tenebit in ſervitio Regis Geroldum, & Radulphum milites, filios ſuos, quamdiu guerra ſua duraverit; per ſic, quod Rex ei remittat CC marc. quas debebant Regi Johanni de fine pro redemptione dicti Geroldi & per ſic deberetur; Thomas filius dicti Radulphi* vaſlettus *in cuſtodia Regis, qui ſimiliter morabatur in ſervitio Regis cum prædictis Geroldo & Radulpho fratribus ſuis.*

¶ *Vaſſallus dominicus.*] Baro Regis, vel alterius fortè poteſtatis. *Trad. Fuld.* lib. 1. Ch. 101. — *Teſtibus Trugone Archiepiſcopo (& poſt multos Comites) innumerabilibus* vaſſallis dominicis.

¶ *Vaſsaticum.*] Servitium, ſeu obſequium quo vaſſallus ſive vaſſus domino tenentur.

Præcept. Conceſſ. *Ludov.* Imp. An. circiter 817. Hiſpanis factæ. — *Noverint tamen idem Hiſpani, ſibi licentiam à nobis eſſe conceſſam, ut ſe in* vaſſaticum *Comitibus noſtris more ſolito commendant.*

¶ *Vaſtum.*] Devaſtatio, deſtructio, ſpolium, à Gall. *Gaſt.*

Vaſtum etiam dicitur pro terrâ incultâ, & quaſi deſerta. Sax. pæſꞇ.

¶ *Vavaſor*, & *Vavaſſor.*] Vide ſupra *Valvaſor.*

¶ *Vecorin.*] Longobard, lib. 1. tit. 36. l. 4. —— *Si ſervus Regis* oberos *aut* vecorin *aut* mernorphin, *aut quamlibet talem culpam, vel minorem fecerit, ita componat ſicut de ſervis aliorum exercitalium decretum eſt.* Gloſſ. vet. *vecorin, anteſteterit in viâ.* Papias *Vecorin*, viam anteſtare, Germ. **Wegeren.** Sic Lindenbr. Gloſſ. autem aliæ; *Oberos* vecorin *memorphin*, ſunt verba injurioſa pro quibus tenetur ut ſupra de eo qui alii in viâ anteſtetit L. 4. Forenſes Angl. hoc *forſtallare.* Vide *Forſtall.* Saxon. pi-ðeꞃcoꞃen *rebellis.*

¶ *Vectigalis ager.*] Is dicebatur, qui ſub pactis reddituum & culturæ conditionibus in perpetuam elocabatur poſſeſſionem: nec colono ademi poterat ſuiſve poſteris, ſi non ob violatas conditiones. Qui modus elocandi terras, cum à Salicis inſtitutus fuerit, ipſæ terræ & agri hujuſmodi *Salici* appellati ſunt. V. *Vadian.* R. Al. pag. 83.

¶ *Vectis.*] L. Anglior. tit. 5. §§. 6. & 7. —— *Si libero (unum vel ambos teſticulos excuſſerit) C ſol. componat, vel juret ut ſuperius: Si* vectem *ſimiliter.*

¶ *Vegarius.*] Pipinus, Maior domus in diplomate pro S. Dionyſio — *Omnibus Epiſcopis, Abatibus, Ducibus, Comitibus, Domeſticis, grafionibus*, vegariis, *Centenariis, vel omnibus miſſis noſtris diſcurrentibus, ſeu quacunq; judiciaria poteſtate præditis.* Hoc *Bignonius* recitat in notis ad vett. formul. cap. 7. non autem exponit. Ipſe ergo corruptè dici opinor *vegariis* pro *vicariis*, hoc eſt Vicecomitibus, qui in Canonibus & aliàs *vicarii* ſæpe dicti ſunt, ſcil. *Comitum*, qui hic *grafiones* appellantur. Vide infra *Vigerius.* Charta *Ludovici* 8 Brituricenſib. facta, quam *Lindenbr.* recitat in Gloſſ. ad *Vicarium* — *In unaquaq; vigeritia unus tantum* vigerius *habeatur.* Gallis *viguiers*; Ordinarii ſunt villarum judices: Et in Languedocenſi provinciâ horum inſtar qui in reliquâ Galliâ *Provoſts* dicti ſunt. Qui & ergò dicantur *vigerii* quaſi *vigrevii*, à Sax. *pic*, i. *villa*, & ᵹꞃeve, i. *præpoſitus*; uti apud nos *Schyreve*, *Dikreve* &c.

¶ *Vegetum.*] Baiwar. tit. 21. §. 6. — *Si (quis) de minutis ſilvis de wic, vel quæcunq; kancio* vegetum *reciderit, cum ſolido & ſimili componat.* §. 7. — *Si amplior fuerit numerus* vegetorum *non cogatur componere, niſi reſtituere cum ſimili & ſacramento.*

¶ *Vegius.*) L. Burgund. tit. 16. —— *De inquirendis animalibus*, §. final. — *Si verò* vegius *exciterit*, & vegiaturas *acceperit, & is cui indicat invenire non potuerit, furtum quod ſe perdere mentiebatur, diſſolvat in ſimplum.* Et ibid. Additam. 1. tit. 8. —— *De* viatoribus — *Quicunq; mancipium, caballum, bovem, vaccam, vervecem &c. perdiderit; donet* vegio *pro mancipio ſol. 5. pro equa ſol. 2. pro caballo ſol. 3. pro bove optimo ſol. 3. pro &c.*

Gloſſ. Lindenb. *vegii* ſunt quos Latini divinos, aut vates vocant. German. **Wickers.** In fœdere Aluredi Edoardi & Gutrunni Reg. cap. 11 —— by picum piᵹlepum & manſpopum, i. *de vatibus ariolantibus pejerantibus*, & forſan alterum eſt ab altero deductum.

¶ *Velamen, Velum.*] Velata ſoror vel fœmina. *Velata, tæ*, & *Velo, las.*

Eſt autem *velum*, ſeu *velamen* nonnarum habitus conſecratus.

¶ *Veltris.*] Canis genus apud Danos, Salicos, Boioros, Alamannos. *Conſtitut. Canut.* R. de foreſtâ Art. 32. — Veltres *quos langeram appellat &c.*

L. Bojor. tit. 19. §. 5. — *De canibus* veltricibus, *qui unum occiderit, qui leporem non proſequitur, ſed ſuâ velocitate comprehendit: cum ſimili & 3 ſol. componat.*

L. Salic. tit. 6. §. — *Qui* veltrem *porcarium ſive veltrem leporarium, qui & argutarius dicitur furatus fuerit.*

L. Alaman. tit. 82. 5. — *Si* veltrem *leporalem probatum aliquis occiderit*, &c. forte à **Grephound.**

¶ *Venerabilis Beda.*] Quare ſic dictus. *J. Caius de antiq. Cantab. Acad.* p. 104. Radulphus Remington de geſtis Regum Angliæ, volens oſtendere quamobrem *Beda* dicebatur *venerabilis*; Fuit Romæ inquit porta ferrea, in quâ hæ literæ ſummatim erant ſcriptæ PPP. SSS. RRR. FFF. quas nemo legere poterat vel intelligere: poſtea Bedæ Romam venienti, & eaſdem literas inſpicienti, dixit quidam Romanus, *Quid aſpicis Anglice Bos?* Cui Beda, *Confuſionem veſtram aſpicio*: Igitur Beda, quod in eiſdem literis latebat, hoc modo declarabat: *Pater patriæ perditus eſt; Sapientia ſecum ſublata eſt; Ruet Regnum Romæ; Ferro, flammâ, fame.* Quod autem audiens & omnis populus Romanus, dignum judicarunt honore, & *Venerabilem* cenſuerunt appellare.

¶ *Velum.*] V. ſupra *velamen.*

¶ *Venaria, orum.*] Dicuntur animalia venatui dicata, Non ſilveſtria, ut damæ, phaſiani, &c. at campeſtria, uti lepores, perdices, &c. Ll. *Ed. Conf.* cap. de *herotochiis. Abſtineat omnis homo à* venariis Regis, *ubicunq; pacem eis habere voluerit ſuper plenam Wytam & forisfacturam.*

¶ *Venditæ, tarum.*] Vectigal eſt rerum in foro & publicis nundinis, cujus mentionem in Gallicis quibuſdam vetuſtis inſtrumentis legiſſe ſe meminit *Bignonius*, additq; —— *Hodie quidem rerum immobilium* εἰσδέκτικα *dicuntur* ventes. In Noris ad vett. formul. cap. 45. Ubi ſic legitur —— *Nulla telonea, nec nullas* venditas, *nec rodaticum, nec foraticum &c. exactare non præſumatis.*

¶ *Venella, læ.*] Via anguſtior, quæ in urbe domibus, in rure foſſis ſepibuſve utrinq; clauditur.

A *veniendo* dictum, ut iter ab *eundo.* Angl. **a lane.**

Inde in Regiſtro originali *Breve de* viis & venellis *mundand' s.*

¶ *Ventæ.*] S. Conſ. apud Gallos An. 1263. cujus *Renat. Choppinus* meminit lib. 2. De Domanio Fran. Tit. 9. Sect. 11. — *Et pertineret ad hujuſmodi*, i. e. *Epiſcoporum Maiorias cenſus* , ventæ, *inveſtitura*, *& ſimilia.*

¶ *Venates.*] Vide ſupra Venditæ.

¶ *Ver*, & *Vergelt.*] *Skenæus* dixit in Not. ad Reg. Majeſt. lib. 3. cap. 19. pro *Were* & *Wergild* quæ vide infra.

¶ *Verboſor, ſaris.*] Multiloquio utor. *Auguſtin.* Serm. de temp. 215. Si ſuum eſſe agreſte hoc vocabulum non negaverit — *In Eccleſia ſtantes nolite* verboſari, *ſed lectiones divinas patienter audite* ; *Qui enim in Eccleſia* verboſari *voluerit, & pro ſe & pro aliis redditurus eſt rationem.*

Verbum in Eccleſia facere, i. e. ſermonem ad populum habere. *Addit. Ludovici* 4. tit. 41.

¶ *Verd.*] A Latino *viride.* Dictio foreſtaria ſive ad ſaltuarios pertinens, ſenſu duplici. Primo pro poteſtate, , quem quis habet per conceſſionem Regiam ſecandi ligna viridia infra foreſtam ad foci ſui alimentum.

Secundo pro jure compaſcendi animalia in foreſtâ, quod aliàs dicimus *herbagium.*

¶ *Vereda, dæ.*] Currus, Plauſtrum. Vide *Parata.*

¶ *Veredarii.*] Diction. è Jun. *Poſtes*, idem *veredi.*

¶ *Veredictum.*] Quaſi *verè dictum.* Dicitur reſponſum quod duodenarii juratores, aliave, ut loquuntur, jurata Judici reddit ſuper facto aliquo ſuæ inquiſitioni demandato. *Veriberbium* 4 feud. tit. 15.

In contentione feudi — *Electio temporis eſt veritatem jurejurando decernere, cum pares Curtis veritatem non teſtantur.*

¶ *Verge.*] Virgata, à virgâ quam Mariſhallus portat ut ſignum ſuæ poteſtatis. *Fleta* lib. 2. cap. 4. §. 1. *Cow.* Hinc *Virgatores*, id eſt **Vergers**, qui in Eccleſiis argenteas virgas ferunt. Eſt autem *verg* Germanicè **Vergen**, quando magiſtratus cauſas exequitur, & abſolvit. *Paradin.* de antiq. Burg. cap. 15. pag. 111. & 144. inde *vergobretus* juriſdictionis magiſtratus, ibid.

¶ *Vergelt.*] Vide ſupra *Ver*, & infra *Wergildum.*

¶ *Vero, onis.*] Brito Armoric. *Philippid.* lib. 10. p. 35. in obſidione Nannetica.

Audaceſq; viri quos illa Britannia gignit
Obdere vel leviter extrema repagula curant
Ejus in occurſum potius in verone *retecto*
Egreſſi pugnam committere gnaviter audent.

Corrumpi locus videtur, & carmen vitioſum cum *s* forte elidatur more Enniano.

¶ *Verrus.*] Pro verres. L. Sal. tit. 2. §. 12. — *Si quis* verrum *furaverit &c.*

¶ *Vertuolum.*] Genus piſcatorii retis, Latinis melioribus *verriculum*, Gall. Nortman. *vertneil*, juxta Gloſſ. *Lind.* L. Salic. tit. 29. §. 3. — *Si quis ſtatuam, aut tremaclum vel* vertuolum *de flumine furaverit &c.*

¶ *Vervisa.*] Panni genus, alias **plankets** dictum. An. 1 Ric. 3. cap. 8. *Cowel.*

¶ *Veſca.*] Vide *Lepe.*

¶ *Veſſes.*] Panni item genus.

¶ *Veſtiarium.*] Ærarium, Cimeliarchum, gazophylacium. Locus in Eccleſiis quo veſtes theſauri & ſupellex ſacra reponitur, βεστιάριον. Auguſt. Epiſt. 109. — *Et ſicut paſcimini ex uno cellario, ſit induamini ex uno* veſtiario. *to.* 2. 106.

¶ *Veſtiaria.*] Ancilla, ſeu genetiaria. L. Al. tit. 79.

In *veſtimento* jurare ; id eſt *Sagum tenens jurare.* Mos antiquus.

Friſon. tit. 3. §. 14.

¶ *Veſtitio, tis, Veſtitura, Veſtitio, onis*, & *Inveſtitura.*] Item *inveſtio* & *deveſtio* & *reveſtio.*

Eſt autem veſtire, plenam poſſeſſionem terræ, vel prædii tradere ; ſaiſinam dare, infeodare. Unde *deveſtire* eſt poſſeſſione aliquem exuere : de feodo ejicere. Reveſtire eſt ejectum reſtituere. *Veſtitura*, ipſa poſſeſſio & poſſeſſionis traditio &c. Omnia à *veſtitu* dicta quod per inveſtiendi ceremoniam ipſius terræ *veſtitus*, hoc eſt herba, fructus, ædificia, proventus in alterius tranſferuntur dominium. Fructus enim terræ *veſtura* dicitur & *veſtitura.* Sic *Weſtm.* 2. cap. 26. — *Aſportare poſſunt* veſturam (*terra*) *& levare redditus*, *& alia proficua.*

Vide ſupra *Inveſtio*, & inveſtiendi ceremoniam, ſicuti in vocabulis *Seiſina*, & *Traditio.*

V. lib. *de verb. feudalibus*, ubi dicitur à *veſt.* quod linguâ Francogallicâ ſignificat poſſeſſionem, verbo *Inveſtitura* & *deveſtire.* Ergo à Saxon. pæſt quod ſignificat *fructum*, V. in dict. Sax.

Chart. Alaman. vett. Gol. nu. 42. —— *Ad integrum à die præſenti trado vobis, & ſervum meum , nomine* Nhideng , *& uxorem ejus* Bruna, *& cum oba ſua, & cum omnia quo* veſtiti *ſunt : & alium ſervum meum , nomine* Wolfharium, *cum uxore ſua* Atane, *cum obâ ſuâ, & cum omnia quo* veſtitus *eſt.*

Veſtitus in Conc. Valentin. dicitur *coloniam veſtitam.* Videtur dici de colonia utenſilibus in inſtrumentis inſtructa ruſticis ; *Burchard.* hoc reddit 12 *bunnariis.* Vide *Bunnaria.* Sed *terra veſtita* dicitur pro *terra ſata.* V. *Terra veſtita.*

¶ *Veſtita manu*, & *manus veſtita.*] Dicitur, cum quis plenam rei poſſeſſionem obtinet ; *veſtitum* ejus, i. fructus & emolumenta libera manu colligens, & percipiens.

L. Baiwar. tit. 17. §. 3. — *Mei anteceſſores*

ſores tenuerunt (territorium) & mihi in alodium reliquerunt, & veſtita eſt illius manus cui tradidi.

Vett. Chart. Alaman. 58. in traditione precariâ — *Poſt meum verò diſceſſum ipſas res (ſcil. prædia prænominata) ad monaſterium S. Galloni admelioratas revertant abſq; ullâ contradictione, vel minuatione* manu veſtita, *partibus meis &c. poſſideant.*

¶ *Vetitum namium.*] Antiqua juris noſtri locutio, & Brevis Regii nomen reciprocam captionem (juriſtis Imperii repriſaliam) denotans; ſed quod in ipſis verbis non facile deprehenditur. *Namium* tamen apertè ſignificat *captionem*, ut ſuo loco ſupra demonſtravimus. Avus meus *D. Joh. Spelman* in lecturâ primâ an. 5. Hen. 8. Nota (inquit) de *vetito namio*, quod per conſtructionem *Bractoni*, *vetitus* eſt prohibitus vel injuſtus, & *namium* idem eſt, quod captio; & ſic *vetitum namium* idem eſt quod *injuſta captio*, &c.

¶ *Veto, tas.*] Pro nego.

¶ *Veuta terræ.*] A Gall. *veu*, viſio, vel viſus terræ, quod in litibus ſæpe exigitur.

Skenæus in Annot. ad lib. 1. Reg. Ma. cap. 9. — *De judicibus* cap. 93. — *Porro* viſus terræ *Gallicè* veuta terræ *dicitur, quod Latini dicunt in rem præſentem venire, teſte Budæo in Pandectas.*

¶ *Vexillum crucis.*] Al. Hieroſolomitanum; ad magiſtrum militiæ Terræ ſanctæ pertinebat, multis donatum privilegiis. Capitis enim rei & ad ſupplicium tracti, ſi hoc tranſiens fortè comprehenderent, immunes illico conſtituti ſunt. Producebatur autem cum in bellum contra Saracenos diſcendendum eſſet; militum conſcribendorum gratiâ, qui & ergo ampliſſima privilegia ex munificentia principum conſequebantur, ut videre eſt:

Brit. Armoric. *Philippid.* ſub exordio lib. 3.

Nec minus Anglorum zelo Rex motus eodem
Richarduſq; Comes, vexillo ſe crucis *armant.*
Exemplo quorum proceres Comiteſq; Duceſq;
Ordoq; militiæ minor, Eccleſiæq; miniſtri,
Et multi de plebe viri, non impare voto
Signo ſe ſignare crucis, properanter avebant.
Par deſiderium cunctos habet; unica mens eſt
Omnibus, unus amor Sanctæ ſuccurrere terræ.

¶ *Vexillum feudale.*] Spec. Sax. lib. 3. Art. 53. — *Comitatus pertinens ad* feudum vexillorum, *eundem non licet vacantem habere. Similiter non licet Regi vel Imperatori* vexillum feudale *diutius retinere, quin illud conferat infra diem & annum.*

¶ *Vi & armis.*] Suida βιαίων, i. *Actio de vi facta*, non tantum de ſtupro virginum, ſed in genere de quavis violentiâ dicitur: cujus convictus tantundem Reipub. numerat, quantum illi à quo reus peractus eſt.

¶ *Viaticum.*] Howſell. Forteſ. cap. 22. pag. 48.

¶ *Vicarius.*] Pro Vicecomite. Form. ſol. 172 ſup. in Judicium Dei.

Wiſegothor. lib. 4. tit. 5. l. 6. — *Si hæredes fundatores proſequi noluerint pro rebus ſpoliatæ Eccleſiæ: tunc Ducibus, vel Comitibus, Tyuphadis, atq;* Vicariis, — *additus accuſandi, & licentia tribuitur exequendi.*

Lib. 8. tit. 2. l. 5. — *Nullus Comes*, Vicarius, *villicus, præpoſitus, Actor, aut procurator, ſeu quilibet alius rem ab alio poſſeſſam ſine judicio uſurpet.*

Lib. 9. tit. 2. l. 8. — *Dux, aut Comes, Tyuphadus, aut* Vicarius, *Gardingus, aut quælibet perſona tenetur ſcandalum Regno illatum comprimere.*

Lib. 12. tit. 1. l. 2. — *Nullus Comes*, Vicarius, *vel villicus pro ſuis utilitatibus populos aggravare præſumant.*

Caroli Auguſti Imp. ad leg. Salic. Capitular. 1. §. 20. — *Hoc nobis præcipiendum eſt ut ubicunq; inveniuntur* Vicarii *aliqui mali, conſentientes, vel facientes ipſos ejicere, & meliores ponere.*

Et §. ſeq. *Ut Comites vel* Vicarii *eorum legem ſciant, ut ante eos quis neminem judicare poſſit nec ipſam legem mutare.*

Ibi Capitular. 2. §. 5. quod item habetur Longob. lib. 2. tit. 47. l. 1. Et Capitul. lib. 3. cap. 11. — *Ut mali Advocati Vicedomini* Vicarii *& Centenarii tollantur, & tales eligantur, quales ſciant & ſciant & velint juſtè cauſas dicere & terminare, & ſi Comes pravus inventus fuerit nobis nuncietur.*

Longob. 1. tit. 25. l. 9. Et Capit. lib. 4. tit. 63. *Ut* Vicarii *& Centenarii, qui fures vel latrones cœlaverint, vel defenderint, ſecundùm dictam ſibi ſententiam judicentur.*

Videtur autem Comites & ſuam habuiſſe juriſdictionem: Et *Vicarii* ſui, ſuam peculiarem. *Longobar.* enim lib. 2. tit. 62. l. 6. — *De Comitibus ſtatuitur, ut ipſi de cauſâ quacunq; ad eos venerit querela, pleniſſimâ & juſtiſſimâ deliberatione definire decernant, & ſicut rectum & juſtum eſt ita agant. Et ut primitùs ad placita eorum, orphanorum, viduarum, nec non pauperum cauſæ deliberentur.* Lege autem ſequenti definita eſt *Vicariorum* poteſtas, ſcil. ut ante *vicarios* nulla criminalis actio diffiniatur, niſi leviores cauſæ quæ facilè poſſunt judicari. Et nullus in eorum judicio aliquem in ſervitio hominem conquirat; ſed per fidei juſſorem mittantur, uſq; ad præſentiam Comitis. Et ad ingenuos homines nulla faciant placita cuſtodire, poſtquam illa tria cuſtodiunt placita quæ inſtituta ſunt, ne fortè contingat, ut aliquis aliquem accuſet; exceptis illis ſcabinis, qui cum judicibus reſidere debent.

Capitular. lib. 4. cap. 44. — *Juſticiam faciant (Miſſi noſtri) de rebus & libertatibus injuſtè ablatis: & ſi Epiſcopus, aut Abbas, aut*

Vicarius, *aut Advocatus, aut quiſlibet de plebe hoc feciſſe inventus fuerit, ſtatim reſtituantur. Si verò Comes vel actor Dominicus, vel alter Miſſus palatii noſtri hoc perpetraverit — ad noſtrum judicium reſervetur.*

Ibid. cap. 64. — *Ut Comites*, Vicarii, *Centenarii propter juſtitiam pervertendam munera non accipiant.*

Preuves de l'hiſt. des Contes de Poictou p. 298. — *Noſce debetis — Fulconem Comitem Vindocinenſem &c. donaſſe S. Martino &c. MLxvi, ab incarn. Domini conſuetudines omnes quas habebat in terrâ de Loiri*, Vicariam *ſcilicet & commendiſtam, & carreium &c.*

Vicarius, pro Centenario judice. V. *Pithæ.* in Centenarii.

¶ *Vicarius Comitis.*] Wiſegothor. lib. 2. tit. 1. l. 23. — *Si quis Judicem, vel Comitem, aut* Vicarium Comitis, *ſeu Tyuphadum ſuſpectum ſe habere dixerit, ad Ducem provocet, atq; inde ad Epiſcopi audientiam, etiamq; ad Regem.*

Ibid. lib. 3. tit. 1, 1. — *Comes Civitatis, vel* Vicarius, *aut Territorii judex cognoſcere poſſunt de eo, qui injuſtè repudiatam duxerit, ſi non potentior ſit nobilis, qui ad Regem deferendus eſt.*

Ludovici Imp. Addit. 4. ad Capit. cap. 83. — *Quicunq;* Vicarii, *aut alii miniſtri, tributum quod inferenda vocatur majoris Pretii exigere præſumpſerit quam — 2 ſol. pro una vacca &c. cum ſua lege reſtituat & inſuper &c.*

Capitul. lib. 2. cap. 28. — *Ut Epiſcopi, Abbates, Comites, Vaſſi dominici &c. interſint placitis Miſſorum, qualia hodie* Aſſiſas *vocamus — & habeat unuſquiſq; Comes,* Vicarios, *& Centenarios ſuos ſecum, necnon & de primis ſcabineis ſuis tres vel quatuor:*

¶ *Vicaria.*] Pro juriſdictione Vicarii, ſeu Vicecomitis.

¶ *Vicecancellarius.*] Idem quod Cuſtos Sigilli. *Mat. Par.* in H. 3. An. 1247. pag. 662. — *Dominus Johannes Manſel Eccleſiæ S. Pauli Londonienſis Cancellarius — cuſtodiam ſigilli Regii ſuſcepit*, Cancellarii vices *acturus & officium.*

¶ *Vicecancellarius Regis.*] Sic Petrus Bleſenſis *Henr.* 2. Camd. Engl. pa. 531. c. Sic Malus catulus *Ric.* 1.

¶ *Vicecomes.*] Dicitur, quod vicem Comitis ſupplet in placitis illis quibus Comes ex ſuæ dignitatis ratione participiat cum Rege: Sic *Niger lib. Scaccarii.* Quæ ad Comitem pertinent vide ſupra in ejus diatribâ & luculentiùs hunc deſcriptum intueberis: ſummus eſt in ſatrapiâ quam Comitatum appellamus Officialis, Regi proximus, & à Rege datus ad cuſtodiendum Comitatum; pacem promovendum; fures & maleficos cohibendum; rebelleſq; & res novas molientes omnes conterendum. In his igitur exequendis totum habet à mandatis Comitatum, jubetq; Regio diplomate magnates Regni, Magiſtratus & poteſtates univerſæ ejus inhærere partibus & ſuppetias ferre.

Claret Judex duplici apud nos foro, hoc menſtruo, quod *Curiam Comitatus* vocant; illo ſemeſtri *Turnum Vicecomites* nuncupato. De priſca iſtorum amplitudine eo liquet quod Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates, Priores, Comites, Barones, cæteriq; omnes prædia poſſidentes in Comitatu his adeſſe tenerentur ſectatores; donec Statuto *Marleburgenſi* An. 52 H. 3. cap. 10. Ut ſupra intelligas in voce Hundredus & è Stat. Marleb. an. 52 H. 3. Ubi Magnatibus prædictis indulgetur, ut à Turno ſint abſentes, niſi in cauſis particularibus Turno ipſorum præſentiam expetente. Vide *Comitatus*, & *Turnus.* Cognoſcit hodie in Curiâ Comitatus, cum de cauſis quibuſdam prædialibus, tum de levioribus nonnullis civilibus 40 ſolidis non excedentibus. Duobus iſtis Curiis, *Comitatus* ſcil. atq; *Turni* emerſere aliæ plurimæ ad Vicecomitem propriè pertinentes. E Curiâ Comitatus, omnes Curiæ *Hundredorum*: Et è *Turno* omnes omnium *Villarum Letæ.* Hodie verò Regum diplomatibus Vicecomiti auferuntur, pleræq; Nobilibuſq; intra dominica ſua conceduntur.

Habet præterea Curias inferiores plurimas. In Centuriis multis & Wapentachiis, Centurialem quam *Hundredum* vocant. Quo, de civilibus litibus agitur Hundredi. In villis pluribus *Letam*, quam vocant, & *viſum Franci plegii* ad cognoſcendum de publicis nocumentis infra villam illam, & quod contra pacem geritur.

In Comitatu vero, Turno, & Leta, nihil competit quod ſupra 40 s. æſtimatur. Juriſdictionis enim iſtud vetus limen fuit, cum ſolidus unus ſupra quinos æſtimaretur hodiernos. Cognovit olim utiq; in Turno de criminalibus multis, furtis, rapinis, homicidiis &c. quæ foris Regiis hodie terminantur, & placitis aliis Coronam pertinentibus, quæ adimuntur ei, Stat. Mag. Chartæ Cap. 18. & hodie de publicis nocumentis.

Quoad ejus miniſterium mandata Regis & Curiarum omnium ſuperiarum ſuſcipit & exequitur, ſingulos habens in ſingulis reſponſales à ſuo Subvicecomite deputatos.

Reum in civili lite Curiæ citat, in criminoſa tribunali ſiſtit: conteſtata utraq; Juratam cogit facti veritatem edicturam; litem obtinenti judicatam expedit; Condemnatos rapit ad ſupplicium; Mulctas & pecunias publicas fiſco infert.

Juſtitiarios Regis bis quotannis in Comitatum ad Aſſiſas celebrandas venientes, faſtu magno, magno ſtipatus famulatu excipit, & per plures dies (moræ ſpatium) eis ſe in omnibus præſto habet: Lautè interea convivando.

Ad hæc exequenda inſignem habet clientelam; Deputatum nempe quem *Subvicecomi-*

tem vocant, cum ſcribis ſuis atq; Clericis, Reſponſales in Curiis Regis, Centuriarum, & Letarum Seneſcallos, multos Cuſtodes carcerum, Ballivos, & lictores plurimos, famulatum ſplendidum & numeroſum.

Eligebatur olim in Curiâ Comitatus (ut hodiè Milites Parlamenti) populi ſuffragiis; ſed concitatis interea graviſſimis tumultibus, electio ad ipſum Regem promovetur hoc ordine: Juſtitiariis tribunalium viros ſex idoneos nominantibus, D. D. Cancellarius, Theſaurarius Regni, Magnates à Conſilio Regis, omnium tribunalium Judices in Scaccario coadunati, ſeorſumq; jam jurati, tres ex ſenis iſtis cooptant, delatiſq; eis Regi Rex è tribus unum promit in officium Vicecomitis, qui & unô tantum anno munus adminiſtret. Sic ex lege cautum 28 *Ed.* 3. Olim enim annos plurimos, & ad vitæ terminum aliquoties perſtetit; nec unus ſolum; at creberrimè duo, ſæpe tres: nonnunquam, ut in *Warw.ck* & *Leceſter* 27 H. 2. quatuor ſimul per tres annos.

Eligebantur etiam olim ad hoc officium potentiſſimi ſæpenumero totius Regni proceres; Barones, Comites, Duces interdum & Regum filii; Sic, ut cæteros taceam, *Edmundus* Comes *Cornubiæ*, filius *Ric.* Regis *Alamaniæ*, ab anno 17 *Ed.* 1. ad an. 28. & anno 30. *Margareta* ejus vidua per 14 annos. Sic *Edwardus* 1 filius primogenitus *Henrici* 3. Vicecomes fuit *Rutlandiæ* anno 52 patris ſui, uſq; ad ejuſdem obitum, hoc eſt annos 5.

Vicecomitilia *Vicountiles.* **There be certain ferms which the Sheriff payeth a rent for to the King, and maketh what profit he can of them.** V. 33 & 34 H. 8. ca. 16. 2 & 3 Ed. 6. ca. 4. H. 5. ca. 2. *Md.* **That the Sheriff of London and Middleſex pay no Vicountiles.**

¶ *Vicecomes.*] Pro eo qui prius *Vicarius* dictus eſt. *Big.* Longob. 2. tit. 30. l. 2. — *De mancipiis, quæ venduntur, ut in præſentia Epiſcopi, vel Comitis ſint vendita: aut Archidiaconi & Centenarii, aut Vicedomini, aut Vicejudicis, vel Vicecomitis, aut ante bannum notâ teſtimoniâ.*

Hincmar. Archiepiſcopus *Willeberto* Catalaunenſi reſcribit apud *Flodord.* lib. 3. cap. 23. — Ut Comitem — benignè ſuſcipiat, & *Vicecomitem*, pacis inter eos procuratorem.

Eudo *Vicecomes* in Britan. minori apud *Rob. de Monte.*

Rad. Vic. de Bello monte. Paten. 3. R. Joh. m. 8. n. 36. in homag. *Joelis de Maduana* Walli, *Joh.* R. — *Et dedit Rex hoſtuarios, & fidejuſſores ſubſcriptos, de prædictis firmiter obſervandis, ſcil. Will. de Rupibus Seneſchallum, And. Rad.* Vicecomitem *de Bellomonte, Com. R. de Sugio, Steph. de Pertico & multos alios, qui omnes juraverunt, & chartas Regis liberaverunt, quod pro totâ poſſe ſuâ facient me has conventiones tenere.*

¶ *Vicecomes Regis.*] Ll. Ed. Conf. cap. 35. — *Aldermanni in Civitatibus &c. eandem dignitatem, & poteſtatem, & modum qualem habent præpoſiti Hundredorum, & Wapentachiorum in ballivis ſuis ſub Vicecom te Regis per univerſum Regnum.* Ubi vides *Vicecomitem*, Edouardi Confeſſoris ævo, Regis fuiſſe miniſtrum, non Comitis. V. mox *Vicedominus*, ut ſupra Juſtitiarius.

¶ *Vicecomes Comitis.*] Ingulph. pag. 912. — *Cum adhuc 20 anni de firmâ illorum reſtent, antequam centum anni conceſſi in eo manerio, Normanno quondam Edrici Vicecomiti compleantur.*

¶ *Vicecomes nomen dignitatis.*] Guliel. 1. fecit *Baldeuinum* quem *Vicecomitem hæreditarium* Devoniæ & Baronem de Okehampton. *Camd.* p. 207.

Sic fecit *Urſum* ſive *Urſonem Abtot* Vicecomitem *Worceſt.* ſed *Rogerus* filius ejus exutus eſt ab Hen. 1. quòd miniſtrum quendam Regis occiderat; Officium tamen per ſororem ejus ad *Bellomontes* tranſvehitur. *Camd.* 578. V. *Malm. Geſt. Pont.* p. 271.

Sic *Eſtotevilli* (ut fertur) *Eboracenſis.*

Sic *Joh.* Rex dedit balliviam & reditus *Weſtmerlandiæ Roberto de Vipont*, per feoda 4 militum, & inde hodiè *Cliffordi* retinent. *Camd.* 763.

¶ *Vicecomitiſſa.*] Rex conceſſit Eccleſiam de *Thorncombâ* Abbati de Forda ſicut Adelicia *Vicecomitiſſa* illud manerium ei dedit. *Chart. de libertatibus diverſorum Monaſteriorum in Cuſtodiâ Camerar. Scaccar. Joh. R.* 6.

¶ *Viceconſul, Viceconſulatus.*] Vide ſupra Conſul, aliàs *Proconſul.*

¶ *Vicedominus.*] Ingulph. p. 870. l. 46. — *Præfectos verò provinciarum* (*qui anteà* Vicedomini) *in duo officia diviſit* (*Alfredus R.*) *i. in Judices, quos nunc Juſtitiarios vocamus, & in Vicecomites qui adhuc idem nomen retinent.*

Ego Bingulph *Vicedominus* conſului. Ego Alſer *Vicecomes* audivi, ibid. p. 876. l. 29. Nota, nam poſtquam erecti erant *Vicecomites* remanſit *Vicedominus*, viz. An. 948.

V. *Maior domus.*

¶ *Vicedominatus.*] Decr. Greg. lib. 5. cap. 38. col. 1640. — *Quicunq;* Vicedominatum, *vel aliam Eccleſiaſticarum rerum adminiſtrationem per pecuniam obtinere voluerint, tam ementes, quam vendentes cum Simone percelluntur, & ab illa Eccleſia &c.* Ibi in nota ad adminiſtrationem, ſimiliter de Præpoſiturâ, officio Oeconomi, Advocatiâ, ſive Caſtaldionatu &c.

¶ *Vicejudex.*] V. ſupra *Vicecomes*, & ibi Longob. lib. 2. tit. 30. l. 2.

¶ *Viceſſores.*] L. Baiwar. tit. 17. l. 2. De eo qui alodem venditam abſtrahere voluerit. Venditor dicit — *Ecce wadium tibi do, quod tuam terram alteri non do, legem faciendo. Tunc ille alter ſuſcipiat wadium & donet* illum

illum viceſſoribus *iſtius* (*al. ſuis*) *ad legem faciendam.*

¶ *Vicinetum.*] Latinis melioribus *vicinia*, & *vicinium*. Scotorum legibus, *Voiſinetum*, à Gall. *voiſin*, & *vicinitas*; ſed hoc de perſonis, id de loco potius intelligendum.

Dicitur autem *vicinetum* in jure noſtro locus quem vicini habitant: qui olim intelligebantur de eadem villâ ſive adjacentibus: atq; aliàs de eodem Hundredo vel proximis: modo verò de eodem Pago ſive Comitatu, hoc eſt compagenſes. Cum enim Rex per Breve ſuum Vicecomiti præceperit, ut venire faciat 12 probos & legales homines de *viſineto* de N. ad &c. ſufficit ſi 12 iſtos ex quavis Comitatus parte Vicecomes exhibuerit: modo 6 eorum de eodem (quo ſit N.) Hundredo fuerint: quod Stat An. .. .. proviſum eſt. Sic in leg. Alaman. tit. 45. §. 2. — *& poſtea mittant in* vicinio, *& congregant pares.*

¶ *Vicinitas.*] Pro duodecemvirali inquiſitione ejuſq; reſponſo, pro Aſſiſâ, Juratâ, veredicto vicineti.

Quon. Attach. cap. 83. — *Nulla* vicinitas *capiatur ſuper vicinitatem de unâ querelâ. Nec probatio ſuper probationem, nec purgatio ſuper purgationem. Quia de jure probationes ſemel deciſæ non debent iterari.* Ubi *Skenæus* in marg. *vicinitas*, i. *Veredictum vicineti*, ſeu *aſſyſa*: nam generaliter nunquam poteſt eſſe duellum, ubi aſſyſa eſt, nec è converſo.

¶ *Victualis, Victualia, orum, Victualarius.*] *Victuale* dixit *Apul.* pro eo quod ad victoriam pertinet: alii frequentius, pro eo quod ad commeatum: ipſumq; commeatum *Victualia* dicunt vulgatiſſimè, à Gal. *Victuailles*; eorumque venditorem *Victualarium.*

Victuale, pro ferculo vel miſſo. R. Alam. 201.

¶ *Vidua Regis.*] Dicitur relicta ejus, qui de Rege tenet in capite; hoc eſt de coronâ ſuâ. Regiſq; ideo vidua nuncupata eſt: quod ſine Regis licentia ad ſecundas nuptias non tranſeat, quin & dotem impetret ex Regia aſſignatione: regemq; habeat patronum & defenſorem. *Viduarum* enim & pupillorum cura ad Reges pertinebat, quam ideo ſuis Comitibus, per provincias & pagos olim delegabant; ut apud *Marculf.* lib. 1. cap. 8. in Chartâ, quâ Rex Ducatum, Patriciatum, vel Comitatum concedit; viz. *viduis* & pupillis maximus defenſor apparens. Et *Hludovicus* Imp. in admonitione ad Comites Capitul. lib. 2. cap. 6. — *Pupillorum verò* (inquit) *&* viduarum *& cæterorum pauperum adjutores, & defenſores — juxta veſtram poſſibilitatem ſitis &c.*

Item Synodus Ticinenſes, ſub *Ludovico* Italiæ Rege *Pupillos &* viduas *protegant.*

¶ *Vigerius, & Vigeritia.*] Illud magiſtratus appellatio; hoc ſuæ juriſdictionis territorium, quæ ſupra Vide in *Vegarius.*

¶ *Vilager.*] Pri. Lew. pag. 14. — *Quicunq; in villa de* Hecham *habuerit bovem vel vaccam, dabit 1 denar. ad inventionem S. Crucis, & pro vitulo unius anni, ob. Et qui plures habuerit tot denarios de* vilager. Et paulo poſt, *Oſenundus de Stane* pro ſuo *vilager &c.* Iterum mox, B R, S A, A E, dant *vilager* cum ſuo cenſu. V. plus *Corredium.*

¶ *Villa.*] Pro eo quod Angli & Galli manerium dicimus, vernaculè **a mannor**, & *manoir*; antiquioribus *manſum*, quod & Romani villam appellabant. Germ. *Hoba, Oba, Hobunna.*

Villa enim apud Saxones noſtros antiquos, Romano ſenſu accipi videtur pro prædio unius alicujus in rure, cum idoneis ædibus ad reponendos ejuſdem fructus honeſtato. Non autem primitùs pro multarum manſionum connexione, quod in oppidis potius expetendum eſſet: & ſucceſſivis temporibus *villis* poſtea introductum eſt.

In MS. tractans de Chartis quod dicitur *Cartaria* temp. *Ric.* 2. *Villæ* dividuntur in *murales* & *rurales*; Et de *villa rurali* locutus ait, *villa continet campum pratum & boſcum*, fol. 3. b. Sic paſſim in Chartis terra arabilis prata paſcua boſci &c. dicuntur jacere in villâ de *N.* Et ſic concordatum fuit per Curiam in Camer. Scacc. term. .... Eliz. dictum per *Tanfield* Cap. Baron. & conceſſum per Dom. Theſaurar. et alios aſſidentes, in caſu meo contra Dominam Reginam pro Chaceâ de *Riſing* ſuper Recordo quod protuli, in quo compertum fuit coram Juſtic. Itiner. 18 Ed. 1. apud *Norw.* Quod villa de *Congham* eſt extra chaceam de *Riſing*. Cumq; duo eſſent apud Romanos villarum genera, *Urbana* ſcil. quam per famulos ſuos dominus ipſe curavit; (ut apud *Varronem* videas lib. 1.) & *ruſtica*, quam agricolis tradidit excolendam: Ita Saxones noſtri & Normanni ſuas etiam villas diviſerunt; partem ſibimet ipſis retinentes, quam *terras dominicales*, & *manſum indominicatum* vocabant; partem colonis & clientibus ſuis elocantes, cenſus & ſervitii gratiâ, quam ergò *terras tenementales* nuncuparunt & *manſum ſervile.*

Sic igitur intelligo chartas antiquas ubi *villa* dari aut legari contigerit; Sic ipſius *Ælfredi* Regis teſtamentum anno 909. conditum, ubi inter alia — *Inſuper* (inquit) *meæ filiæ concedo primogenitæ*, villam *de* Wellero, *& meæ filiæ poſtgenitæ concedo* villam *de* Clere, *& de* Condevere *&c. plurimas.*

¶ *Villa fiſcalis.*] Al. Villa Regii fiſci, ea dicitur quæ eſt in Regiâ hæreditate.

Flodoard. lib. 1. cap. 20. — *Manens juxta Regii* villam *fiſci, quam* Roſetum *vocant; neq; meſſem neq; pratum cæterumve peculium propter fiſcalinorum infeſtationem habere quietè valebat.* Et (poſt Appendicem *Flodoardi*) De

villa

villa Novilliare An. 20 Regni ſui *Carolus villam fiſcalem* præcepto ſuo quod habemus Orbacenſi Monaſterio dedit. Vide *villa Regia.*

Villa quandoq; pro Civitate, & illuſtriori oppido; quandoq; Gallorum manſo, colonicâ curte, Germanorum *Hoba* & *Hobuna* accipitur, *Big.* ad *Marcul.* pag. 502, & 610.

¶ ***Villa Regia.***] Pro curte Regio, vel manerio Regis. *Villa* qua ædes & curia Regalis habentur. *Villa fiſcalis* vel ad fiſcum Regis pertinens; hoc eſt ad Coronam & dignitatem Regiam; neque ideo omnis villa, quæ in poſſeſſionem vel hæreditatem Regis tranſierit.

Beda Eccleſ. Hiſtor. lib. 2. cap. 9. — *Pervenit autem ad Regem primo die Paſchæ, juxta amnem Doroventionem, ubi tunc erat* villa Regalis. Item cap. 14. Paulinus *veniens cum Rege & Regina in* villam Regiam, *quæ vocatur* Adregin: *triginta ſex diebus catechizandi & baptizandi officio deditus, moraretur.* Et mox — *Hæc* villa, *tempore ſequentium Regum deſerta, & alia eſt facta in loco qui vocatur* Melmin. Adhuc inferius — *In campo Dono (ubi tunc etiam* villa Regia *erat) fecit Baſilicam: quam poſtmodum pagani — cum tota eadem villa ſuccenderunt. Pro qua Reges poſteriores fecere ſibi* villam *in regione quæ vocatur* Loidis.

Aſſer Meneven. de Ælfredi geſt. an. 853. — *Occidentalium Saxonum Rex filiam ſuam Burgredo Merciorum Regi in* villâ Regiâ, *quæ dicitur* Cippenhamme (*nuptiis regaliter factis*) *ad Reginam dedit.* Et ſub An. 871. — *Paganorum exercitus venit ad* villam Regiam, *quæ dicitur* Rædingam, *in meridiana Tameſis Fluminis ripâ ſitam.*

Et an. 878. — *Quem Ælfred Rex in filium adoptione ſibi ſuſcipiens de fonte ſacro baptiſmatis elimavit — in* villâ Regiâ *quæ dicitur* Wædmor.

Inſuper adhuc, in fine anni 885. — *Cum ad eum* (ſcil. *Alfred. regem*) *adveniſſem in* villâ Regiâ *quæ dicitur* Leonaford.

¶ ***Villa fiſcalis.***] Dici ab exteris videtur, quæ noſtratibus olim *villa regia.* Greg. Turon. lib. 6. ſect. 12. — *Cum ad* villam fiſcalem *ductus eſſet &c.*

Sic *domus fiſcalis* quæ ad fiſcum pertinet. Idem Greg. lib. 6. Sect. 45. *Regreſſus Pariſius familias multas de* domibus fiſcalibus *referri præcepit.*

¶ ***Villanus.***] Qui in villâ habitat, & indè dictus, ut Vrbanus ab urbe, Oppidanus ab oppido, Caſtellanus à caſtello, Burgarius & burgenſis à burgo. *Villa* autem propriè notat viculum ruſticanum; ſed ex more Gallici idiomatis traducitur ad inſignia oppida atq; ipſas urbes. Cum tamen *villanus* qui in rure degit in operibus exerceatur plerunq; ſordidis; dici etiam, ex more Gallico *villanus* ſolet, non tantum de ruſtico, ſed de homine utiq; ſordido, de ſervo, & de quolibet viliſſimo. Hos inter ſervos rejicit *Tacitus* Germ. mor. pag. (lib. in fol.) 132. qui ſuam ſedem ſuos regit penates, & frumenti modum, aut pecus, aut veſtem domino reddit, *V. l. penult.*

Entre les fraunchiſes quex l'eveſq; de Landaff *clayme.* —

— Juratores a le Courte prochin apres la feſte de S. Michael, & a la Court prochin apres le Terme de Hilary que vut nomez lez *Berne courtz* — præſentabunt ut in letis &c. Et ſi nulz dez *villeignez* le ſerer futifs per ailos demorrent que en ceſte Courte, & quex yſont: Et ſi nuls cuſtumes de ces *Bondes* ſol, ſuſtretz & per queux: Et de lez rentes ſervices de ces *Franckes Tenants, Coterels, ou Gabelators &c.*

Nullus angarius, vel villicus, ſeu quicunq; villanus, *qui in villis & caſis habitat, & poſtremo nullus vilis conditionis contra Comites & Barones, vel etiam ſimplices Milites capitaliter accuſatos, vel de perſonæ conditione &c. fidem aliquam faciat.* Conſtitut. Neap. lib. 2. Tit. 32.

— *Ad militarem honorem nullus accedat qui non ſit de genere Militum ſine Manſuetudinis noſtræ licentiâ & mandato* —— *Præſenti edicto illud edicimus, ut judex vel notarius publicus aliquis qui vilis conditionis ſit,* villanus *aut angariarius dari non poſſunt aut aliqu. promoveri*, lib. 3. Tit. 39. l. 2.

Ex Charta de terris in Horſpath in Com. Oxon. penès Decan. & Can. Coll. Eccl. Chriſti Oxon. — *Aſſerens ipſam hidam non eſſe de Dominio, ſed de* Villenagio: *quia ipſa per ſervitium Regis ſe defendit, ſicut terra* villanorum.

¶ ***Villanum judicium.***] Illud dicitur quod ignominiam reo imponit.

¶ ***Villanum ſoccagium.***] Vide Villenagium.

¶ ***Villaris***, ſeu ***Villare***,] *Flodoard.* lib. 2. cap. 5. de teſtamento Sonnatii Epi. — *Cochlearia quoq; duodecim, & ſalarium argenteum (deputavit) Baſilicæ B. Remigii, & portionem ſuam de* villari *quodam, cum mancipiis, vineis, pratis, cæteriſq; adjacentibus.*

¶ ***Villata, tæ.***] Dicuntur *villæ inhabitantes*, villæ quaſi communitas.

Officium Coronatoris — *Statim accedere debent (Coronatores) & ſtatim mandare 4* villatas *vicinas vel 5 vel 6 quod ſint coram ipſis in tali loco.* Et infra — *Appreciare faciant terras, blada, & catalla, ſicut ſtatim vendi poſſint, & ſtatim liberentur toti* villatæ, *ad reſpondendum de prædictis, coram Juſtitiariis.*

¶ ***Villicaria.***] Lib. feud. Bar. tit. 4. cap. 10. — *Si quis pro* villicariâ, *& ut ita di-*

dicam pro Decaniâ, vel aliis quibuſcunq; angariis, feudum quidem, quod in proprium eſt, acceperit &c. Item tit. 13. c. 9.

Al. impropri-um.

¶ *Villicus major.*] Is quem hodie in burgis & civitatibus ſimplici Latino vocabulo *Maiorem* vocant: Germani **Meyer**, & nos inde **Mayer**.

¶ *Vinea.*] Vopiſcus in Probo ſect. 7. p. 730. — *Gallis omnibus, & Hiſpanis & Britannis, permiſit, ut* vites *haberent*, Vinumq; *conficerent* To. 2.

¶ *Vinna, næ.*] Everriculum in flumine poſitum piſcibus capiendis, juxta *Freher.*

Chron. Lauriſhamenſ. An. 777. — *Adjecit clementiſſimus Rex piſcationis conceſſionem in Reno flumine &c. Ut Abbas & fratres licentiam haberent ad* vinnam *faciendam, & ad piſcandum — & ut de ſilva, quæ ad illam villam aſpicit* — vinnam *faciendi, & emendandi haberent poteſtatem, in quantum eis opus eſſet prendere vel copulare.*

¶ *Virga terræ.*] Vide Virgata terræ.

Chron. MS. Monaſt. de Bello —*Octo* virgæ *unam hidam faciunt; wiſta verò* 4 virgatis *conſtat.* Et infra —*Dividitur leuga per* Wiſtas, *quæ aliis in locis* virgatæ *vocantur.*

¶ *Virgata.*] Menſurationis virga. Ang. **a yard**, Sax. ʒiꞃð.

Text. de Eccleſ. Roffenſi, de reſtauratione pontis. §. 1. — *Primum ejuſdem Civitatis Epiſcopus incipit operari cum orientali brachio primam peram de terra; deinde tres* virgatas, *plancas ponere*, Sax. ðꞃeo ʒẏꞃða to ðillan &c. Similiter per ſingulas pragraph.

¶ *Virgata terræ.*] Al. Virga terræ. Saxonicè in legg. *Inæ* ʒẏꞃðlanð, a ʒyꞃð, i.e. *virga*, lanð *terra.*

Ejus autem quantitas incerta eſt pro locorum varietate. Aliàs enim 20, aliàs 24, aliàs 30, aliàs 40 acris æſtimatur. *Wimbletoniæ* in agro Surrienſi, non procul à Thameſi, acris tantum 15 computatur. MS. codex unus — Virgata (*inquit*) terræ *continet* 24 *acras, & 4 virgatæ conſtituunt unam hidam &c.*ut in *Hida.* Alius codex MS. — *Decem acræ terræ faciunt ſecundùm antiquam conſuetudinem, unam ferdellam, & quatuor ferdells faciunt* virgatam, et cætera ut ibidem etiam ſequuntur.

Ll. *Inæ* impreſſæ cap. 66. — *Si quis* virgatam *terræ à domino, mercede conductam araverit: Et dominus cenſu non contentus, inſuper quam quæ pacta eſſent opera exigerit: non neceſſe ſit ei, eâ lege accipere.* Quod, ſic codex antiquus MS. — *Si quis componat de* virgatâ terræ, *vel amplius ad galbum, & araverit: Si dominus velit &c.*

Liber Rameſ. MS. Sect. 297. a. — *Sewinus accipitrarius dedit* 3 virgas *de terra in* Indingewurth *& unam* virgam *in* Slepe.

Sunt qui Hydam terræ quinq; *virgatis* computant, *Virgatam* autem quatuor acris, & ſic 20 acræ (inquit *Fabianus*) Hydam conſtituunt.

¶ *Viride* & *ſiccum.*] Char. Conſtanſtantiæ Ducis Britan. fundat. Abbatiæ de villa nova An. Dom. 1201. Hiſt. Bret. l. 4. ca. 16. Concedo item eis de Foreſta eira Nanetenſi tam de viridi quam de ſicco, ad omnes uſus ſuos neceſſarios, abſq; venditione & donatione, & paſturam omnibus ſuis animalibus, tam pecorum quam aliis, & fœnum ad uſum eorum per totam dictam foreſtam meam ſufficienter, in quocunq; loco poterunt invenire. Intelligo de ligno.

¶ *Viridigarius.*) Formul. Solenn. 79. Dono tibi manſum juris mei indominicatum cum aliis 4 manſis ſervilibus ſeu adſpicientibus ſimul curtiferis, vineis arpennorum 4, ſylvis *Viridigariis*, pratis, campis, cultis vel incultis, paſcuis &c. Gloſſ. *verger* Gal.

¶ *Virones*, & *Virrones.*) Idem quod Barones. Voces omnes Normannicæ, noſtriſq; Saxonibus incognitæ, qui eoſdem hos pro ſuo idiomate thanos, Latinè vero miniſtros appellabant.

Lambard. in ſua Explicat. vocab. Thanus. Atq ego non ſemel me legiſſe memini (thanos) eos eſſe qui poſt adventum Normannorum *virrones* & Barones dicebantur.

¶ *Viſitatio.*] Viſitator, dicitur qui delictorum cognitor datus eſt in aliquâ Eccleſiâ. Sic in ſchiſmate Romæ facto, annum circiter domini 498. inter Symachum papam & Laurentium — *Feſtus & Probinus ſenatores miſerunt relationem Regi & cœperunt agere ut* viſitatorem *daret Rex ſedi Apoſtolicæ. Tunc Rex dedit Petrum Altinæ Civitatis Epiſcopum, quod Canones prohibent.* Ex lib. Pontificali in vita Symachi. Conc. to. 2. pag. 273.

Viſitatores autem hujuſmodi, aliàs *Miſſi* dicebantur, quod vide.

¶ *Vitalitium.*] Quod ad viduæ mulieris vitam victumq; aſſignatur, aliàs Dotalitium. *Alb. Crant. Daniæ* lib. 7. c. 35.

¶ *Vitalia*, pro *Victualia.*] Sic in Formul. Solen. ut notat *Lindenbrogius.* Et nos inde *vitellarios* dicimus.

¶ *Vitellarius.*] Is qui vendit victualia, eoq; nomine piſtores & braciatores cenſeri, palam eſt ex Stat. quod de piſtoribus, braciatoribus, & aliis *vitellariis* inſcribitur.

¶ *Vituli.*] Malmesb. Novel. lib. 2. p. 194. — *Flexerunt eius impetum precibus multis* Vituli, *qui arctiſſimarum neceſſitudinum parentes, quos apud* Hamptunam *habebant, ærumnis cæteris involvi timerent.* Genus hominum nauticorum eſt, quos *vitulos* vocant.

¶ *Vivarium.*] Græcobarb. βιβρέον Romani locum dixere, quo Leones aliaſq, beſtias coercitas aſſervabant, ut teſtatur *Procop.* de *Bell. Goth.* Lib. 2. cap. 19. quâ etiam ratione

parcos

Parcos & Warennas noſtras ſub *vivariorum* appellatione ſæpe veniunt.

¶ *Ultimus hæres.*] Is dicitur cui pro defectu legalium hæredum, terræ contigerint per Eſchaetam, ut loquuntur: hoc eſt dominus de quo tenentur in plurimis caſibus: Rex autem in aliis. Quippe Rex omnium hæredum ultimus eſt, uti Oceanus omnium fluviorum receptaculum. *Glanvil.* lib. 7. cap. 17. — Ultimi hæredes *aliquorum ſunt eorum domini. Cum quis ergò ſine certo hærede moritur, quemadmodum ſine filio, vel filiâ, vel ſine tali hærede, de quo dubium ſit ipſum eſſe propinquiorem hæredem & rectum: poſſunt & ſolent domini feodorum, feoda illa tanquam Eſchaetas in manus ſuas capere & retinere, ſive Rex ſive alius.* Et cætera multa, quæ illic vide: & conſimilia in legg. Scot. lib. Reg. Majeſt. 2. cap. 55.

¶ *Umbrarii.*] Dicuntur qui ab umbris, hoc eſt à ſpiritibus reſponſa expetunt.

Edictum Theoderici Regis cap. 108. — *Si quis pagano ritu ſacrificare fuerit deprehenſus, arioli etiam atq;* Umbrarii, *ſi reperti fuerint, ſub juſta æſtimatione convicti, capite puniantur &c.* Auguſt. Confeſſ. lib. 10. cap. 25. — *Non curo noſſe tranſitus ſiderum, nec anima mea unquam quærit reſponſa* umbrarum, *omnia ſacrilega ſacramenta deteſtor.* Vide eundem de Civitate Dei lib. 7. cap. ultim. *Lindenbr.*

¶ *Umple.*] An. 3 Edw. 4. ca. 5.

¶ *Ungebodending.*] i. Curia non indicta. Sic *Freherus* interpretatur in Chart. *Udalrici* Abbatis, Dat. an. dom. 1071. quæ extat in Chron. Lauriſhamenſi p. 79. — *Et ut familiam ejuſdem Curiæ ab omni gravedine & moleſtia immunem redderemus à tribus principalibus mallis, quæ vulgo* Ungebodending *vocantur, quibus ad Curtim* Linterſheuſen *annuatim manniebatur, utrorumq; conſenſu, eam omnimodis abſolvimus.*

¶ *Unlarich.*] Apud Scotos dicitur, quod ſine lege factum eſt, vel contra legem, ἀνομία.

¶ *Unnithing.*] V. Niderling.

¶ *Unthprut*, al. *Unterprunt* & *Untprut.*] Vox Baiwariorum.

Ll. ſuæ tit. 21. §. 10. —— *Et ad reſtituendum compellaverit, quod* Untprut *vocant.*

¶ *Unwant*, al. *Unwan.*] Forte *vitæ deſperatio.*

L. Baiwar. tit. 3. cap. 2. — *Si quis alium de ripa vel de ponte in aquam impinxerit quod Baiwarii in* Unwant *dicunt.* Cap. 4. — *Si alicui ſcalam injuſte ejecerit, vel quodcunq; genus aſcenſionis.* Cap. 6. — *Si quis cum toxicatâ ſagittâ alicui ſanguinem fuderit, cum* 12 *ſolid. componat, eo quod in* Unwan. Item. tit. 9. cap. 4. §. 1. — *Si ignem poſuerit in domo — & (ea) à famulis liberata fuerit: unumquemq; de liberis &c. componat, eo quod illos in* unwan *quod dicunt in deſperationem vitæ fecerit.*

¶ *Vocatus.*] Pro Advocato, patrono.

Chart. Alam. 32. — *Recepit precium venditor ab emtore, cum* vocato *ſuo Honorato, & cum majore ſuo Abraam.*

¶ *Vodegeldum.*] Cenſus vel tributum, quod ratione nemorum in foreſtis colligitur, q. *Wood-geldum.* V. *Geldum.*

¶ *Voiſinetum.*] Vide ſupra *Vicinetum.*

¶ *Volgrenum.*] Preuves de l'Hiſt. des Comtes de Poictou p. 420. — *Quicquid in horreo & in areâ habebant, garbas atq;* Volgrenum, *collum & balladiam, ſola quoq; & ſedmina expono &c.*

¶ *Volupto, tas.*] Voluptatem adfero, voluptate dono. Brit. Armor. lib. 11.

—— *Nunc mixta peremptis*
Viva coacervans, aliena tabe voluptat.

¶ *Vollehen.*] Chron. Lauriſhamenſe in Bennone Abbate 32. — *Septem principalia beneficia, quæ vulgo appellantur* vollehen, *morte ſeptem nobiliſſimorum Eccleſiæ fidelium, in unam perſonam Godefridi in brevi devoluta ſunt &c.* Hic Freherus: *volleben*, fortè (inquit) *Fanlehen*. Sed quid hoc ſibi voluerit non exponit. V. igitur quæ nos ſupra annotavimus in eâ voce. Beneficia autem intellige feuda militaria: fidelium, pro vaſſallis qui fidelitate dominis tenentur.

¶ *Volumen.*] Pro rotulo. *Flodoard.* lib. 3. cap. 11.

¶ *Vomerulus.*] Ferum obtuſum in capite lanceæ, quo in haſtiludiis utuntur.

Mat. Par. in vitâ *Hen.* 3. ſub anno 1252. De Hernaldo de Munteinny à Rogero de Lemburne ludis Circenſibus occiſo— *Ferrum (Lanceæ) remanſit in vulnere, — quod inventum eſt in mucrone acutiſſimum, inſtar pugionis, cultellinam habens latitudinem, quod eſſe debuit, & decuit fuiſſe hebes, & brevem formam habens* vomeris, *unde vulgariter,* vomerulus *appellatur*, Gallicè *Soket.*

¶ *Voranta.*] Pat. 4. R. Joh. m. 2. — *Retinuit ad opus ſuum de eadem terra in villa de Heiden unam* vorantam *terræ, ſcil. dimid. virgatam, quæ fuit Gwarini Palmar, & dimid. virgatam de dominico ejuſdem terræ.*

¶ *Vorarrinus.*] Tertull. Apologet. cap. 39. — *Nam inde non epulis, nec potaculis, nec ingratis* vorarrinis *diſpenſatur.*

¶ *Votivus maialis.*] V. *Maialis.*

¶ *Uplanda.*] Terra ſuperior, vel ut alii loquuntur terra firma, hoc eſt, paludoſæ contraria, **Up** Sax. & Angl. *ſupra*, vel *ſurſum*, **land**, *terra.* Ingulph. Hiſtor. Croyl. — *Duramq; terram novem miliariis per aquam, de* uplanda, *id eſt de ſuperiori terra, ſchaphis deferri, & paludibus commiſceri juſſit.*

¶ U bs

¶ *Urbs venerabilis.*] Pro Roma.

¶ *Urſers.*] Naves apud Siculos magnæ, an. circiter 1190. al. (reor) *uſſariæ* & *uſaria* dicta, quæ vide infra.

Hoved. in *Richardo* 1. — *Rex Tancredus dedit Regi Angliæ* 4 *magnas naves, quos vocant* urſers, *&* 15 *galeas.*

¶ *Urtella.*] Baioariis dici videtur, pro eo quod Saxones & alii ordela & ordalium dicunt. Vide *Ordalium.*

Decret. Taſſalonis in Legg. popular. §. 9. —*Ut hi qui Ducali manu liberi dimiſſi ſunt, ad eadem cogantur judicia, quæ Baioarii* urtella *dicunt.*

¶ *Uſa.*] Fluvius, Sax. uſe. Fœdus Alfredi & Godrun RR. cap. 1. MS. de regnorum terminis —*Tunc in rectum ad* Vndefordum; *tunc ſurſum in* uſa, *ad* **Weteling-ſtreet.**

¶ *Vſariæ*, al. *Vſſariæ, Vſſerium.*] Epiſtol. Comitis S. Pauli Duci Brabant: apud *Godefridum* Monach. in Annal. ſub an. 1203. —*Poſtea noſtras ordinavimus pugnas, deinde nos omnes armati intravimus naves* uſarias, *& galeidas, quæ vaſa navigio apta,* 200 *numero fuere præter naviculas & burgas.* Inferius apud eundem *Godefridum*, ſub anno 1214. *Quod dominus Imperator ad ſuccurſum terræ ſanctæ quinquaginta naves fecerit præparari quæ* uſſeriæ *nuncupantur, quarum magnitudo tantæ capacitatis erit, ut* 2000 *millia militum cum dextrariis ſuis & omnium armorum ſuorum pertinentiis: & præterea decem millia aliorum hominum valentium ad pugnam & bellum cum armis ſuis in eiſdem* uſſeriis *valeant transferri. Ad unumquodq;* uſſerium, *fiet pons ut milites, ſi neceſſe fuerit, armati & aſcenſis dextrariis ſuis in navibus commodè, abſq; læſionis diſcrimine, per ipſos pontes valeant exire, quaſi jam ordinatis aciebus, in prælium proceſſuri, & (ſi opus fuerit) erectis velis, intrare poſſint flumen Damiatæ, vel aliud aliquod flumen.*

Hic Freherus, *uſſeriæ*, naves bellicæ, neſcio an fortè à *Luſoriis*, corrupta voce. Nos certe à *Luſoriis* dici non opinamur, cum omnino eadem eſſe videntur, quæ Hovendeno *urſers*, quod vide.

— *Ac Julianus noctu* 300 *milites* uſuariis *navibus* 40 *impoſitos, adeo tacitos tranſire Rhenum jubet &c.* B. Rhen. ex p. 235.

¶ *Vſlact.*] In Privilegio de *Semplingham* pro *utlagt*, vel *utlagat*, fortè: Sed quære. Sic autem illic — *Sint quieti, tam ipſi quàm homines eorum &c. de omnibus miſericordiis, & amerciamentis & forisfacturis &c. & de murdro, & latrocinio, & conceyles, &* uſlact, *& bamſoka, Grithbrich, blotwit, &c.*

¶ *Uſo, ſas.*] Fruor, utor. Chart. Alam. 67. —*Villam tenere &* uſare. Et ſeq. *rem excolere &* uſare.

¶ *Utfangthefe.*] Sax. uτ-ꝼanᵹ-ðeoꝼ, i. *fur extra captus*, ſcil. extra dominium vel juriſdictionem.

¶ *Vtilitas.*) Chart. Caroli R. in Chro. Laureſhamenſ. ſub. an. 776. —*Carolus Dei gratia Rex Francorum vir illuſtr. Omnibus fidelibus noſtris &c. Cognoſcat magnitudo, ſeu* utilitas *veſtra, quod &c.*

Longob. lib. 2. tit. 9. l. 16. — *Si actorem Regis occiderit* utilitatem *Regis facientem.*

¶ *Utlagandi.*) Ratio à *Druidibus* profecta eſt, qui ut *Cæſar* refert lib. 6. de Bell. Gal. pag. 116, & 17. — *Fere de omnibus controverſiis, publicis privatiſq; conſtituunt, & ſi quid eſt admiſſum facinus, ſi cædes facta, ſi de hæreditate, de finibus controverſia eſt, iidem decernunt, pœnaſq; conſtituunt: ſi quis aut privatus, aut populus, eorum decreto non ſtetit,* ſacrificiis interdicunt. —*Hæc pœna apud eos eſt graviſſima.* Quibus ita eſt interdictum, ii numero impiorum ac ſceleratorum habentur; ab iis omnes decedunt, aditum eorum ſermonemq; defugiunt, ne quid ex contagione incommodi accipiant: neque iis petentibus jus redditur, neque honos ullus communicatur.

¶ *Utland.*] Saxonic. (id eſt *terra extera*) Dicebatur *terra ſervilis*, ſeu *tenementalis*, quod de procinctu terrarum dominicalium, quæ **Inland** nuncupatæ ſunt, in exteriorem agrum rejiciebantur. V. *Inland.*

¶ *Utlepe.* [Significat (inquit *Cowellus*) *eſcapium* (hoc eſt, *evaſionem*) latronum. *Fleta* lib. 1. cap. 47.

¶ *Vulgalis*, pro *Vulgaris.*] Brit. Armor. lib. 9.

Auxona cui faciunt nomen vulgale *moderni.*

Crebro apud veteres *l* pro *r*.

¶ *Vulpicula.*] Dimin. à *vulpe*, nomen contumeliæ apud Salicos. Unde in Ll. ſuis tit. 32. *De conviciis* §. 2. — *Si quis alterum* vulpeculam *clamaverit* 120 *denar.* — *culpabilis judicetur.*

¶ *Uxoris emendæ Ceremonia.*] Apud antiquiores Germanos in more fuit, ut refert *Tacitus*, mulierem poſt obitum viri, alteri non nubere. Poſteris autem hoc exolevit; ita tamen, ut nec liberæ eſſet vidua poteſtatis. Ejus igitur qui ambiret matrimonium, non precio ſolum at Concilio publico impetrataq; à magiſtratu venia fit voti compos. Hinc enatam eſſe exiſtimo hodiernam noſtram conſuetudinem, de viduis ut loquuntur Regiis maritandis pecuniiſq; ideo (quod fines vocant) perſolvendis. Apud Germanos autem utiq; & nos ea ſemper fuit conducenda hujus veniæ ratio, ut formalis potius videretur, quam lucroſa, viduiſq; ideo impoſita, ne conjugalem forte dignitatem & defuncti mariti familiam temerarent. Ceremoniæ formam vide apud Salicos tit. 46. §. 1. — *Si quis homo moriens viduam dimiſerit, & eam quis in conjugium voluerit accipere, antequam eam capiat Tunginus, aut Centenarius mallum indicent, & in ipſo mallo ſcutum habere debent, & tres homines cauſas tres demandare, & tunc ille qui viduam accipere vult, cum tri-*

bus

bus teſtibus qui approbare debent ; tres ſolidos æque penſantes & denarium habere debet , & hoc factu ſi eis convenit, viduam accipiat : Et cætera nonnulla. Pecuniam autem hanc ſive pretium Salici *reippum* dicebant , de quo & cui perſolvebatur , Vide ſupra in eo vocabulo.

Mos etiam apud Gothos invaluit ; ſic enim Wiſegoth. lib. 3. tit. 4. l. 2. — *Mulier diſponſata, quæ dato precio, & ſicut conſuetudo eſt ante teſtes facto placito de futuro conjugio adulterium commiſerit &c.* Et l. 7. — *Si puella ingenua, ſive vidua ad domum alienam , adulterii cauſa venerit, & ipſam ille uxorem habere voluerit, & parentes ut ſe habeant acquieſcant, ille precium det parentibus, quantum parentes puellæ velint, & quantum ei cum ipſa muliere convenire poterit.*

Collectio Chronic. ex Thoromacho Antiq. lect. Caniſ. Tom. 2. pag. 681. quod citat *Lindenbrog.* — *Eam ſe daturum ſpondet (ſcil. in matrimonium) legato, offerens ſolidum & denarium, ut mos erat Francorum, eam partibus Clodovei deſponſavi.*

¶ W*Acta, tæ.*] *Vigiliæ , Excubiæ.* Præceptum remiſſion. Ludo. Imp. Hiſpanis fact. in archivis Eccl. Metrop. Narbon. pag. 289. — *In marchâ noſtrâ juxta rationabilem eiuſdem Comitis ordinationem atq; admonitionem explorationes, & excubias, quas uſitato vocabulo* wactas *dicunt, facere non negligant , à Germ.* **wacht**, Sax. pæccan *vigilia*, Sollicita inveſtigatio. Gr. Paſtor. fortè à pican, i. ratio, examinatio : unde ſtatera quod omnia trutinat & examinat pecȝ dicitur. Capitul. Caroli lib. 3. cap. 68. — *Nec pro* wacta, *nec de ſcara , nec de wardea, nec pro heribergare , nec pro alio banno, heribannum Comes exactare præſumat.*

¶ *Wadio, as.*] Pignoro. Item *wadia* & *Wadium*, & *Wadimonia* frequentia omnia in legibus barbaricis. *Vadium, pignus, vadimonium,* aliàs *Guadium.* De his vide *Prateum, Hotomannum,* feudiſtas, Lindenbrog. &c.

¶ *Wadius, dii.*] Vas vadis. *Concil. Cabilonenſ.* 2. cap. 18. — *Ab his qui decimas non dant* wadios *accipiunt.*

¶ *Wadiſcapia.*] Vide ſupra *Diſcapia.*

¶ *Wadrus, dri.*] Vox crebra in formulis Solenn. 18, 19, 20, 50, 58, &c. iſtâ inſertâ ſerie. Do, trado, tranſirmo & hujuſmodi *NN.* &c. Manſos tantos cum domibus, ædificiis, curtiferis, cum *wadris*, ſylvis, terris arabilibus &c. *viz.* cum *wadris*, campis, terris, pratis, &c. Formula verò 183. *Trado* (inquit) *&c. omnes res meas in pago illo &c. id eſt terris, manſis, domibus, ædificiis &c. totum & ad integrum, rem inexquiſitam per meos* wadros *& andelangos.* Neſcio quid per *wadros* intelligerem, ſi non aquas.

Nam in Chartis ubi *wadri* vox inſeritur nulla aquarum mentio fit, cum in cæteris nuſquam (quod ſciam) deſideratur. Sed nec tum quadrat vox *andelangos.* Anðlanȝ enim Saxon. per longitudinem ſignificat. Quære.

¶ *Waga, gæ.*] Forenſibus *vaga.* Lanæ & caſei pondus, quod *Cowellus* numerat ad 256. libras grandiores, hoc eſt, 16 unciarum. Sed quære. Stat. enim 9 H. 6. cap. 8. *Waga Caſei* 32 cloues continere debet & *le cloue* 8 libras ut opinatur *Pultonus* ſuum ſequutus codicem. Inquirendum tamen monet, an *le cloue* ſit 8 vel 7 librarum, & MS. noſter coætaneus tantum 7 exprimit. *Vaga* etiam menſura eſt, ut apud *Dyer* Cap. Juſt. de Banc. civil. f. 352. b. pro 8 *vagis* ſalis. Varrone *veia* plauſtrum notat, inde *vega*, quod onus plauſtri. Vide dict.

¶ *Wainagium, gii.*] Actus plauſtri, vel Plauſtri apparatus. Peculium ſervorum. A Sax. pæn, i. *plauſtrum, vehiculum.* Mag. Chart. cap. 13. — *Villanus* (i. ſervus) *alius quam noſter , eodem modo amercietur , ſalvo* Wainagio *ſuo, ſi inciderit in miſericordiam noſtram.*

In Magnâ Chartâ autem Regis Joh. quam habes apud *Mat. Paris Wannagium* legitur ; at hoc mendoſè.

¶ *Waitefee.*] *Thomas Spelman*, filius *Johannis* filii D. *Johannis Spelman* Militis obiit 12 Martii Dominæ Reginæ Elizab. 1. & dicitur in Inquiſitione tenuiſſe Manerium de **Narborough** cum tertiâ parte Advocationis Eccleſiæ, & alia hereditamenta in **Narborough**, **Narforde**, & **Marham**, de Dom. Reginâ, ut de Manerio ſuo de * **Wingrave** per ſervitium militare, & per redditum 14 *s.* pro *Wayte fee*, & *Caſtle garde*, & valet clarè per Annum 34 l. 17 s. 10 d. quadrantem. *Patet in ſhedulâ liberationis Joh. Spelman fratris ſui 7 Aug. Eliz. 5.* * Wirmegey]

¶ *Waif.*] Plac. coram Joh. de Berewel & ſociis ſuis Juſtic. Itin. apud Salop. in Octab. S.

Mich. 20 E. 1. Rot. 29. in dorſo. Ricardus fil. Alani *Comes* Arundel, *ſummonitus fuit ad reſpondendum domino Regi de placito quo warranto clamat habere placita Coronæ, & habere* Wayf *in manerio ſuo de* Upton *ſubtus* Haweman &c. *in Com. Salop. Et Comes dicit, quod ipſe clamat habere* Infangenethef, *&* Wayf, *& eadem placita & libertates habuerunt ipſe & omnes anteceſſores ſui, & eiſdem uſi ſunt à tempore quo non extat memoria, & eo waranto clamat &c. Et* Hugo *de* Louther *qui ſequitur pro domino Rege, dicit quod* Wayf *eſt quoddam groſſum de Coronâ, ita Coronæ domini Regis annexum, quod nullus eo gaudere poſſit, niſi inde habeat ſpeciale warantum à domino Rege vel anteceſſoribus ſuis conceſſum.*

¶ ***Waiviaria mulieris.***] Dicitur: cum ipſa uti exlex pronuntiatur, quod in viro utlagationem nuncupant, & utlagariam.

Fœmina autem ideo non dicitur utlagata, i. exlex, propterea quod (inſtar viri) in legem non juratur, ut *Fitzherb.* notat. tit. *Exonerat, ſectæ* fol. 161. a. Vide *Bract.* f. 125. b. 5. & Add.

¶ *Waviatam.*] Bona Waiviata: ea dicuntur, quæ latrones inter fugiendum projicerint: Regiq; adjudicantur ſi ipſorum dominus reum in lege non proſequatur

Juridico idiomate **Waiffe**. Vide *Stanford* lib. 3. cap. 25. ubi ait *Waiviata* (**Waiffe**) nondici, niſi de bonis furatis, ſi non in caſu aliquo particulari. Sed *Bracton.* audi lib. 1. De his (inquit) quæ pro *Weyvio* habentur ſicut de averiis, ubi non apparet dominus, & quæ olim fuerunt inventoris de jure naturali, jam efficiuntur principis de jure gentium, fol. 6. col. a. V. *Bract.* 125. b. 5. & Ad.

¶ *Waivio, as.*] Vox forenſ. *Derelinquo, abjicio,* pro derelicto habeo. Ductum opinor à *Wiſo* & *Hinſo,* quæ vide.

¶ *Wakes.*] Sunt *celebritates bacchanales* ſub fructuum temporibus, ab occiduis & borealibus Anglis pagatim habitæ. *Bacchanales* dixi ex nomine: nam pac Sax. eſt *temulentia.* Hæc eadem ſunt quæ apud ethnicos *Paganalia* dicebantur; Feriæ *Cereri*, & *Telluri* inſtitutæ, pagatimq; celebratæ (à quo & nomen) ob frugum ſementorumq; beneficium.

Wakes, Die Dominicâ poſt Encæniam ſeu feſtum dedicationis Eccleſiæ cujuſvis villæ convenire ſolet in aurorâ magna hominum juvenumque multitudo, & canorâ voce **holy wakes holy wakes** exclamando deſignare; & *deinde poſt preces matutinas* ad conviationes & ludorum omne genus procedere, biduo vel triduo hoc facientes, quod videtur pro feſto fieri dedicationis villæ illius in Comitatibus *Leiceſtriæ, Warwici, Nottinghamiæ, &c.* Nos ad horum ſimilitudinem olim habuimus *Gildas* & *Gildorum feſtivitates.*

Feſtum erat dedicationis templi (Encænia) & tenebatur vel eadem die quâ conſecrata fuit, vel quæ tutelari Divo ſacra hababetur. Et celebrandum hoc ſtatuitur in Concil. Moguntino, ſub *Carolo* Mag. cap. 36. & Noſtratium . . . . . .

Huic celebritati Rex *Edw.* Confeſſor pacem concedit in eundo & redeundo Ll. ſuarum 3.

¶ *Walapauz.*] Leg. Longobard. tit. 15. cap. ult. — *Si quis homini libero violentiam injuſtè fecerit, i.* Walapauz: 80 *ſol. ei componat.* Walapauz eſt dum quis alienum furtivum veſtimentum, aut ſibi caput latrocinandi animo, aut faciem transfiguraverit. Hæc omnia verba legis. Vbi Gloſſar. *Lindenbrog.* **Wala** caput, **Pauzen** *ornare, polire* Germ.

¶ *Walaraupa.*] Lex Baiwairior. tit. 18. cap. de *veſtitu mortuorum.* De veſtitu utrorumque, quod *Walaraupa* dicimus, ſi ipſe abſtulerit qui hos interfecit, Dupliciter componat. *Gloſſ. Lindenbrog.* **Wala** *caput,* **Rauba** *veſtis.*

¶ *Walaworf.*] Vide *Wultworf.*

¶ *Vualco.*] Epiſt. Bonefacii Archiep. poſt. Concil. Cloveſho. An. 747. — *Venationes & ſilvaticas vagationes cum canibus & ut acceptores* Vualcones *non habeant prohibemus.*

¶ *Wald.*] Germanis, *ſilva.* Sic **Swartzwald** nigra ſilva, i. Hercynia R. Alam. 1198.

¶ *Waldach.*] In notâ de membranâ in Archivis Regiis — *Precium acr. 2 d. non plus, quia terra eſt in* Waldach.

¶ *Walla.*] Vide *Wallia.*

¶ *Walleſheria.*] Statutum Walliæ an. Ed. 12. cap. 4. — *Quod quatuor villatæ propinquiores loco ubi caſus homicidii, vel infortunium contigerit, veniant ad proximum Comitatum, una cum inventore, &* Walleſheria, *i. parentela hominis interfecti, & ibidem præſentent factum feloniæ & caſum infortunii, &c.*

Reperio in notâ quadam A. *Walleſheria* id eſt *parentela* interfecti; ſcilicet unus ex parte patris, & alius ex parte matris.

Sic Ingliſheria. Extenta terrarum *Joh.* filii *Alani* 52 H. 3. Eſc. 52 H. 3. n. 37. — De Albomonaſterio; *dicunt, quod eſt ibi* Walecheria, *quæ reddit de annuo redditu* 3 *l.* 12 *d. ad feſtum S. Mich. Item in tota* Walecheria *ſunt quatuor homines, & quilibet eorum debet invenire unum hominem per tres dies in qualibet ſeptimanâ à feſto S. Mich. uſq; ad feſtum beati Petri ad vincula.* [Significat *Wallica pars* ut videtur.]

¶ ***Wallia.***] Et fonti vicinius Walla. Agger ſeu murus contra maris vel undarum impetum in paluſtribus regionibus erectus, ab Anglico **Wall,** (i. murus) à Latino *vallum.*

Carta Hen. 3. de Ordinatione mariſci de **Romeney** per 24 legales homines de mariſco de **Romeney** — ad hoc electos & juratos, debent diſtrictiones fieri ſuper omnes illos, qui

qui terras & tenementa habent in dicto mariſco ad reparandum *wallias*, & watergangias, ejuſdem mariſci contra maris periculum. Item Ordinatio *Hen. de Bathonia* Juſticiarii dicti Regis, facta juxta Chartam prædictam, mox poſt exordium. Et etiam ſuper omnes illos qui ad reparationem prædictarum *walliarum* & Watergangiorum obligati ſunt vel tenentur. Et ibidem ſæpius. Rental. de *Wy* in grandi lib. Conſuet. Monaſt. de *Bello*, fol. 241. — tenet 8 acras terræ juxta **Gozeswall** capitant. ad prædictam *wallam* verſus Northeſt.

¶ *Wambaſium.*] V. graphicè deſcriptum in Chro. Colmar. An. 1297. Albert. Argentin. Chron. p. 104. lib. 26. — *Rex manicas wambaſii ſui fractas, cum novis peciis reparans, dedit exemplum aliis ita faciendi.* pag. 112. l. 53. — *Carnifex Epiſcopum ſuper dextrario in rubeâ* Wambaſiâ *circumeuntem, & exercitum ſuum ad pugnandum excitantem, cuſpide perforavit.*

¶ *Wannagium.*] R. Hoved. annal. par. poſter. f. 443. n. 30. — *Eodem an.* (*ſcil.* 1198) *Rex Angl. accepit de unaquaq; carucatâ terræ, ſive hyda totius Angliæ 5 ſol. de auxilio; ad quos colligendos miſit idem Rex per ſingulos Comitatus Angliæ, unum Clericum, & etiam unum militem—qui— fecerunt venire coram ſe Seneſcallos Baronum illius Comitatus, qui juraverunt quot carucarum* wannagia *fuerint in ſingulis villis &c.*

Ipſi verò qui electi fuerant & conſtituti ad hoc negotium Regis faciendum, ſtatuerunt per eſtimationem legalium hominum, ad uniuscujuſq; carucæ wanagium *centum acras terræ.*

¶ *Wannus.*] *Vannus*, Angl. **a fan, or van.** *Vannus* (inquit *Papias*) *eſt inſtrumentum de vimine factum ad modum ſcuti.* Addo: quo ſordes excutiuntur è frumento.

Ekkehardus Ju. ca. 6. fabricantur ſpicula, pultris loricæ fiunt, & *Wannis ſcuta ſimulantur.* Rectè: nam ſic Virgil.

———*Flectuntq; ſalignas*
Umbonum crates.———

Et Tacitus notat Germanos ſcuta geſtaſſe viminea, lib. de eorum moribus.

¶ *Waranio, onis.*] L. Salic. tit. 40. *de caballis furatis* §. 2. — Si quis *Warionem* homini Franco furaverit IDCCC denar. qui faciunt ſol. 45. culp. judicetur, excepto cap. & dilatura. Et §. 4. Si *Warionem* Regis IIIDC den. i. 90 ſol. culp. &c. Simil. in Recapit. §§. 18, & 23. Forſan inde inquit *Lindenbr.* Gallicum *Harau.*

¶ *Wapentachium*, & *Wæpengetachium.*] Comitatus portio (quam Centuriam, alias Hundredum vocant) A Sax. pæpen, i. *arma*, & tac, i. *tactus*, quaſi concuſſio armorum: Germani enim veteres, nec concilium inibant, nec judicia exercebant, niſi armati. Quæ diſplicuit ſententia fremitu aſpernare; quæ placuit concuſſis frameis laudare ſolebant; ut è *Tacito* intelligas lib. de Germ. moribus, pag. 128. Patrios hos ritus à Macedonibus acceptos in Britanniam noſtram poſteri ſui Saxones trajecere: factoq; de re nomine: & conventum ipſum, conventuiq; aſcriptam regiunculam, aliàs *Wapentac*, & ut in Presbyterorum Northumbrenſium Ll. ca. 51. pæpengetace nuncuparunt. Wæpengetachium

Audi quid de hoc ipſi Saxones noſtri in legibus Divi *Edouardi* prodiderunt. **Everwickshyre** (hoc eſt *Eboracenſis*) **Nicolshyre** (i. *Lincolnienſis*) **Notinghamshyre, Lyceſtershyre** &c. & ρχαι 134. cap. 33. Hov. 607. l. 20. V. & adde.

Videtur mos apud Romanos non omnino diſſimilis Centumviralia enim Comitia haſta Prætoriana poſita celebrabant. Sic fortè Dominus Wapentachii & poſitam haſtam ſuam, ſuis fortè haſtis libabant centenarii Judices, ſeu ſectatores quos vocant Hundredi. V. *Roſin. lib. 7. ca. 30. pag.* 300.

Vel dicatur *Wapentach* à deditione armorum quod in adeunda Hundredi præfectura dominus Hundredi arma inhabitantium à ſe ipſis in ſubjectionis ſymbolum deditis accepit, *tac*, enim ſignificat accipere & inde **betach** pro concedere. in vocab. *Banno* pro campo.

Cæſ. de bel. Gal. lib. 5. & 6. *Armatum Concilium indicit* [Induciomarus Gallicus Princeps juxta Rhenum] *Hoc, more Gallorum, eſt initium belli, quo lege communi puberes armati convenire coguntur.*

Et Liv. de Gall. Dec. 3. lib. 1. — *Armati* (*ita mos gentis erat*) *in Concilium venerunt.*

Conſuetudo fuit Macedonibus, cùm in publicâ conſultatione quidpiam improbarent, haſtis ſcuta quaſientes obſtrepebant, & averſabantur. *Jod. Willich in Ger. mor.* p. 482.

Sed in MS. quodam antiquo, M. St. Geor. *Wapentak* (inquit) i. *arma capere*, eo quod in primo adventu novi Domini tenentes ſolent reddere arma ſua pro homagio.

A Sax. etiam pæpen Germani **wapende mannen**, ſive **gewapende** dixerunt pro vaſſallis minoribus quos aliàs *arimannos* vocant, de quibus ſupra.

¶ *Wara.*] Regiſt. Abb. de *Burgo S. Petri* in bibl. *Cotton.* — Libera wara *eſt unus redditus, & eſt talis conditionis, quod ſi non ſolvatur ſuo tempore, duplicatur in Craſtino, & ſic deinceps indies.* V. *Libera wara.*

¶ *Warantia, iæ.*] Cum multiplici ejus proſapiâ, *Warens, Warrantus, Warenda*, &c. à Saxonico primitivo pap, i. *arma, telum, jaculum, defenſio, protectio.* Hinc (ab inſtrumentis) *bellum* **warr** dicimus: & (à munere) aggeres tutelares qui in paluſtribus regionibus adverſus undarum impetus eduntur **wardikes** appellati ſunt.

Hinc Germanicè **wahren** pro *cuſtodire, defendere*; Vnde *Longobardi* in legibus ſuis *warentem* dixere pro *authore* vel *defenſore* rei. In ſpeculo Saxoniæ crebro: *warenda*, & *Waren-*

rendatio, item *Warendator*, pro eo qui evictionem rei præſtare tenetur: Unde & noſtratia illa emanaſſe certum eſt: *warentare*, & *warentiſare* pro *defendere, tueri*, *warrantus* pro *authore* vel *defenſore venditi*: *warantia* pro *defenſione*, vel *ligamine ad defenſionem ſatisfactionemq́ʒ venditionis*: *Warrantum pro ſymbolo* vel *inſtrumento*, quo quis vel ad *Warantiam* obligatur, vel quo ſuam munit authoritatem & tuetur. Hinc quæ in Chartis noſtris feudalibus inſtar ſacræ anchoræ habetur clauſula illa finalis, *Henrici* tertii ævo (ni me fallit conjectura) enata, *warantizabimus & imperpetuum defendemus*: quo author doni aut venditionis, ad integram rei compenſationem ſi evicta fuerit obligatur. *Warantia* enim apud nos lex eſt, ut ſi de terris ſub eâ ſtipulatione datis aut venditis controverſia aliquando oriatur, emptori liceat ad authorem donationis ſe recipere, ipſoq; in patrocinium cauſæ advocato omnis deinceps litis moles huic incumbit: quæ ſi male ceſſerit petens rem obtinet: emptoriq; vices è venditoris prædiis rependuntur. Nec apud nos enata lex iſta, ſed ab antiquiſſimis noſtris Saxonicis parentibus olim recepta, imo à fratribus noſtris Longobardis (nam & hi Saxones erant) in Italiam deportata, annos ante plus minus 1200. Audi enim quid in legibus Longobardicis anno jam penè hinc milleſimo conſcriptis legendum occurrit lib. 2. tit. 18. cap. 5. — *Si quis equum ſuum vel cætera animalia, ſive rem ſuam, ſuper aliquem repererit, & ipſe ſe* warentem *dare dixerit, ſtatim juret, & ad certum* warentem *eum conducat, & ſuper tertium* warentem *& tertium comitatum non procedat, & ſi hoc facere noluerit, rem perdat, & ſecundùm legem componat.*

Atq; hæc lex non tum lata ſed literis tantum mandata: Nam cùm Hactenus leges ſuas ſolum memoria & uſu (more noſtro) retinebant, *Rotharis* Rex ſcriptorum ſerie jam compoſuit: Et ut Longobardi hanc in Italiam, ſic Franci etiam (alius Germaniæ populus) in Galliam deferebat. Nam veterrima illic *Guarentare* vox eſt etiam *Guarentiſare* pro *ſuſcipere cauſam alterius, & defenſorem ſe profiteri*: *Priſcum* (inquit Prateus) *Francorum verbum quod in Francogalliam invectum eſt* Guarent; *quo ſignificatur is qui Latine author dicitur & evictionem rei præſtat*, lib. 2. Feud. tit. 34. §. 2. Et me *Cowellus* monuit *Warantiam* hanc noſtram per ſtipulationem illam juris civilis, quam dicunt habere licet aliqualiter demonſtratum, quod hoc perpetuam & quietam poſſeſſionem pollicetur, l. 11. §. *final.* π *de action. empt. & vendit.* Huc etiam pertinet *Garentigia* illa de quâ *Baldus* & *Tiraquel.* & alia plura patrominica, quorum omnium fons è Saxoniâ veteri diſquirendus eſt.

¶ *Warentiſo, Warentizo, Waranto, VVarantus.*] Vide *Warantia*. *Warentizare* autem non apud forenſes tantum, ſed Hiſtoricos etiam legitur pro *indempnem aliquem facere*, vel *conſervare*. Hoved. Par. poſter. in Richar. 1. (p. 743. l. 50.) — *Et quamvis Archiepiſcopus opera eorum* warrantizaret, *non tamen potuit eos Archiepiſcopum plegiare.* Vide Guarentare in Prateo. Angliam autem ingreſſa eſt vox *warantus* cum ipſo Conqueſtore: extat enim in ſuis legum emendationibus. Nec aliqua res vendita ſine *fidejuſſione* & *waranto*.

¶ *VVarenna, næ.*] Eſt privilegium, quod quis in terris ſuis habet ex conceſſione Regis, vel ex præſcriptione, prædandi venandiq; feras & volucres, ad warennam ut loquuntur pertinentes, alio quovis qui licentia ejus non ingreditur interdicto.

¶ *VVarda, dæ.*] *Tutela, cuſtodia.* A Sax. pap hoc idem ſignificante, ut in *Warantia* monſtravimus. Vox tamen non unius notationis: *Wardæ* enim dicuntur urbis Londini regiones quæ pro numero Maioris & 24 Aldermannorum, viginti quinq; conſtitutæ ſunt (præter *wardam* Burgi Southwarci) ſingulorumq; cuſtodiis ſingulæ diſtributæ. Uti ergò à regendo quatuordecim illæ, Romanæ urbis portiones, regiones dicebantur; Sic in Româ hac noſtrâ, viginti iſtæ & quinq; diviſiones à cuſtodiendo *wardæ*, i. e. *cuſtodiæ* appellantur. *VVarda* etiam *præſidium* ſignificat caſtellis & urbibus impoſitum, aliàs *Wardea* dicta: Vide *Wacta*. Item carcerem & incarcerationem; ſtationeſq; in quas Foreſtæ dividuntur *wardas* ſolent nuncupari.

Pro Vigiliis in urbibus &c. *Ll. Ed. Conf.* cap. 35. tit. de *Heretochiis*, Providendum eſt in *Folcmot*, ut *Wardæ* juſtè & ritè obſerventur.

¶ *VVarda*, al. *Varda.*] Scotis dicitur *Interloquitorium, judicium, Conſtitutio.* Angl. **an award**, q. id quod cuſtodiendum, i. obſervandum traditur. Unde *wardo, das*, quo ſenſu *Skenæus*, Curia dicitur *vardare, conſiderare, pronunciare.* Quon. Attach. cap. 16. §. fin. Non debet dare aliquam rationem pro parte ſuâ, niſi ad infenſandum Curiam in *VVardis* petitis, ubi ſectatores ſunt legis minus ſcientes. Ibi in not. *Skenæus*; Infenſandum, i. *informandum*, wardis, i. *interloquitoriis*. Item cap. 34. §. penult. — *Curia autem tenetur deſervire partibus litigantium in* wardis *& judiciis petitis &c.* Et cap. 35. §§. 1. & 2. — *Nullus loquatur in Curia affirmata, niſi partes & ſui proloquutores & Concilium ſuum. Niſi in* wardis *& judiciis petitis, in quibus licet omnibus ſectatoribus ſuas rationes proponere pro illis declarandis.* Etiam cap. 36. §. 3. — *Sectator debet examinari in 3 Curiis, ſi ſciat facere recordationes Curiæ & dare ſufficienter unam* wardam *ſive judicium Curiæ, de* wardis *& rationibus petitis in Curia &c.*

¶ *VVarda, dæ.*] Etiam *Wardus*. Voces forenſes. Pupillus qui ratione infirmioris ætatis prædiorumq; ſervitutis in cuſtodia Regis vel Domini ſui eſt, uſq; ad ætatem integram; hoc eſt 21 annos, *Hoveden.* in Rich. 1. 745.

— *Milites*

— *Milites in Comitatu, coram Juſticiariis jurabunt, quod legale poſſe ſuum ponent ad* Wardas *& Eſchaetas Domini Regis inſtaurandas, ad commodum Domini Regis.* Grave Anglis jugum, quod cervicibus noſtris non *Hen.* 3. (ut *Polydorus* aſſerit *Ranulphum Ceſtrenſem* ſecutus) ſed *Willielmus* Conqueſtor, gladio omnia premens, impoſuit. Ne remotius tamen ab omni ratione videatur; intelligendum eſt, ea olim fuiſſe feudorum militarium conditio; ut nec hæreditariè concedebantur; nec pro vitâ vaſſalli; ſed nec ad certam terminum, ne anni quidem; E dominorum autem voluntate ita dependiſſe, ut quando vellent poſſent adimere. Hoc Lotharii Imp. conſtitutiones indicant, tit. *Qui feu. da. poſſunt.* Ubi etiam demonſtratur, eo poſtea deventum eſſe, ut per annum tantum firmitatem haberet (feudi conceſſio); deinde ſtatutum eſſe, ut uſq; ad vitam fidelis (i. vaſſalli) produceretur.

Sed cum hoc, jure ſucceſſionis, ad filios non pertineret ſic progreſſum eſt, ut ad filios deveniret, ac in eum ſcilicet, in quem dominus vellet hoc beneficium confirmare; tandemq; ſtabilitum, ut ad omnes æqualiter pertineret, more noſtro, quem **Gavelkind** appellamus. Veruntamen, neq; tunc adhuc, hæreditariè; neq; ultra filios, ad nepotes, neq; ad fratres porrigebatur feudum ante leges Conradi Imp. Annum circiter .... ſed nec tum demum ad filias, niſi expreſſè de his mentio eſſet: nam quid colo cum frameâ, mulieri cum Marte? Senſim igitur, vigorem feuda acceperunt demumq; hæreditaria fiunt, quæ initio ne annalem agnovere certitudinem. Sed hoc obtinuit cauſa publica & neceſſitas ipſa, ne vaſſallus innoxius ejiceretur, aut filius ad militiam idoneus à patrio munere excluderetur. Suis nihilominus conditionibus feuda interea ſubjacuêre. Nam cum fidelitatis gratiâ, ſervitiiq; in militiâ domino præſtandi primitus hæc erogata eſſent, claudicante in officio ſuo, vaſſallo, actum protinus fuit de jure ſuo, feodumq; domino reſtitutum. Nam & ratio ſuadet, & lex dictat: quam humilè, quam devotè, quam benignè, quam fideliter, erga dominum ſuum debuit ſe vaſſallus habere; Tit. *In quib. cauſ. feu. amit.* pag. 32.

Duplici igitur ſorte (ut alias taceam) feodum ad dominum referatur; vel ob læſam fidelitatem; vel ob defectum ſervitii. Læſam fidelitatem feloniam dixere (& hinc ejuſdem apud nos origo;) quæ pro varietate locorum & curiarnm; ob leviorem alubi; ſed ubiq; ob egregiam ingratitudinem, feudum revocabat; Utpotè, ſi vaſſallus dominum occidiſſet, aut vim ei intuliſſet, aut in eum inſurrexiſſet, aut quid inhoneſti machinatus fuiſſet; thorum domini aſcenderat, filiam, neptem, ſororem, in domo domini permanentes comprimerat; inimicis domini adhæſerat, fidemve manifeſtè deſeruerat; amiſſione feodi hæc omnia plectebantur, ut Titt. *Quib. mod. feud. amit.* &c. Similiter, ob defectum etiam ſervitii, veluti ſi in prælium cum domino non deſcendiſſet, vel in prælio pugnantem ipſum dimiſiſſet, vel in aliis rebus quod juſtum eſſet non præſtitiſſet; feodo privandus cenſebatur. Sed hujuſmodi defectus aliàs ex vaſſalli culpâ naſcitur, aliàs impotentiâ naturali; nec pari plectendus eſt vindictâ qui in culpam proruit, & qui per impotentiam deliquit.

Cum igitur ad infantem feudum devolveretur: qui ex impotentia debitum domino ſervitium præſtare non valuit, injuſtum viſum eſt, ut is feudum amitteret: ſed nec illud juſtum, ut quod pactum erat ſervitium dominus non gauderet. Quamobrem, majores noſtri æquum duxere feodum interim domino reddi, ut donec vaſſallus ad arma virilia potens eſſet, ipſe ſuum ſibi ſervitium curaret præſtari: vaſſallumq; haberet in cuſtodiâ (quod alii mundium vocant) cum ad militiam, tum ad munus debitum obeundum inſtructiorem faceret.

Hæc pupillorum noſtrorum (quos *wardas* vocant) inſtitutio: qui ex priſcâ legum ſententiâ, non in prædam dominis tradebantur: ſed ob præſidium & tutelam, ita ſcilicet, quod domini ſui, ipſos honorificè (abſit invidia, nam in verbis loquor ſummi Angliæ Juſticiarii) pro quantitate hæreditatis, interim habeant: & debitâ etiam defuncti (puta patris aut parentis) pro quantitate hæreditatis & temporis quo iis cuſtodia deputatur, acquitent, i. ſatisfaciant. Unde & de debitis anteceſſorum de jure reſpondere tenentur. Negotia quoq; ipſorum hæredum agere &c. *Glanvill.* Juſticiæ gubernacula tenens temp. *Hen.* 2. lib. 7. cap. 9. O fœlix ſeculum.

Hæc Anglo-Normannorum lex: & eadem prorſus apud Normanno-gallos: ut videas. *Cuſt. Norm.* cap. 218. Et licet prolixior fuerim addam illud quod ſequitur apud *Glanvillum*, & in privilegiis ſit *wardarum*. *Si verò* (*inquit*) *appellatur minor de felonia aliqua; tunc attachiabitur per ſalvos & ſecuros plegios, ſed dum fuerit infra ætatem, indè non tenebitur reſpondere, ſed demum factus major.*

Vide ſupra *Mala tractatio.* Ubi delicta enumerantur ex quibus tutor cuſtodiam hujuſmodi quod *mundium* vocabant lege Longobardica amitteret.

Vide *VVerde.*

¶ ***Wardemotus, ti.***] Gemoꞇuꞅ, Sax. *conventus.* Sic *wardemotus* eſt *wardarum* (Londonienſium) *conventus*, vel *curia.* Inſtar Curatorum comitiorum Romæ, in quibus ſingulis, ſingulæ curiæ, quæ Romæ *wardarum* iſtarum vices agebant 30 numero, ſuffragia dicebant: deſtinataſq; habuere conveniendi ædes, in quibus ſacra & cætera peragebant. V. *Cart. Hen. 2. de libertatibus London.*

¶ ***Wareƈtum, ti.***] Vox for. Terra neglecta, vel diu inculta. Dict. à Gal. *gare*, idem ſignificante, viz. *terre garee.*

¶ ***Wardpenny***, aliàs ***Warpen***, & ***warthpeny.***] Denarii Vicecomiti vel aliis Caſtellanis

lanis perſoluti ob caſtrorum præſidium, vel excubias agendas. *VVarſcot* in Ll. Foreſt. Canut. cap. 9.

Chart. Gul. Conq. Eccleſiæ S. *Martini* de *Bello* — *Concedo etiam eidem Eccl. leugam circumquaq; adjacentem liberam & quietam ab omni geldo, & ſecto, & hidagio, & danegeldo, & opere pontium & Caſtellorum & parcorum — & omnibus auxiliis, placitis, & querelis & ſiris & Hundredis. Cum ſacâ, & ſocâ, & Thol, & Theam, & infangtheof, &* warpeny, *& Leſtage, & Hamſocne, & Forſtall, & Blodwite, &c.*

Extenta Manerii de *VVyvenho* in Com. *Eſſex* renovata 20 Mar. 23 H. 7. juxta antiquiorem 18 Dec. 40 *Ed.* 3. & aliam 13 *Ed.* 3. An. Dom. 1330. *Ric. Burre tenet unum meſuag. &c. Et reddit inde per An.* 3 *s.* 4 *d. ad prædictos* 4 *terminos. Et ad feſtum S. Martini* 2 wardepens. Infra: *Et debet colligere fongere ſicut idem* Ricardus ad repiſac. dom. ſupra prec. opus ob. Item — *ad fœnum colligere vel fong.* Inferius, *Et debet Graſanec pro porcis ſuis ad feſt. S. Martini, viz. pro quolibet porco ætatis unius anni ob. — Et debet tallagium, ſectam Curiæ, &* Merchet *hoc modo, quod ſi voluerit maritare filiam ſuam cum quodam homine libero extra villam faciet pac. cum dom. pro maritagio. Et ſi eam maritaverit alicui cuſtumario villæ nihil dabit pro maritagio. Et dabit duplex heriotum &c.*

Inquiſ. per Henr. Notingham &c. an. 7 E. 1. *in Scacc. penes Remem. Regis.*

— Comes VVarwic. eſt dominus de *Lighthorn*, & tenet de Rege in Capite &c. Tota villa prædicta eſt geldabilis & dat Scutagium & *warth*, & venit ad duos magnos Turnos Vicecomitis.

¶ *Wargus.*] Expulſus, exul, dejectus. Nimirum vagus, & profugus ſuper terram, ut habetur *Gen.* 4. Sidon. Apoll. lib. 6. Epiſt. 3. *Lindenbr.* Lex Salica tit. 57. §. 5. — *Si quis corpus jam ſepultum effoderit, vel expoliaverit* Wargus *ſit; hoc eſt expulſus de eodem pago, uſq; dum cum parentibus defuncti convenerit. Ut & ipſi parentes rogati ſint pro eo, ut liceat ei infra patriam eſſe, & quicunq; antea panem aut hoſpitalitatem ei dederit, etiam ſi uxor ejus hoc fecerit, 600 den. qui faciunt ſol. 15 culp. jud.* Et lex Ripuariorum de eodem lata tit. 85. §. 2. Wargus ſit; *hoc eſt expulſus, uſq; dum parentibus ſatisfaciat.* Ll. H. 1. cap. 84. *Si quis corpus in terra vel noſſo, vel petra, vel pyramide vel ſtructura qualibet poſitum ſceleratis infamationibus effodere vel expoliare præſumpſerit:* Wargus *ſit.*

¶ *Wardwit*, aliàs *Warwite.*] Immunitas à præſidiis faciendis, vel ab eorum contributione. ƿaꞃꝺ Sax. *præſidium*, ƿıꞇe *mulcta*, q. haud mulctandus ob non agenda præſidia. *Warwit* aliàs *VVardewit* (inquit MS.) hoc eſt *quietos eſſe de denariis dandis pro wardis faciendis.* Et *VVardwite* dicitur *mulcta pro warda, i. præſidio, non exhibita.*

Fleta lib. 1. cap. 42. — *Quietantia miſericordii in caſu quo non invenerit quis hominem ad* wardam *faciendam in caſtro.*

¶ *Ware.*] Pro ejectu vel algâ maris in antiquis Scotorum Chartis, ductum à Gall. *varech.*

¶ *Warenda, Warendator, Warendatio.*] V. Waranda & VVarantia. Vide Garentare in Pratæo & add.

¶ *Warenna, næ.*] Privilegium quod quis habet in terris ſuis, vel ex conceſſione Regis, vel ex præſcriptione, venandi, prædandiq; feras & volucres ad *VVarennam* (ut loquuntur) pertinentes, alio quovis qui per licentiam ejus non ingreditur, interdicto. Avium autem & ferarum duo genera faciunt, hoc ſilveſtre, quod ad Foreſtam, illud campeſtre quod ad *warennam* aiunt pertinere. Primum, quære in Foreſtâ. Secundum autem tantummodo inſtituunt (quoad feras) lepore, & cuniculo (quoad volucres) perdicibus & phaſianis. Phaſiani verò cur campeſtres magis quam ſylveſtres haberentur, ad accipitrarios provoco, nam verſare hos in ſylvis magis quam in campis certum eſt.

Et in archivis Regiis Term. Hill. an. 13 *Ed.* 3. *Ebor.* Rot. 106. in caſu de foreſtâ), *H. de Percy. Videtur tamen* [inquit inſcriptum] Juſticiariis hic & *Concilio Dom. Regis quod Capreoli ſunt beſtiæ de* warenna *& non de foreſta, eo quod fugant alias beſtias de* VVarenna.

VVarenna quæ Regio diplomate componitur ſemper ſe continet infra terras illius cui conceditur: mulctamq; adjunctam habet, ut nemo ibidem ingrediatur ad venandum &c. ſub foriſfacturâ Regis decem librarum. Et ſuper hoc, nullus fuget in ea ſine licentia ejus ſuper x l. foriſfacturæ. *Ram.* 225, 364, 333. Quæ verò è præſcriptione naſcitur in alieno fundo ſe exerceat.

Saxonibus noſtris, nullam opinor fuiſſe *warennarum* notitia, licet vox plane prodit Germanicam originem; nam **Wahren** ſignificat *cuſtodire, defendere*; & ſic *terræ warennatæ* ſunt quaſi *defenſæ aliiſq; prohibitæ*; Parcos tamen (hoc eſt cervorum vivaria) in uſu tunc fuiſſe, leges Divi *Edwardi* Confeſſoris demonſtrant. Sed Normannos è Germania etiam oriundos, infinitam Germanicorum vocabulorum multitudinem huc induxiſſe quis ignorat? hoc præcipuè inter cætera, cum nomen tribuit, potentiſſimo proceri tum ingredienti (*VVillielmo* dicto de *warenna*) cui Rex Normanicus conceſſiſſe fertur, ut propter nomen ipſum omnes ſuæ terræ eſſent *warennatæ.*

¶ *Waringi.*] Memini me olim aliquando (cum de hoc opere minimè cogitarem) legiſſe alicubi. *Waringos* Anglos maritimæ Hiſpaniæ appuliſſe; diuq; me torſit, quinam eſſent hi *Waringi*, nec me dubio quis exemit: Tandem dictos conjicio à vocabulo obſoleto

(ut

(ut hæc cætera) *waryen* Sax. papian, quod eſt *imprecari* vel *execrari* (Anglicè **to curſe, or banne**) undè **waringe**, i. *maledictio, anathematizatio*, **a curſing or excommunication**. Et ſic *waringos* eoſdem eſſe cenſeo quos Ripuarii antiqui *wargos*, Itali *bannitos*; alii *proſcriptos, exules, excommunicatos* dixere. Sed & ſunt *Warini* al. *werini* Germaniæ populi, Plinio *Varrini*, Anglis finitimi, unde Tacitus Angli & *Varini*.

¶ *warpen*, *warpenig*, & *warpond court*.] *VVarpen* dici videtur, q. **ward peny**, quod ſolvitur pro *VVarda* ad caſtrum aliquod faciendum: nam in lib. Monaſt. de Barnewell ſcribitur aliàs **Wardapenny**, & al. **Wardſelſer**. V. *VVara libera*.

¶ *VVarrantia.*] Et cætera, quæ aliàs duplici *r* ſcribuntur. Vide ſupra cum ſimplici.

¶ *Warwite.*] Vide *Wardewite*.

¶ *waſingi.*] Prædones nautici, qui legentes littora portus expilabant, fortè iidem qui *Waringi*, quod vide.

¶ *Waſſell.*] V. Itin. Cant. pag. 21. & pag. 354.

¶ *Waſtell.*] Rog. Hoved. f. 420. a. — *Habebit quotidie de liberatione* 30 *ſol. &* 12 Waſtellos *dominicos, &* 12 *Siminellos dominicos.*

¶ *Waſtel bread.*] Fortè à *vaſten*, Belgis *jejunare*. Unde illis *Waſtelavond* **Shrovetide**.

¶ *Watergaugium.*) V. ſupra *Wallia*, al. *Watergagium* & *aquagagium*. Videtur idem eſſe quod *foſſatum*. V. Ch. *Ed.* 1. in Ordin. de **Romeney**.

¶ *wavium, ii.*) V. *Weif* in Cow. & adde.

¶ *VVathlingſtrete.*] *Wathelingſtrete*, id eſt *ſtrata* quam filii *Wethle* Regis ab orientali mare uſq; ad occidentale per Angliam ſtraverunt, deditionem obtulerunt &c. *Hoveden. in Anno* 1013.

¶ *Wax-ſhot.*] Opinor *Ceragium*, hoc eſt tributum quod in Eccleſiis pendebatur ad ſubminiſtrationem ceræ & luminarium. **Wax** cera, **Shot** ſymbolum. Hac autem ſolutione multi ſe contendunt immunes eſſe à minoribus quiquſdam Decimis perſolvendis. Ejuſdemq; generis ſunt quæ alias **Cock & Wax**: alias **Mame-port** appellantur.

V. Ll. Can. Eccl. Cap. 12. Conſuetudines ut intelligo Lincolnienſibus propè *Stanford*: Ceſtrenſibus etiam & aliis notæ. q.

¶ *Weald of Kent.*] Id eſt, pars Cantii ſilveſtris, pealꝺ enim Sax. *Sylva*, vel potius hoc loco *deſertum*; Nam quæ *Plinio* & *Straboni* Boiorum *deſerta* appellantur, Germanicè **Wiener waldt** ni mihi imponunt *Lazius* & *Ortelius*, dicta ſunt.

¶ *VVegſtura, ræ.*] Vectigalis genus apud Germanos, veteribus Francis *ſtraſtura* dictum. Ejus meminit *B. Rhenanus* rer. Germ. l. 2. p. 171. V. *Straſtura*.

¶ *VVehadinc.*] Decret. Taſſilonis in leg. Baiwar. §. 10. p. 440. — *Si quis de quocunq; reatu accuſatus ab aliquo: poteſtatem accipiat, cum accuſatore ſuo pacificare ſi voluerit, antequam pugnam quæ* Wehadinc *vocatur permittat.* Et ibidem Tit. de *populo*. Ll. §. 5. *De pugna duorum, quod* Wehadinc *vocatur, ut prius inſortiantur quam parati ſunt; ne forte carminibus, vel machinis diabolicis, vel magicis artibus inſidiantur.* Et in Ll. Baiwar. tit. 11. cap. 5. — *De his qui de agrorum finibus dimicaturi ſunt* — *Spondeant* (inquit lex) *invicem* Wehadinc *quod dicimus, & in campiones non ſortiantur &c.*

Ubi Wehadinc *duellum*, id eſſe reor quod interpoſito pignore ſponſum eſt, peaꝺ enim *pignus* eſt, Weading, q. *pignoris depoſitio*, vel *præſtatio*: *ipſum fœdus*: unde ſic Angli *matrimonii celebrationem* diximus. Chaxton lib. 7. cap. 9. **Robert Duke of Normandy — layde Normandie to wedde his broder William for** 10000 **pond of ſylver.**

¶ *weife, waivium, bona waviata.*] Derelictum. *Ingulphus* Hiſt. *Croyl.* 875. in Chart. *Edredi* Regis Magnæ Britaniæ An. 948. — *Volo quod dicti monachi* (i. Croylandiæ) *habeant Socam, Sacam, Tol & Tem, Infangthefe,* (ſic enim reſtituo) Weif, *& Stray*. Vide *VVaiviatum*.

¶ *VVendus.*] Procinctus terræ amplior, plurima juga in ſe continens. *Perambulatio, Circuitus.* A priſco Anglico **to wend**, i. *meare*, atq; hoc à Sax. penꝺan quod eſt *vertere & convertere*.

Rentale Regalis Manerii de *Wy* p. 31. — *Tres ſunt* Wendi, *viz.* **Dodnewend**, **Chiltoneswend**, & **Bronsfordwend**, *& in quolibet wendo ſunt decem juga: & ſic in tribus* wendis *ſunt* 30 *juga, quorum* 26 *juga & dimid. ſunt in* Wy, *&c.* Et infra. *Quilibet* wendus *faciet* 10 *averagia ſemper de tribus ſeptimanis in tres &c.* Vide *Jugum*.

¶ *VVenunga.*] Ll. *Hen.* 1. cap. 34. — *Injuſto quoq; judicio contradici poterit* wenunga *majori, & ſapientiori, præſertim ſi in reddicione fuerit adnotatum.* Fortè *Opinio*, à Sax. penan quod *putare*, aliàs ſignificat, aliàs *opinionem*. Quære ibidem cap. 67.

Par contra parem ſolus juret, inferior contra ſuperiorem ſe alteto, vel tertio, vel ſexto: in *wenunga* duo ſunt contra unum, & ejuſdem dignitatis, & cap. 64.

¶ *VVeorth.*] Cors, villa. Inde Bedericſgueord (i. Buria in Suffolcia) quaſi Bederici villa ab Abbone interpretatur.

¶ *VVera.*] Locus in fluviis, qui porrectis ab utroq; margine faucibus, hiatum adeo anguſtum exhibet, ut diſtento rete facilè occludatur capiendorum piſcium gratiâ, à Sax. peꝺe quod inter plures ſignificationes aliàs *capturam*, aliàs *cuſtodiam* vel *munitionem* denotat. Hinc *ware*, celebris ille vicus in pago Herfordienſi

dienſi viceſimo à Londoniis lapide (cum ſplendidus ſit ob hujuſmodi piſcium capturas) nomen fortè emeritus eſt. Hinc celebre etiam illud piſcarium in **Well** quod reddit unum milliarium anguillarum &c. annuatim Monaſterio Rameſienſi **Lote-were** dictum eſt. *Ram. Sect.* 253.

¶ *VVera, ræ.*] Vulgo **Were**. Sic etiam Saxonicè, & ƿeꞃa.

Latinè, *pretium*: ſed plerunq; illud viri, quod capitis æſtimationem vocant, cui etiam & ipſa vox arridet. Nam ƿeꞃ & ƿæꞃ idem ſunt quod *vir*, ƿeꞃaꞅ quod *viri*, Ideo cum *Lambardo* cenſeam, *weram* non propriè dici *pretium*; at per tranſlationem, ut apud Juſtitianum, *æſtimatio capitis* pro ipſo corpore. In Concil. *Cabilonenſi* (tento An. Dom. 813.) cap. 24. *precium* appellatur. Et in Ll. *Edouardi* Confeſſoris cap. 11. legitur, VVere ſuum; id eſt, *precium* ſuæ redemptionis. Pœnarum enim ratio, apud mediorum ſæculorum homines, in mulctis potius, quam in ſanguine ſita fuit. Dicitur enim in Boiorum Ll. tit. 1. cap. 7. §. 3. — *Nulla ſit culpa tam gravis, ut vita non concedatur, propter timorem Dei.* Mulctas igitur alias graviores eſſe oportuit, alias leniores. Gravior integras hominis facultates continebat, quam ideo ut jam diximus *weram* appellabant, hoc eſt, pretium vel æſtimationem hominis; propterea quod abſq; omnium fortunarum diſcrimine, redimere & mercari ſe à tanta legum vindicta (quæ plerunq; mortifera aliàs fuit) non valeret. Poſteri (ſi me non fallit conjectura) hanc redemptionem vocant Gallis & Anglis **ranſome**.

Lenior mulcta leniori ſententia impoſita eſt, non certa, præ delictorum varietate, ſed vel intentior, vel remiſſior. Saxones hanc Wytam; nos hodie *finem* & *amerciamentum* appellamus. In eo igitur differunt, ƿeꞃa & ƿiꞇa, quod hæc lenior, illa gravior; hæc varia, illa certa. Reus autem aliàs ƿeꞃa propria aliàs aliena plectebatur. Homicida enim non ſuam ſed perempti ƿeꞃam numeravit, & pro atrocitate ſceleris, aliàs duplicem, aliàs triplicem: Aliquando *Wergildos* novem; aliquando octodecem: ut poſtea in *Wergildo* videas. Habetur & in *Canuti* Ll. p. 151. healne ƿeꞃe, i. *medietas precii ejus*.

Æſtimabantur igitur omnes hominum claſſes, ab ipſo Rege ad mancipium ipſum incluſivè, quod etiam ibidem videbis: & hinc alius ꞇƿihyndmon, alius ꞇꞃyhyndmon, alius Syxhyndmon, alius ꞇƿelfhyndmon, i. *homo ducentorum, trecentorum, ſexcentorum, mille & ducentorum ſolidorum* appellatus eſt; & pro hujuſmodi æſtimationis calculo, aliàs plectitur, aliàs compenſatur, juxta illud in legg. *Hen.* 1. cap. 12. *Qui ordinis infracturam faciet, emendet hoc ſecundùm ordinis dignitatem* ƿeꞃa, ƿiꞇa, laꞅliꞇ. *Wera* autem iſtius æſtimatio eâ impoſita eſt lenitate, ut verum nullius valorem contineret, ex quo fit, ut etiam triplici *werâ* aliàs mulctati ſunt. Ll. *Ed. Confeſ.* cap. 35. tit. de Heretochiis. *Qui leges apoſtabit* — Weræ *ſuæ reus ſit apud Regem, & ſi ſecundo id faciat reddat bis* weram *ſuam: & ſi quid addat tertio, reus ſit omnium quæ habebit.*

Can. Ll. MS. pag. 150. — *Si quis ante Comitem in placito pugnaverit, emendet ſecundùm precium ſui ipſius, & forisfacturam quod Angli dicunt* ƿeꞃe & ƿiꞇe.

¶ *Werde.*] Hect. Boet. hiſt. Scot. f. 349. b. — Werdas *autem vocant, ut quum parentes, antequam liberi ad juſtam perveniant ætatem, id eſt vigeſimum primum annum, vitâ decedunt, tum Rex omnes redditus, omneſq; fructus qui ad eam, uſq; hæredis ætatem proveniunt, pro ſuis habet occupatq;, hæredisq; interea curam ſuſcipit: id verò barbaro quidem vocabulo nominant, ſed tamen noto, eamq; ob cauſam à notis uſurpato.*

¶ *Werefaccio, onis.*] Homicidium. Ll. *Inæ* MS. cap. pag. 36. col. 2. — *Qui* Werefaccionis *id eſt de homicidio fuerit accuſatus.*

¶ *Wergilda*, & *Wergildum.*] V. Wergildus.

Be ƿeꞃᵹildum ⁊ be ᵹeðinðum.

Hƿylum ƿæs þ leod ⁊ loᵹu foꞃ be ᵹeðingðum ⁊ ða ƿæꞃon ðeodƿitan ƿuꞃð scipes ƿuꞃðe ælc be his mæðe ᵹe eoꞃl ᵹe ceoꞃl ᵹeðeᵹen ᵹeðeoden and ᵹif ceoꞃl ᵹeðeah þ he hæfde .v. hida fullice aᵹenes landes bellan ⁊ buꞃhᵹeat setl ⁊ sundoꞃnote on cynᵹes healle ðonn ƿæs he ðanon foꞃð deᵹen ꞃihtes ƿyꞃðe and se ðeᵹen ðe ᵹeðeah þ he ðenode cynᵹe ⁊ his ꞃad stæfne ꞃad on his hiꞃede ᵹif se ðon hæfde ðenᵹ ðe him filiᵹda ðe to cyngoꞃ .v. hida hæfde ⁊ on cyninᵹes sele his hlafoꞃd ðenote, ⁊ ðꞃiƿa mid his æꞃendan ᵹefoꞃe to cynᵹe. se moste sioððan mid his foꞃaðe his hlafoꞃd aspelian. ⁊ his onspæce ᵹeꞃæcan mid ꞃihte sƿa hƿan sƿa he ðoꞃfte ⁊ se ðe sƿa ᵹeðoᵹene foꞃƿyꞃhtan næfde sƿoꞃe foꞃ silfne æft his ꞃihte oððe his ðolode ⁊ ᵹif leoꞃneꞃe ƿæꞃe ðe ðuꞃh laꞃe ᵹeðuᵹe þ he had hælfde ⁊ ðenode cꞃiste ƿæꞃe se siððan mæðe ⁊ munde sƿa miceleꞃe ƿyꞃðe sƿa ðonne ða hade ᵹebiꞃede mid ꞃihte ᵹif he hine heolde sƿa sƿa he scolde. ⁊ ᵹif man ᵹehadedum, oððe ælðeodiᵹum ah ƿaꞃ ᵹedeꞃede ƿoꞃdeꞃ oððe ƿeoꞃces ðon ᵹebyꞃede biscope ⁊ cynᵹ þ hi þ betan sƿain naðost mihton.

Ex Oxonienſi lib. D. Gradoke.

Norð

Norðleoda laga.

NOrð leoda cynges gild is xxx ðusend ðrymsa fiftene ðusend ðrymsa bið ðæs ƿer gildes xv ðusend ðæs cynedomes. Se ƿer gebirað magum ⁊ seo cynebot ðam leodum. Arces. ⁊ æðelinges ƿergild is xv ðusend ðrymsa. Biscopes ⁊ ealdormannes viii ðusend ðrymsa holdes ⁊ cynínges heah gerefan 4 ðusend ðrymsa. Mæsse ðegnes ⁊ ƿorld ðegnes 2 ðusend ðrymsa. Ceorles ƿergild is 200 ⁊ 56 ðrymsa þ bið 11 hund scill be myrcna lage. And gif ƿilisc man geðeo þ he hæbbe hiwisc landes ⁊ mæge cyninges gafol forð bringon ðon bið his ƿergild 120 scil. And gif he ne geðeo buton to healfre hide ðonne si his ƿer 80 scil. And gif he ænig land næbbe ⁊ ðeah freoh sy. forgilde hine man mid 70 scil. and gif ceorlisc man geðeo þ he hæbbe 5 hida landes to cynges ut ware. ⁊ hine man ofslea forgilde man hine mid twam ðusend ðrymsa. And ðeah he geðeo þ he hæbbe helm ⁊ byrnan ⁊ golde fæted sweord gif he þ land nafað he bið ceorl sƿa ðeah. And gif his sunu sunu þ geðeoð þ hi sƿa micel landes habban sið ðan bið se ofspring gesiðcundes cynnes be twam ðusendum. And gif hi þ nabbað ne to ðam eðeon ne magon gilde man cirlisce. *Ex Oxienſ. lib. D. Cradok.*

Be mircna laga.

CEorles ƿergild is on mircna lage 200 scil ðegnes ƿergild is syx sƿa micel þ bið tƿelf hund scil. ðonne bið cynges anfeald ƿergild is syx ðegna ƿer be myrcna laga þ is 30 ðusend sceatta ⁊ þ bið ealles 120 punda. Sƿa micel is ðæs ƿergildes on folces folc riht be myrcna laga ⁊ for ðam cynedome gebireð oðer sƿilc to bote on cynegilde. Se ƿær gebirað magum ⁊ seo cynebot ðam leodum. *Ex Oxonienſ. lib. D. Cradok.*

Be mirciscan aðe.

Tƿelf hyndes mannes aðe forstent 6 ceorla að forðam gif man ðone tƿelfhendan man ƿrecan scolde he bið fulƿreceen on six ceorlan. ⁊ his ƿergild bið six ceorla ƿergild.

Be gehadodra manna aðe.

MÆsse preostes aðe ⁊ ƿorld ðegnes is on engla lage geteald efendire. *Ex Oxonienſ. lib. D. Cradok.*

¶ ***Wergildus, di***, & ***Wergilda***, aliàs ***Wergildum***, & ***Wergeldum***, ***Wergelt***, item ***Werigildus***, & ***VVerigeldum***, & ***Gewere-gildum***, ***Barrigildum***, & ***Varigildum.***] Voces mediorum ſæculorum hominibus notiſſimæ, hodiernis ſatis obſoletæ. Perperam itaq; *Binnius*, Weregildum *defenſionis pecuniam* exponit, in Concil. Triburienſ. tent. Anno Dom. 895. cap. 3. Manifeſtè enim ſignificat *Weræ* ſolutionem; hoc eſt precii vel æſtimationis capitis. Unde in Ll. *Hlotharii* & *Eadrici* Regum Cantii circa An. Dom. 685. hoc idem manƿyrð dicitur, i. *pretium ſeu valor hominis*; Sic *weram* notare ſupra indicavimus, & geld, gyld, geild, idem ſunt quod *ſolutio*, propriè *redditio*: à geldan & gyldan *ſolvere*, propriè *reddere*. Unde Angli uſq; huc, **to yeld** dicimus, g ut ſolet in y tranſeunte.

Dicitur etiam *Wergildus* viri compenſatio, utiq; ejus qui interfectus eſt; nam ƿere etiam *vir* ſignificat, ut in eo verbo liqueat, & rectè igitur in Concil. Cabilon. 2. cap. 24. *homicidii precium* appellatur, in Conc. Tribur. cap. 5. Burcha. lib. 6. ca. 11. *interfecti compoſitio.*

Germani veteres & aquilonares gentes, qui jugum pariter & leges omni Europæ impoſuere, graviſſima delicta, ipſaq; homicidia pecuniis commutabant; Id *Tacitus* refert de Germanis, quòd dicturi ſtatim ſumus, & hoc idem vigorem obtinuiſſe apud *Cymbros* & *Danos* uſq; ad *Chriſtianum* tertium, hoc eſt, annum circiter domini . . . . . *Grantzius* mihi author eſt lib. pri. de *bello Dithmarſ.* pag. 432. Uno enim infœlici caſu duos de medio tolli non ferebant. Sed publicis itaq; calculis omnes hominum claſſes æſtimatæ ſunt, à Rege (ut in *Wera* diximus) ad vernum incluſivè; peremptiq; precium toti ejus familiæ, ab interfectore reddebatur, vel his licuit in publicam vindictam aſſurgere, capitaleſq; inimicitias, quod faidam vocant, in reum profiteri. Hinc in legg. *Edouardi Confeſſoris* cap. 12. *Parentibus occiſi, fiat emendatio: vel guerra eorum portetur.* Unde Anglicè proverbium habetur Bige spere of side, oþþe bære ⁊ id eſt, *Eme lanceam à latere, aut fer.*

Wergildi inſtitutio ex lege Moſaicâ videtur ſumpſiſſe originem *Exod.* 21. 29 & 30. ubi & compoſitionis pretium à conſanguineis imponendum eſt. V. not. *Genevenſ.* & *Hug. Card.*

Hanc autem emendationem Saxones cenegild, Cinebot & mægbot appellabant, de quibus ſupra. Et hoc omne, ſuo ævo reperit *Tacitus* apud Germanos in lib. de Morib. — Suſcipere (inquit) tam inimicitias, ſeu patris ſeu propinqui, quam amicitias neceſſe eſt. Nec

implacabiles durant. Luitur enim homicidium certo armentorum & pecorum numero, recipitq; ſatisfactionem univerſa domus.

Rectè *Tacitus*, — *ſatisfactionem recipit univerſa domus*, ſed non ubiq; recipit integrum *Wergildum*: Partem enim dominus interfecti, ob amiſſum vaſſallum retulit, quam *manbote* vocabant. Partem Rex ob violatam pacem, quam *fredum* nuncuparunt. *Manbotæ* portionem videas in *Inæ* legg. cap. 69. *Fredi* in Capit. *Caroli* & *Ludov.* utriuſq; hic in ſuis locis. Uti verò univerſa domus interfecti ſatisfactionem recepit, ita etiam univerſa domus interficientis ſuas ſortes in redemptionem conferebant. Sed ex jure illud, hoc ex gratiâ, eaq; de cauſâ, aliæ aliis adjunctæ ſunt mulctæ, *Wergildorumq;* auctus numerus, his duplex, illis triplex; & in Alemannorum legg. cap. 49. Qui hominem cæde clandeſtinâ (quod illi *mortaudo* nos **murdur** dicimus) ſuſtuliſſet novem *Wergildis* plectebatur. Qui fœminam (fortè quod imbellior hæc eſſet ad defenſionem) octodecem.

Licet igitur in *Boiorum* Ll. tit. 1. cap. 7. dicatur: Nullam eſſe culpam tam gravem, ut vita non concedatur, propter timorem Dei & reverentiam Sanctorum, adeo tamen aliquando gravis fuit redemptio, ut difficultate victi delinquentes, ad mortem denuo traherentur. Quædam tamen ſcelera nullo unquam *We gildorum* cumulo eximerentur; utpote quod vel in Principem, vel in Rempub. vel in Civitatem machinatum eſſet, ut ibidem videas tit. 2. cap. 1. §§. 2. & 3. Cætera verò (inquit lex eadem ut in 4. §. habetur) quæcunq; commiſerit peccata, quouſque habet ſubſtantiam, componat ſecundùm legem.

Intelligendum eſt de confugientibus ad Eccleſiam.

Sed hæc apud exteros: parcior apud nos fuit de *Wergildis* conſuetudo. Unde dicitur in legg. *Hen.* 1. cap. 13. Quædam emendari non poſſunt; quæ ſunt **husbrech, bernet**, & **openthef**, & **eberemord**, & **lafordsith** & infractio pacis Eccleſiæ, vel per manus Regis per Homicidium. Sequuntur in eodem cap. criminum enumeratio, quæ per *Weram* redimenda eſſent; ego, ne prolixior fiam, tranſeo. Vides interim *Wergildorum* leges ſub Anglo-Normannicis noſtris principibus viguiſſe. Quære igitur quando egreſſæ ſunt inſulà noſtrâ.

Infractio domus, incendium, apertum furtum, apertum murdrum, infidelitas erga dominum. V. Ll. Canut. MS. 93.

Werarum & *Wergildorum* cenſus, ut Æthelſtani ævo habiti ſunt, ex ejuſdem legibus adjiciam.

Regii capitis æſtimatio, jure Anglorum communi 30 Thrymſarum millibus conſtat; quorum millia quindecim capitis æſtimationis, reliqua Regni nomine debentur; hæc ad gentem, illa ad cognatos pertinent.

Archiepiſcopus aut Satrapa (Sax. Eoꞃleꞅ, i. Comes) 15 *Thrymſarum millibus æſtimatur.*

Epiſcopus aut Senator (Sax. Ealdeꞃmannꞅ) *Thrymſarum millibus octo.*

Belli Imperator aut ſummus præfectus 4 *Thrymſarum millibus.*

Sacris initiatus (Ꝧeꞅꞅeþeᵹneꞅ) *aut Thanus* 2 *Thrymſarum millibus æſtimator.*

Paganum Dani 267 Thrymſis æſtimant.

VVallus &c. adde.

Æſtimationes autem iſtæ mitius primo fieri videntur; atq; hoc in cauſam eſſe, ut poſterioribus legibus multiplices impingerentur in reos, ut ex prædictis appareat. Privilegii igitur loco *Henricus* primus in Chartâ libertatum *London.*; Conceſſit ut homo Londoniarum non judicetur in miſeria pecuniæ niſi à la *VVere*, ſcil. ad Centùm ſolidos. *VVeras* autem ne ad dimidias facultates tum fuiſſe æſtimatas; ex hoc eſt manifeſtum, quod in ejuſdem Ll. extat cap. 13. *Qui legem* (inquit) *apoſtabit* weræ *ſuæ ſit reus prima vice; Si ſecundo fecerit, reddat bis* weram *ſuam; qui tertio præſumat, perdat quicquid habet* V. *VVerarum æſtimationes* juxta Conſuet. Weſtſex. ib. ca. 70.

Vide compoſitiones *wergildorum* L. Friſon. tit. 5. Et qui poſſunt occidi ſine compoſitione.

Reg. Majeſt. lib. 4. cap. 19. — *De unoquoq; fure per totam Scotiam eſt* Wergelt 30 *vaccæ, & una juvenca, ſive fuerit liber homo, ſive ſervus.* V. not. ibid.

Tacitus Ger. mor. juxta *VVillich.* pag. 524. —*Luitur enim etiam homicidium certo armentorum & pecorum numero, recipitq; ſatisfactionem univerſa domus utiliter in publicum, quia perículoſiores ſunt inimicitiæ juxta libertatem.* V. ib. *VVillich.* cap. 28.

¶ *VVere-lada.*] *Purgatio weræ*, hoc eſt, *Qui debita ſe juris formâ purgaverit à (foriſfactione quam vocant, id eſt) mulctâ weræ ſuæ.* Legg. *Hen.* 1. cap. 13. *Qui ei conſentiet in aliquo homicidio* wera *ſolvatur vel* VVeræ lada *negetur.* Hoc aliàs 30 conjuratoribus factum eſt; Et Ll. H. 1. cap. 29. *Bello.* Vide purgandi modum ib. 75. *Ll.* Can. MS. cap. 36. —*Si quis miniſtrum altaris occidat, utlaga ſit erga Deum & homines &c. & erga parentes ejus emendet, vel* VVerelada *ſe adlegiet &c.*

¶ *VVerpio, VVerpis, VVerpire*, al. *Guerpere*, & *Gurpere.*] Hoc à Saxonico ƿuꞃpan, illa à German. *VVerpen.* Omnia ſignificantia *jactare, abjicere, ſeponere*, & quod forenſes dicunt *alienare* & *VVaiviare*. Hinc ejectus maris, qui *wrec* dicitur, aliàs in Chart. Divi *Edouardi* Regis Rameſienſi Eccleſiæ, de libertatibus confectâ **ſeupwerp**, q. **Sea-up-werp** appellatur. Sect. 97. V. *Linden.*

¶ *VVerra, ræ*, al. *Guerra.*] Bellum; non modo publicum, ſed quod ex capitalibus inimicitiis (*faidam* vocant) à privatis ſuſcipiebatur. *Ll. Ed. Confeſ.* cap. 12. — *Parentibus occiſi fiat emendatio, vel guerra eorum portetur.* Mag. Char. R. Joh. apud *Mat. Par.* in vita ejus — *Præterquam in tempore* VVerræ (248.

l. 53.

l. 53.) Et in *Stephan.* (83. l. 20.) — VVerra *quæ 17 annis ſævierat*, hac fine quievit. Dicta ab inſtrumento per metanomyan:nam ƿaꞃ, Sax. *telum.* VValſingh. in An. 6 H. 4: pag. 372. — *Omnemcenſum illum expenderent* in werra *Regis.*

¶ *VVerrinus, na, num.*] *Belliger.* Mag. Char. R. Joh. *Mat. Par.* 284. l. 53. — *Præterquam in tempore* VVerræ, *& ſi ſint de terra contra nos* VVerrina. Hæc in Mag. Chart. *Henr.* 3. Cap. ...... more Gallico *w* in *Gu* vertunt.

¶ *VVeſtmonaſterium.*] Vulgo **Weſtmiſter** pro Sax VVeſtmynſteꞃ, h. occidentale monaſterium. Priſca regum ſedes ante Divi *Edouardi* Conf. tempeſtatem: Beatiq; *Petro* inſcriptum monaſterium: ſed quod ex pœnitentiæ voto Rex (ut exemplaris utar verbo) ſuſcepit meliorandum. Navato igitur egregiè operi, *Nicholaus* Papa ſplendida adjunxit privilegia; inter cætera, *Ut amplius* (ſuis loquor verbis) *in perpetuum Regiæ Conſtitutionis locus ſit, atq; repoſitorium Regalium inſignium.* Epiſt. ejus ad Div. Edouard. Concil. tom. 3. B. f. 1128. &c.

¶ *Weylref.*] Ll. *Hen.* 1. cap. 84. Weylref *dicimus ſi quis mortuum reſabit armis aut prorſus aliquibus vel tumulatum vel tumulandum.* Locus videtur corruptus.

¶ *VVharfa.*] *Littus* ubi merces vænеunt & permutantur, à Sax. hƿyꞃꝼen *permutare.* Ll. Ethelredi cap. 4. Ano nan man ne do naþoꞃ ne ne bycgene ne hƿyꞃꝼe buton he boꞃh hæbbe ⁊ geƿitnyſſe; i. *Nemo hominum vel emat vel* (hƿyꞃꝼe hoc eſt) *permutet; ſine fidejuſſione & teſtimonio.*

¶ *VVic.*] Varias habet ſignificationes. *Domus, caſtrum, villa, vicus, portus, ſinus, ſtaſtatio, lucus.* In aliis Græco reſpondet οἶκος i. domus; in aliis Romano *vicus*, in cæteris neutri. Patronymica videntur οἶκος, *vicus*, & *wic.* Sed à Græco potiùs quam Romano, *wic* noſtrum peterem; quod Saxonicæ dictiones frequentius Græcis reſpondeant quam Romanis. Et Græcam ſignificationem, nobiſcum magis retinet hæc dictio *Wic* quam Romanam. Saxonibus etiam in more fuit *οι* dipthongum Græcum in *Wi* mutare, abjecta ſemper finali ſyllabâ ſeu Græcâ ſeu Romanâ. Sic οἶνος *win* dicunt; οἶκος *wic*; quod noſtratibus *domum* potius juxta Græcos, quam Romanum *vicum* deſignat.

Caſtrum vero, *wic* dictum exiſtimo, quod congeſto aggere extructum ſit: unde communi vocabulo aggerem propugnaculis, profugium, *Belgæ wiick* dicunt.

Wic autem pro ſinu maris vel fluviorum, non à Græco οἶκος vel Romano *vicus*, ſed à Germ. **Weychen**, i. *recedere* vel *decedere* (quia receſſu terræ vel fluviorum factum) duci videtur; ſcribiq; emendatius **wich** quam **wic** ut **Norwich** quam **Norwic** Nec hoc ſenſu ſinum tantummodo (ut *Goropius* exponit) ſignificat; ſed etiam locum ubi ſe naves applicant & exonerant, ſi mea non me fefellit conjectura. In Saxonicâ enim Evangeliorum interpretatione Mar. 7. 53. ƿicedon legitur pro appulerunt; atq; inde ƿicgeꞃebun *telonarius* ƿicgeꞃebun dicitur; quaſi ƿic-geꞃeꝼ *portus Præpoſitus. Pirata* ƿicing quod portus deprædatur, vel inhabitat. A *Wic* vero pro *domo* aut *villa*, ƿican pro *villicatione.* ƿicneꞃe pro *villico* vel *procuratore, miniſtro*, vel *famulo.* Vide *Wig.*

VVic, *lucus, minuta ſylva.* L. Baiwarior. Tit. de *Pomariis* & *minutis ſylvis.* §. 6. — *Si verò de minutis ſylvis de* VVic, *vel quocunq; kaneio, vegetum reciderit; cum ſolido & ſimili componat.* Ubi *Lindenbrog.* in variis lect. & Gloſſ. Ita (inquit) Germanica editio, at MS. & Til. de *minutis ſylvis* de luco, quod interpretatio eſt τοῦ wic, & adjunxit & Otfrid. Evang.

Joh thie Ewarton reſtò
Liwun filu Kecehto
Thie farira ouh ginvage
Zi theme ſelben Wige.

Idem libro 4. cap. 18. Inde German. **Wicgrebe** ἀλσοφίλαξ, nam quid **grebe** ſupra oſtendimus. Hæc ille.

Plurima ſunt in Angliâ villarum & oppidorum nomina ex **wic** & **wich** compoſita, ad eorum igitur etymologiam inveſtigandam, ſitum quem habent conſultius obſervandum eſt, ſed diverſa cenſeo **wic** & **wich**, hoc propriè ſonum fluvii vel maris notare, interdum caſtrum: illud vicum ſeu lucum.

¶ *Wich.*] Vide *Wic* pro ſinu.

¶ *Wychterthila, læ.*] Ll. *Hen.* 1. cap. 24. — *Nemo de ceſione nemoris inoperati, jure cogitur reſpondere per* VVychterthilam, *niſi domino ſuo, vel captus in eo.*

¶ *Widerbora, ræ.*] Ll. Longobard. lib. 2. tit. 1. cap. 9. — *Si quis aldiam alienam aut ſuam in uxorem tollere voluerit, faciat eam* VViderboram.

¶ *Widrigilt.*] Idem quod *wergild*, quod vide. Ll. *Longob.* lib. 2. tit. 1. cap. 9. — *Et in palatio Regis componat* VVidrigilt *ſuum.* Ib. lib. 1. Tit. 5. §. 2. *VVidrigild*, quod vetuſtiori alia editione legitur *Guidrigild.*

¶ *VViſa*, vel *VViſſa.*] Boior. Tit. 9. cap. 12. — *Qui Signum quod propter defenſionem ponitur, aut iter excindendum, vel paſcendum, vel campum defendendum vel amplificandum, ſecundum morem antiquum, quod ſignum* wiſſam *vocamus, abſtulere vel injuſtè reciderit cum uno ſol. componat.* Longob. 3. tit. 3. l. 6. — *Super ipſam* witam *ſua authoritate introire.* Germ. (inquit) *Lindenb. VVip* ſignum eſt quod rei venali affigitur, ut hædera vino.

¶ *VViſo, ſas.*] Signum apponere. *Ll. Longob.* 1. tit. 27. l. 8. — *Terram alienam ſine publico juſſu* guiſaverit. *Longob.* 3. Tit. 3. l. 6. — *Domus vel caſæ* VViſentur. Gloſſæ vett. ad illa verba rubricæ Cod. — *Ut nemo privat &c.* Vela Regia ſuſpendat — *quod vulgo Longobardico more* guiphare *dicitur, quod nos, apud nos* ſaiſire, *quod lingua vulgari* Eyden.

De titulis autem prædiis affigendis vide ſupra in voce *Titulus*.*Lindenbrog*.

¶ ***Wig.***] Idem quod *ſinus*. B. Rhenan. rerum Germ. lib. 3. f. 217. — *Sciendum* (inquit) VVic *ſive* VVig *linguâ Saxonum & eorum Germanorum qui circa mare habitant, ſignificare* ſinum maris aut fluvii, *quod ſuperior Germania* wog *appellat: &* wonnen *eſt habitare*. Unde Wigwones *dicti, qui ſinus maris incolerent*. Vide *wic* pro *ſinu*.

Wig etiam idem quod *Lucus*, unde Wigreve *ſylvæ præpoſitus*.

¶ ***VVigler.***] Saxonicum, *Ariolator, vates*. V. *Vegius*.

¶ ***VVigreve.***] Sylvæ præpoſitus, à *VVig* vel *Wic*, quod *ſilvam* ſonat, ἀλσοφύλαξ.

¶ ***VVigwones.***] Sinus maris incolentes, à *Wig*, i. *ſinus*, & *wonen* id eſt *habitare*. Sax. ƿunian. Vide ſupra *Wig* pro ſinu.

¶ ***VViken***, vel ***VVicen.***] Pro more Anglo-Saxonum noſtrorum (qui *k* quod reperi) non utuntur, *Ædicula, lucus exiguus*.

¶ ***Wil, Wila, Wilo.***] In villarum Germanicarum nominibus idem quod *villa*. R. Al. 1. 211.

¶ ***VVilz.***] Equus mediocris. *L. Baiwar.* tit. 13. cap. 10. §. 2. — *Si caudam amputaverit mediocris equi quem* Wilz *vocant, cum medio ſol: componat. Et* §. 3. *ſi deterior fuerit* (puta quam *VVilz*) *quem* angargnaco *dicimus, qui in hoſte utilis non eſt, cum tremiſſe componat*.

¶ ***Winchiſul.***] Columna angularis in Culmine domus. *L. Bawar.* tit. 9. cap. 6. §. 2. *Vinchiſiſul* dicta.

¶ ***Wineldefeoh.***] Ll. Inæ. cap.... *pecunia judicationis*.

¶ ***Wionagium.***] Preuves de l'hiſt. des Contes de Guines p. 338. — *tributum de Vino*.

¶ ***Wirediotheu.***] Forisfacto ſervum &c. *in Ll. Aluredi*.

¶ ***Wirgildus***, & ***Wirgildum.***] Idem quod *VVergildum*, quod vide ſupra.

¶ ***Wiſcardi.***] *Errones*. Undè *dracones volantes* pyrio pulvere in ſpectaculum circumactos *VVhiſcardos* Iceni vocamus: perinde res maxime impetuoſas & rapidas. Ductum à nomine truculentiſſimi ducis *Roberti Wiſcard*, qui paucis ante acceſſum *Willielmi Victoris* in *Angliam* annis, relictâ (cujas erat) Normanniâ, Apuliam cum 15 tantum militibus fortunæ sociis ingreſſus eſt. Brevi autem in eâ Orbis parte tot tantaq; belli velut miracula ediderat: ut ſubjugatis Apulis, Calabris, Siculis, Afris, fuſiſq; tandem Papa, Venetis, ipſoq; *Alexio* Imperatore, latiſſimas ſibi ditiones erexit, mundiq; terror habitus eſt. Non igitur mirum ſi Dux ipſe Normanicus, inſtructiſſimo exercitu, fluctuantem tum Angliam opprimeret; cum è ſubditis ſuis privatus hic quidem, mediocris parentelæ, & rerum anguſtiis laborans, in tantum Europæ Africæq; potentiam triumphavit. (*v. Mal. p.* 107.) Hoc autem nominis per invidiam ei à Saracenis inditum eſt, quorum lingua *Guiſcard* ut me admonuit *Falcandus Siculus* (in Præfatione libri ſui de rebus geſt. in Siciliæ regno) *erronem*, & *per terras vagum* ſignificat.

¶ ***Wiſta.***] Saxon. ƿyrꞇ, *Semihida*, ſeu *dimidium carucatus terræ*. Chron. MS. Monaſterii de *Bello*. — *Octo virgæ unam hidam faciunt*; Wiſta *vero* 4. *virgatis conſtat*. Item infra: — In Petlea *eſt una* Wiſta *in Dominio, iſta enim* 48. *acris conſtat*. Sed occurrit alibi *Wiſta* pro ipſa virgata: nam ſic ibidem dividitur leuga per *Wiſtas*, quæ aliis in locis virgatæ vocantur. Addit præterea: — *Pretium maxime ſolenne unius* Wiſtæ *eſt* 3 *ſol.* ƿyrꞇe etiam Saxonis *prandium* ſignificat, deducaturq; ad prædia eo ſenſu quo ꝼeoꞃme pro *cœna*, ut ſupra videas in *Firma*. Luc. 14. 12. ðonne ðu ꝺeꞃꞇ ƿiꞃꞇe oððe ꝼeoꞃme. *Cum tu prandium facias aut cœnam*.

¶ ***Wita***, vel ***Wyta.***] Sax. ƿiꞇe, i. *pœna, mulcta*. Saxones duo mulctarum genera ſtatuere: *Weram*, & *Wytam*. *Wera* mortis reos & graviſſimè peccantes liberabant: (ut in *Wera* diximus) ſed hoc non ſine facultatum diſpendio. *Wyta* mediis & levioribus delictis ſtatuta fuit; non certa, ſed pro qualitate commiſſi, alias gravior, alias lenior: Salvo tamen ſemper contenemento delinquentis (ut lex loquitur in Mag. Char. cap. ...) hoc eſt æſtimatione ejus, Anglicè **his countenance**. *Graviorem Wytam* Juriſconſultorum Schola finem vocant: quod vindictæ finem ſic imponit, ut ne integras rapiat delinquentis facultates. *Wytam leniorem* amerciamentum dicunt, quod pietatis intuitu, & per miſericordiam imponatur. *legg. Henr.* pri. cap. 13. — *Ex his placitis quædam emendantur centum ſolidis; quædam* Wera, *quædam* Wyta: *quædam emendari non poſſunt*.

Anglo-Dani *Wytam* hanc vel *Lahſlite* dixere, id eſt *violatio legis*: vel ejus vice, hoc mulctæ genere uſi ſunt. *Ll. Hen.* pri. cap. citat. — *Si quis dei rectitudines per vim teneat, ſolvat* laſtlith *cum Dacis; plenam* wytam *cum Anglis*.

Ll. Aluredi MS. cap. 9. — *Si fœmina prægnans occidatur* &c. *ſit ſemper* Wyta 60 *s. donec* angild *exurgat ad* 30 *s. poſtquam* angild *ad id ſurgit, poſtea ſit* Wyta 120 *s*.

¶ ***VVyta plena.***] Ll. *Canuti* MS. cap. 3. — *Fractio pacis mediocris eccleſiæ*, 120 *ſolidis id eſt* Wita, *emendanda eſt*.

V. *Ll. Malcoln.* cap. 8. §. 7, 8. Ubi inferiores Curiæ dimidium forisfacti, ſeu amerciamenti Curiæ ſupetioris percipiebant.

Wyta aliquando cognitio, vel lex; unde ƿiꞇeᵹan pro *ſapientibus*; & ni fallar *VVita* interdum pro *placitorum cognitione quæ ad* Wytam *pertinent*.

¶ ***VViterden***, al: ***VVitereden***, Ingulp. ***VVinterden.***] Taxationis genus apud occidentales Saxones, publico regni conſilio (ſi

me

me rectè monet etymologia) conſtitutum: ƿiꞇe enim & ƿiꞇan *ſapientes* ſignificant per tranſlationem (ut in legibus Saxonicis paſſim videas) majores regni : ꞃæꝺan conſilium. Ejuſmodi hodiè *ſubſidium* vocamus. Chart. *Ethelwulfi* regis catholica: apud *Malm.* de Geſt. R. lib. 1. p. 41. — *Manſio* (ſcz. quævis Eccleſiæ aſſignata) *ſit tuta & munita ab omnibus ſecularibus ſervitutibus, nec non regalibus tributis, majoribus & minoribus, ſive taxationibus, quod nos dicimus* Witereden. Florileg. in An. 954. ait, — *tuta muneribus & libera ab omnibus*, &c. *& vocem ſcribit cum duplici* d. p. 307.

Sed *VVitereden* Sax. ƿiꞇe-ꞃæꝺenne, idem eſt quod *Witæ* (hoc eſt mulctæ) *redditio*: ſic enim ad *Inæ* Ll. cap. 71. Codex Reg. MS. Saxonicum exhibet Giꝼ mon ſy ƿærꞇihꞇlam b-toᵹan &c. abiꝺe mon nuꝺ ƿereƿiꞇe ꞃæꝺenne ob þ ſe ƿeꞃe ᵹeᵹolꝺen ſy, id eſt — *Si quis ſit de homicidio accuſatus, & idem confiteatur ante juſjurandum, & prius abnegaſſet, expectetur de* Wite *redditione, donec ipſa* Wera *reddita ſit.*

¶ *Witetheou.*] Sax. ƿiꞇeꝺeoƿ; *libertate mulctatus*, theou enim *ſervum* ſignificat. *Legg. Inæ* cap. 23.

¶ *Withernam.*] Breve regium quod Saxonicam antiquitatem ex voce loquitur.

¶ *Wittemon.*] Ll. Burgundion: Tit. 69. de *VVittemon*. §. 1. — [illegible] *nuptias traditur*, Wittemon *ejus à prioribus parentibus mariti vindicetur.* Et § ſeq. — *Si verò tertium maritum accipere deliberat* Witemon *quod maritus dederit mulieri proficiat.* Item tit. 66. §§ 1. & 2. & in Additam. tit. 14. Saxon. ƿiꞇuma alias ƿeoꞇoma & ƿeoꞇuma, i. *dos*, ƿeoꞇuman *dotis*, quod coram teſtibus Sax. ƿeoꞇum vel ƿiꞇꞇum facta ſit.

¶ *Witteſcalchi.*] *Pueri vel miniſtri regii, qui judicia exequebantur, & juſſi multas exigere.* Sic in L. Burgun tit. 76. *De* Witteſcalcis. — *Comitum noſtrorum querela proceſſit quod aliqui in populo noſtro ejuſmodi præſumptionibus abutantur, ut pueros noſtros, qui judicia exſequuntur quibuſq; mulctam jubemus exigere, & cede conlidant, & ſublata juſſu comitum pignora, non dubitent violenter auferre.* Et mox §. 3. — *Mulieres quoq; ſi* VVetteſcalcos *noſtros contempſerint, ad ſolutionem mulctæ ſimiliter tenebuntur.* Wite (ut in voce oſtendimus) *mulcta* eſt. Scalc *ſervus, miniſter.* Italis *ſcalco.* Angli *Balivos* vocamus.

¶ *Wladarius.*] *Statuta Poloniæ* pag. 520. De inculpato villico per ipſius Dominum. — *Præterea cum dominus ſuum* Wladarium, *aut contra alium familiarem pro aliquibus rebus, aut injuriis, moverit quæſtionem: tunc ipſe* Wladarius, *aut familiaris, domino ſuo non deferendo juramentum, teneatur ſe cum ſex teſtibus expurgare.* Videtur idem eſſe quod *Villicus*; nam titulus *Wladarius* refertur ad *Villicus.*

¶ *a Wonge.*] Sax. ƿonᵹ, *campus, arvum.* Vox feud. Tres acræ terræ jacentes in *lez wongs*, i. in *campis* opinor *ſeminalibus*, magis quàm paſcuis.

¶ *Wones.*] Habitatores, à Ger. *Wonen*, i. *habitare*: unde *ſinus maris* accolæ *Wigwones* dicti ſunt, quod vide.

¶ *Woodgeldum, Woodgeld.*] Numus foreſtariis ſolutus ob referendorum lignorum è foreſtis licentiam: Quin & privilegium immunitatis ab hujuſmodi ſolucione. Vide quid geldum hic prius.

¶ *Woodmoteis.*] Woodmote courte.

¶ *VVoodwardus.*] Is cui ſylvarum curà in Foreſtis demandata eſt, per ſtationis ſuæ limites: teneturq; ex Sacramento delicta illic omnia, quæ in Foreſtæ delicias, hoc eſt *vert*, & *veniſon*, committuntur, proximis ſuis curiis promovere. Et ne ipſe in ſuſpicionem veniat arcum & calamos geſtare in Foreſta non licet: ſed (ut reſcripti utar verbo) *hachettum* tantummodo, i. *ſecurim.* Sic Term. Hill. an. 13 *Ed.* 3. *Ebor.* Rot. 106.

¶ *VVorth.*] *Curtis ſive habitatio.* Flores Hiſt. per Math. Weſtm. p. 321. n. 10.

¶ *VVulveſheved*, contractius *VVulveſhead.*] Capud lupinum, nam *Wlfe* lupus, *heved* Sax. heoꝼoꝺ *capud.* Dictum de *utlagato*, hoc eſt *exlege*, qui è patrocinio legis ejectus eſt; de quo ſic in legg. ſuis Divus *Edouardus* cap. juxtum impreſſum Codicem 7. ſed (quòd ſequimur,) MS. 8. *Si verò poſtea* (ſcilicet quod utlagavit eum rex verbo oris ſui ut in proximè præcedentibus habetur) *repertus fuerit & retineri poſſit; vivus regi reddetur, vel capud ejus, ſi ſe defenderit. Lupinum enim gerit capud* [à die utlagationis ſuæ] *quod Anglicè* **Wulveſheved** *dicitur. Et hæc eſt lex communis & generalis de omnibus utlagatis.*

[] Deſide… tur in i… preſ… o codice.

¶ *VVreccum, ci.*] *Res è naufragio adactæ in terram; id quod mare ejicit*, à Sax. ƿꞃæc, i. *detortum, abdicatum*; quod in exilium mittitur. *Lib. Rameſien.* Sect. 95. *Edouardus Confeſs.* Ringſted *cum libertate adjacente, & omni maris ejectu, quod* VVrec *dicitur, Eccleſiæ Rameſienſi largitus eſt.* Et ibidem in Chartâ *Willielmi* prim. — *Confirmo atq; Concedo* (inquit) Ringſtede *cum omnibus ad ſe pertinentibus, & cum omne maris ejectu quod* VVrec *appellamus.* Hoc in Chartâ libertatum eidem Monaſterio conceſſarum §. 97. *Seupwerp* (ab eodem Divo *Edwardo*) nuncupatur quaſi **Sea-up-werp.** i. *ejectus maris*, **Sea** enim *mare* eſt, **up-werpen** *ejicere.* In alia itaq; chartâ *Willielmi* primi. §. 176. — *Sciatis* (inquit) *me conceſſiſſe* &c. *Tol* & *Team & latrocinium & jacturam maris apud* Ringſted & Brancaſtre. E quibus liquet, *Wrec* non eſſe tantummodo res naufragas ſed & aliud quicquid mare ejecerit, vel adigerit in terram: electrum, gagatem, lapides pretioſos; piſceſq; ipſos in littore deſtitutos. Quæ omnia cum jure naturali, inventori cederent quod nullius ſunt in bonis, jure tamen gentium Principi referuntur, ob dignitatis privilegium. Undè in Stat. *Prærogativæ Regis*, cap. 11. ſic legitur. — *Rex habebit* VVreckum maris *per totum regnum, Balenas, & Sturgiones captas in mari, vel albi infra regnum*

regnum, exceptis quibuſdam privilegiatis locis per regem. Nec nova certe hæc lex fuit, ut è prolatis Chartis partim videas; plenius verò apud *Bractonum* lib. 1. cap. . . . . Et *Brittonum*. . . . . E quorum etiam ſententia, *Wreccum* maris, ſub præſcriptionis titulo nulli accreſcat : & dubitationi hoc *Stanfordo* fuit; ſed à nuperioribus in contrarium reſpondetur.

Juſtum autem & honeſtum Privilegium torſit ad injurias avaritia. Latum enim eſt de rebus nullius in bonis, ſed rapiuntur una, quæ certiſſimos agnoſcunt dominos. Atrox ſane immanitas, quam *Ovidius* increpans, exclamat,

Naufragii tabulas certat habere meas.

Richardo igitur primo tum excuſſit miſericordiam cum in ſacra expeditione, claſſem ſuam regiam maximis ereptam periculis Meſſanæ denuo recepiſſet. Mali enim non ignarus, *Quietum* (inquit Hovendenus) *clamavit* (hoc eſt relaxavit) *in perpetuum* Wrec *per totam terram ſuam, citra mare & ultra: Statuens quod omnis naufragus, qui ad terram vivus perveniret, omnes res ſuas liberas & quietas habeat. Si autem in navi mortuus fuerit: filii, vel filiæ, fratres vel ſorores ejus, habeant res ſuas ſecundùm quod oſtendere poterunt ſe eſſe propinquiores illius hæredes. Vel ſi defunctus nec filios nec filias, nec fratres nec ſorores habuerit, Rex catalla ſua habeat.* Dat. per Chart. an. 2. regni ſui menſ. Octobr. apud *Meſſanam*. Hov. Part. poſter. in Richar. pag. 678. l. 5.

Præbuit qualem non conſequutus eſt gratiam princeps optimus. Facto enim mox graviſſimo claſſis ſuæ naufragio, *Cypri* Imperator *Iſakius*, fiſco omnia inexorabilis deripuit : non impunè.

Et dilapſa etiam brevi res eſt apud Anglos in priſtinum, nec reſtituta unquam hucuſq;, linivit tamen aſperitatem lex *Weſtmonaſterienſis prima*, cap. 5. Ubi ſancitum eſt, ut *Wrecci* nomine nihil habeatur ſi vel homo vel canis, vel catus è naufragio vivus in terram evaſerit. V. Con.Sicul. lib. 3. tit. 3:

Hæc de *Wrecco* privilegia à barbaris principibus videntur introduci (barbara ſcilicet à barbaris) nam in Romano jure nihil hujuſmodi reperitur.

Videſis Rot. Cart. 20 H. 3. m. 3. quid & quando ſit *Wreccum*. Et Rot. Cart. 4 H. 3. m. 6. Et Pat. 42 H. 3. in dorſo m. 1.

Quicquid conſpicuum pulchrumq; ex equore toto
eſt
Res fiſci eſt ubicunq; natat : donabitur ergo
Ne pereat. Iuven. Satyr. 4. pag. 31.

¶ ***Wultava,*** & ***Wulitava.***] Addit. ad l. Friſon. tit. 3. §. 16. — *Si ex percuſſione deformitas faciei illata fuerit quæ de 12 pedum longitudine poſſit agnoſci, quod* Wulitivam *dicunt, ter quatuor ſol. componat.* Et l. Sax. cap. 1. §. 5. — *Si os fregerit vel* Wultavam *fecerit corpus, &c.* Sol. 240. culp. jud.

¶ ***Wultworf.***] L. Baiwar. 10. tit. 7. cap. 5. — *Si autem diſcriminalia ejecerit de capite* (Wultworf *dicunt*) *vel virgini libidinoſè crines de capite extraxerit, cum 12. ſol. componat.* Lindenbrogius *Walaworf* legit & *Walam* caput interpretatur. Agnoſcit etiam *Wult* Germanicè, *capitis tegmentum*, quod Nubiani errones aut Mahumetani utuntur ſignificare. Et refert Sichardum *Watwrft* edere à Germ. *Wat au Wade* pro *veſtimento* quod Angli etiam **Wede** dicimus. Omnia probè, nec à noſtrâ ſententiâ aliena : quæ *Wultworf* deduxerit, à Sax. ƿulꝺꞃe vel ƿulꝺoꞃ. i. *gloria, decus, ornamentum*; & *Worf* Sax. ƿeoꞃp i. *jactura*; vel *ejectus*, q. *ornatus* vel *ornamentorum dejectio*: hinc *corona regia* & *honorum inſignia* ƿulꝺoꞃbeaȝan & ƿulꝺoꞃ-beah dicuntur.

¶ ***Wurth.***] ƿuꞃðe aðeꞅƿuꞃðe *ſacramenti dignus vel compos.* Can. 145. MS.

¶ X*Enia.*] Dicuntur munuſcula, quæ à provincialibus rectoribus provinciarum offerebantur. *L. 6. D. de off. proconſ. &c.* vox in privilegiorum Chartis non inſueta: ubi *quietos eſſe à Xeniis*, immunes notat ab hujuſmodi muneribus aliiſq; donis, Regi vel Reginæ præſtandis, quando ipſi per prædia privilegiatorum tranſierint : ut in Chart. Domus *Simplingham*. Principibus enim olim fuit in more, à ſubditis vel invitis munera extorquere. Itaq; ab hoc jugo liberos fecit Eccleſiaſticos *Æthelbaldus* Rex Merciorum an. 749. ut ab exemplari chartæ ſuæ cum apud *Ingulphum* Sax. tum *Will. Malmeſberium* lib. de Geſtis Reg. Anglor. p. 29. l. 42. his verbis habetur. — *Concedo ut omnia Monaſteria & Eccleſiæ regni mei à publicis vectigalibus operibus & oneribus abſolvantur — nec munuſcula præbeant Regi, vel principibus niſi voluntaria.*

Vide autem quo hæc poſtea pervenit conſuetudo : Continuator *Math. Paris* de *Henr.* 3. initio an. 1251. pag. 780. *Et jam cum Abbatibus, Prioribus, Clericis & viris ſatis humilibus, hoſpitia quæſivit Rex* Henr. 1. *& prandia, moraturus & munera poſtulaturus. Nec jam*

civiles habebantur hi, qui regi & regalibus, hoſpitia cum procurationibus ſplendidis exhibuiſſent, niſi muneribus nobilibus & magnis Regem ipſum, Reginam & Edwardum *& aulicos ſigillatim reſpectos honorarent, imo nec erubuit ipſa non tanquam gratuita, ſed quaſi debita poſtulare.* —— *Nec appreciabant aulici & Regales donativa niſi precioſa & ſumptuoſa: utpote palefridos deſiderabiles, cuppas aureas vel argenteas, monilia cum gemmis prælectis & zonis Imperialibus & conſimilia. Et facta eſt curia Regalis Romanæ conſimilis, in quæſtu pro meritrice ſedens, vel proſtans veracius.* Hæc ille.

Novum autem nihil ſub ſole; nam à Saturnalium faſtu hæc emanaſſe videtur conſuetudo. In illis enim ſolitum fuit, munera hoſpitibus mittere, quæ ideo à Græco (ξένος. i. hoſpes) *Xenia* dicebantur. Similis etiam in Natiliciis: unde ſic puer in *Pſeudolo*, Act. 3. Scæn. 1. f. 527.

Nunc huic lenoni eſt hodie natalis dies:
Interminatus eſt à minimo ad maximum
Si quis non hodie munus miſſet ſibi
Eum cras cruciatu maximo perbitere.

Xenia etiam dabantur, neſcio an dicam ad ingreſſum, vel ob ingreſſum Eccleſiarum; utrumq; hodie in uſu, ſed omnino vetuit pius Imper. *Carolus Mag.* Capitulat. lib. 1. cap. 146. — *Ut nullus preſbyter ad introitum Eccleſiæ* Xenia *donet.* Imo hodie pacta precia ſolvuntur, *Xenia* arbitraria non admittuntur.

Xenia etiam à militiæ candidatis largiebantur, de quibus inter ritus militares dicemus. Vide *Apophereta.*

Dari etiam ſolebant *Xenia* & *Strenæ* pro Saturnalium more, ab ipſis Chriſtianis in Calendis Januarii, quod ab *Antiſiodorenſi Concilio* an. 614. a. 45. Prælatis eſt prohibitum. Can. 1. — *Non licet Kalendis Januarii vecola aut cervolo facere, vel ſtrenas diabolicas obſervare, ſed in ipſa die ſic omnia officia tribuantur ſicut & reliquis diebus.* Pr. 580.

¶ Y*ard land.*] Vide *Virgata terræ.*

¶ *Yburpananſeca.*] Reg. Ma. lib. 4. cap. 16. §. 1.

¶ *Yeoman.*] Sax. ȝemanan, *conſortium, tubernia*; ȝemæne & ȝeman *communis*, vel potius a ȝeonȝa quod *juvenem* ſignificat, iidemq; ſint qui in *Canuti* Ll. de Foreſtâ *Juniores* appellantur, antiquis *pueri*, Germanis *Ambacti*, Gallis *Valeti*; quod V.

¶ *Yingeman.*] Ll. Hen. 1. cap. 16. *Danagildum* quod aliquando *Yingeman* dabatur, i. 12 *d.* de unaquaq; hida per annum, ſi ad terminum non reddatur, *Wita* emendetur. *Yingeman* ſic Cottonianus codex & noſter, ſed utriuſq; fidem ſuſpectam habeo, ne mendoſè fortè pro **Yngliſhman**, vel **Engliſhman**, i. Anglico.

¶ *Yſicius.*] Cod. MS. Rameſ. Sect. 144. de *edulio annuo* (quod *firmam* vocant) Cœnobitis illic præſtando: — *In capite autem Quadrageſimæ, octo fratribus* Yſicios. Vide locum extenſius datum ſuperius in voce *Ferma.*

¶ Z*aba.*] Lorica. Vide *Zavæ.*

¶ *Zabellum.*] Vide *Zibellum.*

¶ *Zana.*] Longob. 1. tit. 18. l. 2. — *Per ſingulas civitates mali homines,* Zanas, *id eſt adunationes contra judicem ſuum agentes faciunt.* Quidam Cod. *Zavas* habent, ut et *Papias*, qui interpretatur *Zavas*, i. *rutas.* Ut apud Arnold. Abb. in *continuatione Helmoldi*, l. 2. cap. 30. *Philippus Colonienſis* contracto exercitu, ſecundam expeditionem inſtauravit, habens in comitatu ſuo illos, quorum ſecta *Rote* dicitur. Gulielm. Neubrig. de reb. Anglic. lib. 2. cap. 27. — *Stipendarias copias quas* Rutas *vocant.* lib. 5. cap. 15. — *Stipendariam militiam, quam* Rutas *vocant.* Hæc Lindenbrog.

¶ *Zanca, Zancha, Zanza,* & *Tzanga.*] Quod V. ſupra. Eſt autem Parthici ſeu barbarici calceamenti genus, quod poſtea in Imperium Orientale delatum fuit. Dictum fortè ab arcuata ſolea ejus inſtar qua Poloni utuntur; nam arcus *Tzangros* vocant.

¶ *Zavæ.*] L. Wiſigo. lib. 9. tit. 9. — *Sic quoque ut unuſquiſq; de his quos ſecum in exercitum duxerit partem aliqua* Zavis *vel* loricis *munitam*

munitam &c. *habuerit* (p. 191. in med.) Gloſs. *Zaba*, lorica. Suidas Ζάβα, λορίκιον. At. lexic. ζάβαι, *arma bellica*, unde Τo ζαβαρεῖον *armamentarium*. Et ſic Suidas; Ζαβαρεῖον ἐν ῷ ἅι ζάβαι, ἅι εἶσεν ὅπλα πολεμικὰ ἀπόκειντα, *Zabarium* eſt locus in quo *Zabæ* quæ ſunt arma bellica ſeponuntur. V. Lind. & ad.

¶ *Zelga.*] Chart. Alaman. Gold. num. 69. *Et in omni* Zelga *jornale unum arare, & 3. dies a ſecare & 3. a madere.*

¶ *Zibellus.*] Muſtelæ vel muris genus apud Tartaros, cujus adeo pretioſæ pelles ſunt, ut quandoq; vix pro duobus millibus Bizantiorum (inquit *Paulus Venetus*) pro una tunica ſufficiant. De hoc *Alciatus* in emblema:

Sarmaticum murem vocitant pleriq; Zibellum,
Et celebris ſuavi eſt unguine muſcus Arabs.

Pelles autem quia nigreant: fæcialium ſchola colorem ipſum nigrum, *ſables*, acſi *Zibellum* dicunt.

¶ *Zibellinus.*] Adject. color, vel *pellis Zibellina.*

¶ *Zougenzuht.*] L. B iwar. in Decret. Taſſilo. Ll. popula. §. 13. — *Qui furtivum quod* Zougenzuht *dicitur ſuper furem comprobare nequiverit, furtivo componat more. Suht* (inquit *Lindenb.*) *ſcrutinium notat: quod* Zougen *non liquet*. Sed ibidem in prox. §. ſic legitur. —*Qui reſiſterit domum ſuam, quod* Salizuchen *dicunt* &c. *Suchen* hic idem fortè quod *Zougen* prius, quære. *Sale* autem Sax. *repagulum* vel *fuſtis.*

¶ *Zuche.*] *Stips ſiccus & aridus.*

Rex &c.— quia non eſt ad dampnum &c. ſi concedamus *Ricardo* de *Strelly* omnes Zucheos aridos, qui Anglicè vocantur *Stovene*, infra hayam noſtram de *Beskewode*, quæ eſt infra Foreſtam noſtram de *Shirewode* &c. *Pat.* 4 *E.* 3. *p.* 1. *m.* 42.

Placita Foreſtæ in Com. Nott. de an. 8 H. 3. inter irrot. Cart. Rot. 28. *Rex &c. Quia accepimus per Inquiſitionem, quod non eſt ad dampnum ſeu præjudicium noſtrum, aut aliorum, ſi concedimus dilecto valecto noſtro*, Ric. de Strelley, *omnes* Zucheos *aridos, qui Anglicè vocantur* Stovenes *infra bayam noſtram de* Beſkewood, &c.

Pat. 22 E. 3. part. 3. m. 12. — *Rex conceſſit* Thomæ *de* Colvile *omnes* Zucheos *aridos, vocatos* Stubbes, *arborum ſucciſorum, in foreſtâ de* Galtres, *ibidem capiendos per viſum — cuſtodem Foreſtæ ultra Trentam.*

¶ *Zurba.*] *Ceſpes, terra avulſa.* Ll. Alaman. 84. — *Tollar de ipſâ terrâ quod Alamanni* Zurb *dicunt*. V. Curffodi L. Alaman. tit. 4. & huic adde.

¶ *Zygoſtates.*] *Libripens.* Qui per civitates conſtitutus erat ad controverſias de monetis ortas, dirimendas. *Julianus* ad *Mamertinum*, in L. 1. C. de *ponde. rate.* apud *Panciról.* de *Magiſtra.* cap. 15. — *Quoties* (inquit) *de qualitate ſolidorum orta fuerit dubitatio: placet quem ſermo Græcus appellat* Zygoſtaten, *per ſingulas civitates conſtitutum, qui pro ſuâ fide atq; induſtriâ neq; fallat neq; fallatur, contentionem dirimere.*

¶ *Zythus.*] Vinum noſtrum hordeaceum aliàs (*Bryton*) cujus meminit Diodor. Sicul. Biblioth. lib. 5. pag. 304.

B. Chadwick.

Jamq; opus exegi, quod ſi juvenilibus olim
Floribus aggreſſum longæ per ſtamina vitæ
Perpetua coluiſſe manu mihi fata dediſſent
Haud tamen expleſſem tanti moliminis orbem.
Laus tibi qui noſtros aluiſti hucuſq; labores,
Singula collaudent te pagina, linea, verbum.

FINIS.

Water gangium p. 557 Iace.
doctissimi Authoris est Lapis
vel postis infixus aquae,
infra molendinum, super
quem non fas est Inferiori
Molae includere et Molendini
aquam augere, ne resiliens aqua molendini
Tympani Superioris Molae
impediretur. Hujusmodi
Watergangia in Comitatu
Glocestriae frequentissima
sunt:

munitam &c. *habuerit* (p. 191. in med.) Gloſs. *Zaba*, lorica. Suidas Ζάβα, λορίκιον. At. lexic. ζάβαι, *arma bellica*, unde Τὸ ζαβαρεῖον *armamentarium*. Et ſic Suidas; Ζαβαρεῖον ἐν ᾧ αἱ ζάβαι, ἅι εἴσεν ὅπλα πολεμικὰ ἀπόκεινται, *Zabarium* eſt locus in quo *Zabæ* quæ ſunt arma bellica ſeponuntur. V. Lind. & ad.

¶ *Zelga.*] Chart. Alaman. Gold. num. 69. *Et in omni* Zelga *jornale unum arare, & 3. dies a ſecare & 3. a madere.*

¶ *Zibellus.*] Muſtelæ vel muris genus apud Tartaros, cujus adeo pretioſæ pelles ſunt, ut quandoq; vix pro duobus millibus Bizantiorum (inquit *Paulus Venetus*) pro una tunica ſufficiant. De hoc *Alciatus* in emblema:

Sarmaticum murem vocitant pleriq; Zibellum,
Et celebris ſuavi eſt unguine muſcus Arabs.

Pelles autem quia nigreant: fæcialium ſchola colorem ipſum nigrum, *ſables*, acſi *Zibellum* dicunt.

¶ *Zibellinus.*] Adject. color, vel *pellis Zibellina.*

¶ *Zougenzuht.*] L. Baiwar. in Decret. Taſſilo. Ll. popula. §. 13. — *Qui furtivum quod* Zougenzuht *dicitur ſuper furem comprobare nequiverit, furtivo componat more. Suht* (inquit *Lindenb.*) *ſcrutinium notat: quod* Zougen *non liquet.* Sed ibidem in prox. §. ſic legitur. —*Qui reſiſterit domum ſuam, quod* Salizuchen *dicunt* &c. *Suchen* hic idem fortè quod *Zougen* prius, quære, *Sale* autem Sax. *repagulum* vel *fuſtis.*

¶ *Zuche.*] *Stips ſiccus & aridus.*

Rex &c. — quia non eſt ad dampnum &c. ſi
concedamus *Ricardo* c
aridos, qui Anglicè vo
hayam noſtram de *Be*
Foreſt m noſtram de *S*
3. *p.* 1. *m.* 42.

Placita Foreſtæ in Co
3. inter irrot. Cart. Rot.
accepimus per Inquiſitione
dampnum ſeu præjudicium
rum, ſi concedimus dilecto
de Strelley, *omnes* Zucheo
vocantur Stovenes *infra ba*
kewood, &c.

Pat. 22 E. 3. part. 3. n
ceſſit Thomæ *de* Colvile *o*
vocatos Stubbes, *arborum ſ*
de Galtres, *ibidem capiendo*
dem Foreſtæ ultra Trentam

¶ *Zurba.*] *Ceſpes, te*
laman. 84. — *Tollar de i*
manni Zurb *dicunt.* V. Cu
4. & huic adde.

¶ *Zygoſtates.*] *L*
rates conſtitutus erat a
netis ortas, dirimend
tinum, in L. 1. C. de
de *Magiſtra.* cap
qualitate ſolidorum
quem ſermo Græc
gulas civitates c
induſtriâ neq; f
dirimere.

¶ *Zythus.*] vinum noſtrum hordeaceum aliàs (*Bryton*) cujus meminit Diodor. Sicul. Biblioth. lib. 5. pag. 304.

B. Chadwick.

Jamq; opus exegi, quod ſi juvenilibus olim
Floribus aggreſſum longæ per ſtamina vitæ
Perpetua coluiſſe manu mihi fata dediſſent
Haud tamen expleſſem tanti moliminis orbem.
Laus tibi qui noſtros aluiſti hucuſq; labores,
Singula collaudent te pagina, linea, verbum.

FINIS.

410 2721

12236